

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Per. 3977 d. $\frac{133}{9}$

Per. 3977 d. $\frac{133}{9}$

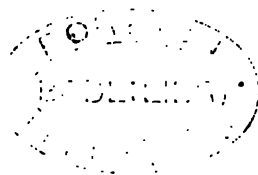
Παρνασσός
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ'. — ΤΕΥΧΟΣ Α
31 'Ιανουαρίου 1885

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

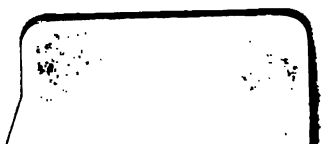
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
(Ὁδὸς Σοφοκλείους)

1885

Per. 3977 d. $\frac{133}{9}$

Per. 3977 d. $\frac{133}{9}$

Per. 3977 d. $\frac{133}{9}$

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΞΕΩΣ

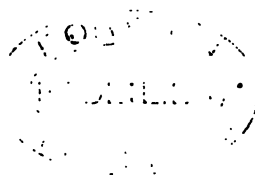
49

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ'. — ΤΕΥΧΟΣ Α
31 'Ιανουαρίου 1885

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
(Ὁδὸς Σοφοκλείους)
1885

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ν. Χατζιδάκη.** — Ἱστορία τῆς μυθολογικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι σ. 7.
- Εὐφρασία Κετσέα.** — Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς κυρίας Ἰουλιέτης Λαμπέρ. Ἰόνιος σχολή σ. 20.
- Αἰκατ. Λασκαρίδου.** — Περὶ τοῦ Φροδελικνοῦ συστήματος σ. 51.
- Ν. Πετρή.** — Περὶ Νικοπόλεως σ, 65.
- Ἀνακοινώσεις καὶ σύμμεικτα.** — Περίεργον μεσαιωνικὸν ἄγνωστον νόμισμα τῆς Χίου ὑπὸ Παύλου Λάμπρου. — Αἱ νομισματικαὶ συλλογαὶ Ἀθηνῶν. — Γερμανικὴ Σχολή σ. 71—75.
- Φιλ. Σύλλογος Παρνασσός** — Ἐργατίαι Συλλόγου Ἐργατίαι τμημάτῳ σ. 76.
-

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστάται ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Παναγιώτου **Ι. Φέρμπου**, Σπυρίδωνος **Π. Λάμπρου**, **Ν. Γ. Πολίτου** καὶ **Στ. Βάλδη** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΞΕΩΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ' 1885

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
1885

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς κ. κ. Γυμνασιάρχας

Ὁ ἐνταῦθα «Φιλολογικὸς Σύλλογος Περνασσῶς» πρὸς ἄλλαις κοινωφελέσιν ἐργασίαις αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐνισχύσεως τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως καὶ τῆς τῶν γραμμάτων προαγωγῆς καὶ διαδόσεως, ἤρξατο ἀπὸ ἐνὸς ἤδη ἔτους ἐκδίδων καὶ ἀξιὸν λόγου μηνιαῖον περιοδικὸν φιλολογικὸν καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικὸν σύγγραμμα ὑπὸ τὸ ὄνομα **Περνασσός**. Ἐκ τῶν ἀχρι τοῦδε ἐκδοθέντων τευχῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων καταδεικνύεται ἡ χρησιμότης του. Ἐπιθυμοῦντες νὰ παράσχωμεν τὴν δυνατὴν ἡμῖν ὑποστήριξιν εἰς τὸ προκείμενον κοινωφελές ἔργον, συνιστῶμεν ὑμῖν τε καὶ τοῖς παρ' ὑμῖν κκ. καθηγηταῖς αὐτό, ἵνα γένωνται ὅσοι ἂν προκρίβωνται συνδρομηταὶ αὐτοῦ, ὅπως διὰ τούτου ἐνισχυθῇ ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1877

Ὁ Ὑπουργὸς
Θ. Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τοὺς κ. κ. Γυμνασιάρχας καὶ Σχολάρχας

Ἐκὶ ἄλλοθεν καὶ ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 651 ἐγκυκλίου τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπουργείου, τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1877 ἐκδοθείσης, γνωρίζετε ὅτι ὁ ἐνταῦθα φιλολογικὸς σύλλογος «Περνασσός», ἐκδίδει χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας, συμφώνως δὲ καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ περιοδικὸν σύγγραμμα φερώνυμον τοῦ συλλόγου. Ἐν τούτῳ καταχωρίζονται λόγου ἄξιαι διατριβαὶ καὶ ποιικίλων γνώσεων πέρροχοι σημειώσεις, ἔργα λογίων. Ἐπιθυμοῦντες χάριν τῆς ἐκ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ὠφελείας νὰ ἐνισχυθῇ κατὰ τὸ δυνατόν αὐτό, ἐθεωρήσαμεν ὅτι συμβάλλεται ἱκανῶς εἰς τοῦτο ἢ ἐν αὐτῷ καταχώριστις διατριβῶν καὶ σημειώσεων ἀρχαιολογικῶν ἀνακκλύψεων, περὶ λειψάνων ἀρχαίων ἡθῶν καὶ ἐθίμων σωζομένων αὐτουσίως ἢ καὶ κατὰ τύπον καὶ παρπλλαγὰς ἐν ταῖς νῦν συνηθείαις τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, περὶ λέξεων καὶ ὄρων ἐν τῇ διαλέκτῳ τοῦ κοινοῦ λαοῦ διατηρουμένων ἐν τύπῳ παροιμιῶν ἢ ἀξιωμαίων. Ἡ διὰ περιοδικοῦ διακοίνωσις τοιούτων ἀντικειμένων, παρέχει ἀφορμὴν ἄλλως καὶ τοῖς λογίοις εἰς περικιτέρω ἐρεῦνας καὶ ἐξιχνιάσεις τῶν φυλετικῶν σχέσεων τῶν διαφόρων κοινοτήτων καὶ τοῦ ἐθνικοῦ βίου, σώζει δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ἐξαφχνισμοῦ εἰς ὃν ὁ χρόνος καὶ ἡ δσημέρι ἐπισυμβαίνουσιν μετατροπὴ τῆς βιώσεως τὰ καταδικάζει.

Οἱ προαιρούμενοι ἵνα καὶ οὕτω χρήσιμον τὴν φιλομουσίαν καὶ ἐκνότητα αὐτῶν καταστήσωσι θέλουσι στέλλει τὰ ἐκάστοτε εἰς γνῶσιν αὐτῶν περιερχόμενα ὅπωςδῆποτε τοιαῦτα εὐρήματα κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν ἐπιστάσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ οὕτως συνταγμένου περιοδικοῦ ὁ «Περνασσός».

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Ἰουνίου 1880.

Ὁ ὑπεργός
Ν. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν
κκ. Παναγιώτου **Ι. Φέρμπου**, Σπυρίδωνος **Π. Λάμπρου**,
Ν. Γ. Πολίτου καὶ **Στ. Βάλβη** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ πρέ-
δρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ

ΕΝ ΤΗ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΙ *

Κύριοι

Ἀρχόμενος σήμερον τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας μου δράττομαι τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τοὺς κυρίους καθηγητάς τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς διὰ τὴν εὐνοὴν αὐτῶν ὑπὲρ ἐμοῦ κρίσιν, περὶ κκλῶ δὲ καὶ ὑμᾶς νὰ ὑποδεχθῆτε εὐμενῶς καὶ νὰ κρίνητε ἐπεικῶς τὴν σημερινήν μου ὁμιλίαν.

Ἀρμοδιώτατον εἰς τὴν παροῦσαν περίτκσιν ἐθεώρησα, κύριοι, νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ἐν συντομίᾳ τὰ κυριώτατα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς μαθηματικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι· καὶ τοῦτο διὰ λόγους· πρῶτον μὲν ὅτι, Ἕλληνες ὄντες, θεωροῦμεν πάντες τὰ ὑπ' ἐκείνων εὐρημένα ὡς πατρικὴν κληρονομίαν, δεύτερον δέ, διότι τὰ ἔργα αὐτῶν ἐν τῇ μαθηματικῇ κατ' οὐδὲν ὑπολείπονται τῶν λοιπῶν αὐτῶν ἔργων ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμασι καὶ τέχναις, ἐν αἷς ἐπρώτευσαν, ἀλλὰ φέρουσι καθαρὸν τὸν τύπον τῆς ἐλληνικῆς μεγαλοφυΐας, καὶ εἶνε αἰώνιοι μάρτυρες τοῦ ὕψους τῆς διανοίας καὶ τοῦ ἐξόχου ἐπιστημονικοῦ αὐτῶν πνεύματος.

Τὴν ἱστορίαν τῆς μαθηματικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι δυνάμεθα νὰ διαιρέσωμεν εἰς τρία μέρη· τούτων τὸ μὲν πρῶτον περιλαμβάνει ἅπαντα τὸν πρὸ τοῦ Εὐκλείδου χρόνον, ἐν ᾧ ἡ γεωμετρία, ἡ ἀστρονομία καὶ ἐν γένει ἡ μαθηματικὴ ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλθοῦσα, καὶ εἰς τὸ ἐλληνικὸν ἔδαφος ῥιζοβολήσασα, προέβκινεν ἀπκύστως εἰς τὴν τελειότητα καὶ ἐλάμβανεν ἰδίαν μορφήν ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος διαπλασσομένη· τὸ δὲ δεύτερον μέρος, τὸ τῆς ἀκμῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 300 μέχρι τοῦ 100 περίπου πρὸ Χριστοῦ· ἐν τούτῳ ἔζησαν οἱ κορυφαῖοι τῆς ἐλληνικῆς μαθηματικῆς, Εὐκλείδης, Ἀρχιμήδης καὶ Ἀπολλώνιος, καὶ ὑπὸ τούτων ἡ μαθηματικὴ προήχθη εἰς τὸ ὕψιστον αὐτῆς σημεῖον· τέλος τὸ τρίτον μέρος, τὸ τῆς περὶ ἀκμῆς, ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ 100 π. χ. μέχρι τοῦ 5ου ἢ 6ου αἰῶνος μετὰ Χριστόν.

* Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Ν. Κατζίδικη ἐν τῇ ἐνάρξει τῶν παραδόσεων αὐτοῦ ὡς ἐτηγτοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 15 Μαρτίου 1880.

Αἱ ἔννοιαί, τοῦ πλήθους, τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ τῶν ἀπλουστάτων γεωμετρικῶν σχημάτων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν φυσικὴν βάσιν τῆς μαθηματικῆς, εἶνε βεβχίως ἐμφυτοὶ εἰς πᾶντα ἄνθρωπον, εἰς οἷονδῆποτε βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ ἂν εὐρίσκηται. Ἄλλ' ἡ ἔρευνᾶ τῶν φυσικῶν τούτων στοιχείων, ἡ μετὰ λόγου ζήτησις τῶν ιδιωμάτων καὶ τῶν σχέσεων αὐτῶν προακκατεῖ ἀνάπτουζίν τινα. Παρὰ τοῦ; Ἑλλησιν ἄρχεται κυρίως ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν μαθηματικὴν ἀπὸ τοῦ Θαλοῦ, ὅστις ἔζητε περὶ τὰ 600 π. Χ. καὶ ἦτο ὁ πρῶτος, ὅστις ἤρχισε νὰ ἔρευνᾶ τὰς φυσικὰς τῶν φαινομένων αἰτίας· κατὰ τὸ πρῶτον τοῦτο στάδιον τῆς ἀναπτύξεως ἀπασα αἱ φυσικαί, αἱ γεωμετρικαὶ καὶ ἀτρονομικαὶ γνώσεις ἦσαν ἀχώριστοι ἀπ' ἀλλήλων. Ἀλλὰ πολὺ πρότερον κατεῖχον οἱ Αἰγύπτιοι, ὧν ὁ πολιοισμὸς εἶνε ἀρχιόττωτος, γεωμετρικὰς τινὰς καὶ φυσικὰς γνώσεις, ὧν ἡ ἔκτασις ἀδύνακτον νὰ ὀρισθῇ ἀκριβῶς, πᾶντως ὅμως ὑπερέτουν κατὰ πολὺ τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Θαλοῦ, διὰ τοῦτο οἱ τότε λεγόμενοι σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπεσκέπτοντο τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον διέτριβον ἐν αὐτῇ διδασκόμενοι. Καὶ πάντες δὲ οἱ Ἑλληνες συγγραφεῖς ὁμορῶνως ἀποδίδουσι τὰς ἀρχὰς τῆς γεωμετρίας εἰς τοὺς Αἰγυπτίους. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Αἰγυπτίων, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ καθόλου χαρακτῆρος αὐτοῦ, δὲν εἶνε τοῦ παρόντος· ἡμῶς ἐνδιαφέρει κυρίως τοῦτο νὰ μάθωμεν πόσα ἐκ τῆς γεωμετρίας καὶ ἐν γένει ἐκ τῆς μαθηματικῆς πρέλαβον οἱ Ἑλληνες ἐξ αὐτῶν; καὶ ἐν τίνι καταστάσει; τοῦτο δὲ ἀτρωλῶς θὰ δυνηθῶμεν νὰ μάθωμεν ἐξ ἐκείνων, ἅτινα οἱ περ' αὐτοῖς μαθητεύσαντες, ὧν ἐπιφανέττωτοι εἶνε, ὁ Θαλῆς καὶ ὁ Πυθαγόρας, ἐλθόντες ὕστερον ἐδίδαξαν ἐν ταῖς σχολαῖς αὐτῶν· διότι, καὶ ἂν μὴδὲν ὑπ' αὐτῶν εὐρημένον δεγθῶμεν, ἀλλὰ πᾶντα τῶν Αἰγυπτίων ὑποθέσωμεν, ὅπερ ἀπιθνήτωτατον, πάλιν ἀγόμεθα εἰς τὸ ἀσφελὲς συμπέρασμα, ὅτι οἱ Ἑλληνες παρέλαβον μὲν τινὰς γνώσεις γεωμετρικὰς καὶ ἀριθμητικὰς ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ μόλις ἐν τοῖς στοιχειοδεστάτοις περιοριζόμενας, καὶ τούτας ἐν καταστάσει οὐχὶ ἐπιστημονικῇ, ἀλλ' ὡς εἰδός τι πρακτικῶν γνώσεων· ἡ δὲ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν διάπλασις, ἡ λογικὴ αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων ἐξάρτησις, ἡ εὑρεσις τῶν φυσικῶν ἀρχῶν, ἐξ ὧν λογικῶς δι' ἀποδείξεων συνάγονται, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἡ εἰς καθαρὰν ἐπιστήμην ἀνύψωσις αὐτῶν εἶνε ἐλληνικὸν ἔργον.

Οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι ὅτι ὁ Θαλῆς ἀπέδειξε τὴν ἰσότητα τῶν δύο γωνιῶν τοῦ ἰσοσκελοῦς τριγώνου, ὡς καὶ τὴν ἰσότητα τῶν κατὰ κορυφὴν γωνιῶν¹, πρὸς τούτους ὅτι ἐμέτρησε τὸ ὕψος τῶν πυραμίδων ἐκ τῆς σκιᾶς αὐτῶν,² καθ' ἣν στιγμὴν ἡ σκιὰ ῥάβδου ὀρθίας ἦτο ἴση τῇ μήκει αὐτῆς.

¹ Εὐδῆμος παρὰ Πρόκλῳ· σχόλια εἰς τὴν πρότασιν 15 καὶ 26, τοῦ I βιβλίου τοῦ Εὐκλείδου.

² Ἰερώνυμος ὁ Ῥόδιος παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ 1, 27.

ἀναφέρουσι πρὸς τούτους ὅτι ἤξευρε νὰ μετρή τὴν ἀπόστασιν τῶν πλοίων ἀπὸ τῆς παραλίας, ἀγνωστον ὁμῶς διὰ τίνος τρόπου: τοιαῦται ἦσαν αἱ μαθηματικαὶ ἀνακαλύψεις τοῦ Θάλοῦ.

Μεταγενέστερος τοῦ Θάλοῦ ἦτον ὁ Πυθαγόρας, ὅστις ἤκμασε περὶ τὰ 550 π. Χ. οὗτος διέτριψεν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπανελθὼν δὲ συνέστησε σχολήν, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν Σάμῳ τῇ πατρίδι αὐτοῦ, ὕστερον δὲ ἐν Ἰταλίᾳ. Οὗτος δύναιτο νὰ θεωρηθῇ ὡς πατὴρ τῆς μαθηματικῆς ἐν Ἑλλάδι. Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων οἱ μαθηταὶ τοῦ Πυθαγόρου ἀπέδειξαν ¹ τὸ γενικὸν θεώρημα, ὅτι αἱ τρεῖς γωνίαι παντὸς τριγώνου, ἀθροιζόμεναι: ποιοῦσι δύο ὀρθάς, ἐνῶ οἱ παλαιότεροι ἀπεδείκνυσαν τὴν πρότασιν ταύτην χωριστὰ δι' ἕκαστον εἶδος τριγώνων· ἦτοι διὰ τὰ ἰσόπλευρα, ἰσοσκελῆ καὶ σκαληνὰ. Εἰς τὸν Πυθαγόραν ἀποδίδεται τὸ πρὸς ἡμᾶς γνωστὸν θεώρημα ἐπὶ τῶν ὀρθογωνίων τριγώνων, ὅπερ εἶνε ἡ πηγὴ πάσης μετρητικῆς προτάσεως· εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ² ἡ εὕρεσις τῶν ἀσυμμέτρων μεγεθῶν, καὶ ἡ ἀπόδειξις τοῦ θεωρήματος, ὅτι ἡ διαγώνιος παντὸς τετραγώνου εἶνε ἀσύμμετρος πρὸς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ³ Πρὸς τούτους ἀναφέρει Ἡρόων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ὅτι ὁ Πυθαγόρας πρῶτος εὔρεν ὀρθογώνια τρίγωνα, ὧν αἱ πλευραὶ εἶνε σύμμετροι ἀλλήλαις καὶ ὧν τὸ ἀπλούστατον εἶνε τὸ ἔχον πλευρὰς 3, 4 καὶ 5 μονάδας μήκους. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς ἡσχολήθη ὁ Πυθαγόρας· γνωστὸν δὲ εἶνε ὅτι ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς μυτηριώδεις δυνάμεις καὶ ιδιότητες, ἀστίνες πιθανώτατα ἔμαθε παρὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων· εἰς αὐτὸν τέλος ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ Νικομάχου καὶ ἡ μὲν πρῶτος τῶν ἀναλογιῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πυθαγόρου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα διασκορπισθέντες ἐνεκα πολιτικῶν ταρχῶν, διέδωκαν τὰς μαθηματικὰς αὐτῶν γνώσεις καὶ ἔκτοτε κυρίως ἀρχεταὶ ἡ ἀμιγῆς ἐλληνικὴ μαθηματικὴ.

Ἐπισημότερος τῶν Πυθαγορικῶν μαθηματικῶν ἦτο ὁ Ἱπποκράτης ὁ Χῖος παρὰ τὰ 450 π. Χ. Διηγοῦνται ⁴ περὶ αὐτοῦ ὅτι κατ' ἀρχὰς ἐπεχείρησεν ἐμπόριον, ἀλλ' ὅτι ἀπλοϊκώτατος ὢν, ἡπατήθη ὑπ' ἄλλων· ἀπώλεσε πᾶσαν τὴν περιουσίαν του· ὁθεν ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀκούσας ποτὲ ἐν τινὶ σχολῇ, τοσοῦτον ἐθέλχθη ὑπὸ τῆς γεωμετρίας, ὥστε διαγνώσας ὀρθότερον τὴν ἐκυτοῦ φύσιν ἐπεδόθη ὁλος εἰς τὴν σπουδὴν τῆς γεωμετρίας καὶ κατέστη εἰς τῶν σπουδαιοτάτων μαθηματικῶν. Οὗτος πρῶτος, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐδήμου, ⁵ συνέγραψε βιβλίον γεωμε-

¹ Εὐδήμος παρὰ Πρόκλῳ, σχόλ. εἰς τὴν πρ. 32.

² Εὐδήμος παρὰ τῷ Πρόκλῳ.

³ Πρόκλος, σχόλ. 1.

⁴ Ἀριστοτέλης Ὑθικ. εἰς Εὐδ. 1, 7 σ. 14.

⁵ Εὐδήμος παρὰ Πρόκλῳ p. 19.

τρίας· τὸ βιβλίον τοῦτο δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν, ἀλλ' ἐκτινων τεμαχίων ἄλλου μαθηματικοῦ ἔργου τοῦ Ἰπποκράτους· εἰκάζομεν ὅτι ἡ γεωμετρικὴ εἶχεν ἤδη ἐπ' αὐτοῦ ἀρκούντως προχωρήσει, οὐ μόνον κατὰ τὸ ποσὸν τῶν θεωρημάτων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν λογικὴν τῶν μερῶν αὐτῆς ἐξάρτησιν. Ἐν ταῖς τεμαχίαις τούτοις εὐρίσκεται κατὰ πρῶτον ἡ θεωρία τῶν ὁμοίων τριγώνων, ἀλλὰ μόνον τῶν ἰσοσκελῶν. Ὁ Ἰπποκράτης ἀπέδειξε καὶ τὴν πρότασιν, ὅτι δύο κύκλοι εἶνε πρὸς ἀλλήλους ὡς τὰ τετράγωνα τῶν ἀκτίνων αὐτῶν· ἐπεχείρησε δὲ καὶ τὸν τετραγωνισμόν τοῦ κύκλου καὶ δὲν ἠδυνήθη μὲν νὰ εὕρῃ τετράγωνον ἴσον τῷ κύκλῳ, ἀλλ' εὗρε, πρῶτος αὐτός, καμπυλόγραμμον χωρίον ἰσοδύναμον εὐθυγράμμῳ· εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ μέθοδος, ἐξ ἧς ἐπορίσθη τὸν τετραγωνισμόν τῶν μηνίσκων τοῦ ὁ Ἰπποκράτης, δὲν δύναται νὰ ὀνομασθῇ τετραγωνισμός, οὐδὲ ἔχει τι κοινὸν μετὰ τῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀνεπτυχθείσης μεθόδου, δι' ἧς τὸ καμπυλόγραμμον χωρίον ἀναλύεται εἰς ἀπειρα τὰ πληθοῦς μέρη καὶ τοιαῦτα, ὥστε νὰ ἀνακαλύπτεται εὐλόγως τὸ ἀθροισμὸς ὁσωνδήποτε τοιούτων μερῶν· ἀλλ' ὅπως δῆποτε ἡ ἀνακάλυψις αὕτη τοῦ Ἰπποκράτους ἦτο σπουδαϊοτάτη δι' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν.

Ἦδη ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰπποκράτους ἤρχισαν νὰ ἀσχολῶσι τοὺς γεωμέτρους προβλήματά τινε, μεγάλως συντελέσαντα εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ μόρφωσιν τῆς γεωμετρίας· ἦσαν δὲ ταῦτα: ὁ διπλασιασμός τοῦ κύβου, ἡ εὕρεσις δύο μέσων ἀναλόγων δύο εὐθειῶν δεδομένων, ἡ τριχοτόμησις τῆς γωνίας, καὶ τέλος ὁ τετραγωνισμός τοῦ κύκλου. Ὁ Ἰπποκράτης ἐδειξε τὴν ὑπάρχουσιν σχέσιν μετξὺ τῶν δύο πρώτων προβλημάτων, καθ' ἣν ὁ διπλασιασμός τοῦ κύβου ἀνάγεται εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν δύο μέσων ἀναλόγων· τοῦ δὲ προβλήματος τούτου λύσιν τινὰ εὗρε πρῶτος ὁ διάσημος μαθηματικὸς καὶ ἀστρονόμος Ἀρχύτας ὁ Ταρντηνός, Πυθαγόρειος καὶ οὗτος. Ἀλλὰ τῶν μὲν πρώτων προβλημάτων ἡ δυσκολία συνίστατο εἰς τοῦτο, ὅτι ὁ κύκλος καὶ ἡ εὐθεῖα γραμμὴ, εἶναι μόνον μέχρι τοῦδε ἐθεώρουν, δὲν ἐξήρουν πρὸς λύσιν αὐτῶν: ἀπηγοῦντο νέαι καμπύλαι, ὧν εὕρεθαι, ἐλύθησιν: ὁ δὲ τετραγωνισμός τοῦ κύκλου παρεῖχε δυσκολίας ὅλως διαφόρου φάσεως· διότι ἀπῆται, ὡς καὶ ὁ τετραγωνισμός παντὸς ἐν γένει καμπυλογράμμου χωρίου, νέας μεθόδους, ἀγνώστους τότε, καὶ εἰσῆγαγεν εἰς τὴν μαθηματικὴν νέας ἐννοίας, οὐχὶ ἐντελὲς ὠρισμένας καὶ ἀντιρρήτεων ἀπηλλαγμένας· μέλιστα δὲ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐπ' ἀπειρον διαίρεσεως τῶν συνεχῶν μεγεθῶν. Ἀλλ' αἱ νέαι αὗται ἐννοιαί καταπολεμήθησαν σφοδρῶς ὑπὸ τῶν τότε ἀκμαζόντων σοφιστῶν, οἵτινες εὕρισκον ἀντιφάσεις καὶ παράδοξα εἰς πᾶσαν ἐννοίαν ἐγκλείουσιν τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀπειροῦ· οἵτι εἶνε αἱ τῆς συνεχείας, τῆς κινήσεως, τῆς ἐπ' ἀπειρον διαίρεσεως τῶν μεγεθῶν, καὶ ὅσαι τοιαῦται. Πατίγνωστα εἶνε τὰ παράδοξα Ζήνωνος τοῦ Ἐλεάτου ἐπὶ τῆς κινήσεως, ὧν βᾶσις εἶνε, ὑπὸ

οίκνδ'ήποτε μορφήν καὶ ἂν περυσιαῖζωνται, ἢ πρότασις ὅτι, εἰς τὸ πεπερασμένον δὲν δύναται νὰ περιέχηται τὸ ἄπειρον. Τινὲς τῶν σοφιστῶν τότε περιέπεσαν εἰς τὴν ἰδέαν, νὰ μὴ παρὰδέχωνται τὴν ἐπ' ἄπειρον διαίρεσιν τῶν μεγεθῶν, καὶ κατήντησαν νὰ θεωρῶσι τὰ συνεχῆ ποτὰ ὡς συγκείμενα ἐκ μετῶν ἀτόμων ἐλαχίστων· ὁμοίως δὲ καὶ τὰς καμπύλας γραμμὰς ὡς συγκείμενας· ἐξ εὐθειῶν ἐλαχίστων ἢ ἀπειροστῶν ἀτόμων. Εἷς τούτων, Ἀντιφῶν κηλούμενος, ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ταύτης ἰδέας ὁρμώμενος, ἐφθασεν εἰς τὴν θεμελιώδη ἰδέαν, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁ τετραγωνισμὸς τῶν καμπυλογράμμων χωρίων. Οὗτος εἶπεν, ὅτι ἐὰν εἰς τὸν κύκλον ἐγγραφῇ τετράγωνον, εἴτα ὀκτάγωνον κανονικόν, εἴτα δεκαεξάγωνον καὶ καθέξῃς, θὰ εὐρεθῇ ποτε ἐγγεγραμμένον πολύγωνον, ἔχον μέγαν τινὰ ἀριθμὸν πλευρῶν καὶ ἐφ' ἧς ἐπὶ τὸν κύκλον, διότι ἡ περιφέρεια σύγκειται ἐξ εὐθειῶν γραμμῶν ἀπειροστῶν· ἐπειδὴ δὲ δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν τετράγωνον ἴσον οἰκνδ'ήποτε δοθέντι εὐθυγράμμῳ, ἔπεται ὅτι θὰ εὐρωμεν καὶ τετράγωνον ἴσον τῷ κύκλῳ. Τὸ συμπέρασμα, ὡς βλέπομεν, ἦτο ἐσφαλμένον, καὶ κατεπολεμήθη ἀμέσως· διὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν γίνωσιν αἱ πλευραὶ τοῦ ἐγγεγραμμένου πολυγώνου, οὐδέποτε ἐφ' ἧς ἐπὶ τὸν κύκλον· ἀλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἐγγραφῆς καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προκύπτουσα βαθμιαία τοῦ κύκλου ἐξάντλησις, ἦτο ὀρθοτάτη, καὶ ἀναπτυχθεῖσα κατόπιν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς μεθόδου τῆς ἐξάντλησεως.

Εἰς τὴν περικτεῶ ἀνάπτυξιν τῆς μαθηματικῆς σπουδαιότατα ἐπέδρασαν αἱ ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν αὐτῆς ἐννοιῶν ἀντιρρήσεις καὶ παρὰδοξολογίαι, ἃς τινὰς ἐφεύρεν ἡ ὀξεὺς τῶν σοφιστῶν διαλεκτική. Ἐκτοτε ἡ μαθηματική, μάλιστα δὲ ἡ γεωμετρία, μετασχηματίσθη εἰς λογικῶς ἀπρόσβλητον φρούριον· αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς, ἡ τὰ ἀξιώματα, ἀρ' ὧν ἀναπτύσσεται, ἐξητάσθησαν λεπτομερέστερον καὶ ἔλαβον τοιαύτην μορφήν, ὥστε νὰ μὴ ἐπιδέχωνται μηδεμίαν ἀντίρρῃσιν· αἱ ἀόριστοι καὶ ἀσφαιεῖς ἐννοιαί τοῦ ἀπειροστοῦ, τῆς συνεχείας, τῆς συνεχοῦς μεταβολῆς, τοῦ μεγέθους καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀπεκλείσθησαν ἀπὸ τῆς μαθηματικῆς καὶ αἱ προτάσεις ἔλαβον τὴν συνθετικὴν λεγομένην μορφήν. Ἐνθ' ἐπὶ τοῦ Ἱπποκράτους οὐδεμία ἐγένετο διάκρισις μεταξὺ ἀποδείξεως καὶ κατασκευῆς, οὐδὲ προστάσσοντο τὰ ἀξιώματα, ὀλίγῳ ὕστερον, ὁ δεύτερος γράψας στοιχεῖα γεωμετρίας Λέων, σύγχρονος τοῦ Πλάτωνος, διήρρεσε τὰ μέρη τῆς γεωμετρικῆς προτάσεως εἰς τὰ ἐξῆς: ἔκθεσιν, προσδιορισμὸν, κατασκευὴν, ἀπόδειξιν, καὶ συμπέρασμα. Ὁ αὐτὸς δὲ ἐφεύρε καὶ τοὺς διορισμοὺς τῶν προβλημάτων· τουτέστι τὰ προσόντα, ἅτινα πρέπει νὰ ἔχωσι τὰ δεδομένα, ἵνα ἢ δυνατὸν τὸ πρόβλημα. Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς ταύτης διακρίσεως βλέπομεν, ὅτι ἡ συνθετικὴ μέθοδος εἶχεν ἤδη προαχθῇ εἰς τὸ τέλος· ἡ μέθοδος αὕτη, ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς πειθοῦς, ἢ ἢ ἀπόδειξις σκοπεύει

εἶνε τελειοτάτη· διότι οὐδεμίαν ἐπιτρέπει ἀμφιβολίαν εἰς τὸ πνεῦμα περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ ἀποδεικνυμένου· ἀλλ' ἔχει καὶ τὸ μειονέκτημα, ὅτι δὲν εὐχαριστεῖ ἐντελῶς τὸν νοῦν· διότι οὐδεμίαν δίδει νύξιν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εὐρέθη ἡ προκειμένη ἀλήθεια. οὐδὲν δεικνύει ἔχνος τῶν γενομένων συλλογισμῶν εἰς τὴν εὕρεσιν αὐτῆς, καὶ ἐπομένως δὲν ὁδηγεῖ ἀμέσως τὸν νοῦν εἰς τὴν ζήτησιν καὶ εὕρεσιν ἄλλων ἀληθειῶν· σκοπεύει νὰ πείσῃ μᾶλλον ἢ νὰ διδάξῃ.

Τὴν ἐννεσίαν μέθοδον, τὴν λεγομένην ἀναλυτικὴν, ἀνέπτυξεν¹ ὁ Πλάτων, ὅστις ἡττολήθη περὶ τὰς μεθόδους μᾶλλον καὶ τὰς θεμελιώδεις καὶ μαθηματικὰς ιδέας, ἢ εἰς ἀνκκλύψεις μερικῶν θεωρημάτων. Ὅπως ἄν ὤστος δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἡ μέθοδος αὕτη καὶ πρὸ τοῦ Πλάτωνος· διότι βεβίωως, ὡς τὴν μόνην κατὰλληλον πρὸς τὴν ζήτησιν καὶ εὕρεσιν τῆς ἀληθείας, μεταχειρίζοντο οἱ μαθηματικοὶ πρὸς εὕρεσιν τῶν θεωρημάτων αὐτῶν· ἀλλ' ἐνῶ ἐκεῖνοι ἀμυδρὰν καὶ ἀσπρῇ εἶχον ἔννοιαν αὐτῆς, ὁ Πλάτων ἀνύψωσεν εἰς τελείαν μέθοδον. Ἐν αὐτῇ ὁ νοῦς, ἀναχωρῶν ἀπὸ τοῦ ζητουμένου φθάνει εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ εἰς τι ἀποδεδειγμένον ἡδῆ. Καὶ δὲν ἔχει μὲν ἡ μέθοδος αὕτη τὸ ῥηθὲν τῆς συνθετικῆς μειονέκτημα, ἀλλ' ὑπολείπεται πολὺ ἐκείνης, κατὰ τὴν βεβιωτότητα, ἣν παρέχει· διότι ἡ μὲν συνθετικὴ ἀποδεικνύει ὅτι τὸ θεωρούμενον εἶνε ἀναγκαῖον ἀκαλύψιμα τῶν ἀρχῶν, ὥστε ὁ μὴ περὶδεχόμενος αὐτό, μὴδὲ ἐκείνας πρέπει νὰ παρὰ δέχῃται· ἡ δὲ ἀναλυτικὴ ἀποδεικνύει ὅτι ἐκ τῆς παρὰδοχῆς τοῦ θεωρούμενου οὐδεμίαν προκύπτει ἀντίρρις· διότι συνδυάζουσα αὐτὸ μετ' ἄλλων, ἡδῆ ἀποδεδειγμένων, φθάνει εἰς τι ἀληθές, τουτέστι δεικνύει ἐν γένει τὸ δυνατόν τοῦ πράγματος. Διὰ ταῦτα οἱ Ἑλληνες μαθηματικοὶ ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν ὑπ' αὐτῶν εὐρημένων, πάντοτε ποιοῦνται χρῆσιν τῆς συνθετικῆς μεθόδου· ἐὰν δὲ ποτε, πρὸς ὁδηγίαν ἱσως τοῦ ἀναγινώσκοντος ἐκθέτωσι τὴν λύσιν προβλήματος τινος ἀναλυτικῶς, οὐδέποτε παρὰλείπουσι καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ αὐτοῦ προβλήματος.

Αἱ περὶ τῆς μαθηματικῆς ἐν γένει ιδέαι τοῦ Πλάτωνος εἶνε ἀρχοῦντως γνωσταί. Κατ' αὐτὸν ἡ μαθηματικὴ καίται μετὰξὺ τοῦ ὄλως ἰδανικοῦ καὶ τῆς ὄλως ἐστερημένης ἰδεῶν ὕλης· τὴν γεωμετρίαν λέγει ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐγνώσιν τοῦ αἰετοῦ, ὅταν σπουδάζεται οὐχὶ πρὸς τὰς χρεῖας τοῦ βίου ἀλλὰ μεταφέρεται ἐκ τῆς ὕλης εἰς τὸ κῆδος τῶν ἰδεῶν· διότι ἡ ἐκ τῶν ἐφαρμογῶν τῆς μαθηματικῆς προκύπτουσα εἰς τὰς χρεῖας τοῦ βίου ὠφέλεια εἶνε τι δευτερεύον· τὸ σπουδαιότερον εἶνε, ὅτι αἱ μαθηματικαὶ γνώσεις ἀπασχολοῦσι τὸ πνεῦμα ἀπὸ τῶν ὕλικῶν, καὶ καθιστῶσιν αὐτὸ ἱκανώτερον νὰ ἐννοήσῃ τὸ ἰδανικόν· ἀλλὰ τοῦ δὲ πάλιν παρατηρεῖ ὅτι, οἱ μὲν φύσει πρὸς τὰ μαθηματικὰ ῥέποντες, γίνονται δι' αὐτῶν ὀξέτε εἰς πάντα τὰ μαθήματα, οἱ δὲ βραδέτε πάλιν γίνονται ὀξύτεροι ἐαυτῶν.

¹ Πρόκλος, σχολ. εἰς τὴν I.

Διὰ ταῦτα ἐθεώρει τὴν σπουδὴν τῆς γεωμετρίας ἀπαραίτητον προπαιδείαν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκαδημείας ἐπέγραψεν, ὡς λέγουσι: «Μηδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσὶτω μου τὴν στέγην.» Μαθηματικαὶ καὶ ἀστρονομικαὶ γνώσεις εἶναι ἀπαραίτητα προσόντα παντός, ὅστις θέλει ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Πλάτωνος νὰ συγκαταριθμῇται μετὰ τῶν πεπαιδευμένων.

Ἐκ τῶν συγχρόνων τοῦ Πλάτωνος μαθηματικῶν ἀξίος ἰδιαιτέρως μνείας εἶνε ὁ ἐκ τῆς Κνίδου Εὐδόξος, ὅστις πολλὰ γεωμετρικὰ θεωρήματα ἐγενέκευσε καὶ τὰ μέτρα τῶν κῶνων καὶ τῶν πυραμίδων εὗρεν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἀρχιμήδης ἐν τοῖς περὶ σφαίρας καὶ κυλίνδρου βιβλίοις του. Εἰς τὸν Εὐδόξον ἀποδίδουσί τινες καὶ τὴν ἐν τῷ Εὐκλείδῃ, 5^η βιβλίῳ, εὐρισκόμενην ἀρίστην θεωρίαν τῶν ἀνλογίων· κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐτοκίου¹, ὁ Εὐδόξος ἔλυσε καὶ τὸ πρόβλημα τῶν δύο μέσων ἀναλόγων, διὰ τινων καμπύλων γραμμῶν ὑπ' αὐτοῦ εὗρεθεις.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν ἐξέτεινον τὰ ὅρια τῆς γεωμετρίας. Θεόδιδος τις ἐκ Μαγνησίας ἔγραψε στοιχεῖα γεωμετρίας περιεκτικώτερα ἢ τὰ προηγούμενα, καὶ ἐν οἷς προέταξε τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ ἀξιώματα τῆς γεωμετρίας· τὴν δὲ τάξιν ταύτην ἠκολούθησεν ὕστερον καὶ ὁ Εὐκλείδης καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτόν. Ἄλλος δὲ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος, ὁ Μέναιχος, ἐφευρε τὰς τρεῖς τοῦ κῶνου τομάς, τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα παρήγαγε τὴν ἀνωτέραν γεωμετρίαν. Ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Πλάτωνος ἐπλάσθη καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν γεωμετρίαν καὶ ἡ ἐννοια τῶν γεωμετρικῶν τόπων, ἐξ ἧς προέκυψε νέα σπουδαιοτάτη μέθοδος πρὸς λύσιν τῶν γεωμετρικῶν προβλημάτων. Διὰ τῶν γεωμετρικῶν τόπων ἔλυσε ὁ Μέναιχος τὸ πρόβλημα τῶν δύο μέσων ἀναλόγων· καὶ ὁ Πλάτων αὐτὸς ἔδωκε τοῦ αὐτοῦ προβλήματος λύσιν τινά, μηχανικὴν, ἣν ἀναφέρει ὁ Πάππος. Ὁ δὲ Δεινόστρατος, ἀδελφὸς τοῦ Μεναιχμοῦ, ἐπενόησε τὴν τετραγωνίζουσαν καμπύλην, δι' ἧς διкиρεῖται δοθεῖσα γωνία εἰς ὁσαδὴποτε ἴσα μέρη. Οὕτως ἠιρύνετο μικρὸν κατὰ μικρὸν ὁ κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐκινούντο αἱ γεωμετρικαὶ ἔρευναι, νέαι ιδιότητες τῶν νέων καμπύλων, καὶ μάλιστα τῶν κωνικῶν τομῶν, εὐρίσκοντο, καὶ διεπλάσσετο ἡ ὀνομασθεῖσα ἀνωτέρα γεωμετρία, πρὸς διάκρισιν τῆς γεωμετρίας, ἐν ἣ μόνον ὁ κύκλος καὶ ἡ εὐθεῖα θεωροῦνται, καὶ ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα τῶν στοιχείων.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς μαθηματικῆς κατὰ τὴν 4^{ην} π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἥτοι ὀλίγον πρὸ τοῦ Εὐκλείδου.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Εὐκλείδου ὀλίγιστα γνωρίζομεν. Ὁ Πρόκλος ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν αὐτοῦ εἰς τὸ α' βιβλίον τῶν στοιχείων, λέγει περὶ αὐτοῦ: «γέγονε δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τοῦ πρώτου Πτολεμαίου».

¹ Ὑπομνήματα τοῦ Ἀρχιμήδους.

Ἐκ τῆς μαθητρίας ταύτης δυνάμεθα ἔτιω· νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ Εὐκλείδης ἔζη περὶ τὸ 300^{ον} πρὸ Χριστοῦ ἔτος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐνθα τότε ἦτο τὸ κέντρον τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων· περὶ τοῦ χαρκατήρος αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὁ Πάππος ὅτι ἦτο ἐπιεικέστατος καὶ πρὸς πάντας εὐμενής· τοὺς καὶ κατὰ ποσὸν συναύξειν δυνάμενους τὰ μαθήματα. Ἐὰν εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔδωκεν, ὡς λέγουσιν εἰς τὸν Πτολεμαῖον, ζητοῦντα νὰ διδαχθῇ τὴν γεωμετρίαν εὐκολώτερον ἢ οἱ λοιποὶ αὐτοὶ δὲν ὑπάρχει βραδύτης ὁδὸς πρὸς τὴν γεωμετρίαν, ἔχομεν πᾶν ὅ,τι περὶ τοῦ βίου τοῦ Εὐκλείδου εἶνε γνωστόν. Ἀλλὰ τὰ σπουδαιότατα τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν καὶ μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐξόχου διανοίας τοῦ ἀνδρός. Ἐξ αὐτῶν ἀρχεται νέκ ἐποχὴ τῆς μαθηματικῆς, ἡ τῆς ἀκμῆς, ἐν ἣ ἀποκτήσασα μόνιμον βᾶσιν, ἀναπτύσσεται εἰς τὸ ἐξῆς ἀφ' ἐκυτῆς, ἀνευ φιλοσοφικῶν ἢ ἄλλων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Ἡ ὥρμητος αὐτῆς εἶχε προπαρασκευασθῇ διὰ τῶν ἐφευρέσεων τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ὁ Εὐκλείδης, ἵνα θώσῃ εἰς τὴν μαθηματικὴν, ἰδίως δὲ εἰς τὴν γεωμετρίαν, ὅ,τι ἔδωκεν εἰς τὴν λογικὴν ὁ Ἀριστοτέλης· τουτέστι, μόνιμον μορφήν, φέρουσιν διὰ παντός τὸν τύπον τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας· τοῦτο ἐγένετο διὰ τῆς ἐκδόσεως τῶν στοιχείων του, ἐν οἷς περιέχονται, μετ' ἀμμιήτου ἀκριβεῖς ἐκτεθειμένα, ὅσα περίπου καὶ σήμερον ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς στοιχειώδους γεωμετρίας περιλαμβάνουσι. Πάντα τὰ προηγουμένως γραφέντα βιβλία γεωμετρίας, τοσοῦτον ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ τούτου, ὥστε ἡ οὐδόλως ἡ ἐλάχιστα αὐτῶν ἔχνη διεσώθησαν ἡμῖν. Ἐπὶ πολλοὺς δὲ αἰῶνας τὰ στοιχεῖα τοῦ Εὐκλείδου ἦσαν τὸ μόνον ἐν χρήτει διδακτικὸν βιβλίον τῆς στοιχειώδους γεωμετρίας· ἀλλὰ καὶ σήμερον ἔτι ὁ Εὐκλείδης πρόκειται ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστημονικῆς ἀκριβεῖας, σχεδὸν ἀνέφικτον. Οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον αὐτὸν *στοιχειωτήν*.

Ἐν τοῖς Στοιχείοις περιλαμβάνει ὁ Εὐκλείδης οὐ μόνον τὰ στοιχεῖα τῆς γεωμετρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀριθμητικῆς. Ἐκ τῶν 13 βιβλίων, ἐξ ὧν σύγκεινται, τὸ 7^{ον}, 8^{ον} καὶ 9^{ον} περιέχουσι μόνον ἀριθμητικὰς θεωρίας· ἰδίως τὰ περὶ τοῦ μεγίστου κοινοῦ διαιρέτου, περὶ τῶν πρώτων ἀριθμῶν, τὴν ἀνάλυσιν εἰς παράγοντας, ἐν ἐνὶ λόγῳ, πάσας σχεδὸν τὰς ἐν τῇ στοιχειώδει ἐκπαιδεύσει καὶ σήμερον ἔτι διδασκομένας ιδιότητας τῶν ἀπαραίων ἀριθμῶν.

Μὴ ἐπιτρέποντος τοῦ χρόνου τὴν λεπτομέρην ἀνάλυσιν τῶν Στοιχείων, παρατηρῶ μόνον ὅτι τὰ ἀξιολογώτατα μέρη εἶνε τὸ 5^{ον} καὶ τὸ 12^{ον} βιβλίον. Ἐν τῷ 5^ῳ ἐκτίθενται τὰ περὶ τῶν ἀναλογιῶν καὶ τῶν ἀναλόγων μεγεθῶν μετὰ τὸσαύτης τέχνης, μεθ' ἧς οὐδὲ σήμερον ἐν τοῖς πλείστοις τῶν μαθηματικῶν συγγραμμάτων. Ὁ ὁρισμός, ὅτινα δίδει, τῶν ἀναλόγων μεγεθῶν εἶνε κατὰ τοῦτο ἀξιοθαύμαστος, ὅτι ὑπάρχοντα ὑπ' αὐτὸν ἀδια-

κρίτως πάντα τὰ μεγέθη, σύμμετρα καὶ ἀσύμμετρα. Ἐὰν δέ τις ἱκανῶς ἐξετάσῃ τὰ περὶ τῶν ἀνολογιῶν, πείθεται ὅτι ἡ Εὐκλείδειος μέθοδος καὶ ἀκριβεστάτη εἶνε καὶ ἡ μόνη πρὸς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων σύμφωνος.

Ἐν τῷ 12ῳ βιβλίῳ, ὅπερ, πιθανώτατα, εἶνε ἔργον αὐτοῦ τοῦ Εὐκλείδους, ἐκτίθενται μετ' ἀμιμήτου δεινότητος τὰ περὶ τῶν ἀσύμμετρων μεγεθῶν, καὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν σχέσεων. Ἐν αὐτῷ λύονται γεωμετρικῶς προβλήματα, ἅτινα, λυόμενα διὰ τῆς ἀλγέβρας, ἄγουσιν εἰς ἐξισώσεις πολυπλόκους καὶ μέχρι τοῦ 4ου βαθμοῦ.

Πλὴν τῶν Στοιχείων, ὁ Εὐκλείδης ἔγραψε καὶ ἄλλα σπουδαῖα μαθηματικὰ συγγράμματα. τοιαῦτα εἶνε τὰ *δεδομένα*, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς συνέχεια τῶν στοιχείων καὶ εἰσαγωγή εἰς τὴν ἀνωτέραν γεωμετρίαν· πλὴν τούτων ἀναφέρει ὁ Πάππος καὶ 4 βιβλία αὐτοῦ ἐπὶ τῶν κωνικῶν τομῶν, δύο ἐπὶ τῶν στερεῶν τόπων καὶ τὰ πορίσματα.

Νεώτερος τοῦ Εὐκλείδους ἦτο ὁ μέγιστος τῶν Ἑλλήνων μαθηματικῶν, ὁ Συρακούσιος Ἀρχιμήδης· οὗτος ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 287—212 πρὸ Χριστοῦ· ἐπορεύσατο δὲ ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἔταμε νέας ὁδοὺς, ἐφεῦρε νέας μεθόδους, καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος τῆς μαθηματικῆς περισσύτερον πικρὸς ἄλλου· διότι ἔθηκε τὰς βάσεις τῆς θεωρητικῆς μηχανικῆς καὶ τοῦ δολοκλήρωτικοῦ ὑπολογισμοῦ.

Ἀφ' οὗτο ἡ ἰδέα τοῦ Ἀντιφῶντος, περὶ τοῦ τετραγωνισμοῦ καμπυλογραμμικῶν χωρίων, ἐπολεμήθη ὑπὸ τῶν σοφιστῶν, εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ἐντελῶς. Ὁ Ἀρχιμήδης κατάρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὴν εἰς μέθοδον τετραγωνισμοῦ, κατὰ τῆς ὁποίας οὐδεμία ἀντίρρησης εἶνε δυνατή. Ἡ διὰ τῆς μεθόδου ταύτης εὑρεσις τοῦ ἐμβαδοῦ τοῦ παραβολικοῦ χωρίου, εἶνε ἀξία προσοχῆς· διότι ὁ Ἀρχιμήδης, ἀνακαλύψας τὸν νόμον, ὃν ἀκολουθοῦσι, προβαίνοντα τὰ ἐγγεγραμμένα τρίγωνα, εἰς τὸ παραβολικὸν χωρίον, καὶ γνωρίζων τὸ ἄθροισμα ὅσωνδῆποτε ἐξ αὐτῶν, οὐδόλως ἐκ τούτων συμπεραίνεται ἀμέσως τὸ ἐμβαδὸν τοῦ χωρίου, οὐδὲ λέγει περὶ ἀπείρων τὸ πλῆθος ἐγγεγραμμένων ἢ περὶ προσεγγίσεως ἢ ἄλλου τινὸς ἀσταφοῦς καὶ μὴ ἐντελῶς ὠρισμένου, ἀλλ' ἐπιφέρει τὴν διὰ τῆς εἰς ἀτοπον ἀπαγωγῆς ἀπόδειξιν, τοῦ ὅτι τὸ ἐμβαδὸν δὲν εἶνε οὔτε μικρότερον, οὔτε μεγαλύτερον ἐκείνου, ὃ λέγει. Δι' ὁμοίας μεθόδου ἀποδεικνύει ἐν τῷ βιβλίῳ, ὅπερ ἐπιγράφει, κύκλου μέτρησιν, ὅτι ὁ λόγος τῆς περιφερείας πρὸς τὴν διάμετρον περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν ἀριθμῶν $3\frac{1}{7}$ καὶ $3\frac{10}{71}$. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς μεθόδου ταύτης, ὁ Ἀρχιμήδης ἐφεῦρε καὶ ἄλλην μέθοδον, δι' ἧς μετρεῖ τὰς ἐπιφανεῖας ἢ καὶ τοὺς ὄγκους· ἡ μέθοδος αὕτη συνίσταται εἰς τὸ νὰ συγκρίνῃ, τὸ μέγεθος, ὅπερ πρόκειται νὰ μετρηθῇ, πρὸς τὸ ἄθροισμα μερῶν, ὧν τὸ μὲν πλῆθος αὐξάνει ὑπὲρ πάντα ἀριθμόν, ἕκαστον δὲ τῶν μερῶν τούτων μεταβάλλεται καὶ καταντᾷ παντὸς τοῦ προτεθέντος μεγέθους ἕλασσον. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης εὑρε τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἑλικος,

περί ἧς ἔγραψε δὶο βιβλίῳ, ἐκθέτων τὰ ἰδιώματα καὶ τὴν γένεσιν αὐτῆς· ὁμοίως καὶ τὴν σχέσιν, ἣν ἔχει τὸ ἐμβαδὸν τῆς ἐλλείψεως πρὸς τὸ τοῦ κύκλου· διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου εὗρε καὶ τὸν ὄγκον τῶν ἐκ περιστροφῆς ἐλλειψοειδῶν, ὑπερβολοειδῶν, καὶ πυχβολοειδῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη κατ' οὐσίαν δὲν διαφέρει τῆς σήμερον ἐν χρήσει ἐν τῷ δλοκληρωτικῷ ὑπολογισμῷ· ὁ ἀναγινώσκων τὸν τετραγωνισμὸν τῆς ἑλίκος ἢ τὸν κυβισμόν τῶν ῥηθέντων σωμάτων, καὶ γράφων διὰ τῶν σημερινῶν σημείων, ὅσα ὁ Ἀρχιμήδης διὰ λέξεων λέγει, ἀναγινώσκει πράγματι μέρος τοῦ σημερινοῦ δλοκληρωτικοῦ ὑπολογισμοῦ· μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ὁ Ἀρχιμήδης οὐδὲ λέξιν λέγει περὶ ὀρίων ἢ περὶ ἀπειροστών καὶ τῶν τοιούτων, δι' ὧν οἱ λογισμοὶ γίνονται σήμερον συντομώτεροι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ σαφέστεροι. Ὁ Ἀρχιμήδης μένει πάντοτε ἐν τῷ πεπερατμένῳ καὶ ἐντελῶς ὠρισμένῳ· καὶ ἀποῦ ἐκ τῆς μεθόδου τοῦ διόδη τὸ ἐξαγόμενον, ἀποδεικνύει ἔπειτα τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπχωγῆς.

Ὁ Ἀρχιμήδης ἔγραψε καὶ δὶο βιβλία περὶ τῆς σφαίρας καὶ τοῦ κυλίνδρου. Ἐν αὐτοῖς ἀποδεικνύει τὸ θεωρήμα, ὅτι ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τῆς σφαίρας ἰσοῦται τῇ ἐπιφανείᾳ τεττάρων μεγίστων κύκλων αὐτῆς. Εὕρισκε τὸ ἐμβαδὸν οἰοδύητε σφαιρικοῦ τμήματος, τὴν μεταξὺ σφαίρας καὶ τοῦ περιγεγραμμένου κυλίνδρου ὑπάρχουσιν σχέσιν καὶ ἄλλα τῆς αὐτῆς φύσεως, ἥτοι μετρητικὰ θεωρήματα.

Ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀρχιμήδους δὲν περιωρίσθη εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν τότε γνωστῶν μεθόδων ἢ εἰς τὴν λύσιν δυσκόλων προβλημάτων, ἀλλ' ἐπλάσε καὶ νέας ἐπιστήμης· ἐν τοῖς δύο βιβλίοις αὐτοῦ περὶ τῶν ἐπιπλεόντων περιέχεται ἡ ὑδροστατική, βεπίζομένη ἐπὶ τῆς περιφήμου ἀρχῆς, τῆς ὁποίας ἡ ἀνακάλυψις τοσούτην, ὥς λέγεται, προὔξησεν αὐτῷ χαρὰν, ὥστε ἔτρεχεν εἰς τὰς δόδους τῶν Συρακουσῶν βῶν αεῦρηκα εὐρηκα»· ἐν δὲ τοῖς δύο βιβλίοις περὶ ἐπιπέδων ἰσορροπιῶν, εὕρισκεται τὸ θεμέλιον τῆς θεωρητικῆς μηχανικῆς· διότι ἐν αὐτοῖς περιέχεται ἡ θεωρία τῆς ἰσορροπίας τοῦ μοχλοῦ, οὗ τὴν δύνανμιν ἐκφράζων ὁ Ἀρχιμήδης λέγεται ὅτι εἶπε πρὸς τὸν βασιλέα Ἱέρωνα· «δός μοι πᾶς στῶ, καὶ τὰν γὰρ κινήσω»· πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ σημαντικωτάτη διὰ τὴν μηχανικὴν ἐννοία τοῦ κέντρου τοῦ βάρους, καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ κέντρου τοῦ βάρους τῶν ἀπλουτέρων ἐπιπέδων σχημάτων.

Τοιοῦτος ἦτο ὁ ἀνὴρ, ὃν ὁ ἀρχαῖος κότμος σύμπας ἐθαύμαζε, καὶ τοῦ ὁποίου τὰ ἔργα, πρὸ τῆς εὐρέσεως τοῦ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, ἦτοι ἐπὶ 18 αἰῶνας, ἐθεωροῦντο καὶ ἦσαν, τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς μαθηματικῆς· μόνος ἐράμιλλος αὐτοῦ δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὁ Νεύτων, διότι καὶ τούτου ἡ μεγαλοφυΐα ἠῤῥησε τὴν ἐπιστήμην διὰ νέων θεμελιωδῶν ἐννοιῶν καὶ νέων γενικωτάτων μεθόδων, ὧν ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ λεπτομερὴς σπουδὴ ἔφερε τὴν μαθηματικὴν εἰς τὸ σημεῖον εὕρισκεται σήμερον.

Ἀποθανόντος τοῦ Ἀρχιμήδους κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἔλωσιν τῆς πατρίδος του, νέος ἐφάνη λαμπρὸς ἀστὴρ ἐν τῷ μαθηματικῷ τῆς Ἑλλάδος ὀρίζοντι, Ἀπολλώνιος ὁ Περγαῖος. Οὗτος ἐμπεθέτευσε παρὰ τοῖς μαθηταῖς τοῦ Εὐκλείδου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ὑπῆρξε διὰ τὴν ἀνωτέραν γεωτρίαν, ἰδίως δὲ τὰς κωνικὰς τομὰς, ὅ,τι ὁ Εὐκλείδης διὰ τὰ στοιχεῖα. Ἀπὸ τῆς εὐρέσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Μεναίχμου, αἱ κωνικαὶ τομαὶ ἀπησχόλησεν, ἕνεκα τῶν περιέργων αὐτῶν ἰδιωμάτων, πᾶντας τοὺς Ἑλληνας γεωμέτρους· πολλὰ δὲ περὶ αὐτῶν εἶχον γραφῇ συγγράμματα, ὧν ἀξιολογώτερον ἦσαν τοῦ Ἀρισταίου 5 βιβλία καὶ τοῦ Εὐκλείδου 4. Πάντες ὁμῶς, ἀκολουθοῦντες τὴν πρώτην τοῦ Μεναίχμου ἰδέαν, ἐθεώρουν μόνον ὀρθὸν κῶνον μετὰ κυκλικῆς βάσεως, καὶ ἔτεμον αὐτὸν δι' ἐπιπέδων καθέτων ἐπὶ μίαν τῶν γενετειρῶν· διὰ τοῦτο καὶ ὠνόμαζον, τὴν μὲν ἑλλειψιν ὀξυγωνίου κώνου τομὴν, τὴν δὲ ὑπερβολὴν ἀμβλυγωνίου. Ὁ Ἀπολλώνιος ἐγκύψας βαθύτερον εἰς τὴν θεωρίαν ταύτην, εὗρεν ὅτι, ὁ αὐτὸς κῶνος εἴτε ὀρθὸς εἴτε πλάγιος ὑποτεθῇ, δίδει καὶ τὰς τρεῖς καμπύλας, κατὰ τὴν διάφορον θέσιν τοῦ τέμνοντος ἐπιπέδου, ἐὰν μόνον ἡ βάσις αὐτοῦ εἴνε κυκλική. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος, ἐκθέτει ἐν τοῖς κωνικοῖς αὐτοῦ μετὰ θαυμαστῆς δεινότητος πᾶσας τῶν κωνικῶν τομῶν τὰς ιδιότητας, ἐξ ὧν καὶ δίδει τὰ ὀνόματα τῆς ἐλλείψεως καὶ τῆς ὑπερβολῆς, ἅτινα καὶ σήμερον ἔχουσι. Ἐκ τῶν 8 βιβλίων, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται τὰ κωνικά τοῦ Ἀπολλωνίου, μόνον τὰ 7 πρῶτα σώζονται· περιέχουσι δέ, τὰ μὲν 3 πρῶτα τὰ ἰδιώματα τῶν διαμέτρων καὶ τῶν ἐφαπτομένων καὶ τῶν ἐστιῶν, ἅτινα δύνανται νὰ ὑποτεθῶσι γνωστὰ καὶ ὑπὸ τῶν πρὸ τοῦ Ἀπολλωνίου γραψάντων, ὧν ὁμῶς τὰ συγγράμματα κατέστησαν ἀφανῆ ὑπὸ τῶν κωνικῶν τοῦ Ἀπολλωνίου, τὰ δὲ ἐπόμενα περιέχουσι τὰς ιδίας τοῦ Ἀπολλωνίου ἐφευρέσεις, ὡς αὐτὸς λέγει· καὶ τὸ μὲν τέταρτον ἐξετάζει κατὰ πόσα σημεία τέμνουσιν ἀλλήλας ἢ ἐφάπτονται δύο κωνικαί, τὸ δὲ πέμπτον περιέχει προβλήματα μεγίστου καὶ ἐλαχίστου ἐπὶ τῶν κωνικῶν τομῶν, τὸ ὅν ἐξετάζει τὰ περὶ ὁμοιότητος καὶ ἀνομοιότητος αὐτῶν, καὶ τὸ ἕβδομον διαφορὰ θεωρήματα καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν συζυγῶν διαμέτρων.

Ὁ Πάππος ἀναφέρει καὶ ἄλλα ἔργα τοῦ Ἀπολλωνίου, ἀλλὰ τὰ κωνικά αὐτοῦ εἶναι βεβίαι· τὸ σπουδαϊότατον· διότι ἐν αὐτοῖς ἐξήντησε σχεδὸν πᾶσιν τὴν θεωρίαν τῶν κωνικῶν τομῶν τοσαύτην ἐπιδείξας δύναμιν πνεύματος καὶ εὐρυτείαν γεωμετρικὴν, ὥστε δικαίως ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του «ὁ μέγας γεωμέτρης».

Πλὴν τῶν τριῶν τούτων διασημοτάτων μαθηματικῶν, τοῦ Εὐκλείδου, λέγω, τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου, ἡ σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνέδειξε καὶ ἄλλους ἐξόχους γεωμέτρους καὶ ἀστρονόμους· τοιοῦτοι εἶνε ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος, διάσημος ἀστρονόμος, περὶ οὗ ὁ Ἀρχιμήδης μαρτυρεῖ, ὅτι περαδέχετο τὴν περὶ τὸν Ἥλιον κίνησιν τῆς γῆς καὶ ἔγραψε

μάλιστα τῶν σόστημα, ἐν ᾧ ἔθετε τὸν ἥλιον εἰς τὸ κέντρον τοῦ κόσμου. ὁ Κρόνῳ δὲ Σάμιος, περὶ τῆς γεωμετρικῆς ἱκανότητος τοῦ ὁποίου ἔχει ὁ Ἀρχιμήδης μεγάλην ἰδέαν· πλὴν τούτων ὁ Ἐρατοσθένης, ἔξοχος ἀστρονόμος καὶ μαθηματικός· καὶ ἄλλοι ἐν τοῖς συγγραμμασι τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ Ἀπολλωνίου μνησθέντες.

Μετὰ τὸν Ἀπολλώνιον ἀρχεταὶ στασιμότης τις διαρκέσασα καθ' ὅλον τὸν πρὸ Χριστοῦ χρόνον. Ἐν οὗτῳ ἔζησαν οἱ ἀξιόλογοι μαθηματικοί, Γεμήνιος, Ἦρων, Φίλων, Ποσειδώνιος, Σωσιγένης καὶ Θεοδόσιος, καὶ ὁ ἀστρονόμος Ἰππαρχος· μετὰ δὲ ταῦτα ἀρχεταὶ βράδεια μὲν ἀλλὰ βεβαία ἡ παρακμὴ τῆς ἐλληνικῆς μαθηματικῆς· ἐφαρμογαὶ τινες αὐτῆς, μάλιστα δὲ ἡ ἀστρονομία καὶ ἡ μηχανικὴ προώδευσαν εἰσέτι ἐπὶ τινα χρόνον· ὁ κράτιστος τῶν Ἑλλήνων ἀστρονόμων, Πτολεμαῖος, ἔζησεν κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα μετὰ Χριστόν· ἐκ δὲ τῶν γεωμετρῶν, ἀξιοὶ μνείας εἶνε, ὁ Περσεύς, ὅστις ἔγραψεν περὶ τῶν τομῶν τῆς σπείρας, ὁ Μενέλαος, ὅστις ἔγραψε περὶ τῶν χορδῶν τοῦ κύκλου, ἦτοι εἶδος τριγωνομετρίας, καὶ ὁ Πάππος, 400 μ. Χ. οὗ τινος ἡ συνχωγή, καὶ ὡς ἱστορικὴ πηγὴ εἶνε πολύτιμος καὶ ὡς μαθηματικὸν σύγγραμμα πολλὰ ἀξία λόγου περιέχει· ἰδίως ἀναφέρω τὸ θεώρημα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀραιοτήτων, ὅπερ ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς μηχανικῆς ἐσφαλμένως φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Guldin· καὶ τὸ θεμελιώδες θεώρημα τῶν ἀντιστοιχούντων λόγων, ὅπερ ἐν τῇ νεωτέρᾳ συνθετικῇ γεωμετρίᾳ ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα.

Αἰτία τῆς παρακμῆς τῶν μαθηματικῶν ἦτο βεβαίως ἡ γενικὴ τοῦ ἔθνους κατὰπτωσις καὶ παρακμή, συνέτεινε δ' ἴσως πρὸς τοῦτο καὶ ἡ νέκθρησκειν, ἥτις ἔδωκεν εἰς τὰ πνεύματα νέκν διευθύνειν ἐρευνᾶν· ἀλλ' ἔκτος τούτων, δεόν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ γεωμετρία ἦτο ἀδύνατον νὰ προαχθῇ περισσώτερον διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς μέσων καὶ ἀνευ τῆς γενικῆς ἀριθμητικῆς. Αἱ γεωμετρικαὶ μέθοδοι εἶνε ἀνεπίδεκτοι τῆς μεγάλης γενικότητος, τὴν ὁποῖον οἱ ἀριθμοὶ παρέχουσιν. Ἀλλ' ἡ μαθηματικὴ τῶν Ἑλλήνων εἶχεν ὅλως γεωμετρικὸν χαρακτῆρα, καὶ αὐταὶ αἱ ἀριθμητικαὶ προτάσεις ὡς λ. χ. τὸ ἀριθμικὸν ὁσωνδήποτε ὄρων τῆς γεωμετρικῆς προόδου, καὶ τὸ ἀθροισμα τῶν τετραγώνων ὁσωνδήποτε ἐφεξῆς ἀριθμῶν, ἔχουσι παρὰ τῷ Εὐκλείδῃ καὶ τῷ Ἀρχιμήδῃ γεωμετρικὴν μορφήν. Εἰς τὴν διάνοιαν τῶν Ἑλλήνων μαθητικῶν τὰ γεωμετρικὰ μεγέθη ἀπετέλουν εἶδος πρὸς τοῦ γενικώτερον τῶν ἀριθμῶν· διότι ἔθεώρουν ἀριθμὸς μόνον τοὺς ἀκεραίους καὶ τὰ κλάσματα· ὥστε πᾶς ἀριθμὸς πᾶρίστατο ὑπὸ μεγέθους οὐχὶ δὲ καὶ τᾶν ἀπείρων. Ἡ πρὸς τὴν γεωμετρίαν ὑπερβάλλουσα αὐτὴ βροπὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος δύναται νὰ ἐξηγηθῇ εἴτε ἐκ τῆς ζωῆς αὐτῶν φαντασίαις, ἥτις ἐδίδεν εἰς τὰ πάντα σχῆμα καὶ ζῶην, εἴτε καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ γεωμετρία εἶνε πλησιεστέρα εἰς τὴν φύσιν καὶ τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον, εἶνε ἡ πρώτη ἀρχίρεσις, ἐνῶ ἡ γενικὴ ἀριθ-

μητική, ἢ ἡ ἀλγεβρα, εἶνε τρόπον τινὰ ἀφαίρεσις ἀνωτέρας τάξεως.

Διὰ ταῦτα, ἡ μὲν γεωμετρία προήχθη θαυμασίως, ἡ δὲ ἀριθμητικὴ ὑπῆγετο εἰς τὴν γεωμετρίαν, καὶ εὗρισκετο εἰσέτι σχετικῶς εἰς τὴν νηπιότητα αὐτῆς. Ἡ πρόοδος τῆς μαθηματικῆς ἀνέστρεψε τὴν σχέσιν ταύτην. Ἐν τῇ νεωτέρᾳ μαθηματικῇ ἡ ἀλγεβρα ὑπερέχει πολὺ τῆς γεωμετρίας κατὰ τὴν γενικότητα. Ἡ τροπὴ αὕτη, ἢ ἡ νέα φάσις τῆς μαθηματικῆς, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Διοφάντου· οὗτος ἔζη πιθανῶς περὶ τὰ μέσα τοῦ 4ου μ. Χ. αἰῶνος καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πατὴρ τῆς ἀλγεβρας· ἐν τοῖς σωζομένοις 6 βιβλίοις τῶν ἀριθμητικῶν αὐτοῦ εὗρίσκονται κατὰ πρῶτον, ἢ διὰ συμβόλων πρῶταίτις τῶν ἀριθμῶν καὶ αἱ ἀλγεβρικαὶ πράξεις πρὸς τούτοις ἡ ἔννοια τῆς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως καὶ μέγα πλῆθος προβλημάτων πρῶτου καὶ δευτέρου βαθμοῦ μετὰ τῆς λύσεως αὐτῶν. Τὸ ἔργον τοῦ Διοφάντου δὲν ἔχει μὲν τὴν τελειότητα, ἥτις χαρακτηρίζει τὰ ἔργα τοῦ Εὐκλείδου, τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου, εἶνε ὁμως σπουδαιότατον διὰ τὴν νέαν διεύθυνσιν, ἣν ἔδωκεν εἰς τὴν μαθηματικὴν.

Μετὰ τὴν μόρρωσιν τῆς ἀλγεβρας ὑπὸ τοῦ Διοφάντου ὑπελείπετο εἰσέτι, ἔνθα καταστῇ δινητὴ ἢ εἰς τὴν γεωμετρίαν ἐφαρμογὴ αὐτῆς, οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ εἰσπαγωγή τῶν ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν· διότι τότε ἡ ἀπλὴ μετάφρασις τῶν γεωμετρικῶν σχέσεων τῶν σχημάτων εἰς τὴν ἀλγεβρικὴν γλῶσσαν, θὰ ἔφερεν εἰς τὴν σημερινὴν ἀναλυτικὴν γεωμετρίαν· διότι αἱ μέθοδοι αὐτῆς ἦσαν ἤδη γνωσταί· ἀρκεῖ νὰ ἀνκέρω ὅτι ὁ Μέναιχμος ἤδη ἐγνώριζε τὴν ἐξίσωσιν τῶν κωνικῶν τομῶν πρὸς μίαν διάμετρον καὶ τὴν ἐφαπτομένην κατὰ τὸ πέρας αὐτῆς· τουτέστι τὴν μεταξὺ τεταγμένης καὶ τετμημένης ὑπάρχουσιν σχέσιν. Ὡσαύτως καὶ τὴν ἐξίσωσιν τῆς ὑπερβολῆς πρὸς τὰς ἀσυμπτώτους αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ ἀπὸ τῶν συμμέτρων ἀριθμῶν εἰς τοὺς ἀσυμμέτρους μεταβάσις ἐφαίνετο τοῖς Ἑλλήσιν ἀδύνατος, ὡς ἀπειροεῖα τὴν εἰσπαγωγὴν τῆς ἔννοιαις τοῦ ἀπείρου εἰς τὴν μαθηματικὴν· διότι ἀνευ αὐτοῦ εἶνε ἀδύνατον νὰ πληρωθῇ τὸ μεταξὺ συμμέτρων καὶ ἀσυμμέτρων ὑπάρχον χάσμα· διὰ τοῦτο, καίτοι διορῶντες τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν, δὲν ἀπετόλμησαν τὴν γενίκευσιν ταύτην τῆς ἔννοιαις τοῦ ἀριθμοῦ. Τοῦτο ἐγένετο μόλις κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ἐξ οὗ καὶ ἀρχεται ἡ νεωτέρα μαθηματικὴ.

Καὶ τοσαῦτα μὲν ἱκανὰ πρὸς ἐκτίμησιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς μαθηματικῆς ἡ ἀλγεβρα τοῦ Διοφάντου, ἀναπτυχθεῖσα καὶ λαβοῦσα πᾶσιν αὐτῆς τὴν γενικότητα, κατέστη ἡ ψυχὴ, οὕτως εἶπεῖν. τῆς μαθηματικῆς, τὸ ἀπαραίτητον ὄργανον πάσης μαθηματικῆς ἐρεῦνης· αὐτὴ μόνη παρέχει τὰς πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων ἀνγκαίαις γενικὰς μεθόδους, καὶ ἐκ τῶν θεωρημάτων αὐτῆς συντίθενται ἅπασαι αἱ μαθηματικαὶ θεωρίαι, ὡς ἀπὸ τῶν λέξεων ὁ λόγος. Ἀλλὰ ποῖαι εἶνε αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ ἀλγεβρα

πῶς ἀπὸ τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν ὁρμωμένη, ἀνυφοῦται βθμῆδὸν εἰς τοὺς κλασματικούς, εἰς τοὺς ἀρνητικούς, εἰς τοὺς ἀσυμμέτρους καὶ εἰς τοὺς φανταστικούς; τίς ὁ ἐσωτερικὸς τῶν ἀριθμῶν τούτων σύνδεσμος; καὶ τίς ἡ πρὸς τὴν εὐρεσιν αὐτῶν ὁδηγοῦσα θεμελιώδης ἰδέα; ταῦτα πάντα, ἀπαραίτητα ὄντα διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀνωτέρας μαθηματικῆς θὰ εἴνε τὸ θέμα τῶν ἐπομένων μαθημάτων.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ*

ΙΟΝΙΟΣ ΣΧΟΛΗ

Α'

Ἡ κυριαρχία τῆς Ἑνετίας, ἡ γειτνίσαις πρὸς τὴν Ἰταλίαν, οἱ δεσμοὶ τῆς πολιτικῆς ἐξαρτήσεως, αἱ διὰ τοῦ ἐμπορίου συχναὶ πρὸς τὴν χερσόνησον σχέσεις ἐξήσκησαν ἐπὶ τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ τῆς γλώσσης τῶν Ἰονίων νήσων σπουδαίαν ἐπιρροήν.

Εἰς τὰς πόλεις, πρὸ πάντων εἰς τὴν πρωτεύουσαν Κέρκυραν, ἐδέσποσαν τὰ ἔθιμα, αἱ τέχναι καὶ τὰ γράμματα τῆς Ἰταλίας, καὶ ἡ Ἑλλὰς ἡ τὴν πρωτοβουλίαν ἄλλοτε ἔχουσα, ἐδέησε νὰ λάβῃ παρὰ τῶν Ἰταλῶν τὴν τοῦ καλοῦ αἵσθησιν, ἣν ἄλλοτε ἐδίδαξεν αὐτοῖς. Οἱ εὐγενεῖς τῶν Ἰονίων νήσων ἐθεώρουν ὡς ὑψίστην τιμὴν τὸ νὰ εἶναι ἐγγεγραμμένοι ἐν τῇ χρυσῇ βίβλῳ τῆς Ἑνετίας, ὅλοι δὲ οἱ πλούσιοι καὶ φιλόδοξοι νέοι ἐξεπαιδεύοντο ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ τὰ περικλεῆ Πανεπιστήμια τῆς Παδούης καὶ Βολονίας ἔβριθον Ἑλλήνων σπουδαστῶν. Οἱ πλείστοι αὐτῶν ἐστέναζον ἐπὶ τῇ δουλείᾳ τῆς πατρίδος καὶ κατηρῶντο τὴν Μουσουλμανικὴν τυραννίαν τὴν καταστρέφουσιν μὲν τὴν χώραν, ἄγονα δὲ καθιστῶσαν τὰ πνεύματα, ἐνῷ τὴν Ἑνετικὴν κυριαρχίαν, ἐθεώρουν ὡς δεινὸν μικρότερον, δεικνύοντες οὕτω δικαιοσύνην ἀσυνήθη εἰς δεδουλωμένους λαούς.

Ἡ δικαιοσύνη, εἰς πᾶσαν περίπτωσιν συνεπάγεται τὴν ἀμοιβήν· οὕτω κατὰ τοὺς τέσσαρας αἰῶνας τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι, αἱ παραχγοῦσαι τοὺς πλείστους ποιητὰς καὶ συγγραφεῖς εἶναι ἡ Κρήτη καὶ αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, αἵτινες διεσώθησαν διὰ τῆς Ἑνετίας ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς βραβερότητος.

Τὸ πρᾶγμα ἀποδίδει ἔτι καταφανέστερον ἐν Κρήτῃ ἐν ᾗ ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις ἤμαρ μέχρ' ἡ κατακτῆσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν δέκατον ἑβδόμον αἰῶνα, ἐξακολουθεῖ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἡ ποίησις ἐκεῖνη ἐκπροσωποῦσα τὴν δημώδη ποίησιν. Ὁ Ἐρωτόκριτος ἀναγινώσκεται μέχρι

* Ἰδε τέμ. Η', σελ. 667.

τῆς σήμερον μεθ' ἡδονῆς ὑπὸ τε τοῦ ναύτου καὶ τοῦ χωρικοῦ τῆς Ἑλλάδος·

Αἱ κρητικαὶ κωμωδίαὶ καὶ τραγωδίαὶ, αἱ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ κ. Σάθα δημοσιευθεῖσαι ὡς καὶ αἱ δημώδεις ποιήσεις, ἃς συνέλεξεν ὁ κ. Παναράκης ἀποδεικνύουσιν ὅτι κατὰ τὸν ις'. καὶ ιζ'. αἰῶνα ὑπῆρξε σπουδαία φιλολογικὴ κίνησις ἐν Κρήτῃ.

Μετὰ τὴν κατὰκτησιν τῆς Κρήτης αἱ μόναι ἑλληνικαὶ χῳραι, αἵτινες ἔμειναν ἀπάτητοι ὑπὸ τῶν Τούρκων ἦσαν αἱ ἐπτὰ ἰόνιοι νῆσοι. Περιέχει, ὡς φαίνεται, ἱερὰν τινα δύναμιν ὁ ἀριθμὸς οὗτος, ὁ ἀριθμὸς τοῦ Ἑβδομαγέτου Ἀπόλλωνος, καὶ ἐπέβχλлен αὐτὸς εἰς τὰς μὴ ὑποδουλωθεῖσας ἰονίους νήσους ὥσπερ καθήκον τὸ νὰ ᾄδωσι χάριν τῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἀδελφῶν των.

Ἡ προγονικὴ γλῶσσα ἐμελετήθη μετὰ ζήλου ὑπὸ τινων λογίων, κατὰ δὲ τὸν ιη'. αἰῶνα δύο Κερκυραῖοι μοναχοὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν πρῶτοι ἀνεκάλυψαν τὸ εἰς τὴν ἀναγεννωμένην ἑλληνικὴν φιλολογίαν ἐν-υπάρχον κάλλος. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Θεοτόκης ἔγραψε τὰς ὁμιλίαις αὐτοῦ τὰς μέχρι τῆς σήμερον καθ' ἑκάστην τὴν Ἑλλάδα γνωστάς. Ἡ καθαριότης καὶ ἡ ἀρμονία τῆς ἀναστηθείσης ταύτης γλώσσης προηγήθησαν τοῦ ἔργου τοῦ Κοραῆ, ἵσως δὲ συνετέλεσαν πρὸς ἐμπνευσιν αὐτοῦ.

Ὁ Εὐγένειος Βούλγαρις, ἀσχολούμενος περὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλολογίαν διακονεῖται αἰφνης νὰ ἐπιχειρήσῃ δυσκατόρθωτον ἔργον, ὃπερ ὁμως κατορθώνει· μεταφράζει τὸν Βιργίλιον εἰς μέτρον καὶ γλῶσσαν Ὀμηρικὴν. Ἐν τούτοις, ἡ Ἱταλίς ἐξηκολούθει ν' ἀπορροφᾷ τὴν φιλομαθὴ νεολαίαν τῆς Ἑπτανήσου. Ἡ νεολαία αὕτη δὲν ἐμάνθανεν ἀτιμωρητὴ νὰ ἐμπνέται ὑπὸ τῶν μεγάλων τῆς Ἱταλίας ποιητῶν, νὰ σκέπτηται καὶ νὰ αἰσθάνηται ἰταλιστί. Πολλοὶ νεαροὶ Ἕλληνες ἀπέβχλлон τὴν ἑξιν καὶ τὴν γνῶσιν τῆς μητρικῆς γλώσσης. Λόγιοι, Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν, ἐξ ὧν ἔνιοι μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπανεκάμψαν, ἄλλοι δὲ διέμειναν ἐν Ἱταλίᾳ, ὡς ὁ Μάριος Πιέρος, ὁ Μουστοξείδης καὶ ὁ Αἰμίλιος Τυπάλδος συνέγραψαν ἰταλιστί. Ἴόνιοι ποιηταὶ ἐξέχυσαν ἐν ἀλλογλώσσοις στίχοις τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ἡρώϊσμόν καὶ τὴν εὐαισθησίαν αὐτῶν. Ἀλλ' ὁμως οἱ ποιηταὶ οὗτοι τῶν ὁποίων γλῶσσα μητρικὴ ἦτο ἡ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δὲν ἠδύναντο ν' ἀποβάλλωσι ὀλοσχερῶς τὴν ἑλληνικὴν ἐμπνευσιν. Οὕτως ἔψαλεν ὁ Φόσκολος, ὁ ποιητὴς τῆς Ζακύνθου, ἐφ' ᾧ σεμνύνεται μὲν ἡ Ἱταλία, ἀλλ' ὅστις δὲν ἔπαυσε διὰ τοῦτο νὰ εἶναι Ἕλληνας, καὶ ἀπὸ τῆς θεότης αὐτοῦ πατρίδος, περιβεβλημένος δόξαν ἰταλικὴν, ἀπέτεινε εἰς τὴν γενέθλιον αὐτοῦ νῆτον τὴν Ζέκυνθον, στίχους πλήρεις πάθους ἐνθέρμου οὐδέποτε ἀποσβεσθέντος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ὁ Σολωμός, διαβιὼν καὶ ἐκπαιδευόμενος ἐν Ἱταλίᾳ, θὰ περηκολούθει τὰ βήματα τοῦ Φοσκόλου οὕτινος τὸ κλέος ἐφαίνετο ἐπίζηλον εἰς ὅλους τοὺς ποιητὰς τῆς πατρίδος του, εἰάν τὸ ἐνδοξὸν σάλπισμα τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἐξήγειρεν ἐν τῇ ψυχῇ του τὴν ἐξαψιν τοῦ πολέμου, τὸν πόθον τῆς ἀπελευθερώσεως, τὸ

μῖστος τοῦ τυράννου καὶ τὸν ἀκατάσχετον ἔρωτα τῆς πατρίδος· ἡ ἐξεγερθεῖσα Ἑλλάς εὗρεν ἐν αὐτῷ τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν της.

Ὁ κόμης Διονύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1798. Πρῶτος αὐτοῦ διδάσκαλος ἐγένετο ἰταλὸς τις ἱερεὺς πρόσφυξ ἐκ Κρεμόνης. Ὁ πατήρ τοῦ Σολωμοῦ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν του ἐν Ἰταλίᾳ δεκατριετὴ ὄντα, πρῶτον εἰς Ἑνετίαν, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς Κρεμόνην καὶ ἀπὸ Κρεμόνης εἰς Παδοῦην. Ἀπὸ Πανεπιστημίου εἰς Πανεπιστήμιον μεταβαίνων ὁ Σολωμὸς ἐμπούδασε ἀνευ πολλῆς ἐνδελεχείας τὰ νομικά. Ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγε, τὸ διδακτορικὸν αὐτοῦ δίπλωμα ὥφειλεν εἰς τὴν μεγάλην τῶν διδασκάλων αὐτοῦ ἐπισείκειαν. Ἐπληθύνθη εἰς Ζάκυνθον οὐχὶ νομομαθῆς, οὐδὲ Ἑλληνιστὴς ποιητῆς, ἀλλὰ ποιητῆς Ἰταλός.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, προετοιμαζομένη ἐπὶ ἐκπαίδευσιν. Ἡ καθομιλουμένη γλῶσσα ἐψέλλιζε διὰ τῆς φωνῆς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν τὰς παρὰδόσεις τοῦ παρελθόντος.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἡλικίᾳς τῶν ἡρσιπωμένων νεῶν καὶ τῶν ἀποκεκοιμημένων λαῶν, μυστηριώδης τις πλοὴ ἐπανελάμβανε τὸ ὄνομα τῶν ἡρώων καὶ τῶν θεῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Οἱ στίχοι τοῦ Ρήγα ἠκούοντο καὶ ἐπευφημοῦντο πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Χριστόπουλος, ὁ νέος Ἀνακρέων ἔψαλλεν εἰς χαριστικὴν γλῶσσαν τὸν Βάσιλον καὶ τὸν Ἐρωτα. Νέα τις δύναμις, ἐκ τοῦ λαοῦ πηγάζουσα, ἔβριζε νῆαν ζωὴν εἰς τὰς ἀρχαίας παραδόσεις. Συντρίβουσα τὸν ἀπηρχαιωμένον τύπον τῆς ἀρχαίας ποιήσεως, ἐτήρει τὸ πνεῦμα καὶ τὰς εἰκόνας της. Ἐκ τοῦ λεξικοῦ καὶ ἐκ τῆς γραμμτικῆς νεκρᾶς γλώσσης παρήγαγε διάλεκτον ζῶσαν. Ἐπρεπε ἄρα ὅπως ἀπελευθερωθῇ τὸ ἔθνος, νὰ ἀπελευθερωθῇ πρῶτον ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα.

Ἀντικρὺ τῆς Κερκύρας, εἰς τὴν Ἠπειρον, ἥτις εἰσέτι στενάζει ἐπὶ τῷ ἀποχωρισμῷ τῆς κοινῆς μητρὸς, τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰ Ἰωάννιννα, ἕτερος ποιητῆς ὁ Βηλαρῆς, ὁ ἐφάμιλλος τοῦ Χριστοπούλου, ἔγραψεν εἰς χυδαίαν γλῶσσαν ποιήσεις πλήρεις χάριτος καὶ εὐφυίας.

Ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἀνευροῦσα τὴν ἀρχαίαν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως ἐν τῷ μίσει τοῦ κατακτητοῦ, καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἡρωϊκῆς τε καὶ ποιητικῆς συνάμα, δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ Σολωμοῦ εἰ καὶ ἀποκλειστικῶς μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης, ἐν ξένη δι-τραρεῖσαν φιλολογίᾳ. Εἰς τὰ πρῶτα ἄσματα, ἅπερ ἤκουσε ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ξένης, εἰς τοὺς πρῶτους τῆς πατρίδος πελμοὺς, ὁ Ζακύνθιος ποιητῆς διέγνω ὅτι ἐν τῇ δημόδει γλώσσῃ ἐνυπῆρχε τὸ σπέρμα τῆς ἀπελευθερώσεως οὐχὶ μόνον τῆς πατρίδος του ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ διανοίας.

Ἐμελέτησε ἔκτοτε τὴν μητρικὴν διάλεκτον μετὰ ζήλου, ἀπορρίπτων τὴν ἰταλικὴν ἐμπνευσιν καὶ ἀφοσιούμενος ὁλοφύχως εἰς τὴν ἑλληνικὴν

ἀλλ' ἡ ἐπαναστάσις τοῦ 1821 τὸν εὗρεν ἀπαράσκευον καὶ μὴ τολμῶντα νὰ πολεμήσῃ μετ' ὅπλον ἀτελὲς ἔτι.

Τῷ 1822 ὁ Σπυρίδων Τρικούπης, ὁ μέλλων ἱστοριογράφος τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, νέος ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἔκτοτε ἀνὴρ πολιτικός, πρὸς δὲ καὶ ποιητὴς ἔστιν ὅτε ἀξίζηστος, διελθὼν ἐκ Ζακύνθου συνεφιλιώθη μετὰ τοῦ νεαροῦ Σολωμοῦ. Οὗτος δὲν ἐτόλμησε ν' ἀναγνώσῃ εἰς τὸν συμπατριώτην αὐτοῦ εἰμὴ τὰς ἰταλικὰς αὐτοῦ ποιήσεις, ἀλλ' ὁ Τρικούπης διερμηνεύων τὸ ἐνδόμυχον τοῦ Σολωμοῦ αἶσθημα τὸν ἤλεγξε διότι «Ἕλληνας ὢν ἐψάλλεν εἰς ξένην γλῶσσαν».

Ὁ κ. Παλυλάς ἀντιπρόσωπος ἄλλοτε Κερκύρας εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις βουλήν, ὅστις μετέφρασεν εἰς στίχους τὴν Ὀδύσειαν, ἀνεφάρξει ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Σολωμοῦ, ὅτι ὁ Τρικούπης, εἰς δὴ ὁ ποιητὴς τῆς Ζακύνθου ἀνεκοίμωσε τὰ πρῶτα αὐτοῦ δοκίμια, ἐνθαρρύνων αὐτὸν διὰ πατριωτικῶν προτροπῶν καὶ γενόμενος μέλιστα διδάτκαλός του εἰς τὰ ἑλληνικά, τὸν ἔπεισαν ἀπαξ διὰ πενήτεος ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ ὑμνήσῃ αὐτὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐκ τῆς φιλίας τῶν δύο νέων πατριωτῶν προέβλεθεν ἡ ἐμπνευσις τοῦ ὕμνου εἰς τὴν ἐλευθερίαν. Δὲν εἶναι δὲ τοῦτο ἡ ἐλαχίστη τῶν πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεων τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπης. Ὁ ὕμνος τοῦ Σολωμοῦ ἀντήχησεν αἶφρην· ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος. Πολυάριθμοι μεταφράσεις μετέφερον αὐτὸν εἰς τὴν Ἑσπερίαν. Ἡ κοινὴ ἐπιδοκιμασία καθιέρωσεν ἀμέσως τὴν μεγалоφυίαν τοῦ ποιητοῦ. Ἔτι καὶ σήμερον τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι ὁ ἐθνικός ὕμνος τῆς Ἑλλάδος. Μελοποιηθεὶς ὑπὸ γνωστοῦ Κερκυραίου μουσικοῦ, τοῦ Μεντζάρου, ὁ ὕμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν, συνοδεύει ἀπ᾽ αὐτῆς τὰς πατριωτικὰς ἐκδηλώσεις τῶν Ἑλλήνων. Ἀπὸ δὲ τῆς ἀνκρήσεως τοῦ βρασιλέως Γεωργίου, τὸ ποίημα τοῦτο κατέστη ὁ ἐπίσημος ἐθνικός ὕμνος καὶ πινακίζουσιν αὐτὸν αἱ στρατιωτικαὶ μουσικαὶ ἀπὸ τῆς πλατείας τοῦ Συναγώματος ἐν Ἀθήναις ἕως τῆς πλατείας τῆς Κερκύρας.

Ὁ θάνατος τοῦ λόρδου Βύρωνος ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Σολωμὸν ἕτερον ὕμνον περιέχοντα στροφὰς ἀληθοῦς ποιητικοῦ κάλλους. Ἀλλὰ δὲν ἀνυρίσκομεν ἐν αὐτῷ τὸν ἔξοχον ἐκείνον συνειρμὸν τῶν εἰχόνων, τὴν εὐρεῖαν ἐμπνευσιν, τὸ ὕψος καὶ τὴν ἀφέλειαν τῆς ἐκφράσεως, ἕτινα καθιστῶσιν ἀριστούργημα τὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὕμνον.

Ὅλιγοι Ἕλληνες, καὶ ἐκ τῶν ἐνθερμοτέρων ἔτι θυμαστῶν τοῦ Σολωμοῦ, θὰ ἠδύναντο ν' ἀπχγείλωσι ἀπὸ μνήμης στροφὰς τινὰς τοῦ ὕμνου, εἰς τὸν λόρδον Βύρωνα, ἐνῷ πάντες γνωρίζουσιν ἐκ στήθους τὸν μέγαν, τὸν ἀθάνατον ὕμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐν ἐκ τῶν ὠραιοτέρων ἀσμάτων τοῦ Σολωμοῦ, εἶναι τὸ τῆς «Φαρμακωμίας», ἐμπνευσθὲν ὑπὸ πρῆγματικοῦ γεγονότος, ἤτοι τῆς αὐτοχειρίας νεάνιδος, ἥτις ὑπῆρξε θυμὰ ἔρωτος θεωρηθέντος ἐνόχου. Ὁ ποιητὴς ἐγέ-

νετο ὑπερσπιστῆς τῆς ἀτυχοῦς νεάνιδος ἐν τῷ ἄσπματι τούτῳ :

Τὰ τραγούδια μου τᾶλεγες ὄλα
τοῦτο μόνον δὲν θέλει τὸ 'πῆς
τοῦτο μόνον δὲν θέλει τ'ἀκούσης
ἄχ ! τὴν πλάκα τοῦ τάφου κρατεῖς κτλ.

Παρθέτομεν ἕτερον ποιήμα συγκινητικὸν καὶ ἀφελές, τὸ ὁποῖον ἀνακαλεῖ ὡς ἡ φαρμακωμένη τὰ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἀρθολογίας.

Ὁ ποιητὴς ἀγγέλλει εἰς ἀπόντα υἱὸν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του.

Ὅπως ἐννοηθῇ ὅλη ἡ χάρις τοῦ ποιήματος τούτου γνωστέον ὅτι ἡ πρώτη Μαΐου ἐν Ἑλλάδι πανηγυρίζεται ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν ἐθνικῶν. Εἶναι ἡ ἑορτὴ τοῦ ἔχρος. Τὴν πρωτὰν τῆς ἡμέρας ταύτης ἐγείρονται ἐνωρὶς καὶ πορεύονται εἰς τοὺς ἀγρούς, ἐνίοτε μάλιστα μεταβαίνουνσιν ἐκεῖ ἀφ' ἐσπέρας, ἐὰν ἡ νύξ εἶναι ὥραία.

Οἱ νέοι συλλέγουσιν ἄνθη, κάμνουσιν ἐξ αὐτῶν στεφάνους καὶ κατόπιν τοὺς ἀνκρῶσιν ὑπεράνω τῶν θυρῶν, ἐνθ' ἀρέμνυνται μέχρις οὗ μυχρυνθῶσιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ἀνθέων τοῦ Μαΐου καὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ ἐξηπλωμένου ἐπὶ τῆς νεκρικῆς κλήνης.

Τοῦ πατέρ' α' ὅταν ἔλθῃς
δὲν θὰ ἰδῇς παρὰ τὸν τάφο.
Εἴμ' ἐμπρὸς τοῦ καὶ σοῦ γράφω
ἡμέρ' α' πρώτη τοῦ Μαΐου.

Θὰ σκορπίτουνε τὸ Μάι
πάνω 'στ' ἄκακά του στήθη
γιατὶ ἀπόψε ἀπεκοιμήθη
εἰς τὸν ὕπνο τοῦ Χριστοῦ.

Μόνο μὲν στιγμὴ πρὶν φύγῃ
'ς τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη
ἀργοκίνησε τὸ χέρι
ἔσως γὰρ νὰ σ' εὐχρηθῇ.

Εἰς τὰς βορείους τῆς Γαλλίας ἐπαρχίας ὡς οἱ ἡμέτεροι χωρικοὶ ἑορτάζουσιν ἐπίσης τὴν πρώτην τοῦ Μαΐου.

Οἱ νεανίαι ἐξέρχονται τὴν νύκτα καὶ κόπτουν κλώνους λευκῆς σημύδας, σύμβολον τῆς παρθενίας, τοὺς περιπλέκουσιν εἰς στεφάνους, οὓς ἀναρτῶσι δι' ἀνθοπλέκτων ἀλύσεων ἐπὶ τῆς θύρας τῆς οἰκίας τῆς μνηστῆς αὐτῶν. Γινώσκουσιν ἐκ τῶν προτέρων πόσῃν εὐχαρίστησιν θὰ αἰσθανθῇ ἡ

νεῖνς τὴν ἐπαύριον ἐπὶ τῇ θέῃ τῆς μεγάλης ταύτης ἀνθοδέσμης, ἥτις φθάνει μέχρι τοῦ παραθύρου αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ θὰ σεμνύνεται ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, μέχρις οὗ καταιγὶς τις ρίψῃ τὸν Μάιον κατὰ γῆς.

Ὁ Σολωμὸς ἀρέσκεται εἰς τὴν γλυκύθυμον μελαγχολίαν. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἰδίως δι' οὗ προσπελάζει πρὸς τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρίστης ἐποχῆς τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας, εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἀποπλανᾶται εἰς τὴν ἀόριστον εὐπάθειαν τῆς ποιήσεως τῆς Ἑσπερίας.

Ἴδου ἕτερον πρᾶδειγμα. Εἶναι εἰδύλλιον ἐντελῶς ἐλληνικὸν τὴν ἔμπνευσιν.

Ὁ θάνατος τῆς ὄρφανῆς

Πές μου θυμῶται, ἀγάπη μου, ἐκείνη τὴν παιδοῦλα
 Ὅπου ἔχε ἔς τὰ ξανθὰ μαλλιά νεοθέριστη μυρτοῦλα ;
 Ὅπου ἔχε σὰν πρηνικὸν τριαντάφυλλο τὸ στόμα
 Ὅπου ἔχε τὰ μάτια γαλανὰ σὰν τ' οὐρανοῦ τὸ χρῶμα,
 Ὅπου πρὸς τὸ βράδυ πάντοτε μονάχῃ ἐπερπατοῦσε
 Κ' εἶχε κοντὰ τῆς ἐν ἀρνὶ τοῦ ἀκολουθοῦσε ;
 Ὅπου καθισμένη εὐρίσκαμε, ἔς τὸ ἔρμο περιγιάλι
 Καὶ λυπηρὰ ἐτραγοῦδ' αὖ τῆς ἀνοιξίς τὰ κάλλη ;
 Ἀχ ! τὸ τραγοῦδι ἀκλούθαε, κυττάζοντας τὸ κῦμα
 Μὲ τόση λύπη, ποῦ ἔλεγε ὅπως ἐκύτταε μνημα.
 Τὴν μαύρη ! τὴν ἀπάντησα τὸ χάραγμα ἔς τὸ δρόμο,
 Ἀλλὰ τὴν κόρη τέσσεροι τὴν εἶχανε ἔς τὸν ὦμο.
 Χυμένα ἦταν ἔς ὅλο τῆς τὸ λείψανο ὅπου εὐώδα
 Γλούλια, μοσκούλαις καὶ γαντολαῖς, τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.
 Σδυμμένα ἦταν τὰ μάτια τῆς, ὅπου φέγγαν σὰν ἀστέρις,
 Καὶ μὲ κορδέλλαις κόκκιναις δεμένα εἶχε τὰ χέρια.
 Ἀχ ! κ' κταιβάζοντάς τ' αὖ οἱ τέσσεροι ἀπ' τὸ βράχο,
 Κανεὶς δὲν τὴν ἀκλούθαε πάρεξ τὸ ἀρνὶ μονάχο,
 Καὶ μαρμαμένα ἦτανε τὰ ἀνθηρὰ στολίδια,
 Ὅπου κάθε αὐγὴ τοῦ ἐμάζονε καὶ τοῦ ἐπλεκεν ἡ ἴδια.
 Τ' ἀρνὶ μόνον ἀκλούθαε, μπέ, μπέ, μπέ, μπέ, φωνάζει,
 Πάντα μπέ, μπέ, πάντα μπέ, μπέ, καὶ τὴν παιδοῦλα κρᾶζει.
 Μὲ τὸ κοῦδοῦνι ἔς τὸ λαϊμὸ εἰς τοὺς γκρεμμοὺς ἔπερπάτει.
 Ντίν, ντίν, κοῦδοῦνιζε κοντὰ εἰς τὸ στερνὸ κρεββάτι.
 Ἐτοῦτ' εἶναι, κόρη μου, ἡ ὥμορφη παιδοῦλα,
 Ὅπου ἔχε ἔς τὰ ξανθὰ μαλλιά νεοθέριστη μυρτοῦλα.

ὑπολείπεται ἡμῖν νὰ δμιλήσωμεν περὶ παραδόξου ποιήματος, ὅπερ ἀφῆκε ὁ ποιητὴς ἡμιτελές. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἐδημοσιεύθη κατὰ τὴν ἐπο-

χὴν ἐκείνην τοῦ ρωμαντισμοῦ, καθ' ἣν τὸ ἔκρυθμον, τὸ παρὰ φύσιν, τὸ ἐπιτεγνυμένον, τὸ τερατικῶδες ὑπέτρεφον μόνον τὴν φαντασίαν τῶν ποιητῶν. Ἀλλ' ἀνευρίσκει τις ἐν αὐτῷ τὴν τραγικὴν πνοὴν τῆς Αἰσχυλίου ποιήσεως. Δὲν θὰ ἐπιοῦμεν λόγον περὶ τούτου, ἐὰν τὸ ἔργον δὲν εἴχῃ τὸ σπουδαῖον καὶ ἰδιαῖον, ἐὰν ἡ δρᾶτις δὲν ἀνεκάλει ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ θρίκῃ τὰς περιστάσεις ἐκείνας, αἵτινες ἐνεποιοῦν τρόμον εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας, ὅτε ἔβλεπον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰς συμφορὰς τοῦ Αἰῶνος ἢ τοῦ Ἀτρέως, καὶ ἐὰν ἐπὶ τέλους τὸ ποίημα τοῦτο, καίτοι πραγματούμενον ὑπόθεσιν ἐπαχθῇ δὲν εἴχε καλλονὰς αἵτινες ἤθελον τιμῇσαι καὶ τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν μὴ κλασικῶν ποιητῶν.

Ὁ Λάμπρος ὁ ἥρωας τοῦ ποιήματος, εἶναι ἀνὴρ διεφθαρμένος, ἀλλ' ἀνδρεῖος. Ἀφίνει τρεῖς υἱοὺς καὶ τὴν μόνην αὐτοῦ θυγατέρα, νόθα τέκνα, (τῶν ὁποίων τὴν μητέρα δὲν ἠθέλησε καὶ νυμφευθῇ), ὅπως ὑπάγῃ μετὰ τῶν Σουλιωτῶν καὶ πολεμήτῃ κατὰ τοῦ Ἀλῆ πατρὸς τῶν Ἰωννίνων. Μία νεῆστις μετημρισμένη ὡς Τουρκὸς σώζει τὸν Λάμπρον καὶ τοὺς Σουλιώτας ἀπὸ ἐχθρικῆς ἐνέδρας. Ἐρχομένης τῆς ἡρωίδος, ἀνταγπαῖται ὑπ' αὐτῆς, ὅτε ἐκ σταυροῦ ἐγκεχαρχγμένου ἐπὶ τοῦ βραχίονος τῆς ἐρωμένης αὐτοῦ, ὁ Λάμπρος ἀνγνωρίζει τὴν ἰδίαν θυγατέρα! Τὴν φρικώδη ταύτην ἀλήθειαν μανθάνει οὕτω παρὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς. Εἶναι μόνον ἐπὶ τινος λίμνης· δμιλεῖ καὶ κωπηλατεῖ μὲ κεκλιμένην κεφαλὴν. Αἶφνης ὁ πατὴρ ἀκούει ὑπόκωπον ἤχον. Ἡ νεῆστις ἐρρίφθη εἰς τὴν βυθιστὴν λίμνην, ὁ Λάμπρος ἐπιστρέφει οὐκ ἔτι. Εἶναι ἡ πρᾶμονὴ τοῦ Πάσχας.

Καθαρώτατο ἥλιο ἐπρομνηοῦσε
 Τῆς αὐγῆς τὸ δροσάτο ὑστερο ἄστερι,
 Σύννεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
 Τ' οὐρανοῦ ἔξ' ἐκένενα ἀπὸ τὰ μέρη·
 Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κινημένο ἀργοφουσοῦσε
 Τότο γλυκὸ ἔς τὸ πρόσωπο τ' ἀέρι,
 Ἦτοῦ λές καὶ λείει μὲς τῆς καρδίας τὰ φύλλα·
 Γλυκειὰ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα.

Χριστὸς ἀνέστη! Νέοι, γέροι, καὶ κόραις
 Ὅλοι, μικροί, μεγάλοι, ἐτοιμαστῆτε·
 Μέσα ὅς ταῖς ἐκκλησιαῖς ταῖς θρηνοφόραις
 Μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζώχτητε,
 Ἀνοίξετε ἀγκαλιατικὰς εἰρηνοφόραις
 Ὅμπροστὰ ὅς τοὺς Ἀγίους, καὶ φιληθῆτε·
 Φιληθῆτε γλυκὰ, χεῖλη μὲ χεῖλη,
 Πέστε Χριστὸς Ἀνέστη, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ἐν ἣ ὁ Λάμπρος εἰσέρχεται μὲ καρδίαν διεφθαρμένην τρομερὰ ὀπτασία ἐπιφαίνεται αὐτῷ. Τὰ νεκρὰ αὐτοῦ τέκνα τρέχουσι κατόπιν του καὶ μὲ τὰ πελιδνὰ χεῖλη των ζητοῦσι νὰ δώσωσιν εἰς τὸν Λάμπρον τὸ φίλημα τῆς εἰρήνης. Ἡ περιστροφὴ αὕτη τῶν νεκρῶν φασμάτων ἐντὸς τῆς ἐρήμου ἐκκλητίας εἶναι φρικώδης, ἀλλὰ δὲν ἔχει τι τὸ ἀηδές.

Περὶδοξοτάτην ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ σκηνὴ ἐν ἣ ὁ Λάμπρος ἀποτείνει τὰ εἰς τὴν μητέρα τῆς θυγατρὸς του ἣν ἐπανευρίσκει. Πλεισταίαις δοκιμάζει νὰ τῆς εἰπῇ «πρᾶμμα φριχτὸ, ποῦ κανενοῦ δὲν τῶπε». Διστάζει, θέλει νὰ τὸ εἰπῇ, σταμχτᾷ καὶ ἀρχίζει ἐκ νέου. Ἡ μήτηρ ἐπὶ τέλους μυντεύει.

Ὁ ἔνοχος φεύγει καὶ ζητεῖ τὴν αἰωνίαν λήθην εἰς τὰ νεκρὰ ἐνθα ἡ κόρη του εὔρει τὸν θάνατον. Ἡ δὲ μήτηρ παράφρων πληροὶ τὴν ἐρημίαν μὲ τὰ ξηματὰ τῆς.

Ταῦτα πάντα εἶναι δραματικώτατα, αἱ εἰκόνες, αἱ ἐρωτικαὶ σκηναί, αἱ ἀραὶ φέρουσι χαρακτῆρα κατὰ πληκτικὸν καὶ πρωτότυπον. Φωτιζόμενον ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς Ἑλλάδος τὸ φοβερὸν δὲν φαίνεται εἰδεχθές.

Ὁ Σολωμὸς διηλθε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Κερκύρᾳ ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῶν συμπατριωτῶν αὐτοῦ. Ἀπεβίωσε τῷ 1857, πρὶν ἢ ᾗτ' ἔτι τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς ὁποίας τοσοῦτον ἠγάπα ἠνωμένως τῇ μητρὶ πατρίδι, ἣν ἔτι μᾶλλον ἠγάπα. Ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἠλπίζετο ὅτι οἱ κληρονόμοι του θὰ ἐδημοσίουν ἀνέκδοτα ποιήματά του. Ἄλλ' εἰς μάτην.

Ἡ πλήρης ἐκδοσις τῶν ἔργων τοῦ Σολωμοῦ τῶν ἐκδοθέντων ὑπὸ τοῦ κ. Πολυλά τὸ 1859 δὲν περιλαμβάνει, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἢ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐδρεψε ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ἔθνικοῦ αὐτῆς ποιητοῦ, ζῶντος ἔτι. Τὸ κληροδότημα, ἂν καὶ ἐλλιπὲς εἶναι οὐχ' ἥττον πολύτιμον.

B'

Ὁ Ἀνδρέας Κάλβος ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1796. Συμπολίτης καὶ σύγχρονος τοῦ Σολωμοῦ ἐσπούδασεν ἐπίσης ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλὰ βαθύτερον ἐκείνου· ὁ Σολωμὸς δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ διὰ μόνου τοῦ εὐγενοῦς τίτλου τοῦ ποιητοῦ. Εἰς τὸν τοῦ Κάλβου δέον νὰ προστεθῇ καὶ ὁ τοῦ λογίου.

Φίλος τοῦ Φοσκόλου, ὅστις ἦτο ἐπίσης συμπολίτης του, ὁ Κάλβος προσκολλήθη εἰς αὐτόν.

Γενόμενος γραμματεὺς αὐτοῦ τὸν ἠκολούθησε, πρῶτον εἰς Γενεύην τῷ 1816, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς Λονδίνον, τῷ 1819. Ἄλλ' ἐπῆλθεν αἰφνης ρῆξις μεταξὺ τῶν δύο ποιητῶν.

Ἡ νευρικὴ αὐτῶν ὀξύθυμίς ἡ τὸ εὐερέθιστον τοῦ χαρακτῆρός των,

ὕπῃρξεν ἡ ἀφορμὴ τῶν πρώτων αὐτῶν διενέξεων· ἀφοῦ δὲ πολλάκις συν-
διηλλάγησαν, τέλος δ' ἔλυσαν ὀριστικῶς τὴν πρὸς ἀλλήλους φιλίαν
τῷ 1821.

Ὁ Κάλβος νυμφευθεὶς ἐν Λονδίῳ νέαν Ἀγγλίδαν ἐχρησιμοποίησε τὰς
γνώσεις του διδάσκων ἑλληνικὰ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἔχαιρε τὴν φήμην λογίου,
πρὶν ἢ ἀποκτήσῃ ὄνομα ὡς Ἑλλήν συγγραφεύς. Οὐδέποτε ποιητὴς ἐπροι-
κίσθη διὰ πλειοτέρας δυνάμεως καὶ πρωτοτυπίας. Ἡ ἔμπνευσις αὐτοῦ εἴ-
ναι ὕψηλὴ, ἡ ἔκφρασις πλήρης· πάθους, ἡ φαντασία του εὐρεῖα, ἡ δὲ δαι-
τύπως αὐτῆς διαπεπονημένη. ἔχει ὕψος δλω, ἴδιον, ἡ γλῶσσα αὐτοῦ
οὔτε ἡ χυδαία διάλεκτος εἶναι, οὔτε ἡ τότε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς λο-
γίοις. Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ ἣν ἐδίδασκεν ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ
ρυθμοῦ αὐτοῦ τοιαύτην ἐπιρροήν, ὥστε περιφρονεῖ τὰς ἀξιώσεις τοῦ κοι-
νοῦ εἰς δ' ἀποτείνεται. Ἀψήρῳν τὰ ἀρέσκοντα εἰς τοὺς συγχρόνους αὐτοῦ,
ἐπιζητεῖ ὑπεροπτικῶς ἰδιάζοντα τύπον πρὸς ἔκφρασιν τῶν ἰδεῶν του. Ὁ
Κάλβος ἐπινεσθ' ἴδιον μέτρον οὔτινος τὸ βεβιασμένον μαρτυρεῖ τὴν προσ-
πάθειαν τῆς ἐφευρέσεως.

Ἐν Ἑλλάδι ὁ λαὸς δὲν ἐννόησε τὸν ποιητὴν τῶν ᾠδῶν. Μόνοι οἱ λό-
γιοι θαυμάζουσι τὴν δύναμιν καὶ τέχνην τῶν ποιημάτων τοῦ Κάλβου. Ἐὰν
ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ἔζη εἰς τὴν πατρίδα του, ὁμιλῶν καθ' ἐκάστην τὴν
ζῶσαν γλῶσσάν του, περιοριζόμενος ν' ἀνευρίσκη εἰς τὰς νέας λέξεις τὴν
ὁμοιότητα αὐτῶν πρὸς τὰς ἀρχαίας, ὁ Κάλβος θὰ ἐγένετο ὁ πρῶτος τῶν
ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐδὲι πρὸς τοῦτο νὰ εἶχεν ἀκούσει, ὡς ὁ Σολωμὸς ἐν Ζακύνθῳ, τὸν
Τρικούπην λέγοντα: ψάλλε μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν θέλῃς νὰ ψάλλῃ
τοὺς στίχους σου ἡ Ἑλλάς!!

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔψαλε τὰς ᾠδὰς τοῦ Κάλβου. Ὅπως γείνη καταληπτὸς
εἰς τοὺς πολλοὺς ἦτο σχεδὸν ἀνάγκη νὰ μεταφρασθῇ, ἀλλ' οὐχ' ἤττον ὁ
Κάλβος κατέχει ἐν τῇ ἑλληνικῇ γραμματολογίᾳ θέσιν, ἣν ἠδύναντο καὶ
οἱ δημοτικώτεροι τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν νὰ φθονήσωσι. Ἄς κρίνῃ τίς
περὶ τούτου ἐκ τῶν ἐξῆς παραθέσεων.

Ἡ δὲ πρώτη.

Ὁ φιλόπατρις

Ὁ φιλόπατρις πατρίς,
ὦ θαυμασία νῆσος
Ζακύνθος, σὺ μοῦ ἔδωκες
τὴν πνοὴν καὶ τοῦ Ἀπόλλωτος
τὰ χρυσὰ δῶρα.

Ποτὲ δὲν σὲ ἐλησμόνησα
ποτέ. Καὶ ἡ τύχη μ' ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἶδε
τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
εἰς ξένη ἔθνη.

Ἄλλὰ εὐτυχὴς ἡ δύστηνος,
Ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτει
τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα
σὲ ἐμπρὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου,
πάντοτε εἶχον.

Σὺ ὅταν τὰ οὐράνια
ρόδα μὲ τὸ ἀμυρότατον
πέπλον σκεπάζει ἡ νύκτα,
Σὺ εἶσαι τῶν ὀνείρων μου
ἡ χαρὰ μόνη.

Τὸ κύμα Ἰόνιον πρῶτον
ἐφίλησε τὸ σῶμα,
πρῶτοι οἱ Ἰόνιοι Ζέφυροι,
ἐχάιδευσαν τὸ στήθος
τῆς Κυθερείας.

Κι' ὅταν τὸ ἐσπέριον ἄστρον
Ὁ οὐρανὸς ἀνάπτη
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ξύλα,

Φιλεῖ τὸ ἴδιον κύμα,
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουν Ζέφυροι
τὸ σῶμα καὶ τὸ στήθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων,
ἄνθος παρθένων.

Μοσκοβολαεὶ τὸ κλῖμα σου,
ὦ φιλότατη πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ἀπὸ τὴν μυρωδία
τῶν χρυσῶν κίτρων. . .

Ἡ λαμπὰς ἡ αἰώνιος
σοῦ βρέχει τὴν ἡμέραν
τοὺς καρπούς, καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἔσθῃ κρῖνα.

Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρά μου
εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

Ἡ πρώτη συλλογὴ τῶν ᾠδῶν τοῦ Κάλβου, «ἡ Λύρα», ἐδημοσιεύθη ἐν Γενεύῃ τῇ 1824. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξεδόθη μετὰφρασις αὐτῶν γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ κ. Stanislas Julien. Ἐν ἔτει 1826 ἐδημοσιεύθη ἐν Παρισίοις ἑτέρα μετὰφρασις συλλογῆς νέων ᾠδῶν τοῦ Κάλβου, μετὰ προσθήκης ἀπανθίσματος ἐκ τῶν ποιημάτων τοῦ Χριστοπούλου, ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν *Hel-léniennes*, P. de C. (ἤτοι τοῦ Panthier de Censay). Ἀξιοσημεῖωτον εἶναι ὅτι οἱ μεταφρασταὶ τοῦ Κάλβου ὑπῆρξαν ἀμρότεροι δύο τῶν ἀρίστων συγ-
χρόνων Σινολόγων.

Ὁ Κάλβος θεωρεῖ μακρόθεν τὸ αἵματηρὸν δρᾶμα τῆς ἐπαναστάσεως. Οἱ ἥρωες οἱ περικλεεῖς νικῶντες νίκας εἶναι ἀδελφοὶ αὐτοῦ· αἱ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἐνσκήπτουσαι φοβεραὶ καταστροφαὶ ἐπισκήπτουσιν εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ ποιητὴς δὲν δύναται μὲν νὰ πολεμήτῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος γῆς ἀλλ' οὐχ' ἔττον ἐξάπτει τὴν καρδίαν του ὁ λαϊ-
λαψ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ψάλλει τὴν τραγικὴν ἐποποιίαν λαοῦ θνήσκοντος ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀναζήσῃ. Ἀφέλεια θεῖα ἥτις θὰ προκαλέσῃ τὸ μεῖδιμα τῆς τύχης!

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν Ἑλλήνων προϋχόντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, νέκ ἐπῆλθεν εἰς τοὺς Ἑλληνας θλίψις, ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τῆς ὀλοσχεροῦς καταστροφῆς τοῦ ἱεροῦ λόχου ἐν Δραγασανίῳ τῆς Βλα-

χίρας. Ὁ λόγος οὗτος περιελάμβανε τὸ ἄνθος τῆς ἐλληνικῆς νεολαίας, τοῦ υἱοῦ τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν, σπουδαττάς σπεύσαντας ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑσπερίας ὅπως τεθῶσιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντου.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ πρῶτον τῆς ἐπαναστάσεως σύνθημα ἐδόθη ἐν Βλαχίᾳ Σκοπὸς τῶν Ἑλλήνων ἦτο νὰ διαδοθῇ ταῦτοχρόνως τὸ πῦρ τῆς ἐπανκτιτάσεως ἀπανταχοῦ, ὅπως διὰ τῆς ἐπεκτάσεως προσλάβῃ μεγαλητέρην δύναμιν. Τὸ αἶμα τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς ἐλευθερίας δὲν ἐχύθη ἐπὶ μὲταιφ' ἢ Ἑλλάς· ἐδρεψέ μετέπειτα τοὺς ἐνδόξους αὐτοῦ καρπούς.

Ὁ Κάλβος ἀποτείνει εἰς τὸν ἱερὸν λόγον τὰς ὥραιάς ταύτας· στροφάς :

Σὲς ἄρπαξεν ἡ τύχη
τὴν νικητήριον δάφνην,
καὶ ἀπὸ μυρτιᾶν σὰς ἐπλεξε
καὶ πένθιμον κυπάρισσον
στέρφανον ἄλλον.

Ἄλλ' ἂν τις ἀποθάνῃ
διὰ τὴν πατρίδα, ἡ μύρτος
εἶναι φύλλον ἀτίμητον,
καὶ καλὰ τὰ κλαδιὰ
τῆς κυπαρίσσου.

Ἀπὸ τὴν στάναν χύνει
τὰ ρεύματα τῆς λήθης
καὶ τὰ πάντα ἀφανίζει·
χάνονται πόλεις, χάνονται
βασίλεια καὶ ἔθνη.

Ἄλλ' ὅταν πλησιάσῃ
τὴν γῆν ὅπου σὰς ἔχει,
θέλει ἀλλάξῃ τὸν δρόμον του
ὁ χρόνος, τὸ θαυμάσιον
χῶμα σεβάζων.

Αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχαίαν
πορφυρίδα καὶ σκῆπτρον
θέσωμεν τῆς Ἑλλάδος,
θέλει φέρεῖ τὰ τέκνα τῆς
πᾶσα μητέρᾳ.

Καὶ δακρυχέουσα θέλει
τὴν ἱερὰν φιλήσῃ
κόνιν, καὶ εἰπεῖ τὸν ἐνδοξόν
λόγον, τέκνα μιμήσατε,
λόγον ἡρώων !

Ἄλλη συμφορὰ τότε τρομερωτέρα καθ' ὅσον δὲν ἐπληττε στρατιώτας ἀλλ' ἀθῶα ὄντα, ἐνέπλητε φρίκης τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, ἥτοι αἱ σφαγαὶ τῆς Χίου. Αἱ σφαγαὶ ἐκεῖναι κατέστησαν τότε ἐν Γαλλίᾳ γνωσταὶ διὰ τῆς ἀπανταχοῦ διασπορᾶς εἰκόνων καὶ δημωδῶν ᾠσμάτων.

Ἰδοὺ στροφαὶ τινες ἐκ τῆς ᾠδῆς τοῦ Κάλβου εἰς τὴν Χίον.

Τὰ γαλακτώδη μέλη
τῶν παρθένων τῆς Χίου
πλέον ἐσὺ δὲν ραντίζεις
ὡς λαμπρὴν τοῦ Αἰγαίου
ἱερὸν ρεῦμα.

Ἐκεῖ ὅπου ἡ πανήγυρις
τῶν Μουσῶν τῆς Ἑλλάδος
ἔναπτε τὰ πῦρ
καὶ τῶν ποδῶν ἐσήμενε
τ' ἄλυπον μέτρον.

Ὑβριστικῶς, ὑπερήφανα
τύμπανα ἀκούω, καὶ βλέπω
τὴν Ναυθαίαν· εἰς αἶμα
βαμμένη ἐπὶ τοὺς πύργους
ἀεροκινεῖται.

Ὡ λαίμοι τῶν εἰθῶν
παιδιῶν μας, ὡς πλευρὰ
σεβάζμια τῶν μητέρων,
γερόντων κόμαι εἰς τὸ αἶμα
ἀθλίως ἐρεγμέναι.

Ἐκδίκησιν ζητεῖτε,
ἡ φωνή σας ἠκούσθη.
Ποτέ εἰς τὴν γῆν οἱ θάνατοι
τοὺς ληστὰς δὲν ἀφίνουσι
ἀτιμωρήτους.

Ἄν φύγωτι τὸ δρέπανον
θανατηφόρον, φάρμακον
εἰς τὰ χεῖλη εὐρίσκουσι
τοῦ ὑμεναίου καὶ δράκοντος
εἰς τὰ ποτήρια.

Τί λέγω . . . τιμωρίαν
ἀληθινήν καὶ μόνην
φρικτὴν οἱ μισροὶ
ἔχουσιν ἄλλην.
Τὴν ἔνδεικν τῆς γλυκείας
γαλήνης τῶν δικαίων·
ὡς ἐρημῶν ὁ πόλεμος
τὴν Ἑλλάδα πρὶν εὖρη
τῆς Χίου τὴν μοῦραν.

Ἡ τιμωρία δὲν βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ. Ἴδου ὁ Κανάρης ! Ἡ Χίος θὰ λάβῃ
ἐκδίκησιν.

Τὰ ἡφαίστεια

Χλωρά, μοσχοβολοῦντα
Νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους,
εὐτυχησμένα χώματα,
Ὅπου ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη
πάντα ἐκατοίκησε.

Τί τὰ θυμάσις ἐγίνηκαν
κοράσις σας, δὲ εἶχον
ψυχὴν σὰν φλόγα, χεῖλη
σὰν δροσισμένα ρόδα,
λαϊμόν σὰν γάλα.

Στὰ πλούσια περιβόλις σας
βασιλικὸς καὶ κρῖνοι
ματαίως ἀνθίζουν ἐρημικ
οὗτ' ἔνα χέρι εὐρίσκεται
νὰ τὰ ποτίζῃ

Ἐλεύθερα, ἀχαλίνωτα
μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
τ' ἄλογα καὶ εἰς τὴν ράχιν τους
τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
κάθετται μόνον.

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγνερα
ἀρόβως καταβαίνουσι
κρυψάζοντες οἱ γλάροι
καὶ τὰ γεράκια.

Βαθεῖα εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
χραγμένα πατήματα
ζώντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων·
ὅμως ποῦ εἶναι οἱ ἀνθρώποι
ποῦ τὰ παιδιὰ ;

Φρικτὸν θλιβερὸν θέαμα
τριγύρω μου ἐξανοίγω
ποίων εἶναι τὰ σώματα
ποῦ πλέουσι στὰ κύματα ;
ποίων τὰ κεφάλια ;

Βλέπω βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
πετώμενον τὸν στόλον
ἀγρίων βαρβάρων.

Κύτταξε πῶς ὁ ἥλιος
χρυσώνει τὰ πανιά των,
κύτταξε πῶς τὸ πέλαγος
ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτίνας
τρέμον ἀστράπτει.

Ἀπὸ τὰς πρύμνας χύνεται
γεμίζων τὸν ἀέρα
κρότος μυρίων κυμβάλων
καὶ μέσα εἰς τὸν θόρυβον
ψάλματα ἐκβοῶσιν.

Ἴδου καὶ ἄλλα νησίᾳ
τὴν λύσσαν σὰς προσμένουσι,
πόλεις ἰδοὺ καὶ ἀλίκυπος
ξηρὰ κατοικημένη
ἀπ' ἔθνη ἀθῶα.

Διὰ σὰς ἡρώων κοπάδια
δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύπρος,
τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι
τῆς Κάτσου καὶ τῆς Κρήτης
ἡ κατοικία.

Ὡ Ἕλληνες, ὦ θεῶι
ψυχαὶ τοῦ εἰς τοὺς μεγάλους
κινδύνους φανερόντες
ἐκάματον ἐνέργειαν
καὶ ὑψηλὴν φύσιν.

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμμία
δὲν τρέχει τῶρα, πῶς
κεῖ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
δὲν ρίχνεσθε καρὰβια
τῶν πολεμίων;

Ἄς ἐκβῇ αὐτός. — Νὰ βλέπω
ταχεῖν ὡς τὰ ἀπλωμένα
πτερὰ τῶν γερανῶν
ἐρχονται δύο κατὰμαυραι
τρομεραὶ πρῶραι.

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν ὀργάνων,
τ' ἀγαρινὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου, ἔπου περνώντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα

Οἱ κατὰ θάλασσαν θρίαμβοι τῶν Ἑλλήνων ἐνέπνευσαν εἰς τὸν Κάλβον
ἐτέραν ὥδην πόσῳ ὠραῖαν, ὥστε οὐδεμίαν σχεδὸν στροφὴν αὐτῆς δυνά-
μεθα ν' ἀποκόψωμεν ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ παραθέσει.

καὶ εἰς τὰ σχοινιά σχισμένος
βιαίως σφυρίζει.

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
τοῦ ὡσὰν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους
κτυπώντας μυρμυρίζει
γύρω εἰς τὴν σκάφην.

Νὰ αἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται
καὶ ἀπλόνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

Ὡ πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη ὁ στόλος·
πλέον δὲν ξανδαίγω τῶρα
παρὰ κχπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

Ἐξὼ ἀπὸ τὴν θάλασσαν
πυρκαϊὰν νικήτριαν·
ἰδοὺ πάλιν ἐκβαίνουν
σωσμένοι αἱ δύο κατὰμαυραι
θαυμάσαι πρῶραι.

Πετάουν, ἀπομακρύνονται
σ' τὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμένοι, γίνονται ἄφαντοι·
διαβαίνονται ἐπαιάνιζον
κ' ἤκουεν ὁ κόσμος

Κανάρη! καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβόουν Κανάρη
καὶ τῶν αἰώνων τὰ ὄργια
ἴσως θέλουν ἀντυχῆσουν
πάντα Κανάρη!

•Ο ὤκεανός

Γῆ, τῶν θεῶν φροντίδα,
Ἑλλάς ἡρώων μητέρα,

φίλη γλυκεῖα πατρίδα μου,
νύκτα δουλείας σ' ἐσκέπασε,
νύκτα αἰώνων.

Οὕτω εἰς τὸ χάος ἀμέτρητον
τῶν οὐρανίων ἐρήμων
νυκτερινὸς ἐξάπλωσεν
ἐρεβος τὰ πλατέα
πένθιμα ἐμβόλια.

Καὶ εἰς τὴν σκοτιὰν βαθεῖαν
εἰς τὸ ἀπέραντον διάστημα
τὰ φῶτα σιγαλέα
κινῶνται τῶν ἀστέρων
λελυπημένα.

Ἐχάθησαν ἡ πόλεις
ἐχάθησαν τὰ δάση
Κ' ἡ θάλασσα κοιμάται
καὶ τὰ βουνὰ καὶ ὁ θόρυβος
παύει τῶν ζώντων.

Εἰς τὰ φρικτὰ βασίλεια
ὁμοιάζει τοῦ θανάτου
ἡ φύσις ὅλη· ἐκεῖθεν
ἤχος ποτὲ δὲν ἔρχεται
ὑμνων ἢ θρήνων.

Ἀλλὰ τῶν μακαρίων
σταύλων ἰδοὺ τὰ ἥδια
κάγκελλα ἢ ὥραι ἀνοιγούσι,
ἰδοὺ τ' ἀκάμνυτα ἄλογα
τοῦ ἡλίου ἐκβαίνου.

Χρυσᾷ, φλογώδῃ καίουσιν
τοὺς δρόμους τοῦ ἀέρος
τὰ ἀμιλλητήρια πέταλα,
τοὺς οὐρανοὺς φωτίζουν,
λάμπουσι ἢ χαίται

Τώρα ἐξανοίγει τ' ἀνθη
εἰς τὸν δροσώδη κόλπον
τῆς γῆς ἡ αὐγὴ καὶ φαίνονται
τώρα τῶν φιλοπόνων
ἀνδρῶν τὰ ἔργα.

Τὰ μυρισμένα χεῖλη
τῆς ἡμέρας φιλοῦσι
τὸ ἀναπαυμένον μέτωπον
τῆς οἰκουμένης, φεύγουσιν
δνειρά, σκότος.

Τόμος Θ'. 1 — Ἰανουάριος 1888.

Ἵπνος σιγὴ! καὶ πάλιν
τὰ χωράφια, τὴν θάλασσαν,
τὸν ἀέρα γεμίζουν
καὶ τὰς πόλεις μὲ κρότον
ποίμνια καὶ λύραι.

Εἰς τοῦ σπηλαίου τὸ στόμα
ἰδοὺ προβάλλει ὁ μέγας
λέων, τὸν φοβερὸν
λαίμῳ τετριχωμένον
θρέμων τινάζει.

Ὁ ἀετὸς ἀφίνει
τοὺς κρημνοὺς ὑψηλοῦς·
κτυπάουσιν ἢ πτέρυγες
τὰ νέφη καὶ τὸν Ὀλυμπον
ἡ κλαγγὴ σχίζει.

Ἐθλίψε τὴν Ἑλλάδα
νύκτα πολλῶν αἰώνων
νύκτα μακρὰς δουλείας
αἰσχύνῃ ἀνδρῶν ἢ θέλημα
τῶν ἀθανάτων.

Ἡ χώρα τότε ἐφαίνετο
ναὸς ἡρειπωμένος
ὅπου οἱ ψαλμοὶ σιγᾶουσι
καὶ τοῦ κισσοῦ τὰ ἀτρέμματα
φύλλα κοιμῶνται...

Οὕτω ἀπὸ τοῦ Ἀθωνος
τὰ δένδρα ἕως τοὺς βράχους
τῆς Κυθήρας κυλίουσι
τὴν ἀμαζὺν βραδεῖαν
οὐρανοδρόμον·

Ἡ τρίμορφος Ἑκὰτη
ἐθεώρει τὰ πλοῖα
εἰς τοῦ Αἰγαίου τοὺς κόλπους
λάμνοντα ἀδόξως, φεύγοντα
διασκορπισμένα.

Σὺ τότε ὦ λαμπροτάτη
κόρη Διός, τοῦ κόσμου
μόνη παρηγορία,
τὴν γῆν μου σὺ ἐνθυμήθηκες,
ὦ ἐλευθερία...

Σχισμένη ὑπὸ μυρίης
πρώρας ἀφρίζει ἡ θάλασσα,
τὰ περωμένα ἀδράχτια
ἐλεύθερα ἐξαπλόνονται
εἰς τὸν ἀέρα. . .

Πεφίλημένα θρέμματα
ὠκεανοῦ γενναῖα
καὶ τῆς Ἑλλάδος γνήσια
τέκνα καὶ πρωτοστάται
ἐλευθερίας.

Χαίρετε σεῖς καυχήματα
τῶν θαυμασίων Σπετσίας,
Ἰδρας, Ψαρῶν, σκοπέλων,
ὅπου ποτὲ δὲν ἄραξε
φόβος κινδύνου. . .

Ἦ εἴ ποὺράνιος χεῖρα!
σὲ βλέπω κυβερνοῦσαν
τὰ τρομερὰ πηδάλια,
καὶ τῶν ἡρώων ἡ πρῶραι
ἰδοὺ πετάουν.

Ἰδοὺ κροτοῦν, συντρίβουσι
τοὺς πύργους θλασσίους
ἐχθρῶν ἀπείρων σκάφη,
ναύτας, ἱστία, κατάρτια
ἢ φλόγα τρώγει.

Καὶ καταπίνει ἡ θάλασσα
τὰ λείψανα. Τὴν νίκην
ὑψωσε, ὦ λύρα· ἂν ἥρωες
δοξάζωνται, τὸ θεῖον
φιλεῖ τοὺς ὕμνους. . .

Πνοὴ τῆς ἀρχαιότητος διαπερᾷ τὰς ψῆδας ταύτας. Ἡ ἔμπνευσίς των εἶναι εἰλικρινής, αἱ εἰκόνες ἀπλαῖ καὶ μεγαλοπρεπεῖς, τὸ αἶσθημα ἰσχυρὸν καὶ συγκεντρωμένον, ἡ δὲ ἀντίληψις εὐγενής.

Ὁ Κάλβος εἶναι Πίνδαρός· τις ἡπιώτερος, μᾶλλον συγκερατμένος· εἶναι νέος ψάλτης τῶν Ὀλυμπιονικῶν, ἀλλὰ ζήτης μακρὰν τῆς πατρίδος εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν, ἀντὶ νὰ ἀκμάζῃ σφριγῶσα ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς ἐλευθερίας, ἐστέναξε ὑπὸ τὸν ζυγὸν βαρβάρου δουλείας. Καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς εἰμαρμένης εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας του ν' ἀναβαίνει, κατὰ τὸν Δάντην, τὴν κλίμακα τοῦ ξένου, ἐμπορεῖται πνεύματος ἐνθέρμου ὅπερ κατηνέασθη εἰς τὰ ξένα, ἐνῶ ἴσως ἤθελεν ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐξαφῆθαι ἐν τῷ μέσῳ τῆς πάλης. Ὡς πρὸς τε τὸ ὕψος καὶ τὰς ιδέας, τὰ ποιήματα τοῦ Κάλβου εἶναι ἐντέχνως συνηρμολογημένα, μετὰ μέτρου, ἀνευ ὑπερβολῶν, ἄνευ ψευδοῦς ἐπιζητήσεως ἐνθουσιασμοῦ. Εἶναι ἀληθὴς ποιητής.

Ἐν τούτοις, ὡς εἴπομεν, ὁ Κάλβος σχεδὸν ἐλησμονήθη· αἰτίαι δὲ τοῦτου ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ἥτις δὲν εἶναι ἡ ὁμιλουμένη οὔτε ἐν Ζακύνθῳ, οὔτε ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος.

Φροντίζει ὑπερβολόντως περὶ τῆς φράσεως καὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων τοῦ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν μᾶλλον τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς ἢ τὰ κλέφτικα ἔσματα. Διὰ τῆς παρατόλμου τῶν λέξεων μεταθέσεως βιάζει τὴν νέαν ἑλληνικὴν, τῆς ὁποίας ἡ ἀφέλεια τοσοῦτον μετὰ τῆς λυρικῆς ποιήσεως συνδυάζεται, τῆς ὁποίας καὶ αἱ ἀνωμαλίαι αὐταὶ εἶναι πλοῦτος εἰς κάλαμον δεξιόν. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν δύναται τις νὰ διαφιλονεικήσῃ εἶναι ἡ ἰδιόζουσα αὐτῇ πρωτοτυπία. Οὐδαμοῦ αἱ καταφανεῖς ἐκεῖναι ἀπομιμήσεις, αἱ ἐπιτηδεύσεις καὶ ἐπιδείξεις αἰσθημάτων ἐπεισάκτων καὶ ὀθνείων.

Ὁ Σολωμός, μεθ' ὅλους τοὺς πρώτους αὐτοῦ δισταγμούς, κατάρθωσε διὰ

τῆς περὶ αὐτὸν λαλουμένης γλώσσης νὰ πλάσῃ ὄργανον πλήρες δυνάμεως.

Τὸν κατηγοροῦσι σήμερον ὡς μὴ ἀκοῦντως ἐντριβῇ περὶ τὴν ἐλληνικὴν. Ἴσως, ἀλλὰ τοῦτο δὲν παρατηρεῖται οὔτε ὅταν ἀναγινώσκῃ τις οὔτε ὅταν ᾄδῃ τὰ ποιήματα αὐτοῦ, καὶ πρέπει νὰ τὸν ἀνιχνεύῃ ὅπως ἴδῃ τὰς ἀτελείας του.

Ὁ Κάλβος ἐγίνωσκε κάλλιον τὴν γραμμτικὴν καὶ τὸ λεκτικὸν τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' ἐν τε τῇ γλώσσῃ καὶ τῷ ρυθμῷ αὐτοῦ ὑπάρχει ἐξεζητημένον τι, ὅπερ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν δημοτικότητά του. Οἱ στίχοι αὐτοῦ καίτοι ἐντεχνιοὶ καὶ κατὰ κανόνας, δὲν ἠδύναντο νὰ γείνωσιν ἀρεστοὶ εἰς ὧτα ἐλληνικά. Οἱ συμπατριῶται τοῦ Κάλβου συνεθισμένοι ἀπ' αἰώνων εἰς τὰ δημώδη ᾄσματα καὶ βυκαλισθέντες ὑπὸ τῆς ἀρμονίας αὐτῶν, δὲν ἠθέλησαν νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν τυραννίαν τῶν νεωτερισμῶν του.

Μεθ' ὁλὴν τὴν ποίησιν καὶ τὴν τέχνην τῶν ὕμνων αὐτοῦ, δὲν ἀπολαύει ἐν Ἑλλάδι τῆς φήμης εἰς ἣν ἄλλως δικαιούται.

Ὁ Κάλβος ἀπώλεσε τῷ 1826 τὴν νεαρὰν αὐτοῦ σύζυγον καὶ τὴν μονογενῆ του θυγατέρα. Μὲ καρδίαν συντετριμμένην ὁ ποιητὴς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα. Μόλις ἐγκατασταθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, ἀλλ' ἐπ' ὀλίγον μόνον διέμεινε εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Αἱ οἰκογενειακαὶ αὐτοῦ θλίψεις, ἡ πτωχεία, αἱ κατατρύχουσαι αὐτὸν δυσδιάστατοι ἀσθένειαι ἐπέτεινον τὴν δυστροπίαν τοῦ χαρακτῆρός του.

Ἡ νευρική δξυθυμία περὶ ἧς ἤδη ὠμιλήσαμεν, ἀρηγούμενοι τὰς πρὸς τὸν Φόσκολον σχέσεις του ἠϋξανε προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ καθίστα δύσκολον τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν. Ἐνίοτε παρερρέτο ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε προέβκινε εἰς ἄμεσον ρῆξιν μετὰ τῶν στενοτέρων αὐτοῦ φίλων. Ἡ ἐμφυτὸς ἀγαθότης του τὴν ἔφερεν εἰς μετάνοιαν καὶ προσεπάθει τότε νὰ προτελκύσῃ ἐκεῖνους οὓς εἶχεν ἀπομυκρύνει. Μόλις προσεπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν Κερκύρᾳ ἐκ τῶν παραδόσεων αὐτοῦ. Ἐπαυσε δὲ νὰ γράφῃ ἢ τοῦλάχιστον νὰ δημοσιεύῃ στίχους. Ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σώζονται ὀλίγα μόνον φιλολογικὰ ἄρθρα αὐτοῦ καταχωρισθέντα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Αἱ φιλοσοφικαὶ αὐτοῦ παρὰδόσεις δὲν ἐξετυπώθησαν. Ἀποκαμὼν ἐκ τῆς δυστυχίας ἐπανεκάμψε καὶ πάλιν εἰς Λονδῖνον, ἐνθα περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του συνῆψε δεύτερον γάμον. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1869.

Γ'

Ἡ ἐλληνικὴ ἐπανástασις ἀποτελεῖ τὴν ἐπικὴν περίοδον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις αἰοδοὶ αὐτῆς ὑπῆρξαν ὁ Σολωμὸς καὶ ὁ Κάλβος, οἵτινες ἐνεπνεύσθησαν ἀποκλειστικῶς ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ βιοῦντες. Ἐὰν ὁ χαρακτῆρ τῆς ποιήσεως

αὐτῶν διαφέρει, αἰτία εἶναι ἡ διαφορὰ τῶν περιστάσεων ὑπὸ τὰς δυνάμεις ἐκάτερος εἰργάσθη. Τὸν ἐνθουσιασμόν ὁμῶς ἠρύσθησαν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀμφοτέρω πηγῆς.

Ὅτε ἐδημιουργήθη τὸ νέον βασίλειον, οἱ Ἴόνιοι ἐπόθησαν ὀλοφύχως νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Οἱ πόθοι αὐτῶν εἰσηκούσθησαν βραδέως, μετὰ ἡμισείας ἐκατονταετηρίδος ἐπιμόνους ἀγῶνας. Ἡ μακρὰ αὕτη ἐργασία, καθ' ἣν ἐχρειάζετο ἐπιμονὴ μᾶλλον ἢ ἥρωισμός, ὑπῆρξεν ἀποκλειστικῶς ἔργον τῶν πολιτευομένων. Αἱ συζητήσεις τῆς Ἰονίου Βουλῆς, αἱ θαρραλεαὶ ἐκδηλώσεις τῶν βουλευτῶν αὐτῆς, παρήγαγον μᾶλλον ἐφημεριδογράφους καὶ φυλλαδιογράφους ἢ ποιητάς. Ἐνίοτε ἔνοπλοι διαμαρτυρήσεις ὑπεστήριξαν μετὰ θάρρους τὴν φωνὴν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἔθνους. Οὕτω ἐξηγέρθησαν τῷ 1849, οἱ χωρικοὶ τῆς Κεφαλληνίας ἡγουμένων τῶν υἱῶν τῶν ἀρίστων οἰκογενειῶν τῆς νήτου. Εἰς τούτων ἦτο ὁ γενναῖος ἡμῶν φίλος, ὁ ἱκτὸς Μεταξᾶς, οὗ ἡδυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν πράξεις ἀξίας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ στήτις ἐκείνη, εὐκόλως καταβληθεῖσα ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, ἀπέληξεν εἰς τὴν ἐξορίαν τῶν εὐσταθῶν πατριωτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἀνδρεία, δοκιμασθεῖσα ὡς ὁ σίδηρος εἰς τὸ πῦρ, δὲν ἐδαμάσθη.

Ἐν τούτοις ἡ ποίησις, ἂν καὶ δὲν εἶχε τὰ πρωτεῖα οὐχ ἤττον δὲν ἐτίγησε καθ' ὁλοκληρίαν. Ὁ Σολωμός καὶ ὁ Κάλβος δὲν ἔσχον μὲν συναγωνιστάς, ἀλλ' ἔσχον ὁπαδούς.

Μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς ἐπικρατείας, παρὰ πολλόμενα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς νίκης ἐκείνης τὰ πάντα ἐφαίνοντο ταπεινότερα. Οἱ ποιηταὶ μὴ θυνάμενοι πλέον νὰ ψάλλωσι πικρὰς, ἔψαλλον νικητήρια· ὅσοι δὲ δὲν ἀπηρνήθησαν τὴν γλῶσσαν τῶν θεῶν, ἤρμωσαν τὴν λύρην αὐτῶν πρὸς παθέστερον μέλος.

Γεννηθεὶς τῷ 1800, ὁ Τερτσέτης ἐσπούδασεν ἐν Περσίῳ καὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἐκεῖθεν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του τὴν Ζάκυνθον, ἀλλ' εἰς τὸ νεοσύστατον βασίλειον, τὸ ὅποσον συνεταρχάσσετο ἔτι ὑπὸ τοῦ σέλου τοῦ πολέμου καὶ τῶν πρὸς διοργανώσιν αὐτοῦ δυσχερειῶν.

Γενόμενος γραμματεὺς καὶ φίλος τοῦ γέροντος ἥρωος Κολοκοτρώνη, ἔγραψε καθ' ὑπαγόρευσιν αὐτοῦ τ' ἀπομνημονεύματά του.

Ὁ Τερτσέτης ἔγραψεν εἰς δημῶδη γλῶσσαν. Ὁ ρυθμὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι ἐξεζητημένος καὶ καινοφανὴς ὡς ὁ τοῦ Κάλβου, ἀλλὰ συνήθης εἰς ἐλληνικὰ ᾠδα· εἶναι ὁ κλέφτικος ρυθμός. Τὸ ἐπαγωγὸν τῶν εἰκόνων, ἡ ἐκλογὴ τῶν λέξεων, ἡ περὶ τὴν εὔρεσιν εὐστροφία δίδουσιν εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Τερτσέτου ἰδιόζουσαν χάριν. Ἀρέσκεται νὰ περιβάλλῃ τὸν ἀρχαῖον μῦθον διὰ τῶν αἰσθημάτων τῆς ἐποχῆς του. Εἰς τὰ ἔργα του ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἀναζῇ, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῇ νέᾳ. Ὁ ἐπανήσιος πατριώτης πιστεύει εἰς

τὴν ἀνεξαρτησίαν ἀπάσης τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα ἀφιεροῖ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ποίημα.

Ἑλλάδα μου, πατρίδα μου! ὦ τάρε τῶν γονιῶν μου,
 ὦ καλὴ γῆ, ποῦ ᾔγούθηκα πρώτη φορὰ τὸν ἥλιον
 Κ' εἶδα τ' ἀστέρινα τῆς νυκτὸς καὶ τὴν γλυκεῖαν σελήνην,
 Κ' ἤκουσα τὰ λαλούμενα ἔς τὸ ἥσυχ' ἀκρογιάλι·
 Κ' εἶδα κοράσινα νὰ πηδοῦν καὶ νέαις ἁνδρεμέναις,
 Καὶ τὸ φεγγάρι τὰ ξανθὰ μαλλιά τους νὰ φωτίζῃ
 Τὰ παλληκάρια μὲ φωνὴ ἀκοίμητη καὶ ὥραια
 Ἠχολογοῦσαν τοῦ ἔρωτος ἢ τῆς αὐγῆς τὰ κάλλη
 Ἡ τὸν Μικαύλη τραγουδοῦν ἢ τῶν Ψαρῶν τοὺς νέους...

Ὁ πατριωτισμὸς καὶ τὰ τερπνὰ ὄνειρα τῶν τρυφερῶν καρδιῶν συγ-
 κρούονται ἢ συγχέονται ἀδιχλείπτως ἐν τοῖς ποιήματι τοῦ Τερτσέτου.
 Τὰ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐκλεγόμενα θέματα εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ παράδο-
 ξον κράμα ἐθνισμοῦ καὶ χριστιανισμοῦ· ἐκτίθεται δ' ἐνίοτε εἰς τὸν δίκαιον
 ψόγον ὅτι δὲν προσέχει ἀρκούντως περὶ τὴν ἐνότητα τῆς εὐρέσεως καὶ τῆς
 συνθέσεως. Ὡστε ἐν συνόλῳ κρινόμενα, τὰ ἔργα τοῦ Τερτσέτου εἶναι πλήρη
 ἀντιθέσεων, ἡδύνατό τις δὲ νὰ εἴπῃ καὶ ἀσυναρτησίαις, ἀλλ' ὅποσον ὁμῶς
 θέλησιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον! Ὅποια ἀπλοικὴ χάρις ἐν τῇ ἀφηγήσει,
 ὅποια ἀφέλεια καὶ ἡδύτης εἰς τὰ ἐλεγειακὰ ἢ τὰ λυρικά ποιήματά του.—
 Εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὸν Πίνδαρον παριστᾷ τοὺς δύο ποιητὰς διαγωνιζο-
 μένους. Ἐνῶ ἡ Μοῦσα τῆς Τανάγρας συλλογίζεται, ὁ Πίνδαρος προετοιμά-
 ζεται. Ἰδοὺ τί θὰ ψάλλῃ:

—α Ἐρωτα! ποῦ ταῖς τρυφεραῖς τῶν νέων καρδιαῖς μπρῆνεις,
 » Ποῦ τῆς στερηθῆς καὶ τοῦ ἱγιαλοῦ τοξεύεις τὰ θηρία,
 » Αἰχμαλωτίζεις καὶ θεοὺς ἔς τῆς εὐμορφίης τοὺς πόθους!
 » Νεῖδ' ἡ Πάλληκάρη ἐπλήγωσες ἔς τὴν ξακουσμένην Ἀθήναν.
 » Κοράσιο δεκαοκτὼ χρόνων ἀγάπησεν ὁ νέος.
 » Ἦτανε κόρη στρατηγοῦ, φτωχὸ παιδί αὐτὸς ἦτον,
 » Καὶ νὰ τὴν πάρῃ ἀδύνατο· βουνοῦ χαμοβιολέτα
 » Δενδροῦ ἕψηλοῦ τὴν κορυφὴν νὰ φθάσῃ ἄς ἀπελπίζεται.

Ὁ νεαρὸς Ἀθηναῖος ἀποσπᾷ ἀπὸ τοὺς πειρατὰς τὴν ἐρωμένην καὶ τοὺς
 συντρόφους αὐτῆς καὶ λαμβάνει ὡς βραβεῖον ἀνδρείας τὴν χεῖρα τῆς ὥραιας
 κόρης. Εἶναι ὁ ἀρχαῖος μῦθος τοῦ Ὑμεναίου.

Τὸν γάμον τοῦτον πνηγυρίζουσι μετὰ χορῶν, ἀτμάτων καὶ συμποσίων.

—ε Ἠλὸ' ἀπὸ τότε παλαιὸ συνήθειον ἔς τὴν Ἑλλάδα,
 » Κι' ὅταν φωτίζῃ νειόλυφους ξανθοὺς ἀποσπερίτης
 » Καὶ σὺν νυκτώσῃ, ἢ συνοδία πέρνει γαμβρὸν καὶ νύφη·
 » Χίλιας λαμπάδες φέγγουνε καὶ ἡ νύχτα μοιάζει μέρα.
 » Ἀργὰ ἔς τὴν μέσην περπατεῖ κλαυμένο τὸ κοράσιο·

» Κρατοῦν τὸ χέρι τοῦ γκμβροῦ σύντροφα παλληκάρια.
 » Τ' ἀγόρια τὰ καλλίφωνα, « Ὑμέναιε ! Ὑμέναιε ! » ψάλλουν
 » Ὑμέναιε ! ψάλλουν τὰ παιδιὰ, κι' ἀντιλαλοῦν τ' ἀηδόνια. »

Ἡ ἀρμονία τῶν στίχων τοῦ Τερτσέτου τοὺς κατέστησεν ἀρεστοὺς εἰς τοὺς συμπατριώτας του. Ἐν αὐτοῖς ἀνευρίσκουσι τὸν μετριόφρονα, τὸν ἀγαθὸν καὶ πρόθυμον ἄνδρα ὃν ἐγνώρισαν ἐπὶ μακρὰ ἔτη, ἔφορον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1874, ὅτε καὶ ἀπέθανεν.

Ἀνὰ πᾶσαν ἐπέτειον τῆς ἐλληνικῆς ἀνεξαρτησίας, ἐκλεκτὸν ἀκροατήριον περιεκύκλωνε τὸν Τερτσέτην ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς βιβλιοθήκης, ὅπως ἀκούσῃ αὐτὸν ὁμιλοῦντα περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς πατρίδος. Οἱ λόγοι αὐτοῦ, ἢ μᾶλλον αἱ διαλέξεις ἦσαν πλήρεις τῆς θελκτικῆς ἐκείνης καὶ λεπτῆς ἀρελείας, ἥτις ἀνευρίσκεται ἐν πᾶσι τοῖς στίχοις αὐτοῦ.

Τοῦ Τερτσέτου σώζεται δρᾶμα ἰταλιστὶ γεγραμμένον, ὃ *θάνατος τοῦ Σωκράτους*. Διότι καὶ αὐτὸς ὡς οἱ λοιποὶ συμπατριῶταί του, ἐπηρεάζετο ἐκ τῆς πρώτης αὐτοῦ ἰταλικῆς ἀγωγῆς. Τὸ ποίημα τοῦτο καθὼς καὶ τὰ ἐλληνικὰ αὐτοῦ ἔργα εἶναι δραματικὰ κατὰ τὴν μορφήν μόνον. Ὁ ποιητὴς μένει πάντοτε ὅ,τι πράγματι ἦτο, ἐλεγειακὸς ποιητὴς.

Δ'

Ἐὰν ἐρωτήσῃτε Ἕλληνα ἀσχολούμενον εἰς ἄλλο ἢ τὰ γράμματα ἢ Γνωρίζεις τὰ ποιήματα τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου; Πιθανῶς θὰ ἀποκριθῇ ἀποφαιτικῶς· ἀλλ' ἐὰν προσθέσῃτε : « Πῶς ! δὲν ἀνέγνωσας, δὲν ἤκουσάς ποτε τὴν *φυγὴν*, τὰ δύο *λουλουθία*, τὸ *παιδί* καὶ τὸν *χάρον*, » ὃ ἐρωτώμενος θὰ ἀνακλύξῃ κατηχηματιστὴς ἐπὶ τῇ ἀνακαλύψει : « Ἄ ! ἰδικάτου λοιπὸν εἶναι ; »

Ὁ Ἰούλιος Τυπάλδος ἔσχε τὴν σπανίαν εὐτυχίαν ν' ἀπολαύσῃ ζωὴν ἀπάσας τὰς εὐχαριστήσεις τῆς φήμης, ἄνευ τῶν ἀνιῶν αἵτινες ἐνίοτε τὴν συνοδεύουσι. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ἐγένοντο γνωστοὶ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, πρὸ τοῦ ὀνόματός του. — Ὁ Τυπάλδος ἔψαλλε διὰ νὰ ψάλλῃ μόνον τῷ 1856, ἀθωρόβως, σχεδὸν ἀκουσίως, συγκατένευ σεν ἐπὶ τέλους νὰ δημοσιεύσῃ συλλογὴν τῶν ποιημάτων αὐτοῦ. Πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ὃ κ. Βράιλας ἐν τινὶ ἄρθρῳ τῆς Πανδώρας, περιοδικοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἐχαιρέτησε τὸν νέον Ἰόνιον ποιητὴν.

Ἡ ποίησις τοῦ κ. Τυπάλδου, ἔγραφεν ὃ κ. Βράιλας (ἔδε *Πανδώραν* ἔτος 1859 σελ. 254) εἶναι ἀπόρροια γνησίας ποιητικῆς ἐμπνεύσεως, ἐθνικώτατον ἔχοντα χαρμητῆρα, ἐκφράζουσα τὴν ἀλήθειαν τῶν κοινωνικῶν καὶ ἀτομικῶν γεγονότων, ὅσα, χορηγοῦντα τὴν ὕλην εἰς τὴν ποίησιν αὐ-

αποτελοῦσι τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν δι' ἐννοιῶν, παθῶν καὶ εἰκόνων καταλλήλων πάντοτε καὶ ἐντέχνως προσηρμοσμένων εἰς αὐτὴν καὶ διὰ ποιητικῆς φράσεως καὶ στιχουργίας, αἵτινες αὐθορμήτως ἐξερχόμεναι ἐκ τῆς ἀενάου καὶ καθαρότητος πηγῆς τῆς δημώδους ποιήσεως, ἔλθον διὰ τῶν μελῶν τοῦ ποιητοῦ τὴν ἔντεχον ἐκείνην ἐπεξεργασίαν δι' ἧς δύνανται νὰ κατασταθῶσιν εὐχερές καὶ ἑναρμόνιον ὄργανον τῆς μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὁσημέρῃ ἀναγεννωμένης ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ γλῶσσα καὶ ἡ στιχουργία του ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς δημώδους ποιήσεως, ἀλλ' ὁ ποιητὴς τὰς περιβάλλει διὰ τῆς ἀπαιτουμένης ἐπεξεργασίας ὅπως ἀνυψώσῃ τὴν νεκρὴν ταύτην ποίησιν, τὴν ἀναγεννωμένην μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἴδου τινὰ ἐκ τῶν γνωστοτέρων ποιημάτων τοῦ Τυπάλδου:

Ἡ φυγὴ

Ξύπνα γλυκειά μου ἀγάπη
Κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθειά.
Ὅλη κοιμᾶται ἡ φύσις
Εἶν' ὅλα σιωπηλά.

Μόνον τ' ἄχνὸ φεγγάρι
Ποῦ σὰν ἐμὲ ἀγρυπνᾷ
Μὲς τ' οὐρανοῦ ἀρμενίζει
Τὴν ἡσυχίαν ἐρημιά.

Ἄν μᾶς χωρίζῃ τώρα
μὴ θέλῃσι σκληρὴ
μὴν ἀκρὴ γῆς θὰ βροῦμε
νὰ ζήσωμε μαζῇ.

Ξύπνα γλυκειά μου ἀγάπη
κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθειά,
μᾶς καρτερεῖ ἡ βαρκοῦλα
στὴν ἔρμην ἀκρογιαλιά.

Ἀκόμη τὸ φεγγάρι
ἐλαμπε σπλαχνικό.
Μὲ μάτια δακρυσμένα
τὸ κύτταζαν κ' οἱ δύο.

Λάμνε, γλυκειέ μου, λάμνε
νὰ φύγωμε μακριά,
ὅσο σιγάει τ' ἄέρι
στὰ δόστρωτα νερά. . .

Κυττάει τὴν γῆν ποῦ φεύγει
σὰ σύγγεφο θολό,
τὴν ἀποχαιρετάει
μ' ἓνα ἀναστεναγμό.

Ἔχετε γεῖα λαγκαθία
βρυσοῦλες, κρύα νερά,
γλυκαὶς αὐγάς, πουλάκια,
Γιὰ πάντα ἔχετε γεῖα.

Μάνα, μακριὰ μὲ σπρώχνει
εἰς ἄλλη ξένη γῆ,
Μακριὰ ἀπὸ σὲ μὴ ἀγάπη
ἀνίκητη, θερμή.

Λάμνε, γλυκειέ μου, λάμνε
νὰ φύγωμε μακριά,
ὅσο σιγάει τ' ἄέρι
κ' ἡ νύκτα εἶναι βαθειά. . .

Ὁ ρυθμὸς τῆς φυγῆς εἶναι ἀπαράμιλλος τὴν χάριν. Ἡ ἐπὶ αὐτῇ ἀλάμνε γλυκιέ μου λάμνε,» πρέχει εἰς τὰς στροφὰς περιπάθειαν ἐπιτεινομένην καθ' ἐκάστην αὐτῆς ἐπανάληψιν.

Τὰ δυὸ λουλούδια.

Μόλις ἔφεγγε τ' ἀστέρι
τῆς αὐγῆς γλυκά, γλυκά,
μόσχους ἔχυνε τ' ἄερι
'στὴν ὠραίᾳ πρωτομυγιά.

Πρὶν ἀρχίσουν τὰ τραγούδια
τὸ ξεφάντωμα, οἱ χοροί,
μέσα 'στ' ἄγκικτα λουλούδια
πρώτη ἐπρόβαλες ἐσύ.

Πρώτη ἐπρόβαλες Μαρία,
καὶ σὲ ἀπάντησα σιμᾶ
εἰς τὴν ἔρημη ἐκκλησία
ὅπου ἐπήγαμε συχνά.

Τὰ μαλλιά σου ἐπέφταν πλῆθος
εἰς τὸν κάτασπρο λαιμό,
καὶ σοῦ ἐστόλιζε τὸ στῆθος
ρόδο ὠραῖο παρθενικό.

Μὲ τὸ χέρι 'σάν τὸν κρῖνο
μοῦ τὸ ἐπρόσφερες γλυκά·
πάρτο, μοῦ 'πες, σοῦ τὸ δίνω·
καὶ μοῦ ἐσπάραξε ἡ καρδιά.

Μὲτ' τὸ χρόνιασμα Μαρία,
πάλ' ἐγύρισα ἐδ' ἐκεῖ
εἰς τὴν ἔρημη ἐκκλησία
ὅπου σείχα πρωτοῖδε.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀρχαίας εἰμαρμένης ἐπικρατεῖ ἐν τῇ μελαγχολίᾳ τοῦ ποιήματος τούτου. Ὅταν ἡ εἰμαρμένη ἡ δεσπόζουσα τῶν Θεῶν, πλήξη τινά, ὁ ποιητὴς θρηνεῖ, οὐχὶ ὅπως καταρασθῇ ἡ κάμψη τὴν ἀνεξιλέωτον, ἀλλ' ὅπως θρηνήσῃ ἐπὶ τῇ τύχῃ τῶν θνητῶν.

Ἄλλ' ἀντὶ τὸ οὐράνιο στόμα
τὰ θεῖα βλέμματα νὰ ἰδῶ,
καὶ τ' ἀέρινο τὸ σῶμα,
ὠραῖο πλάσμα ἀγγελικό,

Μέσ' τὸ ἀπάτητο χορτάρι
εἶδα ἔρμο, μοναχό,
ἐν κατὰσπρο λιθάρι
μ' ἓνα δλόμυρο σταυρό.

Μοναχὸς μέσ' τὴν ἐρμία
εἰς τὸ μνημαῖ σου ἐμπροστὰ
ἐγονάτισα, Μαρία,
καὶ τὸ ἐφίλητα θερμά.

Ἀπὸ τ' ἀνθη ἐκεῖ σπαρμένα
ἔκοψα ἓνα μοναχό,
ἄχνὸ κι' ἄσπρο σάν ἐσένα,
σάν ἐσὲ παρθενικό,

καὶ τὸ ἐταίριασα μ' ἐκεῖνο
ὅπου μ' ἔδωκες ἐσύ,
νᾶν τὸ ρόδο μὲ τὸν κρῖνο
πάντα ἐνθύμησι πικρή.

Τόνα σύμβολο θανάτου,
τᾶλλο νεότητος κι' εὐμορφιάς.
ἡ χαρὰ πάντα ἐδῶ κάτου
ἀδελφὴ τῆς συμφοράς.

Τὸ Παιδί καὶ ὁ Χάρος

Παιδάκι δλόχαρο
ἀνθὸς Μυχίου,
στὴν ἄκρη κάθεται
τοῦ ποταμιοῦ.
Λουλούδι κόκκινο
μέσα πετάει,
γέρνει 'στὰ κύματα
καὶ τὸ τηράει.

Καὶ μὲ μιᾶς ἀστραψαν
μέσ' τὰ νερά
τὰ μοσχομύριστα
χρυσὰ μαλλιά·
φεύγουν τὰ κύματα
φεγγοβολῶντας,
τ' ἀνθη παράμερα
ἀπαραιτῶντας.

Παιδί. « Ποτάμι ἀχάριστο
ἔχεις ὀχθιαῖς
ὄλο λουλούδια
κι' ὄλο μυρτιάς,
κ' ἐσύ τὸ κῆμά σου
ρίχτεις ἀκόμα
ποτάμι ἀχάριστο
σὲ ξένο χῶμα.

Ἐγὼ 'σ τῆς μάνας μου
τὴν ἀγκαλιά
κλεισμένο στέκομαι
ὄλο χαρά. »
Καὶ τὸ λουλούδι,
'ποῦ 'χε ἀπκρυγιάσει
τὸ κῆμα ἀντίπερα,
κινάει νὰ πιάνη.

Ὅταν αἰφνίδια,
ἀπ' τὰ νερά
γέροντας κάτασπρος
βγαίνει μὲ μιά.
Τ' ἄσπρη του γένεια
τ' ἀθῶο τηράζει,
ἀλλὰ τὸ βλέμμα του
τ' ἀνατριχιάζει.

Χάρος. Αὐτοῦ τί κάθεται
παιδί μικρὸ ;

Παιδί. Θάρτη ἡ μανούλα μου,
τὴν κερτερῶ.

Χάρος. Ἐλα παιδάκι μου
στὴν ἀγκαλιά μου,
γιὰ σὲ περάτησα
τὴν κατοικιά μου

Παιδί. Ὅγρὰ 'ν τὰ ροῦχα σου
καὶ τὸ κορμί,
μέσ' τὴν ἀγκάλη σου
εἶν' κρύο πολύ.

Χάρος. Ὅσα λουλούδια
καὶ ἀνθούς μοῦ δώσεις
στρόνω στὸν κόρφο μου
νὰ μὴν κρυώσης . . .

Παιδί. Θάρτη ζητῶντάς με,
κι' ἂν δὲν μ' εὕρη

πολὺ ἡ μανούλα μου
θὰ πικραθῇ

Χάρος. Γνωρίζει ἡ μάνα σου
τὸ πάτημά μου,
σ' εὕρισκει γρήγορα
στὴν ἀγκαλιά μου.

Καὶ σ' ἐσὲ θ' ἄρχεται
παντοτεινά,
τὴν αὐγὴ χάραμα,
τὸ βράδυ ἄργα. —

Παιδί. Γιὰ τὰ Χριστοῦγεννα,
γι' αὐριο μοῦ κάνει
δλάσπρο φόρεμα,
μ' ἀνθούς στεφάνι.

Χάρος. Παιδί μου ἀλόλαμπρα
σὲ ντυεῖ μ' αὐτά,
σὲ πάει 'σάν ἄγγελο
στὴν ἐκκλησιά.

Παιδί. Γέρο, ἡ μανούλα μου
μοῦ τραγουδάει,
μέσα στὸν κόρφο της
μ' ἀποκοιμάει.

Χάρος. Καὶ μέσ' τὸν κόρφο μου
θὰ κοιμηθῇς
χωρὶς ὀνειράτχ
ποτὲ νὰ ἰδῇς.

Παιδί. Τὴ νύχτα ἡ μάνα μου
δταν ξυπνήσῃ
γιὰ μέ, ζητῶντάς με,
θὰ λαχταρίσῃ.

Χάρος. Μέσ' τὴν ἀτάρχη,
κ' ἔρμη νυχτιά
σὲ βάνω νήπιο μου
γλυκά, γλυκά,
μέσ' τὴν δλάνοικτη
τὴν ἀγκαλιά της
γιὰ νὰ σὲ χαίρεται
στὰ ὀνειράτά της . . .

Παιδί. Χλωμ' εἶναι ἡ δῦψι σου,
τὸ βλέμμα ἄργὸ —
γέρο σὲ σκιάζομαι
ποῦ σὲ θωρῶ.

Χάρος. Ἐσὺ στὸν κόρφο μου
χύνεις λαμπράδα,
ποῦ σβυεῖ τῆς ὄψις μου
τὴν μαύρη ἀχνάδα.

Παῖδι. Ἀκούω τῆς μάνας μου
τὴν στεναξιά.—

Χάρος. Εἶν' ἀεροφύσημα
μέσ' τὰ κλαδιά.

Παῖδι. Τί κρυφὰ κλάυματα
τ' ἀέρι φέρνει;

Χάρος. Τὸ κῆμα βόγκωντας
τὸ βράχο δέρνει. . . .

Ἡ μάνα ἡ ἀχρη
φθάνει μὲ μιὰ
καὶ τὸ παιδάκι τῆς
ἀποζητᾷ.

Σὺν κρῖνο βλέπειτο
'στ' ἀνθὰς γερμένο,
τὸ φιλεῖ τρέμωντας
ἀποθαμένο.

Ἡ ἔμπνευσις τοῦ Τυπάλδου ἀρέσκεται ἐν τῇ μελαγχολίᾳ, ἐν τῇ θλίψει, ἀλλ' ἔχει καὶ πατριωτικούς φθόγγους· ὁ μελαγχολικὸς αὐτῆς ρυθμὸς ἀρμόζει μᾶλλον εἰς τὰς ἀβρὰς τῆς ψυχῆς ἐκχύσεις, ἀλλ' ἡξυρεὶ ὥσαύτως νὰ εὕρισκῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του ἰσχυρότερα αἰσθήματα. Τὸ ἐλεγεῖον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ καταδίκῃ τοῦ κλέφτου ὑπομιμνήσκει τὰ κλέφτικα ἄσματα.

Ἡ καταδίκη τοῦ Κλέφτη

Ἔχετε 'γειὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ κρυσταλέναις βρύσαις,
Χαράματα μὲ ταῖς δροσιαῖς, νύκταις μὲ τὸ φεγγάρι,
Καὶ σεῖς μαῦρα κλεφτόπουλα ποῦ τὴν Τουρκιά ἐτρομάξετε!
'Αρρώστια δὲν μὲ πλάκωσε, καὶ πηαίνω νὰ 'πεθάνω·
Κι' ἂν πάρῃ βόλι τὸ κορμί, πάλι ἡ ψυχὴ ἀπομένει.
Μαῦρο πουλάκι θὰ γενῶ, μαῦρο χελιδονάκι,
Νὰ 'λθῶ τὸ γλυκοχάραμα, νὰ ἰδῶ ποῦ πολεμάτε·
Καὶ σὰ σκολάση ὁ πόλεμος, κ' ἐβγῇ τ' ἀχνὸ φεγγάρι
Πάλι θὲ νὰ 'λθῶ νὰ σταθῶ σ' ἓνα κυπαρισσάκι,
Τὰ λίγα τὰ Κλεφτόπουλα ποῦ 'βρῶ 'στὴν γῆν νὰ κλάψω. . .

—Γιὰ ἰδὲς ἡ θύρα τοῦ Πασσᾶ, καὶ πάψε τὸ τραγοῦδι.—

Ἔχετε 'γειὰ ψηλὰ βουνά, τρεχούμενα ποτάμια.
'Αδέλφικ νὰ μὲ θάψετε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα,
Ν' ἀκούω τ' ἀηδόνια πῶρχονται καὶ φέρνουν τὸν Ἀπρίλι·
Κι' ὅταν ἀπ' τὴν Ἀγιά Σοφιά τὸ μέγα μοναστήρι
'Εβγουν τὰ μοσχολίβωνα μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»,
Λευκὸ πουλάκι θὰ γενῶ 'στὴν πόλι νὰ πετάξω.
Καὶ σὰν παρὰδειτος πουλὶ γλυκὰ νὰ κελαϊδήσω.
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε κ' ἔπεσε σκοτωμένος.
'Στὸν τόπο ποῦ τὸν ἔθαψαν ἐβγήκε κυπαρίσσι,
Καὶ κάθε γλυκοχάραμα μὲ τοῦ Μαγιοῦ ταῖς αὔραις

Ἐρμιο πουλάκι κάθετχι 'στὸ ἔρμιο κυπαρίτσι,
 Κυττάζει τὴν ἀνατολή, κυττάει κατὰ τὴν πόλι,
 Κεὶ λέει τραγουδοὶ θλιβερό καὶ παρκαπνεμένο.

Ἡ λύρα τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου δὲν ἐσίγησε μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρώτης συλλογῆς του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δημοσιεύει ποιήματα, ἅτινα ὁμως δὲν ἐξαλείρουσι τὴν μνήμην τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων.*

Ἀποσυρθεὶς εἰς Φλωρεντιαν κατέγεινεν εἰς τὴν μετὰφρασιν τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ. Δύο ἢ τρία ἔσμηκτα τῆς μεταφράσεώς του ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἀθηναϊκὰ περιοδικά. Πιστὸς εἰς τὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἔρωτα, τὸν διακρίνοντα τὴν Ἰόνιον σχολήν, ὁ Τυπάλδος ἐνεπνεύσθη κάλλιον ἢ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ πράττων τὸ ἐναντίον ἐκείνων. Ἀντὶ νὰ γράψῃ ὁ Ἰδιος ἰταλιστὶ, μετέφρασεν ἑλληνιστὶ ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἰταλίας. Αἱ δύο φιλολογίαι εἰσὶν ἀδελφαί.

Ε'

Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐπὶ τέλους ἠνώθησαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀγγλος ἀρμολογὴς δὲν ὑπάρχει ὅπως ἀπαγορεύση εἰς τοὺς Ἰονίους τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος. Ἡ ἔνωσις αὕτη παρέχει εἰς τὰς λοιπὰς ὑποδούλους ἑλληνικὰς χώρας νέας ἐλπίδας. Ἡ Κρήτη καὶ αὖθις ἐπιχειρεῖ θεινὸν ἀγῶνα πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις ἀποτυγχάνει.

Ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1869 νέα πνοὴ ἡρωϊσμοῦ συνεκίνησε τὴν ἑλληνικὴν φυλήν. Ἡ πολεμικὴ λαίλαψ καὶ αἱ ἐκ ταύτης καταστροφαὶ ἀνεζωπύρωσαν τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων ἀντὶ νὰ καταβάλωσιν αὐτήν. Ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη, ἀνενεώθη ἐν Κρήτῃ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Μάχαι πεισματώδεις, νίκαι αἰματηραί, ἤττα συνεπάγουσαι σφαγὰς ὡς εἰς τὴν μολὴν ἐκείνην τοῦ Ἀρκαδίου τὴν ὁποίαν ὁ ἡγούμενος ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα, θυσιάζων ἐν ταῦτῳ καὶ τοὺς νικητὰς καὶ τὰ τέκνα τῶν Κρητῶν τὰ καταφυγόντα ἐν αὐτῷ, καταβάλλων τοὺς μὲν, τοὺς δ' ἄλλους σώζων διὰ τοῦ θανάτου ἀπὸ τοῦ αἵσχος τῆς δουλείας.

Ἡ Κρήτη ἡττήθη· ὁ Τοῦρκος δὲν ἀπεδιώχθη· ἀλλ' ὁ ἡρωϊσμὸς τὸν ὅποιον οἱ νησιῶται καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀνέδειξαν, ἀνεζωογόνησεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἑλλήνων τὴν πρὸς ἐαυτοὺς πίστιν. Ἡ πατριωτικὴ αὕτη ἐξέγερσις, ἡ κρητικὴ αὕτη ἐπανάστασις, ἐνέπνευσε τόμους ὀλοκλήρους ποιήσεων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν θὰ λησμονηθῶσιν.

Εἰς ἐν τῶν ποιημάτων τούτων ὁ Ὅρκος ὁ Κερκυραῖος Γεράσιμος Μικροχρῆς, περιγράφει τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον σώματος προσφύγων Κρη-

* Ταῦτα ἐγράψαν ζῶντος ἔτι τοῦ ποιητοῦ.

Χάρος. Ἐσὺ στὸν κόρφο μου
χύνεις λαμπράδα,
ποῦ σβυεῖ τῆς ὄψις μου
τὴν μαύρη ἀχνάδα.

Παῖδι. Ἀκούω τῆς μάνας μου
τὴν στεναξιά.—

Χάρος. Εἶν' ἀεροφύσημα
μές τὰ κλαδιά.

Παῖδι. Τί κρυφὰ κλάυματα
τ' αἶρι φέρνει;

Χάρος. Τὸ κύμα βόγκωντας
τὸ βράχο δέρνει. . . .

Ἡ μάνα ἡ ἀχαρη
φθάνει μὲ μιά
καὶ τὸ παιδάκι τῆς
ἀποζητᾷ.

Σὺν κρίνῳ βλέπειτο
'στ' ἀνθὰ γερμένο,
τὸ φιλεῖ τρέμωντας
ἀποθαμένο.

Ἡ ἔμπνευσις τοῦ Τυπάλδου ἀρέσκεται ἐν τῇ μελαγχολίᾳ, ἐν τῇ θλίψει, ἀλλ' ἔχει καὶ πατριωτικούς φθόγγους· ὁ μελαγχολικὸς αὐτῆς ρυθμὸς ἀρμύζει μαλλον εἰς τὰς ἀβρὰς τῆς ψυχῆς ἐκχύσεις, ἀλλ' ἡξεύρει ὡσαύτως νὰ εὐρίσκη ἐν τῇ καρδίᾳ του ἰσχυρότερα αἰσθήματα. Τὸ ἐλεγγεῖον αὐτοῦ ἐπὶ τῇ κατὰδίκη τοῦ κλέφτου ὑπομιμνήσκει τὰ κλέφτικα ἄσματα.

Ἡ κατὰδίκη τοῦ Κλέφτη

Ἔχετε γειὰ ψηλὰ βουνὰ καὶ κρυσταλέναις βρύσαις,
Χαράματα μὲ ταῖς δροσιαῖς, νύκταις μὲ τὸ φεγγάρι,
Καὶ σεῖς μαῦρα κλεφτόπουλα ποῦ τὴν Τουρκιά ἐτρομάζετε!
Ἀρρώστια δὲν μὲ πλάκωσε, καὶ πηαίνω νὰ πεθάνω·
Κι' ἂν πάρῃ βόλι τὸ κορμί, πάλι ἡ ψυχὴ ἀπομένει.
Μαῦρο πουλάκι θὰ γενῶ, μαῦρο χελιδονάκι,
Νὰ λθῶ τὸ γλυκοχάραμα, νὰ ἰδῶ ποῦ πολεμάτε·
Καὶ σὰ σκολάση ὁ πόλεμος, κ' ἐβγῇ τ' ἀχνὸ φεγγάρι
Πάλι θεὸς νὰ λθῶ νὰ σταθῶ σ' ἓνα κυπαρισσάκι,
Τὰ λίγα τὰ Κλεφτόπουλα ποῦ βρῶ στὴν γῆν νὰ κλάψω...
—Γιὰ ἰδὲς ἡ θύρα τοῦ Πασσᾶ, καὶ πάψε τὸ τραγοῦδι—
Ἔχετε γειὰ ψηλὰ βουνά, τρεχούμενα ποτάμια.
Ἀδέλφια νὰ μὲ θάψετε σὲ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα,
Ν' ἀκούω τ' ἀηδόνια πᾶρχονται καὶ φέρνουν τὸν Ἀπρίλι·
Κι' ὅταν ἀπ' τὴν Ἀγιά Σοφιά τὸ μέγα μοναστήρι
Ἐβγουν τὰ μοσχολίβωνα μὲ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»,
Λευκὸ πουλάκι θὰ γενῶ στὴν πόλιν νὰ πετάξω.
Καὶ σὺν παρὰδειςος πουλὶ γλυκὰ νὰ κελαϊδήσω.
Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε κ' ἔπεσε σκοτωμένος.
Στὸν τόπο ποῦ τὸν ἔθαψαν ἐβγήκε κυπαρίσσι,
Καὶ κάθε γλυκοχάραμα μὲ τοῦ Μαγιοῦ ταῖς αὔραις

Ἑρμῶ πουλᾶκι κάθετχι ἴσθ' ἕρμῳ κυπαρίσσι,
 Κυττάζει τὴν ἀνατολήν, κυττάει κατὰ τὴν πόλιν,
 Κεῖ λέει τραγοῦδι θλιβερό καὶ παρκαπνεμένο.

Ἡ λύρα τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου δὲν ἐσίγησε μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πρώτης συλλογῆς του. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δημοσιεύει ποιήματα, ἅτινα ὁμῶς δὲν ἐξαλείφουσι τὴν μνήμην τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων.*

Ἀποσυρθεὶς εἰς Φλωρεντίαν κατέγεινεν εἰς τὴν μετὰφρασιν τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἱερουσαλήμ. Δύο ἢ τρία ἔτη μετὰ τῆς μεταφράσεώς του ἐδημοσιεύθησαν εἰς ἀθηναϊκὰ περιοδικά. Πιστὸς εἰς τὸν πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἔρωτα, τὸν διακρίνοντα τὴν Ἰόνιον σχολήν, ὁ Τυπάλδος ἐνεπνεύσθη κάλλιον ἢ οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ πρᾶττων τὸ ἐναντίον ἐκείνων. Ἀντὶ νὰ γράψῃ ὁ ἴδιος ἰταλιστὶ, μετέφρασεν ἑλληνιστὶ ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ἰταλίας. Αἱ δύο φιλολογίαι εἰσὶν ἀδελφαί.

Ε'

Αἱ Ἰόνιοι νῆσοι ἐπὶ τέλους ἠνώθησαν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀγγλος ἀρμοστής δὲν ὑπάρχει ὅπως ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς Ἰονίους τὴν ἐλευθέραν ἐκδήλωσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος. Ἡ ἔνωσις αὕτη παρέχει εἰς τὰς λοιπὰς ὑποδούλους ἑλληνικὰς χώρας νέας ἐλπίδας. Ἡ Κρήτη καὶ αὐθις ἐπιχειρεῖ δεῖνόν ἀγῶνα πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ αὐθις ἀποτυγχάνει.

Ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1869 νέα πνοὴ ἡρωϊμοῦ συνέκίνησε τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν. Ἡ πολεμικὴ λαϊλαψὶ καὶ αἱ ἐκ ταύτης καταστροφαὶ ἀνεζωπύρωσαν τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων ἀντὶ νὰ καταβάλλωσιν αὐτήν. Ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη, ἀνεनέωθη ἐν Κρήτῃ ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821. Μάχαι πεισματώδεις, νίκαι αἱματηραί, ἦνται συνεπάγουσαι σφαγὰς ὥς εἰς τὴν μονὴν ἐκείνην τοῦ Ἀρκαδίου τὴν ὁποίαν ὁ ἡγούμενος ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα, θυσιαζὼν ἐν ταύτῃ καὶ τοὺς νικητὰς καὶ τὰ τέκνα τῶν Κρητῶν τὰ καταφυγόντα ἐν αὐτῇ, καταβάλλων τοὺς μὲν, τοὺς δ' ἄλλους σώζων διὰ τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸ αἶσχος τῆς δουλείας.

Ἡ Κρήτη ἡττήθη· ὁ Τοῦρκος δὲν ἀπεδιώχθη· ἀλλ' ὁ ἡρωϊσμός τὸν ὁποῖον οἱ νησιῶται καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῶν ἀνέδειξαν, ἀνεζωογόνησεν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Ἑλλήνων τὴν πρὸς ἐαυτοὺς πίστιν. Ἡ πατριωτικὴ αὕτη ἐξέγερσις, ἡ κρητικὴ αὕτη ἐπανάστασις, ἐνέπνευσε τόμους ὀλοκλήρους ποιήσεων. Τινὲς ἐξ αὐτῶν δὲν θὰ λησμονηθῶσιν.

Εἰς ἐν τῶν ποιημάτων τούτων ὁ Ὅρκος ὁ Κερκυραῖος Γεράσιμος Μαρκοῦς, περιγράφει τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον σώματος προσφύγων Κρη-

* Ταῦτα ἐγράψαν ζῶντος ἐτι τοῦ ποιητοῦ.

τῶν, μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Πλείονες τῶν 60,000 προσφύγων εἶχον καταφύγει εἰς τὰς νήσους καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἡρώς, Εὐδοκία ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα της. Εἶναι ὀρφανή.

Τῆς εἶχε ἀρπάξει ὁ θάνατος καὶ μάνα καὶ πατέρα,

Τοῦτος ἀτρόμητα, τυφλά, σ' ἐχθροῦ μεγάλο πληθός

Ὡσὰν τὰ βόλια ἐχύθηκε, ποῦ τ' ἀνοιξαν τὸ στήθος.

Ἐνν φεγγάρι μετὰ βίαις, ὀδυνήθη νὰ ὑπομείνῃ

Τοῦ χωρισμοῦ των τὸν καὶ μό, κ' ἐπῆε στὸν Ἄδην ἐκείνη.

Ἡ ὀρφανὴ ἐλπίζει νὰ ἐπανεύρῃ τὸν μνηστῆρά της, ἀλλὰ καὶ ὁ Μάνθος ἐφρονεύθη.

. Ἐμαθε 'ποῦ στὴν αἰώνια θέτι,

Τῆς Κρήτης τέκνο ἀληθινό, κι' ὁ Μάνθος εἶχε πέσει.

Μ' αὐτοῦς, ὁποῦ ξιππάζοντας τ' ἀφορεσμένο ἀγκέρι,

Ἐκαμν ἔζαφνον ἐλευθεριὰ μίχ σπῖθα νὰ τοὺς φέρῃ,

Καὶ στ' ἅγιο χῶμα ἐσκόρπισαν γυμνὰ τὰ κοκκαλά τους,

Ἀπ' αὐτοῦ στ' ἄστρ' αὐτῆς ψυχῆς, ὁλοῦθε τ' ὄνομά τους . . .

Ἡ νεκρὴ σύρεται μέχρι τῶν ἐρειπίων τοῦ Ἀρκαδίου, ἐνθα τῇ ἐμψνί-
ζεται ἡ σκιά τοῦ μνηστῆρός της. Τῇ ἀρηγεῖται οὗτος τὴν καταστροφὴν
τοῦ Ἀρκαδίου, δμῖλὼν ὡς ἥρως καὶ πατριώτης. Νεκρὸς διηγεῖται τὸν θά-
νατόν του.

Οἱ τελευταῖοι αὐτοῦ στοχαῖμοι ἦσαν διὰ τὴν Εὐδοκίαν, διὰ τὴν πεφι-
λημένην πατρίδα, διὰ τὴν γῆν, τὰ δάτη, τὰ ὄρη τῆς Κρήτης, ἐφ' ὧν ἔτρεφε
τὰ βλέμματά του διὰ τελευταίαν φορὰν, ἐνῶ τὰ ὄνειρά του ἵπταντο πρὸς
τὴν ἐξόριστον.

Ἡ Εὐδοκία, ἐνῶ ἀκροᾶται, κρίνει ἐαυτὴν ἀναξίαν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ
ἀποῦ δὲν ὑπέφερεν ὡς ἐκεῖνος. Θέλει νὰ θρηνήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς· μέχρις οὗ
τὰ δάκρυά της ποτίσωσι τὰ ἐπὶ τοῦ τάφου του κρῖνα, καὶ τότε θὰ κατα-
στῇ ἀξία νὰ συνενωθῇ μετ' αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ μνηστῆρος ἀνέδειξε τὴν μνηστῆν ἡρωίδα. Οἱ μετὰ
τοῦ Μάνθου ἄγωνισθέντες τὸν ἔσχατον ἀγῶνα, ἀναμένουσι τὴν Εὐδοκίαν,
ὅπως εὐλογήσῃ τοὺς εἰς τὸ Ἀρκαδίον πεσόντας.

Παραθέτομεν ἀποσπάσματα τινὰ ἐκ τοῦ Ὄρκου, ὅπως καταδείξωμεν
τὴν ἀρμονίαν τῶν στίχων τοῦ κ. Μαρκοῦ.

Μὲς τὸ γοργὸ πλεούμενο, 'ποῦ τὰ νερά σου τρέχει,

Τώρα 'ποῦ ἡ ξάστερη βροδεὶὰ καμμιὰ πνοὴ δὲν ἔχει

Νὰ ἔξερει θάλασσαν καλὴν, μὲ πόση τρικυμία

Χτυπᾷ ψυχῆς, ἀδύνονται νύχτα τυφλὴ καὶ κρύα!

Γυρνοῦν τὰ γυνοκόπαιδα στὰ αἵματωμένα μέρη,
 Ὅπου ὁ Σταυρὸς νικῆθηκε τοῦ Τούρκου ἀπὸ τ' ἀστέρει·
 Στὰ κακορρίζικα—γειαῖ ἰδέε!—παρηγοριὰ δὲν δίνει
 Μῆτε οὐρανοῦ χαμόγελο, μῆτε πελάου γαλήνη·
 Ἐχουν ἀκίνητα, στεγνά, σ' ὅλη τῇ φύσει ξένα,
 Στὴν ἄδυσο το' ἀπελπισίᾳς τὰ μάτια βυθισμένα,
 Καὶ ὅαν ἀπάνου στ' ἀπειρο κ' ἔρμο στοιχεῖο θωροῦνε,
 Τῇ μαύρῃ μοῖρᾳ τους ἀργὰ λές καὶ ὅ αὐτὸ μετροῦνε.
 Φοβᾶται ὁ νύκκληρος νὰ πῇ, πῶς αὔριο τὸ καράβι
 Θ' ἀρᾶξῃ στὴν πατρίδα τους. Καὶ ἔχουν πατρίδα οἱ σκλάβοι!

Ἐλπίδα θαίχ, ποῦ ξέμακρᾳ, σὲ βάσκανα, σὲ πόνους,
 Ἐκαμὲς πλάσματα ὡς αὐτὰ ν' ἀτισταθοῦν τρεῖς χρόνους,
 Γύρισε πάλε, ὦ γύριτε! Ὅστοῦ καρδιοῦ τὴν πλώρη
 Ἐλα, ἡ γυναῖκα νὰ σὲ ἰδῇ, τ' ἀνήλικο καὶ ἡ κόρη,
 Ὡς, μ' ἓν πρᾶσινο κλαρί, ξανοίγανε μίαν ἡμέρα
 Τῆς κιβωτοῦ οἱ κάτοικοι τὴν ἄτρη περιστέρα!
 Ἐλκ! Ὅτὸν ἔγκιο σου ἄς διχθοῦν τὸ νέο τῆς τύχης ρέμμα,
 Ψηλὰ, ψηλὰ κυττάζοντας μὲ θαρρεμένο βλέμμα.
 Βάλε τὸ χέρι σου γλυκὰ στὰ πονεμένα στήθια,
 Ὅπου δὲ γυρεύουνε τῆς γῆς ἢ τ' οὐρανοῦ βοήθεια,
 Καὶ ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς μητρὸς μὲς τοῦ παιδιοῦ τὸ στόμα
 Ἐλπίδα θείχ, τὸ γάλα σου κάμε νὰ τρέξῃ ἀκόμα! . . .

Πλέει τὸ καράβι ἀδιάκοπα, κ' ἡ Πούλια ὡς τόσο δείχτει,
 Στὸν οὐρχνὸ ἀρμενίζοντας, πῶς εἶναι μεσανύχτι.
 Ὅλα σιγοῦν.—Ὅτῃ θάλασσα γλυκοκοιμοῦντ' οἱ ἀνέμοι,
 Καὶ κάθε ἀστέρι ὅπου ψηλὰ φεγγοβολάει καὶ τρέμει,
 Φκίνειτ' ἀγγέλου σπλαχνικοῦ προσηλωμένο βλέμμα
 Στὸν κόσμον, ὅπου ποτίζεται πάντα μὲ δάκρυα κ' αἷμα . . .

Ἐνῶ πάντες οἱ ἐπιβάται ἀναπαύονται ἐπὶ τοῦ πλοίου· ἡ Εὐδοκία ἀγρυπνεῖ συλλογιζομένη τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον. Θέλει νὰ ἴδῃ πρώτη τὴν ἀπέχουσαν καὶ ἀμυδρῶς ἔτι φαινομένην γῆν τῆς πατρίδος.

ὦ! στὰ θεμέλια τ' οὐρανοῦ τί κοκκινίζει; Ἄν ἦστε
 το' αὐγῆς δροσάτα σύγνεφα, σῆρτε ψηλὰ καὶ ἀφῆστε
 Νὰ πάῃ τὸ βλέμμα τῆς ἐκεῖ ὅπου τρέχει κ' ἡ ψυχὴ τῆς!
 Δέσποινα θείχ! δὲ φαίνονται, ὅαν τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης;
 Ποιὸ μάτι βλέποντάς τηνε, θὲ ν' ἀμφιβόλῃ ἀκόμα;

Γιὰ ἰδές ! ἀχνίζει, καὶ μὲ μιᾶς ἓνα παρόμοιο χρῶμα
 Μὲ αὐτὸ 'ποῦ φέγγει ἀπόπερσ στὴν ὄψι της ἀπλόνει.
 Τὰ χέρια δ'ἀλάνυχτα—γιὰ ἰδές—μ' ἀγάπη ἀνασηκόνει,
 Κ' ἐκεῖ 'ποῦ συχνοτρέμουνε 'σὰ λιγερὸ καλάμι,
 Λές καὶ ἀγωνίζεται θερμὰ φτερούγαις νὰ τὰ κάμη.
 Θέ νὰ φωνάξῃ κατ' αὐταῖς ὁποῦ κοιμοῦνται γέρνει
 Καὶ δυνάτ' ἀεχάζοντας, κάμμικ φωνὴ δὲ σέρνει . . .
 α' Ἡ Κρήτη !—Δὲν ἐχύθηκε τέτοια φωνὴ τριγύρου ;
 Δὲν εἶναι ἀπάτη λογισμοῦ, δὲν εἶναι πλάσμα δνείρου
 'Ακόμα—νὰ !—τῆς Εὐδοκίᾳς ἀχολογᾷ τὸ στόμα,
 'Ο μυχγεμένος ἥχός του δὲν ἀποσβύστη ἀκόμα !»
 'Ω ! πῶς χουμάνε γιὰ νὰ ἰδοῦν τ' ἀγαπημένα μέρη,
 ποῦ σημαδεύει ἀκίνητο τῆς κορασίδας τὸ χέρι !
 Μὲ τί φωνή, ξανοίγοντας μακρὰ τὸν Ψηλορίτη,
 Χίλιαις φοραῖς νὰ ξαναποῦν εἴ Κρήτη !—ἀκοῦς—ἡ Κρήτη !»

Εἰς τὸ ποίημα τοῦ Μαρκοῦ δὲν πρέπει νὰ ζητήσωμεν ἔντεχον σύν-
 θεσιν καὶ δρχματικὸν ἐνδιχφερον· ἀλλὰ τὰς τοικύτας ἐλλείψεις λητμονεῖ
 τις ἐν τοῖς ποιήματι τοῦ Κ. Μαρκοῦ, ἐνεκεν τοῦ κάλλους τῶν εἰκόνων,
 τοῦ ὕψους τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς πρωτοτυπίας τῆς ἐκφράσεως.

ΣΤ'

Μὴ προτιθέμενοι νὰ ἐνδιχτρίψωμεν λεπτομέρως εἰς τὰ καθέκαστα τῆς
 νεωτέρης ἐλληνικῆς φιλολογίας, δὲν δυνάμεθα νὰ διχλάσωμεν περὶ πάν-
 των τῶν ποιητῶν τῆς ἰονίου σχολῆς. Σκοπὸς ἡμῶν εἶναι νὰ κατὰστήσω-
 μεν γνωστοὺς τοὺς δημοτικωτέρους αὐτῶν· διὸ οὐδὲν ἐπομεν περὶ τοῦ
 'Ιωάννου Ζαμπελίου Κερκυραίου, γράψαντος

δέκα ὡς δώδεκα τραγῳδίαις,

ἀνκφερομένας εἰς ἐπεισόδια τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας

αἵτινες δὲν στεροῦνται ἀξίας καίτοι χωλαίνουσι περὶ τὸ δρχματικὸν ἐν-
 διαφέρον.

Δὲν θὰ ὁμιλήσωμεν οὔτε περὶ τοῦ Σπυρίδωνος Ζαμπελίου, υἱοῦ τοῦ
 'Ιωάννου, οὔτε περὶ τοῦ Κανδιανοῦ Ρώμα ἐκ Ζακύνθου, οὔτε περὶ τοῦ
 Κερκυραίου 'Αντωνίου Μανούσου, ποιητοῦ στρατιώτου, ὅστις ἐξυμνῶν τὴν
 'Ελλάδα, πολεμεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς 'Ιταλίας, οὔτε περὶ τοῦ Μαυ-
 ρογιάννη, ποιητοῦ καὶ δημοσιογράφου, ὅστις ἀπ' ἐνὸς ἐκθειάζει τὰς καλ-
 λονὰς τῆς θαλάσσης, ἀπ' ἐτέρου δὲ δίδει συμβουλὰς εἰς τοὺς διευθύνοντας
 τὰς τύχας τοῦ κράτους. Θ' ἀποσιωπήσωμεν τὸν Παναγιώτην Πανῶν ἐκ
 Κεφαλληνίας, τὸν Γεώργιον Μαρτινέλην ἐκ Κερκύρας καὶ πολλοὺς ἄλλους,

τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα καὶ οἱ στίχοι εὐρίσκονται ἐν ταῖς ἀνθολογίαις.

Ἄλλ' ἐάν τις ἐξεπλήσσετο μὴ βλέπων ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ τ' ὄνομα τοῦ περικλεοῦς ποιητοῦ Ἀριστοτέλους Βελκωρίτου, ὃν ἡ Ἑλλάς πρό τινας ἀπώλεσε καὶ θρηνεῖ, αἰτίξ τούτου εἶναι ὅτι ὁ Βελκωρίτης καί τοι Ἰόνιος, ἀνήκει εἰς ἐκείνην ἐκ τῶν ἐπτὰ νήτων, ἥτις ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῆς προσπελάζει κατὰ τὸ πλεῖστον τῇ Ἠπίρῳ. Ἄλλως τε, ὡς ποιητῆς ἀνήκει εἰς ἐτέρην σχολήν, περὶ τῆς ὁποίας θὰ διαλάδωμεν βραδύτερον.

Ἐπιτραπέϊω μοι, πρὶν ἢ περύνω τὴν μελέτην ταύτην, γενομένην κάπως ἐπιτροχάδην νὰ πκραθίσω ἀποσπασματὰ τινὰ ἐνὸς σατυρικοῦ Ἰονίου ποιητοῦ. Ὁ ἐλληνικὸς λαός, ἐθιθθεὶς ὑπὸ τῶν μακρῶν αὐτοῦ συμφορῶν, ἀρέσκεται εἰς τὴν μελγχολικὴν καὶ τὴν θλίψιν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν εὐθυμίαν,

Καὶ ὁ Σολωμός ἔγραψε δύο ἢ τρεῖς σατύρας πλήρεις οὐτρου καὶ εὐφύας. Ἄλλ' ὁ κατ' ἐξοχὴν σατυρικός ποιητῆς τῶν ἰονίων νήσων εἶναι ὁ Ἀνδρέας Λασκαράτος, ἐκ Κεφαλληνίας.

Ὁ Κ. Λασκαράτος, ἔγραψεν εἰς πεζὸν λόγον ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς νήσου του. Ὑπῆρξε, πολὺ πρὸ τῆς ἐν Περσίοις ἐμρηνήσεως τοῦ λύχνου τοῦ Ἑρρίκου Ροχεφόρ, ἐκδότης καὶ συντάκτης περιοδικοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, ὁ *λύχνος*, ἐν ᾧ οὔτε τῶν κοινωνικῶν ἐλαττωμάτων, οὔτε τῶν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἀνδρῶν ἐφείδετο. Ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἀρχομανίας τῶν πολιτικῶν, μετ' αὐτοῦ δὲ ἀντεπεξέρχεται κατὰ τοῦ κλήρου, ἐν βιβλίῳ πλήρει πικροῦ πάθους: τὰ *Μυστήρια τῆς Κεφαλληνίας*. Οἱ ὑπ' αὐτοῦ μαστιγωθέντες ἀντεκδικούμενοι τὸν ἀρριζοῦσιν. Ὁ δὲ ποιητῆς ἀποκρίνεται διὰ νέων ἐπιθέσεων.

Δὲν εἶναι τοῦ πρῶντος νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν πεζῶν ἔργων τοῦ Κ. Λασκαράτου, ἀν καὶ ταῦτα διακρίνονται ἐπὶ εὐφύας καὶ πρωτοτυπίας, πλὴν ὥφειλον νὰ τ' ἀναφέρω ὅπως ἐξηγήσω τὸν χαρακτῆρα τοῦ ποιητοῦ.

Περιορίζομαι ὡς ὑπόδειγμα τῶν στίχων τοῦ Λασκαράτου νὰ παραθέσω τὰς ἐξῆς περικοπὰς ἐκ ποιήματος ἔχοντος χαρακτῆρα γενικώτερον ἢ τὰ ἰδίως ἀναφερόμενα εἰς τὰ τῆς πατρίδος του, καὶ ὡς ἐκ τούτου, μὴ πάντοτε κατὰληπτά καὶ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Θέμα τοῦ ποιήματός του εἶναι:

Πόθεν προέρχεται ἡ λέξις τάλαρα

Ὅντες ἔπλασε ὁ Θεὸς τὴν Οἰκουμένη,
Τὸ Ληξοῦρι καὶ τόσους ἄλλους τόπους,
Εἶπε στὸ νοῦ του: «Ἄ, τώρα δὲν μοῦ μένει
Πάρι νὰ πλάσω γέμου καὶ τσ' ἀνθρώπους.»
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐκράτει τὸν Ἀδάμ στερνόνε,
Τοῦπε, «Σὺ νᾶσαι Ἀδάμ τὸ ζὸ τῷ ζῶνε.»

α Ἦγουν, νᾶσαι καλῆτερος ἀπ' ὅλα.
 » Νῆχης τὸ γάϊδαρο ἀπουκιάτοθέτου.
 » Νὰ θρέφεις μπαρμποῦνι καὶ τριόλα
 » Νῆναι ἢ λαγγάδες ὅλες ἐδικές σου.
 » Οἱ σκύλοι ταπεινοὶ νὰ σὲ ὑπακοῦνε.
 » Καὶ γιὰ 'σένανε ἢ κότες νὰ γεννοῦνε.

» Βάνω στὴν ἐξουσία σου τὰ σπανάκια,
 » Ἄν θέλῃς νὰν τὰ κάνῃς τσιγαρίδι.
 » Γιὰ σένανε φυτεύω ραπανάκια.
 » Ἐσὺ νὰ τρῶς τὸ μῆλο καὶ τὸ ἀπιδι.
 » Ὅλα νὰν τᾶχῃς χωρὶς νὰ κοπιᾶζῃς
 » Καὶ σ' ἀγαπάω πολύ, γιὰτὶ μοῦ μοιάζεις.

» Σοῦ κτιῶ στὸ περιβόλι μου παλάτι,
 » Μ' ὅσα καλὰ ἢ θεῖα μου Πρόνοια δίνει.
 » Καὶ νὰ τρῶς τὸ καλῆτερο κομμάτι,
 » Χωρὶς νὰ σοῦ στιχίζῃ ἓνα φαρδίني.
 » Μὰ ἔτσι κιόλα ζητῶ σου, κύρ Ἀδάμ μου,
 » Νὰ μὴ 'γγίξῃς ποτὲ τὰ ταλαρά μου.

» Εἰν' τὸ ξύλο τῆς γνώσεως τὰ χρήματα,
 » Κι' ὅποιος τᾶχει, ἔχει γνῶσι, εἰν' προκομμένος,
 » Ὡμορφος, ἔχει χίλια προτερήματα,
 » Εἶναι ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον ἐπαινεμένος,
 » Παντοῦ ἐπιθυμητός... μὰ εἰν' καὶ φαρμάκι
 » Ποῦ κάνουν τὴν ψυχὴ πηλὸ ὄχ τ' αὐλάκι.
 » Μὴν τὰ 'γγίξ' τε, γιὰτὶ θε νὰ γνωρίσετε
 » Τὸ βουλιασμὸ τῆς ἀθωότητός σας,
 » Καὶ πλέον δὲ θὰ 'μπορέσετε νὰ ζήσετε
 » Εὐτυχισμένοι στὸν Παράδεισόν σας.
 » Τᾶφτιατ' ὁ Διάολος, κ' εἶναι διαολωμένα.
 » Ἄστετα ἐκεῖ. Τοῦ τᾶχω ἀμχαμένα. »

Ἕνα ὦμορφο καὶ πλούσιο περιβόλι
 Εἶχε τότε ὁ Θεὸς εἰς τὴν Ἀσία.
 Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐμπαίνουνε οἱ διάολοι
 Νὰ κάνουνε στὰ λάχανα ζημία,
 Μῆς' ἔς τὴν φράχτες ἐκεῖ τὴν καλαχμένιε;
 Εἶχε στημέναις τσάκας σιδερένιες

Μὰ καθὼς ὥς καὶ τῶρα συνεβαίνει
 Ἐκεῖ ποῦ στιοῦμε τσάκες διὰ ποντίκιχ,
 Ποῦ πιάνεται ἓνα, κι' ἄλλο πάλε ἔμπαίνει,
 Γικτὶ ἔμποδιέται ἡ τσάκα στὰ χαλίκια,
 Ἔτσι καὶ τότε, ἔμπαίνανε οἱ διαόλοι
 Κ' ἀφανίζαν' τὸ μαῦρο περιβόλι.

Μιὰ ἑμέρα ποῦ ὁ Ἀδάμ κ' ἡ ἀρχόντισά του
 Ἐμετρουύτανε ποιδὸς εἶνε ψηλότερος
 Στὰ πόδια ὀρθοί, σὲ μιὰ μηλιά ἀποκάτου·
 Καὶ καθένας τοὺς ἤτανε εὐθυμότερος
 Εἰς τὴν εὐτυχισμένη μοναξιά τους,
 Νὰ κ' ἓνας διακολάκης ἔμπροστά τους·
 Ἀδέλφικ, λέει, καλῶς τὰ κουβεντιάσετε.
 Ὡ εὐτυχισμένοι ποῦ εἴστεν' ἐδῶ πέρα·
 Σὲ τόσες ἡδονές! Μὰ δὲ δουλιάσετε.

Ὁ διάβολος ἐπιδεικνύει τὰ ἐμπορεύματά του εἰς τὴν Εὐχὴν ἣτις ὀρέγε-
 ται αὐτῶν· ἀλλ' ὁ Ἀδάμ δὲν ἔχει χρήματα.

Ὁ Διάβολος ὥς κ' ἐκεῖς τὸν ἑπαρεκίνα.
 Κι' ὁ Ἀδάμ δὲν εἶχε, κ' ἔσφιγγε τὴν πλάτες.
 Μὰ ἡ Εὐχὴ κλαίοντας τῶλεγε: «Μ' ἐκεῖνα
 Μὲ περνᾷς πάντα. Πρόφραες μονάτες.
 Πάρετα Ἀδάμ μου... πάρετα ἑμπιστιοῦ...
 Τὸν Ἀγούστο πλερόνεις... μιοῦ... μιοῦ... μιοῦ...»

Τὸν Αὐγούστον μῆνα γίνεται ἡ συγκομιδὴ τῆς Κορινθιακῆς σταφίδος
 ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Ἀδάμ μὴ ἀνθιστάμενος εἰς τὸ μιοῦ, μιοῦ, τῆς ἀγαπητῆς
 τοῦ συζύγου, ἀγοράζει ἐπὶ πιστώσει· ἀλλ' ὁ Αὐγούστος ἔρχεται ἡ δὲ συγ-
 κομιδὴ εἶναι κακὴ. Ὁ διάβολος ἀπαιτεῖ τὰ χρήματα, ἀλλ' ὁ πατὴρ τοῦ
 ἀνθρωπίνου γένους δὲν ἔχει νὰ τ' ἀποτίη, ὁ διάβολος περνεύεται πρὸς τὴν
 Εὐχὴν, ἣν εὕρισκει μόνην, καὶ τὴν πείθει νὰ κλέψῃ τὸ χρῆμα τοῦ καλοῦ
 Θεοῦ, αὐτὸν καρπὸν τῆς γεώσεως.

Τὴν κλοπὴν ταύτην, παρατηρεῖ ὁ Θεὸς μὲ τὸ τηλεσκόπιόν του.

Σημαίνει μὲ θυμὸ τὸ καμπανέλι,
 Κι' ἔρχονται εὐθὺς ἔμπρὸς ξεσκουφωμένοι
 Μικέλης καὶ Γαβρίλης, δύο Ἄγγελοι
 Ποῦναι στὸν Οὐρανὸ συνειθισμένοι
 Νὰ κάνουνε μὲ τέσσαρα πηδήματα
 Τὰ ποιλιὰ μακρυνότερα θελήματα.
 «Φέρτε μου, λέει, τὸ Διάβολο, Ἄγγελοί μου...»

» Μὰ ὄχι ὄχι, ἀφήσετε καὶ πηαίνω ἐγὼ
 » Ἐπειτα, νὰν τοῦ δείξω τὴν ὀργή μου.
 » Κι' ὥστόσο μιὰ φορὰ κ' εἴσθεν' ἐδῶ,
 » Προβατεῖτε νὰ ἰδῆτε μιὰ δουλειά,
 » Γιὰ νὰ σὰς βάλω καταμπτυριά.»
 Τοὺς φέρνει καὶ τοὺς δύο στὸ περὶβόλι·
 Καὶ φθάνοντες ὀμπρὸς στοῦ Ἀδὰμ τὸ σπῆτι,
 Φωνάζει δυνατὰ καὶ βγαίνουν' ὅλοι.
 Καὶ πιάνει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴ μύτη.
 α' Ἐδῶθε, λέει, σὲ σέρνει τὸ βελέσι·
 β' Γαῖδαρε, μασκαρά ! Ἔτσι σ' ἀρέσει !

» Καὶ σὺ Εὐχ, εἰν' τούτες ὡμορφες δουλειές ;
 » Ἔτσι ἡ γυναῖκες κάνουνε Ἀη-Γιάννη,
 » Νὰ μὰ τὴ Δραπανιότισα, μωρές,
 » Θέ νὰ σὰς διώξω ἐδῶθε. Ἄς ἦναι φτάνει.
 Τάχασε ἡ Εὐα, ἐσβύστηκε, ἐσκοτίστηκε,
 Κι' ὄχ τὴν πολλὴν τρομάρα ἐκτουρήστηκε.
 Ὡστόσο ὁ διχόλος ἦτανε φευγάτος
 Κ' ἐπήαινε τραγουδώντας τά, λά, ρά,
 Κι' ὁ Ἀδης ἀνάβλιαζε χαρὰ γιομάτος,
 Κ' ἐτραγούδα ὅλη-μέρα τά, λά, ρά,
 Κι' ἀπὸ 'κειὸ τὸ τραγουδι τά, λά, ρά,
 Εἶπαν' τοῦ ἐγκλήματος τὸ σῶμα τάλαρα

Τὰ ποιήματα ταῦτα, ἅτινα εἰς συντεθέντο χάριν τῶν Γάλλων θὰ ἦσαν χλευστικώτερα καὶ θὰ ἤγειρον ἀπλετοὺς τὸν γέλωτα προκαλοῦσι τὸ μειδίαμα μόνον τῶν Ἑλλήνων. Εἶπον οὖν αἱ ἐθνικαὶ δοκιμασίαι κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας μελαγχολικοὺς· μήπως ἠπατήθησαν : Τοιαῦται δοκιμασίαι ἀφῆρσαν ἀπὸ τῶν Γάλλων τὴν εὐθυμίαν ; Οὐχί. Εἶναι ἀληθές· ὅτι δὲν διήρκεσαν ἐπὶ αἰῶνας οὐδ' ἐστέρησαν τοὺς Γάλλους τῆς ἐλπίδος νὰ τὰς ὑπερνικήσωσιν.

Φαίνεται οὖν ὅτι ὁ ἥλιος, ἐξ οὗ οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς μεθύσκονται, ὡς οἱ τῆς Ἑσπερίας μεθύσκονται ὑπὸ τοῦ οἴνου, διαθέτει αὐτοὺς πρὸς μελαγχολίαν.

Ἐπεται συνέχεια)

Εὐφρασία Μετσία.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Β'. ΟΜΙΛΙΑ*

Ἐν τῷ περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος ἀναγνώσματι διήλθομεν θεωρητικῶς τὰ περὶ τῶν ὁρμῶν τοῦ παιδὸς καὶ τὰ περὶ τοῦ παραλληλισμοῦ τούτων μὲ τὰς πρὸς ἐκπολιτισμὸν ὁρμὰς τῶν ἀρχεγόνων ἀνθρώπων· ἔτι δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ νόμου τῶν ἀντιθέσεων, ὡς βάσει πάσης ἐντέχνου ἐργασίας.

Ἀπεδείξαμεν δέ, ὅτι ἀρ' οὐ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ τελειοποίησις ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ παιδός, τὸ Φροβελιανὸν σύστημα εἶναι ἀληθῶς τὸ δι' ὅλων αὐτοῦ τῶν μέτων, τὸ μᾶλλον εἰς τὴν προσέγγισιν τοῦ σκοποῦ τούτου τείνον.

Τοῦτο λοιπὸν πρόκειται ν' ἀποδείξωμεν νῦν καὶ διὰ τῆς ἐπιθεωρήσεως αὐτῶν τῶν ὑλικῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ὁ Φροέβελ κατήρτισε πρὸς ἄσκησιν τῶν πολυειδῶν δυνάμεων τοῦ παιδός.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, συνήγαγε τὰ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχοντα παίγνια πικνὸς εἵδους καὶ ἄλλα παιδαγωγικὰ μέσα, καὶ κατατάξας αὐτὰ καὶ συμπληρώσας σκοπιμώτερον καὶ συστηματικώτερον, ἀπετέλεσε δι' αὐτῶν σειρὰν ὅλην παιδαγωγικῶν παιγνίων, ἀσκήσεων καὶ ἐργασιῶν, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων δῶρα ἐκάλεσε.

Οὐχὶ δὲ τὰ ὑλικά τεῦτα μέγα μόνον, ἀλλ' ἡ μέθοδος τῆς χρήσεως καὶ ἐφαρμογῆς τούτων εἶναι ἡ παρέχουσα τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα.

Ἡ θεμελιώδης ἰδέα τοῦ Φροέβελ, ἣτις κατέστη ἡ βάση ὅλης τῆς νεωτέρας παιδαγωγικῆς, εἶναι, ὅτι πρὶν ἢ σχηματισθῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ παιδὸς ἔννοιαι, πρέπει νὰ προηγηθῶσι τούτων ἐντυπώσεις, ἐπόψεις, ἀντιλήψεις, ἀναπολήσεις καὶ ἀναπαρστασεις τῆς φαντασίας, καὶ τέλος ἐμπειρίαι, πᾶσαι ἀναφερόμεναι ἀμέσως εἰς τὰς ἐκ τούτων πηγαζούσας ἐννοίας. Διότι αὗται πρέπει νὰ προκύπτωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐπόψεως. Ἐὰν τοῦτο δὲν συμβῇ οὕτω, τότε αἱ ἐννοιαί δὲν εἶναι τὸ προῖον ἰδίαις ἐργασίας τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἀπλῆ τῆς διανοίας ἀποδοχὴ ξένων ἐννοιῶν. Ἡ μέχρι τοῦδε διδασκαλίᾳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐπὶ τούτων βασίζεται. Ἀλλ' ἕκαστος, καὶ αὐτὸς ὁ ἐλάχιστος προικισμένος, δύναται ν' ἀποκτήσῃ κεφάλαιον βεβαίων ἐπόψεων, δυναμένων νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτῷ ἐν τῇ σκέ-

* Θίσις ἀναπτυχθεῖσα ἐν τῷ «Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρνασσῷ» μετ' ἐπιδείξεως τῶν Φροβελιανῶν δώρων τῇ 5 Δεκεμβρίου 1881.

ψει ὡς σημεῖα ἀναφορᾶς καὶ συγκρίσεως. Ἡ μᾶλλον, ἕκαστος ἔχει ἐν ἑαυτῷ τοιαύτας θεμελιώδεις ἐπόψεις, ἀλλ' ἀγνοεῖ αὐτὰς καὶ μάλιστα κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ καταρτισμοῦ τῶν ἐννοιῶν. Ἀτελεῖς ὅμως, ἀβέβαιαι καὶ ἀσαφεῖς ἐπόψεις, παρομοίας παράγουσιν ἐννοίας καὶ καθίστανται μάλιστα πρόσκομμα εἰς τὸ ν' ἀναπολῶνται εὐκρινῶς καὶ αὐταὶ αἱ ἀλλότροιαι ἐννοιαί καὶ ἰδέεσι, κωλύουσιν οὕτω καὶ τὴν ἀληθῆ οἰκαιοποίησιν τούτων. Εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν εὐκρινῶν κυρίων ἐπόψεων πρέπει ν' ἀποδίδηται ἡ πληθὺς τῶν ἀσαφῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ἐπιπολαιότητος πολλῶν ἀνθρώπων καὶ αἱ νοσώδεις καὶ ἐπιβλαβεῖς πολλακίς ἀντιλήψεις περὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων ἄλλων.

Ἀναντιρρήτως ὁ χρόνος, καθ' ὃν σχηματίζονται αἱ θεμελιώδεις αὐταὶ ἐπόψεις εἶναι ἡ πρώτη ἡλικία. Ἡ περίοδος αὕτη τῆς πνευματικῆς ἀσυνειδησίας εἶναι ἡ μόνη κατάλληλος πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἐπόψεων τούτων, διότι αἱ εἰκόνες αὐτῶν ριζόνονται τότε ἀσφαλῶς ἐν τῇ νεκρῇ ψυχῇ, καθ' ἣ μὴ συνταραχθεῖται ὑπὸ τῆς σκέψεως. Ἀλλως τε ἀποκτῶνται αἱ ἐπόψεις αὐταὶ μόνον δι' ἐντυπώσεων τῶν ὄντων καὶ ἀντικειμένων τοῦ ὕλικῶς ὁρατοῦ κόσμου, ἅτινα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κατάλληλα νὰ παρέχωσι τὰς βασίμους ἐπόψεις σαφῶς καὶ εὐκρινῶς. Τούτου ἕνεκα ἡ ἀγωγή ὀφείλει νὰ συλλέγῃ καὶ νὰ προτάσῃ τὰ καταλληλότατα αὐτῶν.

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ὅπως ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν σωματικῶν ὀργάνων παρατηρεῖται ὠρισμένη διαδοχὴ λειτουργιῶν, αἵτινες ἐν ὅλῃ τῇ ποικιλίᾳ καὶ πολλαπλότητι αὐτῶν εἶναι πάντοτε αἱ αὐταί, καθ' ἣ κατ' ἀσχελεύτους νόμους τελούμεναι, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀναπτύξεως· οὕτω καὶ ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει πρέπει νὰ τηρῇται ἡ ὠρισμένη καὶ φυσικὴ ἀλληλουχία, πρέπει νὰ παρακολουθῇται, ἕνευ οὐδεμιᾶς διαταράξεως, ἡ φυσικὴ ἀνέλιξις τῶν βαθμιαίων καὶ διαδοχικῶν ἀντιλήψεων καὶ ἐννοιῶν.

Ἡ γενικὴ διαδοχὴ τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τῆς σκέψεως δύνανται ἴσως νὰ διατυπωθῇ ὡς ἑξῆς: 1) γενικαὶ περιληπτικαὶ ἐντυπώσεις, 2) ἐποψίς, 3) πᾶρατήρησις, 4) σύγκρισις, 5) συμπέρασμα καὶ 6) κρίσις.

Ἀλλ' οὕτε ἡ ὀρθὴ ἐκλογὴ τῶν ἀντικειμένων καὶ ἡ κατάλληλος διαδοχὴ τούτων ἐπαρκοῦσιν εἰς τὸν σκοπόν. Καὶ αὕτη ἡ ἀλληλουχία τῶν ἀντικειμένων πρέπει νὰ ἐφαρμόζηται καταλλήλως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ προμελετημένου σκοποῦ, τῆς ἀποκτήσεως δηλ. σαφῶν καὶ εὐκρινῶν ἐπόψεων τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων. Κατὰ συνέπειαν πρέπει καὶ νὰ ἐφαρμόζωνται κατὰ τρόπον μεθοδικόν.

Ὅντως δὲ φυσικὴ ἀγωγή τότε μόνον εἶναι δυνατὴ, ὅταν ἀναγνωρισθῶσιν ἐν πρώτοις πληρέστατα τὸ εἶδος καὶ ὁ τρόπος τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξευρεθῶσι τὰ κατάλληλα μέσα, δι' ὧν ἐξώθεν κατὰ τὸ αὐτὸ εἶδος καὶ

τὸν αὐτὸν τρόπον νὰ ὑποβοηθῶνται καὶ ὑποστηρίζωνται αἱ λειτουργίαι αὐταί. Ἐφ' ὧσφ τοῦτο δὲν κατορθοῦται, ἐπὶ τοσοῦτῳ ἡ ἀνθρωπίνη ἀγωγή θέλει εἶσθαι εἰς τὴν διάκρισιν τῆς αὐθαιρεσίας, τοῦ τυχαίου καὶ τοῦ τυφλοῦ ἐνστίκτου.

Ἐνταῦθα λοιπὸν ἔγκειται ἡ σπουδαιότης τῶν φροβελικῶν δώρων, ὅτι προέκυψαν ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς φυσικῆς πορείας τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως καὶ ὅτι παρakoλουθοῦσι τὴν αὐτὴν μὲ ἐκείνην πορείαν. Ὁ Φροέβελ ἐνέβλεψεν εἰς τὸ μυτηριῶδες ἐργαστήριον τῆς παιδικῆς ψυχῆς, καὶ ἀνεκάλυψε τὰ μέσα καὶ τὴν μεθοδικὴν τούτων ἐφαρμογὴν, ἅτινα οὐ μόνον εἶναι σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον τῆς πνευματικῆς ταύτης ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ παρakoλουθοῦσι αὐτὸν τὸν νόμον.

Καὶ ἕτερος ὁρος ἀπαιτεῖται πρὸς πλήρη βεβίωσιν, ὅτι ἡ φυσικὴ πορεία τῆς ἀναπτύξεως δὲν διατράσσεται, ἀλλ' ὄντως καὶ ὀρθῶς ὑποβοηθεῖται. Αἱ ὁρμίαι τοῦ παιδὸς πρέπει, ἐντὸς ὠρισμένων ὁρίων, νὰ ἔχωσι ἐλευθερίαν δράσεως, καίτοι ὑποχρεούμεναι ν' ἀποδέχωνται διὰ τὰς πρώτας ἐπόψεις τὰ ὑπὸ τῆς ἀγωγῆς παρεχόμενα ἀντικείμενα. Τοῦτο κατ' ὅρθεον ὁ Φροέβελ, παρέχων εἰς τὰ παιδία αὐτὰ τὰ ἀντικείμενα, ὅπως χειριζόμενα καὶ τροποποιοῦντα αὐτὰ κατ' ἀρέσκειαν, ἀναγκάζονται νὰ προσηλῶνῳσιν ἐπ' αὐτὰ τὴν προσοχὴν των. Ἐλκύονται δὲ ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀρέσκονται εἰς τὴν ἐξάσκησιν αὐτῶν, διότι θεωροῦσι δημιουργήματά των τὰ ἐξ αὐτῶν σχηματισθέντα καὶ διότι οὕτω διαβλέπουσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐαυτὰ καὶ τὴν ἰκανότητά των ἐν τῷ τερπνῷ ἐκείνῳ παιγνίῳ.

Μόνον ἡ ἐλευθερία τοῦ παιδὸς δρᾷσις, ἣν παίγνιον καλοῦμεν, δύνανται νὰ πληρώσῃ τοὺς ὁρους τούτους, οὐδέποτε δὲ τὸ βεβιασμένον, ὅπερ μέχρι τοῦδε εἶναι ἀναπόφευκτον ἐφόδιον τῆς κυρίως διδασκαλίας. Ἐμφυτος ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ εἶναι ὁ πόθος τοῦ εἰδέναι· διατὶ λοιπὸν νὰ βιάζωμεν τὸν παῖδα εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τὸν περιβάλλοντα αὐτὸν κόσμον; Δὲν ἔχομεν εἰμὴ νὰ ἐκλέγωμεν δι' αὐτὸν ἐκείνα τὰ ὅποια δύνανται νὰ διευκολύνωσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἐπίγνωσιν τούτων. Τί δὲ καταλλήλοτερον πρὸς τοῦτο τοῦ νὰ ἐκλέγωμεν, παρέχοντες αὐτῷ ὠρισμένους τύπους, οἵτινες ὡς αὐτοὶ οἱ τύποι τῶν ἐν τῇ φύσει σχημάτων, παρέχουσιν εὐδιακρίτως τὰ κυριώτατα χαρακτηριστικὰ ὅλων τῶν ὕλικῶν ἀντικειμένων, ὡς βέσιν, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἀπεικόνισμα τῆς περαιτέρω γνώσεως τῆς πολλαπλότητος τῶν ὄντων;

Ἡ γνώσις τῶν ὄντων ἐν τούτοις κατορθοῦται διὰ μόνης τῆς γνώσεως τῶν ιδιοτήτων αὐτῶν. Πρόκειται λοιπὸν νὰ παρέχωμεν εἰς τὸν παῖδα ἀντικείμενα ἐφ' ὧν νὰ διακρίνῃ ἐν πλήρει σαφηνείᾳ τὰς γενικὰς ιδιότητας τῶν σωμάτων, ὥστε ν' ἀποδέχῃται δι' αὐτῶν ἐν τῇ μικρᾷ αὐτοῦ ἀντιλήψει καθαρὰς ἐπόψεις. Πρέπει πρὸς τούτοις τ' ἀντικείμενα ταῦτα, ἀναλόγως τῶν ἀσθενῶν τοῦ παιδὸς δυνάμεων, νὰ ᾔναι εὐχρηστα, ὅπως διὰ

της ιδίας διαχειρίσεως γνωρίση αὐτὰ καὶ δύναται ἐπ' αὐτῶν νὰ λαμβάνη πείραν τῶν γενικῶν λειτουργιῶν καὶ φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου· οὕτω μόνον δύνανται ταῦτα νὰ χρησιμεύσωσιν αὐτῷ ὡς τὰ πρῶτα ὄργανα τῆς πειραματικῆς διδασκαλίας.

Ἐπιθεωροῦντες ἤδη αὐτὰ τὰ φροβελιανὰ δῶρα παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ γνῶσις αὐτῶν πρὸς τοὺς διδάζοντας αὐτὰ γονεῖς ἢ παιδαγωγούς, εἶναι διττή· α') ὡς γνῶσις τοῦ μηχανισμοῦ καὶ τῆς θεωρίας αὐτῶν ἐν σχέσει πρὸς ὀλοκληρον τὸ φροβελιανὸν σύστημα, καὶ β') ὡς γνῶσις τῶν εἰς τὰ παιδία βεβημένων μεταδοτέων. Τὰ δῶρα ταῦτα διαίρουνται εἰς κυρίως φροβελιανὰ δῶρα ἢ παίγνια καὶ εἰς ὑλικά ἐργασίων.

Τὰ φροβελιανὰ παίγνια εἶναι φυσικὰ ἀντικείμενα, ὡς σπόροι, καρποί, κογχύλια, χάλικες καὶ ἀπομιμήσεις φυσικῶν σχημάτων, ὅλον ἢ σφαῖρα, ὁ κύβος, ἡ πλινθός, τὸ ξυλάριον καὶ ἄλλα. Διὰ πάντων τούτων ὁ παῖς ἀσκεῖται, σχηματίζων διὰ τῆς κατὰ διαφόρους τρόπους διευθύνσεως καὶ κατὰ διαφόρους ποσότητας τοποθετήσεως αὐτῶν, τοὺς ποικιλωτάτους συνδυασμούς, πάντοτε ὁμῶς ἄνευ μεταβολῆς τῆς ὕλης αὐτῶν. Ἐνῶ κατὰ τὰς Φροβελιανὰς ἐργασίας ὁδηγεῖται νὰ σχηματίζῃ παντοῖους πάλιν συνδυασμούς καὶ ν' ἀπομιμῇται τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα, τροποποιῶν πολυεθῶς τὰ ποικιλωτάτα αὐτοῦ ὑλικά. Ἐνταῦθα σκόπιμον εἶναι ν' ἀναφέρωμεν, ὅτι, ὡς ἀντάξια τοῦ χερτίνου αἰῶνος ἐν ᾧ ζῶμεν, τὰ ὑλικά ταῦτα τῶν Φροβελιανῶν ἐργασιῶν, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἶναι χάρτινα· τοῦτο δέ, τὸ μὲν, διότι ὁ χάρτης εἶναι καταλληλότερος πρὸς τὰ εἶδη τὰ ταῦτα τῶν ἐργασιῶν, τὸ δέ, διότι οὗτος εἶναι καὶ εὐθυνότερος ἄλλων ἀντιτίχων ὑλικῶν. Ὁ Φροβελ, ἀποβλέπων ἰδίως εἰς τὰς τάξεις τοῦ λαοῦ, κατήρτησε τὰ δῶρά του εὐωνότατα, ὥστε καὶ ἐν χωρίῳ ἀπορωτάτῳ ὁ διδάσκαλος νὰ δύνηται νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς μαθητάς του τὰ μέσα ταῦτα τῆς ἀσκήσεως, συλλέγων ὁ ἴδιος μετ' αὐτῶν. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ ταμείου τῆς φύσεως, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δύναται. Παλαιὰ δ' ἐφημερίδες, παλαιὰ τε τράδια, φλοιὸς ἡλιδῶν, ἱνὲς φυτικαὶ παντὸς εἵδους, ταῦτα πάντα δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὑλικά ἐργασιῶν. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι δύνανται νὰ προμηθεύωνται περισυνηγμένα καὶ τελειότερα τὰ φροβελιανὰ δῶρα, εὐρίσκουσιν αὐτὰ εὐθυνώτατα, καθ' ὅσον ἐν Γερμανίᾳ 100 φύλλα ὑφαντῶν π. χ. τιμῶνται μόνον λ. 50, οἱ δὲ μικροὶ κύβοι καὶ αἱ πλινθοὶ λ. 30.

Πρὸς καταρτισμὸν δὲ πλήρους νηπιαγωγείου 90 παιδίων δὲν ἀπαιτοῦνται εἰμὴ δρ. 300 περίπου. Ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐκόμισαν εἰς τινὰ χερτοπωλεῖα πάντα τὰ εἶδη τῶν φροβελιανῶν δώρων καὶ ὑλικῶν. Πρέπει ὁμῶς νὰ κηρυχθῇ, ὅπως ταῦτα, θεωρούμενα ὡς διδακτικὰ ὕλαι, ἀπκλαγῶσι παντὸς δασμοῦ ἢ καὶ κατασκευάζωνται ἐνταῦθα, ὥστε

θὰ ὥσιν εὐθυνοτέρα ἀκόμη· ἀλλὰ καὶ ἤδη πωλοῦνται καὶ ἐνταῦθα τὰ 100 φύλλα κοινῶν ὑφαντῶν ἀντὶ δρ. 1, οἱ δὲ μικροὶ κύβοι ἀντὶ λεπτῶν 55.

Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι καθ' ὅλας τὰς ἐργασίας ταύτας τῶν παιδίων, αἱ μικραὶ αὐτῶν βεβηγηδὼν καὶ κατ' ὀλίγον μόνον, ἀπὸ ἑτοῦς εἰς ἑτοῦς τελειοποιούμεναι παραγωγαί, εἶναι τὸ μέσον μόνον τῆς ἀπκήσεως καὶ τελειοποιήσεως αὐτῶν. Εἶναι τὸ δέλεαρ δι' οὗ ἐλκύομεν αὐτὰ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς δράσεως καὶ τῆς ἐργασίας, καὶ διὰ τούτων εἰς τὴν ἀπόκτησιν πάσης δεξιότητος, καλαισθησίας καὶ μορφώσεως ἐν γένει. Ὅθεν καὶ ἐὰν δι' ἑκαστον χάρτινον ἔργον π. χ. δὲν δυνάμεθα πολλάκις ἀμέσως, ἢ κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις πολλῶν, ἀρκούντως, ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν πρακτικὴν τῶν Ἀγγλῶν ἐρώτησιν ἀδοίκα ἢ χρησίς αὐτοῦ; ἢ ἢ ἐξ τὰ παιδιὰ, τερπόμενα εἰς ταῦτα, ἀφθονωτέραν κάμνουσι χρῆσιν ὑλικῶν, πρὸς ἀτελευτήτους καὶ πάντοτε νέας παραγωγάς, τοῦτο μόνον τοῦς μὴ ἐμβεβηγόντας εἰς τὸν ἀνώτερον σκοπὸν τῶν ἀπκήσεων τούτων δύναται νὰ θορυβῇ, καθ' ὅσον τ' ἀνάπαλιν ὁ ἐμβριθέστερον παρακολουθῶν τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν τῶν παιδίων, δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι τὰ οὕτω μορφωθέντα παιδιὰ, καὶ ὅλας τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἐὰν ἀπολέσωσι, καὶ αὐτὰς ἀκόμη τὰς εἰς μεγαλητέραν ἡλικίαν καταρτιζομένας πλουσίας συλλογὰς τῶν, εἶναι ἔτοιμα νὰ κατασκευάσωσι πάντα ταῦτα ἐκ νέου, ἀνευ οὐδενὸς ὑποδείγματος καὶ νὰ ἐφαρμόσωσιν αὐτὰ πνευματικῶς εἰς πᾶν ἄλλο ἔργον· διότι ἡ διάνοια αὐτῶν καὶ ἰδίως ἡ φαντασία εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι πρὸς τοῦτο, αἱ δὲ χεῖρες αὐτῶν ἡσκημέναι πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν δυσχερεστάτων παραγωγῶν. Ἄλλως τε ὅμως σπουδαία εἶναι ἡ ἡθικὴ ὠφέλεια, ἡ προκύπτουσα εἰς τὸν παῖδα ἐκ τῆς προθυμίας τοῦ νὰ ἐργασθῇ τι, ὅπως δωρήσῃ αὐτὸ εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ ἢ ἄλλους, ἢ ὅπως δώσῃ τοῦτο ἵνα πωληθῇ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν· μεγάλως δὲ ζῆμιοῦσι τὰ τέκνα τῶν οἱ γονεῖς, ὅταν δὲν ἐμψυχώνουσι τὰ αἰσθήματα αὐτῶν ταῦτα, ἐνθαρρύνοντες αὐτὰ εἰς νέα καὶ τελειότερα ἔργα.

Γενικώτερον τὰ δῶρα ταῦτα ἐπιθεωροῦντες βλέπομεν, ὅτι ἡ πρώτη σειρὰ ἀποτελεῖται ἐκ στερεῶν σωμάτων, διότι ταῦτα, ὡς ὀγκωδέστερα, τὸ πρῶτον καὶ πληρέστερον προσπίπτουσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις τῶν παιδίων. Εἶναι δὲ ταῦτα αἱ σφαῖραι καὶ τὰ τῆς οἰκοδομητικῆς ὕλης, κύβοι καὶ πλίνθοι, ἐν σειρᾷ ἐπὶ τὰ δῶρων.

Ἐκ τῶν στερεῶν σωμάτων μεταβίνομεν εἰς τὰς ἐπιφανείας διὰ τῶν πλινθίδων καὶ ἐκ τούτων διὰ τῶν σχιδάκων, τῶν ἀποτελούντων τὴν μετέβησιν ἀπὸ τῶν ἐπιφανειῶν, προβαίνομεν εἰς τὰς γραμμάς, ἃς ἀπεικονίζουσι τὰ ξυλάρικα παντὸς μεγέθους, καὶ οἱ δακτύλιοι. Τέλος φθάνομεν εἰς τὸ σημεῖον, ὅπερ ἀντιπροσωπεύουσι τὰ πολυειδῆ ἀντικείμενα τῆς φύσεως, ὅσπρια, σπόροι πικντὸς εἰδούς, κογχύλια, μικροὶ χάλικες καὶ ἄλλα παρόμοια.

Ἄλλ' ἐν τῇ ἀπομιμήσει τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων διὰ τῶν ὑλικῶν ἐργασιῶν τοῦ παιδός, περριτηροῦμεν ἀντίστροφον τὴν σειρὰν ταύτην, διὰ τὸν φυσικώτατον λόγον, τοῦ ὅτι εἶναι εὐκολώτερον εἰς τὸν παῖδα νὰ κεντήσῃ π. χ. σημειῶν τι εἰς οἶανδ' ἢ ποτε ὕλην, ἢ ν' ἀπομιμηθῇ μεγαλήτερα ἀρχήθεν σχήματα. Οὕτω λοιπὸν ὡς πρῶτην ἐργασίαν εὐρίσκομεν τὸ κέντημα τοῦ σημείου διὰ βελόνης, ἀλλὰ καὶ ἄλλας παρομοίας ἐργασίας διὰ χανδρῶν καὶ ἄλλων. Τὰ δὲ σημειῖται ταῦτα ἐνούμενα διὰ κλωστής ἢ μαλλίου, ἢ μετάξης, μᾶς φέρουσιν διὰ τῆς ῥαπτῆς ἐργασίας εἰς τὴν γραμμὴν, ἥς τὴν πλήρη ἀνέπτυξιν περὶ ἡμῖν ἢ γραμμογραφίαν καὶ ἢ ἰχνογραφίαν. Εἴτα δὲ αἱ ἀντίτιχοι τῶν σχιδάκων ταινίαι μᾶς μεταφέρουσιν, μεσολαβοῦσαι, διὰ τῆς περυστῆς λεγομένης ἐργασίας, εἰς τὸν ἐκ ταινιῶν πάλιν καταρτισμὸν ἐπιφανεῶν, δι' ὧν φθάνομεν εἰς τὰ πολυπληθῆ εἶδη τῆς ὑφαντικῆς. Τὰς ἐπιφανεῖς ὁμῶς παριστῶσιν καὶ ἄλλαι ὑλικαί, ἅτινα ὡς τετράπλευρον π. χ. φύλλον χάρτου, δύνανται νὰ διπλώνωσι καὶ ν' ἀνχιδιπλώνωσι τὰ παιδία κατὰ τὰς ἀπιτιήσεις τῆς διπλωτῆς ἐργασίας, ἢ καὶ νὰ κόπτωσι πολυεθῶς, προσκολλῶντες τ' ἀποκοπτόμενα τεμάχια ἐπὶ ἄλλης σκληροτέρας ὕλης, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς κοπτῆς ἐργασίας. Διὰ τῶν ἐπιφανεῶν δὲ πάλιν φθάνομεν εἰς τὰ στερεὰ σώματα, ἅτινα δύνανται ν' ἀπομιμηθῶσι διὰ τῆς συναρμολογήσεως σκληρῶν ὑλῶν, ὡς αἱ διὰ ξυλαρίων καὶ ἐρεβύνθων ἐργασίαι, ἢ αἱ διὰ χαρτονίου ποικιλώταται περριγωγαί, καὶ τέλος δι' αὐτῆς τῆς πλάσεως καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ διαφόρων ὑλῶν, οἷον καρπῶν, φυτῶν, κηροῦ καὶ πηλοῦ, ἥτοι διὰ τῆς ἀνωτάτης πρῶτης τῶν ἀνθρωπίνων παραγωγῶν, τῆς πλαστικῆς.

Α'. Δῶρον

Ἡ σφαῖρα

Λεπτομερέστερον δὲ ἤδη παρατηροῦντες τὰ δῶρα ταῦτα, βλέπομεν, ὡς πρῶτον δῶρον μεταξὺ τῶν στερεῶν σωμάτων, τὸ πολλαχῶς ἐν τῇ φύτει ἀπεικονιζόμενον σφαιρικὸν σχῆμα, δηλαδὴ τὴν, ἐν τῇ ἐνιαίᾳ αὐτῆς καὶ ἀπλυστάτῃ σχηματισμῷ, τοσαύτας ιδιότητας τῆς ὕλης περικλείουσιν σφαῖραν, καὶ δὴ τὴν μικράν, μαλακὴν, μαλλίνην σφαῖραν, ἣν ἀφόδως θέτομεν εἰς τὰς ἔνεκα τῆς μικρότητος αὐτῆς, δυναμένης νὰ περιβάλλωσιν αὐτὴν μικρὰς χεῖρας τριμήνου βρέφους.

Πρῶτος καὶ ἀναπόφευκτος ὁρος τῆς σαφοῦς ἐπόψεως, εἶναι ἡ πλήρης καὶ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις γνῶσις τοῦ προκειμένου ἀντικειμένου, ὅτε μόνον ἐπέρχεται ἡ εὐκρινὴς ἀντίληψις αὐτοῦ, ὡς βάσις τῶν ἐκ ταύτης σχηματιζομένων ἐννοιῶν. Οὕτως ἡ ἐνιαία καὶ πάντοθεν δρατὴ ὁμαλὴ καμπύλη ἐπιφάνεια τῆς μικρᾶς σφαίρας, εὐληπτον παρέχει εἰς τὸν παῖδα τὴν ἐποψίν τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος καὶ τῆς καμπύλης ἐπιφανείας. Ὅταν

δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο ἀντικείμενον παρakoλoυθῶσι καὶ ἄλλα, ἔστω καὶ ὁμοειδῆ, πρέχεται δι' αὐτῶν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῆς συγκρίσεως. Ἐννοεῖται οὖν, ὅτι ἡ σύγκρισις αὕτη διὰ τὸ βρέφος δὲν εἶναι ἀκόμῃ λελογισμένη, ἀλλ' ἀπλῶς αἰσθητικὴ ἄμεσος ἐντύπωσις καὶ βχθμηδὸς, παρκτηρησις τῆς ὁμοιότητος καὶ διαφορᾶς τῶν ἀντικειμένων· ὅθεν ἡ προετοιμασία αὕτη πρὸς πνευματικὴν ἐργασίαν καὶ ἐντὸς τοῦ πρώτου ἔτους γίνεται.

Εἶναι ὅλως ἀδύνατον ἐν τῷ βραχυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι μιᾶς ἡ καὶ δύο ὥρων ν' ἀναπτυχθῶσι λεπτομερέστερον τὰ περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ὄρων τούτων, ὅθεν ἐάν τινες τῶν ἀροκτῶν ἐπιθυμῶσι νὰ λάβωσι πληρεστέρας περὶ τούτων ὁδηγίας, εἰμὶ πρόθυμος ν' ἀναπτύξω ἐν ἑκάστῳ αὐτῶν ἐν ἰδιαιτέρᾳ σειρᾷ ὁμιλιῶν, δυναμένων νὰ συνεχισθῶσιν δις ἔσως τῆς ἐβδομάδος, ἀπὸ τῆς 5ης μέχρι τῆς 6ης μ. μ. ὥρας, ἐν τῇ ὑπὸ τῆς ἐφορείας τοῦ συλλόγου εὐγενῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρὰχωρουμένη αἰθούσῃ ταύτῃ.

Διὰ σήμερον λοιπὸν ἀναγκάζομεθα νὰ συμπληρώσωμεν τὰ περὶ τῆς σφαίρας, ἐνθυμίζοντες τὰ περὶ τῆς σωματικῆς ὠφελείας τοῦ προσφιλοῦς τούτου εἰς τοὺς παῖδας πάσης ἡλικίας καὶ πάσης ἐθνικότητος παιγνίου, ὠφελείας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως ὀλοκλήρου τοῦ μυωνικοῦ συστήματος ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν τῆς ἀσκήσεως τῆς χειρὸς, ὅσον καὶ τὴν τοῦ βλέμματος. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον δῶρον συνιδάζει καὶ ἄλλην ὠφέλειαν πρὸς τὰς ἀνωτέρω ὑλικάς. Σφαῖρα μικρά, ἐρυθρά, ἀπὸ μαλλίνου μίτου ἀνηρημένη, εἰς ἀνέλογον ὕψος καὶ ἀπόστασιν ὑπερῶν τῆς κοίτης τοῦ βρέφους κρεμασμένη, καὶ ἐνίοτε ἐλαφρῶς κινουμένη, προσηλόνει τὸ πρῶτον τὸ ἀόριστως πληνόμενον βλέμμα αὐτοῦ καὶ παρέρχει αὐτῷ τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τοῦ σχήματος, τῆς κινήσεως καὶ τοῦ χρώματος, δι' ὧν τίθενται αἱ πρῶται δάσεις τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως. Ἀλλὰ καὶ τὰς διευθύνσεις θαυμηδὸν διὰ τῆς σφαίρας παρατηρεῖ καὶ κινῆναι, ὅταν ἡ μήτηρ κινήσῃ ἀπὸ τοῦ μίτου τὴν σφαῖραν μετὰ ῥυθμοῦ καὶ συνοδεύουσα διὰ γλυκέως ἄσματος τὰς κινήσεις, « ἐδῶ, ἐκεῖ, » « ἄνω, κάτω, » « ἐμπρός, ὀπίσω » ἀλλὰ καὶ κυκλοτερῶς περιστρέφουσα αὐτήν, « γύροθεν ἐν κύκλῳ χορεύει ἡ σφαῖρά μας. » Πλὴν τούτων τὸ α' δῶρον πρέχει ἐξ σφαίρας, ἃς τὸ παιδίον θαυμηδὸν καὶ μετὰ χαρᾶς ἀριθμεῖ, προσθέτει καὶ ἀφαιρεῖ. Αἱ δὲ ἐξ αὐτῆς σφαίραι διὰ τῶν διαφόρων αὐτῶν χρωμάτων, δι' ὧν ἀνακαλοῦσι τὰ χρώματα τῆς ἱριδος, ἀσκοῦσιν αὐτὸ καὶ εἰς τὸ νὰ διακρίνῃ ταῦτα προτίμως. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι ἡ μὴ ἔγκαιρος ἀσκησις περὶ τὴν διάκρισιν τῶν χρωμάτων σπουδαίαν πολλάκις φέρει ἑλλειψιν εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν. Ἔτι σπουδαιότερά δὲ εἶναι ἡ ἐλάβση ἡ ἐκ τῆς ἀγνοίας τῆς παντελοῦς ἐνίοτε ἐλλείψεως διακρίσεως χρώματός τινος παραγίζουσα, τοῦ καλουμένου Δελτονισμού, συνεπίει τῆς ὁποίας πρὸ ἐτῶν φεβερὸν εἶχε συμβῆ ἐν Γερμανίᾳ δυστύχημα συγκρούσεως ἀμαξοστοιχιῶν τοῦ σιδηροδρόμου,

ἐπειδὴ ὁ φύλαξ δὲν εἶχε διακρίνει τὸ ἐρυθρὸν χρώμα τοῦ ὡς σημεῖον ἀνυψωθέντος φανοῦ. Ἐκ τῶν χρωμάτων τούτων τὰ τρία (ἐρυθρόν, κίτρινον καὶ κυανοῦ,) εἶναι πρῶτα ἡ κύρια, τὰ δὲ τρία λοιπὰ (πράτινον, ἰώδες καὶ χρυσοειδές) δεύτερα ἢ παραγόμενα. Εἶναι καὶ τοῦτο ὠφέλιμος τέρψις διὰ παιδᾶς ἀπὸ τοῦ πέμπτου ἔτους καὶ ἄνω νὰ δεικνύη τις εἰς αὐτοῦς πῶς ἐκ τῆς ἀναμίξεως δύο κυρίων χρωμάτων, τοῦ ἐρυθροῦ π. χ. καὶ τοῦ κυανοῦ, ἄτινα παρίστανται οὕτω ὡς ἄκρα ἀντιθέσεων, προκύπτει τὸ μεταξὺ αὐτῶν μεσάζον ἰώδες χρώμα· ἐκ τοῦ κυανοῦ καὶ τοῦ κιτρίνου, τὸ μεσάζον πράσινον, καὶ ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ τοῦ κιτρίνου τὸ χρυσοειδές χρώμα. Καὶ εἰς τὰ εἶδη τῶν γραμμῶν εἰσάγονται τὰ μικρά, τοποθετοῦντα τὰς ἐξ σφαίρας, ὅτε μὲν κατὰ κάθετον γραμμὴν, ὅτε δὲ καθ' ὀριζόντιον· εἶτα πάλιν πλάγιν δεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερά, καὶ ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιά, καὶ τέλος κατὰ καμπύλην, κυρτὴν ἢ κοίλην. Πάντα ὁμοῦ ταῦτα ἐν παιγνίῳ καὶ οὐδέποτε ὡς ξηρὰ θεωρία. Τὰ δὲ παίγνια τῆς σφαίρας διὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν συνοδεύουσι χαριέστατα ἄσματα, ἐκχυζόμενα τὴν πρὸς τὰ παίγνια ταῦτα ἀγάπην τῶν μικρῶν.¹

Σημειωτέον ὅτι καθ' ἅπαντα τὰ δῶρα ταῦτα ἐν τῷ νηπιακῷ κήπῳ, ἕκαστον παιδίον πάντοτε πρέπει νὰ ἔχῃ ἴδιον δῶρον ἐν μικρῷ κιβωτίῳ, διότι ἄλλως δὲν δύναται νὰ συμπράττῃ αὐτενεργῶς, καὶ ἐπομένως δὲν ἐκτελεῖται τὸ σκοπούμενον. Ἐπειδὴ ὁμοῦ πολλὰ εἶναι τὰ εἶδη τῶν παιγνίων καὶ τῶν ἐργασιῶν, δὲν ἐπιτρέπεται δὲ νὰ καταγίνωνται τὰ παιδία εἰς ἕκαστον τούτων πλέον τῆς ἡμισείας τὸ πολὺ ὥρας, διὰ νηπιακὸν κήπον ἐννενήκοντα παιδίῳ ἀρκοῦσι τριάκοντα κιβώτια ἑκάστου δώρου, ἄτινα τὰ παιδία, διακρούμενα κατὰ τὴν ἡλικίαν των εἰς τρία τμήματα, ἀπὸ 3-5 ἐτῶν, 5-6 ἐτῶν καὶ 6-7 ἐτῶν, ἀλληλοδιαδόχως μεταχειρίζονται.

Β'. Δῶρον

Σφαῖρα, κύλινδρος καὶ κύβος

Ἐκ τῶν γνωστῶν εἰς τ' ἄγνωστα προβαίνοντες, εὐρίσκομεν ἐν τῷ κιβωτίῳ τοῦ Β'. δώρου σφαῖραν πάλιν, ἰσομεγέθη τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ ξυλίνην, ἣς τὸ παιδίον, ἐν παρὰλληλισμῷ πρὸς τὴν μελλίνην, διδάσκεται τὰς ἰδιαζούσας ιδιότητας. Ἀλλὰ πρὸς τῇ σφαίρᾳ ὑπάρχει καὶ νέον ἐν τῷ κιβωτίῳ ἀντικείμενον, ὁμοιάζον τῇ σφαίρᾳ ὡς πρὸς τὸ χρώμα καὶ τὴν ὕλην, ὅπως ἀντίθετον δὲ αὐτῇ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, ὡς πρὸς τὴν πολλαπλότητα τῶν ἐπιφανειῶν, τῶν γωνιῶν, ἀκμῶν καὶ κορυφῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο ὁ κύβος ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν ἡρεμίαν καὶ στασιμότητα, ἐν ᾧ ἡ σφαῖρα εἶναι τὸ σύμβολον τῆς κινήσεως καὶ τῆς δράσεως.

Μεταξὺ δὲ τῶν ἀντιθέτων τούτων σχημάτων, τρίτον εὐρίσκει καὶ

¹ Τὰ ἄσματα ταῦτα, λίαν ἐπιτυχῶς ἐξελληνισθέντα ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ παρ' ἡμῖν μουσικοῦ καὶ ποιητοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Καρακουζήνου, ἐκδοθήσονται ὅσον οὐκᾶν.

νέον πάλιν σχῆμα ὁ παῖς ἐν τῷ αὐτῷ κιβωτίῳ, τὸν κύλινδρον, ὅστις ὡς συμμετέχωι τῆς τε σφαίρας, διὰ τῆς καμπύλης αὐτοῦ ἐπιφανείας, δι' ἧς, ὡς ἐκείνη κινεῖται, καὶ τοῦ κύβου διὰ τῶν δύο αὐτοῦ ἐδρῶν καὶ ἀκμῶν, δι' ὧν ὡς ἐκεῖνος, ἡρεμεῖ, ἀποτελεῖ τὸ μεσάζον μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέσεων τούτων. Νέα ἄσματα συνοδεύουσι καὶ τὰ διὰ τοῦ δευτέρου δώρου παίγνια, ἅτινα ποικίλλονται μάλιστα ἐκ τοῦ ὅτι τὰ σχήματα ταῦτα περιστρεφόμενα διὰ μίτου ἢ λεπτῶν ξυλίνων ῥάβδων, μεταβάλλωνται. ὕπερ διεγείρει σπουδαίως τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μικρῶν, ἐξεγερὸν, ἰδιαζόντως, τὴν πρακτηρητικὴν αὐτῶν δύναμιν.

Οὕτως ἡ σφαῖρα περιστρεφόμενη, ἕνεκα τῆς μιᾶς αὐτῆς καμπύλης ἐπιφανείας, δὲν μεταβάλλεται. Ἀλλ' ὁ κύλινδρος δεικνύει τὴν σφαῖραν, ὁ δὲ κύβος, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν κύλινδρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κῶνον ἀνεστραμμένον καὶ ἐκ τρίτου διπλοῦν κῶνον. Ἐκ τῶν ἀντιθέσεων προκύπτει σφαήνεια τῆς ἐπόμεως διὰ τὰς αἰσθητικὰς ὁσον καὶ διὰ τὰς πνευματικὰς ἀντιλήψεις. Αἱ δ' ἀντιθέσεις αὗται, ὡς καὶ αἱ μεταβολαὶ τῶν σχημάτων, προκκαλοῦσιν ἐν πρώτοις τὴν σύγκρισιν, εἶτα τὴν παρατήρησιν καὶ ἀντίληψιν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς πολλαπλότητος τῶν σχημάτων καὶ τέλος τὴν κατὰ τοὺς διαφορωτάτους τρόπους γνῶσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου.

Διὰ τῆς ἐρεῦνης τῆς τελευταίας ταύτης ἀρχῆς ὁ Φροβέλ ἀνεῦρε καὶ ἄλλον σπουδαϊότατον νόμον, τὸν τῆς ἐξαντλήσεως τῶν σημείων καὶ τῶν τρόπων τῆς ἐπαφῆς τῶν διχρόρων σωμάτων, ὃν οὗτος ἐπιτυχῶς ἐφήρμοσεν εἰς ὅλα τὰ ἀντικείμενά του καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς μεθόδου ἀκόμη, καὶ ἰδίως τὴν ἀριθμητικὴν καὶ τὴν γεωμετρίαν. Διὰ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς, ὁ παῖς γνωρίζει ἐντελῶς τ' ἀντικείμενά του, ἢ τοὺς ἀριθμοὺς, ἢ τὰ σχήματα, ἢ τὰς ιδέας του καὶ τοὺς διαφοροὺς τρόπους, καθ' οὓς δύναται νὰ μεταχειρισθῇ αὐτά, δι' οὗ διευκολύνεται σπουδαίως εἰς τοὺς πολυειδεῖς συνδυασμοὺς τῶν τε ὑλικῶν καὶ καὶ τῶν διανοητικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν, καὶ ἐπομένως εἰς ἀπάσας τὰς ἐλευθέρως αὐτοῦ παραγωγὰς.

Μόνον ὅταν γνωρίτῃ κατὰ πόσους τρόπους δύναται νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν δύο π.χ. ἢ πλειότερα ἀντικείμενα, ἢ σχήματα, ἢ ἀριθμοὺς, ἢ φράσεις, ἢ καὶ ιδέας, γνωρίζει ταῦτα καλῶς καὶ δύναται νὰ κάμνῃ ἐλευθέραν καὶ πλήρη αὐτῶν χρῆσιν, ἐν ᾗ ἄλλως κατὰ τύχην μόνον καὶ δοκιμάζων προβαίνει εἰς συνδυασμοὺς, ἢ καὶ ὅπως ἀδυνατεῖ νὰ συνδυάσῃ τι οἷοθεν.

Ἡ νεωτέρη διδασκτικὴ παρεδέχθη τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀριθμητικῆς, δι' ἧς οὕτω εὐκολώτερον καὶ τερπνότερον διδάσκεται νῦν τὸ πρότερον τοσοῦτω ξηρὸν τοῦτο εἰς τοὺς παῖδας μᾶθημα. Οὕτω διδάσκεται π.χ. ὁ παῖς, ὅτι $2 = 1 + 1$, τὸ $3 = 1 + 1 + 1$, ἀλλὰ καὶ $1 + 2$, ἀλλὰ καὶ $2 + 1$. τὸ $4 = 1 + 1 + 1 + 1$, ἀλλὰ καὶ $1 + 3$ καὶ $2 + 2$ καὶ $3 + 1$. τὸ $5 = 1 + 1 + 1 + 1 + 1$, ἀλλὰ καὶ $1 + 4$ καὶ

2+3 και 3+2 και 4+1, και οὕτω καθ' ἑξῆς μέχρι τοῦ δέκα, ὡς πρώτης βάσεως, καθ' ὅσον κατὰ τὰς λοιπὰς δεκάδας τὰ αὐτὰ πάντοτε ἀκριβῶς ἐπαναλαμβάνονται· ὅθεν ὁ παῖς ἀλανθαστῶς γνωρίζων κατὰ πόσους τρόπους δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς ἀριθμούς του μέχρι τοῦ δέκα, εὐκόλως προβαίνει και εἰς τὰς λοιπὰς δεκάδας. Ἀλλὰ και τοῦτο βαθμηδὸν μόνον γίνεται, ἐπὶ τῇ ὀρθοτάτῃ βάσει τοῦ ρητοῦ ἀδλίγα ἀλλὰ καλὰ. Ἐν τῷ νηπιακῷ κήπῳ, συμφώνως πρὸς τὰ Φροβελιανὰ δῶρα, ἡ ἀριθμητικὴ προβαίνει ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τμήματι μέχρι τοῦ 30· ἐν τῷ α' τμήματι μέχρι τοῦ 40 ἢ 50· ἐν τῷ β'. τμήματι μέχρι τοῦ 100, ἐν τῷ γ'. τμήματι μέχρι τοῦ 1000 και ἐν τῷ δ' τμήματι εἰς ἅπαντας τοὺς λοιποὺς ἀριθμούς. Εἰς τοὺς θεωροῦντας τοῦτο ὡς ἀργοπορίαν και καθυστέρησιν τῆς ἐν τῇ μαθήσει προαγωγῆς τῶν παιδίων, παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, οὐ μόνον θετικώτερον προβαίνουν εἰς τὴν ἐντελῆ οἰκαιοποίησιν τοῦ μηχανισμοῦ τῆς ἀριθμητικῆς, ἀλλὰ και εἰς ὅλας τὰς πράξεις οὐμοῦ, και αὐτὰ τὰ κλάσματα ταχύτερον εἰσάγονται, καθ' ὅσον και μέχρι τοῦ δέκα και μέχρι τῶν περικτέρω δεκάδων προβαίνουν ἀσκούμενα εἰς τὰς τέσσαρες πράξεις και τὰ κλάσματα συγχρόνως, ὡς κατωτέρω ἐν ἐφαρμογῇ τῶν κύβων θέλει καταδειχθῆ. Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναπτύξωμεν ἐνταῦθα, πῶς ὁ Φρόβελ τὴν αὐτὴν ἀρχὴν ἐφήρμοσεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, τὴν γραμματικὴν και τὰς γλωσσικὰς ἐν γένει ἀσκήσεις, τὴν πραγματογνωσίαν, τοπογραφίαν ἢ πατριδογραφίαν, ἢ και τὴν γεωγραφίαν ἐν γένει, και εἰς ὅλας ἐν συνόλῳ τὰς εἰς τὰ παιδιὰ διδασκομένας γνώσεις και ἐπιστήμας. Πιρρήγορον μόνον εἶναι και βέβαιον, ὅτι ἡ νεωτέρα διδασκτικὴ ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐφρμὸζῃ τὰς ἀρχὰς του εἰς πολλοὺς τῶν ρηθέντων κλάδων, και ἐπομένως ἤρχισεν ἤδη ἐν πολλοῖς ἡ πραγματικοποίησις τῆς εὐχῆς τοῦ νὰ μεταρρυθμισθῇ σύμπασα ἡ διδασκαλία κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Φροβελιανῶν παιδαγωγικῶν ἀρχῶν.

Οὕτω και ἐν τῷ β'. δῶρῳ, ὡς πρὸς τὴν ἐπαφὴν τῶν ἐν αὐτῷ ἐμπεριχομένων τριῶν θεμελιωδῶν σχημάτων, ἡ σφαῖρα δύναται ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας ν' ἄπτηται τοῦ κυλίνδρου, α' καμπύλη ἐπιφάνεια μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν, β' ἔδρα μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν και μάλιστα ἄνω ἔδρα και κάτω ἔδρα, και γ' ἀκμὴ μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν, και τοῦτο ἄνω ἀκμὴ δεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερὰ και ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιὰ, και κάτω ἀκμὴ δεξιὰ πάλιν και ἀριστερά. Καθ' ὅψος δὲ δύναται ἡ σφαῖρα ν' ἄπτηται διὰ τῆς καμπύλης ἐπιφανείας τὴν ἄνω ἔδραν τοῦ κυλίνδρου, ἵσταμένη ἐπ' αὐτῆς, ἐν ᾧ ὁ κύλινδρος δὲν ἵσταται ἐπὶ τῆς σφαίρας, ἔνεκα τῆς μετακινουμένης ἐπιφανείας τῆς. Ἐκ τούτου πηγάζουσι τερπνότατα διὰ τὰ παιδιὰ πείγνια ἱστοροπίαι, ἐὰν πρὸς στιγμὴν κατορθωθῇ νὰ σταματήτῃ ὁ κύλινδρος ἐπὶ τῆς σφαίρας, ὅπερ δυσχερέστερον ἀκόμη καθίεται ἐὰν θελήσῃσι νὰ στηρίξωσι τὴν καμπύλην ἐπιφάνειαν τοῦ κυλίνδρου

ἐπὶ τὴν τῆς σφαίρας. Ὁ κύβος ἄπτεται τῆς σφαίρας ἐπὶ εὐθέως ἐπιπέδου ἔδρα μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν καὶ ἀκμὴ μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν. Ἀλλὰ κορυφὴ μὲ καμπύλην ἐπιφάνειαν παράγει πάλιν παίγνια ἰσορροπίας, πρὸς ἃ τὰ παιδιὰ ἄδουσι χλευάζοντα τὸν ἀδέξιον κύβον, διότι θέλει νὰ σταθῇ μ' ἓνα πόδα καὶ δὲν δύναται. Προθύμως δὲ μιμοῦνται ταῦτα καὶ τὰ ἰδια παιδιὰ, διασκεδάζοντα καὶ προσπαθοῦντα νὰ ἀνευρίσκωσι τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἰδίου σώματος αὐτῶν. Ἐν τῷ ὕψει πάλιν ἡ μὲν σφαῖρα ἵσταται ἀνέτως ἐπὶ τῶν ἐδρῶν τοῦ κύβου, οὐχὶ ὅμως καὶ ὁ κύβος ἐπὶ τῆς σφαίρας. Ὁ κύβος τέλος μετὰ τοῦ κυλίνδρου εὐκολώτερον ἄπτονται ἐξ ὅλων τῶν μερῶν, πλὴν τῆς καμπύλης ἐπιφανείας τοῦ κυλίνδρου, ἐφ' ἧς δὲν ἵσταται ὁ κύβος. Ἐπίσης τέρπει τὰ παιδιὰ ἡ προσέγγισις τῶν τριῶν τούτων σωμάτων ὁμοῦ, δι' ὧν σχηματίζουσι τὰ σύμβολα τῶν Φροβελιανῶν, θέτοντα τὸν κύλινδρον ἐπὶ τοῦ κύβου καὶ τὴν σφαῖραν ἐπὶ τοῦ κυλίνδρου, δι' ὧν ἐκασμῆθη ἐσχάτως καὶ αὐτὸς ὁ τάφος τοῦ Φροβέλ.

Γ'. Δῶρον

Ὁ τετμημένος κύβος

Διὰ τοῦ β'. δώρου ὁ παῖς παίζων ἐγνώρισε τὸν κύβον καὶ ἐδιδάχθη τὰ κατ' αὐτόν, ἀλλὰ τὸ γ'. δῶρον ἐπιφυλλάσσεται νὰ διδάξῃ αὐτῷ πλείοντα ἀκόμη περὶ αὐτοῦ. Αὐτὸ τὸ κιβώτιον τοῦ γ'. δώρου εἶναι πάλιν κύβος. ἀλλὰ μεγαλύτερος, περιέχει δὲ μικρότερον κύβον καὶ τοῦτον τετμημένον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις καὶ ἐπομένως διαιρούμενον εἰς ὀκτὼ πολὺ μικροτέρους κύβους. Ὁμοιάζει λοιπὸν ὁ νέος τοῦ κύβος μὲ τὸν προηγούμενον, ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, τὰς ἔδρας, τὰς ἀκμὰς, τὰς κορυφάς, τὸ χρῶμα καὶ τὴν ὕλην, διότι εἶναι ξύλινος ὡς ἐκεῖνος. Νέον δὲ παρὰ τὴν αὐτοῦ τὸ μέγεθος, διότι διαφόρων μεγεθῶν κύβους ἔχει ἐνώπιόν του καὶ ἐπομένως καὶ διαφόρου βάρους, ὅπερ ἐννοεῖ εὐκόλως, ἐὰν εἰς ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας τοῦ θέσωμεν κύβους διαφόρου μεγέθους. Ἐντελῶς νέα δὲ παρίσταται εἰς τὸν παῖδα ἡ τομὴ. Τὰ μέχρι τοῦδε παίγνιά του, σφαῖρα, κύλινδρος καὶ κύβος ἦσαν ὁλόκληρα σώματα· ἤδη ἔχει ἐν τῷ κιβωτίῳ του κύβον τετμημένον. Τὸν δὴ γινώσκοντες δὲ νὰ παρρησιάζηται, ὅτι ὁ κύβος τοῦ ἀπαρτίζεται ὀκτὼ μικροῦς κύβους, ἐὰν ἀπαξ κοπῇ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, κατὰ μῆκος, κατὰ πλάτος καὶ καθ' ὕψος· δηλ. ὅπισθεν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἦτοι καθότως, ἀριστεροθεν πρὸς τὰ δεξιὰ, ἦτοι ὀριζοντίως καὶ ἐν τῷ μέσῳ. Οὕτω λοιπὸν οἱ ὀκτὼ κύβοι τοῦ χρησιμεύουσιν αὐτῷ ὡς τερπνὴ ἀσκῆσις διευθύνσεων, κινήσεων, ἀριθμητικῆς καὶ μαθηματικῶν ἐν γένει σχημάτων. Διότι τέμνει τὸν κύβον τοῦ εἰς δύο τμήματα, ἀνὰ τέσσαρας κύβους, δεξιὰ, ἀριστερά, ἔμπροσθεν, ὀπίσθεν, κάτω καὶ ἄνω. Παίζων δὲ διδάσκεται ὅτι ἕκαστον τῶν τοιούτων τμημάτων τοῦ κύβου τοῦ εἶναι τὸ ἡμισυ τοῦ ὅλου κύβου καὶ ὅτι δύο ἡμισυ ἀποτελοῦσι πάλιν τὸν ὁλόκληρον.

Ε'. Δῶρον

Ὁ μέγας τετμημένος κύβος

Καθ' ἕτον ἡ ἡλικία προβαίνει καὶ τὰ πρίγνια, δηλ. τ' ἀντικείμενα τῆς ἀσκήσεως, καθίστανται ποικιλώτερα καὶ πολυπλοκώτερα.

Οὕτω τὸ ε'. δῶρον κύβον πάλιν περιέχει, ἀλλὰ πολὺ μεγαλύτερον τῶν μέχρι τοῦδε γνωπτῶν εἰς τὸν παῖδα, τετμημένον δὲ δις καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐξ οὗ προκύπτουσι 27 μικροὶ κύβοι. Ἀλλὰ τὸ νέον τοῦ δώρου τούτου, ὅπερ κυρίως εἶναι ἐξαιρουμένης τοῦ γ' δώρου, δηλ. τῶν ὀκτῶ μικρῶν κύβων, δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ μεγέθους, εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ εἰς τὸ διπλοῦν τῆς τομῆς. Ἐνταῦθα καὶ νέον τομὴν βλέπει, δι' ἧς τρεῖς μικροὶ τοῦ κύβου τέμνονται διαγωνίως εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω, ὅλως, νέα δι' αὐτὸ σχήματα, δηλ. τρίγωνα· ἄλλοι δὲ τρεῖς, δύο φέρουσιν διαγωνίους τομὰς, δι' ὧν ἀποτελοῦσι τέσσαρα μικρότερα τρίγωνα. Διὰ τούτων δὲ σαφέστερον ἔτι παρίσταται ἐνώπιόν του τὸ κλᾶσμα· διότι εἶδε μὲν, ὅτι οἱ ὀκτῶ μικροὶ τοῦ κύβου ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ ὁλόκληρον μεγαλύτερον κύβον, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἶναι πάλιν ὁλόκληρος κύβος, ἐν ᾧ ἐν τῷ ε'. δώρῳ τὰ μεγάλα τρίγωνα τοῦ μένουσι διαρκῶς ἡμίτη τοῦ κύβου καὶ τὰ μικρά, τέταρτα αὐτοῦ. Καὶ ἕτερον νέον περιέχει εἰς τὸν παῖδα τὸ ε'. δῶρον· ἐν ᾧ τὰ διὰ τοῦ γ'. καὶ τοῦ δ'. δώρου σχήματα εὐθύγραμμοι μόνον εἶχον διέθυσιν, καὶ ἡναγκάζετο νὰ θέτῃ ρομβοειδῶς τὸν κύβον διὰ ν' ἀποτελέσῃ τὰ πλαγιόγραμμα, νῦν διὰ τῶν τριγώνων τοῦ ε'. δώρου, εἰσάγεται εἰς τὴν πλαγίαν γραμμὴν, δι' ἧς τὰ σχήματά του τελειότερα ἀκόμη καθίστανται. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ πλουσιώτερον ὕλικόν τοῦ ε'. δώρου καθιστᾷ καὶ τὰς ἀριθμητικὰς καὶ μαθηματικὰς ἀσκήσεις ποικιλώτερας καὶ δυσκολώτερας, πλουσιώτερα δὲ καὶ ἀφθονώτερα τὰ δι' αὐτοῦ βιωτικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ σχήματα. Ὅθεν καὶ εὐκόλως περατηρεῖται, ὅτι τὸ δῶρον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ δύο ἐπόμενα αὐτοῦ, δὲν εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν μικρὰν νηπιακὴν ἡλικίαν, δὲν πρέπει δὲ νὰ λείπωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν παιδῶν ἀπὸ ἑξ. μέχρι δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν. Πρέπει καὶ πάλιν νὰ παρτηρήτῃ ἐνταῦθα ὅ,τι δὲν δυνάμεθα ἀρκούντως νὰ ἐνθυμίσωμεν καὶ νὰ συστήσωμεν, ὅτι πάντα τ' ἀνωτέρω περὶ τῶν δώρων ἀναφερόμενα θεωρήματα, δηλ. τὰ περὶ τῶν μαθηματικῶν σχημάτων κτλ. οὐδόλως πρέπει νὰ μεταδίδωνται εἰς τὸν παῖδα ὡς μάθημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ δδηγῇται ὁ παῖς νὰ εὕρῃσιν ἀπ' αὐτὰς τὰς ἀνωτέρω ἀληθείας διὰ τοῦ μετὰ τῶν ἀντικειμένων τούτων πρίγνιου του. Οὕτω μόνον μετὰ τέρψεως καὶ προθυμίας καὶ ἀληθοῦς ἐνδιαφέροντος, οἰκιοποιεῖται ταῦτα καὶ διαφυλάττει τὰς διὰ τοῦ μέσου τούτου βχθέως ἐρριζωθείσας γνώσεις του ταύτης σταθερῶς καὶ ἀνεξαλείπτως, ὡς ἀσφαλῆ βῆτιν, ἐφ' ἧς προθύμως καὶ θετικῶς οἰκοδομεῖ τὸ περαιτέρω οἰκοδόμημα τῆς ἐναρμονίου αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως.

(ἀκολουθεῖ)

Λίκανερίνη Λασκαρίδου

ΠΕΡΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν σχολικῶν διακοπῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1883-84 ἐπεσκεψάμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν Νικόπολιν, περὶ ἧς πολλὰ καὶ λόγου ἄξια ἔγραψαν ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ Conversations-Lexicon (Leipzig 1877) ἀναγινώσκομεν τὰς : «Νικόπολις (Ἄκτιον) ἐν τῇ ἀρχαιότητι πόλις ἐπὶ τοῦ ΝΔ τῆς Ἡπείρου 7 χιλιομέτρα πρὸς ἀρκτίως τῆς νῦν Πρεβέζης, ἐναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἰδρυθεῖσα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς αὐτόθι κατὰ τοῦ Ἀντωνίου νίκης. Ὁ Αὐγούστος ὠκοδόμησεν αὐτόθι ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἱδρυσεν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος πανηγυρικοὺς ἀγῶνας. Κωνσταντῖνος δὲ μέγας ἀνέδειξε τὴν πόλιν πρωτεύουσάν τῆς Ἡπείρου, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν μέρει παρήκμασεν. Διαπορθηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γόθων ἠνωρθώθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ, κατὰ τὸν μεσχιῶνα ὁμοῦς ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ἱστορίας. Τὰ θεᾶς ἄξια ἐρείπια (τουτέστιν ὀχυρώματα, δύο θεάτρα, ὑδραγωγεῖον καὶ στάδιον) καλοῦνται νῦν Παλαιοπρέβεζα¹. Ταῦτα μὲν τὸ Conversations lexicon² ἐν δὲ τῇ Real-Encyclopaedie des classischen Altertums von Pauly, Stuttgart 1848 ἀναγινώσκονται τὰς : «Νικόπολις ἐπὶ τῆς ΝΔ ἄκρας τῆς Ἡπείρου καὶ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου (Στράβ. VII, 325) κατέναντι τῆς πόλεως Ἀκτίου, ἣν ὁ Στράβων αὐτόθι καὶ X, 451 θεωρεῖ ὡς προάστειον τῆς Νικοπόλεως, ὅθεν καὶ Ἀκτίς Νικόπολις καλεῖται, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου θεμελιωθεῖσα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης καὶ ἐπὶ γλώσσης γῆς μόνον 12 σταδίων πλάτος ἐχούσης, ἥτις ἐχώριζε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ λιμένος πρὸς τὴν ἐκτὸς θάλασσαν, Στράβ. VII, 324, X, 450, Δίων Κάσσι. XII, 51 καὶ Σουετώνιον ἐν βίῳ Αὐγούστου I, 1. Ἔσχε δὲ ἐνοίκους ἀπὸ τοῦ Ἀνακτορίου, Ἀμπρακίας κλπ. καὶ Αἰτωλοὺς Στράβ. ἐνθ. ἀνωτ. VII, 325 Πλυσαν. V, 23, πιθανῶς δὲ καὶ Ρωμαῖους, ἐπειδὴ οὐ μόνον ἐλευθέρᾳ πόλις καλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀποικία³ ἔδ. Πλίν. IV, 1, 2 καὶ Τακίτου Χρον. V, 16. Ἡ πόλις ἐγένετο ἀντὶ τῶν Δολόπων δεκτὴ εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον Πλυσαν. X, 8 εβρασιλεὺς δὲ Αὐγούστος μετεῖναι καὶ Νικοπολίταις τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ συνεδρίου τοῦ Ἀμφικτυόνων ἠθέλησεν ». Ὁ Αὐγούστος ἐθεμελίωσεν αὐτόθι οὐ μόνον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τινος παρὰκειμένου λόφου, ἀλλὰ καὶ πανηγυρικοὺς ἀγῶνας ἔστησεν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ ἀνὰ πενταετίαν⁴ ἔδ. Στράβ. ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Σουετώνιον ἐν βίῳ Αὐγούστου II, 2. Ἐμπορικὰ καὶ ἀλιεῖα ἦτο ἡ κυριώ-

¹ Τὰ ἱεῖπια τῆς Νικοπόλεως παρὰ τὸν Στράβωνα Ζ'. σ. 324 καὶ Δίωνα Κάσσιον I, 12 περιγράφουσι καὶ οἱ κ. κ. Leake, Northern Greece vol. I p. 185 seq. καὶ λοιποὶ, ὧν παρακατινὲς ποιοῦμεθα μνήμην.—

δεστέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων χάριν βιοπορισμοῦ. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος δ Μέργας ὕψωσεν αὐτὴν εἰς πρωτεύουσιν τῆς Ἠπείρου (πρὸλ. Ἱεροκλ. σ. 651), ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν μέρει παρήμασεν, ὅθεν ἀνιδρύθη ὑπὸ τούτου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸλ. καὶ Πτολεμ. Γ'. 14, 15, Η'. 10, 12 καὶ Στέφαν. Βυζάντ. 495 Νῦν ἐπονομάζεται *Παλαιοπρέβεζα* κειμένη ὀλίγον τι νοτίως τῆς Πρεβέζης. ἐπὶ αὐτῆς τῆς ἄκρας, ἧς τὸ μὲν ἐξωτερικὸν μέρος σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ λιμένος Κομάρου, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ λιμένος Βαθέως μετ' ἀξιομνημονεύτων ἐρειπίων, ἅτινα περιγράφει ὁ Λήκ (Leake, Northern Greece vol. I. p. 185 seq.) καὶ ὁ Wolf (Journal of Geographie Coc vol. III, p. 92, seq.). Ἡ Νικόπολις λοιπὸν πόλις τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου κατὰ τὴν ΝΔ ἄκραν ἐκείνης ἐναντι τοῦ ἐν Ἀκρηνκίᾳ Ἀκτίου ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ἔτει 34 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου πρὸς ἐπιλάμπρυνσιν καὶ μνήμην τῆς νίκης, ἣν αὐτόθι ἤρατο κατὰ τοῦ Ἀντωνίου. Καὶ τὸ μὲν ἔσχατον ἄκρον τοῦ ἡπειρωτικοῦ Ἀκτίου κατέχεττι νῦν ὑπὸ τῆς πόλεως Πρεβέζης, ἡ δὲ Νικόπολις κεῖται 3 μίλια πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπὶ χηχμαλοῦ ἰσθμοῦ χωρίζοντος τὸ Ἴόνιον πέλαγος τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου. Ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ αὐτοῦ ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ὁ Αὐγούστου πρὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης. Ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ σκηνὴ ἦτο ἐμπεπηγμένη ἐπὶ ὑψώματος εὐθὺς ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ, ὁπόθεν ἠδύνετο νὰ βλέπῃ ἀμρότερα τὴν τε ἐκτὸς πρὸς τοὺς Πάξους θάλασσαν καὶ τὸν ἀμπρακικὸν κόλπον ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὰ πρὸς τὴν Νικόπολιν μέρη. Ἐνίσχυσε δὲ τὸ στρατόπεδον καὶ ἤνωσεν αὐτὸ δι' ὀχυρώματος πρὸς τὸν ἐξω λιμένα τὸν καλούμενον Κόμαρον (Δίων. Κάσσ. I. 12). Μετὰ τὴν μάχην περιφράξας διὰ λίθων τὴν τοποθεσίαν, ἐν ἣ εἶχε στηθῇ ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ σκηνή, ἐκόσμησεν αὐτὴν διὰ νυκτικῶν τροπείων καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῷ ὠκοδομήτατο ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἀνοικτὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἰδ. Δίων. Κάσσ. ἐνθ. ἀνωτέρω. Κετὰ δὲ τὸν Σουετώνιον (ἐν Αὐγ. βίῳ I b) ἀνέθηκε τὴν θέσιν ταύτην τῷ Ποσειδῶνι καὶ τῷ Ἄρει. Ἡ πόλις συνωκίσθη ὑπὸ κατοίκων εἰλημμένων ἐκ τῆς Ἀμπρακίης, τοῦ Ἀνακτορίου, τοῦ Θουρίου τοῦ Ἀμφιλοχικοῦ Ἀργους καὶ τῆς Καλυδῶνος (πρὸλ. Δίων. Κάσσ. ἐνθ. ἀνωτ. Σουετών. ἐν Αὐγούστου βίῳ I 2, Στράβων. X, 324 καὶ 325 καὶ Παυσαν. 23, 3—7, 18, 8—10, 34. 4). Ὁ δὲ Αὐγούστου ἱδρύσεν ἐν Νικοπόλει πενταετὴ πανήγυριν καλουμένην Ἀκτία εἰς μνήμην τῆς ἰδίας νίκης· ἡ πανήγυρις αὕτη ἀφιερώθη τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ἐτελεῖτο μετὰ μουσικῶν καὶ γυμνικῶν ἀγῶνων, ἵπποδρομιῶν καὶ ναυμαχιῶν. Πιθανῶς ἦτο αὕτη ἀνανέωσις ἀρχαίας ἐορτῆς. διότι αὐτόθι ὑπῆρχεν ἀρχαῖος τοῦ Ἀπόλλωνος ναὸς ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου, οὗ μέμνηται ὁ Θουκυδίδης Α'. (ἐπεὶ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οὗ καὶ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐστίν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου) καὶ ἐμεγέθυεν αὐτὸν ὁ Αὐγούστου. Σημειωτέον ὅτι ἡ πανήγυρις ἐκκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Αὐ-

γούστου ὡς ἱερὸς ἀγών, δι' ὃ καὶ ἐξισώθη πρὸς τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἑλληνικοὺς ἀγῶνας, ἐτέθη δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Λακεδαιμονίων Εἰ. Δίωνα Κάσσιον Συετώνιον καὶ Στράβωνα ἔνθ' ἀνωτέρω· ὁ Αὐγούστου ἐγένετο ὁ πρωτοεργὴς ὅπως προσληφθῇ καὶ ἡ Νικόπολις εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον πρὸ Πχυσαν. X, 38, 3 καὶ γαίνη ἀποικία ρωμαϊκὴ (colonia romana) πρὸ Πλίνιον IV 1. σ. 2 καὶ Τεκτίτου Χρονικὰ V. 10. Χριστιανικὴ ἐκκλησίᾳ φαίνεται ὅτι ἐθεμελιώθη ἐν Νικοπόλει ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπειδὴ οὗτος χρονολογεῖ τὴν τελευταίαν πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας, ἣτις ἦτο πιθανώ- τετα ἡ ἀποικία τοῦ Αὐγούστου, οὐχὶ δὲ ἡ ἐν Θράκῃ πόλις, ὡς τινες ὑπέ- λαβον. Ἡ Νικόπολις διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν οὕσα τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἡ πρωτεύουσα πόλις, ἣτις ὁμῶς εἶχε παρακμάσει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπειδὴ εὕρισκομεν τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀνακαινίσαντα τὴν τε πόλιν καὶ τοὺς ἀγῶνας (ἰδ. Μαμερτιν. Ἰουλιαν. 9.) Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος λεηλατηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γόθων (Προκοπ. πο- λεμ. Γοθικ. Δ'. 22) ἀνιδρύθη πάλιν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὑπῆρξε μέχρι τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου (ἰδ. Ἱεροκλ. σ. 651 ἐκδ. Wessel). Ἐν δὲ τῷ μεσαιῶνι ἡ Νικόπολις περιήλθεν εἰς ἀσημό- τητα καὶ ἡ κωμόπολις Πρέβεζα ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἐσχάτης τοῦ ἀκρωτη- ρίου. Τέλος ἀπερροφήθησαν πάντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς καὶ ἀναμφισβητή- τως καθάπερ ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι κατεστρευσθῇ ἐκ τῶν ἐρείπειων τῆς ἀρχαίας πόλεως. Κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ Ἰουλίῳ (π. ἔ.) ἐπίσκεψιν ὅπως εἶς αὐτοψίᾳ γνωρίσωμεν τὰ τῆς Νικοπόλεως, ἀνέγνωμεν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ φρουρίῳ αὐτῆς ἐπ' ἄρκτον ἐπὶ λίθου ἐντετειχισμένου τὴν δε τὴν ἐπιγραφ- ρὴν, πιθανῶς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς: **Τῇ φελτάτῃ μητροὶ Αἰλείᾳ.**

Ἐπ' ἱσῆς ὑπάρχει ἄλλη ἐπιγραφή ἐξωθεν τοῦ φρουρίου ἐπὶ λίθου ἡρω- τηρικισμένου, ἐντετειχισμένου καὶ τούτου ἐπὶ προμυχῶνος τῷ ἐξερχομένῳ ἐπ' δεξιᾷ, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀποκεκρουσμένη, ὥστε ἀποθάνει δυσανάγνω- στος καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν λίθον ἀνετρεχμένον. Εὕρισκόμεθα ἤδη ἐν τῇ πύλῃ τοῦ φρουρίου, ἔνθα ὀλίγον πρὸς δυσμὰς ἀπαντῶμεν δύο θεάτρα (ὧν μνημονεύουσι καὶ οἱ περιηγηταὶ ἐν ταῖς μονογραφίαις αὐτῶν) τὸ μὲν μι- κρόν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Σκοτεινήν*, τὸ δὲ μέγα *Κελαϊφήν*. Καὶ ἐν μὲν τῇ Σκοτεινῇ ὑπάρχουσι στοαί, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φύσις δὲν ἐχορήγησε κεκλιμέ- νον ἐπίπεδον, ἠναγκάσθησαν ὅπως στηρίξωσι τὰ ἐδῶλια (τὰ νῦν ἔχνη) ἐπὶ στῶν. Ὡς ἐκ τῶν στῶν δὲ αὐτῶν καὶ τῶν ὑπογείων διαδρόμων ἐπ- ωνομάσθη τὸ ἕτερον τῶν θεάτρων *Σκοτεινὴ*. Μικρόν τι ἐπὶ δυσμὰς τοῦ μεγάλου θεάτρου τῆς Κελαϊφῆς ὑπάρχει τὸ στάδιον, κοινῶς *Καράδι* διὰ τὸ σχῆμα οὕτω καλούμενον καὶ ἔχον ἑκτασιν περὶ τὰ 150 μέτρα. — Λουτρῶνες ὑπάρχουσι δύο, εἰ καὶ, ὡς ἐπληροφορήθημεν, ὁ ἐπιφανὴς διφῆ- τωρ κ. Αἰλλίγκ ἀμφιβάλλει, διότι κατ' αὐτὸν ὁ δεύτερος λουτρῶν φαίνε-

ρον κύβον. Ἐκαστον ἡμισυ ὑποδικαίρεται ἐκ νέου εἰς ἡμίτη καὶ ἀποτελεῖ οὕτω τέσσαρα τέταρτα τοῦ ὅλου κύβου, δι' ὧν διδάσκεται, ὅτι δύο τέταρτα ἀποτελοῦσιν ἐν ἡμισυ τοῦ κύβου, καὶ τέσσαρα τέταρτα τὸν ὅλον κληρον πάλιν κύβον. Οὕτω προδίδει καὶ εἰς τὰ ὄγδοα μὲ τὴν αὐτὴν πᾶν τότε εὐχάριστον καὶ εὐκολίαν, διότι οὐδεμίαν παρέχει αὐτῷ δυσκολίαν ἢ ἀσκησις αὕτη, καθ' ὅσον δὲν διδάσκειται ταῦτα πάντα θεωρητικῶς, ἀλλ' ἐμπειρικῶς, χειριζόμενος τοὺς κύβους, διαίρων, ὑποδιαίρων καὶ ἀνασυνθέτων αὐτοὺς ὁ ἴδιος. Ἐκτὸς τὸν αὐτὸν τρόπον θέτει τοὺς κύβους ἀνὰ τετράπλευρα διαφόρων μεγεθῶν, π. χ. δύο μικροὺς κύβους μεμονωμένους, τέσσαρες ἄλλους ὁμοῦ καὶ τοὺς δύο τελευταίους περικειμένους καθέως ἡ ὀρίοντιως. Τὰ αὐτὰ ἐν σχήματι ρόμβου, τὰ αὐτὰ καθ' ὕψος. Συνάμα προσθίεται, ἀφαιρεῖ, πολλαπλασιάζει καὶ διαίρει αὐτούς, ὡς ὁλοκλήρους καὶ ὡς κλάσματα καὶ οὕτω ἀσκεῖται μὲ τοὺς ὁκτώ του κύβους εἰς τὰς τέσσαρας πράξεις καὶ τὰ κλάσματα. Καὶ εἰς τὴν ἐξάντλησιν τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς ὁδηγεῖται δι' αὐτῶν, δηλ. μαθητῶν, ὅτι δύναται νὰ τοὺς μεταχειρισθῇ θέτων αὐτοὺς πλησίον ἀλλήλων ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας, ἔδραν μὲ ἔδραν, ἀκμὴν μὲ ἀκμὴν καὶ ἔδραν μὲ ἀκμὴν· ἔτι δὲ ὑπερκειμένους ἀλλήλων, ἔδραν μὲ ἔδραν, οὐχὶ ὅμως καὶ ἀκμὴν μὲ ἀκμὴν. Ἀφ' οὗ ἐδιδάχθη πῶς δύναται νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς κύβους του, ὁδηγεῖται καὶ νὰ σχηματίσῃ δι' αὐτῶν διάφορα σχήματα, ἅτινα καλλαισθητικὰ ἢ καλλιτεχνικὰ ὀνομάζει, ὅταν εἶναι ἀπλῶς σύμμετροι καὶ κανονικοὶ συνδυασμοί, βιωτικὰ δὲ ὅταν παριστῶσιν ὑλικόν τι ἀντικείμενον, θρανίον, κλίνην, οἰκίαν, μνημεῖον, κλίμακα κτλ. ἅτινα ἅπαντα συνοδεύει μὲ χαρτεῖς στατα ἄλλα. Ταῦτα δὲ παρέχουσι καὶ ποικίλην ἀπορροήν ἀναπτύσσου καὶ πραγματογνωσίαν, οἷον ὅταν κατασκευάζῃ θρανίον γίνεται λόγος περὶ τοῦ ὑλικοῦ, ἐξ οὗ οὐ δύναται νὰ κατασκευασθῶσι ταῦτα, τίς τὰ κατασκευάζει ποῦ τὰ μεταχειρίζομεθα κτλ.

Μεταξὺ τῶν πολυειδῶν διὰ τῶν μικρῶν κύβων παιγνίων καὶ ἀσκήσεων αἵτινες ἀπὸ τοῦ δευτέρου μέχρι τοῦ πέμπτου καὶ ἑκτοῦ ἀκόμη ἔτους δύναται νὰ ὠφελῶσι καὶ νὰ τέρπωσι τὰ παιδίον, δύναται νὰ προστεθῇ ἡ ἀσκησις τῆς χειρὸς, ὅταν τὸ νήπιον ὁδηγεῖται ἀλληλοδιαδόχως νὰ κρατῇ τοὺς κύβους του διὰ τῶν διαφόρων δακτύλων καὶ τοῦτο δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν. Δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ λεπτολόγος καὶ περιττὴ ἡ καταγραφή τῶν ἀνω ὁδηγιῶν· διὰ νὰ κρίνωμεν τ' ἀφορῶντα τὴν μακρὰν ἡλικίαν, πρέπει νὰ δυνάμεθα νὰ καταβιάζωμεν ἑαυτοὺς εἰς τὴν βαθμίδα τῆς ἀντιλήψεως τῶν μικρῶν μας, καὶ μέλιστα τῶν μετὰ κόπου μόνον ἀντιλαμβανομένων, νὰ μὴ διατρέχωμεν δὲ οὐδὲν τῶν χρησιμευόντων εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτῶν· τότε μόνον ἐλμεθα ἀληθῶς ὠφέλιμοι εἰς αὐτὰ, συντελοῦντες σκοπίμως καὶ μετὰ στοργικῆς μερίμνης εἰς τὴν βελτιαίαν ἐφύπνισιν καὶ ἐξέγερσιν τῶν νεκρῶν αὐτῶν ψυχῶν.

Δ'. Δῶρον

Αἱ πλίνθοι

Τὸ τέταρτον δῶρον κύβον πάλιν περιέχει τετμημένον, ἀλλ' ἀπαξ μόνον κατὰ μῆκος καὶ τρίς κατὰ πλάτος, οὐδόλως δὲ καθ' ὕψος, ἐξ οὗ ἀντιμικρῶν κύβων προκύπτουσιν ὀκτὼ πλίνθοι, αἵτινες νέον πάλιν παρέχουσιν εἰς τὸν παῖδα πρίγκιον διὰ τοῦ νέου σχήματος καὶ τῶν νέων ἀναλογιῶν τῶν ἐδρῶν καὶ τῶν ἀκμῶν. Διότι ἐν ᾧ τοῦ κύβου αἱ ἀκμαὶ καὶ ἔδραι εἶναι ὅλαι ἴσαι, ἡ πλίνθος, ἀνὰ δύο ἔχει διαφόρου μήκους καὶ πλάτους, εἰς ὃ ἰδίως συνίσταται τὸ ἰδιάζον τοῦ δώρου τούτου. Τὸ κυβικὸν σχῆμα τοῦ κύβου δὲν εἶναι κατὰλληλον νὰ δώτῃ εἰς τὸν παῖδα καθαρὰν ἐντύπωσιν τῶν ἀναλογιῶν τοῦ μήκους, τοῦ πλάτους ἢ τοῦ ὕψους, ὅπερ παρὶς ὁ ἴδιος διὰ τῆς κατὰ μῆκος ἢ πλάτος ἢ ὕψος παραθέσεως αὐτῶν. Ἡ πλίνθος ὁμῶς ἔχει δύο πλατυτέραις καὶ ἐπιμήκεις ἔδραις, δύο στεναὶς καὶ μακράς καὶ δύο στενάς καὶ βραχεῖαις, καὶ ἐπομένως παρὶς αὐτῇ ἡ ἰδία τὰς διαφόρους τρύτας ἀναλογίας. Ἐνεκα δὲ τοῦ μήκους αὐτῆς καὶ πάντα τὰ δι' αὐτῆς ἀπκριζόμενα σχήματα γίνονται ἐπιμήκη, ὑψηλότερα, καὶ ἐπομένως ὀλιγώτερον βρεῖα τῶν κυβικῶν, καὶ καλλιτεχνικώτερα. Κατὰ τὴν ἐξάντλησιν τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς τῶν πλίνθων, παρατηρεῖ ὁ παῖς, ὅτι ἐπειδὴ αἱ ἔδραι εἶναι διάφοροι, διαφέρουσι καὶ τὰ σχήματα, ὡς πρὸς τὴν διάφορον ἐπαφὴν τούτων. Οὕτω πλατεῖα ἔδρα πρὸς πλατεῖαν ἔδραν, στενὴ μακρὰ πρὸς στενὴν μακράν, καὶ στενὴ βραχεῖα πρὸς στενὴν βραχεῖαν, ἀλλὰ καὶ στενὴ μακρὰ πρὸς στενὴν βραχεῖαν, στενὴ μακρὰ πρὸς πλατεῖαν καὶ στενὴ βραχεῖα πρὸς πλατεῖαν ἔδραν, διάφορα παράγουσι σχήματα. Τὰ αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς τὰς ἀκμὰς, διότι καὶ αὗται διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὸ μῆκος. Ἐνεκα τῆς διαφορᾶς τρύτης τῶν ἐδρῶν τῆς πλίνθου καὶ ἡ χρητὶς ταύτης εἶναι διάφορος, διότι ὁ μὲν κύβος ἴσταται ἀδιαφόρως ἐφ' ὅλων τοῦ τῶν ἐδρῶν, ἐν ᾧ ἡ πλίνθος κεῖται ἐπὶ τῆς πλατείας ἔδρας, κάθηται ἐπὶ τῆς στενῆς καὶ μακρᾶς καὶ ἴσταται ἐπὶ τῆς στενῆς καὶ βραχείας. Καὶ διὰ τῶν πλίνθων πάλιν ἀσχεῖται εἰς τὴν ἀριθμητικὴν ὁ παῖς, ὡς καὶ εἰς τὰ μαθηματικὰ σχήματα· ἔτι δὲ ἀποτελεῖ δι' αὐτῶν πολυειδῆ καλλιτεχνικὰ καὶ βιωτικὰ σχήματα. Ταῦτα δὲ καθίστανται πλουσιώτερα καὶ τελειότερα ὅταν ἐνωθῶσι τὸ γ' καὶ τὸ δ' δῶρον, δηλ. οἱ κύβοι καὶ αἱ πλίνθοι, ὅτε καὶ αἱ ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις προδύνουσι μέχρι τοῦ δεκαῆξ καὶ τῶν δεκάτων ἑκτων, καὶ τὰ μαθηματικὰ σχήματα γίνονται ποικιλωτέρα, ἀλλὰ ταῦτα ἀρμόζουσι μᾶλλον διὰ παιδίαν ἀπὸ τοῦ ε'. μέχρι τοῦ η'. ἔτους.

Ε'. Δῶρον

Ὁ μέγας τετμημένος κύβος

Καθ' ἕσπον ἡ ἡλικία προοκίνει καὶ τὰ πρίγνια, δηλ. τ' ἀντικείμενα τῆς ἀσκήσεως, καθίστανται ποικιλώτερα καὶ πολυπλοκώτερα.

Οὕτω τὸ ε'. δῶρον κύβον πάλιν περιέχει, ἀλλὰ πολὺ μεγαλῆτερον τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν εἰς τὸν παῖδα, τετμημένον δὲ δις καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐξ οὗ προκύπτουσιν 27 μικροὶ κύβοι. Ἀλλὰ τὸ νέον τοῦ δῶρου τούτου, ὅπερ κυρίως εἶναι ἐξκκολούθητις τοῦ γ' δῶρου, δηλ. τῶν ὀκτῶ μικρῶν κύβων, δὲν συνίσταται μόνον εἰς τὴν διαφορὰν τοῦ μεγέθους, εἰς τὴν αὖξησιν τοῦ ἀριθμοῦ καὶ εἰς τὸ διπλοῦν τῆς τομῆς. Ἐνταῦθα καὶ νέον τομὴν βλέπει, δι' ἧς τρεῖς μικροὶ τοῦ κύβου τέμνονται διαγωνίως εἰς δύο ἴσα μέρη καὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω, ὅπως, νέα δι' αὐτὸ σχήματα, δηλ. τρίγωνα· ἄλλοι δὲ τρεῖς, δύο φέρουσιν διαγωνίους τομὰς, δι' ὧν ἀποτελοῦσι τέσσαρα μικρότερα τρίγωνα. Διὰ τούτων δὲ σαφέστερον ἔτι παρίσταται ἐνώπιόν του τὸ κλᾶσμα· διότι εἶδε μὲν, ὅτι οἱ ὀκτῶ μικροὶ τοῦ κύβου ἀποτελοῦσιν ὁμοῦ δλόκληρον μεγαλῆτερον κύβον, ἀλλὰ καὶ ἕκαστος αὐτῶν εἶναι πάλιν δλόκληρος κύβος, ἐν ᾧ ἐν τῷ ε'. δῶρῳ τὰ μεγάλα τρίγωνα τοῦ μένουσι διαρκῶς ἡμίτη τοῦ κύβου καὶ τὰ μικρά, τέταρτα αὐτοῦ. Καὶ ἕτερον νέον περιέχει εἰς τὸν παῖδα τὸ ε'. δῶρον· ἐν ᾧ τὰ διὰ τοῦ γ'. καὶ τοῦ δ'. δῶρου σχήματα εὐθύγραμμον μόνον εἶχον διέφθυσιν, καὶ ἡναγκάζετο νὰ θέτῃ ρομβοειδῶς τὸν κύβον διὰ ν' ἀποτελέσῃ τὰ πλαγιόγραμμα, νῦν διὰ τῶν τριγώνων τοῦ ε'. δῶρου, εἰσάγεται εἰς τὴν πλαγίην γραμμὴν, δι' ἧς τὰ σχήματά του τελειότερα ἀκόμη καθίστανται. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι τὸ πλουσιώτερον ὕλικόν τοῦ ε'. δῶρου κχθιστῆ καὶ τὰς ἀριθμητικὰς καὶ μαθηματικὰς ἀσκήσεις ποικιλωτέρας καὶ δυσκολωτέρας, πλουσιώτερα δὲ καὶ ἀφθονώτερα τὰ δι' αὐτοῦ βιωτικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ σχήματα. Ὅθεν καὶ εὐκόλως παρατηρεῖται, ὅτι τὸ δῶρον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ δύο ἐπόμενα αὐτοῦ, δὲν εἶναι κατάλληλα διὰ τὴν μικρὰν νηπιακὴν ἡλικίαν, δὲν πρέπει δὲ νὰ λείπωσιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν παιδῶν ἀπὸ ἐξ μέχρι δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν. Πρέπει καὶ πάλιν νὰ παρατηρήσῃ ἐνταῦθα ὅτι δὲν δυνάμεθα ἀρκούντως νὰ ἐνθυμίσωμεν καὶ νὰ συστήσωμεν, ὅτι πάντα τ' ἀνωτέρω περὶ τῶν δῶρων ἀναφερόμενα θεωρήματα, δηλ. τὰ περὶ τῶν μαθηματικῶν σχημάτων κτλ. οὐδόλως πρέπει νὰ μεταδίδωνται εἰς τὸν παῖδα ὡς μάθημα, ἀλλὰ πρέπει νὰ δδηγῇται ὁ παῖς νὰ εὐρίσκῃ ἀπ' αὐτὰς τὰς ἀνωτέρω ἀληθείας διὰ τοῦ μετὰ τῶν ἀντικειμένων τούτων πειγνίου του. Οὕτω μόνον μετὰ τέρψεως καὶ προθυμίας καὶ ἀληθοῦς ἐνδιαφέροντος, οἰκαιοποιεῖται ταῦτα καὶ διαφυλάττει τὰς διὰ τοῦ μέσου τούτου βηθείας ἐρριζωθεῖσας γνώσεις του ταύτης σταθερῶς καὶ ἀνεξάλειπτως, ὡς ἀσφαλῆ βῆσιν, ἐφ' ἧς προθύμως καὶ θετικῶς οἰκοδομεῖ τὸ περαιτέρω οἰκοδόμημα τῆς ἐναρμονίου αὐτοῦ ἐκπαιδεύσεως.

(ἀκολουθεῖ)

Λίκανερίνη Λασκαρίδου

ΠΕΡΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐπ'εὐκαιρίᾳ τῶν σχολικῶν διακοπῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1883-84 ἐπεσκεψάμεθα καὶ ἡμεῖς τὴν Νικόπολιν, περὶ ἧς πολλὰ καὶ λόγου ἄξια ἔγραψαν ἀρχατοὶ τε καὶ νεώτεροι. Καὶ πρῶτον μὲν ἐν τῷ *Conversations-Lexicon* (Leipzig 1877) ἀναγινώσκομεν τὰδε: «Νικόπολις (Ἄκτιον) ἐν τῇ ἀρχαιότητι πόλις ἐπὶ τοῦ ΝΑ τῆς Ἡπείρου 7 χιλιόμετρα πρὸς ἀρκτίως τῆς νῦν Πρεβέζης, ἐναντι τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου ἰδρυθεῖσα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς αὐτόθι κατὰ τοῦ Ἀντωνίου νίκης. Ὁ Αὐγουστος ὠκοδόμησεν αὐτόθι ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἱδρυσεν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος πανηγυρικοὺς ἀγῶνας. Κωνσταντῖνος δ' ἐμέγας ἀνέδειξε τὴν πόλιν πρωτεύουσάν τῆς Ἡπείρου, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν μέρει παρήκμασεν. Διαπορθηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γότθων ἠνωρθώθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ, κατὰ τὸν μεσχιῶνα ὁμῶς ἐξηφανίσθη ἐκ τῆς ἱστορίας. Τὰ θεὰς ἄξια ἐρείπια (τουτέστιν ὀχυρώματα, δύο θεάτρα, ὑδραγωγεῖον καὶ στάδιον) καλοῦνται νῦν Παλαιοπρέβεζα». Ταῦτα μὲν τὸ *Conversations lexicon* ἐν δὲ τῇ *Real-Encyclopaedic des classischen Altertums von Pauly*, Stuttgart 1848 ἀναγινώσκονται τὰδε: «Νικόπολις ἐπὶ τῆς ΝΑ ἀρκας τῆς Ἡπείρου καὶ ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου (Στράβ. VII, 325) κατέναντι τῆς πόλεως Ἀκτίου, ἣν ὁ Στράβων αὐτόθι καὶ X, 451 θεωρεῖ ὡς προάστειον τῆς Νικοπόλεως, ὅθεν καὶ Ἀκτίς Νικόπολις καλεῖται, ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου θεμελιωθεῖσα πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης καὶ ἐπὶ γλώσσης γῆς μόνον 12 σταδίων πλάτος ἐχούσης, ἥτις ἐχώριζε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ λιμένος πρὸς τὴν ἐκτὸς θάλασσαν, Στράβ. VII, 324, X, 450, Δίων Κάσσ. XII, 51 καὶ Σουετώνιον ἐν βίῳ Αὐγούστου I, 1. Ἔσχε δὲ ἐνοίκους ἀπὸ τοῦ Ἀνακτορίου, Ἀμπρακίας κλπ. καὶ Αἰτωλοὺς Στράβ. ἐνθ. ἀνωτ. VII, 325 Πλυσαν. V, 23, πιθανῶς δὲ καὶ Ρωμαίους, ἐπειδὴ οὐ μόνον ἐλευθέρᾳ πόλις καλεῖται, ἀλλὰ καὶ ἀποικία' ἔδ. Πλίν. IV, 1, 2 καὶ Τακίτου Χρον. V, 16. Ἡ πόλις ἐγένετο ἀντὶ τῶν Δολόπων δεκτὴ εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον Πλυσαν. X, 8 αβκσιλεὺς δὲ Αὐγουστος μετεῖναι καὶ *Νικοπολίταις* τοῖς πρὸς τῷ Ἀκτίῳ συνεδρίου τοῦ Ἀμφικτυόνων ἠθέλησεν. Ὁ Αὐγουστος ἐθεμελίωσεν αὐτόθι οὐ μόνον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τινος παρακειμένου λόφου, ἀλλὰ καὶ πανηγυρικοὺς ἀγῶνας ἔστησεν πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ ἐνὰ πενταετίᾳ' ἔδ. Στράβ. ἐνθ. ἐνωτ. καὶ Σουετώνιον ἐν βίῳ Αὐγούστου II, 2. Ἐμπορία καὶ ἀλιεῖα ἦτο ἡ κυριώ-

1 Τὰ ἱεῖπια τῆς Νικοπόλεως παρὰ τὸν Στράβωνα Ζ'. σ. 324 καὶ Δίωνα Κάσσιον I, 12 περιγράφουσι καὶ οἱ κ. x. Leake, Northern Greece vol. I p. 185 seq. καὶ λοιποὶ, ὧν παρακατιόντες ποιούμεθα μνήμην.—

δεστέρα ἀσχολία τῶν κατοίκων χάριν βιοπορισμοῦ. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος δ Μέγας ὕψωσεν αὐτὴν εἰς πρωτεύουσταν τῆς Ἠπείρου (πρὸλ. Ἱεροκλ. σ. 651), ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐν μέρει παρήμασεν, ὅθεν ἀνιδρύθη ὑπὸ τούτου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸλ. καὶ Πτολεμ. Γ'. 14, 15, Η'. 10, 12 καὶ Στέφαν. Βυζάντ. 495 Νῦν ἐπονομάζεται *Παλαιοπρέβεστα* κειμένη ὀλίγον τι νοτίως τῆς Πρεβέζης. ἐπ' αὐτῆς τῆς ἄκρας, ἧς τὸ μὲν ἐξωτερικὸν μέρος σχηματίζεται ὑπὸ τοῦ λιμένος Κομάρου, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ λιμένος Βαθέως μετ' ἀξιομνημονεύτων ἐρειπίων, ἅτινα περιγράφει ὁ Λήκ (Leake, Northern Greece vol. I. p. 185 seq.) καὶ ὁ Wolf (Journal of Geographie Coc vol. III, p. 92, seq). Ἡ Νικόπολις λοιπὸν πόλις τῆς Ἠπείρου ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου κατὰ τὴν ΝΔ ἄκραν ἐκείνης ἐναντι τοῦ ἐν Ἀκρυνκίᾳ Ἀκτίου ἀκρωτηρίου ἐκτίσθη ἔτει 34 π. Χ. ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου πρὸς ἐπιλάμπρυντιν καὶ μνήμην τῆς νίκης, ἣν αὐτόθι ἤρατο κατὰ τοῦ Ἀντωνίου. Καὶ τὸ μὲν ἔσχατον ἔχρον τοῦ ἡπειρωτικοῦ Ἀκτίου κατέχεττι νῦν ὑπὸ τῆς πόλεως Πρεβέζης, ἡ δὲ Νικόπολις κεῖται 3 μίλια πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως ἐκείνης ἐπὶ χηχμαλοῦ ἰσθμοῦ χωρίζοντος τὸ Ἴόνιον πέλαγος τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου. Ἐπὶ τοῦ ἰσθμοῦ αὐτοῦ ἦτο ἐστρατοπεδευμένος ὁ Αὐγουστος πρὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης. Ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ σκηνὴ ἦτο ἐμπεπηγμένη ἐπὶ ὑψώματος εὐθὺς ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ, ὁπόθεν ἠδύνετο νὰ βλέπῃ ἀμρότερα τὴν τε ἐκτὸς πρὸς τοὺς Πάξους θάλασσαν καὶ τὸν ἀμπρακικὸν κόλπον ἐξ ἑαυτοῦ καὶ τὰ πρὸς τὴν Νικόπολιν μέρη. Ἐνίσχυσε δὲ τὸ στρατόπεδον καὶ ἤνωσεν αὐτὸ δι' ὀχυρώματος πρὸς τὸν ἐξω λιμένα τὸν καλούμενον Κόμαρον (Δίων. Κάσσ. I. 12). Μετὰ τὴν μάχην περιφράξας διὰ λίθων τὴν τοποθεσίαν, ἐν ᾗ εἶχε στηθῇ ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ σκηνή, ἐκόσμησεν αὐτὴν διὰ νυκτικῶν τροπικῶν καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ αὐτῷ ὠκοδομήσατο ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἀνοικτὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἰδ. Δίων. Κάσσ. ἐνθ. ἀνωτέρω. Κατὰ δὲ τὸν Σουετώνιον (ἐν Αὐγ. βίῳ I 6) ἀνέθηκε τὴν θέσιν ταύτην τῷ Ποσειδῶνι καὶ τῷ Ἄρει. Ἡ πόλις συνωκίσθη ὑπὸ κατοίκων εἰλημμένων ἐκ τῆς Ἀμπρακίας, τοῦ Ἀνακτορίου, τοῦ Θουρίου τοῦ Ἀμριλοχικοῦ Ἀργους καὶ τῆς Καλυδῶνος (πρὸλ. Δίων. Κάσσ. ἐνθ. ἀνωτ. Σουετών. ἐν Αὐγούστου βίῳ 12, Στράβωνα X, 324 καὶ 325 καὶ Παυσαν. 23, 3—7, 18, 8—10, 34. 4). Ὁ δὲ Αὐγουστος ἰδρύσεν ἐν Νικοπόλει πενταετὴ πανήγυριν καλουμένην Ἀκτία εἰς μνήμην τῆς ἰδίας νίκης· ἡ πανήγυρις αὕτη ἀφιερῶθη τῷ Ἀπόλλωνι καὶ ἐτελεῖτο μετὰ μουσικῶν καὶ γυμνικῶν ἀγῶνων, ἵπποδρομιῶν καὶ ναυμαχιῶν. Πιθκνῶς ἦτο αὕτη ἀνανέωσις ἀρχαίας ἐορτῆς. διότι αὐτόθι ὑπῆρχεν ἀρχαῖος τοῦ Ἀπόλλωνος ναὸς ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκτίου, οὗ μέμνηται ὁ Θουκυδίδης Α'. (ἐπεὶ δ' ἐγένοντο ἐν Ἀκτίῳ τῆς Ἀνακτορίας γῆς, οἱ δὲ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐστίν, ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ Ἀμπρακικοῦ κόλπου) καὶ ἐμεγέθυεν αὐτὸν ὁ Αὐγουστος. Σημειωτέον ὅτι ἡ πανήγυρις ἐκλήρύθη ὑπὸ τοῦ Αὐ-

γούστου ὡς ἱερὸς ἀγών, δι' ὃ καὶ ἐξισώθη πρὸς τοὺς τέσσαρας μεγάλους ἑλληνικοὺς ἀγῶνας, ἐτέθη δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν Λακεδαιμονίων **Β'. Δίωνα Κάτσιον Συετώνιον καὶ Στράβωνα** ἐνθ' ἀνωτέρω· ὁ Αὐγούστου ἐγένετο ὁ πρωτουργὸς ὅπως προσληφθῇ καὶ ἡ Νικόπολις εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον πρὸ Πυθων. X, 38, 3 καὶ γαίνη ἀποικία ρωμαϊκὴ (colonia romana) πρὸ Πλίνιον IV 1. σ. 2 καὶ Τακίτου Χρονικὰ V. 10. Χριστιανικὴ ἐκκλησίᾳ φαίνεται ὅτι ἐθεμελιώθη ἐν Νικοπόλει ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ἐπειδὴ αὗτος χρονολογεῖ τὴν τελευταίαν πρὸς **Τίτον** ἐπιστολὴν ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας, ἣτις ἦτο πιθανώτατα ἡ ἀποικία τοῦ Αὐγούστου, οὐχὶ δὲ ἡ ἐν Θράκῃ πόλις, ὥς τινες υπέλαβον. Ἡ Νικόπολις διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν οὖσα τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἡ πρωτεύουσα πόλις, ἣτις ὁμῶς εἶχε παρακμάσει ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐπειδὴ εὐρίσκομεν τὸν ἡγεμόνα τοῦτον ἀνακαίνισαντα τὴν τε πόλιν καὶ τοὺς ἀγῶνας (ἰδ. Μήμερτιν. Ἰουλιαν. 9.) Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος λεηλατηθεῖσα ὑπὸ τῶν Γότθων (Προκοπ. πολ. λεμ. Γοτθικ. Δ'. 22) ἀνιδρῖθη πάλιν ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ καὶ ὑπῆρξε μέχρι τῆς ἑκτῆς ἑκατονταετηρίδος ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἡπείρου (ἰδ. Ἱεροκλ. σ. 651 ἐκδ. Wessel). Ἐν δὲ τῷ μεσαιῶνι ἡ Νικόπολις περιῆλθεν εἰς ἀσημότητα καὶ ἡ κωμόπολις Πρέβεζα ἐκτίσθη ἐπὶ τῆς ἐσχατιᾶς τοῦ ἀκρωτηρίου. Τέλος ἀπερροφήθησαν πάντες οἱ κάτοικοι αὐτῆς καὶ ἀναμφισβήτητως καθάπερ ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι κατεσκευάσθη ἐκ τῶν ἐρείπειων τῆς ἀρχαίας πόλεως. Κατὰ δὲ τὴν ἐν τῷ Ἰουλίῳ (π. 3.) ἐπίσκεψιν ὅπως ἐξ αὐτοψίας γνωρίσωμεν τὰ τῆς Νικοπόλεως, ἀνέγνωμεν ἐν τῷ ρωμαϊκῷ φρουρίῳ αὐτῆς ἐπ' ἀρχτον ἐπὶ λίθου ἐντετειχισμένου τὴν δε τὴν ἐπιγραφὴν, πιθανῶς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς: **Τῇ φελτάτῃ μητρὶ Αἰλίας.**

Ἐπ' ἱστῆς ὑπάρχει ἄλλη ἐπιγραφὴ ἔξωθεν τοῦ φρουρίου ἐπὶ λίθου ἡρωτικοῦ, ἐντετειχισμένου καὶ τούτου ἐπὶ προμαχώνος τῷ ἐξερχομένῳ ἐπὶ δεξιᾷ, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀποκεκρουσμένη, ὥστε ἀποδίδει δυσανάγνωστος καὶ διὰ τὸ εἶναι τὸν λίθον ἀνετραμμένον. Εὐρίσκομεθα ἤδη ἐν τῇ πύλῃ τοῦ φρουρίου, ἐνθ' ὀλίγον πρὸς δυσμὰς ἀπαντῶμεν δύο θεάτρῳ (ὧν μνημονεύουσι καὶ οἱ περιηγηταὶ ἐν ταῖς μονογραφίαις αὐτῶν) τὸ μὲν μικρὸν ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Σκοτεινήν*, τὸ δὲ μέγα *Κελαϊκήν*. Καὶ ἐν μὲν τῇ Σκοτεινῇ ὑπάρχουσι στοαί, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ φύτις δὲν ἐχορήγησε κεκλιμένον ἐπίπεδον, ἠναγκάσθησαν ὅπως στηρίξωσι τὰ ἐδῶλια (τὰ νῦν ἔχνη) ἐπὶ στῶν. Ὡς ἐκ τῶν στῶν δὲ αὐτῶν καὶ τῶν ὑπογείων διαδρόμων ἐπωμασίῃ τὸ ἔσπερον τῶν θεάτρων *Σκοτεινή*. Μικρόν τι ἐπὶ δυσμὰς τοῦ μεγάλου θεάτρου τῆς Κελαϊφῆς ὑπάρχει τὸ στάδιον, κοινῶς *Καράβι* διὰ τὸ σχῆμα οὕτω καλούμενον καὶ ἔχον ἑκτασιν περὶ τὰ 150 μέτρα. — *Λουτρῶνες* ὑπάρχουσι δύο, εἰ καί, ὡς ἐπληροφορήθημεν, ὁ ἐπιφανὴς διφῆτωρ κ. Αἰλλίγκ ἀμφιβάλλει, διότι κατ' αὐτὸν ὁ δεύτερος λουτρῶν φαίνε-

ται μᾶλλον κάμινος· ὁ δὲ μέγας κείμενος ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἔχει ἱκανὴν ἔκτασιν καὶ κλεῖται κοινῇ *Βαγέρια*, ὡσαύτως διὰ τὸ σχῆμα. Πρὸς δὲ τὴν Κελαίφην κατευθυνόμενοι ἐπ' ἀριστερὰ ἀνευρίσκομεν ἄλλο ἐρείπιον, ὕπερ πάλιν ὥς ἐκ τοῦ σχήματος ἃ τε ἔχον ὄχετους καὶ ἐσκαμμένον ἐν ἐνιχαοῦ (διότι ἱδρυντο ἀγάλματ'α) φαίνεται· λουτρῶν. Καὶ ἄλλα πολλὰ ἡκρωτηριασμένα ὑπάρχουσι παρέχοντα τὸ ἐνδόσιμον εἰς ποικίλας εἰκοτολογίαις. Παρεκτὸς τούτου σώζεται κεφαλὴ ἀνδρὸς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐντετειχισμένη ἐν τῇ προσόψει τῆς ἐν Πρεβέζῃ οἰκίας τοῦ κ. Βελίου, ἣτις τὰ νῦν χρησιμεύει ὡς κατοικία τοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος κ. Δ. Σούντια, τοῦ εὐγενοῦς ἄμα καὶ ὑπερτίμου ἀνδρός, οὗ ὁ οἶκος δικαίως δύναται νὰ ὀνομάζῃται φιλόξενος βωμὸς τῆς νέας Νικοπόλεως. Καὶ ὡς ἐρθημεν εἰπόντες ἡ Νικόπολις ὑπῆρχε κατὰ τὸν 5. μ. Χ αἰῶνα, ἀλλ' ὅμως φαίνεται ὑπάρχουσα καὶ περὶ τὸν ΙΑ'. διότι μνημονεύονται ἔτι ἐρχιερεῖς Νικοπόλεως. Ὁ δὲ Ἀδαμάντιος ὁ Κοραῆς παραφράζει τὴν πρὸς Τίτον προμνημονευθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὧδε: Ὁ Παῦλος, λέγει, ὁπότεν πέμψω πρὸς σὲ τὸν Ἀρτεμῆν, ἢ τὸν Τυχικόν, σπούδασον νὰ ἔλθῃς πρὸς με εἰς Νικόπολιν διότι ἐκεῖ ἀπεφάσισα νὰ διαχειμῶσω (ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμᾶσαι). Ὁ μὲν Κοραῆς σχολιάζων τὸ φιλονικούμενον αὐτὸ χωρίον ἀποραίνεται « Νικόπολις τὰ νῦν Πρέβεζα » ἐν τούτοις οἱ ἐκδότῃ διαφωνοῦντες ἔχοντι γνώμης ὅτι ὁ Παῦλος ἐννοεῖ τὴν ἐν Μακεδονίᾳ Νικόπολιν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ὁ προειρημένος κ. Σούντια νομίζει ὅτι εἶναι ἡ ἐν Πρεβέζῃ, διότι κατὰ τινὰ ζωηρὰν παράδοσιν ἐν λευκάδι (ἰδιαίτερᾳ πατρίδι τοῦ κ. Σούντια) ἐκεῖ που παρὰ τοὺς μύλους, ἔξωθεν τῆς πόλεως Λευκάδος ἐστὶν ὠκοδομημένος ἐπὶ βράχου ναῖσκος τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰωάννου καὶ ἡ παράδοσις θεωρεῖ αὐτὴν κτίσμα τοῦ διδασκάλου τῶν ἐθνῶν Παύλου· ὁ δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος ναὸς ἔκειτο ἐπικριβῶς ἐπὶ τοῦ χωρίου, ὅπου ἤδη νῦν κεῖται τὸ *Kasaplı* (φρούριον τοῦ Ἀκτίου). Ἰστέον ὅτι ἐν Νικοπόλει ἐδίδαξεν ὁ Ἐπίκτητος. Ὅτε δὴλα ἤν τῷ κελεύσματι τοῦ Δομιτιανοῦ¹ ἔτει 94 μ. Χ. πάντες οἱ φιλόσοφοι ἀπηλλάχθησαν ἐκ Ρώμης, ὁ Ἐπίκτητος μεταβὰς εἰς Νικόπολιν τῆς Ἡπείρου ἐβίον αὐτόθι μέχρι τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ διετέλει διδάσκειν κατὰ τὴν πρότυπον τοῦ Σωκράτους ἐν ὑπαίθρῳ ἐν στοᾷ καὶ πλατείαις καὶ περισυγγεῖρε περὶ ἑαυτὸν ἱκανοὺς τὸν ἀριθμὸν μαθητᾶς, ἐν οἷς καὶ τὸν Ἀρριανὸν καὶ Φαβώνιον· ὁ πρῶτος τούτων μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ διδασκάλου προήγαγεν εἰς φῶς τὰς πολυβυλῆτους *Ἐπικτητοῦ διατριβὰς* ἐν ὁκτώ

1 Ὁ Τάκιτος ἐν βίῳ Ἀγρικόλα κεφ. II ἀναγράφει τὴν κατὰ τὸ ἔτος 94 μ. Χ ἀπέλασιν ἐκ Ρώμης καὶ Ἰταλίας τῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφίας ἅτε ὑπόπτων πολιτικῶς θεωρηθέντων *exsulibus insuper sapientiae professoribus atque omni bona arte in exilium acta nec quicquam honestum occurreret*. (=ἀπελαθέντων πρὸς τοὺτος τῶν τῆς σοφίας καθηγητῶν καὶ πάσης καλῆς τέχνης ἐξορισθείσης ἵνα μὴ τίποτε τίμιον εὐρίσκηται).

βιβλίοις, ὧν τέσσαρες μόνον διασώζονται (ἐκδοσίς ὑπὸ Schweighaeuser ἐν Λειψίᾳ 1799 κ. ἐ.).

Προεμνημονεύσαμεν ὅτι οἱ Νικοπολίται ἔπαινον καὶ πληρεξουσίου εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐπίσημον θέσιν κατέχοντες.¹ Ἐπίτροποι δὲ τῆς πανηγύρεως καὶ τῶν καθόλου ἐν Ἀκτίῳ τελουμένων πενταετήρων ἀγώνων ἦσαν οἱ Σπυριταῖται. Ἐν τούτοις, ἐντεῦθεν τοῦ λόγου ἀναρῆται τὸ ζήτημα πῶς ἐπαύσατο ὑπάρχουσα ἡ τοσοῦτον ὀνομαστὴ Νικόπολις; Τοῦτο ἐρμηνεύεται ἐκ τῶν συχνῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σλαύων, Βουλγάρων καὶ ἑλλων βρρείων λαῶν, ὧν ἕνεκα οἱ ἔνοικοι τῆς Νικοπόλεως ἐξήναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτήν. Ἴσως ἐπὶ τῶν Κομνηνῶν κατέλιπον τὴν πόλιν ὀλοσχερῶς, διότι τότε περὶ τὸν ΙΑ'. αἰῶνα ἐγκαθιδρύθη ἡ δεσποτεία τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τοῦς Κομνηνοῦς. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς καιροῖς ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους αὐτοῦ Ἀμπρακία ἦτο κέντρον καὶ τόπος ἀσφαλῆς. ἐνδεχόμενον οἱ κάτοικοι τῆς Νικοπόλεως νὰ μετηνάστευσαν ἐκεῖτε — Εἰσὶ τινες ἐχόμενοι γνώμη; ὅτι ἡ Νικόπολις ὑδρεύετο ἐκ τοῦ ποταμοῦ Αὐροῦ² (τοῦ περὶ τοῖς ἀρχαίοις Ἀράχθου), ὅστις ἀπέχει τῆς Νικοπόλεως 3 ὥρας, ὅπου καὶ γέφυρα σώζεται ρωμικὴ ἐκεῖ που παρὰ τοῦς λουτρῶνας καὶ τείχος παράκειται, ὃ δὲ ἐν Πρεβέζῃ ἐλλόγιμος πρόξενος τῆς Ἰταλίας δὲ εὐγενῆς ἱερότης κ. Millelign κρίνει μεταγενεστέρως ἐποχῆς. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ Νικόπολις ἔχουσα ἴδια ὕδατα δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανὸν ὅτι ὑδρεύετο ἐκ τοῦ προμνησθέντος ποταμοῦ, διότι ἔτι καὶ νῦν εἰσιν ὁρατὰ τὰ ἔχνη τοῦ ἀρχαίου ὑδρυγαγείου. Πρὸς τούτοις ἐν Νικόπολει ὑπάρχει ἰχθυοτροφεῖον κοινῇ Μάζωμα καλούμενον, ὅπερ ἦτο λιμὴν. Εἶχε δὲ ἡ Νικόπολις τρεῖς λιμένας τὸ Μάζωμα ἐπὶ τὸν ἀμπρακικὸν κόλπον, τὸν Κόμαρον πρὸς δυσμὰς τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ τρίτον τὸ Βιθὺ (ἢ Μαργαρώνα) παρὰ τὴν Πρέβεζαν ἐπίνειον κοινῶς λουτρὰ τῆς Κλεοπάτρας ἐπονομαζόμενον. Ἐπὶ δὲ τοῦ τόπου, ἐνθα διεσώθησαν ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, ὑπάρχει ἡ λεγομένη Πόρτα τοῦ Ἀράπη, ἀρχαία ρωμαϊκὴ ἐπονομασθεῖσα οὕτως ὑπὸ τῶν κατοίκων ἕτε κλειομένη διὰ καταρρακτῆς. Πρὸς τούτοις μνήμην ποιούμεθα καὶ τοῦ ἐξῆς γεγονότος ἐξαίροντος οὐ μικρὸν τὴν τιμὴν τῆς Νικοπόλεως. Αὐτόθι δὴλον ὅτι ἐγεννήθη δὲ τῇ 3ῃ Μαρτίου 179 αἰρεθεὶς πάπας Ρώμης ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Κομμόδου, ὃν ἀπεκάλουν μάλιστα τῆς Ρώμης ἕτε καὶ τὸν Νέρωνα ὑπερακοντίσαντα ταῖς κακίαις. Τὸ τέρας αὐτὸ ἄγον τὸ 32 ἔτος τῆς ἡλικίας ἐστραγγαλίσθη ἐν τῇ ὑστάτῃ νυκτὶ τοῦ 192. Ὁ δὲ πάπας Ἐλευθέριος, ἐξ οὗ ὁ λόγος ὠρμήθη, κυβερνήσας τὴν ἐκκλησίαν πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ τρεῖς καὶ εἴκοσιν ἡμέρας ὑπέστη καὶ οὗτος μαρτυρικὸν θάνατον τῇ 26ῃ Μαρτίου τοῦ εἰρημένου ἔτους καὶ ἐτάφη ἐν Οὐατικανῷ. Εἶτα ἡ

¹ Ἰδ. Παισαν. X, 38, 3.

² Εἰςδύλλοντος εἰς τὸν ἀμπρακικὸν κόλπον.

ἀγία εὐρι παρέμεινεν ἄνευ κυβερνήτου ἐπὶ πάντε ἡμέρας. Ἐπὶ τοῦ Πάπα αὐτοῦ συνέβησαν δύο πυρκαϊαὶ ἐν τῇ αἰωνίῳ πόλει, ἡ μὲν πρώτη τοῦ Καπιτωλίου, ὅπου ἐξηφηνίσθη μεγάλη βιβλιοθήκη ἐπιμελῶς κατηρτισμένη ὑπὸ ἀρχαίων ἀναριθμητῶν σοφῶν, ἡ δὲ δευτέρα ἀπετέφρωσε τὸ μέγχρον τῆς συγκλήτου, τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας καὶ ἱκνὸν μέρος τῆς πόλεως. Τῇ δὲ 31ῃ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διεδέξατο τὸν Ἐλευθέριον Βίλτωρ ὁ Α'. (υἱὸς τοῦ Φελίκη ἀφρικαννοῦ) ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Περτίνιακος πρβ. *Cronologia dei Papi da San Pietro a Pio IX di fr. Ignazio Bianco da Montepgrosso* 1865 p 29 30 — Μετὰ δὲ τὴν τιμητικὴν αὐτὴν παρέκδοσιν ὑπὲρ Νικοπόλεως, ἣτις οὐδαμῶς ἐλαχίστη ἔσται ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰουδα ἄτε καὶ πικρὴς γενομένη τοῦ Πάπα Ἐλευθερίου, ὅστις προσηγορεύεται *Consolator afflictorum*¹ διὰ τὰς περικοσμώσεις αὐτὸν ἀρετάς, ἠθέλομεν παρκαλεῖσθαι ἡδιστον φιλικὸν κατῆκον, εἰ μὴ ἐξεφράζομεν τὰς δεούσας εὐχαριστίας πρὸς τὸν εὐπαιδευτον διδάσκαλον τοῦ ἐν Πρεβέζῃ ἐλληνικοῦ σχολείου τῆς κοινότητος, κ. Μπαχώμην. Ὁ διδάσκαλος οὗτος πρὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπισκέψεως τῆς Νικοπόλεως φιλοξένως ἐχειρχώγησεν ἡμᾶς εἰς τὰ ἄξια λόγου ἐρεῖπια αὐτῆς. Ποντιαὶ αὖρ καλυκεροῦ ζεφύρου παρεῖχεν ἀνψυχὴν, οὐδὲν νέφος αἰωρούμενον εἰς τὸν κυανοῦ οὐρανὸν προηπέιλε· τὴν αἰθρίαν καὶ ἡ γλαυκὴ θάλασσα ἐκατέρωθεν τοῦ τε ἰονίου πελάγους καὶ τοῦ ἀμπρακικοῦ κόλπου ἐξηπλοῦτο γαλήνιος. Ἀμπερὸς ἡλίου κύκλος ἐχρύτιζε τοὺς περὰ τὴν Πρέβεζαν καλλιπρεπεῖς λόφους καὶ τὴν ἔξωθεν αὐτῆς πεδιάδα, ὅτε ὑπὸ τὴν συνοδίαν τοῦ θεοῦποντος τοῦ ἐλληνικοῦ προξενείου ἐφιππῶν κατηυθυνόμεθα εἰς τὴν ὄντως ζηλωτὴν κόρην τοῦ πατρὸς τῆς πατρίδος Νικόπολιν.² Καὶ ὅτῳ ἐν τῇ βραχείᾳ ἡμῶν ἐκδρομῇ ἀπευθαυμάζομεν τὴν φυσικὴν καλλονὴν, τοσούτῳ μετὰ λύπης ἐθεώμεθα τὸ πλεῖστον χωρίον τοῦ πρὸς τὴν Νικόπολιν πεδίου ὅλως ἀκαλλιεργητον, ὅπερ ἡδύνατο νὰ χρησιμεύῃ εἰς δένδροφυτεῖαν, ἀμπελοφυτεῖαν καὶ σπόριον γῆν καλὸν φυταλιῆς καὶ ἀρούρης κατὰ τὸν ποιητὴν.⁴ Μετὰ δὲ τὴν εἰς Πρέβεζαν ἐπείκονον ἀνέμενεν ἡμᾶς ἀξιομνημόνευτον προάριστον διὰ τε τὰ παντοδαπὰ ἐδέσματα καὶ τὸν μελίφρονος σικελικὸν οἶνον παρὰ τῷ γερπρῷ ἐφημερίῳ τῆς ἐν Πρεβέζῃ καθολικῆς ἐκκλησίας κ. Βορθεντούρα ὃν κατ' ἀγαθὴν συντυχίαν ἐγνωρίσαμεν διὰ τοῦ ἐν Λευκάδι ἱεραποστόλου τοῦ αὐτόθι καθολικοῦ ναοῦ, τοῦ ἐριτίμου ἡμῶν φίλου πατρὸς Αἰνίου. Ὁ ἀγαστὸς λοιπὸν Λευίτης Βορθεντούρας ξαναγῆτας ἡμᾶς διήμερον ἐν τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ παρέσχεον αὐθις πεῖραν τῆς χαρακτηριστικῆς αὐτὸν φιλοφροσύνης. Εἶτα περὶ τὴν δεῖλιν ἐπεσκέφθημεν τὸν ἐκ παλαιοῦ χρόνου γινώριμον ἡμῶν, τὸν

¹ Παρήγορος τῶν δυστυχούντων.

² Ὁ Αὐγουστος ὡς δὴ ἀρίγνωτον ἱππωνομάσθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων *pater patriae* (πατὴρ τῆς πατρίδος).

³ 18. Ὀμήρου Ἰλιάδ. Ζ. σ. 495.

ἐνδοξότατον πρώην ἡγεμόνα τῆς Σάμου κ. Γεώργιον Κονεμένον τὸν ἀγαθῇ μοίρᾳ τὰς διικτριὰς ποιούμενον ἐν τῇ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς Πρεβέζης ἀπεχούτῃ ἐπιθαλασσίῳ ἐαρινῇ ἐπαύλει,¹ ἣτις δεσπόζουσα τῶν περικειμένων λόφων, τοῦ λιμένος, τῆς πόλεως καὶ ἀντιτείνουσα πρὸς τε τὸ ἱστορικὸν Ἄκτιον καὶ τὸν ἀμπρακικὸν κόλπον, ἀναμιμνήσκει τὰ θερινὰ ἐκεῖνα ἐνδιξιτήματα τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας καὶ πάσαι καὶ νῦν ἔτι. Παρὰ δὲ τὴν γραρικὴν τοποθεσίαν τῆς ἐπαύλεως τοῦ σεβαστοῦ πρεσβύτου κ. Κονεμένου, ἣν ἐξωραΐζει καὶ ἡ κομφοτάτῃ αὐτοῦ οἰκίᾳ μετὰ τοῦ ἐπιτερπεστάτου παραδείτου, κόσμος ἄλλος καταγλαΐζει τὸ κονεμένειον μέγαρον, ἡ σεβαστὴ δέσποινα καὶ αἱ μουσοτραφεῖς δεσποινίδες αἱ ἤδη νῦν διατελοῦσαι ἐν τῇ μυροδόλῳ τῆς νεότητος λειμῶνι καὶ ἀξιοθεῖσαι ἐπιμελελημένης ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως. Κατ' ἐξοχὴν δὲ ἡ πρώτη θυγάτηρ ἡ δεσποινὶς Μιρίκκ, ἥς τὸ παράστημα καὶ οἱ μέλανες ὀφθαλμοὶ τεκμηριοῦσι τοὺς γνησίους τύπους τῆς ἑλληνικῆς καλλονῆς, εὐμοιρήσασα διαπαιδᾶγωγῆσεως ἐν τινὶ τῶν ἐν Βερολίνῳ ὀνομαστῶν παρθενγωγείων διζλέγεται μετὰ γλαφυρότητος καὶ εὐχερείας μεγάλῃς τὴν γερμανικὴν καὶ ἀπομνημονεύει ἐκλεκτοὺς στίχους τῶν μεγάλων ποιητῶν τοῦ γερμανικοῦ Περνασσοῦ. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ παρκακάμψαντες τὸ περιώνυμον Ἄκτιον καὶ ἐπαναπλεύσαντες εἰς Λευκάδα² ἀπεκομίσαμεν εὐφρόσυτον τὴν ἐντύπωσιν τῆς πρώτης ἐν ταῖς σχολικαῖς διακοπαῖς ἐκδρομῆς ἡμῶν.

¹ Ἐν Λευκάδι, κατὰ Δειλέρειον, 1884.

Ν. Περτῆς γυμνασιάρχης

ΣΥΜΜΙΚΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΕΡΓΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΝ ΑΓΝΩΣΤΟΝ ΝΟΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ὁ Ἰερώνυμος Ἰουστινιάνης¹ ἀναφέρει ὅτι καθ' ἃ βεβαιοὶ ὁ Ἀνδρέας Thevet εἶδε κυκλοφοροῦντα ἐν Αἰγύπτῳ νομίσματα τῆς Χίου ἐν οἷς ἦσαν ἀπεικονισμένα ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ ἡμισυ δράκοντος καὶ ὠραία κεφαλὴ κόρης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς MONETA MACRI CHIO, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὠραιότητι κεφαλὴ μετ' ἐπιγραφῆς ἀποδεικνυούσης ὅτι ἦτο ὁ βασιλεὺς Δράκων, ὅστις ἐνυμφεύθη τὴν Εὐμορφίαν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Σκληρίωνος.

Ὁ Promis² ἐραυζόμενος ἐκ τοῦ Βλαστοῦ τὰ περὶ τοῦ νομίσματος

¹ Ἐπίστην Παθόα.

² Τῇ 16ῃ Ἰουλίου 1884.

³ Jerome Justinian, La description et histoire de l'isle de Schios ou Chios. Paris, 1606, σελ. 123. Βλ. καὶ Βλαστοῦ, Χιακὰ, Τόμ. Β', σελ. 45.

⁴ Promis, La zecca di Scio durante il dominio dei Genovesi, σελ. 61.

τούτου κρίνει ἐκ τῆς περιγραφῆς ὅτι ὁ γράψας ταῦτα ἠγνόει τὴν νομισματικὴν τοῦ μεσαιῶνος καὶ συμπεραίνει ὅτι πιθανῶς τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα εἶναι ἐν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ πρὸ πάντων γερμανικῶν ἐφ' ὧν γέγραπται *Moneta marchio* ἀντὶ *marchionis* ἢ *marchionum* καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἐφαρμμένη ἡ πρώτη συλλαβὴ ἔμεινε τὸ τελικὸν *CHIO* ἐξ οὗ ὁ συγγραφεὺς ἄνευ κριτικῆς ἀπέδωκεν εἰς ἓνα ἄρχοντα τοῦ ἰδίου ἔθνους. Ἀλλὰ τὸ ἀμφισβητούμενον ὑπὸ τοῦ *Promis* νόμισμα ἀνεκάλυψα τῷ 1878 ὑπάρχον ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Περσιῶν εἶναι δὲ ὡραιοτάτης τέχνης καὶ ἀκριβῶς ἀπαράλλακτον ὡς περιγράφει αὐτὸ ὁ Ἰουστινιάνης. Ἰδοὺ δὲ τοῦ μοναδικοῦ τούτου νομίσματος πεπρατῆται ὧδε τὸ ἀπεικόνισμα καὶ τὴν περιγραφὴν.

. ΜΟΝΕΤΗ ΜΗΕΡΙ ΣΗΙΟ   Τὸ πεδίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη διὰ καθέτου γραμμῆς καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ διαμερίσματος ἡμισυ θηλασίου δράκοντος ἐστραμμένου πρὸς τὰ ἄνω, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ διαμερίσματος νεανίας ἵσταμένη πρὸς τ' ἀριστερά.

Ὅπισθεν. DRHGO. R (X. ΗΡΜΕΝ. ΗΓΗΡΙ. Νεανίας ἀνωπὸς ἵσταμένη ἔχουσα τοὺς βραχίονας προτεταμένους.

*Ἀργυρὸς Ζυγίζει γραμμάρια 14,25.

Ἰὸ γριψῶδες τοῦτο νόμισμα κοπὲν ἐν τῷ νομισματοκοπείῳ τῆς Χίου κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰουστινιανῶν διὰ νὰ κυκλοφορῇ πιθανῶς ἐν Αἰγύπτῳ στηρίζεται ἐπὶ τινος μυθικῆς παρὰδόσεως, περὶ ἧς ὁ Βλαστὸς γράφει τὰ ἐξῆς-

Ἄῃ Εὐμορφία αὕτη εἶναι ἡ πολύμορος Κόρη, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἡ λεγομένη Γέφυρα τῆς Κόρης, καὶ ὁ παρὰ τὸ ὄρος Αἶπος κείμενος καὶ τὴν σήμερον ἔτι σωζόμενος (ἐξ ὧν μόνον εἶναι ὁ αὐτὸς) παρὰ τὸν ποταμὸν Βαργάσι Πύργος τῆς Κόρης. Περὶ ταύτης τῆς Εὐμορφίας διηγεῖται ὁ Ἱερώνυμος τὴν ἐφεξῆς ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν στηριζομένην ἴσως εἰς τινὰ παλαιὰν ἀγνωστον παρὰδοσιν νομίζομεν κατὰ τὰ πλεῖστα μάλλον ὡς μῦθον καὶ διὰ τὸ ἀλλόκοτον τῶν ἀναφερομένων πραγμάτων καὶ ὀνομάτων, καὶ διότι δὲν ἀναφέρει τὴν πηγὴν ὅθεν τὴν παρέλαβε, καὶ διότι τέλος κανεὶς ἄλλος συγγραφεὺς δὲν ἀναφέρει τοιαύτην ἱστορίαν.

Ἐκατὸν ἔτη (λέγει) πρὸ τῶν Τρωϊκῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Χίου Σκληρίων ἠθέλησε νὰ συμβουλευθῇ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν διὰ νὰ μάθῃ ποῖον ἡθέλεν εἶναι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ ἀρπάσωσι τὴν θυγατέρα του, ἥτις ἦτο ὠραιοτάτη καὶ πολλὰ νέκ καὶ εἶχεν ἐρπυστὰς τὸν Δράκοντα βασιλέα τῆς Ἀρμενίας, τὸν Ἀγαπητὸν τύρηνον τῆς Δωρίδος (!) καὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Γαρσοῦ Ἀναστηνίωνα (!) τὴν ἐκλείσεν εἰς πύργον καὶ ἔβηλε φύλακας νὰ τὴν φυλάττωσι μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του Ὁ Δράκων ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Χίου ἔστειλε πρέσβεις πρὸς τὸν Σκληρίωνα ζητῶν εἰς γάμον τὴν Εὐμορφίαν· ὁ δὲ φοβούμενος τὴν ἔχθραν τῶν ἄλλων θύω ἀντεραστῶν τῆς θυγατρὸς του, τὸν ἀπεκρίθη ὅτι εἶχε σκοπὸν νὰ ὑπάργῃ νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον καὶ τὸν παρεκάλει νὰ προσημείνῃ τὴν ἀπόκρισιν μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του. Τότε ὁ Δράκων ἔστειλε τὸν στρατὸν του καὶ ἐπερικύκλωσε τὴν Χίον ἔχων δόμοφρονας καὶ τοὺς κατοίκους. Ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ δύο ἄλλοι ἀντερασταὶ ἔστειλαν τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τοῦ Δράκοντος, οἱ Χῖοι φοβηθέντες τὸν ὄλεθρον τῆς πατρίδος των παρεκάλεσαν τὸν βασιλέα των στείλαντες πρέσβεις νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν θυγατέρα του ἐκ τοῦ πύργου καὶ νὰ τὴν δώσῃ εἰς γάμον εἰς ὃν τινα ἤθελε προτιμήσῃ. Ὁ Σκληρίων τοὺς παρεκάλει νὰ ἀναγνωρίσωσι βεβίησαν τὴν Εὐμορφίαν καὶ νὰ τὴν ὑπανδρεύσωσι μὲ ἓνα ἐκ τῶν τριῶν μνηστέρων. Τοιοῦτοτρόπως τὴν ἐνυμφεύθη ὁ Δράκων καὶ ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Χίου· ὁ δὲ Σκληρίων ἐκλείσθη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος νὰ περάσῃ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ζωῆς του καὶ ἐκεῖ ἀπέθανον. Εἰς ταῦτα προσθέτει ὁ Ἱερώνυμος, ὅτι διὰ τὴν ἐκ τῆς Χίου ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἐπετεκέφθη τὸν ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος τάφρον τοῦ Σκληρίωνος καὶ παρεκάλει τὸν ἱερέα νὰ τὸν χάριτῃ τὰ ὅπλα του, τὰ ὁποῖα καὶ ἔλαβε.* »

Παῦλος Λάμπρος

Αἱ νομισματικαὶ συλλογαὶ Ἀθηνῶν. — Ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῆς *νομισματικῆς ἐπιθεωρήσεως* τῶν Παρισίων ὁ κ. Ἀρθούρος Ἐγγελ δημοσιεύει σημειώσεις περὶ τῶν νομισματικῶν συλλογῶν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐθεωρήσαμεν ἀρκετὰ περίεργον καὶ ἐνδιαφέρον τὸ θέμα ὥστε νὰ παραθέσωμεν ἐνταῦθα σύντομον τοῦ ἀρθροῦ περίληψιν.

Αἱ ἐν Ἀθήναις συλλογαὶ νομισμάτων ἀνέρχονται κατὰ τὸν κ. Ἐγγελ εἰς δεκαεῖς καὶ εἶναι αἱ ἑξῆς: Ἡ τοῦ ἐθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου, ἡ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ συλλογὴ τοῦ κ. Ἰωάννου Δημητρίου, ἡ συλλογὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἡ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Σούτσου, ἡ τοῦ κ. Ἀλε-

* Βλαστοῦ, Χιανέ, τόμ. Β', σελ. 45.

ξάνδρου Μελετοπούλου (έν Πειραιεῖ), ἡ τοῦ κ. Π. Λάμπρου, ἡ τοῦ κ. Κ. Βούχερερ (έν Πειραιεῖ), ἡ τοῦ κ. Ἐρρίκου Σχλίεμν, ἡ τοῦ κ. Μ. Μελα, ἡ τῆς Κυρίας Ἑλένης Ν. Μκυροκορδάτου, ἡ τοῦ κ. Θεοδ. Χελδράιχ, ἡ τοῦ κ. Α. Ρουστοπούλου, ἡ τοῦ κ. Χερ. Τρικούπη, ἡ τοῦ κ. Μαρτέλ Δυβοά μέλους τῆς γαλλικῆς σχολῆς, ἡ τοῦ κ. Α. Βερέττα, ἡ τοῦ κ. Οὐλ. Κετ-λερ διευθυντοῦ τοῦ Γερμανικοῦ Ἰνστιτούτου.

Περὶ ἐπὶ τῶν συλλογῶν τούτων δ κ. Ἐγγελ συντομώτατον ποιεῖται λόγον ἢ γενικὸν περὶ τῶν περιεχομένων ἐν αὐταῖς. Μικρότερον δὲ ποιεῖται περὶ τῶν ἐξῆς, ἀναφέρων καὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐν αὐταῖς νομισμάτων.

Τὸ ἔθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ἰδρύθη τὸ πρῶτον τῷ 1829 καὶ ἡ ἐπιμέλεια αὐτοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀνδρέαν Μουστοξύδη. Τῷ 1833 ἐκλήθη εἰς διευθύνσιν αὐτοῦ ἐκ Δανίας ὁ νομισματολόγος Γκίδε, διάδοχος δ' αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας Λουδ. Ρόσς. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ρόσς τὸ Νομισματικὸν Μουσεῖον ἔσχεν ὡς διευθυντὰς τὸν Γεννάδιον καὶ τὸν Πιττάκην. Τῷ 1843 μετεκομίσθη εἰς τὸ Πνευματικόν ὡς παράρτημα τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ ἐπιβλέπετο ὑπὸ τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης Γεωργίου Κοζάκη Τυπάλδου. Ἀπὸ τοῦ 1856 ὁμοῦς ἀπέκτησεν ἴδιον νομισματογνῶμονα τοῦ κ. Ἀχιλλέα Ποστολάκα τὸν καὶ ἤδη μετὰ ζήλου διευθύνοντα αὐτὸ καὶ εἰς ὃν κυρίως καὶ ὀφείλεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ἀνάπτυξις. Τὸ Ἐθνικὸν Νομισματικὸν Μουσεῖον ἐποιήσατο τρεῖς δημοσιεύσεις· τὸ α' μέρος τοῦ Γενικοῦ Καταλόγου, τὸν κατάλογον τῶν νομισμάτων τῶν Ἰονίων νήσων τῆς συλλογῆς Π. Λάμπρου, καὶ τὴν σύνοψιν τῶν ἐν τῷ Νομισματικῷ Μουσείῳ περιεχομένων νομισμάτων, ἐκ τῶν ἐξαγομένων δὲ τῶν δημοσιεύσεων τούτων βραβεύμενος παρέχει δ κ. Ἐγγελ πληροφορίας, αἵτινες εἶναι γνωσταὶ εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον Ἑλληνα ἀναγνώπτην.

Ἡ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ συλλογὴ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου περιέχει ἀποκλειστικῶς νομίσματα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, εἶναι δὲ πλουσιωτάτη καὶ ἐδωρήθη τῷ ἔθνει ὑπὸ τοῦ γενναίου κατόχου μετὰ τῆς Αἰγυπτιολογικῆς αὐτοῦ συλλογῆς. Ἡ συλλογὴ τοῦ Ἰωάννου Δημητρίου ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους ἐν Παρίσις ὑπὸ τοῦ κ. Φεωρδάν τῷ 1873. Ἡ δὲ ὁμοῦς πολλῶν ἔκτοτε γενομένων προσθηκῶν νέα προετοιμάζεται τῶν νομισμάτων τῆς συλλογῆς ἔκδοσις.

Ἡ νομισματικὴ συλλογὴ τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἡ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ κατατεθειμένη δὲν ἐσχηματίσθη συστηματικῶς οὐδ' εἶναι κατατεταγμένη, περιέχει δὲ τὰ νομίσματα τὰ ἐκάστοτε ἀνευρεθέντα εἰς τὰς διαφόρους ἀνσκαφὰς τῆς Ἑταιρίας, ὧν πολλὰ εἶναι ἀξία λόγου καὶ τινα μοναδικά. Ἐξέχει ἰδίᾳ σειρά μολυβδίνων κερματίων καὶ ἡ κατὰ τὰς ἀνσκαφὰς τοῦ Διπύλου ἀνευρεθεῖσα σειρά Ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων.

Ἡ συλλογὴ τοῦ ἐν Πειραιεὶ κ. Ἀλεξάνδρου Μελετοπούλου εἶναι ἀρκετὰ πλουτίς καὶ περιλαμβάνει ἐν γένει πάσας τὰς νομισματικὰς σειράς. Ἐγένετο δὲ γνωστὴ εἰς τὸ ἐλληνικὸν δημόσιον διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ καταλόγου αὐτῆς, ὃν ὁμῶς ἐκ τῶν γραφομένων φαίνεται ἀγνοῶν ὁ κ. Ἐγγελ.

Ἡ νομισματικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Π. Αἰμπρου ἐκτὸς πολλῶν καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν καὶ ρωμικῶν νομισμάτων περιλαμβάνει τρεῖς σημαντικὰς καὶ μοναδικὰς ὡς λέγει ὁ κ. Ἐγγελ σειράς· αὗται δ' εἰναι: α) πληρεστάτη σειρὰ τῶν χαλκιδῶν Ἀθηναϊκῶν συμβόλων τῶν φερόντων ἀφ' ἐνὸς μὲν κεφαλῇ Ἀθηνᾶς ἢ λέοντος, καὶ ἀπ' ἐτέρου γράμματα τοῦ ἀλφειοῦ β) ἡ πλουσιωτάτη σειρὰ τῶν ἐν Ἀνατολῇ ὑπὸ τῶν σταυροφόρων καὶ ἄλλων Ἀκτινῶν ἡγεμόνων κοπέντων νομισμάτων ἀπὸ τῆς διαμερίσεως τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους· γ) ἡ σειρὰ τῶν νομισμάτων τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Ἡ τῆς κυρίας Ελένης Ν. Μυροκορδίου νομισματικὴ συλλογὴ περιλαμβάνει 2300 νομίσματα καὶ ἐνέχει ἱκανὰ ἄξια λόγου μετὰ τῶν ὁποίων διακρίνεται ὡραία Ἀθηναϊκὴ σειρὰ.

Ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Θεοδ. Χέλδραχ σύγκειται κυρίως ἐκ νομισμάτων Ἀθηναικῶν καὶ εἶναι ἀρκετὰ πλουτίς. Ἐλέχει δὲ τινὰ τετράδραχμα τῶν ἀρχόντων ἀνέκδοτα καὶ τινὰ ἄλλα ἱκανῶς σπάνια.

Ἡ τοῦ κ. Καίλερ νομισματικὴ συλλογὴ περιλαμβάνει κυρίως νομίσματα τῆς Ἀττικῆς περιέχει δὲ πολλὰ σπάνια καὶ ἀνέκδοτα καὶ ἐν γένει εἶναι ἐσηματισμένη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς.

Ἡ τοῦ κ. Ἀλεξ. Σούτζου τέλος συλλογὴ περιλαμβάνει τὰς ἀρχαίας πόλεις. Ἐκ τῶν νομισμάτων τούτων πεντήκοντα καὶ ἐν ἀνέκδοτα ἐδημοσίευσεν ὁ πατήρ τοῦ κ. Σούτζου ἐν τῇ Νομισματικῇ Ἐπιθεωρήσει τῶν Παρισίων τῷ 1870.

Τοιαῦται αἱ ἐν Ἀθήναις ὑπάρχοντι νομισματικαὶ συλλογαί.

Γερμανικὴ Σχολή.— Ἀπὸ τῆς 10^{ης} Δεκεμβρίου (v) τῆς ἐπετείου τοῦ Βίγκελμαν ὁπότε ἐπανελήθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Σχολῆς κατὰ τοὺς δύο μῆνας Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον πέντε συνεδρία συνεκροτήθησαν ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

Κατὰ τὴν πρώτην τούτων ὁ κ. Καίλερ ὠμίλησε περὶ τῆς παλαιότητος σχέσεως τῶν Αἰγυπτίων πρὸς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα καὶ τοὺς ἐλληνικοὺς μύθους. Ὁ κ. Δεϊρπελδ ὠμίλησε περὶ τῆς οἰκοδομικῆς τῶν πρώτων ἐλληνικῶν θεάτρων· ὁ δὲ κ. Δόλλιγγ περὶ τῆς τοπογραφίας τῆς Δωρίδος.

Ἐν τῇ β' συνεδρίᾳ ὁ κ. Βὸν ὠμίλησε περὶ τῶν ἐξαγομένων τῶν τελευταίων ἀνασκαφῶν ἐν Περγάμῳ. Ὁ κ. Καίλερ ἀνεκοίνωσεν ὑπόμνημα τοῦ

κ. Ι. Χ. Αρχαίτη περὶ τινος σφραγίδος, ὃ δὲ κ. Μάρξ ὠμίλησε περὶ δύο ἀγγείων ἐκ Poggio—Sommavilla.

Κατὰ τὴν ἀμέσως ἐπομένην συνεδρίαν ὁ κ. Δαίρπελδ ὠμίλησε περὶ τῶν Προπυλαίων, ὃ κ. Δύμλερ περὶ τινων ἀγγείων ἐκ Caere, καὶ ὁ κ. Φαβρίκιος περὶ τοῦ ἐν Ἰδῇ Ἀντρου τοῦ Διός.

Ἐν τῇ δ' συνεδρίᾳ ὁ μὲν κ. Καίλερ ὠμίλησε περὶ δύο ἀττικῶν νεκρικῶν ἀναγρφῶν, ὃ κ. Κυριακὸς Μυλωνᾶς περὶ τινων νεωττὶ ἀνευρεθεισῶν ἐπιγραφῶν καὶ ὁ κ. Λόλλιγγ περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Ἀλοννήσου.

Κατὰ δὲ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν ὁ μὲν κ. Καίλερ ὠμίλησε περὶ ἀττικῶν ὄρων, ὃ δὲ κ. Λόλλιγγ περὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ Δωτίου πεδίου.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1888

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα μόνον δύο ἐγένοντο ἀναγνώσματα :

Ὁ κ. Ο. Ίκωνίδης, τμητικὸν μέλος ὠμίλησε περὶ τῆς πολιτείας τοῦ Πλάτωνος.

Ὁ αὐτὸς ἀνέγνω ἀποσπάσματα ἐμμέτρου αὐτοῦ μεταφράσεως τοῦ *Δὸν Ζουάν*.

Ἡ Κυρία Αἰκατερίνη Ληττακρίδου ἀπεπεράτωσε τὰς διαλέξεις αὐτῆς πρὸς πρακτικὴν ἀνάπτυξιν τῶν δύο περὶ *Φροσελιανοῦ* συστήματος ὁμιλιῶν αὐτῆς.

Τὴν 12 Ἰανουαρίου ἐγένετο ὁ εὐεργετικὸς χορὸς ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων ὑπὸ τὴν εὐγενῆ προστασίαν τῶν Κυριῶν Ρόζας Σ. Βαλαωρίτου, Ἰφιγενείας Α. Συγγροῦ, Πηνελόπης Β. Κεχαγιά καὶ Σοφίας Β. Σχλίσμαν. Ὁ χορὸς ἐγένετο ζωνόροτος ἢ δ' ἐξ αὐτοῦ εἰσπραξίς ἀνηλθεν εἰς δρ. 3878

Ἐν τῇ θεάτρῳ Ἑρμοπολέως ἐδόθη εὐεργετικὴ παράστασις ὑπὲρ τῆς αὐτόθι σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων τοῦ Συλλόγου ἀποκομίσασα περὶ τὰς χιλίας δραχμὰς εἰς τὸ ταμεῖον τῆς σχολῆς.

Ἐλήφθησαν αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐξελεγκτικῶν ἐπιτροπῶν τῶν ἐπαρχιακῶν σχολῶν τῶν ἀπόρων παίδων.

Ὁ κ. Δ. Μάλλιος προσήνεγκε 50 δραχμὰς ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀθήναις σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, ὃ δ' ἐν Ἀθήναις σύλλογος ἡ «Ἀνδρὸς» 503 ὁμοίως δρ. ὑπὲρ τῆς ἐν Φελῷ Ἀνδρου σχολῆς τοῦ Συλλόγου.

Ἀπεβίωσαν δύο ἐπίτιμα μέλη τοῦ Συλλόγου, ὁ Ἰωάννης Βοῦρος καὶ ὁ Ἀλέξιος Πάλλης. Ἀμφότεροι πολλὰς προσήνεγκον τῷ Συλλόγῳ ὑπηρεσίας.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Τμήμα νομικὸν καὶ πολιτ. ἐπιστημῶν. — Μίαν συνεκρότησε τὸ τμήμα τοῦτο συνεδρίαν καθ' ἣν ἐσκέφθη περὶ τῆς καταλληλοτέρας καὶ σκοπιμωτέρας διευθέσεως τοῦ ἐκ τῶν ἐράνων συλλεγέντος ὑπὲρ τῶν φυλακισμένων χρηματικοῦ ποσοῦ. Ἀκοῦσαν τῆς γνώμης πολλῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐκθεσάντων τὰς δυσχερεῖς αἰτίνας παρεμβάλλονται εἰς τὴν περαιτέρω τελεσφόρον ἐνέργειαν αὐτῆς πρὸς βελτίωσιν τῶν φυλακῶν, ἀπεφάτισεν, ἵνα, τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς προσόδου τῶν συλλεγέντων χρημάτων ἐκδοθῇ, κατὰ πρῶτον, βιβλίον παριστάν, ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, τὰς ἀθλιότητας τῶν φυλακῶν καὶ ἐπιχειρηθῇ πᾶν τὸ ἀπολύτως ἀνγκυκλῶν πρὸς σχετικὴν καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν βελτίωσιν αὐτῶν· ἡ ἀπόφασίς του δ' αὕτη νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν ἐγκρισιν τοῦ Συλλόγου.

Τμήμα καλῶν τεχνῶν. — Ἀπὸ τῆς συνήλθε τὸ τμήμα εἰς συνεδρίαν.

Ὁ κ. Πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι ἡ ἐπὶ τῆς ἐκθέσεως ἀνθέων καὶ φυτῶν ἐπιτροπὴ συνήλθε, διασκερθεῖσα δὲ περὶ τοῦ ζητήματος ἂν πρέπη νὰ γίνῃ ἐκθεσις κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἢ ὅχι, ἀποφκίνεται κατὰφικτικῶς, φρονούσα ὅμως ὅτι καλὸν εἶναι ἡ φετινὴ ἐκθεσις νὰ γίνῃ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἵνα περιλάβῃ καὶ ἀνθὴ ἄλλα πλὴν τὰ ἐκρινὰ καὶ καρπούς πολλούς. Τὸ τμήμα ἀποδέχεται τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀναθέτει πᾶσαν περὶ τῆς ἐκθέσεως μέριμναν εἰς ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. I I. Συλλίσση προεδρεύοντος, Γ. Δουρούτη, Γ. Ζέζου Δ. Τάτσου καὶ Γ. Δροσίνῃ γραμματέως· Μεθ' ὃ ὁ κ. Μ. Μελάς προτείνει νὰ διοργανωθῇ ὑπὸ τοῦ τμήματος μικρὰ καλλιτεχνικὴ ἐκθεσις περιλαμβάνουσα ἀποκλειστικῶς ἔργα Ἑλλήνων καλλιτεχνῶν. Τὸ τμήμα ἀποδέχεται προθύμως τὴν πρότασιν, δρίζει δὲ χρόνον πρὸς τέλει αὐτῆς τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Ἀπριλίου, καὶ ἀνατίθῃσιν εἰς πενταμελὴ ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ προέδρου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ τῶν κ. κ. Θ. Ἀννίνου, Γ. Ζέζου καὶ I. Πολέμη τὴν περὶ αὐτῆς φροντίδα.

Φιλολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν τμήμα. — Καὶ τοῦτο τὸ τμήμα συνεκρότησε τὴν τακτικὴν αὐτοῦ συνεδρίαν. Κατὰ ταύτην πρῶτος δ' κ. Ιω. Σακελλίων εἶπεν ὅτι, ὥς ἐκ τινων λόγων τεκμαίρεται, δ' ἐκ προστάγματος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου συγγράφας τὴν συνέχειαν τῆς Θεοφάνους Χρονογραφίας εἶναι ἴσως Θεόδωρος δ' Αἰθιοπίας, οὗτινος μνείαν ποιεῖται δ' Κεδρηνός, καὶ ὅτι, ὥς τελευταῖον ἐγνώσθη ἐκ τῶν ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας δημοσιευθέντων, ἦτο προσέτι δ' αὐτὸς πατρίκιος καὶ πρωταπηκρητὴς ἐν τῇ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκείνου αὐλῇ, αὐτὸς γράφας καὶ τὰς τοῦ συμβασιλεύοντος Ῥωμανοῦ τοῦ πρεσβυτέρου ἐπιστολάς πρὸς Συμεὼν τὸν ἀρχοντα Βουλγαρίας. Ὁ κ. Θ. Ν. Φιλαδελφεὺς κατόπιν ἀνέγνω ἐπιστολὴν τοῦ Νεοφύτου Βάμβας πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην περιέργον διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκφράσεως ἐν ἣ συμβουλεύει αὐτὸν νὰ μὴ ἀντιφέρηται εἰς τὴν διοίκησιν, ἀλλὰ νὰ ἐργασθῇ εἰλικρινῶς ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους. Μετὰ ταύτην ἀνέγνω ἐτέρην ἀνέκδοτον τοῦ Ἀδαμκντίου Κορκῆ πρὸς τὸν Βάμβαν, ὃν παρακαλεῖ νὰ παρκαλέσῃ τὴν ἀνέκδοτον ὕλην τοῦ λεξικοῦ του μετὰ τὸν θάνατόν του, ὃν προβλέπει προσεγγίζοντα, διότι τὴν θεωρεῖ ἀναξίαν ἐκδόσεως. Κατόπιν δ' κ. Π. Λάμπρος ἀνακοινεῖ ἀγνωστον νόμισμα τῆς Χίου, ὃπερ ἀνεκάλυψεν ἐν τῷ Μουσείῳ τῶν Παρισίων κοπὴν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς κυριαρχίας τῶν Ἰουστινιανῶν διὰ νὰ κυκλοφορῇ πιθανῶς ἐν Αἰγύπτῳ. Ὁ κ. Γ. Κρέμος ὁμιλεῖ περὶ τινος ὑπομνήματος τῆς συλλογῆς τοῦ Αἰνιᾶνος χρησίμου, διότι διαλκμῶζει πολλὰ χρησιμεύοντα εἰς ἐξακρίβωσιν τῶν συμπλοκῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν Χουρσίτ πασσᾶν, φαίνεται δὲ ὅτι συντάκτης αὐτοῦ εἶνε δ' Περρικίδης, ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ὁποίου ἐκτίθεται μέρος αὐτοῦ τοῦ ὑπομνήματος διαφόρως· εἶτα δὲ ποιεῖ λόγον περὶ ἐπιστολῆς τοῦ Γ. Αἰνιᾶνος, ἐν ἣ ἀναφέρεται ἡ χρῆσις τοῦ κοσκίνου διὰ τὰς κρυπτογραφικὰς ἐπιστολάς, καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἐθίμων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τῆς γλώσσης. Κατόπιν δ' κ. Σπυρ Βάτης ἀτέδειξεν ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Λιβίου κειμένου ἐν τῷ 5 κεφ. τοῦ 25 βιβλίου ὅτι ἡ ἐκλογὴ τῶν μαξίμων ποντιφικῶν εἰς τὰ comitia tributa περὶ τῆς ὁποίας δὲν ἀναφέρουσιν ὠρισμένον τι οἱ νεώτεροι ἱστορικοί, ἤρξατο γενομένη τὸ 332. Ἐν τέλει δ' κ. Σπ. Π. Λάμπρος ἐπέδειξε μολυβδίνην σφραγίδαν Θεοδώρου ἡγουμένου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς τῶν Στουδίων, ἣν ἀνήγαγεν ὡς ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς τεχντροπίας εἰς τὸν γνωστὸν ἐκκλησιαστικὸν συγγραφέα καὶ ὁμολογητὴν Θεόδωρον τὸν Στουδίτην. Ὁ αὐτὸς ἐποίησεν λόγον περὶ χειρογράφου τινὸς εὑρεθέντος μεταξὺ ἄλλων ἐν ἑρμαρίῳ τινὶ τοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο γεγραμμένον κατὰ τὸν ἰδ' αἰῶνα ἐπὶ βομβυκίνου χάρτου περιέχει τὴν εἰς δύο βιβλία διηρημένην Ἀνθολογίαν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, ἥς ἄλλο ἀπόγραφον σώζεται

ἐν τῇ Λαυρεντικῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Φλωρεντίας. Πλὴν δὲ τῆς Ἀνθολογίας ταύτης περιέχονται καὶ ἄλλα, ἐν οἷς ἀξία λόγου ἀνέκδοτα τὰ ἑξῆς· 1) Ἐπιστολὴ Διοκλέους πρὸς Ἀντίγονον τὸν βασιλέα τῆς Συρίας περὶ ὑγιεινῆς, ἀποδοτέα εἰς τὸν γνωστὸν ἱατρὸν, οὗ μέχρι τοῦδε περιεσώθησαν μόνον συνταγαί τινες ἐν ἱατρικαῖς συλλογαῖς. 2) Μενάνδρου καὶ Φιλιστίωνος γνῶμαι. καὶ διάλεκτοι συλλογὴ ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα περίπου στίχων διαλεκτικῶν ὑπὸ Μενάνδρου καὶ Φιλιστίωνος ἐκφερομένων καὶ περιεχόντων γνῶμας τούτων τῶν κωμικῶν τὰς πλείστας ἀνεκδότους, ἐν γένει πολλῶ πλουσιωτέρα τῆς ἐν τῷ Δ'. τόμῳ τῶν Fragmenta comicorum Graecorum τοῦ Meineke ἐκδοδομένης, ἥτις σύγκειται ἐκ μόνων πεντήκοντα στίχων. 3) Πραρινέσεις Μενάνδρου κατὰ στίχειον, συλλογὴ ὑπερτετρακοσίων μονοστίχων γνῶμῶν τοῦ Μενάνδρου ἀλφαριθμητικῶς κατατεταγμένων.

Τμήμα φυσιογνωστικόν. — Νίκην συνεκρότησε τὸ τμήμα συνεδρίαν, ἐν ᾗ ὁ κ. Δ. Κοκκίδης ὠμίλησε περὶ τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως τοῦ 1884. Τὸ ἔτος τοῦτο ἐγένετο ὑπὸ μετεωρολογικὴν ἔποψιν ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων, διότι ἡ μέση αὐτοῦ θερμοκρασία ἔση πρὸς 16,15 εἶναι κατὰ δύο μόνον ἑκατοστὰ μείζων τῆς τοῦ 1858 (16.13). Ἡ διανομὴ ὁμῶς τῆς θερμότητος κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη εἶναι ὅλως διάφορος, διότι τὸ μὲν 1858 εἶχε χειμῶνα δριμύν, θέρος ἔμῳς ἀρκετὰ θερμόν τὸ δὲ 1884 μέτριον χειμῶνα, τὸ θέρος ἔμῳς δροσερώτατον παρὰ πᾶν ἄλλο ἔτος ἀπὸ τοῦ 1858 καὶ ἐντεῦθεν.

ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καταπτώσεως τῶν ὑδάτων τὸ 1884 δὲν παρουσιάζει τι τὸ ἑκτακτον, διότι κατ' αὐτὸ κατέπεσε 360 χμ. πρὸς κατὰ τι κατώτερον τῆς μέσης ἐτησίης καταπτώσεως 423 χμ. ἐξαχθείτης ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν ἐτῶν 1858—1884, ὁ ἀριθμὸς ὁμῶς τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς κατέπεσαν ὕδωρ εἶναι μείζων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἔτους 1883, ὅπερ ἦτο πολυμυθρότατον.

ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ὑγρομετρίας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ σύγκρισις πρὸς πρότερα ἔτη, διότι ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μόνον ἤρξαντο γινόμεναι ὑγρομετρικαὶ παρατηρήσεις.

ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διανομῆς τῶν ἀνέμων ἔπνευσαν βόρειοι μὲν κατὰ 53,4 ἑκατοστὰ τῆς ὅλης διαρκείας τοῦ ἔτους, κατὰ 46,6 δὲ νότιοι. Εἰς τοὺς Β. περιλαμβάνονται οἱ ΒΔ ΒΑ. καὶ Α. εἰς δὲ τοὺς Ν. οἱ ΝΑ. Ν. καὶ Δ. Μετὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν βορείων ἀνέμων ἰδίως κατὰ τὴν Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον συνδέεται μεγάλη βρομετρικὴ θλίψις, μετὰ δὲ τῶν νοτίων ἰδίως κατὰ τὸν Ἀπρίλιον μικρὰ βρομετρικὴ θλίψις.

Ἐγένετο πρὸς τούτοις σύγκρισις τῶν παρατηρήσεων τοῦ σταθμοῦ Λα-

ρίσσης πρὸς τὰς τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τῆς συγκρίσεως τῶν θερμοκρασιῶν τῶν δύο πόλεων ἐξάγεται ὅτι ἡ θερμοκρασία τῆς Ἀκρίσης εἶναι πάντοτε κατωτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν, μόνον τὸ δεύτερον δεκαήμερον τοῦ Ἰουλίου εἶχε θερμοκρασίαν κατ' ὀλίγον ἀνωτέραν τῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ διαφορὰ ὅμως τῶν δύο θερμοκρασιῶν τὸ μὲν θέρος εἶναι μικρά, αὐξάνει ὅμως καθόσον ἡ ὥρα τοῦ ἔτους προχωρεῖ πρὸς τὸν χειμῶνα· διὰ τὴν σύγκρισιν τῶν βρομετρικῶν θλίψεων καὶ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν πρὸς τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς ἀτμοσφαιρας, ὁ ἀριθμὸς τῶν παρατηρήσεων δὲν εἶναι εἰσέτι ἐπαρκής. Τέλος ἐγνώρισε τῷ τμήματι ὁ κ. Κοκκίδης, ὅτι τῇ αἰτήσει τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, ὁ κ. ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν ὑπουργὸς ἐνέκρινεν ἵνα δημοσιεύωνται κατὰ μῆνα ἐν τῇ Ἀ' Ἐφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως αἱ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις τοῦ ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν ἐν ὅλαις αὐτῶν ταῖς λεπτομερείαις.

Μετ' αὐτὸν ὁ κ. Κ. Π. Λάμπρος ἐπέδειξε τοῖς ἐταίροις λίθον ἐξαχθέντα τελευταίως ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῆς κύστεως πᾶτχοντος δι' ὑπογαστρικῆς τομῆς, ἐπιφυλαστόμενος νὰ ποιήσῃ περὶ τῆς ἐγχειρίσεως ταύτης μακρὸν λόγον ἐνώπιον τῆς ἱατρικῆς ἐταιρείας.

Τέλος ὁ κ. Θ. Χέλδραϊχ ἀνγγινώσκει ἐπιστολὴν Γάλλου καθηγητοῦ, δι' ἧς ζητεῖται αὐτοῦ τε καθὼς καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ὁ ἔρκνος διὰ τὸν ἀνεγερητόμενον ἐν Rennes τῆς Γαλλίας ἀνδριάντα εἰς τὸν Πέτρον Belon, τὸν θαυμάσιον φυσιολόγον τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος, ὅστις κατὰ τὸ 1546 ἐπισκέφη καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ φυσιογραφικὰ ταύτης ἔγραψε.

λαόν, οὐχί εἰς τοὺς ἡγέτας αὐτοῦ. Ὅμιλῶν περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κινδὲ ἀξιοῖ ὅτι τὰς νίκας αἵτινες ἀπὸ θανάτου τὸ ἔθνος τοῦ ἡγεμονίου ἐκείνου στρατηγού, ἤρατο οὐχὶ αὐτὸς ἀλλ' ὁ γαλλικὸς λαός. Ὅμιλῶν περὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἀξιοῖ ὅτι ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Πονς ἑνεκα τῶν θαυμάτων τὰ ὁποῖα οὐχὶ αὐτὸς ἀλλὰ τὸ ἔθνος διέπραττεν ἐν πολέμῳ, ἐν ταῖς τέχναις, ἐν ταῖς ἐπιστήμασι. Ἐὰ τοιαῦτα ἐμφορὺν νὰ λέγωνται πρὸς δημαγωγίαν τῶν πολλῶν καὶ πρκαμυθίων τῶν μετριοτήτων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων διαψεύδονται τρηνῶς· καὶ ἐπὶ τοῦ Thiers ἐμελλε νὰ λάβῃ κατὰ τοῦτο πικρότατον μάθημα. Ὅτε μὲν 45 ἔτη, ἡ τύχη κατεδίδασκεν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ ἐν δακρυς τὴν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπόδοσιν τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης, δὲν ἐπεφάνη ἔτι γὰρ εἰς τοὺς τεθολωμένους αὐτοῦ ὀφθαλμούς· ἡ σκιά τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ δὲν ἠρώτησεν αὐτόν, ἵνα τί λοιπὸν οἱ Γάλλοι τοῦ 1870 ἀφού πρὸ δύο ἑκατονταετηρίδων ἐκτῆσαντο, αὐτοῦ βασιλεύοντος, τὰς χώρας ἐκείνας, νῦν ἀτυχερίτως ὄντες πολυπληθέστεροι καὶ πλουσιώτεροι, ἤναγχοντο νὰ ἐκχωρήσωσιν αὐτῶν; Οὐδέποτε ἔθνος, ὅσῳδῆποτε εὖ ἔχον, ἐμεγαλουργήσεν ἀγόμενον ὑπὸ ἀδεξίων κυβερνητῶν· ἐνῷ τὰνάπαλιν συμβαίνει ἔστιν ὅτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Οἱ εὐχρηστοί, οἱ πένητες, οἱ ἀνοργάνωτοι Ἕλληες τοῦ 1821 ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν διὰ τῆς μεγαλειότητος κατὰ θάλασσαν μὲν τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Κανάρη, κατὰ ξηρὰν δὲ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τοὺς ἐπιφανεστέρους, τῶν ἡγετῶν. Ὁ αὐτὸς νόμος ἰσχύει καὶ ἐπὶ τοῦ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπου. Σῶμα ὅσονδῆποτε εὐρωστοῦν, ἀλλὰ φέρον κεφαλὴν τοσοῦτον, οὐδέποτε διανοήθη καὶ ἔπραξέ τι γενναῖον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ δὲ στερηθεὶς τῆς δόξης Μίλτων, ὁ στερηθεὶς τῆς ἀκοῆς Beethoven ἐξηκολούθουν δημιουργοῦντες ἀριστουργήματα ποιήσεως καὶ μουσικῆς, καὶ τὸ ἔτι ἔτις διδασκτικώτερον, ὁ Augustin Thierry, παραλυτικὸς ὢν καθ' ἅπην τὸ σῶμα, καὶ πλὴν τούτου ἀόμματος, ὁ Augustin Thierry ὅστις ἔλεγεν· ὦ! ἐὰν ἦμην μόνον ἀόμματος, ὑπηγόρευσεν ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς γαλλικῆς ἱστοριογραφίας τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Καὶ ὁ μὲν Thiers εἶνε πασίγνωστος ἐν Ἑλλάδι· ὅπως δὲ ἀγνωστος εἶνε καὶ ὁ Taine, ὁ καταλεγόμενος ἐν τοῖς καλλιτέχναις τοῦ σημερινοῦ γαλλικοῦ λόγου. Ὁ Thiers ἠδίκησε τὴν μοναρχίαν, ὁ Taine ἠδίκησε τὴν ἐκπαιδείαν. Συμπληρώσας πρὸ ὀλίγου τρίτομον περὶ αὐτῆς μελέτην, σπιγματίζει μὲν τοὺς διαβεβημένους αὐτουργοὺς τῶν ἐναγωνίων χρόνων τῆς μεγάλης ἐκείνης μεταβολῆς, τὸν Magat, τὸν Danlon, τὸν Robespierre, ἀποσιωπᾷ δὲ πάντας τὰ ἀγαθὰ ὧν αὕτη ἐγένετο πρόξενος. Ἐγραφε τὴν ἱστορίαν τῆς Συμβατικῆς λεγομένης συνελεύσεως, ἐν ᾗ μάλιστα θέλετε ζητῆσαι τὰ αἰοιδίμῃ ἔργα τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἡ κατὰ

Αιτήσεις συνδρομῶν μὲν ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ περιοδικοῦ
κ. **Σπυρίδην Π. Οἰκονόμου** (δὸς Σοφοκλεους) πληροφοριῶν δὲ
καὶ κατὰ χωρίσεων πρὸς τὸν κ. **Π. Ι. Φέρμπον** μέλος τῆς ἐπὶ τῆς
ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπῆς (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου
δὸς Νομιτμακτοκοπέου ἀριθ. 4),

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΑΗΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δραχμὴ νείαι	15
Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φράγκα χρυσᾶ	20

Ἐξω τῶν Ἀθηναίων εἰς οὐδέν τι στέλλεται ὁ Παρνασσὸς ἐὰν μὴ προ-
ποτῇ ἢ συνδρομῇ.

Σώματα τινὰ τῶν ὀκτὼ ἐκδομένων τόμων τοῦ Παρνασσοῦ εὐρί-
σκονται καὶ πωλοῦνται ἐν τῷ τυπογραφείῳ Παρνασσῷ, κειμένῳ ἐν τῇ δὸς
Σοφοκλέους.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμματί-
α τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ γραμ-
μάτια γαλλικά.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΞΕΩΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Β'. — ΤΕΥΧΟΣ Β

28 Φεβρουαρίου 1885

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΞΙΣΟΥ

(ὕδης Σοφοκλείους)

1885

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. Παπαρρηγοπούλου. — Αί περιπέτειαι τῆς ὑπερρημίας σ. 81.

Εὐφρασίας Κετσέκ. — Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς κ. Ίουλιέτης Λαμπέρ. *Σχολή Κωνσταντινουπόλεως* σ. 96.

Αἰκ. Λασκαρίδου. — Περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος σ. 113.

Π. Γ. Ζερλέντου. — Ἐγγράφα περὶ τῶν δυτικῶν κοινοτήτων καὶ ἐκκλησιῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους σ. 125.

Δ. Κ. Κοκκίδου. — Μετεωρολογικὴ ἔποψις τοῦ 1884 σ. 139.

Βερνάρδου Ὀρνστάϊν. — Ὀλίγα τινὰ περὶ ζωτικῆς δαμαλίδος καὶ ἀσιατικῆς χολέρας σ. 146.

Α. Λασκαράτου. — Χαρακτῆρες. Α'. Ὁ Θεομπαλῆτης. Β'. Ὁ Ἄγγελος. Γ'. Ὁ Ἀντιφνητικὸς. Δ'. Ὁ Φιλάργυρος σ. 151.

Ἀνακοινώσεις καὶ σύμφωνα. — Ὁρειχάλκινον ἀνάγλυφον Ἀθηνῶν μετ' εἰκόνης ὑπὸ Μ. Π. Αἰμπρου. Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Κορσικῶν ὑπὸ Θ. Ν. Φιλαδελφέως. Αἱ περὶ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν σπουδαίαι ἀντιρροπαὶ ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκη σ. 155—160.

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστὰται ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κκ. Παναγιώτου **Ι. Φέρμπου**, Σπυρίδωνος **Π. Αἰμπρου**, **Ν. Γ. Πολίτου** καὶ **Στ. Βάλβη** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προδρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

ΑΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑΙ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΦΗΜΙΑΣ*

Υστεροφημία λέγεται ή μνήμη ήν σώζουσι παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τὰ σκευή ἐκλογῆς τοῦ κόσμου τούτου. Εἶνε εἰδός τι μελλούσης ζωῆς, περιωρισμένης ὁμως ἐν τῷ ἐπιγίῳ τούτῳ ἡμῶν ἐνδiciaτήματι. Πολλοὶ εἰμποροῦν νὰ μὴ πιστεύωσιν εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἣν ἐπαγγέλλονται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅλα τὰ θρησκευόμενα· ἀλλὰ τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ τὴν υστεροφημίαν. Ἀλλως τε ἡ μέλλουσα αὕτη ζωὴ ὁμοιάζει ἐν πολλοῖς τὴν παροῦσαν, εὐθὺς ὡς ἀφαιρέσωμεν τὴν σάρκα καὶ τὰ πάθη αὐτῆς καὶ παθήματα. Ἐχει τύχην καὶ ἀτυχίαν* ὑπόκειται εἰς φυλετικὰς συμπαιθείας καὶ ἀντιπαθείας· εἰς διαφωνίας πολιτικὰς, θρησκευτικὰς καὶ θῆ καὶ φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς. Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς τὰ πράγματα. Ὅλοι γνωρίζετε τὴν Κλεοπάτραν τῆς Αἰγύπτου, τὴν Θεοδώραν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, τὴν Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας, τὴν Μαρίαν Θηρεσίαν τῆς Αὐστρίας, τὴν Αἰκατερίναν Β' τῆς Ρωσίας, καὶ πολλὰς ἔτι ἄλλας βασιλίδας αἵτινες εὐφημοῦνται ἢ δυσφημοῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ἀμφιβάλλω ὁμως ἂν ἠκούσατε ποτὲ τὸ ὄνομα τῆς Χατασοῦ, ἥτις ἐκλείπε τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου πρὸ τρισχιλίων καὶ τετρακοσίων περίπου ἐνιαυτῶν. Καὶ πῶς θέλετε νὰ τὸ ἡξήσετε ἀπὸ πρὸ οὐλίου δὲν τὸ ἡξυρον οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἔχοντες τὴν ἀπειροκαλίαν νὰ διαχωσῇ τὸν βίον ἀναστρεφόμενοι πρὸς τὰς ἐκλελοιπυίας ἐκεῖνας δεσποίνας μᾶλλον ἢ πρὸς τὰς κοσμοῦσας τὴν παροῦσαν γενεάν. Ἡ ἱστορία τῆς Χατασοῦ δὲν ἐγνώσθη εἰμὴ ἐκ τῶν αἰγυπτιακῶν μνημείων καὶ κειμένων τὰ ὅποια ἐσχάτως μόλις ἀνεκαλύφθησαν καὶ ἡρμηνεύθησαν.

Ἐξ αὐτῶν ἐμάθομεν ὅτι ἡ βασιλὶς αὕτη ἐπραξεν ἔργα ἀξία μνήμης. Κατεσκεύασεν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ μέγαν πολεμικὸν στόλον, τὸν πρῶτον ἔως στόλον τὸν ἐν τῇ θαλάσῃ τεύτη νυτολογήσαντα, καὶ στρατηγήτησεν αὐτῇ, κατέκτησε τὰ παράλια τῆς Ἀραβίας· δι' ὃ, ἐπὶ τῶν μνημείων δι' ὧν ἐκόσμησε τὰς Θήβας, εἰκονίζεται ἐν σχήματι καὶ περιβολῇ ἀνδρός. Ἐπειτα δὲ ἀναλαβούσα τὴν χάριν τὴν ἰδίαν εἰς τὸ φύλον αὐτῆς προσήκουσαν, μετεφύτευσε εἰς Θήβας τριάκοντα καὶ δύο εἰδη ἀρωματοφόρων θάμνων, οἵτινες πρότερον ἐν μόνῃ τῇ Ἀραβίᾳ ἔθαλλον. Ἡ κολοσισία αὐτῆς εἰκὼν ἡ νῦν ἐν τῷ Μουσίῳ τοῦ Βερολίνου ἀνακειμένη, ἐνθυμίζει ὁπωσοῦν τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου τῆς μεγάλης Ἐλισάβετ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Χατασοῦ λοιπόν, ἡ ἐπὶ χιλιάδας ἐτῶν παντελῶς

* Ἀπεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ τῇ 8 Φεβρουαρίου 1885.

λησμονηθεῖται, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐφημίζοντο τοσαῦται πολλῶ ἤττονες, ἡξιώθη τελευταῖον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Μάνθεον τῆς ἱστορίας· ἄλλων δὲ ἡ τύχη ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον ἔτι εὐμενής.

Πρὸ 5500 ἐτῶν, ἤτοι δισχίλια πρὸ αὐτῆς ἔτη, ἐκηδεύθη εἰς Giseh ἀνωτάτος τις τῶν χρόνων ἐκείνων ἄρχων τῆς Αἰγύπτου Ὁ ἄρχων οὗτος προσηγορεύετο Διοικητὴς τοῦ οἴκου τῶν βιβλίων, ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἀνεγράφη ἐν τῷ τάφῳ. Δύσκολον τῇ ἀληθείᾳ εἶνε νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὅλοι οἱ ἔφοροι τῶν ἐθνικῶν ἢ ἄλλων δημοσίων βιβλιοθηκῶν, δικαιούσιν νὰ μνημονευθῶσιν ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Ὁ νεκρὸς ὅμως τῆς Giseh, ὑπῆρξε, καθ' ὅσον ἄχρι τοῦδε γινώσκομεν, ὁ πρῶτος ἀπὸ καταβολῆς κόσμου βιβλιοθήκης ἔφορος· καὶ ὡς τοιοῦτος· ἤθελεν ἀναμφιβόλως ἀξιοθῆ τῶν τιμῶν τῆς ὑστεροφημίας· ἐὰν τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν παρέμενεν ἄγνωστον. Ἀλλ' ἰδοὺ ἄλλο ἔτι ἔσως δεινότερον. Τίς δὲν γινώσκει τὸν Πορτογάλλον ναύαρχον Βάσκον Δεγμάμαν καὶ τὰ βραβεῖα τὰ ἀποδοθέντα εἰς αὐτόν, ζῶντά τε καὶ μετὰ θάνατον, ὡς περιάμψαντα τὴν Εὐέλπιν ἄκραν; Ἐν τούτοις δισχίλια ἔτη πρὸ αὐτοῦ, οἱ Φοίνικες, ἐκ διαταγῆς τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Νεκῶ, ὁρμήσαντες ἀπὸ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, παρελέξαντο τὰ ἀνατολικά τῆς Ἀφρικῆς παρὰλιν, ἐκαμψαν τὴν μεσημβρινὴν ἐκείνην αὐτῆς ἄκραν, ἀνέπλευσαν ἔπειτα πρὸς τὰ δυτικά παρὰλιν πρὸς τὰς Ἡρακλείους στήλας καὶ διὰ τῆς Μεσογείου ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ ναυάρχου τοῦ κατορθώσαντος τὴν πρῶτον τοῦτον τῆς Ἀφρικῆς περίπλουν, δὲν περιεσώθη εἰς ἡμᾶς ὥστε ὁ ἀνὴρ ὅστις, διὰ τὴν σμικρότητα τῶν πλοίων τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὑπερένικησε δυσχερεῖς πολὺ μείζονας ἢ ὁ Βάσκος Δεγμάμας, οὐδόλως ὑπὸ τῆς ἱστορίας μνημονεύεται.

Ἀλλ' ἵνα ἀμειψθῶσιν ἐπαξίως τὰ ἱστορικὰ ἔργα καὶ ὀνόματ' αὐτῶν ἐξαρτᾶται καὶ ἐξ ἄλλων ποικίλων περιστάσεων. Τὴν ὑστεροφημίαν ἐπιδιμάζουσιν ἢ ἀποποιούσιν ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες τῆς Εὐρώπης, δηλαδὴ οἱ πρωτεύοντες αὐτῶν, ἐν μὲν τῇ ἀρχαιότητι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις οἱ Γάλλοι, οἱ Ἀγγλοὶ, οἱ Γερμανοί. Δὲν ἀρνούμεθα ὅτι ἰδιοποιήθησαν ὁπωσοῦν δικαίως τὸ προνόμιον τοῦτο, διότι ἐπὶ τέλους αὐτοὶ ἐδουλοῦργησαν τὸν τελειότατον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πολιτισμόν. Ἡ ἀλήθεια ὅμως ἀπαιτεῖ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν ἀπέδωκαν πάντοτε εἰς τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν ἀδελφούς, τοὺς Σημίτας, τὴν προσήκουσαν μερίδα τῆς εὐκλείας, ἐνῶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἐκληρονόμησαν παρ' αὐτῶν πολλὰς καὶ γονιμωτάτας τῆς ἰδίας σταδιοδρομίας ἀφορμὰς. τὴν γεωργίαν, τὴν ναυτιλίαν, τὴν βιομηχανίαν, τὴν γραφὴν καὶ αὐτὸ μέχρι τινὸς τὸ θρήσκευμα τὸ ὁποῖον ἄχρι τοῦδε πρεσβεύουσι. Λάβετε ἀνὰ χεῖρας οἶανδήποτε γενικὴν ἱστορίαν θέλετε, καὶ αὐτὰς τὰς ἐκτενεστάτας, τὴν ἱστορίαν τοῦ Schlosser λ.χ. Πάντα

δεσφηνεῖται περὶ Βαβυλωνίων, Αἰγυπτίων, Ἰσραηλιτῶν, Φοινίκων καὶ Ἀράβων, δὲν πληροῦσιν εἰμὴ ἓνα τὸ πολὺ τῶν 18 αὐτῆς τόμων, πάντες δὲ οἱ λοιποὶ δοξολογοῦσι τοὺς Ἀρίους.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὰ κατὰ τοὺς πλείστους τῶν Σημιτῶν δὲν εἶνε ἔτι ἐπικρῶς γνωστὰ. οὐχὶ ὁμῶς καὶ τὰ κατὰ τοὺς Ἀράβας. Κύριοι γενόμενα τῆς νοτιοδυτικῆς Ἀσίας, τῆς βορείου Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἰσπανίας, οἱ Ἀράβες συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῆς ἀνθρωπότητος πλείοτερον βεβαίως πολλῶν Ἀρίων. Δὲν ὑπῆρχε πόλις παρ' αὐτοῖς ἢ μὴ ἔχουσα ἰδίαν σχολήν, αἱ δὲ πρωτεύουσαι ἐκοσμοῦντο ὑπὸ πνευματικῶν, καὶ βιβλιοθηκῶν, καὶ χημικῶν ἐργαστηρίων, διότι αὐτοί, οἱ θαυμασίως προαγαγόντες τὰ μαθηματικὰ καὶ τὴν ἀστρονομίαν, αὐτοὶ ἐγένοντο οἱ πατέρες τῆς χημείας. Ὁ κληρὸς τοῦ Ραζζὶ καὶ τοῦ Ἀδικέννου ἐλογίζετο ἐπὶ ἐξ ὄψεως ἐκαστοῦ τετραγώνου ἐν τοῖς πνευματικαῖς τῆς Εὐρώπης ὡς τὸ ἄκρον ἄκρον τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης. Ἐν μόνῃ τῇ Ἰσπανίᾳ ὑπῆρχον 70 δημόσιαι βιβλιοθήκαι προσεταί εἰς τὸ κοινόν· ἢ δὲ βιβλιοθήκη τοῦ Καλίου τῆς Κορδύβης· Χακίμ Β', ἐν τῇ δεκάτῃ ἐκατονταετηρίδι, περιεῖχεν 600,000 τόμων. Ὅποσοι τῶν κατ' ἡμᾶς Ἀρίων δὲν ἤθελον ζηλεύσει τοιοῦτον θησαυρόν. Ὁ γράψας γενικὴν ἱστορίαν Ibn Khaldoun ἐλογίσθη ἀνάμιλλος τοῦ Montesquieu διὰ τὴν πολυμάθειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀσφαλῆ κρίσιν. Πρῶτοι οἱ Ἀράβες κατεσκεύασαν τὸν σήμερον ἐν χρήσει χάρτην, πρῶτοι πυροβόλα ὅπλα. Κατ' οὓς χρόνους τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας δὲν ὑπερέβαινε τὰ 20 ἢ 30 ἐκατομμύρια, ὃ προὑπολογισμὸς τοῦ μὲν καλίου τῆς Κορδύβης συνεποστοῦτο εἰς 500,000,000, τοῦ δὲ καλίου τῆς Βαγδάτης εἰς 200. Χίλις πρὸ τοῦ Livingston καὶ τοῦ Stanley ἔτη, οἱ Ἀράβες ἐγίνωσκον ἀλλήλους τὰ ἐνδόξαια τῆς Ἀφρικῆς, ἐν δὲ τῇ 12 ἐκατονταετηρίδι ὁ Ἐδριτῆς ἐτημεῖον ἐπὶ τῶν γεωγραφικῶν αὐτοῦ πινάκων τὰς λίμνας τοῦ Ἰνδου Νεῖλου. Ἀλλ' ἐκκοῦσι τὰ ὀλίγα ταῦτα ὅπως καταστήσωσι πρόδηλον ὅτι μετὰ τῆς 7 καὶ 12 ἐκατονταετηρίδος οἱ Ἀράβες ἀνεδείχθησαν τὸ πρῶτιστον τῶν ἐπὶ γῆς ἐθνῶν· καὶ ὁμῶς τὴν σήμερον αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἱστορίαι διδάσκουσι περὶ τῶν μικρῶν πολιτειῶν τῆς Ἰταλίας ἢ τῆς Ἑλβετίας πολὺ πλείοτερα ἢ περὶ τῆς κοσμοκράτορος ποτὲ σημιτικῆς ἐκείνης φυλῆς, κοσμοκράτορος πολιτικῶς τε καὶ πνευματικῶς.

Οὐδὲν ἥττον καλῶς γνωρίζομεν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἱστορίαν, καὶ οὐδὲν ἥττον ἀπηνῶς ἡδίκηταμεν αὐτούς. Δὲν θέλω ἀποδώσει εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ πᾶσαν τὴν ἐπὶ τοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος ἐπίδρασιν τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὅσοι καὶ ἂν ἡ νέα διὰ τὴν συντηρημολογίαν πρὸς τὴν παλαιάν, ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἐταυτίσθη ποτὲ μετὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ· ἀπεναντίας μάλιστα πολλάκις ὑπῆρξαν ἀλλήλων πολέμιοι. Ἀλλ' ὁ λαὸς Ἰσραὴλ ἔχει ἄλλα ἀσφαλέστερα δικαιώματα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ

πεπολιτισμένου κόσμου. Αὐτὸς πρῶτος διέγνω τὸν ἔνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν. Ἡ ποίησις δι' ἧς περιέβαλε τὰς εὐχὰς αὐτοῦ καὶ τὰς προσευχὰς ὑπερέβαλλε πᾶσαν ἀνθρωπίνην ποίησιν ὅσον ὁ Θεὸς τοῦ Μωυσέως ὑπερέβαλλε τοῦς πολλοὺς θεοὺς οὓς ἡ φαντασίη πρότερον ἀνέπλαττε καὶ ἐξύμνει. Ἡ δὲ παλαιὰ διαθήκη, ἀτχέτως πρὸς τὴν νέαν, τοσοῦτον καθ' ἐκτενὴν κατεκυρίευσε τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀγγλίας, τῆς βορείου Γερμανίας καὶ τῆς Σκηνδιναβίας, ὥστε ἐν τοῖς πολέμοις ἐξ ὧν παρήχθησαν ἡ ἐκκλησιαστικὴ με-αυρήμεις καὶ τὸ μεγάλειον τῆς Εὐρώπης, τὰ ἔθνη ἐκεῖνα ἤντλουν τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν καὶ τὴν καρτερίαν ἀπὸ τῶν ψαλμῶν τοῦ Δαυὶδ καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν. Οὐδ' αὐτὴ τοῦ Πινδάρου ἡ πολλακίς τῇ ἀληθείᾳ θεόπνευστος Μοῦσα ἀπετέλεσε ποτὲ τοιαῦτα θαύματα. Καὶ ὅμως ἐν ταῖς γενικαῖς ἱστορίαις ἐλάχιστος ἀρροίζεται χωρὸς εἰς τὸν λαὸν Ἰσραὴλ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ προμνημονευθέντι μεγάλῳ ἔργῳ τοῦ Schlossee, ἡ ἱστορία αὐτοῦ δὲν κατέχει εἰμὴ 12 μόνον σελίδας.

Οἱ αὐτόκλητοι λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐλλανοδίκαί τῆς ὑστεροφημίας δὲν ἀπέδωκαν τὴν ὀφειλομένην εἰς τοὺς διδασκάλους αὐτῶν δικαιοσύνην. Ἀλλὰ μήπως πρὸς ἀλλήλους ἐπολιτεύθησαν ἐν ὁμονοίᾳ καὶ εὐθυδικίᾳ; Διηρέθησαν εἰς στρατόπεδα ἀντίπαλα κατὰ ἔθνη, κατὰ θρησκευτικὰ δόγματα, κατὰ πολιτεύματα, κατὰ ἱστορικὰ συστήματα, καὶ ἀντηγωνίσθησαν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ πνεύματος ἐμπαιστέρον ἔσω· ἢ ἐν τοῖς πεδίοις τῆς μάχης; Γάλλοι κατὰ Γερμανῶν καὶ Ἀγγλῶν καθολικοὶ κατὰ διαμαρτυρομένων καὶ ὀρθοδόξων· μοναρχικοὶ κατὰ δημοκρατικῶν ἐρμηνευταὶ κατὰ ἐρμηνευτῶν. Ὅσοι ἀνεγνώσατε τὴν μεσαιωνικὴν ἱστορίαν μου, ἡξεύρετε ὅποσα ἀδικήματα διέπραξαν καθ' ἡμῶν οἱ Ἑσπεριοί. Ὀλίγα τινὰ παραδείγματα θέλουσιν ἀποδείξει εἰς οἷας καὶ ὅσας περιπετείας ὑπόκειται ἡ τῶν θνητῶν μνήμη καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑσπερίᾳ, τὸ μὲν διὰ τὰς προμνημονευθείσας αἰτίας, τὸ δὲ δι' ἄλλας τινὰς τῆς τύχης μεταβολάς.

Τὴν σήμερον τὰ πάντα ἀμφισβητοῦνται ἐν Εὐρώπῃ. Αφροῦ συζητεῖται ἡ ὑπαρξὶς τοῦ Θεοῦ, πῶς θέλετε νὰ μείνη ἀμείωτος ἡ ὑστεροφημία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τῶν Οὐραλῶν ὁρέων κίνησις μεγίστη ἤδη γίνεται πρὸς κατὰλυσιν τῶν βωμῶν αἵτινες ἡγέρθησαν εἰς τοὺς κλείσαντας, εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας, εἰς τοὺς διδάξαντας τὰς προτέρους γενεάς. Τὸ ἥμισυ τῆς Γαλλίας ἀπαρνεῖται τὴν γηραιάν καὶ ἐνδοξὸν αὐτῆς μητέρα, τὴν χιλιέτη μοναρχίαν· τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ προπηλακίζει τὸν οὐδὲν ἥττον εὐκλεῆ αὐτῆς γόνον, τὴν ἐπαναστάσιν. Εὐκόλον εἶνε νὰ ὑποθέσῃτε ἐκ τούτου τί πάσχουσιν οἱ πρωταγωνισταὶ ἐκατέρας τῶν δύο τούτων περιόδων τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ τῆς χώρας ἐκείνης βίου. Καὶ μὴ νομίσετε ὅτι οἱ μηδενισταὶ αὐτοὶ τῆς ἱστορίας εἶνε ἀνθρωποὶ τυχαῖοι. Ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ἱστορίας τῆς ἐπαναστάσεως ὁ Θιέρς ἀποδίδει τὰ μεγαλουργήματα τῆς μοναρχίας εἰς τὸν γαλλικὸν

λαόν, οὐχὶ εἰς τοὺς ἡγέτας αὐτοῦ. Ὅμιλῶν περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κονδὲ ἀξιοῖ ὅτι τὰς νίκας αἵτινες ἀπληθύναισεν τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμονίδου ἐκείνου στρατηγοῦ, ἤρατο οὐχὶ αὐτὸς ἀλλ' ὁ γαλλικὸς λαός. Ὅμιλῶν περὶ τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ', ἀξιοῖ ὅτι ὁ μέγας βασιλεὺς ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἕνεκα τῶν θαυμάσιων τὰ ὁποῖα οὐχὶ αὐτὸς ἀλλὰ τὸ ἔθνος διέπραττεν ἐν πολέμῳ, ἐν ταῖς τέχναις, ἐν ταῖς ἐπιστήμασι. Τὰ τοιαῦτα εἰμποῦν νὰ λέγωνται πρὸς δημαγωγίαν τῶν πολλῶν καὶ πρᾶγμαθίων τῶν μετριοτήτων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων διαψεύδονται τρηνῶς· καὶ αὐτὸς ὁ Thiers ἐμελλε νὰ λάβῃ κατὰ τοῦτο πικρότατον μάθημα. Ὅτε μετὰ 45 ἔτη, ἡ τύχη κατεδίκασεν αὐτὸν νὰ ὑπογράψῃ ἐνδρακρὺς τὴν εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπόδοσιν τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λωρραίνης, δὲν ἐπεφάνη ἄρα γε εἰς τοὺς τεθολωμένους αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ἡ σκιά τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ δὲν ἠρώτησεν αὐτόν, ἵνα τί λοιπὸν οἱ Γάλλοι τοῦ 1870 ἀφοῦ πρὸ δύο ἐκατονταετηρίδων ἐκτῆσαντο, αὐτοῦ βασιλεύοντος, τὰς χώρας ἐκεῖνας, νῦν ἀτυγχρίτως ὄντες πολυπληθέστεροι καὶ πλουσιώτεροι, ἤναγκάζοντο νὰ ἐκχωρήσωσιν αὐτῶν; Οὐδέποτε ἔθνος, ὁσφδῆποτε εὖ ἔχον, ἐμεγαλουργήσεν ἀγόμενον ὑπὸ ἀδεξίων κυβερνητῶν· ἐνῷ τὰνάπαλιν συμβαίνει ἔστιν ὅτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Οἱ εὐάριθμοι, οἱ πένητες, οἱ ἀνοργάνωτοι Ἕλληνες τοῦ 1821 ἀνέκτησαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν διὰ τῆς μεγαλουργίας κατὰ θάλασσαν μὲν τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Κανάρη, κατὰ ξηρὰν δὲ τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ τοῦ Καραϊσκάκη, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν ἡγετῶν. Ὁ αὐτὸς νόμος ἰσχύει καὶ ἐπὶ τοῦ κατ' ἰδίαν ἀνθρώπου. Σῶμα ὁσονδῆποτε εὐρωστοῦν, ἀλλὰ φέρον κεφαλὴν κοψίσαν, οὐδέποτε διανοήθη καὶ ἐπραξέ τι γενναῖον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὁ δὲ στερηθεὶς τῆς δράσεως Μίλτων, ὁ στερηθεὶς τῆς ἀκοῆς Beethoven ἐξηκολούθουν δημιουργοῦντες ἀριστουργήματα ποιήσεως καὶ μουσικῆς, καὶ τὸ ἔτι ἴσως διδασκτικώτερον, ὁ Augustin Thierry, παραλυτικὸς ὢν καθ' ἅπαν τὸ σῶμα, καὶ πλὴν τούτου ἀόμματος, ὁ Augustin Thierry ὅστις ἔλεγεν· ἄ! ἐὰν ἦμην μόνον ἀόμματος, ὑπηγόρευσεν ἐν τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς γαλλικῆς ἱστοριογραφίας τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Καὶ ὁ μὲν Thiers εἶνε πασίγνωστος ἐν Ἑλλάδι· ὅπως δὲ ἀγνωστος δὲν εἶνε καὶ ὁ Taine, ὁ καταλεγόμενος ἐν τοῖς καλλιτέχναις τοῦ σημερινῷ γαλλικοῦ λόγου. Ὁ Thiers ἠδίκησε τὴν μοναρχίαν, ὁ Taine ἠδίκησε τὴν ἐκπαιδείαν. Συμπληρώσας πρὸ ὀλίγου τρίτομον περὶ αὐτῆς μελέτην, στιγματίζει μὲν τοὺς διαβεβημένους αὐτοῦργοις τῶν ἐναγωνίων χρόνων τῆς μεγάλης ἐκείνης μεταβολῆς, τὸν Marat, τὸν Danton, τὸν Robespierre, ἀποσιωπᾷ δὲ πάντα τὰ ἀγαθὰ ὄσων αὕτη ἐγένετο πρόξενος. Ἐγραφε τὴν ἱστορίαν τῆς Συμβρατικῆς λεγομένης συνελεύσεως, ἐν ᾗ μάλιστα ἠθέλετε ζητῆσαι τὰ ἀοίδιμα ἔργα τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἡ κατα-

φορὰ τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τῶν ἀπογόνων τοῦ Κριτίου καὶ τοῦ Θηραμένους ἐ-
τάρξε τὴν διάνοικν αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε ἐπελάθετο τῆς ἀρετῆς
τῶν Θρακυδούλων. Καὶ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι ζῶν ἕνα περίπου αἰῶνα
μετὰ τοὺς χρόνους οὓς ἐπεχείρησε νὰ ἱστορήσῃ, παρέττησε τὰς περιπε-
τείας αὐτοῦ ὀλιγώτερον ἀπαθῶς τοῦ φιλοβχσιλείου Mallet du Pan, ὅστις
ἐγένετο μάρτυς καὶ μέχρι τινὸς θῦμα τῶν περιπετειῶν τούτων. Ὁ Mal-
let du Pan εἶπεν ὀρθότατα ὅτι δύο ἐγένοντο ἐπικυαστάσεις· ἡ μία ἠθικὴ
δι' ἧς τὰ πνεύματα ἐνεπλήσθησαν ἀληθειῶν καὶ ἡμιαληθειῶν, αἵτινες
θέλουσι παρκαμίνειν καὶ κερποφορῆται, ἡ δ' ἄλλη βάρβαρος καὶ κκερυ-
γος, ἥτις θέλει εὐχερῶς ἐκρίζωθῃ εὐθὺς ὡς ἡ δύναμις ἀρχιεθῇ ἀπὸ τῶν
χειρῶν αὐτῆς. Ὅπερ καὶ ἐγένετο τῶντι δὲ· τῷ μὲν 1795 διὰ τῆς θα-
νατώσεως τοῦ Robespierre, τοῦ Saint-Just καὶ τοῦ Couthon, τῷ δὲ 1871
διὰ τῆς κατατροπώσεως τῆς ἐν Παρισίοις ἀναρχικῆς Κοινότητος.

Ἡ ἐπανάστασις ἡ ἐπαγαγούσα ἐν Γαλλίᾳ ριζικὰς μεταβολάς, πολιτι-
κὰς τε καὶ κοινωνικὰς, ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς Γερμανίας καθ' ὅλως διόφορον
τρόπον, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον. Ἐν ἀρχῇ τὸ μὲν δυτικὸν τῆς Γερμα-
νίας μέρος ὑπέκυψεν ἀμέσως ἡ ἐμμέσως εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ναπολέον-
τος, τὸ δὲ ἀνατολικὸν ἠκρωτηριάσθη, ἐταπεινώθη, κκετπείσθη δεινῶς.
Ὅτε δὲ μετ' οὐ πολὺ τὰ γερμανικὰ κράτη ἀπηλλάγησαν τῆς ξενικῆς
ταύτης καταδυναστεύσεως, ἤρχισεν ὑποκινούμενον καὶ παρ' αὐτοῖς, ὡς πολ-
λαχοῦ ἄλλοι, τὸ ζήτημα τῆς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναμορφώσεως. Ἐν
Γερμανίᾳ ὅμως, περὶ τὰ μέσα τῆς ἐκκτονταετηρίδος, κκετίτχυνε τῶν λοι-
πῶν ἀξιώσεων ἡ ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Ἐκ τῶν δύο μεγάλων
γερμανικῶν δυνάμεων, ἐφ' ὅσον διήρκει ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτητικῆς πόλεμος καὶ
ἐπειτα ἐπὶ τινι χρόνον, τὴν πρώτην τάξιν ἐπέτχεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
ἡ Αὐστρία, ἐν δὲ τῷ περὶ ἐθνικῆς ἐνότητος ἀγῶνι ἐπρώτευσεν ὀριστικῶς
ἡ Πρωσία.

Τὸ ἀξίωμα τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ πρώτῃ τῶν δύο τούτων περιόδῳ ὡ-
φείλετο οὐχὶ εἰς λαμπρὰ πολεμικὰ ἔργα, ἀλλ' εἰς τὴν περινοικν τοῦ ἀν-
δρὸς ὅστις διεῖπε τότε τὰ πράγματα αὐτῆς. Ὅτε τῷ 1813 κκετηρτίσθη
ἡ τελευταία μεγάλη κατὰ τοῦ Ναπολέοντος εὐρωπαϊκὴ συμμαχία, ἡ
Αὐστρία οὐδὲν εἶχε πράξει τὸ δικαιοῦν αὐτὴν νὰ στρατηγήσῃ ἐν τῷ κρι-
σίμῳ ἀγῶνι. Οἱ μέχρι Μόσχας προελάσαντες στρατοὶ τοῦ δορυκτῆτορος εἶ-
χον ἐξοντωθῇ ὑπὸ τῆς Ρωσίας, οἱ δὲ μέχρι Λισαβῶνος κκετελθόντες εἶχον
ἐξωσθῇ ἐκ τῆς Ἰσπανίας ὑπὸ τοῦ Οὐελλικτῶνος. Καὶ πάλιν ὅτε τῷ
1814—1815, κκετατροπωθέντος ὀλοσχερῶς τοῦ μεγάλου δυνάστου, συνε-
κροτήθη ἡ Σύνοδος ἡ ῥυθμίσασα τὰ τε εὐρωπαϊκὰ ἐν γένει πράγματα
καὶ ἰδίᾳ τὰ γερμανικὰ, ἡ Αὐστρία οὐδὲν εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ κκετορθώσει
στρατιωτικὸν μεγαλοῦργημα τὸ δυνάμενον νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πρωτοκκεθε-
δρεῖαν ἥτις ἀπεδόθη αὐτῇ ἐν τῇ Συνόδῳ καὶ μετὰ τὴν Σύνοδον. Ἡ τιμὴ

δλων ὅσα παρετκεύσαν καὶ ὄλων ὅσα συνεπλήρωσαν τὴν γιγαντώδη περὶ Λειψίαν νίκην ὠφέλιτο πολὺ μᾶλλον εἰς τοὺς Ῥώτους καὶ μάλιστα εἰς τοὺς Πρώτους ἢ εἰς τοὺς Αὐστριακοὺς, ἡ δὲ ἐν Οὐάτερλῳ δευτέρα καὶ ὀριστική πτῶσις τοῦ Ναπολέοντος ὑπῆρξεν ἔργον ἀποκλειστικὸν τοῦ Οὐέλ-
 λιχτῶνος καὶ τοῦ Blücher.

Πῶς λοιπὸν ἡ Αὐατρία ἐκτῆσατο τὴν διττὴν ταύτην ἡγεμονίαν, τὴν τε ἐν τῷ πολέμῳ καὶ τὴν μετὰ τὸν πόλεμον; Βεβαίως Ρωτίκ, Πρωσίαν καὶ Ἀγγλίαν συνησθάνοντο τὴν ἡθικὴν καὶ ὕλικὴν δύναμιν ἣν ᾔθελον πο-
 ρισθῇ προσλαμβάνουσαι σύμμαχον τὴν Αὐστρίαν. Εἰς τὰς 600,000 ἀνδρῶν οὓς εἶχον συνχγεῖρι ἐν τῇ βορειοανατολικῇ Γερμανίᾳ, ἡ Αὐστρία ἔμελλε νὰ προσθέσῃ 200 ἑκατομμύρια. Πλὴν τούτου λυσitteλεστατήν ἐντύπωσιν ᾗθελε προξενήσῃ εἰς τὰ πνεύματα ὅλου τοῦ κόσμου ἐὰν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας, ὁ πενθερὸς τοῦ φοβεροῦ ἔτι ἐκείνου ἀντιπάλου, συντασσόμενος τοῖς συμμάχοις, ᾗθελεν οὕτω ἀνομολογήσῃ καὶ αὐτὸς ὅτι ἡ καθάρσεις τοῦ κυριάρχου ἐκείνου ἦτο ἀπαρχίτητος εἰς τὴν ἡσυχίαν τῆς Εὐρώ-
 πης. Ἡ θέσις τῆς Αὐστρίας ἦτο δυσχερής. Δὲν προέκειτο μὲν ἔτι περὶ καθιέρωσης· ἀλλ' ἂν ἡ τιμὴ τοῦ αὐτοκράτορος Φραγκίσκου ἐπέ-
 βαλλεν αὐτῷ τὸ καθῆκον νὰ μὴ ἀπαιτήσῃ ἀπὸ τοῦ κηδεστοῦ, μετὰ τὰς ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἐν Ἰσπανίᾳ συμφοράς, θυσίας ὑπερμέτρους, ἂν ἑτέρου πᾶσα ἐπιείκεια ἐκινδύνευε ν' ἀποκρουθῇ ὑπὸ τῶν τριῶν συμμάχων, τὸ δὲ πά-
 θος αὐτῶν ἦτο τοσοῦτον σφοδρὸν, ἡ πεποίθησις ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα τοῦ θριάμβου τοσοῦτον ἀκράδαντος ὥστε ἠδύναντο ἐπὶ τέλους νὰ ἀναλάβωσι μόνοι τὸν ἀγῶνα, τοῦ ὁποίου εὐοδοθέντος, ἡ Αὐστρία ᾗθελεν οἰκτρῶς τα-
 πεινωθῇ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ποικίλων τούτων σκοπέλων ὁ Μέττερνιχ ἐλο-
 ξοδρῶμισε δεξιότατα. Κατῶρθωσε νὰ μὴ προτείνῃ εἰς τὸν Ναπολέοντα εἰμὴ ὁρους οὓς καὶ αὐτὸς ὁ Thiers ἀπεφάνητο εὐλογώτατους· τούτων δὲ ἀπορριφθέντων ὑπὸ τοῦ ἀγερώχου ἀνδρός, συνετάχθη ἡδὲν ἐντίμως τοῖς συμμάχοις· καὶ τότε Ρωσία, Πρωσία καὶ Ἀγγλία, εὐγνωμονοῦσαι, ἀπέ-
 δωκαν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν πρίγκηπα Schwartzenberg, καίτοι εἶ-
 χον πᾶσαι πολλοὺς πολεμικοὺς ἀνδράς· ἀσυγκρίτως ὑπερέτερους. Τοῦ γεγο-
 νότος τούτου φυσικὸν παρκαλοῦσθαιμα ὑπῆρξεν ἡ συγκρότησις τῆς μεγά-
 λης Συνόδου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ αὐστριακοῦ Κράτους, ἡ δὲ φήμη ἦν ἐκ τούτου ἐκτῆσατο ὁ Μέττερνιχ ἐξηκολούθησεν ἐπικρατοῦσα καὶ ἀφοῦ ἤρχισε νὰ ὑπονομεύεται τὸ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἐκείνης δημιουργηθὲν πολι-
 τικὸν οἰκοδόμημα.

Τῇ πρωτοβουλίᾳ αὐτοῦ συνεκροτήθησαν αἱ σύνοδοι τοῦ Τροπιάου, τοῦ Αἰνὸβου καὶ τῆς Οὐνῶνος αἱ ἐπιτρέψασαι τῶν μὲν ἰταλικῶν ἐπαναστά-
 σεων τὴν κατατρόπωσιν, τῇ Αὐστρίᾳ, τῆς δὲ Ἰσπανικῆς, τῇ Γαλλίᾳ. Μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦς ὁ ἀστὴρ ἐκεῖνος ἤρχισε νὰ φθίνῃ. Ὁ κατὰ τῆς Τουρ-
 κικῆς ρωσικῆς πόλεμος τοῦ 1828 — 1829, ἐγένετο παρὰ τὴν γνώμην τοῦ

πρώην παντοδυνάμου τῆς Εὐρώπης Μέντορος, παρὰ τὴν συναίνεσιν αὐτοῦ ἐρρυθμίσθησαν τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα. Ἐδέησε δὲ νὰ ἀναγνωρίσῃ ἐλὼν ἄκων τὴν τε Ἰουλιανὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν μετ' οὐ πολὺ ἐπελθοῦσαν βελγικὴν. Ὅτε δὲ τελευταῖον ὁ ἐπαναστατικὸς κλύδων ἐξερράγη ἐν μέσῃ Γερμανίᾳ, ὁ Μέττερνιχ ἠναγκάσθη νὰ ἐκχωρήσῃ τῆς ἀρχῆς. Ὁ Μέττερνιχ ἤξευρε νὰ πολιτεύεται πρὸς βασιλεῖς, ἀλλὰ οὐχὶ πρὸς ἔθνη· καὶ τοῦτο διότι ἐπίστευεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς μοναρχίας, οὐχὶ δὲ εἰς τὰ τοῦ δήμου δίκαια. Ἐν τῇ πολιτικῇ δέ, ὡς ἐν παντὶ ἄλλῳ ἔργῳ, ἡ πίστις τοῦ ἐργάτου εἶνε ἀπαραίτητος ἐπιτυχίας ὁρος.

Ἡ Πρωσία ἐνόησεν ἀπεναντίας ὅτι πρωτίστη τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους ἀνάγκη ἦτο ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἐνότης· καὶ κατηυδοκίμησε τῆς Αὐστρίας ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ τοσοῦτον εὐχερέστερον ὥσπ' τὸ κράτος τῆς Αὐστρίας, συγκροτούμενον κατὰ τὰ τρία τέταρτα περὶ τοῦ ἐκ φυλῶν ἐτερογενῶν καὶ ἐτερογλώσσων, ἦτο ἡκιστα ἐπιτήδειον νὰ θεραπεύσῃ τὴν πάγκοινον ἐκείνην τῆς Γερμανίας προαίρεσιν. Δὲν ἔχω δὲ ἀνάγκην νὰ σᾶς εἰπῶ τίς ὑπῆρξεν ὁ ἡγέτης τῆς Πρωσίας ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ ἐγχειρήματι. Ὁ Βίσμαρκ ἐγεννήθη τῷ 1815 καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Μέττερνιχ εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακλύρουν σημεῖον τῆς δόξης αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεως. Ἐντὸς πεντήκοντα δ' ἐτῶν ἠνάγκαζε τὴν Αὐστρίαν νὰ κυρώσῃ τὸν θεμέλιον λίθον τῆς πρωσικῆς ἡγεμονίας· καὶ μετὰ πέντε ἄλλα ἔτη ἐπετέλει ἕτερον μέγα καὶ ἐνικτὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ προξικόπημα, ἔστεφεν ἐν αὐταῖς ταῖς Βερσαλλίαις, ἐν αὐτῷ τῷ φιλτάτῳ ἐνδιατήματι τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας τὸν τῆς Πρωσίας βασιλέα, παρόντων καὶ ἀνευφημούντων ὅλων τῶν ὁμοφύλων ἡγεμόνων. Παρήλθον ἔκτοτε ἔτερα 15 ἔτη, τὸ δὲ κλέος τοῦ νέου τῆς Γερμανίας ἡγέτου, ἀντὶ νὰ μειωθῇ, δὲν ἔπαυσε προαγόμενον. Ὑπὸ τοῦ δαιμονίου ἐκείνου πνεύματος οὐριοδρομοῦσα ἡ γερμανικὴ χυτοκρατορία ἄγει καὶ φέρει τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Τίς ἐνθυμεῖται σήμερον τὸ κατὰ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε πρῶτα ἔτη τῆς παρούσης ἐκατονταετηρίδος πολύκροτον γενόμενον ὄνομα τοῦ Μέττερνιχ; Τὸ ὄνομα τοῦ Βίσμαρκ πληροῖ τὴν οἰκουμένην.

Ἐνδιέτριψα περὶ τὰ γεγονότα ταῦτα τῆς νεωτέρας γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς ἱστορίας πολὺ πλείοτερον ἢ περὶ πάντα τὰ λοιπά, διότι ἐκ τῶν ὀλίγων ἐξ ἀνάγκης ὧσων ἐμνημόνευσα ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ, τὰ γεγονότα ἐκεῖνα διδάσκουσι μάλιστα ὅτι ὁ κόσμος τῆς ὑστεροφημίας δὲν εἶνε τοσοῦτον αἰθέριος ὅσον ἤθελε νομίσαι τις, ἀλλὰ συνέχεια κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τοῦ ἐπιγείου τούτου κόσμου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου φαίνεται ἐν τούτοις ἐντελῶς διὰ τοῦ θανάτου χωρισθεῖς. Ἐν Γαλλίᾳ μὲν ταλαιπωρεῖται ὑπὸ ἐμφυλίου ἀγῶνος, ἐν Γερμανίᾳ δὲ εἰρηνεύει ὑπὸ τὴν πνευματικὴν μοναρχίαν τοῦ Βίσμαρκ.

Δι' ἄλλων δὲ τρόπων ἐπενήργησεν ἡ ἐπανάστασις ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ καταιγίς, περάσασα τὸν πορθμὸν τῆς Μάγχης, ἀπέβλασε τὴν ὀξύτητα αὐτῆς, καὶ προήγαγε μὲν τὴν ἐλευθερίαν ἄνευ λαιμητόμων καὶ δημεύσεων, συνεπλήρωσε δὲ τὴν τοῦ κράτους ἐνότητα ἄνευ μαχῶν μυριονέκρων. Τῷ 1800 ἐψηφίσθη ὁμογνωμόνως ἡ βουλευτικὴ ἐνότης τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, καὶ τῷ 1829 ἡ ἰσοπολιτεία τῶν καθολικῶν. Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα πεντήκοντα ἔτη δις ἐπεξετάθησαν ἐν πάσῃ εἰρήνῃ τὰ πολιτικὰ τοῦ λαοῦ δίκαια, ἀλλ' ἡ ἐθνικὴ κυριαρχία δὲν παρεδόθη εἰς τὸ μέγα πλῆθος τῶν ἡμεροβίων ἀνθρώπων. Ἐν Ἀγγλίᾳ λοιπὸν τὸ ἐνεστὼς δὲν ἀπεσπάρθη ἀποτόμῳ· ἀπὸ τοῦ παρελθόντος, οὐδὲ βικίως ἀνέτρεψεν αὐτό. Οἱ ἥρωες τῶν παρωχημένων γενεῶν ἐξηκολούθησαν εὐλογούμενοι ὅσον οἱ ἥρωες τῶν νεωτέρων γενεῶν. Εἰς Οὐέστμινστερ, ὑπὸ τοὺς θόλους τοῦ αὐτόθι αἰρομένου τεμένου, ἀναπνύονται ἐν ἰσοτιμίᾳ οἷτε πρωταγωνισταὶ τῆς 18 ἑκατονταετηρίδος, ὁ Mansfield, ὁ νεώτερος Πίττ, ὁ Φόξ, ὁ Γράτταν καὶ οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς 19, ὁ Willherforce, ὁ Κάνινγκ, ὁ Οὐέλλιγκτων, ὁ Γρέϋ, ὁ Πάλμερστον, ὁ Βήκονσφιλδ· ὑπεράνω δὲ τῶν γεραρῶν ἐκείνων μνημείων μετεωρίζεται ἡ μεγалоπρεπὴς εἰκὼν τοῦ πρεσβυτέρου Πίττ ὅστις ἐπὶ μακρὸν ἐνέπνευσε τοσοῦτον τρόπον εἰς τὰς αὐλὰς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τοῦ ὁποῖου οἱ ἀετῶδεις ὄφθαλμοὶ καὶ ὁ προτεταμένος βραχίον νομίζεις, λέγει ὁ Μακώλαιϋ, ὅτι καὶ νῦν ἔτι παρορμῶσι τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὸ ν' ἀντιπαρτάσσεται θαρρούντως κατὰ τῶν πολεμίων αὐτῆς.

Ἀνέφερον τὸ ὄνομα τοῦ Μακώλαιϋ. Οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἀγνοεῖ ὅτι ὁ ἀνὴρ διετέλεσεν εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων λειτουργῶν τῆς ἐπιστήμης ἧτις, ἀπονέμονται τὸ γέρας τῆς ὑστεροφημίας, δὲν ἦτο βεβαίως δίκαιον νὰ ἀποκλείσῃ τῆς τιμῆς ταύτης τοὺς ἰδίους αὐτῆς μύστας. Μήπως αὐτὸς ὁ Μακώλαιϋ, εἴλοισι καὶ πέντε ἔτη ἀφ' ἧς ἔγραφε τοὺς λόγους ἐκείνους, δὲν εἰσήγετο ἐν πομπῇ καὶ παρτάττει εἰς τὸ Πάνθεον τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἵνα ἀναπαυθῇ πλησίον τῶν ἐπιφανῶν νεκρῶν μεθ' ὧν συνέζησεν ἐν τῷ κόσμῳ τῆς ἱστορίας, καὶ νῦν κατθανὼν δὲν ἤρχετο νὰ συνεχίσῃ τὴν συμβίωσιν ἐν τῷ τῆς Ἀθανασίας κόσμῳ;

Ἐκ τῶν παγκοσμίων τούτων ἑλλανοδικῶν ἐβραβεύθησαν μᾶλλον οἱ περὶ τὰς μερικὰς ἱστορίας ἐνδιατρίψαντες ἢ οἱ συντάξαντες τὰς λεγομένας γενικὰς ἱστορίας. Ἰδίως δὲ ἡστόχησεν ὅσοι ἐπεβάλλοντο νὰ φιλοσοφήσωσι περὶ τῆς πορείας τῆς ἀνθρωπότητος καὶ νὰ καθορίσωσι τοὺς νόμους τῆς πορείας ταύτης, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τῆς σήμερον· ὁ Bossuet καὶ ὁ Herder, ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τοὺς δύο ὀνομαστοτέρους. Πᾶς νόμος προϋποτίθησι τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τοῦ γεγονότος τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ρυθμίσῃ· ἡμεῖς δὲ πόρρω ἐσμὲν τοῦ εἰδέναι τὴν ὁλοσχερῇ τῆς ἀνθρωπότητος ἱστορίαν, καὶ ἴσως οὐδέποτε θέλομεν ἀξιωθῆ νὰ γνωρίσωμεν αὐτήν. Ἡ ἱστορία τῆς Ἀνατολῆς, ἧς τὰ ἔθνη ἀπετέλεσαν αἰετοτε τὸ

πλεῖστον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μόλις πρὸ δλίγου ἤρχιτε νὰ ἀποκλυ-
πτῇ τινὰς τῶν γνησίων, τῶν ἀσφαλῶν αὐτῆς δέλτων. Οὐδεμία δὲ φαν-
τασία, οὐδεμία μεγαλοφυΐα δύναται ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἀκριβῆ τῶν
πραγμάτων γνῶσιν· ὥστε οὐδὲν ἄπορον ὅτι ἡ φιλοσοφία τῆς ἱστορίας ἐ-
παθε τὸ τοῦ Ἰκάρου πάθημα.

Πολὺ εὐτυχέστεροι δὲν ἐγένοντο οἱ ἐπιχειρήσαντες νὰ ἀναγράψωσι
αὐτὰς κοινὰς τῆς οἰκουμένης πράξεις· ὡς λέγει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης,
εἰς τῶν πρώτων ὅσοι συνέγραψαν γενικὴν ἱστορίαν. Ἵνα ἀριτεύσωσιν ἐν
τῷ ἀγῶνι τὰ ἱστορικὰ ἔργα δέον νὰ παρυστήσωσι τὰ γεγονότα πιστὰ
ἅμα καὶ ἐπαγωγὰ. Τὸ πρῶτον ἀπαιτεῖ αὐτόπειρον τῶν μαρτυριῶν γνῶ-
σιν, τὸ δεύτερον χῶρον τοσοῦτον ὥστε ἡ δεξιότης τοῦ ζωγράφου νὰ μὴ
δεσμεύεται ὑπὸ τῆς περικλειούτης τὴν εἰκόνα στεφάνης. Πρόδηλον ὅμως
ὅτι προκειμένου νὰ ἱστορηθῇ ὁλόκληρος τῆς ἀνθρωπότητος ὁ βίος, δὲν ὑ-
πάρχει δύναμις ἀνθρωπίνη ἱκανὴ νὰ ἐπαρέστη εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν
δύο ἐκείνων ὄρων· νὰ ἐκμάθῃ γλώσσας παντοειδεῖς καὶ τινὰς ἀτελῶς ἔτι
γινωσκομένας, νὰ μελετήσῃ δυσαρίθμητα ἱστορικὰ μνημεῖα, καὶ ἔπειτα
νὰ καλλιτεχνήσῃ τὸ ἴδιον ἔργον ἐντὸς πλασίου ἀχανοῦς. Ἐντεῦθεν πα-
σαι αἱ γενικαὶ ἱστορίαι οὐδὲ ἄλλο εἰσὶν ἢ ἀπανθίσματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον ὅτε μὲν ἐπιτομα, ὅτε δὲ ἐκτενέστερα τῶν μερικῶν ἱστοριῶν· ὡς ἐπὶ
τὸ πλεῖστον λέγω διότι συμβαίνει ἐνίοτε τμήματ' αὐτῶν νὰ αὐ-
τουργῶνται· ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ἀλλὰ τὰ τμήματα ταῦτα εἶναι ποτα-
μοὶ ἀφανιζόμενοι ἐν τῷ ἀπεράντῳ ἐκείνῳ τῶν γεγονότων ὠκεανῷ. Ὡς
ἔργον λοιπὸν ἰδίως ἐν συνόλῳ ἐπιστήμης καὶ τέχνης, ἀδύνατον τὸ κο-
σμίατον τοῦτο Μουσεῖον νὰ κατάρτισθῇ ὑπὸ ἀνθρώπου ἐνός. Τοῦτο συνει-
δότες οἱ Γερμανοὶ ἐτεχείρησαν ἐσχάτως τὴν ἐν Βερολίνῳ ἐκδοσιν γενι-
κῆς ἱστορίας in Einzeldarstellungen, ὅπερ ἐστὶν ἐρμηνευόμενον μᾶλλον ἢ
μεθερμηνευόμενον, γενικῆς ἱστορίας ἐν ἣ αἱ τύχαι ἐκάστου ἔθνους ἢ καὶ
ἀπλῶς περιόδων τινῶν αἱ περιπέτειαί συγγράφονται ὑπὸ ἀνδρῶν εἰδικῶς
περὶ τὰ μέρη ταῦτα τοῦ ὅλου ἀσχοληθέντων. Ἀλλὰ τὸ οὕτω πως κα-
τασκευαζόμενον οἰκοδόμημα δὲν διαπρέπει ἐπὶ ἐμμελείᾳ, οἱ δὲ πολυάριθ-
μοὶ αὐτοῦ ἀρχιτέκτονες δὲν εἶνε ἅπαντες. πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἐκ τῶν ἀ-
ριστέων τῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἔπειτα τίς θέλει ἀναγνώσει τοὺς 40 ἐκεί-
νους ὀγκώδεις τόμους; Ἡ συλλογὴ αὕτη ἱστοριῶν θέλει μὲν καταταχθῇ
εὐλαβῶς ἐν ταῖς δημοσίαις βιβλιοθήκαις, καὶ ἐν τισιν ἰδιωτικαῖς, ἀλλὰ
δύσκολον εἶνε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι θέλει εἰσελθεῖ εἰς τὸν ναὸν τῆς ὑ-
στεροφημίας.

Οἱ ἱστορικοὶ δὲν ἐνίκησαν ποτὲ παγκρατίῳ· ἐστεφανώθησαν ὅμως πολ-
λοὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὰ κατὰ μέρος ἀγωνίσματα. Ἐν τῷ παρόντι μάλιστα
αἰῶνι, ὅστις ἐκλήθη αἰὼν τῆς ἱστορίας, πολλὰ εἶνε τὰ ἀνευφημηθέντα
ἔργα καὶ ὀνόματα. Ὁ ἐξοφλοῦν ἀρὰ γε ἐπιζήσει χρόνον πολύν; Τὸ μέλ-

λον ἄηλον, τὸ δὲ μόνον βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ ὑστεροφημία τῶν ἀμέσων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον αὐτῶν προκατόχων, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν διέσωσε τὴν προτέραν αὐτῆς ἀγλὴν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Hallam καὶ ὁ Μακώ- λκιω ἀπηρχαίωσαν τοὺς ἐν τῇ παρελθούσῃ ἐκχτονταετηρίδι ἀκμάσαντας Roberston καὶ Hume. Ἐν Γαλλίᾳ ὁ Guizot, ὁ Augustin Thierry, ὁ Thiers ἐπεσκίασαν καὶ αὐτὸν τὸν ἐν τῇ ἐκχτονταετηρίδι ἐκείνῃ πρωτεύοντα Μοντέσκιον. Μετὰ τὰ ἔργα τῶν Ἀμερικανῶν Prescott καὶ Motley παντελῶς ἐλητμονήθησαν οἱ σύγχρονοι τοῦ Κρόλου Ε' καὶ τοῦ Φιλίππου Β' ἴσπανοὶ ἱστορικοὶ Sarrulveda, Herrera, Cabrera, Canimana. Ἀλλὰ τί παρβάλλω τὴν παρῶσαν ἐκχτονταετηρίδα πρὸς τὰς προτέρας; Ἐν Γερμανίᾳ πρὸ πεντήκοντα μόλις ἐτῶν ὁ Niebuhr ἐμονάρχει τῆς ῥωμαϊκῆς ἱστορίας καὶ νῦν ὁ Mommsen καθήρσεν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς τῆς κτύτης· πρὸ ἐτῶν δὲ τεσσαράκοντα, ὁ Müller ἐδέσποζε τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς καὶ νῦν ὁ Κούρτιος ἀφῆρπασεν ἀπὸ αὐτοῦ τὸ στέμμα τοῦτο. Μήπως ὁ αἰὼν οὗτος ὁ ἐπιχειρήσας νὰ κατατρέψῃ τὴν κλῆσιν ζώον, ἀπεφάσισε νὰ ποιήσῃ ἐκποδὼν καὶ αὐτὴν τὴν ὑστεροφημίαν;

Ἐν τῷ μέσῳ ὅμως τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων ἐπιτολῶν, ἀμαυρώσεων καὶ δύσεων, μεσουρανεῖ ἀείποτε φαεινὸς ἐπὶ δισχίλια καὶ πεντακόσια ἔτη ὁ ἀστὴρ τοῦ Θουκυδίδου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο δέον νὰ ἐπιστήσῃ ἐπ' ὀλίγον τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Ὁ μῦθος τοῦ Κρόνου τοῦ καταφχγόντος τὰ τέκνα αὐτοῦ οὐδέποτε εἰκονίσθη πιστότερον, ὥς πρὸ μικροῦ ἠκούσατε, ἢ ὑπὸ τῆς τύχης τῶν ἱστορικῶν. Ἀλλ' οἱ αἰῶνες οἱ μὴ εὐλαβούμενοι τὴν στοργὴν τῶν τέκνων αὐτῶν τούτων, τὰ ὅποια διάγουσι τὸν βίον δοξολογοῦντα τοὺς γεννήτορας, οἱ αἰῶνες οἱ καταβιβρώσκοντες αὐτὰ ἀνηλεῶς, οἱ αἰῶνες κρτυννοῦσιν ἀπεναντίας ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν τὸ κλέος τοῦ Θουκυδίδου. Τί δὲν ἐρρέθη ἄχρι τοῦδε περὶ τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ; Ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς δμολογεῖ ὅτι εἴ τι τῶν ὑπὸ Θουκυδίδου γραφέντων συκοφαντεῖν ἐπεβάλετο, ἔπραξε τοῦτο οὐ μόνον ταῖς κοιναῖς ἐνκντιούμενος δόξαις ἀλλὰ καὶ ταῖς ἰδίαις τῶν ἐπιφανεστάτων ῥητόρων καὶ φιλοσόφων μαρτυρίαις, οἱ κανόνα τῆς ἱστορικῆς πραγματείας ἐκείνον ὑποτίθενται τὸν ἄνδρα, καὶ τῆς περὶ τοὺς πολιτικοὺς λόγους δεινότητος ὄρον. Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰσπανίας, ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς αὐτῆς, εἶχον ἀείποτε ἀνὰ χεῖρας τὸν ἱστορικὸν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου. Οἱ κράτιστοι τῶν ῥητόρων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ σχολῇ αὐτοῦ διεπλάσθησαν. Διὰ τοῦ ἔργου τούτου, εἶπεν ὁ Heeren, ἐλάλησεν ἡ ἱστορία οὐχὶ ὁ ἱστορικός· ὁ δὲ Schlegel παρβάλλει αὐτὸ πρὸς μεγάλην καὶ ὑπερφυᾶ ἱστορικὴν τραγωδίαν.

Ἀνάγκη ἐν τούτοις νὰ δμολογήσωμεν ὅτι ἄπασαι τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς αἱ αἰτιάσεις δὲν ἦσαν ἀνυπόστατοι. Ἀλήθειαν λ. χ. λέγει βεβαίῶν ὅτι

εὐκρίθμητοί τινές εἰσιν οἱ πάντα Θουκυδίδου συμβαλεῖν δυνάμενοι, καὶ οὐδ' οὗτοι χωρὶς ἐξηγήτεως γραμμτικῆς ἐνικ. Τὰ δ' ἐπτά χρώματα δι' ὧν ἔζωγράφητε τὸν χερκτῆρα τῆς Θουκυδίδου λέξεως, τὸ στρυφνόν, τὸ πικρόν, τὸ πυκνόν, τὸ ἐμβριθές, τὸ αὐττηρόν, τὸ δεινόν, τὸ φοβερόν, ἡδύναντο μὲν ἴσως νὰ περιορισθῶσιν εἰς ὀλιγώτερα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οὐδεμίαν ἐνέχουσιν ὑπερβολὴν ἀφοῦ οἱ ἀρχαῖοι περὶ μιᾶς καὶ μόνης ἀφηγήσεως αὐτοῦ, τῆς περὶ τοῦ Κυλωνίου ἄγους, εἶπον *Λέων ἐγένετο ἐνταῦθα*. Λόγῳ σαφηνεῖς καὶ χάριτος οὐκ ὀλίγοι τῶν τε ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων ὑπερέβαλον τὸν ἱστορικὸν τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου· τινές δὲ καὶ κατὰ τὸ παθητικὸν καὶ τὸ δραματικὸν ἐγέναντο αὐτοῦ ἐνέμιλλοι. Ἀνυπέροβλητος ὁμῶς καὶ ἀπαράμιλλος ἀπεδείχθη ἡ περὶ τοῦ μέλλοντος κρίσις τοῦ ἀνδρός. Τίς δύναται νὰ προσέπη τί θέλει συμβῇ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μετὰ δύο ἐτῶν χιλιάδας; Ὁ Θουκυδίδης προσέπει τοῦτο, τὸ δὲ ἀπώτατον μέλλον ἐκύρωσε τὸν χρησμὸν αὐτοῦ.

Ἐξήκοντα καὶ ἑξ εἶχον παρέλθει γενεαὶ ἀπὸ τῆς τελευτῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀλόρου ὅτε οἱ μάρτυρες τῆς γαλλικῆς ἐπικρατείας, ἐν ἐκστάσει μὲν ἔβλεπον παρ' αὐτοῖς συμβαίνοντα τὰ δεινὰ ὅσα οὗτος περιέγραφε ποτε γινόμενα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἐκπεπληγμένοι δὲ ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος: «καὶ ἐπέπεσε πολλὰ καὶ χλεπὰ κατὰ στάσιν ταῖς πόλεσι, γινόμενα μὲν καὶ αἰεὶ ἐσόμενα ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ.» Εὐθύς δὲ προομιχζόμενος ἠξίωσεν ἔτι τολμηρότερον, ὅτι γράττει οὐ μόνον περὶ τῶν γενομένων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι· καὶ πάλιν τὸ ἀπώτατον μέλλον ἐκύρωσεν ἐν τοῖς πλείστοις τὴν πρόρρησιν αὐτοῦ. Αἱ φοβεραὶ περιπέτειαι τοῦ ἐν Ἀθήναις λοιμοῦ ἐπανελήφθησαν ἀπαράλλακτοι ἐν Παρισίοις ὅτε πρὸ ἐτῶν πεντήκοντα συμφορὰ παρεμφερὴς ἐμάστιξε τὴν πόλιν ταύτην· ἐπὶ τοσοῦτον ἀπαράλλακτοι ὥστε καὶ ἐν Παρισίοις προέκυψαν εἰς μέσον αἱ περὶ δηλητηριάσεως τῶν ὑδάτων κατηγορίαι ὥς λέγει ὁ ἱστορικὸς διαδοθείσας τὸ πάλαι ἐν Πειραιεὶ κατὰ τῶν Πελοποννησίων. Τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου τὸ ὁποῖον τὸσάκις ἐφηρμόσθη ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἰδίως δὲ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι πρῶτον μὲν ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατὰ τῶν Γάλλων· τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου τὸ ὁποῖον προκαλεῖ μὲν τὰς διαμαρτυρίας τῶν ἐθνῶν ἐνὸς ἑνὸς εἶνε ἀσθενῆ, ἐπιβάλλεται δὲ ὑπ' αὐτῶν ἅμα ἰσχύσῃ· τὸ δίκαιον τοῦτο τοῦ ἰσχυροτέρου οὐδέποτε ἐνομοθετήθη τελειότερον ἢ ἐν τῷ διαβοήτῳ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Μηλίων διαλόγῳ· ἐδίκαια μὲν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ λόγῳ ἀπὸ τῆς ἴσης ἀνάγκης κρίνεται· δυνατὰ δὲ οἱ προύχοντες πράττουσι καὶ οἱ ἀσθενεῖς ξυγχωροῦσιν. Ποσάκις δὲν ἐσυζητήθη ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ περὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου ζήτημα. Ἐρρήθη ἄρα γε νεώτερόν τι τῶν ἐπιχειρημάτων δι' ὧν Διόδοτος ὁ Εὐκράτους παρέστησε τὴν ἀνάγκην τῆς καταργήσεως αὐτῆς, καὶ διετυ-

πῶθ' ἄρά γε ποτὲ τὸ περὶ τούτου συμπέρασμα ὀριστικώτερον· ἀκαὶ τοῦτο ὅμως παρὰδραίνεται· ἢ τοίνυν δεινότερόν τι τούτου δέος εὐρετέον ἐστίν, ἢ τὸ δε γε οὐδὲν ἐπίσχει.» Μὴ ἀπορῶμεν λοιπόν, ὅτι οἱ αἰῶνες δὲν ἐπκυ-
σαν μεταδίδοντες εἰς γενεὰς γενεῶν ἀμείωτον τὴν μνήμην τοῦ γινώστου
ἐκείνου τῶν ἀπορρητοτέρων αὐτῶν μυστηρίων.

Ἐτέρω ἀσύγκριτος τοῦ Θουκυδίδου ἐπιβολὴ εἶνε αἱ περιληφθεῖσαι ἐν τῷ
ἔργῳ αὐτοῦ δημηγορίαι. Αἱ δημηγορίαι αὗται δὲν διεμνημόνευσαν τὴν ἀκρι-
βειαν αὐτὴν τῶν λεχθέντων, δὲν ἐδημοσιεύθησαν, ὥς ἡθέλομεν εἶπει σή-
μερον, κατὰ τὰ στενογραφημένα τῆς βουλῆς πρακτικά· ἀλλὰ ἱχνογραφή-
θησαν μὲν κατὰ τὴν ὅλην ὅσον οἶόν τε ἔννοιαν τῶν λεχθέντων, συνεπλη-
ρώθησαν δὲ καὶ ἐχρωματίσθησαν καθ' ἃ ἐδόκει αὐτῷ ὅτι ἕκαστοι περὶ
τῶν αἰεὶ παρόντων τὰ δέοντα μάλιστα εἶπον. Φαντάσθητε ἐπὶ μίαν στιγ-
μὴν τὴν ποικιλίαν τῶν προσώπων ἅπερ ἀλλεπαλλήλως ὑπεδύσατο ὁ ἱστο-
ρικὸς καὶ θέλετε λάβει ἔννοιάν τινα τοῦ πόσον ἀγγίστροφος ἦτο περὶ τὴν
τῶν προσώπων ὑπόκρισιν, ἢ ἀκκμπος περὶ τὴν τῶν πραγμάτων ὑποτύ-
πωσιν ἐκείνη μεγαλοφυΐα. Τοιοῦτον δὲ προσομοίως παρέστησε λέγοντας
τοὺς ῥήτορας αὐτοῦ ὁ δαιμόνιος ὑποβολεύς, ὥστε οὐδεὶς ποτε, ἐν διαστή-
ματι εἴκοσι καὶ πέντε αἰώνων, ὑπῶπτευσεν ὅτι ἀκούει ἀγορεύοντα τὸν
Θουκυδίδην καὶ οὐχὶ τὸν Περικλέα, τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν, τὸν Διό-
δοτον καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πρωταγωνιστάς.
Πολλοὶ ζηλεύσαντες τὸ κατόρθωμα τοῦτο, ἡθέλησαν νᾶ τὸν μιμηθῶσιν·
ἅπαντες ἀπέτυχον, οἱ δὲ σωφρονέστεροι ἐτέραν ἐτράποντο ἐν ὁμοίαις περι-
στάσεσιν ὁδόν.

Ἡ ὑστεροφημία ὑπέκυψε κατὰ τὴν ἐσπερίαν οὐ μόνον εἰς τὰς προὔπο-
δειχθείσας πολιτικὰς καὶ ἄλλας συμφοράς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλην τινὰ περι-
πέτειαν ὁλως ἀπροσδόκητον. Ἐνθ' οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Κι-
κέρωνος διηλθον ἀσινεῖς ἀνὰ μέσον πολλῶν ἐκκτονταετηρίδων καθ' ἃς
δὲν ὑπῆρχεν ἔτι ἡ τυπογραφικὴ τέχνη, ἐκ τῶν λόγων τοῦ πρεσβυτέρου
Πλάτωνα δὲν περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς εἰμὴ ὀλίγοι, καί, τὸ πικροτέρων,
οἱ ὀλιγώτερον δόκιμοι· διότι ἐπέπλευσαν εἰς τὸ ναυάγιον μόνον οἱ γραπτοὶ
λόγοι, ὁ δὲ ἀνὴρ ἦτο πεφυκὼς πρὸς τὸ ἐξ ὑπογυίου λέγειν, ἦτοι πρὸς τὸ
αὐτοτχεδιάζειν. Οἱ σύγχρονοι ὅσοι ἠτύχησαν νᾶ ἀκροασθῶσιν αὐτοῦ, δὲν
ἀπεμνημόνευσαν εἰμὴ ὀλίγας τινὰς τῶν δημηγοριῶν ἐκείνων περικοπὰς,
ἐξήγησαν ὅμως ἀποχρῶντως τὴν καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν ἣν οὗτοι ἐπρο-
ξένουν, παραστήσαντες τὴν ὄψιν, τὴν περὶ τὸ λέγειν εὐχέριαν, τὴν φωνήν,
τὴν ὑπόκρισιν, τὴν τέχνην τοῦ ῥήτορος. Ὅτε κατὰ πρῶτον εἰσῆλθεν εἰς
τὴν βουλὴν ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 27 ἦτο νέος ἐπίχαρις ἄμα καὶ ἀρχικός. Τοιοῦτον
δὲ ἀκατάσχετος ἦτο ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, ὥστε πολλάκις δὲν ἦτο κύριος, ἀλλὰ
δοῦλος αὐτῆς· καὶ διηγοῦνται ὅτι ἐν τινι συνεδριάσει καθ' ἣν τὸ πνεῦμα
αὐτοῦ, προέδρου ἤδη ὄντος τοῦ ὑπουργείου, ἀπησχολεῖτο ὑπὸ σπουδαίου

κυβερνητικοῦ ἀπορρήτου, εἶπεν εἰς τὸν λόρδον Shellburne· σήμερον πρέπει νὰ καθήτω ἡσυχος, διότι ἐν ἀπαξ ἐγερθῶ πάντα ὅσα ἔχω ἐν τῇ καρδίᾳ μου θέλουσιν ὑπερεκχειλίσαι. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ ψιθυρίζουσα μὲν ἠκούετο μέχρι τῶν τελευταίων βάθρων τῆς βουλῆς, ὅταν δὲ ὑφῄτο εἰς τὴν ὑπάτην αὐτῆς χορδὴν ἀντήχει ὡς σάλπιγξ ἐντὸς τῆς αἰθούσης καὶ ἠκούετο μέχρι τῶν προδρόμων καὶ τῶν κλιμάκων καὶ τῶν προφυλαίων τοῦ μεγάλου ἐκείνου οἰκοδομήματος. Ἡ ἀπαγγελία του ἦτο ἐπιτετηδευμένη καὶ θεατρικὴ. ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῆς φυσιογνωμίας του ἀξιοπρεπεστάτη καὶ πολυλάχως δι' ἐνὸς μόνον βλέμματος ὀργῆς ἢ περιφρονήσεως περιῆγεν εἰς τὴν ἐσχάτην ἀμηχανίαν τὸν ἀντίπαλον. Δὲν ἐσυζήτει ποτὲ καὶ ποτὲ δὲν ἀπεκρίνετο. Ἐλεγε μόνον ὅ,τι αὐτὸς ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ εἴπῃ, ἀδιαφορῶν πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας. Τὸ πολὺ ἀπεταμίευσεν ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ μεμονωμένην τινὰ αὐτῶν φράσιν ἵνα ἐμπαίξῃ αὐτὴν πικρῶς ἢ πανηγυρικῶς κατακρίνῃ. Τινὲς τῶν περιφημοτέρων ἀποστροφῶν τῆς εὐγλωττίας του προεκλήθησαν ὑπὸ ἀπροσέκτου τινὸς λέξεως, ἢ γέλωτός τινος, ἢ ἀποδοκιμασίας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ὁ λόγος αὐτοῦ ἠκολούθει τὸν ροῦν τῶν ἰδίων διανοημάτων, οὐχὶ τὸν ροῦν τῆς προηγηθείσης συζητήσεως. Ἀλλ' ὁ λόγος οὗτος κατεκοσμεῖτο ὑπὸ ζωηρῶν εἰκόνων, ὑπὸ πιθκνῶν ἐπιχειρημάτων, ὑπὸ χριέντως διηγουμένων ἀνεκδότων, ὑπὸ ἐπιτηδείων αἰνιγμῶν, ὑπὸ παθητικῶν ἐπικλήσεων. Οἱ ἐμπαιγμοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ σαρκασμοὶ ἦσαν φοβεροί, καὶ ἔσως οὐδεὶς τῶν ρητόρων τῆς Ἀγγλίας κατεπτόγησε ποτὲ τοὺς ἀντιδοξοῦντας ὅσον αὐτὸς ὁ οὐδέποτε ἐπιχειρήσας νὰ ἀνασκευάσῃ τοὺς λόγους αὐτῶν.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ περὶ τῶν δημηγοριῶν τοῦ πρεσβυτέρου Πίττ σωζόμεναι εἰδήσεις ὅτε τῷ 1834 ὁ Μακώλχιϋ ἐβιογράφησε τὸν ἄνδρα. Ὁ Μακώλχιϋ δὲν ἐπεχείρησε νὰ ἀνκπλάσῃ τὰς δημηγορίας ταύτας ἐκ τῶν περιλιπομένων αὐτῶν περικοπῶν καὶ τῶν περιγραφῶν τῶν μαρτύρων ὅσοι ἠκροάσταντο τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' ἠρκέσθη, διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν διδομένων τούτων, νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ δεινότητά δι' εἰκόνας, ἧς ὡχρὸν τῇ ἀληθείᾳ ἀντίγραφον πρέθηκε πρὸ ὀλίγου εἰς ὕμῃς. Δὲν ἐτόλμησεν οὐδ' αὐτὸς λοιπὸν νὰ ἔλθῃ κατὰ τοῦτο εἰς ἀμιλλαν πρὸς τὸν Θουκυδίδην, καίτοι ἐγίνωσκεν ἀπαντα τὰ μυστήρια τῆς τέχνης τοῦ λόγου. ἀφοῦ ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπιφανεστάτων ρητόρων τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ πρῶντι αἰῶνι. Ἰνα λάβετε ἔννοιάν τινὰ ὁποῖον ἀξίωμα ἐκτήσατο ἐν τῇ Βουλῇ ὁ κράτιστος οὗτος τῶν κατ' ἡμέας ἱστορικῶν ἀρκεῖ νὰ εἴτῃ ὅτι τῷ 1852 νομοσχεδίον τι, ψηφισθὲν εὐχερῶς κατὰ τὰς δύο πρώτας ἀναγωγὰς, προέκειτο κατὰ τὴν κοινὴν πεποίθησιν νὰ διέλθῃ οὐδὲν ἥττον ἀπροσκόπτως τὴν τρίτην αὐτοῦ δοκιμασίαν ὅτε ἐζήτησε τὸν λόγον ὁ Μακώλχιϋ. Ἐλάλησε δὲ μετὰ τοιαύτης ἐπιστήμης, τέχνης καὶ δεξιότητος ὥστε τὸ νομοσχεδίον ἀπερρίφθη διὰ μεγάλης πλειονοψηφίας. Δὲν ἐν-

θυμοῦμαι ἐὰν τριοῦτό τι συνέβη ποτὲ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ βουλῇ, ἀλλὰ ἤξεύρω ὅτι ἐν πάσῃ βουλῇ τὸ κατόρθωμα εἶνε σπηνιώτατον. Αὐτὸς ὁμῶς ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος τῆς ἐγγλωττίας αὐτοῦ θρίκμβος. Προχγομένης τῆς δμιλίας τοῦ ὁ λόγος ἤλκεν ἀπὸ ρυτῆρος· ἡ ταχύτης αὐτοῦ ἠϋζανε καθ' ἑκάστην ἔννοιαν μέχρις οὗ ἀπέβη χεῖμχος ἀληθής· ἐπὶ τοσοῦτον παρὰ σῶρον τοὺς ἀκροατὰς ὥστε δὲν ἐλάμβανον καιρὸν νὰ τὸν χειροκροτήσωσι. Τότε κατέπεσαν, αἰσθανόμενος ἤδη τὰ δῆγματα τοῦ νοσήματος ἐξ οὗ ἀπέθανε μετὰ τινος ἐνιαυτοῦ ἐν ἀκμῇ ἔτι τῆς ἡλικίας.

Ἀλλὰ, ὡς βλέπετε, ἀδύνατον μοι εἶνε νὰ ἐξακολουθήσω τὸ ἀνάγνωσμά μου*. Ἴσως δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ λογισθῇ ὑπὲρ πολλῶν ὡς ἀκαιρος. Τίς τφόντι περ' ἡμῖν σκέπτεται τὴν σήμερον περὶ ὑστεροφημίας; Ποσάκις δὲν ἤκουσα λεγόμενον ὅτι σκοπὸς τοῦ βίου εἶνε ἡ ἀπόλαυσις. Ἡ ἀπόλαυσις! Νομίζουσιν ἄρα γε οἱ τοῦτο δοξάζοντες ὅτι ὀλίγας εὐφροσύνας, ὀλίγας ἀγαλλιότητες ἡτθανήθησαν γράφοντες τὰς ἱστορίας αὐτῶν ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Μακώλαιϋ, ὁ μὲν πεποιθὼς ὅτι ἐδημιούργησε κτῆμα ἐς αἰεὶ, ὁ δὲ φιλοτιμούμενος νὰ λάβῃ τὸν κάλλιστον στέφανον τοῦ μεγάλου ἱστορικοῦ. Ὅσοι ἀξιοῦσιν ὅτι μόνκι ἀληθεῖς ἀπολαύσεις τοῦ κόσμου τούτου εἶνε αἱ ὕλικαὶ ἀπολαύσεις, εἰμποροῦν μὲν νὰ ᾔνε ἀπόγονοι τελειότατοι τῶν νέων προγόνων καὶ ἀρχηγῶν τοὺς δποίους ἀγωνίζονται οἱ τυτιολίφαι νὰ ἐπιβέλωσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλὰ οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων οἵτινες ἐκλείταν τὰς πατρίδας αὐτῶν καὶ οὗς οἱ γνήσιοι ἡμῶν προπάτορες ὠνόμαζον «ἀνδρῶν ἡρώων θεῶν γένος, οἱ καλέονται ἡμίθεοι.»

Κ. Παπαρρηγόπουλος

* Ὁ κ. Παπαρρηγόπουλος ἐλλάσειν ὑπὸ σφοδροῦ βασανιζόμενος κατάρρου.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ *

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Α'

Ότε Μωάμεθ δ β'. ἐνίκησε τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον Δραγόσην, ὁ δὲ ὑπερόπτης καὶ ἄγριος κατακτητὴς ἔστησε τὴν ἡμισέληνον ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ δυνθέντες νὰ ἐκφύγῃσι τὸν θάνατον ἢ τὴν δουλείαν λόγιοι Ἕλληνες κατέφυγον ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ μέσῳ τῆς σχολαστικῆς θεολογίας, καὶ τῶν πεζῶν ἢ ἐμμέτρων ἱπποτικῶν διηγημάτων ἅτινα ἀπετέλουν τὴν μόνην τροφήν τῶν λατινικῶν ἐθνῶν, οἱ Ἕλληνες οὗτοι μετήγαγον θησαυροὺς σαφηνείας, φωτὸς καὶ ἐμπνεύσεως· ἐφθασαν ἀκριβῶς ἐν καιρῷ ὅπως δώσωσιν εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας τὴν ὑπερτάτην ἐκείνην ὠθησιν ἣτις ἐξήγαγε τὴν Ἰταλίαν ἐκ τῶν σκολιῶν ὁδῶν τοῦ μεσαιῶνος. Οἱ Ἕλληνες καθωδήγησαν τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρχαιότητος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἢ Ἰταλίᾳ ἔμελλε ν' ἀνεύρῃ τὴν Ἀναγέννησιν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲν ἀπέμειναν ἢ μέλη τινα τοῦ κλήρου τῶν ὁπίων ὁ Μωάμεθ δ β'. εἶχε τὴν ἀνάγκην ὅπως ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τοῦ ὀργανίστη τὴν κοινωνικὴν τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ θέσιν. Οἱ κληρικοὶ οὗτοι ἀπειτέλεσαν εἰδὸς τι διοικήσεως εἰς τὴν ὁποίαν ὁ κατακτητὴς παρεχώρησε προνόμια, ἀπερ οἱ διάδοχοί του πολλάκις μὲν διεφιλονείκῃσαν συχναίκις δὲ τοῖς ἀφῆρεταν ὀπωρήποτε. Ἡ μόνη ἐξουσίᾳ ἣν οἱ Ἕλληνες διετήρησαν ἐξησκέετο ὑπὸ τοῦ κλήρου. Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας τῆς κατακτητέως, ὅσοι μὴ θελήσαντες νὰ ἐκπαισθῶσιν, ἡδυνήθησαν νὰ σκεφθῶσι καὶ περὶ ἄλλου ἢ τῆς ἰδίας συντηρήσεως. ἐπεδόθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιστήμην, καθ' ὅσον τοῦτο ἦτο τὸ μόνον μέσον δι' οὗ ἡδύναντο νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα.

Παρεκτὸς τοῦ περιωρισμένου τούτου κύκλου, ἐπεκράτει βχθυτάτη ἀμάθεια πανταχοῦ ὅπου ἐδέσποζεν ὁ Τούρκος. Κατὰ τὸ μέγα τοῦτο ναυάγιον τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν αἰτήτηκ οὐδέποτε κατεποντίσθη· ἡ ἐλπίς βελτιώσεως μέλλοντος, — ἐλπίς ἐπίμονος ἢ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας οὐδὲ κατέβηκε, καὶ ἣτις ἐκδηλοῦται, φανερά ἢ κεκλυμμένη, εἰς πᾶν ὅ,τι ἐγράφη ἐν τῷ μέσῳ τῆς δουλείας.

Οἱ ἡττηθέντες δὲν ἐλητμόνουν ὅτι ἦσαν Ἕλληνες. Ἐφραντίζοντο ὅτι ὀχττον ἢ βράδιον αἱ χριστιανικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑσπερίας θὰ προσήρχοντο

* Ἰδ. σελ. 20.

ἄρωγοί, διὰ νέων σταυροφοριῶν ὅπως λυτρώσωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἀπίστων. Ἡδύναντο δὲ εἰσέτι νὰ ἐλπίζωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν, καθόσον χῶραι τινὲς τῆς Ἑλλάδος διετῆρουν εἶδος ἐλευθερίας. (Δὲν ἦσαν ὑπὸ τοὺς Τούρκους.)

Ἀλλ' ἡ ἐλπίς βαθμὴδὸν ἐξέλιπε, καὶ ἐπῆλθεν ὁ δισταγμός. Ἡ Ρόδος, μετ' αὐτὴν ἡ Κύπρος καὶ ἔπειτα ἡ Κρήτη περιῆλθον εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μουτουλμάνου. Οἱ Ἑνετοὶ ἐγκυτέλιπον τὴν Πελοπόννησον διατηρήσαντες μόνον τὴν Ἐπτανήσον ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ χριστιανικὰ κράτη πᾶν ἄλλο διενοούντο τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ Βασιλις τῆς Ἀδριατικῆς ἡ Ἑνετικὴ, ἀπέβαλε τὴν ναυτικὴν αὐτῆς ὑπεροχὴν, ἐνῶ οἱ ὀθωμανοὶ ἐξέτεινον τὰς κατακτήσεις των. Ἐὰν δὲ τὰ κράτη τῆς Δύσεως ἐξήσκουν ἐπιρροὴν τινα εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἡ ἐνέργειά των διευθυνομένη ὑπὸ τῶν Ἰησουιτῶν, ἀντὶ νὰ ἀποβλέπη εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων, μᾶλλον κατεπολέμει τὴν θρησκείαν αὐτῶν. Τὸ πᾶν ἐκινδύνευε. Πρὸ πολλοῦ ἡ τουρκικὴ τυραννὶς εἶχεν ἀποπτύσει πάντα χαλινόν. Μετ' ὀλίγον οἱ Ἕλληνες εἶδον καὶ αὐτὰ τὰ τέκνα των ἀφαρπαζόμενα ὅπως συγκροτήσωσι τὸ σῶμα τῶν γενιτσάρων.

Ὁ θριαμβεύων ισλαμισμὸς ἔμελλε κατὰ τὰ φαινόμενα νὰ παρεμποδίσῃ διὰ παντὸς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ δ' ἐλληνισμὸς διέτρεχε τὸν κίνδυνον τῆς παντοτεινῆς λήθης καὶ τῆς ἐξοντώσεως. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ἀπογνώσεως ὡς ἐκ δικαίας ἐξεγέρσεως τῆς ἡθικῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς ἱστορίας παρήχθησαν συμβάντα προωρισμένα νὰ κυφορίσωσι ἀναγκάτως τὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Πέτρος ὁ Μέγας, ἰδρυτὴς νέας τάξεως πραγμάτων ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, διεκρίνετο, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ πολιτικῇ, τὴν ἀέννητον κατὰ τῶν Τούρκων πάλιν. Πανσλαβισμὸς τότε δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνοτήτων καὶ αἱ φυετικαὶ διακρίσεις δὲν εἶχον εἰσέτι δικαιρέσει τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ πάντες ἀπετέλουν μίαν ποιμνὴν ὑπὸ τὸν Ἑλληνα πατριάρχην, τὸν ἀντιπροσωπεύοντα καὶ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ἀρχαίου Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὴν ἐλπίδα ἐνταύτῃ τῆς ἀποκαταστάσεώς του.

Ἐπὶ μετ' ἀλλίου ἐκτυπωθέντος ἐν Ἀμστελδάμῳ καὶ φέροντος τὴν προτομὴν του, Πέτρος ὁ Μέγας ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «Αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων». Ἐν Ρίγῃ ἀνεκέρυττε δημοσίῃ ὅτι «αἱ ἐπιστῆμαι καὶ τὰ ῥῶτα κυκλοφοροῦσιν ἐν ταῖς κοινωνίαις ὡς τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι, καὶ ὅτι ὡς τὸ αἷμα συρρέει πρὸς τὴν καρδίαν οὕτω καὶ ὁ πολιτισμὸς θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἐστίαν, τὴν Ἑλλάδα». Ἦσαν λόγοι εὐγενεῖς περὶ τῆς εἰλικρινείας τῶν ὁποίων οὐδεὶς τότε ἐδίκαιοτο ν' ἀμφιβάλῃ.

Οἱ Ἕλληνες ἀπέβλεψαν μετ' εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς ἐν Βορρᾷ ὁμοθρήσκους αὐτῶν, τοὺς ἔχοντας τὴν τε ἐπιθυμίαν καὶ τὴν δύναμιν νὰ τείνωσιν αὐτοῖς χεῖρα ἀρωγόν. Ὅτε εἶδον τοὺς ὑπερμάχους ἐκείνους τοῦ ἑλληνικοῦ σταυροῦ νικῶντας τοὺς ὑπερσπιστάς τῆς ἡμισελήνου ἐνόησαν

ὅτι οἱ θυνάσται αὐτῶν δὲν ἦσαν ἀήττητοι καὶ ἤρχισαν ἐκ νέου νὰ ἐκπύζωσι τὴν ἀπελευθέρωσίν των

Ἀλλὰ καὶ ἡ συνκίτησις τῆς ὁσημέραι αὐξανούσης ὑπεροχῆς αὐτῶν ἀφ' ἐνὸς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἀδιορθώτου ἀνικανότητος τῶν δεσποτῶν αὐτῶν συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸ ν' ἀναζωπυρήτη τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνεγεννήσεως τῆς πατρίδος. Πολλοὶ Ἕλληνες ἐπεκράτουν διὰ τῆς μεγάλης ἐπιρροῆς τὴν ὁποίαν ἐξήσκουν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 19. αἰῶνος ὁ Ἕλλην Ἰκαναγιώτης Νικουσίος κατέχει τὸ ἀξίωμα μεγάλου δραγομάνου. Ἐκτοτε οἱ Τούρκοι ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν ὑποτελῶν αὐτῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς πρὸς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς σχέσεις αὐτῶν. Οἱ μεγάλοι δραγομάνοι ἀποβαίνουσιν ἀπαρχίτητος μοχλὸς εἰς διεύθυνσιν τοῦ κράτους. Μετ' ὀλίγον ἡ Πύλη διορίζει δραγομάνους τοῦ στόλου, καὶ εἰς Ἕλληνας ὡσαύτως ἀναθέτει τὴν διοίκησιν τῶν Πρακτουαβίων ἐπαρχιῶν.

Αἱ μεγάλοι αὗται θέσεις κατέχονται διὰδοχικῶς ὑπὸ διακεκριμένων ἀνδρῶν, τῶν ὁποίων αἱ γνώσεις ἐξισοῦνται πρὸς τὴν ἱκανότητα, οἷον οἱ Μαυροκορδάτοι, οἱ Ὑψηλάνται, οἱ Μουροῦζοι, οἱ Γαίκα κλπ κλπ. Περὶ αὐτοὺς συνηθροίσθησαν καὶ ἄλλοι λόγιοι Ἕλληνες, ὑπουργοὶ αὐτῶν καὶ ὑπάλληλοι ἔστιν ὅτε καὶ μέλλοντες ἀντίπαλοί των.

Ἡ παιδεία, ἥτις ἀνέπτυσε τὴν διάνοιαν ἀπέβλινε καὶ μέσον προαγωγῆς, ὥστε διεδίδετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον. Ἡ δὲ τῆς μαθησεως δεῖψα ηὔξανε κατὰ λόγον τῆς προσπαθείας πρὸς θεραπείαν αὐτῆς. Προτιθέμενος νὰ ἐκθέσωμεν ἐν συνόψει τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας τὴν κατὰ τὸν 19. αἰῶνα ἀναγέννησιν ἀμφιβάλλομεν ἐκν περιεγράψαμεν ἀρλούντως τὴν δύναμιν καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ὅπερ ἀεὶποτε εὔρε διεξοδὸν ὅπως διαφύγη τὴν βραδύτητα, καὶ τὸ ὁποῖον καὶ ὑπ' αὐτὸν ἔτι τὸν ζυγὸν οὐδέποτε κατ' οὐσίαν ὑπεδουλώθη.

Δυναμέθαι μυριοτρόπως ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ πρόοδος αὐτοῦ οὐδέποτε διεκόπη, οὔτε κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐποχὴν, ἣν περιφρονητικῶς ἀποκαλοῦμεν βυζαντινὴν, ἥτοι ὁπόταν ἡ ἐλληνικὴ διάνοις κατείχετο ὀλοσχερῶς ὑπὸ τῶν θεολογικῶν ἐρίδων τοῦ 18. αἰῶνος. Ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τοῦ θέματος τούτου ἤθελε μᾶς παρσύρει πολὺ μακράν. Κατὰ τὸν 19. αἰῶνα, οἱ Ἕλληνες ἱδρουν πανταχοῦ σχολεῖα, ἐτύπονον βιβλία διδασκτικά, ἐπηστυμονικά καὶ ἱστορικά εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν. Μετέφραζον τὰ ἀριστουργήματα τῶν ξένων φιλολογικῶν καὶ ἐμελέτων τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος ἢ ἐργασία αὕτη ἐγένετο βηθμιαίως ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι ἀλλὰ προέβαινε δραστηρίως ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐκεῖ συνωθοῦντο οἱ λόγιοι οἱ μὴ διδάσκοντες εἰς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις σχολεῖα. Ἐν Κωνσταντινουπόλει εἶχε τὴν ἑδρὰν τῆς ἡ ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ἥτις μόνη ἐξεπρωτῶπει τὴν πατρίδα.

Περὶ τὸν Πατριάρχην καὶ τοὺς ἐν τέλει Ἑλληνας εἶχε σχηματισθῇ ἀληθὲς ἀριστοκρατία, τὴν ὁποίαν ἀπετέλουν ἐν μέρει αἱ παλαιαὶ τῶν ἐπαρχιῶν οἰκογένειαι καὶ ἐν μέρει αἱ τῶν νέων μεγιστάνων. Οἱ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Πύλης Ἑλληνες καθὼ προσκαίρως ἀπολαύοντες τῆς εὐνοίας αὐτῆς, ἐπανήρχοντο εἰς τὸ Φανάριον ὡς εἰς τὸ κέντρον αὐτῶν, ὅπως ἐκεῖ παρηγορηθῶσιν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀξιομάτων αὐτῶν.

Τότε ἤρξατο νὰ σχηματίζεται κοινωνία ἐξ ἀνδρῶν πεπειραμένων καὶ ἐκ λογίων, οἵτινες ἐγίνωσκον τὰ μυστικὰ τοῦ κράτους καὶ ἡ ἐλάμβανον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ τῆς πολιτείας, ἢ καθιέρουν εἰς τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν τὰς ὥρας τῆς σχολῆς. ἃς περεῖχεν αὐτοῖς ἡ δυσμένεια τῶν ἀρχόντων. Ἡ κοινωνία αὕτη βραμνηδὸν ἐδυναμοῦτο καὶ αὐταὶ δὲ αἱ κάταδρομαὶ τῆς τύχης συνετέλουν πρὸς αὐξήσιν τῆς. Ἀφ' ἐτέρου χάρις εἰς τὸ ἐμπόριον οἱ ὑποτελεῖς ἐπεσώρευον τοσαῦτα πλοῦτη ὥστε ὁ κατακτητὴς ἠναγκάζετο ἐνίοτε νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὰς θελήσεις τοῦ κατακτηθέντος. Τὸ πτρυαρχεῖον καὶ οἱ ἡγεμονικοὶ φαναριωτικοὶ οἴκοι ἀπετέλουν ἄρα κέντρον ἑλξέως εἰς ὃ κατὰ προτίμησιν συνέρρεον οἱ πεζογράφοι καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς ἀναγεννωμένης ἐκείνης Ἑλλάδος.

Τίς δὲν ἀνέγνωτε περιγραφὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τίς δὲν ἐνεπόλησεν, ἐὰν ἐπ' ὀλίγον τὰς διεῖθε, τὰς θείας ἐκείνας καλλοῦν τῆς Μετοχείου, τὴν θαυμασίαν τοποθεσίαν τῆς Σταμπούλ, τὸν Κεράτειον κόλπον, τοὺς ποιητικοὺς ἐλιγμοὺς τοῦ Βοσπόρου, τὰ ἀθρὰ ἄμυ καὶ ἐπιβλητικὰ γόητρα τῶν διπλῶν λόφων, τῶν ἐνούντων τὰ περὶ τῆς Προποντίδος, καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τοὺς ὄντως ἀπαρμύλλους ἐκείνους λόφους, τῶν ὁποίων οἱ πόδες λούοντα εἰς τὰ νερὰ τῆς Εὐρώπης ἄμυ καὶ τῆς Ἀσίας!

Ὅποια ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ περιέχοντος ἐκείνου καὶ τοῦ θεάματος ὑπερ ἐντὸς αὐτοῦ ἐκτυλίσσεται σήμερον! Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐπίχρωςις, περικλύπτουσα τὰ πάντα ἐπιχέει ζορερὰ χρώματα ἐπὶ πικρὸς τοῦ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς προσπίπτοντος. Οἱ Ἀνατολῖται περιβεβλημένοι τὴν στενὴν μέλαιναν στολὴν τῶν φράγκων, προσπαθοῦντες ν' ἀντιγρῶσι τοὺς συρμούς καὶ τὰ ἔθιμα τῆς Ἑσπερίας, ἀποτελοῦσιν ἀντίθετον οἶκν αἱ κυάριστοι τῶν νεκροταφείων, ὑπὸ τὴν διαυγῆ τῆς Ἀνατολῆς οὐρανόν. Τὰ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις διασταυρούμενα ἀτμόπλοια, διακράττουσι διὰ τῆς κινήσεώς των τὴν ἡσυχίαν τοῦ μεγάλου πεποῦ Βοσπόρου.

Ἀλλ' ἃς φαντασθῇ τις τὴν ἐκεῖ ἐλληνικὴν κοινωνίαν κατὰ τὸ πρῶτον τέκνον τῆς προύσης ἐκκτονταετηρίδος, ἃς φαντασθῇ τὰς οἰκογενείας ἐκείνας ζώσας ἐν πολυτελείᾳ, ἐν ᾗ ἡ καλαισθησία τῆς Ἰταλίας καὶ ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος συνεχέοντο. Συνηγμένοι ἐν τῷ Κερατίῳ κόλπῳ, οἱ Ἑλληνες κατῴκουν ὅτε μὲν εἰς τὰς ἐν τῷ Φαναρίῳ ὥρειάς αὐτῶν κατοικίας, ὅτε δὲ πάλιν μετῴκουν εἰς τὸν Βόσπορον εἰς μεγάλου πε-

πείξ ἐξοχικὰς οἰκίας, αἵτινες δημευθεῖσαι μετὰ τὴν ἐπανάστασιν περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν πκτάδων, ἡ χρησιμεύουσι νῦν ὡς ἐνδιαιτήματα τῶν Εὐρωπαϊῶν πρεσβευτῶν. Τὸ στενὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ τότε σιωπηλὸν ὡς τὸ τῆς Ἑνετίας, δὲν ἐτέμνετο εἰμὴ ὑπὸ κατκίων.

Οἱ Ἕλληνες περιέφερον τὴν τῆς δουλείας μελαγχολίαν, τῆς ὁποίας τὴν λήθην δὲν κατῴρθονε νὰ ἐπιφέρῃ, οὔτε ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν ὠραίων αὐτῶν διατριβῶν, ἐν αἷς ἠδύνετο νὰ τοὺς καταλάβῃ ἡ τυραννία, οὔτε ἡ πολυτέλεια τῆς περιβολῆς, ἥς τὸ σχῆμα ἔφερε τὸ στίγμα τῆς δουλείας, οὔτε τὰ μεγάλα αὐτῶν πλούτη, ἀφοῦ ὁ πρῶτος τῶν Ἑλλήνων ἠναγκάζετο νὰ κύπτῃ τὸν αὐχέναν πρὸ τοῦ ἐσχήτου τῶν Γούρκων, καθ' ὅσον οὔτε τὰ ἀξιώματα, οὔτε ἡ ὑψηλὴ ἐνδὲς Φαναριώτου θέσις ἤρκειν ὅπως προφυλάξωσιν αὐτὸν ἡ τοὺς οἰκείους του, ἀπὸ τῆς βιαιοπραγίας ἐνδὲς γενιτσάρου.

Ἐν τοσούτῳ οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνέκτων ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πεποίθησιν εἰς τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν· μακρόθεν ἡ ἐγγύθεν, ὑπ᾿ ἄλληλοι ἢ ἔμποροι, ἔκριναν τοὺς δεσπότες των. Παρκαλουθοῦντες τὰ συμβῆντα τῆς συγχρόνου ἱστορίας, ἔβλεπον τὴν ἐπέκτασιν τῆς Ρωσίας, τὴν κατὰπτωσιν τῆς Ἑνετίας, τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος τὴν τρικυμιώδη τροχιά.

Ὅπως ἐνοηθῇ καλῶς πῶς βυθιμῆδον ἡλλοιώθη ὁ ἐνδόμυχος βίος τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων, ἔδει νὰ εἰκονίσῃ τις τὸν ἐν γένει τρόπον τοῦ ζῆν αὐτῶν ἐν Φαναρίῳ. Ἐκεῖ εἰς τὰ ἀναχωρητήρια αὐτῶν, ἐν τῷ μέσῳ συνδιαλέξεων, ἀναγνώσεων, διαλογισμῶν, πάντων ἀναγομένων εἰς τὴν περὶ τῆς Ἑλλάδος σταθερὰν μέριμναν, ἀνέτειλε νέαν φιλολογίαν.

Δὲν ἦτο αὕτη, ὡς ἡ δημώδης ποίησις τῆς Ἑλλάδος, προτὸν αὐτοφυὲς τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους καὶ πνεύματος· ἐν αὐτῇ ἀνευρίσκει τις τὰ ἔχνη τῆς ξενικῆς ἐπιδράσεως, ὅπερ καὶ φυσικῶτατον. ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες ἐξεπαίδεύντο ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Πᾶς λόγιος ἐπιστρέφων ἐξ Ἰταλίας, Γαλλίας ἢ Γερμανίας ἔφερε μεθ' αὐτοῦ μέρος τι τοῦ πνεύματος τῆς χώρας ἐν ἣ ἐμορφώθησαν αἱ κλίσεις καὶ κρίσεις αὐτοῦ, ἐν ἣ ἐκτῆσχετο τὰς γνώσεις του ἐνίοτε δὲ καὶ τὸν ἴδιον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι.

Ἀνεφέρομεν ἤδη τὴν ἐπιρροὴν ἣν ἐξήσκησεν ἡ Ἰταλία ἐπὶ τῆς Κρήτης καὶ τῶν Ἰονίων νήσων, διαρκούσης τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας. Βραδύτερον, ὅτε ἐξεργάγη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ ἀντήχησεν ἐξ αὐτῆς ἀπασα ἡ Εὐρώπη, ὅτε ὁ Βοναπάρτης ἐπεφάνη ἐν Αἰγύπτῳ καὶ συνετάρχευε τὴν Ἀνατολήν, ὅτε διὰ τῆς κατοχῆς τῶν Ἰονίων νήτων, οἱ Γάλλοι ἔστησαν τὴν τρέχουσαν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, αἱ ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Γάλλους.

Τότε ἰδίως ἀνέγνωσαν τὰ γαλλικὰ συγγράμματα καὶ μετέφρασαν αὐτά. Ἐν τῇ φιλολογικῇ ἐξεγέρσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ γάλλοι συγ-

γραφείς τοῦ 19' καὶ 20' αἰῶνος ἐχρησίμευσαν ὡς ὑπογραμμὸς εἰς τοὺς ἑλληνας ποιητάς. Μόνον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ πνεύματος ἐμπνέονται. Καὶ αὐταὶ δ' εἰσι αἱ τῆς ἀρχαιότητος παρὰδόσεις ἐπανέρχονται εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἐστίαν διὰ τῆς Ἑσπερίας. Ἡ Φαίδρα τοῦ Ρακίνα ἐπανάγει τοὺς ἑλληνας ποιητάς εἰς τὸν Ἰππόλυτον τοῦ Εὐριπίδου.

Ὁ Ἰάκωβος Ραγκσβὴς, ὁ πατὴρ τοῦ πρώην πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις μετέφρατε τότε ἀριστα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν *Φαίδραν*, τὸν *Κίνταρ* καὶ τὴν *Ζαΐαν*. Συγχρόνως μετεφράζετο ἡ *Μερόπη* καὶ ὁ *Βροῦτος* τοῦ Βολταίρου, ὁ *Μισάνθρωπος* καὶ ὁ *φινλάργγρος* τοῦ Μολιέρου. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐξελληνίσθησαν τὰ δράματα τοῦ Κοτσεβοῦ καὶ τὰ μελοδράματα τοῦ Μεταστάσιου.

Ἄν καὶ οἱ Ἕλληνες ἠρύοντο ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας τὸ δραματολόγιον αὐτῶν, οὐχ ἦττον ὁμως παρεῖχον καὶ πρωτότυπα ἔργα. Ὁ Χρηστόπουλος ἔγραψε δράμα ἐπὶ τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἐποίησε δυὸ τραγωδίας ἐπὶ κλασικῶν θεμάτων, τὴν *Ἀσπασίαν* καὶ τὴν *Πολυέτην*, καὶ κωμωδίαν ἐν ᾗ ἐχλεύαζε μετὰ πολλῆς εὐφυΐας τὰς ὑπερβολὰς τῶν ὑπὲρ τὸ δέον ζηλωτῶν τῶν τοῦ Κοραΐ θεωρῶν περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης.

Ἡ κωμωδία τοῦ Ρίζου Νερουλοῦ εἶναι λίαν εὐφυής, αἱ δὲ τραγωδίαὶ τοῦ περιέχουσι χωρὶς ἀληθοῦς ποιητικῆς ἀξίας, ἀλλ ὁμως λείπει καὶ ἐκ τῶν μὲν καὶ ἐκ τῶν δὲ ἡ δραματικὴ σύνθεσις καὶ τὸ σκηνικὸν ἐνδιαφέρον.

Ἀλλὰ τότε ἤτο τι τόσον νέον τὸ νὰ ὁμιλῶσιν οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος ἐν ἑναρμονίῳ στίχῳ διὰ τῆς γλώσσης τῶν ἀπογόνων αὐτῶν, οἱ κατὰπιεζόμενοι ἡγάλλοντο τοσοῦτον ἐπὶ τῇ συναισθήσει ὅτι εἰλκον τὴν καταγωγὴν ἐκ γενεᾶς εὐγενεῶς, τῆς ὁποίας τὰ αἰσθητάματα προεκάλουν τὸν θαυμασμὸν πάντων, καὶ οἱ ἡττημένοι οὗτοι εὗρισκον ἐν τοῖς τοῦ παρελθόντος θριάμβοις τοιαύτην ἀφορμὴν ἐνθουσιασμοῦ καὶ πίστεως εἰς τὸ μέλλον, ὥστε δὲν ἦσαν πολὺ ἀπαιτητικοὶ ὡς πρὸς τὰς περιπετείας καὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ δράματος.

Τὰ δράματα ταῦτα, παριστάνοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, ἐν ταῖς ἡγεμονικοῖς τοῦ Φαναρίου οἴκοις· ἐδιδάσκοντο ὡσαύτως ἐν Βουκουρεστίῳ, ἐνθα ὑπῆρχε διμύσιον ἑλληνικὸν θέατρον ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐλλήνων ἡγεμόνων. Βραδύτερον παριστάνοντο καὶ ἐν Ὁδησσῳ, ἥτις, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος ἦτο πόλις σχεδὸν ἑλληνική.

Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ δραματολογίου τούτου δὲν περιεσώθησαν. Τινά, πλὴν τῶν ἤδη μνημονευθέντων, ἐδημοσιεύθησαν, ἀλλὰ δὲ σώζονται ἴσως μόνον ἐν χειρογράφῳ. Ἀλλ' εὐκόλῳ εἶναι ν' ἀνευρεθῶσι τὰ ἔχνη τῶν ἔργων τούτων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίσι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἢ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἐπιζώντων.

Εὐχῆς ἀξιὸν ἦθελεν εἶσθαι ἐὰν νέος τις ἑλλην φιλόλογος ἐπεχειρεῖ τὴν

περιγραφὴν τοῦ φιλολογικοῦ τούτου παρελθόντος. Πρὸς τοῦτο ἔδει πρῶτον νὰ συνδεθῇ ἡ ἱστορία τοῦ κρητικοῦ θεάτρου μὲ τὴν τοῦ ἀρχαίου. Ἡ δὲ ἀνέυρεσις διὰ μέσου τοῦ μεσσιῶνος, τῆς διαδοχῆς τῶν ἀρχαίων παραδόσεων θὰ ἦτο σπουδὴ ἀξίη τῆς περιεργείας παντὸς λογίου.

Ἄλλως δέ, τὰ ὠραιότερα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἡ σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πηγήγαγε δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὸ δραματικὸν ἢ ἡρωικὸν εἶδος, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ ἀφελὲς καὶ σατυρικὸν ἢ τὸ ἐπίχαρι, ὡς φέρ' εἰπεῖν ἡ Ἀρπαγὴ τῆς Κούρκας, καὶ πρὸ πάντων τὰ λυρικὰ ποιήματα τοῦ Ἀθηναίου Χρηστοπούλου.¹

Ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἐγένετο γνωστὸς ἐν Γαλλίᾳ ἐκ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐν Γενεύῃ παραδόσεων του περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας, αἵτινες ἐκ τῆς Γαλλικῆς μετεφράσθησαν εἰς διαφόρους γλώσσας, πρὸς δὲ καὶ τῆς ἰσορίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, δημοσιευθείσης Γαλλιστὶ τῷ 1828. Ὁ Ρίζος Νερουλὸς κατεῖχεν ἐν Βλαχίᾳ ἔξοχον θέσιν, ἣν ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ἅμα ἐξεργάγῃ ἡ ἐπανάστασις. Προσφυγὼν εἰς Γενεύην παρέμεινεν ἐκεῖ βραχὺν χρόνον, καθότι πάραυτα ἐκλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος ἐνθα διωρίσθη εἰς ὑψηλὰ ὑπουργήματα. Ἀπεβίωτε δὲ τῷ 1849, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ἐν ἣ ἐγεννήθη ὑπόδουλος. Πλὴν τῶν δραματικῶν αὐτοῦ ἔργων, ὁ Ρίζος Νερουλὸς ἔγραψε καὶ λυρικὰ ποιήματα, τῶν ὁποίων τινὰ ἐδημοσιεύθησαν κατὰ πρῶτον ἐν Πηριείοις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ μαρκαησίου Queux de St—Hilaire. Ἀλλὰ, τὸ μᾶλλον πρωτότυπον τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ἡ Ἀρπαγὴ τῆς Κούρκας, ἐν ἣ δι' ὅφους ἡρώτικο-κωμικοῦ, πλήρους χάριτος καὶ ἀλατος, χλευάζει τὰ ἦθη τῶν Φαναριωτῶν, περιγράφει τὰς ραδιουργίας, καὶ τὰ πάθη, αἵτινα ἐξηγέρθησαν ἐνεκ τῆς περιφημοῦ ταύτης κούρκας, τὴν ὁποῖαν ὁ ἥρωϊς τοῦ ποιήματος ἐποφθαλμιᾷ καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ βάλῃ εἰς τὸν ὀρνιθῶνά του, ὅπως τὴν παχύνῃ διὰ τὴν τράπεζάν του.

- α ὦ Μούσαις ὁποῦ ἔχετε ἄλλοπροσάλους τρόπους,
- » Καὶ παραιτεῖτε γρήγορα τοὺς παλαιούς σας τόπους·
- » Καὶ ἀπὸ σῶς ἔξεχάσθησαν καὶ Πίνδοι καὶ Ἑλικῶνες.
- » Καὶ τὴν Γραικίαν ἄμουςον πολλοὶ ἴδαν αἰῶνες,
- » ὦ Μούσαις! Γραικὸς φίλος σας δὲν ἔμεινε κανένας.
- » Καὶ πότε πλέον παίζετε σ' ταῖς ἀμμουδιαῖς τῆς Σένας.
- » Ὅτε στὰ χεῖλῃ ψάλλετε τῆς σκυθρωπῆς Ταμίνας.
- » Ἐμπνεύστε καὶ ἐνὰ λάτρην σας, βλαστὸν Γραικικῆς ρίζας.
- » Κηρύξτε 'στὸν τωρινὸν πολὺχθλον αἰῶνα,
- » Μία Κούρκα, πῶς ἐκλέφθηκεν ἀπὸ τὸν ὀρνιθῶνα!

1 Σ.Σ.—Ἐν ταῖς προλαβοῦσαις σημειώσεσιν, ἠκολούθησεν παρὰ πόδας τὸ περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας δοκίμιον τοῦ κ. Βικέλα.

» Μὴ Κούρκα μεγαλώτατη, πούλι ἀπ' τὴν Ἰνδιάν.
 » Μὲ πάχος δεκαθᾶκτυλον, μὲ κρέας ἀμβροσίαν.
 » Εἰπέτ' ἔτεες, ποῦ εἶπατε τὰ πάθη τῆς Ἑλένης
 » Τὰ πάθη καὶ τῆς Κούρκας μας τῆς καλαναθρεμμένης.
 » Ὡ μεγαλόφωναις θεαῖς, ἀδέλφια ἄγαπημένα.
 » Ὅμηρους ἐδιδάξτε, διδάξτε κ' ἐμένα.»

Ὅπότε πικρία διαρκίνοισι ἐν τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ. Εἰς πᾶν ὅ,τι ἔγραψαν οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνες, ὑπολαμβάνει ὡς ἐπομεν ἤδη ἡ τοιούτη πνοὴ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἡ ἀρπυγὴ τῆς Κούρκας διαδραματίζεται εἰς τὰ Θεραπειά.

» Κεὶ μεταξὺ 'στ' ἀτύγκριτα χωρὶς τοῦ Καταστένου,
 » Τὰ Θεραπειὰ ἔχουν βαθμὸν τὸν πρῶτον τοῦ ἐπαίνου
 » Καθὼς ὅλαις αἱ εὐμορφαὶς μὲ τὰ χρυτὰ μαλλιά τους
 » Στολίζουν τ' ἀλαβάστρινα καὶ ὠρεῖα μέτωπά τους,
 » Ὅμοίως καὶ τῶν Θεραπειῶν τὸν κόρπον τριγυρίζουν
 » Ἀπειροὶ κῆποι κρεμαστοί, καὶ τὸν καταστολίζουν

Αὐτόθι κατοικοῖ ὁ Λουκάς, εὐγενὴς καὶ πλούσιος ἀρχὼν τοῦ Φαναρίου.

Ἐκεῖνου τὰ περιγμηνὰ χαρτιὰ τῆς εὐγενείας
 Ὑπάρχουν στὴν ἐνθύμησιν τῆς σκλάβας τοῦ Χωσσίας.
 Ἦξεύρ' αὐτὴ τοῦ πάππου τοῦ τῶν πρακτικῶν τοὺς τόμους
 Πῶς ἔλαμψεν ὁ προπάπος τοῦ στοῦ Φαναριοῦ τοὺς δρόμους.
 Ὡς πρὸς τὸν Λουκᾶν ἰδίως,
 Αὐτὸς ἀφοῦ συνάθροιστε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροίσου.
 Σ' τῶν Φαναριώτων τὸ Περοῦ, 'ς τὸν Δούναβιν ὀπίσου.

Ἐπέστρεψε εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐγκατέστη κατὰ προτίμησιν εἰς Θεραπειά, ἐνθα διῆγε Λουκούλιον βίον. Ὁ ἥρως βλέπει ἀπὸ τοῦ παραθύρου τὴν Κούρκαν, ἣτις ἐξέπτει τὴν ἐπιθυμίαν του καὶ τὴν ὁποῖαν ἀντίζηλος εὐτυχέστερος κατορθώνει πρὸς στιγμὴν νὰ ἰδιοποιηθῇ ὡς ἐκ τούτου ὀργὴ μεγάλη τοῦ Λοῦκα καὶ πάλιν σφοδρὰ ἐκ τῆς ὁποίας ἐξέρχεται τέλος νικητῆς, πρὸς ἀκρὰν συγκίνησιν ὀλοκλήρου τοῦ χωρίου.

Καθὼς 'ς τὴν Μαραθωνικὴν νικῶσα πεδιδά.
 Παιάνιζεν ἐλεύθερη, κροτοῦσεν ἡ Ἑλλάδα
 Καθὼς θριάμβων σάλπιγγες 'ς τὴν Ρώμην ἀντηχοῦσαν,
 Ὅποτεν οἱ Σκιπίωνες τὴν Ἀφρικὴν νικοῦσαν,
 Ὅμοίως καὶ τῶν Θεραπειῶν ἡ μὲν πλευρὰ κ' ἡ ἄλλη,

Κ' ὁ κόρρος μέτ' ὀλόκληρος, κί' αὐτὸ τὸ περιγιάλι,
 Εὐθύς ἀναστατώθηκαν καὶ ὄλ' ἀντιβοοῦσαν
 Δύο λέξαις, Κούρκα καὶ Λουκάς, πικτοῦ ἡχολογοῦσαν
 Κ' ἡ φήμη ἡ ἀσθητικὴ στυφᾷ χαμογελῶσα.
 Κί' ὥσάν σχεδὸν μανιακὴ ἐδῶ κ' ἐκεῖ πετῶσα
 Σὺν στέντορας χαλκότητος ἐμεγαλοφωνοῦτε
 Καὶ τοῦ Λουκά τὸν θρίαμβον πικτοῦ διπλαλοῦσε·
 Τὴν κάθη μιὰ δὲ λέξιν τῆς εὐθὺς ἀκόγωντάς την,
 Χίλις ἡγῶ τὴν ἀρπάζαν, τριπλασιάζωντάς την,
 Καὶ οἱ καλοὶ Θεραπεῖαν οἱ μὲν ζευγαρωμένοι
 Ἐμπρὸς ἔς τὰ περιγιάλια τοὺς συντρόφους σκυμμένοι
 Οἱ δὲ πηγαίνοντες ἀπ' τοῦ Λουκά τὸ σπῆτι,
 Καὶ ἴδρον ὄλη ἔσταζεν ἡ πονηρὴ τοὺς μήτη.

Ὁ Λουκάς ἐλάμβανε ἀναψυχὴν βεβουλισμένος εἰς μαλακὰ προσκεφάλαια
 καὶ ἀπολαύων γεύματος οἷου ἐδικαιοῦτο μετὰ τοὺς ἐκτάκτους τῆς ἡμέ-
 ρας κόπους. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀποτείνει τοὺς ἐξῆς λόγους εἰς τὸν ταπεινὸν
 ὁμίλον τῶν περὶ αὐτὸν κεχνηνῶτων ἀκροατῶν.

« Ποτὲ τόσον δὲν ἔτυχε τὸ αἶμά μου ν' ἀνάψῃ,
 » Μήτ' ὅταν ἔς τὴν περιγραφὴν ὁ Φώτης μ' εἶχε γράψῃ
 » Τὸ σοβαρὸ « ἀνευτυχῶς » ἀντὶς τοῦ « εὐδαιμόνως »,
 » Μήτ' ὅταν ἐμνημόνευσεν ὁ πρῶτον Ἐλασσῶνος,
 » Ἐμένα τὸν Ποστίλνικο κατόπ' ἀπ' τὸν Γιωργάκη
 » Ἐμένα τέτοιον ἄρχοντα κατόπ' ἀπ' τ' ἀρχοντάκι.
 » Καὶ πάλιν ὅταν πρόπερσι ἔς τὰ Ψωμαθεῖα ἔς τὸν δρόμον
 » Μὲ χτύπησ' ἓνας ἀγριὸς Ὀθωμανὸς ἔς τὸν δρόμον
 » Κί' ὥσάν νὰ τὸν χαιρέτησα γιὰ νὰ εὐχαριστήσω
 » Σταῖς λάσπαις τὸ καλπάκι μου 'τινάχθηκ' ἀπὸ 'πίσω.
 » Καὶ μόνον 'ποῦ δὲν ἔχασα τὴν σοβαρότητά μου.
 » Πλὴν ἓνας ράφτης τόλμητε καὶ γέλατε 'μπροστά μου.
 » Τότε μ' αὐτὸν ἐθύμωσα τὸν ράφτη τὴν αὐθάδη.
 » Ὡστ' ἐνθυμούμουν τὴν γρωθιὰν καὶ ἐκεῖνον ὡς τὸ βράδου

Εἶναι λεπτοτάτη καὶ πῶς σκληρὰ ἡ σάτυρα αὕτη τοῦ Φαναριώτου,
 ὅστις ὑπὸ τοῦ Τούρκου γρονθοκοπηθεὶς, πρὸς αὐτὸν μὲν στρέφεται ὅπως
 τοῦ ζητήσῃ συγγώμην, ἐκφέρει δὲ τὴν ὀργὴν του κατὰ τοῦ ράπτου, ὅστις
 ἐγέλατε. Ἀξίον σημειώσεως εἶναι τὸ ἡμιηρωϊκὸν ὕφος τῆς σάτυρας ταύ-
 τῆς ἥτις ὑπομνήσκει τὴν εἰς τὸν Ὀμηρον ἀποδιδομένην βτραχομο-
 μαχίαν καὶ ἐν ἣ διαφαίνεται ἡ δηκτικὴ λεπτότης καὶ τὸ παρατηρητικὸν
 πνεῦμα τοῦ Λουκιανοῦ.

B'

Ὁ Ἀθηνάιος Χρηστόπουλος ἔγραψεν ὡς ἀνεφέρομεν ἤδη μίαν τραγω-
δίαν, προσέτι δὲ ἐξέδωκε γραμμικὴν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς, ἐν ᾗ προσ-
παθεῖ ν' ἀνεύρῃ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας αἰολοδωρικῆς διαλέκτου. Ἀλλ'
ἡ μὲν τραγωδία τοῦ δὲν ἀνγκινώσκειται πλέον, αἱ δὲ γλωσσικαὶ αὐτοῦ
θεωρίαι ἐλητημονήθησαν. Τοῦναντίον τὰ λυρικά αὐτοῦ διαμένουσιν ἀγα-
πητὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ κατέστησαν τ' ὀνομά του δημοφιλέστατον
καθ' ἑπασαν τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι νέος Ἀνακρέων· οὐδεὶς ἄλλος ἔγραψε τὴν
νεοελληνικὴν μετὰ πλείονος χάριτος. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ρέουσιν ἐναρμόνιοι.
Δὲν διαβλέπει τις εἰς αὐτοὺς οὐδ' αὖτε προσπᾶθειαν οὔτε ἐπιτήδευ-
σιν, νομίζει δὲ τις ὅτι ἐγράφησαν ἀφέκρυτον. Εἶναι ὡς ἄτμα ἀδιάλειπτον
καὶ αὐτόμακτον, ὅτε μὲν γοργὸν ὡς αἱ παρθέναι τὰς δροίας ὁ ποιητὴς περι-
γράφει σπευδούσας εἰς τὸν τρυγητόν, τὴν κερχλὴν κιτσοῦ ἐστεμμένην, ὅτε
δὲ βραδύς καὶ διακεκομμένος ὡς ὁ μικρὸς ἐκεῖνος προδότης Ἔρως, ὅστις
προσποιεῖται τὸν κεκμηλότα ὅπως τὸν φέρωτι ἐπ' ὤμων.

Ἰδοὺ τὸ πρῶτον τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ποιημάτων :

Καθαρώτατες παρθένες,
Μὲ κισσὸν στεφανωμένες,
Ἐλαφρ' ἀνασκουμπωθῆτε,
Καὶ στὸν τρίγυρον συνεχθῆτε.
Πάρτε ὀλβίαν τὰ μαχίρια
Εἰς τὰ δεξιὰ τὰ χεῖρα·
Κ' εἰς αὐτὰ τ' ἀριστερά σας
Τὰ καλὰ τὰ πλεχτά σας.

Κ' ἔτ' εἰ πλέον τραγουδῶντας,
Κ' εἰς τὰ μῦθ' ἡμᾶς κινῶντας,
Ἄς φιλιούμεσθε ἑς τὰ χεῖλια
Κι' ἄς τρυγοῦμεν τὰ σταφύλια,
Τὰ σταφύλια τὰ δροστάτα,
Τὰ σταφύλια τὰ μελάτα,
Τ' ἀπὸ τῆς θησαυροφόρα
Τοῦ κελοῦ μας Βάκχου δῶρα.

Ἰδοὺ καὶ τὸ δεύτερον :

¹
Ὁ τυφλὸς ὁ ἔρωτας,
Μέσ' τοὺς δρόμους γέλωτας,
Καὶ παιγνίδι γένουνταν,
Ὅπου κι' ἂν ἐφαίνονταν.

²
Τοίχου τοίχου σέρνονταν,
Σκόνταφτε καὶ ἡδέρνονταν·
Ἐπεφτε σηκόνουνταν
Καὶ ἑς ταῖς λάσπαις χώνουνταν.

³
Γέροντες τὸν ὕβριζαν,
Τὰ παιδιὰ τὸν σφύριζαν.
Τὸ κατόπι τ' ἔτρεχαν,
Κι' ὅλοι τὸν κατέτρεχαν.

⁴
Βλέποντας, τὸν πόνεσα
Κ' ἔτρεξα ὅσον μπόρεσα
Ἦρα καὶ τὴν ἑτερνα,
Κ' ἤτυχα τὴν ἑτερνα.

5

Ἵστερα σταμάτησε
Κ' ἔλαφρά μ' ἐπάτησε
Καὶ στὴ γῆ τεντώθηκε,
Σὰν νὰ ἐνεκρώθηκε.

6

Φίλε, λέγει, πιάττηκα·
Καὶ κατακουράσθηκα.
Πάρε με ἔς τὸν ὦμο σου,
Κι' ἄρχισε τὸν δρόμον σου.

7

Σκύφτω καὶ τεντόνομαι,
Τὸν καταφορτόνομαι,

Καὶ στὸ δρόμο πλάνομαι
Καὶ στὸ σπῆτι φθάνομαι

8

Φίλε, λέγ', δρίστατε
Τὴν καθόχλ' ἀφήσατε
Γιὰ νὰ ξαποστάσωμε
Καὶ νὰ ἡσυχάσωμε.

9

Φίλε, μ' ἀποκρίνεται,
Τοῦτο μόν' δὲν γίνεται.
Ἐρως ποῦ φορτόνεται,
Πλεῖλ δὲν ξεφορτόνεται.

Ἰδοὺ καὶ ἕτερον :

1

Εἰς βουνὸν ἐγὼ κ' ὁ Ἐρως
Κ' ἡ ἀγάπη μου μαζ' ἡ
Κ' ὁ Θεὸς Καὶρὸς ὁ γέρος·
Ἀναβρίναμε μαζύ.

2

Ἡ ἀγάπη μ' ἀποστοῦσε
Εἰς τὸν δρόμον τὸν σκληρὸν
Καὶ ὁ Ἐρωτὰς περνοῦσε
Βιαστικὰ μὲ τὸν καιρὸν.

3

Στάτου, λέγω, Ἐρωτὰ μου,
Καὶ μὴ τρέχεις ἐμπροστά,
Ἡ καλὴ συντρόφισσά μου,
Ἡ ἀγάπη δὲν βροστᾷ.

4

Τότε βλέπουν καὶ τχνύζουν
Καὶ εἰ δὴ τὸν τὰ φτερά·
Καὶ ἀπλόνουν καὶ ἀρχίζουν,
Καὶ πετοῦν, πετοῦν γερά.

5

Φίλοι, λέγω, ποῦ πετᾶτε ;
Τόση βία διατί ;
Ἡ ἀγάπη μου κυττάτε,
Ὡραν ὦρ' ἀδυνατεῖ.

6

Τότ' ὁ Ἐρωτὰς γυρίζει
Καὶ μὲ λέγει, τὸ παρὸν :
Πῶς ἀρχήθεν συνειθίζει
Νὰ πετᾷ μὲ τὸν καιρὸν.

Τὸ ἐπόμενον ἀτμάτιον εἶναι ἀνταπάντησις πρὸς ἕτερον ἔτιμ, ἐν ᾧ
λέγεται εἰς τὸν ποιητὴν ὅτι αἱ τρίχες τοῦ λευκαίνονται, καὶ ὅτι εἰς τὸ
ἐξῆς ἀνάγκη νὰ συνετισθῇ : . . .

1

Πᾶ ! ἡ τρίχες μ' ἂν ἀσπρίζουν,
Μήπως τάχατε πικρίζουν ;
Τ' ἔχει ἡ ἀτπρη τοὺς βαφὴ ;
Μήγαρ τ' ἀσπρο θανατόνει ;
Ἡ φιλῶντας ἀγκυλόνει
Τὰ χεῖλάκια στὴν βαφὴ ;

2

Τὸ τριαντάφυλλό μας
Τὸ λουλούδι τῶν Ἐρώτων
Εἶναι ἀσπρο καθαρὸ
Καὶ τὸ κόκκινο ἡ φύσις
Τὸ συγκέρασεν ἐπίσης
Μ' ἓνα χροῶμα ἀσπροῦδερό. . .

3

Ἦ μυρτιά τῆς Ἀφροδίτης
Εἰς τὸ πράσινο κλαδί τῆς
Μέσ' τὰ φύλλα τὰ χλωρά,
Ὅλα κάταπρα σὰν χιόνι
Τὰ λουλούδια τῆς φυτρώνει,
Τ' ἀνθηρὰ καὶ τρυφερά.

4

Καὶ ὁ Δίας ὁ μεγάλος
Γιὰ τῆς Ἀήδας τοῦ τὸ κάλλος
Κύκνος γίνεκε μὲν φορὰ

Τοῦτο ἀληθῶς ἐρχομόζετ' εἰς τὸν Ἀθηνάτιον Χρηστόπουλον ὅστις οὐδέποτε ἐγήρασε. Ἀναγινώσκων τις αὐτὸν τὸν εἰρίσκει ἀείποτε νέαν ὡς τὸν Ἀνακρέοντα. Ὁ Χρηστόπουλος ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τὸ 1847 ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα ἐπτὰ ἐτῶν.

Τὰς Ἀθήνας ἐπεσκέψατο τῷ 1836, ὅποτε ἡ πόλις αὕτη προτεπάθει νὰ ἀνασκηθῇ ἐκ τῆς κατκυστροφῆς καὶ νὰ μετατρέψῃ τὰ ἐρείπια εἰς πρωτεύουσαν διὰ τὸν πρῶτον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος, τὸν νεαρὸν Ὀθωνα.

Οἱ συμπατριῶται τοῦ Χρηστοπούλου, Ἀλέξανδρος Σοῦτσος καὶ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς, ἐξύμνησαν τὴν ἔλευσίν του διὰ ποιημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ καταταχθῶσι μεταξὺ τῶν ἀρίστων ἔργων τῶν διαπρεπῶν ταύτων ποιητῶν. Ἀναγινώσκων τις σήμερον ἔτι τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, αἰσθάνεται ὅτι ἐνυπάρχει εἰς αὐτὰ ἡ ἐμπνευσις τοῦ ψάλτου τοῦ ἔρωτος, ὅτι ἡ φιλοσοφία του τὰ περιβάλλει καὶ ἡ χάρις του τὰ περικυσμεῖ.

Τὸ κύριον χαρακτηρηστικὸν τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοῦ Χρηστοπούλου εἶναι ἡ εὐθυμία. Οὕτως ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸν χαρακτηρὰ τῆς Φαναριωτικῆς κοινωνίας ἡ ὕλη ἐν ἡμερία καὶ ἡ συναίτησις τῆς ἰδίας ἀξίας. Οἱ Φαναριῶται προσεπάθησαν νὰ λησιμονήσωσι τὴν ἐκπείνωσιν τοῦ παρελθόντος, τὰς μερίμνας τοῦ ἐνεστώτος καὶ τὰς ἀνησυχίας τοῦ μέλλοντος, βυκαλιζόμενοι μὲ τὸν ρυθμὸν τερπνῆς ποιήσεως. Καθὼς ἡ δραστηριότης αὐτῶν οὐδέποτε ἀπεχαινώθη ὡς ἐκ τοῦ κλίματος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπερ ἐκνευρίζει τοὺς Τούρκους καὶ κυριεύει τοὺς ξένους περιηγητάς, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα των ἀνεῦρεν ἐπὶ τέλους τὴν Ἀθηναϊκὴν εὐθυμίαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν τῆς δουλείας θλίψεων.

Ταῦτα ἐξηγεῖ τὸν λόγον, δι' ὃν πάντα τὰ ἔργα τῆς σχολῆς ταύτης, τὰ πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως γραφέντα, ἔχουσιν τι τὸ ἐλλιπές· ἐλλείπει ἐξ αὐτῶν τόπος καὶ δύναμις. Ἡ τραχὺς πνοὴ τῆς ἐλευθερίας δὲν ξωγαγεῖ τὰς παιδικὰς τυχύτας τῆς διανοίας. Ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἐπικρατεῖ τὸ ἐπιτετηδευμένον καὶ τὸ κομψόν. Φαίνονται πῶς προαίοντα ἔτμο· ἐπὶ τὰς ἀριστοκρατικῆς. Ἐν ταῖς μικραῖς ἐκείναις ἀνταῖς τῶν ἐν ἰσχύϊ ἡ πεπιτωκότων ἡγεμόνων τοῦ Φαναρίου, οὐδὲν τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἀπορροήτων

Γιὰ νὰ δεῖξ' εἰς κάθε μέρος
Ἄτρες, τρίχες θέλ' ὁ Ἔρως
Σὰν τοῦ κύκνου τὰ φτερά.

5

Τὸ λοιπὸν καὶ ἐγ' ὅσο θέλω
Ἄς ἀτρίζω, δὲν μὲ μέλει.
Παντελῶς δὲν μὲ λυπᾷ
Ὅτι ὅσο πάντ' ἀτρίζω,
Τόσω πλέον νοστιμίζω,
Τόσ' ὁ Ἔρως μ' ἀγαπᾷ.

αίσθημάτων ένυπάρχει. Αὐτόθι τιμᾶται καὶ χρησιμεύει ὡς ὑπογραμμὸς ἡ ἀκριβολόγος ποίησις εἴτε σπουδαία εἴτε ἐλαφρά τῶν Γάλλων Ρακίνα καὶ Βολτζίρου, ἢ τοῦ Ἰταλοῦ Μεταστασιῦ. Γίνεται μὲν βεβχίως λόγος περὶ Περικλέους καὶ τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν γεννᾶται ἐκεῖ ἡ ἐλευθερία ἡ βγαλμένη ἀπ' τὰ ἱερὰ κόκκαλα τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν ἐνίοτε ψάλλωσι τοὺς ὕμνους τοῦ Ρήγχι, τοὺς ψάλλουσι κρυφίως. Ὁ τύραννος ἐπιβλέπει, ἀκροᾶται, τὸν περιφρονοῦσι μὲν, ἀλλὰ καὶ τὸν φοβοῦνται συνάμχι. Κακολογοῦσι περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ χαμηλῇ τῇ φωνῇ· ὡς ἐκ τοῦ φόβου μὴ ἀκουσθῶσιν ἀπώλεσαν τὴν ἔξιν τοῦ νὰ ὑψόνωσι τὴν φωνήν.

Οὐχ ἤττον, παρέχοντες εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πρότυπα ταῦτα τῆς καλαισθησίης εἰς τὸ λυρικὸν ἢ τὸ σατυρικὸν εἶδος, προσπελάζοντες κατὰ τὸ μέλλον ἢ ἤττον τῇ ἀρχαιοτάτῃ, ἔστω καὶ διὰ τῆς μεσολαβήσεως ἄλλων ξένων λαῶν, ἐξυπηρέτουν τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐξηυγένοιζον τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Ἀλλως τε, ὡς ἀπεδείξαμεν ἤδη, ὁ πατριωτισμὸς οὗτος καὶ τοι πεφοδισμένος, εἶναι ὁμῶς διαρκὴς ἐπὶ κλησίς εἰς τὴν πατρίδα Ἑλλάδα.

Διότι ἐὰν ἔκρυπτον τὸν πατριωτισμὸν αὐτῶν ὑπὸ τερπνὴν φιλολογίαν, ὑπὸ εἰρηνικὰ ἐξωτερικά, ὑπὸ ἐπιφάνειαν εὐμαροῦς βίου, ἂν καὶ ἀπέκτησαν ἐξ ἀνάγκης τὴν συνήθειαν τοῦ διαρκῶς υποκρύπτεσθαι, οὐχ ἤττον οἱ Ἕλληνες οὗτοι τῆς πρωτεύουσής, ἐν ᾗ ἡ Φιλικὴ Ἑταιρίχ ἐστρατολόγει πολυάριθμα μέλη, ὠνεύοντο ἀενάως τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος.

Ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις οἱ Φαναριῶται ἀπέτισαν τὸν φόρον αὐτῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐχυσαν ὑπὲρ αὐτῆς τὸ αἷμά των καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ εἰς τὰ βατανιστήρια.

Τῷ 1821 ὁ Ὑψηλάντης πρῶτος ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπανάστασεως, ἥς συμμετέσχον οἱ τότε ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Οἱ νέοι Φαναριῶται, ἔσπευσαν μετὰ ζήλου νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν ἱερὸν λόχον, ὅστις θυσιασθεὶς ἐν Δραγασσανίῳ, ἐξυμνήθη ὑπὸ τοῦ Κάλβου. Διὰ τοῦ ἀτιμωτικοῦ θανάτου τοῦ πατριάρχου, διὰ τῆς ἀποκεφαλίσεως τῶν Ἑλλήνων προϋχόντων πρὸ τῶν θυρῶν τῶν ἰδίων αὐτῶν οἰκων, διὰ τῆς σφαγῆς τοσούτων ἀθώων ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι ἐπλήρωσαν ἀκριβὰ τὰς πρώτας ἐκρήξεις τῆς ἐθνικῆς ἐπανάστασεως...

Μετὰ τοὺς ἐπεληθόντας καταδιωγμούς, οἱ Φαναριῶται δὲν ἠδύναντο οὔτε νὰ σκέπτωνται, οὔτε νὰ γράφωσι ἐν Κωνσταντινουπόλει· διὸ κατέφυγον εἰς Ἑλλάδα.

Ὁ Μαυροκορδάτος, εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, ὁ Νέγρης, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀκόμη ἦλθον ἐκ τοῦ Φαναρίου. Τὰ τέκνα αὐτῶν ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἀθήναις. Τὸ Φανάριον ὑπάρχει εἰσέτι, τὸ Πατριαρχεῖον ὑφίσταται, ἀλλ' οἱ Φαναριῶται ἐξέλιπον. Συνεχωνεύθη

σαν μετὰ τῆς πατρίδος, τὴν ὁποῖαν ἀνέκτησαν διὰ τῶν θριάμβων τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἐκεῖ ἐν τῇ κυρίῳ, Ἑλλάδι, μετεφυτεύθη ἡ ποιητικὴ Σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πρὶν ἢ ὅμως τὴν παρακολουθήσωμεν ἐν Ἀθήναις θὰ ἀφιερῶσωμεν μίαν εἰς τὴν τελευταῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐντιπρόσωπον τῆς Σχολῆς ταύτης.

Γ'

Ὁ Ἡλίας Τανταλίδης ἐγεννήθη ἐν Φαναρίῳ τῷ 1818. Τυφλωθεὶς εἰς τὸ εἰκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὑπέστη τὴν δοκιμασίαν τῆς μετὰ γενναϊότητος καὶ καρτερίας συγκινητικῆς. Δὲν διέκοψε τὰς φιλολογικὰς αὐτοῦ μελέτας καὶ καθεστῆεν ἐπαξίως τὴν ἔδραν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Θεολογικὴν Σχολήν. μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ τῷ 1876. Ἡ πολυμαθεία του, τὸ γόητρον τῆς συναναστροφῆς του, ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ φύσις, περέτχον αὐτῷ φίλους σταθεροὺς· τὰ δὲ ποιήματά του κατέστησαν τ' ὄνομά του δημοτικώτατον. Ὁ ποιητικὸς ὀρίζων τοῦ Τανταλίδου δὲν εἶναι εὐρύτερος ἢ ὁ τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ ποιητῶν· ὡς ὁ Χρηστόπουλος, ψάλλει καὶ αὐτὸς τὸν ἔρωτα καὶ τὸν Βάχχον, ὡς ὁ Ρίζος Νερουλὸς περιγράφει μὲ λεπτὴν εἰρωνίαν τὰ ἥθη τῶν συμπατριωτῶν του· ἀλλὰ δὲν εἶναι μιμητὴς κοινός. Μιμούμενος διατηρεῖ τὴν πρωτοτυπίαν του. Οἱ στίχοί του εἰς εἶδη τὰ ὅπου δὲν ἐδημιούργησεν αὐτός, κέκτληται ἰδιόρρυθμον χάριν. Ἡ ἀτμοσφαῖρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιβάλλει εἰσέτι τὸν κόμμητον ποιητὴν· δὲν βλέπει τὰς καλλονάς της, ἀλλ' ἐξκολουθεῖ ν' ἀνυπνῇ τὴν ἡδύτητα της.

Ἐνίοτε ὁ Τανταλίδης, στεναῖζει πικρῶς, πλὴν πάραυτα ἡ καλοκάγαθς αὐτοῦ φύσις ἀνυπακούει τὴν ἐαυτῆς εὐθυμίαν. Τότε καὶ δείκνυται ὑπὸ τὴν εὐνοϊκοτέραν αὐτοῦ, ὄψιν.

Ἡ Γρηὶ

1

Χθεςινά μου κουρελάκια, τρελοκόριτσα ἀκόμη,

Δίχως στόχασι καὶ γνώμη,

Βγήκετε καὶ σεῖς ἔς τὴ μέτη κοκκωλίτσες ἔς τὸ ἐξῆς

Καὶ γελᾶτε μὲ τὰ λόγια μιᾶς ἐξκουστῆς Λοῆς!

Ἦμουν νέα καὶ ἴγώ, ὅμως εἶχα καὶ καὶ καὶ καμάρι·

Εἶχα μάτια σὰν δυὸ ἄστρα, καὶ ἓνα πρόσωπο φεγγάρι.

Λωλοκόριτσα φευγάτε . . .

Μὲ τὰ μάτια μου γελᾶτε ;

Τώρα βγάζω τὸ παποῦτσι καὶ σὰς πιάνω,
 Καὶ σὰς κάνω !
 Τώρ' ἀρπάζω τὰ μαλλιά σὰς καὶ σὰς ρίχνω,
 Καὶ σὰς δείχνω !

2

Εἴσθε τάχα καὶ σεῖς νέαις, καὶ κ' ἔχετε καὶ σεῖς καὶ νερότη !
 Αἶ, ποῦν' οἱ καιροὶ οἱ πρῶτοι ;
 Ποῦν' ἐκεῖνα τὰ σπρίκια, ποῦ ἐκεῖνα τὰ ἀντέρια,
 Τὰ ζουνάρια, τὰ σαλβάρια, καὶ τὰ ροῦχα τὰ βαριά,
 Τὰ τετράξανθα πλεξούδια ὅταν ἤθελα νὰ πλέξω,
 Ἔλεγε τὸ πρόσωπό μου : — «Φέξε Ἥλιε γιὰ νὰ φέξω !»
 Ζουλιχρόγατες, φευγάτε·
 Ἀπ' τῇ ζούλια σας γελᾶτε.
 Τώρα ἔβγάζω τὸ παποῦτσι καὶ σὰς πιάνω,
 Καὶ σὰς κάνω !
 Τώρ' ἀρπάζω τὰ μαλλιά σας καὶ σὰς ρίχνω,
 Καὶ σὰς δείχνω !

3

Ποῦναι ποῦ γυαλοκοποῦσα ἀπὸ πίσ' ἀπ' τὸ καφάσι
 Μάτι μὴ μὲ ξεσκεπάσῃ !
 Ὅπου ἓνα παληκάρι, σὰν τὸ μάλαμα καλὸ,
 Μ' εἶδε καὶ ἔχασε τὸν νοῦν του καὶ κατήντησε τρελὸ ;
 Κ' ἓνας ξένος μὲ ἐλπιδὴ τὴν Λοξὴ νὰ πάρῃ
 Μαχαιριές μπροστά μου πῆρε τρεῖς κοντὰ εἰς τὸ ζωνάρι.
 Ναί ! σκοτόνουνταν οἱ ἄνδρες ; ὅμως ποῦ νὰ πλησιάσουν,
 Τὴν ἀκρήτσα μας νὰ πιάσουν.
 Τώρα ἔρχονται ἰζοτλούκια καὶ ἔρωτες σὰς τρυγωδοῦν
 Σὰς ἑμιλοῦν σὰς ἀγκυλιχίζουν καὶ σὰς πιάλουν καὶ πηδοῦν
 Τότε ἤμεθα κλεισμέναις ἑς τὸ κλουβὶ σὰν τὰ κανάρια·
 Τὴν ἀσκιὰ μας ποῦ νὰ διοῦνε τὰ καῦμένα παληκάρια ;
 Τώρα τρέχουν νὰ σὰς εὔρουν μόλις φέγγει καὶ δὲν φέγγει
 Ἑκατὸν Φραγκολελέγκοι
 Τὸ χεράκι σας ὃ σπρίγγουν, φράγκικα σὰς ὀμιλοῦν,
 Κάθετε γόνα μὲ γόνα καὶ γελᾶτε καὶ γελοῦν.
 Αἶ . . . καὶρὲ κατηραμένε ! κ' ἐγὼ φαίνομαι ἀντίκα
 Μὲ αὐτὴν τὴν ταμπυκέρα καὶ μ' αὐτὴν τὴν μηχανίκα !
 Ἀξετσιπίωτες φευγάτε . . .
 Σ' τοὺς ταμπάκους μου γελᾶτε.

Τώρα βγάζω τὸ παποῦτσι, καὶ σὰς πιάνω
 Καὶ σὰς κάνω !
 Τώρα ἄρπάζω τὰ μυλλιά σας, καὶ σὰς ρίχνω,
 Καὶ σὰς δείχνω !

Ἄφρινα τὸν ἀργαλειό μου. ταῖς λανάρες, τὰ σκουλιά μου,
 Ἄμελουσιν τὴ δουλειά μου ;
 Τώρα σεῖς ἀπὸ τοὺς δρόμους ἔχετε συμμαζεμὸ ;
 Ἰάλλ' ἐγὼ γρηὶ γυναικὰ κάθουμε καὶ πολεμῶ
 Μὲ τὴ ρώκα, μὲ τ' ἀδράχτι, μὲ βαμβάκι καὶ μὲ νῆμα,
 Καὶ μιὰ ὥρα νὰ καθήσω 'ς τὴν ψυχὴν μου τόχω κρέμα
 Ξελαγλάσματα φευγάτε . . .
 Τὴν γερόντισσα γελάτε ;
 Τώρα βγάζω τὸ παποῦτσι, καὶ σὰς πιάνω,
 Καὶ σὰς κάνω . . .
 Τώρα ἄρπάζω τὰ μαλιά σας καὶ σὰς ρίχνω,
 Καὶ σὰς δείχνω !

Τὰ ποιήματα ἐν οἷς ὁ Τανταλίδης ὑπαινίττεται τὸ περελθὸν καὶ εἰ-
 κονίζει τὰ παλαιὰ ἔθιμα τοῦ ζῆν καὶ τὰ ἥθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως
 εἶναι χαριέστατα, διὸ ἀρέσκουσιν ἰδίως εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ.
 Ἰδοὺ ἕτερον ποίημα, ἔχον γενικώτερον χαρακτῆρα :

Ποιητῆς

Αὐτὸν ἐδῶ τὸν βλέπετε μὲ φρύδι ἀνασυρμένον ;
 Μὲ σουφρωμένον μέτωπον, μὲ μάτι βυλινγμένον ;
 Σωπᾶτε καὶ εἶναι ποιητῆς
 Μὲ τῆς πικρίας τὸ ραβδί τὰ σύμπαντα θὰ δείρη.
 Γλυνίτσρος τῶν ποιητῶν, ἀρπάζει τὸ σατίρι,
 Καὶ θὰ φανῇ σατυριστής.

Σατυριστής . . . Ὡς κερκυρὸν βραστὴ τὸν κάλαμόν του·
 Τὰ βέλη του ἐβούτησε 'ς τὸν βραστερὸν θυμόν του.
 Φυρέτρων κρέματε διπλῇ
 Ἀπόλλων νυκτοπρόσωπος τεντόνει τὸ δοξάρι
 Τὸν κόσμον ὅλον σύσσωμον ὁ διάβολος θὰ πάρῃ.
 Μὲ πρῶτον τείναγμά του . . . Πλὴν
 Ἐσχάλωσεν ἡ εὐροια τῶν στίχων μου, σταθῆτε,
 Ἀκοῦτε τὸν σατυριστήν ; ἀγανακτεῖ, λυπεῖται·
 Τὸν κάλαμον συχνόβουτᾷ
 'Σ τὰ εἰκοσί του δάκτυλα τὰ μέτρα συλλαβίζει,
 Ἀλλάζει τὸ τετράδιον, τὸν ἴδρων του σκουπίζει,
 Τὸ καλαμάρι του πετᾷ.
 Μὲ τὰς σδυσμένας λέξεις του λουλούδια σχεδιάζει,
 Τοῦ στίχου ἡ κατάληξις ὀλίγον δὲν τερνίζει.
 Καὶ τὴν ζητεῖ στὰ λεξικά.

Φυσῶ, σπυρίζει, ξύνεται, ἀνάλατα τὰ κρίνει
 Καὶ σβύνει, γράφει ἄτυχα, καὶ σβύνει, γράφει, σβύνει.
 ὦ! τί δεινὰ ποιητικά!

Πλὴν νά σοῦ τον . . . ἐμπνέεται, τὰ φρύδια δίστε κάτου·
 Ἐπῆρε δρόμ' ὁ κάλαμος, γελοῦν τὰ βλέμματά του.
 Ἰδὲ συνέλαβε, θαρρῶ.
 Ἐγκαστρομέν' ἡ Μοῦσά του ἔς τὸν σκάμνον πρὶν καθήση,
 Θ' ἀποβελθῇ παράκαιρα, καὶ μέλλει νὰ γεννήσῃ
 Τετραμηνήτικο μωρό·

Ἐγέννησε . . . ἀκροατὰς ζητεῖ νὰ τ' ἀναγνώσῃ·
 Φευγὶν παιδιά! τί στέκεσθε; θὰ μᾶς καταπλακώσῃ!
 Ἄφες μας, ἄφες, Ποιητή!
 Νὰ ζῇ τὸ νεογέννητο! τ' αὐτίξ μας μὴ πειράζεις,
 Εἴν' εὐτυχὲς τὸ ποίημα, καὶ νὰ μᾶς τὸ διαβάζεις
 Εἴν' τιμωρία περιττή . . .

Ὁ Τανταλίδης εἶχε ἰσχυρὸν θρησκευτικὸν αἶσθημα, ὅπερ πολλάκις ἐξεδήλωσεν εἰς τοὺς στίχους αὐτοῦ. Ἐνίοτε καὶ ὁ πατριωτισμὸς εὐρίσκει τρόπον νὰ ἐκχυθῇ ἐκ τῆς καρδίας του εἰς μικρὰ ποιήματα ὡς εἰς τὸ ἐξῆς; τὸ ὁποῖον ἀρυόμεθα ἐκ συλλογῆς χάριν τῶν παιδίων φιλοπονηθείσης. Τοῦτο εἶναι τὸ τελευταῖον αὐτοῦ ἔργον:

Τὸ Ναυτόπουλο

1
 Μὲ καράβι στὰ ταξείδια,
 Τὸ ναυτόπουλο γυρνᾷ·
 Καὶ ἔς τῆς θάλασσας τὰ φεῖδια,
 Τὰ μικράτα του περνᾷ.

2
 Ὁ βοργιὰς δὲν τὸ τρομάζει,
 Οὔτ' ἡ ἀπιστη νοτιά,
 Οὔτε χιόν' οὔτε χαλάζι,
 Οὔτε κύματ' αὖ πλατιά.

3
 Στὴ δουλιὰ πουρνὸ καὶ βράδυ,
 Μὲ τὸν στρόμπο στὸ πλευρό,
 Ξερὸ τρώγει παξιμάδι,
 Πίν' ἀκάθαρτο νερό.

4
 Πεταχτὸ ὅσ' ἂν τὸ ξεφτέρει,
 Ἀνεβαίνει στὰ πανιά.
 Καὶ μὲ ρόζους εἰς τὸ χέρι,
 Λύνει δένει τὰ σχοινιά.

5
 Στοῦ κινδύνου τὴν τρομάρα,
 Τὸ φυλάγει μοναχῇ
 Τῆς μανοῦλᾶς του ἡ λαχτάρα,
 Τῆς μανοῦλᾶς του ἡ εὐχή.

6
 Ποῦ ἐλπίζει παληκάρι
 Νὰ τὸν διῇ καμμιὰ φορὰ
 Νὰ τὸν ποῦν μικρὸν Κανάρη
 Μέσ' στ' ἀθάνατα Ψαρά.

Ἐπανερχόμεθα νῦν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετενεχθεῖσαν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα.

(ἀκολουθεῖ)

Εὐφρασία Κετσέα

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ*

Γ'. Δῶρον.

Αἱ τετμημέραι πλίνθοι.

Νέους πάλιν θησαυρούς ἀποκαλύπτει εἰς τὸν παῖδα καὶ τὸ Γ'. δῶρον, ἐν τῷ κιβωτίῳ, τοῦ ὁποῦ ἰσομεγέθης πάλιν τῷ προηγουμένῳ κύβῳ εἶναι τετμημένος δις κατὰ μῆκος καὶ κατὰ πλάτος, οὐδόλως δὲ ἐν τῷ μέτῳ, ἐξ οὗ προκύπτουσιν 27 πλίνθοι, ὧν οἱ 9 πάλιν εἶναι τετμημένοι, οὐχὶ ὁμοῦς διαγωνίως, ἀλλ' οἱ μὲν ἐξ ὀριζοντίως εἰς δώδεκα ἑβδικας, οἱ δὲ τρεῖς καθέτως εἰς ἐξ στύλίσκους. Τὸ Γ' λοιπὸν δῶρον ἀποτελεῖ συν-
έχειαν τῶν πλίνθων τοῦ Δ'. δώρου, ἀλλὰ πρὸς τοῖς ἄλλοις περιέχει ὅ-
λως νέα σχήματα, τοὺς ἑβδικας καὶ τοὺς στύλίσκους, δι' ὧν νέα πάλιν ἐμφανίζονται ὅσμηται ἐπικρῆς καὶ νέοι καταρτίζονται συνδυασμοί.

Ἡ πληθὺς τοῦ ὑλικοῦ καὶ πάλιν παρέχει τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ ἐπανα-
λαμβάνωνται καὶ διὰ τοῦ δώρου τούτου αἱ συνθετώτεραι καὶ πολυπλο-
κώτεραι ἀριθμητικαὶ ἀσκήσεις τοῦ Ε' δώρου, ὡς καὶ πλειότερα μαθημα-
τικὰ σχήματα. Ἐν δὲ ἐπιτρέψωμεν εἰς τὸν παῖδα νὰ παραθέσῃ ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανεῖας τὰ ὑλικά τοῦ Γ' δώρου, ὕψει παρατηρήσει, ὅτι δι' αὐτοῦ δύναται νὰ περιλάβῃ πολὺ περισσότερον χῶρον ἢ ὅτι δύναται διὰ τοῦ ὀγκωδεστέρου Ε' δώρου. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτο πλουσιώτερα καὶ ὠραιότερα ἔχει τὰ καλλιτεχνικὰ σχήματα καὶ στερεὰ μὲν (ἐνεκα τοῦ κυβικοῦ σχήματος). ἀλλ' ἐνεκα τούτου βκρέα τὰ βιωτικά, τὸ Γ'. δῶρον, τάναν-
παλιν, ὀλιγώτερα καὶ ἥττον καλὰ ἔχει τὰ καλλιτεχνικὰ σχήματα, εἶναι δὲ καταλληλότερον πρὸς καταρτισμὸν λεπτοτέρων, καλλιτεχνικωτέρων καὶ ὑψηλοτέρων οἰκοδημάτων, δηλ. βιωτικῶν σχημάτων.

Ζ'. δῶρον.

Τὸ δῶρον τοῦτο δὲν συνετέθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φροέβελ, ἀλλ' εἶναι με-
ταγενέστερον. καταρτισθὲν κατὰ τὰς φροβελιανὰς ἀρχάς. Ἐνεκα τούτου καὶ ἐπειδὴ καλῶς συνεχίζει τὰ τῶν κύβων τοῦ Ε' δώρου, εἰσάγον τὸν παῖδα καὶ εἰς τὰ καμπυλόγραμμα σχήματα, προσλαμβάνεται εἰς τὴν σει-
ρὰν τῶν φροβελιανῶν πκιγνίων, ὡς Ζ'. δῶρον, καθ' ὅσον καὶ αὐτὸς ὁ Φροέβελ εἶχεν ὑποδείξει τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὰ 6 δῶρα τῶν στερεῶν σωμάτων ἠδύναντο νὰ συνεχισθῶσιν ἐκτεινόμενα. Τὸ Ζ'. δῶρον περιέχει

* Ἰδὲ σελ. 54.

27 πάλιν κύβους, ἤτοι 12 δλοκλήρους, 3 τετμημένους εἰς τέταρτα καὶ 12 εἰς σπονδύλους καὶ εἰς τόξω, δηλ. εἰς 12 ἡμίση σπονδύλων καὶ εἰς 8 ἡμίση τόξων. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ παῖς γνωρίσῃ κατὰ μέρος καὶ ἐν συνόλῳ τὰ νέα σχήματά του, ἐν οἷς εὐκόλῳ πάλιν ἀνγνωρίζει τὰ ἐκ τῶν προηγουμένων γνωστὰ αὐτῷ, ὡς ἐκ τοῦ κυλίνδρου τὸν σπόνδυλον· ἀφ' οὗ διδασχθῇ πῶς καὶ κατὰ πόσους τρόπους δύναται νὰ μεταχειρισθῇ αὐτὰ πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως, τότε καὶ δι' αὐτῶν προβαίνει εἰς κατάρτισμόν ποικίλων καλλιτεχνικῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων, εἴτινα, ἔνεκα τῶν σπονδύλων καὶ τῶν τόξων, ἱκανῶς ἀπεικονίζουσι τὸν ῥωμανικὸν ῥυθμόν. Ἀληθῶς δὲ ὡραία σχήματα καὶ οἰκοδομήματα παρέρχονται διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν τριῶν τούτων δώρων ὁμοῦ, ἀλλὰ βεβιαῶς ἡ τελειοποίησις αὐτῶν μόνον κατὰ τὰς ἀνωτέρας προκαταρκτικὰς τάξεις δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ νὰ ἐκφῶμεν τὴν εὐχὴν, ὅπως κατὰ τὴν παρ' ἡμῖν πλήρη εἰσαγωγὴν τοῦ φροδελιανοῦ συστήματος προστεθῶσι τρία ἔτι κιβώτια εἰς τὰ ὑπάρχοντα ἑπτὰ, ἐν οἷς νὰ εὐρίσκωσιν οἱ ἑλληνόπαῖδες κιονόκρανα καὶ στύλους ἀναπικριστῶντας τοὺς τρεῖς ῥυθμοὺς τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τοῦτο εὐκολώτατα κατορθοῦται καὶ θέλει εἶσθαι ἡ συμπλήρωσις μάλιστα τῶν προηγουμένων διὰ τὴν ὡς ἐκ τῶν κύβων τοῦ ε' δώρου ἐσχηματίσθησαν οἱ σπόνδυλοι τοῦ ζ'. δώρου, οὕτω καὶ τὸ ἡ' δῶρον, ἀϋξινθόμενον εἰς 64 κύβους. δύναται νὰ περιέχῃ 18 δλοκλήρους κύβους, 42 ἄλλους, μετασχευσθέντας εἰς 42 σπονδύλους δωρικοῦ ῥυθμοῦ, ἀπαρτίζοντας, ἀνὰ τρεῖς σπονδύλους, 14 δωρικοὺς κίονας· καὶ τέλος 14 ἄλλους μετασχηματισθέντας εἰς δωρικά κιονόκρανα. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τῶν πλίνθων τοῦ ζ'. δώρου δύναται νὰ καταρτισθῇ τὸ θ' δῶρον, περιέχον 64 πάλιν τεμάχια, πλίνθους δηλ. ἄβαντας καὶ ἀντὶ ἀπλῶν στυλίσκων κιονόκρανα καὶ κίονας ἰωνικοῦς. Ομοίως δὲ καὶ τὸ ι' δῶρον, περιέχον πλίνθους καὶ ἄβαντας, ἀλλὰ καὶ κιονόκρανα καὶ κίονας κορινθιακοῦς. Οὕτω ἡ μεγαλητέρα πάλιν πλῆθος τοῦ ὕλικου πληρεστέραν ἔτι ἤθελε παρέχει τὴν ἀφορμὴν πρὸς ἀριθμητικὰς καὶ γεωμετρικὰς ἀσκήσεις, τὰ δὲ καλλιτεχνικώτατα σχήματα τῶν ἑλληνικῶν κίωνων ἤθελον τελειοποιεῖ καὶ τὰς ἐν τῇ οἰκοδομητικῇ παρχυγὰς τῶν πλίνθων, παρέχοντα αὐτοῖς τὴν ἀφορμὴν τοῦ νὰ σπουδάζωσι πρωτίμως τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὅπως κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτῶν, παίζοντα τὸ πρῶτον, ἀπομιμῶνται αὐτά.

Διὰ τῶν ἀπκριθθέντων τούτων δώρων τῶν ἀπκριζόντων τὰ παίγνια τῶν στερεῶν σωμάτων, ὁ παῖς ἐδιδάχθη παντοίας ιδιότητας τῶν σωμάτων τούτων· τὴν ὕλην, τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος, τὸν ἀριθμόν, τὸ χρῶμα, τὰς διευθύνσεις, τὰς κινήσεις, τοὺς τρόπους τῆς ἐπαφῆς καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν ἐν γένει. Καὶ ταῦτα πάντα, οὐχὶ ἀφηρημένως καὶ ὡς θεωρητικὸν μάθημα, ἀλλ' ἐν πολυειδίᾳ καὶ πολυτρόπῳ ἐφαρμογῇ ἐπὶ τῶν τοῦ

καθημερινοῦ πρακτικοῦ βίου. Ἐν γένει ὅλαι αἱ ἀνωτέρω ἀλήθειαι δὲν διδάσκονται εἰς τοὺς παῖδας, ἀλλὰ παρέχονται εἰς αὐτοὺς αὐτὰ τὰ πάλ-
 γνια, ὅπως διὰ τοῦ χειρισμοῦ αὐτῶν, διὰ τῆς τερπικτηρήσεως, καὶ τῆς συγκρί-
 σεως, μόνον ἀνευρίσκωσι πάσας τὰς ἐν ἐκάστῳ περιεχομένας ἀληθείας,
 Μεταχειρίζονται δὲ ταῦτα παίζοντα κατὰ τρεῖς τρόπους, ὡς μέσα διδα-
 σκαλίας, διὰ τῶν ἀριθμητικῶν ἀσκήσεων καὶ τῶν μαθηματικῶν σχημά-
 των, δι' ὧν ἰδίως ἀποκοῦνται αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις. Ὡς μέτα μορφώ-
 σεως τῆς καλκισθησίας καὶ ἀσκήσεως τῶν αἰσθημάτων ἐν γένει, διὰ τῶν
 καλλιτεχνικῶν σχημάτων καὶ ὡς μέσα παρὰσκευῆς καὶ εἰσαγωγῆς εἰς
 τὰ τοῦ πρακτικοῦ βίου, καὶ ἐπομένως ὡς ἄσκησιν τῆς βουλήσεως, διὰ τῶν
 βιωτικῶν σχημάτων. Ἐκ τούτων ποικιλωτάτῃ παρέχεται ἀφορμὴ πρὸς
 ἀνάπτυξιν καὶ πληρεστέραν ἐπεξήγησιν διαφόρων ἀντικειμένων τῆς λεγο-
 μένης πραγματογνωσίας· διότι, ἐν ᾧ τὰ πικρία σχηματίζουσι διαφορα
 βιωτικὰ σχήματα διὰ τῶν κύβων ἢ τῶν πλίνθων ἢ περὶ ἀλλήλων ταῦτα
 πρὸς ἄλλα γνωστὰ αὐτοῖς, ἢ μήτηρ, ἢ ἡ νηπιγωγὸς, συνδιαλέγεται τερ-
 πνῶς μετ' αὐτῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τ' ἀνάπαλιν δ' ἐν τῇ
 κήπῳ ἢ ἄλλοις ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ ἰδίου ἀντικειμένου, ἀνακαλοῦνται πάλιν
 τὰ εἰς ταῦτα ἀναφερόμενα σχήματα. Οὕτω παίζων ὁ παῖς δύναται νὰ
 εἰσαχθῇ εἰς τὰς γενικὰς γνώσεις τῆς τε φυτικῆς καὶ τῆς φυσικῆς ἱστορίας
 διὰ τῆς πρακτικῆς γνώσεως, δηλ. τῆς πείρας τῶν τοῦ περιβάλλοντος
 εὐτόνφυσικοῦ κόσμου. Διότι ἐκ τῆς γνώσεως τῶν ιδιοτήτων τῶν παιγνίων
 αὐτοῦ, ὁδηγεῖται εἰς ἀεὶ ὑπερβαίνει τῶν ιδιοτήτων τῶν περὶ αὐτὸ σωμά-
 των, ὀρυκτῶν, φυτῶν καὶ ζώων, καὶ τέλος τοῦ ἰδίου αὐτοῦ σώματος.
 Ὅθεν λαμβάνων δι' αὐτῶν γινώσκων ὅλων τῶν εἰς τὴν μικρὰν αὐτοῦ ἀντί-
 ληψιν ἐφικτῶν στερεῶν σωμάτων, εἰσάγεται ἀνεπιστήτως εἰς τὴν σαφῆ
 διέκρισιν τῶν ἀνοργάνων, ἐνοργάνων καὶ ἐμψύχων ὄντων, σπουδαίως ἀνα-
 πύσσει τὴν διανοίαν του καὶ πρωίμω ἐξεγείρει καὶ ἐνισχύει τὴν ἀτομι-
 κότητά του, καθ' ὅσον ὁδηγεῖται ν' ἀναζητῇ ὁποῖαν αὐτὸς ἀπέναντι τῶν
 λοιπῶν κτισμάτων κατέχει θέσιν. Πρὸς δὲ καὶ καταλλήλως παρασκευά-
 ζεται πρὸς τὴν μετέπειτα ὀρθοτέραν καὶ θετικωτέραν ἀντίληψιν καὶ οἰ-
 κιοποίησιν πάσης γνώσεως καὶ ἐπιστήμης.

Ἡ ἐπιφάνεια

Αἱ πλινθίδες.

Ἀπὸ τῶν στερεῶν σωμάτων μεταβαίνομεν ἤδη εἰς ὅλως νέον ἀντικεί-
 μενον, τὰς ἐπιφανείας. Σπουδαιοτάτην ἀρχὴν τοῦ συστήματός του εἶθεσεν
 ὁ Φροβέλ τὴν τῆς ἐπαναλήψεως. Διότι καὶ ὁ εὐφυέστατος παῖς διὰ τῆς
 ἐπὶ ἐλεγχῶς μόνον ἐπαναλήψεως κατορθώνει νὰ ἐκμυθιάνῃ βεβαίως ὅ,τι

διδάσκεται. Ἄλλ' ἡ συνεχὴς ἐπαναλήψις τῶν αὐτῶν ἰδεῶν καὶ πραγμάτων διὰ τῶν αὐτῶν ἀντικειμένων φέρει κόρον, καθ' ὃν παύει πᾶσα πνευματικὴ λειτουργία, διότι δὲν δικτηρεῖται ἡ προσοχὴ ἐν ζωρότητι καὶ ἐνεργείᾳ. Ἡ δ' ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῆς διανοίας τοῦ παιδὸς ἐξακολούθησις τῆς ἐπαναλήψεως τῶν δεδιδαγμένων ἐπιφέρει τὸν ἀνευ ἐνδιαφέροντος ψιττακισμόν καὶ τὸν μηχανισμόν ἐν γένει. Πρὸς ἀποφυγὴν τούτων ὁ Φροέβελ παρέχει εἰς τὸν παῖδα νέα ἐκάστοτε ὕλικά, δι' ὧν ἐπαναλαμβάνει τὰ διὰ τῶν προηγουμένων διδχθέντα. Ἐὰν ἐπαναλαμβάνει δὲ μετὰ πλειοτέρας ἔτι προθυμίας καὶ χαρᾶς, καθ' ὅσον ἐκάστοτε καὶ πλειότερον ἔχει ἐνδιαφέρον καὶ χαίρει ὁσάκις ἐν τῷ νέῳ ἀντικειμένῳ εὕρισκε καὶ ἀνακαλύπτει, οὕτως εἰπεῖν, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἰδιότητας καὶ σχήματα, ἀναφορὰς ἔχοντα πρὸς τὰ ἤδη γνωστὰ αὐτῷ. Οὕτω διὰ τῆς νέας σειρᾶς τῶν φροδελιανῶν παιγνίων, ἥτοι διὰ τῶν ἐπιφανειῶν, ὁ παῖς ἐπαναλαμβάνει ὅσα διὰ τῶν στερεῶν σωμάτων ἐδιδάχθη· πράττει δὲ τοῦτο μετὰ νέου ἐνδιαφέροντος, διότι πρὸς τοῖς γνωστοῖς ἔχει νὰ παρατηρήσῃ νέα σχήματα καὶ νέας ἰδιότητας.

Τὰς ἐπιφανείας πολυειδῶς παριστῶσιν αἱ μικραὶ πλινθίδες. Αὗται εἶναι τετράγωνοι καὶ τρίγωνοι. Αἱ δὲ τρίγωνοι εἶναι ἰσοσκελεῖς ὀρθογώνιοι, ἰσοσκελεῖς ὀξυγώνιοι καὶ ἀμβλυγώνιοι. καὶ τέλος ἀνισοσκελεῖς ὀρθογώνιοι, ἥτοι σκαλινὰ τρίγωνα. Αἱ τετράγωνοι πλινθίδες συνδέονται μὲ τὰ προηγούμενα φροδελιανὰ δῶρα διὰ τοῦ κύβου πάλιν, διότι διὰ τῆς ὑπερθέσεως 12 τετραγώνων πλινθίδων, ὁ παῖς ὀδηγεῖται νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οὗτοι ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸν κύβον καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποτελοῦνται ἐκ τῆς πολλαπλῆς καθέτου ὁ ὀριζοντίου αὐτοῦ τομῆς, ὅπως ἐκ τῆς διαγωνίου πάλιν τομῆς τῆς τετραγώνου πλινθίδος προκύπτουσιν αἱ ὀρθογώνιοι τρίγωνοι πλινθίδες. Ἀλλὰ τὸ νέον τοῦ παιγνίου τοῦτου, ἰδίως, εἶναι αἱ ἐπιφάνειαι. Παραλληλίζων τὰς πλινθίδας πρὸς τοὺς κύβους ὁ παῖς παρατηρεῖ ὅτι δὲν εἶναι στερεὰ σώματα, ὡς ἐκεῖνοι, δὲν ἔχουσι τὸν ὄγκον, τὴν στερεότητα, τὰς διαστάσεις ἐκείνων, ἀλλ' εἶναι τὸ ἑνδαλμα. αἱ εἰκόνες μόνον ἐκείνων· τὰ δὲ δι' αὐτῶν ἀπκρτιζόμενα σχήματα δὲν γίνονται καθ' ὕψος, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἄλλου ἐπιπέδου σώματος. Ἐπεμμένως τὰ σχήματα ταῦτα δὲν εἶναι ψηλαφητὰ πάντοθεν, ὡς τὰ προηγούμενα, καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ δι' αὐτῶν ἀσκησις εἶναι πνευματικωτέρα ἐκείνης, διότι ὁ παῖς πρέπει νὰ συμπληροῖ τὸ ἑνδαλμα τοῦ σχήματός του διὰ τῆς φαντασίας αὐτοῦ. Ἔνεκα τούτου τὰ παίγνια τῶν πλινθίδων δὲν ἀνήκουσιν εἰς τὴν βρεφικὴν, οὐδ' εἰς τὴν πρώτην νηπιακὴν ἡλικίαν, οὐδὲ κινουσι ταῦτα τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μικροτέρων νηπίων, ὅσον τὰ στερεὰ σώματα· ἐὰν δὲ προσφέρωμεν εἰς νήπιον σφαίραν καὶ πλινθίδα, βεβαίως θέλει προτιμήσῃ τὴν σφαῖραν. Ἀπὸ 5 δὲ ἔτων καὶ ἄνω εἰσάγουσι τὸν παῖδα εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ διὰ τῶν ποιικιλωτέων σχεδίων, ἅτινα δι' αὐτῶν δύναται νὰ

ἐκτελέσῃ, παρέχουσιν αὐτῷ ἀφορμὰς εἰς πλουσιωτάτας ἐφαρμογὰς ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ, διότι καὶ τῶν ὑφαντῶν τὰ σχέδια δύνανται δι' αὐτῶν νὰ παρσκευάζωνται, τὰ τῶν κεντημάτων, τῶν διαφόρων μωσαϊκῶν καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἰαὐτὰ ἀφελότερα ἡλόμη εἶναι διὰ τὸν λαόν, ὅπερ ἐνόησαν πολλοὶ τῶν μεγλητέρων ἐν τῇ δόσει ἐργοστασιαρχῶν, διατηροῦντες νηπιακοὺς κήπους διὰ τὰ τέκνα τῶν ἐργατῶν αὐτῶν, δηλ. διὰ τοὺς μέλλοντας ἐργάτας τῶν. Ἀλλὰ πάντων τούτων καθίσταται ἀπαραίτητος ἡ ἐξυκολούησις ἐν τῷ κυρίῳ σχολείῳ, ὅπου μόνον δύνανται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀληθὴς τελειοποίησις αὐτῶν.

Αἱ τετράγωνοι πλινθίδες πρῶται πρέχονται εἰς τὰ πικίδι, ἀνὰ ὁκτώ ἐντὸς ἰδίων πάλιν κιβωτίων, παρουσιάζουσι δὲ καὶ ἄλλην ποιικίλιν, ὅτι δηλ. εἶναι λεῖται καὶ κεχρωματισμέναι διαφόρως ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ὑψων, ὅπερ ἐπαυξάνει τὰς πρὸς ἀσκήσιν τῆς καλαισθησίας ἀφορμὰς. Μετὰ τὴν γνῶσιν τῶν μερῶν τῶν πλινθίδων, ἔτινα διὰ τῶν ἐδρῶν, τῶν ἀκμῶν καὶ τῶν κορυφῶν τῷ ἀνακαλοῦσι τὰ μέρη τοῦ κύβου καὶ τῆς πλίνθου, ὁ παῖς ὡς γινώσκει πάλιν καὶ διὰ τούτων εἰς τὴν ἐξάντηλσιν τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς, εἰς ἀριθμητικὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς κατασκευὴν μαθηματικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων. Ἰὰ αὐτὰ δὲ ἐκτελεῖ καὶ διὰ τῶν τριγωνικῶν πλινθίδων, αἵτινες οὐσιωδῶς καταδεικνύουσι τὰ πλεονεκτήματα τῆς φροβελιανῆς μεθόδου, καθ' ὅσον, διὰ τοῦ ὅλως διαφόρου σχήματος ἐκείτης, πολλὰχῶς τροποποιουσι τοὺς συνδυασμούς, ὥστε νὰ φαίνωνται ἐκάστοτε ἄλλοι, πρὸς μεγίστην τέρψιν τῶν παιδῶν. Διὰ τῶν τριγωνικῶν πλινθίδων ἀποτελοῦνται καὶ διάφοροι συνθέσεις, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς βάσεις εἰς τε τοὺς πλουσίους συνδυασμούς τῆς γραμμογραφίας καὶ εἰς τοὺς τῶν λοιπῶν συλλογῶν τῶν φροβελιανῶν ἐργασιῶν. Πρὸς καταρτισμὸν συνδυασμῶν ἀπαιτοῦνται μέρη συνθετικὰ καὶ πρὸς ταῦτα μονάδες. Ἐκ τῆς πλήρους γνώσεως τούτων καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν ἐξαρτάται ἡ ἐπιτυχία τῶν συνδυασμῶν. Τὰ τρίγωνα τῶν πλινθίδων ἀποτελοῦσι γωνίας, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς μονάδες καὶ ἐνούμεναι ἀνὰ 2 καὶ ἀνὰ 4, 8, 16, 32 κ. τ. λ. ἀποτελοῦσι ποιικιλωτάτους συνδυασμούς ἐμφανιζομένους ἐκάστοτε ὑπὸ ἄλλοις μορφήν, ὁσάκις, καίτοι τηρουμένων τῶν αὐτῶν διευθύνσεων καὶ ἀναλογιῶν, μεταβάλλονται τὰ ὕλικά τῶν μονάδων, δηλαδή ἀντὶ ὀρθογωνίων λαμβάνονται ἀμβλυγώνια ἢ σκαλινὰ τρίγωνα. Ἡ γνῶσις τῆς θεωρίας ταύτης εἶναι ἡ κλεῖς, δι' ἧς τὰ πικίδι ὁδηγοῦνται νὰ ἐπεξεργάζωνται ποιικιλώτατα σχέδια ἀνευ ὑποδείγμάτων. Ἀλλ' ἐπεὶ καὶ πρὸς ταῦτα ἀπαιτεῖται μεγαλητέρα ἀνάπτυξις, οὐδ' οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι ἀνήλουσιν εἰς τὸ νηπιγαγεῖν.

Αἱ γωνίαι εἶναι $\sqcap$, $\sqsubset$, $\sqsupset$ καὶ $\sqcap$. ἐνοῦνται δὲ εἰς τρεῖς συνδυασμούς $\alpha + \beta$, $\alpha + \gamma$ καὶ $\alpha + \delta$. Ὁ συνδυασμὸς $\alpha + \beta$ παράγει πλγιογρμμικὰ σχήματα, ὁ $\alpha + \gamma$ στροβιλικὰ, δηλ. καμπυλόγραμμα

καὶ ὁ $\alpha + \delta$ εὐθύγραμμος. Ἄρα, οὗτος, ὁ $\alpha + \delta$, ὀρίζεται, ὡς πρῶτος διότι πάντοτε ἀπὸ τῶν εὐθυγράμμων ἀρχόμεθα. Δεύτερος συνδυασμὸς εἶναι ὁ $\alpha + \beta$, δηλ. τὰ πλαγίγραμμοι, καὶ τρίτος ὁ $\alpha + \gamma$, ἦτο· τὰ καμπυλόγραμμοι. Τὴν σειρὰν ταύτην παρατηροῦμεν καθ' ὅλας τὰς φροβελλικὰς ἀσκήσεις καὶ ἐργασίας, ὅτι δηλ. προηγοῦνται αἱ εὐθεῖαι γραμμαί, κάθετοι καὶ ὀριζόντιοι κα. ἡ ἔνωσις τούτων εἰς τετράγωνον· ἐπονται αἱ πλάγια γραμμαι, δεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιὰ, καὶ ἡ ἔνωσις τούτων εἰς ῥόμβους, καὶ τελευτᾶται τίθενται αἱ καμπύλαι γραμμαί, κοίλαι καὶ κυρταὶ καὶ ἡ ἔνωσις τούτων εἰς κύκλους. Ἀντιθέσεις εἶναι αἱ εὐθεῖαι καὶ αἱ καμπύλαι γραμμαί, μεσάζουσαι δὲ αἱ πλάγια. Οὕτω ὁ συνδυασμὸς $\alpha + \delta$ καὶ ὁ $\alpha + \gamma$ εἶναι αἱ ἀντιθέσεις, μεσάζουσαι δὲ ὁ $\alpha + \beta$. Αἱ γωνίαι α , β , γ , δ , θεωροῦνται ὡς θέμα· ἐν τῇ ἀναπτύξει δὲ καὶ ποικίλσει τοῦ θέματος τούτου διὰ τῶν συνδυασμῶν, τοῦτο ἐκάστοτε τίθεται ὡς βάσις καὶ ὁδηγὸς τῶν συνδυαζομένων σχημάτων. Οὕτως ἐν τῷ πρώτῳ συνδυασμῷ $\alpha + \delta$ τὸ θέμα πρέπει νὰ ᾖ καὶ πάντοτε ἀριστερὰ ἄνω, ἐν τῷ τρίτῳ $\alpha + \gamma$ πάντοτε ἀριστερὰ κάτω, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ $\alpha + \beta$ πρώτον ἄνω ἀριστερὰ καὶ κάτω δεξιὰ, εἴτα κάτω ἀριστερὰ καὶ ἄνω δεξιὰ. Ὁ πρῶτος συνδυασμὸς περὶ τὴν τέσσαρα σχήματα· α.) ὅλαι αἱ γωνίαι ἐν τῷ κέντρῳ, β.) ὅλαι αἱ γωνίαι πρὸς τὰ ἔξω, γ.) δύο γωνίαι ἄνω ἐν τῷ μέσῳ καὶ δύο ἐν τῷ μέσῳ κάτω καὶ δ.) δύο γωνίαι ἐν τῷ μέσῳ δεξιὰ καὶ δύο ἀριστερὰ. Ἐκ τῶν τεσσάρων σχημάτων τοῦ δευτέρου συνδυασμοῦ $\alpha + \beta$, τὸ πρῶτον ἔχει δύο γωνίας ἐν τῷ μέσῳ καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῶν δύο πρὸς τὰ ἔξω· τὸ δεύτερον ἀντίθετον τούτου, δηλ. τὰς ἄνω γωνίας πρὸς τὰ ἔξω καὶ τὰς δύο κάτωθεν τούτων ἐν τῷ μέσῳ. Τὸ τρίτον σχῆμα ἔχει τὰς ἐν τῷ μέσῳ ἡνωμένας γωνίας πρὸς τ' ἀριστερὰ, καὶ πλησίον αὐτῶν δεξιόθεν τὰς δύο ἄλλας γωνίας πρὸς τὰ ἔξω· τὸ δὲ τέταρτον σχῆμα, ἀντιθέτως τῷ προηγουμένῳ, ἔχει τὰς ἡνωμένας γωνίας πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ πλησίον αὐτῶν ἀριστερόθεν τὰς ἄλλας δύο πρὸς τὰ ἔξω. Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων σχημάτων τοῦ β. συνδυασμοῦ ἀποτελοῦνται δύο ἀστέρες, ὧν ὁ πρῶτος λέγεται ἔχων τὸ κέντρον πλήρες, ὅταν τὰ ἡνωμένα ἀκρὰ τῶν γωνιῶν συμπίπτουσιν εἰς τὸ κέντρον καὶ ὁ δεύτερος τὸ κέντρον κενόν, ὅταν τὰ ἀκρὰ ταῦτα ἀφίστανται τοῦ κέντρου. Ὁ συνδυασμὸς $\alpha + \gamma$ ἔξ' ἔχει σχήματα, διότι δύο τούτων κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος γ καὶ δ λαμβάνονται, ἀντιστροφόμενα, δὶς. Ἀστέρες δὲ σχηματίζονται, ἐκ τοῦ δ καὶ τῆς ἀντιστροφῆς αὐτοῦ. δύο πάλιν, κέντρον πλήρες καὶ κέντρον κενόν. Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι ἐπαναλαμβάνονται διὰ τῶν ὀρθογωνίων πλινθιδων, διὰ τῶν ἀμβλυγωνίων καὶ διὰ τῶν σκαλινῶν τριγώνων. Αἱ ὀξυγωνιοὶ μόνον πλινθίδες ἰδιαιτέραν ἔχουσι θεωρίαν, καθ' ὅσον δὲν ἀποτελοῦσι τέσσαρας γωνίας, ἀλλὰ δύο μόνον $\triangle \alpha$ καὶ $\nabla \beta$, αἵτινες ἐνοῦμε-

και ἀνὰ δύο, 4, 8, 16 και 32¹ αποτελοῦσι διάφορα σχήματα. Πάντες οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι τὸ πρῶτον τίθενται καθέτως, εἶτα δὲ τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται ὀριζοντίως και τέλος ἐν συνδυασμῷ ἀμφοτέρων. Ἀπερίγραπτος δὲ εἶναι ὁ πλοῦτος τῶν σχεδίων και τῶν συμπλεγμάτων, ἅτινα παράγονται ἐκ τῆς ἐνώτεως πλινθίδων διαφόρων σχημάτων ὁμοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ και πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἱκανὴ ἀνάπτυξις, εἶναι βέβαιον, ὅτι δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ μέχρι ποίᾳς ἡλικίας καὶ πλινθίδες δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν, ὡς ὠφέλιμος και τερπνὴ ἐνασχόλησις τῶν παιδίων, καθ' ὅσον πολλάκις και οἱ ἐνήλικες εὐρίσκουσιν εὐχαρίστησιν ν' ἀσχολῶνται εἰς τὴν δι' αὐτῶν σύνθεσιν ποικίλων συνδυασμῶν και ἐπιτυχῇ ἀπομίμησιν τῶν βιωτικῶν σχημάτων.

Γραμμάς.

Σχίδακες, ξυλάρια και δακτύλιοι.

Ἀπὸ τῶν στερεῶν σωμάτων ὁ πᾶς μετέβη εἰς τὰς ἐπιφανείας, δι' ὧν νέας, πάλιν ἀληθείας ἐδιδάχθη, καίτοι προθύμως ἐπανελάθε διὰ τοῦ νέου ὕλικου τὰ πρότερον διδασχθέντα. Ἀφ' οὗ δὲ ἐν τῷ στερεῷ σώματι εἶδεν ἐνώπιόν του ὁλόκληρον τὸ σχῆμα τοῦ παιγνίου του, κατὰ τὰς ἐπιφανείας διὰ τῶν πλινθίδων τὴν εἰκόνα μόνον, τὸ ἔνδελμα αὐτοῦ ἡδυνήθη νὰ εἶδῃ και νὰ εἰκονίσῃ διὰ τῶν παρὰγωγῶν του. Εὐκόλως λοιπὸν δύναται νὰ προβῇ εἰς νέαν ἀφάρεσιν και ἀπομακρυνόμενος ἔτι μαλλὸν τῆς πρώτης νηπιακῆς ἡλικίας, νὰ φθάσῃ εἰς τὰς γραμμάς, δι' ὧν τὸ διάγραμμα μόνον τῶν ἑνδελμάτων τῶν στερεῶν σωμάτων κατορθώνει ν' ἀπεικονίσῃ.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὰς γραμμάς, ἀπαιτεῖται ἄλλο ἀντικείμενον, μετέχον ἐν μέρει τῆς ἐπιφανείας διὰ τῆς πλατυτέρας πλευρᾶς του και τῆς γραμμῆς διὰ τῆς στενωτέρας, ἕνεκα τοῦ ὁποίου και μεσάζει μεταξὺ τῶν ἐπιφανειῶν και τῶν γραμμῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο ὁ ξύλινος σχίδαξ. Οὗτος δύναται νὰ ᾔῃ πολλῶν μεγεθῶν, τὸ συνηθέστερον ὁμοῦς μήκος εἶναι 0,25, πλάτος δὲ 0,1 [1]4 ἑκατοστῶν και πᾶχος 1 χιλιοστοῦ τοῦ μέτρου. Ὁ σχίδαξ διὰ τοῦ μήκους αὐτοῦ, διὰ τοῦ στενοῦ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ, δι' ἧς ὁμοιάζει πρὸς ταινίαν, και διὰ τοῦ λεπτοῦ τοῦ ὅλου σχήματος αὐτοῦ, πρὸς τὰς ἤδη γνωστὰς εἰς τὸν παῖδα ιδιότητας τοῦ ξύλου, διδάσκει, ὡς νέας, τὴν ἐλαφρότητα, τὴν ἐλαστικότητα, τὸ εὐλύγιτον και τὸ εὐθραυστον διότι παρατηρεῖ ὅτι, ἐὰν βιασιότερον ἢ πλειότερον λυγίσῃ αὐτὸν θραύεται εἰς τμήματα. Ἐνεκα δὲ τοῦ εὐλυγίστου τοῦ σχήματός του και εὐκόλως παρᾶγει δονήσεις, και τοῦτο σχεδὸν μέχρι

παραγωγῆς ἤχου τινός. Τοῦτο πρέχει τερπνὸν παίγνιον διὰ τὰ μικρά, ἐὰν εἰς τὸ ἄκρον τραπέζης κρατήσωμεν προσηρτημένον διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὸν σχίδακκα, διὰ δὲ τῆς ἐτέρας χειρὸς πλήξωμεν ἐλαφρῶς τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ ἄκρον. Ὁ παῖς παρατηρεῖ, ὅτι, ὅσον μακρύτερος εἶναι ὁ πληττόμενος σχίδαξ, τοσοῦτον λεπτότερος εἶναι ὁ ἦχος, ὃν παράγει, ἐν ᾧ οὗτος καθίσταται βραχύτερος, ὅσον βραχύτερος εἶναι ὁ σχίδαξ. Καὶ ἰσοροπίαις παίγνιον γίνεται, ἐὰν ἐπὶ τοῦ δακτύλου τοῦ ὁ παῖς ζυγίσῃ αὐτόν, προσπαθῶν ν' ἀνεύρῃ τὸ σημεῖον, ὑφ' οὗ στηριζόμενος νὰ ἰσοροπῇ. Καὶ ὡς μέτρον μεταχειρίζεται αὐτὸν ὁ παῖς, γυμναζόμενος εἰς τὸ νὰ καταμετρή τὰ ἔκτασιν ἔχοντα ὕλικά ἀντικείμενα καὶ νὰ παραβάλλῃ τὸ μῆκος ἢ πλάτος αὐτῶν πρὸς τὸ ὠρισμένης μονάδος. Ἀλλὰ καὶ ὡς χάρακα τὸν μεταχειρίζεται. ἀσκούμενος ἐπὶ τοῦ ἀβακίου τοῦ εἰς τὸ νὰ χαρακῶν ἀσφαλῶς καὶ εὐθέως.

Ἀφ' οὗ διέκρινεν ἐπὶ τοῦ σχίδακκος ὁ παῖς τὰς πλευράς, δηλ. ἐπιμήκεις ἐπιφανεῖας, τὰς ἀκμὰς καὶ κορυφάς. μετεχειρίσθη αὐτὴν καὶ ὡς καταλληλότατον μέσον ἀσκήσεως ἀριθμητικῆς, εἶδε καὶ τὰ σημεῖα τῆς ἐπαφῆς καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτοῦ, τότε καὶ διὰ τοῦ σχίδακκος προβάλλει εἰς καταρτισμὸν ποικίλων καλλιτεχνικῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων, προχωρῶν πάντοτε ἀπὸ τ' ἀπλούστερα, δι' ὀλιγωτέρων σχιδάκων ἀποτελουμένων, εἰς τὰ διὰ πολλῶν δυσκολώτατα συμπλεκομένων, ἅτινα ἄριστα ἀσχοῦσι τὴν χεῖρα καὶ τὴν δεξιότητα ἐν γένει τοῦ παιδός. Ἐπειδὴ δὲ συμπλεκόμενα καὶ ὑπερτιθέμενα ἐνοῦνται κατὰ τὰ ἄκρα, εὐκόλως ἀποτελοῦσιν ἐν ὅλῳ διαρκές καὶ δυνάμενον νὰ μεταφερθῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ὅπερ αὐξάνει τὴν χαρὰν τοῦ παιδός, ὅστις καὶ γράμματα κεφαλαῖα σχηματίζει δι' αὐτῶν, ἀσκούμενος οὕτω καὶ εἰς τὴν γραφὴν καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἐκ τῶν σχιδάκων δὲ μεταβάλλει εἰς αὐτὰς τὰς γραμμάς, ἃς ἀντιπροσωπεύουσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῶν φροβελιανῶν παιγνίων τὰ ξυλάρια. Ὡς ὁ παῖς ὠδηγήθῃ νὰ φαντασθῇ τὴν ἐπιφάνειαν πηγάζουσιν ἐκ τοῦ εἰς πολλὰς λεπτὰς λωρίδας κεκομένου κύβου καὶ τὸν σχίδακα ἐκ τμημάτων ἐπιφανεῖας, οὕτω καὶ ἐκ τῆς εἰς στενὰς λωρίδας τμήσεως τοῦ σχίδακκος ὁδηγεῖται νὰ φαντασθῇ πηγάζουσας τὰς γραμμάς. Οὐχ ἦττον, χάριν στερεότητος, τ' ἀντιπροσωπεύοντα τὰς γραμμάς ταύτας ξυλάρια εἶναι παχύτερα τῶν σχιδάκων, ἀνακκαλοῦσι δὲ εἰς τὸν παῖδα ἄλλο γνωστὸν ἤδη αὐτῷ σχῆμα, τὸν κύλινδρον· διότι, ὡς ἐκεῖνος, ἔχουσι καμπύλην τὴν ἐπιφάνειαν καὶ εἰς τὰ δύο ἄκρα, μικροτάτας ἐδράς, περὶ τῇν καὶ δύο καμπύλας ἀκμὰς. Τὸ σύνθημα πάχος τοῦ ξυλαρίου εἶναι τὸ τῶν ξυλίνων κοινῶν πυρείων, διότι καὶ λαμβάνονται ἐκ τῶν ἐργοστασίων ἐκείνων, πρὶν ἢ βυθισθῶσιν ταῦτα εἰς τὰς εὐφλέκτους ὕλας. Τὸ μῆκος ὁμοῦ αὐτῶν εἶναι ποικιλιώτατον, διότι ὑπάρχουσι ταῖα καὶ μέχρι τοῦ πῆχους

μακρὰ. Τὸ σύνηθες ἐν τούτοις μέγεθος αὐτῶν εἶναι τριπλοῦν 6, 8 καὶ 10 ἐκκτοστῶν. Καὶ πάλιν μετ'αχειρίζεται ταῦτα πολυειδῶς ὁ παῖς εἰς τὰς ἀριθμητικὰς τοῦ ἀσκήσεως, καθ' ἃς θραύει τινὰ αὐτῶν εἰς παραγωγὴν κλασμάτων, ἔτι δὲ πρὸς ἐξάντλησιν τῶν σημείων τῆς ἐπαφῆς καὶ ἀπεικόνισιν ὄλων τῶν μαθηματικῶν σχημάτων, καὶ τέλος πρὸς σχηματισμὸν τῶν ποικιλωτάτων καλλιτεχνικῶν συνδυασμῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων. Καὶ πάλιν λοιπὸν ἐξασκεῖται εἰς τὰ μεγέθη καὶ τὰς σχετικὰς τούτων ἀναλογίας τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τὰ κλάσματα, καὶ τὰ σχήματα παντὸς εἶδους. Καταλληλότεστα εἶναι ταῦτα καὶ διὰ τὴν ἀτλησιν τῆς γραφῆς, ἰδίως δὲ ὡς ἀρχὴ καὶ προετοιμασίαν τῆς ἱερογραφίας, καθ' ὅσον δι' αὐτῶν ὁ παῖς βεβαιωθὲν ἀπομιμεῖται τὰ πλεῖστα τῶν περὶ αὐτὸν ἀντικειμένων. ὅπερ βεβαιωθὲν καὶ ἐκ μνήμης πράττει, προδκίνων οὕτω καὶ εἰς τὰς ἐλευθέρους συνθέσεις. Ἀλλ' ἐνῶ οἱ στίθαις ἐνούμενοι συνεκροτοῦντο, ἀπαρτίζοντες αὐτοτελεῖς σχήμα. τὰ ξυλάρια δὲν συνδέονται ἀλλ' ἀπλῶς παρατίθενται ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας. Πῶς ὅμως ὁ μὴ ἀσκηθεὶς παῖς δύναται ἀρχῇθεν νὰ εὕρῃται ἀτραπῶς τὰς διευθύνσεις, καθ' ἃς πρέπει νὰ τοποθετῇ τὰ ξυλάρια του, ὅπως δι' αὐτῶν σχηματίσῃ κανονικὰ σχήματα; Χάριν εὐκολωτέρας καὶ ἀποκλειστέρας εἰς τοῦτο προετοιμασίας ὁ Φροέβελ ἀρχῇθεν ἐπεννόησε τὸ δίκτυον τῶν καθέτων καὶ ὀριζοντίων γραμμῶν, ὅπερ ὁ παῖς εὕρισκει ἐπὶ τῶν τραπεζίων του, τῶν πινακῶν, τῶν ἀβακίων καὶ τοῦ χάρτου ἐφ' οὗ ἐργάζεται. Οὕτως ἀσχεῖται βεβαιωθὲν εἰς τὸ νὰ θέτῃ τὰ σχήματά του ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ἐνώπιόν του ἐτοίμων γραμμῶν καὶ ἐξυκολουθεῖ τοῦτο μέχρις οὗ δι' ἐπανειλημμένων δοκιμῶν βεβαιωθῇ, ὅτι καὶ ἄνευ τοῦ δικτύου εὕρισκει ἀκριβῶς τὰς διαφόρους διευθύνσεις. Οὕτω καὶ κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν ξυλαρίων ὁδηγεῖται ὑπὸ τοῦ δικτύου πρὸς τήρησιν τῆς εὐθυγραμμίας καὶ τῶν διαφορῶν ἀναλογιῶν τῶν ἀποστάσεων καὶ μεγεθῶν τῶν σχημάτων του. Διότι κατ' ἀρχὰς λαμβάνει ὀλίγα ξυλάρια τῶν 0,06, τρία μέχρι πέντε, καὶ ἐργάζεται δι' αὐτῶν ἐπὶ πλάτους ἐνὸς μόνου τετραγώνου τοῦ δικτύου του, ὅπερ ἐπίσης ἔχει μῆκος καὶ πλάτος 0,06. Ἔττα λαμβάνει πλείονερα ξυλάρια, ἢ καὶ δύο μεγεθῶν, καὶ προβαίνει εἰς πλάτος δύο τετραγώνων. Τέλος τῷ δίδομεν καὶ τοῦ τρίτου μεγέθους ξυλάρια καὶ τὸν ὁδηγοῦμεν νὰ ἐργάζεται ἐπὶ τριῶν καὶ πλείονων τετραγώνων τοῦ δικτύου του. Ὡς πρὸς τὰς γραμμὰς, τῷ δεικνύομεν, ὅτι αὐταὶ εἶναι εὐθεῖαι, τεθλασμέναι καὶ καμπύλαι, καὶ ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν, κἀθεταί, ὀριζόντιοι, ἡμικάθετοι καὶ ἡμιοριζόντιοι, δηλ. πλάγιοι καὶ ἡμιπλάγιοι. Ἀλλὰ διὰ τῶν ξυλαρίων εὐθύγραμμα καὶ πλαγιόγραμμα μόνον σχήματα γίνονται. Οὐχ ἥττον ὅταν θραύσωμεν αὐτὰ ὀλίγον χωρὶς ν' ἀποκόπτωμεν αὐτὰ ἐντελῶς, εἰσάγομεν τὸν πεῖδη καὶ εἰς τὰ τῆς καμπύλης γραμμῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ οὕτω σχηματισθεῖσα δὲν εἶναι ἐν-

τελῶς καὶ ὁμαλῶς καμπύλη, παρέχεται αὐτῷ νέον πάλιν ὕλικόν, οἱ δακτύλιοι, δι' ὧν τέλεια δύνανται νὰ καταρτίζῃ καμπυλόγραμμη καὶ κυκλικὰ σχήματα. Ὁ δακτύλιος εἶναι ξυλάριον κυρτωμένον, ἐπειδὴ ὁμοῦ διὰ τοῦ ξύλου δὲν θὰ κατωρθοῦτο καλῶς ἢ κύρτωσις, κατεσκευάσθη οὗτος ἐκ χάλυβος, καὶ ἰδοὺ καὶ νέα παρατήρησις, ὡς πρὸς τὴν διαφορὴν ὕλην τοῦ νέου παιγνίου. Ἐν τῷ κιβώτιῳ ὑπάρχουσιν ὁλόκληροι δακτύλιοι τριῶν μεγεθῶν, διαμέτρου 2 1/2, 4 καὶ 6 ἐκατοστῶν, ἀνὰ 6 ἐκάστου μεγέθους· καὶ ἡμίση δακτυλίων πάλιν τριῶν μεγεθῶν, ἀνὰ 12 ἐκάστου εἴδους, ὥστε 54 τεμάχια ἐμπεριέχει τὸ κιβώτιον, δι' ὧν 36 ἀποτελοῦνται δακτύλιοι τριῶν μεγεθῶν.

Ἡ σφαῖρα τοῦ α' δώρου, ὁ κύλινδρος τοῦ β. καὶ τὰ πολυειδῆ κυκλικὰ σχήματα, ἅτινα διὰ τε τῶν κύβων καὶ τῶν πλινθίδων ὠδηγήθη νὰ σχηματίσῃ ὁ παῖς, εἰσῆγαγον αὐτὸν εἰς τὸν κύκλον καὶ τὸ σφαιρικὸν ἐν γένει σχῆμα. Ἀλλ' ὁ δακτύλιος εἶναι ἡ πλήρης πρωτοποποίησις αὐτοῦ τοῦ κύκλου, εἶναι ἑτοιμὸς κύκλος καὶ τὰ ἡμίση τοῦ δακτυλίου, τμήματα αὐτοῦ τοῦ κύκλου, καὶ ἐπομένως τὸ δι' αὐτῶν πρίγνιον δίδει εἰς τὸν παῖδα πᾶσαν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήτῃ καὶ νὰ οἰκειοποιηθῇ ἐντελῶς τὰ τῶν καμπυλογράμμων καὶ κυκλικῶν συνδυασμῶν. Τὸ σφαιρικὸν σχῆμα φύσει ἐλκύει τὰ μικρά· ὁ δὲ οὐδ' ἀρχὴν οὐδὲ τέλος ἔχων κύκλος εἶναι διὰ τὸν παῖδα μυστηριώδης, ὅσον ἦτο καὶ διὰ τοὺς ἀρχηγόνους ἀνθρώπους. Ἐν ᾧ δὲ ἡ σφαῖρά του, ὁ κύβος, ἡ πλινθίς, καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦδε ἀντικείμενα τῶν παιγνίων του, ἦσαν πλήρη, ἢ ἡδύναντο νὰ τεθῶσι περὶ ὠρισμένον χώρον, ἢ περὶ ἄλλο ἀντικείμενον, ὅπως περιλάβωσιν αὐτό, ὁ κύκλος περιορίζει αὐτοτελῶς τὸν ὑπ' αὐτὸν χώρον, παρέχων οὕτω εἰς τὸν παῖδα στιθερὰν τὴν ιδέαν τοῦ ἐνός, δηλ. τοῦ περιέχοντος καὶ τοῦ περιεχομένου. Ὁ δακτύλιος, ὡς τὸ ξυλάριον καὶ ὁ κύλινδρος, μίαν ἔχει καμπύλην ἐπιφάνειαν· ἀλλ' ἕνεκα τοῦ συνεχομένου κυκλοτεροῦς σχήματος, δύο ἐμφάνει καμπύλας, δηλ. κυκλικὰς πλευράς, μίαν ἐσωτερικὴν κοίλην, καὶ ἄλλην ἐξωτερικὴν κυρτήν. Τὰ δὲ τμήματα τοῦ κύκλου πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἔχουσι καὶ δύο ἄκρα, ἐπ' αὐτῶν μικρὰς ἐδρας καὶ περὶ αὐτὰς ἀνὰ μίαν καμπύλην ἀκμήν. Εἰς ἐπαφὴν δυνατόν νὰ φέρωμεν δύο ὁλοκλήρους δακτυλίους μόνον κυρτὴν καμπύλην ἐπιφάνειαν πρὸς κυρτὴν καμπύλην ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ τοῦτο καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἄνω, κάτω, δεξιὰ, ἀριστερὰ κτλ. ἐνῷ δύο ἡμίση δακτυλίου δύναμεθα νὰ ἐνώσωμεν καμπύλην ἐπιφάνειαν πρὸς καμπύλην ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ καὶ ἄκρα μὲ ἄκρα, ὅτε ἀποτελεῖται ὁ κύκλος, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄκρον πρὸς ἐν ἄκρον καὶ τοῦτο πολλαχῶς, δηλ. ἐξωθεν ἀμφοτέρω, ἐν ἐσωθεν καὶ τὸ ἄλλο ἐξωθεν καὶ καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Ἀλλὰ καὶ ἄκρον πρὸς κοίλην ἐπιφάνειαν, ἄκρον πρὸς κυρτὴν ἐπιφάνειαν καὶ τοῦτο πάλιν πολλαχῶς. Καὶ διὰ τῶν δακτυλίων ἀσκεῖται εἰς τὴν ἀριθμητικὴν καὶ ἐκτελεῖ πλεῖστον καλλιτεχνικὰ καὶ τινὰ κυκλικὰ καὶ

καμπυλόγραμμα βιωτικά σχήματα, καρπούς και άλλα. Ταῦτα δὲ καθίστανται ἀτελεύτητα ὅταν ἐνωθῶσιν οἱ δακτύλιοι μετὰ τῶν ξυλαρίων, δηλ. αἱ εὐθεταί, πλάγιαι καὶ καμπύλαι γραμμαὶ ὁμοῦ. Τότε καὶ τὰ γράμματα σχηματίζονται ὅλα καὶ ἀπεικονίζονται πάντα ὅσα καὶ διὰ τῆς ἰχνογραφίας καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ τοπεῖα.

Εἰς νέαν καὶ πάλιν ὀδηγοῦμεν τὸν παῖδα ἀφαίρεσιν, ἐκ τοῦ ξυλαρίου καὶ τοῦ δακτύλιου εἰς τὸ σημεῖον. Ἐκ τοῦ κύβου ἀφαιρήθη ἡ πλυνθίς (ἐπιφάνεια) ἐκ ταύτης ἀπεκόπη ὁ σχῖδάξ, ἐκ τούτου ἐπήγαγε τὸ ξυλάριον καὶ ὁ δακτύλιος (γραμμὴ) καὶ ἐκ τούτων ἐ σχηματίσθη τὸ σημεῖον, σπόροι, ὄσπρια, κογχύλια, λιθάρια κτλ. Καὶ τ' ἀνέπλυν πάλιν διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν σημείων ὀδηγεῖται ὁ παῖς νὰ σχηματίξῃ γραμμάς, ἐκ τῆς ἐνώσεως τούτων ἐπιφανεῖς καὶ ἐκ τούτων στερεὰ πάλιν σώματα. Ἐνταῦθα γὰρ ἄρχα τῶν ἀντιθέσεων εἶναι τὸ στερεὸν σῶμα καὶ τὸ σημεῖον, μισάζουσι δὲ ἡ ἐπιφάνεια καὶ ἡ γραμμὴ. Πλουσίως παρέρχει ἡ φύσις τ' ἀντιπροσωπεύοντα τὸ σημεῖον ἀντικείμενα, δι' ὧν τ' αὐτὰ ὡς καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπαναλαμβάνονται, αἱ ἀριθμητικαὶ ἀτμήσεις τὰ μαθηματικά, καλλιτεχνικά καὶ βιωτικά σχήματα, διὰ τῆς παραθέσεως τῶν σημείων, σπόρων κτλ. ἐπὶ ἐπιπέδου ἐπιφανείας, πρὸς ἃ εἶναι ἀφαιρετικὸν πάλιν τὸ δίκτυον. Ὁ τρόπος οὗτος τοῦ σχηματίζειν καὶ τὰ παίγνια ταῦτα ἐν γένει εἶναι οἰκειότατα καὶ προσφιλέστατα εἰς τὰ μικρότερα παιδιὰ 3—7 ἐτῶν, εἰς ἃ παρέχουμεν πολλάκις καὶ εἶδη σπόρων, ὄσπριων, κόκκων κτλ. ἀνμειγμένων ὁμοῦ, ὅπως ἀποχωρίσωσιν αὐτὰ κατὰ τὰ εἶδη, τὰ σχήματα, ἢ τὰ μεγέθη, ἢ τὰ χρώματα, ἢ κατὰ τὸ βάρος, ἢ κατὰ τὴν σκληρότητα, ἢ τὴν τραχύτητα κτλ. δι' ὧν ὅλων πρωτίμως ἀσχοῦνται εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἰδιοτήτων τῶν σωματίων. Δι' αὐτῶν ὁ παῖς ἀσκεῖ τὴν παρκτηρικὴν του δύναμιν, ἀτκεῖ τοὺς ὀρθοκλμούς του εἰς ταχεῖς ἀνέυρεσιν τῶν ὁμοειδῶν, ἀσκεῖ τὸ ἀρχήθεν ἀδέξιον χεράκι νὰ ἄπτηται διὰ τῶν δακτύλων ἐλαχίστων ἀντικειμένων, καὶ τέλος τελειοποιεῖται, διότι καθίσταται εὐαίσθητος πρὸς τὴν καλλονὴν καὶ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων προϊόντων τῆς φύσεως· ὀδηγεῖται εἰς τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῆς φύσεως καὶ βαθμῆδον εἰς τὴν ἐνδύμωχον εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν δοτῆρα πάντων τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ σημεῖον σφαιρικὸν πάλιν ἔχει σχῆμα, ὡς καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν σπόρων, κόκκων κτλ. τοῦτο λοιπὸν ἐν σμικρῷ ἀνακαλεῖ αὐτῷ τὸ πρῶτον αὐτοῦ παίγνιον τὴν σφαῖραν. Βαθμῆδον δὲ καὶ βραδύτερον θέλει διδασθῆ, ὅτι τὸ σφαιρικὸν εἶναι τὸ γενικώτατον ἐν τῇ φύσει σχῆμα, διότι καὶ τὰ μέγιστα οὐράνια σώματα, ὅσον καὶ τὰ μικροσκοπικὰ κύτταρα καὶ ἄτομα, ἐξ ὧν σύγκεινται ὅλα τὰ σώματα, εἶναι σφαιρικά. Ἡ ἐνωσις τῶν σπόρων, ἢ ὄσπριων, μετὰ τῶν ξυλαρίων καὶ πάλιν ἐκφυζάνει τὸ πρὸς ταῦτα ἐνδιαφέρον τοῦ παιδὸς καὶ καθιστᾷ τελειο-

τέρας τὰς δι' αὐτῶν παρκαγωγὰς αὐτοῦ. Οὕτω, δύνανται νὰ σχηματίζῃ πλεῖστα ἀντικείμενα καλλιτεχνικά, μαθηματικά καὶ βιωτικά, δι' ἐρεθισμῶν καὶ ξυλαρίων. Αἱ ἐρεθισμοὶ καθίστανται κατάλληλοι πρὸς τὴν χρῆσιν τυχόν, ἐὰν πρότερον τεθῶσιν ἐπὶ 12 ὥρας ἐντὸς ὕδατος καὶ ἔπειτα ἐπὶ ἄλλας 8 ὥρας μείνωσιν ἠπλωμένοι ἐπὶ μαλακοῦ χαρτοῦ (ἐφημερίδος ἢ ἄλλου). Δι' αὐτῶν ἰδίως ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν παῖδα ὁλόκληρον τὸ ἐσωτερικὸν διάγραμμα τῶν σχημάτων του· δύνανται δὲ νὰ κατασκευάζῃ ταῦτα καὶ καθ' ὕψος, καὶ συνδέων αὐτὰ πρὸς ἄλληλα νὰ καθιστᾷ αὐτὰ αὐτοτελῆ καὶ μόμιμα. Οὕτω σχηματίζονται ὠραϊότατα μικρὰ ἐπιπλα, ἅτινα καλυπτόμενα δι' ὑφάσματος ἐρυθροῦ ἢ κυανοῦ γίνονται ἔτι κομψότερα καὶ διατηροῦνται ἐφ' ἱκανὸν χρόνον.

Διεπεξήλομεν ἤδη τὰ περὶ τῶν φροβελιανῶν δώρων, δι' ὧν πολλὰ ἐδιδάχθη ὁ παῖς, ὠδηγήθη δὲ νὰ μεταχειρισθῇ παντοῖα φυσικὰ προϊόντα καὶ τ' ἀπομιμούμενα τὰ φυσικὰ σχήματα παίγνια του, σφίρας, κύβους κ.τ.λ. ἄνευ μεταβολῆς τῆς ὕλης αὐτῶν. Πρόκειται νῦν νὰ διαλάβωμεν τὰ περὶ τῶν φροβελιανῶν ἐργασιῶν, καθ' ἃς ὁ παῖς τροποποιεῖ πολλὰ χῶς τὰ παρεχόμενα αὐτῷ ἀκατέργαστα ὑλικά, χαρτὴν, χαρτόνι, ὑφασμα, πηλὸν κ. τ. λ. ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἐργασιῶν του, πρὸς τεχνητὴν ἀπομίμησιν αὐτῶν τῶν φυσικῶν σχημάτων. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ὠδηγηθῇ κατὰ πρῶτον εἰς ἐλευθέρως συνθέσεις διὰ τῶν παίγνιων, καὶ ἀληθῶς θαυμάσια πολλάκις ἐπινόει σχήματα καὶ ἔργα ἐν γένει, ἀσκούμενος οὕτω πρωτίμως εἰς αὐτόθυμον ἐργασίαν καὶ ἐξέγερσιν τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως· ἀληθεῖς παρκαγωγαί του, αὐτοτελῆ δημιουργήματά του ἔσονται μᾶλλον τὰ διὰ τῶν φροβελιανῶν ἐργασιῶν ἀποτελούμενα, καθ' ὅσον πρὸς αὐτὰς καὶ αὐτὰ τὰ ὑλικά του διαφόρως παρασκευάζει καὶ τροποποιεῖ. Ἄλλ' ἂν οὐ διὰ τῶν προηγουμένων σχετικῶς εὐκολωτέρων ἤρchiσε νὰ δοκιμάζῃ καὶ νὰ τελειοποιῇ τὴν παρκαγωγικὴν του δύναμιν, βαθμὴδὸν γίνεται θορρακλεώτερος καὶ προδίδει εἰς τὰ δυσχερέστερα ἀποκτῶν δὲ οὕτω τὴν ἑξὶν τῆς αὐτενεργοῦ δράσεως, δὲν βραδύνει νὰ παρέχῃ καὶ κατ' ἐκεῖνα πειστικὰς ἐνδείξεις τῆς τελειότητος, εἰς ἣν δύνανται νὰ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅταν παιδιόθεν σκοπῶν καὶ ἐναρμονίως εἰς τοῦτο ἀσκηθῇ. Διότι εἶναι βέβαιον, ὅτι, ἐὰν καὶ ἄνευ τῆς φροβελιανῆς ἀγωγῆς μεταξὺ ἐκατὸν ἀνθρώπων οἱ 20, ὡς ἐκ φύσεως καλῶς προικισμένοι, γίνωσι καλοὶ τεχνῖται ἢ καλλιτέχναι ἢ ἐπιστήμονες κ. τ. λ. διὰ τῆς φροβελιανῆς ἀγωγῆς ὁ ἀριθμὸς τούτων δύνανται νὰ φθάσῃ εἰς 80 ἐπὶ τοῖς 100, ἂν οὐ ἡ πείρα ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ εἰσαγωγή τοῦ συστήματος τούτου καὶ ἐν καταστάσεσι ἡλιθίων ἐπέφερε καὶ παρ' αὐτοῖς τὰ θυμαστότερα ἀποτελέσματα.

(ἔπεται συνέχεια).

Αἰκατερίνη Λασκαρίδου.

ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΥΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ *

Α'.

Περὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας τῆς νήσου Σύρου.

Περίληψις ¹

Ὁ Μονσινιόρος Ἰουστινιάνης ἐπίσκοπος τῆς Σύρου ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει ἐκθέσας προηγουμένως πρὸς τὰς ὑμετέρας ἐξοχότητας τὴν ὕλικήν καὶ τὴν τοπικὴν κατὰστασιν τῆς ἐκκλησίας του, καὶ μὴ συμβάντος ἐν τῷ μεταξὺ πράγματι, ἄξιόν τῶν σκέψεών του, ἐκπληροῖ ἐφέτος τὸ χρέος του, πέμπων ἀπλὴν ἐπιστολήν, ἐκθέτουςαν τὰδε.

Ἐν πρώτοις ἡ μητρόπολις του ἔχει μεγάλην ἀνάγκην ἐπισκευῆς, ἱερῶν ἀμφίων, καὶ ὀθονῶν· ὁ ἐπίσκοπος ἀδυνατεῖ νὰ προμηθεύσῃ αὐτὰ ἕνεκα τῶν ἀνεπαρκῶν ἐπισκοπικῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα μόλις ἀρκοῦσιν εἰς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν του. Ἵνα δὲ μὴ ἡ οἰκοδομὴ κατεντήσῃ εἰς χειρότεραν κατὰστασιν, καὶ ἵνα τελῶνται ἀξιοπρεπῶς αἱ ἱερὰ τελεταί, παρακαλεῖ τὴν ὑμέτεραν ἐξοχότητα ἵνα τῷ χορηγήσῃ ἀνάλογον συνδρομὴν δι' αὐτά.

Σημείωσις

Ὁ ἀποστολικὸς ἐπόπτης τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ἐν ἔτει 1746 ἀνέφερεν ὅτι ἡ Μητρόπολις ἦτο ἐν κακῇ κατὰστάσει καὶ εἶχεν ἀνάγκην ἐπισκευῆς καὶ ἐπίπλων, ἀλλὰ ἡ ἱερὰ σύνοδος ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐπόπτου (ἴσως διότι ἐλέγχθη) ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ προμηθεύῃ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐπισκοπῆς κηρία, ἔλαιον, ἄμφια κλ. Ἐν τῇ ἄλλῃ ἐκθέσει τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπόπτου, ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ ἱερᾷ συνόδῳ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1757, δὲν ἐγένετο λόγος περὶ τούτων τῶν ἀναγκῶν, ἀλλ' ὁ ἐπόπτης δεικνύων τὴν σμικρότητα τῶν ἐπισκοπικῶν εἰσοδημάτων, εἶπεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος ἐκτὸς τῶν ἄνω δαπανῶν ἦτο ὑποχρεωμένος καὶ εἰς τὰς δαπάνας τῶν ἐπισκευῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐπισκοπικῶν οἰκοδομῶν· ἀλλ' οὐδὲν ἀπεφασίσθη περὶ τῶν ῥηθεισῶν ἐπισκευῶν.

Ὅσον διὰ τὰ ἱερὰ ἄμφια, ὁ νῦν ἐπίσκοπος τῷ 1753 οὐδὲν ἄλλο ἐζήτησεν ἐν μαῦρον φελόνιον καὶ στιχάρια πρὸς χρῆσιν τῆς Μητροπόλεως· καὶ αὐτὰ τῷ ἐδόθησαν.

* Αἱ δημοσιευόμεναι τρεῖς αὗται ἐκθέσεις ἀποτελοῦσι σὺν ἄλλαις τοιαύταις ἐκθέσεσι καὶ ἑγγράφοις μέρος ἀνεκδότου πραγματείας. «Περὶ τῶν Δυτικῶν κοινοτήτων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους Π. Ρ. Ζεφλίντου.»

¹ Ristorello.

Περὶ τῶν ἀμφίων καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς Μητροπόλεως Σύρου δ' ἱερεὺς Στέφανος Δελλαρόκκος πρῶτον τρόφιμος τοῦ Collegio Urbano λέγει ὅτι αὐτὰ εἶναι εἰς τόσῳ κακὴν κατὰστασιν, ὥστε πολλάκις δὲν ἐλειτούργησε, φοβήθῃς μήπως ἀμαρτάνῃ μεταχειριζόμενος αὐτά, ὅθεν παρακαλεῖ ἵνα τῷ πέμψωσι πρὸς ἰδίαν του χρητὴν μίαν ὀλόκληρον στολήν, ἣ τοῦλάχιστον ἐν βιβλίον τῶν λειτουργιῶν μὲ δισκοπότηρον καὶ δισκάριαν.

Σημείωσις

Εἶναι συνήθεια νὰ δίδωνται τὰ ἱερὰ ἀμφια εἰς τὰς ἐκκλησίας αἰτινες ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τοὺς ἱεραποστόλους, καὶ σπανίως ἐδόθη ἱερὰ στολὴ εἰς τρόφιμον ἀναχωροῦντα ἐκ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου καὶ ἐπιστρέφοντα εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ἐνθα εἶναι ὀλίγοι οἱ καθολικοί, ἣ δὲν ὑπάρχουσι παντάπασιν.

Ὅτι ἐὰν ἡ ἱερὰ σύνοδος δὲν εἶναι εἰς κατὰστασιν νὰ χορηγήσῃ τὴν ζητηθεῖσαν συνδρομὴν, ὁ ἐπίσκοπος παρακαλεῖ ἵνα τοῦλάχιστον εὐαρεστηθῇ νὰ ἐγκρίνῃ σχέδιον ἰδικόν του, τουτέστιν νὰ χωρισθῇ, ὡς τὸ πάλαι μέρος, τι τῶν ἐπισκοπικῶν κτημάτων καὶ νὰ δοθῇ πρὸς διαχείρισιν εἰς ἓνα ἱερέα καὶ δύο λαϊκοὺς ἐναρέτους καὶ κηδομένους τῆς ἐπαρχίας των μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντηρῶσι τὴν ἐκκλησίαν ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἀρκετόν, νομίζει ὅτι ἔπρεπε νὰ δοθῇ εἰς τοὺς διαχειριστάς αὐτοὺς νὰ συλλέγωσι δι' ἐράνου τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ τοὺς ἐνορίτας των. Νομίζει δὲ ὅτι εἶναι εὐκόλον νὰ εὐρεθῶσιν ἄνθρωποι, οἵτινες ν' ἀναλάβωσι τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ἐὰν οὗτοι προσηγορευόντο ἐπιμεληταὶ τῆς Μητροπόλεως, καὶ εὐελπιστεῖ ὅτι ἤθελον συλλέγει ἀφθόνους συνδρομάς, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἐκκλησία μετὰ καιρὸν ἤθελεν ἀποκτήσῃ νέον τι κτήμα. Προσθέτει δ' ὅτι ἐὰν ἡ ὑμετέρη ἐξουχότης τῷ ἐχορήγῃ τὴν ἀδειαν νὰ μεταβῇ προσωπικῶς εἰς Κωνσταντινουπόλιν θὰ ἠδύνετο νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν ἐκεῖ κατοικούντων ἐπαρχιωτῶν του γενναίαν συνδρομὴν.

Σημείωσις

Ὡς πρὸς τὸν χωρισμὸν μέρους τῶν ἐπισκοπικῶν κτημάτων, ἀμφίβολον εἶναι, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος ἡξέυρῃ ποῖα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ποῖα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν, διότι καὶ τῷ 1746 ὁ τότε ἐπόπτης ἔκαμε τὸ ἴδιον σχέδιον νὰ χωρισθῶσι τὰ κτήματα τῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν ἐπισκοπικῶν κτημάτων, καὶ νὰ δοθῇ ἡ διαχείρισις τῶν πρώτων εἰς δύο ἱερεῖς ἐκλεχθησομένους ὑπ' ὅλου τοῦ κλήρου καὶ ἐγκριθησομένους ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου μετὰ τῆς ὑποχρέωσιν νὰ δίδωσι λόγον εἰς ἀμφοτέρους· καὶ τοῦ ἐπόπτου παρουσιάσαντος εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς περιοδείας του μίαν σημείωσιν τοῦ τότε ἐπισκόπου περὶ τῶν κτημάτων καὶ εἰσοδημάτων ἐκείνης τῆς ἐπισκοπῆς, δὲν ἐγένετο διάκρισις τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας ἐκ τῶν ἐπισκοπικῶν· ὅθεν ἡ ἱερὰ σύνοδος ἀπεφάσισεν ἵνα εἰσακου-

εθῆ ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐγένετο, διότι ὁ ἐπίσκοπος ἀνεχώρησεν ἐκ Σύρου καὶ δὲν ἐπέστρεψε πλέον.

Τὸ νὰ δοθῇ εἰς δύο ἱερεῖς ἡ ἀδεια νὰ συλλέγωσιν ἐράνους εἰς τὴν ἐνορίαν, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον καὶ εἶναι πρᾶγμα σύμφωνον μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς ἱερᾶς συνόδου τοῦ 1748 γενομένην διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ διατάττουσιν ὅτι εἰς τοὺς τόπους ὅπου ὑπάρχουσιν ἑκατοντάδες καθολικῶν οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ ἐφημέριοι ὀφείλουσι νὰ πείθωσι τοὺς ἐνορίτας νὰ χορηγῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ νὰ μὴν ἐπιβαρύνεται μὲ τοῦτο ἡ ἱερὰ σύνοδος, καὶ ὅμως ἐν Σύρῳ ὑπάρχουσι διςχίλιοι περίπου καθολικοὶ.

Πρὸς τοῦτοις ὁ ἐπίσκοπος ἐκθέτει ὅτι εἰς τὴν ἐπαρχίαν του διάφορα ἐκκλησιαστικὰ κληροδοτήματα δὲν ἐκτελοῦνται, καὶ τοῦτο διότι τὰ κτήματα εἰς τὰ ὅποια αὐτὰ ἀνήκουσιν, εἶναι εἰς κακὴν κατάστασιν, καὶ ἐπειδὴ οἱ φόροι εἶναι ὑπεράρχει, δὲν εὐρίσκεται ἱερεὺς νὰ ἀναδεχθῇ τὸ βᾶρος τῶν κτημάτων ἕνεκα τῆς ὀλίγης ἐλπίδος ἐκ μέρους τοῦ ποιμνίου, καὶ τοῦ προφανοῦς κινδύνου τοῦ νὰ κατὰλλῃ ἐκ τῶν ἰδίων, εἰς τὰ ἄκαρπα ἔτη, ὥστε νομίζει εὐλογον νὰ πωληθῶσιν ὅλα τὰ κτήματα τῶν κληροδοτημάτων ἀξίας 15 σκούδων περίπου ἑκάστον, καὶ ἐκ τῆς τιμῆς ἥ νὰ τελεσθῶσι λειτουργίαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν εὐσεβῶν εὐεργετῶν, ἢ ν' ἀγορασθῶσιν ἄλλα κτήματα, καὶ ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτῶν νὰ τελῶνται ἐτησίως λειτουργίαι.

Τὸ δεῦτερον σχέδιον φέρεται εἰς αὐτὸν κρεῖττον, ἀλλ' ἀπαντᾷ μίαν δυσκολίαν, τουτέστι δυσκόλως δύναται τις νὰ ἀγοράσῃ γαίης προσοδοφόρους, ὅθεν τίς οἶδε πόσον θὰ ἔμενον ἀργὰ τὰ χρήματα καὶ θὰ ἀνεβάλλοντο αἱ λειτουργίαι, ἐὰν δ' ἐτοκίζοντο κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου, ὑπάρχει κίνδυνος νὰ χαθῶσιν ὀλοτελῶς. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ὁ ἐπίσκοπος ἐπιθυμεῖ πρὸς ὁδηγίαν του νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην, τῶν ὑμετέρων ἐξοχωτήτων, τόσῃ μᾶλλον ὅσῃ νομίζει ἀπαραίτητον τὴν πώλησιν τῶν ἀνω ῥηθέντων μικρῶν κτημάτων, τῶν ἤδη ἐγκαταλελειμμένων, ἵνα μὴ χαθῶσι καθ' ὁλοκληρίαν. ὑπάρχοντος νόμου ἐν τῷ κράτει¹ διατάττοντος τὴν πώλησιν ἐκείνων τῶν κτημάτων τὰ ὅποια δὲν ἤθελον καταβάλλῃ τοὺς ἐτησίους φόρους.

Σημείωσις

Τῷ 1755 ὁ ἐπίσκοπος παρέστησεν ὅτι ἐν τῇ νήσῳ ἐκείνῃ ὑπάρχον ὀλίγα ἐκκλησιαστικὰ κληροδοτήματα, καὶ τὰ τῶν λαϊκῶν χορηγήματα ἀσήμεντα· δηλαδὴ ἀξίας 5 ἢ 3 ἀνατολικῶν γροσσίων, ὥστε δὲν εὐρίσκεται ἱερεὺς νὰ δεχθῇ αὐτά· ὅθεν ἐνόμιζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ πωληθῶσι καὶ ἐκ τῆς τιμῆς νὰ ἀγορασθῇ γῆ προσοδοφόρος καὶ νὰ ἀφιερωθῇ τὸ εἰσόδημα

¹ Δηλαδὴ τῷ Ὀθωμανικῷ.

ὕπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν εὐεργετῶν, καὶ ζητήσαντος τὴν ἄδειαν, ἡ ἱερὰ σύνοδος συγκατένευσεν εἰς τὴν αἵτησιν, ὁ πάππς τὴν ἐπεδοκίμασε, καὶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν τῆς 15ης Φεβρουαρίου 1755 ἐκοινοποιήθη τῷ ἐπισκόπῳ ἡ χορηγούμενη ἄδεια νὰ πωλήσῃ τὰς γαίας τῶν κληροδοτημάτων ἀξίας 10, 7 καὶ 3 γροσσίων, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ ἀγορασθῶσι ἐκ τῆς τιμῆς μεγάλα κτήματα ἀκίνητα καὶ ἐκ τῆς προσόδου νὰ τελῶνται κατ' ἔτος λειτουργίαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν τῶν κληροδοτῶν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου δρισθῇ σόμεναι.

Τέλος ὁ ἐπίσκοπος ἐπικυαλῶν τὴν αἵτησιν ἔνθα αἱ ὑμέτεραι ἐξοχότητες εὐαρεστηθῶσι νὰ προμηθεύσωσι τὴν Ἐκκλησίαν μὲ ἱερὰ ἄμφια καὶ ἐπιπλκ, μάλιστα ἐὰν δὲν ἐπιδοκιμάσωσι τὸ σχέδιόν του, περκαλεῖ αὐτὰς ἵνα χορηγήσωσιν αὐτῷ ἐκτακτόν τινα βοήθειαν σημαντικωτέραν τῆς τῶν παρελθόντων ἐτῶν, διότι εἶναι ἡναγκασμένος νὰ κάμῃ δαπάνας διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τῇ ἐξοχῇ οἰκιῶν του.

Σημείωσις

Ὁ Μονσινιόρος, Ιουστινιάνης ἐξελέχθη ἐπίσκοπος Σύρου τῷ 1752. Τὰ εἰσοδήματα τῆς ἐπισκοπῆς ἐλογίσθησαν τῷ 1746 60 ἐτησίως ῥωμαϊκὰ σκούδα ἀπηλλαγμένα πκντὸς βάρους. Τῷ 1757 ὁ ἐπόπτης ἀνέφερεν ὅτι τὰ εἰσοδήματα δὲν ἀνέβηκινον εἰμὴ εἰς 166 ἀνατολικά γρόσια, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ἀφαιρῶνται 50 διὰ τοὺς φόρους, καὶ ἄλλα 50 διὰ τοὺς ὑπηρέτας· ὅθεν δὲν ἔμενον εἰς τὸν ἐπίσκοπον εἰμὴ 66 εἰς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ τῆς Μητροπόλεως, δηλ. δὴ ἔλα:ον, κηρία, ἄμφια, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα, εἰς τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ προστεθῶσιν αἱ δαπάναι διὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς οἰκοδομῆς, διὰ τὰς ὁποίας ὁ ἐπίσκοπος ἐχρεώσται 100 γρόσια, διὰ τὰ ὅποια ἐζήτησε νὰ τῷ χορηγῶσι κατ' ἔτος ἐπιχορήγησιν σκούδων 50, ἀλλ' ἡ ἱερὰ σύνοδος κατὰ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1757 δὲν συγκατένευσεν. Ἀνενέωσε τὴν αἵτησιν τῷ 1759 διὰ τὴν ῥηθείσαν χορήγησιν, ἀλλ' ἡ ἱερὰ σύνοδος τῷ ἔδωκε σκούδα 40 pro unica vice, καὶ εἶπε: habebitur ratio suis loco et tempore.

Ἐπανέλαβε τὴν αἵτησιν τῷ 1761 καὶ τῷ ἐδόθησαν σκούδα 50 pro unica vice tantum.

Καὶ τῷ 1765 ζητήσας ἐκτακτον βοήθειαν ἔλαβε ἄλλα σκούδα 40 pro unica vice.

Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προτεθῶμεν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τῆς Σύρου λαμβάνει ἐπίσης τὴν ἐπιχορήγησιν τῆς Γαλλίας 1000 φράγκων (lire) κατ' ἔτος.

Ἐγράφη τῇ 13 Ἰουνίου τοῦ 1768

Ἐκ χειρογράφου ἱταλ.στὶ περιέχοντος ἐκθέσεις πρὸς τὸν πάπιν Ῥώμης περὶ τῶν δυτικῶν ἐκκλησιῶν Σμύρνης, Θήρας, Μήλου, Τήνου, Ἄνδρου, Πάρου, Χίου καὶ Σύρου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἀποκειμένου).

B'.

*Εκθεσις τοῦ Ἰησοῦτου Ταρίλλων περὶ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας
τῆς νήσου Νάξου.

Ἡ Νάξος θεωρεῖται μία τῶν ὠραιότερων καὶ εὐφορωτέρων νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ῥόδου ἥς ὁ ἐπίσκοπος ἦτο. Ἐπαρχος τοῦ Αἰγαίου, τὰ πρωτεῖα μετεβίβασθησαν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Νάξου, καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι τῶν μερῶν τούτων λαμβάνουσιν ἐντὶ παρ' αὐτοῦ ὡς παρὰ μητροπόλεως αὐτῶν. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατοικοῦσιν οἱ πρότεστοι εὐγενεῖς τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἅπαντες σχεδὸν καθολικοί. Εἶναι δ' οὗτοι οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκ τῶν εὐγενῶν ἐκείνων οικογενειῶν τῶν Γάλλων Ἰσπανῶν καὶ Ἰταλῶν, αἵτινες εἶχον ἐγκατασταθῇ ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῶν κατακτήσεων τῶν ἡγεμόνων τῆς Δύσεως.

Ἡ μητρόπολις καὶ ἡ ἀρχιεπισκοπὴ εἶναι ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἀφρουρήτου μένοντος καίτοι περιβάλλεται ὑπὸ πυκνῶν τειχῶν, καὶ περικυβερνῶνται πύργων εἴκοσι βημάτων ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχόντων. Ἐν τῷ μίσῳ τοῦ φρουρίου ὑφύεται παχὺς τετραγώνος ὄγκος, ἔχων κλίμακα πρὸς τὰ ἔξω ἐστραμμένην μετὰ παραθύρων καὶ ἐπάλλεων ἐκ μαρμάρου λευκοῦ. Τοῦτο δὲ ἦτο τὸ παλαιόν τῶν ἀρχαίων δουκῶν τῆς Νάξου. Ἡ κυριαρχία των ἀρξαμένη κατὰ τῷ 1208 διὰ τοῦ Μάρκου Σκουότου, πρώτου δουκός, ἔληξε τῷ 1566 εἰς τὸν Ἰάκωβον Κρίσπον, τελευταῖον δοῦκα ἐκδιωχθέντα ἀπὸ Σολυμὰν τὸν Β'.

Τὸ συνέδριον τῶν μελῶν τῆς μητροπόλεως, τὸ ἀρχαιότατον πᾶσις τῆς Τουρκίας, σύγκειται ἐκ 12 ἀρχικῶν κανονικῶν, εἰς οὓς προστεθῆσάν τινες πτωστὶ χειροτονηθέντες.

Οἱ Ἰησοῦται προσεκλήθησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Νάξῳ τῷ 1627 ὑπὸ τῶν κυρίων Κορονέλλων, οἵτινες παρεχώρησαν αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον δουρικὸν παρεκκλήσιον, εἰς ὃ ἔκτοτε προστεθῇ νάρθηξ, ἀποτελέσας ὡραίαν καὶ μεγάλην ἐκκλησίαν. Οἱ κύριοι οὗτοι παρεχώρησαν προσέτι αὐτοῖς μίαν ἐκ τῶν οἰκιῶν αὐτῶν πρὸς κατοικίαν, καὶ αὐτοὶ ἐπεδαψίλευσαν αὐτοῖς μέγαλα ἀγαθὰ. Μετὰ τινὰ ἔτη ἐκάλεσαν ἐπίσης εἰς Νάξον τοὺς 6 πατέρας Καπουκίνους, περὶ χωρήσαντες αὐτοῖς καλὸν κτήμα.

Ἡ νήσος οὔτε κατοικεῖται οὔτε καλλιεργεῖται ἀναλόγως τοῦ μεγέθους καὶ τῆς εὐφορίας τῶν γαιῶν αὐτῆς. Τὸ πολὺ πολὺ κατοικεῖται ὑπὸ 10,000 ψυχῶν. Ἄν καὶ οἱ Λατίνοι ἐν ὄλῳ εἰσὶ χίλιοι, κέκτηνται ὁμῶς κληρονομικῶς τὰ πρῶτα καὶ μετὰ κτήματα τῆς νήσου. Αἱ οἰκίαι τῶν ἀπὸ τῶν διὰ τὴν ἐκκρίσιν ἐκείνων Ἑλλήνων κεῖνται περὶ τὸ φρούριον ἐνθα ἀπο-

* Τῷ 1522. Σ. Μ.

τελοῦσι μεγάλην κωμόπολιν, καλύπτουσιν τὴν κλιτὺν τοῦ λόφου, ἐρ' οὗ κεῖται τὸ φρούριον.

Οἱ χριστιανοὶ ἀμφοτέρων τῶν δογμάτων ζῶσιν ἐν ὁμονοίᾳ, καὶ τελοῦσι μετὰ τῶν συχνὰς ἐπιγαμίαις, αἵτινες συντηροῦσιν αὐτήν. Οἱ ἱερκπόστολοι προσπαθοῦσι καὶ αὐτοὶ νὰ συντηρῶσι τὴν καλὴν ταύτην ἐπικοινωνίαν καὶ νὰ ἐργάζωνται πρὸς τὴν τῶν πάντων σωτηρίαν.

Αἱ συνήθεις ἐνασχολήσεις ἡμῶν ἐν τῷ φρουρίῳ εἰσὶν αἱ διδασκαλίαι τῆς Τεσσαρκακοστῆς καὶ τοῦ Σαρανταήμερου ἐν τῇ μητροπόλει καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, ἐνθα τὸ ἀκροκτήριον σύγκειται ἐκ Λατίνων καὶ Ἑλλήνων, διδασκαλίαι εἰς τὰς κατὰ σάββατον συναθροίσεις καὶ κατηχήσεις τῶν ἀρρένων κατὰ Κυριακὴν καὶ τῶν θηλέων κατὰ Δευτέρην. Ἐκτὸς τούτου ἔχομεν μεγάλην τάξιν παιδίων Λατίνων καὶ Ἑλλήνων ἐνθα οἱ νέοι κληρικοὶ ἀνατρέφονται ἰδιαίτερος. Κατὰ παρασκευὴν μετὰ τὸ γεῦμα εἰς τῶν πατέρων ἐν τῇ μητροπόλει ἐξηγεῖ διαφόρους ἀμφιβολίας τῆς πίστεως, ἐνθα ὁ ἀρχιεπίσκοπος παρίσταται πάντοτε μετὰ τοῦ κλήρου του. Ὁ πατὴρ ἐξηγεῖ κατὰ πρῶτον τὰ ζητήματα, εἰτα δ' ἕκαστος προβάλλει τὰς ἀμφιβολίας αὐτοῦ.

Εἰσερχόμενοι εἰς τὸ δουρικὸν παρεκκλήσιον, εὐρῶμεν ἐγκαθιδρυμένην ἐν αὐτῷ ἀπὸ 300 περίπου ἐτῶν τὴν ἀδελφότητα τῶν μετανοούντων τὴν καλουμένην τοῦ Ἑσταυρωμένου, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα καὶ τοὺς κανονισμοὺς τῆς Ρώμης. Ἐξακολουθεῖ δὲ μετὰ μεγάλης ὠφελείας καθ' ὅλην τὴν χώραν. Οἱ ἀδελφοὶ εἰσι Λατῖνοι καὶ Ἕλληνες. Τὰ ἔργα αὐτῶν συνίστανται εἰς τὸ νὰ τελῶσι τὴν δημοσίαν ἱεουργίαν κατὰ τὴν τεσσαρκακοστήν καὶ τὰς μεγάλας ἐορτὰς τοῦ ἔτους, νὰ περιθάλλωσι τὰς πτωχὰς οἰκογενείας νὰ φέρωσι τὴν θείαν μετέληψιν εἰς τοὺς ἀθνεῖς καὶ νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ταφῆς τῶν νεκρῶν.

Ἐκτὸς τοῦ φρουρίου ἐδρισκόμενοι κατὰ γινόμεθα εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων τῆς τε κώμης καὶ τῶν ἐξοχῶν. Ὑποδέχονται ἡμᾶς καὶ ἀκροῶνται μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ. Κατὰ Κυριακὴν καὶ πᾶσαν ἐπίσημον ἐορτήν, ὅσοι ἐξ ἡμῶν δύνανται ν' ἀπουσιάζωσι τοῦ φρουρίου, διαμοιράζονται εἰς τὰ πέριξ χωρία τὰ ἀπέχοντα μίαν ἢ δύο λεύγας τὴν μέθοδον τκύτην τηροῦντες εὐρισκόμεθα ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτῶν πρὸς τοῦ εὐαγγελίου· ὅταν δ' ὁ ἱεουργῶν ἱερεὺς περατώσῃ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ, ὁ Πατὴρ λαμβάνει τὸ Εὐαγγέλιον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἀσπάζεται αὐτό, φέρει ἐπὶ κεφαλῆς ὅπως οἱ ὁρθόδοξοι, ἐξηγῶν αὐτὸ λέξιν πρὸς λέξιν ἐν κοινῇ διαλέκτῳ, εἰτα ἀποδίδει αὐτὸ εἰς τὸν ἱερέα τῶν αὐτὰς διατυπώσεις, ἀνερχόμενος δ' εἰς ὑψηλὸν τόπον, λέγει πᾶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐμπνέει αὐτῷ. Μετὰ τὴν λειτουργίαν συναθροίζει τὰ παιδιά ἐν τῷ προαυλίῳ τῆς ἐκκλησίας, ἐξηγῶν αὐτοῖς τὰς χριστιανικὰς δοξασίας. Οἱ ἐνήλικες οὐδέποτε παραλείπουσι νὰ παρίστανται ἀκροώμενοι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ

Ἕλληνες φύσει τυγχάνουσι λίαν ζωηροὶ καὶ ἀπλοῖκοι, οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες οἵτινες βλέπωσιν ἐνίοτε τὰ τέκνα αὐτῶν ἀμνηχανοῦντα νὰ ἀπαντήσωσι, λαμβάνουσι τότε συχνάκις τὸν λόγον καὶ ἀποκρίνονται ἀντ' αὐτῶν, καὶ οὐχὶ σπανίως περιπλέκονται καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ ζητήματα καὶ δὲν δύνανται νὰ ἀπαντήσωσιν. Ἄλλοι δ' ἐπερχόμενοι θέλουσι ν' ἀπαντήσωσι, καὶ διὰ τούτου τοῦ μέσου αἱ θρησκευτικαὶ ἀλήθειαι ἐντυπῶνται εἰς τὸ πνεῦμά των. Ἐνίοτε προκύπτουσι πλείονες καρποὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου ἢ διὰ τῆς διδασχῆς.

Ὅταν αἱ ἐορταὶ καθ' αἷς μεταλαμβάνουσιν, προσεγγύζουσιν, ἦτοι τὰ Χριστούγεννα, τὸ Πάσχα, ἡ Πεντηκοστή, τῶν ἀγ. Ἀποστόλων, καὶ ἡ Κοίμησις, δὲν δυνάμεθα σχεδὸν νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ἐξομολογήσεων. Τότε ὅπως ποιήσωμεν αὐτάς, ἀναγκάζομεθα νὰ διαμείνωμεν ἐν τοῖς ἀπομεμακρυσμένοις χωρίοις ἅτινα ἀπέχουσι τρεῖς καὶ τέσσαρας ἡμέρας. Τινὰ τῶν πολυκνηρωποτέρων μᾶλλον προτικαλοῦσι συνήθως μετὰ παρακλήσεων ὅπως μεταβῶμεν εἰς αὐτά. Εὐθὺς ὅτε γνωσθῇ ἡ ἀριξία ἡμῶν, συνήθεια ὑπάρχει νὰ εἰδοποιῶνται πάντες οἱ κάτοικοι διὰ τοῦ δημοσίου κήρυκος, καὶ νὰ γίνηται γνωστὸς αὐτοῖς ὁ χρόνος καθ' ὃν θὰ διαμείνωμεν ὅπως διδάξωμεν καὶ ὅπως ἐξομολογήσωμεν αὐτοὺς, ὡς καὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐν ἣ θὰ διατρέψωμεν. Ἀφ' ἧς στιγμῆς κηρυχθῇ τὸ τοιοῦτον μεχρὶς οὐ τελειώσωσιν αἱ ἐξομολογήσεις δὲν ἔχωμεν οὐδεμίαν στιγμὴν ἀνέσεως.

Ἐκ τούτου εὐκόλῳ ἔστι νὰ εἶδῃ τις τὴν μεγάλην διαφορὰν, ἣτις ὑπάρχει μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῶν διαφόρων τόπων, καὶ πόσον οἱ τοῦ Αἰγίου πλάγους εἰσὶν εὐχλωρότεροι τῶν λοιπῶν. Μόλα ταῦτα ἔχουσι καὶ αὐτοὶ ἐνίοτε τὰς δυστροπίαις αὐτῶν. Οἱ μοναχοὶ αὐτῶν συχνότατα δμιλοῦσιν αὐτοῖς, δυσμενῶς περὶ τῆς πίστεως, καὶ τῶν μυστηρίων ἡμῶν ὅπερ ταρβύσῃ αὐτοὺς καὶ ψυχραίνει ἐνίοτε, ἀλλὰ μόλις ὑπερνικήσῃ τις τὰς ἐπιβολὰς των, πρῶτοι προκχλοῦσιν εἰς συζήτησιν τούτους τοὺς ψευδοδιδασκάλους· παρρηγίζονται ἐναντίον αὐτῶν καὶ βεβήτως ἤθελον κακοποιεῖ αὐτοὺς ἐν δὲν ἐφροντίζωμεν νὰ τοὺς καθησυχάζωμεν. Πρέπει τις νὰ περιμένη πάσας ταύτας τὰς ἀταθείας χαρκατῆρος παρὰ λαῶ φύσει ἀττάτῳ καὶ ὀλίγον πεφωτισμένῳ. Ἐν Ἑλλάδι μᾶλλον ἢ ἀλλοχού πρέπει τις νὰ ὑπομένη τὰς ἀντιρρήσεις καὶ νὰ βηδίζει πάντοτε τὴν ὁδὸν αὐτοῦ. Σήμερον οἱ ἄνθρωποι ψέγουσι μεγελοφώνως πᾶν ὅ,τι λέγετε, τὴν δ' ἐπαύριον ἐπανερχονται ὅπως ἀπροσθῶσιν ἡμῶν μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀρθολογισμοὺς. Τούτου δ' ἀπόδειξις ἀρίδηλος εἶναι τὸ κατ' ἔτος συμβαίνον ἐν Νέξῳ κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς ἀγίας Δωρεᾶς. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἀνέχονται τὴν μετὰληψιν ἡμῶν ἣν ἰσχυρίζονται εἶναι ἀπλοῦς ἄρτος ἄζυμος καὶ συνεπῶς ὕλη μὴ δυναμένη νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Δὲν δύνανται ἐπίσης ν' ἀνεχθῶσι τὴν φυλαττομένην εὐχαριστίαν ἡμῶν ἐντὸς τῶν ἀτοπορειῶν ὑπὸ ἐν μόνον εἶδος. Λέγουσι καὶ

προσπαθοῦσι νὰ ἀποδείξωσιν κατ' αὐτοὺς ὅτι ἐκτὸς τῆς τελέσεως θυσίας, ὁ χωρισμὸς τῶν δύο εἰδῶν δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένος. Μ' ὅλα ταῦτα τὴν ἐορτὴν τῆς ἀγίας Δωρεᾶς, οὐδεὶς ἐργάζεται ἐν ὅλῃ τῇ νήσῳ, καὶ πανταχόθεν δρῶνται μεταδοαίνοντες εἰς τὸ φρούριον ἐν ἐορτασίοις ἐνδύμασιν, ὅπως παραστῶσιν εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Λατίνων. Ἀμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἐξεληθόντος τῆς ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἀγίας Δωρεᾶς, οἱ μὲν ῥίπτωνται κατὰ γῆς κατὰ τὴν διάβασιν αὐτοῦ ὅπως διέλθῃ διὰ τῶν σωμάτων αὐτῶν· οἱ δ' ἔχοντες ἀσθενεῖς θέτουσιν αὐτοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς παρακαλοῦντες μεγαλοφώνως τὸν Κύριον ἡμῶν ὅπως θεραπεύσῃ αὐτούς. Πάντες ἀσπάζονται μετὰ σεβασμοῦ τὴν βῆσιν τοῦ 'Ἡλίου', καὶ ἐγγίζουσιν ἐπ' αὐτοῦ ἄνθη καὶ κλάδους μύρτου ἅπερ ἀκολουθῶς καταθέτουσιν ἐν ταῖς οἰκίαις αὐτῶν καὶ διασκορπίζουσιν ἐπὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν, ὅπως θέσωσιν αὐτὰ ὑπὸ τὴν προστασίην τοῦ Σωτῆρος.

Οὐδὲν θὰ συνετέλει μᾶλλον ὅπως συνδέσῃ κάλλιον τοὺς χριστιανοὺς τῶν δύο δογμάτων καὶ νὰ ἀγιάσῃ τὰς οἰκογενεῖς των, ἢ ἡ ἐκτέλεσις τοῦ πρὸ πολλοῦ μελετωμένου σχεδίου ὅπως ἰδρυθῇ ἐν Νάξῳ μοναστήριον Γαλλίδων Οὐρσουλίνων. Ὁ Λατίνος ἀρχιεπίσκοπος εὐγενὴς Γενουτῆσιος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἰουστινιανῶν, ἀρχιερεὺς πλήρης ζήλου καὶ ἀρετῆς παρεχώρησεν ἤδη αὐταῖς μέγα γήπεδον εἰς τὸ ὠραιότερον μέρος τοῦ φρουρίου, πλησίον τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ μεγάρου αὐτοῦ, ὑποσχόμενος ἔτι αὐταῖς καὶ ἄλλα πολλὰ.

Διὰ τὸ τόσον ἀναγκαῖον τοῦτο καθίδρυμα θὰ ἐπήρουν δύο ἢ τρεῖς Γαλλίδες μοναχαί, ἵνα δόσωσιν αὐτῷ τὸν πρῶτον τύπον ἐν χρόνῳ βραχυτέρῳ τῶν τεσσάρων ἢ πέντε ἐτῶν εἰς τὸ μοναστήριον τοῦτο θὰ συνέρρουσιν πολλαὶ θυγατέρες ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων οἰκογενειῶν πασῶν τῶν νήσων, ὥστε θὰ ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι νέαι κατοικίαι. Κατὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκεῖθεν, πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ Λατῖνοι μὲ παρεκάλουν ζωηρότατα νὰ ἐπισπεύσω ὅσον τὸ δυνατόν τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θεαρέστου τούτου ἔργου, ὅπερ ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς Ροβέρτου Σωγῆρου² εἶχεν ἀναβάλῃ. Τὸ ἐμπόδιον τῆς πρώτης συστάσεως, ὅπερ ἔστι συνήθως τὸ δυσχερέστερον, ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ μέτου διὰ τῆς ἐλευθεριότητος εὐσεβοῦς καὶ πλουσίου προσώπου, ὅπερ συνετέλεσεν ἤδη πολὺ, καὶ ὅπερ εἶναι πρόθυμον νὰ συνετέλῃ ἔτι πολὺ μᾶλλον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυσκολίας αἱ φαντάζονται ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι αἱ ἐλάχισται πασῶν, διότι τὸ Αἰγαῖον Πέλαγος εἶναι τόπος σχεδὸν τόσῳ ἐλεύθερος, ὅσον καὶ ἡ χριστιανωσύνη.

1. Αἱ γαλέραι τῶν Τούρκων φαίνονται μόνον ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους δ-

1 Τὸ γνωστὸν ἐκκλησιαστικὸν σκεῦος τῶν δυτικῶν ἐν ᾧ φυλάττεται ὁ ἄρτος τῆς λειτουργίας. Σ. Μ.

2 Ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς τῆς ἱστορίας τῶν δουκῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Σ. Μ.

πω; λάβωσι τοὺς φόρους, οὐδέποτε δ' ἔρχονται ἐν Νάξῳ, ἐπειδὴ ὁ λιμὴν δὲν εἶναι ἀσφαλής. Συνήθως προσορμῶνται εἰς τοὺς λιμένας Δριὸ καὶ Ἀγίε Μαρίνα (Σύντα Μαρίνα) τῆς νήτου Πάρου.

2. Αἱ μοναχαὶ ἔτονται ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἐν τῷ μέσῳ τῶν λατινικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν οἰκιῶν τῶν εὐγενῶν, οἵτινες ἔχουσι μεγίστην ὑπόληψιν.

3. Πλεῖτται νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους, πολὺ ὀλιγώτερον σεβασταὶ ἢ ἡ Νάξος, ἔχουσι δύο ἢ τρία μοναστήρια Ἑλληνίδων μοναχῶν ἀνευ οὐδεμιᾶς προστατίως οὐδέποτε δ' ἠκούσθη ὅτι συνέβη τι ἀπροσβέ; ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ Θήρα ἔχει μονὴν λατινιδῶν καλογραιῶν Δομινικανῶν, αἵτινες ἰδρύσαν αὐτὴ καὶ ἐγκατεστάθησαν πρὸ 200 τοιαύτου ἐτῶν. Εἶναι δὲ βίβλικον ὅτι οὐδέποτε οἱ Τούρκοι ἠνόχλησαν αὐτάς· τρουαντίον ἀπονέμουσιν αὐταῖς πᾶν εἶδος τιμῆς καὶ σεβασμοῦ, τόνον διὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν γεννᾶ ἐν αὐταῖς ἡ ἀγία καὶ ἀποκεχωρισμένη ζωὴ αὐτῶν ὅσον εἶνα τῆς ἀντροφῆς, δι' ἧς θεωροῦσιν ὡς ἀπαραχθίστον αὐτὸν πάντα τόπον, ἐνθα ὑπάρχουσι γυναῖκες εἰς ἐν συνηγμένα καὶ ἀπριωμένα τῷ θεῷ.

4. Τὰ σχολεῖα τῶν θηλέων οὐδεμίαν αἵτησιν προξενοῦσιν ἐν Τουρκίᾳ, διότι περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζουσιν ἢ περὶ τῶν ἀρρένων. Τὸ μόνον ὅπερ ἵσταν ἀνγκυριότατον ὅπως τηρηθῇ, ὅταν αἱ Οὐρσουλῖναι μοναχαὶ ἔλθωσιν ἐν Νάξῳ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως, ἔστιν ἵνα πορευθῶσιν αἱ τὰ πρῶτα φέρουσαι οἰκογένειαι πρὸς τῷ Καδῇ τοῦ τόπου ὅπως δηλώσωσιν αὐτῷ ὅτι ὁ τόπος ἔχει ἀνάγκην γαλλικῆς σχολῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν θυγατέρων αὐτῶν ἐν τιμιότητι καὶ φόβῳ Θεοῦ, συνεπῶς δὲ νὰ λάβωσι παρ' αὐτοῦ ἔγγραφο. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου τοῦ Καδῆ τῆς Νάξου δύνανται ἵνα ἐπιτύχωσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διὰ τοῦ πρώτου τυχόντος ἀνθρώπου, διαταγὴν, ἥτις δὲν θὰ στοιχίσῃ πλέον τῶν πέντε σκούδων. Δι' αὐτῆς αἱ μοναχαὶ ἔσονται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν, ὑπηρετοῦσαι τὸν Θεὸν κατὰ τὸν προορισμὸν αὐτῶν, μετὰ τασχύτης ἡσυχίας καὶ ἀσφαλείας ὅπως ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν μοναῖς ἐν Γαλλίᾳ.

Ἀνυπολόγιστον τυγχάνει πόσας ὑπηρεσίας παρέξουσι εἰς τε τὴν θρησκείαν καὶ τὰ καλὰ ἥθη. Διὰ μόνου τοῦ μέσου τῶν ὑποτρόφων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν, αἱ ἤθελον διδάσκη, καὶ εἰς αἱ ἤθελον ἐμπνεύη τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐμόρφουν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ θὰ προσηλύτιζον ὁλοκλήρους οἰκογενείας.

Κακὴ συνήθεια ὑπάρχει ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει ὅτι αἱ χῆραι, ὅσον νέαι καὶ ἂν ᾧσι, δὲν νυμφεύονται ἐκ νέου. Πλεῖτται θυγατέρες τῶν καλλιτέρων οἰκῶν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουσι τὰ μέσα ὅπως νυμφευθῶσι συμφώνως πρὸς τὴν καλὴν καταγωγὴν αὐτῶν, εἶναι ἐνίοτε ἐκτεθειμένα εἰς μεγάλας ἐμφοράς. Ἦκουσα προσέτι νὰ ἐρωτῶσι μετὰ δακρύων, πότε τέλος ἰδρ-

θήσεται ἐν Νάξῳ τὸ τόσον ἐπιθυμητὸν Μοναστήριον; Αἱ νῆσοι Ἰθνηζ, Μύκονος, Ἄνδρος, Κέως, Κύθνος, καὶ Μήλος ἐπαναλαμβάνουσιν ἐνίοτε τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν. Ἐῖναι βέβαιον, ὅτι ὡς πρῶτον γνωσθῇ ἡ ἰδρυσις τοιοῦτου σχολείου, πλεῖσται θυγατέρες τῶν πρῶτων λατινικῶν καὶ ἐλληρικῶν οἰκογενειῶν θέλωσι σπεύσει νὰ ἔλθωσιν.

Ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει ἡ κλίσις τῶν γυναικῶν ῥέπει φύσει εἰς τὸν μονήρην βίον. Αἱ λατινικαὶ οἰκογένειαι καὶ καθ' ὑπόδειγμα αὐτῶν αἱ ἐλληνικαί, ἔχουσιν ἐνίοτε θυγατέρας αἵτινες κατ' ἰδίαν ἐκλογὴν ἐνδύονται τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἀποσυρόμεναι τῶν συναναστροφῶν, καὶ δηλοῦνται διὰ τοῦτου ὅτι ἐγκαταλείπουσι τὰ ἐγκόσμια. Ἐν Νάξῳ πλεῖσται ἐπεδόθησαν τὸν βίον τοῦτον. Μεταξὺ τούτων ἡ ἀνεψία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου κάτοχος μεγάλης περιουσίας, περιμένει τὴν ἰδρυσιν τοῦ μοναστηρίου ὅπως εἰσέλθῃ ἐκ τῶν πρῶτων καὶ κληροδοτῇ αὐτῇ πᾶν ὅ,τι ἔχει.

Τὸ ἕτερον μέγα μέτον ὅπερ μεταχειρίζομεθα πρό τινων ἐτῶν, ἐξυπηρετοῦν τὰ μέγιστα τὴν προσηλύτησιν πολλῶν εἰς τὴν καθολικὴν πίστιν, συνίσταται εἰς τὸ ἔργον τῶν ἡμετέρων ἱεραποστόλων, μεταδκινόντων πρὸς διδασκῆν εἰς ὅλας τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Μέχρι τοῦδε ὁ Θεὸς ἐνδόξως τὴν ἱερὰν ταύτην ἐργασίαν πέραν τῶν προσδοκιῶν ἡμῶν. Οἱ Πατέρες εἰς οὓς ἀνετέθη τὸ δυσχερὲς τοῦτο ἔργον, ἐπεσκέφθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὰς νήτους, Σίφνον, Σέριφον, Κέυν, Κύθνον, Ἄνδρον, Πάρον, Ὠλίανρον, Ἰθνην, Μύκονον, Ἰκαρίην, καὶ Κίμωλον, ἐν αἷς ἐδίδαξαν τὴν πρὸς τὸν οὐρανὸν ὁδὸν εἰς πλείονας τῶν 40 χιλιάδων ψυχῶν. Αἱ ἑνδεκα αὗται νῆσοι ἀποτελοῦσι μικρὸν μέρος τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ὑπαρχουσὶν ἔτι ἐτέρων ὀγδοήκοντα, ἀπασὼν κατωκημένων. Τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης ἱεραποστολῆς εἶναι ἡ Νάξος. Οἱ πατέρες δύο μόνον κατ' ἔτος ἡδυνήθησαν νὰ διατρέξωσιν, ὅθεν μικρὸν μόνον μέρος τῶν νήτων τούτων ἐπεσκέφθησαν· ὅταν ὁμως τύχωσι συνδρομῆς, τὸ σχέδιον εἶναι νὰ συστάθῃσι πλεῖσται ἐταιρίαι ἱεραποστόλων, ὅπως ἐπισκεφθῶσι πολλοὺς τόπους. Μεταξὺ τοῦ ἄκρου τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Κρήτης, ὑπάρχει μέγας ἀριθμὸς νήτων τὰ μάλα κατωκημένων τὰς ὁποίας δὲν ἐπεσκέφθησαν ἀκόμη ἡ Ἐπισκοπὴ, ἡ Σύμη, ἡ Νίσυρος, καὶ ἡ Κάρπαθος, αἵτινες ἀποτελοῦσι μέρος αὐτῶν, ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἐπισκέψεως τῶν ἱεραποστόλων. Ὅπως παρὰ τῶν ἐν ἀπάταις ταύταις ταῖς νήσοις διὰ ἀρκεῖς καρποί, δὲν ἀρκεῖ νὰ μεταβῶσιν οἱ ἱεραπόστολοι ἀπ' αὐτῶν ἢ δις, καὶ ἐὰν διαμείνωσι μῆνας ὀλοκλήρους ἐν αὐταῖς, ἀπικτεῖται νὰ ἐπανέρχωνται συχνάκις καὶ ἐπαλαμβάνωσι τὰς ἰδίας ἀληθείας ἀκατάπαυστως. Οἱ ἀνθρώποι οὗτοι αἰσθάνονται ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀνάγκην, ἣν ἔχουσι τῆς βοήθειας ταύτης. Ὅταν οἱ ἱεραπόστολοι ἀπέρχονται ἐκ τῆς μιᾶς νήσου ὅπως μεταβῶσιν εἰς τὴν ἄλλην, μετὰ πολλῆς συγκινήσεως παρὰ τῶν αὐτῶν αὐτοῦ ἢ νὰ διαμείνωσι μακρότερον παρ' αὐτοῖς ἢ νὰ ἐπανεέλθωσι ταχέως.

Πάσαι αἱ ὥραι τοῦ ἔτους εἰσι κατ'ἀλληλοι πρὸς τοιαύτας ἱερὰς περισθεῖναι, καὶ εὐχῆς ἔργον ἔσται· εἰ ὑπῆρχον ἀρκετοὶ ἱεραπόστολοι ὅπως ἐνασχολῶνται εἰς τόσον θεάρεστον καὶ ὠφέλιμον ἔργον, οἷον ἔσται τὸ τοιοῦτον· μὲν ταῦτα καταλληλοτέρη ἐποχὴ εἶναι ἢ Τεσσαρακοστῇ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίαις, ἢ νηστεία τῶν Χριστουγέννων, διαρκούσῃ τεσσαράκοντα ἡμέρας· τὸ Πάσχα, ὅπερ διαρκεῖ σχεδὸν δύο μῆνας· ἢ νηστεία τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, αἵτινες μεταβάλλονται κατὰ τὰς μεταβολὰς τοῦ ἀρχαίου ἡμερολογίου. Αἱ νηστεῖαι αὗται εἰσι δι' αὐτοὺς ἐποχὰι κατανύξεως καὶ προσευχῆς. Ἐν αὐταῖς μὲν ὀλίγον ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐπαναφέρῃ τις αὐτοὺς εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀγνότητα τῆς πίστεως.

Ἐκ τινων ἐπιστολῶν γραφεισῶν ἐν Παρισίοις περὶ τῆς προόδου τῶν ἱεραποστόλων τούτων, παραινυθέντες πολλοὶ διακεκριμένοι ἄνθρωποι ἐζήτησαν πληροφορίας παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς μεθόδου μεθ' ἧς φερόμεθα πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὅσον ἀφορᾷ τὸ σχίσμα ὅπερ καταθλίβει τὴν ἐκκλησίαν των. Ἡ μέθοδος αὕτη εἶναι δμαλωτάτη καὶ ἀπλουστάτη. Συνίσταται εἰς τὸ νὰ ἐγγραφώμεν εἰς τὸν νοῦν τῶν λαῶν ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις ἡμῶν τὰς ἀληθείας τῆς καθολικῆς πίστεως, καὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἀκαταπαύστως ἐν ταῖς κατηχήσεσι ἡμῶν τὰ ἀμφισβητούμενα ἀρθρα. Ἀποῦ ἀπαιτήσωμεν τὴν πίστιν δημοσίᾳ, προσπαθοῦμεν νὰ βεβαιώσωμεν καὶ ἰδίᾳ ὅσον ἡγορᾷ ἕκαστον ἄτομον ἐν τῇ μετανοίᾳ. Ὡς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν δόγμα, ὅπερ δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ τι κακόν, οὐδέν τι σκωπευόμεν νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ καὶ ἀπασθῇ τὸ λατινικόν. Ὅταν θῶ· εὐρίσκονται ἐφημέριοι ἢ ἕτεροι κληρικοὶ πλανώμενοι εἰς ἀρθρα τινὰ τῆς πίστεως, οἱ ὁρθόδοξοι ἔχουσι περὶ τούτου κανόνας τῆς ἀγίας ἑδρᾶς, καὶ οὗς δύνανται νὰ κοινώσωσι μετ' αὐτῶν εἰς πᾶν ὅτι ἔχουσι καλὸν καὶ χρήσιμον, δφείλουσι δ' ἵνα ἀπορρίπτωσιν εὐθαρσῶς τὰ λοιπὰ. Συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τούτους ὁδηγοῦμεν καὶ ἡμεῖς αὐτοὺς καὶ ἐκείνους. Οἱ ἀρνούμενοι νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς ταῦτα, δὲν λαμβάνουσι παρ' ἡμῶν τὴν ἀφῆσιν τῶν ἀμαρτιῶν. Ἐνεκα τούτου δμως δὲν παύομεν μεταβαίνοντες εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν ἵνα διδᾶσκωμεν αὐτούς. Ἐκτὸς τούτου δὲν ἀποκλείομεν αὐτοὺς ἐκ τῶν λατινικῶν ἐκκλησιῶν, ὁσάκις ἔρχονται νὰ ζητήσωσι τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, καὶ προτείνωσιν ἡμῖν τὰς ἀμφισβολίας αὐτῶν, ὅπως γεννηθῇ ἐν αὐτοῖς ὑπόληψις καὶ κλίσις πρὸς τὰς τελετὰς ἡμῶν. Ἡ ἐπιήκεια αὕτη κατακτά τὰ πνεύματα, καὶ ἔχομεν τὴν πέτρην ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀποτελεσματικωτέρη δόξις ὅπως παραινέσῃ αὐτοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐνωσιν τῆς ἐκκλησίας.

Ὡς πρὸς τὰς συμβαινούσας καταχρήσεις ὡς πρὸς τὰ ἥθη πλὴν τῶν δημοσίων διδασκῶν, συνηθίζομεν νὰ συγκαλῶμεν ἰδίᾳ πάντας τοὺς ἰδιώτας τῶν διαφόρων τάξεων τοῦ τόπου, ἐνθα ἡ ἱεραπόστολὴ τυγχάνει

νει. Τὴν μίαν ἡμέραν γίνεται ἡ συνάθροισις τῶν ἱερέων, τὴν ἄλλην ἡ τῶν οἰκογενειάρχων, τὴν ἄλλην ἡ τῶν ἐμπόρων καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐν ταῖς συναθροίσεσι δὲ ταύταις ἕκαστος διδάσκεται κατὰ βᾶθος τὰ καθήκοντά του καὶ τὰ λάθη εἰς ἃ κοινῶς περιπίπτει. Οἱ ἀκροῦνται ἐξέρχονται ἐκπεπληγμένοι, ἐπισπεύδοντες ἵνα τακτοποιήσωσι τὰς συνειδήσεις αὐτῶν διὰ τῶν γενικῶν ἐξομολογήσεων. Γνωρίζω νήτους ἐνθα διὰ τοῦ μέσου τούτου ἐξηφανίσθησαν ἐν ὀλίγαις ἐβδομάσιν ἀρχαιοτάτα καὶ σκανδαλωδέστατα ἑλκτωματά.

Εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ ἀποστολαὶ αὗται ἱεροκηρύκων δὲν δύνανται νὰ ὑποστηριχθῶσι πολὺ οὔτε νὰ πολλυπληκτισθῶσι καὶ ὅτι ἐὰν ἡ τῆς Νάξου δὲν ἤθελε χρησιμεύσῃ μόνον ὡς κέντρον τῶν ἀγίων τούτων ἱεραιοποπολῶν, πρέπει πάντοτε νὰ θεωρῇ τις αὐτὰς ὡς χρησιμωτάτας τῇ θρησκείᾳ.¹

Γ'.

Ἐκθεσις τοῦ Ἰησοῦτου Ταλλιρῶν περὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας
τῆς νήσου Θήρας

Ἡ Θῆρα κεῖται πρὸς νότον τῆς Νάξου ἀπέχουσα αὐτῆς τριάκοντα λεύγας. Ὁ τόπος δὲν εἶναι ὠραῖος, ἀλλ' ὁ λαὸς εἶναι ἥσυχος καὶ εὐσεβής. Οἱ Λατίνοι συμποσοῦνται εἰς διςχιλίους περίπου, οἱ δ' Ἕλληνες εἰς ὀκτὼ ἢ δέκα χιλιάδας. Ἡ κυρία διςμονὴ τῶν Λατίνων εἶναι ἡ Πόλις, ἡ ὡς ὀνομάζουσιν αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ, τὸ φρούριον τοῦ Σκάρου. Ἐν αὐτῇ ἔστιν ἡ λατινικὴ Μητρόπολις, ἡ οἰκία τῶν Ἰησοῦτων, καὶ ἡ μονὴ τῶν Δομινικανῶν περὶ τῆς ἐλάλης. Ὁ Ἕλλην ἀρχιεπίσκοπος μετὰ τῶν κυριωτέρων κληρικῶν κατοικεῖ ἐν ἐτέρῳ φρουρίῳ καλουμένῳ Πύργῳ, ἀπέχοντι ὀλίγον τοῦ Σκάρου. Αἱ ἐν Θήρᾳ λειτουργίαι ἡμῶν εἰσὶν ὡς πανταχοῦ διδάσκωμεν, κατηχοῦμεν, ἐξομολογοῦμεν, μορφοῦμεν εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὴν εὐσέβειαν πολυχρίθμους νέους Λατίνους καὶ Ἕλληνας, γινομένους καθ' ἡμέραν ἀρίστους κληρικούς.

Ἡ ἐπικρατοῦσα σύμπνοια παρὰ τοῖς χριστιανοῖς τῆς Θήρας μάλλον ἢ ἐν οἱκδ' ἴποτε ἄλλῃ νήσῳ ἐν τῇ Αἰγαίῳ, διευκολύνει ἡμᾶς πολὺ εἰς τὸ νὰ φέρωμεν πάντας εἰς θεογνωσίαν, ἕκαστον κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς θεσμούς τοῦ δόγματος αὐτοῦ. Κηρύττομεν, ἐξομολογοῦμεν, κατηχοῦμεν ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς ἐκκλησίαις, εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τὴν ἐξοχὴν ἀδιακρίτως, ὡς καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις ἡμῶν ἐκκλησίαις. Ὅταν παραγγέλωμεν πνευματικὰς ἀσκήσεις εἰς τοὺς Λατίνους κληρικούς κατὰ τὰς χειρο-

¹ Ὁ Τουρνεφόρτιος ἐν τῇ περιγῇ αὐτοῦ τῆς νήσου Νάξου τῇ 4701 ἀντιθετὶ εἰς τὴν ἐκθεσὶν ταύτην τοῦ Ἰησοῦτου Ταλλιρῶν περὶ τῆς ὁμοιοῦς τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, προσθέτων ὅτι ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας αὐτῶν οὐδέποτε ὁ Σουλτάνος φοβεῖται ταραχὰς ἐν Νάξῳ Σ.Μ.

τονίαι, καὶ εἰς τοὺς λαϊκοὺς κατὰ τὰς λοιπὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους, οἱ Ἑλληνας εἰσέρχονται μετ' αὐτῶν ἐκτελοῦντες ὡς αὐτοὶ πάσας τὰς ἀσκήσεις. Τὸ ἡμέτερον τάγμα τῆς Θεοτόκου συνίσταται κατὰ τὸ ἡμισυ ἐξ Ἑλλήνων, καὶ δὲν τελεῖται ἐν τῇ λατινικῇ μητροπόλει, ἢ παρ' ἡμῖν, ἢ ἐλαχίστην τελετὴν χωρὶς νὰ παρευρίσκωνται. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἀπὸ τινων ἐτῶν εὐρέθησαν πνεύματα ἀνήσυχον προσπαθήσαντα νὰ διαταρᾶξωσι τὴν καλὴν ταύτην συνάφειαν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, ἀλλ' οὐδὲν ἐπέτυχον. Μετὰ τινὰς ταρᾶχάς τὰ πάντα ἐπανῆλθον ὡς ἀπ' ἐαυτῶν εἰς τὴν πρώτην ἡσυχον κατὰστασιν.

Κατὰ τῷ 1704 τινὲς πλήρεις ζήλου ψευδοὺς ἔδωσαν τῷ Πατριάρχῃ πληροφορίας τόσον ὀλίγον ὀρθὰς περὶ τῆς ὁμονοίας, παγιομένης ὁσημέραι μετὰξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, ὥστε βραχίζομενος ἐπὶ τῶν ψευδῶν τούτων πληροφοριῶν παρεφέρθη εἰς μεγάλους ὑπερβολὰς. Μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς πλείστας ἰδιωτικὰς ἐπιστολάς, συνέταξεν ἐγκύκλιον συνοδικὴν ἐπιστολὴν περιέχουσαν μυρίαις ὅσας σκαιὰς ὕβρεις κατὰ τῶν δογματῶν καὶ τῶν πράξεων τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας, οὐδ' αὐτῶν τῶν ἱεραποστόλων φεισάμενος. Τὰ μετριοτέρη ὀνόματα δι' ὧν ἀπεκάλει αὐτοὺς ἦσαν ἀποπλανηταὶ καὶ λύκοι περιβεβλημένοι δέρματα ἀνρίων· ἡ ἐπιστολὴ αὕτη περιεῖχεν εἰς τὸ τέλος ῥητὴν ἀπαγόρευσιν εἰς τοὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς νὰ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ σχέσεις μετ' αὐτῶν. Ἡ βιαία αὕτη ἐπιστολὴ ἐπέμφθη εἰς τοὺς Ἑλληνας ἐπισκόπους τῆς Θήρας, μετὰ διαταγὴν νὰ ἀναγνωθῇ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ νὰ δοθῇ ἀμέσως λόγος περὶ παντὸς ὅπερ ἤθελε λάβῃ χώραν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Οἱ Θηραῖοι συμφώνησαν μετὰξὺ των μεγάλοι καὶ μικροὶ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δώσωσιν οὐδεμίαν ἀπάντησιν. Ἀντεπεξῆλθον ἀπὸ μέρους τοῦ Πατριάρχου καὶ ἐβίβασαν αὐτοὺς νὰ ἐξηγηθῶσιν. Ἐγραψαν λοιπὸν πάλιν ὅτι ἡ Πανιερότης του δὲν ἀπετείνετο βεβαίως εἰς αὐτοὺς, ὅτι δὲν ἀνεγνώριζον ὅσον ἀφορᾷ τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Πατέρας, οἵτινες ἦσαν ὁδηγοὶ αὐτῶν, οὐδεμίαν τῶν ἐν τῇ συνοδικῇ ἐπιστολῇ ἐκφραζομένων ὕβρεων· ὅτι οἱ πατέρες οὗτοι δὲν ἦσαν οὔτε ἀποπλανηταὶ οὔτε λύκοι, ὅτι ἦσαν οἱ πιστοὶ ὁδηγοὶ καὶ οἱ πνευματικοὶ πατέρες τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ὅτι ἀφ' οὗτου ἡ Θῆρα πρὸ ὀγδοήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν εἶχε τὴν εὐδαιμονίαν νὰ ἔχῃ αὐτούς, οἱ ἀφοσιωμένοι εἰς αὐτοὺς ἦσαν, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ κόσμου ὅλου, οἱ καλλίτεροι ἄνθρωποι καὶ χριστιανοὶ τῆς νήσου· ὅτι τέλος οἱ πατέρες οὗτοι ἂν καὶ ἦσαν ἐκ γεννητῆς Λατῖνοι, ἐγίνωσκον κάλλιον τὸ ἐλληνικὸν δόγμα καὶ ἐτίμων αὐτὸ περισσότερον τῶν Ἑλλήνων, ἄλλως τε δὲ ἐὰν ἤθελον ἵνα ὁ λαὸς τῆς Θήρας μὴ ἔχῃ πλέον σχέσεις μετ' αὐτῶν, ὀφείλουσαν νὰ πέμψωσιν αὐτῷ ἄνθρώπους ἰκανωτέρους, καὶ πλέον ζηλωτὰς καὶ πεπληρωμένους τοῦ πνεύματος. Συγχρόνως ὁ γάλλος πρεσβευτὴς ἐπέμψε τοὺς διερμηνεῖς αὐτοῦ ὅπως ἐρωτήσωσιν ἐκ μέρους αὐτοῦ τὸν Πατριάρχην ἐὰν κατὰ δια-

ταγήν αὐτοῦ ἐγράφησαν εἰς Θήραν τόσαι ἀπρεπεῖς ὑβρεῖς κατὰ τοῦ δόγματος καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς ῥωμικῆς ἐκκλησίας. Ὁ ἡγούμενος τῶν Ἰησοῦϊτῶν ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν ἰδίᾳ, τὸν ἐκέλευσε ἐπιμένειν μετὰ πολλοῦ σεβασμοῦ νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ τῷ ἐξηγήσῃ εἰς τί ἀπῆρεσαν αὐτῷ οἱ ἱεραπόστολοι καὶ κατὰ τι ἡ διωγὼν αὐτῶν ἦτο ἀξιομεινός. Αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ ἦσαν ἀνθρώπου εἰς ἄκρον αἰσθανομένου, ὅτι ἐξηπκτήθη μὲν, ἀλλ' αἰσχυνομένου νὰ τὸ δημολογήσῃ.

Οἱ τέσσαρες πατριάρχαι οἱ διαδεχθέντες αὐτὸν ἐφάνησαν μετριότεροι καὶ μάλιστα ὅταν εἰς ἡ δύο πατέρες τῆς Θήρας μετέβησαν εἰς Ῥωσταντινούπολιν. δι' ὑποθέσεις τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν, ἐπροθυμοποιήθησαν ἵνα κάμωσιν αὐτοῖς πλείονας περιποιήσεις ἢ εἰς τοὺς ἄλλους.

Ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς Λουδοβίκου δὲ Βασιλῆως, συμβῆς ἐν ἔτος μετὰ τὰς διαφορὰς ταύτας, παρέσχε νέαν εὐκαιρίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας ὅπως δείξωσι δημοσίᾳ τοῖς ἱεραποστόλοις ἣν εἶχον ἀφοσίωσιν εἰς αὐτούς. Ὁ πατὴρ Βασίλῆς ἦν ἀγαπητὸς πρὸ πολλοῦ καὶ ἀπεκάλουν αὐτὸν ἄγιον. Ὅτε δ' ἔμαθον ὅτι εὐρίσκεται εἰς κίνδυνον ἤλθον πανταχόθεν ὅπως ζητήσωσι τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ καὶ συστήσωσιν ἑαυτοὺς ταῖς προσευχαῖς αὐτοῦ, αὐτοί τε καὶ τὰ τέκνα των φέροντες αὐτὰ παρὰ τὴν κλίνην του. Ἀφ' οὗ δ' ἐξέπνευσεν ἦν ἀδύνατον ἵνα κωλύσωσιν αὐτοὺς νὰ ῥιφθῶσιν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῶν πενιχρῶν ἐπίπλων τοῦ δωματίου τούτου, ἀπερ φυλάττουσιν ἔτι ὡς ἅγια λείψανα.

Καὶ ὁ πατὴρ Ἰάκωβος Βουργινὼν ἔστιν ἐν Θήρᾳ ἱεραπόστολος διακεκριμένος, εἰς ὃν πᾶσα ἡ νῆσος ἔχει ἄκραν ἐμπιστοσύνην. Ἐξυπηρετοῦσι τὸν ζῆλον αὐτοῦ αἱ ἱετρικαὶ αὐτοῦ γνώσεις, καθ' ὅσον ἔχει πολλὰς. Κερδίσας διὰ τούτου τὴν καρδίαν τῶν κατοίκων τῶν πέντε γειτονικῶν νήτων, Ἰου, Ἀμοργοῦ, Φολεγάνδρου, Σικίνου καὶ Ἀνάφης. Ποιεῖ καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐκδρομάς, συγκρατῶν οὕτω τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως καὶ ἀγνὰ ἤθη. Εἰς τοὺς Γάλλους τούτους Ἰησοῦϊτάς, δύναται τις νὰ προσθέσῃ τοὺς Ἱταλοὺς οἵτινες καρποφόρως ἐργάζονται ἐν τῇ νήσῳ Τήνῳ ἀνηλούρητοις Ἑνετοῖς. Κατοικεῖται δ' ἡ νῆσος ὑπὸ εἴκοσι περίπου χιλιάδων ψυχῶν ὧν τὰ δύο τρίτα εἶναι Ἕλληνες, ἡ ὑπάρχουσα διαφορὰ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Τήνου καὶ τῶν νήσων τῶν ὑποτελῶν τοῖς Τούρκοις εἶναι ὅτι, οἱ κληρικοὶ αὐτῶν δὲν ἔχουσι τὴν ἄδειαν νὰ ἀσκήσωσι τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἔργα, ἐὰν μὴ λάβωσι τὴν ἄδειαν τοῦ λατίνου ἐπισκόπου. Πλὴν τούτου ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἰδιαιτέρας ἐνεργείας αὐτῶν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν ὡς ἄλλαχοῦ. Οἱ πατέρες Ἰησοῦϊταὶ ἐργάζονται παρ' αὐτοῖς μετὰ μεγάλου ζήλου καὶ ἐπιτυχίας. Ἐν καιρῷ εἰρήνης μεταβιβάζουσιν εἰς Μύκονον καὶ Ἀνδρον, ἐρχόμενοι ἐνίοτε εἰς βοήθειαν ἡμῶν εἰς Νάξον.

Ἰδοῦ, ἐξοχώτατε, ἡ κατάστασις εἰς ἣν ἀφῆκα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὰς ἱεραποστολικὰς ἐπιτελεῖας ἡμῶν ἐν Ἑλλάδι. Ἡ ὑψηλότης ὑμῶν ἐ-

τίμησε πάντοτε αὐτὰς διὰ τῆς προστασίας καὶ τῆς ἀγαθότητος αὐτῆς. Ζητῶ ὑμῖν ταπεινότατα τὴν ἐξυκολούθησιν ταύτης ἐν ὀνόματι ὧν τῶν ἱεραποστολῶν τῶν ὑπὸ τὴν σκέπην ὑμῶν ἐργαζομένων. Αἱ διαβεβαιώσεις αἱ περὶ τούτου θὰ δώσω αὐτοῖς θὰ ἐμποιήσωσι αὐτοῖς νέον θάρρος ὅπως ὑποφέρωσι τοῦς κόπους τοῦ ἔργου αὐτῶν καὶ νέαν πεποιθήσιν ὅπως δώσω ὑμῖν λόγον περὶ αὐτῶν.

Νομίζω ὅτι ἡ ὑψηλότης ὑμῶν εὐχαρίστω; θὰ εἴλεπε περιγραφὴν τῆς νέας νήσου τῆς ἐξεληούσης τῆς θαλάσσης πρὸ τινων ἐτῶν ἐν τῷ μυθῷ τῆς Θήρας. Ἀνεκοινώθη μοι ἡ συνημμένη ἔκθεσις ἣν συνέταξαν ἐπὶ τόπου δύο τῶν ἡμετέρων Ἰησουϊτῶν ἄνδρες ἀκριβέστατοι.

Μένω μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ τῆς ὑμετέρας ὑψηλότητος

Ταπεινότητος καὶ εὐπειθέτατος θαράπων

ΤΑΡΙΑΛΩΝ

ἐκ τῆς ἐταιρίας τοῦ Ἰησοῦ ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκ Παρισίων 4 Μαρτίου 1744.

(Ἐκ τῆς γαλλικῆς).

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1884

Τὸ ἔτος 1884 (ἔ. ν.) εἶναι ὑπὸ ἔποψιν μετεωρολογικὴν ἐν τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων τῆς σειρᾶς 1858 — 1884, ἰδίως ἕνεκα τῶν φαινομένων τῆς θερμοκρασίας.

Πάντες οἱ μέσοι ὅροι ἐλήφθησαν ἐκ 3 καθημερινῶν παρατηρήσεων γενομένων τὴν 8ῃν π. μ. τὴν 2 μ. μ. καὶ τὴν 9. μ. μ. Εἰς τοὺς μέσους ὅμους ὅρους τῆς θερμοκρασίας, τοὺς ἐκ τῶν τακτικῶν παρατηρήσεων, προσετέθησαν καὶ αἱ ἐξῆς διορθώσεις, αἱ ὅμως ἐδέχθημεν ὡς προσωρινὰς, τὰς ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Διευθυντοῦ κ. Σμίτ ἐξαχθεῖσας μέχρι μείζονος αὐτῶν ἐξακριβώσεως διὰ λεπτομερεστέρων παρατηρήσεων διὰ τῶν ἤδη παραγγελέντων αὐτογραφούντων ὁργάνων. Αἱ διορθώσεις αὗται τῆς μέσης θερμοκρασίας εἶναι διὰ τὸν Ἰανουάριον — 0,61, διὰ τὸν Φεβρουάριον — 0,73, τὸν Μάρτιον — 0,90, τὸν Ἀπρίλιον — 1,12, τὸν Μάιον — 1,20, τὸν Ἰούνιον — 1,23, τὸν Ἰούλιον — 1,24, τὸν Αὐγούστου — 1,15, τὸν Σεπτέμβριον — 1,02, τὸν Ὀκτώβριον — 0,80, τὸν Νοέμβριον — 0,60, τὸν Δεκέμβριον — 0,57.

Τὰ τῆς θερμοκρασίας λοιπὸν περιέχονται ἐν τῷ ἐπομένῳ πίνακι, ἐν ᾧ πλὴν τῶν γενικῶν ἐξεργασμένων τῶν παρατηρήσεων τοῦ 1884 πᾶν ἔχεται ἐκ τῶν παρατηρήσεων προτέρων ἐτῶν τὰ ἐξυγόμενα τὰ ἀπεικονίζοντα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ ἐκάστου μηνός.

	Μίσθ θερμ. 1884	Μίσθ κανον. θερμ.	Διαφορ. 1884 κ.	Μίσθ θερμ.			Μεγ. δπόλ. θερμ. 1884	Εξελ. δπόλ. θερμ. 1884	Υπερμ.	Απόλυτος θερμ.				μάρτ. Η.
				Μεγίστη	Ετος αυτής	Ελ.χ. στη (μίσθ)				Μεγ.	Ετος	Ελ.χ.	Ετος	
Ιανουάριος	6,12	7,95	-1,83	11,11	1881	3,75	1858	(-1,5)	(20)	21,0	1881	16	-10,0	1850 23
Φεβρουάριος	7,67	8,60	-0,93	12,63	1879	4,77	1858	—	—	23,1	1861	13	-6,2	1882 2
Μάρτιος	10,57	11,24	-0,67	14,19	1864	6,64	874	—	—	28,4	1862	31	-5,7	1874 8
Απρίλιος	15,85	15,00	0,85	17,82	1862	10,91	1870	7,4	3	33,4	1860	30	-2,3	1882 9
Μάιος	19,67	19,93	-0,26	22,24	1869	17,56	1861	12,0	3	38,1	1862	18	6,2	1875 1
Ιούνιος	22,54	24,33	-1,79	26,65	1879	22,4	1884	15,5	21	40,3	1861	29	13,7	1882 5
Ιούλιος	25,09	26,94	-1,85	28,19	1866	25,09	1884	17,7	4	40,7	1864	14	16,2	1859 17
Αύγουστος	24,15	26,52	-2,37	28,91	1860	24,15	1884	17,6	19	40,6	1861	11	15,1	1860 6
Σεπτέμβριος	21,01	23,21	-2,20	25,67	1860	20,49	1875	14,7	30	39,3	1860	9	11,0	1873 26
Οκτώβριος	18,17	18,56	-0,39	20,74	1859	13,63	1883	12,2	21	35,0	1860	3	3,6	1866 22
Νοέμβριος	11,17	13,88	-2,71	16,61	1878	11,17	1884	4,6	28	27,9	1862	12	1,4	1861 30
Δεκέμβριος	11,70	10,10	1,60	12,81	1876	7,66	1866	6,6	8	21,2	1856	4	4,0	1859 20

Ἐν τῷ πίνακι αὐτῷ ἡ πρώτη στήλη περιέχει τὴν μέσθην θερμοκρασίαν τοῦ 1884, ἡ δευτέρα τὴν μέσθην (κανονικὴν) θερμοκρασίαν ἐξῆχθεσαν ἐκ τῶν παρατηρήσεων 1858—1884, ἡ τρίτη τὴν διαφορὰν τῶν δύο αὐτῶν μέσθων θερμοκρασιῶν, ἡ τετάρτη τὴν μεγίστην καὶ ἡ πέμπτη τὴν ἐλαχίστην μέσθην θερμοκρασίαν τοῦ ἀντιστοιχοῦντος μηνὸς ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐτῶν 1858—1884 μετὰ τοῦ ἔτους ἐλάττης αὐτῶν· ἡ ἕκτη τὴν μεγίστην καὶ ἡ ἐβδόμη τὴν ἐλαχίστην ἀπόλυτον τῶν μηνῶν τοῦ 1884, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκάστου αὐτοῦ τέλους ἡ ὀγδόη τὴν μεγίστην ἀπόλυτον θερμοκρασίαν καὶ ἡ ἐννάτη τὴν ἐλαχίστην ἀπόλυτον θερμοκρασίαν δι' ἕκαστον μῆνα μετὰ τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡμέρας τοῦ μηνός.¹

Ἐντεῦθεν ἔπεται ὅτι ἡ μέσθη θερμοκρασία τοῦ 1884 ἦτο 16,⁰15, ἐπομένως κατὰ 1,05 κατωτέρα τῆς κανονικῆς ἐτησίως θερμοκρασίας 17,20, ἐξῆχθείσης ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῶν ἐτῶν 1858—1884.

Ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν μέσθην θερμοκρασίαν τοῦ 1884 πρὸς τὴν τῶν προτέρων ἐτῶν ἀπὸ τοῦ 1858 εὐρίσκομεν ὅτι ἡ τοῦ 1884 εἶναι κατωτέρα πάσης ἄλλης, πλὴν τῆς τοῦ 1858 (16,13)

Καὶ ὁμοίως ὅπως διάφορος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν δύο ἐτῶν 1884 καὶ 1858. Διὰ τὸ 1858 προκύπτει ἡ χαμηλὴ μέσθη θερμοκρασία ἰδίως ἐκ τῶν χειμερινῶν μηνῶν, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἰανουάριος εἶχε μέσθην θερμοκρασίαν 3,36, ὁ δὲ Φεβρουάριος 4,37, ἤτοι τὴν κατωτάτην ἐν ὅλῃ τῇ σειρᾷ 1858—1884· ἐκ τῶν λοιπῶν μηνῶν ἄλλοι μὲν εἶχον θερμοκρασίαν κατωτέραν τῆς κανονικῆς, ἄλλοι δ' ἀνωτέραν ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰούλιος. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν λοιπὸν τοῦ 1858 ἦτο χειμῶν δριμύς, πᾶσι δ' αἱ ἄλλαι ὥραι τοῦ ἔτους κανονικαί. Τοῦναντίον τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ 1884 ἦτο ὁ ἄρος δροσερὸν, μάλιστα δὲ πάντες οἱ θέρειοι μῆνες, Ἰούνιος, Ἰούλιος καὶ Αὐγούστος ἔτι δὲ καὶ ὁ Νοέμβριος εἶχον μέσθην θερμοκρασίαν κατωτέραν παρὰ παντὸς ἄλλου ἔτους τῆς σειρᾶς 1858—1884. Ἐκ τῶν ἄκρων ἀπολύτων θερμοκρασιῶν τοῦ 1884 εἶναι ἀκριβῶς γνωστὴ ἡ μεγίστη 34,6 συμβῆσα τὴν 8ην Αὐγούστου. Ἡ ἐλαχίστη δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὴ, διότι τὸ θερμόμετρον τὸ δεικνύον τυχύτην ἦτο τεθραυσμένον κατὰ τὸν Ἰανουάριον ἀνε-

¹ Ἐν τῷ πίνακι ἀναφέρεται καὶ ἡ ἐλαχίστη ἀπόλυτος θερμοκρασία τοῦ Ἰανουαρίου ἡ τῆς 23 τοῦ 1850, ἴση πρὸς —10°. Ἡ θερμοκρασία αὕτη εἶναι ἐντελὴς βεβαία ἐκ παρατηρήσεως τοῦ τότε διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπίου Γ. Βούρη, δημοσιευμένης ἐν τῇς *Ann. N.*

Ἄλλὰ καὶ διὰ τὸν Ἀπρίλιον καὶ Σεπτέμβριον εἶναι γνωστὰ φαινόμενα περὶ τὸν ὅτι ἡ θερμοκρασία κατήλθε κάτωθεν τοῦ 0. Ὁ ἀρχαιολόγος Ρὸς ἀναφέρει ἐν τοῖς ἀνακοινώσεσιν αὐτοῦ ἐξ Ἑλλάδος ὅτι τὴν 23 Σεπτεμβρίου τοῦ 1832 κατέπεσε χιών ἐν Ἀθῆναις· τὸ σμῆν εἶναι βεβαιωμένον καὶ ἐκ ποσοτικῶν μαρτυριῶν, μάλιστα δ' ὅτι ἡ χιών κατακαλύψασα ὅλην τὴν ἐκδοὰ τῶν Ἀθηνῶν, ἀνέλυσεν μὴν ταχέως, ἀφοῦ ὁμοίως παρέμεινε ὥρας τινὰς τὴν πρωΐαν. Ἐπίσης εἶναι πιστῶς μαρτυρημένον ὅτι τὴν νύκτα τῆς 14ης πρὸς τὴν 15ην Ἀπριλίου τοῦ 1854 κατέπεσε χιών, ἥτις διετηρήθη ἐπ' ὀλίγας ὥρας τὴν πρωΐαν τῆς 15ης. Κατ' ἀμφοτέρως λοιπὸν τὰς περιπτώσεις βεβαίως τὸ θερμόμετρον κατήλθε κάτωθεν τοῦ 0. πόσον ὁμοίως δὲν εἶναι γνωστὸν καὶ ἐπομένως δὲν ἠδύνατο νὰ περιληφθῇ ἐν τῷ ἀνωτέρῳ πίνακι.

νεώθη δὲ κατὰ τὸν Μάρτιον. Ἐκ τῶν τριῶν ὁμῶς τεκτικῶν ἡμερησίων παρρηγήσεων τῆς 19ης καὶ 20ης Ἰανουαρίου, καθ' ἃς συνέβη τὸ μέγιστον ψῦχος τῷ 1884 δυνάμεθα, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν τὸν ἄνεμον καὶ τὴν κάλυψιν διὰ νεφῶν, νὰ συμπεράνωμεν ὅτι τὸ θερμόμετρον δὲν κατήλθε πολὺ κάτωθεν τῆς θερμοκρασίας — 1,5 παρρηγηθείσης τὴν 20ην Ἰανουαρίου. Τὴν θερμοκρασίαν λοιπὸν τυχόν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὡς τὴν ἐλαχίστην τοῦ ἔτους 1884.

Καὶ αἱ ἄλλαι αὐταὶ ἀπόλυτοι θερμοκρασίαι τοῦ 1884 συμφωνοῦσι πρὸς τὸν ὅλον μετεωρολογικὸν χαρακτήρα τοῦ ἔτους αὐτοῦ. Ἡ κατωτάτη θερμοκρασία — 1,5 δὲν εἶναι ἀσυνήθης διὰ τὰς Ἀθήνας, διότι κατὰ μέσον ὄρον ἀνὰ πᾶν δεύτερον ἔτος κατέρχεται τὸ θερμόμετρον κάτωθεν τοῦ 0 τοῦλάχιστον ἀπαξ, μάλιστα δ' ἐν πολλοῖς ἔτεσι καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἡ μέγιστη ὁμῶς θερμοκρασία 34,6 εἶνε ἡ γνωστὴ κατωτάτη ὡς μεγίστη θερμ. οὐ μόνον τῆς σειρᾶς τῶν ἐτῶν 1858-1884, ἀλλὰ καὶ τῆς τοῦ 1853 ἔτι δὲ καὶ τοῦ 1847, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει πρὸς τὸ 1884, δν ὁμῶς ἐν συνόλῳ θερμότερον τοῦ 1884, κατὰ τοὺς 10 αἰῶνας Ἰανουαρίου μέχρις Ὀκτωβρίου, τῶν ὁποίων ἡ θερμοκρασία εἶναι γνωστὴ. Τοῦ 1853 εἶναι γνωστὴ ἡ θερμοκρασία μόνον ἀπὸ τοῦ Ἰουλίου μέχρις Ὀκτωβρίου.

Ἐν λείβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἄλλας θερμοκρασίας τοῦ 1858 εὐρίσκωμεν καὶ ἐν αὐταῖς τὸν ὅλως διάφορον χαρακτήρα τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀπὸ τὸν τοῦ 1884. Ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία τοῦ 1858 ἦτο — 6,1 (τὴν 31ην Ἰανουαρίου), ἐπανειλημμένως δὲ κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ κατήλθε τὸ θερμόμετρον κάτωθεν τοῦ 0 θὰς τὸν Ἰανουάριον (μέχρι — 6,1) 5κις τὸν Φεβρουάριον (μέχρι — 1,) καὶ τρίς τὸν Δεκέμβριον (μέχρι — 2,2).

Τὰ τῆς βαρομετρικῆς θλίψεως παρέχονται ὑπὸ τοῦ ἐξῆς πίνακος, ἐν ᾧ ἡ μὲν πρώτη στήλη περιέχει τὴν μέσθην θλίψιν τοῦ ἀντιστοιχοῦντος μηνὸς καὶ τὸ 1884, ἡ δὲ δευτέρα τὴν κανονικὴν αὐτοῦ θλίψιν καὶ ἡ τρίτη τὴν σταθμὴν αὐτῶν διαφορὰν: Ἐννοεῖται ὅτι αἱ παρρηγήσεις εἶναι εἰσχυμέναι; θερ. 0 καὶ ἰσχύουσι δι' ὕψος 106,4 ὑπὲρ τὴν ἐπιφανείαν τῆς θαλάσσης.

	Μέση 1884	Βαρ. θλίψις καν.	Διαφορὰ 1884-καν.
Ἰανουάριος	756,00	754,88	1,12
Φεβρουάριος	752,84	754,91	— 2,07
Μάρτιος	753,42	751,19	2,23
Ἀπρίλιος	748,28	751,22	— 2,94
Μάιος	752,62	751,43	1,19
Ἰούνιος	752,02	750,63	1,99
Ἰούλιος	750,52	749,95	0,57
Αὐγустος	750,92	750,34	0,58
Σεπτέμβριος	753,98	752,65	1,33
Ὀκτώβριος	753,88	753,81	0,07
Νοέμβριος	754,45	753,66	0,79
Δεκέμβριος	754,38	753,21	0,17

Ἐντεῦθεν ἐπεταὶ ἡ μέση ἐτησίαι βρομετρικὴ θλίψις τοῦ 1884 ἔση πρὸς 752,74 ἱπομένως μείζων τῆς ἐτησίας μέσης κανονικῆς θλίψεως 752,57 κατὰ 0,37 χμ. Παρουσιάζει δ' ἡ διαφορὰ τῆς θλίψεως κατὰ μῆνας πρὸς τὴν κανονικὴν ἐκτόπισιν τῆς ἐλαχίστης θλίψεως εἰς τὸν μῆνα Ἀπρίλιον, ὅστις εἶχε μέσην θερμοκρασίαν μείζονα τῆς κανονικῆς καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπεκράτησαν πολὺ οἱ νότιοι ἄνεμοι.

Ὡς πρὸς τὰ τῆς ὑδρομετρικῆς καταστάσεως παρέχόμεν τὰς παρατηρήσεις μόνον ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου, διότι ἔκτοτε ἤρχισαν καὶ πάλιν γινόμεναι τοιαῦται διὰ ψυχρομέτρου. Ἡ ὑδρομετρικὴ κατάστασις παρέχεται εἰς ἑκατοστὰ τοῦ κόρου, ἐν τῷ αὐτῷ δὲ συγχρόνως πίνακι παρέχεται καὶ ἡ μεγ. καὶ ἐλ. ἀπόλ. ὑγρασία. Σύγκρισις πρὸς πρότερα ἔτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ διὰ τὴν ἔλλειψιν μικρᾶς σειρᾶς τοιούτων παρατηρήσεων.

Ἰούνιος	61,7	93	32
Ἰούλιος	58,7	92	26
Αὐγουστὸς	60,3	100	22
Σεπτέμβριος	64,0	92	39
Ὀκτώβριος	74,7	99	33
Νοέμβριος	84,2	100	54
Δεκέμβριος	89,4	100	45

Τὰ τῶν ἀνέμων παρέχει ὁ ἐξῆς πίναξ, ἐν ᾧ παρέχεται ἡ ἐπεκράτησις ἑκάστου τῶν 8 κυρίων ἀνέμων εἰς ἑκατοστὰ (καὶ δέκατα τούτων) τῆς διαρκείας ἑκάστου μηνὸς δι' ἑκάστον τούτων, τῆς διαρκείας δὲ τοῦ ὅλου τοῦ ἔτους διὰ τοῦς μέσους ἐτησίους ὅρους:

	N		NE		E		SE		S		SW		W		NW	
	1884	x.	1884	x.	1884	x.	1884	x.	1884	x.	1884	x.	1884	x.	1884	x.
Ἰανου.	67,7	14,9	3,2	30,8	0,0	1,8	0,0	3,9	8,6	11,8	7,5	20,7	7,5	6,8	5,4	9,3
Φεβρου.	53,0	11,6	13,7	28,5	4,6	2,6	4,5	4,8	15,2	11,4	7,6	22,9	1,5	40,5	3,3	7,7
Μάρτ.	26,9	8,5	4,8	19,9	3,2	4,7	0,0	3,4	40,9	48,3	10,8	30,1	0,0	10,7	3,2	7,4
Ἀπρίλ.	10,0	7,4	6,7	48,0	3,3	4,4	4,5	5,0	44,4	13,6	4,7	38,1	1,2	10,5	4,4	5,7
Μάιος	22,6	4,6	25,8	48,0	1,1	1,5	3,2	2,7	33,3	15,8	42,9	45,9	3,2	7,0	0,0	4,5
Ἰούνιος	4,1	3,4	4,4	21,9	2,3	4,4	3,3	2,5	54,4	42,2	21,4	41,4	42,2	7,0	4,1	7,2
Ἰούλιος	35,5	8,0	46,1	49,2	0,0	0,9	4,1	2,4	33,3	9,2	7,5	29,8	3,2	5,2	3,2	2,3
Αὐγουστ.	23,7	5,7	36,6	44,9	0,0	2,2	0,0	1,5	9,8	6,7	24,7	28,0	2,2	6,6	3,2	4,2
Σεπτέμ.	32,2	8,0	25,6	38,3	2,2	2,2	2,2	2,7	47,8	10,6	14,4	31,0	4,1	4,2	4,4	3,0
Ὀκτωβ.	28,0	8,9	14,0	27,4	2,2	0,9	5,4	2,2	29,0	43,7	44,0	94,6	4,3	7,5	3,2	4,8
Νοέμβ.	57,8	42,0	40,7	27,5	2,2	2,6	3,3	3,7	6,7	47,2	5,6	23,7	1,4	8,3	6,7	5,0
Δεκέμ.	26,0	14,2	19,3	26,2	3,2	2,2	1,40	4,7	47,2	43,6	9,7	21,4	2,2	10,6	7,5	7,4
Μία ὁρὸς δι' ὅλον τὸ ἔτος	34,7	8,9	16,2	48,9	12,0	1,8	3,2	3,3	26,1	12,9	42,9	30,6	4,4	7,9	3,5	5,7

Εἰς ἑκάστον ἄνεμον ἀντιστοιχοῦσι δύο στηλαί, μία μὲν διὰ τὸ 1884, μία δὲ εἰς τὴν κανονικὴν διάρκειαν ἑκάστου τῶν ἀνέμων, ἐξαχθεῖσα ἐκ

τῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1858 μέχρι τέλους τοῦ 1884. Σημειοῦνται δ' οἱ ἄνεμοι διὰ τῶν γενικῶν παρὰδεδογμένων ἀρχικῶν γραμμάτων (καὶ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν. N (=Nord, Βορρὰς) E (=Est, Ἀνατολή), S (=Sud, Νότος) καὶ W (=West, Δύσις). Ὡς ἐκ τοῦ πίνακος δὲ φαίνεται, ἐπεκράτησαν κατὰ τὸ 1884 ἄνεμοι, οἵτινες δὲν εἶναι οἱ συνήθως ἐπικρατοῦντες. Ἀντὶ τῶν NE καὶ SW ἐπεκράτησαν δηλαδὴ οἱ N καὶ S.

Ἡ κάλυψις τῶν νεφῶν παρέχεται ὑπὸ τοῦ ἐξῆς πίνακος :

Ἰανουάριος	4,9
Φεβρουάριος	4,4
Μάρτιος	4,8
Ἀπρίλιος	3,7
Μάιος	2,3
Ἰούνιος	2,9
Ἰούλιος	1,2
Αὐγούστος	1,8
Σεπτέμβριος	2,2
Ὀκτώβριος	3,6
Νοέμβριος	6,7
Δεκέμβριος	3,6
μέσον	3,52

Ἡ κλίμαξ τοῦ πίνακος αὐτοῦ εἶναι ἡ γενικὴ παρὰδεδειγμένη τοῦ νὰ σημαίνεται ἡ ἐντελής κάλυψις διὰ 10.

ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς καταπτώσεως ὕδατος ὑπὸ οἰανδῆποτε μορφήν (βροχὴν, χιόναν, ὀμίχλην, δρόσον) τὸ ἔτος 1884 δὲν πρὸςτιάζει τι τὸ ἐκτακτον. Τὸ ὕλον ποσὸν τοῦ καταπετόντος ὕδατος ἦτο 360 mm, ἐπομένως κατὰ 50 mm κατώτερον τοῦ μέτου ὅρου 410, πολὺ δὲ κατώτερον τοῦ ποσοῦ 830, καταπετόντος κατὰ τὸ ἔτος 1883, τὸ ὅποιον εἶναι τὸ πολυομβρότατον πάντων τῶν ἐτῶν 1858—1884.

Ἐν συνόλῳ λοιπὸν τὸ ἔτος 1884 εἶναι ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων ἐτῶν μετεωρολογικῶς, ἐνεκὰ τῆς χαμηλῆς αὐτοῦ θερμοκρασίας κατὰ τοὺς θερινοὺς ἰδίους μῆνας καὶ τῆς ἐπικρατήσεως ἀνέμων, οἵτινες δὲν εἶναι οἱ συνήθως ἐπικρατέστεροι ἐν Ἀθήναις.

Ἐκ τῶν μετεωρολογικῶν σταθμῶν τῶν ἰδρυθέντων ὑπὸ τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ θέλομεν περιορισθῇ κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ τῆς Ἀαρίσσης.

Τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ ἔκαμεν δ αὐτόθι καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν κ. Δημητριάδης, εἰς δὲν ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐπιμελῶς ἐν ἄλλοις σταθμοῖς ἐργασθέντας. Τὸ αὐτὸ λέγεται ἐνταῦθα καὶ διὰ τὸν ἐπιμελέστατον βοηθὸν τοῦ Ἀστεροκοπείου Α. Βούρλην.

Οἱ μέσοι ὅροι τῆς βαρομετρικῆς θλίψεως καὶ τῆς θερμοκρασίας ἐξήχθησαν ἐκ τριῶν καθημερινῶν παρατηρήσεων γενομένων ἐπίσης τὴν 8^{ην} π. μ. τὴν 2^{αν} μ. μ. καὶ τὴν 9^{ην} μ. μ. Ἡ ἔντασις καὶ ἡ διαύθυνσις ἀνέμου ὡς καὶ ἡ κάλυψις ὑπὸ νεφῶν διὰ ἡμερησίαις ἐκάστοτε ἐκτιμήσεως, ἤρξατο ἐπὶ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ ἐντεβθεν.

Ἡ σύγκρισις τῆς θερμοκρασίας πρὸς τὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐγένετο ἀνευ διορθώσεως τινος ταύτης, διότι τοιαύτη διόρθωσις δὲν εἶναι ἐτι γνωστὴ διὰ τῶν Λαρίσσης, ἡ δὲ σύγκρισις ἐγένετο διὰ χωρισμοῦ τῶν παρατηρήσεων ἐκάστου μηνὸς εἰς δεκαήμερον, εἴτε δὲ τῶν μέσων μηνιαίων ὥρων. Τιοιουτρόπως ἔχομεν κατὰ τὸ ἐνὸν λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ σύγκρισιν τῆς μετεωρολογικῆς καταστάσεως τῶν δύο πόλεων διὰ μέρος τοῦ ἔτους 1884.

Ὁ ἐπόμενος πίναξ παρέχει τὴν μέσην θερμοκρασίαν, τῆς Λαρίσσης κατὰ δεκαήμερα καὶ μῆνας, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς διαφορὰν τῆς τῶν Ἀθηνῶν (ἐκπεμένως Α—Α') :

	Α' δεκάς		Β' δεκάς		Γ' δεκάς		Μὴν	
	Θερμ. Α.	Α—Α'	Θερμ. Α.	Α—Α'	Θερμ. Α.	Α—Α'	Θερμ. Α.	Α—Α'
Μάρτιος	8,37	-1,96	8,83	-1,24	12,82	-1,21	10,01	1,47
Ἀπρίλιος	13,93	-1,17	16,32	-0,61	17,45	-1,48	15,91	-1,07
Μάιος	18,01	-0,72	21,18	-0,95	21,46	-0,27	20,22	-0,65
Ἰούνιος	23,75	-8,82	21,51	1,49	21,46	-6,29	22,92	-0,87
Ἰούλιος	24,52	-0,31	28,51	-0,31	25,79	1,11	26,27	-0,40
Αὐγούστος	26,38	-1,09	24,01	-0,39	22,12	-1,88	24,17	-1,08
Σεπτέμβριος	21,67	-2,10	18,63	-2,27	20,30	-1,13	20,20	-1,83
Ὀκτώβριος	17,90	-2,37	18,23	-2,00	12,70	-3,63	16,28	-2,66
Νοέμβριος	11,60	-1,57	8,29	-5,28	6,15	-4,42	8,01	-3,96
Δεκέμβριος	5,58	-7,75	5,26	-6,14	7,69	-4,38	6,18	-6,09

Ὡς ἐκ τοῦ πίνακος εἶναι καταφανεὲς ἡ διαφορὰ τῆς θερμοκρασίας τοῦ ἑνὸς εἶναι μικρά, μάλιστα δὲ ἡ τῆς Λαρίσσης κατὰ ἐν δεκαήμερον (τὸ 2^{ον} τοῦ Ἰουλίου) εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ διαφορὰ ὁμοῦς αὐτῇ καθεστὸν ἡ ὥρα τοῦ ἔτους βαίνει πρὸς τὸν χειμῶνα. Ἡ Λαρίσσα λοιπὸν ἔχει χειμῶνα πολὺ δριμύτερον τοῦ τῶν Ἀθηνῶν, θέρος ὁμοῦς ἐξίσου σχεδὸν θερμόν. Ἐκτὸς τὸ θέρος ἦτο θερμότερον ἢ κατ' αὐτὸ θερμοκρασίᾳ τῆς Λαρίσσης θὰ ἦτον ἀνωτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ὀργάνων τοῦ σταθμοῦ τῆς Λαρίσσης ἐπατάλησαν πρὸ τινος θερμόμετρα πρὸς παρατήρησιν τῆς μεγίστης καὶ ἐλαχίστης ἐκαστοτε θερμοκρασίας, ἐτι δὲ καὶ ψυχρόμετρον.

Περὶ τῶν ἀκρων ἀπολύτων θερμοκρασιῶν τῆς Λαρίσσης ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τέλους 1884 δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμέν τι ἐντελῶς ἀκριβές, διότι δὲν ὑπῆρχον ἐτι αὐτόθι θερμόμετρα πρὸς προσδιορισμὸν τῆς ἐκάστοτε μεγίστης καὶ ἐλαχίστης θερμοκρασίας, τὰ ὅποια ὁμοῦς ἐπατάλησαν

ἤδη καθὼς καὶ ὑγρόμετρον (ψυχρόμετρον). Ἐκ τῶν 3 ὁμῶς κανονικῶν ἡμερησίων παρατηρήσεων τῆς θερμοκρασίας ἐξάγεται ὅτι ἡ μεγίστη παρατηρηθεῖσα θερμοκρασίᾳ ἦτον ἡ τῆς 2 μ. μ. τῆς 20ης Ἰουλίου ἔση πρὸς 34, 5, καθ' ἣν καὶ ἐν Ἀθήναις ἦτο ἡ μεγίστη θερμοκρασία τοῦ 1884 μετὰ τὴν τῆς 8ης Αὐγούστου καὶ ἔτη πρὸς 34, 6. Ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία παρατηρήθη ἐν Αἰρίστῃ τὴν 8ην π. μ. τῆς 28ης Νοεμβρίου ἔση πρὸς — 4, 6. Βεβαίως αἱ δύο αὗται θερμοκρασίαι τῆς Αἰρίστης διὰ τὸ 1884 δὲν ἀπέχουσι πολὺ τῶν ἄκρων ἀπολύτων θερμοκρασιῶν καὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν εἰς τοιαῦται. Σημειωτέον δ' ἐντὸς ὅτι τὸ θερμόμετρον κατήλθεν ἐν Αἰρίστῃ κάτωθεν τοῦ 0 δις τὴν Νοέμβριον καὶ τρίς τὸν Δεκέμβριον.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τῆς καλύψεως διὰ νεφῶν κατὰ τοὺς μῆνας Ὀκτώβριον, Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον, ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἐν συνόλῳ εἶναι μείζων ἐν Αἰρίστῃ ἢ ἐν Ἀθήναις, ἢ ἐνταῖς ὁμῶς τῶν ἀνέμων, κατωτέρων πρὸς πληρεστέραν σύγκρισιν ὁμῶς ἀπαιτεῖται μακροτέρα σειρά παρατηρήσεων. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς μῆνας τὸ ποσὸν τῆς ἐν Αἰρίστῃ καταπεσοῦσης βροχῆς ἦτο κατώτερον ἢ ἐν Ἀθήναις. Ἐκ τούτου ὁμῶς δὲν δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐν Αἰρίστῃ ἐν γένει κατὰ πᾶν ὀλιγώτερον ποσὸν ὕδατος, διότι τοῦτο ὑπόκειται εἰς τοσούτας ἀνωμαλίας, ὥστε ἀπαιτεῖται μακρὰ σειρά παρατηρήσεων.

Προσεχῶς θέλομεν παράσχει γενικὴν ἐποψίν τῶν ἐξαγομένων καὶ ἄλλων σταθμῶν.

Α. Κ. Κοκκίδης

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΖΩΙΚΗΣ ΔΑΜΑΛΙΔΟΣ

ΚΕΙ ΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΧΟΛΕΡΑΣ *

Ἐπεὶ Μεταξὺ τῶν πρὸς τῆς κυβερνήσεως εἰς τὴν βουλὴν εἰσαχθέντων νομοσχεδίων, ἀριθμοῦνται δύο ἀφορῶντα τὴν δημοσίαν ὑγίαν, τὸ μὲν περὶ θαμνιτισμοῦ, τὸ δὲ περὶ κινήσεως. Προκειμένου περὶ τόσον ἰδιοτρόπου βυθίσεως ὑγειονομικῶν θεμάτων τῆς χώρας, ἐπιτραπήτω μοι, ὅπως ὡς ἱατρός καὶ ὡς πολίτης, ἐκφέρω παρατηρήσεις τινὰς ἐπὶ τοῦ πρώτου νομοσχεδίου, ἀφίμενος τὴν ἐκτίμησιν τοῦ τόπου ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ὅσον καὶ ὑπὸ κοινωνικὴν ἐποψίν ἐνδιαφέροντος θεωροῦντος εἰς τὴν κρίσιν τοῦ κοινοῦ, ἂν καὶ δὲν θεωρῶ ἀπὸ σκοποῦ νὰ παρατηρήσω συντόμως καὶ ἐπὶ τούτου, ὅτι πρὸ ἐτῶν ἄλληθ' ἡ νόθευσις τῆς καταχρηστικῶς ἐν τοῖς ἐμπορικῶς καταστήμασι καὶ μάλιστα ἐκείνοις τῶν ἐ-

* Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ συνεδρίᾳ τοῦ φιλογνωστικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου.

παρχιδῶν πωλουμένης θεικῆς κινήσης ἤτο συχνή. Σήμερον ὁμως τὰ πράγματτα ὅπωςδὴποτε μετέβαλον ὄψιν, μόνον δὲ τοὺς προκατειλημμένους ἢ τοὺς διηνεκῶς τυραννουμένους ὑπὸ χρονίων διαλειπόντων πυρετῶν ἀκούομεν ἐνίοτε παραπονουμένους διὰ τὴν ποιότητα τοῦ φαρμάκου τούτου, οὗ τὸ ἀνίσχυρον ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ, φρονοῦμεν, ὅτι ἔγκειται μᾶλλον ἐς τὴν ποσότητα καὶ τὴν φύσιν τοῦ πυρετοῦ ἢ εἰς τὴν ποιότητα.

Διὰ τοῦ νόου νόμου θὰ προτιμηθῇ ἡ ἀρίστη κίνησις. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου ἀρίστη ἐννοεῖται βεβαίως ἡ καθαροτέρα μετὰ τῶν πρὸς δοκιμασίαν ὑποβληθησομένων δειγμάτων διαφόρων ἐργοστασίων κινήσης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπάντων τῶν ταιούτου εἶδους ὑπαρχόντων. Ἐξηγούμεθα.

Ἦνα χαρκτηρίσωμεν χημικόν τι προϊόν, καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν κίνησιν, ὡς ἀρίστην, δεόν νὰ ὑποβῶμεν τὸ προϊόν τοῦτο, οὐχὶ διαφόρων ἀλλ' ἀπάντων τῶν ἐργοστασίων εἰς συγκριτικὴν ἐξέτασιν γενησομένην ὑπὸ διεθοῦς ἐπιτροπῆς συγχειμένης ἐκ χημικῶν καὶ ἱατρῶν ὅπως κατορθώσωμεν νὰ ἀνακαλύψωμεν τὸ γνησιότερον εἰς τὸ μόνον ἀρμόζει τὸ ἐπίθετον ἀρίστη. Τοιαύτη δὲ ἔρευνα, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, οὔτε εὐκολος, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐφικτὴ φαίνεται ἡμῖν ἐνταῦθα.

Ἐν τούτοις περιορισθώμεν εἰς τὸ πρῶτον ὡς εἴπομεν ζήτημα, τὸ τοῦ δαμλισμοῦ.

Ἄν καὶ παρῆλθον σχεδὸν 60 ἔτη ἀφ' οὗ ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας καὶ τὰ περίεξ ἐνηργήθη τὸ πρῶτον ἐπιτυχῶς ὁ δαμλισμὸς ἐπὶ ἐνὸς τρίτου τοῦ πληθυσμοῦ διὰ ζωικῆς δαμάλιδος, οὐχ' ἦττον οἱ διασημότεροι τῶν ἐκεῖ ἱατρῶν ἀμφισβητοῦσιν ἔτι, εἰ κατὰ τὴν εὐλογίαν προφυλακτικὴ δύναμις τῆς τελευταίας ταύτης εἶναι ἔση πρὸς τὴν ἀπὸ ἀνθρώπου λαμβανομένην δαμκλίδα ὕλην. Δὲν διαφωνοῦσιν ὁμως μόνον οἱ Ἰταλοὶ ἱατροὶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου, οἱ πλεῖστοι καὶ ἔγκριτοι μάλιστα διαφόρων ἄλλων ἐθνῶν ἱατροί, ἐν οἷς οἱ Γερμανοὶ Reuter καὶ Hunger, οἱ Ἀγγλοὶ Gregory καὶ Cusly καὶ ὁ Γερμανο-Ρῶσος Thiele προτιμῶσι τὸν δι' ἀνθρωπίνης λέμφος δαμκλισμὸν. Ὅταν δὲ ἀπεδείχθη ὅτι διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τελευταίας ταύτης μεθόδου μετεδόθησαν μὲν, ἐν ὀλίγαις ἀληθῶς περιπτώσεσιν, σοβαρὰ νοσήματα ὡς ἡ σύφιλις κτλ. ἀπὸ ἀτόμου ἐς ἄτομον, ἀπεδόθη δὲ ὑπὸ τινων εἰς τὴν δαμκλισμὸν ἐν γένει ἡλέκασθῃς δῆθεν τῶν νεωτέρων γενεῶν, ὡς καὶ ἡ αὐξήσις τῆς θνησιμότητος κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν (αἱ τελευταῖαι δύο αἰτίσεις χρῆζουσιν ἔτι ἐποδείξεων), ἡ καταφορὰ κατὰ τοῦ δαμκλισμοῦ ἐν γένει ἐκορυφώθη. Ἐκτετε βλέπομεν τοὺς ἱατροὺς τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν διηρημένους, τοὺς μὲν παραδεχομένους τοὺς δὲ ἀπορρίπτοντας ἐτελῶς τὸν ὑποχρεωτικὸν δαμκλισμὸν. Εὐτυχῶς μόνον ἡ Ἑλλὰς ἐξαιρεῖται τοῦ κανόνος τούτου, καθότι οἱ ἱατροὶ αὐτῆς ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ πεισθῶσι κατὰ τὴν τελευταίαν φθοροποιὸν ἐπιδημίαν τῆς εὐλογίας περὶ τῆς ἀναμφιδόλου ἀξίας

της ευεργετικής ανακαλύψεως του Jenner. Ἡ περὶ τῆς δ' λόγος πάλιν βιβλιογραφία παρῶν ἐπὶ τοσούτων, ὥστε ἀπὸ δεκαετίας οἱ κατὰ τῆς δαμαλίδος πατριῶται καὶ συνάδελφοι ἡμῶν ἐξακολουθοῦσιν ἐπιδιώκοντες τὴν διὰ τοῦ γερμανικοῦ κοινοβουλίου κατάργησιν τοῦ ὑποχρεωτικοῦ δαμαλισμοῦ. Δὲν ἤρκεσθησαν δὲ εἰς τοῦτο μόνον, ἀλλὰ τῷ 1883 ἐν τῷ ἐν Βέρνη τῆς Ἑλβετίας διεθνεί συνεδρίῳ ἀπεφάσισαν νὰ ὑποβάλωσι τὴν αἰτήσιν των ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Ἀρχικαγκελάριον πρίγκηπα Βίσμαρκ. Συνεπεί δὲ τῶν διαβημάτων τούτων τὸ κοινοβούλιον παρεδέχθη τὸν σχηματισμὸν πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς συγκειμένης ἐκ βουλευτῶν, ἱατρῶν καὶ ἱατρικῶν ἐπιστημοτήτων τοῦ Βερολίνου, εἰς τὴν ἔλαβον μέρος καὶ τρεῖς τῶν μᾶλλον ἐνθέρμων ἀντιπάλων τοῦ δαμαλισμοῦ. Μετὰ ἀρκετὰς συσκέψεις ἡ ἐπιτροπὴ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸ Reichstag ὅτι συμφέρει νὰ διατηρηθῇ ὁ ὑποχρεωτικὸς δαμαλισμὸς ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ν' ἀντικατασταθῇ ἡ ἀνθρωπίνη δαμαλὶς διὰ τῆς ζωικῆς. Συζητηθήσεται ἐπομένως προσεχῶς ἡ γνώμη αὕτη τῆς ἐπιτροπῆς ἐν τῷ κοινοβουλίῳ, φρονῶ δὲ ὅτι τὸ κοινοβούλιον θὰ ἐπιψηφίσῃ αὐτήν, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ συμβῇ τὸ ἐναντίον, διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ χρῆσις τῆς ζωικῆς δαμαλίδος δὲν εἶναι πάντῃ ἀκίνδυνος ἰδίᾳ μάλιστα ὡς ἐκ τῶν οὐχὶ τόσον σπανίως ἐπιγυομένων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐκτεταμένων πυρετογενῶν ἐμυσελάτων, ἅτινα καὶ εἰς θάνατον ἐνίοτε ἀπολήγουσιν.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω, καὶ μάλιστα ἀφοῦ οὐδὲν ἐπείγει μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν, φρονούμεν ὅτι ὀφείλομεν ν' ἀναμείνωμεν τὴν ὀριστικὴν ἀπόφασιν τοῦ κοινοβουλίου ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος καὶ ἐν καταφατικῇ μὲν περιπτώσει νὰ ἐξετασθῇ καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ πολυμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐὰν συμφέρῃ κατὰ τὴν παρὸν ἢ παρ' ἡμῶν σύστασις ἐργοστασίου δαμαλίδος. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲν διστάζω ποσῶς νὰ ἐκφέρω ἀπὸ τοῦδε ἐναντίαν γνώμην, διότι πρὶν ἢ συστηθῇ καὶ ἐν Ἑλλάδι τοιοῦτον ἐργοστάσιον δεόν νὰ προπαρασκευασθῇ τὸ ἀπαιτούμενον εἰδικὸν ἱατρικὸν προσωπικὸν ἐξ οὗ ἐξαρτᾶται σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἰδοὺ ἡ περὶ τούτου γνώμη τοῦ ἐν Weimar ἱατροῦ Pfeiffer, μυστικοῦ ἱατρο-συμβούλου καὶ προέδρου τοῦ ἐκεῖ δημοσίου ἐργοστασίου δαμαλίδος. « Συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τῶν κ. δαμαλιστῶν ἱατρῶν (Imfärzte, médecins-Vaccinateurs) L. Voigt καὶ Piza ἐν Ἀμβούργῳ, Riesel ἐν Ἀλλῇ Wiedenmann ἐν Στούτγχαρτ καὶ Feiler ἐν Βερολίνῳ πρεσβεύω ὅτι ἡ ἀξία τῆς ἐμβολιαστικῆς μεθόδου τοῦ Jenner διὰ τῆς ἀνθρωπίνης μόνον δαμαλίδος ἢ διὰ τοιαύτης μεμιγμένης μετὰ γλυκερίνης ὡς καὶ ἡ διὰ ζωικῆς δαμαλίδος εἶναι ἡ αὕτη, μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἡ ἐξάσκησις αὐτῶν δεόν νὰ ἐνεργῇται ὑπὸ εἰδημόνων καὶ εὖσυνειδήτων ἱατρο-δαμαλιστῶν. (. . . vorausgesetzt, dass die Technik in geschulten und gewissenhaften Händen ruht). » Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐξακολουθεῖ περαιτέρω « δεόν νὰ ἐπιτηρηθῇ ἡ ἐκ-

παίδευσιν τῶν δαμαλιστῶν ἐκτῶν ὡς καὶ ὁ διορισμὸς αὐτῶν.» (... auch hat der Staat die Ausbildung und Anstellung der Impfarzte zu überwachen). Τῆς αὐτῆς γνώμης εἶναι καὶ ὁ Jenner (Varieties and modifications of the vaccine pustule pag. 13) καὶ ἕτεροι τινές.

Ἔτι δὲον νὰ ἐρευνηθῇ ἀκριβῶς ἐὰν ἡ προμήθεια καταλλήλων μόσων πρὸς παρὰγωγὴν δαμαλίδος ὕλης δὲν παρουσιάζει δυσχερείας, ἔτι μᾶλλον δὲ ἐὰν αὕτη δὲν εἶναι λίαν δαπανηρά.

Σημειωτέον ὅτι ἡ τῶν Μεδιολάνων δεδοκιμασμένη πρὸς δαμαλισμὸν ὡς κατάλληλος δαμαλὶς ὕλη, ἥς μεγάλην νῦν ποιεῖται χρῆσις καὶ ἐν Γερμανίᾳ τιμᾶται πρὸς δαμαλισμὸν 20 ἀτόμων τρία περίπου φράγκα, ἴτοι δι' ἑκαστον ἄτομον 15 περίπου λεπτά. Ὁ δὲ φαρμακοποιὸς Santer ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας πωλεῖ ἐκάστην φιάλην περιέχουσαν ἐκ τῆς αὐτῆς δαμαλίδος ὕλης ποσότητα ἱκανὴν ὅπως δαμαλισθῶσι 40—50 ἄνθρωποι ἀντὶ 25 φράγκων, ἴτοι 50 λεπτά δι' ἑκαστον ἄτομον. Φρονοῦμεν ὅτι ἀπέναντι τοιαύτης εὐτελοῦς τιμῆς δὲν συμφέρει ἡμῖν νὰ συστήθῃ ἐπὶ τοῦδε κατὰστημα πρὸς παρὰγωγὴν δαμαλίδος ὕλης ἐν Ἑλλάδι.

Κάλλιον νὰ ὠφεληθῶμεν ἐκ τῆς πείρας ἄλλων ἢ νὰ ἀποκτήσωμεν καύτην ἐπὶ ζῆμίᾳ τοῦ δημοσίου ταμείου.

Σχετικῶς πρὸς τὸ ἀρνητικὸν συμπέρασμα ὅπερ διςτυπῶν ἐνταῦθα εἶπεν ἡ κυβερνητικὴ προθέσεως τῆς ἀρρώστιας τὴν σύστασιν εἰδικοῦ κατεστήματος πρὸς παρὰγωγὴν δαμαλίδος ἐν Ἑλλάδι, νομίζω πρῶτον νὰ ἴδω πρωτοβούλως ἕτερόν τι ἀντικείμενον τῆς δημοσίου ὑγείας ἀσυνήκη λόγῳ πλέον κατεπεῖγον.

Προκειμένου περὶ τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ τῆς ὅσον ἐνεστὶ βελτιώσεως τῶν ἡμεῶν συνθηκῶν ἐν αἷς διατελοῦμεν καὶ ἔστω ὅτι καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐπαπειλεῖται σήμερον ὅπως ἅπαντα τὰ μέχρι τοῦδε μὴ προσβλήναι ὑπὸ τῆς ἀσιατικῆς χολέρας ἐπίλοιπα κράτη τῆς Εὐρώπης, θεωρῶ εὐδαίμονα νὰ ἐπιστήσωσιν αἱ ἀρμόδιοι τὴν προσοχὴν των ἐπὶ τῆς ἐνδεχόμενης καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰσβολῆς τῆς μάλιστα ταύτης τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν λανθάνει οὐδένα ὅτι ἀπὸ ἐν καὶ ἡμῖς ἔτος καὶ ἔκτοτε ἐπιδιόκουμεν ἐναγωνίως τὴν πορείαν τῆς νόσου ταύτης, ἥτις ὡς φοβερὰν νόσον κρημαζόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἔστειλεν ἐν Αἰγύπτῳ μόνον 30,000 περίπου ψυχὰς εἰς τὸν τάφον.

Δύο εἶναι ὡς τὰ μᾶλλον προφυλακτικὰ κατὰ τῆς ἰνδικῆς χολέρας μέσα παραδεχόμενα ἢ νεωτέρα ἐπιστήμη, οἷον

Α'. Τὴν σχετικὴν ἀπομόνωσιν τῶν χολεριῶντων καὶ τῶν ὑπόπτων τῆς νόσου, καὶ

Β'. Τὴν καθαριότητα ἐν τῇ εὐρυτέρᾳ τῆς λέξεως σημασίᾳ.

Ὡς πρὸς τὸν πρῶτον ὅρον παρουσιάζεται ὡς κατεπεῖγουσα ἀνάγκη ἡ παρεμπόδις τῆς εἰσβολῆς τῆς νόσου ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, οὐχὶ διὰ

τῶν συνήθων λοιμοκχρητηρίων, ἅτινα θεωροῦνται τὴν σήμερον γενικῶς σχεδὸν ὡς τόσον ἀνωφελῆ ὅσον καὶ κατὰθλιπτικὰ διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς διεθνεῖς συναλλαγὰς προπύργια κατὰ τῆς χολέρας, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ κατ' ἰδίαν ἱατρικῆς ἐξετάσεως ἐκάστου τῶν ἐκ μεμολυσμένων ἢ ὑπόπτων μερῶν εἴτε διὰ ξηρᾶς εἴτε διὰ θλαστικῆς προσερχομένων τξε:διωτῶν. "Οὔτοι ἐξ αὐτῶν προσερχομένων ἐκ μὴ ἐπιχολέρων καὶ μὴ ὑπόπτων τόπων δὲν φέρουσιν οὐδὲν ὡς συμπτώματα προδρομικὰ τῆς νόσου δύνανται νὰ ἐλευθεροκοινωνήσωσιν ἢ καὶ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς ὀλιγοήμερον ἐπιτηρητικὴν κάθαρσιν, οἱ δὲ ὁπωσδήποτε πάσχοντες ἢ ὑποπτοί, πρέπει νὰ ἀπομονωθῶσιν ἐν παρρηγήματι ἢ σκηνᾷ καὶ νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν δέουσαν ἀπομόλυνσιν. Ἐν περιπτώσει δὲ ἐν ἣ δὲν τελεσφοροῦσι τὰ μέτρα ταῦτα τῆς γενικῆς προφυλάξεως, ἡώρας τινος καὶ ἐν ἣ μολαταῦτα ἡ νόσος εἰσβάλλει εἰς αὐτήν, θέον ἡ ἀρχὴ νὰ καταπύγη δραστηρίως εἰς τὰ τῆς μερικῆς προφυλάξεως. "Αμχ τῇ ἐμπρὶνείῃ ἐν τινι πόλει τοῦ πρώτου χολερικοῦ κορύσματος ἀνάγκη πᾶσι νὰ ἀπομονωθῇ ὁ οἶκος ἐν ᾧ συμβαίνει τοῦτο καὶ νὰ τοποθετηθῇ ὁ χολερίων ἢ ὑποπτος τῆς νόσου ἢ καὶ τὸ πτώμα εἰς παρρηγήματα ἀλλήλων χωρισμένα ἢ καὶ καθ' ὠρισμένης ὥρας τοῦ ἔτους εἰς σκηνάς. Εἴτα ἐνεργεῖται ἡ ἀπομόλυνσις τοῦ οἴκου μεθ' ὅλων τῶν ἐν αὐτῷ ἐμπεριεχομένων πραγμάτων ὅπως καὶ ἡ τῶν ἀποπάτων. Ἐπὶ τῆς καταλλήλου ἐκτελέσεως τοῦ σπουδαίου ἔργου τούτου ἀνάγκη πᾶσι νὰ ἀγρυπνῶσιν οἱ ἀρμόδιοι ἱατροὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς ἀτιννομίας. Οὕτω πως ἐπέτυχα ἐγὼ αὐτὸς νὰ περιορίσω μικρὰν ἐπιδημίαν χολέρας ἐν Δήλῳ κατὰ τὸ ἔτος 1865. Κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ σπινθήρ σβέννυται εὐκολώτερα ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ νόσος μολαταῦτα ἀναπτύσσεται ἐπιδημικῶς, ἡ ἀνάγκη τῆς εἰρημένης ἀπομονώσεως μένει ἡ αὐτὴ Ἐπομένως ἡ ἀρχὴ πόλεως τινος ἐκπαιλουμένης ὑπὸ τῆς χολέρας ὀφείλει ἐγκαίρως, ἡγουν πρὸ τῆς εἰσβολῆς αὐτῆς νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν κατασκευὴν ἐνὸς παρρηγήματος διὰ τοὺς χολερίωντας, ἐτέρου διὰ τοὺς ὑπόπτους τῆς νόσου καὶ τρίτου εἰσέτι μικροτέρου δυναμένου νὰ χρησιμεύσῃ ὡς νεκροθάλαμος.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ζήτημα τὸ τῆς καθαριότητος ἐν ἣ ἐγκτε: κατὰ τὴν γνώμην τῶν διασημοτέρων χολερολόγων ὡς λ. χ. τῶν Cunn- ingham, Pettenkofer, Pasteur, Koch καὶ ἄλλων κατὰ πρῶτον λόγον προφυλακτικὴ κατὰ τῆς χολέρας ἰσχύς, συσταίνεται ὁμοφώνως ἡ καθαριότης τῶν πλατειῶν, τῶν ὁδῶν, τῶν αὐλῶν, ὡς καὶ ἡ συχνὴ κένωσις καὶ ἀπομόλυνσις τῶν ὑπονόμων καὶ ἀποπάτων.

Εἶναι εὐχῆς ἔργον νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὴ καὶ ἐνταῦθα καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ μέλιστα μετὰ περισσοτέρου ἀποτελέσματος παρ' ὅ, παρρηρεῖται εἰς τὰ δημόσια οὐρητήρια τὰ τοποθετημένα λ. χ. ἐπὶ τῇ

ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας, ἐν τῷ πρὸ τῶν ἀνακτόρων κήτρῳ, ἐν τῇ μεσημβρινῇ ἄκρῃ τῆς ὁδοῦ βουλῆς, καὶ εἰς τὴν γωνίαν ἐναντι τοῦ συλλόγου ἡμῶν.

Ἐὰν ᾖται ἀληθές, ὅτι τὸ δημόσιον ταμεῖον δὲν πάσχει πληθῶραν χρημάτων, ἐρωτῶ τί εἶναι συμφερότερον νὰ ἀντιμετωπίσωμεν ὅσον δυνάμεθα τὸν κίνδυνον τῆς χολέρας ἢ νὰ συστήσωμεν κατάστημα πρὸς παραγωγὴν δαμαλίδος, ἣν δυνάμεθα πᾶσαν στιγμὴν νὰ προμηθευθῶμεν εὐκόλως καὶ οὐ στεροῦνται εἴτετι κράτη πικραιότερα καὶ μεγαλείτερα τῆς Ελλάδος;

Περσίνοντες λέγομεν ὅτι, ἂν καὶ θεωροῦμεν ἀφ' ἑνὸς τὸ περὶ κινήσεως ζήτημα ὡς παρὰβλάπτων κεκτημένα δικαιώματα, δηλαδή τὰ τῶν φαρμακοποιῶν, καὶ ἐκτὸς τούτου ὡς μὴ ἔχον οὐσιώδη σχέσιν μετὰ τῆς δημοσίου ὑγείας καὶ συνεπῶς ὡς μὴ συζητητέον, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ περὶ συστάσεως δημοσίου καταστήματος πρὸς παραγωγὴν δαμαλίδος ὡς πρόβλεπον, οὐχ' ἦττον δὲν ἀμφιβάλλομεν ποσῶς περὶ τῆς πατρικῆς ἐν ταῖς προκειμέναις περιστάσεσι τῆς Σ. κυβερνήσεως ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἐν γένει συμφερόντων μερίμνης. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον δὲν ἀμφιβάλλομεν ἐπίσης περὶ τῆς ἀγχιθῆς προαιρέσεως τῆς κυβερνήσεως νὰ ἀρήσῃ καὶ ἐφέτος παρασκευασμένη μίαν πλείονος συμπαθείας ἀξίαν μερίδα τοῦ ἔθνους, τοὺς συνταξιοῦχους δηλαδή, ὧν ἀποτελοῦμεν καὶ ἡμεῖς μέρος, καὶ δι' οὗς ἐπιμένως ἰδιαζόντως ἐνδιαφερόμεθα.

Ἀθήναι τῇ 20 Δεκεμβρίου 1884.

Βερνάρδος Ὁρνσταϊν

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ Α. ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΥ

Ο ΘΕΟΜΠΑΙΧΤΗΣ

Ὁ Θεομπαίχτης κάνει ἔργου τὴ θρησκεία. Ἐκμεταλλεύεται τὸν Οὐρανόν, διὰ νὰ ζήτησῃ τὴ Γῆ. Τὰ λόγια τοῦ πνένε φόβον Θεοῦ. Προσέχει πῶς τὰ στέγες νέες ιδέες μὴν ἔχουν τίποτε ἀντιθρησκευτικὸ ἢ ἀλλόθρησκον καὶ ὅταν δὲν τὸ εὖρη, τὸ πλάθει. Καὶ εἰν' ἐκεῖνο ἓνα τι ἀξιοζήτουμον δι' αὐτόν, ἐπειδὴ τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρίαν νὰ κατηγορήσῃ τὸν νεοτεροῦσιν ὡς ἀθρησκον, καὶ μ' ἐκεῖνον τὸν τρόπον νὰ δείξῃ ἀφροσύαν εἰς τὰ θεῖα.

Ἔτσι, ἂν ᾖται τοκογλύφος ρίχνει πέπλον παχυλὸν ἀπάνου στὰ στραγούλησμάτα τοῦ κάνει στοὺς ὀφειλέταστού. Ἄν ᾖται τραπεζορρίχτης, ζευκαποχτᾶ ἐμπιστοσύνην καὶ νέα κεφάλαια παρακαταθήκης. Ἄν κερ-

δοσάσθῃ ἀπένου σὰς ψήφους τῶν χυδαίων, ἀποχτῇ ὑπόληψιν μέλα σφόνδιον ἄλλο, γίνεται κομματάρχης, καὶ λαβαίνει θέσιν σπουδαίου ἀνθρώπου εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ὁ Θεομπαίχτης ἐπιθυμεῖ νὰ προβάλουνε κάθε τόπο νεοτεριεῖται καὶ ἀλλοθρησκιοὶ στὴν κοινωνίαν· ἐπειδὴ τοῦ δίνουνε δουλειὰ καὶ ἐντάσεις.

Εἶναι ὁ Θεομπαίχτης φρόνημος ἄνθρωπος.

Ἀποφεύγει τοὺς θορύβους καὶ τὰς συζητήσεις· καὶ εὐχαριστεῖται μόνον εἰς τὴν ἐν ἀσφαλείᾳ διαβολὴν καὶ συκοφαντίαν.

Ἄλλως ἐντυπώνεται βχθέω· εἰς τὴν ἐνυπάρχουσιν διαφθορὰν τῶν ἡθῶν, καὶ τὴν ἀψηφησίαν τῶν παλαιῶν ἐθῶν. Εἶναι ταχτικὸς εἰς τὴν ἐκπαιδείαν· καὶ δὲν λείπει ἀπὸ κανένα ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου.

Ὁ Θεομπαίχτης πασχίζει νὰ συσταίνεται, καὶ πραγματικῶς συσταίνεται, κοντὰ στοὺς ἀνέξερους, διὰ τοῦ εἰσδύοντος πονηροῦ ἐξωτερικοῦ· ἀλλ' εἶναι ἀποτρόπαιος ἄνθρωπος καὶ κάθε νοήμων καὶ τίμιος συμπολίτης του, τότε συχαίνεται καὶ τὸν ἀποφεύγει. Οἱ μόνον ἀνέτοι τὸν ὑπολήπτονται, καὶ ἐκεῖνοι εἶναι τὰ μπαίγνια του, καὶ, στὴν περίστασιν, τὰ θυμάται του.

Ο ΑΓΝΩΜΟΣ *

Ὁ ἀγνώμος δὲν ἔχει γνώμη δική του, ἀλλὰ δέχεται καὶ ἀντανακλᾷ διὰ μίαν στιγμὴν, τὰς γνώμης τῶν ἄλλων, κατὰ ποῦ τοῦ παρουσιάζονται.

Ὁ ἀγνώμος εἶναι ἄλλος καθρέφτης. Ἐλλειπὴς καὶ τοῦτος ἀπὸ ἐδικὴν του εἰκόνα—γνώμην, δέχεται τὴν εἰκόνα—γνώμην κάθε ἄλλου, καὶ τὴν ἀφίνει εὐθὺς μδίς ὁ γνωματεύσας λείψῃ ἀπ' ἐμπρόστου, διὰ νὰ δεχθῇ ἄλλην ἄλλου προσερχομένου.

Πραγματικῶς ὁ τοιοῦτος, εὐρισκόμενος μὲ δημοκράτην, θέλει καὶ αὐτὸς δημοκρατίαν, ὡς μόνην συντείνουσιν εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας. Ὁμιλῶντας μὲ βσιλικόν, λέγει τὴν βσιλείαν μόναν εἰκόνα τῆς Θεότητος εἰς τὸν Κόσμον, καὶ φρίττει διὰ τὰς παρεχτροπὰς καὶ τὰ ἄτοπα εἰς τὰ ὅποια γίνεται αἷτιος ἡ δημοκρατία. Συμφωνεῖ πληρέστατα ὑπὲρ τῆς ἀριστοκρατίας. μὲ ὑποκιν εἶναι θιασώτης ταύτης. Καὶ ῥίσκεῖς χρειζόμενον εἰς τὰς περιστάσεις τὸν δεσποτισμόν, μὲ τὴν δεσποτικὴν ὁποῦ τοῦ παρακάθεται.

Συνομιλῶντας μὲ θρησκον, προσθέτει καὶ αὐτὸς τὸ ἀρχή σοφίας, φόβος Κυρίου. Καὶ μὲ τὸν ὑλιστὴν εὐθὺς ἔπειτα ἐκφράζει καὶ αὐτὸς ἀμφιβολίας· καὶ, ποῖος ἡξέρει! . . . ἄδηλα καὶ ἀβεβαία πάντα.»

Συμβαίνει κάποτε νὰ ὄρεθῃ ἀνάμεσα σὲ δύο ποῦ διαφωνοῦνε. Κακὸ μεγάλο! Μὰ τότε ὁ φοβερώτερος τῶν δύο, σκεπάζει πρὸς στιγμὴν τὴν

* Ὁχι ὁ ἀγνώμων.

ἀντίπαλόν του εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγνώμου. Ἀλλὰ μόλις λείπει ὁ νικητὴς ἐκεῖνος, μένει τότε πλέον εἰς τὴν παρεδοχὴν τοῦ ἀγνώμου ἢ γνώμη τοῦ μείναντος ἐπὶ τόπου, πρῶτον ἀθετημένου! . . .

Ἐάμνοντας ἔτσι ὁ ἀγνώμος, δὲν εἶναι, ὡς ἤθελε ὑποτεθεῖ οὔτε ὑποκριτής, οὔτε κόλακας. Εἶναι μόνον ἀγνώμος. Εἶναι ἑδαφὸς ἐπάνω εἰς τὸ ὅποιον ἀπερνᾷ ὁ ἔγκιος τοῦ κάθε διχῶντος, καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ὁ μεγαλύτερος ἔγκιος σκεπάζει τὸν μικρότερον· ἀλλὰ, μόλις λείπει ὁ μεγάλῃ-τερος, μένει τοῦ μικρότερου ὁ ἔγκιος.

Ὁ ἀγνώμος, ἔπρεπε νὰ μὴν ἔχη ψῆφον.

Ο ΑΝΤΙΡΡΗΤΙΚΟΣ

Ὁ ἀντιρρητικὸς στέκει καὶ σ' ἀκούει προσεχτικᾶ, καὶ γυρνεύει νεῦρον σὲ λεγόμενάτου κάτι, διὰ νὰ ἀντειπῇ. Ἄν δὲν εἶδη τίποτε ἀντιρρήσιμον . . . αἶ, τί νὰ γένη! Ἄν ὁμῶς εὔρη, ἀρχίζει εὐθὺς τὴν ἀντίρρησιν. Μὰ τότε μὴν ἐλπίτης νὰν τότε πείσης· ἐπειδὴ, τὸ νὰ πεισθῇ, ἤθελ' εἶναι τὸ νὰ χάσῃ τὸ νῦρεμάτου.

Προφκοῖζει κάποτε τὴν ἀντίρρησήτου λέγοντας ὅτι ἀγαπᾷ τὴ σωστότητα, καὶ ὅτι χάριν τῆς σωστότητος θέλει κάθε πρᾶγμα στὸν τόπον τοῦ καὶ χάριν τῆς ἀκριβείας ἀντιλέγει. Καὶ δὲν ὑπορτεύεται διόλου νὰ ἦναι ἡ φύση μᾶλλον ὅπου τότε σπρόχνηι στὴν ἀντίρρηση.

Συμβαίνει δέ, καὶ τοῦτο κατὰ φυσικὸν λόγον, ὅπου τὸ πνεῦμα τῆς ἀναντιρρήτως σωματοῦται, καὶ περνᾷ στὰς πράξεις, εἰς τὴν πραγματικὴν ζωὴν. Ἐπειδὴ τὸ πνεῦμα, ὅποιον καὶ ἂν ἦναι, διευθύνει πάντοτε καὶ διαθέτει τὰ ἔργα, ἐντυπώνοντας τὸν χαρακτηρηκτοῦ εἰς αὐτά. Ἐτσι, τίποτε περᾶνεν ἂν ὁ ἀντιρρητικὸς βάνεται καὶ μὲ τὰς πράξεις του εἰς φρεσίν μετὰ τὴν λοιπὴν κοινωνίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν διαφωνεῖ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κάπως ἀπομακρύνεται, δυσχερεστεῖται, θλίβεται, καὶ τέλος δυστυχεῖ. Ἐπειδὴ ἡ συστηματικὴ ἀντίρρηση, φυσικῶς τῷ λόγῳ φέρνει τὴν ἀπόβλησιν, καὶ συχνᾶ καὶ τὴν ἀντιπάθειαν.

Εἰς τούτῳ του τὴν τελευταίαν φάσιν ὁ ἀντιρρητικὸς δριμύζει πολὺ τὴν ιδιότροπον, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὁ καθαυτὸς ιδιότροπος. Ὁ ιδιότροπος ἡμῶν καὶ νὰ μὴν ἦναι διόλου ἀντιρρητικὸς.

Ὁ δὲ συστηματικὸς ἀντιρρητικὸς, ἂν δὲν ἔχη ἄλλα προτερήματα τὰ ὅποιον νὰ ἀντιζητῶναι τὸ ἐλάχιστάτους καταντᾷ ἀνυπόφερτος σὲ κάθε ἐκφυδῆποτε ἐμήγουραν ἀνθρώπων.

Τὸ ν' ἀφίνωμε ἀναπόκριτες κάποιες αὐτιδανότητες, εἶναι πάντα φρόνημα. Ἄν λ.χ. ἐν μέσῳ Ἰουλίῳ πῇ κανεῖς ὅτι κανεῖ ψύχρα, δὲν θὰ ἐκπῆναι μὴ ὑποστηρίζοντες ἐπιμόνως τὴν κάψα. Καὶ ἂν ἄλλος εἴλεγε ὅτι

οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος ἦναι φιλοπάτριδες καὶ αὐταπαρνήτοι, δὲν θὰ ἔχανότουε ἡ Ἑλλὰς μὴν ἐπιμένοντες νὰ δείξωμε τὴν ἐναντίαν ἀλήθειαν.

Ο ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΣ

Ὁ φιλάργυρος ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωρὶς οἰκογένειαν καὶ τότε δὲν στερεῖ παρὰ μόνον τὸν ἑαυτόν του. Ἄν ὁ πόθος του διὰ τὴν προίκα τὸν κάμῃ νὰ λάβῃ σύζηγον, τὴν στερεῖ καὶ ἀπὸ τὰ ἀνγκυσιότερα· αὕτη ὁμῶς δὲν δικαιοῦται νὰ παραπενοῖται διὰ τὴν στέρηση, ἂν ἐν γνώσει τῆς ἐδόθηκε εἰς αὐτόν.

Τὰ παιδιά του, ἐχτὸς ἐξαιρέσεως θὰ ἴμοιά τουε τοῦ πατέρα του, καὶ θὰν εὐχαριστοῦνται κ' ἐκεῖνι στὴ τέρηση. Ἄν κάποιου τοῦ παιδὶ δὲ τοῦ ἴμοιά του ἱκανοποιεῖται ἀρκετᾶ ἔπειτα ὅταν εἰς τὸν θάνατον τοῦ πατέρα του δὲν θὰ ἰδῇ ἕνα μεγάλο δυστύχημα, δὲν θὰ αἰσθανθῇ πολὺν πόνον· καὶ θὰ λησμονήσῃ τὰς ἀπερατμένους τοῦ στερήσεις εἰς τὴν παρουσίαν σωρευμένου πλούτου.

Ὁ ἴδιος αὐτὸς ὁ φιλάργυρος δὲν ὑποφέρει τόσο ὅσο νομίζομε· ἐπειδὴ ὑποφέρει θεληματικῶς καὶ εὐχαρίστως Ὁ φιλάργυρος εἶναι ἀσκητής, καὶ ὑποφέρει κ' ἐκεῖνος εὐχαρίστως δι' ἀγάπην τοῦ πλούτου, ὅσα καὶ ὁ ἀσκητής δι' ἀγάπην τῆς ἀγιοσύνης.

Ἡ ἀγάπη τοῦ φιλάργυρου διὰ τὸν πλοῦτον εἶναι εἰλικρινής καὶ ἀγνή. Ὁ φιλάργυρος δὲν ἀγαπᾷ τὸν πλοῦτον μὲ δεύτερον ἰδιωτελῆ σκοπόν, τὸν σκοπὸν τῆς ὠφελείας ὅπου δίνει ὁ πλοῦτος. Τὸν ἀγαπᾷ χωρὶς ἰδιωτέλειαν καὶ αὐταπαρνήτως. Ἀγαπᾷ τὸν πλοῦτον διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ δι' αὐτὸν μόνον, παρσιτούμενος ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν προερχομένην ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἀρκούμενος εἰς τὴν μόνην ψιλὴν ἰδιοχτησίαν του. Πλατονικὴ ἀγάπη φλέγει τὸν φιλάργυρον διὰ τὰ ἀργύρια.

Ἔτσι, ὁ φιλάργυρος εἶναι ἐραστής αὐταπαρνήτος τοῦ πλούτου, καὶ, ἂν θέλετε, θυμᾶ, ἀθῶο θυμᾶ, μιᾶς ιδέας, ὡς ἐκείνης τοῦ ἀσκητῆ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ νομίσωμε ὅτι στὸ τρέξιμο τῆς ζωῆς του ὁ φιλάργυρος δὲν ἔχει καὶ αὐτὸς τὰς μεγάλας εὐχαρίστητες. Καὶ πρῶτον μὲν, ζῇ μὲ τὴν ιδέαν του καὶ διὰ τὴν ιδέαν του ἐκείνην τῆς σωρεύσεως πλούτου, ἢ ὅποια τὸν εὐχαριστεῖ καὶ τὸν θέλγει ἀενάως. Ἀλλὰ καὶ παρεχτὸς τούτης τῆς κυρίως εὐχαριστήσεώς του, ὁ φιλάργυρος ἔχει μεγάλο πανηγύρι, μεγάλη χαρά, ὅταν φίλος κάποιος τὸν καλεῖ σὲ γεῦμα, ἢ σὲ χορὸ ὅπου εἶναι buffet. Ὁ φιλάργυρος τότε τρώει! Τρώει μὲ δρεξή, ἐπειδὴ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπρονόηστεψε. Τρώει μὲ δρεξή, ἐπειδὴ φαγητὰ ἐκλεχτά, καὶ ἄρθρον, καὶ καλοφτιασμένα, καὶ χάρισμα! . . . Τρώει μὲ δρεξή, ἐπειδὴ

στὸ σπῆτιτου δὲν ἔφαε ποτὲ τέτοια, καὶ δὲν ἔχει τὴ γέυσητου ἀμβλυμένην ἀπὸ τῆ μεταχείριση τῶν τοιούτων.

Ὁ φιλάργυρος σὲ τέτοιες περιστάσεις χαίρεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, ἐπειδὴ οἰκονομεῖ τὸ σημερινὸ ἐδικότου, τρώει χάρισμα ἐκλεχτὸ ξένο, καὶ χορταίνει καὶ διὰ τ' αὖριο. Ἔτσι, περιστάσεις τέτοιες δι' αὐτόν, εἶναι στὸ τρέξιμο τῆς ζωῆς του ἐποχὲς χαρᾶς καὶ ἀγαλιάσεως.

Μόνη μία μεγάλη πίκρα ἡ φιλαργυρία τοῦ φυλάει διὰ ὑστερην, ὅταν πληρώνοντας καὶ αὐτὸς τὸ κοινὸν χρέος, εἰς τὴν στιγμήν τοῦ θανάτουτου, ὑποχρεώνεται ν' ἀποχωρισθῇ ἀπ' ὅ,τι ἔχει ἀγαπητότερο! Ν' ἀφῆσθαι σὲ ἄλλους τὴν πραγμάτωσιν τῆς μονοιδέας του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐμοχθοῦσε πάντοτε... νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὰ χέρια του, καὶ νὰ δώσῃ σὲ χέρι ἄλλα, ὅχι μῆτε δανεικά, ἀλλὰ χαριστά!!!! ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἐδούλευε ὅλην του τὴν ζωὴν!... τὴν ψυχὴν του!... τὸν Θεόν του!... τὰ συναγμένατου!!!!.

Ἄ, τότε, μὰ τότε, ὁ δυστυχὴς ὁ φιλάργυρος εἶναι ἀξιολύπητος. Κανένα ξέσχισμα καρδιᾶς δὲν ἔμπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ ἐδικότου. Ἐκεῖνο ποῦ διὰ κάθε ἄλλον ἀνθρώπον εἶναι διαθήκη, διὰ τὸν δυστυχὴ τὸν φιλάργυρον εἶναι καταδίκη!... Καταδίκη ποῦ τὴν ὑπαγορεύει αὐτὸς ὁ ἴδιος!... Ἀλλοίμονο, διπλοκαταδίκη!...

Ἰδοὺ ὁ φιλάργυρος. Ὁ δυστυχὴς, ἀρχίζει ἐλεεινός, καὶ τελειώνει ἀξιόδακρυτος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

Ὁρειχάλκινον ἀνάγλυφον Ἀθηνᾶς. — Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον ὁ κ. Max Ohnefalsch — Richter δημοσιεύει ἐν τῷ Ἑσπέρῳ τῆς Λειψίας (τεῦχος 74, ἀριθ. 30), προκειμένου λόγου περὶ κυπριακῶν ἀρχαιοτήτων τὰ ἐξῆς ἐπισυνάπτων καὶ εἰκόνα ἣν καὶ ἡμεῖς ὀπισθεν παραθέτομεν: «Λαμπρὸν ἐπίσης εὔρημα εἶναι καὶ τὸ ὀρειχάλκινον ἀνάγλυφον τῆς Ἀθηνᾶς. Ἐχρησίμευσεν ὡς κόσμος τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς κατόπτρου τινὸς ἢ ὡς κάλυμμα αὐτοῦ» καθ' ὃν τρόπον εὑρηται τοῦτο καὶ εἰς τὰ τυρρηκὰ κατόπτρα, ἅτινα θεωροῦνται ὡς ἀπομιμήσεις τῶν ἐλληνικῶν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ γλυπτὴ παράστασις εἶνε ἐντὸς τῆς κυκλοτεροῦς πλακῆς ἐγγεγλυμμένη. Ἐνταῦθα πρόκειται ἐλληνικὸν πρότυπον. Τοῦτο φαίνεται ἀπωλέσθαι ὑπὸ τινος ἐπισκέπτου τοῦ λουτροῦ, ὅπερ ἀνέσκαψα παρὰ τὴν Σαλαμίνα. Ἐνταῦθα βλέπομεν τὴν πολεμικὴν Ἀθηνᾶν ἐξωπλισμένην καὶ τὴν περικεφαλαίαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ δεξιὸς βραχίον εἶνε ὑψωμένος, διακρίπτεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ περιβάλλει τὸ ζυστὸν μακροῦ καὶ

ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἐρείδομένου δόρατος. Ὁ ἀριστερὸς πρὸς τὰ κάτω καὶ ἔξω ἐκτεινόμενος βραχίον δρᾷττεται τῆς ἐπίσης ἀριστερᾷ ἐπὶ τῆς γῆς στήριζομένης ἀσπίδος. Φαίνεται ὅτι ἡ ἐτοιμοπόλεμος θεὰ ἡσυχάζει ἤδη ἐκ τῆς μάχης. Μόλις κατέπυσεν ὁ ἀγὼν καὶ ἡ κίνησις, διότι τὸ ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ὄμου καταπίπτον ἀπόσπασμα τοῦ χιτῶνος παριστάνεται κινούμενον ἔτι κυματοειδῶς. Ὅλον τὸ ἔργον εἶνε ἀριστα πεπλασμένον καὶ συνενῶν ἐν αὐτῷ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τοῦ εἶδους ταύτου τῆς τέχνης. Πόσον ἐναργεῖς εἶναι αἱ γραμμαὶ καὶ οἱ τύποι, πόσον μεγαλοπρεπῶς διαφάνεται ὑπὸ τὸν λεπτὸν χιτῶνα τὸ σῶμα, τὸ τόσον σύμμετρον καὶ σωγχερόν περ' ὅλην τὴν καλλοπὴν τόσον φυσικόν! Ὅπόσον τοθεκρῶς καὶ εὐσταθῶς ἀναμένει νέους ἐχθρούς ἢ εἰς πόλεμον προπαρασκευασμένη θεά! Πόσον καλῶς ἐτέθη τὸ ἀριστερὸν σκέλος πρὸς τὰ πρόσω καὶ ἔσω κεκαμμένον καὶ ἐν ἀναλογία πρὸς τοῦτο ἀριστερᾷ ἢ καμπῇ τοῦ ἰσχίου πρὸς τὰ ἔξω! — Πόσον εὐρωστοὶ καὶ ἐν τούτῳ ἔχοντες τὴν ἀγνωστὰν γυναικείαν καλλοπὴν, φαίνονται οἱ γυμνοὶ βραχίονες, χεῖρες καὶ πόδες καὶ πόσον λεπτῶς

εἶνε ἐξειργασμένοι! Μετὰ πόσης εὐφυΐας ἐξέλεξεν ὁ καλλιτέχνης τὴν βραχείας χειρὶδος ἔχοντα χιτῶνα, ἵνα δύνηται ἡ θεὰ νὰ κινή τοὺς βραχίονας, ὅταν ἀπατήσῃ τοῦτο ὁ ἀγὼν! Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ σφραγῶν περιτυλιγμένη κεφαλὴ τῆς Μεδούσης ἐπὶ τῆς ἀσπίδος! Πόσον ὠραία εἶναι ἡ κατασκευὴ αὐτῆς ἀνταποκριναμένη εἰς τὴν ὑπόθεσιν! Ἡ τρόμον καὶ ἀπολίθωσιν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων προξενούσα θεὰ τῆς Μεδούσης, μετηνέχθη ἐνταῦθα ἐπὶ αὐτῆς τῆς Μεδούσης. Τὸ πρόσωπον διεστραμμένον, οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὸ στόμα ἀνεωγμένοι τόσον, ὥστε φαίνεται μὲν ἡ γλῶσσα, δὲν ταράσσεται ὅμως ἡ συμμετρία καὶ ἡ ἁρμονία. Ὅποια δυνάμεις παρίσταται διὰ τῶν γραμμῶν! Ὅπόσον ὠραίος εἶναι ὁ ἐξέχων στέφανος ἐλαΐας περὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν περιφέρειαν τῆς κυκλοτεροῦς πλακῆς, παρασηγμένος ὡς μέλος συνδυάζον τὸ ὅλον! Ὅπόσον σκοπίμως ἐφηυρέθη καὶ ἡ εἰς ποικιλίαν χρησιμεύουσα ἐνταῦθα μακρὰ καὶ ἐξέχουσα λόγχη! — Πῶς

συνεδυάσθη μετὰ τοῦ ἐξ ἐλαίας στιφάνου τὸ ἡμεγειρόμενον καὶ ἡμι-
φανιζόμενον βάθρον τῆς θεᾶς! — Πόσον πραγμᾶτικῶς περὶστᾶται ὁ χαρ-
κτὴρ τῶν ἐλαίων! Καὶ μετὰ πόσης νοημοσύνης ἀπέφυγεν ὁ καλλιτέχνης
νὰ παρᾶσθῃ ἐνθάδε τοὺς διὰ τὸ ἀνάγλυφον μεγάλους ὄντας ὠρίμους
καρπούς τῆς ἐλαίας, ἀλλ' ἐντὶ τούτων ἐξέλεξε καρπούς μόλις ἐξανθή-
σαντας καὶ μετὰ μικρὸν ὠριμάζοντας! Δικαίως λοιπὸν μοι ἔγραπεν ὁ
καθηγ. Dr. Conze, ὁ διάστημα διευθυντὴς τῆς γλυπτοθήκης τῶν ἐν Βε-
ρολίῳ Μουσείων, περὶ τοῦ εὐρήματος τούτου. « Ἐπανειληγμένως καὶ
μετὰ μεγάλης χαρᾶς περετῆρησα τὸ ἐν φωτογραφίᾳ ἀποσταλὲν μοι ἀνά-
γλυφον τῆς Ἀθηνᾶς. — Ναί, τοιαύτην σύνθεσιν καὶ τοιαύτην ἐκτέλεσιν
τῆς ὑποθέσεως μόνον ἡ καλὴ ἐλληνικὴ τέχνη ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ. « Οἱ
εὐρίσκοντες ἐλληνικὰ ἔργα ἐν Κύπρῳ, θεωροῦσι καὶ ἐκδίδουσιν αὐτὰ ὡς
προϊόντα ἐξ Ἑλλάδος ἢ Ἰωνίας. Τοῦτο δὲν εἶνε ὀρθόν! — Ἡ ἡμετέρα ἄνευ
περικεφαλαίας Ἀθηνᾶ, ὅπως καὶ ἡ πολεμικὴ, εἶνε ἐπίσης καθὼς καὶ
πολλὰ ἄλλα καλὰ ἔργα ἐλληνικῆς τέχνης προϊόντα καὶ δημιουργήματα
ἐν Κύπρῳ ἐργασθέντων ἐλλήνων καλλιτεχνῶν καὶ πολλῶν μάλιστα καὶ
ἐν Κύπρῳ γεννηθέντων. »

Δυστυχῶς πάντα ἡ περιγραφή τοῦ κ. Richter ἦν ἐπίτηδες ἀνεδημοσιεύ-
σαμεν, ἔχει βᾶτιν σφαλερὲν, διότι τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο περὶ οὐ τοσοῦτον
ποιεῖται λόγον εἶναι ἀπλούτιστα νεώτερον ἔργον, καὶ δὴ ὠρισμένως τὸ
σημα ὅπερ ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας τὰ ἐξ Ἑλλήνων τῷ 1810 ἐν
Ἐπτανήσῳ συσταθέντα ἐλληνικὰ τάγματα ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν ὑπηρεσίαν
καὶ ἅτινα ἐπολέμησαν ἐπιτυχῶς καὶ ἐν Ἐπτανήσῳ καὶ κατόπιν ἐν Σικε-
λίας καὶ Καλαβρίας. Τοῦ ἐνὸς τῶν ταγμάτων τούτων μαχητὴς ἦν ὁ Γουόρτζ,
καὶ ἐτέρου ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ὅστις καὶ κατόπιν ἐξηκολούθει φέ-
ρων τὴν περικεφαλαίαν. Ἦσαν δὲ ὁμοιομόρφως ἐνδεδυμένοι οἱ ἀποτελοῦν-
τες αὐτὰ ἄνδρες μὲ φουστανέλαν, περικνημίδα, ἐρυθροὺν ἱμάτιον καὶ
περικεφαλαίαν καὶ ἔφερον τὴν Ἀθηνᾶν ὡς σημα ἐπὶ τῆς περικεφαλαίας
καὶ ἐπὶ τῆς πόρπης τοῦ ἀορτῆρος κατεσκευασμένην ἐξ ὀρειχάλκου. Ἀμφό-
τερα ταῦτα κατέχει ὁ πατήρ μου καὶ ἐξέθηκεν ἐν τῇ ἐκθέσει πέρυσι
τῶν κειμηλίων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, καὶ εἶδον πάντες οἱ ἐπισκεφθέντες καὶ
τὴν πόρπην καὶ τὸ σημα τοῦτο τῆς περικεφαλαίας περὶ οὐ τοσαῦτα γρά-
φει ὁ κ. Richter. Περὶ τοῦ Conze οὐδὲ λόγος, διότι φωτογραφίαν ἰδὼν ὁ
διακεκριμένος ἀρχαιολόγος ἔγραψεν ὅσα ἔγραψεν.

III, II Δάμπρος

Ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ Κοραῆ. — Τὴν ὧδε δημοσιευομένην νῦν
τὸ πρῶτον ἐπιστολὴν τοῦ αἰοιδίου Κοραῆ ἀνέγνω ἐν μίᾳ τῶν συνεδριῶν
τοῦ φιλολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου Παρνασσῶ διὰ νὰ συμπεριλη-
φθῇ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ καὶ ἵνα καταφανῇ ἡ ἐν ταῖς
ἑλλείψεσιν ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς διχλάμπουσα ἀνυπόκριτος μετριοφροσύνη.

Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς δηλαδὴ χρόνοις κυρία καὶ πρωτίστη φροντίς τῶν καὶ τ' ἀναξιώτατα λόγου δημοσιευόντων εἶναι νὰ διασταλτίζωσιν αὐτὰ εἰς ἀπασαν εἰ δυνατόν τὴν ὑπ' οὐρανόν· ὁ δὲ σοφώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὁ τὴν βίον ὅλον κτατρίψας εἰς μελέτας κριτικὰς, τὴν διὰ πολλοῦ κόπου ὑποθησχυρισθεῖσαν παρ' αὐτοῦ πολυτιμοτάτην ὅλην λεξικοῦ ἐθεώρει ἀναξίαν ἐκδόσεως, καὶ παρεκάλει ἐν κυριότητι τὸν φίλον αὐτοῦ Βάμβον νὰ τὴν παρχωρήσῃ εἰς ὃν τινα κρίνῃ ἐκεῖνος ἄξιον νὰ ὠφεληθῇ, καὶ νὰ τὴν ἐκδώσῃ εἰς *δουρά* του καὶ οὐχὶ ὡς ἐκυτοῦ ἔργον!

Ὁ πρὸς ὃν ἡ ἐπιστολὴ Νεόφυτος Βάμβας διέτριβι τότε ἐν Κερκύρᾳ, διευθύνων τὸ ἱεροσπουδαστήριον καὶ διδάσκων ἐν τῇ Ἰονίᾳ Ἀκαδημία.

Θ. Ν. Φιλαδελφεὺς

Ποθεινότατε φίλε!

Με μεγάλην εὐχαρίστησιν ἀνέγνωσα τὴν τῆς 8ης Σεπτεμβρίου. Ἡ ἐργοπορία τῶν γραμματικῶν σου με θλίβει· ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω τὸν ὠφελιμὸν σου κόπον τοῦτον πρὶν κλείσω τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ κλείσις ἐπιταχύνεται κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμὴν, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ ἀτυγκρίτως πλέον ἀπὸ τὰς ψυχικὰς ἀνάγκας. «Ἰσχυραὶ ἐπιθυμίαι (ὡς λέγεις) ἀντικοπτόμεναι» ὅχι ἀπὸ ἀλλὰς χρεὶς, ὅποια ἀντικόπτουν τὰς ἰδικὰς σου, ἀλλ' ἀπὸ περιπτώσεις ἀρρήτους. . . . Χωρὶς αὐτὰς ἡλπίζω νὰ φθάσω καὶ εἰς τὸν τέταρτον τόμον τῶν Ἀτάκτων καὶ τώρα οὐδὲ τὸν τρίτον (ἔτοιμον) εἶμαι βέβαιος νὰ ἐκδώσω. Περὶ τοῦ φυλλαδίου, «μὲν ἀτρέμας». Τὸ ἔκρινες, ὡς τὸ ἔκρινες.

Ζητῶ, φίλε, ἀπὸ σέ τὴν τελευταίαν ταύτην χάριν. — Εὐθὺς ἀποῦ μάθῃς τὴν τελευταίαν τῆς ὀδυνηρᾶς μου ζωῆς, νὰ φροντίσῃς νὰ σοῦ σταλθῶσιν αὐτοῦ, ὅσα χειρογραμμένα εὐρεθῶσιν εἰς τὴν κατοικίαν μου Ἀτακτα ἢ ἄλλη ὁποιαδήποτε συγχυμένη ὅλη, σημειωμένη εἰς χωρίτᾳ φύλλα, ἢ εἰς τὸ περιθεώριον τοῦ Γραικίταλικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Σομκυῖρα. Τὸ Λεξικὸν τοῦτο πρέπει νὰ παραδοθῇ εἰς χεῖράς σου, ὡς καὶ ἄλλο συνδεμένον εἰς χαρτίον ἀτύπωτον, καὶ ἐπιγραμμένον με χρυσᾷ γράμματα: "Ἐλὴ Λεξικοῦ. Ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι κανὲν ἄξιον ἐκδόσεως εὐποροῦν ὅμως νὰ χρησιμεύσωσιν, εἰς ὅτινα κρίνῃς σὺ ἄξιον νὰ ὠφεληθῇ, καὶ νὰ ἐκδώσῃ τι τελειώτερον εἰς *δουρά* του, καὶ ὅχι ὡς ἐμέ. Ἐξεύρεις ὅτι ἐξμεθ' ἀκόμη πτωχοὶ καὶ λιμοκτονημένοι ἀπὸ πειδεῖν ὄθεν οὐδ' αἱ ψίχαι τοῦ ὀλίγου μας ἄρτου εἶναι δίκαιον νὰ ἀπορρίπτονται. Ἐγρηψά περὶ τῆς εἰς τὴν παρδόσεως καὶ πρὸς τὸν Πρώτον. Εἶναι περὶ ταῦτα καὶ ἡ ποτὲ μελετηθεῖσα ἐκδοσις ὅλων τῶν Μυθογράφων, εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἐβοήθησες καὶ σύ. Αὐτοὶ ὅλοι εἶναι συναθροισμένοι καὶ τοπισμένοι εἰς χάρτινον μέγχα κοντίον με τὰς σημ. ἢ διορθ. μου. Εἶπέ με, ἂν κρίνῃς πρακτόν, νὰ σὲ στείλω αὐτοῦ μίαν ἑκατοντάδα πρώτου καὶ δευτέρου τόμου τῶν Ἀτάκτων, διὰ νὰ δυνηθῶ καὶ νὰ ἐκδώσω τὸν τρίτον, τοῦ ὁποίου ἡ ἀταξία δὲν εἶν' ὅλη

γωτέρα τοῦ πρώτου· τοιαύτη ἦμος ὁποία μέλλει νὰ σ' εὐχαριστήσῃ, ἀν δὲν ἀπατώμαι πολὺ. Δὲν ἀπορῶ περὶ τῆς αὐτοῦ κρίσεως τῶν Γραμματικῶν σου· καὶ μὴ σὲ λυπῇ ἡ κρίσις τῶν α" Ἐδοξεν αὐτοῖς. Ἐκαμες καλὰ νὰ στείλῃς τινὰς εἰς τὸν Κοντόσταυλον. Ἄν ὅλοι ἦσαν κατ' αὐτόν· ἀλλ' οὐδ' ἐκείθεν ἔχω παχείας· ἐλπίδας, ἐπειδὴ πρὸς τὴν ἀλληλοπαίδευτικὴν μέθοδον, δὲν βλέπω ἀκόμη οὐδεμίαν πρόνοιαν οὐδ' ἐπιθυμίαν συστάσεως ἑλληνικῆς παιδείας. α" Ὡ μῶροι, μῶροι! Σὺ δὲ φρόνιμε εὐδαιμόνει!

5 Νοεμβρίου 1829.

Ἄφελος σου Ο. Θ.

Διὰ τί βρῶδυνεις, εὐλογημένε, τὴν διὰ τύπον ἐκδοσιν τῆς χημείας σου; Ἐφίλατε καὶ ὁ Χερυλάμπης σου καὶ τὰς ὁποίας ἔλαβες χρηστὰς ἐλπίδας περὶ αὐτοῦ ἐμπνέει καὶ εἰς ἐμέ.

Αἱ περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδαί. — Ἐν τῇ τελευταίᾳ συνεδρίᾳ τοῦ φιλολογικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκης εἶπεν, ὅτι θὰ ἐκθέσῃ διὰ βραχυτάτων τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ σήμερον εὐρίσκονται αἱ περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδαί. Ἡ κατάστασις αὕτη, εἶπεν, ἔχει ὅλως ἀντίθετον διεύθυνσιν τῆς πρὸ τοῦ 1820 ἐν χρήσει. Ἐπειδὴ μετὰ τὸν ἀοιδιμον Κοραῆν πάντες σχεδὸν ὅσοι ὁπωσδήποτε ἐξήταζον τὴν νέαν ἑλληνικὴν, ἐφ' ἡμῶν ἐπὶ τὴν ἔρευναν τῆς νέας τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἣν καὶ ὁ πολὺς Κούρτιος, Corssen, Borp, Pott, Schleicher κ.λ.π. ἐπὶ τὴν ἐτυμολογίαν καὶ διαλεύκανσιν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἡ σήμερον ὅλως καὶ ἐν τῇ ζητῇ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἀχρηστος ἐπεβάλλετο ὥστε τοῖς ἐρευνηταῖς τῶν γλωσσῶν ἐκείνων, καθ' ὅσον δὲν εἶχον γραπτὰ ἔνυμνα αὐτῶν ἐξικνούμενα μέχρι τέλους. ἤτοι μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ὁμηουργίας καὶ ἀναπτύξεως αὐτῶν τόσον πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἰαπετικής γλώσσης εἰς τὰς γνωστὰς συγγενεῖς ὅσον καὶ μετ' αὐτόν. Ἐνῶ τοῖς περὶ τὰ νέα ἑλληνικὰ ἀσχολουμένοις προὔκειτο ὁ θησαυρὸς τῆς παλαιᾶς καὶ μεσαιωνικῆς ἡμῶν γραμματείας, τ. ἔ. σχεδὸν συνεχῆς ἱστορικὴ παράδοσις, ἣν πρώτην ὥφειλον νὰ σπουδάζωσι, καὶ τῇ βρῆθαι ταύτης νὰ ζητήσωσι τὴν ἐρμηνεῖαν τῶν φαινομένων τῆς νέας ἑλληνικῆς. Διότι ἀναμφιβόλως διὰ τῆς ἀποφάνσεως, ὅτι π. χ. τὸ καρώνω ἔχει ῥίζαν καρδηλοῦσαν κατεῖν, ἥ ὅτι τὸ φρουκάλι ἀνάγεται εἰς ῥίζαν *prak* σημαίνουσαν *parallēlōn* κτλ. οὐδὲν ἀπολύτως, οὔτε φθογγικὸν οὔτε τῆς κλίσεως, φαινόμενον ἐξηγεῖται. Ἐπεκράτει λοιπὸν τότε ἡ παντελὴς σχεδὸν παράπλη, παραμέλησις καὶ καταφρόνησις, τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως λόγῳ, ὅτι τὰ ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἡμῶν γραμματείᾳ εἶναι οὕτω πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ἐκ παντοίων ἐτερογενῶν στοιχείων ἀνάμικτα ὥστε διὰ τὴν ἐπιστήμην οὐδεμίαν εἰς παράπαν ἔγρουσι σημασίαν. Ἐξελεγχθέντος δὲ τοῦ ἀτόπου τοῦ δισχυρισμοῦ τούτου διὰ παραδειγμάτων ἐξ αὐτῆς τῆς ἱστορίας, ὅτι δηλ. τὸ καρώνω τοῦτο ἐλέγετο καρῶ ὑπὸ τῶν παλαιῶν καὶ μεταγενεστέρων καὶ Βυζαντινῶν, καὶ ὅτι τὸ φρουκάλι ἐλέγετο ἀληθῶς *φιλολάλλια*, *φιλολάλλον*, *φιλολάλλιν*, *φρουκάλι*, *φρουκάλι* κ. τ. τ., ἡ ἔρευνα μετέπεσεν ἀπὸ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν, ἥτοι ἀπὸ τῆς παντελοῦς καταφρολήσεως τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἰς τὴν ὑπερβολικὴν ἐκτίμησιν αὐτῆς. Τὴν διεύθυνσιν δὲ ταύτην ἀντιπροσωπεύουσι δύο ἄνδρες, ὧν ὁ μὲν ἐν Γαλλίᾳ κ. Ἰωάννης Ψυχάρης, ὁ δὲ ἐν Γερμανίᾳ κ. Κάρολος Krumba-

cher. Ἀμφότεροι φρονοῦσιν, ὅτι τὰ μνημεῖα τῆς γλώσσης τὰ ἤδη δημιουργηθέντα ἐξαρκοῦσιν εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν φαινομένων τῶν περὶ τοὺς φθόγγους καὶ τὴν κλίσιν τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς· διὸ ὁ μὲν ἐπιχειρεῖ οὐδὲν μικρότερον ἢ διὰ τῆς βοηθείας τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν γλωσσικῶν μνημείων νὰ συγγράψῃ *ιστορίαν* τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὁ δὲ νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ φθογγικὰ φαινόμενα αὐτῆς καὶ νὰ ὀρίσῃ τὸν χρόνον τῆς γενέσεως καὶ βαθμιαίας ἀναπτύξεως ἐκάστου αὐτῶν διὰ τῆς μελέτης τῶν μνημείων τούτων.

Ἵνα τις δυνηθῇ νὰ κατανοήτῃ δεόντως τὴν ἀτοπίαν τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων ὀφείλει νὰ ἐνθυμηθῇ, ὅτι οὐδεμιᾶς γλώσσης ἡ γραμματεία εἶναι πιστὸν ἀπεικόνισμα, ἐκμαγεῖον ἢ ἐκτύπωμα, ὡς εἶπειν, τῆς ἀληθοῦς, τῆς ζώσης καὶ λαλουμένης γλώσσης. Ἡκιστα δὲ πάντων δύναται ἡ μεσαιωνικὴ γραμματεία ἡμῶν νὰ θεωρηθῇ τοιαύτη πιστὴ εἰκὼν τοῦ λαλουμένου λόγου ἀφοῦ εἶναι φρικωδῶς ἀνάμικτος τύπων καὶ λέξεων νέων καὶ πλαιῶν καὶ πρὸς τούτοις αὐτοσχεδιασμάτων παντοίων καὶ πολλαῖς ὁλως τερατωδῶν τῶν γελοίων ποιητῶν. Ἡ χρῆσις λοιπὸν τῆς παραδόσεως ταύτης εἶναι σφόδρα ἐπικίνδυνος, ἂν τις μὴ ἐκάστοτε ἐξεύρῃ νὰ διακρίνῃ καὶ διεχωρίσῃ ἐπιμελέστατα τέρατα τῶν νεωτέρων καὶ τούτων πάλιν τέτομικὰ ἐκάστου ποιητοῦ ἢ πεζογράφου δημιουργήματα. Εἰς δὲ τὸν ἀναγκαιότατον τοῦτον ἀκριβῆ χωρισμὸν ὁ σπουδαιότατος ἡδηγὸς ἡμῶν εἶναι ἡ ζῶσα, ἡ λαλουμένη ἀνὰ πᾶσαν ἑλληνικὴν γῆν γλῶττα. Ὡστε ἂν ἡ ἱστορικὴ παράδοσις μέλλῃ νὰ ἐρμηνεύσῃ πολλὰ φαινόμενα τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνίδος, οὐχ ἤττον αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις ὀφείλει νὰ βασανισθῇ καὶ καθαρισθῇ καὶ κυρωθῇ δι' αὐτῆς τῆς λαλουμένης γλώττης. Ἐκτὸς δὲ τούτων ἡ ἱστορικὴ παράδοσις τῆς γλώσσης ἡμῶν καθ' ὅλον τὸν μέτον αἰῶνα καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων δὲν προήλθεν ἐκ πασῶν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀλλὰ μόνον ἐκ τινων νήσων καὶ ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως· τῆς δὲ Πελοποννήσου, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῶν πλείστων νήσων οὐδὲ ἐν γραπτῶν μνημείων γνησίου ἀημώδους λόγου ἔχομεν, πλὴν τῶν δημοτικῶν ᾠδμάτων ἅτινα σχεδὸν πάντα ἀνήκουσιν εἰς τὸν 19^{ον} καὶ 18^{ον} αἰῶνα. Ὅσοι λοιπὸν τὰ ὀλίγα καὶ μονομερῆ γραπτὰ ταῦτα μνημεῖα ὑπολαμβάνουσιν ὡς φωτογραφικὸν ἀπεικόνισμα τῆς παλαιότερας, μεσαιωνικῆς καὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, γλώσσης διαπραττοῦσιν ἐκτὸς ἄλλων καὶ τὸ μέγιστον σφάλμα τοῦ νὰ θεωρῶσιν ὡς γλῶσσαν τοῦ ἔθνους ὅλου τὰ ἰδιώματα ὀλίγων τινῶν τόπων.

Τοιαύτη ἐν τοῖς νῦν χρόνοις ἡ κατὰστασις τῆς ἐρεῦνης τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνίδος. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι αἱ μελέται αὗται διάκεινται οὕτως, καὶ ταῦτα τοσοῦτω μάλλον, καθ' ὅσον ἡμεῖς οἵτινες ἐκ φύσεως εὐμεθεῖς φύλακες καὶ ἐπιμελεταὶ τοῦ θησαυροῦ τούτου, οὐδὲν ἀπολύτως θέλομεν νὰ πράξωμεν Ἐρωτηθεὶς δ' ὁ κ. Χαρτζιδάκης, τί προτείνει νὰ γίῃ, ἐξέφραξε τὴν εὐχὴν, ἵνα ὁ Σύλλογος δι' ὃν διατίθεται πολλῶν μέσων ἐπιμεληθῇ τοῦ ἐθνωφελεστάτου τούτου ἔργου εἴτε τὴν κυβέρνησιν πεῖθων, εἴτε καὶ πλουσίους ἰδιώτας. ὅπως ἀναλάβωσι τὴν δαπάνην πρὸς καλλιέργειαν τῆς νέας γλώσσης ἡμῶν. ἦτις, ὡς μὴ ὤφειλε, μόνη ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ λαλομένων γλωσσῶν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀκήδειαν καὶ ἀφροντισίαν διατελεῖ ἀγνωστος.

Αιτήσεις συνδρομῶν μὲν ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ περιοδικοῦ
κ. **Στασίαντην Π. Οἰκονόμου** (ὁδὸς Σοφοκλέους) πληροφοριῶν δὲ
καὶ κατὰ χωρίσεων πρὸς τὸν κ. **Π. Ι. Φέριμπον** μέλος τῆς ἐπὶ τῆς
ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπῆς (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου
ὁδὸς Νομισματοκοπείου ἀριθ. 4),

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΑΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δρχμαὶ νέαι 15

Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φράγκα χρυσᾶ 20

Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδένα στέλλεται ὁ **Παρνασσὸς** ἐὰν μὴ προκ-
ποσταλῇ ἡ συνδρομὴ.

Σώματά τινα τῶν ἐκτὼ ἐκδεδομένων τόμων τοῦ **Παρνασσοῦ** εὐρί-
σκονται καὶ πωλοῦνται ἐν τῷ τυπογραφείῳ *Παρνασσῷ*, κειμένῳ ἐν τῇ ὁδῷ
Σοφοκλέους.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια
τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰωνικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ γραμ-
μάτια γαλλικὰ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΞΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

49

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ'. — ΤΕΥΧΟΣ Γ.
Μάρτιος 1883

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
(Ὁδὸς Σοφοκλείους)
1885

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Δημητρίου Α. Κορομηλά. — *Κάμμα*. Τραγῳδίαι εἰς πράξεις
τρεις σ. 161.

Εὐφρασίας Κετσεά. — Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς
κ. Ἰουλιέτης Λαμπέρ. *Σχολή Κωνσταντινουπόλεως ἐν Ἑλλάδι*
σ. 198.

Αἰκατ. Λασκαρίδου. — Περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος σ. 214.

Νικ. Χρ. Ἀποστολίδου. — Οἱ σεισμοὶ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν
μελέτη σ. 228.

Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα. — Κρητικὰ παρχμύθια. Α' Τὸ λαρχί. Β'
Τ' Ἀθοπουτάκι. Γ' Τὸ Βασιλόπουλον σ. 233.

Φιλολ. Σύλλογος Πιρνασσός. — Ἔργασίαι Συλλόγου. Ἔργασίαι
τμημάτων σ. 239.

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν
κκ. **Παναγιώτου Ι. Φέρμπου, Σπυρίδωνος Η. Λάμπρου,**
Ν. Γ. Πολίτου καὶ Στ. Βάλλου καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέ-
δρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

Κ Α Μ Μ Α

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΕΙΣ

ΥΠΟ

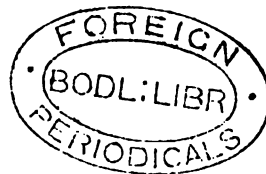
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Α. ΚΟΡΟΜΗΛΑ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Συνόριξ, βρέννος τῶν Γαλκτῶν
Λουέριος, βέρδος
Βίνδαξ, νέος ἀρχηγός
Ἀριόδυστος, ἀρχιδρυΐδης
Φρόνιχος, ἑλλην στρατηγός ἀίχμηλως
Τορμάννος, ὑπασπιστής τοῦ Συνόριγος
Ρύμικρις, ἀκόλουθος τοῦ Βίνδακος
Νάρδων, ἀξιωματικός
Κορυφαῖος τοῦ Βάρδων
Κορυφαῖος τῶν Δρυΐδων
Κορυφαῖος τῶν Οὐάτεων

Κάμμα, θυγάτηρ τοῦ Λουερίου
Μόϋνα τροφός τῆς Κάμμας
Κορυφαία τῶν Ἱερειῶν

Δρυΐδαι, Ἱέρειαι,
Βέρδοι, Οὐάτεις, Ἀξιωματικοί,
Ὀπλῖται, Λαός

Ἡ σκηνὴ ὑπὸκειται ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Γαλιτίας
ἐν ἔτει 215 π. Χ.

Θεωρεῖται χειρόγραφον διὰ τὴν ἀπὸ σκηνῆς διδασχὴν.

Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος τούτου ἀναγράφει ὁ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ ἐν τῷ περὶ ἀρετῆς γυναικῶν κεφαλαίῳ τῶν *ΗΘΙΚΩΝ* αὐτοῦ.

Ἦσαν ἐν Γαλατίᾳ δυνατῶτατοι τῶν τετραρχῶν, καὶ τι καὶ κατὰ γένος προσήκοντες ἀλλήλοις, Σινάτος τε καὶ Συνόριξ. Ὦν ὁ Σινάτος γυναῖκα παρθένον ἔσχε, Κάμμαν ὄνομα, περίβλεπτον μὲν ἰδέξ σώματος καὶ ὥρῃ, θαυματομένην δὲ μᾶλλον δι' ἀρετῇ. Οὐ γὰρ μόνον σώφρων καὶ φίλανδρος, ἀλλὰ καὶ συνετὴ καὶ μεγαλόφρων, καὶ ποθεινὴ τοῖς ὑπηκόοις ἦν διαφερόντως ὅπ' εὐμενείας καὶ χρηστότητος· ἐπιφανεστέραν δ' αὐτὴν ἱποίει καὶ τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱέρειαν εἶναι, ἣν μάλιστα Γαλάται σέβουσι, περὶ τε πομπῆς δέαι καὶ θυσίας κεκοσμημένην δρᾶσθαι μεγαλοπρεπῶς. Ἐρασθεὶς οὖν αὐτῆς ὁ Συνόριξ, καὶ μῆτε πείσαι, μῆτε βιάζεσθαι, ζῶντος τοῦ ἀνδρός, δυνατὸς ὢν, ἔργον εἰργάσατο δεινόν. Ἀπέκτεινε γὰρ δόλῳ τὸν Σινάτον, καὶ χρόνον οὐ πολλὸν διαλιπὼν, ἔμνατο τὴν Κάμμαν ἐν τῷ ἱερῷ ποιουμένην διατριβᾶς, καὶ φέρουσαν οὐκ οἰκτρῶς καὶ ταπεινῶς, ἀλλὰ θυμῷ νοῦν ἔχοντι καὶ καιρὸν περιμένοντι, τὴν τοῦ Συνόριγος παρανομίαν. Ὁ δὲ λιπαρὴς ἦν περὶ τὰς δεήσεις, καὶ λόγων ἰδόκει μὴ παντάπασιν ἀπορεῖν εὐπρίπειαν ἔχόντων, ὡς τὰ μὲν ἄλλα Σινάτου βελτίονα παρεσχηκώς ἑαυτὸν, ἀνελὼν δ' ἐκείνον ἔρωτι τῆς Κάμμας, μὴ δι' ἑτέραν τινα πονηρίαν. Ἦσαν οὖν τὸ πρῶτον ἀνῆσεις οὐκ ἄγαν ἀπνηεῖς τῆς γυναικὸς, εἴτα κατὰ μικρὸν ἰδόκει μαλάσσεισθαι· καὶ γὰρ οἰκεῖοι καὶ φίλοι προσέκειντο θεωρεῖν καὶ χάριτι τοῦ Συνόριγος μέγιστον δυναμένου, πείθοντες αὐτὴν καὶ καταβιάζόμενοι, τέλος δὲ συνεχώρει, καὶ μετεπέμπετο πρὸς ἑαυτὴν ἐκείνον, ὡς παρὰ τῇ θεῇ τῆς συναίνεσις καὶ καταπιστώσεως γενησομένης. Ἐλθόντα δὲ δεξαμένη φιλοφρόνως, καὶ προσεγαγοῦσα τῷ βωμῷ, κατέσπεισεν ἐκ φιλίας, καὶ τὸ μὲν ἐξέπειν αὐτὴ, τὸ δ' ἐκείνον ἐκέλευσεν· (ἦν δὲ πεφαρμαγμένον μελίκρατον) ὡς δ' εἶδε πεπωκότα, λαμπρὸν ἀνωλόλυξε, καὶ τὴν θεὸν προσκυνήσασα· «Μαρτύρομαί σε, εἰπὼν, ὃ πολυτίμητε δαίμων, ὅτι ταύτης ἔνεκα τῆς ἡμέρας ἐπέζησα τῷ Σινάτου φόνῳ, χρόνον τοσοῦτον οὐδὲν ἀπολαβοῦσα τοῦ βίου χρηστὸν, ἀλλὰ τὴν ἱλικίαν τῆς δίκης, ἣν ἔχουσα καταβιάζω πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα· σοὶ δέ, ὃ πάντων ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τάφον ἀντὶ θαλάμου καὶ γάμου παρσχευαζέτωσαν οἱ προσήκοντες». Ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ Γαλάτης, καὶ τοῦ φαρμάκου δρώντος ἤδη καὶ διακινουντος τὸ σῶμα συναισθανόμενος, ἐπέθῃ μὲν ὀχήματος, ὡς σάλῳ καὶ τιναγμῷ χρῆσόμενος, ἐξίστη δὲ παραγρημα, καὶ μεταδύς εἰς φορεῖον, ἐσπέρας ἀπέθανεν. Ἡ δὲ Κάμμα διενεγκοῦσα τὴν νύκτα, καὶ πυθομένη, τέλος ἔχειν ἐκείνον, εὐθύμως καὶ ἱλαρῶς κατέστρεψεν.

Κ Α Μ Μ Α

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Ἰνδύρον ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Λουερίου Ἐν τῷ βίῳ φαίνονται τὰ ὄρη τῆς Βιθυνίας καὶ πέραν τοῦ ἀνδρίου ἐκτείνεται πυκνὸν δάσος Ἀριστερῇ ὑπὸ ἀνοιγμα πρὸς τὸν οἶκον φέρον. Διεξίει βράχος ἀπότομος. Σειρὰ λίθων ἀνωμάλως τεθειμένων ὀρίζει τὴν ἄκραν τοῦ ἀνδρίου· καὶ σκοπεῖν μὲν τούτου διάδρομος, ἑκατὲ δὲ τὸ μέσον τοῦ τοίχου τούτου δύο κίονες ἀνισοσχηματίζοντας τὴν εἰσοδον. Ἀριστερῇ ἐπὶ τῆς πρώτης θέσεως ἀνάκλιτρον, τράπεζα καὶ σκίμακοις, διεξίει παρὰ τὸν βράχον θρανία.

ΣΚΗΝΗ Α'.

ΛΟΥΕΡΙΟΣ. ΒΙΝΔΑΞ, ΡΟΘΜΑΡΙΣ

Δι' ὁμοιότητος τῆς αὐλαίας φαίνεται ὁ Λουερίος· παρὰ τὸ ἀνοιγμα τοῦ οἴκου παρατηρῶν μετὰ προσοχῆς πρὸς τὰ δεξιὰ ἔξω τοῦ διαδρόμου. Φέρει τὴν χεῖρα παρὰ τὰς ὀφρὺς, ὡς ὁ θέλων ν' ἀσφαλίσῃ τὴν ὄρασιν ἀπὸ τῶν ἀκτινῶν τοῦ ἡλίου Μετ' ὀλίγον εἰσέρχεται ὁ Βίνδαξ ὑπὸ τοῦ Ροθμάριδος ἀκολουθοῦμενος

Λουέριος

Ἀνδραῖ Βίνδαξ, πῶς προσέρχουσαι· εἰπέ.

Βίνδαξ ἰστάμενος πρὸ τῆς εἰσόδου

Ἐνίκησα τοὺς Φρυγας καὶ ἐτρόπωσα τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Ἀτταλον.

Λουέριος τείνων αὐτῷ τὴν χεῖρα
Λοιπὸν ὡς εἰ παρέστης, νέε νικητὰ!

Ροθμάρης

Τὴν γηραιάν σου λύραν, βάρδε, ἄρμωσον καὶ ψάλε ὕμνον τῷ γενναίῳ μαχητῇ, δι' οὗ τὴν νίκην οἱ Γαλάται ἤσαντο πρὸς τριπλάσιους πολεμήσαντες ἐχθρούς.

Λουέριος

Ὡ φίλον τέκνον τοῦ θανόντος φίλου μου, ἐκρηγνύων σὲ ἀναγκαλίζομαι ἐκπεμπόων τὸν πατέρα σου ἐν σοί. Προσέμοιος ἐκείνῳ ἀναδείκνυσαι καὶ μετὰ δύο νίκας, δύο τρόπαια τὴν τετραρχίαν τοῦ γενναίου σου πατρὸς εἰς σὲ οἱ Τρόκοι πάντες θ' ἀναθέσωσι.

Ροθμάρης

Δὲν ἔχει μόνον τὴν ἀλκὴν τοῦ Θόρμαντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σινάτου ἔχει τὴν ὁρμήν.

Βίνδαξ

Ἰὸν ἀτυχῇ Σινάτον ἐπανείδομεν παρὰ τὴν ἄκραν τῆς μεγάλης ἀγυῖας καὶ ἐν δακρύοις τὸν ἐνηγκαλισθήμεν. Ὡ, πῶς ἡ θλίψις ἔτηξεν ἐν ἀκαρεῖ τὸν γαῖρον ἄνδρα, ὅστις εἶν' ὁ ἀριστος τῶν Τεκτοσάγων καὶ τῶν ἄλλων Γαλατῶν.

Λουέριος

Μὴ ἀναξαίνης παρελθόντα τραύματα.

Βίνδαξ

Ἄλλ' εἶνε, γέρον, ἀνεπούλωτοι πληγαί.

Λουέριος

Ὁ χρόνος φεύγων θεραπεύει ἅπαντα.

Βίνδαξ

Ποῦ εἶνε ὁ Σινάτος, δὴ ἐγίνωσκον πρὶν ἢ ἀπέλθω εἰς τὰς χώρας τῶν ἐχθρῶν; ὁ μεγαλόφρων ἥρωας τί ἐγένετο; Ὡς τὸ βάρος ἔκυψε τῆς συμφορᾶς καὶ ὁ τετράρχης οὗτος ὅστις ἄλλοτε τῆς χώρας πάσης ἦτο καύχημα σεμνὸν ἐξουθενίσθη ὑπ' ἀθλοῦ ἀρχοντος.

Λουέριος

Σιωπα, Βίνδαξ, τὸν τετράρχην λοιδορεῖς.

Βίνδαξ

Ἰδοὺ τὸ ἔργον τοῦ αἰσχροῦ Συνόριος, εἰς δὴ ἡ χώρα πᾶσα κατεπίστευσε τὸν κατὰ τοῦ Προυσίου μέγαν πόλεμον. Ὅκτὼ παρῆλθον ὅμως μῆνες ἔκτοτε καὶ δὲν ἐφάνη ἐν Ἀγκύρᾳ νικητῆς. Πῶς οἶδε τί ὑπέστη, τίνα ὄλεθρον καὶ ποῦ διώκει τοῦτον ὁ Βιθυνικός. Ἄ, ἔνα μόνον πόθον ἔχω σήμερον τὴν ἡττάν του νὰ μάθω. . .

Λουέριος

Σίγα, πρὸς θεῶν!

Πῶς ταῦτα λέγων δὲν σκοπεῖς βαθυτέρον;
 πῶς, νενίσκη, τὴν πατρίδα παρορᾷ;
 Ἀλλὰ γινώσκεις τί προῦριται ἡμῖν
 ἂν ὁ Παουσίας θύσῃ ἐπινίκια,
 τίς ἐκ τῆς ἡττης θὰ προέλθῃ ὄλεθρος
 καθ' ἅπασαν τὴν χώραν, ἥ; δεσπόζομεν;

Βίνδαξ

Ἐνόςψ ὁ Σινάτος ζῇ ἀτρόμητος
 οὐδένα φόβον διατρέχει ἡ πατρίς,
 διότι καὶ τὴν ἡτταν τοῦ Συνόριγος
 ἂν ἐπακολουθήσῃ κἀθοδὸς ἐγθρῶν
 ἀρκεῖ νὰ δράμῃ ὁ Σινάτος πάντοπος
 καὶ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν πολέμιον
 διὰ νὰ τρέψῃ τοῦτον εἰς αἰσχρὰν φυγὴν.
 Ἐκείνος ὅμως ὅστις ἐθυσάσε
 τοὺς ἐπιλέκτους ἄνδρας τῶν στρατῶν ἡμῶν
 δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἔργον ὅμοιον.

Λουέριος

ᾠ, ἄφες ταῦτα, μὴ ὀμίλῃς ἄκριτα.

Βίνδαξ

Ἀῖ, θὰ ἀνέλθῃ καὶ ἐγὼ εἰς δύναμιν
 ἐν ἴσῃ μοίρα πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγούς·
 διὰ νὰ τιμωρῶσω τὸν Συνόριγα.

Λουέριος

Τί λέγεις, Βίνδαξ, σὺ τοιαῦτα δυσφημεῖς;
 Ἦς ῥήξεις ἐμφυλλοὺς προαλείφεις;
 ὁπότε μέγα κινδυνεύει ἡ πατρίς;
 Δὲν θέλω, τέκνον, νὰ σ' ἀκούω βλάσφημον.
 Ἄν ὁ Συνόριξ διημάρτησε ποτὲ
 καὶ τὸν Σινάτον δυστυχῶς ἡδίκησεν,
 ἀλλ' ὅμως εἶνε πολεμητῶν κρατερός
 γενναῖος τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα.

Βίνδαξ

Ἀνὴρ γενναῖος, ὅπως λέγεις, βάρδε, σὺ,
 δὲν ὑποκλῖπται ἀλλοτρίαν εὐκλειαν,
 δὲν ἀτιμάζει τὴν πατρίδα του αἰσχυρῶς,
 διότι ἄλλος κατὰ τύχην πρόκειται
 νὰ ἄρῃ νίκας καὶ νὰ στήσῃ τρόπαια·
 καὶ ὅταν βλέπω τὸν Σινάτον πάσχοντα
 ἐκ τῆς τοιαύτης τοῦ προδότου ἀγωγῆς
 τὸ αἷμα περισφίγγει τὴν καρδίαν μου
 καὶ ἀνοσίους μενεαίνω λογισμούς.

Λουέριος

Γινώσκω, τέκνον, ποῖον μῖσος συγερόν
 ἐλαύνει τὴν καρδίαν τοῦ Συνόριγος
 κατὰ τοῦ μεγατίμου καὶ κλεινοῦ ἀνδρός
 εἰς οὗ τὴν δόξαν ὑπεισήλθεν ἔναγχος·
 ἀλλὰ τυφλώτω ἐκουσίως μάλιστα

πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέπων πάντοτε
 τῆς γῶρας ταύτης, ἥ; ἐσμὲν οἱ κτήτορες.
 καὶ ὅταν οὕτω πράττω πρὸ πολλοῦ ἐγὼ
 δὲν δίδω ἄλλω, Βίνδαξ, τὸ δικαίωμα
 νὰ συνδουλίξῃ ἔχθημα φυλετικόν.
 Ἐγὼ παρ' ἄλλον πάντα συναισθάνομαι
 τὴν θλίψιν τοῦ Σινάτου ἀτυχήσαντος,
 διότι εἶνε τῆς καλῆς μου θυγατρὸς
 ὁ μόνος ἔρωσ καὶ ὁ φίλος σύζυγος.

Βίνδαξ

Πῶς εἶπας, γέρον βάρδε, μὴ παρήκουσα
 ἡ Κάμμα εἶνε τοῦ Σινάτου ἡ γυνή;

Λουέριος

Πρὸ διμηνίας μόλις τὴν ὑπᾶνδρευσα.

Βίνδαξ χαίρων

ᾠ πόσης, πόσης μὲ ἐνέπλησας χαρᾶς.
 Ἢ ἀγλαῶπις Κάμμα, ἦν ἡγάπησα
 ὥς ἀδελφὴν ἐκ παίδων ἔγεινε γυνὴ
 τοῦ μόνου φίλου, δὴν φιλῶ ἀδελφικῶς;
 Ἄ, πόσον χαίρω ἐννοεῖς, Λουέριε;
 Ποῦ εἶνε; νὰ τὴν ἴω.

Λουέριος

Ἄγωμεν, ἔλθε.

ΣΚΗΝΗ Β'.

Οἱ ἀνωτέρω, ΚΑΜΜΑ εἰσερχομένη περιλῶ.

Βίνδαξ

ᾠ Κάμμα, χαῖρε.
 Κάμμα μειδῶσα μελαγχολικῶς
 Χαῖρε, Βίνδαξ φίλτε

Βίνδαξ κρατῶν τὴν Κάμμαν

Καὶ ἄλλοι' ἐπανήλθον νικητῆς ἐγὼ
 ἄλλα δὲν εὔρον ὥς εὐρίσκω σήμερον
 τὴν εὐφροσύνην ἀναμένουσαν ἐδῶ,
 ἵνα μοὶ ἀναγγείλῃ ὅτι ἔγανες
 τοῦ ἀγαθοῦ Σινάτου σύζυγος καλή.

(Τῷ Λουερίῳ)

Δὲν θέλω ὕμνους. βάρδε, οὐδὲ ᾄσματα,
 μὴ ἄρμοζε τὴν λύραν ἔνεκεν ἐμοῦ·
 ἡ εὐτυχία τῶν καλλίστων φίλων μου
 καὶ ὕμνος εἶνε καὶ βραδείον· μοὶ ἀρκεῖ.

Κάμμα μετὰ βαθείας στεναγμοῦ

Ἢ εὐτυχία! μὴ παρήλθεν ἄρά γε;

Βίνδαξ

Τί λέγεις, Κάμμα; πῶς; στενάζεις; κλαίεις;

Κάμμα δακρύουσα

Ποῦ εἶνε ὁ Σινάτος; πῶς δὲν ἔρχεται;

Λουέριος

Τί ἔχεις; πάσχεις;

Βίνδαξ

Διατί ἀνησυχεῖς;

Κάμμα μετὰ θλίψεως

ὦ, εἴπατέ μοι ὅτι δὲν ἀπέθανε.

Λουέριος

Νὰ ἀποθάνῃ; τί, ὦ κόρη, σὲ πλανᾷ;

Κάμμα

Ἄ, πάτερ, πάτερ, ποῖον εἶδον ὄνειρον,
τὸ βλέπω ἔτι κ' ἡ ψυχὴ μου φρικτῇ.

Βίνδαξ

Κ' ἐπὶ τοσοῦτον τῶναρ σὲ ἐτάραξεν;

Κάμμα

Ἐν μέσῳ δάσους ἐπλανώμην πάμμορος
διὰ μαυρίων σκοτιαίων ἀτραπῶν,
γυμνῇ, ριγῶσα, μόνη, ἀνυπόδητος,
ἀνὰ πᾶν βῆμα πρὸς τοῦ λίθους παλίστα
τοῦς πόδας ἡμαγμένη ἐκ τῶν ἀκανθίων
ἐχώρουν πρὸς τὰ πρόσω ἀκατάβλητος
διωκομένη κατὰ σκέλος ἀπαυστὶ
ὅπου βρονάσσου βρυχιωμένου ἔκπαλλα.
Φρεσὶ ὡδεῖς ὄψεις, μυριῶδες ἐχιδνῶν
τὸ βορβορῶδες ἔδαφος ἐχάρασσον
καὶ εἰς ἐκείνου δένδρου ἀπεστάλαξε
καρμυῖαν αἶμα ὡς ὁ Ἄδης κελαινόν·
ὅπου τὸ ἐξαιφνης ὁ ἄρουμὸς ἀνοίγεται
κατὰ τὸ μέσον ὡς ἐξαίθρα φωταυγῆς
καὶ βλέπω μέγα πρὸ ἑμοῦ ἱκρίωμα
τὸ οὖμα μόνον ἀναμένον ἐπ' αὐτοῦ.
Ἀνθρώπων πλῆθος ὡς ἀγέλη σύμπυκνον
περικύκλου τὸ φρικτὸν ἱκρίωμα
καὶ ἀνέδδα μετ' ἀγρίας ὠρυγῆς
τοῦς μοχθηροὺς προδότας καταρώμενον.
Ἐν τῷ προβαίνω φεύγουσα περιδεῖς
ἡ χροὸς τῶν σαλπίγγων ὁ διάτορος
ἐν τῷ δάσος καὶ τὰ ὄρη ἀντηχεῖ
ὅδῳ τὸν φθόγγον ἐμποιῶν φρικίαςιν·
καὶ τότε βλέπω τὸν Σινάτον μου ἐκεῖ
πρὸς τὸ ἱκρίον βαίνοντα κατὰ δίκον·
τὸν βλέπω ἐν τῷ μέσῳ ὀφληγῆς πυρᾶς
ὡχρὸν, κεπληγμένον, ἀποθυήσκοντα.
Τὸ πλῆθος ἀνέδδα ὠρυόμενον,
αἱ σάλπιγγες ἀντήγουν φοβερώτερον
καὶ ὁ Συνόριξ ὑπεδαύλιζε τὸ πῦρ!

Λουέριος

Μὴ θλίβου, Κάμμα, ἦτο μόνον ὄνειρον
καὶ διελύθη ὡς ἡ γέρθης, κόρη μου.

Κάμμα

Ναί, ὄναρ ἦτο, πλὴν τὸ βλέπω πρὸ ἑμοῦ
καὶ μὲ διώκει ἔτι τὴν δυσάμμορον!

Βίνδαξ

Ὁ σύζυγός σου, Κάμμα. . .

Κάμμα

Βίνδαξ, λέγε, ζῇ;

Βίνδαξ

Γόν εἶδον πρὸ ὀλίγου.

Κάμμα

Ποῦ εὐρίσκεται;

Λουέριος

Ὅποιος φόβος σὲ κατέχει ἄλογος;

Κάμμα

Δὲν εἶνε, πάτερ, ἄλογος ὁ φόβος μου·
δεινὸν κακόν, φρικῶδες θὰ συμβῇ αὐτῷ·
δὲν ἀπατῶμαι, ὦ, τὸ προαισθάνομαι!
Σὺ, φίλε Βίνδαξ, ἀναζητήσον αὐτὸν
νὰ ἔλθῃ, νὰ τὸν ἴδω, σπεῦσον τάχιστα.
(Ὁ Βίνδαξ καὶ ὁ Ρόθμαρις ἐξέρχονται.)

ΣΚΗΝΗ Γ'.

ΛΟΥΕΡΙΟΣ. ΚΑΜΜΑ

Λουέριος

Καλὴ μου κόρη, πόσον σὲ ἐφόβησεν
ἡ στιγμήατα τοῦ ὄνειρου αἰσθησις·
ἀλλὰ παρῆλθε πλῆον, μὴ μελαγχολᾷς.
Μεῖδιᾶσον καὶ πάλιν ὅπως πρότερον,
ἐν τὸς ὀλίγου ὁ Σινάτος ἔρχεται
φαιδρὸς καὶ χαίρων ὡς ἀπῆλθε πρὸ μικροῦ
νὰ ἐκσκεδάσῃ δι' ἐνὸς φιλήματος
τὴν περιβάλλουσαν τὸ πνεῦμά σου ἀχλύν.

Κάμμα

Πῶς μὲ διώκει τὸ φρικῶδες ὄνειρον!
Ἐνώπιό μου βλέπω πάλιν τὴν πυρὰν
καὶ τὴν αὐθάδη ὄψιν τοῦ Συνόριγος.
Πῶς ἄρα εἶδον τοῦτον; διατί αὐτὸς
νὰ μοὶ ἐμπνεύσῃ τρόμον καὶ φρικίαςιν;
Δὲν τὸν φοβοῦμαι καὶ τὸ εἶδε πέρυσιν
ὅποτε ἦλθεν ὡς μνηστὴρ ἐδῶ πρὸς σέ;
Ἄλλ' ὅμως φρίσω, καὶ εἰάν τὸν ἔδραπον
θὰ ἐφοδούμεν τώρα, ὦ, θὰ ἔτρεμον.

Λουέριος

Ἀμέλει, κόρη· ὁ Συνόριξ πολεμεῖ
πρὸς τὸν Προυσίαν κατὰ τὰ μεθόρια.
Ἄλλὰ πρὸς τί φοβεῖσαι τὸν Συνόριγα

οὐ τοῦ Σινάτου ἡ περιδοξος γυνή;
Μὴ οὕτως ἔχει δύναμιν ἐλάσσονα
τοῦ πολεμοῦντος εὐκλεῶς τοῦ; Βιθυνούς;
Ἦν παρηγκωνίσθη ἀπαξ ἡ καὶ δις
δὲν εἶνε μέγας ὅπως ἦτο ἄλλοτε;

Κάμμα

ᾠ, μὴ μὲ ἐπιπλήξῃς, πάτερ ἀγαθέ,
ἀλλὰ φοβοῦμαι· τί φοβοῦμαι; ἔγνω.
Ζητῶ ν' ἀντλήσω ρώμην ἐκ τῶν λόγων σου
νὰ λησμονήσω τῶναρ, δὲν τὸ κατ'ορθῶ.
Προαίσθημα μ' ἐκτρύχει· δυσπαλάλακτον
ἂν δὲν τὸν ἴσω παρ' ἐμοὶ καθήμενον
δὲν θὰ πραῦναι τὴν ἀλγοῦσάν μου ψυχὴν.
Νομίζω, πάτερ, ὅτι τὸν ἀπώλεσα.
δὲν δύναμαι ν' ἀνθέξω, πάτερ μου, πονῶ.

Λουέριος

Μὴ κλαίης, Κάμμα, μὴ λυπεῖσαι, σύνελθε.

Κάμμα

ᾠ, οὐ γινώσκεις ποῦ συγνάζει, ποῦ φοιτᾷ
ὁ τάλας Βίνδαξ, ὅστις ἦλθε σήμερον
δὲν θὰ τὸν εὕρῃ, εἴν' ἀδύνατον, ποτέ.

Λουέριος

Ἐγὼ νὰ σπεύσω εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ.

Κάμμα

ᾠ, σπεῦσον, πάτερ, ἂν τὴν Κάμμαν ἀγαπᾷ.
(Ὁ Λουέριος ἐξέρχεται δραμαίως)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΚΑΜΜΑ

Ἄ, τώρα ἡ ψυχὴ μου καθησύχασε·
θὰ τὸν ἀνέυρῃ ὁ καλὸς μου ὁ πατήρ
καὶ θὰ τὸν ἐπαιδῶ τὸν Σινάτον μου!
Φρικώδεις ὀπτασίαι, ἀφανίσθητε
μετὰ τῆς λύπης, ἣν ὑπέστην ἐξ ὧμων.
Θανάτου δέος, ἔρρε ἀνεπίστροφον·
καὶ σύ, βραδίστη ἀγωνία τῆς ψυχῆς,
πτερὰ λαβοῦσα εἰς τὸ χάος σβέσθητι.
ᾠ, ἀφετέ με ὅπως ἔξωον εὐτυχίης,
μὴ πλέον ἐν δνεῖρω μὲ ταράττει·
τὴν νύκτα ταύτην ἐδοκίμασα δεινῶς
τῆς ἐκφροσύνης τὴν τραχείαν βάσανον.
Μακρὰν ἐμοῦ τὸ ἄλγος, ὁ ἀπελπισμὸς
ὅπῃταν ἔχω τόσην ὀλβιότητα.
Ἀρκεῖ ν' ἀναπολήσω πάσας τὰς στιγμὰς,
ἀφ' ἧς τὸ πρῶτον εἶδον τὸν Σινάτον μου,
διὰ νὰ σβέσω ἐν τῇ θείᾳ χαρμονῇ
καὶ τὴν σκιὰν ἀκόμη πάσης θλίψεως.
Δὲν θέλω νὰ ὀργίσω τὴν Ἀρτέμιδα
καὶ νὰ ἐκφράσω κούφως λεῖξιν τολμηράν,

ἀλλ' ἀμφιβάλλω ἂν ὑπὸ τὸν ἥλιον
ὑπάρχει ἄλλος ὀλδιώτερος ἡμῶν.

(Γόνυ κλίνουσα)

ᾠ, οὐ τοῦ ἔθνους ἡ προστάτις, Ἀρτεμι,
οὐ, ἥτις τόσον τοὺς πιστοὺς ὑπερφιλεῖς,
μὴ ἀφαιρέσῃς ἀφ' ἡμῶν τὴν εὐνοίαν
δι' ἧς ἐπαγιώθη ἔρω· πανσθενής·
τῶν ἀγαθῶν σου δίδου τὴν θαψίλειαν
ὥς· τοῦτο πρᾶττεῖς μεγαφρόνως· ἀπ' ἀρχῆς
ἐγὼ εὐγνωμονοῦσα εἰς ἀντάλλαγμα
θὰ σοὶ τελέσω ἐκατόμβας ἱερᾶς.

(Ἰφηνεσθεύεται ὁδὺς σαλπείγων ἡχος· ἡ Κάμμα
μένει πρὸς στιγμὴν ἐνεδά, εἴτα φαίνεται τα-
ταραγμένη καὶ καθόσον αἱ σάλπιγγες ἤχη-
σιν ὁ τρόμος αὐτῆς αὐξάνει)

Θεοί! τί εἶνε τοῦτο; ἡ/ος σάλπιγγος;
δὲν ἀπατῶμαι· τὸν ἀκούω εὐκρινῶς,
καὶ πλησιάζει· ἀντη/εῖ διάτορος...
ὥς ὁ φρικτὸς ἐκεῖνος τοῦ ὀνείρου... ναί.

(Ἐγερμένη)

ᾠ, δὲν τολμῶ νὰ ἴδω ἡ ταλαίπωρος·
φοβοῦμαι, τρέμω, ἐδειλίασα, ριγῶ,
ἐχλὺς τὰ ὄμματά μου ἀμφοκάλυψε
καὶ ὁ Σινάτος μένει πάντοτε μακράν.

(Γείνουσα τὸ οὖς)

Ὁ θόρυβος ἐν τούτοις ἐπιταίνεται...
κραυγὰς ἀκούω καὶ χαρᾶς ἀλαλαγμόν.

(Βλέπουσα πρὸς τὰ ἔξω)

Στρατὸς προβαίνει ψάλλον ἐπινίκια,
στρατὸς γενναίων, ἀπειράριθμος στρατός.

(Σκεπτομένη)

Μὴ εἶνε ἄρα ὁ στρατὸς τοῦ Βίνδακος;
Ἄλλ' ὄχι, οὗτος ἦλθε σήμερον πρῶτ.

(Ἀποροῦσα)

Λοιπὸν τίς εἶνε ὁ ἐπανερχόμενος
ἐν μέσῳ τῆς πομπῆς τῆς θριαμβικῆς
μετὰ τσαυτῆς ἀναιδοῦς ἐπαρσεως;

(Ἐντρομος)

Ὅποια ὑποψία γίνετ' ἐν ἐμοὶ!

Ἄν εἶνε ὁ Συνόριξ ὁ ἐρχόμενος;
ὤντος ἐκεῖνος; ἀλλὰ εἶνε δυνατόν;

(Προκύπτουσα ἔξω)

ᾠ, τίνας εἶνε οὗτοι; δὲν εἶν' ἄγνωστοι.
Ἀναγνωρίζω... Μὴ πλανῶμαι; Ἄ, ἰδοὺ...
οἱ ἐκλεκτοὶ ὀπλῖται τοῦ Συνόριξος!

(Ὁπισθοχωροῦσα)

Θεὰ προστάτις, φύλαξόν με εἶν' αὐτός!

(Κλονιζομένη)

Τί ἔχω ἡ ἀθλία; τί αἰσθάνομαι;
ὅποῖον μὲ κατέχει πλάνημα ψυχῆς
ἀνακινήσαν φοβερῶς τὰς φρένας μου;

(Κλαίουσα)

ὦ, τῶν κειρῶν μου θὰ ἐπαληθεύσῃ, φεῦ!
(βλέπουσα περὶ αὐτὴν ὡς ἐν παραφύρῃ)
Ποῦ εἶμαι; τίς μὲ κράζει; τίς μὲ ὥθησε;
τί αἶμα εἶνε τοῦτο; ποῦ πατῶ ἐδῶ;
Ἰδοὺ τὸ δάσος... βλέπω τὸ ἱκρίωμα...
τὸ πλήθος συνωθεῖται περὶ τὴν πυρᾶν,
οἱ σάλπιγγες ἤχουσι βιαιότερον,
τὸ σκότος ἐξαπλοῦται κατὰ τὸν ὄρυμόν,
καὶ τοῦ ἐρέβους ἔχει τὸ δυσὸρραϊον
ἡ φρικαλέα τοῦ Συνόριγος μυρμή,

(Ἐν ἀπελπισμῷ)

Ποῦ εἶνε ὁ Σινάτος, ὁ Σινάτος μου...

(Τείνουσα τὸ οὖς)

Βερὸ ἀκούω βῆμα... ὁ Συνόριξ!... ἄ!
(Πίπτει λιπόθυμος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου)

ΣΚΗΝΗ Ε'.

ΚΑΜΜΑ, ΣΥΝΟΡΙΞ, ΤΟΡΜΑΝΝΟΣ, ΝΑΡΒΩΝ

Τορμάννος

Ἰδοὺ τὸ γέρας, ὅπερ σὲ ἀνέμενεν.

Συνόριξ.

Ἐγείρου, Κάμμα, ἐπαινῆθαι νικητῆς.

Νάρβων

Τὸν ὕπνον της, ὦ ἄρχον, μὴ ἐκτάρασσε.

Συνόριξ

Κοιμᾶται ἀμερίμνως ὕπνον νήδυμον
ἡ θαῖα κόρη, ἣν ἠγάπησα θερμῶς,
δι' ἣν ὑπέστην ἐπαχὺ μυχγίματα
κατατρονήςας καὶ δεινὰ καὶ θάνατον.
Κοιμᾶται ἀγνοοῦσα ποῖος θρίαμβος
ἐπιστεφὲ τὸ ἔργον τοῦ Συνόριγος,
ὅποια στήμη τὰ πτερὰ τανύσασα
κατὰ τὰ ἔθνη πέταται μεγακλεής.
Ἄλλ' ὅταν ἀφικνωσῇ ποῖα ἐκπληξίς
τὴν ἀνέμνει ἐν ἀρρήτῳ ἡδονῇ.
Θὰ ἴδῃ τὸν τετράρχην παντοκράτορα
ἐν μέσῳ δόξης, ἣν ἐκτίσαστο νικῶν
τὰς νίκας πᾶσας ἀντικαταλλάσσοντα
πρὸς ἐν καὶ μόνον βλέμμα γλυκυμελίχον.

Τορμάννος

Ἦ ὤνυχια, Κάμμα, σοὶ προσμεσιδιᾷ.

Συνόριξ

Ἐγκαταλείπω ἅπαντα τὰ λάφυρα
εἰς τοὺς ἀνδρειωτάτους τῶν πολεμιστῶν.
Ἐκ τῶν τροπαίων, ἅτινα μ' ἀνήκουσι
τὴν ὄραν ταύτην οὐδ' ἐλάχιστον κρατῶ.
Ἰὺς σέ, ὦ Νάρβων, δίδωμι τὰ δόρατα
εἰς σέ, Τορμάννε, τὰς ἀσπίδας τῶν ἐχθρῶν.
Μετὰβῆτε ἀμφοτέροι ἀγγέλλοντες
εἰς τοὺς συστρατιώτας καὶ εἰς τὸν λαόν,
ὅτι τὴν Κάμμαν μοῖραν ἐκλεξάμενος
ὁ ἀκαταστήσω σύζυγόν μου. Ἄγετε.

Νάρβων

Ἦ ἀς προσταγὰς σου ἄρχον, θ' ἀναγγεῖλωμεν.
(Ἐξέρχονται ἀμφοτέροι)

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

ΣΥΝΟΡΙΞ, ΚΑΜΜΑ λιπόθυμος.

Συνόριξ

ὦ γῆ παμόρβη καὶ φωτὶς ἀναπτυχαί,
τὸ τέρμα τῶν ἀγώνων τοῦ Συνόριγος
ἡ κόρη αὕτη ἐπιστέφει εὐκλεῶς.
Ἐὰν προῖτους ἤμην ἔτι ἀδόξος
ἀλλ' ὅμως τώρα εἰμ' ἐγὼ τῶν Γαλατῶν
ὁ μέγιστος τετράρχης καὶ πολέμαρχος.
Κύγνωνμονῶ σοι, ὦ παρθένος Ἰλαρά,
διότι δὲν μ' ἐδέχθης ὡς μνηστῆρά σου
ὅποτε ἤλθον πέρυσσι πρὸς σέ αὐτός.
Γόν λόγον ἐννοήσας ἀνεχώρησα
καὶ εἰς αἰνῶς πολέμους ρίψας ἑμαυτὸν
ἐπειρασάμην νὰ φανῶ ἐπάξιος
τῆς κόρης τῆς καλλίστης, ἣν ἐκτρέφ' ἡ γῆ.
Ἐγείρου πλέον νὰ μὲ ἴδῃς, Κάμμα μου...
ἀλλὰ τί βλέπω... μὴ πλατύνωμαι; εἰν' ὠχρά...
εἰ ἔγεις πᾶσγε... πῶς λοιπόν; ὅν ὕπνωται;
ἡ χεὶρ της εἶνε παγερά ὡς ἡ γιῶν.
ὦ Κάμμα, Κάμμα!... σὲ καλῶ ἐγέρθητι...

Κάμμα ὡς ἀπὸ ληθάργου

Τίς εἶνε;...

(Ἐναπιδῶσα)

ὦ Συνόριξ; οὐ;

Συνόριξ

Ἐγώ.

Κάμμα ἀπομακρυνομένη

Μακράν!

Συνόριξ ἐκπληκτος

Γι' ἰλέεις, Κάμμα;

Κάμμα ἐνοῦσα τὰς χεῖρας ἰδίᾳ

ὦ θεοί, τὸ ὄνειρόν!

Συνόριξ μειδιῶν

Τὴν ἔκπληξίν σου φιλοφρόνως συγχωρῶ,
διότι δὲν γνωρίζεις πῶς παρίσταμαι
ἐνώπιόν σου μετὰ ροῦν ἐνιαυτοῦ.
Δὲν εἶμαι ὁ Συνόριξ, δὴ ἐγίνωσκας
ἀπλοῦν τετράρχην ἄνευ κύδους καὶ τιμῶν·
ὁ ἔρως πρὸς τὴν Κάμμαν ἐνδιήλλαξε
τὸν ἄστυμον ὀπλίτην εἰς πολεμιστὴν
καὶ μέγας πλέον, ἄρχων δορυκοίρανος,
ὑπερτρεφίως μνᾶται ὡς παράκοιτιν
τὴν Κάμμαν τὴν ὥραϊαν, ἣν ἐλάτρευσεν.

Κάμμα

Ἐὰν γινώσκης ὃ τι εἶνε πάγκοινον
ληρεῖς βεβαίως ἢ ἐξέστης τῶν φρενῶν.

Συνόριξ

Οὐδὲν γινώσκω.

Κάμμα

Πῶς;

Συνόριξ

Σοὶ τὸ ὀρίζομαι.

Κάμμα

Σὺ μόνος τότε, ὦ Συνόριξ, ἀγνοεῖς
ὅτι ἀνήκω εἰς τετράρχην ἑνδοξόν.

Συνόριξ ἔκφρων

Τί; πῶς; τί εἶπας; Εἴσαι . . . εἴσαι ὑπανδρός;

Κάμμα ὑπερτρεφίως

Τοῦ ἄρχοντος Σινάτου εἶμαι ἡ γυνή.

Συνόριξ

Πῶς; σύ; σύ, Κάμμα; εἴσαι ἄλλου σύζυγος;
Ἦ δαίμονες τοῦ Ἄδου, ὅτε μοι ἰσχύν
νὰ ὑπομείνω τὸ δεινὸν ἀτύχημα·
τὴν φρένα μου κρατεῖτε ἀδιόλυτον
μὴ ἐκ τῆς λύπης τὸ κρανίον ἐκραγῇ.
Ἄλλ' ὄχι, ὄχι. Κάμμα, μὲ ἐξαπατᾷς.
ὦ, ἂν δὲν θέλῃς νὰ μὲ ἴδῃς ἔκφρονα,
ἐργάτην πάσης βλάβης, πάσης συμφορᾶς
εἰπὲ δτι δὲν εἶπας τὴν ἀλήθειαν,
τὸ ψεῦδος κρυφὸν εἰς τὰ βᾶθη τῆς ψυχῆς
καὶ μένε οἷα ἦσο, ὡς σ' ἀνέπλαττον.

Κάμμα

Σοὶ λέγω αὖθις ὃ τι εἶπον πρὸ μικροῦ.
Ἀνήκω τῷ Σινάτῳ πάντα ἔμαθες.

Συνόριξ

Ἰὼ μοι, φεῦ, ὃ τέλας τῶν ἐμῶν κακῶν!

Κάμμα

Σινάτε, πῶς βραδύνεις καὶ δὲν ἔρχεσαι;

Συνόριξ

Γόν σύζυγόν σου μετ' ἀγάπης προσφωνεῖς
ἐνῷ ἐκ τῆς ὁδύνης κατατῆκομαι!
Πρὸς τοῦτον μεταβαίνω· πρό-μαινον ἐδῶ
καὶ θὰ σοὶ φέρω τὸν Σινάτον πάραυτα.
Ἦς τῶν δαιμόνων ἔσται μοι ἐπαρωγός;
Ποῦ εἶνε; θὰ τὸν εὕρω. Κάμμα, πρόσμαινον.
(Ἐξέρχεται)

ΣΚΗΝΗ Ζ'

ΚΑΜΜΑ καὶ εἶτα ΜΟΝΑ

Κάμμα

Πρὸς τίνα λόγον μεταβαίνει πρὸς αὐτόν;
Ἀπῆλθε σύννους καὶ ἐπιδιδούμενος
ραδιουργίας δολερὰ τεχνάσματα.
Ἐν τῇ ὀργῇ του εἶπεν ἀπειλητικῶς
κακοῦργον λόγον καὶ μανίας ἔποχον.
Μὴ θέλῃ ἄρα διὰ τῆς ἐπιβουλῆς
εἰς τὴν εἰρκτὴν νὰ ρίψῃ τὸν Σινάτον μου;

Μόνα

Καλὴ μου κόρη, πῶς σὲ βλέπω κατηφῇ;

Κάμμα

Πρὸς τὸν ἀρχιδουτὴν σπεῦσον. Μόνα,
κ' εἰπὲ αὐτῷ νὰ ἔλθῃ πάραυτα ἐδῶ.

Μόνα

Ἡ χεὶρ σου τρέμει καὶ δακρύει τῶμα σου
τίς φόβος, κόρη, τὴν ψυχὴν σου κατασπᾷ;

Κάμμα

Ὁ ἐχθιστος Συνόριξ ἐπανεκάμψε
διὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸν Σινάτον μου.

Μόνα

Μὴ σκέπτου παραλόγως φόβους πλάττουσα.
Ἐὶν' ὁ Σινάτος ἐξαρκούντως ἰσχυρὸς
καὶ δὲν τολμᾷ εὐκόλως οἷος δὴ ποτε
νὰ θέσῃ χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ ὡς νικηφόρος.
Ἐν τούτοις μεταβαίνω εἰς τὸ τέμενος,
ἀλλ' ἔχε θάρρος, δέσποινά, καὶ μὴ φοβοῦ.
(Ἐξέρχεται)

ΣΚΗΝΗ Η΄

ΚΑΜΜΑ

Ἀγνὴ θεότης, ὑψηλόφρον Ἄρτεμις,
ἡ κατοικοῦσα κατὰ μέγαν οὐρανόν,

θὸν συμβίον διαφύλαττε
 τας τοὺς κινδύνους ἄλεξον αὐτῷ.
 μνησώσω τῆς ἐννύχου ὄψεως,
 κείρων εἶδόν, ἄκουσα μὲν
 τοχίας βλέπω ἀνορθούμενον
 αἰεὶ φάσμα πρὸ ἐμοῦ αὐτῆς
 προσώπῳ τοῦ στυγνοῦ Συνόριος,
 ἐν ᾧ Ἄδης ἔν' ἀπαλλαγῇ.
 εἰ δὲν εὔρεν ὅπως ἔτεροι
 μάχης, ἐν ἀγρῷ συμπλοκῇ
 μοῖραν, λευγαλέον θάνατον!
 πανῆλθε τροπαιοῦχος νικητῆς
 πά του πάτοτ' ἐνθυμούμενος
 ἡνέτος τώρα ἔνεκεν ἐμοῦ
 δίκην ὡς θνητὸς πανέσχατος.

(Μετὰ μικρὸν παύσιν)

ὦ θὰ πράξῃ; καὶ τί δύναται λοιπὸν
 ὅς τις ἡλίου, ὁ βδελύκτροπος;
 ἵς σκέψεις παραλόγως μ' ἐξωθεῖ
 φόδος ταπεινῶν τὸ φρόνημα.

(Ὑπὲρ φάνως)

ὦ καταβιδάζω τὸν Σινάτον μου
 θέτω ὅτι κρέματ' ἐπ' αὐτοῦ
 ἄνθρωπον, τιμωρίας πέλεκυς.
 ἐν δέκα στηθῇ, δέκα κεφαλὰς
 χεῖρας καὶ μυρία ὀδόντα
 ἀμμήτη νὰ προέλθῃ κατ' αὐτοῦ
 νὰ ἐχθρὸν βέβαιον τὸν θάνατον!
 ὑδρέμων τῶν δρυμῶνων ἡγεμῶν
 ἱμαίνεαι ὅσον ὁ Σινάτος μου,
 λήσμων τῆς ἀέρας τοῦ ἀνδρὸς
 ὑποῦ εἰς ὅς περὶ πέσσει!
 ἄμην, ὦ Σινάτε, ἂν κ' ἐπὶ στιγμῇ
 ὡς ὄψους εἰς ὃ ἦρθης ἄτρομος
 ἀμφώοντ' ὧν νεφῶν αἰγυπιὸς
 βίλῃ ψυχῇ μου σὲ κατέρριψα
 ἐγάπης πτωχὸν εἶσα ὑπὲρ σοῦ!

ΣΚΗΝΗ Θ΄.

ΚΑΜΜΑ, ΛΟΥΕΡΙΟΣ

Λουέριος

ὦ πᾶσαν περιήλθον, κόρη μου,
 ἐν Σινάτον οὐδαμοῦ συνήντησα.

Κάμμα

ὦ πάτερ, τώρα πλέον δὲν ζητῶ
 ἄνδρα μου ὅπως καὶ τὸ πρότερον.
 ἴδω νὰ τὸν βλέπω πάσας τὰς στιγμὰς
 ἐκτενακάμψῃ πρὸς τὸν δειλόν,
 ὑπὸ τὴν δειλήμονα ψυχὴν
 ἐκ δεινῶν ἐκ τῆς μνήμης ἐσθῆσα.

Λουέριος

ὦ, Κάμμα, ἐκ τῶν φῶδων σου λοιπόν;
 ἴσως ὅτ' — Μάρτιος 1888.

Κάμμα

ἴδὲ με, τρέμω πλέον!

Λουέριος

Ὅχι, εὔγε.

Κάμμα περιχαρὴς

Ἄ!

Λουέριος

Αἱ μάχαι καὶ τὰ ἔργα τοῦ Συνόριος
 ἐπανελλόντος νικητοῦ τῶν Βιθυνῶν
 εἰς τὸν Σινάτον χρέος ἐπέβαλλουσι
 νὰ ἐπιδείξῃ τὴν προτέραν φρόνησιν.
 Ἄν ὁ Προυσίας ἔτισεν ἀντίποινα
 καὶ κατὰ κράτος ἐτροπώθῃ σήμερον
 θὰ ἀνεγείρῃ θαρραλέαν κεφαλὴν
 συμμάχους ἔχων ἅπαντας τοὺς Ἕλληνας
 καὶ τὸν Ῥωμαῖον, ὅστις ἐποφθαλμιᾷ
 τὰς χώρας πάσας τὰς ὑπὸ τὸν ἥλιον.
 Παλαίει ὁ Ἀννίδας ἀκατάβλητος
 ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς κοινούς ἡμῶν ἐχθρούς,
 ἀλλ' ἔχει τῆς Αἰδύης τὰ στρατεύματα
 καὶ θ' ἀναστείλῃ τῶν Ῥωμαίων τὴν ὀργῆν.
 Ἡμεῖς ὀλίγοι πῶς θ' ἀντιπαλαίσωμεν
 πρὸς πάντας τῆς Ἀσίας τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν
 ἂν οἱ τετράρχαι διαστασιάζωσι
 καὶ τὴν πατρίδα λησμονώσιν ἐντελῶς!
 Τῆς ὁμονοίας κῆρυξ μυριόφωνος
 οὐδ' ἐξυμνήσω ἐνθους τὸν Συνόριον
 διὰ τὴν δόξαν, ἣν ἐκτήσατο νικῶν.
 τὸ δέ, ὦ Κάμμα, κόρη φιλοπάτριδος,
 ἀγάπα τὸν Σινάτον ὅσον ἐξαρκεῖ
 κ' εἰς τοὺς πολέμους τοῦτον μᾶλλον ὄτρυνον
 ἢ εἰς τοῦ μίσους τὴν πανέχθιστον ὁδόν.
 Ὅπόταν ἐπανίδῃς τὸν Συνόριον...

Κάμμα

Τὸν εἶδον.

Λουέριος

Πῶς, ποῦ!

Κάμμα

Ἦτο πρὸ μικροῦ ἐδῶ.

Λουέριος

Δὲν ἔδειξας δειλίαν ὅπως ἔλεγες.

Κάμμα

ὦ, δὲν τὸ κρύπτω, ἐδειλάσα πολύ.

Λουέριος

Ἄλλ' ὁμως τώρα!

Κάμμα

Τώρα ὄχι πλέον.

Λουέριος μετὰ χαρᾶς

Ἄ !

Κάμμα

Τὰ πάντα ἤδη, πάτερ, ἐλησμένησα
 συναισθανθεῖσα τίνοσ εἶμαι ἡ γυνή·
 καὶ ἐξ ἐκείνου τὴν ἀλκὴν ἀρύτουσα
 θὰ ἐπιδείξω ἑμαυτὴν ἐρισθενή.

Λουέριος

Τοιαύτην θέλει νὰ σὲ βλέπῃ πάντοτε
 ὁ νῖος ἥρωσ τῶν γενναίων Γαλατῶν,
 καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ σοῦ εἰς ὕστερον
 τὴν εὐτυχίαν νὰ τελείσῃ τοῦ ἀνδρός.

Κάμμα

Υπόθεσ, πάτερ, ὅτι καὶ ἐγένετο,
 διότι αὕτη εἶνε μόνη μου φροντίς.
 Πᾶν ὅ τι βλέπω δι' αὐτοῦ αἰσθάνομαι
 καὶ ἡ ζωὴ μου συγκεντροῦται εἰς αὐτόν.

Λουέριος

Καλὲ Συνόριξ, ἤλθεσ πρῶτος πρὸς ἡμᾶς !

Κάμμα

ὦ, τίνες χώροι δέχονται τὸ βῆμά σου,
 τίς αὖρε μυροδόλος σὲ κρατεῖ μακράν;
 Ἐλθέ, Σινάτε, ὦ καλὲ μου σύζυγε,
 τὰ ὄμματά σου ἀκορέστως ν' ἀσπασθῶ
 καὶ νὰ σὲ σφίξω ἐπὶ τῆς καρδίας μου
 ὡς περισφίγγει ὁ κισσὸς τὴν αἴγειρον.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΒΙΝΔΑΞ, ΡΟΘΜΑΡΙΞ, ΒΑΡΔΟΙ
 πάντες εἰσρχόμενοι περίλυποι

Λουέριος

Τί ἔχεις, Βίνδαξ, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες, τί;
 ὅποια θλίψις πλημμυρεῖ τὴν ὄψιν σας;

Κάμμα

Τί κρύπτεις κατὰ φρένα βαίνων κατηφής

Λουέριος

Ὅμιλι, Βίνδαξ.

Κάμμα

Λέγε.

Λουέριος

Διατί σιγᾶς;

Κάμμα ἀδημονοῦσα

Φοβοῦμαι νὰ μαντεύσω τὴν ἀλγίθειαν

Λουέριος

Τὴν γλῶσσαν λῦσον καὶ τὸ ἄγγελμα

Κάμμα περίφοδος

Σιγᾶς καὶ πάλιν; εἶνε δυσσιώνιστον;

Βίνδαξ

Φεῦ ! ὁ Σινάτος δὲν ὑπάρχει πλέον !

Κάμμα βάλλουσα κραυγὴν,

Λουέριος

Θεοί ! τί λέγεις;

Κάμμα ἔξαλλος

Ὁ Σινάτος μου δὲν ἔ

Βίνδαξ

ὦ Κάμμα, κλαῦσον τὸν θανόντα σι
 τὴν κόμην κείρον εἰς τιμὴν τοῦ ἀπυ
 καὶ ἐν τῷ πένθει θάψον τὴν νεότητα
 τὸ θεῖον κάλλος καὶ τὴν πάγκαλον

Κάμμα ἐν ἀπογνώσει

Τί λέγεις; ὁ Σινάτος; ὁ Σινάτος μ

Βίνδαξ

Ἐπὶ τὴν χεῖρα δολοφόνου ἔπεσον.

Κάμμα

ὦ, τί ἀκούω !

Λουέριος

Καὶ φονεὺς αὐτοῦ τί

Βίνδαξ

Ὁ στυγερὸς Συνόριξ !

Κάμμα

Οἴμοι ! τάλαινα

Βίνδαξ

Ἐνῶ βραδέως ἤρχετο τὴν κέλευθον
 συγχαίρων διαπύρως τοῖς πολεμιστο
 ὄρμαξ ἐξαίφνης κατ' αὐτοῦ ἐξόπισθεν
 ὁ δόλιος Συνόριξ καὶ τὸν πλήττει τρι
 θανατηφόρως κατὰ τὸ μεσόκρανον.
 Πιεσὼν χαμαὶ ὀρθοῦται καὶ στρεφόμε
 τὸν νεικεστήρα περιβάλλεται ἀγκᾶς
 καὶ πάλῃ τότε φοδερὰ συνάπτεται
 ὡς διαπάλῃ πάνθηρος πρὸς λέοντα.
 Ἀλλ' ὁ Σινάτος, τετρωμένος, ἀσπλοι
 πῶς νὰ παλαίσῃ πρὸς τὸν πάνοπλον ἔχ
 Ἐν τούτοις ἔχει ἔτι, ἔχει δύναμιν
 καὶ ἐν ἀνθέξει τὸν Συνόριγα κρατεῖ.

Ἰδὼς τὸν ἕνα λούει καὶ τὸν ἕτερον
τὸ αἷμα ρέον ὡς νασμὸς μελαναυγής·
οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν λάμπουσιν ὡς πόρδαλα,
ἀπὸ τοῦ στῆθους ἡ πνοὴ ἐξέρχεται
μετ' ἀγωνίας ὡς πολύρροιζος βοή
καὶ κατακίλυνδούται ὁ μονόλιθος
ἐπὶ ἐδάφους ἐξ αἱμάτων κελαينوῦ.
Δεκδικίς ὁ Συνόριξ διεξέφυγεν
ἐκ τῆς ἀγκάλης τοῦ συνέχοντος αὐτόν,
δεκάκις ὁμῶς πάλιν περιέπεσεν
εἰς χεῖρας τοῦ Σινάτου ἐπορούοντος·
ἀλλ' εἰς ἐκδοτὴν δολερὰν διδάρασιν
ἐνέπηγε τὸ ξίφος μέχρι τῆς λαβῆς
ὁ δολοφόνος, ὅστις ἦτο ἄκμητος.
Αἰμάσσων ὁ Σινάτος, ἄτονος, τυφλός,
ἐστρέφετο καὶ ὄμμα, γόνυ ἔκλινεν,
ἐκπαρθοῦτο καὶ ἐσπᾶτο κατὰ γῆς·
Φεῦ, φεῦ, ὁ ἥρωας πλέον δὲν ἠδύνατο
ἐσκαίρων τότε νὰ ἐγείρῃ κεφαλὴν,
καὶ ὁ Συνόριξ ἄρας τὸν βραχίονα
πληγαῖς μυριάς διετρώπησεν αὐτόν·
ὡς δὲ νὰ ἐφοβεῖτο μετὰ θάνατον
τὸ σῶμα τοῦ Σινάτου, τὸν νεκρὸν χαμαὶ
ὁ εἰμοδὸρος διαρκῶς κατέκοπτεν.

Λουέριος

Ἦ, παῦσαι πλέον, Βίνδαξ, παῦσαι πρὸς Θεῶν!

Βίνδαξ εἰρωνικῶς

Καὶ τώρα, βάρδε, ψάλε τοὺς παιάνας σου

Κάμμα

Ἦ λίχη καὶ νυμφεῖα, χαίρετε λοιπὸν
τὴν πάντα ὄλβον σήμερον ἀπώλεσα

Λουέριος

Νεκρὸς ὁ ἥρωας! Τί σοι πέπρωται, πατρίς!

Κάμμα διατρέχουσα τὴν σκηνὴν

Ποῦ εἶνε τοῦ Σινάτου οἱ σιλόδουροι
ὠνίπιν μου νὰ σφαγῶσιν ἅπαντες;

Βίνδαξ

Οὐδαίς ὑπάρχει· πάντες ἠτομόλησαν
πρὸς τὸν δειχθέντα ἐν τῇ πάλῃ νικητήν.

Κάμμα ἱσταμένη ἱμβρόντητος

Οὐδαίς ὑπάρχει; Καὶ λοιπὸν ὁ πρῶτιστος
τῶν Τεκτοσάγων θὰ ταφῇ ἀκτέριστος;

Βίνδαξ

Τὴ χαῖνε πλήθῃ ἀπονέμουσι τιμὰς

εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἷταινες ἰσχύουσι
τῇ αἰωνίᾳ λήθῃ παραδίδοντα
τοὺς ἀτυχοῦντας, καίπερ ὄντας ἀγαθοὺς

Κάμμα ἐν ὑψίστῃ λύπῃ

Ἦ, φέρετέ μοι τὸν Σινάτον, ἀνθρωποι,
ν' ἀπομυζήσω τὰς πολλὰς αὐτοῦ πληγὰς
καὶ τὸν ἰὸν τοῦ ἐγγχους ἀπερούουσα
νὰ ἐμψυσήσω τὴν ζωὴν μου εἰς αὐτόν.

Βάρδοι, ἔδοντες πρὸς λύραν

Ἦ Κάμμα, μὴ παθε τοὺς θρήνους σου, κλαῦσον,
δὲν ἔχεις τὸν σύζυγον, δὲν ἀγαπᾷς·
θὰ ρεῦς ἡ ζωὴ σου ἀνάπλευς λόπης
ὡς ἄγνωστος ρυαξ ἐν μέσῳ δρυμῶν,
ἀπώλεσας πάντα, ὦ Κάμμα.

Λουέριος

Τὰ πάντα, ναί, τὰ πάντα, κόρη δύστηνος!

Βάρδοι

Ἦ Κάμμα μὴ παθε τοὺς θρήνους σου, κλαῦσον,
ὥραϊον τὸν εἶδες, τὸν εἶδες καλὸν
ἀλλ' ἦτο ἀνδρείος· ἐν πάσῃ τῇ χώρᾳ
δὲν εἶχεν ἐφάμιλλον ἄλλον τινὰ
καὶ ἥρωας ἠνδρώθη, ὦ Κάμμα.

Βίνδαξ

Ἀνδρε ὅς ἦτο, ἀλλὰ τὸν ἐφόνευσαν!

Βάρδοι

Ἦ Κάμμα, μὴ παθε τοὺς θρήνους σου, κλαῦσον·
διότι ὁ θάνατος εὔρεν αὐτόν
ἐν ὥρᾳ γαλήνης, μακρὰν τῶν πολέμων.
Δὲν ἔπεσ' ἐν μάχῃ πρὸς ξένους ἐχθροὺς
καὶ ἄδοξος μένει, ὦ Κάμμα.

Κάμμα ἐν παραγορᾷ

Ποτέ, ἄ, ὄχι· ὁ Σινάτος ἄδοξος;
καὶ τίς ὑπάρχει ἐνδοξότερος αὐτοῦ;

ΣΚΗΝΗ ΙΑ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΣΥΝΟΡΙΞ, ΤΟΡΜΑΝΝΟΞ
ΝΑΡΒΟΝ, Αἰσιματικοί

Συνόριξ

Ἔγω, εἰς δὲν ἡ νίκη ἐμειδίασε
καὶ ὅστις εἶμαι μόνος βρέννοις Γαλατῶν.

Κάμμα

Αἶ, δολοφόνε, φύγε, στέλεις αἵματα!

Συνόριξ, ρίπτων μάχαιραν εἰς τοὺς πόδας
τῆς Κάμμας

Λαβέ, ὦ γύναι, τὴν ὀξεῖαν μάχαιραν,
δι' ἧς ἀνήκεις ἐν τῷ μέλλοντι ἐμοί.

Κάμμα αἵρουσα τὴν μάχαιραν
ἣν καὶ κατασπάσσεται

ἽΩ τοῦ Σινάτου αἶμα πολυδάκρυτον !

Συνόριξ

Τὸ αἶμα σοὶ δωροῦμαι ὥς ἀντίφερνα
καὶ ὑπὲρ αἶσαν εἶσαι σύζυγός μου σύ.

Κάμμα

Ἐγὼ νὰ γείνω τοῦ φονέως σύζυγος ;

Συνόριξ

Κύψατε πάντες οἱ Γαλάται πρὸ αὐτῆς,
λατρεύσατέ τὴν ἴσα πρὸς τὴν Ἀρτεμιν,
ἡ Κάμμα εἶνε τοῦ Συνόριγος γυνή·
(Πάντες κλίνουσι γόνυ, πλὴν τοῦ Λουερίου
καὶ τοῦ Βίνδακος)

Κάμμα ὀργίλη καὶ ἔξαλλος

Ἐγείρου, πληθὸς ἀνανδρίας ἐμπλεων,
ἡ χήρα μέτω τοῦ Σινάτου ἴσασί.

ΣΚΗΝΗ ΙΒ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΑΡΙΟΒΥΣΤΟΣ, ΔΡΥΙΔΑΙ
ΟΥΑΤΕΙΣ, ΛΑΟΣ

Ἀριόβυστος

ἽΩ σὺ τῆς νίκης τέκνον, τί διέπραξας ;
Ἐρχόμεν ἐνθους νὰ τελέσω τὰς σπονδὰς
ἐπὶ τῷ σῶ θριέμβῳ ἀγαλλόμενος
ὁπότε εἶδον τὸν ἀγῶνα φρικτῶν
καὶ τὸν Σινάτον ἄπνουν κατακείμενον.
Τί ἐκ τῶν δύο νὰ τελέσω, στρατηγέ ;
σπονδὰς ἢ εἰς ; Ἠόθεν, πόθεν ἄρξωμαι ;

Συνόριξ γόνυ κλίνῃ

ἽΩ γέρον, πρὸς τοῦ Θεοῦ κύπτι
συγγνώμην ἔξαιτοῦμαι τοῦ ἐγὼ
Σοὶ φέρω νίκας κ' εἰς ἀντάλλα
τὴν ἀμνηστίαν, ἥ τις μοὶ ὀφεί.
Ἰκέτης, δὲν θὰ εὕρω χάριν πο

Ἀριόβυστος μετὰ μικρὰ

Ἐγείρου, τέκνον, οἱ Θεοὶ ἐλά.
Τιμὴ καὶ δόξα τῷ ἀνδρείῳ στρ

Κάμμα ἰδίᾳ

Θεοὶ προστᾶται, μὴ μ' ἐγκατα

Συνόριξ

Ἐλθέ, ὦ Κάμμα, σύζυγός μου

Κάμμα

Ἄν εἴμ' ἀξία, γέρον, τῆς Ἀρ
παράλαβέ με καὶ θ' ἀνήκω εἰς

Συνόριξ ἔξαλλος

Τί λέγεις ;

Ἀριόβυστος

Εἶσαι.

Συνόριξ

Ἄλλ' ἀνήκει

Ἀριόβυστος ἐκτείνων τὰ
ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Κd

Μακράν, Συνόριξ· μὴ πολμήσ
ἡ Κάμμα εἶνε τῆς Θεᾶς ἱέρεια

Συνόριξ ἐν παραφo

Κατάρα !

Κάμμα ἰδίᾳ

ἽΩ Σινάτε, ζῶ καὶ μ
διὰ νὰ μὴ σ' ἀφήσω ἀνεκδίκητ

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Τὸ ἱσωτερικὸν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐν τῷ βάθει τὸ ἄγαλμα τῆς Θεᾶς ἐλόχρυσεν. Πρὸ αὐτοῦ ἱκρίον ἐκ τριῶν βαθμίδων καὶ κατὰ τὸ μέσον βάθρον ἔφ' οὗ ὁ βωμὸς. Ἐκ τῶν κινῶν ἀναθήματα ποικίλα· ξίφη, ἔγχυ, ἀσπίδες κλ. Λυχναίαι κατὰ διαστήματα ἐκατέρωθεν τῆς σκηνῆς. Αἱ ἱέρειαι ἄπτουσι ταύτας βραδέως καὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ μονολόγου ἀπείρχονται.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Μόνη γονυκλινῆς κατὰ τὴν τελευταίαν τοῦ ἱκρίου βαθμίδα πρὸ τοῦ βωμοῦ τῆς Ἀρτέμιδος

Πρὸ τοῦ βωμοῦ σου γόνυ κλίνουσα, Θεά, εὐχαριστίας ἀναπέμπω εὐχαρίαι. Αἰσώσας τὴν Κέμμαν ἐκ τοῦ τέρατος, μὴ καταλῆπης πλέον ταύτην σήμερον. Διὰ τοῦ γάλακτός μου τὴν ἐξέθρεψα, εὐξάνουσαν τὴν εἶδον ὡς κυπάρισσον, καλὴν ὡς ῥόδον, ὡς τὸ Θεῖον ἀγαθὴν. Τὴν εὐτυχίαν ἄκρῳ χεῖλει ἔθιξεν, ἀλλ' ὁ Σινάτος ἔπεσε θανατωθεὶς, καὶ δυστυχίας ἐξαπλοῦται πέλαιος ἀνὰ τὸ μέλλον ἅπαν τῆς λοιπῆς ζωῆς ἀπὸ τῆς λύπης ταύτης ἐκγινόμενον εἰς μῆκος καὶ εἰς πλάτος ἀτερμάτιστον. Τῆς συμφορᾶς τὸ κύμα κατεπόντισε τὸν οἶκον τῶν χρίτων, τοῦ καταλισμοῦ καὶ ναυαγὸς ἐσώθη ἐν τῷ κλύδωνι ἡ ἐλλήμων Κέμμα, ὅπως ἔλθῃ παρὰ σοί. Ἡ νύξ τοῦ γήρωος, ἥτις φθάνει ἀστρος τὴν ἄπλετον σκοτίαν μοι ὑπόσχεται, ὦ, δός, Θεά, νὰ ἴδω ἅπαξ ἔτι φῶς, τὴν φίλην Κέμμαν παρὰ σοί ἐδρίσκουσιν παραμυθίαν τοῦ ἀλγήματος αὐτῆς.

(Ἐγείρεται)

ΣΚΗΝΗ Β΄

ΜΟΝΑ, ΡΟΘΜΑΡΙΣ

Ρόθμαρις ἔρχομενος ἐκ τοῦ βάθους

Ὁ τελευταῖος ἀπεσφάγγῃ ἔριφος ἀλλ' οἱ Θεοὶ σιγῶσι.

Μόνη

Σύ, ὦ Ρόθμαρι;
καὶ τί σὲ φέρει ἄθυμον εἰς τὸν ναόν;

Ρόθμαρις

Ἡ γραῖα μήτηρ τοῦ ἀνδρείου Βίνδακος ἐτέλεσε θυσίαν ἱλαστήριον ὅπως ἀνεύρῃ τὸν τριπόθητον υἱόν· εἰς μάτην ὅμως· οἱ Θεοὶ ἐσέγησαν.

Μόνη

Ὁ Βίνδαξ, λέγεις;

Ρόθμαρις

Φεῦ! ἀπώλετο!

Μόνη

Πλὴν πῶς;

Ρόθμαρις

Ἀφ' οὗτο ὁ Σινάτος ἐτελεύτησεν λιπὼν τὸν οἶκον ἀνεχώρησε ταχύς. Παρῆλθον νύκτες ἔκτοτε τριάκοντα καὶ οὐδεμία εἰδήσις περὶ αὐτοῦ. Ἐγένετο αὐτόχειρ, ζῆ ἀπόκρυφος, ἢ μὴ πλανήτης ἐν τῷ μέσῳ τῶν δρυμῶν εἰς δρυχας λεόντων περιέπεσεν; Οὐδεὶς γινώσκει καὶ σιγῶσιν οἱ Θεοὶ!

Μόνη

Πῶς θ' ἀναγγείλω εἰς τὴν Κέμμαν, τάλαινα, τὴν νέαν ταύτην ὀλεθρίαν εἰδήσιν ὅποτε ἀναμένει μετὰ χαρμονῆς τὴν παρουσίαν τοῦ καλοῦ ὁμήλικος κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεγάλης τελετῆς;

Ρόθμαρις

Αἶ, τὴν πατρίδα μᾶλλον, γηραιά, λύπου, διότι ὡς ὁ Βίνδαξ εἶν' ὀλίγιστοι καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ὠδήγῃ τοὺς στρατοὺς εἰς αἰωνίας νίκας, εἰς τὸν θρίαμβον.

Μόνη βλέπουσα δεξιὰ

Ἀλλέ, ... δὲν εἶν' ὁ Βίνδαξ ὁ ἔρχομενος;

Ρόθμαρις στρεφόμενος ἐν ταραχῇ

Πι, λέγεις, γραῖα; Πλὴν καὶ λέγεις ἀληθῆ.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΒΙΝΔΑΞ

Βίνδαξ

Ἐδῶ, μοι εἶπον, ὅτι ἦλθ' ἡ μήτηρ μου.

Ρόθμαρις

ὦ, χαῖρε, Βίνδαξ, οἱ Θεοὶ ἐδέξαντο
τὰς ἱκεσίας τῆς μητρός σου εὐμενῶς.

Βίνδαξ

Καλή μου μήτηρ! Πόσον τὴν ἐλύπησα!

Μόϊνα

Ἐγκαίρως φθάνεις· μετ' ὀλίγον ἄρχεται
ἡ ἀγιστεία τοῦ μυσταγωγήματος
καὶ μετὰ γήθους θὰ σὲ ἴδῃ παρ' αὐτῇ
τὸ τελευταῖον ἡ γυνὴ τοῦ φίλου σου.

Βίνδαξ

Τί πράττει ὁ Συνόριξ; ποῦ εὐρίσκεται;

Μόϊνα

Εἰς ἅπαν τόλμης ἀνεργάγη ὁ θρασύς.
Ὡς οἱ δρυῖδαι καὶ ὁ Ἀριόδυστος
τὴν μελλιέρην ἤγαγον εἰς τὸν ναὸν
ὁ μαιφόνος ἀναιδῶς ἐζήτησε
νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὴν Κάμμαν ὕστατον,
ἀλλ' ὁ ἱεροφάντης ἀπηγόρευσε
τὴν εἴσοδον εἰς τοῦτον κ' εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ
ἐπὶ ποινῇ κατάρας θεοφράδμονος.
Τί τότε ἐμηχανήθη ὁ δολοποιός;
Διὰ τοῦ βάρδου πάντων κατετόλμησε
καὶ διαρκῶς ἐλπίζει ὅτι τάχιστα
θὰ καταπέσῃ ταύτην ὁ πατὴρ αὐτῆς.

Βίνδαξ

Ὁ βάρδος ὅμως ἀπατᾷ τὸν ἄθλιον.

Μόϊνα

Φεῦ! ὄχι.

Βίνδαξ

Ὅχι; Μὲ ἐκπλήττεις.

Μόϊνα

Δυστυχῶς!

Βίνδαξ

Τὸν γάμον συμβουλεύει ὁ Λουέριος;

Μόϊνα

Ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας τοῦτο μελετᾷ.

Βίνδαξ

Θεοί! πῶς εἶνε τὰ τοιαῦτα ἔννομα;

Μόϊνα

Ἡ Κάμμα ὅμως εὐσταθῆς τὸ φρόνημα
οὐδὲ προσέχει εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς

Βίνδαξ

Ἄ, τὴν ψυχὴν μου, γραῖα, ὑπερηφράνας

Μόϊνα

Θὰ ὑπομείνῃ ταῦτα καὶ τὴν σήμερον
τῆς νεομύστου φέρουσα τὸ ἔνδυμα·
ἀλλ' ὅταν πλεόν αὐριον ἀποκαρῇ
καὶ τὰς σπονδὰς τελέσῃ ὡς ἱέρεια
θὰ ᾗσυχάσῃ ἐκκοσμοῦσα τὸν βωμόν.

Βίνδαξ

Πρὸς τὴν μητέρα φερε με, ὦ Ρόθμαρι.
(Ἐξέρχονται ἀμφότεροι διὰ τοῦ βάθους)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΜΟΪΝΑ καὶ εἷς ἈΡΙΟΒΥΣΤΟΣ

Μόϊνα

Ἄνδρες νεανία, πᾶν ὃ τι ποθεῖς
νὰ βλέπῃς ἐν τῷ ἔμα ἐκτελούμενον!

Ἀριόδυστος εἰσερχόμενος

Ποῦ εἶνε, γραῖα, ἡ νέομυστος ἡμῶν;
Ἐντὸς ὀλίγου τῶν σπονδῶν ἀρχόμεθα
καὶ τὰς εὐχὰς τῆς πρέπει νὰ ἀποδεχθῶ
κατὰ τοὺς νόμους καὶ κατὰ τὰ πάτρια.

Μόϊνα βλέπουσα τὴν Κάμμαν

Ἴδου ἡ Κάμμα! Σύννοος ὅπως πάντοτε;
τὰ δάκρυά της κατεμάρναν αὐτὴν·
ἐλούσθη ἐν τῇ θλίψει ἡ ταλαίπωρος.

Ἀριόδυστος

Ἄπεχε τώρα.

Μόϊνα μετὰ θλίψεως

Κόρη μου ἀγαπητὴ!
(Ἐξέρχεται)

ΣΚΗΝΗ Ε'.

ΑΡΙΟΒΥΣΤΟΣ, ΚΑΜΜΑ

Κάμμα

Ἡ δυσποτμία ἐπὶ σοὶ ἐνήλατο,
ἀθλία Κάμμα, μετὰ πείσμονος ὀργῆς.

Ἀριόδυστος

ὦ γύναι, θάρρει κ' οἱ Θεοὶ σὲ στέργουσιν.

Κάμμα

Ἐπέ μοι, γέρον, διατὶ δὲν ἤκουσα
τὸν μέγαν γδοῦπον τοῦ ἀργήτος κεραυνοῦ
ὅποτε ὁ Συνόριξ ἐθανάτωσεν
ἐκείνον ὅστις ἦτο φίλος τῶν Θεῶν;

Ἀριόδυστος

Θὰ τὸν ἀκούσης καὶ θὰ ἴδῃς τέρατα.

Κάμμα

Πῶς ἔτ' ὑπάρχει ἐν τοῖς ζῶσιν ἄλκιμος
ὁ μαιφόνος, ὃν ἡ Ἄρτεμις στυγεῖ;

Ἀριόδυστος

Τοιοῦτον βίον μὴ ποτ' εὖχου τοῖς θνητοῖς

Κάμμα

Καὶ ζῇ καὶ ἄρχει κ' ἐν παντὶ ἀγάλλεται
ὅποτε ὁ Σινάτος φέρεται ταχύς
ἐπὶ τοῦ μετεώρου πρὸς τὸν ἰαυθμόν
τῶν ἀγαθῶν κ' ἐνδόξων προπατόρων του.

Ἀριόδυστος

Παραμυθία τοῦτο ἔστω διὰ σὲ
οὐ θὰ εὕρῃ τὴν καθίδραν πρόχειρον
ἐν μέσῳ τῶν προγόνων ὁ περικλητὴς
οἷ' ὅσῃν δόξαν πολέμων ἐκτίησαςτο.

Κάμμα

Ἄ, ἐνθυμοῦμαι, ὥς ἂν ἦτο πρὸ μικροῦ,
ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὅτε ἤγαστο
ἐπὶ ἀσπίδων ἐν τῇ μάχῃ πληγωθεὶς
τὴν νίκην ἀπολέσας καὶ τὸν θρίαμβον
διὰ τῆς προδοσίας τοῦ Συνόριγος.
Ὅποιον εἶχε μεγαλεῖον, καί περ ὦν
νικημένος, ὑποστάς πανώλειαν.
Πῶς ἐκατέρει ἐν τοσαύτῃ συμφορᾷ
ἐμπνέων θάρρος δι' ἡμέρας κρείσσοντας.
ὦ! ἦτο μέγας ἐν ἀπέρονι κακῷ.
Τοιοῦτον ὄντα τότε τὸν ἡγάπησα
καὶ τὰς πληγὰς του ἰθεράπευσα ἐγώ.
τὸν ἄλκιμον Σινάτον ἐπιθάνατον
ἐνόησε τῆς Κάμμας ἡ θερμὴ πνοή.
Μετέπειτα ὁ γάμος ἐπεσφράγισε
τὸν ἐμοιβαῖον ἔρωτα τῶν καρδιῶν
καὶ ἡ εὐδαιμονία ἔδραν ἐπηξέ
κατὰ τὴν ἄκραν τῆς φιλότης αὐτῆς.
Ἀλλὰ ἐπῆλθεν ἡ ἀγρία θύελλα
κ' ἐν ἀκαρεὶ τὰ πάντα μοὶ ἀνῆρπασεν.
(Ἐξάγουσα τὴν μάχαιραν)

ὦ, δὲν θὰ ἀποθάνω πρὶν ἢ τὸν κακὸν
ἀνταποκτείνω εἰς τιμὴν σου, σύζυγε!

Ἀριόδυστος

Γι' πράττεις, Κάμμα; Σύντρυφον τὴν μάχαιραν
μετὰ τὴν ἀγιστείαν δὲν θὰ δυνήθῃς
νὰ ἐκτελέσῃς κατ' αὐτοῦ τὴν ἐκτίσιν.

Κάμμα

Πῶς εἶπας, γέρον;

Ἀριόδυστος

Τῆς Θεᾶς Ἱέρεια
δὲν δύνασαι νὰ τρίφῃς πλέον τοῦ λοιποῦ
ὀργὴν κατ' ἄλλου ἢ νὰ πράξῃς ἐγκλημα.

Κάμμα

Καὶ πῶς; θὰ ζήσω τὴν ἐπιλοιπὴν ζωὴν
χωρὶς νὰ λάβω στυγερὰν ἐκδίκησιν;

Ἀριόδυστος

Τοιαύτη εἶνε τῶν Θεῶν ἡ βούλησις.

Κάμμα

Οἱ λόγοι σου, ὦ γέρον, πλήττοντες τὸν νοῦν
τὴν γνώμην μου ποιοῦσιν ἀκατάστατον.
Νὰ μείνω μόνῃ ἄφες με τὴν δύσμοιρον
διὰ νὰ συναγείρω ἐμαυτὴν βραχύ.

Ἀριόδυστος

Πρὶν ἢ τὸν πέπλον περιδάλῃς σκέφθητι
ἐνόςψ' ἔχεις πρὸς μετάνοιαν καιρόν.
Μωρὰ ἐκείνη, ἥτις ὥς Ἱέρεια
τὰς χεῖρας βάψει δι' αἱμάτων φονικῶν.
Τοιοῦτον ἄγος μῆτε γῇ προσδέχεται
μῆτε κἂν ὁμόρος ἱερός καὶ μῆτε φῶς.

(Ἐξέρχεται)

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

ΚΑΜΜΑ μόνῃ ἐν φόβῳ ἱσταμένη

ὦ θυμοδόρα ἔπη, ἐπαχθέστερα
τῆς γῆς ἐκείνης, ἥτις κρύπτει τὸν νεκρὸν
ἀνηλεήτως ζῶσαν μὲ ἰθάψατε.
Τὴν καταδίκην τῆς ψυχῆς μου ἤκουσα
διὰ τῆς γλώσσης ἱερέως πολιτοῦ
κ' ἐκ τῶν χειρῶν μου φεύγει ἡ ἐκδίκησις!
Θὰ ζήσῃ ὁ κακοῦργος ἐν τοῖς ἀγαθοῖς
ἐνῷ τὸ αἷμα τοῦ Σινάτου ἐνικμον
κατὰ τοῦ δολοφόνου διαρκῶς βυῖ.
ὦ, τί νὰ πράξω τώρα ἡ ταλαίπωρος;
Πῶς ν' ἀναλάβω ἱερεῖας ἐνοχλῇ

ὁπόταν μίσος μόνον καταισθάνωμαι
 δι' ὅτι θάλλει καὶ ὑπάρχει ἐπὶ γῆς,
 καὶ ὅταν ἀνὰ πᾶσαν τοῦ καιροῦ στιγμήν
 ὀρμαίνω κατὰ φρένα τὴν ἐκδίκησιν;
 Πῶς θὰ κοσμήσω δι' ἀνθέων τοὺς βωμοὺς
 ἐνῷ θὰ ψαύω τὴν ποιναιαν μάχαιραν;
 Πῶς θὰ ἀιάψω ἐπιδῶμια πυρὰ
 γυρίε νὰ ἔχω καθαρὰν διάνοιαν;
 Νὰ ἀποδάλω πᾶσαν σπέψιν τιμωρὸν
 τῇ λήθῃ πάντα χόλον παραδίδουσα
 ν' ἀπογυμνώσω τὴν ψυχὴν μου τέλεον
 ἐκ τῆς ἀγρίας λύσεως, ἣν αἰσθάνεται;
 Καὶ πῶς θὰ ζήσω ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός
 ἀφοῦ θὰ σβέσω ἐν ἔμοι τὸ ἔναυσμα,
 δι' οὗ εἰσέτι ἀπικλυθῇ τῆς ζωῆς;
 Ἐν τίνι στρέβλῃ σφίγγονται ἀγχόμενοι
 ὁ νοῦς μου, ἡ καρδία, πᾶσα αἰσθησις.
 Ἐδῶ νὰ μέινω ἄνευ τῶν ἐλπίδων μου
 μὴ δυναμένη οὐδὲ κἂν ν' ἀπομίσθω
 ἐκείνον ὅστις τὸν Σινάτον ἔκτεινε;
 Πρὸς τί νὰ μέινω τῆς θεᾶς ἱέρεια;
 Νὰ καταλίπω τοῦ ναοῦ τὸ ἄστυον,
 ἀλλὰ θὰ πέσω τότε εἰς τὰς χεῖράς του
 καὶ θὰ εἰσέλθω εἰς τὴν ἄτιμον εὐνὴν
 τοῦ δολοφόνου, ὅστις στέζει αἵματα;
 ὦ φρίκη, φρίκη! Προτιμῶ τὸν θάνατον.
 Πλὴν τίς θὰ ἐκδικήσῃ τὸν Σινάτον μου;

ΣΚΗΝΗ Ζ'.

ΚΑΜΜΑ, ΛΟΥΕΡΙΟΣ

Λουέριος

Ὀλίγος ἔτι χρόνος ὑπολείπεται
 τῇ μελλίερῃ Κάμμᾳ πρὸ τῆς τελευτῆς
 καὶ τελευταῖον ὁ πατὴρ τῆς ἔρχεται
 νὰ ἱκετεύσῃ ταύτην ὅπως συνταχθῇ
 τῇ γνώμῃ τῶν ἀρίστων, ἣν θεάριστον
 εἰς ὁμολόγου πάντες ἀνεκρύβαν.

Κάμμα

Ματαίως ἱκετεύεις· εἶπον πρὸ πολλοῦ
 ὅποταν ἔχω σταθερὰν ἀπόφασιν.
 Ἡ χήρα τοῦ Σινάτου δὲν κατέρχεται
 εἰς τὸ θολῶδες τέλμα ὅπου λούεται
 ὁ δολοφόνος τοῦ ἀνδρείου στρατηγοῦ.

Λουέριος

Μὴ σκέπτου ταῦτα· ἔσο ἀμνηστίακος
 καὶ τὴν πατρίδα τίμα ὑπὲρ πᾶν καλόν.

Κάμμα

Ἡ μνήμη τοῦ Σινάτου μ' ἔχει ἄπασαν
 καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλη σκέψις ἐν ἔμοι.

Λουέριος

Κ' ἐγὼ ἡγάπων τὸν Σινάτον, κόρη μου·
 μήπως δὲν εἶχον πρὸς τὸν ἥρωα κ' ἐγὼ
 πατρὸς λατρίαν καὶ ἀγάπην ἐνθερμον;
 Ἄλλ' ἤδη οὗτος δὲν ὑπάρχει ἐν ζωῇ
 καὶ ὁ Σύνόριξ μένει μόνος πρόμαχος
 τῆς χώρας ταύτης, ἣν ἐκυριεύσαμεν.

Κάμμα

Ἄχ, πῶς, ὦ πάτερ, τὸν κακὸν ὑπερφοῖς,
 ἐνῷ ἡξεύρεις ὑπὲρ πάντα κίλλιον
 τὰ τελεσθέντα, ὅτι ἄνευ συσταλῆς
 ἐπὶ τῆς προδοσίας ἑσπερίεωσεν
 τὴν δόξαν καὶ τὸ κλέος τοῦ πολεμιστοῦ!

Λουέριος

Μὴ κίνει παρελθόντα· ἴδε σήμερον
 ὅποιος τρόμος ἔχει τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν.
 Οὐδεὶς θ' ἀντεπεξέβλεθ' πρὸς τὸν γίγαντα.

Κάμμα

Τὸ σῶμα γίγας, ἀλλὰ νᾶνος τὴν ψυχὴν.

Λουέριος

Δαλεῖς ἀδίκως· ἀγνοεῖς τὸν ἄνθρωπον.

Κάμμα

Ἠᾶσα κακία ἐμφωλεῖται ἐν αὐτῷ.

Λουέριος

Δαλῶ ἐμφρόνως, εἶνε δξιος τιμῆς.

Κάμμα

Πολλῶν θανάτων εἶνε οὗτος δξιος.

Λουέριος

Τὴν ὦραν ταύτην, Κάμμα, εἶνε βασιλεύς.
 Οἱ μάχιμοι Γαλάται ἀνεγνώρισαν
 τὸν νοῦν, τὸ κράτος, τοῦ ἀνδρὸς τὰς ἀρετὰς
 καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦτον ἀνεβίβασαν
 πολλὰ ἐκ τούτου ἀναμένοντες καλὰ.

Κάμμα

Ἐν ἔτι μένει... νὰ τὸν ἴδω καὶ Θεόν!

Λουέριος

Γοῦ βασιλείως θαλερὰ παράκοιτις
 θὰ εἶσαι, Κάμμα, πᾶσαν ἔχουσα ἰσχύν.
 Θὰ ἔχῃς πάντα· πλοῦτη, γαίη, μέγαρον,
 τὰ πλείστα τῶν λαφύρων θὰ λαμβάνῃς σὺ
 καὶ ὑπὸ σὲ θὰ πτήσῃ ἔθνος ἄλκιμον.

Κάμμα

Εἰς μάτην λέγεις ταῦτα, πάτερ ἀγαθέ·
 οὐδὲ τὰ πλοῦτη, οὐδ' ἡ πολυτέλεια

τὸ ὄμμα μου θαμβοῦσι ταύτην τὴν στιγμήν.
Καὶ ἂν ἐγείρῃ μέγαρον χαλκοβατὲς
ἐκεῖ δὲ πῆξῃ θρόνον ἐλεφάντινον
ἐγὼ τὸ βλέμμα δὲν θὰ στρέψω πρὸς αὐτόν,
ἀλλ' εἰς τὸν τάφον ὅστις κρύπτει ἀσθάρτον
τὸν σύζυγόν μου, πᾶσαν δι' ἐμὲ χαράν.

Λουέριος

ὦ Κάμμα, Κάμμα, δεῖξον γενναιότητα,
τῶν πάλαι λάθου τέλος καὶ συγγνώμην δός,
γιὰ τὴν θυσίαν χάριν τῆς πατρίδος σου.

Κάμμα ἀπερφηάνως

Πατέρι, ὦ πάτερ· λέγω τοῦτο ὕστατον·
ἢ χίρρα τοῦ Σινάτου εἶνε. ἰερὰ!

(Ἐξέρχεται)

ΣΚΗΝΗ Η'.

ΛΟΥΕΡΙΟΣ μόνος

ὦ κήρη, ἂν ἐνόησεν τίνα ὀλεθρον
προτοιμάζεις εἰς τὴν χώραν σου αὐτὴν
δὲν θὰ ἡρνεῖσθαι ἐν τοιοῦτῳ πείσματι
νὰ ἐκτελέσῃς τοῦ πατρὸς τὴν συμβουλὴν.
ἀλλὰ ὁ ἔρωις πρὸς θανόντα σύζυγον
τὴν φρίκα σου μαλάξας ἐν τῇ συμφορᾷ
δὲν σὲ ἀφίνει νὰ σκεφθῇς βαθυτέρον
καὶ νὰ νοήσῃς ὅτι πρέπει ἀκουσά
νὰ υποβάλλῃς εἰς θυσίαν ἐαυτήν.
Ἄ, Κάμμα, Κάμμα, διατί δὲν ἤκουσας,
σύ, κήρη βάρδου τῆς πατρίδος τὴν φωνήν;

ΣΚΗΝΗ Θ'.

ΛΟΥΕΡΙΟΣ, ΒΙΝΔΑΞ ἔρχομενος βρᾶδῶς
ἐκ τοῦ βαθους οὐνους καὶ περιφροντῆς

Βίνδαξ

Ὅπου μετὰ ἔτη πολυάριθμα
οἱ νῆες βάρδοι ψάλλοντες μελωδικῶς
τὴν ἱστορίαν ταύτην μεταδιδώσιν
ἀς νεωτέρους πρὸς κιθάραν κύπτοντας,
ἐν λύπῃ πάντες θὰ ἀκούσωσιν ἐκεῖ
τὸν πατῆρα τῆς Κάμματος συνεδούλευεν.

Λουέριος

Σὺ μόνος, Βίνδαξ, ἐκ τῶν νέων Γαλατῶν
τὴν γνώμην πάντων θεωρεῖς ἀθέμιστον.

Βίνδαξ αὐστηρῶς

Ταυτὴ εἶνε· καὶ δικαίως ἀπορῶ
πῶς, σύ, ἐν ἄλλοις σώφρων, περιέπεσας

Τόμος Θ' 3 — Μάρτιος 1888.

εἰς μέγα σφάλμα συμβουλευῶν ταπεινά.
Πῶς ἐφαντάσθης ὅτι δύναται ποτε
νὰ γέλῃ ἡ Κάμμα τοῦ Συνόριγος γυνή;
Ἀλλ' ἂν δὲν ἔχῃς σπλάγχχνα ὡς πᾶς ἄνθρωπος,
ἐὰν δὲν πάσχῃς, εἶσαι τόσον ἄκακος
ὥστε νὰ στέργῃς τὸν κακοῦργον ὡς υἱόν,
σύ, γέρον, ὅστις παρὰ πάντα ὤφειλες
νὰ καταρᾶσαι τοὺς γεννήτορας αὐτοῦ;

Λουέριος

Λυποῦμαι ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Θόρμαντος
ὁρμαίνει κατὰ φρένα σκέψεις μοθηρὰς.
Ἄν ὁ πατήρ σου ἔζη καὶ σὲ ἤκουε
τὴν ὥραν ταύτην θὰ σὲ ἤλεγχε πικρῶς.

Βίνδαξ

Ἄν ὁ πατήρ μου τὸν Σινάτον ἔβλεπεν
ὡς εἶδον τοῦτον, μυριότρητον νεκρόν,
θὰ ἀνιζήτει τὸν φονέα πάραυτα
καὶ ἄνευ οὔτου θὰ ἐσπάραττεν αὐτόν.
Ἀλλ' ἂν ἐκεῖνος δὲν ὑπάρχῃ σήμερον
ὑπάρχει ὅμως ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἀνὴρ
καὶ μὰ τὴν χθόνα ταύτην σοὶ ἐπόμνυμι
τὸν θάνατόν του νὰ ἀκούσῃς προσεχῶς.

Λουέριος

Εὐφύμει, Βίνδαξ, εἰς ἀρὰς ὠλισθησας.
Γοιούτοι λόγοι δὲν ἀρμόζουσιν εἰς σὲ
τὸν μέλλοντα νὰ ἀρξῇ ὡς πολέμαρχον.
Οὐδέεις ποτε τῶν βάρδων σὲ ἐδίδασκε
νὰ θέτῃς φαύλως τὴν πατρίδα ἐκποδῶν
ἵνα κορέσῃς πάθος ἐκδικήσεως.
Καὶ σήμερον ὁπότε μόνον δι' αὐτοῦ
θὰ ἴδῃς τὴν πατρίδα ὑπερένδοξον
τὸν θάνατόν του κακοδοῦλως μελετᾷς;
σύ, σύ, ὦ Βίνδαξ, ἀλλὰ εἰν' ἀδύνατον!

Βίνδαξ ἱερατόμνος

Ἐάν, ὦ γέρον, ἐξαρτᾶται ἡ πατρίς
ἐκ μόνης τῆς ἰσχύος τοῦ Συνόριγος
καταστραφείτω τότε...

Λουέριος αὐστηρῶς

Σίγα, ὀδρισιτά.

Βίνδαξ ὀργίλως

Αἶ, ναί! ἀθλίως διολέσθω ἡ πατρίς
ἂν σωτηρίαν ἀναμένη παρ' αὐτοῦ,
καὶ οὐδὲ ἔχνος Τρόκιμου ἢ Τεκτόσαγος
νὰ μείνῃ πλέον ἐπ' αὐτῆς τῆς γῆς.

Λουέριος ὀπισθοχωρῶν

Θεοί!

Βίνδαξ ἐν παρφορᾷ
 Ὁ ἄθλιος Συνόριξ, ὃν ἐτίκνωσε . . .

Λουέριος βαίνων κατ' αὐτοῦ
 Σοὶ ἐπιβάλλω σιωπὴν.

Βίνδαξ μετὰ δέους
 Λουέριε.

Λουέριος ἐν ἀγανακτήσει
 Κ' ἐὰν ὥς φίλος, ὥς πατὴρ θέν εὐναμαι
 νὰ ἐπιτύχω παρὰ σοῦ ὑπακοήν,
 ὥς βάρδος πλέον σοὶ λαλῶ, παράτολμε,
 καὶ τὸ προσῆκον σέβας ἀπαιτῶ εὐθύς.

Βίνδαξ πτήσων
 Συγγνώμην, βάρδε· ὑπακούω, σιωπῶ.

Λουέριος
 Τίς κακοδαίμων, τάλαν σοὶ ἐνέπνευσε,
 τοιαύτας σκέψεις ὥς τὸ μῖσος μουσαράς;
 τίς ὁ φονήσας τὴν ἀγνὴν καρδίαν σου
 καὶ ἐνσταλάξας τὴν χολὴν του ἐν αὐτῇ;
 Πῶς δὲν ἡσθάνθησας φοβερὰν φρικίαν
 ἐνῶ τοιαύτην ἀνεφθέγκεσο ἄρᾶν;
 Ὑπάρχει ἄλλο ἐν τῷ κόσμῳ ἀγαθόν,
 ὑπάρχει τῆς πατρίδος τιμιώτερον;

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ΑΝΟΤΕΡΟΙ, ΚΑΜΜΑ

Κάμμα
 Ἰδοὺ ἐγὼ ἐτοίμη, καταστόλιστος,
 διὰ τὴν ἀγιστεῖαν τὴν εὐφρόσυνον·
 τὸ θῦμα φέρε, κάλει τοὺς ἱεουργοὺς,
 μὲ ἀναμένει τῆς Θεᾶς τὸ ἄδυτον.

Λουέριος
 Οἱ θεοὶ νόμοι δὲν μοὶ ἐπιτρέπουν
 νὰ δώσω τώρα πλέον ἄλλην συμβουλὴν·
 ἀλλ' ἂν ἐδέχθῃ εὐμενῶς ἡ Ἄρτεμις
 τὴν προσαχθεῖσαν τῆς ψυχῆς σου προσφορὰν
 εἰς αἰώνιον καὶ θερμὴν προσκύνησιν
 πολλαπλασίως αὕτη θὰ ἐδέχετο
 τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀφιέρωσιν.

Κάμμα
 Οὐδόλως, πάτερ. Ἀδικοῦσιν οἱ Θεοί;
 Λουέριος
 Δὲν ἔχω νὰ προσθέσω λόγον ἕτερον.
 (Ἐξέρχεται διὰ τοῦ βάθους)

ΣΚΗΝΗ ΙΑ'.

ΒΙΝΔΑΞ, ΚΑΜΜΑ

Βίνδαξ
 Ἐπίστη, Κάμμα, ἡ πανόστατος σπηγὶ
 καθ' ἣν θὰ καταλίπῃς τὰ ἐπίγεια
 καθιερούσα τὴν ψυχὴν σου τῇ Θεᾷ.
 Μετὰ τὴν ἀγιστεῖαν ὁ ἀμύητος
 δὲν δύναται νὰ ρίψῃ βλέμμα ἐπὶ σοῦ
 διότι πράττει ἔργον θεοσύνητον,
 καὶ ὅ τι πρέπει νὰ γνωρίσῃς ἐξ ἐμοῦ
 θὰ σοὶ τὸ εἶπω τώρα, ὅτε δύναμαι.

Κάμμα
 Α! εὖρον τέλος ἔνα φίλον ἀληθῆ
 μὴ παραινούντα γνώμην ἀλήτηριον.

Βίνδαξ
 Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Σινάτου ἔφυγον
 κ' ἐντὸς δρυμῶνος ἐγενόμην ἀφανής.
 Ἐὰν καρδίαν εἶχον ἀδελίατον
 δὲν εἶχε ρώμην ὁ βραχίων Ικανὴν
 ν' ἀντιπαλάσῃ πρὸς δεινὸν βραχίονα
 καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς πάλης νικητῆς.
 Λαβὼν εἰς χεῖρας τοῦ πατρὸς τὸν πέλι
 ὃν ἐφοβοῦντο ὅπῃ πάντα οἱ ἔχθροί
 τὰ δένδρα τοῦ δρυμῶνος κατεδάφισα
 ὅπως ἀσκήσω τοὺς ἐμοὺς βραχίονας
 καὶ ρώμην ἀποκτήσω ἴσην τὴν ψυχῇ.
 Ἐπὶ δεκάδας ἡμερῶν ἐγύμναζον
 τὰς χεῖρας ταύτας κατ' αἰγείρων καὶ δρι
 δὲν μένει δένδρον ἐν τῷ δάσει ἄτμητον·
 ἀντὶ δρυμῶνος ἐξαπλοῦται πεδιάς
 καὶ ἤδη κόπτω διὰ τοῦ πελέκεως
 κορμὸν ἐλαίας νέας καὶ διὰ μιᾶς.

Κάμμα
 Πρὸς τί, ὦ Βίνδαξ, ἤσκεις τὸν βραχίονα

Βίνδαξ
 Διὰ νὰ κόψω ἐν μιᾷ καιροῦ ριπῇ
 τὴν ἀπαισίαν κάραν τοῦ Συνόριγος.

Κάμμα ἀρκάζουσα τὸν πέλεκυν
 Ποτέ!

Βίνδαξ
 Τί λέγεις;

Κάμμα
 Εἶπον.

Βίνδαξ
 Τί!
 Κάμμα ρίπτουσα μακρὰν τὸν πέλεκυν
 Οὐδέποτε.

Βίνδαξ

Σὺ λέγεις τοῦτο· μὴ ἐξέστης τῶν φρενῶν;
Πῶς; ὅτε τρέφω τιμωρίας σχήδια
καὶ δύναμαι νὰ ἄρω πάντα κίνδυνον
ἀντιπαλαίων πρὸς πανίσχυρον ἐχθρὸν
τὴν πράξιν τοῦ ἀχρείου ἀτιμώρητον
ζητεῖς ν' ἀφῇσω; καὶ τολμᾷς, ὦ Κάμμα, σύ;...

Κάμμα

Ἡ πράξις αὕτη ἔσεται παλίντιτος
κλῆν δι' ἐμοῦ καὶ μόνης, μόνον δι' ἐμοῦ.

Βίνδαξ

Σὺ θ' ἀναλάβῃς τὸν ἀγῶνα, τάλαινα;
γυνὴ τρυφερωτέρα τοῦ ἀνδρικοῦ,
ἄδρα τὰς χεῖρας, τὴν καρδίαν ἀσθενής;
Σὺ θέλεις νὰ παλαίσῃς πρὸς τὸν πύλωρα;
καὶ δὲν ἐσκέφθης ὅτι διὰ τῆς πνοῆς
θὰ σ' ἀπορρίψῃ οὗτος ἐπιθάνατον!

Κάμμα

Διὰ νὰ θανατώσω τὸν Συνόριγα
καὶ ῥώμην ἔχω καὶ καρδίαν πανσθενῆ.

Βίνδαξ

Πλὴν ποῦ; πῶς; πότε;

Κάμμα

Ὅταν εὕρω τὸν καιρόν.

Βίνδαξ

Καὶ λησμονεῖς, ὦ Κάμμα, ὅτι γίνεσθαι
ἐνὶς ὀλίγου τῆς Θεᾶς ἱέρεια;

Κάμμα

Δὲν ἀναστέλλει τοῦτο τὴν ἀπόφασιν.

Βίνδαξ

Ὅποιος λόγος φεύγει τῶν χειλέων σου!

Κάμμα

Ἐκ' ἀκριβοῦς γινώσκω τί μοι πέπρωται.

Βίνδαξ

Καὶ θὰ τολμήσῃς τοὺς θεσμούς νὰ παραβῇς;

Κάμμα

Τὰ πάντα θὰ τολμήσω, οὕτως εἵμαρται.

Βίνδαξ

Ὡ, τίνα ὕδριν θὰ προστρέψῃς τῇ Θεᾷ.

Κάμμα

Πρὸς τί ἐρήμην ἡ Θεὸς μ' ἀπέλιπεν;

Βίνδαξ

Ὡ Κάμμα, σίγα· βεβηλοῖς τὰ ἱερά.

Κάμμα

Γῆν γλῶσσαν ἔχω ἵνα λέγω βλάσφημα!

Βίνδαξ

Πῶς μετ' ὀλίγον θ' ἀναλάβῃς ἐνοχὴν;

Κάμμα

Διὰ τοῦ ψεύδους ἀπατώσα σύμπαντας.

Βίνδαξ

Ὡ, φρίκη! ἐκμιαίνεις τὸν ἀκούοντα!

Κάμμα

Τί μένεις τότε; φύγε τὴν θεοστυγῇ.

Βίνδαξ

Ἄ, ὄχι, ὄχι· πάντες σ' ἐγκατέλιπον.

Κάμμα

Τὸ ἄγος θ' ἀναλάβῃς τὸ ἐμὸν καὶ σύ;

Βίνδαξ

Τὴν τύχην σου, ὦ Κάμμα, συμμερίζομαι.

Κάμμα

Ἄ, φίλε Βίνδαξ, ἀδελφέ μου ἀγαθέ,
δὲν ἐγκαταλιμπάνεις τὴν δυσάμμορον!
Καὶ ἤδη, σίγα. Ἀρχεται ἡ τελετή.

ΣΚΗΝΗ ΙΒ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΛΟΧΕΡΙΟΙΣ, ΜΟΪΝΑ, ΔΡΥΪΔΑΙ,
ΙΕΡΕΙΑΙ, ΟΥΑΤΕΙΣ, ἐρχόμενοι πάντες ἐκ
τοῦ βάθους καὶ περὶ τὸν βωμὸν τασσόμε-
νοι ΦΥΓΙΝΙΧΟΣ διεξιόντιν εἰσαγόμενος δέσμιος.

Φρύνιχος

Πρὸς σέ, ὦ Κάμμα, ἐπισήμως ἔρχομαι
τοὺς λόγους φέρων τοῦ Συνόριγος ἐγώ.
Δὲν μὲ γνωρίζεις· μὲ καλοῦσι Φρύνιχον
καὶ εἶμαι ἄρχων, τοῦ Προυσίου στρατηγός.
Ὁ κραταῖος Συνόριξ μὴ δυνάμενος
νὰ ὑπερέλθῃ τοῦ τεμένους τὸν οὐδὸν
σοὶ ἀποστέλλει μαχητὴν αἰχμάλωτον
εἰς δὲν δωρεῖται καὶ πατρίδα καὶ ζῶην
ἂν ἐπιστρέφων ἀναγγεῖλῃ εὐφημα·
εἰ δὲ καὶ εἴπῃ ἀγγελίαν δυσαχθῇ
τὸν θάνατον ὡς μοῖραν ἀποτίθεται.

Κάμμα

Εἴω' ὦφελος νὰ εὕρῃς τοῦτον πολεμῶν.

Δουερίος

Ὡ Κάμμα, πρόσχες καὶ τὴν ψῆφον λεύκανον

Φρύνιχος

Ματαίως ὁ Συνόριξ ἐλιπάρησε
τὸν σὸν πατέρα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς
ἐλπίζων ὅτι οὗτος θὰ σὲ ἔπειθε
νὰ μεταβάλῃς καὶ βουλὴν καὶ φρόνημα.
Οὐδεὶς ἀκόμη διεδίδασεν αὐτῷ
ἐλπίδος φύμην, χαρμονῆς προάγγελον.
Παρέρχονται ἡμέραι ἀνεπιστρεπτὴ
καὶ δέος ἔχει τὴν ψυχὴν τοῦ ἥρωος
μὴ ἀνατεῖλῃ δι' αὐτὸν ἡ ἀποφράς,
καθ' ἣν θὰ σπείσῃς πρῶτον τῇ Ἀρτέμιδι.
Ἐνόσῳ ἔτι χρόνος ὑπολείπεται
τῆς ἱκεσίας τοῦ ἀνδρὸς ἐπάκουσον
καὶ δὸς εἰς τοῦτον εὐτυχίας σταγυτὸν
ἀντὶ τοῦ θρόνου, ἐν προσφέρει ἐνδοξος.

Κάμμα

Μετὰ δὲ πρὸς ἐκείνον ὅστις σ' ἔπεμψεν,
ἴν' ἀναγγείλῃς ὅτι μ' εὕρῃς ἐπαρτῇ
διὰ τὴν ἀγιστείαν ἣτις ἄρχεται.
Ἰδοὺ ὁ θύτης. Φύγε, τάλαν στρατηγέ.

Φρύνιχος

Ὡ Κάμμα, χαῖρε· βαίνω εἰς τὸν θάνατον!
(Ἐξέρχεται.)

ΣΚΗΝΗ ΙΓ'

ΟΙΑΝΩΤΕΡΩ, πλὴν τοῦ ΦΡΥΝΙΧΟΥ
καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ. ΛΡΙΟΒΥΣΤΟΣ

Ἀριόδυστος παρὰ τὸν βωμὸν

Ἐπευφημεῖτε ὕμνους· λείδετε σπονδὰς
τὴν οὐρανίαν ἐξυμνοῦντες Ἀρτεμιν
καὶ σύ, ὦ Κάμμα, γόνυ κλίνουσα ἐδῶ
προσεύχου ἐν γαλήνῃ τρισμακάριστος!
(Οἱ Οὐάταις κρατοῦντες τὸ σφάγιον προετοι-
μάζονται ὥπως τελίσωσι τὴν θυσίαν)

Κάμμα ἰδίᾳ κλίνουσα γόνυ
πρὸ τῆς ἀναβαθμίδος τοῦ βωμοῦ
Τὸ ψεῦδος μόνον θὰ ἀκούσῃς, ὦ Θεά.

Βίνδαξ ἰδίᾳ

Ὡ φρίκη, φρίκη! εἴμεθα κατάρταιοι!

Ἰέρειαι κλίνουσαι γόνυ καὶ ἀνατεῖν
τὰς χεῖρας

Ὡ Θεά, ἣν λατρεύει τὸ ἔθνος ἡμεῖς
σὺ τῆς χώρας προστάτις,
ἀνατείνουσαι χεῖρας, αἰδότημονες, σι-
κετεῦομεν πᾶσαι δεήσαι θερμῇ
νὰ φαῖς εὐμενῆς
καὶ δεχθῇς ὡς ἱέρειαν ταύτην.

Ἀριόδυστος

Τί δῶρον φέρεις, Κάμμα, τῇ Ἀρτέμει

Κάμμα

Ἀγνὴν καρδίαν ἀπὸ χόλου καθαρῆν.

Δρυῖδαι

Σεμνὸς ὁ γῶρος, ἐν ἔθῃς, γύναι,
πᾶν ἄφες πάθος καὶ πάντα κότον
ἔξω τοῦ γόρου.
Εὐδαίμων εἶσαι, διότι φέρεις
πρὸς τᾶν μόνον γαλήνιστᾳ
νοῦν καὶ καρδίαν.

Ἀριόδυστος

Ἐν τῇ ψυχῇ σου ἔχεις τι τῶν ἐπὶ γῆ

Κάμμα

Οὐδέν· τὰ πάντα εὐχέρως ἀπέδωλον.

Ἰέρειαι γόνυ κλίνουσαι

Ὡ Θεά, μὴ κωφεύσῃς· ἰδοὺ καθ
τὴν καρδίαν προσῆλθεν·
ὕπὲρ ταύτης δεόμεθα πάλιν ἡμεῖς
γόνυ κλίνουσαι πᾶσαι πρὸ σοῦ τα
καὶ τελοῦσαι σπονδὰς
ἐν ἀφάτῳ καρδίας γαλήνῃ.

Ἀριόδυστος

Συνέγνως πάντα ὅστις σὲ παρέδωκε

Κάμμα

Ἀνεξαιρέτως πάντας· οὐδὲ μένει τ

Δρυῖδαι

Φιλεῖ τὸ Θεῖον τὰς ἱερέας,
ἐξ ὧν λαμβάνει θερμὴν λατρεῖα
εἰδὼς καὶ δόξαν.
στουγοὶ πλὴν ὁμῶς τὰς ἐπιόρχο
κ' ἡ παραδᾶτις μὲν εἰς αἰῶνας
ἄγος ἀρziον.

Ἀριόδυστος

Ἐλθέ, ὦ μελλιέρη θεοφίλητος,
τῆς ἱερείας πέπλον νὰ περιβληθῇς
καὶ νὰ ὁμώσης ὄρκον τῇ Ἀρτέμιδι.

ΣΚΗΝΗ ΙΔ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΩ, ΣΥΝΟΡΙΞ ὁρμῶν μετὰ στρατοῦ

ΣυνόριΞ

Ἦ θύτα, στῆθι, μὴ τὸν ὄρκον δέγῃς, μὴ
ἢ ἄλλως ἀνατρέπω ἄρδην τὸν ναόν.

(Πάντες μένουσιν ἐμβρόντητοι)

Ἀριόδυστος προχωρῶν κατὰ τοῦ Συνόριγος:

ΣυνόριΞ τάλαν, τί κακὸν ἐτόλμησας!

ΣυνόριΞ

Τὸ ἱερεῖον ἀποκόμισον μακρὰν
καὶ μὴ τολμήσης νὰ τελέσῃς τὴν πομπήν

Ἀριόδυστος πλησιάζων αὐτὸν

Ἦ ἄνθρωπε, τί εἶσαι ἐν τῷ σύμπαντι;
οὐ ὁ νομίζων ἑαυτὸν παγκοίρωνον
καὶ τοῦ θεοῦ ὑβρίζων ἀνυπόστολος;
Τί εἶσαι καίπερ ἔχων τούτην δύναμιν
ἐπὶ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ἄλλου συρφετοῦ,
ὅποτε ἀνὴρ ὑπεράνω τῆς ὑπάρξεως;
Θαύς ὑπάρχει τῶν βλαστημάτων τιμωρός;
Τί εἶσαι, τολμητρία ὑπερφίαλε;
Ἀχρεῖος σκώληξ, διεργύζων ἐν θολῷ. . .

ΣυνόριΞ

Ἀφεῖδε καὶ Οὐίταις, φύγετε μακρὰν
καὶ σεις, ὦ Βάρδοι, μετ' αὐτῶν ἀπέλθετε·
μὴ τις ἐνταῦθα μείνῃ ἐξ ὑμῶν, μηδεὶς.
Θὰ ὁμιλήσω πρὸς τὴν Κάμμαν. Φύγετε.

Ἀριόδυστος βαίνων κατ' αὐτοῦ

Ἦ σὺ κυνῶπα, ὦ σὺ μέγα ἀναιδής. . .

ΣυνόριΞ

Τοὺς πάντας, στρατιῶται, ἐκδιώξατε.

(Οἱ στρατιῶται διώκουσι πάντας διὰ τῆς βίας
πρὸς τὸ βάθος καὶ ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ ναοῦ)

Ἀριόδυστος ἐνῷ ἀπάγεται ὑπὸ στρατιωτῶν

Τὸν τόπον τοῦτον ἄδατον καὶ ἱερὸν
διαπηδήσας βέβηλον κατέστησας·
καὶ ἐπὶ σοῦ κατάραν ἐπιτίθεμαι
νὰ ὑποφέρῃς πλειοτέρας συμφορὰς
καρῶσα ἔχει κύματα τὸ πέλαγος!

ΣΚΗΝΗ ΙΕ'.

ΚΑΜΜΑ, ΣΥΝΟΡΙΞ

Κάμμα ἰδίᾳ

Ἦ σὺ τοῦ Ἄδου δαίμον, δός μοι δύναμιν
οὐ πάρασχε τῇ Κάμμᾳ χεῖρα τιμωρόν.

ΣυνόριΞ

Ἦ γύναι, βλέπεις χάριν σοῦ τί ἔπραξα;
εἰς τίνα θόθρον ἔπεσα κατάρματος;
Ἀπέπτυσσα τὰ πάντα, ὕδρισα Θεοῦς,
καὶ ἐὰν τὸν κόσμον μοὶ ζητήσης ἅπαντα
ὅλ' αὖ σοὶ τὸν φέρω αἱματόρρυτον ἰδῶ.
Εἰπέ μοι, Κάμμα, τί νὰ πράξω μέγιστον
διὰ νὰ ρίψῃς ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα σου;

Κάμμα

Νὰ ἀποθάνῃς καὶ νὰ μείνῃς ἄταφος.

ΣυνόριΞ

Γῆν ὥραν ταύτην ὅτε σύμπας ὁ λαὸς
τὴν βασιλείαν μοὶ προσφέρει εὐελπίς;
Πῶς; τώρα ν' ἀποθάνω νέος μαχητῆς,
εἰς δὲν τὸ μέλλον μέγα διανοίγεται
καὶ ἡ Ἀσία περιμένει Κύριον;
Ἐλθέ, ὦ Κάμμα, σέμνωμα τῶν Γαλατῶν,
νὰ καταστήσω φθονερὸν τὸν Ὀλυμπον.
Ἐύνην καὶ λέχος διὰ σέ ἡτοίμασα·
τὸν ὄλθον δός μοι, δίδουσα τὸν ἔρωτα
καὶ νὰ σοὶ ἑώσω πάντα τ' ἀγαθὰ τῆς γῆς.

Κάμμα

Ὅποτε ἐὼς τὴν ἀγρίαν λύκαιναν
ν' ἀποθιλάξῃ τὸν ἄμυνον μετὰ στοργῆς,
ὅλ' ἐὼς τότε καὶ τὴν Κάμμαν, ἄθλιε,
νὰ ἀγαπήσῃ τὸν Συνόριγα θερμῶς.

ΣυνόριΞ

Σκιὰ ματαία ἦτο πᾶσα μου ἐλπίς
ὅποτε μετὰ μάχην ὑπερένδοξον
ὑπὸ τὰ δένδρα καθεζόμενος ἐκὰς
ἀνέπλαττον ὀνείρους ὀλβιότητος
σὲ μόνην ἔχων ἐν τῷ νῷ, ἐν τῇ ψυχῇ;

Κάμμα

Ἀλλ' ὦ προδότα, ὦ κατάρτες ἀνδρῶν,
ὅποιον ἔχων ἐξ ἐμοῦ ἐνέχυρον
ἐν τῇ ψυχῇ σου ἄκουσαν μ' ἐρρύπαινες;

ΣυνόριΞ

Οὐδὲν ὁ τλήμων, ἀλλὰ ἔχων διὰ σοῦ
ὅποτε σὺ ἐκείνῳ παρεδίδασο.
Γι' εἶχεν ὁ Σινάτος πλεῖονα ἐμοῦ
καὶ μετὰ τῆς θέρμης τὸν ἡγάπησας;

Κάμμα

Μὴ ἔχε τὸν Σινάτον ἐν τῷ στόματι·
ἐν τῷ βορβόρῳ δὲν ἀνθεῖ ὁ ροδεῖών.

Συνόριξ

Ὅχι, δὲν ἦτο σοῦ ἐπῆξις αὐτὸς
καὶ διὰ τοῦτο, Κάμμα, τὸν ἐφόνευσα.

Κάμμα

Δὲν ἦτο οὗτος κ' εἶσαι σύ, παμμίλαρε!

Συνόριξ

Τίς ἐκ τῶν δύο ἀνεδείχθη πανσθενής;

Κάμμα

Ἐὰν ἐκ τῆς ἀγκάλης μοι ἀνῆρπασας
τὸν ἀγαθὸν συμβίον, δὲν ἐλάτρευσα
δὲν ἡδυνήθης ὁμως ἂν καὶ πανσθενής
νὰ τὸν ἀρπάσῃ· καὶ ἐκ τῆς καρδίας μου.
Ἐδῶ θὰ μένῃ, τεθαμμένος, ἀλλὰ ζῶν
ἐνόσω πλήττει ὁ παλμὸς τὸ στήθος μου.

Συνόριξ

Ἄ, εἶσαι, Κάμμα, ὡς ὁ σίδηρος σκληρὰ·
δὲν μὲ λυπεῖσαι, ἀγαπῶντα, πᾶσχα;·
σὲ ἱκετεύω γόνυ κλίνων ταπεινῶς.

(Κλίνει πρὸ αὐτῆς τὸ γόνυ)

Μὴ ἀπορρίπτῃς πλέον τὴν ἀγάπην μου·
δὲν δύναμαι νὰ ζήσω βίον ἄνευ σοῦ.
Ἰδέ με, στρέψε· ἤκουσα τοὺς λόγους σου
καὶ τὴν ὁδόνην ἐν ἑμοὶ κατέπνιξα
διὰ νὰ τύχω τῆς συγγνώμης παρὰ σοῦ.
Νὰ κλαύσω θέλεις; λέγε, θέλεις δάκρυα;

Κάμμα

Νὰ κλάυσης; ὅχι· μὴ δακρύσης πρὸς Θεῶν.
Ἐὰν τὰ δάκρυά σου πείσωσι χαμαὶ
τῆς γῆς τὸν χῶρον θὰ διακοιλάνωσι
καὶ θὰ ὁρμήσῃ ἐξ ἐκάστης φάραγγος
φρικῶδες τέρας φλόγας ἐρευγόμενον.

Συνόριξ ἀναπηδῶν

ὦ, εἶσαι ἀπαισία, εἶσαι ἀπηνής,
καὶ βίᾳ θὰ σὲ λάδω τέλος σύζυγον.

Κάμμα ἀνασπῶσα τὴν μάχαιραν

Ἐὰν τολμήσῃς τὰ προέλθῃς βῆμα ἐν
τὸ αἷμά σου θὰ ρεῦσῃ ἐριώδυνον.

Συνόριξ βαίνων κατ' αὐτῆς

ὦ; μάχαιραν; σύ, Κάμμα; σὺ μὲ ἀπειλεῖς;

Κάμμα τύπτουσα αὐτὸν διὰ τῆς μάχαιρ

Ἀπόθανε, κακούργε!

(Ἡ μάχαιρα θραύεται ἐπὶ τοῦ στήθους
τοῦ Συνόριγος)

Ἄ! ἐθραύσθη! Ζή!

Συνόριξ ὅστις περιδελν αὐτὴν
διὰ τῆς χειρὸς.

Κ' ἐν τῇ ἀγκάλῃ σὲ κρατῶ τρισόλβιος!

Κάμμα προσπαθοῦσα νὰ διαφύγῃ
τῶν χειρῶν αὐτοῦ.

ὦ ἄνανδρε Συνόριξ, φέρεις θώρακα·
τοιούτον φέρει μόνον ὁ δειλόφυχος·
καὶ ὁ Σινάτος εἶχε πάντοτε γυμνὸν
τὸ λάσιόν του στήθος! Ἀῖ! δειλέ, δειλέ!

Συνόριξ σφίγγων τὴν Κάμμαν
ἐν τῇ ἀγκάλῃ

ὦ, τώρα μοὶ ἀνήκεις.

Κάμμα ἀνθισταμένη

Ὅχι, ἄθλια.

Συνόριξ

Γίς θὰ τολμήσῃ νὰ σ' ἀρπάσῃ ἀπ' ἑμοῦ

Κάμμα

Συνόριξ ἄλλος, μελίζων σοῦ, ὁ θάνατος.

Συνόριξ

Τὸν θάνατον μὴ κἄλει, μὴ τὸν θάνατον.

Κάμμα

Δὲν θὰ μὲ λάβῃς ζῶσαν· ἀπελπίσθητι·
πάν ὅτι πράττεις, εἰς οὐδὲν σὲ ὠφελεῖ·
μὰ τοῦ πατρὸς τὴν κάραν τὴν πολύσεπ·
θὰ αὐτοκτονήσω θὰ μὲ λάβῃς... πλὴν νακ!

Συνόριξ μακρυνόμενος αὐτῆς

Ναί, ἔχεις τὸν πατέρα, δὲν σεβάζεται·
ὦ, θὰ σὲ ἀναγκάσω· εὔρον τὴν ἐδόν.

Κάμμα ἰδίᾳ

Ὅποῖον δόλον μελετᾷ ὁ ἄθλιος.

Συνόριξ καλῶν

Τορμάννε, Νάρδων...

Κάμμα

Τί θὰ πρέξῃς;

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

πίε της ἀγορᾶς. Ἐν τῷ βάθει φαίνεται ἡ πόλις ἐν μέσῳ δένδρων ὀψηλῶν. Διεξίει ῥέχον κρήνη παρ' αὐτῇ σκηναὶ καὶ ὀχήματα· ἀριστερῇ σπηλαιον παρὰ τὴν ἄκραν κ. Κατὰ τὸ μέσον τῆς σκηνῆς ἀλλὰ μαλλὸν πρὸς τὸ βάθος ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος κ, ἢ οὐ καίει τὸ πῦρ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΜΑΝΝΟΣ, ΛΕΙΩΜΑΤΙΚΟΙ, ΣΤΡΑΤΟΣ,
ΛΛΟΣ, καὶ οἱ τὰ ΝΑΡΒΩΝ

ορμάννος βλέπων εἰσερχόμενον
τὸν Νάρβωνα

ὦ Νάρβων;

ρβων μετὰ στρατοῦ εἰσερχόμενος
Πάντες ὑπετάγησαν·
κατεστάλη.

Τορμάννος

Εὖγε· ἀριστα.

Νάρβων

ἰσοῖδαι νικηθέντες φεύγουσι
αἰλίαν τοῦ Συνόριγος ὀργήν.

ΣΚΗΝΗ Β΄.

ΟΙ ΑΝΩΤΕΡΟ, ΡΟΘΜΑΡΙΣ

Ρόθμαρις

να!

Τορμάννος ἐκκληκτός

Σὺ ἐνταῦθα, Ρόθμαρι; πλὴν πῶς;

Ρόθμαρις

ἦμαί πάντες ἀπεφυλακίσθημεν
καὶ χάριν παρὰ τῷ Συνόριγι.

Τορμάννος χαίρων

ἡμέτερος ὁ γενναῖος στρατηγός!

Τόμος Θ' 3 → Μάρτιος 1885.

Νάρβων

Πῶς;

Ρόθμαρις

Δὲν γινώσκεις;

Νάρβων

Τίνος εἶσθε δέσμοι;

Τορμάννος

Ἄ, ναί, σὺ, Νάρβων, πλείστα ἔτι ἀγνοεῖς
ἐκ πάντων ὅσα ἔναγχος συνέβησαν.

Νάρβων

Ἄφ' οὗτου ἐξ Ἀγκύρας ἀνεχώρησα
πολλὰ ἐπῆλθον, μετεβλήθησαν πολλά.

Τορμάννος

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Συνόριξ εἴλκυσε
τὴν χήραν τοῦ Σινάτου ἀπὸ τοῦ ναοῦ
ὁ νέος Βίνδαξ ἀναπέλλων πέλεκυν
ἀντίος ἦλθε τῷ ἀνδρὶ μετ' ὀπαδῶν
κ' ἡ Γαλατία θὰ ἐθρήνηι σήμερον
τὸν τροπαιοῦχον νικητὴν τῶν Βιθυνῶν
ἂν μὴ ἐπῆρχον παρὰ τούτῳ φύλακες
τὴν προσβολὴν ἐκείνην ματαιώσαντες.
Ἢ ἔνοχοι ἀχθέντες εἰς τὰς φυλακὰς
τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ θὰ ἐτρέποντο
κατὰ τὰς πρώτας πανηγύρεις τοῦ λαοῦ,
ἔλλ' ὁ Συνόριξ εἶνε ἤδη ὀλβιος,
τοὺς πάντας θέλει εὐτυχεῖς παρὶ αὐτὸν
καὶ ἀποδίδει τῇ πατρίδι εὐγενῶς
ἐκεῖνον ὅστις ὕψωσε τὸν πέλεκυν
ἵν' ἀφαιρέσῃ πολυτίμητον ζωὴν.

Νάρβων

Ὁ Βίνδαξ μέχρι τοῦδε ἦτο δεσμιος
καὶ ν' ἀποθάνῃ ἔμελλε λοιπὸν αὐτός;

Τορμάννος

Τῷ Θεῷ χάριν ἅπαντες ἐκτίσωμεν

Λουέριος

Δὲν τρέφω ἔχθραν κατὰ σοῦ, ὦ κύδιστε,
 διότι διατάσσεις ἐν στιγμῇ ὀργῆς
 ἀδίκως ὅλως νὰ μὲ θανατώσωσι.
 Μετῆλθον πάντα λόγον, πᾶσαν μηχανὴν
 διὰ νὰ φέρω ταύτην εἰς μετάνοιαν.
 Ἄφοῦ δὲν ἤλθε δὲν θὰ ἔλθῃ δυστυχῶς.
 Μὴ ἐπιμένῃς πλέον, ματαιοπονεῖς.
 Ἀπόβαλε τὸ πάθος, ὅπερ ἔδειξε
 τὸν κραταῖον τετράρχην ἐρωτόληπτον
 καὶ εἰς τὰς νίκας τοὺς στρατοὺς ὀδήγησον
 τῶν μεγαθύμων Γαλατῶν ὁ βασιλεὺς.

Συνόριξ

Θὰ ἔλθῃς, Κάμμα;

Κάμμα

Ὁχι!

Συνόριξ

Εἰς τὸν θάνατον!

Κάμμα ἀσπαζομένη τὸν Λουέριον

Ὅποια θλίψις!

Λουέριος ἀπαγόμενος

Χαῖρε!

Συνόριξ

Κἴν' ἀδάμαστος!

Κάμμα

Δὲν θὰ σὲ ἴδω, πάτερ, τὸ ἐλάχιστον
 ἐνώπιόν μου θανατούμενον οἰκτρῶς.

Συνόριξ

Πῶς εἶπας; τί; φοβεῖσαι; Θὰ τὸν ἴδῃς.

Κάμμα μετ' ἔλγους

Συνόριξ

Ἐδῶ, Τορμάννε. φέρετέ τον πρὸ αὐτῆς.

Κάμμα

Κακοῦργε!

Συνόριξ τῷ Λουερῖω

Κῦφον· κλίνει γόνυ.

Κάμμα

Ἀνανδρε!

Συνόριξ

Ἐνώπιόν σου θὰ τὸν ἴδῃς θνήσκοντα.

Κάμμα

Νὰ αἰσθανθῇς πρὸς ἄκρον μυελὸν ψυχῆς
 τὴν λύπην ταύτην, ἣν μοὶ δίδεις σήμερον

Συνόριξ

Κρατῆσατέ την ἵνα βλέπῃ κάλλιον
 καὶ σεῖς κτυπᾶτε, θανατώσατέ αὐτόν.

(Οἱ φύλακες συλλαμβάνουσι τὴν Κάμμαν·
 ὁ Τορμάννος ὕψι τὸν πέλεκυν ἐπὶ τῆς κεφ-
 λῆς τοῦ Λουερῖου).

Κάμμα παλαίουσα πρὸς τοὺς φύλακας
 Θηρία αἰμοδόρα, στῆτε πρὸς στιγμὴν.

Συνόριξ ἀγρίως

Κτυπᾶτε!

Κάμμα ἐναγκαλιζομένη τὸν Λουέριον

Ὁχι, ὄχι...

Συνόριξ ἐκπληκτος

Πῶς; ἐνδίδεις; αἶ;

Κάμμα ὀλιγοδρανῆς

Ἰδοὺ ἐγώ, Συνόριξ, μ' ἔχεις σύζυγον.

Συνόριξ ἐν χαρᾷ

Ἄ!

Λουέριος ἐγερόμενος

Κάμμα!

Κάμμα κρύπτουσα τὸ πρόσωπον

Πάτερ!

Λουέριος ἐναγκαλιζόμενος αὐτήν

Οἱ Θεοὶ τὸ ἤθελον.

Συνόριξ ἐν ὀψίστῃ ἀγγιλλιάσει

Ἀγγέλατε τοῖς πᾶσιν ὅτι σήμερον
 τὴν Κάμμαν ἔχων παρ' αὐτῶν βασίλισσαν
 τὴν βασιλείαν ὁ Συνόριξ ἐννοεῖ.

Τορμάννος ἰδίᾳ

ὦ, εἴθε νὰ πλανῶμαι εἰς ἀίδιον,
 ἀλλὰ προβλέπω δυσδιάλυτα δεινὰ!

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

Ἡ πλατεία τῆς ἀγορᾶς. Ἐν τῷ βάθει φαίνεται ἡ πόλις ἐν μέσῳ δένδρων ὑψηλῶν. Δεξιὰ ἐπὶ βράχον κρήνη· παρ' αὐτῇ σκηναὶ καὶ ὀχήματα· ἀριστερᾷ σπηλαίον παρὰ τὴν ἄκραν, θέσους. Κατὰ τὸ μέσον τῆς σκηνῆς ἀλλὰ μάλλον πρὸς τὸ βάθος ἐπὶ μικροῦ ὑψώματος βωμός, ἐφ' οὗ καίει τὸ πῦρ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΤΟΡΜΑΝΝΟΣ, ΛΕΙΩΜΑΤΙΚΟΙ, ΣΤΡΑΤΟΣ,
ΛΑΟΣ, καὶ εἴτα ΝΑΡΒΩΝ

Τορμάννος βλέπων εἰσερχόμενον
τὸν Νάρβωνα

Αἰκὼν, ὦ Νάρβων;

Νάρβων μετὰ στρατοῦ εἰσερχόμενος

Πάντες ὑπετάγησαν·
ἡ στίσις κατεστάλη.

Τορμάννος

Εὖγε· ἄριστα.

Νάρβων

Καὶ οἱ δρυῖδες νικηθέντες φεύγουσι
τὴν περὶβέλειαν τοῦ Συνόριγος ὀργήν.

ΣΚΗΝΗ Β'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΡΕΘΜΑΡΙΣ

Ρέθμαρις

Τορμάννε!

Τορμάννος ἐκκλητικός

Σὺ ἐνταῦθα, Ρέθμαρι; πλὴν πῶς;

Ρέθμαρις

Πρὸ ὥρας πάντες ἀπεφυλακίσθημεν
ἐφ' ὅτις χάριν παρὰ τῷ Συνόριγι.

Τορμάννος χαίρων

Ἄ, εἰς μέγας ἀ γενναίους στρατηγός!

Τόμος Θ' 3 → Μάρτιος 1885.

Νάρβων

Πῶς;

Ρέθμαρις

Δὲν γινώσκεις;

Νάρβων

Τίνος εἰσθε δέσμοι;

Τορμάννος

Ἄ, ναί, σὺ, Νάρβων, πλείστα ἔτι ἀγνοεῖς
ἐκ πάντων ὅσα ἐναγχος συνίδησαν.

Νάρβων

Ἀφ' οὗτου ἐξ Ἀγκύρας ἀνεχώρησα
πολλὰ ἐπῆλθον, μετεβλήθησαν πολλά.

Τορμάννος

Καθ' ἣν ἡμέραν ὁ Συνόρις εἴλκυσε
τὴν χήραν τοῦ Σινάτου ἀπὸ τοῦ ναοῦ
ὁ νέος Βίνδαξ ἀναπάλλων πέλεκυν
ἀντίος ἦλθε τῷ ἀνδρὶ μετ' ὀπαδῶν
κ' ἡ Γαλατία θὰ ἐθρήνηι σήμερον
τὸν τροπαιοῦχον νικητὴν τῶν Βιθυνῶν
ὅν μὴ θπῆρχον παρὰ τούτῳ φύλακες
τὴν προσβολὴν ἐκείνην ματαιώσαντες.
'Οἱ ἔνοχοι ἀχθίντες εἰς τὰς φυλακὰς
τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ θὰ ἐτρέποντο
κατὰ τὰς πρώτας πανηγύρεις τοῦ λαοῦ,
ἀλλ' ὁ Συνόρις εἶνε ἤδη ὄλιθος,
ταῦς πάντας θέλει εὐτυχεῖς περὶ αὐτὸν
καὶ ἀποδίδει τῇ πατρίδι εὐγενῶς
ἐκείνον ὅστις ὑψωσε τὸν πέλεκυν
ἵν' ἀφαιρέσῃ πολυτίμητον ζωὴν.

Νάρβων

Ὁ Βίνδαξ μέχρι τοῦδε ἦτο δεσμιος
καὶ ν' ἀποθάνῃ ἐμελλε λοιπὸν αὐτός;

Τορμάννος

Τῷ Θεῷ χάριν ἅπαντες ἐκτίσωμεν

ὅτι τὸν νέον διασώζει ἐν ζωῇ
καὶ μένει οὕτω μετὰ τὸν Συνόριγα
γενναῖος στρατιώτης, ἔμπρων στρατηγὸς
δυνάμενος νὰ ἄρῃ νέα τρόπαια
καὶ τὴν πατρίδα νὰ δοξάσῃ ὡς αὐτός.

Ρόθμαρις

Ἐλπίς ματαία!

Τορμάννος

Διατί, ὦ Ρόθμαρι;

Ρόθμαρις

Ὁ Βίνδαξ οἶμαι! δὲν θὰ μείνῃ παρ' ἡμῖν.

Νάρδων

Τί λέγεις;

Ρόθμαρις

Φεύγει!

Τορμάννος

Καὶ ποῦ φεύγει;

Ρόθμαρις

Ἄγνωστον.

Τορμάννος βλέπων τὸν Συνόριγα

Ἰδοὺ ὁ ἄρχων.

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ἈΝΩΤΕΡΟΙ, ΣΥΝΟΡΙΞ, ΑΣΙΩΜΑΤΙΚΟΙ

Συνόριξ

Στρατιῶται, χαίρετε.

Εἰργάσθητε γενναίως καὶ ὁ ἱερεὺς
κατενικήθη· τοῦ σκοποῦ ἀπέτυχε.
Τὴν πρᾶξιν ταύτην θ' ἀνταμείψω προσεχῶς
δωρῶν εἰς πάντας ἱερῶν κτήματα.
Μετὰ δὲ ἔτι ἀμέσως εἰς τὸ τέμενος
καὶ ἴδετε ἂν εἴνε ἔτοιμον τὸ πᾶν.

Τορμάννος

Ἄν οἱ δρυῖδαι ἀρνηθῶσιν;

Συνόριξ

Ἐχετε

τὰς λόγχας.

Νάρδων

Τοῦτο θέλομεν κ' ἡμεῖς.

Πάντες

N

Συνόριξ

Εἰς σέ, Τορμάννε, τὴν φροντίδ' ἀνέθ
καὶ ὅ τι εἶπον, τοῦτο λέγω ἐξ ἀρχῆς·
ἐκεῖ θὰ γείν' ἡ στέψις ἡ βασιλείος,
ἰδοὺ τὸν γάμον θὰ τελίσω. Ἄγετε.

(Πάντες ἐξέρχονται ἀκολουθοῦντες ἢ
τὸν Νάρδωνα διέξῃ, οἱ δὲ τὸν Τορμάν
ἀριστερᾷ)

ΣΚΗΝΗ Δ'.

ΣΥΝΟΡΙΞ καὶ εἴτα ΛΟΥΕΡΙΟΣ

Καὶ τέλος ἦλθεν ἡ τριπόθητος στιγμή
ἦν ἀπὸ τόσου χρόνου περιέμενον·
ἐντὸς ὀλίγου στεφανοῦμαι βασιλεὺς
καὶ τῇ παγκάλῳ Κάμμα γάμῳ ζεύγ
Μὴ μὲ φθονήσῃς, Τύχῃ ὀνειρογενής,
οὐ ἔτις ἦλθες πρὸς με ὑποσκάζουσα
ἐν συνοδίᾳ ὀλίψεων καὶ ὀδυνῶν.

Ἄν ἡ ψυχὴ μου τώρα ἐπαισθάνηται
τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν ἀελπτον χαράν
ἀλλὰ ὑπέστη ἀλγηδόνας ἄλλοτε
καὶ παρ' ὀλίγον ἐξαπώλλετο κακῶς.
Πορεύου ἤδη μετ' ἐμοῦ ταχύπτερος
καὶ νέας τέμνε πρὸς τὸν ὄλβον ἄτρα:

Λουέριος

Ὡ φίλον τέκνον, ἔρχομαι δυσάγγελος
νὰ κατατρώσω τὴν καρδίαν σου ἐγώ.

Συνόριξ

Ραβὰ! τί βλέπω, γέρον; εἶσαι κάτω;

Λουέριος

Πῶς νὰ σοὶ εἶπω ἄγγελμα δυσάρεστο!

Συνόριξ

Ὅποῖος λόγος πλήσσει τοὺς ὀδόντας σι
κ' ὑπὸ τὴν γλῶσσαν μεταπίπτει ἀθάνα
διστάζων νὰ προέλθῃ τῶν χειλέων σου
Μήπως ἡ Κάμμα, γέρον, δὲν μὲ ἀγα;

Λουέριος

Δὲν εἶνε τοῦτο· οἶμοι! ἄλλο ἤκουσα.

Συνόριξ

Τί ἄλλο εἶνε δι' ἐμὲ κακοπραδίς
ἀφροῦ ἢ Κάμμα μοι τηρεῖ τὰ δρῆκτα;

Λουέριος

Οἱ ἱερεῖς ἀρνοῦνται νὰ τελείωσι
τὴν στέψιν καὶ τὸν γάμον τοῦ Συνόριγος.
Ἐντὸς τοῦ ἄλλους οἱ δρυῖδες παμπληθεῖς
ἐπὶ πρώτας ἐκατόμβας θύουσι
καὶ ἐξαιτοῦνται τῶν Θεῶν τὴν ἀρωγὴν
εἰς ἄνυσιν τῆς γνώμης, ἥ· προαίλοντο.

Συνόριξ

Ἄν τοῦτο μόνον εἶνε μὴ ἀθύρμαι

Λουέριος

Πῶς;

Συνόριξ δεικνύων δεξιᾷ

Ἰδοὺ οἱ στασιῶται σιδηρόδεσμοι
μετὰ φυλάκων βζίνοντες πρὸς τὸν ναόν.

ΣΚΗΝΗ Ε'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΩ. ΑΡΙΟΒΥΣΤΟΣ, ΔΡΥΙΔΑΙ,
ΝΑΡΒΩΝ, ΣΤΡΑΤΟΣ

Ἀριόβυστος

Δὴν ἔρκει ἄρα ὅτι κατεμίανες
τοῦ ἱεροῦ τεμένους τὸ ἐδέθλιον;
τολμᾷς καὶ πλέον ἔτι κατὰ τῶν Θεῶν;

Συνόριξ

Βουαύχην γέρον, μὲ κατεπαγίδευσας
διὰ τῆς ἐπητείας, ἦν μετῆλθες, ναί,
κ' ἐγὼ χαλῖφρων, ἄνους, πῖστιν ἔδιδον
ὡς αἰς μοι ἐζήτεις εἰσαναβολάς.
Πρὸς τοῦτον μόνον τὸν σκοπὸν εἰργάζεσο
ὀποθονίως ἀπὸ τόσων ἡμερῶν
καὶ ἐκ τοῦ ὄλβου ἀμβλυώττων ἤργησα
νὰ μεταιώσω τοὺς σκοποὺς σου, μοχθηρέ.
Ἰδοὺ σὺ τώρα· βαίνει σιδηρόδεσμος!

Ἀριόβυστος

Καλῶς· πλὴν μάθε ὅτι ἔργον στυγερὸν
ἐν συγχωροῦσιν οἱ Θεοί. Οὐδέποτε.
Καὶ ὅπως εἶνε βραδυδάμων ἢ ποινη
ἐκ τοσούτου ἐστὶ πολυδαίματος.
Ὁ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τὸν πρότερον
ὅλβον ἀποτίσῃ δικᾶς ἂν καὶ πανοθενής·
πρὶν τῆς σελήνης ἔλθῃ τὸ πανσέληνον
δεῖν θὰ πλῆξῃ τὸν Συνόριγα κακόν.

Συνόριξ

Γὰς προσταγὰς μου, Νάρβων, ἐπιτέλεσον.

Νάρβων

Ἐλθέ, δρυῖδα, εἰς τὸ τέμενος· ἐμπρός.

Ἀριόβυστος τῷ Συνόριγι

Αἶ, φαῦλε, ὅπως ἤρξω οὕτως ἄνυσον·
πορεύου ἐν τῇ τρίβῳ τοῦ ἐγκλήματος
ἵνα ἐπιέλῃ τάχιον ἢ κόλασις.

(Ἐξέρχονται πάντες)

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

ΣΥΝΟΡΙΞ καὶ εἶτα ΚΑΜΜΑ

Συνόριξ ἀκολουθῶν διὰ τοῦ βλέμματος
τοὺς ἀπαιτούμενους δρυῖδας;

Ὁ ἱερέων γενεὰ κατάρτος,
νὲ τὴν πωλοῦσαν αἰωνίως τοὺς Θεούς,
ἐγὼ θὰ σὲ πωλήσω εἰς τὸν θάνατον
ὡς ἀναλάβω τὴν βασιλείαν ἀρχήν.
Γὰς ὥρας ταύτας, αἶ· διήλθον σχέτλιος
μετὰ κινδύνου ἀπωλείας τοῦ παντός
ἐν τοῖς βασάνοις πάντες θὰ διέλθῃτε,
τερμάτων τέκνα, ρωποπῶλαι ἱερεῖς·
πλὴν πᾶσα ὥρα ἐστὶ ἀτελεύτητος,
ὁδόνης ἔτος, μελεδήματος αἰών.

Κάμμα

Δὲν εἶνε ψεύδη πάντα ὅσα ἤκουσα;
εἰπέ, Συνόριξ, ὅτι δὲν εἶν' ἀληθὴ!

Συνόριξ

Γί ἔχεις, Κάμμα; εἶσαι πολυτάρακτος·
ὅποιον ἄλγος τὴν ψυχὴν σου συγκυκᾷ;

Κάμμα

Γὸ πλῆθος καθ' ὁμίλους συνωθούμενον
ἐπιθειάζει κατὰ σοῦ ἀναφανδόν.

Συνόριξ

Ἀμέλει, φίλη, κ' ἦτο μόνον θύελλα
ταχέως παρελθοῦσα ἄνευ κεραυνοῦ.
Ἦν ἀφ' ὅτου τὸν ναὸν κατέλιπες
ἐδέχεσο τὸν γάμον μετὰ χαρμονῆς
τὸ πᾶν θὰ ἦτο κατὰ γνώμην σήμερον

καὶ οἱ δρυῖδαι δὲν θὰ εἶχον τὸν καιρὸν
νὰ μὲ δολιευθῶσιν ὅπως ἐπραξαν.
Ἄλλ' ἤδη πάντα ἔχουσιν ὡς πρότερον
καὶ ὁσονόπω, Κάμμα, περιβάλλομαι
τὸ στέμμα ὅπερ θέλω μόνον χάριν σοῦ.

Κάμμα

ὦ, τὴν γαλήνην, ἄργον, μοι ἐδώρησας,
διότι ἐταράχθη ἡ καρδία μου
καὶ πένθους πέπλος ἐξετάθη πρὸ ἐμοῦ.
Ναί, ἐν ἀρχῇ σ' ἐμίσων καὶ δὲν ᾔθελον
τὸν γάμον νὰ τελέσω ὡς ἐζήτεις σύ,
ἀλλ' ὅτε μετὰ ταῦτα σὲ ἐγνώρισα
κ' ἐν τῇ ψυχῇ σου εὗρον τὴν ἐμὴν ψυχὴν
ὁ ἔρωσ τότε πᾶσαν μὲ παρείλετο
κ' εἰς σὲ ἐδόθη δι' αἰῶνος νοερώς.
ὦ, τί ὑπέστην πρὸ ὀλίγου, τάλαινα,
ὁπότε εἶδον τὸν λαὸν ἀντάρκοντα
καὶ ἐξαπίνης ἐποργῶντα κατὰ σοῦ·
τὰ ὄμματά μου περιέβαλεν ἀγλὺς
τὸ στήθος ἐνεκρώθη, καὶ ὡς ὄνειρον
διήλθεν ἐν τῷ σκότει ὁ μακρὸς αἰὼν
τῆς εὐτυχίας, ἥς θὰ ἀπηλαύσω.
Καὶ ἤδη, ἄρχον, ἔννοεῖς τὴν ἁρμονίην
ἣτις ἐκκλύζει τὴν πτωχὴν καρδίαν μου;

Συνόριξ

Γλυκεῖα γύναι, ἀηδὼν τὴν λαλίαν,
τὸ ἄσμα ψάλε τοῦ θυμῆρους ἔρωτος
νὰ περικλείσω ἐν ἐμοὶ τὸν οὐρανὸν
ἐν' ᾧ πυκνοῦται ὀλβιότης ἀφθιτος.
Ἐὰν κατὰ σταγόνας μοι ἐστάλαξας
τῆς εὐτυχίας τὸν μυρόεντα νασμόν,
ἀλλ' ὅμως ὀλοκλήρως ἐξεκένωσας
τῆς συμπαθείας τὴν ὑπέρπλεων πηγὴν.

Κάμμα

Ναί, ὅπως τώρα δὲν ᾔσθάνθην ἔρωτα
καὶ τὸν Σινάτον δὲν ᾔγάπησα ὡς σέ.
Παρέρχοντ' αἱ ἡμέραι ἀλλεπάλληλοι
καὶ νέας ἀνευρίσκω ἀρετὰς ἐν σοί.
Ἐν τῇ ψυχῇ μου κολοσσὸς ἀυξάνεσθαι·
οὐδαίς ὑπάρχει οὐδ' ὑπῆρξεν ἐπὶ γῆς
ὡς σὺ γενναῖος, εὐεπίθολος ὡς σύ.
Καὶ ὅπως τᾶστρα τῆς πρωίας σβέννυνται
ἅμ' ἀνατείλῃ ὁ χρυσάκτιν ἥλιος
τοιουτοτρόπως ἀμαυροῦνται ὑπὸ σοῦ
οἱ ἄλλοι πάντες ὅταν ἐμφανίζεσαι.

Συνόριξ

ὦ Κάμμα, Κάμμα· ἐκ χαρᾶς ἰλιγγιῶ,
μὴ λάλει πλέον, ἡ πνοή μου τέμνεται,
τὸ στήθος περισκαίρει, θὰ διαρραγῇ.

Τορμάννος εἰσερχόμενος ἀριστερόθεν

Τῆς στέψεως ἡ ὥρα ἦλθε, στρατηγέ·
πρὸ τοῦ τεμένου· ὁ λαὸς ἀθροίζεται
καὶ οἱ δρυῖδαι ἀναμένουσιν ἐκεῖ.

Συνόριξ

Καλῶς.

('Ο Τορμάννος ἐξέρχεται)

Κάμμα

ὦ ἄρχον, μήπως εἶνε ὄνειρον

Συνόριξ

Δὲν εἶνε, Κάμμα, ὄχι, στέφομαι, ἰδοὺ
καὶ μετ' ὀλίγον σύζυγός μου γίνεσθαι.
Ἰδὲ τὸν χῶρον τοῦτον, εἰν' ἡ ἀγορὰ
ἐν ᾗ ὡς λέων πρὸ τινος ἐπάλαισα
καὶ τὸν Σινάτον ἔρριψα χαμαὶ νεκρόν.
Ἐδῶ τὸν γάμον θέλω νὰ τελέσωμεν
διὰ νὰ σώζῃς ἐν τῇ μνήμῃ ἑσάει
τὴν νίκην μου ἐκείνην.

Κάμμα

ὦ, ἐμάντευσα
τὴν πρόθεσίν μου· τοῦτο ᾔθελον κ' ἐγώ
τὸ πῆδον ὅπερ νικητῆς ἐπάτησας
τοῦ ἔρωτός μας ἔστω ἴλεως βωμός.

Συνόριξ ἀπέρχόμενος

Εὐτύχει, Κάμμα, μετ' ὀλίγον ἔρχομαι
πανίσχυρος μονάρχης, δοῦλος σου πισ-

ΣΚΗΝΗ Ζ'.

ΚΑΜΜΑ παρακολουθοῦσα διὰ τοῦ βλήμ
τὸν ἐξελθόντα Συνόριγ, ΜΟ'ΝΑ εἰσερ
μένη περίλυπος δεξιόθεν

Μόνα

Λοιπὸν τὰ πάντα εἶνε ἤδη ἔτοιμα;

Κάμμα στρεφομένη βιαίως

Τὰ πάντα.

Μόνα

Καὶ θὰ γείνης σύζυγος αὐ-

Κάμμα κατερχομένη

Βεβαίως.

Μόνα

'Α, Σινάτε...

Κάμμα

Πῶς ;

Μό'να ἐνοῦσα τὰς χεῖρας

Πλὴν, Κάμμα μου.

Κάμμα

Τί ἀναφέρεις τὸν Σινάτον σήμερον
ὅποτε τὴν ψυχὴν μου βόσκειται χαρὰ
διὰ τὸν ὄλθον ὅστις μοι προύρισταί ;
Μετὰ εἰς τὸν οἶκον καὶ ἐτοίμασον
ὥραϊον πέπλον νύμφης κρόκῳ ποικιλτὸν,
διότι θέλω νὰ μὲ ἴδῃ πάγκαλον
κατὰ τὴν ὥραν τῆς νυμφεύσεως ἡμῶν
ὁ φίλος τῆς ψυχῆς μου. Γραῖα, ὕπαγε.

Μό'να ἀπερχομένη

Σινάτε τέλλαν, οἶμοι ! σ' ἐλησμόνησαν !

ΣΚΗΝΗ Η'.

ΚΑΜΜΑ, ΒΙΝΔΑΞ

Κάμμα

Πίστρεχεται δρομαίως; Πῶς; ὁ Βίνδαξ;... ἄ !

Βίνδαξ ὅστις εἰσῆλθεν καὶ ἔστη κατέναντι
τῆς Κάμματος

Τὸ πρόσωπόν σου, γύναι, κρύπτεις ἀπ' ἐμοῦ
καὶ ὥς μὲ εἶδες αἰσχος ἀμφοκάλυψε
τὸ μέτωπόν σου.

Κάμμα ἰδίᾳ

Σίγα, δύστηνος ψυχῇ.

Βίνδαξ

Ἐνόςῳ διασώζεις τὸ ἐρύθημα
ἐπάρχει ἔτι πρὸς μετάνοιαν καιρός.
Καλὴ μου Κάμμα, λάβε θάρρος, σύνελθε·
εἰπὶ μοι ἕνα λόγον καὶ μὰ τοῦ Θεοῦς
τὴν κεφαλὴν σοὶ φέρω τοῦ Συνόριγος.

Κάμμα θλιβερώς

"ὦ, σύγγνωθί μοι, Βίνδαξ.

Βίνδαξ

Τί ;

Κάμμα

Τὸν ἀγαπῶ !

Βίνδαξ

Τί εἶπας, γύναι; ἀλλὰ δὲν αἰσχύνεσαι;
Λοιπὸν ποῦ εἶνε ὅσα ἐλεγες ποτέ;
οἱ ὄρκοι, αἱ ἀραὶ σου, τὰ κατεύγματ' αὖ
τὸ μῖσος, ἡ ὀργή σου, τί ἐγένοντο;
τί μένει τώρα ἐκ τοῦ ἄλγους τῆς ψυχῆς;
ποῦ εἶνε ἡ ἀγάπη τοῦ Σινάτου σου;
Ψευδῇ τὰ πάντα ἦσαν; Αἶ, Ἀσιανή,
ὁποῖον αἷμα ρέει εἰς τὰς φλέβας σου;
πῶς ἐξελήφθης ὡς Γαλάτις ὑπ' ἡμῶν;
Μωρὸς ἐγὼ πιστεύσας εἰς τοὺς λόγους σου
καὶ ἐπιχειρήσας νὰ φονεύσω τὸν κακόν.
Ἐπιδέξαι εὐνέτις τοῦ Συνόριγος,
ὁ Βίνδαξ φεύγων τὰς ἀράς του σοὶ δωρεῖ.

Κάμμα ἐκκληκτο;

Τί εἶπας; φεύγεις;

Βίνδαξ

Ναί, μακρὰν ἀπέρχομαι.

Παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ βαθείως Λεῖγηνος
ὑπάρχουσι Γαλάται ἄλκιμοι, ἐσθλοί,
διατηροῦντες τὴν ἀρχαίαν εὐκλειαν
καὶ μὴ ἐκφυλισθέντες ὅπως οἱ ἑδῶ.
Πρὸς τούτους μεταβαλὶναι ταχυβάδιστος
διὰ νὰ εὕρω ἀγαθοὺς ὁμοειθεῖς.

Κάμμα (κατευτιθεῖς)

Μὴ φεύγης, Βίνδαξ.. μέινον... ὦ, ἂν ᾔθελόν...

Βίνδαξ

Νὰ μένω ἵνα ἴδω τὸν Συνόριγα
δεσπόζοντα τῆς χώρας τῆς Γαλατικῆς
καὶ παρὰ τούτῳ τὴν αἰσχρὰν προδοτίδα
ἐν ᾗ οὐδ' ἔχνος μένει παλαιᾶς αἰδοῦς;
Ποτέ !

Κάμμα ἰδίᾳ

"ὦ, τί νὰ πράξω... πλὴν δὲν δύναμαι...

Βίνδαξ

Θὰ φύγω, Κάμμα. ὑπεκφέρων μετ' ἐμοῦ
τὸ πτώμα τοῦ Σινάτου...

Κάμμα βάλλουσα κραυγὴν ἀγρίαν

Ἄ ! οὐδέποτε !

Βίνδαξ

Ἀλλὰ πρὶν φύγω θέλω νὰ καταρασθῶ
τὸν τόπον τοῦτον...

Κάμμα δραττομένη τῆς χειρὸς αὐτοῦ

Τέλλαν, μὴ ἐξέθαψας

τὸν σύζυγόν μου;

Βίνδαξ ἄρων

Πόθεν αὕτη ἡ τροπή;

Κάμμα μετ' ἀγωνίας

Ἦ, λέγε, λέγε.

Βίνδαξ

Πῆν δὲν βλέπω τί κοινὸν
ὕπάρχει πλέον...

Κάμμα ἱναγκαλιζομένη τὸν Βίνδαξα

Εἶσαι ἀσυγχώρητος!

Βίνδαξ Καπληκτος

Πῶς; κλαίεις, Κάμμα;

Κάμμα

Καὶ λοιπὸν ἐπίστευσα:
ὅτ' εἴμ' ἄλλα μιαιρία βδελυρᾶς;
ἐγώ, καλέ μου Βίνδαξ;

Βίνδαξ

Εἶνε δυνατόν;
Πῶς; σώζεις ἔτι πίστιν καὶ ἀνάμνησιν
τοῦ φίλου μου Σινάτου;

Κάμμα

Τοῦτο ἐρωτᾷς;

Βίνδαξ

Ἦ, λάλει τότε, ἂν ἐπὶ τοῦ χεῖλους σου
δὲν ἔρπει ψεῦδος καὶ ἀπάτη δολιρά.

Κάμμα

Ἐν τῇ ψυχῇ μου ὁ Σινάτος ἔμεινεν
ὡς τοῦ ἡλίου ἡ περιλαμπής ἀκτίς
περὶ τὴν δύσιν μεθ' ἡμέραν δίκαιθρον.
Ὁ ἔρωσ μου ἠύχθη ἀπὸ τῆς στιγμῆς
καθ' ἣν ἀνάνδρως τὸν ἐδολοφόνησαν·
τὴν στέρησιν τοῦ ἡ καρδία μου πενθεῖ
καὶ δὲν ὑπάρχει τόπος ἐν τῷ οἴῳ μου,
ἐφ' οὗ τὸ δάκρυ δὲν κατέπεσε θερμὸν
δεκάκις τῆς ἡμέρας ἴσα τῇ νυκτί,
ἀλλ' οὐδὲ τοίχος ὅστις δὲν ἀπέδωκε
θρηνώδεις γόους καὶ τῶν στόνων τὴν ἡχώ.

Βίνδαξ

Τὰ δάκρυά σου λέγουσιν ἀλήθειαν,
ἀλλ' ὁ Σινόριξ ὁμοῦς...

Κάμμα

Θ' ἀποθάνῃ.

Βίνδαξ περιχάρης

Ἦ!

Κάμμα

Πῶς; δὲν ἤξεύρω· πότε; μ' εἶνε ἀγνωστον
τὰ πάντα ἔχω· δηλητήριον ὀριμὸν,
καὶ νῦν νείαν, μάχαιραν ἀμφοστομον,
δὲν ἀναμένω ἢ ἐπικάαιρον στιγμὴν
νὰ ρίψω κάτω ἄπνουν τὸν παμμίαιρον!

Βίνδαξ

Ἦ ἔπη φίλα, ὦ λυσίπονοι αὐδαί,
πῶς ἀντηχεῖτε οὕτω βραδυχρόνιοι;

Κάμμα ἱξαπτομένη βαθμηδὸν

Γῆν Κάμμαν ν' ἀπολαύσης ἐπαζήτησας!
Καλῶς, Σινόριξ· μέινον, μέινον ἥσυχος,
καὶ ἤγγικεν ἡ ὥρα· πᾶν ὅ τι ποθεῖς
ἐντὸς ὀλίγου συντελεῖται μόρσιμον·
ἀλλ' ὁμοῦς τρέμε ἀνὰ πάσας τὰς στιγμάς,
ὅτι εἶμαι τοῦ Σινάτου ἡ γυνὴ
καὶ αἱ πληγαὶ μου δὲν ἐθραπεύθησαν.

(Κλαίουσα)

Ἦ σύζυγέ μου, σύ, δὲν κλαίω καὶ θρηνῶ,
Σινάτε, σύγγνωθί μοι, ἂν τὸ χεῖλόσ μου
τὸν πάντα χρόνον γηθοσύνης μειδιᾷ
ὡς ὕδρις πρὸς τὴν μνήμην, ἣν κατέλιπες.
Γὰ δάκρυά μου σοὶ ἤρνηθην πρὸ πολλοῦ
ἐνώπιον τῶν ξένων καὶ τῶν φίλων σου
ἵν' ἀποκρύψω τοὺς σκοπούς μου ἀσφαλῶς
μέχρις οὗ λάβω στυγερὰν ἐκδίκησιν.

(Βλέπουσα κύκλῳ)

Ἐδῶ λοιπόν, ὦ Βίνδαξ, τὸν ἐφόνευσεν,
ἐπὶ τοῦ πίδαο τούτου ἔπεσε νεκρός·
αὐτὸ τὸ χῶμα δι' αἱμάτων ἔβαψε,
ἀ' ἐγώ, ἀθλίη, λύθρον ἄκουσα πατῶ,
τὸν λύθρον τοῦ Σινάτου, ὃν ἠγάπησα!

(Λύρουσα θράξιν χώματος)

Ἦ φίλον χῶμα, ὅπερ ἀπερρόφησε
τὸ αἷμα τοῦ Σινάτου, σὲ καταφιλῶ·
τὰς ἀληθόνας τῆς ψυχῆς μου δέχθητι
ἀ' εἰς τοὺς αἰθέρας ἐκσκαδάσθητι κραυγὴν
νὰ μὴ σ' ἐπιμολύνῃ ποὺς ἀνθρώπειος.

(Μετά μικρὴν παύσιν ἀγρώς)

Κ' ἐπὶ τοῦ πίδαο τούτου θέλεις, μιαιρέ,
τὸν γάμον νὰ τελέσης τὸν παμμίαιρον;
Ἦ, ἂν ἐμπέσης εἰς Θηρίου ὄνυχας
ὅς σώσης ἴσως μετὰ πάλην σεαυτόν·
ἀλλ' ἀπὸ τῶν χειρῶν μου μὴ φαντάζου, μὴ
νὰ διαρῦγῃς κίνδυνον θανατηγόν.

Βίνδαξ

Συγγνώμην, Κάμμα, ὅτι σὲ ἠόκησα·
τυφλὸς δὲν εἶδον, δὲν ἐνόησα μωρὸς
ὅποια ἦσο, τί ψυχὴν ἐνέκρυπτες!

ΣΚΗΝΗ Θ'.

ΟΙ ΑΝΟΤΕΡΟΙ, ΛΟΥΕΡΙΟΣ

Κάμμα

Μὴ θλίβου, Βίνδαξ, ἵαν ἔπταισας τυχὸν
εἰς μνήμην τοῦ Σινάτου συγχωρῶ σοι.

Λουέριος ἰσχυόμενος ἱμβρόντητος

Ἄ!

Βίνδαξ

Πῶς ἤπατάθην; πῶς ἐπίστευσα κ' ἐγὼ
μετὰ τῶν ἄλλων πάντων ὅτ' ἠγάπησας
τὸν δολοφόνον τοῦ ἀνδραίου στρατηγοῦ;

Λουέριος κρυπτόμενος ὀπισθεν δένδρων
Τοιοῦτοι λόγοι!... Τί συμβαίνει ἄρα γε!

Κάμμα

ᾧ, ἐπειράθην τόσῃν δολιότητι
καὶ τόσῃν τέχνῃν, ὥστε ἅπαντες ὁμοῦ
τὸν ἑρωτᾶ μου ἀληθῆ ἐπίστευσαν.

Λουέριος ἰδίᾳ

Ἢ Κάμμα λέγει ταῦτα; ᾧ, Θεοί, Θεοί!

Βίνδαξ

Πλὴν δὲν φοβεῖσαι μὴ ὁ ἀλιτήριος
τὰ πάντα ἐννοήσῃ;

Κάμμα

ᾠχι· οὐδαμῶς.

Λουέριος ἰδίᾳ

Βαβαί τῆς πανουργίας! τίς ὑπέθετεν...

Κάμμα

Ἐνῶ τὴν φρένα πλήττει ὁ ἀπελπισμὸς
ἢ γλῶσσα ἐξαγγέλλει λόγους ἑρωτος,
καὶ ὅταν ἔχω θλίψεως ὠκεανὸν
ἐν τῇ καρδίᾳ, μειδιῶ ἐπίχαρις.
Ἄ, δὲν με εἶδες πόσον εἰμ' ἐρατεινὴ
καὶ μιλίχια κ' εὐνοὺς κ' ἐρωτόληπτος

ὅσakis ἔλθω κατενώπιον αὐτοῦ.

Νομίζεις ὅτι βλέπεις κόρην εὐθυμον
προσδεχομένην τὸν ἀπόντα ἐραστήν,
ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ὥρα ὅταν λείαναι
θὰ ἀντωπύσῃ ὁ Συνόριξ δειλῶν
καὶ θὰ τὸν ἴδῃς κάτω ἐνερόχρωτα
πρὶν ἢ τὰς χεῖρας ἀνασπάσῃ κατ' ἐμοῦ.
Πῶς ὁ ἀπαράξω τοῦτον πρὸς τὸ ἔδαφος
εἰσέτι δὲν γινώσκω, τρόπον ἐκζητῶ,
ἀλλὰ θ' ἀκούσης γδοῦπον βαρυσφάραγον
ὁπότεν πῆσῃ κατὰ γῆς ὁ βασιλεὺς
καὶ θὰ τὸν ἴδῃς ὅφιν συσπειρώμενον
ἐν ἀλγηδόνειν ἐρευρόμενον ἀράς.

Λουέριος ὅστις πρὸ τῶν τελευταίων λήξεων
κατῆλθεν ἀπαράτηρτος πλησίον αὐτῶν

Μελία Κάμμα!

Κάμμα ἑντρομος

ᾠ πατήρ μου.

Βίνδαξ ὑποχωρῶν ἀριστερᾶ

ᾠ Θεοί!

Λουέριος

Ἐπὶ μοι ὅτι πάντα ὅσα ἤκουσα
δὲν ἦσαι ἄλλο ἢ ἀπήχημα ψευδές.

Κάμμα

Οὐδόλως, πάτερ, μάθε τὴν ἀλήθειαν
κ' ἐν τῇ ψυχῇ σου κρύψον ταύτην ἐν σιγῇ.

Λουέριος

Πῶς; θὰ ὑψώσῃς κατὰ τοῦ Συνόριγος
τὴν χεῖρά σου, ὦ Κάμμα; θὰ τολμήσῃς σύ;

Κάμμα

Ἐκ τῆς παλάμης δυστυχῶς ἐξέφυγεν
ἐν τῷ τεμένει τῆς ποινῆς ἡ μάχαιρα
καὶ κατεθραύσθη ἐπὶ στήθους φέροντος
ὑπὸ χιτῶνα θώρακα χαλυβιδίον,
ἀλλ' αἱ καινίδες ἔτι δὲν ἐξελίπον
καὶ ὅσω μένει κραταιγύαλος ἡ χεῖρ
θὰ εὖρῃ τεῦχος τῆς ψυχῆς ἐπάξιον
νὰ θανατώσῃ ἀμειλίχτως τὸν κακόν.

Λουέριος

Ποτέ! μὴ λάλῃς οὕτω εἰν' ἀδύνατον.

Κάμμα

Ἀἶ, πάτερ, πάτερ, διὰ τοῦτο μόνον ζῶ.

Λουέριος

Ἄλλὰ γινώσκεις, Κάμμα, τίνα κίνδυνον
 θὰ διατρέξῃ τῶν ἐκγόνων μας ἡ γῆ,
 ἂν ἐκτελέσῃς ὃ τι ἀπεφάρισας;
 Τὰ στίφη τῶν γειτόνων θὰ εἰσρεύσῃσι
 δι' ὅλων τῶν διόδων εἰς τὴν γῆν ἡμῶν
 ὥς ὅταν ρῖθι χεῖμαρος ἀκάθαρτος
 συμπαρασύρων βράχους ἀπειροπληθεῖς,
 τὰς γαῖας ταύτας, ὅσας κατακτετήσῃμεν
 διὰ θυσιᾶς μυριάδων ἀδελφῶν
 θὰ καταλύσῃ τῶν ἐχθρῶν ἡ πλήμμυρ,
 καὶ τότε πλεόν ὅσοι ἀπομείνῃσι
 θὰ διασκεδασθῶσι πανταχοῦ τῆς γῆς
 ἀπαύστως ὑπὸ πάντων διωκόμενοι.

Κάμμα

Ἄν ἀναμένη σωτηρίαν ἡ πατρίς
 ἀπὸ ἐκείνου, ὅστις ἐπεκάθισεν
 ὡς ἐφιδίτης ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἡμῶν,
 οὐαὶ τῇ Γαλατῖα! ἐξωλείσθημεν!

Λουέριος

ὦ, ἂν εἰσέτι ἔχῃς πρὸς ἐμὲ στοργὴν
 τῆς ἱκεσίας τοῦ πατρὸς ἐπάκουσον
 καὶ φείσθητι ἐκείνου μεγαλυφυῶς
 ὑπὲρ πατρίδος πάντα θυσιάζουσα.

(Κλίων γόνυ)

Πρὸ σοῦ τὸ γόνυ κλίνω γηραιὸς ἐγὼ
 καὶ τῆς χειρὸς σου ψαύω ἱετῶρ ἔνδοκρος.
 ὦ Κάμμα, Κάμμα, κόρη μου ἀγαπητή...

Κάμμα ἀποσπωμένη τῶν χειρῶν αὐτοῦ
 καὶ κλησιάζουσα τὸν Βίνδαξ

Ποτέ!

Λουέριος ἱγειρόμενος

ὦ θλιψίς!

Κάμμα

Ὅχι!

Λουέριος ἰδὼν τὰς χεῖρας

Κάμμα, ἔλεον!...

Κάμμα

Ναί, θ' ἀποθάνῃ ὁ κακοῦργος, πάτερ μου.
 Οἱ κύνες τῆς Ἀγκύρας θὰ σπαράξωσι
 τοῦ βασιλέως τούτου τὰ κενόδρια
 καὶ τοῦ Σινάτου ἡ τριφίλητος ψυχὴ
 θὰ ἀπολαύσῃ τέλος ἐκδικήσεως!

Λουέριος ὀργίλως

Ἐπίσχε' τῆς χαρᾶς σου, κόρη ἀπηνεῖς,
 δὲν θὰ σ' ἀφήσω νὰ τελέσῃς ἄνομα.

Κάμμα ἐκπληκτος

Πῶς;

Λουέριος

Ὅχι.

Κάμμα ἐντρομος

Τί θὰ πράξῃς;

Λουέριος

Τί;

Κάμμα

Δὲν ἐννοῶ.

Λουέριος

Θ' ἀποκαλύψω πάντα τῷ Συνόριγι.

Κάμμα ὀπισθοχωροῦσα

Θεοί!

Βίνδαξ

Τί λόγον εἶπας; σὺ, ὦ γέρον, σὺ;

Κάμμα

Πρὸς τοῦτο ἄρα τὴν ζωὴν σοὶ ἔσωσα,
 ὦ φίλε πάτερ, σὺ δὲν τόσον ἀγαπῶ;
 διὰ νὰ θέσῃς ἄλιον, ἀτίλειστον
 τὸν πάντα μόχθον βαρυνθήντος ψυχῆς;

Λουέριος ἔξαλλος

Ὅδὲν ἀκούω· εἶμαι βάρδος· ἐννοεῖς;
 Ἐνώπιόν μου ἡ πατρίς ἀνίσταται
 ἱκέτιδά τὴν βλέπω, συνδρομὴν ζητεῖ
 καὶ θὰ σὲ θυσιάσῃ ἄνευ οἰκτιρμοῦ
 ἢ ἂν δὲν ἔλθῃς, Κάμμα, εἰς μετάρμελον.

Κάμμα γόνυ κλίνουσα

ὦ πάτερ, πάτερ, δέομαι σου, πάτερ, μή...

Λουέριος βλέπων τὸν Συνόργα μακρόθεν

Ἰδοὺ ὁ ἀναξ, ὁμοσον τὸν ὄρκον σου
 ἢ μὰ τὸν Αἴσον σὲ προδίδω παρευθός.

Κάμμα ἱγειρομένη ἀγρίως

Αἶ, πράξον ὃ τι θέλεις, εἶσαι κύριος·
 δὲν σὲ πιτοῦμαι.

(Τῷ Βίνδαξι κρυφίως)

Βίνδαξ, ἔσο ταπεινὸς
ἐπὶ τῶν ὧν ἐκκυδεῖς ὕστατα.

Λουέριος ἰδ' α

ὦ, τί νὰ πράξω τώρα ; δύστηνος ἐγώ·
ἡ κόρη ἐνθεν, ἡ πατρίς ἐτέρωθεν !
(Μένει σὺννοος ἐν τῷ βίθῳ)

ΣΚΗΝΗ Γ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΣΥΝΟΡΙΞ, ΤΟΡΜΑΝΝΟΣ, ΝΑΡ-
ΒΟΝ, ΡΟΘΜΑΡΙΞ, ΜΟ'ΝΑ, ΛΕΙΩΜΑΤΙΚΟΙ,
ΣΤΡΑΤΟΣ, ΛΑΟΣ· πάντες ἐκπυφισμένοι τὸν
Συνόριξ

Πάντες

Συνόριξ ! ζήτω, ζήτω ! Χαίρε, βασιλεῦ.

Κάμμα

ὦ θεε ἄρχον, μέγα κῦδος Γαλατῶν,
εὐτόχεις ὡς ὁ ἔρως, ζήθι ἄλυπος
καὶ ὡσεὶ κίχρος ἄρθῃτι πρὸς οὐρανόν.
Εἰς σὲ τὰ πάντα· ἡ ἰσχὺς τοῦ λέοντος,
τὸ γεῦρον ὄμμα δρυοβλήπτου ἀετοῦ
καὶ ἡ σοφία τοῦ ποντήρου ὄψεως.

Συνόριξ

Ναί, τώρα ἔχω πᾶν ἐπίγειον καλὸν
καὶ βασιλείαν καὶ ἰσχὺν καὶ εὐκλειαν,
ἀλλ' ὅμως, Κάμμα, πάντα ταῦτα ἄνευ σοῦ
θὰ ἦσαν νύκτες ἄνευ σεληνόφωτος.
Ἰδοὺ ἡ Τύχη ἐπεφύλαξεν εἰς σὲ
νὰ συμπληρώσῃς τὴν εὐδαιμονίαν μου
τὸν ἔρωτά μου ἀποδίδουσα θερμόν·
καὶ ὅταν δρέψω ἐπὶ τῶν χειλέων σου
τὴν εὐφροσύνην ἐν τῷ πρώτῳ ἀσπασμῷ
τὴν γῆν θὰ κατακτήσω εὐχερέστερον.

Λουέριος ἰδ' α

Αἰλῶν τὴν κόρην καταστρέψω ἀπηνῶς,
ἀλλὰ σιγῶν προδίδω τὴν πατρίδα μου.
Τί ; νὰ λαλήσω ; Οἴμοι ! νὰ σιγήσω ; Φεῦ !
Αἶ, θάρρος, βίβρα. ὦ Θεοί, δὲν δύναμαι...
Ἡ προτεραία ἔφερε τὴν χαρμονήν,
τὴν συμφορὰν θὰ φέρῃ ἡ ἐπαύριον !

Συνόριξ τῇ Κάμμα, ἥτις ἐξηκολούθει
μένουσα ἐν ἐκστάσει πρὸ αὐτοῦ

Τί μίνεις οὕτως ἀναυδὸς ἐν ρεμβασμῷ
προκαθηλοῦσα ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα σου ;

Τόμος Θ' 3 — Μάρτιος 1888.

Κάμμα προσβλέπουσα μετ' ἀγάπης
τὸν Συνόριξ

Γὸ θάμβος ἔχει τὴν ἐρωσάν μου ψυχὴν
καὶ μετὰ κόπου συκρατῶ τὰ χάρματα,
ὅφ' ὧν κατενεπλήσθην ἐξ αἰτίας σοῦ.
Ἐνώπιόν μου βλέπω ἄνδρα ἐνδοξόν,
εἰς δὲν υπαίκει ἀνδροκάρδιος λαὸς
ἐν μεγαλοφροσύνῃ κατερχόμενον
πρὸς κόρην βάρδου, ὡς τὸ φῶς ἐπὶ τὴν γῆν.
Καὶ ἀπαυγάζω ἐκ τῆς ἀνταυγείας σου
ἐγώ, μικρὰ ἐν πᾶσιν, ἄστρος γυνή,
ὀργῆς καὶ χόλου ἄλλοτε πληρώσασα
τὸ στῆθος τοῦτο ἐφ' οὗ κλίνω ἱλαρά.
ὦ, θέλω ν' ἀποσβέσω ἐκ τῆς μνήμης σου
τὰς ὥρας πάσας, ἃς διήλθες παρ' ἐμοῦ
ἐν δυστυχίᾳ μὴ ἀνταγαπώμενος
καὶ θὰ ζητήσω τῆς φλογὸς τὴν θαλπωρὴν
νὰ ἐκθερμάνω ἔτι τὴν καρδίαν μου
διὰ νὰ εὕρῃς ἔρωτα αἰώνιον
ἐν ᾧ νὰ ἐντυφῇς...

Λουέριος ὀργίλως

Αἶ, σιῶπα !

Συνόριξ ἐκκληκτός

Τί !

Λουέριος

Συνόριξ, μὴ πιστεύης, αὕτη ψεύδεται.

Κάμμα ἰδίᾳ περ.δετῆς

Θεοί !

Βίνδαξ ἰδ' α

Ἄ, γέρον.

Συνόριξ ἰννίος

Τί ἀκούω ;

Κάμμα ἰδίᾳ

Θάρρος !

Συνόριξ τῇ Κάμμα

Σύ ;

Κάμμα μειδιῶσα

Ὅνειρους βλέπει ὁ πατήρ.

Συνόριξ

Λουέριε,

τί λόγον εἶπας ;

Λουέριος

Εἶπον λόγον ἀληθῆ.

Συνόριξ ὀργίλω;

Ἐὰν τὴν Κάμμαν ἀναιτίως ὕβρισας
οὐαί σοι, γέρον. . .

Κάμμα

Ἄρχον, σύγγνωθι αὐτῷ.

Λουέριος

Μὴ ἀπατᾶσαι· οὔτε σὲ ἡγάπησεν
ὥς ὑποθέτεις ἀπὸ τόσων ἡμερῶν,
ἀλλ' οὔτε θέλει μετὰ σοῦ φιλότῃτα
καὶ μάτην ἦλθες νὰ τελείῃς γάμους.

Συνόριξ ἐκκληκτος

Πῶς;

Λουέριος

Ἐν τῇ ψυχῇ της τρέπει τὴν ἐκδίκησιν
διὰ τὸν φόνον τοῦ Σινάτου, ὃν φιλεῖ
καὶ ὥραν μόνον ἀναμένει εὐκαιρον
νὰ σὲ φονεύσῃ.

Συνόριξ

Τίνα;

Λουέριος

Σί.

Συνόριξ συνοφρυούμενος

Μωραί!

Λουέριος ἐν ὀργῇ

-Ω!

Συνόριξ ὑπερηφάνως

Τὴν Κάμμαν δὲν φοβοῦμαι· οὐδὲ δύναται
νὰ θανατώσῃ τοῦ Συνόριγα γυνή!

Ἐν μόνον ὑποπτεύω ἐκ τῶν λόγων σου
μὴ ὥς καὶ πρῶην πάλιν μετενόησας
καὶ ἴσως τώρα πλέον δὲν με ἀγαπᾷ.

Ἀλλ' ἂν δὲν εἶπες τοῦτο σὺ, ὦ Κάμμα μου,
δὲν θὰ πιστεύσω τὸν πατέρα σου ἐγώ.

(Μετ' ἀγάπης)

Λοιπόν, ὦ Κάμμα, με ἡπάτας; λέγε μοι.

Κάμμα μειδιῶσα

Ἀτάραχος ἀκούω· βλέπεις, μειδιῶ
βεβαία οὔσα ὅτι δὲν ἐπίστευσας
πᾶν ὅτι εἶπεν ὁ πατήρ παραληρῶν.

Συνόριξ ἰδίᾳ

Οποία ἡρεμία εἰς τοὺς λόγους της.

Κάμμα πλησιάζουσα τὸν Συνόρι

Ἀλλ' ὦ φιλότῃς, ἂν σέ, σὲ δὲν ἀγαπᾷ
τί μέλλω ν' ἀγαπήσω ἐν τῷ σύμπα
Νὰ σὲ φονεύσω; ἀλλ' ὑπάρχει δι' ἐ
ἡ εὐτυχία πλὴν ἐν τῇ ἀγκάλῃ σου;

Συνόριξ

Τὰ ὄμματα σου μαρτυροῦσιν ἀληθῆ
ᾧ, ὄχι, ὄχι, μ' ἀγαπᾷς, δὲν ψεύδεις

Κάμμα

Νὰ σὲ φονεύσω; ἀλλὰ τότε διατί
ὁ μόνος φίλος τοῦ Σινάτου ἔρχεται
νὰ σοὶ ὁμῶς πιστὸν ὑπ' ἐμοῦ πᾶσι

Συνόριξ

Ὁ Βίνδαξ;

Βίνδαξ ὑποκλίνων

Ναί, ὦ ἀρχον, ὑποτάσσομαι

Λουέριος

Βαβαὶ τοῦ ψεύδους! ἀλλ' εἰς τοῦτον περ
τὰ σχέδιά της ἀνεκλίνου εὐχαρις.

Συνόριξ ἐν ἀγανακτήσει

Αἶ, φύγε πλέον, γέρον· σὲ βδελύσσομαι

Λουέριος

ὦ, ἂν φονεύων ταύτην δὲν ἐρόνεις
καὶ σὲ ἀκόμη, μὰ τὸ πίδον τῆς χθ
ἡ Κάμμα δὲν θὰ ἔζη, θὰ τὴν ἐκπνιγ

Βίνδαξ

Ἄν μή, ὦ βάρδα, μὴ ἐξέστης τῷ
πρὸς τί συντρίβεις οὕτω τὴν καρδίαν

Λουέριος

Συνόριξ, θ' ἀποθάνῃς, ὅτε σὲ ἀγαπᾷ
Φοβοῦ τὴν Κάμμαν.

Συνόριξ περιπυρσούμενος τὴν Κάμ

Γύναι, μὴ ταρ

Κάμμα ἀταράχως

Καὶ ὅμως, πάτερ, ἀπατᾶσαι, ἀγαπᾷ
ἐντὸς ὀλίγου θὰ τὸ ἴδῃς πρόδηλον.
Ἄν ὅσα εἶπας εἴνε ὄντως ἀληθῆ
πρὸς τί τὸν γάμον νὰ τελείωσ' σήμε

Λουέριος

ν θά τὸ πρῆξας εἶνε ψεύδος !

Συνόριξ παρατηρῶν τὴν Κάμμαν
Ψεύδος ;

Λουέριος

Ναί.

Κάμμα βλέπουσα μακρόθεν τοὺς ἱερεῖς
οἱ, ὦ πάτερ, κ' ἐπὶ τέλους πείσθητι.

Συνόριξ ἐν ἀγαλλιάσει

Κάμμα, Κάμμα, εἶσαι σύζυγός μου σύ ;

Κάμμα ἐν τῇ ἀγάλῃ τοῦ Συνόριγος
αἱ, σύζυγός σου.

Λουέριος ἐκκληκτος

Πῶς, λοιπόν ; εἰν' ἀληθές ;

Συνόριξ

χαῖν ἡ χάρις Οὐρανίωνας Θεοί !

Λουέριος ἐν ἐξίψει

Εἰπατέ μοι, σεῖς τοῦ Ἄδου δαίμονες,
ἐγὼ, βλέπω, ἐννοῶ, αἰσθάνομαι ;
ἄρα γε συμβαίνει ; μὴ παραφρονῶ ;

ΣΚΗΝΗ ΙΒ'.

Οἱ ΑΝΩΤΕΡΟΙ, ΑΡΙΟΒΥΣΤΟΙ, ΜΟΪΝΑ,
ΔΡΥΠΑΙ, ΒΑΡΑΟΙ, ΟΥΑΤΕΙΣ, ΘΕΡΑΠΑΙΝΑΙ

Ἀριόβυστος

Ἐνδοσαι πέπλον νύμφης, γύναι μάκαιρα,
ἔλθε ν' ἀκούσης ὑμεναίου μελισμούς.

Κάμμα ἰδίᾳ

πρὸς, θάρρει καὶ ἡ ὥρα ἤγγικεν !

Μοΐνα τῇ Κάμμᾳ κρυφίως
ἐνφ περιβάλλει ταύτην διὰ πέπλου
θανέτου πέπλον εἶδε νὰ σ' ἐνέδουν.

Κάμμα ἰδίᾳ

Ἡ δέησίς σου, γραῖα, θὰ εἰσακουσθῇ.

Συνόριξ ἐν χαρᾷ

ὦ, ὦρα εἶμαι πανευδαίμων βασιλεύς.

Ἀριόβυστος

Οὐάταις, ὑμνωδεῖτε τέκνα ἔλθετε.

(Ὁ Συνόριξ καὶ ἡ Κάμμα ἵστανται ἐνώπιον τοῦ
Ἀριόβυστου. Ὁ Λουέριος δεξιᾷ παρατηρεῖ
μετὰ περιεργίας, ἀριστερᾷ ἡ Μοΐνα τὸ πρό-
σωπον ἀποσπρίφουσα)

Οὐάταις, ἀναταίνοντες τὰς χεῖρας

Ἄρτεμι, Θεὰ προστάτις,
σε καλούμεν·
νεῦσον τοῦτοις εὐρανόθεν
γηθοσύνῳ
εὐτυχίαν αἰώνιαν
ἐν τῷ βίῳ !

Ἀριόβυστος

Ἐυδαιμονεῖτε τὴν Θεὴν λατρεύοντες.

Οὐάταις

Δὸς τῇ Κάμμᾳ φρένα σῶαν,
εὐγονίαν,
τῷ Συνόριγι κληδόνα
καὶ ἀνδρείαν·
δείξον τοῦτοις τὰς κελεύθους
τῶν δικαίων !

Ἀριόβυστος

Δωρήσατε τῇ πόλει ἄνδρας μαχητάς.

Οὐάταις

Ἐμπνευσον τοῖς νεονύμφοις
φίλτρα, πόθους
πρὸς τοὺς φίλους, τοὺς οἰκίους,
πρὸς τὰ τέκνα,
τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος
ὑπὲρ πάντα !

Ἀριόβυστος δίδων κύπελλον τῇ Κάμμᾳ

Λαβέ, ὦ γύναι, τὸ χαλκῆρας κύπελλον
κ' ἐξ ἡμισείας πίε μετὰ τοῦ ἀνδρός
τὸ ἐν αὐτῷ μελίκρας ἵνα κύρωσιν
ὁ γάμος οὗτος λάβῃ παρὰ τῶν Θεῶν

Κάμμα ρίπτουσα κρυφίως δηλητήριον
εἰς τὸ κύπελλον ἰδίᾳ

Μὴ θρήνηι, ὦ ψυχὴ μου, ἀλλὰ σβέσθητι
τὸν ἀγαθὸν Σινάτον ἐκδικούσα, ναί.

(Μεγαλοφώνως καὶ μειδιῶσα)

Ὅμνύω πιστὴν τῷ καλῷ Συνόριγι.

(Πίνει καὶ δίδει αὐτῷ τὸ κύπελλον)

Συνόριξ

ὦ, χαιρε Κάμμα, βασιλεὺς τῶν Γαλατῶν.
(Πίνει ἀμυσί)

Κάμμα ἰδίᾳ παρατηροῦσα τὸν Συνόριγα
μετὰ κρυφίας χαρᾶς

Μέχρι πυθμένος ἔπιε τὸ φάρμακον !
(Μιδιᾶ γηθοσύνης)

Συνόριξ ρίπτων μακρὰν τὸ κύπελλον
καὶ κατερχόμενος ἐν χαρᾷ

Καὶ τώρα δτε τὸ γλυκὺ μου ὄνειρον
ἐπραγματώθη, τώρα τρέμετε, λαοί,
τὴν Γαλατίαν κύκλῳ περισφίγγοντες.

Κάμμα εἰρωνικῶς

Ναί, ὦ Συνόριξ, λέγε, λέγε ἀπειλὰς,
διότι πρέπει πάντες νὰ γνωρίσωσιν
ὁποῖος εἶσαι καὶ τί μέλλεις ἔπειτα
νὰ διαπράξῃς ὡς μονάρχης κραταιός.

Συνόριξ

Ἄννιβα, σπεῦσον, ἀλλὰ ὅσον δύνασαι
καὶ τὸν ρωμαῖον κατὰ κράτος νίκησον
διὰ νὰ σὲ νικήσω.

Κάμμα κλονιζομένη· ἰδίᾳ

Μόινα . . . Θεοί !

Μόινα κρυφίως τῇ Κάμμα
συγκρατοῦσα ταύτην κλονιζομένην

Τί ἔχεις, Κάμμα ; τρέμεις ; εἶσαι κάτωχρος.

Κάμμα κρυφίως δεικνύουσα τὸν Συνόριγα

Ἐκείνον βλέπε . . . ἴδε, εἶνε παλιῶνός.

Συνόριξ

Τὸ ἔργον, ὅπερ ἔλιπεν ἡμιτελές
ὁ τῶν Ἑλλήνων βασιλεὺς Ἀλέξανδρος
ἐγὼ θὰ συμπληρώσω . . .

(Φέρων τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον)

Πλὴν τί ἔχω ;

Κάμμα βάλλουσα κραυγὴν χαρᾶς
καὶ κατερχόμενη πρὸς τὸ προσκύνειον

Συνόριξ κλονιζόμενος

Κλονίζομαι· θὰ πίσω . . .

Πάντες τρέχοντες πρὸς α

ὦ !

Συνόριξ κρατούμενος ὑπὸ τοῦ
καὶ τοῦ Λουέριου γ

Κάμμα περιχαρῆς

Μελίκρας μόνον, ὃ τι ἔπιον κ' ἐ-
ἄλλ' εἶχε τὸ μελίκρας δηλητήριο
καὶ ἦτο νέκταρ, ἦτο νέκταρ δι·

Συνόριξ ἐμβρόντητο

Ἄθλια Κάμμα . . . ἔπιον τὸν θάνατον

Κάμμα

Ἄγ, γάμους ἤλθε νὰ τελέσῃς με-
ἰδού οἱ γάμοι, βλέπεις ; ἐτελέσθ-
ηντὶ παστάδος ὁμως τάφον ἔχεις
καὶ ἀποθνήσκω ἀλλ' ἀφοῦ σ' ἐφό-

Συνόριξ ἐξαλλος ὑπ' ὄργῃς

Ἀίσχρὰ καφώρη !

Λουέριος

ὦ Θεοί, Θεοί,

Ἀριόβυστος ὥστ' ἐθεόκνεν

Ἀρυίδαι, βάρδοι, καὶ οἱ ἄλλοι ἔπ-
ἀπὸ τοῦ παμμιάδρου φύγετε μακρὰ
ἢ θεία δίκη ἐπ' αὐτοῦ ἰδάρυνε
καὶ τιμωρεῖται ὁ μίαντας τὸν ναὸ
(Ἀπομακρύνονται πάντες σχε-
κλὴν τοῦ Τορμάννου καὶ τοῦ Δι-)

Συνόριξ

Συγγνώμην, γέρον βάρδε· εἶχες ἐ-
(Βάλλων κραυγὴν)

ὦ ! ἀποθνήσκω ! λύονται τὰ σπλά-
γνη καὶ κεφαλὴ μου καλεῖ . . . ἄ, πονῶ . . .

Ἀριόβυστος δεικνύων τὸν Βί-
βινδακα, Γαλᾶται, χαιρετίζον-
τιδού γενναῖος καὶ ἀρίφρων βασιλεῖς

Βάρδοι

ὦ Βίνδαξ ζήτω !

Πάντες ἐν ἀλαλαγμοῖς

Ζήτω !

Ἀριόδυστος

Χαίρε, κύδιστε !

Συνόριξ στρεφόμενος περὶ ἑαυτὸν ἐν ἀγωνίᾳ
ὦ!.. σώσατέ με .. σώσατέ με... πνίγομαι!..

Κάμμα

Μετύρομαί σε, δαῖμον πολυτίμητε,
ὅτι πρὸς τοῦτο μόνον ἔζησα ἐγὼ
μετὰ τὸν φόβον τοῦ καλοῦ Σινάτου μου.

Συνόριξ καταβάλλων πᾶσαν προσπάθειαν
ὅπως ἱγερθῇ

Ἄχ, ἔφριτέ με νὰ σπαράξω ταύτην ... Ἄ !
(Πίπτει θανὼν)

Κάμμα προσκαθοῦσα νὰ ἱγερθῇ

ὦθεο, ὦ σύζυγέ μου, σ' ἐξεδίκησα·
τὴν ἔρωτά σου εἶχον ὅσῳ ἔζης σύ,
ἐς τὴν ψυχὴν σου τὴν ζωὴν μου ἔδωκα

καὶ ἀποθνήσκω μετὰ σὲ θνητὴ ἐγὼ
ἵν' ἀναζήσω μετὰ σοῦ ἀθάνατος !
(Πίπτει θανοῦσα)

Βίνδαξ αἴρων τὴν κεφαλὴν αὐτῆς

ὦ τοῦ καλοῦ μου φίλου σύζυγε πιστή !

Λουέριος τρέχων καὶ γόνυ κλίνων παρ' αὐτῇ

Ἀπέθανεν ἡ Κάμμα ; ... Κόρη, κόρη μου !

Ἀριόδυστος

Τὸ πτώμα τοῦ βεβήλου δότε τοῖς κυσί·
τὸν χώρον τοῦτον ἄρδην ἀνασκάψατε,
καὶ σὺ τῆς Γαλατίας κράτιστε λαέ,
τὴν φίλην Κάμμαν ἥτις ἐθανάτωσε
τὸν μισαιφόβον, τὸν συλήτην τοῦ ναοῦ,
ἐν γόοις κλαῦσον, εἰς αἰῶνα πένθησον !

Λουέριος ρίπτων τελευταῖον λύπης
βλέμμα ἐπὶ τοῦ Συνόριγος

ὦ Γαλατία, ἐν πρὸς ἐν τὰ τέκνα σου
θῆ πίπτωσιν ἀδόξως ἐξω τῶν μαχῶν !

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Α' *

Βλέπων τις τὴν νῦν ἀνθρῶν καὶ εὐδαίμονα ὄψιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, μετὰ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, πληθυσμοῦ εὐρωπαϊκῆς πρωτευούσης, βλέπων τὰ πολυάριθμα αὐτῆς ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ κατὰστήματα, τὴν Βουλὴν τῆς, δυσκόλως δύναται νὰ φαντασθῇ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος πρὸ πεντήκοντα μόλις ἐτῶν, ὅτε ἐπερατοῦτο ὁ ὑπὲρ ἀνεξαρτητίας ἀγών.

Ἡ χώρα ἦτο σωρὸς ἐρειπίων, ὁ Κυβερνήτης Κκοποδίστριας μετέβαινε ἀπὸ Αἰγίνης εἰς Πόρον, καὶ ἀπὸ Πόρου εἰς Ναύπλιον, μόλις εὐρίσκων κατὰ λυμα δ' ἐαυτὸν καὶ τὴν κυβέρνησιν του· οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ξένων δυνάμεων, αἱ ἐλληνικαὶ οἰκογένειαι αἱ τέως ἐν εὐπραγίᾳ ζῶσαι, διήγον ἐν πτωχικαῖς καλύβει, στερούμεναι παντὸς ὅ,τι ἀποτελεῖ τὸν βίον εὐχάριστον.

Δὲν ἔβλεπέ τις ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων, εἰμὴ πληθὸς ἐνδεῶν καὶ παληκάρια φέροντα τὰ ὄπλα των μετὰ δικαίαις ὑπερηφανείας. Αὐτοὶ ἀνεδείξαντες τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέρην, εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ σεμνύνωνται ἐπὶ τῷ ἡρωϊσμῷ των, ἀλλ' ἐνίοτε ἐλησμόνουν ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν ἔπαυε ἐκεῖ ἔνθα ἤρχιζε ἡ εἰρηνικὴ ὀργάνωσις τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτο πλήρης εἰσέτι τῆς ὁσμῆς τῆς πυρίτιδος. Τραχύτης τι καὶ ἀγριότης ἐπλήρουν εἰσέτι τὰς ψυχὰς τῶν πολεμιστῶν τῆς χθός. Πάντες οἱ γάλλοι περιηγηταὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀναφέρουσι τὴν ἐντύπωσιν ἣν συνησθάνθησαν ἐκ τῆς ἐπικρατούσης εἰσέτι ταραχῆς τῶν πνευμάτων. Μετὰ τὴν γενομένην ἐκρηξίν τὸ ἡράκιστιον βραδέως ἐσθένυντο, τὸ δὲ ἔδαφος εἰσέτι ἐσειέτο. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐπισκεψαμένων τὴν Ἑλλάδα ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν τῆς, εἶδον ἐν τῇ τότε δυσπραγίᾳ τῇ ἐνδειξίν τοῦ ἡρωϊσμοῦ μεθ' οὗ οἱ Ἕλληνες διεξήγαγον ἀνευ μέσων καὶ πόρων τὸν μακρὸν ἐκεῖνον ἀγῶνα. Ἄλλοι, ὡς ὁ διάσημος φίλος μου Εἰμονί About διατάζοντες περὶ τῆς τελικῆς ἐπιτυχίας ἐθεώρησαν ὡς ὑπερβολὴν οἰήσεως τὴν ἐπὶ τοιούτῳ ἐλσεινῷ κατορθώματι καύχησιν.

Κατ' αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι ὑπερησπίσθησαν ἀσθενῶς γῆν πτωχὴν, τῇ ὁποίᾳ δὲν εἶχον πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ διατηρήσωσιν. Οὕτω δὲ μειοῦσιν τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν εἰς τὴν ἀναγέννησιν αὐτῶν πίστιν

Ὁ συγγραφεὺς τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος πρῶτος ἀπέπτυσε ἐκτοτε τὰς τοιαύτας δοξασίας, αἵτινες δὲν ἦσαν ἡ εὐφυολογία καὶ δὲν παρέλειψεν οὐδεμίαν περίπτωσιν ὅπως μαρτυρήτῃ περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γενομένων προόδων.

Ἡ μεταβολὴ ἐπῆλθε βραχμυδόν· Ἡ ἐρημωθεῖσα ἐπιφάνεια τῆς χώρας ἐκκλύφθη ἐκ νέου ἐξ ἐλκιώνων καὶ ἀμπελώνων, πόλεις ἀνεκτίσθησαν, οἰκίαι ἀνωκοδομήθησαν, σχολεῖα ἠνεώχθησαν, τυπογραφεῖα εἰσήχθησαν. Ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία ἤρξατο ἀναδιοργανιζομένη ἐπὶ νέων βάσεων. Ἡ ἐργασία αὕτη, ὅση ταχεῖα καὶ ἀνήτο, δὲν ἠδύνατο νὰ τελειωθῇ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἄλλην· ἐξακολουθεῖ εἰσέτι, ἀλλ' ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου καὶ κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ὅπως διέφορος ἦτο ἡ Ἑλλάς ἀπὸ τῆς περὶ αὐτῆς καταστάσεως.

B'

Ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, ἐν μέσῳ τῶν ὠδίνων τῆς ἀναγεννήσεως, ἀνεπτύχθη τὸ ποιητικὸν πνεῦμα τῶν δύο ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου καὶ Παναγιώτου Σούτσων. Ἀνήκοντες εἰς τὴν ἐξευγενισμένην καὶ λογίαν κοινωνίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Φαναριῶται, ἔλκοντες τὸ γένος ἐξ ἐπισήμων οἰκων, ἐσπούδαζον εἰς Παισιούς, ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπανάστασις ἐν Ἑλλάδι. Ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός των, ἐκατόνταρχος τοῦ ἱεροῦ λόχου, εἶχε φονευθῇ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐν Δραγατσάνῳ.

Οἱ νεώτεροι ἀδελφοὶ τοῦ ἥρωος, οἵτινες βραδύτερον ἤγειρον εἰς μνήμην αὐτοῦ τε καὶ τῶν συντρόφων του τὸ παρὰ τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν κείμενον μνημεῖον, δὲν ἠδύνατο νὰ διαμένωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, ἐνόσῃ ἐν Ἑλλάδι ἐμάχοντο οἱ συμπατριῶταί των. Γάλλοι τὴν ἐκπαίδευσιν ἦσαν Ἕλληνες τὸν τε νοῦν καὶ τὴν καρδίαν. Ἐν τοῖς ὠραίοις ἀτίχοις οὗς ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἀπέτεινε, τῷ 1836, εἰς τὸν ποιητὴν Χριστόπουλον, περιγράφει τὰς ἐλπίδας, αἵτινες ἐτάρασσον τὴν ψυχὴν του ὅτε ἐσπευδε πρὸς βοήθειαν τῆς ἐπαναστατησάσης πατρίδος του.

Ὅταν ἤκουσα 'ς τῶν Γάλλων τὰς Ἀθήνας κατὰ πρῶτον
 Τῆς ἐλληνικῆς μας δόξης καὶ τῶν ὅπλων μας τὸν κρότον!
 Νὰ ἰδῶ ἐφρηταζόμεν τὴν ἐλληνικὴν φυλὴν
 Ἐλευθέραν ἐκ Μπλέου μέχρις ἄκρων τοῦ Εὐξείνου,
 Κ' ἐξ ἀνδρῶν τετρακοσίων ἀντιπρόσωπον βουλὴν
 Στὴν ἐπίταλόν καθεδρὰν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.
 Κάτοικος δ' Ἕλλην τῶρα βασιλείου στενοτάτου,
 Μὲ τὰς δύο χεῖρας φθάνει καὶ τὰ δύο σύνορά του.

Κ' ἡ 'Ελλάς ἡ πεινασμένη
 Ἀπ' τὸν Βρεττανὸν προσμένει
 Ἐνα ψίχαιο νὰ πέτῃ
 Ὅταν κι' ὅπως τὸν ἀρέσῃ.

Κ' ἡ Ἐλευθερία στέκει σκυθρωπή, σιωπηλή,
 Κι' οὐδὲ δόξα πλέον Ἔθνους, οὐδὲ δῆμος ἡ βουλή!

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ βασιλεὺς Ὁθων δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀναγκὰς εἶναι νὰ χορηγήσῃ τὸ σύνταγμα, ὅπερ παρεχώρησε τῷ 1843 κατ' ἀπαιτήσιν τοῦ λαοῦ. Ἐξήτουν τότε συνταγματικὰς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀποπομπὴν τῶν κυβερνώντων τὴν χώραν Βαυαρῶν. Ὁ δὲ Σοῦτσος ἠγωνίζετο ὑπὲρ τούτου, μεθ' ὅσης ζέσεως ἀντέπραπτεν ἄλλοτε κατὰ τοῦ Καποδιστρίου.

Ἐπὶ τὴν ἐκείνην ἐποχὴν ὁ πατριωτισμὸς τοῦ οὐδέποτε ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπαιτήσεις τῶν συμπερόντων τοῦ Κράτους, οὔτε ὑπέφερε τὰς βραδύτητας βυρσινίας κοινωνικῆς προόδου. Ἡ πλήρης πάθος ἰδιοσυγκρασία τοῦ καθίστα αὐτὸν ἀντίπαλον ἀνένδοτον, τὰ δὲ περιβάλλοντες αὐτὸν στοιχεῖα δὲν ἦσαν τὰ ἀρμόδια ὅπως κατευνάτωσι τὰς ἐξάψεις τοῦ ὁ ἀντιπολιτευόμενοι εὐραίσκον ἐν αὐτῷ ἰσχυρὸν σύμμαχον, καὶ ἐπειδὴ τότε ἡ Ἑλλάς εἶχεν ὀλίγας ἐφημερίδας, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ βιβλία ἦσαν σπάνια, αἱ σάτυροι τοῦ Σοῦτσου ἦσαν ὡς ἄλλαι διακηρύξεις αἰτίνας ἀντιγραφόμεναι ἀπεσπρηίζοντο καὶ ἀνέφλεγον ἐν μᾶλλον τὰ πάθη.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλήρης ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τῆς ἐν Γαλλίᾳ διαμονῆς του. Τεκμήρια τούτου παρέχουσι πάντα τὰ ἔργα του. Γαλλιστὶ μάλιστα ἐδημοσίευσεν ἐν ἐκ τῶν πρώτων ἔργων τοὶ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἣν ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τὴν 1858. Ἐπιστρέψας καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐδημοσίευσεν ἐν Ναυπλί δύο τομίδας περιέχοντα σατύρας καὶ ἄλλα ἐλαφρὰ ποιήματα, ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ: «Πανόραμα τῆς Ἑλλάδος». Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ, ὁ Καποδιστριας καὶ ἡ κυβέρνησις του ἀποτελοῦσι τὸ σταθερὸν σημεῖον τῶν προσβλημάτων του. Παρωδεῖ τὰ ψηφίσματά του, διακωμῶδεῖ τὰ σχέδιά του, τὰ μίτρα του, τοὺς σκοποὺς του, προσβάλλει τοὺς φίλους αὐτοῦ. Βραδύτερον δὲ προχωρεῖ καὶ μέχρι τῆς ἐξυμνήσεως αὐτῆς τῶν δολοφόνων τοῦ Κιβερνήτου. Ἐν μιᾷ τῶν ὥραιοτέρων αὐτοῦ ᾠδῶν, ὁ Σοῦτσος, ὥσπερ νεί Τυρταῖος, παριστᾷ αὐτούς ὡς νέους Ἀρμοδίους. Ἡ ἱστορία δὲν ἐπεκύρωσεν τὴν κρίσιν τοῦ ποιητοῦ καὶ ἡ νῦν Ἑλλάς θλίβεται ἀναγινώσκουσα τοὺς ὥραίους ἐκείνους στίχους.

Ὁ Καποδιστριας βεβαίως ὑπέπεσεν εἰς λάθη· ἀλλ' ὅπως συγχωρήσῃ τις τὴν ἀμαρτίαν τῶν φονέων του καὶ κρίνῃ ἐπιεικῶς τὸν ὑμνήσαντα αὐτοὺς ποιητὴν ἀνάγκη νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξαίρεσιν τῶν παθῶν κα

ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ἰδοὺ μία σάτυρα ἐν ἣ ὁ Καποδίστριας εἰκονίζεται
ὡς δικαιολογῶν τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως.

Πληροξοῦσιν τοῦ ἔθνους, σεβαστὸν κριτήριόν μου,
νὰ σὲ δώσω ἡλθ' λόγον τῶν νομίμων πράξεών μου.
Ἦ Ἑλλάς, χάριτι θεῖᾳ, βλέπετε, δὲν ἐδουλώθη·
ἂν ἡ Σάμος, ἂν ἡ Κρήτη 'ς τοὺς ἐχθρούς μας πωρεδῶθη,
ἂν τὰ φρούρια δὲν πῆρα τῆς Εὐρώπης, τῆς Ἀθήνας,
καὶ ἂν ἐπαίξῃ τὸ πρᾶγμα δεκαπέντε σωστοὺς μῆνας,
εἶχα λόγους ἀνωτέρους·

αἱ Αὐλαί... Ἐγώ... τὸ ἔθνος... ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους
θεωροῦντες... Εἶχα καὶ ἄλλα νὰ σὲ πῶ... πλὴν τί τὸ κάμεις;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσῃς αἱ συμμυχικαὶ δυνάμεις.

Ἄν κατάρθωσιν νὰ καύσω τὸν πολυτιμὸν μας στόλον
μὲ τὴν βίαν, μὲ τὸν δόλον,

καὶ ἂν ἔχουσιν τὸ αἶμα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸν Πόρον,
μὲ τὸ μισθωτὸ μυχῶρι τῶν πιστῶν μου δορυφόρων,
ἂν μὲ σκηπτρον ξένου κράτους θέλῃσιν νὰ σὲ παιδεύσω,
καὶ μὲ ὄλην τὴν Εὐρώπην τὴν Ἑλλάδα νὰ μπερδεύσω,

εἶχα λόγους ἀνωτέρους·

αἱ Αὐλαί... Ἐγώ... τὸ ἔθνος... ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους
θεωροῦντες... Εἶχα καὶ ἄλλα νὰ σὲ πῶ... πλὴν τί τὸ κάμεις;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσῃς αἱ συμμυχικαὶ δυνάμεις.

Θεομὸς εἶμαι δημοκράτης... γιὰ τὸ σύνταγμα πεθάνω·
ἂν μὲ εἶδετε τρεῖς χρόνους τ' ἄρθρον τοῦ νὰ πρᾶξιόνω
καὶ ἂπ' τοὺς ὄρκους μου νὰ λείπω,

γράμματα νὰ κρυφνοίγω καὶ νὰ κυνηγῶ τὸν τύπο,
σπίτιν νὰ παύω τὴν νύκτα, καὶ πολίτας, πρὶν τοὺς κρίνω,
νὰ ῥοιζῶ, νὰ ξυλίζω καὶ τὰ νύχλια τοὺς νὰ χύνω,

εἶχα λόγους ἀνωτέρους· κτλ.

Ἵπερπλούτισιν τὸ γένος (μάρτυρες οἱ ἀδελφοί μου
καὶ τρεῖς τέσσαρες πιστοὶ μου,

δοῦν τρέχουν περὶ βράδυ μὲ τὰ τάληρα 'ς τὴν τσέπη).
πλὴν τοὺς πρῶτους τῆς Ἑλλάδος ὁ καθένας πτωχοὺς βλέπει·
πλὴν τοῦ Μπότζαρη ταῖς κόραις, τὰ παιδιὰ τοῦ Καραϊσκού,
ἄρῃσιν νὰ ζοῦν μ' ἐλέη, μὲ μαζώματα τοῦ δίσκου.

Εἶχα λόγους ἀνωτέρους· κτλ.

Ἦμπορεῖ νὰ διῇ ὁ πλάστης εἰς τῶν σπλάγχνων μου τὸ βάθος
ἢ ἀγάπη τῆς πατρίδος, καὶ τὸ μοναχὸ μου πάθος·

πλὴν κατέτρεξα τὰ φῶτα· πλὴν διέφθειραν τὰ ἦθη·
πλὴν εἰς πλῆθος κατασκοπῶν χρυσὸς ἄφθονος ἐχύθη·

πλὴν ἠθέλησα νὰ σδύσω καὶ μεγάλους καὶ μικρούς·
πλὴν νὰ δῶ τοὺς πρώτους ὅλους ἐπεθύμησα νεκρούς.

Εἶχα λόγους ἀνωτέρους·

αἱ Αὐλαί... ἐγώ... τὸ ἔθνος... ἐξ ἑνός, ἐξ ἄλλου μέρους
θεωροῦντες... Εἶχα κι' ἄλλα νὰ σὰς πῶ... πλὴν τί τὸ κάμεις;
σ' ἐμποδίζουν νὰ λαλήσης αἱ συμμαχικαὶ δυνάμεις.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἐνίοτε ὕμνει μετὰ συγκινήσεως τὴν ἀνδρεί
καὶ τοὺς ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας· ἀλλὰ καὶ τότε, καθὼς καὶ πο
τοτε εἶναι ἐπιθετικὸς καὶ ὄργανον τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἐὰν ἐξαί
τοὺς ἥρωας, τοῦτο πράττει ὅπως κατὰδείξη ὅτι ὀλιγωροῦνται καὶ πικ
μελοῦνται ὑπὸ τῆς ἐξουσίας.

« Ἐνας γέρων στρατιώτης μὲ τοῦ ζήτουλα τὸν δῖσκο,
» ἔς τὸ ραβδί ἀκουμισμένος καὶ μὲ τὸ σακκὶ στὸν ὄμιον,
» ἔλεγε σ' ἕνα παιδάκι, ποῦ τοῦ ἐδειχνε τὸν δρόμον·
» Μὴ, παιδάκι μου, μὴν τρέχης καὶ πολὺ ἐπίτω μνήσκω!
» Εἰς' ἐσὺ εὐτυχισμένο... τὰ 'ματάκια σου τὰ ἔχεις,
» γερὰ ἔχεις ποδαράκια κ' ἐλαφρὸ σὰν λάφι τρέχεις...
» Ἐγὼ ἔχασα τὸ φῶς μου στοῦ Μεσολογγιοῦ τὴν πόλι,
» καὶ τὸ ἔνα μου ποδάρι μὲ τὸ ἄρπαξε τὸ βόλι...
» Ποῦ νὰ εἴμασθε, παιδί μου; εἶναι νύκτα; εἶναι 'μέρα;
» — Νύκτα εἶναι... στὸ Ἀνάπλι ἐξυγώσαμε πκτέρρα.
» — Στὸ Ἀνάπλι; — Ἀκλαίεις γέρο; — Τὰ πκλήά μου ἐνθυμοῦμαι
» τ' ἤμουν πρῶτα, τ' εἶμαι τῶρα στέκομαι καὶ συλλογοῦμαι.
» Στὸ Ἀνάπλι!! ἐγὼ πρῶτος καὶ μὲ τὸ σπαθὶ στὸ στόμα
» πῆδητα στὸ Παλκμηδί·
» ἀπὸ ἕνα σ' ἄλλον βράχον πρῶτα ρίπτουμουν σὰν φίδι,
» καὶ σηκώνω μόλις τῶρα τὸ βερύνεκρό μου σῶμα.
» Ἐυφλώθηκα... δὲν βλέπω τῆς Ἑλλάδος τὰ βουνά,
» κ' ὁ ἐλεύθερός της ἥλιος στὰ 'ματάκια μου δὲν λάμπει·
» δενδροσκεπάσται, ὠρατοὶ κ' αἵματοδρεμένοι κάμποι,
» εἰς σὰς τῶρα κόσμος ἄλλος, ζωὴ ἡσυχη περνᾷ.
» Ἐγὼ μόνος εἰς τοὺς δρόμους τρέχω καὶ ψωμοζητῶ,
» στὰ ἐρημοκκλήσια μέσσω καὶ στοὺς τάφους ξενοχτῶ.
» Παντοῦ εἶμ' ἀπορριμμένος·
» Ἐένος εἶμαι στὴν Ἑλλάδα, καὶ στὸ σπίτι μ' εἶμαι ξένος.
» Ὅλος ἄλλαξεν ὁ κόσμος, καὶ αὐτῆς μας τῆς ἡμέρας
» τὰ παιδιὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν γνωρίζουν τοὺς πκτέρρας·

» τὰς θυσίας, τοὺς ἀγῶνας ξέχασαν τῶν παλαιῶν,
 » καὶ τὸν πλοῦτον ἔχουν ὅλοι διὰ μόνον τοὺς θεῶν
 » Προσπαθῶ τοῦ κακοῦ νυχῶρ ἕνα φίλο τοῦ παλαιοῦ μας
 » τοῦ ἡρωικοῦ καιροῦ μας·
 » ἄλλοι πέθαναν καὶ ἄλλοι ζοῦν ἀπ' ὅλους ξεχασμένοι,
 » ὅπου κι' ἂν σταθῶ μὲ σπρώχνουν, μὲ περιγελοῦν οἱ ξένοι.
 » Ξένοι, μὴν περιγελᾶτε τὰ γυμνὰ μου τὰ ἔμματα,
 » τὸ σπασμένο μου ποδᾶρι!
 » τοῦ μεγάλου Μπότσαρη μας ἤμουν πρῶτο παλληκάρι.
 » Ἡ παλῆ μού φουστανέλλα, ὅπου βλέπετε κομμάτια,
 » χάρισμα τοῦ Κραϊτκου, ἀπὸ δόξα μὲ σκεπάζει·
 » Τὸ σπῆθι αὐτὸ ποῦ φέρω στὸ πλευρό μου κρεμαστό,
 » ἂν δὲν εἶναι μὲ χρυσάφια, μὲ κοράλια σκεπαστό,
 » εἶν' ἐνθύμησις φιλίας τοῦ Ἑμμανουὴλ Τομπάζη·
 » Ἡρώες ἐξηκουσμένοι!
 καὶ ἂν ἦθε ἴπταμένοι,
 » τὴν ἐνθύμησιν τοῦ κόσμου, στὴν ἐνθύμησίν μας ζῆτε!
 » πέθαναν, κι' ἂν ζοῦν ἀκόμα, ὅσοι ἄτιμοι πολλοί·
 εἰς τοὺς τάφους σας πατοῦν,
 » καὶ κληρονομήσουν ὅλας τὰς θυσίας σας ζητοῦν,
 » καὶ ἀφίνουν τῆς πατρίδος τοὺς πατέρας, τοὺς προμάχους,
 » καὶ ψωμίζητοῦν ἔς τὰς πόλεις καὶ καὶ ξενυκτοῦν στοὺς βράχους!

Οἱ πόθοι τοῦ Σούτσου δυστυχῶς μετ' οὐ πολὺ ἐπληρώθησαν· ὁ τύραν-
 νος ἐθυσιάσθη· ἀλλ' ἡ θυσία αὕτη δὲν κατηνέασε τὸ πάθος τοῦ ποιητοῦ·
 τὴν ἐπαύριον τοῦ θανάτου τοῦ Κυβερνήτου, γράφει τὰς ἐπομένους στροφάς,
 πλήρεις εἰσέτι μίσους:

Τρέμε, τύραννε! . . ἡ ὥρα τοῦ θανάτου σου σηκίει·
 ἡ ὀργὴ τοῦ ἔθνους ὅλου, ἡ ὀργὴ μου σὲ προτιμένει·
 » ἔς τὸν νάον ποῦ θὰ μολύνῃς τρέχω καὶ παρκαμονεύσω . . .
 τρέχω, τρέχω, ἔς τοῦ Ἰψίππου τὸν βωμὸν καὶ σὲ φονεύσω . . .
 » ἔρχεται . . . τὸν προμηνύουν σάλπιγγες καὶ μουσική.
 » ἔρχεται . . . τὸν προπομπεῦει μισθοφόρος φυλακή.
 » Μιμητῆς τοῦ Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτων νέος,
 » σκέπασε, Μυρομιχάλη, τὸ σπαθί σου μὲ μυρσίνη . . .
 » τὸν προδότην τῆς πατρίδος κτύπα . . . κτύπα . . . καὶ γενναίως
 » πέθανε καθὼς ἐκεῖνοι!

» Ἡ Ἑλλάς ἐταρτάσσετο ἔτι ὑπὸ τοῦ σάλου τοῦ μόλις παύσαντος κατα-

στρεπτικοῦ πολέμου· ἀνεγεννᾶτο μόλις ἐκ τοῦ θανάτου τῶν τέκνων αὐ-
τῆς. Ἡ κοινωνία δὲν εἶχεν εἰσέτι λάβει καιρὸν νὰ καταρτισθῇ. Τὰ πνεύ-
ματα καὶ αἱ καρδίαι ἐθισθεῖται εἰς τὴν πάλην ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας
ἐξηκολούθουν θεωροῦσαι ὡς ἡρωϊσμὸν τὴν πάλην καὶ οὐχὶ τὴν συνετὴν
καρτερίαν. Ἀλλ' ἰδοὺ ἡ Ἑλλάς ἔχει ἐπὶ τέλους βρασιλέα. Πάντες ἐνθου-
σιῶσι, καὶ αὐτὸς δὲ Σοῦτσος πκύει ἀντιπολιτευόμενος, τοῦλάχιστον πρὸς
ᾧραν :

Ἦ τρισένδοξος ἡμέρα, ὅταν εἰς τὴν παρὰλίαν
πέταξε ἱππεὺς ὥρτος μὲ χρυσὴν ἐνδυμασίαν,
καὶ διέβης τῆς Ναυπλίας τὰς πρασίνας πεδιάδας
ὁπαδοὺς κ' εὐχέτας ἔχων τρεῖς Ἑλλήνων μυριάδας !
Τὸ γλυκὺ μειδίχμά σου, τὸ ἡρωϊκόν σου ἦθος
κ' ἡ νεανική σου χάρις ἐγοήτευται τὸ πλῆθος,
καὶ εἰς τοῦ Ναυπλίου κλαῖον σὲ συνώδευσε τὰ τεῖχη,
κ' ἡ κραυγὴ του κ' ἡ χαρὰ του ὡς 'ς τὸν οὐρανὸν ἀντήχει.
Τὰ σαλπίσματα, οἱ βρόντοι τῶν φρουρίων καὶ τῶν στόλων
ἐλευθέραν τὴν Ἑλλάδα ἤγγειλαν 'ς τὸν κόσμον ὅλον·
φαιδρὸς ἦτον δὲ αἰθήρας, ἡ ἡμέρα μας γλυκεῖα,
καὶ δὲ ἥλιος 'ς τὴν δόξαν τῆς Ἑλλάδος ἐμειδίχ.

Ἡ χαρὰ αὕτη ὑπῆρξε βραχεῖα· δὲ Ὄθων δὲν ἦλθε μόνος εἰς Ἑλλάδα,
ἀλλὰ περιστοιχούμενος ὑπὸ Γερμανῶν συμβούλων καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ
βυζαντινοῦ στρατοῦ.

Καὶ τὸ Ἔθνος τὸ χθὲς τρέχον εἰς τὸν θάνατον ἡσύχως
καὶ τὸ Ἔθνος τὸ θερμαῖνον τῆς πλᾶμης του τὸ ψυχὸς
εἰς τὸ πῦρ τῶν καιομένων Ὀθωμανικῶν δικρότων
καὶ τὸ Ἔθνος τὸ μὲ κρότον.

Θραῦσαν χθὲς τὸν ἐκ σιδήρου δεκαδάκτυλόν του κρῖνον,
ἔμενε χειροδεμένον καὶ εἰς Βαυαρὸς ὑπεῖκον.

Ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος δὲν ἦτο ὁ μόνος διαπραγματούμενος κατὰ
συστήματος ὑπὸ τοῦ ξένου εἰσυχθέντος. Οἱ Βυζαντινοὶ ὑπέπεσαν εἰς το-
σαῦτα, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἐλησιμόνησαν ὅ,τι ὤφειλον εἰς αὐτοὺς· ἐλησιμό-
νησαν ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἐχειραγώγησαν τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ πρῶτα αὐ-
τῆς βήματα πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀστυκῆς καὶ νομοθετικῆς αὐτῆς ὀργα-
νώσεως.

Τῷ 1843 δὲ βασιλεὺς Ὄθων ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῇ τὸ Σύνταγμα
καὶ ν' ἀποπέμψῃ τοὺς γερμανοὺς. Καὶ ὁμῶς καὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην

δ. Σοῦτσος εὗρισκεν ἀφορμὰς δυσαρεσκείας· δὲν ἦτον εἰς τὴν φύσιν του νὰ μείνῃ ποτὲ εὐχαριστημένος. Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἐξωσις τοῦ Ὁθωνος ἐπῆλθεν ἐν καιρῷ ὅπως τὸν ἱκανοποιήσῃ.

Ἀπεβίωσε ἐν δυστυχίᾳ, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὸ συμβᾶν τοῦτο τῷ 1863, ἐν τῷ Ἑλληνικῷ νόσοκομείῳ τῆς Σμύρνης.

Ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος δὲν ἔγραψε πολιτικὰς μόνον σατύρας, ἀλλὰ συνέγραψεν ὡσαύτως καὶ τρεῖς κωμωδίας· τὸν *Ἀσωτον*, ἐν ᾧ ἀπεμιμήθη σκηνὰς τινὰς τοῦ Μολιέρου, τὸν *Πρωθυπουργὸν* καὶ τὸν *Ἀιθαροσὸν Ποιητὴν*. Αὐταὶ αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ μόναι δειλοῦσιν ὅτι πρόκειται περὶ πολιτικῶν σατυρῶν. Εἶναι διατριβὰι μᾶλλον ἐν εἴδει διαλόγου ἢ δράματα διὰ θέατρον. Ὁ Σοῦτσος ἔγραψε προσέτι τὸν Περιπλανώμενον, ποίημα εἰς τέσσαρα ἄσμηκτα, ὅπερ ἐνεπνεύσθη προφανῶς ἐκ τοῦ Childe Harold τοῦ Βύρωνος. Τὸ ποίημα τοῦτο περιλαμβάνει στίχους τινὰς μεγάλῃς καλλονῆς, τὰ δὲ καθ' ἑκάστα, ἂν οὐχὶ τὸ σύνολον δικαιολογοῦσι τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι.

Ἐν τέλει τοῦ 1857 ὁ Σοῦτσος ἐδημοσίευσεν τὸ πρῶτον μέρος ποιήματός, ὅπερ ἔμεινε ἡμιτελές, τὴν Τουρκομάχον Ἑλλάδα. Ἐν αὐτῷ προστίθετο νὰ ἐξυμνήτῃ ἐπικῶς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν.

Ὁ Σοῦτσος μετεχειρίσθη πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ πάντα τὰ εἶδη τῆς φιλολογίας, ἀδιαφορῶν περὶ πρωτοτυπίας. Ἀπεμιμήσατο ἐναλλαξὶ τὸν Μολιέρον καὶ τὸν Βύρωνα, τὸν Βεραγγέρον καὶ τὸν Βαρβολωμή. Τὸ ἰδιάζον αὐτῷ εἶναι ἡ ἐνθερμος φιλοπατρία, ὁ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἔρως, ἡ ἀκατάσχετος πρὸς ἀντιπολίτευσιν ροπή του, ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν εὐχέρεια, καὶ ἡ καλλονὴ τῶν στίχων του. Αἱ ιδιότητες αὗται ἀνέδειξαν τὸν Ἀλέξανδρον Σοῦτσον ἕνα τῶν ἐνδοξοτέρων ποιητῶν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἰδίως εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἡ λογικὴ ποίησις δὲν ἐκαλλιεργεῖτο περισσῶς ὡς νῦν.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Παναγιώτης διὰ τοῦ παραδείγματός αὐτῶν ἐπέδρασαν μεγάλως πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς λογικῆς ταύτης ποιήσεως. Ἐπὶ ἐν τέταρτον τοῦ αἰῶνος, αὐτοὶ ἀποκλειστικῶς τὴν ἐξεπροσώπευσαν, τὴν ἐποδηγέτησαν καὶ διετέλεσαν ὡς κυρίρχοι ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς ποιήσεως ἐκείνης.

Γ'.

Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος, ὡς καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ τὰ πρῶτα αὐτοῦ ἔργα. — Τῷ 1828 ἐξέδωκεν ἐν Παρίσις, τύποις τῶν ἀδελφῶν Euler, τὰς Ὀδὰς νέου Ἑλλήνου, (*odes d'un jeune grec*) μετ' ἀντιπροσθήκης ἐξ *πολεμικῶν ᾠμάτων* γεγραμμένων ἑλληνιστί.

Ὁ Βίκτωρ Οὐγγὼ ἐτίμησε τὸν Σοῦτσον θέσας ἐπὶ κεφαλῆς μίαν τῶν

ἀνατολικῶν ὁδῶν του στίχους ἐκ τῶν ἄσμάτων τούτων. Ὁ δ' Ἕλλη ποιητὴς εἶχεν ἀφιερῶσαι μίαν τῶν γαλλικῶν αὐτοῦ ὁδῶν εἰς τὸν Βίκτορα Οὐγγῶ τὸν τολμηρὸν καὶ πρωτότυπον ποιητήν, ὡς ἐκάλει αὐτὸν ἐν τῇ ἀφιερῶσει του. Τὸ ποίημα τὸ ἀφιερωθὲν τῷ 1828 εἰς τὸν Βίκτορα Οὐγγῶ εἶναι ὡδὴ εἰς τὸ Λευκὸν Ὅρος. Ἰδοὺ αὕτη :

Salut, géant altier, salut, mont sourcilleux
 Uu triple diadème orné de diamans
 Resplendit sur ton front respecté par les ans,
 Tu tiens uue avalanche en ton immense fronde,
 Tu l' agites sans cesse et menaces le monde ;
 Pareil à ce Titan dont le dos spacieux
 Tremblait et fléchissait sous le fardeau des cieux,
 Tu penches sur la terre, et ton corps qui s'incline
 Semble du firmament arrêter la ruine.

Οἱ γαλλικοὶ στίχοι τοῦ Σούτσου μεθ' ὅλην τὴν δυσκολίαν ἣν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὁ ποιητὴς γράφων εἰς ξένην γλῶσσαν, περιεῖχον καλλονὰς προ-
 οϊωνίζουσας τὰ βέλτιστα περὶ τοῦ μέλλοντος.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐδημοσίευσεν τῷ 1831 ἄσματ' ἐρωτικὰ, ἅτινα καὶ τοὶ καθυστεροῦντα τῶν τοῦ Χριστοπούλου, οὐχ ἥττον εἶναι πλήρη χάριτος καὶ ἁρμονίας.

Ἐξ ὧν τῶν ἔργων τοῦ Παναγιώτου τὸ κυρίως δοξάσαν αὐτόν, εἶναι τὸ δραματικὸν αὐτοῦ ποίημα Ὀδοιπόρος. Ὑπὸ τὴν δραματικὴν αὐτοῦ μορφήν, ὁ Ὀδοιπόρος εἶναι λυρικὸν μόνον ποίημα ἐν διαλόγοις. Ἡ πλοκὴ καὶ ὁ μῦθος εἶναι τόσον περιορισμένα ὥστε δὲν ἐξεγείρουσι τὸ διαφέρον τοῦ ἀναγνώστου. Εἶναι ἄτμ' ἐρωτικόν· τὸ σπέρμα αὐτοῦ εὐρηται ἐν τῇ γαλλικῇ ὡδῇ :

Prononcée sur le tombeau de la jeune, Ralou, mon amie d'enfance.

Quand je t'ai rencontrée au seuil de l'existence,
 Que le monde était radieux !
 Auprès de toi bercé dans les bras de l'enfance,
 Je rêvais le bonheur descieux.
 Je voyais l'avemr sous la vapeur dorée
 D'un vague et rayonnant espoir ;

Ceinte de fleurs, la vie, à ma vue égarée,
 Paraissait un beau jour sans soir.
 Je vais cacher au bond d'un sombre monastère
 De mes jours le pâle flambeau ;
 Je vais au pied d'Athos, sous un pin solitaire,
 Creuser lentement mon tombeau.
 Là, puissé-je oublier les hommes, la nature,
 Trouver un terme à la douleur ! ·
 Le fond d'une cellule, un vêtement de bure,
 Voilà ce qui plait à mon coeur !

Αυτόθι, πράγματι, εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁθῶ, ὁ Ὀδοιπόρος ὑπὸ τὴν περιβολὴν μοναχοῦ, προσπαθεῖ νὰ λησμονήσῃ τὸν ἔρωτά του. Ἡ Ραλοῦ ἦν ἐνόμιζεν ἀποθνεύσκειν, τῷ ἐμφανίζεται ζωσὰ καὶ ἀναπλέγει αὐθις τὴν καρδίαν του, ἥτις ἐζήτει παραμυθίαν ἐν τῇ θρησκείᾳ, ἀλλ' ἀντ' αὐτῆς εὗρισκε μόνην τὴν θλίψιν. Ὁ ποιητὴς δὲν ἐπωρελεῖται τῆς συναντήσεως ταύτης, ὅπως ἐπιφέρει δραματικὴν λύσιν. Ἡ Ραλοῦ θνήσκει, οὕτως εἰπεῖν, ἐκ δευτέρου, ὁ δὲ Ὀδοιπόρος αὐτοκτονεῖ ἐξ ἀπελπισίας. Ἀνεξαρτήτως τῆς ὑποθέσεως, ἥτις στερεῖται καὶ καλλιτεχνικῆς συνθέσεως καὶ φιλολογικῆς ἐπεξεργασίας, δύναται τις νὰ ψέξῃ τὸν Παναγιώτην Σοῦτσον ὡς ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιρρεαζόμενον ὑπὸ τοῦ Λαμαρτίνου καὶ τοῦ Βύρωνος. Ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι, καθ' ἣν ἐποχὴν ἤκμαζεν ὁ Παναγιώτης, οὐδεὶς ἐσκέπτετο νὰ ἀναλύσῃ τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ προϊόντα, ἀλλ' ἀπελάμβανον αὐτῶν ἀνεξετάστως.

Καὶ ὅμως τὸ δεσπόζον ἐν τῷ Ὀδοιπόρῳ αἶσθημα μελαγχολίας ἀνήκει εἰς τὸν ποιητὴν. Ὁ στῆχος εἶναι καλῶς ἐπεξεργασμένος, ὁ δὲ μελωδικὸς αὐτοῦ ρυθμὸς βρυκαλίζει τὸ πνεῦμα διὰ μέλους ἰδιάζοντος μόνῳ τῷ Παναγιώτῃ Σούτσῳ.

Ἡ γενεὰ εἰς ἣν ἀπετείνετο ὁ ποιητὴς τοῦ Ὀδοιπόρου, εἶχεν αὐξηθῇ ἐν ταῖς ἀδημονίαις καὶ θλίψεσι τῆς ἐπαναστάσεως, συνεπῶς εἶχεν ἀνάγκην ν' ἀκούῃ κρουομένας τὰς χορδὰς αἰσθημάτων, ἀφοῦ ἡ φωνὴ τῶν Ἑριννύων εἶχε παρατείνει ἐπὶ τοσοῦτον τὰ δεινὰ ἀνηλεοῦς πολέμου. Ἡ ἐλληνικὴ νεολογία ἐνθουσιάζετο ἐκ τῶν στίχων τούτων, οἵτινες ἐλάλουν γλῶσσαν δι' αὐτὴν νέαν, ἡ ὁποία τὴν καθησύχαζε. Ὁ Ὀδοιπόρος κατέστη τόσον δημοτικὸς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Ἑλλάδος, ὥστε ἡ δημοτικότης αὐτοῦ εἰσέτι δὲν ἐξηντλήθη. Καὶ μὲν ἀπαγγέλλονται ἤδη σπανιώτερον ἢ ἄλλοτε περικοπαὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ ἐπομένῃ θέλγει πάντοτε τὰ ἐλληνικὰ ὦτα.

Αὐτὸ βλέπεις τὸ ποτάμι,
 Ὅπου τρέχει θολωμένο ;
 Αὐτὸ βλέπεις τὸ καλάμι,
 Ὅπου τρέμει κυρτωμένο ;
 Ἐγὼ εἶμι τὸ καλάμι,
 Τὸ ποτάμ' εἶν' ἡ ζωὴ μου·
 Καὶ τὸ μέλλον μου, αἱ ἄμμοι
 Τῆς ξερῆς αὐτῆς ἐρήμου.
 Ὀδύσσειε καὶ μάρη τρέχει, ὁδοιπόρε ! ἡ ζωὴ σου·
 Τὰ βουνὰ τὰ σύννεφά των, νὰ οἱ μόνοι σύντροφοί σου.
 Εἰς ἐρήμους πεδιάδας σὲ παραίτηται οἱ φίλοι,
 Τῆς πιστῆς σου ἐρωμένης ἑνεκροκλείσθηται τὰ χεῖλη.
 Τὸ πᾶν ἄλλαξε, κ' ἡ φύσις καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ ὁ χρόνος
 Πλὴν δὲν ἄλλαξεν ὁ Πλάττης, δὲν ἀλλάζει αὐτὸς μόνος.
 Ὅλοι σ' ἔστησαν δολίως
 Τὴν παγίδι τῆς ἀπάτης.
 Πλὴν αὐτὸς εἶν' αἰωνίως
 Καὶ πκτήρ σου καὶ προστάτης.

Τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα καὶ ὁ ἔρωρ τῆς πατρίδος κατέχουσι σπο-
 δαῖον θέσιν ἐν τῷ ποιήματι· τούτῳ, ἀπεικονίζουσι δὲ τὸν μυστικισμὸν
 τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγράφη. Ὁ ὁδοιπόρος καὶ οἱ σύντροφοί του μοναχοὶ
 συνδιαλέγονται περὶ πάντων τῶν αἰετοπε ἀπασχολητῶν του· Ῥε-
 ληνας, ἥτοι περὶ εὐσεβείας, λατρείας καὶ θρησκείας· τὸ κινεῖν ὁμῶς τὸ
 διαφέρον καὶ τὸ χαρακτηρίζον τὸ ποίημα εἶναι ὁ ἔρωρ τοῦ Ὀδοιπόρου.
 Ὁ Παναγιώτης Σοῦτσος ἔγραψε πλὴν τοῦ Ὀδοιπόρου, τῶν γαλλικῶν
 Ὁδῶν καὶ τῶν λυρικῶν αὐτοῦ ποιήσεων, τέσσαρας τραγωδίας εἰς στί-
 χους: τὸν *Ἀγνωστον*, τὸν *Καραϊσκόρ*, τὸν *Βλαχάδαν* καὶ τὸν *Μεσολαν*.
 Πάντα ταῦτα τὰ δράματα εἶναι ἀθηνῆ τὴν τε πλοκὴν καὶ τοὺς χαρα-
 κτήρας. Ἐκαστον αὐτῶν περιέχει ὠραιοὺς στίχους πλήρεις ὑψηλῆς φιλο-
 πατρίας, ἀλλὰ τὸ δραματικὸν στοιχεῖον ἐλλείπει. Ὡς δ' Ἀλέξανδρος ὁ
 πῆρξεν ἐξόχως σατυρικὸς ποιητής, οὕτω καὶ ὁ Παναγιώτης εἰς πᾶν ὅ,τι
 ἔγραψε διατελεῖ λυρικὸς ποιητής.

Μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς τὴν ἐπιρροὴν ἣν ἐξήσκει ὡς ποιητής, ὁ Παναγιώτης
 ἠθέλησε νὰ συστηματοποιήσῃ τὰς ἰδίαις θεωρίαις περὶ τοῦ τρόπου τοῦ
 γράφειν τὴν ἑλληνικὴν, ἀλλ' αἱ θεωρίαι αὐτοῦ ἦσαν τόσον ἀσυνάμαρτοι,
 ὥστε ἐδέχθη νὰ μεταποιήσῃ τὸν Ὀδοιπόρον, ὅπως διορθώσῃ τοὺς γραμ-
 ματικούς του τύπους κατὰ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εἰσαγόμενον ἀρχαῖζον ὑπό-
 δειγμα. Ἀλλ' οὕτω ἐχειροτέρευσε τὸ ποίημά του καὶ συνάμα ἀπέδειξεν
 ὅτι ἦτο σφαλερὸν τὸ σύστημα αὐτοῦ. Τὸ ἐπὶ τούτῳ δημυσιευθὲν βί-

Λει τῷ 1810, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Ραγκαβῆ, τοῦ ἐπιτυχοῦς μεταφραστοῦ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου, ἀεψιδὸς τοῦ Ρίζου Νερου-
 σ, συμπατριώτης τῶν Σούτσων, κατέλαβεν ἐπαξίως ἐν τῇ ἐλληνικῇ
 λογογίᾳ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἡ καταγωγή του τὸν προώριζε.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς ἔγραψε πολλὰ εἰς εἶδη διάφορα καὶ περὶ διαφόρων
 τικειμένων. Καὶ ἡ δημοσία δὲ ὑπηρεσίᾳ του ἀπερρόρητε πολὺ τοῦ και-
 ὸ του, καθόσον μάλιστα ἐχορημάτισε καὶ ὑπουργὸς καὶ πρεσβευτὴς εἰς
 ῥωσάστεις σπουδαίας. Διετέλεσας καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ
 ἐνεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐδημοσίευσεν ἀξίαν λόγου ἱστορίαν τῆς ἀρ-
 χαιᾶς καλλιτεχνίας, καὶ δύο τόμους ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Ἐδημοσίευ-
 ν ἐλληνικὰς καὶ γαλλικὰς χρηστομαθείας, συγγράμματα μαθηματικά,
 πρῶτον τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς. Ὑπῆρξε συντάκτης ἡ συνεργάτης
 κφόρων περιοδικῶν, μιᾶς πολιτικῆς ἡμερηίδος καὶ ἐνὸς λεξικοῦ. Ἐγραψε
 ἡγήματα καὶ μυθιστορήματα, ὧν τινὰ μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλι-
 ν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δ' κ. Ραγκαβῆς ἐδημοσίευσεν καὶ μεταφράσεις ποι-
 λας ἀπὸ παιδικῶν βιβλίων, ὡς τοῦ Ροβινσῶνος Κρουζόε, ἔως τῶν
 ῥαλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ ἐργατικότης αὐτοῦ ὑπῆρξε θαυ-
 σία, ἡ γονιμότης ἐκτακτος, εὐτυχεῖς δὲ λογιζόμεθα δυνάμενοι νὰ εἴ-
 μεν ὅτι αὕτη δὲν ἐξηντλήθη εἰσέτι. Ἔτι καὶ σήμερον 1879 τὸ ἐν
 θήναις περιοδικὸν ἡ *Ἑστία* δημοσιεύει ἐν μεταφράσει τοῦ κ. Ραγκαβῆ
 διήγημα *Ἄρεο Οἰκογενεας*.

Ἡ κριτικὴ ἔψεξεν ἐνίοτε τὸν κ. Ραγκαβῆν δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ προτε-
 μετά του. Τὸν κατέκρινεν ὡς σπαταλήσαντα τὴν ἀδικορλονείκητον
 ρύσιν αὐτοῦ· πολλοὶ δ' ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἐκὼν παρήγεν ὀλιγώτερον θὰ
 φῆγε βελτίονα ἔργα. Ἐν τοσοῦτῳ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ κ.
 Ραγκαβῆς ἠρξάτο τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ σταδίου ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ χρόνῳ
 λόγοι ἦσαν τόσον εὐχρίθμοι ἡ δὲ φιλομάθεια τοσούτη, ὥς ἡθέλεν εἰσθαι
 ὠισμός· ἔκὼν ἀφιερῶτο εἰς εἰδικὸν διανοητικὴν ἐργασίαν κλάδον. Ἦτο
 τε καθήκον τῶν λόγιων νὰ πολλαπλασιάζωσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἑαυτούς.
 Τοῦτο ἐν ἐπιγνώσει ἔπραξεν ὁ κ. Ραγκαβῆς, πρέχων ἀπειδῶς τὸν
 κνητικὸν αὐτοῦ πλοῦτον. Οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποτιμήσῃ τοὺς
 κόπους του ἢ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, δικαίως δὲ δύναται τις νὰ
 πῇ ὅτι ἐτίμησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν φιλογίαν της.

Ἐταῦθα θὰ διελάβωμεν περὶ τῶν ποιητικῶν μόνον ἔργων τοῦ κ. Ραγ-
 αβῆ, ἅτινα εἶναι πολυάριθμα ὅσον καὶ τὰ πεζά, ἀποτελοῦντα τέσσαρας
 ἡμεῖς εἰς ὄγδον τῶν φιλολογικῶν ἀπέντων του, παρὲκ τὸς τριῶν ἄλλων
 ἡμῶν περιχόντων τὰς τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν ἐμμέτρους μεταφράσεις
 αὐτοῦ, καὶ τῆς μεταφράσεως εἰς ἐμμέτρους ὁκταστίχους τῆς *Ἀπελευθε-
 ρώσεως Ἱερουσαλὴμ* τοῦ Τάσσου.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς, ὡς καὶ οἱ συμπατριῶταί αὐτοῦ Σούτσοι, ἡσχολήθη

Εἰς τὰς Πάτρας, δταν πρώτην ναυμαχίαν ἐπεχείρει
 Φοβεράν, ἐκ τοῦ συστάδην
 Καὶ μετέβαλλον αἱ βόμβαι τοῦ πολεμικοῦ Ταχίρη
 Τὴν αὐγὴν εἰς νύκτα μαύρην καὶ τὸν οὐρανὸν εἰς ἄδην,

Ἀνεστάθη αὐτὸς μόνος καὶ μ' ἐν σκάφοις εἰς τρεῖς στόλους,
 Κ' εἰς δειλὰς φωνὰς μὴ κλίνων,
 Καὶ μὲ χάλκινο τρομβόνι ἀπειλῶν τοὺς φίλους ὅλους,
 Καὶ μὲ χεῖρα ρωμαλέαν τὸ πηδάλιον εὐθύνων.

Τώρα κεῖται . . . γεγραμμέναι πόσαι ἡμιθέου πράξεις
 Εἰς τὸ μέγα μέτωπόν του !
 Ὡ ἐχθρέ ! χωρὶς νὰ τρέμης, τώρα μόνον νὰ κυττάξης
 Τώρα μόνον κατὰ πρῶτον, δύνασαι τὸ πρόσωπόν του !

Ἔπεσες, ὦ πρῶτε στῆλε τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος,
 Καὶ ὁ θάνατος ἀρπάξει
 Ἐνν ἕνα τοὺς προμάχους τῆς πατρίδος μας ἀπόνως,
 Καὶ ἡ Δόξα μένει χήρα, καὶ ὁ ξένος τὸ καγχάζει.

Μὴ γελᾷς, ὦ φυλὴ νέε, καὶ εἰς τὸν ἀγῶνα ξένη !
 Τοῦ ἀγῶνος μας μνημεῖον
 Μὲ τὸ ξίφος τοῦ θανάτου καὶ κενὸν ἂν δὲν μᾶς μένη,
 Θάπτεται τῆς ἱστορίας, τὸ αἰώνιον βιβλίον ; . . .

Θάπτεσαι εἰς τὴν ἀκτὴν μας, στὸ τεθρυλλημένο μνημα
 Τοῦ λαμπροῦ Θεμιστοκλέους,
 Κ' ἡ σκιά σου θέλει βλέπει μὲ χαρὰν τὸ λευκὸν κύμα
 Στάδιον τοῦ ἰδικοῦ σου καὶ τοῦ ἰδικοῦ του κλέους.

Δ'.

Τὸ ποίημα τοῦτο μετέφρασεν ἐπιτυχέστατα εἰς τὴν γαλλικὴν ὁ
 Α. Ρ. Ραγκαβῆς τὸ δὲ ὕψος τῆς μεταφράσεως ἀποδεικνύει ἔτι ἀπαξ. δὲ
 εἰς τὴν ἰδίαν σχολὴν παρήχθη ὑπὸ τὴν Ἱταλικὴν ἐπιρροήν, ἡ σχολὴ τῆς
 Κωνσταντινουπόλεως, ἡ μεταφυτευθεῖσα ἐν Ἀθήναις, ὑπέκυψεν ὅλος
 ὡς εἰς τὴν γαλλικὴν ἐπιρροήν.

Ὁ κ. Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς εἶνε ὁ ὕψιστος ἀντιπρόσωπος τῆς σχο-
 λῆς ταύτης. Πρῶτον πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρίσις, διατελεῖ νῦν
 διαπεπιστευμένος ὡς τοιοῦτος ἐν Βερολίῳ. Γεννηθεὶς ἐν Κωνσταντινῷ

πώλει τῷ 1810, υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Ραγκαβῆ, τοῦ ἐπιτυχοῦς μεταφραστοῦ τῶν ἀριστουργημάτων τοῦ γαλλικοῦ θεάτρου, ἀνεψιὸς τοῦ Ριζοῦ Νερουλοῦ, συμπατριώτης τῶν Σούτσων, κατέλαβεν ἐπαξίως ἐν τῇ ἐλληνικῇ φιλολογίᾳ τὴν θέσιν εἰς ἣν ἡ καταγωγή του τὸν προώριζε.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς ἔγραψε πολλὰ εἰς εἶδη διάφορα καὶ περὶ διαφόρων ἀντικειμένων. Καὶ ἡ δημοσία δὲ ὑπηρετίᾳ του ἀπερρόρητε πολὺ τοῦ καιροῦ του, καθόσον μάλιστα ἐχορηγᾶτο καὶ ὑπουργὸς καὶ πρεσβευτὴς εἰς περιστάσεις σπουδαίας. Διατελέσας καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ἐδημοσίευσεν ἀξίαν λόγου ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας, καὶ δύο τόμους ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν. Ἐδημοσίευσεν ἐλληνικὰς καὶ γαλλικὰς χρηστομαθείας, συγγράμματα μαθηματικά, γραμματικὴν τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς. Ὑπῆρξε συντάκτης ἢ συνεργάτης διαφόρων περιοδικῶν, μιᾶς πολιτικῆς ἐφημερίδος καὶ ἐνὸς λεξικοῦ. Ἐγραψε βεληήματα καὶ μυθιστορήματα, ὧν τινε μετεφράσθησαν εἰς τὴν γαλλικὴν. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δ' κ. Ραγκαβῆς ἐδημοσίευσεν καὶ μεταφράσεις ποιητῶν ἀπὸ παιδικῶν βιβλίων, ὡς τοῦ Ροδινσῶνος Κρουζοῦ, ἔως τῶν παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ ἐργατικότης αὐτοῦ ὑπῆρξε θαυμασία, ἡ γονιμότης ἐκτακτος, εὐτυχεῖς δὲ λογιζόμεθα δυνάμενοι νὰ εἰπωμεν ὅτι αὕτη δὲν ἐξηντλήθη εἰσέτι. Ἔτι καὶ σήμερον 1879 τὸ ἐν Ἀθήναις περιοδικὸν ἡ Ἑστία δημοσιεύει ἐν μεταφράσει τοῦ κ. Ραγκαβῆ τὸ διήγημα *Ἄνευ Οἰκογενείας*.

Ἡ κριτικὴ ἐψέξεν ἐνίοτε τὸν κ. Ραγκαβῆν δι' αὐτὰ ταῦτα τὰ προτερήματά του. Τὸν κατέκρινεν ὡς σπαταλήσαντα τὴν ἀδικορροναίαν τοῦ αὐτοῦ· πολλοὶ δ' ἰσχυρίσθησαν ὅτι ἐκὼν παρήγεν ὀλιγώτερον θὰ παρήγε βελτίονα ἔργα. Ἐν τούτῳ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ὁ κ. Ραγκαβῆς ἤρξατο τοῦ φιλολογικοῦ αὐτοῦ σταδίου ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ λόγοι ἦσαν τόσον εὐχρηστοὶ ἢ δὲ φιλομάθεια τοσούτη, ὥστε ἤθελεν εἰσθαι ἐγώισμὸς ἐκὼν ἀπαιροῦτο εἰς εἰδικὸν διανοητικὴν ἐργασίαν κλάδον. Ἦτο τότε καθήκον τῶν λογίων νὰ πολλαπλασιάζωσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἑαυτούς.

Τοῦτο ἐν ἐπιγνώσει ἔπραξεν ὁ κ. Ραγκαβῆς, παρέχων ἀφειδῶς τὸν διανοητικὸν αὐτοῦ πλοῦτον. Οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποτιμῇσιν τοὺς θριάμβους του ἢ νὰ μειώσῃ τὴν ἀξίαν αὐτῶν, δικαίως δὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐτίμησε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς.

Ἐνταῦθα θὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν ποιητικῶν μόνον ἔργων τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ἅτινα εἶναι πολυάριθμα ὅσον καὶ τὰ πεζά, ἀποτελοῦντα τέσσαρας ὁμοῦς εἰς ὄγδοον τῶν φιλολογικῶν ἀπάντων του, παρὲς τῶν ἄλλων ὁμῶν περιεχόντων τὰς τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν ἐμμέτρους μεταφράσεις αὐτοῦ, καὶ τῆς μεταφράσεως εἰς ἐμμέτρους ὁκταστίχους τῆς Ἀπελευθερωτικῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Τάστου.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς, ὡς καὶ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ Σούτσοι, ἡσχολήθη

περί πάντα τὰ εἶδη τῆς φιλολογίας: τὴν λυρικήν ποίησιν, τὸ δράμα, τὴν κωμῳδίαν, τὴν διηγηματικὴν ποίησιν. Δυσχερὲς ἦθελεν εἶσθαι ν' ἀιολουθήσωμεν αὐτὸν κατὰ τὰς ποικίλας φάσεις τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ σταδίου, καθ' ὅσον οὕτω θὰ ἐξηρχόμεθα τῶν ὀρίων τῆς συντόμου ταύτης μελέτης. Ἀρκούμεθα εἰς τὴν παρέθεσιν ἐνὸς ἢ δύο ἀποσπασμάτων, ὡς δείγμα τῆς ἰδιοφυΐας τοῦ ποιητοῦ.

Ἄλλως, ὁ κ. Ραγκαβῆς, διευκολύνει τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἔργων του ἀφιερῶσας αὐτὸς εἰς αὐτὸν ἀξίως λόγου σελίδας ἐν τῇ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας ἱστορίᾳ αὐτοῦ.

Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐδημοσιεύθη γαλλιστί, παρελείψαμεν δ' ἀπὸ σκοποῦ ν' ἀναφέρωμεν αὐτὸ προλαβόντως μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του, ἐπιφυλασσόμενοι νὰ ἐπικαλεσθῶμεν αὐτὸ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ. Ἰδοὺ στροφαί τινες ἐκ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ: *Διονύσου πλοῦς*¹.

Ἦ ἔκτασις τοῦ ἀχανοῦς
Αἰγαίου ἐκοιμᾶτο,
κ' ἐβλεπες δύο οὐρανοὺς·
ὁ εἷς ἦν ἄνω κυανοῦς,
γλαυκὸς δ' ἄλλος κάτω.

.

Ἦ δύσις, πύλη φλογερά,
λαμπρὰς ἀντανεκλάσσεις
ἠκόντιζεν εἰς τὰ νερά,
ὡς ἂν ἐνέμοντο πυρὰ
τὴν πλάκα τῆς θαλάσσης.

Ἄλλ' ὅπου νότος εἰς γλαυκὰς
ταινίας τὴν ἐρρίκην,
τί ἦτον; ὄρνις ἢ δλκάς,
ἥτις ἐτάνυε λευκάς
τὰς πτέρυγας ὡς κύκνον

Ἦτον δλκάς, οὐχὶ πτηνόν·
ὡς δ' ἐφθασε πλησίον,
μέλιν ἐφάνετο βουνόν,
καὶ τὸν ἰστόν του Τυρρηνῶν
ἐκόσμει ἐπισείων.

Μόλις ἐπήνθουν ἀργυροὶ
ἄφροι περὶ τὴν τρόπιν,
κ' ἐννόεις διτι προχωρεῖ,
διότι ἐσχιζεν εὐρύ
τὸ ἔχνος του κατόπιν.

Οἱ ναῦται, ἡλιοκαεῖς,
κινοῦντες μῦς ἐντόνους,
διήρμζον μετὰ βοῆς
τὸ ἀπροκέραιον ὁ εἷς,
ὁ ἄλλος τοὺς προτόνους.

Ἄλλος, ὀρθὸς εἰς τὸν ἰστόν
τὸν πόντον κατεσκόπει·
κ' εἰς τὴν φωνὴν τῶν κελευσῶν
ἐπληττεν ἀργυρον ρευστὸν
μετὰ ρυθμοῦ ἢ κώπῃ.

Ἦν τὸ κατὰστρωμα εὐρύ,
πλήρης ἀνδρῶν ἢ πρύμνη·
βῆμα τὴν ἔκρουε βαρὺ·
ἀντήχουν ἄγριοι χοροὶ
καὶ ἐναλίων ὕμνοι.

Εἰς δὲ τὴν πρῶραν ἀπαλῶς
εἰς δέρματα πανθήρων
νέος κατέκειτο καλός,
εἰς τὸν βραχίον' ἀμελῶς
τὸ σῶμα ὑπεγείρων, κτλ.

(1) Τὸ ποίημα τοῦτο μετέφρασεν αὐτὸς ὁ κ. Ραγκαβῆς γαλλιστί.

Ἡ περὶ τὴν γαλλικὴν στιχουργίαν δεξιότης αὐτοῦ παρέχει μέτρον τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ γλώσσῃ ποιητικῆς τέχνης του. Εἶναι πάντοτε χαρίεις, ἀρμονικὸς καὶ ἀφελής, τὰς δὲ δυσχερεῖς τῆς ὁμοιοκαταληξίας ὑπερνικᾷ πάντοτε μετ' ἄκρας ἐπιτυχίας. Εἶναι ποιητὴς ἀείποτε εὐάρεστος, τὸ δὲ ὄνομα ὅπερ ἀπέκτησεν ἐν Ἑλλάδι, ἀρ' ἥς ἐποχῆς κατετάχθη ἐν τῷ Παρνασσῷ πλησίον τῶν Σούτσων, ὡφείλει οὐ μόνον εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτῶν ἀξίαν.

Μεταξὺ τῶν δραματικῶν τοῦ κ. Ραγκαβῆ ἔργων, τὸ ἀριστον καὶ συγχρόνως τὸ δημοτικώτερον, εἶναι ἡ κωμῳδία του ὁ *Γάμος τοῦ Κουτρούλη*, ἐν ᾗ σκτυρίζει εὐφυστάτα τὰ πολιτικὰ ἥθη ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Κουτρούλης εἶναι ράπτης, ὅστις θέλει νὰ νυμφευθῇ. Ἡ κόρη ἣν ἐξελέξατο ἀνεγνώσε μυθιστορήματα, καὶ ἔχει τὴν φιλοδοξίαν αὐτῆς. Ἀπορρίπτει τὸν ράπτην λέγουσα ὅπως ἀππλλαγῇ αὐτοῦ, ὅτι δὲν θὰ ὑπανδρευθῇ ἢ ὑπουργόν. Ὑπουργόν! Εἰς πᾶν ἄλλο μέρος ἢ ἐν Ἑλλάδι τὸ πρᾶγμα θὰ ἐφαίνετο δύσκολον. Ὁ ράπτης δὲν τὸ θεωρεῖ ἀδύνατον, καὶ τὸ ἐπιδιώκει· χάρις δὲ εἰς πονηρίαν τοῦ ὑπασπλήλου του, πείθεται ὅτι ἐγένετο ὑπουργός. Καὶ ἡ νύμφη αὐτῇ συλλαμβάνεται ἐν τῇ παγίδι τοῦ Ἑλλήνος Σγαναρέλλου. Ὁ γάμος τελεῖται, καὶ τότε μόνον ὁ Κουτρούλης βλέπει ἑαυτὸν ἀπεκδυόμενον τοῦ φανταστικοῦ του χαρτοφυλακίου. Ὁ διάλογος τοῦ Γάμου τοῦ Κουτρούλη εἶναι πνευματωδέστατος, οἱ χαρακτῆρες δεξιῶς διαγεγραμμένοι, ἡ γλῶσσα ἀφελής καὶ ζωηρά. Ἐν συνόλῳ εἶναι ἐν τῶν ἀρίστων δραματικῶν ἔργων τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Ραγκαβῆς εἰσήγαγεν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ τὸν χορόν, ἀλλ' ἀγνοοῦμεν μέχρι τίνο· τοῦτο, εἴτε ὡς μίμησις τῆς ἀρχαιότητος εἴτε ὡς νεωτερισμός, αὐξάνει τὸ δραματικὸν διαφέρον, καὶ ἐπὶ ἐλληνικῆς ἔτι σκηνῆς. Ὅ,τι ὁ χορὸς λέγει, τὸ λέγει καλῶς, ὁ δὲ λόγιος συγγραφεὺς συνιμορφώθη εὐσυνειδήτως πρὸς τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας τέχνης.

Δὲν θέλομεν νὰ θίξωμεν ἐνταῦθα καὶ νὰ λύσωμεν τὸ ζήτημα, ἐὰν τὸ ἀρχαῖον μέτρον δύναται νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῇ νεοελληνικῇ γλώσσῃ. Τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κρίσεως τοῦ λαοῦ, ὅστις μόνος καθιστᾷ διαρκῆ τὴν ἐπιτυχίαν.

Τελευτώντας δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν περὶ τοῦ κ. Ραγκαβῆ ὅτι καθὼς ὁ Σοῦτζος οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τῆς νέας σχολῆς, οὐ μόνον διὰ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τῶν ἰδεῶν καὶ διὰ τῆς βερύτητος τῶν κρίσεων του ἐν τοῖς φιλολογικοῖς διαγγωνισμοῖς. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιρροῆς ταύτης ἀναλύομεν ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν περὶ τῆς νέας σχολῆς, ἥτοι τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ*

Φροβελιανὰ ἐργασίαι.

Σημεῖα. Κεντρικὴ ἐργασία. Γραμμαλ. Ραπτὴ ἐργασία.

Γραμμογραφία, ἰχνογραφία καὶ ζωγραφικὴ.

Ὡς ἐρρέθη ἤδη, κατὰ τὰ φροβελιανὰ παίγνια ὁ παῖς δύναται νὰ προβῇ εἰς ἐλευθέρους συνδυασμούς, ἀλλὰ τὰ συνδυαζόμενα μέρη εἶναι ἐτοιμα, ὅθεν καὶ τροποποιεῖ αὐτὰ καὶ σχηματίζει ἄνευ μετὰβολῆς τῆς ὕλης αὐτῶν. Ἐνθ' κατὰ τὰς φροβελιανὰς ἐργασίας πρέχονται αὐτῷ ποικίλα ὑλικά, ἅτινα τροποποιεῖ ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐργασίας του, κεντῶν, ράπτων, ἰχνογραφῶν, χρωματίζων, ὑφκίνων, διπλώνων, κόπτων ἢ πλάττων αὐτά, δηλ. πολλαχῶς μετὰβάλλων αὐτὰ πρὸς ἀπομίμησιν τῶν ἐν τῇ φύσει σχημάτων. Αὗται κατὰ συνέπειαν εἶναι αἱ πραγματικαὶ τοῦ περὶ γωγυ, καθ' ὅσον παρασκευάζει ὁ ἴδιος πάντα τὰ πρὸς τὰς ἐργασίας τοῦ ταύτας ἀπικιτούμενα· ἤτοι αὐτὰ τὰ στίγματα, τὰς γραμμάς, τὰς ταινίας, τὰς ἐπιφανεῖς, τὰ μεγέθη, τὰς ἀποστάσεις, τὰς ἀναλογίας καὶ πνυτοῖς γεωμετρικὰ σχήματα. Ἐνεκ τούτου αἱ ἐργασίαι αὗται εἶναι δυσκολώτεροι, ἀλλὰ καὶ ἔτι ὠρελιμώτεροι τῶν προηγηθέντων παιγνίων ἢ δώρων, διότι δι' αὐτῶν οὐ μόνον ἐπαναλαμβάνει ὁ παῖς πάντα τὰ διὰ τῶν δώρων διδχθέντα, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐτοιμασίας τῶν ὀλικῶν αὐτῶν ἀσκεῖ ἐξόχως τὴν τε δεξιότητα καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ, τὴν ἀκρίβειάν του ἐν τῇ ἐργασίᾳ καὶ τὴν καλπισθητίν του ἐν γένει. Τὰ φροβελιανὰ λοιπὸν δῶρα εἶναι διὰ μικρότερα παιδία, αἱ δὲ ἐργασίαι διὰ μεγαλειότερα. Ὅθεν καὶ ταχύτερον (ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας) παρέχονται τὰ πρῶτα καὶ ταχύτερον ἐγκαταλείπονται (εἰς τὸ 12ον ἢ τὸ 14ον τοῦ). Αἱ δὲ ἐργασίαι βραδύτερον παρέχονται (ἀπὸ τοῦ 4ου ἔτους περίπου) ἀλλ' ἐπαρκοῦσι μέχρι τοῦ τέλους τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ἐφήδων, συνεχίζόμενα καὶ πέραν ταύτης διὰ τῶν διαφόρων κλάδων τῶν βιοτεχνιῶν καὶ τῶν καλλιτεχνιῶν, πρὸς ἃς πρωτῶς καὶ καταλλήλως παρασκευάζου τοὺς παῖδας.

Κατὰ τὰς φροβελιανὰς ἐργασίας, ἀντιστρόφως πρὸς τὰ παίγνια ἐκ τοῦ σημείου προδκίνομεν εἰς τὰς γραμμάς, τὰς ἐπιφανεῖς καὶ στερεὰ σώματα. Διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ παῖς εὐκολώτερον κεντᾷ σημεῖον διὰ βελόνης ἐπὶ μαλακοῦ ἢ σκληροῦ χάρτου ἢ ἐπὶ σχ

* Ἰδε σελ. 113.

ματίζει ἐκ χαρτονίου, πηλοῦ ἢ ἄλλης ὕλης κύβον ἢ σφαῖραν. Τὸ δὲ σημείον ἀντιπροσωπεύει ἡ κεντητὴ λεγομένη ἐργασία. Ἀλλὰ τὸ διὰ βελόνης ἀποτελούμενον σημεῖον εἶναι πολὺ λεπτότερον ὅλων τῶν ἀντιστοιχούντων τὸ σημεῖον παριστάντων σπόρων, κόκκων κτλ. Ἐπομένως ἐκγυμνάζονται τὰ παιδία πρῶτον διὰ τούτων, δηλ. τῶν σπόρων, ὁσπρίων καὶ τῶν τοιούτων καὶ ἀκολουθῶς μόνον, οὐχὶ ἐνωρίτερον τῶν ἑτέρων, παρέρχεται αὐτοῖς καὶ τὸ διὰ τὸ κεντητὸν σημεῖον ἀπαιτούμενον ὕλικόν, βελόνη δηλ. οὐχὶ πολὺ λεπτὴ κατ' ἀρχάς, στερεωμένη ἐπὶ ξυλίνης λαβῆς διὰ νὰ μὴ πονῇ ἡ ἐργαζομένη χεὶρ· χάρτης κοινός, δηλ. λεπτὸς τὸ πρῶτον καὶ βριθμῆδὸν χονδρότερος, ἥτοι χαρτόνι μετρίου σκληρότητος, ἐφ' οὗ τίθεται φύλλον χάρτου γραμμογραφίης, ἥτοι τὸ δίκτυον, ὅπως δι' αὐτοῦ κανονισθῶσιν αἱ ἀναλογίαι καὶ αἱ διευθύνσεις τῶν κεντουμένων σημείων. Ὑπὸ δὲ τήν, οὕτως, ἐτοιμασθεῖσαν ἐργασίαν τίθεται καὶ ἐν τεμάχιο φλανέλλας χονδρότατης, εἰς ἣν καθ' ἕκαστον κέντημα τοῦ σημείου βυθίζεται ἡ βελόνη, προφυλακτομένη οὕτω ἐκ τῆς θρύψεως καὶ προφυλάττουσα συνάμα τὴν τε τράπεζαν καὶ τὰς χεῖρας τοῦ ἐργαζομένου παιδός.

Κατ' ἀρχάς ὁ παῖς ὁδηγεῖται νὰ κεντήτῃ σημεῖα ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν διασταυρώσεων τοῦ ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ δικτύου, ἃς καθιστῶμεν αὐτῷ ζωροτέραις, σημειοῦντες αὐτὰς διὰ μολυβδίνου στίγματος. Ὅταν ἀρκούντως ἡσυχῇ εἰς τοῦτο, δηλ. ὅταν καὶ ὁ ὀρθοκλμὸς καὶ ἡ χεὶρ τοῦ ἡμυμνῶσθην ὁπωσθὺν, ὥστε τὰ ὑπ' αὐτοῦ κεντούμενα σημεῖα ν' ἀντιστοιχῶσι ἀκριβέστατα πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ δικτύου τοῦ ὠρισμένα σημεῖα, κεντᾷ καὶ εἰς τὸ μεταξὺ τῶν σημείων τούτων διάστημα. Οὕτω, σχηματίζει σειρὰς σημείων, καθέτους, ὀριζοντίους, πλαγίαις καὶ καμπύλαις· ἐνώπει τὰς καθέτους καὶ ὀριζοντίους σειρὰς εἰς γωνίας καὶ ταύτας εἰς τετράγωνον· τὰς πλαγίαις γραμμὰς εἰς ῥόμβους καὶ τὰς καμπύλας εἰς κύκλους, καὶ τέλος ἐκτελεῖ δι' αὐτῶν διάφορα καλλιτεχνικὰ πάλιν καὶ βιωτικὰ σχήματα. Ὁ πρῶτος λοιπὸν βαθμὸς τῆς κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην δεξιότητος εἶναι νὰ περικολληθῇ ὁ παῖς τὰ ἐπὶ τοῦ δικτύου τοῦ διὰ μολύβδου ὠρισμένα σημεῖα, κεντῶν αὐτὰ, ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον. Δεύτερος βαθμὸς εἶναι, ὅταν διὰ γραμμῶν μόνον σχηματισθῇ ἐπὶ τοῦ δικτύου τὸ σχέδιον, ὃ δὲ παῖς κεντᾷ τὰ σημεῖα, ἐλευθέρως ὀρίζων τὰς ἀποστάσεις καὶ τὰς ἀναλογίας αὐτῶν. Κατὰ τὸν τρίτον βαθμὸν ὁ παῖς μόνος σχηματίζει διὰ τοῦ μολύβδου γνωστὸν καὶ ὠρισμένον σχέδιον, ὅπερ κατόπιν κεντᾷ, δι' οὗ φθάνει εἰς τὸν τελευταῖον βαθμὸν, καθ' ὃν ὁ ἔθιος σχηματίζει ἐλεύθερον σχέδιον, δηλ. συνδυάζει τοιοῦτον ἐκ τῆς φαντασίας του, εἴτε ἐπὶ τοῦ δικτύου, ἢ καὶ ἄνευ τούτου, εἰς ἣν αἰσφαλὴς περὶ τῆς εὐθύτητος τῶν γραμμῶν του.

Ἡ λεπτότης τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πρώτου αὐτῆς αἰχμηροῦ εργαλείου, δηλαδή τῆς βελόνης, ἐπιβάλλουσιν εἰς τοὺς

διευθύνοντας· αὐτὴν πλειοτέρην προσοχήν· α'.) ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῆς βελόνης· β'.) ὡς πρὸς τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ἅτινα ὀφείλου νὰ λαμβάνωσιν, ὥπως μὴ βλάπτηται δι' αὐτῆς ὁ ἴδιος παῖς, ἢ βλάψῃ τὸν πλησίον αὐτοῦ καθήμενον παῖδα· γ'.) ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὴν ἐργασίαν στάσιν δλοκλήρου τοῦ σώματος τοῦ παιδός· δ'.) ὡς πρὸς τὴν διευθύνσιν καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν του ριπτομένου φωτός, ὅπου οὐδέποτε πρέπει νὰ ᾔηται νυκτερινόν· ε'.) ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας του· ς'.) ὡς πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν λεπτότητα τῶν παρεχομένων αὐτῷ ὑλικῶν, καὶ ζ'.) τέλος ὡς πρὸς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς τῆς ἐργασίας. Ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν ἐκ τῶν ἀνωτέρω πηγάζοντων κανόνων, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἡ ἐπιτυχία αὐτῆς τῆς ἐργασίας τοῦ παιδός, ἀλλὰ καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου ἡ ἀπόκτησις καλῶν ἔξωσιν, ἃς καθ' ὅλην τὰς ἐργασίας του καὶ καθ' ὅλον τὸν βίον του θέλει χρειασθῇ, καὶ ἡ μάλλον ἢ προφύλαξις ἀπὸ πάσης στρεβλώσεως· αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ τῶν εἰσθητηρίων του ὀργάνων. Ἡ ἀνάπαλις ἡ παράδοσις τῶν δραστηριοτήτων, οἵτινες βραδύονται ἐπ' αὐτῶν τῶν κανόνων τῆς λογικότητος καὶ τῆς ὑγιεινῆς, σπουδαίαν παρέχουν ἀφορμὴν κατὰκρίσεως, ἥτις ὡς μόνον ἀδίκον εἶχε τὸ ὅτι ἀνεξετάστως ἀπέδιδε τὰ προκύψαντα κακὰ ἀποτελέσματα εἰς δλοκλήρον τὸ φροβεληκτὸν σύστημα, ἀντὶ ν' ἀποδώσῃ αὐτὸν ὅπου εἶδε, εἰς τὴν στρεβλὴν δηλ. καὶ ἀκριτον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ.

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἐκταθῶμεν λεπτομερῶς εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν κατὰ τοὺς ἀνωτέρω κανόνους προφυλακτικῶν μέτρων, δι' ὃ καὶ ἀνὰ φέρομεν μόνον, ὅτι ἡ κατὰ τὴν ἐργασίαν στάσις τοῦ σώματος τοῦ παιδὸς βελτιώσῃ· ἐξαρτᾶται τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς προσοχῆς καὶ τῆς παιδαγωγίας τοῦ διευθύνοντος τὴν ἐργασίαν του. Σπουδαίως ὁμως συντελεῖ εἰς τοῦ καὶ αὐτὴ ἡ κατασκευὴ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ καθίσματος καὶ τῆς τραπέζης αὐτοῦ, τὸ φῶς καὶ τὸ εἶδος τοῦ ὑλικοῦ του. Καλὸν λοιπὸν εἶναι τὸ ὅτι καὶ τὸ πλάτος τοῦ καθίσματος καὶ τῆς τραπέζης τοῦ παιδὸς νὰ εἰσὶ ἀνάλογα πρὸς τὸ ἀνάστημα αὐτοῦ, καὶ νὰ παρέχωσιν αὐτῷ ἀνετον καὶ ὑγιεινὴν στάσιν, ἥτις προκύπτει ἰδίως, ὅταν ἡ τε σπονδυλικὴ του στήλη καὶ οἱ πόδες του εὐρίσκονται ὑποστηρικτοί καὶ ὅταν τὸ ὕψος τῆς τραπέζης καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ καθίσματος ἀπόστασις αὐτοῦ ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ ἐργάζεσθαι χωρὶς νὰ κύπτῃ. Πρὸς τοῦτο τὸ φῶς πρέπει νὰ ᾔηται ἀφθονοπύκτον ἐπὶ τῆς ἐργασίας του ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιὰ καί, εἰ δυνατὸν μᾶλλον ἀνωθεν πρὸς τὰ κάτω. Τὸ δὲ ὑλικόν του πρέπει νὰ ᾔηται μέτριο καὶ χονδρὸν διὰ τὴν μικρὰν ἡλικίαν καὶ βραχυμυῖα νὰ σμικρύνεται· νὰ καθίσταται λεπτότερον, καθ' ὅσον προβαίνει ἡ ἡλικία καὶ ἐνισχύον τὰ ὄργανά του. Οὕτω κατ' ἀρχὰς τὸ δίκτυόν του πρέπει νὰ ᾔηται μέτριο καὶ ἐπ' αὐτοῦ σχήματα μεγάλα, καὶ τὰ σημεῖα ἀκριότερα καὶ μεγαλύτερα, ὅπου ἀποτελεῖται διὰ χονδροτέρους βελόνους. Ἀλλὰ καὶ ὅταν :

λως τηρῶνται ὅλοι οἱ ὅροι οὗτοι, δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπηται νὰ συνεχί-
ζεται ἡ τε κεντητὴ καὶ πᾶσα τὴν αὐτὴν στάσιν ἀπαιτοῦσα ἐργασία, διὰ
τὴν πρῶτην ἡλικίαν, πλεόν τοῦ ἐνὸς τετάρτου, εἴτα πλεόν τῶν 20 λε-
πτῶν, ἡμισείας ὥρας καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς. Καὶ διὰ τὴν ἔρηθον ἀκόμη
ἡλικίαν, εἶναι ἀφευκτον νὰ ὑπάρχῃ 5 λεπτῶν διάλειμμα μετὰξὺ ἐκάστης
ἐργασίμου ὥρας καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ προγράμματι ἡ ἀπαιτούμενη ποι-
κιλία καὶ ἀρμονία ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἐργασιῶν πρὸς
ἀνακούφωσιν καὶ ζωογόνησιν τοῦ τε σώματος καὶ τοῦ πνεύματος. Μεγάλη
προσοχὴ πρέπει νὰ δίδηται καὶ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς
τῆς κεντητῆς, ὥς καὶ πάσης ἄλλης ἐργασίας, καθ' ὅσον ἄλλως δὲν τε-
λεῖται ὁ σκοπὸς αὐτῆς, ὅστις δὲν εἶναι ἡ ἐτοιμασίη, ὅσον τὸ δυνατόν
πλειοτέρων ἔργων, ἀλλὰ πρὸ πάντων αὐτῇ ἡ δεξιότης καὶ ἡ κατὰ τὴν
ἐκτέλεσιν αὐτῆς ἀκρίβεια. Ὡς διὰ τῆς σφίρας ἀσκεῖται ὁ παῖς εἰς τὸ
ὀρθῶς σημαδεύειν, ἐὰν παίζων στήσῃ σημεῖον τι ἐν τῷ μέσῳ ἢ ἐπὶ τοῦ
τοίχου καὶ διὰ τῆς σφίρας προσπαθεῖ νὰ ῥίψῃ ἢ καὶ μόνον νὰ κτυπήσῃ
αὐτό, οὕτω καὶ διὰ τοῦ κεντήματος ἀσκεῖται εἰς τὸ σημαδεύειν, προσ-
παθῶν καθ' ἑκάστον κέντημα νὰ εὕρσκη ἀμέσως τὸ σημεῖον εἰς ὃ ὀφεί-
λει νὰ βιθίσῃ τὴν βελόνην του. Διὰ τῆς κεντητῆς λοιπὸν ἐργασίας,
ἐνεκα τῆς λεπτότητος αὐτῆς, ἀσκεῖται ἔτι μᾶλλον ἡ εὐθύτης καὶ ἡ
ἀκρίβεια τοῦ τε ὀρθογώνου καὶ τῆς χειρός· ὀξύνεται ἡ παρκτηριτικὴ δύ-
ναμις καὶ τελειοποιεῖται ἡ ἀντίληψις αὐτῶν τῶν σχημάτων, ἐνεκα τοῦ
ὁποίου καταλληλότατα προετοιμάζονται τὰ παιδιὰ διὰ τὴν ἱχθυογραφίαν
καὶ τὴν γραφὴν, ὥς καὶ δι' αὐτὴν τὴν κυρίως ραπτικὴν.

Τὴν προετοιμασίαν ὁμῶς ταύτην τελειότερον ἔτι συμπληροῖ ἡ ραπτὴ ἐργα-
σία, εἰς τὴν προβαίνει ὁ παῖς, ἐὰν διὰ βαμβάκεας, μαλλίνης ἢ μεταξωτῆς
κλωσῆς ἐνώσῃ τὰ κεντητὰ αὐτοῦ σημεῖα εἰς γραμμὰς. Κατὰ τὴν ἐργασίαν
ταύτην προηγείται εἶδος κεντήματος πάλιν, τελουμένου ὥς τὰ ἀνωτέρω
ἀναφερθέντα, εἰ καὶ τὰ στίγματα κεντῶνται πολὺ ἀκριότερα ἢ κατὰ τὴν
κεντητὴν ἐργασίαν· ἐν ᾧ δὲ ἡ κεντητὴ ἐργασία ἔχει τὴν καλὴν τῆς ὅψιν
ἐκ τῆς ἀντιθέτου τῷ κεντήματι πλευρᾶς, ἡ ραπτὴ καλὴν ἔχει ἐκείνην
ἐφ' ἧς κεντῶμεν. Τὸ νέον ἐνταῦθα εἶναι ἡ προσθήκη τῶν χρωμάτων· διότι
κατὰ τὴν κεντητὴν ἐργασίαν δυνατόν μὲν εἶναι νὰ λαμβάνωνται ποικι-
λόχροα φύλλα χάρτου καὶ χαρτονίου· οὐχ' ἦττον ὁμῶς ἡ ἐργασία μένει
μεινόμενος· ἐνῶ κατὰ τὴν ραπτὴν ἐργασίαν ἐπὶ ποικιλοχρόου χαρτονίου
δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσι σχήματα καὶ σχέδια διαφόρων χρωμάτων, πλά-
σης ἀποχρώσεως, ὅπερ ἔτι μᾶλλον ἀσχεῖ τὴν καλλαισθησίαν τοῦ παιδὸς
καὶ εἰσάγει αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὴν ζωγραφικὴν. Δύνανται μάλιστα ἀφοῦ ρα-
φθῶσι τὰ ἀντικείμενα, νὰ χρωματισθῶσιν ἐσωτερικῶς διὰ χρωμάτων, ὅπερ
παρέχει μεγάλην τέρψιν εἰς τοὺς παῖδας. Καλὸν εἶναι ν' ἀσκητῇ ὁ παῖς
καὶ εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ τὴν ἐργασίαν του ταύτην κανονικῶς, δηλ. νὰ ᾔναι

σχεδόν ὁμοίᾳ ἐξ ἀμροτέρων τῶν ὤψεων, δι' οὗ ἀποκτᾷ καλὰς ἔξεις καὶ νονικῆς καὶ ἐπιμεμελημένης ἐργασίας καὶ κατὰλληλότατα παρὰσκευάζεται διὰ τὰ κεντήματα καὶ τὰ ραφίματα τῶν λοιπῶν χειροτεχνημάτων.

Ἡ προετοιμασία ὁμῶς αὕτη δὲν γίνεται μηχανικῇ διὰ μόνης τῆς ἐκμηθῆτος τῆς βελονίδας· γίνεται λογιζομένη καὶ διὰ διαφορῶν σχημάτων καὶ παρὰστάσεων, αἵτινες πλουσίως πάλιν παρέχουσιν ἀφορμὰς εἰς τὴν πραγματογνωσίαν. Καὶ πάλιν δὲ γίνονται ἀσκήσεις ἀριθμῶν, μεγεθῶν, ἀναλογιῶν καὶ σχημάτων μαθηματικῶν, βιωτικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν, τελειότερων μάλιστα ἢ διὰ τῶν δώρων. Διότι ἡ ῥαπτή γραμμὴ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τε τὸ ξυλάριον καὶ τὸν δικτύλιον, τὰ δὲ δι' αὐτῆς ἐκτελούμενα σχήματα εἶναι τελειότερα, καθότι ἐλευθέρως μετακινεῖται πρὸς ὅλας τὰς διευθύνσεις, ἐπεκτείνεται εἰς ὅλα τὰ μέγεθη καὶ τὰς ἀναλογίας καὶ προσκαρμύζεται διαρκῶς ἐπὶ χάριτος ἢ ὑφάσματος.

Ἐνταῦθα δὲν εἶναι ἀπὸ σκοποῦ ν' ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν πολλὰ χόθεν ἀποτετιομένην ἐρώτησιν περὶ τοῦ ἐὰν τὰ μὴ ἐν τῇ σειρᾷ τῶν φροδελιανῶν παιγνίων καὶ ἐργασιῶν περιλαμβανόμενα ἀντικείμενα, παίγνια κτλ. πρέπει νὰ κατακρίνωνται ἢ νὰ ἐγκαταλείπωνται παντελῶς. Οὐχὶ βεβίω· ὅλα, διότι ἀρεύκτως δύνανται νὰ περιληφθῶσι πάντα τὰ δυνάμενα νὰ κατατραχθῶσι εἰς οἰκονομικὰ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεῖσιν κατηγοριῶν, ὧν κύριον πάντοτε προσὸν πρέπει νὰ ᾔῃαι τὸ σκόπιμον. Οὕτω καὶ αἱ κοῦκλαι, οἱ ἵπποι, τὰ τύμπανα καὶ πάντα τὰ παρόμοια δύνανται νὰ καταστήσωσι πολὺ τερπνότερα διὰ τὰ μικρὰ τὰ διάφορα παίγνια τῆς κινήσεως ἢ τὰ παίγνια τῆς μιμήσεως καὶ τῆς παρὰστάσεως. Καὶ ἄλλα πολλὰ δύνανται νὰ προστεθῶσι καὶ βεβίως ἐν τῷ χρόνῳ θέλουσι πλουτήσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν ποικιλωτάτην ἤδη σειρὰν τῶν ἐνασχολήσεων τῆς παιδικῆς ἡλικίας, χωρὶς νὰ διατραχθῇ ἐνεκὰ τούτου ὁ σκοπὸς καὶ ἡ ἐνότῃ· αὐτῶν, ἐπὶ τῇ βίᾳ πάντοτε τῆς τελειοφύρου ἀσκήσεως καὶ τελειοποιήσεως τῶν φυσικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ παιδός. Ἐν τούτῳ δὲ μάλιστα ἐγκρίεται τὸ καθολικὸν καὶ παγκόσμιον τοῦ συστήματος τούτου, ὅτι παρὰδέχεται καὶ θεωρεῖ, ὡς ἀποτελοῦντα μέρος αὐτοῦ, πάντα τὰ δυνάμενα νὰ συντελέσωσιν εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς ἀληθοῦς τελειοποιήσεως τοῦ παιδός. Ἐκ τῶν ὑστέρων δὲ οὕτω ἀποδεικνύεται πάλιν, ὅτι τὸ φροδελιανὸν σύστημα εἶναι τὸ ἀληθέστατον καὶ σκοπιμώτατον τῶν μέχρι τοῦδε ὑπαρχόντων παιδαγωγικῶν συστημάτων, διότι ὡς βᾶσιν καὶ σκοπὸν ἔχει τὴν ἐπίτευξιν αὐτοῦ τοῦ προορισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Δύνανται λοιπὸν νὰ πλουτισθῇ ἀκόμη ἐν τῷ χρόνῳ καὶ νὰ τροποποιηθῇ εἰς τὰ καθέκαστα, ἀναλόγως τῆς προόδου καὶ τῆς τελειοποιήσεως τῶν μέσων τῆς ἀγωγῆς, τὸ σύνολον ὁμῶς αὐτοῦ, αἱ ἀρχαὶ αὐτοῦ, ἰδίως, θέλουσι πάντοτε ἀποδειχθῇ ὀρθαὶ καὶ ἀληθεῖς. Καλλίστη καὶ

σκηπιδωτάτη είναι και η ἐπὶ τῶν πειραμάτων τῆς φυσικῆς βραζιζομένη πλουσίᾳ συλλογῇ τῶν παιγνίων, ὧν ἡ πικραμέλῃσις ἢ ἡ ὀλιγίστη χρησις πρέπει κυρίως ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἄγνοιαν τῶν πολλῶν. Ἐν ᾧ τ' ἀνάπαλιν ἡ συχνότερα χρησις τῶν παιγνίων τούτων, ἡθελεν εὐκολώτατα καὶ πρωτότατα εἰσάξῃ τὰ παιδίᾳ εἰς αὐτὰ τὰ θαυμάσια τῶν φυσικῶν φαινομένων. Αἰκμαδόντες δὲ ὑπ' ὅψιν τὰς νῦν εὐεργετικὰς προσπαθείας τῶν ἀπικνταχοῦ λογίων καὶ ἐπιστημόνων, δυνάμεθα μετὰ πεποιθήσεως καὶ μετὰ χαρᾶς νὰ προΐδωμεν, ὅτι δὲν θέλει βραδύνει ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἀπλοποίησις καὶ ἡ δι' ἐφαρμογῶν διάδοσις τῶν ἐπιστημῶν θέλει ἐπεκταθῇ εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τούτων.

Διὰ τῆς κεντητῆς ὅσον καὶ διὰ τῆς ραπτῆς ἐργασίας ὁδηγοῦνται αἱ μεγαλήτεραι μνηστρικά νὰ κατάρτιζωσι συλλογὰς καλλιτεχνικῶν συνδυασμῶν, βραζιζομένων ἐπὶ τῆς θεωρίας τῆς ἐνώσεως δύο, τεσσάρων, ὀκτώ καὶ πλείονων γωνιῶν, ὡς λεπτομερῶς περιεγράφῃ ἐν τῷ περὶ τῶν πλινθιδῶν κεφαλαίῳ. Ἐπειδὴ δὲ, ὡς ἐρρέθη, πάντες οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι γίνονται ἄνευ ὑποδειγμάτων, κατὰ δὴλον εἶναι, ὅτι καὶ διὰ τούτων ἀταετίζεται ἐξόχως ἡ τε φαντασία καὶ ἡ κρίσις τῶν ἐργαζομένων τὰς συλλογὰς ταύτας.

Ἐὰν ἡ ραπτὴ ἐργασία διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν κεντητῶν σημείων διὰ κλωστής εἰσάγῃ τὸν πλῆθος εἰς τὰς γραμμὰς, αὐτὴ βεβαιώσῃ τὴν πληρεστέραν αὐτῶν ἀνάπτυξιν εὐρίσκουσιν ἐν τῇ σειρᾷ τῆς τε γραμμογραφίας καὶ τῆς κυρίως ἰχνογραφίας.

Πρὸ ὀλιγίστων ἀκόμῃ χρόνων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, παρ' ἡμῖν δὲ δυστυχῶς ἔτι καὶ νῦν, ἡ ἰχνογραφία, θεωρουμένη ὡς ἄχρηστον μάθημα πολυτελείας, δὲν ἐδιδάσκετο εἰς τὸν λαόν. Μόνον ὁ Πετραλότσης καὶ ὁ Φρόβεελ μετὰ τὸν Ρουσσώ, ἐθεώρησαν αὐτὴν ὡς ἀφεικτον εἰς πᾶσαν ἀγωγὴν καὶ ἰδίως τὴν τῶν βιομηχάνων, τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν. Ἀλλ' ἐνόσφ τὸ φρεβελιανὸν σύστημα εἰς τὰ νηπιαγωγεία μόνον περιορίζεται, δὲν συνεχίζεται ἡ διδασκαλία τῆς ἰχνογραφίας ἐν ταῖς τάξεσιν τοῦ σχολείου, καὶ ἐπομένως μάλιστα ἀποβάνει καὶ αὐτὴ ἡ ἐναρξίς τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ. Ἀλλὰ μήπως δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὰ γεωμετρικὰ σχήματα καὶ ὡς πρὸς πάντα τὰ κατὰ τὸ φρεβελιανὸν σύστημα ἐν τῷ νηπιαγωγείῳ μόνον διδασκόμενα; Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν τὸ αὐτὸ συνέβαινε· πρὸ ὀλίγων δὲ μόνον ἐτῶν αὐτὴ μετερρυθμίσθη ὀλόκληρος ἐπὶ τῇ βῆσει τῶν φρεβελιανῶν ἀρχῶν, καὶ οὕτω συνεχίζεται καὶ πέραν τοῦ νηπιαγωγείου ἡ σκοπιμωτέρα καὶ τελεσφορωτέρα αὐτῆς διδασκαλία.

Ἡ διὰ τοῦ κεντήματος ἢ τοῦ ραψίματος σχηματιζομένη γραμμὴ ἀπε-

δείχθη ἐλευθερωτέρα τῆς διὰ ξυλκρίων καὶ δακτυλίων ἀποτελουμένης πέντως ὅμως ἢ διὰ κονδυλίου, μολύβδου, γραφίδος ἢ χρωστικτοῦ συρομένη γραμμῇ εἶναι ἢ ἐλευθερωτάτη καὶ τελειοτάτη πᾶσιν. Ἐννοεῖται ὅμως ὅτι ἡ τελειότης αὕτη τῆς γραμμῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐντελείας τῆς ἀκτῆς· σεως τῆς μελλούσης νὰ σύρῃ αὐτὴν χειρὸς καὶ τοῦ διευθύνοντος τὴν χεῖρα ὀφθαλμοῦ. Εὐληπτον λοιπὸν εἶναι, ὅτι ἡ ἐντέλεια αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ διὰ τῆς πρωιμωτέρας προασχέσεως τούτων. Οὕτως ἀπὸ 2 ἐτῶν δύναται ὁ παῖς νὰ σύρῃ γραμμὰς διὰ κονδυλίου ἐπὶ ἀδελφίου, ἐφ' οὗ εὐρίσκεται κεχαρμαγμένον τὸ δίκτυον. Ἀφίνομεν δὲ αὐτὸν ἐλεύθερον νὰ χαράξῃ ἐπ' αὐτοῦ, μὲ ἐλκχίσας ὀδηγίας, ὅ,τι θέλει, ἀδιάφορον ἂν αἱ γραμμαὶ καὶ τὰ σχήματά του εἶναι ἀτελέστατα κατ' ἀρχάς. Ὁ Ρουσσὸς ἐχαιρετίζει διὰ τὰ δύσμορφα ἀντικείμενα, αἵτινα ὁ μικρὸς Αἰμύλιος ἐσχημάτιζεν ἀλληλοδιαδόχως· οἰκίσκους δηλ. φυτά, ζῶα καὶ ἀνθρωπίσκους. Οὗτοι κατ' ἀρχάς σχηματίζονται ὑπὸ τῶν παίδων ἔχοντες κερκλὴν δύσμορπον καὶ μεγάλην, ἐφ' ἧς ἐξαρτῶνται αὐτὰ τὰ ἄκρα, χεῖρες καὶ πόδες ἄνευ κορμοῦ. Βαθμηδὸν ὅμως γίνονται τελειότεροι, ἀναφθάνεται δὲ καὶ ὁ κορμός. Καὶ ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν προφανῆ τὸν παραλληλισμὸν μεταξὺ τῶν παραγωγῶν τῶν τέκνων μας καὶ ἐκείνων τῶν ἀρχαιοτάτων ἐθνῶν, ἐν τῇ ἀρχῇ δηλ. τῆς γενέσεως τῆς γραφικῆς τέχνης, καθ' ὅσον συχνότατα αἱ μορφαὶ τῶν ὑπὸ τῶν παίδων βαθμηδὸν σχηματιζομένων ἀνθρωπίνων παραστάσεων φέρουσι τύπον ὅλως αἰγυπτιακὸν καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν, τὰς ὀφρὺς κτλ. Τὰ αὐτὰ δὲ παρατηροῦνται σφάλματα τῆς προοπτικῆς καὶ τῶν διευθύνσεων, διότι οἱ πόδες πολλάκις καὶ ὀλόκληρον τὸ σῶμα διευθύνονται πρὸς τὰ δεξιὰ, ἐν ᾧ αἱ κεφαλαὶ φαίνονται ὅλως ἐστραμμέναι πρὸς τ' ἀριστερά. Ἀπὸ ἑτοῦς ὅμως εἰς ἕτος καθίστανται τελειότερα τὰ σχήματα, καθ' ὅσον καὶ ἡ ἀντήληψις, ἡ παρατηρητικὴ δύναμις, ἡ φαντασία καὶ ἡ μνήμη τοῦ παιδὸς καθίστανται τελειότεραι.

Ἐνεκα τούτου εἶναι ἀφευκτον κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην νὰ ὑπάρχῃ ἤδη ἡ ἐξίς τῆς χρήσεως τοῦ κονδυλίου ἢ τοῦ μολυβδοκονδύλου, ὥστε ἡ ἰχνογραφία νὰ δύνηται νὰ παρακολουθῇ πλησιέστερα τὸ μέθημα τῆς πρᾶγματογνωσίας, ὥστε θεωρητικῶς τε καὶ πρᾶκτικῶς ν' ἀποκτῇ ὁ παῖς σφραγίστην γνῶσιν τῶν σχημάτων καὶ τῶν ὀργανισμῶν, τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ἀναλογιῶν τῶν περὶ αὐτὸ ἀντικειμένων. Οὕτω μόνον βραδύτερον, εἰς μεγαλειτέραν ἀκόμη ἡλικίαν, δύναται νὰ ἐπέλθῃ αὐτῷ ἡ μετὰ συμπαθείας ἀντίληψις τῶν ὁραμένων καὶ ὁ πόθος πρὸς ἀναπαράστασιν αὐτῶν, καὶ τέλος ὁ ἀνώτερος καὶ πρὸς πᾶσαν καλλιτεχνικὴν παραγωγὴν ἀφευκτος ὁρος, ὁ σχηματισμὸς δηλ. τοῦ κατ' ἰδέαν. Ἀλλ' ἐν εἰς τὸν ἀνώτατον τοῦτον βαθμὸν τῆς τελειότητος ἐκλεκταὶ μόνον φύσεις φθάνουσιν, εἶναι βέβαιον, ὅτι καὶ αἱ μὴ ἐκλεκταὶ δύνανται νὰ φθάσωσιν εἰς σχετικῶς ἀνώτερον βαθμὸν, ὅταν μὴ

πρόθεν εἰς τοῦτο παρασκευασθῶσιν. Παρασκευὴ δὲ μὴ πρὸς τοῦτο δὲν εἶναι μόνη ἡ ἀσκήσις τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς χειρός, εἶναι ἡ βηθιμικία ἐξεργασίς καὶ καλλιέργεια τῶν αἰσθημάτων τῆς κανονικότητος, τῆς συμμετρίας καὶ πέσης καλαιοισθησίας, τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἁρμονίας.

Ὅποια δὲ ἡ ἐκ τῆς καλλιεργείας τῶν αἰσθημάτων τούτων ἠθικὴ ὠφέλεια! Ἡ ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ κατ' ἰδέαν κάλλους ἡδονὴ εἶναι ἡ ὑψίστη καὶ ἡ ἱερωτάτη πασῶν, διότι πηγὴ τοῦ κάλλους εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, ὃν εὐκολώτερον ὀδηγεῖται ν' ἀνευρίσκη ἡ νεκρὰ ψυχὴ, ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ὅταν πρωτῶς ἀγαπήσῃ τυχῶτα καὶ τυχύτερον οὕτω ἀναδιδραστῇ εἰς τὴν ἀληθεῖ ἀντίληψιν τῆς δι' αὐτῶν ἀποτελουμένης ἁρμονίας. Οὕτω μόνον ἐξεγείρεται ἀσφαλῶς τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα, δι' οὗ καὶ μόνον παρασκευάζονται βραδύτερον ἢ τε τελειότερα ἀντίληψις αὐτῆς τῆς θεότητος, ἥτοι αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ μόρφωσις ἐνεργῶς εὐτεβοῦς χαρακτῆρος.

Τὰ μικρὰ τὸ πρῶτον δύνανται ἐπὶ τῆς ἀμμου νὰ χαράττωσι γραμμὰς καὶ σχήματα, εἰτα ἐπὶ τοῦ ἀσκήσιον των καὶ τέλος ἐπὶ δεικτυατοῦ χάρτου. Οὕτω λοιπὸν ὁ παῖς πρῶτον εἰσάγεται εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ πολὺ βραδύτερον εἰς τὴν γραφὴν, εἰς τὴν τότε εὐκολώτερον καὶ καλλίτερον προοδεύει, ἐπειδὴ εἶναι πρὸ πολλοῦ ἡσκημένος εἰς τὸ νὰ σύρῃ καλὰς γραμμὰς. Ἀπ' οὗ δὲ ἐπὶ πολὺ, ἐλευθέρως, σχηματίζει, τι δύνανται, ὀδηγεῖται νὰ σχηματίζῃ κανονικότερας γραμμὰς καὶ διαγράμματα ἀπλῶν σχημάτων. Ἀλλὰ μὲ τὴν πρόδον τῆς ἡλικίας καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ παιδός, ποικίλλονται καὶ αἱ ἀσκήσεις τῶν εὐθυγράμμων τὸ πρῶτον, πλαγιογράμμων καὶ τέλος καμπυλογράμμων σχημάτων του, δι' ὧν δύνανται ν' ἀναπαραστήσῃ πᾶν τὰ μαθηματικὰ καλλιτεχνικὰ καὶ βιωτικὰ σχήματα, ὅσα καὶ διὰ τῶν σχιθῶν, τῶν ξυλάρων καὶ τῶν δακτυλίων, τῶν ὀσπρίων καὶ διὰ τῆς κεντητῆς καὶ ραπτῆς ἐργασίας ἐξετέλεσε· μέχρις οὗ ὀδηγηθῇ νὰ σχηματίζῃ τοὺς ποικίλους συνδυασμοὺς τῆς θεωρίας τῶν κλεινθίδων καὶ διὰ τῆς γραμμογραφίας, δι' ἧς πλουσιωτέρα μάλιστα καθίσταται ἡ συλλογὴ τούτων, ὡς ἐκ τῆς εὐκολίας μεθ' ἧς διὰ τῆς γραπτῆς γραμμῆς δύνανται νὰ ἐπεκταθῶσιν οἱ συνδυασμοὶ εἰς πολυειδεῖς ἐνώσεις τετραγώνων, παραλληλογράμμων, ῥόμβων, κύκλων καὶ ἄλλων.

Καὶ βιωτικῶν δὲ σχημάτων συλλογὰς εἶναι καλὸν νὰ καταρτίξῃ, ὧν τὰ σχήματα ὀδηγεῖται βαθμηδὸν νὰ χαράττῃ ἀπὸ μνήμης, ὅπερ εὐκολώτατα κατορθοῦται, διότι ὁ παῖς φυλάττει ἐν τῇ μνήμῃ του τὰ σχήματα μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας, μεθ' ἧς φυλάττει καὶ τὰς ἐννοίας, τὰς ποιήσεις καὶ τὰς μελωδίας. Καθ' ὅσον λοιπὸν ὁ παῖς ἀσκεῖται βαθμηδὸν εἰς τὸ νὰ σχηματίζῃ, ὅλα τὰ εἶδη τῆς γραμμῆς, καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον ἀνεξάρτητος τοῦ διαικτύου, πλουτίζει τὴν φαντασίαν του διὰ τῶν ποικιλωτάτων σχημάτων καὶ σχεδίων καὶ παρασκευάζεται, οὕτω, καταλληλότατα πρὸς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς κυρίως ἰχνογραφίας, εἰς τὴν τάχιστα προβαίνει, κάλλιστα ἐπι-

δίδων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἐκ φύσεως ἀντιγραφὴν, ὅτον καὶ εἰς τὰ διὰφορα εἶδη τῆς ζωγραφικῆς. Καὶ περὶ τῆς ζωγραφικῆς δὲ πιστεύεται νῦν, ὅτι ἡ προέκθεσις αὐτῆς δύναται ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ πολὺ μικροτέρας ἡλικίας ἢ ὅτι τοῦτο συνήθως γίνεται. Ὁ δέ, οὕτω, προετοιμασθεὶς μαθητὴς βεβαίως καὶ ἐν τῇ τέχνῃ ταύτῃ δύναται νὰ προαχθῇ ταχύτερον καὶ νὰ φθάσῃ οὕτω, εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν τελειότητος.

Ἐπιφάνεια.

Περαιστὴ καὶ ὑφαντὴ ἐργασία.

Ὅπως οἱ σχῆμακες ἐν τῇ τειρᾷ τῶν φροδελικῶν δώρων ἀποτελοῦσι τὴν μετάδοσιν ἀπὸ τῶν ἐπιφανεῶν, δηλ. τῶν πλινθιδῶν εἰς τὰς γραμμάς, ἤτοι τὰ ξυλάρια, οὕτω, καὶ κατὰ τὰς φροδελικὰς ἐργασίας, αἱ χάρτιναι ταινίαι, δι' ὧν γίνεται ἡ περαιστὴ λεγομένη ἐργασία, ἀποτελοῦσι τὴν μετάδοσιν ἀπὸ τῆς ραπτῆς ἐργασίας καὶ τῆς γραμμογραφίης, δηλ. τῆς γραμμῆς, εἰς τὴν ὑφαντὴν ἐργασίαν, ἤτοι τὰς ἐπιφανεάς. Ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι ὁλως νέα πάλιν διὰ τὸν πλῆθος, ἐκτελεῖται δὲ κατ' ἀπλούστατον τρόπον. Κόπτονται ταινίαι κατὰ μῆκος τοῦ φύλλου ἀπλοῦ λευκοῦ ἢ κεχρωματισμένου χάρτου, πλάτους 3 ἢ 4 ἐκτοστών. Αὗται διπλώνονται κατὰ μῆκος ἐν τῷ μέσῳ καὶ πάλιν ἀναδιπλώνονται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὥστε τὰ ἐξωτερικὰ ἄκρα νὰ κρύπτονται ἐσωτερικῶς. Τοῦτο καθίσταται ἀφευκτότερον ἀκόμη ὅταν αἱ ταινίαι κατασκευάζωνται ἐξ ὑφάσματος, ἐπειδὴ ἡ ἐργασία αὕτη γίνεται διὰ ποικιλωτάτων ὑλικῶν, ἀληθῶν ταινιῶν καὶ ἄλλων. Τὴν οὕτως ἐτοιμασθεῖσαν ταινίαν διπλώνομεν πάλιν εἰς γωνίας καὶ τεύχεα εἰς τρίγωνον, εἰς τετράγωνον καὶ ἄλλα σχήματα. Ταῦτα δὲ πάλιν συμπλέκομεν ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς ὁμοῦ εἰς καταρτισμὸν νέων συνδυασμῶν. Καὶ πάλιν λοιπὸν μαθηματικά, καλλιτεχνικά καὶ βιωτικά σχήματα καὶ πάλιν ἄσκητις δεξιότητος καὶ ἐπομένως ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν μέσων τῆς τελειοποιήσεως διὰ νέου ὑλικοῦ καὶ κατὰ συνέπειαν διὰ νέας μορφῆς. Τὰ δὲ σχήματα ταῦτα γίνονται πλουσιώτερα ἀκόμη, ὅταν αἱ γωνίαι ἀναδιπλώνονται ἐκ νέου καὶ γίνονται, οὕτω, πολλαπλασιάζονται. Τὰ συμπλέγματα ταῦτα τῶν ταινιῶν τὰ μὲν μικρότερα παιδία ἐλευθέρως κατασκευάζουσι καὶ μεμονωμένα, κρατοῦντα αὐτὰ ἀνὰ χεῖρας ἢ ἐπιθέτοντα ἐπὶ τῆς τραπέζης. Τὰ δὲ μεγάλαινα προσκολλῶσιν αὐτὰ διὰ κόμμιος ἐπὶ σκληροτέρου χάρτου, ὅτε μένουσι διαρκῆ. Ὅταν αἱ ταινίαι κατασκευάζωνται ἐξ ὑφάσματος καὶ ἐπιρράπτωνται ἐπὶ ἄλλου ὑφάσματος, γίνονται δι' αὐτῶν ποικίλα καὶ ὠραιότατα χειροτεχνήματα ἢ καὶ πολυεῖδη κοσμήματα ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων.

Ἡ ὑφ' ἑνὸς ἐργασίᾳ τεχνιτῆν ἀκόμη περὶ ἐπιφάνειαν, πηγάζουσιν ἐκ τῆς διὰ τῆς ὑφάνσεως συμπλοκῆς δύο, εἰς πολλὰς λωρίδας ἢ ταινίας διαχωρισμένων, οὐχὶ ὁμῶς καὶ ἀποκεκομμένων φύλλων χάρτου. Ἐκ τούτων τὸ μὲν τίθεται καθέτως ἐνώπιον τοῦ παιδός, ἀντιπροσωπεῖον τοὺς στήμονας τοῦ ὑφάσματος τοῦ, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ἀποκόπτει ἐκάστοτε ἀνὰ μίαν ταινίαν, ἣν δι' ἄνωθεν πλατυτέρου ξυλίνης βελόνης διαπερῇ ὡς ὑφάδιον διὰ τῶν στημόνων, σηκόνων ἢ καταβιβάζων διαδοχικῶς τοὺς στήμονας, ἀναλόγως τοῦ ἐκτελεσθησομένου σχεδίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σχέδιον τοῦτο καταρτίζεται διὰ τῆς διχοχῆς τῆς ἐγέρσεως ἢ καταβιβάσεως ὠρισμένου ἀριθμοῦ στημόνων ἢ ὑφιδίων, πρόδηλον εἶναι, ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη βασίζεται πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς σχέσεως καὶ διχοχῆς τῶν ἀριθμῶν καὶ ὡς τοιαύτη χρησιμεύει ἰδίως πρὸς τερπνὴν ἀσκήσιν τῆς ἀριθμητικῆς. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξέγερσιν καὶ καλλιέργειαν τῆς καλλιαισθητικῆς μεγάλως χρησιμεύει, διότι οἱ στήμονες καὶ τὰ ὑφάδια δύνανται νὰ ὦσι ποικιλόχροοι καὶ νὰ περάγωσιν, οὕτω, συνδυασμοὺς ποικιλωτάτους καὶ ἀρμονικοὺς τῶν διχοφύων χρωμάτων. Περιέργον εἶναι, ὅτι ἐνταῦθα ἡ ποικιλία τῶν χρωμάτων οὐ μόνον τὴν ἀσκήσιν τῆς καλλιαισθητικῆς ἐπιφέρει, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν πάλιν τὴν ἀριθμητικὴν ἐξυπηρετεῖ. Πολλὰκις παρατηρήθη, ὅτι ὑπάρχουσι παιδίᾳ δυσκολώτατα ἀντιλαμβάνονται τῶν ἀριθμῶν. Ἀλλὰ δὲν διακρίνουσι τὴν μονάδα, ἄλλα τὴν δυάδα καὶ καθ' ἑξῆς. Ἐὰν δὲ ἠθέλομεν προσπαθῆσαι νὰ θεραπεύσωμεν θεωρητικῶς τὴν ἁλλειψίν τῶν παιδίων τούτων καὶ ἐπαναλαμβάνει πρὸς αὐτὰ συνεχῶς καὶ μονοτόνως τὸ ἓν, ἓν, ἢ τὸ δύο, δύο, καὶ ἡμεῖς ἠθέλομεν βρυνθῆ ἐκ τούτου, καὶ ὁ παῖς ἀνωφελῶς ὅλως ἤθελε καταστενοχωρηθῆ. Ἐὰν ὁμῶς ἀντὶ τούτου δώσωμεν αὐτῷ στήμονας καὶ ὑφάδια καὶ προσκαλοῦμεν αὐτὸν διὰ τῆς συμπλοκῆς τούτων ν' ἀσκήσῃ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀριθμῶν, σηκόνων π. χ. τὸ πρῶτον ἓνα στήμονα καὶ καταβιβάζων τὸν ἀκόλουθον καὶ πάλιν ἓνα ἄνω καὶ ἓνα κάτω καὶ οὕτω δωδεκάκις μέχρι τέλους τῆς γραμμῆς, εἴτε τὸ αὐτὸ διὰ τοῦ δευτέρου ὑφιδίου, διὰ τοῦ τρίτου καὶ μέχρι τοῦ δωδεκάτου πάλιν, τότε διὰ τῆς τέρψεως τῆς ὑφ' ἑνὸς ἐργασίας ἠναγκάσαμεν αὐτὸν νὰ ἐπαναλάβῃ 144 φορὰς τὸ ἓν, ἓν, χωρὶς νὰ βαρυνθῇ ἐκ τούτου. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ὁλοκλήρους μῆνας, ἐν ἀνάγκῃ, δυνάμεθα νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν αὐτὴν ἀσκήσιν μετὰ τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν, ἐὰν καὶ ἐκάστην ποικίλλωμεν τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, παρέχοντες αὐτῷ ἐκάστοτε στήμονας καὶ ὑφάδια ἄλλου χρώματος. Ἀφ' οὗ δὲ βεβαιωθῶμεν, ὅτι διακρίνει καλῶς τὰς μονάδας ὁ παῖς, προβαίνομεν εἰς τὴν δυάδα, δύο ἄνω, δύο κάτω καὶ ἐπαναλαμβάνομεν τὸ αὐτὸ δέλεαρ τῶν χρωματισμένων ὑφ' ἑνὸς μέχρι τῆς ἐκμαθήσεως αὐτῶν. Τότε συνδυάζομεν τὰ ἤδη γνωστὰ εἰς νέαν ἀσκήσιν ἐν ἄνω, δύο κάτω, μέχρι τέλους τῆς γραμμῆς· ἡ δευτέρα γραμμὴ, ἐν κάτω δύο ἄνω, ἢ τρίτη γραμμὴ ὡς

τὴν πρώτην, ἡ τετάρτη ὡς τὴν δευτέραν καὶ οὕτω μέχρι τέλους τοῦ φύλλου. Μετὰ τοῦτο προβαίνομεν εἰς τὰ τρίκ'· τρία ἄνω, τρία κάτω, καὶ τρία κάτω, τρία ἄνω· καὶ πάλιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ προηγούμενα, δύο ἄνω, τρία κάτω καὶ δύο κάτω, τρία ἄνω. Καὶ ἐν ἄνω, τρία κάτω, ἐν κάτω, τρία ἄνω καὶ τέλος ἐν ἄνω, δύο κάτω, τρία ἄνω καὶ ἐν κάτω, δύο ἄνω, τρία κάτω. Οὕτως αἱ ἀσκήσεις αὗται δύνανται νὰ προβῶσι μέχρι τοῦ δέκα, ἐὰν λάβωμεν κηρωμένον ὑφασμα (μουσαμῆ) διὰ νὰ ἀντέχη εἰς τὸ μῆκος τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένων ταινιῶν. Ἐν τῷ νηπιικῷ ὁμῶς κήπῳ οἱ χάρτινοι στήμονες περιορίζονται εἰς τὰς μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ πέντε ἀσκήσεις, ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ ὅτι, ἅμα ὁ παῖς διακρίνη τοὺς ἀριθμοὺς μέχρι τοῦ πέντε, εὐκόλως δύναται νὰ ἐκγυμνασθῇ δι' ἄλλων μέσων, ξυλαρίων, σχιδάκων, κύδων κ.τ.λ. εἰς τὴν διάκρισιν τῶν λοιπῶν ἀριθμῶν.

Οὕτω λοιπὸν ἀπὸ 3—4 ἐτῶν παρέχομεν εἰς τὰ μικρὰ τὰς διὰ τῶν ὑφαντῶν ἀσκήσεις πρὸς ἀληθῆ εὐτυχίαν αὐτῶν. Ἀλλ' ἅμα παρατηρήσωμεν ὅτι ἀπὸ ἡλικίας 5—6 ἐτῶν, συνήθως, ἀπέκτεταν ἤδη ἱκανὴν αὐτοθυμίαν ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ, τότε ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω περιγραφέντων εὐθυγράμμων πρώτων συνδυασμῶν, μεταφέροντες τὸν παῖδα εἰς νέας συμπλοκάς· πλαγιογράμμων σχεδίων, ἅτινα ἐκτελοῦνται ἀνευ ὑποδειγμάτων πάντοτε, ἐὰν ἐν τῇ δικδοχῇ τῶν ὑφεντῶν, ἀντὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν ἀντιστρόφως τὰ διὰ τοῦ προηγούμενου ὑφασίδιου ἐργασθέντα, προβαίνωμεν ἐκαστοτε ἐν εἴδει κλίμακος· ἐπὶ τὰ πρόσω, δηλ. πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ πρὸς τ' ἀριστερά. Ἐκ τούτων νέκ καὶ ἀτελεύτητος πάλιν ἐμφανίζεται σειρά ἀσκήσεων καὶ συνδυασμῶν, διότι, ἐὰν π. χ. λάβωμεν τὴν ἀσκήσιν τοῦ δύο καὶ κατασκευάσωμεν κλίμακα δύο ἄνω, δύο κάτω, δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν ταύτην ἀριστερόθεν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ δεξιόθεν πρὸς τ' ἀριστερά· εἴτα ἀμφοτέρωθεν ἡνωμένας, δι' οὗ ἀποτελεῖται ὀξεῖα γωνία· εἴτα τὸ αὐτὸ δις, δηλ. δύο ὀξεῖαι γωνίαι, καὶ τέλος δις κατὰ τὴν αὐτὴν φορὰν, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, δι' οὗ ἀποτελεῖται εἶδος θλάσεως τῆς γραμμῆς. Ἐὰν δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φύλλου σχηματίζωμεν δύο κλίμακας ἐξ ἀντιθέτων μερῶν προσερχομένας καὶ συμπιπτούσας ἐν τῷ κέντρῳ μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ φύλλου, εἴτα δὲ ἀφισταμένας πάλιν μέχρι τοῦ τέλους αὐτοῦ, τότε ἀποτελοῦμεν ἀστέρα, συνδυασμὸν δηλαδή, ἔχοντα τὸ κέντρον πλήρες· κέντρον κενὸν δὲ θὰ ἔχη ὁ ἀντιστρόφως τούτῳ ἐκτελεσθεὶς. Οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ κατασκευάσωμεν καὶ ἄλλους δύο ἀστέρους, ὧν ὁ εἷς ἔχει δύο κέντρα πλήρη, ὁ δὲ ἄλλος δύο κέντρα κενά. Οἱ συνδυασμοὶ οὗτοι παρέχουσι πλὴν τῆς κανονικότητος καὶ καλλονῆς αὐτῶν, πᾶσαν ἀφορμὴν εἰς τὸν παῖδα, τοῦ ν' ἀσκηθῇ μέχρι τοῦ δέκα ἢ καὶ μέχρι τοῦ εἴκοσι εἰς ὅλας τὰς πράξεις τῆς ἀριθμητικῆς· διότι διὰ νὰ κατασκευάσῃ ἐκ δύο διευθύνσεων π. χ. τὴν κλίμακα τῶν ὑφασίδων του, πρέπει νὰ προσθέτῃ καὶ ν' ἀφαιρῇ· διὰ νὰ εὐρίσκῃ δὲ τὸ κέντρον τῶν ἀστέρων του,

ρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ καὶ νὰ διαιρηθῇ πάντα δὲ ταῦτα διὰ τῶν τετρατάτων μέσων τῶν πηκίλοχρῶν ὑφαντῶν του, δι' ὧν δὲν ἀποκάμνει, ἔκπνευσι καὶ ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως τὰς ἀπαιτήσεις. Οὕτω καὶ τὰ κλιμακωτὰ πλαιογράφια σχεδία μετὰ τὸ δύο, δύο, ἐκπνεύουσιν τὸ ἐν, ὡς καὶ δύο ἐν. Εἶτα ἐν, ἐν, δύο, καὶ δύο, δύο, ἐν· ἢ ἐν, ἐν, δύο, δύο καὶ ὅτω καθ' ἑξῆς, ὅσον ὁ ἴδιος παῖς, εὐχαριστεῖται νὰ προβάλῃ συνδυάζων. καὶ πάλιν τὰ αὐτὰ διὰ τοῦ τρία· τοῖς καὶ τρία· δύο καὶ τρία, ἐν καὶ τρία· ἢ δύο καὶ τρία, καὶ τοῦτο ἐπ' ἴσης εἰς ἀπειρίαν συνδυασμῶν. Τέλος δὲ ἐκ τῶν γνωστῶν ὁ παῖς προβαίνει εἰς ἀγνώστους συνδυασμούς, δι' ὧν ἐπινοεῖ καὶ δημιουργεῖ ἰδίως ὅλως συνθέσεις ἐλευθέρων καλουμένων σχεδίων, εὐθυρέμων πάλιν καὶ πλαιογράφων, ἀλλὰ καὶ καμπυλογράφων καὶ κυλικῶν. Τὰς ἀσκήσεις ὁμοῦ ταύτας τὰ παιδία δὲν ἐκτελοῦσιν ὅλας κατὰ εἰρὴν ἀλλὰ διαδοχικῶς κατὰ τὴν πρόδον τῶν τάξεων καὶ τῆς ἡλικίας. Αἱ μεγάλαι ὁμοῦ μαθήτρια, αἱ διδασκόμεναι τὴν θεωρίαν τῆς ροδελιανῆς μεθόδου χάριν μεταδόσεως ταύτης, ἐργάζονται καὶ τὴν ὑφαντὴν συλλογὴν πλήρη, μὲ ὅλην τὴν σειρὰν τῶν πολυειδῶν ἀσκήσεων αὐτῆς.

Ὡς καὶ ἀλλοχοῦ ἐλέχθη, τὸ πλάτος τῶν στημόνων καὶ ὑφάδιων διὰ τὴν μικρὰ παιδία πρέπει νὰ εἶναι μέγα, διότι οὔτε ὁ ὀρθολόγος, οὔτε οἱ ἀκαταστάτοι αὐτῶν δύνανται μετ' ὠφελείας νὰ ἐργάζωνται μὲ στενὰς ταίριας. Ἐπομένως ὁ ἀριθμὸς 17 καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀκόμη εἶναι κατὰλληλοι καὶ τὰ νήπια. Ἀπὸ τοῦ α'. μέχρι τοῦ δ'. τμήματος ἀρμόζει ὁ γ'. ἀριθμὸς, ὁ δὲ πέμπτος καὶ λεπτότερος, μόνον διὰ τὰς μεγάλας τάξεις. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος τοῦ ὅλου φύλλου τῆς τε κεντητῆς, τῆς ραπτῆς καὶ τῆς φαντῆς ἐργασίας διὰ τὰ μικρότερα παιδία δὲν πρέπει νὰ ὑπερβάλῃ τὰ 5 ἐκαστοτά, βεβαιωθὲν μόνον κατὰ τὰ τμήματα ἀντιθέτον εἰς 20 ἢ τὸ πολὺ εἰς 30 ἐκαστοτά. Ἐν τῇ ἡλικίᾳ ταύτῃ τὸ ἐκτελούμενον ἔργον δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ εἰμὴ ὡς μέσον, ὡς δέλεαρ, δι' οὗ πρόκειται ν' ἀσκηθῇ ὁ παῖς καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ζητούμενην δεξιότητα καὶ τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀγάπην.

Ἡ ἐργασία καὶ ἡ ὁρμή, ἐν γένει, εἶναι ἀφυσικὸς ὁρὸς τῆς τελειοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἐργασίας ἐξευγενίζεται, καθίσταται καταλληλότερος πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ καὶ ἐπομένως χρησιμώτερος καὶ εὐεργετικώτερος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἐν ᾧ ὁ ὀκνηρὸς εἶναι ἀχρηστον μέλος τῆς κοινωνίας, ἀδικῶν ἐκυτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτόν, ἡ δὲ ψυχὴ αὐτοῦ περιπίπτει εἰς καχεξίαν καὶ ἐν τῇ ἀθυμίᾳ καὶ ῥθυμίᾳ αὐτῆς ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἀθλιότητος τῆς ἐκτὸς ἐαυτῆς, θεωροῦσα ἐκυτὴν ἀδικουμένην ὑπ' ὅλων, ἐν ᾧ ἡ ἰδίᾳ εἶναι ἡ αἰτία ὅλης τῆς ἀνωμαλίας ταύτης.

Ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ καλῶς ἐννόησαν τὸν ὑψηλὸν ὀρισμὸν τῆς ὁρμῆς

σέως και τῆς ἐργασίας, ἡ δὲ ἐν τῷ πολιτισμῷ πρόοδος τῶν κατοίκων αὐτῆς δικαίως ἀποδίδεται εἰς τὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν τιμὴν καὶ ἀγάπην αὐτῶν. Ἐκ τῆς ἐργασίας ἐξαρτῶνται ἢ τε ὕλική ἀνεξαρτησία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ αὐτοῦ ἀξία καὶ ἱκανότης, ἐκ τούτων δὲ καὶ ὁ βριθμὸς τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ εὐγενείας· διότι παρηλθὼν εὐτυχῶς οἱ καιροί, καθ' οὓς ἡ εὐγένεια ἐξηρτάτο ἐκ μόνης τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν ὀνομάτων. Ἐὰν οἱ κατὰ τὴν προτέραν ἐννοίαν εὐγενεῖς δύνανται νὰ προσθέσωσι νῦν, εἰς τοὺς τίτλους τῶν καὶ τὰς καλὰς αὐτῶν ἑξεις, καὶ ἀτομικὴν ἀξίαν, δραστηριότητα καὶ ἱκανότητα, τότε βεβαίως καθίστανται εὐγενέστατοι. Ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ ἀληθὺς βουλόμενος δύνανται ν' ἀποκτήσῃ τὸν βριθμὸν τοῦτον τῆς εὐγενείας, ἀρκεῖ νὰ κατστήσῃ ἑαυτὸν ὠφέλιμον καὶ χρήσιμον εἰς τοὺς ὁμοίους αὐτοῦ. Μήπως ἐν Ἀγγλίᾳ δὲν προσέρχονται συχνότατα εἰς τὴν χορείαν τῶν Λόρδων οἱ ἐκ τῶν τάξεων τοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ἀξίας ἀνυψωθέντες, ὡς ὁ Πήλ, ὁ Μκκώλκνυ, ὁ Βίκονσφιλδ, ὁ Γλάδστον, εἰ καὶ οὗτος οὐδ' ἐδέχθη νὰ γείνη Λόρδος, καὶ ἄλλοι;

Παρ' ἡμῖν ὅμως δυστυχῶς δὲν κατεβλήθησαν εἰσέτι αἱ ἀνατολικαὶ ἑξεις, καθ' ἃς τ' ἀνάγκη τὴν ἐργασία θεωρεῖται ὡς σημεῖον δουλείας καὶ ἐξευτελισμοῦ, εὐγενὴς δὲ ὁ δυνάμενος νὰ μένῃ ἀεργὸς καὶ ἀδρανής. Τοῦτου ἕνεκα σπουδαιότερον ἀκόμη εἶναι νὰ δώσωμεν εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, τὸ ταχύτερον δυνατόν, ἑξεις ὑγιεῖς δραστηριότητος καὶ αὐτενέργου ἐργασίας, νὰ ἐμπνέωμεν δὲ αὐτοῖς τὴν ἀληθὴ ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην τῆς ἐργασίας.

Τοῦτο ὅμως δὲν κατορθοῦται ἐὰν ἡ παρὰ τοῦ παιδὸς ἀπαιτούμενη ἐργασία εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὴν ἱκανότητα καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Διὰ ν' ἀγαπήσῃ τὴν ἐργασίαν, πρέπει νὰ τέρπηται ὑπ' αὐτῆς, νὰ ἐκτελῇ δὲ αὐτὴν εὐκόλως καὶ καλῶς, διὰ νὰ ἱκανοποιητῇ ἡ φιλοτιμία του, χωρὶς νὰ ἐξαντλῶνται αἱ δυνάμεις του. Ὅταν ἡ ἐργασία του εἶναι δυσκολωτέρα τῶν δυνάμεών του, ἢ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῆς ἐξαντλεῖ τὸ μέτρον τῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς του, τότε ἀποθαρρύνεται καὶ, ἢ ἀρνεῖται ἡμιτελεῖ τὰ ἔργα του, ἢ ὅλως ἀποφεύγει τὴν ἐργασίαν. Ὅταν ὅμως ἐντὸς μιᾶς ὥρας καὶ μετ' εὐχαριστήσεως καὶ ἐντελείας δύναται νὰ συμπληρώσῃ τὸ κεντητὸν ἢ ῥαπτὸν ἢ ὕφαντόν του φύλλον, συνειθίζει νὰ συμπληροῖ πάντοτε ὅ,τι ἀρχίζει, ἐργάζεται μετ' ἀκριβείας καὶ προσοχῆς καὶ ἐπομένως ὠφελεῖται ἐκ τῆς τοιαύτης ἐργασίας του. Πρὸ πάντων ὅμως χαίρει, διότι εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐκτελέσῃ τὸ παρ' αὐτοῦ ζητηθὲν καὶ νὰ χαροποιήσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτοῦ.

Εἰς τὴν παρατήρησιν, τοῦ ὅτι διὰ τῆς εὐχαριστήσεως ταύτης εὐκόλως ἐξεγείρεται ἡ φιλαυτία καὶ ἡ ματαιότης τοῦ παιδός, ὅστις φύσει κτείνει εἰς τὸ νὰ ὑπερτιμᾷ τὴν ἱκανότητά του, ἀπαντῶμεν, ὅτι τοῦτο ἐν

πολλοὶ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ τοῦ χαρκκτῆρος τοῦ παιδός, καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἐπαινῶμεν ἕκαστον αὐτοῦ ἔργον, ὡς πολλάκις γίνεται καὶ ἐὰν τοῦτο εἴηαι πλημμελές· καταπολεμοῦμεν μάλιστα τὴν τάσιν ταύτην, ἐπιδεικνύοντες εἰς τὸν παῖδα τελειότερα ἔργα ἄλλου, ἔστω καὶ μεταχειτέρου παιδός, ἐξεγείροντες, οὕτω, ἐν αὐτῷ τὸν πόθον τοῦ νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὸ εἰς τὴν ἱκανότητα ἐκείνου.

Ἄλλ' εἶναι ἄφευκτος ὁρος πάσης πρραγωγῆς νὰ αἰσθάνηται ὁ ἐργαζόμενος, ὅτι ἔχει τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ προκείμενον ἔργον. Πείθοντες λοιπὸν τὸν παῖδα διὰ τῆς πείρας, ὅτι δύναται νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα παρ' αὐτοῦ βεβηδηδὸν ζητοῦμεν, καὶ ἐξεγείροντες τὴν εἰς τὰς δυνάμεις του πεποίθησίν του διὰ τῆς βεβηχίότητος, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θέλει μάθει νὰ ἐκτελῇ πολὺ δυσκολώτερα καὶ ὠραιοτέρα, διατηροῦμεν ἐν αὐτῷ ζωηρὸν τὸν πόθον τοῦ ν' ἀσκηθῇ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἀνώτερον ἐκεῖνο σημεῖον, δι' οὗ παρακωλύομεν ἀσφαλέστατα πᾶσαν ἐξέγερσιν ματαιότητος καὶ φιλαυτίας, ἐνισχύομεν πρωιμώτατα τὴν βούλησιν καὶ δι' αὐτῆς τὴν δρυστηριότητα, οὕτω δὲ ἀσφαλῶς καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας. Πρὸ πάντων δὲ μορφώνομεν τὸν χαρκκτῆρα αὐτοῦ, προφυλάττοντες αὐτὸν ἀπὸ πάσης χαννώσεως καὶ ὀκνηρίας, καὶ τέλος καθιστῶμεν αὐτὸν διὰ τῆς ἐξέως τοῦ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἐργάζεσθαι αὐταπαρνητικὸν καὶ πρόθυμον εἰς τὸ νὰ γίνηται εὐχάριστος καὶ χρήσιμος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν. Ἐὰν λοιπὸν οἱ γονεῖς λάβωσιν ὑπ' ὄψιν των, πόσαι ἀγαθὰ καὶ σπουδαῖαι συνέπειαι συνδέονται μὲ τ' ἀπλούστατα ἐκεῖνα μικρὰ ἔργα τῶν τέκνων αὐτῶν, βεβηχίως δὲν θέλουσι θεωρῇ ταῦτα μηδαμινὰ καὶ εὐτελεῖ, ἀλλ' ἐκτιμῶντες τὴν ἀγχιθὴν τῶν μικρῶν προαίρεσιν, θέλουσιν ἐνθαρρύνει αὐτὰ διὰ τῆς ἐγκαρδίου αὐτῶν χαρᾶς εἰς νέας ἐνδείξεις ἀγάπης καὶ εἰς νέας καὶ ἐκάστοτε τελειότερας δοκίμιας τῶν οὕτω ἐντελέστατα ἀσκουμένων δυνάμεων καὶ προσόντων αὐτῶν!

Διὰ τῆς τεχνητῆς λοιπὸν ἐπιφανείας τῶν συνυφασμένων στημόνων καὶ ὑφιδίων τῆς ὑφαιτης ἐργασίας εἰσάγομεν τὸν παῖδα εἰς τὴν κυρίως ὑφαντικὴν, συγχρόνως ὁμῶς παρέχομεν αὐτῷ καὶ τὴν δεξιότητα τοῦ νὰ κατασκευάζῃ δι' αὐτῆς ἐν τῷ χρόνῳ πληθὺν ὅλην ποικιλωτάτων καὶ χρησίμων ἀντικειμένων, οἷον μικροὺς τάπητας, ἀλεξίπυρα, θήκας καὶ πλεῖστα ἄλλα.

(ἀκολουθεῖ)

Δικατερίνη Λασκαρίδου.

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΑΥΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗ¹

Ὑπὸ βαθυτάτου καὶ ὅλως πρωτοτύπου αἰσθήματος καταλαμβανόμεθα ὅταν ἡ γῆ σείεται· προέρχεται δὲ τοῦτο οὐχὶ διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην, τὴν ἀκαριαίαν, ἡ ἡμετέρα φαντασία ἀναπολεῖ προηγουμένως καταστροφῆς σεισμῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ κυρίως ἐκλείπει ἐν ἡμῖν ἡ πεποιθήσις περὶ τῆς στερεότητος τοῦ ἔδαφους. Παιδιόθεν ἐθίσθημεν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἀντίθεσιν, μεταξὺ τοῦ σταθεροῦ τῆς γῆς καὶ τοῦ ἀσταθοῦς τῶν ὑδάτων. Διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων ἐνισχύθη ἡ τοιαύτη ἰδέα. Πρὸς στιγμὴν ἀρχεται κλονούμενον τὸ ἔδαφος, πᾶσα ἐμπιστοσύνη ἡμῶν παρέρχεται, καταστρέφεται ἡ πεῖρα ὅλου τοῦ βίου ἡμῶν. Ἀγνωστος ἰσχύς ὑποδηλοῦται, ἡ ἡρεμία τῆς φύσεως ἦν ὅλως φανταστική, εὐρισκόμεθα ἐν τῷ μέσῳ ἀντρεπτικῶν δυνάμεων. Πᾶς κτύπος, πᾶσα πνοὴ ἀνέμου ἐπισύρει τὴν προσοχὴν ἡμῶν. Φοβούμεθα καὶ αὐτὸ τὸ ἔδαφος, ἐφ' οὗ βαίνομεν. Καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα, ἰδίᾳ ὁ κύων καὶ ὁ χοῖρος καταλαμβάνονται ἐκ φόβου. Ὁ Οὐμβρόλδος διηγεῖται ὅτι οἱ κροκόδειλοι τοῦ Ὑρενόκου, ζῶα ἀπαθέστατα, ἐπὶ τῇ προσεγγίσει σεισμοῦ ἐξέρχονται τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ καὶ σπεύδουσι πρὸς τὰ δάση γογγίζοντα.

Ὁ σεισμὸς ἐπιφάνεται τῷ ἀνθρώπῳ ὡς ἀόριστός τις κίνδυνος, πλήρης ὅμως ἀπειλῆς. Δύναταί τις ν' ἀπομκρυνθῇ ἡφαιστείου τινος, ν' ἀποφύγῃ τὸν ἐκ τοῦ χειμάρρου τῆς λάβας κίνδυνον· ὅτε ὅμως ἡ γῆ σείεται ποῦ καταφυγεῖν; πανταχοῦ ὑφίσταται ἡ αὐτὴ καταστρεπτικὴ ἐστία. « Ἡ πεῖρα διδάσκει ἡμᾶς, γράφει ὁ Φοῦζ, ὅτι πᾶν μέρος τῆς γῆς ὑπόκειται εἰς σεισμούς, οὐδεμίαν χώρα εἶναι ἐντελῶς ἀπηλλαγμένη, μηδ' ὑπάρχει γεωλογικὴ τις διάπλαισις πικρεμποδίζουσα τελῶς τὴν διάδοσιν αὐτῶν ».

Σεισμὸς ὀνομάζεται πᾶσα δόνησις τοῦ φλοιοῦ τῆς γῆς, ἥς τινος ἡ αἰτία ὑφίσταται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ταύτης. Οἱ σεισμοὶ εἶναι ἰσχυρότεροι εἰς τὰς κατ' ἐπιφάνειαν διαπλάσεις ἢ εἰς τὰς βυθιτάτας· προέρχεται δὲ τοῦτο, διότι αἱ κατ' ἐπιφάνειαν διαπλάσεις, ἐλλείπει πίεσεως, εἶναι ἐλαστικώτεραι. Εἰς τὸ βῆθος τῶν ἐκμεταλλευτικῶν φρεάτων καὶ ἐντὸς τῶν συρίγων μόλις γίνονται αἰσθητοὶ οἱ σεισμοί.

Οἱ φυτιοδίρχει ἀνεζήτησαν ν' ἀνεύρωσι σχέσιν τινὰ μεταξὺ τῶν σεισμῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀτμοσφαιρικῶν φαινομένων. Συχνότατα ἐκτακτὰ τινὰ φαινόμενα, οἷον πυκνότητι ὀμίχλαι, αἰφνίδιαι καταπτώσεις τῆς βαρομετρικῆς στήλης, μέγα ψῦχος ἐπισυμβάλλουσιν σὺν τοῖς σεισμοῖς. Οἱ πλειότεροι ὅμως σεισμοὶ συμβαίνουσιν ἐν καθαρῳτάτῃ ἀτμοσφαίρᾳ, εἶναι συχνότεροι τὴν νύκτα ἢ τὴν ἡμέραν, τὸν χειμῶνα μᾶλλον ἢ τὸ φθινόπω-

(1) Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδρίῳ τοῦ Φυσιογνωστικοῦ τμήματος.

ρον. Ἡ ἐπίδρασις τῆς σελήνης ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου εἶναι ὅλως ἀσήμντος.

Ἡ τῶν ἥφαιστείων γειτνιάσις φαίνεται πολλάκις ὡς αἰτίξ συχνῶν σεισμῶν, ἡδῶρα ὁμῶς δλόκληροι πάσχουσι συχνότατα σεισμοὺς στεροῦνται ὅλως ἡφαιστείων. Αἱ Ἄλπει, αἵτινες σήμερον παρουσιάζουσι ζώνην σεισμῶν, μὴδ' ἔχνος ἥφαιστείου κέκτηνται. *Οἱ φοβερώτεροι καὶ εἰς μεγίστην ἔκτασιν ἔξαντιλούμενοι σεισμοὶ εἶναι ὅλως ἀσχετοὶ τῶν ἡφαιστείων φαινομένων.*

Πρὸ πολλῶν χρόνων ζητεῖται ἡ τῶν σεισμῶν αἰτίξ. Πολλάκις τὸ ζήτημα τοῦτο ἐθεωρήθη λελυμένον. Συχνότατα ἐξηνέχθησαν θεωρίαι σύμφωνοι πρὸς τὰς ἐπικρατούσας ἰδέας ἐν διαφόροις ἐποχαῖς· οἱ σεισμοὶ ἐθεωρήθησαν ὡς συνέπειαι κυμάνσεων ἐσωτερικῶν ἀτμῶν, ὡς ἀπόπειραι ἡφαιστείων ἐκκρήξεων, ὡς θύελλαι ὑποχθόνιοι, ὡς ἐπικκολουθήματα κατὰ πτώσεων ὑπογείων σπηλαίων, ὡς ἀποτελέσματα παλινρροίῶν τοῦ κεντρώου τῆς γῆς πυρῆνος, κτλ. Τελευταῖον μόνον ἐπεκράτησεν ἡ ὁρθὴ γνώμη· ὅτι οἱ σεισμοὶ προέρχονται ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων αἰτίων.

Ποθοῦντες νὰ γνωρίσωμεν τὴν αἰτίαν σεισμοῦ τινος, ὀφείλομεν ἐν πρώτοις νὰ ὀρίσωμεν τὸ σημεῖον τῆς ἐνάρξεως αὐτοῦ, ὅπερ καλοῦμεν *ἐστίαν* τοῦ σεισμοῦ. Πᾶσαι αἱ κατὰ τὰ τελευταῖα εἴκοσιν ἔτι περὶ σεισμῶν ἐργασίαι περιορίζονται εἰς ταύτην τὴν σπουδὴν, οὕτω δ' ἐγνώσθη ἡ ἐστίξ σεισμῶν τινων.

Μόνη ἡ τοιαύτη ἐρευνὰ τῆς αἰτίξ τῶν σεισμῶν στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ δύνανται ν' ἀποκληθῇ ἐπιστημονικὴ. *Πρὸς ἐπίτευξιν ὁμῶς ταύτης ὁ φυσιοδίγης ἔχει ἀνάγκην πλείστων παρατηρήσεων τελεσθειῶν ἐφ' ὅσῳ τὸ δυνατόν πλειοτέρων σημείων τοῦ σεισθέντος ἐδάφους.* Ἐχει λοιπὸν ἀνάγκην ὅλων τῶν φιλῶν τῆς ἐπιστήμης, οὐ μόνον τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος φυσιοδιφῶν, ἀλλὰ καὶ παντὸς ἀλλοῦ ἐνδιαφερομένου εἰς τὰ τῆς φύσεως πράγματα. Ἡ ἐπιστήμη ἐπιλαβεῖται τὴν βοήθειαν παντὸς ἵνα κατορθώσῃ τὸ ποθοῦμενον.

Ὅπως καταστήσωμεν εὐχερῆ τὴν συνεργασίαν τῶν πολλῶν, συνοψίζομεν τὰς ἐν χρήτει μεθόδους πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐστίξ σεισμοῦ τινος. Πρὸς τοῦτο τρεῖς διάφοροι μέθοδοι εἶναι ἐν χρήσει.

Πρώτη μέθοδος. — *Δυνάμεθα μελετῶντες τὴν ἔκτασιν τῶν δονήσεων νὰ καθορίσωμεν τὴν ἐστίαν σεισμοῦ τινος.* Πράγματι δόνησίς τις εἶναι ἰσχυροτέρῃ παρὰ τὴν ἐστίαν ἢ πόρρω ταύτης. Αἱ ἐπελθοῦσαι μεταβολαὶ εἰς τὰ περίξ ἡμῶν ἀντικείμενα, δεικνύουσιν ἀκριβῶς τὰ σημεία τῆς γῆς, εἰς ἃ αἱ δονήσεις ὑπῆρξαν ἰσχυρότεραι. Περιλάβωμεν διὰ γραμμῆς ἐπὶ γεωγραφικοῦ πίνακος τῶν περιχώρων, τοῦ τύπου εἰς ὃν συνέβη σεισμός, πάντα τὰ μέρη εἰς ἃ κατέπεσον οἱ λιθόκτιστοι τοῖχοι, ἢ ἀπλῶς οὗτοι διερράγησαν, διὰ δευτέρῃς σημειώσωμεν τὰ μέρη εἰς ἃ μόνον τὰ ἐπίπλα

μετεκινήθησαν καὶ διὰ τρίτης· τέλος δείξωμεν τοὺς τόπους εἰς οὓς μόλις ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ δόνησις. Πᾶσαι αἱ γραμμαὶ αὗται θὰ κυκλώσῃσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀκριβῶς τὴν ἐστίαν καὶ οὕτω θὰ περιορίσωμεν ἐπὶ σμικροτέρου χώρου τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν.

Πρὸς τούτοις αἱ διάφοροι αὐταὶ γραμμαὶ θέλουσιν ἀποδείξει ὅτι οὐδέποτε ἡ ἐπὶ τῶν σεισμῶν εἶναι ἐν καὶ μόνον περιορισμένον σημεῖον τοῦ ἐδάφους, ἀλλὰ συχνότατα μακρὰ γραμμὴ ἢ μᾶλλον μεγίστη ἐπιφάνεια.

Δευτέρα μέθοδος. — *Δυνάμεθα, μελετῶντες τὴν διεύθυνσιν τῆς δονήσεως καὶ ἐξεύρωμεν τὴν ἐστίαν σεισμοῦ τινος.* Ἐκάστη δόνησις διακρίνεται ἐκ τοῦ κέντρου τῆς περχώγῃς αὐτῆς· πρὸς τὴν περιφέρειαν καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις. Οὕτω δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἐστίαν, ἂν ἔχωμεν διδόμενα σαφῆ περὶ τῆς διευθύνσεως· τῆς δονήσεως εἰς γείτονα μέρη. Ἐπεκτείνοντες ἐκ τούτων ἀκτινοειδῶς γραμμὰς πρὸς τι κέντρον. Ἄν εἷς τις σεισμὸν τὸν ἐπιπλα κατέπεσον, ἢ φορὰ τῆς πτώσεως δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τῆς δονήσεως. Ἡ διεύθυνσις τῆς πτώσεως τῶν καπνοδόχων, ἂν τοιοῦτόν τι συνέβη, ὑποδεικνύει τυχύτ. Ἡ ὡς πρὸς τὸν γεωγραφικὸν μεσημβρινὸν θέσις ὠρολογίων τινων πυσάντων τῆς κινήσεως ἐνεκα τῆς δονήσεως κτλ.

Ἡ τρίτη μέθοδος καὶ τελευταία ἐν χρήτει, συνίσταται εἰς τὸν ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς ἐστίας σεισμοῦ τινος διὰ τῆς ἀκριβοῦς παρατηρήσεως τοῦ χρόνου. Εἰς πάντα σεισμὸν ἡ δόνησις ἀρχεται ἐκ τῆς ἐστίας καὶ ἐκτείνεται μεταδίδεται μακράν. Ἐπὶ γραφικοῦ τινος πίνκτος ἐνοσμεν πάντα τὰ σημεῖα εἰς ἃ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν ἐγένετο αἰσθητὸς ὁ σεισμός. Πᾶσαι αἱ οὕτω χαρτῶσιν ἐνοσμεναι περιφέρειαι ἔσονται ὁμόκεντροι καὶ ἡ ἐστία ἐξευρεθήσεται εὐκολώτατα. Ἡ μέθοδος αὕτη, ἥτις θεωρητικῶς φαίνεται ἀρίστη ἐν τῇ πράξει πολλὰς ἔχει τὰς δυσκολίας. Διότι καὶ αὐτὰ τὰ ὠρολόγια τῶν τηλεγραφείων, δὲν ἐργάζονται ὁμοιομόρφως. Ἡ δόνησις σεισμοῦ τινος μεταδίδεται διὰ ταχύτητος 400 — 500 μέτρων κατὰ δεύτερον λεπτόν, μεταξὺ δύο χωρῶν ἀπεχουσῶν 40 χιλιομέτρα ἡ διαφορὰ τοῦ χρόνου καθ' ἣν ἡ δόνησις ἐν ἀμφοτέροις ἐγένετο αἰσθητὴ ἀνέρχεται μόλις εἰς ἐν καὶ ἡμισυ λεπτόν. Ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου καταφαίνονται αἱ δυσχέρειαι τῆς ἐφαρμογῆς.

Ἡ ἑκτέρα νέα ἀνκάλυψις, λέγει ὁ Heim, τῶν καταστροφῶν ἐπιφερόντων αἰτίων, δύνανται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀρίστη τῆς ἀνθρωπότητος κατὰκτησις. Αὕτη συντελεῖ ὅπως ἀπαλλάξῃ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τῶν ἀδυσπότων φρικῶν, ἃς διήγειρον ἐν αὐτῷ ἄλλοτε τὰ μυστήρια τῆς φύσεως.

Ὁ καθορισμὸς τῆς ἐστίας τῶν σεισμῶν περιττὸν νὰ προσθέσωμεν πόσων ὠφελειῶν θὰ γίνῃ πρῶξενος.

Ἐπειδὴ ὁ γινώσκων τί πρέπει νὰ παρατηρήσῃ, σημειοὶ πολλὰ, αἵτινα

θὰ διέφευγον αὐτὸν ἂν μὴ ᾗτο προπαρασκευασμένος, παρὰθέτομεν ἐνταῦθα τὰς ἀνγκαιωτέρας ἐρωτήσεις εἰς ἃς κυρίως ποθοῦμεν τὰς ἀπαντήσεις τῶν φίλων τῆς ἐπιστήμης.

1) Ποίαν ἡμέραν, ποῖον ὥραν, ἂν δ' ᾗται δυνατὸν κατὰ τοῦτον λεπτὸν καὶ δευτέρον λεπτὸν ἐγένετο αἰσθητὸς σεισμὸς τις ;

2) Τὸ ὥρολόγιον ἐπὶ τῇ βῆτει τοῦ ὁποῖου ἐσημειώθη ἡ ὥρα ᾗτο σύμφωνον μετ' ἐκείνου τοῦ πλησιεστέρου τηλεγραφικοῦ σταθμοῦ ; ὅταν ἐγένετο παραβολή, ποία τις διαφορὰ ὑπῆρχεν εἰς ἀμφότερα ;

3) Σημειώσατε ἀκριβῶς τὴν χώραν ἐξ ἧς ἐγένετο ἡ παρατήρησις, (ἐπαρχίαν, δῆμον, πόλιν κτλ.)

Σημειώσατε ἐπίσης τὸ μέρος εἰς ὃ εὐρίσκεσθε ὅτε συνέβη ὁ σεισμὸς. Εἰς τὸ ὑπάρχον ἢ ἐντὸς οἰκήματος, εἰς τὸ ἰσόγειον ἢ εἰς τι πᾶνωμα τῆς οἰκίας ;

Εἰς τί ἐνησχολεῖσθε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ;

4) Ποίᾳ τις ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους, τοῦ τόπου ἐξ οὗ ἐγένετο ἡ παρατήρησις· εἶναι πετρώδης, ἀμμώδης, ἐλώδης κτλ.

5) Πόσαι δονήσεις συνέβησαν, καὶ μετὰ πόσον χρονικὸν διάστημα ἐκάστη ;

6) Δοκιμάσατε νὰ περιγράψητε τὴν δόνησιν. Ἐφάνη ὑμῖν ὡς κτύπος τις ἐκ τῶν κάτωθεν, ὡς πλαγίᾳ δόνησις, ὡς λίκνισίς τις βραδεία ἢ ὡς κυματοειδής κίνησις ; Ἄν δὲ συνέβησαν πολλὰ δονήσεις, πᾶσαι εἶχον τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα ;

7) Ἐκ τίνους μέρους προῆλθεν ἡ δόνησις καὶ κατὰ ποίαν διεύθυνσιν μετεδόθη αὕτη ;

8) Οἱ κτύποι ἐπὶ πόσῳ διήρκεσαν ; ὁ συνεχὴς σεισμὸς ἐπὶ πόσῳ ἐξηκολούθησεν ;

9) Ὅποιά τινα ὁ σεισμὸς ἐπέφερεν ἀποτελέσματα ;

10) Δύνασθε νὰ συγκρίνητε τὸν παρόντα σεισμὸν πρὸς ἄλλον συμβάντα κατ' ἄλλην ἐποχὴν ;

11) Συγχρόνως τῷ σεισμῷ ἠκούσθη ἄλλος τις θόρυβος ; Μὴ προήρχετο οὗτος ἐκ τοῦ τριγμοῦ τῶν ξύλων τῆς οἰκίας, ἢ πράγματι ᾗτο ὑπόγειός τις ἦχος ; Ποῖος τις ᾗτο ὁ θόρυβος, ᾗτο ὁμοιος βοῇ, κρότῳ πυροβόλου ; κτλ.

12) Ὁ θόρυβος συνέβη πρὸ ἢ μετὰ τὴν δόνησιν ; ποία τις ἡ σχέσις τῶν δύο φαινόμενων πρὸς τὸν χρόνον ;

13) Σημειώσατε πάντα τὰ ἐξωτερικὰ φαινόμενα ἅτινα δύνανται κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν σεισμόν· τὰς ἐπὶ τῶν ζώων ἐντυπώσεις, τὰς ἐπὶ τῶν πηγῶν μεταβολάς, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου, τὰς θυέλλας κτλ.

14) Τὰ ὕδατα τῶν λιμνῶν ποίαν τινα ὑπέστησαν κυλίνδρησιν καὶ κατὰ ποίαν διεύθυνσιν ;

15) Συνέβησαν μικραί δονήσεις πρὸ τῆς κυρίας δονήσεως ; κατὰ πῃ ἡμέραν καὶ κατὰ ποίαν στιγμήν συνέβησαν ;

16) Ἐπὶ τέλους παρακαλεῖσθε νὰ γνωρίσητε ἡμῖν καὶ πᾶσιν ἄλλοις πληροφορίαν ἣν ἔδωκαν ὑμῖν φίλοι οἰκοῦντες εἰς τὰ πέριξ τοῦ χωρίου ὑμῶν ;

Ἐν Ἑλλάδι μέχρι τοῦδε δὲν ἐδόθη ἀφορμὴ πρὸς ἐπιστημονικὴν μελέτην τῶν σεισμῶν, νομίζω ὅτι ἂν τὰ τηλεγραφεῖα ἐπλουτίζοντο διὰ σημειώσεων, οἱ δὲ τηλεγραφηταὶ ἐπεθύμουν ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν δσάκις συμβαίνουσι σειμοί, τάχιστα θὰ ἐγινώσκομεν ἐστίνων σεισμῶν τινῶν.

Νικ. Σρ. Ἀποστολίδης

Σημ. Οἱ προθύμως ἀναλαμβάνοντες νὰ ποιήσωσι παρατηρήσεις ἐπὶ βίαις τῶν ἡμετέρων ἐρωτήσεων, παρακαλοῦνται ν' ἀποστέλλωσι ἀπαντήσεις αὐτῶν (ἐν μόνον ὀφείλουσι νὰ γράψωσι θέτοντες ἐν αὐτῇ τὸν ἀντίστοιχον ἀριθμὸν τῆς ἐρωτήσεως), πρὸς τὸν γενικὸν γραμματεῖα τοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ εἰς Ἀθήνας.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

(ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Ι. Ν. Ζωγραφάκη)

Τὸ λαψάκι.

Μνιὰ φορὰ τоне μνιὰ γρᾶ κ' ἔναι; γέρος, κ' εἶχανε μνιὰ θυγατέρα κ' ἔναι γυῖο. Εἴστερα ἐπῆρχνε κρεῖα; Εἴστερα τὸ κόβγ' ὁ γέρος, καὶ μετρᾶ τῇ γουλιές, καὶ τὸ βάνει ἀπάνω καὶ τῇ σῶρηκε νὰ τὸ ψῆση. Εἴστερα πάει νὰ τὸ δοκιμάτῃ ἀνήτونه ψημένο καὶ τῇ πέφτει μνιὰ γουλιὰ καὶ τὴ ντρῶ' ὁ κᾶττης. Εἴστερα κόβγει ποῦ τὸ βυζὶ τῇ μνιὰ γουλιὰ καὶ τὴνέ βάνει 'ς τὸ τσικάλι. Κι' ἀργὰ ἐκεῖ ποῦ τρώγανε ἀπάντηζε τῇ γρᾶς, κα ἦτονε, λέει, λιπαρή, καὶ λέει τοῦ γέρο: Νὰ καὶ σὺ κομοίρη γέρο νὰ δῆς ἦντα λιπαρή 'νε! τρᾶει καὶ ὁ γέρος, εἴστερα τὴνέ ρωτούσανε: Ποῦ τὴν ἦδρηκες ἐκρινὰ τὴ γουλιὰ; κ' εἴστερα τῷ τῶπε. Λέει: Πάλι ἡ γρᾶ χωστά, τοῦ γέρο: Ἄηντε νὰ τὴνέ ταῖζωμε σαράντα μέραις ἀμύγδαλα καὶ καρύδια νὰ παχύνη καλὰ, κ' εἴστερα νὰ τὴνέ σφάξωμε νὰ τὴνέ φάμε. Καὶ σὺν ἦρθανε σαράντα μέραις τῇ λένε: Νὰ λουστῇ. Κ' ἐλούουντονε καὶ χτενίζουνονε, κ' ἦτρωε καὶ καρύδια· πάει ὁ ἀδερφός τῇ καὶ τῇ λέει: Δό μου, ὦρή, καὶ μένα! Λέει: Δὲ σοῦ δίδω Λέει: Δό μου καὶ μένα νὰ σοῦ πῶ κ' ἓνα μπράμμα. Εἴστερα τοῦ δίδει καὶ τῇ λέει: Ἐσένα δὲ σὲ σφάξουνε νὰ σὲ φάννε, μόνο δό μου τὸ χτένι σου, καὶ τὸ σαποῦνι σου καὶ τ' ἀποχτενίδια σου νὰ κάνης πῶς δὲ με ζυγώνης νὰ μοῦ τὰ πάρης νὰ φύγωμε. Εἴστερα τοῦ τὰ δίδει καὶ ἦκνε πῶς τὸνέ ζύγωνε νὰ τοῦ τὰ πάρῃ κ' ἐφύγανε. Κ' ἡ γρᾶ τῶνοιωσε, καὶ λέει τοῦ γέρο: Κομομοίρη γέρο ἐφύγανε, μόνο ἔλα νὰ πᾶ τῇ ζυγώνωμε νὰ τῇ βροῦμε. Εἴστερα πάννε, πάννε... καὶ ἀπῆτις ἦσανε μπλιὸ κοντὰ νὰ τῇ φτάξουνε, λέει ἀδερφός τῇ λέει: Ἦντάν' ἀδέρφι ποῦ κλουθᾷ; Λέει: Μαῦρο νέφι βουρλωμένο καὶ νερό 'νε φορτωμένο! ἡ μάνα μας καὶ ὁ κύρης μας εἶνε, μόνο ρίξε τ' ἀποχτενίδια μου. Ρίχνει τ' ἀποχτενίδια τῇ καὶ γίνεται δάσος δάσος· λέει ὁ γέρος τῇ γρᾶς: Ἄμε σὺ νὰ πάρῃς τὸ μανέρι, καὶ ὥστῳσο δὲ κόβγω καὶ γῶ, νὰ τὰ κόψωμε νὰ περάσωμε. Ἐκόψατε καὶ περάσανε· εἴστερα πάννε πάλι, πάννε, καὶ ὄντέν ἦσανε πάλι γοργὸ νὰ τῇ φτάξουνε, λέει πάλι: Ἦντά 'ν', ἀδέρφι, ποῦ κλουθᾷ; Λέει: Μαῦρο

νέφι βουρκωμένο και νερό 'νε φορτωμένο· ή μένα μας και ό κύρης μας είνε μόνο ρίζε τὸ χτένι. Ρίχνει τὸ χτένι γίνεται γλύστρα, γλύστρα· πολεμοῦνε νὰ περάσουνε, πολεμοῦνε, πολεμοῦνε, ὥστόσο 'ποκωλώσανε και περάσανε. Εἴστερα πάννε πάλι, πάννε, κι' ὄντε τσ' εἶχανε πάλι γοργὰ νὰ τση φτάξουνε, λέει: 'Ηντὰ 'νε, ἀδέρρι, ποῦ κλουθᾶ!.. λέει: Μαῦρο νέφι βουρκωμένο και νερό 'νε φορτωμένο! 'Η μένα μᾶς και ό κύρης μας είνε, μόνο ρίζε τὸ σποῦνι σου. Ρίχνει τὸ σποῦνι τζή, γίνεται ποταμός, ποταμός· πάει ό γέρος νὰ περάση, παίρνει τόνε· σύρνει τον ή γρᾶ, παίρνει την ό ποταμός· σύρνει την ό γέρος. Εἴστερα ἐκαταρήστηκε τοῦ γιουῦ τζή και τοῦ 'πε. Αἶ, νᾶχης τήν κατάρρα μου και νὰ γενῆς λαφάκι! Εἴστερα, λέει, ἐγένησε λαφάκι, κ' ἐκεῖ πού παίνανε τῶς ἀπάντηξε μινὰ βούση, και πάει νὰ πιῇ νερό και χύνουνται ή γιάνερξίδες και τόνε παίρνουνε. Εἴστερα ἠκλαιγε αὐτὴ 'ποπῶζω και φώνιζε. "Αχ, ἀδέρρι μου λαφάκι! λέει αὐτός ἀπὸ μέσα: "Αχ, ἀδέρρι μου κοπέλα! Εἴστερα, λέει, πῆγε νὰ νᾶθρωπος 'ς τὰ ξύλα και γρηκᾶ τση φωναίς, και πάει και τὸ λέει τοῦ βασιλιά, κι' ό βασιλιάς ἤπεψε ἀνθρώπους και τή βασίλισσα νὰ πάννε νὰ τήνὲ πέρουνε. Και στὴ στράτα ή βασίλισσα τση ζήλεψε και τση δωκε ψάρι κ' ἤφανε· και 'δίψα και τῶς ἤλεγε: "Ω, πῶς διψῶ! λέει: Στάσου νὰ σοῦ βγάλωμε τῶνά σου μάτι, τῶνά σου μάτι νὰ σοῦ δώσωμε νερό νὰ πιῇς. Λέει: Κνημός είνε και τὸ μάτι, μὰ και στὸ νερό! βγάλετέ μου το.. Και τση βγάνουνε τὸ μάτι τζή και τση δίδουνε μινὰ μπιπιλιά νερό και τὸ πίνει· σὲ μνιαολιά πάλι τωσὲ λέει: "Ω, πῶς δεῖψῶ! Λέει: Δὲν ἔχει πὰ νερό. "Ω, πῶς διψῶ! λέει: Στάσου νὰ σοῦ βγάλωμε και τᾶλλο σου μάτι νὰ σοῦ δώσωμε νερό· λέει: Κνημός είνε και τὸ μάτι, μὰ και τὸ νερό! βγάλετέ μου το. Βγάναννὲ τζή το κι' ἀπόει τήνὲ ρίχναινε 'ς τὸ γιολό, και γίνεται χρυσὸ ψαράκι. Εἴστερα λέει πῆγε νὰς φτωχὸς ἀνθρωπος και ψάρευε και πιάνει νὰ χρυσὸ ψαράκι, μᾶλλονε στραβὸ. Εἴστερα τὸ πάει τοῦ βασιλιᾶ. Εἴστερα ἤθελε ή βασίλισσα νὰ τὸ ψήσουνε, κι' ό βασιλιάς δὲν ἤθελε. 'Ερώστησε ή βασίλισσα κ' ἤρθε 'ς τὸ ὕστερο νὰ ποθάνῃ· εἴστερα ψήνουνε τὸ ψαράκι και ὕγιανε· κι' ἀπειτис τὸ φάγανε, πάει και μαζώνει τὰ κόκκαλα και τὰ ρίχνει 'ς ἓνα μπηγαῖδι, κ' ἐφύτρωσε μινὰ λεμονιά· κι' ὄντὲν ἤθελα κάτσ' ό βασιλιάς ἐπέφτανε ἀθοί· ὄντὲν ἤθελε· κάτσ' ή βασίλισσα ἐπέφτανε τσιμπίδες. Εἴστερα λέει πάλι ή βασίλισσα: Τὴ λεμονιά νὰ κόψωμε, τὴ λεμονιά νὰ κόψωμε· κι' ἀρρωσταεῖ πάλι. Εἴστερα κόβγανε τὴ λεμονιά. Εἴστερα ὄντὲν ἐκόβγανε τὴ λεμονιά, πάει μινὰ γρά, λέει: Νὰ μοῦ δώσετε θέλει και μένα διοτρίε ξυλαράκι νὰ πυρωθῶ; λέει: Δὲ σοῦ δίδομε. Εἴστερα ἐκεῖα πού 'στεκε ή γρᾶ ἐσπετάχτηκε μινὰ σκίζα 'ς τὴν σκοῦδα τζή, και τὴν ἤπηρε και μίσεψε· και πάει 'ς τὸ σπῆτι νὰ τὴ σκίση νὰ τὴ βάλῃ 'ς τὴ φωτιά, πάει νὰ παίζῃ μινὰ μαναρά, λέει: 'Αγάλλια-γάλλια νὰ μὴ μοῦ βρῆς!

Ψυχὴ ἔχεις καὶ σύ, ψυχὴ ἔχω καὶ γώ. Εἴστερ᾽ τὸ σκίζει καὶ βγαίνει
 μινὰ γκοπέλλα κ' ἤλαμψε ὁ κόσμος· μὰ ἔτονε στρεβή· κι' ὄντ' ἤθελα
 γελᾷ ἐπέφτανε ρόδα· κι' ὄντ' ἤθελα κλαίει ἐπέφτανε μαργαριτάγια.
 Εἴστερ᾽ ἐγέλα κ' ἐπέφτανε ρόδα· καὶ τὰ παίρνει ἡ γρά καὶ τὰ πάει ἔοῦ
 βσιλειᾷ τὸ παραθύρι· λέει· Ρόδα καλὰ ἔς τοῦ βσιλειᾷ τὸ παραθύρι
 ποκάτω! λέει· Καὶ πόσα τὰ δίδεις; Λέει· Γιὰ ἓνα μπκληδὸ ματάκι!
 Εἴστερ᾽ λέει ἡ βσιλίσσα· ὦρὲ νὰ μὴν τσῆ δώσωμε κελονὰ τὸ μάτι ποῦ
 ἔχομε ἔς τὴ κασσέλα; Δίδεινέ τ' ἡ το, παίρνουνε τὰ ρόδα. Παίρν' ἡ γρά
 τὸ μάτι, καὶ ἔς τὴ στράτα τσῆ πκντήχνει ἔνα πουλί, καὶ τοῦ λέει·
 Ἦντα νὰ κάμω νὰ κολλήσω τουτονὲ τὸ μάτι; Λέει· Ἄμε νὰ σαλιώσης
 κι' ἀπόει νὰ τὸ κολλήσης. Πάει ἡ γρά, σαλιώνει. κολλᾷ τσῆ τὸ μάτι·
 λέει· ὦ, κ' εἶδα τὸν ἐμισὸ γκόσμο! Εἴστερ᾽ ἐγέλα πάλι καὶ ξανα-
 πέφτουνε ρόδα· πάει τὰ πάλι ἡ γρά ἔς τοῦ βσιλειᾷ· λέει· Ρόδα καλὰ
 ἔς τοῦ βσιλειᾷ τὸ πκντήχνει ποκάτω! λέει· Καὶ πόσα τὰ δίδεις; Λέει·
 Γιὰ ἔνα μπαλιὸ ματάκι! Εἴστερ᾽ λέει πάλι ἡ βσιλίσσα· ὦρὲ νὰ μὴ
 τσῆ δώσωμε καὶ ἄλλο μάτι· ποῦχομε ἔς τὴ κασσέλα! δίδουν το, παίρ-
 νουν τα. Εἴστερ᾽ τὸ παίρνει πάλ' ἡ γρά, καὶ πήγαψε· καὶ ἔς τὴ στράτα
 τσῆ πκντήχνει ἔνα πουλί. Λέει· Ἦντα νὰ κάμω νὰ κολλήσω τουτουνὲ
 τὸ μάτι; Λέει· Ἄμε νὰ διαβάτης κι' ἀπόει τὸ κόλλησε. Πάει διαβάζει
 κι' ἀπόει τσῆ τὸ κολλᾷ. Λέει· ὦ, κ' εἶδα ὅλο τὸ γκόσμο!

Τ' Ἀθοπουτάκι.

Μινὰ φορὰ τονε μινὰ γυναίκα κ' εἶχε τρεῖς θυγατέρες, καὶ μινὰ καὶ
 τὴ λέγαν Ἀθοπουτάκι. Εἴστερ᾽ εἶπ' αὐτὴ. Ἄηντεστε νὰ κλώθωμε, κι' ὁ
 τίνο; κοπὴ ἡ μπελλονιά του νὰ τονε σπᾶζώμε νὰ τονε τρώμε. Εἴστερ᾽
 κλώθανε, κλώθανε, κόβγιεται τσῆ γρά· λέννε· Χαρίζομέ σοῦ τηνε, μάνα,
 ποῦ μὴς ἐβύζανες. Κλώθουνε πάλι, κλώθουνε, ξανακόβγιεται τῆς γράς.
 λέει· Χαρίζομέ σοῦ τηνε, μάνα, ποῦ μὴς ἐτήκωνες. Κλώθουνε πάλι κλώ-
 θουνε, ξανακόβγιεται τσῆ γράς. Εἴστερ᾽ λέννε· Δὲ σοῦ τὴ χρίζομε μπλᾶ.
 Εἴστερ᾽ ἤθελα τηνὲ σφάξουνε. Εἴστερ᾽ λέει, λέει· Ἀφῆτέ με νὰ παραγ-
 γείλω τ' Ἀθοπουτάκι. Εἴστερ᾽ πάει καὶ λέει τ' Ἀθοπουτάκι. Ἐμένα δὲ
 μὲ σφάξουνε νὰ μὲ φάννε, μόνον νὰ μὴ φᾶς ἐσύ· μόνον ὄντ' ἐγὼ μὲ ἀπο-
 φάννε νὰ μὴ ζώξης τὰ κύκαλά μου, νὰ κάμης ἔς τὴν πόρτα ποπίσω ἓνα
 λίτκο νὰ τὰ βάλῃς, νὰ τὰ θυμιάξῃς σαράντα μέρχις· ἀπάνω ἔς τσῆ σα-
 ράντα μέρχις νὰ τὰ βγάλῃς.

Εἴστερ᾽ τηνὲ σφάξανε καὶ τὴ ψήνουνε, καὶ εἴστερ᾽ τηνὲ τρώγανε καὶ

φωναζέκε και τ' Ἀθοπουτάκι· Ἀηντε, ὦρῃ Ἀθοπουτάκι, νὰ φάμε· λέει· Φάτε σεῖς τὸν γκούρη μου και τὴ μάννα μου και δὲ θέλω γώ. Εἴστερα, ἀπειτίς τὴν ἐρχάγανε, πάει αὐτὸ και μαζώνει τὰ κόκκαλα, και κάνει 'ς τὴν πόρτα ποπίσω 'να λάκκο και τὰ βάνει· και τὰ θύμνιαζε σαράντα μέραις· κι' ἀπάνω 'ς τῇ σαράντα μέραις ἤτονε σκόλη, κ' ἤθελα πάννε 'ς τὴν ἐγλησά· και τοῦ λένε· Ἀηντε, ὦρῃ Ἀθοπουτάκι νὰ πάμε 'ς τὴν ἐγλησά· λέει· Ἀμέτε σεῖς ποῦ φάετε τὴ μάννα μου και τὸ γκούρη μου, και δὲ μπάω γώ. Εἴστερα μισεύγουμε και πάννε 'ς τὴν ἐγλησά· και πάει κι' αὐτὸ κι' ἀνοίγει κεινὰ τὸ λάκκο, και βρίσκει μέσα χρουσα ῥοῦχα και χρυσοὺς φελλούς, και δυὸ χρουσὲς πέρδικες· και τὰ βάνει, και βάνει και σὲ κάθα νῶμο μινὰ μπέρδικα και πάει 'ς τὴν ἐγλησά· και ὄντεν ἡμπαίνε μέσα· Κάκουθα κά, κάμετε τόπο τῇ κεράς, ἀποῦν ἡ πρώτη τζη βολά ! Εἴστερα τὴν εἶδε ἕνα βασιλιόπουλο, και πάει και βάνει 'ς τὸ κατώφοιλο τῇ πόρτα· μέλι νὰ κολλήτῃ ὁ φελλός τῇ. Εἴστερα, ἀπειτίς ἐμισέψανε, ἐκόλλησ' ὁ φελλός τῇ και ἐντράπηκε και δὲν τὸν ἤπιασε. Εἴστερα ἐμίσεψε αὐτὴ, πάει πιὰ μπρός και βγάνει τὰ ῥοῦχά τζη και βάνει πάλι τᾶλλα, και ἐσκάλλεζε τὸν ἄθο. Εἴστερα πάνν' ἡ γιὰδερφίδες τῇ και τῇ λέννε· Νά σου, κακομοῦρ' Ἀθοπουτάκι, δὲ σοῦ λέγαμε νὰ ροῦθῃς 'ς τὴν ἐγλησά· νὰθελα 'ρθῇς ἤθελα δῆς μινὰ γυναῖκα ποῦ φόργε χρουσα ῥοῦχα και χρυσοὺς φελλούς, κ' εἶχε και σὲ κάθα νῶμο μινὰ χρουστὴ πέρδικα και φώνιζε, Κάκουθα κά, κάμετε τόπο τῇ κεράς, ἀπείν' ἡ πρώτη τζη βολά ! λέει· Ἀς ἤτονε· ἦντα μὲ γνοιάζει μένα ; Εἴστερα ὁ βασιλιόπουλος ἤθελε σὲ ὀλανῶ τῷ γυναικῷ τὸ μπόδα τὸ φελλό, κι' ὀτίνοῦς ἤθελα κάνη, ἤθελα τὴνὲ πάρη. Εἴστερα τὸν ἤθελε ὀλονῶ τῷ γυναικῷ και δὲν ἤκανε καμινὰς. Εἴστερα λέει· ὦρὲ νὰ μὴν τονὲ βάλλω και τ' Ἀθοπουτάκι ; Βάνει τονε και τ' Ἀθοπουτάκι και τσ' ἤκανε. Εἴστερα τὴνὲ παίρνει ὁ βασιλιόπουλος και τὴν πάει 'ς ἕνα σπῆτι, και τὴν ἀφίνει, κι' ἀπόε τῇ λέει· Ἀν ἔρθουνε ἡ γιὰδερφίδες σου νὰ μὴν τῶς ἀνοίξης. Εἴστερα πάει ἡ γιὰδερφὴ τζη και τζη λέει· Ὡρῃ Ἀθοπουτάκι, ἀνοιξέ μου νὰ σοῦ πῶ ! λέει· Δὲν ἀνοίγω γιατί μαλὼν' ὁ βασιλιόπουλος· λέει· Ἀνοιξέ μου νὰ σὲ ψερίσω κιόλα. Εἴστερα τσ' ἀνοίγει και τὴνὲ ψερίζει· και κειὰ ποῦ τὴνὲ ψερίζει 'ποκοιμήθηκε 'ς τὴν ποδιά τζη· και τῇ βάνει μινὰ σιντερένια πηρόνα ποῦ τῶνα νάφτι και βγήκε 'ς τᾶλλο· κι' ἐπόθανε. Εἴστερα εἶχανε μινὰ μπηγαῖδα, και πάει και τὴ ρίχνει 'ς τὴ μπηγαῖδα μέσα, κι' ἀπόε φράσσει τὴ μπηγαῖδα, κι' ἀπόε πάει αὐτὴ 'ς τὸ σπῆτι. Εἴστερα πάει ὁ βασιλιόπουλος και θάργε πῶς ἤτονε πάλι ἡ πρώτη, κεινὰ ποῦ πρωτόπηρε. Ἐκειὰ ποῦ ὄρχε τ' Ἀθοπουτάκι ἐφύτρωσε μινὰ λεμονιά· και ὄντεν ἤθελα κάτση ὁ βασιλιόπουλος ἐπέφτανε ἀθοί, κι' ὄντεν ἤθελα κάτση ἡ βροῖλισσα ἐπέφτανε τσιμπίδες. Εἴστερα, λέει, ἤθελε ἡ βροῖλισσα νὰ κόψουν τὴ λεμονιά, κι' ὁ βασιλιόπουλος δὲν ἤθελε. Εἴστερα ἐρρώστησε ἡ

βατίλισσα, και ἦρθε 'ς τὸ ὕστερο νὰ ποθάνῃ νὰ κόψουνε τὴ λεμονιά. Εἴστερα ἐκόψανε τὴ λεμονιά, και ἀγίανε. Εἴστερα πάει μνιὰ γὰρ δντὲ τὴν ἠκοβγε ὁ βασιλιόπουλος· λέει· Νὰ μοῦ δώσῃ θεὸς και μένα δυοτρία ξυλαρχία νὰ πὰ' πυρωθῶ ; ἀποῦ δὲν ἔχω ; λέει· Δὲ σοῦ δίδω. Καὶ σὰ δὲ τσῆ 'διδε φαίνεται κι' αὐτὴ και τονὲ ξάνοιγε, και κειὰ ποῦ τονὲ ξάνοιγε πῶς τᾶκοβγε, σπετᾶται 'να σκιζαράκι 'ς τὴν κούδα τζῆ και τὸ παίρνει και μιτεῦγει· και πάει 'ς τὸ πῆτι νὰ τὸ σκίση νὰ τὸ βάλλῃ 'ς τὴ φωτιά. Καὶ κειὰ ποῦ τᾶσκιζε γροικᾶ και λέει· Ἀγάλλῃ γάλλῃ νὰ μὴ μοῦ βερῆς, και ψυχὴ 'χεις και σὺ ψυχὴ χω και γώ ! Εἴστερα τὸ σκίζει και βγαίνει μνιὰ γκοπελιά, και ἤλαμπε ὁ τόπος. Εἴστερα ἤθελα τὴνὲ χῶση και τὴνὲ βάνει 'ς ἓνα γκοφίνι και καθίζει κι' ἀπόει τὴνὲ σκεπάζει 'πὸ πάνω. Κ' εἴστερα πάει ὁ βασιλιόπουλος ; 'ς τὸ σπῆτι και τσῆ λέει· Ἦντάχως ἐπαὲ σκεπασμένο ; λέει· Μνιὰ γκλωτσοῦ, μόνο κάθσε μὴ σὲ τσιμπήσῃ. Εἴστερα τὴνὲ ξεσκεπάζει και βγαίνει ἡ κοπελιά, και τὴνὲ παίρνει πάλι ὁ βασιλιόπουλος.

Τὸ Βασιλόπουλον

Μνιὰ φορὰ τονε 'νας βασιλιάς κ' εἶχε και νυχιδό. Καὶ μαλώσανε ἓνας ζωγράφος μ' ἓνα ντουργκιέρη· εἶπέ ντου ὁ ζωγράφος : Τὸ δίκιο νᾶνε δικό μου νὰ σοῦ κάμω 'να μπεριστέρη νὰ 'νεβρίνη μεσώρην, κι' ἀπὸ κειὰ νὰ κατρίβει νὰ καθίζῃ σὲ νερό λέει κι' ὁ ντουργκιέρης : Ἐμένα νὰ ρίξῃς ; τὸ δίκιο νὰ σοῦ κάμω 'να μπεγιάκι νὰ βγαίνῃ μεσώρην, νὰ πιαίνῃ ὅπου θεὸς. Κάνει του 'να μπεγιάκι μὲ τσῆ βίδες. Καὶ ὁ βασιλιάς ἔχει 'να νυϊγιό, και πῆγε και κείνος ἐκειὰ ποῦ τὸ σάζανε 'ς τὴν αὐλή. Εἴστερα ἐμαλώσε ὁ βασιλιάς τὸ νυϊγιό ντου, και βγαίνει 'ς τὸ μπεγίρι και καθ-
 ὁκλειεύγει, και παίρνει γρόσσα πολλά, και βάνει και τὸ φμεγλο ντου 'ς τὴ γκαποῦλα.

Εἴστερα ἐγύρισε τὴ βίδα και ἤφαγε και πῆγε 'ς ἄλλη χώρα, ἤπασε μὲ τὸ μπεγιάκι σὲ μνιὰς χήρας ἀπάνω. Ἐγρήκησε ἡ χήρα τὸ γτύπο, και πρόβαλε και εἶδε τὸ βασιλιόπουλο 'ς τὸ δῶμα. Εἴστερα καταιδαίνει και πάει 'ς τὸν ἓνα γκαβὲ ἀφίνει 'να φλουρί, πάει 'ς τὸν ἄλλο ἀφίνει 'να φλουρί.

Εἴστερα λέγανε οἱ καβετζίδες : Μπᾶ νὰ πολεμᾶ νὰ μασὲ πνίξῃ και ἀφίνει τοτπὰ πλερώματα 'ς τσῆ καβέδες ;

Ἐκειὰ ποῦ μονοιάσανε πολλοὶ εἶπανε πῶς ἤχτισε ἐπαδὰ ὁ βασιλιάς ἓνα μπύργο γυαλένιο, ψηλά, θεώρητο, κ' ἤθαλε τὴ θυγατέρη ντου και δὲν τὴνὲ βρίτκει κιενεῖς. Ἐπῆγε ὁ νέος ποκάτω 'ς τὸ μπύργο 'ς τὸ παρκ-

θύρι και ἤστεσε τὸ μπεγιράκι, καὶ γύρισε τὴ βίδα καὶ βγήκε 'ς τὴ γκορφή τοῦ πύργου κ' ἤβρε τὴ γκοπελιά. Ἡ κοπελιὰ ἐξυπάστηκε ἀξαφνικά, καὶ φώναζε κ' ἤκουσε ἡ νενέ τ'ζη καὶ ἤρυγε αὐτός. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἤβγαλε κατράνι 'ς τὸ μπύργο ἀπάνω γιὰ νὰ δῇ τὴ σκάρμη, ἡντὰ τονε ποῦ πῆγε καὶ ξίππασε τὴ θυγατέρα ντου. Καὶ ἡ κοπελιὰ δὲν εἰμίλησε μπὰ κ' ἦτονε ἡ μοῖρά τ'ζη καὶ κατέβη τὴ μπρώτη ἀργατινὴ κ' ἤβρηκέ ντηνε. Καὶ κειὰ ποῦ κατέβηκε αὐτός καὶ τὴ φίλησε ἐκόλλησε μνικολιὰ κατράνι 'ς τὰ ροῦχά ντου. Αὐτὸς εἶδε τὴ γαῖνα ντου 'ς τὸ κατράνι καὶ πῆγε καὶ τὴν ἤβγαλε κ' ἤδωκέ ντηνε τσῆ γρά, νὰ τὴ γκάψη, νὰ μὴν τηνέ δῇ ὁ βασιλιάς πῶς ἦτονε κατρανισμένη καὶ νὰ τονέ γραντίση. Καὶ ἡ γρά ἐλυπήθηκε τὴ γαῖνα, καὶ ἤβγαλέ τηνε 'ς τὸ τελάλι καὶ πούλιε ντηνε· καὶ εἶδασί ντηνε, καὶ μολόησέν τονε ἡ γρά, πῶς ἦτονε ὁ βασιλιόπουλος, καὶ πῆγαν καὶ πιάνάν τονε νὰ τονέ κρεμάσουνε. Καὶ πῆ ντονε 'ς τὸ μείν-
 τάνι νὰ τονέ κρεμάσουνε, καὶ λέει: "Ἀφησε νὰ φέρω τὰ ταβλιὰ ποῦ μοῦ ἔδωκε ὁ μπάρμπας μου νὰ προσκηνῶ ἀπάνω, κι' ἀπόει μὲ κρεμάστε τε. Καὶ σωρεύτηκε τὸ βιλκέτι καὶ κένανε σείρι ὄντέν ἤθελα τονέ κρεμά-
 σουνε, καὶ κείνος ἐστάθηκε καὶ στέλιωσε τὸ μπεγιράκι καὶ δὲν κατέχανε ἡντὰ κανε καὶ γύρισε τὴ βίδα 'ς τὸ μείντάνι 'ς τὴ μέση καὶ σηκώθηκε τὸ μπεγιράκι ψηλά, καὶ πῆγε θεώρων, καὶ πῆγε ὁ βασιλιόπουλος κ' ἤπηρε τὴ γκοπελιά καὶ ξαρίστη.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Φεβρουάριος, Μάρτιος 1885.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Τοὺς μῆνας τούτους δύο συνεκροτήθησαν συνεδρίαί, ἐγένοντο δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ἀναγνώσματα.

Ο κ. Κωνστ. Παπαρηγόπουλος ἐπίτιμον μέλος ὠμίλησε περὶ τῶν περιπετειῶν τῆς ὑστεροφημίας.

Ο κ. Α. Πατρίτης ἐπίτιμον μέλος περὶ τῶν Βυζαντινῶν ἀνακτόρων.

Ο κ. Κ. Γ. Ξένος τακτικὸν μέλος περὶ Γότθων καὶ Ἀράβων ἐν Ἰσπανίᾳ.

Ο κ. Ι. Πολέμης τακτικὸν μέλος ἀνέγνω στίχους του.

Ο κ. Μιχαὴλ Κατζαρῆς τακτικὸν μέλος ὠμίλησεν εἰς δύο συνεδρίας περὶ ὑπνωτισμοῦ μετὰ προβολῆς φωτεινῶν εἰκόνων.

Ο κ. Δ. Ἡλιόπουλος τακτικὸν μέλος ὠμίλησε περὶ γυναικὸς ἐν τῷ δειπναίῳ.

Ο κ. Ιω. Τζέτζης ὠμίλησε περὶ τῶν γεωσι ἀνακαλυφθέντων ἀσματοποιῶν ἐσπερινῶν.

Ο κ. Κωστής Παλαμᾶς ἀνέγνω τὸ ποίημα αὐτοῦ ἡ κόρη τῆς Δήμου.

Ο κ. Ἀ. Παπαδικυαντόπουλος τακτικὸν μέλος ὠμίλησε περὶ τῶν ἀσματοποιῶν τῆς ζωῆς.

Συσταθέντος σχολείου δημοτικοῦ εἰς τὸ χωρίον Ψάρι τοῦ δήμου Μυρσινίων τῆς Ἠλείας, ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε τὴν κατάργησιν τῆς ὑπ' αὐτοῦ διατηρουμένης σχολῆς εἰς τὸ πλησίον χωρίον Καπελέτο.

Ἐψηφίσθησαν μέλη τακτικὰ ἐνεργὰ οἱ κ. κ. Γ. Παπαγεωργιάδης καὶ Ἰω. Ἀργυρόπουλος, καὶ μέλη ἀντεπιστέλλοντα ἐν Ἀγκῶνι οἱ κ. κ. Β. Παπαθεοδώρου καὶ Σ. Ἀραβαντινός.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Φιλόλ. καὶ ἀρχαιολογικὸν τμήμα. — Κατὰ τὴν συνεδρίαν τοῦ τμήματος ὁ μὲν κ. Γ. Χατζιδάκης ἐξέθηκε τὴν κατάστασιν ἐν ἣ σήμερον εὑρίσκονται αἱ περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδαί. Ὁ δὲ κ. Ἰω. Τσέτσης ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἐν μουσικῷ χειρογράφῳ τῆς ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ θεσσαλικῆς συλλογῆς εὑρεν ὁκτὼ ψαλμοὺς παρεσεσημασμένους διὰ μουσικῶν σημείων, ἔτην ἔχοντας σπουδαιότητα πρὸς τοὺς ἐν ἑλλῶ χειρογράφῳ εὑρεθέντας δύο ἀξματικούς ἐσπερινούς» διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς μουσικῆς τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Οἱ ψαλμοὶ οὗτοι, μὴ ἀπαντῶντες ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ μουσικῷ χειρογράφῳ τῶν ὧν ὁ κ. Τσέτσης ἐπισκέφθη βιβλιοθηκῶν ἐπιγράφονται ἀντί-

φωναν, τῶν δὲ στίχων αὐτῶν οἱ μὲν εἰσι μεμελοποιημένοι ὑπὸ διαφόρων μελοποιῶν διαφόρων αἰώνων, οἱ δὲ εἶνε ἀνώνυμοι φέροντες μόνον τὴν ἐπιγραφὴν «Παλαιόν», καὶ ἐπωδοὺς διαφόρους. Ἡ ἀξιολογία τῆς εὐρέσεως ταύτης ἔχει μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς μουσικῆς καθόλου, διότι πλὴν τοῦ ὅτι τὰ «Ἀντίφωνα» εἶνε τὸ ἀρχαιότατον καὶ πρῶτον εἶδος τῆς ἱερᾶς μελοποιΐας, μᾶλλον παρέχουσι προσέτι γνῶσιν τῶν διαφόρων μεταβολῶν αἱ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶδος τοῦτο ἔλαβεν ὑπὸ τῶν διαφόρων μελοποιῶν κατὰ διαφόρους αἰῶνας.

Ὁ κ. Σπ. Βάτης προέτεινε διόρθωσιν χωρίου Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς ἐν ῥωμαϊκῇ ἀρχαιολογίᾳ Α. 42 ἀντὶ «τά τε φρούρια κατὰ κράτος ἐλόντων»* ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς ἐρύμασιν ἀνῆρέθη, ὡς φέρεται ἐν ἐλδόσει τοῦ Kiessling γραπτέον: «τά τε φρούρια κατὰ κράτος ἄλόντ' ἐπαῖον» καὶ αὐτὸς ἀνῆρέθη.

Ὁ κ. Γ. Κρέμος ὠμίλησε περὶ ὑπομνήματος ἀνεκδότου τοῦ Γ. Αἰνιᾶν ὑποβληθέντος εἰς τὰς τρεῖς δυνάμεις Γαλλίαν, Ἀγγλίαν καὶ Ῥωσίαν ἐν ᾧ διὰ μακρῶν πρὸς μακρὰν ἀπέχουσι περὶ τῶν συνόρων, ἅτινα προὔκειτο χαρραχθῶσιν ἐπὶ Καποδιστρίου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Ὁ κ. Γ. Ἀμπελάς ὑπέδειξε τὴν μεγίστην σημασίαν ἣν δύναται ἔχει ἡ ὑπὸ ἀρχαιολόγων ἐρμηνεία τῶν ἐσχάτως ἀνευρεθεισῶν ἐν Κρήτῃ καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Φαβρικίου δημοσιευθεισῶν ἐπιγραφῶν, περιεχουσῶν καὶ μενὰ νόμων πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ Κρητικὸν δίκαιον.

Τμήμα Φυσιογνωστικόν. — Μίαν συνεκρότησε τὸ τμήμα νεδρίαν, κατ' ἣν ὁ κύριος Δημήτριος Κοκκίδης ὑπέβλεπε τὰ ἀποτελέσματα τῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τοῦ σταθμοῦ Καλαμῶν κατὰ 1884 καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1885, τῶν γενομένων μετ' ἀκρας ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Χρυσόσπαθου. Καταδείκνυται ὅτι ἐκεῖσε ἡ θερμοκρασία εἶναι πάντοτε ἀνωτέρω τῆς τῶν Ἀθηνῶν, ἐν συνόλῳ 2, 2 βαθμοῦ τὸ πλεονεκτήμα τῆς καταπεσοῦτης βροχῆς εἶναι κατὰ τὸ 1884 κατὰ 0,060 κατὰ τὸ πλεονεκτήμα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπικρατοῦντες δ' ἀνεμοὶ φάνησαν ὅτι εἶναι οἱ ἄνω βορειοὶ καὶ νότιοι. Ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἔκτασις σταθμοῦ ἐν Κερκυρᾷ καθυπέβλεπε δὲ ὁ κ. Κοκκίδης καὶ ἀντίτυπον τῶν ἐν τῇ Ἑφημερίδι τῆς Κυβερνήσεως δημοσιευθεισῶν μετεωρολογικῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἀστρονομικοῦ Ἀθηνῶν.

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. Ν. Ἀποστολίδης ὑπέβλεπε ὁδηγίαν περὶ τοῦ τρόπου κατ' ὃν πᾶς τις δύναται νὰ ποιήσῃ παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν σεισμῶν, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὁποίων θὰ καθορισθῶσιν αἱ ἐστῖαι τῶν ἐν Ἑλλάδι συμβαινόντων σεισμῶν. Αἱ ὁδηγαὶ αὗται δημοσιεύμεναι ἐν τῷ τεύχει τοῦ διανεμηθήσονται τοῖς αἰτοῦσι.

Τμήμα Νομικὸν καὶ τῶν πολιτ. ἐπιστημῶν. — Ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ ὁ κ. Τιμολέων Ἀμπελάς ἀνεκοίνωσε τινὰ περὶ τῆς λήξεως «Ὁρφανοδικασταί» τῆς ἀπαντώσεως εἰς τὰς ἐσχάτως ἀνευρεθείσας πολιτικὰς ἐπιγραφὰς περιεχούσας κείμενα νόμων. Ὁ δὲ κ. Σ. Μπαλάνης ἀνεκοίνωσε στατιστικὰς πληροφορίας τῶν παρ' ἡμῖν ἐργασιῶν τῶν δικαστηρίων σχετικῶς πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἀνέφερε τὰ αἵτια τῆς πληθύνσεως τῶν δικῶν παρ' ἡμῖν, καὶ ἐπρότεινε τὰ κατ' αὐτὸν ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς θεραπείαν τοῦ κακοῦ τούτου.

Αίτήσεις συνδρομῶν μὲν ἀπευθύνονται πρὸς τὸν ἐκδότην τοῦ περιοδικοῦ
κ. **Σαράντην Π. Οἰκονόμου** (ὁδὸς Σοφοκλεους) πληροφοριῶν δὲ
καὶ κατὰχωρίσεων πρὸς τὸν κ. **Π. Ι. Φέρμπον** μέλος τῆς ἐπὶ τῆς
ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπῆς (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου
ὁδὸς Νομισματκοπείου ἀριθ. 4),

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΛΗΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δραχμὴ νέαι 18
Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φράγκα χρυσά 20

Ἐξ τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδέν τι στέλλεται ὁ **Παρνασσὸς** ἐὰν μὴ προκ-
ποσταλῇ ἡ συνδρομή.

Σώματα τινα τῶν ὀκτὼ ἐκδεδομένων τόμων τοῦ **Παρνασσοῦ** εὐρί-
σκονται καὶ πωλοῦνται ἐν τῷ τυπογραφείῳ **Παρνασσῶ**, κειμένῳ ἐν τῇ ὁδῷ
Σοφοκλέους.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμματεῖα
τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ γραμ-
ματεῖα γαλλικά.

44721
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ'. — ΤΕΥΧΟΣ Δ'. Ε'. ΣΤ'.

Ἀπρίλιος, Μάϊος, Ἰούλιος 1885.

—
ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΘΡ. ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΗ ΚΑΙ Γ.Α. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(3-2402 ΚΟΛΛΑΝΔΙΑΤΡΕΙΟΥ-3)

1885

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Α. Παπαδιαμαντοπούλου.** — Περὶ ἀσραλείας τῆς ζωῆς σ. 241.
Εὐφρασίας Α. Κετσελ. — Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος κατὰ μετάρρξιν ἐκ τῶν τῆς Κυρίας Ἰουλιέττης Λαμπέρ. — Ἡ σπουδὴ τῶν Ἀθηνῶν σ. 258.
Β. Α. Μυστακίδου. — Δύο σιγιλλιώδη γράμματα δύο ἐν Ἀνδρῶν μονῶν σ. 292.
Αἰκατερίνης Λακαρίδου. — Περὶ τοῦ Φροβελιανοῦ συστήματος, Φροβελιανὴ ἐργασία· σελ. 301.
Περικλέους Γ. Ζερλέντη. — Περὶ τῆς ἐν Λιθόρῳ ἐλληνικῆς σχολῆς (1805 — 1837)· σελ. 323.
Ι. Χ. Βλάχου. — Σχηματισμὸς τῆς Γῆς. Ἡλικίαι καὶ διάρκειαι αὐτῆς. Ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν κόσμων (ἁποσπάσματα ἐκ τῆς δηλωδούς ἀστρονομίας τοῦ Φλαμπαριώνος)· σ. 341.
Σ. Κ. Παπαγεωργίου. — Γλωσσικά· σελ. 353.
Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα. — Θηρικά περὶ μύθου· 1) τὸ πάπλωμα τοῦ Δράκου· 2) ἡ καλὴ κόρη· 3) ὁ πεντάκλημος· 4) ἡ ἄσπρη σὺν τῷ χιόνι καὶ κόκκινη σὺν τῷ αἵματι σ. 358.
Δημοτικὰ ᾄσματα. — Βρυκκλήματα. Γαμήλια. Δίστιχα· σ. 374.
Τὰ νεώτατα τῶν ἐπιστημῶν γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν. σ. 392.
Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός. — Ἐργασίαι Συλλόγου. Ἐργασίαι τμημάτων σ. 399.
-

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν κα. **Δ. Κ. Κοκκίδου, Α. Λακοπούλου, Εὐγ. Γ. Ζαλοκώστα καὶ Τιμολέοντος Ἡλιοπούλου** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κα. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

Παρόραμα. — Τὸ ἐν σελίδι 353 (ἐκ τοῦ γαλλικοῦ), ἐξ ἀβλεψίας ἐτέθη κάτωθεν τοῦ Γλωσσικά, ἀντὶ νὰ τεθῇ εἰς τὸ τέλος τοῦ προηγουμένου ἔργου.

(Ἐξετυπώθη τῇ 7 Δεκεμβρίῳ 1885).

ΠΕΡΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ*

ἰτὰ τὰ τέλη τοῦ 1879, ἐν τῷ γνωστῷ Παρισινῷ θεάτρῳ Ἀθηναίῳ, το ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους μῆνας ἐπιτυχῆς τις κωμωδία τῆς τε εὐνοϊκῶν διακεκριμένων κριτικῶν κρίσεως καὶ τῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ κοινῶς τότε. Τῆς κωμωδίας ταύτης μίξ, ἐνθυμοῦμαι, ὑπὲρ πάσας οἰπὰς σκηνὰς ἐκίνει καθ' ἑκάστην ἐσπέραν τὸν ἀσθεστον τοῦ Παρισίου γέλωπα καὶ προσκάλει τὰς ζωηρότερας αὐτοῦ χειροκροτή- καὶ ἡ σκηνὴ αὕτη ἦν ἐκτενὴς διαφορουμένης ἐννοίας διάλογος ὑ ἀπλοικῆ; τινος χωρικῆς ὑπηρετίδος καὶ τινος ὑπάλληλου τῆς ἀλ- ἀμμοσάτης ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρίας τοῦ Ἡλίου :

Εἰμι ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἡλίου καὶ ἀσφαλίζω τὴν ζωὴν, ἔλεγεν ἐν τοῦ διαλόγου ὁ Παρισινὸς ὑπάλληλος ἐπιθυμῶν ἵν' ἀναγγελοῖ οὕτω τῆς ὑπηρετίδος εἰς τὸν κύριον αὐτῆς.

Τοῦ Ἡλίου ἀντιπρόσωπος ; . . . ἀνέκρχζεν ἐκπληκτος αὕτη, κατὰ ὑποχωροῦσα βήματα καὶ ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν ἐπιμόνως τὸν ἵσον ἐξετάζουσα ἐπισκέπτην, ὥστε θέλουσα ν' ἀνακαλύψῃ λάμψιν ἐπ' αὐτοῦ μαρτυροῦσα, τὴν πρὸς τὸν λαμπρὸν τῆς ζωῆς πατέρα ἵν του.

Καὶ ἀσφαλίζω τὴν ζωὴν, προσέθετεν ὁ πικροῦργος ὑπάλληλος πονη- ῖλεον μειδιῶν πρὸ τοῦ ἀπιστεύτου μεγέθους τοιαύτης ἀπλότητος.

Τὴν ζωὴν ; ἀσφαλίζετε ἀληθῶς τὴν ζωὴν ; Ἐάν δὲν μὲ ἀπατάτε ἵν τὴν ἀγράμματον, κύριε, δὲν εἶναι δυνατὸν πρὶν ἢ σᾶς ἀναγγεῖλω δὲν κύριόν μου νὰ ἀσφαλίσητε πρότερον τὴν ἰδικὴν μου ; ἡρώτα μετὰ κῆς εὐπιστίας ἢ ἀπλοικῆ κόρη.

Εὐχαρίστως, ἀπῆντα μετὰ προσπεποιημένης αὐστηρότητος ἐκεῖνος, εἶναι ἀνάγκη νὰ μοὶ εἴπητε πρῶτον ποίως ἡλικίας εἴσθε, μέχρι τί- ποχῆς ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀσφαλισθῇτε, ἐάν

Ὅσον διὰ τὴν ἡλικίαν, διέκοπτε μετὰ σπουδῆς ἢ χωρικῆ, δὲν ἐν- ἡμαι, ἀλλ' ἀφοῦ θὰ ἔχγητε τὴν καλωσύνην νὰ ἀσφαλίσητε τὴν ζωὴν ἐπιθυμῶ νὰ μοὶ τὴν ἀσφαλίσητε μίαν φορὰν διὰ πάντοτε.

Αἶ, τοῦτο εἶναι ὀλίγον δύσκολον, παρετήρει μόλις κρατῶν τὸν γέ- : ὁ πονηρὸς ὑπάλληλος, ἄλλως τε θὰ πληρώσητε πολλά.

Πῶς ; θὰ πληρώσω ; θὰ σᾶς πληρώσω ; ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον, ἀπο- ς ἀδύνατον, διότι ὁ κύριός μου θὰ μοὶ δώσῃ ὅλους τοὺς μισθοὺς μου

ἠεγνώσθη ἵν τῷ Συλλόγῳ τῇ 29 Μαρτίου 1885.

Τόμος Θ' 4. — Ἀπρίλιος 1886

ὥς προΐκα μόνον ὅταν ὑπκνδρευθῶ. Τί ἀτυχία! καὶ ἡ ἀθανασία λογεῖται ἀγορεύεται διὰ χρημάτων; ἡρώτα μετ' ἀπελπισίας ἡ ἀτυχὴς ὑπηρετεῖ.

Ὁ διάλογος ἐξηκολούθει ἐπὶ τοῦ πότερον ὁ γάμος ἢ ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς εἶναι προκριτώτερον καὶ παρετεινέτο, τῆς ἀπλοϊκῆς χωρικῆς ἐπὶ πολὺ δικμενούσης ἐν τῇ αὐτῇ γλυκεῖᾳ πλάνῃ.

Ἐὰν αἱ ἀσφαλιζοῦνται τὴν ζωὴν Ἐταιρίαι εἶχον τὴν ἔννοιαν, ἣν ὑπέθετεν ἡ ἀπλοϊκὴ ὑπηρετίς, ἐὰν παρεῖχον ἀληθῶς ὅ,τι θερμῶς αὐτὴ ἐζητεῖ, ὅποῖον τότε ἐπιτυχέστερον δι' ἐμὲ ἀναγνώσματος θέμῃ; Τίς θὰ ἡδύνατο νὰ συναθροίσῃ πλειότερους ἀκροατὰς ἐκείνου, ὅστις διὰ πρῶτην ἐν Ἑλλάδι φορὰν θὰ ἀνέπτυσσε τοὺς ὄρους καὶ τὸν τρόπον τοιαύτης ἀσφαλείας; Τίς θὰ ἀπουσίχεν ἐκουσίως, τίς θὰ ἀπεχώρει προκειμένου περὶ τοιοῦτου Εὐαγγελίου; Οὐδεὶς, ἢ τὸ πολὺ αἱ κυρίαι μόνον, ἐὰν ἕτερος κατὰ τὴν αὐτὴν ἐσπέραν ἀλλαχοῦ καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν πάντοτε ἔνοιαν ὠμίλει περὶ ἀσφαλείας τῆς καλλονῆς καὶ οἱ ὑποψήφιοι ἴσως βουλευταὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἐὰν ἄλλος ἐδείκνυε τίνι τρόπῳ δύναται ν' ἀσφαλισθῇ ἡ βουλευτικὴ ἐπιτυχία. Δυστυχῶς οὐδεμία ἐταιρία κατ' ὁμολογίαν ἔτι ν' ἀφαιρέσῃ τὸ μονοπώλιον τῶν θρησκευτῶν καὶ ἡ ἀθανασία μένει ἀλόκληρη ἀποκλειστικὸν προνόμιον τοῦ ὠραίου φύλλου... τῆς ψυχῆς τουτέστιν. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ προνόμιον τοῦτο δύναται νὰ θεωρηθῇ δικαίως ὡς καταδίκη ὑπὸ τῶν ὠραίων ἀπογόνων τῆς Εὐχῆς, διότι ἐὰν ἅπαντες μεταβάλλώμεθα μετὰ θάνατον εἰς ψυχάς, εἰς κυρίως τουτέστιν, ὁ πῦρ τοῦ τάφου βίος θὰ ᾔηναι ὄντως βίος; ἀβίωτος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μετὰ λύπης λέγω ὅτι οὐδεμὶς δυστυχῶς ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρία μετέδωκε τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς εἰς ἀθανασίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι τὸ θέμα μοι ἐπομένως δὲν παρουσιάζει τὸ ἀνεκτίμητον ἐκεῖνο ἐνδιαφέρον ὅπερ θὰ ἦτο ἡρόδω. Εἶναι τὸν κεντρίον ἐκ πρῶτης ὁψews θέμα ξηρόν, πτωχόν, πτωχότατον τοῦ ἑλληνικοῦ τριμείου, μικρὰς πάντοτε ἀναπτύξεως τυχόν, οὐδεμὲν ἴσως ἐν Ἑλλάδι, θέμα ὑποδεικνύον τὴν θέσιν τοῦ ἐπιχειροῦντος τὴν ἀνὰ πτυξιν αὐτοῦ δυσχερεστέραν τῆς τοῦ καλουμένου νὰ ὑμνήσῃ καὶ ἐξέλῃ ἐν ἐπικηδεῖᾳ λόγῳ τὰς ἀρετὰς ἀτήμου καὶ ἀγνώστου νεκροῦ. Διὰ τοῦτο ἐξέλεξα τοιοῦτον ἀτυχὲς θέμα; θὰ μοι εἴπητε. Διότι ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός μου ἔχω καθῆκον ν' ἀναδέχωμαι τὴν υπεράσπισιν παντὸς ἀτυχοῦς ἔστω καὶ ἀληθῶς ἐγκληματίου, πολὺ δὲ πλειότερον τῶν ἐδεκουμένων καὶ πρέπει νὰ μάθῃτε ὅτι ὡς πολλῶν ἀνθρώπων οὕτω καὶ πολλῶν θεμάτων ἡ ἀξία παραγνώριζεται. Τὸ περὶ οὗ πρόκειται θέμα ὑφ' ὅλην τὴν ὑποτιθεμένην ξηρότητα, ὑφ' ὅλην τὴν φαυλομένην πτωχείαν τοῦ ἐγκρύπτει ἱμαῶς ἀληθοῦς ζωῆς, ὕλην πλουσίαν καὶ ὠφέλιμον, ἐνδιαφέρον πρακτικὸν περισσότερον πολλῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν φημιζομένων ζητημάτων. Χωρὶς νὰ ὑποσχηθῇται πολλὰ ἐκ πρῶτης ὁψews δύναται ἐγγύτερον καὶ βεθύτερον ἐξεταζόμενον νὰ προκαλέσῃ τὴν σύνταξιν

προσοχήν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πάντων, οὐδ' αὐτῶν τῶν ἥκιστα πρακτικῶν καὶ τὰ μάλᾳ ρωμαντικῶν δεσποινίδων ἐξαίρουμένων διὰ τῆς ὑποδείξεως λ. χ. τοῦ τρόπου δι' οὗ καὶ νὰ σχηματισθῇ καὶ αὐξηθῇ ἡ προίξ των, δύναται, οὐδ' αὐτῶν τῶν μᾶλλον ρωμαντικῶν λέγω, διότι εὐτυχῶς ἡ δυστυχῶς ὑπὲρ πᾶσαν ρωμαντικὴν σκέψιν ἰσχύει τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καὶ ἐὰν ὁ γλυκὺς ἐκεῖνος Γαλλότης ποιητῆς ὁ συγγραφεὺς τὴν κωμωδίαν **A QUOI RÉVENT LES JEUNES-FILLES** συνέγραψε δευτέρῃν τοιαύτην σήμερον, θὰ ἠναγκάζετο νὰ δείξῃ τὰς νέας ὀνειροπωλούσας οὐχὶ τόσον πλέον ρωμαντικούς ἐραστάς των ὁποίων ἡ ἰδανικὴ εἰκὼν εἰσέρχεται διὰ τῆς θυρίδος πρὶν ἢ ὁ πατήρ εἰσαγάγῃ αὐτοὺς ἐπισήμως διὰ τῆς θύρας, ὅσον ἀξιόλογον εἰ δυνατόν προίξ καὶ πλούσιον κυρίως σύζυγον. Ἄλλ' ἐὰν πλανῶμαι ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ θεματός μου, ἐὰν καὶ ὑπερβολὴν ὑπελάβοισα τὴν νομιζομένην αὐτοῦ παραγνώρισιν, μοὶ μένει πάλιν ἡ μικρὰ δικαιολογίη ὅτι κατόπιν τοσούτων ὑψηλῶν καὶ πλουσίων θεμάτων ἀναπτυσθέντων ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ὑπὸ διαφόρων ἀξιοτίμων συναδέλφων μου, ἦτο καλὸν χάριν ποικιλίας καὶ πρὸς ἀνάπαυλάν τοῦ συχνάζοντος ἐνταῦθα ἀκροατηρίου, ἵνα ἀναλάβω καὶ ἐγὼ τὴν ἀνάπτυξιν τινος ἡττονος σημασίας καὶ ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους ὠμίλησα περὶ τῆς ἀραιρέσεως τῆς ζωῆς, νὰ ὀμιλήσω νῦν περὶ τῆς ἀσφαλείας ταύτης.

Πρὶν ἢ προῶ εἰς τὸ κυρίως ἐνδιαφέρον ἡμῖν θέμα, ἀναγκαῖον νομίζω νὰ δώσω πρῶτον γενικὸν τινὰ ὑπὸ νομικὴν ἐποψὴν ὁρισμὸν τῆς ἐν γένει ἀσφαλείας. Ἡ ἀσφάλεια εἶναι συνάλλαγμα, δι' οὗ ἐν ἡ πλειότερα ἄτομα ὑποχρεοῦνται ἀντὶ ὠρισμένου ἀντιτίμου, ἀτραλίστρου καλουμένου, νὰ ἐπνορθῶσι τὰς ζημίας, αἱ ὅς ὑφίστατο ὁ ἰδιοκτῆτης πράγματός τινος διὰ τῆς ἀπωλείας ἢ βλάβης αὐτοῦ ἐνεκὰ αἰτίων τυχαίων, ἀνεξαρτήτων τῆς θελήσεώς του καὶ ὧν (ζημιῶν) ἡ φύσις καὶ ἡ ἀξία ἐκφράζονται διὰ τοῦ συναλλάγματος. Ἡ ἀντὶ πράγμα οὕτω ὑποκείμενον εἰς ὀλικὴν ἢ μερικὴν φθορὰν ἐνεκὰ διαφόρων τυχαίων αἰτίων δύναται νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἀσφαλείας. Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην, λέγει συγγραφεὺς τις, ἡ ἀσφάλεια φαίνεται παίγνιον τυχερὸν μετὰ δύο μερῶν, ὧν τὸ μὲν ἐκτίθεται εἰς ζημίαν δυνατὴν χάριν κέρδους ἐλαχίστου σχεδὸν βεβαίου, τὸ δὲ ὑποβάλλεται εἰς ἀπώλειαν ἐλαχίστην βεβαίαν, ἵνα ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον ἀπωλείας σοφῶς. Ἄλλ' ὁ οἰκονομολόγος καὶ ὁ φιλόσοφος διακρίνουσιν ἐν τῇ ἀσφαλείᾳ ὑψηλοτέρην ἐπίνοιαν καὶ ἀντὶ νὰ χαρακτηρίσωσιν αὐτὴν ὡς τυχερὸν ἀπλῶς παίγνιον, ἀνγνωρίζουσι τὸν κινδύνον ὡς σοφὸν μέσον προφυλάξεως κατὰ τῶν ἀπροόπτων τῆς τύχης προσβολῶν*. Ὁ γαλλικὸς ἐμπορικὸς νόμος ἤνωσεν ἐν ἰδιαιτέρῳ κεφαλαίῳ** τὰς περὶ τῶν ναυτικῶν ἀσφαλείων διαφόρους ἀπὸ τοῦ 1681 διατάξεις, ἐπενεγχὼν σύναμα τὰς

*18. diction. Pierre Larousse, assurance sur la vie.

** Code de commerce liv. II titre dixième.

ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς πείρας ὡς ἀνγκυκίαις ὑποδειχθείσας συμπληρώσεις, διορθώσεις καὶ βελτιώσεις, ἐπ' αὐτοῦ δ' ἐβασίσθησαν καὶ αἱ λοιπαὶ ξένοι νομοθεσίαι, ἐν αἷς καὶ ἡ ἡμετέρα. Ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τῆς παλινρθώσεως, τὸ σύστημα τῶν ἀσφαλειῶν περιωρίσθη ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ διὰ θανάτου, ἐμπορίου, ἐνῶ ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχεν ἐπεκταθῇ ἀφ' ἐνὸς ἤδη αἰῶνος ἐπὶ τε τῶν ἀκινήτων καὶ κινήτων ἰδιοκτησιῶν, οἰκιῶν τουτέστιν, ἐπίπλων, ἀγρῶν, καρπῶν, κτηνῶν καὶ ἐπὶ παντὸς ἐν γένει πράγματος ὑποκειμένου εἴτε ἐκ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, εἴτε ἐξ ἄλλων αἰτιῶν εἰς βλάβην ἢ κατὰστροφὴν, τέλος δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὡς παραγωγικοῦ κεφαλαίου εἰς ἀπώλειαν ὑποκειμένου ληφθείσης. Ἐκ τῆς ζωῆς ταύτης πρὸς τὸ ἀσφαλίζειν τάσεως τοῦ πρακτικοῦ τῶν Ἀγγλῶν ἔθνους, ἥτις μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πεπολιτισμένα τῆς Εὐρώπης μετεδόθη ἔθνη, ἐγεννήθησαν τὰ διάφορα γνωστὰ τῶν ἀσφαλειῶν εἴδη ἥτοι αἰκατὰ τοῦ πηγῶς, αἱ ἀγροτικά, ἐν αἷς αἱ κατὰ τῆς χαλᾶζης, τοῦ πετρεοῦ, τῆς πλημμύρας, τοῦ θανάτου τῶν κτηνῶν, αἱ κατὰ τῶν ἐκ τοῦ σιδηροδρόμου δυστυχημάτων, ἄλλαι πολλαὶ καὶ τέλος αἱ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, περὶ ὧν μόνον θὰ παραμυτευθῇ σήμερον.

Κατὰ τινὰς πρῶτοι τὴν ιδέαν τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν συνέλαβον καὶ ἐπιτυχῶς ἐπραγματοποίησαν οἱ Ἴταλοι ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος διὰ τῶν δανειστικῶν ἐπὶ μικρῷ ἐνεχύρῳ καταστημάτων. Καὶ ἀληθῶς ἐν τῷ VI βιβλίῳ τῆς *Δημοκρατίας* τοῦ Jean Bodin, ὅπερ ἀναφέρει ὁ Louvet* εὐρίσκομεν τὸ ἐξῆς χωρίον: «Τὰ ἐπὶ ἐνεχύρῳ δανειστικὰ καταστήματα, τὰ ἐν ταῖς πόλεσι τῆς Ἰταλίας ἰδρυμένα εἰσὶν ὠφέλιμα, ἐντιμα, εὐεργετικά καὶ μεγάλως τοὺς πτωχοὺς ἀνακουφίζουσιν. Ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἐν Φλωρεντίᾳ, Λούκκᾳ, Σιέννῃ καὶ ἄλλαχού ἐνθα ὁ ἀποκτὼν κόρην τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς της τοποθετεῖ εἰς ταῦτα ἑκατὸν τάλαντρα καὶ ἀνταλαμβάνει χίλια ὡς προῖκα αὐτῆς μετὰ δεκαοκτὼ ἔτη! Ὡς ἂν ἡ κόρη ἀποθάνῃ πρὸ τῆς πρελεύσεως αὐτῶν, τὰ ἑκατὸν τάλαντρα μένουσι τῷ καταστήματι, ἐκτὸς ἐὰν ὁ πατὴρ ἔχῃ ἄλλας θυγατέρας εἰς αἷς διαδοχικῶς φυλάσσεται ἢ προίξῃ. Χωρὶς ν' ἀμφισβητήσω εἰς τὸ Ἰταλικὸν πνεῦμα τὰ πρωτεῖα τοιαύτης φιλανθρωποῦ συλλήψεως, νομίζω ὅτι ἡ συστηματικὴ σύστασις τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν ὀφείλεται τῇ Ἀγγλίᾳ, ἐνθα ὡς φυσικὸν οὕτως εἰπεῖν ἐπῆλθεν ἀποτέλεσμα τῆς πρὸς τὸ τὰ πάντα ἀσφαλίζειν τάσεως ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ πρὸς πρόληψιν, κατὰ τὸ ἐρικτὸν, τῆς πείνης εἰς τὴν εὐποροῦσαι κατὰ τὸ φαινόμενον οἰκογένειαι μετέπιπτον αἰφνῆς ἐνεκχ τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν καὶ τῆς στερήσεως τοῦ ἐκ τῆς ἐργασίας του κέρδους. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ σύστημα τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν δὲν ἔσχεν ἀμέσως ἐξ ἀρχῆς τὴν μορφήν, τὴν δείκνυσι σήμερον, δὲν

* Ἐν τῷ Dictionnaire de la Conversation.

ἐξηλθε τοῦ πνεύματος τῶν συλλαβόντων αὐτὸ τέλειον ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ-
 τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, οὐδ' ἐβλάδισεν ἄνευ ἐπανελημμένων προσκοιμά-
 των καὶ ὀλισθημάτων καὶ κλονισμῶν καὶ πτώσεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς
 φαρμογῆς. Ἠκολούθησε καὶ τοῦτο τὸν μοιραῖον ἀληθῶς νόμον ὧν σχε-
 ῖον τῶν ἀνθρωπίνων ἐργων, ἀλλ' ἠτύχησε νὰ μὴ θνήσκῃ ὡς ἄλλα πολλὰ
 νὰ τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς ἐξελιζομένης. Κατὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ Ἐδιμ-
 ούργου, ὡς πρώτη ἀσφαλιστικὴ τῆς ζωῆς Ἑταιρίᾳ πρέπει νὰ θεωρηθῇ
 τῶν ἐν Λονδίνῳ γελογοπωλῶν κατὰ τὸ 1698, ἡτις ὑπισχνεῖτο ἐτησίαν
 πρόσοδον 30 λίβρων εἰς τὰς χήρας, ὧν οἱ σύζυγοι εἶχον ἀνεδεχθῇ 100
 λίβρων κεφάλαιον. Ἡ Ἑταιρίᾳ αὕτη ὡς καὶ ἑτέρα μετὰ ἐν ἑτος ὑπὲρ
 τῶν χηρῶν ἐπίσης καὶ ὀρφανῶν συστᾶσθαι ἀπέτυχον ταχέως, ἀλλὰ τῷ
 1706 συνέστη ἡ γνωστὴ Societè Amie ἐκ 2,000 τῶν πρῶτων ἀπαρτιζο-
 μένων συνετερίων, οἵτινες ἔπρεπε νὰ ὦσιν ἡλικίας μεγαλειτέρας τῶν 40
 τῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αἱ κατεβόλας τῶν συνετερίων ἦσαν αἱ αὐταί,
 ἐλλὰ τῷ 1720 ἐνόησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ διαφέρωσιν αὗται ἀνκλόγως τῆς
 ἡλικίας. Ἀμέσως μετὰ τὴν Ἑταιρίαν ταύτην συνέστησαν ἡ *Royal ex-*
change καὶ ἡ *London assurance corporation*, τῷ 1762 δὲ ιδρύθη ἡ με-
 γάλῃ καὶ γνωστῇ ἀσφαλιστικῇ Ἑταιρίᾳ *Equitable*, ἥς τὰ κέρδη ὑπῆρξαν
 τόσον μεγάλα, ὥστε μετὰ τὰς δεκαετεῖς εἰς τοὺς μετόχους διανομαί-
 ῃς μείνεν εἰσέτι ἐν αὐτῇ κεφάλαιον 300 ἑκατομ. φρ. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1706
 μέχρι τοῦ 14^{ου} ἔτους τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ III ἡ πρὸς τὸ ἀσφα-
 λίσθαι τάσις μετεβλήθη πολλάκις εἰς ἀληθῆ μονομνήκην. Κατὰ τινὰ τῆς
 ἐποχῆς ἐκείνης χρονογράφον, τὸ Λονδίνον ἔβριθεν ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν
 καὶ, κατὰ ποιητὴν τινὰ σύγχρονον αὐτῷ, αἱ ὁδοὶ τῆς Ἀγγλικῆς μεγαλο-
 πόλεως κατεκλύζοντο καθ' ἐκάστην ὑπὸ τῶν μεσιτῶν αὐτῶν. «Τινὲς τοῦ-
 των, λέγει ὁ Lounet, ἡσφάλιζον ἰδιαιτέρως τὴν ζωὴν τῶν στρατιωτικῶν
 καὶ ναυτικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κληρικῶν, ἑτέραι τῶν διδασκάλων, ἀλλ'
 εἰ περὶ τοῦτο εἰς ἐπιχειρήσεις τοῦ εἶδους τούτου ἦσαν αἱ καλούμεναι
little Goes, ἐν αἷς διάφορα ἄτομα κατέβηλλον ἀλληλοδιαδόχως πέντε σε-
 κένια καθ' ἐβδομάδα ὑπὸ τὴν συμφωνίαν ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκάστου
 τῶν αὐτῶν θὰ ἐπληρώνοντο 200 λίβραι εἰς τὸν κληρονόμον του* Ἐκ τῶν
 μεσοκινῶν χρονικῶν τοῦ Macpherson μαρτυροῦμεν ὅτι ἐκ τῶν 200 ἐπινοη-
 τῶν περὶ τοῦτο, τέσσαρες μόνον διετηροῦντο ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς τοιαύ-
 τῆς τοῦ ἀσφαλίσθαι μονομνήκῃς ἐπωφελοῦμενοι οἱ κερδοσκόποι δὲν ἐβρά-
 χυναν νὰ μεταβάλωσι τὴν ἀσφάλειαν εἰς ἀληθῆ περίδοσιν, ἥς ἀντικείμε-
 ον ἐγένετο πᾶν δυνατὸν γεγονός καὶ πᾶσα παντὸς πράξις ἀπὸ τοῦ τε-
 λευταίου ιδιώτου μέχρι τῶν ξένων ἡγεμόνων ἢ τῶν μελῶν τῆς Ἀγγλι-
 κῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Οὕτω ἐν τῷ *Public advertiser* εὐρίσκεται διά-

* Ἐνθα ἀνωτ.

ψευσίς τις επίσημος τῆς ἀσθενείας τῆς περιγυρίσεως τῆς Οὐαλλίας αἵτι ἐπενοήθη χάριν τῶν πιγινίων τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶνα κατὰ τὰ λέξεις τῆς διαψεύσεως. Κοινὴ ἐθεωρεῖτο περίδοσις ἢ ἐπὶ τῆς διαρκείας τῆς ἀγωνίας τῶν ψυχορραγούντων τιθεμένη! Μέγας ποσὸν χρημάτω ἐπληρώθη εἰς διάφορα πρόσωπα ὑπὸ τῶν μετόχων τοῦ Lloyd, οἵτινες εἰ χον κερδοσκοπήσει ἐπὶ τῆς ἀπωλείας νέου τινος στοιχηματίζαντος νι μεταβῇ ἐντὸς ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος εἰς Λαπωνίαν καὶ ἐνέγκῃ ἐκεῖθεν δύο ταρξάνδρους καὶ δύο γυναῖκας καὶ ὅστις πράγματι ἐπέστρεψεν ὡς εἶχεν εἶπει. Ἀλλ' ἐκ τῶν ἀναφερομένων περιδόσεων τοῦ εἴδους τούτου ἰδιαιτέρως μνείας ἀξίαν κρίνω ἐκείνην, ἥτις ἐτίθετο ἐπὶ τοῦ πόσον χρόνον θὰ διήρκει ἡ εὐνοια τῶν ἐρωμένων ξένων τινων ἡγεμόνων. Εἰ τὰς ἐρωμένους ταύτας δὲν θὰ συμπεριελαμβάνοντο, ὑποθέτω, αἱ μὴ τιτλοφορούμεναι ἐπιστήμης ὡς τοιαῦται, διότι ζήτημα πολέμου θὰ καθίστατο ἄλλως, μὴ τὴν ἀλήθειαν, ἢ εἰς τὰς καθ' ἡμέραν κρυφίαις ἐρωτικαῖς τῶν βασιλέων σχέσεις ἀνιστάσθαι τῶν Ἀγγλων ἀσφαλιστῶν ἀνάμειξιν κατὰ τὸ ἔργον τῶν ὀργάνων αὐτῶν λίαν ὀχληρὸν θ' ἀπέδινεν εἰς πολλοὺς ὑπὸ μανδραγόραν καθεύδοντας τῆς αὐλῆς εὐνοουμένους Ἰπὸ τὴν ἄλλην τοῦ ναντίον ἔποψιν καὶ ἀκίνδυνος καὶ δυνατὴ φαίνεται ἡ περίδοσις, διότι ἐὰν ἀνέλθωμεν ὀλίγα ἔτη, εὐκολον λ. χ. θὰ ἦτο νὰ ἀποδειχθῇ πόσο διήρκεσαν αἱ πρὸς τὴν δεσποινίδα La Vallière, τὴν μαρκησιάν Montespan ἢ τὴν κυρίαν Maintenon σχέσεις τοῦ Λουδοβίκου XIV ἢ αἱ πρὸς τὴν δούκισσαν Châteauroux, τὴν κυρίαν Pompadour καὶ τὴν κόμησσαν Du Barry κατὰ τὴν ἐποχὴν περὶ ἧς πρόκειται, τοῦ Λουδοβίκου XV. Ἀδύνατον ἴσως θ' ἀπέδινεν ἡ περίδοσις, ἐὰς ὡς ἀντικείμενον αὐτῆς ἐλαμβάνετο ὁ χρόνος τῆς εὐνοίας τῶν ἐραστῶν ἄλλης τινος Μαργαρίτας τοῦ Βασιλέως διότι ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γυναικὸς, ἐὰν κατορθωθῇ ἀπαξ μίαν τοιαύτην ἀντικατάστασις εὐνοίας, ἡ ταχύτης πλεον τῶν ἐπομένων μεταβολῶν καθίσταται ἀνυπολόγιστος, ὑπερβαίνουσα ἴσως κατὰ πολὺ καὶ τὴν τῆς διαδοχῆς τῶν φωτεινῶν κυμάνσεων. Οὐχ' ἦτον τῆς ρηθείτης περιδόσεως ἀξία λόγου μοῖα φαίνεται καὶ ἡ ὡς ἀντικείμενον σχοῦσα τὸ φῶλον τοῦ ἱππότητος d'Eon de Beaumont, ὃν ὁ Λουδοβίκος XVI ἀπεκάλεσεν, ὡς γυναικὸν, διὰ διατάγματος δεσποινίδα καὶ τῷ ὁποίῳ ἐπέτροψε τὴν εἰς τὴν γαλλικὴν ἑδαφὺς εἴταδον ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι θὰ ἔφερε γυναικεῖαν περιβολήν. Τοιοῦτοι ἱππῶται, χωρὶς ὁμῶς νὰ ὦσιν ἱππῶται, ὑπάρχουσι καὶ σήμερον ἴσως ἱκανοί, ἀλλ' οὐδεὶς ἐσκέφθη εὐτυχῶς νὰ κερδοσκοπήσῃ ἐπὶ τῆς ἀδελφικότητος τοῦ φύλου των. Παρὰδοξωτέρη ἢ ἀναιδεστερὴ, κατ' ἄλλου, φαίνεται ἡ σκέψις τῶν θεατάντων ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς ἀγνείας τῶν γυναικῶν καὶ τῆς πιθανότητος τῶν διαζυγίων! Τὸ διαζύγιον εἰ τοῖς ἀγγλικοῖς ἤθεσι ἐθεωρεῖτο τότε, φαίνεται, ἀναγκαίη συνέπεια τῆς παρὰδόσεως τοῦ πρώτου συζυγικοῦ καθήκοντος!!! Εἰς τὴν τοιαύτην τοῦ πνεύ-

εκτος τῶν ἀσφαλειῶν κατὰ χρῆσιν, εἰς τὰς τοιαύτας σκανδαλώδεις περι-
δόσεις ἐτέθη τέλος τέρας κατὰ τὸ 14ον ἔτος τῆς βασιλείας Γεωργίου
τοῦ τρίτου διὰ πράξεως τοῦ Κοινοβουλίου ὀρίζουσας ὅτι α ἐπὶ ποινῇ
ἀκυρότητος οὐδεμίαν ἀσφάλεια ἐπιτρέπεται ἐπὶ τῆς ζωῆς προσώπων ἢ
ἐπὶ οἰουδὴποτε γεγονότος εἴτε ὑπὸ μορφὴν παιγνίου ἢ περιδόσεως ἀνευ
τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ».

Ἐν Γαλλίᾳ ἡ πρώτη ἀπόπειρα εἰσαγωγῆς τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφα-
λειῶν ἐγένετο τῷ 1787 δοθέντος μάλιστα καὶ ἀποκλειστικοῦ ἐπὶ δεκα-
επταετίας προνομίου εἰς τὴν πρώτην ἀσφαλιστικὴν Ἑταιρίαν τοῦ εἴδους
αὐτοῦ, τῷ 1793 ὅμως ἀρρήθη τὸ προνόμιον δι' ἐτέρου δικτάγματος
καὶ ἐπετρέπη μὲν μετὰ 26 ἔτη ἡ σύστασις ἄλλης Ἑταιρίας ἀνευ προνο-
μίου, ἀλλ' αἱ ἐργασίαι αὐτῇ ὑπῆρξαν μέτριαι. Ὁ κοινωφελὴς χαρακτὴρ
τῶν ἀσφαλιστικῶν Ἑταιριῶν ἤρξαστο νὰ νοῆται καλλίτερον ἐν Γαλλίᾳ
ἀπὸ τῆς Πηλινορθώσεως, ἔκτοτε δ' ἐπολλαπλασιάστησαν ἐπαισθητῶς αὐ-
ταὶ καὶ μολονότι δὲν ἔτυχον ἔτι τῆς ὅλης ἐπικτῆς ἀναπτύξεως, οὐδὲ
περίηγον τοὺς ἀγγλοὺς τῶν ἀγγλικῶν Ἑταιριῶν καρπούς, ἀπέβησαν
οὐκ ἥττον καὶ ἀποδοκίμουσιν ἐπωφελέστεραι διὰ τῆς παροχῆς τῶν μέσων
ἢ ὅν καὶ ἐκυτῶ καὶ τοῖς ἄλλοις νὰ προετοιμάσῃ δύνανται τις μέλλον εὐ-
τυχὲς ἐπὶ τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς οἰκονομίας βραδύμενον. Ἡ εἰσαγωγὴ
τοιαύτων ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν ἐπετεύχθη βραδύτερον καὶ εἰς ἄλλα
εὐρωπαϊκὰ πεπολιτισμένα ἔθνη ὡς εἰς τὴν Γερμανίαν, Αὐστροίαν, Δανίαν,
Βέλγιον, Ὀλλανδίαν.

Μετὰ τὴν σύντομον ταύτην ἱστορικὴν ἐκθεσιν τῆς γεννήσεως, ἀνα-
πτύξεως καὶ διαδόσεως τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν, ἐξετάσωμεν βαθύ-
τερον τὰ κατ' αὐτάς.

Ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς, κατὰ τὸν κοινότερον πλέον ὀρισμὸν, εἶναι συν-
φάλαγγξ, δι' οὗ ἑταιρία τις κεφαλαιούχων ὑποχρεοῦται νὰ πληρώσῃ
ἐπὶ τινὶ εἰς ὠρισμένην τινὰ ἐποχὴν κεφάλαιόν τι ἢ ἰσόβιον πρόσδοτον
ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τούτου ἐν ἀρχῇ κατεβληθέντος μικροτέρου κεφαλαίου ἢ
τοῦ ἐτησίως καταβαλλομένου μικροτέρου ἀσφαλιστροῦ ἢ καὶ ἄλλως νὰ
πληρώσῃ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀσφαλισθέντος εἰς πᾶν ὑποδειχθέν ὑπ'
αὐτοῦ πρόσωπον κεφάλαιόν τι ἢ ἰσόβιον εἰσόδημν ἀντὶ τοῦ ἀντιτίμου,
ὅπερ ὁ ἀσφαλισθεὶς ἐφάπαξ ἡ ἐτησίως κατέβηκεν. Αἱ ἐπὶ τῆς ζωῆς λοι-
πὴν ἀσφάλεια συμφώνως τῷ ὀρισμῷ τούτῳ διακροῦνται εἰς δύο μεγάλας
διαφορές· εἰς τὴν τῶν πληρωτέων ζώντος ἔτι τοῦ ἀσφαλισθέντος, καὶ
εἰς τὴν τῶν πληρωτέων μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Τὴ πρώτην εἶδος ζητεῖται πρωτίστως ὑπὸ τῶν ἐπιθυμούντων νὰ αὐξή-
σωσιν ἐπαισθητῶς τὸ μέλλον εἰσόδημν αὐτῶν, ὑπὸ τῶν προβλεπτικῶν
καὶ φρονίμων ἐκείνων ἀνθρώπων, οἵτινες φροντίζουσιν ἐγκαίρως ἵνα μὴ

* 18. Dictionnaire de la conversation, assurance sur la vie p. Aug. Chevalier.

μείνωσι ποτέ άνευ έφοδίου κατὰ τῶν ἀπροόπτων τῆς τύχης ιδιοτροπιῶν, ὑπὸ τῶν θελόντων τέλος νὰ προετοιμάτῳσιν ἀκορον, άνετον, άνεξάρτητον τὸ γῆρας χωρὶς νὰ ὑποστῶσιν ἀλλοιώσιν τινε ἐν τῷ εἶ ζῆν μετὰ τῶν ἐγκυτάλειψιν ἡ μετρίασιν τῆς ἐργασίας τῶν. Ἐν τῷ περιφῆμῳ ἀρχαίῳ ἱσπανικῷ μυθιστορήματι Gusman d'Alfarache τοῦ Mateo Alaman, εὗρισκαται ἀπόλογός τις, καθ' ὃν μετὰ τὸ τέλος τῆς δημιουργίας τοῦ σύμπαντος, ὁ Ζεὺς δούς τὸ εἶναι τοῖς λοιποῖς πρῶτον ζώοις καὶ τελευταῖον τῷ ἀνθρώπῳ, ἀπεφάτισεν ἵνα ὡς τέρμα τῆς ζωῆς ὅλων ἀνεξαίρετως θέσῃ τὸ τριακοστὸν ἔτος. Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς ὄνος μαθὼν παρὰ τοῦ πκτρὸς τοῦ θεῶν τὸν προορισμὸν του καὶ κρίνων τοῦτον ἀνυπόφορον, ἠτήσχετο μετὰ θερμοτάτων παρκαλήσεων ἵνα τῷ ἐλαττωθῇ τοῦλάχιστον κατὰ 20 ἔτη ὁ ἀθλιος βίος του. Τὸ παράδειγμα τοῦ ὄνου ἔσπευσε νὰ μιμηθῇ ἀμέσως ὁ μῦθος πίθηκος, ὅστις δὲν ἦτο ἐπίσης, φαίνεται, εὐχρηστημένος ἐκ τοῦ προορισμοῦ του, τὴν αὐτὴν ὑποδόλλων τραπευνῶς παρκαλήσιν τῷ νεφεληγερέτῃ. Ἀλλ' ὁ ἀνθρωπος δὲν ἐσκέπτετο ὡς ὁ ὄνος καὶ ὁ πίθηκος! Ἰδὼν τοῦναντίον ἑαυτὸν ὥρατον, θυμωσάς, ὠργανισμένον, τέλειον κατὰ σῶμα, κάτοχον δὲ πνεύματος καὶ λόγου, ἐνόμισεν ὅτι τοιοῦτον δημιούργημα θὰ ἡτφαλίτῃ βεβιαίως ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἐργάτου διὰ τῆς ἀθανασίας, πρὸς πλειοτέραν ὅμως βεβιαίωτα ἡθέλησε νὰ μάχη παρ' αὐτοῦ τοῦ Διὸς τὴν ἀληθῆ τοῦ βίου του διάρκειν. Φαντάζεσθε τὴν ἐκπληξιν καὶ ἀπελπισίαν τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν προπάτορα, ὅτεν ἤκουσεν ὅτι ἐνώπιον τοῦ βίου τῆς ζωῆς πάντα τὰ ζῶα ἦσαν ἔτα, καὶ ὅτι οὗτος ζῶον, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ, ὑπῆγετο εἰς τὸ ὄριον τῶν τριᾶκοντα ἐτῶν. Τί νὰ πράξῃ; αἱ θεοὶ βουλαι καὶ ἀποφάσεις οὐδέποτε αἰρῶνται, ἀλλ' ἐκὼν δὲν μεταβάλλονται ἀπολύτως, εἰσὶν οὐχ' ἦττον, φαίνεται, ἀρκούντως καὶ αὐταὶ ἐλαστικαὶ διὰ τινεας προνομιοῦχους, ὡς οἱ ἐπίγειοι νόμοι καθ' ὅσον ἀπορᾷ τοὺς ἰσχυροὺς! Μαθὼν λοιπὸν ὁ ἀνθρωπος ὅτι ὁ ὄνος καὶ ὁ πίθηκος παρητήθησαν ἐκαστος τῶν εἰκοσιν ἐκ τοῦ βίου των ἐτῶν καὶ θερμῶς μάλιστα παρεκάλεσαν ἵνα γείνῃ ἀποδεκτὴ ἡ παραιτήσις των αὐτῶν, προσήλθε τῷ δημιουργῷ καὶ εἰς τὴν φιλεύσπλαγχνον αὐτοῦ ἀγαθότητα μετὰ δακρύων ἀποτεινόμενος, ἠτήσχετο ὡς δῶρον τὰ ἀπορριπτόμενα ὑπὸ τῶν ζῶων τούτων ἔτη. Ὁ ἀγχυρὸς Ζεὺς ὀλιγώτερον τοῦ ἰσχυροῦ σκληροτράχηλος καὶ ιδιότροπος δὲν ἐβράδυνε νὰ εἰσκούσῃ τῶν δεήσεων τοῦ ἐκλεκτοῦ πλάσματός του, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι ὁ ἀνθρωπος θὰ ἔξῃ πρῶτον τὰ τριᾶκοντα ἔτη κατόπιν τὰ εἰκοσι τοῦ ὄνου, ἐργαζόμενος ὡς αὐτὸς καὶ μετ' αὐτὰ τὰ τοῦ πίθηκου, μιμούμενος κωμικῶς, ὅτι δὲν ἔχει πράγματι, παρῳδῶν, ὅτι δὲν δύναται νὰ πράξῃ πρεπόντως, στολιζόμενος γελοιωδῶς, μορφάζων ὡς ἐκεῖνος καὶ πρίγνιον καθιστάμενος τῶν νέων. Ἀγνοῶ ἐάν

* "Id. La fable dans l'âge moderne ἐν τοῖς οὐνρεσ συμπλέτες de La Fontaine. Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ ὑπάρχει καὶ τὸ μέρος τοῦ κυνός, τὸ ὅποιον ὁ Γάλλος μεταφραστής περιλείπει ὡς ἀνωρελές.

δ συγγαγρεὺς τοῦ ῥηθέντος μυθιστορήματος, ὅστις ἐσκόπει νὰ διακωμω-
δῇ τὸν γέροντα, εἶχεν ἢ οὐ ἀπολύτως δίκαιον δεικνύων βίον πιθήκου
τὸν πέραν τοῦ πεντηχοστοῦ ἔτους, ἀλλ' οἱ ὑπολαμβάνοντες, ὡς ἔτη θνού
τὰ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνδρικῆς ἡλικίας μέχρις αὐτοῦ καὶ ἐργαζόμενοι
ἀόκνως κατ' αὐτὰ καὶ ἀποταμιεύοντες, τι διὰ τὸ μέλλον, δὲν θὰ εὗρε-
θῶσι ποτὲ ἀναμφιδόλως εἰς τὴν θέσιν τοῦ μυθολογουμένου τέττιγος κατὰ
τὸν χειμῶνα. Οἱ τοιοῦτοι δυσκόλως ἀληθῶς θὰ εὕρισκον κατὰλληλότε-
ρον καὶ συμφερότερον μέρος τοποθετήσεως τοῦ μικροῦ αὐτῶν κατ' ἔτος
ἀποταμιεύματος τῶν ἀσφαλιστικῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἐταιριῶν. Ἐὰν λ. χ.
εἰκοσιεξαετῆς νέος ζῶν διὰ τῆς ἐργασίας του δύναται νὰ οἰκονομῇ ἀνευ
στερήσεων 500 φρ. κατ' ἔτος καὶ τοποθετῇ ταῦτα ἀσφαλιζόμενος εἰς
ἀσφαλιστικὴν τινὰ ἐταιρίαν, εἰς τὸ 50ὸν τῆς ἡλικίας του ἔτος θὰ ἔχη
κεφάλαιον 25,955 φρ. ἢ ἰσόβιον πρόσοδον 2010 φρ., ὡς δὲ κατωτέρω θὰ
δεῖξω πολὺ δύσκολον, ἵνα μὴ εἴπω ἀδύνατον θὰ ᾔητο νὰ σχηματίσῃ ἄλ-
λως διὰ τῶν οἰκονομιῶν του τὸ ποσὸν τοῦτο.

Ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν συμφέρει ἐπίσης
εἰς τοὺς γονεῖς τοὺς θέλοντας νὰ σχηματίσωσιν ἢ αὐξήσωσιν τὴν προῖκα
τῶν θυγατέρων των. Λέγωμεν ὡς παράδειγμα ἀνθρώπον πολὺ δλίγον εὐ-
ποροῦντα ἢ ἐλάχιστα δυνάμενον νὰ οἰκονομῇ ὑπὲρ τῆς ἀποκαταστάσεως
τῶν τέκνων του. Ἐὰν ὁ τοιοῦτος δίδῃ τῇ ἀσφαλιστικῇ ἐταιρίᾳ 502 φρ.
λ. χ. κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς γεννήσεως τῆς θυγατρὸς του μέχρι τοῦ εἰκο-
στοῦ αὐτῆς ἔτους εἰς τριμηνιαίας, ἑξαμηνιαίας ἢ ἐτητίας δόσεις, δύναται
ν' ἀσφαλίτῃ αὐτῇ προῖκα 20,000 φρ. Ἐννοεῖται ὅτι τῆς κόρης ἀποθη-
σκούσης πρὸ τῆς λήξεως τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους, τὰ κατὰβληθέντα δὲν ἀνα-
λαμβάνονται, διότι ἀνευ τοῦ ὑποτιθεμένου ἔττω καὶ ἀπιθάνως τούτου
κέρδους, ἡ ἐταιρία δὲν θὰ πᾶρθε τοιαῦτα ποσά, οὐχ' ἤττον ὅμως καὶ
ὁ ὅρος οὗτος δύναται νὰ ἐκλίπῃ ἐπὶ μικρᾷ τῶν ἀσφαλιστρῶν αὐξήσει.
Οὕτω ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ παραδείγματος, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐν περιπτώσει
θανάτου τῆς κόρης ἐπιστροφή τῶν κατὰβληθέντων χρημάτων, ἐὰν ὁ πα-
τήρ πληρώσῃ ἀντὶ τῶν 502 φρ., ὡς εἶπον, 652 ἐτησίως. Ἡ κατὰβλη-
τῶν ἀσφαλιστρῶν δύναται νὰ γείνῃ ἐπίσης ἐφάπαξ καὶ τότε τὸ κατὰ-
βαλλόμενον ποσὸν εἶναι κατὰ τὸ φαινόμενον πολὺ μικρότερον τοῦ ἀθροί-
σματος τῶν ἐνιαυσίων καταβολῶν, λέγω δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον, διότι
μετὰ τὴν πρόσθεσιν εἰς αὐτὸ τῶν τόκων καὶ ἐπιτοκίων ἡ διαφορὰ σχε-
δὸν ἐκλείπει. Ὅπως δὴ ποτε αἱ ἐνιαύσιαι καταβολαὶ προτιμῶνται ὑπὸ
τῶν περισσοτέρων ὡς εὐκολώτεραι καὶ ἀνεπαίσθητοι.

Ἡ δευτέρα τῶν ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν διακρίσεις, ἡτοι ἡ τῶν πλη-
ρωτέων μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀσφαλιζομένου δλίγον βεβαίως λαμβάνε-
ται ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν ὑπὲρ τῶν ἀτομικῶν μόνον ἀπολαύσεων μεριμνών-
των καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγενοῦς κατεχομένων ἐγώτισμοῦ. Διὰ τὴν νὰ περικύψῃ τις

τάς ματαίας; δαπάνας του ὑπὲρ ἄλλου; διατί νὰ μετριάσῃ τὰς ἐπιθυμίας του χάριν ζήνου συμφέροντος; διατί νὰ ἐπιβάλλῃ ἐαυτῷ θυτίκας ἀνευ αὐτομικοῦ μέλλοντος κέρδους; διατί νὰ προσῇ εἰς οἰκονομίας, ὧν ἄλλοι θὰ δρέψωσι τοὺς κερπούς; Τί ἐνδιαφέρει αὐτῷ ἡ εὐπραγία ἢ δυσπραγία τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων, τί σημαίνει ἐκὼν ὑπάρξῃ ἢ κατὰστροφῇ ἡ σφαιρα, ὅταν οὗτος δὲν θὰ κατέχῃ πλέον θέσιν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς; Οὕτω σκέπτονται οἱ ἐγωῖσταί, ἀλλὰ τὸ ῥητὸν εὐτυχῶς τοῦ Λουδοβίκου XV καὶ τῆς νόθου καὶ ἀκολάστου αὐτοῦ παλλακίδος κομήτησης Du-Barry εἰμεθ' ἡμᾶς ἐρρέτω ὁ κόσμος" οὔτε κατώρθωσεν, οὐδέ θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ καταστῇ σύμβολον τῆς πεπολιτισμένης ἀνθρωπότητος μεθ' ὅλας τὰς κατὰ τῆς ἐξαχρεώσεως δῆθεν τῶν νεωτέρων λαῶν Ἱερειάδας θεολόγων τε καὶ ἡθικολόγων. Ἀνεξαρτήτως τῆς δικονομικῆς ἀναπτύξεως, τὰ αἰώνια καὶ ἀναλλοίωτα τοῦ ἀνθρώπου αἰσθηήματα θὰ φλέγωσι πάντοτε τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν καὶ ἀντὶ νὰ ἐκπίπτωσιν, ὥς τινες ἰσχυρίζονται, διὰ τῆς κοινωνικῆς ἐξελίξεως, θὰ λεπτύνωνται τοὺν ἀντίον, θὰ ἐνισχύωνται, θὰ καθίστανται εὐγενέστερα, τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ καὶ τῆς ὑγιοῦς φιλοσοφίας ἐχόντων ὡς ἀρχὴν καὶ σκοπὸν καὶ σύμβολον τὴν ὑπαγωγὴν τοῦ ἐγωϊσμοῦ εἰς τὰ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀγαθὰ αἰσθηήματα.

Ὁ πατήρ ὁ μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς μετὰ θάνατον τύχης τῶν τέκνων του, ὁ σύζυγος ὁ αἰσθανόμενος τὸ καθήκον καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ καταλίπῃ τῇ συντροφῇ τοῦ βίου του μικρὰν τινὰ περιουσίαν, ἣν θὰ τῷ ἦτο ἀδύνατον νὰ σχηματίσῃ ποτὲ διὰ τῆς ἐργασίας του ἢ ἀκερσίαν τὴν προῖκα αὐτῆς ἀποθνήσκων ἄτεκνος, ὁ φίλος ὁ ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος προσφιλῶν αὐτῷ ὄντων, ὁ εὐεργετηθεὶς καὶ αἰσθανόμενος ἀειφλεγῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης αἶσθημα, ἐπιθυμῶν δὲ διακαῶς ἵν' ἀποτίσῃ ἔστω καὶ μετὰ θάνατου τὴν εὐεργεσίαν εἰς τὰ τέκνα τοῦ εὐεργέτου του, ὁ φιλόανθρωπος ὁ ἐπιθυμῶν ἐκ τοῦ μικροῦ τῆς ἐργασίας του κέρδους νὰ καταλίπῃ κεφάλαιόν τι εἰς φιλανθρωπικὸν κατὰσταμα ἢ πρὸς ὁποιοδήποτε ἄλλον ἀγαθὸν σκοπὸν καὶ τόσοι ἄλλοι πνίγουσιν τὴν φωνὴν τῶν ἐγωῖστων εὐρίσκοντες τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς ἐν περιπτώσει θανάτου μέσον σπουδαίας ὑλικῆς καὶ ἡθικῆς ὠφελείας πύροχον.

Ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς ἐν περιπτώσει θανάτου δύναται νὰ ὑποστῇ πολλοὺς καὶ ποικίλους συνδυασμοὺς ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρων τοὺς κυριωτέρους, πιστεύω ὅτι θὰ μεταδώσω ὑμῖν τὴν δέουσαν περὶ αὐτῆς ἔννοιαν.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀσφάλεια γίνεται ἐφ' ὅλης τῆς διαρκείας τῆς ζωῆς, πολλάκις ὅμως καὶ μέχρις ὠρισμένου τινος χρονικοῦ διαστήματος. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει ὁ ἀσφαλισθεὶς ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ τὴν ἐνιαύσιον ἀσφάλιστρον μέχρι τοῦ θανάτου του, ἡ δ' Ἐταιρία νὰ πληρώσῃ τὴν

* Κατ' ἄλλους τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰλήγετο ὑπὸ τοῦ Λουδοβίκου XV καὶ τῆς κυρίας Pompadour.

ἡμέραν αὐτοῦ τὸ ὀρισθὲν ποσὸν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀσφαλισθέντος ὑποδειχθὲν πρόσωπον, ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁμῳ· τὸ ἀσφαλισθὲν κεφάλαιον πληρῶνεται μόνον, ἐὰν ὁ θάνατος ἐπῆλθεν ἐντὸς τοῦ ὀρισθέντος χρονικοῦ διαστήματος, ἄλλω· ἀπόλλυνται τὰ κατὰβληθέντα καὶ ἡ Ἐταιρία εἰς οὐδὲν ὑποχρεοῦται. Κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην, ὡς πᾶς τις εὐκόλως ἔγνωσεν, ἡ Ἐταιρία ἔχει πλεονέκτημα πιθανότητος κέρδους, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἀσφαλίστρα εἰσι μικρότερα τῶν κατὰ τὴν πρώτην περίστασιν **διδομένων**, κατὰ τοσοῦτον δ' ἀκόμῃ μικρότερα, καθ' ὅσον μικρότερα εἰναι ἡ ἡλικία τοῦ ἀσφαλιζομένου καὶ ὁ ὀριζόμενος τῆς ἀσφαλείας χρόνος, διότι ὅσον μεγαλειτέρα ἡ ἡλικία καὶ περισσότερον τὸ τῆς ἀσφαλείας χρονικὸν διάστημα, τόσον πιθανώτερος ὁ ἐντὸς αὐτοῦ θάνατος τοῦ ἀσφαλισθέντος καὶ τόσον πιθανώτερα ἐπομένως ἡ τῆς Ἐταιρίας ζημία. Τὸ τῆς ἡλικίας ζήτημα λαμβάνεται ἐπίσης σπουδαίως ὑπ' ὄψει καὶ κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν, τῆς ἐπ' ὅλης τῆς ζωῆς ἀσφαλείας τουτέστι, διότι ὅσον μεγαλειτέρως ἡλικίας εἶναι ὁ ἀσφαλιζόμενος, τόσον περισσότερον φυσικῶς ὑποκείμενος εἰς θάνατον θεωρεῖται καὶ τόσον πιθανώτερα ἡ ζημία τῶν ἀσφαλιστῶν, οἵτινες ζητοῦσι τότε δικαίως ἐν τῇ ἀναλόγῃ αὐξήσει τῶν ἀσφαλίσεων, ὅτι δὲν τοῖς ὑπὸσχέται ὁ χρόνος. Οὕτω εἰκοσαετὲς πρόσωπον θέλον ν' ἀσφαλίσῃ ὑπὲρ τινος τὸ ποσὸν 10,000 φράγ. ἐν περιπτώσει θανάτου ἀορίστως, ὁρεῖται νὰ καταβάλλῃ 187 φρ. ἐτησίως, εἰκοσιπενταετὲς 213 φρ., τριακονταετὲς 244 φρ., τεσσαρακονταετὲς 325, φρ. πεντηκονταετὲς 453 φρ. κτλ. Ἐὰν δὲ σύζυγοι, ὧν ὁ ἀνὴρ εἶναι ἡλικίας λ. χ. τριάκοντα ἐτῶν, ἡ δὲ γυνὴ εἴκοσι, θέλωσι ν' ἀσφαλίσωσι 10,000 φρ. εἰς τὸν ἐπιζήσοντα ἐξ αὐτῶν ἀδικοῦτως, θὰ καταβάλλωσιν ἐτησίως 431 φρ. ἤτοι τὸ ἄθροισμα τῶν κατ' ἑτοὺς ἀσφαλίσεων ἀμφοτέρων ἀναλόγως τῆς ἡλικίας των. Ἐκάστη ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρία τοῦ περὶ οὗ πρόκειται εἴρους ἔχει τοὺς ἀνταγκάστους ἰδίους πίνακας, ἐν οἷς φαίνεται ἡ τιμὴ τῆς ἀσφαλείας ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τοῦ ἀσφαλιζομένου καὶ τοῦ χρόνου μέχρι τοῦ ὁποῦ ἐπιθυμεῖ ν' ἀσφαλιθῇ οὗτος. Πρὸς τῇ ἡλικίᾳ σπουδαίως λαμβάνεται ἐπίσης ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῶν Ἐταιριῶν καὶ ἡ ὑγεία τῶν ἀσφαλιζομένων προσώπων συνήθως τὸ ὀρισθὲν κεφάλαιον ἢ ἡ ἐτησίᾳ πρόσδοδος δίδεται ὑπὸ τῆς Ἐταιρίας μετὰ τὸν θάνατον ἐνὸς μόνου ἀσφαλισθέντος· ἐνίοτε ὁμῳ· προσημειώνεται δὲ ὁρος τοῦ θανάτου πλεονέκτων τοιούτων καὶ ὀρίζεται νὰ καταβληθῇ ἡ ἀσφάλεια τῷ ἐπιζήσαντι ἢ ἐνὶ ἀποκλειστικῶς ἐξ αὐτῶν, ἐὰν ἤθελεν ἐπιζήσει.

Ἰδωμεν νῦν δι' ὀλίγων παραδειγμάτων τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐπὶ τῆς ζωῆς ἀσφαλείας ἐν περιπτώσει θανάτου.

Εἶπον πρὸ μικροῦ ὅτι τριακονταετὲς πρόσωπον δύναται ν' ἀσφαλίσῃ ὑπὲρ τινος τὸ ποσὸν δεκακισχιλίων φρ. καταβάλλον 244 φρ. ἐτησίως μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐὰν υποθέσωμεν ὅτι τὸ πρόσωπον τοῦτο ἐτοποθε-

τει άλλαχοῦ ἐπίσης ἀσφαλῶς καὶ τοιοῦτον συμφερόντως τὰ ἐκ τῶν οἰκονομῶν του 244 ταῦτα φρ., ὥστε νὰ προττίθενται αὐτοῖς οἱ τε τόκοι καὶ τὰ ἐπιτόκια, ἔπρεπε νὰ ζήτη εἴσοσι τοῦλάχιστον ἔτη, ἵνα συμπληρώσῃ τὸ ἀσφαλιθὲν κεφάλαιον, ἐνῶ ἐκὼν καὶ μετὰ μίαν μόνον στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ' ἧς ἡτρεκλίσθη ἀποθάνῃ. ἡ Ἑταιρίαις ὑποχρεοῦται νὰ καταβάλῃ ἀμέσως τῷ ὑποδειχθέντι κληρονόμῳ ὁλόκληρον τὸ τῶν δεκακισχιλίων φρ. ποσόν. Ἀλλ' ἡ τοποθέτησις τοῦ μικροῦ τῶν 244 φρ. ποσοῦ κατ' ἔτος ἀσφαλῶς καὶ συμφερόντως εἶναι ὑπόθεσις καταστρεφομένη ὑπὸ τῆς καθ' ἐκάστην πείρας! Αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαις μεγάλα διχειρίζομεναι κεφάλαια καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰσπράττουσιν τόκους καὶ ἐπιτόκια δύνανται νὰ παρέχωσιν ἐνκόλως τὸ ἀνυλογοῦν ἐκ τούτων τοῖς μικροῖς τῶν ιδιωτῶν ποσοῖς, ἀλλ' ὁ ιδιώτης οὔτε ἐξίχρεα οὔτε πρόθυμα εὐρίσκει πάντοτε πρόσωπα, ἵνα κατ' ἔτος ἐπαρελῶς τοποθετῇ τὰς μικρὰς ἢ ἐλαχίστας αὐτοῦ οἰκονομίας.

Δάβωμεν ἕτερον παράδειγμα: Ὑποθέσατε νεκρὸν ἀξιομαχτικὸν, ὄντα τὸ μόνον στήριγμα τοῦ γήρατος πατρὸς ἢ χήρας μητρός, ἐστερημένον πάσης περιουσίας, βλέποντα δ' ὡς ἐκ τοῦ σταδίου του ἔστω καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ εἰς τὸ μέλλον ἐννοεῖται, τὸν ἔθιον θάνατον πιθκνότερον ἔως τοῦ θανάτου ἐκείνου ἢ ἐκείνης. Δι' ἀνεπισιθίτων σχεδὸν μικρῶν οἰκονομῶν καταβαλλομένων κατὰ τριμηνίαν εἰς ἀσφαλιστικὴν τινὰ Ἑταιρίαν, δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν παρήγορον βεβαιότητα ὅτι ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν συμβῇ, τὸ προσφιλές του θν δὲν θ' ἀπολένῃ ἐκ τῆς πείνης! Διὰ τίνος ἄλλου μέσου θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτύχῃ τοιαύτης ἐνθαρρυντικῆς καὶ γλυκυεῆς βεβαιότητος;

Ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἀσφαλιζόμενον ἄτομον ἀτομικῶς καὶ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ πρὸ τοῦ θανάτου του δύναται ν' ἀποβῇ λυσιτελεστέα ἢ ἐν περιπτώσει θανάτου ἀσφάλεια. Ὑποθέσατε ἐντιμον, φιλόπονον, ἀλλὰ πτωχὸν βιομήχανον χρῆζοντα ἀπαραιτήτως κεφαλαίου τινος χρημάτων πρὸς κάλυψιν τῶν πρώτων καὶ ἀναγκαίων τῆς ἐπιχειρήσεώς του δαπανῶν. Δάνειον 20,000 λ. χ. φρ. εἰς ἄνθρωπον πάσης στερούμενον κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας, πάσης φερεγγύου ὑπογραφῆς, δάνειον μὴ ὑποκρυπτον τὴν ἐπάρατον λερναίαν τῆς τοκογλυφίας Ὑδραν, δάνειον τοιοῦτον εἰς τοιοῦτον ἄνθρωπον, λέγω, εἶναι ἀδύνατον. Ὁ ζῆλος του, ἡ τιμότης του, ἡ φιλοπονία του, ἡ πεποίθησις εἰς τὴν ἐπιδεδίξαν καὶ ἐπιτυχῇ τῶν ἐργασιῶν του διεύθυνσιν δὲν ἀρκοῦσι δυστυχῶς ἵνα κάμψωσιν οὐδένα δανειστήν, σκεπτόμενον ὅτι ὁ θάνατος δύναται νὰ διακόψῃ εἰς πᾶσαν στιγμὴν τὴν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους. Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὁ φιλόπονος, ὁ τίμιος, ὁ νουνεχὴς, ὁ ἱκανός, ὁ ἀρχηγὸς ὁλοκληροῦ οἰκογενεῖας εἰς αὐτὸν μόνον προσηλεπούσης καὶ παρ' αὐτοῦ τὸν ἐπιούσιον ἀναμενούσης ἄρτον καταδικάζεται ἐνεκα ἐλλείψεως τῶν ἀναγκαίων μέσων εἰς

ἐργίαν, εἰς πενίαν, εἰς δυστυχίαν, ἴσως εἰς ἐγκλημα, ἴσως εἰς μαρτυρὸν, ἴσως εἰς αὐτοχειρίαν. Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον δύναται νὰ σώσῃ ἡ ἀσφάλεια τῆς ζωῆς! Τί φοβοῦνται οἱ δυστροποῦντες δανεῖσται; τὸν θάνατον τοῦ ἱμίου βιομηχάνου καὶ τὴν ὥς ἐκ τούτου ἀπώλειαν τοῦ δανεισθέντος ποσού. Ἀρκεῖ λοιπὸν ἡ διὰ τὸ ποσὸν τῶν 20,000 φρ. ἀσφάλεια καὶ ἡ μεταβίβασις αὐτοῦ ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ ἀσφαλισθέντος εἰς τὸν δανειστήν, ἵνα ἐκλήπῃ ὁ ἐκ τοῦ θανάτου τούτου γεννώμενος κίνδυνος καὶ δοθῇ ἐν τελείᾳ οὕτω ἐγγύησιν τὸ αἰτούμενον χρήμα.

Ἐπολείπεταί μοι νῦν νὰ εἰπῶ ὀλίγας λέξεις καὶ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαι ὀρίζονται τὰ πληρωτέα ἀσφαλιστῶν κατὰ τὰς διαφόρους μορφὰς καὶ τοὺς ποικίλους συνδυασμοὺς τῆς ἐπὶ τῆς ζωῆς ἐσφαλείας, περὶ τῆς μεθόδου δι' ἣς προὑπολογίζονται, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰ κέρδη καὶ τὰ βέρη αὐτῶν.

Ὡς κυρίως βέβαιον τῶν τοιούτων ὑπολογισμῶν καθ' ὅλας τὰς περιπτώσεις αὐτάς λαμβάνεται ἡ πιθανότης τῆς διρκείας τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐναλόγως τῶν διαφόρων ἡλικιῶν, ἐξαγομένη ἐκ τῶν πινάκων τῆς θνητότητος, οἵτινες ἐγένοντο ἐννοεῖται κατόπιν μακροχρονίων παρατηρήσεων. Ἐπὶ τῆς πιθανότητος ταύτης ἐντεθεὶς καὶ ἐπὶ μετρίου τόκου ἐτέρωθεν βραχυζόμενοι αἱ Ἑταιρίαι ὑπολογίζονται τὸ ἀσφαλιστῶν, ὅπερ φρονοῦσιν ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις δύναται νὰ τὰς ικανοποιήσῃ διὰ πᾶσαν ἀπώλειαν. Γινώσκων πόσον ὀλίγην συμπάθειαν αἰσθάνονται οἱ πολλοὶ πρὸς τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην, δὲν σκοπεῖω νὰ ἐξεντλήσω τὴν ὑπομονὴν ὧν διὰ τῆς ὀλίγον ἄλλως τε ἀναγκαίας ἀναπτύξεως τῶν μαθηματικῶν ἀρχῶν καὶ πράξεων, δι' ὧν τελεῖται ὁ ἐν λόγῳ ὑπολογισμός,¹ λέγω μόνον ὅτι τὰ ἐκ τῶν στατιστικῶν ἐρευνῶν ἀντλούμενα στοιχεῖα τούτου δὲν ἀγνοοῦν ἔτι, ὥς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Auguste Chevalier, εἰς θεωρίαν ἀκριβῆ καὶ ἀλάνθαστον. α' Ἀπολύτως ἀναγκαῖον εἶναι, προσθέτει ὁ αὐτὸς συγγραφεύς, ἵνα αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαι ἔχωσι γινῶσιν ἀκριβῆ τῆς πιθανότητος τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἐν ταῖς διαφόροις τοῦ κόσμου χώραις, ἀφοῦ ἀσφαλιζοῦσιν αὐταὶ ἐν περιπτώσει θανάτου τοὺς ἀποδημοῦντας καὶ ἀνεντιλλομένους, οἵτινες διατρέχουσι τὰ διάφορα κλίματα, ἐν οἷς διαφέρει κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ ἥττον ἡ θνητότης².

¹ Id. Un million de faits, arithmétique sociale p. Leon Lalanne.

² Id. Dictionnaire de la conversation t. I. καὶ dictionnaire universel p. P. Larousse.

³ Ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαι πρόκειται ν' ἀσφαλίσωσι τινα ἐν περιπτώσει θανάτου μεταχειρίζονται τὸν πίνακα τοῦ Duvillard, ὅστις δείκνυσιν, λέγει ὁ Lalanne, θνητότητα λίαν ταχέαν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἀσφαλειῶν ἐν περιπτώσει ὑπερβιώσεως συμβουλευδύονται τοῖς ἐκ τῶν πινάκων τοῦ Déparcieux ὅστις εἶχε ὑπ' ὄψει τὴν θνητότητα τῆς καλῆς τάξεως καὶ δείκνυσιν ἐπομένως ταύτην βραδυτέραν πολὺ τοῦ τοῦ Duvillard. Αἱ ἀγγλικάι Ἑταιρίαι ἐν ταῖς αὐταῖς περιστάσεσι μεταχειρίζονται τοὺς πίνακας τοὺς παριστῶντας τὴν θνητότητα

Τὴν μεγάλην εἰς τὰς ἀσφαλιστικὰς Ἑταιρίας πίστιν τοῦ κοινοῦ, ἐν χεῖρησάν τινες νὰ κλονίσωσιν ἐν Εὐρώπῃ διὰ τῆς παρκτηρήσεως ὅτι περιπτώσει φυσικῆς τινος καταστροφῆς πόλεως τινος ἢ ἐν περιπτώσει ῥέρας, λοιμοῦ ἢ ἄλλης βροτολοιγοῦ νόσου θὰ ἡδυνάτουν αὐταὶ νὰ πληρώσωσι τὰς ὑποχρεώσεις τῶν πρὸ τῆς συνκροίσεως τοσούτων ταῦ χρόνων ἀπαιτήσεων. Ἡ παρκτηρήσεις αὕτη θὰ ἦτο ὄντως ἀξία λόγου ἔως ὁρθῶς παρετήρησαν πολλοί, αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρίαι ἡτφάλιζον ὅν ἐν περιπτώσει θανάτου, ἀλλ' ὅπως ἀσφαλίζουσι νῦν, ἀπόλλυσιν εἰσαν αὐτῇ τὴν δύναμιν, διότι ὁ ἐκ χολέρας καθ' ὑπόθεσιν θάνατος τῶν ἀσφαλισθέντων ἐν περιπτώσει θανάτου εἶναι τόσον πιθανὸς ὅσον καὶ ὁ ἀσφαλισθέντων ἐν περιπτώσει ὑπερβιώσεως καὶ αἱ ζημίαι ἐπομένως τῶν Ἑταιριῶν, ὡς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς καταβολῆς τοσούτων ὁμοῦ κεφαλαίων τοὺς κληρονόμους τῶν πρώτων, ἔσονται ἀνάλογοι τῶν ὠφελειῶν, ὡς ἐκ τοῦ δριστεικοῦ κέρδους τῶν ὑπὸ τῶν δευτέρων καταβληθέντων ἀσφαλιστρι-

Καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πετρίδι ἐγένοντο ἀπόπειράι τινες εἰσαγωγῆς τῆς συστήματος τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς. Τὸ τῆς ἐθνικῆς τραπέζης ταμιετήριον καὶ τὸ τῶν ἀπὸρων παίδων τοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ, καίτοι ἕτερον ἀναγόμενα κλάδον, δύνανται οὐχ' ἥττον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αὐτὸν ὑπὸ τινι φάσει ἐπιδιώκοντα μετὰ τῶν ἑταιριῶν τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς κοινωφελῆ σκοπὸν, ἥτοι τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ κεφαλαίου τὴν μετ' αὐξήσεως ἀπόδοσιν αὐτοῦ. Εἰδικώτερον βεβίως εἰς τὸ περὶ πρόκειται σύστημα ἀπέβλεψεν ἡ ναυτικὴ τράπεζα ὁ ἀρχάγγελος, ἡ καὶ ἴδιον ὥρισεν ἐπὶ τούτῳ τμημα. Ἀλλ', ὡς γνωστὸν, μεθ' ὅλην προστάσιαν τοῦ ὁμωνύμου αὐτῇ ἀρχηγοῦ τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἡ τραπεζα αὕτη ἐναυάγησε πρὸ μικροῦ καὶ ἐν τῷ γενικῷ αὐτῆς ναυαγίῳ ἀπλετο καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἰδιαιτέρᾳ ἐπιχειρήσις. Τέλος ὁμῶς εὐτυχῶς, γνωστῇ τῇ ἀσφαλιστικῇ ἑταιρίᾳ, ἡ τῆς Τεργέστης Αὐτοκρατορικῆς Βασιλικῆς προνομιούχος Riunione Adriatica di Sicurt ἀνήγγειλεν ὅτι μετὰ τῶν πᾶν αὐτῆς ἐνταῦθα ἐργασιῶν ἀνταλαμβάνει καὶ τὴν ἀσφάλειαν τῆς ζωῆς τῆς ἑταιρίας ταύτης ἰδρυθείσης τῷ 1838, κεκτημένης κεφάλαιον μεγάλον 52 ἑκατομ. φρ. καὶ ἀπολαυσύτης μεγάλης ὑπολήψεως καὶ στεως ἐν Εὐρώπῃ, ἀντιπρόσωπος ἐνταῦθα ἐγένετο ὁ φίλος καὶ πᾶσιν ὁ γνωστὸς κ. Μιχαὴλ Π. Λάμπρος, ὃ ἐκφράζῃ δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας ἐπὶ τῇ εὐγενεῖ προθυμίᾳ, δι' ἧς μοι πρέσχε τοὺς πίνακας, ἐξ ὧν ἐξήχον τὰ δι' ἀριθμῶν ἐκεῖνα παραδείγματα καθ' ὅσον ἀρροφῇ τὴν διαφορὰ τῶν ἀσφαλιστρῶν ἀνελόγως τῆς ἡλικίας καὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀσφαλείας. Εἰς τὴν ἑταιρίαν ταύτην, ἥτις ἀνεγνωρίσθη ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ ἀπὸ

ἐν ταῖς πόλεσι τοῦ Northampton καὶ Carlisle, ὧν ὁ μὲν ἐμπαίνει αὐτὴν ταχυτέραν τῆς Duvillard, ὁ δὲ βραδύτεραν τῆς τοῦ Déparcleux. "Id. Lalanue ἐνθ. ἀνωτ.

Ἰουνίου 1839 Βασιλ. διατάγματος τοῦ μακαρίτου Ὁθωνος, δύνανται ν' ἀπο-
 πενωθῶσι πάντες οἱ νοοῦντες τὸ ἐκ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς συμφέρον
 πλὴν ἔτι μόνου τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς καθόσον ἀφορᾷ τοῦλάχιστον
 τὴν ἐν περιπτώσει θανάτου ἀσφάλειαν, διότι τοιαύτην οὗτος ἐκδηλοῖ δύ-
 ναμιν ζωῆς, ὥστε θὰ ἐζημιούτο φανερώς καὶ σπουδαίως καταβάλλων ἐφ'
 ὁλόκληρον ἔτι αἰῶνα ἀσφάλιστρα.

Τοιοῦτον τὸ σύστημα τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς, οὔτινος τὴν ἀνάπτυξιν
 ἀνέλκων εἰς τὴν μεγάλην πρακτικὴν αὐτοῦ σημασίαν καὶ εἰς τὴν παν-
 τελῆ σχεδὸν ἐν Ἑλλάδι ἄγονικον τῶν κοινωφελῶν αὐτοῦ καρπῶν ἀποβλέ-
 πων. Ἄγνοα ἔχον διὰ τῆς ἀναπτύξεως ταύτης κατώρθωσα νὰ ὑπερνηκίσω
 τὴν φαινομένην τοῦ θέματός μου ξηρότητα καὶ νὰ ἀποκαλύψω ἄπαν
 τὸ ἐνυπάρχον ἐν αὐτῇ ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἔάν ἀπέτυχον τοῦ σκοποῦ μου,
 ἔάν δὲν ἠδυνήθην νὰ καταστήσω αὐτὸ ἄξιον τῆς συντόνου ὑμῶν προσο-
 χῆς, μελέτης καὶ ἐκτιμήσεως, ἡ ἀποτυχία δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀσθέ-
 νειαν τῶν ἐμῶν δυνάμεων, εἰς τὴν μετριοτάτην ἱκανότητα τοῦ ἀναπτύ-
 ξαντος καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πτωχείαν τοῦ ἀναπτυχθέντος πράγματος. Ὅσον
 τὸ ἐπ' ἐμοί, τὴν κοινωφελῆ αὐτοῦ σημασίαν ὑπὸ τε τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλι-
 κὴν ἔποψιν αἰσθάνομαι πολὺ ἀνωτέραν, πολὺ σπουδαιότεραν, πολὺ ἀξιο-
 λογώτεραν ἐν ὅλῃ τῇ μικρᾷ αὐτῆς ἀξιώσει ἐκείνης, ἣν δικσαλπίζουσι
 διάφορα ἄλλα συστήματα τὴν γενικὴν δὴθεν τῆς κοινωνικῆς ἀναμόρφωσιν
 καὶ τὴν ἐπίτευξιν τῆς καθολικῆς εὐδαιμονίας ἐπιδιώκοντα. Ποῖον τὸ ἐκ
 τῶν ματαίων τούτων ἐπαγγελιῶν πρακτικὸν μέχρι τοῦδε ἀποτέλεσμα ;
 ποῖον τὸ ἐκ τῶν κατὰ τῆς κοινωνικῆς διαμκρτυρήσεων, ὕβρεων ἢ καὶ δι-
 βολῶν πολλῶν πυρεσσοῦσων κεφαλῶν κοινὸν ὄφελος ; Τίνα μέχρι τῆς
 στιγμῆς ταύτης εἰς τὰς κοινωνικὰς πληγὰς θεραπείαν καὶ ποίαν τῆς τύ-
 χης τῶν πασχόντων βελτίωσιν ἤνεγκον οἱ πλούσιοι εἰς λόγους μόνον, εἰς
 θεωρίας, εἰς σχέδια, εἰς συστήματα μωρὰ καὶ ἀπραγματοποίητα γνωστοὶ
 καὶ ἄγνωστοι κοινωνικοὶ Προκροῦσται ; Ἡ πρὸς τὸ πλουτεῖν μανία, λέ-
 γουσιν, εἶναι ἡ κυρία τῶν κοινωνικῶν δεινῶν αἰτία καὶ ὁ πλοῦτος ὁ μό-
 νος παντὸς ἱεροῦ καὶ ὁσίου καταστροφεύς ! Πατάξωμεν αὐτὸν καὶ θὰ ἀνα-
 τείλῃ ἀμέσως ὁ ἥλιος τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς τῶν λαῶν εὐδαιμονίας ! Πό-
 σος τῷ ὄντι ἀληθείας δὲν περιέχει ὁ ὥρατος ἐκεῖνος πρὸς τὸν χρυσὸν ὕμνος
 τοῦ Τυρολοῦ Frank !

De tous les fils secrets qui font mouvoir la vie,

O toi, le plus subtil et le plus merveilleux !

Or ! principe de tout, larme au soleil ravie !

Seul dieu toujours vivant, parmi tant de faux dieux,

Méduse, dont l'aspect change le cœur en pierre,

Et fait tomber en poudre aux pieds de la rosière

La robe d'innocence et de virginité !

Sublime corrupteur ! Clef de la volonté !
 Laisse-moi t'admirer ! — parle-moi, — viens me dire
 Que l'honneur n'est qu'un mot, que la vertu n'est rien,
 Que, dès qu'on te possède, on est homme de bien ;
 Que rien n'est vrai que toi ! — Qu'un esprit en délire
 Ne saurait inventer de rêves si hardis,
 Si monstrueusement en dehors du possible,
 Que tu ne puisse encore sur ton levier terrible
 Soulever l'univers, pour qu'ils soient accomplis !

Χρυσάρι ! δάκρυ λαμπερό κλεμμένο από τὸν ἥλιο *
 Μόνη θεὲ πνυτοτεινὲ ἔς τοὺς ψεύτικους τοὺς τόσους,
 Μέδουσα ! ποῦ ἡ ὄψις σου κάθε καρδιὰ πετρώνει,
 Ποῦ κι ἀπ' τὴν κόρη τὴν σεμνὴ σκορπῆς καὶ κάνεις σκόνι
 Τῆς παρθενίᾳς τὸ φόρεμα ! . . . Ξελογιαστὴ τοῦ κόσμου !
 Νὰ σὲ θυμάσω ἀφῆτε καὶ τέτοια γνώμη δός μου,
 Πῶς ἡ τιμὴ εἶναι τίποτε κι' ἡ ἀρετὴ χαμένη
 Πῶς ὁποῖος σ' ἔχει, ἄνθρωπος καλὸς ἔμπορεῖ νὰ γένῃ,
 Πῶς μόνον σ' εἶσαι ἀληθινὸ ! πῶς νοῦ ; ποῦ τ' ἄχει χᾶται
 Δὲν θάμποροῦς ὀνειράτῃ παρᾶξενὰ νὰ πλάτῃ
 Ὅνειράτῃ παρὰτολμᾷ, αὐθάδῃ, παρὰμύθῃ

Ποῦ γὰρ νὰ βγοῦν ἀλήθειαι

Ἐμπορεῖς νὰ κατορθώσῃς

Στὸ φοβερό σου τὸ μοχλὸ τὸν κόσμον νὰ σηκώσῃς.

Ἀλλὰ τὸν ὕμνον τοῦτον ἔθηνεν ὁ Musset εἰς τὸ στόμα τοῦ δκνηροῦ Frank, τοῦ φονέως, τοῦ τυχοδιώκτου, τοῦ ἐμπρηστοῦ τῆς πατρικῆς καλύβης, ὅστις οὕτω μόνον ἐνόει τότε τὴν τοῦ χρήματος χρῆσιν. Καὶ ὁμῶς ἵνα ἐπιτευχθῶσι τὰ πλεῖστα τῶν ὕμνουμένων τούτων δυνατῶν κατορθωμάτων τοῦ χρυσοῦ, θὰ ἦτο ἀνγκυαία προσέτι ἡ εὕρεσις θυμάτων αἰσθανομένων μέχρι τῆς καρδίας τοὺς ὀνυχας τῆς πενίας, τοῦ φοβεροῦ τούτου θηρίου, τοῦ μεγάλου σκοπέλου καθ' οὗ συντρίβεται σχεδὸν πάντοτε τὸ σκάφος πάσης ἀρετῆς, τῆς πενίας, ἥς τὸ ἀποτρόπαιον καὶ μαῦρον φάσμα καθίστησι λαμπροτέρως τὰς ἀκτῖνας τοῦ χρυσοῦ καὶ αἱ φοβεραὶ ἀπειλαὶ ἐλκτικωτέρων τοῦ ἔσχατος τῶν ἀρχαίων Σειρήνων τὴν γοητευτικὴν τοῦ

* Τὴν παράφρασιν ταύτην τῶν στίχων τοῦ Alfred de Musset ὀφείλω εἰς τὴν χάρισσαν Μοῦσαν τοῦ εὐφυοῦς καὶ συμπαθοῦς νιαροῦ ποιητοῦ κ. Γεωργίου Δροσίνη, ᾧ ἔκφράζω καὶ πάλιν ἐνταῦθα τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου.

κασμοῦ φωνήν. Ἡ πενία λοιπὸν καὶ οὐχὶ ὁ πλοῦτος, ἡ πενία πρὸ πάν-
 μεγάλης αὐτῇ κατ' ἐκυτὴν κοινωνικῇ πληγῇ γεννητὴ τὰ πλεῖστα κοι-
 νικᾷ ἔλκη, ἀλλ' ἡ πενία πρέπει νὰ πολεμῇται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ
 τοῦ χρήματος ἢ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς οἰκονομίας; — Πᾶσα ἐπί-
 ρ, πᾶν μέσον, πᾶν σύστημα συντελοῦν ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, ἀλλὰ
 τελοῦν πράγματι εἰς τὴν διὰ τῆς νομίμου ταύτης ὁδοῦ ἐλάττωσιν
 πενίας καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζόντων κακῶν μοι φαίνεται πλείονος
 καὶ περισσοτέρως προσοχῇ; ἄξιον πολλῶν πομπῶδων καὶ μεγάλων
 ἰ' ἀγόνων θεωριῶν καὶ σχεδίων περὶ τῆς καθολικῆς καὶ ἀμέτου δῆθεν
 λαϊκονίας τῶν λαῶν. Διὰ τοῦτο τοσοῦτον θερμῶς, ἀν οὐχὶ ἐπιτυχῶς
 μετὰ τοσούτης πεποιθήσεως προέβην εἰς τὴν ἀνάπτυξιν συστήματος
 ἢ ἀσφαλίξει τῷ φιλέργῳ καὶ οἰκονόμῳ ἀνθρώπῳ γῆρας ἀνετον καὶ
 ὑπερὸν στερήσεων, τῇ πτωχῇ κόρῃ ἔντιμον καὶ εὐτυχῇ ἀποκατάστα-
 σιν τῷ τιμῷ βιομηχανῶν τὰ μέσα τῆς ἐργασίας του καὶ τῆς δι' αὐτῆς
 τηρήσεως αὐτοῦ τε καὶ τῶν τέκνων του, συστήματος, τὸ ὁποῖον πα-
 ρεῖ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον εἰς ὁλόκληρον διὰ τοῦ αἰφνιδίου τοῦ πατρὸς
 καὶ τοῦ ἀπορρηκτισθεῖσαν οἰκογένειαν, τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ θάρος εἰς τὸν
 ἀργητερόμενον πρὸ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος καὶ ὑπὸ μυρίων
 ἀπειλοῦμενον πολλάκις πειρασμῶν ἐν τῷ ἔργῳ του ἢ τῇ ἐκτελέσει
 ἢ καθήκοντός του, τὴν ἀφροντοπύριον εἰς τὸν πατέρα ὅτι δὲν θ'
 τοῦ ἔλθῃ ἐκ πείνης τὰ τέκνα του, ὅτι δὲν θὰ πωλήσῃ μετὰ τὸ τέλος
 τοῦ ἀντι ἐνὸς τεμυχίου ἄρτου τὴν τιμὴν τῆς ἡ θυγάτηρ του.
 Αἱ πάντα ταῦτα εἰσὶν ἰσχυροί, νομίζω, κοινωνικαὶ τίτλοι, πάντα
 εἴη ἀρμοῦσιν ἵνα πείσωσιν ὅτι ἡ σύστασις τῶν ἀσφαλειῶν τῆς ζωῆς,
 ἢ ὑποχρεῖται καὶ πηρέχει πολλῶν δεινῶν τὴν θερμότητα. Ὡς καὶ ἄλ-
 οῖς εἶπον καὶ νῦν ἐπαναλαμβάνω, πανάκεια δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ κοινω-
 ολογίᾳ, ὡς δὲν ὑπάρχει καὶ ἐν τῇ ἱατρικῇ ἐπιστήμῃ. Εὐτυχῆς ὁ δυνά-
 νους νὰ συντελέσῃ καὶ πῶς εἰς τὴν ἐφικτὴν τῶν κοινωνικῶν ἐλλείψεων
 ἐλάττωσιν!

Ἀνδρίας Δ. Παπαδιαμαντοπούλου.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, ἐνῷ ὁ ρωσικὸς στρατὸς ἐβάδιζε πρὸς τὸν Δῖον, ἡ δ' Ἑλλὰς ἐφλέετο ὑπὸ τοῦ πατριωτικοῦ πόθου νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὴν πάλην, ἐνῷ ἡ νεολαία παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον, αἱ δ' Ἑλληνίδες κατεσκευάζον μοτόν, ἡ ἀθηναϊκὴ κοινωνία πυρέσσουσα ἐν τῇ προσδοκίᾳ σπουδαίων περιπετειῶν ἀφ' ὧν ἐξήρτητο τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ἀνκουφίζετο παρακολουθοῦσα τὰς φάσεις φιλολογικοῦ ἀγῶνος, οὔτινος οἱ τε ἀγωνιστὰι καὶ οἱ κριταὶ συνωθοῦντο ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου αὐτοῦ Παρνασσόου.

ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ συλλόγου τούτου ἐγένετο δραματικὸς διαγωνισμός. Οἱ διαγωνισθέντες ἦσαν πολλοί.—περὶ τοὺς δώδεκα.—Ἐν ταῖς αὐτῶν ἐκ τῶν ὑποβληθέντων εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς ἔργων ἐκρίθη ἄξιον τοῦ ποιητικοῦ ἄθλου.

Ὁ εἰσηγητὴς κ. Ροῖδης, συγγραφεὺς εὐφυέστατος, κριτικὸς δέξινους καὶ πεπαιδευμένος, συνεπέρανε μᾶλλον ἐσπευσμένως, ὥς ἐκ τῆς ἐλλείψεως δεδομένων, ὅτι αἱ παρούσα ἐποχὴ εἶναι ποιητικῶς στεῖρα. Κατὰ τὴν κ. Ροῖδην, εὐδαίει ποιητῆς δύναται νὰ γεννηθῇ ἄκτος ποιῆς τινος ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας, ἐν δὲ τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ ἰσχυρίζετο ὅτι τοιαύτη ἀτμοσφαῖρα δὲν ὑπάρχει σήμερον ἐν Ἑλλάδι.—ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀποκτήσαντες ἀπλῆ τὴν ἀνεξαρτησίαν, ἡττολήθησαν ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ καταστήσωσιν αὐτὴν καρποφόρον, ὅτι αἱ ὕλικαί φροντίδες παρεμποδίζουσι τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἰδανικοῦ.

Ἐὰν τὸ διάγραμμα τοῦ βιβλίου ἡμῶν τὸ ἐπέτρεπαν, ἐνδιαφέροντι ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀνέλιξις τοῦ θέματος τοῦ εἰσηγητοῦ καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς φάσεις· ἀλλ' ἀναγκάζόμενοι ἀκροθιγῶς πῶς νὰ διχλάσωμεν περὶ αὐτοῦ, ἀρκούμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι, ἐὰν πράγματι ἡ Ἑλλὰς διέρχεται περίοδον μὴ ποιητικὴν, οὐχ ἤττον, τὸ πνεῦμα τῆς σατύρας ἐκ τούτου δὲν ἐξέκλινε· ἀπόδειξις αὕτη ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Ροῖδου.

Ὁ κ. Ἀγγελος Βλάχος, εἰς τῶν γονιμωτέρων συγγραφέων τῶν Ἀθηνῶν, πεζογράφος ἅμα καὶ ποιητῆς, ἀνταπαντῶν εἰς τὸν κ. Ροῖδην δι' ἰδίας μελέτης ἐπὶ τοῦ ποιητοῦ Ζηλακώστα, ἀπέδειξε δι' ἐνὸς παραδείγματος ὅτι ἡ πηγὴ τῆς ποιήσεως δὲν ἐστεῖρευσεν παντάπασιν ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ κ. Ροῖδης τὸν ἀντέκρουσε ἐν δυτὶ διαλέξει· ἐν τῇ μὲν ἐπανέλαβε τὸ θέμα αὐτοῦ καὶ ὑπεστήριξεν ἐκ νέου ὅτι αἱ σημεριναὶ περιστάσεις

ὅν εἶναι εὐνοϊκὰ πρὸς τὴν ποίησιν, ἐπικαλούμενος πρὸς τοῦτο διὰ σει-
ας μαρτυριῶν τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Ἑγελ, τὸν Σέλιγγ καὶ τὸν Κάρο-
λον Λεβέκ· ἐν τῇ ἐτέρᾳ διαλέξει ἐξήγησεν, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, τὰ ποιη-
τικὰ ἔργα τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος.

Αἱ διαλέξεις αὗται ἐξήγειραν καταιγίδα ποιητικῶν διαμαρτυρήσεων.
Ο κ. Βλάχος ὑπερησπίσθη καὶ πάλιν τὸ θέμα αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ κ. Ροί-
δης ἐμμένων ἐν τῇ πάλῃ κατίσχυσε τῶν ἀντιπάλων του καθὼς λαλήσας
ἐλευτατός.

Ἡ κριτικὴ εἶναι πάντοτε ὠφέλιμος, ἀκόμη καὶ ὅτε ἐξάπτεται καθ' ὅσον
παρέχει ἀφορμὴν πρὸς ἐμβριθεῖς συζητήσεις. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον παρα-
ταθῆ εἰς παρομοίαν σύγκρουσιν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ ἢ κατὰ φιλολογικῆς
εἰσὸς γνώμης, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ γέρον Ἀσώπιος ἀντεπεξήρχετο κατὰ τοῦ
Παναγιώτου Σούτσου, καταπολεμῶν τό τε σύστημα καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἡ καταδίκη τῆς σημερινῆς ποιήσεως ἦτο ἀρα δικαία ἵνα ἡ δρι-
στηκὴ; Ο κ. Βλάχος καλῶς ἐμπνευσθεὶς, ὅτε ἐπεκκλεῖτο ὡς παραδειγμα-
τικῇ ποιητικῇ ἐν Ἑλλάδι ζωτικότητος τὸν Ζαλακώσταν, ἐπενέφερεν εἰς
ἐκὲν συζήτησιν τὸ θέμα.

Βεβίαιως δὲν δυνάμεθα νὰ διαφιλονεικήσωμεν τὴν γνώμην τοῦ Ἀσω-
πίου, καὶ μετ' αὐτὴν τὴν τοῦ κ. Ροῖδου, ὅτι ἐπὶ ἐν τέταρτον τοῦ αἰῶ-
νος, ἡ ποίησις διήλθε κρίσιμον περίοδον ἐν Ἀθήναις· ὅτι ὑποταχθεῖσα
εἰς αὐστηρὰν κηδεμονίαν, ἐδέχθη νὰ πλῇσις ὅπως χειραφετουμένη ἐπὶ ἀν-
δρῶν τὴν ὁδὸν τῆς. Νομίζομεν ὅτι τοῦτο γίνεται σήμερον.

Ἡ Ἑλλὰς βυθίζουσα πρὸς τὴν ἀναγέννησίν της διήλθε διὰ δοκιμα-
σίων μεταβητικῆς περιόδου. Ἐν τῇ πορείᾳ ταύτῃ προέβαινε ἐξ ἀνάγκης
ἐμφριταλαντευομένη καθ' ὅλα καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν
παιήσιν. Ἀλλὰ τοσχύτης ἐνίκησε δυσχερείας, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται ν'
ἐμφιδόλῃ τις περὶ τῆς τελείας ἀπελευθερώσεώς της. Ὡς πρὸς τὰ γράμ-
ματὰ τοῦλάχιστον τὰ σημεῖα εἶναι καταφρονῆ, καὶ ἡ χειραφέτησις τῆς
ποιήσεως ἤρξατο ἤδη ἐν Ἀθήναις. Θρυύουσιν τὰ δεσμὰ δι' ὧν ἠθελον
ἀνεπιστρέπτει νὰ δεσμεύσῃ αὐτὴν, ἀναλαμβάνει τὴν ἐλευθερίαν αὐτῆς
πῆσιν.

Ἄλλως δέ, αὐτὸς ὁ κ. Ροῖδης φέρεται ψέγων τὴν σχολὴν μόνην τῶν
Ἀθηναίων, διότι ἐξείρων τὴν ἀξίαν τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἐδόξαν τὴν
Ἑλλάδα κατὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τοῦ αἰῶνος τούτου, ἀναγνώριζι ἐκ-
θύμως τὴν ποιητικὴν δεινότητα τοῦ Βαλαωρίτου, ὅστις ἀνήκει εἰς ἐπεί-
ραν σχολὴν, καθὼς καὶ τὰ προσόντα τοῦ Ἀχιλλέως Παράσχου, ὅστις,
καθ' ἡμᾶς, ἐκπροσωπεῖ τὴν ποιητικὴν χειραφέτησιν, περὶ ἧς ἐγένετο ἡδη
λόγος.

Διατὶ νὰ μὴ τὸ δμολογήσωμεν; Ἀρχόμεθα τῆς περιόδου ταύτης τῶν
μελετῶν ἡμῶν, οὐχὶ ἄνευ τινὸς ἐνδοιασμοῦ. Ἐφθασεν ἡ στιγμή ὅπως ἐξ-

ερχόμενοι τῆς ἱστορίας εἰσδύσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ παρόντος. Ἐκείνη τὸ ὅποιον πρὸ πάντων φωτίζει τὸν ἀναλαμβάνοντα τὸ τοιοῦτον τοῦ κριτικοῦ ἔργον εἶναι ἡ πληθὺς τῆς ἐνώπιόν του συσσωρευμένης ὕλης. Ἐὰν ἐμφορῇται ὡς ἡμεῖς τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀποδώσῃ εἰς πάντας δικαιουσίνην, στενοχωρεῖται προβλέπων ὅτι ἐξ ἀνάγκης θὰ περιορίσῃ τὴν ἐκλογὴν του, ὅτι κινδυνεύει σπεύδων νὰ παρaxyωρίσῃ ἔργον ὑπέρτερον ἢ τῶς ἄλλου ἢ ν' ἀποσιωπήσῃ ἕτερον ἄξιον ἐπαίνου.

Ὅπως παρὰσχῶμεν ἰδέαν τῆς πληθύος τῆς πρὸς μελέτην ὕλης, ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι εἰς ἀνθολογίαν δημοσιευθεῖσαν πρὸ τινος ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ κ. Ματαράγκα, ποιητοῦ καὶ αὐτοῦ, ὁ πῖναξ τῶν ζώντων ποιητῶν περιλαμβάνει τεσσαράκοντα ὁκτὼ ὀνόματα, ὁ δ' ἐκδότης ὑπόσχεται καὶ δεύτερον τεύχος περιλαμβάνον ἀποσπάσματα ποιήσεων, τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς δὲν περιλήφθησαν ἐν τῷ πρώτῳ. Καὶ ὅμως πόσοι ἐκ τῶν μὴ περιληφθέντων ἐν τῇ ἀνθολογίᾳ ταύτῃ θεωροῦσιν ἐξυτοῦς ἀδικηθέντας! Εἶναι ἄληθές ὅτι, ἐκ τῶν μὴ παραλειπομένων πολλοὶ ἀντιπροσωπεύουσιν ἄλλας σχολάς, οἱ πλείστοι ὅμως ἀνήκουσιν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηναίων, τοῦτέστιν εἰς τὴν τῶν γρχφόντων τὴν καθαρύουσαν.

Δὲν εἶναι δὲ μόνον ἡ ποσότης τῶν ποιητῶν ἐκπληκτικὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ γονιμότης τινῶν ἐξ αὐτῶν. Ὡς ἐν παραδείγματι ἀναφέρομεν, ὅτι ὁ κ. Σοφοκλῆς Καρύδης ἐδημοσίευσε διαφόρους συλλογὰς λυρικῶν ποιήσεων, κωμωδιῶν κ.τ.λ., καὶ ὅτι εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν τόμων τούτων τῶν διαδεχομένων ἀλλήλους ἀντὶ διακοπῆς, ἐπιπροσθάτει καὶ τὰς πολυαριθμοῦς σατύρας τὰς περιλαμβανομένας εἰς τὰς σατυρικὰς ἐφημερίδας, ὧν ὑπῆρξε συντάκτης. Ἄλλος ποιητής, ὁ κ. Συνοδινός, ἐξέδωκεν, (ἐὰν δὲν ὑπερβούμεν ἤδη), τὸν ἐνδέκατον τόμον τῶν λυρικῶν αὐτοῦ ποιήσεων. Τρίτος, ὁ γυμνασιάρχης κ. Ἀντωνιάδης, δημοσιεύει μεθ' ὑπερφυοῦς εὐχερείας ποιήματα, ὅτε μὲν δραματικὰ, ὅτε δ' ἐποποιίαι, ἐν οἷς οἱ στίχοι ρέουσι κατὰ χιλιάδας, καὶ ἐξ ὧν τὰ πλείστα ἔχουσι τὴν τύχην νὰ βραβεύωνται ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ κ. Βλάχος τέλος, οὗτινος ἤδη ἐμνήθημεν, ἀναγγέλλει ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου ἐνὸς ἐκ τῶν νεωτάτων βιβλίων αὐτοῦ, τρία κοντα δύο τόμους, ὧν τὸ ἥμισυ ἔργα ποιητικὰ, ἐν οἷς ἐφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ἀξιόλογον μετὰφρασιν τῶν *Ποιητικῶν Μελετῶν* τοῦ Λαμαρτίνου. Τὸ τριακοστὸν τοῦτο τρίτον βιβλίον τοῦ κ. Βλάχου εἶναι ἡ μετὰφρασις Νάθαν τοῦ σοφοῦ τοῦ Λέσιγκ, ἣτις ἐβραβεύθη ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου.

Εἶναι ἄληθές ὅτι ἂν τινες τῶν ποιητῶν παρέχωσι τοσαύτην δαψίλειαν ποιήσεων, ὑπάρχουσιν ἄλλοι τῶν ὁποίων τὸ ἔργον περιορίζεται εἰς φυλλάδια. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο διὰ τὸν κριτικὸν ἐὰν οἱ τοιοῦτοι ἦσαν οἱ πλείότεροι. Ὁ χρόνος θὰ ἐκτελέσῃ τὸ ἔργον του. Ἐκ τῆς πληθύος τῶν στίχων τούτων θὰ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ μὴ βιώσιμον. Ἀπὸ τοῦδε τὸ κοινόν,

τοῦ ὁποίου ἡ καλαισθησία δσημέρκι ἀναπτύσσεται, λησμονεῖ πᾶν τὸ ἄξιον λήθης. Προσθετέον εἰς ταῦτα καὶ τὴν ἐπιρροὴν ἀμερολήπτου καὶ αὐστη-
ρῆς κριτικῆς, οἷαν ὁ κ. Ροῖδης ἐνεκαίνισεν ἐκ νέου, καὶ ἥτις φωτίζουσα
τὴν κοινὴν γνώμην περὶ τῶν ποιητῶν, φωτίζει καὶ τοὺς ποιητὰς περὶ
ἑαυτῶν.

Ἐὰν ἡ κριτικὴ συνήθως εἴναι εὐκολωτέρα τῆς τέχνης, εἶναι ὁμῶς ἐνί-
στε καὶ ἐπίσης δύσκολος. Οἱ ποιηταὶ τῶν Ἀθηνῶν θὰ μάθωσιν (ὅπερ εὐ-
χόμεθα) νὰ παρᾶγωσιν ὀλιγώτερα, νὰ μὴ δημοσιεύωσι πᾶν ὅ,τι παρᾶ-
γουσι, καὶ νὰ προτιμῶσι μούσαν στεῖραν, παρὰ τὴν παρὰτολμον μούσαν
τῆς μετριότητος. Μόνον εἰς ἓνα Ἀλφρέδον Μυσσὲ ἐπιτρέπεται ὅταν γράφῃ
περὶ τέκνου μονοφθάλμου καὶ ὕβρι νὰ λέγῃ:

C'est déjà bien joli quand on en a fait un.

Δίκαιον εἶναι νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ εὐθύνη τῆς ἐν Ἀθήναις ποιητι-
κῆς δαψιλείας, δὲν ἐπιβρύνει μόνους τοὺς ποιητὰς. τὸ στιχοιργεῖν εἶναι
σχεδὸν ἔμφυτον τοῖς Ἑλλησι. Γνωστὸν εἶναι τὰ *μοιρολόγια*, ἄτινα αἱ γυ-
ναῖκες αὐτοσχεδιάζουσι θρηνοῦσαι τοὺς νεκρούς. Οὕτως αἱ νεάνιδες, ἐν πολ-
λαῖς νήσοις, παίζουσι ἀνταλλάττουσιν αὐτοσχεδίους στίχους. Ἀλλαχοῦ
δὲ συναντώμενοι ἐκτοξεύουσι κατ' ἀλλήλων ἐμμέτρους ἀστεϊσμούς. Τὸ
ποιοῦν εἶναι ἔμφυτον εἰς τὴν φυλὴν ταύτην· ἔγκειται εἰς τὰς ἑξεῖς
αὐτῆς· ἡ δ' ἑλληνικὴ ἀτμοσφαῖρα διατελεῖ ἀείποτε ποιητικὴ καὶ μεθ'
ἵλας τὰς ἐκθέσεις, τὰς διαλέξεις καὶ τὰς ιδέας τοῦ κ. Ροῖδου.

Οὕτως ἐμορφώθη ἡ ὥραία δημώδης ποίησις, ἥτις ἐδοξάσθη, πέπρωται
δὲ καὶ αὖθις νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν ἀληθῶς ἐθνικὴν ποίησιν τῆς Ἑλλάδος.

Πρὸς τοῦτο ἔδει νὰ δοθῇ μόνον καλὴ διεύθυνσις εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδιο-
φυάν, χαλιναγωγουμένης αὐτῆς, ἀλλὰ συνέβη τὸ ἐναντίον. Βιάζοντες
τὴν περὶ αὐτὴν, δὲν ἐρριψκοινδύνευσαν ἄρα γε νὰ ἐξαντλήσωσι τὸν χυμόν;

Πρὸ τριᾶκοντα περίπου ἔτων, χάρις εἰς τὴν γενναίαν συνδρομὴν πλου-
σίων Ἑλλήνων, εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐγκατεστημένων, τὸ ἐν Ἀθήναις
Πανεπιστήμιον ἔθηκε ποιητικὸν διαγωνισμόν. Ἀντί, ὡς ὄφειλε νὰ ὑπο-
βάλῃ τοὺς διαγωνιζομένους εἰς ὀρισμένον ἀριθμὸν στίχων καὶ εἰς θέματα
ἐπιλεγόμενα ἐκ τῶν προτέρων, τοῦναντίον, θέλον νὰ ἐνθαρρύνῃ αὐτούς,
τοῖς ἀφῆκε πλήρη ἐλευθερίαν ὡς πρὸς τὸ πραγματευθεῖσόμενον θέμα,
προεδιώρισε δὲ ὡς ἐλάχιστον ὅρον τὸν ἀριθμὸν πεντακοσίων στίχων, ἀριθ-
μὸν ὅστις καὶ πάλιν δύναται νὰ φανῇ ὑπερβολικὸς. Ἀφῆκε δὲ τὸ στά-
διον ἐλεύθερον ὡς πρὸς τὸν ἀνώτατον ὅρον. Ὁ μόνος ἐπιβληθεὶς πε-
ρισμοδὸς ἀναμνηστικὴ τὴν ἀποκλειστικότητά τῶν Γάλλων κλασικῶν
κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρὸς τοὺς ρωμαντικούς πάλης αὐτῶν· ἀπέβλεπε
τὴν γλῶσσαν. Τὰ υποβληθησόμενα εἰς τὸν διαγωνισμόν ποιήματα ἔδει
νὰ ᾖσι γεγραμμένα εἰς καθαρεύουσαν γλῶσσαν, πάντα δὲ τὰ εἰς τὴν
δημώδη γεγραμμένα ἀπερίπτοντο.

Ἄλλ' ὅμως ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος ἀπεφασίσθη μετὰ τὸν τρίτον ἢ τέταρτον διαγωνισμόν, ὅτε ἀπεδείχθη ὅτι τὰ πλείστα τῶν ἀποσταλέντων ποιημάτων ἦσαν γεγραμμένα εἰς τὴν χυδαίαν ἐκείνην γλῶσσαν, ἣν αἱ μουσαι ἀπέρριπτον ὡς ἀναξίαν ἑαυτῶν. Ἐχρειάσθησαν εἴκοσιν ἔτη πείρας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ὅπως παραιτηθῇ τῆς προκατάληψεως ταύτης. Ὅτε τῷ 1872 ἐτελοῦντο τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, τοῦ ὑποστάντος μαρτυρικὸν θάνατον ὑπὸ τῶν Τούρκων στῷ 1821, τὸ Πανεπιστήμιον θέλον νὰ πνηγυρίσῃ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἑορτὴν δι' ἐνὸς ὕμνου, ἀπετάθη εἰς τὸν Βελαωρίτην, ὅστις ἔγραφε εἰς δημῶδη γλῶσσαν καὶ δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν σχολὴν ἣν τὸ Πανεπιστήμιον μετὰ τοσούτων μόχθων ἠγωνίζετο νὰ μορφώσῃ.

Ὅπως δ' ἦτοτε ἅμα συστηθέντος διγωνισμοῦ, ἡ νεολαία τῶν σχολείων καὶ τοῦ Πανεπιστημίου, δὲν ἠβύνατο νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τὴν πρόσκλησιν. Καὶ καθηγηταὶ ἀκόμη τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐθεώρησαν ἀνάξιον ἑαυτῶν νὰ διαγωνισθῶσι πρὸς τοὺς μυχθητάς των. Τινὲς ἐπιχειροῦργησαν κατὰ τὸ προταχθὲν ὑπόδειγμα, καὶ ἦσαν τὸ ἄθλον.

Ἄλλως τε τὸ ἄθλον ἦτο ἐπίζηλον. Στέφανος δάφνης ἀπενέμετο δημοσίᾳ εἰς τὸν νικητὴν, ἐνώπιον ἐκλεκτῆς δημηγύρεως, ἣτις δὲν ἦτο παντάπασιν φειδωλὴ εἰς τὰς ἀνευφημίας τῆς, ἡ δὲ τιμητικὴ αὕτη ἀμοιβὴ συνωδεύετο ὑφ' ἐτέρας, χρησιμωτέρας ἴσως ἐνίοτε, ἢ τοι ὑπὸ χιλίων δραχμῶν. Ἐν Ἀθήναις, ὡς καὶ ἀλλοχοῦ, οἱ ποιηταὶ εἰ καὶ ὑποτίθενται ὅτι ζῶσιν εἰς τὰ νέφη, οὐδὲν ἦττον εἶναι καὶ αὐτοὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας τοῦ βίου.

Ὅντως ἀξιοὶ οἴκτου καὶ συμπαιδείας ἦσαν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐπιτροπὴν καθηγηταί, οἵτινες ἔκρινον τὰ προβεβλημένα ποιήματα καὶ ἀπένεμον τὰ βραβεῖα. Ἡ ἀνάγνωσις τοσούτων χειρογράφων, ἡ ἀνάλυσις αὐτῶν, ἡ ἀνέυρεσις τῶν ἡμικρημένων, ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀξίας καὶ ἡ συντάξις τῶν ἐκθέσεων, αἵτινες ἀνεγινώσκοντο δημοσίᾳ, ταῦτα πάντα ἦσαν ἔργον ὀχληρὸν καὶ ἀφοῦ ἀκόμη ἐλήφθη φροντίς ὅπως ἀμείβωνται οἱ ταῦτα κόποι. Ἀλλ' ἡ κυριωτέρα δοκιμασία προήρχετο ἐκ τῶν ἀντεγυλισμάτων τῶν ἀπορριπτομένων ποιητῶν, αἵτινες σπανίως ἦσαν δίκαιαι, σπανιώτερον δὲ πρὸ πάντων, μεμετρημένα. Ἡ ἐξιστόρησις ἀπάσης τῆς ἐπιθετικῆς φιλολογίας, ἣν ἐγέννησαν αἱ τοιαῦται ἐριδες, ἤθελεν εἶσθαι ἔργον διασκεδαστικὸν ἅμα καὶ διδακτικόν. Τὸ τοιοῦτον θὰ παρεῖχεν ἐν ἐπικεφάλαιον εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰσαὰκ Δισραέλη, τὸ ἐπιγραφόμενον γαλλοῖς *Aménités littéraires*.

Τὸ Πανεπιστήμιον ἔρα, ὡς προερίθη, ἐξεβίασε τὴν παραγωγὴν ἀτίχων ἐν Ἑλλάδι ἀνευ τοῦ ἐπιζητουμένου ἀποτελέσματος, τοῦ νὰ καταστήσῃ δηλονότι τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων ὄργανον τῆς ἐθνικῆς ποιήσεως. Ἡ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν προέκυψεν ἐκ τῆς σχολῆς τῆς Κωνσταντινουπό-

λεως. Οί ἄμεισοι διδάσκαλοι αὐτῆς ὑπῆρξαν οἱ Σοῦτσοι καὶ ὁ κ. Ραγκά-
βης· ἀλλὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἐμπνεδόμενον ὑπὸ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν, προ-
έβη ἔτι περὶτέρω. Προσεπλάθητε διὰ τῶν διαγωγικῶν αὐτοῦ νὰ ἐπι-
βάλῃ τὸ ὑπ' αὐτοῦ εὐνοούμενον σύστημα καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ ἐπὶ μᾶλλον
καὶ μᾶλλον τὴν καθομιλουμένην εἰς τοὺς γραμμικτοὺς τύπους τῆς ἀρ-
χαίας ἐλληνικῆς. Ἡ σχολὴ ἔρχ τῶν Ἀθηνῶν ἐμορφώθη ὑπὸ τοῦ Πανεπι-
στημίου. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ παρὰσχώμεν ἰδέαν τινὰ τῶν τάσεων καὶ
τῆς ἀξίας αὐτῆς, ἀνκλύοντες τὰ ποιήματα τῶν καλλιτέρων αὐτῆς
ποιητῶν.

B'.

Ὁ πρῶτος λαβὼν τὸ βραβεῖον εἰς τοὺς διαγωνισμοὺς ἦτο ὁ Γεώργιος
Ζαλακώστας. Οἱ εἰσηγηταὶ ἀνγνωρίσαντες δημοσίᾳ τὴν ποιητικὴν αὐ-
τοῦ ἀξίαν, ἐνεκαίνιασεν ἐπ' ἀγαθοῖς οἰωνοῖς τὰ νέα ταῦτα Παναθήναια.
Ὁ Ζαλακώστας δὲν ἦτο τότε νέος, ὡς λέγει ὁ ἴδιος εἰς τοὺς στίχους
τοῦ βραβευθέντος ποιήματος αὐτοῦ, τοῦ ἐπιγραφομένου «Μισολόγγιον».

Εἰς ἄμουσον αἰέποτε διάγων ἀσχολίαν,
Τοῦ βίου καίτοι διαβὰς τὴν μέσην ἡλικίαν,
Ἀγωνιστὴς προβάλλω.
Ἀκμάζων ἔτι τὴν ψυχὴν, μεγάλην ἱστορίαν
Ἐπιχειρῶ νὰ ψάλω.
Θεὰ σεπτὴ τὸ κάλυμμα τοῦ παρελθόντος ἀβρεῖ,
Κ' ἐξ οὐρανοῦ πυρίνη
Τὴν δεξιὰν μοι τείνει,
Καὶ φέρομαι πρὸς τ' ἄδενδρα τοῦ Κερκασόβου μέρη.

Ὁ ἀρελὴς οὗτος καὶ εὐκρινὴς τρόπος τοῦ ἀμέσως εἰσέρχεσθαι εἰς τὸ
θέμα, ἰδιώζει τῷ Ζαλακώστᾳ. Βαίνει κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν σκοπόν, λέ-
γειν τί ἦσθάνθη καὶ οὐδὲν πλέον. Πρὸ πάντων δὲ ὅταν ὑμῶς τὰς ἀνδρα-
γαθίας τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, βλέπει τις ὅτι στρατιώτης ὀμιλεῖ
καὶ εἶναι πράγματι στρατιώτης. Γεννηθεὶς τῷ 1805 ἐν Ἠλείῳ, ἦτο
δίκα ἐξ ἐτῶν ὅτε ἐξ Ἰταλίας ἐνθα ἐσπουδαζεν, ἐσπευσέ μετὰ τοῦ πα-
τρὸς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, ὅπως λάβῃ τὸ βᾶπτισμα τοῦ
κυρίου εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ Μισολόγγιον, ὅπερ βραδύτερον ἐμελλε νὰ ἐξυ-
μῶνται. Ἰσως, ὡς παρατηρεῖ ὁ κ. Βλάχος, αὐτὸς ἐκτὸν εἰκονίζει ἐν τῷ
ποιήματι αὐτοῦ περιγράφων τὸν ἀνδρεῖον Δῆμον.

Βαστάζει τ' ὄπλον τὸ μακρὸν ἢ ἀνδρική του πλάτη·

Ἰδέτε! καίτοι κεκηκώς, τὰ στέρνα του προτάττει

Καὶ βρῖνει μ' ὕψος γαῦρον.

Ἐξ εὐωνύμων κρέμαται δασύμαλλος φλοκάτη

Βαμμένη μ' αἶμα μαῦρον·

Σκεπάζει μακροθύσχνος τὴν κεφαλὴν του πῖλος,

Ἐξ οὗ κυμαινομένη

Ἡ κόμη καταβρῖνει·

Τοξεύει πῦρ τὸ βλέμμα του, πικρογελαστὸ χεῖλος,

Φορεῖ πιστόλας ἀργυρᾶς καὶ μὲ καμπύλον στόμα

Μακρὰν ρομφαίαν. Βλέπετε τὸ ὑψηλὸν του σῶμα,

Τὰς κνήμας τὰς ἐντόνους;

Μικρὸς τὸ ξίφος ἔζωσε, δὲν ἐκλείσεν ἀκόμῃ

Τοὺς εἴκοσι του χρόνους,

Κ' ἐν τούτοις, ὡς εἰς πόλεμον γηράσας, διαβαίνει,

Ψυχῆς ἐμφαίνων σθένος,

Ὅπλίτης γυμνασμένος.

Πατρὶς τοιούτου μαχητοῦ ζυγὸν δὲν ὑπομένει.

Ἴδου πραγματικῶς τὸ ἀληθινὸν παλληκάρι.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ὁ Ζαλακώστας ἔμεινεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν. Ἐζήτησε καὶ ἐτελεύτησε φέρων τὴν στολὴν τοῦ ἀξιωματικοῦ. Ἀλλ' ὑπὸ τὸν στρατιώτην ὑπῆρχεν ὁ ποιητής. Ἀνακαλῶν τὰς ἀναμνήσεις τοῦ ὕμνησεν εἰς στίχους ἀρρενωποῦς διάφορα ἐπεισόδια τοῦ πολέμου, ὃν συνεμερίσθη, καὶ τῶν μαχῶν ἐν αἷς ἡγωνίσαστο.

Ἴδου ἡ ἀρχὴ τοῦ ποιήματός του **Τὸ χάνι τῆς Γραβιάς, ἐν** ἔδοξάσθη ὁ περικλεῆς ἀρχηγὸς Ὀδυσσεύς τῷ 1821:

Α'.

Ἀπὸ κρότων ὀργάνων βοῖζει

Τῆς Γραβιάς τὸ βουνὸν ἀντικρὺ.

Λάμπουν ὀπλὰ χρυσᾶ, καὶ λερὴ

Φουστανέλλα μαυρίζει.

Πρὸς τὸ Χάνι χορὸς καταβαίνει

Ἀπ' ὀδὸν ἐλικώδη, λοξήν,

Καὶ φλογερά μετ' ἤχον ὀξύ

Χοροῦ ἄσμα σημαίνει.

Ὀδυσσεὺς ὁ ταχύπους ἡγεῖται

Τοῦ μαχίμου ἐκείνου χοροῦ,

Καὶ ἐγκύμων σκοποῦ τολμηρῶς

Πρὸς τὸ χάνι κινεῖται.

Ἐκεῖ δὲ τὸν χορὸν διαλύει,

Κλεῖ τὴν μάνδραν καὶ οὕτω λ

Ἡ πατρὶς μας ἐδῶ μᾶς καλεῖ

Στρατιῶται ἀνδρεῖοι.

λίγον ἐδῶ καταφθάνει
 πτὰ μυριάνδρων ἐχθρῶν,
 εἰ στάδιον δόξης λαμπρὸν
 γὰ μικρὸν τοῦτο χάνει.

μέγχι στενὸν θὰ ζυπνήσουν
 ἐρχαῖοι τῆς Σπάρτης νεκροί,
 τὸν τόπον αὐτὸν φοβεροί
 οὐρκομάχοι θὰ σείσουν.

κιὰ τοῦ Διάκου πρέκει
 εἰς σοῦβλαν ψηθέντης σκληρᾶν,
 μεγάλην θ' ἀκούσῃ χαρὰν
 ἰὰ βροντᾶ τὸ τουρέκι.

κάτω κυττάξετε· φθάνει
 κομπώδης τρατὸς τῶν ἐχθρῶν·
 ὃ στάδιον δόξης λαμπρὸν
 γὰ μικρὸν τοῦτο χάνει.

οὐν ὅλοι καὶ βλέπουν. Διέβη
 ποτάμι ἀπίστων πληθύς,
 ἰ ἀκούεται δοῦπος βαθύς,
 καὶ ὁ τρόπος σαλεύει.

λίαν ἀκούονται κτύποι
 ἰ βαρβάρων φωνᾶι συνεχεῖς,

Καὶ τινάσσουν τὴν χαίτην ταχεῖς
 Καὶ ἀφρόεντες ἵπποι.

Πρὸ τῶν ἄλλων ξιφῆρης προβαίνει
 Εἰς δερβίσης τὸν ἵππον κεντῶν.
 Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνδρίτσου αὐτὸν
 ἔρωτᾷ ποῦ πηγαίνει.

Ἀποκρίνεται ἑκεῖνος· Νὰ σφάξω
 Ὅπου ἔρω τοῦ προφήτου ἐχθρούς,
 Καὶ πατῶν τοὺς ἀπίστους νεκρούς.
 Τὸ ἀλλάχ νὰ ἀνακράξω.

Ἄλλ' ἐδῶ, ὦ υἱὲ τοῦ προφήτου,
 Μιναρὲν δὲν θὰ βρῇς ὑψηλάν,
 Ἀλλὰ μόνον τουφέκι καλόν,
 Καὶ ἰδοὺ ἡ φωνή του.

Καὶ ἡνίας καὶ σπάθην ἀφίνει
 Ὁ δερβίσης τὰ πτέρνα πληγεῖς,
 Καὶ μὲ κρότον πεσῶν κατὰ γῆς,
 Ρεῖθρον αἷμας χύνει.

Τοῦ θανάτου ἰδρὼς περιδρέχει
 Τὸ χλωμὸν μέτωπόν του εὐθύς,
 Καὶ ὁ ἵππος αὐτοῦ πτοηθεὶς
 Κοῦφος καὶ εὐκαιρὸς τρέχει.

λύρα τοῦ Ζαλακώστα δὲν ἦτο μονόχορδος· πολλάκις εἰσήγαγε τὸν
 εἰς τὰς ποιήσεις αὐτοῦ, ὡς π. χ. εἰς τὸ δεύτερον στεφθὲν ποίημα
 Ἀρματωλὸς καὶ Κλέφταις, ὅπερ περιέχει ὡραιότατα ποιη-
 χωρία.

ἀκόλουθον ποίημα περιλαμβάνει ἐν τῇ ἀφελείᾳ του θελκτικώτατον
 κὸν δρᾶμα.

Ἡ συνάντησις-

Ἀπρίλης εἶναι, γύρω μας πετοῦν τὰ χελιδόνια
 Καὶ δένδρα, κάμποι καὶ βουνά, ὅλα μοσχοβολᾶνε.

Γλυκὰ λαλοῦν τ' ἀηδόνια
 Καὶ ζευγαρόναι ἡ πέρδικα καὶ οἱ κοῦκοι κελαδᾶνε

Ἡ γῆ γελάει καὶ ὁ οὐρανὸς μαργαριτάρια χύνει

Εἰς τὰ τριαντάφυλλά της,

Καὶ κάπου, κάπου φαίνονται καὶ μαραμμένοι κρίνοι.

Ἀγρίμι κἄν τοὺς πᾶτησε κἄν ἄπονος διαβάτης.

Σὺν κρίνο ποῦ μαράθηκε καὶ γέρνει πρὸς τὸ χῶμα,

Ὡ, κύτταξε ἓνα λείψανο, μιὰ νηὶ καμαρωμένη!

Θαρρεῖς ποῦ κρένει ἀκόμα,

Ἀλλὰ τὰ λόγια δὲν τ' ἀκοὺς μ' ἀγγέλου συντυχαίνει.

Κοιμᾶται ἡ νηὶ σὺν τὰ νερὰ τῆς λίμνης, ὁποῦ ἀνέμοι

Καὶ ζάλας δὲν κυλᾶνε,

Καὶ ὅμως στὰ χεῖλη ἓνα πικρὸ χαμόγελο τῆς τρέμει,

Ὡστὲν νὰ λέῃ «Βαρέθηκα, κόσμε σκληρὲ καὶ πλάνευ»

Πόσους ἡ ἀγάπη δύστυχους καὶ νηοὺς καὶ νῆες θὰ φάῃ!

Δὲν μπόρεσε εἰς τὴν ἀπονεῖα τοῦ Νάστου νὰ φτουρίσῃ,

Βαρέθηκε καὶ πάει

Ἐκεῖ ποῦ κάθε πλῆσμα γῆς ἡ γῆ θὲ νὰ ρουφήτῃ.

Γερόντισσα γονατιστὴ μὲ δάκρυα φλογισμένα

Τὴν πεθαμένη βρέχει.

Μυριολογαεὶ ἡ κακότυχη, πικρά, φαρμακευμένα,

Καὶ κλαίγει καὶ σκοτόνεται. Ἄλλο παιδί δὲν ἔχει.

Τὸ σήκωσαν τὸ λείψανο τέσσεροι νηοὶ στὸν ὠμο,

Καὶ ἐκεῖ ποῦ τὸ διαβρίνανε γιομάτο ἀπὸ λουλούδια,

Ἀπάντησαν στὸ δρόμο

Τραγούδιστῆδες καὶ βιολιά. Σωπάσαν τὰ τραγούδια!

Μεγάλο θυμὸς ὁ θάνατος μὲ τὴν ζωὴ νὰ σμίγῃ!

Ὁ θάνατος νικάει. . . .

Τὴ διώχνει ἡ λύπη τὴ χαρὰ, τόσο ἡ χαρὰ εἶναι λίγη.

Γι' αὐτὸ σωπαίνουν τὰ βιολιά ὅταν νεκρὸς περνᾷ.

Ὁ Νάστος ποῦχε τῆργαλα, τὸ λείψανο γνωρίζει,

Καί, κίτρινος σὺν τὸ κερί, μὲ χέρια σηκωμένα,

Ἐκνύθῃ μου! Ξεφωνίζει,

Ἐκνύθῃ μου, ἀν παρὲς στὴν ἐκκλησιά, καρτέρα μὲ κ' ἐμένα. »

Καὶ ῥίχνει στὸ ζωνάρι τοῦ σὰν ἀστραπὴ τὸ χέρι
 Καὶ ἀπάνου τὸ σηκώνει.
 Ὅλο εἰς τὰ στήθια ἐχώθηκε τὸ κοφτερὸ μαχαίρι. . .
 Ἀποθαμένος τὴν νεκρή, ὁ νηὸς τὴν νηὶ ἀνταμόνει.

Παραθέτομεν τὸν ἐξῆς γλυκύθυμον θρήνον, ἀποπνέοντα βεβρυγμένην
 μελαγχολίαν :

Εἰς τὴν ἀποδημιούσαν ψυχὴν τοῦ

Τώρα ποῦ χαμοκέρασε μοσχοβολᾷν στὴ φτέρη,
 Ποῦ ἐνοίγει τ' ἀνθὴ ἢ μυγδαλιά,
 Ποῦ κρυφοσμίγουν τὰ πουλιά
 Καὶ παίζουν τέρι, τέρι.

Τώρα ποῦ ντύθηκεν ἡ γῆ νυφιάτικο στολίδι.—
 Ἄχ, ναί! — καὶ ἡ θάλασσα χρυσεὴ
 Λαμποκοπάει, ποῦ πᾶς ἐσὺ
 Στὸ θλιβερὸ ταξίδι ;

Χῦσε, ψυχὴ, μιὰ δέησι στοὺς οὐρανοὺς καὶ στάτου,
 Καὶ μὴ στὸ μαῦρο χῶμα, μὴ
 Ἀφίνης τ' ὠμορφο κορμὶ
 Καὶ τὰ ξανθὰ μὲλλιά σου.

Ψυχὴ! μὲ ἀφίνεις ἔρημον, ψυχὴ λαχταρισμένη!
 Δέτε πῶς κλαίγω, πῶς πονῶ,
 Ἀγγέλοι ποῦ σὲν οὐρανὸ
 Τὴν πᾶτε δειλισμένη!

Κρατεῖστε, ἀγγέλοι, τὰ φτερά, καὶ αὐτὴ νὰ σταματήσει
 Σταῖς ὠμορφιαῖς τῶν λουλουδιῶν,
 Καὶ στὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν
 Τὰ μάτια νὰ γυρίσῃ.

Ὅχι! παιγνίδια νὰ μὴ ἰδῇ ἐδῶ στὸ κόσμο κάτω,
 Μῆτε λουλούδια δρασερά!
 Ν' ἀκούσῃ μόνον θλιβερά
 Τραγούδια τοῦ θανάτου.

Ὁ Ζηλακώστας καὶ τοὶ γράφων εἰς καθαρύουσιν γλώσσαν ἐν τοῖς ποιήμασι τοῖς χάριν τῶν διαγωνισμῶν γεγραμμένοις, εἰς τὰς λοιπὰς ὁμῶς αὐτοῦ ποιήσεις μετεχειρίζετο τὴν δημόδιον διάλεκτον. Εἰς τὴν γλώσσαν τκύτην ἐξέφρασε πρὸ πάντων τὰ αἰσθήματα τῆς καρδίας του· τοῦτο δ' ἔπραξεν οὐχὶ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τῶν εἰς τὴν καθαρύουσιν γραφόντων. προητῶν ἐλησιμόνηταν τοὺς περιορισμοὺς τῶν γλωσσικῶν θεωριῶν, ὅπως ἐκφράτῳσι τὰ ἐνδόμυχα αὐτῶν αἰσθήματα.

Ἐν τῇ δημώδει γλώσσῃ ἐξεδήλωσεν ὁ Ζηλακώστας τὴν πατρικὴν αὐτοῦ λύπην μετὰ περιπαθοῦς συγκινήσεως, ὡς ἐν τῇ προλαβόντι ποιήματι καὶ ἐν τῇ ἐπομένῃ.

Εἰς τὸ φεγγάρι

Χερὰ τῆς πρώτης μου ζωῆς, φεγγάρι ἀγαπημένο,
Σὺ δὲν πονεῖς, ἐγὼ πονῶ.
Γιατὶ ψηλὰ στὸν οὐρανὸν
Κρεμιέσαι λυπημένο ;

Ἐσὺ παῦ χρύσονες τῇ γῇ καὶ ἐμάγευες τὸ κῶμα,
Γιατὶ μοῦ ρίχνεις φῶς πικρὸν,
Σὲν νὰ φυλᾷς ἓνα νεκρὸ
Ποῦ κοιτεται στὸ μνημα !

Φεγγάρι ! στὸ βεσίλειό σου μὴ κατοικοῦν ἄγγελος
Καὶ ὁ ἄγγελός μου κατοικεῖ ;
Μὴ φίλημα πικρὸ ἀπὸ 'κει,
Τὴν λάμψι σου μοῦ στέλλει ;

Ὡχ, λάβε αὐτὸν τὸν στεναγμὸ καὶ πέ του, δὲν φοβεῖται
Ἄλλην ὁ νοῦς μου συμφορὰ—
Κάθε μου πόθος καὶ χαρὰ
Στὸ χῶμα του κοιμᾶται.

Αὐτά, φεγγάρι, σοῦ ζητῶ καὶ πέτου, ἀν' α' ἐρωτήσῃ
Πότε θὰ παύσουν οἱ καῦμοί ;
Ὅταν μία ἀχτίδα σου χλωμὴ
Τὴν πλάκα μου φωτίσῃ.

Ὁ ποιητὴς ἐδοκιμάσθη πικρῶς ἐν τῇ πατρικῇ αὐτοῦ στοργῇ, ἀπεβίωσε δὲ μετὰ καρδίαν συντετριμμένην τῇ 1857. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ διαμένει ἐγαπητὸν ἐν Ἑλλάδι.

ἐναρμολογήτορος δημοτικότης αὐτοῦ, ἡῴητος παλαιότατος τοῦ γρόνου.
 ἰν ποιημάτων αὐτοῦ πᾶς μᾶλλον προσφιλέειναι τὰ γραφέντα εἰς
 ἰθομιλουμένην. Τὰ ἤκουσα ἀδόμενα ὑπὸ ᾠραίης Ἑλληνίδος, κατὰ
 ῥυθμῶς μονότενον καὶ ἀρμονικὸν ἐκεῖνο μέλος, τὸ δμοιάζον πρὸς
 οἶσδον τῶν ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Ἰονίης θρυουμένων κυμάτων. Ἰδοὺ
 δημοτικωτέρων ἀτιμάτων του:

Τὸ φίλημα

Μιά βοτκοπούλα ἀγάπησα, μιὰ ζηλεμένη κόρη,

Καὶ τὴν ἀγάπησα πολὺ —

Ἦμουν ἀλάλητο πουλί,

Δέκα χρόνων ἀγόρι. —

Μιά ἡμέρα ποῦ καθόμασθε στὰ χόρτα τ' ἀνθισμενα,

Μάρω, ἓνα λόγον θὰ σοῦ πῶ,

Μάρω, τῆς εἶπα, σ' ἀγαπῶ,

Τρελλαίνομαι γιὰ σένα.

Ἀπὸ τῆ μέση μὲ ἄρπαξε, μὲ φίλησε στὸ στόμα

Καὶ μοῦπε : γιὰ ἀναστεναγμούς,

Γιὰ τῆς ἀγάπης τοὺς καθμούς

Εἶσαι μικρὸς ἀκόμα.

Μεγάλωσα καὶ τὴν ζητῶ . . . ἄλλον ζητῶ ἢ καρδιά της

Καὶ μὲ ξεχάνει τ' ὀρφνὸ . . .

Ἐγὼ ὅμως δὲν τὸ λησμονῶ

Ποτὲ τὸ φίλημά της.

τῷ ἀκολούθῳ ποιήματι, ὁ ποιητὴς ἀφηγεῖται μετὰ φιλοσοφικῆς
 ἰῆς συνάντησίν τινα μετὰ ληστῶν :

Τὸ ὠρολόγι μου

ἤχτα μυρωμένη,
 καὶ ὁ Φίλιππος κ' ἐγὼ
 εἰς ἀμάξι ἤμασθε οἱ δύο
 Ἐξαπλωμένοι.

Καὶ νὰ καὶ τὸ φεγγάρι

Ἀνέβαινεν ἐκεῖ,

Στὰ δένδρα μεταξὺ,

Μὲ τόση χάρι.

Ἄραδωτὰ ἔπερνούσαν,
Καὶ ἔλεγχ ποῦ θολὰ
Δαιμόνια εἰς τὴν φωτιά
Χοροπηδοῦσαν.

—Γλυκεῖά ναι ἡ νύχτα· στάσου
Ὀλίγον, ἀμαξῆ,
Κατέβαινε σιγὰ
Μὲ τ᾽λόγά σου.—

Ἦμουν εἰς πανηγύρι
Χωρὶς νὰ φαντασθῶ
Τί μ' ἔμελλε νὰ ἰδῶ
Εἰς τὸ γεφύρι.

Νὰ κάμω τὸ σταυρό μου
Δέν ἔπρόφθασα, καὶ ἰδοὺ
Ἦ μύτη ἐνὸς σπαθιοῦ
Εἰς τὸν λαιμό μου.

Καὶ ἄλλος ληστής παρέκει
Τὸ σκάνδαλο κρατεῖ,
Τὸ στηθός μου πατεῖ
Μὲ τὸ τουφέκι.

Καλὰ ἦτον ἐμπροσθέν σου
Νὰ μὴ βρεθῶ ποτέ·
Τί θέλετε ἀπ' ἐμέ;
Ὅλα δικά σου.

Τὰ ὄπλα χαμηλόνουν
Οἱ κλέφταις κατὰ γῆς,
Καὶ εἰς τὸ πουγγί μου εἶθι
Τὰ χέρια ἀπλόνουν.

Δέν τ᾽ὤδρηκαν γεμάτο,
Οὐδὲ πολὺ παχύ·
Ποιητικὸ πουγγί,
Ποῦ ἀνάθεμά το!

Ἄλλους χαϊδεύει ἡ τύχη·
Γιὰ ἐμέ εἶναι θησαυρὸς
Τοῦ Ντάκη μου ἡ ζωή.
Καὶ ὀλίγοι στίχοι.

Ἄλλ' ἀνδρὲς εἶχα λίρες,
Γιὰ ἐν ἄλλο τι πονῶ·
Ρολόγι μου φτωχό,
Τί δρόμο ἐπῆρες;

Ἐὰν ὁ Ζαλακώστας εἶχε γράψαι τὰ μικρὰ μόνον ταῦτα ποιήματα, κατετάσσετο εἰς τὸν ὅμιλον τῶν ποιητῶν, οἵτινες ἔμειναν πιστοὶ εἰς τὴν δὴμώδη ἐθνικὴν γλῶσσαν, καὶ περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν βραδύτερον. Ἀλλ' ἐνεκα τῶν μικροτέρων αὐτοῦ ποιημάτων πρέπει νὰ καταταχθῇ μετὰ τῶν ποιητῶν τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Γ'.

Μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων τοῦ Ζαλακώστα, ὁ δεινότερος, μεθ' οὗ πολλαίς διηγωνίσασα ὑπὲρ τοῦ ποιητικοῦ ἀθλοῦ, ἦτο ὁ Θεόδωρος Ὀρφανίδης, καθηγητῆς τῆς βοτανικῆς εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον, ὁ ὅστις ἤρκετο τὸ γέρας ἐν τοῖς διαγωνισμοῖς.

Δύο τῶν βραδευθέντων ποιημάτων αὐτοῦ, ἡ **Χίρος δοῦλη**, καὶ ὁ **Πύργος τῆς Πέτρας**, ἀμφοτέρω γραπθέντα ἐν ἐσχμέτροις, ὑπόθη-

έχουσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Φράγκων ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν μεσαιῶνα.

Ἐν ἐτέρῳ λυρικοεπικῷ ποιήματι, ὁ **Ἅγιος Μηνᾶς**, ὁ κ. Ὀρφανίδης ἐπραγματούθη ἐπεισόδιόν τι τῶν σφαγῶν τῆς Χίου κατὰ τὸ 1821. Τὸ ποίημα τοῦτο ὑποβλήθην εἰς τὸν διαγωνισμὸν τοῦ 1854, ἀπερρίφθη χάριν ἐτέρου ἔργου λησμονηθέντος ἔκτοτε, ὁ δὲ κ. Ὀρφανίδης ἐξεραθισθεὶς, ἀντέκρουσε τὴν κατ' αὐτοῦ κρίσιν ἐν σφοδρᾷ καὶ πικρᾷ λογομαχίᾳ, ἥτις προστεθεῖσα ἐν τέλει τοῦ ποιήματος, ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ βιβλίου.

Ἡ μεθεῖσα τοῦ κ. Ὀρφανίδου εἶναι πρὸ πάντων σατυρικὴ. Τοῦ φιλολογικῆς αὐτοῦ σταδίου ἤρξατο διὰ σατύρας, ἀκολουθήσας τὰ ἔχνη τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου. Τὸ τρίτον βραδευθὲν ποίημα αὐτοῦ, τὸ **Τέρε — λέρε**, εἶναι ὡσαύτως σάτυρα εὐφυής, καίτοι ἐκτεθειμένη εἰς τὴν μομφήν, ὅτι εἶναι ὑπὲρ τὸ δέον ἐκτενής. Εἰς τὰ σοβαρὰ αὐτοῦ ποιήματα ὑπάρχουσιν ὑπεριότατα ποιητικὰ χωρία, μαρτυροῦντα φαντασίαν ζωηράν καὶ γόνιμον. Ἀλλὰ μάτην θὰ ἐξήτει τις ἐν αὐτοῖς τὴν δρμὴν ἐκείνην τοῦ αἰσθήματος, τὴν ἰσχυρὰν πρωτοτυπίαν τῆς διανοίας, τὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, δι' ὃν τὰ ποιητικὰ προϊόντα ἀποκτῶσι δικαίῃ φήμην.

Μεθ' ὅλην τὴν τῶν στίχων καλλονὴν καὶ τὴν τεχνικὴν αὐτῶν σύνθεσιν, τὰ ποιήματα ταῦτα ὄζουσι λύχνου, τοῦθ' ὅπερ ἡ λεπτοφυὴς καλαισθησία τῶν ἀρχαίων ἠλεγχεν ἐνίοτε καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρίστους συγγραφεῖς. Προσέτι δὲ καταρχνῆς γίνεται ἐν αὐτοῖς ἡ ξενικὴ ἐπίδρασις καὶ ἰδίως ἡ τοῦ Βύρωνος. Τὴν μομφὴν ταύτην ἀσθενῶς μόνον ἀποκρούει ὁ κ. Ὀρφανίδης, ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ὁ **Ἅγιος Μηνᾶς** (σελ. 186), λέγων ὅτι τὸ ποίημα τοῦτο ἀνήκει αἰς τὴν βυρῶνειον σχολήν.»

Συγκεκριαχιοῦμεν τὴν περὶ τούτου κρίσιν ἡμῶν, παραθέτοντες τὰς ὀλίγας γραμμὰς δι' ὧν ὁ κ. Εὐγένιος Γεμενῆς περαίνει τὴν περὶ τοῦ κ. Ὀρφανίδου μελέτην αὐτοῦ ἐν τῷ συγγράμματί του: «**Ἡ σύγχρονος Ἑλλάς, ἥρωες καὶ ποιηταί**,» (La Grèce moderne, héros et poètes). Ὁ κ. Ὀρφανίδης, λέγει, κατὰ παράδοξον ἀντίθεσιν, καίτοι ἀρχαῖζων τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν ἀπομυκρύνεται ὁμῶς τῶν ἀρχαίων παραδόσεων· προσπαθεῖ νὰ δώσῃ τροπὴν νεωτερίζουσαν εἰς τὴν ἔμπνευσίν του, εἰσάγει νέα τινὰ πάθη εἰς τὴν δρᾶσιν τῶν ποιημάτων του. Ὁ Κ. Γεμενῆς ἐπάγει καὶ ταῦτα: «Ἡ τοιαύτη τάσις πρὸς νεωτερισμὸν ἐξασκεῖ ἀρα ἀγαθὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς προόδου τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας;»

Τοῦτο δυσκόλως ἠθέλομεν παραδεχθῆ, πιστεύομεν δ' ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τὸ αὐτὸ φρονοῦσι. Δυνάμεθα δὲ νὰ προσθέσωμεν, ὅτι ἡ τάσις αὕτη πρὸς ἀπομίμησιν τῶν τῆς Ἑσπερίας νεωτερισμῶν, — ἥτις, ὡς βραδύτερον θὰ ἰδῶμεν, εἶναι τὸ κυρίως χαρακτηρίζον

τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν, — δὲν κατώρθωτε νὰ ριζοβολήσῃ ἐν Ἑλλάδι· Ἡ ποίησις πρέπει νὰ ἀνατρεῖξῃ εἰς τὴν γνησίαν αὐτῆς πηγὴν, ἥτοι εἰς τὴν δημώδη ἔμπνευσιν, ἣς διέτρησε τὸν ἀρρενωπὸν καὶ ἀφελῆ τύπον τῆς ἀρχαίας μεγαλοφυΐας. Ἡ δημώδης ποίησις ἐν τῇ φυσικῇ καὶ ἐλευθερᾷ αὐτῆς ἐξελίξει, καὶ ὑπὸ μορφὴν μὴ ὑπαγομένην εἰς τὰ δεσμὰ τῆς συντάξεως καὶ τοῦ λεξικοῦ, εἶναι ἐλληνικωτέρα τῆς τεχνητῆς καὶ ξενιζούσης ἐκείνης ποιήσεως, εἰς ἣν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ δώσωσιν ἀληθὴ ζωήν.

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Σπυρίδων Βασιλειάδης, ποιηταὶ ἀμφοτέρω, ἀπεβίωσαν τριακοντούτιδες μόλις, ὁ μὲν τῷ 1873, ὁ δὲ ἕτερος τῷ 1874, πρὶν ἢ δυνήθωσι νὰ ἀνδείξωσιν ὁλόκληρον τὴν ἀξίαν των.

Ἀνῆκοντες ἀμφοτέρω εἰς τὴν νέαν ἐλληνικὴν γενεάν, δι' ἣν ἡ μεγάλη τῆς ἐπαναστάσεως ἐποποιΐα εἶναι παράδοσις μόνον, μὴ φορέσαντές ποτε τὴν φουστανέλλαν, ἐβίωσαν καὶ ἐμορφώθησαν ἐντὸς ἀτμοσφαίρας πάντως διαφόρου ἐκείνης ἐν ἣ ἔζησαν οἱ προγενέστεροι αὐτῶν. Δὲν ἠναγκάσθησαν ὡς ἐκεῖνοι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Περαιτώσαντες τὰς κλασικὰς αὐτῶν σπουδὰς εἰς τὰ γυμνάσια τῆς πατρίδος των, ἐσπούδασαν τὸ δίκαιον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπερ καὶ τὰς γνώσεις των ἀνέπτυξε, καὶ τὴν πειρητικὴν αὐτῶν ἰδιοφυΐαν διέπλασεν. Εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, ἀμεσὰ προΐόντα τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς ποιητικῆς σχολῆς τῆς μορφωθείσης ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν αὐτοῦ.

Ἡ κρίσις ἡμῶν περὶ τοῦ Παπαρρηγοπούλου καὶ τοῦ Βασιλειάδου δὲν μετέχει ὅλου τοῦ ἐθουσιασμοῦ τῶν νέων αὐτῶν δημῶν, εἴτινες προλαμβάνοντες τὴν κρίσιν τῶν μεταγενεστέρων, ἐπεσώρευσαν δάφνας ἐπὶ τῶν τάρων αὐτῶν. Ἀλλ' ἡ περιβάλλουσα τὴν μνήμην τῶν δύο ποιητῶν δημοτικότης, πρὸς δὲ καὶ ἡ πραγματικὴ αὐτῶν ἀξία, ἐπιτρέπουσιν ἡμῖν νὰ τοὺς λάβωμεν ὡς τύπους καὶ ὑποδείγματα τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Δ'.

Ὁ Δημήτριος Παπαρρηγόπουλος, υἱὸς τοῦ διασέμου ἱστορικοῦ, ἐνεφανίσθη τετράκις εἰς τοὺς ποιητικοὺς διαγωνισμούς. Τὰ ἔργα αὐτοῦ, καὶ ὅτε δὲν ἔτυχον τοῦ βραβείου, διεκρίθησαν ὁμῶς πάντοτε καὶ ἀνευφημίσθησαν.

Αἱ λυρικαὶ αὐτοῦ καὶ ἐλεγειακαὶ ποιήσεις εἶναι πλήρεις βελτίαις μαλαγχολίας, εἰς ἣν ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ ποιητοῦ προστίθεται ἤδη νέον θέλητρον.

Παραθέτομεν δύο ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ:

Ὁ ἥλιος ἐκ τῆς θαλάσσης
 Ὑγρὸς ἀκόμη ἀνατέλλει
 Κ' εἰς τὰς ἀπέναντι ἐκτάσεις
 Ὡς ῥόδων φαίνεται νεφέλη . . .

Φεῦ! πόσας, ἥλιε, καρδίας
 Ἀπέλπιδας, ὠχράς, φωτίζεις!
 Τί ὠφελεῖ ἀκτίς εὐδίας
 Εἰς τὸ κενόν, εἰς ὃ βαδίζεις;

Τὸ σκότος ἂν πρὸ σοῦ ἐχάθη,
 Πλὴν τῆς ψυχῆς τὸ σκότος μένει·
 Εἰς τοῦ ὠκεανοῦ τὰ βάθη
 Ἡ λάμψις σου δὲν καταβαίνει...

Ναί, ἥλιε, γελᾷς, δὲν κλαίεις·
 Εἰς ὄμμα χαῖρον ἢ δακρύον
 Ὅμοιαν λάμψιν διαχέεις,
 Φωτίζων θάνατον καὶ βίον...

Τί ἡ ἀκτίς σου κατοπτεύει
 Εἰς τῶν Θερμοπυλῶν τὸ χῶμα;
 Τὸν Λεωνίδα ἀνιχνεύει;
 Ζητεῖ τοὺς μαχητὰς ἀκόμα;

Ἄλλ' ἔκρυψε μετὰ πικρίας
 Καὶ τὸ στενὸν ὁ ροῦς τῶν χρόνων·
 Μὲ τὴν σιγὴν τῆς ἐρημίας
 Ἐνοῦται ἡ ἀκτίς σου μόνον·

Καὶ μὲ τὴν μνήμην συναντᾶται,
 Ἦτις ἐκείνους ἐξυμνοῦσα,
 Μὲ βῆμα ἐλαφρὸν πλανᾶται
 Τύμβους καὶ λίθους κατοικοῦσα...

Τὰ πάντα ἔτριψεν ὁ χρόνος,
 Αἱ γενεαὶ περῶσι πᾶσαι·
 Ἄλλ' ἀναλλοίωτος σὺ μόνος
 Ἐπὶ τὴν κόνιν των πλανᾷσαι.

Καὶ ὅμως, ἥλιε, ποῦ τείνει,
 Ποῦ ἡ μακρὰ αὕτη πορεία ;
 Οὐδ' ἔχνος ὅπισθεν ἀφίνει·
 Τὸ φῶς διώκει ἡ σκοτία.

Σὲ τέρπει ὁ μακρὸς σου βίος ;
 Ἀπῆντησες τὴν εὐτυχίαν,
 Διότι βαίνεις αἰωνίως,
 Κ' ἡμεῖς ἡμέραν μόνον μίαν;...

Προχώρα τὴν πιστὴν πορείαν·
 Ἐμπρός, ἡ δύσις σὲ προσμένει.
 Ὅδον βαδίζομεν ὁμοίαν
 Δύσις καὶ μνημα πέραν χαίνει.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι αἰωνία,
 Δὲν εἶναι θάνατος ἡ δύσις·
 Τίς οἶδεν, ἂν ὡς ἡ πρωΐα,
 Δὲν θ' ἀνατείλωμεν ἐπίσης.

Ἐν τῷ ἐξῆς ποιήματι δὲν ὑποφώσκει οὐδ' ἡ ἐσχάτη ἐκείνη τῆς ἱλπί-
 δος ἀκτίς, ἥτις προαγγέλλει τὴν περηγορίαν μελλούσης αὐγῆς. Τὸ πᾶν
 ἐν αὐτῷ εἶναι θλιψίς.

Εἰς παιδίον.

Πόσον ὥρατον, φίλοι μου, θὰ ᾔτο ἂν ὁ βίος
 Μετὰ τῆς ἥβης ἔληγεν, ἐνῶ ἀπλοῦται ἔτι
 Τοῦ ἔαρος ὁ οὐρανὸς διαφανὴς καὶ λεῖτος,
 Κ' ἡ πλάνη τὸν μανδύαν τῆς τὸν μέγαν ἐπιθέτει.

Εἶναι ὥραία ἡ Ἐδὲμ πρὶν ἔτι παρεισδύσῃ
 Ὁ ὄφις τῆς ἐπαύριον τῆς νέας ἡλικίας
 Καὶ δηλητήριον πικρὸν τὸν ἄνθρωπον ποτίσῃ·
 Ροφᾷ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς τὸ πῦρ τῆς μεσημβρίας.

Ἀρκεῖ εἰς φίλος καὶ ἀρκεῖ ἐν βλέμμα ἐρωμένης,
 Σιγᾷ τῆς δόξης ἡ φωνή, μὲ τὸ παρὸν κοσμεῖται,
 Μετὰ μικρὸν τὴν ἄπειρον σκηνὴν τῆς οἰκουμένης
 Μετρεῖ τὸ βλέμμα τοῦ ἀνδρὸς καὶ πάλιν δὲν ἀρκεῖται

Ναί! τότε ἔπρεπε γλυκὺς ὁ θάνατος εἰσδύων,
 Ἐνῷ κυλίνεται ὁ νοῦς εἰς ἔκστασιν ἀγίων,
 Νὰ σβύσῃ τὸ μειδιάμα συγχρόνως μὲ τὸν βίον,
 Νὰ παραδώσῃ τὴν ψυχὴν εἰς τὴν ἀθανασίαν.

Εἶνε μακρὸς, πολὺ μακρὸς ὁ βίος, τὴν εὐδίαν
 Ἀκολουθοῦσι θύλλαι ζοφώδεις, καταιγίδες,
 Καὶ οὔτε κἄν πιστεύοιεν πῶς ἔχομεν πρωΐαν
 Καθ' ἣν τοσαῦτ' ἐθώπευον τὸν βίον μας ἐλπίδες.

Τί ὠφελεῖ ἂν διαρκῇ τὸ ἔρ μακραμμένον,
 Καὶ ἂν τὸ ἔσμα ἀντηχῇ μεστὸν μελαγχολίας,
 Καὶ ἂν τὸ ρόδον σῶζεται ὡρὸν καὶ τεθλασμένον
 Καὶ ἂν ὁ βίος διαρκῇ χωρὶς τῆς εὐτυχίας;

Ὅλα οἰκτρά· ὁ μαρασμὸς τὸ ἄνθος ἀναμένει,
 Καὶ τὴν γαλήνην ἀπειλεῖ μακρὰν ἢ τρικυμία,
 Καὶ πρὸς τὸ ἔαρ ὁ χειμὼν ἀκατασχέτως βαίνει,
 Πρὸς τὸ παιδίον ἡ ρυτίς καὶ ἡ ἀπελπισία.

ντα ταῦτα εἶναι πλήρη ποιήσεως, ἀλλὰ φαίνονται ὡσεὶ ἐμπνευ-
 μῆλλον ἐν τῷ μέσῳ τῆς πυκνῆς ὁμίχλης τῆς Ἄρκτου, ἢ ὑπὸ τὸν
 ἢ τῆς Ἑλλάδος ἥλιον. Καὶ ἐν Ἑλλάδι βεβαίως οἱ θνητοὶ ἀποτίουσι
 ὅρον αὐτῶν εἰς τὴν συμφορὰν καὶ εἰς τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὴν θλίψιν
 ἐκφράζουσι δι' ἀλλοίων φθόγγων, οἷους εὐρομεν ἐν τῷ Σολομῶ,
 ἀνευρίσκει τις ἐν τῇ δημῳδαί ποιήσει. Εἶναι ἄρα Ἑλλήν ὁ ποιη-
 τὴν εἶναι μᾶλλον μιμητὴς τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Μυσσεῖ; Οἱ στίχοι
 εἶναι ἀξιόλογοι, τινὲς αὐτῶν ὠραιοτάτοι, ἀλλ' εἰς αὐτοὺς δὲν ἀντα-
 κται οὐδ' ἀναγνωρίζεται ἡ Ἑλλάς.

αὐτὸ δύναται τις ἴσως νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν
 κτηρες, ἐμμέτρων ἢ πεζῶν διαλόγων του. Οὗτοι ἀναμιμνήσκουσι
 κηνὰς καὶ τὰ δραμάτια (proverbs) τῆς νεωτέρας γαλλικῆς φιλο-
 ιας. Ἀληθὲς μὲν ὅτι τὰ πρόσωπα φέρουσιν ἐλληνικὰ ὀνόματα· ἀλλὰ
 νόματα ταῦτα φερόμενα ὑπο προσώπων τῆς σήμερον, φαίνονταί πως
 ρχαιωμένα.

ὣτως ὑπάρχουσιν εἰς Χαρικλῆς καὶ εἰς Νέανδρος ἐν τῷ Γάμῳ δὲ ἀντι-
 ῆς, εἰς Πλάτων εἰς τὰ ἐνδεα δέκατα τῶν δυστυχῶν. Ἀλλὰ τὰ πρό-
 α ταῦτα καὶ τοὶ φέροντα ἐλληνικὰ ὀνόματα, οὔτε ἀρχαῖοι Ἑλληνες
 , οὔτε σύγχρονοι. Ὅτε ἐν τῇ γαλλικῇ μεταφράσει διαλέγονται γαλ-

λιστί, οὐδὲν ξενικὸν διακρίνομεν εἴτε εἰς τὰς σκέψεις εἴτε εἰς τὴν φορὰν αὐτῶν.

Ἐὰν κρίνωμεν τὸν Παπαρρηγόπουλον μὴ ἔχοντες ὑπ' ὄψει τῆς τῆς αὐτοῦ, εὐρίσκομεν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ πολλὴν χάριν, πολλὰ πολλὴν εὐφυΐαν· ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἐπαινοῦμεν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐπὶ γαλλικῆς φιλολογίας, τόσῳ ἐπιφυλακτικώτεροι εἴμεθα ἐξετάζοντες ὡς Ἑλληνα ποιητὴν.

Ε'.

Ὁ Βασιλειάδης ὡσαύτως δὲν διέφυγε τὴν ξενικὴν ἐπίδρασιν. Εἰς τῆς πλήρης ὁρμῆς, ἀλλὰ συχνάκις δεῖται χαλινοῦ. Ὑπὸ τὸν αὐτοῦ αἱ ιδέαι συνωθοῦνται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε δὲν ἐκπλήσσεται τὴν σύγχυσιν, ἣτις ἐνίοτε ἀπαντᾶται ἐν αὐταῖς. Παραθέτομεν ὡς μα τοῦ λυρικοῦ αὐτοῦ ὕφους τὰς ἐπομένας στροφάς τοῦ ποιήμα **Εἰς φίλον.**

Εἶναι τοῦτο δριμεῖα καὶ πικρὰ διαμαρτύρησις κατὰ τῶν ἀκλῆρῶν τοῦ βίου. Γνωστόν ἐστι ὅτι ὁ τε Βασιλειάδης καὶ Παπαρρηγόπουλος δάσαντες νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, ἐπεδόθησαν ἀμφοτέρω εἰς γορικὸν στάδιον. Ἐπειδὴ δ' αἱ Ἀθῆναι δὲν στεροῦνται δικηγόρων, γωνισμὸς τοῦ ἐπαγγέλματος παρεῖχε, φαίνεται, ἱκανὰς ὥρας σχι τοὺς δύο Ἑλληνας ποιητάς.

Τῷ φίλῳ Ἰωάννῃ Κ...

Γνωρίζω ποῖος μόλυβδος τὰ στήθη σου βαρύνει
Καὶ ποῖον πῦρ οὐράνιον τεφρόνει τὰς στιγμάς σου
Κ' ἔγνων τοὺς ρεμβασμούς. . . καὶ ποία ἡ δόδυν
Ἄν ἐν ταύτῳ σὲ εἴπωσιν οἱ φρόνιμοι· Ἐργάσου. . .

Κ' ἐνῷ πρὸς τὸν αἰγιαλόν, ἐπάνω πέτρας σύννους
Ἦ ἐπὶ λόφου χλοανθοῦς κρατεῖς τὰ βήματά σου
Καὶ βλέπεις πέραν, ἔρμαιοι εἰς λογισμούς πυρίνους,
Οἱ ἄλλοι παρερχόμενοι σοὶ λέγουσιν· Ἐργάσου. . .

Καὶ ἂν ὁ δῦων ἥλιος τῆς λύκης ἡ μαγεία,
Ἦ τ' οὐρανοῦ ἡ ἄβυσσος πλανᾷ τὰ ὄμματά σου
Καὶ αἶρῃσαι καὶ σβύνῃσαι ἐν γλυκερᾷ μανίᾳ,
Οἱ ἄνθρωποι, ἀφρόντιδες, σοὶ λέγουσιν· Ἐργάσου.

Κ' ἐν ᾧ ἐμπρός σου ἔκτασις διέρχεται—παρθένος,
Καὶ ὡς τρωθεῖσα κόπτεται εὐθύς ἡ λαλιά σου
Καὶ μένεις χαίνων, ἢ ἔμεινες ἐκεῖ συντετριμμένος,
Οἱ ἄνθρωποι, ἀνάλγητοι, σοὶ λέγουσιν Ἐργάσου.

Ἐργάσου, ναί. ὦ φίλε μου, γενοῦ αὐτόχειρ, σθύσου
Καὶ θραῦσον ἀερόπληγα, ἀβροειπῇ κιθάραν
Καὶ φάγε ἐν ἰδρωτί σου τὸν ἄρτον τῆς ζωῆς σου!
Τοιαύτην ἔδωκ' ἐφ' ἡμᾶς ὁ πλάστης τὴν κατάρχην.

Ἐργάσου, ναί. Κατάστειλον τὰς πτήσεις τοῦ νοός σου,
Μαστίγωσον τὸ στῆθός σου, ἐὰν ἀκόμη πάλῃ,
Μὴ βλέπῃς τ' ἄστρα τ' οὐρкнуῦ, τὴν ἱρίδα τῆς δρόσου,
Ἐμπρός, τῆς ὕλης ἡ ζωὴ ἔχει φρικώδη κάλλη. . .

Ἐργάσου, χαῖνε ἔκθαμβος ἐμπρός τῶν ἡλιθίων
Καὶ βλέπε ὅλα κάλλιστα δέποτε κ' ἐν πᾶσιν
Ἀλλοίμονον ἂν ἤθελες τὴν κεφαλὴν σου σείων
Ἀλλοίμονον ἂν ἤθελες πρὸ τοῦ κακοῦ μορφάσει!

Ἐργάσου. Τὰς θωπείας σου, τοὺς λόγους τῆς ἡμέρας,
Τὴν νύκτα μόνος σιγηλός, ἀγρύπνει διαγράφων,
Ἀγρύπνει, ἄλλος ἄνθρωπος καὶ σκοτεινόν τι τέρας,
Παγίδας μηχανώμενος ἢ ἀνορύσσων τάφον.

Ἐργάσου. Δὸς τὴν χεῖρά σου εἰς βδελυρῶν φιλίαν,
Βυθίσου εἰς ἐταιρισμοὺς καὶ εἰς ληστῶν ἀγέλην,
Ἀπάτα, κλέπτει,—ὅπλα σου αὐτὰ πρὸς ἐργασίαν. . .
Καὶ μὴ καλεῖσαι ἄνθρωπος καὶ μὴ καλεῖσαι Ἕλληνα.

ἐργασία ἡ παροτρύνουσα πρὸς τὴν σπουδὴν δὲν εἶναι τόσον ἀξίω-
ρονήσεως. Ὁ ἐργαζόμενος δύναται νὰ μὴ ὑπερασπίζεται ἀδίκους μό-
ποθέσεις, οὐδὲ νὰ ταπεινόνῃ τὸν χαρακτῆρά του διὰ τχέσεων εἰς
εὖ μόνον ἀποβλεπουσῶν. Διὰ τοῦ κόπου τὸν ὁποῖον καταβάλλει τις
ζήσῃ, κατορθοῖ ἐνίοτε νὰ ἀνυψωθῇ.

ἂν εἰς τὸν ποιητὴν,—καὶ μόνον ποιητῆς ἐὰν εἶναι, πρέπει νὰ ἐπανα-
ἀνηται: Ἐργάσου, ἐργάσου! Εἰς τὰ ὕψη τῆς τέχνης δὲν ἀφικνεῖται
ἢ ἀγῶνος, ἢ δ' ἐπιστήμη τοῦ γράφειν δὲν ἀποκτᾶται ἀκόπως.

Βασιλειάδης, ἐκ φύσεως πεπρωτισμένος, ἀποβιώσας νέος ἔτι, δὲν
ῥῆσε νὰ γνωρίσῃ τὴν ἡδονὴν τῆς ἐργασίας, ἀπηλλάγη τῆς θλίψεως
καὶ ἴδῃ τὸν χρόνον φεύγοντα καὶ αἰσθανθῇ ὅτι ὁ βίος βραχύς.

Ἐν τῷ δράματι αὐτοῦ ἡ **Γαλάτεια**, ὅ,τι πρὸ πάντων μοι ἐνικήσεν ἐντύπωσιν, ἦν ἡ δύναμις μετ' ἧς συνεσώρυσεν γιγαντιαίως πως πάντα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως, ἀπάσας τὰς ἐμπνεύσεις ἀναμιγνύων τολμηρῶς τοὺς ἀρχαίους μύθους μετὰ τῶν νεωτέρων.

Ἐξεκαθάρισα λοιπὸν τὸ παρὰδοξον τοῦτο δράμα, ἐπεξεργάσθην τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ, ἐξηυγένισα μετ' αὐτοῦ τὸν δημῶδη μῦθον, τὸν τοσοῦτον ἐμπαθῆ καὶ δραματικόν, ἀρῆρσα ἄνευ δισταγμοῦ πᾶν περιττὸν ἢ περιπεπλεγμένον ἐπείσοδιον, καὶ προσεπάθησα νὰ ἐξαγάγω ἐκ τοῦ ἐρχαίου μύθου τὸ ἐν αὐτῷ ἐγκρυπτόμενον ἀπλοῦν καὶ ἰσχυρὸν πάθος.

Ὁ Βασιλειάδης, ὡς καὶ ὁ Περικλέης, ἐπηρεάσθησαν ὑπὲρ τοῦ δέον ὑπὸ τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ἀλλὰ τίς ὁ λόγος τοῦ ρωμαντισμοῦ ἐν Ἑλλάδι; Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀρίσκειτο εἰσέτι εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐνδοιασμοῦ καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως εἰς ὃν εἶχε φθάσει ἡ ἐν Ἑσπερίᾳ κοινωνία κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς γενέσεως τοῦ ρωμαντισμοῦ. Ὡς δικαίως ἐρρέθη ὑπὸ τοῦ κ. Ροῦτδου, ἡ Ἑλλὰς δὲν νοσεῖ τὴν νόσον τοῦ αἰῶνος· δὲν ἐφθασεν εἰσέτι εἰς τὴν ὥραν τῆς ἀπογοητεύσεως.

Ἡ ἀπαισιοδοξία δὲν εἶναι φυσικὸν προῖον τοῦ ἐλληνικοῦ ἰδάφους. Ἐν Ἑλλάδι ὁ βίος εἶναι ἀγαπητὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτόν. Ἡ μελαγχολία ἢ ἡ ψυχικὴ ἀποθάρρυνσις, τὰ αἰῶνια παράπονα κατὰ τῶν κακουχιῶν καὶ θλίψεων τοῦ βίου, ἐγεννήθησαν ὑπὸ τὰ πυκνὰ δάση τῆς Ἀρκτου, οὐχὶ ὑπὸ τὴν θαλερὰν ἐλαίαν· εἶναι καρπὸς τῆς γοθικῆς, οὐχὶ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης· πάντα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εὗρωσιν ἡχῶ ἐν Ἑλλάδι, μετὰ ὅλας τὰς προσπαθείας ὁμίλων τινῶν, ἢ μᾶλλον ρεμβαστικῶν τινῶν συνταγισμῶν.

Ἐπάρχει δόσις τις νεανικῆς περιφιλαυτίας εἰς τὸ νομίζειν ἑαυτὸν δυστυχέστερον τῶν ἄλλων. Ὁ βίος βεβαίως ὑπόκειται εἰς ἀγῶνας φοβεροὺς ἀλλ' ἐὰν ἡ γενναιότης χρησιμεύῃ ὅπως ἀμύνηται τις κατὰ τῶν τραυματικῶν τῆς τύχης, ἢ ἀληθῆς γενναιότης συνίσταται εἰς τὸ νὰ φέρῃ τις αὐτὴν καρτερικῶς, ὅταν ἔλθωσιν. Ἡ κραυγὴ τῆς λύπης θὰ ἐκτραγῇ· τοῦτο εἶναι ἀνθρώπινον· ἀλλὰ τὸ αἰῶνιον παράπονον τῆς μεμφιμοιρίας κουράζει ἐν τῇ αἰῶνι· δὲν ἀμφιβάλλομεν δὲ ὅτι οἱ ζοφεροὶ διαλογισμοὶ τῆς ἀθηναϊκῆς νεολαίας, θὰ διασκορπισθῶσιν εἰς τὴν πρώτην πνοὴν ἐθνικοῦ τινοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

Λυπηρὸν νὰ τὸ λέγῃς τις, πλὴν ἀνάγκη νὰ ἐπαναλαμβάνηται ὅτι τὸ ἐπικρατοῦν ἤδη ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ πνεῦμα, ἐνεφυσήθη ὑπὸ τῆς βεβιασμένης ὠθήσεως τῆς ἐπιβληθείσης εἰς τοὺς ποιητὰς τῶν Ἀθηναίων.

Ἡ διψα τῶν ἀμοιβῶν καὶ τῶν ἀνευρημιῶν ὥθησε τὴν σύγχρονον ποιήσιν ἐξω τῆς φυσικῆς αὐτῆς τροχιάς. Τὴν πηγὴν αὐτῆς εἶχε, ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν, τὸν ρυθμόν, τὴν ἀρρενωπὴν ἔμπνευσιν, ἐν τῇ δημῶδει ποιήσῃ. Ἀντὶ δὲ τοῦ νὰ ἐπιρρώσῃ τὴν νέαν ταύτην τῆς Ἑλλάδος ποιήσιν δεῖ

τῆς μελέτης τῆς ἀρχαιότητος, ἐνεθάρρουν τὴν ἀπομίμησιν ἀρχαιοτρόπων ἱερωτικῶν τύπων, καὶ οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσαν ἢ τὴν παραγωγὴν ἱεροπλάστου φιλολογίας. Ἀλλὰ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης τῆς δοκιμασίας φαίνεται προσεγγίζον. Τὰ σημεῖα εἶναι καταφανῆ καὶ ἐλπίζομεν νὰ καταδείξωμεν αὐτὰ πρὶν ἢ περάνωμεν τὸ μέρος τοῦτο τῆς μελέτης ἡμῶν.

Ζ'.

Ἦδυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα καὶ ἄλλων Ἀθηναίων ποιητῶν, καὶ νὰ ἐκλέξωμεν μάλιστα χωρία διακρινόμενα ἐπὶ ποιητικῇ καλλοῇ, ἴσως δὲ καὶ ἐθνικώτερα τὴν ἔμπνευσιν τῶν τριῶν προηγουμένων ποιημάτων. Ἦδυνάμεθα ὡσαύτως νὰ ἀνυψώσωμεν τινὰ τῶν ἐκτενεστέρων ποιημάτων, ἃτινα βραβευθέντα ἐν τῷ ποιητικῷ διαγωνισμῷ, ἀπέκτισαν οὕτω φήμην κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διαρκῆ. Ἀλλὰ φοβόμεθα μὴ ὑπερβώμεν τὴν γραμμὴν ἐνθα λήγει τὸ ἐνδιαφέρον. Ἡ ἀφθονία τῆς ὕλης, τὸ ἱκανοποιεῖσθαι, δυσχεραίνει τὴν ἐκλογὴν.

Πολλοὶ ποιηταί, πολλοὶ στίχοι. Ὁ χρόνος θὰ ἐπιτελέσῃ ὅ,τι ἡμεῖς οὔτε τὸ δικαίωμα, οὔτε τὸν καιρὸν ἔχομεν νὰ πράξωμεν, πραγματοποιῶν ἵτε ἀπ᾽ τὸ τῶν γραφῶν, ὅτι ἐὼς αὐτὸν ταπεινῶν ὑψωθήσεται, καὶ ὁ ὑψῶν αὐτὸν ταπεινωθήσεται.

Πολλοὶ τῶν ποιητῶν τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν ἐποίησαν στίχους μόνον κατὰ τὴν νεότητά των. Αἱ δυσκολίαι τῆς ποιήσεως συντελοῦσι πρὸς μόρφωσιν τοῦ ὕψους, ὥστε μέτριος ποιητὴς δύναται ἐνίοτε ν' ἀποβῇ ἀξιόλογος πεζογράφος. Πολλοὶ τὸ ἀπέδειξαν. Οὕτω νέος τις λόγοις τιμῶν νῦν τὴν Ἑλλάδα διὰ σπουδαίων ἔργων, ἐν ἀρχῇ ἔγραψεν ἐν ἡ δύο δράματα, ἃτινα καὶ βραβευόμενα δὲν θὰ ἤρκουν ὅπως παράσχωσιν εἰς αὐτὸν φιλολογικὴν φήμην. Τὰ πλεῖστα τῶν ποιητικῶν ἔργων, ἃτινα κατακρίνομεν, ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν, δὲν θὰ ἐτύγχανον τῆς ἐπικινδύνου τιμῆς τῆς δημοσιεύσεως ἀνευ τῶν διαγωνισμῶν. Θὰ ἔμεναν ὅ,τι ἦσαν προπαρασκευαστικὰ ἔργα.

Ἐκπλήσσει τοὺς Γάλλους ἡ εὐκολία μεθ' ἧς ἐκτυποῦνται βιβλία ἐν Ἀθήναις. Ἐν Γαλλίᾳ, καὶ ὅταν συγγραφεὺς τις ἀναλαμβάνῃ τὴν δαπάνην τῆς δημοσιεύσεως, δυσκόλως εὐρίσκει ἐκδότην. Ἐν Ἑλλάδι, τούναντιον εὐχερεστάτη ἡ ἐκτύπωσις εἴτε ἰδίαις δαπάναις, εἴτε διὰ συνδρομῶν. Ἀληθῶς, ἀν' ἐξ ἐνὸς οἱ συγγραφεῖς δὲν ἀπαντῶσι δυσκολίας ἐκ μέρους τοῦ ἐκδότου στεροῦνται ὅμως ἐξ ἄλλου τῶν πλεονεκτημάτων ἃτινα χορηγεῖ καλῶς ὀργανισμένη βιβλιοεμπορία. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ Ἕλλην συγγραφεὺς ἀρκεῖται ἐκ ἀνάγκης εἰς τὴν μεταξὺ τῶν φίλων ἢ τῶν συνδρομητῶν αὐτοῦ μόνον διάδοσιν τοῦ βιβλίου του.

Εὐτυχῶς, ἢ δυστυχῶς, οἱ τελευταῖοι οὔτοι σχεδὸν ποτὲ δὲν λείπουν.

Μὰς διηγήθησαν ἐπὶ τούτῳ τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν ἀνέκδοτον περὶ φιλοπάτριδος καὶ λογίου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, ἀποβιώσαντος πρὸ τινων ἐτῶν. Κατὰ τινὰ ἐπίσκεψιν φίλου του, διανομεὺς τις τῶ παρυσιάζει κατάλογον συνδρομητῶν. Ὁ καθηγητὴς ὑπογράφει ἀνεξετάστως καὶ προσφέρει τὸν κάλαμον εἰς τὸν ἐπισκέπτην αὐτοῦ. — Περὶ τίνος πρόκειται; ἐρωτᾷ αὐτός. — Περὶ τῆς δημοσιεύσεως βιβλίου τινός. — Ἀλλὰ τίνος βιβλίου; — Ὑπόγραφον!

Ὁ φίλος ὑπογράφει, ὁ δὲ διανομεὺς ἀναχωρεῖ μὲ δύο ὀνόματα ἀντὶ τῶν εἰς τὸν κατάλογόν του. — Ἐάν τὸ πρᾶγμα εἶναι ἄθλιον, εἶσαι ὁ λόγος φίλε μου, λέγει ὁ ἐπισκέπτης. — Τί πειράζει; ἀπαντᾷ ὁ λόγιος; Πράττει ὡς ἐγώ, φίλτατε, καὶ ὑπόγραφε πάντοτε ἀνεξετάστως. Πολλὰ βεβαίως ἀνοηταὶ θὰ δημοσιευθῶσιν οὕτως, ἀλλὰ μετὰ τῶν κακῶν βιβλίων, θὰ τυπωθῶσι καὶ καλὰ, ἅτινα ἄλλως, δὲν θὰ ἠδύναντό ποτε νὰ ἐκδοθῶσι.

Εἵπομεν ὅτι ὁ Παπαρρηγόπουλος καὶ ὁ Βασιλειάδης ἐδημοσίευσαν ὁρματικά τινὰ, ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνοι οὗτοι οἱ γράψαντες τοιαῦτα. Εἰς τοὺς ποιητικὸς διαγωνισμοὺς ὑπεβλήθησαν πολλὰ δραματικὰ ἔργα, ὧν τινα ἐβραβεύθησαν.

Ὁ κ. Βερναρδάκης ἐν ἄλλοις, πρῶτον καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ ἐκ τῶν ποιητῶν ὧν ἡ φήμη ἤκιστα διεφίλονεικῆθαι συνέγραψε δράματά τινὰ ἄξια λόγου. Ἡ ὑπόθεσις ἐνὸς ἐξ αὐτῶν (**Μαρτὶν Δόξα πατρὶς**), ἐλήφθη ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς κατοχῆς τῶν Φράγκων Ἑλλάδι, ἐποχῆς ἣτις ἐπὶ τινὰ χρόνον ἐχρησίμευσεν ὡς πηγὴ ἐμπνεύσεως εἰς τοὺς ποιητὰς τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Ὁ κ. Ἀγγελος Βλάχος, οὗ πολλάκις ἐμνήσθημεν ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ταύτῃ, ἔγραψε διαφόρους πνευματώδεις κωμωδίας, ὧν τρεῖς ἡ τέσσαρες ἐβραβεύθησαν.

Ὁ κ. Δημήτριος Κορομηλάς, συνέγραψε περὶ τὰς δέκα πέντε κωμωδίας τινὲς τῶν ὁποίων μετεφράσθησαν γαλλιστί.

Ἡ πολυγραφία τῆς νέας ἀθηναϊκῆς φιλολογίας καὶ εἰς τὸ εἶδος τούτου εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ. Ἐν τῇ *φιλολογικῇ ἱστορίᾳ* τῆς Ἑλλάδος, ὁ κ. Ραγκαβὴς παρέχει κατάλογον τῶν πρωτοτύπων δραματικῶν ἔργων τῶν δημοσιευθέντων ἀπὸ τοῦ 1821, ὁ δὲ κατάλογος οὗτος περιλαμβάνει περὶ τὰ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα δράματα μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν πολυαρίθμων μεταφράσεων ἀλλογλώσσων δραμάτων. Ὁ κ. Ραγκαβὴς βεβαίως παρέλειψε καὶ τινὰ, διότι ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ λέγει: «Γράφων μακρὰ τῆς Ἑλλάδος, στεροῦμαι τῶν πηγῶν αἵτινες θὰ μοὶ παρέχον ἀφθονωτάραν ὕλην, μόνην δὲ καταφυγὴν ἔχω τὰς σημειώσεις μου καὶ τὰς πληροφορίας ἃς ἐκ μνήμης ἀρύομαι». Τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν κατὰ τῆς ἱστορίας τῆς τῆς ἑλληνικῆς *φιλολογίας* ἐπιρριφθεῖσαν μομφήν, ὅτι εἶναι ἀτελής.

ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ ἔργον τοῦ κ. Ραγκαβῆ εἶναι τὸ ἄριστον περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου.

Ἐν τῷ μακρῷ καταλόγῳ τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ραγκαβῆ, ὑπάρχουσι δράματα μὴ στερούμενα ὠραίων στίχων ὑπάρχουσί τινα ἐν οἷς ἡ ἀνάπτυξις τῆς ὑποθέσεως γίνεται μετ' εὐστοχίας, οἱ δὲ χαρακτῆρες ἔχουσιν ὑπόστασιν. Ἀπαντᾷ σχεδὸν ἀποπνεύουσι τὸ εὐγενὲς αἰσθημα φιλοπατρίας μετὰ μεϊζονος ἢ πλείονος ἐπιτυχίας, ἀλλὰ μετὰ τῆς αὐτῆς πάντοτε εἰλικρινείας. Ἐκ τῶν κωμωδιῶν, πολλαὶ εἶναι εὐφυστάται καὶ ζωηρόταται καὶ ἐνεγράφησαν ἐπαξίως εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ νεωτέρου ἑλληνικοῦ θεάτρου. Ἄλλ' ἀφίνοντες εἰς τὴν ἑλληνικὴν κριτικὴν τὴν διαλογὴν ἐκ τῆς δραματικῆς ταύτης πληθώρας, ἀρκούμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτε τὸ σύγχρονον θέατρον ἐν Ἑλλάδι δὲν εὗρεν εἰσέτι τὸν Σαϊκσπῆρον, τὸν Μολιέρου ἢ καὶ τὸν Ἀλφιέρου αὐτοῦ.

Ὁ μὲν κ. Ραγκαβῆς φαίνεται ἀποδίδων τὸ τοιοῦτον (σελ. 197 τοῦ 2ου τεύχους) εἰς τὴν ἑλλειψιν θεάτρου ἀνταξίου μεγάλων δραματικῶν ἔργων. Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἡ Ἑλλὰς εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὴν λυρικὴν αὐτῆς περίοδον, ὅτι δὲν ὑπέβη ἢ δὲν ὑπέστη τὰς ἀναγκαίας ἐξελίξεις, αἵτινες προηγούνται τῆς μορφώσεως ἐθνικοῦ θεάτρου.

Ἐξερχόμεθα ἤδη τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τεχνητῶν στοιχείων, τῶν ὑπὸ τῶν διαγωνισμῶν δημιουργηθέντων, ὅπως μελετήσωμεν τὰ ἔργα ποιητοῦ, πρωωρισμένου, καθ' ἡμᾶς, νὰ δώσῃ νέαν τροπὴν εἰς τὴν σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν.

Η'

Ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ ἀπαντῶμεν διάφορα παραδείγματα ποιητικῶν οἰκογενειῶν. Παραδείγματος χάριν τοὺς δύο ἀδελφοὺς Σούτσους, καὶ περὶ τοὺς ἐξ τοῦλάχιστον ἄλλους τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, οἵτινες ὡσάύτως ἔγραψαν καὶ ἐδημοσίευσαν στίχους. Ὁ κ. Ραγκαβῆς, ὁ μεταφραστὴς τῆς Φαίδρας καὶ τοῦ Κίννα, εἶναι πατὴρ τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ, πατρὸς τοῦ κ. Κλέονος Ραγκαβῆ. Τούτου ἡ τραγωδία «Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης», ἤγειρεν ἀρκετὸν θόρυβον πρὸ τινων ἐτῶν. Ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἀνθολογίαις εὐρίσκομεν προσέτι τρεῖς ἀδελφοὺς Βυζαντίους, δύο ἀδελφοὺς Ματαράγκας κλπ.

Οὕτως ἔχομεν καὶ δύο ἀδελφοὺς Παράσχους τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Ἀχιλλέα· ὁ πρῶτος ἐγένετο γνωστὸς ἐκ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ, ὧν τινες ἐγένοντο δημοτικά, καὶ ἐκ τῆς καλῆς αὐτοῦ μεταφράσεως τοῦ Ἑρνάνη, δημοσιευθείσης μέχρι τοῦδε ἐν ἀποσπάσμασιν. Ὁ δεύτερος, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Βαλαωρίτου, εἶναι ὁ δημοφιλέστατος ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος δὲν εἶναι εἷς ἐκ τῶν δαφνοστεφῶν ποιητῶν, οὗς τὸ Πανεπιστήμιον ἐδωρεῖτο κατ' ἔτος τῇ Ἑλλάδι. Οὗτος ἀπετάθη ἀπ' εὐ-

θείας εἰς τὸ κοινόν, ἡ δὲ φήμη τοῦ προσῆλθεν ἀφ' ἑαυτῆς ἄνευ βραδείων καὶ διαγωνισμῶν. Οὔτε ἐκούρασε τὸ κοινὸν δι' ἀλλεπχλήλων δημοσιύσεων τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, ἅτινα δέον ν' ἀναζητῇ τις εἰς περιοδικά, ἐφημερίδας καὶ φυλλάδια μέχρις οὗ δημοσιευθῇ ἢ ἐν Ἀθήναις ἀγγεληθεῖσα ἐκδοσίς τῶν ἀπάντων αὐτοῦ. Ἡ ζήτησις ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ προηγῆθη τῆς προσφορᾶς.

Ὁ Παράσχος ἔχει τὰ ἐλαττώματά του. Δὲν διῆλθε ἀτιμωρητὴ τὴν νεότητά του ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ Πανεπιστημίου διαβιώσας ἐν τῇ περιβαλλούσῃ αὐτὸ ἀτμοσφαιρᾷ. Καὶ αὐτὸς ἐνίοτε νοσεῖ τὴν νόσον τοῦ αἰῶνος, ἐξ ἧς οἱ Ἀθηναῖοι νομίζουσιν ὅτι κατ' ἀντανάκλασιν πάσχουσιν· ἀλλ' ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ὑπάρχει τοσοῦτον εἰλικρινές αἶσθημα δεδοκιμασμένου πάθους, ὥστε συγχωρεῖ τις εἰς τὸν Ἑλληνα τοῦτον τὰς ῥωμαντικὰς αὐτοῦ ὁρμάς.

Ἡδύνατό τις νὰ μεμφθῇ τὸν Παράσχον καὶ δι' ἄλλο τι. Δὲν παρέχει πάντοτε τῷ ἀναγνώστῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ συμπληρώσῃ τὴν ἰδέαν του, ἀλλὰ παρουσιάζει αὐτὴν ὑπὸ πάσας τὰς φάσεις τῆς, τὴν περιστρέφει καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις· ἔχει ἀφθονίαν εἰκόνων καὶ παραβολῶν, ἀφθονίαν ἧτις πανταχοῦ ἤθελε θεωρεῖσθαι ὑπερβολικὴ, ἀλλ' ἀποβαίνει ἔτι μᾶλλον μεμπτέα ὅτι ὁ γράφων ἀποτείνεται πρὸς κοινόν, οἷον τὸ ἐλληνικόν, ὅπερ προλαμβάνει τὴν διάνοιαν τοῦ λέγοντος. Ἀληθῶς αἱ παραβολαὶ τοῦ Παράσχου εἶναι ὠραῖαι, αἱ εἰκόνες αὐτοῦ τόσον ζωηραὶ ὅδε στίχος του τόσον διάπυρος καὶ ἐναρμόνιος, ὥστε ὁ ἀναγνώστης λησμονεῖ νὰ δυσανασχετήσῃ ἐπὶ τῇ μακρηγορίᾳ αὐτοῦ. Εἶναι φύσις ὄντως ποιητικὴ καὶ πρωτότυπος, κατορθώσασα ν' ἀνοίξῃ ἴδιον ὁρόμον ἐκτὸς τῶν τετριμμένων ὁδῶν.

Ὁ Παράσχος ἠκολούθησεν ἐν ἀλλὰξ δύο μεθόδους· ἐν ἀρχῇ μὲν ἐγραψεν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιβαλλομένην γλῶσσαν, ἀλλ' ἡ ἐμφυτος αὐτῷ καλαισθησία τὸν ὥθησε βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθοῦς ἐθνικῆς ἐμπνεύσεως. Πρὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν γράφει εἰς δημώδη γλῶσσαν. Οὐδὲν ἦττον διὰ τοῦ τρόπου τῆς φράσεως, διὰ τῆς κατὰσκευῆς τοῦ στίχου καὶ διὰ τῆς συνεχοῦς χρήσεως τῆς ὁμοιοκαταληξίας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τῆς πρὸς τὸν ῥωμαντισμὸν τάσεως αὐτοῦ, συνδέεται μετὰ τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ σχολὴ αὕτη διήνυσε περιέργον περὶ ἑαυτὴν κύκλον. Σήμερον φαίνεται ἐπιστρέφουσα εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, εἰς τὴν ἀφετηρίαν τῆς. Ἐάν ἐξ ἐνὸς ὁ Ζαλοκώστας ἐγκατέλιπε τὴν δημώδη γλῶσσαν ὅπως συμμετάσχη τῶν ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ταχθέντων διαγωνισμῶν, ἀφ' ἐτέρου ὁ Παράσχος, ἀπέστη τῶν διαγωνισμῶν ἵνα ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δημώδη γλῶσσαν. Ὁ κύκλος ἐν νέου ἀνοίγεται εἰς τὸ σημεῖον ἐνθα ἠθέλησαν νὰ τὸν κλείσωσιν. Ὁ Ζαλοκώστας ἤλλαξε σύστημα ὅπως εἰσέλθῃ ἐντὸς τοῦ κύκλου. Ὁ Παράσχος ἀναστέλλει τὴν κίνησίν του, μεταβάλλει διεύθυν-

σιν καὶ παραδέχεται τὴν ζῶσαν γλῶσσαν τὴν μεστὴν ποιητικῶν καλλο-
νῶν, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποπειραθῇ διὰ παντὸς νὰ ἀποσκορακίσωσιν.

Ἐκ τῶν προσφιλεστέρων ποιήσεων τοῦ Παράσχου εἶναι τὸ :

Ποτάμι

Ποτάμι ταξειδιάρικο, ποτάμι ἀγαπημένο !
Μυριολογῶντας ποῦ μὲ πᾶς νὰ βυθισθῇς καυμένο !
Ἄχ! σὰν κ' ἐμᾶς εἶσαι καὶ σύ ὅποιος ἔμπροστὰ βαδίζει,
Ὅποιος βαδίζει πάντα ἔμπρός, ποῦ πάει δὲν γνωρίζει,
Ἐγώ, ἐγώ νὰ σοῦ τὸ πῶ, ἐγώ, καλὸ ποτάμι,
Τὰ κρυσταλλένια σου νερὰ ἢ Μοῖρα τί θὰ κάμῃ,
Ἀπὸ τὴν ἄβυσσο ἔρχεσαι, ὅς τὴν ἄβυσσο θὰ πέσης,
Δὲν θὰ ἔμπορέσης νὰ σταθῇς, φτωχό, δὲν θὰ ἔμπορέσης !
Πρέπει τὸν νόμο τὸν κοινὸ καὶ σὺ ν' ἀκολουθήσης . . .
Ποτάμι, θεὸ νὰ στερευθῇς ποτάμι, θεὸ νὰ σβύσης.
Ἄχ! βλέπε, βλέπ' ὅσο ἔμπορεῖς καὶ μάτια ἂν δὲν ἔχῃς,
Τὸν ἀσημένιον οὐρανό, τὰ λούλουδα ποῦ βρέχεις.
Βλέπε τῆς γῆς τὴν ὡμορφιὰ καὶ τ' οὐρανοῦ τὴν χάρι,
Πρὶν πέσης μεσ' ἑς τὰ σκοτεινὰ κ' ἡ ἄβυσσος σὲ πάρῃ,
Ἀργά, ἀργά! μὴν βιάζεσαι! τὸν οὐρανὸ στοχάσου.
Τὸν οὐρανὸ ποῦ ἀντανάκλῃς καὶ πέρνεις ἑς τὰ νερὰ σου.
Ἴδὲ τὰ νέφη τὰ λευκά, ποῦ ἐπάνω σου περνοῦνε
Γιατὶ τοὺς μοιάζεις, ποταμέ, γιχτυτὸ σὲ χαιρετοῦνε.
Ἐσ' εἶσαι σύννεφο ὑγρὸ λευκότερο ἀπ' τὰ κρίνα,
Ἐσ' εἶσαι σύννεφο τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ ἐκεῖνα.
Γιὰ πές μου, πές μου, ποταμέ, τὴν μάννα ποῦ τὴν ἔχεις,
Ποιὰ σύννεφα σ' ἐσπείρανε, σ' ἐγέννησαν καὶ τρέχεις;
Ἄχ! μοιάζεις μὲ τὸν ἄνθρωπο, ἄχ! μοιάζεις καὶ μ' ἐμένα!
Ὅμως ἐγὼ κουράσθηκα ἔμπροστίτερ' ἀπὸ σένα.
Μ' ἔρχεται τώρα, ποταμέ, ἑς τὸ κύμα σου νὰ πέσω,
Τὴν φλόγα πῶχ' μέσα μου ἑς τὰ στήθια σου νὰ σβέσω,
Ἐγὼ φωτιά, ἐσὺ νερό, ποτάμι θὰ μὲ σβύσης.
Ἐχῇς τῆς λήθης τὸ νερό, καὶ θὰ μοῦ τὸ ποτίσης!
— Ἐλεγε, καὶ ἑς τοῦ ποταμοῦ τὴν ἄκρην ἐπεριπάτει
Ἐνας θλιμμένος ποιητὴς μὲ δακρυσμένο ἴματι.
Ἐνας π' ἀγάπησε πολὺ καὶ δὲν ἀνταγαπήθη.
Καὶ βλέποντας καὶ βλέποντας τὸ κύμα, ἐλθμονήθη.
Δὲν εἶδεν ὅτι ἔπεφτε μέσ' ἑς τὸ τρεχάτο μνημα.
Τὸ κύμα ἔλαβε τὸ νερό, κ' ἡ ἄβυσσος τὸ κύμα.

Τὸ ἐξῆς ποίημα δὲν θὰ φανῇ παράδοξον εἰς τοὺς Γάλλους τοὺς γινώσκοντας ὅτι ἐν τῇ νῦν Ἑλλάδι ἀνευρίσκει τις ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν τὰς ὑπὸ τῆς ἀρχαίας κληροδοτηθείσας δοξασίας, ὡς ἀνευρίσκει ἐν Γαλλίᾳ τοὺς μύθους τῆς ἀρχαίας Γαλατίας. Παρεθέσαμεν ἤδη ποίημά τι τοῦ Ἰουλίου Τυπάλδου, ἐν ᾧ ὁ Κλέφτης μετὰ θάνατον μεταμορφοῦται εἰς πτηνὸν καὶ ἐπιστρέφει ὅπως ψάλλῃ ἡ θρηνήσῃ μετὰ τῶν συντρόφων αὐτοῦ.

Εἰς τὰ δημοτικὰ ᾄσματα ὁ θνήσκων Κλέφτης ζητεῖ ν' ἀνοίξωσιν αὐτῷ τάφον ἀρκετὰ εὐρύχωρον, ὅπως δύναται νὰ μεταχειρίζηται τὰ ὄπλα του, ἡ δὲ τελευταία αὐτοῦ κατοικία νὰ ἔχῃ ὁπὴν, δι' ἧς ν' ἀκούῃ τὰς χελιδόνας ἀγγελλούσας τὸ ἔαρ. Ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια νὰ κομίζωσιν ὡς προσφορὰν ἐπὶ τῶν τάφων κόλλυθα. Ὁ χριστιανισμὸς ἀπέδωκεν εἰς τὰς προσφορὰς ταύτας θρησκευτικὴν ἔννοιαν, οὐχ ἥτον ὅμως εἶναι αὗται λείψανα τῆς δοξασίας τῆς ἀποδιδούσης εἰς τὴν πέραν τοῦ τάφου ὑπαρξίν τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐπιγείου βίου. Ἄλλῃ ἀρχαία συνήθεια, ἡ τῆς ἐκφορᾶς τῶν νεκρῶν μετὰ τὸ πρόσωπον ἀσκεπὲς ὡσαύτως δὲν ἐξέλιπε. Περιβάλλουσι τὸ σῶμα μὲ τὰ ὠραιότερα ἐνδύματα καὶ σκορπίζουσιν ἄνθη ἐπ' αὐτοῦ ἡ θεία τοῦ θανάτου δὲν εἶναι ἀντικείμενον φρίκης ἐν Ἑλλάδι.

Ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον νὰ προτάξωμεν ταῦτα, καίτοι γνωστὰ τοῖς περιηγηταῖς, ὅπως καταδείξωμεν ὅτι ἡ ἔμπνευσις τοῦ ἐπομένου ποιήματος προέρχεται ἐκ γνησίας ἐλληνικῆς πηγῆς.

Πόθος

Ἦθελα τοῦ πατέρα μου ν' ἀνοίξω τὸ μνημεῖο,
 Νὰ σκάψω μὲ τὰ χέρια μου—νὰ βγάλω τὸ φορεῖο·
 Νὰ ἰδῶ πῶς μοῦ τὸν ἔκαμαν τόσον καιρὸ ἐκεῖ πέρα
 Ἦ νύκτα καὶ τὰ χρώματα τὸν γέρο μου πατέρα!
 Σφιγκτὰ σφιγκτὰ ν' ἀγκαλιασθῶ τὸ σῶμά του τὸ κρύο,
 Στῆθος μὲ στῆθος, κεφαλὴ μὲ κεφαλὴ καὶ οἱ δύο.

Ἦθελα νᾶμουν σάβανο νὰ ἴδύνω τὸ κορμί του,
 Νὰ ἤμουνα προσκέφαλο νὰ γύρν' ἡ κεφαλὴ του·
 Τῆς νειότης του τὸ ὄνειρο 'ς τὸν ὕπνο του νὰ γένω,
 Νὰ ἤμουνα τῆς μάννας του εὐχὴ νὰ τὸν ζεσταίνω,
 Νὰ ἤμουν ὅσα ἔκανε καλὰ ὁπόταν ζοῦσε,
 Κ' ἡ προσευχὴ τῶν ὀρφανῶν ὅπου παρηγοροῦσε.

Ἦθελα νᾶμουν οὐρανὸς 'ς τοὺς κόλπους νὰ τὸν ἔχω,
 Νὰ ἤμουνα παράδεισος μ' ἀκτῖνες νὰ τὸν βρέχω·

Νὰ ἤμουν σύννεφο λευκὸ νὰ τότε ταξιδεύω,
 Καὶ τοῦ Θεοῦ ἀρχάγγελος νὰ τότε συντροφεύω.
 Νᾶμουν ἀστέρι τῆς αὐγῆς νὰ λάμπω ἔς τὰ μαλλιά του,
 Τῆς Παναγῆς χαμόγελο ν' ἀνοίγω τὴν καρδιά του !

Ἦθελα νᾶμωνα σταυρὸς ἔς τὸν τάφο του νὰ μένω,
 Νᾶμουν δροσοῦλα τ' οὐρανοῦ, τὸ χῶμά του νὰ ραίνω,
 Νὰ ἤμουν δένδρο φουντωτὸ σκιά νὰ τοῦ χαρίζω,
 Πουλᾶκι νὰ τοῦ κελαδῶ, ἄνθος νὰ τοῦ μυρίζω.
 Νὰ ἤμουν εἰς τὸ μνημὲά του λαμπάδα ἀναμμένη·
 Νὰ ἤμουν μνημὲά του ἐγώ, μονάχος νὰ μὴ μένη.

Ὑπάρχει ὁμοιότης καταπληκτικὴ μεταξὺ τοῦ νεκρικοῦ τούτου ἄσματος καὶ τινος ἐρωτικοῦ ἄσματος τῆς Προβηγκίας «Magali ma tante aimée».

Ὁ Παράσχος δὲν ἐποίησε πενθίμους μόνον ᾠδὰς, ἀλλ' ὕμνησεν ὡσαύτως τὸν ἔρωτα περιπαθέστατα· οὐχ ἥττον ἐν πᾶσι τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἡ θλίψις. Δὲν εἶναι ποιητὴς εὐθυμος, οἷος ὁ Χρηστόπουλος, εἶναι ψυχὴ μελαγχολικὴ, ἀλλ' ἡ θλίψις του εἶναι φυσικὴ, ἄνευ ἐπιτηδεύσεως.

Ἄς κρίνῃ ὁ ἀναγνώστης ἐκ τῶν ἐξῆς στροφῶν :

Ἀναμνήσεις

Ῥ ! νὰ τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν, καὶ νὰ τὸ μονοπάτι
 Ὅπου ἐκείνη μὲν φορὰ μαζῇ μου ἐπεριπάτει·
 Νὰ τὸ τρεχούμενο νερό, ποῦ τὴν ἐσταματοῦσε,
 Τὸ δέντρο, ποῦ τὴν πρόσμενα καὶ τόσο ἀγαποῦσε,
 Νὰ κ' ἡ μεγάλη πασχαλὶ καὶ νὰ τὸ ῥημοκλῆσι.
 Ποῦ ἤρχονταν τὴν Παναγιά μ' ἐμὲ νὰ προσκυνήσῃ,
 Ὅλα τὰ ἴδια· φύλλα δυὸ δὲν εἶναι ἀλλαγμένα,
 Καὶ μόνο ἄλλαξ' ὁ καιρὸς ἐκείνηνε κ' ἐμένα ! . . .

Ῥ ! νάτηνε ἡ ῥεμματιά, καὶ τὸ λιθάρι νάτο,
 Ποῦ μὲν βραδυὰ μ' ἐπρόσμενε, κ' ἐμένα ἐσυλλογᾶτο.
 Ἐδῶ μοῦ πρωτοέσφιξε τὸ χέρι του μὲν ἕμερα,
 Τὸ πρῶτό μας τὸ φίλημα ἐδόσαμ' ἐκεῖ πέρα·
 Ἐκεῖ καθήσαμε μαζῇ, ἐκλάψαμ' ἐκεῖ κάτω,
 Ἐκεῖ τραγοῦδι ἐγραψα γι' αὐτὴν καρδιὰ γεμάτο,
 Κ' ἐκεῖ ἐκείνη τ' ἄκουε μὲ πονεμένα στήθη·
 — Ἀγέρι πῆρε τὸ φιλὶ καὶ τὸ τραγοῦδι λήθη !

Ἐδῶ μοῦ εἶπε : « σ' ἀγαπῶ ! » τὸ ἄπιστό της στόμα·
 Πέφτω, μὲ δάκρυα φιλῶ τὸ ἅγιο τοῦτο χῶμα.
 Ἐκεῖ ποῦ λένε : « σ' ἀγαπῶ ! » εἶν' ἡ μεριὰ ἀγία,
 Ἐρημοκλῆσι τῆς καρδιᾶς. π' ἀκούσθῃ λειτουργία . . .
 Κάτω ἐκεῖ χαρούμενη ἀκούεται φλογέρα . . .
 Εἶναι τραγοῦδι ἐρωτικό χυμένο 'ς τὸν ἀέρα,
 Καὶ μεσ' 'ς τὸ λόγγο, 'ς τὴ δροσιά, ὅλη ζωὴ καὶ χάρι,
 Κάθεται νειὰ χαρούμενη κι' ἀγένεια παλληκάρι·
 Ἔτσι μ' ἐμένα ἐκάθουνταν ἕναν καιρὸ κ' ἐκείνη !
 Ὁ νειὸς τὸ χέρι της κρατεῖ, ἐκείνη τοῦ τ' ἀφίνει
 Κ' ἡ φλογισμένη τους καρδιὰ 'ς τὰ δύο του μάτια καίει.
 Ἡ κόρη τοῦ μιλᾷ κρυφά—ᾄχ ! ξέρω τί τοῦ λείει . .

Ναί, ξέρω· ὅλα ἡ καρδιὰ π' ἀγάπησε τὰ ξέρι.
 Ξέρω τί εἶναι νὰ κρατῆς ἀγαπημένο χέρι.
 Τ' εἶναι μὲ λίξι ἀτέλειωτη, ἀνέλπιστα κομμένη,
 Πῶς ἀνεβαίν' ἀπ' τὴν καρδιὰ καὶ πάλι πῶς δὲ βγαίνει . . .
 Χαριτωμένη κεφαλὴ 'ς τὸ στήθος μας σὰν κλίνη,
 Γνωρίζω πόσον εὐμορφα, πόσον γλυκὰ βαρύνει·
 Ὅμως ἀκόμη ἔμαθα κ' ἐγνώρισα μὲ πόνο,
 Πῶς εἶναι ὅλα ἐπιβουλὴ καὶ τέχνη, τέχνη μόνο . . .

Τί κρῖμα, τὴν ἀγάπη μου 'ς ἐκείνη νὰ τὴν θάψω !
 Κρῖμα, λαμπάδα ἐμπροστὰ 'ς τὸ εἶδωλο ν' ἀνέψω !
 Γιὰ σύννεφο τοῦ οὐρανοῦ ὁ κορνιαχτὸς μ' ἐφάνη . . .
 Εἶναι σκληρό, πολὺ σκληρὸ κανέννας ν' ἀγαπήσῃ
 Ψυχὴ, π' ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ τὴν καταφρονήσῃ . . .

Ὁ Παράσχος ὕμνησε περιπαθῶς καὶ τὴν πατρίδα. Ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης τῷ 1866 — 68 καὶ αἱ κακουχίαι τῶν ἐξορίστων Κρητῶν τῶν καταφυγόντων πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ἀδελφοὺς, τῷ ἐνέπνευσαν ὠραίους στίχους.

Ὁ ποιητὴς μας ἀνέμιχθη καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν. Ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀντι-πολίτευσιν ἐκείνην, ἥτις διὰ συνομοσιῶν καὶ ἐπαναστάσεων προὔκάλεισεν τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὀθωνος. Ἀλλ' ὁ θάνατος τοῦ ἐκθρονισθέντος ἡγεμόνος, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Παράσχον ἐλεγεῖον, ὅπερ εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἄξιον σημειώσεως, καθὼ ἐμφατῖνον τὴν εἰς τὰ ἥθη τῆς Ἑλλάδος γενομένην μεταβολήν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ὁ Ἀλέξανδρος Σοῦτσος ἐξύμνει τὸν φόνον τοῦ Καποδιστρίου.

Ἑλεγζον

εἰς τὸν πρῶν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Ὅθωνα Α'.

Ἄν πάντες ἐσιώπησαν οἱ ἄνδρ' οἱ σου φίλοι,
 Οὐς ἀπὸ σκότος ἔφερες βαθύ εἰς τὴν ἡμέραν,
 Ἐάν δὲν ἤνοιξεν οὐδεὶς καὶ διὰ σέ τὰ χεῖλη,
 Κ' εἰς λήθην σ' ἐγκατέλειψαν θανάτου βαρυτέραν,
 Ἐγώ, ὁ πρὶν πολέμιος, ἐν δάκρυον θά χύσω·
 Δέν λησμονῶ, καθὼς αὐτοί, πῶς βασιλεύς μου ἦσο!
 Συγγνώμην, φίλοι μου νεκροὶ τῆς Κύθνου, τῆς Ναυπλίας,
 Ἐάν ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ πικρὰν ὥδην τονίσω.
 Ἡξέωρ' ποίας ἔχετε ἀγγελικὰς καρδίας...
 ὦ! ἄκλαυστον δὲν θέλετε τὸν Ὅθωνα ν' ἀφήσω!
 Ἄ! ὄχι, ὄχι! δι' αὐτὸν τὰς χεῖράς σας κινεῖτε,
 Καὶ τὰς πληγὰς σας κρύπτοντες νὰ ψάλλω μοῦ ζητεῖτε...

ὦ ναί· μακρὰν ἀπὸ ἐμέ ἡ ἔχθρα καὶ τὰ μίσση.
 Τὸν τάφον δὲν ὑπερπηδᾷ παθῶν γηϊνῶν κύμα,
 Ὁ ψάλτης θρόνους δύναται Καισάρων νὰ κτυπήσῃ·
 Πλὴν εὐλαβεῖται τοὺς νεκρούς, πλὴν συμπονεῖ τὸ μνημα...
 Φεῦ! εἶναι τόσον ἱερὸν τὸ ἄφωνον μνημεῖον,
 Καὶ ἔτι ἱερώτερον τὸ πίπτον μεγαλεῖον!...

Ἄν κατ' ἐκείνου ἄλλοτε παράφορος ἀφίθην,
 Φερόμενος ὑπὸ πνοὴν ὀρμητικῶν λαϊλάπων·
 Ἄν τὸν ἐτόξευσα κ' ἐγὼ εἰς τῶν παθῶν τὴν μέθην,
 Τὸν ἡγεμόνα πολεμῶν, τὸν Ὅθωνα ἡγάπων!
 Καὶ ὅταν, ὅταν ἔδωκε τῆς εἰμαρμένης δίκην,
 Ἐστίφθην μὲ κυπάρισσον εὐθύς μετὰ τὴν νίκην...

Τί ἄρα, τί ἐσκέπτετο ἐξόριστος; ὁποίας
 Κολάσεις θὰ ὑπέφερε σιγῶν; . . Θὰ ἐνθυμεῖτο
 Τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἔφηβος ἱππεὺς πρὸ τῆς Ναυπλίας
 Ἀπὸ ἱν' ἔθνος εὐγενὲς θερμῶς ἐπευφημεῖτο·
 Τὴν τότε μέθην, τὰς λαμπρὰς ἐλπίδας, καὶ ἀκόμα
 Πῶς ἱκανεῖδεν ὕστερον τῶν πάππων του τὸ δῶμα...
 Τὸν ἐνθυμεῖσθε Ἕλληνες, τὸν ἐνθυμεῖσθε ἔτι
 Μὲ τοῦ ἀγῶνος τὴν στολὴν καὶ μὲ τὸ σῶφρον βλέμμα;...

Μὲ εἶπον, ὅτι μὲ αὐτὴν ἐτέθη εἰς τὸ μνήμα.
Τὴν ᾗθελε καὶ σάβανον τὴν παλαιάν του φίλην...
Ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλάς τὸ ὕστατόν του ρῆμα...

Κοιμοῦ ψυχὴ περίλυπος! κ' εἰς τὸ ψυχρόν σου δῶμα
Συγχῶρει, ὡς σὲ συγχωρεῖ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων.
ὦ! εἶναι ἐλαφρότερον τοῦ στέμματος, τὸ χῶμα,
Καὶ ὑπ' αὐτὸ τὴν κεφαλὴν τὴν κουρασμένην κλίνειν...
Κοιμοῦ, Μονάρχα δυστυχῇ! Μονάρχα μου, κοιμήσου!...

ὦ! ἄνθη, ἄνθη εὖσμα τοῦ Ὑμηττοῦ του δότε,
Τοῦ ὄρους του τοῦ προσφιλοῦς, τὴν μνήμην του νὰ ράνω·
Ὀλίγον χῶμα δότε με τῆς γῆς μας πατριῶται.
Νὰ ρίψω εἰς τὸ σκυθρωπὸν μνημεῖον του ἐπάνω!
Τὸ χῶμα τῆς πατρίδος του ὡς ξένον τὸν βαρύνει,
Καὶ θέλει χῶμα ἀττικὸν ἢ ζοφερά του κλίνει...

Ναί! φέρετε τὸ λείψανον τὸ παραπονεμένον
Εἰς τὴν ὠραίαν Ἀττικὴν, δι' ἣν ἐπόθει τόσον.
Μνημεῖον σκάψατε εὐρὺ εἰς χῶρον ἀνθισμένον,
Τοῦ κυανοῦ μας οὐρανοῦ νὰ δέχεται τὴν δρόσον.
Τρεῖς πῆχεις δότε κ' εἰς αὐτὸν εἰς τὰ βασίλειά του,
Νὰ μὴ πλανᾷτ' ἐξόριστος ἀκόμη κ' ἡ σκιά του...

Ἴδου εὐγενῆ αἰσθήματα, τιμῶντα σύμπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἐν τῷ πρ
σώπῳ τοῦ ἐκφραζόντος αὐτὰ ποιητοῦ καὶ ἐν τῷ τοῦ βασιλέως, ὅστις
ἐνέπνευσε.

Παραθέτομεν τέλος καὶ τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἐκ διεξοδικοῦ ποιήματι
ἀπαγγελθέντος ὑπὸ τοῦ Παράσχου ἐν τῷ συλλόγῳ Παρνασσῶ, κατὰ τ
ἐπιτηρίδα τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ὁ Παράσχος δὲν ἀπήγγειλε πρῶτον τότε δημοσίᾳ στίχους ἐν ἡμέ
ῃ ἐθνικῆς τελετῆς. Εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κανάρη ἐν τῷ αὐτῷ Συλλόγῳ, ἐξ
φώνησε πατριωτικὸν καὶ συγκινητικώτατον ποίημα. Ἡ συνήθεια τ
ἀπαγγέλλειν ποιήματα, διατηρεῖται ἐν Ἑλλάδι.

Κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν, οἱ Ἀθηναῖοι προθύμως συνέρχονται ἐπὶ ταῖς
ὁπως ἀκούσῃσι στίχους· οὕτω καὶ ὁ Βαλαωρίτης ἀπήγγειλεν ἐν ἐπισήμῃ
ἡμέρᾳ ὧδὴν ἐν μέσῳ γενικῶν ἐπευφημιῶν. Ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ
ποιητῆς εἰς ὃν ἀποτείνονται εἰς ὁμοίας περιστάσεις, εἶναι ὁ Παράσχος.

Τὸ ἐπόμενον ἀπόσπασμα ἐλήφθη ἐκ ποιήματος γραφέντος ἐπὶ τῇ ἐπι
τηρίδι τῆς ἐπαναστάσεως:

Τουφέκια πέφτουνε· χτυκᾷ χαρούμενη καμπάνα·
 Ποιοὶ νᾶναι τοῦτοι ποῦ ξυπνοῦν τὴν πεθαμένη Μάνα,
 Παῦ ἔρχονται μὲ ρόπαλα καὶ μὲ σφενδόνας μόνο
 Νὰ ρίξουν κάτω τοῦ Ὁμάρ τὸ στοιχειωμένο θρόνο;
 Ὅλα τοὺς λείπουν· ἄρματα, σπαθί, μπαροῦτι, βόλι.
 Μπαροῦτι ἔχουν καὶ φωτιά μὲς ᾽ς τὴ ψυχὴ τους ὅλοι!
 Τοῦ Θρασυβούλου τ' ὄνειρο τὸ ξαναβλέπει ὁ Ρήγας·
 Ἀπὸ λιθάρι ἐνὸς βοσκοῦ γκρεμίζεται ὁ γίγας,
 Κ' ἐκεῖνος, ὅπου ἡ Φραγκιὰ ὡς σήμερα τρομάζει,
 Χτυπᾷ ξαρμάτωτος λαὸς καὶ κάτω τὸν σωριάζει!
 Σπαθὶ τὸ χέρι ἔγεινε, ἀετὸς ἡ περιστέρα·
 Πολλὰς φορὰς ἐκάμαμε τὴ νύχτα μας ἡμέρα.—
 Τουφέκια πέφτουνε· χτυπᾷ χαρούμενη καμπάνα·
 Τοῦ Ρήγα τ' ὄνειρο ξυπνᾷ τὴν πεθαμένη Μάνα!
 Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός, τὸ πέλαγο σαλεύει
 Στὴ φοβερὴ κ' ἀγέννητη αὐτὴ μονομαχία·
 Χέρια μὲ χέρια ἡ Ἑλλάς καὶ ἡ Τουρκία παλεύει,
 Καὶ πέφτουν καὶ σηκώνονται σὲ μάχη αἰωνία!
 Γῆς πιθαμὴ δὲν μένει μιά, πελάγου ἓνα κύμα,
 Χωρὶς νὰ κοκινίσουνε, χωρὶς νὰ γείνουν μνήμα.
 Καὶ στὴν ἀπέραντη νυχτιά στ' ἀτέλειωτά της βάθη,
 Δὲν ξέρουν, δὲν γνωρίζουν,
 Ἄνισως ἔμειν' ἡ Ἑλλάς, ἂν ἡ Τουρκία ἐχάθη!
 Μετέωρα καμμιὰ φορὰ τὸ μαῦρο σκότος σχίζουν,
 Πότε Μιαούλης λέγονται καὶ πότε Καραϊσκος,
 Πότε Κανάρη ἀστραπὴ καὶ πότε ἥλιου δίσκος! . . .
 Μὲς ᾽στὸ σκοτάδι πέρασαν ἐκεῖνο χρόνοι τόσοι,
 Καὶ μόνο ἐξημέρωσε χωρὶς νὰ ζημερώση,
 Καὶ δίχως ἥλιο ἐλαμψαν γῆ, οὐρανὸς καὶ λόγγοι,
 Ὅταν τὴν νύχτα ἔκαμες ἡμέρα, Μεσολόγγι!
 Βουβοὶ ἐμέναν οἱ λαοὶ καὶ τὴν πνοὴ κρατοῦσαν.
 Στὸ θαῦμα ὅπου ἔγεινε μπροστά τους ἀπιστοῦσαν,
 Καὶ ὅταν εἶδανε, χλωμὴ καὶ μπαρουτοκαῦμένη
 Ἀπὸ τὴ μέση τῆς φωτιᾶς νὰ βγῇ πληγαὶς γεμάτη,
 Κ' εἶδαν τὴν σκλάβαν μὲ στολὴ βασιλικὴ νὰ βγαίνει,
 Ἀδάκρυτο ἀπὸ χαρὰ δὲν ἔμειν' ἓνα μάτι·
 Χέρι ποῦ δὲν σηκώθηκε νὰ τὴν χειροκροτήσῃ,
 Ψυχὴ ποῦ δὲν ἐχάρηκε, καρδιὰ νὰ μὴ χτυπήσῃ!

Τὸ ποίημα τοῦτο περατοῦται δ' ἀπεικονίσεως τοῦ παρόντος, ἐξ ἧς
 πέραις 8 4 2, 6.— Ἀρρ. Πάρις, Μάιος, Ἰουνίος 1923

ἀναδεικνύεται ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἀρχαιότητος. Αὐτὴ ἡ ὑπερβολὴ τῆς συγκρίσεως, τῆς ταπεινότητος ὑπὲρ τὸ δέον ἴσως τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα, ἀπεδεικνύει ὅτι διὰ τῆς ἀντιθέσεως ταύτης, ὁ ποιητὴς θέλει ν' ἀναζωογονήσῃ ἐν τῇ νέᾳ γενεᾷ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος ἐνθουσιασμόν, καὶ τὴν παροτρύνῃ πρὸς μεγάλας ἡρωϊκὰς πράξεις. Μήπως καὶ σήμερον τῆς παρελθούσης Ἑλλάδος δὲν γεννᾶται ἡ μέλλουσα;

Θ'.

Οἱ στίχοι οὗτοι τοῦ Παράσχου, οἱ τοσοῦτον θέλξαντες τοὺς ἀκροατοὺς καὶ μετέπειτα τοὺς ἀναγνώστας του, δὲν θὰ ἐπετύγχανον ἐξίσου, ἐὰν ποιητὴς δὲν παρήτει τὰς θεωρίας τῆς σχολῆς ἐξ ἧς προῆλθεν, ἐὰν δὲ μετεχειρίζετο εἰς ἑκφρασίαν τῆς ποιητικῆς αὐτοῦ ιδέας τὴν δημώδη ἐκ τὴν γλῶσσαν, ἣτις ὁμιλεῖ πρὸς τὴν καρδίαν τῶν συμπατριωτῶν του ἅλως ἢ τὸ καθαρεῦον ἰδίωμα τῶν ποιημάτων τῶν διαγωνισμῶν.

Ἡ πάλῃ μεταξὺ τῆς δημώδους καὶ τῆς τῶν λογίων γλώσσης διαφορά ἀπ' αἰώνων. Ἐνῶ οἱ λόγιοι βυζαντινοὶ ἔγραφον εἰς ὕψος ἀποτετυπωμένῃ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν ὑπόδειγμα, ἡ ὁμιλουμένη καὶ ζῶσα γλῶσσα ἀπὸ τῆς δεκάτης ἔτι ἑκατονταετηρίδος ἐγράφετο ὑπὸ στιχουργῶν, ἔστι ὅτε δὲ καὶ ὑπὸ πεζογράφων.

Ἡ πάλῃ αὕτη ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε ἄνευ διακοπῆς, ἀλλ' ἐπ' ἐσχάτῃ καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ Κοραῆ, δυνάμει διττῆς ἐνεργείας, τὰ δύο ἄκρα τινούσιν εἰς τὸ νῦν συναντηθῶσιν. Ἀφ' ἐνὸς ἡ μὲν τῶν λογίων γλῶσσα καὶ τοι ἐμμένουσα, ὅσον οἷόν τε, εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς τροποποιεῖται κατὰ τὰς νεωτέρας ἀνάγκας, καὶ καθίσταται ὑπὸ τὸν λαὸν δοκίμων πεζογράφων, θαυμασίον ὄργανον πρὸς ἐκφρασίαν τῶν συγχρόνων ιδεῶν· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ καθομιλουμένη ἀπαλλάσσεται ὁσημέρως τῶν πρῶην ἀσχημιζόντων αὐτὴν ξενικῶν στοιχείων. Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰσδουούσης μαθήσεως, ἣτις διαδίδεται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κατώτερα τῆς κοινωνίας στρώματα, ἔνεκα τῆς διανοητικῆς κινήσεως, ἧς μετέχει καὶ αὐτὸς ὁ λαός, τὸ λεγικὸν τοῦ καθ' ἡμέραν βελούται· αὐξάνει ὁσημέρως, αἱ ιδέαι ἐξευγενίζονται, καὶ οἱ τύποι τελειοποιούνται.

Ποῖον ἰὸ ἀποθνήσκον; Θὰ προσπελάσωσι μάλλον τῇ ἀρχαιότητι ὥς τινες εὐχονται; Θ' ἀπομακρυνθῶσιν αὐτῆς ἐπὶ μάλλον καὶ μάλλον, ἄλλοι φρονοῦσιν; ἢ ὁ ἀμοιβαῖος συναγωνισμὸς τῆς δημώδους παραδόσεως καὶ τῆς κλασικῆς ἐκπαιδεύσεως, θὰ παραγάγῃ συγχώνευσιν τῶν ἀντιθέτων στοιχείων, ἣτις θὰ χορηγήσῃ εἰς τὸ σύγχρονον ἰδίωμα τὴν ἐλλείπονσαν αὐτῷ ὁμαλότητα, ἐξασφαλίζων αὐτῷ νέαν ζωὴν;

Τὰ πρόβληματα ταῦτα εἶναι δύσκολον νὰ λύσῃ τις, τόσῳ μάλλον καὶ ὅσον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὴν νεοελληνικὴν αἰτίαν.

αί διέπουσαι τὴν μόρφωσιν τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν. Δὲν πρόκειται ἐν ταῦθα περὶ δύο διαφόρων γλωσσῶν. Ἡ μεταξὺ τῆς νῦν ἑλληνικῆς καὶ τῆς τοῦ Εὐαγγελίου γλώσσης διαφορά, εἶναι ἴσως ἐλάχιστων ἢ ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς τοῦ Θουκυδίδου. Εἶναι ἡ αὐτὴ γλώσσα πάντοτε, ἀλλὰ τροποποιηθεῖσα ὑπὸ τῆς φορᾶς τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ αἰῶνος τοῦ ἀδιαλείπτως ὁμιλήσαντος αὐτὴν. Ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ ταυτότης ἐξηγοῦσα καὶ δικαιοῦσα τὸν ἔρωτα τῶν λογίων διὰ τοὺς τύπους τῆς λαοικῆς περιόδου, ἐπαυξάνει τοὺς κινδύνους, οὓς ὑπέμετρος λατρεία τῆς ἀρχαιότητος ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τὸ γλωσσικὸν τοῦτο ζήτημα, ὑποκινούμεν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, διότι εἶναι μεγάλης σπουδαιότητος ἐν Ἑλλάδι. Ἡ συγχώνευσις, ἐὰν πρόκηται καὶ γίνῃ τοιαύτη, δὲν ἀπετελέσθῃ σίτι· πολλοὺ γε καὶ δεῖ. Ἐν τῷ πεζῷ γραπτῷ λόγῳ ἀφίχθησαν εἰς τοιοῦτο σημεῖον, ὥστε ἡ ἑλλειψις τῆς ὁμιλότητος περὶ ἧς διελάβομεν, εἶναι σχεδὸν ἀνεπαίσθητος. Ἐν τοῖς κοινοβουλευτικαῖς λόγοις τὸ λεκτικὸν ἀκολουθεῖ τοὺς κανόνας καὶ τὴν ὀρθοέπειαν τῆς καθαρευούσης γλώσσης, ἀλλ' ἐν τῷ καθ' ἐκάστην βίῳ δὲν ὁμιλοῦσιν ὡς γράφουσι καὶ ὡς ἀγορεύουσιν.

Ἡ ὁμιλουμένη αὕτη γλώσσα, μὲ τὰς ἐν τῇ προφορᾷ συγκοπὰς, μὲ τὰς γραμματικὰς ἀνωμαλίας καὶ ἀδείας αὐτῆς, φαίνεται προσφυστέρᾳ καὶ ἀρμολωτέρᾳ διὰ τὴν ποίησιν.

Γνωρίζοντες τὰς ἐν Ἑλλάδι φιλολογικὰς προκαταλήψεις, εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ τύχωμεν τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν λογίων, ὡς πρὸς τὰς ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν ταύτῃ ἐκφρασθείσας ιδέας. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ξένῃ νὰ προβάλῃ λύσιν εἰς ζήτημα, ὅπερ μᾶλλον ἠρεύνησεν ἐπισταμένως ἢ γινώσκῃ· ἀλλ' ὅπως δῆποτε εἰς τὰς τοιαύτας ἡμῶν σκέψεις ὑπολανθάνει διττὸν αἰσθημα ὅπερ βεβαίως δὲν θὰ παρ᾽ ἀγνωρίσθῃ: ὁ ἐνθουσιασμὸς πρὸς τὴν ἀρχαιότητα, καὶ ἡ πίστις εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν τῶν συνήθων ἐπιχειρημάτων τῶν ἀντιπάλων τῆς δημώδους γλώσσης εἶναι, ὅτι μέχρι τοῦδε ἐγένετο χρῆσις ταύτης μόνον ὑπὸ ἐκείνων οἵτινες δὲν ἐγνώριζον νὰ μεταχειρίζωνται τὴν λογίαν. Ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Βολωμὸς καὶ οἱ πλεῖστοι Ἴόνιοι, καθὸ ἐν Ἰταλίᾳ ἐκπαιδευθέντες, δὲν ἐγίνωσκον ἀρκετὰ ἐπισταμένως τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ὅπως χρῶνται αὐτῆς, καὶ ὅτι ἐνεκεν ἀμαθείας ἔγραψαν εἰς τὴν τοπικὴν αὐτῶν διάλεκτον. Αἱ τοιαῦται μορφαί, τὸ ὁμολογοῦμεν, δὲν εἶναι ὅλως ἀνυπόστατοι, καθ' ὅσον οἱ Ἴόνιοι ποιηταὶ δὲν ἦσαν ἐν γένει πολὺ δυνατοὶ εἰς τὰ ἑλληνικά. Ἐξ ὑπερβολικοῦ μάλιστα ζήλου ἔβλαψαν ἑαυτούς, ἡ δὲ ἡττά των εἶναι πλήρης ὅτε γράφοντες εἰς πεζὸν λόγον μεταχειρίζονται λέξεις καὶ ἐκφράσεις ἡμαρτημένας, ἐπὶ προφάσει ὅτι διὰ τούτου δίδουσιν εἰς τὸ λεκτικὸν των χρωματισμὸν καὶ τύπον δημώδη.

Ὁμολογητέον ὅτι οἱ εἰς τὴν δημῶδην γλῶσσαν στιχουργήσαντες δι-
εῖναι ἅπαντες ἀληθεῖς ποιηταί, οἱ δὲ θιασῶται τῆς καθαρευούσης ἐπι-
φeloῦνται τῶν ἀνοησιῶν ὅσαι εἰς ταύτην ἐγράφησαν. Ὡφείλον ὁμῶς νὰ μ-

λησμονῶσιν ὅτι τοιαῦται ἐγράφησαν καὶ εἰς λίαν καθαρεύουσιν γλῶσσαι.
Ἀλλὰ πλὴν τῆς Ἰονίου, ὑπάρχει καὶ ἑτέρα σχολή, ἥτις καὶ τοι-
πινομένη ὑπὸ τῆς δημῶδους μουσῆς, οὐχ ἥττον δὲν παραμελεῖ τὴν σπο-
δὴν τῆς τε γλώσσης καὶ φιλολογίας τῶν ἀρχαίων, καὶ τῆς ὁποίας
ὁπαδοὶ ἐνῶ εἰς τὴν ποίησιν μετεχειρίσθησαν τὴν δημῶδην γλῶσσαν, ἐν
πεζῇ λόγῳ ἔγραψαν τόσον ὀρθῶς ὥστε οἱ ἀκριβολόγοι δὲν δύνανται
τοὺς ἐπικρίνωσι δι' ἀμάρτημα.

(ἀκολουθεῖ)

Εὐφρασία Κετσία.

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΙΓΙΛΛΙΩΔΗ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΥΟ ΕΝ ΑΝΔΡΩ ΜΟΝΩΝ

Δημοσιεύομεν ὧδε ἐκ πατριαρχικῶν κωδίκων ἄλλοτε ἀντιγράψαντες
οὐπὼ ἐκδεδομένα δύο σιγίλλια περὶ δύο κατὰ τὴν νῆσον Ἀνδρον κειμένων
εὐχῶν μονῶν, ἐπὶ τῇ πεποιθήσει ὅτι εὐχαρίστῳ γνώμῃ ἀναγνωσθήσονται
ὑπὸ τῶν φίλων τῆς τῶν νεωτέρων χρόνων ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστο-
ρίας. Τῶν σιγίλλιων τούτων τὸ πρῶτον ἀνήκει τῇ ἀρχαίᾳ μονῇ τῆς Ζωο-
δόχου Πηγῆς, τῆς ἐπικεκλημένης Ἀγίας, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο γνωστῆς,
φέρει δὲ χρονολογίαν τοῦ ἀπριλίου τοῦ 1640 γενόμενον ἐπὶ Παρθινίου
τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως τοῦ τότε ἰθύνοντος τὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ
πατριαρχικοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνου,¹ καὶ ἄξιον οὐ μικροῦ λό-
γου ἐστὶ διότι ἐκ τῶν ἐν τῇ σιγίλλῳ τούτῳ ἀναγεγραμμένων πληροφο-
ρούμεθα ὅτι ὁσιώτατός τις ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Μακάριος, ὁ καὶ καθηγού-
μενος τῆς περὶ ἧς ἐστὶ ἡμῖν ὁ λόγος μονῆς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἐξη-
σαντο παρὰ τοῦ ἀειμνήστου Τιμοθέου τοῦ ἀπὸ Παλαιῶν Πατρῶν πατριαρχ-
χῆσαντος (1614—1622) καὶ λόγοις δεξιόις ἐπεισαν αὐτὸν ὅπως ἐκδῶ εἰς
ὁχύρωσιν τῆς σεβασμίας αὐτῶν μονῆς πατριαρχικά σιγίλλιδῶδη γράμ-
ματα, ὥστε γενέσθαι τούντεῦθεν καὶ τὴν μονὴν ταύτην πατριαρχικὴν καὶ
σταυροπηγιακὴν καὶ καταταχθῆναι ἐν τῇ σειρᾷ τῆς σταυροπηγιακῆς
διατυπώσεως. Ἡ μονὴ αὕτη ἐκ τῶν διασημοτέρων τῆς Ἀνδρου, ἀγνο-
στον μὲν πότε ἀκριβῶς ἐκτίσθη, ἀλλὰ πιθανώτατα πρὸ τοῦ 16^{ου} αἰῶνος,
ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Α. Μηλιαράκης ἐν τῇ περὶ Ἀνδρου μονογραφίᾳ

¹ Παρθένιος ὁ Α', ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως, ἐπατριάρχησεν ἀπὸ τοῦ 1639—
1644 ὁ ἐπικαλούμενος Γέρων, καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν ἑτέρων Παρθινίων συγ-
χρόνων καὶ μεταγενεστέρων αὐτοῦ.

αὐτοῦ, ἐξ ἧς ἠρυσάμεθα καὶ τὰς κάτωθι περὶ τῆς τοποθεσίας τῆς μονῆς ταύτης πληροφορίας,—ἐπειδὴ δὲν ἠξιώθην ἵνα ἐπισκέψωμαι τὴν νῆσον—ἀς παρατίθηναι πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γεγραμμένων μοι.

Ἡ μονὴ κειμένη μεταξὺ τῆς κώμης τοῦ Κάτω Γαυρείου καὶ τοῦ χωρίου Μπαταὶ ἐν τῷ δήμῳ Γαυρείου πρὸς νότον τῆς ὑψηλῆς θέσεως Καφορράχης, τῆς καὶ ἐν τῷ σιγιλλίῳ μνημονευομένης, εἶναι περίοπτος καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης ὁμοία φρουρίῳ, συνεπῶς δ' ἔχει εὐρυτάτην τὴν θέαν ἐπὶ τε τῶν καταφύτων μερῶν τοῦ Γαυρείου καὶ ἐπὶ τῆς ἐκατέρωθεν τῆς νήσου ὁρωμένης θαλάσσης. Ἡ μονὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῆς κέκτηται εἰκόνα τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς χρονολογουμένην τῷ 1325, ἅμα δὲ καὶ βιβλιοθήκην, περιέχουσαν οὐκ ὀλίγα χειρόγραφα ἐκκλησιαστικά, ἅτινα ἀπκριθμοῦνται ἐν τῇ ἄνω εἰρημένη μονογραφίᾳ τοῦ κ. Μηλιαράκη, ἐν οἷς δὲ καὶ Εὐαγγέλιον τοῦ SXED (=6664 α. κ. κ. ἤτοι 1156 μ. Χ.)

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ μονὴ αὕτη εἶχε καὶ μετόχια, ἀγνοῶ ἂν νῦν σώζονται, τῆς Παναγίας δηλαδὴ τῶν Κατακολῶν, τῆς Παναγίας Φιστωρῶν, τοῦ ἁγίου Ἀντωνίου τοῦ Φεροῦ καὶ τῶν Κυπριῶν, ὧν μνεία γίνεται ἐν τῷ σιγιλλίῳ, ὑποταγῆς δὲ χάριν προσέφερε τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐτησίως εἴκοσι καὶ δύο ὀκάδας ἐλαίου.

Τὸ δὲ δεύτερον σιγιλλιον, τὸ καὶ νεώτερον, χρονολογούμενον τῷ 1806 καὶ γινόμενον ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου Γρηγορίου τοῦ Ε'. (1806—1808) ἀνήκει τῇ μονῇ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, ἧτις ἠρειπωμένη οὖσα, ὡς γράφει ὁ κ. Μηλιαράκης ἐν σελ. 99 τοῦ αὐτοῦ πονήματος, κέκτηται κομψὴν βυζαντινὴν ἐκκλησίαν. Κειμένη κατὰ τὸ χωρίον Ἀρχόντα, ὡς ἀναφέρει μόνον τὸ σιγιλλιον, ἐκτίσθη τῷ 1780 ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Λεοντίου Πέτρου Σπυρίδου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιστάσιν ἀνέλαβεν ὁ τούτου ἀδελφὸς Νικόδημος καὶ εἴτα μετὰ τὸ 1795 ὁ ἀδελφὸς τῶν κτιτόρων τούτων Γρηγόριος, ὁ καὶ μητροπολίτης Μεσημβρίας.

Περὶ τοῦ ἱεράρχου τούτου προστίθηναι τοῖς ἤδη γνωστοῖς πρὸς διασάφηνσιν καὶ τάδε· ὅτι διεδέξατο τὸν Θεόκλητον, προαχθέντα εἰς τὴν μητρόπολιν Μεσημβρίας κατὰ δεκέμβριον τοῦ 1791 ἀπὸ τῆς μεγάλης Πρωτοσυγκελλίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου ἀντὶ τοῦ εἰς τὴν μητρόπολιν Σερρών προβιβασθέντος καὶ μετατεθέντος Μεσημβρίας Κωνσταντίου, ὅτι σὺν τῷ Ἀθηνῶν Γρηγορίῳ ἐνδημεῖ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὡς συνοδικὸς ἐπὶ τῆς β'. πατριαρχείας Γρηγορίου τοῦ Ε'., διότι εὕρισκω αὐτὸν συνυπογράφοντα μεταξὺ τῶν λοιπῶν συνοδικῶν κατὰ φεβρουάριον τοῦ 1806 ἐν τῷδε τῷ σιγιλλίῳ καὶ κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1807 ἐν σιγιλλιώδει γράμματι, «περὶ

τοῦ ἐλλληνικοῦ σχολείου τοῦ κειμένου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀθηνῶν τοῦ ἐκ-
λεγομένου τοῦ Πετράκη.»

Ὁ Μεσημβρίας οὗτος περητήσατο, καὶ ἀμέσως τὸν Ἰούλιον τοῦ 181 .
ἐκλέγεται διάδοχος αὐτοῦ ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς καὶ
Ἰωσήφ, τῶν κανονικῶν ψήφων τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ γενομένων ἐπὶ Πα-
τριάρχου Κυρίλλου ἐν τῷ κατὰ τὸν Κουρούτσεσμε τοῦ Βοσπόρου (Κων-
σταντινουπόλεως) ναῶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου¹.

Ὁ Ἰωσήφ οὗτός ἐστιν ὁ ἐν τῇ τῆς Ἀνδρου μονογραφίᾳ τοῦ κ. Α. Μη-
λιαράκη ἀναφερόμενος, ἐνθα λέγεται ὅτι τῇ 7 Ἰουνίου 1813 διωρίσθη
διδάσκαλος τῆς ἐλληνικῆς σχολῆς καὶ ἐπιστάτης τῆς νέας οἰκοδομῆς τοῦ
σχολείου, ἀλλὰ κρύφα καὶ δι' ἀγνώστους λόγους μετ' ὀλίγας ἡμέρας δια-
περιωθεὶς εἰς Χίον ἐπανέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Προστίθημι τοῖς
ἤδη περὶ τοῦ διδασκάλου τούτου καὶ ἐπισκόπου λεχθεῖσιν ὅτι ἦν πρότε-
ρον ἱερομόναχος καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Μεγάλῳ Ρεύματι τοῦ Βοσπόρου
(Ἀρναούτκιον) σχολῆς, ὅτι δὲ ἐπὶ τῆς β'. πατριαρχείας τοῦ κοιμήτου Γρη-
γορίου τοῦ Ε'. «κατὰ θερμὰς δεήσεις καὶ παρακλήσεις τῶν ἐκτὸς κατὰ
κων εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων χριστιανῶν προεχειρίσθη τὸν αὐγουστον τοῦ
1806 ἐν τῷ σημερινῷ πατριαρχικῷ ναῷ μητροπόλεως τῆς πόλεως καὶ
διαλαμπύσεως ἀγιωτάτης μητροπόλεως Μελιτηνῆς ἐπὶ τῷ ἀποκατασταθῆ-
ναι προεστῶτα ἐν τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν τοῦ
εἰρημένου ἐλληνικωτάτου καὶ πολυπληθεστάτου βοσπορείου προαστίου.

Ταῦτα ἀρκείτωσαν. Τὰ ἄνω μνημονευόμενα σιγίλλια ἔχουσιν ὧδε.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τοῦ καθολικοῦ πρωτοτύπου σιγιλλιώδους γράμματος.

† ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ἐλὼ Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας
Ῥώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ἀναντίρρητον πᾶσι καὶ τοῖς ἱεροῖς κανόσι προσῆκον τὴν πατριαρχικὴν
μακαριότητα τοῖς προσερχομένοις τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπικουρίαν τινὰ
ἀπαιτούμενοις ἀνατροπῆς ἕνεκα τῶν ὅπωςδῆποτε καὶ κατὰ καιρὸν ἐπι-
χομένων πρὸς αὐτοὺς, διδόναι καὶ χορηγεῖν πάσῃ δυνάμει ἀντίληψιν αὐτῶν
καὶ ἀπαλλαγὴν τῶν ἐκείνων δεινῶν, πρὸ πάντων δὲ μάλιστα, τοῖς ἱεροῖς
καταγωγίοις καὶ τοῖς εὐαγέσιν οἴκοις, ἐν οἷς οἰκῶντες ἄνδρες θεοφιλεῖς
ἀκαταπαύστως τε καὶ ἀενάως, ἀνυμνοῦσι καὶ δοξάζουσι τὸν Θεόν ὃν γὰρ
λόγον ἐγνώμεν τὸν Θεὸν τὰ θελήματα ποιῶντα τῶν φοβουμένων αὐτῶν,
καὶ τὰς δεήσεις ἀκούοντα καὶ σώζοντα αὐτούς, τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ
προνοίᾳ καὶ ἀπειρῳ, τὸν αὐτόν, καὶ τὸν οἰκουμενικὸν Πατριάρχην πρὸς

¹ Μέτῃτι γραφόμενά μου ἐν τῇ Ἑκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ, περὶ τῶν ἐν
τοῖς ναοῖς τοῦ Κουρούτσεσμε χειροτονιῶν, μεταθέσεων κ.τ.λ. τεῦχος 10 ἡτοι-
σελ. 454—462 τοῦ ἔτους τούτου.

ς ἐπὶ σεμνῷ καὶ ἐνκρέτῳ βίῳ, καὶ ἀσκήσει καυχωμένους, φέροντα τὴν ἰσχύα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ πρὸς τούτοις καὶ διὰ παλαιγενῶν γραμμάτων βεβαιωθείσαις ὑποθέσειν, ἅτε καλῶς καὶ νομίμως ἐχούσαις, παρὲν τὴν ἀσφάλειαν αὐτῶν καὶ συντήρησιν, τοῖς πατριαρχικοῖς σιγίλλω-
 ς γράμμασι καὶ μηδένα ἑὸν καταπατεῖν αὐτάς καὶ ἄλλως πῶς κυβερ-
 νᾶν καὶ διοικεῖν. Φαίνεται γοῦν κατὰ τὴν νῆσον Ἄνδρον εὑρίσκεισθαι σε-
 μίαν μονὴν εἰς ὄνομα τιμωμένην τῆς ζωοδόχου πηγῆς, τῆς καλουμένης
 Ἰσῆς, κατὰ τὴν τοποθεσίαν *καψοράχη*¹ ἣν ποτὲ ὀσιώτατός τις ἐν ἱερο-
 ῶντος κυρ Μπαχάριος, ὁ καὶ καθηγούμενος ταύτης καὶ ἄλλοι σὺν αὐτῷ
 γνώμονες καὶ ὁμόδοξοι καὶ κατὰ πάντα τὸν Θεὸν φοβούμενοι καὶ τὴν
 κοινοδικαῦ τύπου ἀκρίβειαν φυλάττοντες ἀδιάσειστον καὶ βουλούμενοι
 εἶναι ἀνεπηρέαστοι, ὥσάν τῶν πολλῶν θορύβων ἐλευθεροὶ ὄντες εὐγνω-
 ρῶς πρὸς ἀρετὴν ἐπικτείνοντο καὶ μηδὲν αὐτοῖς ἐμπόδιον γένοιτο πρὸς
 τοῦ κοινοδίου κατάστασιν πρεσβεῖαν κοινὴν ἐποιήσαντο τότε γόνυ κλί-
 νει τῷ ἀκροῦσι πετριάρχη κυρῷ Τιμοθέῳ, καὶ ἀξιώσαντες ἐκείνον κατέ-
 σταν τοῖς δεξιόις αὐτῶν λόγοις ὥστε δοῦναι αὐτοῖς γράμματα σιγίλλωδη
 ἰσχύρῳ τῆς σεβασμίας αὐτῶν μονῆς καὶ πατριαρχικῆς ὀνομασίας
 κατάστασιν καὶ παῖσαν ἐλευθερίαν δικίτης καὶ διοικήσεως (ὁ καὶ ἐγέ-
 νη) καὶ ἔκτοτε μέχρι τοῦδε οὕτως διῆγον ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ, ἐν πάσῃ
 ἀρετῇ καὶ ἀδουλωσίᾳ· ἥδη πάλιν οἱ αὐτῇ ὀσιώτατοι πατέρες προελό-
 νη κρειττοτέρην τὴν ἐλευθερίαν καὶ κυβέρνησιν αὐτῆς ἔχειν προσέδραμον
 ἡμῶν μετριότητι καὶ πολλῇ τῇ παρακλήσει καὶ τῇ ἀξιώσει, ἐδεήθη-
 τελεῖως ἀπολαβεῖν τῆς πατριαρχικῆς χάριτος δηλαδὴ τῆς σταυροπη-
 γικῆς, καὶ γενέσθαι τούντεῦθεν σταυροπηγιακὴν καὶ μίαν τῶν λοιπῶν
 σταυροπηγιακῶν μονῶν καὶ καταταγῆναι ἐν τῇ σειρᾷ τῆς σταυροπηγια-
 ς διατυπώσεως. Ὅθεν ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτῶν ἀπο-
 κένη, ὡς εὐλόγως καὶ νομίμως ἔχουσιν καὶ τῇ ἰκεσίᾳ αὐτῶν καὶ
 εἰς καμφοῖσα, σταυροπηγιακὴν αὐτὴν μονὴν ἀποκατέστησε καὶ ὥνό-
 με καὶ ἐν ἀγίῳ παρακελεύεται πνεύματι συνοδικῇ διασκέψει τῶν ἱερω-
 ῶν ἀρχιερέων μητροπολιτῶν, ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἐπισκόπων, τῶν
 ἐγὼ Πνεύματι ἀγαπητῶν αὐτῆς ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα ἀπὸ
 τῶν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα, ἡ σεβασμία αὕτη μονὴ τῆς Ζωο-
 οῦ Πηγῆς, τῆς καλουμένης Ἀγίας εἴη σταυροπηγιακὴ πατριαρχικὴ,
 ὑθίρα, μετὰ πάντων τῶν μετοχιῶν αὐτῆς, τῆς Παναγίας δηλαδὴ τῶν
 τακοίων, τῆς Παναγίας Φιστωγῆς, τοῦ ἀγίου Ἀντωνίου τοῦ Φεροῦ,
 τῶν Κυπρινίων, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν καὶ δεσπο-
 νίαν αὐτῆς ἀδούλωτος, ἀκαταπάτητος καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστος, μηδενὶ
 ἄν ὀφείλουσα δίδοναι μηδ' ὀβολόν, οὔτε τῷ κατὰ καιροὺς ἀρχιεπι-

Τὸ χειρόγραφον ἔχει τοποσίαν καὶ τὸ καψοράχη ν δι' ἐνὸς ρ.

σκόπῳ Ἀνδρου, μνημονευομένου ἐν αὐτῇ ὡς εἴθισται ἐκκλησιαστικῶς τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ οὐδενὸς ἄλλου (ἐν ταῖς σταυροπηγιακαῖς γὰρ μοναῖς, τὸ πατριαρχικὸν μνημονεύεται ὄνομα, καὶ οὐ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως), ὑποταγῆς δὲ χάριν ὀφείλει ἡ σταυροπηγιακὴ αὕτη μονὴ τῆς Ἀγίας διδόναι τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐτησίως ἔλαιον ὀκάδας εἴκοσι δύο, τὸν δὲ ἡγούμενον αὐτῶν ἐκλέγουσιν οἱ ἐν αὐτῇ ἀσκούμενοι ὅτε χρεῖα, κοινῇ ψήφῳ πάντων, συναινέσει καὶ τῆς ἡμῶν μετρίότητος, καὶ οὔτε ὁ νῦν ἀρχιεπίσκοπος Ἀνδρου, οὔτε ὁ μετέπειτα οὗτ' ἄλλος τις τῶν τοῦ βήματος, ἔχει ἄδειαν ἢ ἐξουσίαν τινὰ καταπατεῖν τὴν σταυροπηγιακὴν ταύτην καὶ πατριαρχικὴν μονὴν καὶ εἰσερχεσθαι καὶ ζητεῖν πολὺ ἢ ὀλίγον τι παρ' αὐτῆς καὶ ἀργεῖν καὶ ἀφορίζειν τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσκούμενους πατέρας καὶ ἡγούμενον εἰσάγειν καὶ ἐξάγειν καὶ ὅλως ἀνακρίνειν αὐτούς, μήτε περὶ πνευματικῶν, μήτ' ἄλλως πως ἐχουσῶν ὑποθέσεων, σταυροπηγιακὴν γὰρ καὶ ἐλευθέραν τούτων πάντων ἀποκατέστησεν ἡ μετρίότης ἡμῶν καὶ ἀνενόχλητον, καὶ ἀκαταζήτητον (ὡς ἀνωτέρω εἰρηται) διὰ τοῦ παρόντος σιγιλλιώδους γράμματος· εἰ δέ ποτε δεήσῃε τις ἔργου, παρὰ τε τῆς ἡμῶν μετρίότητος ἔξει τὴν ἀπόφασιν καὶ παρὰ τοῦ κατὰ καιροὺς οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀνδρου τοῦ τε νῦν καὶ τῶν μετέπειτα, τοῦ λοιποῦ μακρὰν ἀπέχοντος τῆς σταυροπηγιακῆς ταύτης μονῆς, ὡς μηδὲν δίκαιον τὸ σύνολον κεκτημένου ἐν αὐτῇ, ἐν βαρείᾳ ἀργίᾳ τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτῶν, καὶ παιδείας τῆς προσηκούσης· ὅς δ' ἐν τῶν πάντων θελήσει ἐναντίος φανῆναι τῇ ἡμετέρᾳ ταύτῃ ἀποφάσει τῆς σταυροπηγιακῆς ἐλευθερίας καὶ διασεῖσαι τὸ παρὸν σιγιλλιώδες σταυροπηγιακὸν γράμμα, καὶ δολίῳ τρόπῳ τοῖς ἐν τῇ σταυροπηγιακῇ μονῇ ταύτῃ ἐπιτιθέναι βουλόμενος, καὶ τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀδέσποτον αὐτῆς τε καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς εἰς ζυγὸν δουλείας μεταβαλεῖν ἢ νοσφισασθαί τι ἄχρι καὶ ὀβολοῦ τῶν εἰσοδημάτων ταύτης, ἢ τρόπῳ βιαίῳ ὁποιασοῦν ἀρπάζας τῶν ἀφιερωμένων αὐτῇ ἱερῶν σκευῶν καὶ ἀμφίων ἢ βιβλίων, ἢ ἄλλων κτημάτων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, τοὺς ἐν αὐτῇ μονάζοντας ὑποβιβάσαι εἰς δουλικὴν τάξιν, καὶ ζημίαν τινὰ αὐτοῖς προξενῆσαι, τῶν ἱερωμένων ὧν καὶ τῶν τοῦ βήματος ὁ τοιοῦτος ἀργὸς μεινέτω παρὰ ἀρχιερατικῆς καὶ ἱερατικῆς ἐνεργείας καὶ τάξεως, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας, ὡς ἀφωρισμένος παρὰ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος ὡς τῇ τελείᾳ καθαιρέσει ὑπόδικος· τῶν μοναχῶν δὲ ἢ καὶ λαϊκῶν, ἀφωρισμένος ἔστω παρὰ Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χ. Ἐκκλησίας καὶ τυμπανιαῖος καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθήματι ὑπόδικος· ἐπὶ δὲ χρεῖα χειροτονίας γένηται, ὁ προσκαλούμενος ἀρχιερεὺς παρὰ τῶν ἐνασκουμένων αὐτῷ ἐκτελείη αὐτὴν ἀναμφιβόλως, χωρὶς τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως. Εἰς διηνεκῇ γὰρ τὴν ἀσφάλειαν καὶ

ἔδειξιν πάντων, ἐγκεχάρακτο ¹ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος συνοδικὸν πατριαρχικὸν σιγίλλιδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ σεβασμὶξ ταύτῃ σταυροπηγιακῇ πατριαρχικῇ καὶ ἐλευθέρᾳ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τῆς Ἀγίας τῇ κατὰ τὴν νῆσον Ἀνδρον ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ μηνὶ Ἀπριλίῳ ἰνδικτιῶνος ὀγδόης.

Παρθένιος ἐλῆφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης·

† ὁ Ἡρακλεῖας	Ἰωαννίκιος
† ὁ Ἀγγέρας (sic)	Λαυρέντιος
† ὁ Χαλκηδόνας	Παχώμιος
† ὁ Τορνόβου	Μακάριος
† ὁ πρόηρ Ἀθηνῶν	Σωφρόνιος
† ὁ Νικομηδείας	Κύριλλος
† ὁ Λακεδαιμονίας	Ἰωάσαφ
† ὁ Διδυμοτείχου	Δανιήλ
† ὁ Σοφίας	Ἰγνάτιος
† ὁ Μυτιλήνης	Παρθένιος
† ὁ Βιζύης	Δαμασκηνὸς
† ὁ Σμέρνης	Ἰάκωβος
† ὁ Βάρνης	Μελέτιος
† ὁ Γάρου καὶ Χώρας	Παΐσιος
† ὁ Κερνίτζης	Ἀρσένιος
† ὁ Δρόστρας	Ἀντώνιος
† ὁ Νέων Πατρῶν	Ἰωάσαφ
† ὁ Ναυπλίου καὶ Ἀργους	Θεοφάνης
† ὁ Μηδείας	Μητροφάνης
† ὁ Σάλωνος	Βενιαμὴν
† ὁ πρόηρ Γάρου καὶ Χώρας	Ἰάκωβος

Ὁ Μέγας Λογοθέτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἔχων καὶ τὴν γνώμην τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου Μονεμβασίας.

Ἰσον ἀπαράλλακτον τοῦ ἤδη ἐκδοθέντος σιγίλλιδους γράμματος περὶ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Ἀνδρῶ κατὰ τὸ χωρίον Ἀρχόντα σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Ἀγίας Εἰρήνης.

Ὅφειλόμενον καθέστηκε τῇ κοινῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ

¹ Οὕτως ἔχει ἡμῖν τὸ κείμενον.

καὶ τοῖς κατὰ καιροὺς ἐμπειπιστευμένοις τοὺς πατριαρχικοὺς αὐτῆς οἰα-
 κας χεῖρα ἀντιληπτὴν ὀρέγειν τοῖς ἐκασταχοῦ ἱεροῖς μοναστηρίοις, οὐ
 μὴν δ' ἀλλὰ καὶ μεταβιβάζειν ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις, ὅσα βούλεται τῶν
 μοναστηρίων σταυροπηγιακὰ καθιστᾶν ὑπὸ τὴν αὐτῆς ἐξουσίαν ἐπιτε-
 τραμμένον ἐστί, καὶ δεδομένον αὐτῇ προνόμιον ἀρχαῖον διὰ κανονικῶν
 διατάξεων καὶ βασιλικῶν θεσπισμάτων, ὡς τοῖς πᾶσι καθωμολόγηται
 ἐπειδὴν δὲ γένηται ἐπ' αὐτῷ τούτῳ καὶ ἐνθέρμος αἵτησις παρὰ φιλοθέων
 ἀνδρῶν ἀναθεμένων κατὰ θεῖον ζῆλον ἐκκλησίαν τινά, ἣ ἱερὸν καταγώ-
 γιον, τότε δὴ τότε εὐμενῶς προσιεμένη ἀντιλαμβάνεται, καὶ ἐπιδαψιλεύ-
 εται τὴν σταυροπηγιακὴν χάριν, καὶ ἐλευθερίαν, διὰ πατριαρχικῶν αὐ-
 τῆς καὶ συνοδικῶν σιγιλλίων γραμμάτων, καὶ κατασφαλίζεται, ὡς ἂν τὸ
 ἀξίωμα αὐτῆς τοῦτο ὑπὸ νεαρᾶς τῆς μνήμης διαμένη καὶ ἰσαεὶ ἀνεπι-
 χεῖρηται τῇ πλεονεξίᾳ διατηρῆται. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀνδρου
 εἰς τόπον λεγόμενον Ἀρχόρτα κεῖται ἱερὸν μοναστήριον τιμώμενον ἐπ' ὀνό-
 ματι τῆς ἀγίας Εἰρήνης κτιτορικὸν δὲ τοῦ μακαρίτου ἱερομονάχου Λεον-
 τίου Πέτρου Σπυρίδου, ὅπερ, ὡς ἐπληροφορήθημεν συνοδικῶς ἀπὸ ζώσης
 φωνῆς τοῦ ἀδελφοῦ ἐκείνου τοῦ μακαρίτου, ἱερωτάτου μητροπολίτου Με-
 σημβρίας ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου Μαύρης θαλάσσης ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγα-
 πητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κύρ Γρηγορίου ἀνηγέρθη ἐκ βά-
 θρων δι' ἐξόδων, καὶ δαπκνημάτων τοῦ ρηθέντος μακαρίτου Λεοντίου ἱε-
 ρομονάχου· ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸ τῆς ἀπχρτίσεως αὐτοῦ τὸν βίον ἐκεῖνος ἐξέ-
 λιπε κατὰ λιπῶν ἡμιτελὲς ἀνέλκθεν ἢ αὐτοῦ ἱερότης τὸν καλὸν τοῦ
 ἀγῶνα καὶ μιμούμενος τὸν ἐνθέρμον ζῆλον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ
 καταβλῶν ἐξ ιδίων καὶ δαπκνήσας οὐκ ὀλίγα κατεσκεύασεν αὐτὸ ἱερὸν
 μοναστήριον καὶ περιποιησάμενος μεθ' ὧν.....¹ αὐτοῦ ἠντρίπισε καὶ οὕτω
 ἀπαρτίσας ἀνέθετο αὐτῷ ἀφιερῶματ' καὶ κτήματ' κινητὰ τε καὶ ἀκ-
 νητα, προικοδοτήσας κατὰ τὸ εἶκός καὶ κατασφαισάμενος συνήγαγε κα-
 πατέρας ἐν αὐτῷ, ἀποκαταστήσας καὶ ἡγούμενον, φροντίζων καὶ ἐπιμ-
 λούμενος ὡς κτιτορικοῦ αὐτοῦ τῆς βελτιώσεως καὶ εἰς τὰ πρόσω αὐξ-
 σεως, καὶ ταῦτα ἐξ ιδίων φιλοτίμως δαπκνήσας, καὶ μετὰ σπουδ-
 ποιήσας, ὡς κτίτωρ αὐτοῦ γενόμενος καὶ κύριος καὶ ἐξουσιαστῆς οἴκε-
 αὐτοῦ βουλή καὶ αὐθαριέτω γνώμη καὶ προαιρέσει ὡμολόγησε συνο-
 κῶς, ὅτι ἀνκτίθῃσιν καὶ ὑποτάττει αὐτὸ τὸ κτιτορικὸν αὐτοῦ μον-
 στήριον ὑπὸ τὴν ὑπέρμαχον προστασίαν καὶ ἀντίληψιν τοῦ καθ' ἡμ-
 ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ τε καὶ οἰκουμενικοῦ τούτου θρόνου, καὶ ἐξη-
 σατο ἐνθέρμως ἵνα ἐπιβραβευθῇ αὐτῷ καὶ τοῖς κτήμασιν αὐτοῦ καὶ παρ-
 μασιν καὶ ἀφιερῶμασιν τὸ πατριαρχικὸν τῆς Ἐκκλησίας προνόμιον. Ὡς
 εἶναι τοῦ λοιποῦ καὶ λέγεσθαι καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι πατριαρχι-

¹ δυσδιάγνωστος ἢ λέξις· ἴσως τῶν ἐξαρτημάτων.

κὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον ὑποκείμενον τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ὡς καὶ λοιπὰ καὶ πληρῶνεν κατ' ἔτος λόγῳ ὑποταγῆς εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας ἀνά 5 γρόσια, διεξαγόμενον δὲ καὶ διακυβερνώμενον τῇ ἀόκνῳ σπουδῇ καὶ ἐπιμελείᾳ τῆς αὐτοῦ ιερότητος, παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, μετὰ δὲ τὴν πρὸς Κύριον αὐτοῦ ἐκδημίαν παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας. Ταύτην γοῦν τὴν ἐνθερμον αἵτησιν αὐτοῦ, καὶ θεοφιλῇ ἀφιέρωσιν ἔγνωμεν γνώμῃ κοινῇ καὶ συνοδικῇ δέξασθαι εὐμενῶς καὶ ἐπινεῦσαι φιλαδέλφως πρὸς τὰς παρακλήσεις αὐτοῦ καὶ δὴ ἐπαινέσαντες κατὰ τὸ εἰκὸς τὸν θεάρεστον ζῆλον τῆς αὐτοῦ ιερότητος, καὶ εὐχαῖς ἐκκλησιαστικαῖς καταστεψάμενοι γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἵνα τὸ ρηθὲν κτιτορικὸν τῆς αὐτοῦ ιερότητος μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Εἰρήνης, καὶ κείμενον ἐν τῇ νήσῳ Ἀνδρῶ κατὰ τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Ἀρχόντα μεθ' ὅλων τῶν κτημάτων, καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἵνα, τῶν τε ἡδὴ ὄντων, καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν, ὑπάρχη καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντα γινώσκηται πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν μοναστήριον, ὥσπερ καὶ τὰ λοιπὰ, ἐλεύθερον ἀδούλωτον, ἀκαταπάτητον καὶ ἀκαταζήτητον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ καὶ παρὰ αὐτοῦ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, μηδενὶ μηδὲν ὀφείλον διδόναι μέχρι καὶ ὀβολοῦ· ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας ἐτήσιον ἀνά πέντε γρόσια λόγῳ ὑποταγῆς μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὡς νεόμισται, ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἐκκλησιαστικαῖς ἀκολουθίαις, διεξαγόμενον δὲ καὶ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ ρηθέντος ἱερωτάτου μητροπολίτου Μεσημβρίας συναδελφοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ κϋρ Γρηγορίου ὡς κτίτορος αὐτοῦ παρ' ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον, διοριζομένου καὶ ἀποκαθιστῶντος ἐν αὐτῷ ἡγούμενον, καὶ ἐπιστάτην ὃν ἂν ἐγκρίνη δόκιμον καὶ ἄξιον, ὡς πιστὸν οἰκονόμον, ἀπαιτοῦντος παρ' αὐτοῦ ἐτησίως καθαρὸν καὶ ἀκριβῆ λογαριασμὸν περὶ πάντων τῶν μοναστηριακῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, μετὰ δὲ τὴν πρὸς Κύριον αὐτοῦ τοῦ κτίτορος ἐκδημίαν προστατευόμενον καὶ διοικούμενον παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας ὡς ὑποκείμενον αὐτῇ, καὶ παρ' οὐδενὸς ἐτέρου διεσποζόμενον ἢ ἐξουσιαζόμενον, μηδὲ ὅλως ἐχόντων τῶν κληρονόμων τῆς αὐτοῦ ιερότητος καὶ συγγενῶν προβαλεῖν τινὰ ἀπαίτησιν ἐνεκεν τοῦ πατριαρχικοῦ τούτου καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, ἢ τῶν ἀφιερωμάτων αὐτοῦ καὶ κτημάτων καὶ πραγμάτων κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων λόγῳ κτιτορικοῦ ἢ κληρονομικοῦ δικαιώματος ἢ ἐπὶ μηδεμιᾷ αἰτίᾳ αὐτῶν καὶ προφάσει ἐν μηδενὶ κκιρῷ, ὃ δὲ κατὰ καιροὺς διοριζόμενος ἐν αὐτῷ ἡγούμενος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ μονάζοντες πατέρες μοναχοί τε καὶ ἰδιῶται ὀφείλουσι πειθαρχεῖν τε καὶ ὑποτάσσεσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ γνωρίζειν αὐτὸ

πατριαρχικὸν σταυροπηγιακὸν μοναστήριον καὶ φυλάττειν πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ προνόμια ἀπκράτρεπτα καὶ προθύμως διδόναι τὸ διορισμένον ἐτήσιον, καὶ βιοῦν εὐσχημόνως, εἰρηνικῶς τε καὶ κατὰ πάν ἀμέμπτως καὶ ἀνεπιλήπτως κατὰ τὸν τόπον τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ ἐπιμελεῖσθαι παντὶ σθένει τῆς βελτιώσεως καὶ αὐξήσεως αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου, καὶ κτημάτων αὐτοῦ, καὶ ἐπειδὴν γένωνται ἐν χρεὶς χειροτονίας ἔχωσι προκαλεῖν τὸν κατὰ τόπους ἀρχιερέα θεοφιλέστατον ἀρχιεπίσκοπον Ἀνδρῶν ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν μετὰ πάσης τῆς κανονικῆς περατηρήσεως, ὡσπύτως ἐν στερήσει ἡγουμένου γινόμενοι ἔχωσι αἰρεῖσθαι καὶ ἐκλέγειν ἐξ αὐτῶν τὸν μᾶλλον ἄξιον καὶ πιστὸν οἰκονόμον ὡς δόκιμον, καὶ ἀρετῇ διαλεμπόνηται, καὶ τῇ ἀδείᾳ τῆς Ἐκκλησίας ἀποκαθιστᾶν αὐτὸν καὶ πειθαρχεῖν καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ καὶ συζῆν ἡσύχως καὶ φιλαδέλφως καὶ εὐχεσθαι ὀφειλομένως ὑπὲρ τῶν κτιτόρων αὐτοῦ τοῦ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου. Ταῦτα ἀπεφάνη καὶ κεκύρωται ἐκκλησιαστικῶς, ὅσοι δὲ τῶν χριστιανῶν ἔκ τε τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ ἱεραικοῦ κατὰ λόγον, ἢ τοῦ πολιτικοῦ συστήματος καὶ τῶν κληρονόμων καὶ συγγενῶν τῶν κτιτόρων τοιμήσωσιν ποτε φανῆναι καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἀντροπεῖς τῶν ἐκκλησιαστικῶς οὕτω δεδογμένων καὶ τὰ λοιπὰ ἀρωρισμένους ὑπάρχει ἐν τε τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ΑΩΣΤ' κατὰ μῆνα Φεβρουάριον ἐπενημήτειος ια'.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ἐλὶφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Καισαρέας Φιλόθεος, † Ἐφέσου Διονύσιος, † Ἡρακλείας Μελέτιος, † Κυζίκου Μπαχάριος, † Νικομηδείας Ἀθανάσιος, † Νικαίας Δανιήλ, † Δέρκων Γρηγόριος, † Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, † Νεοκαισαρέας Μελέτιος, † Βάρης Χρύσανθος, † Ἀθηνῶν Γρηγόριος, † Ἀγγύρας (ΣΙC) Ἰωαννίκιος, † Μεσημβρίας Γρηγόριος, † Πόσνας Καλλίνικος, † Ἐλασσώνας Ἰωαννίκιος, † Φερράλων Παρθένιος.¹

¹ Ἐγγραφον ἐν Ἀθήναις.

B. A. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

¹ Τὸ σιγίλλιον τοῦτο ἐγένετο ἀρχιερατεύοντος ἐν Ἀνδρῶ (τιμηθείσης εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως) τοῦ Παγκρατίου. Οὗτος ἐπὶ β'. πατριαρχείας τοῦ ἀπὸ Μαρωνείας Νεοφύτου ὁσιώτατος ὢν ἐν ἱερομονάχῳ εἰ χειροτονήθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἐν Κουρούτσας τοῦ Βοσπόρου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου κατ' Αὐγούστον τοῦ 1799 ἐπινεμήσεως β'. διαδεξάμενος τὸν εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντα Διονύσιον ἀπὸ τοῦ ἰανουαρίου τοῦ 1801 ποίμναντα τὸ ἐν Ἀνδρῶ λογικὸν αὐτοῦ ποίμνιον.

Ὁ Παγκράτιος ἀποθνήσκει τῇ 30 αὐγούστου τοῦ 1810 καὶ διαδέχεται αὐτὸν κατὰ σεπτεμβρίου ἐκλεγείς ὁ μέγας ἀρχιδιάκονος τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου πῦρ Διονύσιος.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ*

ΦΡΟΒΕΛΙΑΝΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ

Διπλωτή και κοπτή έργασία.

Δυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς παῖδας καὶ ὅλως ἐτοιμοὺς ἐπιφανείας, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς πλινθίδας, οἷον τὸ τετράπλευρον φύλλον χάρτου, παντὸς μεγέθους καὶ χρώματος, καὶ νὰ ὀδηγήσωμεν αὐτοὺς νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτάς πολλαχῶς κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διπλωτῆς ἢ τῆς κοπτῆς ἐργασίας. Μέχρι τοῦδε αἱ μητέρες καὶ οἱ ἀγαπῶντες τὰ παιδιὰ ἐν γένει προσεπάθουν νὰ χαροποιῶσιν αὐτά, κατασκευάζοντες αὐτοῖς ἐξ ἀπλοῦ ἢ ποικίλου χάρτου πλοῖα, πετεινοὺς καὶ ἄλλα παρόμοια, ἅτινα τὰ παιδιὰ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μετ' ὀλιγίστης ὥρας τέρψιν κατέστρεφον. Ποσαχῶς ὁμως δυνάμεθα ν' αὐξήσωμεν τὴν τέρψιν ταύτην τοῦ παιδὸς καὶ τὴν πρὸς διατήρησιν τοῦ παιγνίου του τούτου ἐπιθυμίαν του, ὅταν ὀδηγήσωμεν αὐτὸ τὸ ἴδιον νὰ κατασκευάζῃ ταῦτα, ν' ἀποτελῇ δὲ μάλιστα δι' αὐτῶν σειράς ὅλας καλλιτεχνικῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων. Διότι πράγματι ἐκεῖνο διὰ τὸ ὅποῖον κοπιᾶζομεν καὶ περὶ τοῦ ὁποίου μεριμνῶμεν, ἐκεῖνο καὶ πλεόντερον ἐκτιμῶμεν καὶ ἀγαπῶμεν. Οὕτω καὶ ἡ αὐτοθυμία τοῦ παιδὸς καὶ ἡ δεξιότης του ταχύτῳ ἀναπτύσσονται, ἀποκτᾷ δὲ καὶ τὴν σπουδαιότητα ἐξ ἑνὸς τοῦ νὰ ἐνδιαφέρηται εἰς τὰ παίγνιά του, μὲ τὸν σκοπὸν τοῦ ν' ἀπομιμηθῇ καὶ νὰ τελειοποιῇ αὐτά. Ἐν ᾧ δὲ τὰ ὕφαντά βασιζονται ἐπὶ τῶν ἀριθμητικῶν ἀναλογιῶν, χρησιμεύοντα οὕτω, κυρίως, εἰς τὰς ἀριθμητικὰς ἀσκήσεις, ἡ διπλωτὴ καὶ ἡ κοπτὴ ἐργασία βασιζονται ἐπὶ τῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὰς γεωμετρικὰς ἀσκήσεις. Ἐπειδὴ δὲ τὰ σχήματα ταῦτα προετοιμάζει ὁ ἴδιος παῖς, διπλώνων ἢ κόπτων αὐτὰ ἐκ τοῦ χάρτου του, ἐξαρτᾶται δὲ ἐκ τῆς ἀκριθείας καὶ ἐντελείας αὐτῶν ἡ ἐπιτυχία τῶν δι' αὐτῶν ἀποτελουμένων παραγωγῶν του, ἔπεται, ὅτι αἱ ἐργασίαι αὗται εἶναι δυσκολώτεραι ἔτι, ἀλλὰ καὶ ὠφελιμώτεραι τῶν προηγηθεισῶν, ἐκτελούμεναι ἐπιτυχῶς ὑπὸ μεγαλειτέρων ἀκόμη παιδίων.

Οὕτω διὰ τὴν διπλωτὴν ἐργασίαν λαμβάνομεν ὁλόκληρον φύλλον κοινοῦ λευκοῦ ἢ κεχρωματισμένου χάρτου, ὅπερ κατὰ μῆκος διπλῶνομεν, ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ. Ἐῖτα διπλῶνομεν τὰς τέσσαρας γωνίας πρὸς τὸ κέντρον, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματισθῶσι τέσσαρα τετράγωνα καὶ ἐν τῷ μέσῳ τετράπλευρον καθ' ὅλον τὸ πλάτος τοῦ χάρτου. Οὕτως ἐκ μὲν τοῦ λευκοῦ χάρτου ἀποτελοῦμεν 1 τετράγωνα καὶ 2 τετράπλευρα, ἐὰν χωρίσωμεν τὸ

ἐν τῷ μέσῳ ἐναποληφθὲν εἰς δύο. Ἐκ τοῦ κεχρωματισμένου ὁμως μεγα-
λειτέρου φύλλου ἀποκτῶμεν, διὰ τῆς ἐκ νέου διακρίσεως τῶν τετραγώνων
16 τὸ ὅλον τετράγωνον καὶ τρία ἢ τέσσαρα τετράπλευρα. Πλὴν τῶν τε-
τραγώνων ὁμως καὶ τῶν τετραπλεύρων δυνάμεθα νὰ ἐκτελέσωμεν τὴν δι-
πλωτὴν ἐργασίαν καὶ ἐπὶ τριγώνων παντὸς εἶδους, ἐπὶ πολυγώνων καὶ κυ-
κλικῶν τεμαχίων χάρτου. Τούτων τὰ μὲν ὀρθογώνια τρίγωνα ἐτοιμάζομε
διπλώνοντες τὸ τετράγωνον φύλλον διαγωνίως ἐν τῷ μέσῳ εἰς δύο. Τὸ δὲ
ὀξυγώνιον τρίγωνον σχηματίζομεν ἐὰν διπλώσωμεν καθέτως τὸ τετράγω-
νον, θέσωμεν δὲ ὡς βάσιν τοῦ τριγώνου τὴν κάτω πλευρὰν τοῦ τετραγώνου
εἴτα λάβωμεν τὸ μῆκος τῆς βάσεως ταύτης καὶ χαράξωμεν ἰσομεγέθει
αὐτῇ γραμμὰς, ἀπὸ τῶν ἄκρων τῆς βάσεως πρὸς τὴν κορυφὴν τῆς ἐκ τῆς
καθέτου διπλώσεως σχηματισθείσης γραμμῆς, καὶ τέλος ἀποκόψωμεν αὐτά.

Ἐὰν δὲ λάβωμεν τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον καὶ διπλώσωμεν ἐν τῶν σχη-
μῶν αὐτοῦ κατὰ τὸ τέταρτον τοῦ ὅλου αὐτοῦ μῆκους, διευθύνωμεν δὲ τὴν
πτυχὴν εὐθείως ἀπὸ τῆς οὕτω σχηματισθείσης γωνίας πρὸς τὸ ἄνωθεν ἄκρον
τῆς βάσεως τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου, ὥστε ν' ἀποτελέσῃ τοῦτο τὴν κο-
ρυφὴν τοῦ νέου τριγώνου, σχηματίζομεν τρίγωνον ἀνισοσκελὲς ἀμβλυ-
γωνιον. Τέλος διὰ τῆς ἐν τῷ μέσῳ διαγωνίου διπλώσεως τοῦ τετραπλεύ-
ρου, σχηματίζομεν τρίγωνον σκαλινά. Ἀλλὰ καὶ διὰ τραπεζοειδῶν καὶ ρομ-
βοειδῶν σχημάτων δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ διπλωτὴ ἐργασία. Ἀξιοῦμεν
μακρὸς ὄντως καὶ ἀπίστευτος εἶναι ἡ πληθὺς καὶ ἡ ποικιλία τῶν καλῶν τε-
χνικῶν καὶ βιωτικῶν σχημάτων, ἅτινα προκύπτουσιν ἐκ τῆς διπλώ-
σεως καὶ ἀναδιπλώσεως τῶν μικρῶν τούτων τεμαχίων χάρτου! Ἐκ τῶν
ἀνωτέρω μαθηματικῶν σχημάτων ἀπαρτίζονται βάσεις, δυνάμεναι νὰ χρ-
σιμεύσωσιν ὡς θεμελιώδη σχήματα ἐξ ὧν δυνάμεθα ν' ἀπαρτίσωμεν σει-
ρὰς νέων πάλιν συνδυασμῶν. Πεντήκοντα τοιαύτας σειρὰς δυνάμε-
ν' ἀποτελέσωμεν διὰ τῶν διαφορῶν βάσεων τῶν ἀνωτέρω σχημάτων,
ἐκάστη πενήκοντα πάλιν περίπου δύναται ν' ἀπαρτίσῃ ἄλλα σχήμα-
τα.

Ἡ παρούσα πραγματεία δὲν εἶναι ὁδηγός, ὥστε νὰ παρακολουθησώ-
μεν λεπτομερῶς τὰς ποικιλίας ταύτας τῆς διπλώσεως καὶ ἀναδιπλώσεως τῶν
σχημάτων τούτων. Χάριν καταλήψεως ὁμως τῆς πορείας τῆς ὅλης διπ-
λωτῆς ἐργασίας, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὰ οὐσιωδέστατα αὐτῆς. Ὅθεν ἀπαρ-
τιζομένη μόνον τὰς βάσεις, περιγράφοντες τὰ κυριώτερα ἐκάστης. Πρῶτον
ἐκκρίνονται τὰ διάφορα μαθηματικὰ σχήματα, χάριν προασκήσεως τῆς
δι' αὐτῶν ἐργασίας, διπλώνονται δὲ ταῦτα ἄνωθεν, κάτωθεν, δεξιό-
θεν, ἀριστερόθεν, καθέτως, ὀριζοντίως, πλαγιογράμμως καὶ κυκλικῶς.
Εἴτα εἰς δευτέραν σειρὰν λαμβάνεται τετράγωνον φύλλον χάρτου, δι-
πλύνεται τῆς διπλώσεως τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποῦ σχηματίζονται πάλιν ποικι-
λὴν σχήματα καὶ ἰδίως βιωτικά. Κατὰ τὴν τρίτην σειρὰν λαμβάνομεν
ὡς βάσιν τὸ τετράγωνον πάλιν φύλλον, διπλύνομεν ὁμως αὐτὸ ἄλλως.

λήλως καὶ διαγωνίως ἐκ τῶν ἀντιθέτων ἄκρων, δι' οὗ ἐντελέστατα ἀναπα-
 ρίσταται ὅλη ἡ σειρά τῶν μαθηματικῶν, καλλιτεχνικῶν καὶ βιωτικῶν σχη-
 μάτων. Ταῦτα δὲ ἐπαναλαμβάνονται μετ' ἀπεριγράπτου ποικιλίας καθ'
 ὅλας τὰς ἐπομένας σειράς, ὧν ἡ τετάρτη ἔχει ὡς βάσιν τὸ τετράγωνον
 διπλωμένον ἐκ τῶν τεσσάρων γωνιῶν καὶ ἀναδιπλωμένον εἰς διπλοῦν τε-
 τράγωνον, οὗ τὰ διπλᾶ ἄκρα εὐρίσκονται κάτωθεν, τελεῖται δὲ ἡ ἐργασία
 διὰ τῶν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ἁνωαὐτοῦ ἐπιφανείας εὐρισκομένων ἀπλῶν ἄκρων.
 Ταῦτα λοιπὸν διπλώνονται πρὸς τὰ ἔξω, πρὸς τὰ ἔσω, πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς
 τὰ κάτω, δεξιὰ, ἀριστερά. Τὰ αὐτὰ ἀμφοτέρωθεν, πολλαχῶς, εὐθυγράμ-
 μως, διαγωνίως καὶ τέλος πάλιν καμπυλογράμμως καὶ κυκλικῶς, ἀπάρ-
 τιζοντα, πεντήκοντα περίπου καλλιτεχνικά καὶ ἀντίστοιχα σχεδὸν βιω-
 τικά σχήματα. Τὰ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνοντα διὰ τῆς πέμπτης βάσεως, ἥτις
 γίνεται, ὡς ἡ προηγουμένη, ἀλλ' ἀντίστροφος αὐτῇ, ἐπεὶ δὲ ἡ ἐργασία γί-
 νεται ἐπὶ τῶν ὀπισθεν διπλῶν ἄκρων. Ἐν τῇ ἕκτῃ βάσει τὰ διπλᾶ ἄκρα
 τοῦ τετραγώνου ἀναδιπλοῦνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς μετὰ ἀπλᾶ ἄκρα ἐπιφα-
 νείας, ὅθεν καὶ πολλαπλῇ γίνεται ἡ ἐργασία, διὰ τε τῶν ἐσωτερικῶς κει-
 μένων ἀπλῶν καὶ τῶν περὶ ταῦτα διπλῶν ἄκρων. Ἡ ἐβδόμη βᾶσις εἶναι
 ἀντίθετος τῆς προηγουμένης, καθ' ὅσον, διὰ τῆς διπλώσεως τῶν γωνιῶν,
 ἔχει τὰ διπλᾶ ἄκρα ἐσῶθεν καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ ἀπλᾶ, δι' οὗ ἀποκτᾶται
 ὁλόκληρος ἡ γωνία τοῦ χάρτου καὶ καθίσταται πλουσιωτέρα ἢ ἀναδιπλω-
 σις αὐτοῦ. Ἐνεκα δὲ τούτου ἡ βᾶσις αὕτη μετὰ τὰς διαφοροὺς τροποποιήσεις
 τῶν χρωμάτων τοῦ χάρτου καὶ τῆς εὐθυγράμμου, τῆς διαγωνίου ἢ τῆς
 στροβιλικῆς διπλώσεως τῶν ἄκρων αὐτῆς, παράγει ἐπὶ τὰ ὅλα εἶδη βάσεων
 καὶ σειρῶν, ἐκ 50 σχημάτων ἐκάστη. Ἡ δεκάτη τετάρτη βᾶσις εἶναι ἡ
 αὐτὴ μετὰ τὴν τετάρτην, ἀλλ' ἀναδιπλωμένη τρίς, δι' οὗ σμικρύνεται τὸ
 τετράγωνον πολλαπλασιάζεται δὲ καὶ τὸ ὕλινόν τῆς ἐργασίας, καθ' ὃ ἐρ-
 γαζόμεθα ἀφ' ἐνὸς τὰ διπλᾶ ἄκρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφα-
 νείας τὰ ἀπλᾶ καὶ τριπλᾶ ἄκρα. Ὡς ιε', ις' καὶ ιζ' βᾶσις θεωρεῖται ἡ
 τετράκις ἀναδιπλωθεῖσα, δι' ἧς στερεώτερα γίνονται τὰ σχήματα, ἐὰν τὸ
 πρὸς αὐτὴν ἐκκοπὴν τετράγωνον ληφθῇ μεγαλειότερον τῶν προηγουμένων,
 διότι, ἐὰν εἶναι τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, γίνεται ὀγκῶδες διὰ τῆς τετραπλῆς
 ἀναδιπλώσεως, καὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκτελεσθῶσι πολλὰ σχήματα δι' αὐ-
 τῆς. Ἡ ιη', ιθ' καὶ κ' βᾶσις γίνεται ἐκ τῆς ιε', ἐὰν τὰ τριπλᾶ ἄκρα δια-
 τηρήσωμεν ἀκίνητα ἐστραμμένα πρὸς τὰ ἔξω, ὅπερ εἰς τὴν ἀντίθετον ἐπι-
 φάνειαν δίδει ὅψιν διπλοῦ σχήματος τετραγώνου, τεθειμένου ἐπὶ ρόμβου.
 Ἡ δὲ ἐργασία κατὰ τὰς βᾶσεις ταύτας γίνεται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ὀψων,
 ποικιλωμένου καὶ τοῦ χάρτου. Δύο σειράς λευκὰς καὶ ποικιλυχρῶους πα-
 ρέχει καὶ ἡ κα' λευκὴ καὶ ἡ κβ' ποικίλη καὶ ἐπιμήκης βᾶσις τῶν διπλῶν
 ρόμβων, ἥτις ἀποκτᾶται διὰ τῆς διαγωνίου πάλιν διπλώσεως καὶ ἀναδι-
 πλώσεως τῶν ἀντιθέτων ἄκρων. Εἴτα δὲ ἐκ τῆς δ' καὶ ἐκ τῆς ε' βάσεως

καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ χρωματισμοῦ σχηματίζομεν. τὴν κγ', κδ' καὶ κε' βάσιν, διὰ προσθήκης τῆς κάμψεως τῶν ἐξωτερικῶν γωνιῶν, δι' οὗ αἱ βάσεις αὗται καθίστανται κυκλικαί, ὅπερ ἔτι μᾶλλον κατορθοῦται διὰ τῆς κς' καὶ κζ' βάσεως, ἥτις σχηματίζεται, ἐὰν ἐκ τῆς ζ' βάσεως δὲν διπλώσωμεν τὰς πλευρὰς μέχρι τοῦ κέντρου, ἀλλ' ὀλίγον μόνον κατὰ τὸ ἄκρον καὶ ἐσωτερικῶς.

Εἴτα ἔπεται σειρά βάσεων ἐκ τῶν διαφορῶν τριγώνων ἀποτελουμένη, μεθ' ὃ ἄλλαι ἐκ τῶν πολυγώνων καὶ ἄλλαι ἐκ τῶν κυκλικῶν φύλλων χάρτου ἀπαρτίζομεν. Σχηματίζομεν δὲ πολύγωνον μὲν, ἐὰν τὸ ὀρθογώνιον τρίγωνον ἀναδιπλώσωμεν εἰς δύο, εἴτα δὲ τοῦτο οὐχὶ εἰς τρίτον τρίγωνον ὀρθογώνιον, ἀλλ' εἰς ἑξαπλῶν ὀξυγώνιον, διὰ τῆς τριπλῆς ἐπιθέσεως τῶν ἄκρων αὐτοῦ, δεξιὰ ἄνωθεν καὶ ἀριστερὰ κάτωθεν. Ἐὰν ἐκ τοῦ οὕτω σχηματισθέντος ὀξυγωνίου τριγώνου ἀποκόψωμεν τὰ προεξέχοντα ἄκρα διὰ τομῆς εὐθυγράμμου, τὸ ἀποδιπλούμενον φύλλον θέλει παρουσιάσῃ σχῆμα πολυγώνου ἑξαγωνίου. Ἐὰν δὲ ἀποκόψωμεν ταῦτα διὰ τομῆς καμπυλογράμμου, ἐχούσης τὴν κύρτωσιν πρὸς τὰ κάτω, τότε τὸ σχῆμα παρουσιάζει ἐντιλῇ κύκλον, ὃν καὶ πάλιν διπλώνομεν, καὶ ἀναδιπλώνομεν, σχηματίζοντες τὰ αὐτὰ ποικιλώτατα σχήματα.

Κατὰ τὴν ἤδη ἀναφερθεῖσαν ἀλληλουχίαν τῶν βάσεων καὶ τῶν σχημάτων αἱ μεγαλύτεραι μαθηταὶ ἀπαρτίζουν συλλογὴν, ἥτοι τελείαν πάλιν σειράν ὕλης τῆς διπλωτῆς ἐργασίας, προσκολλῶσαι ἐκάστην βάσιν μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν δι' αὐτῆς παραγομένων σχημάτων διὰ κόμιος ἐπὶ φύλλων χαρτονίου, συνδεσμένων κατόπιν εἰς πλήρεις βιβλίον. Τὰ παιδιὰ ὁμῶς βαθμηδὸν μόνον ἀπὸ ἡλικίας 4 ἐτῶν καὶ ἄνω ὁδηγοῦνται νὰ διπλῶνῃσι τὰς εὐκολωτέρας βάσεις τὸ πρῶτον καὶ τὰ εὐκολώτερα σχήματα, ἐλκνόμενα διὰ τῆς τέρψεως τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ τῶν διὰ αὐτῶν ἐκτελουμένων ὥραίων ἔργων νὰ προβαίνωσιν ἐν τῷ χρόνῳ καὶ πρὸς τὰ δυσκολώτερα. Τὰ δὲ τετράγωνα, τρίγωνα κ. τ. λ., ἅτινα τὸ πρῶτον παρέχομεν εἰς τὰ μικρὰ πρὸς διπλῶσιν πρέπει νὰ ᾧσι μεγάλα. Ἐν τῷ χρόνῳ δέ, ἀπὸ ἑτοῦς εἰς ἑτὸς μόνον, σμικρύνονται, ἀναλόγως τῆς ἀσκήσεως τῶν ὀργάνων καὶ τῆς προόδου τῆς ἐπιδεξιότητος τοῦ παιδός. Διότι ἡ ἐκτέλεσις τινῶν μάλιστα ἐκ τῶν κυκλικῶν διπλωτῶν σχημάτων ἀπαιτεῖ μεγίστην ἀκρίβειαν καὶ δεξιότητα, ἰδίως, χειρισμοῦ.

Τὰ μικρὰ φυλάττουσι τὰ μικρὰ τῶν ἔργα, διασκεδάζοντα διὰ τῶν βιωτικῶν σχημάτων ἢ χαρίζοντα εἰς τοὺς οἰκείους τῶν τὰ καλλιτεχνικά τῶν σχήματα, χωρὶς ὁμῶς νὰ προσκολλῶσιν αὐτὰ ἐπὶ ἄλλης ἐπιφανείας· ἀπὸ τοῦ πρώτου ὁμῶς τμήματος, δηλ. εἰς ἡλικίαν 7 ἐτῶν, δύνανται νὰ ὁδηγηθῶσι καὶ εἰς τὴν προσκόλλησιν αὐτῶν, δι' ἧς διαρκέστερα καθίστανται ταῦτα· συναρμολογούμενα δὲ ἀνὰ δύο, τέσσαρα καὶ πλείότερα, ἀποτελοῦσιν ὥραίους συνδυασμούς, ἀστέρας, εἰκόνας καὶ περιθώρια. Ἐὰν δὲ εἰς μεγα-

λειτ έραν ήλικίαν έχωσιν ικανήν δεξιότητα τὰ παιδιά, ὥστε νὰ κατασκευάσωσι τὰ αὐτὰ σχήματα ἐκ διαφόρων ὑλῶν, ἢ καὶ ἐξ ὑφασμάτων, εἰρίσκουσι δι' αὐτῶν θησαυροὺς κοσμημάτων καὶ ποικίλων.

Κατὰ τὴν κοπτὴν ἐργασίαν, ἐκ χάρτου λευκοῦ ἢ ποικίλου, μαθηματικῶς πάλιν κατασκευάζομεν σχήματα, τετράγωνα, ῥόμβους, τρίγωνα, πολυγῶνα καὶ κύκλους· ταῦτα καλοῦμεν βάσεις πάλιν καὶ διπλώνομεν τετραπλῶς ἢ ὀκταπλῶς, ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀναδιπλώνωμεν αὐτά, χαράτσομεν ἐπὶ τῆς ὀπισθεῖν τετραπλῆς ἢ ὀκταπλῆς ὀψεως, νέους συνδυασμοὺς σχημάτων, οὓς διὰ ψαλίδος ἀποκόπομεν. Τὸ δὲ οὕτως ἀποκοπέν σχῆμα ἕνεκα τῆς πολλῆς διπλώσεως τετραπλασιάζεται ἢ ὀκταπλασιάζεται ἐφ' ὅλοκληρον τοῦ φύλλου, καὶ παράγει οὕτω θαυμασίαις καὶ πλουσιωτάταις συνθέσεσι. Τὸ πρὸς ἐκκοπὴν ἐτοιμαζόμενον φύλλον χάρτου, τετράγωνον, τετραπλευρον ἢ ῥόμβος, ἀφ' οὗ διπλωθῇ τετραπλῶς ἢ ὀκταπλῶς, κρατεῖται διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ἐκ τῆς ἀνοικτῆς ἄκρας τοῦ τετραγώνου ἢ τοῦ τριγώνου, ὅπερ πρέπει νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν βάσιν πρὸς τὰ κάτω, διὰ δὲ τῆς δεξιᾶς κόπτεται τὸ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ χάρτου σχεδιασθέν σχῆμα. Τὰ σχήματα δὲ ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὴν ἐξῆς σειράν, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται δι' ὅλων τῶν βάσεων. Πρῶτον ἀποκόπτεται γραμμὴ κάθετος πρὸς τὰ δεξιὰ, δεύτερον κάθετος πρὸς τ' ἀριστερά, εἴτα δύο κάθετοι ἀμφοτέροθεν· εἴτα δύο ἢ καὶ βιομηδὸν πλειότεραι κάθετοι, δεξιὰ, ἀριστερά, καὶ ἀμφοτέροθεν. Εἴτα μία ὀριζόντιος γραμμὴ ἄνωθεν, ὀριζόντιος κάτωθεν, δύο ὀριζόντιοι ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, δύο ἢ πλειότεραι ὀριζόντιοι ἄνωθεν, κάτωθεν, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. Εἴτα ἔνωσης τῆς καθέτου καὶ τῆς ὀριζοντίου πρὸς τὰ δεξιὰ, πρὸς τ' ἀριστερά καὶ ἀμφοτέροθεν· εἴτα τετράγωνον ἐν τῷ μέσῳ.

Μετά τοῦτο ἐπαναλαμβάνονται τὰ αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν πλαγίαν γραμμὴν καὶ τὸν ῥόμβον ἐπίσης δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν καμπύλην γραμμὴν, τὴν ἑλλειψιν καὶ τὸν κύκλον, καὶ τέλος γίνονται ἐλεύθερα σχέδια, καθ' ὃ συνδιάζονται ὅλα τ' ἄνωτέρω. Διὰ τῆς ἐκκοπῆς τῶν σχημάτων τούτων ἀποτελοῦνται διάφορα τμήματα αὐτῶν, ὀλιγώτερα ἢ πλειότερα, ἀναλόγως τῆς ποικιλίας τοῦ σχεδίου, ἅτινα ἅπαντα διὰ κόμμιος προσκολλῶνται ἐπὶ σκληροτέρου χάρτου, ἢ χαρτονίου διαφόρων πάλιν χρωμάτων. Κατὰ δὲ τὴν προσκόλλησιν, ἢ κατάταξιν τῶν ἐκκοπέντων τεμαχίων εἶναι ἐλευθέριον, ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς φαντασίας καὶ τῆς καλαισθησίας τοῦ ἐργαζομένου. Ἡ ἐργασία αὕτη καθίσταται δυσκολωτέρα καὶ ἐπομένως καὶ τῆς διπλωτῆς ὠφελιμωτέρα· ἐπειδὴ πλὴν τῆς ἀσκήσεως τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς διὰ τὴν ἐκκοπὴν ἀπαιτουμένης δεξιότητος τῆς τε χειρὸς καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀπαιτεῖται μεγίστην ἀκρίβειαν καὶ καθαριότητα κατὰ τὴν προσκόλλησιν, καθ' ἣν ἡ ἐλαχίστη ἀπόκλισις ἀπὸ τῆς εὐθείας εἶναι ἐπαισθητὴ, καταστρέφουσα τὴν ἀρμονίαν τοῦ σχήματος. Ἡ δὲ ἀπρόσεκτος χρῆσις

τοῦ κόμμεως καλίστῃ ἀνάξ, τὸ ἔργον διὸ εἶναι ἀσφαλέστερον καὶ πλεονεκτήειν τὸ κόμμα ἐπὶ τοῦ φύλλου, νὰ στεγνῶνι τοῦτο, καὶ ἡραδύται μόνον νὰ ἐκκύπτῃται· νὰ βρέχῃται δὲ μόνον ὀλίγον διὰ σπύγγου καὶ ὕδατος, ὅταν πρέσῃται νὰ προσκαλλυθῇ. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκονομίαν ἀπαρτίσει ἡ ἐργασία αὕτη καὶ τὴν προσοχὴν περὶ τὴν τήρησιν τῶν ὑλικῶν ὅπου πρέπει νὰ καταβάλλῃται μεγίστη φροντίς ὥπως οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον τῶν μικρῶν τμημάτων τοῦ σχεδίου χαθῇ, καθ' ὅσον ἡ ἀπώλεια τῶν καλίστῃ ἀδύνατον τὴν σύνθεσιν τοῦ ὅλου σχήματος, ὅπερ τότε ἵνα ὅλως ἔχρηστον. Κατὰ τὴν οὕτω περιγραφεῖσαν ἀκολουθίαν καταρτίζονται καὶ συλλογαὶ τῆς κοπτῆς ἐργασίας. Τὰ μικρὰ ὅμως (οὐχὶ κατω τῶν $4 \frac{1}{2}$ ἐτῶν) πολὺ ἡραδύτερον τούτου ἐν τῇ ἐργασίᾳ τείνῃ προσεξίονται.

Μέχρι τοῦδε ξυλίνας καὶ χυνδράς χαλυβδίνους βελόνες μόνον, μολὶδάς καὶ κονδύλια, ἐτίσανεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν μικρῶν, ὡς ἐργαλεία διὰ τὰς ἐργασίας των. Νῦν δὲ διὰ τὴν κοπτὴν ἐργασίαν δίδομεν αὐτοῖς τὸ πρῶτον κοπτηρὸν ἐργαλεῖον, ὁτλ. ψαλίδιον, ὅπερ ἐν τούτοις προμηθευόμεθα ἐμβλύθῃ στρουγγυλευμένον κατὰ τὴν κορυφὴν, ἀντὶ αἰχμηροῦ· οὕτως ἐλαττοῦται ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ κεντηθῶσιν δι' αὐτοῦ τὰ ἴδια ἢ νὰ βλάπτωσι τὰ παρακλῆμενα παιδία. Πάντοτε ὅμως ἡ ἐργασία αὕτη ἀπαιτεῖ τὴν μεγίστην προσοχὴν καὶ φροντίδα, ὥστε νὰ μὴ ἐπέλθῃ, ἐξ αὐτῆς βλάβη τις εἰς τὰ παιδία. Πλὴν δὲ τούτου πρέπει νὰ ὁδηγηθῶσι τὰ μικρά, πῶς νὰ μεταχειρισθῶσι τὸ πᾶν τοῦτο ἐργαλεῖον των, ὅπερ δυσκόλως μόνον κατορθοῦται, καὶ ἰδίως εἰς παιδία μὴ ἔχοντα προακῆσαι τὰς χεῖρας καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς δακτύλους των καθ' ὅσον οὐδ' ἡ μυωνική των δυνάμεις ἐπαρκεῖ τὸ πρῶτον διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ψαλιδίου ἀπαιτουμένην θλίψιν καὶ πίεσιν. Ἐννοεῖται λοιπόν, ὅτι αὐτὸ πρῶτον ἀσκήσεις πρὸς κίνησιν καὶ χρῆσιν ἐν γένει τοῦ ψαλιδίου πρέπει νὰ γίνωνται ἐπὶ κοινῷ λεπτοῦ χάρτου, ἀπλοῦ. Πρὸς τοῦτο λαμβάνομεν τέταρτον φύλλον χάρτου, ὅπερ διπλώνομεν κατὰ τὸ μῆκος αὐτοῦ εἰς μέσον καὶ ἀποκόπτομεν· ἐκ νέου δὲ διπλώνομεν τὰ δύο ἀποκτηθέντα τμήματα πλεονεκτήειν κατὰ μῆκος εἰς τὸ μέσον καὶ ἀποκόπτομεν. Οὕτω σχηματίζομεν τέσσαρας ἐπιμήκεις ταινίας, πλάτους δύο δακτύλων περίπου. Τὰς ταινίας ταύτας ὁδηγοῦμεν τὰ παιδία νὰ διπλώσωσι κατὰ πλάτος ἐν τῷ μέσῳ καὶ ν' ἀποδιπλώσωσι πάλιν· ἐπὶ δὲ τῆς, οὕτω, διὰ τῆς πτυχῆς σχηματισθείσης γραμμῆς, ἐκτελεῖται ἡ πρώτη διὰ τῆς ψαλίδος κοπὴ ἐργασία. Ἐξακολουθοῦμεν δὲ τὰς ἐπὶ τοῦ ἀπλοῦ χάρτου κοπτάς ἀσκήσεις μεταβάλλοντες τὰς διευθύνσεις μόνον τῶν γραμμῶν καὶ τὸν ἀριθμὸν των, μέχρις οὗ εὐρεθῇ ὁ παῖς ἀρκετὰ ἡσκημένος, ὅπως δυνηθῇ ν' ἀποκόψῃ διπλοῦν φύλλον χάρτου. Τὰς ἀσκήσεις ταύτας ὁδηγοῦμεν τὸν παῖδα νὰ ἐπαναλαμβάνῃ καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς, ὡς πράττομεν καὶ καθ' ὅλην τὰς προεβλιακὰς ἀσκήσεις καὶ ἐργασίας. Τὸ βρέφος, καὶ τὸ νήπιον φερόμενα, ἔχουσιν ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας ἐξ ἴσου ἀδελφίους, βαθυμηδὸν δὲ μόνον διὰ

ἀτελείας τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παραδόξου κατὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς αταλήψεως, ἐνισχύεται ἡ δεξιὰ ὑπὲρ τὴν ἀριστεράν. Τὸ σφάλμα τοῦτο εἰ νὰ σπεύσωμεν νὰ θεραπεύσωμεν, διότι ἐκ τῆς καταλλήλου ἀσκή-
 ᾤμοτέρων τῶν χειρῶν, καθιστῶμεν ἰσχυρότερον καὶ ἰκάνωτερον τὸν
 α, μεγαλητέραν δὲ τὴν δεξιότητά του καὶ τὴν ἐπιτυχίαν ὅλων τῶν
 σμῶν του, καὶ ἐπομένως τὴν ἐπιτυχίαν ὅλων τῶν διὰ τῶν χειρισμῶν
 ὡν ὑπ' αὐτοῦ ἐκτελουμένων. Ἐν ὥρᾳ δὲ συμφορᾶς τινὸς τῆς δεξιᾶς
 ἰς διαφυλάττομεν αὐτὸν οὕτως ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς ἀνικανότητος καὶ
 υχίας. Διὰ τοῦ διπλοῦ φύλλου χάρτου ἐπαναλαμβάνομεν τὰς
 ἰς ἀσκήσεις, ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, μεθ' ὃ παρέχομεν εἰς τὸν παῖδα
 λοῦν τὸν χάρτην, βαθμηδὸν δὲ τετραπλοῦν κτλ. ὅτε ἐπαναλαμβά-
 ν τὰς αὐτὰς ἀσκήσεις καὶ δι' ἄλλου ὑλικοῦ, τέλος δὲ καὶ δι' ὑφά-
 ρος. Ἐκ διπλοῦ φύλλου χάρτου ὁ παῖς δύναται νὰ κόψῃ σειρὰν ὀ-
 βιωτικῶν σχημάτων, ἀνθρωπίσκους, ζῶα, φυτά, ἐπιπλα, ἐάν σχημα-
 ῖμεν τὸ ἥμισυ τούτων εἰς τὴν ἄνωθεν ἐπιφάνειαν τοῦ εἰς δύο διπλω-
 ος φύλλου, σχεδιάζοντες τοῦτο πάντοτε πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἥμισυ
 οῦ. Ὅταν κατόπιν ἀποδιπλώσῃ αὐτό, ἔχει ἐνώπιόν του ὁλόκληρα τὰ
 ἰασθέντα ἀντικείμενα, ἅτινα δύναται καὶ νὰ στήσῃ ἐπὶ τῆς τραπέ-
 ἐάν ἐκκόψῃ αὐτὰ ἐκ σκληροτέρου χάρτου ἢ χαρτονίου. Διὰ τῆς κο-
 ἰ ἐργασίας ἐκτελοῦνται ὅλα τὰ σχήματα, ἐπομένως καὶ τοπεῖα ἀκόμη
 ληρα μὲ φωτοσκιᾶσεις, ὅτε τὸ φῶς περικυκλῶσι τὰ ἐκκοπέντα μέρη· κα-
 ἰευάζονται δὲ κλλιτεχνικώτατα ἔργα, ἅτινα ἅπαντα εἰσάγουσι τοὺς
 ας βαθμηδὸν εἰς πολλὰς τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐργασιῶν των, ὡς καὶ εἰς
 στα εἶδη τεχνῶν, οἷον τὴν κοπτικὴν καὶ ραπτικὴν, τὴν βιβλιοδετι-
 καὶ πολλὰς ἄλλας.

Ἰ διπλωτὴ ὅσον καὶ ἡ κοπτὴ ἐργασία συντελοῦσιν, πλείοτερον ἢ ὅσον
 ταί τις νὰ φαντασθῇ, εἰς ἐξέγερσιν καὶ τελειοποίησιν τῶν ψυχικῶν
 μων. Διότι διὰ τῆς διπλωτῆς μὲν ἡ παρεχομένη ἐπιφάνεια τροπο-
 ἴται διπλωμένη πολλὰς εἰς ἀναπαράστασιν τῶν διαφορωτάτων σχη-
 ὡν, διὰ δὲ τῆς κοπτῆς διαχωρίζεται ἡ παρεχομένη ἐπιφάνεια πολλὰς
 , μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ συνδεθῇ ἐκ νέου διὰ τῆς προσκολλήσεως, ἀλλ' ἐν
 διαφορωτάτῳ συνδιασμῷ τῶν μερῶν καὶ τῶν ἀναλογιῶν αὐτῆς. Ἡ
 εὐτὴ ὅμως ἐργασία οὐδέποτε δύναται νὰ γείνη μηχανικῶς, ἀλλ' ἀ-
 τιτὴ τὴν πλήρη παρουσίαν ὅλων τῶν πνευματικῶν, αἰσθητικῶν καὶ
 λητικῶν λειτουργειῶν, δηλ. τὴν ψυχικὴν δρασίαν ἐν ὅλῃ τῇ πληρότητι
 ῆς. Διὰ τὸν ἐντελέστερον καταρτισμὸν ἐλευθέρως μάλιστα συνθέσεως
 κοπτῆς ἐργασίας, ἀπαιτεῖται παρατήρησις, ἀντίληψις, ἐπίγνωσις, ἀνά-
 σις, φαντασία, συνδυασμὸς καὶ ἀναπαράστασις τῶν σχημάτων· ἅπα-
 δι καὶ ἐνέργειαι αὗται εἶναι διανοητικαί. Ἀπαιτεῖται ἀκόμη διὰ τὴν
 νυχίαν τοῦ ἔργου ἡ μετ' ἀρεσκείας καὶ συμπαθείας ἀναπόλησις τῶν

σχημάτων καὶ ὁ πόθος τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῶν, ἔτι δὲ μεγίστη κα-
λαισθησία καὶ βαθμὸς τῆς ἐνθουσιασμοῦ μετ' ἀνυπομονησίας ὑπὲρ τῆς ἐπι-
τυχίας τοῦ ἔργου· αὐτοὶ βεβαίως εἶναι ἐνέργειαι τῆς αἰσθήσεως. Τίλος
δὲ ἀπαιτοῦνται βούλησις ἐλευθέρα ἐν ὅλῃ τῇ πληρότητι τῆς δράσεως καὶ
τῆς, ἐγκαρτέρησις καὶ ἐπιμονή, τάξις, ἀκρίβεια, προσοχή καὶ δραστηρι-
της ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔργου· ἅπερ εἶναι ἐνέργειαι αὐτῆς τῆς βουλήσεως.

Ἐκεῖ λοιπὸν πρέπει νὰ τείνωμεν, νὰ δώσωμεν δηλαδὴ εἰς τὸν παῖδα τὴν
ἑξὶν τῆς τοιαύτης, δι' ὅλων τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν ἐκτελουμένης ἐργα-
σίας, διότι οὕτω μόνον δυνάμει νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτο-
τελειοποίησιν καὶ νὰ ἐξεγείρωμεν ἀληθῶς τὴν ἐν παντὶ ἀνθρώπῳ ὑπώ-
πουσαν δημιουργικὴν δύναμιν. Τότε δὲ μόνον ἀπὸ μηχανῆς ἐργαζομένης
πολλάκις κατὰ τὰς συμπτώσεις τοῦ τυχαίου, θέλομεν καταστήσει εἰς ἡ-
κὸν ὃν, δυνάμενον διὰ τῆς αὐτοβουλίας αὐτοῦ νὰ συμπληρῇ τὸ εἰς τὴν ἐ-
θύνην καὶ χρῆσιν αὐτοῦ παραδοθὲν μέρος τῆς ὅλης δημιουργίας. Οὕτω δὲ μ-
νον ὁδηγοῦμεν αὐτὸν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν, καθ' ὅσον ἡ
τῆς ἀνωτέρω συμπράξεως τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν πηγάζουσα ἀρμονία
ἐπιφέρει τὴν ἀντίστοιχον ἀρμονίαν καὶ γαλήνην ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ οὕτω
ἐργαζομένου ἀνθρώπου, δι' ἧς καὶ τὰ πάθη τοῦ εὐκολώτερον καταβάλλει,
καὶ αἰσθάνεται ἑαυτὸν τελειοποιούμενον, ἥτοι προσεγγίζοντα πρὸς τὴν
πηγὴν πάσης τελειότητος, δηλαδὴ αὐτὸν τὸν Θεόν. Αὕτη δὲ εἶναι ἡ μόνη
ἀληθὴς καὶ διαρκὴς εὐδαιμονία. Καὶ πάλιν ὅμως ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι
εἶναι ὅλως ἀδύνατον νὰ μεταδώσωμεν εἰς τοὺς παῖδας ὅ,τι ἡμεῖς αὐτοὶ δὲν
ἔχομεν. Οὗτος εἶναι ὁ λόγος δι' ὃν βραδέως μόνον ἐννοεῖται τὸ πνεῦμα
τῆς φροβελιανῆς μεθόδου καὶ βραδύτερον ἀκόμη κατορθοῦται ἡ ἀληθὴς
αὐτοῦ ἐφαρμογή, ἐν τῇ τῶν παιδῶν ἀγωγῇ. Ἀλλ' ἅς μὴ ὀκνήσωμεν ἐνεκα
τούτου, ἅς μὴ ἀποκάμωμεν ἐργαζόμενοι καὶ πρὸ πάντων, ἅς μὴ ἀπελ-
πιζώμεθα, διότι ἐν τῇ πορείᾳ τῶν χρόνων, καὶ ἐὰν ἡμεῖς δὲν τὸ ἐπιζη-
σωμεν, αἱ νεώτεραι ὅμως γενεαὶ ἀενάως θέλουσι τείνειν εἰς τὴν προσέγγι-
σιν τοῦ ἀνωτάτου τούτου σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς.

Στερεὰ σώματα.

*Ἐργασίαι διὰ χαρτοῦ, ἐφαρμογαὶ διάφοροι,
ψεκάδισμα, πριονίσματα.*

Ἐκ τῶν ἐπιφανειῶν μεταβαίνομεν καὶ διὰ τῶν φροβελιανῶν ἐργασιῶν
εἰς τὰ στερεὰ σώματα, πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ὁποίων προητοιμάσθη
ἤδη ὁ παῖς διὰ τινῶν τῶν διπλωτῶν τοῦ σχημάτων καὶ μέλιστα τῶν μι-
κρῶν τοῦ ἐπίπλων καὶ κουτίων, τῶν πηγάζοντων διὰ τῆς ἐκ τῶν πλιν-

ρῶν διπλώσεως τοῦ τετραπλεύρου. Ἄλλ' ἐάν ἀντὶ λεπτοῦ χάρτου ὀδηγηθῇ ὁ μεγαλειότερος παῖς (ἄνω τῶν 6 ἐτῶν) νὰ κόπῃ σχήματα ἐκ χαρτονίου ἢ ἄλλου σκληροῦ χόρτου καὶ νὰ προσαρμόζῃ αὐτὰ κατὰλλήλως, συνάπτων αὐτὰ διὰ τῆς ραπτῆς ἐργασίας ἢ διὰ κόμμεος, τότε νέον πάλιν ἀνοίγομεν αὐτῷ στάδιον πολυπληθεστάτων καὶ ἐντέχνων ἔργων, ἅτινα σπουδαίως ικανοποιοῦσι τὴν περὶ αὐτοῦ τῆς τέχνης του τάσιν, καθ' ὅσον, ἀντὶ σημείων, γραμμῶν καὶ ἐπιφανειῶν, βλέπει οὕτως ἀπαρτιζόμενα ἐνώπιόν του ὁλόκληρα σώματα, πλήρη καὶ πάντοθεν ψηλαφητὰ σχήματα. Οὕτω δύναται νὰ κατασκευάσῃ σειρὰν ὁλόκληρον μικρῶν παιγνίων, ἐπίπλων καὶ σκευῶν, κουτιά διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν, χαρτοθήκας, γραμματοθήκας, ὥρολοιοθήκας, πνεράκια, δίσκους, θήκας διὰ χειρόκτις καὶ πολλὰ ἄλλα· τέλος δὲ καὶ ὡμάτια μικρὰ διὰ τὰς κούκλας, μαγειρεῖα καὶ ὁλοκλήρους οἰκίας, μὲ δύο ἢ τρεῖς πατώματα μὲ στέγην, κινούμενα παράθυρα καὶ θύρας καὶ πάντα τὰ πρὸς στολισμὸν οἰκίας ἀπαιτούμενα. Ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ μαθηματικὰ σχήματα δι' αὐτῶν ἐκτελοῦνται, ἐντυπυούμενα βαθύτατα εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἐργαζομένου αὐτὰ παιδός. Ἐτι δὲ καὶ καλλιτεχνικὰ σχήματα καὶ κοσμήματα πικρῶς εἶδους. Πάντα ὅμως ταῦτα καθίστανται ὠραιοτέρα καὶ ἐντελέστερα ἅμα ὀδηγηθῇ ὁ παῖς νὰ ἐκτελέσῃ πρὸς τὴν ἐκ χαρτονίου ἐργασίαν του, καὶ τὰς ἤδη γνωστὰς αὐτῷ, δηλαδή τὴν ὑφαντὴν, τὴν κεντητὴν ἢ ραπτὴν, τὴν περαστὴν, διπλωτὴν ἢ κοπτὴν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἰχνογραφίαν καὶ ζωγραφικὴν, ἐάν προέβῃ ἱκανῶς εἰς τὰς τέχνας ταύτας, ὥστε νὰ δύνηται νὰ ἐπικοσμήσῃ δι' αὐτῶν τὰ ἔργα του. Ὅπως λοιπὸν κατὰ τὰ φροβελιανὰ παίγνια ἡ ἐνώσις δύο ἢ πλειοτέρων δώρων ἐπιφέρει ἐντελεστέρας συνθέσεις, οὕτω καὶ κατὰ τὰς ἐργασίας, ὁ σκόπιμος συνδυασμὸς δύο ἢ πλειοτέρων τούτων, καθιστᾷ πολὺ πλουσιωτέρας καὶ τελειότερας τὰς ἐφαρμογὰς αὐτῶν· αὐξάνει δὲ οὐσιωδῶς πάλιν τὴν καλαισθησίαν τοῦ παιδός, ὅσον καὶ τὴν ἐτοιμότητα καὶ δραστηριότητα τοῦ πνεύματός του πρὸς ἀνέυρεσιν τῶν ἔργων, ἀναλόγως τῶν τελειότερα συνδυαζομένων ἐργασιῶν.

Τερπνὸν εἶδος ἐργασίας, χρησιμεῖον πρὸς ἐπικόσμησιν πολλῶν ἀντικειμένων, εἶναι καὶ τὸ ψεκᾶδισμα. Ἡ δὲ ἐκτέλεσις αὐτοῦ εἶναι εὐκολωτέρα ἢ ὅτι φαίνεται. Ἐπὶ φύλλου σκληροτέρου χάρτου, χαρτονίου ἢ χάρτου ἰχνογραφίας, ἢ καὶ ἐπὶ ξυλίνης λευκῆς ἐπιφανείας διαφόρων ξυλίνων ἀντικειμένων, κατὰλλήλως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρεσκευασμένων, οἷον μικρῶν κουτιῶν, κοπτῆρων, μικρῶν τραπέζων καὶ ἄλλων, προσαρμόζονται ἄνθη καὶ φύλλα φυσικά, διαφόρων μεγεθῶν καὶ εἰδῶν, ξηραμένα ἐπὶ τούτῳ προηγουμένων. Πρὸς τοῦτο τὰ παιδιά (ἄνω τῶν 6 ἐτῶν) εὐχαρίστως συνάζουσι κατὰ τοὺς περιπάτους των ὅ,τι θεωροῦσι πρὸς τὴν ἐργασίαν ταύτην προσφορώτερον ἀποξηραίνουσι δὲ εὐκόλως, θέτοντες αὐτὰ μετὰ φύλλου κοινοῦ πότην χάρτου καὶ μετέπειτα πιέζοντες ἐφ' ἱκανὴν ὥραν. Τὰ φύλλα ἢ ἄνθη ταῦτα

πρέπει νὰ τοποθετῶνται μετὰ φιλοκαλίας εἰς διαφόρους συνδυασμούς, ἀνὰ λόγως τοῦ κατασκευαζομένου ἔργου, μεθ' ὃ στερεώνονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ χάρτου ἢ τοῦ ξύλου διὰ καρφίδων, διὰ νὰ μὴ σαλευθῇ τὸ καταρτισθὲν σχέδιον. Μετὰ τοῦτο διὰ μικρᾶς ψήκτρας λαμβάνεται σινική μελάνη ἢ καὶ χρώμα, κατὰ βούλησιν, δηλ. λευκὸν ἂν ἡ ἐπιφάνεια εἶναι μέλαινα, μέλαφαιόν, καστανόχρουν κτλ., ἂν εἶναι λευκή, ἐπὶ δὲ ἐπίτηδες κατεσκευασμένου μικροῦ δικτύου ἐκ σύρματος, κρατουμένου ὑπεράνω τῶν προσαρμωσθέντων φύλλων, προστρίβεται ἡ ψήκτρα, εἰς τρόπον ὥστε ἐκ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς τοῦ δικτύου νὰ πίπτωσι λεπτόταται ψεκάδες, ἐν εἵδει βροχῆς, ἐκ τῆς κάτωθεν ἐπιφανείας, ἥτις οὕτω βαθμηδὸν ἐπισκιάζεται, δηλ. χρωματίζεται. Τότε ἀλληλοδιαδόχως ἀφαιροῦνται τινὰ τῶν φύλλων ἐκ τῶν θύσεων, αἵτινες πρόκειται νὰ ἐπισκευασθῶσι πλειότερον, ὅπερ γίνεται, διότι ἐπὶ τοῦ νῦν λευκοῦ σχήματος τοῦ ἀφαιρουμένου φύλλου ἡ ἄνθος πίπτου καὶ πάλιν ψεκάδες καὶ ἐπισκιάζεται τοῦτο πλειότερον, ἐνῶ τὰ σχήματα τῶν βαθμηδὸν βραδύτερον ἀφαιρουμένων μένουσι φωτεινότερα, καὶ τέλος τῶν τελευταίων ἀρθέτων μένουσιν ὅλως λευκά. Ἐκ τούτου πηγάζουσι φωτοσκιάσεις, ἄριστα μιμούμεναι τὰς φωτοσκιάσεις τῆς δι' ἄνθρακος ἰχθυογραφίας.

Μεταξὺ τῶν ἀπομιμουμένων στερεὰ σώματα ἐργασιῶν, σπουδαίαν θέαν κατέχει βεβαίως καὶ τὸ διὰ μικρῶν πριονίων πριόνισμα ξύλων διαφόρων εἰδῶν, δι' ὧν κομψότατα ἀποτελοῦνται ἔργα, καὶ πάλιν μαθηματικά, καὶ λιτεχνικά καὶ βιωτικά σχήματα, καὶ διάφορα ἀντικείμενα, ἐπιπλα, καὶ τίς, θέσεις ἐπικεκωσμημέναι κτλ. Ὡς δὲ ἄριστα δύναται ἡ διὰ χαρτονίᾳ ἐργασία νὰ παρέχῃ εἰς τὰ παιδία τὴν πρὸς τὴν βιβλιοδετικὴν ἀπαιτημένην δεξιότητα, οὕτω δύνανται τὸ πριόνισμα καὶ ἐν γένει αἱ διὰ ξύλου ἐργασίαι νὰ πρὸςκαυάζωσιν αὐτὰ πρὸς τὴν λεπτοτεχνικήν, τὴν τορνερικήν, τὴν ξυλογραφικὴν κτλ. Ὅθεν ἅπασαι μὲν αἱ προηγούμεναι, ἰδίως ὅμως αἱ τελευταῖαι αὗται, ἐργασίαι ἔπρεπε νὰ εἰσαχθῶσιν, ὡς τερπικὰ ἐνασχόλησις, εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων, ὅπως εἰσῆχθησαν ἤδη ἐπιτυχῶς ἐν Αὐστρίᾳ.

Πολλάκις ἐπανελήφθη ἡδη ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τῶν σχημάτων καὶ τῶν δι' αὐτῶν συνδυασμῶν ἢ ἐργασιῶν ἐξέρχεται οὐσιωδῶς ἐκ τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς καλαισθησίας ἐν γένει τῆς ἐκτέλεσεως· οὐχ' ἥττον καὶ πάλιν πρέπει ν' ἀναφερθῇ, ὅτι καὶ πρὸς τὰς τελευταίας τῶν ἐργασιῶν τὰ προσόντα ταῦτα εἶναι ὁ κυριώτατος σκοπὸς τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν. Εἶναι δὲ σπουδαιότατον νὰ συνειθίσωμεν τὰ παιδιά ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ἡλικίας νὰ διακρίνωσι τὴν εὐθύτητα τῶν γραμμῶν καὶ σχεδίων των καὶ ἐν γένει πάντων τῶν περιβαλλόντων αὐτὰ πραγμάτων, καὶ νὰ μεριμνῶσιν ὑπὲρ τῆς δικτηρήσεως τῆς εὐθύτητος ταύτης, τὴν νοντα διὰ παντός μέσου εἰς τὴν ἀκρίβειαν. Διότι μόνον ὅταν οὕτως ἀποκτε-

σωσιτήν ἔξιν τοῦ νὰ τηρῶσι τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐν τῷ καθημερινῷ αὐτῶν βίῳ καὶ ἐν τῷ ὕλικῳ κόσμῳ, θέλουσι βαθμηδὸν δυνηθῇ νὰ μεταφέρωσι ταύτην καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν κόσμον καὶ διατηρεῖ καὶ ἐν αὐτῷ τὴν ἀληθὴ εὐθύτητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τῶν παθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων αὐτῶν· καθ' ὅσον ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ὑποφέρῃ τὸ ἐν τῷ ὕλικῳ κόσμῳ στρεβλόν, πολὺ ὀλιγώτερον θέλει ἀνέχεσθαι τοῦτο ἐν τῷ ἠθικῷ. Ἀλλ' ὅστις διὰ τὰς πρᾶκτονίας τῶν ἥχων καὶ τὰς δυστονίας τῶν χρωμάτων ἀδιαφορεῖ, ὅσον καὶ διὰ τὸ ἀκανόνιστον καὶ ἀφιλόκαλον τῶν σχημάτων, καὶ μὲ τὸ «τί πειράζει!» παρηγορεῖ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους διὰ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ τὴν ἀδεξιότητα, μεθ' ὧν ἐκτελεῖ τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ ἔργα, οὗτος δυστυχῶς μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας θέλει παρηγορηθῇ διὰ τοῦ «τί πειράζει!» καὶ διὰ τὰ ἐν τῷ ἠθικῳ κόσμῳ παραιοπώματα αὐτοῦ, τὸ δὲ ψεῦδος, ἡ ἀπάτη καὶ ἡ φιλαυτία ἐν γένει, οὐδὲ μὲν θέλουσιν ἐμπνέει αὐτῷ ἀποστροφὴν!

Πλαστική.

Ἐὰν ἡ ραπτὴ γραμμὴ εὐρίσκη τὴν πληρεστάτην αὐτῆς τελειοποίησιν ἐν τῇ ἰχνογραφουμένῃ γραμμῇ, πάντως τὸ διὰ χαρτονίου ἢ ξύλου ἀπομιμούμενον στερεὸν σῶμα εὐρίσκει τὴν ἐντελεστάτην αὐτοῦ πραγματοποίησιν ἐν τῇ πλαστικῇ. Τὰ παιδίχ' προθύμως πλάττουσι διὰ βεβρεγμένης ἄμμου πικτοῦ σχήματ'· τίς δ' ἀγνοεῖ τὴν χαρὰν τῶν ὅταν τοῖς ἐπιτραπῇ νὰ ἐξασκῶσι τὴν δεξιότητά των πλάττοντα τελειότερα καὶ διαρκέστερα σχήματα διὰ ζύμης ἢ διὰ κηροῦ; Ἀλλ' ἡ διὰ τοῦ παιγνίου τούτου ἄσκησις, προβαίνουσα τῆς ἡλικίας, ὅλως διακόπτεται, ὅσον καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἐν τῷ νηπιακῷ κήπῳ καλλιεργουμένων τέσεων τοῦ παιδός· θέλει δὲ φανῇ καὶ πρᾶξον ἴσως εἰς πολλούς, ὅτι ἡ νεωτέρα κατὰ Φροέβελ ἀγωγὴ σκέπτεται νὰ προπαιδεύῃ τὸν παῖδα διὰ τὴν γλυπτικὴν, ὡς πράττει τοῦτο καὶ διὰ τὴν μουσικὴν, τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας. Καὶ ὅμως, διατί νὰ μὴ παρέχωμεν εἰς τοὺς παῖδας τὴν ἀρομήν, παίζοντας διὰ πηλοῦ, νὰ προσκῶνται εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ κατασκευὴν τῶν μετέπειτα προπλάσμάτων αὐτῶν; τίς οὐδὲν ἰάν διὰ τοῦ παιγνίου τούτου δὲν ἀποκαλυφθῶσι μετὰ τῶν παιδίων μας ἰδίως, πλείότερα ἔχοντα τὸ δώρημα τῆς ἀνωτάτης τῶν τεχνῶν, τῆς πλαστικῆς!

Ναί, ἀνωτάτη τῶν τεχνῶν εἶναι ἡ πλαστικὴ, διότι αὕτη μόνη δύναται ν' ἀπεικονίσῃ, ν' ἀναπλάσῃ, οὐχὶ τὸ ἴνδαλμα, ἀλλ' ὁλόκληρον τὸ σῶμα

τοῦ ἐντελεστερέου τῶν ἐν τῇ δημιουργίᾳ πλάσμάτων, τοῦ ἀνθρώπου, καὶ διότι διὰ τῆς πλαστικῆς, δὲν δύναται μὲν νὰ παρασταθῇ πληθὺς ἀντικειμενῶν ἢ ἀλληλουχία αἰσθημάτων, ἐκφράσεων καὶ παθῶν, ἀλλὰ μία μόνον στιγμή ἐνὸς καὶ μόνου ἀντικειμένου, στιγμή ὅμως ὑψίστη ἠθικῆς ζωῆς. Δύναται ἡ πλαστικὴ νὰ παραστήσῃ καὶ ἐπιπλα, σκεύη, φυτά, ζῶα, κωμικὰς παραστάσεις, παιδία καὶ ἄλλα· τὴν ἀνωτάτην ὅμως καλλιτεχνικὴν ἀξίαν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ, εἰμὴ ἄγαλμα ἀνθρώπου ἀκμαίου, ἔχοντος ἤδη τὴν συναίσθησιν τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ὑπάρξεως καὶ παριστῶντος ἡθος μάλιστα ἀξιοπρεπές καὶ χαρακτῆρα ἰσχυρόν. Διότι σκοπὸς τῆς πλαστικῆς, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν τεχνῶν, πρέπει νὰ ᾖναι ἡ παράστασις τοῦ ὑπερτάτου ἠθικοῦ κάλλους, ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν εἰς τε τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καλλιτέχνου. Τούτου δ' ἕνεκα εἶναι σπάνιον νὰ φθάσωσιν οἱ καλλιτέχναι εἰς τὸ ἀληθές ὕψος τῆς τέχνης των, διότι πρέπει οἱ ἴδιοι πρῶτον νὰ ἀποκτήσωσι τὸ ἡθος καὶ τὸν χαρακτῆρα, ὃν ποθοῦσι νὰ ὑποτυπώσωσιν εἰς τὰ ἔργα των. Ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει, ὅτι μόνον τῶν πλειότερον εἰς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν προβάντων λαῶν ἡ τέχνη ἐφθάσεν εἰς τὸ ἀληθές αὐτῆς ὕψος· καὶ ὅτι καὶ μεταξὺ τῶν πολλῶν πλαστικῶν π. χ. ἔργων τῶν λαῶν τούτων, τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, φέρ' εἰπεῖν, τὴν ἀνωτάτην καλλιτεχνικὴν ἀξίαν δὲν δύνανται νὰ ἔχωσιν, εἰμὴ αἱ ἐξόχως ἐναρμόνιοι, ἠθικαί, δηλ. θεῖαι, παραστάσεις τῶν Φειδίων, Πραξιτελῶν καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων.

Πρὸς ἀποφυγὴν παρεννοήσεων πρέπει νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα, ὅτι οὐδεὶς πιστεύει βεβαίως, ὅτι ἀρκεῖ νὰ διδαχθῶσι τὰ παιδία ἐκ μικρῆς ἡλικίας ἐπιστήμας καὶ τέχνας διὰ νὰ κατασταθῶσι μεγάλοι ἐπιστήμονες ἢ καλλιτέχναι· ἀλλ' οὔτε ὑποτίθεται, ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ κατὰ Φροέβελ ἀγωγὴ σκοπεῖ νὰ καταστήσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καλλιτέχνας καὶ ἐπιστήμονας. Τοῦτο οὔτε δυνατόν, οὔτε σκόπιμον καὶ λογικόν θὰ ᾗτο. Οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ἀρχῇθεν ἀνεφέρθη ὡς τέρμα πάσης τελείας ἀγωγῆς ἡ ἐναρμόνιος ἀνάπτυξις καὶ τελειοποίησις ὅλων τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ παιδός· ἡ δ' ἐναρμόνιος αὕτη ἀνάπτυξις δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ εἰμὴ ὅταν ἀναβιβάζωμεν τὸν νοῦν τοῦ παιδὸς διὰ τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὸν Θεόν, θερμαίνωμεν τὴν καρδίαν του διὰ τῆς καλλιτεχνίας πρὸς τὸν Θεόν καὶ ἐνισχύσωμεν τὴν θέλησίν του διὰ τῆς αὐτεξουσίας καὶ δραστηρίου πληρώσεως ὅλων τῶν καθηκόντων του, δηλαδὴ ὁδηγήσωμεν αὐτὸν διὰ τῆς ἐξασκήσεως ὅλων τῶν ἀρετῶν πάλιν, πρὸς τὸν Θεόν.

Τούτου ἕνεκα ἡ ἀγωγή πρέπει νὰ ᾖναι ἐγκυκλοπαιδική, μηδένα παραλείπουσα κλάδον ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἐργασιῶν καὶ ἔξεων, ὥστε πᾶν τὰ στάδια τῆς ἀνθρωπίνης τελειοποιήσεως νὰ ὦσι πρὸς πάντας προσηλπίσας· οὕτω δὲ οἱ μὲν ἐξόχως πεποικισμένοι θέλουσι προβεῖ ἐξόχως μετ' αὐτοὺς ὅμως καὶ οἱ λοιποὶ ἄπικντοι, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐλάχιστοι δῶρα ἔχοντες, θέλουσι

ιθῇ νὰ φθάσωσιν εἰς πολὺ ἀνώτερον σημεῖον τελειότητος.

Ἐν τῷ Νηπιακῷ λοιπὸν κήπῳ καὶ ἐν γένει ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ δὲν ιεῖται νὰ διδάξωμεν γλυπτικὴν, ἀλλὰ, παρέχοντες εἰς τὰ παιδιά πλα-
υς ὕλας, νὰ διεγείρωμεν καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν τὴν ἐν αὐτοῖς ἐμφυ-
τάσιν τῆς πλαστικῆς, ἥτις βαθμηδὸν δύναται εἰς μεγαλητέραν ἡλι-
νὰ φθάσῃ καὶ μέχρι τῆς εἰδικῆς ἐξασκήσεως τῆς γλυπτικῆς, ὡς τοῦτο
εῖται νὰ συμβῇ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν
ισιν καὶ τὰς λοιπὰς τέχνας.

Πλαστικαὶ ὕλαι διὰ τὰ παιδιὰ εἶναι, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ἡ βεβρεγμένη θα-
σία ἄμμος, ἡ ζύμη, ὁ κηρὸς καὶ ὁ πηλός· τὰ μὲν πρῶτα διὰ τὰ μικρό-
παιδιά, τὰ δὲ δεύτερα διὰ μεγαλῆτερα· διὰ τούτων ὁδηγοῦμεν αὐτὰ
ελάττωσι πρῶτον σφαιρικὰ σχήματα, ἐπειδὴ ταῦτα εὐκολώτερα κα-
κευάζονται. Σφαίρας λοιπὸν καὶ καρποὺς σφαιρικοὺς, ἄρτους, φωλιὰς
ῶς, πανεράκια. Εἶτα κυλινδρικά σχήματα, δηλ. κύλινδρον, ξυλάρια,
λας, δοχεῖα, ἀλύσσους, ἰχθεῖς, γράμματα, γλάστρας, καρποὺς διαφόρους
ἄλλα. Τέλος ὁδηγοῦμεν αὐτὰ, καὶ εἰς τὰ δυσκολώτερα κυβικὰ σχή-
α, ὅτε δύνανται ν' ἀπομιμηθῶσιν ὅλα τὰ μαθηματικὰ, βιωτικὰ καὶ
λιτεχνικὰ πάλιν, κατ' ἰδίαν καὶ ἐν συνδυασμῷ. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ προ-
ουσιν εἰς τὴν πλᾶσιν ἀνθέων, φύλλων καὶ ζώων. Τ' ἀνθρώπινα σχή-
α εἶναι τὰ δυσκολώτατα πάντων καὶ ἐπομένως βαθμηδὸν μόνον δύναν-
νὰ προβῶσι πρὸς ταῦτα τὰ παιδιὰ, εἰ καὶ βεβαίως δὲν βλέπτει ἐὰν
διὰ τῆς πλαστικῆς κατ' ἀρχὰς κατασκευάσωσι δυσμόρφους ἀνθρωπί-
ς, μὲ δυσανχλόγους κεφαλάς, κορμούς καὶ ἄκρα, ὡς ἀνεφέρθη ἤδη,
πράττουσι διὰ τῆς ἰχνογραφίας, διότι βαθμηδὸν μόνον θέλουν διορθώ-
τὰς ἐλλείψεις των καὶ προβαίνει πρὸς τὰ τελειότερα.

Ἰατὰ τὴν διὰ πηλοῦ ἐργασίαν θέτομεν ἐπὶ τῆς τραπέζης ἐνώπιον ἐκά-
παιδίου μικρὰν σανίδα, λεῖαν, ἐφ' ἧς πλάττει τὸν πηλόν, ὃν παρέ-
εν ἡτοιμασμένον, δηλ. ζυμωμένον καὶ μᾶλλον νωπόν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ
τραπέζης ἔχομεν δοχεῖον μικρὸν πλήρες ὕδατος, διὰ νὰ βρέχῃσι τὰ
ἀ ἐκ διαλειμμάτων τὰς χεῖράς των, ὥστε νὰ μὴ προσκολλᾶται εἰς
ἐς ὁ πηλός. Κατ' ἀρχὰς διὰ μόνων τῶν χειρῶν των πλάττουσι, βρα-
ρον ὁμῶς παρέχοντες εἰς αὐτὰ καὶ μικρὰ ξύλινα ἐργαλεῖα, διὰ τῶν ὁ-
ον τελειότερον ἐπεξεργάζονται καὶ λειαίνουσι τὰ ἔργα των. Πολλὰ
ς νηπιαγωγοὶ καὶ πλειότεραι ἀκόμη μητέρες δὲν ἀγαπῶσι τὴν ἐργα-
ταύτην, διότι ἀπικτεῖ προσοχὴν, ὅπως μὴ λερώνηται ὁ παῖς, καὶ κό-
ῶπως καθαρισθῇ μετὰ τὴν ἐργασίαν. Ἀλλὰ διατὶ νὰ στερήσωμεν τὸν
δα τῆς τοσοῦτον εὐχαρίστου καὶ ὠφελίμου αὐτῷ ἀσκήσεως, ἐφ' ᾧ δυνάμεθα
ροφυλάξωμεν τὰ ἐνδύματά του, περιβάλλοντες αὐτὸν διὰ μακροῦ χιτω-
ου μετὰ μακρῶν χειρίδιον; Διὰ τὸν φόβον δὲ τῆς ἐκ τῶν βεβρεγμένων
ων ψήξεως, αἱ ἐργασίαι αὗται δύνανται νὰ διακοπῶσι κατὰ τὴν διάρ-

κειαν τοῦ χειμῶνος, ὡς διακόπονται τότε καὶ τὰ διὰ τῆς ἄμμου πα-
 γνια καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ κήπου. Ἄλλως τε ὁμῶς καθίσταται ὁ παῖς
 προσεκτικώτερος, ὅταν καταγίνεται μὲ τὰς ὕλας ταύτας, διότι ἡ συγ-
 κρισις μεταξὺ ρύπου καὶ καθαριότητος καθιστᾷ αὐτῷ ταύτην προσρε-
 στέραν. Διὰ τινων δὲ κατακλήλων ἀφηγήσεων, κατορθώμεν ν' ἀρα-
 σωμεν τὴν ἀποστροφὴν πολλῶν παιδίων, καὶ ἰδίως τῶν ἀνωτέρων τάξε-
 ων, πρὸς τοὺς ἐνδεῶς ἐνδεδυμένους ἐργάτας, ἢ τοὺς ἐκ τῶν διαφόρων ἐργα-
 σίων αὐτῶν ρυπαρινόμενους τοιούτους, οἷον ἀνθρακίτες, σιδηρουρούς, μυλω-
 θοὺς καὶ ἄλλους, οὓς ἄριστον εἶναι νὰ ἐπισκεπτώμεθα μετὰ τῶν παιδίων,
 ὅ-
 πως ἴδωσιν αὐτοὺς καὶ ἐργαζομένους. Ὅταν λοιπὸν ὁ παῖς συγκρίνῃ
 ἑαυτὸν ἐργαζόμενον καὶ ρυπαρινόμενον ὁπωσοῦν ἐκ τῆς ἐργασίας του
 ταύ-
 τῆς, τότε εὐκόλως ἐννοεῖ, ὅτι ὁ ἐργάτης ἐκεῖνος εἶναι ἄνθρωπος ὡς αὐ-
 τὸς καὶ καλὸς μάλιστα, χρήσιμος ἄνθρωπος, πνέχων διὰ τῆς κοπιώδους
 αὐ-
 τοῦ ἐργασίας τὰ πρὸς χρῆσιν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἀπαιτούμενα. Οὕ-
 τως
 ὁδηγεῖται βαθμηδὸν νὰ ἐκτιμᾷ τοὺς περὶ αὐτόν, καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους,
 ἐν γένει, ἀναλόγως τῆς ἀξίας των καὶ οὐχὶ ἀναλόγως τῆς ἐξωτερικῆς
 αὐ-
 τῶν περιβολῆς, τείνει δὲ ἀκουσίως καὶ ὁ ἴδιος νὰ κατασταθῇ ἱκανός, ὅ-
 πως
 ἡμέραν τινὰ καὶ αὐτὸς γείνη χρήσιμος εἰς τοὺς περὶ αὐτόν.

Τὰς ἀνωτέρω γενικὰς ὁδηγίας πρὸς ἐπιτυχῇ ἐφαρμογὴν τῶν φροβε-
 λε-
 α-
 νῶν ἀσκήσεων καὶ ἐργασιῶν εἰς τὴν τῶν παιδίων ἀγωγὴν, δυνάμεθα νὰ συ-
 μ-
 πληρώσωμεν κατὰ τὴν ἐξῆς γενικῶν κανόνων, οἵτινες με-
 τὰ
 τῶν ἤδη ἀναφερθέντων συναποτελοῦσι τὴν βᾶσιν πάσης ὀρθῆς καὶ ἰ-
 δε-
 ως
 τῆς φροβελιανῆς ἀγωγῆς.

α'.) Προχώρει πάντοτε ἐκ τοῦ εὐκολωτέρου πρὸς τὸ δυσκολώτερον, ἐκ
 τῶν γνωστῶν πρὸς τὰ ἄγνωστα, ἐκ τῶν πλησιεστέρων πρὸς τὰ ἀπω-
 τ-
 έ-
 ρω,
 ἐκ τῶν ὁρατῶν πρὸς τ' ἀόρατα, ἐκ τῶν συγκεκριμένων πρὸς τ' ἀφηρη-
 με-
 να.

β'.) Ἐπίμενε ἐπὶ πολὺ εἰς τὰς πρώτας ἀσκήσεις.

γ'.) Ὁδηγεῖ σκοπίμως καὶ ἐλευθέρως τὸν παῖδα εἰς ὅλας τὰς ἀσκ-
 ή-
 τεις
 του, ὥστε μετὰ τὴν πρώτην ἀπομίμησιν τῶν προασκήσεών σου νὰ προ-
 κα-
 λ-
 έ-
 σῃς τὴν αὐτενεργὸν καὶ ἐλευθέραν αὐτοῦ σύνθεσιν.

δ'.) Ἐσο εὐληπτος καὶ σαφὴς κατὰ τὰς ὁδηγίας σου, ἐπιζητῶν τὴν
 ἐν-
 τέ-
 λειαν εἰς πᾶν ὅτι εἴπῃς ἢ ἐπιδείξῃς πρὸς τὸν παῖδα.

ε'.) Ὁδηγεῖ αὐτὸν πρὸς ἀνεύρεσιν καὶ διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων του,
 ἀλλὰ πάντοτε εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἀποθαρρυνθῇ ἐκ τούτου· τ' ἀν-
 πα-
 λιν μάλιστα, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν ἀτελειῶν του, πρέπει νὰ διεγ-
 ε-
 ρη-
 ται ἐν ἑαυτῷ ὁ τε πόθος πρὸς τὰ τελειότερα, ὅσον καὶ ἡ πρὸς ἐπί-
 τε-
 υ-
 ζιν
 τούτων ἀπαιτούμενη δύναμις καὶ ἐγκαρτέρησις.

στ'.) Ἐσο πρόθυμος εἰς το νὰ παρέχῃς εἰς τὸν ἐργαζόμενον παῖδα τὴν
 ἀπαιτούμενην βοήθειαν, ἕως οὗ διὰ ταύτης ἐξεγείρῃς καὶ προκαλέσῃς τὴν
 αὐτενέργειάν του. Ἀπόφευγε ὁμῶς νὰ παρέχῃς βοήθειαν, ὅταν ἡ δύναμις

τοῦ παιδὸς εἶναι ἐπαρκῆς, ἵνα μὴ καταστήσῃς αὐτὸν φυγόπονον πρὸς αὐτοθύμους παραγωγάς.

Περὶ γυμναστικῆς καὶ παιγνίων, περὶ ὀρχήσεως καὶ μουσικῆς.

Ὡς στερεὸν σῶμα δύναται ὁ παῖς νὰ θεωρῇ καὶ νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὸ ἴδιόν του σῶμα καὶ δι' αὐτοῦ νὰ παραστήσῃ διάφορα σχήματα, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῆς τε γυμναστικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως. Ἐὰν δὲ ἐκτελέσῃ τὰς ἀσκήσεις ταύτας μετὰ τῶν ἀδελφῶν ἢ τῶν ἐν τῷ σχολείῳ συμμαθητῶν του, δύναται ν' ἀποτελέσῃ μετ' αὐτῶν σειρὰς ὅλας καὶ συνδυασμοὺς σχημάτων, ὡς τοὺς συνδυασμοὺς τῆς γραμμογραφίας καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ κάλλιστα συμπλέγματα τῆς ρυθμικῆς γυμναστικῆς, ἐθνικοὺς χοροὺς καὶ τὰ παρόμοια.

Γνωστὴ εἶναι ἡ ὠφέλεια τῆς γυμναστικῆς καὶ πολλὰ ἐλέχθησαν περὶ αὐτῆς, ὥστε ἐνταῦθα θέλομεν καταδείξει μόνον πῶς ὁ Φροέβελ εἰσῆγαγεν αὐτὴν εἰς τὸ σύστημά του καὶ πῶς τοῦτο ἐφηρμόσθη καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς γυμναστικῆς καὶ τῆς καθ' ὅλου ὀρχηστικῆς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ὑγιεινῆς καὶ ἐκ τῆς καλυμμένης παιδαγωγικῆς γυμναστικῆς ὅλαι αἱ ἀσκήσεις καὶ αἱ κινήσεις, αἱ δυνάμεναι νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἐπίρρωσιν καὶ ἐξάσκησιν τοῦ σώματος, εἴτε δι' ἀπλῆς κινήσεως τοῦ μυωνικοῦ καὶ νευρικοῦ συστήματος, εἴτε δι' ἐνισχύσεως αὐτῶν δι' ἐξωτερικῶν ὑλικῶν μέσων, αἰώρας, μονοζύγου, διζύγου, κοντῶν, ἀλτήρων, κορηνῶν κτλ. Ἀλλ' ὅπως καὶ διὰ τῶν ἀσκήσεων τούτων ἐπιτευχθῇ ἡ τὸν ἀνθρώπινον βίον χαρκτηρίζουσα καὶ εἰς τὴν ἀληθῆ ἀνάπτυξιν τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ φύσεως ἄφευκτος ἀρμονία, εἰς τὰς σωματικὰς ταύτας ἀσκήσεις, προσετέθησαν καὶ ἄλλαι κινήσεις καὶ βηματισμοί, οἵτινες ἐλήφθησαν ἐξ αὐτῆς τῆς ὀρχήσεως. Οὐχὶ τῆς ὀρχήσεως τῶν νῦν χρόνων, ἥτις περιωρίσθη εἰς ἓν καὶ μόνον σχῆμα ταύτης, δηλ. τὸ στροβιλικόν, ἀνευ σκοποῦ τινος ἢ πρᾶστέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀληθοῦς ὀρχηστικῆς τέχνης, καθ' ἣν, ὑποβοηθούμενος τοῦ ρυθμοῦ, ἐκτελοῦνται διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τὰ ποικιλώτατα καλλιτεχνικὰ σχήματα, τείνοντα μεμονωμένως, ἢ κατὰ πολυειδῆ συμπλέγματα, εἰς τὰς διαφορωτάτας ἀπομιμήσεις καὶ παραστάσεις.

Οὕτω λοιπὸν καὶ διὰ τοῦ σώματός του ὁ παῖς δύναται νὰ ἐκτελέσῃ κερημητικὰς ἀσκήσεις, γεωμετρικὰ βιωτικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ σχήματα, ἐνῶντων πάντοτε ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτῶν, τὰς τε σωματικὰς πρὸς τὰς μετὰ χάριτος ρυθμικὰς κινήσεις, ἥτοι τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις πρὸς τὴν διάφορα σχήματα ἐκτελοῦσθαι σκέψιν καὶ ἐνεργὸν δράσιν τὴν χάριν τοῦ σώματος, πρὸς τὴν μετὰ ταύτης στενωῶς συνδεδεμένην εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ

σώματος, καὶ τὴν ἐκ πάντων τούτων προκύπτουσιν ἀνάπτυξιν τῶν εὐγενεστῶν αἰσθημάτων. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ καλλιτεχνικώτατοι χοροὶ καὶ οἱ πολυειδεῖς πρᾶστασεις, δύνανται ἐκ τῶν τετραγώνων πάλιν ἐκτυλίξαι διὰ τῶν πολυειδεστῶν συμπλεγμάτων καὶ ἐλιγμῶν νὰ φθάσωσιν καὶ εἰς τὰ κυκλικὰ σχήματα καὶ τὰς στροβιλικὰς κινήσεις.

Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ ἐν τῇ γυμναστικῇ καὶ ἐν τῇ ἀληθεῖ ὀρχήσει ἡ ἐπιζητούμενη ἀρμονία, δι' ἧς καὶ μόνης δύνανται νὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ ἀληθὴς ὠφέλεια τῶν τεχνῶν τούτων διὰ τὰ τέκνα ἡμῶν, ὅσον καὶ ἡ ὁσημῶνται αὐξανομένη τελειοποίησις αὐτῶν τῶν τεχνῶν τούτων.

Ὅτι ἡ τοιαύτη ἐξάσκησις τῆς τε γυμναστικῆς, καὶ τῆς ὀρχήσεως ἐναι ἡ μόνη ἀληθὴς καὶ τελεσφόρος, ἐν τῇ ἀγωγῇ τῶν τέκνων ἰδίως, ἐπεὶ βεβαίως ἡμῖν ἡ ἱστορία τῶν προγόνων ἡμῶν, οἵτινες τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν τῶν τεχνῶν τούτων ἐθεώρουν ἀναπόρρευτον εἰς τὴν ἀγωγὴν πρὸς τὸς ἐλευθέρου πολίτου, καὶ ἀληθὲς μέσον πρὸς ἀπόκτησιν σώματος ὑγιανοῦς καὶ χαρέεντος καὶ εὐγενεῖς ἄμεινον τρόπων καὶ χαρακτῆρος.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν γυμναστικὴν καὶ τὸν χορὸν πρέπει νὰ προβιβάσκειν λογικῶς καὶ βαθμηδὸν μόνον ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν παιδῶν. Ἀριστον βεβαίως καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι τὸ μέσον ὅπερ μετεχειρίσθη ὁ Φρόντιστος καταρτίσας σειρὰν ὅλην τερπνοτάτων παιγνίων διὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν, ἐνούντων τὰς γυμναστικὰς ἀσκήσεις μετὰ ποικίλων βηματισμῶν καὶ χροιστάτων ὀρχηστικῶν κινήσεων, πρὸς χαρὰν καὶ ὠφέλειαν τῶν μικρῶν.

Τὰ παίγνια ταῦτα διαιροῦνται:

α') Εἰς παίγνια κινήσεως, καθ' ἃ, προηγουμένων τινων ἀκινήσεων ποδῶν π. χ. καὶ τῶν χειρῶν, τοῦ κορμοῦ κτλ. κινεῖται ὁ παῖς μετὰ φαιδρότητος, ἄδει τρέχων, πηδῶν καὶ χορεύων, ἀπομιμούμενος ὅτε μὲν τὰς κινήσεις τοῦ ἵππου, ὡς ἐν τῷ παιγνίῳ «Ἀλογάκι μου καλό», ὅτε δὲ τὰς κινήσεις τῶν ἰχθύων, ὡς ἐν τῷ «εὐθυμία μέσα στὰ νερά» κτλ.»

β') Εἰς παίγνια ἀπομιμήσεως, καθ' ἃ, κατ' ἀντίθεσιν τῶν προηγουμένων, τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ πρᾶστασις καὶ μέσον αἱ κινήσεις· οὕτως ἐν τῷ παιγνίῳ «νὰ ἰδοῦμεν τίς θὰ δυνηθῇ καλῶς νὰ μιμηθῇ», παιδίον ἐν τῷ μέσῳ ἰστάμενον, ἀλληλοδιαδόχως κάμνει διαφόρους κινήσεις γυμναστικῆς ἢ χοροῦ, ἢ μιμεῖται τὰς ἐργασίας τῶν τεχνιτῶν κτλ., εἰς τὰ πάντα ἐπαναλαμβάνουσιν ἀπομιμούμενα τὰ περίξ ἐν κύκλῳ ἰστάμενα ἄλλα παιδιά. Διὰ τοῦ παιγνίου «ἀδέλφια τέσσαρα κινοῦν» παρίστανται αἱ τέσσαρες ὥραι τοῦ ἔτους, μὲν τὰς ἐν ἐκάστη ἐπικρατούσας ἐργασίας. Ἐν τῷ παιγνίῳ «κινεῖται πλοῖον ἐλαφρόν», τινὰ τῶν παιδίων παριστάμενον πλοῖον κινούμενον, ἐν ᾧ τὰ λοιπά, κρατούμενα ἐκ τῶν χειρῶν καὶ ταπεινόμενα τῇδε κἀκεῖσε, ἀπομιμοῦνται τὰς κινήσεις τῶν κυμάτων.

γ') Εἰς παίγνια κυρίως ὀρχηστικά, καθ' ἃ καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ πρᾶστασεις τείνουσιν εἰς ποικίλσιν μόνον καὶ φαίδρουνσιν αὐτῇ τῇ ὀρχήσει,

ν τῷ παιγνίῳ «ἡ ἀγάπη καὶ ἡ φιλία», καθ' ὃ τὰ παιδιά, κρατούμενα τῶν χειρῶν, περιστῶσι στεφάνους διαφόρων ἀνθέων, οἵτινες συμπλέκον- ἐν τῷ χορῷ. Τοιαῦτα εἶναι καὶ τὸ «τί χορός, τί πηδηκτός», ἡ «γλυ- κτή ἀνοιξίς», καὶ ἄλλα πολλά.

γ.) Εἰς παίγνια ἀσκήσεως τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων, καθ' ἃ κλειο- υν τῶν ὀφθαλμῶν ἐνὸς ἢ πλειότερων παιδίων διὰ ρινομάκτρον, παρέ- ραι αὐτοῖς, ὅτε μὲν διάφορα εἶδη ἀνθέων, καρπῶν, λαχανικῶν καὶ ἄλ- , ἅτινα πρέπει νὰ ὀνομάσωσιν, ἀνευρίσκοντα αὐτὰ διὰ τῆς ὁσφρήσεως, πλειότεραν ἐξάσκησιν τῆς ὑποίτης, ἐκλέγονται ἐπὶ τούτοις εὐώδη καὶ ὕδη ἀντικείμενα· ὅτε δὲ διάφορα εἶδη καρπῶν καὶ ἄλλων τροφίμων, ἰσίων, ἀλμυρῶν, πικρῶν, ὀξέων, ἅτινα ἀνευρίσκουσι διὰ τῆς γεύσεως, κ παρέχονται αὐτοῖς ποικίλα ὑφάσματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα διαφό- ῶν μαλακῶν, σκληρῶν, τραχέων, λείων, πικνῶν, ἀραιῶν, λεπτῶν, ἰσίων, καὶ σχήματα παντοειδῆ, ἅτινα ἅπαντα πρέπει νὰ διακρίνωσι τὰ ἰα διὰ τῆς ἁφῆς. Εἴτα προσκρούονται ἐνώπιόν των διάφορα πάλιν ἀν- ἰμενα, ἅτινα πρέπει νὰ διακρίνωσι ἐκ τοῦ ἤχου τῶν διὰ τῆς ἀκοῆς, μιλοῦσι πρὸς αὐτὰ ἀλληλудиαδόχως τὰ λοιπὰ παιδιά, ἅτινα πρέπει μόνως τῆς φωνῆς ν' ἀναγνωρίσωσι κτλ. Τέλος λυομένου τοῦ ἐπιδέσμου ὀφθαλμῶν των γίνεται ἀσκήσις τῆς ὁράσεως διὰ τῆς παραθέσεως μάτων ποικίλων καὶ ἀναμίχτων, ταινιῶν, ὑφασμάτων, ἀνθέων ἢ καρ- , ἢ παρατίθενται αὐτοῖς διάφορα ἀντικείμενα ὡς πρὸς τὴν διάκρισιν σχήματος ἢ καὶ ἐν γένει τὴν διάγνωσιν καὶ ἀναγνώρισιν τοῦ εἴδους ὦν, οἷον διάφορα εἶδη ὀρυκτῶν, μετάλλων, λίθων, φυτῶν, δημητριακῶν πῶν, ἢ καὶ ποικίλα εἶδη ριζῶν, μίσχων, φύλλων, σπόρων, ἐντό- , κτλ. Ἄλλοτε οὐ φέρονται ἐνώπιον των ὀφθαλμῶν τῶν παιδίων διά- κ κατὰ τὸ μέγεθος ἀντικείμενα καὶ ἀσκεῖται ἡ ὁρασις αὐτῶν εἰς τὸ νὰ κρίνωσιν αὐτὰ ἐκ τοῦ πλησιεστέρου σημείου καὶ τοῦ βαθμηδὸν ἀπωτέ- καὶ ἀπωτάτου. Ἐννοεῖται ὅτι πάντα τὰ παίγνια ταῦτα ὑποβοηθοῦσιν ἰτα τὰς ἀσκήσεις τῆς πραγματογνωσίας, καθ' ὃ ἀσχοῦνται τὰ παιδιά τὴν μετὰ χαρᾶς καὶ τέρψεως ἀνεύρεσιν καὶ διάκρισιν τῶν ποικίλων τήτων τῶν σωμάτων.

δ.) Τέλος εἰς ποικίλα παίγνια ἐνοῦντα πολλάκις δύο ἢ πλείονα εἶδη τῶν ἄνω ἀναφερθέντων, ἢ καὶ προσθέτοντα ἄλλας διανοητικωτέρας ἀσκήσεις, ὡς τὴν ἀνεύρεσιν κεκρυμμένων ἀντικειμένων διὰ τῆς ἀσθε- εράς ἢ ἰσχυροτέρας κρούσεως μουσικοῦ τινος ὀργάνου, ἢ διὰ τῶν ἀ- ἰτήσεων εἰς ὠρισμένας ἐρωτήσεις· ἢ καὶ ὅλως ἀφρηρημένως (διὰ μεγαλη- κν ἡλικίαν), τὴν ἀνεύρεσιν λέξεων, ὀνομάτων, ἱστορικῶν γεγονότων κτλ. ὠρισμένων ἐρωτήσεων, ἢ καὶ τὴν λύσιν αἰνιγμάτων κτλ. διὰ τῆς ἐπι- οῦς παραστάσεως αὐτῶν. Εἰς ταῦτα ἀνήκουσι διὰ μικρότερα παιδιά κ τοῦ προχείρου παράστασις ὀλοκλήρων παραμυθίων ἢ διηγημάτων,

ἡ ἀπομίμησις διαφορῶν ἐπαγγελμάτων, ἐργασιῶν κτλ. ἐκ τῶν τοῦ βίου τῶν μεγάλων, οἷον τῶν μητέρων, ἃς τὰ κοράσια μιμοῦνται περιποιούμενα τὰς κόμπας των, τῶν μαγείρων, τῶν στρατιωτῶν, τῶν διδασκάλων, τοῦ σχολείου καὶ ἄλλων πολλῶν. Βεβαίως ὅμως καὶ τῶν παιγνίων τούτων ἡ ὠφέλεια ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καταλλήλου καὶ ἐλευθέρας ἐπινοήσεως καὶ συνθέσεως καὶ ἐκ τῆς ζωηρᾶς καὶ ἐπιτυχοῦς τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν. Διότι καὶ εἰς τὸ κάλλιστον παίγνιον δύναται νὰ ἐπέλθῃ μηχανισμὸς καὶ τυπικότης, ἐὰν τοῦτο ἀσκόπως καὶ μηχανικῶς ἢ καὶ κατὰ κόρον ἐπικυβηθῇ.

Ὡς ἤδη ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν ἀνωτέρω παιγνίων ἐρρέθη, τὰ πλεῖστα τούτων συνοδεύονται ὑπὸ χηρυστάτων ἡσμάτων, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς βρεφικῆς ἡλικίας αἱ πρῶται θωπεύσεις καὶ τὰ παίγνια τῆς μητρός· καὶ μετέπειτα ἅπαντα τὰ παίγνια τῆς σφαίρας καὶ τοῦ κύβου, συνοδεύονται ὑπὸ καταλλήλων διὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν ἡσμάτων. Τοῦτο εἶναι συμφωνότατον πρὸς τὴν φύσιν τοῦ παιδός, διότι ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὀρχηστικὴ εἶναι αἱ πρῶται τέχναι πρὸς ἃς ῥέπει ἀρχῇθεν ὁ παῖς, τείνων νὰ ἐκδηλώσῃ δι' αὐτῶν τὴν χαρὰν του, ὡς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἀναπτύξει τῶν τεχνῶν, οἱ ἀρχέγονοι ἄνθρωποι πρῶτον προέβησαν εἰς ἐκδήλωσιν τῆς χαρᾶς καὶ τῆς θλίψεως των διὰ τῆς ὀρχήσεως καὶ τῆς μουσικῆς.

Ἐὰν λοιπὸν τὴν φυσικὴν ταύτην τάσιν τοῦ παιδός ὑποβάλῃμεν καὶ ὑποδοθηθῶμεν διὰ τῶν ἄνω περιγραφέντων ρυθμικῶν παιγνίων καὶ δι' ἡσμάτων ἐχόντων μελωδίαν εὐκόλους, ἀπλᾶς, ἄνευ ὑψηλῶν τόνων καὶ ποικίλσεων, δηλαδὴ ἐκτεινομένων εἰς τὴν κλίμακα τῆς παιδικῆς φωνῆς, συνοδευομένων δὲ ὑπὸ λείξεων, δηλαδὴ ποιήσεων ἀπλῶν ἐπίσης καὶ περιστρεφομένων μετὰ χάριτος καὶ ἀφελείας εἰς πάντα τὰ ἀφορώντα αὐτὸν μόνον τὸν περιβάλλοντα τὸν παῖδα μικρὸν κόσμον, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναμίξεως λείξεων, ἐκφράσεων ἢ καὶ αἰσθημάτων ξένων αὐτῷ ἢ καὶ ἀκαταλήπτων εἰς τὴν νεαράν του ἀντίληψιν· τότε, ἀλλὰ τότε μόνον, καὶ διὰ τὴν μουσικὴν καὶ διὰ τὴν ποίησιν θέλομεν κητορθώσει, ὅ,τι καὶ διὰ τὴν ἰχνογραφίαν, τὴν ζωγραφικὴν καὶ τὴν πλαστικὴν. Θέλομεν δηλαδὴ εἰσάξει αὐτὸν πρωῒμως εἰς τὰ μυστήρια τῶν τεχνῶν τούτων, θέλομεν ἐξεγείρει βαθμηδὸν καὶ καλλιεργήσει τὴν ἐν αὐτῷ ὑπάρχουσαν πρὸς αὐτὰς κλίσιν, ὅσον ἐλαχίστη καὶ ἂν εἶναι αὕτη, ἢ θέλομεν ὠθήσῃ αὐτὸν πρὸς τὴν ἀληθῆ αὐτῶν περίαλψιν ἐὰν ἐνυπάρχῃ αὐτῷ τὸ ἀληθὲς τάλαντον.

Οὕτω λοιπὸν καὶ ἡ ὥδικὴ καὶ αἱ συνοδεύουσαι αὐτὴν ποιήσεις, παρακολουθοῦσαι τὴν βαθμιαίαν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδός, βαθμηδὸν μόνον πρέπει νὰ εὐρύνωσι τὴν τε κλίμακα τῶν τόνων καὶ τὸν κύκλον τῶν ἰδεῶν αὐτῶν. Πρὸς δὲ τὰ τῆς πρώτης ἡλικίας ἥσματα καὶ ποιήματα πρέπει νὰ ὤσι γαλήνια, ἀφελῆ, εὐθυμα, ἄνευ πολλῆς ζωηρότητος κατ' ἀρχάς,

Ἡ παρῶσα ἐπιθεώρησις τῶν κατὰ τὸ Φροεβολιανὸν σύστημα μέσων τῆς ἀγωγῆς ἤθελεν ἐπεκταθῇ πέραν τοῦ πρέποντος ἐὰν μετὰ τὰ μέγιστα τοῦδε περὶ τῶν παιγνίων, τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν τεχνῶν ἐν γένει ἐκτεθεῖσιν, διεπεξήρχετο καὶ τὰ περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Φροεβολιανοῦ συστήματος ἐπὶ τῶν λοιπῶν κλάδων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων. Ἀλλὰ συνψίζοντες γενικώτατά τινα μόνον περὶ αὐτῶν λέγομεν, ὅτι καὶ κατὰ τάς τας πρὸ πάντων πρέπει νὰ σπουδάζωμεν τὴν φύσιν τοῦ παιδὸς καὶ νὰ παρακολουθήσωμεν, ὑποβόηθῶντες, τὴν βαθμιαίαν ἐξέγερσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας αὐτοῦ. Οὕτω λοιπὸν ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ πρέπει παντελῶς νὰ παραλείπωμεν οὐ μόνον τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν διδασκαλίαν ἐν γένει. Τὸ παίγνιον εἶναι τὸ προσφιλέστερον στοιχεῖον τοῦ παιδός· ἂς δώσωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸ παίγνιον, δι' ὧν νὰ δέχεται τὰς πρώτας ἐντυπώσεις ὅλων τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἐμπράκτως, διὰ τῆς ὑποσαυρίσεως πείρας πολυειδοῦς καὶ πλουσίης. Αἱ ἐντυπώσεις δ' αὗται, ἡ πᾶσα τῶν περιβάλλοντων αὐτὸ ἀντικειμένων, παρέχουσιν εἰς αὐτὸ τὰς πρώτας ἐπόψεις, δι' ὧν καταρτίζει τὰς πρώτας ἐννοίας τῶν ἀντικειμένων τούτων. Διὰ τῆς πρώτης ταύτης ἐπιδράσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τὴν μεκράν, βαθμιδὸν μόνον ἀφυπνιζομένην διάνοιαν αὐτοῦ, ἐξεγίρεται κατ' ὀλίγον καὶ αὐτὸ τὸ ἐσωτερικὸν ἐνδιαφέρον, κατ' ἀρχὰς ὡς περιέργεια, εἴτα δ' ὡς ἀληθὴς φιλομάθεια καὶ ὁρεξίς τοῦ εἰδέναι. Τότε διὰ τῆς προκίρτικῆς προσοχῆς καὶ παρατηρήσεως πολλαπλασιάζει ὁ ἴδιος τὰς ἐντυπώσεις ταύτας, διὰ δὲ τῶν ἐν τῷ χρόνῳ ἐξεγειρομένων λοιπῶν διανοητικῶν ἐνεργειῶν του, τῆς συγκρίσεως, τῆς συσχέσεως, τῆς ἀναπολήσεως, τῆς ἀφαίρεσεως, τῆς εἰδοποιήσεως καὶ μάλιστα δι' αὐτῆς τῆς φαντασίας, ἐμψυχώνει τὰς ἐπόψεις του καὶ πολλαχῶς διασαρηνίζει καὶ πλουτίζει τὰς ἐννοίας, καὶ κατὰ συνέπειαν τὰς ἐκ τούτων ιδέας καὶ γνώσεις αὐτοῦ. Ὅσον περισσότερας λοιπὸν ἐντυπώσεις παρέχομεν εἰς τὸν παῖδα διὰ τῶν πολυειδεστάτων παιγνίων του, φροντίζοντες πάντοτε αἱ ἐντυπώσεις αὗται νὰ μὴ ᾧσιν ἀκανόνιστοι καὶ τυχαῖοι, ἀλλὰ νὰ περιστρέφονται εἰς ὁρισμένον κύκλον γνώσεων, σύμφωνον πάλιν πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδός, ἐκτεινόμενον δὲ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, συμφώνως πρὸς τὴν ταύτοχρόνως ἐκτεινομένην καὶ ἀναπτυσσομένην διάνοιαν αὐτοῦ τοσοῦτον ἀσφαλεστέραν καὶ θετικωτέραν παρασκευάζομεν τὴν μετέπειτα πρόοδον καὶ ἐναρμόνιον ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Ὅπως οἱ πολλαχοῦ ταξειδεύοντες καὶ πολλῶν πραγμάτων πείραν λαμβάνοντες, γίνονται ἐμπειρότεροι καὶ εὐφύιστοι, καίτοι πολλὰκις ἀμαθεῖς ὄντες, τῶν οὐδέποτε ἐκ τοῦ τόπου των ἐξεληθόντων, οὕτω καὶ ὁ παῖς, ὅστις ἐκ μικρᾶς ἡλικίας παρηκολούθησε, παίζων, τὸν βίον τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων καὶ ἀπέκτησε, παίζων πάλιν, τὴν ἔξιν τοῦ νὰ διακρίνῃ ὅλα τὰ σχήματα καὶ τὰς ιδιότητας τῶν σωμάτων, τοῦ ν' ἀντιλαμβάνηται διὰ τῶν διαφορώτατων ἀναφορῶν τῶν τι ἀμφο-

τῶν μεγεθῶν καὶ τῶν ἀποστάσεων, τοῦνὰ ἐξηγῇ ἀλληλοδιαδόχως καὶ χετίζῃ τὰ ποικιλώτατα φαινόμενα τῆς φύσεως, ὅστις, ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἴησι τὴν φύσιν καὶ ὑπὸ τῆς ἀγάπης ταύτης πρωϊαίτατα θερμανθεὶς, τησὶ τὸν ἀληθῆ πόθον τῆς μαθήσεως· ὁ παῖς οὗτος βεβαίως θέλει καταλληλότερον προπαρασκευασμένος πρὸς τὴν ἐν καιρῷ τῷ πρέ-
 (10—12 ἐτῶν) προσθήκῃ τῶν θεωρητικωτέρων γνώσεων, ἢ ἄλλος, ὅστις ἀρχῇθεν, ἀντὶ νὰ δεχθῇ ἐντυπώσεις καὶ ἐμπειρικὰς ἐπόψεις, ἔσθῃ ἀμέσως εἰς τὴν ξηρὰν διδασκαλίαν τῶν τυπικῶν γραμμάτων, τῶν νῶν καὶ τῶν ἐκστηθίσεων. Ὁ τελευταῖος οὗτος ταχέως ἀποκάμνων, ποτε θέλει διακρίνει τι ἐν τῇ θαυμασίᾳ καὶ μεγάλῃ βίβλῳ τῆς φύσεως, ὅ ψυχικοῦ βίου· ἐν ᾧ διὰ τὸν πρῶτον, οὐ μόνον οὐδὲν μένει τοῦ λοι-
 ἄγνωστον, ἐν τε τῷ ὕλικῳ καὶ τῷ ἠθικῷ κόσμῳ, ἀλλὰ καὶ πηγὴ ἀ-
 ργῶν νέων τέρψεων καθίσταται ἡ τακτοποίησις καὶ κατὰταξις τῶν
 γεῶν αὐτῶν, ἡ ἐξαγωγή τῶν εἰς ταῦτα ἀναγομένων κανόνων καὶ συμ-
 :σμάτων καὶ ἐν γένει ἡ ἐπὶ τὸ θεωρητικώτερον ἀνακεφαλαίωσις καὶ
 ευσις αὐτῶν. Ἴδου λοιπὸν τὸ μέσον δι' οὗ διδάσκαλος, οὐχὶ κατὰ
 μέχρι τοῦδε σημασίαν, ἀλλὰ παιδαγωγὸς εὐφυὴς καὶ ἐμπειρος, ἀγευ-
 λῶν βιβλίων καὶ τυπικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἐν περιπάτοις καὶ ἐκδρομαῖς
 δι' ἐπισκέψεων μουσειῶν, ἐργοστασίων καὶ ἄλλων τοιούτων, δύναται νὰ
 τὰ θεμέλια τῆς τελειοτάτης τῶν ἐκπαιδεύσεων, ἧς ἡ περαιτέρω
 ἐκπόησις κατ' ἀνάγκην θέλει φέρει ῥιζικὴν μεταβολὴν εἰς ὁλόκληρον
 σύστημα τῆς μέχρι τοῦδε διδασκαλίας.

Ἰδ' ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀγωγῇ ἐν γένει μεταρρύθμισις αὐτῇ
 θέλει βραδύνει νὰ ἐπέλθῃ, διότι ὁσημέραι καταφανέστερα καθίστανται
 πλεονεκτήματα καὶ εὐεργετικώτερα τ' ἀποτελέσματα τῆς φυσικῆς ἀγω-
 Ἀδύνατον δὲ μετ' ὀλίγον θὰ εἶναι νὰ ὑποβάλωμεν τοὺς, ἔστω καὶ
 τὴν πρῶτην αὐτῶν ἡλικίαν μόνον, κατὰ τὰ ἄνω ρηθέντα παρεσκευα-
 ρους παῖδας εἰς τὸν μηχανισμόν τῆς κατὰ τὰ παλαιὰ συστήματα ἀγω-
 νὰ τὸν εἰσάξωμεν, φερ' εἰπεῖν, εἰς τὴν τυπικὴν ἐκστήθισιν ἀκατα-
 των κανόνων, εἰς τὴν ἄσκοπον γραφὴν καὶ ἀντιγραφὴν παλαιῶν, με-
 ων καὶ καθαρῶν ἐξηγήσεων μήπω καταληπτῶν κειμένων καὶ εἰς τὴν
 ἐφαρμογῆς ἀνωφελῆ ὅλως χρονοτριβὴν τῆς ξηρᾶς τεχνολογίας, συν-
 ως καὶ ἀναλύσεως τῶν λόγων σπουδαιοτάτων πολλάκις συγγραφέων,
 ὧν δυστυχῶς τὰ παιδιὰ μας, ἐπὶ ὅκτῳ ὅλα ἔτη κατατρύβουσι δώδεκα
 ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυτίμους ὥρας καθ' ἑβδομάδα, χωρὶς ν' ἀποκτή-
 ε τὴν εἰς τὴν ὅλην ἀνάπτυξιν αὐτῶν ἀφαιρετικὸν ἀληθῆ γνῶσιν τῆς
 οσίας ἡμῶν γλώσσης, χωρὶς ν' ἀποκτήσωσι τὴν ταύτης ἀχώριστον
 πην πρὸς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καὶ τὸ πάντων χερίστον, χωρὶς
 νὰ ἐμπνευσθῶσιν ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς θαυμασίοις ἔργοις τούτων ἐμπειρι-
 ἑων θεῶν αἰσθημάτων καὶ φρονήμάτων! Ἀλλ' ἄς ἐλπίσωμεν, ὅτι

θέλομεν ἐπιζήσει τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην, ἥς ἡ ἀναβολὴ εἶναι ἐπιβλ~~ε~~
 βεστάτη διὰ τὴν πρόοδον τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἄς θεωρήσωμεν δὲ μάλισ~~τ~~
 ταύτην ἀρξαμένην ἤδη διὰ τῆς πρὸς βελτίωσιν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδε~~υ~~
 σεως βαθμηδὸν εἰσαγομένης γερμανικῆς καλουμένης μεθόδου, καθ' ὅσ~~ο~~
 αὕτη κατὰ τὰ πλεῖστα βασίζεται ἐπὶ τῶν φροβελιανῶν ἀρχῶν.

Αἱ ἀρχαὶ αὗται περιέχουσιν αἰωνίους καὶ παγκοσμίους ἀληθείας, δι'
 καὶ διεδόθησαν τάχιστα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τοῦ Φροέβελ καὶ πολλ~~ο~~
 χοῦ, εἰ καὶ τὸ ὅλον σύστημά του βραδύτερον μόνον εἰσάγεται, ὅπως π~~ο~~
 τοτε συμβαίνει κατὰ τὴν διάδοσιν νέων ιδεῶν.

Ἄλλ' ὅπου εὐφυῆς νοῦς ἀντελήφθη μιᾶς ἡ πλείονων τῶν ἀρχῶν τούτ~~ο~~
 καὶ εἰσέδυσεν εἰς τὸ βαθύτερον πνεῦμα αὐτῶν, ἀπλήστως παρεδέχθη ~~κα~~
 μετὰ χαρᾶς καὶ πληρεστάτης ἐπιτυχίας ἐφήρμοσεν αὐτάς. Ὅθεν ἐν ~~τῇ~~
 Δύσει συμπληροῦται ἡδη βαθμηδὸν καὶ ἐν τῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἀσφαλῶς ~~κα~~
 θετικῶς, ἡ ἐφαρμογὴ τῶν φροβελιανῶν ἀρχῶν ἐπὶ πάσας τὰς βαθμί~~δ~~
 τῆς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὰς ὑποδείξεις αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Φροέβελ, ὅστις ~~ἐπ~~
 ζήτηι μὲν ἐκπαλαί τὴν ἐφαρμογὴν ταύτην, δὲν ἐπέζησεν ὅμως ἵνα ἴδῃ ~~τ~~
 ἔργον αὐτοῦ συμπεπληρωμένον. Ἀφῆκεν ὅμως κληρονόμον τοῦ ὑπὲρ τοῦ
 των ζήλου αὐτοῦ τὴν μετ' ἀξιοθαυμάστου διὰ τὴν προβεβηκυῖαν αὐτῆς
 ἡλικίαν ζήσεως καὶ αὐταπαρνήσεως ἐργαζομένην καὶ ἀόκνως μοχθοῦσαν Βα~~ρ~~
 ρώνην B. v. Marenholtz-Bülow, τὴν ἑξοχον αὐτοῦ μαθήτριά, ἥτις, ὡς
 πρόεδρος τοῦ ὑπ' αὐτῆς ἐν Δρέσδῃ τῆς Γερμανίας ἰδρυθέντος φροβελιανοῦ
 Συλλόγου, διὰ τε τῆς μορφώσεως φροβελιανῶν νηπιαγωγῶν καὶ παιδαγω~~γ~~
 γῶν, ὅσον καὶ διὰ τῶν σοφωτάτων συγγραμμάτων αὐτῆς, συνετέλεσεν εἰς
 τὴν διάδοσιν τοῦ φροβελιανοῦ συστήματος καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν, τὴν
 Αὐστροίαν, τὰς Κάτω Χώρας, τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἀμερικὴν, τὴν Ἰταλίαν καὶ
 τὴν Γαλλίαν.

Εἶθε δὲ μετ' ὀλίγον νὰ δυνηθῶμεν νὰ προσθέσωμεν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν
 ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ προόδῳ προεξέχουσῶν τούτων χωρῶν καὶ τὸ τῆς
 φιλτάτης ἡμῶν πατρίδος! διότι καὶ πάλιν εἰς τὴν τελεσφόρον διδασκ~~η~~
 καὶ προθυμοτάτην ἀρωγὴν ἐκείνης θὰ ὀφείλῃται καὶ ἡ παρ' ἡμῖν διέδο~~σ~~
 σις τῶν φροβελιανῶν ἀρχῶν.

Τελειοποιήσις λοιπὸν ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως διὰ τῆς
 ἐναρμονίου τελειοποιήσεως ὅλων τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν αὐτῆς δυ~~ν~~
 νάμεων, πρὸς ἐξέγερσιν τοῦ ἠθικοῦ ἐν αὐτῇ ὄντος, χάριν αὐτῆς τῆς ἐλ~~π~~
 θείας, τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, τοῦτο ἔστω τὸ μόνον μέλημα καὶ
 τέρμα πάσης ἐνεργείας ὅλων τῶν ἀμέσως ἡ ἐμμέσως εἰς τὰ τῆς ἀγωγῆς
 τῶν παιδῶν καταγινομένων. Τοῦτο ἄριστα κατορθοῦται, ἐὰν ὁλοφύχως με~~μ~~
 μηθῶμεν τὸν Φροέβελ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ῥητοῦ αὐτοῦ,

«Ζήσωμεν ὑπὲρ τῶν παιδῶν ἡμῶν!»

Δις. Δασκαρίδου.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΛΙΒΟΡΝΩ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ (1805 — 1837)

Όπου οἱ Ἕλληνες εἶτε χάριν ἐμπορίου ἢ καὶ φυγαδεύμενοι μετώκησαν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἐφρόντιζον περὶ δύο τινῶν, περὶ ναοῦ πρὸς ἐκκλησίαν καὶ περὶ σχολῆς πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ἑαυτῶν τέκνων· τοῦτο συνέβη καὶ τοῖς ἐν Λιβόρνῳ μετοικήσασιν καὶ ὀριστικῶς ἀποκατασταῖσιν ἀπὸ τοῦ 1760 διὰ τῆς ἀνεγέρσεως ναοῦ εἰς μνήμην τῆς Ἀγίας Τριάδος. Μόνον ὅμως κατὰ τῷ 1802 συνησθάνθησαν τὴν ἀνάγκην ἰδρύσεως σχολῆς, προσελθόντες διὰ τῆς κάτωθι ἐπιστολῆς Νεόφυτον τινὰ ἐν Μεσσήνῃ τῆς Σικελίας καὶ Νεαπόλει προσδιατρίβοντα,¹ ὃς ὅμως ἐδήλωσε προηγουμένως τὴν ἑαυτοῦ ἔφεσιν πρὸς Σερκρεῖμ τὸν ἕτερον τῶν ἐφημερίων τῆς κοινότητος, ἵνα ὡς ἐφημέριος καὶ αὐτὸς ὑπηρετήσῃ τοὺς μετοίκους. Ἐγράψαν δ' αὐτῷ οἱ μέτοικοι τάδε:

«Πρὸς τὸν ἐν Μεσσήνῃ ἱερομόναχον κὺρ πάτερ Νεόφυτον

Λιβόρνον, τῇ 26 Ἰανουαρίου παλ. 1803.

»Ἐπειδὴ καὶ τὸ ἐδῶ γένος μας εὗρεν εὐλογον διὰ νὰ φέρῃ ἕνα τρίτον ἐφημέριον διὰ τὴν ἐκκλησίαν μας, καὶ ἐνταυτῷ ἱκανὸν τοῦ νὰ κάμνῃ τὸν διδάσκαλον, πρὸ πολλοῦ ἐρευνῶν καὶ διαλογιζόμενον ἔκρινεν ἄξιον καὶ προτιμᾶσθαι διὰ τοιοῦτον ἐπάγγελμα τὴν πανοσιότητά της· διὰ τοῦτο ὡς ἐπιτροπεύοντες ἡμεῖς καὶ ὁμογνώμως τοῖς ἀδελφοῖς, τῇ δημοποιοῦμεν τὴν αὐτὴν κλῆσιν τοῦ γένους μας σὺν ταῖς ἐπακολουθούσαις συνθήκαις, δηλ. ὁ μεσθός της ὡς ἐφημέριος θέλει εἶναι μόνον φλωρία ἕξ τὸν καθέκαστον μῆνα, χωρὶς ὅμως νὰ μετέχῃ ἀπὸ τὰ τυχερὰ τῶν δίσκων (οἱ ὅποιοι δι-

¹ Τῆς κοινότητος ἀπέκλεινται δύο ἐπιστολαὶ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ αὐτῆς πρὸς Νεόφυτον ἐν Νεαπόλει (Ἰούνιος 1802) καὶ Μεσσήνῃ (Ἀπρίλιος 1802) διατρίβοντα, διότι αὐτὸν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ ἔφεσιν ὡς ἐφημέριον· αἱ διαπραγματεύσεις ὅμως αὐτοῦ μετὰ τῆς κοινότητος διήρκεσαν μακρότερον, διότι κατὰ τὴν ἀνωτέρω παραπεμφθεῖσαν ἐπιστολὴν (Ἰανουάριος 1803) προσκαλεῖται ὁ Νεόφυτος ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἐφημέριος· ὁ Νεόφυτος ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ (Φεβρουάριος 1803) μετὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ δυσκόλου ἵνα διδάσκῃ τὰ ἑλληνικὰ ἀντὶ τῶν κοινῶν. Ἐτετραὶ δὲ τρεῖς ἐπιστολαὶ ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω εὗρηται πρὸς αὐτὸν τῆς κοινότητος, καὶ ἕτεραι τρεῖς αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινότητα ἀφορᾶσαι τὴν μισθοδοσίαν αὐτοῦ (Ἀπρίλιος 1803). Ἦν δὲ νομίζω ὁ ὕστερον ἐν τῇ σχολῇ διδάξας Νεόφυτος Κυριακίδης.

σκοι ἀκαρτεροῦν εἰς τοὺς ἄλλους δύο ἐφημερίους) καὶ ἕτερα ἐξ φλωρία τὸ καθέκαστον μῆνα θέλει τῆς δώσουσι διὰ νὰ διδάσκη ὅσα πτωχὰ παιδιὰ ἤθελε εὐρεθῶσι ἐδῶ ἀπὸ τοῦ γένους μας, ὅπου δὲν ἤμποροῦν νὰ ἔχουν τὸν τρόπον (ἀπὸ τὰ ὅποια ὁμῶς ὀλιγώτατα καὶ σπάνια εὐρίσκονται), ἀσχύτως δὲ τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδίου της καὶ τὸ κελλὶ ἐλεύθερον εἰς τὰ σπασίδια τῆς ἐκκλησίας ὑπ' ἐξουσίας της. Ἄς κάμῃ λοιπὸν παρακαλοῦμεν τοὺς ἀναγκαίους της στοχασμοὺς καὶ ἃς μᾶς φανερώσῃ εἰς ἀπόκρισιν τὴν ἀφασίαν της. Σιμὰ εἰς τὰ πτωχὰ παιδιὰ ὅπου ἤμποροῦσι νὰ εὐρεθῶν εἰς γένος μας, εὐρίσκονται καὶ ἀρκετὰ ἔχοντα τὴν κατάστασιν ποῖον ὀλιγότερον ποῖον περισσότερον, καὶ αὐτὰ θέλει πληρῶνουν ἀπὸ τὸ ἐδικὸν ταῦν ξεχωριστὰ διὰ νὰ διδάσκωνται.

Κατὰ τὸ παρὸν τὸ γένος μας ἀγνοεῖ ἂν θέλῃ ἀπολαύσῃ ἕνα ἐφημερίον καὶ ἐν ταύτῃ διδάσκαλον, ὅπου τόσον ἀγαπᾷ καὶ σέβεται. Πλὴν ἡ πανοσιότητά της ἤμπορεῖ νὰ εἶναι βεβαία εἰς τὸ νὰ εὕρῃ εὐγνώμων, πλοῦσιόδωρον καὶ εὐπειθές.

Ἀνυπομόνως προσμένοντες ἐπιστολήν της, κηρυττόμεθα διὰ παντός.

Ἀλέξανδρος Πατρινός.¹

Στέφανος Μπρέτζης.

Νικόλαος Σγούρου.

Κωνσταντῖνος Παράσχη.²

Ὁ Νεόφυτος οὔτε ὡς ἐφημέριος, οὔτε ὡς διδάσκαλος ὑπηρέτησε τὴν κοινότητα, ἄγνωστον διατί, εἰ καὶ ἡ κοινότης καὶ ὁ Νεόφυτος συμφωνήσαν περὶ τούτου. Ἦν δ' ὁ Νεόφυτος νομίζω ὁ ὕστερον ἐν τῇ σχολῇ διδάσκει (1818 — 19) Νεόφυτος Κυριακίδης.

Αὕτη δ' ἔστιν ἡ πρώτη περὶ ἐγκαθιδρύσεως τῆς σχολῆς ἀπόπειρα τῶν μετοίκων κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος θετικώτερόν τι ἐγένετο διότι προσεκάλεσαν Θεοδόσιόν τινα³ διδάσκαλον, ἄγνωστον πόθεν καὶ ὑπὸ ποίας συμφωνίας, ὡς διδάσκαλον τῆς κοινότητος, ὃς καὶ ἀφίκετο εἰς Λιθόρνον. Δὲ ἐγένετο ὁμῶς δεκτός, διχογνωμησάντων τῶν μετοίκων, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἐξῆς ἀναφορᾶς τριάκοντα τούτων πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ γένους, περὶ τρέποντας αὐτοὺς ἵνα κρατήσωσι τὸν διδάσκαλον Θεοδόσιον... μὴ ἔχοντας τὰς συμφωνίας καὶ τρόπους ὅπου στοχασθῇτε ἀρμοδιωτέρας καὶ ὡς

¹ Οὗτος ἀνέμιχθη εἰς τὴν περὶ γλώσσης φιλολογικὴν διένεξιν Ἀδαμαντίου Ραῆ καὶ Παναγ. Κοδρικᾶ.

² Ἐκ τοῦ ἀρχείου της ἐν Λιθόρνῳ Ἑλληνικῆς κοινότητος.

³ Ὁ William Martin Leake : Researches in Greece. London 1814. p. 80, μνησθεὶς Θεοδόσιόν τινα Μυτιληναῖον γράψαντα «Στοιχεῖα Ναυτικῆς» Λιθόρνος! ἴδὲ καὶ Παρανίκα : Σχεδίασμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλλ. ἔθν. κατ. γραμ. Κωνσ. 1867 σελ. 173.

τίρας διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐπίδοσιν τῶν μελλόν-
σπουδάζειν.»

« *Τιμιώτατοι ἐπίτροποι.*

Λιβόρνο, τῇ 26 Ἀπριλίου 1804 ε. π.

Ἐὰς εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐφθασεν ἰδῶ ὁ κύρ Θεοδόσιος, εἰδήμων τῆς Ἑλ-
λῆς γλώσσης Ἰταλικῆς τε καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν, χρήσιμος διὰ νὰ
τὸν διδάσκαλον διὰ τοὺς τοῦ γένους μας νέους καὶ παιδία.

Ἐς ἐνθυμίζωμε πρὸς τοῦτοις ὅτι ἡ παρελθοῦσα ἐπιτροπεία μὲ τὴν γνώ-
καὶ θέλησιν τῶν περισσοτέρων, ἔγραψε καὶ ἐπροσκάλεσεν αὐτὸν τὸν
ὑπὸν διὰ διδάσκαλον τὴν ἀπόφασιν ὁμόγνωμον αὐτῆς καὶ τῶν τότε
ησιαζόντων τὸ γένος, δὲν ἤμπορεῖτε νὰ τὴν ρίξῃτε νομίμως ἢ μετὰ
αὐτοαδῆποτε γνώμη σας ἐν συνάξει, οὔσα παρὰ ἄλλους καὶ παρὰ κρι-
τὴν δύναται νὰ ἀναιρέσῃ τὴν πρώτην, εἰμὴ διὰ μόνην τὴν ἑλλειψιν
ὑποκειμένου· αὕτη δὲν ἠπολούθησε, καὶ λοιπὸν, ἀγκαλὰ καὶ τινες
ἁμαρτανῶν μας ἠμποροῦν διὰ τὸν ἑαυτὸν τοὺς νὰ βαστάξουν αὐτὸν
διδάσκαλον διὰ μόνον τὰ παιδία τοὺς καὶ ἀνθρώπους τοὺς, πλὴν σε-
νοὶ τὸ γένος, καὶ ἐπιθυμοῦντες τὴν ὠφέλειάν του γενικὴν, καὶ μισοῦν-
τάς φατρίας, σχίσματα καὶ τὰς λεγομένους Ἰταλιστὶ πίκας, προκρίνουν
ροστρέξουν εἰς τὴν τιμιώτητά σας, καὶ ἀναθυμίζωντά σας τὰς προ-
εἰσας αἰτίαις σας προσκαλοῦσι καὶ παρκαينوῦσι νὰ λάβῃτε εἰς καλὸν
ασμὸν τὸ γένος δεόμενον σπουδῆς καὶ διδασκάλου, τὴν αἵτησιν, καὶ
τὴν τῶν περισσοτέρων δι' αὐτοὺς, τὴν ἀνάγκηστον ἐναντιότητά ὀλι-
κτην, αἰτίαις δὲ αὐτοὶ μόνον οἶδον καὶ μὲ τὴν φρόνησιν σας καὶ ἄ-
λλοι, ὅπου ἔχετε παρὰ τοῦ γένους νὰ φροντίζετε, καὶ ἐνεργᾶτε τὰ δέοντα
ὠφέλιμα διὰ αὐτό.

Βαστάξατε τὸν διδάσκαλον Κύρ Θεοδόσιον μὲ ἐκείνας τὰς συμφωνίας
τρόπους ὅπου στοχασθῇτε ἀρμοδιωτέρους καὶ ὠφελιμωτέρους διὰ τὴν
εὐρίαν τοῦ διδασκάλου, καὶ ἐπίδοσιν τῶν μελλόντων σπουδάζειν.

Καὶ ἔρρωσθε ἐν Κυρίῳ.»

(Ἔπονται τριάκοντα ὑπογραφαί).¹

Ἦν τῇ ἀναφορᾷ ταύτῃ τῶν μετοίκων ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις τῶν νέων
Λιβόρνου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους περὶ τῆς ἰδίας ὑποθέσεως ἔχουσα οὕτω·

*Τιμιώτατοι ἐπίτροποι καὶ Προισταὶ τοῦ Γένους τῶν Γραικῶν τῶν
Λιβόρνῳ εὐρισκομένων.*

Λιβόρνῳ τῇ 26 Ἀπριλίου 1804. ε. π.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι νέοι Γραικοὶ οἱ ἐν Λιβόρνῳ κατοικοῦντες χρεῖζ

Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἐν Λιβόρνῳ Ἑλλήν. κοινότητος.

βιαζόμενοι εἰς τὴν τιμιότητά σας, παραστένωντές σας τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται νὰ σπουδάζωσι τὴν διάλεκτόν τους, καὶ ἐκείνους τὰς ἐπιστήμας ὅπου ἤμποροῦν νὰ ἐυπερίσωσι ὄχι μόνον ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς γονεῖς μας, συγγενεῖς μας καὶ εὐεργέτας μας.

Ἦκούσαμε μὲ λύπην μας, τίμιοι προεστοί, ὅτι φθάσαντος ἐδῶ τοῦ διδασκάλου κυρ Θεοδοσίου, δὲν ἐκαταγίνητε νὰ τὸν βαστάξητε διὰ διδασκαλον, καὶ διοικητὴν ἐνὸς σπουδαστηρίου πρὸς φωτισμόν μας, καὶ τὸ πτασιμον βέβαια δὲν εἶναι ἰδικόν σας, ἀλλὰ πολλὰ ὀλίγων φατριαζόντων ἐναντιουμένων.

Ἡμεῖς, τιμιώτατοι, ἔχωμεν χρεῖαν νὰ σπουδάζωμεν, ἐσεῖς τὸ γνωρίζετε ὡς ἡμεῖς, καὶ καλλιώτερα. Τί μᾶς χρησιμεύουν ἡμᾶς ἄλλαι δόξαι καὶ μεγαλοπρέπεια τοῦ γένους, ὅταν εὐρισκώμεθα τυφλοὶ δόξαι καὶ ἄπειροι σπουδῆς; δὲν γνωρίζετε μόνοι μας ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα φυτὰ ὅπου ἀπὸ καλὸς ἔργου σας ἐξερριζώσατε ἀπὸ τὴν πατρίδα μας, μὲ τὴν βλέψιν νὰ καλῆτε ὑμεῖς τὴν προκοπὴν σας, φυτεύοντάς μας ὑπὸ τὴν ἐπίσκεψίν σας εἰς ταῦτα τὰ μέρη; μὰ ἂν μᾶς ἀφίνητε χωρὶς ποτισμὸν σπουδῆς, χωρὶς διδασκαλον νὰ αὐξήσῃ τὴν προκοπὴν μας, ξερενώμεθα καὶ γινόμεθα ἀδόκιμοι καὶ ἄχρηστοι καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ διὰ τὴν δούλευσίν σας.

Ἄρα ποῖος ἀληθὴς Γραικὸς ταῦτα διαλογιζόμενος ἐν ἑαυτῷ, δὲν θάλεται, δὲν σπκράττεται ἡ ψυχὴ του; ἡ τιμιότης σας γνωρίζετε τὴν χρεῖαν μας, ἀναπληρώσατέ την μὲ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς διδασκάλου, ὃν καὶ ἀνὰ χεῖρας ἔχετε, καὶ παρακαλοῦντές σας νὰ μὴν ἀπορρίψετε τὴν αὐτὴν αἵτησιν μας, διὰ νὰ σᾶς κρᾶζωμεν ὑπερασπιστάς τοῦ γένους, καὶ τῆς ἐδικῆς μας ἐπιδόσεως καὶ προκοπῆς, ὑποσημειούμεθα μὲ τὸ προσῆκον σέβας.

»Τοῖς ὑμετέρας τιμιότητος,

»Εὐπειθεῖς δούλοι.

»Οἱ ἐν Λιβόρνῳ νέοι καὶ Ἑλλήνων παῖδες.»

(Ἔπονται τριάκοντα καὶ μία ὑπογραφαί)¹

Ἡ κοινότης ὅμως οὔτε τῆς μερίδος τῶν τριάκοντα μετοίκων οὔτε τῶν νέων δεήσεις εἰσήκουσε, μὴ δεχθεῖσα τὸν Θεοδοσίον ὡς διδασκαλον, ὃς φαίνεται πκρέμεινεν εἰς Λιβόρνον κατ' ἰδίαν διδασκων, ἐνθα κατὰ τὸ 1807 σύγγραμμὰ τι «Στοιχεῖα νευτικῆς», ἐδημοσίευσεν ὡς ἀνωτέρω ἐσημείωσα.

Ὁβιαίτερον ὅμως ἡ κοινότης κατανόησεν τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως σχολῆς, κατέγεινε πρὸς ἀνεύρεσιν διδασκάλου, γράψασα ὡς φαίνεται διὰ τοῦ Μιχαήλ Ζωσιμᾶ πρὸς τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Χριστόδουλον Εὐθυμίου,

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἐν Λιβόρνῳ ἑλλην. κοινότητος.

ήντησεν αὐτῷ ὡς ἐξῆς τὴν 10 Μαρτίου τοῦ 1804.¹ « . . . κατὰ διαταγὴν σας ἐφέρθη ἐν τὸν ἅγιον Οἰκονόμον,² ἐγχειρίζοντάς του τὴν γραφὴν μου ἐσφαλούσατε,³ καὶ ἐρωτώντάς τον μυστικῶς, παρ' αὐτοῦ εἶπε τὰ μύρια διὰ τὸ ὑποκείμενόν του, καὶ δὲν συμφωνᾷ νὰ θῇ, καὶ πῶς ἤθελε σὰς ἀποκριθῇ διὰ μέσου μου, οὕτως καὶ γὰρ δὲν ἀπαρτίζω τὸν ρηθέντος ἱεροδιακόνου τὸ μηδὲν, ὅπου καὶ συνεχῶς μὲ ἐρωτᾷ γνωστοποιῶ ὅμως ὅπου αὐτὸς κατ' ἀρχὰς ἐχρημάτισεν εἰς τὸν ἅγιον νόμον μαθητῆς, καὶ ἐπειτα ἔφυγεν, καὶ ἐπῆγεν ὑποκάτω εἰς τὸν κύρ νάσιον Ψαλίδαν τὸν ἐκκτάτρεξαν οἱ Μπαλανάτοι, πρὸ χρόνων, ἀλλ' ἐλίδας τὸν ἐβοήθησε, δικαίως. ἢ ἀδίκως, αὐτὸ δὲν τὸ ἤξεύρω, τόσον ὅτι οἱ μὲν Μπαλανάτοι γενικῶς καταφρονοῦν τοὺς μαθητάς τοῦ Ἰδα, καθὼς οἱ τοῦ Ψαλίδας τοὺς τοῦ Μπαλάνου, ἡρεύνοντα μυστικῶς ἴρους καὶ ἀπὸ ἱερωμένους καὶ ἀπὸ λαϊκούς, δὲν τὸν κατηγοροῦν . . . »⁴ καὶ τοῦ ἀποσπάσματος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καταφαίνεται ἡ μεταξὺ ὧν τῶν Ἰωαννίνων σχολῶν ἐνυπάρχουσα ἔχθρα ἡ κοινότης ὅμως τὰς Κοσμᾶ Μπαλάνου κατηγορίας δὲν ἤκουσε, γράψασα διὰ τοῦ Μιχαήλ μὲ ἵνα σταλῇ εἰς Λιβόρνον ὁ ἱερόμόναχος Γρηγόριος, ὃς ἔγραψε πρὸς ἐν Ἰωαννίνοις οἰκείους αὐτοῦ Ἰωάννην Σταματάκην καὶ Χριστόδου-Εὐθυμίου ἵνα συμφωνήσαντες ἀποστείλῃ τὸν Γρηγόριον, οἵτινες ἀνέστησαν αὐτῷ τὴν κάτωθι ἐπιστολὴν ἣν παραθέτω ὡς χαρακτηριστικὴν κατὰ τὸν Γρηγόριον.

« Λιβόρνῳ

» Πρὸς τὸν ἐντιμώτατον κύριον Μιχαήλ Ζωσιμᾶν,

» Ἰωάννινα 20 Σεπτεμβρίου 1804.

Ἄφ' οὗ ἡξιώθημεν τὰς τιμίας σας ἀπὸ τὰς 2 Ἰουλίου, δὲν ἐλείψαμεν ἐννήσωμεν βαθέως περὶ τοῦ ἱεροδιακόνου κύρ Γρηγορίου, διὰ τὸν ὅποιον ἠκούσαμεν παρὰ πολλῶν ὅτι εἶναι χρηστοθήτης, ἔχει ἀρχὰς εἰς τὴν αἰκὴν διάλεκτον, καὶ πλουτεῖ τὴν μητρικὴν γλῶσσάν μας κανονικῶς, καὶ μετρίως καὶ τὴν λατινικὴν, ὅπου εἰς τοῦτο καὶ μᾶς ἐβεβαίωσεν ὁ παλὸς τοῦ κύρ Ἀθανάσιος Ψαλίδας, βάνοντες πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ χρεῖαν τοῦ αὐτοῦ γένους, ἀπεφασίσσαμεν καὶ τὸν ἐσυμφωνήσαμεν κατὰ ὅθεν γράμμα⁵, τοῦ ὁποίου τὰ γράμματα 200 ἐμετρήθησαν παρὰ τοῦ

Γὰ πρὸ τούτου ἄγνοῶ, ὡς καὶ πόθεν ἡ κοινότης ἐγνώρισε τὸν Γρηγόριον, περὶ Ζωσιμᾶς ζητεῖ πληροφορίας.

Ἰωσὴφ Μπαλάνον τὸν Βασιλόπουλον.

Ἰατὰ τὴν γνωστὴν παράλειψιν τοῦ ἀναφορικοῦ, ἀντί: τὴν γραφὴν ὅπου μου εἰσέβατε.

Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἐν Λιβόρνῳ Ἑλλήν. κοινότητος.

Γὸ συμφωνητικὸν τοῦτο ἀπέκειται ἐν τῷ ἀρχ. τ. ἐν Λιβόρνῳ Ἑλλήν. κοινότητος.

Χριστοδούλου Εὐθυμίου, καὶ πληρώσατέ τα τοῖς αὐτόθι κυρίοις Μακρόν καὶ ἀδελφοὺς Εὐθυμίδην· ἐπαρακινήσαμεν τὸν ῥηθέντα καὶ ἐχειροτονήθη, ὅπου οὕτως ἤμπορεῖ νὰ χρησιμεύῃ καὶ διὰ ἱερεὺς, καὶ διὰ νὰ μισέσῃ κατ' αὐτάς μπάστιμέτον διὰ Μεσσῆναν, ἀπερνᾷ καὶ ὁ ἴδιος μὲ αὐτό, καὶ ἀφοῦ εὐοδωθῇ καὶ τελειώσῃ τὸ λαζαρέτον τοῦ ἐκεῖ, ἐξακολουθεῖ τὸ ταξίδιον τοῦ διὰ αὐτόθι, εἶθε κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν μας, τὰ ταξίματά του, καὶ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε διαγωγὴν του νὰ φερθῇ καὶ αὐτόθι καὶ νὰ εὐδοκίμησῃ, τὸ ὅποῖον ἀναμένομεν ἐν καιρῷ νὰ τὸ βεβαιωθῶμεν πρὸς εὐχαρίστησιν μας. Εἰς εἰδησίᾳ σας ὅτι ἐδῶ ἦτον διδάσκαλος εἰς τὸν ἄρχοντα κύρ 'Αλέξιον Ἰωαννοῦτζου, καὶ ὁ μισθὸς ὅπου παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανεν ἐσυνίστατο εἰς γρόσια πεντακόσια τὸν χρόνον· τὸ διακριτικὸν σας λοιπὸν καὶ τὸ φέρισμόν του καὶ ἐπιμέλεια ὅπου δείξει, ὥς συμφωνήσουν αὐτόθι τὸν μισθόν του. Τὴν παροῦσάν μας σᾶς κάμνομεν τριπλάσιαν, καὶ τὰς μὲν δύο δίδομεν τοῦ ρηθέντος κύρ Γρηγορίου, τὴν μίαν σᾶς πέμπομεν μὲ τὴν πόσταν. Κάμνομεν τέλος καὶ ἀκριβοπροσκυνοῦντες σας, μένομεν.

» Δοῦλοί σας ταπεινοὶ

» *Ἰωάννης Σταματάκης*

» *Χριστόδουλος Εὐθυμίου.*¹»

Ἐκτὸς τῶν πληροφοριῶν τοῦ Σταματάκη καὶ Εὐθυμίου πρὸς τὴν κοινότητα διὰ τοῦ Μιχαήλ Ζωσιμᾶ περὶ τοῦ Γρηγορίου, ἡ κοινότης ὅμως διὰ τοῦ ἰδίου Ζωσιμᾶ ἐζήτησε πληροφορίας καὶ ἀπὸ τὸν διδάσκαλον Ἀθανάσιον Ψαλίδαν, ὃς ἀπήντησεν αὐτῷ ὡς ἑξῆς.

« *Γενναϊότατε ἄνερ, καὶ εὐγενεστάτη ψυχὴ !*

» Μὲ τὴν πόσταν τῆς ἔγραψα ὅσον διὰ τὰ βιβλία, καὶ τὴν παραλαβὴν αὐτῶν, τόσον καὶ γράμμα πρὸς τὸν Κοραῆν σᾶς ἐπερίκλεισα, καὶ μάλιστα τῆς ἐπαράσταينا διὰ τὸν διδάσκαλον, ὅπου ζητεῖ αὐτοῦ τὸ γένος· ὅτι εἶναι Ἕλληνα, καλὸς ποιητής, ῥήτωρ, λογικὸς, μεταφυσικὸς, ἠθικὸς, ἀριθμητικὸς ἐνὶ λόγῳ μαθηματικὸς, ἐμπειρὸς τῆς λατινικῆς διαλέκτου καὶ Ἰταλικῆς ὅχι ὅμως νὰ ὁμιλῇ, ἐπειδὴ δὲν ἔλαβε χρῆσιν· τὸν εἶχα εἰς τὸ σχολεῖον ὑποδιδάσκαλον μὲ μισθὸν 500 γροσσίων, ὕστερον τὸν ἐπῆρεν ὁ ἄρχων Λογοθέτης, τροφὴν φορέματ' καὶ 500 γρόσια τοῦ ἑδίδε, καὶ τοῦ ἐδίδασκε τὸν ἀδελφόν· εἶναι θεοσεβής, φιλόπονος, χρηστοθήνης, καὶ δὲν ἀμφιβέλλω, ὅτι δὲν θέλει εὐχαριστηθῇ τὸ γένος ἀπὸ αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὸ αὐτοῦ γένος

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τῆς ἐν Διδόρν. Ἑλλήν. κοινότητος. «Τῷ ἐντὶμ. εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Μιχαήλ Ζωσιμᾶ, ἑνὶ Διδόρνῳ.»

ἰππεδῇ τὸν ἰκατάπεισα ὅτι τὸ γένος αὐτοῦ εἰς Λιβόρνον δὲν πληρώνει τοὺς παρομοίους κόπους, ἀλλὰ τοὺς βραβεύει, ὡς γεναιόφρον καὶ ἐλευθεριώτατον πρὸς τὰ τοιαῦτα τῶν ἔργων· ὅθεν καὶ ἡ γενναιοτάτη σου ψυχὴ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι δὲν θέλει συνεργήσῃ ὡς ἐπίτροπος, διὰ τὸ τοῦ δοθῆ μισθοῦ ἀνάλογος, καὶ ὡς σοῦ φανῇ εὖλογος εἰς τὴν γενναιόφρονα ψυχὴν της, ὡς εἰδήμονα, καὶ ἔμπειρον καὶ φιλέλληνα καὶ φιλόμουσον καὶ φιλόπολιν, ἥς

»εἰμὶ καὶ ἔσομαι

»δοῦλος ταπεινός

»*Ἀθανάσιος ὁ Ψαλίδας*¹

1804 ἔτος

Σεπτεμβρίου 23

Ἰωάννινα.

Τέλος ὁ Γρηγόριος κατὰ τοὺς Σταματάκη καὶ Εὐθυμίου ἐπεβιβάσθη διὰ Μεσσήνην, ἔνθα ἔφθασε τὴν 22 Ὀκτωβρίου τοῦ 1804, γράψας² ἐκεῖθεν καὶ ἀποστείλας μίαν τῶν δύο ἐπιστολῶν τῶν δοθεισῶν αὐτῷ ὑπὸ τῶν ἐποστειλάντων αὐτὸν πρὸς τὸν Μιχαὴλ Ζωσιμᾶν, μὴ λαβὼν δ' ἀπάντησιν ἔγραψεν αὐτῷ αὐτῇ τὴν ἐπομένην ἐπιστολήν:

»*Παραευγενίστατε ἄρχον!*

» Καὶ κατὰ τὴν κβ'. τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ὅπου ἔφθασα εἰς Μεσσήνην ἔγραψα τῇ εὐγενείᾳ της, ἐν ἣ ἐπιστολῇ μου περιέκλειον καὶ μίαν ἐπιστολήν τῶν ἀποστειλάντων με ἐπιτρόπων κυρίου Ἰωάννου Σταματάκη καὶ Χριστοδούλου Εὐθυμίου, ἐξ ὧν ἔγνωτε τὴν μεταξὺ ἡμῶν συμωνίαν· νῦν δὲ τελειώσας τὴν κοντομάτζιάν μου, καὶ ἀποκρίσεως παρὰ τῆς εὐγενείας της μὴ ἀξιωθεῖς, καὶ πολλὰ περὶ τοῦ ἐνταῦθα κατακυριεύοντος θανάτου, καὶ τὴν ἀναχώρησιν πάντων ἐκ τῆς Λιβόρνου ἀκούων, εἰς ἑαρὰν ἀπορίαν εὐρίσκομαι τοῦ τί πρέπει νὰ ἀκολουθήσω, τὸ νὰ ἔλθω εὐρᾷ αὐτοῦ, κοντὰ ὅπου θέλω γίνῃ ριψοκίνδυνος, καὶ ἡ εὐγενεία τους δὲν ἰέλει μοὶ τὸ ἐπαινέσει;

Λοιπὸν παρακαλῶ τὴν εὐγενείαν της νὰ μοὶ γράψῃ τὸ τί πρέπει νὰ ἀκολουθήσω, ἰδῶ νὰ σταθῶ ἢ νὰ ἀπεράσω εἰς ἄλλο κἀνένα μέρος πλησιέστερον; ἕως οὗ ὁ θεὸς γένητο ἴλεως καὶ παύσῃ τὸ κακόν, καὶ τότε νὰ ἔξα-

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τῆς ἐν Λιβ. Ἑλλην. κοινότητος.

² Τὸ γράμμα τοῦτο τοῦ Γρηγορίου δὲν εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀρχ. τῆς ἐν Λιβ. εἰλ. κοινότητος.

κολουθήσω τὸν δρόμον μου καὶ νὰ ἀξιωθῶ καὶ τῆς εὐγενικῆς τῆς προσω—
πικῆς παρουσίας, ἧς καὶ εἰμι

1804 Νοεμβρίου 30
Ἐν Μεσσηνίᾳ

πρὸς μὲν Θεὸν εὐχέτης
δοῦλος δὲ

Γρηγόριος διδάσκαλος
Παλιουρίτης¹

Ἀγνοοῦνται τὰ μέχρι Φεβρουαρίου τοῦ 1805 ἐπομένου ἔτους συμβάντα καὶ ποῦ ὁ Γρηγόριος διέμεινε μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, καθ' ἣν ἐγένετο τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κοινότητος συμφωνητικὸν ὅπερ ἐξ ἀντιγράφου ἐκ τοῦ ἀρχείου αὐτῆς παρατίθημι.

«Ἐπὶ τοῦ παρόντος γίνεται δῆλον, ὅτι ἐσυμφώνησαν οἱ κύριοι ἐπίτροποι τοῦ γένους, καὶ τῆς ἐδῶ ἐκκλησίας τῶν Γραικῶν,² τὸν πάτερ Γρηγόριον, καὶ τὸν ἐσύστησαν κοινὸν διδάσκαλον ὅλου τοῦ γένους, ἐπὶ τοιαύτῃ συμφωνίᾳ.

α'. θέλει εἶναι εἰς χρέος ὁ ρηθεὶς πάτερ Γρηγόριος νὰ διδάσκη ὅλα τὰ παιδία τοῦ γένους, καὶ ὅλους τοὺς προσερχομένους αὐτῷ ὁμογενεῖς κοινὰ γράμματα Ἑλληνικά, Ἰταλικά, καὶ ὅτι ἄλλο ἡξεύρει, μὲ τὴν πρέπουσαν ἐπιμέλειαν καὶ προσοχὴν.

β'. Θέλει ἀκολουθεῖ ἡ κοινὴ παράδοσις πάντοτε τρεῖς ὥρας πρὸ τοῦ γεύματος, καὶ δύο μετὰ τὸ γεῦμα, ἐν οἷς θέλει διδάσκονται ὅλοι οἱ μαθηταὶ ὁμογενεῖς ὅλα τὰ ἀνήκοντα μαθήματα, χωρὶς νὰ ζητῇ παρ' αὐτῶν τὸν παραμικρὸν μισθόν.

γ'. Θέλει λαμβάνει παρὰ τῶν κυρίων ἐπιτρόπων τοῦ γένους δώδεκα φλωρία τὸν καθέκαστον μῆνα διὰ μισθόν του καὶ κελλὶ διὰ νὰ κατοικῇ ἀμισθί.

δ'. Ἄν τινες μαθηταί, εἴτε ὁμογενεῖς, εἴτε ἑτερογενεῖς ἤθελαν ἀκολου—

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τῆς ἐν Λιδόρνῳ Ἑλλ. κοινότητος. «Τῷ εὐγενεστάτῳ κυρίῳ Μ — χαλῇ Ζωσιμᾷ. Αἰσίως, εἰς Λιδόρνον». Ἀπέθανε δ' ὁ Μιχαὴλ Ζωσιμᾶς τῷ 1809 ἐ — Λιδόρνον, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νῦν παλαιῷ νεκροταφείῳ τῆς κοινότητος κειμένῳ — τῇ Piazza di Cisternone φέρει δ' ὁ τάφος τὴν ἐπιγραφὴν τὴνδε: Α | Ω | Μιχα — ὁ Ζωσιμᾶς | ὁ ἐξ Ἰωαννίνων | ἐνθάδε κεῖται. | μακάριος μὲν | τῷ πλείετων ἀγ — θῶν | ὦν ἅμα τοῖς φίλοις ἀδελφοῖς | αἵτιος Ἑλλήσι κατέστη | φθόνῳ δὲ τύχης — ἀθέατος | τῆς ὅσον οὐκ ἦδη παρούσης | ἑλληνικῆς εὐδαιμονίας — τελευτήσας | τῇ — κίας ἔτει μζ'. | α'. Ἰουλίου ρωθ'.

² Εἰς τὰ μετὰ ταῦτα συμφωνητικὰ τῶν διδασκάλων καὶ τῆς κοινότητος ἀπα — τῶμεν ἐπιτρόπους ἰδίους τῆς σχολῆς· οὕτως ἐν ἐπιστολῇ τινὶ τοῦ Γρηγορίου πρὸς τὸν Παναγιώτην Πάλλην (Μάιος 1811) ἀποκειμένη ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς κοινότη — τος, ὀνομάζει αὐτὸν ἐπίτροπον τῆς σχολῆς, μέχρι τοῦ 1819 ἐπὶ διδασκάλου Ζ. Παπαδοπούλου ὑπογράφονται ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν Γραι — κῶν· μετὰ ταῦτα δύο ἐξελέγοντο ἐπίτροποι τῆς σχολῆς.

θήσει μαθήματα ἔξω τῶν ἄνω διορισθεισῶν πέντε κοινῶν ὥρων τῆς ἡμέρας, τότε οἱ μαθηταὶ θέλουν ἀγροικοῦνται μετὰ τοῦ διδασκάλου εἰς ξεχωριστὴν συμφωνίαν καὶ πληρωμὴν.

ε'. Ὑπόσχεται ὁ ρηθεὶς πᾶτερ Γρηγόριος ἐνίοτε καὶ νὰ ἱερουργῇ, ὅτε ἤθελαν τὸν διορίσει οἱ ἐπίτροποι τοῦ γένους καὶ τῆς ἐκκλησίας· καὶ περιπλέον, ἂν τὸ γένος ἤθελε λάβει χρεῖαν διὰ ἐφημέριον, θέλει εἶναι εἰς χρέος ἡ λογιότης του, εἰθὺς ὅπου προσκαλεσθῇ, νὰ ἐκτελῇ ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἱεροπραξίας, κατὰ τὸν τρόπον, τοὺς νόμους, καὶ τὴν συνήθειαν τῆς ἐδῶ ἐκκλησίας, ὡς θέλει λάβει τὸν τόπον ἐνὸς τῶν ἐφημερίων, χωρὶς ὅμως νὰ ἡμπορῇ νὰ ζητήσῃ καμμίαν προσθήκην μισθοῦ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ μόνον νὰ λαμβάνῃ τὸ ἀνάλογον μέρος τῶν δίσκων, καὶ ὅτ' ἄλλων τυχηρῶν ὅπου ἔχουν οἱ ἐφημέριοι τῆς ἐκκλησίας.

στ'. Ἡ παροῦσα συμφωνία γίνεται δι' ἓνα μόνον χρόνον, καὶ μετὰ ταῦτα θέλουν εἶναι ἐλεύθερα τὰ μέρη καὶ τὰ δύο, ἂν δὲν κρίνουν εὐλογον τὴν ἐξακολούθησίν της.

Πρὸ τούτων πάντων θέλει ἐγνωρίζει ὡς χρέος τοῦ ἀπαραίτητον ὁ πᾶτερ Γρηγόριος τὴν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ σεμνὸν καὶ ἀρμόζον εἰς διδασκαλον καὶ καλόγερα πολίτευμα τῆς ζωῆς του, ὁμοίως τὸ γένος καὶ οἱ κύριοι ἐπίτροποι αὐτοῦ θέλουν ἀποδίδει τὸ ἀνῆκον σέβας καὶ εὐλάβειαν τῇ λογιότητί του· ἐνδείξεως δὲ χάριν ἔγειναν δύο παρομοια γράμματα συμφωνητικὰ πρὸς ἡσυχίαν ἐκατέρου μέρους καὶ ἔστω.

Γρηγόριος ἱερομόναχος καὶ διδάσκαλος

1805. Φεβρουαρίου Λιβόρνω¹.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐγένετο ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς σχολῆς τῆς ἐν Λιβόρνω Ἑλληνικῆς κοινότητος, τὴν ὑπαρξίν τῆς ὁποίας πολὺ ὀλίγον ἐγινώσκομεν ἐκ τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου τοῦ Νερουλοῦ αὐταῖς λέξεσι μνημονεύοντος ταύτης: «Οἱ μεγαλέμποροι Ἕλληνες τῆς πόλεως Λιβόρνου συνέστησαν ὡσαύτως σχολεῖον διὰ τῆς γενναιότητος καὶ τοῦ ζήλου τῶν κυρίων Πατρινοῦ, Παναγιώτου Πάλλη, Μοσπινιώτη, Ροδοκανάκη καὶ Σπανιωλάκη²...» Μνημονεύει ταύτης καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς διδάσκαλος Γρηγόριος ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ, καλῶν αὐτὴν «Ἑλληνομουσεῖον» ἐξ οὗ μνηῖαν ποιοῦσι

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τῆς ἐν Λιβόρνω Ἑλλ. κοινότητος.

² Cours de litterature Grecque Moderne Geneve 1827 Ἑλληνικὴ μετάφρασις Ὀλυμπ. Ἀββ. Ἀθῆναι, 1870, σ. 152.

ταύτης ὁ Παπαδόπουλος Βρετός¹, ὁ Δεκιγάλας², καὶ ὁ Ματθαῖος Παρανίκας³.

Ἦν δ' ὁ Γρηγόριος ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενος τῆς Ἠπείρου⁴ εἰς τὴν μονὴν τῶν Παλιούρων ἀνήκων ἐξ ἧς καὶ Παλιουρίτης προσωνομάζεται, ἐδιδάχθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ σχολῇ τῇ ὑπὸ τοῦ Κοσμᾶ Μπαλάνου διευθυνομένη, ἀφ' ἧς ἀπεσύρθη δυσαρεστηθεὶς καὶ εἰς τὴν τοῦ Ψαλίδας προσελθὼν καὶ ὑποδιδάσκαλος ἐχρημάτισεν ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ δημοσιευθεισῶν ἐπιστολῶν γινώσκεται ὁ βίος τοῦ ἀνδρὸς ὃς ἦν, κατὰ Ψαλίδαν, ποιητής, καλὸς, ῥήτωρ, λογικὸς, μεταφυσικὸς, ἠθικὸς, ἀριθμητικὸς, μέτριος μαθηματικὸς καὶ εἰδήμων τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου. Τὰ περὶ τῆς εἰς Λιβόρνον προσκλήσεως καὶ καθόδου αὐτοῦ ἀνωτέρω ἐξέθηκα, ἐσυμφωνήσκει δὲ δι' ἐν ἔτος μὲ τὴν κοινότητα, (1805—6) ὡς ἐκ τοῦ παρατεθέντος συμφωνητικοῦ αὐτοῦ δηλοῦται ὑπηρέτησεν ὅμως αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, διδάσκων καὶ ἱεουργῶν⁵, συμβάλλοντα τὴν 23 Μαρτίου τοῦ 1816⁶, εἶχε δὲ τὸν ἕτερον ὀφθαλμὸν βεβλαμμένον.

Κατὰ τὴν ἐν Λιβόρνῳ διδασκαλίαν αὐτοῦ συνέγραψεν: «ἐπιστολὴ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος, συνεκτισθεῖσα μὲν ὑπὸ Γ. Δ. τοῦ ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνομουσείου, τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα ἀδρᾷ δαπάνῃ τῆς πανεντίμου ἀκαδημαϊκῆς φήτης τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐπιστάσις καὶ διόρισθώσιν Σ. Β. ἐν Βενετίᾳ 1807. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, τόμοι 2. 8ον».

¹ Βρετοῦ Κατάλογος νεοελλ. φιλολογίας. Μέρος 6'. σελ. 145, ἀριθ. 415, καὶ σελ. 179, ἀρ. 552.

² Δεκιγάλα σχεδιάσμα Κατόπτρου νεοελλ. φιολ. Ἑρμοῦπολις 1844 σελ. 75.

³ Παρανίκα Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλλ. ἔθν. κατ. τ. γραμμ. σ. 137.

⁴ Ἀμαρτάνει Ἰακωβάκης Ρίζος ὁ Νερουλός (Cours de litt. Grec. Moder. 2^e ed. ἑλλ. μετάφρ. σελ. 166) καλῶν τὸν Γρηγόριον Κρητὰ τὴν πατρίδα.

⁵ Μνημονεύεται ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις τῆς κοινότητος τῶν βαπτιστέων γάμων κτλ. ἐφημέρευε δὲ κατὰ συνέχειαν ἐπὶ δύο ἔτη (1807—9) καὶ περιοδικῶς κατὰ καιροῦ· κατὰ τὸ 1811 μηνὶ Μαΐῳ ἐζήτησε τὴν ἀκύρωσιν τοῦ ἄρθρου τοῦ ὑποχρεοῦντος αὐτὸν εἶναι ἱεουργῇ ἀνάγκης τυχούσης (ἐπιστολὴ Γρηγορίου πρὸς τὸν Παναγ. Πάλλον, 1811, Μάϊος)· ἐπέτυχε δὲ τοῦ ζητουμένου ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἴδιον Π. Πάλλον (ἐπιστ. Γρηγορίου 8) 20 Μαΐου 1811). Κατὰ τὸ γενόμενον ὁμοῦ συμφωνητικὸν τῷ 1814 ὑπεχρέωθη καὶ χρείας τυχούσης νὰ ἱεουργῇ, ἀποποιηθέντος δὲ τοῦ Γρηγορίου δυσχερεστῶς ἢ κοινότητος, ὃ δὲ Γρηγόριος δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Πατριάρχον (1814 Ἰουλίου 6) ἐξίλεο αὐτὸν· ἀπασαί αὐταὶ αἱ ἐπιστολαὶ ἀπόκεινται ἐν τῷ ἀρχιεπιστολῇ τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλλ. κοινότητος.

⁶ Ἡ διαθήκη τοῦ Γρηγορίου γενομένη ἐπιστάσις τοῦ τότε ἐφημερίου Ἰωαννίνων Βλαζονίτη ἀπόκειται ἐν τῷ ἀρχιεπιστολῇ τῆς κοινότητος· δι' αὐτῆς ἐκληροδοτήσκει τὴν μικρὰν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς ἀγαθοεργὰ ἐνδαιτηματα τῆς πατρίδος αὐτοῦ Ἠπείρου καὶ εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, τὴν αὐτοῦ βιβλιοθήκην εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἐν εἰδίδασκον ὁ Ψαλίδας, καὶ μερίδα τινὰ βιβλίων εἰς τὴν ἀντικειμένην.

Τῇ συγγραφῇ ταύτῃ οὕτω ἐνέτυχον, παρέλαβον δ' ἐκ τοῦ Παππαδο-
ύλου Βρετοῦ τὸν τίτλον¹ ὁ ὁποῖος φαίνεται μοι κεκολοβωμένος ὡς εἴθι-
κει παρ' αὐτῷ, μνημονεύει ταύτην καὶ ὁ William Martin Leake,²
ἡμῆς ὁ λόγιος³ τῆς Βιέννης καὶ ὁ Δεκινγάλας⁴ προσθέτει δ' ὁ Βρετὸς
ἄνευ τωπῶθ κατὰ τῷ 1815 παρὰ τῷ ἰδίῳ τυπογράφῳ ἐνετίησι· ἐπιστα-
ῖ Σπυρίδωνος Βλαντῇ.⁵

Συγγράψας δὲ τὴν ἀνωτέρω ἐπιτομὴν ὁ Γρηγόριος καὶ θέλων ἵνα τύ-
ις ἐκδώσῃ αὐτήν, ἔγραψε πρὸς τὴν κοινότητα τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν ἣν
ρεῖν τῆς μνήμης τοῦ ἀνδρὸς παρατίθημι καὶ ὡς ἀναγομένην εἰς τὴν μνη-
ῖσαν συγγραφὴν αὐτοῦ :

«*Ἐντιμότατοι ἐπίτροποι, καὶ λοιπὴ ἀδελφότης τοῦ ἡμετέρου γένους.*

«*Ὁ ἐνθερμος ζῆλος, τὸν ὁποῖον τρέφετε διὰ τὴν βελτίωσιν ὅλου τοῦ ἐλ-
νικοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ἡ μεγάλη ὑστέρησις τῶν ἀναγκαιῶν εἰς τὴν
ἰδυσίαν του βιβλίων, παρώτρυναν καὶ ἐμὲ ν' ἀφιερῶσω καὶ τὰς μικρὰς τῆς
κπαύσεώς μου στιγμὰς ἐκ τῶν ἀσχολιῶν τοῦ ἔργου μου εἰς τὸ νὰ συνε-
νίσω μίαν ἐπιτομὴν τῆς ἱστορίας τῶν εὐκλεῶν προγόνων ἡμῶν Ἑλλή-
ν· ἡ εὐγνωμοσύνη μου διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ εὐνοίαν τῆς ἡμετέρας εὐκλεοῦς
ελφότητος μὲ παρεκίनेι νὰ λάβω τὸ θάρρος νὰ τὴν προσφέρω εἰς τὴν
ράν καὶ φιλάδελφον γενναιότητα ὑμῶν, ἀλλὰ τοῦτο μου ἀπήτησεν ἡ
ολὴ ὡς ἰδιὸν τῆς χρέος, διὰ νὰ τὴν προσφέρῃ αὐτὴ ἀμέσως ὑμῖν τοῖς κη-
μόσιν αὐτῆς καὶ προστάταις, ἐλπίζουσα βέβαια, ὅτι ὡς αὐτὴ παρ' ὑ-
ὸν ἔλαβε τὴν σύστασιν αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς δι' ὑμῶν νὰ ἰδῇ
φῶς.»*

Ὁ ὑμέτερος δοῦλος καὶ διδάσκαλος

Γρηγόριος⁶

Ἀρχαιολογία ἑλληνική, ἥτοι φιλολογικὴ ἱστορία, περιέχουσα τοὺς νό-
ους, τὴν πολιτείαν, καὶ ἔθιμα τῆς θρησκείας, τῶν ἑορτῶν τῶν γάμων
καὶ ἐπικηδείων, τὰ δημόσια καὶ τὰ κατὰ μέρος παιγνίδια τῶν παλαιῶν

¹ Βρετοῦ. Κατάλογος νεοελλ. φιλολογίας, μέρος β' σελ. 145 ἀριθ. 415.

² Leake, Researches in Greece, London 1814 σ. 80.

³ Ἱστορία παλαιὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Παλλιουρᾶ, ἐξεδόθη ἐν
ονατία ἐν δυοὶ τόμοις εἰς 8ον τῷ 1006. Ἑρμῆς ὁ λόγιος Βιέννη 1811, σ. 13· καὶ
ρηγόριος Παλιουρᾶς ἐξ Ἠπειροῦ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1807 ἱστορίαν τῆς Ἑλ-
άδος, εἰς τόμους δύο· 8ον Ἑρμῆς ὁ λόγιος Βιέννη 1811, σελ. 354.

⁴ Παλιουρίτης Γρηγόριος, διδάσκαλος τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνοσχολῆς. Συνέταξε
ατ' ἐπιτομὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνετίησιν, 1806 καὶ 1815. Δεκινγάλα σχε-
ῖασμα Κατόπτρου νεοελλ. φιλολ. σελ. 75.

⁵ Βρετοῦ. Κατάλογος νεοελλ. φιλολογίας· μέρος β', σελ. 145, ἀρ. 115· σημ.

⁶ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἐν Ἀιβόρνῳ Ἑλλ. κοινότητος.

Ἑλλήνων, ἐξαιρέτως δὲ τῶν Ἀθηναίων, συνερανισθεῖσα ἐκ διαφόρων συγγραφῶν παρὰ Γρηγορίου ἱερομονάχου Παλιουρίτου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, διδασκάλου τοῦ ἐν Λιβόρνῳ ἐλληνομουσείου, τὸν γ'. τόμον ἀναπληροῦσα τῆς αὐτοῦ Ἑλληνικῆς Ἱστορίας· ἐπιστάσις καὶ διορθώσεις Σ. Β. ἐν Βενετίᾳ παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων, 1815 (τόμοι δύο) 8ον τόμος α'. σελ. 256, τόμ. β'. σελ. 347.

Ἡ συγγραφή αὕτη προσφωνεῖται: Τῇ τιμιωτάτῃ κοινότητι τῶν ἐν Λιβόρνῳ Ἑλλήνων· ὁ συγγραφεὺς εὐνοίας ἔνεκα, καί: Τοῖς τιμιωτάτοις καὶ φιλογενέσι κυρίοις Ἀλεξ. Πατρινῷ καὶ Παναγ. Πάλλῃ τοῖς ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδαις. Καὶ ὁ τίτλος τῆς συγγραφῆς ταύτης εὗρηται ἐλλειπῆς παρὰ Βρετῶ,¹ μνημονεύει δὲ ταύτης καὶ ὁ Δεκιγάλας.²

Συγγράψας ὁ Γρηγόριος καὶ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν συγγραφὴν, ἔγραψε πρὸς τὴν κοινότητα τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν, αἰτούμενος τὴν πρὸς ἐκδοσιν αὐτῆς δαπάνην, ἣτις καὶ παρέσχεν αὐτὴν ὡς ἐκ τοῦ τίτλου τῆς συγγραφῆς δηλοῦται:

»Εντιμότατοι κύριοι ἐπίτροποι καὶ ἀδελφοὶ τοῦ σώματος τῶν δεκαεφῶ.

»Ἡ πρὸς τὸν πλησίον καὶ ὁμογενεῖς εὐεργεσία εἶναι τοῦ ἀνθρώπου πρῶτιστον καθήκον, ἐν ᾧ ἡ τιμία ὑμῶν ἀδελφότης εὐδοκιμεῖ βοηθοῦσα παντοίῳ τρόπῳ τοὺς δυστυχεῖς ὁμογενεῖς, ὡς ἔργῳ τοῖς πᾶσι γίνεται δὴλον· πρώτη δὲ καὶ μεγίστη εὐεργεσία κρίνεται ἐκείνη, δι' ἧς ὁ ἀνθρώπος προσπαθεῖ νὰ σηκώσῃ τοῦ πλησίον τὴν ἀμάθειαν, χορηγῶν αὐτῷ τὰ μέσα τοῦ φωτισμοῦ, εἰς τὸ ὅποσον ἔτι ὑπάρχει ἡ τιμία ἡμῶν ἀδελφότης πάντων σχεδὸν τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπῃ γραικῶν, ὡς φαίνεται καὶ δι' ἄλλων, καὶ διὰ τῆς ἀφθόνου δαπάνης, τὴν ὁποῖαν ἔκαμνεν χάριν τῶν ὁμογενῶν τῆς εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας μου κατὰ τὸ 1807, ἡ ὁποία ἐξέλαβεν ἐκείνην τὴν ὑποδοχὴν, τῆς ὁποίας ἦτον ἀξία ἡ ὑμετέρα γεναιότης: καὶ οἱ ἰδικοὶ μου κόποι.

»Ἡ εἰς τὸν πρόλογον ταύτης ὑπόσχεσίς μου διὰ τὸν τρίτον τόμον, καὶ ἡ χρεια τοιοῦτου ἀναγκαιοτάτου βιβλίου, τὸ ὅποσον στερεῖται τὸ γένος, μ' ὑποχρέωσεν μεταξὺ τῶν κόπων τοῦ σχολείου καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων μου νὰ δαπανῶ καὶ τὰς εἰς τὴν ἀνάπαυσίν μου ἀναγκαίας στιγμὰς εἰς τὴν συγγραφὴν ἐκείνου, τὸ ὅποσον καὶ ἤδη θεῖα χάριτι ἐτελείωσα ἀνὰ τὴν κατάστασίν μου τὸ ἐσυγχωροῦσεν, ἥθειλ' ἐξοδεύσω τὸ ὅλον ἀφ' ἐαυτοῦ μου διὰ νὰ τὸν κοινοποιήσω εἰς τοὺς ὁμογενεῖς· ἀλλ' εἰς τὴν συγγραφὴν τούτου παρὰ τοὺς κόπους ἐξώδευσα πολλὰ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν δι' αὐ-

¹ Βρετοῦ. Κατάλογος νεοελλ. φιολ., μέρος β'. σελ. 179, ἀρ. 552.

² Δεκιγάλα. Σχεδιάσμα νεοελλ. φιολ. σ. 76. «... Ἐτι (συνέταξεν) ἀρχαίαν τῶν Ἑλλήνων, ἣτις ἔπεται τῆς ρηθείσης ἱστορίας, αὐτόθι 1816.

τὴν ἀναγκαιῶν βιβλίων, διὰ τοῦτο προστρέχω εἰς τὴν γενναϊότητα τῆς ἐκκλησίας νὰ μοῦ γένη βοήθεια ἢ ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴ τῶν πραγμάτων, αἱ τὸ φιλογενές καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα φιλόκαλον τῆς ὑμετέρας ἀδελφότητος, (μάλιστα ὅτι εἶναι μακρὰν ἢ φιλοκέρδεια, ὡς ἔργῳ τὸ ἔδειξα μὴ αὐτῶν ἐκ τῆς προτέρας ἱστορίας οὔτε ἐν σῶμα) μὲ κάμνουσιν εὐελπιν, ὅτι ἐν θέλει ἀφεθῇ κολοβὸν τὸ προεκδοθὲν σύγγραμμα, ἀλλὰ θέλει δειχθῇ οἰνωφελὲς καὶ εἰς τοῦτο ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ τιμία ὑμῶν ἀδελφότης θέλει πολλαύσει ἐκείνην τὴν τιμὴν καὶ δόξαν ἣτις ἀνήκει εἰς τοὺς ἐκδότας μᾶλλον παρὰ εἰς τὸν συγγραφέα, ἧς καὶ εἰμι

1814 Σεπτεμβρίου 6) 18 Λιβόρνω

Δούλος καὶ διδάσκαλος

Γρηγόριος Παλιουρίτης¹

Ἔτερον ἐκ τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων συγγραμμάτων τοῦ Γρηγορίου δὲν γνωρίζομεν ἐκτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἐμνηθήμεν ἀποκειμένης ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς κοινότητος καὶ πολλῶν ἐπιστολῶν ὑποὺ πρὸς τὴν κοινότητα ἐπιστελλομένων διαλαμβανουσῶν περὶ τῶν ἐταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς κοινότητος συμφερόντων κατὰ τὴν ἐνδεκαετῇ αὐτοῦ ἐν Λιβόρνῳ διδασκαλίαν, ἐξ ὧν τρεῖς ἐνταῦθα ἐδημοσιεύθησαν, ἀπόεινται ἅπασαι αὗται αἱ ἐπιστολαὶ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς κοινότητος.

Καὶ τοιοῦτος μὲν ἐγένετο ὁ Γρηγόριος, ἐνδεκαετίαν ὅλην διδάξας ἐν Λιβόρνῳ ὡς πρῶτος τῆς αὐτόθι Ἑλληνικῆς σχολῆς διδάσκαλος.

Παρεμπίπτει μετὰ τοῦ θανάτου τοῦ Γρηγορίου τῷ 1816 χάσμα μέρει τοῦ 1818, καθ' ὃ ἔτος ἀπαντῶμεν δεύτερον τῆς σχολῆς διδάσκαλον τὸν ρχιμανδρίτην Νεόφυτον Κυριακίδην, ὅπερ ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς κοινότητος ἰν ἡδυνήθημεν νὰ πληρώσωμεν. Ὁ Νεόφυτος Κυριακίδης ὁ κατὰ τὸ 1803 ροσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κοινότητος ὡς ἐφημέριος καὶ διδάσκαλος, ἱερομόναχος τότε ὢν, δι' ἄγνωστον δ' αἰτίαν δεχθεὶς δὲν προσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς κοινότητος, ἐδίδαξε δ' ἐν ἔτος (1818—9) ἐν τῇ σχολῇ τῆς κοινότητος, ἐκτὸς ἐὰν ἀπὸ τοῦ 1816 ἐδίδασκε ἡ ἔμεινε κλειστὴ ἡ σχολὴ ἔχρι τῆς εὐρέσεως διδασκάλου.

Τὸν Νεόφυτον διεδέχθη Ζαχαρίας τις Παπαδόπουλος ἐπὶ διετίαν διδάξας (1819—1820), ὃν διεδέχθη Γεώργιός τις Σταυρίδης ἐπὶ ἐν ἔτος διδάξας καὶ παραιτηθεὶς (1820—1821)², τοῦτον δὲ διεδέχθη Καλλίνικος

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἑλλην. κοινότητος. «Τοῖς ἐντιμοτάτοις κυρίοις κυρίοις ἐπιτρόποις καὶ ἀδελφοῖς τοῦ σώματος τῶν δέκα ἐξ τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας Τριάδος» ἐκτὸς τῆς ἐκδόσεως τῶν συγγραμμάτων τοῦ Γρηγορίου, ἡ κοινότης παρῆχε βιβλία δωρεὰν ἐπὶ ἐπιστροφῇ τοῖς μαθηταῖς, συνέτρεχε δὲ καὶ ἐκδότας ἄλλων βιβλίων.

² Ὁ Γεώργιος Σταυρίδης ἀπεποιήθη τὴν ἐπὶ ἕτερον ἔτος διδασκαλίαν ἐν τῇ σχολῇ (ἐπιστολὴ Γ. Σταυρίδου 30 Μαρτίου 1821) διότι ἡ κοινότης δὲν ἐξετέλεσε

ὁ Κρεατζούλας ἐκ Χίου δι' Ἀγκῶνος εἰς Λιβόρνον ἐλθὼν μέχρι τοῦ Σταυρίδου ἐν τῇ σχολῇ ἐδιδάσκοντο τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἀπὸ τοῦ Καλλινίκου ἀναλαβόντος τὴν διδασκαλίαν τῷ 1822, ἀγνοοῦμεν τὸν ἐν τῷ μεταξὺ διδάξαντα ἂν προέστη τις τῆς σχολῆς, ἡ σχολὴ ἐγένετο φιλολογικὴ, διότι ἐκτὸς τῶν κρινῶν γραμμάτων ἐδιδάσκετο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία, ἠθικὴ, ἱστορία, καὶ χριστιανικὴ κατήχησις κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς,¹ ἐξ ἐπιστολῆς δὲ τοῦ Κρεατζούλα πρὸς τὴν κοινότητα μαθηάνομεν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἀνῆρχοντο εἰς τεσσαράκοντα δύο, ἐξ ὧν οἱ δέκα ὁκτώ ἐδιδάσκοντο κοινὰ γράμματα οἱ δὲ λοιποὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν διηρεῖτο δ' ἡ σχολὴ εἰς τρεῖς τάξεις βοηθουμένου τοῦ διδασκάλου καὶ ἀπὸ ὑποδιδάσκαλον,² προέτεινε δὲ καὶ εἰς τὴν κοινότητα τῷ 1825 τὴν ἀνάθεσιν τῶν καθηκόντων τοῦ ἐφημερίου παρατηθέντος ἐνὸς τούτων τοῦ Δημητρίου³· παρέτεινε δὲ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τοῦ ὁ Καλλινίκος μέχρι τοῦ 1826 (Φεβρουάριος), ὅτε παραιτηθεὶς ἀνέλαβε τὴν ἐφημερίαν τῆς ἐν Μασσαλίᾳ Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας⁴. Τὸν Καλλινίκον ἐπὶ τετραετίαν διδάξαντα (1822—1826) διεδέχθη Νικόλαός Καλούδης Πάριος τὴν πατρίδα, διατρίβων δ' ἐν Λιβόρνῳ δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ, παραιτηθέντος τοῦ Καλλινίκου, ἐζήτησε τὴν διδασκαλικὴν ἑδραν⁵, ἣτις καὶ περὶ αὐτῶν. Ἐδίδαξε δὲ περὶ τὰ τρία ἔτη (1826—9) καὶ ὁ διάστημα δυσηρεστήθη τῷ 1827 μετὰ τῆς κοινότητος,⁶ δι' ἧς ἐκείνη ἐζήτησε διδασκαλὸν κατὰ τῷ 1827 ἀπὸ τὸν ἐν Κεφαλληνίᾳ διδασκοντα Νεόφυτον Βάμβαν ὃς ἀπήντησεν αὐτῇ ὡς ἐξῆς:

«Τιμώτατοι ἐπίτροποι τῆς ἐν Λιβόρνῳ ἑλληνικῆς σχολῆς.

«Ἐλαβὼ τὴν ἐπιστολὴν τῆς 5/17 Αὐγούστου, εἰς τὴν ὑποίκαν μοῦ γράμματα

τάς πρὸς αὐτὸν ὑποσχέσεις αὐτῆς, δηλαδὴ τὴν πληρωμὴν τοῦ ναύλου αὐτοῦ, (ἡ ἀρχαῖα) ῥαχωρουμενοῦ εἰς ἅπαντας τοὺς διδασκάλους) καὶ τὴν μὴ ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, μετὰ διετὴ ἐν τῇ σχολῇ διδασκαλίαν δι' ἐξόδων τῆς κοινότητος, διέκοψε πρὸς ζήτησιν πόρου ζωῆς» (ἐπιστ. Γ. Σταυρίδου πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους 14 Μαρτίου 1821· ἀρχεῖον κοινότητος).

¹ Κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς ῥητῶς μνημονεύεται ἐν τῷ συμφωνητικῷ αὐτοῦ μετὰ τῆς κοινότητος δηλαδὴ νὰ διευθύνηται ἡ σχολή, ὡς καὶ αἱ ἑτάσεις αὐτῆς νὰ γίνωνται κατὰ τὴν συνήθειαν ὁμοίως τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς.

² Ἐπιστολὴ Κ. Κρεατζούλα πρὸς τὴν κοινότητα α'. Μαρτίου 1824. Ἀρχεῖον κοινότητος.

³ Ἐπιστολὴ Κ. Κρεατζούλα πρὸς τὴν κοινότητα ε'. Φεβρουαρίου 1825 ἀπὸ κοινότητος. ἐν ἐτέρᾳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς τὴν κοινότητα ἐζήτησε μίαν οὐράνια σφαῖραν χορηγηθεῖσαν αὐτῷ (ἐπιστ. Ἀπριλ. 1825. ἀρχ. κοινότητος).

⁴ Ἐπιστολὴ Κ. Κρεατζούλα, Ἰανουάριος 1826 Ἀρχ. ἑλλ. κοινότητος Λιβόρνου.

⁵ Ἐπιστολὴ Ν. Καλούδη πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους. Ἰανουάριος 1826. Ἀρχ. ἑλλ. κοινότητος Λιβόρνου.

⁶ Τοῦτο ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν κοινότητα καταφαίνεται (6 Ἰουνίου 1827). Ἀρχ. ἑλλ. κοινότητος Λιβόρνου.

φετε νὰ σᾶς εὕρω κανένα ἄξιον διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Δὲν τὸν ζητεῖτε προφέσσορα, δηλαδή, ἄνδρα σοφὸν καὶ ἐπιστήμονα· τοῦτο φαίνεται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας προβάλλετε συμφωνίας· ἐγὼ ὁμως, πατρεῶται, ἂν εὕρισκα προφέσσορα, ἐπιμόνως ἤθελα σᾶς συμβουλεύσειν νὰ προσπαθήσητε τὴν ἀπόκτησίν του διὰ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων σας· τὸσον μέγα στοχάζομαι, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν, τὴν ἐξ ἀρχῆς σπουδαίαν καὶ φιλοσοφικὴν ἀνατροφὴν τοῦ πνεύματος!· Τοιαύτη ἀνατροφή, ὅσον πολυδάπκνος καὶ ἂν ἤθελεν εἶσθαι, δίδει ὁμως πάντοτε τὴν ἀνταμοιβὴν ἀσυγκρίτως πολυτιμότεραν, διὰ τὴν ὀρθότητά καὶ ταχύτητα τῶν προόδων της. Ἀπὸ τὸ φαινόμενον τῆς παιδικῆς ἡλικίας μὴν ἀπατῶμεθα εἰς λογαριασμόν τοῦ συμφέροντος ὁλοκλήρου τῆς ζωῆς των, τοῦ συμφέροντος τῶν οἰκογενειῶν μας, τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πατρίδος μας· εἰς ἐκεῖνα τὰ μικρὰ βλαστήματα καλῶς γεωργηθέντα, ἐμπεριέχεται ἡ δύναμις ὅλη τούτων τῶν πολυτίμων καρπῶν.

» Ἐδῶ εἰς τὴν Κεφαλληνίαν, καθὼς καὶ εἰς τὰς γειτονικὰς νήσους, δὲν εὐρίσκεται διδάσκαλος, οὐδὲ ὁποῖον τὸν ζητεῖτε· τοῦλάχιστον δὲν γνωρίζω κανένα τοιοῦτον· ὅσοι ἀπὸ τὰς περιστάσεις ἐκατάφυγαν ἐδῶ καὶ ἂν τινὲς ἔχωσιν ἱκανὰς ιδέας, ἡ διδακτικὴ των ὁμως μέθοδος κρατεῖ ἀκόμη ἀπὸ τὸ παλαιόν. Ἀπὸ τοὺς μαθητεύσαντας εἰς ἐμὲ ἀφοῦ ἦλθα, οἱ πλείότεροι ὄντες εὐπατρίδαι, ἀποβλέπουν εἰς ἄλλα ἐπαγγέλματα· ὀλίγοι τινὲς, ἀπὸ τὴν φύσιν ἀφιερωμένοι εἰς τὸ διδασκαλικόν, ἐπέρσχον εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Κερκυρᾶς· εἰς μόνος ἀπὸ τὴν τάξιν τύτην μένει ἀκόμη κοντά μου· εὐεργετηθεὶς εἰς τὰς δεινὰς περιστάσεις μου ἀπὸ ἑνα του συγγενῆ, τὸν ἐζήτησα ἐκρχῆς μαθητὴν ἀμισθί, καὶ ἀρετὸν καὶ τὸν εἶχα οἰκότροφον· ἔχει ἡλικίαν ἑκοσι χρόνων, πνεῦμα ὅχι ἀπὸ τὰ ὀξέα, φρόνησιν ὁμως, σταθερότητα καὶ χρηστοθήειαν τοιαύτην, ὁποῖαν σπανίως ἐμπορεῖ τις νὰ εὕρῃ καὶ εἰς τελείους ἄνδρας· γυμνάζεται ἤδη πέντε χρόνους τὴν ἑλληνικὴν τὸν πέμπτον τοῦτον χρόνον ἐδιδάχθη καὶ τὴν ἰδεολογίαν· σᾶς τὸν προβάλλω λοιπὸν ὡς τὸν ἀξιώτερον ἀπὸ τοὺς ὅσους γνωρίζω ἐδῶ· τοῦ ἐφάνερωσα τὰς ὑποσχέσεις σας μὲ τὴν προσθήκην τῶν πέντε φλωρίων, καὶ τὰ χρέη του· ἀναδέχεται τὸ ἔργον· προσμένω λοιπὸν τὴν τελευταίαν ἀπόφασίν σας.

» Εὐχόμενος ὑγείαν καὶ ἀνάκτησιν τῆς πατρίδος· μένω πρόθυμος εἰς τὰς προσταγὰς σας.

Ἀπὸ Κεφαλληνίαν, τὴν 29/10 Σεπτεμβρίου 1827.

Ὁ πατριώτης

N. Βάμβας¹

Παρέμεινεν ὁμως ὁ Νικόλαος Καλούδης διδάσκων μέχρι τοῦ 1829 ἣν

¹ Ἐκ τοῦ ἀρχ. τ. ἐν Διδύμῳ Ἑλλ. κοινότητος.

δὲ Πάριος τὴν πατρίδα, ὡς προεῖπον, καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ ἀρχιερέως Κέας Νικοδήμου Ρούσου, ἐτύγχανε διδάσκων τὸ πρὶν ἐν Κέᾳ ὅτε κατὰ τὴν ἐπανάστασιν φυγὼν ἐπεσκέφθη τὸν Ἀγκῶνα, Τεργέστην καὶ Βιέννην μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον, ἐκεῖθεν δ' εἰς Βλαχίαν φυγὼν ἠνταμώθη ἐκεῖ μετὰ τοῦ Νικοδήμου.¹

Κατὰ τὸ ἔτος 1829 ὑπῆρχεν ἐν τῇ σχολῇ καὶ ὑποδιδάσκαλος Ἰωάννης

¹ Ὁ Νικοδήμος Ῥούσος ἀρχιερεὺς Κέας ἦν Ἄνδριος τὴν πατρίδα ἐκ χωρίου Λαρδιᾶς τοῦ Κορθίου. « . . . προεχειρίσθη τῷ 1796 ὑπὸ τοῦ ἱερομάρτυρος Γεωργίου κατ' ἀρχὰς μὲν ἀρχιεπίσκοπος Τζείας καὶ Θερμίων ὁ ἐκ τῶν ἱεροδιακόνων αὐτοῦ Νικοδήμος ὁ Ῥούσος Ἄνδριος, τῷ δὲ 1810 προεβιβάσθη εἰς μητροπολίτην Κίας (sic) καὶ Θερμίων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου (πάντως τῆς τιμῆς ταύτης ἠξιώθη δ' εὐαρέστησιν), κατὰ τὴν ἐπὶ τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας ἀγίας Βαρβάρας ἐπιγραφὴν). Μιμητῆς δὲ καὶ ζηλωτῆς τοῦ σύνοῦντος αὐτὸν θεοῦ πατριάρχου γενόμενος, ἐμερίμνησε περὶ ἰδρύσεως σχολείων, ναῶν, μητροπολιτικῶν οἰκημάτων καὶ τῶν τοιούτων, ὧν ἕνεκα περιερχόμενος τὰς τουρκικὰς καὶ ρωμανικὰς δὲ προσεκάλεσεν αὐτόν, ἵνα εὐλογήσῃ τοὺς ἐπαναστάτας καὶ κοινωνήσῃ αὐτούς τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Ὅθεν μετὰ τὴν ἀτυχῆ ἐκβασιν τῆς ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Α. Ὑψηλάντην ἐπαναστάσεως διελθὼν ἐν μυρίοις κινδύνοις τὸ αὐστριακὸν κράτος, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μικρὰν ἐπισκοπὴν, ἧς διετέλεσεν ἀρχιερεὺς ὧν μέχρι 1842, ἀρχοῦμενος τῇ ἑκατονταδράχμῃ χορηγίᾳ, ἧς ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου ἀντὶ τῶν πολυμόχθων ἀγώνων.

Πιραϊτῆς κατὰ τῷ 1832· ἀποθανὼν τῷ 1842 ἐν Κέᾳ (Κυθνιακὰ ἤτοι τῇ νήσου Κύθνου, χωρογραφία, ἱστορία κτλ. Α. Βάλληνα. Ἐν Ἑρμουπόλει 1882· σελ. 75). Κατὰ Μηλιαράκην προεχειρίσθη ἀρχιερεὺς Κέας τῷ 1799 καὶ βλέπων τοὺς ἐπαρχιώτας αὐτοῦ Κεῖους στερουμένους σχολείων, μετέβη τῷ 1820 εἰς Βλαχίαν, ὅπως συλλέξῃ συνδρομὰς πρὸς ἀνέγερσιν καὶ συντήρησιν σχολείου ἐν Κέᾳ· τὸ αὐτόθι κατὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ ἀγῶνος, ἔλαβε, τὸ κατ' αὐτόν, ἐνεργὸν μέρος ἐν Ἰασίῳ ἔψαλε τὸν ἀγιασμὸν καὶ ἔζωσε τὸ ξίφος τῷ Ὑψηλάντῃ ποιήσας προτρεπτικὸν λογιῶν εἰς τοὺς συνηγμένους μαχητάς. Μετὰ τὸ τέλος τῶν ἐκείνων ἀγώνων ἐπανῆλθεν εἰς Κέαν, φέρων λείψανά τινά τῶν συνδρομῶν, ἃς εἶχε συλλέξει καὶ ἀρχισε τὴν ἀνέγερσιν σχολείου, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ πάντες οἱ κάτοικοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ προσφέρωσι τὴν ἐαυτῶν συνδρομὴν. Πρῶτον διδάσκαλον προσέταξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μητροφάνην ἱερομόναχον, εἰδήμονα τῆς Ἑλληνικῆς διδάσκαλον δὲ τέως ἐν Σάμῳ μετὰ δὲ ταῦτα τὸν Νικόλαον Καλούδιον.

Ἦτο δ' ὁ ἀρχιερεὺς οὗτος ἐναρετώτατος καὶ ἀπλούστατος τοὺς τρόπους. Ἀπέθανε τῷ 1842 Δεκεμβρίου 15, πενιέστατος ἐν Κέᾳ, ἀρχιερατεύσας ἐν αὐτῇ 43· ἡ κυβερνήσις εἶχεν ἀπονείμει αὐτῷ τὸ ἀριστεῖον καὶ σύνταξιν 200 δραχμῶν ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὰς 100 ἐλάμβανε τὰς δὲ λοιπὰς κατέλειπεν ὑπὲρ τοῦ ἑθνοῦς. (Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων Ἄνδρος—Κέως. Α. Μηλιαράκη Ἀθῆναι, 1830· σελ. 295—6). Ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ Καλούδης, Διδόρῳ διατερίβων ἐπειράθη ἵνα ἔλθῃ εἰς δεύτερον γάμον ζωῆς τῆς συζύγου αὐτοῦ μετὰ δύο θυγατέρων, δι' ὅπερ ὁ Νικοδήμος ἔγραψε πρὸς τὴν κοινότητα Διδόρνου, ἡλθὼν αὐτῇ τὰ κατὰ τὸν Καλούδην, ὑπογράφεται δ' ἐν αὐτῇ: Ὁ Τζιᾶς Νικοδήμος (ἐπιστολὴ Νικοδήμου, 1828. Ἀρχ. ἐλλ. κοινότη. Διδόρνου).

ις Δρόσος καλούμενος, ἐπὶ διετίκν διδάξας (1829—1831) δι' ἐπιστολῆς τοῦ πρὸς τὴν κοινότητα, κατὰ λαβὼν τὴν θέσιν.¹ ὡς διάδοχος τοῦ Κα-
ύδη, προσεκλήθη ὁ ἐν Βιέννῃ ἐφημερεύων Μισαήλ Ἀποστολίδης ὅστις
ρθεὶς τὴν θέσιν,² παρητήθη τῆς ἐφημερίας, ἥς μὴ γενομένης δεκτῆς ἡ-
γλάσθη ν' ἀποποιηθῇ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ³ ὑποδείξας ὡς ἀντικατα-
ῆσοντα αὐτὸν τὸν Χῖον Ἰωάννην Ἀνδρεάδην ἐν Βιέννῃ διδάσκοντα, ἐ-
αξε δ' ὁ Ἰωάννης ἐπὶ διετίαν, (1829—1830) παραιτηθεὶς τὸν Μάϊον
1830,⁴ διαδεχθεὶς ὑπὸ Δανιήλ τοῦ Μάγνητος Θεσσαλοῦ τὴν πατρίδα
διετίαν καὶ τούτου διδάξαντος (1831—1833) καὶ παραιτηθέντος
ינוואρίου 1833)⁵ κατ' αἴτησιν δὲ τῆς κοινότητος παρέτεινε τὴν διδα-
κλίαν αὐτοῦ ἐπὶ ἔτι μῆνας τρεῖς ὅτε διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη (1833)
λέτιος Γεωργιάδης, ἐν Πείσαις διχτρίβων⁶ δὲν ἐδίδαξεν ὁμῶς ἄγνω-
ον διατί, ὥστε διάδοχος τοῦ Δανιήλ Μάγνητος ἐγένετο Ἀντώνιος τις
λμίδης ἐπὶ διετίαν καὶ οὗτος διδάξας (1833—1835) καὶ παραιτη-
ς,⁷ ὅτε διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ἰθακῆσιος Ἀναστάσιος Καρχβίας ἐπὶ διετίαν
1 οὗτος διδάξας (1835-7), ὅτε ἐλλείψει μαθητῶν, ἐκλείσθη ἡ σχολή,⁸
ὅτι ἐπὶ Τολμίδου (1833) γνωρίζομεν ὅτι οἱ μαθηταὶ ἦσαν ὀλίγοι, ὑπο-
μεουμένου τοῦ διδασκάλου νὰ διδάσκη καὶ τοὺς ἀρχαρίους μαθητάς· τότε
μόνον ἡ κοινότης ὑπερεῶτο νὰ διορίσῃ ὑποδιδάσκαλον ὅταν οἱ μαθη-
καὶ ὑπερέβαινον τοὺς δώδεκα καὶ οἱ ἀρχάριοι τοὺς ἑξ.⁹

Καὶ τοιαύτη μὲν ἐγένετο ἡ ἐν Λιβόρνῳ Ἑλληνικὴ Σχολὴ ἐπὶ τριάκοντα
καὶ πέντε ἔτη περίπου διατηρηθεῖσα, διάσημος μὲν οὐχί, ἱκανὸν ὁμῶς
αἰδεῖας φῶς παρασχοῦσα τοῖς μετοίκους ἀναδειχθεῖσιν ὁποῖοι ἐπὶ τῆς με-
άλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως ἀνδείχθησαν, ὡς ἐν τῇ περὶ τῆς ἱστορίας τῆς
λης κοινότητος θὰ διαλάβωμεν.

¹ Ἐπιστολὴ Ι. Δρόσου Ἰανουάριος 1829 Ἀρχ. ἑλλ. κοινοτ. Λιβόρνου.

² Ἐπιστολὴ Μισαήλ Ἀποστολίδου, Ἰούλιος 1828. Ἀρχ. ἑλλην. κοινότητος
ιβόρνου. "Ἐστι δ' ὁ Μισαήλ ὁ ὕστερον γενόμενος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

³ Ἐπιστολὴ Μ. Ἀποστολίδου. Σεπτέμβριος 1828. Ἀρχ. ἑλλην. κοιν. Λιβόρνου.

⁴ Ἐπιστολὴ Ι. Ἀνδρεάδῃ Μάϊος 1830. Ἀρ. ἑλλ. κοινότη. Λιβόρνου.

⁵ Ἐπιστολαὶ Δ. Μάγνητος Ἰανουάριος, Φεβρουάριος 1833. Ἀρχ. ἑλλ. κοινότη.
ιβόρνου. Ὁ Δανιήλ ἐδίδασκε μετὰ ταῦτα (1839—40) ἐν τῇ ἐν Βυζαντίῳ ἑλλην.
ιπορικῇ Σχολῇ. (Παρανίκᾳ σχεδιάσμα κτλ, σ. 34).

⁶ Ἐπιστολὴ Μ. Γεωργιάδου Ἰούνιος 1833. Ἀρχ. ἑλλ. κοινότη. Λιβόρνου.

⁷ Ἐπιστολὴ Ἀντ. Τολμίδου. Ἰανουάριος 1835. Ἀρχ. ἑλλ. κοινότη. Λιβόρνου.

⁸ Εὐχαριστήριον τοῦ Α. Καρχβίας πρὸς τὴν κοινότητα ἀπόκειται ἐν τῷ ἀρχεῖῳ
τῆς.

⁹ Συμφωνητικὸν Α. Τολμίδου 1833. Ἀρχ. ἑλλ. κοινότη. Λιβόρνου.

Σειρά τῶν διδασκάλων τῆς ἐν Λιθόρνῳ Ἑλληνικῆς Σχολῆς

<i>Γρηγόριος Παλιουρίτης</i>	1805—1816
<i>Νεόφυτος Κυριακίδης</i>	1818—1819
<i>Ζαχαρίας Παπαδόπουλος</i>	1819—1820
<i>Γεώργιος Σταυρίδης</i>	1820—1821
<i>Καλλίνικος Κρεατζούλας</i>	1822—1826
<i>Νικόλαος Καλούδης</i>	1826—1829
<i>Ἰωάννης Ἀνδρεάδης</i>	1829—1830
<i>Δαριήλ Μάγνης</i>	1831—1833
<i>Ἀτῶνιος Τομίδης</i>	1833—1835
<i>Ἀναστάσιος Καραβίας</i>	1835—1837

(Ἐκ συγγραφῆς «Ἑλλήνων ὀρθόδοξων ἀποικία ἐν Λιθόρνῳ»)

*Ἐγγραφον ἐν Ἑρμουπόλει Σύρου κατὰ Φεβρουάριον τὸ 1885

Περικλῆς Γ. Ζερλίντης.

ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

ΔΙΚΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΥΤΗΣ—ΑΡΧΗ ΚΑΙ ΤΕΛΟΣ ΤΩΝ ΚΟΣΜΩΝ

(Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς δημώδους ἀστρονομίας τοῦ Φλαμμαριῶνος.)

φοῦ εἰδείξαμεν τὴν θέσιν, ἣν κατέχομεν ἐν τῷ σύμπαντι, λέγει ὁ Flam-
iόν ἐν τῇ ῥηθείᾳ Ἀστρονομία του, καὶ ἐξετιμήσαμεν τὴν Γῆν ὡς
ρα τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοιαύτην ὡς πρώτην ἔποψιν διαφερόμενοι νὰ θεω-
μεν τὴν σφαῖραν μας, ὅπως ἀπαλλαγῶμεν διὰ παντός τοῦ κενοδό-
κισθήματος, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου ἄχρι τοῦ νῦν ἐθεωροῦμεν τὴν Γῆν ὡς
βάσιν καὶ τὸ κέντρον τῆς κινήσεως, ὅπως ἀπαλλαγῶμεν τῆς τυφλῆς
τῆς φιλαυτίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας προετιμῶμεν τὴν χώραν μας τοῦ λοι-
κόσμου, οὐ μικρὸν νῦν διαφέρειν ἔσται ἡμῖν νὰ θεωρήσωμεν ἐπ'
ιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ζωῆς, ἥτις τὴν περικυκλεῖ, τῶν δ-
ὕφ' οὗς ἡ ζωὴ αὕτη ἐφανερώθη, τῆς ἀρχῆς τῶν ὄντων καὶ αὐτοῦ
εὐλαλήτου καὶ τῆς τύχης, ἥτις προσμένει ἡμᾶς καὶ πάντας τοὺς κα-
ίους τοῦ κόσμου τούτου.

Θαυμάστη αὕτη ζωὴ, φυτικὴ, ζωικὴ καὶ ἀνθρωπίνη, ἡ γονοβολουσα
τὴν σφαῖραν ταύτην ἀπὸ τῶν πόλων μέχρι τοῦ ἰσημερινοῦ, ἡ ζωο-
ισα τὰ βῆθη τῶν ὠκεανῶν καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἡπείρων, ἡ πολ-
ασιαζομένη καὶ ἀδιαλείπτως ἀνακαινιζομένη αὕτη ζωὴ δὲν ὑπῆρξε
οτε τοιαύτη, οἶαν βλέπομεν αὐτὴν σήμερον. Ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα
εσοποιήθη, μετεσχηματίσθη. Ἡλλαξάν οἱ ὅροι τῆς οἰκήσεως, μετ'
ν δὲ καὶ τὰ εἶδη. Ὑπῆρξε καιρός, καθ' ὃν οὐδὲν τῶν νῦν ἐμβίων ὄν-
υπῆρχεν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς σφαίρας. Ὑπῆρξε καιρὸς, καθ' ὃν
ἡ ζωὴ ὑπὸ οὐδεμίαν ἐνσάρκωσιν ὑπῆρχε. Καὶ αὐτὸ τὸ σῆμα τῆς
ου σφαίρας, ἡ τῶν πόλων συμπίεσις, ἡ διάταξις των γεωλογικῶν
μάτων, ἡ μεταλλικὴ φύσις τῶν ἀρχηγόνων ἐκ τῶν κατωτέρων τού-
τὰ εἰσέτι καπνίζοντα καὶ τὰς φλογεράς των λάβας ἐξερευγόμενα ἡ-
φεια, οἱ σεισμοί, ἡ κανονικὴ αὐξήσις τῆς θερμοκρασίας καθόσον τις
ρχεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς σφαίρας, ἅπαντα ταῦτα συντείνουσι πρὸς
εἶξιν, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχικοὺς χρόνους ἡ Γῆ οὔτε κατωκεῖτο, οὔτε
ετο νὰ κατοικηθῇ, καὶ ὅτι εἶνε τὰ μάλα πιθανὸν ὅτι αὕτη εὐρίσκειτο
χῆ εἰς κατὰστασιν ἡλίου θερμοῦ, φωτεινοῦ καὶ διαπύρου. Ἀφ' ἐτί-
ῶν τις ἐξετάσῃ τὴν περὶ τὸν Ἥλιον ἐνιαύσιον τοῦ ἡμετέρου πλανή-
τῆς, καθὼς καὶ τὰς τροχιάς τῶν ἄλλων πλανητῶν, παρατηρεῖ,

γενικὴ κίνησις, ἀτελῶς πρὸς τὸ κέντρον διευθυνομένη, καὶ μετ' οὐ πολὺ πρὸς σύρουσιν ἐν περιστροφῇ ὁλόκληρον τὴν μάζαν. Τὸ φυσικὸν σχῆμα εἶνε τὸ σφαιρικόν· τοιοῦτο λαμβάνει σταγὼν ὕδατος, τοιοῦτο σταγὼν ὕδραρυγύρου ἀφθεῖσα ἐλευθερά.

Οἱ νόμοι τῆς μηχανικῆς δεικνύουσιν, ὅτι, ὅταν τὸ νεφέλωμα συμπυκνοῦται καὶ σμικρύνεται, ἡ περιστροφικὴ αὐτοῦ κίνησις ἐπιταχύνεται. Στρεφόμενον συμπιέζεται κατὰ τοὺς πόλους καὶ λαμβάνει τὸ σχῆμα ὑπερμεγέρους ἀερώδους φκοῦ. Δύναται δὲ νὰ ἀποκτήσῃ τοιζύτην ταχύτητα ὥστε ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς αὐτοῦ περιφερείας νὰ ἀνυπτυχθῇ φυγόμεντρος δύναμις ἀνωτέρα τῆς γενικῆς ἑλξεως τῆς μάζης, ὡς συμβαίνει ἐν τῇ περιστροφῇ τῆς σφενδόνης· ἡ ἀφευκτος τότε συνέπεια εἶνε ἡ διάρρηξις τῆς ἰσορροπίας καὶ ἡ ἀπόσπασις ἐξωτερικοῦ δακτυλίου. Ὁ δακτύλιος οὗτος θὰ ἐξακολουθῇ συστρεφόμενος ταυτοχρόνως καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος· ἀλλὰ τὸ γεννησάν νεφέλωμα θὰ μένῃ τοῦ λοιποῦ ἀποκεχωρισμένον καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ὕφισταμένον τὴν ἀύξητικὴν συμπύκνωσιν καὶ τὴν ἐπιτάχυνσιν τῆς κινήσεώς του. Τὸ αὐτὸ ἄρα ἀποτέλεσμα θὰ παράγῃται, ὅταν καὶ ἡ περιστροφικὴ ταχύτης καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ φυγόμεντρος δύναμις ἤθελε κατὰ τι ὑπερβῇ τὴν δύναμιν τῆς ἑλξεως.¹

Τὸ τηλεσκόπιον μᾶς δεικνύει εἰς τὰ βάθη των οὐρανῶν νεφελώματα, ὧν τὰ σχήματα συμφωνοῦσι πρὸς τὰς μετχορρώσεις τχύτας. Τοιαῦτά εἰσι πολλὰ μετὰ τῶν ὁποίων θὰ ἀναφέρωμεν τρία. Τὸ πρῶτον εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀστερισμῷ τῶν Κυνηγετικῶν Κυνῶν καὶ πρέχει δεῖγμα κεντρι-

¹ Σ. Μ. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Laplace περὶ τούτων. «Τὸ σημεῖον ἢ τὸ ὄριον καθ' ὃ ἡ φυγόμεντρος δύναμις ἰσορροπεῖ τὴν βαρύτητα κεῖται τόσῳ ἐγγύτερον τοῦ σώματος ὅσῳ ἡ περιστροφικὴ κίνησις εἶνε ταχύτερα. Ἐποθέτοντες λοιπὸν ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα ἐκτείνεται μέχρι τοῦ ὁρίου τούτου καὶ εἶτα ὅτι συστέλλεται καὶ συμπυκνοῦται ἐκ τῆς ψύξεως πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σώματος, ἡ περιστροφικὴ κίνησις θὰ γίνηται ἐπὶ μᾶλλον ταχύτερα καὶ τὸ ὄριον τῆς ἀτμοσφίρας θὰ προσεγγίξῃ ἀπαύστως τῷ κέντρῳ. Διαδοχικῶς λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα θέλει καταλείπει ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ ἰσημερινοῦ αὐτῆς ζώνας ρευστάς, αἵτινες θὰ ἐξακολουθῶσι στρεφόμεναι περὶ τὸ σῶμα, τῆς φυγοκέντρος αὐτῶν δυνάμεως ἴσης οὔσης τῇ βάρει των· τῆς ἐσότητος ὅμως ταύτης μὴ ὕφισταμένης διὰ τὰ μόρια τῆς ἀπὸ τοῦ ἰσημερινοῦ ἀτμοσφίρας, οὐδόλως θὰ παύσῃ ταῦτα ἀνήκοντα αὐτῇ. Οἱ δακτύλιοι τοῦ Κρόνου πιθανῶς εἶνε ζῶναι τοιαῦται καταλειμμένα ὑπὸ τῆς ἀτμοσφίρας του.» Καὶ ἄλλα· «δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἰκάσωμεν ὅτι οἱ πλανῆται ἐσχηματίσθησαν εἰς τὰ διαδοχικά ὅρια τῆς ἀτμοσφίρας ταύτης ἐκ τῆς συμπυκνώσεως τῶν ζωνῶν, ἃς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τοῦ ἰσημερινοῦ αὐτῆς. Αἱ ἀτμοεῖδεες αὗται ζῶναι ἠδυνήθησαν διὰ τῆς ψύξεως νὰ σχηματίσωσιν ὕγρους ἢ στερεοὺς δακτυλίου περὶ τὸ κεντρικὸν σῶμα. . . Ἠνώθησαν γενικῶς εἰς πολλὰς σφαίρας, δταν δὲ ἡ μία τούτων ἐγενεῖν ἰκανῶς ἰσχυρά ὅπως ἔλξῃ εἰς αὐτὴν τὰς λοιπὰς, ἡ ἑνώσις αὐτῶν ἀπετέλεσε πλανήτην παμμεγέθη. . . Δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ἐπίσης τοὺς δριμύτοισι ἐσχηματίσθησαν ὁμοιοτρόπως ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρῶν τῶν πλανητῶν.»

κῆς συμπακνώσεως σχηματιζούσης ἐστὶν ἡλιακὴν ἐν τῷ κέντρῳ σφαί-
 ρικοῦ ἢ φακοειδοῦς νεφελώματος· τὸ δεύτερον εὐρίσκεται ἐν τῷ Ὑδροχ
 καὶ εἰκονίζει σφαῖραν περικυκλουμένην ὑπὸ δακτυλίου ὀρωμένου ἐκ
 κόψεως καὶ ὑπομιμνήσκουσιν ἰδίᾳ τὸν σχηματισμὸν κόσμου τοιοῦτο
 οἶος ὁ Κρόνος· τὸ τρίτον ἀνήκει εἰς τὸν ἀστερισμὸν τοῦ Πηγάσου, καὶ δ
 κρίνεται διὰ ζωνῶν ἤδη ἀποκεκομένων ἐκ τοῦ κεντρικοῦ πυρήνος, ἀπο
 λοῦν ἀληθῆ ἥλιον περικυκλούμενον ὑπὸ ἀερῶδους τινος σπείρας.¹ Ἡ φα
 σματικὴ δὲ ἀνάλυσις δεικνύει, ὅτι νὰ νεφελώματα ταῦτα δὲν σχηματίζ
 ζονται ἐκ σωρείας ἀστέρων, ὡς ἐπίστευεν ὁ Arago καὶ ὁ Babinet, ἀλλὰ
 ἀληθῶς ἐξ ἀερίων, ἐν οἷς ἐπικρατεῖ τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ὑδρογόνον.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ συστήματι, οἱ δακτύλιοι τοῦ Κρόνου ὑπάρχουσιν ἔτι.

Ὁ διαδοχικὸς δὲ τῶν πλανητῶν σχηματισμός, ἡ θέσις των πρὸς τὸ
 πίπεδον τοῦ ἡλιακοῦ ἰσημερινοῦ καὶ αἱ περὶ τὸ αὐτὸ κέντρον μεταστασι-
 καὶ αὐτῶν κινήσεις ἐξηγοῦνται κάλλιστα διὰ τῆς θεωρίας, ἣν ἐκτιθέμεθα.
 Ὁ ἀπώτερος γνωστὸς πλανήτης, ὁ Ποσειδῶν, ἀπεσπάσθη ἐκ τοῦ νεφελώ-
 ματος ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν τοῦτο ἐξετείνετο μέχρις αὐτοῦ εἰς ἀπόστασιν
 ἑνὸς δισεκατομμυρίου λευγῶν, καὶ καθ' ἣν ἐξετέλει βραδεῖαν περιστροφι-
 κὴν κίνησιν ἀπαιτοῦσαν χρόνον 165 ἐτῶν. Ὁ ἀρχικὸς δὲ δακτύλιος τότε
 μόνον ἠδύνατο νὰ μένῃ ἐν τῇ κρικοειδεῖ καταστάσει, ὅτε ἤθελεν εἰσθαι
 ὁμογενὴς καὶ κανονικὸς· ἀλλὰ τοιαύτη περίπτωσις εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, ἀ-
 δύνατος, διὸ δὲν ἐβράδυνε καὶ αὐτὸς νὰ συμπακνωθῇ εἰς σφαῖραν. Κατὰ
 τὸν αὐτὸν τρόπον ἀπεσπάσθησαν διαδοχικῶς ὁ Οὐρανός, ὁ Κρόνος, ὁ Ζεὺς
 ἡ πληθὺς τῶν πλανητῶν, ὁ Ἄρης. Εἴτα ἀπεσπάσθη ἡ Γῆ, ἥς ἡ γένε-
 σις ἀνέρχεται εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ Ἥλιος ἐφθανε μέχρις αὐτῆς καὶ ἐ-
 στρέφετο περὶ ἑαυτὸν ἐν διαστήματι 365 ἡμερῶν. Ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ
 Ἑρμῆς ἐγεννήθησαν βραδύτερον. Τί δέ; θὰ παραγάγῃ ἐτι ὁ Ἥλιος νέον
 τινα κόσμον; Ἀπίθανον. Ἐπρεπε πρὸς τοῦτο ἡ περιστροφικὴ κίνησις αὐ-
 τοῦ νὰ ἐγίνετο ὑπερμέτρως, 219κις ταχύτερα.¹

Ἡ Σελήνη ἐσχηματίσθη ὁμοίως ἀπ' ἀντικείνου τοῦ γηίνου ἰσημερινοῦ, ὅτε ἦ
 ἐτι νεφελώδης ἡ ἐξετείνετο μέχρι τῆς τροχιᾶς αὐτῆς καὶ ἐστρέφετο περὶ
 τὸν ἄξονά της ἐν 27 ἡμέραις καὶ 7 ὥραις.

Τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπιρρύνουσιν ἡ σχετικὴ τῶν κόσμων πυκνότης. Ἡ
 Σελήνη, ἡ οὕτως εἰπεῖν ἐκ τῶν ἐπιπλεουσῶν οὐσιῶν τοῦ γηίνου νεφελώ-
 ματος σχηματισθεῖσα εἶνε πολὺ ἐλαφροτέρη τῆς Γῆς. Οἱ ἀπώτεροι πλαν-
 ῆται, Ποσειδῶν, Οὐρανός, Κρόνος καὶ Ζεὺς εἶνε πολὺ ὀλιγώτερον πυκνοὶ
 τῶν πλησιεστέρων τοῦ Ἄρεως, τῆς Γῆς, Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ. Ἐν τῇ

¹ Σ. Μ. Ἐν τοῖς περιεργότεροις νεφελώμασι καταλεκτέον τὸ νεφέλωμα τῆς Ἀν-
 δρομέδας, ὃν ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων ἀντικειμένων τοῦ οὐρανοῦ, τὸ τοῦ Λέοντος,
 δεικνύον ὁμιχλώδεις δακτυλίους ἐν τῷ σχηματίζεσθαι, καὶ τὸ τῆς Παρθένου εὐρι-
 σκόμενον ἐγγύτατα τοῦ εἰς ἀστέρα τελικοῦ αὐτοῦ μετασχηματισμοῦ.

ικτῇ προσέτι συνθέσει τῶν διαφορῶν κόσμων, καὶ μάλιστα τῇ τῶν ἡτῶν, τῶν διαττόντων ἀστέρων καὶ τῶν ἀερολίθων εὐρίσκομεν τὰς εἰς οὐσίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν Γῆν, καὶ αἵτινες ὑπάρχουσιν ὡσαύτῃ ὑπὸ ἀεροειδῆ κατὰστασιν ἐν τῷ Ἡλίῳ.

ὣτως ἐσχηματίσθη ἡ Γῆ τῇ βραδείᾳ συμπακνώσει ἀερῶδους δακτυλωρισθέντος ἀπὸ τοῦ Ἡλίου, ὅστις ἐξακολουθῶν εἶτα συστελλόμενος συμπακνούμενος παρήγαγεν ὀψαιότερον τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἑρμῆν. ῥῆνον νεφέλωμα ἔσχεν ἔκτοτε τὴν ἀνεξάρτητον αὐτοῦ ὑπαρξιν. Ἡ θη ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ σχηματίσῃ ἀπειρομεγέθη ἀερῶδη σφαῖραν ἑαυτὴν στρεφόμενην. Οὕτω δὲ συμπακνωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς διαρκoῦς συγκρούσεως πάντων τῶν ἐξ ὧν σύγκειται ὑλῶν θερμανθεῖσα, τιγέννητος γῇ ἔλαμψε δι' ἀμυδρὰς αἴγλης ἐν μέσῳ τῆς σκοτεινῆς νυκτοῦ διαστήματος.

ὑπὸ ἐναέρου ἔγεινεν ὑγρὰ, εἶτα στερεὰ, ἀναμφιβόλως δὲ ἐξακολουθεῖ αἱ νῦν ψυχομένη καὶ συστελλομένη. Ἡ μάζα ὅμως αὐτῆς αὐξάνει ἀπὸ οὗς εἰς αἰῶνα ἐκ τῶν ἀερολίθων καὶ τῶν διαττόντων ἀστέρων, οἵτινες ἴστως ἐπ' αὐτῆς πίπτουσι (πλείονες τῶν ἑκατὸν δισεκατομμυρίων κατ').

ὅχι δ' ἔτη, οὐχὶ αἰῶνας πρέπει ν' ἀριθμήσωμεν, ὅπως ὀρίσωμεν τὸν μίσητον χρόνον, ὃν ἡ φύσις ἐχρειάσθη ἐν τῇ κατεργασίᾳ τῆς γενέσεως κοσμικοῦ συστήματος. Ἑκατομμύρια προστιθέμενα ἑκατομμυρίοις εἰζοῦσι μόλις δευτερόλεπτα τοῦ αἰωνίου ὥρολογίου. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος περιλαμβάνων τὸν χρόνον ὥσπερ καὶ τὸ διάστημα, βλέπει εἰς τὸ ἐξῆς ωμένους τοὺς κόσμους, κατ' ἀρχὰς μὲν λάμποντας δι' ἀμυδρὰς νεφους αἴγλης, μετὰ ταῦτα ἐκλάμποντας ὡς ἡλίους, ψυχομένους, καλυμένους πρῶτον μὲν ὑπὸ κηλίδων, εἶτα δὲ ὑπὸ στερεοῦ φλοιοῦ, ὑφιστα-υς συνταράξεις καὶ κατακλυσμούς τρομεροὺς ἐκ τῶν συχνῶν βυθισμάτων τοῦ φλοιοῦ ἐν τῇ καμίνῳ, κατασημειουμένους διὰ πολυαριθμῶν οὐ-στερεοποιουμένους βραδέως διὰ τῆς ψύξεως, λαμβάνοντας τοῦ λοιποῦ περικῶς ἀπὸ τοῦ Ἡλίου τὴν θερμότητα καὶ τὸ φῶς, κατοικιζομένους

Σ. Μ. Ὁ H. Faye παραδέχεται ὅτι τὸ ἐν ἀρχῇ ἐν τῷ διαστήματι νεφέλωμα τοῦ κοῦ συστήματος ἦτο ὁμογενές καὶ σφαιρικὸν καὶ ὑφίστατο οὐχὶ γενικὴν περι-ρικὴν κίνησιν, ἀλλὰ ἐσωτερικὰς ἀσθενεῖς στροβιλώσεις (συστροφάς), αὐτοτε-καὶ ὠρισμένης διευθύνσεως. Ἀποδίδων δὲ τὰς διαδοχικὰς ἀποτομὰς τῶν ἐξω-ῶν ζωνῶν οὐχὶ εἰς τὴν συμπύκνωσιν τοῦ ἡλιακοῦ νεφελώματος, ἀλλ' εἰς τὴν οἰαν τῆς ἐσωτερικῆς βαρύτητος ἐπὶ τῶν βραδέων στροβίλων διατιθεμένων τὴν ἐπίρροιν αὐτὴν κατὰ δακτυλίους κειμένους περίπου ἐν τῷ αὐτῷ ἐπι-ι, ἀποδεικνύει ὅτι οἱ δακτύλιοι οὗτοι ἔδωκαν διαδοχικῶς γέννησιν εἰς τοὺς ῆτας ἀρχόμενοι τῶν ἐγγυτέρῳ τῷ κέντρῳ καὶ οὐχὶ τῶν ἀποτέρῳ. Κατὰ τὴν ἰαν αὐτὴν πρῶτος μὲν σχηματισθεὶς πλανήτης εἶνε· ὁ Ἑρμῆς, ἔσχατος δὲ ὁ ἰδῶν ὁ Ἡλῖος ὅπως κατέχει καὶ ἐν αὐτῇ τὴν ὑστάτην θέσιν

δι' ὄντων ἐμβίων, γιγνομένους ἔδρα φιλοπόνων ἀνθρωποτήτων μετασχηματιζουσῶν ὁμοίως τὴν ἐπιφάνειαν, καὶ ἀφοῦ χρησιμεύσωσιν ὡς ἔνδρα τμήματ' αὐτῆς ἀνωτέρας ζωῆς καὶ διανοίας, ἀποβάλλοντες κατὰ μικρὸν τὴν γονιμότητά των, ἀνεπισθῆναι φθειρομένους ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ἐμβιον φθάνοντας εἰς τὸ γῆρας, εἰς τὸ ἔσχατον τῆς ζωῆς, εἰς τὸν θάνατον, καὶ κυλινδουμένους τοῦ λοιποῦ δίκην περιφορητῶν τάφων ἐν ταῖς σιγηλαῖς ῥήμοις τῆς αἰωνίου νυκτός.

Μεταμόρφωσις αἰωνία κόσμων τε καὶ ὄντων! Ποσάκις τὸ πρόσωπον τῆς Γῆς ἔχει ἀνακκινισθῆ ἀπὸ τῆς μακρυνῆς ἐποχῆς τῆς ἐπὶ τῶν ἰσημερινῶν ὁρίων τοῦ ἡλιακοῦ νεφελώματος διαπύρου αὐτῆς γεννήσεως! Καὶ πρὸ πόσων αἰώνων αὕτη στρέφεται περὶ τὸν ἥλιον; Πρὸ πόσων δὲ αἰώνων λάμπει αὐτὸς ὁ ἥλιος; Ἐν τῇ ὑποθέσει, ὅτι ἡ ὁμιχλώδης ὕλη ἀρχῇ εὐρίσκετο εἰς ἄκραν λεπτότητα, ὑπελογίσθη ἡ ποσότης τῆς θερμότητος ἡ δυνάμειός αὐτῆς γέννησθαι ἐκ τῆς πρὸς τὸ κέντρον πτώσεως πάντων τῶν μορίων τούτων, ἐκ τῆς συμπακνώσεως, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ γένεσις τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ὑποτιθεμένου, ὅτι ἡ εἰδικὴ θερμότης τῆς συμπακνώσεως μάζης ἦτον ἡ τοῦ ὕδατος, ἡ θερμότης τῆς συμπακνώσεως ἤρκει νὰ παραγάγῃ ὕψωσιν θερμοκρασίας κατὰ 28 ἑκατομμύρια βαθμῶν τοῦ ἑκατομβάθμου (Helmholtz καὶ Tyndall). Γνωρίζομεν δὲ πρὸ πολλοῦ, ὅτι ἡ θερμότης δὲν εἶνε ἄλλο ἢ εἶδος τι κινήσεως. Εἶνε πηλιδῆς τις κίνησις ἀπειροστικῇ τῶν ἀτόμων· δυνάμεθα νῦν νὰ μετατρέψωμεν πᾶσαν κίνησιν εἰς θερμότητα καὶ πᾶσαν θερμότητα εἰς κίνησιν.¹ Ἡ ἐκ τῆς συμπακνώσεως λοιπὸν τυχύτης κίνησις ἤρκεισε καὶ ὑπερῆρκεσεν, ὅπως παραγάγῃ τὴν νῦν τοῦ Ἠλίου, καὶ τὴν ἀρχικὴν πάντων τῶν πλανητῶν θερμοκρασίαν. Ἐὰν δ' ὁ λάμπων οὗτος ἀστήρ, ὡς εἶνε πιθανόν, ἐξακολουθεῖ νὰ συμπακνῶται, πᾶσα συμπακνωσις βραχύνουσα τὴν διάμετρόν του κατὰ $\frac{1}{2000}$ τοῦ σημερινοῦ αὐτῆς μήκους θέλει γεννᾶ ποσὸν θερμότητος ἱκανόν, ὅπως καλύπτῃ ἐπὶ 2000 ἔτη τὴν ἐκ τῆς ἐκπομπῆς ἀπώλειαν. Ἐν τῷ ἐνεστώτι τῆς ἐκπομπῆς βαθμῶ, ἡ ἡλιακὴ θερμότης, ἡ ἐκ τῆς προγενεστερῆς τῆς μάζης αὐτοῦ συμπακνώσεως περικομμένη διαρκεῖ εἰσὶν εἴκοσι ἑκατομμύρια ἔτη. Ἀλλὰ τὸ μῆκος τοῦ ἀπικιτηθέντος χρόνου ὑπὸ

¹ Σ. Μ. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη περὶ τῆς φύσεως τῆς θερμότητος ὀφείλεται τὸ πρῶτον εἰς τὸν Rumford, διευθυντὴν χυτηρίου τηλεβόλων ἐν Μονάχῳ, τῷ 1798. Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ἀνέπτυξεν ὁ Mayer, μετ' αὐτὸν δὲ ὁ Helmholtz, ὁ Thomson καὶ ὁ Tyndall δώσαντες εἰς αὐτὴν μορφήν ἐπιστημονικωτάτης θεωρίας, μηχανικῆς θεωρίας τῆς θερμότητος καλουμένης. Ὁ Tyndall μάλιστα καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν φυσικῶν σήμερον οὐ μόνον τὴν θερμότητα, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ φυσικὰ φαινόμενα, οἷον τὸ φῶς, τὸν ἤχον, τὸν μαγνητισμὸν, τὸν ἡλεκτρισμὸν κλπ. ἐξηγοῦσι διὰ τῆς αὐτῆς μηχανικῆς θεωρίας, ἥτοι ἀνάγουσιν αὐτὰ εἰς τὴν καλὴν κίνησιν, τὸν τρομῶδη κραδασμὸν τῶν τὰ διάφορα σώματα ἀποτελούντων μορίων, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὴν ἔντασιν μεταβαλλόμενον.

συμπυκνώσεως, ἣν ἐδέησε νὰ ὑποστῇ τὸ ἀρχικὸν νεφέλωμα, ἕως οὗτου
 ση εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἡμετέρου πλανητικοῦ συστήματος, μηδε-
 ἰ ὅλως τὴν φαντασίαν ἡμῶν. Λογιζόμενον διὰ δισεκατομμυρίων αἰώ-
 οὐδόλως μεγαλοποιεῖται. Τὰ ἐπὶ τοῦ βασανίτου (basalte) πειράματα
 Bischof ἀποδεικνύουσι σχεδόν, ὅτι, πρὸς μετάβασιν ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς
 τὴν στερεὰν κατάστασιν, πρὸς ἀπόψυξιν ἀπὸ θερμοκρασίας 2000 βαθ-
 εῖς 200, ἡ σφαῖρα ἡμῶν ἀπῆτησε 350 ἑκατομμύρια ἐτῶν. Ὁ Ἥλιος
 ἔρχετο πρὸ πολλῶν ἄλλων ἑκατομμυρίων αἰώνων! Τί εἶνε ἅπασα τῆς ἀν-
 πότητος ἡ ἱστορία ἔμπροσθεν τοιούτων περιόδων;—Κῦμα ἐν ὠκεανῷ.
 Ἐπὶ χιλιάδας αἰώνων, ἐν καταστάσει ἀπείρομεγέθους χημικοῦ ἐργαστη-
 περιεκυλίσθη ἐν τῷ διαστηματι ἡ γήϊνος σφαῖρα. Διηνεκῆς κατα-
 τμός ζέοντος ὕδατος ἔπιπτεν ἐκ τῶν νεφελῶν ἐπὶ τοῦ διακαοῦς ἐδά-
 ος, ἀνῆρχετο εἰς ἀτμούς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ καὶ πάλιν ἐπανέπιπτεν. Ὅτε
 θερμοκρασία ἐγένετο κατωτέρα τῆς τοῦ ζέοντος ὕδατος, οἱ ὑδρατμοὶ
 ἀποιήθησαν καὶ κατέπεσαν. Ἐν μέσῳ τῶν τρομερῶν τούτων κατα-
 ταν, ὁ γήϊνος φλοιός, μυριάκις θραυόμενος ὑπὸ τῶν συνταράξεων τοῦ
 τριχοῦ πυρός, ἐξηρέυετο φλόγας καὶ συνεκολλᾶτο, ἡφαίστεια ἀνέδουν
 ἐξ αὐτῶν ὄγκους ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῶν θερμῶν ὠκεανῶν, καὶ
 ἐρῶνται νῆσοι ἀνεφαίνοντο. Αἱ πρῶται ἡμίρευστοι συνθέσεις τοῦ ἄν-
 κος ἀπετέλεσαν τὰ πρῶτα στοιχειώδη βήματα τῆς ζωῆς, οὐσίας (κα-
 τάσεις) μόλις δυνάμενης νὰ κληθῇ ὀργανικῇ, μὴ οὐσης ἔτι ἀπλῶς
 εἰς, ἀλλὰ καὶ οὐπω φυτικῆς ἢ ζωϊκῆς. Τὰ πρῶτα φυτὰ, τὰ φύκη,
 κα πλείουσιν ἀδρανῆ ἐν μέσῳ τῶν ὠκεανῶν, ὑπῆρξαν ἤδη μία πρόο-
 ος. Τὰ πρῶτα ζῶα, τὰ ζωόφυτα, τὰ στοιχειωδέστερα μαλάκια, τὰ κο-
 ια, αἱ μέδουσαι, ὑπῆρξαν ὡσαύτως ἑτέρα πρόοδος. Ἀνεπιισθῆτως, ἀπὸ
 νος εἰς αἰῶνα, ὁ πλανήτης ἀπώλεσε τὴν τραχύτητά του, οἱ ὄροι τῆς
 εἰς ἐτελειοποιήθησαν, τὰ ὄντα ἐπολλαπλασιάσθησαν διακρινόμενα τοῦ
 κοῦ γενάρχου καὶ προσκτώμενα ὄργανα, πρῶτον μὲν ἀμβλία καὶ
 λῆ, εἶτα δὲ ἀνεπτυγμένα καὶ τέλεια.

Ὁ ἀρχικὸς αἰὼν, καθ' ὃν ἡ ἀρτιγέννητος ζωὴ ἐνεφανίζετο μόνον διὰ
 ορυκτῶν, μαλακοστράκων, καὶ τῶν εἰσέτι ἐστερημένων κεφαλῆς σπον-
 ωτῶν, φάνηται, ὅτι μόνος καθεῖξε τὰ 53 ἑκατοστὰ τοῦ χρόνου, ὅστις
 ἦλθεν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἡ Γῆ ἔγεινε κατοικητὴ.

Ἡ τοῦτον διαδεχθεῖσα πρώτη περίοδος τύπον μὲν ἔχει τὴν σύστασιν τῆς
 ῥαχιδίου βλαστήσεως καὶ τοῦ βασιλείου τῶν ἰχθύων, φαίνεται δὲ ὅτι
 κατεῖξε τὰ 31 ἐπόμενα ἑκατοστὰ.

Ἡ δευτέρα περίοδος, καθ' ἣν τὰ μεγαλοπρεπῆ κωνοφόρα φυτὰ ἐδέσπο-
 οῦ τοῦ φυτικοῦ κόσμου, ἐνῶ τὰ ὑπερμεγέθη σκυρρειδῆ ἔρπετα ἐδέσποζον
 τοῦ ζωϊκοῦ, διήρκεσεν ἐπὶ 12 ἐπόμενα ἑκατοστὰ. Ἡ Γῆ τότε κατωφεύτο

ὑπὸ ὄντων φανταστικῶν συγκροτούντων διηγεκτεῖς μάχας ἐν μέσῳ τῶν ~~δαμάστων~~ στοιχείων.

Οὕτως, ἰδοῦ, κατὰ τὸ συγκρινόμενον πάχος τῶν κατὰ τὰς διαδοχικὰς ταύτας ἐποχὰς ἀποτεθέντων γεωλογικῶν στρωμάτων, ἰδοῦ, λέγω, τὰ ~~ἐκατοστὰ~~ τοῦ πηλθόντος χρόνου κατεχόμενα ὑπὸ ζώσης τινος φύσεως, ἀπολύτως διαφόρου τῆς νῦν τὴν σφαῖραν ἡμῶν κοσμοῦσης, φύσεως σι-
τικῶς τρομερᾶς καὶ ἀδρομόρφου ὁμοίως διακεκριμένης τῆς, ἣν γνωρίζομεν, ὡς ἡ παντὸς ἄλλου κόσμου. Τίς τότε ἤθελε τολμήσῃ ν' ἀνασύρῃ τὸν με-
στηριώδη τοῦ μέλλοντος πέπλον καὶ νὰ μαντεύσῃ τὴν ἀγνώστον ἐκείνην μέλλουσαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ἄνθρωπος ἐμελλε νὰ ἐπιφανῇ ἐπὶ τοῦ ἀν-
μετασχηματισθέντος πλανήτου;

Ἡ τρίτη περίοδος, καθ' ἣν βλέπομεν ἀφικνούμενα μόνον τὰ μαστοφῶδη καὶ τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον φυσικὰς ἀναλογίας πρὸς τὸ ἀνθρώ-
νον γένος παρουσιάζοντα ζωικὰ γένη, ἦλθεν εἴτα, ἵνα συλλέξῃ τὴν κλ-
ροδοσίαν τῶν πρώτων αἰώνων καὶ ὑποκαταστῇ τῇ προηγουμένη περιόδῳ.
Ἡ διάρκεια αὐτῆς δὲν ἔσθασεν οὐδὲ τὰ ~~ἐκατοστὰ~~ τῆς ὀλικῆς διαρκείας.

Τέλος, ὁ τέταρτος αἰὼν εἶδε γεννώμενον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ τὰ
καλλιεργήσιμα δένδρα, μὴ παριστῶν 1 ἐκατοστὸν τῆς χρονικῆς κλίμακας.

Πόσον αἱ μεγάλα αὐταὶ παρατηρήσεις μεγαλοποιούσι τὰς ιδέας, οἱ
συνήθως σχηματίζομεν περὶ τῆς φύσεως! Φανταζόμεθα, ὅτι πολὺ μακρῶν
ἀνερχόμεθα εἰς τὸ παρελθὸν θεωροῦντες τὰς εἰσέτι ὀρθίας ἐν ταῖς κοιλάσι
τῆς Αἰγύπτου παλαιὰς πυραμίδας, τοὺς διὰ μυστηριωδῶν ἱερογλυφικῶν
κεχαρκαγμένους ὀβελίσκους, τοὺς βωβοὺς νχοὺς τῆς Ἀσσυρίας, τὰς ἀρχαίας
πυλῶδας τῶν Ἰνδιῶν, τὰ εἰδῶλα τοῦ Μεξικοῦ καὶ τοῦ Περσῆ, τὰς πολυ-
χρονίους παραδόσεις τῆς Ἀσίας καὶ τῶν προγόνων μας Ἀρίων, τὰ ὄργανα
τοῦ λιθίνου αἰῶνος, τὰ γεγλυμμένα ἐκ πυρίτου (silex) ὄπλα, τὰ βέλ-
τη, τὰς λόγχας, τὰς μαχαίρας, τὰ ξύστρα, τοὺς σφενδονίους λίθους τῆς πα-
λαιᾶς ἡμῶν βαρβαρότητος, τολμῶμεν μόλις νὰ ὀρλωμεν περὶ δέκα,
περὶ εἴκοσι χιλιάδων ἐτῶν! Ἀλλὰ καὶ ἐκατὸν χιλιάδων ἐτῶν ἡλικίαν πα-
ραδεχόμενοι διὰ τὸ λίαν βραδέως προβαῖνον γένος μας, τί εἶνε ταῦτα ~~ἐμ-~~
προσθεῖ τῆς μυθικῆς ἐπισωρεύσεως τῶν αἰώνων, οἵτινες προηγήθησαν τῶ-
μῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πλανήτου!

Ἐκκτονταχισχίλια μόνον ἔτη ἀπονέμοντες τῷ τετάρτῳ αἰῶνι, αἰῶνι
τῆς σημερινῆς φύσεως, βλέπομεν, ὅτι ἡ τρίτη περίοδος ἐδέσποσεν ἐπὶ τρια-
κοσίαις χιλιάδαις ἐτῶν πρὸ αὐτοῦ, ἡ δευτέρα ἐπὶ ἐν ἐκατομμύριον καὶ δια-
κοσίαις χιλιάδαις, ἡ πρώτη ἐπὶ τρία σχεδὸν ἐκατομμύρια, καὶ ἡ ἀρχικὴ ἐπὶ
πέντε καὶ πλέον ἐκατομμύρια. Ἐν ὅλῳ 10 ἐκατομμύρια ἔτη! Τί δ' ἐπὶ
εἶνε ἡ ἱστορία αὕτη τῆς ζωῆς συγκρινομένη πρὸς τὴν ὀλικὴν ἱστορίαν τῆς
σφαίρας, ἀφοῦ ἐδέησαν πλέον τῶν 300 ἐκατομμυρίων ἐτῶν, ὅπως ἡ Γῆ
καταστῇ στερεά, ἐλαττωμένης μέχρι 200 βαθμῶν τῆς ἐξωτερικῆς θερμ-

ίας; Πόσα δὲ ἑκατομύρια πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἔτι, ὅπως παρα-
ωμεν τὸν χρόνον, ὅστις παρῆλθε μεταξύ τῆς θερμοκρασίας τῶν 2000
της τῶν 70°, μεγίστης πιθανὸν τοῦ δυνατοῦ τῆς ὀργανικῆς ζωῆς!

Ἰσπουδὴ τῶν κόσμων ἀνοίγει ἡμῖν ἐν τῇ τάξει τῶν χρόνων τοιοῦτους
εἰς ὀρίζοντας, οἷους καὶ ἐν τῇ τάξει τοῦ διαστήματος. Τοιαύτην αἴ-
ιν ἐμποιεῖ ἡμῖν περὶ τῆς αἰωνιότητος, οἷαν καὶ περὶ τοῦ ἀπείρου...
άντες θαυμάζομεν νῦν τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως, τοὺς χλοερούς λό-
ς, τοὺς εὐώδεις λιμῶνας, τοὺς κελαρύζοντας ῥυάκας, τὰ μυστηριώδη
νὰ δάση, τὰ ἐκ μελωδικῶν πτηνῶν ἐμψυχα ἄλση, τὰ ἐκ πηγῶνων
ἀμένα ὄρη, τὸ ἀχανές τῶν θαλασσῶν, τὰς ἐν τοῖς σαπφειροχρύσοις
φι λαμπράς τοῦ ἡλίου δύσεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν κορυφῶν τῶν κεχρω-
σμένων ὀρέων μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦ ἀνατολάς, ὅτε ἐν τοῖς ὑπολεύκοις
πεδιάδος ἀτμοῖς ῥιγοῦσιν αἱ πρῶται τῆς πρωῒας ἀκτῖνες. Θαυμάζο-
τὰ ἀνθρώπινα ἔργα, ἅτινα νῦν στέφουσι τὰ τῆς φύσεως, τοὺς ἀπὸ ὁ-
εἰς ὄρος εὐτόλμως ἐρριμμένους ὁδωγούς,¹ ἐφ' ὧν τρέχουσιν αἱ ἀτμά-
ει· τὰ πλοῖα, τὰ θαυμασία ταῦτα οἰκοδομήματα, ἅτινα διαπλέουσι
ὠκεανόν· τὰς λαμπράς καὶ ἐμψύχους πόλεις· τὰ μέγαλα καὶ τοὺς να-
τὰς βιβλιοθήκας, τὰ μουσεῖα τοῦ πνεύματος· τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν
ραφικὴν, αἵτινες ἰδανικοποιοῦσι τὸ πραγματικόν· τὰς μουσικὰς ἐμπνεύ-
δι' ὧν ἐπιλανθανόμεθα τῆς χυδαιότητος τῶν πραγμάτων· τὰς δια-
ικὰς τέλος ἐργασίας τοῦ πνεύματος, ὅπερ ἐξηρευνᾷ τὰ μυστήρια τῶν
ων καὶ μεταφέρει ἡμᾶς εἰς τὸ ἄπειρον· ζῶμεν δ' εὐτυχεῖς ἐν μέσῳ τῆς
ροτάτης ταύτης ζωῆς, ἧς ἡμεῖς αὐτοὶ ἀποτελοῦμεν ὁμοφυές μέρος.
Ὁ ἅπασα αὕτη ἡ καλλονή, ἅπαντα ταῦτα τὰ ἄνθη, ἅπαντες οὗτοι
πρποὶ θὰ παρέλθωσιν.

Ἰ Γῆ ἐγεννήθη. Θὰ ἀποθάνῃ.

Ὁ ἀποθάνῃ, εἴτε ἐκ γήρατος, ὅταν θὰ φθαρῶσι τὰ ζωτικὰ αὐτῆς στοι-
ς, εἴτε ἐκ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ Ἥλιου, ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ὁποίου
ταται ἡ ζωὴ της.

Ἰδύνατο νὰ ἀποθάνῃ καὶ τυχαίως, τῇ συγκρούσει οὐρανοῦ τινος σώ-
ας συναντήσαντος αὐτὴν κατὰ τὸν δρόμον του, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦτο
κόσμου εἶνε τὸ μᾶλλον ἀπίθανον πάντων.

ύναται, λέγομεν, ν' ἀποθάνῃ ἐκ φυσικοῦ θανάτου, διὰ τῆς βραδείας
προφῆσεως τῶν ζωτικῶν αὐτῆς στοιχείων. Ὄντως, εἶνε πιθανὸν ὅτι
ἔωρ καὶ ὁ ἀήρ ἐλαττοῦνται. Ὁ ὠκεανὸς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα φαίνονται
ἐλλοτε ὑπῆρξαν πολὺ σημαντικώτεροι ἢ κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν. Ὁ

Σ. Μ. Ὁδωγὸς (Viaduc) ἐστὶ γέφυρα ἀψιδωτὴ ἢ καὶ ἄλλη τις οἰκοδομή
έουσα δύο ὁροπέδια χωριζόμενα διὰ φάραγγος ἢ ρεῖθρου, δι' ἧς διέρχεται
ρεύρομος.

γῆινος φλοιὸς διαπερᾶται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἅτινα συνδυάζονται χημικῶς μετὰ τῶν βράχων. Εἶνε μὲν σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σφαίρας ρθάνει τὴν τοῦ ζέοντος ὕδατος, μέχρι δέκα χιλιομέτρων βάθους καὶ ἐμποδίζει τὸ ὕδωρ νὰ κατέρχεται κατωτέρω, ἀλλ' ἡ ἀπορρόφησις θὰ ἐξακολουθήσῃ σὺν τῇ ἀποψύξει τῆς σφαίρας.¹ Τὸ ὀξυγόνον, τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὀξύ, ἅπερ ἀποτελοῦσι τὴν ἀτμόσφαιραν ἡμῶν, φαίνονται ὑποστάντα ἐπίσης βραδεῖν τινὰ ἀπορρόφησιν. Ὁ σκεπτικὸς νῦν δύναται νὰ προΐδῃ διὰ μέσου τῆς ὁμίχλης τῶν ἐλευστομένων αἰώνων τὴν ἐτι πόρρω ἀπέχουσιν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Γῆ θέλει ψυχθῇ διὰ τοῦ νεκρικοῦ ὕπνου, στερηθεῖσα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ὕδρατμοῦ, ὅστις συγκεντρῶνων περὶ αὐτὴν τὰς ἡλικιὰς ἀκτῖνας τὴν ὑπερκαπίζει ὡς θερμοκήπιον κατὰ τοῦ παγεροῦ ψύχους τοῦ διχστήματός. Ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν ὀρέων τὸ σάβανον τῶν χιόνων θὰ κατέλθῃ ἐπὶ τῶν ὕψηλων ὀροπεδίων καὶ τῶν κοιλάδων, διῶκον ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμόν, καὶ κλύπτον ἐς αἰεὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη, ἅπερ θέλει συναντᾷ κατὰ τὴν διαβάσιν του. Ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ καὶ ἐνέργεια θέλουσι περιορισθῇ ἀνεπιθύμητως εἰς τὴν διακεκαυμένην ζώνην. Πετροῦπολις, Βερολίνον, Λονδίνο, Παρίσιοι, Βιέννη, Κωνσταντινούπολις, Ῥώμη διαδοχικῶς θὰ κατακοιμηθῶσιν ὑπὸ τὴν αἰώνιον αὐτῶν νεκροσινδόνα. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἡ ἀμφίσκιος ἀνθρωπότης θέλει ἐπιχειρεῖ μάτην ἀρκτικὰς ἐκδρομὰς πρὸς ἀνεύρεσιν ὑπὸ τοὺς πάγους τῆς θέσεως τῶν Παρισίων, τῆς Λυῶνος, τῶν Βορδεγάλων, τῆς Μασσαλίας. . . . Αἱ ὄχθαι τῶν θαλασσῶν θὰ ἔχωσι μεταβληθῇ, καὶ ὁ γεωγραφικὸς χάρτης θὰ ἔχῃ μετασχηματισθῇ. Δὲν θὰ ζῶσι πλέον, δὲν θὰ ἀναπνέωσι πλέον ἄνθρωποι, ἢ ἐν τῇ περὶ τὸν ἰσημερινὸν ζώνῃ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ τελευταία φυγὴ θέλει καθῆσθαι ὑπὸ τοῦ ψύχους καὶ τῆς πείνης ἤδη νεκρά, ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς ὑστάτης

¹ Ἡ γείτων ἡμῖν Σελήνη, ἥτις εἶνε νεωτέρα μὲν τῆς Γῆς ὡς θυγάτηρ αὐτῆς μικροτέρα ὅμως, ἐλαφροτέρα καὶ ἀσθενεστέρα, ἀπώλεσεν ἤδη τὸ μέγιστον μέρος τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ἀερίων της, διότι οἱ διὰ τῶν χαινόντων αὐτῶν στομάτια διαπερῶντες αὐτὴν ἀναριθμητοὶ κρατῆρες ἐξήμεσαν τὰ διάφλογα αὐτῶν σπλάγγνα ἐν μέσῳ τῶν ταραττόντων αὐτὴν σπασμωδικῶν καταιγίδων ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν σελήνιος ἀτμόσφαιρα ἤθελεν εἶσθαι ἀσυγκρίτως πυκνοτέρα ἢ σήμερον. Ἴσως περισταμέθα ἐντεῦθεν, χωρὶς νὰ τὸ ὑποπτεύωμεν, εἰς τὴν ἀγωνίαν τῶν τελευταίων φυλῶν τῆς σεληνίου ἀνθρωπότητος, παλαιουσῶν κατὰ τῆς ἐπικυριεύσεως τοῦ ψύχους καὶ τοῦ θανάτου. Ἄ! νὰ ἠδύναντο οἱ οὐράνιοι οὗτοι γείτονες νὰ μᾶς ἐπὶ λήσωσι τηλεγραφικῶς καὶ νὰ μᾶς διηγηθῶσι τὴν ἱστορίαν των!

Ὁ πλανήτης Ἄρης, ὅστις εἶνε προγενέστερος καὶ μικρότερος τῆς Γῆς φαίνεται ὡσαύτως μᾶλλον παρηκμακῶς ἡμῶν, καθότι αἱ θάλασσαι αὐτοῦ δὲν κατέχουσιν ὡς αἱ ἡμέτεραι τὰ τρία τέταρτα τῆς σφαίρας, ἀλλὰ περιεστάλησαν ἐν κραιῖς τισι καὶ στεναῖς μεσογείοις. Ἀναμφιβόλως ἡ Ἀρηϊὸς ἀνθρωπότης ἔχει φθῆναι νῦν εἰς τὸ ἀπόγειον αὐτῆς, ἐνῷ ἡμεῖς μόλις ἐξήλθομεν τῆς παιδικῆς καὶ βαρβαρικῆς καταστάσεως.

θαλάσσης, ὑπὸ τὰς ἀκτίνες ὥχρου ἡλίου, φωτίζοντος τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Γῆς περιφορητόν τινα τάφον στρεφόμενον περὶ ἀνωφελοῦς φωτὸς καὶ ἀγόνου θερμότητος. Κατὰ κληφθὲν ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸ τελευταῖον ἀνθρώπινον γένος θέλει ψαυσθῇ ὑπὸ τοῦ δακτύλου τοῦ θανάτου, πάραυτα δὲ τὰ ὅσα αὐτοῦ θὰ ταφῶσιν ὑπὸ τὸ σάβανον τῶν αἰωνίων πάγων.

Ὁ ἱστοριογράφος τῆς φύσεως θέλει γράψῃ ἐν τῷ μέλλοντι: Ἐνθάδε κεῖται ἅπαντα ἡ ἀνθρωπότης ζήσαντος κόσμου! Ἐνθάδε κεῖνται πάντα τὰ ὄνειρα τῆς φιλοδοξίας, πᾶσαι αἱ ἐνδοξοὶ πολεμικαὶ κατακτήσεις, πάντα τὰ ἡχηρὰ ἔργα τῶν χρημάτων, πάντα τὰ συστήματα ἀτελοῦς ἐπιστήμης καὶ πάντες οἱ ὅροι τῶν θνητῶν ἐρώτων! Ἐνθάδε κεῖνται ἅπανται αἱ κκλοναὶ τῆς Γῆς. . . Ἀλλ' οὐδεμία νεκρικὴ πλᾶξ θὰ δείξῃ τὴν ἔσιν, ἐνθα ὁ δυστυχὴς πλκνήτης θὰ ἐκβάλῃ τὴν τελευταίαν πνοήν.

— Ἀλλ' ἴσως ἡ Γῆ ζήσῃ ἐπὶ μακρόν, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ ἢ ἐν τῇ ἀοσβέσει τοῦ Ἥλιου. Ἡ τύχη μας ἔσται πάντοτε ἡ αὐτὴ (πάντοτε ὁ εὖ τοῦ ψύχους θάνατος) ἡ ληΐς μόνον τῆς ἐποχῆς δύναται ν' ἀναβληθῇ εἰς μακρότερον. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ἡ φύσις ἐπιφυλάττει βεβαίως εἶναι ἐπὶ ἐκτομμυρίων τινῶν ἐτῶν ὑπαρξῖν ἐν τῇ δευτέρᾳ, πρέπει δι' ἐκτομμυρίων αἰώνων ν' ἀριθμήσωμεν τὰ στάδια τοῦ μέλλοντος. . . Ἡ ἀνθρωπότης θ' ἀλλοιωθῇ φυσικῶς καὶ ἡθικῶς, πολλῶ πρὶν φθάσῃ εἰς τὸ πύγειον αὐτῆς, πολλῶ πρὶν μειωθῇ.

Ὁ Ἥλιος θὰ σβεσθῇ. Ἀπόλλυσι διερκῶς μέρος τῆς θερμότητος αὐτοῦ· διότι ἡ ἐνέργεια, ἣν δαπανᾷ ἐν τῇ ἀκτινοβολίᾳ εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, νεῖκοςτος. Ἡ ἐκπεμπομένη θερμότης ὑπὸ τοῦ ἀστέρος τούτου ἡδύνετο ἀθ' ὥρην νὰ βράσῃ 2900 ἐκτομμύρια κυβικῶν μυριαμέτρων ὕδατος θερμοκρασίας τοῦ πάγου! Πᾶσα δὲ σχεδὸν ἡ θερμότης αὕτη ἀπόλλυται ἐν τῷ διαστήματι, τῆς ποσότητος, ἣν οἱ πλανῆται λαμβάνουσιν ἐν τῇ διαστάσει καὶ χρησιμοποιοῦσι πρὸς ζωὴν των, οὕσης ἀσημάντου σχετικῶς τῇ πολλυμένῃ.

Ἀλλ' ἐάν ὁ Ἥλιος συμπυκνῶται ἔτι καὶ νῦν μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως εὐρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς τοιαύτης ἀπωλείας, ἡ ἐάν ἡ ἐξ ἀερολίθων πιθανὸν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ ἀδιαλείπτως πίπτουσα βροχὴ εἶνε ἐπαρκὴς εὐρὸς συμπλήρωσιν τῆς διαφορᾶς, ὁ ἀστὴρ οὗτος δὲν ψύχεται εἰσέτι.¹ ἐν ναντίᾳ ὅμως περιπτώσει, ἡ τῆς ψύξεως αὐτοῦ περίοδος δὲν ἤρχισεν ἤδη. Ὁ πιθανώτερον εἶνε τοῦτο, διότι αἱ κηλίδες, αἵτινες ἐκάστοτε ἀναφαίνονται ἐπ' αὐτοῦ, δὲν δύνανται σχεδὸν νὰ θεωρηθῶσιν ἢ ὡς ἐνδείξεις τῆς ψύξεως. Θὰ ἔλθῃ δὲ καιρὸς, καθ' ὃν αἱ κηλίδες αὗται θέλουσι γείνη πολλῶ

¹ Αἱ δύο αὗται ὑποθέσεις ἀποτελοῦσι τὴν πιθανοτέραν θεωρίαν τοῦ W. Thomson καὶ Helmholtz περὶ τῶν πηγῶν τῆς ὑφισταμένης καὶ τῆς ἐν τῇ σφαίρᾳ τοῦ πλανήτου συστήματος δαπανομένης τοῦ Ἥλιου θερμότητος.

πλείονες τῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν, καὶ καθ' ὃν θέλουσιν ἀρχίσῃ νὰ λύπτωσιν ἀξιοσημείωτον μέρος τῆς ἡλιακῆς σφαίρας. Ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα ὁ σκοτισμὸς κατ' ὀλίγον (οὐχὶ κλονικῶς) θὰ αὐξάνῃ· διότι τὰ πρῶ- τοῦ φλοιοῦ καλύψαντα τὴν ὑγρὰν περίφλεκτον ἐπιφάνειαν τεμάχια δὲν βραδύνωσι νὰ βυθισθῶσι καὶ ἀντικατασταθῶσιν ὑπὸ νέων. Οἱ μέλλον- αἰῶνες θέλουσιν ἰδεῖ τὸν ἥλιον σβεννύμενον καὶ ἀνάπτοντα, μέχρι τῆς κρυπτοῦς ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ ἀπόψυξις θὰ καταλάβῃ ὀριστικῶς σὺν πασαν τὴν ἐπιφάνειαν, καθ' ἣν αἱ τελευταῖαι διαλείπουσαι καὶ ἀμυδρὲς ἀκτῖνες θὰ ἐκλείψωσιν ἐς αἰεὶ, καθ' ἣν ὁ ὑπερμεγέθης ἐρυθρὸς μύδρ θὰ συνεπισκοτισθῇ, οὐδέποτε πλέον σκοπῶν νὰ φαιδρύνῃ τὴν φύσιν τοῦ ἡδέος εὐεργετήματος τοῦ φωτός. Τοιοῦτον εἶνε τὸ τέλος τῶν χρόνων ψαλὲν ἐπὶ στιγμὴν ὑπὸ τοῦ ἀοιδοῦ τοῦ Rolla ἐπὶ τῆς ἐλαφρᾶς του λύρας.

Le neant? le neant? Vois-tu son ombre immense
qui rouge le Soleil sur son axe enflammé?
L'ombre gagne et s'étend... l'éternité commence!

Ἦδη εἶδομεν ἐν τῷ οὐρανῷ 25 ἀστέρας λάμπαντας σπασμωδικῶς λάμψει καὶ μεταπεσόντας εἰς ἀπόσβεσίν τινα γείτονα τῷ θανάτῳ· ἡ λαμπροὶ τινες ἀστέρες ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν χαιρετηθέντες ἐξηφανίσαν ἐκ τῶν οὐρανόων χερτῶν· ὁ ἥλιος εἶνε ἀστήρ· θὰ ὑποστῇ ἄρα τὴν τύχην τῶν ἀδελφῶν του· οἱ ἥλιοι, ὡς οἱ ἄλλοι κόσμοι, γεννῶνται, ἵνα ποθάνωσι, καὶ ἐν τῇ αἰωνιότητι αὐτὸ τὸ μακρὸν αὐτῶν στάδιον δὲν λει διαρκέσῃ πλέον τοῦ δικαστήματος πρῶτως.

Ὁ ἥλιος τότε, ἀστήρ σκιερὸς, ἀλλ' εἰσέτι θερμὸς, ἡλεκτρικὸς, καὶ ναμφιβόλως ἀσταθῶς φωτιζόμενος ὑπὸ τῶν κυματιζουσῶν τῆς μαγνητικῆς ἡοῦς ἀμυδρῶν λάμπσεων, θέλει γείνῃ περμεγέθης τις κόσμος, ὑπὸ παραδόξων ὄντων καττοιζόμενος. Περὶ αὐτὸν θὰ ἐξακολουθῶσι στρεφόμενοι πλανητικοὶ τάφοι, μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ ἡλιακὴ πολιτεία θέλει τέλεον ἐξαλειφθῇ ἐκ τοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς καὶ ἐξαφανισθῇ ἀπολυτῶς πούσα τὸν χῶρον εἰς ἄλλα συστήματα κόσμων, εἰς ἄλλους ἡλίους, εἰς ἄλλας γαίας, εἰς ἄλλας ἀνθρωπότητας, εἰς ἄλλας ψυχάς, — τοὺς διαδόχους ἡμῶν ἐν τῇ παγκοσμίᾳ καὶ αἰωνίᾳ ἱστορίᾳ.

Τοιαύτη εἶνε ἡ τύχη τῆς Γῆς καὶ πάντων τῶν κόσμων. Πρέπει ὅμως ἐκ ταύτης νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι, ἐν ταῖς διαδοχικαῖς ταύταις καταστροφαῖς, τὸ σῶμα θὰ γείνῃ ποτὲ ἄπειρός τις κατ' μέλας τάφος; Οὐχί· ἔτι λως θὰ εἶχεν ἤδη γείνῃ ἀπὸ τῆς παρελθούσης αἰωνιότητος. Ὁ Θεὸς ἀναγκαίως δημιουργεῖ ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ὑπάρξεώς του, δηλ. αἰωνίως· δὲν θὰ παύσῃ δὲ δημιουργῶν κόσμους τε καὶ ὄντα, ἐν ἄλλοις λόγοις, αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως δὲν δύνανται νὰ μείνωσιν ἀδρανεῖς. Οἱ ἀστέρες δὲ

εν ἀναστῇ ἐκ τῆς τέφρας αὐτῶν.¹ Ἡ συνάντησις ἀρχαίων λειψάνων
 καὶ νέας φλόγας καὶ ἡ μετατροπὴ τῆς κινήσεως εἰς θερμότητα ἀναπα-
 ς νεφελώματα καὶ κόσμους. Ὁ γενικὸς θάνατος οὐδέποτε θὰ βασιλεύσῃ.

Ἱ. Χ. Βλάσσης.

ΓΛΩΣΣΙΚΑ

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ.)

Ὁ ἔγγραφον, ὁ κατωτέρω δημοσιεύομεν εἶναι ἑλληνικὴ δῆθεν μετάφρα-
 σίμου τινός, δημοσιευθέντος ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1767 καὶ σκοποῦντος νὰ κα-
 πῇ τὰ περὶ τῶν κληροδοτημάτων, ἅτινα εὐσεβεῖς χριστιανοὶ ἀποθνή-
 ςκτες ἐκληροδοτοῦν εἰς ναοὺς ἢ φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα. Καὶ περὶ μὲν
 οὐσίας τοῦ νόμου δὲν εἶναι ἐνταῦθα ὁ λόγος· ἡ δὲ γλῶσσα τῆς μετα-
 φραστικῆς εἶναι τὸ μᾶλλον ἀξιοπερίεργον. Ἡ μετάφρασις ἐγένετο ἐν Κερκύρᾳ
 καὶ τοῦ Συμβολαιογράφου Ἀνδρώνη, ἔτει 1800. Δημοσιεύομεν δὲ αὐτήν,
 ὥς ἔχωσιν ἰδέαν οἱ ἀναγνώσται τοῦ Παρθενίου τῆς γλώσσης τῆς ἐλ-
 ληνικῆς, ὅποια ἐλαλεῖτο καὶ ἐγράφετο παρὰ τινων (καὶ δὴ δημοσίων συμ-
 κιογράφων) ἐν Ἑπτανήσῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἐκατονταε-
 ἰτίας. Ἐν ἔγγραφῳ τριῶν μόνον σελίδων ἀπκντῶσιν ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα
 καὶ ἑπτὰ λέξεις· ἐκ δὲ τοῦ ὅλου ἔγγραφου, ἡ μᾶλλον τῆς ἑλληνικῆς δῆ-
 μεταφράσεως, ὀλίγιστα νοεῖ ὁ ἀναγνώστης· ὅπως ἐννοήσῃ τὸν νόμον
 ἀνάγκην παραβολῆς πρὸς τὸ ἰταλικὸν πρωτότυπον αὐτοῦ.

Ἐν Κερκύρᾳ· κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1885.

Σπυρίδων Κ. Παπαγεωργίου.

Κόπια.

Μετάφρασις ἀπὸ τῶ Φραγκο

Πάρτε² πιασμένι εἰς τὸ Γαλινοτατο Μεγα Συμβουλιο εἰς

την ηπόθεσιν τῶν αγαθον δια ελειμοσιτικαις ετις

1767 10 Σεπτεμβριου

εἰς τὸ Πρεγάδι

Ἡ πολιτοτατους νομους, και ἀνά μέρος με ἐκείνους του χρονου 1338 (24
 Σεπτεμβριου, 1536) εἰς τερη δεκαεμβριου ετουτου του μεγα Συμβουλίου,
 με την ετερην 1605 (26 Μαρτίου) του Συνατου³ επασχιθηκε να αμ-

Τὴν περὶ ἀναστάσεως τῶν κόσμων θεωρίαν πραγματεύεται ἐκτενέστερον ὁ
 ἡμαρῖον ἐν βιβλ. Γ', κεφ. ς' τῆς Δημ. Ἀστρονομίας, σελ. 380—387.

Parte=ἀπόφασις.

Senato=γερούσια.

ποδιστή τα σταμπυλα¹ ετουτης της χορας, και του στατου μας² να ~~ε~~ πνε εις τούς εκλεξιαστηκούς δια λεγατα,³ δονατζιονες,⁴ αλλοτρισιδ~~ε~~ ~~ε~~ ή σε άλλους τροπους, δια τώ ωπίο σκοπώ ετοτες αποφασιστηκε δια ~~ε~~ προιμενα αγαθά ακίνητα να πουλιθουν, και οτη πιαστή απώ την πουλι ~~ε~~ τους να εινε εμπιεγαδο⁵ εις τες ελειμονιτηκαις ορδιγνες.⁶ Μα ή δοκιμα ~~ε~~ εστονδας να εκαμε να γνωρηστή ότη ή φρονιμαδα εκινον τόν νομον ~~ε~~ επροξενεψε αυτώ τω μεγα που εσταθι στοχασμενο, ωπου εινε εκινς να στ ~~ε~~ ρεοσι τη ανχλογια των σωματον πολοτατα χρηασομενι της ειρηνης, κα ~~ε~~ καλου ορδινε⁷ της κάθε Βασιλιας, και να φυλαξη τες ουσιές τον φαμ ~~ε~~ γλον λευκόν, προτο θεμελιον τον διναμεων, και της ευτηχίας καθενού Βα ~~ε~~ σιλευ, ή σοφρονιχ του σενατου ειβρηκε δια ετουτο με το δεκρετο του⁸ 1 ~~ε~~ απριλιου 1766 να εινε αναγγέο να διναμοσι περησοτερο την ειποθεσιν. ~~ε~~ το οφελιμο σκοπώ εοστόσο δια να εμποδιστή αυτώ τω αρπαλώ δρομο ~~ε~~ τω οπιο κινούν, και αραδα πιενουν τες ουσιες των λαηκόν και να εμπ ~~ε~~ διστή τη βαρηότητη ζιμια που λαβένη ή δουλεψι του αφενδος Θεου ~~ε~~ τó καλώ του γενου απώ την αναρμοσια μεγαλι των Εκκλησιαστικων ~~ε~~ τόπους ελειμονετηκους.

1. Θελι παγι παρτε⁹ προτο στη φιλαμενους τους αλλους νομους ~~ε~~ δε ανδιονουνδε του παρονδου, τά φόνδα,¹⁰ τά αγαθά, τα καπιταγλια, ~~ε~~ διαφορα της τσέκας,¹¹ καρπους, τιμηματα, προσοδες, και ωφελίματα στα ~~ε~~ σιμα καθενης ρισις, εις των παρον κέκτημαι να απω ραγιαδες γιγνόμε ~~ε~~, δια τω ερχομενο απώ κατου σε καθε φορμα¹² απω διαθήκι Κουδικιλ ~~ε~~, καταλειπομενον δορον, διαδοχή, χρησημα ανκμέσος σουδανους, κοντρατο, ~~ε~~ πάκτο, καταβεθεοσι, νοδέλο¹⁴ τόσο πανδοτινώ, οσαν και φρανκαμπιλε¹⁵ ~~ε~~ απανου εις την ζοήν, σιδαση, μεταθεσι, ανδαλαγή, ποκτησμα, ενφιτεψη, ~~ε~~ τημηοι, γραμα μηδέ με τώ μεσο του επιτροπου του Αγιου Μάρκου, ~~ε~~

¹ Stabile = μόνιμον.

² Stato = κράτος.

³ Legato = κληροδότημα.

⁴ Donazione = δωρεά.

⁵ Impiegato = γίνη χρήσις.

⁶ Ordinazioni = προορισμόν.

⁷ Ordine = τάξις.

⁸ Decreto = απόφασις.

⁹ Parte = είδοποίησις.

¹⁰ Fondi = γήπεδα.

¹¹ Zecca = Νομισματοκοπέϊον.

¹² Forma = τύπος.

¹³ Contratto = συμβόλαιον.

¹⁴ Novello = έδαφονόμιον.

¹⁵ Francabile = εξαγοράσιμον.

μεγάλου σχολίου, του Ιερεον γιγνομένου, ἡ αἰεὶ κουμεσαρίες,¹ ἀνθρώπους, καὶ συνεδρία λαϊκὰ, ἡ ἀπὼ κατὸν εἰς σε ἄλλο στοχασομένο τρόπο, ποῦ νὰ ἐρχοῦν καθαρησμένο, κανένα ἐξο ἀφιμένο, νὰ μὴ εἰμπορουν διχὸς θελημα τοῦ σενατου εἰς τῷ τρόπον ποῦ θελῇ ἐξεκχρηστή εἰς τῷ ἀρτηκολο² νὰ ἀφιστουνε, δορηστουνε, πουλιθουνε, τσεδερηστοῦνε,³ καὶ μεταφερθουνε εἰς ἐργατὰ καὶ ἐτηεὶς εὐεργεσινης, ἐκλισιες, εὐεργεσιες, κινονιες, καὶ σπιτια θεοσ⁴ ἐδῶς, ἐπιτρεπείν τινιότη, καὶ τιτουλ⁴ τῆς ταξίς στρατηοτηκαίς, συνεδρία ἐκλεσιαστικὰ, φλαρει,⁵ κκλογερη, κκλογρηες, κληρηκί, κανονική,⁶ παπαδες κανονική, σεμνηχρία,⁷ σκογλία, φιλαξες, σιναγογαίς, καὶ ἄλλους τοποῦς εὐειμονιτικούς, καὶ σινδροφίες ἐβλαθιτηκαίς με καθὲ ὀνομα μπασμενις, ἡ νὰ λαβῶν χαρὴ νὰ μπαστουν.

2. Νὰ μὴ ἐμπορεσούν ὁμῶς τέτηα χρήματα, καρποῦς, προσοδες, ἀκίνητα, ἡ καπιτάγια, καὶ διαφορὰ τῆς τζεκας εἰς κανένα τρόπο, καιρῷ καὶ ποσοτήτῃ νὰ εἶνε εἰποτεκαδὰ ὀμπλιγάδα⁸ τῶν αὐτὸν σοματὸν καὶ ἀνθρώπους ἐκλεσιαστηκοῦς, ἡ διὰ ἐργατὰ, καὶ ἐτιες εὐειμονιτηκαίς ἡπο κανένα τητουλο, ἐτήα καὶ ὀνομα, τὰ ὥπια ὅλα νὰ εἶνε ὅσαν ξεκαθαρησμένα, καὶ ἐνομένα εἰς τῶν παρονδὰ νομο.

3. Διὰ τέτοια τέλι θελῇ ἀκουστή πεσιμενι, ἀθετή, μῆδεις καὶ καμιανης διναμης. Καθε δισποζιτζιον,⁹ ἡστρουμεντο,¹⁰ καὶ χερτῇ το ὀπιο νὰ μὴ ἐλαβε ἀκόμη ἀποπλιροσις, καὶ νὰ ἐκνε ἐνανδίο ἐνεργίμα εἰς τὴν παρῶσα σημβουλευσιν εἰς τῷ ὀπιο νομο θελῇ ὁμοῦς ἡποτακτουν τὰ κασα¹¹ διὰ τὴν βοήθεια τοῦ κληρονομοῦ λακκον, ἀκομα ἀβεθεομένα, ἀνερησονδας ἐ- τουτο τῷ συμβουλίο με τὴν ἐκρατῇ τοῦ ἐξουσια καθὲ κλησις, ἀτζιον¹² καὶ δικίο ὀπιανου εἰμπορουνε νὰ ἀπαρθενέψι¹³ καὶ νὰ εἰτουν ἐνάνδια στὴν παρῶσα σημβουλευσιν.

· Παραλιπομένα

5. Ἡ κολλησις ἀνοθεν γενόμενι διὰ το ἀπερασμὼ καὶ ἡποτεκα¹⁴ διὰ τὰ

ακινιτά θέλει περιεχί ακόμη τα κινιτηκά, ιγουν γαζέτες,¹ ασιμια, τζο-
γες². ζονδανά, πραγματιες, και άλλους ειδους, και ουσιες, με ετουτην την
μοναχιν ρεγουλα³ και διφερένσα⁴ περώ⁵, οτη εις τα κινιτικα να ειμπο-
ρεσι καθε ενας να δισπονερη⁶ ή να χαρήσι ατιτουλο⁷ δια καθε ετη ε-
λεημοσινης το δεκατο μερηδη της ουσιας τον κινιτικόν ανοθεν επομενι,
φτανη οτη ολι του η δεσποζιτσιον να μή εινε περησοτερη απώ δουκατα
πενδακόσια τῆς πιάτσας⁸ απανου εις την ακερha ολολητα τους, και παν
δφερμενι εις εφετηδες⁹ γαζέτες, και δια μία φορα μονου.

απαρλιπόμενα

7. Κατά πως σε καπιο κασο εξαίρετο ειμπορου να εινε άφορμες δια
ωπιες ή έλεημοσιναι αφενδικα στοχαζόμενοι την άληθινη χρηa καπιανης
κλισιας, ή ελειμονιτικαις ποιημα, ή αλλη περηστασι γυορησι καλώ
συνδρεξη δια χαρη εις καπιαν ερκολία, και δισπένσα¹⁰ απώ τω παρο-
νομο, ετzi δινι θελιμα του ηδιου σενατου να ειμπορεσι να τω καμη ετο
λαβενονδας προτα τες εινοφοματζιονες¹¹ με ορκο άπώ τώ συνέδριον
δεκα φρονιμον απανου εις τες δεκατιες του ρεαλτου¹² με την φορμαλι-
ά¹³ απώ παρτε¹⁴ μοναχή, και στενεψες απώ τεσερα πένπτα του συνεδριου
σενα τον ορησμενες απώ τω δεκρέτο¹⁵ του ηδιου σενατου, 23 μαρ-
τίου 1714, ξεκαθαρησουνται περώ ότη αποτα μεσα εις τω διαστημα του
χρονου απο την ημερα τῆς πρεσεντατζιον τῆς προτης σουπλικας¹⁶ να μη
ελαβε τῆ χάρη, θελη ακουστη μιδή, και πεσιμένο το ρηκόρσο¹⁷ και να μη
ειμπορεσι να πασχιθή.

8. Αν εισος και εις σε καθε καιρώ ειθελε βρεθουνε αγαθά, και ουτίες εις

¹ Gazzeta=νόμισμα.

² Gioja=χοσμήματα.

³ Regola=κανών.

⁴ Differenza=διαφορά.

⁵ Però=δμως.

⁶ Disponere=διαθέτειν.

⁷ Atitolo=εις τίτλον.

⁸ Piazza=άγορά.

⁹ Effettivo=μετρητά.

¹⁰ Dispensa=άπαλλαγή.

¹¹ Infarmozioni=πληροφορίαι.

¹² Rialto=θέσις τῆς 'Ενετίας.

¹³ Formalità=διατύπωσις.

¹⁴ Parte=μέρος.

¹⁵ Decreto=άπόφασις διαταγή.

¹⁶ Supplica=αίτησις.

¹⁷ Ricorso=έφεσις.

χερῖα των εκκλησιαστικῶν, καὶ χερῖα ἀπεθαρμένα ἐναντίῳ τῆς προσταγῆς τοῦ παρόντος νόμου, νὰ εἶνε, καὶ νὰ ἀκουσθῶνται εὐτὴς ἀπλικάδ³ εἰς τὴν ἀφενδικῶν φίσκ⁴ καὶ τῶν συνδρόμων τοῦ δεκάφρονιμον⁵ ἀβογάδορ⁶ καὶ ραπρεσεντανδίδες⁷ ἡωποῖή θελὴ καμῶν τῶν εὐβρεμάτων, καὶ τὴν ἀποπλήρωση, νὰ λαβέντων τὸ δεκάπετε τὰ ἐκατὼ ἀπανοῦ εἰς τὴν καπιτάλη τοῦ παζαρίου πιασμένου, τῶν οὗτων δὲ δεκάπετε τὰ ἐκατὼ ἀπανοῦ εἰς τοὺς καπιδάλη νὰ εἶνε μίραςμένο με τοὺς ρεσπετιβούς μηνήστρους με τὰ μεθόδα τοῦ νόμου.

9. Ἐξεκαθαρίζετε ὅτι καθὲς ἐξίγγεσι ποὺ εἴθελε κανένας νὰ δώσει τοῦ παρόντος νόμου εἰς τὰ κατὰ ἀντιθέτα, νὰ εἶναι νὰ ζυγιστῇ εἰς βοήθειαν τοῦ λαοῦ διὰ τὸ τέλος νὰ λάβῃ ὅλην τὴν περισσότερην ἐλευθερίαν, καὶ ἀπλὴν μεταφράσεις.

παρὰ ληξιπρόθεσμα

Καὶ ἡ παρούσα δὲν θελεῖ ἀκουσθῇ πιασμένη ἀνείσως καὶ δὲν θελεῖ βαλθῇ, καὶ πιασθῇ εἰς τὴν μεγάλην Συνβούλιον. 1767 (20 Σεπτεμβρίου. Ἐβαλθῆκε καὶ ἐπιασθῆκε εἰς τὴν μεγάλην συνβούλιον.

22 Σεπτεμβρίου 1767.

ΠΕΤΡΟ ΒΙΓΝΟΛΑ ΣΕΓΡΕΤΑΡΙΟΣ⁸

Κεφ. 1. Ἐφρημένη ἀπανοῦ εἰς τὰς σκαλὰς τοῦ ἁγίου Μάρκου καὶ τοῦ Ριάλτου ἀπὸ τῶν Ἰωάννη Μπατηστα Πάτζε κουμανδανδόρος⁷ ἀφενδικός.

1800[4] αὐγούστου Ε. Π. Εγγραμμένη τὴν παρούσα κοπία ἀπὸ ἐνα πτωχοῦ, καὶ εἰς τὴν κοντραδά⁸ ἀπὸ ἐμὲ ὑπογεγραμμένος.

Μπούπλικος Νοτάριος¹

Ἀθανάσιος Ἀνδρόνης

Νοτάριος Μπούπλικος (τῆς Κερκίρας)

(ἀφισματὶ ἐξο τὴν λεγαλιτά.)

¹ Applicata = ἐφρημοσμένη.

² Fisco = Δημόσιον.

³ Consiglio dei dieci Savi, ἐλέγετο ἐν Ἑνετίᾳ.

⁴ Avvocato = δικηγόρος.

⁵ Rappresentante = ἀντιπρόσωπος.

⁶ Segretario = Γραμματεὺς.

⁷ Comanduro, = Κῆρυξ δημόσιος ἐν Ἑνετίᾳ.

⁸ Incontrare = ἐξακριβοῦν.

⁹ Publico Notaro = δημόσιος Συμβολαιογράφος

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΘΗΡΑΙΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ¹

Τὸ πάπλωμα τοῦ Δράκου.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἓνας βασιλέας καὶ εἶχε ὀχτὼ γυιούς. Τὸ λοιπὸς ὁ βασιλέας ἠφτώχανε καὶ ἤστειλε τὰ παιδιὰν του νὰ δουλέψουνε. Αὐτὰ δὲ ἤξέρανε τί νὰ κάνουνε καὶ πῆγαν στὸν ἀτζίγκανο καὶ ἠκάμανε ὁ φερεν-
νες, κάθε ἓνας τῶνε νὰ πάρῃ ἓναν. Τὴ πῆγαν καὶ πηγαίνανε τὸ δρόμ-
τὸ δάσος μέσα, ὥστε ποῦθεν βροῦνε νὰ θερίσουνε νὰ πάρουνε ψωμί
φᾶνε. Δὲν τῶν ἄρесе κανένα χωράφι μὲ τὸ κριθάρι, γιὰτί τανε μικρὰ καὶ
δὲν τὸ ψυχιάζονταν, δὲν τὸ θέλανε. Ἠπῆγαν μέσα στὸ δάσος καὶ ἤβρῃκα
ἓνα χωράφι, ποῦ ἦτονε γεμάτο κριθάρι ἴσα μὲ μέσα, ποῦ ἔμπαινε ὁ ἄ-
θρωπος καὶ ἠχώνονταν ἴσα μὲ τὴν κεφαλὴν. Λέει ἐδῶ νὰ μποῦμε νὰ τὸ κ-
ψῶμε, ὥστε ποῦ ἄρθῃ ὁ νοικοκύρης νὰ δῇ πῶς τὸ κόψαμε νὰ μᾶς δώ-
τὴν δούλεψί μας. Μπαίνοντας μέσα καὶ ἀρχίζουνε νὰ θερίζουνε· ὅτι καὶ
βγουνε τὸ κριθάρι μὲ τὸ μαχάρι, τῶν ἐπαρουσιάζεται ἓνας δράκος μέγ-
λος καὶ τῶν λέει· μωρὲ παιδιὰ τί θέλετε δῶ; Ἡρθάμ' ἀφέντη νὰ σοῦ
ρίσωμ τὸ κριθάρι, ὥστε ποῦ νὰ μᾶς δώσης νὰ οἰκονομηθοῦμε. Ἐτοῦτο
ρίζεται, παιδιὰ μου, μὲ στοίχημα· καὶ τί στοίχημα, πατέρα μου; Νὰ
κόβγετε καὶ ἐγὼ νὰ μαζώνω. Καὶ ἡ μὲ προφταίνετε, νὰ σᾶς ἐδώκω καὶ
ἐγὼ ὀχτὼ θυγατέρας καθενὸς τῇ μιᾷ· ἂ δέ, νὰ σᾶς ἐκάνω ὅ,τι θέλω.
Τώρα ἦρθε τὸ μεσημέρι καὶ ἠμπλάξανε μέσ' τὸ χωράφι ὁ ἓνας ἐδῶ καὶ ὁ
ἄλλο ἐκεῖ ὥστε νὰ μαζόξῃ ὁ δράκος ἐκεῖνο ποῦ κοβγε κάθε ἓνας, ἐκεί-
νανε οἱ ἄλλοι σωροί. Ὁ δράκος ἀροῦ εἶδε καὶ τὸν προφταίνανε τώρ-
πρέπει νὰ στείλω ἓναν ἓνανε στὸ σπίτι. Πλάνει καὶ κάνει ἓνα γράμμα τοῖ
γυναῖκάς του καὶ τὸ δίνει ἀπὸ τοῖς ὁ αὐτὰ τὰ παιδιὰ τοῦ πρὸ μικροῦ,
τοῦ Γλιννάκη καὶ τοῦ λέει· νὰ πᾶς στὴ γυναῖκά μου, ποῦ σοῦ γράφω νὰ
σοῦ δώσῃ μιὰ φουρνιὰ ψωμί καὶ ἓναν ἀρνὶ νὰ φέρῃς νὰ γευτοῦμε. Ἠπῆγει
τὸ παιδί· στὸ δρόμο ποῦ πῆγαν τὸν πάντηξε ἓνας γέρος. Τὸ δρόμο ὁ ποῦ
πᾶς παιδί μου, τί θές ἐδῶ καὶ ἦρθες; νὰ μοῦ δείξης τὸ γράμμα. Εἰς τοῦ
τάδε τὸ σπίτι πᾶω τοῦτο τὸ γράμμα· λέει θὰ μοῦ τὸ δείξης· δὲ σ' ἀφίνω νὰ
περάσης, ἂ δέ μοῦ δείξης τοῦτο τὸ γράμμα. Τοῦ τὸ παίρνει τὸ γράμμα
καὶ τὸ διαβάζει καὶ ἠγραφε· ἰδοὺ γυναῖκά μου, τοῦτο τὸ νέο ὁ ποῦ σοῦ
στέλλω νὰ τόνε σφάξης, νὰ τόνε ψήσης νὰ τὸν ἔχωμε τὸ βράδυ νὰ τὸν
φᾶμε. Καὶ ἐμένα μοῦ πε πῶς ἔχει γραμμένα νὰ πάρω ψωμί καὶ ἀρνὶ νὰ
φᾶμε, καὶ τώρα γράφει αὐτά. Λέει αὐτὰ γράφει παιδί μου· λέει ὁ γέρος.
Τότες γράφει ὁ γέρος τὰ ψωμὶ καὶ τὸ ἀρνί, ἤσκισε αὐτὸ καὶ τοῦ δίνει

¹ Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Πεταλᾶ.

πᾶσι πᾶσι στὴ δρακόντισσα, ἀφοῦ ἡδράβασε τὸ γράμμα τοῦ δίνει τὸ ψωμί
 τ' ἀρνί, τὰ πκίρνει καὶ πᾶσι στ' ἀμπέλι. Τὸ λοιπὸς ὁ δράκος ἡθύμωσε,
 δὲν τοῦ πόδειξε, καὶ ἡκάτσανε καὶ ἡφάανε. Τὸ βράδυ τοὶ πκίρνει καὶ
 στὸ σπίτι αὐτοῦ τὰ 8 παιδιὰ τὼν βάνει καὶ δειπνοῦνε καὶ στρώ-
 νει 8 κρεβάτια καὶ παίρνει κάθε ἓνας μὲν κόρη τοῦ δράκου καὶ πέφτουνε
 κρεβάτι νὰ κοιμηθοῦνε καὶ τὸ πρῶτ' νὰ στεφανωθοῦνε. Ὁ μικρὸς ὁ
 ἐνάκης ποῦ ἤξερε τὴ γνώμη τοῦ δράκου λέει ἐγὼ πρέπει νὰ κάθωμαι
 ἐνητός. Σηκώνεται σιγὰ καὶ περνᾷ στὴ σωτοκάμαρα τοῦ δράκου καὶ
 αἰνεί ἀποκάτ' ἀπὸ τὸ κρεβάτι· ἐκεῖ λέει ὁ δράκος τοὶ δρακόντισσας,
 γυναικᾶ μου, ἔχομε μεζέδες νὰ τρῶμε πολὺν καιρό. Καὶ πῶς θενὰ τοὶ
 τῶς; τὸν ἀρωτᾷ ἡ δρακόντισσα. Θὰ πᾶω, δρακόντισσά μου, καὶ ὅπου
 εἶμαι μαντῆλι εἶνε ἡ κόρη μας, καὶ ὅπου ἔγγιζω φέσι, θενὰ καρφῶνω τὸ
 χαῖρι. Ἠσηκώθηκε αὐτὸς καὶ πᾶει μέσα στὴν κάμαρα καὶ πᾶει στὸ
 ἐνάτι τοῦ πρώτου ἀδελφοῦ του, βγάνει τὸ φέσι καὶ βάνει τὸ μαντῆλι,
 δὲν δὲν σὲ ὅλα τὰ κρεβάτια ὅλων του τ' ἀδέρφια. Πᾶει καὶ στὴ μικρή,
 εἶνε τὸ μαντῆλι της, τὸ φακλόλιν της καὶ τοὶ βάζει τὸ φέσι καὶ πέ-
 νει κοντάτσι. Σηκώνετε ὁ δράκος· λέει γυναικᾶ εἶνε στὸν πρῶτον ὕπνο,
 καὶ καὶ πᾶω νὰ τοὶ σκοτώσω· ὕπνη ὁ δράκος ἀπὸ μέσ' τὴ κάμαρα
 ἤπιασε ἀπὸ τὸ πρῶτο κρεβάτι· ὅπου ἤγγιζε φέσι, ἡκάρῳνε τὸ σπαθί.
 Λοιπὸς ἀπέρασε ὅλα τὰ κρεβάτια καὶ ἡκάρῳσε ὅπου εὔρηκε φέσι·
 καὶ καὶ στονὲ μικρό, καρφῶνει ἑκείνη καὶ ἀφίνει αὐτόνε καὶ ἐπειτα πᾶει
 ἡ γυναικᾶν του καὶ τοὶ λέει· ἰδοὺ γυναικᾶ μου ἔχομε τώρα φαγητὰ νὰ
 εἶμε ὅλαις τοὶ μέρις· μὰ δὲν ἡμίλησα γιὰ νὰ μὴν ξεσπάσω τοὶ θυα-
 ραίς μας. Ἀφοῦ ἤφου ὁ δράκος σηκώνεται αὐτὸς καὶ πᾶει καὶ ξυπνᾷ τ'
 ἐφιά του καὶ τὼν λέει, βρέ δὲ βλέπετε, παρὰ κοιμάστε; σηκωθῆτε νὰ
 εἶμε γιὰτὶ ἂν μᾶς εὔρη ὁ δράκος, θὰ μᾶς ἐθυσιάση. Σκοτεινά, ἀποδῶ
 καὶ ἡβρήκανε τὴ πόρτα καὶ ὅπου φύη ἤφου. Ὡς καθὼς τοὶ βαλε μπρο-
 ῦ καὶ ἡτρέχανε καὶ ἡβγαίνανε τὴν πόρτα, πίσω πίσω ἦταν αὐτός. Ἀπλώ-
 ντας τὰ χέριχ του νὰ φύουνε γλήγορα ἡβρηκε τὸ χέριν του ἀπὰ σ' ἓνα
 ρεῖν καὶ ἡβρηκε τὸ χέριν του ἀπὰ σ' ἓνα κασελάκι καὶ τὸ παίρνει, τὸ
 νει στὸ στήθόν του καὶ παίρνουνε αὐτοὶ πολὺ δρόμο, μακρύνουνε πολὺ
 αὐτὸ τοῦ δράκου τὸ μέρος. Πᾶνε σὲ μὴν πολιτεία καὶ πᾶνε στὸ βα-
 λικὸ παλάτι καὶ λέν· τοῦ βασιλέα καὶ τοὶ βαλε μέσ' τὸ παλάτι καὶ ἐρ-
 ζουντα ὅλοι (αὐτὰ τὰ 8 παιδιὰ) καὶ ἡκάνανε ὅτι δουλειὰ ἡμπορούσανε.
 ἰνὲ μικρὸ τονὲ βάλανε στὴν κάτω πόρτα τὴ βασιλικὴ νὰ φυλάη. Ἐνα
 ὠτ' ποῦ ἡκάθουντα ἀμοναχὸς κειδὰ ἡβάρεθηκε καὶ ἡθυμήθηκε τὸ κασ-
 λάκι ποῦ ἡπηρε ἀπὸ τοῦ δράκου τὸ σπίτι· τὸ βγάνει ἀπὸ τὸ στήθος
 καὶ τ' ἀνοίει· τὸ κασσέλι μαλαματένιο καὶ εἶχε τρία μῆλα μέσ' ἓνα μαλα-
 μτένιο, ἓνα μαργαριταρένιο, καὶ ἓνα διαμαντένιο· ἡπιασε τὸ μαλαματένιο
 ἵλο καὶ ἡκλείδωσε τὰ ἄλλα· τὸ βάστα καὶ τὸ παιζε· τοῦ βασιλέα ἡ κόρη

ἦτανε στὸ παραθύρι στὴν κάμαράν τσι· τὸ ζήλεψε καὶ τοῦ λέει· μωρὶ ~~μωρὶ~~
 μοῦ δίνεις αὐτὸ τὸ μῆλο, κί' ὅ,τι θέλεις νὰ μοῦ ζητήξης. Λέει, ἀνὴ μὲ β ~~β~~-
 νης, βασίλισσα, στὴν ἐπάνω πόρτα, σοῦ δίνω τὸ μῆλο. Εὐτὺς τὸν ἔβα ~~ε~~ ~~λε~~
 ἡ βασίλισσα καὶ παίρνει τὸ μῆλο· βάνει τὸν ἀπάνω κάτω καὶ τὸν κάτ ~~κατ~~ ~~τω~~
 ἀπάνω. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πιάνει τὸ μαργαριταρένιο· τὸν ἔδε ἡ βασίλισ ~~σι~~ ~~σα~~
 τοῦ τὸ γυρεύει πάλι. Τσι ζητᾷ καὶ τονὲ βάνει στὴν πόρτα τσι κάμα ~~μα~~ ~~ρα~~
 τσι καὶ τότε βάνει καὶ παίρνει τὸ μῆλο τὸ μαργαριταρένιο· ἔπειτα τ ~~τ~~ ~~η~~
 ἄλλη τὸ πρῶτ' ἤπιασε τὸ διαμαντένιο· τὸ 'δε ἡ βασίλισσα, τὸ γυρεύει πάλ ~~π~~ ~~λι~~
 λέει μωρὲ ὅ,τι θέλεις νὰ σοῦ κάμω καὶ νὰ μοῦ τὸ δώσης πάλι. "Α μὲ β ~~β~~ ~~α~~-
 νης, βασίλισσα, μέσα στὴν κάμαρί σου νὰ διανεύωμαι, νὰ σὲ μπερετ ~~πε~~ ~~ω~~,
 σοῦ δώνω κί' αὐτὸ τὸ μῆλο. "Οχι νὰ μὲ μπερετᾷς, παρὰ νὰ σὲ κάτ ~~κατ~~ ~~τω~~
 μαζί μου νὰ μᾶς μπερετοῦνε καὶ τσι δυὸ οἱ σκλάβοι μας. Τὸν ἔβαλε μί ~~μ~~ ~~α~~
 τὸν ἔκατσε στὸν καναπᾶ καὶ τσι μπερετούσανε καὶ ἠζούσανε ζωὴ εὐ ~~ε~~ ~~τυ~~
 χισμένη. Τὸ λοιπὸς ἀφοῦ ἠπερνούσανε τ' ἀδέλφιδάν του ἠζήλεψανε ~~καὶ~~
 ἠπῆσανε κί' ἠβόρησανε τὸ βασιλέα νὰ τονὲ καταδώσουνε. Λένε τοῦ βασι ~~β~~ ~~α~~
 λέει, βασιλέα μου, πῶς ἄλλο δὲ σοῦ λείπει παρὰ τοῦ δράκου τὸ ἄλογο ~~α~~ ~~του~~
 μιλεῖ. Καὶ ποῖος εἶνε ἀρκετὸς νὰ πᾶ' νὰ μοῦ τὸ φέρῃ; Αὐτὸς ποῦνε ἀ ~~α~~ ~~νω~~
 στὴν κόρη σου τὴ βασίλισσα. Τονὲ κάλεσε, τονὲ καταβάζει ἀπὸ τὴν ~~κά~~
 μαρη τσι κόρης του καὶ τοῦ λέει. Νὰ πᾶς, παιδί μου, νὰ μοῦ φέρῃς ~~του~~
 δράκου τὸ ἄλογο, γιατί' τῶχω ἐπιθυμία. Τὸ παιδί δὲν ἠμπόριε νὰ ~~κα~~ ~~μη~~
 πλὸς ἀλλοιῶς καὶ φεύγει καὶ πάει ἔξ' ἀπὸ τὸ παλάτι σὲ μὲν παλῆα ~~κά~~
 μακρὰ καὶ ἠκλαίε· τοῦ προυνιάζεται μὲν γρηᾶ καὶ τοῦ λέει, παιδί ~~μ~~ ~~ου~~,
 τί ἔχεις καὶ κλαῖς; τὸν ἀρωτᾷ· καὶ τσι λέει· ὁ βασιλέας μὲ στέλλει νὰ ~~του~~
 φέρω τοῦ δράκου τὸ ἄλογο καὶ δὲν εἶμ' ἀρκετός, δὲν εἶμ' ἄξιος. "Αμε νὰ
 πῆς τοῦ βασιλέα νὰ σοῦ δώσῃ 40 καντάρια μπαμπάκι, ψωμί καὶ τυρὶ ~~καὶ~~
 σταφίδες καὶ σῦκα καὶ νὰ πᾶς ὅπου ἐκεῖ κοντὰ εἶνε ἕνα μεγάλο σπῆλ ~~α~~ ~~α~~
 νὰ ρίξῃς τὸ μπαμπάκι κί' ἀπάνω αὐτὰ ὅλα καὶ νὰ σταθῇς ἀπὸξω. Κα ~~κα~~ ~~θ~~
 'βγουνε πεντικοὶ ἀρκετοὶ νὰ τὰ πάρουνε αὐτὰ ὅλα καὶ ἔπειτα θὰ σὲ πάρ ~~α~~ ~~ουν~~
 μέσα. Ἐπῆγε στοῦ βασιλέα τοῦ λέει· τοῦ τὰ δώνει· τὰ παίρνει· πάει ~~στο~~
 σπῆλαιο καὶ ρίχτει τὸ μπαμπάκι κί' αὐτὰ ἀπάνω. Ἦβγήσανε οἱ πεν ~~π~~ ~~κοί~~
 τὰ πῆσανε στὸ βασιλεῖαν ~~των~~· ἀφοῦ τὰ κουβαλήσανε λέει ὁ βασι ~~β~~ ~~ας~~
 ἐβγατε νὰ 'δῇτε ποῖος μᾶς ἔκανε αὐτὴ τὴ μεγάλη χάρι· τονὲ παίρ ~~π~~ ~~ουν~~
 τονὲ πᾶνε στὸ βασιλεῖαν ~~των~~. Παιδί μου, τί ζητᾷς ἀπὸ μᾶς, ὅπου μᾶς ~~ε~~ ~~κα~~-
 μες αὐτὴ τὴ μεγάλη χάρι; Βασιλέα μου θέλω νὰ μοῦ κάμῃς τὴ χάρι νὰ
 βρεθῇ τοῦ δράκου τὸ ἄλογο μπροστά. Τονὲ βάνει καὶ καθίζει κοντὰ ~~του~~
 ὁ βασιλέας τοῦ 'καμε περιποίησας πολλὰς καὶ βρίσκει ἕνα πεντικὸ ἀπὸ
 τὸ στράτεμμάν του δυνατὸ, μεγάλο. Μωρέ, νὰ πᾶς ἐσὺ νὰ φέρῃς τοῦ δ ~~δ~~
 κου τὸ ἄλογο ἐδῶ ὅπως 'μπορῇς. Μὰ αὐτὸ το ἄλογο ὁ ἀέρας νὰ σήκω ~~κ~~
 σκόνι νὰ τοῦ χτυπήσῃ, ἦθε νὰ χιλιμιντρήσῃ· τόσο κακὸ ἦτονε! Ὑπῆ ~~ο~~
 πεντικὸς στὸ μέρος ὅπου ἦτανε τὸ ἄλογο, στὸν ἀχερῶνα· ὡς καθῶς ~~τι~~

νοιώθει τὸ ἄλογο τὸ πεντικὸ πῶς πάει κοντάν του—ἦτανε νύχτα—ἤχι-
 λιμίντρησε· ἐκεῖ ἀκούει ὁ δράκος ὅπου ἠκοιμούντανε στὸ κρεβάτι του
 του καὶ μὴ καὶ στὸ παράθυρόν του ἀπὸ τὸ κρεβάτιν του, ποῦ ἦτανε.
 Καὶ ἀνοίοντας τὸ παραθύρι φωνάζει τοῦ ἀλόγου του. Μωρὲ μασκαρᾶ τί
 ἔχεις καὶ φωνάζεις; τίποτε ἀφέντη· πεινᾷς, διψᾷς; ὄχι, ἀφέντη· ἀμὲ μὴ
 φωνάζης ἄλλην φορά, γιὰτί θὰ σὲ θανατώσω. Κλειδώνει καὶ πάει καὶ κοι-
 μᾶται ὁ δράκος· ὁ πεντικὸς ποῦ τάνε χωσμένος μέσα στὰ ἄχερα, ἀφοῦ
 εἶδε ἡσυχία βγαίνει καὶ πάει στὸ ἄλογο· ὡς καθὼς ἠπῆαινε νὰ τὸ τρα-
 βήξῃ ἀπὸ τὰ χαλινάρια, τὸ ἄλογο ἤκανε ὑπομονή, μὰ ἥσυρε τὴν μεγάλη
 φωνή, τὴν ἄγρια. Ἦκουσε πάλι ὁ δράκος καὶ σηκώνεται θυμωμένος.
 Ἀκούοντας ὁ πεντικὸς πῶς ἔρχεται ὁ δράκος, κρύβγεται μέσ' τὰ ἄχερα.
 Βγαίνει καὶ τοῦ φωνάζει· τί ἔχεις, μωρὲ κι' ἀπόψε δὲ μὲ ῥησες νὰ ἡσυ-
 χάσω; Πεινᾷς, διψᾷς; λέει ὄχι· ἀμὲ τί ἔχεις; λέει τίποτε. Τοῦ λέει σοῦ
 χάρισα τὴ μὴ, τοῖ δυό, ἡ ξαναφωνάξης τοῖ τρεῖς, θὰ σοῦ κόψω τὴν κε-
 φαλή. Ἦπῃε ἤπесе ὁ δράκος, μὰ θυμωμένος κακὰ. Ἦβγηκε ὁ πεντικὸς
 πάει στὸ ἄλογο—ἀφοῦ τὸ φοβέρισε πῶς θὰ τὸ τελειώσῃ, δὲν ἡμίλησε—
 τὸ παίρνει ἀπὸ τὰ χαλινάρια καὶ φεύγει. Τὸ πάει στὸ βασιλεῖαν του καὶ τὸ
 παίρνει ὁ βασιλεῖας τὸ δώνει τοῦ Γιαννάκη· λέει, ἰδοῦ φίλε μου τὸ ζήτημά
 σου, ἐκεῖνο ποῦ ζήτηζες. Δώνει τὴν εὐχαρίστησι στὸ βασιλεῖα, παίρνει τὸ
 ἄλογο καὶ σηκώνεται καὶ φεύγει. Πάει τοῦ βασιλεῖα, τοῦ τὸ προσφέρει
 καὶ μὴ καὶ στὴ βασίλισσάν του. Τονὲ βλέπει ἡ βασίλισσα, μὰ τὴ χαράν
 τσι, ὅπου ἡθάρριε πῶς θὰ τὸ νὲ χάσῃ, καὶ ἡκάθοντα κι' ἡκλαίε· ἀφοῦ τὸν
 εἶδε ἡχάρηκε. Τότες ἀφοῦ εἶδε ὁ βασιλεῖας τὸ ἄλογο ἡχάρηκε πολὺ ὅπου τὸ
 ἔβλε· τότες τ' ἀδέρφωζαν του· λέει· μπρὲ μὰ ἀντίς γιὰ κακό, τοῦ κάμαμε
 καλό! Παρὰ πᾶνε βρίσκουν τὸ βασιλεῖα καὶ τοῦ λένε· εἰδὲς βασιλεῖα πόσο σ'
 ἀγαποῦμε καὶ σοῦ φέραμαμε τὸ ἄλογο, παρὰ τώρα σοῦ πρέπει νὰ ἔχες καὶ
 τοῦ δράκου τὸ πάπλωμα, ὅπου εἶνε μὲ τὰ κουδουνάκια τὰ μαλαματένια·
 αὐτὸς ποῦ σοῦ φερε τ' ἄλογο, θὰ σοῦ φέρῃ κι' αὐτό. Τονὲ κάλεσε, τοῦ
 τὸ λέει καὶ ἔπειτα πάει πάλι αὐτὸς στὴν πρώτη θέσι ποῦ ἐξαναπῆε. Ἦρθε
 ἡ γρηὰ καὶ τοῦ λέει· τί ἔχεις καὶ κλαῖς; λέει, ὁ βασιλεῖας μὲ στέλλει πάλι
 νὰ πᾶω νὰ τοῦ φέρω τὸ πάπλωμα. Τὰ ἴδισ ποῦ σοῦ δωσε στὴν ἄλλη,
 θὰ πᾶς νὰ σοῦ δώσῃ καὶ ἐτσὰ θὰ τοῦ τὸ φέρῃς κι' αὐτό. Ἦπηρε τὸ μπα-
 μπάκι, ψωμί, τυρί, σταφίδα, σῦκα καὶ πάει στὸ ἴδιο σπήλαιο. Καὶ τὰ ρίχ-
 τει καὶ βγάνουνε πάλι οἱ ἴδιοι πεντικοὶ καὶ τὰ παίρνουνε καὶ πᾶνε μέσα
 στὸ ὑπόγειο, στὰ σπηλαιάν τωνε. Τονὲ πῆρνανε μέσα καὶ τοῦ λέει ὁ βασι-
 λείας παιδί μου, ἴντα θέλεις νὰ σοῦ κάμωμε, ὅπου μᾶς ἔκαμες πάλι τόσαις
 χάραις μεγάλαις; Θέλω βασιλεῖα μου νὰ μοῦ κάμῃς τὴ χάρι νὰ βρεθῇ τοῦ
 δράκου τὸ πάπλωμα ἐδῶ· πέμπει πεντικοὶ καὶ τωνὲ λέει νὰ πᾶτε νὰ μετρή-
 σιτε τὰ κουδούνια ποῦ ἔχει ἀπάνω· τὸ λοιπὸς πᾶνε τὰ μετροῦνε, ἦτανε
 40, ἀπὸ κάθε πάντα 10. Τὸ λοιπὸς πέμπει 40 πεντικοί, στὸ στόμα μπαμ-

πάκι γεμάτο, μέσα σ' αὐτοὶ ὅλοι ἦτανε καὶ ἓνας κουτσὸς μὲ ἔναν πό-
 πᾶν' αὐτοὶ καὶ πιάγουνε στὸ στόμα τὰ κουδούνια γιὰ νὰ μὴ χτυπήσου-
 ποῦ τανε τὸ μπκμπάκι· ὡς καθὼς πᾶνε νὰ τὸ σπρώξουνε νὰ τὸ πάρου-
 ἡσκοντούφλησε ὁ κουτσὸς πεντικὸς, ἀφίνει τὸ κουδοῦνι καὶ πέφτει κάτω-
 ἀκούει ὁ δράκος, ρεύγουνε οἱ πεντικοί. Πᾶνε μπρὲ δὲν τὸ 'φέρετε; τοῦτε-
 ἦφθηκε τὸ κουδοῦνι ποῦ ἤπιασε κάτω μὲ τὸν ποδὶ τοῦ δίνει μιὰ, σπ-
 καὶ τᾶλλον του. Ὁ δράκος ξυπνῶντας καὶ χάνει τὸ πάπλωμα· μπρὲ γι-
 ναῖκα τὸ πάπλωμα, λείει· ἂ! ἐμεῖς τὸ ρήξαμε κάτω. Τότες ἡσκεπαστί-
 κανε καὶ κοιμοῦνται καὶ πᾶνε πάλι οἱ πεντικοί. Χάβγοντας τὰ κου-
 δούνια πᾶνε στὸ βασιλεῖαν τῶνε. Ἦπηρε τότες ὁ βασιλέας ἀπὸ τοὺς πεντι-
 κοὺς τὸ πάπλωμα, τὸ δίνει τοῦ παιδιοῦ, τὸ παιδί δώνει τὴν εὐχαρίστη-
 στὸ βασιλέα καθβαλικεύγει τᾶλογόν του καὶ πάει στὸ βασιλεῖα Λέει βασ-
 λέα μου ὀρίστε ἐκεῖνο ποῦ μοῦ ζήτηξες, καὶ μιὰ κι' ἀπὸ στὴν κάμαρα, κ-
 θεται καλὰ μὲ τὴν βασιλίσσάν του. Ἄς ἀφήκωμε τώρα αὐτοὶ κι' ἂ-
 πιάσωμε τ' ἀδερφιάν του, ὅπου ἠπῆκανε νὰ σκάσουνε ἀπὸ τὴ ζήλιαν τῶν
 πᾶνε καὶ βρίσκουν τὸν βασιλέα, βασιλέα μου, ἀφοῦ ἔχεις τὸ ἄλογο καὶ
 πάπλωμα, πρέπει νὰ σοῦ φέρῃ αὐτὸς ποῦ σοῦ φερε αὐτὰ καὶ τὸ δράκο τ-
 ἴδιο, ὅπου δὲ θέλεις μὴδὲ στρατέμματτα, μὴδὲ τί' ὅτες, ὅ τι πόλεμος σ-
 ῖρθῃ, θάχῃς τὸ δράκο νὰ σοῦ νικᾷ· τοῦ ψηλώσανε τὰ μυζλὰ τοῦ βασιλέ-
 τονὲ καλεῖ, τονὲ παρακαλεῖ, γιὰτὶ τὸν ἐγάπα ποῦ λωλαίνοντα ὁ βασιλέα-
 τὸ παιδί αὐτό· νὰ πᾶς, παιδί μου, νὰ μοῦ φέρῃς καὶ τὸν ἴδιο τὸ δράκ-
 γιὰτὶ τονὲ θέλω νὰ τὸν ἔχω μέσ' τὰ στρατέμματά μου. Φεύγει πάλι
 παιδί καὶ πάει στὴν κάμαραν ὅπου ἐπήκιν' ἡ γρηά· τί ἔχεις πάλι, παι-
 μου, καὶ σὲ βλέπω καὶ πικραίνεσαι; Ὁ βασιλέας θέλει νὰ πᾶν νὰ τοῦ φέρ-
 τὸ δράκο. Τώρα πρέπει νὰ γενῇς ἓνας χωριχτής, νὰ ξεπολυθῇς νὰ παλ-
 οντυθῇς νὰ πᾶς σ' αὐτὸ τὸ μέρος· καὶ νὰ πάρῃς κι' ἀπὸ ὅλα τὰ σιδερι-
 τῶν μαχαλῶν καὶ νὰ πᾶς ἀποκάτω ἀπὸ τὸ παράθυρόν του ὅπου εἶνε ξ-
 λικὴ καὶ τότες νὰ πιάσῃς νὰ χτυπᾷς μὲ τὸ μαχαλὶ ἀπὸ στὰ δένδρα. Ἐ-
 πῆε στὸ βασιλεῖα καὶ τὰ γυρεύγει αὐτὰ (τὰ σιδερικά) καὶ τοῦ τὰ δών-
 ἤθελε καὶ ροῦχα ἄσκημα, ξεσκισμένα κι' ἡροτώθηκε καὶ πάει στὸ μέρ-
 τοῦ δράκου τὸ καλὰ καὶ ἐκεῖ πλάνει τὸ μαχαλὶ κι' ἡχτύπα στὰ δένδ-
 ἀλύπητα μὲ ὅλην του τὴ δύναμι. Μὰ ἔλα ὁ δράκος ὅπου ἡμάχοντα αὐ-
 τὸ Γλιννάκη, γιὰτὶ ἄλλα τοῦ ἔγραφε καὶ ἄλλα ὑπῆε στὴ γυναῖκα
 του, ποῦ τοῦ ὠσε τὰ ψωμιά τότες· καὶ ἀφοῦ ἡσκότῳσε καὶ τοῖ θυ-
 τέρις του καὶ τσί' ἤσῃσε καὶ τσί' ὤρε· λείει αὐτὸς εἶνε δυνατὸς κα-
 ἀντρεωμένος καὶ γι' αὐτὸ μ' ἐνίκησε καὶ μοῦ τὰ καμ' αὐτά. Ἐκ-
 ἀκούει ὁ δράκος μέσ' τὸν ὕπνον του τὸν ἔχτυπο στὰ δένδρα, στὴ ξ-
 λικὴ, ἡτρώμαξε καὶ πάει καὶ ἀνοίει τὸ παράθυρόν του καὶ βλέπει κά-
 καὶ φωνάζει· ποῖος εἶσαι σὺ ποῦ χτυπᾷς; Ἐγώ, εἶμαι ἀφέντη, ἓνας χωρ-
 κὸς εἶμαι καὶ ἔρχομαι ἀπὸ τὴν τάδε πόλι, ἐδῶ ποῦ εἶνε δυνατὰ ξύλα

κόψω νὰ κάμω ἕνα σεντοῦκι νὰ βάλω ἐκεῖνο τὸν ἀντρειωμένο τὸ Γιαννάκη ὅπου κοντεύγει νὰ ξεμπιτάρη (ἀδειάσῃ) τὴν πόλι. Καὶ ἀκούοντας ὁ δράκος τὸ Γιαννάκη πῶς θὰ κάμουν σεντοῦκι νὰ τονε βάλουνε μέσα, ἕνα σάρτο καὶ μέσ' τὸ δάσος βρέ, λείι, παιδί μου, τὸ Γιαννάκη; λείι ναι ἀφέντη, γιατί κοντεύγει νὰ μᾶς ἐφάῃ ὅλοι· νὰ μᾶς σκοτώσῃ μέσ' τὴν πόλι, γιατί εἶνε Θηρίο μοναχό. Καὶ ἦρθα νὰ τοῦ κάμω ἀποδῶ ἕνα σεντοῦκι ὅπου εἶνε τὰ ξύλα δυνατά, νὰ τονε βάλωμε μέσα νὰ τονε ρίξωμε στὴ θάλασσα. Ἀκούοντας ὁ δράκος ὅπου τονε μάχουντα, ἀρπᾷ τοὺς μπαρτάδες καὶ μὲ καὶ δύο, τὰ δένδρα κομμάτια. Πιάνει ὁ δράκος κόβει τὰ σανίδρα κάνουνε ἕνα σεντοῦκι· δυνατό, ἀφέντη, νὰ γενῇ καὶ χοντρὸ καὶ μεγάλο ἴσα μὲ τὸ μπόϊ σου· νᾶνε δυνατό γιατί σπᾷ τὰ σίδερα νὰ μὴν τὸ σπάσῃ καὶ ἔβγῃ ὅξω καὶ μᾶς σκότισε. Ἠγείνηκε τὸ σεντοῦκι καὶ ἠκαρφώσανε τὰ περόνια ἀπὸ τὴ μὲ ἴσα μὲ τὴν ἄλλῃ καὶ ἠγείνηκε σὰ σιδερένιο. Ἀφοῦ ἠτελείωσε τοῦ λείι γὰ ἔμπα, ἀφέντη, μέσα νὰ γροθίσῃ· νὰ κλοτσίσῃς, νὰ δοῦμε ἂν εἶνε δυνατό νὰ μὴν τὸ σπάσῃ νὰ ἔβγῃ ὅξω καὶ ἠχαθήκαμε· μπαίνει ὁ δράκος στὸ κασσόνι καὶ ἀξαπλαριάζεται μέσα, τονε σκεπάζει, τονε καρφώνει ἀπὸ κάθε καντοῦνι ἕνα περόνι καὶ πᾶει ἴσα μὲ τὸν πάτο. Ἀφοῦ τὸν ἔβαλε, τὸν ἐκάρφωσε, γροθίζει ὁ δράκος, μηδὲ ἠκούοντα καθόλου, κλοτσᾷ, τίποτε· λείι, μπρέ παιδί μου, ἡνοιξέ μου καὶ τοῦτο εἶνε συρήμη. Λείι, ναι ἀφέντη, θὰ σ' ἀνοίξω· ἀντίς νὰ τὸν ἀνοίξῃ, τὸν ἐκάρφωσε καὶ ἄλλα πολλὰ περόνια ἀπάνω δυνατά καὶ τὸν ἀρίνει καὶ πᾶει καὶ πιάνει τὴ γυναῖκάν του καὶ τὴν σκοτώνει καὶ κόβγει τὰ βύζαις τσι ποῦ ἦτανε μεγάλαις, γιατί ἦτανε δρακόντισσα, καὶ τὰ κρέμασε στὸ κλειδί τοῦ σπι-θοῦ καὶ ἔπειτα ὑπῆε καὶ τὸν εὐρίσκει καὶ τοῦ λείι· δράκο, ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιαννάκης, ὅπου ἤφερα τὰ ψωμιά στ' ἀμπέλι, ἐγὼ εἶμαι ὅπου ἠσκότῶσα τσι θυγατέρας σου, ἐγὼ σοῦ ἔπρηρα τὸ ἄλογο, ἐγὼ σοῦ πρηρα τὸ πάπλωμα, σοῦ σκότῶσα καὶ τὴ γυναῖκά σου τὴ δρακόντισσα, τώρα θὰ σὲ πᾶρω νὰ σὲ ρίξω στὴ θάλασσα. Ἀκούοντας ὁ δράκος αὐτὰ ὅλα, ἤφρισε, ἠτάρασσε ἐκεῖ δὲ μέσα· τὸν ἐσήκωσε καὶ τονε πᾶει στοῦ βασιλέα καὶ τοῦ λείι· βασιλέα μου νὰ ποῦ τοῦ φερᾷ τὸ δράκο καὶ ἀνοίξετέ τονε· καὶ πᾶει αὐτὸς ἀπένω καὶ παίρνει τὴ βασιλίσσάν του καὶ πᾶει μέσα γὰ μέσα στὸ παλάτι καὶ κρύβγεται. Ὅστερα ἀφοῦ ἠνοιξάνε τὸ κασσόνι, βγαίνει ὁ δράκος μανιεσμένος, θυμωμένος ἐξ αἰτίας τοῦ Γιαννάκη καὶ ἠσκότῶσε καὶ βασιλέα καὶ στρατέμματα καὶ ὅλοι καὶ τσι ῥαε· ἀφοῦ ἠγέμωσε τὴν κοιλιάν του, ἠφορτώθηκε καὶ σώματα πολλὰ σκοτωμένοι καὶ πᾶει στὸ σπίτι· ἀφοῦ ὑπῆε στὸ σπίτι καὶ ἤβρηκε τσι βύζαις κρεμασμένες, τσι ρουκάνισε· λείι, ὦ ἡ γυναῖκά μου ἀφράτο κρέας ποῦ μοῦχει ἐδῶ γὰ νὰ φάω νὰ ξεκουρασθῶ· ἀφοῦ μπαίνει μέσα καὶ βλέπει τὴ γυναῖκάν του σκοτωμένη λείι· αὐτὸς ὁ Γιαννάκης μοῦ τὰ ἔκαμε ὅλα· ἀπὸ τὴν πίκραν του πρίσκειται καὶ ψοφᾷ.

Τότες περὶ βγαίνει ὁ Γιαννάκης μὲ τὴ βασίλισσάν του κι' ἡγάμανε
 βασίλειο κι' ἤζήσανε κι' εὐτυχήσανε.

Ἡ καλὴ κόρη.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἕνας βασιλέας κι' εἶχε τρία κορίττα· τὸ λοιπὸς ὁ βα-
 σιλέας ἡμουφλούζεψε σὲ τόσον κειρό. Ἦθυμήθηκε μιὰ φορὰ στὸ πολὺν τοι-
 σεκλέτι πῶς ἔχει ἕνα κηράβι σὰ στὴν πόλι. Λέει αὐτὸ δὲ θὰ τὸ βρήκαν-
 οἱ χρεοφειλετᾶδες νὰ τὸ πάρουνε· ἄς πᾶω νὰ τὸ πουλήσω νὰ πάρω χαρ-
 τζηλίκι. Ὁ βασιλέας πᾶει στὴν πρώτη του κόρη· κόρη μου θὰ φύω, ἴντα
 θέλεις νὰ σοῦ φέρω. Νὰ μοῦ φέρης μιὰ γριλάντα μαλαματένια· πᾶει στὴν
 ἄλλη, τὴν τὸ λέει· νὰ μοῦ φέρης, πατέρα μου, ἕνα μπουκέτο μαλαματέ-
 νιο. Στὴ μικρὴ του κόρη — τὴν ἐγάπη καλὰ ἀπὸ τοῖς δυό. — Καλὴ μοι
 κόρη—ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποῦ τοῖς ἔχει τὴν ἔλεε καλὴ μου κόρη—τί θὲς νὰ
 σοῦ φέρω; πατέρα μου, δὲ θέλω νὰ μοῦ φέρης πρᾶμα, παρὰ θέλω τὴ γυναι-
 σου· ὅχι, κόρη μου, θὰ μοῦ περὶγγεῖλῃς νὰ σοῦ φέρω καὶ σένα τίποτα
 γιὰτὶ θὰ φέρω τῶν ἄλλωνῶνε. Ἐ πατέρα μου, φέρε μου ἕνα τριαντά-
 φυλλο. Ἦφνε αὐτός· στὸ δρόμον ὁποῦ ἐπήγαινε, τοῦ παντήξανε οἱ γνῶρι-
 μοῖν του· λέει ποῦ πᾶς· λέει πᾶω νὰ πουλήσω αὐτὸ τὸ κηράβι ὁποῦχ
 νὰ οἰκονομηθῶ. Λέει βρὲ κηρμένε στρέψε πίσω γιὰτὶ θὰ σὲ βάλουνε κα-
 σὲνα στὴ φυλακὴ. Ἀπὸ τὴν πίκραν του ἀντίς γιὰ νὰ στρέψῃ στὸ παλ-
 τιν του ἤπηρε μέσα τὸ δάσος. Ἠκλαίε κι' ἠπήγαινε κι' ἡσυλλοοῦντα
 πῶς θὰ κάμῃ τὰ παιδιὰν του. Ἐκεῖ ἤρταξε σ' ἕναν παλάτι στὴν ἐξοχ-
 καὶ μπαίνει μέσα καὶ φωνάζει, κενένανε δὲ βλέπει· παρὰ τὸ παλάτι σ-
 γυρισμένο, ἡ τράπεζα ἐτοιμὴ μὲ τὰ φαγιά καὶ κενένανε μέσα. Ἠκατ-
 αὐτὸς στὴν τράπεζα, ἦρξε καλὰ ἤπια κι' ἐπειτα ἡσηκώθηκε νὰ φύῃ. Σ-
 φευγεῖόν του ἤμπηκε σ' ἕνα περιβόλι ὠραῖο. Γυρίζοντας τὸ περιβό-
 βλέπει κεῖνα τὰ δένδρα τὰ ὠραῖα, νερά, πουλιά πολλῶ λογιῶ, βλέ-
 μέσα στὴ μέση καὶ μιὰ τριανταφυλλιά μὲ τὰ τριαντάφυλλα ὠραῖ-
 Καλὰ καὶ ἡῦρηκα τὰ τριαντάφυλλα νὰ κόψω τοῖς καλῆς μου κόρης
 τοῖς τὸ πᾶω· τῶν ἄλλωνῶνε δὲν ἡῦρηκα. Κόβγει τὸ τριαντάφυλλο καὶ
 γούησε κεῖνο τὸ μέρος καλὰ καὶ μὲ τὸ γουητὸ πεθηῖται ἕνα λεοντάρι.
 λεοντάρι τοῦ λέει· μωρέ, δὲ φτάνει ποῦ ἦραες κι' ἤπιας κι' ἡχόρτασες κα-
 καὶ ἡδιασκέδασες στὸ περιβόλι παρὰ ἤθελες νὰ κόψῃς καὶ τὸ τριαν-
 φυλλο. Αὐτὸς ἡροβήθηκε καὶ ἡτρεμε, δὲν ἡμπόρεια νὰ τοῦ μιλήσῃ. Θὰ μ-
 πῆς μωρέ, ἴντα θὰ τὸ κάμῃς τὸ τριαντάφυλλο καὶ τόκοψες; Λέει τρε-
 κόραις ἔχω, μὰ ἡ μικρὴ μου κόρη, ἡ καλὴ μου κόρη παρήγγειλε νὰ τ-
 τὸ πᾶω· τὸ λοιπὸς ἀφοῦ θὰ τὸ πάρῃς τοῖς καλῆς σου κόρης, σοῦ χαρίζω

ἡ Ζωή, μὰ θέλω νὰ μοῦ τὴ φέρης μὲ ὄρκο, γιατί ὅπου κι' ἂν πᾶς, ὅπου
 ὁ σταθῆς, θὰ σὲ σκοτώσω, θὰ σὲ φάω. Λεονταράκι μου ἄφρησέ με κι'
 ὦ θὰ σοῦ τὴνὲ φέρω. Σηκώνετ' αὖ πάλι πικραμένος στὴν καλὴ του κόρη
 ἡ τοῖ προσφέρει τὸ τριαντάφυλλο, ἡ ἄλλαις τῶρα κι' ἡζηλεύαν· ὦ πα-
 ρα, αὐτὴν ἡ φέρει τὸ τριαντάφυλλο καὶ μᾶς δὲ μᾶς ἔφερες πρᾶμα· λεί-
 ρη μου, ἡ φέρει τὸ τριαντάφυλλο μὰ θενάρθη νὰ τὴν πάρω καὶ στὸ λεον-
 ἔρι ἀπ' ὅποια θέλει ἀπὸ τοῖ τρεῖς σὰς ἡ μιά. Λέει ἡ πρώτη, πατέρα
 ἡ, ἐγὼ δὲν πάω στὸ λεοντάρι, γιατί δουλιῶ. Λέει τοῖ δεύτερης, ἔρχεσαι
 ; Λέει πατέρα μου δὲν πάω γὼ νὰ χαθῶ. Ἡ μικρὴ ἡ καλὴ κόρη, πα-
 ρα μου δὲν ἔρχεσαι νὰ μὲ πᾶς ἐμένα κι' ἂς μὲ φάῃ, παρὰ πικραίνεσαι
 καὶ συλλοᾶσαι τοῦ λεί, πατέρα μου, παρὰ νὰ χαθῆς ἐσύ, αἶντες νὰ πάω
 ὦ στὸ λεοντάρι. Τονε παίρνει πᾶνε στὸ παλάτι μὲ τὸν πατέραν τοῖ ἡ καλὴ
 ὄρη. Βλέπουνε τὸ παλάτι συγυρισμένο, ἐξαψαῖς φοβεραῖς πῶς ἡπῆε ἡ κόρη
 ὅτε κάθονται αὐτοὶ στὸ παλάτι, τὸ βράδυ νὰ κι' ἔρχεται τὸ λεοντάρι
 ἡ τὰ πειά, ἡ τράπεζα στρωμένη. Μπαίνει τὸ λεοντάρι, Καλησπέρα, κα-
 ἡσπέρα κόρη μου σοῦ εὐχαριστῶ φίλε μου, ποῦ ἦσαν ἀληθινός. Καθίζου-
 νε τὸ τραπέζι κι' ἡ δειπνήσανε, ἡ κάτσανε στὸν ἑνα κ' ἀναπὲ τὸ λεοντάρι, στὸν
 ἡλλονε ἡ καλὴ κόρη μὲ τὸν πατέρα τοῖ νὰ κάμουνε τρεῖς μεραὶς ἐκεῖ. Ἡ-
 πέρχει ἡ βεγγέρα τῶνε κι' ἡ κουβεδιάζανε· ἡ σηκώθηκε τὸ λεοντάρι νὰ φύῃ.
 Τοῖ καληνυχτίζει καὶ λείει τρεῖς φοραῖς τοῖ μικρῆς. Μ' ἀγαπᾶς καλὴ μου
 κόρη. Λέει ὄχι. Ἀναιστέναζε δυνατὰ, τονε παίρνουνε τὰ δάκρυα καὶ φεύ-
 γει ἀπὸ τὸ παλάτι καὶ χάνεται. Τὸ λοιπὸς καὶ τὴν ἄλλη τὸ βράδυ τὸ
 ἡδιο τρεῖς βραδειαῖς ἔτσαδὰ. Στὸ τρεῖς εἶπε τοῖ καλῆς κόρης νὰ τοῦτα
 τὰ κλειδιά καὶ ἡμε ἀνοίξε δὸς τοῦ πατέρα ὅ,τι θέλει ποῦ θὰ φύῃ γιατί
 εἶνε ὅλα δικὰ σου καὶ χρήματα καὶ φορέματα. Πάει αὐτὴ καὶ τοῦ δώσε
 καὶ χρήματα καὶ φορέματα ἀπ' ὅλα· τὴν ἄλλη μέρα φεύγει, τὴν ἀφίνει
 μοναχῇ. Ἡπῆαινε τὸ λεοντάρι κάθε μέρα καὶ τοῖ κανε συντροφιά κάθε
 βράδυ, ἡθελε νὰ τοῖ πῇ αὐτὸ τὸ λόγο. Μ' ἀγαπᾶς; δὲ σ' ἀγαπῶ καὶ νὰ
 φύῃ μὲ τὰ κλάμματα. Στὰ πολλὰ τὸ ἀγάπησε αὐτὴ καὶ ἡμαθε πειὰ κάθε
 βράδυ καὶ ἡπερίμενε πότε νάρθη νὰ τὴ συντροφιάσῃ. Μιὰ βραδεῖα ποῦ ἡ-
 κουβεδιάζανε τὴνε βλέπει λυπημένη καὶ τοῖ λείει· τί ἔχεις καλὴ μου κόρη,
 ἡ, πᾶς καὶ θυμᾶσαι τὸν πατέρα σου; ὦ ναί, λεονταράκι μου, καὶ νὰ-
 ἡρα ἡντα κάνει ὁ πατέρας μου· τοῦ θυμοῦμαι. Ἄμε μέσα στὴν κάμαρα
 καὶ εἶνε ἑνας κατρέφτης νὰ τὸν ἀνοίξῃς ἐκεῖ μέσα εἶν' ὁ πατέρας νὰ τὸν
 ἡδῆς τί θὰ κάνῃ. Ἀνοίει αὐτὴ τὸν κατρέφτη, ἡντα νὰ δῇ· τὸν πατέρα τει
 στὰ δόλοθια ἐξ αἰτίας τὴν καλὴ του κόρη. Πάει τὸ λεοντάρι τὴνὲ βρί-
 σκει λυπημένη. Καλησπέρα καλὴ μου κόρη, καλησπέρα λεονταράκι μου.
 Μὰ ὁ πατέρας μου χάνεται. Λέει καὶ θέλεις νὰ πᾶμε νὰ τὸν ἡδῆς. Λέει νὰ
 πάω· ἡ αὐριο τὸ προῖ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ πάρῃς τὸ δαχτυλίδι ποῦ θὰ
 βρῇς στὸ μαξιλάρι σου, νὰ τὸ βάλῃς στὸ χέρισου καὶ νὰ πᾶς νὰ κάμῃς ὅκτω.

μέραις, μὴν κάμης ἐννῆά γιὰτὶ χάνομαι. Σηκώνεται αὐτὴ τὸ πρῶτ' ἅ βρί-
σκει αὐτὰ κι' ἓνα φορτσέρι γεμάτο χρήματα καὶ φορέματὰ καὶ πᾶει στὸν
πατέρα τσι. Πᾶει τὸν ἀγκαλιάζεται. Λέει ἐσύ 'σαι καλὴ μου κόρη, τώρα
ἐγείνηκα καλὰ. Δόνει τὰ χρήματα καὶ φορέματα στοὶ ἀδερφαῖς τσι καὶ λέει
πατέρα μου ὁκτῶ μέραις θὰ κάμω, ἂν κάμω ἐννῆά θὰ χάσω τὸ λεοντάρ-
μου. Θωροῦνε ἡ ἀδερφαῖς τσι αὐτὴ βασίλισσα, ἤζηλέψανε. Νὰ μὴν τὴ
ἀφήκωμε νὰ πάη νὰ τόνε χάσῃ ν' ἀπομείνῃ κι' αὐτὴ σὰν ἐμᾶς, νὰ μὴν εἶ-
ναι αὐτὴ ἀρχόντισσα. Ἦρθανε ἡ ὁκτῶ, δὲν τὴν ἀφίνανε νὰ φύῃ. Στὸ ἐννῆ
εἶδε ἓνα ὄνειρο πῶς τὸ λεοντάρι τσι χάνεται· παίρνει τὸν πατέρα τσι καὶ
φεύγει· πᾶει στὸ παλάτι, βλέπει σβυστὰ ὅλο τὸ παλάτι, χαμένα ὅλ-
σκοτεινό. Ψάχει, μπαίνει μέσ' τὸ περιβόλι δὲν ἤυρηκε τὸ λεοντάρι. Γυ-
ζοντας ὅλο τὸ περιβόλι τὸ βρίσκει ἀποκάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο καὶ ἦτα
στὰ ὀλοίσθια ὅτι νὰ φοφῆσῃ· καὶ πᾶει καὶ τὸ ἀγκαλιάζεται αὐτὴ. Ὁ λεο-
ταράκι μου, ἐγὼ ἦρθα γιὰ σένα καὶ σὺ χάνεσαι; ἴντα θὰ γενῶ χω-
ρὸς σένα, ὅπου σ' ἀγαπῶ. Ἐκεῖνος ἀπὸ κεῖ ὅπου ἦτανε στὸ βάθος τοῖ φ-
νάζει· καλὴ μου κόρη μ' ἀγαπᾷς; Ναὶ λεονταράκι μου σ' ἀγαπῶ καὶ
θέλω νὰ σὲ βλοηθῶ. Ἀπὸ τὴν χαράν του πρίσκει καὶ γίνεται σὰν ὁ
φουρα καὶ ἡμούγγριζε καὶ ἡφώναζε κι' ἐπειτα σκλοπᾷ αὐτὸ τὸ δέρι
τὸ ἄγριο καὶ βγαίνει ἀπὸ μέσα ἓνα βασιληόπουλο ποῦ λάψε ἦλιε καὶ
λάψης. Καὶ τὴν ἀγκαλιάστηκε κι' ἐκείνη ἡγύρευε τὸ λεοντάρι τσι. Μ-
ἐγὼ εἶμαι τὸ λεοντάρι καὶ μοῦ κατάρηστηκε ἡ μοῖρά μου, κι' ἦγε ν-
ἄγριος, τώρα ποῦ μὲ ἡγάπησες ἐσύ, ἡγείνηκα ἡμερος. Καὶ τοὶ στεφανώσαν-
κι' ἡπεράσανε ζωὴ χαρισάμενη.

Ὁ πεντάκλημος.

Ἦτανε ἓνας γέρος, εἶχε ἓναν ἀμπέλι μὲ τέσσερις ἀμπελιαῖς, ὅλη
μέρα τὸ φύλαε, τὸ βράδυ ἡπῆαινε καὶ τὸ φύλαε σὲ μιὰν γκρόττα
(σὰν καλύβα). Τὸ λοιπὸς ἦρθ' ὁ καιρὸς ποῦ ἤρχισαν ἡ ἀμπελιαῖ
του, ἡβγάναν βλαστοὶ καὶ τοὶ καμάρωνε, ὅλη μέρα τοὶ βλεπε. Ὑ-
στερα ἓνα πρῶτ' πᾶει καὶ βρίσκει τοὶ βλαστοὶ μασουλισμένοι· σ' τοὶ
τρεῖς μέραις ὅπου τοὶ βλεπε τσιδὰ, λέει ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ νὰ κά-
μω μιὰν καλύβα ἐδῶ νὰ ξεμένω καὶ τὴ νύχτα· ἡμάζωξε λοιπὸ κακό-
ξυλα κι' ἤκαμε τὴν καλύβα. Ἀφοῦ ἡστάθηκε στὴν καλύβα, αὐγὴ αὐγὴ
νύχτα ἀκόμη, βλέπει μιὰ μαεμοῦ κι' ἡπεριφέρουντα στοὶ βλαστοὶ καὶ τοὶ
μῆραινε, τοὶ μασσούλιζε· τότες ὁ γέρος τὴν ἐβάνει στὸ δρόμο, τὴν κυνη-
καὶ αὐτὴ δὲν ἤξερε ποῦ νὰ σωθῇ πᾶει σ' ἓνα σπήλαιο, σὲ μιὰ τρύπα. Τό-
τες ὁ γέρος δὲν ἤμπορε νὰ τὴν πιάσῃ· φεύγει καὶ πᾶει καὶ καθίζει στὴν
καλύβαν του ἀντίκρυ στὴ σπηλιὰ. Ἐκεῖ θωρεῖ τὴ μαεμοῦ καὶ βγαίνει ἀπὸ

τὸ σπήλαιο καὶ λεί τῇ βράκαν του· τὸ λοιπὸς τοὶ φωνάζει· ἔλα, μαεμοῦ μου, μίς' τῇ βράκα μου, λείει δὲν ἔρχομαι γιὰ θὰ μὲ σκοτώσης. Ἔλα καὶ δὲ φοβᾶσαι. Ἡ μαεμοῦ σαρταίνει καὶ στῇ βράκα τοῦ γέρου μπαίνει· τότες τὴν κλειδώνει καὶ τοὶ λείει τώρα θὰ σὲ σκοτώσω, μαεμοῦ. Μὴ με σκοτώσης, γέρο, κι' ἐγὼ νὰ σὲ κάμω βασιληᾶ. Τὴν ἀφίνει καὶ τοῦ λείει· ἄμε τώρα ἐσὺ νὰ κάθῃσαι στῇ γκρόττα σου καὶ ἐγὼ θὰ φυλάω τ' ἀμπέλι. Τότες μπαίνει αὐτὴ στὴν καλύβα, ἡσκάλιζε, ἡσκάλιζε βρίσκει λιανὰ λεφτά, πᾶει στοῦ βασιλέα. Λείει στὸ βασιλέα μου, ὁ μπάρμπαρ μου ὁ πεντάκλημος σὲ χαιρετᾷ καὶ νὰ τοῦ στείλῃς τὸ μισοκοῖλι ποῦ μετρᾷς τοὶ μπακίραις. Τὸ παίρνει πᾶει στὴν καλύβα, ρίχτει τοὶ μπακίραις καὶ τοῦ πᾶει τὸ μισοκοῖλι του βασιληᾶ. Σκαλίζει τοὶ καλύβας τὰ χῶματα καὶ βρίσκει ἓνα ἀσημένιο· τρέχει πάλι πᾶει στοῦ βασιληᾶ καὶ παίρνει τὸ μισοκοῖλι ποῦ μετρᾷ τὰ ἀσημένια, πᾶει στὴν καλύβα, ρίχτει αὐτὰ μέσα καὶ τοῦ τὸ πᾶει πάλι τοῦ βασιληᾶ. Λείει, μωρὴ, ἡμέτρησε· λείει, ναὶ βασιλέα μου, γιὰτὶ παίρνει καὶ δίνει ὅλη μέρα χρήματα. Τὴν ἄλλην ἡμέρα πάλι σκαλίζει αὐτὸ τὸ μέρος βρίσκει ἓνα τάλληρο· πᾶει στὸ βασιλέα, λείει βασιληᾶ μου νὰ μοῦ δώσης τὸ μισοκοῖλι ὁ μπάρμπαρ ὁ πεντάκλημος ὅπου θέλει νὰ μετρήσῃ κατὶ τάλλαρα, ὅπου θὰ τὰ δώσῃ. Τὸ παίρνει πάλι, πᾶει στὴν καλύβα ρίχτει τὸ τάλλαρο μέσα καὶ πᾶει τα μπρὸς ὀπίσω στὸ βασιλέα. Λείει μὰ, μαεμοῦ, μοῦ παίρνεις τὰ μισοκοῖλια, μετρᾷτε κ' ἔπειτα τὰ φέρνετε μὲ τὰ χρήματα μέσα. Ἄ! λείει βασιληᾶ μου ἐμεῖς ἔχομε πολλὰ ἀπ' αὐτά. Φεύγει πάλι αὐτὴ καὶ ἡσκάλιζε, βρίσκει μιὰ λίρα· στέλλει πάλι στὸ βασιλέα νὰ τοῦ στείλῃ τὸ μισοκοῖλι ποῦ μετρᾷ τοὶ λίραις τὸ παίρνει, ρίχτει τὴ λίρα μέσα καὶ τὸ πᾶει στὸ βασιληᾶ. Λείει, μωρὴ μὰ τόσα χρήματα ἔχετε ἐσεῖς; Ἄ λείει βασιληᾶ μου αὐτὸς ἔχει ἓνα σπήλαιο μπακίραις, ἓνα λιανὰ, ἓνα ἀσημένια. Ἐχει θησαυροὶ μεγάλοι. Τὸ λοιπὸς μαεμοῦ, ἀφοῦ εἶνε τόσο πλούσιος κι' ἔχει αὐτοὶ τοὶ θησαυροὶ, δὲν εἶνε τρόπος νὰ τοῦ πῆς νὰ πάρῃ τὴν κόρη μου. νὰ τονὲ κάμω γαμπρό; Καὶ εἶσαι βασιληᾶ μου, ἄξιός νὰ κάμῃς τὸν μπάρμπαρ μου τὸν Πεντάκλημο, γαμπρό, ποῦ 'κεῖνος εἶνε μυριόπλουτος. Ἄ βασιληᾶ μου, δὲ θὰ θέλῃ, μὰ νὰ 'δῶ, νὰ τοῦ τὸ πῶ ἀπόξ' ἀπόξω. Φεύγει ἡ μαεμοῦ, στὴν ἐπιστροφὴν τοὶ λείει τοῦ βασιλέα, πῶς τὸν ἔφερα ἀσένιο λιανάκι, σὰν τοῦ τὸ ξαναπῶ. Ξαναπᾶνει τὴν ἄλλην ἡμέρα καὶ τοῦ λείει βασιληᾶ μου δὲν ἤθελε μὰ τὸν ἐκατάφερα κι' εἶπε τὸ ναί. Εἶπε τὸ ναί, παρὰ κατὰ τὴν ὥρα δὲν ἔχει καιρὸ γιὰ νὰ κάμῃ φορέματα γαμωρικά καλὰ, παρὰ νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃς μιὰ φορεσὰ καλὴ καὶ σὲ τρεῖς μέραις νὰ γενῇ ὁ γάμος, ἡ ἐτοιμασία, γιὰτὶ θὰ γυρῇ ἡ γνώμη του. Ἐ λείει μωρὴ μαεμοῦ, φτάνει ποῦ εἶπε τὸ ναὶ καὶ σὲ μιὰ μέρα εἶμαι ἀρκετὸς νὰ τὰ ἐτοιμάσω. Γιὰτὶ βασιληᾶ μου δὲν τὰ μετανιώνεις πῶς τὸν κάνεις γαμπρό, γιὰτὶ ἔχει ὁλουνοῦ τοῦ κόσμου τὰ πρᾶγματα καὶ θὰ τρομάξῃς. Τὸ λοιπὸς ὁ βασιληᾶς ἀπὸ τὴν χαρὰν του τὰ

έτοιμάσσε μονομιᾶς. Σὲ τρεῖς μέρσις πάει ἡ μαεμοῦ, παίρνει ἕνα ἄλογο καὶ τὰ ροῦχα καὶ πάει στοῦ γέρου τῇ γκρόττα καὶ τοῦ λέει, γέρο, ἔλα νὰ σὲ κάμω τώρα βασιληᾶ. Λέει, μωρὴ, ἄφησέ με· λέει, ἔλα δῶ, γιατί σου τὴ 'ταῖα. Τὸ λοιπὸς τόνε πιάνει τὸ γέρο, τονὲ γδύνει, τονὲ πλύνει καὶ τον βάνει πίτετα καὶ τοῦ δίνει στὰ νεφρὰ καὶ τονὲ κάνει λαμπάδα ἴσο. Ὑστερ πιάνει καὶ τονὲ λύνει αὐτὰ τὰ ροῦχα καὶ τονὲ καθίζει στὸ ἄλογο καὶ το πάει στὸ βασιληᾶ καὶ τοῦ λέει βασιληᾶ μου νὰ ποῦ σου φέρω τὸν μπάρμ- τὸν Πεντάκλημο. Ἐτοιμα ὄλα καὶ τονὲ στεφνώνουνε μὲ τὴν κόρη τ βασιλέα. Ὑστερα ἡκάτσανε ὀκτῶ μέρσις φαεῖ, ζωὴ εὐτυχισμένη. Ὑστε λέει ἡ μαεμοῦ, μὰ ξέρεις, βασιλέα μου, πῶς θενὰ πᾶμε νὰ κάμωμὲ τὸν τίγαμο στοῦ μπάρμπα τοῦ Πεντάκλημου τὸ σπίτι, μόνο νὰ ἐτοιμασ καὶ καλὰ πότε εἶν' ἡ ὥρα· λέει θὰ σηκωθοῦμε τὴ παρασκευή, νὰ σηκ σης τὰ στρατέμματα γιὰ νὰ πᾶμε τὴν Κυρικκὴ, γιατί· εἶνε μακρυά. τοῦ ἡκάτσανε στὰ ἀλόγαττα πιζοὶ καὶ καθόαλκρῆοι κι' ὁ βασιληᾶς, τότε τοῦ λέει ἡ μαεμοῦ· λέει ἐμένα θ' ἀκλουθῆς βασιληᾶ μου. Ἠμπήκανε σι δρόμο ἡπηαίνανε κι' ἡκλουθούσανε τῶρα τοὶ μαεμοῦς. Ἐκεῖ ὁποῦ ἐπῆκε· ἡ μαεμοῦ στὸ δρόμο, βλέπει ἕνανε κι' εἶχε ἕνα μαντρί μὲ ἀρκετὰ πρέ βατα μέσα· τοῦ λέει, μωρέ, ὁ βασιληᾶς θὰ περάση ἀποδῶ μὲ τὴ δωδεκα δαν του καὶ θὰ σ' ἀρωτήξῃ τίνοσ εἶν' αὐτὴ ἡ μάντρα καὶ νὰ πῆς πῶ εἶνε τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλημου καὶ θὰ σὲ πληρώσῃ καὶ δὲ θὰ σὲ σκ τώσῃ· καὶ νὰ βγάλῃς τὰ πρῶτα ὅξω νὰ τὰ δῇ ὅλα. Ἐπειτα φεύγει μαεμοῦ, περνᾷ ὁ βασιληᾶς ἀρωτᾷ· λέει τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλημου, τ ρίξε λίραις ὁ βασιληᾶς ἀπὸ τὴ χαράν του. Πάει πάλι ἡ μαεμοῦ σὲ κα πόσο διόστημα κι' εἶδε ἕνανε κι' ἡφύλαε τὰ βούδια καὶ τοὶ τρέοι, μὰ κετὰ τοῦ κι' αὐτινοῦ τὰ ἴδια. Περνᾷ ὁ βασιληᾶς ἐρωτᾷ τὰ ἴδια καὶ χνει λίραις χάμαι ὡς τὰ χιόνια.

Ἡ μαεμοῦ πάλι βρίσκει ἕνανε σὲ μιὰν περιγιαλιά, τὸν ἀρωτᾷ, βρὲ κάνεις ἐσὺ ἐπαδᾷ; Λέει, μαεμοῦ μου, ἡ δουλειά μου εἶνε νὰ φυλάω κ ράβια, γουλέταις, μικρὰ μεγάλα, ποῦ βλέπεις· τοῦ λέει πάλι κι' αὐτοῦ τὰ ἴδια. Περνᾷ ὁ βασιληᾶς ἀρωτᾷ, τὰ ἴδια ἡπέτα ἀπάνω στὸ ἄλογο τοι γαμπρὸ νὰ κάμῃ· τοῦ δώσει κι' αὐτινοῦ τὸ χάρισμάν του. Φεύγει κα ἡ μαεμοῦ, πάει μέσα στὰ ὄρη τῶν ὄρειῶ, μέσα στὸ δάσος, ποῦ δὲν ἡ αινε μὴδὲ παυλὶ πετάμενο. Μπαίνοντας ἡ μαεμοῦ μέσα στὸ δάσος τὸ κατοίκητο θωρεῖ ἕναν παλάτι, μὰ αὐτὸ ἦτανε ἀντὶς γιὰ χώματα κ πέτραις, ὅλο μάλαμα κι' ἀτίμηταις πέτραις· μπάνει μέσα ἡ μαεμοῦ ἡκα τοικούσανε σαρκέντα δράκοντες σ' αὐτὸ τὸ μέρος, οἱ τριαντατὰ ἡλείπανε, ἕνας ἦτανε ἐκεῖ· τὸ λοιπὸς βλέποντας ὁ δράκος τὴ μαεμοῦ ἡτσούνα τὴν ὄρω του κι' ἦκανε τὴ χαρὰ πῶς θενὰ τὴ φάῃ. Ἐκεῖ τοῦ κάνει· μωρὲ σύ, δρέκο θωρεῖς αὐτὸ τ' ἀνέφαλο ὁποῦ ἔρχεται; μωρὴ μαεμοῦ ἴντά νε; τὸ θωρεῖ. Λέει ὁ βασιληᾶς ἔρχεται μὲ τὴ δωδεκάδαν του κι' ἀλλοῦμονο σ' ἐσὺ.

ἴει καὶ τώρα μαεμοῦ, ἴντα νὰ γενῶ; νὰ μὲ κρύψῃς. Ἐμπν μὲς' τὸ
 ὑρνο. Τονὲ βάνει στὸ φούρνο, τοῦ δόνει φωθιά ἀπὸ μπροστά, τὸν ἔκαμε
 γάχτη. Ὑστερα πιάν' αὐτὴ καὶ συγυρίζει τὸ παλάτι, πλύνει, σαρόνει,
 οὐ ἦτανε 40 κάμαραις. Ὑστερα πιάν' αὐτὴ καὶ βγάνει τὰ φυλαμένα
 ἄμπιλα καὶ στολίζει τοὶ κάμαραις καὶ ἤπλυνε—γιατὶ ἦτανε δράκοντες
 καὶ ἦτανε ὅλο αἶμα, γιατί ἠτρώανε κρέατα, κάθε λογῶ πράματα—
 καὶ τὰ συγύρισε ὅλα. Ἡτοίμασε δίσκοι, γλυκά, ὅλα ὕστερα ἀφοῦ ἤγει-
 ῖκανε ὅλα χαζήρικα, ἤβγηκε μέσα στὴν αὐλὴ καὶ ἠπερίμενε. Ἐκεῖ θω-
 εῖ τὸ βασιλέα καὶ ἠμπρόβαινε μὲ τὴ δωδεκάδα· τονὲ καλεῖ καὶ τὸν ἔ-
 νεφε· βασιλέα μου, ἐδῶ ἔλατε. Πά' ὁ βασιληᾶς κοντὰ θωρεῖ καὶ ἠγιάλιζε,
 καίνα τὰ παλάτια τὰ ὠραῖα· ἀπὸ τὴ χαρὰν τοῦ ἠκαταίβηκε κάτω ἀπὸ
 τὸ ἄλογο καὶ ἠπήκαινε περπατῶντας. Ὁ βασιληᾶς μπαίνει, ἴντα νὰ δῇ;
 κύλαῖς μαλαματένιες, πόρταις, ὅλα, δὲν ἤξερε νὰ περπατήσῃ. Λέει, μωρὴ
 μαεμοῦ, ὅλα τοῦτα εἶνε τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλημου; Ἠγύριζε ὁ βασι-
 λεᾶς ὅλο τὸ παλάτι καὶ σὲ κάθε καντοῦνι τοὶ κάθε κάμερας ἦτανε σωρὸς
 ῥήματα. Ἠκάτσανε, βγαίνουνε καίνα τὰ τραταμέντα τὰ ξεχωριστά, ὁ
 ἔρος ὁ κακομοίρης μὰ τὴν τρομάραν τοῦ, μὰ τὴ χαρὰν τοῦ· λέει μὰ μὰ
 τα πράμα εἶν' αὐτὴ ἡ μαεμοῦ ὕστερα τῶν στρώνει καὶ τραπίζει καὶ κα-
 ζοῦνε καὶ τρῶνε· ἐκεῖνα τὰ φαγεῖα ποῦ δὲν τὰ φαγε ὁ βασιληᾶς ποτέν
 οὐ. Ὑστερα ἀφοῦ τοὶ ποτάϊσε, πάει αὐτὴ μὲς' τὸ μαερεῖο γιὰ νὰ πλύνῃ
 πιάτα καὶ στήνει καὶ τὴ μεγάλη καζάνα τῶν δράκοντω μὲ τὰ σα-
 ντα χέρια καὶ μὲ τὰ κρέατα γεμάτη· ἠσυγύρισε, ἦσασέν τα ὅλα τὰ
 ντα· ἠπέσανε νὰ κοιμηθοῦνε οἱ ἀφεντᾶδες καὶ βγαίν' αὐτὴ μέσα στὴν
 λὴ καὶ ἠπερίμενε τοὶ δράκοντες. Τὸ λοιπὸς ἐκεῖ βλέπει καὶ ἠρχοῦντα οἱ
 ἔκοντες, τὴνὲ βλέπουνε καὶ ἐκεῖνοι καὶ ἠκάνανε χαρὰ πῶς θὰ τὴνὲ φᾶνε.
 τες τῶνὲ φωνάζει· μπρὲ, λέει καὶ μένοι, ἀγάλια ἀγάλια, γιατί· εἶν' ὁ
 αἰλιτέρος σας μέσα στὸ παλάτι. Τότες αὐτοὶ οἱ δράκοντες ἠπομείνανε·
 μωρὴ μαεμοῦ, ἴντα μᾶς ἐλές; λέει ὁ βασιληᾶς μὲ τὴ δωδεκάδαν τοῦ
 μέσα καὶ εἴστε χαμένοι· λέει μαεμοῦ· πέφτουνε στὰ πόδιαν τοὶ καὶ
 παρχακλοῦνε νὰ τοὶ γλυτώσῃ. Λέει ἄλλο δὲν εἶνε, παιδιὰ μου, παρὰ
 πᾶτε νὰ προσκυνήσετε τὸ βασιλέα καὶ τὸν Πεντάκλημο καὶ νὰ πᾶτε
 καθίσεται στοὶ κρεγγαῖς ἄνη σᾶς ἐρωτήξῃ ὁ βασιληᾶς, νὰ τοῦ πῆτε
 εἴτε δοῦλοι τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλημου. Μπαίνουν αὐτοὶ ὡς τοὶ
 λατισμένοι, χαιρετοῦνε καὶ καθίζουνε, τὸ ἄρωτοῦνε· λέει, βασιληᾶ μου
 λυχρονεμένε, εἴμεστα δοῦλοι τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλημου. Μπαίνει ἡ
 μαεμοῦ μέσα, πάει στὸ μαερεῖο καὶ τῶνὲ κενώνει καὶ τῶνὲ βάζει τραπίζει
 καὶ τῶνὲ φωνάζει· μπρὲ σεῖς, ἔλατε δὲ δοῦλοι τ' ἀφέντη τοῦ Πεντάκλη-
 ου ἔλατε νὰ φᾶτε· τοὶ καλεῖ· πᾶνε μέσα καὶ τρῶνε· βγαίν' αὐτὴ ὅξω·
 ἴει βασιληᾶ μου στ' ἀμπέλια καὶ στοὶ ἐξοχαῖς τὸ εἶχε καὶ ἠδουλεύανε
 ἴντα τοὶ βαλα καὶ τρῶνε. Τότες ὁ βασιληᾶς, ἴντα τὰ θέλω γὰρ τὰ στρα-

τίμματα τώρα ποῦ χω 40 δράκοντες; ἤρθηκε τότες ὁ βασιληᾶς τὸ παλάτιον καὶ τὴν πολιτείαν κι' ἠκατοίκησε πειὰ σ' αὐτὸ τὸ μέρος καὶ ἤζησε.

Ἡ Ἀσπρη σὺν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὺν τὸ αἷμα.

Ἦτανε μιὰ φορὰ ἕνας βασιληᾶς· εἶχε ἕνα γιό. Τὸ λοιπὸς ἦτανε ἡλικία τοῦ λαδίου μιὰ χρονιά σ' αὐτὴ τὴν πόλιν. Ποιὸς εἶχε μαζωμένο λαὸν ἐκεῖ πολὺ; ὁ βασιληᾶς. Ἠπῆαινε ὅλοι οἱ ἀθρῶποι κι' ἠπέρνανε 5 ὀκάδες νὰ τοῦ δώνουνε τὸν ἄλλο χρόνο 10, ἠπέρνανε 10, νὰ τοῦ δώνουνε 20, ἀς εἶνε. Πάει καὶ μιὰ φτωγὴ γρηὰ στὸ βασιλικὸ παλάτι καὶ λέει· Ἐ βασιληόπουλο δὲ μοῦ δόνεις κι' ἐμένα μιὰ σταλιά ν' ἀνάψω τὸ λύχνον μου; λέει καὶ βροστῆς τόπο νὰ σοῦ τὸ βάλω; βγάνει αὐτὴ ἕνα ροῦμι ἀπὸ μὲς ἀπὸ τὴ σακοῦλάν της, ποῦ ἦδανε 50 δράμια μοναχά. Ὡς τὸ δὲ τὸ βασιληόπουλο κάνει τσιδὰ μὲ τὸ δάχτυλόν του, τὸ ρίχνει χάμαι, γίνετα κομμάτι. Ὁ βασιληόπουλο ἴντα μέγαψες, ποῦ τόχα φυλαμμένο γιὰ τὴν εὐχὴ τοῖ μάνης μου; ὡς μ' ἐκαψες, νὰ σὲ κάψῃ ἡ Ἀσπρη σὺν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὺν τὸ αἷμα. Τὸ βασιληόπουλο τοῖ γεμῶζει μιὰ στάμνα λ' ἄδιν τὴν δώνει ἐνοῦς ἀθρώπου, τὴν πᾶει στὸ σπίτι. Ἦφουε τὸ βασιληόπουλο ἤπηρε τοῖ φίλοι του κι' ἠπῆανε στὸ κυνήγι. Ἐκεῖ ὅπου κυνηγούσανε τὸ βουνὸ καὶ ἦτανε τὰ χιόνια ἄλυωτα κι' ἠσκύθγανε ἀπὸ τὰ κλαδιά (τῶν δένδρων) νὰ δοῦνε ποῦ εἶνε τὸ πουλί, ἠχτύπησε τὸ βασιληόπουλο στὸ βέντρο σ' ἕναν κλαδί κι' ἠνοιξε ἡ μύτην του κι' ἠπιασε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ χιόνι. Τότες τὸ βασιληόπουλο ποῦδε τὸ αἷμα ἀπὸ τὸ χιόνι κι' ἠπρέπει τοῦρθε στὸ νοῦ ἡ κατάρρα ποῦ τοῦδωκε ἡ γρηὰ, καὶ λέει, ὦ πόσο ὦμα φφοποῦνε νὰ βρῇ κανεὶς μιὰ ἄσπρη καὶ κόκκινη νὰ τὴνέ πάρῃ. Τὸ λοιπὸς φεύγει, πᾶει στὸ παλάτι μαραμμένος, συλλογισμένος· ποῦ νὰ ξερε ποῦ ὑπάρχει ἡ Ἀσπρη σὺν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὺν τὸ αἷμα. Ἐξετάζει, γυρεύγει, ἀρωτᾷ, πρᾶμα, κανεὶς δὲν ἤξερε. Λέει ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ νὰ πᾶω νὰ γυρίσω τὸν κόσμον νὰ δῶ ποῦ θὰ τὴν εὔρω. Τὸ λοιπὸς παίρνει τὸ σπαθί του, παίρνει χρήματα καὶ σηκώνεται καὶ φεύγει. Ἠπῆαινε, στὸ δρόμον ὅπου ἠπῆαινε φτάνει σὲ μιὰ ρίζα τοῦ βουνοῦ, ἀναισθάνει ἀπὸ νῦν, βρίσκει ἕναν ἀσκητὴ, μὰ τόσο ἦτανε χάμαι πεισμένος, ἀδύνατος, ποῦ δὲν ἠμπόριε νὰ σαλέψῃ. Ἠκατσε κοντά του, βγάνει ἕναν μπουκαλάκι ἀπὸ μὲς ἀπὸ τὸ στῆθός του καὶ τοῦ δώνει καὶ πίνει. Ὡς καθὼς ἠπιασέ τὸ γέρας αὐτὸ ἠδυνάμωσε καὶ ἠσηκώθηκε ἀπὸ κεῖ ὅπου ἐκάθονταν. Ἀ λέει παιδί μου, ἐσὺ ποῦ μοῦ δώκες τὴ δύναμί μου, ἴντα χάρι ζητᾷς ἀπὸ μέ; Ἀλλὰ χάρι δὲ θέλω παρὰ νὰ μοῦ πῇς ἡ Ἀσπρη σὺν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὺν τὸ αἷμα ποῦ ὑπάρχει. Ἀ παιδί μου νὰ σὲ ῥδινιάσω· στὸν κόσμον εἶναι ὁ

νε πολλοὶ καὶ περισσοὶ νὰ τὴν πάρουνε, μὰ κανέννας δὲν εἶνε ἀρκετός, τ' ἔχει μιὰ μάννα δρακόντισσα καὶ τοὶ τρώει ὅλοι. Τόνη παίρνει καὶ ἀναιθάζει στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δίχτει ἕνα δάσος, μιὰ ἱερότητα τοῦ λείι, σ' αὐτὴ τὴν ἱερότητα εἶνε ἕνας πύργος χτισμένος καὶ μέσα εἶναι ἡ Ἀσπρη σὰν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὰν τὸ αἷμα καὶ τόσο ψηλὸ, ὅπου λὶ δὲ φτάνει νὰ πάη, ποῦ ἔχει ἕνα παράθυρο μοναχὰ καὶ εἶναι τριγυμένο ἀπὸ δένδρα γιὰ νὰ μὴν τὸν εὕρισκε κανέννας. Καὶ ἐκεῖ θὰ πῆς στὰ δένδρα καὶ ἴσως καὶ εὖρης τὸν τρόπο νὰ ἔμπης μέσα, σὰ δὴς τὴν ναν τοῦ ποῦ θὰ βγαίνει. Τότες τὸ δώνει τὸ μπουκαλάκι ὅλο τοῦ γέρου κατὰβαίνει τὸ βουνό, φεύγει. Ἐκεῖ πάει, πάει, σὲ πολὺν καιρὸ φτάει· αὐτὸ τὸ δάσος καὶ πάει καὶ κάθεται σ' αὐτὰ τὰ δένδρα. Τότες ἡμεῖς νὰ δῇ κανέναν, τίποτα. Ἐκεῖ ποῦ κάθονται, ἀκούει μιὰ φωνὴ καὶ ἡ Ἀσπρη μου κόρη ρίξε μου τὰ μαλλιά σου νὰ ἔγ' ἀπάνω. Τότες βασιλόπουλο ὥστε νὰ βγῇ, ὥστε νὰ δῇ, δὲν εἶδε τίποτες· ἤμεινε λυπημένη. Ἐκεῖ τὴν ἄλλη τὸ πρωτὶ ἀκούει πάλι μιὰ φωνὴ καὶ λείι· Κόρη μου φύω νὰ κάμω δυὸ μέραις—κι' ἦταν ὁ λόγος τοὶ δυὸ ὥραις.—Τότες τὸ βασιλόπουλο ἠλυπήθη· λείι μὰ πότε θὰ περάσουνε δύο μέραις. Ἐκεῖ ποῦ θύοντα κι' ἠπερίμενε τοὶ δυὸ μέραις ἀκούει τὴν φωνὴ καὶ λείι· πρη μου κόρη ρίξε μου. .. Μπροβαίνει τὸ βασιλόπουλο ἵντα νὰ δῇ· μιὰν λαμπρὴ μεγάλη καὶ τὴν τράβα ἀπάνω μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά. Μπρὶ τώρα πάλι τὰ λείι τὴν ἄλλη μέρα ποῦ ἠκαταίβεινε ἡ δρακόντισσα μὲ τὰ μαλλιά της καὶ τοὶ φωνάζει κόρη μου θὰ κάμω τέσσαραις μέραις—τέσσαραις μέραις—νὰ ἔρθω, ἀφοῦ φεύγει αὐτὴ κι' ἠτραβήχτηκε μέσα αὐτὴ, βγαίνει τὸ βασιλόπουλο καὶ τοὶ φωνάζει. Ἀσπρη μου κόρη ρίξε. . Αὐτὴ θαρραμένη εἶναι ἡ μάννα τσι, μιὰ τὰ μαλλιά τσι κάτω, ἠτράβα αὐτὴ, ποῦ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ πάει. Λείι μὰ καλὰ ἡ μάννα μου ποτὶ δὲ μοῦ καμὲ τίποτο βάρος τώρα μοῦ κάνει. Αὐτὴ περιέργη νὰ δῇ ἵντα νὰ τὸ βάρος τὸν τράβηξε λην τοὶ τὴ δύναμι καὶ τὸν φέρνει ἴσα μὲ τὸ παράθυρο· γυρίζει καὶ τὸν πάλι λείι· ἄχ, πῶς μ' ἐγέλασες· ποῖος μὲ βαστάει τώρα νὰ σ' ἀμολάρω. βασιλίσσά μου, Ἀσπρη μου κόρη, σκλάβος σου καὶ γλύτωσέ με. Τότες εἶναι μιὰ τόνε πετᾷ στὴ μέση τοὶ κάμαρας. Τότες τοῦ δίχτει ποῦ ἦτανε μάρμαρα διαφόρῳ λογιῶ ἢ κρεμάλας, ἢ καναπέδες, ὅλα τὰ μόμπιλα· αὐτὸς τοῦ λείι βλέπει αὐτὰ ὅλα τὰ μάρμαρα ποῦνε διαφόρῳ λογιῶ; καί. Ἐτοῦτε ὅλα εἶνε ὅλο ἀνθρώποι ποῦ ἤρθανε γιὰ μένα καὶ τοὶ ἦσαν ἡ μάννα μου καὶ τοὶ καμὲ τσαδὰ. Καὶ σὺ ποῦ μὲ γέλασες μ' αὐτὸν τρόπο εἶσαι τοὶ τύχης μου, εἶναι θὰ πάρω, δὲ σ' ἀφίνω νὰ χαθῇς, καὶ πρὶ τῶρα. Τοῦ δίνει· μιὰν μπατσά, τὸν κάνει νὰ μῆλο στὴν σκαλιά τσι. Ἐρχεται ἡ μάννα τσι, τοὶ φωνάζει, τὴν ἀναιθάζει, πέφτει, ἔσται, ξυπνᾷ, τοὶ βάνει καὶ τρώει. Ἀφοῦ ἤραε, ἤστηκώθηκε, ἤρε, ἤναι νὰ λευτερώσῃ ὅλα τὰ μάρμαρα, νὰ ζωντανέψῃ ὅλοι τοὶ ἀνθρώποι.

Τὸ λοιπὸς πιάνει καὶ βάζει σὲ ὅλα τὰ μάρμαρα ἀπὸ ἔναν πιάτο ζουμί καὶ λιακάκι ψωμί κι' ἔναν κομματάκι κρηῆς. Πιάνει μιὰ βίτσα κι' ἡ χτύπα κι' ἡνοιωθεὶ ὁ ἄθροπος ἡύρισκε τὸ πιάτο κοντά του, τὸ βούφα κι' ἡναιστήνουντα. Ἐτσιδὰ ὅλα τὰ μάρμαρα ἐγεινήκαν ἀθρῶποι. Ἠγέμωσε αὐτὴ ἡ κάμαρχ, ὅπου δὲν ἡπεφτε σησάμι νὰ ριχτε κανεῖς, ἐτόσε πολλοὶ ἦτανε· τὼνέ λείει, νὰ φύετε· ἡφεύγανε πειὰ ὅλοι σὰν τὰ φίδια καὶ ἡδεῖασε ἡ κάμαρχ. Τότες ἡμείνανε οἱ δυό· τῶρα πρέπει νὰ φύωμε καμεῖς. Τὸ λοιπὸς τὼνέ πιζίνει καὶ φεύγουνε. Ἀς ἀφήκωμε αὐτοὶ ποῦ πᾶν δρόμο πολὺ δικάββαλό κι' ἄς πιάσωμε τὴ δρακόντισσα ποῦ ἦρθε καὶ φανάζει. Μὲ τὴν ἀντρέϊαν τσι, μὲ τὸ θυμόντσι —ἀφοῦ δὲν τσί κουε κανεῖς, μπαινέι μὲς· τὸ πλάττι. Εἶδε ἀδειτά, ἡτρόμαξε. Τότες ψάχει τὸ παλάτι ἀποδῶ, ἀποκεῖ, βρίσκει ἕνα νέο, καὶ τὸν εἶχε σαριωνιά καμωμένο· τοῦ δόνα μιὰ σπροξά, γίνεται νέος. Μωρὲ λείει τί ἐγεινήκανε ἡ κόρη μου μὲ αὐτό ; λείει ἕνας νέος ἦρθε καὶ τὴν ἔπηρε κι' ἡφύανε. Τότες τοῦ δόνει κι' αὐτὴ τοῦ δρόμον του κι' ἀναιθαίνει ἡ δρακόντισσα στὴν ψηλὴ ταράτσα· τσι βλέπει καὶ βάνει τὸ δρόμο μπροστά, κόντεψε νὰ τσι πλακώτῃ. Γίνεται αὐτὴ μιὰν ἐκκλησά καὶ κάνε αὐτόνε ἕνα παππαδάκι κι' ἡσῆμαι νὰ τὸ καμπανάκι. Περνᾷ ἡ δρακόντισσα τὸν ἀρωτᾷ· δὲν εἶδες κανέναν καββάλα· λάρη νὰ περάσῃ ἀποδῶ ; ἂ λείει κεράμου δὲν εἶδα κανένα. Θωρεῖ, δὲν εἶδε κανεῖ, στρέφει πίσω στὴν ταράτσα, τσι θωρεῖ πάλι ἡτρίχανε· τρέχ' αὐτὴ νὰ τσι πλακώσῃ. Ἀφοῦ ἡκόντευγε νὰ τσι πλακώσῃ, γίνεται αὐτὴ ἕνα περιβόλι κι' αὐτὸς ἕνας περιβολάρης κι' ἡσκάλιζε τὰ δέντρα· τὸν ἀρωτᾷ ἡ δρακόντισσα λείει πᾶ νὰ 'δες κανέναν καββαλάρη νὰ περνᾷ ἀποδῶ ; ὅχι κερά μου, ἐγὼ κάνω τὴ δουλειά μου. Στρέφει πάλι πᾶει στὴν ταράτσα, τσι θωρεῖ πάλι· λείει ἂ ἐκεῖνα ποῦ ἡβλεπα εἶνε καὶ μὲ γιλάσανε· τρέχει ἡκόντευγε νὰ τσι ριθάρη· κάνε αὐτὴ αὐτόνε μιὰ γοῦρνα μὲ τὸ νερό κι' αὐτὴ μέσα χέλι. Πᾶει αὐτὴ καὶ βάνει τὸ χέριν τσι κι' ἡπολέμα νὰ πιάσῃ τὸ χέλι καὶ τοῦ λει ἔλα κόρη μου νὰ σὲ χαρῶ, ποῦ μ' ἄφησες μοναχὴ. Σὰ δὲν ἡμπόριε νὰ τὸ πιάσῃ μὲ τὸ πολὺ ζόρι. Λείει ἄμε κόρη μου καὶ νὰ τὸν ἐφιλήσῃ ἡ μάναν του νὰ σοῦ ξεχάσῃ καὶ πᾶει στὸ σκίπτι. Τότες ζωντανεύουνε αὐτοὶ καὶ πέρνουνε τὸ δρόμο καὶ πᾶνε στὴν πολιτείαν τῶνε. Τοῦ λείει νὰ θυμᾶσαι τὴν κατάρρα τσι μάνας μου· λείει θυμοῦμαι, βασιλίσσά μου, παρὰ νὰ σταθῆς ἐδῶ στὴν ἐξοχή, καὶ τὴν ἀφίνει καὶ πᾶει νὰ τὸ πῆ τοῦ πατέραν του νὰ φέρῃ στρατέμματα νὰ τὴν φέρουνε μέσα. Ἠσῆκωσε ὁ βασιλεῆς τὸ στρατέμμα, τὰ ἀλόγατα, ἡκαμε ἐτοιμασίαις· καθίζει τὸ βασιλεῖοποῦλο σ' ἕνα μέρος ὥστε νὰ ἐτοιμαστοῦνε καὶ ἡκοιμήθηκε· πᾶει ἡ μάναν του, τὸν ἀγκυλιάζεται, τὼνέ φιλεῖ· τότες ἀφοῦ τᾷ 'καμε ὅλα ἐτοιμα ὁ βασιλεῆς λείει γυιέ μου σήκου νὰ πᾶμε· λείει πατέρα μου, πῶς σοῦ πᾶ πῶς θὰ πάρωμε τίποτες—ἡλησμόνησι ὅλα—λείει δὲ μοῦ πες πῶς ἡφερες τὴν Ἀσπρη σὰν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὰν αἷμα;

Ἐ τότες ὁ βασιλεὺς λείει ἀπὸ τὴν κούρασι εἶνε ποῦ ἄλειπε τότοι χρόνοι· τὰ ἡσύχασε τὰ πράγματα. Τὸ λοιπὸς αὐτὴ ἡπέρασε ἡ ὥρα· ἄχ, λείει, τὴν ἱσαθα, μοῦ ξέχασε. Μπαίνει μέσ' τὴν πολιτείαν καὶ βρίσκει ἓνα γέρο καὶ τοῦ λείει νὰ μὲ πᾶς σ' ἓνα ξενοδοχεῖο νὰ πιάσω μιὰν κάμαραν νᾶνε πολὺ ψηλὴ ἀντίκρυ στὸ βασιλικὸ παλάτι. Ὑῆρηκε ἓνα σπίτι καὶ κάθεται ἐκεῖ ἀντίκρυ τοῦ βασιλεῦς τὸ παλάτι. Ἀποκάτω σ' αὐτὸ ἦτανε καφενές. Τὸ λοιπὸς ἡστολίζοντα κάθε πρωτὶ κι' ἡκάζοντα στὸ παράθυρο ἀντίκρυ. Βγαίνει ἓνα πρωτὶ μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλέως ὁ φικιάλος καὶ τὴν βλέπει· ὡς κηθὼς τὴν ἔδε· λείει μπρὲ ἄς ἤμουνε μιὰ βραδεῖα μαζὶν τσι καὶ ὅσα θίλει νὰ τσι δώκω· νὰ πᾶω νὰ τσι τὸ πῶ. Τότες βρίσκει τὸ γέρο καὶ τσι τὸ μνηστὴρ χρέματα θέλω μὴδὲ πρᾶμα. Πάει τὴν βρίσκει τὸ βράδυ, τοῦ κάνει μεγάλαις ἀρχοδιαῖς. Λείει τὸ χέρι· λείει κάθισε κι' ὄλ', ἡ νύχτα εἶνε δική μας, δε θέλεις χέρι. Ἠπέρασε ἡ ὥρα—μὰ ἦτανε βορηὰς ξυδατός, χιόνια ντομάνι, κρύο πολὺ—καὶ πάει αὐτὴ στὴ σωτοκάμαρα, ἀνοίει τὸ παραθύρι πενταπόρτι κι' ἀπέκειο ἀναιθαίνει στὸ κρεββάτιν τσι αὐτὴ. Ἠγδύθηκε αὐτὸς μὲ τὴ χαρὰν τοῦ καὶ πάει στὸ κρεβδάτι νὰ κοιμηθῇ, τοῦ λείει κάμε μου τὴ χάρι κλεῖσε τὸ παραθύρι νὰ μὴν κρυώσωμε. Ἀναιθαίνει νὰ σύρῃ τὰ σκοῦρα, πάει αὐτὴ τοῦ δώνει μιὰν παλαμιὰ στὸν κῶλο, τὸν ἀφίνει κειδὰ ξερό· καὶ ἤνοιε καὶ ἡσφάλιζε τὸ παραθύρι κι' ἦκανε μπαμπαλάκια (ἡκρύβγοντα κι' ἡφανερώνουντα). Τὸ πρωτὶ πάει καὶ τοῦ δώνει ἄλλη μιὰ καὶ τονὲ νοιώθει· χτυπᾷ τὰ μπαμπαλάκια καὶ ἔρχονται ἀποκάτω ἀπὸ τὸν καφενὲ καὶ τὸν παίρνουνε καὶ τονὲ λιθοπυρήσανε (=τὸν ἐπύρωσαν μὲ ζεστά, μέσ' τὰ ροῦχα, διότι ἦτο παγωμένος) κι' ἡπῆε πάλι στὸ παλάτι. Τὴν ἄλλη τὸ πορνὸ βγαίνει ὁ ὑπεκπιστὴς τοῦ βασιλέως καὶ τὴ θεωρεῖ καὶ πάει κι' αὐτός. Σὰν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κοιμηθοῦνε, ἦψε αὐτὴ τὸ μαγγάλι μέσ' τὴ σωτοκάμαρα, ὥστε νὰ γδυθῇ νὰ πᾶι κι' αὐτός. Πάει αὐτὸς μέσα γδυμνὸς νὰ κοιμηθῇ, τοῦ λείει νὰ μοῦ συμπαθήσης ἄμε νὰ σβύσης τὰ κάρβουνα νὰ μὴ μᾶς χτυπήσῃ ὅλη νύχτα ἡ ζέστη στὴν κεφαλή. Καθίζοντας αὐτὸς νὰ σβύσῃ τὰ κάρβουνα, τοῦ δίδει μιὰ στὸν κῶλο κι' ἡφει κι' ἡσθουνε τὴ φοβοῦ ὅλη νύχτα. Τὸ πρωτὶ χτυπᾷ αὐτὴ τὰ μπαμπαλάκια—τοῦ δωσε—πάλι μιὰ κι' ἡζωντάνεψε—τὸν πέρνουν . . . τὰ ἴδια τὸν πᾶνε στὸ παλάτι.

Τὴν ἄλλη τὸ πορνὸ τὴν θεωρεῖ ὁ Βηζύρης τοῦ βασιλεῦς καὶ πάει κι' αὐτός τὰ ἴδια· σὰν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κοιμηθῇ, πάει στὴν κάμαράν τσι καὶ πιάνει τὸ ἀναγκαστὸν τσι γεμῶζει καὶ τ' ἀφίνει ξεσκεπασμένον ἀναιθαίνει στὸ κρεβδάτι. Πάει αὐτὸς νὰ πέσῃ μὲ τὴ χαρὰ καὶ τοῦ λείει νὰ μοῦ συμπαθήσης νὰ πᾶς νὰ σκεπάσης αὐτὸ τὸ τέθριο ὥστε νὰ μὴ μᾶς ἐσκοτίσῃ ἡ μυρωδιὰ· πάει, τοῦ δίνει μιὰ, καὶ τὸν ἀφίνει καὶ κείνονε ξερό καὶ ἤνοιε κι' ἡσφάλιζε ὅλη τὴ νύχτα. Τὸ πρωτὶ τονὲ παίρνουνε κάτω, τονὲ λιθοπυρίζουνε, τονὲ πᾶνε στὸ παλάτι. Ἠκάζοντα αὐτὴ στολισμένη στὸ παράθυρο. Ἐκεῖ βγήκανε αὐτοὶ οἱ τρεῖς

μέσα στην αὐλή κι' ἡσολατζάρανε καὶ τὴ θεωρούσανε στὸ παραθύρι κι' ἡ γελούσανε. Ἀρωτᾷ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, μπρὲ γιάντα τὴ θεωρεῖς καὶ γελᾷς; λέει μπρὲ ἴντα νὰ σοῦ ποῦ· ἐπῆα μιὰ βραδεῖα πῶς θὰ τὴν κοιμηθῶ καὶ μέβαλε καὶ ἤνοια κι' ἡσφάλιζα ἓναν παραθύρι κι' ἡξεπάγιασα ποῦ νὰ τὴ πάρῃ καὶ νὰ τὴ σηκώσῃ. Λέει κι' ἄμε μένα τὴ φοβοῦ τὴν ἔφτου καὶ τὴ ἡσθυνα ὅλη νύχτα! Ἀμὲ μένα ποῦ μέβαλε στὸ ἀναγκαῖόν ται καὶ μὲ βρώμισε· κι' ἡγελοῦσανε· ἡκουσε τὸ βασιληόπουλο τὰ γέλοιόν τωνε· τὸ ἀρωτᾷ, βγαίνει καὶ τὴν θεωρεῖ, τοῦ τὰ λένε· λέει, μπρὲ νὰ μηνύσω μού τὴ φέρουνε ἰδῶ. Τσί μηνᾷ, στολίζεται αὐτὴ καλὰ καὶ μιὰ κορμὶ δὺ στὸ παλάτι. Ὡς τὴν εἶδε ὁ βασιληᾶς ὁ πατέρας ἡθυμήθηκε· καὶ ποῦ τοῦ 'πε ὁ γιὸς του ὄντας ἡλεῖπε κι' ἦρθε. Μπρὲ, λέει, παιδίμου, εἶνε ἡ Ἀσπρὴ κόρη; Τότες τὸ βασιληόπουλο τὸ θυμήθηκε καὶ τσί πρὸς συμπάθειο καὶ ἡτοιμάσανε τὸ γάμο καὶ στεφανώνονται καὶ ἡζήσανε ζῶντες εὐτυχισμένη.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ΘΗΡΑΣ¹

Βαυκαλήματα.

1. Κάμε νανά, κάμε νανά σ' τὴν ἀργυρῇ σου κούνια
Σ' τὴν ἀργυρῇ καὶ σ' τὴ χρυσῇ καὶ σ' τὴ μαλαματένια.
2. Κάμε νανά, κάμε νανά, χρυσῇ μου καθενέττα,
Μαλαματένιέ μου σταυρὲ κι' ἀτίμητῇ μου πέτρα.
3. Νανά τοῦ Ῥῆα τὸ παιδί καὶ τοῦ βηζύρη ἡ γῆνι
Καὶ τῇ κερά βασίλισσας τὸ πετραχηλιδάκι.
4. Νανά, ποῦ σ' ἔσπερν' ἀητὸς κι' ὁποῦ σὲ ἡγένη κόρη.
Κι' ὁποῦ σὲ κοιλοπόννησε ἡ πέρδικα σ' τὰ ὄρη.
5. Νανά, ποῦ σοῦ τὰ ραύγουνε τὰ ροῦχά σου σ' τὴν πόλι
Καὶ δὲν τὰ ξετελεύγουνε ἐξηνταδὺο μαστόροι.
6. Νανά τὰ δαφνογέννημα, τὸ μοσκοτυλιμένο
Τὸ δαχτυλίδι σ' τὴ φασκιᾷ ἐγὼ τῶχω βαρμένο.
- 6α. Νανά ὁ δαφνογέννητος, ὁ ροδοπουλημένος,
'Οντες τὰ ῥάνα χτυποῦσα, τὰ λαοῦτα κηλαδοῦσα,
Τότες ὁ γιὸς ὁ καλογιός, τότες ἰδὼ γεννηοῦντα.
- 6β. Νανά τὸ βασιληόπουλο, τὸ δαφνοτυλιμένο.

¹ Ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Παταῶ.

- Ῥόδα καὶ τριαντάφυλλα τό 'χουνε σκεπασμένο
 Γιὰ σένα, φῶς μου, ἤχασα, γιὰ σένα τὴν τιμὴ μου
 Γιὰ σένα τὰ χρυσὰ μαλλιά ποῦ 'χα στὴν κεφαλὴ μου.
7. Κοιμήσου ποῦ στὸ γάμο σου τρεῖς μῦλοι θὰ σ' ἀλίθου,
 ὁ ἕνας τὰ πιπίριά σου κι' ὁ ἄλλος τὰ ψωμιά σου
 Κι' ὁ τρίτος ὁ καλλίτερος τὰ ξιροτήανά σου.
 8. Κοιμήσου, καλομάζαρο, κι' ἡ μοῖρά σου δουλεύγει,
 Τὸ ριζικό σου τὸ καλὸ θὰ κουβαλῇ νὰ φέρνῃ.
 9. Κοιμήσου, 'μέρα ὡμορφη, νύχτα μὲ τὸ φιγγάρι,
 Κοιμήσου, χαδεμμένη μου, μὲ τοῦ Χριστοῦ τὴ χάρι.
 10. Κοιμάται τὸνα μου παιδί, τὸνα μου κλωναράκι
 Τὸνα μου τὸ καλλίτερο μὲ τ' ἀργυρὸ χεράκι
 Μὲ τ' ἀσημένιο βούλωμα καὶ μὲ τ' ἀλυσσιδάκι.
 11. Κοιμήσου, ποῦ νὰ μὴ ρῆχῃ τρίχα τσῆ κεφαλῆς σου
 Κι' ἡ Παναγιά τσῆ Πισκοπῆς νὰ βρίσκται μαζί σου.
 12. Κοιμήσου, ποῦ νὰ μὴ ρῆχῃ τρίχ' ἀπ' τὴν κεφαλὴ σου
 Ὡστε νὰ ζοῦνε τὰ βουνά, νὰ ζῇ καὶ τὸ κορμί σου.
 13. Κοιμήσου, καλομάζαρη καὶ καλοτελειωμένη,
 Ποῦ σ' ἔχ' ἀφέντης ὁ Χριστὸς καλὰ μελετημένη.
 14. Κοιμήσου, γάστρα μου χυτὴ μὲ τὸ μαργαριτάρι
 Καὶ μοῦ 'στειλε τὴν προξενιά ὁ νεῖος ποῦ θὰ σὲ πάρῃ.
 15. Κοιμήσου, ποῦ παράγγειλα παποῦτζα σ' τὸ τζαγκάρη
 Νὰ σοῦ τὰ κάμ' ὀλόχρυσά μὲ τὸ μαργαριτάρι.
 16. Κοιμάται τὸ παιδάκι μου, μὰ πῶς νὰ τὸ ξυπνήσω,
 Φέρτε μου μῆλα κόκκινα νὰ τὸ λιθοβολήσω.
 17. Κοιμάται μέσ' τὴν κούνια, ὁ ἀύγερινος κι' ἡ πουλία.
 18. Κοιμήσου, ποῦ σοῦ ραύγουνε σ' τὴ Χιὸ τὸ πάπλωμά σου
 Καὶ μέσ' τῇ μέσ' εἶν' αἰτός, σ' τὴν πάντα τῶνομά σου.
 19. Ὕπνε μου, ἔπαρέ μου το κι' ἄνι το σ' τὰ περβόλια
 Καὶ γέμισε τὴν πέτσαν του τριαντάφυλλα καὶ ῥόδα.
 Τὰ ῥόδα νὰ ν' τῆς μάννας του καὶ τᾶνθη τοῦ κυροῦ του
 Καὶ τᾶσπρα τριαντάφυλλα εἶνε τοῦ σάντουλού του.
 20. Κοιμάτ' ὁ ἥλιος σ' τὰ ψηλά κι' ἡ πέρδικα σ' τὰ ὄρη
 Καὶ μένα τὸ παιδάκι μου κοιμάται μέσ' τὴν κούνια.
 21. Κοιμήσου, ποῦ νὰ σὲ χαρῇ ἡ μάννα ποῦ σὲ 'γέννα
 Κι' ὁ κύρης ὁποῦ σ' ἔκαμε νὰ 'δῇ χαρ' ἀπὸ σένα.
 22. Κοιμάται τὸ ψηλὸ μπανὶ ποῦ τό 'χουνε σ' τὴν πόλι
 Ποῦ τὸχ' ὁ βασιληᾶς βρακὶ κι' ὁ πῖσκοπος φαϊλόني.
 23. Κοιμήσου, μέρα ὡμορφη, νύχτα μὲ τ' ἀστρουλάκια,
 Μπαζί μου μὲ τὰ λούλουδα καὶ μὲ τὰ διασημάκια.

24. Κοιμήσου, καὶ σὺν κοιμηθῆς, νὰ ᾄδῃς τί θὰ σοῦ κάνω
Μαλαματένια κάμαρα καὶ μέσα νὰ σὲ βάνω.
25. Κοιμάται τὸ παιδάκι μου, τῶνα μου κλωναράκι
Καὶ τὸ μαστραπαδάκι μου μὲ τ' ἀργυρὸ χεράκι.
26. Κοιμάται τὸ γαρύφαλλο κοντὰ σ' τὴ μαντζουράνα
Κοιμάται τὸ παιδάκι μου μὲ τὴν καλὴ του μάννα.
27. Κοιμήσου σὺν τῇ ζάχαρι, ζύπνησε σὺν τὸ μέλι
Νὰ λένε ἡ γειτόνισσαις πῶς εἶν' καλὸ κοπέλι.
28. Κοιμήσου, ποῦ σὺν κοιμηθῆς χαρίζω σου τὴν πόλι
Χαρίζω σου τὴ Βενεθιά ποῦ νὲ μεγάλη χώρα.
29. Ἐλα, μπαμπάλα, κι' ἔπαρε ὅσα παιδάκια κλαῖνε
Καὶ μένα τὸ παιδάκι μου ποτὲ ποτὲ δὲν κλαίει.
30. Κοιμήσου, ποῦ σ' τὸ γάμο σου, σ' τ' ἀρρεβωνιάσματά σου
Τὸ χῶμ' ἀλεῦρι θὰ γενῇ καὶ τὰ βουνὰ δαμάλια
Κι' ἡ θάλασσα γλυκὸ νερὸ νὰ πιοῦν τὰ παλληκάρια.
31. Κοιμήσου, ποῦ σ' τὸ γάμο σου δώδεκα μυλ' ἀλέθουν,
Οἱ τρεῖς ἀλέθουν τὸν καφὲ κι' οἱ τέσσερης ἀλεῦρι
Κι' οἱ ἄλλ' οἱ ἀποδέλοιποι ἀλέθουν τὸ πιπέρι.
32. Κοιμήσου, ποῦ σοῦ ῥαύγουνε τὴ γοῦνά σου σ' τὴν πόλι
Δὲ σοῦ τὴν ξετελεύγουνε σαραντατρεῖς μαστόροι.
Ὁ ἕνας βάζει μάλκμχ κι' ὁ ἄλλος τὴ χρουσώνει
Κι' ὁ τρίτος ὁ καλλιτέρος τὴ μαργαριταρώνει.
33. Κοιμήσου μέσ' τὴν κούνιά σου καὶ μέσ' τὸ πάπλωμά σου
Καὶ μέσ' σ' τὰ σεντονάκια σου ποῦ νὲ τὸ μάθημά σου.
34. Κοιμήσου μωρουδάκι μου, κι' ἐγὼ σὲ ναναρίζω,
Κι' ἐγὼ κουνῶ τὴν κούνιά σου κι' ἐγὼ σ' ἀποκοιμίζω.
35. Κοιμάται τὸ παιδάκι μου, τοῦ στείλαν' ἀρραβῶνα
Κι' ἐγὼ τ' ἀπολοήθηκα, δὲν τὸ παντρεύ' ἀκόμα.
36. Ὁ ὕπνος θρέφει τὰ μωρὰ κι' ὁ κάμπος τὰ μοσχάρια
Κι' ἐμένα τὸ παιδάκι μου τὸ θρέφουνε τὰ χάδια.
37. Κούνιέ το, ντάντα, τὸ παιδί, κούνιέ το, μέρωσέ το
Κι' ἀνὴ γυρέψη καὶ βυζί, σκύψε καὶ βύζασέ το.
38. Καὶ κοιμάται καὶ κοιμάται, τσῆ μαμᾶς του δὲ θυμάται.
39. Κοιμήσου, ποῦ σὺν κοιμηθῆς τρεῖς χώραις σοῦ χαρίζω,
Τρεῖς χώραις καὶ τρεῖς κάμαραις, τρία μοναστηράκια,
Σ' τσῆ κάμαραις νὰ γεύγῃσαι, στσῆ χώραις νὰ κοιμάσαι.
40. Τὸ παιδί μου θέλει χέδια, θέλει καὶ ψωμιὰ καθάρια.
41. Κουνῶ το, ναναρίζω το, μὰ τοῦτο δὲν κοιμάται,
Μὲ τοὺς ἀγγέλους χαίρεται, μὲ τὸ Χριστὸ διᾶται.
42. Κοιμήσου, ποῦ σοῦ ῥαύγουνε σ' τὴν πόλι τὰ χρυσᾶ σου

- Σ' τὴ Βενεθιά τὰ ροῦχά σου καὶ τὰ διαμαντικά σου.
43. Ὕπνε μου, ἔπαρέ μου το καὶ φέρε μού το πάλι
Μὴ μοῦ τὸ φέρης ἄσκημο, μὴ μοῦ τὸ φέρης μαῦρο
Φέρε το μὲ τὰ ρόδα του καὶ μὲ τὴν ὡμορφιά του.
44. Κοιμήσου μὲ τὴν Πανηγιά καὶ μὲ τὸν Ἀϊ-Γιάννη
Μὴ τὸν ἀφέντι τὸ Χριστὸ ποῦ τ' ἀκλουθοῦν οἱ ἅγιοι.

Γαμήλια.

1. Νύφη μου, σ' τὴ χωρίστρα σου τρέχει νερὸ δροσᾶτο,
Ὅποιος τὸ πιῇ δροσιζέται καὶ πάλ' ἀναιζητᾶ το.
2. Νύφη, καθρέφτης σμαγδωτὸς μ' ἀτίμητα πετράδια
Καὶ τζουβαεικὸ πολὺ νὰ βάνουν τὰ στεφάνια.
3. Ὁμορφη ποῦ 'ν' ἡ νύφη μας σὰν ἀργυροκαμπάνα
Μὰ 'χει τὴν παραπόνεσι ὅπως δὲν ἔχει μάννα.
4. Ὁ ἀρφανέ, πεντάρφανε 'πὸ μάννα κι' ἀπὸ κύρη
Σὰν τὸ καράβι σ' τὸ γιαλὸ χωρὶς παραβοκύρη.
5. Σ' τὸ σπῖτιν ὁποῦ 'μπήκαμε πέτρα νὰ μὴ ράϊση
Κι' ὁ νοικοκύρης κι' ἡ κυρά χίλια χρόνια νὰ ζήση.
6. Ἡ τράπεζά μας ὁλόχρυση, τὰ πιάτα 'ν' ἀσημένια
Καὶ τὰ πειруνομάχαιρα εἶνε μαλαματένια.
7. Νύφη μου, μὴν πικραίνεσαι ὅπως δὲν ἔχεις μάννα
Κι' ἀφέντης σου σοῦ εὔχεται μὲ ὅλαν του τὰ σπλάχνα.
8. Τῆς νύφης πρέπουν τὰ χρυσᾶ καὶ τοῦ γαμπροῦ βελουῶδα
Καὶ τῇ κερά κουμπάρισσας πρέπουν τὰ δαχτυλίδια.
9. Παπᾶ, μὴ βάλῃς βλοητὸ ἀκόμη σὲ μιὰν ὥρα
Γιὰ θὰ καταίβ' ἀφέντης τῇ ἀπ' τὴν ἀπάνω χώρα.
10. Ἡ εὐχή τοῦ πεθεροῦ σου σ' τὰ καντούνια τοῦ σπιτιοῦ σου.
Κι' ἡ εὐχή τῇ πεθερᾷ σου μίση τὰ ἀνεκοκάτοφλά σου.
11. Ἀμὴ ἀμή, περικαλῶ καὶ τῇ κουμπάρας μὲ καλὸ.
12. Ἄμου πεθερά κι' ἐγὼ νοικοκυρά.
13. Ἐλα, Χριστέ καὶ Πανηγιά μὲ τὸ μονογενῆ σου
Σ' τὰ ἀντρόῦνο ποῦ γίνεται νὰ βάλῃς τὴν εὐχή σου.
14. Ἀγία Ἱερουσαλὴ κι' Ἀγίε Ἰωάννη
Γιὰ βάνετε τὸ νυφικὸ νερὸ τοῦ Ἰορδάνη.
15. Εὐγένεια καὶ ἀρχοδιά, κάλλος καὶ ζαρεφλίκι
Ὅλα σ' τὴ νύφη κατοικοῦν ὡς διαμαντένια θήκη.
16. Ξεχωριστὸς εἶν' ὁ γαμπρός, ὡς ξεχωρίζουν τ' ἄστρα
Ὅς ξεχωρίζουν τὰ βουνὰ ἀπ' τὰ μεγάλα κάστρα.
17. Εὐλογημένα γονικά δώσετε τὴν εὐχή σας

- Σὺ τοῦτα ποῦ στολίζονται μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σας.
18. Σήμερο ὅλα τὰ πουλιά ἄς γλυκοκηλαδοῦσι
Νὰ λέν' τὰ καλορίζικα ὡς ποῦ νὰ βαρεθοῦσι.
 19. Τοῦτα τὰ δύο στέφανα εἰς τὸν τζερεβὲ βαρμμένα
Ἄς εἶνε καλορίζικα καὶ καλομαζαρένα.
 20. Ῥουμπίνια καὶ διαμαντικά καὶ μύρια μωριλάνθια
Τὴν ἔλλαψι δὲν ἔχουνε ἔμπρὸς σ' τοῦ γαμπροῦ τὰ μάθια.
 21. Γαμπρέ, ἡ ὠραιότη σας καὶ τ' ἔμμορφό σας νάζι
Στοχάζομαι δὲ βρίσκεται ἄλλος γιὰ νὰ σὰς μοιάζῃ.
 22. Ἄς εἶνε καλορίζικα, ἀπ' τὴν καρδιά μου ὄχλῃστηκα.
 23. Νύφη καὶ γαμπρὲ νὰ ζῆτε καὶ παιδόγγονα νὰ ὀῆτε.
 24. Ἡμεῖς ὁ Θεός, καληώρα, μαντζουράνα μὲ τὴ βιάλα.
 25. Κόπιασε, μάννα τοῦ γαμπροῦ, νὰ δώσης τὴν εὐχὴ σου
Ποῦ ἔταν ὁ Νικολάκης σου ὁ πόθος τῇ ψυχῇ σου.
 26. Κουμπάρ' ἀτοῦ ποῦ κάθισαι εἶνε ξερὸ τὸ ξύλο
Κι' ἀπὸ τῇ νοστιμάδαις σου βγάζει καρπούς καὶ φύλλο.
 27. Ὁ Μαθουλιὸς παντρεύεται, ὦ Παναγιά, καὶ δὲς του
Μιὰν προβατίνα μὲ τ' ἀρνὶ νὰ τριγυρίζ' ὀμπρὸς του.
 28. Πρέπ' ἡ νύφη σ' τὴν κασσίελα σὰν τὴν Παριανὴ σκουτέλα
Πρέπει κι' ὁ γαμπρὸς σ' τὸν πάγκο σὰν τὸ γάδαρο τὸ μαῦρο.
 29. Ἄς εἶν' ἡ ὥρα ἡ καλὴ, Θεὸς νὰ σὰς βλοῇσῃ
Καὶ ἡ εὐχὴ τοῦ Ἀβραὰ νὰ σὰς παιδογονήσῃ.
 30. Σιαῖς σιαῖς βρονταῖς γροικῶ, ἄγγελος καταβαίνει
Καὶ τὴν εὐχὴ τῇ μάννας σου σ' τὰ στέφανα τὴ φέρνει.
 31. Φέρτε μου λίσταις σμαγγωταῖς κι' ἀτίμητα πιτράδια
Καὶ τζουβαερικὸ πολὺ νὰ δέσω τὰ στεφάνια.
 32. Κουμπάρε καὶ κουμπάρισσα ὁποῦ ἔχετε τὴ χάρι
Γιὰ βάνετε τὰ στέφανα μὲ τὸ μαργαριτάρι.
 33. Πρέπει καὶ τῇ κουμπάρισσας νέος ἀ' τὴν Εὐρώπη
Νὰ τὴ θεωρῇ νὰ χαίρεται τὴν ἀκριβὴν τῇ νεότη.
 33. Γαμπρέ μ' ὅταν σὲ κράζανε ἀ' τὴν ἀπάνω στράτα
Ὅλος ὁ κόσμος ἔκλούθησε κι' ὁ οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα.
 34. Ἡ νύφη εἶν' ἡ Βενετιά καὶ ὁ γαμπρὸς ἡ Πόλι,
Καὶ ἡ κερά κουμπάρισσα τῇ Χιὸς τὸ περιβόλι.
 35. Ταιριιάζ' ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς σ' τὴ φιλοπροσωπία
Γιατὶ τὴν ἔχουνε κι' οἱ δυὸ μικρὴ τὴν ἡλικία.
 36. Νύφη, Βενέτικη μηλιά, γαμπρέ μου κυπαρίσσι.
Ἡ ὁμορφιά σας κούστηκε Ἀνατολὴ καὶ Δύσι.
 37. Νύφη μου, ποῦ ναιθρεύγου σου ὡσὰν τὸ χηλιδόνι,
Ἡ κέρδιξις τὸν ἀητὸ ποῦ ἔγᾳκε τόσοι χρόνοι.

38. Νύφη π' ἀστράφτεις καὶ βροντᾶς, ποῦ ψηχαλᾶς καὶ βρέχεις
Κι' ὅλου τοῦ κόσμου τσ' ὠμορφαῖς ἀπάνω σου τῆς ἔχεις.
39. Γαμπρέ μου ὠραιότατε, μὲ πλούτη καὶ μ' ἀκάλλη,
Μὲ οἰκογένεια λαμπρὰ καὶ μὲ σπουδὴ μεγάλη·
40. Νύφη μου, σ' τὸ φουστάνι σου ποῦ 'μοιάζει σὰ στεφάνο
Νὰ θελεις νὰ μὲ μπούκωνες μιὰν πειρουκὰ κουφέτο.
41. Νύφη π' ἀστράφτεις καὶ βροντᾶς, ποῦ ψηχαλᾶς καὶ βρέχεις
Κι' ὅλαις τῇ χάραϊς τοῦ Χριστοῦ ἀπάνω σου τῆς ἔχεις.
42. Νύφη μου, ποῦ σοῦ φέρανε δειντὸ μὲς' τὴν αὐλή σου
Νὰ τὸ ποτίζεις χλυδὸ νερὸ νὰ τῷ χυγὲς στὴ ζωὴ σου.
43. Γαμπρέ, μὴ λυπηθῇς φλουριά νὰ κάμης ναν κλουβάκι
Νὰ βάλῃς τὴ νεόνυφη ποῦ 'νε κοπελουδάκι.
44. Κουμπάρε, ρίξ' αὖ τσ' ἀρχοδιᾶς, βουλή τῷ βουλευτάδω,
Συμβούλιο τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν πραγματευτάδω.
45. Ἡλιος εἶν' ὁ νεῖο γαμπρὸς κι' ἡ νύφη 'νε φεγγάρι,
Φωστῆρες ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔχουνε τὴ χάρι.
46. Ὁ ἔρωτας εἶν' ὁ γαμπρὸς κι' ἡ νύφη Ἀφροδίτη,
Κι' ἄλλος δὲν ἦταν ἄξιος νὰ 'μπῇ σὲ τίθαι σπῆτι.
47. Ἡ νύφη εἶνε ὠμορφή σὰν τοῦ πονέντε τ' ἄστρο,
Καὶ σὰν τὸ τριαντάφυλλο τὸ κόκκινο καὶ τ' ἄσπρο.
48. Κουμπάρε, ρήγα τῇ Φραγκιᾶς καὶ πρίντζηπα τῆς Πόλης
Καὶ γενεράλε καὶ κριτὴ τῆς Σιαντορίνης ὅλης.
49. Πρέπει καὶ εἴπῃ κουμπάρισσας τραοῦδε νὰ τῇ ποῦμε
Καὶ σ' τὰ δικὰν τῇ μὲ καλὸ νὰ παῖμε νὰ 'φξηθοῦμε
50. Εὐχαριστῶ τὸν Κύριο καὶ τὴν Ἀγιά Λεοῦσα
Ποῦ 'μπῇκ' ὁ χαδεμένος μου σ' τὸ σπῆτι ποῦ παθεῖσαι.
51. Σήμερο ξένοι καὶ δικοί, φίλοι καὶ συγγενεῖς σου
Χαίρουνται, χαδεμένε μου, σ' τὴν τύχη τὴ δική σου.
52. Πρέπ' ἡ νύφη σ' τὴν καπέλα σὰν τὴν Παριανὴ σκουτέλικ
Πρέπει κι' ὁ γαμπρὸς στὸν πάλκο σὰν τὸν ἄουστρα σ' τὸν κάμπο.

Δίστεχα

1. Ἀρχισε, νοῦ καὶ λοῖσμέ, μὲ μπένια καὶ μελάνη
Αὐτὴ ἡ νεῖδ ποῦ γάπησα πάσκει νὰ μὲ λωλάνη.
2. Ἀνοιξε τὸν Ἀκλήδωνα ςτ' Ἀτ— Γλυννοῦ τὴ χάρι
Κι' ὁποιά 'νε κχλομάζαρη τὸ μῆλόν τῇ νὰ πάρη.
3. Ἀνοιξε τὸν Ἀκλήδωνα ποῦχω κι' ἐγὼ 'νὰ μῆλο,
Ποῦ τὸ κρυφομελέτησα γιὰ ἕναν ἄσπρον κρῖνο.

4. Ἀγάπη μας εἶναι πολλή, μὰ εἶνε θολωμένη,
Κάλλια νὰ 'νε 'λιγώτερη καὶ νὰ 'νε μπιστεμένη.
5. Ἄλλο σου δὲ μὲ 'μάρανε παρὰ τὸ λακριδί σου,
Τὸ γέρμα καὶ τὸ λύισμα ποῦ κάνει τὸ κορμί σου.
6. Ἄν μ' ἀρνηστῆς, νὰ σ' ἀρνηστῇ ἡ μάνα ποῦ σὲ 'γέννα,
Τὸ γάλα ποῦ σοῦ 'βύζασε, νὰ τὸ ξεράσης γαῖμα.
7. Ἀνοίξετε τῇ πόρταις σας νὰ 'μπ' ἡ χαριτωμένη,
Νᾶμπ' ἡ 'ψηλὴ μὲ τὰ μαλλιά σὰ νύφη στολισμένη.
8. Ἀπὰ 'ς τὸ καπελίνι σου γαρυφαλλάκια δύο,
Κι' ἤξιζε τὸ κορμάκι σου τοῦ βασιληᾶ τὸ βίο.
9. Ἀγάπα με νὰ σ' ἀγαπῶ, ποῦ 'ς τ' ὄνομά σ' ἀμόνω,
'Α δὲ σὲ πάρω, θὰ χαθῶ, μὰ δὲν τὸ φανερώνω.
10. Ἄμε, κακομοιριάρη μου, 'εἴτη Νῆδ νὰ κάμης ξύλα.
Γιὰ δὲ σοῦ πρέπει νὰ φορῆς βραχὶ μὲ πέντε φύλλα
11. Ἀφοῦ ἡ καρδιά μου φλιθερῇ, τὸ πρόσωπο πῶς θὰ 'νε;
Τὰ λόγια σου μὲ ἀρρωστοῦν, πῶς νὰ σοῦ πῶ καλὰ 'μαι;
12. Ἀκόμη δὲν ἐμίσεψα δηδὴ ὥραις τοῦ λιμένα,
Καὶ τρέχουνε τὰ μάθιά μου σὰ βρύσαις τοῦ χειμῶνα.
13. Ἀφῆστέ με νὰ κρεμαστῶ 'ς τοῦ διασημοῦ τὸν κλόνο,
Νὰ βγῇ στὸ κόσμο ξάκουσμα «ἡ ἀγάπη φέρνει φόνος.»
14. Ἄστρα πολλὰ κι' ἀρίφνητα, ποῦ φέγγετε τῇ νύχτᾳ,
Γιὰ 'πῆτε τῆς ἀγάπης μου πῶς ἤλειπα καὶ ἤρθα.
15. Ἄσπρη, κατὰξασπρη κλωστή, κατὰξασπρο μετὰξι,
'Α δὲ σὲ 'δοῦν τὰ μάθιά μου, ὁ νοῦς μου, θὰ πιτάξῃ.
16. Ἄσπρη, κατὰξασπρη κλωστή, κατὰξασπρο μετὰξι.
Κατὰξασπρή μου μπαμπακιά, ποιὸς νεῖος θὰ σ' ἀπολαύσῃ
17. Ἀρχοντικὸ μου πρόσωπο, 'δεῖ μου καρποφυλλᾶτο
Φεγγάρι δὲν μπορῶ νὰ 'δῶ, μόνο βαρέθηκά το.
18. Ἀγάπη μοῦ 'χεις περισσά, μὰ 'τανε δολωμένη,
'Ας ἦτονε 'λιώτερη καὶ νᾶτον μπιστεμένη.
19. Ἀσπαλαθοκορφορρίζα κι' ἀγκίλι π' ἀγκιλώνεις,
'Εκεῖ ποῦ δὲ σὲ θέλουνε, μὴν πᾶς νὰ ξεφυτρώνης.
20. Ἀγάπα με, πουλάκι μου, σὰν ποῦ μ' ἀγάπας πρῶτα
Κι' ὁ τι σοῦ λείσι μὴ γροικᾶς καὶ τὴν καρδιά σ' ἀρώτα.
21. Ἀνὴ 'πεθάνω γιὰ τασέ, γιὰ τὴ δική σ' ἀγάπη,
Θ' ἀνοίξ' ἀπὰ 'ς τὸ μνημά μου μιὰ λεμονιά μὲ τᾶθη.
'Η ρίζα θὰ 'χῃ τὸν καμὸ καὶ ἡ κορφή τὰ πάθη,
Τὰ φύλλα θενὰ γράφουνε πῶς γιὰ τὰ σένα 'χάθη.
22. Ἄ βουληθῆς καὶ μ' ἀρνηστῆς καὶ κάμης ἄλλο ταῖρι,
'Η νερότη σου νὰ καίεται ὡσὰν τὸ ἀγιοκίρι.

1. Ἀπόψε σ' ὠνειρεύτηκα μέσα 'ς τὴν ταμπακίρα,
Πῶς τὰ ματάκιά σου τὰ δυὸ πεσκέσι μοῦ τὰ φέρα.
2. Ἀπόψε σ' ὠνειρεύτηκα καὶ σύ 'σου τὸνειρό μου,
Καὶ περισσότερη χαρὰ δὲν εἶδα 'ς τὸν καιρό μου.
3. Ἀγαπημένε τῶν πολλῶ κι' ἐπίβουλε σέ 'μένα,
Μὴν ἀγαπᾷς πολλὰς πολλὰς καὶ χάσης με καὶ μένα.
4. Ἀγγελικό μου πρόσωπο, μάθιά μου ζαχαρένια,
Τὸ νοῦ μου δὲν τὸν ἔχω πλεὶς παρ' ὅλο μετὰ σένα.
5. Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο καὶ κόκκινὴ μου βιόλα,
Μὲ τὴν καρδιά μου σ' ἀγαπῶ κι' ἄς μὴ σέ πάρῃ κιόλα.
6. Ἄσπρε μου κρίνε, κρῖνέ με, γιὰ θὰ κριθ' ἀπατό μου,
Πολλὰς ἀγάπαις ἤκαμα μὰ σύ 'σ' ὁ θάνατός μου.
7. Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο καὶ κόκκινό μου ῥόδο,
Ποῦ ρέομαι νὰ σέ θωρῶ, μὰ δὲν εὐρίσκω μῦθο.
8. Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο, γεμᾶτο τὴ γλυκάδα,
Φαρμάκι ποῦ μὲ 'πότισες τούτῃ τὴν ἐβδομάδα.
9. Ἀλλοί! μὲ δίχως ἀφορμή, μὲ δίχως νὰ σοῦ φταίξω,
Ἦνοιξ' ἡ δόλια σου καρδιά καὶ 'κλείδωσέ μ' ἀπείξω.
10. Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο, γερμένο 'ς τὸ Λεβάντε,
Ἐσύ 'σαι τὸ χρουσὸ δεντρό, ποῦ κάνει τὸ διαμάντε.
11. Ἀγάπη σου 'ς τὰ στήθη μου κοντεύγει νὰ ριζώσῃ
Νὰ κάμῃ φύλλα καὶ κλαδιά καὶ νὰ μὲ θανατώσῃ.
12. Ἄσπρη, κατὰσπρη μπαμπακιά, σκάσε τα τὰ βαβούλια,
Γιὰ σένα χαδεμένη μου, τὰ λiew τὰ τραούδια.
13. Ἄσπρη, κατὰσπρη δὲ φελᾷ σὰν πατημένο χιόνι,
Μονάχο ἡ μελαχροινὴ σὰν τὸ γλυκὸ ποπόνι.
14. Ἀσπροστρογγυλοπρόσωπη, νεραντζομαουλάτη
Τὴν πέτρα σκίζεις, κάνεις δυὸ μὲ τὸ δεξί σου μάτι.
15. Ἄσπρο μου τριαντάφυλλο μὲ τὴ δροσοδωρία,
Ὡστε νὰ εἶσαι 'λεύτερος νᾶχω παρηγορία.
16. Ἄς 'πῶ πῶς δὲ σ' ἀγάπησα, μὴδ' εἶδ' αἰ ποτὶς μου
Ἐναν κλαδί βασιλικὸ ἡβάστου κι' ἤπесέ μου.
17. Ἀγάπη σου μ' ἔχει τρελλό, μέχει νερὸ γνεμένο,
Ὅπου μὲ γνέψῃ ἔρχομαι κι' ὅπου μοῦ 'πῆ, πηγαίνω,
18. Ἀλλοί! κι' ἔντα 'κατάλαβα ὅσον καιρὸ σ' ἀγάπου,
Ποῦ τρέχανε τὰ μάθιά μου δάκρυα τοῦ θανάτου.
19. Ἀναιστενάζω, δὲ μ' ἀκοῦς, κλαίω, δὲ μὲ λυπᾷσαι,
Τὰ λόγια ποῦ 'μιλήσαμε τάχα δὲν τὰ θυμᾷσαι;
20. Ἀναιστενάζω κι' ὁ καιρὸς μαυρίζει μου τὰ ροῦχα,
Δὲ μοῦ τ' ἀσπρίζει τὸ νερὸ σὰν τὴν ἀγάπη ποῦχα.

43. Ἀφῆστε τὸ πουλάκι μου κι' ἄς ἀγαπᾷ σαράντα,
Ἐγὼ μ' ἡ πρώτην του φιλιὰ κι' ἐμένα θά'χη πάντα.
44. Ἀγάπα με, πουλί μου, καὶ λόγια μὴν ἄκουε,
Γιατὶ 'ς τὴ γειτονιά μας ἔχω πολλοὺς ἐχτρούς.
45. Ἄν παντρευτῆς, παντρεύομαι, ἂν μένης, κι' ἐγὼ μένω
Ἀνὴ γενῆς καλόγερος κι' ἐγὼ καλογερεύω.
46. Ἀποφάσισε, πουλί μου, ἀποφάσισε καὶ σὺ,
Νὰ μὲ πάρης, νὰ σὲ πάρω, καὶ νὰ ζήσουμε μαζί.
47. Ἄχου βάχου μέρα-νύχτα μοῦ ὀθειρες τὰ νειάτα μου
Σὰν τῆς βρύσαις τοῦ χειμῶνα τρέχουνε τὰ μάτια μου.
48. Βάλε νὰ μὲ σκοτώσουνε, τὰ φεῖδια νὰ μὲ φᾶνε,
Γιατὶ πλῆον βαρίθηκα σ' αὐτὸ τὸν κόσμῳ νὰ 'μαι.
49. Βάστα καλὰ τὴν ἄκρια κι' ἐγὼ βαστῶ τὴ μέση,
Μὴ λύση ἡ ἀγάπη μας καὶ πᾶ' ἄλλοῦ καὶ δέση.
50. Βάλε τὸ χιόνι στὸ νερό, καρτίριέ το νὰ λύση,
Σὰ δὲν ἤκράτεις τὸ σέβτα, γιατί νὰ μ' ἀγαπήσης.
51. Βάλε τὸν κρίνο 'ς τὸ νερό, σὰ θέλῃς νὰ φουντώση
Σὰ θέλῃς κι' ἡ ἀγάπη μας νὰ ξανακαινουρίωση.
52. Βάλε, Ζαμπέλα, φυλαχτά, βάλε 'ς τὰ δυὸ σου μπράτσα,
Νὰ μὴ σὲ κατὰπιάσουνε τῷ χρισθιανῶ τὰ μάτια.
53. Ἄν πῶ τὸ πῶς δὲ σ' ἀγαπῶ, τὸ λέω ψώματά μου,
Κι' ἀνὴ σοῦ παρακονεθῶ, μὲ δικαϊώματά μου.
54. Ἀσθὴ μου ὠραιότατο, σελήνη μὲ τὸ ἄχτίναίς,
Πάρε, πουλί μ' ἀπομονὴ ἀκόμη δυὸ τρεῖς μῆνες.
55. Γελᾷς καὶ τὰ βουνὰ γελοῦν κι' ὅλα τὰ δέντρ' ἀθεοῦνε,
Καὶ τὰ πουλάκια κελαδοῦν καὶ μὲ πρηγοροῦνε.
56. Ἀπ' ὄντας ἤμουν δυὸ χρονῶ καὶ σύ, πουλί, τισσάρω,
Μιὰ μάϊσσα μοῦ τό 'γνεψε ὅτι θενὰ σὲ πάρω.
57. Γιὰ σένα θανατώνομαι καὶ γίνομαι θυσία
Καὶ σὺ ἀκόμα βρίσκεσαι σὲ ἀδιαφορία.
58. Γιὰ σένα θὰ θανατωθῶ, γιὰ σένα θὰ ποθάνω,
Γιὰ σένα θὰ τὸ σθηρευτῶ τὸν κόσμῳ τὸν ἀπάνω.
59. Γιὰ δὲ πῶς μὲ κατήντησες κι' ὅλ' οἱ γιατροὶ τὸ λένε,
Πῶς ἔχω βέβαια χτικιὸ καὶ ζωντανὴ μὲ κλαῖνε.
60. Γιὰ δὲ πῶς μὲ κατήντησες καὶ πορπατῶ καὶ βήχω
Κι' ὅλος ὁ κόσμος μ' ἐρωτᾷ κι' ἐγὼ δὲν τ' ἀποδείχτω.
61. Γράφω δὲ γράφω στὸ χαρτί, κάμω, δὲν κάμω γράμμα,
Τὸν πόνο ποῦχω στὴν καρδιά εἶνε μεγάλο πρᾶμα.
62. Δὲ θέλω πλειό μου ν' ἀγαπῶ, μηδὲ νὰ μ' ἀγαποῦνε,
Λεύτερη θενὰ κάθωμαι νὰ μὲ παρακαλοῦνε.

63. Διαντφυλλένια μάγουλα καὶ μάθια μενεξέδες,
Γιὰ σένα γλυκοκηλαδοῦ τ' ἀδόνιχ εἰς τῇ μπαξέδες.
64. Διορισμὸ μου ἔβαλε νὰ μὴ σ' ἀναιντραλλῶ,
Νὰ μὴ γυρίσω νὰ σὲ ἴδω καὶ νὰ μὴ σοῦ ἰμλήσω.
Κι' ἐγὼ γιὰ τὸ διορισμὸ περνῶ το τὸ σωπάκι
Κι' ἀκόμα δὲν ἠβάλανε τῶν ἐμμαθῶ διασάκι.
65. Δίγνωμε καὶ διπρόσωπε καὶ ψεύτη εἰς τὴν ἀγάπη,
Σὰ δὲν ἠξέρης ν' ἀγαπᾷς, ἀρώτηξ νὰ μάθης.
66. Ἐγύρισα νὰ τονεῖ ἴδω, τὸν ἀγαπῶ εἰς τὰ μάθια
Κι' ἐκεῖνος τ' ἀναιντράλισε καὶ μὲ ἔκαμε κομμάτια.
67. Ἐσὺ τὸ λὲς πῶς μ' ἀγαπᾷς καὶ πῶς ποθεῖς γιὰ μένα,
Καὶ τώρα μὲ παράτησες νὰ προπατῶ εἰς τὰ ξένα.
68. Ἐγὼ δὲ σὲ παράτησα ν᾿ ἔχω τὴν ἀμαρτία,
Ὁ Χάρος μὲ ἔκοντάρει μέσα εἰς τὰ δύο μου φρύδια.
69. Ἐσὺ ἔσαι τῆς ψυχῆς ψυχὴ καὶ τῆς καρδιᾶς μου φύλλο,
Ἐσὺ ἔσαι, χαδεμένη μου, ὁ μπιστικὸς μου φίλος.
70. Ἐρωτα, δὲ σοῦ γύρεψα, προυκιά νὰ μὲ προυκίσῃς,
Μόνο τὴ νέα π' ἀγαπῶ νὰ μοῦ τηνέ χωρίσης.
71. Ἐ σοῦ ἔπα νὰ μὴν τὰ γροικᾷς τὰ λόγια τὰ περίσσα;
Γιὰ εἰς τὰ δαχτυλάκιά σου, ἂν εἶνε ὅλα ἴσα.
72. Ἐτοῦτα ν' εἶ τὰ βάσανα κι' ὄχι τὰ περασμένα,
Ὅπου τραβῶ, πουλάκι μου, καθημερινῶς γιὰ σένα
73. Ἐλα νὰ πᾶμε μεῖς τὰ δυὸ σὲ δέντρα τοῦ ἀθοῦσι,
Νὰ λέμε μεῖς τὰ πάθη μας κι' ἐκεῖνα νὰ μαδοῦσι.
74. Ἐχω σου παραπόνεσι, ἦψηλὴ ν' εἶς τὸν πύργο,
Μὰ θέλω τρόπο ὡμορφο νὰ σοῦ τὴν ξεδιαλύνω.
75. Ἐγὼ πλέον ἔποφάσισα νὰ ζῶ δυστυχισμένα
Κι' ἔς τάξω πῶς δὲν εἶνε πλεῖο ὁ κόσμος γιὰ τὰ μέτα.
76. Ἐγὼ τοῦ λέω τ' ἀγαπῶ καὶ σὺ δὲ μοῦ πιστεύεις
Κάνεις το, χαδεμένη μου, διὰ νὰ μὲ παιδεύῃς.
77. Ἐρωτα, ποῦ μὲ ἔμπειρδεις ἀγάπη ν' ἀγαπήσω,
Ξεμπέριδές με ὡμορφα νὰ μὴ σὲ βλαστημήσω.
78. Ἐναν πλακάκι μάλαμα θὰ ρίξω εἰς τὸ πηγάδι,
Νὰ καθαρίζουν τὰ νερά νὰ ἴδω ποιὸς θὰ σὲ πέρῃ.
79. Εἰπά σου νὰ μὴν τοῦ ἰμλήῃς τοῦ ἀρρεθωνισμένου
Γιατί βαστάει εἰς τὸ χέριν του μαντῆλι μαγεμένο.
80. Ἐσὺ θαρρεῖς κι' ἠγάπου σε, θαρρεῖς το κι' ἀγαπῶς,
Μὰ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ γελῶ καὶ περιγελῶ σε.
81. Ἐσὺ θαρρεῖς κι' ἂ δὲ θωρῶ, θαρρεῖς πῶς δὲ μαθαίνω,
Θαρρεῖς πῶς εἰμ' ἀνόητος καὶ δὲν καταλαβαίνω.

82. Ἐπίθανες καὶ μοῦ ῥηκες τρία γανιὰ φαρμάκι
Νὰ πίνω καὶ νὰ νίβγωμαι, ὥστε νὰ πᾶς καὶ νᾶρθης.
83. Ἐμένει πρέπει νὰ μὲ λεί' τὸ πικρο-Μαρουλάκι,
Γιατ' ἤπιε τ' ἀχειλάκι μου πολλῶ λογιῶ φαρμάκι.
84. Εἰπά σου, κάθου φρόνιμα, λωλάδαις μὴ γυρεύγης,
Μὴ βάνης φτίλια στὴ φωτιά χωρὶς νὰ μασιρεύγης.
85. Ἐναν πουλάκι τὰίζα ἀλύπητο ἀλεῦρι
Καὶ χορταράκι πράσινο γιὰ νὰ τὸ κάμω τέρι.
86. Ἐναν πουλάκι κηλαδεῖ, ξέρω ποῦ τὸ λείει
Καὶ τὸν κηλαδ.σμο γροικῶ, δὲ ξέρω ποῦ μὲ καίει,
87. Εἰπά σου, μὴν πικραίνεσαι διανταφυλλάκι μ' ἄσπρο,
Καὶ μᾶς εἶν' ἡ ἀγάπη μας θεμέλιο μὲ τὸ κάστρο.
88. Ἐχω τραγούδια νὰ σοῦ πῶ γραμμένα 'ς τὸ τσιφτερί,
Στὸ σπίτι μας τὰ ξέχασα, ποιὸς πάει νὰ τὰ φέρη;
89. Ἐχω τραγούδια νὰ σοῦ πῶ ἓνα σακκὶ γεμᾶτο,
Κι' ἐξεκωλώθη τὸ σακκὶ κι' ἠπέσαν ὅλα κάτω.
90. Ἐχεις ὠραῖο πρόσωπο κι' ἀγγελικὴ θωρία
Κι' ὁποῖος γυρίση καὶ σὲ δῇ δὲν ἔχ' ἐλευθερία.
91. Εἶδά σε κι' εἶδα τὸ Χριστό, κι' ἄς μοῦ τὸ συμπεζήσῃ
Κι' ἄς μοῦ τὸ δώσῃ κόνονα νὰ μὴ μὲ κοινωνήσῃ.
92. Ἐσὺ 'σαι ὅπου ἔλεγες πῶς εἶμαι ἰγὼ τὸ φῶς σου
Καὶ τώρα πορπατεῖς καὶ λὲς πῶς εἶμαι ἰγὼ ὀχτρός σου.
93. Ἐγὼ μ'αὶ τοῦτο τὸ πουλί, ὅπου τὸ λέν κανάρι
Ὅπου χεὶ κίτρινα φτερά καὶ ἡ καρδιάν του μαύρη.
94. Ἐστράφηκα στὸν οὐρανὸ κι' εἶδα δυὸ φιλαδέρφια
Ὡμορφα ποῦ χορεύουνε αὐτὰ τὰ δυὸ ἀδέρφια!
95. Ἐσὺ μ' αὐτὴ τὴ γνώμη καὶ μὲ τῇ μαριολιαῖς
Θὰ πάρης γέρον ἄντρα νὰ βγάζῃ φασολιαῖς.
96. Θωρῶ τὸν κάμπο πράσινο κι' ἀθιῖ καὶ λουλουδίζει
Καὶ μένει ἡ καρδοῦλά μου σὰν κάρβουνο μαυρίζει.
97. Θωρῶ τὸν κάμπο πράσινο, μὰ μένει δὲ μ' ἀρίσει
Γιατ' ἔχει ἡ καρδοῦλά μου μιὰ σαϊθιά στὴ μέση
98. Ζωὴ καὶ σπλάχνος σοῦ ζητῶ κι' ἔλεος σοῦ γυριῶ.
Γιὰ λόου σου, πουλάκι μου, στέχω καὶ κιντυνεῶ.
99. Ἡμάθαν ἡ Βουρβουλιαναῖς καὶ βράζουσι στὰ μπρίκια
Καὶ μαγειρεύουν τὸν καφέ σὰν πικριὰ ραδίκια.
100. Ἰντὰ 'καμα ὁ Χριστιανὸς καὶ μὲ κατηγοροῦνε,
Καὶ μὲ 'χουνε στὸ στόμαν τως μαστίχα καὶ μασσοῦνε;
101. Ἡ ξενιθειὰ σὲ χαίρεται κι' ὁ τύπος σὲ στερεᾶται
Καὶ ἡ καὶμένη μου καρδιὰ κλαίει καὶ σοῦ θυμᾶται.

102. Ἠδίψασα κι' ἠγύρεψα νερὸ τὸ μισημέρι
Ἀπὸ γιαλένιο μαστραπᾶ κι' ἀπὸ δικό σου χέρι.
103. Ἴντα τῇ θῆς τὴν ὠμορφιά τὴν τόση νὰ τὴν ἔχης,
Καὶ πρόσωπο σγουραφιστὸ καὶ γνῶσι νὰ μὴν ἔχης;
104. Ἠγάπων σε ποῦ 'πίθαινα καὶ σὶ 'χα σὰν τὸν κρίνο,
Τώρα μὲ 'λίγην ἀφορμὴ τοῦ χάρου 'γὼ σὶ δίνω.
105. Ἡ ἀγάπη σου σὲ μὲ 'καμε κι' ὁ ἔρωντάς σου μὲ 'χει
Ὡσὰν τὸ μῆλο τ' ἄγγουρο, ποῦ μυρωδιὰ δὲν ἔχει.
106. Ἠμίσειες καὶ ἤφησης τῇ γειτονιᾷ λειβάδι,
Καὶ πότε νᾶρθης, κρῖνέ μου, νὰ τὴν πρεπίσης πάλι;
107. Ζαχαροφουντουκάκι μου, κάδιο μπελονασμένο,
Ξέρω το, ζαριφάκι μου, πῶς μοῦ 'σαι χολιασμένο.
108. Ἠγύμισα 'ς τὸν οὐρανὸ κι' εἶδα 'κλησὰ μὲ δῆμα
Κι' εἶδα καὶ τὴν ἀγάπη μου 'ς τὴ μίση κι' ἠπροσκύνα.
109. Ἡ βελονίτσα ποῦ φορεῖς εἶνε μὲ τὸ μαγνήτη,
Καὶ ὅποιος νέος κι' ἂν εἶ δῆ, στέκεται σὰν πιτρίτης.
110. Ἰστὰ 'χουν τὰ ματάκια σου κι' εἶνε δακρυωμένα,
Πᾶς σὲ μαλὼν' ἡ μάνα σου πῶς ἀγαπᾷς ἐμένα;
112. Κι' ἂν σὲ μαλὼν' ἡ μάνα σου, κάμει τὸ θέλημάν τση
Γιὰ θὰ σοῦ δώσῃ τὰ προικὰ τ' ἀμπελοχώραφάν τση.
112. Ἠψήλωσῇς το πάλι 'ς τὴν τάβλα τὸ τυρὶ
Κι' ἠβγήκανε τὰ μάθια τοῦ κᾶτη νὰ θωρῇ.
113. Θυμᾶζομαι ὁ οὐρανὸς πῶς στέκει χωρὶς στύλο,
Θαμᾶζομαι ἡ ὠμορφαις πῶς δὲ μὲ κάνουν φίλο.
114. Ἡ ξενιθειὰ τὸ χαίρεται κι' ἐμένα τὸ πουλί μου
Κι' ἐγὼ τὸ 'νηστηρεύομαι τὸ ρῶς καὶ τὴ ζωὴ μου.
115. Θυμοῦμαί σου, πουλάκι μου, μὲ ντα μπορῶ νὰ κάμω
Ποῦ 'νε τὰ μίλια μακρυὰ καὶ δὲν μπορῶ νὰ δράμω;
116. Ἡ μάνα, ποῦ σὲ 'γέννησε καὶ ποῦ σὲ 'κοιλοπόνει,
Εἶχε βασιλικὸ 'ς τ' αὐτὶ καὶ ζάχαρι 'ς τὸ στομά.
117. Θαμᾶζομαι τὸ σάφι σου καὶ τὴν ἀπομονή σου
Καὶ τὴ σκληρότη τὴν πολλὴ ὅπου 'χει τὸ κορμί σου.
118. Ἡ ἀγάπη σου μὲ κάνει νὰ σφαῶ μὲ τὸ σκεπάρνι.
119. Ἠγάπου σε ποῦ 'πίθαινα, τώρα βαρίθηνά σε,
Γιατ' ἤρθανε καὶ μοῦ 'πανε τὰ λόγια ποῦ διᾶσαι.
120. Ἴντα θαρρεῖς πῶς εἶμ' ἐγὼ ἀμάδα νὰ μὲ παῖζης,
Καὶ ξύλο νὰ μὲ πελεπᾷς καὶ νὰ μὲ περιπαῖζης;
121. Λεδίντης 'ς τὴν καλληκαριὰ καὶ βῆρας εἰς τὸ διῶμα,
Θαμᾶζομ' ὄντας περιπατῆς, πῶς δὲ βουλᾷ τὸ χέμα;
122. Κάτσητε, βαραιορίζικοι, 'ς τὴν πάντα γὰ νὰ κλαῖτε

- Καὶ μένα τ' Ἀνεζίει μου ποτὲ δὲ μ' ἀπαρνηῖται.
123. Κακιά κι' ἀμάχη ἔχομε μὲ τὸ τριαντάφυλλό μου
Μά' θελα νὰ τὸ βώτηξα ποιό 'νε τὸ φταίξιμό μου;
124. Καρδιά μου, ποῖος σὲ 'κλείδωσι κι' ἤπηρε τὸ κλειδί σου,
Καὶ δὲν ἀνοίεις νὰ τὴν 'πῆς τὴν παραπόνεσί σου;
125. Καρδιά τοῦ ληονταριοῦ κρατεῖς καὶ δύναμι σιδήρου
Καὶ δὲν μποροῦν τὰ μάθειά μου σ' ἀγάπη νὰ σὲ φέρου.
126. Λιγνὲ κι' ἀγγελομάτη καὶ νειοχωρίτη μου,
Πλησίον 'ς τὰ σπιτάλια εἶνε τὸ σπίτι μου.
127. Καρδιά τῆς τίγρης σὺ κρατεῖς, δὲ θέλεις νὰ 'μερώσης
Καὶ σ' ἄλλα χέρια θὰ μὲ δῆς καὶ θὰ τὸ μετανοιώσης.
128. Κρυφὰ τοῦ κόσμου σ' ἀγαπῶ καὶ φανερά τοῦ νοῦ μου,
Κι' ἀγάλι-ἀγάλια ἔδωκες θάνατο τοῦ κορμιοῦ μου.
129. Κυπαρισσάκι μου 'ψηλό, σκύψε καὶ κάμ' ἀέρα
Νὰ κηλαδήσουν τὰ πουλιά, νὰ ξημερώσ' ἡ 'μέρα.
130. Λεβέντης 'ς τὴν παλληκαριά καὶ ῥῆας εἰς τὸ δῶμα.
'Ἐχεις καὶ τὴν παράδεισο 'ς τὰ χεῖλη καὶ 'ς τὸ στόμα.
131. Καταμεσῆς 'ς τὰ στήθη σου μιὰν ἀσημένια βιόλα
Κι' ὅ,τ' ἔχει ἡ καρδοῦλά σου ἐγὼ τὰ ξέρω ὅλα.
132. Κόκκινο τριαντάφυλλο γύρω τριγύρ' ἀγκάθια
Κι' ὑποῦ μοῦ 'πῆ νὰ σ' ἀρνηστῶ, νὰ 'βγουν τὰ δυόν του μάθια.
133. Κι' ὡς πότε βέργα μάλαμα, κι' ὡς πότε βέργ' ἀσῆμι
Κι' ὡς πότε, χαδεμένη μου, θὰ μοῦ 'χης κακοςύνη;
134. Λέει μου νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ καὶ νὰ μὴ σ' ἀντοναίρω
Μὰ σὺ κακὸ δὲ μοῦ 'καμες πῶς θὰ σὲ 'παντονάρω;
135. Κι' ἂ βούλειςαι νὰ μ' ἀρνηστῆς, νὰ πᾶ' νὰ πάρης ἄλλη,
Τὸ κρῖμά μου ν' ἀναιλεχτῇ 'ς τὴ μέση σου ζωνάρι.
136. Κάλλια τοῦ Χάρου δίνω σε, τοῦ Χάρου τὲ ταίζω,
Παρ' ἄλλη νὰ σὲ χαίρεται κι' ἐγὼ νὰ μὴ σ' ὀρίζω.
137. Λιγνὸ κυπαρισσάκι μου, σείσου καὶ βγάλ' ἀέρα
Νὰ κηλαδήσου τὰ πουλιά, νὰ 'ξημερώσ' ἡ 'μέρα.
138. Καὶ νὰ 'ξερα τὴν τύχη μου πῶς θενὰ καταντήσω,
Δὲν ἦνοια τὸ στόμα μου ἀθρώπου νὰ 'μιλήσω.
139. Κύτταξε ποῦ ἤμασθη πουλιά κι' ἤμασθη φωλεμμένα,
Κι' ἠπέρασ' ἓνας κυνηγὸς καὶ 'σκότωσε τὸ ἓνα.
140. Καρδιά 'νε τούτη καὶ πονεῖ, ψυχὴ 'νε καὶ λυπᾶται,
Μὴν τῆς μηνῆς δεσπετικά, γιατί παραπονᾶται.
141. Καρδιά μ' ἀπαρηγόρητη, παρηγορήσ' ἀτὴ σου
Κι' ἄλλοι πολλοὶ τὴν 'πάθανε, δὲν εἶσ' ἀμοναχὴ σου.
142. Κάλλια νὰ 'δῶ τὸ αἷμά μου χάμαι νὰ κοκκινῶ.

- Παρά νά 'δῶ τὸν κρῖνό μου ἄλλοῦ νά λακριδίῃ.
143. Κόκκινο τριαντάφυλλο, ἀσῆμι μέσ' τῇ μέσῃ·
 Ὅποιος μοῦ 'πῆ νά σ' ἀρνηστῶ, ἡ γλῶσσά του νά πῆσῃ.
144. Κλαίω, θρηνῶ τὸ λογισμό ποῦ ἐμελλε νά γείνη,
 Πλὴν ἡ ἀγάπη σταθερὴ περικαλῶ νά μείνῃ.
145. Μὰ τῆς Μεντέλης τὸ νερό, ποῦ πάει ῥέμμα ῥέμμα,
 Ἐτσι νά πᾶ' τὸ αἷμά μου, ἂν 'πῶ κακὸ γιὰ σένα.
146. Μπέμπω σου χαιρετίσματα χιλιάδες μὲ γλυκότη
 Σ' τὸ ζαχαρένιο σου κορμί, εἰς τὴν ἀκριβή σου νειότη.
147. Μέσα εἰς τῇ μέσῃ τῆς καρδιάς τὴν ἔχω φυτεμμένη
 Μ' ἕναν κλειδάκ' ὁλόχρουσο τὴν ἔχω κλειδωμένη.
148. Ντριανταφυλλιά ντριαντάφυλλο, μηλιά μου μὲ τὰ μῆλα,
 Ἦθαλα τὴν ἀγάπη σου μέσ' εἰς τῇ καρδιάς τὰ φύλλα.
149. Μέσ' εἰς τὴν καρδιά μου σέ 'θαλα Ἀγιοκωνσταντιᾶτο,
 Ῥαμνάκ' ἀπὸ τῇ Βενεθιά ἀθόνερο γεμάτο.
150. Μέσ' εἰς τὴν καρδιά μου σέ 'χα 'γώ, μὰ θελες κι' ἡθγαλά σε
 Μὰ δὲ σέ μεταβάνω πλειό, ὥστε νά ζῆς καὶ νά 'σαι.
151. Μὰ τῇ ζωῇ μου δὲν ψηφῶ, μὰ νά 'ποθάνω πάλι
 Λυποῦμαι ἄλλος νά χαρῇ τὰ νόστιμά σ' ἀκάλλη.
152. Μέσα εἰς τὰ φύλλα τῇ καρδιάς κι' ἀκόμα παραμέσα
 Ἐγουράφισα τὰ κάλλη σου, γιατί πολὺ μ' ἀρέσα.
153. Μὰ 'γὼ καλησπερίζω σε, ἄνθη τῆς Ἑγγλιτέρας,
 Κι' ἄστρι μου μὲ τσ' ἀχτῖνές σου κι' ἤλιε τῆς ἡμέρας.
154. Μέσ' εἰς τῇ καρδιάς τῇ φλιθεραῖς βρίσκεται κι' ἡ δική μου,
 Ὁ κόσμος ὅλος ἀπορεῖ μὲ τὴν ἀπομονή μου.
155. Μὰ 'ντὰ 'χεις κι' ὅταν θὰ μὲ 'δῇς, μὲ σοβαροκυττάξεις,
 Κι' ὄντα θὰ κουβειδιάσωμε, κρυφοκναιστινάξεις;
156. Μῆλό μου, μὴ μαραίνεσαι, μὴ χάνῃς τὴ θωριά σου,
 Κι' ἐγὼ γιὰ σένα στέκομαι καὶ γιὰ τὴν ὠμορφιά σου
157. Μάθια καὶ ρύδια ὠμορφα, ἀρχοντικό μου πάσσο,
 Ὅλοι τσ' ἄγιοι περικαλῶ, πουλί μου, μὴ σὲ χάσω.
158. Μισεύγω κι' ἀποχαιρετῶ τὴ γειτονιά ὡς κάτω
 Νὰ μοῦ ποτίζου τὸ δεντρό, ὥστε νά πὰ' καὶ νῆρθω.
159. Μὰ 'γὼ δὲν εἶχα συλλοή, μὴδ' ἔρωτα ἀκόμα,
 Οἱ φίλοι ποῦ 'χεις ἤρχουντα κι' ὅλο μοῦ τὰ προσφέρνα.
160. Μὰ 'γ' ἀγαπῶ σε, μάθια μου, καὶ δὲ σοῦ δῶνω θάρρος,
 Γιατ' ἔχομε πολλοὺς ὀχτρούς, ποῦ νά τσοὶ πὰρ' ὁ χάρος.
161. Μοῦρα μ' ὄντας μὲ μοίραζες, ἡστίκου σου εἰς τὸ διάκι,
 Μὲ μοίρασες βιαστικά καὶ πίνω τὸ φαρμάκι.
162. Μαλῶνω τὰ τὰ μάθια μου πῶς δὲ σταλάσου γαῖμα,

- Μόνο σταλάσου τὸ νερό, πουλάκι μου, γιὰ σένα.
163. Μὰ ντὰ 'χεις κι' ἴντα σοῦ 'καμα, ἀφρᾶτό μου λαμόν;
Καὶ μὲ κρυφοδεσπέτεψες; τώρα τὸ μάθαν ὅλοι.
164. Μὰ σύ 'σαι 'κεῖνο τὸ δεντρό ποῦ κάνει τὸ πιπέρη,
Ποῦ τὸ χειμοποτίζουνε χειμῶνα καλοκαῖρι.
165. Μὰ 'χεις τοῦ ἡλίου τσ' ὠμορφιάς, τοῦ φεγγαριοῦ τσ' ἀσπράδαῖς
Τοῦ μήλου τοῦ Βενέτικου τσῆ ροδοκοκκινάδαῖς.
166. Μίσας' τὰ φύλλα τσῆ καρδιάς, μέσας' τῇ σκοτεινάδα,
Τὴν ἔχω τὴν ἀγάπη σου γιὰ φωτερὴ λαμπάδα.
167. Μαλαματένις μου σταυρὲ κι' ἀσῆμι δαχτυλίδι,
'Ὡς πότε θενὰ κάθεσαι μέσ' ε' τὸ πορταλαμίδι;
168. Μαλαματένις μου σταυρὲ, τ' Ἀἰ-Γιαννοῦ τσῆ Μέρτας,
Χρυσό μου δισκοπότηρο, ποῦ σὲ βαστᾷ ὁ Πάπας.
169. Μὰ μένα μοῦ τὸ εἶπανι ἀθρῶποι μερακλῆδες
Πῶς τὴν καλλίτερη ζωὴ περνοῦνε οἱ μπακλῆδες.
170. Μπαρμπουνάκι μου κριμίζο, τῇ ζωὴ μου σοῦ χαρίζω.
171. Μὲ τὰ σωστά μου σ' ἀγαπῶ καὶ μ' ὅλα μου τὰ μίλη
Καὶ τὴν ψυχὴ μου ν' ἀρωτᾷς, θὰ 'πῆ εἰσένα θέλει.
172. Μάθηλα μου μαριολεμένα, γιὰ κυττάξετε καλά,
Νὰ μοῦ πιάσετε τὸν κλέφτη, ποῦ 'νε μέσ' ε' τὸ μαχαλά.
173. Μωρή, τσικαλοστούπωμα καὶ μυζηθοκουροῦπα,
Δὲν ντρέπειςαι τὰ περγελᾶς τὴν ἀσημένια κοῦπα;
174. Μὰ γὼ πῶς θὰ σκοτίζωμαι γιὰ μιὰ παλρογυνάδα;
Στέλλω γραφὴ ε' τῇ Μύκονο καὶ φέρνω πέντε δέκα.
175. Νὰ κάμω θέλω ἀναφορὰ ε' τὸ βασιλεῖα νὰ ρίξω,
Νὰ πάρω τὴν ἀγάπη μου ἴσως καὶ νταγιαντήσω.
176. Νὰ 'ξερὰ τὸ πουλάκι μου σὲ ποιὸ δεντρό κοιμάται.
Σὲ ποιὸ δεντρό 'καμε φωληὰ καὶ μὲνὰ δὲ θυμάται.
177. Νὰ 'ξερὲς πόσο σ' ἀγαπῶ καὶ πῶς ποθῶ γιὰ σένα,
'Ὁθε νὰ 'πῆ τ' ἀχείλι σου μιὰ μάνα μᾶς ἐγέννα.
178. Νὰ 'ξερὰ τὸ πουλάκι μου κι' ἂν κάθεται ε' τὴν ἡλιο
Νὰ τοῦ 'στελλα χρυσὸ τζερβὶ νὰ σφούλιζε τὸν ἴδρω.
179. Νὰ 'ξερὰ καὶ σὲ 'κέρδιζα μὲ μαϊκά, πουλί μου,
'Ἠπῆαινα ε' τσῆ μάϊσσας κι' ἂς χάσω τὴ ζωὴ μου.
180. Ντέρτι δὲν εἶχα ε' τὴν καρδιά, τῶρὰ 'θαλα μαράζι,
Κι' ἡ ἄγκουρα τοῦ παραβιοῦ νὰ σύρη δὲν τὸ βγάζει.
181. Νὰ 'ταν ἡ θάλασσα γυαλί καὶ τὸ γυαλί καθρέφτης,
Νὰ κάττει, πουλάκι μου, σ' ἴντα κρεβδάτι πέφτει.
182. Νὰ κάττει τὸ χυλὸ νερὸ ε' πότε καταβαίνει,
'Απὸ ψηλὰ γκριμίζεται, σὲ περβολάκι μπαίνει.

3. Νά πᾶω θέλω εἰς τὸ βουνὸ νὰ ἔρω κλαδιὰ καμμένα,
Νά τὰ ῥωτήξω νὰ μοῦ 'πουν γιὰ τὰ ξενιτεμένα.
4. Ξέρω τὴν ἀμουρίδα σου, πολὺ τὴν ἐκατέχω,
Περνῶ καὶ χαιρετῶ τὴν καὶ φίλωνα τὴν ἔχω.
5. Ψεχωριστὲς μου τὰ κρηοδιᾶς καὶ τῇ βιζαρσύνῃς
Τίρι σου δὲν εὐρέθηκε μέσα εἰς τὴ Σαντορίνη.
6. Νά 'χα τὸ σύννεφ' ἄλογον καὶ τ' ἄστρι χαλινάρι
Τὸ φεγγαράκι τῆς αὐγῆς νὰ 'ρχομενὸν κάθε βράδυ.
7. Νά 'μνην εἰς τὴ γῆς μιὰ βοῦρδα, εἰς τὸ φεσάκι σου μιὰ φούντα;
8. Μὰ 'ντα τί θίς τὴν ὡμορφίαν καὶ τὴ βιζαρσύνην,
Καὶ μέσα τὸ σακοῦλί σου δὲν ἔχει 'λεημοσύνη;
9. Ξέρω καὶ ξεβουζῶ, ξέρω καὶ ἀναιλῶ,
Ξέρω καὶ κἀνὼ σβία καὶ ὅλκις σὰς παργελῶ.
10. Ξενιτεμένο μου πουλί, στεῖλὲ μου ἓνα γράμμα,
Γράψε μου τὴν ὑγείαν σου, γιὰ δὲ σχολῶ τὸ κλάμμα.
1. Ξανθιά μαλλιά εἰς τὴν κεφαλὴν, πλεγμένα μὲ μετὰξι,
Καὶ κάθε τρίχα γίνεται σαῖτα νὰ μὲ σφάξῃ.
2. Ὁ μισεινὸς εἶνε καμὸς, τὸ «ἔχει 'γειά» 'νε ζάλη
Καὶ τὸ «καλῶς ὠρίσεται» εἶνε χαρὰ μεγάλη.
3. Ὁ ἥλιος ἐβασίλευσε καὶ τὸ φεγγάρι 'βγήκε,
Νέα ἀγάπη ἔκαμα καὶ εἰς τὴν καρδιά μ' ἐμπήκε.
4. Ὅλοι οἱ πόνοι δέχονται κάποιαν παρηγορίαν,
Μὰ τὰ δικά μου βάσανα δὲν ἔχου θεραπείαν.
5. Ὅποιος μὲ 'δῇ μπορεῖ νὰ 'πῇ νὰ μιὰ καμαρωμένη!
Κι' ἐγὼ λέγ' ἀπὸ μέσα μου νὰ 'μουν ἀποθαμμένη.
6. Ὅντα σοῦ θέλω θυμηθῶ καὶ δὲ σὲ 'δῶ 'μπροστά μου,
Ὡς τρέμ' ἡ γῆς μὲ τὸ σεισμό, τρέμουν τὰ γόνατά μου.
7. Ὁ οὐρανὸς ποῦ 'ν οὐρανὸς λυπᾶται τὴ σκληριὰ μου,
Καὶ σὺ δὲν τὰ 'βαρέθηκες εἰς ἀναισθητάγματά μου!
8. Ὅντες τρῶς καὶ ξεφαντώνης, δόνε καὶ ἄλλοι πτωχοῦ,
Γιὰ νὰ τὸ 'έρῃς εἰς τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Χριστοῦ.
3. Ὅντες τρῶς καὶ ξεφαντώνης, δόνε καὶ ἄλλοι πεινᾷ,
Μὴν ἀλημονεῖς τὸ χάρο, γιὰτὶ στίκεται σιμά.
1. Ὅντε δὲν ἔχω 'γὼ λεφτὸ καὶ ξημερώνει σκόλη,
Κάλλιά 'χω νὰ μὲ ψάλουνε ἐξηνταδυὸ διαδολοί.
1. Ὅπου 'χει τὴν ἀπομονήν, ὅπου 'χει καὶ τὴ γυνῶν,
Τὸ μεγαλειότερον θεριὸ βούλει νὰ 'μερώσῃ.
2. Ὅντας σὲ βλέπω, χαίρομαι, τὴν τύχην μου δοξάζω,
Κι' ὄντα μακρύνῃς ἀπ' τὰ 'μὲ θάνατον λοκαρίζω.
3. Ὅποιος μ' ἀπού' καὶ τραουδῶ, λείπει δὲν ἔχω πίκρα,

- Κι' ἐγὼ 'χω μέσα ς' τὴν καρδιά ἐνα μαχαίρι δίπλα.
204. 'Ο ἔρωτας ἀνυφαντὴς μὲ πονηριὰ ἐγίνη,
'Αράχνην ἤστησε 'ψηλὰ κι' ἠπιάστηκα σ' ἐκεῖνη.
205. 'Ο ἔρωτας μοῦ 'μήνυσε νὰ πάω 'ς τὸν ὄνταν του
Μὲ μόσκους, μὲ γαρύφαλλα νὰ κοιμηθῶ 'μπροστάν του.
206. 'Ολα τὰ ντέρτια ντέρτια 'νε, μὰ τὸ δικό μου μένα,
Σὰ νὰ θε' μοῦ καταραστῇ ἡ μάνα ποῦ μὲ 'γέννα.
207. 'Ολο τὸν κόσμο 'γύρισα, 'Ανατολὴ καὶ Δύσι,
'Μορφώτερη δὲν ἤρνηκα ἀπ' τὴ δική σου κλίσσι.
208. 'Οπ' ἀγαπήση ἀρφανή, πρέπει νὰ ἔχη γνῶσι,
Γιατ' ἔχει μὲ τὴν Παναγιὰ λογαριασμὸ νὰ δώση.
209. 'Ο 'δυόσμός μοῦ 'καμε κακιὰ, μὰ δὲν τὸ πιάνω ζάλη,
Γιὰ δὲν περνᾷ 'λίγος καιρὸς καὶ θὰ προσπίση πάλσι.
210. 'Οσ' ἄστρα 'νε 'ς τὸν οὐρανὸ καὶ φύλλα 'ς τὴ μπουρνέλ —
Τόσα καλημερίσματα σοῦ μπέμπω κάθε μέρα.
211. 'Ο ὕπνος περιφέρεται 'ς τὴν κλίνη μου ἀπάνω
Κλειστά τὰ μάθια σὲ θωρῶ, ἀνοίω τα, σὲ χάνω.
212. 'Οντα σὲ 'γέννα ἡ μάνα σου, ἦτον μεσημεράκι,
Καὶ σὲ 'καμε μελαχρινὸ σὰν τὸ γαρυφαλλάκι.
213. 'Οντα σὲ 'γέννα ἡ μάνα σου ἦτονε μεσημέρι,
Τὰ δέντρ' ἀθοῦσαν ζάχαρι καὶ τὸ βουνὸ πιπέρσι.
214. 'Οντα σὲ 'γέννα ἡ μάνα σου, ἄ 'θελε πῆση στῆα,
'Α 'θελε σὲ ρουφήξουνε δράκοντες καὶ θηρία.
215. 'Οντα γυρίσω καὶ σὲ 'δῶ καὶ σὺ μὲ 'δῆς ἐμένα,
Στάζ' ἀπὸ τὴν καρδοῦλά μου δυὸ στάλαις μαῦρο αἷμα.
216. 'Οποῖος τὰ λόγια σου γροικᾷ, τοὺς ὄρκους σου πιστεύγει,
Σ' τὴ θάλασσα πιάνει λαγούς καὶ ς' τὰ βουνὰ ψαρεύγει.
217. 'Ο οὐρανὸς κι' ἡ γῆς βροντᾷ κι' ὁ κόσμος ὅλος τρέμει,
'Οντας ἀποχωρίζεται ἀγάπη μπιστεμένη.
218. 'Ο χωρισμός σου, μάθια μου, εἶνε πολλὴ παιδεία,
Εἶνε σὲ μένα μιὰ σκλαβιὰ χωρὶς ἐλευθερία.
219. 'Ο οὐρανὸς κι' ἡ θάλασσα κι' ἡ γῆς κι' ὅλα τὰ πάντα
Μοῦ λείσι νὰ σ' ἀπαρνηστῶ, μὰ δὲν ἠξέρω γιάντα.
220. 'Ο κρῖνος ἔχει βάσανα καὶ τὸ κρινάρι πίκραις,
'Απόντες σὲ 'δα κι' εἰδὲς με μέσ' 'ς τὴν καρδιά μου 'μπῆκε —
221. 'Ο ἔρωτάς σου μὲ 'καμε διὰ νὰ προτιμήσω
Τὸ θάνατο χίλιαις φοραῖς παρὰ ζωὴ νὰ ζήσω.
222. 'Ο ἔρωτας εἰς τὴν ἀρχὴ εἶνε γλυκὸς σὰ γάλα
Κι' ἀφοῦ ριζώση 'ς τὴν καρδιά κάνει κλαδιὰ μεγάλα.
223. 'Ο ἔρωτάς σου, μάθια μου, γυαλίζει σὰ χρουσάφι

- Κι' ἀφοῦ ριζώσῃ 'ς τὴν καρδιά δὲν ἔχει πειρὸ ἰσάφι.
4. Ὅντες ἀναιστενάξω, ἡ θάλασσαν ἔφυρξ
Καὶ τὰ ψαράκια κλαῖνε μέσ' 'ς τὴν περιγυαλιά.
5. Πολλαῖς ἀγάπαις ἤκαμα, οὐλαὶς τσῆ ἴγπου ἴσα,
Μὰ σένα ἡ ἀγάπη σου εἶνε πολλὰ περισσα.
6. Πάω νὰ πιάσω τὸ χαρτί νὰ σύρω τὸ κοντούλι,
Νὰ γράψω χειρετίσματα 'ς τὸ κόκκινό σ' ἀχεῖλι.
7. Παραπονιάρικο πουλί, παῦσε τὰ φυσικά σου,
Ἄλλη καμμιὰ δὲν ἀγχιπῶ, μὴ θλίβῃς τὴν καρδιά σου.
8. Πές, μάθιχ μου, τσῆ μάνας σου νὰ μὴ μοῦ καταρᾶται,
Γιὰ θὰ τὴν κάμω πιθερά κι' ὕστερης θὰ μοῦ φχαῖται.
9. Ποιὸς εἶδε τέθοιον πόλεμο, νὰ πολεμοῦν τὰ μάθιχ,
Δίχως μαχαῖρι καὶ σπαθιὰ νὰ γίνονται κομμάθιχ.
10. Πέτρα μὲ πέτρα θὰ γενῶ, τροχὸς μὲ τὰ μαχαίριχ,
Νὰ μὴ σ' ἀφήσω, μάθιχ μου, νὰ μπλέξῃς σ' ἄλλα χέριχ.
1. Πότε νὰ σμιζόμε τὰ δυὸ νὰ ποῦμε τὰ κρυφὰ μας,
Τὴ γῆς νὰ κάμωμε πηλὸ ἀπὸ τὰ δάκρυά μας.
2. Ποιὸς πληγωμένος ἔγινε, νᾶχω κι' ἐγὼ ἐλπίδα,
Σὰ μοῦ ὅσους τὴ μαχαίριὰ μέσ' τσῆ καρδιάς τὰ φύλλα;
1. Πέφτω γιὰ ν' ἀποκοιμηθῶ, ξυπνῶ καὶ συλλοοῦμαι
Μὴν εἶνε ἀπὸ λόγου μου ὅπως σὲ ὕστεροῦμαι.
1. Πέφτω γιὰ ν' ἀποκοιμηθῶ, σηκώνομαι, καθίζω.
Καὶ τὸ προσκεφαλάκι μου δάκρυα τὸ πανίζω.
1. Πουλάκι μου, ποῦ τρέφουμαι μὲ τὸν κηλαδισμό σου,
Καὶ τώρα πῶς θὰ νταγχαντῶ τὸν ἀποχωρισμό σου;
1. Πράσινό 'νε τ' ἀλισμαρὶ κι' ἄτπρα πουλάκια κάνει
Κι' ὅπου χ' ἀγάπη σὲ κρυφὸ, μαῦρο συκῶτι κάνει.
1. Πρόσμενε νὰ εὕρω τρόπο καὶ καιρὸ κι' ἀμοναξά,
Νὰ σοῦ πῶ τὰ μυστικά μου ποῦ ἔχω μέσα 'ς τὴν καρδιά.
- Μὰ τοῦτο τὸ ἄδύνατο ποτὲς δὲν ἔπιτυχαίνει,
Γιατὶ καὶ 'ς τὴν ἀντάμωσι δὲ ξέρεις τί τυχαίνει.
1. Πέρνα το, σκύλε, τὸ στενὸ μ' ἀχαμηλὰ τὰ μάθιχ,
Μὴ βάλω καὶ σὲ κάμουνε 'ς τὴν πόρτα μας κομμάθιχ.
1. Πονέσαν τὰ ματάκια μου ἀπὸ τὸ θῶρι-θῶρι
Γιὰ νὰ γυρίσω νὰ θωρῶ μεριὰ 'ς τὸ Κοντοχωρι.
1. Πολλῶ λογιῶ πουλιὰ θωρῶ, πολλῶ λογιῶ γεράκια,
Μὰ τὸ δικό μου δὲ θωρῶ κι' εἶμαι νὰ πιάω φαρμάκια.

ΤΑ ΝΕΩΤΑΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Ἐν ἐσπερίδι τελευταίως γενομένη ἐν Παρίσις παρὰ τῇ Κυρίᾳ Ἀδὰμ (Τουλιέττη Λαμπέρ) ἐψάλησαν διάφορα δημῶδη ἔσματα ἑλληνικά, ὧν τοὺς ἤχους συνήγαγε καὶ προσήρμωσεν ὁ κ. Bourgault-Ducoudray.

Ἡ Βελγικὴ Ἀνεξαρτησία ἐξέδοτο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἑκτακτον φύλλον περιέχον σκηνὰς καὶ εἰκόνας τοῦ χειμερινοῦ βίου. Ἐκαστος ἐκ τῶν διασημοτέρων Γάλλων λογογράφων, ὡς οἱ Theodore de Banville, Alphonse Daudet, Armand Silvestre, Georges Ohnet, André Theuriot κτλ., μετέσχον τῆς συντάξεως τοῦ βιβλίου, τὰς δὲ εἰκόνας αὐτοῦ ἐχάραξαν οἱ ἐπιτηδειότεροι ἐν Παρίσις καλλιτέχναι. Τὸ καλλιτεχνικὸν τοῦτο φυλλάδιον ἐπωλήθη συγχρόνως ἐν Παρίσις καὶ Βρυξελλαίς, ἀντὶ πενήκοντα μόνον λεπτῶν.

Ἐν Παρίσις ἐπ' ἐσχάτων συνέστη Ἀκαδημία ὁδοντοϊατρικὴ (15, Rue Vignon), ἐν ἣ καθ' ἑκάστην συνωθεῖται μέγα πλῆθος ἐπιστημόνων, παρακολουθούντων τὰ πειράματα τοῦ νεωστὶ ἐφευρεθέντος συστήματος ἐντικαταστάσεως βεβλαμμένων ὁδόντων. Τὸ θαυμάσιον τοῦτο σύστημα ἐντικαθιστᾷ, ὡς γράφουσι τὰ γαλλικὰ φύλλα, τοὺς ἀπολεσθέντας ὁδόντας χωρὶς νὰ εἰσαγάγῃ ψευδεῖς. Εἶνε ἀληθὴς τις τρίτη ὁδοντοφυΐα.

Ἡ θέσις, ἐν ἣ θέλει ὀριστικῶς στηθῇ ἡ προτομή τοῦ μεγάλου Γαλλοῦ ζωγράφου Εὐγενίου Δελακροά προσδιωρίσθη ἤδη παρὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ συστάσεως ἐπιτροπῆς, εἶνε δὲ αὕτη ἡ μεγάλη ἐκ πλατάνων δένδρουστοιχία, ἡ μονήρης καὶ σκιερὰ, ἡ ἄγουσα ἀπὸ τοῦ Λουξεμβούργου εἰς τὸ νέον θεῖον μοκῆσιον τῶν πορτοκαλλεῶν. Τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον παρασκευάζει ὁ γλύπτης Dalon, συναποτελεῖται ἐκ τῆς προτομῆς τοῦ μεγάλου ζωγράφου, ἀνωθεν ὑψηλοῦ στυλοβάτου, παρὰ τὴν βάσιν τοῦ ὁποίου ἡ Δικαιοσύνη, φερομένη ἐπὶ τῶν πτερύγων τοῦ Χρόνου, καταθέτει στέφανον ἐπισημοῦντος τοῦ Πνεύματος τῶν καλῶν τεχνῶν.

ιλὺς τελευταῖον γίνεται λόγος ἐν τῷ γαλλικῷ τύπῳ περὶ τοῦ Sag-
 ian de Brazza, ὅστις ἀπελθὼν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1883,
 ἦλθεν ἐσχάτως ἐν Γαλλίᾳ, ἐξερευνήσας τὸ Κογκό, τὴν μεμακρυσμέ-
 ναύτην χώραν τοῦ Βασιλείως Μακοκώ. Ἑκτακτοὶ τιμαὶ ἀπεδόθησαν
 ὃν ἀκάματον ἐπιστήμονα ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ Ὀρλεάνς παρὰ τῶν ἀν-
 ισώπων διαφόρων Γεωγραφικῶν ἑταιριῶν καὶ τοῦ γαλλικοῦ τύπου,
 ἰταμένου καὶ ἐπευφημοῦντος ἀπείρου πλήθους ἐνδιαφερομένων καὶ πε-
 ων. Ὁ Brazza εἶνε ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐν τῇ δυτικῇ Ἀφρικῇ γαλλι-
 ἱποστολῆς, κατορθώσας μετὰ πολλὰ ἔτη ἀκαταπονήτου ἐργασίας νὰ
 ἀγγη ποίον τινα πολιτισμὸν ἐν τῇ ἀγρίᾳ ἐκείνῃ καὶ μεμακρυσμένη
 :: Ἀνέπτυξεν ὅπως δῆποτε τὸ ἐμπόριον, καθιέρωσεν εἰδὸς τι ἀστυνο-
 καταρθώθη νὰ περιβληθῶσιν εἰ ἄγριοι ἐκεῖνοι ὁμοιόμορφόν τινα στο-
 καὶ νὰ λάβωσιν ὅπλα τέλεια. Κατὰ τὸν Brazza ὁ πρόχειρος οὗτος
 τὸς εἶναι ὁ καλλίτερος ἐκ τῶν ἀποικιακῶν, ὑπόσχεται δὲ ἐν ἀνάγκῃ
 δύναται ἐντὸς μικροῦ νὰ συγκαλέσῃ χιλίους ἄνδρας ἐμπειροπολέμους
 τοίμους νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι πανταχοῦ.

δικὴ καλλιτεχνικὴ ἐκθεσις, σκοπὸν ἔχουσα τὴν ἐξυπηρέτησιν φιλαν-
 θικοῦ σκοποῦ, κατηρτίσθη ἐν Παρισίοις ἐν ὁδῷ de Seze. Ἡ ἐκθεσις
 λαμβάνει πλέον τῶν ἑκατὸν ἔργων ζωγραφικῆς τῶν γνωστοτέρων Εὐ-
 ρείων καλλιτεχνῶν. Διακρίνονται μετὰξὺ ἄλλων αἱ θαλάσσιαι σκηναὶ
 τὰ ὀλλανδικὰ τοπία τοῦ Jongkind, ἡ σκοποβολὴ καὶ ἡ ἐξηγρω-
 ῖθάλασσα τοῦ Servin, ὁ κατατρώγων Ἀραβα Λέων τοῦ Δελακρόά,
 ἐκρὰ πόλιν τοῦ Cazin.

εἰτὰ τὸ ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Tours
 κᾶσις κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον νὰ ἐγείρῃ εἰς τὸν πατέρα
 νεωτέρας μυθιστορίας Βαλζάκ, νέον ἀνδριάντα αὐτοῦ μελετᾷ ἡ ἐν Πα-
 ρισ Ἑταιρίᾳ τῶν Λογίων. Ἐν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς συνεδριά-
 ῖλαβε τῇ προτάσει τοῦ Emmanuel Gonzalès τὰς ἐξῆς ἀποφάσεις :
 υνέστη γενικὴ ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Emile Augier.
 ρρόνως δὲ καὶ πέντε ἔτεραι, ἡ μὲν ὅπως παρασκευάσῃ θεατρικὰς παρκ-
 ρεις, ἡ δὲ ὅπως προβῇ εἰς ἐκδοσὶν τεύχους περιέχοντος τὰ ἀριστουργή-
 ε τοῦ μεγάλου συγγραφέως, ἡ τρίτη ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ Δη-
 κοῦ Συμβουλίου πρὸς ἐξέυρεσιν τῆς καταλληλοτέρας διὰ τὸν ἀνδριάν-
 λείσεως, ἡ ἄλλη ἵνα ζητήσῃ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως τὸ ἀναγκαῖον μάρ-
 ν ἢ τὸν χαλκόν, καὶ ἡ τελευταία διὰ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν
 καλλίστων καλλιτεχνῶν.

Οὕτως ἡ Γαλλία τελεῖ συγχρόνως εἰς δύο αὐτῆς πόλεις περιφανῆ φόρον τιμῆς εἰς ἓνα ἐκ τῶν μεγαλειτέρων τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐξερευνητῶν.

Τὴν 19 Νοεμβρίου ἐτέλεσε τὴν ὀγδοηκονταετηρίδα τοῦ ὁ δίασημος διώρυγος τοῦ Σουέζ καὶ τῆς τοῦ Παναμᾶ πρωτεργάτης Φερδινάνδος Δὲ Λεσσέψ. Ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν ἐπιστημονικῶν, φιλολογικῶν καὶ ἀλ-
λιτεχνικῶν σωματείων, οἱ διχασμότεροι πολιτικοὶ καὶ δημοσιογράφοι με-
τέβησαν νὰ συγχαρῶσι τῷ μεγαλεπιβούλῳ γέροντι, ἢ νὰ ἐγγράψωσι εἰς
ἐπίτηδες ἐκτεθειμένον βιβλίον τὰ ὀνόματά των.

Ὁ δὲ Λεσσέψ, ἀφοῦ ἐπανηγύρισεν ἐν Παρισίοις τὴν ὀγδοηκονταετηρίδα
του, ἀπῆλθεν ἵνα ἐπιθεωρήσῃ τὰ ἔργα τῆς τομῆς τοῦ ἰσθμοῦ τοῦ Πανα-
μᾶ. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναχωρήσεως ταύτης ὁ γαλλικὸς τύπος συζητῇ
καὶ ἐκ τῶν συζητήσεων τούτων πληροφορούμεθα ὅτι μόλις μετὰ τρία ἔτη,
ἂν μὴ μετὰ πλείοτερον ἔτι χρόνον, θὰ ᾔνε ἀποπερατωμένον τὸ μίγα τοῦτο
ἔργον.

ὑπὲρ ἐγέρσεως μνημείου τοῦ γνωστοῦ ναυάρχου Κουρμπὲ κατεβλήθη-
σαν τὰ ἐξῆς ποσά· παρὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ 10,000 φρ. παρὰ τῶν ἀξιω-
ματικῶν καὶ ναυτῶν τοῦ γαλλικοῦ ναυτικοῦ 36,000 φρ., καὶ παρὰ τοῦ
στρατοῦ τῆς ξηρᾶς 14,910.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκ πάντων τῶν πεπολισμένων ἐθνῶν, ἡ Γαλλία πρώτη
τὴν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔθνος γεραίρει τὴν μνήμην τῶν ὅπως δῆποτε κλεῖ-
σάντων τὸ ὄνομά της.

Νεῖαι μεγάλαι αἰθουσαι κατηρτίσθησαν καὶ προσεχῶς ἐγκαινίζονται ὑπὸ
τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Καλῶν
τεχνῶν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Τροκαδερώ. Αἱ αἰθουσαι αὗται εἰσὶ προωρι-
σμέναι διὰ τὰ γλυπτικὰ ἔργα τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος.

Ἡ μία ἐξ αὐτῶν θὰ περιλάβῃ, ἐκτὸς βιβλιοθήκης ἱστορικῶν μνημείων,
τὰς πρωτοτύπους εἰκόνας τοῦ Violet-Leduc, θὰ κοσμηθῇ δὲ διὰ τῶν προ-
τομῶν τοῦ Βιτέ, Μεριμέ, Ἑρρίκου Μαρτέν, Βίκτωρος Οὐγκώ, Κισερᾶ καὶ
Σωμεράρ.

Ἡ Ναθαλία-Ζαΐρα Μάρτελ, ἡ γνωστὴ εἰς τὸν θεατρικὸν κόσμον ὑπὸ

κύριόν της ὄνομα Mme Nathalie, περιβόητος ἄλλοτε ἡθοποιὸς τῆς *medie Française*, ἀπεβίωσεν ἐν ἡλικίᾳ 69 ἐτῶν. Γεννηθεῖσα τῷ 1816 ἦλθε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ *Porte Saint-Antoine* 16ετῆς ες. Κατόπιν ἀνεφάνη ὡς κωμωδὸς ἅμα καὶ χορεύτρια ἐπὶ τοῦ Θεάτρου *lies Dramatiques*. Ἐνθουμοῦνται ὅτι ἡ ἐπιτυχία της ὡς χορευτρίας εἰρε τὸν φθόνον τῶν συγχρόνων συναδέλφων της. Μετὰ τὰς πρώτας ταύτης ἐπιτυχίας ἡ Ναθαλία διῆλθε πλείστων θεάτρων σκηνάς, τοῦ *Gyase, Palais Royal, Vaudeville*, ἀπῆλθεν εἰς Ἀγγλίαν, καὶ μόλις ος τὸ 1849 προσελήφθη εἰς τὴν *Comedie Française*, τῆς ὁποίας μάσθη ἱταῖρος τῷ 1852. Εἰδικῶς ὑπεδύετο τὸ πρόσωπον τῶν φιλαίων, τῶν εὐγενῶν μητέρων. Ἀναφέρουσι μάλιστα ὅτι ἰδίως ἐγένετο ιστὴ ὡς Κυρία *Guerin*, ὡς δεσποινὶς *Seiglière* καὶ Κυρία Ἀνδρέ. ἦτο μεγάλη καλλιτέχνης, ἀλλὰ καλλιτέχνης πρώτης τάξεως. Ἰδοὺ ἡ εὐταΐα περὶ αὐτῆς λέξις τῆς κριτικῆς τῆς πατρίδος της. Τῆς *Codie Française* ἡ Ναθαλία ἀπεσύρθη ὀριστικῶς τῷ 1876, καταλι-ισα τῆς θέσιν της εἰς τὴν *Παυλίαν Granger*, ἥτις ἰδίως διακρίνεται τὴν ὑπόδυσιν προσώπων ὑπηρετριῶν τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολιέρου.

Νέον ἔργον τοῦ συγγραφέως τοῦ *Severo Torelli*, Φρανσοᾶ *Coppée*, ρίσταται κατ' αὐτὰς ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ *Odeon*, οἱ *Jacobites*. Ἐκ ν πράξεων τοῦ νέου δράματος ἡ Γ' καὶ ἡ Ε' παρήγαγον μεγίστην ἐν-εωσιν, κατ' αὐτὰς δὲ διακρίνεται ἡ δεσποινὶς *Weber*, ἥτις τὸ πρῶτον ῖρχεται ἐπὶ τῆς γαλλικῆς σκηνῆς.

Τὸ δράμα τοῦτο τοῦ *Coppée*, τὸ ὁποῖον, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε πρά-ων, ἀνάγεται εἰς τὸ 1745 καὶ 1746, ἔχει τὴν σκηνήν του ἐν Σκωτίᾳ ἰ πρωταγωνιστάς, γέροντα τυφλὸν πατέρα καὶ τὴν κόρην του. Περι-ίφει δὲ διὰ ζωρῶν χρωμάτων τὰ ἡμιάγρια τῆς Σκωτίας ἦθη, τὸν εὐ-ελῆ πκτριαρχικὸν βίον καὶ τὰ ἀφελῆ αὐτοῦ ἔθιμα. Ὁ *Coppée* αὐτὸς εν εἷς τινα δημοσιογράφον φίλον του ὅτι τὸ νέον τοῦτο ἔργον ἔγραψε παρὰ ν πολύφλοισβον ἀκτῆν, ὡς μόνον ἔχων ἐπασχόλησιν τὸν ἐπὶ τῶν βρά-ων πάταγον τῶν κυμάτων.

Ἐπ' ἐσχάτων ἐν τῷ παρισινῷ θεάτρῳ *Porte Saint-Martin* ἰδίδασκεν Σάργ *Βερνάρ* τὴν *Marion Delorme* τοῦ ἀθανάτου *V. Hugo*, διερ-νεύουσα θαυμασίως τὸν δύσκολον τῆς βασιλίσσης ἐκείνης χαρακτῆρα.

Ὁ ἐν Παρισίοις ἐκδότης *Calman Levy* ἐξέδωκε τελευταῖον νέον ἔρ-

γον τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως Ἑρνέστου Ρενάν, ὁ Ἀρχιερεὺς τῆς Νενῆ ἐπιγραφόμενον. Ἡ Νενῆ, καθ' οὓς χρόνους ὁ Ῥωμύλος ἐκτιζε τὴν Ῥώμην, ἦτο τόπος καθιερωμένος εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἀρτέμιδος, νησιδίων ἐν τῷ μέσῳ λίμνης παρακειμένης εἰς τὰ τεῖχη τῆς Ἀλβας Λόγκας, καὶ ἐφ' οὗ πάντες αἱ λαοὶ τοῦ Λατίου προσέφερον θυσίας. Ὁ ἥρωες τοῦ Ρενάν, Ἀρχιερεὺς Ἀντίτιος, θελήσας νὰ καταρρίψῃ τὴν παλαιὰν βάρβαρον συνήθειαν τοῦ νὰ ἀναλαμβάνῃ τὸ ὕψιστον ἐν τῷ νηῷ ἄξιωμα τοῦ ἀρχιερατεῖος ἐκεῖνον ἐκ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἱερέων ὅστις ἤθελε κατορθώσῃ νὰ φονεύσῃ τὸν προκατόχον, ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον δεινῆς ἐναντίον αὐτοῦ συνωμοσίας, ἀφ' ἧς ἐσωσεν αὐτὸν ἡ γενναία πρόνοια τῆς Καρμέττας, ἥτις ἐκτίλοῦσα ἐν τῷ ναῷ τῆς Νενῆ χρέη Σιδύλλης, τὸν ἠγάπησε. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Ρενάν ἐπικινεῖται ὡς ἐνέχον συγκινητικωτάτας καὶ πλήρης δράσεως σκηνάς.

Πᾶσαι αἱ παρισιναὶ ἐφημερίδες ἀναφέρουσιν ὡς ἐπικείμενον τὸν γάμον τοῦ πεφημισμένου ὀξυφώνου Νικολίνη μετὰ τῆς Ἀδελίνης Πάτη. Ἀλλ' ὁ γάμος οὗτος δὲν δύναται νὰ συντελεσθῇ πρὸ τῆς 16ης Μαΐου 1886, διότι, ἀφοῦ ἡ Πάτη ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ συζύγου της Μαρκησίου de Caux τὸ διαζύγιον τὴν 16 Ἰουλίου ἐνιστάτος ἔτους, δὲν δύναται νὰ συζευχθῇ, κατὰ τὸν περὶ διαζυγίου Νόμον, πρὸ τῆς παρελεύσεως 10 μηνῶν ἀπὸ τῆς ῥῆξεως τοῦ πρώτου γάμου.

Τὸ μυστήριον θὰ τελεσθῇ εἰς τὴν ἐκφυλιντῆς Πάτη ἐν Craig-I-Not, ἐνθα ἡ διάσημος καλλιτέχνης σκοπὸν ἔχει ν' ἀποσυρθῇ, ὅταν μετὰ ταῦτα ἔτη λήξωσι αἱ ἀπέναντι τῶν μεγάλων τοῦ κόσμου θεάτρων ὑποχρεώσεις της.

Ἐν τῷ μεγάρῳ Drouot ἐν Παρισίοις ἐξετίθησαν εἰς πώλησιν αὐτὰ ἡ γράφα τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Ἐν τῇ παρεδόξῳ ταύτῃ ἀγορᾷ τὰ ὀλιγώτερον τιμηθέντα χειρόγραφα ἦσαν τοῦ Θιέρς, τοῦ Ma Mahon καὶ τοῦ Greuv. Αὐτόγραφον τοῦ Βαλζάκ ἠγοράσθη 200 φράγκα, ἐπιστολὴ τοῦ Σατωβριάν, ἀπὸ 26 Ἰουνίου 1831, 77 φράγκα, ὁμοῦν τοῦ Λαμαρτίνου 50 φράγκα, χειρόγραφον τοῦ Ἀλφρέδου Μυσσέ 150, συλλογὴ τις ποιηματίων τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμά, υἱοῦ, 400!

Ἐκ τοῦ ἐξῆς παρατιθεμένου χαριεστάτου ἀποσπάσματος θ' ἀνομολογήσῃ ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ τιμὴ δὲν ἦτο λίαν ὑπερβάλλουσα:

Qui jamais aurait dit, excepté Dieu lui seul?
Que cette jeune femme, avec sa robe blanche,

S'inclinant à l'autel, d'où le bonheur s'épanche,
Aurait, après un an, son voile pour linceul ?

—
Le cercueil ! . . . Voilà donc où toute chose tombe,
C'est l'éternelle loi que rien ne peut changer.
Fiancée à la mort, son bouquet d'oranger
Est encore assez frais pour mettre sur sa tombe.

—
Dieu parfois laisse errer sur le bord du chemin
Un ange radieux que l'on croit une femme,
Mais il manque là-haut, et quand Dieu le réclame,
On n'a pu bien souvent que lui toucher la main.

—
Ἐν Βρυξέλλαις παρεστάθη ἐν γαλλικῇ μεταφράσει τὸ ἔργον τοῦ διαστή-
ου Βιενναίου μουσικοδιδασκάλου Ἰωάννου Στράους ὁ Φαιδρὸς Πόλε-
ως. Τὸ μελόδραμα τοῦτο πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐψάλη συγχρόνως ἐν τε Βερο-
λίνῳ καὶ Βιέννῃ καὶ ἤγειρεν ἐπιδοκιμασίαν γενικὴν. Γαλλιστὶ πρῶτον νῦν
ἀλλεταί, τὸ δὲ βελγικὸν κοινὸν ἐζήτησε τὴν ἐπανάληψιν σχεδὸν τοῦ ὅλου
ἔργου διὰ φρενητιωδῶν ἐπευφημιῶν.

—
Ἀγγέλλεται ὡς ἐπαπαρμένη τὸ πολὺ μετὰ τὸν θάνατον, ἡ ἀνασύστασις τοῦ
·ν· Παρισίους Λυρικοῦ θεάτρου, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐργάζονται ἀκαμάτως οἱ
διασημότεροι τῶν Γάλλων λογίων καὶ μουσικῶν.

—
Πρό τινων ἐβδομάδων ἐδήχθησαν ἐν Βερσαλλίαις παρὰ λυσσῶντος κυνὸς
εἰς τὰς νέας ἀδελφαί, ἀνήκουσαι εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν. Ὁ πατὴρ αὐτῶν,
εὐθὺς ὡς ὁ κτηνίατρος ἐβεβίωσε τὴν ἀπαισίαν τοῦ κυνὸς ἀσθένειαν, τὰς
ἀδήγησεν εἰς τὸν διάσημον Pasteur, ὅστις περιθάλλει αὐτὰς τακτικῶς
διὰ τῆς νέας τοῦ μεθόδου πρὸς θεραπείαν τῆς λύσσης. Μέχρι τοῦδε αἱ νέαι
κοθινεῖς ἐλαφρὸν μόνον πυρετὸν ὑπέστησαν, ὁ δὲ Pasteur μεγάλας δια-
τρίφει ἐλπίδας περὶ πλήρους ἰάσεως.

Ἐν τῷ Παλαιῷ Θεάτρῳ τῆς Λειψίας παρεστάθη κατ' αὐτὰς κωμωδίας τοῦ Χάινεμαν ἧτις ἔφερε τὴν περιέργον ἐπιγραφὴν «ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ἰπποκράτους». Ἐν δὲ τῷ Θεάτρῳ τοῦ Μονάχου παρεστάθη ἡ νέα τραγωδία τοῦ Σίγερ *Κλυταιμνήστρα* ἧς τὸ κύριον πρόσωπον ὑπεδύθη ἡ δὲ σημος τραγωδὸς Κλάρα Τσίγλερ.

Τὸ οὕτω καλούμενον αὐστριακὸν Μουσεῖον τῆς Βιέννης προεκήρυξε τοὺς μῆνας Μάρτιον, Ἀπρίλιον καὶ Μάιον τοῦ 1886 ἔκθεσιν τῶν ἐργασμάτων τῶν γινομένων κατ' οἶκον καὶ διὰ τῆς χειρὸς καθ' ἅπαν τὸ Αὐστρο-γερικὸν Κράτος ὑπὸ γυναικῶν καὶ μόνον.

Ἐν Ῥώμῃ ἀπὸ τοῦ Θεάτρου Constanzi ἐψάλλη νέον μελόδραμα τοῦ μελοποιῦ Μαρκέτη *Idr' Iωάννης ὁ Αὐστριακός*. Ἐχειροκροτήθη καὶ ἐπηνέθη πολὺ τὸ νέον ἔργον, καίτοι πολλὰ αὐτοῦ μέρη ὑπενθυμίζουσι τὸν φημισθέντα αὐτοῦ *Ρουθ-Βλάς*. Ἡ Βασίλισσα Μαργαρίτα καὶ ἡ βασιλικὴ ἀριστοκρατία ὁλόκληρος παρέστησαν κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν καὶ ὁ μελοποιὸς ἐκλήθη πλέον ἢ εἰκοσάκις ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τετράκις συνήλθεν εἰς συνεδρίαν κατὰ τοὺς μῆνας τούτους ὁ Σύλλογος.

Γενομένων τῶν ἀρχιαιρεσιῶν διὰ τὸ ΚΑ'. ἔτος τοῦ Συλλόγου ἐξελέγησαν ἐπίτιμος πρόεδρος ὁ κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος, τακτικὸς ὁ κ. Τιμ. Ἀγγυρόπουλος, ἀντιπρόεδροι οἱ κκ. Τιμ. Ἀμπελάς καὶ Α. Παπαδιαμαντοπούλος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Μ. Π. Λάμπρος, εἰδικοί γραμματεῖς κκ. Γ. Χαλκιοπούλος καὶ Δ. Ἡλιόπουλος, ταμίας ὁ κ. Κωνστ. Κουτσολέξης, ἐπιμελητὴς τῆς Βιβλιοθήκης ὁ κ. Στ. Δ. Βάλβης καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀνγλωσστηρίου ὁ κ. Κωστῆς Παλχμάς. Ἐργορὸς δὲ τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν ὁ κ. Π. Ι. Φέρμπος καὶ κοσμήτορες οἱ κκ. Ἰω. Ἀνάργυρος, Θ. Μπαλτῆς, Γ. Δουρούτης, Κ. Μπαλίλης, Ἰω. Μίνδλερ καὶ Σπ. Ἀντωνόπουλος.

Μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέχθησαν ὁμοίως οἱ κκ. Στ. Ἰωαννίδης, Α. Καράλης καὶ Γ. Παπαγεωργιάδης, μέλη δὲ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ

ᾠδικοῦ οἱ κκ. Δ. Κοκκίδης, Α. Λιακόπουλος, Ε. Ζαλοκώστας καὶ Τιμ. ὀπουλος.

ἦν 19 Μαΐου ἑωρτάσθη ἡ εἰκοστὴ ἐπέτειος ἑορτὴ τοῦ Συλλόγου διὰ αὐτοῦ συμποσίου τῶν μελῶν ἐν Κηφισίᾳ.

ἦν 23 Μαΐου ἐγένοντο αἱ ἐξετάσεις τῆς ἐν Ἀθήναις Σχολῆς τῶν ἀνδρῶν παίδων ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Α. Ζυγομαλά τῶν ἀποτελούντων τὴν ἐξεταστικὴν ἐπιτροπὴν μελῶν κκ. Α. Διομ. ακοῦ, Ἰγν. Μοσχάκη καὶ Στ. Ἰωαννίδου.

πρὸς τὴν Χριστιανικὴν Ἐφορείαν καὶ τὴν Δημογεροντίαν τοῦ τμήματος Λασιθίου Κρήτης ὁ Σύλλογος παρεχώρησε συλλογὴν βιβλίων ἐκ τῶν αὐτοῦ διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Γυμνασίου, ἔτι δὲ καὶ σειρὰν ὀν πρὸς χρῆσιν τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς.

ὁμοίως ὁ Σύλλογος ἐπέστειλε τὴν ἀποστολὴν βιβλίων ἐκ τῶν διπλῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν Δημοτικὴν Βιβλιοθήκην τῆς πόλεως Ζακύνθου.

ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ ὁ Σύλλογος ἐπεφόρτισε τὸν ἐν αὐτοῖς διατρίβοντα κ. Δημ. Βικέλαν, ἀντεπιστέλλον αὐτοῦ μέλος, ἵνα ἔσῃ πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἀποθανόντος μεγάλου ποιητοῦ τὰ συλλυπητήρια αὐτοῦ. Ὁ κ. Βικέλας ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου προθύμως, ἡ δ' οἰκογένεια τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ ἀπέστειλε πρὸς Σύλλογον τὰ ἔνθεμα αὐτῆς εὐχαριστήρια.

ἀποβιώσαντος ἐν Ῥώμῃ τοῦ ἐπιτίμου μέλους καὶ γερουσιαστοῦ **Τερεντίου Μαιμακίδη** ὁ Σύλλογος ἀνέθετο τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸν ἐν Ῥώμῃ ὄντα ἐπιτετραμμένον κ. Ι. Κυργούσιον, ἵνα διαβιβάσῃ τὰ συλλυπητήρια αὐτοῦ πρὸς τὴν οἰκογένειαν. Ὁ κ. Κυργούσιος ἐξετέλεσεν ἀμέσως τὴν ἐντολὴν τοῦ Συλλόγου, ἡ δ' οἰκογένεια ἠὲ χαρίστησεν αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ. ἀποβιώσαν ἐν Ἀθήναις ὁ **Εὐάριος Λάνδερερ** καὶ ὁ **Δ. Σαρράντης**, μέλη ἐπίτιμα τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν παλαιότερων καὶ προσφιλεστέρων. Ἡ Ἐφορεία τοῦ Συλλόγου ἀπέστειλε πρὸς τὰς οἰκογενείας τῶν ὄντων συλλυπητήρια γράμματα.

Ἐξεδόθη ἡ Λογοδοσία τῶν κατὰ τὸ 1901. ἔτος γενομένων ἐν τῷ Συλλόγῳ ὑπὸ τοῦ Προέδρου κ. Τιμ. Ἀργυροπούλου. Κατὰ τὴν λογοδοσίαν ἴτην ἐν ἧ ἀναγράφονται ἐν τοῖς πίναξι καὶ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου (πρὸς τέλος τοῦ λήγοντος ἔτους, ταῦτα ἀνέρχονται ἐν συνόλῳ εἰς 801 ὧν τακτικὰ μὲν 284 (111 ἐνεργὰ καὶ 173 πάρεδρα), ἐπίτιμα 182, ἀντεπιστέλλοντα 286 καὶ ἑκτακτα 49. Ὁ Σύλλογος δὲ διατελεῖ εἰς σχῆμα μὲθ' 106 σωματείων, ὧν 76 μὲν ἑλληνικά, 30 δ' ἄλλοδαπά.

Τμήμα Καλῶν Τεχνῶν. Τὸ τμήμα τοῦτο, συμφώνως προγενεστέρα αὐτοῦ ἀποφάσει, διωργάνωσε κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἐκθεσιν καλῶν τεχνῶν, ἥς τὰ ἐγκαίνια ἐτελέσθησαν τὴν 21 Ἀπριλίου. Ἐν τῇ ἐκθέσει περιελήφθησαν ἔργα ζωγραφικῆς, γλυπτικῆς, ξυλογραφίας, λιθογραφίας, χαλκογραφίας καὶ σχεδιογραφήματα ἀρχιτεκτονικά. Ἡ ἐκθεσις ἡμεῖν ἀνοικτὴ ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας, ἡ δ' εἰς αὐτὴν προσέλευσις ἦν προσιτὴ πᾶσι καὶ ὑπελογίσθη ὅτι ἐπισκέφθησαν αὐτὴν ὥσεί δωδεκακισχίλιοι.

Τμήμα Ἀρχαιολογικὸν καὶ Φιλολογικόν. Εἰς δύο συνῆλθε τὸ τμήμα τοῦτο συνεδρίας. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐγένοντο αἱ ἐξῆς ἀνεκοινώσεις. Ὁ κ. Α. Πασπάτης ἀνεκοίνωσεν ἐτυμολογικά τινα περὶ ὑποθημάτων. Ὁ κ. Σπυρ. Π. Λάμπρος ὠμίλησε διὰ μικρῶν περὶ τοῦ ἀπὸ Κεντῆ τῆς Γαλικίας λίθου καὶ τῶν ἐν Ἑλατείᾳ γενομένων ἀντισκαρῶν. Ὁ κ. Γ. Κρέμος ἐπέδειξε περίεργον κρυπτογραφικὸν δίπλωμα τοῦ 1826. Ὁ κ. Σπ. Βάσης ὑπέβαλε διόρθωσιν χωρίου τινὸς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῖως (Κεφ. γ'. 26). Ὁ κ. Γ. Τυπάλδος ἐποίησατο διόρθωσιν χωρίου τινὸς τοῦ Caillemet ἐν τῇ πραγματείᾳ του περὶ τοῦ συμβολαίου τῆς ἀγορᾆς παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις. Ὁ κ. Ἀλιξ. Μιλειτόπουλος ἐπέδειξεν ὠραιοτάτον κάλυμμα τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος, ὃ δὲ κ. Κ. Παπρηγόπουλος ὠμίλησε περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θεοφάνους ὑπὸ Διδέρ.

Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν συνεδρίαν ὁ κ. Γω. Τυπάλδος ἐποίησατο διὰ μικρῶν τὴν ἐρμηνείαν τῆς ἐκ Γόρτυνος τῆς Κρήτης ἐπιγραφῆς τῆς ἀναφαιρομένης εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον. Ὁ κ. Τυπάλδος διώρθωσεν ἐν πολλοῖς τὸν Γαλλιστὶ μεταφράσαντα τὴν ἐπιγραφήν κ. Δαρέστ' συνεπλήρωσεν δὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ κ. Τυπάλδου ἐν τισιν οἱ κκ. Βάσης καὶ Χατζηδάκης. Μετὰ τὸν κ. Τυπάλδον ὑπέβαλε διόρθωσιν χωρίου τινὸς Ἑλλανικοῦ τοῦ Μιτυληναίου ὁ κ. Γω. Σακελλίων, μεθ' ὃ ὁ κ. Γω. Τσίτσος ἀνεκοίνωσεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀνακάλυψιν δώδεκα κυρίων ἀμιγῶν μελωδικῶν κλιμάκων καὶ ἐκαστὸν ὀκτὼ μικτῶν. Ἐν τέλει ὁ πρόεδρος τοῦ τμήματος κ. Κ. Παπρηγόπουλος ἐκήρυξε τὴν λήξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ τμήματος διὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

Αιτήσεις συνδρομῶν καὶ πληροφοριῶν ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπὴν (ἐν τῷ κατὰστῆματι τοῦ Συλλόγου ἑδρῆς Νομισματικοκοπείου ἀριθ. 4).

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΑΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι ἡρμὰ νέαι **13**

Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ ῥάγκκα χρυσῶν . . . **20**

Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδέν τι στέλλεται ὁ **Παρνασσὸς** ἐὰν μὴ προη-
παραβῇ ἡ συνδρομὴ.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ χρηματικά
τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ
χρηματικά γαλλικά.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐβράχδυνεν ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐκδόσις τοῦ παρόντος ρυλλαχδίου ἕνεκα λόγων ὅλως ἀνεξαρτήτων πρὸς τὴν καλὴν θέλησιν τῆς ἐπιτροπῆς. Αἱ οἰκονομικαὶ δυσχερεῖαι εἰς ἃς περιῆλθεν ὁ τέως ἐκδότης τοῦ *Παραυσσοῦ Σαρχάντης* Οἰκονόμου, αἵτινες ἐπὶ τέλους ἐπήνεγκον τὴν ἀποχὴν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης τυπογραφικῆς ἐργασίας καὶ τὴν διέλυσιν τοῦ ἐργαστηρίου του, ἔδυσχέρανεν τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς, μὴ δυναμένης οὕτω νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς πρὸς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ περιοδικοῦ ὑποχρεώσεις της.

Ἀρτοῦ εὐτυχῶς ἤδη ἐξωμακύνθησαν πᾶσαι αἱ δυσχερεῖαι, καὶ ἡ ἐκδοσις καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἔτους τούτου ρυλλαχδίων πρόκειται νὰ συντελεσθῇ τὸ ταχύτερον, ἡ ἐπιτροπὴ ἐλπίζει ὅτι θέλει τύχει τῆς εὐμενοῦς συγγνώμης τῶν συνδρομητῶν. Πληροποροῦσα δὲ αὐτοὺς ὅτι τὴν ἐκδόσιν τοῦ περιοδικοῦ ἀναλαμβάνει ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος *Παραυσσοῦ*. τοὺς περὶ αὐτῆς νὰ ἀπορρίψῃσι πᾶσαν πρότασιν, περὶ πληρωμῆς συνδρομῶν, τοῦ τέως ἐκδότου, θεωροῦντες ὡς ἐγκύρους μόνον ἐκείνας ἐκ τῶν παρουσικζομένων αὐτοῖς ἀποδείξεων, ὅσαι θὰ φέρωσι τὴν ὑπογραφομένην τοῦ ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου κ. Κ. Κουτζαλέξη.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 7 Δεκεμβρίου 1885.

Ἡ ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ

Ἐπιτροπὴ.

Bodleian

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

49

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ'. — ΤΕΥΧΟΣ Δ'. Ε'. ΣΤ'.

Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος 1883.

ΑΘΗΝΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΘΡ. ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΗ ΚΑΙ ΛΑ. ΠΑΠΑΓΓΩΡΓΙΟΥ

(3-0400 ΟΡΓΑΝΙΣΜΑΤΕΙΟΥ.)

1886

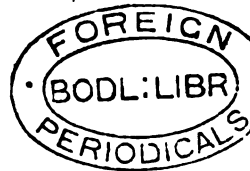
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Β. Α. Μυστακίδης.** — Ἡ νῆσος Σίκινος καὶ ἀνέκδοτον σιγίλλιον·
μονῆς ἐν αὐτῇ σ. 401.
- Ἰω. Τζιέτζης.** — Ἡ ἐπινόησις τῆς πνευματικῆς τῶν κατὰ τὸν
Μεσσηνικὸν λειτουργικῶν καὶ ὑμνολογικῶν χειρογράφων
τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν. σ. 413.
- Δ. Κ. Κοκκίδου.** Μετεωρολογικὴ ἔφοδος τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ
ἔτος 1885. σ. 494.
- Δ. Ἡλιοπούλου.** — Ἡ γυνὴ ἐν τῷ δικαίῳ. σ. 501.
- Ν. Πιτρή.** — Περὶ τῶν κυριωδιστέρων ἐν Λευκάδι Μονῶν. Μονὴ
τῶν Ἀσωμάτων. σ. 520.
- Εὐφρασίας Α. Κετσέα.** — Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλά-
δος ὑπὸ τῆς Κυρίας Ἰουλιέτης Λαμπέρ. Ἡπειρωτικὴ
συνολή σ. 524.
- Τὰ νεώτατα τῶν ἐπιστημῶν γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν.**
σ. 554.
- Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός.** — Ἐργασίαι Συλλό-
γου. σ. 559.
-

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστατεῖ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν
κκ. **Δ. Κ. Κοκκίδου, Α. Λιακοπούλου, Εὐγ. Γ. Ζαλο-
κώστα** καὶ **Τιμολέοντος Ἡλιοπούλου** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ
προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. **Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.**

(Ἐξετεπώθη τῇ 26 Φεβρουαρίου 1886).

Η ΝΗΣΟΣ ΣΙΚΙΝΟΣ

Και ανέκδοτον Σιγίλλιον Μονῆς ἐν αὐτῇ.

Ἡ νῆσος Σίκινος, μίξ τῶν Σποράδων, κεῖται πρὸς Α. τῆς Φολειγάνδρου πρὸς Δ. τῆς Ἴου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Μήλου, ὑπαγομένη εἰς τὴν νομαρχίαν Κυκλάδων. Ἡ νῆσος πάλαι ἐκαλεῖτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἱστορῶν¹ *Οἰνὴ* διὰ τὸ ἀμπελόφυτον αὐτὴν εἶναι² μετέπειτα δὲ μετωνομήθη *Σίκιρος* ἀπὸ Σικίνου υἱοῦ τοῦ Θόαντος, ἐγγόνου δὲ τοῦ Βάκχου

«Οἷη δ' ἐκ πασέων γεραροῦ περιφείσατο πατρὸς
Ἵψιπύλεια Θόαντος, ὃ δὴ κατὰ δῆμον ἀνασσα,
λάρνακι δ' ἐν κοίλῃ μιν ὕπερθ' ἄλδς ἤκε φέρεσθαι
αἶκε φύγῃ· καὶ τὴν μὲν εἰς Οἰνοίην ἐρύσαντο
πρόσθεν, ἅτάρ Σικινὸν γε μεθύστερον αὐδὴ θεῖσαν
νῆσον ἐπακτῆρας Σικίνου ἄπο, τὸν ρα Θόαντι
Νηϊάς, Οἰνοίῃ νύμφῃ τέκεν εὐνηθεῖσα.»

¹18. Στίφ. Βυζάντ. Ἐκδ. Meineke ἐν λέξει (σελ. 568) Σίκινος... αὐτὴ Οἰνὴν περὶ ἐκαλεῖτο... ὁ οἰκίτωρ Σικινίτης. Σημειοῦμαι κεφαλαίῳ γράμματι τὴν φῆν, διότι ἐν τῷ κάτωθι δημοσιευμένῳ σιγίλλῳ φέρεται ἡ πλημμελής γραφή τοῦ Η (ΣίκΗνος). Ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ κ. Κ. Κόντου ἀπεδείχθη πλημμελῶς ὅσα καὶ ἡ γραφή Σικινίτης τῆς παραληγούσης γραπτέας διὰ τοῦ Η. Ὅρα ὅτι αὐτοῦ γραφέντα ἐν «Παρνασσῷ» τόμ. Η', τευχ. Β', 1884. ²18ε περὶ Σικίου καὶ Πλιν. ἐν 4, 23. 3. Πρὸς Σκύλ. Καρυανδ. 48, Πτολεμ. 3, 15 καὶ Παγ. Ἑλλην. Τομ. Γ' σελ. 248.

Κατὰ Μέγ. Ἑτυμολ. σελ. 712, 48 καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς σχολίοις Ἀπολλωνίου Ῥοδίου ἔκδ. Oxonii 1779 ἐν 1, 623. Ὁ Tournefort, κατὰ τὸν La Croix, γράφει ἐν τῷ Univers (Jles de Grèce) σελ. 478 λέγει, «εὐπάρχουσιν ἀρεταὶ πολλοί, ὥστε δικαίως ἀπέλαυε τῆς ἀρχαίας ταύτης ὀνομασίας», ἐπαινεῖ μάλιστα τὰ σῦκα τῆς νήσου. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐπίσης τῆς νήσου εὐρηται κεχαιμένη σταφυλή.

πρὸς. προστί. καὶ C. Bursian Geographie von Griechenland σελ. 506 τοῦ ἴμου.

καὶ τῆς Ἀριάδνης, ὡς ἀναφέρει Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἐν τοῖς
 τικοῖς ἐκτενωῶς καὶ καλῶς.¹

Ἐβασίλευε τῆς Λήμνου ὁ Θόας, ὅτε αἱ γυναῖκες τῆς νήσου
 σαν νὰ παραδῶσιν εἰς σφαγὴν τοὺς ἄνδρας. Μόνος ἐσώθη, ὡς ἄ-
 σῆς, ὁ Θόας τεθεὶς ἐν λάρνακι, ἣν ριφθεῖσαν εἰς τὴν θάλασσαν
 ματα μετήνεγκον εἰς τὰς παραλίας τῆς Σικίνου, διέσωσαν δὲ
 Ὁ Θόας ἐγκατοικήσας τῇ Οἰνῇ καὶ νυμφευθεὶς ἐγέννησε τὸν
 οὗ τὸ ὄνομα τῆς νήσου.

Ἡ νῆσος, ὡς εὐνόητον, διῆλθε πάσας τὰς πολιτικὰς μετα-
 περι αὐτῆς ἐτέρων μεγάλων νήσων. Ὑπέταξαν αὐτὴν ἐκ διαδοχῆς
 Ῥωμαῖοι, Βυζαντινοί, Λατῖνοι, Τούρκοι.

Ὅτε κατὰ τὴν ΙΓ' ἑκατονταετηρίδα μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς
 τινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων (1204 μ. Χ.) καὶ τὴν ἐν αὐτῇ
 στασιν τῆς Λατινοκρατίας, ὁ Βενετὸς Μάρκος Σανουδὸς κατα-
 Νάξον ἀνηγορεύθη μετέπειτα δούξ τοῦ Ἀρχιεπαγγέλου, ἡ Σί-
 λήφθη σὺν τῇ Πάρῳ, Ἀντιπάρῳ, Φολεγάνδρῳ κτλ. ἐν τῷ Δουκᾷ
 ὅπερ ὑπέπεσεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων κατὰ τὰ τέ-
 τοκρατορίας τοῦ διαπρεποῦς ἐν τῇ ἱστορίᾳ Σουλτάνου Σουλ-
 Κανουνι (Νομοθέτου) (1520—1566) υἱοῦ αἰμοδόρου καὶ ἀ-
 τρὸς τοῦ Σελίμ τοῦ Α'. (1512—1520).

Ἡ νῆσος διετήρησε λείψανον ἀρχαίας τέχνης τὸν ναὸν τ
 Ἀπόλλωνος σωθέντ' ἐκ βεβαίας καταστροφῆς ἐπειδὴ εἶχε μετ
 χριστιανικόν, καλούμενον μέχρι τοῦ νῦν Ἐπισκοπήν. Περιγραφὴ
 τούτου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων τῆς νήσου ἔγραψε, καθὰ γράφ
 Μηλιαράκης ἐν τοῖς *Κυκλαδικοῖς* αὐτοῦ (σελ. 37) ὁ μακαρίτης
 τῆς Ross ἐν τῷ *Reise auf den Griechischen Inseln* καὶ
χαιολογία τῆς νήσου Σικίνου, βιβλίον δυσεύρετον, ὅπερ ἔγρα
 προγράμματα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοῦ ἔτους 1837—

¹ Ἐν 1, 620.

² Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ἐξάγεται ὅτι πρώτη ἀποικία ἦν Ἰωνικὴ κα
 Πρβλ. καὶ Boeck Corp. Inscr. Gr. σελ. 1082....

³ Εἴχομεν ἤδη τ' ἀνωτέρω γεγραμμένα, ὅτε ἐνταῦθα ἐφέτος ἐκ Κω
 πόλεως ἐπανακάμψαντες εὑρομεν ἐκδεδομένην πρὸς μνημῶν μονογραφίαν
 περὶ τῆς τῶν λόγων ποιούμεθα, ὑπὸ συμφοιτητοῦ ἡμῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ
 μίῳ, τοῦ κ. Γαβαλά. Περιγραφὴν τοῦ ναοῦ εὕρισκε ὁ βουλόμενος εἰ
 τοῦτο (ἐκ σελ. 55 μικροῦ ὀγδόου σχήματος) ἐν σελ. 19 κτλ. Χαίρομεν
 λαγονία ταύτῃ τοῦ χαλοῦ Σικινίτου νέου, ἐπιτραπήτω ὅμως νὰ παρ
 αὐτῷ φιλικώτατα ὅτι ἀφ' οὗ ἀπαξ ἐφιλοπόνησε τὴν μονογραφίαν ταύτ
 τοῦ πατρίδος, ὥφειλε νὰ περισυλλέξῃ π. χ. πάσας τὰς ἐκδεδομένας τε
 τας ἐπιγραφὰς ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ τούτῳ, ὅπως ἔχῃ ὁ ἀναγνώστης
 νατὴν πληροφориαν καὶ νὰ μὴ ἀναγκάζεται ν' ἀναδράμῃ εἰς τὸ Corp

Ἐπειδὴ αἱ νῆσοι ἐν γένει τοῦ Αἰγαίου πελάγους κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἴσταντο ἐκάστοτε φοβεράς ἐπιδρομὰς πειρατῶν, οἱ κάτοικοι, ὡς ἐπὶ πολὺ, καὶ οἱ διοικηταὶ τῶν νήσων ἐρρόντιζον νὰ οἰκοδομῶσι φρούρια ὑπὸ τῶν πύργων, ἐντὸς δὲ τῶν ἐρυμνῶν τειχῶν καὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μέρους τοῦ γομένου Κάστρου, ἔκειτο συνήθως ἡ κυριώτερα συνοικία. Οὕτω καὶ ἐν κείνῳ, καθ' ὃ γράφει ὁ κ. Γαβαλάς ἐν τῇ ἄρτι ἐκδοθείσῃ μονογραφίᾳ τῆς νήσου, ἡ κωμόπολις εἰς τὸ μέσον τῆς νήσου κειμένη διήρηται εἰς ὠρεῖον καὶ κάστρον, ἐν ᾧ καὶ αἱ κομψότεραι καὶ εὐρύτεραι οἰκίαι.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου κατὰ μὲν τὸν κ. Γαβαλᾶν ἀνέρχεται εἰς 1500 ψυχὰς, κατὰ δὲ τὰς Γεωγραφικὰς τοῦ Σκελλαρίου καὶ Ἀντωνιάδου (ἐκδόσ. 885) εἰς 700. Συντχασόμεθα βεβαίως τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Γαβαλά ὡς ντοπίου.

Οἱ Σικινῆται, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ νησιῶται, ὄντες φιλόθησκοι, κατέβαλον ἐπιμέλειαν περὶ τὴν οἰκοδομὴν ναῶν καὶ ἐκκλησιῶν καθόλου. Ὁ ὁδοιπορῶν ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τῆς Σικίνου, λέγει ὁ τῆς μονογραφίας συντάκτης, ἀνὰ πᾶσαν ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας ἀπαντᾷ καὶ ναόν. Εἶναι δὲ οἱ ναοὶ οὗτοι ιδιόκτητοι μεταβαίνοντες εἰς τὴν κυριότητα τῶν διαδόχων τοῦ κτίστορος, οὐδέποτε πωλούμενοι. Ἐγὼ τοῦλάχιστον, περιελθὼν εἰς τινὰς ἐν Θράκῃ καὶ τὸ τοιοῦτον πρκατηρήσας πολλάκις ἐδικαίωσα τὸ ὁρησκειτικὸν τοῦτο αἵτημα τῶν κατοίκων μεμονωμένης νήσου ἢ πόλεως καὶ πρκαλίας ἐτι· διότι γυναικες π. χ. μεμονωμέναι ἐν ταῖς συνοικίαις ἢ ἐν τοῖς νησιωτικοῖς βράχοις, ἄλλαι χῆραι, ἄλλαι ἀναμένουσαι τοὺς

Γ. I. Α. καὶ ἀλλαχοῦ, οὐχὶ δὲ ν' ἀρκῆται λέγων (σελ. 25). «Ἐκτὸς τῶν καταχωρησμένων τριῶν (ἐπιγραφῶν) ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι» . . . Ἐπίσης ὤφειλε νὰ μνημονεύσῃ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς λεπτομερείας καὶ τὰ ὀνόματα τῶν πολλῶν ναῶν, περκαλησιῶν κτλ. ἀφ' οὗ ἀνὰ πᾶσαν ἀπόστασιν τετάρτου τῆς ὥρας, ὡς λέγει, ἀπαντᾷ τις ἐν ταῖς ἐξοχαῖς τῆς Σικίνου καὶ ναόν. Τοῦτο λέγομεν διότι ἐν τῇ δημοσιευμένῳ σιγιλλίῳ ὅπερ ἐγένετο ἀφορμὴ τῆς μικρᾶς ἡμῶν ταύτης διατριβῆς, σημειοῦνται τοιαῦτα ὀνόματα ναῶν, καὶ ἱστορία αὐτῶν, ἀγνοῶ δὲ ἐγὼ τὰ ὀνόματα καὶ ὁ ἐπεικὴς ἀναγνώστης τῶν γραμμῶν τούτων, εἰν τοῦλάχιστον διατηροῦνται ἢ σώζονται ἐρείπια αὐτῶν κτλ. Ὁφείλε προσέτι ἔχων μάλιστα ὑπ' ἑαυτοῦ τὸν τρόπον τοῦ ἀρίστου νησιογράφου κ. Α. Μηλιαράκη νὰ παραθέσῃ καὶ τὰ ἱερώματα τῶν δημοτῶν τῆς νήσου ἐν τέλει τῆς μονογραφίας αὐτοῦ ταύτης, διότι καὶ ἡ γνώσις τούτων ἀπητεῖτο, ὡς καταφαίνεται ἡ ἀνάγκη αὕτη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ πλήρη ἱστορίαν δύο οἰκογενειῶν, εἰ καὶ αὐταὶ Πάριαι, ἔχοντος σιγιλίου. Τέλος ὀφείλομεν νὰ σημειωσώμεθα ἐνταῦθα ἕνεκα τῶν μὴ εἰδόντων τὴν περικλήν γλῶσσαν, ὅτι ἡ εἰς τὸ γλωσσάριον τῆς νήσου ἀπαντῶσα λέξις ταμαχίρης (ὡς γράφει αὐτὴν ὁ φιλόπονος νέος, ἐν σελ. 53) = φιλάργυρος εἶναι τουρκικὴ ταμαχλάρ καὶ σημαίνει τὸν ζητοῦντα πλέον ἔχειν, καὶ οὐχὶ ἄλλη τις. Παρὰ πολλοῖς μάλιστα γίνεται χρῆσις τοῦ πρώτου συνθετικοῦ μέρους τῆς λέξεως, τοῦ ταμάχ, λέγουσιν π. χ. τὸ ταμάχισου (= ἡ πλεονεξία σου, ἡ ἐρὸς τὸ πλεονεκεῖν καλίσιν σου) εἶναι πολὺ κτλ.

ἐν ἀλλοδαπῇ ἐμπορίας ἕνεκα ἢ ἄλλης ἐργασίας συζύγου αὐτῶν, ναυτικούς μάλιστα, ὡς ἐν Αἴνῳ, ἐκτὸς τῶν οἰκιακῶν ἐργῶν περισπῶνται καὶ τυρβάζουσι μόνον περὶ τὴν πιστὴν ἐκτέλεσιν τῶν τῆς θρησκείας. Αὐτὰ αὐταὶ αἱ πανηγύρεις αἱ πρὸς ἀναψυχὴν καὶ τέρψιν γινόμεναι καθ' ὠρισμένους ἑορτασίμους ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ συνδέονται πάντοτε πρὸς μίαν θρησκευτικὴν τελετὴν, π. χ. μνήμην ἐνὸς ἀγίου, ἐνὸς μάρτυρος, οὕσαν ἀντικείμενον ἰδίᾳς εὐλαθείας δι' ἰδιόζουσάν τινα χάριν, ἢ διότι εἶναι ἴδιος προστάτης ἀσθεनेίας τινὸς κτλ. ἢ ἁγία, ἢ ὁ γεραιρόμενος ἅγιος.

Ἐν τῇ νήσῳ, κατὰ τὸν τῆς μονογραφίας συντάκτην κ. Γαβαλά—ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Κάστρου κεῖται ναὸς Βυζαντιτικοῦ ρυθμοῦ ὁ τοῦ Σταυροῦ, ὁ καὶ ἐνοριακός. Ἐν τῷ χωρίῳ ἐνοριακὸς ναὸς εἶναι ὁ τοῦ ἁγίου Βασιλείου ὁ ναῦκος τῆς μονῆς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἢ κατὰ τὸ ἥδη ὡς ἡμῶν δημοσιευόμενον ἀνέκδοτον σιγίλλιον τῆς Χρυσοπηγῆς, ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος ἀπέχων τῆς κωμοπόλεως πλέον ἢ δύο ὥρας, καὶ τῆς Ἐπισκοπῆς, τὸ προαύλιον τοῦ ὁποίου χρησιμεύει κατὰ τὴν πανήγυριν, τελουμένην ἰσως τῇ 15 Αὐγούστου, ὡς αἰθουσα τοῦ χοροῦ διὰ τῶν πανηγυρίζοντες.

Περὶ τῆς μονῆς τῆς Ζωοδόχου πηγῆς, εἰς ἣν τὸ σιγίλλιον ἀναφέρεται μεταφερόμενον αὐτολεξεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Γαβαλά γραφέντα ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Παρνασσοῦ.

«Ἡ Μονὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐν ἣ ἑμόναζον γυναῖκες, ἤδη διαλελυμένη, εὐρίσκεται εἰς θέσιν ὑψηλὴν ἄνωθεν τοῦ βουνίου· εἶναι περιβεβλημένη δι' ἰσχυρὰν τειχῶν ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν πλην τῆς βορείου, ἥτις διὰ τὸ ἀπόκρημνον αὐτῆς εἶνε ἀπρόσβλητος. Ἡ θύρα κεῖται ἐπὶ τοῦ δυτικοῦ τείχους καὶ εἶνε κατεσκευασμένη ἐκ ξύλου, ὅπερ καλύπτει σιδηροῦν ἔλασμα· ἄνωθεν τῆς θύρας ὑπάρχει ἐπιμήκης ὀχετὸς, δι' οὗ προσέβαλλον τὸν τολμήσοντα νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν ἵνα βιάσῃ αὐτήν, διότι ἡ μονὴ ἐχρησίμευε καὶ ὡς φρούριον κατὰ τὰς πειρατικὰς ἐπιδρομάς. Ἐν τοῖς τείχεσιν ὑπάρχουσι σκοπευτικαὶ θυρίδες. Τὰ πάλαι ἤδη ἡρειπωμένα, εὐρίσκονται κατὰ τὸν νότιον καὶ ἀνατολικὸν τοῖχον, ὀλίγα καὶ κατὰ τὸν βόρειον, διὰ τὸ σφόδρα ἀπόκρημνον τῆς πλευρᾶς ταύτης φρεσὶς κλινούσης πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὅλης μονῆς κεῖται ὁ μικρὸς ναὸς αὐτῆς ναὸς βυζαντιτικοῦ ρυθμοῦ. Ἐντὸς τῆς μονῆς εὐρίσκοντο κλίβανοι, ἑξαμεναὶ καὶ πάντα τὰ χρειώδη. Τὸ προαύλιον τῆς μονῆς εἶνε εὐρὸ καὶ περίχρημα θέαμα εὐάρεστον διότι ἐκ τοῦ βορείου μέρους ἔνθα ὁ τοῖχος εἶνε χθαμαλὸς φαίνεται αἱ ἀπέναντι νῆσοι Σίφνος, Πάρος, Νάξος κτλ. καὶ κάτωθεν ἀμέσως ἡ ἡχίονα θάλασσα πληττούσα τὰς βραχῶδεις παραλίας τῆς Σικίνου. Αἱ εἰκόνες τῆς μονῆς δὲν εἶνε ἀρχαῖαι, ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι καὶ ἡ μονὴ δὲν ἐκτίσθη πρὸ πολλῶν αἰώνων, διότι οὔτε ἔγγραφος ἱστορία αὐτῆς ὑπάρχει οὔτε παράδοσις, πότε ἐκτίσθη. Εἰδὼν ἄξια λόγου ὅλη ἀργυρὰ μεγάλου μεγέθους ὁμώνυμος τῇ μονῇ ὑπῆρχε μεταχθεῖσα εἰς τὸν ναὸν τοῦ χωρίου Ἁγίου Βασίλειον. . . Τὰ κτήματα ἅτινα ἀνήκον τῇ μονῇ, καὶ ἅτινα ἦσαν τὰ κρεῖττω τῆς νήσου ἐξεποιήθησαν, καὶ ἤδη κέκτηται ταῦτα ἰδιώται, ἐξαιρέσει ὀλίγων, ἅτινα ἐνοικιάζονται».

Ἱστορίαν ὅλην ἔχει ὑπ' ὀψι τοῦ ἀναγινώσκων τὸ κάτωθι σιγίλλιον περὶ

σταυροπηγιακῶ καὶ πατριαρχικῷ τούτου γυναικείου μοναστηρίου, τοῦ ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τιμωμένου, καὶ ἐπιμένου τῆς Χρυσοπηγῆς, γενόμενον τῷ νοεμβρίῳ τοῦ 1805 ἐπὶ πρχου Καλλινίκου τοῦ ἀπὸ Νικαίας.¹ Ἐκ τοῦ σιγίλλιου πληροφοροῦν ὅτι πρὸ τοῦ 1700 τὸ μοναστήριον τοῦτο ὑφίστατο, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἡσῶ Παρῶ κατὰ τὸ χωρίον *Λεύκαι*² μονύδριον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὸ ἐπικεκλημένον τοῦ *Ἀπάτου*³ ἀνετέθη τῷ 1705 εἰς τὸ ἐν Σικίνῳ γυναικίῳ μοναστήριον τῆς Χρυσοπηγῆς. Τὸ ἐν Παρῶ τοῦτο μονήριον Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἶναι κατὰ τὰς πληροφορίες, ἃς ἔχοις μοι φοιτητῆς ἐκ Πάρου ὁ κ. Κουτρέλης, νῦν ἰδιοκτησίᾳ ἐνὸς ἀποῦ τῆς ἰδρυσάσης οἰκογενείας τῶν Κκλοπλάστων, Κκλοπλάστου καὶ οὐ ἐπωνυμουμένου. Ὡσαύτως σώζεται τὸ ἐπίθετον τῆς ἐν τῷ σιῶ μνημονευομένης ἐπίσης δικαίουχου ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου τούτου γενείας τῶν Γαμελιάριδων ἐν τῷ χωρίῳ *Λεύκαι* καὶ ἐν *Τσιπίδοις* : τῆς διαφορᾶς ὅτι λέγεται οἰκογένεια Γεμελιάριδων, οὐχὶ ΓΑμειδων.

ὁ ἤδη εἰς φῶς φερόμενον σιγίλλιον ἔχει ὧδε :

ΛΛΑΙΝΙΚΟΣ *ἐλθὼ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας ἡς καὶ οἰκουμένης πατριάρχης.*

Ἰρὸς τὰ πρεσβηγυνῇ καὶ καλῶς γεγονότα καὶ θεοφιλῶς κατὰ καιροὺς λούμενα τῶν πραγμάτων ἀφορῶσι καὶ τούτων μάλιστα, ὅσα εἰς ἐκπαστικά δίκαια ἀναφέρονται καὶ εἰς ψυχικὴν σωτηρίαν καὶ αἰώνιον ὄψονον δευτέρας ἐπισυστάσεως καὶ ἐπινοεῖν καὶ ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἀρῆς οὐκ ἀπᾶλλον· ἀλλὰ προσοφειλόμενον ἔργον τοὺς κατὰ καιροὺς ἐμστευμένους τοὺς πνευματικοὺς οἷακας τοῦ πρχοῖνου τουτοῦ σκάτης Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ εἰς λυσιτέλειαν τῶν ἱερῶν καταγωγῶν τὴν ἀναφορὰν καὶ σχέσιν ἔχόντων πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας περιωκαὶ μεγαλειότητα διὰ σταυροπηγιακῆς ἀξίως καὶ χάριτος ἀποδεικνύς καὶ ἐκκλησιαστικοῖς γράμμασι κατοχυροῦσθαι καὶ κατασφαλίει μάλᾳ καλῶς εἴθισται εἰς διηνεκῇ καὶ μόνιμον αὐτῶν ἐνέργειαν

καλλίνικος ὁ τὸν Νεόφυτον διαδεξάμενος ὁ ἀπὸ Νικαίας, πρότερον Ἀδριανουῆς δις ἐπατριάρχησεν α) ἀπὸ τοῦ 1801 — σεπτεμβρίου 1806. Ὁ αἰμὴν-ἀνὴρ μετὰ τῶν Μουρουζῶν ὠφέλησε τὸ ἔθνος καὶ τὴν διάδοσιν τῆς παιτά μέγιστα ἐκράτυεν. Ἐπ' αὐτοῦ ἡ Μ. τοῦ Γένους Σχολὴ μετηνέχθη ἐκ οἴου εἰς Κουρούτσες. Ὅρα τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα ἐν Ἐκκλησιαστικῇ Ἀλη-Περ. Β', 1885 Τεῦχ. Θ' σελ. 412—417 καὶ Τεῦχ. Ι' 449—452 καὶ 6) ἀπὸ ἰδρίου 1808—1809.

χωρίον *Λεύκαι*, ἐν τῇ δῆμῳ Ὑρίας τῆς Πάρου, ἐπὶ ὑψώματος.

ἐκ τοποθεσίας ὑψηλῆς ἐν *Λεύκαις* Ἀπάτης, ὡς εἶπόν μοι.

καὶ ἀπόδειξιν. Τὰ γὰρ γραφῆς μὴ τετυχηκότα, μηδὲ ἐγγράφως ἐνοπ-
 μανθέντα τῷ πανδαμάτορι χρόνῳ ἀλίσκεται καὶ ῥαδίως διαφεύγει τὴν
 τῶν ἀνθρώπων μνήμην καὶ οὐδὲ τὸ νόμιμον ἔχειν ὅλως δύναται, ἀλλὰ
 λήθης βυθοῖς παραπέμπεται, καὶ ἐξίτηλα γίνεται. Ἐπεὶ τοίνυν καὶ τὸ ἐν
 τῇ νήσῳ Σικίνῳ¹ κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσμιον γυναικεῖον μοναστήριον
 τὸ σεμνυνόμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου
 ἐπιλεγόμενον τῆς Χρυσοπηγῆς ὑπάρχει ἀνέκαθεν πατριαρχικῇ καὶ σταυ-
 ροπηγιακῇ ἀξίᾳ καὶ χάριτι τιμημένον, ὑποκείμενον τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγνω-
 τάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ τε καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ διὰ πατριαρ-
 χικῶν καὶ σταυροπηγιακῶν σιγιλλιωδῶν γραμμάτων, παρὰ δὲ τῶν ἐν
 αὐτῷ μοναζουσῶν, προσεκομίσθησαν ἤδη ἐνώπιον τῆς ἡμῶν μετριότητος
 συνοδικῶς προκαθημένης παλαιγενῆ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα ἐκδοθέντα
 τὸ μὲν ἐπὶ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Σερα-
 φεῖμ² κατὰ τὸ παρεληλυθὸς αἴψιν³ σωτήριον ἔτος Ἰνδικτικῶνος ἡ' περιέχον
 ὅτι παπᾶ Ζαχαρίας τις Γεράλδης τοῦπίκλην ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου Σι-
 κήνου ἔχων ἐκέῖσε ἰδίαν κτιτορικὴν ἐκκλησίαν σεμνυνομένην ἐπ' ὀνό-
 ματι τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ λεγομένην τῆς
 Θεοσκεπάστου, αὐθαίρετῳ βουλῇ ἀνέθετο αὐτῷ τῷ ἱερῷ καὶ σεβ-
 σμῇ ἡμετέρῳ πατριαρχικῷ καὶ σταυροπηγιακῷ γυναικεῖῳ μονυδρίῳ τῆς
 Χρυσοπηγῆς, καὶ ταύτην ἀναθέμενος ἀφιέρωσε καὶ τὰ περὶ ἐκείνον τὸν
 τόπον κείμενα ὑποστατικὰ αὐτοῦ πράγματα, ἐν κελλάκιον δηλονότι, ἱνα
 κῆπον, ἕνα ἀγρόν, ἕν ἀμπελίον, καὶ ἄλλα τινὰ περιεχόμενα ῥητῶς καὶ
 κατ' εἶδος εἰς τὸ ὅπερ πεποίηκεν ἰδιοχείρως ἐκεῖ κατὰ τόπον ἐμάρτυ-
 ρον γράμμα ἐπὶ τῷ διαμένειν ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα αὐτοῦ τοῦ
 μονυδρίου εἰς αἰῶνα τὸν ἄπαντα. Προσενεφανίσθη δὲ καὶ ἕτερον γράμμα-
 τος ἐκκλησιαστικοῦ ἴσον μνημονεῦον τοῦ εἰρημένου πατριαρχικοῦ καὶ
 συνοδικοῦ γράμματος καὶ διαλαμβάνον ὅτι ἱερομόναχος τις Διονύσιος
 τοῦνομα Γεράρδης τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῆς αὐτῆς νήσου Σικήνου ὁρμώμ-

¹ Διετηρήσαμεν τὴν ἐσφαλμένην ταύτην γραφὴν, ἣν φέρει τὸ χειρόγραφον. Ἦν ἀνωτέρω ἐν προλόγου σημειώσει.

² Σεραφεῖμ δ' Β', ὁ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως, Ἡπειρώτης, ἐπατριάρχησεν ἀπὸ τῶν
 μέσων τοῦ 1757—1760, προσεβίβασε δὲ τότε κατὰ τὸν ἰούλιον τοῦ 1757 εἰς τὴν
 μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως τὸν Διδυμοτείχου Αὐξέντιον. Περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ
 1453 μ. Χ. σειρᾶς τῶν μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως ἄλλοτε μοι γενήσεται
 λόγος. Φέρω ἤδη εἰς φῶς ἐνταῦθα ὅτι ὁ πατριάρχης Σεραφεῖμ δ' Β' ἐξελέγη Φι-
 λιππουπόλεως ἱερομόναχος ὢν ἐν ἔτει 1746 ἐπὶ πατριάρχου Παΐσιου κατὰ ἐκτώ-
 δριον ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ ἀποθανόντος Θεοκλήτου, τῶν κανονικῶν ψήφων τῶν
 σὼν ἐν τῷ ναῷ ἔξω τοῦ Κυνηγοῦ (Κ. Π.) τοῦ ἁγίου Ἰωάννου. Ὁ Σεραφεῖμ
 πατριαρχήσας ἀνεδείχθη προστάτης τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς· ἐπὶ τούτου προ-
 κληθεὶς ὁ πολὺς Εὐγένιος δ' Βούλγαρης ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ. Ὅρα Σάββα Μ. Βιβλ.
 Τόμ. Β'. σελ. 224, πρβλ. Μελετίου Ἐκκλ. Ἱστορ. Τόμ. Δ'. σελ. 88. κ. λ.

ος ἔχων καὶ αὐτὸς μοναστήριον ἡμιτορικόν, θείῳ ζήλῳ ἐμφορηθεὶς, ἀφιε-
 ῶσατο πρὸς αὐτὸ τὸ πατριαρχικὸν σιγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα
 πρὸς τῆς πατριαρχίας τοῦ ἐν μακαρία τῇ λήξει γενομένου πρώην Κων-
 σταντινουπόλεως κῦρ Γερασίου¹ ἐκδοθὲν κατὰ τὸ αὐτῷ σωτήριον ἔτος
 ὁ μὲν μαρτίῳ ἐπινεμήσεως β' ἐπικυρωθὲν ὕστερον καὶ παρὰ τοῦ πανα-
 ρχωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως
 ἡ Χρ. τῷ Θ. ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλει-
 ουργοῦ κῦρ Γρηγορίου² περιέχον καὶ τοῦτο ὅτι ἐν τῇ νήσῳ Πάφῳ κατὰ
 ὁ χωρίον λεγόμενον ἱερὸν ἀνηγέρθη μονὸδριον τιμώμενον ἐπ' ὀνό-
 με τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπιλεγόμενον δὲ τοῦ Ἀπάτου.
 ἐπὶ τούτου οὖν καλογραφία τις Θεονύμφη τοῦνομα καὶ ἐκκλησιάρχισσα
 ἡ ἐν τῇ νήσῳ Σικίνῳ ῥηθέντος ἱεροῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυ-
 ρηγιακοῦ γυναικείου μοναστηρίου τῆς Χρυσοπηγῆς, καὶ Γαβριήλ τις
 ἡ Πάρου, τῷ γένει Καλόπλαστος ἡγούμενος τοῦ ῥηθέντος μοναστηρίου
 ἡ Ἀπάτου ἀμφισβητοῦντες πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἑκάτεροι ὅλου ἐκείνου
 ἡ μοναστηρίου ἀντιποιοῦμενοι ἐνεφάνισαν τῆνικαῦτα ἀμφοτέροι γράμ-
 ματα πατριαρχικά τε καὶ συνοδικὰ σιγγίλλια καὶ ἄλλα τὰ μὲν τῷ μονα-
 στηρίῳ ἐκείνῃ τῆς Θεονύμφης, τὰ δὲ τῷ ῥηθέντι Γαβριήλ ἐπικυροῦντα
 ἐ δίκαια καὶ τὴν κτήσιν τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου· ἡ μὲν γὰρ Θεο-
 νύμφη ἐνεφάνισεν ἵσον τοπικῆς τῆς Πάρου διχοθήκης ἐν ἔτει ἀρχῇ ἰανουα-
 ρίου ζ', ἐν ᾧ περιέχεται ὅτι Ἀνδριάντα τις μετονομασθεῖσα ὕστερον Ἀθα-
 νασίᾳ μοναχὴ εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον τοῦ Ἀπάτου ὡς ἴδιον ἐκτελεῖ ἀνα-
 μένη, ὅσα τε παρὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς παρεῖληφε πράγματα, καὶ ὅσα
 ἑαυτῆς διορίζεται καὶ καταλείπει εἰς τὴν ἐξουσίαν καὶ διοίκησιν τῶν
 ἑστέ δὲ ἑαυτῆς ἀνεψιῶν τοῦ τε χωρεπισκόπου παπᾶ Ἰωάννου Γαμελιάρη,
 καὶ τοῦ ἱερομονάχου Γρηγορίου Καλοπλάστου, ἐφ' ᾧ περιέρχεται τὴν

¹ Γεράσιμος ὁ ἀπὸ Δέρκων ἐπατριάρχησεν ἀπὸ μαρτίου τοῦ 1794—19 ἀπριλίου
 1797, ὅτε διεδέξατο αὐτὸν ὁ αἰδιδίμος Γρηγόριος ὁ Β' ὁ ἀπὸ Σμύρνης, ὢν ἐπὶ
 τῆς πατριαρχείας τούτου συνοδικός. Ὁ Γεράσιμος προέστη τῆς Μ. τοῦ Γένους
 σχολῆς, ἐχρημάτισε μητροπολίτης Βιζύης, εἶτα τῆς Νικομηδείας μετατεθεὶς εἰς
 τὴν μητρόπολιν Δέρκων τῇ 26 μαρτίου τοῦ 1791 ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ τὸ ζῆν ἐκμε-
 νήσαντος Ἀνανίου.

² Ἀ' πατριαρχία τοῦ Γρηγορίου ἀπὸ 1 μαΐου 1797—δεκεμβρίου 1798. Μετὰ
 τὴν παραίτησιν τοῦ Γρηγορίου ὅστις λέγει ἀνέκδοτον συνοδικὸν γράμμα στεί-
 λμενον πρὸς τὸν ἐν Πάτμῳ οὐχὶ δ' ἐν Ἀθῶν, ὡς ἐσφαλμένως γράφεται καὶ ἐπα-
 λαμβάνεται ἐν σελ. 159 τῆς Β' ἐκδ. τοῦ Π. Κ. τοῦ Μαθᾶ, (κατὰ διόρθωσιν ἡν. τῷ
 ἡμῶν μοι κ. Ι. Σακελλίῳ ὁφείλω) Νεόφυτον τὸν ἀπὸ Μαρωσίας « . . . μη-
 ν τῶν ἀνωτέρω φυλάξας καὶ ἐνεργήσας ἐπεχειρήσε τολμήμασι καὶ κινήμασι, δι'
 ὁ ἀφῆρθε ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἐμνιγέτι κατὰ πάντα . . . » ἀνέρχεται τὸ β' τὸν πα-
 τριαρχικὸν θρόνον Νεόφυτος ὁ Ζ.

Ὁ Γρηγόριος, ὡς γνωστὸν, ἐπατριάρχησε τρίς.

κτῆσιν καὶ διοίκησιν τοῦ μοναστηρίου τούτου ἐπίσης εἰς τοὺς ἀξιώτι-
ρους τῶν δύο τούτων γενῶν Καλοπλάστου καὶ Γαμελιάριδων. Ταῦτα ἐκ
τοῦ ρηθέντος Ἰσού τῆς διαθήκης ἐγνώσθησαν τηνικαῦτα τῇ Ἐκκλησίᾳ.
Προσέθηκε δὲ ἡ ρηθεῖσα Θεονύμφη διηγηθεῖσα ὅτι ὁ ρηθεὶς χωρεπίσκοπος
παπᾶ Ἰωάννης Γαμελιάρης ἐγέννησεν υἱὸν παπᾶ Βασίλειον, αὐτὸς δὲ Πί-
τρον, καὶ ὁ Πέτρος τὸν ἕτερον Βασίλειον Γαμελιάρην, ὅστις κατὰ τὸ
αἶμα¹ σωτήριον ἔτος κατὰ μῆνα δεκέμβριον μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κα-
λίδζης ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ διατρίβων εὐλαβεῖα φερόμενος πρὸς τὸ ρηθὲν ἐν
Σικήνῃ ἱερὸν μοναστήριον τῆς Χρυσοπηγῆς ἀνέθηκε τὸ κληρονομικὸν αὐ-
τοῦ μοναστήριον τοῦ Ἀπάτου μετὰ πάντων τῶν πραγμάτων καὶ κτημά-
των καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, προσδιορισάμενος ὅπως ἦν τις ποτὲ ἐκ τοῦ
γένους αὐτοῦ ἱερωθῇ καὶ ἅγιος ἀναφανῇ, ἐκεῖνος προχειριζόμενος ἀπκα-
θίσταται ἡγούμενος ἐν αὐτῷ, οὐ μὴν δὲ ὡς κτίτωρ, ἀλλὰ τῇ γνώμῃ τῶν
μοναζουσῶν, ἐφ' οἷς καὶ παρέστησεν ἡ ρηθεῖσα Θεονύμφη καὶ τὸ ἀφιερω-
τικὸν περὶ τούτου γράμμα κατησφαλισμένον ταῖς σφραγίσιν καὶ ὑπογρα-
φαῖς τῆς τε Καλίδζης γυναικὸς τοῦ Πέτρου Γαμελιάρη, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐ-
τῆς Βασίλῃ Γαμελιάρη, καὶ ἐπιβεβαιωμένον παρὰ τοῦ μακαρίτου Γρηγο-
ρίου μητροπολίτου Οὐγγροβλαχίας καὶ μαρτυρικαῖς ὑπογραφαῖς πολλῶν
ἀξιοπίστων ἐν Βουκουρεστίῳ ἀρχόντων καὶ πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγίλ-
λιον ἐκδομένον ἐπὶ πατριαρχεύοντος τοῦ κοιδίου κυροῦ Σωφρονίου¹ ἐν
ἔτει αἴοζ'. κατὰ μῆνα Μάϊον ἐπικυροῦν τὴν τοῦ μοναστηρίου Ἀπάτου
ἀφιέρωσιν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Χρυσοπηγῆς, καὶ τῆς σταυροπηγιακῆς
καὶ αὐτὸ κατ' ἐκεῖνο ἀξιοῦν τιμῆς, προσέτι καὶ ἐν γράμμα γεγραμμένον
τῇ κη'. Ἰανουαρίου τοῦ αἴοζ' ὑπογεγραμμένον παρὰ τε τοῦ ρηθέντος
ἱερομονάχου Γαβριὴλ ἡγουμένου Καλοπλάστου, καὶ τῆς ρηθείσης Θεονύμ-
φης ἐκκλησιαρχίσσης, καὶ κατησφαλισμένον μαρτυρικαῖς ὑπογραφαῖς τῶν
παρευρεθέντων, καὶ τῇ ἐπιβεβαιώσει τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου. Πα-
ρναξίας ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου παντὸς Αἰγαίου Πελάγους συναδελ-
φοῦ ἡμῶν ἀγαπητοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρ Νεοφύτου, καὶ τοῦ τότε ἐκεῖ
παρευρεθέντος ἱερωτάτου μητροπολίτου Εὐρίπου, ἐν ᾧ ἀμφοτέρω τὰ μὲν
φαίνεται συντεθειμένα καὶ διαλλαγέντα ἦτε ρηθεῖσα Θεονύμφη, καὶ ὁ Γα-
βριὴλ Καλόπλαστος ἐπὶ συμφωνίᾳ ὅπως τὸ μὲν ρηθὲν μοναστήριον τοῦ
Ἀπάτου μένον ἀφιερωμένον εἰς τὸ τῆς Χρυσοπηγῆς ἀποπληροῖ κατ' ἔτος
πρὸς ἐκεῖνο λόγῳ ὑποταγῆς ἀνά δέκα γρόσια, ὁ δ' ἐν αὐτῷ ἡγούμενος Γα-
βριὴλ Καλόπλαστος μένη ἐπὶ τῆς ἡγουμενικῆς ταύτης προστασίας ἐφ' ὅ-
ρου ζωῆς αὐτοῦ, μετὰ θάνατον δὲ τούτου, ὅταν εὕρισκεται ἐκ τοῦ γένους,

¹ Σωφρόνιος ὁ ἀπὸ Ἱεροσολύμων 1774 — 1880. Ὁ τάφος αὐτοῦ ἐν τῇ κατὰ
τὸ Ἀρναούτκι οἱ τοῦ Βοσπόρου (Κων/πόλεως) ναφ τῶν Ταξιαρχῶν εὕρισκε-
ται, ὡς καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀμέσως πατριαρχήσαντος Γαβριὴλ, τοῦ ἀπὸ Παλαιῶν
Πατρῶν.

ἡ τῶν Γαμελιάριδων, ἡ τῶν Καλοπλάστων ἄξιος, ἐκεῖνος ἀποδείκνυται ἡγούμενος, ὅτε γε μὴν ἐκλίπη ὁ ἄξιος τῶν δύο τούτων γενῶν τότε αἱ μονάζουσαι τοῦ μοναστηρίου τῆς Χρυσοπηγῆς ἀποδεικνύουσιν ἡγούμενον τοῦ Ἀπάτου, ὃν ἂν βούλωνται. Ταῦτα μὲν δὴ ἐμφανίζουσα καὶ προβαλλομένη ἡ ῥηθεῖσα Θεονύμφη περιέτλκε τὴν ἐξουσίαν τοῦ μοναστηρίου τούτου ὡς ἀφιερώματος εἰς τὸ ῥηθὲν μοναστήριον τῆς Χρυσοπηγῆς· ὁ δ' αὖ ῥηθεὶς Γαβριὴλ Καλόπλαστος, διηγούμενος περὶ μοναστηρίου τούτου τοῦ Ἀπάτου εἶλεγεν ὅτι ὁ ποτὲ Γρηγόριος Καλόπλαστος ἐν εἵτει ἀψιδ Ἰανουαρίου α' διὰ διαθήκης ἐνυπογράφου κατέλιπε τὸ μοναστήριον τοῦτο εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γρηγόριον Καλόπλαστον καὶ παρ' ἐκείνου περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαρθολομαῖον, ἀφ' οὗ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἡγουμενεύοντα Γαβριὴλ Καλόπλαστον ἐκλιπούσης ἐκ πρώτης ἀρχῆς τῆς εἰς τοὺς Γαμελιάριδες διαδοχῆς τοῦ μοναστηρίου τούτου, ἅμα δὲ ἐνεφάνισε καὶ πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα ἐκδεδομένον ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ πκναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Προκοπίου¹ ἀκυροῦν μὲν τὴν τοῦ Ἀπάτου εἰς τὴν τῆς Χρυσοπηγῆς ἀφιέρωσιν ὡς μὴ παρὰ τελείου καὶ μόνοι κληρονόμου γεγεννημένην, ἐπικυροῦν δὲ τὴν διαδοχὴν τούτου εἰς τὸ τῶν Καλοπλάστων γένος, ὡς ἀπάτη χρησαμένων τῶν Γαμελιάριδων καὶ δύο ἐπιτοπίους ἀναφορὰς ὑπερμαρτυρούσας τοῦ ῥηθέντος Καλοπλάστου Γαβριὴλ καὶ τὰ δίκαια αὐτῷ προσνεμούσας. Ταύταις οὖν καὶ αὐτὸς ταῖς ἀποδείξεσιν ἐπεριδόμενος ἑαυτοῦ εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀπάτου διετείνεται καὶ οὕτω διασπαράξαι μονοουχὶ τὸ ῥηθὲν ἱερὸν μοναστήριον ἐπεχειροῦν τὰ μέρη ἀμφοτέρω, ἐπὶ πολὺ γε μὴν καὶ ἀκριβῶς τῆς δίκης ταύτης βασανισθείσης ἐκκλησιαστικῶς, ἀπεδείχθη κεφάλαιον τοῦτο ἐξ ἀπάντων ὑπολειπόμενον, ὅτι τὸ ῥηθὲν μοναστήριον τοῦ Ἀπάτου ὅλον μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ νομίμως ἀνατεθειμένον ἐστὶν εἰς τὸ εἰρημένον τῆς Χρυσοπηγῆς μοναστήριον, πρῶτον μὲν γὰρ ἀφιέρωται παρὰ τῶν Γαμελιάριδων ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ, εἴτα δὲ καὶ παρὰ τῶν Καλοπλάστων κατὰ τόπον ἐγγράφως τε καὶ ἐμμαρτύρως τὰ τῆς ἀφιερώσεως ἐπικεκύρωται κατὰ τὰ εἰρημένα γράμματα, ὥστε παρ' ἀμφοτέρων τῶν κληρονόμων ἀφιέρωσις παρὰ πᾶσιν ἂν ὁμολογηθεῖ δικαία τε καὶ νόμιμος, καὶ ὁ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύων Καλόπλαστος Γαβριὴλ, εἰ μὲν ἐνέμενε τοῖς ὑπεσχημένοις διὰ γραμμάτων, διέμεινεν ἂν καὶ ἡγουμενεύων. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφάνη δίκας κινῶν, καὶ παραβαίνων τὰς ὑποσχέσεις αὐτοῦ, ἀπεφάνθη συνοδικῶς ἀπελαθῆναι αὐτὸν τῆς ἡγουμενείας ἐκ τοῦ παρρυτίκα καὶ ἀκυρωθῆναι

¹ Προκόπιος ὁ ἀπὸ Σμύρνης ἐπατριάρχησεν οὐχὶ ἀπὸ τοῦ 1784, ὡς ἐσφαλμένως φέρεται παρὰ τοῦ Μαθᾶ Π. Κ. (σελ. 159) ἀλλ' ἀπὸ τοῦ αὐγούστου τοῦ 1785 — 1789, ὅτε τὸ πρῶτον ἀνέρχεται τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ ἀπὸ Μαρωνείας Νεόφυτος. Ὅρα καὶ σημειώσιν μου ἐν Ἑβδ. ἀδ. οὐλ. 89.

λόγῳ δικαίῳ τὸ ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Προκοπίου ἐκδοθὲν σιγίλλιον, ὡς κατὰ ἀπάτην ληφθὲν, καὶ ἐπικυρωθῆναι τὸ ἐπὶ τοῦ ἀοιδίου Σωφρονίου. Ταῦτα περιέχει τὸ ρηθὲν ἐκκλησιαστικὸν σιγίλλιον τοῦ ἀοιδίου πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Γερασίου ἐπικυρωθὲν ὕστερον, ὡς διείληπται, καὶ πκρά τοῦ κυροῦ Γρηγορίου. Εἰς ἐμπέδωσιν γοῦν τούτου, καὶ τῶν λοιπῶν πρεσβηγενῶν ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων τῶν ἀποδεικνύοντων τὰ δίκαια τοῦ ἱεροῦ τούτου γυναικείου μοναστηρίου τῆς Χρυσοπηγῆς, καὶ τὰς γενομένας κατὰ καιροὺς εἰς αὐτὸ ἀφιρώσεις, ἐδεήθησαν κοινῶς τε καὶ ἐνθέρμως αἱ ἐν αὐτῷ μονάζουσαι ἐκδοθῆναι καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα εἰς ἐναργῆ ἀπόδειξιν τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, καὶ ἀσφάλειαν καὶ αἰωνίαν, ὡς εἰπεῖν, διαμονήν. Καὶ δὴ εὐμένως προσηκάμενοι τὰς θερμὰς αὐτῶν αἰτήσεις, ὡς εὐλόγους καὶ τοῦ δικαίου ἐχομένας γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ εἰρημένον ἀνδρῶν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ ἐν τῇ νήσῳ Πάρῳ κατὰ τὸ χωρίον Λεῦκαι τὸ τιμώμενον μὲν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπιλεγόμενον δὲ τοῦ Ἀπάτου μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ Σικλήν ἐκκλησία τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγόμενης Θεοσκεπάστου μεθ' ὅλων τῶν κειμένων ὑποστατικῶν αὐτῆς καὶ πραγμάτων, ὡς ἀνωτέρω διείληπται, καὶ τῶν λοιπῶν τῶν τε ἤδη ὄντων, καὶ εἰσέπειτα προσγενησομένων ἀν κινήτων τε καὶ ἀκινήτων, ὑπάρχωσι καὶ λέγωνται καὶ παρὰ πάντων γινώσκονται ἀνατεθειμένα καὶ ἀφιερωμένα εἰς τὸ ἐν Σικλήνῃ ἱερὸν καὶ δεδάσμιον μοναστήριον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Χρυσοπηγῆς ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως εἰς τὸν αἰῶνα αἰῶνα. Τοῦ δὲ σιγιλλίου τοῦ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ κυροῦ Προκοπίου ἐκδοθέντος ἀκύρου μένοντος, ὡς ἀνισχύρου, τούντεῦθεν μηδεὶς μὴ τῶν Καλοπλάστων, μήτε τῶν Γαμελιάριδων μήτε ἄλλος τις ἔχη ἐξουσίαν τινὰ ἐν αὐτῷ τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀπάτου, μήτε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν τῇ Σικλήνῃ τῆς Θεοσκεπάστου, μήτε ἐν τοῖς κτήμασι καὶ πράγμασιν αὐτῶν κινήτοῖς τε καὶ ἀκινήτοις, ἀλλὰ πάντων διαμενόντων μακρυσμένων μένωσι τό τε μοναστήριον τοῦ Ἀπάτου, καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Θεοσκεπάστου· πάντα ἐλεύθερα καὶ προσηλωμένα τῷ ρηθέντι γυναικείῳ μοναστηρίῳ τῆς Χρυσοπηγῆς καὶ παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ μονάζουσων διοικούμενα, καὶ δεσποζόμενα παρ' αὐτῶν, ἐξαποστελλομένου καὶ τοῦ καιροῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμένου καὶ διοριζομένου ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεοσκεπάστου, μηδενὸς ἄλλου τολμῶντος ἐνοχλῆσαι αὐταῖς ἢ ἐπηρεάζει καὶ ὅλως ἐπιμίγνυσθαι τῇ ἐξουσίᾳ καὶ διοικήσει αὐτῶν περὶ τὰ κτήματα

καὶ ἀφιερώματα τοῦ γυναικείου αὐτῶν μοναστηρίου. Ὅστις δὲ μικρὸς ἢ ἔγας ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς τολμήσῃ κακοβούλως ἀνατρέψαι ὅπως οὖν τὰ ν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἀποφανθέντα, καὶ ἐνοχλῆσαι κατὰ τι καὶ ἐπη-εῖσαι τὰς ἐν αὐτῷ μοναζούσας ἢ βλάβῃν καὶ ζημίαν μέχρι κεραίας ἐπι-εγκεῖν, ἢ ἐπιχειρήσῃ ἀσυνειδήτως ἀποσπᾶσαι τι τῶν ἀφιερωθέντων εἰς ὑπὸ τὸ γυναικεῖον μοναστήριον, οἱ τοιοῦτοι ὅποιοι καὶ ἂν ᾖσιν, ὡς φι-ἀδικοὶ καὶ ἱερόσυλοι, ἀφωρισμένοι ὑπάρχωσι παρὰ τῆς Παναγίας καὶ ὁ-οουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαίρετου μακαρίας Τριάδος τοῦ ἐνὸς τῇ φύ-ει μόνου Θεοῦ καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ᾗ-υτοὶ καὶ τυμπανιαῖοι, καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς πεύθουσι καὶ ἐνοχοὶ τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑ-ῖοδικοι. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται ἅν τῷ παρόντι συνοδικῶς. Ὁ-εν εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδειξὶν καὶ διηνεκῇ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις ῥάμμα κατὰστροφῇ καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, ἐδόθη δὲ εἰς τὸ ῥηθὲν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπη-ριακὸν γυναικεῖον μοναστήριον τῆς Χρυσοπηγῆς ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιο-ιτῷ ὀκτακοσιοστῷ πέμπτῳ κατὰ μῆνα νοέμβριον.

ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ἐλέφ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

Ὁ Καισαρείας Φιλόθεος † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος † ὁ Νικομηθείας Ἀ-θανάσιος, † ὁ Δέρκων Γρηγόριος, † ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος † ὁ Πρού-σης Ἀνθίμος † ὁ Βεβρόας Χρύσανθος † ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Μακά-ριος † ὁ Μιτυλήνης Ἱερεμίας † ὁ Ἀγγύρας (sic) Ἰωαννίκιος † ὁ Προῦλά-βου Παρθένιος † ὁ Δημητριάδος Ἀθανάσιος † ὁ Φερράδων Παρθένιος.

* *
*

Ἐνταῦθα τοῖς ἄνω εἰρημένοις προσημειωτέον ὅτι τῷ 1646 ἐπὶ Παρθε-νίου τοῦ Β', τοῦ καὶ Νέου (Β'. αὐτοῦ πατριαρχία) ὅτε ὁ ἱερομόναχος Ἀθα-νάσιος ἐξελέγη ἀρχιεπίσκοπος Σίφνου ἐγένετο συνοδικὸς τόμος, δι' οὗ συ-νήπτοντο εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σίφνου ἡ Ἀμοργός, Ἀνάφη Ἴος κ.λ. ἐν οἷς καὶ ἡ Σίκινος.

* *
*

Τὴν Σίκινον ἀπὸ τοῦ 1714 ἐπισκέπτετο κατ' ἔτος ὁ πατὴρ Ἰάκωβος Βουρηνῶν, ἐν Θῇρξ ἐγκατεστημένος γάλλος ἱεραπόστολος κεκτημένος καὶ οὐκ ὀλίγας ἱατρικὰς γνώσεις. Ὅρα Παρνασσὸς φυλλ. Β'. σελ. 138 τοῦ ἔτους τούτου.

ΣΕΙΡΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΑΡΟΝΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΥΡΙΠΟΥ

(Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν γεγραμμένων καὶ διασάφησιν τῶν ἐν τῷ-σιγίλλῳ παρα-
τίθῃμι καὶ τὰς δε τὰς σημειώσεις.)

Ὁ ἐν τῷ σιγίλλῳ ἀναφερόμενος ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος παντὸς Αἰ-
γαίου Πελάγους Παροναξίας κῦρ Νεόφυτος ἐστὶν ὁ ἐπιλεγόμενος Λαχοδά-
ρης Βυζάντιος, δευτερεύων Σαμουὴλ τοῦ ἀπὸ Δέρκων πατριάρχου ἐπὶ τῆς
Β' αὐτοῦ πατριαρχίας, ὁ τῷ φεβρουαρίῳ τοῦ 1780 ἐπὶ Σωφρονίου πα-
τριάρχου ἐκλεγείς ὁσιώτατος ὢν ἐν ἱερομονάχοις πρὸς διαδοχὴν τοῦ τὸ ζῆν
ἐκμετρήσαντος Ἀρθίου. Ἐν τοῖς προλεγόμενοις τοῦ Γ' τόμου τῆς Μ.
Βιβλ. Σάθα σελ. ξθ' φέρεται ὅτι μεταξὺ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης
τῆς ἐν Πέραν Κωνσταντινουπόλεως ἐνοριακῆς σχολῆς τῆς Παναγίας «συλ-
λογὴ συνοδικῶν ἐγκυκλίων πρὸς τὸν μητροπολίτην Παροναξίας Νεόφυτον
τὸν Λαχοδάρην Βυζάντιον 1788—1801 ἀφορῶσα τὴν εἰρήνευσιν τῶν
ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐνοχλουμένων ὑπὸ Ῥώσων πρακτόρων». Οὗτος εἶναι ὁ οἰκο-
δομησάμενος τὸν ἐν Νάξῳ μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς,
Τὸν Νεόφυτον τοῦτον ἀποθανόντα διαδέχεται ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος
Ζητουνίου Ἱερόθεος τῷ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1811. Οὗτος παρατεῖται τῷ
1820 καὶ ἀντ' αὐτοῦ ὁ Βοντίσης Γρηγόριος ἐκλέγεται.

Σημειούσθω μοι προσέτι ὅτι ἡ Πάρος καὶ Νάξος ἠνώθησαν ἐκκλησια-
στικῶς εἰς μίαν μητρόπολιν Παροναξίας ἐπὶ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τῷ 1083
(6591 ἀ. κ.) Ὅρα Parthey Hierocl. Synecd. σελ. 123 καὶ τὴν ἐν
Ἀθηναίου τόμ. Δ' σελ. 239 διόρθωσιν τοῦ σεβαστοῦ μοι φίλου κ. Ἱ. Σακελ-
λίωνος ἐπὶ τῆς χρονολογίας τῆς ἐν τῇ 219 σελ. τῆς εἰρημένης συγγρα-
φῆς τοῦ Parthey, ἐνθα τὸ κείμενον ἔτος τῆς ἐνώσεως ταύτης ΣΦΗς
μεταγραφπτέον εἰς ΣΦΗΑ'. Ἐπὶ τῆς γεγονούσης ἐπὶ Ἀνδρονίκου διατυπώ-
σεως ἀπὸ 79 τὴν σειρὰν ἐγένετο 95. Κατὰ τὸ 1802 ἦν τάξις Β' ἡ μη-
τρόπολις αὕτη καὶ 19 τὴν σειρὰν μετὰ τὴν Αἶνον, ἥτις τίθεται 18 μετὰ
τὰς Θήβας κατὰ τινὰ κατάλογον, ὃν ἀπῆντησα ἐν πατριαρχικοῖς κώδιξι.

Περὶ δὲ τοῦ μὴ ὀνομαστὶ ἀναφερομένου μητροπολίτου Εὐρίπου τοῦ ἐν
γράμματι μαρτυρικῷ περὶ τῆς μονῆς προσυπογραφέντος κατὰ τὸ 1786
σημειοῦμαι ἐναυθὰ ὅτι οὗτος ἐστὶν ἀναμφισβητήτως ὁ τὸν αὐγουστοῦ
τοῦ 1782 διαδεξάμενος τὸν Γεδεῶν ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις ὢν κῦρ
Ἱερόθεος, ὁ τῷ 1799 εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων προαχθεὶς.

Τῷ αὐτῷ ἔτει κατ' ἀπρίλιον προχειρίζεται μητροπολίτης Εὐρίπου
(ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Εὐβοίας) ὁ ἀρχιμανδρίτης τοῦ ρικουμηνικοῦ
πατριαρχικοῦ θρόνου κῦρ Γρηγόριος, ἀνθ' οὗ, ὡς εὕρισκω ἐν πατριαρχικῷ
ὑπομνήματι, «φυγῇ χρησαμένου, δραπετεύσαντος καὶ καθαιρέσει ὑποβλη-

θέντος εκλέγεται τῷ ματῷ τοῦ 1827 Εὐρίπου ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις ἀρχιμανδρίτης κὺρ Γεδεών.

Ὁ μητροπολίτης πρῶν Εὐρίπου Γρηγόριος συγχωρηθεὶς ἐξελέγη μητροπολίτης Ἀθηνῶν καὶ Λεβαδείας κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους τουτέστι τοῦ 1827, ἀποθανὼν τῷ μαρτίῳ τοῦ ἐπὶόντος ἔτους 1828.¹

Ταῦτα κατὰ σημειώσεις ἀσφαλεῖς παρ' ἐμοὶ κειμένας.

¹ Ἐγγραφον ἀρχομένου νοεμβρίου 1885.

B. A. ΜΥΣΤΑΚΙΔΗΣ

Η ΕΠΙΝΟΗΣΙΣ

ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΩΝ
ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Ὁ ὅρος Παρασημαντική (τέχνη), τὸ πρῶτον παρ' Ἀριστοξένῳ ἀπαντῶν καὶ λίαν πιθανὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθεὶς, σημαίνει τὴν τέχνην τὴν διαλαμβάνουσαν περὶ τῶν σημείων δι' ὧν γράφεται ἡ μελωδία καὶ δηλοῦνται τὰ διάφορα μεγέθη τῶν διαστημάτων, συστημάτων, συμφωνιῶν καὶ ῥυθμικῶν σχημάτων ἐν τῇ μουσικῇ, ἐν τε τῇ κατὰ τόπον δηλονότι καὶ κατὰ χρόνον κινήσει τῆς φωνῆς.

Ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει, ὅτι ὥσπερ ἀνεπτυγμένη τις γραπτὴ γλῶσσα προϋποθέτει κατὰστασιν ἀποχρώντως προηγμένου πολιτισμοῦ, οὕτω καὶ ἡ ἀνεπτυγμένη παρασημαντικὴ δύναται τότε νὰ καταστῇ ἐπαισθητή, καὶ παρ' ἐκείνοις μόνον τοῖς λαοῖς, παρ' οἷς ἡ μουσικὴ ἀνυψώθη ἤδη ἀποχρώντως εἰς τέχνην· ὡσχύτως δὲ παρασημαντικὴν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπινοήσωσι μόνον οἱ κεικτημένοι ἤδη γραπτὴν γλῶσσαν· λαοὶ δὲ μὴ ἔχοντες τοιαύτην καὶ σήμερον εἰσέτι στεροῦνται παρασημαντικῆς. Τὰ ἀρχαιότατα δὲ ἔχνη ἀνεπτυγμένης ὅπωςοῦν παρασημαντικῆς καὶ μουσικῆς ἀπαντῶσι

¹ Περὶ τῶν τελευταίων μητροπολιτῶν Ἀθηνῶν ἐδημοσίευσεν ἐν τῇ «Ἐβδομάδι» φυλλ. 89, ἐνῷ κατὰ τυπογραφικὸν λάθος μὴ διορθωθὲν ὁ μητροπολίτης Γρηγόριος θεωρεῖται ὡς ἐκλεγείς τῷ ἀπριλίῳ τοῦ 1827, ὅπερ διορθωτέον εἰς 1799, οὕτω δ' εὐθεδύονται αἱ ἀκρίβεις χρονολογίαι.

παρὰ τοῖς Κινίζοις καὶ ἀρχαίοις Ἰνδοῖς ἀμφοτέρων δὲ ἡ μὲν παρασημαντική σύγκειται ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀλφαβήτου καὶ ἐξ ἰδιαιτέρων σημείων ῥυθμικῶν καὶ ἐξαγγελτικῶν, τὸ δὲ μουσικὸν αὐτῶν σύστημα ἀποτελεῖται μόνον ἐκ τοῦ διατονικοῦ γένους.

Τὸ ἐλληνικὸν δὲ ἔθνος ἀπὸ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως μετεχειρίσθη τρία διάφορα συστήματα παρασημαντικῆς, τὰ ὁποῖα κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἀναλόγως τῆς καταστάσεως καὶ προόδου ἢ καταπτώσεως τῆς μουσικῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ ἔλαβον μεταρρυθμίσεις τινὰς ἀναλόγους. Τὸ μὲν ἀρχαιότερον τῆς παρασημαντικῆς σύστημα, ἐκ τῶν εἴκοσι καὶ τεσσάρων γραμμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου συγγείμενον, περιεσώθη ἡμῖν τέλειον ἐν τοῖς Ἀρμονικοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ, τοῦ Ἀλυπίου, καὶ ἐν τῷ περὶ μουσικῆς τοῦ Ἀνωύμου, καὶ ἀποδίδεται ὑπὸ τοῦ πρώτου ἢ ἐπινόησις αὐτοῦ εἰς Πυθαγόραν, ὅπερ πρὸς διαστολὴν τῶν ἄλλων δύο ὀνομάζομεν Πυθαγόρειον. Ἡ ἀρετὴ δὲ τοῦ συστήματος τούτου ἔγκειται μόνον ἐν τῷ ὅτι δύναται νὰ παρασημάνῃ ἀκριβέστατα καὶ τὰ λεπτότατα καὶ ἐλάχιστα διαστήματα τῶν τριῶν γενῶν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, τοῦ διατονικοῦ χρωματικοῦ καὶ ἐναρμονίου, τοῦ ἐξ αὐτῶν μικτοῦ, καὶ τούτων κοινοῦ μετὰ τῶν χρονῶν αὐτῶν, ἥτοι τὰ ἀπλᾶ διαστήματα τοῦ τεταρτημορίου καὶ τριτημορίου τοῦ τόνου, τὸ ἡμιτόνιον, τὸν τόνον, καὶ ἐκ τῶν τούτων σύνθετα καὶ ἐκ συμφθάρσεως ἀσύνθετα, ἥτοι τὴν τριδίεσιν, πεταδίεσιν, ἐπταδίεσιν, τὸ τριημιτόνιον κτλ., τὰς διαφόρους συμφωνίας ἀπλᾶς τε καὶ συνθέτους, τὰ διάφορα τῶν τριῶν γενῶν συστήματα καὶ εἶδη μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐν μεγέθει τοῦ τρεῖς διὰ πασῶν ἐν τῇ φωνητικῇ καὶ ὀργανικῇ μουσικῇ κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Τὸ ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων γραμμάτων συγγείμενον ἑλλ. ἀλφάβητον διαιρεῖται κατὰ τὸν Ἀλύπιον εἰς ὀκτὼ μέρη κατὰ τὰς ὀκτὼ χορδὰς διὰ πασῶν ἐκ τριῶν γραμμάτων συνιστάμενα, δηλούντων τὸ μέγεθος τοῦ τόνου, καὶ τοῦ μείζονος καὶ ἐλάττονος ἡμιτονίου ἐν ἑκάστῳ τῶν τριῶν διατονικῶν διὰ πασῶν, ὀξύτερου, μέσου καὶ βαρυτέρου, διακριμένων ἀπ' ἀλλήλων τοῦ μὲν ὀξύτερου διὰ πασῶν διὰ τῶν γραμμάτων ὀξύτόνων, τοῦ δὲ βαρυτέρου διὰ τῶν γραμμάτων ἀνεστραμμένων, ἀνεστραμμένων πρὸς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά, ὑπτίων, πλαγίων, ἀμελητικῶν, ἑλλειπῶν κτλ., τοῦ δὲ μέσου σηματομενοῦ διὰ τῶν ἐν χρήσει καλαίων γραμμάτων. Διὰ τὰ λοιπὰ δὲ διαστήματα ἐναρμονία καὶ χρωματικὰ μεταχειρίζονται ἴδια γράμματα, μεταβεβλημένῃ τὴν θέσιν ἔχοντα πρὸς διάκρισιν, ἑλλειπῇ ἢ ἀμελητικῇ, περὶ οὗ παραπέμπομεν τὸν βουλούμενον πλείονα εἰδέναι εἰς τὰς πηγὰς. Ἴνα δὲ παρὰσχῶμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας μικράν τινα ιδέαν τῆς πυθαγορείου παρασημαντικῆς κατὰ τὸν Ἀλύπιον, παραθέτομεν ἐνταῦθα τὸ μέσον διὰ πα-

των, ἔχον ὡς ἐξῆς ἐν τῇ φωνητικῇ μουσικῇ μεθ' ἐρμηνείας εἰς τὴν γερμανικὴν καταλογὴν (solmisation):¹

Mésor διὰ πασῶν.

A	B	Γ	Δ	E	Z	H	Θ	I	K	Λ	M
fis'	ges'	f'	eis'	f'	e'	dis'	es'	d'	eis'	des'	e'
N	Ξ	O	Π	P	C	T	Υ	Φ	X	Ψ	Ω
his	e'	h	ais	b	a	gis	as	ge	fis	ges	f

Τὸ δὲ ὀξύτερον διὰ πασῶν δηλοῦται κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν διὰ τῶν αὐτῶν μὲν γραμμάτων, ἀλλ' ὀξύτόνων:

A'	B'	Γ'	Δ'	E'	Z'	H'	Θ'	I'	K'	Λ'	M'
	fa'			mi'			re'				do'
	γα			βου			πα				νη
N'	Ξ'	O'	Π'	P'	Σ'	T'	Υ'	Φ'	X'	Ψ'	Ω'
	si			la			sol				fa
	ζω			κε			δι				γα

Τὸ δὲ βαρύτερον διὰ πασῶν σημαίνεται κατὰ τὴν αὐτὴν τοῦ πρώτου καὶ ὀξυτέρου ἀκολουθεῖν διὰ τῶν αὐτῶν μὲν γραμμάτων, ἀλλ' ἀνεστραμμένων, ὑπτίων, ἀμελητικῶν κτλ. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ σειρὰν καὶ διαίρεσιν εἶνε διηρημένα καὶ τὰ ἀντίστοιχα γράμματα τῆς κρούσεως, ἥτοι τῆς ὄργανικῆς μουσικῆς, διαφέροντα μόνον κατὰ τὴν θέσιν καὶ τὸ σχῆμα. Ἡ παρασημαντικὴ δὲ αὕτη καίπερ δυναμένη νὰ πρᾶσση μὲτὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἅπαντα τὰ διαστήματα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς, δὲν σημαίνει ὅμως τὴν χρονικὴν διαίρεσιν, ἥτοι τὸν ρυθμόν, ἀλλ' ἔχει πρὸς τοῦτο ἀνάγκην ἰδίων σημείων. Ἡ ἑλλειψις δὲ αὕτη ἀνεπληροῦτο ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ λεκτικοῦ ρυθμοῦ τοῦ κειμένου, τὸ δὲ διὰ τῆς δηλώσεως τοῦ ρυθμικοῦ γένους ἐπιγραφικῶς ἐν τε τῇ φωνητικῇ καὶ ὄργανικῇ μουσικῇ, ὅπερ εἶνε δυνατὸν μόνον ἐν ταῖς ποδικαῖς τοῦ χρόνου διαίρεσεσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις τῆς ρυθμοποιίας διαίρεσεσι καὶ χρόνοις. Παραδείγματα δὲ τοιαύτης ἐπιγραφικῆς δηλώσεως παρέχουσιν ἡμῖν οἱ διὰ τῆς πρᾶσσημαντικῆς ταύτης πρᾶσσημασμένοι ὕμνοι τοῦ Διονυσίου καὶ Μεσομήτους, ὧν ὁ εἰς Μοῦσαν φέρει ἐπιγεγραμμένον «Ἰαμβος

¹ Ἐν τοῖς ἑλλ. λεξικοῖς δὲν ἅπαντ' ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως «καταλογὴ», ἣν οἱ βυζαντινοὶ μουσικοὶ δηλοῦσι καὶ διὰ τῶν «ἤχημα, ἐνήχημα καὶ ἐπήχημα». ὧν τὴν διαφορὰν ἔχομεν δηλώσαντες ἐν τῇ πρᾶγμ. «Ueber die altgriechische Musik in der griechischen Kirche» (σελ. 39).

βραχεῖος», «Συζυγία κατ' ἀντίθεσιν ὁ πούς — υ' «Γένος διπλάσιον, ῥυθμὸς δωδεκάσημος» κτλ. Κατὰ ταῦτα εὐνόητον καθίσταται, ὅτι ἡ πυθαγόρειος παρασημαντικὴ διὰ τῶν μέσων τούτων ἠδύνατο νὰ ἀνταποκρίνηται μόνον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις μουσικῆς, ἥς ὁ μελωδικὸς ῥυθμὸς συνέπιπτε καὶ συνεταυτίζετο πρὸς τὸν λεκτικὸν τοῦ κειμένου ἢ ποιήματος, πρὸς τὸ μέτρον δηλονότι, καὶ μουσικῆς περιοριζομένης μόνον εἰς τὰς ἀπλᾶς ποδικὰς τοῦ χρόνου διαιρέσεις, μὴ ποιούσης δὲ χρῆσιν τῶν τρισήμων τετρασῆμων καὶ πεντασῆμων μέχρι ὀκτασῆμων χρόνων, μηδὲ τῆς ἀναλύσεως τῆς μακρᾶς καὶ βραχείας εἰς τρεῖς τέσσαρας κτλ. φθόγγους. Ἡ παρασημαντικὴ αὕτη ἄρα δὲν ἠδύνατο νὰ παρασημάνῃ τὰς ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας γινομένης ἰδίας διαιρέσεις τοῦ πρώτου καὶ ἀσυνθέτου χρόνου καὶ τῶν διαφόρων ἀσυνθέτων χρονικῶν μεγεθῶν, περὶ ὧν διαλαμβάνει ὁ Ἀριστόξενος ἐν τοῖς ῥυθμικοῖς αὐτοῦ· δὲν ἠδύνατο νὰ παρασημάνῃ φθόγγους μακροτέρους τῶν μακρῶν καὶ βραχυτέρους τῶν βραχείων, οὐδὲ τοῦ ἀπλῶς συνθέτου καὶ μικτοῦ χρόνου.¹ Ἐκ τούτων εὐνόητον εἶναι ὅτι πυθαγόρειος παρασημαντικὴ, οἶαν ἐύρισκομεν αὐτὴν παρὰ τοῖς Ἀρμονικοῖς, πλὴν τοῦ Ἀνωύμου, ἠδύνατο οὕτως ἔχουσα νὰ ἐπαρκέσῃ μόνον εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς εὐρύθμου μουσικῆς, ἥς θιασῶται καὶ ὑπέρμαχοι ὑπῆρξαν ὁ Πλάτων, Ἀριστοφάνης, Ἀριστόξενος κτλ., καὶ ἥτις ἐπεκράτει ἕως τοῦ Αἰσχύλου. Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ ποιηταὶ καὶ μελοποιοὶ ἤρξαντο νὰ μεταχειρίζονται τὴν εὐμελῆ μουσικὴν, ἥτις ἐποίει χρῆσιν τῶν καλουμένων χρόνων ῥυθμοποιίας ἰδίων, καὶ κατ' ὀλίγον νὰ εἰσάγωσιν εἰς τὴν μελοποιίαν σχοινοτενῆ καὶ διακεκλασμένα μέλη, ὅπερ ἀποδεικνύεται καὶ μαρτυρεῖται ἐκ τῆς ἐν τοῖς δράμασι πολεμικῆς τοῦ Ἀριστοφάνους πρὸς τὸν νεωτερισμόν τῶν μελοποιῶν καὶ ποιητῶν, ἐκ τῶν Νόμων καὶ τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλων ἱστορικῶν πηγῶν, ὡς προελθούσης τῆς πραγματείας θέλομεν ἀποδείξει.² Τὰς ἀπαιτήσεις δὲ τῆς ἐν τῇ μελοποιίᾳ μετα-

¹ Ἀριστοξ. 288. Ἀπλῶς μὲν σύνθετος λεγέσθω ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων διηρημένος· ὡσαύτως δὲ καὶ σύνθετος ὁ ὑπὸ πάντων τῶν ῥυθμιζομένων διηρημένος· πῇ δὲ σύνθετος καὶ πῇ ἀσύνθετος ὁ ὑπὸ μὲν τινος διηρημένος, ὑπὸ δὲ τινος ἀδιαίρετος ὢν. Ὁ μὲν οὖν ἀπλῶς ἀσύνθετος τοιοῦτος ἂν τις εἴη, οἷος μεθ' ὑβήλαδων πλειόνων, μεθ' ὑπὸ φθόγγων, μεθ' ὑπὸ σημείων κατέχεσθαι· ὁ δ' ἀπλῶς σύνθετος ὁ ὑπὸ πάντων καὶ πλειόνων ἢ ἐνὸς κατεχόμενος· ὁ δὲ μικτὸς, ὃ συμβῆκεν ὑπὸ φθόγγου μὲν ἐνός, ὑπὸ συλλαβῶν δὲ πλειόνων καταληφθῆναι, ἢ ἀπὸ πάλιν ὑπὸ συλλαβῆς μὲν μιᾶς, ὑπὸ φθόγγων δὲ πλειόνων.

² Οὐδεὶς μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, παρετήρησεν ὅτι ἡ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων διηρεῖτο εἰς εὐρυθμον καὶ εὐμελῆ. Τὴν διαίρεσιν δὲ ταύτην ἀνέφερε ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Θ τῶν Πολιτικῶν (κεφ. 7) διὰ τοῦ «Σκεπτέον δ' ἐστὶ· καὶ πότερον προαιρετέον μᾶλλον τὴν εὐμελῆ μουσικὴν ἢ τὴν εὐρυθμον.» Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη τῶν δύο τούτων εἰδῶν τῆς μουσικῆς ἐγκρατεῖται ἐν τῇ αὐτῇ διαφορᾷ τῶν μεταφυσικῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων, τοῦ Πλατωνικοῦ καὶ Ἀριστοτελικοῦ. μὲν εὐρυθμοὶ εἶνε ἡ μουσικὴ τῆς φιλοσοφικῆς ἢ μᾶλλον ποιητικῆς πολιτείας τῆς

ης, ἦν τινες τῶν ἀρχαίων καὶ ἀλεξανδρινῶν ὀνομάζουσι ἐκ-
τῆς γνησίας ἑλληνικῆς μουσικῆς, θεραπεύουσι μόνον ἐπ' ἐλά-
τῳ τοῦ Ἀωνύμου ἀναφερόμεναι συμπληρώσεις εἰς τὴν πυθα-
γοραϊκὴν, ἔχουσαι ὡς ἐξῆς κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Bel-
et Vincent.

1. Τέχνη μουσικῆς.

ἡ συνέστηκεν ἐκ τε ἄρσεως καὶ θέσεως καὶ χρόνου τοῦ καλου-
μένου κενοῦ. Διαφορὰ δὲ αὐτοῦ αἶθε· μακρὰ δίχρονος—, μα-
κρὰ τετράχρονος —, μακρὰ πεντάχρονος —.

τοῦ μέλους ὀνόματά τε καὶ σημεῖα καὶ σχήματα οὕτω τέ-

ον οὖν θέσις σημαίνεται, ὅταν ἀπλῶς τὸ σημεῖον ἄντικτον ᾖ·
(.)· ἡ δὲ ἄρσις ὅταν ἐστιγμένον, οἷον ξ·. Ὅσα οὖν ᾄτοι δι-
λους χωρὶς στιγμῆς ἢ χρόνου τοῦ καλουμένου κενοῦ παρά τι-
σὶ μακρὰς διχρόνου—, ἢ τριχρόνου —, ἢ τετραχρόνου —, ἢ
πενταχρόνου —, τὰ μὲν ὡδῇ κεχυμένα λέγεται, ἐν δὲ μέλει μόνον κα-
ταχρηστικά.

προειρημένα τοῦ μέλους ὀνόματά τε καὶ σημεῖα καὶ σχή-
ματα τέτακται· πρό|σ|ληΐς ἐστὶν ἐκ τοῦ βρυτέρου φθόγγου ἐπὶ
τον ἐπίτασις ᾄτοι ἀνάδοσις, ἦν τινες καλοῦσιν ὑπὲν ἔσωθεν·
γίνεται ποικίλως, ἀμέσως τε καὶ διὰ μέσου· ἀμέσως μὲν
(re—mi=πα—βου)· ἐμμέσως δέ, οἷον διὰ τριῶν F ρ (πα—γα),
διὰ τεσσάρων F Π (re—sol,=πα—δι)· διὰ πέντε
—la=πα—κε).

ἡ δὲ τὰ ὑπεναντία τούτοις ἀπὸ τῶν ὀξυτέρων ἐπὶ τὰ βα-
ρύτερα· οἷον ἀμέσως Σ υ F (mi—re=βου—πα)· ἐμμέσως δὲ διὰ
fa—re=γα—πα)· διὰ τεσσάρων Π F (sol—re=δι—πα). κτλ.

ἡ δὲ χειρογράφῳ ὑπάρχουσι τὰ ἐξῆς σχήματα:

τα η τη ω τω α τα η τη ω
Γ υ F, Λ υ F, F υ Σ, Σ υ ρ, ρ υ Π, Π υ ρ
, si—do, do—re, re—mi, mi—fa, fa—sol, sol—la
, ζω—νη, νη—πα, πα—βου, βου—γα, γα—δι, δι—κε

ῥιέχει μόνον τό καλὸν ἐν τῷ μεγέθει τῇ τάξει καὶ τῇ συμμετρίᾳ ἀνευ τῆς
δηλώσεως τοῦ ψυχικοῦ ἤθους τῶν ἀτόμων, καὶ ἀπευθύνεται εἰς τὸ
ἡν κρῖσιν, τῆς μὲν διανοίας τῆς λέξεως παραγούσης τὰς διαθέσεις καὶ τὰς
αγειρομένας κινήσεις, τοῦ δὲ μουσικοῦ στοιχείου χρησιμεύοντος μόνον
ἐν, συνδιέγερσιν καὶ ἀναρρίπισιν τῶν κινήσεων τούτων· ἡ δὲ εὐμελής

τω η
διὰ τριῶν $F \cup \varpi$ ($=re-fa=\pi x-\gamma\alpha$)· διὰ τεσσάρων $F \cup \Pi$ ($=re-$

τω ε
 $sol=\pi\alpha-\delta i$)· διὰ πέντε $F \cup \triangleleft$ ($=re=la=\pi\alpha-\kappa\epsilon$).

87 ... ἦν τινες ὀνομάζουσιν ὕψην ἔξωθεν $[-]$ $\Sigma \cup F$ $\varpi \cup F \triangleleft F$
 $\underline{mi-re} \quad \underline{fa-re} \quad \underline{la-re}$

6. Πρό[σ]χρυσις δέ ἐστιν ἐνός, τουτέστιν ἐλάττονος χρόνου δύο μέλη,
 «τουτέστι δύο φθόγγοι ἀπὸ τῶν βαρέων ἐπὶ τὰ ὀξέα· οἷον ἀμέσως μὲν
 « $F \Sigma$ ($=re-mi=\pi x-\theta\sigma u$). Ἐμμέσως δὲ διὰ τριῶν $F W$ ($=f-d$)
 «διὰ τεσσάρων ΠF ($=re-sol$)· διὰ πέντε $\triangleleft F$ ($re-la$).

Ἐν ἐτέρῳ χειρογράφῳ. «Ἐκκρουσις δὲ τὰ ὑπεναντία τούτοις ἀπὸ τῶν
 «ὀξυτέρων ἐπὶ τὰ βαρύτερα.

$\Sigma F, \varpi F, \Pi F, \Pi F, \triangleleft \varpi,$
 $mi-re, fa-re, sol-re, sol-re, la-fa$

8. Ἐκκρουσμός δέ ἐστιν, ὅταν τοῦ αὐτοῦ φθόγγου δις λαμβανομένου
 «μέσος πρᾶκλαμβάνηται ὀξύτερος φθόγγος, οἷον

$F \Sigma F$ ($re \ mi \ re$) $\Sigma \varpi \Sigma$ ($mi \ fa \ mi$)

9. Τὸν δὲ κομπισμὸν λέγομεν οὕτως

$F \times F$ ($=re-re$) $\Sigma \times \Sigma$ ($=mi-mi$)

«Τὸν δὲ μελισμὸν λέγομεν οὕτως

των-νω $\overline{\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma}$ ταν-να $\overline{\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma}$
 $F \times F$ ($re-do-re-re$), $\Sigma \times \Sigma$ ($mi-re-mi-mi$),

$\varpi \times \varpi$ ($\overline{\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma}$)
 $(fa \cdot mi-fa-fa)$

«Τὸν δὲ κομπισμὸν λέγομεν οὕτως·

των-νω $\overline{\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma}$ ταν-να $\overline{\theta\acute{\epsilon}\sigma\iota\varsigma}$ $\overline{\acute{\alpha}\rho\sigma\iota\varsigma}$
 $F + F$ ($re-mi-re-re$), $\Sigma + \Sigma$ ($mi-fa-mi-mi$),

εἶνε ἡ μουσικὴ τοῦ δυνατοῦ καὶ πρίποντος, ἀπευθυνομένη μᾶλλον πρὸς τὴν εἴσοδον

την-νη $\frac{\text{θείς}}{\text{fa—sol—fa—fa}}, \frac{\text{ᾶσις τών-νω}}{\text{Π+Π}}, \frac{\text{θείς}}{\text{sof—fa—sol—sol}}, \frac{\text{ᾶσις}}{\text{}}$

τεν-νε $\frac{\text{θείς}}{\text{la—si—la—la}}, \frac{\text{ᾶσις}}{\text{}}$

«Τὸν δὲ κοινὸν ἐκ τῆς συνθέσεως αὐτῶν σχηματισμόν, ὃν ἔνιοι τερετισμόν καλοῦσι, κομπισμοῦ τε καὶ μελισμοῦ, ἦτοι μελισμοῦ καὶ κομπισμοῦ, λέγομεν οὕτως·

των-των-νω $\frac{\text{θείς}}{\text{F+F×F}}, \frac{\text{ᾶσις}}{\text{re—mi—re—re—do—re—re}}$

Πλὴν δὲ τῶν τρισήμεων τετρασήμεων, καὶ πεντασήμεων χρόνων ὁ Ἀνώ-
υμος ἀναφέρει καὶ κενούς χρόνους τοὺς ἐξῆς:

Κενὸς βραχύς Λ (=λεῖμμα)

Κενὸς μακρὸς διχρόνου . . . Λ

Κενὸς μακρὸς τριχρόνου . . Λ

Κενὸς μακρὸς τετραχρόνου . Λ

Τὸν κενὸν δὲ χρόνον ὀρίζει ὁ Ἀριστ. Κοϊντιλιανὸς (σελ. 40) ὡς ἐξῆς:

»Κενός ἐστι χρόνος ἄνευ φθόγγου πρὸς ἀνκλήρωσιν τοῦ ῥυθμοῦ. Λεῖμμα δὲ ἐν ῥυθμῷ, χρόνος κενὸς ἐλάχιστος. Πρόσθεσις δὲ χρόνος κενὸς μακρὸς ἐλαχίστου διπλασίων.»

Ἐν δὲ τῷ περὶ μελοποιίας κεφαλαίῳ ὁ Ἀνώνυμος περιέχει πολλὰ παρα-
δείγματα «Ἀγωγῆς καὶ ἀνκλήσεως τοῦ διὰ τεσσάρων κατὰ σύνθεσιν
καὶ ἀνάλυσιν» τῆς προσλήψεως καὶ προσκρούσεως, ἐκκρούσεως καὶ ἐκ-
λήψεως κτλ., περὶ ὧν διαλαμβάνει καὶ ὁ Μ. Βρυέννιος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν
Ἀρμονικῶν, ἀνκφέρων τὸ ὅλον ἔνδεκα τὰ ἐξῆς: 1) τὴν πρόληψιν ἢ ὑφ'
ν ἔσθωθεν, 2) τὴν πρόκρουσιν, ἢ ὑφ' ἐν ἔξωθεν, 3) τὴν ἐκλήψιν, ἢ ὑφ'
ν ἔσθωθεν, 4) τὴν ἐκκρουσιν, ἢ ὑφ' ἐν ἔξωθεν, 5) τὸν προλημματισμόν, 6)
τὸν προκρουσμόν, 7) τὸν ἐκλημματισμόν, 8) τὸν ἐκκρουσμόν, 9) τὸν με-
λισμόν, 10) τὸν κομπισμόν, 11) τὸν τερετισμόν, κοινὸν σχηματισμόν ἐκ
τῆς συνθέσεως τοῦ μελισμοῦ καὶ κομπισμοῦ, προσθέτων: «Ὁ δὲ τερετι-

σιν καὶ περιέχουσα πλὴν τοῦ καλοῦ τὰς ὑποκειμενικὰς διαθέσεις τοῦ ἀτόμου με-
χρωματισμένης καὶ διὰ τοῦ τονικοῦ στοιχείου· πλείονα περὶ τούτου κατωτέρω.

«σμός κοινός τοῦ τε μουσικοῦ καὶ ὀργανικοῦ· καὶ γὰρ ὅταν τις τῇ μὲν «στόματι ᾄδῃ, τοῖς δὲ δακτύλοις ἢ τῷ πλήκτρῳ τὰς χορδὰς κατὰ τὸ «μέλος κρούῃ, τότε τερετίζειν λέγεται· ἢ μᾶλλον τότε τις ἀληθῶς τε «ρετίζειν λέγεται, ἐπειδὴ οὐ μόνον τὸ ὀξύτερον μέρος τοῦ μέλους, ἦτο «τὸ τῶν νητῶν τετράχορδον μετὰ ὥδῃς ἅμα καὶ κρούσεως διεξέρχοιτο, «ἀλλὰ καὶ τὸ βαρύτερον, ἦτοι τὸ τῶν ὑπατῶν· οὕτω καὶ γὰρ ἐναργῶς «τερετίζειν οἱ τέττιγες φαίνονται.»

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην, ἣν ἡ πυθαγόρειος παρὰ μαντική ἐλάβεν, ἡδύνατο μὲν νὰ εἶνε ἀποχωρῶσα εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ εὐρύθμου, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς τὰς τῆς εὐμελοῦς μουσικῆς, τῆς ἐλευθέρως ἀναπτυσσομένης καὶ ἀνὰ τὸν χρόνον παντάπασιν ἀνεξαρτήτου γενομένης τοῦ λεκτικοῦ ῥυθμοῦ διὰ τῆς χρήσεως τῶν ποικιλωτάτων τῆς ῥυθμοποιίας ἰδίων διαιρέσεων καὶ μελικῶν σχημάτων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ χρῆσις τοῦ εὐρύθμου μουσικῆς εἰς τὸν ὕστερον χρόνον ἦτο μετριοπάτη, καὶ πολὺ ὀλιγότερον μόνον εἰς τοὺς ἱεροὺς ὕμνους, ἐὰν τοιοῦτόν τι δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν σωζομένων ὕμνων τοῦ Διονυσίου καὶ Μεσομήδους, ἡ πυθαγόρειος παρρησιμαντική ἐμεινεν ἐν χρήσει μόνον ἐν τῇ εὐρύθμῳ μουσικῇ ὅσον αὕτη διέμεινε. Κυρίως δὲ διετηρήθη ἐν τῇ ἀρμονικῇ θεωρίᾳ τῶν εἰρημένων ἀρμονικῶν συγγραφέων, ὡς προσφορωτάτη πρὸς τὴν μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας δῆλωσιν τῶν διαφορῶν ἀπλῶν, συνθέτων καὶ ἀσυνθέτων διαμάτων μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ βυζαντινοὶ μουσικοὶ ταύτην μετεχειρίζοντο ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ θεωρητικοῦ τῆς ἱερᾶς καὶ βεβήλου μουσικῆς, ἦτοι τῆς Ἀρμονικῆς. Ἀπόδειξις δὲ τοῦ τοῦ τρανωτάτη ὁ Ἀγιοπολίτης, χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (ἀριθ. 360), ὅστις παρρησιμαντικὸς τὸ θεωρητικὸν μέρος τῆς ἱερᾶς τῶν βυζαντικῶν μουσικῆς κατὰ τὸν Ἀριστόξενον καὶ τοὺς Πυθαγορείους, ἐν σελ. 2—3 ἐκθέτει τὸ μουσικὸν συνημμένον καὶ διεzeugμένον διάγραμμα ταύτης διὰ τῶν γραμμάτων τῆς πυθαγορείου παρρησιμαντικῆς ἐν πλήρηστάτῃ συμφωνίᾳ πρὸς τὸν Ἀλίπιον καὶ Ἀνώνυμον διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἀριθμὸς «δὲ τόνων ὅσος καὶ μουσικῆς... Τὰ δὲ ὀνόματα τῶν δεκαπέντε τῆς μουσικῆς καθ' ἑκάστην εἰσὶ ταῦτα:

«Προσλαμβανόμενος ζῆτα ἐλλειπὲς καὶ ταῦ πλάγιον . . . = A = La = Ki
 «Ἐπάτη ὑπατῶν γάμμα ἀντεστραμμένον καὶ γάμμα ὀρθόν = H — Si = Zw
 «Παρυπάτη ὑπατῶν θῆτα ἐλλειπὲς καὶ γάμμα ὑπτιον = c = do = η
 «Ἐπατῶν δίατονος ςῖ καὶ δίγαμμα = d = re = πα
 «Ἐπάτη μέσων, σ καὶ σ = e = mi — βου
 «Παρυπάτη μέσων ρ καὶ σ ἀντεστραμμένον = f = fa = γε
 «Μέσων διάτονος μ καὶ π καθ' ἑκατέρωθεν = g = sol = ἄ
 «Μίσση ι καὶ λ πλάγιον = a = la = υ

·Τρίτη συνημμένων θ και λ άνεστραμμένον =b=b=ζω
 ·Συνημμένων διάτονος γ και ν =c=do=νη
 ·Νήτη συνημμένων ω τετράγώνον ύπτιον και ζ =a=re=πα
 ·Παράμεσος ζ και π πλάγιον =h=si=ζω
 ·Τρίτη διεζευγμένων ε τετράγωνον και π άνεστραμμένον =c=do=νη
 ·Διεζευγμένων διάτονος ω τετράγωνον ύπτιον και ζήτα =d=re=πα
 ·Νήτη διεζευγμένων φ πλάγιον και η άμελητικόν =e=mi=βου
 ·Τρίτη ύπερβολαίων υ κάτωνεύον και ήμίαλφα άριστε-
 ρόν άνεστραμμένον =f=fa=γα
 ·Υπερβολαίων διάτονος μ και π καθειλκυσμένον επί τήν
 όξύτητα =g=sol=δι
 Νήτη ύπερβολαίων ι και λ πλάγιον επί τήν όξύτητα . =a=la=κε

·Αμέσως δέ έπεται ή έξής παρατήρησις: «Σημείωσον ώδε περί τόνων άπλών και συνθέτων και ποτα δεϊ είναι τά κυρίως σημεία δια κατά μέμη-
 σιν των τής μουσικής καθαλλίων.»

Σημεία δέ και τόνους ένταυθα και έν τή άρχή έννοεϊ τά τής παρ-
 ημαντικής των βυζαντινών, δι' ής είνε παρσεσημασμένα άπκντα τά λει-
 ουργικά και ύμνολογικά χειρόγραφα των Άνκτολικών εκκλησιών, μου-
 κήν δέ τόν καλούμενον άρμονικόν κανόνα. Τά γράμματα δέ του άρμο-
 κοϋ τούτου κανόνας εισί τά τής φωνής και κρούσεως του βαρυτέρου δια
 κσών του Άλυπίου έν τω Λυδίω τρόπω.

Όσαύτως δέ και έν φυλ. 21 ά αυτός Άγιοπολίτης περιέχει τους έστω-
 ις φθόγγους του έτέρου άρμονικοϋ κανόνας (του ύπολυδίου τρόπου), όν
 ημοσιεύσαμεν πλήρη μετά των σημείων τής πυθαγορείου παρσημαν-
 κής εκ χειρογρ. τής έν Μονάχω βιβλιοθήκης έν τή «Περί τής άρχαίας
 έλληνικής μουσικής έν τή έλληνική εκκλησία» ένκισίμω πραγματείη ή-
 ών (σελ. 101.)

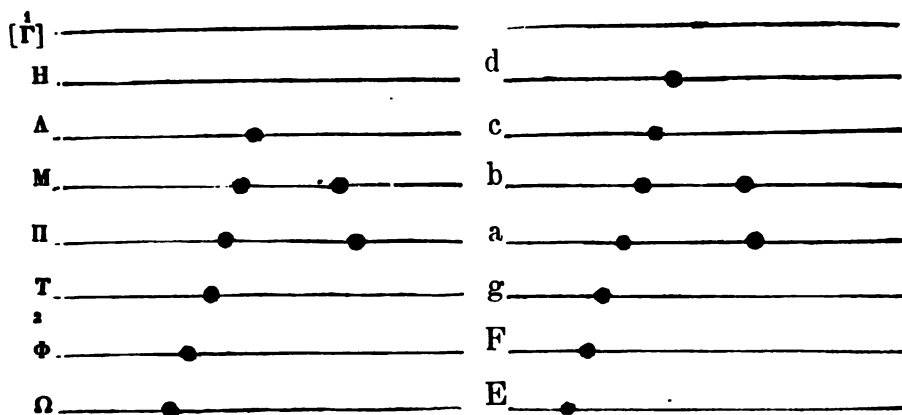
Ούδεμίν μέν είδητιν ή μαρτυρίαν ήδυνήθημεν νά εύρωμεν μέχρι τουδε,
 κίτοι πολλά έρευνήσαντες και χειρόγραφα και έντυπα, άν αι Άνκτο-
 και εκκλησίαι έποίησαν ποτε χρήσιν τής πυθαγορείου ταύτης παρσημαν-
 ικής έν τω πρακτικώ, πλην τής Ρωμαϊκής εκκλησίας, ποιησάσης χρήσιν
 κι πρότερον και επί του Hucbald (+932) μετά τινων μεταρρυθμίσεων.
 Ξπειδή δέ έν τή Ρωμαϊκή ταύτη παρσημαντική ούδέν ίχνος εύρηται
 ών ύπό του Άωνούμου άναγραφόμενων συμπληρώσεων, των τρισήμων
 έχρι πεντασήμων χρόνων και λειμμάτων, ή Ρωμαϊκή εκκλησία φαίνε-
 αι ότι έλαβε τήν άρχαιοτέρην πυθαγόρειον παρσημαντικήν παρά τής
 ου Βοηθίου Άρμονικής, ήτις συνετάχθη κατά μετάφρασιν εκλεκτικώς εκ
 των Έλλήνων Άρμονικών κατά τόν πέμπτον μ. Χ. αϊών, παρ' οίς δέν
 ύρίσκονται αι ύπό του Άωνούμου άναγραφόμεναι συμπληρώσεις. ί.Αφ'

ἐτέρου ὁμως ἐκ θετικῶν πηγῶν γινώσκουμεν, ὅτι μέχρι τοῦ α' αἰῶνος ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Χρυσοστόμου οἱ ψαλμοὶ ᾄδοντο ἐν ἀλλὰξ ὑπὸ διαφόρων χορῶν Ἑλληνιστί, Λατινιστί, Συριστί καὶ Βαρθολομαίῳ.¹ Ὡσχύτως δὲ ἐν Νεαπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας καὶ Παλαιστίνης Ἑλληνιστί, Λατινιστί καὶ Συριστί. Ἐκ τούτου δὲ γένηται τὸ ζήτημα, μετεχειρίζοντο ἄρα γε ἅπασαι αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι κατὰ τοὺς πρώτους πέντε αἰῶνας μίαν καὶ τὴν αὐτὴν παρασημαντικὴν ἢ ὑπὸ ἑνὸς διαφόροι ἐκκλησιῶν, ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς; Περὶ τούτου οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχοληθέντων ἀπεφώνησεν τι θετικόν, ἄλλως τε δὲ λίαν μὲν σκοτεινὴ ἡ ἱστορία τῆς περὶ τοῦ Guido d'Arezzo μουσικῆς τῶν δυτικῶν ἐθνῶν εἶνε, πολλὰ δὲ γινώσκονται ἱστορίας τῆς ἀνεστρέφουσας καὶ ἀνεσκευάσθησας ἐσχάτως ὑπὸ πεπραγμένων τῆς μουσικῆς ἱστορικῶν, ὧν ὁμως αἱ γνώσεις θέλουσιν ἀποδειχθῆναι ἐνδεεῖς ἐκ τῆς ἐρεῦνης τῆς μουσικῆς τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, ἣς ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ διὰ πολλοὺς καὶ γνωστοὺς λόγους, ἢ τοῦλάχιστον νὰ μὴ παροραθῇ. Ἐλπίζομεν δέ, ὅτι αἱ ἐρευναι τῶν ἐλληνικῶν μοναστηριακῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τινων τῆς ἐσπερίας, μὴ ἐπισκεφθεῖσιν ὑφ' ἡμῶν, ἤθελον συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὴν διαλεύκυνσιν τοῦ ἀλύτου τούτου ζητήματος. Ταῦτα μὲν ἐν συντόμῳ περὶ τῆς πυθαγορείου παρασημαντικῆς καὶ τῆς συμπληρώσεως αὐτῆς κατὰ τὸν Ἀνώνυμον, παρ' ᾧ δὲν ἀπαντᾷσι μετὰ τῶν ἐξασήμων, ἐπτασήμων καὶ ὀκτασήμων χρόνων, ὧν ποιεῖται ῥῆσιν ἡ βυζαντινὴ παρασημαντικὴ, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ βεβαιούται ἐκ τοῦ Ἀριστοξένου, λέγοντος: «καλείσθω δὲ πρῶτος «μὲν τῶν χρόνων ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων δυνατὸς ὧν διαίρεσις θῆναι, δίστημος δὲ ὁ δις τούτῳ καταμετρούμενος, τρίστημος δὲ ὁ τρίς, τετράστημος δὲ ὁ τετράκις» κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν «τὰ ὀνόματα ἔξει», καὶ σαφέστερον ἐκ τοῦ Ἀριστ. Κοϊντιλιανοῦ: «ῥοχῆτος ὁρθιος ὁ ἐκ τετρασῆμου ἄρσεως καὶ ὀκτασῆμου θέσεως, τροχῆτος ὁ ἐκ τετρασῆμου θέσεως καὶ τετρασῆμου ἄρσεως.»

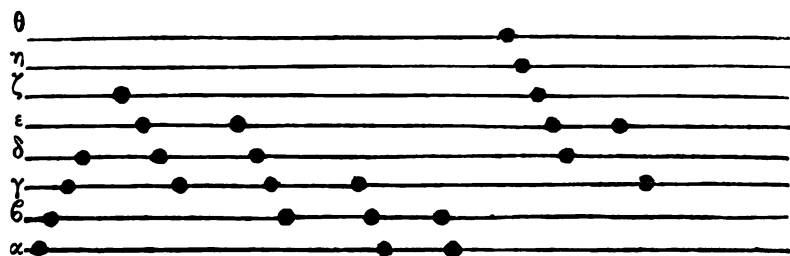
Περὶ ἐσώθησαν δ' ἡμῖν τρία μὲν διαγράμματα διὰ τοῦ Γαλιλαίου καὶ Κιρχέρου, ἐν δὲ ἐν χειρογράφῳ τῆς ἐθνικῆς ἐλληνικῆς βιβλιοθήκης (ἀριθ. 75) τῆς γραμμικῆς παρασημαντικῆς, μαρτυροῦντα καὶ ἀποδεικνύοντα με-

¹ Χρυσ. (τόμ. 63. σελ. 472). Σὺ δὲ μυρίους δῆμους ἑτερογλώσσους. Καὶ γὰρ μυρίους ἡμῖν ἐξήγαγες χορούς, τοὺς μὲν τῇ Ῥωμαίων, τοὺς δὲ τῇ Σύρων, τοὺς δὲ τῇ βαρβάρων, τοὺς δὲ τῇ Ἑλλάδι φωνῇ τὰ τοῦ Δαβὶδ ἀνακρουομένους ᾄσματα καὶ διάφορα ἔθνη καὶ διαφόρους χορούς ἦν ἰδεῖν μίαν κιθάραν ἅπαντας ἔχοντας τὴν τοῦ Δαβὶδ, καὶ ταῖς εὐχαῖς σε στεφανοῦντας. Ὡσαύτως δὲ ὁ Ἱερώνυμος (vol. I. p. 723. Epist. 108): Graeco, Latino, Syroque sermoni psalmi in ordine personabant.

ρύθμισιν διὰ τῆς πυθαγορείου, γενομένην πιθανῶς· κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἐκ τῶν σχημάτων τούτων τὰ μὲν δύο ἐκ τοῦ Vincenzo Galilaei (Dialogo de musica) ὑπὸ τοῦ Κιρχέρου (Musurg. V. e. I. σελ. 213) δημοσιευθέντα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Τὸ δὲ τρίτον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Κιρχέρου ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Μελίτζ Ζεβλιοθήκης τοῦ Σωτῆρος ἐκδοθέν ἔχει ὡς ἑξῆς:

Παρθενίη μέγα χαῖρε Θεόσδοτε δῶτερ ἑξών μῆτ' ἀπημοσύνης³

¹ Ἐλλείπει παρὰ τῷ Κιρχέρῳ ἴσως κατὰ τυπογραφικὴν παραδρομὴν, ὧν πολλὰ παρ' αὐτῷ.

² Ἐσφαλμένως ἀντὶ Ψ, κατὰ τυπογραφικὸν λάθος.

³ Ὁ στίχος οὗτος εἶνε ἐκ τοῦ «Παρθενίας ἐγκωμίου» Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

ἡχ. α' $\frac{L}{\equiv}$ Τὰς ἱσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς πρόσδεξαι ἅγιε Κύριε.

Τὸ δὲ προκείμενον τέταρτον περιέχεται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 75 χειρογρ. θεολ. τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, καὶ σύγκειται ὡσαύτως ἐξ ὀκτῶ γραμμῶν, ὡς τὰ προηγούμενα, ἀλλ' ἀντὶ μὲν τοῦ α, β, γ—θ, ἔχει τὰς ὀκτῶ κλειδὰς τῶν ὀκτῶ ἡχῶν τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ κατὰ τὴν ἐξῆς ἀκολουθίαν: πλάγιος α', πλάγιος β', βαρὺς, πλάγιος δ', πρῶτος, δεύτερος, τρίτος, τέταρτος, οἵτινες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ὀκτῶ εἶδη τῆς μελωδίας τῶν Ἀρχαίων, ἧτοι τὸν Ὑποδῶριον, Ὑποφρύγιον, Ὑπολύδιον, Ὑπομιξολύδιον, Δῶριον, Φρύγιον, Λύδιον, Μιξολύδιον τοῦ ὑπατοειδοῦς καὶ μεσοειδοῦς τόπου τῆς φωνῆς· ὑπὸ τὸ διάγραμμα δὲ τοῦτο κεῖται ἡ ἀρχὴ τοῦ στιχηροῦ «Τὰς ἱσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς πρόσδεξαι ἅγιε κύριε»· ἀντὶ δὲ τῶν στιγμαμάτων ἐπὶ τῶν γραμμῶν κεῖνται τὰ σημεῖα τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς, σημαίνοντα τὴν τε πορείαν καὶ τὰ μεγέθη τῶν διαστημάτων τῆς μελωδίας, καὶ τὸν ῥυθμόν. Τὰ σημεῖα δὲ καὶ καθ' ἑαυτὰ ἄνευ τῶν γραμμῶν σημαίνουσιν οὐ μόνον ὠρισμένα διαστήματα καὶ χρονικὰς διαιρέσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν διαφορὰν τῶν φωνῶν ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ, ὥστε αἱ γραμμαὶ εἶνε ὅλως περιτταί, καὶ ἐγένετο αὐτῶν χρῆσις μόνον πρὸς ἐξήγησιν τῶν διαστημάτων. Τοιοῦτον δὲ τρόπον παρασημαντικῆς μετε-

¹ Διὰ τῆς δεξιᾶς καταλογῆς (προστεθείσης ὑφ' ἡμῶν), δηλοῦται ἡ ἀπόσας τῶν ἡχῶν, ἧτοι ὁ μὲν πλ. β' (Ὑποφρύγιος) κεῖται ὀξύτερον τοῦ πλ. α'. (Ὑποδωρίου) κατὰ ἓνα τόνον, ὁ δὲ βαρὺς (Ὑπολύδιος) τοῦ πλ. β' ἐπίσης κατὰ ἓνα τόνον, ὁ δὲ πλ. δ' (Ὑπομιξολύδιος) τοῦ βαρέος κατὰ ἓν ἡμιτόνιον, ὁ Α'. (Δῶριος) τοῦ πλ. δ' κατὰ ἓνα τόνον, ὁ δὲ Β'. (Φρύγιος) τοῦ Α'. ἓνα τόνον, ὁ δὲ Γ'. (Λύδιος) ἓνα τόνον, καὶ ὁ Δ'. (Μιξολύδιος) ἓν ἡμιτόνιον· ἡ δὲ ἀριστερὰ καταλογὴ δεικνύει τὰ διαστήματα τοῦ Α'. εἰδους (Δωρίου ἀρμονίας) ἢ ἡχοῦ τῶν Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν· περὶ δὲ τῶν ἄλλων εἰδῶν ἐπιθι α'. πραγμ. σελ. 45, καὶ β' σελ. 63—67

χειρίσθη καὶ ὁ Guido d'Arezzo¹ (+ 1037) θέτων τὰ «Νεύματα» τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν γραμμῶν.

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων διαγράμμάτων τοῦ μὲν πρώτου τὰ γράμματα εἶνε τὰ σημεῖα τοῦ Δωρίου τόνου (πρώτου ἤχου τῶν βυζαντινῶν) τοῦ ἐνωτέρου ἐκτεθέντος μέσου διὰ πρῶτων τῆς κατὰ τὸν Ἀλύπιον πυθγορείου παρασημαντικῆς ἐν τῷ διατονικῷ γένει, σημαίνοντα τὰ διαστήματα ἀπὸ τοῦ βαρέως ἐπὶ τὸ ὀξύ κατὰ τὴν ἐξῆς ἀκολουθίαν:

Βαρύτερον τετράχορδον					Ὀξύτερον τετράχορδον				
Ω	Ψ	Τ	Τ	Π	Τ	Μ	Λ	Τ	Η
Ἡμιτόνιον	Τόνος	Τόνος	Τόνος	Τόνος	Ἡμιτόνιον	Τόνος	Τόνος	Τόνος	Τόνος
mi	fa	sol	la		si	do	re	mi	
βου	γα	δι	κε		ζω	νη	πα	βου	
ῥάπη μέσων	Παραπήτη μέσων	Διαγὰς μέσων	Μέση		Παραμέση διεξυγμένω	Τρίτη διεξυγμένω	Παρανήτη διεξυγμένω	Νήτη διεξυγμένω	

Τὸ δεύτερον δὲ σχῆμα μετὰ τῶν λατινικῶν γραμμάτων τῆς Ὀδονίου παρασημαντικῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας εἶνε μετάφρασις τοῦ πρώτου, γενομένη ἴσως ὑπὸ τοῦ Γαλιλαίου ἢ πρὸ ἄλλου τινός, οὐχὶ προγενεστέριου τοῦ Hucbald (+932).

Τὸ δὲ τρίτον διαφέρει τοῦ πρώτου, ὅτι ἀντὶ τῶν σημείων τῆς ἀρχαίας πυθαγορείου παρασημαντικῆς φέρει τὰ ὀκτὼ πρῶτα γράμματα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου, σημαίνοντα τοὺς ὀκτὼ φθόγγους τοῦ ἀρμονικοῦ καίονος ἐν τῷ διατονικῷ γένει κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν ἀρίθμησιν τῶν 8 ἤχων ὑπὸ τῶν μελοποιῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ, ἅπερ δὲ βραδύτερον ἀντικατέστησαν ὑπὸ τῶν κλειδῶν τῶν ὀκτὼ τῆς μελωδίας εἰδῶν ἢ ἤχων ἐν τῷ τετάρτῳ σχήματι, διότι οἱ βυζαντινοὶ μελωδοὶ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους δηλοῦσι τοὺς ὀκτὼ αὐτῶν ἤχους, ἢ ἀριθμοῦντες ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ ὀγδόου κατὰ συνέχειαν, ἐξ οὗ καὶ «ὀκτώηχος» ἡδαιοῦντες αὐτοὺς εἰς τέσσαρας κυρίους καὶ τέσσαρας πλυχίους τοῦ μεσοειδοῦς καὶ ὑπατοιδοῦς τόπου τῆς φωνῆς. Διὰ τῶν τοῦ τετάρτου σχήματος ὀκτὼ γραμμῶν, δηλουσῶν βεβαίως τὰς ὀκτὼ μεσαικῆς χορδὰς τῆς μουσικῆς (ἀρμονικοῦ κινόνος), οὐδὲν

¹ Ἀποδεικνύμενον ἤδη εἶνε, ὅτι ὁ Guido d'Arezzo οὐ μόνον τὴν καταλογὴν (solmisation), ἀλλ' οὐδὲ τὴν γραμμικὴν παρασημαντικὴν ἐπενόησε, ἥτις εὗρηται ἤδη παρὰ τῷ Hucbald.

ἄλλο ἐπιδιώκεται εἰ μὴ μόνον νὰ ἐξηγηθῇ καὶ καταστῇ καταληπτὴ ἡ δύναμις καὶ σημασίᾳ ἐκάστου τῶν ἀνιόντων καὶ κατιόντων τόνων ἡ σημείων ἀμέσων τε καὶ ἐμμέσων, ὁποῦν τινὰ διαστήματα ἐκαστον τῶν σημείων τούτων ἄμεσᾳ ἢ ἔμμεσᾳ ἐν ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει δηλοῦν ἄλλως δὲ αἱ γραμμαὶ αὗται, ὡς εἶπομεν, εἶνε ἐντελῶς περιτταὶ εἰς τὴν βυζαντινὴν παρασημαντικὴν, διότι τὰ σημεία ταύτης δηλοῦσι διὰ τῆς προτάξεως τῆς ἰδίας κλειδὸς ἐκάστου ἡχοῦ τῶν τριῶν γενῶν, διατονικοῦ, χρωματικοῦ καὶ ἐναρμονίου, ὠρισμένᾳ διαστήματι ὠρισμένων κλιμάκων, ὡς καὶ ἐν τῇ σημερινῇ δυτικῇ. Ἄλλ' ἡ χρῆσις αὕτη τῶν γραμμῶν μαρτυρεῖ προφανῶς, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ὑπῆρχε βεβαίως ποτὲ τοιοῦτον σύστημα γραμμικῆς παρασημαντικῆς, εἰ καὶ ὑποδεέστερον τῆς παρὰ τοῦ Ἀωνοῦμου ἀναφερομένης κατὰ τοὺς τρισήμιους τετρασήμιους κτλ. χρόνους, καὶ τὰ σχήματα τοῦ μέλους, ἅπερ ἀνωτέρω ἐξετέθησαν.

Πλέον δὲ ἢ πιθανὸν φαίνεται μοι, ὅτι ἡ τοιούτη γραμμικὴ παρασημαντικὴ ἦν ἐν χρῇσει ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς πρώτους ἴσως τοὺς τέσσαρς αἰῶνας, ὅτε ἡ ἱερὰ μουσικὴ ἦν εἰσέτι ἀφελὴς καὶ ἀκατάσχετος κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Αὐγουστίνου, σύμφωνος δὲ πρὸς τὸν πνεύματικόν χαρακτῆρα τῶν τότε ἐκκλησιῶν, μόνον εὐρύθμος, καὶ ὅλως ἀντίθετος τῆς τότε ποικιλιωτάτης καὶ μαλακωτάτης θυμεικῆς μουσικῆς, ἣν οὐκ ὀλίγοι τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας, λατρίαν πλατωνίζοντες ἐν τῷ περὶ χρήσεως τῆς μουσικῆς ζητήματι, οἷον Κλήμενς ὁ Ἀλεξανδρεύς, Βασίλειος ὁ Μέγας καὶ ἰδίως ὁ Χρυσόστομος ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν καταπολεμοῦσι σφοδρότατα, καὶ περιγράφουσιν ὡς μάλιστα διακλασμένην καὶ τεθλυγμένην, ἡδυπαθὴ καὶ βακχικὴν, μαλακὴν, μεθυστικὴν, καὶ συμποτικὴν, εὐμελεστάτην καὶ ἐπομένως ἀνοίκειον καὶ λικνέπειθλα βῆ, ἐπόμενοι προφανέστατα τῇ πλατωνικῇ περὶ αὐτῆς θεωρίᾳ ὡς καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις, καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ιδέας τῆς ὀρθότερον φρονούσης μερίδος τῆς ἀρχαιότητος, τῆς ὑπὲρ τῆς εὐρύθμου μουσικῆς συνηγορούσης, καὶ τῶν ὀρθῶς περὶ μελοποιίας φιλοσοφούντων. Οὕτω Κλήμενς ὁ Ἀλεξανδρεύς ἀποκλείει ὥσπερ ὁ Πλάτων τὰς χρωματικὰς μελωδίας ὡς συμποτικὰς καὶ ἰδίας τῶν ἀχρώμων παροινιῶν, παραδέχεται δὲ ὥσπερ ὁ Πλάτων καὶ ῥηριστοτέλης καὶ ἅπασα ἡ ἀρχαιότης ὡς παιδευτικὴν καὶ ἀνταποκρινομένην τῇ προαιρέσει καὶ τῷ παιδευτικῷ χαρακτῆρι καὶ πνεύματι τῆς ἐκκλησίας, μόνον τὴν Δωρίον ἀρμονίαν, ὡς ἐν τῷ μέσῳ κειμένην (κατὰ τὸ «ἡ ἀρετὴ ἐν τῇ μεσότητι»), καὶ μόνον παιδευτικὸν τὸ ἦθος ἔχουσαν. Ἐκ πολλῶν δὲ σαφειστάτων μαρτυριῶν τῶν πατέρων, καὶ ἐκ τῆς σφοδρότάτης αὐτῶν πολεμικῆς κατὰ τῆς συγχρόνου θεατρικῆς καὶ ἱερᾶς τῶν ἐθνικῶν μουσικῆς ἀποδεικνύεται, καὶ κυρίως ἐκ πολλῶν σωζομένων χειρῶν μελωδιῶν ἐν ὑπερδυσχιλίοις μουσικοῖς χειρογράφοις τοῦ μεσαιῶνος ἐπιβεβαιοῦται, ὅτι ἡ τὸ πρῶτον ἐν τοῖς χριστιανικοῖς νοτοῖς εἰσαχθεῖσα μουσικὴ ἔφερε τὸν ἀφελὴ καὶ ἀκα-

πτήδευτον καὶ ἀκατάσχευον χαρακτῆρα τῆς ἀρχαιοτέρας εὐρύθμου ἐλληνικῆς μουσικῆς τῆς πρὸ τοῦ Εὐριπίδου, περιοριζομένη μόνον ἐν τῷ ἁπλοῦ τόνῳ (μεσοειδεῖ τόπῳ), καὶ ἐπ' αὐτοῦ ᾄδουσα τὰ ἐπτά διατονικὰ ὁκτώ εἶδη τῶν διὰ πασῶν, ἥτοι ἐν τῷ μέσῳ τόπῳ τῆς φωνῆς, ὡς καὶ ἀ σημεῖα τοῦ πρώτου τῶν ἀνωτέρω διαγραμμάτων μαρτυροῦσι. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει εὐρισκομένης τῆς ἱερᾶς μουσικῆς κατὰ τοὺς ῥεῖς ἢ τέσσαρας πρώτους αἰῶνας, ἡ διὰ τῶν ὁκτὼ γραμμῶν παρασημαντικὴ ἦν ἀποχρῶσα πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῆς, μὴ ἐχούσης οὐδ' ἀνάγκην τῶν τρισήμων καὶ τετρασήμων χρόνων, οὐδὲ τῶν μελικῶν σχημάτων, καὶ τῶν ἰδίων τῆς ρυθμοποιίας χρόνων, διότι ὁ ρυθμὸς τῆς μελωδίας ἀπετίκτετο οὐχὶ ἐκ τῆς τηρήσεως τῶν μακρῶν καὶ βραχειῶν τοῦ κειμένου συλλαβῶν, ἀλλὰ τῆς διανοίας κυρίως θηρευομένης, ἐκ τοῦ προσωδιασμοῦ τονισμοῦ, εἰς ὃν μετέφερον βραδύτερον ἅπαντα σχεδὸν εἰπεῖν τὰ εἶδη τῶν ῥαγίων μέτρων, πολὺ πιθανὸν ἵνα διὰ τούτου δυνηθῶσι νὰ ἐφαρμόσωσιν πρὸς ἐκκλησιαστικῶν κειμένων ἀρχαίας μελωδίας. Τὸ τοιοῦτον δὲ εἶδος τῆς μελοποιίας οὐδέποτε ἐξέλειπεν ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, καλούμενον ἁπλῶς «χῦμα», καὶ ἀντιστοιχοῦν μὲν ἴσως τῷ τοῦ Ἀωνύμου «κεχυμέναι» καὶ μέλη τὰ κατὰ τὸν χρόνον σύμμετρα καὶ χύδην κατὰ τοῦτον μελωδούμενα, ἀντιθέτως δὲ ἔχον πρὸς τὰ εἶδη τῆς μελικῆς, καὶ κυρίως τῆς σματικῆς μελοποιίας, τὰ εἰσαχθέντα ἀπὸ τοῦ τετάρτου καὶ πέμπτου αἰῶνος εἰς τὰς τῆς Ἀνατολῆς ἐκκλησίας. Διαφέρουσι δὲ αἱ χῦμα μερδίαι ἐκ τῶν ἄλλων πολυαριθμῶν εἰδῶν τοῦ μελικοῦ καὶ σματικοῦ, ἐν ὅτι ποιοῦσι χρῆσιν μόνον τῶν πρώτων καὶ δισήμων χρόνων, ἀπασῶν τῶν ἀτόνων συλλαβῶν τοῦ κειμένου βραχειῶν, τῶν δὲ τονιζομένων μακρῶν λαμβανομένων, καὶ οὕτω τοῦ ρυθμοῦ ἐκ τῶν τόνων τῆς προσωδίας ποτικτομένου. Τοῦτο δὲ ἀναφέρεται ῥητῶς καὶ ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσο λέγοντος, ὅτι ἡ σύγχρονος ἱερὰ μουσική, ἥτις συνέκειτο τὸ πλεῖστον ψαλμῶν, δὲν ἐτῆρει οὐδὲ διέσπειλεν ἐν τῷ ᾄδειν μακράς καὶ βραχείας συλλαβὰς κατὰ τὴν ἀρχαίαν θεωρίαν, καὶ κατὰ τοῦτο διεκρίνετο τῆς μὴ ἱερᾶς χριστιανικῆς μελοποιίας.¹ Πολλὰ δὲ χιλιάδες μελωδιῶν τοῦ χῦμα

¹ Γρηγ. Νύσ. εἰς τοὺς ψαλμούς: Οὐ κατὰ τοὺς ἔξω τῆς ἡμετέρας σοφίας μεποιούς καὶ ταῦτα τὰ μέλη πεποιήται. Οὐ γὰρ ἐν τῷ τῶν λέξεων τόνῳ κεῖται τὸ λος, ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ἐστὶν ἰδεῖν, παρ' οἷς ἐν τῇ ποιᾷ τῶν προσωδιῶν συνκη, τοῦ ἐν τοῖς φθόγγοις τόνου βαρυνομένου τε καὶ ὀξυτονοῦντος, καὶ βραχυνομένου τε καὶ παρατείνοντος, ὁ ρυθμὸς ἀποτίκτεται, ἀλλὰ καὶ ἀκατάσχευόν τε καὶ ἐπιτήδευτον τοῖς θεοῖς λόγοις ἐνείρας τὸ μέλος, ἐρμηνεύειν τῇ μελωδίᾳ τὴν ἐν λεγομένων διάνοιαν βούλεται τῇ ποιᾷ συνδιαθέσει τοῦ κατὰ τὴν φωνὴν τόνου ἐγκείμενον τοῖς ῥήμασι νοῦν ὡς δυνατόν ἐκκαλύπτων. Περὶ δὲ τοῦ Μ. Ἀθανασίου λέγει ὁ Αὐγουστίνος: Athanasius modico flexu vocis faciebat sonare leorem psalmi, ut pronuntiandi vicinior esset quam canendi.»

ἡ κεχυμένου¹ τούτου συστήματος πασῶν τῶν ἐποχῶν διεσώθησαν ἡμῖν ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις παρασεσημασμέναι μουσικοὶς σημείοις, καὶ ἐπιμαρτυροῦσαι τὴν εἴδησιν τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ Αὐγουστίνου περὶ τοῦ ἀπερίττου τῆς πρώτης ἱερᾶς εὐρύθμου μελοποιίας.

Ἀλλὰ τὸ κεχυμένον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν εὐρυθμον τοῦτο σύστημα, εἰ μάλιστα προσῆκον τῷ παιδευτικῷ καὶ πνευματικῷ χαρακτῆρι καὶ τῇ προαιρέσει τοῦ χριστιανισμοῦ τῶν πρώτων τριῶν αἰώνων, δὲν ἠδύνατο ὅμως νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ὑστερον χριστιανῶν, οἵτινες ἐν τῇ μεθυστικῇ, διακεκλασμένη καὶ πομπῶδει εὐμελῇ μουσικῇ τοῦ ἐθνικοῦ θεάτρου καὶ τῆς ἐθνικῆς λατρείας ἀνατραφέντες καὶ εἰθισμένοι κατ' οὐδένα τρόπον ἤθελον νὰ στερεθῶσι καὶ ἀποχωρισθῶσι τῆς συμμετοχῆς τῶν ἐθνικῶν ἐορτῶν καὶ ἐθίμων. Τὴν τοιαύτην δὲ διαγωγὴν τῶν χριστιανῶν μαρτυρεῖ ἀποχρώντως, πλὴν ἄλλων πολλῶν πατέρων², Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τοῦ Παιδαγωγοῦ (σελ. 657 100,) διὰ τῶν ἐξῆς: «Νῦν δὲ οὐκ οἶδαι ὅπως συµμεταβάλλονται οἱ τῷ Χριστῷ τι-
« λυόμενοι τοῖς τόποις καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους· καθάπερ καὶ τοὺς
« πολὺποδας ταῖς πέτρας ὅσας ἐξομοιούμενους, αἷς ἂν προσομιῶσι,
« τοιοῦτους φρίνεσθαι καὶ τὴν χροιάν. Τὸ γοῦν τῆς συναγωγῆς ἔνθεν μετὰ
« τὴν ἐνθάδε ἀπλλαγὴν ἀποθέμενοι, τοῖς πολλοῖς ἐξομοιοῦνται, μεθ' ὧν
« διατιθῶνται· μᾶλλον δὲ ἐλέγχονται, τὴν ἐπίπλυστον ἀποθέμενοι τῆς σε-
« μνότητος ὑπόκρισιν, οἳ οὐκ ὄντες ἐλελήθησαν, καὶ τὸν περὶ Θεοῦ λόγον σε-
« θασάμενοι, καταλελοίπασιν ἔνδον οὐ ἤκουσαν· ἔξωθεν δ' ἄρα μετὰ τῶν
« ἀθίων ἀλύουσι κρουμάτων καὶ τερτισμάτων ἐρωτικῶν, αὐλωδίας τε

¹ Ἐὰν αἱ κεχυμέναι ᾠδαὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Ἀωνόμου ἀναφερόμεναι δὲν εἶχον πρᾶγματι τὴν μακρὰν διάρκεια, τότε αἱ χῶμα μελωδίαι τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας διαφέρουσι τῶν κεχυμένων μόνον κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν μακρῶν, ἥτοι ἀνάγονται εἰς τὴν εὐρυθμον μουσικὴν, εἰς ἣν καὶ τὸ μελικόν, ἢ μᾶλλον εἰς τὸ «ἐκφωνητικόν.»

² Χρυσост. XV. σελ. 153. Πόσους γοῦν ἀνηλώσαμεν λόγους πολλοὺς τῶν βα-
θύμων παραινούντες καὶ συμβουλευόντες τὰ θεάτρα ἀφεῖναι, καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἀκο-
λασίας; καὶ οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλ' αἰεὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπὶ τὰς παρανό-
μους τῶν ὀρχουμένων συνέτρεχον θεωρίας, καὶ σύλλογον διαβολικὸν ἀντικεισθε-
σαν τῷ πληρώματι τῆς ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ ταῖς ἐνταῦθα ψαλμωδίαις ἀντή-
χουν αἱ ἐκεῖθεν κραυγαὶ μετὰ πολλῆς φερόμεναι τῆς σφοδρότητος. Καὶ ἄλλοι οὖν
τόμ. 59 σελ. 564: «Ὅταν ἴδῃς χορεύοντας καὶ παίζοντας καὶ τὰ ἄσματα τῶν δαι-
μόνων καταλέγοντας, στέναξον καὶ δακρύσας ὑπομνήσθητι τοῦ Δαβὶδ... Ἀλλὰ τί
φασιν οἱ βαρυκάρδιοι, οἱ ζητοῦντες τὸ ψεῦδος; οὐκ ἔστι κακὸν λέγοντες τὸ μετῴ-
ρίζεσθαι· τί γὰρ βλέπει ἡ κιθάρα καὶ τὰ λοιπὰ ὄργανα;» Εἰς τὸν ψαλμ. PIZ
σελ. 345. Ἀκούετωσαν οἱ ταῖς σατανικαῖς ᾠδαῖς κατασηπόμενοι... ἐκεῖνοι δὲ
νεκῶς ἐν ταῖς τῶν δαιμόνων ᾠδαῖς ἐγκαλινδούμενοι. Εἰς τὸν VIII ψαλμὸν σελ.
169. Καὶ ταῦτα τοῦ μὲν χοροῦ ἐκ μίμων καὶ ὀρχηστῶν συνισταμένου ἀνθρώ-
που χοροστατοῦντος δὲ παρ' αὐτοῖς βεβήλου τινὸς καὶ κιθαρωδοῦ, τοῦ δὲ μίμου σε-
σανικοῦ καὶ ὀλεθρίου τυγχάνοντος, ἀδομένου δὲ μιμποῦ καὶ πονηροῦ δαίμονος.

ρότου καὶ μέθης, καὶ παντὸς ἀναπιμπλάμενοι συρρετοῦ τοῦτο δὲ
 ἔς καὶ ἀντὶδόντες αὐτοί, οἱ πρόσθεν ἐξυμνοῦντες ἀθανασίαν, ἐπὶ τέ-
 ῃν ἐξωλεστέστην καὶ κακῶς ψάλλοντες παλινωδίαν «*Φάγωμεν
 ὡμεν αἶριον γὰρ ἀποθνήσκωμεν*»,»

θνικὸν θέατρον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο αἱ δημοτελεῖς καὶ θρησκευτικαὶ τῶν
 ἑορτῶν καὶ λατρεῖται, παρασύρον καὶ ἀπάγον τὸν χριστιανικὸν
 αἰ ἐκκενοῦν τὰς ἐκκλησίας καὶ κατ' αὐτὰς μάλιστα τὰς συμπτώ-
 ῃν κυρίων ἑορτῶν τῶν χριστιανῶν πρὸς τὰς ἐθνικάς, κατὰ τὰς πο-
 λους μαρτυρίας πολλῶν πατέρων τῶν πρώτων 5 αἰώνων, διὰ τῆς
 δους ἐξωτερικῆς αὐτοῦ λατρείας καὶ ἡδυπαθοῦς καὶ τερπνοτάτης
 ἰς μουσικῆς, ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος καὶ μάλιστα ἐπικίνδυνος πολέμιος
 .στιανισμοῦ, καθ' οὗ οὗτος ἐπὶ πέντε αἰῶνας ἀτελεσφόρως ἡγωνί-
 ῖτε δὲ αἱ σφοδρόταται ἐπιτιμήσεις τῶν κατὰ τοῦ θεάτρου Φιλιπ-
 τῶν πατέρων πρὸς τοὺς πιστοὺς, οὔτε τὰ ἐπιτίμια τῶν πατριαρ-
 ῖ μητροπολιτῶν, οὔτε οἱ συνοδικοὶ κανόνες καὶ ἀφορισμοὶ ἴσχυσαν
 τρέψωσι τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τοῦ νᾶροιτῶσιν εἰς τὰ θεάτρα καὶ τὰς ἐν
 τελουμένας τελετὰς τῶν ἐθνικῶν ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν μάλιστα
 ηρικῶν ὁ Ἰουστινιανὸς ἠναγκάσθη καὶ νόμον νὰ ἐκδώσῃ ἴδιον (νεαρὰ
 παγορεύοντα αὐτοῖς «τὸ φοιτᾶν εἰς τὰς τῶν ἵππων ἀμίλλας, καὶ
 ἰθι θεατὰς τῶν ἐν σκηνῇ καὶ θυμέλαις παιγνιδίων, καὶ τῶν ἐν
 εἰτροῖς πρὸς τὰ θηρία μαχομένων.» Ταῦτα ὅμως πάντα οὐδὲν
 εσμα ἔφερον, ἀλλ' ὁ λαὸς ἐξηκολούθει, ἀψηφῶν τὰς ἐπιτιμήσεις
 , νὰ συνεορτάζῃ μετὰ τῶν ἐθνικῶν, νὰ ᾄδῃ κατὰ τὴν ῥητὴν
 ἰν τοῦ Χρυσοστόμου ἐν τοῖς γάμοις ὕμνους εἰς τὴν Ἀφροδίτην,¹
 ᾄζῃ τὰ Βρυμάλια, τὰς Καλάνδας, τὰ λεγόμενα Βοτὰ τῷ Πανὶ κτλ.²
 διὰ μικρῶν ἐν τῇ Β' πραγματείᾳ («Περὶ τῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα
 ἰς τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας» σελ. 29—35) διαλαβόντες ἔχομεν.
 ἤϊσα δὲ ἡ ἐκκλησίᾳ, ὅτι διὰ τῶν ἀνωτέρω κατὰ τοῦ θεάτρου πο-
 ν μέσων αὐτῆς οὐδὲν κατωρθοῦτο, καὶ θέλουσα νὰ προλάβῃ μείζονα
 ὀρονίμως σκεφθεῖσα, ἐνέκρινε νὰ ἀντεπεξέλθῃ κατ' αὐτοῦ διὰ
 τῶν μέσων, περιβάλλουσα τὰ μυστήρια αὐτῆς διὰ τῶν τύπων
 περικῆς λατρείας τῶν ἐθνικῶν ἐφ' ὅσον ἐνεδέχετο, καὶ ἰδίως εἰσά-

ισοστ. Ἦς τὸ «Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω»
 I : Οἱ δὲ ἐφ' ἡμῶν καὶ ὕμνους εἰς τὴν Ἀφροδίτην ᾄδουσι χορεύοντες, καὶ
 ; πολλὰ καὶ γάμων διαφθοράς καὶ ἔρωτας παρὰ νόμους, καὶ πολλὰ ἔτερα
 ; καὶ αἰσχύνῃς γέμοντα ἅσματα κατ' ἐκείνην ᾄδουσι τὴν ἡμέραν τῶν γά-
 ῖ μετὰ μέθην καὶ τοσαύτην ἀσχημοσύνην δι' αἰσχυρῶν βημάτων δημοσίᾳ
 φην κομπεύουσιν.

ἰθι Β'. Πραγμ. Περὶ τῆς κατὰ τὸν μεσαιῶνα μουσικῆς τῆς ἐλληνικῆς ἑκ-
 σελ. 58—35.

γούσα μουσικήν εὐμελῆ, αἰσθητικώτερον φέρουσιν χαρακτῆρα, καὶ ἀνταποκρινομένην ὁπωσοῦν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐποχῆς, πρὸς καταπολέμῃσιν τῶν ἐθνικῶν, ὥσπερ πρότερον καὶ τῶν αἰρετικῶν, Ἀρειανῶν καὶ Ἀποληναρίων, οἵτινες γινώσκοντες τὴν δύναμιν καὶ ἐπίδρασιν τῆς λίαν ἡδυσμένης μουσικῆς, μετεχειρίσθησαν αὐτὴν πρὸς ἀπαγωγὴν τῶν ἀπλουστῶν εἰς τὴν οἰκείαν αἴρεσιν.¹ Οὕτω δὲ δύο τῶν διακεκριμένων ἱεραρχῶν τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὑπέκοντες εἰς τὴν ἀνάγκην ταύτην, τὸ μὲν ἑδραματούργησαν τὴν λειτουργίαν καὶ τὰ λοιπὰ μυστήρια κατὰ τοὺς τύπους τῆς ἐθνικῆς λατρείας, ἀποδόντες αὐτοῖς αἰσθητικὸν χαρακτῆρα, τὸ δὲ εἰσήγαγον νέους τρόπους μελωδίας. Οἱ νέοι δὲ οὗτοι ὑπὸ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Χρυσοστόμου εἰσαχθέντες τρόποι μελωδίας οὐδὲν ἄλλο ἦσαν, εἰμὴ οἱ τοῦ καλουμένου «μελικοῦ συστήματος», ὅπερ ἐπίσης ἀνήκει εἰς τὴν εὐρυθμον μουσικήν.

Ὅτι δὲ ἀληθῶς ἀμφοτέρω οἱ Ἱεράρχαι οὗτοι εἰσήγαγον ἐν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκκλησίαις νέους τρόπους μελωδίας, περὶ μὲν τοῦ Μ. Βασιλείου μαρτυρεῖ ὁ ἴδιος², περὶ δὲ τοῦ Χρυσοστόμου μαρτυρεῖ Θεοδώρητος ὁ Κύρου ἐπίσκοπος, ὀνομάζων αὐτὸν μελοποιὸν «τῆς εὐρύθμου μελωδίας τῶν δημοτικῶν ταγμάτων». Ἀπασα δὲ ἡ ὕστερον ἐποχὴ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸν Χρυσόστομον θεωρεῖ ὡς ἀρχηγὸν καὶ δημιουργὸν τῆς γνησίας ἱερᾶς μουσικῆς, καὶ οἱ τὴν ἱερὰν

¹ Σωζομ. βιβλ. VII. κεφ. ΙΘ' σελ. 1477: Καὶ θεσμοῖς ἀλλοτρίοις ἐχρῶντο (Ἀπολινάριοι) τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας παρὰ τὰς νενομισμένας ἱεράς ψάδας, ἑμμετρά τινα μελύδρια ψάλλοντες, παρ' αὐτοῦ Ἀπολινάριου εὐρημένα. Πρὸς γὰρ τῇ ἄλλῃ παιδεύσει καὶ ποιητικῷ ὣν, καὶ παντοδαπῶν μέτρων εἰδήμων, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν ἡδύσμασι τοὺς πολλοὺς ἐπειθεν αὐτῷ προσέχειν τὸν νοῦν. Ἄνδρες τε παρὰ πότοις καὶ ἐν ἔργοις, καὶ γυναικες παρὰ τοὺς ἰστούς τὰ αὐτοῦ μέλη ἐψαλλον. Σπουδῆς γάρ καὶ ἀνέσεως καὶ ἐορτῶν καὶ τῶν ἄλλων, πρὸς τὸν ἐκάστου καιρὸν εἰδύλλια αὐτῷ πεπόνητο, πάντα εἰς εὐλογίαν Θεοῦ τείνοντα· ὁ αὐτὸς Σωζόμενος βιβλ. III σελ. 1089. Οὐκ ἀγνοῶ δὲ ὡς καὶ πάλαι ἐλλογιμώτατοι τοῦτον τὸν τρόπον παρὰ Οὐρσηνοῖς ἐγένοντο, Βαρδησάνης τε, ὃς τὴν παρ' αὐτοῦ καλουμένην αἴρεσιν συνεστήσατο, καὶ Ἀρμόνιος ὁ Βαρδησάνου παῖς· ὃν φασὶ διὰ τῶν παρ' Ἑλλήσι λόγων ἀχθέντα, πρῶτον μέτροις καὶ νόμοις μουσικοῖς τὴν πάτριον φωνὴν ὑπαγαγεῖν, καὶ χοροῖς παραδοῦναι, καθάπερ καὶ νῦν πολλάκις οἱ Σύροι ψάλλουσιν, οὐ τοῖς Ἀρμονίου συγγράμμασι, ἀλλὰ τοῖς μέλεσι χρώμενοι... Ἰδὼν δὲ Ἑρραῖμ κηλουμένους τῷ κάλλει τῶν ὀνομάτων καὶ τῷ ῥυθμῷ τῆς μελωδίας, καὶ κατὰ τοῦτο προσετιζομένους ὁμοίως αὐτῷ δοξάζειν, καίπερ ἑλληνικῆς παιδείας ἀμοιροί, ἐπίστη τῇ καταλήψει τῶν Ἀρμονίου μέτρων, καὶ πρὸς τὰ μέλη τῶν ἐκείνου γραμμάτων, ἐτέρας γραφὰς συναδούσας τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δόγμασι συνέθηκεν, ὅπως αὐτῷ πεπόνητο ἐνθεοὶς ὕμνοις καὶ ἐγκωμίοις ἀπαθῶν ἀνδρῶν. Ἐξ ἐκείνου τε Σύροι κατὰ τὸν νόμον τῆς Ἀρμονίου ᾠδῆς τὰ τοῦ Ἑρραῖμ ψάλλουσι. (Ἐπιθι Β' πρᾶγμ. σελ. 58).

² Ἐπιθι Β'. πρᾶγμ. σελ. 37.

ιυσικήν διδασκόμενοι τὴν τούτου ἐπεκαλοῦντο ἀντίληψιν διὰ τοῦ ἐξῆς ματος, ὅπερ εὔρομεν ἐν τῇ ἀρχῇ μουσικοῦ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως χειρογράφου τῆς ἐν τῇ ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ θεσσαλικῆς λλογῆς, παρασημασμένον μουσικοῖς σημείοις, ποιηθὲν δὲ ὑπὸ τινος λοποιῦ, Ξηροῦ ἐπονομαζομένου.

«Ὁ πάγχρυσε Χρυσόστομε, φωστήρ τῆς οἰκουμένης, καὶ διδάσκαλε ὧν μαθημάτων· σύ μου φώτισον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, σύ μου λάμπρυνον τὴν γλῶτταν καὶ τὰ χεῖλη. Σύ μου δίδαξον τὸ ἄσμα τῶν ᾠμάτων, ἵνα ὑμῶ καγὼ τὸν Κύριον, τὸν ὅλον χρόνον τῆς ζωῆς μου.»

Τὸν Χρυσόστομον δὲ συνέχεν ἡ μετὰ ταῦτα ἀμαθὴς ἐποχὴ πρὸς Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν ἐξ ἱστορικῆς ἀμαθείας καὶ ἀκρισίας, ἀποδοῦσα ἐξ ἡνοίας αὐτοῦ, πλὴν ἄλλων, ἅτινα ἐξελέγγει ὁ Εὐστάθιος, καὶ τὴν ἐπιτησιν τῆς παρασημαντικῆς, καὶ μεταρρύθμισιν τοῦ πρώτου ἀνεπιτηδεύου συστήματος τῆς ἱερᾶς μελοποιίας.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀνεπιτηδείτου μεταρρυθμὲν καὶ εἰσαχθὲν σύστημα τῆς ἱερᾶς μελοποιίας, τὸ ὑπὸ μὲν τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιαστικῶν μελοποιῶν καλούμενον «Μελικόν», ὑπὸ δὲ τῶν σήμερον ἱεροψαλτῶν ἀμαθῶς «Στιχηρarikόν», ὥσπερ καὶ τὸ χῦμα ἢ κεχυμένον ἡρμολογικόν», διακρίνεται τοῦ κεχυμένου οὐ μόνον κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἰσῆμων, τετρασῆμων καὶ πεντασῆμων χρόνων¹ μέχρι ὀκτασῆμων, καὶ ἐν μελικῶν σχημάτων τοῦ τε Ἀνωμένου καὶ ἄλλων ἰδίων, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν συμφωνιῶν, διὰ τεσσάρων, διὰ πέντε, διὰ πασῶν, διὰ πέντε καὶ διὰ τεσσάρων, διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε, δις διὰ πασῶν, καὶ τὴν ἐν φθαρμάτων, ἥτοι τριημιτονίου καὶ διτόνου, τουτέστι τοῦ διὰ τριῶν ἑσσοнос καὶ μείζονος κατὰ τὴν μάρτυριαν τοῦ Ἀγιοπολίτου, καὶ πρὸς ἑτοῖς κατὰ τὴν προσθήκην τῆς χρήσεως τοῦ ὑπατοειδοῦς τόπου τῆς νῆς, ἥτοι τῶν πλαγίων καλουμένων ἤχων ὑπὸ τῶν πρακτικῶν μελωδῶν καὶ μελωδῶν, μεταχειριζόμενοι 10 ἤχους. Ἄγνωστον δὲ εἶναι, ἐὰν κεχυμένον ᾗδετο καὶ συμφώνως, ἢ μόνον ὁμοφώνως κατὰ τὴν ἀντίφωνον, διὰ πασῶν συμφωνίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ μεταρρύθμισις αὕτη δὲν ἦτο ἱκανὴ διὰ τὸν λαὸν τῶν κοικῶν ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῶν πρωτευουσῶν, ὅστις διημέρειε καθήνος ἐν τοῖς θεάτροις κατὰ τὴν ῥητὴν ἐκφρασιν τοῦ Χρυσοστόμου, βαλῶν τὰ χρούματα τῶν συμφωνιῶν καὶ κιθαρῶδων, τῶν χοραυδῶν καὶ

¹ Τὸ μὲν μελικόν σπανιώτατα μεταχειρίζεται χρόνους μείζονας τῶν πεντασῆμων, τὸ δὲ ἁσματικὸν συχνότατα. Τὰ χρονικά δὲ σημεῖα τῆς παρασημαντικῆς ἐφέρουσιν ἐν τῇ δηλώσει τοῦ χρονικοῦ μεγέθους εἰς τὰ τρία ταῦτα συστήματα κεχυμένον (ἀνεπιτηδεύτον ἢ ἀκατάσκευον κατὰ τὸν Νύσσης Γρηγ.), μελικὸν καὶ ματικόν.

συρίγγων.¹ Ἡ ἐξορία δὲ τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἀσπονδοτάτου ἐχθροῦ τῆς τοῦ θεάτρου πολυτελείας καὶ διακεκλασμένης μουσικῆς, τοῦ ἐξ᾽ ἄλλου καὶ μανιώδους θιασιώτου τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἀπλότητος, ἥτις διετηρεῖτο εἰσέτι ἐν τοῖς μοναστηρίοις, εἰς τὰ ὅποια προετίμων νὰ πέμπωσι τοὺς παῖδας αὐτῶν πρὸς ἐκπαίδευσιν οἱ εὐσεβέστεροι, παρέσχεν εὐκαιρίαν καὶ πλήρη ἐλευθερίας ἐνέργειαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν καθαρῶς θυμελικὴν μουσικὴν μετὰ τῆς χειρονομίας, πιθανὸν δὲ καὶ μετὰ τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς, ἥτις ἀπετέλεσε τὸ καθαρῶς ἄσματικὸν καλούμενον σύστημα τῆς ἱερᾶς μελοποιίας, καὶ τὰς ἄσματικὰς ἀκολουθίας, περὶ ὧν προσεχῶς. Διακρίνεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ μελικοῦ κατὰ τὸ σχοινοτενὲς καὶ διακεκλασμένον τῆς μελωδίας, κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὑπερμέτρων μελικῶν σχημάτων, τὴν ἀνάμειξιν τῶν θυμελικῶν τερετισμῶν καὶ τετανισμῶν ἐν τῷ κειμένῳ τῶν μελωδιῶν, καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ χρωματικοῦ καὶ ἑναρμονίου γένους, τοῦ ἐξ αὐτῶν μικτοῦ καὶ τοῦ ἐκ τούτων κοινοῦ ἐν 16 ἡχοις, καὶ προσέτι κατὰ τὴν προσθήκην τῆς χρήσεως τοῦ ὑπερβολοειδοῦς τόπου τῆς φωνῆς, μεταχειριζόμενον ὁμῶς μόνον τὰς συμφωνίας, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ φθάρματα κατὰ τὴν Ἀγιοπολίτην.² Ἐκ τῆς μίξεως δὲ καὶ κράσεως τούτου μετὰ τοῦ μελικοῦ προέκυψαν ἀνὰ τὸν χρόνον διάφορα εἶδη μελοποιίας, περὶ ὧν θέλομεν πραγματευθῆ προσεχῶς. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ἡ θυμελικὴ μουσικὴ μετὰ πάσης τῆς πολυτελείας αὐτῆς ἐγκαθιδρύθη ἤδη ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξηλάθη ἐπὶ μέρος μὲν κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς

¹ Χρυσοστόμ. ὁμ. 1. Καὶ μουσικὸς δὲ εἷτις ἐπιδημήσεις, πάλιν ὁμοίως οἱ αὐτοὶ δὴ οὗτοι πληροῦσι τὸ θέατρον, καὶ πάντα ἀφέντες τὰ ἐν χερσίν, ἀναγκαζομένης πολλὰς ὄντα καὶ κατεπείγοντα, ἀναβάντες κάθονται μετὰ πολλῆς σπουδῆς τῶν ὧν καὶ τῶν κρουμάτων ἀκούοντες καὶ τὴν ἀμφοτέρων βασανίζοντες συμφωνίαν.»

² Ἀγιοπολ. φυλ. 19. «Τὰ μέλη ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ σύγκρασιν κρουομένων τῶν φθόγγων ἐξηχεῖται. Ἡ δὲ σύγκρασις γίνεται συμφώνων ἢ διαφώνων κρουομένων» καὶ τὴν μὲν τῶν διαφώνων σύγκρασιν φράγμα (γρ. φθάρμα ἢ κράμα;) καλοῦσι τὴν δὲ τῶν συμφώνων συμφωνίαν· καὶ λαμβάνεται ἐπὶ μὲν τῶν ἀσμάτων κράσις μόνη σύμφωνος, ἐπὶ δὲ τῶν μερῶν (ἀναγν. μελῶν) ἀμφοτέρα.

Τῆς δὲ διὰ πασῶν ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος δύο συμφών[ων κράσε]ις δέχεται καὶ τέσσαρα φράγματα (γρ. φθάρματα ἢ κράματα) κτλ.» Ἀντὶ τῆς λέξεως, «φράγμα» ἢ ἔχει τὸ χειρόγραφον, ὁ Vincent διωρθώσατο «φρύαγμα», λίαν δὲ πιθανὸν γραπτέον «φθάρμα», διότι τῶν βυζαντινῶν τινες μελοποιῶν πᾶν ἑλαττον διάστημα τοῦ τόνου καλοῦσι «φθοράν» καὶ «ὑποσυράν», κατ' ἀναλογίαν δὲ καὶ πᾶν ἑλαττον τῶν συμφώνων διαστημάτων, τοῦ διὰ τεσσάρων καὶ διὰ πέντε, ἐκάλουν ἴσως «φθάρμα», ὁ δὲ M. Ψελλὸς τὰ ἀσύνθετα διαστήματα καὶ ἐκ πλειόνων μεγεθυόμενα, οἷον τὴν τριδίεσιν, τὸ τριμιτόνιον, διτόνιον καὶ τριτόνιον, καὶ πᾶν ἄλλο τῶν ἐν αὐτοῖς κεκραμένων ὀνομάζει «διαστήματα ἐκ συμφθάρσεως», ὅπερ ἐσφαλμένως ἀνέγνω ὁ Vincent «σύμφρασιν» ἀντὶ «σύμφθαρσιν», καὶ «ἐξυφθάρσεως» ἀντὶ «ἐκ συμφθάρσεως».

Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων, ὁλοσχερῶς δὲ κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἀντ' αὐτοῦ εἰσῆχθη τὸ Ἀγιοπολιτικὸν σύστημα. Καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ ἔτι ὡς ὁ Χρυσόστομος ἤγειρε δεινὸν πόλεμον κατὰ τῆς ἡδὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσερχομένης θυμελικῆς μουσικῆς, καὶ τῆς διὰ ταύτης βεβηλώσεως αὐτῆς, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Τὴν ἐκβάλλου- σιν δὲ τῆς ἱερᾶς μουσικῆς ἀποχρώντως χαρκατηρίζει αὐτὸς ὁ Χρυ- σόστομος διὰ τῆς ἐξῆς περικοπῆς, πολυστημάντου διὰ τὴν τότε κατάστα- σιν τῆς ἱερᾶς μουσικῆς, ἐκ τοῦ λόγου «Εἶδον τὸν Κύριον καθήμενον: » «Τοῦτο τοίνυν εἰδότες, μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας ἐνταῦθα παραγε- νώμεθα, ὅπως μὴ ἀντὶ ἀμαρτημάτων ἀφέσεως, προσθήκην τούτων ποιη- σάμενοι, οἴκαδε πορευώμεθα. Τί δέ ἐστι τὸ ζητούμενον, καὶ ὁ παρ' ἡμῶν ἀπικιτεῖται; Τὸ τοὺς θεοὺς ἀνκπέμποντας ὕμνους, φόβῳ πολλῷ συνεσταλ- μένους καὶ εὐλαβεῖα κεκοσμημένους οὕτω προσφέρειν τούτους. Καὶ γὰρ εἰσὶ «τινες τῶν ἐνταῦθα, οὓς οὐδὲ τὴν ἡμετέραν ἀγάπην ἀγνοεῖν οἶμαι, οἵτινες «καταφρονοῦντες μὲν τοῦ Θεοῦ, τὰ δὲ τοῦ πνεύματος λόγια ὡς κοινὰ «ἡγούμενοι, φωνὰς ἀτάκτους ἀφιᾶσι, καὶ τῶν μαينوμένων οὐδὲν ἄμεινον «διάκεινται, ὅλῳ τῷ σώματι δονούμενοι καὶ περιφερόμενοι, καὶ ἀλλότρια «τῆς πνευματικῆς καταστάσεως ἐπιδεικνύμενοι τὰ ἥθη. Ἐθλίε καὶ τα- «λαίπωρε, δέον σε δεδοικότα καὶ τρέμοντα τὴν ἀγγελικὴν δοξολογίαν «ἐκπέμπειν, φόβῳ τε τὴν ἐξομολόγησιν τῷ κτίστῃ ποιεῖσθαι, καὶ διὰ ταύ- «της συγγνώμην τῶν ἐπταισμένων αἰτεῖσθαι, σὺ τὰ μίμων καὶ ὀρηστῶν «ἐνταῦθα παρεισάγεις,¹ ἀτάκτως μὲν τὰς χεῖρας ἐπανατείνων, καὶ τοῖς «ποσὶν ἐφαλλόμενος, καὶ ὅλῳ περικλώμενος τῷ σώματι... ὑπὸ τῶν «ἐν τοῖς θεάτροις ἀκουσμάτων τε καὶ θεαμάτων τὸν νοῦν ἐσκοτίσθης, καὶ «διὰ τοῦτο τὰ ἐκῆϊσε πρᾶττόμενα τοῖς τῆς ἐκκλησίας ἀναφύρεις τόποις: «διὰ τοῦτο ταῖς ἀσῆμοις κραυγαῖς τὸ τῆς ψυχῆς ἄτακτον δημοσιεύεις... «Τί συντείνουσι πρὸς ἱκεσίαν χεῖρες ἐπὶ μετωρισμῷ συνεχῶς ἐπαίρομεναι, «καὶ ἀτάκτως περιφερόμεναι, κραυγὴ τε σφοδρά, καὶ τῇ βιαίᾳ τοῦ πνεύ- «ματος ὥθήσει τὸ ἄσημον ἔχουσα; Οὐχὶ τὰ μὲν αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς «τριόδοις ἐταιριζομένων γυναικῶν, τὰ δὲ τῶν ἐν τοῖς θεάτροις φωνούντων «ἐστὶν ἔργα; Πῶς οὖν τολμᾷς τῇ ἀγγελικῇ ταύτῃ δοξολογίᾳ τὰ τῶν «δαϊμόνων ἀναμιγνύειν παίγνια;

«Ἐν φόβῳ δουλεύειν τὸ διακεχῦσθαί τε καὶ διατείνεσθαι, καὶ μὴ δὲ «σεαυτὸν ἐπίστασθαι περὶ τίνων διαλέγῃ τῇ ἀτάκτῳ τῆς φωνῆς ἐνη-

¹ Ὅμοια τούτοις ἀπαντῶσι καὶ παρ' ἄλλοις ἐκκλησιαστικοῖς πατράσιν Ἑλλήσι καὶ Λατίνοις, ἐν δὲ τοῖς «*Canones in clericis antiqui*» (*Distinctio 92*) τὰ ἀκό- λουθα: «*Audiant haec adolescentuli, audiant hi, quibus psallendi in ecclesia officium est, deo non voce sed corde cantandum. nec in tragedorum modum guttur et fauces dulci medicamenti liniendae sunt, ut in ecclesia theatrales mo- dali audiantur et cantica, sed in timore, in opere, in sententia scripturarum.*»

«χῆσει; Ἀλαλάξετε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ· ἀλλ' οὐδ' ἡμεῖς τὸν τοιοῦτ
«διακωλύομεν ἀλαλαγμόν, ἀλλὰ τὴν ἄτημον βοήν· οὐδὲ τὴν φωνὴν τ
«αἰνέσεως, ἀλλὰ τὴν φωνὴν τῆς ἀταξίας, τῆς πρὸς ἀλλήλους φιλον
«κίας, τὰς εἰκῇ καὶ μάτην ἐπαιρομένας χεῖρας ἐν τῷ ἄερί, τὰ ἄκοσ
«καὶ διακεκλασμένα ἦθη, ἅπερ τῶν ἐν τοῖς θεάτροις καὶ τὰς ἵπποδι
«μίαις σχολαζόντων ἐστὶ παίγνια· ἐκεῖθεν ἡμῖν τὰ ὀλέθρια ταῦτα π
«ρεισφέρονται διδάγματα· ἐκεῖθεν αἱ τῶν χειρῶν ἀταξίαι, αἱ ἱριδίες
«φιλονεικίαι, τὰ ἄτακτα ἦθη.

«Οὐδὲν γὰρ οὕτω καταφρονεῖν τῶν τοῦ Θεοῦ περὶ κελεύει λογίων,
«οἱ ἐκεῖ τῶν θεαμάτων μετεωρισμοί· διὰ τοῦτο περὶ κλέσας πολλάκις μ
«δένει τῶν ἐνταῦθα παραγενομένων, καὶ τῆς θείας διδασκαλίας ἐκ
«αλυσόντων, καὶ τῆς φρικτῆς καὶ μυστικῆς μετεχόντων θυσίας, πρὸς ἐκεί
«βαδίζειν τὰ θέατρα, καὶ τὰ θεῖα τοῖς δαίμοσιν ἀναμιγνύειν μυστήρ
«Ἄλλ' οὕτω τινὲς μεμήνασιν, ὥστε καὶ σχῆμα εὐλαθείας περιφερόμεν
«καὶ εἰς πολιὰν ἐληλακότες βαθεῖαν, ὅμως αὐτομολοῦσι πρὸς ἐκεῖνα, μ
«τοῖς ἡμετέροις προσέχοντες λόγοις, μήτε τὴν οἰκείαν αἰσχυρόμενοι μ
«φωσιν. Ἄλλ' ὅταν αὐτοῖς τοῦτο προτείνωμεν, καὶ τὴν πολιὰν καὶ τ
«εὐλάβειαν αἰδεῖσθαι παραινῶμεν, τίς αὐτῶν ὁ ψυχρὸς καὶ καταγέλαστ
«λόγος; παρὰ δειγμα, φησί, τῆς ἐκεῖσε νίκης, καὶ τῶν στεφάνων εἰσὶ, κα
«πλείστην ἐντεῦθεν καρπούμεθα τὴν ὠφέλειαν. . .

«Ἔστι δὲ ἡ παρ' ἡμῶν ἀπαιτουμένη εὐταξία τοιαύτη· πρῶτον μί
«συντετριμμένη καρδίᾳ προσέρχεσθαι τῷ Θεῷ, ἔπειτα καὶ τὸ τῆς καρδίας
«ἦθος διὰ τοῦ φαινομένου σχήματος ὑποδεικνύειν, διὰ τῆς στάσεως, δι
«τῆς τῶν χειρῶν εὐταξίας, διὰ τῆς πραείας καὶ συνεσταλμένης φωνῆς.
«διὰ τοῦτο καὶ τὰς ἀτάκτους κατασιγάσωμεν φωνάς, καὶ τὰ τῶν χ
«ρῶν καταστείλωμεν ἦθη, δεδεμένας ταύτας παριστάνοντες τῷ Θεῷ, κα
«μὴ τοῖς ἀκόσμοις ἐπαιρομένας νεύμασι . . . καὶ τις βουλευθεὶς ταύτη
«παρὰ βῆναι τὴν ἐντολήν, ἐπιστομίσωμεν, ἔξω τῶν περιβόλων τῆς ἐγ
«ἐκκλησίας ἐκβάλλωμεν.»

Ἄλλ' αἱ συμβουλαὶ αὗται καὶ αἱ προτροπαὶ τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ ἡ
Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει γενόμεναι, δὲν εὖρον οὐδεμίαν π
νονικὴν ὑποστήριξιν παρὰ τῷ λαῷ καὶ κλήρῳ, εἰς τὰ κατ' αἴσθησιν τε
πομένων, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τε τῶν ὑστερον ἐκδοθέντων συνοδικῶν καν
νων καὶ ἐπιτιμιῶν, τοῦ νόμου τοῦ Ἰουστιανοῦ, τῶν εἰδήσεων τοῦ Βαλσ
μῶνος, Ζωναρᾶ καὶ Κεδρήνου (ἐπιθι β'. πραγ. σελ. 33), καὶ μάλιστα
τῶν σωζομένων ἀναρίθμων μελωδιῶν.

Τὸ ἔτι ζώντος τοῦ Χρυσιστόμου ἀρξάμενον νὰ εἰσάγητε εἰς τὴν ἐκκλ
σίαν . . . *σματοποιῶν* σύστημα μετὰ τῆς χειρονομίας ἢ ὀρχηστικῆς¹ ἐκ τῆς θ

¹ Βαλασαμὸν εἰς τὸν Κανόνα Ο.Ε'. τῆς ἐν Τρούλλῳ: Κωλύει γὰρ ὁ Χρυσόστομος

μελικῆς καὶ δημοτικῆς μουσικῆς, ὅπερ διέφερε τοῦ μελικοῦ, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ ἡ περικοπὴ τοῦ Χρυσοστόμου σαφῶς ὁμολογεῖ, ἐγκρίτως ὁριστικῶς ἐν ταῖς κοσμικαῖς ἐκκλησίαις, πλὴν τῆς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τῶν μακρὰν τῶν πόλεων κειμένων μοναστηρίων, ἅτινα διετήρησεν μόνον τὸ ἀνεπιτήδευτον καὶ τὸ μελικὸν σύστημα, ὅπερ διεκρίνετο οὐπωδῶς τοῦ κοσμικοῦ καὶ κατὰ τὸ τυπικόν, ὀνομαζόμενον Ἀγιοπολιτικόν. Γὰρ ἀσματικὸν δὲ σύστημα τῶν κοσμικῶν ἐκκλησιῶν συνέκειτο ἐκ τῆς καλουμένης ἄσματικῆς ἀκολουθίας, ἣτις διηρεῖτο εἰς ἄσματικούς ἐσπερινούς καὶ ἄσματικούς ὄρθρους, ὧν περιγραφὴν ἀκριβῆ τοῦ τυπικοῦ διέσωσεν ἡμῖν λόγος ὁ Συμεὼν Θεσσαλονίκης. Τῆς ἄσματικῆς δὲ ταύτης ἀκολουθίας ἀνεκαλύφθησαν παρ' ἡμῶν κατὰ τὸ πρὸς ἐτος μόνον δύο ἄσματικοι ἐσπερινοὶ πλήρεις μετὰ τοῦ τυπικοῦ, περὶ ὧν θέλομεν πραγματευθῆ προσεχῶς.

Ἡ γραμμικὴ δὲ περσσημαντική, ἣν ὁ Hucbald καὶ οὐχὶ ὁ Guido ἐπαφέρειν εἰς χρῆσιν ἐν τῇ Ῥωμικῇ ἐκκλησίᾳ, μεταχειριζομένη πρὸ ταύτης τὰ «Νεύματα», ὧν ἡ ἐξήγησις δὲν εἶνε εἰσέτι ἐντελῶς ἐξηκριβωμένη, δὲν ἐξήκει ἐν τῷ τότε εὐρίσκτο καταστάσει νὰ περσσημανήσῃ τὸ μελικὸν οὔτε τὸ τοῦτου πολυπλοκώτερον καὶ πλουσιώτερον ἄσματικὸν σύστημα τῆς ἱερᾶς μελοποιίας, καὶ κατὰ φυσικὴν συνέπειαν ἐγκατελείφθη μὲν κατὰ τὴν ἐποχὴν πθανὸν τοῦ Χρυσοστόμου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐλησμονήθη παντελῶς, ὥσπερ καὶ τὸ πυθαγόρειον καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ, ἐκκλησίᾳ, ὡς τὸ ἀνωτέρω τέταρτον σχῆμα ποδεικνύει. Ἀλλ' αὐδὲ ἡ παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ συμπεπληρωμένη πυθαγόρειος περσσημαντικὴ ἦν ἀποχρῶσα διὰ τὸ μελικὸν καὶ μάλιστα τὸ ἄσματικὸν θυμελικὸν σύστημα τῆς εὐμελοῦς καὶ ὀργανικῆς πολυποικίλου καὶ κακκειλασμένης μουσικῆς. Ἐκ τούτου δὲ ἀνγκυζόμεθα ἐξ ἀνάγκης νὰ παραδεχώμεθα, ὅτι ἡ λίαν προηγμένη εὐμελὴς θυμελικὴ μουσικὴ τῶν Ἰουδαίων ἐκέκτετο ἤδη πρὸ πολλοῦ ἴδιον ἀποχρῶν περσσημαντικῆς σύ-

ς θυμελικᾶς ψαλμωδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρονομούντων, καὶ τὰς ἐκτετα-
 τὰς ἐκφωνήσεις (φωνὰς καὶ κινήσεις B yer). . . ἀπορισμῶ καθυποβάλλουσι τὰ
 μειώματα διαφόρων Πατριαρχῶν τοὺς μὴ διὰ ψαλμωδημάτων καὶ ἀλληλουα-
 ῶν λιτῶν, ψαλλομένων κατὰ τὸ θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας, ἐκπληροῦντας τὴν παν-
 ῥχιον ψαλμωδίαν . . . μὴ γίνεσθαι τὰ ἱερὰ ψαλμωδήματα διὰ βοῶν ἀτάκτων καὶ
 ἐκτεταμένων, καὶ τὴν φύσιν παραβιαζομένων· μήτε μὴν διὰ τινων καλλιφωνιῶν
 οὐσιῶν τῇ ἐκκλησιαστικῇ καταστάσει καὶ ἀκολουθίᾳ, οἷά εἰσι τὰ θεμελικά μέλη,
 εἰ αἱ περιτταὶ ποικιλίαι τῶν φωνῶν»· ὁ αὐτὸς Βαλσαμῶν εἰς τὸν 103 κανόνα τῆς
 Ἐκκλησίας· ὡσαύτως ἐφωρίσθησαν διὰ συνοδικοῦ σημειώματος καὶ οἱ Ἀνα-
 στασιᾶς, οἱ κατὰ τὰ μνημόσυνα μουσικὰ λέγοντες καὶ ὀργανικὰ μυνηρίσματα, καὶ
 οἱ οὐκ ἐπὶ τὸν ἐπιτάφιον ἐπιγάμιον. Καὶ αὐτοὶ μὲν καλῶς ἀφωρίσθησαν. Οἱ δὲ διὰ
 ἀλλοφωδημάτων εὐλαδῶν καὶ μὴ παραβιαζομένων τὴν φύσιν, καὶ ἀλληλουαρίων
 ἐκτεταμένων τῆς τεχνικῆς καλλιφωνίας, ἥτοι τοῦ Θεμελίου, ταῦτα ποιοῦντες κα-
 τὰ τὸν 103 κανόνα τῆς ἐκκλησίας ἐν ἐν Δασδικαίᾳ ὁ αὐτός· Σημειώσαι

στημα, ὅπερ ἡ ἐκκλησία μετὰ τοῦ μελικθεῦ καὶ ἁσματικοῦ ἐξ ἐκείνης περέλαβε, καὶ δι' οὗ εἶνε παρπσεσημασμένα ἅπαντα τὰ μουσικά, λειτουργικά τε καὶ ὕμνολογικά χειρόγραφα τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν, οὐκ τῶν κανονικῶν βιβλίων τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Γραφῆς ἐξαιρουμένων.

Τὸ σύστημα δὲ τοῦτο τῆς τῶν Βυζαντινῶν παρασημαντικῆς, οὐδὲν κοινὸν ἔχον οὔτε πρὸς τὴν πυθαγόρειον, οὔτε πρὸς τὴν γραμμικὴν παρασημαντικὴν, ἣν ἡ δύσις ἀναλαβοῦσα ἀπὸ τοῦ Hucbald ἀνέπτυξε, καὶ μεταχειρίζεται σήμερον, σύγκειται ἐκ πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ σημείων, πλὴν τῶν δώδεκα σημείων τῶν διαφορῶν φθορῶν, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἐξῆς: Ἰσθν, ὀλίγον ὀξείχ, πεταστή, κούφισμα, πελαστόν, κέντημα, δύο κεντήματα, ὑψηλή, ἀπόστροφος, δύο ἀπόστροφοὶ σύνδεσμοι, ἐλαφρόν, χαμηλή, κρατημοῦπόρροον, διπλῇ (ὀξείχ), παρκαλητική, κύλισμα, ἀντικενοκύλισμα, τρομικόν, ἐκστρεπτόν, τρομικοσύναγμα, ψηφιστόν, ψηφιστοσύναγμα, γοργόν, ἀργόν, σταυρός, ἀντικένομα, ὁμαλλόν, θεματισμὸς ἔσω, θεματισμὸς ἔξω, ἐπίγερμα, παρακάλισμα, ἕτερον (παρακάλισμα), ξηρόν κλάσμα, ἀργούνθετον, γοργοσύνθετον, ἕτερον γοργοσύνθετον τοῦ ψαλτικοῦ (=ἁσματικοῦ), οὐράνισμα, ἀπόδεγμα (ἀπότεγμα ἢ ἀπόδομα), θὲς καὶ ἀπόθες, θέμα ἀπλοῦν, χόρευμα, ψηφιστοπαρκαλέσμα, τρομικοπαρκαλέσμα, πίεσμα, σείσμα, σύναγμα, ἔναρξις, βαρεῖχ καὶ λύγισμα. Τὰ πλεῖστα μὲν τῶν σημείων τούτων, σημαίνοντα ὠρισμένως μόνον διάφορα μεγέθη χρονικά, ἀκριβῶς ὥσπερ τὰ τῆς σημερινῆς δυτικῆς μουσικῆς, ἥτοι ἐπεκτάσεις, διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις τοῦ χρόνου, βραχείας βραχυτέρας βραχειῶν, μακράς δισημους, τρισημους, τετρασημους, πεντασημους μέχρι ὀκτασημῶν, σημαίνουσι συγχρόνως καὶ ὠρισμένα ἅμεσα καὶ ἔμμεσα διαστήματα, οἷα τὰ πρῶτα δεκατέσσαρα τῶν σημείων, τῇ προτάξει τῶν ἰδίων σημείων τῶν ἐπτά τοῦ δεκάπασῶν εἰδῶν τῶν τριῶν γενῶν, διατονικοῦ, χρωματικοῦ καὶ ἑναρμονίου, ἔχοντων τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς σημασίαν, ἣν καὶ αἱ καλούμεναι «κλιθεῖς» τῆς δυτικῆς σημερινῆς μουσικῆς. Ἀλλὰ τινὰ ἐκ τῶν σημείων τούτων δηλοῦσι συγχρόνως οὐ μόνον ὠρισμένα χρονικά μεγέθη καὶ ὠρισμένα ἅμεσα καὶ ἔμμεσα διαστήματα τῇ προτάξει τοῦ ἰδίου σημείου ἐκάστης τῶν κλιμάκων τῶν τριῶν γενῶν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διαφορὰν φωνῆς ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ τῶν φθόγων· ἄλλα δ' ἐξ αὐτῶν δηλοῦσι συγχρόνως μόνον χρονικὰ μεγέθη, συμφωνίας καὶ φθάρματα, ἄλλα μόνον χρονικὰ διαστήματα.

ταῦτα... καὶ διὰ τοὺς λαϊκοὺς τοὺς χοροστάτας τῶν κουδακίων (κονδῶν Βαγῆ) τοὺς ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ ἐν ταῖς ἀγοραῖς δομιστικεύοντας· ὡσαύτως σημαίνει, ὅτι καὶ τὰ τῶν ψαλτῶν μινυρίσματα καὶ τὰ θυμελικά μελωδήματα πάντα καὶ λυνται (ἔπιθι καὶ β'. πραγμ. σελ. 34—35.) Αἱ μαρτυρίαι δὲ αὗται μετὰ τῶν ἐν τῇ β'. πραγμ. δημοσιευθεισῶν πείθουσιν ἀποχρώντως, ὅτι ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις διεσώθη ἡμῖν οὐ μόνον ἡ ἱερά, ἀλλὰ καὶ ἡ βέβηλος τῶν Βυζαντινῶν μουσική, πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι ὑπῆρχον ἱδιοὶ τῆς ἱερᾶς μελοποιίας κανόνες.

ς καὶ χειρονομίας, καὶ ἄλλα μόνον ὑποδιαιρέσεις καὶ ἀναλύσεις τῶν
 χειρῶν εἰς βραχυτέρας κτλ. Μόνον δὲ τὰ πρῶτα δεκατέσσαρα, δικιρού-
 ια καὶ εἰς ἀκινόντα καὶ κατιόντα ἀμέσων καὶ ἐμμέσων διαστημάτων δη-
 τικά, εἶνε φωνητικά, τὰ δὲ λοιπὰ, ὑποστάσεις μεγάλα καλούμεναι, εἰσὶ
 μίως ἄφωνα καὶ μέλη, ρυθμικά δὲ καὶ δηλωτικά τῶν συμφωνιῶν καὶ
 κρμάτων καὶ τῶν τεσσάρων τόπων τῆς φωνῆς κτλ. Τὰ τῶν ἐμμέσων
 διαστημάτων σημεῖα δηλοῦσι κανονικὰ παρηυξημένα καὶ ἡλαττω-
 να (ὑποσεισρμένα, ἐκ συμφθάρσεως) διαστήματα ἀπὸ τοῦ διὰ τριῶν μέ-
 : τοῦ διὰ δέκα καὶ τεσσάρων ἐπὶ ἐκάστου τῶν τεσσάρων τῆς φωνῆς
 πων, ἥτοι τὰ ἕμμεσα δικστήματα ἕξ κατὰ συνέχειαν διὰ πρῶτων. Ἐκ
 ν σημείων τούτων τὸ μὲν ἀνεπιτήδευτον καὶ τὸ μελικὸν ἢ ἀγιοπολι-
 ῖδον σύστημα μετεχειρίζονται μόνον εἴησι καὶ ὀκτώ, τὸ δὲ ἐκφωνητικὸν
 νον δέκα καὶ πέντε, τὸ δὲ ἄσματικὸν ἅπαντα.

Ἡ παρασημαντικὴ δὲ αὕτη, θαυμασίᾳ καὶ εὐφρεστάτῃ ἐπινόησις, δυ-
 μένη νὰ δηλώσῃ πᾶσαν πλοκὴν φθόγγων καὶ πᾶν μελικὸν καὶ ρυθμι-
 ν σχῆμα, παρὰβαλλομένη πρὸς τὴν σημερινὴν τῆς δύσεως οὐ μόνον εἶνε
 ἰσάριθμος, ἀλλὰ καὶ ὑπερέχει ταύτης ἐν τισιν, ὡς κεκτημένη μείζονα κο-
 σμοπολιτικὴν ἀξίαν. Μεταχειρίζεται μὲν καὶ αὕτη, ὥσπερ ἡ σήμερον δυ-
 ικῇ, κλειδας καὶ σημεῖα, ἀλλὰ τὰ μὲν σημεῖα (notes) τῆς δυτικῆς ση-
 ῖνουςι μόνον ὠρισμένας χρονικὰς διαιρέσεις, τῆς δὲ βυζαντινῆς τὰ
 ὄντα καὶ κατιόντα, ἄμεσα τε καὶ ἕμμεσα, σημαίνουσιν οὐ μόνον ὠρι-
 ῖνας χρονικὰς διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, διὰ δὲ τῶν προτασσομένων
 ιαδῶν καὶ ὠρισμένα ἄμεσα καὶ ἕμμεσα διαστήματα, ἀλλὰ καὶ διαφορὰν
 πῆς ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ ἐκάστου φθόγγου, τῆς δυτικῆς μεταχειριζομένης
 εἰς μὲν διὰ τὴν χρονικὴν διαίρεσιν, γραμμὰς δὲ καὶ τὰς τούτων με-
 ῖντητας διὰ τὴν δῆλωσιν τῶν διαστημάτων, τῶν δὲ σημείων τῆς δια-
 ου ἐκάστου τόνου ἐξαγγελίας σχεδὸν εἰπεῖν στερουμένης· ὁ δὲ ἀριθμὸς
 ν σημείων τῆς βυζαντινῆς εἶναι μικρότερος τῶν τῆς σήμερον δυτικῆς.
 ὅς δὲ τούτοις ὑπερέχει ἡ βυζαντινὴ καὶ κατὰ τὴν συντομίαν καὶ οἰ-
 ομίαν τοῦ χώρου. Ὡστε ἐν τῇ ταξεινομίᾳ τῶν διαφορῶν συστημάτων
 : παρασημαντικῆς, διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους ἢ μὲν τῶν Βυζαντινῶν
 εἶχει τὴν πρώτην θέσιν, ἢ δὲ σήμερον γραμμικὴ τῆς δύσεως τὴν δευ-
 : αν καὶ ἡ πυθαγόρειος τὴν τρίτην.

Ἡ μὲν τῶν Βυζαντινῶν παρασημαντικὴ, προσφορωτάτῃ ἰδίως διὰ τὴν
 : ανικὴν τὴν καὶ κυρίως μουσικὴν, ἔχει μείζονα κοσμοπολιτικὴν τῆς δυ-
 : κῆς ἀξίαν, ἅτε δυναμένη νὰ παρὰσημάνῃ οἰανδὴποτε διαστηματικὴν διαί-
 : ν πάσης μουσικῆς πικνὸς ἔθνους διὰ μόνης τῆς προτάξεως ἰδίας κλει-
 : : , δηλούσης τὴν διαστηματικὴν οἰαςδὴποτε κλίμακος τελείας ἢ ἀτελοῦς,
 : τῆς ἢ ἀλόγου διαιρέσιν, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑπάρχῃ ὄργανον τοιαύτης διαι-
 : : : μως ἢ δὲ σήμερον δυτικὴ πρὸς τοῦτο ἤθελεν ἔχει ἀνάγκην τοσούτων

ἀκόμη φθορικῶν σημείων, (ὑποσυρῶν),¹ ὅσαι διαστηματικαὶ διαιρέσεις κλίμακων δυνάτων νὰ ὑπάρχωσιν διαφόρου ἐπὶ μέρους ἢ καθόλου μουσικοῦ κανόνος, οἷος ὁ τῶν Τούρκων καὶ ὁ ἰδίως, τῶν Κινέζων, καὶ εἴτινες ἄλλοι. Ἡ δυτικὴ μουσικὴ δύναται μὲν νὰ σημάνῃ μόνον τὰ σήμερον ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐσπερίοις διατονικὰ καὶ χρωματικὰ διαστήματα, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ παρρησιάζῃ ἄλλως τὰς διέσεις (τριτημόρια καὶ τεταρτημόρια) τῶν Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν τοῦ ἐναρμονίου καὶ τοῦ χρωματικοῦ γένους μετὰ τῶν χροῶν τούτων τε καὶ τοῦ διατονικοῦ, τὴν ἀρμονικὴν τριδίεσιν, καὶ πενταδίεσιν καὶ ἐπταδίεσιν, τὰς μικτὰς καὶ τὰς νεωστὶ ἐν τῷ ἁσματικῷ συστήματι ὑφ' ἡμῶν ἀνακκλυφθείσας τοῦ κοινοῦ γένους κλίμακας τῶν ἀρχαίων καὶ βυζαντινῶν, εἰ μὴ προσθέτουςα πλῆθος φθορικῶν σημείων, καὶ ὑποσυρῶν, τὰ ὅποια ἤθελον κατχστήσει αὐτὴν λίαν πολύπλοκον καὶ δυσμαθῆ, τῆς βυζαντινῆς πρὸς τοῦτο μόνον κλεῖδας ἱσχυρίθιμους τοῖς εἰδῇσι τῶν διαφόρων διὰ πρῶτων μεταχειριζομένης, καὶ οὔσης ἐπιδεκτικῆς πάσης περαιτέρω τιλειοποιήσεως, ἀναλόγου τῶν ἀπαιτήσεων τῆς προόδου τῆς μουσικῆς.

Τὰ μουσικὰ δὲ σημεῖα τῆς ἱερᾶς ταύτης τῶν Βυζαντινῶν παρασηματικῆς, δι' ὧν εἶναι παρασημασμένα πολυπληθῆ λειτουργικὰ καὶ ὕμνολογικὰ χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἐρευνήσα ὑπὲρ τὰ ἐξακόσια ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ ἐπισκευθεῖσαις βιβλιοθήκαις τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, περιλαμβάοντα ἀναριθμήτους μελωδίας δέκα καὶ τριῶν αἰώνων, παρέσχον πάντοτε πράγματα εἰς τοὺς διφθόρους τῆς μεσαιωνικῆς μουσικῆς, καὶ εἰς τοὺς περὶ τὴν παλαιογραφίαν, ἥς μέρος ἐπίσης ἀποτελοῦσιν, κατανοήσαντας μὲν ἀποχρῶντως τὴν μεγίστην αὐτῶν ἀξίαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μουσικῆς, ἥτις ἀρχεῖται κυρίως ἐν τῇ Δύσει ἀπὸ τοῦ Guido d'Arezzo, ἀλλὰ μεθ' ὧν τῶν ἐπιμόνων αὐτῶν ἐρευνῶν πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς σημασίας τῶν σημείων οὐδὲν κατορθώσαντας. Μουσικοῖς δὲ σημείοις εἶνε παρασημασμένα ἐκείνα μόνον τῶν λειτουργικῶν καὶ ὕμνολογικῶν χειρογράφων, τὰ ὅποια ἦσαν ὠρισμένα κυρίως διὰ τὴν χρῆσιν τῶν ἐκκλησιῶν, περιέχοντα τὰς ὑπὸ τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἀνεγνωρισμένας ὕμνωδίας καὶ ἀκολουθείας, ἐν αἷς ὑπάρχουσι καὶ οὐκ ὀλίγα ἀνέκδοτα ἐφύμνια τῶν ψαλμῶν καὶ τινα σπληνρά.

Ἡ βυζαντινὴ δὲ παρασημαντικὴ αὕτη μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρξάμενη κατ' ὀλίγον νὰ καθίσταται ἀκατάληπτος ἕνεκα ἐλλείψεως συστηματικῆς διδασκαλίας² καὶ τῆς ἐπελθούσης παχυλωτέτης

¹ Οἱ ὅροι «ὑποσυρά» καὶ «ὑποσύρειν» ἀπαντῶσιν ἐν ἀνεκδότοις μουσικαῖς πραγματείαις τῶν βυζαντινῶν, καὶ σημαίνουναι τὰ ἐλάττωνα τοῦ τόνου διαστήματα, τὰ μείζον καὶ ἑλαττον ἡμιτόνιον, τὴν τεταρτημόριον καὶ τριτημόριον διέσιν κτλ. Ἐν τοῖς λεξικοῖς δὲν ἀναφέρεται καὶ εἶνε ἄγνωστος ἡ σημασία αὕτη τῆς λέξεως.

² Ματθ. Καμαρεώτης· Ὁρθῆος εἰς τὴν ἄλωσιν Κωνσταντινουπόλεως. σελ. 1065: Τὸ τῆς ἐκκλησίας ἐνθεόν τε καὶ ὑψηλὸν καταβέβληται σχῆμα· ὁ ἀπὸ γῆς ὕμνος

ἀμαθείας τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ιεροψαλτῶν, ἐγκατελήφθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ λήγοντος αἰῶνος, πολὺ πρότερον παντελῶς ἀκατάληπτος καταστάσα, ὡς ἐν τῇ Β'. πραγματεία διὰ μακρῶν ἀποδείξαντες ἔχομεν ἀντικατέστη δὲ ὑπὸ νέου, ἐκ 15 μὲν μόνον σημείων συγκειμένου, τῇ πτωχείᾳ δὲ καὶ τοῖς ἀπειροχάλοις αὐτοσχεδιάσμασι τῆς δεινῶς καταπεσούσης προτέρως εὐρύθμου καὶ εὐμελοῦς ἱερᾶς μουσικῆς κατὰ τὸ μετὰ τὴν ἄλωσιν χρονικὸν διάστημα ἀνταποκρινομένου συστήματος παρασημαντικῆς, καὶ ἐσφαλμένης ἀκουστικῆς θεωρίας κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ φθίνοντος αἰῶνος, ὡς διὰ βραχείων ἐν τῇ Β'. πραγματεία ἐξεθέσαμεν, ὑπὸ τριῶν ιεροψαλτῶν, τοῦ Γρηγορίου πρωτοψάλτου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μ. Ἐκκλησίας, τοῦ Χουρμουζίου, χαρτοφύλακος καὶ Χρυσάνθου τοῦ ἐκ Μαδύτων, ὕστερον Μητροπολίτου Δυρραχίου, ἀνθρώπων ἀμοίρων πάσης συστηματικῆς παιδείας, καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου μουσικῆς. Ἡ θεωρία δὲ τῆς παρασημαντικῆς καὶ ἀκουστικῆς ταύτης περιέχεται ἐν δύο συγγράμμασι τοῦ Χρυσάνθου, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν καὶ ἀρύνονται τὰς γνώσεις καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν ἅπαντα τὰ ὑπὸ ιεροψαλτῶν μέχρι τοῦδε ἐκδεδομένα θεωρητικὰ τῆς ἀτέχνου τέχνης καὶ ἀθεωρήτου αὐτῶν θεωρίας, τεκμήρια παχυλωτάτης μουσικῆς ἀμαθείας, ἀπειροκαλίας καὶ οἰήσεως. Τῶν δύο τούτων συγγραμμάτων τοῦ Χρυσάνθου τὸ μὲν ἐπιγεγραμμένον «Εἰσαγωγή εἰς τὸ θεωρητικὸν καὶ πραγματικὸν τῆς μουσικῆς,» ἐξεδόθη ἐν Παρίσις τῷ 1822 παρὰ τῷ Rig-pauix, τὸ δὲ «Μέγα θεωρητικόν,» τῷ 1833 ἐν Τεργέστῃ.

Ἡ τε παρασημαντικὴ καὶ ἀκουστικὴ θεωρία ἡ ἀρμονικὴ, ἡ ὑπὸ τῶν τριῶν ἀνωτέρω ιεροψαλτῶν δημιουργηθεῖσα, οὐδὲν ἔχει κοινὸν πρὸς τε τὴν προτέραν παρασημαντικὴν καὶ ἀρμονικὴν τῶν Βυζαντινῶν, εἰμὴ πρὸς μὲν τὴν πρώτην τὰ ὀνόματα τῶν σημείων, ἃ ἐξ ἐκείνης εἰς ἄλλην ὁμῶς σημασίαν παρέλαβε, πρὸς δὲ τὴν δευτέραν τὰ ὀνόματα τῶν ἤχων, ἀλλ' ἄμφοτερά ἐν διαφόρῳ σημασίᾳ καὶ ἐννοίᾳ. Ὅτι δὲ ἡ ὑπὸ τούτων δημιουργηθεῖσα

Θεὸς ἀναπεμπόμενος, τῇ ἀγγελικῇ προσαμιλλώμενος πολιτεία καὶ μελωδία κατεσιγάσθῃ.» Ἀνδρονίκου Καλλίστου Μονωδία ἐπὶ τῇ δυστυχεῖ Κωνσταντινουπόλει σελ. 1134: Νῦν γὰρ ἡ κοινὴ τῶν Ἑλλήνων ἐστία, ἡ διατριβὴ τῶν μουσῶν, ἡ τῆς ἐπιστήμης ἀπάσης διδάσκαλος, ἡ τῶν πόλεων βασιλεὺς ἐάλω... Ποῦ δὲ τὰ φυσικὰ προβλήματα καὶ ζητήσεις καὶ λύσεις τὴν ἔξιν ὑπερβαίνοντα, καὶ διαιρέσεις καὶ μουσικῆς ἀναλογίαι καὶ φθόγγοι καὶ γεωμετρικὲς σχηματισμοὶ καὶ λόγοι καὶ ἀστέρων αἰτίαι καὶ δρόμοι; Βησσαρίων, Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς Ἑλληνας σελ. 452: Ἀλλὰ νῦν (φῶ τῶν κακῶν) οὐ τὴν ἀρχὴν ἀπώλεσαμεν καὶ δουλείας πειρώμεθα, καὶ ταύτης δεινῆς τε καὶ χαλεπῆς, βαρδάρων τε καὶ ἀνόμων ἀνδρῶν (οἴμοι!) δεσποζόντων ἡμῶν. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ σοφίας οὐδ' ἔχνης ἔμεινε παράγε τοῖς ἡμετέροις, εἰωθεὶς γε τῆς ἐπιστήμης μετὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων κτῆσιν ζητεῖσθαι καὶ ἐπιγίνεσθαι. Ὡν νῦν ἡμῖν ἐκλιπόντων διὰ τὴν τοῦ γένους δουλείαν, καὶ τὴν αὐτῷ ἐπομένῃ καὶ συνοῦσαν πενίαν, οὐδεὶς λόγος σοφίας, οὐδεμία ζήτησις ἐπιστήμης.

παρασημαντική και ακουστική θεωρία, ὥσπερ καὶ ἡ σήμερον ἰσχύουσα ἀπειρόκαλος καὶ ἀτεχνος μελοποιΐα, οὐδὲν πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἔχουσι κοινόν, καὶ ὅτι εἶνε καὶ νέα ἰδίᾳ αὐτῶν ἐπινόησις, ἀπεδείξαμεν διὰ μακρῶν ἐν τῇ Β. πραγματείᾳ· τὸ ὁμολογεῖ δὲ ῥητῶς καὶ σαφῶς καὶ αὐτὸς ὁ Χρύσανθος, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ συγγράμματι λέγων: «Ἀνοήτως τινὲς τὸ ἐζήτησαν θέλοντες νὰ πρᾶξάλλωσι τὴν μουσικὴν ΜΑΣ μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴν «μόλις ἐβγῆκεν ἀπὸ τὰ σπάργανα, καὶ ἐρωτῶσι διατί δὲν ἔχει ἀνδρικὴν «ἡλικίαν.» Ὅτι δὲ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν συστάσα ακουστικὴ θεωρία εἶνε διάφορος κατὰ τὰ διαστήματα, ὧν τὸ ἡμικρτημένον καὶ ἄλογον ἀπεδείξαμεν καὶ ἐξεθέσαμεν ὡσαύτως ἐν τῇ Β' πραγματείᾳ (σελ. 45—72), τὸ ὁμολογεῖ ἐν τῷ δευτέρῳ αὐτοῦ συγγράμματι ὁ αὐτὸς Χρύσανθος λέγων: «Πρέπει τις νὰ διδασχθῇ νὰ ψάλλῃ τὴν κλίμακα ἀπὸ ψάλτην Ἑλληνα, «προσέχων καλῶς εἰς τὴν προφορὰν, ἐπειδὴ ὁ ἀλλοεθνὴς μουσικὸς ψάλλων δὲν φυλάττει τὰ διαστήματα.» Κατὰ ταῦτα δέ, ἐπειδὴ πᾶσι γνωστὸν εἶνε, ὅτι ἡ τῆς Δύσεως, ὡς καὶ ἡ τῶν Πέρσων καὶ Ἀράβων μουσική, ἔχει τὸν αὐτὸν μουσικὸν κανόνα τῶν Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν, καὶ τὰ αὐτὰ διαστήματα ἐν τε τῷ διατονικῷ καὶ χρωματικῷ συντόνῳ, ἡ σήμερον ἄρα ἱερὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μουσική, κατὰ τὴν ῥητὴν ταύτην μαρτυρίαν διαφέρει οὐ μόνον τῆς τῶν ἀλλοεθνῶν, καὶ οἷαν εὐρίσκομεν αὐτὴν ἐν τοῖς ἀνωτέρω εἰρημένοις καὶ λοιποῖς ὕστερον ἐκδεδομένοις θεωρητικοῖς τῶν ἱεροψαλτῶν, οὐδὲν, ὡς διὰ μακρῶν ἀπεδείξαμεν ἐν τῇ Β. πραγματείᾳ, κοινὸν ἔχει πρὸς οὐδεμίαν τῶν καταλείγεσθαι μουσικῶν, ἀλλὰ εἶνε πράγματι ἀλλόκοτος τραγέλαφος, μίγμα καὶ κράμα διαφόρων μουσικῶν κανόνων, ἀσυμφώνων καὶ ἐλλειπῶν συστημάτων, στερουμένη τοῦ τελείου διὰ τισσάρων, πέντε διὰ καὶ διὰ πασῶν, ἡ δὲ μελοποιΐα αὐτῆς ἀπειρόκαλα αὐτοσχέδιασμα ἀνθρώπων στερουμένων παντελῶς μουσικῆς συνέσεως καὶ εὐμουσίας, γυμνὰ μὲν παντὸς καλλονῆς στοιχείου, πάσης δὲ ἀναλογίας καὶ εὐρυθμίας ἐν τε τῷ μελικῷ (στιχηρικῷ) καὶ ᾠσμᾳτικῷ (ψαλτικῷ, παπαδικῷ), πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων ἐπὶ τῶν δακτύλων ἀριθμουμένων ἐν τῷ κεχυμένῳ (εἰρημολογικῷ), ἀνάρμοστα δὲ παντελῶς τῇ ἱερᾷ μουσικῇ, καὶ ἀπρεπῇ τῷ τυχῶν προσήκοντι σεμνῷ καὶ μεγαλοπρεπεῖ χαρᾶκτῆρι, πρὸ ὧν θέλομεν πραγματευθῆναι προσεχῶς¹ ἐν ἐκτάσει ἐπὶ τῇ βάσει νεωστὶ ἀνευρεθεισῶν πηγῶν.

Εἰπομεν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ μελοποιΐα τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν διαρίττει εἰς κεχυμένην (χῦμα), μελικὴν καὶ ᾠσμᾳτικὴν, ἡ μᾶλλον εἰς εὐ-

¹ Θαυμάζομεν, πῶς οἱ ἀρμόδιοι ἐπιτρέπουσιν εἰσεῖναι νὰ διδάσκωνται ἐν τοῖς διδασκαλείοις τοιαῦται ἀλλόκοτοι θεωρίαι ψευδέσταται καὶ ἀπειρόκαλοι, καίτοι εὐεπίδοτοι, ὅτι ἡ ὑψίστη ἀποστολὴ τῶν σχολείων εἶνε νὰ κατὰστήσωσι τοὺς διδασκομένους λογικοὺς, τοιούτους δηλὸν ὅτι, ὥστε ἡ γνώσις αὐτῶν νὰ εἶνε ἀληθὴς καὶ βούλησις καὶ πράξις ἀγαθῇ, καὶ τὰ συναισθήματα καλὰ.

ρυθμον καὶ εὐμελῆ, ὧν αἱ μὲν δύο πρῶται μετεχειρίζονται ὀλιγώτερα, ἡ δὲ ἅπαντα τὰ 64 σημεία. Πλὴν δὲ τῶν τριῶν τούτων εἰδῶν τῆς μελο-
τοιίᾱς ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησίᾱ ποιεῖ χρῆσιν καὶ ἄλλου εἴδους, καθ' ὃ ἀνε-
γινώσκοντο τὰ βιβλία τῆς παλαιᾱς καὶ νέας Γραφῆς, καὶ ἐξηγγέλλοντο αἱ ἐκ-
φωνήσεις τῶν ἱερῶν καὶ διακόνων ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ὅπερ πρὸς διάκρισιν
ὀνομάζομεν *ἐκφωνητικόν*. Ἐκφώνως δὲ ἀνεγινώσκοντο καὶ ψαλμοὶ καὶ εὐ-
χαί, ὡς καὶ σήμερον ἔτι συνειθίζουσί τινες ἐν ταῖς μοναῖς. Τὸ ἐκφωνητι-
κὸν δὲ τοῦτο σύστημα, μεταχειρίζεται ἑνδεκα ἕως δεκαπέντε περίπου ση-
μεῖα, ὧν τὰ ὀνόματα καὶ σχήματα ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Παπαδόπουλος ὁ
Κεραμεὺς ἐν αὐτεκμάγματι, χαριζόμενος, ὡς λέγει ἡμῖν, ἐν τῇ Μαυρο-
γορδατείᾳ βιβλιοθήκῃ. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐρευνῶντες τὰ
χειρόγραφα τῆς ἐν τῇ Ἑθνικῇ ἐλληνικῇ βιβλιοθήκῃ θετταλικῆς συλλο-
γῆς, εἴχομεν εὐρόντες ὅμοιον ἀπόσπασμα πολὺ πρότερον τοῦ εἰρημένου Πα-
παδοπούλου, καθ' ὃ τὰ ὀνόματα τῶν σημείων τοῦ ἐκφωνητικοῦ εἰσὶ τὰ ἑξῆς:
ὀξεῖα, βαρεῖα, συρμακτικὴ, τελεία, παρακλητικὴ, κρεμαστόν, κεντήματα
δύο, καὶ κεντήματα τρία, ἀπόστροφος, ὀξεῖα διπλῇ, βαρεῖα διπλῇ,¹ ἀπό-
στροφοὶ δύο, ὑπόκρισις ἐκ δύο καὶ ἐκ τριῶν ἀποστροφῶν· τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ
κ. Παπαδοπούλου δημοσιευθὲν ἀναφέρει ἐπὶ πλέον τὸ σημεῖον, «Σύνεμβρα»,
ὅπερ δὲν ἀναφέρεται μὲν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀποσπάσματι, εὗρομεν ὅμως
αὐτὸ ἐν τισι τῶν πολυαρίθμων μουσικοῖς σημείοις παρασσημασμένων
εὐαγγελίων τῶν τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς βιβλιοθηκῶν. Τινὰ τῶν ση-
μείων τούτων διαφέρουσι κατὰ τὸ σχῆμα ἐν τοῖς εὐαγγελίοις τῶν διαφό-
ρων αἰώνων· τὸ ἀρχαιότερον δὲ χειρόγραφον, ἐν ᾧ εὗρηται τὰ σημεία
τοῦ ἐκφωνητικοῦ τούτου συστήματος εἶνε κατὰ τὸν Burney ὁ κῶδιξ
Ἑφραίμ τῆς βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων (A general history of mu-
sik τομ. II), οὗτινος τὴν σχετικὴν περιχοπὴν ἔχομεν ἐν τῇ ἐνασίμῳ
πρῶτῳ (Ueber die altgriechische musik in der griechischen
Kirche σελ. 129 München 1874) δημοσιεύσαντες.

Τὸ ἐκφωνητικὸν δὲ τοῦτο εἶδος οὗτινος ἔχνη μὲν σώζονται καὶ σήμε-

¹ Τὴν διπλῇ βαρεῖαν ὡς τόνον προσωδιακὸν εὐρίσκομεν μεταχειριζομένην ἐν
Εὐαγγελίῳ τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ἐξ οὗ ἀπεστάλλησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀ-
δελφοῦ ἐσχάτως τέσσαρα φύλλα, ἐν οἷς φέρουσι διπλῇ βαρεῖαν οἱ σύνδεσμοι δέ,
μ ἢ καὶ ᾧ τῶν ἑξῆς φράσεων. «Ὁ δὲ» εἶπεν αὐτοῖς, «Οἱ δὲ» εἶπον αὐτῷ, «Οἱ
δὲ» περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, «Οἱ δὲ» ἐσιώπων, «Ὁ δὲ» ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον»,
«Οὐ μὴ» τελέσῃτε τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, «Ἐως ᾧ» ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»
κτλ. Τὸ χειρόγραφον δὲν φέρει μουσικὰ σημεία οὐδὲ τὸ ὑπογεγραμμένον, ὅπερ
ἤρξατο νὰ ὑπογράψωσι ἀπὸ τοῦ 12ου μ. χ. αἰῶνος γενικῶς, καὶ εἶνε γεγραμμέ-
νον μετὰ πάσης ὀρθογραφικῆς ἀκριβείας, καλλιγραφίας καὶ καθαρότητος. Ἡ δι-
πλῇ δὲ βαρεῖα ἐλήφθη ἐκ τῆς μουσικῆς παρρημαντικῆς, ὡς καὶ ἡ ὀξεῖα (προσω-
διά), βαρεῖα, καὶ περισπωμένη (προσφῶδια ὀξυβαρεῖα, κεκλασμένη), περὶ ὧν προ-
σεχῶς ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῇ παρρημαντικῇ.

ρον ἐν τε τῇ Ἀνατολικῇ καὶ δυτικῇ ἐκκλησίᾳ,¹ οὐχὶ δὲ καὶ ἡ παρασημαντικὴ αὐτοῦ, ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καταλεγόμενον μεταξὺ τῆς συνεχοῦς καὶ διαστηματικῆς κινήσεως τῆς φωνῆς, περὶ οὗ ὁ μὲν Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς ἐν τῷ Α'. περὶ μουσικῆς λέγει: « Τῆς δὲ (κινήσεως) « τῆς φωνῆς ἡ μὲν ἀπλῇ πέφυκεν, ἡ δὲ οὐχ ἀπλῇ· καὶ ταύτης ἡ μὲν συνεχῆς, ἡ δὲ διαστηματικὴ, ἡ δὲ μέση· συνεχῆς μὲν οὖν ἐστὶ φωνὴ ἡ « τὰς τε ἀνέσεις καὶ τὰς ἐπιτάσεις λεληθότως διὰ τε τάχους ποιουμένη, « διαστηματικὴ δὲ ἡ τὰς μὲν τάσεις φανεράς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα « λεληθότα, μέση δὲ ἡ ἐξ ἀμφοῖν συγκειμένη· ἡ μὲν οὖν συνεχῆς ἐστὶν « ἡ διαλεγόμεθα, μέση δὲ ἡ τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα, « διαστηματικὴ δὲ ἡ κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν ποσὰ ποιουμένη δια- « στήματα καὶ μονάς, ἥτις καὶ μελωδικὴ καλεῖται. » Ὅμοια τούτοις ἀνα- φέρει ὁ Βοήθιος ἐν τῇ Ἀρμονικῇ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἀλβίνου, μουσικοῦ λατίνου, λέγων: His (ut Albinus automat) additur tertia differentia, qua « medias voces possit includere, quum scilicet heroum poemat legimus, neque continuo cursu, ut prosam, neque suspenso se- gniorique modovocis, ut canticum. » Τὴν μέσην δὲ ταύτην φωνῆς κίνησιν ἀναφέρει καὶ ὁ Ἀριστόξενος (9, 27) διὰ τῶν ἐξῆς: « Τ μὲν οὖν συνεχῇ κίνησιν λογικὴν εἶναι φαμέν· διαλεγόμενων γὰρ ἡ μὲν οὕτως ἡ φωνὴ κινεῖται κατὰ τόπον, ὥστε μηδαμοῦ δοκεῖν ἴστασθαι. « Κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν, ἣν ὀνομάζομεν διαστηματικὴν, ἐναντίως πέφυκε « γίγνεσθαι· ἀλλὰ γὰρ ἴστασθαι τε δοκεῖ, καὶ πάντες τὸν τοῦτο φαινόμενον ποιεῖν οὐκέτι λέγειν φασίν, ἀλλ' ἔδειν Διόπερ ἐν τῷ διαλέγεσθαι « φεύγομεν τὸ ἐστάναι τὴν φωνήν, ἂν μὴ διὰ πάθος ποτὲ εἰς τοιαύτην « κίνησιν ἀναγκασθῶμεν ἰλθεῖν, ἐν δὲ τῷ μελωδεῖν τούναντίον ποιούμεν. » Τῆς μέσης δὲ ταύτης φωνῆς ἐποίει χρῆσιν καὶ ἡ ῥητορικὴ κατὰ τὸν Λαγῆνον ἐν τῷ περὶ ὑποκρίσεως (σελ. 312 ἐκδ. Spengel) λέγοντα τάδε: « Οἰκτιζόμενον δὲ δεῖ μεταξὺ λόγου καὶ ὥδης τὸν ἦχον ποιήσασθαι οὗτε « γὰρ διαλεγόμενός ἐστιν· ἀναπείθει γὰρ οἶκτος ἐξάδειν, ὅθεν ἀρχαὶ μου- « σικῆς χαρμονὴ τε καὶ λύπη, τοῦ φθέγματος ἐπεγειρομένου πρὸς τὴν « μεταβολὴν τῆς λέξεως· οὕτε δὴ εἰκεν, ἀλλὰ πίπτει μεταξὺ τούτων « δρόμος δὲ οὐ πρόπων ἐν τῷ τοιούτῳ μέρει, πλὴν εἰ τοὺς ἐπιλόγους δε- « σσειν οὐ κατ' οἶκτον, ἀλλὰ κατὰ τὸ θυμοειδὲς διατίθεσθαι. » Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Γ. τῆς ῥητορικῆς τοιοῦτόν τι, νομίζομεν, ἐννοεῖ περὶ ὑποκρίσεως πραγματευόμενος καὶ λέγων: « Ἔστι δὲ αὕτη μὲν « (ἡ ὑπόκρισις) ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτὴ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος,

¹ Ἡ παρασημαντικὴ τοῦ ἐκφωνητικοῦ συστήματος φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν χρῆσει καὶ ἐν τῇ Δυτικῇ ἐκκλησίᾳ, διότι ἐν μιᾷ τῶν παρασημαντικῶν ταύτης, καλουμένων « Νεύματα », ἀπαντῶσι τινὰ τῶν σημείων τῆς Βυζαντινῆς.

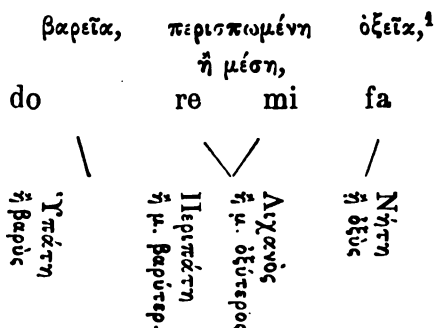
«οἷον πότε μεγάλη καὶ μικρὰ καὶ μέση, καὶ πῶς τοῖς τόνοις, οἷον ὀξεῖα καὶ βαρεῖα, καὶ μέση, καὶ ῥυθμοὶς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γὰρ ἐστὶ περὶ ἃ σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἀρμονία, ῥυθμός.»

Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο σχολιάζων Στέφανός τις βυζαντινὸς ἀγνώστου ἐποχῆς ἐν·τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Κράμμιερ λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἔστιν οὖν ὑπὸ κρῖσις τὸ ἐκάστω πάθει κατὰλληλον τὴν ἐξαγγελίαν διὰ τῆς ποιᾶς φωνῆς ποιεῖσθαι. Εἰ μὲν γὰρ τύραννον ἢ Πολυμήστορα μιμοῖτο, δεῖ μεγάλη «χρηῖσθαι φωνῇ· εἰ δὲ γυναικα, οἷον Ἐκάβην ἢ Πολυξένην, μικρὰ καὶ «οἷον ὑπὸ τοῦ πάθους διακοπτομένη· ἀλλὰ καὶ τοῖς τόνοις χρηστέον «ἀρμολογόντως· διὰ τοῦτο καὶ οἱ τὰ ἅγια Εὐαγγέλια ἀναγινώσκειν μαν-«θάνοντες μουσῶνται πρῶτον τοὺς τόνους, ὀξεῖαν καὶ συρματικὴν καὶ βα-«ρεῖαν καὶ τελείαν ἐκπαιδεύμενοι.» Συρματικὴν δὲ ἐνταῦθα καὶ ἀνωτέρω ὀνομάζει τὴν ἐν τῇ γραμματικῇ καλουμένην περισπωμένην, ἥτις κατὰ τὴν μαρτυρίαν γραμματικῶν τινων ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν μουσικῶν «μέση», ὡς σημαίνουσα τὸν μέσον φθόγγον ἐνός διὰ πέντε διαστήματος, ἥτοι τὸν τρίτον, τῆς μὲν ὀξεῖας σημαίνουσης τὸν ὀξὺν πέμπτον, τῆς δὲ βαρεῖας τὸν βαρὺν πρῶτον, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεως ἐν τῷ «Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων» (στιχ. 58), λέγοντος τὰ ἐξῆς περὶ διακρίσεως διαλεκτικῆς καὶ μελωδικῆς φωνῆς: «Διαλέκτου μὲν μέ-«λος μετρεῖται ἐνὶ διαστήματι τῷ λεγομένῳ διὰ πέντε ὡς ἐγγιστα· καὶ «οὔτε ἐπιτείνεται πέρα τῶν τριῶν τόνων καὶ ἡμιτονίου ἐπὶ τὸ ὀξύ, οὔτε «ἀνιέται τοῦ χωρίου τούτου πλέον ἐπὶ τὸ βαρὺ· οὐ μὴν ἅπασα λέξις ἢ «καθ' ἐν μόριον λόγου ταττομένη ἐπὶ τῆς αὐτῆς λέγεται τάσεως· ἀλλ' ἢ «μὲν ἐπὶ τῆς ὀξεῖας, ἢ δὲ ἐπὶ τῆς βαρεῖας, αἱ δὲ ἐπ' ἀμφοῖν· τῶν δὲ ἀμ-«φοτέρων τὰς τάσεις ἔχουσιν, αἱ μὲν κατὰ μίαν συλλαβὴν συνδιεφθαρμέ-«νον ἔχουσι τῷ ὀξεῖ τὸ βαρὺ, ἃς δὲ περισπωμένας καλοῦμεν· αἱ δὲ ἐν «ἐτέρᾳ καὶ ἐτέρᾳ χωρὶς ἐκάτερον ἐφ' ἑαυτοῦ τὴν οἰκείαν φυλάττον φύσιν· «καὶ ταῖς μὲν δισυλλάβοις οὐδὲν τὸ διὰ μέσου χωρίον βαρύτητός τε καὶ «ὀξύτητος· ταῖς δὲ πολυσυλλάβοις, ἡλίκαί ἂν ὦσιν, ἢ τὸν ὀξὺν τόνον «ἔχουσα μία ἐν πολλαῖς ταῖς ἄλλαις βαρίαις ἔνεστιν». Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ θέσις τῶν τόνων ἐν τῷ διὰ πέντε ἔχει ὡς ἐξῆς:

βαρεῖα	περισπωμένη	ὀξεῖα
fā,	sol,	lā, si, dō
1	1	1 1/2
γα	δι	κε ζω νη

Πρὸς Διονύσιον δὲ τὸν Ἀλικαρνασσεῖα διαφέρονταί τινες τῶν Ἀρμονικῶν, καθ' οὓς ἐν τῷ ἀναγινώσκειν, οὐχὶ ἐν τῇ παρασηματικῇ, ἢ μὲν ὀξεῖα σημαίνει τὸν τέταρτον ὀξὺν φθόγγον τοῦ τετραχόρδου, ἢ δὲ βαρεῖα τὸν

πρῶτον βαρύν, ἡ δὲ περισπωμένη εἶνε σύνθετος ἐκ τοῦ μέσου ὀξυτέρου καὶ μέσου βαρυτέρου ὡς ἐξῆς:

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Διονυσίου καὶ ἡ περὶ τετραχόρδου θεωρία τῶν Ἀρμονικῶν παρέσχον ἡμῖν τὰς πρώτας νύξεις καὶ ἀφορμὰς πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς σημασίας τῶν σημείων τοῦ ἐκφωνητικοῦ εἶδους, περὶ οὗ διὰ βραχυῶν διελέχθωμεν ἐν τῇ Α. πραγματείᾳ, εἰς ἣν παραπέμπουσιν ἐπιδοκίμζοντες ὅ,τε σπουδαῖος εἰδήμων τῆς παλαιογραφίας V. Gardthaus (Griechische palaeographie σελ. 260), καὶ ὁ ἐπίσης ἐντρίβίστας περὶ τὴν παρασημαντικὴν τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίης κατὰ τὸν μεσαῖον H. Riemann (Studien zur geschichte der Notenschrift σελ. 11).

Τὸ κείμενον δὲ τῶν κατ' ἐκφώνησιν ἀναγινωσκομένων βιβλίων παλαιῶν καὶ νέας Γραφῆς εἶνε πρρασεσημασμένον διαφόρως τοῦ κεχρῆναι, μελικοῦ καὶ ἄσμηκτικοῦ· εἶνε μὲν καὶ τοῦτο διηρημένον εἰς κῶλα περιόδους, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει ἐκάστου κώλου καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον (ἄλλο ἐν ἄλλοις κώλοις) ἄνωθεν ἢ κάτωθεν, σημαίνει ὅτι ἐν τῇ ἐξαγγελίᾳ ἐκάστου τῶν κώλων ἡ φωνὴ λήγει εἰς τὸν αὐτὸν τοῦ διὰ πασῶν φθόγγον ἢ τόνον, ἀφ' οὗ καὶ ἤρξατο, τῶν λοιπῶν τῶν συλλαβῶν, τῶν μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ τελευταίας, ἐπιτεινομένων καὶ ἀνιεμένων διὰ τῶν τόνων τῆς προσωδίας κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐξηγήσιν τῶν Ἀρμονικῶν.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τινὰ τῶν 64 σημείων τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς σημαίνουσι καὶ χειρονομίαν. Χειρονομία δὲ καὶ χειρονομεῖν παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς σημαίνει δύο, α') τὴν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου ὑπὸ τοῦ χορολέκτου ἢ ἀρχιδου διὰ τῆς ποικίλου κινήσεως τῆς χειρός, ὅπερ οἱ

¹ Τοῦ τετραχόρδου συγκαίμενον ἐκ δέκα διέσεων τεταρτημορίων, ἡ περισπωμένη, ὡς συνεφθαρμένον δηλοῦσα τὸν μέσον τοῦ τετραχόρδου, ἤτοι τὸ ἐκ τῆς συμφθάρσεως τοῦ μέσου βαρυτέρου καὶ μέσου ὀξυτέρου διάστημα, σημαίνει τὴν πέμπτην τεταρτημορίαν διέσιν ἀπὸ τοῦ ὀξέος καὶ τοῦ βαρέος· ἐκ τῆς θεωρίας δὲ ταύτης διασαφίζεται καὶ τὸ ἀρχαιότερον τῆς περισπωμένης σχῆμα (Δ, —).

ἀρχαῖοι ἐκάλουν «σημαίνειν, σημαίνεσθαι καὶ σημασίαν» (ἐνεργητικῶς μὲν δηλοῦντες τὴν «θέσιν καὶ ἄρσιν σημαίνουσιν χρόνον ποδός», παθητικῶς δὲ τὴν «θέσιν καὶ ἄρσιν σημαινομένην» = «χρόνον σημαντόν», τοῦ ὅρου «σημείου» δηλοῦντος ὅτι μὲν τὸ γραπτὸν (ποίη), ὅτε δὲ «σημεῖον ὀρχήσεως», ἄλλοτε «χρόνον ποδός» = μέρος ποδός, καὶ ἄλλοτε τὴν «σημασίαν» (= dirigiren), οἷον «Τροχαῖος σημαντός ὁ ἐξ ὀκτασήμου θέσεως καὶ τετρασήμου ἄρσεως» σημαντός δὲ καλεῖται ὅτι βραδὺς ὢν τοῖς χρόνοις ἐπιτεχνηταῖς «χρητὰι σημασίαις, παρακολουθήσεως ἕνεκα διπλασιάζων τὰς θέσεις Ἀριστ. Κοῖντιλ. 37 σελ. 37), ὥστε τὸ χειρονομεῖν ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ εἶναι ἰσοδύναμον τῷ diriger, dirigiren, καὶ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν μετεχειρίζεται τὸν ὅρον, ὁ κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα Μελέτιος ὁ μοναχὸς ἐν τῷ «Περὶ φύσεως ἀνθρώπου» σελ. 1245 λέγων : «Ἀλλὰ καὶ ψαλμῳδοὶ οἱ τῶν χωρῶν προϊστάμενοι, εἰ μὴ χρήσαιντο ταῖς χερσὶ συνεπακολουθούσαις τοῖς ἄδομένοις, καταγέλαστοι δείκνυνται». Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ἐν τῇ «Ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως» ἐν μὲν σελ. 432 τοῦ β' τόμου : «Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ εἰσάγειν πρὸς «χειρονομίαν τῶν ἀνακειμένων τοὺς δύο μεγάλους δομεστίκους . . . πρὸς «τὸ ποιεῖσθαι τὴν χειρονομίαν ἐπὶ τὴν ψαλμῳδίαν τῶν ἀνακειμένων πατέρων», ἐν δὲ σελ. 438 τοῦ αὐτοῦ τόμου : «Καὶ ἅμα τῇ τῆς αἰνέσεως ἐκφωνήσει καὶ πολυτέχνῳ τῆς χειρονομίας κινήσει, ὁμοθυμαδὸν ἅπαντας τοὺς ἀνακειμένους ἄδειν καὶ συμφάλλειν» Ἀλλὰ καὶ ὁ Πτωχοπρόμος ἐν τῷ β' βιβλ. στ. 78 εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν μεταχειρίζεται τὴν λέξιν χειρονόμος : «Αὐτὸς ἔνεν καλόφωνος τεχνίτης χειρονόμος, σὺ δὲ τυγχάνεις πάρηχος καὶ ψάλλειν οὐκ ἰσχύεις.»

Δεύτερον δὲ τὸ χειρονομεῖν καὶ χειρονομία σημαίνει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὴν παντοδαπὴν τῶν μελῶν τοῦ σώματος κίνησιν, τὴν διὰ τῶν προσηκόντων σχημάτων καὶ κινήσεων τῶν χειρῶν καὶ λοιπῶν τοῦ σώματος μελῶν γενομένην ἐρμηνείαν τῆς διανοίας τοῦ κειμένου ὑπὸ τῶν ᾄδόντων, ἥτοι τὴν παρὰ τῶν ἀρχαίων καλουμένην ὀρχηστικὴν, ἥτις κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τῷ «Περὶ ποιητικῆς» (1,20) ἐποιεῖτο τὴν μίμησιν τῶν ἡθῶν παθῶν καὶ πράξεων διὰ τῶν σχηματιζομένων ρυθμῶν, ἀποτελοῦσα τὸ τρίτον μέρος τῆς τελείας ᾠδῆς, συγκειμένης ἐκ λέξεως (λεκτικῆς μελωδίας), ἀρμονίας (ὀργανικῆς μουσικῆς) καὶ ρυθμοῦ (ὀρχήσεως), περὶ τῆς ὁποίας πραγματεύεται διεξοδικῶς ὁ Λουκιανὸς ἐν τῷ «Περὶ ὀρχήσεως.» Εἰς τὴν σημασίαν δὲ ταύτην μετεχειρίζεται τὸ χειρονομεῖν ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἀνωτέρῳ περικοπῇ ὡσαύτως δὲ ὁ Βαλσαμὼν λέγων «Κωλύει ὁ Χρυσόστομος ἐν τῷ εἶδεν τὸν Κύριον καθήμενον» τὰς θυμελικὰς ψαλμῳδίας καὶ τὰς ὀρχήσεις τῶν χειρονομούντων, καὶ τὰς ἐκτεταμένας ᾠὰς καὶ κινήσεις (ἄλλοι ἐκφωνήσεις), καὶ ὁ Ἰωάννης Καμενιάτης ἐν τῇ «Θρηνηδίᾳ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Θεσσαλονίκης : «Ἐπεκλήρωτο γὰρ ἐν ἐκάστῳ

τῶν ναῶν τάγματα ἱερέων, καὶ ἀναγνωστῶν συστήματα, δι' ὧν ἡ τῶν ἁσμάτων σπουδάζεται ὑμνωδία, ἀμοιβαδὸν τοὺς στίχους ἀλλαλάζοντες, «καὶ ταῖς χειρονομίαις τῶν μελῶν τοὺς φθόγγους διατιθέντες, καὶ μεγά-
«λην καὶ ἀξιοθέατον χορείαν συνιστάντες.» ὁ δὲ ἀνωτέρω εἰρημένος Στέ-
φανος ὁ Βυζαντινὸς ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλους Ῥητορικὴν σχολίοις λέγει :
»Τρία εἶδη ὀρχήσεων, σίκηνις ἢ ἱερά, ἣ χρῶνται ἐν τοῖς θείοις ναοῖς οἱ
»χειρονομοῦντες, πυρρίχη ἢ ἐνόπλιος, ἣ χρῶνται οἱ στρατιῶται κατὰ
»ξίφων καὶ μετὰ ξίφων κυβιστῶντες, καὶ οἱ ἐν γαμηλίαις παιδιαῖς παίζον-
»τες μετὰ σπάθης· τρίτη κόρδαξ, ᾧ οἱ ἀγοραῖοι ὀρχησθαι κέχρηται. »
Ὅτι δὲ ἐτι καὶ σήμερον τηροῦνται ἔχνη κυκλικῆς ὀρχήσεως ἐν τῇ Ἀνα-
τολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τοῖς μυστηρίοις τοῦ γάμου καὶ τῆς ἱερωσύνης, ἄδα-
μένων τοῦ «Ἡσαΐα χόρευε» εἶνε πασίγνωστον τοῖς ἡμετέροις. Ὁ Πλωτ-
νος ἐν Ἐνν. 5, 9, 11 παρὰ τὴν ὀρχησιν καταλέγει καὶ τὴν χειρονομίαν :
»Τῶν δὲ τεχνῶν ὅσαι μιμητικαί, γραφικὴ μὲν καὶ ἀνδριαντοποιία, ὀρχ-
»σῖς τε καὶ χειρονομία, ἐνταῦθα που τὴν σύστασιν λαβοῦσαι καὶ αἰσθη-
»προσχωρῶμεναι παραδείγματι, καὶ μιμούμεναι εἶδη τε καὶ κινήσεις τὰς
»συμμετρίας, αἷ ὁρῶσι μετατιθεῖσθαι κτλ.» Παρὰ μὲν τῷ Εὐσταθίῳ Θεσσαλ-
νίκῃς ἀπκντᾶ : Ὀρχεῖσθαι χερσίν, χειρονομεῖν σκέλεσι, παρὰ δὲ τῷ
Πολυδεύκει : Ὑαῖς χερσίν ἐν ῥυθμῷ κινεῖται. παρὰ δὲ τῷ Ἀρισταίνῃ
ἐν ἐπιστ. I. 10. σελ. 49 : Ἡ διδάσκαλος ἐπέβλεπε τὴν ἐπ' αὐτοῦ, καὶ
»εἰς τὸ μέλος ἱκανῶς ἐνεβίβαζε χειρονομοῦσα τὸν τρόπον. « Ὁ δὲ Ξενοφ-
»ων ἐν τῷ Συμποσίῳ δικρίνει τὴν ὀρχησιν τοῦ χειρονομεῖν : «Καὶ αὐτὸς
»θῶν οἴκαδε, ὠρχομένη μὲν οὐ οὐ γὰρ πώποτε τοῦτ' ἔμαθον· ἐχειρονόμουν
»δὲ ταῦτα γὰρ ἠπιστάμην. « Ὁ δὲ Ἀθηναῖος (I 8) περὶ χειρονομίας
λέγει : «Ἐξήτουν γὰρ καὶ ταύτη κινήσεις καλὰς καὶ ἐλευθερίους ἐν τῷ
»εὐ τὸ μέγα παραλαμβάνοντες· καὶ τὰ σχήματα μετέφερον ἐντεῦθεν εἰς
»τοὺς χορούς· καὶ γὰρ ἐν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ τῶν σωμάτων ἐπιμελείᾳ
»περιποιοῦντο τὴν ἀνδρείαν, καὶ πρὸς τὰς ἐν τοῖς ὅπλοις κινήσεις. Ἐγυ-
»μνάζοντο μετὰ τῆς ᾠδῆς. « Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ δῆλον καθίσταται, ὅτι οἱ
»ὅροι χειρονομεῖν καὶ χειρονομία ἐν τῇ βυζαντινῇ μουσικῇ ὅτε μὲν τὴν
»ἔννοιαν¹ τοῦ «σημαίνειν» τῶν ἀρχαίων ἔχουσι (=diriger, dirigiren), ὅτι
»δὲ σημαίνουσι τὴν διὰ τῆς ὀρχηστικῆς μίμησιν ἡθῶν, παθῶν καὶ πράξεων,
καὶ ὅτι εἰσαχθεῖσα μετὰ τῆς θυμελικῆς μουσικῆς ἀπὸ τοῦ πέμπτου αἰῶνος
ἐν τῇ, ἐκκλησίᾳ διέμεινεν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κ/πό-

¹ Εἰδὸς τι προσηκούσης ὀρχηστικῆς τῇ ἐκκλησίᾳ ἢ χειρονομίας φαίνεται ὅτι ὁ-
πῆρχε καὶ κατὰ τὸν τρίτον ἡδὴ αἰῶνα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐκκλησίᾳ κατὰ Κλήμεντα
τὸν Ἀλεξανδρεῖα (Στρωμ. κεφ. VII σελ. 286. § 40) λέγοντα : «Ταύτη καὶ προ-
»σανατείνονμεν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας εἰς οὐρανὸν αἴρομεν, τοὺς τε πόδας ἐπι-
»γείρομεν κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς εὐχῆς συνεκφήνησιν.»

λειως, καίτοι σφοδρῶς μέν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος καταπολεμηθεῖσα διὰ συνοδικῶν κανόνων, καὶ πατριαρχικῶν καὶ μητροπολιτικῶν ἐπιτιμίων.

Ἄλλ' ἄρα γε ἀφοῦ τοιοῦτοι αὐθαίρετοι νεωτερισμοὶ περὶ τὴν ἱερὰν μουσικὴν ἐγένοντο, δὲν εἰσῆχθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡ ὀργανικὴ μουσική; Ἐκ τῶν ἐρευνῶν τὰς ὁποίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦτο ἐποιήσαμεν θετικῶς μανθάνομεν, ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἀνακτόρων τῆς Κ/πόλεως ἐγίνετο χρῆσις τῆς ὀργανικῆς μουσικῆς εἰς τὰς ἐπισήμους ἐορτὰς κατὰ τὴν μαρτυρίαν Γεωργίου τοῦ Κωδινού (κεφ. στ. σελ. 68): «Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῶν προρρηθέντων ὕμνων πάντες οἱ ψάλλται τε καὶ οἱ ἀναγνώσται πολυχρηνίζουσι τὸν βασιλέα εἰσερχόμενον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκινῆσαι καὶ λήψεσθαι ἀντιδωρον. Ἐῖτα ἀνέρχεται ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῆς προκύψεως, καὶ αὐτίκα ἔρχεται ὁ βασιλικὸς ἄγκυρος κλῆρος μετὰ τῶν προρρηθέντων ἐνδυμάτων αὐτῶν, καὶ ἴστανται ἔμπροσθεν τῶν φλαμούλων. Μεταξὺ δὲ τούτων δὴ τῶν τοῦ κλήρου καὶ αὐτῶν δὴ τῶν φλαμούλων, ἴστανται πάντες οἱ λεγόμενοι παιγνιῶται, ἥτοι σαλπιγκταί, βουκινάτορες, ἀνακκῶρισταὶ καὶ σουρουλισταί, οὗτοι καὶ μόνοι ἀπὸ γὰρ τῶν λεπτῶν ὀργάνων οὐδὲ ἐν παραγίνεται κτλ.

Ὡσαύτως δὲ ἀποδεικνύεται ἐκ λόγου ἐν τοῖς νόμοις τοῦ Χρυσοστόμου καταλεγομένου, περὶ ὀργανικῆς δὲ μουσικῆς πραγματευομένου, ὅτι καὶ ἐν τισι τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν ἐγίνετο χρῆσις τοῦ σήμερον ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῶν Δυτικῶν καὶ Εὐαγγελικῶν ἐν χρήσει ὀργάνου (orgne, Orgel), ὅπερ ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὀνομάζεται κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν Ὀργανον,¹ πολυδόναξ καὶ πανακρόνιον Ὀργανον, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπομένης περικοπῆς τοῦ λόγου τούτου (σελ. 558): «Ἐδίδαξέ σε τὰ μέτρα, οὐ τὰ ἄμετρα. Ὅρα γὰρ πῶς εἰς πολλὰς ἀμετρίας ἐξεχύθη ἡ τέχνη ἡ ἀνθρωπίνη, καὶ ἦν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Ἐπενόησε πῶς τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἀποδίδοται, καὶ κατανοοῦσα τὴν φύσιν μιμεῖται τῇ τέχνῃ τὴν φύσιν. Ἐπεινοεῖ τὴν τοῦ ὀργάνου φύσιν, τούτου τοῦ πολυδόνακος ὀργάνου, τοῦ ἐκ πολλῶν καλῶν ὑφασμένου. Καὶ ὅρα τί ποιεῖ, πῶς ἡ τέχνη πρὸς τὴν

¹ Ὁ Φραντζῆς, ἐν σελ. 810 διακρίνει τὸ ὄργανον τὰ ἄλλα διὰ τοῦ «εἶδη μουσικά» λέγων: «Ἐστάλην πρὸς τὸν τῆς Ἱβηρίας Κύριον Γεώργιον Μίπεν. . . καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζοῦντος κύρ Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν μετὰ δώρων ἀγλαῶν καὶ πολλῆς παρασκευῆς, μετὰ ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ψαλτῶν μουσικῶν καὶ ἱατρῶν καὶ τινων κρουόντων *δ ρ γ α ν α*, καὶ ἑτερα εἶδη μουσικά. Καὶ ἐλθόντες εἰς Ἱβηρίαν ὑπὸ πάντων ἐδέχθημεν μετὰ χαρᾶς, καὶ κρουομένων τῶν μουσικῶν εἰδῶν καὶ ὀργάνων, πάντες οἱ ἐπειθεν ἔτρεχον καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες, ὅτι ἤκούσαμεν περὶ τούτων, ἀλλ' αἰσθητῶς ὡς τὰ νῦν οὐκ εἶδομεν οὕτε ἤκούσαμεν. Οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς Ἱβηρίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς καὶ περὰ τινων ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ ὄργανον αὐτῶν ἤκουον, τί δ' ἔστιν οὐκ ἐγίνωσκον».

»φύσιν ἑαυτὴν ἠκρίβωσεν. Ἐπεινόησεν ἀσκούς, οὐκ ἐξ ἑαυτῶν προφέρον-
 »τας τὸ πνεῦμα, ἀλλ' ἀναπτυσσομένους καὶ δανειζομένους πνεῦμα ἀλλό-
 »τριον. Εἶτα ἀπὸ τῶν δύο ἀσκῶν εἰς σωληνοδοχεῖον τοῦ πνεύματος, εἰς
 »πάντας τοὺς καλάμους παραπέμπων τὸ πνεῦμα, καὶ ἐπεινόησε καὶ τὸ
 »πνεῦμα ρεῖν, καὶ φωνάς μὴ εἶναι, ἕως ἂν ὁ δάκτυλος σχηματίσῃ τὸν
 »φθόγγον. . . οὐδὲ γὰρ φαῦλον τὸ ὄργανον, ἀλλ' ἐπειδὴν αἰσχυρῶν ἀσμά-
 »των γένηται ὄργανον· ὡς εἰ θεῖα ἐλέγετο ἀπ' ἀρχῆς, οὐκ ἦν βέβηλα, εἰ
 »καὶ ἀμετρὶς ἐπεινοήθη εἰς τρυφήν· ἀλλ' ὅμως, εἰ καθιέρωτο, ὥσπερ ἀπ'
 »ἀρχῆς, οὐκ ἦν βέβηλα. Διὸ καὶ Δαβὶδ «Αἰνεῖτε αὐτὸν ἐν ψαλτηρίῳ καὶ
 »κιθάρᾳ» κτλ. . . Εἴθε οὖν ἡ ἐπίνοια μὴ πρὸς τρυφήν ἀκολασίας ἐτράπη,
 »μὴ εἰς προσκύνησιν εἰδώλων. Ἄλλ' ὦν ἂν ἐπεινόησε, τούτων τοὺς καρπούς
 »εἰ ἀπεδίδου τῷ Θεῷ, οὐκ ἂν ἐμέμφθη ἡ ἐπίνοια τῆς τέχνης, εἰ τὸν δε-
 »σπότην ἐγνώρισεν. Οὐκ ἂν ἐμέμφθη ἡ κιθάρα, εἰ Θεὸς διὰ τῆς κιθάρας
 »ἐκηρύττετο. Διὰ τοῦτο ὁ μακάριος Δαβὶδ ἐπειδὴ κιθάραν ἐπήξατο, διὰ δὲ
 »τῆς κιθάρας οὐκ αἰσχυροὺς ὕμνους ἤσεν, ἀλλ' ἱεροὺς ἔμελψε λόγους, ἐγένετο
 »ἡ κιθάρα τῷ Θεῷ καθωσιωμένη, καὶ δαιμόνων φυγαδευτήριον. . . Ὅρξ
 »ὅτι πᾶσα τέχνη, εἰ πρὸς ἀρεσκείαν ἤρμυσται Θεοῦ, οὐδὲν ἂν ἦν φαῦλον,
 ἀλλὰ πάντα κατὰ γνώμην ὃν ἡμῖν ἀπήντησεν;» Περιγραφὴν δὲ τοῦ πο-
 λυδόνακος Ὀργάνου περιέχει καὶ τὸ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα Ἰουλιανὸν τὸ
 Ἀποστάτην ἀποδιδόμενον ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Ἀλλοίην ὁρόω δονάκων φύσιν· ἥπου ἀπ' ἄλλης
 Χαλκείης τάχα μᾶλλον ἀνεβλάστησεν ἀρούρης
 Ἄγριοι· οὐδ' ἀνέμοισιν ὑφ' ἡμετέροις δονέονται.
 Ἄλλ' ἀπὸ ταυρείης προθορῶν σπήλλυγος ἀήτης
 Νέρθεν εὐτρήτων καλάμων ὑπὸ ῥίζαν ὀδεύει.
 Καί τις ἀνὴρ ἀγέρωχος, ἔχων θοὰ δάκτυλα χεῖρὸς
 Ἰσταται ἀμφοφάων κανόνας συμφράδμονας αὐλῶν.
 Οἱ δ' ἀπκλὸν σκιρτῶντες ἀποθλίβουσιν ἀοιδὴν.

Περὶ δὲ τῶν ἐν Κων/πόλει αὐτοκρατορικῶν καὶ δημοτικῶν Ὀργάνων
 ἔπιθι Β'. πραγμ. σελ. 59. Περὶ τοῦ ὀργάνου τούτου ὁ κατὰ τὸν τέταρτον
 αἰῶνα Prudentius λέγει τάδε: «Cum repente praefatum organum
 »insonuit, inaeestimabili et ineffabili suavitate omnium aures
 »et cuncta demulcens supra omnem modum humanum. Nec
 defuit curiositas importuna, si quis forsitan esset intus vel
 »extra, qui tam dulcifluam Harmoniam effundere potuisset,
 »verum veraciter debrehensum est et ad ore et canore, quod
 »tum etiam descendit veraeiter in jubilatione, qui ascendit in
 »jubilatione». Ὡσαύτως ὁ Monachus Sangallensis ἐν τῷ α. βιβλ.
 (κεφ. 10.) περὶ τῶν πρὸς τὸν Μ. Κάρολον πεμφθέντων δώρων διὰ τῶν ἐκ
 Κων/πόλεως ἀπεσταλμένων λέγει περὶ τοῦ ὀργάνου τάδε: «Adduxerunt

n iidem Missi (ab imperatore Constant. Michaelē forte iomento Rhangabe) omne genus organorum, sed et variarum secum... et praecipue illud musicorum organum stantissimum, quod doliis ex aere conflatis, follibusque tauis, per fistulas aereas mire praes tantibus rugitu quidem, truibatum, garrulitatem vero lyrae vel cymbali, dulce coaequabat».

ἡ γνώμη δὲ, ὅτι τὸ ὄργανον ἦν ἐν χρήσει καὶ ἐν τισι τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἐνισχύει καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφου εὑρίσκονται ἱερὰ μελωδία ἐπιγεγραμμένα «Ὀργανικά.» Καὶ ἡ δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς συγχωρεῖ τὴν πρὸς τὰ ὄργανα ὥδὴν τῶν καὶ ψαλμῶν (Παιδαγ. § 43, 17) λέγων : «Κἀν πρὸς κιθάραν ἐμελή- λυραν ᾄδειν τε καὶ ψάλλειν μῶμος οὐκ ἔστιν.»

ἐλαβόντες ἀνωτέρω περὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς παρασημαντικῆς καὶ περὶ τῆς πυθαγορείου καὶ τῆς ταύτης τελειοποιήσεως παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ, γαμεν τὴν ἀρχαίαν μουσικὴν εἰς τὴν μέχρι τοῦ Αἰσχύλου ἐπικρατοῦσαν μόνον, καθ' ἣν ἐν τῇ σκηναίᾳ ἐγένετο μόνον τῆς λύρας χρῆσις, τοῦ δὲ αὐτόνοτον ἐν τῇ ἱερᾷ, καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Περικλέους ἀρξαμένην εὐμελῆ, ἥ ἢ μὲν μουσικὴ ἐπεκράτησε τοσοῦτον τῶν ἄλλων τότε διδασκομένων ὥν, ὥστε ἰθὺς ὡς τὸ μάλιστα ἀναπόφυκτον μέρος τῆς δημοσίας ἐκτελέσεως, ἡ δὲ ρυθμοποιία καὶ μελοποιία ἤρξατο νὰ παραβαίνει τοὺς ὁρίους τῆς εὐρύθμου αἰσχυλείου καὶ πινδαρικῆς μουσικῆς, τῆς ἀκριβῶς κύστηρως τηρούσης τὸν ρυθμὸν τοῦ κειμένου, καὶ νὰ μὴ περιορίζη- ὦν εἰς τὰς μακρὰς καὶ βραχεῖας, οὐδὲ νὰ ἀρκῇται εἰς τὰς ἀπλῶς πο- τοῦ χρόνου διαιρέσεις ἐν τῇ ὥδικῇ καὶ ὀργανικῇ μουσικῇ ψιλῇ τε ἢ ἰσχυρῇ, ἀλλὰ νὰ μεταχειρίζεται καὶ τοὺς χρόνους τῆς ρυθμοποιίας, οὓς ἀνφέρει ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Ἀωνύμος· τότε ἡ λύρα, μὴ οὖσα ἰκανὴ νὰ ἐξαγγείλῃ τοὺς παρατεταμένους τετρασήμερους καὶ πεντα- μέρους μέχρι ὀκτασήμερων χρόνους, ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ μόνου ἐν τοῖς ἱε- ραῖς ἐλέσι ἐν χρήσει ὑπάρχοντος αὐλοῦ, ὡς δυναμένου νὰ ἐξαγγέλλῃ καὶ μακίστους χρόνους.

ἡν ἐπὶ Περικλέους δὲ ἐπικράτησιν τῆς εὐμελοῦς μουσικῆς καὶ μετὰ- ἡ ἐκ τῆς Πλατωνικῆς εἰς τὴν Ἀριστοτελικὴν θεωρίαν, ἐπιδιώκου- ἡ ὡς ἡ πρώτη τὸ «οἶαν ἰδεῖν εἶναι» ἀλλὰ τὸ «δυνατὸν καὶ τὸ πρέ- μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Νεφ. ποιῶν τὸν Δίκαιον λόγον λέγοντα ἡ :

Λέξω τοῖνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς δέικειτο

ὅτ' ἐγὼ τὰ δίκαια λέγων ἤνθουν καὶ σωφροσύνη νενόμιστο.

Πρῶτον μὲν ἰδεῖν παιδὸς φωνὴν γρύξαντος μηδὲν ἀκοῦσαι

εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ

τοὺς κωμήτας γυμνοὺς ἄθροους, κ' εἰ κριμνώδη κατανίφοι.
 Εἴτ' αὖ προμαθεῖν ἄσμι' ἐδίδασκε τῷ μηρῷ μὴ ξυνέχοντας
 ἢ Παλλάδα περσέπολιν δεινὰν ἢ Τηλέπορόν τι βόαμα
 ἐντειναμένους τὴν ἁρμονίαν, ἣν οἱ πατέρες παρέδωκεν.
 Εἰ δέ τις αὐτῶν βωμολοχεύσαιτ' ἠκάμψειέ τινα καμπήν,
 οἷας νῦν τὰς κατὰ Φρύνιν ταύτας τὰς δυσκολοκάμπτους,
 ἐπετρίβετο τυπτόμενος πολλὰς, ὡς τὰς μούσας ἀφανίζων.

Ὁ αὐτὸς δὲ Ἀριστοφάνης, σκώπτων καὶ καταπολεμῶν τὸ διακ^ε κλι-
 σμένον καὶ σχοινοτενές μέλος τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀρξαμένης ἤδη εὐμ^ελοι
 μουσικῆς ποιεῖ (ἐν Θεσμοφ. στιχ. 100) τὸν Μνησίλοχον ἐρωτῶντι
 τὸν Εὐριπίδην «Μύρμηκος ἀτραποὺς μελωδεῖν (Ἀγάθων) παρασκευά **Ζ**εῖται
 ἢ τί διακμινύρεται;»

Ἔτι δὲ σφρόστερον καθίσταται, τί ὁ Ἀριστοφάνης διὰ τούτου ἐννοεῖ ἐκ
 τοῦ σκωπτικοῦ ἐλέγχου τῶν Εὐριπιδείων μελῶν ἐν τοῖς Βατραχ. (σπχ.
 1309=1351), ἐνθα ποιεῖ τὸν Αἰσχύλον ἄδοντα ἐκ τῶν Εὐριπίδου:

Ἀλκυόνες, αἱ παρ' ἀενάοις θαλάσσης
 κύμασι στωμύλλετε
 τέγγουσαι νοτίοις πτερῶν
 ῥανίσι χροά δροσιζόμεναι·
 αἱ θ' ὑπωρόφιοι κατὰ γωνίας
 εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ λίσσετε δακτύλοις φάλαγγες
 ἰστοπόνα πηνίσματα

εἰς ὃ ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ «ἡ ἐπέκτασις τοῦ εἰ κατὰ μίμησιν τῆς
 «μελοποιίας» εἴρηται, ἀλκυόνας δέ, ὡς ἐκλελυμένα.»

Ὡσαύτως τὴν μομφὴν ταύτην ἐπαναλαμβάνει ἐν στιχ. 1345—1351
 τοῦ αὐτοῦ δράματος:

«Ἐγὼ δ' ἂν τάλαινα προσέχουσ' ἔτυχον
 «ἐμαυτῆς ἔργοισι
 «λίνου μεστὸν ἄτρακτον
 «εἰ εἰ εἰ λίσσουσα χεροῖν
 «κλωστήρα ποιοῦσα.»

Ἐκ τούτων ἐναργῆς καθίσταται ἡ μεταξὺ Αἰσχύλου καὶ Εὐριπίδου
 διαφορὰ ἐν τῇ μελοποιίᾳ. Ἐν μὲν τῇ ἀρχαίᾳ σοβαρᾷ τοῦ Αἰσχύλου εὐρύθυμ
 μουσικῇ οἱ μελικοὶ φθόγγοι ἦσαν ἰσάριθμοι ταῖς συλλαβαῖς τοῦ μέτρου, ἐν
 δὲ τῇ τοῦ Εὐριπίδου εὐμελεῖ καὶ παρακιχρωσμένῃ ἐν μιᾷ συλλαβῇ εὐρη-

αι εἰς μακροὶ φθόγγοι· ἡ αὐτὴ δὲ διαφορὰ εὐρηται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ μουσικῇ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας μεταξὺ τοῦ κεχυμένου καὶ τοῦ μελικοῦ ἀφ' ἑνὸς καὶ τοῦ ἁσματικοῦ ἀφ' ἑτέρου, οἱ δὲ ἐκκλησιαστικοὶ πατέρες καταπονεμοῦσι τὴν τότε θυμελικὴν μουσικὴν διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους, δι' οὓς καὶ

Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης.¹ Ὅτι δὲ διὰ τοῦ «βωμολοχεύσαιτο» ὁ Ἀριστοφάνης τὴν ὑπέρμετρον κατάχρησιν τῶν χρόνων ῥυθμοποιίας ἰδίῳ, ἣν κατάχρησιν μελικῶν σχημάτων καὶ τὸ σχοινοτενές ἐννοεῖ καὶ παραεχρωσμένον τῆς μελωδίας, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, λέγοντος (ΑΘ. 2,7). «Περὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος εὐφράπελος καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία· ἡ δὲ ὑπερβολὴ βωμολοχία καὶ ὁ ἐξ ὧν ταύτην βωμολόχος· ὁ δὲ ἐλλείπων ἄγροικός τις» ὁ δὲ σχολιαστὴς τὸ ἐν «βωμολοχεύσαιτο» ἐρμηνεύει διὰ τοῦ «φλυαρῆσαι (ἀγοραῖόν τι εἴποι καὶ εὐτελές), τὸ δὲ «κάμψειε καμπήν» διὰ τοῦ «οἶονεὶ κεκλασμένη τῇ ἰωνῇ τὴν ὥδην προενέγκοιτο, παρηγήσειε παρήχησιν τοῦ μέλους.»

Ἀλλὰ ἐκ τοῦ «εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ εἰ λίσσετε», δι' οὗ ὁ Εὐριπίδης πειρᾶται, νομίζομεν, νὰ χρωματίσῃ αὐτὴν τὴν πρᾶξιν καὶ διὰ τῶν φθόγγων, τὸ ἐκτεταμένον καὶ ἐπίπονον αὐτῆς θέλων νὰ ἐκδηλώσῃ, δυνάμεθα νὰ συμπεριάνωμεν ὅτι μεταξὺ τῆς Αἰσχυλείου καὶ Εὐρυπιδείου μουσικῆς ὑπάρχει καὶ ἡ διαφορὰ ἐκείνη, ἥτις ὑπῆρχεν ἐν τῷ κανόνι (δορυφόρῳ) τοῦ Ἰολυκλείτου καὶ Λυσίου, μεταξὺ τῶν Αἰγινήτων τεχνιτῶν καὶ τῶν τῆς Ρόδου καὶ Περγᾶμου, μεταξὺ τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Ζεύξιδος καὶ Πολυγνώτου κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ἡ αὐτὴ ἄρα διαφορὰ ἡ μεταξὺ τῆς καλλολογικῆς καὶ μουσικῆς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἣν οὗτος ἐκθέτει περὶ τὸ τέλος τοῦ Θ τῶν Πολιτικῶν αὐτοῦ. Τῇ μέχρι Αἰσχύλου μουσικῇ ἔλειπε ὅ,τι καὶ τοῖς ἔργοις τοῦ Παρρασίου καὶ Κλείτωνος, ἥτοι τὸ τῆς ψυχῆς ἥθος, ὅπερ ἐξεδηλοῦτο ἀποχρώντως ὑπὸ τῆς διανοίας τοῦ κειμένου, ἡ δὲ μουσικὴ παρελαμβάνετο ἵνα μόνον ἀναρραπίσῃ, ἐπιρρώσῃ καὶ συνδιαγείρῃ τὰς ὑπ' αὐτῆς τῆς διανοίας τῆς λέξεως ἢ ποιήσεως πα-

¹ Κλημ. Ἀλεξ. Παιδαγ. II. §. 41. 18. Μελῶν γάρ τοι καταγόντων καὶ ῥυθμῶν ῥοερῶν τῆς μούσης τῆς Καρικῆς αἱ ποικίλαι φαρμακεῖαι διαφθείρουσι τοὺς τρόπους ἀκολάστῳ καὶ κακοτέχνῳ μουσικῇ εἰς πάθος ὑποσύρουσαι τοῦ κώμου τούτου . . . Ἀλλ' αἱ μὲν ἐρωτικαὶ μακρὰν ἐρρόντων ὥδαι, ὕμνοι δὲ ἔστων τοῦ Θεοῦ εἰ ὥδαι . . . Καὶ γὰρ ἀρμονίας παραδεκτέον τὰς σώφρονας, ἀποτάτω δὲ μάστιγα ἐλαύνοντες τῆς ἐρρωμένης ἡμῶν διανοίας τὰς ὑγρὰς ὄντως ἀρμονίας, αἱ περὶ τὰς καμπὰς τῶν φθόγγων κακοτεχνοῦσαι εἰς θρύψιν καὶ βωμολοχίαν ἐκδιεικνύονται, τὰ δὲ αὐστηρὰ καὶ σωφρονικὰ μέλη ἀποτάσσεται ταῖς τῆς μέθης ἀγεωχίαις. Καταληπτέον οὖν τὰς χρωματικὰς ἀρμονίας ταῖς ἀχρώμοις παροινίαις καὶ τῇ ἀνθοροῦσῃ καὶ ἑταιρούσῃ μουσικῇ.» Ἐπιθι Πλατ. Πολ. βιβλ. γ'. καὶ Ἀριστ. Κοϊντίλιανὸν λέγοντα: «ὅπου μὲν γὰρ σπουδαῖοι σύμπαντες οἱ τῆς Πολιτείας φύλακες, ὡς παρὰ τῷ σοφῷ Πλάτῳ, τῶν πρὸς παιδείαν συντεινόντων μελῶν χρεῖα μόνων.»

ραγομένας ψυχικὰς κινήσεις ἐκ τῶν διαθέσεων· ἡ δὲ ἀπ' Εὐριπίδου μουσικὴ ἤρξατο νὰ ἐκδηλοῖ καὶ διὰ τῶν χρωματισμῶν τῶν φθόγγων καὶ μελικῶν σχημάτων ὅτι καὶ ἡ διάνοια τοῦ ποιήματος ἐξεδήλου· ἡ μὲν μέχρι Αἰσχύλου εὐρυθμὸς εἶχεν, ὡς τὰ ἔργα τοῦ Παρρασίου, Κλείτωνος καὶ Ζεύξιδος, ὡς ὁ κανὼν τοῦ Πολυκλείτου, μόνην τὴν τάξιν καὶ τὸ μέγεθος, τὴν συμμετρίαν καὶ εὐρυθμίαν, ἐν αἷς κυρίως τὸ καλὸν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἔγκειται, ἡ δὲ ἀπ' Εὐριπίδου ταῦτά τε καὶ πρὸς τούτοις τὴν ἔκφρασιν τῆς ψυχικῆς διαθέσεως. Ἡ μὲν ἐπιζήτει Πλατωνικῶς τὰ κοινὰ τοῦ γένους γνωρίσματα, ἅτε τῶν ἀτόμων αἰεὶ ρέοντων, ἡ δὲ Ἀριστοτελικῶς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀτόμου καὶ τὸ δυνατόν καὶ πρέπον. Πρὸς τοῦτο δὲ ἡ δευτέρα ἐχρηζέετο βεβαίως οὐ μόνον τῶν πολυχόρδων ἐντατῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱμπνευστῶν ὀργάνων, καὶ μάλιστα τῶν πολυαρμονίων καὶ παναρμονίων αὐλῶν, καθ' ὧν καταφέρονται οἱ περὶ τὸν Πλάτωνα ἐν τῷ γ'. τῆς Πολιτείας καὶ ἀλλαχού, ἐπόμενοι ταῖς περὶ τέχνης οἰκείαις ἀρχαῖς καὶ θεωρίαις. Ἡ παραδοχὴ δὲ καὶ τοῦ αὐλοῦ ἐν τῇ σκηρικῇ μουσικῇ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀπ' αὐτοῦ μουσικὴ ἔφερε πηχτικώτερον καὶ μαλακώτερον χαρακτῆρα τῆς μέχρι τοῦ Αἰσχύλου, ποιούσης χρῆσιν μόνον τῶν ἐντατῶν ὀργάνων. Ἡ διαφορὰ δὲ αὕτη μεταξὺ τῶν δύο μουσικῶν ἐκδηλοῦται σαφέστατα ἐκ τῆς τῶν Ἀρχαίων θεωρίας περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἐντατῶν καὶ ἱμπνευστῶν ὀργάνων παραγομένης διαφόρου κινήσεως, ἣν ὁ Ἀριστ. Κοϊντιλιανὸς ἐκθέτει ἐν τῷ β'. Περὶ μουσικῆς (XVIII) διὰ τῶν ἐξῆς: «Τί δὴ θαυμαστὸν εἰ τοῖς κινουσί τὰ ὄργανα, νεκράς τε καὶ πνεύμασι, σῶμα ὁμοιον ἡ ψυχὴ φύσει λαβοῦσα συγκινεῖται κινουμένοις, καὶ πνεύματος ἐμμελῶς καὶ ἐρρυθμῶς ἡχοῦντος τῷ παρ' αὐτῇ πνεύματι συμπάσχει καὶ πληττουμένης νευρᾶς ἐναρμονίως νεκράς ταῖς ἰδίαις σονηχεῖ τε καὶ συντείνεται, ὅπου γε καὶ τῇ κιθάρᾳ τὸ τοιόνδε συμβαῖνον θεωρεῖται. εἰ γὰρ τις δύο χορδῶν ὁμοφώνων εἰς μὲν τὴν ἐτέραν σμικρὰν ἐνθείῃ καὶ κούφην καλὰμην, θατέραν δὲ πόρρω τεταμένην πλήξειεν, ὄψεται τὴν καλαμοφόρον ἐνεργέστατα κινουμένην. δεινὴ γὰρ ὡς εἰσικεν ἡ θεία τέχνη καὶ διὰ τῶν ἀψύχων ὀρεῖσθαι τι καὶ ἐνεργῆσαι· πόσῳ δὴ πλέον ἐπὶ τῶν ἐν ψυχῇ κινουμένων τὴν τῆς ὁμοιότητος αἰτίαν ἐνεργεῖν ἀνάγκη; τῶν ὀργάνων τοίνυν τὰ μὲν διὰ νευρῶν ἡρμωσμένα τῷ τε αἰθερίῳ καὶ ξηρῷ καὶ ἀπλῷ παρόμοια, κόσμου τε τύποι καὶ φύσεως ψυχικῆς μέρη, ἀπαθέστερά τε ὄντα καὶ ἀμετάβολα καὶ ὑγρότητι πολέμια, ἀέρι νοτίῳ τῆς εὐπρεποῦς στάσεως μεθιστάμενα, τὰ δὲ ἱμπνευστὰ τῷ πνευματικῷ καὶ ὑγροτέρῳ καὶ εὐμεταβόλῳ, λίαν τε θηλύνοντα τὴν ἀκοὴν καὶ εἰς τὸ μεταβάλλειν ἐξ εὐθείας ἐπιτήδεια τυγχάνοντα καὶ ὑγρότητι τὴν τε σύστασιν καὶ τὴν δύναμιν λαμβάνοντα. βελτίῳ μὲν οὖν τὰ τοῖς βελτίοισιν ὁμοία, ἐλάττω δὲ θάτερα· ταῦτα γὰρ δὴ καὶ τὸν μῦθον ἐνδείκνυσθαι φασὶ τὸν Μαρσίου, τὰ Ἀπόλλωνος ὄργανά τε καὶ μέλη προτιμήσαντα. τὸν μὲν

Φρύγα τὸν κρεμασθέντα ἐν Κελαιναῖς ἀσκοῦ δίκην τὸν αἰρίον καὶ πλήρη πνευμάτων καὶ ζοφώδη τυγχάνειν τόπον, ὑπεράνω μὲν ὕδατος ὄντα, τοῦ δὲ αἰθέρος ἐξηρητημένον, τὸν δὲ Ἀπόλλωνα καὶ τὰ ὄργανα τούτου τὴν καθαρωτέραν καὶ αἰθέριον καὶ τὸν ταύτης εἶναι προστάτην.

XIX. Ἐν γε μὲν τῷ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ὀργάνων λόγῳ τάδε ἡμῖν ὑποφαίνουσιν οἱ παλαιοί· τὴν μὲν γὰρ βλαβερὰν καὶ φευκτὴν μελωδίαν ὡς εἰς κακίαν καὶ διαφθορὰν ὑπαγομένην θηριώδεσι τὴν μορφήν καὶ θνηταῖς γυναιξί, ταῖς Σειρήσι περιέθηκαν, ἃς νικῶσι μὲν αἱ Μοῦσαι, φεύγει δὲ προτροπάδην ὁ σοφὸς Ὀδυσσεύς. διττῆς δὲ οὔσης τῆς χρησίμου μουσουργίας, καὶ τῆς μὲν πρὸς ὠφέλειαν τῶν σπουδαίων, τῆς δὲ πρὸς ἄνεσιν ἀβλαβῇ τῶν ἀγελαίων, κἂν εἴ τινες τούτων ταπεινότεροι, χρησίμου οὔσης, τὴν μὲν ἐν κισθάρᾳ παιδευτικὴν, ἀνδρώδη τυγχάνουσαν, ἀνέθεσαν Ἀπόλλωνι, τὴν δὲ τὸ τερπνὸν ἀναγκαίως μεταδιώκουσαν διὰ τὸ τῶν πολλῶν στοχάζεσθαι θηλεῖα θεῶν, μῆ τῶν Μουσῶν, Πολυμνία περιτεθείκασιν· τῆς δὲ κατὰ λύραν τὴν μὲν πρὸς παιδείαν χρησίμου ὡς ἀνδράσι πρόσφορον ἀφώρισαν Ἑρμῇ, τὴν δὲ πρὸς διαχυσιν ἐπιτήδειον, ὡς τὸ τῆς ψυχῆς θῆλυ πολλάκις καὶ ἐπιθυμητικὸν ἐκμειλιττομένην Ἑρατοῖ περιῆψαν. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν αὐλῶν τὴν μὲν τὸ τῆς ἡδονῆς ἐφιέμενον πλῆθος ἀνδρῶν καὶ μέρος ψυχῆς κολακεύουσιν μελωδίαν τῇ μετὰ τοῦ καλοῦ τὸ ἡδὺ παραινούσῃ ζηλοῦν κατὰ τὴν προσηγορίαν, Εὐτέρπη προσένειμαν, τὴν δὲ ὠφελεῖν δυναμένην σπκνίως διὰ πολλὴν ἐπιστήμην καὶ σωφροσύνην, οὐ μὴν τέλειον τῆς φυσικῆς ἀποφοιτῶσαν θηλότητος οὐκέτι ἄρρενι θεῶν, τῇ δὲ θηλεῖα μὲν κατὰ γένος, σῶφρονι δὲ καὶ πολεμικῇ κατὰ τὸ ἦθος, Ἀθηνᾶ νέμουςι. τοιγάρουν βραχεῖαν εἶναι τὴν δι' αὐτῆς ὠφέλειαν ἐπιδεικνύμενοι, καὶ τοῖς σοφοῖς φεύγειν κατὰ τὸ πολὺ τὴν δι' αὐλητικῆς ῥαστώνην παραινούντες, ἐμπορεύσθαι τὴν Θεὸν φασὶ τοὺς αὐλοὺς, ὡς οὐ πρόσφορον ἡδονὴν ἐπιφέροντας τοῖς σοφίς ἐφιεμένοις, τοῖς δὲ διὰ τὰς συνεχεῖς δημιουργίας τε καὶ ἐργασίας καμאתηροῖς τε καὶ ἐπιπόνοις τῶν ἀνθρώπων χρησιμεύουσιν. οἷον βῆ καὶ τὸν Μαρσύα παρειαγήγαγον, ὃν παρ' ἀξίαν σεμνύνοντα τὴν αὐτοῦ μουσικὴν δίκην μετῆλθεν· οὐ τὰ ὄργανα τοσοῦτον ἐλέλειπτο τῶν Ἀπόλλωνος, ὅσον οἱ τε χειρώνακτες καὶ ἀμαθεῖς ἄνθρωποι τῶν σοφῶν καὶ αὐτὸς ὁ Μαρσύα τοῦ Ἀπόλλωνος. ταῦτα καὶ Πυθχγόραν συμβουλεύσαι τοῖς ὁμιληταῖς αὐλοῦ μὲν αἰσθημένοις ἀκοήν ὡς πνεύματι μιανθεῖσαν ἀποκλύζεσθαι, πρὸς δὲ τὸ λύριον ἐναισίοις μέλεσι τὰς τῆς ψυχῆς ἀλλόλογους ὁρμὰς ἀποκαθαίρεσθαι· τὸν μὲν γὰρ τὸ τῆς χείρονος μοίρας προεστὸς θεράπευειν, τὸ δὲ τῆς λογικῆς ἐπιμελουμένῳ φύσεως φίλιόν τε εἶναι καὶ κεχαρίσμενον. μαρτυροῦσι δέ μοι καὶ οἱ παρ' ἐκάστοις τῶν ἀνθρώπων λόγιοι μὴ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ παντὸς τοιαύτην κεχρησθαι συστάσει. οἱ μὲν γὰρ τὸν ὑπὸ τὴν σελήνην θεραπεύοντες τόπον, πνευμάτων πλήρη καὶ ὑγρᾶς ὄντα συστάσει, ἐκ δὲ τῆς αἰθερίου ζώης

τὴν ἐνέργειαν ποριζόμενον, ἀμφοτέροις τοῖς ὀργάνοις ἐμπνευστοῖς τε καὶ νευροδέτοις ἀπομειλίττονται, οἱ δὲ τὸν καθαρὸν καὶ αἰθέριον πᾶν μὲν τὸ ἐμπνευστὸν ὡς ψυχὴν μαιῖνον καὶ ἐπὶ τὰδε καθέλκον ἀπέστερξαν, κιθάρα δὲ καὶ λύρα μόνοις ὀργάνων ὡς ἐναγεστέροις [προσέχοντες] ὕμνησάν τε καὶ ἐτίμησαν. οὐ δὴ τόπου καὶ οἱ σοφοὶ μιμηταί τε καὶ ζηλωταί, τῆς μὲν τῶν ἐνθάδε ταραχῆς τε καὶ ποικιλίας, κἂν τῷ σώματι παρῶσι τῇ γε προαιρέσει χωριζόμενοι, τῆς δὲ τῶν ἐκείθι καλῶν διηνηκοῦς τε ἀπλότητος καὶ πρὸς ἄλληλα συμφωνίας διὰ τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν ὁμοιώσεως ἀντεχόμενοι.» Ταῦτα μὲν ὁ Κοῖντιλιανὸς κατὰ τὴν περὶ καλοῦ θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου καὶ τὰ περὶ μουσικῆς ἐκτίθενται ἀναλόγως κατὰ τὸν ἰδανικὸν χαρακτῆρα τῆς τε Πολιτείας καὶ ἐπὶ μέρους καὶ τῶν Νόμων, ὅποια ταῦτα πρέπει ἢ ἔπρεπε νὰ εἶνε ἐν πολιτείᾳ καλῶς συγκροτημένη, ὑπὸ ἐλευθέρων καὶ πεπαιδευμένων συνισταμένη καὶ ὑπὸ φιλοσόφων κυβερνωμένη. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ Θ τῶν Πολιτικῶν (7. 1341)¹ περὶ τῆς δυνάμεως καὶ χρήσεως τῆς μουσικῆς φιλοσοφῶν καὶ πρὸς τὸν Πλάτωνα διαφερόμενος ἐν τισι λέγει τὰδε :

«Σκεπτέον δ' ἔτι περὶ τε τὰς ἀρμονίας καὶ τοὺς ῥυθμούς καὶ πρὸς παιδείαν πόττερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἀρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς ἢ διαιρετέον, ἔπειτα τοῖς πρὸς παιδείαν διαπονοῦσι πόττερον τὸν αὐτὸν διορισμὸν θήσομεν ἢ τρίτον δεῖ τινα ἕτερον, ἐπειδὴ τὴν μὲν μουσικὴν ὀρῶμεν διὰ μελοποιίας καὶ ῥυθμῶν οὔσαν, τούτων δ' ἐκάτερον οὐ δεῖ λελθῆναι τίνα ἔχει δύνανται πρὸς παιδείαν, καὶ πόττερον προαιρετέον μᾶλλον τὴν εὐμελῆ μουσικὴν ἢ τὴν εὐρυθμον. νομίσαντες οὖν πολλὰ καλῶς λέγειν περὶ τούτων τῶν τε νῦν μουσικῶν ἐνίους καὶ τῶν ἐκ φιλοσοφίας ὁσοι τυγχάνουσιν ἐμπείρως ἔχοντες τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας, τὴν μὲν καθ' ἑκάστον ἀκριβολογίαν ἀποδώσομεν ζητεῖν τοῖς βουλομένοις παρ'

¹ Ἀριστ. Κοῖντιλ. σελ. 69: Ποικίλων δὲ ὄντων τῶν τὸ πλήρωμα τῆς κοινω-
νίας συγκροτούντων, ὡς ἐν ταῖς λοιπαῖς πόλεσι, προσφόρου καὶ τῆς ψυχαγωγίας
ἐκάστοις ἔδει· ἅπερ ἀγνοήσαντες καὶ τῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ βηθέντων τὰς αἰτίας οὐ
συνιέντες οἱ μὲν τὰ πρὸς ἡδονὴν τῶν μελῶν παντάπασιν ἀποδοκίμασαν, οὐ δια-
κρίναντες οἷς τε ἡρμοττε καὶ ὅπῃ παρελαμβάνετο, οἱ δὲ καὶ τὴν ἅπασαν μελο-
ποιίαν ὡς τοιούτων μόνων ἀπεργαστικὴν ἐξώρισαν, οὐκ εἰδότες ὡς εἰ, καὶ παιδεία
μόνη πολλῶν ἐπεφύκει ἄλλων χρησιμωτέρα, τῆς γε φύσεως καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπαι-
τούσης ἐμποδίζει μὲν ἀδύνατον (εὖ γὰρ εἴρηται τῷ σοφῷ καὶ τὸ περὶ τοῦ τίξου)
τῶν δὲ ἀνέσεων τὴν ὠφέλιμον προκρίτεον. λέγω δὲ ταῦτα οὔτε τὰ πάντη δια-
βεβλημένα τῶν μελῶν ἀποδεχόμενος (οὐδὲ γὰρ μουσικὴ τούτων ἐπιστάτις, ἀλλὰ
καθάπερ αἱ λοιπαὶ τέχναι τῆς σφετέρας ὕλης, ἐκ τῶν βελτίστων διακρίνει τὰ χει-
ρονα), οὔτε τοὺς διὰ τὴν φαύλην μελωδίαν τῇ πάσῃ τέχνῃ λοιδορουμένους ἐπαι-
νῶν Οὔτε γὰρ ἅπασα τέρψις μεμπτὸν οὔτε τῆς μουσικῆς αὕτη τέλος, ἀλλὰ
ἢ μὲν ψυχαγωγία κατὰ συμβεβηκός, σκοπὸς δὲ ὁ προκείμενος ἢ πρὸς ἀρετὴν ὡ-
φέλεια.

ἐκείνων, νῦν δὲ νομικῶς διέλωμεν, τοὺς τύπους μόνον εἰπόντες περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ τὴν διαίρεσιν ἀποδεχόμεθα τῶν μελῶν, ὡς διαιροῦσί τινες τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, τὰ μὲν ἠθικὰ τὰ δὲ πρακτικὰ τὰ δὲ ἐνθουσιαστικὰ τιθέντες, καὶ τῶν ἀρμονιῶν τὴν φύσιν πρὸς ἑκάστα τούτων οἰκεῖν ἄλλην πρὸς ἄλλο μέρος τιθέασι, φημέν δ' οὐ μὲν ἔνεκεν ὠφελείᾳ τῇ μουσικῇ χρῆσθαι δεῖν ἀλλὰ καὶ πλειόνων χάριν (καὶ γὰρ παιδείας ἔνεκεν καὶ καθάρσεως—τὶ δὲ λέγομεν τὴν καθάρσιν, νῦν μὲν ἀπλῶς, πάλιν δὲ ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς ἐροῦμεν σαφέστερον—, τρίτον δὲ πρὸς διαγωγὴν, πρὸς ἀνεῖν τε καὶ πρὸς τὴν τῆς συντονίας ἀνάπαυσιν), φανερόν ὅτι χρηστέον μὲν πάσαις ταῖς ἀρμονίαις, οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, ἀλλὰ πρὸς μὲν τὴν παιδεῖαν ταῖς ἠθικωτάταις, πρὸς δὲ ἀκρόασιν ἐτέρων χειρουργούντων καὶ ταῖς πρακτικαῖς καὶ ταῖς ἐνθουσιαστικαῖς· ὁ γὰρ περὶ ἐνίης συμβαίνει πάθος ψυχῆς ἰσχυρῶς, τοῦτο ἐν πάσαις ὑπάρχει, τῷ δὲ ἥττον διαφέρει καὶ τῷ ἁλλῶν, οἷον ἔλεος καὶ φόβος, ἔτι δὲ ἐνθουσιασμός· καὶ γὰρ ὑπὸ ταχύτης γῆς κινήσεως κατακώχιοι τινὲς εἰσιν. ἐκ δὲ τῶν ἱερῶν μελῶν ὀρῶμεν τούτους, ὅταν χρῆσωνται τοῖς ἐξοργιάζουσι τὴν ψυχὴν μέλεσι, καθιστάμενους ὥσπερ ἱατρίας τυχόντας καὶ καθάρσεως. ταῦτό δὲ τοῦτο ἀναγκαῖον πάσχειν καὶ τοὺς ἐλεήμονας καὶ τοὺς φοβητικούς καὶ τοὺς ὀλως παθητικούς, τοὺς δ' ἄλλους καθ' ὅσον ἐπιβάλλει τῶν τοιούτων ἑκάστῳ, καὶ πᾶσι γίνεσθαι τινὰ καθάρσιν καὶ κουφίζεσθαι μεθ' ἡδονῆς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μέλη τὰ καθαρτικὰ παρέχει χάραν ἀβλαβῆ τοῖς ἀνθρώποις· δι' ὃ ταῖς ἐν τοιαύταις ἀρμονίαις καὶ τοῖς τοιούτοις μέλεσι θετέον τοὺς τὴν θεατρικὴν μουσικὴν μετεχειριζομένους ἀγωνιστάς. ἐπειδὴ ὁ θεατὴς διττός, ἢ μὲν ἐλεύθερος καὶ πεπαιδευμένος, ὁ δὲ φορτικός ἐκ βαναύσων καὶ θητῶν καὶ ἄλλων τοιούτων συγκείμενος, ἀποδοτέον ἀγῶνας καὶ θεωρίας καὶ τοῖς τοιούτοις πρὸς ἀνάπαυσιν· εἰσὶ δ' ὥσπερ αὐτῶν αἱ ψυχαὶ παρεστραμμέναι γῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, οὕτω καὶ τῶν ἀρμονιῶν παρεκβάσεις εἰσὶ καὶ τῶν μελῶν τὰ σύντονα καὶ παραχρῆσμένα· ποιεῖ δὲ τὴν ἡδονὴν ἑκάστοις τὸ κατὰ φύσιν οἰκεῖον· διόπερ ἀποδοτέον ἐξουσίαν τοῖς ἀγωνιζομένοις πρὸς τὸν θεατὴν τὸν τοιοῦτον τοιούτῳ τινὶ χρῆσθαι τῷ γένει τῆς μουσικῆς. πρὸς δὲ παιδεῖαν τοῖς ἠθικοῖς τῶν μελῶν χρηστέον καὶ ταῖς ἀρμονίαις ταῖς τοιαύταις. τοιαύτη δὲ ἡ δωριστί, καθάπερ εἵπομεν πρότερον· ἴχεσθαι δὲ δεῖ καὶ τινὰ ἄλλην ἡμῖν δοκιμάζωσιν οἱ κοινωνοὶ τῆς ἐν φιλοσοφίᾳ διχτριβῆς καὶ τῆς περὶ τὴν μουσικὴν παιδείας. ὁ δ' ἐν τῇ πολιτείᾳ Σωκράτης οὐ καλῶς τὴν φρυγιστὴ μόνην καταλείπει μετὰ τῆς δωριστί, καὶ ταῦτα ἀποδοκιμάσας τῶν ὀργάνων τὸν αὐλόν· ἔχει γὰρ τὴν αὐτὴν δύναμιν ἢ φρυγιστὴ τῶν ἀρμονιῶν, ἥνπερ αὐλὸς ἐν τοῖς ὀργάνοις· ἡμῶν γὰρ ὀργιστικὰ καὶ παθητικὰ· δηλοῖ δὲ ἡ ποίησις· πᾶσα γὰρ βακχεῖα καὶ πᾶσα ἡ τοιαύτη κίνησις μάλιστα τῶν ὀργάνων ἐστὶν ἐν τοῖς αὐλοῖς, τῶν δὲ ἀρμονιῶν ἐν τοῖς φρυγιστῇ μέλεσι λαμβάνει ταῦτα τὸ

πρέπον, οἷον ὁ διθύρχμβος ὁμολογουμένως εἶναι δοκεῖ φρύγιον . . . Περὶ δὲ τῆς δωριστῆ πάντες ὁμολογοῦσιν ὡς στασιμωτάτης οὔσης καὶ μάλιστα ἦθος ἐχούσης ἀνδρεῖον. ἔτι δὲ τὸ μέσον μὲν τῶν ὑπερβολῶν ἐπαινοῦμεν καὶ χρῆναι διώκειν φαμέν, ἡ δὲ δωριστῆ τοιαύτην ἔχει τὴν φύσιν πρὸς τὰς ἄλλας ἀρμονίας, φανερόν ὅτι τὰ δῶρια μέλη πρέπει παιδεύεσθαι μᾶλλον τοῖς νεωτέροις. εἰσὶ δὲ δύο σκοποί, τότε δυνατὸν καὶ τὸ πρέπον· καὶ γὰρ τὰ δυνατὰ δεῖ μεταχειρίζεσθαι μᾶλλον καὶ τὰ πρέποντα ἐκάστοις. ἔστι δὲ καὶ ταῦτα ὠρισμένα ταῖς ἡλικίαις, οἷον τοῖς ἀπειρηκόσι διὰ χρόνον οὐ βῆδιν ἀδιδόν τὰς συντόνους ἀρμονίας, ἀλλὰ τὰς ἀνειμένας ἢ φύσιν ὑποβάλλει τοῖς τηλικούτοις. διὸ καλῶς ἐπιτιμῶσι καὶ τοῦτο Σωκράτει τῶν περὶ τὴν μουσικὴν τινες, ὅτι τὰς ἀνειμένας ἀρμονίας ἀποδοκιμάσειεν, ὡς μεθυστικὰς λαμβάνων αὐτάς, οὐ κατὰ τὴν τῆς μέθης δύναμιν (βακχειτικὸν γὰρ ἢ γε μέθη ποιῶ μᾶλλον) ἀλλ' ἀπειρηκυίας. ὥστε καὶ πρὸς τὴν ἰσομένην ἡλικίαν, τὴν τῶν πρεσβυτέρων, δεῖ καὶ τῶν τοιούτων ἀρμονιῶν ἀπτεσθαι καὶ τῶν μελῶν τῶν τοιούτων· ἔτι δὲ εἴ τίς ἐστι τοιαύτη τῶν ἀρμονιῶν ἢ πρέπει τῇ τῶν παιδῶν ἡλικίᾳ διὰ τὸ δύνασθαι κόσμον τ' ἔχειν ἄμα καὶ παιδεῖαν, οἷον ἡ λυδιστῆ φαίνεται πεποιθέναι μάλιστα τῶν ἀρμονιῶν, δῆλον ὅτι τούτους ὄρους τρεῖς ποιητέον εἰς τὴν παιδείαν, τό τε μέσον καὶ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ πρέπον.» Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο τοῦ Ἀριστοτέλους περιέχον ἐν συνόψει τάς τε συμφωνίας καὶ κυριωτέρας διαφορὰς μεταξὺ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ χρήσει τῶν ἀρμονιῶν καὶ ὀργάνων, καὶ καθιστῶν ἡμῖν γνωστὴν τὴν ὑπαρξίν δύο συστημάτων μελοποιίας ἐν τῇ συγχρόνῳ μουσικῇ, τὸ τῆς εὐρύθμου καὶ εὐμελοῦς, δικαιολογεῖ ἀποχρώντως τοὺς χάριν τοῦ διττοῦ ἀκροατηρίου παρεκβάσεις ποιοῦντας καὶ διὰ τοῦτο ψεγομένους ποιητὰς καὶ μελοποιούς ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Πλάτωνα, οὐτινος ἡ μουσικὴ, ὡς ἡ πολιτεία, ἀφορᾷ εἰς κοινωνίαν μόνον ἐξ ἐλευθέρων καὶ πεπαιδευμένων συγκειμένην, ἔχουσα μόνον τὸ καλόν, ὅπερ κατ' αὐτὸν ἔγκειται ἐν τῇ συμμετρίᾳ, ἐν μόνῃ τῇ τηρήσει τῶν σχέσεων καὶ ἀναλογιῶν, τουτέστι τὸ καλὸν ἁμικτον, εἰλικρινές καὶ καθαρὸν πάσης ἀναμίξεως τοῦ μείζονος ἢ ἐλάσσονος θυμικοῦ ὀξύρροπου τοῦ ἀτόμου, ἐφαπτόμενον τοῦ ἀνθρώπου ὡς πνευματικοῦ ὄντος, ἀφορῶν εἰς τὴν διάνοιαν καὶ κρίσιν, ἐστερημένον τοῦ τερπνοῦ τοῦ ἐκ τῶν ἀτομικῶν ψυχικῶν διαθέσεων προερχομένου καὶ εἰς τὸ αἰσθητικόν τοῦ ἀνθρώπου ἀπειθυνομένου, τὸ καλὸν γυμνὸν δῆλον ὅτι πάσης ὑποκειμενικῆς διαθέσεως καὶ κινήσεως, περιέχον μόνον τὰ κοινὰ τοῦ γένους γνωρίσματα, τὴν μέθεξιν, μίμησιν ἢ ὁμοίωσιν τῶν εἰδώλων ἢ ὁμοιωμάτων πρὸς τὸ παράδειγμα, μόνην τὴν κοινωνίαν καὶ παρουσίαν τῆς ιδέας ἐν τοῖς ὁμοιώμασι· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ εἶδος τῆς ὑπ' αὐτοῦ παραδεκτῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ μουσικῆς εἶνε ἐν διὰ πάσας τὰς ἡλικίας καὶ τάξεις, τὸ παιδευτικόν· μεταξὺ τῶν δύο ἄρα φιλοσόφων ἐν τῇ περὶ καλοῦ καὶ τεχνῶν θεωρίᾳ ὑπάρ-

χει ἡ αὐτὴ διαφορὰ ἢ καὶ ἐν τῇ μεταφυσικῇ θεωρίᾳ ἑκατέρου, ἡ διαφορὰ τοῦ μονισμοῦ καὶ μοναδισμοῦ.

Τὸν αὐλὸν δὲ ἀποδοκιμάζει ἐν τῷ Θ τοῦ Πολιτ. (σελ., 1341) καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τισι περιπτώσεσι, οἷαι αἱ ἐξῆς: Δῆλον δὲ ἐκ τούτων καὶ ποίοις ὀργάνοις χρηστέον· οὔτε γὰρ αὐλοὺς εἰς παιδείαν ἀκτέον οὔτ' ἄλλο τεχνικὸν ὄργανον, οἷον κιθάραν καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἑτερόν ἐστιν,¹ ἀλλ' ὅσα ποιήσει αὐτῶν ἀκροατὰς ἀγαθοὺς ἢ τῆς μουσικῆς παιδείας ἢ τῆς ἄλλης. ἔτι δ' οὐκ ἔστιν ὁ αὐλὸς ἠθικὸν ἀλλὰ μάλλον ὀργιαστικόν, ὥστε πρὸς τοὺς τοιούτους αὐτῷ καιροὺς χρηστέον, ἐν οἷς ἡ θεωρία κάθαρσιν μάλλον δύναται ἢ μάθησιν. προσθῶμεν δὲ ὅτι συμβέβηκεν ἐναντίον αὐτῷ πρὸς παιδείαν καὶ τὸ κωλύειν τῷ λόγῳ χρῆσθαι τὴν αὐλῇσιν· διὸ καλῶς ἀπεδοκίμασαν αὐτοῦ οἱ πρότερον τὴν χρῆσιν ἐκ τῶν νέων καὶ τῶν ἐλευθέρων, καί περ χρησάμενοι τὸ πρῶτον αὐτῷ. σχολαστικώτεροι γὰρ γινόμενοι διὰ τὰς εὐπορίας καὶ μεγαλοφυχότεροι πρὸς ἀρετὴν, ἔτι τε πρότερον καὶ μετὰ Μηδικὰ φρονηματισθέντες ἐκ τῶν ἔργων πάσης ἡπτοντο μαθήσεως, οὐδὲν διακρίνοντες ἀλλ' ἐπιζητοῦντες. διὸ καὶ τὴν αὐλητικὴν ἡγαγον πρὸς τὰς μαθήσεις. καὶ γὰρ ἐν Λακεδαιμονίᾳ τις χορηγὸς αὐτὸς ἡύλησε τῷ χορῷ, καὶ περὶ Ἀθήνας οὕτως ἐπεχωρίασεν, ὥστε σχεδὸν οἱ πολλοὶ τῶν ἐλευθέρων μετεῖχον αὐτῆς, δῆλον δὲ ἐκ τοῦ πίνακος ὃν ἀνέθηκε Θράσιππος Ἐκφαντίδῃ χορηγήσας. ὕστερον δ' ἀπεδοκιμάσθη διὰ τῆς πείρας αὐτῆς, βέλτιον δυναμένων κρίνειν τὸ πρὸς ἀρετὴν καὶ τὸ μὴ πρὸς ἀρετὴν συντεῖνον. ὁμοίως δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὀργάνων τῶν ἀρχαίων, οἷον πηκτίδες καὶ βάρβιτοι καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν συντείνοντα τοῖς ἀκούουσι τῶν χρωμένων, ἐπτάγωνα καὶ τρίγωνα, καὶ πάντα τὰ δεόμενα χειρουργικῆς ἐπιστήμης. εὐλόγως δ' ἔχει καὶ τὸ περὶ τῶν αὐλῶν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μεμυθολογημένον· φασὶ γὰρ δὴ τὴν Ἀθηναίων εὐροῦσαν ἀποβαλεῖν τοὺς αὐλοὺς κτλ.»

Τὴν μεταβολὴν δὲ τῆς ἀρχαιοτέρας μουσικῆς ἀπὸ ἀπλῆς καὶ εὐρύθμου εἰς ποικίλην, εὐμελῆ καὶ παρακεχρωσμένην, ἀπὸ ἀφελοῦς, ἀπαθοῦς καὶ ξηρᾶς εἰς θηλυνομένην, διακεκλασμένην, παθητικὴν καὶ ὑγρὰν ἢ μαλακὴν περιγράφει ἱστορικῶς τὸ ἐξῆς παρὰ Πλουτάρχῳ ἐν τῷ περὶ μουσικῆς ἀπόσπασμα τοῦ κωμικοῦ Φερεκράτους, εἰσαγαγόντος τὴν μουσικὴν

¹ Χρυσ. τομ. 56. σελ. 541. Ἡ διὰ τῶν συρίγγων καὶ αὐλῶν μελωδία κατεργασμένη καὶ τὸ στερεὸν τῆς διανοίας μαλάττουσα. Ὁμιλ. II. σελ. 465. Ὁ γὰρ κύλικας καὶ κισσύβια καὶ ποτήρια τοῖς δακτύλοις ἐνείρων καὶ περιτιθεῖς κυμαλίζει καὶ σύριγγα ἔχων ᾄδει δι' αὐτῆς τὰ ᾄσματα τὰ αἰσχρὰ καὶ ἔρωτος γέμοντα κτλ. Βασίλ. Εἰς Ἰσαίαν σελ. 376. Ἀκουέτωσαν τούτων οἱ ἀντὶ τῶν εὐαγγελίων τὰς κιθάρας καὶ τὰς λύρας ἐπὶ τῶν οἰκῶν φυλάσσοντες. Σοὶ δὲ χρυσῷ καὶ ἰλέφαντι πεποικιλμένη ἡ λύρα ἐφ' ὕψηλοῦ τινος θωμοῦ ὥσπερ τι ἄγαλμα καὶ εἰδωλὸν δαιμόνων ἐναπόκειται κτλ.

ἐν γυναικείῳ σχήματι ὅλην κατηκισμένην τὸ σῶμα, καὶ ποιήσαντος τὴν
μὲν δικαιοσύνην διαπυνθανομένην τὴν αἰτίαν τῆς λώβης, τὴν δὲ ποίησιν
λέγουσαν:

Λέξω μὲν οὐκ ἄκουσα, σοί τε γὰρ κλύειν

ἐμοί τε λέξαι θυμὸς ἡδονὴν ἔχει.

ἐμοί γὰρ ἦρξε τῶν κακῶν Μελανιππίδης

ἐν τοῖσι πρώτοις, ὃς λαβὼν ἀνῆκε με

χαλαρωτέραν τ' ἐποίησε χορδαῖς δώδεκα.

Ἄλλ' οὖν ὅμως οὗτος μὲν ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ

ἐμοιγε πρὸς τὰ νῦν κακὰ.

Κινησίας δὲ ὁ κατάρατος Ἀττικὸς

ἐξαρμονίους καμπὰς ποιῶν ἐν ταῖς στροφαῖς

ἀπολώλεχ' οὕτως, ὥστε τῆς ποιήσεως

τῶν διθυράμβων, καθάπερ ἐν τοῖς ἀσπίσιν

ἀριστέρ' αὐτοῦ φαίνεται τὰ δεξιὰ.

Ἄλλ' οὖν ἀνεκτὸς οὗτος ἦν ὅμως ἐμοί.

Φρῦνις δ' ἴδιον στρόβιλον ἐμβάλῳν τινα

κάμπτων με καὶ στρέφων ὅλην διέφθορεν

ἐν πέντε χορδαῖς δώδεχ' ἁρμονίας ἔχων.

Ἄλλ' οὖν ἐμοί γε χούτος ἦν ἀποχρῶν ἀνὴρ

εἰ γὰρ τι κἄξήμαρτεν αὖθις ἀνέλαβεν.

Ὁ δὲ Τιμόθεος μ' ὦ φιλτάτῃ κατορώρυχεν

καὶ διεκένναί κ' αἰσχιστα. ΔΙΚ. Ποῖος οὗτος;

ὁ Τιμόθεος; ΜΟΥΣ. Μιλήσιός τις Πυρρίας.

ΔΙΚ. Κακὰ σοὶ παρέσχε χούτος; ΜΟΥΣ. ἅπαντας οὓς λέγω

παρελήλυθ' ἄδων εὐτραπέλους μυρμηκιάς

ἐξαρμονίους ὑπερβολαίους τ' ἀνοσίους

καὶ νιγλάρους, ὥσπερ τε τὰς ραφάνας ὅλην

κάμπτων με κατεμέστωσε.

κἂν ἐντύχη ποῦ με βαδιζούσῃ μόνῃ

ἀπέδουσε κἀνέλυσε χορδαῖς δώδεκα.

Ὁ αὐτὸς δὲ Πλούταρχος ἐν τῷ π. μ. λέγει περὶ τῆς εἰρημένης διαφο-
ρᾶς, ὅτι Ἄριστοφάνης ὁ κωμικὸς μνημονεύει Φιλοξένου, καὶ φησιν ὅτι
εἰς τοὺς κυκλίους χοροὺς (μονωδικὰ) μέλη εἰσηνέγκατο. Καὶ ἄλλοι δὲ κω-
μωδοποιοὶ ἰδὲξαν τὴν ἀτοπίαν τῶν μετὰ ταῦτα τὴν μουσικὴν κατακυρι-
ματικῶτων . . . Ὅτι δὲ περὶ τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰς μαθήσεις διόρθω-
σις ἢ διαστροφή γίνεται, δῆλον Ἀριστόξενος ἐποίησε· τῶν γὰρ κατὰ τὴν
αὐτοῦ ἡλικίαν φησὶ Τηλεσίῃ τῷ Θηβαίῳ συμβῆναι νέῳ μὲν ὄντι τραπῆ-
ναι ἐν τῇ καλλίστῃ μουσικῇ καὶ μαθεῖν ἄλλα τε τῶν εὐδοκιμούντων καὶ

τὰ Πινδάρου, τὰ τε Διονυσίου τοῦ Θηβαίου καὶ τὰ Λάμπρου καὶ τὰ ατίνου καὶ τῶν λοιπῶν, ὅσοι τῶν λυρικῶν ἄνδρες ἐγένοντο ποιεῖται ὑμμάτων ἀγαθοί· καὶ ἀυλῆσαι δὲ καλῶς καὶ περὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς ἐπάσης παιδείας ἱκανῶς διαπονηθῆναι· παραλλάξαντα δὲ τὴν τῆς ἀκ-
ς ἡλικίαν οὕτω σφόδρα ἐξάπατηθῆναι ὑπὸ τῆς σκηνικῆς μουσικῆς, ὡς γαφρονῆσαι τῶν καλῶν ἐκείνων, ἐν οἷς ἀνετράφη, τὰ Φιλοξένου δὲ καὶ εοθέου ἐκμανθάνειν, καὶ τούτων αὐτῶν τὰ ποικιλώτατα καὶ πλείστην αὐτοῖς ἔχοντα καινοτομίαν.» Καὶ ἕτερον δὲ ὅμοιον ἀπόσπασμα εὕρηται ρὰ τῷ Θεμεστιῷ (λογ. 33), περιγράφον τὴν κατάπτωσιν τῆς παλαιο-
ρας μουσικῆς διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς θηλυνομένην ἤδη ν μουσικὴν ἐπειρᾶτο ἀναρρωνύναί αὐτός τε ἀγαπῶν τὰ ἀνδρικώτερα ἐν κρουμάτων καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐπικελεύων τοῦ μαλθακοῦ ἀφεμένους λεργεῖν τὸ ἀρρενωπὸν ἐν τοῖς μέλεσι. Ἐπειδὴ οὖν τις ἤρετο αὐτὸν τῶν νήθων

Τί δ' ἂν γένοιτο πλέον ὑπεριδόντι μὲν τῆς νέας καὶ ἐπιτεμποῦς ἀοιδῆς, ν δὲ παλαιὰν διαπονήσαντι ;

Ἄιση, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις, ὡς οὐχ οἶόν τε ὄν πλήθει x ἀρεστὸν εἶναι καὶ ἀρχαῖον τὴν ἐπιστήμην.

Ἀριστόξενος μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἐπιτήδευσιν μετιῶν δημοτικὴν παρ' ἐν ἐποιεῖτο δήμου καὶ ὄχλου ὑπεροψίαν. Καὶ εἰ μὴ ὑπάρχει ἅμα τοῖς νομίμοις τῆς τέχνης ἐμμένειν καὶ τοῖς πολλοῖς ᾄδειν κεχαρισμένα τὴν νην εἴλετο ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας.»

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς λοιπὸν τοῦ Ἀριστοξένου ἡ κατάχρησις ἐν τοῖς θεά-
ις φαίνεται φθάσασα τὸν ἀνώτατον βαθμόν, ὅπερ ἐπιμαρτυρεῖται καὶ τέρου ἀποσπάσματος διατηρηθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου: «Διόπερ Ἀ-
τόξενος ἐν συμμίκτοις συμποτικαῖς Οὕτω δὲ οὖν φησι καὶ ἡμεῖς, εδὴ τὰ θεάτρα ἐκβεβαρβάρωται, καὶ εἰς μεγάλην διαφθοράν προελή-
εν ἡ πάνδημος αὕτη μουσική, καθ' ἑαυτοὺς γενόμενοι ὀλίγοι ἀναμι-
ισκώμεθα οἷα ἦν ἡ μουσική.»

Γὰ χωρία μὲν ταῦτα ἀποχρώντως μαρτυροῦσι περὶ τῆς καταστάσεως μεταβολῆς τῆς ἀρχαιοτέρας εὐρύθμου εἰς εὐμελῆ μουσικὴν. Ἰδέαν δὲ x τῆς εὐρύθμου δύνανται νὰ παράσχωσιν ἡμῖν αἱ διασωθεῖσαι διὰ τῆς λαγορείου παρασημαντικῆς παρξσεσημασμέναι ἀρχαῖαι μελωδίαι, ἧτοι ἐρχῇ τοῦ εἰς Δήμητραν ὁμηρικῶ ὕμνου, ἡ πρώτη στροφή τῆς α. τῶν θιονικῶν Πινδάρου, καὶ οἱ τοῦ Διονυσίου καὶ Μεσομήδους ὕμνοι εἰς Ὑσαν, Ἀπόλλωνος καὶ Νέμεσιν, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τελειότερον καὶ ταρκέστατα χιλιάδες τῶν μελωδιῶν τῆς ἱερᾶς μουσικῆς τοῦ τε λιτοῦ ἰ μελικοῦ συστήματος, μεμελοποιημέναι ἀκριβῶς κατὰ τοὺς κανόνας κ ἀρχαίας εὐρυθμίας, προφδικῶς, ἐπωδικῶς, μεσφδικῶς, παλινφδικῶς, ἱρωδικῶς, κατὰσχέσιν, κατὰ περιορισμοὺς ἀνίσους, κατὰ περικοπὴν ἀ-

νομοιομερῇ κτλ. περὶ ὧν ἔπιθι Ἑγχειρίδιον Ἡφαιστίωνος «Περὶ ποιήματος», καὶ Ἀριστείδην Κοϊντιλιανόν «Περὶ μουσικῆς Α'».

Τὴν δὲ διαφορὰν τῆς εὐμελοῦς πρὸς τὴν εὐρυθμον χαρακτηρίζει ἀποχρώτως πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθέντων χωρίων καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς ἐπὶ τῇ βάζει ἀρχαίων ἐπ' αὐτοῦ διασωζομένων μελωδιῶν ἐν τῷ «Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων», ἐνθα περὶ διαφορᾶς μεταξὺ λογώδους καὶ ᾠδικοῦ μέλους πραγματευόμενος λέγει: «Ἡ δὲ ὀργανικὴ τε καὶ ᾠδικὴ μουσικὴ διαστήμασι χρῆται πλείοσιν, οὐ μόνον τὸ διὰ πέντε μόνον, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ διὰ πασῶν ἀρχαμένη καὶ τὸ διὰ πέντε μελωδεῖ καὶ τὸ διὰ τεττάρων, καὶ τὸ διάτονον (γρ. δίτονον), καὶ τὸ ἡμιτόνιον· ὡς δέ τινες οἶονται καὶ τὴν δίσειν ἐπαισθητῶς· *τύς τε λέξεις τοῖς μέλεσιν ὑποτάττειν ἀξιοῖ, καὶ οὐ τὰ μέλη ταῖς λέξεσιν, ὡς ἐξ ἄλλων τε πολλῶν δηλόν, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν Εὐριπίδου μελῶν, ἃ πεποιήκε τὴν Ἠλέκτραν λέγουσαν πρὸς τὸν χορὸν*

Σίγα, σίγα· λευκὸν ἵχνος ἀρβύλης
τιθεῖτε, μὴ κτυπεῖτε
ἄπο προβάτ' ἐκεῖσε· ἄπο πρόμοι κοίτας.

καὶ γὰρ δὴ τούτοις τὸ «Σίγα, σίγα· λευκὸν» ὑφ' ἐνὸς φθόγγου μελωδεῖται, καὶ τοὶ τῶν τριῶν λέξεων ἐκάστη βαρεῖας τε τάσεις ἔχει καὶ ὀξείας· καὶ τὸ «Ἀρβύλης» τῇ μέσῃ συλλαβῇ τὴν τρίτην ὁμότονον ἔχει, ἀμνηστου ὄντος ἐν ὀνομα δύο λαβεῖν ὀξείας· καὶ τοῦ «Τεθεῖτε» βαρυτέρα μὲν ἡ πρώτη γίνεται, δύο δὲ μετὰ ταύτην ὀξύτονοί τε καὶ ὁμόφωνοι· τοῦ τε «Κτυπεῖτε» ὁ περισπασμὸς ἠφάνισται, μίξ γὰρ αἱ δύο συλλαβαὶ λέγονται τάσει καὶ τὸ «ἄπο προβάτ'» οὐ λαμβάνει τὴν τῆς μέσης συλλαβῆς προσωδίαν ὀξείαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τετάρτην συλλαβὴν μεταβέβηκεν ἡ τάσις ἢ τῆς τρίτης. Τὸ δ' αὐτὸ γίνεται καὶ περὶ τοὺς ῥυθμούς· ἡ μὲν γὰρ πεζὴ λέξις οὐδενὸς οὔτε ὀνόματος οὔτε ῥήματος βιάζεται τοὺς χρόνους οὔτε μετατίθουσιν· ἀλλ' οἷας παρείληφε τὰς συλλαβάς τάς τε μακράς καὶ τὰς βραχείας, τοιαύτας φυλάττει· ἡ δὲ μουσικὴ τε καὶ ῥυθμικὴ μεταβάλλουσιν αὐτάς μειῶσαι καὶ παραύξουσai, ὥστε πολλάκις εἰς τὰν αἰτία μεταχωρεῖν· οὐ γὰρ ταῖς συλλαβαῖς ἀπευθύνουσι τοὺς χρόνους, ἀλλὰ τοῖς χ,ρόνοις τὰς συλλαβάς».

Καὶ τὸ προκείμενον χωρίον σαφέστατα ὁμολογεῖ, ὅτι ἡ μουσικὴ εἶχεν ἀπαλλαγὴν ἤδη ἀπὸ πολλοῦ τῆς δεσμεύσεως καὶ τοῦ περιορισμοῦ τῆς μετρικῆς καὶ βραχείας· ὁ μετρικὸς ῥυθμὸς δὲν συνέπιπτε πρὸς τὸν μουσικόν, ὥσπερ ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐπεκράτει ἡ εὐρυθμὸς καὶ λιτὴ μουσικὴ, οἱ δὲ πειρώμενοι διὰ τῶν τρισήμων, τετρασήμων καὶ λοιπῶν χρονικῶν μεγεθῶν καὶ λειμμάτων νὰ ἀνεύρωσι τὰς ῥυθμικὰς τοῦ μέλους διαιρέσεις μιγνύοντες τὴν μετρικὴν μετὰ τῆς ῥυθμικῆς, τῆς περὶ τοῦ ἐν

μουσική παττομένου ρυθμοῦ πραγματευομένης, ὑδροφοροῦσιν εἰς πίθον ἰδων. Αἱ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου ἀναφερόμεναι εἰδήσεις «ἐκ τῶν Εὐριπίδων καὶ πολλῶν ἄλλων» ἀφορῶσι βεβαίότατα εἰς τὴν εὐμελῆ μουσικήν, καὶ εἶνε ἀληθέσταται, διότι συμφωνοῦσι πληρέστατα πρὸς τὰς τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοφάνους κατὰ τῶν νεωτεριστῶν μελοποιῶν πρὸς τὴν ρυθμικὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, ὅπερ ἀποδειχθήσεται ὕψης τῆς πραγματείας. Ὅτι δὲ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Διονυσίου, ἀλλὰ πολλοὶ ὕστερον διεσώζοντο ἀρχαῖαι μελωδίαὶ καὶ κανόνες τῆς ἀρχαίας μουσικῆς καὶ ρυθμοποιίας μαρτυροῦσι καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς. Οὕτως ὁ Ἰλούταρχος ἐν τῷ «Περὶ Μουσικῆς» βεβαίως ὅτι οἱ ἐπ' αὐτοῦ ἔψαλτοὺς νόμους τοὺς ἀρμονικοὺς τοῦ Ὀλύμπου λέγων: «Οὗτος (Ὁλυμπεύς) τούτους ἀρμονικοὺς νόμους ἐξήνεγκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, οἷς νῦν χρῶνται Ἕλληνες ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν θεῶν», καὶ οἵτινες δὲν ἦτο δυνατόν πολεσθῶσιν, ἐν ὅσῳ ἔτι ὑπῆρχεν ἡ ἐθνικὴ λατρεία μέχρι τοῦ ἔκτου αἰῶνος, μεθ' ἧς συνδιεσώζοντο ἅπαντες οἱ ὕμνοι, αἱ ᾠδαὶ καὶ τὰ ἄλλα τῶν δαιμόνων κατὰ τὰς ῥητὰς μαρτυρίας πολλῶν συγχρόνων καὶ μεταγενέστερων καὶ μάλιστα τοῦ Χρυσοστόμου. Ὁ δὲ κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα Ἀπόλλωνιος (ΙΔ, 632) λέγει περὶ Λακεδαιμονίων: «Τηροῦσι δὲ Λακεδαιμονίαι νῦν τὰς ἀρχαίας ᾠδὰς ἐπιμελῶς, πολυμαθεῖς τε εἰς ταύτας εἰσὶ ἐκρηβεῖς.» Ὁ δὲ Σχολιαστὴς τοῦ Εὐριπίδου ὡσαύτως μαρτυρεῖ ὅτι ἐκ τῶν ἀρχαίων τῶν τραγῳδιῶν μέλη, καὶ ὅτι εἰσέτι ἤδοντο, διότι εἰς τὴν ἀποστροφὴν τοῦ χορικοῦ τοῦ Ὁρέστου (στιχ. 174).

Πότνια, πότνια νύξ
Ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν
Ἐρεβόθεν ἔθι· μόλε μόλε κατὰπτερος
Ἀγαμεμνόνην ἐπὶ δόμον

τηρεῖ: «Τοῦτο τὸ μέλος ἐπὶ ταῖς λεγομέναις νήταις ᾄδεται, καὶ ἐξέτατον ἀπίθανον οὖν τὴν Ἠλέκτραν ὀξεῖα φωνῇ κεχρησθαι, καὶ ἐπιπλήσουσιν τῷ χορῷ· ἀλλὰ κέχρηται μὲν τῷ ὀξεῖ ἀναγκαίως ὡς ἐν μάλιστα.» Ὁ δὲ κατὰ τὸν 6'. μ. χ. αἰῶνα Τατιανὸς ἐπιμαρτυρεῖ ὅτι ἐδιδάσκοντο ἀρχαῖαι τραγῳδίαὶ λέγων (Πρὸς Ἕλληνας 58): «Τί μοι συμβάλλεται πρὸς ὠφέλειαν ὁ κατὰ τὸν Εὐριπίδην μαίνομαι καὶ τὴν Ἀλκαίῳ μητροκτονίαν ἀπαγγέλλων; ὧς μὴδὲ τὸ οἰκτερόσεστι σχῆμα, κέχνην τε μέγα καὶ ξίφος περιφέρει καὶ κεκραγὼς κηρύττει καὶ φορέει στολὴν ἀπάνθρωπον.» Ὁσαύτως ὁ Συνέσιος Περὶ Προνοίας λέγει: «Καθάπερ ἐπὶ σκηνῆς ὀρώμεν τοὺς τῆς τραγικῆς ὑποκριτὰς ὅστις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνήν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται καὶ Κρίωντα καὶ τὸν Τηλέφον, καὶ οὐδὲν θάλλουργῇ τῶν ῥακίων

διοίσει πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμδοῆσαι, καὶ καταλαβεῖν ἤχοι τοῦ μέλους τὸ θέατρον· ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν καὶ τὴν δέσποιναν μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μουσικῆς, καὶ ὅ,τι ἂν περιθῇται προσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τοῦ δράματος ἀπαιτεῖ.» Ὁ αὐτὸς δὲ Συνέσιος ἐν ἐπιστ. 94 σελ. 1464 περὶ τοῦ ἀνωτέρω εἰρημένου Ὑμνου τοῦ Διονυσίου εἰς τὴν Νέμεσιν λέγει: «Αὕτη (Νέμεσις) μέντοι σαφῶς ἐστὶ περὶ ἧς πρὸς λύραν ᾄδομεν·

Λήθουσα δὲ πὰρ πόδα βαίνεις

Γαυρούμενον αὐχένα κλίνεις

Ὑπὸ πῆχυν ἀεὶ βιοτὰν κρατεῖς.

Ὁ δὲ κατὰ τὸν γ' αἰῶνα μ. χ. Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς ἐν τῷ Β' περὶ Μουσικῆς (σελ. 95) ὁμολογεῖ, ὅτι ἐσώζοντο αἱ περὶ τῆς χρήσεως τῶν ἀρμονιῶν τοῦ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῆς Πλάτωνος Πολιτείας γνωστοῦ μουσικοῦ Δάμωνος θεωρίαι, λέγων: »Ὅτι γὰρ δι' ὁμοιότητος οἱ φθόγγοι συνεχοῦς μελωδίας πλάττουσι τε οὐκ ὄν ἦθος ἐν τε παῖσι καὶ τοῖς ἡδὴ προβεβηκόσι καὶ ἐνδομηχοῦν ἐξάγουσιν, ἐδήλουν καὶ οἱ περὶ τὸν Δάμων· ἐν γοῦν ταῖς ὑπ' αὐτοῦ παρὰδεδομέναις ἀρμονίαις τῶν φερομένων φθόγων ὅτε μὲν τοὺς θήλειος, ὅτε δὲ τοὺς ἄρρενας ἐστὶν εὐρεῖν πλεονάζοντες, ἢ ἐπ' ἑλαττον ἢ οὐδ' ὅλως παρειλημμένους, δῆλον ὡς κατὰ τὸ ἦθος ψυχῆς ἐκάστης καὶ ἀρμονίας χρησιμευούσης· διὸ καὶ ἡ πεττεία τὸ χρησιμώτατον, ἐν ἐκλογῇ τῶν ἀναγκαιοτάτων φθόγων ἐκάστοτε θεωρουμένη.»

Τὴν περὶ θηλέων δὲ καὶ ἀρρένων φθόγων θεωρίαν περιγράφει ὁ αὐτὸς Κοϊντιλιανὸς ἐν τῷ Β' περὶ μουσικῆς (XIII) διὰ τῶν ἐξῆς (σελ. 92): «Τῆς δὲ μελωδίας ἐν τε ταῖς ψδαῖς καὶ τοῖς κώλοις ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς τοὺς ὀργανικοὺς ἤχους λαμβανομένης τὰ τῶν στοιχείων ἀρμότοντα πρὸς τὴν τῶν μελῶν ἐκφώνησιν ἐπελεξάμεθα. ἐπτα γοῦν τῶν φωνέντων ὄντων ἐν τε τοῖς μακροῖς καὶ τοῖς βραχείσι τὰς προειρημένας διαφορὰς ὀρῶμεν· καθόλου γὰρ τὰ μὲν εἰς μῆκος αἶροντα τὸ στόμα συμπτέρους τε τοὺς ἤχους καὶ ἀρρενοπρεπεῖς, τὰ δὲ εἰς πλάτος διαιροῦντα καὶ τὰς ἐκφωνήσεις ἥττους τε καὶ θηλυτέρας ἔχει. πάλιν δὲ εἰδικῶς ἐν μὲν τοῖς μακροῖς ἄρρην μὲν ὁ τοῦ ω φθόγγος, στρόγγυλός τε ὢν καὶ συστραμμένος, θῆλυς δὲ ὁ τοῦ η' διαχεῖται γὰρ πῶς ἐν αὐτῷ τὸ πνεῦμα καὶ διηθεῖται. ἐν μὲν τοῖς βραχείσι τὸ μὲν ὤ τὸ ἄρρην δηλοῖ, τὸ π φωνητικὸν συνίλλον ὄργανον καὶ τὸν φθόγγον πρὶν ἐκφανῆναι συναρπάζον, τεθύληνται δὲ τὸ ε, κεχυνέναι πῶς ἀναγκάζον κατὰ τὴν ἀπαγγέλιαν. τῶν δὲ διχρόνων εἰς μελωδίαν τὸ α̃ κράτιστον· εὐφυὲς γὰρ διὰ πλάτος τῆς ἡχίσεως· εἰς μακρότητα· τὰ δὲ λοιπὰ διὰ λεπτότητα οὐχ' οὕτως ἔχει. ἐστὶ δὲ τινα καὶ τούτοις ἰδεῖν μεσότητα· τὸ μὲν γὰρ α̃ καινώναν τε ἔχον καὶ ἀντιπάθειαν πρὸς τὸ η̃, ἡ μὲν εἰς ἐντίτροπον χρίαν

κείνου παραλαμβάνεται, πέφυκεν ἄρρεν, ἥ δὲ τὴν ὁμοίαν ποιεῖται σημαίαν, τεθύληνται· δηλοῦσι δὲ τοῦτο καὶ αἱ τῶν διαλέκτων ἀλλήλαις ἀνιπιπονθυῖαι τῇ τῶν ἔθνων ἀναλόγως ἐκνεντιτροπίᾳ, ἡ Δωρίς τε καὶ ἡ ἰάς· ἡ μὲν γὰρ Δωρίς τὴν θηλύτητα φεύγουσα τοῦ ἡ τρέπειν αὐτοῦ τὴν ρῆσιν ὡς ἐς ἄρρην τὸ ἄ νενόμικεν, ἡ δὲ Ἰὰς τὸ στερεὸν ὑποστελλομένη οὐ ἄ καταφέρεται πρὸς τὸ ἡ. τὸ δὲ ε θῆλυ μὲν ἐστὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἵς προεῖρηται, τῷ δὲ τὸν ὅμοιον ἦχον ἐπιφαίνειν, εἰ ἐκταθείη τῇ αἰ δι-θόγγῳ γραφομένη διὰ τοῦ ἄ, ἐπ' ἐλάχιστον ἡρρένωται. ἀλλὰ καὶ τῶν ρθρων καὶ τῶν καταλήξεων τὰ καθ' ἀπάσας τὰς πτώσεις εἴ γε ἐξετάειν ἐθέλεις, σαφῶς εὐρήσεις, ὡς τῶν μὲν ἀρρενικῶν ὀνομάτων ἀρρενικὰ τοιχεῖα καθηγεῖται καὶ ἐπὶ τελευτῆς τίθεται, τῶν δὲ θηλυκῶν τὰ ὅμοια αἱ οἱ ὅμοιοι φθόγγοι, τῶν δὲ οὐδετέρων τὰ μεταξύ.

Τέτταρα μὲν οὖν τῶν φωνηέντων τὰ εὐρυῇ πρὸς ἑκτασιν διὰ τῆς μελω-κῆς φωνῆς διαστήματα πρὸς τοὺς φθόγγους ἐχρησίμευσεν· ἐπεὶ δὲ ἔδει καὶ συμφώνου παρθέσεως, ὅπως μὴ διὰ μόνων τῶν φωνηέντων γιγνόμε-ας ὁ ἦχος κεχήνη, τῶν συμφώνων τὸ κάλλιστον παρτίθεται, τὸ τ' ἄ τε γὰρ προτακτικὰ τῶν ἄρθρων ἐδήλωσε, μόνον τε ταῖς τῶν ὀργάνων ὀρδαῖς ἐμπερῶς ἦχεῖ, τὴν τε φωνὴν ἐστὶ λειότατον· οὔτε γὰρ πνεύματι ραχύνεται ποσῶς, ὡς τὰ δασέα, οὔτ' ἀκίνητον ἐξ τὴν γλῶτταν, ὡς τῶν οἰπῶν ψιλῶν ἐκάτερον, οὔτε συριγμὸν ἀγενῆ προΐησι καὶ ἄγροικον, ὡς ἂ διπλᾶ καὶ τὸ ἰδιάζον, οὔτε λεπτὸν ἐστὶ καὶ ἀσθενές, ὡς τὰ ὑγρά τούτων οὕτως ἐχόντων οἱ μὲν διὰ τοῦ ἡ γινόμενοι φθόγγοι ὑγροὶ τέ εἰσι καὶ ὅλως παθητικοὶ καὶ τεθυλησμένοι, οἱ δὲ διὰ τοῦ ω δραστήριοι καὶ ἡρ-ενωμένοι, τῶν δὲ μέσων οἱ μὲν διὰ τοῦ ἄ πλέον μετέχοντες ἀρρενότητος, ἱ δὲ διὰ τοῦ ε θηλότητος. τούτοις ὅμοια γίνεται καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν δια-στήματα, καὶ πάλιν τοῖς διαστήμασιν ὁμόλογα τὰ ἐκ τούτων περιεχό-μενα συστήματα, ἅκρα μὲν τὰ ὑπὸ τῶν ὁμοίων, μέσα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀ-ομοίων ταῖς φωναῖς· καὶ ἦτοι κατὰ τὴν τοῦ συστήματος ἀγωγὴν τῆς τοιότητος μεταλαμβάνει, ἡ κατὰ τὴν ὑπερβατὸν μελωδίαν τοῖς πλεο-μάζουσι τῶν ἡχων συνεξομοιοῦται. τοῦ δὲ πρώτου συστήματος, ὅπερ ἐστὶ τετράχορδον, ὁ μὲν πρῶτος φθόγγος διὰ τοῦ ε προῆκται, οἱ δὲ λοιποὶ κατὰ τὸ ἐξῆς ἀκολουθῶς τῇ τάξει τῶν φωνηέντων, ὁ μὲν δεύτερος διὰ τοῦ ἄ, ὁ δὲ τρίτος διὰ τοῦ ἡ, ὁ δὲ τελευταῖος διὰ τοῦ ω, εὐπερῶς κατὰ πολὺ τῶν ἡχων διὰ μεσότητος ἀλλήλους διαδεχομένων· καὶ οἱ μὲν ἐξῆς τοῖς προεῖρημένοις τρισὶ κατὰ συμφωνίαν λαμβάνονται, μόνος δὲ ὁ τοῦ ε κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ τε πρώτου διὰ πασῶν καὶ τοῦ δευτέρου, [κατὰ τὴν] ἡμόφωνον τῷ προσλαμβάνομένῳ τὴν μέσην διάξει· διὰ τί δέ, ὕστερον λέ-ξομεν. πάλιν μὴν τῶν φθόγγων ἦτοι περιεχόντων ἢ πλεοναζόντων, ἡ κατ' ἐμφοτέρα τὴν κυρίαν ἐχόντων, ἢ τῶν ἐτέρων καθ' ἐκάτερον τρόπον ὡς ἰν μίξει κατακρατούντων τὰ ποιά γίνεται συστήματα, ἐκ δὲ τούτων αἱ

ἀρμονίαι· αἷς κατὰ τὰ προειρημένα χρώμενος, ἢ καθ' ὁμοιότητα ἐκάστη ψυχῇ προσφέρων ἀρμονίαν ἢ κατ' ἐναντιότητα, τό τε φαῦλον καὶ ὑποικουροῦν ἦθος ἐκκαλύψεις καὶ ἰάση καὶ βέλτιον ἐνθήσεις καὶ πειθῶ ποιήσεις, εἰ μὲν ἀγενές ἢ σκληρὸν ὑπεῖη, διὰ μεσότητος ἄγων εἰς τούναντίον, εἰ δὲ ἀστεῖον καὶ χρηστόν, δι' ὁμοιότητος αὖξων εἰς σύμμετρον ἐπὶ τῶν συστημάτων τὰ μὲν βαρύτερα τῷ τε ἄρρени κατὰ φύσιν καὶ ἦθι κατὰ τὴν πείδουσιν πρόσφορα, τῇ πολλῇ καὶ σφοδρᾷ κάτωθεν ἀναγωγῇ τοῦ πνεύματος τραχυνόμενα, καὶ πλείονος ἀέρος πληγῇ διὰ τὴν τῶν πόρων εὐρύτητα τό τε γοργὸν δηλοῦνται καὶ ἐμβριτές, τὰ δὲ ὀξέα τῷ θῆλει τῇ τοῦ περὶ τὰ χεῖλη καὶ ἐπιπολῆς ἀέρος πληγῇ διὰ λεπτότητα γοερά τε ὄντα καὶ ἐκδοητικά· καὶ τὰ μὲν διὰ τῶν ἐξῆς φθόγγων οὕτω προχωροῦντα δι' ὁμαλότητος καὶ ῥασιώνης, τὰ δὲ διὰ τῶν ὑπερβολῶν τραχύτερα καὶ ἄλλως παρακεκινημένα, καὶ διὰ τῆς ἐξαίφνης εἰς τοὺς ἐναντίους τρόπους μεταβολῆς βίη τὴν δίδνοικιν ἀντιτείνοντα. καὶ τῶν τρόπων τοῦτον ὁ μὲν δώριος βαρύτερος καὶ ἄρρени πρέπων ἦθι (τοῦτον γὰρ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατὰ τὸν ᾠδικὸν τύπον πρῶτον ὅρον ἐποιησάμεθα, τοῦ βαρυτάτου διὰ πσῶν μεταξὺ τυγχάνοντα καὶ πέρας τοῦ τε ὑπακοειδοῦς διατεσσάρων ἐπὶ τὴν ὀξύτητα καὶ τοῦ διὰ πέντε μεσοειδοῦς ἐπὶ τὸ βάρος κατὰ τὴν ὑποδωρίον ἀρμονίαν), ὁ δὲ τούτῳ τόνῳ πλεονάζων μέσος κατὰ τὸ ἦθος, ὁ δὲ τῷ μεγίστῳ τῶν ἀντιθέτων διχστημάτων ὀξύτερος τῷ δὲ τόνῳ, θηλύτερος. οἱ δὲ μέσοι λογιζέσθωσαν ὡς ἐπαμφοτερίζοντες. πάλιν δὲ ἐπὶ τῶν ὀργάνων (αἱ γὰρ τούτων χορδαὶ πολυχούστεραι) αἱ μὲν ἀπὸ προσλαμβανομένου δωρίου κατὰ τὸ βάρος κοιλότατοι καὶ ἡρρενωμένοι, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν ὀξύτητα τῆς διατόνου μέσοι, οἱ δὲ μετὰ τούτους κατὰ πρῶτον οὐκ ὀξυτάτοι τε καὶ θηλύτεροι.»

Κατὰ ταῦτα δὲ τὸ δεκαπεντάχορδον τέλειον σύστημα ἐμελωδεῖτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διὰ τῶν φθόγγων τε, τα, τη, τω εἰς τὸ πρῶτον τετράχορδον καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως, ὥστε σύμπαντος τοῦ ἀμεταβόλου συστήματος εἶχεν ἡ καταλογὴ (solimisation) ὡς ἐξῆς:

τε τα τη τω τα τη τω τε τα τη τω τα τη τω τα
la si do re mi fa sol la si do re mi fa sol la

Πρὸς τὸν Ἄρ. Κοῖντιλιανὸν διαφέρεται ὁ Ἀνώνυμος λέγων: «Τῶν δέκα πέντε τρόπων οἱ προσλαμβανόμενοι λέγουσι τω, αἱ ὑπάται τᾶ, αἱ παρῡπάται τη, οἱ διάτονοι τω, αἱ μέσαι τε, αἱ παράμεσοι τᾶ, αἱ τρίται τη, αἱ νῆται τᾶ,» ἡ δὲ διαφορὰ ἐγκτεται μόνον ἐν τῷ φθόγγῳ τοῦ προσλαμβανομένου τω ἀντὶ τε κατὰ τὸν Κοῖντιλιανόν. Οἱ βυζαντινοὶ δὲ μουσικοὶ ἀντὶ τῆς καταλογῆς ταύτης μεταχειρίζονται τὸ γράμμα ν μετὰ τῶν φωνηέντων ᾱ, ε, ων καὶ τῆς διφθόγγου αἱ ᾱ, νε, ναι νῶ, ὅπερ εὑρηται παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ· ἐξ αὐτῶν ἐσχημάτισαν ἢ καὶ παρέλαβον ἐξ ἐπικλήσεως ἴσως τῶν ἰθνηκῶν πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα τὰ «Ἄνα ἄντος, Ἄν»

res, *Nai dres*, *Arēs*, *Agis*; *rara*, *Nerara*, ὦν τὸ *rara* καὶ *re-*
 ὕστερον προσληφθέντα καὶ μόνον ἐν τῷ μελικῷ καὶ ἀσματικῷ ἀ-
 ὄντα, εἶνε ἄσημα, τῶν δὲ ἄλλων τὸ μὲν Ἄνα εἶνε κλητικὴ τοῦ *d-*
 τὸ δὲ *dres* προστακτικὴ ἀορίστου τοῦ ῥημ. *ἀνέλημι*, τὸ *δέναι* ἀντὶ *re*
 τίθη ἵνα ἐπαρκέσῃ πρὸς καταλογὴν τοῦ διὰ πέντε· ἕκαστος δὲ ἡ-
 ἰδός τοῦ διὰ πασῶν) ἔχει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς μουσικοῖς ἰδίαν κα-
 γήν, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ὀξείος ἐπὶ τὸ βαρὺ, ὡς εὐαρμωστότερον
 τοὺς ἀρχαίους,¹ ὡς ἐξῆς.

Πρῶτος = Δώριος

mi	re	do	si	la	sol	fa	mi
Αν 1	να 1	ναι 1/2	α 1	νεις,	1		1/2

Δεύτερος = Φρύγιος

e	do	si	la	sol	fa	mi	re	do
Ναι 1	α 1/2	νε 1	α 1	νεις. 1		1/2	1	

Τρίτος = Λύδιος

do	si	la	sol	fa	mi	re	do
Α 1/2	ναι 1	α 1	νε 1	εις. 1/2	1		1

Τέταρτος = Μιξολύδιος

si	la	sol	fa	mi	re	do	si
Α 1	α 1	α 1	γι 1/2	α. 1	1	1/2	

σήμερον δὲ ἱεροψάλλται μεταχειρίζονται τοὺς φθόγγους Πα, Βου, Γα,
 ξε, Ζω, Νη Πα, ἀπὸ τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ διὰ τὸν πρῶτον αὐτῶν
 , ὅστις ἤθελεν εἶναι ὁ τῶν Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν Φρύγιος = Δεύ-
 , ἔχων τὸ ἡμιτόνιον δεύτερον ἀντὶ πρώτου, ἐὰν πράγματι εἶχε τὴν
 ν διαστηματικὴν διαίρεσιν· ὅτι δὲ τὰ ἐν τοῖς θεωρητικαῖς βιβλίοις
 ἤμακα τῶν σημερινῶν ἱεροψαλτῶν διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἀρχαίων

Ἀριστ. πρβλ. ΙΘ, 33. Διὰ τί εὐαρμωστότερον ἀπὸ τοῦ ὀξείος ἐπὶ τὸ βαρὺ ἢ
 τοῦ βαρέος ἐπὶ τὸ ὀξύ; πότερον εἴτι τὸ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς γίνεται ἀρχεσθαι; ἡ
 μέση καὶ ἡγεμὼν ὀξυτάτη τοῦ τετραχόρδου· τὸ δὲ οὐκ ἀπαρχῆς ἀλλ' ἀπὸ τε-
 ρε· ἢ εἴτι τὸ βαρὺ ἀπὸ τοῦ ὀξείος γενναιότερον καὶ εὐφωνότερον;· Καὶ κατὰ
 ἄρα οἱ Βυζαντινοὶ ἀκολουθοῦσι τὴν ἀρχαίαν θεωρίαν.

καὶ βυζαντινῶν καὶ εἶνε ἐσφαλμένα διελάβομεν ἐν τῇ Β'. πραγματεία (σελ. 55—69), ἐνθα ἀπεδείξαμεν ἐπίσης, ὅτι τὰ σήμερον εἶδη τοῦ διὰ πασσῶν, ἥτοι οἱ ἤχοι τῶν ἱεροψαλτῶν, οὐδεμίαν κατὰ τε τὰ διαστήματα καὶ τὸν τόπον τῆς φωνῆς σχέσιν καὶ συμφωνίαν ἔχουσι πρὸς τὰ τῶν Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κ|πόλεως.

Ἐν τισι δὲ τῶν μελωδιῶν τῆς ἱερᾶς τῶν βυζαντινῶν μουσικῆς τοῦ ἁσματικοῦ συστήματος κεῖται ἐν τῷ τέλει ἐπιφωνητικῶς ἡ λέξις Ὅργα Ὅργα κτλ., ἣτις πιθανὸν οὐδὲν ἄλλο ἦτο ἢ ἐπικλήσις πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, Ὅγκλην ἐπονομαζομένην, εἰλημμένη ἐκ τῆς θυμελικῆς τῶν ἐθνικῶν μουσικῆς, καὶ παρασθαρῆσα ἀνὰ τὸν χρόνον· ἐν τοῖς τερετισμοῖς δέ, οἵτινες ὑπὸ πάντων μαρτυροῦνται καὶ ὁμολογοῦνται παραληφθέντες ἐκ τῆς θυμελικῆς τῶν ἐθνικῶν μουσικῆς, γίνεται χρῆσις ὅτε μὲν τῆς ἀνωτέρω καταλογῆς τῶν Βυζαντινῶν, ὅτε δὲ τῆς τῶν ἀρχαίων, τοῖτοτετα, καὶ ἐν ἄλλοις τοῦ *τερριρε τερριρε τερω* κτλ. ἐξ ὧν ἐσχηματίσθη τὸ ῥῆμα ἐν τῇ ἀρχαιότητι *τερετίζειν*, ὡς καὶ ἐκ τοῦ *τε ναι να νε νω* παρὰ τῶν Βυζαντινῶν ἡ λέξις *τετανισμός*· ἀπατῶνται δὲ οἱ νομίζοντες ὅτι τὸ *τερριρε* καὶ ἀνήκει τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ, σχηματισθὲν ἐκ τοῦ «*Tu rex*», διότι τὸ ῥῆμα *τερετίζειν*, εἶνε ἀποχρῶσα ἀπόδειξις, ἀπαντῶν ἐν τῇ Ἀρχαιότητι.¹

Ὅτι δὲ οἱ διὰ τῶν χορῶν τρόποι τοῦ ᾄδειν ἐν τῷ χριστιανικῷ ναῶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου διελάβομεν διὰ μακρῶν ἐν τῇ Β'. πραγμ. σελ. 35—39. Ὡσαύτως δ' ἀπεδείξαμεν ὅτι ἐν τοῖς χοροῖς ἐλάμβανον μέρος καὶ γυναῖκες, διακόνισσαι καὶ κόραι τῶν εὐγενῶν· ἐνταῦθα δὲ παραθέτομεν πρὸς συμπλήρωσιν τὰ ἐξῆς χωρία. Ὁ μὲν Κύριλλος κατὰ τὸν γ' αἰῶνα Ἱεροσολύμων ἀρχιεπίσκοπος ἐν τῇ 10 Προκατηχήσει (σελ. 356) λέγει: Εἰ καὶ κλεισται ἡ ἐκκλησία καὶ πάντες ἡμεῖς ἔνδον, ἀλλὰ διεστάθω τὰ πράγματα· ἄνδρες μετὰ ἀνδρῶν καὶ γυναῖκες μετὰ γυναικῶν. . . Καὶ ὁ σύλλογος ὁ παρθενικὸς οὕτω συνειλίχθω ἢ ψάλλων ἢ ἀναγινώσκων ἡσυχῇ.» Ὁ δὲ Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα ἐν ἐπιστ. ΧC βιβλ. I λέγει: Τὰς ἐν ἐκκλησίᾳ φλυαρίας καταπαῦσαι βουλόμενοι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ τῆς ἡμῶν παιδευταὶ καταστάσεως, ψάλλειν ἐν αὐταῖς τὰς γυναῖκας συνετῶς συνεχώρησαν· ἀλλ' ὡς πάντα εἰς τὸ ὑναντίον ἐτρέψα τὰ θεοφόρα διδάγματα, καὶ τοῦτο εἰς ἐκλυσιν καὶ ἀμαρτίας ὑπόθεσιν ταῖς πλείοσι γέγονεν, καὶ κατάνυξιν μὲν ἐκ τῶν θείων ὕμνων οὐχ ὑπομένουσι· τῇ δὲ τοῦ μέλους ἡδύτητι εἰς ἐρεθισμόν παθημάτων χρώμενοι, οὐδὲν αὐτὴν ἔχειν πλέον τῶν ἐπὶ σκηνῆς ᾠμάτων λογίζονται.» Ἐν δὲ τῷ Βίῳ Μεξίμου τοῦ ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου γέγραπται: Καὶ Ἀνθίμω τῷ μεγάλῳ . . . καὶ φαιδρύναντι ἐν ταῖς ὕμνωδαις διὰ χορῶν ἄνδρῶν τε καὶ γυναικῶν τὰς αὐ-

¹ Ἀριστ. προβλ. ΙΘ. 10. Διὰ τί εἰ ἤδιον ἢ ἀνθρώπου φωνή, ἢ ἀνευ λόγου δόντος οὐχ' ἡδίων ἐστί, ὅλον τερετίζόντων, ἀλλ' αὐλὸς ἢ λύρα;

ς παννυχίδας.» Ὁ δὲ Γρηγόριος Νύσσης εἰς τὸν βίον Μακρίνης τῆς τοῦ Βασιλείου ἀδελφῆς (σελ. 992): Ὡς δὲ ἡμεῖς ἐν τούτοις ἤμεν, καὶ αἱ ἁλμυδῖαι τῶν παρθένων τοῖς θρήνοις καταμιχθεῖσαι περιήχουν τὸν τό-
ν Ἐγὼ δὲ καίτοι κακῶς τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῆς συμφορᾶς διακεί-
νος, ὅμως ἐπενόουν ἐκ τῶν ἐνόντων, εἰ δυνατόν μηδὲν τῶν ἐπὶ τοιαύτῃ
ιδεῖα προπόντων παραληφθῆναι. Ἀλλὰ διαστήσας κατὰ γένος τὸν συρ-
οντα λαόν, καὶ τὸ ἐν γυναιξὶ πλῆθος τῷ τῶν παρθένων συγκαταμίξας
ῖρῳ, τὸν δὲ τὸν ἀνδρῶν δῆμον τῷ τῶν μοναζόντων τάγματι, μίαν ἐξ
ατέρων εὐρυθμόν τε καὶ ἐναρμόνιον, καθάπερ ἐν χοροστασίᾳ, τὴν ψαλ-
μδίαν γενέσθαι παρεσκεύασα, διὰ τῆς κοινῆς πάντων συνωδίας εὐκό-
ως συγκεκραμένην. . . Καὶ ἦν τις μυστικὴ πομπὴ τὸ γινόμενον, ὁμο-
ῶνως τῆς ψαλμωδίας ἀπ' ἄκρων ἐπ' ἐσχάτοις μελωδουμένης.

Βεβαιωτάτου δὲ ἦδη ὄντος ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ὅτι οὐ μόνον
ρχαῖα μέλη σκηνικά τε καὶ ἱερὰ καὶ κανόνες τῆς Δάμωνος θεωρίας καὶ
ελοποιίας ἐσώζοντο μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἐξαφανίσεως τῆς ἐθνικῆς θρη-
είας κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰσῆχθησαν
ατρικαὶ μελωδῖαι καὶ τερετισμοὶ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ Χρυσοστόμου ἀλλὰ
καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἐποχάς, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ εἰδήσεις τοῦ Βαλαλαμῶ-
ς, Ζωναρᾶ, Μκτ. Βλαστάρως, Κεδρηνοῦ καὶ λοιπῶν, οὐδεμία ἀμφι-
ιλία ὑπολείπεται, ὅτι ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις τῶν Βυζαντινῶν
εσώθησαν οὐ μόνον τὰ διάφορα εἶδη τῆς καθαρᾶς ἱερᾶς μουσικῆς, ἀλλὰ
καὶ ἡ δηλώδης καὶ θεατρικὴ, καὶ πλέον ἢ πιθανὸν καθίσταται, ὅτι καὶ
ἴτοι οἱ αὐστηρότεροι ἐκκλησιαστικοὶ μελοποιοὶ καὶ ἐνπρογενεστέραις καὶ
ταγενεστέραις ἐποχαῖς παρέλαβον ἐκ τῆς τῶν ἐθνικῶν ἱερᾶς καὶ σκηνι-
ικ μουσικῆς ὅ,τι ὑγιὲς εὖρον καὶ προσῆκον τῷ πνευματικῷ χαρακτῆρι
τοῦ χριστιανισμοῦ, ἀκολουθοῦντες πανταχοῦ τὴν γνωστὴν παραίνεσιν «δί-
ιν μελισσῶν,» καὶ ἐπόμενοι τῷ ἐκλεκτικῷ τρόπῳ τῶν πρώτων πατέ-
ν Βασιλείου, Γρηγορίου καὶ λοιπῶν καὶ ἰδίως τοῦ Ἀλεξανδρέως Κλή-
ντος, λέγοντος ἐν τοῖς Στρωμ. (κεφ. θ') «Χρησιμομαθῆ φημι τὸν πάντα
ἐ τὴν ἀλήθειαν ἀναφέροντα, ὥστε καὶ ἀπὸ γεωμετρίας καὶ μουσικῆς
ἀ ἀπὸ γραμματικῆς καὶ φιλοσοφίας αὐτῆς δρεπόμενον τὸ χρήσιμον ἀ-
πιδούλευτον φυλάττειν τὴν πίστιν.» Πρὸς δὲ τούτοις πασίγνωστον εἶναι,
καὶ ἐφ' ὅσον μᾶλλον ἢ κατὰ τῶν ἐθνικῶν νίκη τοῦ Χριστιανισμοῦ προέ-
πτε, τόσοι περισσότερα παρ' αὐτῶν στοιχεῖα παρελάμβανεν, ἕως ὅτου
αφανισθέντας ἐκληρονόμησεν ἐντελῶς, διὰ τῶν ἰδίων ὅπλων ἐκείνων κα-
κηλῆσαντες. Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος καυχᾶται μάλι-
τα διὰ τὴν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροῦ τῶν ἐκκλησιῶν προσετμηκότων διαρ-
αγὴν τῆς σοφίας τῶν Ἑλλήνων, λέγων (σελ. 731): «Οὐκοῦν οἱ διὰ σο-
φίας κοσμικῆς καὶ λόγου φαιδρότητος οἰκοδομοῦντες τὴν ἐκκλησίαν, δι-
αφράζουσί τε τοὺς Ἑλλήνων παῖδας, καὶ οἰοῦναι τὸ χρυσεῖον αὐτῶν καὶ

«τὸ ἄργύριον ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐπιεικείας καταπλουτήσαντες κληροῖσι
 «τὸν ποιοῦνται Θεοῦ.» Ἡ ἐνταῦθα δὲ ἀναφερομένη διαρπαγὴ τῶν ἐπιστη-
 μῶν καὶ τεχνῶν τῶν ἐθνικῶν εἶνε πασίγνωστος, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲν δύνα-
 ταί τις νὰ ἐξαίρεση βεβαίως τὴν μουσικὴν καὶ μελοποιίαν, περὶ ὧν μαρ-
 τυροῦσιν αἱ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως μελωδίαί, περὶ ὧν θετικῶς
 μὲν γινώσκομεν, ὅτι εἰσὶ μεμελοπεποιημένοι κατὰ τὴν ἀρχαίαν θεωρίαν,
 τηροῦσαι ἀκριβῶς τοὺς καλολρηκούς κανόνες καὶ νόμους τῆς εὐρυθμίας
 καὶ τὰ σχήματα αὐτῆς, προωδικά, μεσωδικά, παλινωδικά, ἐπωδικά κτλ.,
 λίαν δὲ πιθανόν, ὅτι ἐπὶ χριστιανικῶν κειμένων ἐφηρμόσθησαν ἐθνικαὶ με-
 λωδίαί, καὶ εἰς τῷτο ἀπερίδωκεν τὴν μεταφορὰν πάντων σχεδὸν εἰπῶν
 τῶν ἀρχαίων μέτρων εἰς τὸν προσωδιακὸν ῥυθμὸν τῶν τάσεων, εἰς αὐτὴν
 δὲ τοῦτο καὶ τὴν μὴ διάσωσιν ἀρχαίων μελωδιῶν καὶ μελῶν. Ὁ δὲ λό-
 γος, ὃν τινες προβάλλουσιν, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐκ μίσους καὶ φανατισμοῦ
 δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραδεχθῶσι καὶ ἐφαρμόσωσι μέλη ἀρχαῖα ἐπὶ τῶν
 ἱερῶν κειμένων ἐξελέγχεται ἀνυπόστατος ἐκ τῶν πολυπληθῶν σαφῶν μαρ-
 τυριῶν. Ἐὰν δὲ ὁ λόγος οὗτος ἦτο ἀληθής, διὰ τί νὰ περιορισθῇ μόνον
 εἰς τὴν μουσικὴν; μὴπως ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα συγγραμματα δὲν εἶνε ἔργα
 τῶν ἐθνικῶν, ὥσπερ καὶ αἱ τέχναι καὶ ἐπιστῆμαι, ἔπερ οἱ χριστιανὸι
 ἐθεώρουν ὡς ἴδιον καὶ πατρικὸν κληρον; Διὰ τί τὸ αὐτὸ μῆτος εἶναι
 κώλυσε τὴν σπουδὴν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων καὶ χρῆσιν; Διὰ τί οὐκ
 ἀπέτριψε τὸν συγκολλητὴν τοῦ «Χριστὸς πάσχων» τοῦ νὰ μεταχειρισθῇ
 ἅπαντα τὰ δράματα τοῦ Εὐριπίδου, μεταβαλλὼν μόνον τὰ πρόσωπα
 καὶ ἀντικαταστήσας αὐτὰ διὰ τῶν τοῦ Ἰησοῦ, τῆς Παναγίας κτλ.;
 Διὰ τί δὲν ἠδυνήθη νὰ κωλήσῃ τὴν εἴσοδον τῶν θυμειλικῶν φορέων
 καὶ τῆς χειρονομίας εἰς τὴν ἐκκλησίαν; Ἠδυνάμεθα νὰ φέρωμεν πολλὰ
 ἔτι μαρτυρίας καὶ ἀποδείξεις ἐξ αὐτῶν τῶν Πατέρων περὶ τοῦ πιθανοῦ
 τάτου τῆς γνώμης ἡμῶν, ὅς ἀνεβάλλομεν εἰς προσηχῇ πραγματαίαν πρὸς
 ἀποφυγὴν μεγάλων παρεκβάσεων, ὧν ἱκαναὶ αἱ μέχρι ταῦδε αἱ μελω-
 δίαί τῶν Βυζαντινῶν κέκτηνται τοσαῦτα ἀρχαῖα στοιχεῖα τῆς ἑλ-
 ληνικῆς μουσικῆς, ὅσα γραμματικά, συντακτικά, ῥητορικά καὶ μετρικά
 αἱ ὁμιλίαι καὶ λοιπαὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πατέρων συγγραφαί· τοῦτο εἶνε
 ἀληθέστατον, ὧσαύτως δ' ἀληθέστατον εἶναι ὅτι ἡ ἱερὰ τῶν Βυζαντινῶν
 μουσικὴ φέρει ἀνάλογον χαρακτῆρα ποικιλίας πρὸς τὰ ἐν τῇ βυζαντινῇ
 κράτει καὶ ταῖς ὀρθοδόξοις ἀνατολικαῖς ἐκκλησίαις περιλαμβανόμενα παρὰ
 δαπὰ ἔθνη διότι αἱ ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις ἀναφερόμενοι μελοποιοὶ εἶνε
 διαφόρων ἐθνικοτήτων καὶ χωρῶν, οἵτινες ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ παρελάβου-
 νον στοιχεῖα τῆς ἐπιχωρίου αὐτῶν μουσικῆς, ἣν ἐκ παιδῶν ἤκουον, ἢ ἐκ
 φαντασίας, ὡς γνωστόν, δημιουργεῖ πάντοτε ἐκ δεδομένων διὰ τῶν αἰσθη-
 σεων στοιχείων, δημιουργίας μὲν, ἐκ τοῦ μηδενὸς ἀδυνάτου οὕτως ἐν αὐτῇ
 πρωτοτυπίαν δὲ μόνον ἰχούσης κατὰ τὸ σχῆμα. Ἐν μουσικῇ χειρογράφῳ δὲ

τῆς Θεσσαλικῆς συλλογῆς εὐρηνται καὶ μέλη Περσικὰ μελοποιῶν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κ/πόλεως, δύο μὲν τοῦ Μανουὴλ Χρυσάρου, ἐν δὲ Μάρκου ἱερέρχου, ἐν Λαμπαδαρίου τοῦ Κλαδᾶ ἐπιγεγραμμένον «Ἀνακάρης» καὶ «Ὀργάνικόν Περσικόν», ἐν τοῦ Γλυκίος, δύο περσικὰ τοῦ Κωρώνη, ὧν τὸ μὲν ἐπιγέγραπται «Ἐμπαχούμ», τὸ δὲ «Τασνέφι», καὶ ἐν Βουλγαρικόν τοῦ Κουκουζέλη,¹ ἐν δὲ χειρογράφοις τῆς μετὰ τὴν ἀλῶσιν ἐποχῆς οὐκ ὀλίγα Τουρκικά.

Ὅτι δὲ ἡ μουσικὴ τῶν Βυζαντινῶν προώρισται νὰ συμπληρώσῃ σπουδαίως τὴν Ἀρμονικὴν, Μετρικὴν καὶ Ῥυθμικὴν θεωρίαν τῶν ἀρχαίων, αὐτόδηλον ἐκ τε τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τῆς πρὸ ὀλίγων μηνῶν διὰ τῶν ἐφημερίδων γνωστῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης ἀνακαλύψεως τῶν κλιμάκων τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου ἄνυσ διασαφήσεως ἀναφερομένου «Κόντου γένους» τῶν Ἀρχαίων ἐκ τοῦ ἀσματικοῦ τῶν Βυζαντινῶν, περὶ ὧν προσηχῶς.

Ἐκ τε τῶν χωρίων τοῦ Ἀριστοφάνους, Ἀριστοξένου, Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς καὶ λοιπῶν κατὰ δὴλος κατέστη ἡ μεταβολή, ἣν ἡ μουσικὴ τῶν Ἀρχαίων ὑπέστη ἀπὸ Περικλέους, μεταβληθεῖσα ἐξ εὐρύθμου εἰς εὐμελῆ, ἐκ Πλατωνικῆς εἰς Ἀριστοτελικήν, ἐκ λιτῆς εἰς ποικίλῃν καὶ βωμολόχον, ἐξ «οἷας ἔδει εἶναι» εἰς τὸ «δυνατὸν καὶ πρέπον» καὶ ἔτι πλέον τούτου ἀνὰ τὸν χρόνον. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων αὐτόδηλον καθίσταται ὅτι, τῆς Πυθαγορείου παρασημαντικῆς ἀδυνατούσης νὰ ἀνταπεκρίνῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς εὐμελοῦς, ἀναπόφυκτος ἀνάγκη ἐπέστη ἐπινοήσεως τελειοτέρας παρασημαντικῆς. Ὅτι δὲ πράγματι ἐπενοήθη τοιαύτη καὶ ὑπῆρχεν ἤδη, μαρτυρεῖ σαφῶς τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου. (σελ. 30): «Ἄ δέ τινες ποιοῦνται τέλη τῆς Ἀρμονικῆς καλουμένης πραγματικῆς, οἱ μὲν τὸ παρασημαίνεσθαι τὰ μέλη φάσκοντες πέρας εἶναι τοῦ ξυνείναι τῶν μελωδουμένων ἕκαστον, οἱ δὲ τὴν περὶ τοὺς αὐλοὺς θεωρίαν καὶ τὸ ἔχειν εἰπεῖν τίναν τρόπον ἕκαστα τῶν αὐλομένων καὶ πόθεν γίνεται· τὸ δὲ ταῦτα λέγειν παντελῶς ἔστιν ὅλως τινὸς διημαρτηκός. Οὐ γάρ ὅτι οὐ πέρας τῆς ἀρμονικῆς ἐπιστήμης ἔστιν ἡ παρασημαντικὴ, ἀλλ' οὐδὲ μέρος οὐδέν, εἰμὴ καὶ τῆς μετρικῆς τὸ γράψεσθαι τῶν μέτρων ἕκαστον. εἰ δ' ὥσπερ ἐπὶ τούτων οὐκ ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν δυνάμενον γράψεσθαι τὸ ἱαμβικὸν μέτρον καὶ εἰδέναι τί ἐστὶ τὸ ἱαμβικόν, οὕτως ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν μελωδουμένων [οὐ γὰρ ἀναγκαῖον ἐστὶ τὸν γραψάμενον τὸ φρόγιον μέλος καὶ εἰδέναι τί ἐστὶ φρόγιον]. δῆλον ὅτι οὐκ ἂν εἴη

¹ Τοῦ αὐτοῦ Κουκουζέλη (αἰὼν ιγ'.) εὐρίσκονται ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ καὶ καὶ ἐξῆς, ἐπιγεγραμμένα: Σημαντήρα, Ἀηδών, Πολεμικόν, Ὀρρανόν, Ἀνηφαντής, Καμπάνα, Βιόλα, Χορός, Παπαδοπούλα, Μαργαρίτης, Τροχός, Τοῦ βασιλέως, καὶ τινὰ Δυσικά, ἄλλα δὲ Φράγγικα ἐπιγεγραμμένα.

τῆς εἰρημένης ἐπιστήμης πέρας ἡ παρασημαντική. Ὅτι δὲ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον τῷ παρασημαινόμενῳ μόνον τὰ μεγέθη τῶν διαστημάτων διαισθάνεσθαι, φανερόν γενοίτ' ἂν ἐπισκοπουμένοις. ὁ γὰρ τιθέμενος σημεῖα τῶν διαστημάτων οὐ καθ' ἐκάστην τῶν ἐνυπαρχουσῶν αὐτοῖς διαφορῶν ἴδιον τίθεται σημεῖον, οἷον εἰ τοῦ διὰ τεσσάρων τυγχάνουσιν αἱ διαιρέσεις οὔσαι πλείους ἢ ποιούσιν αἱ τῶν γενῶν διαφοραί, ἢ σχήματα πλείονα, ἢ ποιεῖ ἢ τῆς τῶν ἀσυνθέτων διαστημάτων τάξεως ἀλλοίωσις. τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ περὶ τῶν δυνάμεων ἐροῦμεν, ἃς αἱ τῶν τετραχόρδων φύσεις ποιοῦσι· τὸ γὰρ νήτης καὶ μέσης καὶ ὑπάτης τῷ αὐτῷ γράφεται σημεῖον, τὰς δὲ τῶν δυνάμεων διαφορὰς οὐ διορίζει τὰ σημεῖα, ὥστε μέχρι τῶν μεγεθῶν αὐτῶν κεῖσθαι, πορρωτέρω δὲ μηδέν. Ὅτι δὲ οὐδὲν ἔστι μέρος τῆς συμπάσης ξενέσεως τὸ διαισθάνεσθαι τῶν μεγεθῶν αὐτῶν ἐλέχθη μὲν πως καὶ ἐν ἀρχῇ, ῥᾶδιον δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥηθησομένων συνιδεῖν· οὔτε γὰρ τὰς τῶν τετραχόρδων, οὔτε τὰς τῶν φθόγγων δυνάμεις, οὔτε τὰς τῶν γενῶν διαφορὰς οὔτε, ἀπλῶς εἰπεῖν, τὴν τοῦ συνθέτου καὶ ἀσυνθέτου διαφορὰν, οὔτε τὸ ἀπλοῦν καὶ μεταβολὴν ἔχον, οὔτε τοὺς τῶν μελοποιῶν τρόπους οὔτε ἄλλο οὐδέν, ὡσαύτως εἰπεῖν, δι' αὐτῶν τῶν μεγεθῶν γίγνεται γνώριμον.»

Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο, καὶ κυρίως τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ «Ὅτι δὲ ἀληθῆ τὰ λεγόμενα κτλ.» μέχρι τέλους, ἀντιπαρβαλλόμενον πρὸς τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν τῆς πυθαγορείου παρασημαντικῆς καὶ τῆς συμπληρώσεως ταύτης παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ, οὐχὶ μόνον οὐδεμίαν ἔχει οὐδ' ἐλάχιστην πρὸς αὐτὴν σχέσιν, ἀλλὰ καὶ περιγράφει σύστημα παρασημαντικῆς ἐντελῶς διαφορῶν καὶ ἀντιθέτου ἐκείνης, δηλούσης ἀκριβέστατα οὐ μόνον τὰ ἐλάχιστα τῶν διαστημάτων τῶν διαφορῶν γενῶν, διατονικοῦ, χρωματικοῦ καὶ ἐναρμονίου, ἀλλὰ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν τετραχόρδων, πενταχόρδων καὶ ὀκταχόρδων διαιρέσεις τῶν δεκαπέντε τρόπων ἐν μεγέθει τοῦ τρεῖς διὰ πασῶν, τὰς φθορὰς τῶν διαστημάτων ἐν τε τῷ μικτῷ καὶ κοινῷ γένει διὰ τῶν φθόρων, τὰς συμφωνίας, τὰ σύνθετα καὶ ἀσύνθετα διαστήματα, τὰς ἐκλύσεις καὶ ἐκβολὰς διὰ τῆς διαφορῶν θέσεως τῶν εἰσοῶν καὶ τεσσάρων γραμμῶν τοῦ ἐλλ. ἀλφαβήτου, ὀρθῶν, ὑπτίων, ὀξυτόνων, πλαγίων, ἀνεστραμμένων, ἀπεστραμμένων πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἢ μίσεων, ἀμελητικῶν κτλ. ἐν τε τῇ ψδίκῃ καὶ ὀργανικῇ. Ἀπῶσα δὲ ἡ ἀριτὴ τῆς Πυθαγορείου παρασημαντικῆς ἐγκτεται, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, κυρίως καὶ μόνον ἐν τῇ ἀκριβεστάτῃ παρασημάνσει τῶν διαστημάτων, ὅπερ οὐδὲν ὡς συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ χωρίου τούτου περιγραφομένην παρασημαντικὴν. Περὶ τούτου δὲ δύναται πᾶς τις νὰ πεισθῇ ἐκ τοῦ Ἀριστείδου Κοῖνι-λιανοῦ, Ἀλυπίου καὶ Βοηθίου, καὶ ἐκ τῶν ἀνωτέρω περὶ τῆς πυθαγορείου εἰρημένων. Τούναντίον δὲ τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου ὡς καὶ ἡ ῥυθμικὴ αὐτοῦ θεωρία συμφωνεῖ πληρέστατα πρὸς τὴν παρασημαντικὴν, δι' ἣν

εἶνε παρασσημασμένα τὰ λειτουργικά καὶ ὑμνολογικά βιβλία τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ λήγοντος αἰῶνος, καὶ ἦν πρὸς διάκρισιν ἐπιτραπήτω ἡμῖν ἀπὸ τοῦδε νὰ ὀνομάζωμεν Ἀριστοξένειον, ὡς ὑπ' αὐτοῦ τὸ πρῶτον ἀναφερομένην.

Ὁ Paul Marguard ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ ὑπομνηματίζων τὸ ἀνωτέρω χωρίον, καὶ λαμβάνων μόνον ὑπ' ὄψει τὸ «τὸ γὰρ νήτης καὶ μέσης καὶ ὑπάτης τῷ αὐτῷ γράφεται σημείῳ», παρορῶν δὲ ἐντελῶς τὰ προηγούμενα καὶ ἐπιφερόμενα, λέγει ὅτι μόνη ἡ πρότασις αὕτη παρέσχε τῷ M. Mibomii, ἐκδότῃ τῶν ἐπτά Ἀρμονικῶν συγγραφέων, πολλὰ πράγματα τοῦ ὁποίου ἡ ἐρμηνεία δὲν φαίνεται αὐτῷ ἀποχρώντως ὀρθή, νομίζει δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς τώρα πρῶτον εὑρε τὸ ὀρθόν· καὶ παραδέχεται μὲν ὅτι εἰς τὸ «τὸ γὰρ νήτης κτέ.» ὑπονοεῖται τὸ οὐσιαστικόν «διάστημα», φαίνεται δὲ αὐτῷ πρᾶδοξον, ὅτι τρεῖς καὶ οὐχὶ δύο φθόγγοι ἀναφέρονται, τρεῖς δὲ φθόγγοι πρέπει νὰ περιέχωσι δύο διαστήματα, ὅπερ καὶ ἐκ τῆς συνεχείας, λέγει, ἀπαιτεῖται· τούτου δὲ ἕνεκα νομίζει ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐξέπυσαν λέξεις τινές, διὰ δὲ τῆς ἐπανορθώσεως αὐτῶν νομίζει ὅτι τὸ δυσχερές τῆς ἐρμηνείας τῆς προτάσεως ταύτης ἐλαττοῦται ἀποχρώντως, διὸ καὶ γράφει «τὸ γὰρ νήτης καὶ μέσης [καὶ τὸ παραμέσης] καὶ ὑπάτης τῷ αὐτῷ γράφεται σημείῳ,» τουτέστι καταφεύγει εἰς τὴν συνήθη καὶ πρόχειρον μέθοδον, ἣτις σπανιώτατα ἐπέτυχε τοῦ σκοπομένου. Μετὰ τὴν προσθήκην δὲ ταύτην παρατηρεῖ, ὅτι ἡδύνατό τις νὰ ἀποπειραθῇ ἐκ τῆς προτάσεως ταύτης νὰ συμπεράνῃ, ὅτι παρὰ τὴν γνωστὴν πυθαγόρειον παρασσημαντικὴν ὑπῆρχον καὶ ἰδιαιτέρα σημεῖα τῶν διαστημάτων, διὰ δὲ τοῦ συμπεράσματος τούτου ἡδύνατο μὲν εὐκολώτατα νὰ ἀπκλαγῇ τις τῆς δυσχερείας, ἥθελε δὲ πιθανῶς ὀλίγον πιστευθῇ ὑπὸ τῶν εἰδημόνων. Διὰ τῆς γενομένης δὲ ἐπανορθώσεως λαμβάνων ὡς παράδειγμα τὴν ὑπολυδίον καὶ λύδιον κλίμακα πειρᾶται νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ μὲν ὑπάτη μέσων τῆς λυδίου διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου σημαίνεται, δι' οὗ καὶ ἡ μέση τῆς ὑπολυδίου, ἡ δὲ παραμέση τῆς λυδίου διὰ τοῦ αὐτοῦ τῆς νήτης διεzeugμένων τῆς ὑπολυδίου. Δὲν διαφεύγει δὲ αὐτοῦ τὴν προσοχὴν ὅτι ἀπὸ τῆς ὑπάτης ὑπολυδίου μέχρι τῆς μέσης λυδίου, καὶ ἀπὸ τῆς παραμέσης τοῦ ὑπολυδίου μέχρι τῆς νήτης διεzeugμένων τοῦ λυδίου τὰ μεγέθη τῶν διαστημάτων εἶνε πεντάχορδα καὶ οὐχὶ τέτράχορδα, ὡς τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου βητικῶς καὶ σαφῶς λέγει καὶ ἀπαιτεῖ· ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ καταφεύγει εἰς τὴν πρόχειρον μέθοδον, αἰτιώμενος τὸ σύντομον, βρῆχὺ καὶ ἀσαφές τῆς ἐκφράσεως τοῦ χωρίου.

Ἡ τε προσθήκη καὶ ἐξ αὐτῆς παραγομένη ἐρμηνεία τῆς προτάσεως ταύτης εἶνε περιττὴ καὶ ἡμαρτημένη. Ὁ P. Marguardt ἀγνοῶν ὅτι ὑπάρχει καὶ ἑτέρα παρασσημαντικὴ, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ τῆς δυσχερείας, ἠναγκάσθη νὰ προβῇ εἰς τὴν παραβεβιασμένην προσθήκην καὶ

ἐσφαλμένην ταύτην ἑρμηνείαν, ἃτινα ἀντιφάσκουσι πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ ἄλλα σαφέστατα τοῦ χωρίου μέρη, τὰ ὅποια δὲν ἔπρεπε νὰ παραβλήψῃ, παρακάμψῃ καὶ ἀπασιωπήσῃ. διότι ὁ Ἀριστοξένος πρὸ τῆς προτάσεως ταύτης λέγει ῥητῶς «ὁ γὰρ τιθέμενος σημεῖα τῶν διαστημάτων οὐ καὶ ἐκάστην τῶν ἐνυπαρχουσῶν αὐτοῖς διαφορῶν ἴδιον τίθεται σημεῖον, οἷον εἰ τοῦ διὰ τεσσάρων τυγχάνουσιν αἱ διαιρέσεις οὔσαι πλείους, ἅς ποιῶσιν αἱ τῶν γενῶν διαφοραί, ἢ σχήματα πλείονα, ἃ ποιῇ ἢ τῆς τῶν ἀσυνθέτων διαστημάτων τάξεως ἀλλοίωσις· τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ περὶ τῶν δυνάμεων ἐροῦμεν, ἅς αἱ τῶν τετραχόρδων φύσεις ποιοῦσι· τὸ γὰρ νήτη κατὰ πρόκειται ἄρα οὐχὶ μόνον περὶ τῶν τριῶν τόπων τῆς φωνῆς, ἀλλὰ κυρίως καὶ πρῶτον περὶ παντὸς μεγέθους διαστήματος ἐκάστου τῶν τριῶν γενῶν καὶ σχημάτων τῶν τετραχορδικῶν αὐτῶν διαιρέσεων, ἥτοι τῆς τεταρτημορίου, τριτημορίου, καὶ ἡμιολίου διέσεως, τοῦ ἡμιτονίου καὶ τόνου, τῆς τριδιέσεως, πενταδιέσεως, καὶ ἐπταδιέσεως, τοῦ ἀσυνθέτου τριτημιτονίου καὶ διτόνου κτλ, ἃτινα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοξένου ἐν τῇ παρασημαντικῇ ταύτῃ δὲν σημαίνονται δι' ἰδίων σημείων, τῆς πυθαγορείου ἴδιον πρὸς παρασημανσιν ἐκάστου τῶν μεγεθῶν τούτων γραμμῇ μεταχειριζομένης· ὥστε ἡλίου φαινότερον καθίσταται ὅτι ἐνταῦθα σαφέστατα περὶ ἐτέρας παρασημαντικῆς πρόκειται, ὅπερ ἡ ἐπακολουθοῦσα ἐπιξήγησις τῆς ἀνωτέρω προτάσεως καθιστᾷ ἔτι σαφέστερον διὰ τῶν: «οὔτε γὰρ τὰς τῶν τετραχόρδων οὔτε τὰς τῶν φθόγγων ἀνάμεις οὔτε τὰς τῶν γενῶν διαφοράς οὔτε, ἀπλῶς εἰπεῖν, τὴν τοῦ συνθέτου καὶ ἀσυνθέτου διαφορὰν οὔτε τὸ ἀπλοῦν καὶ μεταβολὴν ἔχον οὔτε τοὺς τῶν μελοποιῶν τρόπους οὔτε ἄλλο οὐδέν, ὡσαύτως εἰπεῖν, δι' αὐτῶν τῶν μεγεθῶν γίνεται γινώριμον.» Ἴνα δὲ πᾶς τις πεισθῇ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστοξένου διαλαμβάνει περὶ παρασημαντικῆς ὁλῆς ἀντιθέτου καὶ διαφόρου τῆς πυθαγορείου ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ ἐν βλέμματι εἰς τὸ Α'. βιβλίον τοῦ Ἀριστ. Κοϊντιλιανοῦ VII—XI σελ. 8—18, ἵνα ἐκτίθενται τὰ τὴν κατὰ διέσεις, ἡμιτόνια καὶ τόνους διαιρέσειν τῶν διὰ πασῶν δηλοῦντα γράμματα ἢ σημεῖα, ἐπὶ τοῦ Ἀλυπίου, δηλοῦντος ἁκριβέστατα τὰ διαστήματα τῶν δεκαπέντε τρόπων τῶν τριῶν γενῶν διὰ διαφορωτάτων γραμμάτων τὸ σχῆμα καὶ τὴν θέσιν, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω διαγράμματος τοῦ Ἀγιοπολίτου, δηλοῦντος τὰ διαστήματα τοῦ ἀρμονικοῦ κανόνος τοῦ ὑποδωρίου τρόπου ἐν τῷ βαρυτέρῳ διὰ πασῶν καὶ ὑπατοιδαῖ τῆς φωνῆς τόπῳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἑρμηνεία, ἣν δίδει εἰς τὴν ἀνωτέρω πρότασιν ὁ P, Marquard δὲν εἶνε ὀρθή, οὐδὲ σημαίνει τὸ «τὸ γὰρ νήτη καὶ μέσης καὶ ὑπάτης τῷ αὐτῷ γράφεται σημείῳ» τὰ τρεῖς τετραχόρδα, βαρὺ, μέσον καὶ ὀξύ, ὅπερ ἔτι μάλλον ἐνισχύεται διὰ τῆς προσθήκης «καὶ παραμείσης,» ἥτις οὐδέποτε δύναται νὰ σημάνῃ τόπον τινὰ τῶν τριῶν τῆς φωνῆς, ὥστε ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ εὐρίσκεται ἀντιφαστική.

εἰς ἀντικειμένη πρὸς τὴν προσθήκην. Ἀλλὰ καὶ τοὺς τρεῖς τόπους τῆς φωνῆς εἰς παραδεχθῆμεν ὅτι σημαίνει ἡ πρότασις αὕτη, ἥτοι τρία τετραχόρδα διαζευγμένα ἢ συνημμένα, τότε ἡ μὲν προσθήκη «καὶ τὸ παμμέσως» εἶνε παντελῶς ἀσυγχώρητος, τὰ δὲ τρία τετραχόρδα δὲν ἀποτελοῦσι σύστημα τέλειον, διότι τὸ μὲν διὰ πασῶν σύγκειται ἐκ τετραχόρδων δύο πλέον τοῦ διαζευκτικοῦ τόνου, τὸ δὲ δις διὰ πασῶν ἐκ τεσσάρων τετραχόρδων πλέον τῶν δύο διαζευκτικῶν τόνων, ὥστε οὐδεμία σύγκρισις δύναται νὰ γίνηται οὐδὲ μετὰ τὸ λυδίον καὶ ὑπολυδίον, τελείων συστημάτων ἐκ τεσσάρων τετραχόρδων ἑκατέρου συγκειμένου, καὶ κατὰ τὸν τύπον τῆς φωνῆς, ὡς γνωστὸν τῷ διὰ τεσσάρων μεγέθει (δύο τόνων καὶ ἡμίσεος ἀφισταμένων. Ὡς δὲ γνωστὸν, ἡ Ὑπάτη, Μέση, καὶ Νήτη (χορδῇ) ἐποτελοῦσι τὰς ἐστώτας φθόγγους ἑκάστου διαπασῶν, τὰ ὀξύτερα, μέσαι καὶ βαρύτερα ἄκρα τῶν διὰ πασῶν, ἥτοι τὴν ἀρχὴν, τὸ μέσον καὶ τέλος ἑκάστου εἶδους κειχωρισμένως καὶ αὐθυποστάτως παρ' ἅπασιν τοῖς Ἀρμονικοῖς οὐδὲ τοῦ Ἀριστοξένου ποιούντος ἐξαίρεσιν. Πλὴν δὲ τούτων ὁ Ἀριστόξενος οὐδέποτε σημαίνει τοὺς τρεῖς τῆς φωνῆς τόπους διὰ τῶν Ὑπάτη, μέση καὶ νήτη, οὐδέ τις τῶν ἄλλων Ἀρμονικῶν, ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ «τόνος δώριος, ὑποδώριος, ὑπερδώριος, φρύγιος ὑποφρύγιος, ὑπερφρύγιος, κτλ, διὰ τοῦ πληθυντικοῦ «ὑπατῶν, μέσων, νητῶν, καὶ διὰ τοῦ «τόπος συστήματος,» οἱ δὲ ἄλλοι Ἀρμονικοὶ καὶ διὰ τοῦ «ὑπαταειδῆς, μισσειδῆς, νητοειδῆς (τόπος φωνῆς) εἰς οὓς ὁ Ἀνώνυμος καὶ Ἀρισπολίτης προσθέτουσι καὶ τέταρτον τὸν ὑπερβολειδῆ, ὁ δὲ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ ἀνειμέναι καὶ χαλαραὶ (ἁρμονίαι), μέσαι καὶ σύντονοι,» καὶ διὰ τοῦ «βαρεῖται, μέσαι, ὀξεῖται,» οἱ δὲ Βυζαντινοὶ μελοποιοὶ διὰ τοῦ «ἤχοι Κύριοι, Μέσοι, Πλάγιοι, Παράμεσοι, Κύριοι Κυρίων, Φθοραί, Φθοραὶ Φθορῶν, Πλάγιοι Πλαγίων κτλ. Διὰ τῆς προτάσεως «τὸ γὰρ νήτης καὶ μέσης καὶ ὑπάτης τῷ αὐτῷ γράφεται σημεῖον» προφανέστατα οὐδὲν ἄλλο ὁ Ἀριστόξενος δηλοῖ μὴ ὅτι καὶ πάντες οἱ ἄλλοι Ἀρμονικοί, δῆλον ὅτι τὴν πρώτην, τετάρτην καὶ ὀγδόην χορδὴν ἢ φθόγγον ἑκάστου διὰ πασῶν. Ἡ πρότασις δὲ αὕτη παραβαλλομένη πρὸς τὴν περὶ παρασημαντικῆς θεωρίαν τῶν Βυζαντινῶν δηλοῖ τὸ αὐτὸ, ὅπερ καὶ τὸ ταύτων «Ἀρχή, μέση καὶ τέλος πασῶν τῶν ἁρμονικῶν, καὶ σύστημα πάντων τῶν σημείων τὸ ἴσον ἐστὶ λέγεται δὲ ἄφωνον οὐχ ὅτι φωνὴν οὐκ ἔχει φωνεῖται μὲν οὐ μετρεῖται δέ. διὰ μὲν πάσης τῆς ἰσότητος ψάλλεται τὸ ἴσον, διὰ δὲ πάσης τῆς ἀναβάσεως τὸ ὀλίγον, καὶ διὰ πείσης τῆς καταβάσεως ὁ ἀπόστροφος.» Τί μὲν σημαίνει ἡ πρότασις «ἀρχή, μέση καὶ τέλος πασῶν τῶν ἁρμονικῶν τὸ ἴσον ἐστὶ,» διασαφίζει ἡμῖν Μάνουηλ ὁ Βρυέννιος ἐν τοῖς Ἀρμονικοῖς αὐτοῦ (2. 3. σελ. 406) διὰ τῶν ἐξῆς. «Καὶ γὰρ ἕκαστος τῶν τόνων (=ἁρμονία) ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος ἔχει δι' ὃ καὶ εἶδος εἰκότως προσαγορεύεται. Τέλειον δὲ αὐτὸ

ἀν ἄλλογε εἶη εἰ μὴ μόνον τὸ εἶδος· καὶ γὰρ ἐν ἐκάστῳ τῶν τόνων οὐ μόνον ὀξύ ἔσαι ἀλλὰ καὶ βαρὺ καὶ μέσον. Κατὰ ταῦτα δὲ τὸ ἴσον σημαίνει τὴν ἀρχὴν τὸ μέσον καὶ τέλος, τὴν πρώτην πέμπτην καὶ ὀγδόην χορδὴν δύο συνημμένων ἢ διεzeugμένων τετραχόρδων ἐκάστης κλίμακος, ὡς καὶ τὸ ἐν σελ. τέταρτον σχῆμα φανερόν καθιστᾷ. Περὶ τῶν λοιπῶν δὲ σημείων ἀπλῶν καὶ συνθέτων τῆς παρασημαντικῆς τοῦ μελικοῦ καὶ ἁσματικοῦ συστήματος, ὡς καὶ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα τοῦ ἐκφωνητικοῦ θέλομεν πραγματευθῆ προσεχῶς ἐν ἰδίᾳ πραγματείᾳ διεξοδικῶς, ἀναβάλλοντες ἐπὶ τοῦ παρόντος τὴν συστηματικὴν αὐτῶν ἐκθεσιν ἕνεκα δυσχερειῶν περὶ τοὺς τύπους τῶν σημείων, καὶ διότι κύριος τῆς πραγματείας ἡμῶν ταύτης σκοπὸς εἶνε μόνον ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα τῆς ἐπινοήσεως τῆς παρασημαντικῆς ταύτης, καὶ ἡ ὀρθὴ κατάληψις τοῦ ἀνωτέρου χωρίου τοῦ Ἀριστοξένου. Τὴν ἐπινόησιν δὲ τῆς παρασημαντικῆς ταύτης ἀπέδωκάν τινες ἀβασανίστως καὶ ἄνευ λόγου εἰς Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, περὶ οὗ οὐδεὶς ἀναφέρει τι τοιοῦτον, οὔτε τῶν βιογράφων αὐτοῦ οὔτε τῶν ἄλλων ἱστορικῶν· μόνος δὲ ὁ Ἀκροπολίτης ἐν τῷ μυθολογικῷ βίῳ τοῦ εἰρημένου Δαμασκηνοῦ ὀνομάζει αὐτὸν μόνον διακεκριμένον ὕμνογράφον καὶ μελωδόν, Πέτρος δὲ τις Δαμασκηνὸς ἀπκριθμεῖ τὰς ὑπ' αὐτοῦ συντεθείσας ψῆδὰς καὶ μελοποιηθείσας. Συμεὼν δὲ ὁ Θεσσαλονίκης ἀναφέρει μόνον ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς μετερρύθμισε τρίτος ἢ τέταρτος αὐτὸς τὸ Ἀγιοπολιτικὸν τιπικόν, ἐξ οὗ βεβαίως προῆλθεν ἡ σύγχυσις πρὸς τὴν μελοποιίαν καὶ παρασημαντικήν, ὁ δὲ Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης, κηρύττων τὸν τῆς Πεντακοστῆς ἱαμβικὸν κανόνα καὶ ἄλλα τινὰ ὡς ψευδοδαμασκήνια ὁρθότατα παρατηρεῖ, ὅτι ἀπεδόθησαν αὐτῷ πολλὰ ἀνάξια τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ,¹ ἀναφέρων προσέτι, ὅτι ἐσώζετο δρᾶμα τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Σωσάνναν. Τὰ ἐν τῇ παρακλητικῇ δὲ ἡ ὀκταήχη προτασσόμενα τῶν Ἀνατολικῶν στιχηρὰ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν οὐδὲν τῶν ἀρχαιοτέρων διὰ τὴν χρῆσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ὠρισμένων μουσικῶν χειρογράφων εὐρίσκονται, ἀλλὰ μόνα τὰ τοῦ Ἀνατολίου, τὰ ἐν τῇ Παρακλητικῇ «Ἀνατολικά» ἐπιγεγραμμένα. Μόνον δὲ ἐν Ἀλληλούϊα, καὶ εἰς Χερουβικὸς ὕμνος τοῦ ἁσματικοῦ συστήματος εὐρίσκεται ἐν τοῖς πλείστοις μουσικοῖς χειρογράφοις ἐπιγεγραμμένα Ἰωάν. τοῦ Δαμασκηνοῦ,

¹ Εὐσταθ. Θεσσαλ. σελ. 509. Τοῖνον, ὃ ἀγιώτατε Δαμασκηνέ, χρεώσται κείριτας τοῖς παραρρίψασιν ἐπὶ σέ τοὺς τοιοῦτους κανόνας . . . δέξαι καὶ τρέτον κανόνα τὸν εἰς τὸ ἀγιώτατον πνεῦμα »

² Εὐσταθ. Θεσσαλ. Προσίμιν εἰς τὸν τῆς Πεντηκοστῆς κανόνα σελ. 508. Ἐπεὶ προσεπακούσεται, ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος Δαμασκηνὸς οὐ λέληθεν ὁποῖος ἦν τὴν ἐποποιίαν· οὐ γὰρ ἀπλῶς μετρητὰς ἀφῆκε σελίδας ἐπῶν, ἀλλὰ καὶ ἐδραματούργησεν· ὡς καὶ ἡμεῖς ἡ πέτρα ἐδίδαξε περιτετυχηκότας δρᾶματι ἐκείνου, πεποιημένων εἰς τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν Σωσάνναν, παρασεσημειωμένῳ δὲ ἐκ πλαγίων ποιήμα Ἰωάννου Μανσοῦρ.

δογματικά δέ τινα καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐντύποις παρακλητικαῖς ἢ ὀκταήχῳ προτασσόμενα τῶν Ἀνατολικῶν στιχηρὰ αὐτοῦ εὐρίσκονται μόνον ἐν πολὺ μεταγενεστέροις μουσικοῖς χειρογράφοις τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως ἐποχῆς. (ἔπιθι Β'. πραγμ. σελ. 51). Ἡ ἄκριτος δὲ καὶ ἀβασάνιστος διάδοσις ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς ἐπενόησε τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσιν Ἀριστοξένειον παρασημαντικὴν, στηρίζεται ἐπὶ τοιούτων ἀκρίτων εἰδήσεων ἀνωνύμων μουσικῶν πραγματειῶν τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κ/πόλεως ζοφερᾶς καὶ ἐμαθοῦς ἱεροψαλτικῆς ἐποχῆς, οἷα καὶ ἡ ἐξῆς: «Καὶ γὰρ ἐπίσταμαι λέγειν ὥσπερ αὐτοί, ἀλλ' οὐ χρὴ οὕτως, διότι πολλαί εἰσι σημαδίων θέσεις, ἐλλ' οὐ δεῖ καὶ ὀνόματα λέγειν, διότι οὐ λέγουσι πάντες ἐπίσης. πῶς δέ; διότι καὶ τὸ τῆς παπαδικῆς βιβλίον οὐ σώζεται, ὅτι ἐκάη ὑπὸ ἀσεβοῦς βασιλέως πρὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ βασιλέως καὶ μουσικὴ καὶ ἄλλα πάμπολλα κρείττονα βιβλία, διὰ τοῦτο ἐστερήθησαν ἅπαντες τοῦ τῆς Παπαδικῆς βιβλίου, τῆς μουσικῆς λέγω· καὶ μὴ δυναμένων τῶν ἀνθρώπων ἰτέρως πῶς ὑμνεῖν τὸν Θεόν, ὅτι ἐξέκλιναν περισσοτέρως εἰς τύμπανα καὶ αὐλούς καὶ κιθάρας καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, ἅπαντα τὰ παιγνίδια, καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ εἰσήγοντο· ἐκάθισαν οἱ ἅγιοι, ὅτε Ἰωάννης καὶ Ἰσομάς ὁ ποιητὴς καὶ ἐσύνθεσαν τόνους καὶ σημάδια πρὸς ἀνύμνησιν καὶ δόξαν Θεοῦ ἐσύστησαν καὶ ἐκκλησιασμόν· καὶ τοῦ φθειγγομένου μέλους ἤγουν τοῦ ὄργανου τρίπλοκον κατασκευάσαντες ὑμνωδίαν, πρῶτον τὴν τοῦ νοῦς μελουργίαν, δεύτερον τὴν τοῦ τόκου σημείωσιν γνωρίζομενοι τοῖς μαθητευομένοις, κἀκεῖνοι (sic) ἀκολουθεῖν καὶ φθέγγεσθαι. τρίτον δὲ τὴν χειρονομίαν (χειρ. χειροτομίαν) προσέθεντο καλλιεργεῖν· τὰ τρία οὖν, πρῶτον ὁ νοῦς γενεᾶ, θώραξ ἐκπέμπει, χεῖρ δὲ σημειοῦται (=σημαίνειν, χειρονομεῖν), καὶ ἀκολουθεῖ. ἐγράφησαν δὲ καὶ παρ' ἡμῶν καὶ παρ' ἄλλων αὗται αἱ θέσεις, ὥς ἵνα λαμβάνωσι μικρὰν τὴν προγύμνασιν οἱ ἀρχαριοί.» Αἱ μὲν ἱστορικαὶ ἀνακρίβειαι καὶ ἀντιφάσεις τοῦ χωρίου τούτου εἶνε ἀποχρώντως αὐτόδηλοι, καὶ οὐδενὸς ἔχουσι σχολίου χρεῖαν, ἐποδεικνύουσαι ἱκανῶς τὸ ἀνεπιστῆμον τῶν ὑπὸ ἱεροψαλτῶν τῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐποχῆς ἀναφερομένων τοιούτων ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ τῆς παρασημαντικῆς, οὓς ὑπερβαίνουν κατὰ τὴν ἀμάθειαν οἱ κορυφαῖοι τῶν ἡμερῶν τοιούτων καὶ μάλιστα οἱ τὸν διδάσκαλον τῆς σήμερον ἱερᾶς μουσικῆς ἐπαγγελλόμενοι. Ἑτέρα δὲ μουσικὴ πραγματεία τοῦ αὐτοῦ χειρογράφου, προηγουμένη ταύτης καὶ ἀποδιδομένη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπὸ νεωτέρου τινὸς εἰς Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἀναξία δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, περὶ τῆς παρασημαντικῆς ταύτης καὶ τῆς ἐπινοήσεως αὐτῆς λόγον ποιουμένη λέγει τὰ ἐξῆς: «Ἐγὼ μὲν, ὦ παιδίον ἐμοὶ ποθεινότατον ἡρῆαμην . . . τοῦ ἐρμηνεύσαι καὶ διδάξαι ὑμᾶς τὴν *Ῥυθμητικὴν* ταύτην τέχνην . . . δίκαιον, ὦ ἀκροατά, ἐκλέξασθαι ἀπὸ πάντων, καὶ γράψαι τὰ λυσιτελέστερα, καὶ μὴ μοι λέγε τίς ταύτην τὴν *Ῥυθμητικὴν* πεποίηκε

καὶ πόθεν ἤρξατο. ἐκ μακρῶν γὰρ τῶν χρόνων καὶ ἀπὸ παλαιῶν μὲν ἐξέ-
 τέθη, καὶ καθὼς ἡμᾶς ὁ λόγος πρόσω διδάξει, δέκατον παραδοῦναι γραφὴν
 ἐκεῖνα μόνα, ἅπερ οἱ πολλοὶ δοκοῦσιν αἰσθάνεσθαι, εἰς μᾶτην δὲ ταῦτα
 νοοῦσι καὶ ψευδολογοῦσι τὴν ἀλήθειαν Φέρε δὲ εἰπωμεν καὶ περὶ
 τόνων τῶνοι μὲν εἰσι τρεῖς· ἡ ἴση, τὸ ὀλίγον καὶ ὁ ἀπόστροφος, αὐτὰ καὶ
 ἀνευ πνευμάτων συνίστανται. καὶ καλοῦνται καὶ λέγονται τῶνοι ἡ ὀξεία
 καὶ ἡ πεταστή, καὶ εἰσί, δι' ὃ καὶ συστέλλονται ἐπιτιθεμένου αὐτοῦ(;) τό-
 νου, καὶ διὰ τοῦτο τῶνοι κυρίως οὐ λέγονται· πᾶς γὰρ τόνος ἐκ τόνου δε-
 χόμενος μείωσιν, οὐκ ἔστι τόνος κυρίως ἀλλὰ καταχρηστικῶς· δι' ὃ καὶ
 Πτολεμαῖος ὁ μουσικός, ὡς μανθάνομεν, πάντων ἀρχαῖος ἐφεῦρε τοὺς τό-
 νους τούτους κτλ.· Ἡ ἀνάλεκτος πραγματεία αὕτη, ἣν ὁ ἀμαθὴς ἀνώ-
 νυμος ἀντιγραφεὺς ἡ ἐπιτομὴ πολὺ μεταγενέστερος ἐπιγράφει τοῦ «Ὁσίου
 πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐρωταποκρίσεις τῆς Παππαδικῆς
 ἐπιστήμης περὶ σημαδίων καὶ τόνων καὶ φωνῶν καὶ πνευμάτων καὶ κρω-
 τημάτων καὶ παραλλαγῶν καὶ ὅσα ἐν τῇ Παππαδικῇ ἐπιστῇμῃ διαλα-
 βάνουσιν», ἐλήφθη ἀναμφιβόλως κατ' ἐπιτομὴν καὶ ἐκλογὴν ἐξ ἀρχαιοῦ
 τέρου συγγράμματος, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ, ὀνομαζομένου «Ῥυθ-
 μητική», ὅρος ἡ μᾶλλον εἰπεῖν τέχνη ἀναφερομένη ὑπὸ τε Κλήμεντος τοῦ
 Ἀλεξανδρείως καὶ τοῦ Λογγίνου, καὶ ἀναμφιβόλως πραγματευομένη ἰδίως
 περὶ τῆς παρασημαντικῆς ταύτης. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ πραγματείᾳ γίνεται
 λόγος καὶ περὶ «Ῥυθμητικῆς φωνῆς» ἣτις ὀρίζεται «ἡ δὲ ρυθμητικὴ ἡ
 φωνὴ ἐστὶν ἡ κατὰ (χειρὶ· μετὰ) τάξιν ἐμπελῶς καὶ κατ' ἀκοῆς θάλασσαν
 εἰρμού ἀδομένη, ὅσον τὸ εὐτάκτως ἀδόμενον μέλος.» Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δὲ
 τούτου καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς πραγματείας ταύτης δυνάμεθα νὰ συμ-
 περάνωμεν ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ Ῥυθμητικὴ (τέχνη) ἐπραγματεύετο οὐ μόνον
 περὶ τῶν σημείων τῆς παρασημαντικῆς τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλὰ καὶ περὶ
 μελοποιίας καὶ εὐρυθμίας. Ὁ ὅρος δὲ Ῥυθμητικὴ (σχημάτων) κατ'
 ἀναλογίαν τοῦ «Μετρητικῆς» δὲν εἶνε βεβαίως σφάλμα τοῦ Ἀνωνύμου,
 προελθὼν ἐκ συγχύσεως ἢ παραφθορᾶς τοῦ ὅρου Ῥυθμητικῆς, ὡς ὁ Dindorf
 ὑπολαμβάνει· ἐπειδὴ δὲ ἀπαντᾷ καὶ παρὰ Κλήμεντι καὶ Λογγίνῳ
 ἐκ τούτου δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ παρασημαντικὴ
 τῶν Βυζαντινῶν ὑπῆρχεν ἤδη ἐπὶ Κλήμεντος καὶ Λογγίνου, ἀν' οὐχὶ ἐν
 χρήσει ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ; βεβαίως ἐν τῇ πράξει τῶν μελωδῶν
 καὶ χειρουργῶν τῆς θυμεικῆς μουσικῆς τῶν ἐθνικῶν, παρ' ὧν πλέον
 πιθανόν ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία παρέλαβεν αὐτὴν κατὰ τὸν πίμπου-
 αῖον μετὰ τοῦ μελικοῦ καὶ ἰδίως τοῦ ἁσματικοῦ συστήματος καὶ τῆς χ-

¹ Κλημ. Ἀλεξ. σελ. 413: Ῥυθμητικὴν τε καὶ γεωμετρίαν, ρυθμητικὴν τε καὶ ἁρμονικὴν.

² Λογγ. 8,2: Τὸ μουσικόν τε καὶ ἐναρμόνιον καὶ ρυθμητικόν.

ρονομίας, ὥστε ἡ τῷ Δαμασκηνῷ ἀποδιδόμενη ἐπινόησις αὐτῆς δὲν εἶνε ἀληθής. Τὴν μαρτυρίαν δὲ ταύτην, πρὸς ἣν δὲν ἀντιφάσκει ἡ τῆς προηγούμενης, λειγούσης ὅτι ἡ Παππαδικὴ ἦτοί ἡ Ῥυθμητικὴ ἐκὰν ὑπὸ α-
σεβαῦς βασιλείας, καὶ ὑπονοούσης ἐπὶν πυρπόλησιν τῆς Ἀλεξανδρινῆς βι-
βλιοθήκης, ἐπιθεβαιούσι καὶ ἄλλαι τοιαῦται χειρόγραφοι ἀνέκδοτοι πραγ-
ματεῖαι, προσεπιλείγουσαι ὅτι Πτολεμαῖος ἡ μουσικὸς εἶνε οὐχὶ ὁ ἐπινόη-
σας, ἀλλ' ὁ συμπληρώσας τὴν παρασημαντικὴν ταύτην. Τοῦτο δὲ φαίνε-
ται ἔχον πραγματικὴν ὑπόστασιν, διότι ὁ Πτολεμαῖος ἀπαριθμῶν τὰ με-
λικὰ σχήματα διὰ προσηγοριῶν διαφόρων τῶν ἐν τῷ «περὶ μουσικῆς» τοῦ
Ἀωνύμου, καταλέγει μετὰ τῆς Ἀναπλοκῆς, Καταπλοκῆς καὶ Συμ-
πλοκῆς καὶ τὸ μελικὸν σχῆμα «Σύρμα», ὅπερ πρᾶγματι εὐρίσκεται ἐν
τῇ Παρασημαντικῇ τῶν Βυζαντινῶν καὶ ὡς τοιοῦτον, καὶ ὡς σημεῖον,
ὀνομαζόμενον «Συρματική.» Κατὰ ταῦτα δὲ πιθανώτατον καθίσταται
ὅτι Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ κατὰ τὸν Θεοδώρητον ἐπινόησας καὶ εἰσα-
γαγὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν «τὴν εὐρυθμίαν τῆς ψαλμωδίας τῶν δημοτικῶν
ταγμάτων,» ἦτοί τὸ μελικὸν σύστημα, πρῶτος παρέλαβεν ἐκ τῆς τῶν
ἰθακῶν μουσικῆς τὴν Ἀριστοξένειον παρασημαντικὴν καὶ εἰσήγαγεν αὐ-
τὴν ἐπισήμως εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οἱ δὲ ὕστερον ἀμαθῶς συνέχισαν αὐτὸν
πρὸς Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤδη ἐπεκράτει καὶ τὸ
ἁσματικὸν σύστημα, ὡς αἱ δύο αὐτοῦ ἀνωτέρω μνησθεῖσαι μελωδίαί ἀπα-
δεικνύουσιν. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ ψευδοδαμασκηνίῳ Ῥυθμητικῇ πραγματεῖᾳ τὸ
ὀλίγον ὀνομάζεται καὶ μακρόν, ἐκ δὲ τοῦ Ἀγιοπολίτου μαθητόμεν, ὅτι
τὰ ὀνόματα τῶν σημείων ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ ἔφερον ἄλλας προσηγο-
ρίας, ἦτοι ἴσον, ὀλίγον, μετ' ὀλίγον, μέσον, ὑπέρμεσον, ἄκρον κτλ τέλειον,
καὶ ὅτι ἦσαν ὀλιγώτερα τὸν ἀριθμὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐπηυξήθησαν δὲ
ὕστερον εἰς εἴκοσι καὶ τέσσαρα φωνητικά, ὧν ποιεῖ χρῆσιν τὸ μελικόν, καὶ
εξηχόντα καὶ ὀκτῶ χειρονομικά, ὧν ποιεῖ χρῆσιν μετὰ τῶν πρώτων
εἴκοσι καὶ τέσσαρμιν, τὸ ὅλον ἐξηχόντα καὶ δύο, τὸ ἁσματικὸν σύστημα.

Κατὰ ταῦτα, καὶ δι' οὗς θέλομεν ἐκθέσει λόγους προαΐουσης τῆς πραγμα-
τείας οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ ἐπινόησις τῆς παρασημαντικῆς τῶν
Βυζαντινῶν εἶνε ἀρχαιότερα οὐ μόνον τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ
Πτολεμαίου. Ἐν τοῖς μουσικοῖς διφθερίνοις χειρογράφοις εὐρίσκονται με-
λωδίαί ἐπιγεγραμμέναι ποιήματα Σωφρονίου (Πατριάρχου), ἀκμάσαντος
πρὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, τοῦ μὲν μελικοῦ συστήμα-
τος εἰς ὀκτῶ ἤχους οἱ πρῶτοι στίχοι τοῦ ψαλμοῦ «Κύριε ἐλέησά με πρὸς τὸ
εἰσάκουσόν μου· εἰσάκουσόν μου¹ κύριε» ὁ στίχος «Δόξα πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ
ἀγίῳ πνεύματι» ὀκτάρχος, ἀνευ τοῦ «καὶ νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας

¹ Περὶ τοῦ ψαλμοῦ τούτου λέγει ὁ Χρυσόστομος (εἰς τὸν PM', ψαλ. σελ. 426):
Τούτου τοῦ ψαλμοῦ τὰ μὲν ῥήματα ἀπαντα, ὡς εἰπεῖν Ἰσακ καὶ διὰ πόσης ἡ

τῶν αἰώνων.» καὶ ὁ πρῶτος στίχος τοῦ ψαλμοῦ «Αἰνεῖτε τὸν κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν σοὶ πρέπει ὕμνος τῷ Θεῷ,» ἐπίσης ὀκτάηχος, τοῦ δὲ φασματικοῦ τὸ «Θεὸς κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν» εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου» ὡσαύτως ὀκτάηχον. Πολλοὶ δὲ χιλιάδες μελωδιῶν, ψαλμῶν καὶ ἐφυμνίων, στιχηρῶν καὶ εἰρμῶν τοῦ μελικοῦ καὶ φασματικοῦ κεῖνται ἀνεπίγραφοι ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις, ἄλλαι μὲν φέρουσαι μόνην τὴν ἐπιγραφὴν «πχλαῖον» καὶ ἄλλαι ἀρχαῖον», μόναι δὲ αἱ ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ μελοποιοῦ, ὀνομαζομένου συνήθως ποιητοῦ καὶ διακρινομένου ἐκ τοῦ ὕμνογράφου, ἐὰν οὗτος δὲν ἦτο συγχρόνως καὶ μελοποιός, διὰ τοῦ «ποίημα τοῦ δεῖνος ἢ διὰ τοῦ »τὰ μὲν γράμματα τοῦ δεῖνος τὸ δὲ μέλος τοῦ δεῖνος.» Κατὰ δὲ τὸν Burney μουσικὰ σημεῖα φέρει καὶ ὁ τοῦ πέμπτου αἰῶνος κώδηξ Ἑρραϊμ τῆς βιβλιοθ: τῶν Παρισίων (ἐπιθι Α'. πρᾶγμ. σελ. 129).

Ὁ Fetis ἐν τῇ Biografie universelle des musiciens ἰδίως ἐν τῇ Resumé philosophique de l'histoire de la musique ἀποδοκιμάζει μὲν ὀρθῶς τὴν γνώμην ὅτι ὁ Δαμασκηνὸς ἐπενόησε τὴν παρασημαντικήν, νομίζει δὲ ὅτι τὰ σχήματα τῶν σημείων εἶνε τὰ τοῦ Κοπτικοῦ ἀλφαβήτου, ὅπερ εἶνε παντελῶς ἐσφαλμένον, ὥς ἐκ τῶν προσηγορειῶν καὶ σχημάτων τῶν ἀπλῶν καὶ συνθέτων σημείων ἀποδεικνύεται. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην ἀποδοκιμάζει ὀρθῶς ὁ Kiseweter, ἀλλὰ καὶ οὗτος περιπίπτει εἰς ἕτερον χεῖρον ἄτοπον, παραδεδχόμενος ἀπλῶς, ἀνευ λόγου καὶ ἀποδείξεως ἢ μαρτυριῶν, ὅτι ἡ παρασημαντικὴ ἐπενεόθη κατὰ τὸν ἑννατον μέχρι τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, τὰ δὲ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις σημεῖα ἀνήκουσι

λικίας διατελοῦσι ψάλλοντες . . . οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς οἶμαι τὸν ψαλμὸν τοῦτον τάχθαι παρὰ τῶν πατέρων καθ' ἑκάστην ἐσπέραν λέγεσθαι.» Ὁ δὲ πρῶτος ψαλμὸς κατὰ τὸν αὐτὸν Χρυστ. ἦτο «Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρίζω.» Τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ αὐτοῦ ἄδομένα διαιρεῖ ὁ Χρυσόστομος εἰς ψαλμοὺς καὶ ὕμνους ἐν τῇ πρὸς Κολασ. Χ. Ὁμιλίᾳ λέγων: «Ὅταν ἐν τοῖς ψαλμοῖς μάθῃ, τότε καὶ ὕμνους εἴσεται, ἅτε θεϊότερον πρᾶγμα. αἱ γὰρ ἄνω δυνάμεις ὕμνουσιν, οὐ ψάλλουσιν. . . Τίς ὁ ὕμνος τῶν ἄνω, τί λέγει τὰ Χερουβὶμ Ἰσαῖν οἱ πιστοί. Τί εἶλεγον οἱ Ἀγγελοι κάτω, Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ. Διὰ τοῦτο μετὰ τὰς ψαλμωδίας ὕμνοι, ἅτε τελειότερον τὸ πρᾶγμα.» Ἡ καὶ σήμερον δὲ ἄδομένη Δοξολογία ὑπάρχει εἰς τὸν Κλήμεντος Ἀποστολικὰς διατάξεις μετὰ παραλλαγῶν τῶν ἐξῆς στίχων: «Ἀνοῦμέν σε, ὕμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, δοξολογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, διὰ τοῦ μεγάλου ἄρχιερέως, σὲ τὸν ὄντα Θεόν, ἀγέννητον ἕνα, ἀπρόσβιον μόνον, διὰ τὴν μεγάλην σου δόξαν.

Κύριε ὁ Θεός, ὁ πατὴρ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ, δεσφίρει τὴν ἀμερτίαν τοῦ κόσμου. Πρόσδεξαι τὴν δέησιν ἡμῶν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ. Ὁ σὺ μόνος ἅγιος, σὺ μόνος. Κύριος Ἰησοῦς, Χριστὸς τοῦ Θεοῦ πάσης γεννητῆς σέως τοῦ βασιλείως ἡμῶν, δι' οὗ σοὶ δόξα, τιμὴ καὶ εἰς αἰῶνα. Ἡ δοξολογία δὲ αὐτὴ ὀνομάζεται ἐν τοῖς Ἀποστ. Διατάξ. «Ἐωθινὴ προσευχή,» ἐσπερινὴ δὲ τὸ «Ἑσπρινὴ παιδες Κύριος» τὸ «Νῦν ἀπολύειν κτλ. Ὁ αὐτὸς Χρυσόστομ. ἐν σελ. περὶ

ἰς ἕτερον παρασημαντικῆς σύστημα, πλανηθεὶς ἐκ τοῦ διαφόρου σχήματος τῶν σημείων, ὅπερ δὲν εἶνε ὀρθὸν οὔτε ἀληθές, διότι ἡ διαφορὰ τοῦ σχήματος τῶν σημείων εἶνε οἷα καὶ ἡ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ἀτὰ τὰς διαφόρους ἐποχάς, ἀμφότερα δὲ τὰ συστήματα ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀρχὴν τῆς γενέσεως. Τὸ σύστημα τῆς βυζαντινῆς παρασημαντικῆς οὐ τε ἐκφωνητικοῦ, μελικοῦ καὶ ἄσματικοῦ συστήματος ἔχει κοινὰ μὲν ἀτὰ τε τὸ σχῆμα καὶ τὴν προσηγορίαν πρὸς μὲν τὸ σύστημα τοῦ Ἀωνύμου περὶ μουσικῆς τὸν βραχύν, μακρόν, τρίσημον, τετράσημον καὶ ἐντάσημον χρόνον, τὰ ἰσοδύναμα λείμματα καὶ τὰ σημεία τῶν μελιῶν σχηματῶν, ἴδια δὲ τοὺς ἐξασήμους, ἐπτασήμους καὶ ὀκτασήμους χρόνους οἱ ὅποιοι ὑπῆρχον καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κατὰ τὸν Ἀριστόξενον καὶ Ἀριστ. Κοϊντιλιανόν, τὰ συνάγματα, ἀποτελοῦντα διάφορα μελικά σχήματα συνθέτων χρόνων, καὶ τὰ σημεία τῶν συμφωνιῶν, τῶν ποικίλων χειρονομιῶν κτλ, ἅπερ ἀπηριθμήσαμεν ἀνωτέρω. Πρὸς δὲ τοὺς προσφωδιαοὺς τόνους ἔχει κοινὰ μὲν τὴν ὀξεῖαν, περισπωμένην, βαρεῖαν, ψιλὴν, δαεῖαν καὶ ἀπόστροφον, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω στιγμὴν τὸ κόμμα, τὴν ἄνω αἰκάτω στιγμὴν (:) τὴν διαστολὴν καὶ τελείαν· ἴδια δὲ τὴν διπλὴν καὶ τριπλὴν ὀξεῖαν, διπλὴν βαρεῖαν, τὸ γοργὸν δηλοῦν τὸ ἥμισυ τοῦ βραβείου χρόνου κτλ. Ὀνομάζονται δὲ ὅτε μὲν σημεία, διότι σημαίνουσι τὴν ἀτὰ χρόνον κίνησιν τῆς φωνῆς ὠρισμένως, ὅτε δὲ τόνοι, διότι σημαίνουσι συγχρόνως καὶ τὴν κατὰ τόπον κίνησιν τῆς φωνῆς, ἥτοι ὠρισμένα διαστήματα διὰ τῆς προτάξεως τῆς οἰκείας κλειδὸς καὶ τοῦ σημείου ἐκάστης κλίμακος, γένους καὶ τόπου τῆς φωνῆς.

Ἐκ τούτου δὲ δύο τινὰ δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν, ἥ ὅτι ἡ παρασημαντικὴ τῶν βυζαντινῶν συνέστη μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Πυθαγορείου καὶ μετὰ τὴν ἐπινόησιν τῶν τόνων τῆς προσφωδίας, ἥ ὅτι ἡ πυθαγόρειος, οἷα εὐρίσκεται παρὰ τῷ Ἀωνύμῳ, καὶ Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος ἐδανείσθησαν παρ' αὐτῆς, ἡ μὲν τὰ πέντε ἐκ τῶν ὀκτὼ χρονικῶν ση-

γράφων τὴν τάξιν τῶν ἐν τοῖς μοναστηρίοις μοναχῶν λέγει (τομ. XI. σελ. 575): Εὐ-
 λῶς ἅπαντες μετ' εὐλαθείας τὸν ὕπνον ἀποθέμενοι διανίστανται, τοῦ προσεπῶτος δι-
 ερίροντος αὐτοῦς, καὶ ἐστήκασιν τὸν ἅγιον χορὸν στησάμενοι, καὶ τὰς χεῖρας εὐ-
 λῶς ἀνατείναντες, τοὺς ἱεροὺς ᾄδουσιν ὕμνους. . . μετὰ πολλῆς τῆς συμφωνίας,
 μετὰ εὐρύθμων μελῶν. » Ἐν δὲ τῷ VII. τομ. σελ. 545 ἀναφέρει τοὺς ἐξῆς ὑπὸ
 τῶν Μοναχῶν ᾄδομένους ὕμνους: Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τρέφων με ἐκ νεότητός μου,
 διδοὺς τροφὴν πάσῃ σαρκί· πλήρωσον χαρὰς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν,
 νὰ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι δόξα τιμὴ καὶ κράτος, σὺν ἀγίῳ
 πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. »

« Δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι Ἄγιε, δόξα σοι Βασιλεῦ, ὅτι ἔδωκας ἡμῖν δρώματα
 εἰς εὐφροσύνην Πλήσον ἡμᾶς πνεύματος ἁγίου, ἵνα εὐρεθῶμεν ἐνώπιόν σου εὐα-
 ρεστήσαντες, μὴ εἰσχυνόμενοι, ὅτε ἀποδίδως ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. »

μείων καὶ τινεῖς ἐκ τῶν μελικῶν, ὁ δὲ τὰ σημεῖα τῶν προσωδιῶν, μετὰ τοῦ βραχέος καὶ μακροῦ, τοῦ λείμματος καὶ τῆς προσθέσεως, ὧν μόνων ἔχρηζεν ἐν τῷ λογῶδι μέλει.

Περὶ μὲν τῆς ἐπινοήσεως τῶν προσωδιακῶν σημείων ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὑπάρχει διαφωνία μεταξὺ τῶν νεωτέρων γραμματικῶν, πλείστων θεωρούντων ὡς ἀνχπόδεικτον καὶ ἀμφισβητήσιμον εἰσέτι τὴν παρὰ τῷ γραμματικῷ Ἀρκαδίῳ εἰδήσιν περὶ αὐτῶν καὶ παραδεχομένων μᾶλλον, ὅτι παρέλαβεν αὐτὰ ἐκ προϋφιστάτου συστήματος, καὶ ἐκανόνισε μόνον τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἡ γνώμη δὲ αὕτη φαίνεται ἀληθεστέρα, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ ῥητῆς μαρτυρίας ἐκ τῆς ἐπιτομῆς τῆς καθολικῆς προσωδίας τοῦ ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου (αἰὼν 2ος μ. Χ.) ἀκμάσαντος Ἡρωδιανοῦ, ὅστις ἐν τῷ Κ'. κεφ. »Περὶ τῆς τῶν τόνων εὐρέσεως καὶ τῶν σχημάτων αὐτῶν» ἐπιγραφομένῳ, λέγει τὰ ἐξῆς: «Οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόνοι καὶ τὰ πνεύματα Ἀριστοφάνους ἐκτυπώσαντος γέγονε πρὸς τι διαστολὴν τῆς ἀμφιβόλου λέξεως καὶ πρὸς τὸ μέλος τῆς φωνῆς συμπάσης καὶ τὴν ἀρμονίαν, ὡς ἂν ἐπ᾿δοιμεν φθειγγόμενοι. Σκέψαι δὲ ὡς ἕκαστον φυσικῶς τι ἄμα καὶ οἰκείως καθάπερ τὰ ὄργανα ἐσχηματίζονται καὶ ὠνόμασται, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἔμελε τῷ λόγῳ ὥσπερ ὄργανα εἶσθαι. ἑώρακε γὰρ καὶ τὴν μουσικὴν οὕτω τὸ μέλος καὶ τοὺς ῥυθμοὺς σημαιομένην, καὶ πῇ μὲν ἀνείσασθαι, πῇ δὲ ἐπιτείνουσαν. Εἰ δὲ ποτε ἐπ᾿δοιμεν ἢ τέλειον ἐπιτείνοντες ἢ πάλιν ἀνιέντες, τοῦτο σκληρὸν καὶ μαλακὸν ἐκάλει· κατὰ τοῦ καὶ Ἀριστοφάνους σημεῖα ἔθετο τῷ λόγῳ πρῶτα ταῦτα, ἵνα ἄμα συλλαβῆς καὶ λέξεως γενομένης κανὼν τις ἔποιτο καὶ σημεῖον ὀρθότητος. ἔπειτα τρίχα ταμῶν τὴν κίνησιν τῆς φωνῆς, τὸ μὲν εἰς χρόνους, τὸ δὲ εἰς τόνους, τὸ δὲ εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα καὶ τοὺς μὲν χρόνους τοῖς ῥυθμοῖς εἵκασε, τοὺς δὲ τόνους ταῖς τόνοις τῆς μουσικῆς.» Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο καὶ ἰδίως τὰ «ἑώρακε γὰρ καὶ τὴν μουσικὴν οὕτω τὸ μέλος καὶ τοὺς ῥυθμοὺς σημαιομένην» καὶ «τοὺς μὲν χρόνους τοῖς ῥυθμοῖς εἵκασε, τοὺς δὲ τόνους τοῖς τόνοις τῆς μουσικῆς» φαίνονται μαρτυροῦντα τὴν προϋπαρξίν τῆς παρὰ τοῖς βυζαντινῶς ἀριστοξενείου παρασημαντικῆς, καὶ τὴν χρῆσιν τῶν κεραιῶν, ἧτοι τῆς εὐθείας, ὀρθῆς, καὶ βραχείας γραμμῆς, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὴν βάσιν τῆς παρασημαντικῆς ταύτης, καὶ ἐξ ὧν διὰ συνθέσεων ἐγένοντο τὰ ἄλλα τῶν ἐμφώνων καὶ ἀφώνων σημείων, διπλῇ ὀξείᾳ, τριπλῇ ὀξείᾳ, διπλῇ βαρεῖᾳ, τὰ κρατήματα καὶ συνάγματα, οἱ σύνθετοι καλούμενοι τόνοι κτλ.

Ὅτι δὲ τὰ σημεῖα τῶν κεραιῶν τούτων πράγματι προϋφίσταντο πρὸ τοῦ Ἀριστοφάνους μαρτυροῦσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ulrich Koehler δημοσιευθέντα Bruchstücke eines alten Lehrbuches der Grammatik ἐν τῷ Mittheilungen des Deutschen Instituts ἐν συντηρημένῳ ἐπιγραφῇ κειμένης ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐν ᾗ ἀναγέρεται πρὸς τοὺς αἰῶνες

καις κεραίας καὶ «προσηγμένη» (ἴσως ἐννοητέον κεραία ἢ γραμμὴ). Ἡ ἐπιγραφή δὲ αὕτη διαλαμβάνει, ὡς ἡμεῖς ἠδυνήθημεν νὰ συμπεράνωμεν, περὶ τῶν σχημάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, ἥτοι ἐκ πόσων καὶ ποίων ἑκαστον γράμμα κεραιῶν σύγκειται. Τὴν ἐπιγραφὴν δὲ ταύτην θεωρεῖ ὁ κ. Koeller ἀνήκουσαν εἰς τὴν προαλεξανδρινὴν ἐποχὴν, ὁ δὲ σεβαστὸς καβαθηγητὴς τοῦ ἡμ. Πανεπιστημείου κ. Σ. Κουμανούδης, ἐπιστήσας τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τῆς ἐρεύνης τοῦ περιεχομένου, θεωρεῖ αὐτὴν καὶ ἔτι ἔρχαιότεραν, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων εἰκάζει. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἐνισχύεται ἡ προῦπαρξις τῆς ἀριστοξενείου παρασημαντικῆς καὶ ἐξ ὧσων τινὲς τῶν Ἀρμονικῶν λέγουσι περὶ τῶν τόνων τῆς προσφῶδας, οἵτινες δηλοῦσι τὴν Ὑπάτην, Μέσην, καὶ Νήτην τῶν τετραχόρδων, καθ' ἃ ἀνωτέρω εἵπομεν. Ἀλλὰ τὴν κυριωτάτην ἀπόδειξιν δύνανται νὰ παράσχωσιν οἱ τύποι τῶν σημείων καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτῶν ἐξέτασις καὶ ἀνάπτυξις, ἣν ὀφείλομεν νὰ ἀναβάλλωμεν εἰς προσεχῇ ἰδίαν περὶ τῆς ἱρμηνείας τῶν σημείων πραγματείαν. Ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ δυνάμεθα μόνον περὶ τῶν τύπων τῶν δύο κυριωτέρων σημείων, τῆς ὀξείας καὶ βαρείας, νὰ εἰπῶμεν ὅτι ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὰ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν Προβλημάτων (ΙΘ) τοῦ Ἀριστοτέλους, λέγοντος: »Διὰ τί ἡ βαρεῖα τὸν τῆς ὀξείας ἰσχύει φθόγγον; ἢ ὅτι μεῖζον τὸ βαρὺ. *τῇ γὰρ ἀμβλείᾳ ἔοικε, τὸ δὲ τῇ ὀξείᾳ*;» Πράγματι δὲ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χειρογρ. Εὐαγγελίοις ἡ μὲν ὀξεῖα τῆς παρασημαντικῆς τοῦ ἐκφωνητικοῦ συστήματος ἔχει τύπον ὀξείας γωνίας, ἐν τοῖς ἄλλοις δύο συστήμασι ἀποβαλοῦσα τὴν μίαν πλευρὰν, ἡ δὲ βαρεῖα ἀμβλείας ἐν τε τῷ ἐκφωνητικῷ, μελικῷ καὶ φσματικῷ.

Ἄλλ' ἡδυνάτό τις νὰ ἀντιτάξῃ ἡμῖν, πρὸς τί δύο παρασημαντικαὶ παρὰ ταῖς Ἀρχαίαις; Τὸ νὰ ὑπάρχωσι δύο συστήματα παρασημαντικῆς σύγχρονα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἢ τοῦ Ἀριστοξένου δὲν ἔχει τι τὸ παράδοξον, διότι καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα ἐν τε τῇ Δυτικῇ καὶ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτουν διάφορα παρασημαντικῆς συστήματα συγχρόνως κατὰ τὰ διάφορα εἶδη τῆς μελοποιίας, κεχυμένον, μελικόν, φσματικόν καὶ ἐκφωνητικόν, καὶ δύναται τις νὰ πεισθῇ περὶ μὲν τῆς τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας ἐκ τῆς γενικῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς, περὶ δὲ τῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, παραβάλλον τὰ τέσσαρα συστήματα, ἥτοι τὸ τοῦ ἐκφωνητικοῦ, κεχυμένου, μελικοῦ καὶ φσματικοῦ, ἅτινα, εἰ καὶ τὴν εὐτὴν βᾶσιν ἔχοντα, κέκτηνται ὅμως οὐσιώδεις τινὰς διαφοράς· τοιαῦται ἢ διαφοραὶ ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῷ μελικῷ συστήματι μετὰ τῆς παρασημαντικῆς τῆς Ἱεροσολυμιτικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν μονῶν ἀφ' ἐνὸς, καὶ τῆς τῆς Κ/πόλεως μετὰ τῶν ἄλλων κοσμικῶν ἐκκλησιῶν (ἴπθι Β'. πραγ. κελ. 49—51) ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ σύγχρονος ὑπαρξις τῆς τε Πυθαγορείου καὶ Ἀριστοξενείου παρασημαντικῆς καθίσταται πιθανωτάτη, ἐὰν ἀναλογισθῶμεν τὸ μὲν ὅτι ἀπὸ

τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἡ ἀρχαία μουσικὴ διηρέθη, ὡς ἀνωτέρω εἵπομεν, εἰς εὐρυθμον, δι' ἣν ἐξήρκει ἡ πυθαγόρειος, καὶ εἰς εὐμελῆ, ἥτις μὴ τηροῦσα ἀλλὰ μεταβάλλουσα τὸν μετρικὸν ρυθμὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς εὐμελοῦς μουσικῆς, μετεχειρίζετο πολλάκις τὰ βραχέα ὡς μακρὰ καὶ τάνάπαλιν, «οὐ τοῖς συλλαβαῖς ἀπευθύνουσα τοὺς χρόνους ἀλλὰ τούναντίον τοῖς χρόνοις τὰς συλλαβάς,» ὅπερ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων ἐπαναλαμβάνεται καὶ ὑπὸ τοῦ Λογγίνου (ἀποσπ. III) ἐπιβεβαιοῦται λέγοντος: «Ἔτι τοίνυν διαφέρει ρυθμοῦ τὸ μέτρον, ἢ τὸ μὲν μέτρον πεπηγότας ἔχει τοὺς χρόνους μακρόν τε καὶ βραχύν . . . ὁ δὲ ρυθμός ὡς βούλεται ἔλκει τοὺς χρόνους, πολλάκις γοῦν καὶ τὸν βραχύν χρόνον ποιεῖ μακρόν,» Ταῦτα δὲ συμφωνοῦσι πρὸς τὰ τοῦ Ἀλικαρνασσεύς Διονυσίου: «Μήκους δὲ καὶ βραχυτέρας συλλαβῶν οὐ μία φύσις· ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινές εἰσι τῶν μακρῶν, καὶ βραχυτέραι τῶν βραχειῶν . . . Ἀρκεῖ . . . εἰρήσθαι ὅτι διαλλάττει καὶ βραχεῖα συλλαβὴ βραχείας, καὶ μακρὰ μακρᾶς, καὶ οὔτε τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν, οὔτε ἐν λόγοις ψιλοῖς, οὔτ' ἐν ποιήμασιν ἢ μέλεσι διὰ ρυθμῶν ἢ μέτρων κατασκευαζομένοις πᾶσα βραχεῖα καὶ πᾶσα μακρά.» Οὐ μόνον δὲ ἱερὰ καὶ σκηνικὰ μέλη ἐσώζοντο καὶ περὶ ρυθμοποιίας καὶ μελοποιίας συγγράμματα ὡς ἐκ τῶν ἀνωτέρω χωρίων ἐξάγεται, ἀλλὰ καὶ περὶ ὀρχηστικῆς, καθ' ἃ ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ Ἀρ. Κοϊντιλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ Β'. βιβλ. (IV) ἐξαίρων τὴν ὑπεροχὴν τῆς μουσικῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν γραφικὴν καὶ πλαστικὴν, βεβαιοῖ ὅτι ἐπ' αὐτοῦ ἐσώζετο ἡ ὀρχησις τῶν παλαιῶν χορῶν, καὶ πολλὰ περὶ ὑποκριτικῆς συγγράμματα διὰ τῶν ἐξῆς: «Τῆς γὰρ δὴ πρώτης ἡ μὲν μαθήσεως δι' ὁμοιοτήτων γινομένης, ἃς ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπιβάλλοντες τεκμαιρόμεθα, γραφικὴ μὲν καὶ πλαστικὴ δι' ὅψεως παιδεύει μόνον καὶ ὁμοίως διεγείρει τε τὴν ψυχὴν καὶ ἐκπλήττει, μουσικὴ δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴλεν, οὐ διὰ μιᾶς αἰσθήσεως, διὰ πλειόνων δὲ ποιουμένη τὴν μνήσιν; καὶ ποίησις μὲν ἀκοῇ μόνῃ διὰ ψιλῶν χρῆται λέξεων, ἀλλ' οὔτε πάθος αἰεὶ καὶ νεῖ δίχα μελωδίας οὔτε δίχα ρυθμῶν οἰκείοι τοῖς ὑποκειμένοις. σημεῖον δέ· καὶ γὰρ εἴ ποτε δέοι κινεῖν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν πάθος, οὐκ ἄνευ τοῦ παρεγκλιναί πως τὴν φωνὴν ἐπὶ τὴν μελωδίαν τὸ τοιοῦτον περιγίγνεται. μόνῃ δὲ μουσικῇ καὶ λόγῳ καὶ πράξεων εἰκόσι παιδεύει, οὐ δι' ἀκινήτων οὐδὲ ἐφ' ἐνὸς σχήματος πεπηγότων, ἀλλὰ δι' ἐμφύχων, ἃ καθ' ἕκαστον τῶν ἀπαγγελλομένων εἰς τὸ οἰκεῖον τὴν τε μορφήν καὶ τὴν κίνησιν μεθίστησι. δῆλα δὲ ταῦτα καὶ τῆς τῶν παλαιῶν χορῶν ὀρχήσεως, ἥς διδάσκαλος ἡ ρυθμική, καὶ τῶν περὶ ὑποκρίσεως τοῖς πολλοῖς συγγεγραμμένων» κτλ.

Ὅτι μὲν ἡ εὐμελής τῶν Ἀρχαίων μουσικὴ εἶχεν ἐν τῷ μελοποιῆν τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν, ἣν καὶ ἡ σήμερον, μεταχειριζομένη χρόνους μακροτέρους τῶν μακρῶν καὶ βραχυτέρους τῶν βραχείων, διάφορα μελικὰ σχήματα

καὶ χρωματισμοὺς ποικίλους καὶ οἰκείους πρὸς τὴν λέξιν τοῦ κειμένου καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς ἐκδηλουμένας διαθέσεις καὶ πάθη, καὶ ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Διονυσίου εἰρημένα εἰσιν ἀληθῆ, ἀποδεικνύεται μὲν ἀποχρώντως ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεισῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, Φερεκράτους καὶ Ἀριστοξένου, θιασωτῶν τῆς ἀρχαιοτέρας εὐρύθμου μουσικῆς, ἐπικυροῦνται δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς περὶ ῥυθμοῦ θεωρίας τοῦ Ἀριστοξένου λέγοντος: «Διαιρεῖται δὲ ὁ χρόνος ὑπὸ τῶν ῥυθμιζομένων τοῖς ἐκάστου αὐτῶν μέρεσιν. Ἔστι δὲ τὰ ῥυθμιζόμενα τρία· λέξις, μέλος, κίνησις σωματικῇ. Ὡστε διαιρῇσει τὸν χρόνον ἡ μὲν λέξις τοῖς αὐτῆς μέρεσιν, οἷον γράμμασι καὶ συλλαβαῖς καὶ ῥήμασι καὶ πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις· τὸ δὲ μέλος τοῖς ἑαυτοῦ φθόγγοις τε καὶ διχστήμασι καὶ συστήμασιν· ἡ δὲ κίνησις σημείοις τε καὶ σχήμασι καὶ εἴ τι τοιοῦτόν ἐστι κινήσεως μέρος.

Καλείσθω δὲ πρῶτος μὲν τῶν χρόνων ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων ἵκαντὸς ὢν διαιρεθῆναι, δίσημος δὲ ὁ δις τούτῳ καταμετρούμενος, τρίτημος δὲ ὁ τρίς, τετράσημος δὲ ὁ τετράκις· κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν τὰ ὀνόματα ἔξει.¹ Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ μῆτε δύο φθόγγοι ἵκναι τειθῆναι κατὰ μηδένα τρόπον, μῆτε δύο συλλαβαί, μῆτε δύο γημεῖα, τοῦτον πρῶτον ἐροῦμεν τὸν χρόνον. Ὅν δὲ τρόπον λήψεται τοῦτον ἡ αἴσθησις, φανερόν ἐσται ἐπὶ τῶν ποδικῶν χρόνων· λέγομεν δὲ τινα καὶ ἀσύνθετον χρόνον πρὸς τῇ τῆς ῥυθμοποιίας χρῆσιν ἀναφέροντες. Ὅτι δ' ἐστὶν οὐ τὸ αὐτὸ ῥυθμοποιεῖν τε καὶ ῥυθμός, σαφὲς μὲν οὕτω ῥηθιόν ἐστι ποιῆσαι, πιστευσθῆναι δὲ διὰ τῆς ῥηθησομένης ὁμοιότητος. Ὡστερ γὰρ ἐν τῇ τοῦ μέλους φύσει θεωρήκαμεν, ὅτι οὐ τὸ αὐτὸ σύστημα καὶ μελοποιεῖν, οὐδὲ τόπος, οὐδὲ γένος, οὐδὲ μεταβολή, οὕτως ὑποληπτέον εἶναι καὶ περὶ τοὺς ῥυθμούς τε καὶ ῥυθμοποιίας, ἐπειδὴ περ τοῦ μέλους ῥῆσιν τινα τὴν μελοποιεῖαν εὗρομεν οὕσαν, ἐπὶ τῇ τῆς ῥυθμικῆς πραγ-

¹ Κατὰ ταῦτα ὑπῆρχον, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, καὶ μεγέθη χρονικά μερίζοντα ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀωνόμου μέχρι πενταχρόνου ἀναφερομένων, ἧτοι χρόνοι μακροὶ ξάσημοι, ἐπτάσημοι καὶ ὀκτάσημοι. Ὅτι δὲ ὁ Ἀριστ. Κοϊντιλιανὸς ἀναφέρει ὀκτάσημον μέγεθος, ἐδηλώσαμεν ἀνωτέρω. Σημεῖα δὲ ἐξασήμων, ἐπτασήμων καὶ κτασήμων κίχτηται καὶ ἡ τῶν Βυζαντινῶν παρασημαντικῇ, ἣν διὰ τοῦτο ἀνωτέρω ὠνομάσαμεν Ἀριστοξένειον· διότι ἀδύνατον ἄλλος εἶναι παραδεχθῶμεν ἐν τῇ ῥῆσει τῆς τότε μουσικῆς τρισήμους, τετρασήμους μέχρι ὀκτασήμων χρόνων ἀνευ ἡμῶν δηλωτικῶν τοῦ μεγέθους αὐτῶν, τὰ δὲ γράμματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαῆτου ἀριθμητικῶς δὲν ἠδύναντο νὰ μεταχειρίζωνται πρὸς παρασημανσιν τῶν ολυστήμων μεγεθῶν, διότι ἤθελον ἐπιφέρει σύγχυσιν πρὸς τὰ δηλοῦντα ὠρισμένα μαστήματα τῆς πυθαγορείου παρασημαντικῆς, ἐὰν αὕτη μόνη ὑπῆρχεν ἐν ῥῆσει, καὶ ἐὰν πράγματι ταύτην καὶ μόνην ὁ Ἀριστοξένος ἐνόει ἐν τῷ ἀνωτέρω ᾠρίῳ, σύγχυσις ἣτις ἤθελεν εἶναι ἐτι μεγαλητέρα ἐν τῇ ψιλῇ ὀργανικῇ καὶ εὐμενῇ μουσικῇ.

ματείαις τὴν ῥυθμοποιῖαν ὡσαύτως χρῆσιν τινα φαμέν εἶναι. Σαφίστηρον δὲ τοῦτο εἰσόμεθα προελθούσης τῆς πραγματείας. Ἀσύνθετον δὴ (καὶ σύνθετον) χρόνον πρὸς τὴν τῆς ῥυθμοποιίας χρῆσιν βλέποντες ἐροῦμεν οἷον τὸδε τι· (ἐάν τι) χρόνου μέγεθος ὑπὸ μιᾶς συλλαβῆς ἢ ὑπὸ φθόγγου ἢ ἢ σημείου καταληφθῇ, ἀσύνθετον τοῦτον ἐροῦμεν τὸν χρόνον. Ἐάν δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο μέγεθος ὑπὸ πλειόνων φθόγγων ἢ συλλαβῶν ἢ σημείων καταληφθῇ, σύνθετος οὗτος ὁ χρόνος ῥηθήσεται. Λάβοι δ' ἂν τις παράδειγμα τοῦ εἰρημένου ἐκ τῆς περὶ τὸ ἡρμωσμένον πραγματείας· καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ αὐτὸ μέγεθος ἢ μὲν ἁρμονία σύνθετον, τὸ δὲ χρῶμα ἀσύνθετον, καὶ πάλιν τὸ μὲν διάκτονον ἀσύνθετον, τὸ δὲ χρῶμα σύνθετον, ἐνόησε δὲ καὶ τὸ αὐτὸ γένος τὸ αὐτὸ μέγεθος ἀσύνθετόν τε καὶ σύνθετον ποιεῖ, οὐ μέντοι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ συστήματος. Διαφέρει γὰρ τὸ παράδειγμα τοῦ προβλήματος τῷ τὸν μὲν χρόνον ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας ἀσύνθετόν τε καὶ σύνθετον γίνεσθαι, τὸ δὲ διάστημα ὑπ' αὐτῶν τῶν γενῶν ἢ τῆς τοῦ συστήματος τάξεως . . .

Μερισθέντος δὲ τοῦ προβλήματος ὡδί, ἀπλῶς μὲν ἀσύνθετος λεγέσθω ὁ ὑπὸ μηδενὸς τῶν ῥυθμιζομένων διηρημένος· ὡσαύτως δὲ καὶ σύνθετος ὁ ὑπὸ πάντων τῶν ῥυθμιζομένων διηρημένος· πῇ δὲ σύνθετος καὶ πῇ ἀσύνθετος ὁ ὑπὸ μὲν τινος διηρημένος, ὑπὸ δὲ τινος ἀδιαίρετος ὢν. Ὁ μὲν οὖν ἀπλῶς ἀσύνθετος τοιοῦτος ἂν τις εἴη, οἷος μεθ' ὑπὸ συλλαβῶν πλειόνων, μῆθ' ὑπὸ φθόγγων, μεθ' ὑπὸ σημείων κατέχεσθαι· ὁ δ' ἀπλῶς σύνθετος, ὁ ὑπὸ πάντων καὶ πλειόνων ἢ ἐνὸς κατεχόμενος· ὁ δὲ μικτός, ὃ συμβέβηκεν ὑπὸ φθόγγου μὲν ἐνός, ὑπὸ συλλαβῶν δὲ πλειόνων καταληφθῆναι, ἢ ἀκάλιν ὑπὸ συλλαβῆς μὲν μιᾶς, ὑπὸ φθόγγων δὲ πλειόνων.

Ὡ δὲ σημαινόμεθα τὸν ῥυθμὸν καὶ γνώριμον ποιούμεν τῇ αἰσθήσει, πούς ἐστιν εἰς ἣν πλείους τοῦ ἐνός. Τῶν δὲ ποδῶν οἱ μὲν ἐκ δύο χρόνων σύγκεινται, τοῦ τε ἄνω καὶ τοῦ κάτω, οἱ δὲ ἐκ τριῶν, δύο μὲν τῶν ἄνω, ἐνὸς δὲ τοῦ κάτω, ἢ ἐξ ἐνός μὲν τοῦ ἄνω, δύο δὲ τῶν κάτω. Ὅτι μὲν οὖν ἐξ ἐνός χρόνου πούς οὐκ ἂν εἴη φανερόν, ἐπειδὴ περ ἐν σημείῳ οὐ ποιεῖ διαίρεσιν χρόνου· ἄνευ γὰρ διαίρεσεως χρόνου πούς οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. Τοῦ δὲ λαμβάνειν τὸν πόδα πλείῳ τῶν δύο σημείῳ τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν αἰτιατέον· οἱ γὰρ ἐλάττους τῶν ποδῶν, εὐπερίληπτον τῇ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντες, εὐσύνοπτοί εἰσι καὶ διὰ τῶν δύο σημείων. οἱ δὲ μεγάλα τούναντίον πεπόνθασιν, δυσπερίληπτον γὰρ τῇ αἰσθήσει τὸ μέγεθος ἔχοντες, πλειόνων δέονται σημείων, ὅπως εἰς πλείῳ μέρη διαιρεθῇ τὸ τοῦ ἑλίου ποδὸς μέγεθος εὐσυνοπτότερον γίνηται. Διὰ τί δὲ οὐ γίνεται πλείῳ σημείῳ τῶν τεττάρων, οἷς ὁ ποὺς χρῆται κατὰ τὴν αὐτοῦ δύναμιν, ὅστιρον δειχθήσεται.

Δεῖ δὲ μὴ διαμαρτεῖν ἐν τοῖς νῦν εἰρημένοις, ὑπολαμβάνοντες, μὴ μερίζεσθαι πόδα εἰς πλείῳ τῶν τεττάρων ἀριθμόν. Μερίζονται γὰρ ἔτι

τῶν ποδῶν εἰς διπλάσιον τοῦ εἰρημένου πλήθους ἀριθμὸν καὶ εἰς πολλαπλάσιον· ἀλλ' οὐ καθ' αὐτὸν ὁ ποὺς εἰς τὸ πλεόν τοῦ εἰρημένου πλήθους μερίζεται, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας διαιρεῖται τὰς τοιαύτας διαιρέσεις. Νοητέον δὲ χωρὶς τὰ τε τὴν τοῦ ποδὸς δύναμιν φυλάσσοντα σημεῖα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας γινομένης διαιρέσεις, καὶ προσθετέον δὲ τοῖς εἰρημένοις, ὅτι τὰ μὲν ἐκάστου ποδὸς σημεῖα διαμένει ἴσα ὄντα καὶ τῷ ἀριθμῷ καὶ τῷ μεγέθει, αἱ δὲ ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας γινόμεναι διαιρέσεις πολλὴν λαμβάνουσι ποικιλίαν.»

Τὰ χωρία ταῦτα τοῦ Ἀριστοξένου ὀρθῶς ἐννοούμενα ἀποδεικνύουσι μὲν ἐναργέστατα, ὅτι ἡ ἀρχαία μουσικὴ ἐν τῇ ῥυθμοποιίᾳ κχτ' οὐδὲν ὑπελείπετο τῆς σήμερον ἐν τῷ πλούτῳ τῶν ῥυθμικῶν σχημάτων καὶ ἐν ταῖς διαιρέσεσι καὶ ὑποδιαιρέσεσι τῶν ποδικῶν ἀσυνθέτων πρώτων τε καὶ πολυσήμων χρόνων εἰς συνθέτους, διακρίνουσι δὲ σαφῶς τοὺς ποδικούς χρόνους ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας γινομένων διαιρέσεων, ἀναλύσεων καὶ ὑποδιαιρέσεων τῶν ποδικῶν χρόνων, καὶ ἀποδεικνύουσι τὸ ἀληθές τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς Διονυσίου εἰρημένων περὶ τῆς μεγίστης ἐλευθερίας τοῦ μελοποιοῦ, τῆς χειραφετήσεως τῆς ῥυθμοποιίας καὶ ἀπαλλαγῆς αὐτῆς ἐκ τῶν στενῶν ὁρίων τῶν ποδικῶν χρόνων, ὅτινες ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ εὐρύθμῳ μουσικῇ συνέπιπτον τῷ μετρικῷ ῥυθμῷ. Ὁ ὅρος. Ποὺς τοῦ Ἀριστοξένου σημαίνει μέγεθος οὐτινος τὰ ἐλάχιστα καὶ μέγιστα ὅρια εἶνε τὸ μονόσημον καὶ τετράσημον, ὃ δὲ ὅρος σημείων πολλὰχὼς λεγόμενος, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, δηλοῖ καὶ ὅπερ σήμερον ὀνομάζομεν πόδα, ἐν δὲ τῇ μουσικῇ τῆς Δύσεως Tactus. Κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ Ἀριστοξένου τὸ ἐξάμετρον εἶνε ἴσον καὶ τῷ ποὺς ἐξάσημος, τὸ τρίμετρον ἴσον καὶ τῷ ποὺς τρίσημος κτλ. ἐν τῇ μουσικῇ. Ὅτι δὲ τὸ μέγιστον μέγεθος τοῦ ποδὸς δὲν δύναται νὰ ὑπερβαίῃ τὰ τέσσαρα σημεῖα, ἕκαστος διδάσκεται ἐκ τοῦ περὶ τομῆς τοῦ δακτυλικοῦ ἐξαμέτρου, μὴ ἐπιτρέποντος ἄλλας πλὴν τῆς πενθημιμεροῦς καὶ ἐφθημιμεροῦς τομῆς κατὰ τὸν ἴσον καὶ διπλάσιον λόγον, τῆς μὲν πρώτης ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου, τῆς δὲ δευτέρας ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τετάρτου ποδὸς γινομένης, καὶ ἀποτελούσης τῆς μὲν τὸν συμμετρικὸν λόγον 3:3 τῆς δὲ τὸν 4:2. Ὁ Ἀριστοξένος διαιρεῖ τοὺς πόδας εἰς ἐλάττους καὶ μείζονας, ἐν μὲν τοῖς πρώτοις καταλέγων μόνον τὰς πέντε ταῖς μουσικαῖς τέχναις κοινούς, τοὺς τοῦ ἴσου καὶ διπλασίου γένους, δὲ ἀποκλείων τοὺς τοῦ ἡμιολίου, ὡς ἰδίου τῆς χρήσεως τῆς ῥυθμοποιίας, γινομένους ἐκ τῆς ὑποδιαιρέσεως τῶν ποδικῶν χρόνων, καὶ ἀνήκοντες εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ῥυθμοποιίας γινομένας διαιρέσεις, ὅπερ ἐπιβεβαιῶ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ τρίτῳ τῆς ῥητορικῆς λέγων: Ὁ δὲ πικρὸς ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν.» Παμτηρήσαμεν δὲ ἀνωτέρω, ὅτι ὁ Ἀριστοξένος ἀναφέρει οὐ μόνον ἀσυνθέτους τρισήμους, καὶ τετρασήμους χρόνους, ἀλλὰ καὶ περὶ ἡμῶν νὰ

ἐννοήσωμεν διὰ τοῦ «κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν μεγεθῶν τὰ ὀνόματα ἔξει,» ὅτι ὑπῆρχον καὶ μεγέθη χρονικὰ ἀσύνθετα μεῖζονα τῶν πεντασήμεων, περὶ ὧν οὐδεὶς τῶν ἄλλων πλὴν τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ ποιεῖ λόγον, καὶ ἅπερ εὐρίσκονται καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν Βυζαντινῶν παρρασημαντικῇ καὶ μελοποιίᾳ, ἥτις καὶ διὰ τοῦτο εἶνε τὸ ἀσφαλέστατον μέσον πρὸς σαφῇ καὶ ἀκριβῇ κατὰληψιν τῶν ἀσφρῶν τῆς ἀρχαίας ῥυθμοποιίας, καὶ ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου ἐκτεθειμένης, ἥτις τῇ ἀρρωγῇ τῆς σημερινῆς δυτικῆς θεωρίας ἀντὶ τὰ διασαρισθῆ ἔτι μᾶλλον ἐπεσκοτίσθη.

Ὁ Ἀριστοξένος πραγματευόμενος περὶ τοῦ «διὰ τίνος σημανιόμεθα τὸν ῥυθμὸν καὶ γνῶριμον ποιοῦμεν τῇ αἰσθήσει,» καὶ παραδεχόμενος ὡς τοιοῦτον τὸν πόδα, ἀπαριθμεῖ μόνον τοὺς τοῦ ἴσου καὶ διπλασίου γένους, καὶ ἀποκλείει τοὺς τοῦ ἡμιολίου, ὡς συνθέτους· πραγματευόμενος δὲ περὶ τῶν ποδῶν τῶν ἐπιδεχομένων συναχθῆ ῥυθμοποιῖαν, συμπαραλαμβάνει καὶ τοὺς τοῦ ἡμιολίου ἡπαιωνικοῦ γένους. Ὡσαύτως δὲ ὁ Πλάτων ἐν τῷ γ'. τῆς Πολιτείας (400. Α), ὥσπερ ὁ Ἀριστοξένος, περὶ τοῦ ἐν τῇ μουσικῇ ταττομένου ῥυθμοῦ διαλαμβάνων, ἥτοι τῶν γενῶν ὧν ποιεῖ χρῆσιν ἡ ῥυθμοποιία, λέγει συμῶνως πρὸς αὐτὸν, «Ὅτι μὲν γὰρ τρεῖς, ἅττα ἐστὶν εἶδη (ῥυθμῶν) ἐξ ὧν αἱ βᾶσεις πλέκονται, ὥσπερ ἐν τοῖς φθόγγοις τέτταρα, ὅθεν αἱ πᾶσαι ἀρμονίαι, τεθεαμένος ἂν εἴποιμι.» Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ γ'. τῆς Ῥητορικῆς (κεφ. 8) περὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῆς ῥητορικῆς λέξεως διαλαμβάνων λέγει περὶ τῆς χρήσεως τῶν ῥυθμῶν ἐν ταῖς τέχναις τῆς κινήσεως τὰ ἑξῆς: «Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μῆτε ἑμμετρον εἶναι μῆτε ἄρρυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον (πεπλάσθαι γὰρ δοκεῖ) καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησιν· προσεχὲν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἤξει. ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδιὰ τὸ «τίνα αἰρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα, τὸ δὲ ἄρρυθμον ἀπέραντον»· δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρη δὲ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμὸς ἐστίν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά· διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μὴ· ποίημα γὰρ ἐστὶ ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς· τοῦτο δὲ ἐστὶ, ἔαν μέχρι τοῦ ἥ· τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῶς σεμνὸς καὶ λεκτικός, καὶ ἀρμονίας δεόμενος, ὁ δὲ ἱαμβὸς αὐτὴ ἐστὶν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἱαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἐστὶ γὰρ τροχεὶὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα· λείπεται δὲ παιάν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι, οὐκ εἶχον δὲ λέγειν τίς ἦν. ἐστὶ δὲ τρίτος ὁ παιάν, καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν, ἐκείνων δὲ ὁ μὲν ἐν πρὸς ἐν, ὁ δὲ δύο πρὸς ἐν. Ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν· οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διὰ τε τὰ εἰρημένα ἀφετίοι, καὶ

δεδοῖται μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν ῥηθέντων ῥυθμῶν, ὥστε μάλιστα λανθάνειν· νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἐν παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι, δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευταίαν τῆς ἀρχῆς. ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἶδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις, ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ ἀρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δὲ ἐστὶν οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρά, τελευταῖα δὲ τρεῖς βραχεῖαι, «Δαλογενὲς εἴτε Λυκίαν» (—υυ—υυ) καὶ «Χρυσεοκόμα Ἑκατε πατὴρ Διός.» Ἄλλος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς ἡ δὲ μακρά τελευταία. «Μετὰ δὲ γὰρ ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.» (υυ—υυ—υυ—υυ—) οὗτος δὲ τελευταίαν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελής εἶναι ποιεῖ κολοβόν· ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευταίαν, μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παρὰ γραφὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν. ὅτι μὲν οὖν εὐρυθμον δεῖ εἶναι τὴν λέξιν καὶ μὴ ἄρρυθμον, καὶ τίνες εὐρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

Ἡ μὲν συμφωνία μεταξὺ τῶν τριῶν τούτων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος περὶ τῶν τριῶν ῥυθμικῶν γενῶν, ὧν ἐποίει χρῆσιν ἡ ῥυθμοποιεῖν εἶναι πληρεστάτη, μόνος δὲ ὁ Ἀριστοτέλης παρρησιάζεται ὅτι «ἀπὸ τοῦ ἡμιολίου οὐκ ἔστι μέτρον εὑρεῖν,» τουτέστιν ἡ μετρικὴ ἐποίει χρῆσιν μόνον τοῦ ἴσου καὶ διπλασίου γένους, οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ ἡμιολίου. Πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην ὁμοῦ διαφέρεται ὁ Κοϊντιλιανὸς Ἀριστείδης καὶ ὁ Ἡρακλείδης. Ἀλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι ἄλλως λαμβάνεται ὁ ἡμιόλιος ἐν τῇ ῥυθμικῇ καὶ ἄλλως ἐν τῇ μετρικῇ, διότι ὁ πρῶτος χρόνος τόπον μονάδος ἐπέχων ἐν μὲν τῇ λέξει θεωρεῖται περὶ συλλαβῆν, ἐν δὲ τῷ μέλει περὶ φθόγγον ἢ ἐν διάστημα, ἐν δὲ κινήσει σώματος περὶ ἐν σχῆμα. Ἡ μὲν μετρικὴ θραχείας μόνον καὶ διχρόνους συλλαβὰς ἔχουσα, δύναται νὰ ἀναλύσῃ τὴν μακρὰν μόνον εἰς δύο βραχείας, καὶ νὰ συναιρέσῃ τὰς δύο βραχείας εἰς μίαν μακρὰν δίχρονον, ἀλλ' ἡ ῥυθμικὴ τὸν μουσικὸν φθόγγον ὡς μονάδα ἔχουσα δύναται ἐν μιᾷ διχρόνῳ συλλαβῇ νὰ ἐξαγείλῃ οὐ μόνον δύο φθόγγους, ὡς ἐν τῇ εὐρύθμῳ ἀρχαιοτάτῃ μουσικῇ, ἀλλὰ καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας, τουτέστιν ἐποίει χρῆσιν οὐ μόνον μακρῶν ἰσότητων, ἀλλὰ καὶ μακρῶν τρισημῶν καὶ τετρασημῶν, ὅπερ ἐγένετο ἐν τῇ εὐμελεῖ καὶ παρακεχωρημένῃ μουσικῇ ἢ βυμολόχῳ, ὡς ὀνομάζει αὐτὴν ὁ Ἀριστοφάνης. Κατὰ ταῦτα ὁ παιωνικὸς ῥυθμὸς πρέπει, νομίζομεν, νὰ καταλέγηται εἰς τὰς χρονικὰς διαιρέσεις τῆς ῥυθμοποιίας ἰδίως, καὶ δι' αὐτὸ ἀποκλείει αὐτὸν καὶ ὁ Ἀριστόξενος τῶν ποδῶν, δι' ὧν ἐσημαίνοντο τοὺς ῥυθμούς· καὶ ἐποιοῦν γνωρίμους τῇ αἰσθήσει. Ἴνα δὲ τοῦτο γὰρ καταστήσωμεν λάθωμεν π. χ. τὸ ἐξῆς δακτυλικὸν τετράμετρον ποικίλως τοῦ χρόνου διαιρέσεις ἔχον.

— υυ | — — || — υυ | — —

Τοῦ τετραμέτρου δὲ τούτου ἀναλυομένων μὲν τῶν ἄρσεων καὶ θέσεων
τρεῖς πρώτους φθόγγους παράγεται τὸ τῆς ρυθμοποιίας ἴδιον σχῆμα

$$\frac{1}{\text{uuu}} : \frac{1}{2} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{—u}} : \frac{1}{\text{u—}} \quad \left| \quad \frac{2}{\text{uuu}} : \frac{2}{\text{uuu}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{u—}} : \frac{1}{\text{—u}} \right.$$

ἀναλυομένων δὲ εἰς τέσσαρας πρώτους φθόγγους λαμβάνομεν τὸ σχῆμα

$$\frac{1}{\text{uuuu}} : \frac{1}{\text{uuu}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{—uu}} : \frac{1}{\text{u—u}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{—uu}} : \frac{1}{\text{uu—}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{uu—}} : \frac{1}{\text{u—u}} \right.$$

Ἀναλυομένων δὲ εἰς τρεῖς καὶ τέσσαρας πρώτους φθόγγους γίνεται τὸ
ἴδιον τῆς ρυθμοποιίας σχῆμα

$$\frac{1}{\text{uuuu}} : \frac{1}{\text{uuuu}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{—u}} : \frac{1}{\text{uuu}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{—u}} : \frac{1}{\text{—}} \quad \left| \quad \frac{1}{\text{uuuu}} : \frac{1}{\text{uuuu}} \right.$$

Τὰ σχήματα δὲ ταῦτα συμφωνοῦσι πληρέστατα πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου, διότι ἐν αὐτοῖς «τὰ μὲν ἐκάστου ποδὸς σημεῖα διαμένει ἴσα ὄντα καὶ τῷ ἀριθμῷ καὶ τῷ μεγέθει, αἱ δὲ ὑπὸ τῆς ρυθμοποιίας γινόμεναι διαιρέσεις πολλὰν λαμβάνουσι ποικιλίαν.» Ἐὰν δὲ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι περιέχωνται πόδες διαφόρων γενῶν, οἷον ἐν τῷ τετάρτῳ ὁ μὲν πρῶτος τοῦ ἴσου, ὁ δὲ δεύτερος τοῦ ἐπιτρίτου, ὁ τρίτος τοῦ ἡμιολίου καὶ ὁ τέταρτος τοῦ διπλασίου γένους, (τῶν μὲν ἄνωθεν ἀριθμῶν τὴν ἀπλὴν ποδικὴν διαίρεσιν τῶν δὲ κάτωθεν τὴν τῆς ρυθμοποιίας ἰδίαν δηλούντων) τοῦτο δὲν διαφωνεῖ πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀριστοξένου λέγοντος : «Τῶν δὲ ποδῶν (τῶν) καὶ συνεχῇ ρυθμοποιίαν ἐπιδεχομένων τρία γένη ἐστί· τὸ τετακτυλικὸν καὶ τὸ ἱαμβικὸν καὶ τὸ παιωνικόν.» Τὴν ὑποδιαίρεσιν δὲ ταύτην ἢ ἀνάλυσιν τῆς μακρᾶς εἰς τρεῖς καὶ τέσσαρας φθόγγους ὑπὸ τῆς ρυθμοποιίας ἐν τῇ μουσικῇ ψιλῇ ἢ μετὰ λέξεως ἠνωμένη ὑποδηλοῖ καὶ ὁ Ἀριστείδης Κοϊντιλιανὸς ἐν τῷ α'. περὶ μουσικῆς (σελ. 33) περὶ πρώτου χρόνου λέγων : «Λέγεται δὲ οὗτος (ὁ χρόνος) πρῶτος ὡς πρὸς τὴν ἐκάστου κίνησιν τῶν μελωδούντων καὶ ὡς πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν φθόγγων σύγκρισιν»· πολλὰ γὰρ ἐν αὐτῶν ἐκάστος ἡμῶν προσενέγκαιτο, πρὶν εἰς τὸ τῶν δυεῖν διαστημάτων ἐμπεσεῖν μέγεθος· ἐκ δὲ τοῦ τῶν ἐξῆς μεγέθους, ὡς ἔφην, ἀκριβέστερον συνορᾶται. σύνθετος δὲ ἐστὶ χρόνος ὁ διαιρεῖσθαι δυνάμενος. τούτου δὲ ὁ μὲν διπλασίον ἐστὶ τοῦ πρώτου, ὁ δὲ τριπλασίον, ὁ δὲ τετραπλασίον· μέχρι γὰρ τετράδος προῆλθεν ὁ ρυθμι-

κὺς χρόνος· καὶ γὰρ ἀναλογεῖ τῷ πλήθει τῶν τοῦ τόνου διέσεων καὶ πρὸς τὴν διαστηματικὴν φωνὴν ἐκ φύσεως ἔχει.» Ἔτι δὲ σαφέστερον γίνεται τὸ χωρίον τοῦτο ἐξ ὧσιν λέγει ὁ αὐτὸς Κοϊντιλιανὸς ἐν τῷ XXI κεφ. περὶ βραχειῶν καὶ μακρῶν συλλαβῶν ἐπιλέγων: «Τούτων οὖν οὕτως ἔχόντων δέδεικται τὰ μεγέθη τῶν στοιχείων τοῖς διαστήμασιν ἰσάριθμα τοῦ τόνου· τὸ μὲν γὰρ ἐλάχιστον αὐτῶν τοῦ μεγίστου τεταρτημόριον ἐστίν, ὡς ἡ διέσις τοῦ τόνου, τὸ δὲ μέσον ἡμισυ μὲν τοῦ μείζονος, διπλάσιον δὲ τοῦ ἐλάσσονος· τῆς μὲν γὰρ μακρᾶς ἡμίσειά ἐστίν ἡ βραχεῖα, τῆς δὲ βραχείας ἀπλοῦν σύμφωνον· δῆλον δὲ ἐκ τοῦ τὴν βραχεῖαν ἢ διπλοῦ συμφώνου παρατεθέντος ἢ ἐνὸς φωνήεντος γίνεσθαι μακράν.» Κατὰ ταῦτα φανερώτατον ὅτι ἡ μακρὰ δίχρονος παραβάλλεται πρὸς τὸν τόνον. Ὡς περ δὲ ὁ τόνος διαιρεῖται εἰς τέσσαρας διέσεις τεταρτημορίου ἢ ἑναρμονίου, οὕτω καὶ ἡ μακρὰ δίχρονος ἐν τῇ ῥυθμοποιᾷ ἀναλύεται εἰς τέσσαρας πρώτους φθόγγους.

Ὅτι δὲ ἡ τεταρτημόριος διέσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν πρῶτον χρόνον, ἀναφέρεται οὐ μόνον ὑπὸ τῶν Ἀρμονικῶν καὶ Ῥυθμικῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους (Μδβ. 1016 β. 21): «Ἀρχὴ οὖν τοῦ γνωστοῦ περὶ ἕκαστον τὸ ἐν. οὐ ταῦτό δὲ ἐν πᾶσι τοῖς γένεσι τὸ ἐν. ἐνθα μὲν γὰρ διέσις, ἐνθα δὲ τὸ φωνῆεν ἢ ἄφωνον.» καὶ (Μα 1053 α 12): «Καὶ ἐν μουσικῇ διέσις, ὅτι ἐλάχιστον, καὶ ἐν φωνῇ στοιχεῖον.» Κατὰ ταῦτα δὲ ὁ ἡμιόλιος μὲν ἢ παιωνικός ποῦς ἐν τῇ μουσικῇ σημαίνεται ἢ μᾶλλον εἰπεῖν χειρονομεῖται λαμβανόμενων ἐν μὲν τῇ θέσει τριῶν φθόγγων ἢ σημείων ἐν δὲ τῇ ἄρσει δύο, ἢ ἀνάπαλιν δύο μὲν ἐν τῇ θέσει τριῶν δὲ ἐν τῇ ἄρσει· ὁ δὲ ἐπίτριτος τριῶν ἐν τῇ θέσει καὶ τεσσάρων ἐν τῇ ἄρσει ἢ τὸ ἀνάπαλιν. Ὁ ἐπίτριτος δὲ δὲν ἀναφέρεται οὔτε ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους οὔτε ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ καὶ τῶν μεταγενεστέρων ὡς εὐρυθμος λόγος.

Ὁ Ἀριστόξενος δὲ δὲν ὀρίζει ὅρια τῆς ὑποδιαιρέσεως καὶ ἀναλύσεως τοῦ ἀσύνθετου χρόνου, ἀλλὰ παρέχει εἰς τὸν μελοποιὸν τὴν μεγίστην, ὡς καὶ σήμερον, ἐλευθερίαν λέγων: «ὁ δὲ ἀπλῶς σύνθετος ὁ ὑπὸ πάντων καὶ πλειόνων ἢ ἐνὸς κατεχόμενος.» Ἴνα δὲ σαφέστερα τὰ περὶ ἀσυνθέτου καὶ συνθέτου χρόνου πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς ῥυθμοποιᾶς καταστήσῃ, παραβάλλει τὰ μεγέθη τῶν ἐλαττόνων ποδῶν πρὸς τὰ μεγέθη τῶν ἀρμονικῶν, λέγων: Λάβοι δ' ἄν τις παράδειγμα τοῦ εἰρημένου ἐκ τῆς περὶ τὸ ἡρμωσμένον πραγματείας· καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ αὐτὸ μέγεθος ἢ μὲν ἀρμονία σύνθετον, το δὲ χρῶμα ἀσύνθετον, καὶ πάλιν τὸ μὲν διάτονον ἀσύνθετον, τὸ δὲ χρῶμα σύνθετον. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ αὐτὸ γένος τὸ αὐτὸ μέγεθος ἀσύνθετόν τε καὶ σύνθετον ποιεῖ, οὐ μέντοι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τοῦ συστήματος. Διαφέρει γὰρ τὸ παράδειγμα τοῦ προβλήματος τῷ τὸν μὲν χρόνον

ὑπὸ τῆς ρυθμοποιίας ἀσύνθετόν τε καὶ σύνθετον γίνεσθαι, τὸ δὲ διάστημα ὑπ' αὐτῶν τῶν γενῶν ἢ τῆς τοῦ συστήματος τάξεως.»

Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς Ἀρμονικοῖς (βιβλ. II. 34,10) διαλαμβάνων ὁ Ἀριστόξενος περὶ τῶν συνθέτων καὶ ἀσυνθέτων διαστημάτων, παραβάλλει αὐτὰ πρὸς τοὺς ἀσυνθέτους καὶ συνθέτους χρόνους τῆς ρυθμοποιίας διὰ τῶν ἐξῆς: «Εὐθέως γὰρ τὰς τῶν γενῶν διαφορὰς αἰσθανόμεθα τοῦ μὲν περιέχοντος μένοντος, τῶν δὲ μέσων κινουμένων καὶ πάλιν ὅταν μένοντος τοῦ μεγέθους τότε μὲν καλῶμεν ὑπάτην καὶ μέσην, τότε δὲ παραμέσην καὶ νήτην· μένοντος γὰρ τοῦ μεγέθους συμβαίνει κινεῖσθαι τὰς τῶν φθόγγων δυνάμεις· καὶ πάλιν ὅταν τοῦ αὐτοῦ μεγέθους πλείω σχήματα γίγνηται καθάπερ τοῦ διὰ τεσσάρων καὶ διὰ πέντε καὶ ἐτέρων. ὡσαύτως δὲ καὶ ὅταν τοῦ αὐτοῦ διαστήματος ποῦ μὲν τιθεμένου μεταβολὴ γίγνηται, ποῦ δὲ μὴ. Πάλιν ἐν τοῖς περὶ τοὺς ρυθμοὺς πολλὰ τοιαῦτα ὁρώμεν γινόμενα· καὶ γὰρ μένοντος τοῦ λόγου καθ' ὃν διώρισταί τὰ γένη τὰ μεγέθη κινεῖται τῶν ποδῶν διὰ τὴν τῆς ἀγωγῆς δύναμιν, καὶ τῶν μεγεθῶν μενόντων ἀνόμοιοι γίνονται οἱ πόδες· καὶ τὸ αὐτὸ μέγεθος πόδα τι δύναται καὶ συζυγίαν· δῆλον δ' ὅτι καὶ αἱ τῶν διαιρέσεων τε καὶ σχημάτων διαφοραὶ περὶ μένον τι μέγεθος γίνονται. καθόλου δ' εἰπεῖν ἡμὴν ρυθμοποιεῖα πολλὰς καὶ παντοδαπὰς κινεῖται κινήσεις, οἱ δὲ πόδες οἷς σημαινόμεθα τοὺς ρυθμοὺς ἀπλᾶς τε καὶ τὰς αὐτὰς αἰεῖ.»

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἀριστοξένου ἐπικυροῖ πληρέστερα τὴν ὑφ' ἡμῶν γενομένην ἀνωτέρω ἐρμηνείαν διὰ τῶν τεσσάρων σχημάτων, τὰ ὅποια πολλοῦ γε καὶ δεῖ νὰ ἐξαντλήσωσι τὰς τοῦ Ἀριστοξένου παντοδαπὰς κινήσεις τῆς ρυθμοποιίας καὶ τὰς ποικίλας καὶ πολυχρίθμους ἀναλύσεις τοῦ ἀσυνθέτου χρόνου εἰς πρώτους, «κχτεχομένου ὑπὸ πάντων καὶ πλείονων ἢ ἐνός.» Οὐ μόνον εἰς τέσσαρας πρώτους χρόνους δύναται ἡ μακρὰ δῖχρονος νὰ ἀναλυθῇ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀκτώ, διότι ὁ πρῶτος χρόνος δέν εἶναι τι ἀπόλυτον ἀλλὰ σχετικὸν πρὸς τὴν Ἀγωγήν, ἣτις ὀρίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ (α'. XIX. 42): «Ἀγωγή δέ ἐστι ρυθμικὴ χρόνιον τάχος ἢ βραδυτής, οἷον ὅταν τῶν λόγων σωζομένων, οὓς αἱ θέσεις ποιοῦνται πρὸς τὰς ἄρσεις διαφόρως ἐκάστου χρόνου τὰ μεγέθη προφερώμεθα,» ὅπερ συμφωνεῖ πρὸς τὸ τοῦ Ἀριστοξένου «μένοντος τοῦ λόγου καθ' ὃν διώρισταί τὰ γένη τὰ μεγέθη τῶν ποδῶν κινεῖται διὰ τὴν τῆς ἀγωγῆς δύναμιν, καὶ τῶν μεγεθῶν μενόντων ἀνόμοιοι γίνονται οἱ πόδες.» Ἡ ἀγωγή δύναται νὰ εἶναι ταχεῖα, μέση, βραδεῖα, σχολαία, σχολαιοτέρα, ἀργή, ἀργοτέρα, ἄνετος, ἡρεμαία¹ κτλ., τουτέστι: λαγρό,

¹ Διὰ τὴν διάφορον δὲ ἐξ αγγελίαν τοῦ μέλους μεταχειρίζονται οἱ βυζαντινοὶ μελοποιοὶ τὰ ἐξῆς: Ζώση φωνῇ, Διαπρυσία, Διατορία, Λιγυρῶς, Δεπτή φωνῇ, Χθαμαλή, Γεγωνεῖα, Λαμπρᾶ, Γεγωνοτέρα, Λευκάδι, Ἡσύχῳ, Ποικίλῳ, Μεγαφώνῳ, Διεγηγεμένῳ, Πεπαρρησιασμένη φωνῇ κτλ.

moderato, allegro, andante, adagio, presto κτλ., ἡ δὲ μακρὰ δύναται κατὰ τὴν ἀγωγὴν νὰ εἶνε οὐ μόνον δίχρονος, ἀλλὰ καὶ τρίχρονος, τετράχρονος κτλ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μακρὰ ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὸν τόνον κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Κοϊντιλιανὸν κατέχεται ὑπὸ τεσσάρων πρώτων χρόνων, ὡς ὁ τόνος ὑπὸ τεσσάρων διέσεων, ἡ κατὰ τὴν ἀγωγὴν μακρὰ ἀσύνθετος δίχρονος κατέχεται ὑπὸ ὀκτὼ πρώτων χρόνων, ὡς ὁ ἀσύνθετος δίτονος ἐν τῷ ἐναρμονίῳ γένει ὑπὸ ὀκτὼ διέσεων ἀσυνθέτου μεγέθους κατὰ τὴν παραβολὴν τοῦ Ἀριστοξένου. Ὅτι δὲ πράγματι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ μουσικῇ τῶν Ἀρχαίων διαστήματα ἀσύνθετα δύο τεταρτημορίων διέσεων, ὡς τὸ ἡμιτόνιον ἐν τῷ διατόνῳ γένει, τριῶν καὶ πέντε τεταρτημορίων διέσεων ἐν τῷ μαλακῷ διατόνῳ, ἐξ τεταρτημορίων διέσεων ἐν τῷ τριημιτονίῳ τοῦ συντόνου χρώματος, ἐπτα ἐναρμονίων διέσεων ὡς ἐν τῷ διὰ πέντε τοῦ ἐναρμονίου γένους, ὀκτὼ τεταρτημορίων διέσεων ἐν τῷ ἀσυνθέτῳ διτόνῳ τοῦ αὐτοῦ ἐναρμονίου, εἶνε πασίγνωστον ἐκ τε τοῦ Ἀριστοξένου καὶ τῶν ἄλλων Ἀρχαίων καὶ Βυζαντινῶν Ἀρμονικῶν συγγραφέων. Ἀλλ' ἡ ῥυθμοποιία τῶν Ἀρχαίων δὲν περιωρίζετο μέχρι τῆς μακρᾶς διχρόνου, ἀλλ' εἶχε καὶ μακρὰς τριχρόνους, τετραχρόνους καὶ πενταχρόνους, ὥστε ἡ κατὰ τὴν ἀγωγὴν μακρὰ ἀσύνθετος τρίχρονος ἡδύνετο νὰ κατέχεται ὑπὸ δώδεκα πρώτων χρόνων, ἡ κατὰ τὴν ἀγωγὴν μακρὰ ἀσύνθετος τετράχρονος ὑπὸ δέκα καὶ ἑξ, ἡ δὲ πεντάχρονος ὑπὸ εἴκοσι πρώτων. Κατὰ ταῦτα τῆς μὲν μακρᾶς τετρασήμεου ὁ πρῶτος χρόνος ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ $\frac{1}{8}$ τῆς σημερινῆς δυτικῆς παρασημαντικῆς, ὁ τῆς μακρᾶς διχρόνου κατὰ τὴν ῥυθμικὴν ἀγωγὴν πρὸς τὸ $\frac{1}{16}$ τῆς δυτικῆς, ὁ τῆς τριχρόνου πρὸς $\frac{1}{24}$ καὶ ὁ τῆς τετραχρόνου πρὸς τὸ $\frac{1}{32}$ κτλ. Ὅτι δὲ ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τριχρόνου καὶ τρισήμεου, τετραχρόνου καὶ τετρασήμεου φανερὸν ἐκ τε τῶν εἰρημένων καὶ ἐκ τοῦ Ἀνωνύμου, ὅστις ἀναφέρει σημεῖα μακρῶν ἀσυνθέτων καὶ λειμμάτων τρίχρονον, τετράχρονον καὶ πεντάχρονον, καὶ ὅστις δὲν ὀνομάζει αὐτὰ τρίσημα, τετράσημα κτλ. Ἐν τῇ μετρικῇ δὲ γίνεται μόνον χρῆσις μακρᾶς δισήμεου, οἱ δὲ πόδες αὐτῆς εἶνε δίσημοι, τρίσημοι, τετράσημοι κτλ., διότι ἡ ἀγωγὴ ἐν τῇ μετρικῇ μόνον μακρὰν δίχρονον μεταχειρίζεται καὶ οὐχὶ πλέον, δηλονότι ἡ μακρὰ τῆς μετρικῆς μόνον εἰς δύο βραχείας δύναται νὰ ἀναλυθῇ ἢ εἰς δύο πρῶτα σημεῖα καὶ πλέον οὐ. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει ἐπικυροῦται ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ (Α. XXIII.50). «Τὰ μὲν γὰρ τῶν μέτρων καθ' ἓνα βαίνεται πόδα καὶ προχωρεῖ σύνεγγυς κδ' χρόνων, ἰσαριθμῶν ταῖς ἐν τῷ διὰ πασῶν διέσεσι, τὰ δὲ κατὰ διποδίαν ἢ συζυγίαν καὶ προχωρεῖ ἕως λ' χρόνων ἢ ὀλίγῳ πλειόνων, ὅθεν τινὲς τὰ ὑπερβαίνοντα τὸ προειρημένον τῶν χρόνων πλῆθος διαιροῦντες εἰς δύο σύνθετα προσηγόρευσαν.» Κατὰ ταῦτα δὲ τοῦ ἑξαμέτρου ἐξ εἴκοσι καὶ τεσσάρων πρώτων χρόνων συνισταμένου οἱ ἐξ πόδες ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς ἐξ τόνους τοῦ διὰ πασῶν, τῶν δύο ἡμιτονίων ἀντί

ἐνὸς τόνου παραλαμβανομένων. Ἐν μὲν τοῖς κατὰ πόδα ἄρα βαينوμένοις μέτροις ἡ δίσσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν βραχὺν τῆς μετρικῆς, ἐν δὲ τοῖς κατὰ διποδῖαν ἢ συζυγίαν ἡ βραχεῖα εἶνε βραχυτέρα τῆς τῶν κατὰ πόδα· ἡ μὲν τῶν πρώτων ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς σημερινῆς δυτικῆς παρασημαντικῆς, ἡ δὲ τῶν δευτέρων βραχεῖα πρὸς τὸ $\frac{1}{8}$ αὐτῆς, ὅταν ἡ μετρικὴ ἀγωγὴ εἶνε ἡ αὐτή. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀρκοῦσι πρὸς διασάφησιν τῆς θεωρίας τοῦ Ἀριστοξένου ἐπὶ τοῦ πκρόντος, θέλομεν δὲ ἐπανάλθει προσεχῶς συστηματικώτερον.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ πᾶς ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν οἰκείως ἔχων πείθεται· α) ὅτι ἡ ἀρχαία ρυθμοποιία οὐδόλως ὑπελείπετο τῆς σημερινῆς κατὰ τὸν πλοῦτον, τὴν ποικιλίαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν συνθέτων τε καὶ ἀσυνθέτων χρόνων τῆς ρυθμοποιίας. β) ὅτι διὰ τῆς πυθαγορείου παρασημαντικῆς ἀδύνατον ἦτο νὰ παρασημαίνωνται αἱ τῆς ρυθμοποιίας ἰδίαί διαιρέσεις καὶ μάλιστα ἐν τῇ εὐμελεῖ μουσικῇ, ὥστε καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐσμὲν ἠναγκασμένοι νὰ παραδεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν προσφόρου παρασημαντικῆς, ἀνταποκρινομένης εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ρυθμοποιίας καὶ εὐμελοῦς μουσικῆς· γ) ὅτι ἡ παρασημαντικὴ αὕτη οὐδεμία ἄλλη ἢ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου ἀναφερομένη καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς χειρογράφοις τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν διασωθεῖσα, καὶ ἥτις πληρέστατα πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοξένου ἀναφερομένην καὶ πρὸς τὴν ρυθμικὴν αὐτοῦ θεωρίαν συμφωνοῦσα, μόνη δύναται μόνον νὰ παράσχη ἡμῖν τὴν ὀρθὴν κατάληψιν καὶ διασάφησιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ συμπληρώσῃ τὰς ἐλλειπίς ἡμῶν τῆς περὶ τοῦ ἐν τῇ μουσικῇ ταττομένου ρυθμοῦ θεωρίας τῶν Ἀρχαίων, ἦν οἱ μελοποιοὶ τῆς ἱερᾶς καὶ βεβήλου τῶν Βυζαντινῶν μουσικῆς ἀπαρεγκλίτως ἠκολούθησαν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ Ἀρμονικῇ καὶ μελοποιίᾳ καθ' ἃ ἐν τῇ Α' καὶ Β' πραγματείᾳ διὰ μακρῶν ἀποδείξαντες ἔχομεν, καὶ δι' ἀναγνωσμάτων (προσεχῶς ἐκδοθησομένων) καὶ ἐξαγγελίας καὶ χειρουργίας διαφόρων μελῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ ἐπεκυρώσαμεν.

Ἐκ τῶν ἐκδεδομένων δὲ κατέστη, νομίζομεν, ἀποχρώντως φανερά ἡ σπουδαιότης τῆς μουσικῆς καὶ παρασημαντικῆς τῶν Βυζαντινῶν κατὰ τὸν μεσαιῶνα, καὶ ἔχομεν δι' ἐλπίδος ὅτι τό τε Σ. Ὑπουργεῖον καὶ ἡ Θεολογικὴ καὶ Φιλοσοφικὴ σχολὴ τοῦ Ἡμετέρου Πανεπιστημείου, ἀμύλλουμένη πρὸς τὴν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου, θέλουσι φροντίσαι ἐρευνῆθαι ὑπὸ ἐμπείρων καὶ τὰ πολυπληθῆ χειρόγραφα τῶν ὑφ' ἡμῶν μὴ ἐρευνηθεῖσιν εἰσέτι βιβλιοθηκῶν, καὶ θέλουσιν ἀποδείξει, ὅτι κήδονται τοῦ πατρικοῦ ἡμῶν κλήρου, ὡς αὐτοῖς ἐμπρέπει καὶ ὀφείλουσιν. Οὐδέποτε δὲ ἡλπίζομεν ὅτι ἤθελον εὔρεθῃ Ἕλληνες Ὑπουργοίτινες τῆς Παιδείας νὰ παρεμβάλλωσι προσκόμματα καίρια εἰς τὴν ἐρευναν καὶ μελέτην τοσούτου σπουδαίου καὶ ἐθνικοῦ ζητήματος, εἰς ὃ ἀπὸ δέκα καὶ πέντε ἐτῶν ἀ-

σχολούμεθα, καὶ ἐντὸς ἑξ ἐτῶν νὰ μᾶς ἀνταμείψωσιν διὰ τριῶν μεταθέσεων καὶ παύσεων, καὶ οὕτω νὰ μᾶς ἀφαιρέσωσι τὰ μόνα μέσα καὶ τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν πρὸς προαγωγὴν τοῦ ζητήματος, «Εἰωθείας γὰρ τῆς ἐπιστήμης μετὰ τὴν τῶν ἀναγκαίων κτῆσιν ζητεῖσθαι καὶ ἐπιγίνεσθαι» κατὰ τὸν ἡμέτερον Βησσαρίωνα. Αἱ μὲν ὑφ' ἡμῶν ἐπισκεφθεῖσθαι καὶ ἐρευνηθεῖσθαι βιβλιοθήκαι εἶναι ἡ τοῦ Μονάχου, τῆς Βιέννης, τῶν Παρισίων, τῆς Ὁξφόρδης, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Monte Casino, αἱ τῆς Ῥώμης πλὴν τῆς τοῦ Βατικανοῦ, (ἦν μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας τοῦ εὐγενοῦς Καρδινάλιου De Luca δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἐπισκεφθῶμεν ἕνεκα τῶν παύσεων καὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Καρδινάλ. De Pitra), ἡ τῆς Grotta Ferrata, Φλωρεντίας, Μιλάνου, Βενετίας, αἱ ἐν Κ/πόλει τῆς Ἐμπορικῆς καὶ Θεολογικῆς σχολῆς καὶ ἡ τοῦ μετοχίου τοῦ Ἀγίου Τάφου, καὶ ἡ Ἡμετέρα Ἐθνικὴ διὰ τῆς Θετταλικῆς συλλογῆς ἀριθμοῦσα περίπου ἑκατὸν μουσικὰ χειρόγραφα, ὧν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα δὲν ἡρευνήθησαν εἰσέτι. Μένουσι δὲ πρὸς ἑξέτασιν τὰ μουσικὰ χειρόγραφα τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βρετανικοῦ μουσείου καὶ τῆς Κανταβριγίας, τῆς Ἰσπανίας, τῶν τῆς Ῥωσσίας, τοῦ Ἀγίου ὄρους, τοῦ ὄρους Σινᾶ καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ Τουρκίᾳ μοναστηρίων. Αἱ ἱεραὶ δὲ Σύνοδοι τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν νομίζομεν ἔχουσι καθήκον καὶ αὗται νὰ φροντίσωσι περὶ τοῦ ζητήματος ὡς καὶ εἴς τις κληρικός. Ζητοῦμεν δὲ συγγνώμην παρὰ τῶν ἡμετέρων Ἀναγνωστῶν ἵα τὰς παρεκβάσεις, αἵτινες ὁμῶς ἐγένοντο οὐχὶ ἄνευ λόγου ἀποχρῶντος.

I. ΤΖΕΤΣΗΣ

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΟΨΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1885

Τὸ ἔτος 1885 (ε. ν.) εἶναι διὰ τὰς Ἀθήνας μετεωρολογικῶς ἀξιόλογο—
ὕπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ὁμαλῆς διανομῆς τῆς θερμοκρασίας καὶ τοῦ πολυόμ—
βρου αὐτοῦ· ὁμοιάζει δὲ ὁ καθόλου χαρακτὴρ αὐτοῦ πρὸς τὸν τοῦ παρελ—
θόντος ἔτους 1884.

Τὰ περαιτέρω παρεχόμενα γενικὰ ἐξαγόμενα βάσιν ἔχουσι τὰς τακτ—
κὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀστεροσκοπείου, αἵτινες ἀπὸ τοῦ
1885 ἤρχισαν δημοσιευόμεναι ἐν λεπτομερείᾳ κατὰ μῆνα ἐν τῇ «Ἐφημ—
ρίδι τῆς Κυβερνήσεως».

Αἱ τακτικαὶ καθημεριναὶ παρατηρήσεις ἐξηκολούθησαν γινόμεναι τρις
τῆς ἡμέρας εἰς τὰς 8 Π. Μ. 2 καὶ 9 Μ. Μ.· μόνον αἱ ἄκραι θερμοκρα—
σίαι ἐκάστης ἡμέρας παρατηροῦνται φυσικῶ τῷ λόγῳ ἅπαξ τῆς ἡμέρας
καὶ τὰ μὴ καθημερινὰ φαινόμενα, ὡς ἡ βροχή, χιῶν, ἱρις κτλ. ὁσάκις συμ—
βαίνουσιν. Ἐξ αὐτῶν δ' ἐλήφθησαν οἱ μέσοι ὄροι καὶ τὰ γενικὰ ἐξαγόμενα·
εἰς τοὺς μέσους ὁμῶς μηνιαίους ὄρους τῆς θερμοκρασίας προσετέθησαν αἱ
ὕπὸ τοῦ μακαρίτου Διευθυντοῦ τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ι. Σμιθ ἐξευρεθεῖσαι
διορθώσεις, ἧτοι διὰ τὸν Ἰανουάριον — 0,61, τὸν Φεβρουάριον — 0,73,
τὸν Μάρτιον — 0,90, τὸν Ἀπρίλιον — 1,12, τὸν Μάϊον — 1,20, τὸν Ἰού—
νιον — 1,23, τὸν Ἰούλιον — 1,21, τὸν Αὐγούστον — 1,15, τὸν Σεπτέμ—
βριον — 1,02, τὸν Ὀκτώβριον — 0,80, τὸν Νοέμβριον — 0,60 καὶ τὸν
Δεκέμβριον — 0,5.

Αἱ μονάδες τῶν διαφορῶν μετρήσεων εἶναι αἱ διεθνῶς παραδεδεγμέναι.

Ἐν τῇ συγκρίσει τῶν διαφορῶν ἐξαγομένων πρὸς τὰ ἀντιστοιχοῦντα προ—
τέρων ἐτῶν ἐλήφθησαν ὑπ' ὅψιν αἱ μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις ἀπὸ τοῦ
1885 καὶ ἐντεῦθεν· καὶ οἱ ὡς κανονικοὶ δὲ σημειούμενοι μέσοι ὄροι εἶναι οἱ
μέσοι πασῶν τῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τοῦ 1858—1885 συμπεριλαμβανο—
μένου. Διὰ τὴν ἐλαχίστην ὁμῶς ἀπόλυτον θερμοκρασίαν τοῦ Ἰανουαρίου
προσελήφθη ὡς ἀσφαλῆς παρατήρησις τῆς 23 Ἰανουαρίου 1850, ἥτις πα—
ρέχει τὴν γνωστὴν ἐλαχίστην θερμοκρασίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἥτις ὡς ἐκτῆς
παρακολουθησάσης αὐτὴν βλάβης τῶν ἐλαιοδένδρων, ἀγνώστου ὅσον τῇ
μνήμῃ καὶ ἡ παράδοσις τῶν τότε συγχρόνων διδάσκει, φαίνεται ὅτι εἶναι τῇ
ἐλαχίστῃ θερμοκρασίᾳ τοῦλάχιστον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Ἐν τοῖς περαιτέρω παρεχομένοις πίναξιν, οἱ ἄκροι ὄροι ἐκάστου φαινο—
μένου σημειοῦνται διὰ παχυτέρων ἀριθμῶν.

Τὰ τῆς θερμοκρασίας παρέχει ὁ ἐπόμενος πίναξ εἰς βαθμοὺς τῆς κατὰ
Κέλσιον ἑκατονταβάθμου διαιρέσεως.

	Μίση θερμότητας.						Ἀπόλυτος θερμοκρασία					
	4885-Κ			Μεγίσ.			Μεγ. ἀπὸ 1885			Ἐλαχ. ἀπὸ 1885		
	1885	Κανον.	4885-Κ	Μεγίσ.	ἔτος αὐτῆς	Ἐλαχίσ.	ἔτος αὐτῆς	Μεγ.	Ἐλαχ.	Μεγ.	Ἐλαχ.	ἔτος
Ἰανουάριος	7,65	7,94	-0,29	11,11	1881	3,75	1858	15,4	31	0,7	20	1850
Φεβρουάριος	9,46	8,63	+0,83	12,63	1879	4,77	1858	20,2	22	4,0	14	1882
Μάρτιος	12,30	11,28	+1,02	14,19	1864	6,64	1874	22,6	11	4,6	16	1874
Ἀπρίλιος	15,84	15,03	+0,81	17,82	1862	10,91	1870	27,5	27	7,2	4	1882
Μάιος	20,60	19,95	+0,65	22,24	1869	17,56	1861	29,9	10	13,7	3	1875
Ἰούνιος	22,38	24,19	-1,81	26,65	1879	22,38	1885	32,4	19	15,5	9	1882
Ἰούλιος	25,32	26,88	-1,86	28,19	1866	25,09	1884	35,4	6	16,7	28	1859
Αὐγουστος	25,98	26,50	-0,52	28,91	1860	24,15	1884	36,0	5	18,4	2	1860
Σεπτέμβριος	22,73	23,19	-0,46	25,67	1860	20,49	1875	35,6	1	14,7	25	1873
Ὀκτώβριος	19,20	18,58	+0,62	20,74	1859	13,63	1883	30,2	15	11,5	31	1866
Νοέμβριος	14,38	13,90	+0,48	16,61	1878	11,17	1884	22,1	8	8,5	14	1860
Δεκέμβριος	9,08	10,10	-1,02	12,81	1876	7,66	1866	20,7	2	1,2	29	1859
Ἔτος	17,08	17,18	-0,10	18,27	1860	16,13	1858					20

Καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς ἡ ἀπόλυτος ἐλαχίστη θερμοκρασία εἶναι βεβαίως πολὺ κατωτέρα τῆς ἐν τῷ πίνακι σημειουμένης. 11,0 τῆς 26 τοῦ 1876, διότι εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὸν ὅτι τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1832 κατέπεσεν ἐν Ἀθήναις χιὼν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι γνωστὴ καὶ ἡ τότε θερμοκρασία, ἐσημειώσαμεν ἐν τῷ ἄνω πίνακι τὴν ἐκ παρατηρήσεων γνωστὴν ἐλαχίστην θερμοκρασίαν. Ἐπίσης εἶναι ἀσφαλῶς γνωστὸν ὅτι κατέπεσεν ἄφθονος χιὼν τὴν 15 Ἀπριλίου 1854· τὸ φαινόμενον ὅμως αὐτὸ δὲν ἀποδεικνύει ὅτι καὶ ἡ θερμοκρασία ἦτο κατωτέρα τῆς ἐν τῷ ἄνω πίνακι σημειουμένης — 2, 8 καὶ 4 Ἀπριλίου 1882. Κατὰ τινα δὲ παλαιὰν παράδοσιν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα κατέπεσε χιὼν καὶ κατὰ μῆνα Μάϊον.

Τὸ τῆς βαρομετρικῆς θλίψεως δ' ὕψος 106, 6 μέτρων ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης καὶ εἰς θερμοκρασίαν τοῦ ὑδραργύρου 0° παρέχει ὁ ἐπόμενος πίναξ εἰς χιλιοστὰ τοῦ μέτρου.

	Μέση βαρομετρικὴ θλίψις		
	1885	κανον.	1885 — καν.
Ἰανουάριος . .	753,52	754,83	— 1,31
Φεβρουάριος..	753,30	754,85	— 1,55
Μάρτιος	751,33	751,20	+ 0,13
Ἀπρίλιος . . .	749,64	751,16	— 1,52
Μάϊος	751,00	751,38	— 0,88
Ἰούνιος	749,95	750,03	— 0,08
Ἰούλιος	750,47	749,97	+ 0,50
Αὐγούστος . . .	750,47	750,34	+ 0,13
Σεπτέμβριος..	752,38	752,66	— 0,28
Ὀκτώβριος..	752,44	758,76	— 1,32
Νοέμβριος . . .	753,32	753,65	— 0,33
Δεκέμβριος . .	754,12	753,24	+ 0,88
Ἔτος	751,83	752,27	— 0,43

Αἱ ἄκραι βαρομετρικαὶ θλίψεις παρατηρήθησαν τῷ 1885 ἡ μὲν μέγιστη 763, 9 τὴν 21 Δεκεμβρίου, ἡ δὲ ἐλαχίστη 738, 4 τὴν 12 Ἀπριλίου.

Τὴν σχετικὴν ὑγρασίαν εἰς ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου καὶ τὴν θλίψιν τῶν ἀτμῶν εἰς χιλιοστὰ τοῦ μέτρου παρέχει ὁ ἐπόμενος πίναξ, ὅπου συγκρίσεις

ως πρὸς κανονικὰ μέσα, διότι αἱ πρὸς τοῦτο παρατηρήσεις δὲν ἐπεκτείνονται εἰσέτι εἰς ἐπαρκῶς μακρὰν-σειράν ἐτῶν.

1885	Μέση ὕγρασία	Μέση θλίψις τῶν ἀτμῶν
Ἰανουάριος . . .	81,7	6,75
Φεβρουάριος . .	84,6	8,02
Μάρτιος	79,4	9,14
Ἀπρίλιος	72,9	10,62
Μάιος	67,0	13,30
Ἰούνιος	66,1	14,37
Ἰούλιος	62,4	15,91
Αὐγουστος	61,1	16,47
Σεπτέμβριος . . .	59,4	13,17
Ὀκτώβριος	75,1	13,14
Νοέμβριος	82,2	10,61
Δεκέμβριος	78,1	7,32
Ἔτος	72,5	11,57

Ἡ μέγιστη τοῦ 1885 σχετικὴ ὑγρασία 100 παρατηρήθη τὴν 11 Ἰανουαρίου, ἡ δ' ἐλαχίστη 28 τὴν 21 Σεπτεμβρίου· ἡ μέγιστη θλίψις τῶν αἰθρῶν 24, 2 τὴν 9 Αὐγούστου, ἡ δ' ἐλαχίστη 3,1 τὴν 28 Δεκεμβρίου.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν συγκρινομένων πρὸς ἀρχαιοτέρας φαστηρήσεις δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν γενικῶς, ὅτε ἡ ὑγρασία τοῦ 1885 ἦτο μεγάλη.

Τὴν κατάπτωσιν τοῦ ὕδατος ὑπὸ οἰανδῆποτε μορφὴν ὡς βροχὴν, χιόνα, ἑλαζαν, ὀμίχλην, δρόσον, παρέχει ὁ ἐπόμενος πίναξ εἰς χιλιοστὰ τοῦ ἔτους ἐν αὐτῇ δὲ γίνεται καὶ σύγκρισις πρὸς τὰ πρότερα ἔτη.

Τίτλος Θ' 4 β, 6, — Ἰούλιος, Αὐγουστος, Σεπτέμβριος 1885

73

	Κατάπτωσης ὕδατος.					
	1885	μέση	μεγίστη	ἔτος	ἐλάχιστη	ἔτος
Ἰανουάριος..	112,3	54,7	138,8	1879	1,0	1876
Φεβρουάριος..	66,7	38,2	110,7	1865	0,6	1861
Μάρτιος	86,5	40,6	86,5	1885	3,1	1876
Ἀπρίλιος	15,4	20,1	65,8	1870	0,9	1866
Μάιος.....	6,9	22,6	77,7	1873	0,2	1865
Ἰούνιος	28,5	11,8	43,6	1862	0,0	(3ἔτ.)
Ἰούλιος	48,9	9,8	51,3	1865	0,0	(7)
Αὐγούστος....	0,0	13,2	62,8	1880	0,0	(11.)
Σεπτέμβριος.	3,1	13,8	56,3	1875	0,0	(3)
Ὀκτώβριος..	46,3	51,4	211,4	1883	0,0	1862
Νοέμβριος ...	254,3	80,6	254,3	1885	1,5	1861
Δεκέμβριος ...	51,1	67,5	198,0	1881	4,0	1862
Ἔτος.....	720,0	424,3	838,7	1883	212,7	1876

Τὴν διανομὴν τῶν ἀνέμων κατὰ τὰς 8 κυρίας διευθύνσεις καὶ τὴν νηνεμίαν παρέχει ὁ ἐπόμενος πίναξ. Σημαϊνόμεν δὲ τοὺς ἀνέμους διὰ τῶν διθυῶς παραδεδεγμένων συμβόλων N = Βορρᾶς, S = Νότος, E = Ἀνατολή, W = Δύσις, O = Νηνεμία.

1885	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	O
Ἰανουάριος...	40, 9	23, 7	6, 4	3, 2	5, 4	9, 6	1, 1	4, 3	5, 4
Φεβρουάριος.	19, 0	33, 3	1, 2	7, 1	11, 9	8, 5	4, 7	3, 6	10, 7
Μάρτιος.....	22, 6	15, 1	3, 2	6, 4	20, 4	10, 8	5, 4	6, 4	9, 7
Ἀπρίλιος.....	2, 2	13, 3	3, 3	14, 5	55, 6	15, 6	4, 4	0, 0	11, 1
Μάιος.....	8, 6	10, 8	2, 2	5, 4	23, 6	17, 2	6, 4	1, 1	24, 7
Ἰούνιος.....	21, 1	8, 9	0, 0	4, 5	20, 0	13, 3	13, 3	2, 2	16, 7
Ἰούλιος.....	16, 1	5, 7	0, 0	4, 3	6, 5	12, 9	3, 2	2, 2	16, 1
Αὐγούστος ...	4, 4	36, 6	3, 2	2, 1	22, 5	8, 6	1, 1	0, 0	21, 5
Σεπτέμβριος.	13, 3	43, 4	1, 1	3, 3	15, 6	3, 3	6, 7	3, 3	10, 0
Ὀκτώβριος..	17, 2	10, 8	2, 1	15, 0	22, 6	10, 8	7, 5	2, 1	11, 9
Νοέμβριος....	24, 5	16, 7	2, 2	13, 3	23, 3	6, 7	4, 4	0, 0	8, 9
Δεκέμβριος ..	51, 6	12, 9	0, 0	5, 4	9, 7	6, 5	7, 5	2, 1	4, 3
Ἔτος	20, 13	22, 2	2, 07	7, 04	18, 09	10, 32	5, 48	2, 27	12, 58

Ὁ ἐπόμενος πίναξ παρέχει τὴν μέσην διανομὴν τῶν ἀνέμων ἐκ τῶν

παρατηρήσεων 1858—1885 κατὰ τὰς 3 διευθύνσεις, παραλειπομένης τῆς νηνεμίας, ὡς μὴ παρεχομένης ὑπὸ παλαιότερων παρατηρήσεων.

	N	NE	E	SE	S	SW	W	N
Ἰανουάριος..	15,9	30,6	2,0	3,9	11,6	20,3	6,6	9,1
Φεβρουάριος.	12,0	28,8	2,5	4,9	11,5	22,4	10,3	7,6
Μάρτιος.....	9,1	19,8	1,8	3,5	1,85	29,4	10,5	7,4
Ἀπρίλιος....	6,9	18,5	1,5	5,4	14,5	37,4	10,3	5,5
Μάϊος.....	4,8	17,9	1,5	2,9	16,4	45,1	7,0	4,4
Ἰούνιος	4,2	24,4	1,4	2,6	12,6	40,5	7,3	7,0
Ἰούλιος.....	8,4	42,3	0,9	2,5	9,2	29,3	5,1	2,3
Αὐγουστος ..	5,7	45,0	2,3	1,5	7,5	27,5	6,4	4,1
Σεπτέμβριος	8,3	38,7	2,2	2,7	10,8	30,0	4,3	3,0
Ὀκτώβριος.	9,3	26,9	1,0	2,7	14,1	33,8	7,5	4,7
Νοέμβριος...	12,2	27,7	2,6	4,0	17,4	23,1	8,2	4,8
Δεκέμβριος..	15,6	25,8	2,1	4,7	13,5	20,6	10,5	7,2
Ἔτος.....	9,4	28,9	1,8	3,4	13,1	30,0	7,8	5,6

Συγκρινόμενον τὸ ἔτος 1885 πρὸς πάντα τὰ προηγούμενα 1858—1885 εἶναι τὸ δεύτερον κατὰ τάξιν πολυομβρίας, ὑπερβαλλόμενον μόνον ὑπὸ τοῦ 1883 (839 χμ.)· τὸ 1865 (719,7) ἔπεται ἀμέσως μετὰ τὸ 1885.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν βροχῆς, χιόνος κτλ. ὡς καὶ ὁ τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν παρέχεται ὑπὸ τοῦ ἐξῆς πίνακος.

1885	Ἡμέραι καταπτώσεως ὕδατος.						Ἡμέραι		
	βροχῆς	χιόνος	χαλάρης	ομίχλης	δρόσου	τὸ ἕλιν	ἀστραπῶν	ἀστρ. μετὰ βροντῶν	ἔριδος
Ἰανουάριος....	17	1				18	3	1	
Φεβρουάριος..	11				7	18			
Μάρτιος.....	12				3	15	5	1	
Ἀπρίλιος.....	7		1			7		2	
Μάϊος	4					4	2		
Ἰούνιος	9					9	5	4	
Ἰούλιος	9					9	1	8	
Αὐγουστος ...	1					1		1	
Σεπτέμβριος..	2					2	2	1	
Ὀκτώβριος ..	6				1	7	2	1	
Νοέμβριος	9				1	10	11	8	
Δεκέμβριος....	14				4	18		1	
Ἔτος	101	1	1		16	118	31	28	

Ἐν τῇ συνόλῳ τῶν ἡμερῶν καταπτώσεως ὕδατος φαίνεται ἀντίφασίς τις πρὸς τοὺς μερικοὺς ἀριθμούς· ἡ ἀντίφασις ὅμως αὕτη εἶναι μόνον φαινόμενη, διότι ἐλογίσθησαν ὡς μία αἱ ἡμέραι καταπτώσεως κατὰ διαφόρους τρόπους, ὡς π. χ. βροχῆς καὶ δρόσου.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀριθμῶν αὐτῶν ἐξέγομεν καὶ ἐξῆς γενικά. Τὸ ἔτος 1885 ἐπὶ τὴν ἔποψιν τῆς θερμοκρασίας ἦτο λίαν ὁμαλόν, διότι καὶ οἱ χειμερινοὶ αὐτοῦ μῆνες εἶχον σχετικὴν ὑψηλὴν θερμοκρασίαν καὶ οἱ θερινοὶ μᾶλλον σχετικὴν χαμηλὴν θερμοκρασίαν, μάλιστα δὲ ὁ Ἰούλιος ἦτο ὁ ὀροσερώτατος πάντων ἀπὸ τοῦ 1858. Καὶ αἱ ἀπόλυτοι ἄκραι θερμοκρασίαι ἐπίσης ἦσαν πολὺ ὁμαλαί, διότι τὸ θερμόμετρον οὐδέποτε κατήλθε κάτωθεν τοῦ 0, οὔτε ἀνῆλθεν εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας θερμοκρασίας, εἰς τὰς ὁποίας ἐν Ἀθήναις δύναται νὰ φθάσῃ· οὔτε ἡ ἐλαχίστη θερμοκρασία 0,7 οὔτε ἡ μεγίστη 36,0 εἶναι ὑπερβολικαί. Ὡς πρὸς τὸ καταπεσὸν ὕδατος τὸ 1885 ἦτο πολυομβρότατον (720) ὑπερβαλλόμενον μόνον ὑπὸ τοῦ 1883 (833) ἀκολουθούμενον δ' ὑπὸ τοῦ 1865 (719)· μάλιστα δὲ ὁ Νοέμβριος τοῦ 1885 εἶναι ὁ πολυομβρότατος πάντων μηνῶν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου 1857, παρουσιάζων καὶ τὴν μεγίστην κατὰπτωσιν ὕδατος 87 χ. μ. ἐν μίᾳ ἡμέρᾳ, ἐξ ὧν 63 κατέπεσον ἐν 3 $\frac{1}{2}$ μόνον ὥρας. Ὑπὸ δὲ τὴν ἔποψιν τῶν ἀνέμων παρουσιάζει λίαν ἐπικρατοῦντα τὸν καθαρὸν βόρειον ἄνεμον, ὅστις ὡς ἐκ τοῦ γενικοῦ πίνακος τῆς διανομῆς ἀπὸ 1858—1885 δὲν εἶναι ἐκ τῶν ἐπικρατεστέρων ἀνέμων.

Πολὺς ἔπαινος ὀφείλεται εἰς τὸν βοηθὸν τοῦ Ἀστεροσκοπείου κ. Α. Βούρλην διὰ τὴν ἐπιμελεστάτην ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ.

Προσεχῶς θέλωμεν παρὰσχει ἔποψιν καὶ ἄλλων τινῶν παρατηρήσεων.

Δ. Κ. ΚΟΚΚΙΑΔΗΣ

Η ΓΥΝΗ ΕΝ ΤΩ ΔΙΚΑΙΩ ¹

Τὸ θέμα, ἐφ' οὗ βραχιῦν μελέτην μου τολμῶ νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν τὴν σπέραν ταύτην τυγχάνει βεβαίως πολλῷ ἀνώτερον τῶν ἐμῶν δυνάμεων, αἱ διότι οὐδεὶς παρ' ἡμῖν ἔτι, καθ' ὅσον τοῦλάχιστον γινώσκω, εἰδικῶς περὶ τούτου ἐπραγματεύθη καὶ διότι ἡ σπουδὴ αὐτοῦ δεῖται ἐριυνητοῦ, ὑναμίνου νὰ διέρχεται εὐχερῶς καὶ τὰς μᾶλλον πεπαλαιωμένους καὶ ἀαφείς τοῦ δικαίου σελίδας καὶ συνάγῃ ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα θετικὰ καὶ ἀσφαλῆ.

Νομίζω ὅμως, ὅτι ἀναγνωρίζων τὴν ἀδυναμίαν μου καὶ ὁμολογῶν πρῶτος ἐγὼ τὸ ἀτελές τοῦ ἔργου μου, δικαιούμαι νὰ συστήσω αὐτὸ εἰς τὴν συν ἔνιστιν ἐπεικῇ κρίσιν ὑμῶν. Ὑπάρχουσιν ἐργάται ἀπλοῖ, ὑπάρχουσι καὶ ἀριστοτέχναι· κατατάσσων ἐμαυτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν πρώτων, ἀναίνω νὰ διδασκῶ ἀπὸ τὴν τελειότητα τῆς ἐργασίας ἄλλων, ἐχόντων τὸ ἰσχύημα ν' ἀνήκωσιν εἰς τὴν ἀραιὰν τάξιν τῶν δευτέρων.

Ἡ γυνὴ ἐθιωρῆθη ὃν ἠθικῶς ἀνισὸν πρὸς τὸν ἄνδρα. Ἐν πάσῃ ἐποχῇ καὶ παρὰ παντὶ λαῷ ἡ κατὰστασις αὐτῆς ὑπῆρξεν ἀλλοία τῆς τοῦ ἀνδρός. αἱ ὅτε μὲν αὕτη ἀποτελεῖ μέρος τῆς περιουσίας τοῦ ἀνδρός, ὡς οἱ δοῦλοι καὶ τὰ κτήνη, ὅτε δὲ παρίσταται σύντροφος τούτου καὶ βοηθὸς ἐν τῷ ἔργῳ, ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἢ τὴν κηδεμονίαν.

Τὸ φύλον, τὸ ὁποῖον, κολακεύοντες τὴν ἰσχυροτέραν αὐτοῦ φιλοδοξίαν, ποκαλοῦμεν ὠραῖον, ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ αἰῶνες, ὁποιαδήποτε ἂν ὑπῆρξεν ἡ μορφή καὶ ὁ πολιτισμὸς τῆς κοινωνίας, ὡς τὸ ἀσθενές φύλον, καὶ τὸ τὸ κράτος τοιαύτης πεποιθήσεως ὁ νόμος καθώριζε τὰ δικαιώματα αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἡ τοιαύτη διαφορὰ εἶνε πραγματική; Ἡ γυνὴ εἶνε δημιουργημα τελέστερον τοῦ ἀνδρός ἢ ὁ ἀνὴρ, τυχὼν ἐκ φύσεως τοῦ προνομίου τῆς χύος, ἐπεβλήθη εἰς τὸν ἀσθενέστερον καὶ ἐρρύθμισε κατὰ τὸ ἴδιον συμῖρον τὰ τῆς τύχης τούτου;

Ἄν δύναται τις νὰ παράσχῃ πίστιν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου, ὁ Θεὸς πλάσας τὸν ἄνθρωπον, τὸν ἄνδρα ἐπλάσεν. Ἡ γυνὴ ἔνε προῖον μεταγενεστέρας πείρας, δῶρον ἀλεξιτήριον τῆς πλήξεως, τὴν ποίαν ὁ πρῶτος ἀνὴρ ἠσθάνθη μίση τῆς ἀφώνου φύσεως, προσφερθεὶς αὐτῷ ἰὰ μικρὰς τινος τῶν πλευρῶν του τροπολογίας. Οὕτως ἡ γυνὴ ἐπλάσθη

¹ Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Συλλόγῳ τὸν Μάρτιον 1885.

διὰ τὸν ἄνδρα, ὅπως χρησιμεύῃ εἰς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, ὅπως διασκηδάζῃ τὴν μελαγχολίαν του, ὑπηρετῇ τὰς ὁρέξεις του καὶ συνεπῶς ὑπόκειται τῇ ἐξουσίᾳ του. Ἀλλ' ὀλίγων βεβαίως ἢ εὐλάβεια ἐξικνεῖται σήμερον μί-
χρι τῶν Ἀγίων Γραφῶν καὶ ἤθελον ἴσως εὖρει πολλῶ πλείονας δίδοντας πίστιν εἰς τὰ πορίσματα τῆς φυσιολογίας καὶ ἀνατομίας. Οἱ περὶ τοὺς δύο τούτους τῆς ἐπιστήμης κλάδους εἰδικοί, εὐρίσκουσιν ἐν πολλοῖς ἀνόμοιον τὸν σωματικὸν τῆς γυναικὸς ὁργανισμὸν πρὸς τὸν τοῦ ἀνδρός· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρὸ πκντὸς δύναται νὰ κριθῇ προσοχῆς ἄξιον εἶναι, ὅτι ἡ τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνδρὸς ποσότης τυγχάνει κατὰ τι ὑπερτέρα ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἡ τῆς γυναικὸς κεφαλὴ ἐγκλείει. Εἰ καὶ δὲν ἀνήκη ἔμοι νὰ ἐξετάσω κατὰ πόσον τὸ μέτρον τῆς διανοητικῆς ἰσχύος ἔχει σχέσιν πνα πρὸς τὸ μέτρον τοῦ ἐγκεφάλου, ὅπωςδῆποτε ὁμως τὸ φαινόμενον τοῦτο ἄγει τινα καὶ ἄκοντα εἰς τὸ νὰ παραδεχθῇ τοιαύτην ὑπόθεσιν ὡς μὴ ὅλως ἀνυπόστατον, ὅποταν μάλιστα ἀνκλογισθῇ, ὅτι καὶ αὐτῶν τῶν σωφρο-
νιστῆρων ὁδόντων στερεῖται ἡ γυνή

Ἐν τούτοις ἐγὼ οὐδόλως ἤθελον διστάσει νὰ παραδεχθῶ ἀπόλυτον μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσότητα, ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἠθικὰς αὐτῶν δυνάμεις, ἀν μὴ ἐκινδύνευον νὰ θεωρηθῶ εἰς ἄκρον φανατικὸς τῶν ἀδυνάτων προστάτης. Ἀλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει καὶ μὲ ὅποιονδῆποτε κίνδυνον, τολμῶ νὰ μὴ ἀποκρύψω, ὅτι λόγον τῆς ὑπαρχούσης διαφορᾶς, ἀν ὑπάρχη, δὲν δύναμαι ν' ἀνέριω ἔτερον, εἰμή, ὅτι καὶ ὁ προορισμὸς τῆς γυναικὸς ἐν τῷ κόσμῳ τυγχάνει ὅλως διάφορος ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ὁ ἀνὴρ κέκληται νὰ ἐκπληρώσῃ. Νομίζω δέ, ὅτι καὶ ὁ νόμος, εἴτε γραπτὸς εἴτε ἄγραφος, ἐπὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τοῦ ἰδίου ἐκάστου τῶν φύλων προορισμοῦ ἐρείδεται μᾶλλον, διάκρισιν ποιούμενος μεταξὺ δικαιωμάτων τοῦ ἀνδρὸς καὶ δικαιωμάτων τῆς γυναικὸς ἢ μὴ θεωρῶν ταύτην πρόσωπον, ἀλλὰ πρᾶγμα.

Ἵπῃρξεν ἐποχὴ, καθ' ἣν οὐδεὶς κανὼν, οὐδεμία σύμβασις ἐρρύθμιζε τὰς μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς σχέσεις, καθ' ἣν ὁ τύπος τῆς οἰκογενείας ἡγνοεῖτο, καὶ ἡ συμβίωσις τῶν ἀνθρώπων πρὸς οὐδένα ἠθικὸν ἀφῶρα σκοπὸν, ἀλλ' ὁ ὀδηγῶν ἕκαστον νόμος ἦσαν τὰ ἴδια αὐτοῦ ἔμφυτα καὶ αἱ ἴδιαι ὁρμαί. Αἱ γυναικες ἀπετέλουν κοινὸν πάντων κτῆμα καὶ τὰ τέκνα των ἐκείνον ὡς ἴδιον ἀνεγνώριζον πατέρα, πρὸς ὃν ἐτύγχανον μᾶλλον ὁμοιάζοντα.

Κατὰ τὴν προϊστορικὴν ταύτην ἐποχὴν, ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις μικρὸν πρὸς τὴν τοῦ ἀνδρὸς παραλλάσει. Ἀπηλλαγμένη ἡ γυνὴ πέσης ἀνωτέρας βουλήσεως, κτῆμα ἀλλὰ καὶ κυρία πάντων τῶν περὶ αὐτὴν ἀνδρῶν, συμβουλευέται αὐτοῖς περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ μετέχει τῶν ἔργων των, οὐδὲ εἰς αὐτοὺς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας ἀπολι-
πομένη τούτων.

Τὴν κτηνώδη ταύτην τῆς κοινωνίας περίοδον διαδέχεται ἐκείνη, καθ'

ἦν ἡ οἰκογένεια μορφοῦται καὶ ὁ ἀνὴρ ἀποβαίνει κύριος ἐν αὐτῇ. Οὐδενὸς πολιτικοῦ θεσμοῦ ὑφισταμένου, ἐκάστη οἰκογένεια ὑπὸ ἰδίων διέπεται νόμων. Εἰς χεῖρας τοῦ ἀνδρὸς πᾶσα περιέρχεται ἐξουσία. Οὗτος καθίσταται νομοθέτης, δικαστής, ἱερεύς, ἄρχων· ἐνώπιον τῆς παντοδυναμίας του ἡ τῆς γυναικὸς προσωπικότης ἐκλείπει, καὶ ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, οἱ δοῦλοι εἰσὶν ἐξ ἴσου στοιχεῖα τῆς τοῦ συζύγου, πατρὸς καὶ κυρίου περιουσίας. Ὁ γάμος φέρει χαρακτηρὰ συναλλάγματος ἀγοραπωλησίας, τοῦ ἀνδρὸς καταβάλλοντος τὸ τίμημα εἰς τὸν πατέρα τῆς κόρης, ἣτις μέλλει νὰ συζευχθῇ αὐτῷ. Οὐδόλως δὲ στερεῖται ὁ ἀγοραστής τοῦ δικαιώματος τῆς μεταπωλήσεως, ἀλλ' ἐν πάσῃ στιγμῇ δύναται νὰ ἐκποιήσῃ τὴν ἀγορασθεῖσαν ὅπως τῷ χρησιμεύσῃ ὡς σύζυγος, μεθ' ὅσης εὐκολίας ἀπαλλάσσεται ἡμιφθαρέντος πνεύματος, ἅμα τύχῃ εὐτελοῦς τινοῦ τιμήματος. Ἡ γυνὴ θεωρεῖται μηχανὴ πρὸς τεκνοποιεῖν καὶ ὡς γνώμων τοῦ πλούτου ἐκάστου ἀνδρὸς χρησιμεύει ἢ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ποσότης τοιούτων μηχανῶν. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν πολλῶν μία θεωρεῖται σύζυγος νόμιμος καὶ ταύτῃ αἱ λοιπαὶ καθήκον ἔχουσι νὰ ὑπηρετῶσι καὶ ὑπακούωσιν· εἰς τὸν κύκλον δὲ τῶν ὀφειλομένων ὑπηρεσιῶν ἀνήκει καὶ τὸ μετὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς τεκνοποιεῖν, θεωρουμένης μητρὸς ὄλων τῶν προϊόντων τῆς πολυτίμου ταύτης ὑπηρεσίας. Μὴ ἔχουσα προσωπικότητα ἡ γυνὴ, οὐδὲν ἢ ἀποκτήσῃ δύναται, ἀλλὰ τὸν κεντρίον περιέρχεται μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ ἀνδρὸς κτημάτων τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ.

Κατόπιν ἀθροίσματα οἰκογενειῶν συνιστῶσι τὰς φυλὰς καὶ ὁ κυβερνῶν τὴν οἰκογένειαν θεσμός χρησιμεύει ὡς τύπος πολιτεύματος διέποντος ἐκαστηφυλῇ. Τότε ἡ τῆς γυναικὸς κατὰστασις μεταβάλλεται ἐπὶ τὰ βελτίω. Ἀνωθεν πάσης ἐπιγείου ἐξουσίας, ἵστανται οἱ νόμοι τοῦ Θεοῦ. Ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς θρησκείας περιέχεται τὸ δίκαιον, ἐν αὐτοῖς κανονίζονται αἱ ἰδιωτικαὶ καὶ δημόσιαι τῶν ἀτόμων σχέσεις καὶ ἀναγράφεται τὸ σύστημα τῆς κατὰ τοῦ ἐγκληματίου ποινῆς. Ὁ πατὴρ τῆς οἰκογενείας ἀπόλλυσι τὴν ὑπερτάτην ἐν αὐτῇ ἐξουσίαν εἰς ἀνωτέραν ὑποτασσόμενος βούλῃσιν, ἣτις εἶναι ἡ τοῦ πατρὸς τῆς φυλῆς, τοῦ μονάρχου. Ὅτι ὁ πατὴρ ἦτο ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἀποβαίνει ὁ μονάρχης ἐν τῇ φυλῇ, πᾶσαν συγκεντρῶν ἐν ἑαυτῷ ἐξουσίαν καὶ ἀνευθύνως τὴν δικαιοσύνην διαχειριζόμενος. Ἡ γυνὴ ἀποσεῖ τὸ ἀπόλυτον τοῦ πατρὸς καὶ συζύγου κράτος, ὁ δὲ νόμος ὀρίζει καθήκοντα πρὸς αὐτήν, ὧν ὁ παρὰβάτης ἐπισύρει τῶν θεῶν τὴν ἀράν. Ὁ γάμος, καίτοι σύμβασις ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ἐτι διαμένων προσλαμβάνει ἠθικόν τι κῦρος, προστατευόμενος ὑπὸ τῶν θείων κανόνων, οἵτινες καὶ περὶ τῶν μᾶλλον ἀποκρύφων μετὰ τῶν συζύγων σχέσεων περιλαμβάνουσιν. Ὁ ἀνὴρ ὀφείλει πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τῇ ἰδίᾳ γυναικί, ἀλλὰ τὰ καθήκοντα ταῦτα οὐδόλως ἔχουσιν, ἦν σήμερον ἔννοιαν. Τὸ ὥραϊον περὶσταται ὑπὸ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐν τῷ προσώπῳ τῆς

γυναικὸς ὄφεις, ὁ δὲ ἀνθρώπινος νόμος ἀποφεύγων νὰ ἐλθῇ εἰς σύγκρουσιν πρὸς τὸν νόμον τῆς φύσεως, παρέχει τῷ ἀνδρὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα καθ' ὅσων δὴποτε γυναικῶν ἀπολαμβάνει τὰς ἡδύτητας τῆς ἐρωτικῆς ἐξάφνης ἀρκεῖ νὰ ἀγαπᾷ, σέβηται καὶ τιμᾷ τὴν νόμιμον αὐτοῦ σύζυγον καὶ μὴ ἀποστερῇ ταύτην παντὸς ὅ,τι ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου τῇ ἐπιτρέπει νὰ ἀπαιτῇ.

Λυσμένου τοῦ γάμου θανάτου ἀνδρός, ἡ χήρα προστατεύεται ὑπὸ τοῦ νόμου, μὴ παρέχοντας τὴν ἀπόκτησιν τῆς κληρονομίας εἰς τοὺς ἄρρενας κληρονόμους τοῦ ἐκλιπόντος, εἰμὴ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς περιθάλψεως καὶ προστασίας τῆς ἐπιζώσης συζύγου αὐτοῦ, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον προβαίνων ὁ νόμος ἐπιτρέπει εἰς τὴν γυναῖκα τὴν κτῆσιν ἰδίᾳς περιουσίας, τὴν ὁποίαν πειρᾶται ν' ἀσφαλίσῃ κατὰ πάσης ἐνδεχομένης ἀπωλείας ἐν περιπτώσει θανάτου τοῦ συζύγου, ἐπέρχεται δὲ χρόνης, καθ' ὃν καὶ μερθεῖ ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ θανόντος δικαιούται ν' ἀπαιτῇ ἡ χήρα αὐτοῦ, ὁ δὲ γάμος τύπῳ μόνον εἶναι ἀγοραπωλησία.

Οὕτω, τῇ περὶ τῶν αἰώνων, ἡ γυνὴ χειραφετουμένη, τοῖναι νὰ τύχῃ ἴσων τῷ ἀνδρὶ δικαιωμάτων ἐν τοῖς κειμένοις τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου. Ἐν Ἑλλάδι, ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν ἔτι χρόνων, ἡ γυνὴ κατέχει βαθμῶς πολλὰ ἀνωτέραν ἐκείνης, ἐφ' ἧς παρὰ τοῖς λοιποῖς τῆς Ἀνατολῆς λαοῖς ἵστανται. Ὁ ἀνὴρ τιμᾷ καὶ σέβεται αὐτήν· διαμφισβητῶν μίξ ἀρσίας γυναικὸς τὴν κατὰ τὴν, ῥίπτεται μετὰ λύσης εἰς τὸν χαλεπώτερον τῶν ἀνδρῶν καὶ ὑφίσταται τὰς ἐσχάτας τῶν θυσιῶν. Ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου παρίσταται μὲν ὡς ἀγοραπωλησία καὶ αἱ παρθένοι καλοῦνται ἀλφεαῖδοι, ὡς προσπορίζουσαι εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν βόας, τίμημα τῆς παρθενίας τῆς, οὐχ' ἥττον ὅμως ἡ καθιέρωσις τῆς μονογαμίας προσδίδει ἡθικὴν ἰσχὴν οὐ μικρὰν εἰς τὸν θεσμόν τῆς οἰκογενείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ γυνὴ ἀποβάλλει ἐντικειμένον στοργῆς καὶ ἀφοσιώσεως. Ὁ Ἀχιλλεὺς θεωρεῖ ἄφρονες τὸν ἀνδρα ἐκεῖνον, ὅστις δὲν τιμᾷ τὴν ἰδίαν γυναῖκα, ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς εὐδὲν εὐρίσκει πολυτιμώτερον τῆς ἐν γάμῳ ἐνώσεως, ὁπόταν παρακαλουθῶσι αὐτῇ ὁμόνοια καὶ ἔρωι ἀμοιβαῖος.

Ἐν Ἀθήναις δύο τάξεις γυναικῶν ὑπάρχουσιν. Αἱ γυναῖκες τοῦ οἴκου καὶ αἱ ἑταῖραι. Ἐκείναι μὲν εἰς διαρκῇ ὑπόκεινται κηδεμονίᾳ, εἴτε τοῦ πατρὸς εἴτε τοῦ συζύγου, εἰς πᾶν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ὅριον, ἐνῷ αἱ ὑπὸ τοῦ νόμου λογιζόμεναι, αὗται δὲ ἴσας πρὸς τοὺς ἀνδρας τυγχάνουσιν ἐλευθερίας καὶ μετ' αὐτῶν διέρχονται τὸν βίον, συμμετέχουσαι τῶν πνευματικῶν ἀσχολιῶν καὶ ἡδονῶν τῶν.

Ἡ γυνὴ τῆς οἰκίας, ἡ σύζυγος, ἡ πολίτις βιωτὴ κατὰ κλειστός ἐν τῇ γυναικωνίτῃ ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου ἀπασχολουμένη καὶ τιμνωποῦσα οὕτω δ' ἐκπληροῖ πληρέστατα τὸν προορισμὸν αὐτῆς καὶ τὸ πρὸς τὴν πόλιν καθήκον. Τὸν σύζυγον σύρει ἐκτὸς τοῦ οἴκου ἡ πολιτικὴ οἰκογένεια οὐδὲν τῷ παρυσιάζει θέλητρον, ὁ γάμος θεωρεῖται καθήκον

πρὸς τὴν πατρίδα, ἀλλὰ καθήκον λίαν βαρύν. Ἡ πόλις ἔχει ἀνάγκην πολλῶν, καὶ δὲν ὑπάρχει ἀσφαλέστερον τοῦ νομίμου γάμου μέσον πρὸς αὐθιγῶν καὶ συντήρησιν τοῦ πλήθους αὐτῶν, διὰ τοῦτο ὁ νόμος ἐπιβάλλει τὸν γάμον καὶ θεωρεῖ προσβολὰ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος τὸν ἄγαμον, ὅσον ἀφ' ἑτέρου τιμᾷ τὴν ιδιότητα τοῦ ἐγγάμου, ἐρίζων ταύτην προσὸν πρὸς κατοχὴν τῶν ἀνωτάτων ἀξιομάτων. Ἀλλὰ τίς ἡ ἠθικὴ ἔπαρρη τῆς ἀναγκαστικῆς ταύτης πρὸς τὸν γάμον ὠθήσεως ἐπὶ τῆς τύχης τῆς γυναίκος; Ἀναγνωρίζεται ταύτῃ ἡ μεγάλη ὑπηρεσία, τὴν ὑποίαν προσφέρει τῇ πολιτείᾳ τεκνοποιούσα, ἐπιτάσσεται ἡ μόρφωσις καὶ βελτίωσις αὐτῆς, ὅπως φθάσῃ εἰς σημεῖον ἀναπτύξεως ἴσης πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου συζύγου; Οὐχί. Ἡ σύζυγος οὐδεμίαν ἠθικὴν ἡδοτὴν παρέχει τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς βίωσιν ἐν τῇ μονώσει καὶ τῇ σιγῇ τοῦ γυναικωνίτου, ὃν δὲν καταλείπει εἰμὴ ὅπως πορευθῇ εἰς ἱερὰν τινα τελιήν, πρὸς τοὺς ἐγγυτάτους μένους τῶν συγγενῶν τῆς ἀναστρεφομένη καὶ πάσης ἐστραφεινῆς μαθήσεως, ἀπομένει ὄργανον ὥρατον τάξεως ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἰσχυροποιήσεως τῆς πολιτείας.

Ὅ,τι ἐν τῇ συζύγῳ δὲν δύναται ἡ ἀνιέρη ὁ ἀνὴρ, παρέχει εἰς αὐτὴν ἡ ἑταίρα, ἡ μέτοικος ἡ δούλη ἐκείνη, ἣτις ποικίλων γνώσεων μεταλαβούσα καὶ ἐν ἀπολύτῳ ἐθισθεῖσα ἐλευθεριότητι, κατέχει τὴν δύναμιν καὶ τέρενη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὡς ἡδύνει τὰς ἐξάψεις τοῦ σώματός του. Ἀλλὰ εἰς τὴν ἑταίραν ὁ νόμος οὐδεμίαν παρέχει προστασίαν ἢ ἀσφάλειαν, ἐνῶ τοῦτον τὸν προνοεῖ περὶ ἐξασφαλίσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς συζύγου, τὴν ὑποίαν θεωρεῖ φύσει ἀνίσχυρον, ὅπως ἀφ' ἑαυτῆς τὰ προστατεύσῃ. Ἡ διαρκὴς κηδεμονία, εἰς ἣν ὑπόκειται, δὲν τῇ ἀφαιρεῖ τὴν προσωπιότητα, ἀλλὰ φέρει χαρακτηριστὴρα προνομίου ἀσφαλιστικοῦ τῶν συμφερόντων τῆς. ἔχει μερίδα ἐν τῇ πατρικῇ κληρονομίᾳ καὶ πλήρη κυριότητα ἐπὶ τῶν ἔδνων, τῆς προικὸς δηλονότι, ἣτις ὑπὸ τοῦ συζύγου δεδομένη περιέρχεται αὐτῇ.

Ἐκτὸς τὴν σπάρτιατικὴν νομοθεσίαν, ἡ τῆς γυναικὸς ἀνατροπὴ εἰς τὴν σωματικὴν αὐτῆς ἐνίσχυσιν μᾶλλον ἀφορῶσα κατ' ὀλίγον διαφέρει ἐκείνης, τὴν ὑποίαν ὁ ἀνὴρ λαμβάνει. Ἡ γυνὴ ἀνδρικὸν φέρει ἔνδυμα μέχρι τῆς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου εἰσόδου καὶ τὸσαύτης τυγχάνει ἐλευθεριότητος, ὥστε ἡ αἰδώς, ἡ αἰωνία αὕτη τῆς γυναικὸς προστάτις, διατελεῖ ἀγνωστος ἐν τῇ πρωτοτύπῳ τῆς Σπάρτης κοινωνίᾳ. Ἐν τούτοις ὁ γάμος ἐπιβάλλεται ὡς σχέσις ἱερὰ, κατηγορεῖται δ' ἐπὶ ἐγκλήματι ἀπειργελλεῖται κατὰ τοῦ μὴ ἐγκαίρως εἰς γάμον ἐρχομένου.

Ὁ βίος εἶνε δημόσιος· ὁ ἀνὴρ ἐκτὸς τοῦ οἴκου εὐρίσκει πᾶν ὅ,τι αἱ ἑξοὶ καὶ ἡ φιλοδοξία του ἀπαιτοῦσιν, ἡ δὲ γυνὴ καίτοι μὴ ἐνεργῶς τῶν κοινῶν μετέχουσα, πλείω ὑπ' αὐτῶν ἀπασχολεῖται ἢ ὑπὸ τῶν πρὸς τὴν οἰομένην παθηκόντων καὶ αἰσθημάτων τῆς.

Τοιαύτη περίπου ἡ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις τῆς γυναικός. Αὕτη μακρὰν τῆς πολιτείας διατελοῦσα, κατέχει ἐν τῷ οἴκῳ θέσιν ἐπιμελητοῦ καὶ ὁδηγοῦ, καὶ ἵσταται παρὰ τὸν ἄνδρα, ὑποκειμένη μὲν αὐτῷ, οὐχ' ἦττον ὅμως τηροῦσα πλήρη καὶ σεβαστὴν τὴν ἰδίαν προσωπικότητα καὶ ἱκανῶν ἀπολαμβάνουσα δικαιωμάτων. Ἡ μονογαμία πρὸς δὲ καὶ ἡ προῖξ μαρτυροῦσι τρανῶς ὅποιαν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ κόσμῳ βελτίωσιν ὑπῆσθη ἡ θέσις αὐτῆς.

Τῇ Ῥώμῃ ἀπέκειτο ἡ τιμὴ νὰ γίνῃ ἡ πατὴρ τῆς ἐντελεστεράς νομοθεσίας, ἣτις σήμερον ἔτι οὐκ ὀλίγα τῶν ἐθνῶν διέπει καὶ ὡς βάσις καὶ τύπος εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας ἐχρησίμευσε. Πολλὰς περιόδους ἐν τῷ καταρτισμῷ ταύτης δύναται τις νὰ διακρίνῃ, καθ' ἃς ἐπίσης διαφόρως ἡ τῆς γυναικός κατάστασις ὁρίζεται· ἀλλ' ἡ τοσοῦτον λεπτομερὴς κατάταξις καὶ ἔρευνα μόνον ἐν τόμῳ ὀγκώδει ἡδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ. Γράφων ἐπὶ τῇ ὑπερβολικῇ ἐλπίδι νὰ συγκρτήσω τὴν εὐμενῇ ὑμῶν προσοχὴν ἐπὶ βραχὺ χρόνου διάστημα, εἰς τὰ κύρια θέλω ἵστασθαι, παρερχόμενος τὰς ἀπείρους ἐκείνας λεπτομερείας καὶ μεταβολὰς τῶν εἰς τὴν γυναικὰ ἀφορωσῶν ῥωμαϊκῶν διατάξεων.

Ἡ ἀρχαία Ῥωμαία εἰς ταπεινότεραν τῆς Ἑλληνίδος διατελεῖ ἐν τῷ οἴκῳ θέσιν, προσφιλῇ αὐτῇ ἔχουσα ἔργα τὸ νῆθαι. καὶ ὑφαίνειν τὰ τῆς οἰκογενείας χρειώδη, καθήκον δὲ ἱερὸν τὸ πρέχειν τῇ πατρίδι στρατιώτας. Ὡραίνω εἰκόνα Ῥωμαίας οἰκοδεσποίνης δίδει ὁ Ὀβίδιος ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῶν μεταμορφώσεων, πικριστῶν τὴν Λουκρητίαν μέσῳ κλύου θεραπαινίδων, ὑφαίνουσαν τῇ συνεργασίᾳ τούτων τὸν στρατιωτικὸν τοῦ συζύγου τῆς μανδύαν εἰς ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν Ῥουτούλων ἀποδημοῦντος.

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἀπολύτως καὶ ἀνευθύνως ἄρχει ὁ πατήρ, κτήτωρ τῆς τε περιουσίας καὶ τῆς ζωῆς τῶν συνιστῶντων αὐτὴν μελῶν. *Pater familias appellatur, qui in domo dominium habet*, λέγει ὁ Οὐλπιανός. Ἡ γυνὴ ὑπόκειται εἰς κηδεμονίαν διαρκῇ καὶ τοσοῦτον αὐστηράν, ὥστε ἡ προσωπικότης αὐτῆς ἐκλείπει. Ἀγχιμος οὖσα θέλησιν ἔχει τοῦ πατρὸς τὴν θέλησιν καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ συζύγου κατόπιν μεταβαίνουσα δι' ἐκείνου ἐκπροσωπεῖται. Οὐδὲ νὰ συναλλαχθῇ, οὐδὲ νὰ υποχρεωθῇ, οὐδὲ νὰ διαθέσῃ ἐπιτρέπεται αὐτῇ, ἄνευ τῆς ἀπχραιτήτου τοῦ κηδεμόνος συναίνεσεως. Μόνοι αἱ Ἑστιάδες ἐξαίρουνται τοῦ βαρέως τῆς κηδεμονίας ζυγοῦ.

Ὁ πατήρ δὲν ἀποβάλλει τὴν ἐπὶ τῆς θυγατρὸς ἐξουσίαν εἰμὴ ῥητῶς ταύτης παραιτούμενος, εἴτε διὰ χειραφεσίας εἴτε διὰ μεταβιβάσεως εἰς τὸν σύζυγον τῆς ὑπεξουσίας. Ἐν ἡ περιπτώσει τοιαύτη μεταβίβασις δὲν λάβῃ χώραν, ὁ πατήρ ἔχει τὸ πράγμαγμα *de liberis*, δι' οὗ ἐν πάσῃ στιγμῇ δύναται νὰ ζητήσῃ τὴν ἀπόδοσιν τῆς θυγατρὸς παρὰ τοῦ συζύγου αὐτῆς. Τοῦ πατρὸς δὲ καὶ τοῦ συζύγου ἐκλιπόντων, ἡ γυνὴ περιέρχεται

αι ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῶν. Ἀλλὰ τὴν ὑπέρμετρον αὐτὴν τοῦ νόμου αὐστηρότητα τείνουσι νὰ μετριάσωσι τὰ ἔθιμα, σὺν τῷ ρόνῳ δὲ παραλλήλως τῷ αὐστηρῷ δικαίῳ μορφοῦται τὸ δίκαιον τῶν Ἰραιτῶρων.

Κατὰ τὴν δωδεκάδελτον ὁ πατὴρ διατίθῃσιν αὐτοβούλως πρὸς οὐδὲν ὦν μελῶν τῆς οἰκογενείας ὑποχρεούμενος νὰ καταλίπῃ τι. Ἀλλ' ὁ Πραί-
ωρ ἐξανίσταται κατὰ τοῦ ὅγκου τῆς ἀστόργου ταύτης αὐθαιρεσίας καὶ
εωρῶν, ὅτι ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις ιερὰς, ἀπαιτεῖ
παρὰ τοῦ πατρὸς ῥητὴν τοῦ τέκνου ἀποκλήρωσιν καὶ χορηγεῖ εἰς τὴν θυ-
γατέρα, ἀλόγως παραλειφθεῖσαν, τὴν *contra tabulas* καὶ τὸ παράγγελμα
monum bonorum. Συνάμα δὲ καταργεῖ πᾶσαν μεταξὺ ὑπεξουσίαν καὶ
εἰραφέντων ἢ ὑπ' ἀνδρῶν θυγατέρων διάκρισιν ἐν τῇ ἐξ ἀδιαθέτου κληρο-
νομίᾳ τοῦ πατρὸς, ἀφ' ἧς τὸ αὐστηρὸν δίκαιον ἀπέκλειε τὰς ἐξελεύ-
σας τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ, μέχρις οὗ διὰ τῆς 118ης Νεαρᾶς ἀποκαθίσταται
τελείως ἡ δυνάμει ἐξ αἵματος συγγενείας διαδοχὴ, βάσεως ταύτης θεω-
ρουμένης τῆς γεννήσεως.

Ὁ γάμος δὲν ἐπιφέρει ταῦτ' ἀντοτε ἀποτελέσματα. Ὅτε μὲν με-
ταξὺ τοῦ πατρὸς τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ συζύγου συνάπτεται ἡ *coniun-*
ctio manus, αὕτη ὑπείσρχεται εἰς τὴν ἀπόλυτον τοῦ συζύγου ἐξουσίαν,
θυγάτηρ τοῦτου θεωρουμένη καὶ ἀδελφὴ τοῦ τέκνου τῆς, οὕτω δ' ἐν συνε-
χείᾳ τῆς πρώτης ὑπὸ τὸν πατέρα μηδαμινότητος, ἐξυκολουθεῖ στερου-
μένη ἰδίας προσωπικότητος καὶ πρὸς ἐπιχείρησιν οὐδεμιᾶς νομικῆς πρά-
ξεως ἱκανὴ οὔσα. Συνεπῶς οὐδὲ περιουσίαν ἰδίαν νὰ ἔχῃ δύναται, οὐδ'
ἐπὶ τῆς προικὸς τῆς δικαίωμά τι· ὁ ἀνὴρ ἀποκτᾷ πᾶν ὅ,τι αὕτῃ φυσι-
κῶς ἀνήκει. Ὅτε δὲ ἡ τοιαύτη σύμβασις ἐκχωρήσεως τῆς πατρικῆς ἐ-
ξουσίας εἰς τὸν σύζυγον δὲν συνάπτεται, πᾶν ἐπὶ τῆς προικὸς καὶ λοι-
πῆς τῆς γυναικὸς περιουσίας δικαίωμα διαμένει εἰς τὸν πατέρα.

Ἡ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ συζύγου διατελοῦσα γυνή, κληρονομεῖ τὰ
τέκνα αὐτῆς καὶ κληρονομεῖται ὑπο τούτων ὡς ἀδελφὴ, μὴ ἔχουσα κα-
τιόντας, ἀλλ' ἐκ πλαγίου συγγενεῖς μόνον καὶ ἀποκλειομένη παρ' ὅλων
τῶν ἐξ ἀρρενογονίας συγγενῶν, οὔτινος δὴποτε βαθμοῦ. Ἀλλ' ἡ βάρβαρος
αὕτη διάταξις, ἡ ἐξευτελιζουσα καὶ ὡς μὴδὲν λογιζομένη τὴν ἱερὰν τῆς
μητρὸς πρὸς τὸ τέκνον σχέσιν, ἣτις ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ ὑπῆρξε
σεβαστὴ, ἰδεῖ νὰ καταπίσῃ. Ὁ Ῥωμαῖος, αὐτὸς ὁ ἄγριος πολεμιστῆς
περιεφρόνει τὴν γυναῖκα, ἀλλ' ἐσέβετο καὶ ἡγάπα τὴν μητέρα. Κατέπεισε
λοιπὸν ἡ ἀστοργος διάταξις ἀκυρωθεῖσα διὰ τοῦ Τερτιλλιανοῦ δόγματος,
καθ' ὃ ἡ μήτηρ προηγεῖται παντὸς ἐξ ἀρρενογονίας συγγενοῦς ἐν τῇ δια-
δοχῇ τῶν τέκνων τῆς. Εἰς συμπλήρωσιν δὲ τούτου τὸ Ὀρφετιανὸν δόγμα
προτιμᾷ τὰ τέκνα ἐν τῇ κληρονομίᾳ τῆς μητρὸς ἀπὸ πάντας τοὺς λοι-
ποὺς συγγενεῖς αὐτῆς. Κατόπιν δὲ ὁ μέγας τῶν γυναικῶν προστάτης, ὁ

αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς ἴσῃν τοῖς ἀδελφοῖς παρέχει εἰς τὴν μητέρα μί-
ρῖδα ἐν τῇ περιουσίᾳ τοῦ θνήσκοντος τέκνου, ἐν συνδρομῇ δὲ μετὰ τοῦ
πατρὸς τὸ ἥμισυ αὐτῆς.

Ἡ γυνὴ ὑπαχθεῖσα εἰς τοῦ συζύγου τὴν ἐξουσίαν, κληρονομεῖ τοῦ-
τον ὡς θυγάτηρ, μέινουσα ὅμως ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ πατρὸς, οὐδεμιᾶς δι-
καιούται μοίρας ἐν τῇ τοῦ συζύγου κληρονομίᾳ. Ὁ Πραίτωρ ζητήσας νὰ
ἐπιφέρῃ τροποποιήσιν τινα ἐπὶ τὸ ἡπιώτερον τῆς διατάξεως ταύτης προ-
τιμᾷ τὴν σύζυγον ἀπὸ τὸν δημόσιον θησαυρόν, ὁσάκις ὁ ἀνὴρ ἀποθνή-
σκει ἀδικήτορας καὶ ἄνευ νομίμων κληρονόμων. Διὰ τῆς 117ης δὲ Νέαρᾳ
χορηγεῖται εἰς τὴν ἐνδεῇ καὶ ἄπροικον χήραν προνομιοῦχος μοῖρα ἐν τῇ
περιουσίᾳ τοῦ θνήσκοντος συζύγου, μεθ' ὅποιονδῆποτε ἂν συντρέχῃ συγ-
γανῶν, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ δύναται ν' ἀπολέσῃ ταύτην.

Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἀπόλυτος τοῦ πατρὸς καὶ
συζύγου ἐξουσία ἐξασθενεῖ, ὁ δὲ νόμος ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τῆς μεγάλης
τοῦ Ἰησοῦ διδασκαλίας, ἀναγνωρίζει τῇ γυναικὶ ἰδίαν προσωπικότητα καὶ
πάντα τὰ ταύτῃ παρομαρτοῦντα δικαιώματα. Ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Πάπιος
Ῥωμαῖοι νόμος καταργοῦσι τὴν τοῦ συζύγου κηδεμονίαν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ
χθονος μητρὸς τριῶν τέκνων καὶ τῆς ἀπελευθέρως, μητρὸς τεσσάρων,
παρέχεται δ' οὕτω αὐταῖς τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἰδίαν περιουσίαν καὶ νὰ
διαθέτωσι ταύτην αὐτοβούλως εἴτε ζῶντι εἴτε θανάτῳ. Ἐντελὸς δὲ καὶ
ἄνευ ὅρου τινος ἡ ἐπὶ τῆς γυναικὸς κηδεμονία τοῦ συζύγου καταργεῖται
ἐπὶ Κλαυδίου.

Ἡ νόμιμος ἔνωσις, στοιχεῖον ἀπαραίτητον ἔχει τὴν προῖκα καὶ διὰ
ταύτης διακρίνεται ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ νόμῳ ἀπὸ τῆς πᾶλλακείας. Ἐπὶ δη-
μοκρατίας, ἡ τῆς προικὸς κυριότης, συνεστιῶτος τοῦ γάμου, ἀνήκει εἰς τὴν
σύζυγον, δυνάμενον νὰ διαθέτῃ ταύτην, καὶ τοσοῦτον ἰσχυρὸν ἀποβάλλει
τὸ δικαίωμα τοῦτο, ὥστε ἔχει κατὰ τῆς συζύγου ἀγωγὴν ἐν ᾗ περιπτώ-
σει αὕτη ἀφαίρεσις τι τῶν προικῶν. Ἐπὶ βασιλείας τοῦ Αὐγούστου ὁ-
μως ὁ Ἰούλιος νόμος τίθησιν ὅριον εἰς τὸ ἀπόλυτον τοῦτο τοῦ συζύγου
ἐπὶ τῆς προικὸς δικαίωμα καὶ ἀπαγορεύει τὴν διάθεσιν προικῶν ἀκινή-
των, ἄνευ ῥητῆς τῆς συζύγου συναινέσεως. Ὁ Ἰουστινιανὸς δὲ ἀπόμνη πρ-
ακτέρῳ προβαίνων ἐν τῇ ἐξασφαλίσει τῆς προικῶς περιουσίας, οὐδὲ τὴν
συναινέσιν τῆς συζύγου ἀποδέχεται πρὸς ἔγκυρον προικῶν ἐδέρους ἐκ-
ποίησιν, ἀλλὰ γενικῶς ἀπαγορεύει ταύτην, χορηγεῖ δὲ προσέτι ὑποθήκην
προνομιοῦχον ἐπὶ τῶν ἀκινήτων τοῦ ἀνδρός, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ κινή-
του τῆς προικὸς μέρους. — Ἀλλ' ἡ γυνὴ πλὴν τῆς προικῶς περιουσίας
κέρχεται καὶ ἰδίαν, γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα παράφερνα, ἐφ' ἧς πλήρη ἔ-
χει κυριότητα, δυνάμενη κατὰ βούλησιν νὰ διαθέτῃ αὐτήν. Ἐπὶ αὐτο-
κρατορίας εἰς τοσοῦτον φθάνει ἡ μεταξὺ τῶν συζύγων διάκρισις πρὸς
οἷον, ὥστε δίδεται εἰς τὸν ἄνδρα ἢ ἐκ τοῦ Ἀκουιλίου νόμου ἀγωγὴ διὰ

βλάβειν, ἣν ἡ σύζυγος τοῦ ἐπήνεγκεν εἰς κοσμήματα αὐτοῦ δακτυλίους καὶ αὐτὴ πρὸς χρῆσιν.

Ἡ γὰρ ἐννοία, μεθ' ὧν καὶ ἂν περιβληθῇ ἐγγυήσεων, σπανίως ἀποδεικνύει ἀληθεῖς τὰς προσδοκίας τῶν συζύγων. Μάτην ὁ ἀνὴρ ὑποσχέται, ὅτι εἰς σάρκα μίαν ἔσεται μετὰ τῆς ἰδίας γυναικὸς καὶ ὁ θεὸς τοῦ Ἰησοῦ λόγος προσδίδει τὸν εὐγενέστερον καὶ ἱερότερον χαρακτῆρα εἰς τοῦ γάμου τὸ συνάλλαγμα. Οἱ συνάπτοντες αὐτὸ εἰσὶ διακλακνόμενοι τὴν σάρκα καὶ τὴν ψυχὴν, οὐδεὶς δὲ νόμος ἢ συμβόλαιον δύναται νὰ τοὺς ὑποχρεώσῃ εἰς πραγματικὴν ἐνότητα. Ὅθεν ἐπέρχεται πολλάκις σημεῖον χρόνου, καθ' ὃ ἀναπόφευκτος καὶ σωτηρία καθίσταται ἡ διάλυσις τῆς πρὸς συμβίωσιν καὶ κοινωνίαν θεοῦ τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου συμβάσεως, τοιοῦτον δὲ δικαίωμα, κατὰ τοὺς πρώτους τῆς Ῥώμης χρόνους, τῷ ἀνδρὶ μόνῳ παρέχει ὁ νόμος. Οὗτος δύναται ν' ἀποπέμπῃ τὴν σύζυγόν του, ὅπου τὸν τὸν ἀπαρέσκη αὐτῷ ἢ περαιτέρω μετ' αὐτῆς συμβίωσις ἢ καθίσταται αὐτῇ ἔνοχος ὠρισμένων τινων ἐγκλημάτων. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μονομερὴς ἐκπαχρῶρησις μέσου ἀπολυτρώσεως ἐκ δεσμοῦ ἀτυχοῦς καὶ ἀλογος καὶ ἀδικος ἦτο. Πολλῷ μᾶλλον τῇ γυναικὶ ἀρμόζει τὸ τοιοῦτον προνόμιον, λέγει ὁ Montesquieu, καθότι ὁ ἀνὴρ, κύριος ἐν τῷ οἴκῳ, ἔχει ἀπαραμείβουσαν ἐξουσίαν καὶ συγκατατῇ τὴν γυναῖκα εἰς τὰ ἑαυτῆς καθήκοντα, ἐνῶ ἡ γυνὴ τί δύναται ἀπέναντι συζύγου βαρβάρου καὶ παραβάτου πατρὸς τῶν πρὸς αὐτὴν ὑποχρεώσεων;

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην συνειδὼς ὁ νομοθέτης, περὶ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας, χορηγεῖ εἰς τὴν γυναῖκα ἐπίσης τὸ δικαίωμα τοῦ αὐτεῖν διαζεῖν. Ὁ Ἰουστινιανὸς δέ, συμπληρῶν διὰ τῆς 117ης Νεαρᾶς τὸν Θεοδοσίον κώδικα, ἀναφέρει ῥητοῦς διαζεύξεως λόγους, ὧν μὴ ὑφισταμένων ἀπαγορεύει ταύτην.

Ἀλλ' ἡ τῶν ἡθῶν ἀυξάνουσα ἐκκολασία καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἐπίτασις τοῦ βδελυροῦ τῆς μοιχείας ἐγκλήματος, καθιστᾷ τὸ διαζύγιον τοσοῦτον κοινὸν φάρμακον, ὥστε ἐξαίρεσις τοῦ κανόνος θεωρεῖται ἢ μὴ χρῆσις αὐτοῦ. Οὕτω παρίσταται εἰς τὸν νομοθέτην ἡ ἀνάγκη, ὅπως λάβῃ πρόνοιαν περὶ ἐξασφαλίσεως τῆς προικὸς ἐν περιπτώσει λύσεως τοῦ γάμου διαζυγίῳ, καὶ δίδει εἰς τὸν προικοδότην ἢ τὴν σύζυγον τὴν ἐκ τῆς ἐπαρωτησίως ἀγωγὴν, ὅταν κατὰ τὸν τύπον αὐτῆς ἐγένετο ἡ περὶ προικὸς συμφωνία, ἄλλως χορηγεῖ τὴν actio rei uxoriae. Διὰ τῶν ἀγωγῶν τούτων ἐπιδικάζεται ἡ ἀπόδοσις τῆς προικὸς, ἐν ᾗ καταστᾷσει παρελήφθη.

Ὁ Ῥωμαϊκὸς νόμος ἀρνεῖται κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικαίωμα τῆς νόθευσεως, διότι αὕτη θεωρεῖται ἀπομίμησις τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὴν ὅποιαν ἐπίσης ἀδυνατεῖ νὰ ἐξασκήσῃ ἡ γυνή. Ἀλλ' ἐν ἔτει 291 ἐπιτρέπεται εἰς τὴν ἀπολέσασαν τὰ φυσικὰ αὐτῆς τέκνα μητέρα ἢ νόθευσα τέκνων ξένων, ὡς μέσον παραμυθίας. Ὁ Λέων δὲ μεταρρυθμίσας τὴν

διάταξιν ταύτην, χορηγεῖ ἀπόλυτον πρὸς υἱοθεσίαν δικαίωμα εἰς πᾶσαν γυναῖκα, εἴτε ὑπανδρον εἴτε μή.

Ἐπίσης μέχρι τοῦ 390 μ. Χ. ὁ Ῥωμαϊκὸς νόμος στερεῖ τὴν μητέρα τοῦ δικαιώματος τῆς ἐπὶ τοῦ ὀρφανοῦ πατρὸς τέκνου τῆς ἐπιτροπείας, ἀντιπράττων οὕτως εἰς τὸν νόμον τῆς φύσεως, ὅστις δὲν εὔρε πιστότερον τοῦ τέκνου φύλακα καὶ προστάτην ἕτερον τῆς μητρός. Διάταξις τις ἀφορῶσα τὴν χήραν, ἣτις προβαίνει εἰς τὴν σύναψιν νέου γάμου, φαίνεται μοι ἐξ ἴσου περιεργος ὅσον ἄδικος. Ἡ διάταξις αὕτη ἀπαγορεύει τῇ χήρᾳ, ἐπὶ ποινῇ ἀπωλείας πάσης σχεδὸν τῆς περιουσίας αὐτῆς, παρούσης καὶ ἐλπίζομένης, νὰ συνάπτῃ γάμον ἐντὸς τοῦ πρώτου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου ἔτους. Λόγοι δὲ τῆς ἀπαγορεύσεως ταύτης προβάλλονται, ἀφ' ἐνὸς μὲν, ἡ πρόληψις συγχύσεως τῆς γονῆς, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἡ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος συμβίου ὀφειλομένη εὐλάβεια. Ἄλλ' οὐδὲ ὁ εἰς οὐδὲ ὁ ἕτερος τῶν λόγων τούτων δύναται νὰ κριθῇ ἀρκετὰ σπουδαῖος, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον τὸ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος συζύγου σέβας ἔσεται πολλῷ γνησιώτερον ὑπὸ τὰς ἐγγυήσεις τοῦ νομίμου γάμου. Ἡ ἀπαγόρευσις αὕτη ὑφίσταται ἔτι παρ' ἡμῖν σήμερον ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τοῦ γάμου, καταργηθεισῶν διὰ τοῦ ποινικοῦ ἡμῶν νόμου τῶν χρηματικῶν ποινῶν. Φρονῶ, ὅτι πλείστων ἀβρῶν χηρῶν τὴν मुखαιτάτην ἐκφράζω εὐχὴν, κηρυττόμενος ὑπὲρ τῆς καταργήσεως τῆς ὑπερβολικῆς αὐστηρᾶς ταύτης διατάξεως, τῆς ἀποστερούσης τοῦ μόνου παραμυθίας μέσου τὴν νέαν γυναῖκα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς, ἡ καρδία αὐτῆς ὑπὸ τῆς θλίψεως καὶ τοῦ πόνου τοσοῦτον εὐαίσθητος καθίσταται, ὥστε μόνον ἡ ταχίστη τοῦ ἀπολεσθέντος ἀναπλήρωσις δύναται νὰ διαλύσῃ τὸ ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς εὐτυχίας τῆς ἐπελθόντος σκότος.

Ἡ ἐπικρατοῦσα πεποιθήσις, ὅτι ἡ γυνὴ ἀσθενῆς καὶ εὐάλωτον ἔχει τὴν βούλησιν, ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου ἔτι ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκδοσιν πολλῶν δογμάτων, δι' ὧν θωρακίζεται ἡ περιουσία αὐτῆς κατὰ πάσης τοῦ συζύγου ἐπιθέσεως, θεωρουμένης ἀκύρου τῆς ὑπὲρ τοῦτου ἀναδοχῆς οἰουδήποτε χρέους. Ἐπὶ Κλαυδίου δὲ διὰ τοῦ Βελλειανείου δογματος, ἡ ἀκυρότης ἐπεκτείνεται εἰς πᾶσαν ὑπὸ γυναικὸς ἀλλοτρίου χρέους ἀναδοχὴν. Οὕτω μόνον δι' ἰδίας ὑποχρεώσεις θεωρεῖται νομίμως ἐνεχομένη ἡ γυνή.

Τοιαύτη ἡ ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ νόμῳ βαθμιαία τῆς γυναικὸς πρόοδος ἐν τῇ ἀποκτήσει ἀστυκῶν δικαιωμάτων. Οὗτος παύει νὰ θεωρῇ μόνον αὐτῆς προρισμὸν τὸ ἐνισχύειν τὴν πολιτείαν διὰ τῆς τεκνοποιήσεως, ἀναγνωρίζει αὐτῇ ἱκανὴν διανοητικὴν δύναμιν, ὅπως τῇ παράσχῃ ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς πᾶσαν σχεδὸν τὸ πρόσωπον καὶ τὴν περιουσίαν τῆς ἀφορῶσαν σχέσιν, τοῦ γάμου βάσις ὀρίζεται ἠθικοῦ τινος σκοποῦ ἢ ἐκπλήρωσις μᾶλλον ἢ τοῦ εἶδους ἢ διαιωνίσις, καὶ ἡ σύζυγος δὲν ἔχει καθήκοντα

μόνον, ἀλλὰ καὶ δικαιώματα, μετέχουσα ὅλων τοῦ ἀνδρὸς τῶν τιμῶν καὶ τὴν κατάστασιν αὐτοῦ ἀκολουθοῦσα. Ἡ νέα τοῦ Χριστοῦ θρησκεία παρίσταται διώκτης ἀμείλικτος πάσης τῆς ἰσότητος προσβολῆς. *Οὐκ ἐνὶ ἄρσει καὶ θῆλυ*, πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ μέγας τῆς ἀνθρωπότητος ἀναμορφωτὴς καὶ διδάσκαλος κηρύσσει πλήρη μεταξὺ τῶν δύο φύλων ἰσότητα καὶ καταδικάζει τὸν νομικὸν τῆς γυναικὸς θάνατον· μεγίστη δὲ ὑπῆρξεν ἡ ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου ἐπιρροή τῶν θείων αὐτοῦ διδαγμάτων.

Οὐχ' ἦττον ὁμοως αὐτὸς ὁ Χριστιανισμὸς δίδει ἀφορμὴν εἰς νέον πόλεμον ἐξοντώσεως κατὰ παντὸς ὁμοίου τῆς λαιμάργου ἀμαρτωλῆς, ἥτις τῇ συμβουλῇ τοῦ εὐφυοῦς, ἀλλ' ἔρποντος τοῦ οὐρανίου πατρὸς ἐχθροῦ πεισθεῖσα, κατεβρόχθισε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀγίων πατέρων τὰ δόγματα τοῦ διδασκάλου τῶν παρερμηνεύοντες θεωροῦσι τὴν γυναῖκα ὄργανον πειρασμοῦ, τὴν παρουσίαν αὐτῆς τὰ πάντα μολύνουσαν, καὶ ζητοῦσι τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀσκητισμοῦ, ἵνα μὴ ἔρημος κατοίκων ἀπομείνῃ ὁ κῆπος τοῦ παραδείσου καὶ πληρωθῇ ἡ ἄβυσσος τῆς ἰολάσεως.

Εἰς πολλὰ τοῦ κανονικοῦ δικαίου κείμενα, ἡ ἠθικὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ τῆς γυναικὸς ὑπεροχὴ μετὰ θαυμαστῆς ὑποστηρίζεται δυνάμει, εἰς τοιοῦτον δὲ ὑπερβολῆς σημεῖον φθάνει τὸ κατὰ τῆς γυναικὸς μῖσος, τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ὥστε ἐν τινι συνόδῳ τῆς Γαλλίας μετὰ σοβαρότητος ἐρευρεῖται τὸ μέγα ζήτημα ἂν αἱ ἀπόγονοι τῆς Εὐᾶς ἔχωσι ψυχὴν. Ἀγνοῶ πόσον ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα τῆς ἐργασίας τῶν ἀγίων ἐκείνων συνοδικῶν, ἀλλὰ τότε βεβαίως μόνον ἡ λογικὴ αὐτῶν ἀρτιότης δύναται νὰ ὠθῇ ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ἂν ἐπὶ τέλους ἀνεγνώρισαν τὴν ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι ὁ φανατισμὸς, ὅσῳ εὐγενὴς ἂν ᾖ ἡ ἐμπνέουσα αὐτὸν ιδέα, γαί πάντοτε εἰς παραφοράς καὶ ὑπερβολὰς παραλόγους. Ἀλλ' ἀγῶν τοσούτῳ ξένος πρὸς τὴν πρόδον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πνεύματος τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ, ὥδεν νὰ παρεμβάλλῃ πρόσκομμα ἡδυνήθη εἰς τὴν εὐρυνσιν καὶ συμπλήρωσιν τῆς νομικῆς τῆς γυναικὸς ἀπελευθερώσεως.

Πλὴν τῆς ἐμφανίσεως τῆς τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, γεγονὸς τὰ μέιστα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῆς γυναικὸς συντέλεσαν εἶνε ἡ εἰσβολὴ τῶν γερμανικῶν φυλῶν, ὧν τὰ ἔθιμα σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῆς νέας θρησκείας συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀλλοτρίωσαν οὕτω τὸ γερμανορωμαϊκὸν δίκαιον, διαδεχθέν τὸ Ῥωμαϊκόν. Παρὰ Γερμανοῖς τὸ πρόσωπον τῆς γυναικὸς θεωρεῖται ἱερὸν ἐνώπιον ὑπῆς κλίνει μετ' εὐλαθείας ὁ ἀνὴρ, ἔχων ὡς ἀξίωμα, ὅτι ἄνευ τῆς ὡαίας ταύτης συντροφίου, ὁ βίος ἤθελεν εἶσθαι ποινὴ δυσφόρητος. Τιμὴ ἰς τὸν Θεὸν καὶ τὰς γυναῖκας, εἶνε τὸ ἐμπνέον σύμβολον ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μυχῶν καὶ τῶν πανηγύρεων. Ἡ πρὸς τὸ ἀσθενὲς ὅσῳ εὐγενὴς φύλον

εὔνοια τῶν Γερμανῶν, σημεῖον μεγίστης ἠθικῆς ἀναπτύξεως, ἀποτελεῖ κατόπιν ἐν τῶν κυριωτέρων τοῦ γερμανορωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ στοιχείων.

Κατὰ τὰ γερμανικά ἔθιμα, γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὅλως ἀνάρμοστον αὐτοῖς ὄνομα: *τόμοι βαρβάρων*, ἡ γυνὴ ἔχει *sui juris*, εἰς δὲ τὸν κηδεμόνα αὐτῆς ἐπιβάλλεται τὸ καθήκον νὰ τῇ παρέχῃ προστασίαν καὶ τὴν ἀντιπροσωπεύῃ εἰς ὠρισμένας τινὰς πράξεις, δι' ἃς δὲν τῇ ἐπιτρέπεται νὰ παρίσταται αὐτοπροσώπως. Ὁ Λομβαρδικὸς νόμος διατάσσει, ἵνα πᾶσα γυνὴ ἔχῃ κηδεμόνα, ἐλλείψει δὲ πατρὸς, συζύγου ἢ συγγενῶν ἐξ ἀρρενογονίας, κηδεμὼν αὐτῆς θεωρεῖται ὁ βασιλεὺς. Ὁ κανὼν οὗτος καθ' ὅλον τὸν μέσον αἰῶνα ἐτηρήθη ἐν Εὐρώπῃ, ἀν δὲν ἀπατώμας δὲ ὑφίσταται ἐπὶ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κηδεμονία, ἡ ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ νόμου ἀποπομπή, οὐδόλως ἐξαλείφει τὴν προσωπικότητα τῆς γυναικὸς ὡς παρὰ Ῥωμαίοις, τὸν παντῖον μάλιστα καθιερεῖται πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ πλεονεξίας ἐνάσκεισιν τῶν δικαιωμάτων της. Τσούτῳ δὲ βέβαιον εἶναι, ὅτι τοιαύτην ὁ νόμος εἰς τὴν κηδεμονίαν τῆς γυναικὸς ἐπέδιδεν ἐννοίαν, ὥστε, τοῦ χρόνου προϊόντος, αὕτη καταντῇ ἀπλῇ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων ἀντιπροσωπεῖα, παρέχεται δὲ εἰς τὴν ὑπὸ κηδεμονίαν δικαίωμα ἐκλογῆς τοῦ κηδεμόνος μεταξὺ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν της.

Τὰ γερμανικά ἔθιμα δὲν ὑποχρεοῦσι τὸν πατέρα εἰς προίκισιν τῆς θυγατρὸς, τὸν παντῖον οὗτος δέχεται παρὰ τοῦ νυμφίου ὀδῶρον, ἀντίστοιχόν τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν τῷ μεταβιβάζει. Ὁ Σαξωνικὸς νόμος ὀρίζει καὶ τὸ ποσὸν τοῦ ἀντιτίμου τούτου. Παρὰ πολλὰς ἡμέρας τῶν γερμανικῶν φυλῶν ἡ τῆς θυγατρὸς πώλησις ἀπαγορεύεται, παρεχόμενον εἰς ταύτην τοῦ ἀντιτίμου τῆς *Mündigkeit*, ἥτοι τῆς ἐξουσίας, τὴν ὁποίαν ἐπ' αὐτῆς κτᾶται ὁ σύζυγος.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως μὴ ὑποθέσῃτε, ὅτι ὁ πτωχὸς μνηστὴρ ὥφειλε νὰ σκιφθῇ τότε περὶ ἐξουσίσεως χρυσοῦ ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν ἐκ λωπτην τῆς καρδίας του. Ὅ,τι πρὸς ἀπόκτησιν αὐτῆς τῷ ἀπειτιῖτο ἦτο ἵππος, ὀλίγοι βόες, πέλτη, τόξον καὶ ξίφος. Εὐδαίμων ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ κόρη οὐδὲ διὰ τὸν πατέρα οὐδὲ διὰ τὸν σύζυγον ἦτο λόγος χρεωκοπίας.

Ἀλλ' ἔστω τὸ Ῥωμαϊκὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ, ὁ θεσμὸς τῆς προίκοις ἐν σάγεται διαφόρως κατὰ τὰς διεφόρους φυλὰς διατυπούμενος. Κατὰ τὸν Λομβαρδικὸν νόμον, ἡ προῖξ θεωρεῖται ὡς ἡ μόνη εἰς τὴν θυγατέρα ἀντικείμενη μερὶς ἐν τῇ πατρικῇ περιουσίᾳ, ἀποκλειομένην πάσης διαδοχῆς. Ὁ Σαξωνικὸς ὅμως νόμος κατὰ ὅλως ἀντίθετον πνεῦμα ὀρίζων τὴν προίκα, χαρακτηρίζει ταύτην ὡς *ἐξαιρετον* καὶ οὐδένα ἐπιτρέπει ἀπαλειφῆν ἀπὸ τῆς λοιπῆς τοῦ πατρὸς περιουσίας.

Θαυμάσιος τῆς συζύγου ἡ προῖξ αὐτῆς περιέρχεται εἰς τοὺς ἰδὼν κα

τιόντας, ἔλλαττει δὲ τοιούτων ἐπανέρχεται εἰς τὸν προικοδότην, οὐ μὴ ὑπάρχοντος πλέον, ἀνήκει τῷ δημοσίῳ θησαυρῷ.

Συναστῶτος τοῦ γάμου, ἡ ἐπὶ τῆς γυναικὸς ἐξουσία τοῦ συζύγου, ἢ-τοι ἡ *Mündium*, ἀπείρως διαφέρει τῆς *manus* τοῦ Ῥωμ. νόμου, καθό-σον ἐκείνη μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸ συμφέρον τῆς γυναικὸς μᾶλλον, ἐνῶ αὕτη εἰς τὸ τοῦ συζύγου. Ὁ ἀνὴρ διοικεῖ καὶ καρποῦται τὴν προικῶν περιουσίαν, θεωρούμενος κηδεμών, ἄνευ τῆς αὐθεντίας τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἀπαλλο-τρίωσις προικῶν ὑπὸ τῆς συζύγου εἶνε ἔγκυρος.

Ἐν τῇ γερμανικῇ οἰκογενείᾳ πᾶν δικαίωμα ἀπορρέει ἀπὸ τῆς ταυτό-τητος τοῦ αἵματος, ἐν τούτοις ὑπάρχει ἕτερόν τι στοιχεῖον, πρόξενον δια-κρίσεων ἐν αὐτῇ. Τὸ στοιχεῖον τοῦτο εἶνε ἡ οἰκογενειακὴ ἄμυνα. Ἐκαστον τῆς οἰκογενείας μέλος, καθῆκον ἔχει ν' ἀμύνηται ὑπὲρ τῶν λοιπῶν, τὴν καθ' ἐνὸς ὕβριν πάντα ὀφείλουσι νὰ τιμωρήσωσιν. Ἡ οἰκογενειακὴ ἄμυνα εἶνε ὁ λόγος, ἐφ' οὗ βασίζεται ἡ κληρονομικὴ διαδοχὴ καὶ συνεπῶς ὁ ἰσχυρότε-ρος, ὁ φέρων τὸ ξίφος, ὁ ἄρρην προτιμᾶται ἐν τῇ τάξει αὐτῆς. Οὐχ' ἦ-τον ἡ κληρονομία δὲν θεωρεῖται ἀποτελοῦσα ἐν ὅλον, ὡς κατὰ τὸν Ῥωμ. νόμον, παριστῶν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐκλιπόντος, ἀλλ' ἐπιτρέπεται ἡ εἰς δύο κατηγορίας διαίρεσις αὐτῆς. Οὕτω, μὴ ὑπάρχοντος ἄρρενος κατιόν-τος, τὰ μὲν ἀκίνητα τῆς πατρικῆς κληρονομίας μεταβαίνουνσι τῷ πλησιε-στέρῳ συγγενεῖ, τὰ κινητὰ ὅμως καὶ οἱ δοῦλοι περιέρχονται εἰς τὴν θυ-γατέρα. Ἡ τῆς μητρὸς δὲ περιουσία πάντοτε διαιρεῖται μεταξὺ ἀρρένων καὶ θηλέων τέκνων τῆς, καὶ εἰς ἐκεῖνα μὲν ἀνήκουσι τὰ χρήματα καὶ οἱ δοῦλοι, εἰς ταῦτα δὲ τὰ κοσμήματα καὶ ἐνδύματα. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη τῶν φύλων διάκρισις ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἐπὶ τῆς ιδέας τῆς οἰκογενειακῆς ἀμύ-νης ἱεριομένη, δὲν εἶνε γενική. Κατὰ τὸν Βαυαρικὸν καὶ Σαξωνικὸν νό-μον, ἀρρένων τέκνων μὴ ὑπάρχόντων, οὐδεὶς τοῦ πατρὸς συγγενῆς προ-τιμᾶται τῶν θυγατέρων αὐτοῦ ἐν τῇ κληρονομικῇ ἀποκτήσει τῶν ἀκι-νήτων, παρὰ τισι δὲ φυλαῖς οὐδεμία ἀπαντᾷ προνομία πρὸς τὸ συμφέ-ρον τῶν ἀρρένων, ἀλλ' ἴσων πάντες οἱ κατιόντες, ἄνευ διακρίσεως φύλου, δικαιωμάτων ἀπολαμβάνουσιν ἐπὶ τῆς κληρονομίας τῶν γονέων αὐτῶν. Ὅτε δὲ κατόπιν, τῇ ἐπικρατήσει τοῦ Ῥωμ. πνεύματος, γίνεται ἀποδε-κτὸς ὁ τῆς διαθήκης θεσμός, ἄγνωστος παρὰ Γερμανοῖς, παρέχεται εἰς τὸν πατέρα τὸ μέσον, ὅπως εἰς ἴσας μερίδας ἐγκαθιστᾷ πάντα τὰ τέκνα αὐτοῦ, κατὰ παράβασιν τοῦ περὶ διαδοχικῆς ἐξ ἀδιαθέτου τάξεως νόμου, ὅστις, μὴ ὡς δημοσίου συμφέροντος, καταργεῖται αὐτῷ σιωπηρῶς. Τοῦ θεσμοῦ δὲ τῆς διαθήκης ἐπωφελεῖται καὶ ὁ σύζυγος, ὅπως ἐξασφαλίσῃ μέ-ρος τῆς περιουσίας του εἰς τὴν προσφιλεῖ συμβίαν, ἥτις ἴσως οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς συνετέλεσεν.

Παρὰ τισι τῶν γερμανικῶν φυλῶν ἡ πρὸς τὴν χήραν εὐνοία τοῦ νόμου εἶνε μεγίστη. Ὁ Βαυαρικὸς νόμος θεωρεῖ ταύτην εἰς μερίδα κατιόντος δι-

καιουμένην ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ συζύγου, ἐλλείπει δὲ κατιόντων τῇ παρέχει τὸ ἥμισυ αὐτῆς κατ' ἐπικαρπίαν. Εἰς τὰ ἀγγλοσαξωνικά δὲ ἔθιμα ἀπαντᾷ ἡ ἐν πάσῃ περιπτώσει μεταβίβασις τῇ χήρᾳ τοῦ ἡμίσεως τῆς τοῦ συζύγου περιουσίας.

Ὁσφ ἀφορᾷ τὴν ἐπὶ τῶν ὀρφανῶν πατρὸς τέκνων ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς, αὕτη ἐν τοῖς πλείστοις τῶν γερμανικῶν ἐθίμων ἀνευρίσκεται ὁποία εἰς τοὺς νεωτέρους κώδικας ἀπαντᾷ. Εἰς τὴν μητέρα ἀνατίθενται ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐπιμέλεια τοῦ ὀρφανοῦ, μόνον δὲ διὰ τῆς συνάψεως νέου γάμου ἀπόλλυσιν αὐτάς.

Ἀληθὲς εἶνε, ὅτι τὰ ἔθιμα τῶν διαφόρων γερμανικῶν φυλῶν ἐν πολλοῖς διίστανται εἰς τὸν κανονισμὸν τῶν ἀστυκῶν τῆς γυναικὸς δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, τὰ μὲν αὐστηρότερα τῶν δὲ δεικνύμενα. Οὐχ ἥττον ὁμῶς ἐν πᾶσι τούτοις τὸ αὐτὸ διήκει πνεῦμα ἡπιότητος καὶ προστασίας πρὸς τὸ φῦλον, τὸ ὅποτον μόνῃ ἡ συμπάθεια καὶ εὖνους ἐπιμέλεια δύναται νὰ καταστήσωσιν ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀληθῶς μεγάλου προορισμοῦ του.

Ἡ νομοθεσία τῶν γερμανικῶν φύλων, ἥτις μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς συγχωνευθεῖσα ἀπετέλεσέ τι σχεδὸν τέλειον, ὥραϊον παρέχει ἐντρυφήμα εἰς τὸν διερχόμενον τὰ ἄπειρα καὶ ἐν πολλοῖς ἀσάφῃ αὐτῆς κείμενα. Πιθανῶς εἰς προσεχὲς μέλλον θέλω ἐκτενέστερον καὶ πληρέστερον ἐρευνήσει τὰ κατ' αὐτὴν ἐν εἰδικῇ ἑτέρᾳ μελέτῃ.

Ἦδὴ μεταβαίνω, ἀλλ' ὅπως ἐπ' ἐλάχιστον διαμείνω, εἰς τὴν παράδοξον ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν νόμου τόπον ἐπέχει ἡ τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ τιμαρίου θέλησις, πάσας τὰς τῶν ὑπηκόων αὐτοῦ σχέσεις κανονίζουσα. Ὑπὸ τὸ φεουδικὸν σύστημα, ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις δύναται νὰ θεωρηθῇ μᾶλλον βελτιωθεῖσα, διότι ἡ ἐπ' αὐτῆς ἐξουσία τοῦ ἀνδρὸς καταφάνεται ἔτι ἀσθενεστέρα ἢ κατὰ τὴν παρωχημένην ἐποχὴν, τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ ἐν τῇ κληρονομικῇ διαδοχῇ ἴσων σχεδὸν πρὸς αὐτὸν μίτεχει δικαιωμάτων.

Κατ' ἀρχὰς ὁ κύριος τοῦ τιμαρίου, ἀπόλυτον ἔχει ἐξουσίαν ν' ἀποκλείῃ ἢ ἀποδέχῃται ἐν τῇ κληρονομίᾳ τὴν θυγατέρα, νὰ θεωρῇ τὸ ἑδάφος διαιρετὸν μεταξὺ τῶν θηλέων τοῦ αὐτοῦ πατρὸς ἢ νὰ τὸ κηρύσῃ ἀδιαίρετον καὶ τὸ παραχωρῇ τῇ πρωτοτόκῃ ἢ οἱαδήποτε βούλεται. Μόνον τοῦ τιμαρίου τὴν διαδοχὴν κανονίζει ἕτερός τις λόγος, ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. Ἀλλὰ καὶ τὸ τιμάριον τοῦ χρόνου προϊόντος καθίσταται διαιρετὸν καὶ μεταλαμβάνουσι τούτου ἐξ ἴσου τὰ θήλεα, ὡς κληρονόμοι.

Ἡ ἐπὶ τοῦ τιμαρίου κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχουσα, δεόν νὰ λάβῃ τοῦ κυρίου τούτου τὴν συναίνεσιν, ὅπως συνάψῃ γάμον, δύναται δ' ἀφ' ἑτέρου καὶ ν' ἀναγκασθῇ ὑπ' αὐτοῦ, ὅπως καταλίπῃ τὸν ἄγαμον βίον ἅμα συμπληροῦσα τὸ 12ον ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐπίσης ἐπιβάλλεται τῇ

(ήρα ἡ ὑποχρέωσις νὰ συνάπτη νέον γάμον, μόνον δὲ αἱ ἐξήκοντα Ἀπριλίων τὰ ῥόδα ὁσφρανθεῖσαι ἀπκλλάσσονται τοῦ μὴ ἡδέος πλέον αὐταῖς καθήκοντος τούτου.

Ἡ γυνὴ θεωρουμένη ἀνήλικος, ὑπόκειται εἰς τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἰδίου συζύγου, οὐχ ἥττον ὅμως τηρεῖ τὴν ἰδίαν προσωπικότητα καὶ αὐτοβουλίαν. Κατὰ τὰ γερμανικὰ καὶ γαλλικὰ ἔθιμα, ὁ σύζυγος ἀνευθύνως διαχειρίζεται τὴν προῖκα, ἥς τὴν ἐπικαρπίαν ὁ νόμος τῷ περὶ αὐτὴν πρὸς ἀνακούφισιν ἐκ τῶν γαμικῶν βαρῶν, δὲν δύναται ὅμως ν' ἀπαλλοτριώσῃ τὰ προικῶα ἐκίνητα, ἄνευ συναίνεσεως τῆς συζύγου, ὡς οὐδὲ αὕτη ἄνευ τῆς ἐκείνου συγκαταθέσεως. Ὁ ἀγγλικὸς νόμος φρίνεται αὐστηρότερον ῥυθμίζων τὰ περὶ τούτου. Ἐκκλησιάζει ὡς ἐν ἀποτελοῦντας πρόσωπον τοὺς δύο συζύγους, ἀλλὰ κυρίως τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶναι ὁ ἀνὴρ. Δύναται οὗτος νὰ ἐκποιῇ ἄνευ συναίνεσεως τῆς συζύγου τὰ προικῶα ἀκίνητα, δέον δὲ νὰ παράσχῃ τὴν συναίνεσίν του, ἵνα ὅποιαδὴποτε διαθέσις περιουσίας ἐκ μέρους τῆς συζύγου τοῦ ἔχῃ νόμιμον κύρος. Ὡς τοῦ ἀνωτέρω δὲ νομικοῦ πλάσματος συνέπεια πρέπει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ νὰ καταλίπῃ τι διὰ διαθήκης εἰς τὸν ἑαυτῆς σύζυγον ἢ γυνή, διότι ὑποτίθεται, ὅτι τὸ αὐτὸ πρόσωπον δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Τῆς ἀπαγορευτικῆς ταύτης διατάξεως ἐξαιρεῖται μόνη ἡ βασιλίσσα τῆς Ἀγγλίας, δυναμένη ἐλευθέρως νὰ διαθέτῃ ὡς βούλεται.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν τὸ ἀληθὲς φεουδικὸν πνεῦμα ἄρχεται ἐκλείπον ἀπὸ τῆς νομοθεσίας καὶ σύστημα ἀριστοκρατίας λεληθότως διαδέχεται αὐτό. Τὰ τιμάρια καθιστάμενα κληρονομικὰ δημιουργοῦσι τὴν ἀριστοκρατίαν ταύτην καὶ δίδουσιν ἀφορμὴν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ δικαιώματος τῆς πρωτοτοκίας, τὴν προτίμησιν τῶν ἀρρένων καὶ τὸν παντελῆ ἀπὸ τῆς κληρονομικῆς διαδοχῆς ἀποκλεισμόν τῶν γυναικῶν.

Τοιαύτη ἐν ἀμυδρῇ εἰκόνι, ἡ τῆς γυναικὸς κατάστασις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς μεγάλης τῶν Γάλλων ἐπαναστάσεως, ἥτις, ἐκ θεμελιῶν πάντα νόμον ἐπὶ καταχρήσεως τῆς ἰσχύος στηριζόμενον ἀνατρέψασα, ἐκήρυξε τὴν πλήρη τῶν δύο φύλων ἰσότητα ἐνώπιον τοῦ ἀστυκοῦ νόμου. Ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἀγὼν τῆς ἀληθείας κατὰ τοῦ ψεύδους οὕσα, διὰ τῆς νίκης αὐτῆς, μετέβαλε τῆς ὅλης Εὐρώπης τὸν κοινωνικὸν βίον, καὶ τὰ δόγματά της κατέλαβον ἐν ταῖς πλείσταις τῶν συγχρόνων νομοθεσιῶν θέσιν διατάξεων θεμελιωδῶν. Ἐκτετε ἡ γυνὴ ἐλευθέρως δύναται νὰ συνκλλάσσεται, ὁ νόμος ἐξ ἴσου προστατεῖει τὰς ἀστυκάς καὶ ἐμπορικὰς αὐτῆς πράξεις καὶ οὐδεμίαν ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ ἀνδρός, ὅσῃ ἀφορᾷ τὰς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα τὰ ἐκ τῆς οἰκογενείας ἀπορρέοντα. Ἀληθῶς μὲν ἀπέμειναν ἔτι ἔναι διατάξεις ἀπαγορευούσαι εἰς τὴν γυναικὰ τὴν ἐκδοχὴν ὠρισμένων τινῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλ' αὗται ἀφορῶσιν εἰς τὸ πραγματικὸν αὐτῆς συμφέρον μάλλον.

Ἄλλ' ἂν ἐν ταῖς νομοθεσίαις τῆς Δύσεως, τοιαύτας ἐπέφεραν ὁ προ-
βλίνων πολιτισμὸς τροποποιήσεις ὑπὲρ τῆς γυναικὸς καὶ ἀνεγνώρισε ταύ-
την ἐν τῇ κοινωνίᾳ πρόσωπον ἴσον καὶ ὅμοιον τῷ ἀνδρὶ, ἐν Ἀνατολῇ ἡ
γυνὴ διαμένει ἔτι ἐν ταπεινῇ καὶ οἰκτρᾷ καταστάσει. Ὁ μέγας Προφή-
της δὲν ὤκνησε νὰ φωτίσῃ τοὺς πιστοὺς του περὶ τῆς εὐτελοῦς ἀξίας
τῶν γυναικῶν, τὰς ὁποίας ἐν τούτοις αὐτὸς πολὺ ἠγάπησεν. *Οἱ ἄνδρες*
ὑπερέχουσι τῶν γυναικῶν, διδάσκει τὸ Κοράνιον, *οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ*
φέρουσι τὰ πρωτεῖα. Ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἐν τῶν φύλων ἀπένειμεν ιδιότητας,
ὧν ἐστέρησε τὸ ἕτερον. Καὶ ἔχει μὲν ψυχὴν ἡ γυνή, ἀλλὰ τοιαύτης ποιό-
τητος, ὥστε ἀπαγορευθῆσεται αὐτῇ ἡ ἐν τῷ Παρδεισῷ εἰσόδος καὶ διὰ
τοῦτο δὲν τῇ ἐπιτρέπεται οὐδὲ τοῦ Κορανίου ἡ ἀνάγνωσις, ὄντας τούτου
εἰσιτηρίου ἐν τῷ καταφύτῳ ἐστιατορίῳ τῆς μελλούσης ζωῆς.

Ἡ πολυγαμία πᾶσαν ἐν τῇ οἰκογενεῇ ἀρμονίαν παραλύουσα, κα-
ταστρέφει τὸν ἠθικὸν τοῦ γάμου σκοπὸν καὶ ματαιοῖ τὰ παλῦτιμα αἶ-
τοῦ ἐπὶ τῆς ὅλης κοινωνίας ἀποτελέσματα. Οἱ πιστοὶ παραγγέλλονται
νὰ μὴ λαμβάνωσι πλείονας τῶν τεσσάρων νομίμων συζύγων, νὰ παρέχωσι
δὲ ταύταις, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διακρίσεως, ἐνδύματα, τροφὴν, καὶ ἔρωτα.
Φοβερά δέ, ὑπὸ καλαισθητικὴν ἔποψιν, κρέμαται ἐπὶ τοῦ δεικνύοντος προ-
τιμήσεις μεταξὺ τῶν συζύγων του ποινῇ, ὅτι ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῆς δευτέ-
ρας παρουσίας στιγμῇ, θέλει παραστῇ ἐνώπιον τοῦ Προφήτου μὲ γλουτοὺς
ἀνίστους. Ἄλλ' ὅπως πᾶς διδάσκαλος οὐδέποτε τηρεῖ ὅ,τι διδάσκει, καὶ
ὁ Μωάμεθ ὑπὲρ τὰς δώδεκα ἔγημεν ὁμοῦ συζύγους καὶ ὅλως ἰδιαίτην
πρὸς τινὰς τούτων ἀφοσίωσιν ἐπεδείξατο. Αἱ παραβάσεις αὗται ὁμῶς τῶν
ιδίων διδαγμάτων δηλοῦσιν ἀκριβῶς ὅποσον ἐναντίοι τῇ φύσει ὑπῆρξαν
οἱ νόμοι του. Λέγουσιν, ὅτι εἶνε ἀπείρως δύσκολον νὰ συγκρατήσῃ τις
ἀμετάβλητον τὴν πρὸς μίαν σύζυγον ἀγάπην του, πῶς λοιπὸν θέλει κα-
τορθώσῃ ὁ ἀτυχὴς πιστὸς τῷ Κορανίῳ νὰ ἐπαρκέσῃ ἄνευ ἀναπαύλας ἀ-
γαπῶν τέσσαρας ἢ δώδεκα συζύγους συγχρόνως;

Σκοπὸς τοῦ γάμου εἶνε ἡ αὐξήσις τοῦ πλήθους τῶν πιστῶν. Ὁ ἀνὴρ
ὡς ἀπόλυτος τῆς γυναικὸς κύριος ἔχει παρὰ τοῦ ἱεροῦ νόμου τὰ ῥητὸν δι-
καίωμα νὰ ῥαβδίῃ τὴν παρακούουσαν σύζυγον καὶ τὴν ἐξορίῃ εἰς ἰδι-
αιτέραν κλίνην.

Ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων τεκμηρίων, δύναται τις νὰ συλλάβῃ ἀκριβῆ
ιδεάν τῆς κτηνώδους καταστάσεως, εἰς ἣν διὰ παντὸς τόσα ἑκατομμύρια
γυναικῶν κατεδίκασε τὸ Κοράνιον.

Ἐν τῷ δημοσίῳ δικαίῳ ἡ γυνὴ οὐδέποτε σχεδὸν καθεῖξε θέσιν. Ὁ νό-
μος ἀρνούμενος νὰ δεχθῇ ταύτην ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῇ ἐμπιστευθῇ τὴν ἀσ-
χείρισιν ὁποιασδήποτε δημοσίας ἐξουσίας, δὲν ἐρείδεται πιθανῶς ἐπὶ τῇ
διανοητικῇ αὐτῆς ἀτελείᾳ τόσον, ὅσον ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἡ ἀνα-

λοχὴ καθηκόντων τοιούτων ἐστὶν ἐναντία εἰς τε τὴν ἰδιοφυΐαν καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῆς γυναικός.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐδόξαζεν, ὅτι, ὥς, ἵνα ἀποτελεσθῇ ἡ οἰκογένεια δέον καὶ συμπράξωσιν ἀμφοτέρω τὰ φύλα, οὕτω καὶ τὴν πολιτείαν μόνῃ ἡ συνύπαρξις αὐτῶν δύναται νὰ καταστήσῃ ἀρτίαν. Ὁ δὲ Πλάτων ὑπὸ πλείονος ἀπαιτούμενος ἐνθουσιασμοῦ, δι' οὐδὲν τῶν ἐπιτηδευμάτων θεωρεῖ ἀνίκασον τὴν γυναῖκα, ποθὼν ὅπως καὶ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας μὴ ἀπαλλοτρίωσται αὕτη μετὰ ὠρισμένον ἡλικίας ὅριον, καθ' ἡ παραγωγὸς αὐτῆς δύναμις ἀπόλλυται. Οἱ μεγάλοι οὗτοι νόες ὁμως, οὐχὶ μόνον τῆς δίκης προέτρεχον ἐποχῆς, ἀλλὰ πολλῶν μετ' αὐτοὺς αἰώνων, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται ἔτι ἐκ τῶν προτέρων νὰ ὁρισθῇ. Διότι εὐτυχῶς διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, οὐδὲ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀτελοῦς τῆς πολιτείας ἐκλήθη ὅτε ἡ γυνή, οὐδὲ παρέστη λαοῦ τινος γενεὰ πρὸ τοῦ παραδόξου θεάματος τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρεως στρατολογίας τῶν ἀπομάχων τῆς Ἀφροδίτης.

Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ σοφῇ Ἑλλάδι οὐδεμία σύμμετοχὴ τῆς γυναικὸς ἐν τῇ πολιτείᾳ ἀπαντᾷ. Ἐπιδόρων πιθανῶς αἰ ἐταῖραι ἐπὶ τῶν Ἀθηναίων πολιτευτῶν, ἀλλ' ἐπιδόρων μόνον, ἴσως ἴσως δὲ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ἐκκηρυχθῇ ὅλως ἄσχετον πρὸς τὰ ἐπελθόντα δεινὰ.

Ἡ Ῥώμη ἀπηξίου νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἀνάμειξιν γυναικὸς εἰς τὰ δημόσια αὐτῆς πράγματα, καὶ ὅτε ὁ ἐπὶ κραιπάλῃ, γνωστὸς ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ Ἡλιογάβαλος ἐτόλμησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν Σύγκλητον τὴν μητέρα αὐτοῦ, τὸ τοιοῦτον τοσοῦτω ἐπαίσχυντος τῶν πολιτικῶν θεσμῶν ἐβήλωσις ἐθεωρήθη, ὥστε δὲν ἐξευρέθη ἡπιωτέρα τοῦ θανάτου ποινὴ διὰ ἡν βέβηλον. Ἐπὶ τοῦ θρόνου δὲ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κράτους δὲν ἀνῆλθε γυνή, εἰμὴ ἅμα τῇ μεταφορᾷ του ἐν Ἀνατολῇ, τόπῳ ἔνθα ἡ βασιλικὴ ἰουσία ἦτο γνωστὴ ὡς ἀξίωμα κληρονομικόν.

Παρὰ Γερμανοῖς, τοῦ βασιλείως στρατιωτικοῦ ἀρχηγοῦ θεωρουμένου, οὐκ ὥς ἡ γυνὴ ἀπεκλείετο τῆς ἀρχῆς, μέχρις οὗ, ἐπικρατήσαντος τοῦ οὐδικοῦ συστήματος, ἐγένοντο δεκταὶ αἱ γυναῖκες ἐν τῇ κληρονομίᾳ τοῦ τιμαρίου, ἐν τῷ ὅποιῳ ἡνοῦτο ἡ τε ἀρχὴ καὶ ἰδιοκτησία. Οὕτως ὁ πρὸς τὸ κληρονομικὸν δίκαιον καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν σεβασμὸς ἐπέτρεψεν καὶ τὴν γυναῖκα δικαίωμα, τὸ ὅποσον ἄχρι τότε ἡ Δύσις τῇ εἶχεν ἀρνηθῇ.

Ἐν Γαλλίᾳ εἰς τὰς γυναῖκας ἀπηγορεύθη πάντοτε ἡ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθοδος, τὴν ἀυστηρότητα δὲ ταύτην ἀποδίδουσί τινες εἰς τὴν κρατοῦσαν ἱξάν, ὅτι ἀδύνατον τῇ γυναικὶ νὰ παραφυλάττῃ τι μυστικὸν καὶ ὅτι συνεπῶς, αὐτῆς ἀρχούσης, τὰ μυστήρια τοῦ κράτους θὰ κατεπροδίδοντο. ἀλλ' εἰς τὴν βόρειον Ἰταλίαν πλείονα τοῦ ἐνὸς παραδείγματα δύναται εἶναι ἀνέυρη γυναικῶν καταλαβουσῶν τὴν ἀρχήν. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἔνθα ὁ βασιλεὺς βασιλεύει, ἀλλὰ δὲν κυβερνᾷ, ἐλαχίστη ἐδόθη προσοχὴ ἀν' ἡ μητρικὴ αὐτῇ, ἡ μόνον λειτουργίαν ἔχουσα τὸ οὐδόλως λειτουργεῖν, θὰ ἦτο

θήλειως ἢ ἄρρενος γένους. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ βασιλεία τοῦ Βορρᾶ, τὴν Ῥωσσίαν, τὴν Πολωνίαν, τὴν Οὐγγαρίαν ἐκυβερνήθησαν ὑπὸ βασιλισσῶν, ὧν ἡ ἐποχὴ μὴ ἐστερημένη δόξης καὶ μεγαλείου, δίδει ἀφορμὴν νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι, κατ' ἐξαίρεσιν, σπανίως παρουσιαζομένην, δύναται γυνὴ ν' ἀναδειχθῇ συνετὴ ἐν τῇ Ἀρχῇ.

Πρὸ μακροῦ ἤδη χρόνου τὸ περὶ συμπράξεως τῶν δύο φύλων ἐν τῇ πολιτείᾳ ζήτημα ἀνεκινήθη μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἐξεταζόμενον, καὶ διὰ θερμῶν ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερομένου φύλου ἐνεργειῶν ὑποστηριζόμενον, ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ ἰδίως. Σοφοὶ πολιτειολόγοι ἐν ἀκραδάντῳ πιποιθῆσαι ὑποστηρίζουσιν, ὅτι ὁ ἀπὸ τῆς πολιτείας ἀποκλεισμὸς τῶν γυναικῶν τὰ μάλα εἰς τε τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν ἐπιζήμιος καθίσταται. Πρὸς ἐνάσκησιν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, εἶνε τόσον ἀσήμενος ἡ διαφορὰ τοῦ φύλου, λέγει ὁ Μίλλ, ὅσον ἡ διαφορὰ τοῦ ἀναστήματος καὶ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν τοῦ ἀνθρώπου. Διατί τάχα ἀποκλείετε τὴν γυναῖκα τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, ἀφοῦ δὲν τὴν ἀπαλλάσσει τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ φορολογεῖσθαι; Πάντα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἐξ ἴσου δέονται κυβερνήσεως διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν καὶ ἔχουσιν ἀνάγκην τοῦ δικαιώματος νὰ συντελῶσιν εἰς τὸν κατάρτισμόν τῆς κυβερνήσεως ταύτης.

Δὲν τολμᾷ τις βεβαίως ν' ἀντεπεξέλθῃ μετὰ θάρρους κατὰ τοσοῦτον μεγάλου συνηγόρου, καὶ ἤθελον παντελῶς σιωπῇσει, ἂν δὲν ἦτο ἀλήθεια, ὅτι πολλάκις αἱ θεωρίαι, ὅσῳ σημαίνων ἂν ᾖ ὁ κῆρυξ αὐτῶν, ἐκλείπουσι πρὸ τοῦ κατόπτρου τῆς πραγματικότητος.

Ὅντως ἐκ πρώτης ἀπόψεως ἡ τοῦ Μίλλ γνώμη φαίνεται ὀρθή, λίαν δὲ ἄδικος ὁ ὑπὸ τοῦ δημοσίου δικαίου ἀφορισμὸς τῆς γυναικός. Ἀλλ' ὅταν τις ἐγγύτερον ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ μετ' ἀσθενεστέρου ὑπὲρ τῆς ὥραίας ἀδικουμένης ἐνθουσιασμοῦ, θέλει ἀντιπροτείνει ἕτερά τινα ἐρωτήματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ μόνη λογικὴ ἀπάντησις, ἀμέσως θὰ καταδείξῃ πόσον σφαλερὰ καὶ ξένη πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὸ συμφέρον τῆς γυναικός εἶναι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁποίων καταστροφῶν πρόξενος γενήσεται τῇ κοινωνίᾳ, ἡ κατὰ τοῦ καθεστῶτος ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας ὁ Μίλλ συνηγορεῖ.

Ἐὰν καλέσητε τὴν γυναῖκα νὰ συναναμιχθῇ τῷ πλήθει τῶν ἐκλιζήμενων, ἂν ἀφαιρέσητε πᾶν πρόσκομμα ἀπὸ τοῦ σταδίου τῆς πολιτικῆς φιλοδοξίας της, ἂν τῇ παραχωρήσητε τὸ δικαίωμα νὰ φθάσῃ ἐπὶ τοῦ ἰδωλίου τοῦ κυβερνήτου ὑμῶν, τίνα θέλετε καταλείπει εἰς τὸν οἶκον, τίνα θέλετε ἐμπιστευθῇ τὴν ἡθικὴν τῆς οἰκογενείας μόρφωσιν καὶ πῶς θέλει ἐξασφαλίσαι τὴν ἐν αὐτῇ ἁρμονίαν; Ἀναμφισβήτητον εἶνε, ὅτι ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς κοινωνίας καὶ ὅτι ἐκείνης ἡ ἡθικὴ ἀποσύνθεσις ἐπιφέρει τάχιστα ταύτης τὴν κατὰπτωσιν. Ποῖον λοιπὸν τὸ μέγα ἐνέργημα, τὸ ὁποῖον ἢ ἐν τῇ πολιτικῇ ἐνεργείᾳ συμμετοχῇ τῆς μητρὸς καὶ συζύγου θέλει παράσχει εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅταν ἀποτελέσῃ ταύτης ἡμι-

ρον ἔσεται ἡ ἐγκατάλειψις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ τρυφεροῦ καὶ πολυτίμου ὑπὲρ αὐτῆς αἰσθήματος, ὅπερ μόνῃ τῇ γυναικὶ τυγχάνει ἴμφοτον;

Ἡ ἐμπορευομένη ἢ ἕτερόν τι ἐπιτήδευμα μετερχομένη γυνὴ καὶ συνε-
ως εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς φορολογίας ὑποκειμένη, δὲν δύναται βεβαίως
νὰ ἔχῃ ἕτερα συμφέροντα ἐκείνων, τὰ ὅποια οἱ τοῦ ἀντιθέτου φύλου συ-
γὰδες αὐτῆς ἔχουσιν. Ὅταν λοιπὸν ὁ νόμος ἴσῃ τὰ δύο φύλα ἐνώπιόν του
ἐωρῇ, τὸ δὲ συμφέρον αὐτῶν εἶνε κοινόν, δὲν ἀρκεῖ ἡ τῶν ἀνδρῶν ψῆφος
ἵπως προστατεύσῃ αὐτό;

Ἡ φύσις ἐπλασε τὴν γυναῖκα μητέρα, τὰ δὲ καθήκοντα τῆς μητρὸς
εἰς ἅμεινον πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτου ἔρχονται σύγκρουσιν. Φαν-
τάσθητε, παρκαλῶ, τί ἐνδιαφέρον δύναται νὰ ἔχῃ τὸ θέαμα ἐκλογέως εἰς
τὴν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν κατὰστασιν εὐρισκομένης, ἢ λάβετε τὸν κόπον
ἀποδοῦναι ἔτι περαιτέρω, μέχρι τοῦ κοινοβουλίου, καθ' ἣν στιγμὴν αἱ
ἐνὶ τῇ ῥήτωρ κρατεῖ τὴν προσοχὴν τῶν γονέων πλέον, οὐχὶ πατέρων μόνον,
οὐδ' ἔθους. Ὅποια ἀληθῶς ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων τῆς γυναικός,
ἐν ἐν τῇ θερμότητι τῆς ῥήτορος ἀποστροφῇ ἀκούσῃ τὴν σπαρακτικὴν
ραυγὴν τῆς πρώτης ὥδινος. Δὲν παραλείπω οὐδὲ τὴν κωμικὴν αὐτὴν τοῦ
ἐμματος παράστασιν, διότι νομίζω, ὅτι οὕτως ἐναργέστερον καὶ μᾶλλον
καταληπτικῶς καθορθῇ πόσον ματαία καὶ ἄσλοπος τυγχάνει ἡ ἐπ' αὐτοῦ
ἐμμονὴ καὶ σοβαρὰ συζήτησις. Ἀλλὰ κέκτεται τοῦλάχιστον ἡ γυνὴ τὰς
ἐπαιτήτους ἐκείνας ιδιότητας, αἵτινες τὰ κύρια τοῦ κυβερνήτου προ-
όντα ἀποτελοῦσι; Δύναται ἡ γυνή, πᾶσαν τῆς καρδίας αἰσθησιν κατα-
τέλλουσα, ν' ἀκολουθήσῃ τῆς διανοίας τὰς ὑπαγορεύσεις; Δύναται ἡ γυνὴ
αἱ μίαν μόνον ἐν τῇ βίῳ στιγμὴν νὰ ἐπιτύχῃ ἀμερολήπτου ἐνεργείας, καὶ
πὲρ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τὸ ἴδιον παρορῶσα, νὰ ἐργασθῇ; Πόσον
ἀλάνθωνται ὅσοι πιστεύουσιν εἰς τοσοῦτον ἀνυποστάτους ὑποθέσεις. Ἐν τῇ
γυναικὶ ἡ καρδίκα δεσπόζει τῆς διανοίας καὶ ἡ φαντασία τῆς κρίσεως. Πρὸ
τῶν ὕψων ὀφθαλμῶν τοῦ τυχόντος βλακός, ἡ ἐξουσία πίπτει τῶν χειρῶν
αὐτοῦ καὶ τὸ συμφέρον τῶν ὠραίων αὐτῶν ὀφθαλμῶν γίνεται συμφέρον τοῦ
βλακούς.

Πλεῖστα ὅσα παραδείγματα ἡδυάμην ν' ἀναφέρω ὑμῖν ἐκ τῆς ἱστο-
ρίας τὴν ἀλήθειαν ταύτην τρανῶς μαρτυροῦντα. Ἡ γυνὴ αἰσθάνεται καὶ
στὶς αἰσθάνεται δὲν κυβερνᾷ.

Ἄφετε αὐτὴν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ φύσις τῇ παρέσχεν τὴν
κσιλεῖαν· πᾶσα ἐκτὸς αὐτῆς ἐξουσία δὲν τῇ ἀρμόζει. Ἡ ἀσθένεια τοῦ ὀρ-
κνισμοῦ τῆς, τὸ πνεῦμά τῆς, ἡ ἐκπαιδεύσις τῆς, ἡ χάρις τῆς αὐτῇ, τῇ
παγορεύουσι νὰ ῥίπτηται εἰς τὰς ἐπικινδύνους τῆς πολιτικῆς θυέλλας.

Ἴσως ποτὲ οἱ ὅροι τῆς κοινωνικῆς ὑπάρξεως τοσοῦτον οὐσιωδῶς με-
γεθληθῶσιν, ὥστε ἡ ἐν τῇ πολιτείᾳ ἐξίσωσις τῶν δύο φύλων ἔσεται ἐπι-

κτῆ, σήμερον ὅμως, ὑφ' οἷας συνθήκας ἡ κοινωνία ὑπάρχει, δύναται τι μετὰ βεβαιότητος νὰ προείπη τὴν πτώσιν καὶ συντριβὴν τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ὅστις εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μωρίας ἤθελε φθάσει, ὥστε νὰ παράσῃ εἰς τὴν γυναῖκα τὸ δικαίωμα νὰ συμμετέχῃ τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας καὶ δύναται νὰ ὑψωθῇ εἰς κυβερνήτην καὶ ὁδηγὸν αὐτοῦ.

Δ. Ε. ΗΑΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΔΕΣΤΕΡΩΝ ΕΝ ΛΕΥΚΑΔΙ ΜΟΝΩΝ¹

Μονὴ τῶν Ἀσωμάτων

Ὅφειλέται παραμείναντες τοῖς ἀναγνώσταις τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἡμετέρου πολυωφελοῦς συλλόγου, ὅτε μηνὶ Ἀπριλίῳ 1884 προηγούμεν εἰς φῶς βραχεῖαν περιγραφὴν τῶν ἐν Λευκάδι κυριωδεστέρων μονῶν, ἥδη συμπληροῦμεν αὐτήν. Λείπεται λοιπὸν πρὸς ἀποτελείωσιν ἡ περὶ τῆς *μονῆς τῶν Ἀσωμάτων* ἐκθεσις. Αὕτη κειμένη ἐπὶ ῥωμαντικῆς τοποθεσίας καὶ περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχουσα τοῦ χωρίου Βαυκληρῆς (ἀνήκοντος τῇ δῆμῳ Καρυᾶς ἀποτελούσης οὐχὶ κώμην, ἀλλὰ μᾶλλον εἰπεῖν κωμόπολιν), στερεῖται μοναστικῆς οἰκογενείας, διότι ἀπὸ τινων ἐτῶν οἱ μονασταὶ μετοικῆσαντες, εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἐγκατεστάθησαν μονίμως αὐτόθι. Ὁ ναὸς τιμώμενος ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἀρχαγγέλων εἶναι ὡκοδομημένος κατὰ βυζαντιακὸν ρυθμόν. Ὅθεν οἰκονόμος μόνος μετ' εὐκριβοτάτων μοναχῶν ἐπιμελεῖται τῶν τῆς μονῆς αὐτῆς, ἧς ἡ ἰδρυσις ἀνάγεται, ὡς καὶ ἡ τῶν λοιπῶν εἰς βυζαντιακοὺς χρόνους. Τὸ δὲ σύστημα τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐν Λευκάδι μονῶν καὶ κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἦτο οἷον καὶ νῦν, τουτέστιν Ἡγουμενοσυμβούλια διεχειρίζοντο τὴν περιουσίαν τῶν μονῶν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Κυβερνήσεως τῆς ἐνετικῆς, διότι ἡ ἀγγλικὴ προστασία χρονολογεῖται ἐκ τοῦ 1810, δῆλον ὅτι μετὰ τὴν γαλλικὴν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπειδὴ οἱ καλόγηροι ὑπώπτευσαν δήμευσιν τῶν μονῶν, προέβησαν εἰς πολλὰ εἰκονικὰ χρέη τῶν μονῶν αὐτῶν πρὸς διαφόρους ὁφειλέτας κατὰ τε τὸν ἀγρὸν καὶ τὴν πρωτεύουσάν τῆς νήσου ὅπως διὰ τῶν χρεῶν αὐτῶν λάβῃσι κληροχίον ἐπὶ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων.

¹ Ἰδ. Τεύχος Παρνασσοῦ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου 1884 ἀπὸ σελίδος 310—315 «βραχεῖα περιγραφὴ τῶν κυριωδεστέρων ἐν Λευκάδι μονῶν.»

καλόγηροι δὴλα δὴ ἐφρόνουν ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος μοναστηριακὰ ἔμματα ἀνῆκον αὐτοῖς. Τοῦτο λοιπὸν πληροφορηθεῖσα ἡ ἀγγλικὴ κυρνησις ἀφείλε τοῖς καλοῖσι τὴν διαχείρισιν καὶ ἀνέθετο αὐτὴν τῷ λωκίῳ τῆς πρωτευούσης Λευκάδος. Μετέπειτα δὲ πάλιν ἡ αὐτὴ Κυρνησις διαπιστεύσατο τὴν διαχείρισιν ἐπιτρόποις καὶ ἤδη ἐπανῆλθεν εἰς ἱ προσόμοιον τῷ πρώτῳ καὶ ἀρχικῷ συστήματι. Ἐπωφεληθέντες δὲ τὴν ρολὴν, ἣν παρέχουσιν ἐκάστοτε αἱ σχολικαὶ διακοπαί, μεθρημενεύσαμεν τῆς ἰταλικῆς τὸν κατάλογον τῶν ἐγγράφων, τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἰνὴν τοῦ Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου, τὴν κοινὴν τῶν Ἀσωμάτων ἐπονομαζομένην καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς, ἅτινα ἐγγραφα ὑπάρχουσιν ἀποτεθησασμένα ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ Λευκάδος. Ἐχει δὲ ὁ κατάλογος οὗτος ἑξῆς.¹

Ἀρχὴ ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἐτημάτων.—Δεσμὸς ἀριθ. 4 περιέχει τὰδε τὰ ἐγγραφα.—Φάκελλος 2ος ὀνὴ ἀγίου Μιχαὴλ Ἀρχαγγέλου.

Ἀριθ. 1. 1701 24 Μαΐου Ἐ. Ν. Διάταγμα ἐγκεικρμένον τοῦ ἐκτὰς προβλεπτοῦ (πρεβεδούρου) καὶ κτηματοσημειωτοῦ Ἰωάννου Πιζάνου, ἀφορῶν εἰς τὰ κτήματα τῆς εἰρημένης μονῆς ἐξαχθὲν ἐν ἐπισήμῳ ντιγράφῳ τῇ 15ῃ Ἰουνίου 1796 παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σκένα εἰσαγγελικοῦ βαλλήλου, ἥτοι τῶν παλαιῶν κτημάτων ἀφιερωθέντων καὶ ἀγορασθέντων μετὰ τὴν κατάκτησιν.

Ἀριθ. 2. 1727. Ἀντίγραφον ἐπίσημον ἐξηγμένον, ὡς ἀνωτέρω, ἐκ τοῦ καταστίχου τοῦ χωρίου Ἀλεξάνδρου διὰ τὰ κτήματα, ὅσα κατέχει ἡ ρομνημονευθεῖσα μονή. Ὡσαύτως τῆς κώμης Καρυᾶς. Ἀντίγραφον ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν κατόχων πάντων τῶν κτημάτων τῆς πεδιάδος Βαλλικῆς διὰ τὰ κτήματα, ἅτινα κατέχει ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Κηρύκου ἐν Ἰθωνίῳ, μετοχίῳ τῶν Ἀσωμάτων, Ἐπ' ἴσης ἀντίγραφον τῆς μονῆς ἀγίου Ἰωάννου εἰς τὸ Ῥοδάκι, μετόχιον τῆς μονῆς τῶν Ἀσωμάτων. Περίληψις πάντων τῶν κτημάτων, τῶν κατεχομένων ὑπὸ τῆς μονῆς τῶν Ἀσωμάτων καὶ τῶν μετοχίων αὐτῆς. Ἀντίγραφον ἐκ τοῦ καταστίχου τοῦ χωρίου Ἀλεξάνδρου διὰ τὰ κτήματα, ἃ κατέχει ἡ μονὴ ἀγίου Μιχαὴλ εἰς τὸ Ἀδάμι ἀπὸ Πλατύστομα.

Ἀριθ. 3. 1805. Ἐπίσημος κατάλογος ὑποβληθεὶς εἰς τὴν Ἀρχὴν παρὰ τῶν ερομονάχων Βησαρίωνος, Γαζῆ καὶ Ἰωαννικείου Κοντογεώργη Οἰονόμου, περιλαμβάνων τὰ χωράφια τὰ δοθέντα εἰς σποράν ἐπὶ διαφόροις τοῖς ἐκτεθειμένοις ἐν τῷ καταλόγῳ αὐτῷ καὶ κυρουμένοις διὰ τῶν ἰδίων πογραφῶν.

Ἀριθ. 4 τῇ 7ῃ Ἰουνίου. Ἄλλη ἐπίσημος ἀπογραφὴ προσαχθεῖσα εἰς

¹ Τὸν κατάλογον αὐτὸν κρίνομεν ἄξιον δημοσιεύσεως ὡς περιεργὸν πᾶσι

τὴν Ἀρχὴν παρὰ τοῦ εἰρημένου ἱερομονάχου Ἰωαννικεῖου Κοντογεώργη Οἰκονόμου περιλαμβάνουσα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κινητὰ ἐπιπλα τῆς αὐτῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπογεγραμμένη.

Ἀριθ. 5 τῇ 29ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός. Κατάλογος ἐπίσημος ὑποβληθεὶς εἰς τὴν Ἀρχὴν παρὰ τοῦ προμνησθέντος ἱερομονάχου Βησαρίωνος Γαζῆ ἀφορῶν εἰς πάντα τὰ κτήματα, ἧγουν χωράφια κεκαλλιεργημένα καὶ μὴ, ἀμπέλους ἐλαίας, μύλους καὶ πᾶν ἄλλο κτῆμα, ὃ κατέχουσιν ἡ μονὴ Ἀσωμάτων καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς ἅγιος Κηρύκος καὶ ἅγιος Ἰωάννης εἰς τὸ Ῥοδάκι, ὑπογεγραμμένος ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀριθ. 6. Ἀπογραφὴ ἐπίσημος ἄνευ χρονολογίας προσαχθεῖσα εἰς τὴν Ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἰωαννικεῖου Κοντογεώργη Οἰκονόμου περιγράφουσα τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ κινητὰ τῆς μονῆς πράγματα καὶ τῶν κοινοβίων ὑπογεγραμμένη παρὰ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀριθ 7/11 ἔτει 1805 Ἰουλίου 6. Ἀπογραφὴ ἐπίσημος συνταχθεῖσα παρὰ τοῦ Σπυρίδωνος Ἀσπροῦέρακος, ἐνὸς τῶν μελῶν τῆς ἀρχῆς, ὅστις μετέβη ἐπίτηδες εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μονὴν μετὰ τοῦ ἀρμοδίου κυβερνητικοῦ ὑπαλλήλου Σεμπέη, σχετικὴ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου Κοντογεώργη ὑποβληθεῖσαν καὶ παρὰβληθεῖσαν, ἐξαριθμοῦσα τὰ ἱερὰ σκεύη, κινητὰ ζῶα χονδρὰ καὶ λιανὰ καὶ πᾶν ἄλλο, παραδοθεῖσα δὲ μετέπειτα τῷ προμνησθέντι Οἰκονόμῳ, ὡς διακριβοῖ ἡ ἰδίᾳ ὑπογραφὴ αὐτοῦ.

Ἀριθ. 8/13 τῇ 16ῃ 76ρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους. Ἐπιστολὴ τοῦ Οἰκονόμου Κοντογεώργη εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποβλέπουσα εἰς διάφορα χωράφια σπαρέντα ἀραβόσιτον, παρ' ὧν ὁ ἐπιτετραμμένος τῆς Ἀρχῆς ἀπαιτεῖν εἰσπράξη δικαίωμα ἀνώτερον τοῦ ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου μετὰ τῶν ἀγροληπτῶν συμπεφωνημένου.

Μετόχιον ἀγίου Ἰωάννου εἰς τὸ Ῥοδάκι περιφερείας Βουρνεῖα.

Ἀριθ. 9/4 ἔτει 1729. Ἀντίγραφον ἐπίσημον ἐξαχθὲν τῇ 15ῃ Μαΐου 1797 παρὰ τοῦ εἰσαγγελικοῦ ὑπαλλήλου Ἰωάννου Σκίνα ἐκ τῆς ἐκκαθάρσεως τῶν κτημάτων τοῦ Καταστίχου τῆς πεδιάδος Βασιλικῆς, περιχόν τὰ κτήματα τοῦ εἰρημένου Μετοχίου.

Ἀριθ. 10/12 ἔτει 1805 Ἰουλίου 16ῃ. Ἀπογραφὴ ἐπίσημος τῶν ἱερῶν σκευῶν καὶ κινητῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ Μετόχιον προσαχθεῖσα εἰς τὴν Ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Καλλιστράτου Δελλαπόρτα ὡς ἐνοικιστοῦ πιστουμένη ἐκ τῆς ἰδίας ὑπογραφῆς.

Ἀριθ. 11/13. Ἐτέρα ἀπογραφὴ ἐπίσημος, ὡς ἡ ἀνωτέρω.

Μετόχιον αγίου Κηρύκου εἰς χωρίον Ἀθάνι.

Ἀριθ. 12/1 ἔτει 1700 Ἰανουαρίου 8η. Ἐπίσημον ἀντίγραφον ἐξηγέον τῇ 20ῇ Ἰουνίου 1796 παρὰ τοῦ προειρημένου Ι. Σκένα ἐκ τοῦ βιβλίου σημειώσεως τῶν καταγραφέντων κτημάτων, ὅσα κατέχουσιν αἱ μοκί ἐν Λευκάδι, δῆλα δὴ ἐγγράφον ἐγκρίσεως παρὰ τοῦ ἐκτάκτου προβλεπτοῦ (πρεβεδούρου) καὶ κτηματοσημειωτοῦ Ἰωάννου Πιζαμάνη διὰ τὴν μπελον εἰς Βλαχογιώργενα πεδιάδα Βασιλικῆς τζαπίων δέκα ἐπτὰ.¹ Ἐν ᾧ αὐτῷ ἀντιγράφῳ περιλαμβάνεται ἐπ' ἴσης ἕτερον ἐγκριτικὸν διάταγμα αἱ τῶν ἀρχαίων ἀκινήτων κτημάτων καὶ τῶν μετὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ὅπου ἀφιερωθέντων.

Ἀριθ. 13/5 ἔτει 1804. Αὐγούστου 30η. Ἐπίσημος ἀπογραφὴ τῶν ῥῶν σκευῶν καὶ κινητῶν, ἀφορώντων εἰς τὸ μνησθὲν μετόχιον πιστουμένη ἐκ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἱερομονάχου Ἰωαννικεῖου Κοντογεώργη Οἰονόμου καὶ δύο μαρτύρων.

Ἀριθ. 14/8. Ἐτέρα ἐπίσημος ἀπογραφὴ ἀχρονολόγητος, περιλαμβάουσα κινητὰ παραδοθέντα τῇ Ἀρχῇ ὑπὸ τῶν προεστώτων τοῦ χωρίου Ἀθανασίου, Νικολάκη Ρομποτῇ καὶ Νικολέτου Σίδερη.

Ἀριθ. 15/5. Ἐτέρα ἀπογραφὴ ἀχρονολόγητος καὶ αὕτη ἀνυπόγραφος τῶν ἀκινήτων κτημάτων, ἥτοι χωραφίων, ἀμπελίων, ἐλαιῶν, οἰκημάτων καὶ ἄλλων ἀνηκόντων εἰς τὸ αὐτὸ Μετόχιον.

Ἀριθ. 16/14. Περίληψις συνταχθεῖσα παρὰ τῆς Ἀρχῆς καὶ ἐξαχθεῖσα καὶ τῶν προσηγμένων ἐγγράφων καὶ ὑπογραφῶν, καὶ καθ' ὅσον ἀφορᾷ ἐν εἰνὶ κτήματα ἀκίνητα τῆς μονῆς Ἀσωμάτων καὶ τῶν μετοχίων τῆς.

Ἀριθ. 17/15. Κατάλογος τῶν κτημάτων τῆς μονῆς τῶν Ἀσωμάτων ξηγμένος ἐξ ἄλλου ὑποβληθέντος εἰς τὴν Ἀρχὴν ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἰωαννικεῖου Κοντογεώργη περὶ τῆς αὐτῆς μονῆς, ἐν ᾧ καταλόγῳ περιέονται ὡσαύτως τὰ κτήματα καὶ τῶν δύο μετοχίων τοῦ ἀγίου Κηρύκου καὶ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸ Ῥοδάκι κατὰ τὴν περιφέρειαν βουρνικά.²

Ἐρ Λευκάδι Ἰουλίῳ Λήγορτι, 1885.

Ν. ΠΕΤΡΗΣ.

¹ Περὶ τοῦ μέτρου τζαπίου ἴδ. διατριβ. ἐν Παρνασ. τεύχει Ἀπριλ. 1885.

² Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην περὶ μονῶν Λευκάδος μόλις νῦν ἀποστέλλομεν πρὸς δημοσίευσιν ἐν τῷ Παρνασσῷ, ὅστις τύχη ἀγαθὴ ἐμάθομεν ὅτι καὶ αὐθὺς ἐκδίδεται.

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Αἱ Ἑλληνικαὶ τῆς Τουρκίας ἐπαρχίαι, τὰς ὁποίας ἡ διπλωματία τῆς Εὐρώπης δις ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν τῶν ἐν Βερολίῳ συνδιασκέψεων, καὶ τὰς ὁποίας φαίνεται ὅτι μὲν διατεθειμένη νὰ ἀπελευθερώσῃ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ὅτι δὲ διστάζουσα νὰ ἀποκαταστήσῃ ἀνεξαρτητοῦς, ἔφερον ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν κυριαρχίαν συλλήβδην τὸ ὄνομα Ῥούμελη.

Ἄλλ' ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, ἡ ἐπισημοτέρα εἶναι ἡ Ἡπειρος, τὰ δὲ Ἰωάννινα δὲν ἦσαν ἡ πρωτεύουσα τῆς καθ' αὐτὸ Ἡπείρου μόνον, ἀλλ' ὡσαύτως τὸ διοικητικὸν κέντρον καὶ ἡ πνευματικὴ ἐστία ὅλων τῶν χωρῶν τούτων.

Ἑλλήν ποιητῆς τοῦ 19. αἰῶνος, (μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Κ. Σέθα ἐν τῷ προλόγῳ αὐτοῦ τῶν *Μνημείων τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ*), λέγει ταῦτα περὶ τῶν Ἰωαννίνων.

» Ἄλλ' ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς ἡ μὲν Ἀθήνα ἐχάθη,
καὶ ἔμεινε μονόφθαλμος Ἑλλάδα καὶ ἐφθάρθη,
ἀλλ' ἔχει πάλιν ἡ Ἑλλὰς ὄμμα τὸ δεξιόν της,
αὐτὰ τὰ Ἰωάννινα, μέγαλον στολισμόν της ».

Ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων μὲ τοὺς δραστηρίους κατοίκους καὶ μὴ τὰ σχολεῖα αὐτῆς, ὑπῆρξε κατὰ τὸν ἑλληνικὸν μεσαιῶνα ἡ ἐστία τοῦ ἑλληνικοῦ, τὸ δὲ γόνιτρον αὐτῆς διατηρεῖται εἰσέτι ἀκμαῖον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ἀφ' οὗτου μέρος τῆς Ἑλλάδος κατέστη ἀνεξάρτητον, ἡ ἑλληνικὴ φιλοπατρία ὀνειρεύεται ἀδιαλείπτως τὴν πόλιν ταύτην, πρὸς τὰ Ἰωάννινα στρέφονται οἱ πόθοι καὶ αἱ ἀξιώσεις τῶν Ἑλλήνων. Λέν λόγοι: »Θὰ ἐλευθερώσωμεν τὴν Λάρισσαν, ἡ τὰ Τρίκαλα, ἡ τὸν Βῶλον ἡ τὴν Ἄρταν, ἀλλὰ «θὰ πάρωμεν τὰ Ἰωάννινα», διότι μετὰ τῶν Ἰωαννίνων συμπεριλαμβάνονται καὶ τὰ λοιπὰ.

Τὰ ἀνέκδοτα ἄσματα τῆς Ἡπείρου ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἀθήναις συλλεγθέντα ὑπὸ τοῦ ἀποβιώσαντος λογίου Ἀραβαντινοῦ. Ἡ συλλογὴ αὕτη εἶναι πλουσία, συμπληροῖ δὲ τὸ ἔργον τοῦ Fauriel καὶ τοῦ Passow. Ἐν τῷ ἀξιολόγῳ προλόγῳ, τῷ χρησιμεύοντι ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀραβαντινοῦ γράφουσι τάδε.

«Τῶν κλεφτικῶν ᾠσμάτων ἡ πληθὺς ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τοῦτο, κατὰ τὰς δύο τελευταίας μάλιστα ἑκατονταετηρίδας ἡ Ἑπειρος — γοντες δὲ ἐνταῦθα Ἑπειρον ἐννοοῦμεν σύμπασαν τὴν κατὰ καιροὺς διοικτικὴν αὐτῆς περιφέρειαν, εἰς ἣν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπήγετο καὶ τῆς δυνεῖς Ἑλλάδος τὸ πλεῖστον, καὶ ἡ Θεσσαλία ὁλόκληρος καὶ πολὺ τῆς κκεδονίας· ἐγένετο τὸ διαρκέστερον θέατρον τοῦ ἀγῶνος τῶν ἀρματωλῶν ὅς τοὺς Τούρκους. Ἐκεῖ εἶχον τὴν ἑδραν αὐτῶν οἱ Τούρκοι διοικηταὶ οὓς ἀνετίθετο ἡ περιστολὴ τῆς διηγεοῦς τῶν ἀρματωλῶν ἀποστασίας. ἐκεῖθεν ὁ ἄσπονδος τῶν κλεφτῶν διώκτης Ἀλῆς, διεξῆγε τὴν αἵμαρὰν ἐκείνην κατ' αὐτῶν πάλην, ἥτις ἄφθονον παρέσχε ὕλην εἰς τὴν μῶδῃ ἐποποιῶν (συλλογὴ δημῶδων ᾠσμάτων τῆς Ἑπίρου ὑπὸ Π. Ἀθαντινοῦ πρόλογος σελ. ζ').

Ὅποια δύναμις ἐν τῇ κλεφτικῇ ποιήσει! Ἀναγνώσατε τὰ πολεμικὰ ματὰ, τὰς δηκτικὰς σατύρας, τὰ ἐρωτικὰ ᾠσματα αὐτῆς. Πάντα ἐμίνουσιν ἔντασιν πνεύματος καὶ αἰσθηματος, καὶ ἡρωισμὸν ἐν τῇ δράσει ὧν ἐκπλήσσεται καὶ παρασύρεται ἐνταύτῃ ἡ διάνοια. Εἶναι χεῖμαρρος, ἀλλὰ διαβλέπει τις, ὅτι ὁ χεῖμαρρος οὗτος εἶναι στενοχωρημένος. Ἐὰν εἴη τὸ στάδιον ἐλεύθερον, εἰς ἡδύνατο νὰ μετριάσῃ τὴν ὑπέρμετρον ὀρῆν δι' εὐρυτέρας κοίτης καὶ ἤττον ἀποτόμου κλίσεως, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐν ὃ ἥρεμος καὶ γαλήνιος βίος ἀντικαθίστα τὰς μερίμνας τῆς πάλης καὶ τῶν μαχῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁποίων τὰ ποιήματα ταῦτα συνετέθησαν, θέλομεν εἶναι ἐν αὐτοῖς ποίησιν, ἡ ἐμπνευσις τῆς ὁποίας θὰ ἀνήρχετο ἀπ' αἰθέρας εἰς τὴν ὁμηρικὴν παράδοσιν.

Αἱ ἀνδραγαθίαι τῶν ἀρματωλῶν ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, κατ' ὡς δικαίως παρετήρησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ἐψάλλοντο εἰς τὴν τῆς Ἑπίρου.

Ἐν Ἑπίρῳ ὑφύεται τὸ ὀρεινὸν ἐκεῖνο Σούλιον, ταῦ ὁποῖον αἱ ἡρωϊκαὶ νθραγαθίαι προηγῆθησαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν Πίνδον οὐρίως συνεκεντροῦτο τὸ πνεῦμα τῶν Κλεφτῶν. Τὰ Ἰωάννινα, τὸ Σοῦλι,

Πίνδος, κατέστησαν εὐρυτέραν τὴν σημασίαν τῆς λέξεως Ἑπειρος.

Ἐνομίσαμεν ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν ὑπὸ μίαν ὀνομασίαν (εἰ αἱ ἀμφισβητήσιμον ἐν τῇ ἀκριβεῖ αὐτῆς σημασίᾳ) τὴν ποιητικὴν σχολὴν περὶ ἧς ἤδη ὁ λόγος, ὁ ἐστὶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Ἑπειρωτικὴ σχολή. Ἰσως ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ ἐπονομάσῃ τις αὐτὴν ἐθνικὴν, καθ' ὅσον περιλαμβάνει ποιητὰς ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ δὲ ποιήσεις αὐτῶν εἶναι γνήσιαι ἑλληνικαὶ κατὰ τὴν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν γλῶσσαν.

Διότι παρεκτός τῶν ἐν ταῖς ἐπομέναις σελίσιν μνημονευομένων ὀνομαζομένων καὶ τοῦ Ζαλακώστα, ὅστις κατὰ τὸ ἥμισυ ἀνήκει εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν σχολήν, οἱ πλεῖστοι τῶν καθαρυνόντων ποιητῶν, ἔγραψαν καὶ εἰς τὴν ἰωντανὴν καὶ νευρώδη ταύτην γλῶσσαν. Ὡς ἤδη εἴπομεν, ὁρᾶμεν κατὰ

χονται ὑπὸ ἐνδομύχου αἰσθήματος, εἴτε ἀτομικοῦ, εἴτε πατριωτικοῦ, οἱ ποιηταὶ οὗτοι φαίνονται ἐπιστρέφοντες ἀμέσως εἰς αὐτήν.

Θέλομεν λοιπὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ταύτην πραγματευθῆ περὶ τῶν ποιητῶν, οἵτινες διετήρησαν τὴν δημώδη ὀρεινὴν ποίησιν τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, τὴν ὁποίαν διέσωσαν οἱ Κλέφται καὶ οἱ Ἀρματωλοί.

Β'.

Ὁ Ῥήγας ἐποίησε πατριωτικὰ ἔσιματα εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν Κλεφτῶν καὶ Ἀρματωλῶν. Ὡς ἡ σάλπιγξ σημαίνει τὸ ἐγερτήριον τοῦ στρατιώτου μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν καλεῖ αὐτὸν εἰς τὴν μάχην, οὕτω καὶ οἱ ὕμνοι τοῦ Ῥήγα προιητοίμασαν τοὺς Ἕλληνας διὰ τὸν μέγαν ἀγῶνα, ἀφοῦ πρῶτον ἐξήγειραν τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα.

Ὁ Ῥήγας ἐγεννήθη, περὶ τὰ μέσα τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ πόλει τῶν Φερῶν τῆς Θεσσαλίας, εἰς ἣν ὁ τύραννος Ἀλέξανδρος ἐκληροδότησεν ἀπαισίαν φήμην, καὶ ἥτις μετὰ εἰκοσιν αἰῶνας ἐπέπρωτο νὰ δοξασθῇ ὑπὸ τοῦ νέου ἀοιδοῦ καὶ μάρτυρος τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ Ῥήγας ἀφῆκε τὴν γενέθλιον πόλιν, ἐν ᾗ τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας τῷ ἐφαίνετο λίαν περιορισμένον, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἠγεμόνων τῆς Βλαχίας. Ἐκεῖ ἔφθασε μέχρις, αὐτοῦ ἡ ἀντήχησις τῆς Γαλικτικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ ἐπανεφέρειν εἰς τὴν ψυχὴν του τὰ ὄνειρα τῆς Ἐλευθερίας δεικνύουσα τί δύναται νὰ κατορθώσῃ εἰς λαός, καὶ ὁποῖος ἐχθροὺς δύναται νὰ καταβάλλῃ ὅταν ἔχῃ τὴν θέλησιν.

Ὁ Ῥήγας δὲν ἦτο φύσις ποιητικὴ, ἀλλ' ἀνὴρ ρέκτης. Ἐκ τῶν πρώτων, ἡ μᾶλλον πρῶτος αὐτὸς συνέλαβε τὴν ιδέαν γενικῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, ὑπὲρ δὲ τῆς ιδέας ταύτης εἰργάσθη παντὶ σθένει. Ἐδημοσίευε βιβλία, ἐνεψύχονε τὰς καρδίας διὰ τοῦ φλογεροῦ αὐτοῦ λόγου, παρεσκευάζε συνωμοσίας ἐναντίον τοῦ δυνάστου, καὶ τῇ αὐτῇ χειρὶ δι' ἣς ἐχάραττε τὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος ὅπως ἀνακαλέσῃ ἐναργῶς εἰς τὴν μνήμην τῶν συμπατριωτῶν τοῦ ὁποῖα ὑπῆρξεν ἡ Ἑλλὰς, ἔγραφε τὰ ποιήματά του ὅπως τοὺς διδάξῃ ὁποῖα ἠδύναντο καὶ πάλιν νὰ γείνῃ.

Ἐν τῷ ἄργῳ τοῦ Ῥήγα, δὲν ὑπάρχουσιν οὔτε ὁ ὑψηλὸς λυρισμὸς, οὔτε αἱ ποιητικαὶ εἰκόνες ἃς ἐθαυμάσαμεν ἀλλαχοῦ. Οἱ στίχοι αὐτοῦ καταπίπτουσιν ὡς κτύπος πελέκειως, πλήττοντος ὅ,τι σκοπεῖ νὰ πλήξῃ. Διὰ τῆς ἀνδρικῆς αὐτῶν ἀφελείας, ἀνταπεκρίνοντο εἰς τοὺς πόθους Ὀλοκλήρου τοῦ ἱθνοῦ) ἐξέφραζον θαρραλίως αἰσθήματα, ἅτινα ἕως τότε οἱ Ἕλληνες ἠσθάνοντο μὲν δὲν ἐξεστόμιζον ὁμῶς.

Ὡς πότε παλληκάρια νὰ ζῶμεν 'ς τὰ στενά,
 Μονάχοι 'σάν λιοντάρια, 'ς τὰς ράχαις, 'ς τὰ βουνά,
 Σπηλαιὸς νὰ κατοικοῦμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά;
 Νὰ φεύγωμ' ἀπ' τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά;
 Νὰ χάνωμεν πατρίδα, ἀδελφία καὶ γονεῖς,
 Τοὺς φίλους, τὰ παιδιὰ μας κι' ὅλους τοὺς συγγενεῖς;
 Καλῆτερά μῃς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ
 Παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιὰ καὶ φυλακή.

Ἡ δύο τελευταῖοι ττίχοι ἐχρησίμευσαν ὡς σύνθημα τῆς ἐπαναστά-
 καὶ διαμένουσιν ἔτι ὡς σύμβολον τῆς ἐπιτευχθείσης ἀνεξαρτησίας
 τῆς ὑπολειπομένης εἰσέτι δουλείας. Ἐχάραχθησαν ἐπὶ τοῦ βάρους τοῦ
 ἀντος τοῦ Ρήγα, τοῦ ὑπὸ τῶν ἀπελευθερωθέντων Ἑλλήνων ἀνεγερ-
 ς ἐν Ἀθήναις.

Ἐλάτε μ' ἕνα ζῆλον 'ς ἐτοῦτον τὸν καιρόν,
 Νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω 'ς τὸν Σταυρόν...,
 Καὶ τότε μὲ τὰς χεῖρας ᾗψλὰ 'ς τὸν οὐρανὸν
 Ἄς εἰπώμ' ἐκ καρδίας αὐτὰ πρὸς τὸν Θεόν.
 »Ὁ Βασιλεῦ τοῦ κόσμου! ὀρκίζομαι εἰς Σέ,
 «Σ τὴν γνώμην τοῦ τυράνου νὰ μὴν ἔλθω ποτέ.
 »Μήτε νὰ τὸν δουλεύω, μήτε νὰ πλανηθῶ,
 »Εἰς τὰ ταξίματά του νὰ μὴ παραδοθῶ.
 «Ἐν ὅσῳ ζῶ 'ς τὸν κόσμον ὁ μόνος μου σκοπός,
 »Γιὰ νὰ τὸν ἀφανίσω νὰ εἶναι σταθερός.
 »Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα συντρίβω τὸν ζυγόν.
 «Ἀχώριστος θὰ ἦμαι ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν,
 »Κι' ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανός,
 »Καὶ νὰ μὲ κατακαύσῃ νὰ γίνω 'σάν καπνός».

Οὐδὲν ἀπλούστερον τῶν στίχων τούτων. Εἶναι καὶ ὄρκος καὶ δέησις
 υἱῶ. Εἶναι φωνὴ τῆς ψυχῆς ἀνδρὸς φιλοπάτριδος πρὸς τοὺς ἀδελφούς
 Ὅποίαν δύναμιν ἐμφαίνουσι, καὶ ὅποίαν συγκίνησιν μεταδίδουσιν εἰς
 πάσχοντας τὸν ἀκοίμητον πόνον!

Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα, συντρίβω τὸν ζυγόν
 Ἀχώριστος θὰ ἦμαι ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν
 Κι' ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανός
 Καὶ νὰ μὲ κατακαύσῃ νὰ γίνω σάν καπνός.

Οἱ Ἕλληνες δύνανται νὰ μὴ ζηλεύωσι τὴν Μασσαλιώτιδα ἡμῶν. Ὁ Ῥήγας καὶ ὁ Rouget de l' Isle ψάλλουσι τὸν αὐτὸν ὕμνον.

Ὁ ποιητὴς δὲν ἀποτείνεται εἰς μόνους τοὺς ὁμαθευεῖς αὐτοῦ. Δὲν ὑφίσταντο τότε αἱ φυλετικαὶ διακρίσεις, αἱ ἔκτοτε ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων καὶ ὑπὸ τῶν ἐξωτερικῶν ἐπηρειῶν γεννηθεῖσαι. Ἡ ἀλληλεγγύη ὑφίστατο μεταξὺ ὅλων τῶν χριστιανῶν τῶν ὑποκειμένων εἰς τὸν μωαμβανικὸν ζυγόν. Ὁ Ῥήγας ἀποτείνει πρὸς πάντας τὸ ἐγερτήριο αὐτοῦ.

Ἵ ἀνατολὴ καὶ δύσι καὶ νότο καὶ βορρῆ,
Γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι νᾶχωμεν μιὰ καρδιά

Τὸ ὁρμητικὸν τῆς στιχουργίας, ὁ γοργὸς ρυθμὸς παροτρύνουσι πρὸς ἄμεισον δρᾶσιν. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ὕμνου τούτου, διεγείρει ἐν πολεμικῇ ψυχῇ τὴν ταραχὴν ἣν προξενεῖ ἐπ' αὐτῆς ἡ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐφροδός. Ἡ λίξις ἐμπρὸς καίτοι οὐδαμοῦ τοῦ ποιήματος ἀπαντωμένη ὑπάρχει ὁμως ἀπανταχοῦ· αἰσθάνεται τις ἐν αὐτῷ τὸν πόθον νὰ κινήσῃ ἀμέσως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ Fauriel ὅστις μετέφρασε γαλλιστὶ τὸν ὕμνον τοῦτον, ἐγένετο αὐτόπτης μάρτυς τῆς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν καρδιῶν προξενουμένης ἐντυπώσεως ὑπὸ τῶν στίχων τούτων ἀναφέρει δὲ τὸ ἐξῆς ἀνέκδοτον, ὅπερ θεωροῦμεν ἀσφαλέστερον πάσης ἄλλης μαρτυρίας.

«Ἐν ἔτει 1817 λέγει, Ἕλληνας τις φίλος μου περιηγεῖτο συνοδευόμενος ὑπὸ μοναχοῦ, τὴν Μακεδονίαν. Φθάσαντες εἰς χωρίον, τοῦ ὁποίου εἰλησμόνησα τ' ὄνομα, ἐσταμάτησαν ὅπως ἀναπαυθῶσι καὶ λάβωσι ἀναψυχήν ἐν τινὶ ἀρτοποιεῖῳ ὅπερ ἐχρησίμευε συνάμῃ καὶ ὡς ξενοδοχεῖον. Ἐν τῷ ἀρτοποιεῖῳ τούτῳ εὕρισκετο ὑπηρέτης, τοῦ ὁποίου ἡ μορφή διήγειρε τὴν προσοχὴν των. Ἦτο νέος Ἡπειρώτης, ἀναστήματος ὑψηλοῦ, ὠραίας καὶ ὑπερηφάνου μορφῆς, οἱ δὲ βραχίονες, τὸ στήθος καὶ αἱ γυμναὶ κτῆμαί του ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τύπος χάριτος ἐν ρώμῃ. Παρατηρήσας πρῶτον προσεικτικῶς τοὺς δύο ὁδοιπόρους ἐστράφη πρὸς τὸν λαϊκόν: «Εἰξεύρεις ἢ ἀναγινώσκεις;» τῷ εἶπεν: τούτου δ' ἀποκριθέντος καταφατικῶς, τὸν παρεκάλεσε νὰ πορευθῇ μετ' αὐτοῦ ἐπ' ὁλίγον πρὸς τὸν πλησίον ἀγρόν. Ὁ ὁδοιπὸρος συγκατανεύει καὶ ἀκολουθεῖ τὸν ὑπηρέτην τοῦ ἀρτοποιῶλου εἰς εἶδος κήπου ἢ καλλιεργημένου περιβόλου, ἐνθα ἀφότεροι ἐκάθισαν ἐπὶ μεγάλου λίθου. Τότε ὁ νεανίας ἐμβάλων τὴν χεῖρα ἐντὸς τοῦ κόλπου του ἐξήγαγέ τι, ὅπερ ἦν δεδεμένον μὲ σχοινίον καὶ ἐκρέματο ἀπὸ τὸν λαιμόν του. Ἦτο τοῦτο βιβλίον, ὅπερ παρουσιάσας εἰς τὸν ὁδοιπὸρον, παρεκάλεσε νὰ τῷ ἀναγνώσῃ ἐξ αὐτοῦ. Τὸ μικρὸν τοῦτο βιβλίον περιεῖχε τὰ ποιήματα τοῦ Ῥήγα. Ὁ ὁδοιπὸρος ἤρχισε νὰ τ' ἀναγινώσκῃ μετ' ἐμφάσεως. Πάραυτα ὑψοῖ τὸ βλέμμα πρὸς τὸν ἀρτο-

γὴν τοῦ ἄλλ' ὁποῖα ἐκπληξίς! Ὁ ἀκροατὴς τοῦ δὲν εἶναι πλέον ὁ αὐτός. Γὰρ πρόσωπόν τοῦ ἀπαστράπτει, καὶ ὅλοι οἱ χαρακτῆρες αὐτοῦ ἐμφαίνουσιν ἰνθουσιασμόν, τὰ ἡμιηνεωγμένα χεῖλη τοῦ τρέμουσι, καὶ δύο χεῖμαρροι δακρύων κατέρχονται τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. «Πρῶτον σήμερον ἀκούεις ἀναγιωσκόμενον τὸ βιβλίον τοῦτο; τὸν ἔρωτᾷ ὁ ξένος. » Ὁχι, ἀπεκρίθη, παρακαλῶ ὅλους τοὺς ταξειδιώτας νὰ μοι ἀναγινώσκωσιν ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἔχω ἤδη ἀκούσει ταῦτα πάντα. » «Καὶ πάντοτε μὲ τὴν αὐτὴν συγχίνησιν;» προσέθηκεν ὁ πρῶτος; «Μὲ τὴν αὐτὴν ἀπεκρίθη ὁ νέος. Ἐὰν ὁ ἀρτοποιὸς οὗτος ᾗ σήμερον, ἐπιλέγει ὁ Faurel, στοιχηματίζω ὅτι δὲν μεταχειρίζεται τοὺς βραχίονας αὐτοῦ ἐντὸς ἐργαστηρίου καὶ ὅπως κατασκευάζῃ ἄρτον.

Ὁ Ρήγας ἦτο εἰς Τεργέστην, ἕτοιμος νὰ μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα, ὅτε συνελήφθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀρχῆς, μετ' ἄλλων συμπατριωτῶν του, οὓς ὑπώπτευον ὡσαύτως ὡς συνωμότητοντας κατὰ τῶν δεσποτῶν τῆς Ἑλλάδος. Τὸν ἀπέστειλαν εἰς Βιέννην, ἐνθα ἀπηλπισμένος, καὶ τὸ πατριωτικὸν αὐτοῦ ὄνειρον καταστρεφόμενον βλέπων, προσεπάθησε ν' αὐτοκτονήσῃ.

Ὀλίγον μετέπειτα, παραδοθεὶς εἰς τοὺς Τούρκους ἐθανατώθη εἰς Βελιγράδιον τῇ 1798, χωρὶς νὰ δικασθῇ. Λέγεται ὅτι μέλλων νὰ θανατωθῇ ἐπηύθυνε πρὸς τοὺς δημίους τοῦ τοὺς ἐξῆς λόγους. «Ἐσπεира τὸν σπύρον, θὰ ἔλθῃ καιρὸς τῆς βλαστήσεως, καὶ ἡ πατρίς μου θὰ συνάξῃ τοὺς γλυκεῖς καρπούς.»

Ἡ Ἑλλάς ἀνέμεινεν ἐπὶ ἐν ἔτι τέταρτον τοῦ αἰῶνος μετὰ τὸν τραγικὸν θάνατον τοῦ προφήτου ποιητοῦ, πρὶν ἢ ἴδῃ τὴν πραγματοποίησιν τῆς προρρήσεως αὐτοῦ.

Γ'.

Ὅτε ὁ περιβόητος Ἀλῆς, ὁ πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων, προλαμβάνων τὴν ἐν σιγῇ προπαρασκευαζομένην ἐξέγερσιν, προσεποιήθη ὅτι τὴν ἐνεθάρρυνεν, οἱ Ἕλληνες ἤλπισαν πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐπέστη ἡ ὥρα καθ' ἣν ἡγοίγετο εἰς τὴν Ἑλλάδα νέα ἐποχὴ. Ἀλλ' ὁ Ἀλῆς δὲν διανοεῖτο εἰμὴ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σκοπῶν. Πρὸς τοῦτο διεδίδετο ὅτι ὁ Ναπολέων τῷ προσέφερε ν' ἀναδείξῃ αὐτὸν βασιλεῖα τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν ὑπέσχετο νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τῆς Γαλλίας ἐν Ἀνατολῇ.¹ Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐνέπυσαν εἰς τὴν παγίδα.

Ὁ φανατισμὸς, τὰ ψεύδη, καὶ αἱ ὁμότητες τοῦ πονηροῦ ἐκείνου Ἀλβανοῦ, ὅστις ἄλλως ἠδύνατο ν' ἀποβῇ μέγας, ἦσαν πάντως ἀκατάλ-

¹ 181 Henry Holland Travels in Greece. London 1815 Σελ. 185.

ληλα ὅπως ἐμπνεύτως ἐμπιστοσύνην εἰς λαὸν ἐπιδιώκοντα τὴν ἐλευθερίαν του. Ἄλλως τε οἱ ἐξολοθρευτικοὶ πόλεμοι κατὰ τῶν ἡρωϊκῶν Σουλιωτῶν ἤρκουν ὅπως ἐξαγάγῃσι τῆς ἀπάτης τοὺς ἐλπίσαντας εἰς τὸν Ἀλῆ-Πασσᾶν. Ἀνὴρ τοσοῦτον δόλιος, δὲν ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἀρχηγὸς καταδυναστευομένης φυλῆς, καὶ ἰδρυτῆς ἐλληνικῆς δυναστείας.

Ἡ αὐλὴ καὶ ἡ Κυβέρνησις αὐτοῦ εἶχον ἐπίπλαστον χρῶμα Ἑλληνισμοῦ, δυνάμενον νὰ ἐξαπατήσῃ μόνους τοὺς ἀπλοῦς. Περιστοιχούμενος ὑπὸ ἐλλήνων γραμματέων, τοῖς ὑπηγόρευεν ἐπιστολάς καὶ διακινώσεις εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἣτις ἦτο καὶ ἡ τῆς διοικήσεως καὶ ἡ παρ' αὐτοῦ συνήθως λαλουμένη.¹ Πολλοὶ ὡσαύτως ὑπουργοὶ πράκτορες καὶ σωματοφύλακες αὐτοῦ ἦσαν Ἑλληνες. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς θηριώδεις ἔρωτάς του τὴν βδελυράν αὐτοῦ προτίμησιν ἔδιδεν εἰς τὰς Ἑλληνίδας. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ὠραίας Φροσύνης, τὴν ὅποιαν ἐπνίξαν μετὰ δέκα ἐπτὰ ἄλλων συντρόφων αὐτῆς εἰς τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων, ἐπειδὴ ἀντίστη εἰς τὰς ὁρέξεις αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ τῆς Βασιλικῆς ἥτις κατώρθωσε νὰ διαφύγῃ τὴν τύχην τῆς Φροσύνης καὶ νὰ ἐξασκήσῃ ἐπὶ τοῦ ἐρωτολήπτου Πασσᾶ κράτος διαρκέσαν μέχρι τοῦ τραγικοῦ τέλους του.

Κατὰ τὴν μακρὰν καὶ σκληρὰν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ, ἦτο δυστύχημα διὰ μὲν τὴν γυναῖκα ἡ καλλονή, διὰ δὲ τὸν ἄνδρα ὁ πλοῦτος. Οὐχ ἦτον ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ ἐπροστάτευσεν τοὺς Ἑλληνας, ἡ δὲ πρωτεύουσά του ἦτο κέντρον ἐλληνικῆς παιδείας. Τὰ ὑπὸ εὐπόρων Ἡπειρωτῶν, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐγκαταστημένων, ἰδρυθέντα σχολεῖα, ἐν οἷς λόγοι διδάσκαλοι μετέδιδον τὰς γνώσεις αὐτῶν, ἤκμαζον. Οἱ περὶ τὸν Πασσᾶν Ἑλληνες ἱατροί, παρῆχον εἰς τὴν αὐλὴν αὐτοῦ ὅψιν σχεδὸν εὐρωπαϊκὴν. Οἱ εὐαριθμοὶ ξένοι οἱ κατὰ καιροὺς ἐπισκεπτόμενοι αὐτόν, ἐπανεκάμπτον ἐκτενέστερον καὶ καταγοητευμένοι ἐκ τῶν περιστοιχούντων τὸν Ἀλῆ Πασσᾶν. Ὁ ἱατρὸς Holland, ὁ βραδύτερον γνωστὸς ὡς sir Henry Holland, ὅστις διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἐν ἔτει 1815. εἰς Ἰωάννιναν, διετήρησεν ἡμῖν τὰ ὀνόματα Ἑλλήνων τινῶν ἱατρῶν οὓς μνημονεύει μετ' ἐπαίνων.

Ἐπιφανεστέρους τούτων ἦτο ὁ Ἰωάννης Βηλαρᾶς, ὅστις μετέπειτα διέκρίθη ὡς εἷς τῶν χριστεύων ποιητῶν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος. Ὁ Ἀγ-

¹ Ἑλληνιστὶ ἐπίσης κατ' εἰσήγησιν του ἐγράφη ὁ βίος καὶ τὰ κατορθώματά του. Ὁ Ὅμηρος τοῦ νέου τούτου Ἀχιλλέως ἦτο Ἀλβανὸς τις Χατζῆ-Σαχρίτης ὅστις ὑπαγορεύοντος τοῦ ἥρωος αὐτοῦ ἔγραψε μακροσκελὲς ποίημα εἰς τὴν ἐλληνικὴν, τὴν ὅποιαν ἐλάλει καὶ αὐτὸς ὡς καὶ ὁ κύριός του, ὁ Leake ἀναφέρει ἐν τῇ περιηγήσει του (Travels in Northern Greece τὸ ποίημα τοῦτο, οὗτινος ἀντίγραφον εἶχε περιέλθει εἰς τὴν κατοχὴν του. Ἄλλοτε ἐκτενέστερον ἀντίγραφον, παρῆχον ἐπέκεινα τῶν μυρίων στίχων, ὑπάρχει ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῇ βιβλιοθήκῃ. Ὁ κ. Σάθας ἐδημοσίευσεν ἀποσπάσματα αὐτοῦ ἐν τῷ παραρτήματι τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας

πιστήμων κατεβέλχθη ἐκ τῆς εὐφυΐας τοῦ Ἑλλήνος ἱατροῦ, ὃν
 εἰ πολυμαθέστατον. Ἡ συνομιλία του λέγει, ἦτο μίγμα εὐφυΐας καὶ
 εὐτραπείας (Humour), μελαγχολίας καὶ σατύρας. Πολλάκις,
 γάρ, τὸ ὕψος καὶ ἡ ὑπερηφάνεια αὐτοῦ, ἀνακαλοῦσι μᾶλλον τοὺς
 χρόνους τῆς ἐλευθερίας, ἢ τὸν σημερινὸν ἐξευτελισμὸν τῆς Ἑλ-

ν περὶ τοῦ Βηλαρᾶ γνώμην τοῦ Ἀγγλοῦ ἱατροῦ ὡς πρὸς τὴν συνα-
 ρῆν καὶ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, δικαιοῦσι πληρέστατα αἱ ποιή-
 σεις.

τὰ σατυρικά ποιήματα, καὶ εἰς τοὺς μύθους αὐτοῦ ἀνευρίσκομεν
 μιᾶς λέξεως ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ ἱατροῦ χαρακτηριζόμενον ὡς εὐτρά-
 (humour). Αἱ ἄλλαι ποιήσεις αὐτοῦ, ἄσματα ἐρωτικά ἢ περι-
 τῆς φύσεως, ἐμφαίνουσι γλυκύθυμον μὲν πλὴν βαθεῖαν μελαγχο-
 Ο Βηλαρᾶς δὲν ἔγραψέ τι εἰς τὸ ἡρωϊκὸν εἶδος. Ἡ αὐλή τοῦ Ἀλῆ-
 δὲν ἐπέτρεπε ποσῶς ἀληθῆ πατριωτικά ἐξάσματα. Ἡ μελαγχο-
 αὶ σάτυραι αὐτοῦ φαίνονται ἐνίοτε ὅτι εἶναι στεναγμοί, ἢ πικρά
 ατα ψυχῆς βδελυσσομένης τὴν δουλείαν. Οὕτω τοῦλάχιστον ἐρμη-
 ν οἱ συμπατριῶται τοῦ Βηλαρᾶ, τὸ γλυκὺ αὐτοῦ παράπονον.

«Πουλὰκι ξένο

ἔνιτεμένο,

κυνηγημένο,

ποῦ νὰ σταθῶ;

Ποῦ νὰ καθήσω

νὰ ξενυχτίσω,

νὰ μὴ χαθῶ!

Βραδυάζει ἡ ἡμέρα,

σκοτάδει πέρνηι,

καὶ δίχως ταίρι

πῶς νὰ βρεθῶ;

Πῶς νὰ φωλιάσω

σὲ ξένο δάσο,

ν' ἀποσυρθῶ! . . .

Ἐρημὸ τρέχω,

τόπο δὲν ἔχω

μηδὲ φωλιά!

Νὰ βρῶ γυρίζω

ποῦ νὰ καθήσω,

νὰ ξενυχτήσω

κἀν μοναχό. : :

Λιγαν οἱ κλάδοι,
τὰ φύλλα σειοῦνται,
γλυκοτσιμπιοῦνται
τ' ἄλλα πουλιά·
κ' ἐγὼ τὸ ξένο,
τὸ πικραμένο,
χωρὶς φωλιά.

Ἀπὸ 'να 'ς ἄλλο
πετῶ δενδράκι,
νὰ θρῶ κλαράκι
γιά νὰ σταθῶ·
γιά ν' ἀκουμπήσω
νὰ ξενοχτήσω,
νὰ μὴ χαθῶ . . .

Εἰς τὰ ποιήματα ἐνθα ὁ Βηλαρᾶς ἐκχέει τὸ αἶσθημά του δεινὸν
πάρχει ἡ ἀνακρεόντειος ἀμεριμνησία τοῦ Χρηστοπούλου. Ὡς ἐπὶ τὸ κλί-
στον ἐπικρατεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ μελεγχολία μὲ βαθὺν πρὸς τὴν φύσιν ἔρωτα.

Εἰς ἅπαντα σχεδὸν τὰ ποιήματα αὐτοῦ, ὑπάρχει ἡ τάσις πρὸς πρῶ-
σωποποιῖαν.

Εἰς τὴν ἀνοιξί.

Ἡ γλυκυτάτη Ἀνοιξι
Μὲ τ' ἄνθια στολισμένη
Ροδοστεφανωμένη
Τῇ γῇ γλυκοτηράει.

Κ' ἡ γῇ τῇ χλόῃ ἐντύνεται,
Τὰ δάση της ἰσκιόουν,
Τὰ κρύα χιόνια λυόνουν,
Ὁ οὐρανὸς γελάει.

Τὰ λουλουδάκια βέφονται
Τὰ πλάγια χρωματίζουν,
Κ' ἡδονικαῖς φωτίζουν
Ἡ δροσεραῖς αὐγαῖς.

Στὸ ἀγκαθερὸ τραντάφυλλο

Γλυκολαλάει τ' Ἀηδόνι.
Τὸ ξένο Χελιδόνι
Τεριάζει τῇ φωλιά.

Στοὺς κάμπους πλούσια κι' ἄκοπα,
Σὲ πράσινα λιβάδια
Τὰ ζωντανὰ κοπάδια
Βελάζουν καὶ πηδᾶν
Κι' ὁ νεὸς βοσκὸς χαρούμενος
Φυσῶντας τὴ φλογέρα,
Γιομόζει τὸν ἀγέρα
Μὲ τραγουδιῶν φωναίς.

Κάθε ψυχὴ εὐφραίνεται,
Τὴν ἀνοιξὶ γιορτάζει
Ὁ Θύρσης σκυθρωπάζει
Στὴ γευτικὴ χαρά.

Ὁραία Δάφνη πρόβαλε
Νὰ τὴν ἀποστολίσῃς,
Καὶ τότες εἶναι ὁ Θύρσης,
Ὁ πλεόν εὐτυχής.

ικρὰ ταῦτα ποιήματα διακρίνονται ἐπὶ ρυθμικῇ μελωδίᾳ καὶ οὖς. Ὁ Βηλαρᾶς ἦτο ἄριστος στιχουργός, τοῦτο δ' ἀπέδειξε τὸ προλαβὸν εἶδος ποιήμασιν αὐτοῦ, ὡς καὶ ἐν ταῖς σατυρικαῖς ᾄδασιν. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασις τῆς Βατραχομιμομαχίας εἶναι ιστούργημα.

ποδιδόμενον εἰς τὸν Ὅμηρον ποίημα τοῦτο, παραδόξως πως, ἢ πολλάκις εἰς τὴν νεοελληνικὴν. Μία μετάφρασις αὐτοῦ ἀνὰ τὸν 16ον αἰῶνα. Ἡ σύγκρισις τῶν διαφορῶν τούτων μετα-ἤθελεν εἶσθαι, ἀξιοπεριέργως διὰ τοὺς ἐνσχολουμένους περὶ τὴν γλῶσσαν.

θέτομεν ἐνταῦθα τὸ ἐξῆς εὐτράπελον ποιημάτιον ἐκ τῶν τοῦ

Πές μου Μῶκο, στὴ ζωὴ σου
Πῶς τὸ νιόθεις τὸ κορμί σου,
Ζωντανὸ κανένα πρᾶγμα,
Ἡ τῆς τέχνης εἶσαι θεῖμα ;
Ἀγαποῦσα νὰ τὸ ξεύρω,

Μόνε πῶς νά σοῦ τὸ εὖρω !
Δέν μοῦ λείψ τὴν ἀπορία ;
Φίλος εἶμαι, τί ἔχεις χρεία ;
Πέτρα εἶσαι ; Λές κινιέσαι.
Μὴ εἶσαι δένδρο ; Μόνο ξιέσαι
Ὅρνιο τάχα ; θὰ πετοῦσες.
Μαῖμοῦ ; δὲ θὰ μιλοῦσες.
Ἐρπιτό ; δὲν περπατοῦσες.
Κῆτος, θέλα κολυμποῦσες.
Κτῆνος ; μόν' ὀρβοποδίζεις.
Μάταλλο ; ἀμ δὲν ἀχρῆζεις.
Μὲ κανένα δὲν ταιριάζεις,
Καὶ ἀπ' ὅλα προσομοιάζεις.
Πόθον εἶχα καὶ μεγάλο
Σὲ μιὰ τάξι νά σέ βάλω.
Πές μου, Μῶκο, στὰ σωστά σου,
Μὴ εἶσαι τάχα ; . . . Στάσου, στάσου.
Τρώς, μουγρᾶς, κοιμᾶσαι, πίνεις.
Ὑποψία δὲν ἀφίνεις.
Ζῶο εἶσαι δίχως ἄλλο,
Σοῦ τὸ πέτυχα· δὲν σφάλλω.
Ἄμ τί ζῶου εἶδος εἶσαι,
Δὲν μᾶς λές ; τὸ προσποιῆσαι ;
Ὅ,τι εἶπα νά ἦσαι σώνει,
Κι' ἀπὸ πιὰ, δὲ μᾶς ζημιώνει.

Μῦθος Θ'

Συμφώνησαν παλιὸν καιρὸ
Τιμή, Φωτιά, καὶ τὸ Νερό
Μαζί νά συντροφέψουν,
Καὶ τύχη νά γυρέψουν.

Στὸ δρόμο τους ποῦ περπατᾶν.
Ἐνας τὸν ἄλλον ἐρωτᾶν·
Ἄν λάχη καὶ χαθοῦμε,
Πῶς νά ἀνταμωθοῦμε ;

Μὲ χάσεταν, λείει ἡ Φωτιά,
Ῥίξτε τριγύρω μιὰ ματιά,
Κι' ὅπου καπνὸ νά ἰδῇτε,
Ἐλᾶτε νά μὲ βρῇτε.

Κι' ἐγὼ ἀποκρίθη τὸ Νερό
 Ἔχω τὸν τόπο φανερό.
 Ὅπου χλωρὸ λιβάδι,
 Δικό μου εἶναι σημάδι.

Γυρίζουν λέν καὶ τῆς Τιμῆς
 Σοῦ φανερόσαμεν ἐμεῖς
 Τοῦ καθενοῦ μας τόπο,
 Πές μας κι' ἐσὺ τὸν τρόπο.

Λέγει ἡ Τιμή, ἐγὼ σ' αὐτὸ
 Σᾶς συμβουλεύω, ὅχ τὸ κοντὸ
 Ποτὲ μὴ γελαστῇτε
 Νὰ μοῦ ξεχωριστῇτε.

Γιατὶ ἂν γλιστρήσω μιὰ
 Καὶ δὲ μὲ πιᾶστε σταθερά,
 Ὅσο νὰ μὲ γυρέψτε,
 Τὸν κόπο θὰ ξοδέψτε.

Ο Βηλαρᾶς καὶ τοι λόγιος, δὲν ἔγραψεν εἰς τὴν καθαρεύουσαν ἀλλ' εἰς περὶ αὐτὸν λαλουμένην δημώδη γλῶσσαν. Πλὴν μὴ ἄρκεσθεις νὰ κάμνην ἐν αὐτῇ εἰς τὴν ποίησιν, ἐτόλμησε νὰ τὴν μετὰ χειρὶ στή καὶ εἰς τὸ ἰ. Ὑπερακοντίσας δὲ τὸν πρὸς τὴν χυδαίαν γλῶσσαν ζῆλον, κκτηρήκαὶ αὐτὴν ἐτι τὴν ὀρθογραφίαν, ἀξιῶν διὰ τούτου ὅτι διηυκόλυνε πρακτικὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης. Ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι ἡ μέθοδός του προήρχετο ἐξ ἀμαθείας τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς, ἐφήρμωσεν αὐτὴν εἰς ἰδὴ μετὰφρασιν τοῦ Κρίτωνος τοῦ Πλάτωνος.

Ἀλλὰ τὸ φωνητικὸν αὐτοῦ σύστημα, δι' οὗ προέλαβεν τὰς ἐν ἄλλαις αἰσ γενομένας ἔκτοτε ἀναλόγους ἀποπείρας, ἀπέτυχεν διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ὥς ἀπέτυχεν καὶ διὰ τὰς λογικὰς γλώσσας.

Ἀλλως τε ὁ Βηλαρᾶς, δὲν ἐπέμεινεν εἰς τοῦτο. Ἦτο ἐφήμερος αὕτη ροπή ἐξ ἧς διεσώθη μόνον ἡ μετὰφρασις τοῦ Κρίτωνος, καὶ ὀλίγα σταταὶ σελίδες εἰς πεζὸν λόγον, ἐν αἷς δὲν ἐφείδετο τῆς σχολαστικῆς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ.

Ο Βηλαρᾶς ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, τῷ 1823, πεντηκοντῆς, πρὶν μὲν ἰδὴ θριαμβεύουσιν τὴν ἐπανάστασιν, ἀλλ' ἀφοῦ ἦδη ἡ χησις τῶν πρώτων αὐτῆς θριάμβων ἐφθασεν μέχρι τῶν ὁρέων τῆς σάσης αὐτὸν Ἠπείρου.

Δ΄:

Ἐνῷ ὁ Βηλαρᾶς ἐξέπνεεν ἐν Ἡπείρῳ, ὁ νεαρὸς Σπυριδῶν Τρικούπης ἐκ Μεσολογγίου, σπουδαστῆς τότε ἐν Παρισίοις, ἐξέδιδεν ἐκεῖ τῷ 1821, ποίημα ἐν ᾧ εἰς δημῳδὴ καὶ αὐτὸς γλῶσσαν ὡς ἡ τοῦ Βηλαρᾶ, ἀλλ' ἀνδρικωτέραν ἐξύμνει τὸν πόλεμον, οὐχὶ ὁμῶς ἔτι τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας.

Ὁ ἥρωας αὐτοῦ δὲν θνήσκει ὑπὲρ πατρίδος. Μόνος, μετὰ τοῦ ἀδελφοποιητοῦ του ὁ Δῆμος ἐπολέμησεν ἀνδρείως ἐναντίον δέκα ἀνταγωνιστῶν, ὅπως ἀποσπάσῃ τὴν ὠρμίαν αὐτοῦ μνηστὴν Φώτῳ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀρπασάντων αὐτήν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους πίπτει πληγῆς καιρίως. Τὸ πτῶμα κομίζεται εἰς τὸν πατέρα, ὅστις ὀρκίζεται ἐκδίκησιν. Ὁ πατὴρ θὰ ἐκδικηθῇ. Ὁ ἀναγνώστης προαισθάνεται τοῦτο. Ἡ λύπη τοῦ γέροντος καὶ τὸ ἄλγος τῶν νεαρῶν τοῦ Δήμου συντρόφων ἐμφαίνουσι γενναίαν ἀγανάκτησιν, ἥτις ὥφειλε νὰ ἐκδηλωθῇ ἐναντίον ἄλλων ἐχθρῶν, ὑπὲρ ὑψηλοτέρου σκοποῦ. Δὲν εἶναι γυναικεῖα τὰ ἀντηχοῦντα περὶ τὸ πτῶμα τοῦ Δήμου μοιρολόγια.

Κλεφτόπουλα! ποῦ ζώνεσθε τ' ἀδούλωτο κοντάρι!
 Κλαῦστε τὸν Δῆμον, κλαύσετε τ' ἄξιό μας παλληκάρι!
 Οἱ στοχασμοὶ του πάντοτε, τὰ ἔργα του, τὰ λόγια,
 Ἦσαν κλεφτῶν παλληκαριαίς, σπαθιά, μπαρούταις, βόλια.
 Ἐρώτα τοὺς παλληότερους πῶς τὸν ἐχρὸν νὰ ζῶνῃ . .
 Νὰ πέφτῃ ξάφνω 'ς τῶν ἐχθρῶν τὴν νύχτα τὸ λημέρι.
 Ἡ μάχα του δὲν τοῦλεγε ποτέ της παραμύθια.
 Ἦ' ἀναφτε μὲ πολεμικὰ διηγήματα τὰ στήθια» . . .
 Σιώπησ' αὐτὸς ὁ λυριστὴς ἡ λύρ' ἀρχίζ' ἡ ἄλλη
 Θανάτου τὴν ἀθάνατην δόξαν κλεφτῶν νὰ ψάλλῃ.
 «Πόσον γλυκὺς ὁ θάνατος ὅποιον γεννᾷ τὸ βόλι!
 Τὸν θάνατον 'ς τὸν πόλεμον θρίαμβον λέγουν ὅλοι.
 Γίνονται τῶν ἀγώνων του σάλπιγγες ἡ πληγαίς του,
 Στολιζοῦν τὰ πολεμικὰ χεῖλ' ἡ παλληκαριαίς του.
 Προσκυνητάρια γίνονται οἱ λόγγοι του καὶ οἱ τράφοι,
 Ἵστὸ αἶμα τὸ μαυδῆλι του τὸ παλληκάρι βάφει.
 Μ' αὐτὸν ἐγὼ συνέζησα, ἀκοῦς ἐδῶ τὸν ἕνα,
 Ἄλλον, ἀπ' ὅλους πλειότερον ἀγάπ' αὐτὸς ἐμένα
 Ἄλλου, αὐτὸς μ' ἐδίδαξεν ἴσα νὰ σημαδεύω,
 ὅχι πόσ' εἶναι οἱ ἐχθροί, πλὴν π' οὔναι νὰ γυρεῖω.

Οἱ στίχοι οὗτοι ἦσαν ἄξιοι τῆς νεολαίας, ἥτις ἐμειλλεν ἐνταῦθα

νά καταφρονήσῃ τὸν θάνατον πολемоῦσα· ὑπὲρ· ἐλευθερίας, καὶ τῆς·
 εἰς· ὁ ἡρώϊσμός δις ἀπεθανάτισε· τὸ Μεσολόγγιον, τὴν πατρίδα τοῦ
 οὐ.

Ἰετὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα ἐπάνοδον ὁ Τρικούπης ἔλαβε πάραυτα ἐνεργὸν
 εἰς τὰ δημόσια πράγματα. Ἀλλὰ καὶ πολιτευόμενος ἔτι διατέλει
 λόγος καὶ ποιητής. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Βύρωνος, ἐξεφώνησεν ἐν Με-
 γάρῳ ἐπικήδειον λόγον καὶ σήμερον ἔτι φημιζόμενον. Ἐξεφώνησε καὶ
 ἰκούς λόγους τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἐπέζησε τῶν προκαλεσάντων αὐ-
 περιστάσεων, καὶ οἵτινες κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐκείνην περίοδον, ἐθεμε-
 ρον τὴν φήμην αὐτοῦ ὡς ρήτορος. Βραδύτερόν γενόμενος· πρεσβευτῆς.
 Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ, συνέγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπα-
 ρίσεως, ἐν τῶν ἀρίστων ἐν Ἑλλάδι ἔργων εἰς τὸ εἶδος τοῦτο.

Ὁ Τρικούπης δὲν ἔγραψε πολλὰ ποιήματα, ἐὰν πάντα ὅσα ἔγραψεν
 ἰσιεύσῃ. Ἐκ τούτων παραθέτομεν τὸ ἐπόμενον ἐν ᾧ περιγράφει
 ἀγάπης τὰ τενάγη τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως.

Εἰς τὴν λίμνην κυματοῦσα μιᾶν ἀνέφελη νυχτιὰ
 Ἡ πολυπαθὴ καρδιά μου ἐποθοῦσε μοναξιά.
 Σιγὰ φλοίσβιζε τὸ κύμα ἔς τὸ μονόξυλον ἐμπρός,
 Τὸ πανάκι μου φουσοῦσεν ἀεράκης στεριανός.
 Δὲν ἀκούετο ἄλλος κρότος ἀπ' τὸν κρότον τῶν ψαριῶν,
 Ὅταν, ἔξαφνα πηδῶντας, ἐβουτοῦσαν ἔς τὸν βυθόν.
 Ἐξανοίγοντο μακρόθεν τῶν ψαράδων ἡ πυραῖς,
 Φαίνοντ' ὅλαις ἀπ' τὸ μάκρος πῶς κινουῦνταν μοναχαῖς,
 Κ' ἐσχημάτιζαν ἐμπρὸς μου τόξον ὅλο φωτεινό,
 Σὰν τῆς θάλασσης πλανῆται περπατοῦσαν ἔς τὸ νερό.
 Ἀνεφαίνοντο σποράδην τ' ἀστερέωτα νησιά,
 Λὲς κ' ἐβγῆκαν ὑγρὰ τότε ἀπὸ τ' ἄβαθα νερά.
 Πάμπολλα θαλασσοπούλια, κουρνιασμένα ἰδῶ κ' ἐκεῖ,
 Εἶχαν φύλακας τὰ σκότη καὶ τὰ κύματα στρωμνὴ.
 Τὸ φεγγάρι ἀπ' τῆς Πάτρας εἶχε ἀρχίσει τὸ βουνό
 Ν' ἀναβαίνει ἀγάλια ἀγάλια τὸν καθάριον οὐρανό,
 Κ' ἡ ἀχτινὰ του ἔς τὸ κύμα ἐλαφρὰ νὰ κολυμβᾷ,
 Κι' ὀλογάληνο τὸ κύμα νὰ τὴν βλέπῃ, νὰ γέλῃ.

Ὁ Τρικούπης ἔγραψεν ἐπιτυχεστάτην παράφρασιν τοῦ ὕμνου τοῦ Τυρ-
 ροῦ. Καὶ ὁ Κοραῖς προσεπάθησε νὰ μεταφράσῃ εἰς τὴν νεοελληνικὴν
 Μάσσαλιώτιδα ταύτην τῆς ἀρχαιότητος. Ἀλλὰ παρὰβάλλων τίς
 πλογοεὺς στίχους τοῦ Τρικούπη πρὸς τὴν ἀκριβῆ μὲν ἀλλὰ ψυχρὰν
 ὑργίαν τοῦ περιφανοῦς ἐλληκιστοῦ, δύναται ἐμπράκτως νὰ ἀποδείξῃ

ὅτι δύναται τις νὰ εἶναι σοφὸς καὶ εὐφύεστατος, χωρὶς διὰ τοῦτο νὰ εἶναι καὶ ποιητής. Ὁ Τρικούπης προσεπάθητε νὰ μεταπλάσῃ τὸ ἀρχαῖον ποίημα, ὡς θὰ ἐπραττεν ὁ Τυρταῖος αὐτὸς ἐὰν ἀπετείνετο εἰς τοὺς Ἑλληνας τοῦ 1821, καὶ τὸ ἐπέτυχε πληρέστατα.

Ὁ Τρικούπης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις, ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν συμπατριωτῶν του. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ, δὲν θὰ ἐλησμονεῖτο καὶ ἐὰν ἔτι δὲν τὸ μεταβίβαζεν εἰς τὸν υἱόν του, τὸν ἐξοχὸν ἄνδρα, τὸν ἐναλλάξ ὑπουργὸν ἢ ἀνεγνωρισμένον ἀρχηγὸν τοῦ κόμματός του.

Ὁ Σπυρίδων Τρικούπης διετήρησε μέχρις ἐσχάτων τὴν ἀνθηρότητα τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος· γέρων ἤδη ἐξηκολούθει ἐνθαρρύνων τοὺς νέους ποιητάς, ὡς εἶδομεν αὐτὸν νέον ὄντα νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν Σολωμόν.

Ὅτε ὁ Βαλαωρίτης, οὕτινος ἡ δόξα τότε ἀνέτελλεν, ἐν ᾧδῃ χαρυστάτῃ ἅμα καὶ θλιβερᾷ ὕμνησε τὸν θάνατον τοῦ Σολωμοῦ τῆς Ἀηδόνας τῆς Ζακύνθου, ὁ Τρικούπης ἀπέτεινεν εἰς τὸν ποιητὴν τῆς Λευκάδος τοὺς ἐξῆς στίχους.

Τ' ἀηδόνι δὲν ἀπέθανε,
τ' ἀηδόνι ἀκόμη ζῇ
ἄλλαξε τὰ φτερά του
δὲν ἄλλαξε φωνή.

Ἀπ' τὸν Σκοπὸν ἐπέρασε
εἰς βράχο ξακουστό,
ὅπου τοῦ κύκνου τᾶσμα
'τραγούδῃς' ἡ Σαπφώ.

Κι' ὅποιος ἐστάθῃ κι' ἄκουσε
τὸν ὕμνο τ' ἀηδονιοῦ
δὲν ξέρει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται,
τὸν βράχο ἢ τὸν Σκοπό.¹

Ε'.

Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, ἀπέθανε τὸν Ἰούλιον τοῦ 1879. Ἐγενήθη τῷ 1824, εἰς τὴν Ἀγίαν Μκύραν, τὴν ἀρχαίαν Λευκάδα. Ἡ νῆσος αὕτη ὡς λέγει, ὁ γεωγράφος Réclus, εἶναι παράρτημα τῆς Στερεᾶς, ἀφ' ἧς χωρίζεται ὑπὸ ἀβυθοῦς πορθμοῦ, ἄλλοτε δὲ συνεδέετο μετ' αὐτῆς διὰ γεφύρας. Ἀμφοτέρωθεν τοῦ στενοῦ οἱ κάτοικοι εἶναι οἱ αὐτοί. Οἱ Λευ-

¹ Ὁ Σκοπὸς ὄρος ἐν Ζακύνθῳ ὑπερκείμενον τῆς πόλεως.

κάδιοι διά τε τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἐθίμων αὐτῶν εἶναι πολλῷ μᾶλλον Ρουμελιῶται ἢ Ἴόνιοι.

Γεννηθεὶς ἄντικρυ, καὶ οὕτως εἰπεῖν ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὀρέων τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὁ Βαλαωρίτης συνησθάνετο προσέτι ἑαυτὸν συνδεόμενον μετ' αὐτῆς ὡς ἐκ τῆς καταγωγῆς του. Ἡ οἰκογένειά του διετήρησε τὴν μνήμην τῆς καταγωγῆς ταύτης, ὁ δὲ νεαρὸς Ἀριστοτέλης ὅτε μετέβη εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστήμιον ὅπως σπουδάσῃ ἐν αὐτῷ, ἐνεγράφη ὡς Ἑπειρώτης. Ἡ Ἑπειρος μετὰ τῆς γείτονος αὐτῆς Θεσσαλίας ἐχρησίμευσαν εἰς τὸν ποιητὴν ὡς θεῖα ἐμπνεύσεως. Τὰ δημῶδη ἄσματα τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου, ὑπέθρεψαν τὴν φαντασίαν αὐτοῦ, ὁ ρυθμὸς καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ᾠμάτων τούτων ἐχρησίμευσαν αὐτῷ ὡς ὑπόδειγμα, ἐν δὲ ταῖς ποιήσεσιν αὐτοῦ ἔλαβε κατὰ προτίμησιν καὶ ὑπόθεσιν τὰς ἀνδραγαθίας τῶν ὑπὸ τῶν ᾠμάτων τούτων ἐξυμνηθέντων ἡρώων.

Ὁ Βαλαωρίτης ἐνησμενίζετο εἰς τὴν ἐν τῷ ἰδιοκτῆτῳ νησιδίῳ αὐτοῦ μονήρῃ διατριβῇ του, ἐνθα μετεφέρετο διὰ τῆς φαντασίας εἰς τοὺς ἐπικοὺς χρόνους, οἵτινες προηγήθησαν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαρίων τῶν χρόνων ἐκείνων, τὰ ὅποια οὐδέποτε ἔκλιναν τὸν αὐχένα ἐνώπιον τοῦ δυνάστου, διετήρησαν δ' ἀνεπάφους τὰς πολεμικὰς ἀρετὰς τῆς φυλῆς των δι' ὅλης τῆς μακρᾶς δουλείας. Ὁ Βαλαωρίτης συνωμίλει, συνεσκέπτετο, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῶν μεγάλων ἐκείνων σκιῶν, αἵτινες τῷ ὠμίλουν περὶ ἐλευθερίας.

Τὸ ἀθλητικὸν ἀνάστημα τοῦ Βαλαωρίτου, ἡ ἀρενωπὸς αὐτοῦ μορφή καὶ ὁ ζωηρὸς χαρακτήρ, ἦσαν ἐν ἀρμονίᾳ μὲ τὰς ποιητικὰς τάσεις του. Ἦτο ὡς Ἀρματωλὸς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, ἀποπλανηθεὶς ἐν τῷ μέσῳ νέας γενεᾶς μόνον παρηκολούθει μακρόθεν τὴν κίνησιν τῆς ἐποχῆς του ὅτε ὅμως ἐπρόκειτο περὶ τῶν τυχῶν τῆς Ἑλλάδος, τότε κατέβαλλε πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ὑψηλοῦ τούτου σκοποῦ ὅλην τὴν ζῆσιν τῆς θερμῆς αὐτοῦ ψυχῆς. Ὑπὲρ τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἡγωνίσθη παντὶ σθένει, ἡ δὲ καρδιά αὐτοῦ συνεκινήθη βαθέως ὅτε ἡ δυστυχὴς Κρήτη ἐσπάρασσεν ἡρωϊκῶς ἐντὸς τοῦ σιδηροῦ κύκλου τῆς ξένης κατακτῆσεως ὅπως καὶ αὐτὴ συμμεθέξῃ τῆς τύχης τῶν Ἑπτὰ Νήσων. Τὸ κυρίως ὅμως ἐπασχολοῦν αὐτὸν ἦν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας.

Ἀπεβίωσε πρὶν ἶδῃ τὰ ὄνειρα αὐτοῦ πραγματοποιούμενα. Δὲν ἤθελεν ἀναδειχθῇ ὁ Τυρταῖος μόνον νέου ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ πολεμιστῆς ἡρωϊκὸς φέρων εἰς τὴν μάχην τὴν τε λύραν καὶ τὸ ξίφος.

Ἀναμένων τὴν πρὸς τοῦτο περίστασιν, ἔζη μεμονωμένος. Κατὰ τὴν ἐνωσιν ὅμως τῆς Ἑπτανήσου συγκατετέθη νὰ ἐκλεχθῇ βουλευτής, καὶ παρῆστη εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς ἐν Ἀθήναις Βουλῆς· ἀλλὰ ἐννοήσας ὅτι αἱ κοινοβουλευτικαὶ συζητήσεις δὲν ἦσαν ἀρμόδιοι ὅπως ἐμπνέωσιν αὐτόν, ἐπέστρεψε τάχιστα εἰς τὴν ποιητικὴν ἐρημίαν τοῦ νησιδίου αὐτοῦ.

Ὁ δημῳδὸς ἐκεῖνος καὶ ἀρειμάκων ἀοιδὸς εἶχε τὸ πνεῦμα καλλιεργη-
μένον ἄμικ καὶ λεπτοφυῆς. Περαιτῶσας τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, εἰς τὸ ἐν Ἀθη-
ναῖς Πανεπιστήμιον, συνεπλήρωσεν αὐτὰς εἰς τὰς ἐν Παρισίοις σχολὰς.
Ἐντρίβης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ὡς καὶ τῆς γαλλικῆς
καὶ τῆς Ἰταλικῆς, ὑφίστατο μὲν τὴν ἐπιβροχὴν τοῦ μεγαλειτέρου τῶν γά-
λων συγχρόνων ποιητῶν, μὴ πύων ὁμῶς νὰ εἶναι ἑλλην ποιητῆς· διὸ δι-
καίως ἡξιώθη ὑπὸ τῆς πετρίδος τοῦ τοῦ τίτλου τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ.

Ἐν ἄρθρῳ δημοσιευθέντι ἐν τῇ «Ἐστίς», ἐπὶ τῷ θαυμάτῳ τοῦ Βαλαω-
ρίτου, ὁ κ. Ροῖδης μνημονεύει ἐπιστολῆς τινος τοῦ ποιητοῦ, ἐν ᾗ οὗτος
ὁμολογεῖ τὴν ἐπιβροχὴν ἣν ὁ Βίκτωρ Οὐγγὼ ἐξήσκησεν ἐπὶ τοῦ ὕψους αὐ-
τοῦ. «Καί, προσθέτει ὁ κ. Ροῖδης θεωροῦμεν τὸν Βαλαωρίτην ὡς τὸν ἄ-
ριστον μαθητὴν τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ.

Ὁ κ. Ροῖδης κατακρίνει τὸν Βαλαωρίτην ἐπὶ ὑπερμέτρῳ γονιμότητι.
Ὁ ἑλεγχὸς οὗτος ἴσως εἶναι δίκαιος ἀλλ' ὅποσος ἐξ ἄλλου ἀληθῆς πλου-
τος, ὁπόση ἐκλεκτὴ ὕλη ἐν τῇ πληθώρα ἐκείνῃ. Αἱ κρίσεις καὶ αἱ ἀνα-
λύσεις τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Βαλαωρίτου ἐπικυροῦσιν ἔτι μᾶλλον τὴν κρί-
σιν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος τῆς συγκαταλεξιάσης αὐτὸν ἐν τοῖς ἀρίστοις
αὐτῆς ποιηταῖς.

Ἡ πρώτη δημοσίευσίς, ἣτις ἐπέσυρεν ἐπὶ τοῦ Βαλαωρίτου τὴν προσο-
χὴν καὶ συνάμα καθιέρωσε τὴν φήμην τοῦ Βαλαωρίτου, ἦτο συλλογὴ
ποιήσεων *Μνημόσυνα* ἐπιγραφομένη, ἣτις ἐπιγραφὴ ὑπαινίσσεται παρελ-
θούσας. *Ἀγαμνήσεις*, καὶ τὰ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας τελούμενα μνη-
μόσυνα ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων. Ὡς ἡ ἐπιγραφὴ αὐτῶν ἐμφαίνει, αἱ ποιή-
σεις αὗται ἀφιερῶνται εἰς τοὺς τετελευτηκότας· ἐνίοτε εἰς προσφιλεῖς ὄντας
ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ θρηγνόμενα, ἢ εἰς φίλους ὡς π. χ. ἡ ὥδῃ εἰς τὸν Σολω-
μάν, περὶ ἧς ἤδη ὠμιλήσαμεν· τὰ πλεῖστα ὁμῶς ἀφιερῶνται εἰς τοὺς ἡ-
ρώας ταύς παρρακευάσαντας τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἡ καλλονὴ
τῶν ἀτίχων ἢ δύνάμεις τῆς ἐκφράσεως, τὸ βάθος τοῦ αἰσθηματος τὸ θεί-
νος καὶ ἡ τόλμη τῶν εἰκόνων, ἀπακκλύπτουσιν ἀληθῆ ποιητὴν.

Θὰ παραθέσωμεν πρῶτον ἀπόσπασμα τοῦ *Βλαχάδα*, ἀρυόμενοι ἐκ
τοῦ προλόγου τοῦ Βαλαωρίτου ὅσα περὶ τοῦ ἥρωος ἀναφέρει.

Ὁ Βλαχάδας, ἦτο ἀρματωλὸς ὀνομαστός. «Στρατοπεδεύων πάντοτε
ἐπὶ τοῦ Πίνδου, ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου, ἐπὶ τῆς Ὀσσης, ὡς ἐξ ἐνέδρας ἐπιπτι
κατὰ τοῦ Ἀλῆ Περσῆ καὶ πολλαῖς πολλὰ τοῦ κατέστρεψε τὰ στρατεύ-
ματά του. Ἡπεῖλει δὲ καὶ αὐτὰ τὰ Ἰωάννιννα, ὅπου ὡς ἐν σπηλαίῳ ἐφώ-
λειν ἡ ἀμμοδόρος τίγρις.

Μετ' αὐτοῦ συνεστράτευε πάντοτε μοναχὸς τις, Δημήτριος, γνωστὸς
ἐν πάσῃ τῇ Θεσσαλίᾳ διὰ τε τὴν ἀγνότητά τῶν ἡθῶν καὶ τὴν πρὸς τὸν
Θεὸν καὶ τὴν πατρίδα ἀφοσίωσίν του.

Οἱ δύο οὔσοι ἐν μέσῳ τῆς ἀγροΐκου ἐρημίας τῶν, ὑπὸ τὴν σιάν τῶν

δένδρων καὶ ἐν τῇ σιωπῇ τῶν μυροβολήτων Ἑλληνικῶν κοιλάδων, συνέλαβον τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἀνεγέρσεώς μας. Τίς ἠδύνατο ν' ἀμφιδάλη περὶ τῆς ἐπιτυχίας, ἢ τίς ἠδύνατο νὰ δειλιάσῃ μαχόμενος ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς σπάθης τοῦ Βλαχάβα καὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Δημητρίου;

Κατὰ τὸ 1809 συνέβη ἡ πρώτη ρῆξις τῆς ὑπογείου φλογός. Κατὰ τὸ 1821 βοή μεγάλη καὶ σεισμός. Κατὰ τὸ 1845 νέοι μυστημοὶ καὶ κλόνοι τοῦ ἡραϊστίου. Εὐτυχὴς ὅστις ἰδῇ τὴν τετάρτην καὶ τελευταίαν ἐκρηξιν.

Μαθὼν ὁ Ἀλήπασας ὅτι τὸ στίφος τοῦ Βλαχάβα καθ' ἑκάστην ἐνισχύετο, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῇς δυνάμεων δεκάπλασιων καὶ αἱματωδῆς καὶ φονικῆς συνεκροτήθῃ ἡ μάχη. Ἐἶναι ἀπίστευτα τὰν δραγαθήματα τοῦ ἥρώος μας. Ἀλλὰ δυστυχῶς πολλοὶ ἀπελπισθέντες τὸν παρήτησαν καὶ οὕτω πληγώμενος ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες καὶ σιδηροδέσμῳ ἔσυραν αὐτὸν εἰς Ἰωάννινα, ὅπου καὶ ἀδακρυτὶ ὑπέμεινεν ὅσα ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά τοῦ φοβεροῦ τυράννου ἠδύναντο νὰ ἐφεύρωσι μαρτύρια.

«Βλαχάβα ποῖός σ' ἐγέννησε, ποῖα μάνα, ποῖός πατήρας;
 Ὁ Ὀλύμπος ἀγάπησε τὴν ὥμορπὴν τὴν Ὅσσα,
 Τὴν Ὅσσα τὴν περίφανη τὴν πολυγυρεμένη.
 Χρόνους πολλοὺς τὴν ἔβλεπε μ' ἐρωτεμένο μάτι
 Κ' ἐκείνη σὰν κ' ἐντρέπεται καὶ σὰν καὶ τὸν φοβεῖται.
 Μιὰ νύχτα, ἦταν ἀνοιξι, χαρὰ θεοῦ, γαλήνη.
 Λάμπουν τ' ἀστέρια τοῦράνου, τὸ φῶς τοὺς τρεμσουλιάζει,
 Σὰν νᾶχαν ἔρωτα κρυφὸν καὶ φλογοκαρδιοχτύπι.
 Βελάζουνε τὰ πρόβατα, λαλοῦνε τὰ κουδούνια
 Τοῦ κοπαδιοῦ, ποῦ βόσκοντας διαβαίνει τὸ λιβάδι,
 Καὶ κάπου κάπου ἀκούεται τοῦ ποιητικοῦ φλογέρα
 Νὰ νανουρίζῃ ἐρωτικὰ τὰ δένδρα, τὰ λουλούδια.
 Μοσχοβολάει ὁ ἀνασασμός τῆς δάφνης, τῆς μυρτούλας,
 Κι' ὁ κρῖνος ὁ περίχαρος ἀπ' τὸ νερὸ πρόβαίνει
 Σὰν πρόσωπο παρθενικό, ποῦ δὲν τὸ βλέπει ὁ ἥλιος.
 Γέρνει καὶ καθρεφτίζεται καὶ κἀνεὶ τὴν ἀγάπην
 Κυττάζοντας τὸν ἴσκιον τοῦ στοῦ ποταμοῦ τὰ βάθη.
 Γλυκὸς γλυκὸς ἀντίλαλος ἔφερνε τὸ τραγοῦδι
 Τοῦ Κλέφτη, ποῦ θυμήθηκε τὸ Χρῆστο τὸ Μιλλιόνη,
 Κι' ἀγέρας, δέντρα καὶ νερά μένουνε, λήσμονιῶνται
 Καὶ στέκουν κι' ἀκουρμένοντα γιὰ τὸν παλῆό τους φίλον.
 Στάζ' ἡ δροσοῦλα διάφανη σὰν τοῦ παιδιοῦ τὸ δάκρυ,
 Λις κ' ἐπίασε παράπονον τῇ νειόφυῃ τῇ πλάσι,

Π' ἀκούει τὸ μνημόσυνο τοῦ Χρήστου τοῦ Μιλλιόνη.
 Γιατί, βουνά μου, ἀνάμεσα τόσης χαρᾶς κι' ἀγάπης
 Ἀνάμεσα τόσης ζωῆς καὶ τόσης ἀρμονίας
 Δὲν ἄκουσα νὰ κελαδῇ μέσ' τῆς ἐτειᾶς τὰ φύλλα
 Καὶ μέσ' τὸ φλοῖσθο τοῦ νεροῦ ἐλευθεριᾶς ἡ αὐρά; . . .
 Τέτοιαν νυχτιὰν ἐδιάλεξεν ὁ Ὀλυμπος στὴν Ὅσσα
 Νὰ δείξῃ τὴν ἀγάπην του νὰ πῇ τὸν ἔρωτά του.
 Κυττάξετε τὸ σαστικὸ πῶς εἶνε στολισμένος!
 Ἄσπρη, μακρὰ ἡ χήτη του στ' ἀνδρειωμένα νῶτα
 Περήφανα τοῦ σέρνεται καὶ γλυκοκυματίζει.
 Τῆνε χτενίζουνε χρυσαῖς τοῦ φεγγαριοῦ ἀχτίδες
 Καὶ φαίνεται ξανθὴ, ξανθὴ καὶ φλωροκαπνισμένη.
 Φορεῖ φλοκάτη σύγνεφα σὰν τὸν ἀφρὸ δροσάτα,
 Καὶ τοῦ Μαῖοῦ τὴν καταχνιὰ φορεῖ γιὰ καρποφύλλι.
 Χαρὰ στὴν κόρη π' ἀγαπᾷ ὁ Ὀλυμπος ὁ κλέφτης!
 Κρυφομιλοῦνε τὰ βουνὰ ὀλονυχτῆς ρωτιῶνται.
 Καὶ σὰν ἐβγῇκε ὁ αὐγερινὸς κι' ἀρχίσανε τὰ ῥόδα
 Νὰ ξεφυτρώνουν τῆς αὐγῆς ψηλὰ στὰ κορφοβούνια,
 Ὁ Ὀλυμπος ἐκύτταξε τὴν ὥμορφη τὴν Ὅσσα,
 Τὴν εἶδε ποῦ κοκίνηζε σὰν τροπαλὴ παρθένο,
 Καὶ γέρνει, γέρνει τὴν κορφή καὶ τὴ φιλεῖ στὸ στόμα,
 Κ' εὐθύς μ' ἐκεῖνο τὸ φιλί, ποῦναι ζωὴ καὶ φλόγα,
 Ἀνάφτου, ζωντανεύουνε τῆς νειόφυης τὰ σπλάχνα,
 Καὶ δὲν ἐπέρασε καιρὸς, χρόνοι πολλοὶ καὶ μῆνες
 Πάκουστηκε σὰ μιὰ βοὴ μέσ' τ' Ἀγραφα στὸν Πίνδο
 Τάρματωλοῦ τὸ πάτημα τοῦ φοβεροῦ Βλαχάβα,
 Καὶ νὰ φωνάζουν ἀητοί, νὰ σκούζουνε γεράκια
 «Ἀνοῖξετε λόγχοι νὰ διαβῇ, μεριᾶστε τὰ κλαριά σας
 »καὶ θὰ περάσῃ τὸ στοιχειό, ὁ δράκοντας τῆς Ὀσσας.»

Ἡ δεξιότης μεθ' ἧς διεξάγεται ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ λαμπρὰ αὖ
 προσωποῖα τῶν ἐρώτων τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης ἀναμινῇ
 πως τοὺς Ὀμηρικοὺς ὕμνους. Προφανῶς εἶναι προῖον τῆς αὐτῆς
 πνεύσεως.

Ὁ ποιητὴς μᾶς δεικνύει τὸν Βλαχάβαν τοῦτον, τὸν υἱὸν τοῦ Ὀλύ
 που καὶ τῆς Ὀσσης, ἀλυσσόδετον ἐν τῇ εἰρκτῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Κατὰ
 βιβλῆμένους ὑπὸ τῆς λύπης, καὶ κατὰκοπος, ὑπνῶττει.

Ἄν ἔχῃ ὁ τάφος ὄνειρα, τί ὄνειρο νὰ βλέπῃ; . . .
 Πιῶδες εἶν' ἐκείδος ποῦ πέρασε σὰ φάντασμα, σὰν ἴσκιος;

Ράσο κατάμαυρο φορεῖ καὶ κάτου ἀπὸ τὸ ράσο
 Κάτι βασιτᾶ, καὶ τρέμοντας στὸ γαῖμα μὴ γλιστρήσῃ
 'Αγάλι' ἀγάλια περπατεῖ, γυρεύει τὸν Βλαχάβα.
 Τὸν ἄκουσε π' ἀνάσαινε καὶ γονατίζει ἐμπρὸς του.
 — Θύμιε, Θύμιε ! μ' ἀκοῦς ; δὲ μὲ γνωρίζεις πλέον ;
 Εὐπνα κ' ἡ ὥρις φεύγουνε . . . 'Εδείλιασες, φοβάσαι ; . . .

Ἦναι ὁ φίλος καὶ σύντροφος τοῦ Βλαχάβα Δημήτριος, ὅστις ἀφηφῶν
 τὸ κίνδυνον, ἔρχεται ὅπως παράσχη εἰς τὸν θνήσκοντα ἥρωα τὴν τε-
 ῖαν παραμυθίαν. Ὁ διάλογος οὗτος μεταξὺ τοῦ μοναχοῦ καὶ τοῦ
 ἱεροῦ τῆς ἐλευθερίας, ἡ ὑστάτη αὐτῇ ἐξομολόγησις ἐν τῇ εἰρκτῇ τοῦ
 νου εἶναι κρᾶμα ὁρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ πατριωτισμοῦ, οὐτι-
 δραματικὴ ἐντύπωσις εἶναι καταπληκτικὴ.

Παιδί μου, μὴν ἀμάρτησες ; ἀνάμεσα στὸν πόνο
 Μὴ σῶφυγε παράπνο, μὴ δάκρυ, μὴ κατάρρα ;
 — Ὅχι πατέρα, πίστεψε. Δέ μῶφυγ' ἕνας λόγος,
 Ποῦ νᾶτανε βρυγνῶμο γιὰ τὴ σκληρὴ μου μοῖρα·
 Ἐφές τὸ βράδῳ μοναχὰ μου πέρασ' ἀπ' τὴ μνήμη
 Τὸ αἶμα τ' ἀξωτίμωτο τοῦ Ὁλυμποῦ, τοῦ Πίνδου,
 Γιατί, πατέρα, ἠθέλησα νὰ ἰδῶ τὴ Θεσσαλία
 Ἐλεύθερη, στὰ σύγνεφα νὰ σκώσῃ τὸ κεφάλι . . .
 Πνευματικέ, τί ὥμορφη ὁποῦναι ἡ Θεσσαλία !
 Ἐφές τὴν ἐθυμήθηκα τὴν εἶδα στῶναιρό μου
 Σὰ μὲν παρθένο ἀγγελικὴ τὰ μαῦρα φορεμένη.
 Ἐχτύπησ' ἡ κερδοῦλα μου . . . ἀστόχησα τὸν Πλάστη
 Κ' ἐδάκρυσε τὸ μάτι μου . . . Μὴν ἔκαμ' ἀμαρτία ; . . .
 — Ὅχι παιδί μου, μὴ φοβοῦ, τὸ αἶμα τὸ δικό μας
 Σὰν τὴ βροχὴ τῆς ἀνοιξῆς τὸ χῶμα θὰ ποτίσῃ,
 Γιὰ νὰ φυτρώσῃ ἐλευθερία, ἐπλάκωσεν ἡ ὥρα . . .
 Ἐμεῖς θὰ νὰ κοιμώμεθα βαθειὰ βαθειὰ στὸ μνήμα
 Καὶ θὰ ν' ἀκοῦμε τὴ βοὴ τοῦ φοβεροῦ πολέμου,
 Τὸν κρότο, τὴν ποδοβολή, τὴ χλαλὸν τῆς νίκης
 Ἐπάνω ἀπὸ τὸ χῶμα μας νὰ τρέχῃ, νὰ διαβαίνει,
 Καὶ τὰ παιδιὰ μας θᾶρχωνται ἐλεύθερα, Βλαχάβα,
 Νὰ μᾶς χωροῦν στὴν ἐκκλησιὰ καὶ νὰ μᾶς μνημονεύουν.

Ὁ ὕψος τοῦ ἐπομένου ποιήματος ὅπερ παραθέτομεν ὁλόκληρον, εἶναι
 ἡ πολεμικὸν ὥσπερ τὸ τοῦ Βλαχάβα, ἀλλὰ καὶ τοὶ μελαγχολικόν,
 ἵπτον εἶναι ὀλιγώτερον τραγικὸν τὸ εἶδος.

Ὁ Δῆμος καὶ τὸ Καρυοφύλλι του.

Ἐγέρασα μωρὲς παιδιὰ. Πενήντα χρόνους κλέφτης
 Τὸν ὕπνο· δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμέγος
 Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστρέφειψ' ἡ καρδιά μου·
 Βρύσι τὸ αἷμα τῷ χυσα, σταλαματιὰ δὲ μένει.

Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόψτε κλαρὶ ἀπ' τὸν λόγχο
 Νῆναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νῆναι ἀνθοὺς γεμάτο,
 Καὶ στρώστε τὸ κρεβάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πίσω.

Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνημᾶ μου τί δένδρῳ θὰ φυτρώσῃ!
 Κι' ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος στὸν ἴσκιό του ἀποκάτω,
 Ἄρχονται τὰ κλεφτόπουλα τᾶρματα νὰ κρεμοῦνε.
 Νὰ τραγουδοῦν τὰ νιῶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.

Κι' ἂν κυπαρίσι ὠμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
 Ἄρχονται τὰ κλεφτόπουλα τὰ μῆλά μου νὰ πέργουν,
 Νὰ πλύνουν ταῖς λαβωματιαῖς, τὸ Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.

Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀνδρεία μου.
 Ἦρθε κ' ἑμένα κ' ὦρα μου· Παιδιά μου μὴ μὲ κλαῖψτε.
 Τ' ἀνδρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιώτη.
 Σταθῇτ'· ἰδῶ τριγύρω μου, σταθῇτ'· ἰδῶ σιμά μου,
 Τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ παρτε τὴν εὐχὴ μου.

Κ' ἐν ἀπὸ ὅας τὸ νιώτερο ἄς ἀνεβῇ τὴ ράχη,
 Ἄς πάρῃ τὸ τουφέκι μου τ' ἄξο μου καρυοφύλλι,
 Κι' ἄς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορὰς καὶ τρεῖς φορὰς ἄς σκοῦξ=

«Ὁ Γέρο-Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο-Δῆμος πάει»
 Θ' ἀναστενάξῃ ἡ λαγκαδιά, θὰ νὰ βογγύξῃ ὁ βράχος
 Θὰ βαργομήσουν τὰ στοιχιά, ἡ βρύσαις θὰ θολώσουν
 Καὶ τ' ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσάτο,
 Θὰ ξεψυχήσῃ θὰ σβυστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του . . .

Ἄκουσ' ὁ Δῆμος· τὴ βοή μέσ τὸν βαθὺ τὸν ὕπνο,
 Τ' ἀχνὸ του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια . . .
 Ὁ Γέρο-Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο-Δῆμος πάει.
 Τ' ἀνδρειωμένου ἡ ψυχὴ τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη
 Μὲ τὴ βοή τοῦ τουφεκιοῦ στὰ σύγνεφα ἀπαντιεῖται
 Ἀδερφικά ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβυῶνται, πᾶνε.

Μετὰ τὰ Μνημόσυνα, ὁ Βαλαωρίτης ἐδημοσίευσεν τὴν φροσύνην
 ποίημα εἰς τέσσαρα ἔσμάτα, πραγματευόμενα τὴν πασίγνωστον ἱστορίαν

ἰς ὥραίας Ἑλληνίδος, τῆς πνιγείσης ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ-Πασσᾶ εἰς τὴν λί-
πην τῶν Ἰωαννίνων, ἐπειδὴ ἀντίστη εἰς τὰς ἐρέξεις του. Ἡ ἱστορία αὕτη
ἐπνευσε πολλάκις τοὺς Ἑλλήνας ποιητάς, ἀπὸ τῶν δημοτικῶν ἀοιδῶν
χρι τῶν κ. Παγκαβῆ καὶ Δ. Βερναρδάκη, αἵτινες ἔλαβον αὐτὴν ὑπόθε-
σιν τραγωδίας. Ὁ Βαλαωρίτης τὴν ἐπραγματεύθη μὲν κατὰ Εὐρώνειον
ὅπον, ἀλλὰ πάντοτε μετὰ πρωτοτυπίας.

«Ὁ ἀναγνώστης, τὴν *Φροσύνην* δύναται νὰ τὴν ἀναγνώσῃ ἀμέσως
καὶ πάλιν, καὶ τρίς καὶ πολλάκις μετ' αὐξούσης πάντοτε ἡδονῆς, ἀλλ' ἀ-
νατεῖ νὰ σχηματίσῃ καὶ νὰ διαφυλάξῃ ἐν τῷ πνεύματι εἰκόνα τῆς ἡ-
ίδος ταύτης σαφῆ καὶ συγκεκριμένην. Οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ δι' ὀλίγων
νῶν γραμμῶν, δι' ἐνὸς μόνου πελάκις ἐπιθέτου, παρίσταν ἔμφυχον γυ-
ῖκα, δυναμένην νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον εἰς τὴν ἀμίλην τοῦ τεχνί-
ου, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὠνομάσθησαν *πλαστικοί*· ὁ δὲ κ. Βαλαωρίτης διὰ
σσωρεύσεως σπινθηροβόλων μεταφορῶν, παριστᾷ ἡμῖν ἀόριστόν τινα
εἰς αἰολόχρουν ὀπτασίαν, ἀφιπταμένην ὡς γλυκὺ ὄνειρον ἅμα κλεισθῇ
ἐν βιβλίῳ. Ὀλίγιστοι ποιηταὶ κέκτηνται πλουσιώτερον τοῦ κ. Βαλαω-
ρίτου ταμεῖον παρομοιώσεων καὶ εἰκόνων. Ἐκάστη τούτων εἴπα καθ' ἑ-
αυτὴν ἐναργὴς καὶ ζωηροτάτη, τὸ πλῆθος τῶν ὅμως τοσοῦτον, ὥστε συμ-
λέκονται πολλάκις πρὸς ἀλλήλους ὡς κλάδοι παρθένου δάσους, καὶ τὸ
μέγαλον ἑλληνικὸν φῶς τὸ λαῦον τὰς κορυφὰς τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Ὀ-
λύμπου, ἀντικαθιστᾷ τότε μυστηριώδεις τι ρωμαντικὸν ἡμίφως.»

Ἀσμένως τις ἐπικαλεῖται τὴν μαρτυρίαν κριτικῆς τοσοῦτον πειρωτι-
μένης καὶ φιλαδικαίας. Ἀλλ' ἐὰν ἐν τῇ *Φροσύνῃ* οἱ *χαρὰς* καὶ *ἡδοναί*, δὲν εἴ-
ναι σαφεῖς, καὶ ἐὰν πλεονάζωσιν αἱ μεταφοραί, ὅπως αἱ ἅμα ἐπέρχονται ἐν
ὑπὲρ ἀρεταί, ὅπως ὁ ὕψος ἐν τῷ πατριωτισμῷ· ὁπῆσθαι σφοδρότης πάθους,
πόσον εἰσθημα τῆς φύσεως.

Ἰδοὺ π. χ. ἡ θεὰ πόλεως ὑποκειμένης εἰς τύραννον.

Ἐπέσανε τὰ Γιάννα σιγὰ νὰ κοιμηθῶν,
Ἐσθύσανε τὰ φῶτά της, ἐκλείσανε τὰ μέτρα.
Ἡμένα σφίγγει τὸ παιδί βαθειὰ στὴν ἀγκαλιά της,
Γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι καὶ τρέμει μὴ τὸ χάσῃ.
Τραγοῦδι δὲν ἀκούεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνημεῖον τὸ κρεββάτι,
Κ' ἡ χώρα κοιμητήριον, κ' ἡ νύχτα θημακλήσι.

Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο.

Κρυφὰ τὸ γλυκοχάραμα προβαίνει ἀπὸ τὸν Πίνδον

Ραντίζοντας μέ τῇ δροσίᾳ τὸ κάθε πάτημά του.
 Κοιμᾶται ἡ λίμνη ἀτάραχη, καὶ στοῦ γιαλοῦ τὴν ἄκρη
 Ἀκούεται γλυκὰ γλυκὰ λίγος ἀφρὸς νὰ παίζῃ
 Σὰν ἥσυχος ἀνασασμὸς μικροῦ παιδιοῦ στὸν ὕπνο.
 Κάποτ' ἐδιάβαινε τρελλὸ χαρούμενο τ' ἀγέρι
 Καὶ μέ τ' ἀθῶα του φτερὰ γλιστρᾷ στὴ λίμνη ἐπάνω
 Καὶ παίζει καὶ δροσίζεται κ' ἐνᾷ φιλὶ τῆς παίρνει.
 Κ' ἐκείνη ποῦναι ἐντροπαλή, τὸ μέτωπο ζαρώνει
 Καὶ σκυθρωπάζει μιὰ στιγμή καὶ τ' ἀγεράκι φεύγει.
 Σηκόνεται, σηκόνεται, λευκὴ λευκὴ σὰ χιόνι,
 Ἡ κατὰ χινιά, ποῦ ἐπάνω της ἀπλώνεται τὸ βράδυ,
 Τὰ μυστικὰ τὰ κάλλη της νὰ κρύβῃ νὰ σκεπάζῃ.
 Σηκόνεται, σηκόνεται, ψηλὰ ψηλ' ἀναβαίνει
 Σὰν ἱερὸ θυμίαμα μέ χίλιαις εὐωδίαις,
 Ποῦ βγαίνει ἀπ' τὴν Ἡπειρο σὰν ἀπὸ ρημοκλῆσι,
 Καὶ στὰ ποδάρια τοῦ Θεοῦ τρέχει πιστὰ νὰ φέρῃ
 Τῆς κόρης τὸ πρᾶπονο, τὰ δάκρυα τῆς σκλάβας.

Ὁ *Θανάσης Διάκος*, ἕτερον ποίημα τοῦ Βαλαωρίτου εἰς πέντε ᾠσματα, περιέχει τὰς αὐτὰς ἀρετὰς καὶ ἐλαττώματα τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ἔργων.

Εἷς τῶν δημοφιλεστέρων ἡρώων τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἶναι ὁ Διάκος. Νέος καὶ ὠραῖος, προσέφερε τὸν βίον αὐτοῦ θυσίαν εἰς τὸ αὐτὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ὅπερ τὸ ἀθάνατον ὄνομα τοῦ Λεωνίδου κατίστησεν ἐσαεὶ ἐνδοξον. Ἀμφότεροι ἀπέθανον ὑπὲρ τῆς αὐτῆς ιδέας: ὅπως διαφυλάξωσι τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς βαρβάρου ἐχθροῦ· ἀλλ' ἦτον εὐτυχὴς τοῦ Λεωνίδου, ὁ Διάκος συνελήφθη ζῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὑπεβλήθη εἰς θάνατον σκληρὸν καὶ ἀτιμωτικόν, ὃν ὑπέμεινε μεθ' ἡρωϊκῆς μεγαλοψυχίας, ὧς παριστῶσι τὸν Λεωνίδα μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, κτενίζοντας τὴν κόμην πρὸ τῆς ὑστάτης μάχης, οὕτω καὶ ὁ Διάκος ἀγόμενος εἰς θάνατον ψάλλει τὸν θάνατόν του ἀπαγγέλων τοὺς δύο τούτους ὠραίους στίχους δημώδους ᾠσματος.

Γιὰ ἰδὲς καιρὸ ποῦ ἐδιάλεξεν ὁ χάρος νὰ μέ πάρῃ
 Τώρα ποῦ ἀνθίζουν τὰ κλαριά ποῦ βγάν' ἡ γῆ χορτάρι·

Ἡ ποιητικὴ αὕτη μορφή ἐμφανίζεται καὶ χάνεται ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου, οἷα ἀστραπὴ προηγουμένη λαίλαπος. Αἱ ἀνδραγαθίαι τοῦ Διά-

κου παρέσχον εἰς τὸν Βαλαωρίτην θέμα ἀντάξιον τῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ, ὅθεν τὸ ποίημα εἶναι πλήρες τῶν καλλωνῶν ἐκείνων οἷας ὑπεδείξαμεν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ αὐτοῦ ἔργα.

Ὁ Διάκος ὡς ἡ *Φροσύνη*, καὶ τὰ *Μνημόσυνα*, συνοδεύεται ὑπὸ ιστορικῶν σημειώσεων, αἵτινες μαρτυροῦσι τὴν ἀκριβῆ καὶ εὐσυνείδητον ἐργασίαν τοῦ συγγραφέως. Ὁ Βαλαωρίτης εἶναι οὐ μόνον ποιητής, ἀλλὰ καὶ ιστορικὸς πολυμαθής.

Ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ σημειώσεις καὶ οἱ πρόλογοι αὐτοῦ εἶναι γεγραμμένοι, εἰς λίαν καθαρεύουσιν ἑλληνικὴν, τὴν ἑλληνικὴν τῶν λογίων ἐνῶ αἱ ποιήσεις αὐτοῦ εἶναι εἰς τὴν δημῶδη γλῶσσαν τῶν κλεφτικῶν ἁσμάτων. Δὲν ὑπόκειται ἄρα εἰς τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς ἰονίους μορφήν, ὅτε ἔγραψεν εἰς δημῶδη διάλεκτον, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἄλλως.

Ὡς ἤδη εἵπομεν, ἡ λύρα τοῦ ποιητοῦ τούτου εἶναι πολύχορδος. Ὅτε μὲν ψάλλει μετὰ συγκινητικῆς χάριτος ὅπως ἐκφράσῃ ἰδίᾳς θλίψεις καὶ πάθη, ὅτε δ' ὅπως χαιρετήσῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ θρηνήσῃ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Σολωμοῦ Ἄλλὰ τὸ δεσπόζον ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ εἶναι ὁ πατριωτισμός.

Ἵμνεῖ κατ' ἐξοχὴν τὴν ἐποχὴν ἣτις προηγήθη τῆς ἐπαναστάσεως· τὸ λυκόφως τῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἐναρξιν τοῦ ὑπὲρ Ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος. Αὕτῃ ἀποτελεῖ τὴν ἐπικὴν περίοδον τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Ταύτης ὑπῆρξεν ὁ πιστότερος, ὁ κάλλιον ἐμπνευσμένος, καὶ ὁ τὰ μάλιστα κλεισθεὶς ραψωδός.

Ὅτε τῷ 1872 ἐγένετο ἡ εἰς Ἀθήνας μετακομιδὴ τῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, τοῦ καταδικασθέντος κατὰ τῷ 1821 ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς ἄδικον καὶ ἀτιμωτικὸν θάνατον, καὶ ἡγέρθη αὐτῷ ἀνδριάς τότε τὸ Πανεπιστήμιον λησμονοῦν τὴν κατὰ τῆς δημῶδους δυσμένειαν ἀπειτάθη εἰς τὸν Βαλαωρίτην ὅπως ὑμνήσῃ τὴν ἐθνικὴν ταύτην τελετὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος. Δὲν ἐπρόκειτο ἤδη περὶ διαγωνισμοῦ ἐνώπιον ἀκαδημίας, ἀλλὰ περὶ κρίσεως τοῦ κοινοῦ. Μεθ' ὅσα καὶ ἂν φρονῇ τὸ Πανεπιστήμιον, ὁ μόνος ἀρμόδιος κριτής, ὁ μόνος δυνάμενος ὅταν κατέχηται ὁλοκλήρως ὑπὸ τινος ἰδέας ν' ἀποφανθῇ περὶ δοκίμου ἔργου, ἂν τοῦτο θὰ ὑπερισχύσῃ κατὰ τῆς λήθης, εἶναι ὁ λαός. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ὁ λαὸς δρᾷ καὶ ζῇ, ὅτι οἱ ἀρέσκοντες αὐτῷ ἀοιδοὶ συγκινοῦσι τὴν καρδίαν του καὶ ἐκπλήσσουσι τὸ πνεῦμά του· διὰ τοῦτο δὲ πρέπει οἱ ἀρέσκοντες εἰς αὐτὸν ἀοιδοὶ νὰ ἐμπνέωνται ὑπὸ τῆς φορᾶς τῆς περὶ αὐτοὺς ζωῆς καὶ τῆς πραγματικότητος. Πᾶν τὸ ἐζητημένον, τὸ ἐπιχειρησμένον, τὸ ἐπίπλαστον καὶ ἐκ νοσερᾶς ἐμπνεύσεως προερχόμενον δὲν συγκινεῖ τὸν λαόν. Ἐὰν ἡ ποίησις τῶν Κλεφτῶν, ἡ πηγὴ τῆς δημῶδους ἐμπνεύσεως, διετηρήθη ἐπὶ αἰῶνας, ἐὰν καθ' ἐκάστην ἐξέγερσιν εἰσέ-

δυσεν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Ἑλλάδος, αἰτία τούτου ἦν ὅτι προήρχετο ἐκ τῆς μεγίστης τῶν πηγῶν, ἥτοι τῆς ἀρχαιότητος.

Περατοῦντες τὴν μελέτην ταύτην, ἀναφέροντες μετ' ἐπιφυλάξεως, τὴν ὁποῖαν ἐπιβάλλει ἡμῖν φίλου καὶ συνεργάτου τὸ ὄνομα ἐτέρου ποιητοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὴν σχολὴν ταύτην, τὸ τοῦ κ. Δ. Βικέλα. Αἱ εἰς δημῶδη διάλεκτον δημοσιευθεῖσαι ποιήσεις αὐτοῦ, ἔχουσι πᾶσαν τὴν ἐμπνευσιν τῆς ἡπειρωτικῆς σχολῆς, ἐνίοτε δὲ ἀναλόγως τοῦ εἶδους ἔχουσι τὴν ἀφελῆ ἐκείνην χάριν, ἥτις ὑπερνικᾷ τὰς δυσκολίας καὶ τὴν ὁποῖαν ἡ ἐπιστήμη τῶν γραμμάτων δημιουργεῖ. Ἡ ὑπὸ τοῦ Δ. Βικέλα, γενομένη μετὰ φρασιν τοῦ Σαιξσπέρου εἰς τὴν δημῶδη γλῶσσαν ἀποδεικνύει ὅτι αὕτη δύναται καὶ χρησιμεύει πρὸς ἐρμηνείαν καὶ τῶν διασημοτέρων ποιητῶν.

ΣΗΜ. ΜΕΤΑΦΡ. Ἡ ἐπιφύλαξις τῆς σοφῆς συγγραφῆς οὐδόλως ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ δώσωμεν γενικὰς τινὰς γραμμάς τῆς Μούσης τοῦ κ. Βικέλα. Ἡ γλῶσσα αὐτῆς ἀνήκει εἰς τὴν μέσην ὁδόν, τὴν ὁποῖαν ἡ συνειδήσις τοῦ Ἑθνους ἐχάραξε μεταξύ δύο ἀντιθέτων στρατοπέδων, πρὸς ὁποῖα νομίζομεν, ὅτι πρὸ καιροῦ κατέθεσαν ἤδη τὰ ὅπλα. Ἡ μέση αὕτη ὁδὸς εἶναι ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποῖαν λαλεῖ ἡ ἡμερησία τοῦ Ἑλληνος ζωῇ, ἄνευ δηλαδὴ σχολαστικῆς ὑποταγῆς εἴτε εἰς τὴν κλασσικὴν ἀρχαιότητα ἥτις παρῆλθεν, εἴτε εἰς τὴν μεσαιωνικὴν διασκευὴν, ἥτις δὲν δύναται πλέον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἔνδυμα εἰς τὰς ὁσημέραι ἀναπτυσσομένης ἰδέας τοῦ Ἑθνους.

Ἡ Μοῦσα τοῦ κ. Βικέλα δύναται νὰ μελετηθῇ ὑπὸ δύο κεφαλαιωδῶς ἐπιόψεως. Ἡ μία εἶναι πρωτότυπος, ἡ ἑτέρα εἶναι εἰκὼν ἄλλης Μούσης. Διὰ τῆς δευτέρας ἐπόψεως ἐννοοῦμεν τὰς ἐμμέτρους μεταφράσεις, τὰς ὁποίας ὁ κ. Βικέλας ἐποίησατο μερῶν τοῦ Ὅμηρου, τοῦ Γκαῖτε καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ μεγάλου δραματικοῦ τῆς ἀνθρωπότητος Σαίξσπέρου, τοῦ ὁποίου τὸν Ρωμαῖον καὶ Ἰουλιέταν, τὸν Ὁθέλλον, τὸν βασιλέα Λήρ, τὸν Μάκβεθ, τὸν Ἀμλέτον καὶ τὸν Ἐμπορον τῆς Βενετίας μετὰ τύσης ἀκριβοείας ἅμα καὶ χάριτος μετένεγκεν εἰς τὸ δημοτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδίωμα. Ἐὰν ἦναι δυσχερὴς ἡ πρωτοτυπία ἐκεῖ ὅπου αὕτη πλάττει, ἀπαιτεῖται ἰδιαίτερα τῆς τύχης εὐνοία, ἵνα ἀκολουθήσῃ τίς τὴν μεταφράσαν ὅταν αὕτη πετᾷ εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἡ Μοῦσα τοῦ κ. Βικέλα, ἐν τῇ ἐτέρᾳ ἐπόψει τῆς πρωτοτυπίας αὐτῆς, κρούει πρὸ πάντων τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ αἰσθήματος χορδὴν καὶ ἐμμοιάζει πρὸς ρυάκιον, τοῦ ὁποίου οἱ ἀρμονικοὶ ἐλιγμοὶ ἀποκαλύπτουσιν ἀδιακόπως νέους εἰς τὴν διαλογιζομένην ψυχὴν ὀρίζοντας. Ἐχομεν ὑπ' ὅψιν τὴν νέαν ἐκδοσιν τῶν «Στίχων» του, ἐν τοῖς ὁποίοις δημοσιεύονται χρονολογικῶς διάφορα πλήρη ἐμπνεύσεως ποιήματά του, ἐξ ὧν τὸ πρῶ-

ἀνήκει εἰς τὸ ἔτος 1851. Ἀποσπῶμεν ἐξ αὐτῶν τὰ ἐπόμενα, ἵνα δώ-
εν πληρεστέραν τὴν εἰκόνα :

Σελ. 65. — **Μὴ ξεχνᾷς.**

Μὴ ψυχρὰ μὲ κυττάζεις. Θυμῆσου
πῶς 'πετοῦσα χθὲς βράδῳ μαζῇ σου
'ς τὸν χορδόν, — μὴ ξεχνᾷς !
Χθὲς τὸ βράδῳ σὲ εἶχ' ἀγκαλιὰ
κ' ἡ καρδιαίς μας κοντὰ ἐκτυποῦσαν,
κ' εἰς τὰ χεῖλη μ' ἐμπρὸς 'κυματοῦσαν
τὰ εὐώδη ξανθὰ σου μαλλιά,
καὶ τὰ ἐδίδα χίλια φιλιά
μυστικά, — μὴ ξεχνᾷς !

'Ακουσέ με ! Χθὲς βράδῳ, θυμῆσου,
σ' ἐρωτοῦσα νὰ 'πῆς ἡ ψυχὴ σου
τί ποθεῖ; — μὴ ξεχνᾷς !
Μὲ φωνὴ ντροπαλὴ καὶ γλυκειά,
μὲ τὰ 'μάτια σου κάτω γυρμένα,
μὲ ἐρώτησες τότε κι' ἐμένα
τί ποθεῖ κ' ἡ 'δική μου καρδιά.
Κι' ἀπεκρίθηκα λόγια θερμά,
μυστικά, — μὴ ξεχνᾷς !

Σελ. 83. **Τί λέγει ἡ Θάλασσα.**

'Όταν ἡ θάλασσα γλυκὰ
'ς τὴν ἄμμο ψιθυρίζει,
'σάν νὰ τὴν νανουρίζη,
τί τάχα λέγει μυστικά,
τί λέγει σ' τ' ἀκρογιάλι;
Τοῦ λέγει : — Ἀκρογιάλι,
μὴ ἀπ' τὸν φλοῖσθο γελασθῆς
καὶ 'ς τῶν νερῶν μου κοιμηθῆς
τὴν ἡσυχὴν ἀγκάλη.
Μὴ σ' τὴν γαλήνη πιστευθῆς
θᾶλθῃ κι' ἀνεμοζάλη.

Κι' ὅταν ἡ θάλασσα μ' ὀργῇ
 κυλᾷ τὰ κύματά της,
 κι' ἀφρίζουν τὰ βουνά της
 καὶ φοβερὰ ἠχολογῇ.
 τί λέγει ἄρά γε 'ς τὴν γῆ
 μὲ τὰ μουγκρίσματά της
 ἡ ἄγριά της ἡ κραυγὴ ;
 Δέγ' ἡ κραυγὴ ἐκείνη :
 — Τὸν κόσμον θὰ χαλάσω,
 ἀλλ' ὅμως θὰ περάσω
 καὶ θᾶλθῃ καὶ γαλήνη.

Ἐπίλογος.

Ἐὰν ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν περὶ τῶν τεσσάρων ποιητικῶν σχολῶν τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, εἰσῆλθομεν εἰς τινὰς λεπτομερείας, δὲν ἐπράξαμεν τοῦτο ἀσκόπως. Προεθέμεθα οὐ μόνον ν' ἀνεύρωμεν τοὺς νόμους, οἵτινες διέπουν τὴν γένεσιν τῶν ποιητικῶν ἔργων καὶ νὰ καταδείξωμεν ὅποιος ἰσχυρὰς ζωτικότητος καὶ ὑπόσης εὐκαμψίας πλουτεῖ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα, ἀλλ' ὡσαύτως νὰ φανῶμεν χρήσιμοι ὑποδεικνύοντες ὅποιαν διεύθυνσιν ἠθέλεν εἶσθαι εὐχῆς ἔργον νὰ λάβῃ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰ δυνατόν, νὰ ἐξετάσωμεν ὅποσον τὸ ἀναμείνον τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν μέλλον.

Σήμερον ἐπειδὴ αἱ περιστάσεις ἐν αἷς ἐγεννήθησαν αἱ σχολαί, περὶ ὧν διελάβομεν, δὲν ὑφίστανται πλέον, εἶναι βέβαιον ὅτι συμφώνως τῇ ἀρχῇ καθ' ἣν τὸ ἀποτέλεσμα παύει ἅμα ἐκλίπη ἡ γεννήσασα αὐτὸ αἰτία, αἱ σχολαὶ αὗται πέπτωται νὰ ἐκλίπωσιν. Ἡ Ἰόνιος σχολή, τῶρα ὅτε ἡ Ἐπτάνησος ἠνώθη μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, δὲν ἔχει λόγον ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἔχουσα τὸν τοπικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Δύναται τις νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι μέλλει νὰ συγχωνευθῇ ἐν τῷ γενικῷ ποιητικῷ ρεύματι, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἴονιοι ἔχουσι ν' ἀπομάθωσιν ὀλιγώτερα ἢ οἱ ποιηταὶ τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πρόδηλον ὅτι οἱ ποιηταὶ αὐτῶν θὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν σχολήν, μεθ' ἧς κατὰ τὸ πλεῖστον συγγενεύουσιν.

Ἡ σχολὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα, συνεχωνεύθη μετὰ τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ δημιουργήσαντες αὐτήν, ἡ ἀπεβίωσαν σχεδὸν πάντες, ἡ ἡ μοῦσα αὐτῶν σιγᾷ. Ὑποστηρίζεται δ' εἰσέτι μόνον ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ τὸ Πανεπιστήμιον ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν δύναται νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ ἐξέλθῃ τῆς πεπλανημένης ὁδοῦ ἐν ἣ περιεπλέχθη. Αἱ διατριβαὶ τοῦ κ. Ροῖδου ὑποδεικνύουσι

ὅτο ἀρκούντως· τὰ βραβεῖα, ἡ διεύθυνσις, καὶ ἡ ὥθησις τοῦ Πανεπιστημίου οὐδὲν παρήγαγον· ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅταν ἐπρόκειτο περὶ τῶν ἀπολυπτηρίων, τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, εἰς τίνα ἀνέτε το Πανεπιστήμιον τὴν ἀπχγγελίαν ποιήματος κατὰ τὴν τελετὴν εἴνην; Εἰς τὸν Βαλαωρίτην, ὅστις ἔγραφεν εἰς δημῶδη λλῶσαν! Δὲν ιολόγει διὰ τούτου ὅτι ὅπως ἀποταθῇ τις εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἀγκη νὰ μεταχειρισθῇ γλῶσσαν ἄλλην ἢ τὴν ἔχουσιν τὸ κῦρος τοῦ κνεπιστημίου;

Ἀμφότερα τὰ γεγονότα ταῦτα,—οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀρνηθῇ,—διτις ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ τῶν πανεπιστημιακῶν πίστις ἐκλονίσθη, καὶ χωρὶς νὰ κατχδικάσωσι τὴν ποίησιν, τῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν, θ' ἀρτωσι νὰ βραβεύωσι τὴν ποίησιν τὴν καλὴν ποίησιν, ἀδιαφοροῦντες περὶ τῆς ἀκαδημαϊκῆς ἢ τῆς δημῶδους γλῶσσης εἰς ἣν εἶναι γεγραμμένη.

Ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν τὸ Πανεπιστήμιον, μὲ τὴν ἰσχυγνωμοσύνην τὴν χαρακτηρίζουσιν τὰ συγκεκρατημένα σωματεῖα, ἤθεεν ἐπιμείνει εἰς τὰς ἑαυτοῦ προλήψεις, τὸ πρόσφατον ἐν Ἀθῆναις γεγονός, ὑποδεικνύει ὅτι οἱ ποιηταὶ ἀπεφάσισαν ν' ἀποσείσωσι τὴν κηδεμονίαν τοῦ. Ἐννοοῦμεν τὸν κ. Παράσχον, ὅστις προέθετο καὶ ἔργον φιλοτιμίας· μὴ συμμετάσχη ποτὲ τῶν ποιητικῶν διαγωνισμῶν τοῦ Πανεπιστημίου· δὲ προθυμία μεθ' ἧς τὸ κοινὸν ἀναγινώσκει τὰς ποιήσεις αὐτοῦ, ἀποδεικνύει ὅτι τοῦτο δὲν ἀναμένει τὴν πανεπιστημιακὴν σφραγίδι, ὅπως κρίνη ἔργον τι ἀξίζει τὸν κόπον ν' ἀναγινώσκηται καὶ ν' ἀγοράζηται.

Σήμερον ὑπάρχει ἀνεξάρτητος Ἑλλάς, μὴ ὑποτακσομένη εἰς ξένον· ἡ ἐὰ ἡ τραφεῖσα ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ καὶ εἰς αὐτὴν ἀποβλέπουσα ἀντικαθίσταται ὑφ' ἑτέρας γεννηθείσης, ἀνκτραφείσης καὶ ἐν μέρει ἐκπαιδευθείσης ἐν Ἑλλάδι· τὴν ὥραν ταύτην ἐνδέχεται νὰ ὑπάρχη, ἡ ἀρχίζει νὰ ηματίζεται φρόνημα ἐντελὲς ἐλληνικόν. Εἶναι ἀνκμφίβολον ὅτι τὸ ἰῦμα καὶ τὰ φυλετικὰ αἰσθηήματα τὰ ἐπὶ τοσοῦτον πιεσθέντα θὰ συσματωθῶσι, θὰ παγιωθῶσι καὶ θὰ ἐκδηλωθῶσιν ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ ἰσχύϊ τῇ φιλολογίᾳ. Ναι μὲν ἡ Ἑλλάς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κκλης θελήσεως τῆς σεως καὶ πρὸς τὴν διεκδίκησιν τῶν τελευτῶν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν ὧν δεσπόζει εἰσέτι ἡ ἡμισέληνος, ἀλλ' οὐχ ἥττον θὰ ἐννοήσωσιν ἐν ἰλάδι ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη ν' ἀπομιμῶνται καθ' ὅλα τὴν Ἑσπερίαν, ἐν τῇ ποιήσει καὶ τοῖς λοιποῖς, ὅπως τύχῃσι τῆς εὐνοίας καὶ τῆς ὑποηρίξεως αὐτῆς. Ὡς πρὸς τοὺς ὅρους τούτους, ὑπὸ τὰς περιστάσεις ταύτας, τρέπεται ἡμῖν νὰ φρονῶμεν καὶ νὰ λέγωμεν ὅτι, ἐὰν ἐκ τῶν τεσσάρων ποιητικῶν σχολῶν τῆς Ἑλλάδος, αἱ τρεῖς κατεδικάσθησαν εἰς θάγον, ἡ παρ' ἡμῶν ἐπικληθεῖσα ἡπειρωτικὴ σχολὴ μόνη, ἔχει ἐνώπιον αὐτὴν τὴν ζῶν ἥτοι τὸ μέλλον.

Μόνη ἡ σχολὴ αὕτη, τῷ ὄντι, ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος,

καὶ ἐμπνέεται ἐξ αὐτοῦ, ὅπου ἐννοεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ ἐν τῷ αἵματι τοῦ λαοῦ. Μόνη αὕτη μεταχειρίζεται γλῶσσαν ἐννοουμένην ὑπὸ πάσης τῆς Ἑλλάδος· ἄρα αὕτη μόνη δύναται νὰ παραγάγῃ ποίησιν ὄντως ἰθυικῆν.

Πόσον ἄρα γε θὰ διαρκέσῃ τὸ ἔργον τοῦτο τῆς ἐκκαθαρίσεως ἅμα καὶ ἀναγεννήσεως. Ἰσως ἤθελεν εἶσθαι τολμηρὸν ν' ἀποφανθῇ τις περὶ τοῦτου· ἀλλ' ἐὰν πάντες συνέπρακτον καὶ ἐὰν τὸ Πανεπιστήμιον συγκατιτίθετο νὰ παράσχῃ τὴν εἰλικρινῇ καὶ πλήρη ὑποστήριξιν τοῦ ἡδυνάτό τις νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ τοιοῦτον θὰ συντελεῖτο ἐντὸς σχετικῶς βραχείου χρόνου.

Ἡ ὑποστήριξις τοῦ Πανεπιστημίου, ἐπιμένομεν εἰς τοῦτο, θὰ ᾔτο πολύτιμος, καθ' ὅσον κέκτηται σπουδαῖα προσόντα. Πρῶτον μὲν ἡ πνευματικὴ καὶ φιλολογικὴ κίνησις εἶναι συγκεντρωμένη εἰς χεῖρας αὐτοῦ, τὴ δὲ γόητράν του διατηρεῖται σχεδὸν ἀνέπαφον. Ἐντὸς δεκαετηρίδος μόνον θὰ ἡδύνετο νὰ ἐπισπύσῃ, εἰς καταπληκτικὸν βαθμὸν, τὴν ἰσωτερικὴν ἐργασίαν ἣν οἱ νεαροὶ ποιηταὶ θὰ εἶχον νὰ ἐπιτελέσωσιν ἐν ἑαυτοῖς, ὅπως ἀνέκρυσσε τὴν πολύτιμον ἐλληνικὴν πηγὴν ἵνα τὴν χρησιμοποιοῦσιν. Τὸ ἔργον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦτο ἐλάχιστον· θὰ ἤρκει νὰ κανονίσῃ συνετῶς τοὺς διαγωνισμοὺς· νὰ προσδιορίσῃ τὰ πραγματευθησόμενα θέματα, ἀντὶ ν' ἀφίνη αὐτὰ εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῶν διαγωνιζομένων· νὰ περιορίσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν θεμάτων ἅπερ θὰ εἶδεν· νὰ προκαλέσῃ μελίτας, ἀναγνώσματα, διατριβὰς ἐπὶ τῶν Κλεφτικῶν ποιημάτων, ἅτινα φαίνονται ἡμῖν κατάλληλα ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις τῆς ἀναγεννήσεως. Ἐπὶ τέλους, καὶ πρὸ πάντων, ν' ἀποσύρῃ τὴν κατὰ τῆς δημόδου γλώσσης καταδίκην, καὶ μάλιστα μέχρι τινὸς νὰ προκαλέσῃ τὴν ὑπὲρ αὐτῆς εὐνοίαν τῶν λογίων.

Ἡ γλῶσσα λαοῦ τινος δὲν ἀποχωρεῖται τῆς διανοίας καὶ τοῦ πνεύματος του. Ἐὰν τὸ πνεῦμα εὐρύνηται συλλαμβάνον νέας ιδέας, ἐὰν ἡ διάνοια αὐτοῦ τελειοποιῇται καὶ φωτίζεται, ἡ γλῶσσα παρακολουθεῖ τὴν πρόοδον ταύτην· αὐξάνεται, πλουτίζεται, λεπτύνεται, καθαίρεται, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν συγγραφέων ἐπιθυμούντων νὰ εἶναι σαφεῖς, ν' ἀποφεύγῃ τὴν ἀμφιλογίαν καὶ νὰ ἐκφράξῃσι ὁλόκληρον τὴν ιδέαν των· εἶναι φλοιοὶ ὅστις πλατύνεται κατὰ λόγον τῆς ἐκδόσεως τοῦ δένδρου.

Τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ ἐπιθέλῃ εἰς λαὸν τινα ἐτοίμην γλῶσσαν, ἐνθ' ἡκτεται ἤδη ιδίαν, ἐπὶ προφάσει ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ὀρθή, εἶναι ματαιοπυλία, παραβίασις τοῦ πνεύματος του, ἀπόπειρα κατὰ τῆς ἐνδομύχου αὐτοῦ ἀναπτύξεως ἀναστολὴ τῆς διανοητικῆς αὐτοῦ προόδου, καθ' ὅσον ἀναγκάζεται νὰ παλαίῃ κατὰ τῶν νέων λέξεων, ἐνθ' εἶχεν ἀνάγκην ν' ἀξάνῃ τὸ κεφάλαιον τῶν ἰδίων καὶ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα ὀφείλει νὰ ἐκφράξῃ.

Ἐὰν τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἀντὶ ἀκαδημαϊκῆς καὶ τεχνη-
τῆς γλώσσης, παραδέχεται τὴν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα κοινήν, τὴν
γλώσσαν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχολῆς, ἡ γλώσσα αὕτη θὰ εἴχεν ἤδη
προαχθῇ εἰς μέγαν βαθμὸν τελειοποιήσεως· οἱ λόγοι καὶ οἱ φιλόλογοι θὰ
προσέθετον νέας λέξεις, νέους τύπους, ὅπως ἐκφράζωσι τὰ διανοήματα αὐ-
τῶν διερρήγνουν τοὺς περιορίζοντας αὐτὴν φραγμούς. Τὰ ὅρια ἅτινα διε-
γράψαμεν ἡμῖν μᾶς ἐπιβάλλουσιν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως
τοῦ γλωσσικοῦ τούτου ζητήματος, καὶ τοι λίαν ἐνδιαφέροντος ἡμᾶς.

Ὡς παρετηρήθη ἤδη, εἴτε περὶ γλώσσης, εἴτε περὶ ποιήσεως πρόκει-
ται, προσκρούομεν πρὸς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν,
καὶ ἀναγκαζόμεθα ν' ἀντιτασσώμεθα εἰς τὰ ἐπιβλαβῆ ἀποτελέσματα ἅ-
τινα παρήγαγε καὶ παράγει εἰσέτι. Πολὺ ὅμως ἀπέχομεν τοῦ νὰ παρα-
γνωρίζωμεν τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ προθέσεις, Γινώσκουμεν κάλλιστα ὅποσον
ποθεῖ νὰ δοξάσῃ τὴν πατρίδα, καὶ ὅτι ἐὰν ἐπιδόθῃ εἰς τὸ νὰ καθάρῃ
τὴν γλώσσαν, τοῦτο ἔπραξε μόνον καὶ μόνον ὅπως ἀνυψώσῃ αὐτὴν εἰς
πρωϊμότερον καὶ ταχύτερον. Πιστοῖθαμεν ὅτι ἡ προσφιλεστέρα αὐτοῦ φιλο-
δοξία ἤθελεν εἶσθαι νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παραγωγὴν μεγάλης νεοελλη-
νικῆς φιλολογίας, καὶ πιστεύομεν τοσοῦτον εἰς τὰ αἰσθήματά του, τὴν
προτρεπτικὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλοπατρίαν αὐτοῦ, ὥστε ἐκλιπαροῦμεν
αὐτὸ νὰ ἐξέλθῃ τῆς πλάνης. Πιστεύομεν δὲ ἀδιστακτως, ὅτι ἐὰν θέλῃ, ὁ
αἰὼν οὗτος θὰ τελειώσῃ διὰ τῆς παραγωγῆς ἐν Ἑλλάδι ἔργων ἐναμίλλων
τῶν τῆς ἀρχαιότητος.

ΕΥΦΡ. Θ. ΚΕΤΣΕΛΑ

ΤΑ ΝΕΩΤΑΤΑ

ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Ὁ ἐν Γαλλίᾳ ὑπουργὸς τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγραφείων κ. Garnet μελετᾷ σχέδιον κατασκευῆς γραμμῆς τηλεφωνικῆς μεταξὺ Παρισίων καὶ Βρυξελλῶν. Ἡ ἀνταπόκρισις διὰ τηλεφώνου θέλει ἐκτελεῖσθαι ἀπ' εὐθείας ἀπὸ Παρισίων εἰς Λίλλην καὶ ἀπὸ Λίλλης εἰς Βρυξέλλας.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Ἀραγῶ ἐτελέσθη ἐν τῷ δημαρχείῳ Παρισίων, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Βουλῆς, συμπόσιον εἰς ὃ παρεκάθησαν οἱ ἐπισημότεροι τῶν ἐπιστημῶν ἀντιπρόσωποι. Ἐκαστος τῶν συνδαιτυμόνων προύκχτεῖσθαι ἐπὶ τούτῳ 20 φράγκα.

Ἐγένετο ἐν Παρισίοις ἡ πέμπτη ἐκθεσις τῶν γλυπτῶν καὶ ζωγράφων γυναικῶν. Μεταξὺ τῶν ἐκτεθέντων ἔργων διεκρίθησαν ἡ *Λουομένη νεάνις*, ἄγαλμα τῆς Κυρίας Leon Bertaux· ἡ παρὰ τῆς κυρίας Clovis Hughes φιλοτεχνηθεῖσα προτομὴ τῆς θυγατρὸς τῆς Μαριάννας καὶ θαλάσσιαι σκηναὶ τῆς κ. Ἐλωδίας Λαβιλέτ.

Διὰ τὴν ¹⁴/₂₈ Φεβρουαρίου, ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Β. Οὐγκώ, ἡ τοίμασεν ἡ Διεύθυνσις τοῦ Γαλλικοῦ Ὁδείου πανήγυριν καθ' ἣν αἱ ἡθοποιοὶ Rousseil καὶ Weber θὰ ἀπκγγείλωσι διηγηματικὸν ποίημα τῆς Κυρίας Simone Arnaud. τῆς συγγραφείως τῆς Mlle du Vigean, κα-

ρασταθείτης ἐπ' ἐσχάτων ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ θεάτρου τούτου. Τὸ πῶμα τοῦτο τῆς κυρίας Arnaud ἐπιγράφεται 1802 καὶ ἔχει ὡς πρόσωπα τὴν *Ποίησιν* καὶ τὴν *Νικην*.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ εὐκαιρίᾳ καὶ φέρουσιν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν 1802 παρειαύσει διὰ τὴν σκηνὴν τοῦ *Γαλλικοῦ θεάτρου* διαλογικὴν σκηνὴν καὶ ὁ Ρενάν, ὑποκειμένην εἰς τὰ ἀρχαῖα Ἠλύσσεια πεδία, ἐφ' ὧν παρέρχονται διαλεγόμενοι οἱ μεγάλοι τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους ποιηταί.

Τὸ σπουδαστήριον τοῦ σοφοῦ Pasteur πληροῦται ὁσημέραι ἐπισκεπτῶν, προσβεβλημένων ἐκ λύσσης. Ζωηρῶς περιγράφουσι τὰ Εὐρωπαϊκὰ φύλλα τὴν ἀκλόνητον πεποιθήσιν ἣν ἔχουσι πρὸς τὸν μέγαν ἐπιστήμονα πάντες ἐν Γαλλίᾳ.

Ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Παρισίοις τελεσθησόμενος ποιητικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς ἀγὼν θέλει λάβει χώραν κατὰ τὸν προσεχῆ Μάιον. Πάντες οἱ καλλιεργοῦντες τὰ γράμματα καὶ τὰς καλὰς τέχνας καλοῦνται νὰ μετάσχωσιν αὐτοῦ. Τὰ θέματα προεκηρύχθησαν ἤδη.

Ἐν Ρουέν ἀπεβίωσεν, ἐβδομηκοντούτης περίπου, ὁ ζωγράφος Gustave Morin. Μεταξὺ ἄλλων πολλῶν εἰκόνων τοῦ φημίζεται ἡ παριστῶσα τὸν Ἀριόστον, ἀναγινώσκοντα ἐνώπιον φίλων τοῦ ἀποσπάσματα τοῦ μαινομένου Ρολάνδου, ἧτις ἐγράφη τῷ 1849.

Μεγάλην αἰσθησιν παρήγαγεν εἰς τοὺς φιλολογικοὺς κύκλους βιβλίον ἐκδοθὲν παρὰ τοῦ Δόκτωρος Brandes καὶ ἐπιγραφόμενον *Λουδοβίκος Χόλμπερ καὶ οἱ σύγχρονοί αὐτοῦ*. Ἐκ τοῦ βιβλίου τούτου μόνου ἔμαθον—τίς οἶδει—οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἐν Δανίᾳ ἔζησεν ὁ ποιητής, σατυρογράφος, φιλόσοφος, ἱστορικὸς καὶ δραματογράφος Λου-

δοξικός Χόλμπερ, ὁ θεωρηθεὶς ὡς ὁ Πλάτων καὶ ὁ Βολταῖρος τῆς πατρίδος του. Πρὸ τοῦ Δόκτωρος Brandes διὰ σπουδαίας μελέτης του ὁ Edmund Cosse εἶχεν ἤδη γνωρίσει εἰς τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων ὅτι ὁ Χόλμπερ οὗτος δὲν ἦτο μόνον ὁ μέγιστος τῆς Δανίας ποιητής, ἀλλὰ καὶ ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων του, ἐξαίρεσει τοῦ Βολταίρου. Τοῦθ' ὅπερ ἐπέτελεσεν, ὑπὸ πνευματικὴν ἔποψιν, ὁ Βολταῖρος ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Γερμανίᾳ ὁ Λέσσιγκ, τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ Χόλμπερ κατ'ὠρθώσεν ἐν Σκανδιναβίᾳ. Ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν εὔρεν ἔχουσιν κακῶς, τὸ ἐθνικὸν θέατρον, τὰ γράμματα ἐν γένει, ὀφείλουσιν εἰς τὸν Χόλμπερ τὴν ἀναγέννησίν των, ἀφοῦ ἀνατέλλοντος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος εἰργάσθη ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς οἱ ἀκάματοι ἐργάται τῆς ἀναγεννήσεως, ἀρχομένου τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος.

Αἱ πρὸς ἀνεύρεσιν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Βίκτωρος Οὐγκώ γεγόμεναι ἐργασίαι κατέληξαν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν χειρογράφου δράματος αὐτοῦ ὁ *Κόμης Ἰωάννης* ἐπιγραφομένου. Τὸ ἔργον τοῦτο, γραφέν ἐν ἔτει 1839, κατὰ τὴν μᾶλλον εὐτυχῇ τοῦ μεγάλου ποιητοῦ φιλολογικὴν περίοδον, παρέμεινε δυστυχῶς ἀτελὲς ἔκτοτε, οὐδέποτε συμπληρωθείσης τῆς τελευταίας του πράξεως.

Ἐν Παρισίοις ἐξεδόθη ὁ δεύτερος τόμος συγγράμματος τοῦ Ἀλφρίδου Μαρσάν *Οἱ Λυρικοὶ ποιηταὶ τῆς Αὐστρίας* ἐπιγραφομένου. Ὁ πρῶτος τόμος τοῦ βιβλίου, ὅστις ἔχει πρὸ πενταετίας ἐκδοθῇ, περιέχει βιογραφικὰς σημειώσεις καὶ ἀναλύσεις τῶν ποιήσεων τοῦ Lenau, Betty Paol Corinne καὶ Fechttersleben. Ὁ νεωστὶ ἐκδοθεὶς τόμος περιλαμβάνει τὰς εἰκόνας τοῦ Maurice Hartmann, Josephine de Knorr, Robert Hamerling καὶ Lorm. Οἱ ὀκτὼ οὗτοι ποιηταὶ ἀντιπροσωπεύουσι τὴν λυρικὴν ποίησιν τῆς Αὐστρίας, δύναται τις δὲ εἰπεῖν, καὶ ἀποτελοῦσιν ἰδίαν, ὅλως διάφορον τῆς γερμανικῆς λυρικῆς ποιήσεως, σχολὴν.

Ἐν Βερολίῳ ἐξεδόθη ἐπ' ἐσχάτων βιβλίον, περιέχον τὰς ἀναμνήσεις τοῦ Βαρώνου de Cagern, ὑπὸ τὸν τίτλον *Νεκροὶ καὶ Ζῶντες*. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐκρίθη ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν

τελευταίας πεντηκονταετίας. Ἐκτυλίσσων τὰς ἀπὸ τοῦ 1830 καὶ θεν ἀναμνήσεις του ὁ συγγραφεὺς, λαλεῖ καὶ περὶ πολλῶν διασήμεων ἢ καὶ ζώντων, μεθ' ὧν ἦλθεν εἰς συνάφειαν στενὴν κατὰ τὸ μα-
τουτο χρονικὸν διάστημα. Παρέχει εἰκόνας τοῦ Οὐμβόλδου, τοῦ Βα-
Θιέρς, Ἰουλίου Φάβρου καὶ τέλος τοῦ δυστυχοῦς αὐτοκράτορος τοῦ
κοῦ Μαξιμιλιανοῦ. Παρίστη ὁ βαρὼνος de Gagera εἰς τὴν ἐπανά-
την τοῦ Φεβρουαρίου 1848 ἐν Γαλλίᾳ, μετέσχε τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ ἐπα-
ξέως τῶν Καρολιστῶν, καὶ εἶτα μετέβη εἰς Ἀμερικὴν, καὶ περὶ
ἐν τῶν χωρῶν τούτων, περὶ πάντων τῶν ἐν αὐταῖς διαδραματισθέν-
γεγονότων δίδει λεπτομερεῖς καὶ ἐνδιαφερούσας πληροφορίες.

οὐδ' ἐπαινέται μελοδραμάτιον, τὸ ὁποῖον ἐπ' ἐσχάτων παρεστάθη ἐν
ἱεραισινῶ θεάτρῳ τοῦ κωμικοῦ μελοδράματος. Ἐπιγράφεται Ὅρκος
κὸς καὶ εἶνε ἔργον Maurice Ordonneau καὶ Edmond Audran.
ἀπλούστατον τὴν ὑπόθεσιν καὶ τρυφερὸν εἰδύλλιον, ἀναγόμενον εἰς
ἀπλοὺς ἐκείνους καιροὺς, καθ' οὓς οἱ βασιλεῖς ἐνυμφεύοντο ποιμενί-
ἔργον τὸ ὁποῖον ἐνεθουσίασε τοὺς ἀκροατὰς καθότι ἀπευθύνεται ἀμέ-
λεις τὴν καρδίαν.

οὐδ' ἡ ἀπέριττος ὑπόθεσις του : Νέος καὶ ὥρατος εὐγενὴς ἡράσθη θελ-
ῆς συντρόφου τῶν παιδικῶν του χρόνων, ἀλλὰ πτωχῆς χωρικῆς. Ἡ
τα ἦτο τόσῳ ὥραία, ὁ νεανίας τοσούτῳ εἰλικρινής, ὥστε ἀμέσως ἀ-
αῖαν ὄρκον ἰσοβίου ἔρωτος. Ἀλλ' ὁ εἰδυλλιακὸς οὗτος ἔρως ἔσχε
τὰς τρικυμίας του. Ὁ νέος κόμης διετέλει ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν πλου-
θείας του, ἀνθισταμένης εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ γάμου τού-
ῳστις θὰ προσῆπτεν ὄνειδος εἰς τὸ εὐκλεὲς τῆς οἰκογενείας τοῦ κόμη-
νομα. Εἶχεν ὑπ' ὄψιν της νέαν ἀλλὰ δυσειδῆ πολύφερτον κόρην, φοι-
ν εἰς τοὺς χοροὺς, τὰς ἐξοχὰς καὶ τὰ θεάτρα, κόρην τοῦ μεγάλου
ου.

ποπειρᾶται λοιπὸν νὰ νυμφεύσῃ τὴν πτωχὴν χωρικὴν μετὰ καπῆ-
ρινὸς ἐν Αὐρηλίᾳ καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν ἀπομακρύνει τῆς
ευούσης. Ἀπελπισθεὶς ὁ κόμης κατατάσσεται εἰς τὸν στρατὸν καὶ
παρέλθωσι δύο ἔτη κατακτᾷ τὸν βαθμὸν τοῦ ταγματάρχου.

ἵτε μεταβαίνει εἰς Αὐρηλίαν. Ἡ Ροζίτα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἶχε συγ-
τεθῇ νὰ νυμφευθῇ τὸν κάπηλον. Ὅποια εὐτυχία ! Ἡ καρδία τῆς
κῆς ἀνταπεκρίνετο εἰς τοῦ ταγματάρχου τὰ αἰσθηματὰ μεθ' ὧσης
ἐρότητος καὶ εἰλικρινείας εἰς τοῦ νέου κόμητος τὸν ἔρωτα ἄλλοτε.
ιδύλλιον συνεπληρώθη. Ὁ γάμος ἐπισφράγισε τὴν ποιητικὴν τῶν
ῶν ἀγάπην.

Τὴν τρυφεράν ταύτην ὑπόθεσιν, τὴν ἀφελῇ καὶ ἀρμονικὴν τοῦ ἔργου γλῶσσαν ἐπεσφράγισεν ἡ μελωδία. Ἡ μουσικὴ τοῦ Audran, ἀπλὴ καὶ θελκτικὴ, συνετέλεσεν εἰς τὴν πλήρη τοῦ ἔργου ἐπιτυχίαν. Δύο δυωδία ἀπετυπώθησαν αὐθωρεὶ εἰς τῶν Παρισινῶν τὴν μνήμην, ψαλλόμεναι ἑκτοτε παρὰ παντὸς μουσοφίλου, ἀναδιδόμεναι ἀπὸ τῶν πληκτρῶν τῶν κλειδοκυμβάλων τῆς μεγαλουπόλεως.

Προκειμένου περὶ θεάτρου, δεόν νὰ μνημονεύσωμεν τῶν τελευταίων δραματικῶν προϊόντων τῆς Γερμανίας. Ὁ Ριχάρδος VOSS ἐδημοσίευσεν δράμα, ἔχον ὑπόθεσιν τὴν πιστὴν ἀφοσίωσιν Σάξωνος ὑπαλλήλου πρὸς τὸν πρίγκηπα του, ἐν ᾗ ἐποχῇ οἱ Πρώσοι εἶχον καταλάβει τὴν Δρέσδην. Τὸ δράμα πλέκεται ἐπὶ τῆς ψυχολογικῆς πάλης τῆς Μαριάννης, θυγατρὸς τοῦ πιστοῦ τούτου ὑπαλλήλου, ἠναγκασμένης νὰ ἀποστῇ τοῦ ἐρωτὸς της πρὸς νέον ἀξιωματικόν, ὅπως νυμφευθῇ τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὃν ὁ πατὴρ της ὑπεσχέθη τὴν χεῖρά της ἀντὶ τῶν σπουδαίων ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας τῷ παρέσχε. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ VOSS μετρίως ἐπαινεῖται.

Ἄλλοτε νέον δράμα ἀναφέρεται τὸ τοῦ Ροδόλφου Kneisel, τὸ ὁποῖον κρίνεται μᾶλλον ὡς σκηνικὸν παίγνιον. Κάτι εἰςέω φέρει ὡς τίτλον ἡ σκηνικὴ αὐτῇ σύνθεσις, καὶ ἐπὶ τοῦ λογίου τούτου ἐκτυλίσσεται πᾶσα ἡ ὑπόθεσις. Ἐκάστη σύζυγος, ἀδελφὴ ἢ κόρη προφέρουσα τὰς δύο αὐτὰς λέξεις ἐνώπιον τοῦ συζύγου, ἐραστοῦ ἢ ἀδελφοῦ, παράγει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι *κάτι ἔμαθον* ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου καὶ μυστηριώδους αὐτῶν βίου. Καὶ οὕτω λαμβάνουσι χώραν πλεῖστα κωμικὰ ἐπεισόδια, ἀρκετὰ ἄνευ λόγου ἐκμολογήσεις, καὶ τέλος πκράγεται ἄφθονος γέλως, ὅταν ἀποκαλύπτεται ἐν τέλει τοῦ ἔργου ὅτι οὐδεὶς γνωρίζει μυστήριόν τι ἐκείνου, οὕτινος προέκάλει τὰς ὑποψίας καὶ τὰς ἀφελεῖς ἀποκαλύψεις. Τὸ κωμικὸν παίγνιον τοῦ Kneisel θεωρεῖται ὡς χαριεστάτη ἐπίνοια καὶ φυσικωτάτη κωμικὴ σύνθεσις.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς 72ας ἐπετηρίδος τῆς γεννήσεως τοῦ Φρειδερίκου Schack μετὰ πολλῆς ἐπιτυχίας παρεστάθη ἐν Μονάχῳ μία ἐκ τῶν καλλίστων αὐτοῦ τραγωδιῶν ἡ *Τιμάνδρα*. Τὴν ὑπόθεσιν αὐτῆς ἠρύσθη ἐκ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱστορίας. Ἡ Τιμάνδρα εἶνε ἡ μήτηρ τοῦ Βασιλέως τῆς Σπάρτης Παυσανίου, ἣτις ἔφερεν, ὡς λέγουσι, τὸν πρῶτον λίθον ἐν τῷ ναῷ, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ υἱὸς της κατεκλείσθη. Ὁ ποιητὴς κατάρθων

εικονίσῃ λίαν πρωτοτύπως τὸν χαρακτῆρα τοῦ προδότου Παυσανίου ἐν παριστᾷ αὐτὸν ὡς κοινὸν κακοῦργον, πωλοῦντα τὴν πατρίδα του εἰς ἰὼν· ὁ ἀτυχὴς Σπαρτιάτης βασιλεὺς ἐπικαλεῖται τὴν συνδρομὴν τοῦ ὡς τῶν Περσῶν ἐκ λόγων ἀνωτέρας ἀπόψεως. Θέλει νὰ εἰσαγάγῃ ἐπλῆ καὶ αὐστηρᾷ Σπάρτῃ τὰ πολυτελῆ ἥθη τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἀστήσῃ τὴν πατρίδα του κέντρον πολιτισμοῦ καὶ γνώσεων. Ἀλλὰ εἰται ἐν τούτῳ τὸ δραματικὸν ἐνδιαφέρον· τοῦτο προκαλεῖ ἡ ἀγωγὴ τῆς μητρὸς πάλιν. Κατ' ἀρχάς, ἐκ στοργῆς πρὸς τὸν υἱόν, παρί- ἐνώπιον τῶν ἐφόρων, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν του. Καὶ ὅταν ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πείθεται περὶ τῆς ἰνοχῆς ὅτις, ἐλπίζει ἀκόμη ὅτι μόνον εἰς ὑπερορίαν θὰ καταδικασθῇ. ὁ Παυσανίας, μὴ δεχόμενος νὰ ὑποστῇ τὴν ποινὴν ταύτην, κατα- τὸν οἶκον τῆς μητρὸς του καὶ καταφεύγει εἰς τὸν ναόν, ἔνθα τὸ εἰς ἡ γνώστη τραγικὴ τύχη.

πραγμῶς αὕτη ἐνέχει πραγματικὰς ἀρετάς. Ὁ χαρακτῆρ τῆς Τι- ς εἶνε μεγαλοφυὲς δημιουργημα, ἐπισπώμενον πάντων τὸν θαυμασμόν.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Σεπτέμβριος

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

εανελήφθησαν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου καὶ συνεκροτήθη ἡ τα- συνεδρία τοῦ Σεπτεμβρίου. Ἐνεκα τῶν περιστάσεων ἐλήφθη- ἔφορα μέτρα σχετικὰ πρὸς τὰ ἐν ἐπιστρατεῖᾳ διατελοῦντα μέλη ἑλλόγου.

Βασιλικὴ Ἀκαδήμεια τῶν γραμμάτων τοῦ Βελγίου ἀπέστειλε διὰ Βρυξέλλαις γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος διάφορα βιβλία πρὸς ἔλιοθήκην τοῦ Συλλόγου. Ὁμοίως ἀπέστειλε βιβλία πρὸς τὴν Βι- κην τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς ἐνταῦθα Γαλλικῆς πρεσβείας τὸ ἐπὶ μμοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργεῖον τῆς Γαλλίας.

Τῇ αἰτῇ αὐτῇ ὁ Σύλλογος συνῆψε σχέσεις μετὰ τῆς ἐν Δράκῃ φιλεκπαιδευτικῆς ἀδελφότητος «Σύμπνοια».

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλαλογικὸς Σύλλογος προσεκάλεσε τὸν Σύλλογον, ἵνα δι' ἀντιπροσώπου αὐτοῦ μετέσχη τοῦ κατὰ τὸν προσεχῆ Αὐγούστου συγκροτηθησομένου ἐπιστημονικοῦ συνεδρίου. Ὁ Σύλλογος εὐχαρίστως ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν· θέλει δὲ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν ἀντιπροσώπου.

Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἀντὶ τοῦ ἀναχωρήσαντος κ. Ἀν. Παπαδιαμαντοπούλου ἐξελέχθη ὁ κ. Ἰω. Βάμβας.

Ἐψηφίσθη ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ τρέχον ἔτος καὶ τὰ μὲν ἔσοδα ὥρίσθησαν εἰς Δρ. 13893,88 τὰ δ' ἔξοδα εἰς Δρ. 13387,40 ἀπομείναντος περισσεύματος ἐκ Δρ. 506.40.

Ἀπεβίωσιν ὁ **Λύσανδρος Ἰαυταντζόγλου** μέλος ἐπίτιμον τοῦ Συλλόγου ἐκ τῶν παλαιότερων, ὁ **Δημήτριος Ἰκονοφόος** μέλος ὁμοίως παλκιὸν ἐκ τῶν ἐκτάκτων, καὶ ὁ **Θεοδόσιος Ζῶτος** ὑπολοχαγὸς τοῦ πυραβολικοῦ τακτικῶν ἐνεργὸν μέλος τοῦ Συλλόγου.

Παρόραμα. — Τὸ ἐν σελίδι 412 στίχ. 15 ἀντὶ Βοντίτσης Γρηγόριος ἀνάγνωθι Ἱερόθεος ἐν τῇ περὶ Σικίνου διατριβῇ τοῦ κ. Μυστακίδου.

Αἰτήσεις συνδρομῶν καὶ πληροφοριῶν ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπὴν (ἐν τῷ κατὰστῆματι τοῦ Συλλόγου ὁδὸς Νομισματικοποιείου ἀριθ. 4).

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΛΗΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δρχμὸν νέον 15

Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ δρχμὸν χρυσόν 20

Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδέν τι στέλλεται ὁ **Παρνασσὸς** ἐκτὸς μὴ προσηγορευτῆς ἢ συνδρομῆς.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ γραμματῖα γαλλικά.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐδράζοντο ἐπὶ τοσούτον ἡ ἐκδόσις τοῦ παρόντος φυλλαδίου ἕνεκα λόγων ὅπως ἀνεξαρτήτων πρὸς τὴν καλὴν θέλησιν τῆς ἐπιτροπῆς. Αἱ οἰκονομικαὶ δυσχερίαι εἰς ἃς περιήλθεν ὁ τίως ἐκδότης τοῦ *Παρισσοῦ Σχράντης* Οἰκονόμου, αἵτινες ἐπὶ τίλους ἐπήμενον τὴν ἀποχὴν αὐτοῦ ἀπὸ πάσης τυπογραφικῆς ἐργασίας καὶ τὴν διέλυσιν τοῦ ἐργαστηρίου του, ἐδυσχέρουν τὸ ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς, μὴ δυναμένης οὕτω νὰ ἀνταποκρίβῃ εἰς τὰς πρὸς τοὺς συνδρομητὰς τοῦ περιοδικοῦ ὑποχρεώσεις της.

Ἀρῶν εὐτυχῶς ἤδη ἐξωμακλύνθησαν πᾶσαι αἱ δυσχερίαι, καὶ ἡ ἐκδοσις καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ ἔτους τούτου φυλλαδίων πρόκειται νὰ συνελεσθῇ τὸ ταχύτερον, ἡ ἐπιτροπὴ ἐλπίζει ὅτι θέλει τύχει τῆς εὐμενεῶς συγκινήσεως τῶν συνδρομητῶν. Πληροφοροῦσα δὲ αὐτοὺς ὅτι τὴν ἐκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ ἀνταλαμβάνει ἀπὸ τοῦδε αὐτὸς ὁ φιλολογικὸς Σύλλογος *Παρισσοῦ*, τοὺς παρακαλεῖ νὰ ἀπορρίψωσι πᾶσαν πρότασιν, περὶ πληρωμῆς συνδρομῶν, τοῦ τίως ἐκδότη, θεωροῦντες ὡς ἐγκύρους μόνον ἐκεῖνας ἐκ τῶν παρυσιαζομένων αὐτοῖς ἀποδείξεων, ὅσαι θὰ φέρωσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ ταμίᾳ τοῦ Συλλόγου κ. Κ. Κουτζαλέζη.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 7 Δεκεμβρίου 1885.

Ἡ ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ

Ἐπιτροπὴ.

οδύσσου

2. 1883

71

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

63

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΤΟΜΟΣ Θ — ΤΕΥΧΟΣ Γ'. ΙΑ'. ΙΒ'.

Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1885

ΑΘΗΝΗΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΘΡ ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΗ ΚΑΙ ΑΔ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

(ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΟΙΚΟΔΟΜΗΤΡΙΟΥ-Υ)

1886

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μ. Δαμηράλη.—Σχίζπηρ. Ίούλιος Καῖσαρ τραγωδία εἰς πράξεις
πέντε σ. 561.

Κ. Σ. Κόντου.—Ποικίλα Φιλολογικά σ. 657.

Λ. Ποτιέν.—Τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν
πολέμῳ σ. 676.

Κ. Α. Παλαιολόγου.—Ρωστικά περὶ Ἑλλάδος ἑγγράφα νῦν τὸ
πρῶτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεθερμηνεύμενα σ. 693.

**** Ἡ Βιολίστρια, διήγημα.**

Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός.—Ἐργασίαι Συλλόγου
Ἐργασίαι τμημάτων σ. 729.

Πίναξ τῶν περιεχομένων. σ. 732.

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιστρεφῆ ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐκ τῶν
κα. **Δ. Κ. Κοκκίδου, Α. Λιακοπούλου, Εὐγ. Γ. Ζαλο-
κώστα καὶ Τιμολέοντος Ἡλιοπούλου** καὶ προεδρευομένη ὑπὸ τοῦ
προέδρου τοῦ Συλλόγου κα. Τιμολέοντος Ἀργυροπούλου.

(Ἐξετυπώθη τῇ 20 Ἰουνίου 1886).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ «*Ιουλίου Καίσαρος*» συμπληροῦται ἡ μετάφρασις ἡμῶν τῶν τριῶν Ῥωμαϊκῶν δραμάτων τοῦ Σαίξπηρ: «*Ιουλίου Καίσαρος*», «*Κοριολανοῦ*» καὶ «*Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας*».

Ὁ «*Ιούλιος Καῖσαρ*» ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἔργων τοῦ Σαίξπηρ, ἅτινα οἱ ὑποκριταὶ Heminge καὶ Condell ἐδημοσίευσαν τῷ 1623· τοῦλάχιστον οὐδὲν σώζεται ἀντίτυπον παλαιότερας ἐκδόσεως. Φαίνεται δέ, λέγει ὁ Wright, ὅτι τὸ ἔργον ἐγράφη πρὸ εἰκοσαετίας, ἤτοι τῷ 1603.¹

Τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἔργου ἠρύσατο ὁ ποιητὴς ἐκ τῶν Παραλλήλων Βίων τοῦ Πλουτάρχου, οὓς ἀνέγνω ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Thomas North γενομένη μεταφράσει. Ἠκολούθησε δέ, λέγει ὁ Γερβίνος, τὸν Ἑλληνα ἱστορικὸν μετὰ τοσαύτης ἀκριθείας, ὥστε, ὅχι μόνον τὰ σπουδαιότατα γεγονότα τῆς βιογραφίας τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Καίσαρος, ἀλλὰ καὶ πολλὰ λεπτομερῆ χαρακτηριστικὰ τῶν προσώπων, καὶ φράσεις, καὶ λέξεις ἐτι, τοῦ Πλουτάρχου παρέλαβεν.

Εἶνε δέ, ἐπιλέγει ὁ Γερβίνος, ἀξία θαυμασμοῦ ἡ κεκαλυμμένη ἐκείνη τέχνη καὶ ἡ ἀδιάλειπτος δύναμις, δι' ἧς μετέβαλιν εἰς δράμα τὸ κείμενον τοῦ ἱστορικοῦ.

Οὐδαμῷ ἄλλοθι ἐξετέλεισε τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τοσαύτης ἀρελείας καὶ τέχνης, δυνηθεὶς, ἐν τῇ πιστῇ παραστάσει ἱστορικῶν γεγονότων, νὰ τηρήσῃ ἀπεριόριστον ποιητικὴν ἐλευθερίαν, καὶ ἐξ ἀληθοῦς ἱστορίας ἐλεύθερον νὰ δημιουργήσῃ δράμα.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Φεβρουαρίου 1886.

Ὁ Μεταφράσας

¹ Ὁ Malone φρονεῖ ὅτι ἐγράφη μετὰ τὸ 1607, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Γουλιέλμου Ἀλεξάνδρου Μίνστρε, τοῦ μετέπειτα κόμητος τοῦ Stirling, ἡ τραγωδία τοῦ «*Ιουλίου Καίσαρος*», θέμα, ὅπερ ἴσως δὲν θὰ ἦτολε πραγματευθῇ, ἂν εἶχεν ἤδη γράψῃ τὴν τραγωδίαν τοῦ ὁ Σαίξπηρ.

ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Ἰούλιος Καίσαρ	}	Τρίαρχοι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος
Ὀκτάβιος Καίσαρ		
Μάρκος Ἀντώνιος		
Μ. Διμήτριος Λέπιδος	}	βουλευταί
Κικέρων		
Πούπλιος		
Ποπίλιος Λαίνας	}	οἱ κατὰ τοῦ Καίσαρος συνωμότης
Μάρκος Βρούτος		
Κάσσιος		
Κάτωκας		
Τρεβόνιος		
Λιγάριος		
Δέκιμος Βρούτος		
Μέντελλος Κίμβρος	}	Δήμαρχοι Διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς
Κίννας		
Φλάβιος καὶ Μάρυλλος	}	φιλοὶ τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κάσσιου
Ἀρτεμίδωρος ὁ Κνίδιος		
Εἰς Μάντις		
Κίννας ὁ ποιητὴς		
Ἔτερος ποιητὴς		
Λουκίλλιος		
Τιτίνιος		
Μισσαλάς		
Κάτων ὁ νεώτερος		
Βολούμνιος		
Βάρρων		
Κλεΐτος		
Κλαύδιος		
Σεράτων		ὁπηρετὴς τοῦ Κάσσιου σύζυγος τοῦ Καίσαρος σύζυγος τοῦ Βρούτου
Λεύκιος		
Λαρθένιος		
Πίνδαρος		
Καλπουρνία		ὁπηρετὴς τοῦ Κάσσιου σύζυγος τοῦ Καίσαρος σύζυγος τοῦ Βρούτου
Πορκία		
Βουλευταί, πολλοὶ φύλακες, ὁπηρετεῖται κτλ.		

Ἡ σκηνὴ ἐν Ῥώμῃ, περὶ τὰς Σάρδεις καὶ περὶ τοὺς Φιλίππους.

Σ Α Ι Ξ Π Η Ρ

ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ
ΤΡΑΓΩΔΙΑ
ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΝΤΕ

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Σ Κ Η Ν Η Α'

ΡΩΜΗ—ΟΔΟΣ

Ἐμφανίζονται ὁ Φλάβιος, ὁ Μάρυλλος καὶ τινες πολῖται.

ΦΛΑΒΙΟΣ

Φύγετ' ἀπ' ἐδῶ! Εἰς τὰ 'σπίτια σας, ὀκνηροί, πηγαίνετε εἰς τὰ 'σπίτια σας. Ἑορτὴ εἶνε σήμερον; πῶς, δὲν ἤξεύρετε ὅτι ὡς χειρώνακτες δὲν πρέπει νὰ ἐξέρχησθε κατὰ τὰς ἐργασίμους ἡμέρας χωρὶς νὰ φέρητε τὰ ἐμβλήματα τῆς τέχνης σας; Λέγε, τί τέχνην κάμνεις;

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐγώ, κύριε, εἶμαι ξυλουργός.

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Ποῦ εἶνε τὸ μέτρον καὶ τὸ δερμάτινον περίζωμά σου; Διατί φορεῖς τὰ καλλίτερά σου ἐνδύματα; — Σὺ, κύριε, τί τέχνην κάμνεις;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, κύριε, πικραβαλλόμενος μὲ κελὸν τεχνίτην, ἐγὼ δὲν εἶμαι παρὰ ἑνας μπαλωματῆς.

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Εἰπέ καθαρά, ποῖα εἶνε ἡ τέχνη σου;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἔχω, κύριε, μίαν τέχνην, τὴν ὁποίαν εἰμπορῶ νὰ ἐξασκῶ μὲ καθαρὰν συνειδήσιν. Εἶμαι διορθωτὴς τῶν κακῶν τομαρίων.¹

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Τί τέχνην ἔχεις; ἄθλιε, οὐτιδανί.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Μὴ θυμώνεις μαζί μου, καὶ μὴ σκάζεις, διότι, ἂν σοῦ σκάσῃ τίποτε, ἐγὼ εἰμπορῶ νὰ σε διορθώσω.

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Τί ἔνοεῖς διὰ τούτου; νὰ με διορθώσης, αὐθάδη;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Νὰ σε μπαλώσω.

ΦΛΑΒΙΟΣ

Εἶσαι λοιπὸν μπαλωματῆς; Ἔ;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, κύριε, ζῶ μὲ τὸ σουβλί μου. Δὲν ἐρωτῶ τί κάνει ὁ ἑνας καὶ ὁ ἄλλος· ἐγὼ κυττάζω τὸ σουβλί μου.² Πραγματικῶς εἶμαι χειρουργὸς τῶν παλαιῶν ὑποδημάτων· ὅταν εὐρίσκωνται εἰς κίνδυνον, τὰ γιατρεύω.³ Καὶ οἱ εὐμορφότεροι ἄνθρωποι, ὅσοι ἐπάτησάν ποτε εἰς δέρμα ζώων, ἀπέρασαν ἀπὸ τὴν τέχνη μου.

ΦΛΑΒΙΟΣ

Ἀλλὰ διατί δὲν εἶσαι εἰς τὸ ἐργαστήριόν σου σήμερον; διατί περιφέρεις εἰς τὰς ὁδοὺς τοὺς ἀνθρώπους τούτους;

¹ E mender of bad soles. Παίζει μὲ τὴν λέξιν sole σημαίνουσαν πέλιμα· προφέρεται δὲ ὡς τὸ sonl ψυχή. Δύναμαι εὐσυνειδήτως νὰ ἐξασκῶ τὴν τέχνην μου, ἥτις εἶνε ἡ τοῦ διορθωτοῦ τῶν κακῶν πελμάτων ἡ ψυχῶν.

² I meddle with no tradesmans matters, nor womans matters, but with awl. Δὲν ἀναμιγνύομαι οὔτε εἰς γυναικῶν, οὔτε εἰς βιομηχανῶν ὑποθέσεις, παρὰ καθόσον αὐταὶ σχετίζονται μὲ τὸ σουβλί μου. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος» τὸ χωρίον τοῦτο ἔχει ὡς ἐξῆς. I meddle with no tradesmans matters nor womans matters, but withal I am indeed. Ὁ Farmer θεωρεῖ προτιμότεραν τὴν γραφὴν: I meddle with no tradesmans matters, nor womens matters but with awl. Δὲν ἀναμιγνύομαι εἰς ἐμπόρια—ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν—παρὰ μόνον μὲ τὸ σουβλί μου, ὃ δὲ Capell μεταβάλλει τὴν μεταγραφὴν: but with awl εἰς but with all ἥτοι ἀναμιγνύομαι εἰς ὅλα. Wright.

³ I recover them παίζει μὲ τὸ ῥῆμα recover, ὅπερ σημαίνει: σκεπάζω, καλύπτω καὶ πάλιν, θεραπεύω.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Μὰ τὸν Θεόν, κύριε, διὰ νὰ χιλιάσουν τὰ ὑποδήματά των, καὶ τοιοῦτο-
τρόπως νὰ μοῦ προμηθεύσουν περισσοτέραν ἐργασίαν. Ἀλλά, διὰ νὰ εἰπῶ
τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἐργαζόμην σήμερον, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν Καίσαρα, καὶ νὰ
χαροῦμεν διὰ τοὺς θριάμβους του.

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Διατί νὰ χαρῆτε ; Ποίᾳς κατὰκτήσεις προσθέτει εἰς τὴν πόλιν ἡμῶν ;
Τίνες οἱ ὑποτελεῖς, οἱ ἀκολουθοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τοὺς τρο-
χοὺς τοῦ ἄρματός του διὰ τῶν ἀλύσεων τῆς αἰχμηλωσίας κοσμοῦντες ;
Ἡλίθιοι, ἀναίσθητοι, καὶ τῶν λίθων ἀναισθητότεροι ! Δὲν ἐγνωρίσατε, ὦ
ἀπεισκληρυμμέναι καρδίαι, ὦ ἀνάλητα τέκνα τῆς Ῥώμης, δὲν ἐγνωρίσατέ
ποτε τὸν Πομπήϊον ; Ποσάκις δὲν ἀνερριχήθητε ἐπὶ τὰ τείχη καὶ τὰς
ἐπάλξεις, ἐπὶ τοὺς πύργους καὶ τὰ παράθυρα, καὶ ἐπ' αὐτὰς ἔτι τὰς κα-
πνοδόχους, καὶ τὰ τέκνα σας εἰς τὰς χεῖρας ἔχοντες, δὲν περιεμένετε μεθ'
ὑπομονῆς ὁλόκληρον ἡμέραν ἵνα ἴδητε τὸν μέγαν Πομπήϊον διερχόμενον
διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Ῥώμης ; Εὐθὺς δ' ὡς ἐβλέπετε πόρρωθεν τὸ ἄρμα του,
δὲν ἐξεπέμπετε ἀλαλαγμοὺς τοιούτους, ὥστ' ἔτρεμεν ἡ κοίτη τοῦ Τιβέρεως
ἀκούοντος τὴν ἡχὴ τῶν κρυγῶν σας ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τῶν κοιλωμάτων
τῶν ὀχθῶν του ; Καὶ τώρα φορεῖτε τὰ καλλίτερά σας ἐνδύματα, καὶ ἐορ-
τάζετε, καὶ βραίνετε δι' ἀνθῶν τὴν ὁδὸν ἐκείνου, ὅστις ἐπανάρχεται ἐν
θριάμβῳ χύσας τὸ αἷμα τοῦ Πομπηίου ; Φύγετ' ἀπ' ἐδῶ. Τρέξατε εἰς τὰς
οἰκίας σας, γονατίσατε καὶ δεήθητε τοῖς θεοῖς ἵνα ἀποτρέψωσι τὴν τιμω-
ρίαν, ἣν ἀναγκασίως θὰ ἐπισύρῃ ἡ ἀγνωμοσύνη αὕτη.

ΦΛΑΒΙΟΣ

Ὑπάγετε, ὑπάγετε, φίλοι συμπολιταί, καί, πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ σφάλ-
ματος τούτου, ἀθροίσατε πάντας τοὺς πένητας τῆς τάξεώς σας, καὶ ὁδη-
γήσατε αὐτοὺς πρὸς τὰς ὄχθας τοῦ Τιβέρεως· κλαίοντες δὲ ἐκεῖ νὰ χύσητε
ἐπὶ τῆς κοίτης του δάκρυα τόσα, ὥστε καὶ τὰ ἀβαθέστερα τοῦ ποταμοῦ
μέρη ν' ἀνέλθωσι μέχρι τῆς ὑψηλοτέρας ὄχθης (*Ἐξέρχονται πάντες οἱ
πολιταί*). Ἰδέ, πῶς συνεκινήθη ἡ ἀγενὴς αὐτῶν φύσις· ἀπέρχονται σιωπηλοὶ
συναισθανόμενοι τὸ πταῖσμά των. Πορεύθητι διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης πρὸς
τὸ Καπιτώλιον· ἐγὼ θὰ μεταβῶ διὰ ταύτης. Ἀπογύμνωσον τοῦ κόσμου
των τὰς εἰκόνας, ἃν που εὖρης αὐτὰς κεκοσμημένας δι' ἱερῶν κοσμημάτων.

ΜΑΡΥΛΛΟΣ

Δυνάμεθα νὰ πράξωμεν τοῦτο ; Ἡξεύρεις ὅτι σήμερον εἶνε ἡ ἐορτὴ τῶν
Λουπερχαλίων.¹

¹ Ἦν μὲν γὰρ ἡ τῶν Λουπερχαλίων ἐορτὴ, περὶ ἧς πολλοὶ γράφουσιν ὡς ποι-
μένων τὸ παλαιὸν εἶη καὶ τι καὶ προσήκει τοῖς Ἀρχαδικοῖς Λυκαίοις. Πλ. Καῖσαρ,
XI, σελ. 422.

ΦΛΑΒΙΟΣ

Ἀδιάφορον. Οὐδεμίαν εἰκόνα πρέπει ν' ἀφήσωμεν χειροσμημένην διὰ τῶν τροπαίων τοῦ Καίσαρος. Θὰ περιέλθω τὰς ὁδοὺς ἵν' ἀποδιώξω τὸ πλῆθος· πρᾶξον καὶ σὺ τὸ αὐτό, ὅπου δῆποτε ἴδης αὐτὸ συμπεπυκνωμένον. Ἄν ἐκ τῆς πτέρυγος τοῦ Καίσαρος ἀποτίλλωμεν τὰ ἐπιφυόμενα πτερά του, ἡ πτῆσις αὐτοῦ θὰ εἶνε συνήθης, εἰδεμή, θὰ μετεωρισθῇ ὅπου δὲν φθάνει ὁ ὀφθαλμός, καὶ θὰ κατέχη πάντας ἡμᾶς ὑπὸ δουρικὸν φόβον (*Ἐξέρχονται*).

Σ Κ Η Ν Η Β'

Δημοσία πλατεῖα. Σαλπίσματα. Εἰσέρχονται ὁ Καῖσαρ, ὁ Ἀντώνιος μὲ στολὴν δρομῆως, ἡ Καλπουρνία, ἡ Πορκία, ὁ Δέκιμος, ὁ Κικέρων, ὁ Βροῦτος, ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Κάσκαρ, ἀκολουθοῦμενοι ὑπὸ πολλῶν, ἐν οἷς καὶ Μάντις.

ΚΑΙΣΑΡ

Καλπουρνία !

ΚΑΣΚΑΣ

Ἔ, σιωπή! Ὅμιλεῖ ὁ Καῖσαρ.

ΚΑΙΣΑΡ

Καλπουρνία!

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Τί θέλει ὁ σύζυγός μου ;

ΚΑΙΣΑΡ

Παρεμπόδισον τὸν δρόμον τοῦ Ἀντωνίου ὅταν τρέξῃ. Ἀντώνιε !

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Καῖσαρ, ἄρχων.

ΚΑΙΣΑΡ

Μὴ λησμονήσης, τρέχων, νὰ ψάύσης τὴν Καλπουρνίαν, διότι οἱ πρεσβύτεροι ἡμῶν λέγουσιν ὅτι, στεῖρα γυνή, ψαυομένη κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον δρόμον, θεραπεύεται τῆς στειρώσεώς της.¹

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Θὰ τὸ ἐνθυμηθῶ ὅταν ὁ Καῖσαρ λέγῃ· «Ποίησον τοῦτο», εἶνε τετελεισμένον.

¹ Τῶν δὲ εὐγενῶν νεανίσκων καὶ ἀρχόντων πολλοὶ διαθέουσιν ἀνὰ τὴν πάλιν γυμνοί, σκύτεσι λαοίοις τοὺς ἐμποδῶν ἐπὶ παιδιᾷ καὶ γέλωτι παίοντες· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπίτηδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν ὥσπερ ἐν διδασκάλῳ τῷ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, πεπεισμένοι πρὸς εὐτοκίαν κυούσας, ἀγόνους δὲ πρὸς κύησιν ἀγαθὸν εἶναι, Πλουτ. Βροῦτος.

ΚΑΙΣΑΡ

Ἐμπρός, ἄς προβῶμεν χωρὶς οὐδὲν ἐκ τῶν τῆς εἰθισμένης τελετῆς νὰ παραλίπωμεν (*Σαλπίσματα*).

ΜΑΝΤΙΣ

Καῖσαρ!

ΚΑΙΣΑΡ

Ἐ, τίς με καλεῖ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ἄς παύσῃ ὁ θόρυβος· σιωπήσατε πάλιν!

ΚΑΙΣΑΡ

Τίς ἐκ τοῦ πλήθους με καλεῖ; Ἀκούω φωνὴν ἡχηροτέραν τῆς μουσικῆς ἀπάσης κρᾶζουσαν· «Καῖσαρ!». Ὁμίλησον· ὁ Καῖσαρ ἐστράφη ν' ἀκούσῃ.

ΜΑΝΤΙΣ

Φυλάττου τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου.

ΚΑΙΣΑΡ

Τίς οὗτος;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μάντις, ὅστις σοι λέγει νὰ φυλάττησαι ἀπὸ τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου.

ΚΑΙΣΑΡ

Ὁδηγήσατε αὐτὸν ἐνώπιόν μου, ἵνα ἶδω τὸ πρόσωπόν του.

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐξέλθε ἐκ τοῦ πλήθους, φίλε· ἀτένισον τὸν Καίσαρα.

ΚΑΙΣΑΡ

Τί ἔχεις τώρα νὰ μοι εἴπῃς; ὁμίλησον καὶ πάλιν.

ΜΑΝΤΙΣ

Φυλάττου τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου.

ΚΑΙΣΑΡ

Εἶνε ὄνειροπόλος· ἄς ἀφήσωμεν αὐτόν· ἄγωμεν (*Ἡ μουσικὴ παύσεται· Ἐξέρχονται πάντες ἐκτὸς τοῦ Βρούτου καὶ τοῦ Κασσίου*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Θὰ ἔλθῃς νὰ ἶδῃς τὴν σταδιοδρομίαν;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐγώ, ὄχι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐλθέ, σέ παρακαλῶ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δὲν εἶμαι φιλοθεάμων. Μοῦ λείπει κάπως τὸ φαιδρὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ὅπερ ἔχει ὁ Ἀντώνιος. Ἄς μὴ παρεμβάλλω πρόσκομμα εἰς τὰς ἐπιθυμίας σου, Κάσσιε· σὲ ἀφίνω.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Σὲ παρατηρῶ ἀπὸ τινος χρόνου, Βρούτε, καὶ δὲν βλέπω πλέον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου τὴν εὐμένειαν ἐκείνην καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς ἀγάπης, ἃς ἄλλοτε ἔβλεπον. Δίαν ψυχρῶς καὶ ὡς πάντῃ ξένος φέρεσαι πρὸς τὸν ἀγαπῶντά σε φίλον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μὴ ἀπκτᾶσαι, Κάσσιε· ἂν τὸ βλέμμα μου εἶνε σκυθρωπόν, ἢ ταρχῇ ὅμως τοῦ προσώπου μου ἀποβλέπει μόνον ἐμὲ αὐτόν.¹ Ταράσσομαι ἀπὸ τινος ὑπὲρ συγκρουσμένων αἰσθημάτων,² ὑπὸ σκέψεων ὅλως ἰδίων εἰς ἐμέ, αἵτινες ἀμχυροῦσί πως τὴν συμπεριφορὰν μου.³ Τοῦτο ὅμως δὲν πρέπει νὰ λυπῇ τοὺς καλοὺς μου φίλους—μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται, Κάσσιε—οἵτινες διὰ νὰ ἐξηγῶσι τὴν ἀδιαφορίαν μου, ἀνάγκη νὰ λέγῶσι ὅτι, «ὁ ἀτυχὴς Βρούτος, παλαίων πρὸς τὸν ἑαυτὸν του, λησμονεῖ νὰ ἐκδηλοῇ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀγάπην του».

ΚΑΣΣΙΟΣ

Παρηρμήνευσα τὸ πάθος σου καὶ τούτου ἕνεκα ἐνέκλεισα ἐν τῷ στήθει σκέψεις σπουδαίας, σοβαροὺς διαλογισμούς. Εἰπέ μου, καλὲ Βρούτε, δύνασαι νὰ ἴδῃς τὸ πρόσωπόν σου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι, Κάσσιε, διότι ὁ ὀφθαλμὸς μόνον δι' ἀντικατοπτρισμοῦ, δι' ἄλλου τινὸς πράγματος δύναται νὰ ἴδῃ ἑαυτόν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁρθόν. Εἶνε δὲ πολὺ λυπηρόν, ὦ Βρούτε, ὅτι δὲν ἔχεις κάτοπτρον τοι-

¹ If I have veil'd my look, I turn the trouble of my countenance merely upon myself.

² Vexed I am of late with passions of some difference. Ταράσσομαι ὑπὲρ συγκρουσμένων αἰσθημάτων, ἢ συγκινήσεων. Wright.

³ Give some soil perhaps to my behaviours ἐρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Wright. Somewhat sully or tarnish my behaviours καὶ οὕτως, ἢ ἀμαυροῦσι τὴν συμπεριφορὰν μου (ἡθὸς μου) καὶ οὕτως «ἠλλοίωσαν τοὺς τρόπους μου» ont altéré mes manières, ὡς ὑπὸ τοῦ F. Hugo μεταφράζεται. Τὴν ἐρμηνείαν ταύτην τοῦ Wright παραδέχεται καὶ ὁ λεξικογράφος τοῦ Σαίξπηρ Schmidt.

οὕτον, ὥστε νὰ στρέψῃ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου τὴν κεικρυμένην ἀξίαν σου, οὕτω δὲ νὰ δυνηθῇς νὰ ἴδῃς τὴν εἰκόνα σου. Ἦκουσα τοὺς σεβαστοτέρους ἄνδρας τῆς Ῥώμης, ἐκτὸς τοῦ ἀθανάτου Καίσαρος, ὁμιλοῦντας περὶ τοῦ Βρούτου· ἐπτενάζον πάντες ὑπὸ τὸν πιέζοντα ἡμᾶς ζυγόν, καὶ ἠύχοντο νὰ εἶχαι τοὺς ὀφθαλμούς του ὁ γενναῖος Βρούτος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἰς ποίους κινδύνους θέλεις νὰ με παρασύρῃς, Κάσσιε, παρακινῶν με νὰ ζητήσω ἐν ἑμαυτῷ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν ἐμοί;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐτοιμάσθητι λοιπὸν νὰ ἀκούσης, ὦ καλὲ Βρούτε. Ἀφοῦ δὲ γινώσκῃς ὅτι δὲν δύνασαι νὰ ἴδῃς σεαυτὸν τόσον καλῶς ὅσον δ' ἀντικατοπτρισμοῦ, θὰ γίνῃς κάτοπτρόν σου, ἴνα, ἄνευ ὑπερβολῆς, σοὶ ἀποκαλύψω ὅτι περὶ σεαυτοῦ ἀγνοεῖς. Μὴ δυσπίσται πρὸς ἐμέ,¹ ὦ γενναῖε Βρούτε. Ἄν ἤμην γελωτοποιός, ἢ ἂν συνείθιζον διὰ τετριμμένων ὄρκων πρὸς πάντα ἐπιδεικνύοντα² φιλίαν, νὰ καταβιβάζω τὴν ἀγάπην μου· ἂν με γινώσκῃς ὡς δουλικῶς περιποιούμενον καὶ περιπτυσσόμενον τοὺς ἄλλους καὶ εἶτα κακολογοῦντα αὐτούς, ἢ ἂν ἤξευρες ὅτι κατὰ τὰ συμπόσια ἐπαγγέλλομαι φιλίαν³ πρὸς ἅπαν τὸ συνευωχούμενον πλῆθος, τότε θεώρει με ὡς ἐπικίνδυνον (*Σαλπίσματα καὶ κρυφαί*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τί σημαίνουναι αἱ κραυγαὶ αὗται; Φοβοῦμαι μὴ ὁ λαὸς ἐκλίξῃ βασιλίαν τὸν Καίσαρα.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Πῶς, φοβεῖσαι; Τότε πρέπει νὰ ὑποθέσω ὅτι δὲν τὸ ἐπιθύμεις.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δὲν τὸ ἐπιθύμουν, Κάσσιε· καὶ ὁμῶς τὸν ἀγαπῶ πολύ. Ἀλλὰ διατί με κρατεῖς ἐπὶ τοσοῦτον ἐνταῦθα; Τί ἔχεις νὰ μοι ἀναγγείλῃς; Ἄν πρόκηται περὶ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, θές ἐνώπιόν μου ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν τιμὴν, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὸν θάνατον· θὰ θεωρήσω ἀμφοτέρω μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπαθείας, διότι, μὰ τοὺς θεούς, ἀγαπῶ τὸ ὄνομα τῆς τιμῆς πλειότερον παρ' ὅσον φοβοῦμαι τὸν θάνατον.

¹ Be not jealous on me, be not suspicious on me. Μὴ δυσπίσται πρὸς ἐμέ.

Wright

² To 'every new protester πρὸς πάντα ἐπαγγελλόμενον τὸν φίλον.

³ That I profess myself in banqueting. Φέρομαι φιλίως, ἐπαγγέλλομαι φιλίαν, καὶ οὐχί, ὥς μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Ἰωνίδου· «ἢ ἂν με γνωρίζῃς ἐπαγγελλόμενον τὸ νὰ παρίσταμαι εἰς πάντα τὰ συμπόσια». Σ. Μ.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τὴν ἀρετὴν σου ταύτην, Βροῦτε, γνωρίζω τόσον καλῶς, ὅσον γνωρίζω καὶ τὰ χαρκτηριστικὰ τοῦ προσώπου σου. Μάθε λοιπὸν ὅτι πρόκειται νὰ ὁμιλήσω περὶ τιμῆς. Δὲν ἠξέιύρω τί σὺ καὶ οἱ ἄλλοι φρονεῖτε περὶ τοῦ βίου τούτου· τὸ κατ' ἐμέ, θὰ προετίμων νὰ μὴ ὑπάρχω, παρὰ νὰ ζῶ φεβούμενος πλάσμα ὅμοιον πρὸς ἐμέ αὐτόν. Ἐγεννήθην ἐλεύθερος ὅπως καὶ ὁ Καῖσαρ· τοιοῦτοτρόπως καὶ σύ. Ἀμφότεροι ἐτρέφημεν ὅπως ἐκεῖνος, ἐπομένως δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ὑποφέρωμεν τὰ ψύχη τοῦ χειμῶνος. — Ἡμέραν τινὰ θυελλώδη καὶ ψυχρὰν, καθ' ἣν ὁ ὠργισμένος Τίβερις ἱπληττιμανιωδῶς τὰς ὄχθας του, μοῦ εἶπεν ὁ Καῖσαρ. Τολμᾷς, Κάσσιε, νὰ πηδήσης μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ ὀρμητικὸν τοῦτο ρεῦμα καὶ νὰ κολυμβήσης μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου;» Εὐθὺς ὡς ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, ἐνδεδυμένος ὡς ἤμην, ἐρρίφθην εἰς τὸν ποταμόν, καὶ τὸν προσεκάλεσα νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ, ὅπερ ὄντως ἐπραξεν. Ὁ χεῖμαρρος ἐμυκᾶτο, ἡμεῖς δὲ ἐτύπτομεν αὐτὸν μὲ νευρώδεις βραχίονας, παρωθοῦντες αὐτόν, καὶ θαρραλέως ἀνταγωνιζόμενοι.¹ Ἀλλὰ πρὶν ἢ δυνηθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ προσδιορισθὲν σημεῖον, ὁ Καῖσαρ ἐκράνυσε: «Βοήθησόν με, Κάσσιε, διότι πνίγομαι! Ὅπως δὲ ὁ μέγας ἡμῶν πρόγονος Αἰνείας ἔφερεν ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν γηραῖον Ἀγχίσην, σώσας αὐτὸν ἀπὸ τὰς φλόγας τῆς Τρωάδος, οὕτω καὶ ἐγὼ ἴσωσα ἐκ τῶν κυμάτων τοῦ Τιβέρεως τὸν ἀπηυδηκότα Καίσαρα. Νῦν δὲ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος κατέστη θεός, ὁ δὲ Κάσσιος εἶνε πλάσμα ταπεινόν, ὅπερ ὀφείλει νὰ κλίνει τὸν ἀχέονα, ἂν ποτε ὁ Καῖσαρ καταδύχθῃ νὰ κλίνει πρὸς αὐτόν νωχελῶς. Ὅτε διέτριβεν ἐν Ἰσπανίᾳ, προσεβάλλετο ὑπὸ πυρετοῦ, παρετήρησα δὲ ὅτι ἔτρεμεν ὁσάκις καταλαμβάνετο ὑπὸ τοῦ παροξυσμοῦ. Εἶνε ἀληθές, ἔτρεμεν ὁ θεὸς οὗτος. Τὰ δειλά του χεῖλη ἔχονον τὸ χρώμα των,² οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὧν ἐν μόνον βλέμμα

¹ And stemming it with hearts of controversy. Μετὰ θάρρους ἰσορρίζοντος καὶ ἀγωνιζομένου πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ ρεύματος. Wright.

Προφανῶς παρενόησαν τὸ χωρίον τοῦτο ὁ γάλλος μεταφραστὴς τοῦ Σαίξπηρ Larochet, μεταφράσας nous nageâmes en rivalisant de force, a d' intrepidité καὶ ὁ Ἰωνίδης ἐρμηνεύσας Ἐκλυμδῶμεν συναμιλλώμενοι καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐφροβίας hearts of controversy. Ἐρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Schmidt eagers for combats: πρόθυμοι πρὸς μάχην.

² His coward lips did from their colour fly. Ὅπως ὁ ἐγκαταλείπων τὴν σημαίαν στρατιώτης. Ὁ Waburton παρατηρεῖ ὅτι κοινὸς ἄνθρωπος θὰ εἶλεγε «Τὸ χρώμα ἐφυγεν ἐκ τῶν χειλέων, καὶ ὅχι τὰ χεῖλη ἐκ τοῦ χρώματος των.» Οὐδεμία περὶ τούτου ἀμφιβολία· ἀλλ' ὁ Σαίξπηρ δὲν λέγει πάντοτε ὅ,τι κοινὸς ἄνθρωπος θὰ εἶλεγεν. Wright.

τοιεῖ τὴν γῆν νὰ τρέμη, ἀπέβαλλον τὴν λαμπρότητά των. Τὸν ἤκουσα ιτενάζοντα, ναί, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, ἥτις ἐπιτάσσει εἰς τοὺς Ῥωμαίους νὰ τὸν ἀκούωσι καὶ νὰ γράφωσι, φεῦ! τοὺς λόγους του εἰς τὰ χρονικά των, κράζουσιν ὡς ἄρρωστον κοράσιον· «Τιτίνιε, δός μοι νὰ πῶ». Ὡ θεοί! ἐξίσταμαι βλέπων τόσον ἀσθενῆ χαρακτῆρα, πρωτεύοντα ἐν γῶ μεγαλοπρεπεῖ τούτῳ κόσμῳ, καὶ μόνον αὐτὸν τῆς νίκης τὸν στέφανον ρέροντα (Κραυγαὶ καὶ σαλπίσματα).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ ἄλλαι κραυγαί! Νομίζω ὅτι αἱ ἀνευφημίαι αὗται ἀγγέλλουσι ἡμᾶς τιμὰς ἀποδιδομένας τῷ Καίσαρι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐ, φίλε μου, αὐτὸς μὲν διασκελίζει τὸν στενὸν τοῦτον κόσμον ὡς κολοσσός, ἡμεῖς δέ, ἄνθρωποι ἀσήμαντοι, βαδίζομεν ὑπὸ τὰ πελώρια σκέλη του, δειλῶς περιβλίποντες πρὸς εὐρεσιν ἀτίμου τάφου. Ἐνίοτε οἱ ἄνθρωποι εἶνε κύριοι τῆς τύχης των· ἐὰν δ' ἡμεῖς, φίλτατε Βροῦτε, εἴμεθα ὑποτελεῖς, τὸ σφάλμα δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ πλανήτου, ὑφ' ὃν ἐγεννήθημεν, ἀλλ' ἐξ ἡμῶν αὐτῶν. Βροῦτος καὶ Καῖσαρ. Τί τάχα περιέχει ἡ λέξις *Καῖσαρ*; Διὰ τί τάχα τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε εὐχρότερον τοῦ ἰδικοῦ σου; Ἄν γράψης ἀμφοτέρω, βλέπεις ὅτι τὸ ὄνομά σου εἶνε ἐπίσης ὠραῖον· ἂν προφέρῃς κῦτά, εἶνε ἐπίσης εὐφώνον· ἂν ζυγίσῃς αὐτά, ἔχει τὸ αὐτὸ βάρος. Μεταχειρίσθητι αὐτὰ πρὸς ἐξορκισμόν, καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ὁ Βροῦτος θὰ ἐξεγείρῃ τὰ πνεύματα ὅπως καὶ ὁ Καῖσαρ. Μὰ τοὺς θεοὺς ἅπαντας, διὰ τίνος τροφῆς τρέφεται λοιπὸν ὁ Καῖσαρ οὗτος, ὥστε ἔγεινε τόσον μέγας! Ὅποιον αἶσχος διὰ τὸν παρόντα αἰῶνα! ¹ Ἀπώλεσας, ὦ Ῥώμη, τὴν γενεάν τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν. Ποῖος ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ περῆλθεν αἰὼν, ὃν δὲν ἐδόξασαν πλείονες τοῦ ἐνὸς ἄνδρες; Οἱ περὶ τῆς Ῥώμης ὁμιλοῦντες ἡδυνήθησάν ποτε μέχρι τοῦδε νὰ εἴπωσιν ὅτι τὰ εὐρέα τεῖχη της ἐνέκλειον ἓνα μόνον ἄνδρα; Νῦν ἡ Ῥώμη ὑφίσταται, καὶ ἔχει ἀρκετὴν *Ῥώμην*, ἐὰν μόνον εἰς ἀνὴρ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ ². Ἀμφοτέροι ἠκούσαμεν τοὺς γονεῖς ἡμῶν λέγοντας ὅτι ὑπῆρξέ ποτε Βροῦτός τις, ὅστις θὰ ἠνείχετο βασιλείαν ἐν Ῥώμῃ, ὅσον καὶ τὸν διάδωλον.

¹ Age, thou art! shamed! Κατησχύνθης, ὦ ἐποχή!

² Now is it Rome indeed and room enough, when there is in it but one man ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις τοῦ χωρίου ἔχει ὡς ἑξῆς: ὑφίσταται νῦν ἡ Ῥώμη καὶ ἔχει ἀρκετὸν χώρον, ἀφ' οὗ εἰς καὶ μόνος ἀνὴρ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῇ.

Ὁ ποιητὴς παίζει· μὲ τὰς λέξεις Rome καὶ room, Ῥώμη καὶ χώρος. Ἐνομίσαμεν ὅτι δὲν ἀπομακρυνόμεθα πολὺ τῆς ἐννοίας καὶ τοῦ λογοπαίγνιου μεταφράζοντες διὰ τῶν λέξεων Ῥώμη καὶ Ῥώμη.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οὐδόλως ἀμφιδάλλω περὶ τῆς πρὸς ἐμὲ εἰλικρινοῦς ἀγάπης σου. Μαντεύω ἐν μέρει τί προσπαθεῖς νὰ με πείσης νὰ πράξω. Τί δὲ σκέπτομαι περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν σημερινῶν καιρῶν, θά σοι τὸ εἶπω βραδύτερον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, σὲ παρακαλῶ, ἐν ὀνόματι τῆς φιλίας μας, νὰ παύσης πᾶσαν περὶ τούτου ὁμιλίαν. Θὰ σταθμίσω ὅσα εἶπες, καὶ θ' ἀκούσω μὴ ὑπομονῆς ὅ,τι ἄλλο ἔχεις νὰ εἴπῃς· θὰ εὕρω δὲ τὴν κατάλληλον στιγμήν ὅπως συζητήσωμεν περὶ τῶν σοβαρῶν τούτων πραγμάτων. Ἔως τότε ὁμως, ἀγαπητέ μου φίλε, ἔχε κατὰ νοῦν ὅτι ὁ Βρούτος θὰ προετίμα νὰ εἶνε χωρικός, παρὰ νὰ καλῇται τέκνον τῆς Ῥώμης ὑπὸ τοὺς βαρεῖς τούτους ὅρους, οὓς πιθανῶς θὰ ἐπιβάλωσιν ἡμῖν οἱ καιροί.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Χαίρω ὅτι οἱ ἀσθενεῖς μου λόγοι ἀπέσπασαν ἐκ τῶν χειλέων τοῦ Βρούτου τοσοῦτους σπινθῆρας.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἡ ἑορτὴ ἐπερατώθη καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπιστρέφει.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅταν διέλθωσι πλησίον ἡμῶν, λάβε ἐκ τῆς χειρὶδος τὸν Κάσκαν, ὅς-τις διὰ τοῦ σκαιοῦ αὐτοῦ τρόπου θὰ μας εἴπῃ ὅ,τι ἀξιοσημείωτον συνέβη σήμερον (*Εἰσέρχεται ὁ Καῖσαρ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Θὰ τὸ πράξω. Ἀλλὰ παρατήρησον, Κάσσιε, πόσον ἡ ὀργὴ φαίνεται κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ Καίσαρος· πάντες δὲ οἱ ἄλλοι ἔχουσιν πεφοβημένον ὕψος· ἡ παρειὰ τῆς Καλπουρνίας εἶνε ὠχρά· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κικέρωνος εἶνε τόσον ἐρυθροὶ καὶ ἄγριοι ὅπως ἦσαν τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν εἶδομεν αὐτὸν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ὅτε ἐν τῇ Συγκλήτῳ ἀντίλεγον εἰς αὐτὸν οἱ βουλευταὶ κατὰ τινα συζήτησιν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ Κάσκας θὰ μας εἴπῃ τί συμβαίνει.

ΚΑΙΣΑΡ

Ἀντώνιε!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Καῖσαρ!

ΚΑΙΣΑΡ

Παχεῖς ἀνθρώπους θέλω περὶ ἐμέ· θέλω ἀνθρώπους μὲ κόμην ἐπιμημη-λημένην,¹ οἵτινες νὰ κοιμῶνται τὴν νύκτα· ὁ ἰσχνὸς ἐκείνος Κάσσιος φαί-

¹ Slick headed men· παχεῖς καὶ κομήτας, λέγει ὁ Πλούταρχος. Τὸ «κομήτης»

ὥσεί κατατρυχόμενος ὑπὸ πείνης. Σκέπτεται παραπολύ· ἄνθρωποι οἱ εἶνε ἐπικίνδυνοι.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

φοβοῦ αὐτόν, Καῖσαρ· δὲν εἶνε ἐπικίνδυνος· εἶνε ἀνὴρ εὐγενὴς καὶ ν.

ΚΑΙΣΑΡ

εὐ νὰ ἦτο παχύτερος ! Ἀλλὰ δὲν φοβοῦμαι αὐτόν. Καὶ ὅμως, ἂν ἡ τοῦ φόβου δὲν ἦτο ἄλλοτρία τοῦ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος, δὲν ἦ-
 τίνx ἄνθρωπον θαάπεφυγον τότον, ὅσον τὸν ἰσχνὸν ἐκεῖνον Κάσσιον.
 ἰνώσκει πολὺ. Ἔχει πολὺ παρατηρητικόν, καὶ κρίνει κάλλιστα τοὺς
 πους ἐκ τῶν πράξεών των· δὲν εἶνε φιλοπαίγμων ὡς σύ, Ἀντώνιε·
 ἦν δὲν ἀκούει· σπανίως μειδιᾷ· μειδιᾷ δὲ κατὰ τρόπον τοιοῦτον,
 ἰσκωπτε τὸν ἑαυτὸν του, καὶ περιεφρόνει τὸ πνεῦμά του ὡς παρα-
 ὑπὸ τοιαύτης ἀδυναμίας. Ἄνδρες τοιοῦτοι οὐδέποτε ἡσυχάζουσιν
 βλέπουσιν ἄλλους ὑπερτέρους ἑαυτῶν· ἔνεκα δὲ τούτου εἶνε λίαν
 δυνοί. Σοὶ λέγω δὲ μᾶλλον ὅ,τι εἶνε ἄξιον φόβου, παρ' ὅ,τι φοβοῦ-
 διότι ἐγὼ εἶμαι πάντοτε Καῖσαρ. Ἐλθέ πρὸς τὰ δεξιὰ, διότι
 στερεὸν ὥτιον εἶνε κωφόν· εἰπέ μου εἰλικρινῶς, τί φρονεῖς περὶ
 (Μουσική. Ἐξέρχεται ὁ Καῖσαρ μετὰ τῆς συνοδίας του ἐπὶ τὸς
 ἀσκα).

ΚΑΣΚΑΣ

ἔσυρες ἐκ τοῦ φορέματος· μήπως θέλεις νὰ μου ὁμιλήσης ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

ί, Κάσκα· εἰπέ ἡμῖν τί συνέβη σήμερον, καὶ διατί ὁ Καῖσαρ φαίνει-
 ὅσον σκυθρωπός.

ΚΑΣΚΑΣ

ίς, δὲν εἴσθε μαζὶ του, ὄχι;

ΒΡΟΥΤΟΣ

ί ἡμην, δὲν θὰ ἡρώτων τὸν Κάσκαν νὰ μου εἴπῃ τί συνέβη.

ΚΑΣΚΑΣ

ἰπόν, τῷ προσηνέχθη στέμμα, ἀλλ' οὗτος τὸ ἀπώθησεν οὕτω πως
 ἦς χειρὸς, καὶ τότε ὁ λαὸς ἀνεκράγαυσε.

ράσθη ὑπὸ τοῦ ἄγγλου North, ὅστις μετέφρασε τὸν Πλούταρχον ἐκ τῆς
 εἰς μεταφράσεως τοῦ Amyot διὰ τοῦ Smooth-combed head=καλοκτενισμένη
 ἦ. Τὴν μετάφρασιν ταύτην ἀκολουθῶν ὁ Σαίξπηρ γράφει Slick headed men

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πόθεν προῆλθον αἱ δεύτεραι κραυγαί;

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἀνεκραύγασαν καὶ ἐκ τρίτου· πόθεν προῆλθον αἱ τελευταῖαι κραυγαί;

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τρὶς προσηνέχθη εἰς αὐτὸν τὸ διάδημα ;¹

ΚΑΣΚΑΣ

Βεβαίως, καὶ τρὶς τὸ ἡρνήθη, ἡπιώτερον ὅμως ἐκάστοτε· εἰς ἐκάστην δὲ ἄρνησιν ἀνεκραύγαζον οἱ παρ' ἐμοὶ παριστάμενοι ἀγαθοὶ ἄνδρες.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τίς προσέφερεν εἰς αὐτὸν τὸ διάδημα ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ὁ Ἀντώνιος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἰπὲ ἡμῖν, φίλε Κάσκα, πῶς συνέβη τὸ πρᾶγμα.

ΚΑΣΚΑΣ

Πολὺ ἀμφιβάλλω ἂν θὰ ἠμπορέσω νὰ τὸ περιγράψω. Ἦτο ἀπλὴ ἀστειότης, τὴν ὁποῖαν οὐδὲ κἂν παρετήρησα. Εἶδον τὸν Μάρκον Ἀντώνιον προσφέροντα εἰς τὸν Κεῖσαρχ στέμμα — ἀλλ' οὐδὲ στέμμα ἦτο, εἶδος διαδήμακτος — καί, καθὼς σας εἶπον, τὸ ἀπώθησεν· ἀλλὰ, μόνον τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μου, εὐχαρίστως θὰ τὸ ἐκράτει. Τότε τὸ προσήνεγκεν εἰς αὐτὸν καὶ πάλιν· ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ ἀπεμάκρυνε· κατὰ τὴν γνώμην μου

καλοκτενισμένην, λείαν κόμην. Τὴν λέξιν ταύτην τοῦ ποιητοῦ παρενόησαν οἱ γάλλοι μεταφρασταὶ Hugo καὶ Laroché, μεταφράσαντες αὐτὴν ὁ μὲν διὰ τοῦ *la che luisante*, ὁ δὲ διὰ τοῦ *legers de cervels*. Σ. Μ.

¹ Ἀντώνιος δὲ τῶν θεώντων τὸν ἱερὸν δρόμον εἰς ἣν καὶ γὰρ ὑπάταυσεν. Ὡς οὖν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐνέβαλε καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ διέστη, φέρων διάδημα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον ὥρεξε τῷ Καίσαρι καὶ γίνεται κρότος οὐ λαμπρὸς, ἀλλ' ὀλίγος ἐκ παρασκευῆς. Ἀπωσαμένου δὲ τοῦ Καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησεν· αὐθις δὲ προσφέροντος, ὀλίγοι, καί, μὴ δεξαμένου πάλιν, ἅπαντες. Οὕτω δὲ τῆς πέρας ἐξελεγχομένης, Καῖσαρ ἀνίσταται τὸν στέφανον εἰς τὸ Καπιτώλιον ἱππευχθεῖν καὶ κελεύσας. Πλουτ. Ἰούλ. Καῖσαρ, σελ. 422, 423.

ὁμως, μετὰ δυσαρесκείας ἀπεμάκρυνεν ἀπ' αὐτοῦ τοὺς δακτύλους. Τῷ προσηνέχθη καὶ ἐκ τρίτου, ὁ δὲ Καῖσαρ τὸ ἀπώθησε καὶ ἐκ τρίτου· ὁσάκις δὲ τὸ ἀπώθει, ὁ ὄχλος ἀνεβόα, συνεκρότει τὰς τραχείας παλάμας του, ἀνέριπτον εἰς τὸν ἀέρα τοὺς ἰδρωμένους νυκτικούς σκούφους των, καὶ ἀνέπεμπον ἐκ τοῦ στόματός των τοσαύτην δυσωδίας ἀναπνοήν, διότι ὁ Καῖσαρ ἡρνήθη τὸ στέμμα, ὥστε παρ' ὀλίγον ἀπεπνίγετο ὁ Καῖσαρ, ὅστις, λιποθυμήσας, κατέπεσεν· ἐγὼ δὲ δὲν ἐτόλμουν οὐδὲ νὰ γελάσω, φοβούμενος μὴ ἀνοίξω τὰ χεῖλη καὶ εἰσπνεύσω τὸν μεμολυσμένον ἀέρα.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Σιγά, σιγά, σὲ παρακαλῶ, πῶς, ὁ Καῖσαρ ἐλιποθύμησεν;

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐπεσεν ἐν τῷ μίσῳ τῆς ἀγορᾶς μὲ στόμα ἀφρίζον καὶ ἄλλαλος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἶνε πιθανώτατον, διότι ὑπόκειται εἰς ἐπιληψίαν.¹

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅχι, δὲν πάσχει ὁ Καῖσαρ, σὺ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ἐντιμος Κάσκαρ πάσχομεν ἐξ ἐπιληψίας.

ΚΑΣΚΑΣ

Δὲν ἤξεύρω τί ἐννοεῖς ταῦτα λέγων· ἐγὼ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὁ Καῖσαρ κατέπεσε. Δὲν εἶμαι τίμιος ἄνθρωπος, ἀν' ὃ συρφετὸς δὲν τὸν ἐχειροκρότει καὶ τὸν ἐσύριζε, καθόσον ἤρεσκεν ἢ ἀπῆρεσκεν εἰς αὐτόν, ὅπως τοὺς ὑποκριτὰς ἐν τῷ θεάτρῳ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τί εἶπεν ὅτε συνῆλθε;

ΚΑΣΚΑΣ

Παρατηρήσας πρὶν ἢ πέσῃ ὅτι ὁ ὄχλος ἔχαιρε διότι ἤρνεῖτο τὸν στέφανον, ἤνοιξεν ἀποτόμως τὸν χιτῶνά του καὶ ἐπαρουσίασε τὸν λαϊμόν του ἵνα κόψωσιν αὐτόν. Καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ διάβολος μαζί μὲ τοὺς φαύλους ἐκείνους, ἀν' δὲν ὠφελούμεν ἀμέσως ἐκ τῶν λόγων του, ἀν' ἤμην βα-

¹ Οἱ δὲ οὖν φασιν ἐν τῷ ἔργῳ γενέσθαι, συντάττοντος δὲ τὴν στρατιὰν καὶ διακοσμοῦντος ἀψασθαι τὸ σύνθημα νόσημα. Τὸ χωρίον τοῦτο μεταφράζεται ὡς ἀπολούτως ὑπὸ τοῦ North, ὁπόθεν παρέλαβεν αὐτὸ ὁ ποιητής. Yet others do write also that Caesar self was not there in person at the execution of this battle, foras he did set his men in battle ray, the falling sickness look him. Skeat. Shakesp. Plutarch. σελ. 89.

ναυσοτέχνης.¹ Οὕτω κατέπεσεν. Ὅτε δὲ συνῆλθε καὶ πάλιν, εἶπεν ὅτι παρκαλεῖ τὰ ἐντιμα ὑποκείμενά των ν' ἀποδώσωσιν εἰς ἀσθένειαν ἂν εἶπεν ἢ ἐπραξέ τι ἄτοπον. Τρεῖς ἢ τέσσαρες κόραι ἰστάμεναι παρ' ἐμοί, ἐκραύγασαν, « Ἄχ τὸν καῦμένο ! » καὶ τὸν ἐσυγχώρησαν ἐξ ὅλης καρδίας· ἀλλ' αὐταὶ δὲν πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει· καὶ τὰς μητέρας των ἀκόμη ἂν εἶχε μαχαιρώσει ὁ Καῖσαρ, θὰ ἐπραττον τὸ ἴδιον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ μετὰ ταῦτα ἀπῆλθε δύσθυμος ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ναί.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶπε τίποτε ὁ Κικέρων ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ναί, ὠμίλησεν ἐλληνιστί.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τί εἶπε ;

ΚΑΣΚΑΣ

Νὰ μὴ σᾶς ἴδω πλέον κατὰ πρόσωπον, ἂν ἡμπορέσω νὰ σας τὸ εἶπω. Ἄλλ' ἐκεῖνοι, οἵτινες τὸν ἐνόησαν, ἐμειδίωσαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔσειον τὰς κεφαλὰς. Δι' ἐμὲ ἦσαν ἐλληνικά.² Ἔχω καὶ ἄλλα νέα νὰ εἶπω. Ἐκλείσθη τὸ στόμα τοῦ Μαρύλλου καὶ Φλαβίου, διότι ἀπέσπασαν τὰ κοσμήματα ἀπὸ τῶν ἀνδριάντων τοῦ Καίσαρος. Χαίρετε ! Συνέβησαν καὶ ἄλλα ἀστεῖα, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐνθυμοῦμαι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Θέλεις ἀπόψε νὰ δειπνήσης μαζί μου, Κάσκα ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ὅχι, ὑπεσχέθην νὰ δειπνήσω μετ' ἄλλου.³

ΚΑΣΣΙΟΣ

Θέλεις νὰ γευματίσης μαζί μου αὔριον ;

¹ An I had been a man of any occupation. Ὁ Johnson ἐρμηνεύει τὸ χωρίον τοῦτο ὡς ἐξῆς: Ἄν ἤμην χειρῶναξ, εἰς τῶν δημοτῶν, εἰς οὓς προσέφερε τὸν λαὸν μου. Ἡ ἐρμηνεία αὕτη ἐκφράζει μόνον μέρος τῆς ἐννοίας. Ἡ φράσις φαίνεται ἔχουσα καὶ δευτερεύουσιν ἐννοίαν: ἥτοι ἂν ὁ Κάσκας δὲν ἦτο νομικός, ἀλλ' ἐπρακτικὸς ἀνὴρ δυνάμενος νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῆς παρουσιαζομένης αὐτῷ ἐπαγγελίας. Καθ' ἅπαντα τὸν διάλογον ὁ Κάσκας παίζει μὲ τὰς λέξεις καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἀποδίδει εἰς τὸ occupation ἐννοίαν σύμφωνον πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τῆς λέξεως. Wright.

² It was Greek to me. Ἦτο ἀκατάληπτον δι' ἐμέ. (Græca san t, non loquar)

³ I am promised forth. Ὑπεσχέθην νὰ δειπνήσω ἔξω.

ΚΑΣΚΑΣ

Ναί, ἂν εἶμαι μεταξὺ τῶν ζώντων, ἂν δὲν μεταβληθῇ ἡ πρόθεσίς σου, καὶ ἂν τὸ γεῦμά σου τρώγεται.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καλά, θά σε περιμένω.

ΚΑΣΚΑΣ

Ναί. Χαίρετε! (*Ἐξέρχεται*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πόσον ἀγροῖκος ἐγένεν αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος· ἦτο ζωηρότατος ὅτε ἦτο εἰς τὸ σχολεῖον.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός, καίτοι φαίνεται νωθρός, ὅταν πρόκηται νὰ ἐκτελέσῃ τολμηρὰν ἢ εὐγενῆ πράξιν. Ἡ νωθρότης τοῦ εἶνε ἄρτυμα τῆς εὐφύας του, χρησιμεῦον εἰς χωνευτικόν, ὅπως χωνεύωσι μὲ ὄρεξιν τοὺς λόγους του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀληθές. Σὲ ἀφίνω ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἄν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ μου ὁμιλήσῃς αὖριον, ἔρχομαι εἰς τὴν οἰκίαν σου· ἢ, ἂν θέλῃς, ἔρχεσαι εἰς τὴν ἰδικήν μου· θά σε περιμένω (*Ἐξέρχεται ὁ Βρούτος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εὐχαρίστως· ἀλλ' ἔως τότε, ἔχε ὑπ' ὄψει τὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων πραγμάτων.¹

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ναί, εἶσαι εὐγενής, ὦ Βρούτε, ἀλλὰ βλέπω ὅτι ὁ ἐντιμος χαρκατῆρ σου δύναται νὰ ἀλλοιωθῇ· δέον ἐπομένως ἡ εὐγενής καρδιά σου νὰ ἀναστρέφεται πάντοτε μετὰ τῶν ὁμοίων της, διότι, τίς ἔχει τόσην σταθερότητα χαρκατῆρος ὥστε νὰ μὴ διαφθαρῇ; Ἐμὲ μισεῖ ὁ Καῖσαρ, ἀγαπᾷ ὁμως τὸν Βρούτον. Ἐὰν ἤμην ἐγὼ Βρούτος καὶ ἐκεῖνος Κάσσιος, δὲν θά με διηθύνε παρκατηρῶν τὰς διαθέσεις μου. Τὴν ἐσπέραν ταύτην θά ρίψω διὰ τῶν παρκατῶν του ἐπιστολὰς γεγραμμένας μὲ διάφορον γράψιμον, ὥς ἐὰν προήρχοντο παρὰ διαφόρων πολιτῶν. Εἰς ἀπάσας δὲ τὰς ἐπιστολὰς ταύτας θά ἀναφέρηται ἡ μεγάλη ιδέα ἣν ἔχει περὶ αὐτοῦ ἡ Ῥώμη, θά ὑπαινίσσωνται δὲ πῶς καὶ τὴν φιλαρχίαν τοῦ Καίσαρος. Μετὰ ταῦτα ἂς φρον-

¹ Till then, think of the world. Περὶ τῶν πραγμάτων ἐν γένει, ἢ πιθανὸν νὰ σημαίνει: ἔχε ὑπ' ὄψει τὸν κόσμον, ἐν ᾧ ζῶμεν, τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἄσαφής ἡ ἑκφρασις αὕτη. Wright.

τίση νὰ στερεωθῇ ὁ Καῖσαρ, διότι, ἢ θὰ κλονήσωμεν αὐτόν, ἢ θὰ ἰδωμεν μεγαλείτερα δεινά.

Σ Κ Η Ν Η Γ'

Ἡ αὐτὴ πόλις. Ὁδός. Βροντᾶ καὶ ἀστράπτει· εἰσέρχονται ἔνθεν μὲν ὁ Κάσιος ξιφήρης, ἔνθεν δὲ ὁ Κικέρων.

ΚΙΚΕΡΩΝ

Καλὴ σπέρα, Κάσκα. Ὡδήγησες τὸν Καίσαρα εἰς τὴν οἰκίαν του; Δικτὶ ἀσθμαίνεις; διατὶ τόσον τεταραγμένος;

ΚΑΣΚΑΣ

Δὲν συγκινεῖσαι σὺ ὅταν ὅλος ὁ ὄγκος τῆς γῆς κλονῆται ὡς ἀσθενὲς σῶμα; Ὡ Κικέρων, εἶδον τρικυμίας, καθ' ἃς οἱ μαϊνόμενοι ἄνεμοι διέσχίζον τὰς ὀζώδεις δρῦς· εἶδον τὸν ὑπερήφανον ὠκεανὸν ἐξογκούμενον, ἔρριζοντα καὶ μέχρι τῶν ἀπειλητικῶν νεφῶν ὑψούμενον, ἀλλ' οὐδέποτε, μέχρι τῆς ἐσπέρας ταύτης, οὐδέποτε, μέχρι τῆς ὥρας ταύτης, εἶδον τρικυμίαν μετὰ βροχῆς πυρίνης. Ἡ ἐμφύλιος πόλεμος συμβαίνει ἐν οὐρανοῖς, ἢ ὁ κόσμος, θρασύτατος πρὸς τοὺς θεοὺς καταστάς, ἐξερεθίζει αὐτοὺς τόσον, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ ἐξολοθρεύσωσιν αὐτόν.

ΚΙΚΕΡΩΝ

Πῶς; Δὲν εἶδες τίποτε ἄλλο θαυμασιώτερον;

ΚΑΣΚΑΣ

Δοῦλός τις—τὸν γνωρίζεις ἐξ ὄψεως—ὑψωσε τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ἥτις ἐφλέγετο καὶ ἔκαιεν ὡς εἴκοσι λαμπάδες συνηνωμέναι, καὶ ὅμως ἡ χεὶρ, ἀνκίσθητος πρὸς τὸ πῦρ, ἔμενεν ἀφλεκτος. Ἐκτός δὲ τούτου, — ἔκτοτε δὲν ἔθεσα τὸ ξίφος εἰς τὴν θήκην—, πλησίον τοῦ Καπιτωλίου συνήντησα λέοντα, ὅστις, προσελέψας με ἀγρίως, παρῆλθε σκυθρωπὸς χωρὶς νὰ με βλάψῃ. Ἐκεῖ δὲ εἶχον συναθροισθῇ ἑως ἑκατὸν γυναῖκες περιδεεῖς καὶ ἡλωιωμέναι ἐκ τοῦ τρόμου, αἵτινες ὠρχίζοντο ὅτι εἶδον ἀνθρώπους διαπύρους περιφερομένους εἰς τὰς ὁδοὺς. Χθὲς ὁ νυκτοκόραξ ἐκάθισε κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀγορᾶς, κρώζων καὶ ὀξεῖα ἐκπέμπων φωνάς. Ὅταν ἅπαντα τὰ τέρατα¹ ταῦτα συμπέτωσιν ὁμοῦ, ἃς μὴ λίγη ὁ κόσμος· «Ἰδοὺ ἡ ἐξήγησις αὐτῶν· εἶνε φυσικὰ φαινόμενα», διότι ὁρῶν ὅτι προοιωνίζουσι κακὰ διὰ τὴν χώραν, ἔνθα ἐμφανίζονται.²

ΚΙΝΝΑΣ

Εἶναι τῷ ὄντι παράδοξος καιρός· ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἐξηγοῦσι τὰ πράγ-

¹ When these prodigies do so conjointly meet, let not men say.

² Σίγα μὲν οὖν οὐράνια καὶ κτύπους νύκτωρ πολλαχοῦ διαφεραμένους καὶ παταίροντας εἰς ἀγορὰν ἐρήμους ὄρνιθας, οὐκ ἄξιον ἴσως ἐπὶ πάθει τηλεκούειν μνη-

ματα ἕκαστος κατὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ τρόπον, καὶ ὅλως ἀντιθέτως τῆς ἐννοίας τῶν πραγμάτων. Μεταβαίνει αὖριον εἰς τὸ Καπιτώλιον ὁ Καῖσαρ ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ναί, διότι διέταξε τὸν Ἀντώνιον νά σοι μηνύσῃ ὅτι θὰ μεταβῇ ἐκεῖ αὖριον.

ΚΙΝΝΑΣ

Καλὴ νύκτα Κάσκα· μὲ οὐρανὸν τόσον τεταραγμένον δὲν εἶνε πρέπον νὰ περιφέρηται τις ἔξω.

ΚΑΣΚΑΣ

Χαῖρε, Κικέρων ! (*Ἐξέρχεται ὁ Κικέρων· εἰσέρχεται ὁ Κάσσιος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τίς εἶ ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ῥωμαῖος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ Κάσκα· σὲ ἀναγνωρίζω ἐκ τῆς φωνῆς.

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐχeis καλὴν ἀκοήν. Τί ἀγρία νύξ εἶν' αὐτή, Κάσσιε ;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Νύξ πολὺ εὐχάριστος διὰ τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους.

ΚΑΣΚΑΣ

Τίς εἶδ' ποτε οὐρανὸν τόσον ἀπειλητικόν ;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅσοι εἶδον τὴν γῆν βεβαρημένην μὲ τόσα ἐγκλήματα. Τὸ κατ' ἐμέ, διήλθον τὰς ὁδοὺς ἐκθέτων ἑμαυτὸν εἰς τὴν ἀγρίαν νύκτα, καὶ μὲ ἀνοικτὸν φόρεμα,¹ ὅπως μὲ βλέπεις, προέτεινα τὸ στήθος μου εἰς τὰ βέλη τοῦ κεραυνοῦ· ὅτε δὲ αἱ κυναῖ καὶ ἐλικοειδεῖς ἀστραπὴν ἐφάνοντο ἀνοίγουσαι τὰ στέρνα τοῦ οὐρανοῦ, παρῆσχον ἑμαυτὸν σκοπὸν τῶν ἀστραπῶν.

ΚΑΣΚΑΣ

Ἀλλὰ δικτὶ ἡρέθιζες τόσον τοὺς οὐρανοὺς ; Οἱ ἄνθρωποι ὀφείλουσι νὰ φοβῶνται καὶ νὰ τρέμωσιν, ὅταν οἱ πανίσχυροὶ θεοὶ ἀποστέλλωσι δι' οὐρανίων σημείων οὕτω φοβεροὺς κήρυκας ἵνα καταφοβήσωσιν ἡμᾶς.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶσαι νωθρὸς Κάσκα, καὶ στερεῖσαι τῶν σπινθήρων ἐκείνων τῆς ζωῆς,

μονεῦσαι. Στράδων δὲ ὁ φιλόσοφος ἱστορεῖ πολλοὺς μὲν ἀνθρώπους διαπύρους ἐπιφερομένους φανῆναι, στρατιώτου δὲ ἀνδρὸς οἰκέτην ἐκ τῆς χειρὸς ἐκβαλεῖν πολλὴν φλόγα καὶ δοκεῖν καίεσθαι τοῖς ὀρώσιν, ὡς δ' ἐπαύσατο, μηδὲν ἔχειν κακὸν τὸν ἀνθρώπον.

¹ Unbraced. Ὡς πρὸς τὰ τῆς ἐνδυμασίας ὁ Σαίξπηρ περιγράφει πάντοτε τὴν τῆς ἐποχῆς του. Ὁ Κάσσιος καθὼς καὶ ὁ Ἀμλετ περιπατεῖ μὲ ἀνοικτὸν (ἀκούμ-βωτον) φόρεμα. Wright.

οἷτινες ὄφειλον νὰ εἶνε ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς Ῥωμαίου, ἢ ἄλλως, δὲν κάμνεις χρῆσιν αὐτῶν. Ἐλσαι ὠχρός, τὸ βλέμμα σου εἶνε ἄτινές, φοβείσαι καὶ ἐκπλήττεσαι βλέπων τὴν παράδοξον ἀγανάκτησιν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' εἰς ἀλήθειαν νὰ ἐξετάσῃς τίς ἡ ἀληθὴς αἰτία, διατί τὰ πῦρ τὰ αὐτὰ, διατί τὰ πλανώμενα φάσματα, διατί πτηνὰ καὶ κτήνη παρεξέτράπησαν τῆς φυσικῆς αὐτῶν πορείας, διατί οἱ μὲν γέροντες παρακληροῦσι τὰ διὰ παιδία φιλοσοφοῦσι,¹ διατί ταῦτα πάντα μετέπεσον ἐκ τῆς κανονικῆς τῶν μορφῆς, τῆς φύσεώς των, καὶ τῶν ἀρχῆθεν ιδιοτήτων εἰς ἐκρυθμον κατὰστασιν, θὰ ἴδῃς ὅτι ὁ οὐρανὸς ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ ὄργανα πρὸς ἐκφύθησιν καὶ ὑπόμνησιν τῆς ἐκρύθμου τῶν πραγμάτων καταστάσεως. Δύναμαι τώρα, Κάσκα, νὰ σοὶ ὀνομάσω ἄνθρωπον καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὴν φρικαλέαν ταύτην νύκτα, ἄνδρα ὅστις βροντᾷ, ἀστράπτει, ἀνοίγει τάφους, καὶ βρυχᾶται ὡς ὁ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἐκεῖνος λέων, ἄνδρα οὐχὶ σοῦ καὶ ἐμοῦ ἰσχυρότερον κατὰ τὴν σωματικὴν ῥώμην, καὶ ὅμως τερατωδῶς αὐξηθέντα, ὅπως τὰ παράδοξα ταῦτα φαίνόμενα.²

ΚΑΣΚΑΣ

Ἐννοεῖς τὸν Καίσαρα, δὲν ἔχει οὕτω;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἀδιάφορον τίς εἶνε, διότι καὶ οἱ σημερινοὶ Ῥωμαῖοι ἔχουσι μῦς καὶ μέλη ὅπως καὶ οἱ πρόγονοί των. Σήμερον ὅμως ἐξέλιπε, φεῦ! τὸ φρόνημα τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ διοικούμεθα ὑπὸ τοῦ φρονήματος τῶν μητέρων μας. Ὁ ζυγὸς, ὃν μετὰ τῆς αὐτῆς ὑπομονῆς ὑποφέρομεν, μᾶς ἀποδεικνύει γυναικῶδεις.

ΚΑΣΚΑΣ

Τῷ ὄντι, λέγεται ὅτι οἱ συγκλητικοὶ προτίθενται νὰ χειροτονήσωσιν αὐρίον τὸν Καίσαρα. Θὰ φέρῃ τὸ στέμμα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν πανταχοῦ, ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας.

¹ Προλέγουσι τὰ μέλλοντα calculate.

² Why old men fool and children calculate. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει φέρεται: Why old men, fooles, and children calculate. Τουτέστι: Διατί γέροντες, τρελλοὶ καὶ παιδία συζητοῦσιν· ὁ Blackstone μετέβαλεν αὐτὸ ὡς ἐξῆς: Why old men fools, and children calculate, ἤτοι: Διατί οἱ μὲν γέροντες μωραίνονται, κληροῦσι, τὰ δὲ παιδία φιλοσοφοῦσιν; Ὁ Delius θεωρῶν ἐρθρὴν τὴν παλαιὰν γραφὴν, ἐρμηνεύει αὐτὴν ὡς ἐξῆς: Τὰ θαυμάσια ταῦτα φαινόμενα παρεκίνησαν πολλοὺς διαφόρου διασκευῆς ἀναπτύξεως ὡς γέροντας, τρελλοὺς καὶ παιδία, νὰ συζητῶσιν ἐπὶ τῆς σημασίας αὐτῶν. Ὁ καθηγητὴς Graik λέγει, ὅτι προφανῶς εἶνε ἐφθεγμένον τὸ καίμενον, ἀλλ' ὅτι ὁ παρὼν στίχος σημαίνει ἀπλῶς· ὅτι εἴχι μόνον οἱ γέροντες, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἀπὸ μὲν οἱ τρελλοὶ καὶ τὰ παιδία συζητοῦσι περὶ τοῦ μέλλοντος, ἢ ἀπλούστερον, ὅτι πάντες, νέοι, γέροντες, τρελλοὶ καὶ φρέσκοι, λαμβάνουσι μέρος εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας. Wright.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἡξεύρω τότε ποῦ θὰ διευθύνω τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο. Ὁ Κάσσιος θὰ ἐλευθερώσῃ ἐκ τῆς δουλείας τὸν Κάσσιον. Ἐν τούτῳ, ὦ θεοί, καθιστᾶτε ἰσχυροὺς τοὺς ἀσθενεῖς. Ἐν τούτῳ ἐξολοθρεύετε τοὺς τυράννους. Οὔτε λιθόκτιστοι πύργοι, οὔτε χαλκήλατα τείχη, οὔτε σκοτειναὶ φυλακαί, οὔτε ἰσχυρὰ ἐκ σιδηροῦ δεσμά, δύνανται ν' ἀναχαιτίσωσι τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματος. Ὑπαρξίς, ἀπαυδήσασα ἐκ τῶν γητίνων ταύτων προσκομμάτων, ἔχει πάντοτε τὴν δύναμιν τῆς ἀπελευθερώσεώς της. Ἄν τοῦτο γινώσκω, ἀς μάθῃ ἅπασα ἡ κτίσις ὅτι δυνάμει κατ' ἀρέσκειαν ν' ἀποτινάξω τὴν τυραννίδα ἣν ἐφίσταμαι (*ἡ βροτταὶ ἐξαπολυθῶσι*).

ΚΑΣΚΑΣ

Καὶ ἐγὼ δύναμαι νὰ πράξω τὸ αὐτό. Πᾶς δοῦλος ἔχει εἰς τὰς χεῖρας τὴν δύναμιν νὰ θρασύσῃ τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καὶ διατί ὁ Καῖσαρ νὰ εἶνε τύραννος; ὁ καυμένος! ἡξεύρω ὅτι δὲν θὰ ἦτο λύκος, ἂν δὲν ἐβλεπεν ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἶνε ἀρνία, οὔτε λέων, ἂν οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἦσαν ἐρίφια. Οἱ θέλοντες ταχέως ν' ἀνάψωσι μεγάλην πυρὰν ἀρχίζουσι δι' ὀλίγων ἀχύρων. Τί κόπος λοιπόν, τί σκύβαλον, τί περίττωμα κατέστη ἡ Ῥώμη, ὅταν δὲν χρησιμεύῃ ἄλλως ἢ ὡς ρυπαρὰ ὕλη πρὸς φωταγωγήσιν τοῦ εὐτελοῦς ἐκείνου ὄντος τοῦ Καίσαρος! Ἀλλὰ ποῦ μὲ παρέρσεις, ὦ λύπη; Ἰσως ἐκφέρω τοὺς λόγους τούτους ἐνώπιον ἐκουσίου δούλου· καὶ τότε ἡξεύρω ὅτι εἶμαι ὑπεύθυνος δι' ὅσα εἶπα.¹ Εἶμαι ὁμως ὠπλισμένος καὶ περιφρονῶ πάντα κίνδυνον.

ΚΑΣΚΑΣ

Ὅμιλεῖς πρὸς τὸν Κάσκαν, πρὸς ἄνδρα, ὅστις δὲν εἶνε οὔτε σκώπτης, οὔτε διαβολεύς. Λάβε τὴν χειρὰ μου. Σύστησον φατρίαν πρὸς ἐπανάρθωσιν πάντων τῶν ἀδικημάτων τούτων· θὰ εἶμαι ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Συμφωνία τετελεισμένη. Μάθε τώρα, Κάσκα, ὅτι παρώτρυνα ἤδη μεγάλους τινὰς Ῥωμανοὺς νὰ ἐπιχειρήσωσι μετ' ἐμοῦ ἀγῶνα ἐνδοξὸν ἅμα καὶ ἐπικίνδυνον· ἡξεύρω δὲ ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ περιμένουσιν ὑπὸ τὴν στοὰν τοῦ Πομπηίου, διότι κατὰ τὴν φοβεράν ταύτην νύκτα οὐδεὶς μένει ἐν ὑπαθρῳ· ἡ δὲ ὄψις τοῦ οὐρανοῦ, ὁμοιάζουσα πρὸς τὸ ὕψος ἡμῶν ἐπιχειρούμενον ἔργον, εἶνε αἰμοσταγής, πυρίνη καὶ φοβερωτάτη (*Εἰσέρχεται ὁ Κίννας*).

¹ Then I know my answer must be made. Θὰ δώσω λόγον δι' ὅσα εἶπα, θ' ἀναλάβω τὴν εὐθύνην τῶν λόγων μου. Wright.

ΚΑΣΚΑΣ

Ἄς ἀπομακρυνθῶμεν ὀλίγον, διότι κάποιος ἔρχεται ἐσπευσμένως.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶνε ὁ Κίννας, τὸν ἀναγνωρίζω ἐκ τοῦ βαδίσματος. Εἶνε φίλος. Ποῦ τρέχεις οὕτω, Κίννα;

ΚΙΝΝΑΣ

Σὰς ζητῶ. Ποιὸς εἶν' αὐτός; Ὁ Μιτέλλος Κίμβρος;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅχι, εἶνε ὁ Κάσкас, κοινωνὸς τῆς ἐπιχειρήσεώς μας. Δέν με περιμένουσι, Κίννα;

ΚΙΝΝΑΣ

Χαίρω, διὰ τοῦτο τί φοβερά νύξ! Δύο ἢ τρεῖς ἐξ ἡμῶν εἶδον παράδοξα φαινόμενα.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἰπέ μου, δέν με περιμένουσι;

ΚΙΝΝΑ

Ναί. ὦ Κάσσιε, ἐάν ἡδύνασο νὰ ἐλκύσης πρὸς τὸ μέρος ἡμῶν τὸν μεγαλόφρονα Βρούτον.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μένε ἡσυχος. Λάβε τὸ χαρτίον τοῦτο, καὶ φρόντισον νὰ θέσης αὐτὸ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ πραίτωρος, ὥστε νὰ εὕρῃ αὐτὸ ὁ Βρούτος· ρίψον τοῦτο εἰς τὸ παράθυρόν του, καὶ προσκόλλησον τοῦτο διὰ κηροῦ εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦ παλαιοῦ Βρούτου. Μετὰ ταῦτα, πορεύθητι εἰς τὴν στοάν τοῦ Πομπηίου, ὅπου θὰ μᾶς συναντήσης. Εἶνε ἐκεῖ ὁ Δέκιμος Βρούτος καὶ ὁ Τρεβώνιος;

ΚΙΝΝΑΣ

Ὅλοι εἶνε ἐκεῖ, ἐκτὸς τοῦ Μιτέλλου Βρούτου, ὅστις ὑπῆγεν εἰς τὴν οἰκίαν σου πρὸς ἀναζήτησίν σου. Σπεύδω λοιπὸν νὰ τοποθετήσω τὰ γραμμάτια ταῦτα ὅπως μοι παρήγγειλες.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καὶ μετὰ ταῦτα θὰ μεταβῇς εἰς τὸ θέατρον τοῦ Πομπηίου (*Ἐξέρχεται ὁ Κίννας*). Ἐλθέ, Κάσκα, πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ θὰ ἴδωμεν τὸν Βρούτον εἰς τὴν κατοικίαν του· κατὰ τὰ τρία τέταρτα εἶνε ἤδη ἰδικός μας, μετὰ δὲ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν θὰ μᾶς ἀνήκῃ καθ' ὅλοκληρίαν.

ΚΑΣΚΑΣ

ὦ, πόσον ἀγαπᾶται ὑπὸ τοῦ λαοῦ! Ἐκεῖνο δέ, ὅπερ εἰς ἡμᾶς φαίνεται παράπτωμα, μεταβάλλεται ὑπὸ τοῦ ἀξιωματός του, ὡς ὑπὸ Ἑρμαῖκῆς ἐπιστήμης, εἰς ἀρετήν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Κάλλιστα ἐνόησες καὶ αὐτὸν καὶ τὴν ἀξίαν του, καὶ πόσον μᾶς εἶνε ἀνάγκαϊος. Ὑπάγωμεν, διότι παρῆλθε τὸ μεσονύκτιον· πρὶν ἢ ἐξημερώσῃ, θὰ τὸν ἐξυπνίσωμεν, καὶ θὰ βεβαιωθῶμεν περὶ αὐτοῦ (*Ἐξέρχονται*).

ΠΡΑΞΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

Σ Κ Η Ν Η Α'

ΡΩΜΗ—Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΒΡΟΥΤΟΥ

Εἰσέρχεται ὁ Βρούτος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔ, Λεύκιε! Δὲν δύνῃμαι ἐκ τῆς θέσεως τῶν ἀστέρων νὰ συμπεράνω πόσον ἀπέχει ἡ ἡμέρα. Δὲν ἀκούεις, Λεύκιε; Εἶθε νὰ εἶχον τὸ ἐλάττωμα νὰ κοιμῶμαι τόσον βαθέως. Ξύπνα τέλος πάντων, ξύπνα, Λεύκιε! (*Εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος*).

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ἐρώναξες, αὐθέντα;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φέρε λύχνον εἰς τὸ σπουδαστήριόν μου, καὶ ἐλθὲ νὰ με καλέσης ὅταν ἀνάψῃς αὐτόν.

ΛΕΥΚΙΟΣ

Εἰς τὰς διαταγὰς σου, κύριε (*Ἐξέρχεται*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πρέπει νὰ φονευθῇ, οὐκ ἐστὶν ἄλλως γενέσθαι. Ὡς πρὸς ἐμέ, ὁ λόγος τῆς πρὸς αὐτὸν ὀργῆς μου εἶνε ὁ τοῦ γενικοῦ συμφέροντος. Ἐπιθυμῶ¹ νὰ στεφθῇ κατὰ πόσον δὲ τοῦτο θέλει μεταβάλλει τὸν χαρακτῆρά του, εἶνε ζήτημα. Ἡ θερμὴ ἡμέρα προκαλεῖ τὴν ἐχιδναν νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρύπτῃς αὐτῆς, καὶ τότε πρέπει νὰ περιπκτῇ τις μετὰ προσοχῆς. Νὰ στεφθῇ; ἔστω· ἀλλὰ τότε ὁμολογῶ ὅτι ὀπλίζομεν αὐτὸν μὲ κέντρον, διὰ τοῦ ὀπδίου δύναται νὰ βλάπτῃ κατὰ βούλησιν. Ἡ κατάχρησις τοῦ μεγαλείου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀπομακρύνει τὸν ἐλεγχον τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τῆς ἰσχύος· ἀληθῶς δ' εἰπεῖν, οὐδέποτε τὰ πάθη τοῦ Καίσαρος ἐδέσποσαν τοῦ

¹ To spurn at him to be angry with him. Wright.

λογικοῦ του. Ἄλλ' ἡ πεῖρα διδάσκει, ὅτι ἡ ταπεινοφροσύνη χρησιμεύει εἰς τὴν νεαράν φιλοδοξίαν ὡς κλίμαξ, πρὸς ἣν ἔχει ἐστραμμένον τὸ βλέμμα ἐνόσω ἀναβαίνει· ὅταν δὲ φθάσῃ εἰς τὴν κορυφὴν, στρέφει τὰ νῶτα πρὸς τὴν κλίμακα, καὶ ἀτειλῶν πρὸς τὰ νέφη, περιφρονεῖ τὰς ταπεινὰς βαθμίδας, δι' ὧν ἀνυψώθη· τοῦτ' αὐτὸ δύναται νὰ πράξῃ καὶ ὁ Καῖσαρ· ὅθεν, ἅς προλάβωμεν αὐτὸν πρὶν ἢ τὸ κάμῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πρὸς αὐτὸν διαφορὰ ἡμῶν δὲν δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς σημερινῆς συμφορᾶς τοῦ Καίσαρος, ἅς δικαιολογήσωμεν αὐτὴν λέγοντες ὅτι, ἐν τῷ Καίσαρι λάβῃ μεγαλειτέραν δύναμιν, δύναται νὰ ἐμβάλῃ ἡμᾶς εἰς τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους κινδύνους· ἐπομένως, ἅς θεωρῶμεν αὐτὸν ὡς ὦν ὅπως, ὅπερ, συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν αὐτοῦ, θ' ἀποβῇ ὀλέθριον ἅμα ἐκκολαφθέν, καὶ διὰ τοῦτο ἅς τὸν πνίξωμεν ἐντὸς τοῦ κελύφους (*Εἰσέρχεται πάλιν ὁ Ἀσκήτωρ*).

ΔΕΥΚΙΟΣ

Ὁ λύχνος καίει εἰς τὸ δωμάτιόν σου, κύριε. Ζητῶν ἐπὶ τοῦ παραθύρου πυρίτην λίθον, εὔρον τὸ γραμματικὸν τοῦτο ἐσφραγισμένον οὕτω πως, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ ὅταν ὑπῆγα νὰ κοιμηθῶ (*Τῷ ἐγγειρίζει τὴν ἐπιστολήν*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πήγαμε νὰ πᾶγιάσῃς, δὲν ἐξημέρωσιν ἀκόμη. Ἐπὶ μου, δὲν εἶναι αὐρὶον αἱ εἰδοὶ τοῦ Μαρτίου;

ΔΕΥΚΙΟΣ

Δὲν ἤξεύρω, κύριε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Παρατήρησον τὸ ἡμερολόγιον καὶ εἰπὲ μου.

ΔΕΥΚΙΟΣ

Ἀμείσως (*Ἐξέρχεται*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τὰ φωτεινὰ μετέωρα, ἀτὶνὰ διασχίζουσι τὸν αἰέρα προξενούσιν ἁμῶν τοιαύτην, ὥστε δύναμαι ν' ἀναγνώσκω διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῶν (*Ἀνολίγει τὴν ἐπιστολήν καὶ ἀναγιγνώσκει*).

«Βροῦτε, καθεύδεις· ἐγέρθητι, καὶ ἰδὲ τίς εἶσαι.¹ Πρίπει λοιπὸν ἡ Ῥώμη» κ.τ.λ. Ὁμίλησον, πάταξον, ἐπανόρθωσον! Βροῦτε, καθεύδεις· ἐγέρθητι! — Συχνὰ εὔρον καθ' ὅδον τοιαῦτα ἐξερρινωμένα γραμματικά. «Πρίπει ἡ Ῥώμη κτλ. Τὸ πλήρες εἶνε: «Πρίπει λοιπὸν ἡ Ῥώμη νὰ τρέμῃ ἐνὰ ἄνθρωπος».

Πῶς, ἡ Ῥώμη; Ἐν τῶν ὁδῶν τῆς Ῥώμης ἐδίδωκάν τι πρόγονοί μου τῷ Ταρκύνῳ ἐνθ' ὠνέμαζετο βασιλεὺς. «Ὁμίλησον, πάταξον, ἐπανόρθωσον!»

¹ Τὸ δ' αὐτοῦ Βρούτου βῆμα στρατηγοῦντος εὕρισκετο καθ' ἡμέραν ἀνάπλεον γραμμάτων τοιούτων «Βροῦτε καθεύδεις» καί, «Οὐκ εἰ Βρούτος ἀληθὺς». Πλὴν Βρούτος.

Μὴ προσκαλοῦσι λοιπὸν νὰ ὁμιλήσω καὶ νὰ πατάξω ; Σοὶ δίδω τὴν ὑπόσχαινα, ὦ Ῥώμη, ἂν ἡ ἐπανόρθωσις εἶνε δυνατὴ, ὅτι ὁ πόθος σου θὰ ἐκπληρωθῇ ὑπὸ τοῦ Βρούτου ! (*Εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος*).

ΛΕΥΚΙΟΣ

Παρήλθον δεκατίσσαις ἡμέραι τοῦ Μαρτίου, κύριε (*Κρότος ἔξωθεν*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλὰ ; Πήγαινε εἰς τὴν θύραν· κάποιος ἐκτύπησεν (*Ἐξέρχεται ὁ Λεύκιος*). Ἄφ' ἧς στιγμῆς ὁ Κάσσιος μὲ ἐξηρέθισε κατὰ τοῦ Καίσαρος, δὲν ἠδυνήθη πλεόν νὰ κοιμηθῶ. Τὸ μεταξὺ τῆς ἐκτελέσεως φοβερᾶς τιнос πράξεως καὶ τῆς πρώτης ὁρμῆς διάστημα ὁμοιάζει πρὸς φάντασμα ἢ φρικαλέον ὄνειρον. Τότε τὸ μεγαλειόβολον τοῦ ἀνθρώπου καὶ αἱ ὑλικάι δυνάμεις συνέρχονται εἰς συμβούλιον, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν ἡμῶν, ὅμοιον πρὸς μικρὸν βασιλείον, διατελεῖ εἰς ἐπανάστασιν. (*Εἰσέρχεται πάλιν ὁ Λεύκιος*).

ΛΕΥΚΙΟΣ

Κύριε, ὁ ἀδελφός σου Κάσσιος εἶνε ἔξω, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ σοῦ ὁμιλήσῃ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἶνε μόνος ;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ὅχι, κύριε, εἶνε καὶ ἄλλοι μαζὶ τοῦ

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τοὺς γνωρίζεις ;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ὅχι, ἔχουσι καταβιβασμένους τοὺς σκούφους των ἕως εἰς ταῖτάς των, καὶ τὸ πρόσωπον καλύπτεται ἐντὺς τῶν ἐπανωφορίων των, ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ διακρίνω τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτῶν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄς εἰσέλθωσιν (*Ἐξέρχεται ὁ Λεύκιος*). Ἐννεοὶ συνωμόται. Ἐντρέπιστα, ὦ Συνωμοσίᾳ, νὰ δείξῃς τὸ ἀκαίριστον πένθος σου ἐν καιρῷ νυκτός, ἐν ὥρᾳ, καθ' ἣν τὸ κακὸν ἔχει πλήρη ἐλευθερίαν ; Καὶ ποῦ λοιπὸν ἐν ἡμέρᾳ θὰ δυνηθῇς νὰ εὕρῃς σπήλαιον τόσον σκοτεινόν, ὥστε νὰ κρύψῃς τὸ τερατῶδες σου πρόσωπον ; Μὴ κρύπτου, ὦ Συνωμοσίᾳ. Καλύφθητι ὑπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ μειδιάματος καὶ τῆς εὐπροσηγορίας, διότι, ἂν ἀποφασίσῃς νὰ φανῇς ὑπὸ τὴν φυσικὴν σου μορφήν, οὐδ' αὐτὸ τὸ Ἐρίβος εἶνε ἱκανῶς σκοτεινόν, ὥστε νὰ σε προφυλάξῃ ἀπὸ τῆς ὑποψίας (*Εἰσέρχονται οἱ συνωμόται Κάσσιος, Κάσκιος, Λέκιμος, Κίννας, Μέταλλος Κίμβρος καὶ ὁ Τρεβώνιος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Φοβοῦμαι μὴ εἴμεθα πολὺ ἀδιάκριτοι ταράσσοντες τὴν ἡσυχίαν σου. Κέλ' ἡμέρα, Βρεῦτε· μήπως σὲ ἐνοχλοῦμεν ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἠγέρθην πρὸ μιᾶς ὥρας· καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἠγρύπνησα. Εἶνε γνώριμοί μου οἱ σύντροφοί σας ;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Βεβαίως, πάντες· καὶ πάντες σε τιμῶσιν· ἕκαστος δὲ εὐχεται νὰ εἶχῃ περὶ σεαυτοῦ τὴν γνώμην ἐκείνην, ἣν πᾶς εὐγενῆς Ῥωμαῖος ἔχει περὶ σοῦ. Ἴδου ὁ Τρεβώνιος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλῶς ἦλθεν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἴδου ὁ Δέκιμος Βρουῦτος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλῶς ἦλθε καὶ οὗτος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἴδου ὁ Κάσκιος, ὁ Κίννας καὶ ὁ Μέτελλος Κίμβρος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ποῖται φροντίδες παρεμβάλλονται μεταξὺ τῶν ὀφθαλμῶν σας καὶ τῆς νυκτός ;¹

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μοὶ ἐπιτρέπεις νὰ σοὶ εἴπω μίαν λέξιν ; (Ὁ Βρουῦτος καὶ ὁ Κάσσιος συν-ομιλοῦσι χαμηλοφῶνως).

ΔΕΚΙΜΟΣ

Ἐδῶ εἶνε ἡ ἀνατολή. Δὲν ὑποφώσκει ἐδῶ ἡ ἡμέρα ;

ΚΑΣΚΑΣ

Ὅχι.

ΚΙΝΝΑΣ

Μὲ συγχωρεῖς· ἐδῶ ὑποφώσκει ; αἱ δὲ φαιαὶ ἐκείνου γραμμαῖ, αἵτινες χαράσσουσι τὰ νέφη, εἶνε αἱ προάγγελοι τῆς ἡμέρας.

ΚΑΣΚΑΣ

Ὁμολογήσατε ἀμφοτέροι ὅτι ἀπατᾶσθε. Ἐκ τοῦ μέρους, πρὸς τὸ ὅποιον διευθύνω τὸ ξίφος μου, ἀνατέλλει ὁ ἥλιος, ὅστις ἔχει ἤδη τραπῇ ἀρκούντως πρὸς μεσημβρίαν, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὀψει τὴν ἐαρινὴν ὥραν τοῦ ἔτους. Μετὰ δύο μῆνας αἱ πρῶται αὐτοῦ ἀκτῖνες θ' ἀναφανῶσιν ὑψηλότερον καὶ ἀρκτικώτερον· τὸ δὲ ὕψιστον σημεῖον τῆς ἀνατολῆς εἶνε κατὰ τὸ μέρος τοῦτο, ἐδῶ, ὅπου καὶ τὸ Καπιτώλιον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δότε μου πάντες τὰς χεῖράς σας, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον.

What watchful cares do interpose themselves betwixt your eyes and night?

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁρκισθῶμεν ὅτι θὰ ἐκτελέσωμεν τὴν ἀπόφασιν ἡμῶν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μή, μὴ ὀρκον· ἂν τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν ἡ σκυθρωπὴ ὄψις, ἂν αἱ ψυχαι ἡμῶν ὀδύναι καὶ τὰ σήμερον διαπραττόμενα ἀδικήματα, ἂν ταῦτα πάντα εἶνε λόγοι ἀνίσχυροι, τότε ἄς διαλυθῶμεν, καὶ ἄς ἀπέλθῃ ἕκαστος εἰς τὴν ἀναπαυτικὴν κλίνην του· ἄς ἀφήσωμεν τὴν ἀγέρωχον τυρανίαν νὰ προχωρῇ ἐλευθέρως, ἕως ὅτου ἔλθῃ ἡ σειρά ἑκάστου νὰ κληρωθῇ καὶ νὰ πέσῃ. Ἄλλ' ἂν ταῦτα ἐνέχωσιν ἀρκετὸν πῦρ, καὶ εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου, ὥστε νὰ ἀναφλέξωσι καὶ ἀνάνδρων στήθη, καὶ νὰ θωρακίσωσι δι' ἀνδρείας καὶ αὐτὴν τὴν μαλακὴν γυναικείαν ψυχὴν, τότε, ὦ συμπολίται, τίνος ἄλλου κέντρου ἔχομεν ἀνάγκην παρὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιβουλήν πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς πολιτείας; Ποίᾳς ἄλλης ἐγγυήσεως παρὰ τὴν τοῦ ἐχεμύθου Ῥωμαίου, ὅστις, ἀφοῦ ἄπαξ ἔδωκε τὸν λόγον του, δὲν ἀνακαλεῖ αὐτόν; Τίνος ἄλλου ὀρκου παρὰ τὴν ἀμοιβαίαν διαβεβαίωσιν χρητῶν ἀνδρῶν λεγόντων, «ἢ τάν, ἢ ἐπὶ τᾶς;» Ἄς ὀρκίζωνται οἱ ἱερεῖς, οἱ ἱεῖς, οἱ ἀνάνδροι, οἱ πανοῦργοι καὶ τὰ ἄθλια ὄντα, ἅτινα ἀσμένως δέχονται τὰ ἀδικήματα· ἄς ὀρκίζωνται εἰς ἐπιχειρήσεις φύσεως ὑπόπτου πάντες ἐκεῖνοι, ἵτινες ἐμπνέουσι δυσπιστίαν· ἀλλὰ μὴ μολύνωμεν τὴν ἀκηλίδωτον ἀρετὴν τῆς ἡμετέρας ἐγχειρήσεως, οὐδὲ τὸ ἀδάμαστον θάρρος τοῦ ἡμετέρου ἠρωήματος, σκεπτόμενοι ὅτι ἡ νόμιμος ἡμῶν ἀπόφασις καὶ τὸ ἀποφασιστικὸν ἡμῶν θάρρος ἔχουσιν ἀνάγκην ὀρκου· διότι τὸ εὐγενὲς αἷμα, ὅπερ εἴη ἐν ταῖς φλεβίαις παντὸς Ῥωμαίου, νοθεύεται, ἂν κατ' ἐλάχιστον παραβῇ ἡ ἀνδρῆς ἀπόφασιν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τί φρονεῖς περὶ τοῦ Κικέρωνος; νὰ τὸν βολιδοσκοπήσωμεν; Νομίζω ὅτι θὰ μᾶς ὑποστηρίξῃ ἐνθέρμως.

ΚΣΚΛΑΣ

Πρέπει νὰ τὸν συμπεριλάβωμεν.

ΚΙΝΝΑΣ

Ὅχι, κατ' οὐδένα τρόπον.

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ ἡ λευκὴ του κόμη θὰ διαθέσῃ τὸν κόσμον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ θὰ κερδήσῃ ψήφους ὑπὲρ τῆς πράξεώς μας· διότι θὰ εἴπωσιν ὅτι αἱ συμβουλαὶ του διηύθυναν τοὺς βραχίονας ἡμῶν, ἡ δὲ νεότης καὶ ἀσυνεσία ἡμῶν θὰ καλυφθῶσιν ὑπὸ τῆς σοδαρότητός του.

¹ To think that our cause or our performance did need an oath. Σκεπτόμενοι ὅτι τὸ νόμιμον τῆς ἀποφάσεως καὶ τὸ θάρρος ἡμῶν ἔχουσιν ἀνάγκην νὰ ἐνισχυθῶσι δι' ὀρκου. Wright.

ΒΡΟΥΤΟΣ

ὦ, μὴ τὸν ἀναφέρεις· μὴ ἀποκλύψωμεν αὐτῷ τὰ σχέδιά μας· οὐδέποτε θὰ θελήσῃ νὰ μετάσχη ἔργου, τοῦ ὁποίου εἰσηγητὴ εἶνε ἄλλοι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τότε ἄς τὸν ἀφήσωμεν.

ΚΑΣΚΑΣ

Τῷ ὄντι, δὲν εἶνε κατὰλληλος.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Ἄλλους, πλὴν τοῦ Καίσαρος, δὲν θὰ ἐγγίσωμεν;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅρθῃ ἡ παρατήρησίς σου, Δέκιμ. Νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ ἐπιζήσῃ τῷ Καίσαρι ὁ τόσον ἀγαπητὸς αὐτῷ Ἀντώνιος· εἶνε μηχανορράφος ἐπικίνδυνος, καὶ ἂν, ὡς γινώσκετε, ἀναπτύξῃ τὴν δύναμίν του, δύνανται εἰς πάντας ἡμᾶς νὰ παράσχη πράγματα· ὅπως λοιπὸν ἀποφύγῃμεν τοῦτο, ἀνάγκη νὰ πείσῃ καὶ ὁ Ἀντώνιος μετὰ τοῦ Καίσαρος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἰς ἄκρον ἀπιοχαρεῖς θὰ φανῶμεν, Γάϊε Κάσσιε, ἂν, ἀποσέφαντες τὴν κεφαλὴν, κατακυρματίσωμεν καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος, ὅπως τὸ μετὰ λυσσαλέον φόνον περικτεινόμενον ἄγριον μῖσος,¹ διότι ὁ Ἀντώνιος εἰς μέλος τοῦ σώματος τοῦ Καίσαρος. Ὡμεν ἱεροθῆται, ὦ Γάϊε, ἀλλ' ὅχι καὶ σφαγῆτε. Τὸ πνεῦμα τοῦ Καίσαρος πολεμοῦμεν πάντες· δὲν ὑπάρχει αἷμα ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι. Εἴθε νὰ ἡδυνάμεθα νὰ γίνωμεν κέρτοι τοῦ πνεύματος τοῦ Καίσαρος, χωρὶς νὰ διαμελίσωμεν τὸν Καίσαρα! Πλὴν φεῦ, πρέπει νὰ χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος! Φονεύσωμεν αὐτὸν μετὰ θέρους, ὡς εὐγενεῖς φίλοι, καὶ ὅχι μετὰ λύσσης. Ἄς τὸν διαμελίσωμεν ὡς ἐδεσμα ἄξιον νὰ προσενεχθῇ εἰς τοὺς θεούς, χωρὶς νὰ κατακλύψωμεν αὐτὸν ὡς θνησιμαῖον ῥιπτόμενον εἰς τοὺς κύνας. Ἄς φανῶμεν δὲ ὡς οἱ πανούργοι ἐκεῖνοι δεσπόται, οἵτινες, ἀφοῦ παρακινήσωσι τοὺς δούλους των εἰς βαιοπραγίας, προσποιοῦνται ἔπειτα ὅτι ἐπιπλήττουσιν αὐτούς. Τισσὲν τρόπως ἡ πράξις μας θὰ θεωρηθῇ ἀνεγκαιά, καὶ οὐχὶ βδελυρά, ὅταν δὲ θεωρηθῇ τοιαύτη ὑπὸ τοῦ πλήθους, θὰ εἶνε κάθαρσις, καὶ ὅχι δολοφονία. Περὶ δὲ τοῦ Ἀντωνίου, οὐδὲ λόγος πρέπει νὰ γίνη· διότι οὗτος δύναται τόσον, ὅσον ὁ βραχίον τοῦ Καίσαρος, μετὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ Καίσαρος.

¹ *His wrath in death and envy afterwards.* Ἡ κατὰ λέξιν μετάφρασις ἔχει τοιοῦτον ὅτι: Ὡς λύσσα ἐν θανάτῳ, καὶ μῖσος ἔπειτα· ἦτοι νὰ φανερώσῃ εἰς τοὺς καὶ νὰ εἰσθάνηται μῖσος ἄγριον καὶ μετὰ τὸν φόνον.

ΚΑΖΖΙΟΣ

Καὶ ὁμῶς τὸν φοβοῦμαι, ἕνεκα τῆς μεγάλης πρὸς τὸν Καίσαρα ἀφοσιώ-
ως του . . .

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄχ, καϋμένη ἡέσσις, μὴ τὸν συλλογίζεσαι· ἂν ἀγκυρῇ τὸν Καίσαρα, τὸ
νον, ὅπερ δύναται νὰ πράξῃ, εἶνε νὰ βλάψῃ ἑαυτὸν, νὰ κυριευθῇ ὑπὸ λύ-
ις, καὶ ν' ἀποθάνῃ· ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἶνε παραπολὺ δι' αὐτόν, διότι εἶνε
ἐκδεδομένος εἰς τὰς διασκειδάσεις, τὴν ἀκολασίαν καὶ τὰ συμπτώσια.

ΤΡΕΒΩΝΙΟΣ

Οὐδεὶς φόβος ἐξ αὐτοῦ· ἂς μὴ φανευθῇ· θὰ ζήσῃ καὶ θὰ γελάσῃ κα-
πὴν δι' ὅλα ταῦτα (*Ἀκούεται κτύπος ὠρηλογίου*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σιωπή! μετρήσατε τὰς ὥρας.

ΚΑΖΖΙΟΣ

Ἐσήμερον ἡ τρίτη.

ΤΡΕΒΩΝΙΟΣ

Ἠμεῖς ν' ἀπαχωρισθώμεν.

ΚΑΖΖΙΟΣ

Εἶνε ἀκόμη ἀμφίβολον ἂν ὁ Καῖσαρ θὰ ἐξέλθῃ σήμερον, διότι ἐπ' ἐσχά-
αν κατίστη δεισιδαίμων, φρονεῖ ὅλως τὰ ἐναντία τῶν ὅσα ἄλλοτε ἐφρόνει
ἐπὶ ὅπτασιων, ὀνείρων καὶ θρησκευτικῶν ἐθίμων· ἴσως τὰ ἐναργῆ ταῦτα
ἡμεῖς καὶ τέρατα, τὸ ἀσυνήθως φοβερὸν τῆς νυκτὸς ἀποτρέψωσιν αὐτὸν
οὐ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Καπιτώλιον.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Μὴ φοβεῖσθε περὶ τούτου· ἂν ἔλαβι τοιαύτην ἀπόφασιν, ἀναδέχομαι
ὥς νὰ τὸν μετακρίσω· διότι κρίσκειται ν' ἀκούῃ ὅτι ὁ ῥινόκερος συλλαμ-
νεται μὲ δένδρα, ἢ ἄρκτος μὲ κάτοπτρον, ὁ ἐλέφας μὲ λάκκον, ὁ λέων
ἐ δίκτυα, καὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ καλαμίας. Ὅταν δὲ λέγω πρὸς αὐτόν
ἐ μισῇ τὸν κόλπον, ἀποκρίνεται καταφατικῶς, χωρὶς νὰ ἐννοῇ ὅτι τὸν
πλακύνω, ἄφαιτέ με νὰ ἐνεργήσω· διότι εἰμυροῶ νὰ διευθύνω τὴν ψυχὴν
αὐτοῦ, καὶ θὰ τὸν φέρω εἰς τὸ Καπιτώλιον.

ΚΑΖΖΙΟΣ

Θὰ ὑπάγωμεν πάντες εἰς ἀναζήτησίν του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἰς τὰς ὁκτώ τὸ βραδύτερον· εἴθε σήμερον;

ΚΙΝΝΑΣ

Ναί, τὸ βραδύτερον, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἵμεθα ἀκριβεῖς.

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Ὁ Γάιος Λιγάριος διάκειται δυσμενῶς πρὸς τὸν Καίσαρα, ὅστις τὸν ἐπέπληξεν ὡς ἐπαινέσαντα τὸν Πομπηϊόν. Ἀπορῶ πῶς κανεῖς ἐξ ὑμῶν δὲν τὸν ἐσυλλογίσθη.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὑπάγε εἰς ἀναζήτησίν του, φίλε Μέτελλε. Μὲ ἀγαπᾷ θερμῶς, καὶ ἔχει ἀφορμὴν κάλεσον αὐτόν, καὶ θὰ τὸν καταστήσω ἰδικόν μας.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἡ αὐγὴ πλησιάζει· σὲ ἀφίνομεν, Βρούτε· ἀπέλθετε, φίλοι, ἀλλ' ἐνθυμεῖσθε πάντες ὅσα εἶπατε, καὶ φάνητε ἀληθεῖς Ῥωμαῖοι.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔστε φαιδροὶ καὶ εὐθυμοὶ, ὦ φίλοι. Μὴ προδίδωμεν διὰ τοῦ τρόπου ἡμῶν τὰ σχέδιά μας, ἀλλὰ μιμηθῶμεν τοὺς ὑποκριτάς, τηροῦντες σταθερὸν φρόνημα καὶ ἐξωτερικὴν ἀταραξίαν. Χαίρετε! (*Ἐξέρχονται πάντες πλην τοῦ Βρούτου*). Ἐ! Λεύκιε!—Κοιμᾶται βαθείως! Δὲν σημαίνει. Ἀπὸ λαυσον τῆς μελιχρᾶς δρόσου τοῦ ὕπνου. Εἶσαι ἀπηλλαγμένος τῶν ὀπτασιῶν¹ καὶ τῶν φαντασμάτων ἐκείνων, ἅτινα ἢ πολυπράγμων μέριμνα γίνῃ ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ ἀνθρώπου διὰ τοῦτο κοιμᾶσαι τόσον γαλήνῃ ὕπνον (*Εἰσέρχεται ἡ Πορκία*).

ΠΟΡΚΙΑ

Βρούτέ μου!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τί θέλεις, Πορκία; Διατί ἐγείρεσαι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην; Εἶνε ἐπιβλαβὲς διὰ τὴν υἱειάν σου νὰ ἐκθέτης τὴν λεπτοφυῆ κρᾶσίν σου εἰς τὸ τραχὺ τῆς πρωΐας ψῦχος.

ΠΟΡΚΙΑ

Ἀλλ' οὐδὲ διὰ τὴν υἱειάν σου εἶνε ὠφέλιμον. Ἀποτόμως ἔφυγες ἐκ τῆς κλίνης μου· χθὲς δὲ τὸ ἐσπέρας, κατὰ τὸ δεῖπνον, ἡγέρθης αἰφνιδίως, καὶ περιεπάτεις σύννους καὶ στενάζων, μὲ ἐσταυρωμένας χεῖρας· ὅτε δὲ σε ἠρώτησα τί ἔχεις, μὲ ἠτένισας μὲ ζοφερὸν βλέμμα· σὲ παρεκάλεσα καὶ πάλιν, καὶ τότε, τρίβων τὸ μέτωπον, ἐκτύπησες μὲ ὀργὴν διὰ τοῦ ποδός

¹ Thou hast no figures φανταστικὰς μορφάς, ὀπτασίας. *Fantasies*=products of fancy or fantasy γεννήματα τῆς φαντασίας. Wright.

τὴν γῆν· ἐπέμεινα ἀκόμη, σὺ ὅμως δὲν ἀπεκρίθης, ἀλλὰ διὰ χειρονομίας δηλούσης ὀργήν, μοὶ ἔνευσας νὰ σε ἀφήσω· οὕτω καὶ ἔπραξα φοβουμένη μὴ σε παροργίσω πλείοτερον, ἀφοῦ ἤδη ἦσο εἰς ἄκρον ἐξημμένος, καὶ νομίζουσα ἅμα ὅτι ἦτο ἐκ τῶν στιγμιαίων ἐκείνων ἰδιοτροπιῶν, εἰς ἃς πάντες οἱ ἄνθρωποι ὑπόκεινται. Οὐτε νὰ φάγῃς, οὐτε νὰ ὁμιλήσῃς, οὐτε νὰ κοιμηθῇς σὲ ἀφίνει ἡ δυσθυμία αὕτη· ἐὰν δὲ ἡλλοίου καὶ τὴν μορφὴν σου, ὅπως καὶ τὴν ψυχικὴν σου διάθεσιν, δὲν θά σε ἀνεγνώριζον, ὦ Βροῦτε. Εἰπέ μου, ἀγαπητέ μου Βροῦτε, τὴν ἀφορμὴν τῆς λύπης σου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δὲν εἶμαι καλά, ἰδοὺ ἡ ἀφορμή.

ΠΟΡΚΙΑ

Ὁ Βροῦτος εἶνε συνετός, καί, ἂν ἔπασχεν, ἤθελε φροντίσει νὰ θεραπευθῇ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀκριβῶς αὐτὸ πράττω, ὑπάγε νὰ πλαγιάσῃς, ἀγαπητὴ Πορκία.

ΠΟΡΚΙΑ

Εἶνε ἀσθενὴς ὁ Βροῦτος ; Καὶ εἶνε ὑγιεινὸν νὰ περιπατῇ ἐλαφρὰ ἐνδεδυμένος καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὰς ἀναθυμιάσεις τῆς ὑγρᾶς πρῶτης ; Πῶς, πάσχει ὁ Βροῦτος, καὶ ὑπεκφεύγει ἐκ τῆς θερμῆς κλίνης του, καὶ ἐκτίθεται εἰς τὰ καταστρεπτικὰ μιάσματα τῆς νυκτός, καὶ προκαλεῖ τὸν ὑγρὸν καὶ μολυσμένον ἀέρα διὰ νὰ δεινώσῃ τὴν νόσον του ; Ὁχι, Βροῦτέ μου. Ἡ ἀσθένεια σου εἶνε ἀσθένεια ψυχικὴ, ἣν δικαιοῦμαι νὰ μάθω, ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τῶν δικαιωμάτων μου· γονυπετῆς δέ σε καθικετεύω ἐν ὀνόματι τῆς πάλαι ποτὲ ὀνομαστῆς καλλονῆς μου, ἐν ὀνόματι τῶν ἐρωτικῶν σου ὄρκων, καὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου, ὅστις συνέδεσε καὶ συνήνωσεν ἀμφοτέρους ἡμᾶς, σὲ καθικετεύω νὰ ἐξηγήσῃς εἰς ἐμέ, τὸ ἥμισυ σου, τὸν ἄλλον ἑαυτόν σου, τὸν λόγον τῆς μελαγχολίας σου, καὶ τίνες ἦσαν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, οἵτινες ἦλθον πρὸς σε τὴν νύκτα ταύτην, διότι με ταξὺ αὐτῶν ἦσαν ἐξ ἡ ἑπτά, οἵτινες οὐδὲ πρὸς τὸ σκότος τῆς νυκτός ἐτόλμησαν ν' ἀποκαλύψωσι τὸ πρόσωπον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μὴ γονυπετεῖς, γλυκεῖα Πορκία.

ΠΟΡΚΙΑ

Δὲν θὰ εἶχον ἀνάγκην τούτου, ἂν ἦσο ὁ καλὸς μου Βροῦτος. Εἰπέ μοι, Βροῦτε, ἐν τῷ συμβολαίῳ τοῦ γάμου ἡμῶν ὑπάρχει ὅρος ἀποκλείων με τοῦ νὰ μαυθάνω τὰ μυστικά σου ; Ὑπὸ ὅρους λοιπὸν καὶ περιορισμούς, οὕτως εἰπεῖν, σοὶ ἀνήκω, ὥστε νὰ συντρώγω μόνον, νὰ συγκοιμῶμαι καὶ νὰ συνδιαλέγωμαι μετὰ σεῦ ; Τὰ προϋλκία τῆς καρδίας σου κατοικεῖ λοι-

πόν·¹ Ἄν τὸ πρᾶγμα ἔχη οὕτω, τότε ἡ Πορκία εἶνε παλλακίς καὶ ὄχι σύζυγος τοῦ Βροῦτου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἶσαι ἡ πιστή, ἡ ἐντιμος σύζυγός μου, τόσον δὲ προσφιλὴς, ὅσον εἰ ἐρυθραὶ σταγόνες, αἰτνινες ζωογονοῦσι τὴν τεθλιμμένην καρδίαν μου.

ΠΟΡΚΙΑ

Ἄν ταῦτα ἦσαν ἀληθῆ, θὰ ἐγίνωσκον τὰ μυστικά σου. Ὁμολογῶ εἶμαι γυνή· ἀλλὰ γυνή, ἣν ὁ Βροῦτος ἐλαβε σύζυγον. Εἶμαι γυνή, ἀλλὰ γυνὴ ἐντιμος, θυγάτηρ τοῦ Κάτωνος.² Νομίζεις λοιπὸν ὅτι δὲν εἶμαι ἰσχυροτέρα τοῦ γυναικείου φύλου, ἔχουσα τοιοῦτον σύζυγον καὶ τοιοῦτον πατέρα; Εἰπέ μοι τὰ μυστικά σου, εἰς φάδινά θ' ἀποκαλύψω αὐτά. Ἐλαβον πείραν τῆς σταθερότητός μου ἐκουσίως τραυματίσασα ἑμαυτὴν κατὰ τὸν μηρόν. Ἀφοῦ δὲ ὑποφέρω μεθ' ὑπομονῆς τὸ τραῦμα, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ μὴ φυλάξω τὰ ἀπόρητα τοῦ ἀνδρός μου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καταστήσατέ με, ὦ θεοί, ἄξιον τῆς εὐγενοῦς ταύτης γυναικός (Κροῖσται

¹ Dwell I but in the suburbs of your good pleasure? Εἰς τὰ προαύλια (παρὰ χωρὰ) καὶ ὄχι τὴν καρδίαν, τῆς πόλεως. Ἡ Πορκία ἀπαιτεῖ ἐλευθερίαν πολλήν τοῦ ἐλευθέρου. Ὁ Νάρεα παρατηρεῖ ὅτι τὰ περίχωρα ἦσαν τὸ καταφύγιον τῶν ἀελλότων γυναικῶν. Wright

Dwell I but in the suburbs of your good pleasure ἐρμηνεύεται: ἐπὶ τοῦ Schmidt ἐν τῷ Ψευδοκρησίου αὐτοῦ λεξικῷ; are you tied to me by no duty? Δι' οὐδένος δεσμοῦ συνδέσθαι πρὸς ἐμέ;

² Φιλόστοργος δ' ἡ Πορκία καὶ φίλανδρος οὖσα καὶ μετὰ φρονήματος νῦν ἔχουσα οὐ πρότερον ἐπιχειρήσειν ἀνερίσθαι τὸν ἄνδρα περὶ τῶν ἀπορρήτων ἢ λαβεῖν ἑαυτῆς τοιαύτην διδασκαλίαν. Λαβοῦσα μαχαίριον, ᾧ τοὺς ὄνυχας οἱ κουρεῖς ἀραιροῦσι, καὶ πάσας ἐξελάσασα τοῦ θαλάμου τὰς ὀπαδοὺς, τὸ μὲν ἐνέβαλε τῷ μηρῷ βαθεῖαν, ὥστε ῥύσειν αἷματος πολλὴν γενέσθαι καὶ μετὰ μικρὸν ἐδέχθη τὸ νεανικὸν καὶ φρικώδες πυρετὸς ἐπιβαλεῖν ἐν τοῦ τραύματος. Ἀγωνιῶντες δὲ τοῦ Βροῦτου καὶ δυσφοροῦντες, ἐν ἀκμῇ τῆς ἀλγηδόνος αἷσα διελέχθη πρὸς αὐτὴν οὕτως. Ἐν τῷ Βροῦτε, Κάτωνος οὖσα θυγάτηρ εἰς τὸν οὖν ἐδόθη οἶκον οὐχ ὥσπερ εἰ παλλακευόμεναι, κοίτης μετέξουσα καὶ τραπέζης μόνον, ἀλλὰ κοινωνῶνς μὲν ἀγαθῶν οὖσα, κοινωνῶνς δ' ἀναιρῶν. Τὰ μὲν οὖν σὰ πάντα περὶ τὸν γάμον ἀμεμπτα· τῶν δὲ παρ' ἐμοῦ τίς ἀπόδειξις ἢ χάρις, εἰ μήτε σφί πάθος ἀπόρηται φανερῶς μήτε φροντίδα πίστεως δεομένην· οἶδ' ὅτι γυναικεῖα φύσις ἀσθενὴς δοκεῖ λόγον ἐνεγκεῖν ἀπόρητον· ἀλλ' ἔστι τις, ὦ Βροῦτε, καὶ τροφῆς ἀγαθῆς καὶ ἐπιμελὲς χρηστῆς εἰς ἥτος ἰσχὺς· ἐμοὶ δὲ καὶ τὸ Κάτωνος εἶναι θυγάτηρα καὶ τὴν ἑρμηνείαν γυναικᾶ πρόσεστιν, ὥς πρότερον μὲν ἤττον ἐπεποιθεῖν, νῦν δ' ἑμαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνον ἀήτητον εἶναι· ταῦτ' εἰποῦσα δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα καὶ ἐνηγεῖται εἰς τὸν φέρον. Ὁ δ' ἐκπλαγεὶς καὶ ἀνατείνας τὰς χεῖρας ἐπεβόητο θοῶς τῶς θεοῦς αὐτῷ καταρθεῖν τὴν πρᾶξιν ἀνδρὶ Πορκίας ἀξίῳ φανῆναι. Καὶ οὕτως μὲν ἀνελήμμεν τὴν γυναικᾶ κατὰ Πλουτάρχου, Βροῦτος XIII.

ἡ θύρα). Ἄκουσον, ἄκουσον! κρούουσι τὴν θύραν. Εἴσελθε, Πορκία, ἐπὶ μικρόν. Μετ' ὀλίγον θά σοι ἀνακοινώσω τὰ μυστικά τῆς καρδίας μου. Θά σοι ἐξηγήσω ἀπάσας τὰς ὑποχρεώσεις μου, καὶ τὴν ἀφορμὴν τῆς λύπης μου. Φύγε ταχέως (*Ἐξέρχεται ἡ Πορκία*). Ποῖος εἶνε, Λεύκιε; (*Εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος μετὰ τοῦ Λιγάρου*).

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ἐνας ἀσθενὴς θέλει νά σου ὁμιλήσῃ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὁ Γάϊος Λιγάριος, περὶ τοῦ ὁποίου μᾶς ὁμιλήσεν ὁ Μέτελλος· (*Πρὸς τὸν Λεύκιον*) παραμέρισε.—Τί τρέχει, Γάϊε Λιγάριε;

ΛΙΓΑΡΙΟΣ

Δίξαι τὸν χαιρετισμὸν ἀσθενέσιν φωνῆς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

ὦ, ὁποῖαν στιγμὴν ἐξέλεξας νά ἀσθενήσῃς¹, ἀνδρεῖ Γάϊε! Πόσον ἐπιθύμουν νά μὴ ἦσο ἀσθενής!

ΛΙΓΑΡΙΟΣ

Δὲν εἶμαι ἀσθενής, ἀν ὁ Βρούτος διανοῆται νά ἐκτελέσῃ πρᾶξιν ἀξίαν τοῦ ὀνόματος τῆς τιμῆς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τοιαύτην πρᾶξιν διανοοῦμαι νά πράξω, Λιγάριε, ἀν ἡ κατάστασις τῆς υἱείας σου ἐπέτρεπε ν' ἀκούσῃς αὐτήν.

ΛΙΓΑΡΙΟΣ

Μὰ τοὺς Θεούς, οὓς προσκυνοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι, ἀποπέμπω τὴν ἀσθένειάν μου!² Ψυχὴ τῆς Ῥώμης! Ἀνδρεῖ ἀπόγονε ἐντίμου γενεᾶς! ἀνεζωπύρησας ὡς διὰ μαγείας τὸ ψυχορραγοῦν φρόνημά μου. Διάταξόν με νά τρέξω. Θά τολμήσω ἀδύνατα, καὶ θά κατορθώσω. Περὶ τίνος πρόκειται;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πρόκειται περὶ τολμήματος, ὅπερ θά δώσῃ σθένος εἰς τοὺς ἀσθενεῖς.

ΛΙΓΑΡΙΟΣ

Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχουσι καὶ σθεναροί, οὓς πρέπει νά ἐξασθενήσωμεν;

¹ To wear a kerchief! Ὁ Molone λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἔδενον διὰ μανδήλιου τὴν κεφαλὴν τῶν ἀσθενῶν.

² I here discard my sickness: ἀφαιρῶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς μανδύλιον. Wright. Πρὸς τοῦτον ἀσθενοῦντα Βρούτος εἰσελθὼν, «ὦ Λιγάριε, εἶπεν, ἐν οἷῳ καιρῷ νοσεῖς». «Κἀκεῖνος εὐθὺς εἰς ἀγκῶνα διαναστάς καὶ λαβόμενος αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς, «Ἀλλ' εἴ τι, φησὶν, ὦ Βρούτε, σεαυτοῦ φρονεῖς ἀξίον, ὑγιαίνω.» Πλουτ. Βρούτ., XI.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ τοῦτο ἀκόμη πρέπει νὰ γίνη. Ἐνῶ βαδίζομεν πρὸς ὃν ἀποβλέπῃ ἡ πρᾶξις, θά σοι ἐξηγήσω τὸ πρᾶγμα.

ΔΙΓΑΡΙΟΣ

Ἐμπρός, μετ' ἀνεζωπυρημένης καρδίας σε ἀκολουθῶ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεως, ἣν ἀγνοῶ, ἀρκούμενος μόνον νὰ ὀδηγῶμαι ὑπὸ τοῦ Βρούτου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄγωμεν λοιπόν (*Ἐξέρχονται*).

Σ Κ Η Ν Η Β'

Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ

Βροντᾷ καὶ ἀστράπτει. Εἰσέρχεται ὁ Καῖσαρ φορῶν νυκτερινὸν ἔνδυμα.

ΚΑΙΣΑΡ

Οὔτε ὁ οὐρανὸς οὔτε ἡ γῆ ἡσύχασαν ἀπόψε· ἡ Καλπουρνία ἐνῶ ἐκοιμᾶτο ἀνέκραξε τρίς : «Βοήθεια, βοήθεια ! δολοφονοῦσι τὸν Καίσαρα ! «Τίς εἶνε ἐδῶ ; (*Εἰσέρχεται ὁ Δοῦλος*)».

ΔΟΥΛΟΣ

Ἄρχων ;

ΚΑΙΣΑΡ

Ὑπαγε πρὸς τοὺς ἱερεῖς· καὶ εἰπὲ αὐτοῖς νὰ προσφέρωσιν ἀμέσως θυσίαν· ἐπίστρεψον δὲ ἵνα μοι ἀναγγείλῃς ποίαν γνώμην ἔχουσι περὶ τῶν ἱερῶν.

ΔΟΥΛΟΣ

Ἀμέσως, κύριε (*Ἐξέρχεται· εἰσέρχεται ἡ Καλπουρνία*).

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Τί διανοεῖσαι, Καῖσαρ ! μήπως προτίθισαι νὰ ἐξέλθῃς ; θὰ μείνῃς εἰς τὸν οἶκον σήμερον.

ΚΑΙΣΑΡ

Ὁ Καῖσαρ θὰ ἐξέλθῃ. Πάντοτε οἱ κίνδυνοί με ἡπέλθσαν ἐκ τῶν ὀπισθεν· ἐνθὺς ὡς εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ Καίσαρος ἐξηφανίσθησαν.

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Οὐδέποτε ἀπιδίωκα σημασίαν εἰς τοὺς οἰωνούς, σήμερον ἕως μοι ἔμ-

πνέουσι τρόμον. Ἐκτὸς τῶν ὄσων ἡμεῖς αὐτοὶ εἶδομεν καὶ ἤκούσαμεν, ὑπάρχει τις ἐδῶ, ὅστις διηγεῖται ὅτι φάσματα φοβερώτατα ἐνεφανίσθησαν εἰς τοὺς φρουρούς.¹ Λέαινα ἐγέννησεν εἰς τοὺς δρόμους, τάφοι ἠνεώχθησαν, καὶ νεκροὶ ἐκ τῶν μνημείων ἠγέρθησαν· ἄγριοι δὲ πυρώδεις πολεμισταὶ ἐμάχοντο ἐπὶ τῶν νεφῶν, κατὰ στοίχους καὶ κατ' οὐλαμοὺς ἐν πολεμικῇ παρατάξει, καὶ ψεκάδες αἵματος ἐπιπτον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου. Ὁ κρότος τῆς μάχης ἀντήχει εἰς τὸν ἀέρα, οἱ ἵπποι ἐχρεμέτιζον, οἱ ψυχορραγοῦντες ἔρρεγchon, καὶ φαντάσματα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς περιφερόμενα ἐξέπεμπον γοεράς κραυγάς. ὦ Καῖσαρ! Τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶνε πρωτοφανῆ, τὰ φοβοῦμαι.

ΚΑΙΣΑΡ

Εἶνε ἀδύνατον νὰ διαφύγῃ τις τὸ πεπρωμένον². Ὁ Καῖσαρ θὰ ἐξέλθῃ, διότι αἱ προρρήσεις αὗται ἀναφέρονται εἰς πάντα ἄλλον, ὅσον καὶ εἰς τὸν Καίσαρα.

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Ὅταν ἀποθνήσκωσιν ἐπαῖται, δὲν ἀναφρίνονται κομῆται, ἐνῶ καὶ αὐτοὶ οἱ οὐρανοὶ ἐξαγγέλλουσι τὸν θάνατον τῶν ἡγεμόνων.

ΚΑΙΣΑΡ

Οἱ μὲν ἄνδρoι ἀποθνήσκουσι πολλάκις πρὸ τοῦ θανάτου αὐτῶν, ὁ δὲ ἀνδρεῖος μόνον ἄπαξ. Ἐξ ὅλων τῶν θαυμάτων ἅτινα ἤκουσά ποτε, τὸ παραδοξότατόν μοι φαίνεται ὁ φόβος τῶν ἀνθρώπων· νὰ φοβῶνται τὸν θάνατον, ἀφοῦ γινώσκουσιν ὅτι εἶνε τέλος, ὅπερ ἀναγκαίως θὰ ἔλθῃ, ὅταν ἐπιστῇ ἡ ὥρᾱ (*Εἰσέρχεται ὁ Δοῦλος*). Τί λέγουσιν οἱ οἰωνοσκοποὶ;

ΔΟΥΛΟΣ

Φρονοῦσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξέλθῃς σήμερον. Ἀφαιροῦντες τὰ σπλάγχνα τοῦ θύματος, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ εὕρωσι τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

ΚΑΙΣΑΡ

Οἱ θεοὶ πρᾶττουσιν αὐτὸ πρὸς καταισχύνῃν τῶν ἀνδρῶν. Ζῶν ἀνευ καρδίας θὰ ᾔτο ὁ Καῖσαρ, ἂν ἐκ φόβου ἔμενεν εἰς τὸν οἶκον σήμερον. Ὅχι, δὲν θὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι ὁ Καῖσαρ· ὁ κίνδυνος γινώσκει κάλλιστα ὅτι ὁ Καῖσαρ εἶνε πολὺ κινδυνωδέστερος ἐκείνου. Ἀμφότεροι εἴμεθα λέοντες γεννηθέντες κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐγὼ ὅμως εἶμαι ὁ πρωτότοκος καὶ ὁ φοβερώτερος. Ἐπομένως ὁ Καῖσαρ θὰ ἐξέλθῃ.

¹ Most horrid sights seen by the watch. Ὁ Σαίξπηρ εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸ Λονδῖνον καὶ ὄχι τὴν Ῥώμην, ἐνθα μόνον ἐπὶ Αὐγούστου ἰδρύθησαν οἱ νυκτερινοὶ φρουροί.

² What can be avoided whose end is purpos'd by the mighty gods? Δύναται τις νὰ διαφύγῃ ὅ,τι οἱ πανίσχυροὶ θεοὶ ἐπιφυλάττουσιν αὐτῷ;

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Ἀλλοίμονον ! τὸ θάρρος, ὦ Καῖσαρ, μηδενίζει τὴν φρόνησίν σου· μὴ ἐλθῆς σήμερον· ἀπόδος τοῦτο εἰς τὸν φόβον μου, καὶ ὅχι εἰς τὸν ἰδικόν σου. Θὰ πέμψωμεν τὸν Μάρκον Ἀντώνιον εἰς τὴν βουλὴν, ἵνα ἀναγγείλῃ ὅτι εἶσαι ἀδιάθετος. Γονυπετῆς σε παρκακᾶ ὦ ν' ἀκούτης τὴν παράκλησίν μου.

ΚΑΙΣΑΡ

Ὁ Μάρκος Ἀντώνιος θὰ εἴπῃ ὅτι εἶμαι ἀδιάθετος· θὰ μείνω δὲ εἰς τὸν οἶκον πρὸς χάριν σου (*Εἰσέρχεται ὁ Δέκιμος*). Ἴδού ὁ Δέκιμος, ὅστις θ' ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τοὺς βουλευτάς.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Χαῖρε, Καῖσαρ ! Κάλ' ἡμέρα, μεγάτιμε Καῖσαρ. Ἐρχομαι ἵνα σε ἀναγγεύσω εἰς τὴν βουλὴν.

ΚΑΙΣΑΡ

Ἐρχεσαι εἰς στιγμὴν λίαν κατάλληλον, ἵνα ἀναγγείλῃς τὰς προσήσεις μου πρὸς τοὺς βουλευτάς, καὶ εἴπῃς αὐτοῖς ὅτι δὲν θὰ ἐξέλθω σήμερον. Ἄν εἴπῃς εἰς αὐτούς ὅτι δὲν δύναμαι, θὰ εἴπῃς ψεῦδος, μεγαλείτερον δὲ ψεῦδος, ἂν εἴπῃς ὅτι δὲν τολμῶ. Δὲν θὰ ἐξέλθω σήμερον· τοῦτο μόνον εἰπὲ εἰς αὐτούς, Δέκιμι.

ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΑ

Εἰπὲ ὅτι εἶνε ἀσθενής.

ΚΑΙΣΑΡ

Ψεύδη θέλεις νὰ εἴπω; Διὰ τοῦτο ἐξέτεινα ἐπὶ τοσαύτας χώρας τὸν βραχίονά μου, καθυποτάσσω αὐτάς, ἢ νὰ φοβῶμαι τώρα νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν πρὸς γερόντια; Εἰπὲ αὐτοῖς, Δέκιμι, ὅτι δὲν θὰ ἔλθω.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Εἰπέ μοι λόγον τινά, ὦ κραταίε Καῖσαρ, ἵνα μὴ γίνω καταγέλαστος ἀναγγέλλων ταῦτα.

ΚΑΙΣΑΡ

Λόγος εἶνε ἡ θέλησίς μου· δὲν θέλω νὰ ἔλθω ἀρκεῖ τοῦτο νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν βουλὴν. Ἀλλ' ἰδίᾳ πρὸς σὲ χαριζόμενος, ἐπειδὴ σε ἀγαπῶ, θὰ σοι εἴπω τὴν ἀφορμὴν. Ἡ σύζυγός μου Καλπούρνια δέν με ἀφίνει νὰ ἐξέλθω. Τὴν παρελθοῦσαν νύκτα εἶδε κατ' ὄναρ ὅτι τὸ ἄγαλμά μου ὡς ἱκατόκρουνος βρύσις ἐξέχεε καθαρὸν αἶμα, καὶ ὅτι πλεῖστοι ῥωμαεῖοι Ῥωμαῖοι, ἐρχόμενοι ἐθαπτον, μειδιῶντες, εἰς αὐτὴν τὰς χεῖρας. Ταῦτα πάντα ἱερμηνεύει ὡς προαγγέλους καὶ οἰωνοὺς ἐπιχειμένης συμφορᾶς, καὶ γονυπετῆς με παρκακάλεσε νὰ μείνω εἰς τὸν οἶκον σήμερον.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Τὸ δύνειρον τοῦτο ἡρμηνεύθη κακῶς· ἦτο εὐοίωνος καὶ λαμπρὰ ὄπτασις· τὸ δὲ διὰ πολλῶν κρουνοῶν ἐκπέμπον αἷμα ἄγαλμά σου, ἐν ᾧ πολλοὶ Ῥωμαῖοι ἐλούοντο μειδιῶντες, σημαίνει ὅτι ἡ κραταιὰ Ῥώμη θέλει μυζήσει παρὰ σοῦ αἷμα ζωογόνον, καὶ ὅτι κηλὶς τοῦ αἵματός σου θὰ εἶνε διὰ τοὺς Ῥωμαίους τὸ ἱερώτατον τῶν κειμηλίων.¹ Ἴδου ἡ ἐξήγησις τοῦ ὀνείρου τῆς Καλπουρνίας.

ΚΑΙΣΑΡ

Καλὰ τὸ ἐξήγησας.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Θὰ πεισθῆς περὶ τούτου, ἀφοῦ ἀκούσης ὅ,τι ἔχω νὰ εἶπω· ἀκουσον λοιπόν. Ἡ βουλὴ ἀπεφάσισε νὰ προσφέρῃ στέμμα εἰς τὸν κραταῖον Καίσαρα. Ἄν δι' ἐμνήσεως εἰς αὐτήν, ὅτι δὲν θὰ μεταβῆς ἐκεῖ, θὰ μεταβάλῃ γνώμην. Ἐκτός τούτου, εὐκόλως ἡδύνατό τις, χλευάζων, νὰ εἴπῃ. «Ἄς ἀναβάλῃ τὰς ἐργασίας τῆς ἡ βουλῆς, ἕως ὅτου ἴδῃ καλλίτερον ὄνειρον ἢ σύζυγος τοῦ Καίσαρος». Ἄν ὁ Καῖσαρ κρυβῇ, δὲν θὰ ψιθυρίσωσιν. «ὦ, ἴδετε, φοβεῖται ὁ Καῖσαρ ;» Συγγνώμην, Καῖσαρ· ἡ πρὸς σε ἀφοσίωσίς μου καὶ ἡ περὶ σοῦ ἐρίμυνά μου, μὲ ἀναγκάζουσι νὰ λέγω ταῦτα, ἡ δὲ εὐλάβειά μου ὑποχωρεῖ εἰς τὴν ἀφοσίωσιν.

ΚΑΙΣΑΡ

Πόσον παράλογοι φαίνονται τῶρ οἱ φόβοί σου, Καλπουρνία. Ἐντρέπομαι διότι ἐνέδωκα εἰς αὐτούς. Δός μοι τὸ ἐνδυμά μου, θὰ ὑπάγω (*Εἰσέρχεται ὁ Πόπλιος, ὁ Βροῦτος, ὁ Λιγάρειος, ὁ Μέντελλος, ὁ Κάσκιος, ὁ Τρεβόνιος καὶ ὁ Κίρρας*). Ἴδου καὶ ὁ Πόπλιος.

ΠΟΠΛΙΟΣ

Κάλ' ἡμέρα, Καῖσαρ.

ΚΑΙΣΑΡ

Καλῶς ἦλθες, Πόπλιε.—Πῶς, ὁ Βροῦτος, καὶ σὺ ἡγέρθης τόσον πρωτῆ ; —Κάλ' ἡμέρα, Κάσκιε.—Οὐδέποτε, Λιγάρειε, ὑπῆρξε πρὸς σὲ ὁ Καῖσαρ ἐχθρὸς τοιοῦτος, οἷός ὁ πυρετὸς αὐτός, ὅστις σε ἐξήντηλσε. Τί ὥρᾳ εἶνε ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐσήμανεν ἡ ὀγδόη, Καῖσαρ.

¹ And that great men shall press for tinctures, stains, relies, and cognizance. Ὁ Stevens λέγει : κατὰ τὴν θανατικὴν ἐκτέλεσιν εὐγενῶν τινῶν μαρτύρων πολλοὶ ἔβαπτον τὰ μανδήλια αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν θνητῶντων ρυλάττοντες αὐτὰ ὡς τὰ πολυτελέστατον ἐνθύημα.

ΚΑΙΣΑΡ

Σὺς εὐχαριστῶ διὰ τὴν προθυμίαν καὶ τὴν φιλοφροσύνην σας (*Εἰσέρχεται ὁ Ἀντώνιος*). Ἴδετε! καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ἀντώνιος, ὅστις εὐθυμῇ καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἡγέρθη πρωΐ.—Κάλ' ἡμέρα, Ἀντώνιε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Κάλ' ἡμέρα, γαληνότετε Καῖσαρ.

ΚΑΙΣΑΡ

Εἶπατε εἰς ἅπαντας νὰ εἶνε ἕτοιμοι. Εἶμαι ἀξιοκατάκριτος ἀναγκά- σας ὕμῃς νὰ με περιμένητε.—Χαῖρε, Κίνα· χαῖρε, Μέτελλε· πῶς, ὁ Τρεβώνιος! Ἐχω κάτι νὰ σου εἶπω βραδύτερον. Ἐνθυμοῦ νὰ ἔλθης πρὸς ἐμὲ σήμερον· ἔσο πλησίον μου, διὰ νὰ μὴ σε λησμονήσω.

ΤΡΕΒΩΝΙΟΣ

Εὐχαρίστως (*ἰδίᾳ*). Θὰ εἶμαι οὕτω πλησίον, ὥστε οἱ ἄριστοι τῶν φίλων σου θὰ ἤρχοντο νὰ ἰστάμην μακρότερον.

ΚΑΙΣΑΡ

Εἰσέλθετε, φίλοι, ἵνα πίνητε μετ' ἐμοῦ ὀλίγον οἶνον, καὶ εἶτα, ὡς φίλοι, ἐξερχόμεθα ὁμοῦ.

ΒΡΟΥΤΟΣ (*ἰδίᾳ*)

Τὸ φαινόμενον δὲν εἶνε πάντοτε ὅ,τι φαίνεται¹· ἡ καρδιά τοῦ Βρούτου συντρίβεται ἀναλογιζομένη τοῦτο! (*Ἐξέρχονται*).

Σ Κ Η Ν Η Γ'

ΟΔΟΣ ΠΑΡΑ ΤΟ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟΝ

Εἰσέρχεται ὁ Ἀρτεμίδωρος ἀναγινώσκων δελτάριον.

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ

«Καῖσαρ, εὐλαβοῦ τὸν Βροῦτον· φυλάττου τὸν Κάσσιον· ἀπόφευγε τὸν Κάσκαν· ἐπιτῆρει τὸν Κίναν· δυσπίστει πρὸς τὸν Τρεβώνιον· παρατῆρει τὸν Μέτελλον. Ὁ Δέκιμος Βρούτος δὲν σε ἀγαπᾷ· ὕβρισας τὸν Γάϊον Λι-

1 That every like is not the same. Δὲν εἶνε ὅμοια τὰ πρὸς ἄλληλα ὁμοιάζοντα

γάριον. Πάντες οὗτοι ἔχουσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φρόνημα, τουτέστι, μισοῦσι τὸν Καίσαρα. Ἄν δὲν ἦσαι ἀθάνατος, βλέπε περὶ σέ· ἡ ὀλιγωρία παρασκευάζει τὴν συνωμοσίαν. Σωζέτωσάν σε οἱ θεοί! » Θὰ μένω ἕως ὅτου διέλθῃ ὁ Καῖσαρ, ἵνα δώσω πρὸς αὐτὸν τὸ γραμματίον τοῦτο ἐν εἵδει ἀναφορᾶς. Σπαράσσεται ἡ καρδιά μου ὅταν ἀναλογίζωμαι ὅτι δὲν δύναται ἡ Ἀρετὴ ν' ἀποφύγῃ τὰ δῆγματα τοῦ Μίσους. Ἄν ἀναγνώσῃς τὸ χαρτίον τοῦτο, ὦ Καῖσαρ, σώζεσαι, εἰδεμή, ἡ Εἰμαρμένη συνωμοτεῖ μετὰ τῶν προδοτῶν (Ἐξέρχεται).

Σ Κ Η Ν Η Δ'

ΕΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ

ΠΡΟ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΣ ΤΟΥ ΒΡΟΥΤΟΥ

Ἐμφανίζεται ἡ Πορκία καὶ ὁ Λεύκιος.

ΠΟΡΚΙΑ

Δράμε, σὲ παρακαλῶ, εἰς τὴν βουλήν· δὲν θέλω ἀπόκρισιν, τρέξε· διατί στέκεις;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Διὰ ν' ἀκούσω τί θέλεις, κυρία.

ΠΟΡΚΙΑ

Ἐπιθύμουν νὰ εἶχες μεταβῇ καὶ ἐπιστρέψῃ, πρὶν ἢ δυνηθῶ νὰ σοι εἶπω τί πρέπει νὰ πράξῃς ἐκεῖ. Βοήθησόν με, ὦ Εὐστάθεια, ὕψωσον πελώριον ὄρος μεταξὺ τῆς καρδίας καὶ τῆς γλώσσης μου. Ἐχω μὲν φρόνημα ἀνδρικόν, ἀλλὰ δύναμιν γυναικείαν. Πόσον δύσκολον εἶνε νὰ φυλάξωσι μυστικὸν αἱ γυναῖκες! Ἀκόμη ἰδῶ εἶσαι;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Τί πρέπει νὰ κάμω, κυρία; Νὰ τρέξω εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ τίποτε ἄλλο; νὰ ἐπιστρέψω, καὶ τίποτε ἄλλο;

ΠΟΡΚΙΑ

Ναί· ἐπιστρέψον νὰ μου εἴπῃς ἂν ὁ κύριός σου εἶνε καλὰ, διότι ἦτο ἀδιάθετος ὅτε ἐξῆλθε. Παρατήρησον μετὰ προσοχῆς τί κάμνει, καὶ τίνες ὠθοῦνται πρὸς αὐτὸν διὰ νὰ ὑποβάλωσιν αἰτήσεις. Ἄκουσον! τί θόρυβος εἶνε αὐτός;

ΔΕΥΚΙΟΣ

Δὲν ἀκούω τίποτε, κυρία.

ΠΟΡΚΙΑ

Πρόσεξε καλὰ· σὲ πικρακαλῶ. Ἦκουσα θόρυβον, ὅμοιον πρὸς συμπλοκὴν, τὸν ὁποῖον ὁ ἄνεμος φέρει ἐκ τοῦ Καπιτωλίου.

ΔΕΥΚΙΟΣ

Μὰ τὴν ἀλήθειαν, κυρία, δὲν ἀκούω τίποτε (*Εἰσέρχεται ὁ Μάντις*)¹

ΠΟΡΚΙΑ

Πλησιάσον, φίλε· πόθεν ἔρχεσαι;

ΜΑΝΤΙΣ

Ἐκ τῆς οἰκίας μου, καλὴ μου κυρία.

ΠΟΡΚΙΑ

Τί ὥρα εἶνε;

ΜΑΝΤΙΣ

Πλησιάζει ἡ ἐνάτη.

ΠΟΡΚΙΑ

Μετέβη ὁ Καῖσαρ εἰς τὸ Καπιτώλιον;

ΜΑΝΤΙΣ

Ὅχι, ἀκόμη, κυρία· ὑπάγω πρὸς εὐρεσίην τοῦ ὅπως τὸν ἰδὼ παρερχόμενον πρὸς τὸ Καπιτώλιον.

ΠΟΡΚΙΑ

Μήπως ἔχεις καμμίαν χάριν νὰ τοῦ ζήτησης;

ΜΑΝΤΙΣ

Ναί, κυρία· ἂν διὰ τὸ συμφέρον τοῦ εὐαρεστηθῇ ὁ Καῖσαρ νὰ με ἀκούσῃ, θὰ τὸν παρακαλίσω νὰ εἶνε φίλος ἑαυτοῦ.

ΠΟΡΚΙΑ

Μήπως γνωρίζεις κανένα κίνδυνον ἐπαπειλοῦντα αὐτόν;

ΜΑΝΤΙΣ

Οὐδένα προβλέπω, πολλοὺς ὅμως φοβοῦμαι. Χαῖρε, κυρία! Ἴδω ἡ ὅτι εἶνε στενὴ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν συγχλητικῶν, τῶν πραιτόρων καὶ τῶν ἱκετῶν, οἵτινες ἀκολουθοῦσι τὸν Καίσαρα, δύναται νὰ πνίξῃ ἄνθρωπον τό-

¹ Ὁ Tytwhitt θεωρεῖ ὡς μὴ κατάλληλον τὴν παρουσίαν τοῦ Μάντιος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἀποδίδει μᾶλλον εἰς τὸν Ἀρτεμίδωρον, ὃν εἶδεν ἡ Πορκία ἀπερχόμενον πρὸς εὐρεσίην καταλληλοτέρας θέσεως. Wright.

σον ἀσθενῇ ὥς εἶμαι ἐγώ. Ὑπάγω εἰς ἀνοικτότερον μέρος, ὅπως ὁμιλήσω πρὸς τὸν μέγαν Καίσαρα ὅταν πλησιάσῃ (Ἐξέρχεται).

ΠΟΡΚΙΑ

Πρέπει νὰ εἰσέλθω. Ἀλλοίμονον! πόσον ἀσθενὲς πρᾶγμα εἶνε ἡ γυναικαία καρδιά! Εἴθε οἱ θεοὶ νὰ βοηθήσωσι τὴν ἐπιχείρησίν σου, ὦ Βροῦτε! Βεβαίως με ἤκουσεν ὁ Λεύκιος. Ὁ Βροῦτος αἰτεῖ πρᾶγμα, ὅπερ ὁ Καῖσαρ δὲν θέλει νὰ χορηγήσῃ. Ὡ, δὲν ἀντέχω, λιποθυμῶ! Τρέξε, Λεύκιε, προσαγόρευσον ἐξ ὀνόματός μου τὸν ἄνδρα μου. Εἰπέ αὐτῷ ὅτι εἶμαι εὐθυμος, ἐπιστρέψον δὲ νὰ μου εἴπῃς τί θὰ σου παραγγείλῃ (Ἐξέρχονται).

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΡΙΤΗ

Σ Κ Η Ν Η Α'

ΡΩΜΗ—ΠΡΟ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΩΛΙΟΥ

Ἡ Σύγκλητος συνεδριάζει· ὁμιλος πολιτῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἀρτεμίδωρος καὶ εἰς Μάντις. Ἐμφανίζεται ὁ Καῖσαρ, ὁ Βροῦτος, ὁ Κάσσιος, ὁ Κάσκαρ, ὁ Δέκιμος, ὁ Μέταλλος, ὁ Τρεβώνιος, ὁ Κίνας, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Δέκιδος, ὁ Ποπίλιος, ὁ Πόπλιος καὶ ἄλλοι.

ΚΑΙΣΑΡ (πρὸς τὸν Μάρτιν)

Ἐφθασαν αἱ Εἰδοὶ τοῦ Μαρτίου.¹

ΜΑΝΤΙΣ

Ναί, Καῖσαρ, ἀλλὰ δὲν παρῆλθον.

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ

Χαῖρε, Καῖσαρ! Ἀνάγνωθι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην.²

¹ Αἱ μὲν δὲ Μάρτιτι Εἰδοὶ πάρευσιν· ὁ δὲ ἡσυχῇ πρὸς αὐτὸν εἶποι· «Ναί, πάρευσιν, ἀλλ' οὐ παρεληθύσασιν». Πλουτ. Καῖσαρ, LXIII.

² Ἀρτεμίδωρος δὲ Κνίδιος τὸ γένος Ἑλληγιμῶν λόγων τοφιστὴς καὶ διὰ τοῦτο γεγονὼς ἐνίοις συνήθης τῶν περὶ Βροῦτον, ὥστε καὶ γινῶναι τὰ πλεῖστα τῶν πραττομένων, ἦκε μὲν ἐν βιβλιδίῳ νομίζων ἅπερ ἐμελλε μηνύειν, ὁρῶν δὲ τὸν Καίσαρα τῶν βιβλιδίων ἑκαστον δεχόμενον καὶ παραδιδόντα τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐγγύς σφόδρα προσελθὼν, «Τοῦτο, ἔφη, Καῖσαρ, ἀνάγνωθι μόνος καὶ ταχέως· γέγραπται γὰρ ὑπὲρ πραγμάτων μεγάλων καὶ σοὶ διαφερόντων». Πλουτ. Καῖσαρ, LXV.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Ὁ Τρεβώνιος σε παρακαλεῖ ν' ἀναγνώσης ἐν ἀνέσει τὴν ταπεινὴν ταύτην αἵτησίν του.

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ

Ἀνάγνωθι πρῶτον τὴν ἰδικήν μου, ὦ Καῖσαρ, διότι αὕτη σε ἐνδιαφέρει πλείοτερον· ἀνάγνωθι αὐτήν, κραταίε Καῖσαρ.

ΚΑΙΣΑΡ

Ὅ,τι ἀποβλέπει ἡμᾶς αὐτοὺς θὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει τελευταῖον.

ΑΝΤΕΜΙΔΩΡΟΣ

Μὴ ἀναβάλλης, ὦ Καῖσαρ, ἀνάγνωθι αὐτήν ἀμέσως.

ΚΑΙΣΑΡ

Μήπως εἶνε τρελλὸς ὁ ἄνθρωπος οὗτος;

ΠΟΠΑΙΟΣ

Ἀπομακρύνθητι, ἄνθρωπε.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Πῶς, καθ' ὁδὸν σπεύδετε νὰ ὑποβάλλητε τὰς ἀναφοράς σας ; Ἐλθετε εἰς τὸ Καπιτώλιον.

(Ὁ Καῖσαρ ἀνέρχεται εἰς τὴν Σύγκλητον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς συνοδείας του).

ΠΟΠΙΛΛΙΟΣ

Εὖχομαι νὰ ἐπιτύχῃ ἡ σημερινὴ σας ἐπιβουλή.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ποία ἐπιβουλή, Ποπίλλιε ;

ΠΟΠΙΛΛΙΟΣ

Χαῖρε ! (Προχωρεῖ πρὸς τὸν Καίσαρα).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τί εἶπεν ὁ Ποπίλλιος Λαίνας ;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εὖχεται ἐπιτυχίαν εἰς τὴν σημερινὴν ἡμῶν ἐπιβουλήν. Φεβοῦμαι μὴ ἀνεκαλύφθῃ ἡ συνωμοσία.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἴδὲ πῶς πλησιάζει τὸν Καίσαρα· ἐπιτήρει αὐτόν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Σπεῦσον, Κάσκα, διότι εἶνε φόβος μὴ ἀνακαλυφθῶμεν. Τί μέλλει γυν-

σθαι, Βροῦτε; Ἄν γίνη γνωστόν, τετέλεισται· ἡ δὲ Κάσσιος δὲν θὰ ἀπέλθῃ ἐντεῦθεν ἢ ὁ Καῖσαρ, διότι θὰ αὐτοκτονήσω.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔσο ἀτάραχος, Κάσσιε¹. Δὲν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἡμετέρου βουλευμάτος ὁ Ποπίλλιος Λαΐνας· παρατήρησον ὅτι αὐτὸς μὲν μειδιᾷ, ἡ δὲ ὄψις τοῦ Καίσαρος δὲν ἀλλοιοῦται.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ Τρεβόνιος γινώσκει τὴν κατάλληλον στιγμήν· παρατήρησον, Βροῦτε, ὅτι ἀπομακρύνει τὸν Μάρκον Ἀντώνιον² (*Ἐξέρχεται ὁ Τρεβόνιος καὶ ὁ Ἀντώνιος*).

ΔΕΚΙΜΟΣ

Ποῦ εἶνε ὁ Μίτελλος Κίμβρος; ἄς ὑπάγῃ νὰ ὑποβάλῃ ἀμέσως τὴν ἀναφορὰν τοῦ εἰς τὸν Καίσαρα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἶνε ἔτοιμος·³ πλησιάζωμεν ὅπως βοηθήσωμεν αὐτόν.

ΚΙΝΝΑΣ

Κάσκα, σὺ πρῶτος θὰ ὑψώσῃς τὴν χεῖρα.

ΚΑΙΣΑΡ

Εἷμεθα πάντες·⁴ ἔτοιμοι; Τίνα παράπονά ἔχει νὰ ἄρῃ ἡ Σύγκλητος καὶ ὁ Καῖσαρ;

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Ὑψηλότατε, κραταιότατε, καὶ πανίσχυρε Καῖσαρ· Μίτελλος ὁ Κίμβρος προσπίπτει ταπεινῶς ἐνώπιον τοῦ θρόνου σου (*Γορατίζει*).

ΚΑΙΣΑΡ

Ἀνάγκη νὰ σε προλάβω, Κίμβρε· ὁ ἐρπυσμὸς οὗτος καὶ αἱ ταπειναὶ ὑποκλίσεις,⁵ ἡδύνατο νὰ συγκινήσωσι χυδαίους, καὶ νὰ μεταβάλῃσι τὰ

¹ Ὡς ἐκ τῆς ψυχραιμίας τοῦ ὁ Βροῦτος ἡδύνατο νὰ παρατηρῇ τὰ περὶ αὐτὸν συμβαίνοντα, ἅτινα δὲν ἡδύνατο νὰ ἴδῃ ἐν τῇ ταραχῇ αὐτοῦ ὁ Κάσσιος. Wright.

² Ἀντώνιον μὲν οὖν πιστὸν ὄντα Καίσαρι καὶ ῥωμαλέον ἔξω παρακατεῖχε Βροῦτος Ἀλβίνος, ἐμβαλὼν ἐπίτηδες ὁμιλίαν μῆκος ἔχουσαν. Πλουτ. Καῖσαρ. LXLV.

³ He is address' d.

⁴ Are we all ready; οἱ λόγοι οὗτοι, οἵτινες ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ «Ἰουλίου Καίσαρος», ἐκφέρονται ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἀποδίδονται εἰς τὸν Κίνναν ὑπὸ τοῦ Ritson, ὁ Dyce καὶ ὁ Staunton ἀποδίδουσιν αὐτοὺς εἰς τὸν Κάσκαν. Wright.

⁵ These couchings and these lowly courtesies might fire the blood of ordinary men; and turn pre-ordinance, and first-decree, into the law of children' pre-ordinance: τὸ ἀρχῆθεν θεσπισθὲν καὶ διαταχθέν. Wright.

προωρισμένα καὶ προδιατεταγμένα εἰς ἀποφάσεις παιδίων. Μὴ ἴσο τόσον ἀνόητος ὥστε νὰ νομίζῃς ὅτι τὸ ἐν ταῖς φλεψὶ τοῦ Καίσαρος κυκλοφοροῦν αἷμα εἶνε τόσον εὐμετάβολον, ὥστε νὰ ἀλλοιωθῇ ἡ φύσις του διὰ τῶν μέσων ἐκείνων, δι' ὧν ἀλλοιοῦνται καὶ τὸ τῶν μωρῶν ἦτοι, διὰ λόγων φιλοφρόνων, διὰ ταπεινῶν ὑποκλίσεων καὶ ποταπῶν κολακειῶν.¹ Ὁ ἀδελφός σου ἐξωρίσθη δυνάμει ψηφίσματος· ἂν δὲ σὺ κύπτῃς, καὶ παρακκλῇς καὶ κολακεύῃς ὑπὲρ ἐκείνου, σὲ ἀποδιώκω ὡς κύνα. Μάθε ὅτι ὁ Καῖσαρ δὲν ἀδικεῖ, οὐδὲ κάμπτεται ἄνευ λόγου.

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Δὲν ὑπάρχει φωνὴ ἔχουσα περισσοτέραν ἀξίαν τῆς ἰδικῆς μου, ἥτις νὰ ἡχήσῃ εὐχρεστότερον εἰς τὰς ἀκοάς τοῦ Καίσαρος ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ ἐξορίστου ἀδελφοῦ μου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φιλῶ τὴν χειρὰ σου, Καῖσαρ, ἀλλ' ἄνευ κολακειάς, καὶ σε πρᾶκαλῶ νὰ διατάξῃς τὴν ἄμεσον ἀνάκλησιν τοῦ ἐξορίστου Ποπλίου Κίμβρου.

ΚΑΙΣΑΡ

Πῶς, ὁ Βρούτος!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Χάριν, Καῖσαρ· Καῖσαρ, χάριν. Ὁ Κάσσιος προσπίπτει πρὸ τῶν ποδῶν σου, ἱκετιῶν καὶ πρᾶσχῃς ἄρσιν πρὸς τὸν Πόπλιον Κίμβρον.

ΚΑΙΣΑΡ²

Ἴσως θὰ συνεκινούμην, ἂν ἦμην ὁμοιος πρὸς σὰς· ἂν ἡδυνάμην νὰ πρᾶκαλίσω, θὰ με συνεκίνηον αἱ πρᾶκλήσεις· ἀλλ' εἶμαι σταθερὸς³ ὥς ὁ πολικὸς ἀστὴρ, πρὸς ὃν ῥυθμίζονται ἐν τῷ στερεώματι ὁμοιάζει κατὰ τὸ σταθερὸν καὶ ἀμετακίνητον. Ὑπὸ ἀναριθμητῶν ἀστέρων φωτίζεται ὁ οὐρανός· πάντες εἰσὶ πύρινοι, καὶ πάντες λάμπουσιν· ἀλλ' εἰς μόνον ἐξ αὐτῶν διατηρεῖ πάντοτε τὴν θέσιν του. Τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῷ κόσμῳ· κατοικεῖται ὑπὸ ἀνθρώπων ἐχόντων σάρκα καὶ διανοητικὴν δύναμιν· ἀλλὰ

¹ *Bravisti fawning*—διὰ κυνικῶν κολακειῶν.

² *If I could pray to move*—*If I could pray others to move from their purpose as you do.* Ἄν ἡδυνάμην νὰ παρακαλέσω ἄλλους, ὅπως ἀποτρέψω αὐτοὺς τοῦ σκοποῦ των, ὅπως σὰς πρᾶττει. *Weight.*

³ Τὸ γὰρ ἐμβριθὲς αὐτοῦ καὶ μὴ ῥαδίως μετὰ παντὸς ὑπήκουον τοῦ θεωμένου πρὸς χάριν, ἀλλ' ἐκ λογισμῶν καὶ προαιρέσεως τῶν καλῶν πρακτικῶν, ὅσοι τρέψουν, ἰσχυρᾶς ἐχρητο ταῖς ὁρμαῖς καὶ τελεσιουργοῖς. Πρὸς δὲ τὰς ἀθέτους θεήσεις ἀκολάκτους ἦν, καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἀναισχύντως λιπαρούντων ἦταν, ἣν ἐκείνοι δυσωπεῖσθαι καλοῦσιν, αἰσχίστην ἀνδρὶ μεγάλῳ ποιούμενος, εἰσθεὶς λέγειν, ὡς οἱ μηδὲν ἀρνεῖσθαι δυνάμενοι δοκοῦσιν αὐτῷ μὴ καλῶς τὴν ὥραν διατεθεῖσθαι. Πλούτ. Βρούτος, VI, σελ. 58.

μεταξὺ αὐτῶν, ἓνα μόνον γνωρίζω ἄκαμπτον ἐν τῇ θέσει του καὶ ἀκλόνητον· ὁ ἄνθρωπος δὲ οὗτος εἶμαι ἐγώ, καὶ ἰδοὺ, σὺ παρέχω μικρὰν τοῦτου ἀπόδειξιν. Ἐπέμεινα νὰ ἐξορισθῇ ὁ Κίμβρος, καὶ σταθερῶς ἐπιμένω νὰ μείνῃ ἐν τῇ ἐξορίᾳ.

ΚΙΝΝΑΣ

ὦ Καῖσαρ...

ΚΑΙΣΑΡ

Φύγε ἀπ' ἐδῶ! μήπως νομίζεις ὅτι δύνασαι νὰ μεταστήσῃς τὸν Ὀλυμπον;

ΔΕΚΙΜΟΣ

Κραταὶ Καῖσαρ....

ΚΑΙΣΑΡ

Μήπως καὶ ὁ Βροῦτος δὲν ἐκέτευσε μάτην;

ΚΑΣΚΑΣ

Χεῖρες, ὁμιλήσατε ἀντ' ἐμοῦ!

(*Πρῶτος ὁ Κάσкас καὶ εἶτα οἱ ἄλλοι συνωμόται καὶ ὁ Μάρκος Βροῦτος, πλῆττουσι τὸν Καίσαρα*).

ΚΑΙΣΑΡ

Καὶ σὺ Βροῦτε; ¹ Πέσε λοιπόν, Καῖσαρ! (*Ἀποθνήσκει*).

ΚΙΝΝΑΣ

Ἐλευθερία! Ἀνεξαρτησία! Ἀπέθανεν ἡ Τυραννία! Δράμετε, διακηρύξατέ το ἀνὰ τὰς ὁδοὺς.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἄς μεταβῶσιν τινες ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ ἄς ἀνακράξωσιν· «Ἐλευθερία! Ἀνεξαρτησία! Ἀπελευθέρωσις»!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Λαεὶ καὶ Συγκλητικοί, μὴ φοβεῖσθε· μὴ φεύγετε, ἡσυχάσατε· ἐξώφλησε τὸ χρέος τῆς ἡ Φιλοδοξίας.

¹ Et tu Brute! Δὲν εἶνε γνωστὸν πόθεν ἐπήγαγεν ἡ ἔκφρασις αὕτη, ἥτις δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ. Ἴσως, ὡς εἰκάζει ὁ Malone, ἐλήφθη ἐκ τῆς Λατινικῆς τραγωδίας «Θάνατος τοῦ Καίσαρος», ἥτις ἐβιδάχθη ἐν Ὁξφόρδῃ τῷ 1852. Ἴσως παρίλαθεν αὐτὴν ὁ Σαίξπηρ ἐκ τῆς τραγωδίας τοῦ Ῥιχάρδου, Δουκὸς τῆς Ὑβερκίας, ἔνθα ὁ Ἐδουάρδος ἀναφωνεῖ πρὸς τὸν Κλαρέντην· Καὶ σὺ Βροῦτε, θέλεις νὰ φονεύσῃς τὸν Καίσαρα; ἡ τραγωδία αὕτη ἐδημοσιεύθη τῷ 1595. Ὁ Σουετῶνιος ἀφηγοῦμενος τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος λέγει ὅτι ὁ Καῖσαρ ἔπεσε χωρὶς καμίας νὰ προσφέρῃ λείψιν, εἰ καὶ ἐγράφη παρὰ τινων ὅτι, βλέπων τὸν Βροῦτον διευθυνόμενον κατ' αὐτοῦ, ἀνεφώνησε· «Καὶ σὺ, τέκνον;» Wright.

ΚΑΣΚΑΣ

Ἄνάβα ἐπὶ τὸ βῆμα, Βροῦτε.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Καὶ σὺ Κάσσιε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ποῦ εἶνε ὁ Πόπλιος ;

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Ἐδῶ, λίαν τεταραγμένος ἔνεκα τῆς ἀνταρσίας ταύτης.

ΜΕΤΕΛΛΟΣ

Ἄς μείνωμεν συντεταγμένοι, μὴ τυχὸν φίλος τοῦ Καίσαρος. . . .

ΒΡΟΥΤΟΣ

Διατί προτρέπεις νὰ μείνωμεν; Θάρρει, Πόπλιε· οὐδεὶς θὰ σε κακοποιήσῃ, οὔτε σέ, οὔτε οἰονδήποτε ἄλλον Ῥωμαῖον· εἰπὲ ταῦτα πρὸς πάντας, Πόπλιε.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἄφες ἡμέας, Πόπλιε, μὴ τυχὸν πάθῃ τι ἡ γεροντικὴ σου ἡλικία, ἂν ὁ λαὸς ὀρμήσῃ καθ' ἡμῶν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί, οὕτω πρῶτον· μόνοι ἡμεῖς οἱ αὐτουργοὶ τῆς πράξεως ταύτης, θὰ ὑποστῶμεν τὰ ἐπακολουθήματα αὐτῆς (*Εἰσέρχεται ὁ Τρεβώνιος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ποῦ εἶνε ὁ Ἀντώνιος ;

ΤΡΕΒΩΝΙΟΣ

Κατέφυγεν ἔντρομος εἰς τὸν οἶκόν του¹. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παῖδια, ἀτεινίζουσιν ἐκπληκτοί, κραυγάζουσι καὶ τρέχουσιν, ὥσθι ἐφθασεν ἡ ἡμέρα τῆς κρίσεως.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Θὰ γνωρίσωμεν τὰς βουλὰς σου, ὦ Μοῖρα. Ὅτι θ' ἀποθάνωμεν, τὸ γινώσκομεν· ἀναβολὴν μόνον καὶ χρόνου κέρδος ἐπιζητοῦσιν οἱ ἄνθρωποι.

¹ Κατειργασμένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἡ μὲν γερουσία, καίπερ εἰς μέσον ἔλθοντας Βρούτου, ὥς τι περὶ τῶν πεπραγμένων ἐροῦντος, οὐκ ἀνασχομένη διὰ θυρῶν ἐξέπιπτε καὶ φεύγουσα κατέπλησσε ταραχῆς καὶ δέους ἀπόρου τὸν δῆμον, ὥστε τοὺς μὲν οἰκίας κλείειν, τοὺς δὲ ἀπολείπειν τραπέζας καὶ χρηματιστήρια, δρόμῳ δὲ χωρεῖν τοὺς μὲν ἐπὶ τὸν τόπον ὀψομένους τὸ πάθος, τοὺς δὲ ἐκαῖθεν ἐορακτάς. Ἀντώνιος δὲ καὶ Δέπιδος οἱ μάλιστα φίλοι τοῦ Καίσαρος ὑπεκδύντες εἰς οἰκίας ἐτέρας κατέφυγον. Πλουτ. Καίσαρ, LXVII.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ ἀποκόπτων εἴκοσιν ἔτη τοῦ βίου ἀποκόπτει ἄλλα τόσα ἔτη φόβου τοῦ θανάτου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Παραδέχθητι τοῦτο, καὶ τότε ὁ θάνατος εἶνε εὐεργέτημα. Οὕτως ἡμεῖς εἴμεθα φίλοι τοῦ Καίσαρος, ὡς βραχύναντες τὸ χρονικὸν διάστημα, καθ' ὃ θὰ ὑπέκειτο εἰς τὸν φόβον τοῦ θανάτου. Κλίνωμεν, ὦ Ῥωμαῖοι, κλίνωμεν, βυθίσωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν μέχρι τοῦ ἀγκῶνος εἰς τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος, καὶ ἀλείψωμεν δι' αὐτοῦ τὰ ξίφη μας· πορευθῶμεν εἴτα μέχρι τῆς ἀγορᾶς, καὶ κραδαίνοντες τὰ ὅπλα ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν, ἀναφωνήσωμεν· «Εἰρήνη! Ἀνεξαρτησίχ, ! Ἐλευθερία!»

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μετὰ πόσων αἰώνων πάροδον θὰ παριστάνηται ἀπὸ τῆς σκηνῆς τὸ μέγα τοῦτο δράμα, ἐνώπιον ἐθνῶν ἀγεννήτων ἔτι, καὶ εἰς γλῶσσαν ἀκόμη ἀνύπαρκτον!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ποσάκις θὰ αἰμάσση ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Καῖσαρ, ὅστις κεῖται τώρα πρὸ τῆς βάσεως τοῦ ἀγάλματος τοῦ Πομπηίου οὐχὶ τιμιώτερος τῆς κόνεως!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐφ' ὅσον δὲ θὰ συμβαίνει τοῦτο, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία θὰ καλῇται Ἑταιρεία τῶν ἀνδρῶν, οἵτινες ἀπέδωκαν τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν χύραν των.

ΔΕΚΙΜΟΣ

Πῶς, θὰ ἀπείλωμεν;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Πάντες, ἡγουμένου τοῦ Βρούτου, οὗτινος θὰ λαμπρύνωμεν τὴν πορείαν μὲ τὰς γενναιοτέρας καὶ καλλιτέρας καρδίας τῆς Ῥώμης¹ (*Εἰσέρχεται Δούλος*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σιωπὴ! Ποῦτος ἔρχεται; Φίλος τοῦ Ἀντωνίου².

ΔΟΥΛΟΣ (*γονυπετῶν*)

Οὕτω πως, Βρούτε, μὲ διέταξεν ὁ κύριός μου νὰ γονατίσω· οὕτω πως ὁ

¹ And we will grace his heels with the most boldest and best hearts of Rome. Τὴν ἀκολουθίαν τοῦ θ' ἀποτελῶσιν αἱ τολμηρότεραι καὶ καλλιτέραι καρδίαι τῆς Ῥώμης.

² Κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ Ἀντώνιος ἔπεμψε τὸν υἱόν του εἰς τὸ Καπιτώλιον. ὅπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καίσαρος μετέβησαν οἱ συνωμότες.

Μάρκος Ἀντώνιος με διέταξε νὰ προσπέσω ἐνώπιόν σου, καὶ γονυπετῆς νὰ σου εἶπω τὰ ἐξῆς:

«Ὁ Βροῦτος εἶνε εὐγενής, συνετός, ἀνδρεῖος καὶ τίμιος· ὁ Καῖσαρ ἦτο ἰσχυρός, τολμηρός, βασιλικὸς καὶ φιλόφρων. Ἀγαπῶ τὸν Βροῦτον καὶ τὸν τιμῶ. Ἐφοβούμην τὸν Καίσαρα, ἐτίμων καὶ ἠγάπων αὐτόν. Ἄν ὁ Βροῦτος συναινέσῃ, ὥστε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, ἵνα μάθῃ τὸν λόγον, δι' ὃν ὁ Καῖσαρ ἐθεωρήθη ἄξιός θανάτου, ὁ Μάρκος Ἀντώνιος θὰ ἀγαπήσῃ πλειότερον τὸν ζῶντα Βροῦτον, παρὰ τὸν νεκρὸν Καίσαρα· πιστῶς δὲ θὰ ὑπερετήσῃ τὴν τύχην καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Βρούτου ἐν τῇ ἀσταθεῇ ταύτῃ πολιτικῇ καταστάσει¹». Αὐτὰ λέγει ὁ κύριός μου Ἀντώνιος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὁ κύριός σου εἶνε συνετός καὶ ἀνδρεῖος Ῥωμαῖος· οὐδέποτε εἶχον περὶ αὐτοῦ ἄλλην γνώμην. Ἄν εὐαρεστηθῇ νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα, θὰ πεισθῇ ἐκ τῶν ἡμετέρων λόγων· σοῦ δίδω δὲ τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου, ὅτι ὅ ἀναχωρήσῃ ἐντεῦθεν χωρὶς νὰ πάθῃ τι.

ΔΟΥΛΟΣ

Πηγαίνω νὰ τὸν ζητήσω ἀμέσως (*Ἐξέρχεται*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐξεύρω ὅτι θὰ εἶνε φίλος μας.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἴθι· ἀλλ' ὑπάρχει ἐν τῇ ψυχῇ μου ἔμφυτος δυσπιστία πρὸς αὐτόν, καὶ ἡ προκατάληψις αὕτη εἶνε σύμφωνος πρὸς τὰ πράγματα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἴδου ὁ Ἀντώνιος (*Εἰσέρχεται ὁ Ἀντώνιος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καλῶς ἦλθες, Μάρκε Ἀντώνιε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ὦ κραταῖε Καῖσαρ! Τόσον χαμηλὰ κατέπεσες; Εἰς τόσον βραχὺν χρόνον συνεστάλησαν αἱ κατακτήσεις, ἡ δόξα, οἱ θρίαμβοι καὶ τὰ τρόπαια

¹ Thorough the hazards of this untrod state τῆς ἀγνώστου, ἀπατήτου καὶ τῆς χώρας, ἐνθα οὐδὲν ἴχνος ὑπάρχει ὅπως ὁδηγήσῃ τὴν πορείαν ἡμῶν. Wright.

² I know not, gentlemen, what you intend, who else must be let blood, who else is rank. Ἀγνοῶ, κύριοι, τί διανοεῖσθε νὰ πράξητε, τίνα ἄλλον πρέπει νὰ ἀφαιμῆξῃτε (θανατώσῃτε), τίς ἄλλος πάσχει πληθῶραν αἱμάτων. Ὁ Ἀντώνιος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος, ἀπαλλάσσεται τῆς ἀμνηστίας, εἰς ἣν θὰ εὐρίσκετο συναντῶν τοὺς συναμῶτας. Κατὰ τὸν Collier, γινώσκοντες ἀπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ ἐγείρεται λέγων Ἀγνοῶ, κύριοι, τί διανοεῖσθε κτλ. Wright.

σου; Χαῖρε! Ἀγνοῶ, κύριοι, τί διανοεῖσθε νὰ πράξητε, τίνος ἄλλου αἷμα πρέπει νὰ ρέυσῃ, τίς ἄλλος πάσχει πληθώραν αἵματος· ἐν ἐγώ, δὲν ὑπάρχει ὥρα καταλληλοτέρα ταύτης, καθ' ἣν ἐφονεύθῃ ὁ Καῖσαρ, οὐδὲ ὄργανον ἔχον τὸ ἥμισυ τῆς ἀξίας τῶν ὑμετέρων ξιφῶν, ἅτινα ἐλάμπρυνε τὸ πολυτιμότερον αἷμα τοῦ κόσμου. Ἄν με μισῇτε, καθικεύω ὑμᾶς, νὰ ἐπιτέλῃτε τὴν ἐπιθυμίαν σας τώρα, ὅτε ἀχνίζουσιν ἐκὼς αἱ αἵματοβαφεῖς χεῖρές σας. Καὶ μύρια ἔτη ἂν ἐμελλον νὰ ζήσω, οὐδέποτε θὰ ἐπεθύμουν τόσον ν' ἀποθάνω· οὐδεὶς ἄλλος τόπος ἢ τρόπος θανάτου, θὰ μοι ἤρσκει τόσον, ὅσον τὸ νὰ φονευθῶ ἐδῶ, πλησίον τοῦ Καίσαρος, καὶ ὑπ' ὑμῶν, τῶν μεγίστων ἀνδρῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὁ Ἀντώνει, μὴ ἐκλιπάρει παρ' ἡμῶν τὸν θάνατον. Φαινόμεθα μὲν αἰμοχαρεῖς καὶ σκληροί, ὡς δεικνύουσιν αἱ χεῖρες καὶ ἡ πράξις ἡμῶν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας μόνον καὶ τὸ αἱματηρὸν αὐτῶν ἔργον βλέπεις, οὐχὶ ὅμως καὶ τὰς καρδίας ἡμῶν· αὐταὶ εἰσιν εὐσπλαγχοι, καὶ οἰκτιρίζονται τὰ εἰς τὴν Ῥώμην γεινόμενα ἀδικήματα, — πᾶσσαλος πασσάλῳ καὶ οἶκτος οἶκτῳ ἐκκρούεται, — ἐθανάτωσαν τὸν Καίσαρα. Ἀλλὰ διὰ σέ, Μάρκε Ἀντώνει, ἡ ἀκίς τοῦ ξίφους μας εἶνε μολυβδίνη, οἱ βραχιόνές μας δὲν ἔχουσι κακοποιὸν δύναμιν¹, καὶ αἱ καρδίαι μας μὲ φρόνημα ἀδελφικὸν σε ὑποδέχονται μετὰ πάσης ἀγάπης, εὐνοίας καὶ τιμῆς.

¹ Our arms, in strength of malice: ὡς ἐὰν ἐλάβανον δύναμιν ἕνεκα τοῦ κατὰ σοῦ μίσους τῆς ἐχθρικής περιπτύξεως οὐσης ἰσχυροτέρας τοῦ φιλίου ἐναγκαλισματος. Ἐν αὐτῷ ἀντιφατικῶν σχήμα ἀπάντᾷ παρὰ τῷ Ἀμλέτῳ: ἀφοῦ δοκιμάσης τοὺς φίλους σου, κέρψωσέ τους εἰς τὴν καρδίαν μετ' ἀκαλύπτου ἀγκιστρᾶ· ἐνθα τὸ κερφῶμα ἐκφράζει ἐχθρικήν καὶ οὐχὶ φιλικὴν πρᾶξιν. Παραπλησίᾳ ἐκφρασεὶς ἐπαντᾷ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀμφιβίου πρὸς τὸν Κοριολανόν. Ἄφες με νὰ περιπτύξω διὰ τῶν βραχιόνων μου τὸ σῶμα ἐκεῖνο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνετριβῇ ἐκκτοντάκις τὸ ἰσχυρὸν δόρυ μου, πτοήσαν τὴν σελήνην διὰ τῶν συντριμμάτων αὐτοῦ. Ἴδου ἐναγκαλίζομαι τὴν ἀκόνην τοῦ ξίφους μου, καὶ ἀμιλλῶμαι μετὰ τοσαύτης γενναιοφροσύνης καὶ θερμότητος πρὸς τὴν ἀγίπην σου, μὴδ' ὅσῳ φιλοτίμου θάρρους ἡγωνίσθην ποτὲ κατὰ τῆς ἀνδρείας σου. Ὁ Steevens ἐρμηνεύει τὸ strength of malice ὡς σχηματίζον, ἰσχυροῦς ὡς ἐκ τῆς πράξεως, ἣν πρὸ μικροῦ ἐξετέλεσαν. Ἄλλοι θεωροῦσι τὸ κείμενον ἐφαρμένον· ὁ Pope μεταβάλλει εἰς exempt from malice ἄνευ κακουργίας: ὁ δὲ Caprell, μεταβάλλων πᾶν στίξιν, συνάπτει τὸ κῶλον τοῦτο μετὰ τοῦ προηγούμενου ἐρμηνεύων αὐτὸ ὡς ἐξῆς: «Διὰ σέ ἡ ἀκίς τοῦ ξίφους μας εἶνε μολυβδίνη, Μάρκε Ἀντώνει, οἱ βραχιόνές μας δὲν ἔχουσι κακοποιὸν δύναμιν, αἱ καρδίαί μας» κτλ. ἀλλ' ἡ μεταβολὴ αὕτη χωρίζει τὰς λέξεις arms καὶ hearts, ἐπομένως ἔπρεπε νὰ ἀκολουθῇ ἡ λέξις but, but our hearts κτλ. Ὁ Collier μετέβαλε τὸ strength of malice εἰς strength of welcome, ὅπου παραδέχεται καὶ ὁ καθηγητὴς Craik· ὁ δὲ Singer προσέθηκε τὴν γραφὴν Strength of amity, ἥτις, ἂν ὑπάρχῃ ἀνάγκη διερθεώσεως τοῦ κειμένου, εἶνε ἡ ἀρίστη πασῶν· διότι αἱ λέξεις malice καὶ amity ἴσως ἠλκοιῶθησαν ὑπὸ τῶν συνογράφων· ἀλλ' αὕτη ἔκθεσις

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἡ ψῆφός σου θὰ ἔχῃ εἶπερ τις καὶ ἄλλη κῦρος κατὰ τὴν διανομὴν τῶν νέων ἀξιωματῶν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔχε ὑπομονὴν ἕως οὗτου καθησυχάσωμεν τὸ κατεπτοημένον πλῆθος, καὶ τότε θὰ σοι εἴπω τὸν λόγον, δι' ὃν ἐγώ, ὅστις ἡγάπων τὸν Καίσαρα, ὅτε ἐπληξά αὐτόν, ἐπραξα τοῦτο.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Οὐδόλως ἀμφιβάλλω περὶ τῆς ὑμετέρας συνέσεως. Ἄς μοι τείνῃ ἕκαστος ἐξ ὑμῶν τὴν αἱματοφόρτον χειρὰ του· Σοῦ τὴν χειρὰ σφίγγω πρῶτον, Μάρκε Βροῦτε· τὴν ἰδικήν σου, ἔπειτα Γάϊε Κάσσιε· τὴν ἰδικήν σου τώρα, Δέκιμε Βροῦτε· Μέτελλε, τὴν ἰδικήν σου, τὴν σήν, Κίννα· καὶ τὴν ἰδικήν σου, ἀνδρεῖε Κάσκα· τέλος δὲ τελευταίαν ἀλλ' οὐχ ἥττον ἀγαπητήν, τὴν ἰδικήν σου, καλὲ Τρεβόνιε. — Κύριοι πάντες, — φεῦ! τί νὰ εἴπω; Ἡ ὑπόληψίς μου ἴσταται νῦν ἐπὶ ἰδάφους τόσον ὀλισθηροῦ, ὥστε ἀνάγκη δυοῖν θάτερον, ἢ ὡς ἄνδρον ἢ ὡς κόλακα νὰ με ὑπολάβῃτε. — Ὅτι σε ἡγάπων, Καῖσαρ, ὦ! ναί, εἶνε ἀληθές. Ἄν λοιπὸν τὸ πνεῦμά σου ἐπιβλέψῃ ἐφ' ἡμᾶς τώρα, δὲν θὰ ἀλγήσῃ πλειότερον παρ' ὅσον ἤλγησε κατὰ τὸν θάνατόν σου, βλέπον τὸν Μάρκον Ἀντώνιον διαλλαττόμενον, καὶ θλίβοντα τὰς αἱματοσταγεῖς χειράς τῶν ἐχθρῶν σου, ὦ ἀνδρῶν ἄριστε! ἐνώπιον τοῦ νεκροῦ σου! Ἄν εἶχον ὀφθαλμοὺς τόσους ὅσα σὺ τραύματα, καὶ ἕκαστος τούτων ἔχειε δάκρυα τόσα, ὅσον ταῦτα αἷμα, θὰ μοι ἤρμοζε τοῦτο πλειότερον, παρὰ τὸ νὰ συνάπτω φιλίαν μετὰ τῶν ἐχθρῶν σου. Σύγγνωθι, Ἰούλιε! Ἐδῶ περιστοιχήθης, ὦ γενναία ἔλαφος, ἐδῶ ἔπεσες, καὶ ἐδῶ ἴστανται οἱ κυνηγοί σου, μεμιασμένοι ἐκ τοῦ σπαραγμοῦ σου,¹ καὶ πορφυροὶ ἐκ τοῦ αἵματός σου. ὦ κόσμε, σὺ ἦσο τὸ δάσος τῆς ἐλάφου ταύτης, αὕτη δὲ ἡ ζωὴ σου. Πόσον ὁμοιάζει πρὸς ἔλαφον φονευθεῖσαν ὑπὸ πολλῶν ἀριστέων κεῖσαι ἐνταῦθα!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μάρκε Ἀντώνιε

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Σύγγνωθι, Γάϊε Κάσσιε· καὶ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Καίσαρος θὰ ὁμολόγουν τοῦτο, παρὰ φίλου δὲ εἶνε ψυχρὰ μετριότης.

πως τὴν ἐννοίαν, καὶ προσιμῶ τὴν ὑφισταμένην γραφὴν τοῦ καίμενου strength of malice καίπερ τοῦ σχήματος ὄντος ἀντιφατικοῦ καὶ βιαίου. Ἐν τῇ ἡμέτέρᾳ μεταφράσει παρεδέχθημεν τὴν διόρθωσιν τοῦ Copell, ἥτις φαίνεται ἡμῖν φυσικωτέρα· no strength of malice· δὲν ἔχουσι κακοποιὸν δύναμιν. Σ. Μ.

¹ In thy spoil φαίνεται ὅτι εἶνε ὁρος τεχνικός. Ἐπὶ τῆς συλλήψεως λείας, καὶ τῆς διανομῆς αὐτῆς μεταξὺ τῶν συμμετασχόντων τοῦ κυνηγίου. Wright.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν σε κατακρίνω διότι ἐπαινεῖς τὸν Καίσαρα· ἀλλὰ τίνα συμφωνίαν ἐννοεῖς νὰ συνάψῃς μεθ' ἡμῶν; Θέλεις νὰ καταταχθῇς εἰς τοὺς φίλους ἡμῶν, ἢ νὰ μὴ σε ἀριθμῶμεν;

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔθλιψα τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀλλ' ἀποβλέψας εἰς τὸν Καίσαρα παρεξετράπην. Εἶμαι μεθ' ὑμῶν, ὦ φίλοι, καί σας ἀγαπῶ πάντας, ἐλπίζων ὅτι θά μοι εἴπητε πῶς καὶ διατί ἦτο ἐπικίνδυνος ὁ Καῖσαρ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄλλως θὰ ἦτο θέαμα ἀπάνθρωπον. Οἱ λόγοι εἶνε τόσοι ισχυροὶ καὶ δίκαιοι, ὥστε, καὶ υἱὸς τοῦ Καίσαρος ἂν ἦσο, Ἀντώνι, θὰ ἐπειδοκίμαζες αὐτούς.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Αὐτὸ καὶ μόνον ζητῶ. Παρακκλῶ προσέτι νὰ μοι ἐπιτραπῇ νὰ μεταφέρω τὸ σῶμά του εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ νὰ ὁμιλήσω ἀπὸ τοῦ βήματος, ὡς προσήκει εἰς φίλον κατὰ τὴν τελετὴν τῆς κηδείας του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σοὶ τὸ ἐπιτρέπομεν, Μάρκε Ἀντώνι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐπιτρέψόν μοι νὰ σοι εἴπω μίαν λέξιν, Βροῦτε (*Ἰδίᾳ πρὸς τὸν Βροῦτον*). Δέν ἡξεύρεις τί κάμνεις· μὴ συναινέσῃς νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Ἀντώνιος κατὰ τὴν κηδείαν του. Ἡξεύρεις πόσον δύναται νὰ συγκινηθῇ ὁ λαὸς ἐκ τῶν λόγων του;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μὲ συγχωρεῖς. Θὰ ἀναβῶ πρῶτος εἰς τὸ βῆμα, καὶ θὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους τοῦ θανάτου τοῦ Καίσαρος· θὰ διακηρύξω δὲ ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἀντωνίου ἐκφωνεῖται τῇ ἡμετέρᾳ ἀδείᾳ καὶ συνκινεῖται, καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἀποδοθῶσι τῷ Καίσαρι τὰ νόμιμα καὶ τὰ ὅσια. Τοῦτο θὰ εἶνε ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὅχι καθ' ἡμῶν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν ἡξεύρω τί δύναται νὰ συμβῇ· δέν μοι ἀρέσκει αὐτό.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἰδού, παράλαβε, Ἀντώνι, τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος. Ἐν τῷ ἐπικηδεῖῳ σου λόγῳ δέν θὰ κατακρίνης ἡμᾶς, ἀλλ' ὅμως θὰ ἐπικινέσῃς τὸν Καίσαρα πάσῃ δυνάμει, λέγων ὅτι πράττεις τοῦτο τῇ ἡμετέρᾳ συναινέσει· ἄλλως

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐγὼ θέλω ν' ἀκούσω τὸν Κάσιον· καὶ τότε παραβάλλομεν τὰς ἀπολογίας των, ὅταν ἀκούσωμεν καθένα χωριστά (*Ἐξέρχεται ὁ Κάσιος μετὰ τινων πολιτῶν. Ὁ Βροῦτος ἀναβαίνει εἰς τὸ βῆμα*).

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα ὁ γενναῖος Βροῦτος· σιωπὴ!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐχετε ὑπομονὴν μέχρι τέλους.

Ῥωμαῖοι, συμπλοῖται καὶ φίλοι! Ἀκούσατέ με ὅπως ἐννοήσητε τὴν ἀπολογίαν μου, καὶ σιωπήσατε, ὅπως δυνήθητε νὰ με ἀκούσητε. Πιστεύσατέ με διὰ τὴν ἀρετὴν μου, καὶ σεβάσθητε αὐτήν, ἵνα δυνήθητε νὰ με πιστεύσητε· κρίνατέ με ἐν τῇ συνέσει σας, καὶ ἐπικαλέσθητε ὅλην τὴν ὀρθοφροσύνην σας, ἵνα δυνήθητε νὰ με κρίνητε κάλλιον. Ἄν ἐν τῇ ὁμηγύρῃ ταύτῃ ὑπάρχῃ τις πιστὸς φίλος τοῦ Καίσαρος, λέγω πρὸς αὐτόν, ὅτι ἡ πρὸς τὸν Καίσαρα ἀγάπη τοῦ Βρούτου δὲν εἶνε μικροτέρα τῆς ἰδικῆς του. Ἄν δὲ ὁ φίλος οὗτος ἐρωτήσῃ, διατί ὁ Βροῦτος ἐξανέστη κατὰ τοῦ Καίσαρος, θὰ τῷ ἀποκριθῶ ὡς ἐξῆς:—Ὅχι διότι ἡγάπων τὸν Καίσαρα ὀλιγώτερον, ἀλλὰ διότι ἡγάπων τὴν Ῥώμην περισσότερον. Ἡθίλετε προτιμήσει ὁ μὲν Καῖσαρ νὰ ζῇ, πάντες δ' ἡμεῖς ν' ἀποθάνωμεν δοῦλοι, παρὰ νὰ ἴδῃτε τὸν Καίσαρα νεκρόν, ἑαυτοὺς δὲ ἐλευθέρους; Ὁ Καῖσάρ με ἡγάπα, καὶ τὸν θρηνῶ· ἦτο εὐτυχής, καὶ χαίρω· ἦτο ἀνδρεῖος, καὶ τὸν τιμῶ· ἀλλ' ἦτο τυραννικός, καὶ τὸν ἐφόνευσα. Δάκρυα εἰς τὴν ἀγάπην του, χαρὰ εἰς τὴν εὐτυχίαν του, τιμὴ εἰς τὴν ἀνδρείαν του, καὶ θάνατος εἰς τὴν τυραννίδα του. Τίς ἐνταῦθα εἶνε τόσον χαμερπής, ὥστε νὰ θελήσῃ νὰ γίνῃ δοῦλος; Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Ποῖος εἶνε τόσον βάρβαρος, ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ εἶνε Ῥωμαῖος; Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Ὑπάρχει τις τόσον φαῦλος, ὥστε νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του! Ἄν ὑπάρχῃ τις, ἃς ὁμιλήσῃ, διότι αὐτὸν ἠδίκησα. Περιμένω ἀπάντησιν.

ΠΑΝΤΕΣ

Κανείς, Βροῦτε, κανείς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὡστε οὐδένα ἠδίκησα. Ἐπαθεν ὑπ' ἐμοῦ ὁ Καῖσαρ ὅ,τι θὰ ἔπασχεν ὁ Βροῦτος· φ' ὑμῶν. Ἡ ἀνάκρισις τοῦ φόνου εἶνε ἐγγεγραμμένη ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, χωρὶς νὰ μειώσωμεν τὴν δόξαν, ἥς κατέστη ἄξιος, μηδὲ νὰ μειγνύωμεν τὰ ἀδικήματα, δι' ἃ ἐθανατώθη (*Εἰσέρχεται ὁ Ἀντώνιος μετ' ἄλλων, φέροντες τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος*). Ἴδου ὁ νεκρὸς του πινθίμως φερόμενος ὑπὸ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου, ὅστις, καίπερ μὴ συνεργήσας ἐκ

τὸν θάνατόν του, οὐχ ἦττον θά συμμετάσχη τῶν ἐκ τούτου ἀγαθῶν, θά λάβῃ θέσιν ἐν τῇ πολιτείᾳ· ἀλλὰ τίς ἐξ ὑμῶν δὲν θά λάβῃ τὸ ἀνῆκον εἰς αὐτὸν μέρος; Περαιίνων τὸν λόγον προσθέτω τὰ ἐξῆς. Ὅπως ἐφόνευσα τὸν κάλλιστον φίλον μου πρὸς τὸ καλὸν τῆς Ῥώμης, οὕτω φυλάττω καὶ δι' ἐμαυτὸν τὸ ἐγγχειρίδιον τοῦτο, ἅν ποτε ἡ πατρίς μου ἀπαιτήσῃ τὸν θάνατόν μου¹.

ΠΑΝΤΕΣ

Ζήτω ὁ Βροῦτος! Ζήτω ὁ Βροῦτος!

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

* Ἄς τὸν συνοδεύσωμεν ἐν θριάμβῳ εἰς τὸν οἶκόν του.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

* Ἄς τοῦ ἐγείρωμεν ἀνδριάντα πλησίον τῶν προγόνων του.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

* Ἄς γίνῃ Καῖσαρ!

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αἱ κάλλισται ιδιότητες τοῦ Καίσαρος θά στεφθῶσιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Βρούτου.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

* Ἄς τὸν συνοδεύσωμεν εἰς τὴν οἰκίαν του μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ ζητωκραυγὰς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Συμπολιταί μου.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σιωπή, σιωπή! Ὅμιλεῖ ὁ Βροῦτος.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αἶ! Σιωπή!

¹ Ὁ λόγος τοῦ Βρούτου εἶνε λόγος ἀνδρὸς πεπεισμένου μὲν περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐπιτελεσθείσης πράξεως, γινώσκοντος δ' ἅμα πόσον δυσχερὲς εἶνε τὸ πείθειν τοὺς ἄλλους· ἐπομένως εἶνε λόγος ἐπεξεργασμένος, τυπικὸς καὶ μεμετρημένος. Δὲν πειρᾶται νὰ ἐλύσῃ τὴν συμπάθειαν τῶν ἀκροατῶν, ἀλλ' εἶνε μεστὸς ἐπιχειρημάτων καὶ λογικὸς μέχρι τέλους. Τὸ συγκινεῖν εἶνε τόσον ἄγνωστον εἰς τὸν Βροῦτον, ὅσον ἀντίκειται εἰς τὸν χαρακτῆρά του τὸ νὰ δεικνύῃ συγκίνησιν. Ἴσως ὁ Σαίξπηρ εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν Πλούταρχον λέγοντα περὶ τοῦ Βρούτου: Ῥωμαῖστί μὲν οὐν ἠσκειτο πρὸς τὰς διεξόδους καὶ τοὺς ἀγῶνας ἱκανῶς ὁ Βροῦτος, ἐλλήνιστί δὲ τὴν ἀποφθεγμστικὴν καὶ Λακωνικὴν ἐπιτηδεύων βραχυλογίαν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἐνιαχοῦ παράσημός ἐστιν. Οἶον ἤδη καθεστηκώς εἰς τὸν πόλεμον γράφει Περγαμηνού: «Ἀκούω ὑμᾶς Δολοβέλλα δεδωκέναι χρήματα· δεῖ μὲν ἐκόντες ἔδοτε, δημολογεῖτε ἀδικεῖν· εἰ δ' ἄκοντες, ἀποδείξατε τῷ ἐμοὶ ἐκόντες δοῦναι». Πλουτ. Βροῦτος, II.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄρατέ με νὰ ἀπέλθω μόνος, φίλοι συμπολῖται, καὶ πρὸς χάριν μου μένετε ἰδῶ μετὰ τοῦ Ἀντωνίου. Τιμῆσατε τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος, καὶ τὸν ἐπικηδεῖον λόγον, ὃν τῇ ἡμετέρᾳ ἀδείᾳ θὰ ἐκφωνήσῃ ὁ Μάρκος Ἀντώνιος πρὸς ἐξύμνησιν τῆς δόξης τοῦ Καίσαρος. Παρακαλῶ δὲ ὑμεῖς νὰ μὴ φύγῃ κανεὶς, ἐκτὸς ἐμοῦ, πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ λόγος τοῦ Ἀντωνίου.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αἶ, ἄς μείνωμεν ν' ἀκούσωμεν τὸν Μάρκον Ἀντώνιον.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἄς ἀναβῇ, εἰς τὸ βῆμα. Θὰ τὸν ἀκούσωμεν. Ἀνάβα, γυναιῖ Ἀντώνιε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Χάρις τῷ Βρούτῳ, σὺς εἶμαι ὑπόχρεως (*Ἀναβαίνει ἐπὶ τὸ βῆμα*).

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Τί λέγει περὶ τοῦ Βρούτου;

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Λέγει ὅτι χάρις τῷ Βρούτῳ, εἶνε ὑπόχρεως εἰς ἡμᾶς ὅλους.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θὰ κάμῃ καλὰ νὰ μὴ εἴπῃ τίποτε κατὰ τοῦ Βρούτου ἰδῶ.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἦτο τύραννος.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐννοεῖται, βεβαιότατα· καὶ εἴμεθα εὐτυχεῖς ὅτι ἡ Ῥώμη ἀπηλλάγη ἀπ' αὐτόν.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σιωπή! Ἄς ἀκούσωμεν τί θὰ εἰμφορέσῃ νὰ εἴπῃ ὁ Ἀντώνιος.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Εὐγενεῖς Ῥωμαῖοι

ΠΟΛΙΤΑΙ

Αἶ! σιωπή, νὰ τὸν ἀκούσωμεν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Φίλοι Ῥωμαῖοι συμπολῖται, ἀκούσατέ μου. Ἐρχομαι ὅπως ἐνταφιάσω

¹ I come to bury Caesar. Ἀναμφιδόλως ὁ Σαίξπηρ εἶχεν ἀπ' ὄψεϊ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν ἐποχὴν του. Ἡ συνήθεια τοῦ καίειν τοὺς νεκροὺς εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς Ῥώμην μικρὸν πρὸ τοῦ Καίσαρος. Wright.

τὸν Καίσαρα,¹ ὃχι νὰ ἐγκωμιάσω αὐτόν. Τὰ μὲν κακὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων ἐπιζῶσι, τὰ δὲ καλὰ θάπτονται ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲ τὰ ὅσα αὐτῶν. Ἐστω αὕτη καὶ τοῦ Καίσαρος ἡ τύχη.¹ Ὁ εὐγενὴς Βροῦτος σὰς εἶπεν, ὅτι ὁ Καῖσαρ ἦτο τυραννικός. Ἄν τοῦτο ἦτο ἀληθές, μέγα τὸ ἀμάρτημα, καὶ ἀκριβὰ τὸ ἐπλήρωσεν ὁ Καῖσαρ. Ἐνταῦθα, τῇ ἀδείᾳ τοῦ Βροῦτου καὶ τῶν ἄλλων,—διότι ὁ Βροῦτος εἶνε ἄνθρωπος ἀξιότιμος, καθὼς καὶ πάντες οἱ ἄλλοι εἶνε ἄνθρωποι ἀξιότιμοι,—ἤλθον ὅπως ἐκφωνήσω τὸν ἐπικήδειον λόγον τοῦ Καίσαρος. Ἦτο φίλος μου, πιστὸς καὶ δίκαιος πρὸς ἐμέ. Ἀλλὰ ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, καὶ ὁ Βροῦτος εἶνε ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Ὡδήγησεν εἰς τὴν Ῥώμην πλῆθος αἰχμαλώτων, ὧν τὰ λύτρα καταπλούτισαν τὰ δημόσια ταμεῖα. Ἦτο τάχα τοῦτο ἀπόδειξις τοῦ τυραννικοῦ χαρακτῆρος τοῦ Καίσαρος; Ὅτε οἱ πτωχοὶ ἐστίνανζον, ὁ Καῖσαρ ἐκλαίει. Τοῦ τυράννου ὁ χαρακτῆρ ἔχει σκληρότερα συστατικά. Καὶ ὅμως ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, καὶ ὁ Βροῦτος εἶνε ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Εἶδετε πάντες ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Λυκαίων τῷ προσήνεγκα τρεῖς τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ τρεῖς τὸ ἀπέκρυσσε. Τυράννου χαρακτηριστικὸν ἦτο τοῦτο; Καὶ ὅμως ὁ Βροῦτος λέγει ὅτι ἦτο τυραννικός, καὶ ὁ Βροῦτος εἶνε ἄνθρωπος ἀξιότιμος. Δὲν ὁμιλῶ ἵνα ἀνασκευάσω τὰ ὑπὸ τοῦ Βροῦτου λεχθέντα· ἤλθον ἐδῶ ἵνα εἶπω ὅσα ἡξεύρω. Σεῖς πάντες τὸν ἠγαπήσατε, καὶ ὃχι ἄνευ λόγου. Τίς λόγος σας ἀποτρέπαι νὰ θρηνησῆτε αὐτόν; Ὡ Κρίσις! κατέφυγες εἰς τὰ κτήνη, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπώλεσαν τὸ λογικόν. Συγχωρήσατέ μοι· ἡ καρδιά μου εἶνε ἐν τῷ φερέτρῳ ἐκεῖ μετὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ πρέπει νὰ διακόψω τὸν λόγον ἕως ὅτου ἐπανεέλθῃ πρὸς ἐμέ.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Μοῦ φαίνεται πῶς ἔχει πολὺ δίκαιον εἰς ὅσα εἶπεν.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἄν ἐξετάσῃς τὸ πρᾶγμα καλὰ, ἠδίκησαν πολὺ τὸν Καίσαρα.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀλήθεια. Φοβοῦμαι μὴ μας ἔλθῃ κανένας χειρότερος.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἦκουσες τί εἶπε; δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα. Λοιπὸν εἶνε βέβαιον ὅτι δὲν ἦτο τυραννικός.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἄν αὐτὰ εἶνε ἀληθινά, μερικοὶ θὰ τὰ ἀκριβοπληρώσουν.

¹ So let it be with Caesar· ἄς ταφῇ μετ' αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης του, χωρὶς νὰ γίνῃ θέμα τῆς ὁμιλίας μου. Wright.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ὁ καυμένος! τὰ ῥάτια του ἔγιναν κόκκινα ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Δὲν ὑπάρχει εἰς τὴν Ῥώμην εὐγενέστερος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Προσοχή! Θὰ ὁμιλήσῃ πάλιν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Χθὲς ἀκόμη μία λέξις τοῦ Καίσαρος ἠδύνατο νὰ κατισχύσῃ τῆς οἰκουμένης ὅλης· τὴν στιγμήν νῦν νεκρός, καὶ ὁ ποταπώτατος τῶν ἀνθρώπων δὲν καταδέχεται νὰ τιμήσῃ αὐτόν. Ἐάν, ὦ φίλοι, ἤμην διατεθειμένος νὰ ἐριθίσω τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν σας εἰς μανίαν καὶ ἐπανάστασιν, ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Βροῦτον, ἤθελον ἀδικήσῃ τὸν Κάσσιον, οἵτινες, τὸ ἡξιούρει ὅλοι, εἶνε ἄνδρες ἀξιοτίμοι. Δὲν θέλω νὰ τοὺς ἀδικήσω. Προτιμῶ νὰ ἀδικήσω τὸν νεκρόν, ν' ἀδικήσω ἐμὲ αὐτόν καὶ ὑμᾶς, παρὰ νὰ ἀδικήσω ἄνδρας τόσο ἀξιοτίμους. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐν ἔγγραφον μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Καίσαρος· τὸ εὔρον εἰς τὸ γραφεῖόν του, εἶνε ἡ διαθήκη του. Ἄν ὁ λαὸς ἤκουεν αὐτὴν τὴν διαθήκην, — τὴν ὁποίαν, μὲ συγχωρεῖτε, δὲν ἔχω σκοπὸν νὰ ἀναγνώσω —, ὅλοι ἤθελον τρέξει νὰ φιλήσουν τὰς πληγὰς τοῦ Καίσαρος, νὰ βάψουν τὰ μανδύλιά των εἰς τὸ αἷμά του, καὶ ὡς ἐνθύμημα νὰ ζητήσουν μίαν τρίχα τῆς κεφαλῆς του, τὴν ὁποίαν ἀποθνήσκοντες θὰ ἄφινον διὰ τῆς διαθήκης των ὡς πολῦτιμον κληροδοτήμα εἰς τὰ τέκνα των.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην! Διάβασέ την, Ἀντώνιε.

ΠΑΝΤΕΣ

Τὴν διαθήκην! τὴν διαθήκην! θέλομεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὑπομονή, καλοὶ μου φίλοι· δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀναγνώσω. Δὲν πρέπει νὰ μάθητε πόσον σας ἡγάπα ὁ Καῖσαρ. Δὲν εἴσθε οὔτε ἀπὸ δρῦν οὔτε ἀπὸ πέτρων, εἴσθε ἄνθρωποι· καὶ ὡς ἄνθρωποι θὰ παροργισθῇτε καὶ θὰ γίνητε μανιώδεις, ἀκούοντες τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος. Δὲν εἶνε καλὸν νὰ μάθητε ὅτι εἴσθε οἱ κληρονόμοι του, διότι, ἂν τὸ ἐμανθάνετε, ὦ! τί ἤθελε γίνεαι!

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Διάβασε τὴν διαθήκην· θέλομεν νὰ τὴν ἀκούσωμεν, Ἀντώνιε· πρέπει νὰ μας διαβάσῃς τὴν διαθήκην τοῦ Καίσαρος!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Θά ἔχητε ὀλίγην ὑπομονήν ; θά ἡσυχάσητε ὀλίγον ; Πάρα-πολύ ἔσπεισα νά ὁμιλήσω περὶ τῆς διαθήκης. Φοβοῦμαι ὅτι ἀδικῶ τοὺς ἀξιολύτους ἄνδρας, ὧν τὰ ἐγχειρίδια ἐπληξαν τὸν Καίσαρα.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Εἶνε προδότες· ἀκοῦς ἀξιότιμοι !

ΠΑΝΤΕΣ

Τὴν διαθήκην ! τὴν διαθήκην !

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Εἶνε κακοῦργοι, δολοφόνοι· τὴν διαθήκην ! διάβασε τὴν διαθήκην !

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Θέλετε λοιπὸν νά με ἀναγκάσητε νά ἀναγνώσω τὴν διαθήκην ; Τότε πλησιάσατε, κάμειτε κύκλον περὶ τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος, καὶ ἀφήσατέ με νά σας δείξω ἐκεῖνον, ὅστις ἔκαμε τὴν διαθήκην. Νά καταβῶ ; Μοὶ τὸ ἐπιτρέπετε ;

ΠΑΝΤΕΣ

Κατάβα ! κατάβα !

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Κατάβα !

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σοῦ τὸ ἐπιτρέπομεν.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Κύκλον ! Σχηματίσατε κύκλον !

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀπομακρύνθητε ἀπὸ τὸ φέρετρον, ἀπομακρύνθητε ἀπὸ τὸν νεκρόν !

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θέσιν διὰ τὸν Ἀντώνιον, τὸν εὐγενέστατον Ἀντώνιον.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Μὴ συνωθεῖσθε περὶ ἐμέ· ἀπομακρύνθητε ὀλίγον.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΟΛΙΤΑΙ

Ὅπισω ! θέσιν ! ὀπίσω !

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἄν ἔχητε δάκρυα, ἐτοιμάσθητε νά τὰ χύσητε τῶρα. Γνωρίζετε ὅλοι τὸν χιτῶνα τοῦτον. Ἐνθυμοῦμαι πότε τὸν ἐφόρεσε διὰ πρῶτην φορὰν ὁ Καῖσαρ· ἤτο ἑσπέρα τῆς ἀνοιξίως εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ· τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐνίκησε τοὺς Νερβίους. Κυττάξετε, ἐδῶ ἐνέπηξε τὸ ἐγχειρίδιόν τοῦ ὁ

Κάσσιος· ἰδέτε τί ῥῆγμα ἔκαμεν ὁ φθονερὸς Κάσκα· ἰδῶ τὸν ἐπληξεν ὁ φιλτατὸς Βροῦτος, καὶ ὅτε ἀνέσυρε τὴν κατηραμένην λιπίδα του, τὸ αἷμα τοῦ Καίσαρος τὸν ἠκολούθησεν, ἐχύθη ἔξω, διὰ τὴν βεβαιωθῆ, οὕτως εἰπεῖν, ἂν τῷ ὄντι ὁ Βροῦτος ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἐπληξεν αὐτὸν τόσον σκληρῶς, διότι, ὅπως γνωρίζετε, ὁ Βροῦτος ἦτο ὁ ἄγγελος τοῦ Καίσαρος. Κρίνατε σεῖς, ὦ θεοί, πόσον περιπαθῶς τὸν ἠγάπα. Τὸ τραῦμα τοῦτο ἦτο τὸ σκληρότατον πάντων, διότι εὐθύς ὡς ὁ μεγάλθυμος Καῖσαρ εἶδε τὸν Βροῦτον πλήττοντα αὐτόν, ἡ ἀχαριστία, ἰσχυροτέρα τοῦ βραχίονος τοῦ προδότου, τὸν κατέβαλε· τότε ἐρράγη ἡ μεγάλη αὐτοῦ καρδιά, καὶ καλύψας τὸ πρόσωπον διὰ τοῦ χιτῶνος παρ' αὐτῇ τῇ βάσει τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Πομπηίου, ἐξ οὗ ἔρρει διαρκῶς αἷμα, κατέπεσε. Τότε καὶ ἐγὼ καὶ ὑμεῖς, καὶ πάντες ἐπέσομεν, ἐνῶ ἐθριάμβευεν ἡ αἱματόφυρτος προδοσία¹. Αἶ, κλαίετε τώρα, καὶ παρατηρῶ ὅτι σας συνεκίνησεν ὁ οἶκτος. Τὰ δάκρυα ταῦτα εἶνε εὐγενῆ. Ἀγαθὰ ψυχὰί, πῶς κλαίετε ἐνῶ μόνον τὸν καθημαγμένον χιτῶνα τοῦ Καίσαρος βλέπετε; Ἐδῶ, ἰδῶ κυττάξετε, ἰδῶ εἶνε ὁ ἴδιος παραμειμωμένος ἀπὸ τοὺς προδότας.²

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

ὦ θέαμα ὀδυνηρόν!

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

ὦ γενναῖε Καῖσαρ!

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

ὦ ἀποφράς ἡμέρα!

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Προδότηι, κακοῦργοι!

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

ὦ αἱματηρότατον θέαμα!

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θὰ ἐκδικηθῶμεν!

ΠΑΝΤΕΣ

Ἐκδίκησιν! Ἐμπρός! Νὰ τοὺς εὖρωμεν! νὰ τοὺς καύσωμεν! νὰ τοὺς φονεύσωμεν! νὰ τοὺς κατακομματιάσωμεν! Κανεῖς νὰ μὴ ζήση ἀπὸ τοὺς προδότας!

¹ While bloody treason flourished over us: flourished=triumphed· ὁ Steevens λέγει: ἐκράδαινε τὸ ξίφος· ἀλλ' ἡ ἀντίθεσις εἶνε μεταξὺ τῆς ἀπέλπιστος θέσεως τοῦ λαοῦ καὶ τῆς θριαμβικῆς θέσεως τῶν συνομητῶν.

² Ἐπειτα τοῦ σώματος εἰς τὴν ἀγορὰν κομισθέντος Ἀντώνιος ἔπαινον, ὡς περ ἔθος ἐστὶ, διεξελθὼν, καὶ τὰ πλήθη κινούμενα πρὸς τὸν λόγον ὁρῶν εἰς οἶκτον μετέβαλε, καὶ τὴν ἐσθῆτα λαβὼν τὴν Καίσαρος ἡμαγμένην ἀνέπτυξεν, ἐπιδεικνύμενος τὰς διακοπὰς καὶ τῶν τραυμάτων τὸ πλῆθος. Πλουτ. Βροῦτος, ΧΧ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Σταθῆτε, συμπολίται!

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αἴ! Ἐσυχάσατε! Ἀκούσατε τὸν εὐγενῆ Ἀντώνιον.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θὰ τὸν ἀκούσωμεν, θὰ τὸν ἀκολουθήσωμεν, θ' ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Φίλοι μου, καλοί μου φίλοι, μὴ ἐξοργίζεσθε, καὶ μὴ ἐξαγίστασθε τόσον βιαίως. Οἱ ἐνεργήσαντες τὴν πράξιν ταύτην εἶνε ἄνδρες ἀξιότιμοι. Δὲν ἡξεύρω ποτοὶ προσωπικοὶ λόγοι παρεκίνησαν αὐτούς καὶ τὸ πράξωσιν εἶνε ἄνθρωποι φρόνιμοι καὶ ἀξιότιμοι, καὶ βεβαίως θὰ ἀπολογηθῶσι πρὸς ὑμᾶς. Δὲν ἔρχομαι, φίλοι μου, νὰ σας ἐξαπατήσω, συγκινῶν τὰς καρδίας σας. Δὲν εἶμαι ρήτωρ, ὅπως ὁ Βροῦτος, ἀλλὰ, ὅπως ὅλοι μὲ γνωρίζετε, ἀνθρώπος εἰλικρινῆς καὶ ἀπλοῦς, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν φίλον του, καὶ ταῦτο ἡξεύρουσι πολὺ καλὰ ἐκεῖνοι, οἵτινές μοι ἐπέτρεψαν νὰ ἐκφωνήσω δημοσίᾳ τὸν ἐπικηδεῖόν του· διότι δὲν ἔχω οὔτε πνεῦμα, οὔτε ρητορικὴν ἰσχύτητα, οὔτε ἀξίαν, οὔτε σχήματα ρητορικά, οὔτε ἀπαγγελίαν, οὔτε δύναμιν λόγου, ὅπως συγκινήσω τὸν κόσμον. Ὁμιλῶ καθαρὰ! Σὰς λέγω ὅ,τι καὶ σεῖς ἡξεύρετε, σὰς δεικνύω τὰ τραύματα τοῦ ἀγαπητοῦ Καίσαρος, τὰ βωβὰ, τὰ βωβὰ ταῦτα στόματα, καὶ τὰ ἀφίνω νὰ θμιλῇσιν αὐτ' ἐμοῦ. Ἄλλ' ἐὰν ἐγὼ ἤμην Βροῦτος, καὶ ὁ Βροῦτος Ἀντώνιος, ὁ Ἀντώνιος οὗτος ἤθελεν ἀναστατάσει τὰς ψυχὰς σας, ἤθελε δώσει εἰς ἕκαστον τραῦμα τοῦ Καίσαρος φωνὴν τοιαύτην, ὥστε νὰ ταραῖξῃ καὶ τὰς πέτρας τῆς Ρώμης καὶ νὰ κινήσῃ αὐτάς εἰς ἐπανάστασιν.

ΠΑΝΤΕΣ

Θὰ ἐπαναστατήσωμεν!

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Θὰ καύσωμεν τὴν οἰκίαν τοῦ Βρούτου!

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἐμπρός! Ὑπάγωμεν νὰ εὕρωμεν τοὺς συνωμότες!

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἀκούσατέ με ἀκόμη, συμπολίται, ἀκούσατέ με.

ΠΑΝΤΕΣ

Αἴ! Ἐσυχάσατε! Ἀκούσατε τὸν Ἀντώνιον, τὸν γενναῖον Ἀντώνιον.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

ὦ φίλοι, δὲν ἡξεύρετε τί πηγαίνετε νὰ κάμῃτε. Διὰ τὴν ὁ Καίσαρ ἔφη

ἄξιος τῆς ἀγάπης σας ; Φεῦ ! δὲν τὸ ἡξεύρετε· πρέπει νά σας τὸ εἶπω.
Ἐλησμονήσατε τὴν διαθήκην, περὶ τῆς ὑποίας σας ὠμίλησα.

ΠΑΝΤΕΣ

Ἀλήθεια, τὴν διαθήκην ! Ἄς μείνωμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν διαθήκην.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἴδου ἡ δικθήκη μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ Καίσαρος. Εἰς ἕκαστον πολίτην
Ῥωμαῖον, εἰς ἕκαστον χωριστά, ἀφίνει ἐβδομήκοντα πέντε δραχμάς.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Γενναιότατε Καῖσαρ ! Θὰ ἐκδικήσωμεν τὸν θάνατόν σου.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Βασιλικώτατε Καῖσαρ !

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἀκούσατέ μου μὲ ὑπομονήν.

ΠΑΝΤΕΣ

Αἶ ! Σιωπή !

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Πρὸς τούτοις, σὰς ἀφίνει τοὺς παραδείστους, τὰς ἰδιαιτέρας δενδροφυτείας
του, καὶ τοὺς πέραν τοῦ Τιβέρεως νεοφυτεύτους κήπους του· τὰ κλη-
ροδοτεῖ εἰς ὑμᾶς καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους σας εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα,
ὅπως περιπατῆτε καὶ διασκεδάζητε ἐκεῖ. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Καῖσαρ ! Θὰ
γεννηθῇ ποτε ὁμοίός του ;

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ποτέ, ποτί ! Ἐμπρός, ὑπάγωμεν νὰ καύσωμεν τὸ σῶμά του εἰς τὴν
ιεράν πλατεῖαν, καὶ μὲ τοὺς ἰδίους δαυλοὺς νὰ καύσωμεν τὰς οἰκίας τῶν
προδοτῶν. Σηκώσατε τὸ σῶμα.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Φωτιᾶ ! Φέρετε φωτιᾶ !

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀνασπάσατε θρανία !

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀνασπάσατε βάθρα, παράθυρα καὶ ὅ,τι ἄλλο ! (*Ἐξέρχονται οἱ πολί-
ται φέροντες τὸ σῶμα*).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Τώρα ἄς ἐνεργήσῃ. Ἐλαβὲ φορὰν ὁ Ὀλεθρος. Ἄς ἀκολουθήσῃ οἰονδή-
ποτε δρόμον θελήσῃ (*Ἐισέρχεται Δούλος*).—Αἶ, τί τρέχει ;

Ἦ Πρῶτον μὲν γὰρ ἐν ταῖς διαθήκαις δεδομένων κατ' ἄνδρα Ῥωμαίοις πᾶσι
δραχμῶν ἐβδομήκοντα πέντε καὶ τῷ δήμῳ τῶν πέραν τοῦ ποταμοῦ κήπων ἀπο-
λειμμένων, οὐ νῦν ἐστὶ Τύχης ἱερόν, εὐνοία θαυμαστὴ καὶ πόθος αὐτοῦ τοῦ
πολίτου εἶλεν. Πλουτ. Βρούτος, ΧΧ.

ΔΟΥΛΟΣ

Κύριε, ὁ Ὀκτάβιος ἐφθασεν εἰς τὴν Ῥώμην.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ποῦ εἶνε;

ΔΟΥΛΟΣ

Εἶνε μὲ τὸν Λέπιδον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Καίσαρος.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Πηγαίνω καθ' εὐθείαν εἰς ἐπίσκεψίν του· εἰς κατάλληλον καιρὸν ἔρχεται. Ἡ Τύχη εἶνε εὐθυμος, καὶ ἐν τῇ εὐθυμίᾳ της θά μας χαρίσῃ τὰ πάντα.

ΔΟΥΛΟΣ

Τὸν ἤκουσα νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐξήρχοντο ἐπιπιοὶ μὲ μανιώδη ταχύτητα διὰ τῶν πυλῶν τῆς Ῥώμης.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Φαίνεται ὅτι ἔλαβον εἰδήσιν πῶς ἐξηρέθισα τὸν λαόν. Ὁδήγησόν με πρὸς τὸν Ὀκτάβιον (*Ἐξέρχονται*).

Σ Κ Η Ν Η Γ'

Ο Δ Ο Σ

Ἐμφανίζεται ὁ ποιητὴς Κίννας.

ΚΙΝΝΑΣ

Ὁνειρεύθην ἀπόψε ὅτι εὐωχούμην μετὰ τοῦ Καίσαρος καὶ ἰδίαί¹ ἀπαίσιαι πληροῦσι τὴν φαντασίαν μου. Δὲν ἔχω διάθεσιν νὰ πλανηθῶ εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ὁμῶς κάτι τι μὲ ἐλκύει πρὸς τὰ ἔξω² (*Εἰσέρχονται πολῖται τινες*).

¹ And things unluckily charge my fancy. Τὸ ἐκίρρημα unluckily ἔχει ἐνταῦθα ἐπιθετικὴν σημασίαν.

² Κίννας δὲ τις τῶν Καίσαρος ἐταίρων ἔτυχε μὲν, ὥς φασι. τῆς παρωχημένης νυκτὸς ὄψιν ἰορακῶς ἄτοπον· ἐδόκει γὰρ ὑπὸ Καίσαρος ἐπὶ δεῖπνον καλεῖσθαι, παραιτούμενος δὲ ἄγεσθαι τῆς χειρὸς ὑπ' αὐτοῦ μὴ βουλούμενος, ἀλλ' ἀντιτείνων. Ὡς δ' ἤκουσεν ἐν ἀγορᾷ τὸ σῶμα καίεσθαι τοῦ Καίσαρος, ἀναστὰς ἐβάδιζεν ἐπὶ τιμῇ, καίπερ ὑφορώμενος τὴν ὄψιν ἅμα καὶ πυρέττων. Καὶ τις ὁφθέντος αὐτοῦ τῶν πολλῶν ἔφρασεν ἐτέρῳ τοῦνομα πυνθανομένῳ κάκεῖνος ἄλλῳ καὶ διὰ πάντων

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Πῶς ὀνομάζεσαι ;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ποῦ πηγάζεις ;

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ποῦ κατοικεῖς ;

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Εἶσαι ἑγγαμος ἢ ἄγαμος ;

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἀποκρίθητι εἰς ἓνα ἕκαστον ἀμέσως.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ναί, καὶ συντόμως.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ναί, καὶ φρονίμως.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ναί, καὶ εἰλικρινῶς· αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ καλλίτερον διὰ σέ.

ΚΙΝΝΑΣ

Πῶς ὀνομάζομαι ; Ποῦ πηγαίνω ; Ποῦ κατοικῶ ; Ἄν εἶμαι ἑγγαμος ἢ ἄγαμος. Καὶ νὰ ἀποκριθῶ εἰς ἓνα ἕκαστον ἀμέσως καὶ συντόμως, φρονίμως καὶ εἰλικρινῶς. Λοιπὸν, σὲς λέγω φρονίμως, εἶμαι ἄγαμος.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἔλεγες ὅτι ὅσοι νυμφεύονται εἶνε τρελλοί. Φοβοῦμαι ὅτι αὐτὸ θὰ σου κοστίσῃ καμμιὰ . . . Ἐξακολουθεῖ ἀμέσως.

ΚΙΝΝΑΣ

Ἀμέσως, πηγαίνω εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Καίσαρος.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ὡς φίλος ἢ ὡς ἐχθρὸς ;

ΚΙΝΝΑΣ

Ὡς φίλος.

Β' ΠΟΛΙΤΗΣ

Εἰς αὐτὸ ἀπήντησεν ἀμέσως.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Ἡ κατοικία σου ; συντόμως.

εὐθὺς ἦν, ὡς οὐτός ἐστιν ὁ ἀνὴρ τῶν ἀνηρηκότων Καίσαρα· καὶ γὰρ ἦν τις ἡμέ-
 νυμος ἐκείνῃ Κίννας ἐν τοῖς συνομοσπασμένοις, ὃν τοῦτον εἶναι προλαβόντας ἀρ-
 σαν εὐθὺς καὶ διέσπασαν ἐν μέσῳ τὸν ἄνθρωπον. Πλουτ. Καίσαρ, 4, XVIH.

KINNAΣ

Συντόμως, κατοικῶ πλησίον τοῦ Καπιτωλίου.

Γ'. ΠΟΛΙΤΗΣ

Πῶς ὀνομάζεσαι, κύριε; εἰλικρινῶς.

KINNAΣ

Εἰλικρινῶς, ὀνομάζομαι Κίννας.

Α' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σχίσάτέ τον, εἶνε συνωμότης.

KINNAΣ

Εἶμαι ὁ ποιητὴς Κίννας, Κίννας ὁ ποιητὴς.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σχίσάτέ τον διὰ τοὺς κακοὺς στίχους του, σχίσάτέ τον διὰ τοὺς κακοὺς στίχους του!

KINNAΣ

Δὲν εἶμαι ὁ συνωμότης Κίννας.

Δ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Δὲν σημαίνει, ὀνομάζεται Κίννας. Ἀποσπάσατε τὸ ὄνομά του ἐκ τῆς καρδίας του, καὶ ἀφήσατέ τον νὰ τρέχῃ.

Γ' ΠΟΛΙΤΗΣ

Σχίσάτέ τον, σχίσάτέ τον. Αἶ! δαυλοὺς! Φέρετε δαυλοὺς. Βίς τοῦ Βρούτου, εἰς τοῦ Καπσίου. Ὅλους νὰ τοὺς καύσωμεν. Ἄς υπάγουν, ἄλλοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Δεκίμου, ἄλλοι εἰς τοῦ Κάσκα, καὶ ἄλλοι εἰς τοῦ Λιγαρίου.—Ἐμπρός! (Ἐξέρχονται).

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

Σ Κ Η Ν Η Α'

ΟΙΚΟΣ ΕΝ ΡΩΜῇ

Ὁ Ἀντώνιος, ὁ Οκτάβιος καὶ ὁ Δίπιδος κάθονται περὶ τράπεζαν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Πάντες οὗτοι θ' ἀποθάνωσι· τὰ ἐνθιματὰ τῶν εἶνε καταγογραμμένα.

Τόμος Θ'. 10, 11, 12. — Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος 1828 42

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Καὶ ὁ ἀδελφός σου πρέπει ν' ἀποθάνῃ· συναινεῖς, Λέπιδε ;

ΛΕΠΙΔΟΣ

Συναινῶ.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Σημείωσαι αὐτόν, Ἀντώνιε.

ΛΕΠΙΔΟΣ

Ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι οὐδ' ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς σου Πόπλιος θὰ ζήσῃ, Ἀντώνιε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Μηδ' αὐτὸς θὰ ζήσῃ· παρατήρησον ὅτι μὲ μὲν κονδυλῖα τὸν καταδικάζω εἰς θάνατον. Ὑπαγε, Λέπιδε, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Καίταρος, καὶ φέρε τὴν διαθήκην του ἵνα ἴδωμεν τίνι τρόπῳ θ' ἀποκόψωμέν τινα τῶν κληροδοτημάτων.

ΛΕΠΙΔΟΣ

Ἐδῶ θὰ σᾶς συναντήσω ;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ἡ ἐδῶ, ἢ εἰς τὸ Καπιτώλιον. (*Ἐξέρχεται ὁ Λέπιδος*).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶνε ἀσήμαντος, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀξίας, καὶ κατ'ἀλλήλους μόνον ὅπως ἐκτελῇ παραγγελίας. Εἶνε πρέπον ὅταν ὁ κόσμος διαμοιρασθῇ μεταξὺ τριῶν, νὰ συμμετάσχη ὡς τρίτος κατὰ τὴν διανομήν ;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Σὺ τὸ ἐθεώρησας πρέπον, καὶ ἤκουσας τὴν γνώμην του ὡς πρὸς τοὺς καταδικαστέους εἰς θάνατον, ἐν τῇ ἀπαισίᾳ ἐκείνῃ περὶ τῶν προγραφῶν ἀποφάσει μας.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Εἶδον πλειοτέρας ἡμέρας σοῦ, Ὀκτάβιε· ὅθεν, καίπερ ἀποδίδοντες τὰς τιμὰς ταύτας εἰς τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἵνα ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τοῦ βάρους παντοίων συκοφαντιῶν,¹ οὐχ ἥττον θὰ φέρῃ ταύτας ὅπως ὁ ὄνος τὸν χρυσόν, ἥτοι στενάζων καὶ ιδρώνων ὑπὸ τὸ βάρος, εἴτε ὀδηγούμενος, εἴτε ἐθούμενος εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν ὑποδειχθεῖσαν ὁδόν· ὅταν δὲ μετακομίσῃ τὸν θησαυρὸν ὅπου ἡμεῖς θέλομεν, τότε τοῦ ἀφαιροῦμεν τὸ φορτίον, καὶ τὸν ἀφίνομεν ὡς ξεφορτωμένον γαῖδαρον νὰ τινάσῃ τὰ ὠτά του, καὶ νὰ βόσκη εἰς τοὺς ἀγρούς.

¹ To ease ourselves of divers slanderous loads. Ὅπως ἀπαλλαγῶμεν τῶν βάρους τῆς ὀχληρᾶς συκοφαντίας. Schmidt.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Κάμε ὅ,τι θέλεις· ἀλλ' εἶνε δεδοκιμασμένος καὶ ἀνδρεῖος στρατιώτης.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἀπκράλλακτος εἶνε καὶ ὁ ἵππος μου, Ὀκτάβιε, καὶ διὰ τοῦτο τῷ χορηγῷ τὸ προσῆκον μερίδιον χόρτου. Εἶνε ζῶον τὸ ὅποῖον διδάσκω νὰ πολεμῇ, νὰ περестρέφηται, νὰ ἴσταται καὶ νὰ τρέχῃ. Αἱ σωματικαὶ τοῦ δυνάμεις διευθύνονται ὑπὸ τοῦ πνεύματός μου. Τοιοῦτος εἶνε, τρέπον τινά, καὶ ὁ Λέπιδος. Πρέπει νὰ τὸν διδάξῃ τις, νὰ τὸν γυμνάσῃ, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν παρορμῇ. Εἶνε ἀμβλύνους, ἄνθρωπος ὅστις ζῇ μὲ ἀπορρίμματα, μὲ σκύδαλα, ἀπομιμούμενος ὅ,τι παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις εἶνε ἤδη τριμιμένον καὶ ἔωλον, παρ' αὐτῷ δὲ γίνεται τοῦ συρμοῦ ὁμίλει περὶ αὐτοῦ ὡς περὶ κτήματος. Καὶ τώρα ἄκουσον περὶ σοβαρῶν πραγμάτων Ὀκτάβιε. Ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος, στρατολογοῦσιν ἀνάγκη ν' ἀντιταχθῶμεν ἀμέσως. Ἐπομένως πρέπει νὰ καταρτίσωμεν τὸ συμμαχικὸν ἡμῶν, καὶ νὰ ἀναπτύξωμεν πάσας τὰς δυνάμεις μας.¹ Ἄς καθίσωμεν δ' ἀμέσως εἰς συμβούλιον, ἵνα συσκεφθῶμεν τίνι τρόπῳ δυνάμεθα κάλλιον ν' ἀποκαλύψωμεν τὰ κεκρυμμένα, καὶ φανεροὺς κινδύνους ἀσφαλέστερον ν' ἀποκρούσωμεν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Καλῶς, διότι καταδιωκόμεθα καὶ περιστοιχιζόμεθα ὑπὸ πολλῶν ἐχθρῶν· ροβοῦμαι δὲ ὅτι τινὲς τῶν μειδιόντων φιλίως πρὸς ἡμᾶς, κρύπτουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ μυρίου καταχθονίους σκοπούς. (*Ἐξέρχονται*)

Σ Κ Η Ν Η Β'

ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ ΠΑΡΑ ΤΑΣ ΣΑΡΔΕΙΣ

Τὸ τύμπανον κροτεῖ. Εἰσέρχονται ἔνθεν μὲν ὁ Βροῦτος, ὁ Λουκίλλιος ὁ Δεύκιος καὶ τινες ἄλλοι, ἔνθεν δὲ ὁ Τίτινιος καὶ ὁ Πίνδιρος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Στῆθι !

¹Our best friends made, our means stretch' d. 'Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει φέρεται : our means stretcht', ὅπερ ἀφίνει ἑλλειπῇ τὸν στίχον. 'Ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει «our means stretcht' to the ut most. Ὁ Malone συμπληροῖ αὐτὸν ὡς ἐξῆς : «our means stretcht' to the utmost : ἀναπτύξωμεν εἰς τὸ ἔσχατον τὰς δυνάμεις ἡμῶν. 'Ἐν τῇ μεταφράσει παρεδεξάμεθα τὴν διόρθωσιν ταύτην τοῦ Malone.

ΛΟΥΚΙΑΔΙΟΣ

Τὸ σύνθημα ! Στῆθι !

ΒΡΟΥΤΟΣ

Αἶ ! Λουκίλλιε ! Πλησιάζει ὁ Κάσσιος ;

ΛΟΥΚΙΑΔΙΟΣ

Εἶνε πλησιέστατα, καὶ ἤλθεν ὁ Πίνδαρος ἵνα σέ προσαγορεύσῃ ἐκ μέ-
ρους τοῦ κυρίου του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἡ προσαγόρευσίς του εἶνε εὐπρόσδεκτος. Ὁ κύριός σου, Πίνδαρε, εἶτε
ἐξ ἰδίας αὐτοῦ μεταβολῆς,¹ εἶτε ἐκ σφάλματος τῶν ἀξιοματικῶν του,
μοὶ ἔδωκεν εὖλογον ἀφορμὴν νὰ εὐχωμαι νὰ ᾔτο ἀτέλεστον τὸ τεταλε-
σμένον· ἀλλ' ἂν εἶνε πλησίον, καὶ θὰ ἀπολογηθῇ.

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Δὲν ἔχω καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ὁ κύριός μου θὰ φανῇ ὅποῖος πάν-
τοτε ἦτο, ὅλος τιμὴ καὶ ἀξιοπρέπεια.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων. Εἰπέ μοι, Λουκίλλιε, τίνι τρόπῳ σέ ὑπεδέχθη·
ἐπιθυμῶ νὰ μάθω περὶ τούτου.

ΛΟΥΚΙΑΔΙΟΣ

Μὲ εὐγένειαν καὶ ἀξιοπρέπειαν, ἀλλ' ὅχι μὲ τόσῃν οἰκειότητῃ, οὔτε μὲ
τὴν ἐλευθέραν ἐκείνην καὶ φιλικὴν συμπεριφορὰν, τὰς ὁποίας εἰδείκνυεν
ἄλλοτε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Περιέγραψες θερμὸν φίλον ψυχραινόμενον. Παρατήρησον πάντοτε Λου-
κίλλιε, ὅτι, ὅταν ἡ φιλία ἀρχίζῃ νὰ φθίνῃ καὶ νὰ παρακμάζῃ, μεταχει-
ρίζεται βεβιασμένως φιλοφρονήσεις. Ἡ ἀγνὴ καὶ εἰλικρινὴς φιλία δὲν ἔχει
τεχνάσματα. Ἀλλ' οἱ κίβδηλοι ἄνθρωποι, ὅπως οἱ ἱπποὶ μικρὸν πρὶν ἀφι-
θῶσιν, ἐπιδείκνυνται ὑπερηφάνως καὶ ὑπισχνοῦνται θυμὸν ἀπράτητον,

¹ In his own change ἐν τῇ μεταβολῇ αὐτοῦ. Ἄν ἡ γραφή αὕτη εἶνε ὀρθή, ἡ
ἐννοια τοῦ χωρίου ἔχει ὡς ἐξῆς : "Ενεκα τῆς μεταβολῆς τῆς πρὸς ἐμὲ διαθέσεώς
του. Ὁ Warburton προέτεινε τὴν γραφὴν : In his own charge or by ill officers.
Εἶτε ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν τῶν ὑπὸ τὸς ἀμέσους διαταγὰς του, εἶτε τῶν ὑπὸ τὰς
διαταγὰς τῶν ὑπασπιστῶν αὐτοῦ, οἵτινες κατεχράσθησαν τὴν ἐμπιστοσύνην του.
Ὁ Johnson παραδεχόμενος τὴν γραφὴν τοῦ Change, μεταβάλλει τὸ officers εἰς
office : τουτέστιν εἶτε ἐνεκα τῆς ἰδίας αὐτοῦ μεταβολῆς, εἶτε ἐνεκα κακῶν ὑπε-
ρεσιῶν ἢ πειρηγῆσεων ἄλλων. Wright.

ἀλλ' ὅταν πρόκηται γὰρ ὑποστῶσι τὸ αἵματηρὸν κέγερρον, καταβιβάζουσι τὴν χαίτην αὐτῶν, καὶ ὡς ἄθλιαι φοράδες, ἡττωνῶνται ἐν τῇ δοκιμασίᾳ. Πλησιάζει ὁ στρατός του ;

ΛΟΥΚΙΛΑΙΟΣ

Ἀπόψε προτίθενται νὰ στρατοπεδεύσωσιν εἰς τὰς Σάρδεις. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ στρατοῦ, τὸ ἱππικόν, διευθύνεται ὑπὸ τοῦ Κασσίου. (*Πολεμικὸν ἐμβατήριον δπισθεν τῆς σκηνῆς*)

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀκούσατε ! ἔφθασεν· προχωρήσωμεν βραδέως εἰς συνάντησίν του. (*Εἰσέρχεται ὁ Κάσσιος μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ*)

ΚΑΣΣΙΟΣ

Στῆθι !

ΒΡΟΥΤΟΣ

Στῆθι ! Τὸ σύνθημά μας !

Α' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Στῆθι !

Β' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Στῆθι !

Γ' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Στῆθι !

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μὴ ἡδίκησας, εὐγενέστατε ἀδελφέ !

ΒΡΟΥΤΟΣ

Κρίνατέ με, ὦ θεοί ! Ἠδίκησά ποτε ἐχθρόν ; Ἄν ὅχι, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἀδικήσω ἀδελφόν ;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ ξηρὸς οὗτος τρόπος Βροῦτε, ὑποκρύπτει ἀδίκημα· ὅταν δὲ ἀδικῇς .

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μὴ ταράττου, Κάσσιε· εἰπὲ ἡσύχως τὰς αἰτιάσεις σου. Σὲ γνωρίζω καλῶς. Μὴ ἐρίζωμεν ἐνώπιον ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων, ἅτινα μόνον ἀγάπην δέον νὰ βλέπωσιν ἐν ἡμῖν. Διάταξον αὐτὰ ν' ἀπομακρυνθῶσι καὶ εἴτα ἐκθέτεις τὰς αἰτιάσεις σου ἐντὸς τῆς σκηνῆς μου, ἐνθα δύναμαι νὰ σε ἀκούσω.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἰπέ, Πίνδαρε, εἰς τοὺς ὑπάρχους ἡμῶν ν' ἀπομακρύνωσιν ὀλίγον τοὺς ὑπ' αὐτοὺς στρατιώτας.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ σὺ ὡσαύτως, Λουκίλλιε. Οὐδεὶς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν σκηνὴν ἡ-

μῶν, πρὶν ἢ τελειώσῃ ἡ συνδιάλειξίς μας. Ἄς φυλάττωσι τὰς θύρας ὁ Λουκίλλιος καὶ ὁ Τιτίνιος. (Ἐξέρχονται)

Σ Κ Η Ν Η Γ'

Η ΣΚΗΝΗ ΤΟΥ ΒΡΟΥΤΟΥ

Ἐμφανίζονται ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἴδου ἡ ἀπόδειξις τῆς πρὸς ἐμὲ ἀτόπου διαγωγῆς σου. Κατεδίκασας καὶ ἐστιγμάτισας τὸν Λούκιον Πέλλαν ὡς δωροδοκηθέντα ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Σαρδιανῶν, περιεφρόνησας δὲ τὰς ἐπιστολάς μου, ἐν αἷς συνηγόρουν ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός, ὃν καλῶς γινώσκω.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἠδίκησας σεαυτὸν γράψας περὶ τούτου.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἰς καιροῦς, ὅποιοι οἱ παρόντες, δὲν εἶνε πρέπον νὰ σχολιάζῃται λεπτομερῶς καὶ τὸ ἐλάχιστον σφάλμα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐπίτρεψόν μοι νὰ σοι εἶπω, Κάσσιε, ὅτι καὶ σὲ αὐτὸν καταφρονοῦσι, λέγοντες ὅτι δὲν ἔχεις καθαράς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀντὶ χρυσοῦ ἐμπορεύεσαι καὶ πωλεῖς τὰς θέσεις εἰς ἀνθρώπους ἀναξίους.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐγὼ δὲν ἔχω καθαράς τὰς χεῖρας! Λέγεις ταῦτα, διότι ἠξεύρεις ὅτι εἶσαι Βροῦτος· ἄλλως, μὰ τοὺς Θεούς, οἱ λόγοι σου οὗτοι θὰ ᾔσαν οἱ τελευταῖοι.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τὸ ὄνομα τοῦ Κασσίου ἐξευγενίζει τὴν διαφθορὰν ταύτην, καὶ διὰ τοῦτο κρύπτει τὸ πρόσωπον ἡ Τιμωρία.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἡ Τιμωρία!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐνθυμοῦ τὸν Μάρτιον, ἐνθυμοῦ τὰς εἰδούς τοῦ Μαρτίου. Δὲν ἐχύθη

ὑπὲρ τοῦ δικαίου τὸ αἷμα τοῦ μεγάλου Ἰουλίου; Τίς ὁ κακοῦργος, ὅστις ἐπληξεν αὐτὸν δι' ἄλλον λόγον, καὶ οὐχὶ χάριν τοῦ δικαίου; Πῶς, ἡμεῖς, οἵτινες ἐφονεύσαμεν τὸν μέγιστον ἄνδρα τοῦ κόσμου ὡς χαριζόμενον εἰς ληστὰς, νὰ μολύνωμεν τῶρα τὰς χεῖράς μας δι' αἰσχρὰς δωροδοκίας, καὶ νὰ πωλήσωμεν τὸν εὐρὺν ὀρίζοντα τοῦ λαμπροῦ ἡμῶν ἀξιώματος ἀντὶ εὐτελῶν κερματίων, ἅτινα δύναται νὰ περιλάβῃ ἡ παλάμη ἡμῶν; Θὰ προετίμων νὰ ἤμην κύων ὑλακτῶν τὴν σελήνην, ἢ τοιοῦτος Ῥωμαῖος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μὴ με ἐρέθιζε, Βροῦτε· δὲν θὰ τὸ ὑπομείνω· λησμονεῖς τὴν θέσιν σου, περιορίζω με. Εἶμαι στρατιώτης ἐμπειρότερος, ἀρχαιότερος, καὶ ἱκανώτερος νὰ ἐπιβάλλω ὅρους.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σὺ! δὲν εἶσαι!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶμαι!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σοὶ λέγω ὅτι δὲν εἶσαι!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μὴ μ' ἐρεθίζης πλειότερον, θὰ παρεκτραπῶ· φύλαττε τὴν κεφαλὴν σου· μὴ μ' ἐρεθίζης περισσότερον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φύγε ἀπ' ἐδῶ, οὐτιδανέ!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶνε δυνατόν;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄκουσον ὅ,τι θὰ εἶπω. Μήπως νομίζεις ὅτι θὰ ὑποχωρήσω εἰς τὴν παράφορον ὀργὴν σου; Μήπως νομίζεις ὅτι θὰ με πτοήσωσι τὰ βλοσυρὰ βλέμματα παράφορος;

ΚΑΣΣΙΟΣ

ὦ θεοί, θεοί! Πρέπει πάντα ταῦτα νὰ ὑπομείνω;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πάντα ταῦτα! ναί, καὶ ἀκόμη πλειότερα. Λύσσα μέχρις οὗτο διαρραγῇ ἡ υπερήφανος καρδίᾳ σου. Ὑπαγε νὰ δείξης εἰς τοὺς δούλους σου τὴν χολερικὴν σου κρᾶσιν, καὶ προξένηι τρόμον εἰς τοὺς ὑποχείριους σου. Μήπως νομίζεις, ὅτι θὰ ὑποχωρήσω¹ εὐλαβούμενος τὰς ιδιοτροπίας σου; Μήπως

¹ Must I budge, must I observe you? Μήπως νομίζεις ὅτι θὰ ὑποχωρῶ, (θὰ ζαρῶσω), μήπως νομίζεις ὅτι θὰ προσέλω εἰς τὰς ιδιοτροπίας σου; Wright.

νομίζεις ὅτι θὰ ἔρπω ταπεινῶς ὅταν σὺ βαρυθυμῇς; Μὰ τοὺς θεοὺς, θὰ χωνεύσῃς τὸ δηλητήριο τῆς χολῆς σου, καὶ ἂν ἔτι μέλλῃ νὰ σὲ θείρῃ· διότι, ἀπὸ σήμερον, θὰ σὲ μεταχειρίζωμαι ὡς μέσον διασκηδάσεως καὶ γύλωτος, ὅταν παραφέρῃσαι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἔως ἰδῶ κατηντήσαμεν;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἴπεις ὅτι εἶσαι στρατιώτης καλλίτερός μου· ἀπόδειξον αὐτό· δικαιολόγησον τὸ καύχημά σου· τὸ κατ' ἐμέ, εὐχαρίστως λαμβάνω μάθημα παρ' εὐγενοῦς ἀνδρός.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μὲ ἀδικεῖς, ὑπὸ πᾶσιν ἔποψιν· μὲ ἀδικεῖς, Βροῦτι. Εἶπον ὅτι εἶμαι στρατιώτης ἀρχαιότερος, ὅχι καλλίτερος. Εἶπον καλλίτερος;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ ἂν εἴπῃς, δέν με μέλει.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅτε ἔζη ὁ Καῖσαρ, δέν ἐτόλμα νὰ μὲ ἐρεθίσῃ οὕτω πῶς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σιωπῇ, σιωπῇ! Οὐδὲ σὺ ἐτόλμας νὰ ἐρεθίσῃς αὐτὸν οὕτω πῶς.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν ἐτόλμων;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν ἐτόλμων νὰ τὸν ἐρεθίσω!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οὐδέποτε ἤθελες τολμήσει.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Κάμνεις κατάχρησιν τῆς πρὸς σὲ ἀγάπης μου. Δύναμαι νὰ πράξω τι, διὰ τὸ ὅποῖον θὰ μετανοήσω.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐπραξες ἤδη τι δι' ὃ ἔπρεπε νὰ μετανοήσῃς. Δέν με πτοοῦσιν αἱ ἀπειλαί σου, Κάσσιε· διότι ἡ πανοπλία τῆς τιμιότητος, δι' ἧς εἶμαι ὥπλισμένος, εἶνε τόσον ἰσχυρά, ὥστε παρέρχονται παρ' ἐμέ, ὡς ἀσθενὴς πρὸς ἀνέμου, ἣν οὐδὲ κἂν αἰσθάνομαι. Μοὶ ἡρνήθης τὰ χρήματα ἅτινα ἤτησε παρὰ σοῦ, διότι δέν εἶνε ἴδιον τοῦ χαρακτῆρός μου τὸ συλλέγειν χρήματα δι' ἀθεμίτων μέσων. Μὰ τοὺς θεοὺς, θὰ προετίμων νὰ μεταβάλλω εἰς νέ-

μισμα τὴν καρδίαν μου, καὶ νὰ χύσω εἰς δραχμὰς ἐκάστην σταγόνα τοῦ αἵματός μου, παρὰ νὰ ἀποσπάσω ἐκ τῶν καταπιεπονημένων χειρῶν τοῦ χωρικοῦ τὸν εὐτελῆ ὀβολόν του διὰ μέσων ἀτίμων.¹ Ἦτησα παρὰ σοῦ χρήματα ἵνα πληρώσω τὰς λεγεῶνάς μου, καὶ σὺ μοί τα ἤρνήθης. Ἦτο αὕτη συμπεριφορὰ ἀρμόζουσα εἰς τὸν Κάσσιον; Θὰ ἐφερόμην ἐγὼ οὕτω πρὸς τὸν Κάσσιον; Ὅταν ὁ Μάρκος Βρουῦτος καταντήσῃ, εἰς τοιαύτην γλισχρότητα, ὥστε νὰ ἀρνήται εἰς τοὺς φίλους του οὕτως εὐτελῆ κερμάτια, ἐτοιμάσατε ὧ θεοί, τοὺς κεραυνούς σας, ἵνα κατακεραυνοβολήσῃτε αὐτόν!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν σοι ἤρνήθην.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅχι· ἦτο τρελλὸς ἐκεῖνος, ὅστις σοὶ ἔφερε τὴν ἀπάντησίν μου. Ὁ Βρούτος συνέτριψε τὴν καρδίαν μου· ὁ φίλος πρέπει νὰ ὑπομένῃ τὰς ἀδυναμίας τοῦ φίλου, ὁ δὲ Βρούτος παριστᾷ τὰς ἰδικάς μου μεγαλειτέρας παρ' ὅσον εἶνε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι. Τοῦτο πράττω ὅταν δι' αὐτῶν βλάπτεις ἐμέ.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν με ἀγαπᾷς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τὰ ἐλαττώματά σου δέν ἀγαπῶ.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅφθαλμὸς φίλου δέν βλέπει ποτὲ τοιαῦτα ἐλαττώματα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τοῦ κόλακος ὁ ὀφθαλμὸς δέν τὰ βλέπει, καὶ ἂν ἀκόμῃ εἶνε πελώρια καὶ ὑπερμεγέθη ὡς ὁ Ὀλυμπος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐλθέ, Ἀντώνιε, καὶ σύ, νέε Ὀκτάβιε, καὶ λάβετε ἐκδίκησιν παρὰ μόνοι τοῦ Κασσίου, διότι ὁ Κάσσιος ἀπηύδῃσε ζῶν. Μισεῖται ὑπ' ἐκείνου τὸν ὅποῖον ἀγαπᾷ· περιφρονεῖται ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του· ἐπιπλήττεται ὡς δοῦλος· τὰ σφάλματά του παρατηροῦνται, καταγράφονται, μαυθάνονται, ἀποστηθίζονται, καὶ τῷ ἐπιρρίπτονται κατὰ πρόσωπον. Μοὶ ἐπέρχεται νὰ κλαύσω τόσον, ὥστε νὰ χυθῇ ἡ ψυχὴ μου ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν μου.

¹ By any indirection=διὰ πλαγίου ἢ ἀτίμου τρόπου. Wright.

Ἴδου τὸ ἐγχειρίδιόν μου, ἰδοὺ καὶ τὸ γυμνὸν στῆθός μου, ἐγκλεῖτον καρδίαν πολυτιμότεραν τῶν μεταλλείων τοῦ Πλούτου, καὶ πλουσιωτέραν χρυσοῦ. Ἄν εἴσαι Ρωμαῖος, ἔκσπασον αὐτήν.¹ Ἐγὼ, ὅστις σοὶ ἡρνήθην χρήματα, σοὶ δίδω τὴν καρδίαν μου. Πλῆξον, ὅπως ἐπληξας τὸν Καίσαρα, διότι ἡξεύρω ὅτι, καὶ τὴν στιγμὴν ἀκόμη ἐκείνην καθ' ἣν ἐμίσεις αὐτὸν σφοδρότατα, τὸν ἡγάπας πλειότερον περ' ὅσον ἡγάπησάς ποτε τὸν Κάσσιον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Θεὸς εἰς τὴν θήκην τὸ ἐγχειρίδιόν σου ὀργίσου ὅσον θέλεις, ἔχεις πλήρη ἐλευθερίαν. Κάμε ὅ,τι θέλεις, καὶ αὐτὸ τὸ ὄνειδος θὰ θεωρήσω ὡς ἐπακολούθημα τῆς παραφορᾶς σου.² Ὁ ἐταῖρός σου, ὦ Κάσσιε, εἶνε ἀρνίον, ὅπερ ἐνέχει τόσην ὀργήν, ὅσον πῦρ ὃ χάλιξ ὅστις, προστριβόμενος, παράγει μὲν στιγμαίους σπινθῆρας, ἀλλὰ ψυχραίνεται ἀμέσως.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἰς οὐδὲν ἄλλο λοιπὸν ἐχρησίμειυσεν ὁ Κάσσιος, ἢ εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἀντικείμενον γέλωτος καὶ σκωμμάτων τοῦ Βρούτου, ὅταν κατατρύχεται ὑπὸ λύπης ἢ βαρυθυμίας;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅτε εἶπον ταῦτα, ἤμην κ' ἐγὼ δύσθυμος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τὸ ὁμολογεῖς; Δός μοι τὴν χεῖρά σου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ τὴν καρδίαν μου ὡσαύτως.

ΚΑΣΣΙΟΣ

ὦ Βρούτε!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τί συμβαίνει;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δέν με ἀγαπᾷς ἀρκούντως, ὥστε νὰ με ὑπομένῃς ὅταν ὁ ὀξύθυμος χαρρακτήρ, ὃν παρὰ τῆς μητρός μου ἐκληρονόμησα, μὲ καθιστᾷ ἐπιλήσιμον ἐμυτοῦ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί, Κάσσιε, καὶ ἀπὸ τοῦδε, ὁσάκις περπατεῖσαι κατὰ τοῦ Βρούτου, θὰ φαντάζεται ὅτι ἐρίζει ἡ μήτηρ σου, καὶ θὰ συγχωρῇ.

¹ Take it forth.

² Dishonour shall be humour καὶ αὐτὴ ἡ ἀτιμία θὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπακολούθημα τῆς διαθέσεως ἢ τῆς κρᾶσεως σου. Wright.

ΠΟΙΗΤΗΣ (*ἔξωθεν*)

Ἄφες με νὰ εἰσέλθω διὰ νὰ ἴδω τοὺς στρατηγούς· φαίνεται ὅτι δια-
φωνοῦσι· δὲν εἶνε πρέπον νὰ εἶνε μόνοι¹.

ΛΟΥΚΙΛΛΙΟΣ (*ἔξωθεν*)

Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τοὺς ἴδῃς.

ΠΟΙΗΤΗΣ (*ἔξωθεν*)

Μόνος ὁ θάνατος θά με ἐμποδίσῃ (*Εἰσέρχεται ὁ ποιητὴς ἀκολουθού-
μενος ὑπὸ τοῦ Λουκίλλου, Τιτινίου καὶ Λευκίου*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Αἶ! Τί συμβαίνει;

ΠΟΙΗΤΗΣ

Πρὸς θεοῦ στρατηγοί! Τί διανοεῖσθε νὰ πράξητε; Εἰρήνη καὶ φιλία
ἐν ὑμῖν, ὅπως ἀρμόζει εἰς τοιοῦτους ἄνδρας· εἰμαι πρεσβύτερός σας καὶ
ἔχω περισσοτέραν πεῖραν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Χά! Χά! Πόσον ἄθλια στιχουργεῖ ὁ κυνικὸς οὗτος φιλόσοφος

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φύγε ἀπ' ἐδῶ, ἀνόητε, φύγε, ἀδιάκριτε!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Συγχώρησέ τον, Βρούτε· εἶνε τὸ σύνθηες ὕφος του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Θὰ λάβω ὑπ' ὄψει τὸ εὐτράπελον ὕφος του, ὅταν καὶ αὐτὸς μάθῃ τὴν
ὥραν καθ' ἣν πρέπει νὰ παρουσιάζεται. Τί χρειάζονται εἰς τὸν πόλεμον
οἱ μωροὶ οὗτοι στιχουργοί! Φύγε ἀπ' ἐδῶ!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὅπισω, ὀπίσω, φύγε! (*Ἐξέρχεται ὁ ποιητής*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Λουκίλλιε καὶ Τιτίνιε, διατάξατε τοὺς ὑπάρχους νὰ ἐτοιμάσωσι τὰ
καταλύματα τοῦ στρατοῦ διὰ τὴν νύκτα ταύτην.

¹ Ἀναγινώσκων τὴν μεταξὺ Κασσίου καὶ Βρούτου σκηνὴν λέγει ὁ Coleridge κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Σαίξπηρ εἶχε τι τὸ ὑπεράνθρωπον. Ἐν τῇ τῶν γνωνστικῶν αἱρέσει, ἡδύνατό τις νὰ παραδεχθῇ τὴν ἰδέαν, ἰδέαν ἥσσον παράλογον πλείστων ἄλλων δοξασιῶν αὐτῶν, ὅτι ὁ Σαίξπηρ ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπερτάτου ὄντος ὡς δημιουργὸς ψυχῶν, πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἀπεικό- νισιν Χαρακτήρων Coleridge. Lectures on Skakspeare and other english poets σελ 315.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐπιστρέψατε ἀμφοτέρω, καὶ ᾠδηγήσατε ἀμείσως πρὸς ἡμᾶς τὸν Μισ-
σάλαν. (*Ἐξέρχεται ὁ Λουκίλλιος καὶ ὁ Τιτίριος*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φέρε ὀλίγον οἶνον, Λεύκιε. (*Ἐξέρχεται Λεύκιος*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δὲν ἐφантаζόμην ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ ὀργισθῇς ἐπὶ τοσοῦτον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πολλὰ λῦπαι μὲ βασανίζουσιν, ὦ Κάσσιε.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δὲν κάμνεις χρῆσιν τῆς φιλοσοφίας σου, ἀν καταβάλλῃσαι ὑπὸ τῶν
συμφορῶν τῆς Τύχης.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οὐδεὶς ὑποφέρει τὴν λύπην κάλλιον ἐμοῦ. Ἀπέθανεν ἡ Πορκία.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἄ! Ἡ Πορκία!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀπέθανε!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Πῶς δὲν με ἐφόνευσας ὅτε σοὶ ἀντέλεγον! Ὅποια ἀνυπόφορος καὶ συγ-
κινητικὴ ἀπώλεια! Ἀπὸ ποίαν ἀσθένειαν;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀνυπομύνοῦσα διὰ τὴν ἀπουσίαν μου, καὶ λυπούμενη διὰ τὴν αὔξη-
σιν τῶν δυνάμεων τοῦ νέου Ὀκταβίου καὶ τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου—διότι
ἡ ἀγγελίᾳ αὕτη ἀφίκετο ὁμοῦ μὲ τὴν τοῦ θανάτου αὐτῆς—παρεφρόνησι,
καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τῶν ὑπηρετῶν, κατέπιεν ἀνημμένους ἀνθρακας.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καὶ ἀπέθαναν ἐκ τούτου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί, ἐκ τούτου.

ΚΑΣΣΙΟΣ

ὦ θεοὶ ἀθάνατοι! (*Εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος κρατῶν γιάλινον οἶνον καὶ
λυχνίαν*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μὴ ὁμίλει πλέον περὶ αὐτῆς. Δός μοι ὀλίγον οἶνον. Ἐν τούτῳ θάπτω
πᾶσαν μνησικακίαν, Κάσσιε (*Πίνει*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μετὰ διψώσης καρδίας θὰ πῖω κ' ἐγώ, ὑπὲρ σοῦ. Γέμισον, Λεύκιε, γέμισον τὸ ποτήριον ἕως οὗ ὑπερεκχειλίσῃ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ κορεσθῶ πίνων ἐκ τῆς φιλίας τοῦ Βρούτου (*Πίτει*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἴσελθε, Τιτίνιε. (*Ἐξέρχεται ὁ Λεύκιος. Εἰσέρχονται ὁ Τιτίλιος καὶ ὁ Μεσσάλας*).

Καλῶς ἦλθες, φίλε Μεσσάλα. Ἄς καθίσωμεν παρὰ τὴν λυχνίαν ἵνα συζητήσωμεν περὶ τῶν ἡμετέρων ἀναγκῶν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἀπίθανες, Πορκία!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀρχεῖ, σὲ παρακαλῶ. Μεσσάλα, ἔλαβον ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἀναφέρεται ὅτι ὁ νέος Ὀκτάβιος καὶ ὁ Μάρκος Ἀντώνιος ἐλαύνουσι καθ' ἡμῶν μετὰ στρατοῦ ἰσχυροῦ καὶ ὅτι διευθύνονται πρὸς τοὺς Φιλίππους.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Καὶ πρὸς ἐμὲ γράφουσι τὰ αὐτά.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τὶ ἄλλο προσθέτουσι;

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ὅτι ὁ Ὀκτάβιος, ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Λέπιδος, ἐθανάτωσαν διὰ προγραφῆς ἑκατὸν γερουσιαστάς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν συμφωνοῦσιν αἱ ἐπιστολαὶ ἡμῶν· αἱ ἰδικαί μου ἀναφέρουσιν ἑβδομήκοντα γερουσιαστάς θανατωθέντας διὰ προγραφῆς, καὶ ὅτι εἰς τούτων εἶνε καὶ ὁ Κικέρων.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ Κικέρων!

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Καὶ ὁ Κικέρων ἐθανατώθη διὰ τοῦ αὐτοῦ διατάγματος τῆς προγραφῆς. Ἐλαβες ἐπιστολάς παρὰ τῆς συζύγου σου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι, Μεσσάλα.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Οὐδὲν περὶ αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς τὰς ἐπιστολάς σου;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οὐδὲν, Μεσσάλα.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Παράδοξόν μοι φαίνεται τοῦτο.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Διατὶ ἐρωτᾷς; μήπως σοί γράφουσί τι περὶ αὐτῆς;

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ὅχι.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν, ὥς ἀληθῆς Ῥωμαῖος.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Τότε, ἄκουσον τὴν ἀλήθειαν ὥς ἀληθῆς Ῥωμαῖος. Εἶναι βέβαιον ὅτι ἀπέθανε, καὶ κατὰ τρόπον ἀλλόκοτον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Χαῖρε, Πορκία! Πάντες θ' ἀποθάνωμεν, Μεσσάλα. Σκεπτόμενος ὅτι θὰ ἀπέθνησκεν ἄπαξ, ὑποφέρω μεθ' ὑπομονῆς τὴν ἀπώλειάν της.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ἄνδρες τόσον μεγάλοι, πρέπει καὶ μεγάλας ἀπωλείας νὰ ὑπομένωσιν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἐμαθον καὶ ἐγὼ τὴν τέχνην ταύτην, ἀλλ' ἡ φύσις μου δὲν εἶναι οὕτως ἰσχυρά.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Λοιπόν, ἐπὶ τὸ ἔργον! Δὲν νομίζεις κελὸν νὰ διευθυνθῶμεν πρὸς τοὺς Φιλίππους ἀμέσως;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Δὲν τὸ νομίζω λυσιτελές.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Διὰ ποῖον λόγον;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἴδού: Εἶνε προτιμότερον νὰ ἔλθῃ πρὸς ἡμᾶς ὁ ἰχθρὸς. Οὕτω θὰ ἐξαντλήσῃ τοὺς πόρους του, θὰ καταπονήσῃ τοὺς στρατιώτας του, καὶ θὰ βλάψῃ ἑαυτόν, ἐνῶ ἡμεῖς, μένοντες ἡσυχοί, θὰ εἴμεθα, ἐνεκα τῆς μακρᾶς ἀναπαύσεως, ἱκανοὶ πρὸς ἄμυναν καὶ ἀκμαῖοι.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πιθανοὶ λόγοι πρέπει νὰ ὑποχωρῶσιν εἰς τοὺς πιθανωτέρους. Ἡ πρὸς ἡμᾶς φιλία τῶν μετὰ τῶν Φιλίππων καὶ τῆς χώρας ταύτης οἰκούντων λαῶν, εἶνε ἀναγκαστή, διότι μετὰ δυσαρρεσκείας ἀποτίνουσι τὰς ἐπιβληθείσας εἰσφοράς· ὁ δὲ ἰχθρὸς, διαβαίνων διὰ τῶν χωρῶν τούτων, θ' αὐ-

¹ Well, to our work alive Μὴ ὁμιλῶμεν πλέον περὶ τῶν νεκρῶν. Wright.

ξήση τὰς δυνάμεις του, καὶ θὰ ἐμφανισθῇ ἀκμαῖος, θαρραλέος καὶ πολυπληθέστερος. Θὰ στερήσωμεν δὲ αὐτὸν τοῦ πλεονεκτήματος τούτου, ἂν ἀντιταχθῶμεν κατ' αὐτοῦ εἰς Φιλίππους, ἔχοντες ὅπισθεν ἡμῶν τοὺς λαοὺς τούτους.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἄκουσόν μοι, ἀγαπητὲ Ἀδελφέ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Παρακαλῶ. Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ λάβῃς ὑπ' ὄψει, ὅτι παρὰ τῶν φίλων ἡμῶν ἐλάβομεν ἤδη πᾶσαν δυνατὴν συνδρομὴν. Αἱ μὲν λεγεῶνες ἡμῶν εἰσι πλήρεις, πληρέσταται, ἡ δὲ ἐπιχείρησίς μας εἶνε ὥριμος. Ὁ ἐχθρὸς λαμβάνει καθ' ἐκάστην νέας δυνάμεις· ἡμεῖς δέ, φθάσαντες εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως, κλίνομεν πρὸς τὴν παρακμὴν. Εἰς τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις ὑπάρχει παλίρροια· ὁ ὠφελούμενος ἐξ αὐτῆς εὐτυχεῖ, ἐνῶ τοῦναντίον καθίσταται πλήρης ταλαιπωριῶν καὶ σκοπέλων ὁ πλοῦς τοῦ βίου, ἂν τις παραμελήσῃ αὐτῆς. Τοιοῦτος εἶνε ὁ ὠκεανὸς ἐφ' οὗ νῦν πλέομεν. Ἀνάγκη ἐπομένως, ἢ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὸ παρουσιαζόμενον χρήσιμον ρεῦμα, ἢ νὰ ἀπολέσωμεν τὴν εὐκαιρίαν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Λοιπόν, ἀφοῦ τὸ θέλῃς, ἅς κινήσωμεν ἐναντίον αὐτῶν εἰς Φιλίππους.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀνεπαισθήτως κατέλαβεν ἡμᾶς συνομιλοῦντας τὸ σκότος τῆς νυκτός, καὶ ἡ φύσις πρέπει νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀνάγκην· ἅς χορηγήσωμεν εἰς αὐτὴν μικρὰν ἀνάπαυσιν. Ἐχομεν ἄλλο τι νὰ εἰπώμεν;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Οὐδὲν ἄλλο. Καλὴν νύκτα. Αὔριον ἐγειρόμεθα λίαν πρωτὶ καὶ ἀπερχόμεθα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Λεύκιε! (*Εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος*). Δός μοι τὸν νυκτερινόν μου χιτῶνα (*Ἐξέρχεται ὁ Λεύκιος*). Χαῖρε, φίλτατε Μεσσάλα.—Καλὴ νύκτα, Τιτίμει.—Καλὴ νύκτα, γειναῖτε Κάσσιε. Σοὶ εὐχομαι καλὴν ἀνάπνυσιν.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Κακῶς ἤρχισεν ἡ ἐσπέρα αὕτη, ἀγαπητὲ ἀδελφέ. Εἴθε τοῦ λοιποῦ τοιαύτη διάστασις νὰ μὴ διασπάσῃ τὰς ψυχὰς ἡμῶν! Τί λέγεις; Βροῦτε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Κάλλιστα.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Καλὴν νύκτα ἀγαπητὲ Βροῦτε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλὴν νύκτα, ἀγαπητὲ ἀδελφέ.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΣΑΔΑΣ

Καλὴ νύκτα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὑγιαίνειτε. (*ἐξέρχονται πάντες ἐκτὸς τοῦ Βρούτου· εἰσέρχεται ὁ Λεύκιος κρατῶν τὸν ρυκτερινὸν χιτῶνα*). Δὸς μοι τὸν χιτῶνα. Ποῦ εἶνε ἡ κιθάρα σου;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ἐδῶ εἰς τὴν σκηνήν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φαίνεσαι ὑπναλῆος. Δέν σε κατακρίνω, ταλαίπωρε. Παρκ-πολὺ ἡγρύπνησας. Κάλεσον τὸν Κλαύδιον καὶ ἄλλους τινὰς ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου. Θέλω νὰ κοιμηθῶσιν εἰς τὴν σκηνὴν ἐπὶ στρωμνῆς.

ΛΕΥΚΙΟΣ

Βάρρων! Κλαύδιε! (*Εἰσέρχονται ὁ Βάρρων καὶ ὁ Κλαύδιος*).

ΒΑΡΡΩΝ

Μᾶς ἐζήτησες, κύριε;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Κατακλίθητε εἰς τὴν σκηνὴν μου, σᾶς παρακαλῶ. Πιθανὸν νὰ σᾶς ἀφυπνίσω μετ' ὀλίγον διὰ νὰ σας πέμψω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου Κάσσιον.

ΒΑΡΡΩΝ

Ἐπίτρεψόν μας νὰ περιμένωμεν ἄγρυπνοι τὰς διαταγὰς σου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι. Κατακλίθητε, φίλοι μου· πιθανὸν νὰ μεταβάλλω γνώμην. Ἴδὲ, Λεύκιε, τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἐζήτουν. Τὸ ἔβαλα εἰς τὸ θυλάκιον τοῦ χιτῶνός μου. (*Ὁ Βάρρων καὶ ὁ Κλαύδιος κατακλίνονται*).

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ἦμην βέβαιος ὅτι δέν μου τὸ εἶχετε δώσει, αὐθέντα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Συγχώρησόν με, ἀγαπητὲ Λεύκιε, εἶμαι πολὺ ἐπιλήσμων. Δύνασαι νὰ κρατήσης ἀνοικτὰ τὰ βεβαρημένα σου ὄμματα, καὶ νὰ κιθάρισῃς ὀλίγον;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Μάλιστα, ἂν τοῦτό σας εὐχαριστῇ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πολύ με εὐχαριστεῖ, παιδί μου. Σὲ ἰνοχλῶ πολύ, ἀλλ' εἶσαι τότον πρόθυμος.

ΛΕΥΚΙΟΣ

Εἶνε καθήκόν μου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκβιάζω τὸ καθήκόν σου πέραν τῶν δυνάμεών σου. ἤξεύρω ὅτι οἱ νέοι ἔχουσιν ἀνάγκην ἀναπαύσεως.

ΛΕΥΚΙΟΣ

Ἐκοιμήθην ἀρκετά.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλὰ ἔκαμες· θὰ κοιμηθῇς πάλιν, δὲν θὰ σε κρατήσω πολύ. Ἄν ζήσω, θὰ σοι φανῶ ὡφέλιμος (ὁ Λεύκιος ἀδελφὸς καθαρίζων). Εἶνε ὑπνωτικὴ μουσική. Διατί, ὦ θανατηφόρε ὕπνε, ἐπιθέτεις τὸ μολύβδινον ῥόπαλόν σου ἐπὶ τοῦ καθαρίζοντος τούτου παιδίου; Καλὴν νύκτα, καϋμένε· δὲν θὰ φανῶ τόσον σκληρὸς, ὥστε νὰ σε ἀφυπνίσω. Ἄν κοιμηθῇς, θαύεις τὸ ὄργانون σου. Θὰ σου τὸ πάρω, καὶ καλὸν ὕπνον, ἀγαπητόν μου παιδί. Ἄς ἴδω τώρα. Δὲν ἐσημείωσα ἰδῶ τὴν σιλήδα ὅταν ἀφῆκα τὴν ἀνάγνωσιν; Ἐδῶ εἶνε νομίζω (*Εἰσέρχεται τὸ Φῶσμα τοῦ Καίσαρος*). Πόσον ἱλειαῖά καίει ὁ λύχνος αὐτός. Ἄ! Ποῖος εἶνε; Νομίζω ὅτι καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν ὀφθαλμῶν μου πλάττει τὰς τερατώδεις ταύτας μορφάς. Πλησιάζει. Εἴσαι τι; Εἴσαι θεός, ἄγγελος, ἡ δαίμων, σύ, ὅστις κάμνεις τὸ αἶμά μου νὰ παγώνῃ, καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μου νὰ ἀνορθῶνται; Εἰπέ μου, τί εἶσαι;

ΦΑΣΜΑ

Εἶμαι ὁ κακὸς σου δαίμων, Βροῦτε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Διατί ἔρχῃσαι;

ΦΑΣΜΑ

Διὰ νὰ σοι εἶπω ὅτι θὰ με ἴδῃς εἰς τοὺς Φιλίππους.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καλὰ. Λοιπόν, θὰ σὲ ἴδω καὶ πάλιν;

ΦΑΣΜΑ

Ναί, εἰς Φιλίππους.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔστω. Λοιπόν, θὰ σὲ ἴδω καὶ πάλιν εἰς Φιλίππους (τὸ Φῶσμα ἐξέρχεται). Τώρα, ὅτε ἔλαβον θάρρος, ἐξηφανίσθης. Κακὲ δαῖμον, ἐπεθύμουν

νὰ ὁμιλήσω πλειότερον μετὰ σοῦ. Ἔ, Λεύκιε, Βάρρων, Κλαύδιε, ἐγέρθητε ! Κλαύδιε !

ΛΕΥΚΙΟΣ

Παραφωνεῖ ἡ κιθάρα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Συλλογίζεται ἀκόμη τὴν κιθάραν του.

ΛΕΥΚΙΟΣ

Κύριε ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μήπως εἶδες κανὲν ὄνειρον καὶ ἐφώναζες, Λεύκιε ;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Δὲν ἤξεύρω ἂν ἐφώναζα.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί, ἐφώναζες· εἶδες τίποτε ;

ΛΕΥΚΙΟΣ

Τίποτε.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Κοιμήσου πάλιν, Λεύκιε. Ἔ, σὺ Κλαύδιε ! (πρὸς τὸν Βάρρωνα)· Ξύπνα καὶ σὺ !

ΒΑΡΡΩΝ

Κύριε !

ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Κύριε !

ΒΡΟΥΤΟΣ

Διατί ἐφωνάζετε καθ' ὕπνον ;

ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΚΑΙ ΒΑΡΡΩΝ

Ἐφωνάζομεν ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί· εἶδετε τίποτε ;

ΒΑΡΡΩΝ

Ὅχι, κύριε· δὲν εἶδα τίποτε.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Οὐδ' ἐγώ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔπαγε νὰ μοι προσαγορεύσης τὸν ἀδελφόν μου Κάσσιον· εἰπὶ αὐτῷ νὰ ἐτοιμάσῃ ἐγκαίρως τὰς δυνάμεις του. Μετ' ὀλίγον θὰ ἀκολουθήσω.

ΒΑΡΡΩΝ ΚΑΙ ΚΛΑΥΔΙΟΣ

Εἰς τὰς διατχγὰς σου (*Ἐξέρχονται*).

ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΕΜΠΤῃ

Σ Κ Η Ν Η Α'

Η ΠΕΔΙΑΣ ΤΩΝ ΦΙΛΙΠΠΩΝ

Εἰσέρχονται ὁ Ὀκτάβιος καὶ ὁ Ἀντώνιος μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῶν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Αἱ ἐλπίδες μὲς ἐπραγματοποιήθησαν, Ἀντώνιε. Εἶπες ὅτι οἱ ἀντίπαλοι δὲν ἤθελον καταβῆ, καὶ ὅτι θὰ διετήρουν τοὺς λόφους καὶ τὰ ὑψηλότερα μέρη. Συμβαίνει τὸ ἐνκντίον· τὰ τάγματα αὐτῶν εἰσι πλησίον. Προτίθενται δὲ νὰ προκκλίσωσιν ἡμᾶς εἰς μάχην, πρὶν ἢ ἡμεῖς προκκλίσωμεν αὐτούς.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Μπά! Γνωρίζω τὰ μυστικά των, καὶ ἡξέύρω διατί πράττουσι τοῦτο. Εὐχαρίστως θὰ ἐλάμβανον ἄλλην διεύθυνσιν· κατέρχονται μετὰ στόμου¹, νομίζοντες ὅτι διὰ τῆς ἐπιδείξεως ταύτης θὰ ἐκλάβωμεν αὐτοὺς ἀνδρείους (*Εἰσέρχεται ἀγγελιαφόρος*).

ΑΓΓΕΛΙΑΦΟΡΟΣ

Ἐτοιμάσθητε, στρατηγοί· ὁ ἐχθρὸς προχωρεῖ ἀγερώχως· ἡ αἱματόχρους σημαία εἶνε ἀνηρτημένη, καὶ ἀναμφιβόλως κᾶτι τι τάχιστα θὰ γίνη.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὁκτάβιε, ὁδήγησον βραδέως τὸ στράτευμά σου πρὸς τὰ ἀριστερὰ τῆς πεδιάδος.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ἐγὼ θὰ καταλάβω τὰ δεξιὰ· κατὰλβε σύ τὰ ἀριστερά.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Διατί με σταυρόνεις κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν;

¹ With fearful bravery μετὰ μεγάλης ἐπιδείξεως, νομίζοντες ὅτι θὰ ἐκροδήσωσιν ἡμᾶς. Wright.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Δέν σε σταυρόνω· ἀλλὰ τὸ θέλω (*Ἐμβατήριον*).

(*Τὰ τύμπατα κροτοῦσιν. Εἰσέρχονται ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτῶν ὁ Λουκίλλιος, ὁ Τιτίμιος, ὁ Μεσσάλας καὶ τινες ἄλλοι*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἰστανται· ἐπιθυμοῦσι νὰ διαλεχθῶσι πρὸς ἡμᾶς.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Στῆθι, Τιτίμιε· θὰ προσέλθωμεν ἵνα διαλεχθῶμεν.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Νὰ δώσωμεν τὸ σημεῖον τῆς μάχης, Ἀντώνιε;

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὅχι, θὰ τοὺς ἀντικρούσωμεν ἂν μας προσβάλωσι. Πρόσελθε· οἱ στρατηγοὶ ἐπιθυμοῦσι ν' ἀνταλλάξωσι πρὸς ἡμᾶς ὀλίγας λέξεις.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Μὴ κινηθῆτε πρὶν ἢ δοθῇ τὸ σημεῖον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πρὸ τῶν πληγῶν οἱ λόγοι· δὲν εἴσθε σύμφωνοι, συμπολιταί;

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ὅχι, διότι προτιμῶμεν τοὺς λόγους, ὅπως σεῖς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Οἱ καλοὶ λόγοι εἶνε καλλίτεροι τῶν κακῶν πληγῶν, Ὀκτάβιε.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἀλλὰ σύ, Βροῦτε, συνάπτεις καλούς λόγους μὲ κακὰς πληγὰς· μάρτυς τοῦτου ἡ ὁπὴ, ἣν ἤνοιξας ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Καίσαρος, ἀναφωνῶν· «Ζήτω! Ζήτω ὁ Καῖσαρ!»

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ἀντώνιε, εἶνε εἰσέτι ἄγνωστος ἡ διεύθυνσις τῶν πληγῶν, ἃς ἐπιφέρεις¹, οἱ λόγοι σου ὅμως κλέπτουσι τὰς Ὑβλαίας² μελίσσας, καὶ ὑπεξαίρουσι τὸ μέλι αὐτῶν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὅχι ὅμως καὶ τὰ κέντρα των.

¹ The posture of your blows are yet unknown. Δὲν εἶνε εἰσέτι γνωστὸν ποῦ διευθύνονται αἱ πληγαί, ἃς ἐπιφέρεις. Wright.

² Ὑβλα πόλις τῆς Σικελίας, περίφημος διὰ τὸ μέλι της.

ΒΡΟΥΤΟΣ

ὦ, ναί, καὶ τὴν φωνήν, διότι ὑπέκλεψας καὶ τὸν βόμβον αὐτῶν, καὶ συνετῶς λίαν ἀπειλεῖς πρὶν ἢ κεντήσης.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Δὲν ἐπράξατε τὸ αὐτό, ἄθλιοι, ὅταν τὰ ἄτιμα ξίφη σας ἐβυθίζοντο ἀλλεπάλληλα ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ Καίσαρος. Τότε ἐδεικνύετε τοὺς ὀδόντας ὡς πίθηκοι. Εἴρπετε ὡς κύνες, ἐκύπτετε ὡς δοῦλοι, καὶ ἐφιλεῖτε τοὺς πόδας τοῦ Καίσαρος, ἐνῶ ὁ κατάρατος Κάσκιος, ὡς λυσσαλῆος κύων, ἔδακνε τὸν τράχηλον τοῦ Καίσαρος. Κόλακες!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Κόλακες! Λάβε τώρα τὴν ἀμοιβήν σου, Βρούτε· διότι ἂν ὁ Κάσσιος εἰσηκούετο, ἡ γλῶσσα αὕτη δὲν θὰ ἐβλασφήμει σήμερον.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ἐπὶ τὸ προκείμενον. Ἄν αἱ ἀντιλογίαι προκαλῶσιν ἰδρῶτα, τὸ ἔργον θὰ ἐπιφέρει ἐρυθροτέρως σταγόναις. Ἴδου σύρω τὸ ξίφος κατὰ τῶν συνωμοτῶν. Πότε δὲ νομίζετε ὅτι θὰ θέσω αὐτὸ εἰς τὴν θήκην; Ποτέ, πρὶν ἢ ἐκδικήσω τὰ εἴκοσι τρία τραύματα τοῦ Καίσαρος, ἢ πρὶν ἄλλος Καῖσαρ παράσχη νέον φόνον εἰς τὰ ξίφη τῶν προδοτῶν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Δὲν θὰ ἀποθάνης ὑπὸ προδοτῶν, ἐκτὸς μόνον ἂν ἄγης τοιούτους μετὰ σοῦ.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Τὸ ἐλπίζω. Δὲν ἐγεννήθην διὰ νὰ ἀποθάνω ὑπὸ τοῦ ξίφους τοῦ Βρούτου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ εὐγενέστερος τῆς γενεᾶς σου ἂν ἦτο, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τύχῃς ὠραιότερου θανάτου, ὦ νεανία.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Εἶνε ἀνάξιον τιμῆς τοιαύτης τὸ ἰδιότροπον τοῦτο παιδάριον, ὁ σύντροφος ἀνθρώπου ἀκολάστου καὶ οἰνόφλυγος.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Πάντοτε ὁ ἴδιος Κάσσιος!

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ἐλθέ, Ἀντώνιε, ἄγωμεν! Σᾶς καλοῦμεν κατὰ πρόσωπον προδότας· ἂν τολμᾷτε νὰ πολεμήσητε σήμερον, ἔλθετε εἰς τὸ πεδῖον, εἰδεμῆ, ὅταν θέλητε (*Ἐξέρχεται ὁ Οκτάβιος καὶ ὁ Ἀντώνιος μετὰ τοῦ στρατοῦ*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Φύσα, ἄνεμε, ἐξογκώθητε, κύματα, καὶ πλεῦσον, ἀκάτιον! Ἡ θύελλα ἐρράγη, καὶ ὁ κύβος ἐρρίφθη.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἔ, Λουκίλλιε! Ἄκουσον μίαν λέξιν.

ΔΟΥΚΙΑΔΙΟΣ (προχωρῶν)

Στρατηγέ! (Ὁ Βρούτος καὶ ὁ Λουκίλλιος συνομιλοῦσι κατ' ἰδίαν).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μισσάλα!

ΜΕΣΣΑΛΑΣ (προχωρῶν)

Τί λέγει ὁ στρατηγός μου;

ΚΑΣΣΙΟΣ

Μισσάλα, σήμερον εἶνε τὰ γενέθλιά μου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐγεννήθη ὁ Κάσσιος. Δός μοι τὴν χεῖρά σου, Μισσάλα. Ἔσο μοι μάρτυς ὅτι παρὰ τὴν θέλησίν μου ἠναγκάσθην, ὅπως καὶ ὁ Πομπήϊος, νὰ ἐξαρτήσω τὰς ἐλευθερίας μας ἐκ τῆς τύχης μιᾶς μάχης. Ἡξέυρεις ὅτι ἡμὴν ὁπαδὸς τοῦ δόγματος τοῦ Ἐπικούρου· τῶρα ὁμῶς μεταβάλλω γνώμην, καὶ ἀρχίζω νὰ πιστεύω εἰς τοὺς οἰωνούς. Ὅτε ἤρχόμεθα ἐκ τῶν Σάρδεων, δύο μεγάλοι ἀετοί, ἐπιπιδόντες ἐπὶ τὴν πρώτην ἡμῶν σημαίαν, ἐκάθισαν ἐκεῖ καὶ ἐλάμβανον τὴν τροφὴν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν· μᾶς συνώδευσαν δὲ μέχρι Φιλίππων. Σήμερον τὴν πρώτην ἀπέπτυσαν καὶ ἐξηρπύσθησαν· ἀντ' αὐτῶν δὲ ἴστανται ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς ἡμῶν κόρακες, κορῶναι καὶ γῦπες, οἵτινες καταβλέπουσιν ἡμᾶς ὡς σαπρὰν βοράν· ἡ σκιά αὐτῶν φαίνεται ὡς νεκρικὴ ὀθόνη, ὑφ' ἣν κεῖται ψυχορραγῶν ὁ στρατὸς ἡμῶν.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Μὴ πιστεῦε ταῦτα.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τὰ πιστεύω ἐν μέρει, διότι εἴμυι πλήρης θάρρους, καὶ ἔχω ἀπόφασιν νὰ περιφρονήσω πάντα κίνδυνον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Μάλιστα, μάλιστα, Λουκίλλιε.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Γενναῖε Βρούτε· εἴθε οἱ θεοὶ νὰ βοηθήσωσιν ἡμᾶς σήμερον, ὥστε, βιοῦντες ἐν εἰρήνῃ, νὰ ρηξώμεν εἰς βελθὺ γῆρας! Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ ἀνθρώπινα εἶνε ἀβέβαια, ἅς προνοήσωμεν περὶ ἐνδεχομένης συμφορᾶς. Ἄν ἡττηθῶμεν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ, δὲν θὰ ἴδωμεν πλέον ἀλλήλους. Τί ἀπεράσιμος νὰ πράξῃς;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Θὰ λάβω ὡς κανόνα τὴν φιλοσοφίαν ἐκείνην, καθ' ἣν ἔψεξα τὸν Κάτωνα ὡς αὐτοκτονήσαντα. Δὲν ἤξεύρω διατί, ἀλλὰ θεωρῶ ἀνεναντιον καὶ

ταπεινόν, ἐκ φόβου πρὸς τὰ συμβησόμενα, νὰ θέτῃ τις τέρμα εἰς τὸν βίον· θὰ ὀπλισθῶ λοιπὸν μὲ ὑπομονήν, καὶ θὰ περιμένω τὰς βουλὰς τῆς διοικούσης ἡμᾶς ἀνωτέρας δυνάμεως.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Λοιπόν, θὰ συναινέσης, ἂν ἡττηθῶμεν, νὰ ἀχθῇς ἐν θριάμβῳ διὰ τῶν ὁδῶν τῆς Ῥώμης;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὅχι, Κάσσιε, ὅχι· μὴ πιστεύσης ποτέ, γενναῖε Κάσσιε, ὅτι ὁ Βροῦτος θὰ ἀπαχθῇ δέσμιος εἰς τὴν Ῥώμην· τὸ φρόνημά του εἶνε ὑπέρτερον. Ἀλλ' ἡ σημερινὴ ἡμέρα πρέπει ν' ἀποπειρατώσῃ τὸ ἔργον, ὅπερ ἤρχισαν αἱ εἰδοὶ τοῦ Μαρτίου. Ἐπειδὴ δὲν ἤξεύρω ἂν θὰ ἐπκνίδωμεν ἀλλήλους, ἂς ἀνταλλάξωμεν τὸν ὕστατον ἀσπασμόν. Ὑγίαινε, ὕγίαινε διὰ πκντός, Κάσσιε! Ἄν ἐπκνίδωμεν ἀλλήλους, θὰ χαρῶμεν· εἰδεμὴ, ὁ ἀσπασμὸς οὗτος εἶνε ἐπίκαιρος.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὑγίαινε, ὕγίαινε διὰ πκντός, Βροῦτε! Ἄν συναντηθῶμεν καὶ πάλιν, θὰ χαρῶμεν πρᾶγματι, εἰδεμὴ, ὁ ἀσπασμὸς οὗτος εἶνε ἐπίκαιρος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐμπρός, ἄγωμεν. ὦ, ἂν ἡδύνατό τις νὰ μάθῃ ἐκ τῶν προτέρων τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ταύτης! Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἡμέρα πάντως θὰ λήξῃ, θὰ μᾶθωμεν καὶ τὸ τέλος τῆς. Ἐμπρός! ἄγωμεν! (Ἐξέρχονται).

Σ Κ Η Ν Η Β'

ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΝ

Πολεμικαὶ κραυγαί. Εἰσέρχονται ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Μεσσάλας.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐπὶ τὸν ἵππον, Μεσσάλα· κόμισον τὰ γράμματα ταῦτα εἰς τὰς λεγεῶνας τῆς ἄλλης πτέρυγος. Ἄς ἐπιτεθῶσιν ἀμέσως, διότι παρατηρῶ ὅτι ἡ ἀντίστασις τῆς πτέρυγος τοῦ Ὀκταβίου εἶνε χαλαρά, καὶ ταχεῖα ἔφοδος δύναται νὰ τρέψῃ αὐτήν. Ἐπὶ τὸν ἵππον, ἐπὶ τὸν ἵππον, Μεσσάλα, ἂς ἐφορμήσωσι πάντες ὁμοῦ! (Ἐξέρχονται).

Σ Κ Η Ν Η Γ'

ΕΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ

Κραυγαὶ πολεμικαί. Εἰσέρχεται ὁ Κάσσιος μετὰ τοῦ Τιτινίου.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Παρατήρησον, παρατήρησον, Τιτίνιε, πῶς φεύγουσιν οἱ ἄθλιοι. Κ' ἐγὼ αὐτὸς ἴγεινα ἰχθρὸς τῶν ἰδικῶν μου· ὁ σημαιοφόρος οὗτος ἰδραπέτευσεν ἐφόνευσά τὸν ἄνδρον, καὶ ἔλαβον τὴν σημαίαν.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

ὦ Κάσσιε, ἴσπυσε πολλὸ ὁ Βροῦτος, ὅστις, παρασυρθεὶς ὑπὸ τῆς νίκης, ἦν ἤρξατο κατὰ τοῦ Ὀκταβίου, προέβη διώκων μεθ' ὑπερμέτρου ζήσεως ὁ στρατὸς ὥρμησεν ἐπὶ τὴν λαφυραγωγίαν, ἐνῶ ὁ Ἀντώνιος μᾶς περιζωννύει (*Εἰσέρχεται ὁ Πίνδαρος*).

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Φύγε, φύγε πλέον μακράν, στρατηγέ μου· ὁ Μάρκος Ἀντώνιος ἐφθασεν εἰς τὰς σκηναίς σου. Φύγε ἀπ' ἐδῶ, Κάσσιε· μακράν, μακράν ἀπ' ἐδῶ!

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὁ λόφος οὗτος εἶνε ἀρκετὰ μακράν. Παρατήρησον, παρατήρησον, Τιτίνιε· ἰδικαί μας εἶνε αἱ πυρπολούμεναι ἐκεῖναι σκηναί;

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ναί, στρατηγέ.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Τιτίνιε, ἂν με ἀγαπᾷς, ἱππευσον τὸν ἵππον μου, ὕπαγε ὅσον δυνηθῇς ταχύτερον πρὸς τὸ στράτευμα ἐκεῖνο, καὶ ἐπίστρεψον πάραυτα, διὰ νὰ βεβαιωθῶ ἂν εἶνε ἰχθρικὸν ἢ ἡμέτερον.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ἀμέσως θὰ ἐπανεέλθω (*Ἐξέρχεται*).

ΚΑΣΣΙΟΣ

Ὑπάγε, Πίνδαρε, εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ λόφου· ἡ ὄρασίς μου ἦτο πάντοτε ἀσθενής· παρατήρησον τὸν Τιτίνιον καὶ εἰπέ μοι ὅ,τι ἄλλο ἴδῃς ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης (*Ὁ Πίνδαρος ἀναβαίνει εἰς τὸν λόγον*). Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἦλθον εἰς τὴν ζωὴν· ὁ χρόνος συνετέλεσε τὸν κύκλον του, καὶ ὁ βίος μου θὰ λάβῃ τέλος ἐκεῖ, ὁπόθεν ἔλαβεν ἀρχὴν συνετέλεσε τὴν περιόδον του. Τί νέα, Πίνδαρε;

ΠΙΝΔΑΡΟΣ (*ἄνωθεν*)

Ὁ Τιτίνιος περικλυθεῖται ὑπὸ ἱππέων, οἵτινες καταδιώκουσιν αὐτὸν τρέχοντες ἀπὸ ῥυτῆρος· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς φεύγει ταχέως. Τὸν πλησιάζουσι. Τινὲς πηδῶσιν ἐκ τοῦ ἵππου, ὦ! καὶ αὐτός. Συνελήφθη (*Ἀκούονται πολεμικαὶ κραυγαί*). Ἀκουσον, ἐκπέμπουσι χαρμοσύνους κραυγὰς.

ΚΑΣΣΙΟΣ

Κάτελθε, μὴ παρατήρει πλέον. Πόσον ἄνανδρος εἶμαι, ὑποφέρων ἀκόμη τοιοῦτον βίον, ἀφοῦ εἶδον τὸν ἄριστον φίλον μου αἰχμαλωτιζόμενον ἐνώπιόν μου! (*Ὁ Πίνδαρος κατέρχεται*). Πλησίασον· σὲ συνέλαβον αἰχμάλωτον κατὰ τὸν πρὸς τοὺς Πάρθους πόλεμον· σὺ δὲ ὠρκίσθης νὰ ἐκτελείης ὅ,τι δῆποτέ σε διατάξω, ἂν σοι χαρίσω τὴν ζωὴν. Ἐλθὲ τώρα· πῆρῃσον τὸν ὄρκον σου. Ἀπὸ τοῦδε εἶσαι ἐλεύθερος. Πλῆξον τὸ τῆθός μου διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ξίφους, ὅπερ διεπέρασε τὰ σπλάγχνα τοῦ Καίσαρος. Μὴ ἀντιλέγεις· ἰδοὺ, λάβε αὐτό· ἀφοῦ δὲ καλύψω τὸ πρόσωπον, ὅπως βλέπεις, διευθύνεις αὐτὸ κατ' ἐμοῦ (*Ὁ Πίνδαρος πληττεῖ αὐτόν*). Ἐξεδικήθης, ὦ Καῖσαρ, καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἐκείνου ξίφους, ὅπερ σε ἐφόνευσε (*Ἀποθνήσκει*).

ΠΙΝΔΑΡΟΣ

Τώρα εἶμαι ἐλεύθερος. Καὶ ὅμως δὲν θὰ τὸ ἤθελον, ἂν ἐξηρτάτο ἐξ ἐμοῦ. ὦ Κάσσιε! Μακρὰν τῆς χώρας τχύτης θὰ φύγῃ ὁ Πίνδαρος θὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ, ὅπου οὐδέποτε θὰ τὸν ἴδωσιν ὀφθαλμοί, Ῥωμαίων (*Εἰσέρχονται ὁ Τιτίνιος καὶ ὁ Μεσσάλας*).

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Τῆς τύχης περιπέτεια, Τιτίνιε· διότι ὅπως ὁ Ὀκτάβιος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ γενναίου Βρούτου, οὕτω καὶ αἱ λεγεῶνες τοῦ Κασσίου ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ἡ ἀγγελία αὕτη θὰ παρηγορήσῃ τὸν Κάσσιον.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ποῦ τὸν ἀφῆκες;

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ἐπὶ τοῦ λόφου, περίλυπον, μετὰ τοῦ ἀπελευθέρου του Πινδάρου.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Δὲν εἶν' αὐτός ὁ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καίμενος;

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Δὲν φαίνεται νὰ ζῇ. ὦ συμφορά!

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Δὲν εἶνε αὐτός.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ὅχι· ἦτο, Μεσσάλα, ἀλλὰ δὲν εἶνε πλέον ὁ Κάσσιος. ὦ δύνων ἦλιε, ὅπως σὺ καταδύεσαι εἰς ἐρυθρὰς ἀκτῖνας, οὕτω καὶ τὸ φῶς τοῦ Κασσίου καταδύεται εἰς τὸ ἐρυθρόν του αἷμα. Ἦρανίσθη ὁ ἥλιος τῆς Ῥώμης! Παρῆλθεν ἡ ἡμέρα μας, καὶ ἔρχονται νέφη, ἀναθυμιάσεις καὶ κίνδυνοι· Ἐληξεν ἡ ἐν τῷ βίῳ ἐνέργεια ἡμῶν! Ὁ φόβος τῆς ἀποτυχίας μου ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς αὐτοχειρίας ταύτης.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ὁ φόβος τῆς ἀποτυχίας ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμὴ τῆς αὐτοχειρίας ταύτης. ὦ πλάνη μουσαρά, διατί, ὦ μελαγχολίας γέννημα, δεικνύεις εἰς τοὺς ἀνθρώπους πράγματα ἀνύπαρκτα; ὦ πλάνη, ταχέϊα μὲν ἡ σύλληψίς σου, πάντοτε δὲ ἐπώδυνος ὁ τοκετός, διότι φονεύεις τὴν μητέρα, ἥτις σε ἐγέννησε!

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Ἔ, Πίνδαρε! Ποῦ εἶσαι, Πίνδαρε;

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ζήτησέ τον, Τιτίνιε, ἐνῶ ἐγὼ ὑπάγω εἰς συνάντησιν τοῦ εὐγενοῦς Βρούτου, ἵνα διαπεράσω τὴν ἀκοήν του διὰ τῆς ἀγγελίας ταύτης· λέγω δὲ νὰ διαπεράσω, διότι καὶ ὁ ὄξύς χάλυς καὶ τὰ φαρμακερὰ βέλη θὰ προὔξουν τὴν αὐτὴν αἰσθησιν εἰς τὴν ἀκοήν τοῦ Βρούτου, ὅποιαν ἡ ἀγγελία τοῦ θεάματος τούτου.

ΤΙΤΙΝΙΟΣ

Σπεῦσον, Μεσσάλα· ὑπάγω εἰς ἀνεύρεσιν τοῦ Πινδάρου (*Ἐξέρχεται ὁ Μεσσάλας*). Διατί με ἐξαπέστειλας, ἀνδρεῖε Κάσσιε; Δὲν συνήντησα τοὺς φίλους σου; Δὲν ἔστεψαν τὸ μέτωπόν μου διὰ τοῦ θριαμβικοῦ τούτου στεφάνου, λέγοντές μοι νὰ σοι δώσω αὐτόν; Δὲν ἤκουσες τοὺς ἀλαλαγμοὺς αὐτῶν; Φεῦ! Τὰ πάντα παρηρμήνευσας! Ἀλλά, δέξαι ἐπὶ τοῦ μετώπου σου τὸν στέφανον τοῦτον. Ὁ Βροῦτός σου με διέταξε νὰ σοι τὸν δώσω, καὶ θὰ ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν του (*Ἐναποθέτει τὸν στέφανον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Κασσίου*). Ἐλθέ ταχέως, Βροῦτε, καὶ ἰδὲ πόσον ἐτίμων τὸν Γάϊον Κάσσιον (*λαμβάνει τὸ ξίφος τοῦ Κασσίου*). Συγχωρήσατί μοι, ὦ θεοί· τοιοῦτον εἶνε τοῦ Ῥωμαίου τὸ καθῆκον. Ἐλθέ, παμφίλτατον, ἐλθέ, ὦ ξίφος τοῦ Κασσίου, καὶ τὴν καρδίαν πέρχσον εὐθύς τοῦ Τιτινίου.

(*Κραυγαὶ πολεμικαί. Εἰσέρχονται ὁ Μεσσάλας ὁ Βροῦτος ὁ γέρος Κάτωρ, ὁ Στράτωρ, ὁ Βολούμνιος καὶ ὁ Λουκίλλιος*).)

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ποῦ, ποῦ εἶνε τὸ σῶμα του Μεσσάλα;

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ἐκεῖ κάτω, θρηνούμενον ὑπὸ τοῦ Τιτινίου.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Τὸ πρόσωπον τοῦ Τιτινίου εἶνε ἀνεστραμμένον.

ΚΑΤΩΝ

Ἡτύοκτόνησεν.

ΒΡΟΥΤΟΣ

ὦ Ἰούλιε Καῖσαρ, εἶσαι κραταιὸς ἀκόμη! Τὸ πνεῦμά σου πλανᾶται ἔξω καὶ διευθύνει τὰ ξίφη μας ἐπὶ τὰ σπλάγχνα ἡμῶν (*Ἀκούονται κραυγαί*).

ΚΑΤΩΝ

Ἀνδρεῖ Τιτίνιε! Ἰδέτε, ἔστεψε τὸν νεκρὸν Κάσσιον.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὑπάρχουσιν ἄλλοι Ῥωμαῖοι ὅμοιοι πρὸς τούτους; Χαῖρε, ὦ τελευταῖε τῶν Ῥωμαίων! Εἶνε ἀδύνακτον νὰ γεννήσῃ ἡ Ῥώμη ὁμοιόν σου! — Φίλοι, εἰς τὸν νεκρὸν τοῦτον ὀφείλω πλειότερα δάκρυα τῶν ὄσων θὰ χύσω. Θὰ εὕρω τὴν κατάλληλον στιγμὴν, θὰ εὕρω αὐτήν, Κάσσιε. Ἐλθετε λοιπόν, μετακομίσατε εἰς τὴν Θάσον τὸ σῶμά του· ἡ κηδεία του δὲν θὰ τελεσθῇ ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης· τοῦτο θ' ἀπεθάρρυνεν ἡμᾶς. Ἐλθέ, Λουκίλλιε· ἐλθέ, νέε Κάτων· ἄγωμεν εἰς τὸ πεδῖον. Λαβέων καὶ Φλάβιε, διατάξατε τὸν στρατὸν νὰ προχωρήσῃ. Εἶνε ἡ τρίτη ὥρα· πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ νύξ, θὰ δοκιμάσωμεν τὴν ἐκδοσιν δευτέρας μάχης¹.

Σ Κ Η Ν Η Δ'

ΕΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Κραυγαὶ πολεμικαί. Εἰσέρχονται μαχόμενοι στρατιῶται ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, εἴτα ὁ Βρούτος, ὁ νέος Κάτων, ὁ Λουκίλλιος καὶ τινες ἄλλοι.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἀκόμη, συμπλοῖται, ἐπιτέθητε καὶ πάλιν!

ΚΑΤΩΝ

Τίς νόθος ἀρνεῖται! Τίς θέλει νὰ με ἀκολουθήσῃ; θὰ ἀνκφωνήσω τὸ

¹ Ἐνταῦθα δὲ καὶ ὁ Μάρκος ὁ Κάτωνος υἱὸς ἐν τοῖς ἀρίστοις καὶ γενναιστάτοις τῶν νέων μαχόμενος καὶ καταπονούμενος οὐκ ἔφυγεν, οὐδ' εἶπεν, ἀλλὰ χρώμενός τε τῇ χειρὶ καὶ φράζων τίς εἴη, καὶ πατρώθεν ὀνομάζων ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς νεκροῖς τῶν πολεμίων. Πλ. Βρούτος, XLIX.

ὄνομά μου εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.¹ Αἶ! Εἶμαι ὁ υἱὸς τοῦ Μάρκου Κάτωνος! Ἐχθρὸς τῶν τυράννων, καὶ φίλος τῆς πατρίδος μου! Εἶμαι ὁ υἱὸς τοῦ Μάρκου Κάτωνος!

ΒΡΟΥΤΟΣ

Καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ Βροῦτος, ὁ Μάρκος Βροῦτος! Βροῦτος, ὁ τῆς πατρίδος φίλος! Μάθετε ὅτι εἶμαι ὁ Βροῦτος! (*Ἐξέρχεται*).

ΛΟΥΚΙΑΛΙΟΣ

Ἐφρονεύθης, ὦ νεαρὲ καὶ γενναῖε Κάτων; Ἄ, ἀποθνήσκεις τόσον ἀνδρείως ὅσον καὶ ὁ Τιτίνιος, καὶ πρέπει νὰ τιμηθῇς ὡς προσήκει εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Κάτωνος.

Α' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Παραδόθητι, εἰδεμή, ἀποθνήσκεις.

ΛΟΥΚΙΑΛΙΟΣ

Παραδίδομαι μόνον ἵνα ἀποθάνω (*Προσφέρει αὐτῷ χρήματα*). Εἶνε τόσα, ὥστε θ' ἀποφασίσῃς νὰ με φονεύσῃς ἀμέσως. Φόνευσον τὸν Βροῦτον διὰ νὰ δοξασθῇς διὰ τοῦ θανάτου του.

Α' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ὅχι, εἶνε εὐγενὴς αἰχμάλωτος.

Β' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἐ, θεσιν! Εἶπατε εἰς τὸν Ἀντώνιον ὅτι συνελήφθη ὁ Βροῦτος.

Α' ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Ἐγὼ θὰ τὸ εἶπω. Ἐρχεται ὁ στρατηγός (*Εἰσέρχεται ὁ Ἀντώνιος*). —Συνελήφθη ὁ Βροῦτος, ὁ Βροῦτος, στρατηγέ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ποῦ εἶνε;

ΛΟΥΚΙΑΛΙΟΣ

Εἶνε ἀσφαλὴς, Ἀντώνιε, ἀρκετὰ ἀσφαλὴς. Δύναμαι δὲ νὰ σε βεβαιώσω ὅτι οὐδεὶς ἐχθρὸς θὰ συλλάβῃ ποτὲ ζῶντα τὸν γενναῖον Βροῦτον. Ὁ θεὸς νὰ τὸν φυλάξῃ ἀπὸ τοιοῦτο ὄνειδος! ὅπουδῆποτε καὶ ἂν εὕρῃς αὐτόν, ζῶντα ἢ νεκρόν, θὰ τὸν εὕρῃς πάντοτε Βροῦτον, πάντοτε τὸν ἴδιον.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ὁ αἰχμάλωτος οὗτος δὲν εἶνε μὲν ὁ Βροῦτος, φίλε μου, ἀλλὰ σὲ βεβαιῶ ὅτι εἶνε λεία οὐχὶ κατωτέρα ἐκείνου. Φρουρεῖτε αὐτὸν καλῶς, καὶ περιποιήθητε αὐτόν. Θὰ προετίμων νὰ ἔχω φίλους, πρὶν εἶναι ἐχθρούς, ἀνδρὰς τοιού-

¹ Ἡ δευτέρα μάχη τῶν Φιλίππων ἐγένετο εἴκοσιν ἡμέρας μετὰ τὴν πρώτην.

τους. Ὑπαγε νᾶ ἰδῆς ἂν ὁ Βροῦτος ζῇ ἢ ἀπέθανε, καὶ ἐπίστρεψον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Ὀκταβίου διὰ νᾶ μοι ἀναγγείλῃς τὰ συμβαίνοντα (*Ἐξέρχονται*).

Σ Κ Η Ν Η Ε'

ΕΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Εἰσέρχεται ὁ Βροῦτος, ὁ Δάρδανος, ὁ Κλεῖτος, ὁ Στράτων καὶ ὁ Βολούμνιος.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἐλθετε, ἀτυχῇ λείψανα τῶν φίλων· καθίσατε ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου.

ΚΛΕΙΤΟΣ

Ὁ Στατύλλιος¹ ἔδειξε μὲν τὸν πυρσὸν αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐπανῆλθε, στρατηγέ· ἢ συνελήφθη ἢ ἐφονεύθη.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Κάθισον, Κλεῖτε.² Φόβος εἶνε τὸ σύνθημα. Εἶνε τοῦ συρμοῦ. Ἄκουσον, Κλεῖτε (*Ψιθυρίζει εἰς τὸ οὖς τοῦ Κ. Κλεῖτου*).

ΚΛΕΙΤΟΣ

Πῶς, ἐγώ, στρατηγέ; ὄχι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Σιώπα. Οὐδὲ λέξιν.

ΚΛΕΙΤΟΣ

Προτιμῶ νᾶ αὐτοκτονήσω.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἄκουσον, Δάρδανε (*Τῷ ὁμιλεῖ χαμηλοφώνως*).

ΔΑΡΔΑΝΟΣ

Ἐγὼ νᾶ πράξω τοιοῦτόν τι;

¹ Εἰκάζοντι δὲ αὐτῷ μὴ πολλοὺς ἐν τῇ μάχῃ τεθνάναι, Στατύλλιος ὡπείσθη διὰ τῶν πολεμίων ἐκπαισάμενος κατόψεσθαι τὸ στρατόπεδον καὶ πυρσὸν ἄρας, ἄνπερ εὖρη τάκεϊ σωζόμενα, πάλιν ἀφίξεσθαι πρὸς αὐτόν. Πλουτ. Βροῦτος, LI.

² Προϊούσης δὲ τῆς νυκτὸς ἀποκλίνας ὡς ἔτυχε καθεζόμενος πρὸς οἰκίτην ἑαυτοῦ Κλεῖτον ἐλάλει. Σιωπῶντος δὲ τοῦ Κλεῖτου καὶ δακρύοντος αὐτοῦ ἐπισπασάμενος τὸν ὑπασπιστὴν Δάρδανον ἰδίᾳ τινὰς αὐτῷ προσέφερε λόγους. Τέλος δὲ τὸν Βολούμνιον αὐτὸν ἐλληνιστὶ τῶν λόγων καὶ τῆς ἀσκήσεως ὑπεμίμνησκε· καὶ παρεκάλει τῇ χειρὶ συνεφάψασθαι τοῦ ξίφους αὐτῷ καὶ ἀννεπερεῖσαι τὴν πληγὴν. Πλουτ. Βροῦτος, LII.

ΚΛΕΙΤΟΣ

"Ω ! Δάρδανε !

ΔΑΡΔΑΝΟΣ

"Ω ! Κλεῖτε !

ΚΛΕΙΤΟΣ

Τί ἀποτρόπαιον ἀπήτησε παρὰ σοῦ ὁ Βροῦτος ;

ΔΑΡΔΑΝΟΣ

Νὰ τὸν φονεύσω. Παρατήρησον αὐτόν, εἶνε βεβυθισμένος εἰς σκέψεις.

ΚΛΕΙΤΟΣ

Τοιαύτη εἶνε ἡ πληροῦσα τὸ εὐγενές τοῦτο σκεῦος λύπη, ὥστε ἐξέρχεται ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν του.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Πλησίασον, ἀγαπητὲ Βολούμνιε. Ἄκουσον μίαν λέξιν.

ΒΟΛΟΥΜΝΙΟΣ

Τί διατάσσει ὁ στρατηγός μου ;

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἰδού, Βολούμνιε. Τὸ φάσμα τοῦ Καίσαρος ἐνεφανίσθη εἰς ἐμέ δις ἐν χειρὶ νυκτός. Πρῶτον εἰς Σάρδεις καὶ δεύτερον ἐνταῦθα ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Φιλίππων τὴν παρελθοῦσαν νύκτα. Γνωρίζω ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα μου.

ΒΟΛΟΥΜΝΙΟΣ

"Οχι, στρατηγέ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ναί, εἶμαι βέβαιος, Βολούμνιε. Βλέπεις πῶς ἔχουσι τὰ τοῦ κόσμου, Βολούμνιε. Οἱ ἐχθροὶ μας μᾶς ὤθησαν πρὸς τὴν ἄβυσσον (*Πολεμικαὶ κραυγαί*)· εἶνε ἀξιοπεριέστερον νὰ ριφθῶμεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς αὐτήν, παρὰ νὰ περιμένωμεν νὰ μας ρίψωσιν ἐκεῖνοι. Ἀγαπητὲ Βολούμνιε· ἡξεύρεις ὅτι ἡμεθα συμμαθηταί. Ἐν ὀνόματι λοιπὸν τῆς παλαιᾶς ἡμῶν φιλίας, σὲ παρακαλῶ νὰ κρατήσης τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους μου ἵνα πείσω ἐπ' αὐτοῦ.

ΒΟΛΟΥΜΝΙΟΣ

Τοῦτο δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰ καθήκοντα τῆς φιλίας, στρατηγέ (*Πολεμικαὶ κραυγαί*).

ΚΛΕΙΤΟΣ

Φύγε, φύγε, στρατηγέ· δὲν εἶνε καιρὸς διατριβῆς.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ἵγίαινε καὶ σύ, καὶ σὺ Βολούμνιε. Σὺ, Στράτων, ἐκοιμήσο καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα. Ἵγίαινε ! Ἀγάλλεται ἡ ψυχὴ μου συναισθανομένη ὅτι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ βίου μου οὐδένα εὖρον ἄπιστον πρὸς ἐμέ.

Ἡ ὀλεθρία αὕτη ἡμέρα θά με δοξάσῃ πλειότερον, παρ' ὅσον τὸν Ὀκτάβιον καὶ Ἀντώνιον ὁ ἄτιμος οὗτος θρίαμβος. Χαίρετε πάντες, διότι ἡ γλῶσσα τοῦ Βρούτου περαίνει ὁσονούπω τὴν ἱστορίαν τοῦ βίου του. Ὁ πέπλος τῆς νυκτὸς καλύπτει τοὺς ὀφθαλμούς μου, τὰ δὲ μέλη μου ποθοῦσιν ἀνάπχυσιν· χάριν ταύτης τοσοῦτους ὑπέστησαν πόνους (*Κραυγαὶ πολεμικαὶ φωνὴ ἰσωθεῖν*).—Φύγετε, φύγετε!

ΚΛΕΙΤΟΣ

Φύγε, φύγε, στρατηγέ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Φύγετε! Σᾶς ἀκολουθῶ (*Ἐξέρχεται ὁ Κλεῖτος, ὁ Δάρδαρος καὶ ὁ Βούλουμιος*).

ΒΡΟΥΤΟΣ

Στράτων, μέννε, σὲ παρακαλῶ, πλησίον τοῦ κυρίου σου· εἶσαι ἀνὴρ χρηστός, ὁ δὲ βίος σου δὲν ὑπῆρξεν ἄχρωστος τιμῆς¹. Κράτησον λοιπὸν τὸ ξίφος, καὶ ἀπόστρεψον τὸ πρόσωπον, ἐνῶ ἐγὼ θὰ πέσω ἐπ' αὐτοῦ. Θέλεις, Στράτων;

ΣΤΡΑΤΩΝ

Δός μοι πρῶτον τὴν χειρὰ σου. Χαῖρε, στρατηγέ.

ΒΡΟΥΤΟΣ

Ὑγίαινε, ἀγαπητὲ Στράτων (*Πίπτει ἐπὶ τὸ ξίφος*). Πραῦνθητι τῶρα, ὦ Καῖσαρ· οὐδὲ τὸ ἥμισυ τῆς προθυμίας εἰδειξα φονεύων σε, μεθ' ἧς φονεύω ἑμαυτόν (*Ἀποθνήσκει*).

(*Κρότος τῆς μάχης. Ὁπισθοχώρησις. Εἰσέρχονται ὁ Ὀκτάβιος, ὁ Ἀντώνιος, ὁ Μεσσάλας, ὁ Λουκίλλιος, καὶ εἶτα ὁ στρατός*).

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Τίς εἶν' οὗτος;

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ἄνθρωπος τοῦ στρατηγοῦ μου. Ποῦ εἶνε ὁ κύριός σου, Στράτων;

ΣΤΡΑΤΩΝ

Ἠλευθερώθη ἐκ τῆς δουλείας, ἣν σὺ ὑφίστασαι, Μεσσάλα· οἱ δὲ νικηταὶ μόνον νᾶ τὸν ἀποτεφρώσωσι δύνανται, διότι ὁ Βρούτος μόνος κατέβαλεν ἑαυτόν, καὶ οὐδένα ἄλλον ἐδόξασεν ὁ θάνατός του.

¹ Thy lifebath had some snatch of honour init—Some ticture ὁ βίος σου εἶχε χροιάν τινα τιμῆς. Wright.

ΔΟΥΚΙΑΔΙΟΣ

Τοιοῦτον ἔπρεπε νὰ εἶνε τὸ τέλος τοῦ Βρούτου. Σὲ εὐχαριστῶ, Βρούτε, διότι ἐπεκύρωσας τοὺς λόγους τοῦ Λουκιλλίου.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Δέχομαι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μου πάντας τοὺς ὑπηρετήσαντας τὸν Βρούτον (*Πρὸς τὸν Στράτωνα*). Δέχεσαι νὰ ζήσης μετ' ἐμοῦ;

ΣΤΡΑΤΩΝ

Ναί, ἂν ὁ Μισσάλας με συστήσῃ πρὸς σέ.

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Πρᾶξον τοῦτο, φίλε Μισσάλα.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Τίني τρόπῳ ἀπέθανεν ὁ στρατηγός μου, Στράτων;

ΣΤΡΑΤΩΝ

Ἐκράτησα τὸ ξίφος καὶ ἔπescen ἐπ' αὐτοῦ.

ΜΕΣΣΑΛΑΣ

Ὁκτάβιε, λάβε εἰς τὴν ἀκολουθίαν σου τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὅστις παρέσχεν εἰς τὸν κύριόν του τὴν τελευταίαν ὑπηρεσίαν.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ἦτο ὁ εὐγενέστατος πάντων τῶν Ῥωμαίων. Πάντες αἱ συνωμόται, ἐκτὸς τούτου, ἔπραξαν ὅ,τι ἔπραξαν ἐκ μίσους πρὸς τὸν Καίσαρα. Μόνος αὐτός, ὑπὸ εὐγενοῦς αἰσθήματος ἐμπνεόμενος, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν ἀποβλέπων συμφέρον, συνετάχθη μετὰ τῶν ἄλλων. Ὁ βίος του ἦτο γαλήνιος, τὰ δὲ στοιχεῖα ἦσαν τόσον ἀρμονικῶς συγκεκρασμένα ἐν αὐτῷ, ὥστε ἡ Φύσις ἠδύνατο νὰ ἀναστῇ καὶ νὰ κηρύξῃ πρὸς τὸν κόσμον ἅπαντα· «Ἴδού ἄνθρωπος!»

ΟΚΤΑΒΙΟΣ

Ἀποδώσωμεν αὐτῷ, μετὰ τοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν ἀρετὴν του σεβασμοῦ, τὰς ἐπικηδείους τιμὰς. Τὸ λείψανόν του θὰ ἐναποτεθῇ ἀπόψε εἰς τὴν σκηνὴν μου μετὰ τῶν εἰς πολεμιστὴν ἀνηκουσῶν τιμῶν. Ἄς ἀναπαυθῇ ὁ στρατός· ἀπέλθωμεν δὲ ἵνα δρέψωμεν τοὺς καρποὺς τῆς εὐτυχοῦς ταύτης ἡμέρας (*Ἐξέρχονται*).

ΠΟΙΚΙΛΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΥΠΟ

Κ. Σ. ΚΟΝΤΟΥ

§ 11. Αίμοσταγής, σπερμολόγος, κτλ. και αίματοσταγής, σπερματολόγος, κτλ.

Ἐν γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπὸ καθηγήτοῦ τοῦ ἔθνικοῦ πανεπιστημίου φιλοπονηθεῖσα κεῖται :

Ἐὰν τὸ πρῶτον συνθετικὸν μέρος ᾗνε ὄνομα,

α'. Μεταξὺ τῆς ῥίζης αὐτοῦ καὶ τοῦ δευτέρου συνθετικοῦ μέρους μεσο-
λαβεῖ ὡς συνδετικὸν φωνῆεν τὸ ο, ὅπερ ἐκθλίβεται, ἐὰν τὸ δεύτερον
συνθετικὸν μέρος ἄρχεται ἀπὸ φωνήεντος, οἷον: λόγ-ος ποιέω λογ-ο-
ποιός, ἴσ-ος ῥέπω ἴσ-ό-ρροπος **σῶμα σώματ-ος φύλαξ σωματ-ο-
φύλαξ**, ἰχθύς ἰχθύ-ος πωλέω ἰχθυ-ο-πώλης, κτέ.

Φέρεται δὲ μετ' οὐ πολλὰ ἡ τεχνικώτατα καὶ ἀκριβέστατα συντεταγ-
μένη παρατήρησις ἥδε :

Τῶν εἰς-μα-ματος ἐν τῇ συνθέσει **συνήθως** γίνεται χρῆσις τῆς ὀνο-
μαστικῆς κατ' ἀποβολὴν τοῦ α, οἷον: αἰμ-ο-στγής, σπερμ-ο-λόγος,
στομ-αλγία, σωμ-ασκείω, κτλ.

Ὁ λέγων ὅτι τῶν εἰς ΜΑ οὐδετέρων ἡ ὀνομαστικὴ **συνήθως** ἐν τῇ
συνθέσει παρὰ λαμβάνεται δοξάζει πάντως ὅτι **σπανίως** ἐν τῇ Ἑλλη-
νικῇ γλώσσῃ γίνεται χρῆσις τύπων ὁμοίως τῷ *σωματοφύλαξ* ἐσχηματι-
σμένων. Ἀλλ' οὐδαμῶς ἀληθὴς εἶνε ἡ ὑπόληψις αὕτη. Πᾶς δ' ἄλλος μὴ
πικντελῶς ἄπειρος Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀπηλλαγμένος τῆς ψευδοῦς
ταύτης δόξης θὰ ᾔτο, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐπιρρήματος **συνήθως** θὰ ἐποιεῖτο
χρῆσιν τοῦ **ἐνίοτε**.

Ὁρθότερον τοῦ Ἑλλήνος γραμματικοῦ ἀποφάνεται ὁ Γερμανὸς Φρα-
σικλῆς ἐν τῇ γραμματικῇ αὐτοῦ γράφων (σελ. 275):

Ὅνόματά **τενα** εἰς -μα (γεν. ατος) τρέπουσι τὸ α μόνον εἰς ο, ἡ
ἀποβάλλουσιν αὐτό, οἷον **αἰμοσταγής** (αἷμα), **σπερμολόγος** (σπέρμα),
στομαλγία (στόμα), **σωμασκεῖν** (σῶμα).

Ὅμοιαι τῷ Φρασικληῖ διδάσκει καὶ ὁ Παπασλιώτης ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ διασκευασθείσῃ γραμματικῇ τοῦ Γενναδίου λέγων (σελ. 209):

Τενὰ ἐκ τῶν εἰς *μα*, γεν. *ματος* συνθετόμενα ἀποβάλλουσι τὸ *αι* τῆς γεν. κῆς· οἶον, αἰμοσταγῆς, στομαλγία, αἱμορραγῆς.

Ἴνα δὲ συμφανὲς πικρὸν τὸ πρᾶγμα καταστῇ, ἐπάναγκες εἶνε νὰ μνημονεύσωμεν ὅσα ἔχομεν συνειλεγμένα παραδείγματα τῆς τε συνήθους ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος γραμματικοῦ νομιζομένης ἐκφορᾶς καὶ τῆς σπικνίας αὐτῇ φαينوμένης.

Τῆς πρώτης ἐκφορᾶς παραδείγματα ἔκ τε τοῦ δοκίμου καὶ τοῦ ἀδοκίμου ἑλληνισμοῦ ὑπάρχουσιν ἡμῖν πρόχειρα τάδε·

ἀγαλμοτεπῆ. Μανέθ. Δ', 568 «ἄνδρας εὐξοάνους παλάμῃσιν *ἀγαλμοτεπῆς*». Ἐγράφη δ' ὑπὸ τινων *ἀγαλμοιούποις*, ἵν' ἀναφέρηται εἰς τὴν δοτικὴν *παλάμῃσιν*. Ἐλέχθη δὲ καὶ *ἀγαλμοειδής*, *ἀγαλμοειδὲς Ἔρως* (Ἰω. Λυδ. σελ. 117, 18 Βόνν.).

αἱμορραγῆς, *αἱμόρρατος*, *αἱμόρρυτος*, *αἱμοσταγῆς*, κτλ. Πρβ. καὶ *αἱμαγωγός*. Ὁ Φρόνιχος ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ σελ. 16,23 λέγει «*Αἱμορρῆς* : χρῶ». Ἐν Ὀδυσσεΐας Υ', 348 ἀπικνῆ *αἱμοφόρυκτα* δὲ δὴ κρέα ἥσθιον». Ποιούμενος δὲ περὶ αὐτοῦ λόγον ὁ Εὐστάθιος γράφει (σελ. 1895,35) «*Αἱμοφόρυκτα* δὲ κρέα τὰ αἱμοβαφῇ, ὅπου καὶ τὰ ὠμά. Συγκέκοπται δὲ ἡ λέξις ἐκ τοῦ *αἱματοφόρυκτα*· ἄλλως γὰρ παρὰ τὸ αἶμα *αἱμαφόρυκτα* ὀφείλειεν εἶναι. Τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ *αἱμόρρυτον* καὶ τὸ *αἱμοβαφές* καὶ αἰ παρὰ τῷ Λυκόφρονι *αἱμόφυρτοι μάχαι*». Κακῶς παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ εἶνε γεγραμμένον «*Αἱμοποί* : αἱματώδεις». Πρβ. Σουῖδ. «*Αἱμωπούς* : αἱματοχαρεῖς· ἃ πάρος αἱμωπούς ἐστυφέλιξε λύκους» καὶ Σιέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 12,7 καὶ σελ. 68,18. Ἐν τοῖς τοῦ Πορφυρίου παρὰ Στοβ. Ἑκλ. Α', 53 ἔκειτο ἄλλοτε «τῆς ἐξ *αἱματοποσίας* τῶν θνητῶν ταῖς ψυχαῖς γιγνομένης γνωρίσεως.» Ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου καὶ τοῦ Μεινικίου καὶ ἄλλων παρελήφθη ἡ γραφὴ *αἱμοποσίας*. Κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Γαισφόρδου (σελ. 438) τρία μὲν ἀντίγραφα ἔχουσιν *αἱμαποσίας*, ἐν δ' *αἱμοποσίας* (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον *Παραλειπομ.* σελ. 49). Ἐν τῷ περὶ Ἐπιρρημάτων συγγράμματι Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως μνημονεύεται τύπος *αἱμHπότης* σελ. 602,24 «Ἴωνες δὲ καὶ τοὺς ὀρκιοτόμους (καὶ ὀρκιοφόρους, ὀρκιητόμους καὶ) ὀρκιηφόρους φασὶ καὶ τοὺς αἱμοπάτας *αἱμηπότας*». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ ἐπίθετον *αἱμηρός* (αἱμ-ηρός, αἱματ-ηρός). Ἀνδρόμαχ. παρὰ Γαλ. Τόμ. ΙΔ', σελ. 33 «οὐδὲ μὲν *αἱμηρῶν* ἔλκεα κεν θαρδίων». Μανέθ. Α', 338 «*αἱμηρῇσι* γυναιξί». Στέφανος ὁ Βυζάντιος γράφει σελ. 273,11 «Ἐκαλεῖτο (ἡ Ἐπίδαυρος) καὶ Μειλιασία καὶ *Αἱμηρά* διὰ τὸ συνεχῶς αἱμάσσεσθαι τὸν βωμὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὑπὸ τῶν θωσιῶν. Ὁ Σχόττος ὑπέλαβεν ὅτι τὸ *Αἱμηρά* εἶνε πλημμελὲς ἀνάγνωσις τοῦ *Αἱμηρά*.

ἀρμάμαξα. Ἐκ τοῦ ἄρμα καὶ ἄμαξα συνέστη τὸ ἀρμο-ἀμαξα, ἐξ οὗ ἐγένετο τὸ ἀρμάμαξα. Πρβ. *Ξιφομάχαιρα, δορυδρέπανον*, κτλ., περὶ ὧν ἀλλαχοῦ. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ ἀπαντᾷ βιβλ. Ζ', 41 «μετεκβαίνεσκε ὅκως μιν λόγος αἰρέοι ἐκ τοῦ ἄρματος ἐς ἀρμάμαξαν» καὶ βιβλ. Θ', 76 «καταβᾶσα ἐκ τῆς ἀρμαμάξης ἐχώρει ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους». Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἀριστοφάνης «ἐφ' ἀρμαμαξῶν μαλακῶς κατακείμενοι» (*Ἀχαρν.* 70). Πολλάκις γίνεται χρῆσις τοῦ προκειμένου ὀνόματος ἐν τοῖς βιβλίοις τοῦ Ξενοφῶντος, μεταβάλλεται δ' ὑπὸ τοῦ Κοθήτου καὶ τὸ ἐν Ἀναβάσει βιβλ. Β', β', 13 «ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος» εἰς τὸ ἀρμαμάξης (*Ξενοφ. Ἀναβ.* σελ. VII ἐκδ. γ'). Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ εὐρέθη καὶ τὸ ὄνομα ἀρμελάτης καὶ ἀρμελατήρ. Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Οὐελκ. 212 «ἀρμελάταο θεοῦ» καὶ Ἐπιγρ. Ἑλλην. Καιβηλ. 618,1 «φαεσφόρον ἀρμελατήρα». Νομίζει δ' ὁ Λοβέκκιος (*Παραλειπομ.* σελ. 49) ὅτι καὶ τὸ κύριον ὄνομα Ἀρμόνικος ἐκ τοῦ ἄρμα εἶνε συντεθειμένον. Πρβ. καὶ Ἀρμυπόδης. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς εἰς Ὀδύσειον Σχολίοις φέρεται οὐ μόνον Ἀρμυόθης (σελ. 683,7) ἀλλὰ καὶ Ἀρμυόθῃ (σελ. 688,12), ὅπερ πλημμελές. Ἴδε καὶ Κοιχλῦν *Κοττ.* *Σμυρν.* σελ. 10.

γραμμαδοδασκαλίδης. Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 588 β' κεῖται «ὅθεν αὐτὸν (τὸν Ἐπίκουρον) καὶ ὁ Τίμων φησὶ γραμμαδοδασκαλίδην ἀναγωγότατον ζώντων». Ἀλλὰ παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ βιβλ. Ι', 3 εἶνε γεγραμμένον *γραμμαδοδασκαλίδην*, ὅπερ ἐνεκρίθη ὑπὸ τε τοῦ Λοβεκκίου (*Φρυν.* σελ. 669) καὶ τοῦ Μεινεκίου (*Ἀθην.* Τόμ. Δ', σελ. 276) καὶ τοῦ Μουλλαχίου (*Ἀποσπ. Φιλοσ.* Τόμ. Α', σελ. 94) καὶ ἄλλων (Ἴδε καὶ Μειῆρον *Κουρτ. Μελετ.* Τόμ. Ε', σελ. 65). Ὁ Ὑβνήρως ἐν τῇ ἐκδόσει Διογένηος τοῦ Λαερτίου Τόμ. Β', σελ. 439 προτύμησε τὴν γράφην *γραμμαδοδασκαλίδην*. Πρακτηρητέον δ' ὅτι καὶ ἐν τῇ Πηλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ γ', 63 φέρεται *γραμματόκω* ἀντὶ τοῦ *γραμματοκω*. Εἶνε δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐκ τοῦ γραμμή, οὐχὶ ἐκ τοῦ γράμμα σύνθετον (Ἴδε Λοβέκκιον *Φρυν.* σελ. 669). Πρβ. *γραμμαποίκιλος* καὶ *γραμμαοιδής*. Εὐρέθη δὲ κακῶς γεγραμμένον *γραμματοειδής* ἀντὶ τοῦ *γραμμαοιδής* καὶ *γραμματοειδῶς* ἀντὶ τοῦ *γραμμαοιδῶς*.

δερμόπτερος. Ἀριστοτ. Ζῴ. Ἴστορ. Α', α', 9 καὶ ε', 4. Πρβ. καὶ Σουῖδ. λ. *δερμόπτερα* ζῷα. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ *δερμηστής* ὑπελήφθη ὑπὸ τινων σύνθετον ἐκ τοῦ *δέρμα*. Ἴδε Ἀρποκρατ. σελ. 88,8 Δινδ. Ἀλλὰ περὶ τοῦ ὀνόματος τούτου, ὥς καὶ περὶ τοῦ *ώμηστής* καὶ τοῦ *ἀλφηστής*, θά γράψωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

κερμοδότης. Νόνν. Μεταβ. τοῦ κατὰ Ἰωάνν. Εὐαγγ. Β', 75 «ἐζόμενον δὲ *κερμοδότην* χορὸν εὔρε φιλοπλούτοιο τραπέζης.»

κυμοδέγμων, κυμότυπος. Πρβ. καὶ *Κυμοδόκη, Κυμοδόη, Κυμοπόλεια* (Ἴδε Λοβέκκιον *Φρυν.* σελ. 668). Ἐλέχθη δὲ καὶ *κυμοτόκος* καὶ

κυμοτόμος. Ἐν τοῖς τοῦ Ἡρωδιανοῦ Τόμ. Α', σελ. 46,4 Λεντζ. κεῖται «κυματοπλήξ καὶ κυμοπλήξ». Πρβ. καὶ σελ. 46,11 : κυμορρώξ.

μνημοθέσιον. Ἰδε Θησ. Ἐρρ. Στεφ. λ. μνημονεῖον.

παμῶχος. Ἡσύχ. «Πάμωχος : ὁ κύριος. Ἱταλοί.» Ἡ ὕγιως ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε παμῶχος=παμωῦχος. Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου παρήχθη τὸ ῥῆμα παμωχῶ, οἷον Ἡρακλ. Πίν. Α', 168 «Τὰ Φιντίας ὁ Κρατίνω παμωχεῖ» καὶ Α', 14 «τὸν Κωνέας ὁ Δίωνος ἐπαμώχη». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου μνημονεύεται μετοχὴ κακῶς διὰ διττοῦ ΜΜ προενηνεγμένη «Παμωχιῶν : κεκτημένοις». Ὁ μακαρίτης Οἰκονομίδης ἐν Ἐποικίαις Λοκρῶν Γράμμασι (σελ. 123) ἔγραψε μὲν πάμωχος, οὐδὲν περὶ τῆς ἐσφαλμένης τονώσεως σημειωσάμενος, μετέβαλε δὲ τὸ παμωχιῶν εἰς τὸ παμωχῶν. Ἀλλ', ὡς πρὸ πολλοῦ περετῆρησεν ὁ Κοΐνιος (Γρηγ. Κορ. σελ. 229 Σχαιφ.), τὸ παμωχιῶν εἶνε Δωρικὸς σχηματισμὸς ἀντὶ τοῦ παμωχέων. Ὁρβότερον δ' ἔχει ὁ παροξύτονος τύπος παμωχέων. Πρβ. ἀδικέων=ἀδικέων, ἐπαίρειν=ἐπαινέω, δοκλεῖ=δοκέει, κτλ., περὶ ὧν ἀκριβῶς ἐτέρωθι (Ἰδε Ἀρήσιον περὶ Διαιλ. Δωρ. σελ. 207 καὶ 209 καὶ Βλαυδήσιον Ἀριστοφ. Λυσ. σελ. 33 καὶ 137). Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (Τόμ. Α', σελ. 272 κίξ.) παμωχῶ καὶ παμωχιῶν, κελεύει δ' ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1878, σελ. 171) ν' ἀναγνώσθῃ ἐν τῇ γνωστῇ Λακωνικῇ ἐπιστολῇ «ἀποριῶμες ὃ τι χρὴ δρῆν», ὡς καὶ ὁ Βαλκενάριος ἡζίου ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀδωνιαζουσῶν (σελ. 261 α'). Ἀλλ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ τε τὴν πρώτην καὶ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τοῦ Κοβήτου κεῖται «ἀπορίομες τί χρὴ δρῆν». Γελοιότατον εἶνε τὸ ὑπὸ Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου γεγραμμένον ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 977 «Παμωχέω καὶ (Λακων.) ΠαμΟχιάω—ῶ, Μ. ασῶ. Δ. ἔχω κατὰστασιν, κτήματα.» Παρατηρητέον δ' ὅτι τὸ παρ' Ἡροδότῳ ἀπαντῶν βιβλ. ζ', 57 «πατρούχου δὲ παρθένου πέρι κτέ.» ὑπελήφθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἡμαρτημένη γραφὴ τοῦ παμούχου (Λογ. Ἑρμ. Τόμ. Α', σελ. 272 καὶ Μνημοσ. 1875, σελ. 228 καὶ 1884, σελ. 157). Ἀλλ' οὐχὶ ἀπίθανον φαίνεται ὅτι τοῦ τύπου πατρωῖούχου χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐγένετο (Ἰδε Ἐρουερεθῆνα Μνημοσ. 1885, σελ. 73). Ἐν τῇ τοῦ Κουμανούδου Συναγωγῇ κεῖται σελ. 263 «πατροιῶχος, ἄ (=πατροιῶχος, πατρῶχος, πατροῦχος, δηλ. ἐπικλήρος κόρη) ΕΠΙΓΡ. Γόρτυνος Κρήτης IG. ant. 475». Πολλὰ παρδείγματα τοῦ ὑπὸ τοῦ Κουμανούδου μνημονευομένου ὀνόματος ἀπαντῶσιν ἐν τῇ νεωστὶ ἐκδοθείσῃ ἐπιγραφῇ τῆς Γόρτυνος. Ἰδε Die Inschrift von Gortyn Bearbeitet von Baunack σελ. 161. Ἐν σελ. 69 εἶνε γεγραμμένον «πατροῖδχος—Attisch würde diese Form πατρωούχος heissen, überliefert ist πατρωῦχος».

πνευμάφαλον. Γαλην. Τόμ. ΙΘ', σελ. 445. Ἰσως ἰγράφῃ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ πνευματόμαλον. Πρβ. Τόμ. ΙΔ', σελ. 786.

φυμουλκῶ (τουτέστι: ῥύματι ἢ ῥύμασιν ἔλκω). Τὸ ῥῆμα τοῦτο εὐρέθῃ παρὰ τῷ Πολυβίῳ καὶ ἄλλοις μεταγενεστέροις.

σαγμοσέλλιον. Νικηφ. Φωκ. σελ. 226,16.

σημόθετος. Ἀνθολ. Παλ. τ. ζ', 295 «ἔργμα τελείας *σαμοθέτω*.» Ὁ Λοβέκκιος ἀνέγνω (*Παραλειπομ.* σελ. 313) «ἔργμα *τε λείας* *σαμοθέτω* (σημοθέτου)», ὅπερ ἐνέκρινε καὶ ὁ Ἐκκῆρος (*Comment. Crit. de Anthol. Gr.* Τόμ. Α', σελ. 257). Ἀλλ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ'. σελ. 192 Παρ. εἶνε γεγραμμένον «ἔργμα *πορείας* *σαμοθέτω*».

σπερμολόγος, *σπερμοφόρος*, *σπερμοφυής*, κτλ. Παρ' Ἡσυχίῳ κεῖται «Φαβοτύπου: εἶδος ἰέρκκος καὶ περιστερᾶς ἀγρίας *σπερμοφάγου*». Πρβ. *σπερμ-εῖος* καὶ *σπερματ-ώδης*, *σπερμαίνω* (ἀποσπερμαίνω) καὶ *σπερμι-τίλλω* (ἀποσπερματίζω, ἐκσπερματίζω) καὶ *σπερματοῦμαι* (ἐκσπερματοῦμαι). Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Θεοφράστῳ Φυτ. Ἱστορ. Γ', ιη', 8 διττῇ φέρεται γραφῇ, «ὁ δὲ κιττός, ὅταν ἄρχηται *σπερμιονχεῖν*, μετέωρον ἔχει καὶ ὀρθὸν τὸν βλαστόν» καὶ «ὅταν ἄρχηται *σπερμοῦσθαι*» (Ἴδε Σνειδήτηρον *Θεοφρ.* Τόμ. Γ', σελ. 267). Προκριτέα δὲ πάντως εἶνε ἡ γραφὴ *σπερμουχεῖν*.

στομαλγία, *στόμαργος*, κτλ. Πολυδεύκ. Β', 101 «*Στομοδόκος* δὲ τὸν στωμύλον καὶ λάλον Φερεκράτης—Εἴρηκε δὲ που Πλάτων καὶ *στομανλεῖν*». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «*Στομοδόκος*: στωμύλον». Ἀλλ' ὁ Κόκκιος ἰσχυρίζεται (*Κωμ. Ἀποσπ.* Τόμ. Α', σελ. 207) ὅτι ὑπὸ τοῦ Φερεκράτους ἐγράφη *στομοκόπος*.

σωμασκή. Πολυδεύκ. Ζ', 17 «Τέχναι δ' ἐπ' ἀνθρώποις παιδοτρίβει καὶ γυμναστὰι καὶ οἱ *σωμασκοῦντες* τάττεται μὲν ἡ κλῆσις ἐπὶ τῶν ἀσκουμένων, οὐδὲν δ' ἂν αὐτὴν κωλύοι ἀπὸ τῶν ἀσκούντων τετάχθαι.» Ἐλέχθη δ' ἐν τῷ παρηκμακότη ἐλληνισμῷ καὶ *σωμεραστής* καὶ *σωμεραστία*. Ἐν τῷ ὑπὸ Σκλαυδάτου τοῦ Βυζαντίου συντεταγμένῳ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 138⁴ φέρεται «*Σωμαλειπτεύω-ω*, Μ. ἥσω. Ἀλείφω τὸ σῶμά μου καθὼς οἱ ἀθληταί, γυμνάζομαι» (Πρβ. καὶ Γαζῆ Λεξ. τῆς Ἑλλ. Γλ. Τόμ. Γ', σελ. 224). Ἐν τῇ ὑπὸ Οὐεσσαλιγγίου γενομένη ἐκδόσει Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Τόμ. Β', σελ. 513 ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ Ῥοδόμανοῦ «καθάπερ καὶ ἀθλητῆς ἀγαθὸς πολὺν χρόνον *σωμαλειπτήσας* ἐπὶ τὸν ἀγῶνα καταντᾷ κτέ.» ἀντὶ τοῦ *χειμαλειπτήσας*. Ἀλλ' ἡ ὀρθὴ γραφὴ εἶνε *χειραλειπτήσας*. Σουῖδ. «*Χειραλειπτήσας*: Φάβιος δικτάτωρ καθάπερ ἀθλητῆς ἀγαθὸς πολὺν *χειραλειπτήσας* χρόνον ἐπὶ τὸν ἀγῶνα κατήντα. Ἀντὶ τοῦ ἀσκήσας τὴν χεῖρα.»

τερμοδρομῶ. Μενέθ. Δ', 520 «Μήνης τετελεσμένα *τερμοδρομούσης*». Πρβ. *τέρμιος* (τερμίσις)· ἔτι δὲ *τερμάζω* καὶ *τερμιτίζω* καὶ *τερματοῶ*.

χαρμόφρων. Ἡσύχ. «*Χαρμόφρων*: ὁ Ἑρμῆς». Ἀποκατέστησε δ' ὁ Στέφανος τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ ἐν τῷ εἰς Ἑρμῆν Ὀμηρικῷ Ὑμνῳ στίχ. 127

«*Ἑρμῆς χαρμόφρων* εἰρύσατο πῖονα ἔργα» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις *χαρμοφέρων* ἢ *χάρμα φέρων*. Πρβ. καὶ *Χαρμόλαος-Χαρμόλεως*.

χειμόσπορος καὶ *χειμοσποροῦμαι*, *χειμοσφυῶ*, *χειμοσθῆς*, *χειμασπῶ*. Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους φέρεται βιβλ. Ζ', 61 «τὸ μέντοι χειμερινὸν ἱμάτιον *χείμαστρον* ἂν λέγοις καὶ *χλαῖναν* δὲ *παχεῖν*, ἣν *χειμάμυναν* μὲν Αἰσχύλος, Ὅμηρος δὲ ἀλεξάνεμον *κέκληκεν*». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «*Χειμάμυναν* : ἣν Ὅμηρος ἀλεξάνεμον λέγει» καὶ Εὐστάθ. σελ. 1490,13 καὶ σελ. 1767,42. Πλημμελὲς φαίνεται τὸ ἐν Βαχμ. Ἀνεκδ. Τόμ. Α', σελ. 415,5 κείμενον «*Χειμάμυνν παρὰ Σοφοκλεῖ ἢ παρ' Ὀμήρῳ ἀλεξάνεμος*».

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουῖδα λέγεται «*Μορειγορῶ* : ἐν ἱμάτιον φορῶ». Γράφει δὲ καὶ ὁ Ζωναρᾶς σελ. 1373 «*Μονηγορῶ ἐν φορῶ, μορειγορῶ δὲ δίφθογγον ἀπὸ τοῦ μόνον καὶ τοῦ εἶμν*». Ὁ Διόδωρος ἐν τῷ *Θησαυρῷ* τοῦ Στεφάνου νομίζει ὅτι ἀμφότερα τὰ ῥήματα ταῦτα εἶνε τῶν γραμματικῶν πλάσματα προελθόντα ἐκ τοῦ *μορειμορῶ*.

Ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Παραλειπομένοις (σελ. 49) μνημονεύει ὄνομα *ρομισμοθήκη* ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τοῦ Φωτίου. Ὁ κωδὶξ τοῦ Φωτίου ἔχει «*Λίτρα* : τὴν *ρομιμοδόκην* καλοῦσι, τὴν δὲ αὐτὴν καὶ *λιτροδόκην* καλοῦσι». Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «*Λιτρίς* : *πυξὶς σαματοδόχος*». Ὁ Κόβητος ἐν τῇ *Μνημοσύνῃ* (1859, σελ. 32) ἀνέγνω *ρομισματοδόκην* καὶ *ρομισματοδόχος*. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ μὲν Ἡσύχιος ἔγραψε «*Λιτρίς* : *πυξὶς σμηματοδόχος*», ὁ δὲ Φώτιος «*Λιτρίδα* : τὴν *σμηματοδόκην* καλοῦσι». Ὁ τύπος *σμηματοδόχος* εἶνε μὲν ἀδοκίμως ἐσχηματισμένος, ἀλλ' ἡκιστ' ἀνάρμοστος τῷ στόματι τοῦ Ἡσυχίου φαίνεται. Ἐν ἄλλῳ τόπῳ τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «*Ρύμμα* : *σμημα* καὶ ἡ *σμηματοδοκίς*, *σμηματοθήκη*» (Πρβ. Λοβέκκιον *Προλεγμ.* σελ. 459). Τὸ ὄνομα *λιτρίς* ἐκ τοῦ *λίτρον* ἥτοι νίτρον παραχθέν ἐσήμαινε τὴν λιτροδόκην ἥγουν τὴν σμηματοθήκην. Πρβ. *ὁξίς*.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐνίοτε ὅλως ἀμετάβλητος φαίνεται ὁ τύπος τῆς ὀνομαστικῆς ἢ αἰτιατικῆς ἐν τῇ συνθέτῳ λέξει, οἷον

ὀρομακλήδην, *ἐξορομακλήδην*, *ὀρομακλήτωρ*, *ὀρομάκλυτος*. Πρβ. καὶ *ὀρομάκριτος*. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β', σελ. 233,22 «*ὀρομάκλυτος*, ὡς *τοξόκλυτος*. Οὕτως δὲ καὶ Ἀρίσταρχος. Ἐν μέντοι τῇ Ὀδυσσεΐ *κατὰ παράθεσιν ἀναγνώστέον* ἐμοὶ δ' ὄνομα *κλυτὸν Αἴθων*». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 345,25 «*Δουρὶ κλυτόν*: Τὸ *κλυτός*, εἰ πτωτικὸν *κατάρχοι* ἐν συνθέσει, *βαρύτονόν* ἐστὶ *τοξόκλυτος*, *ὀρομάκλυτος*· εἰ δὲ ἄπτωτον, *φυλάσσει τὸν αὐτὸν τόνον*· *περικλυτός*, *ἀγακλυτός*—Τὸ μὲν οὖν *δουρὶ κλυτός* ἐν *παράθεσει* ἐστίν». Ἴδε Λοβέκκιον *Φρυν.* σελ. 668 καὶ *Λαρώχην Homer. Teatkr.* σελ. 311. Ὅτι τὸ *περικλυτός* ἐξεφέρετο ὀξύτόνως *πρετηρήθη* καὶ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρείως περὶ *Συντάξ.* σελ. 310,19.

χειμάρρους—*χειμάρρους*. Περὶ τῆς ἐκφορᾶς *χειμάρρους* θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ἀρματροχιά—*ἀρματροχίη*. Ὁ Λοβέκκιος γράφει *ἀρματροχία* καὶ *ἀματροχία* (*Γραμματ. Βουτμ.* Τόμ. Β', σελ. 424 καὶ *Στοιχ.* Τόμ. Α', σελ. 365. Πρβ. καὶ Βαλκενάριον *Ἀμμων.* σελ. 11). Ἄλλ' ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 261,31 λέγεται «*Ἀματροχιάς*: δασείως τὴν ἄρχουσάν. Ὁξύνεται δὲ ὁμοίως, τῷ *φουταλιδας*». Πρβ. καὶ Ἑτυμ. Μέγ. σελ. 79,35. Ἴδε Κοιχλὺν *Κοτντ. Συμπτ.* σελ. 248 καὶ Λέντζιον *Ἡρωδ.* Τόμ. Β', σελ. 474. Ἄν ἔχῃ ὑγιῶς τὸ ὀξύτονον *ἀρματροχιά*, ἐπάναγκες εἶνε νὰ γραφῇ καὶ *ἀμαξοτροχιά*.

αἰμακουρία. Πίνδαρ. Ὀλ. Α', 90 «ἐν αἰμακουρίαις ἀγλααῖσι μέμικται». Πλούτ. Ἀριστ. ΚΑ', 5 «παρὰ κκεῖ—ἐπὶ τὸ δεῖπνον καὶ τὴν αἰμακουρίαν».

στομαλλμνη καὶ *στομαλμνον*, *στομαπάκη* (Στράβ. σελ. 781. Πρβ. *ποδοπάκη*). Ὁ τύπος *στομΟκάκη* φαίνεται ἀνυπόστατος (*Ἴδε Λοβέκκιον *φρυν.* σελ. 668).

Περὶ τῆς γενέσεως τῆς τοιχύτης ἐκφορᾶς ποιεῖται λόγον ὁ ἡμέτερος Τσερέπης ἐν τοῖς Συνήτοις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 135 κίξ. Πρβ. Μευῆρον *Κουρτ. Μελετ.* Τόμ. Ε', σελ. 64 καὶ *Γραμματ.* σελ. 21 καὶ Βρουγκνὸν *Μορρολ.* Τόμ. Β', σελ. 221 καὶ 255 καὶ *Γραμματ.* σελ. 70.

Σημειώτιον δ' ὅτι ὑπὸ τε πηλκιδῶν καὶ νέων γραμματικῶν νομίζεται ὅτι καὶ τὸ *γαλαθηνός* συνίστη ἐκ τοῦ *γάλα* θῆσθαι (*Ἴδε Λοβέκκιον *Προλεγ.* σελ. 193 καὶ *Στοιχ.* Τόμ. Α', σελ. 36). Πρβ. καὶ Λίξ. Ὀμηρ. Ἑβελ. Τόμ. Α', σελ. 243).

Καλὸν δὲ πῶς ἡμῖν φαίνεται νὰ γραφῶσι τινε περὶ τῶν ὀνομάτων *ἀρματροχιά* καὶ *ἀματροχιά*. Ὁ Ἀμμώνιος λέγει ἐν τῷ περὶ Ὁμοίων καὶ Διαφόρων Λέξεων σελ. 12 «*Ἀματροχιά* καὶ *ἀρματροχιά* διαφέρει. *Ἀματροχιά* μὲν γὰρ ἐστὶν ἡ ταυτοσυνδρομὴ (γρ. ἡ εἰς ταυτὸ *συνδρομὴ*) τῶν ἀρμάτων· τῇ ῥ' εἶχεν Μενέλαος ἀματροχιάς ἀλειύνων· *ἀρματροχιά* δὲ ὁ τύπος καὶ ἡ ἐγγάραις τοῦ τροχοῦ ἢ ἐπὶ τῆς γῆς· οὐδὲ τι πολλὴ γίνετ' ἐπισσώτρων ἀρματροχίῃ κατόπισθεν ἐν λεπτῇ κονίῃ». Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Ὀμηρικῷ Λίξικῳ Ἀπολλωνίου τοῦ σοφιστοῦ σελ. 28,1 «*Ἀματροχιάς*: τὰς συνεμπτώσεις τῶν τροχῶν» καὶ σελ. 43, 15 «*Ἀρματροχίη*: ἡ ἀπὸ τῶν τροχῶν ἐντμησις καὶ ἐγγάραις τοῦ ἐδάφους» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὀμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1309,10 «*Ἀματροχίαι* δὲ αἱ ὁμοδρομίαι ἢ μᾶλλον αἱ ὁμοῦ συμβολαὶ τῶν τροχῶν, εἰπεῖν δὲ καὶ κατὰ τοὺς πηλκιδῶν· αἱ εἰς ταὐτὸ σύνοδοι τῶν τροχῶν» καὶ σελ. 1313,12 «*Ἀρματροχιά* γὰρ ἄλλο ἐστὶ πηρὶ τὴν ἀματροχίαν· ἐκείνη μὲν γὰρ τί δηλοῖ προεῖρηται, αὕτη δὲ ἔχνο· δηλοῖ τροχῶν ἄρματος». Πρβ. καὶ Ἑτυμ. Μέγ. σελ. 79,36 καὶ σελ. 145,14. Ἡ προφανὴς αὕτη διαφορὰ τῶν λέξεων *ἀματροχιά* καὶ *ἀρματροχιά*, ἥτις τρενῶς καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν φωνῶν

μηνύεται, ἔλαθε τὸν ποιητὴν Καλλιμάχον κατὰ τὸν Πορφύριον λέγοντα ὅτι ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ χρῆσις τοῦ ἁματροχιά ἀντὶ τοῦ ἄρματροχιά. Τὰδε γράφει ὁ Πορφύριος ἐν τοῖς Ὀμηρικοῖς Ζητήμασι σελ. 263 Σραδ. «Οὐδεὶς δυσχεραίνειν εἰ τῶν νῦν παιδευτῶν (εὐπαιδευτῶν Κόβ.) τοὺς πολλοὺς λανθάνει τινὰ τῶν Ὀμηρικῶν, ὅπου καὶ τὸν δοκοῦντα εἶναι ἀκριβέστατον καὶ πολυγράμματον Καλλιμάχον ἔλαθεν ἡ διαφορὰ τῆς ἁρματροχίας, ἣν ἔχει πρὸς τὴν χωρὶς τοῦ Ρ λεγομένην ἁματροχίαν. Ἔστι δὲ ἁματροχία τὸ ἄμα τρέχειν καὶ μὴ ἀπολείπεσθαι, οἷον ὁμοδρομία τις οὔσα· τροχούς γὰρ τοὺς δρόμους ἔλεγον· ἁρματροχία δὲ τῶν τροχῶν τὸ ἔχνος. Ἀμφω δὲ παρ' Ὀμήρῳ κεῖται τὰς δυνάμεις αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ἐξηγησαμένου— Ἀγνοήσας δὲ τὰτα ὁ Καλλιμάχος φησιν· ἀλλὰ θεόντων ὡς ἀνέμων, οὐδεὶς εἶδεν ἁματροχίας. Βούλεται μὲν γὰρ εἰπεῖν ὡς οὐδεὶς εἶδεν ἔχνος διὰ τὸ θεῖν ὡς ἀνέμους· ἁματροχίαι δὲ οὐ δηλοῦσι τὰ ἔχνη τῶν θεόντων ἁρμάτων, ἀλλ' αἱ μετὰ τοῦ Ρ λεγόμεναι ἁρματροχίαι». Πρβ. καὶ Ἐτυμ. Μέγ. σελ 79, 32 «Ἀματροχιά· παρ' Ὀμήρῳ ἡ τῶν τροχῶν σύγκρουσις, παρὰ τοῖς νεωτέροις δὲ ὁ τῶν τροχῶν ἐν γῇ τύπος» καὶ Ἡσύχ. «Ἀρματροχίαι· αἱ τῶν τροχῶν ἐν τῇ γῇ ἀποχαράξεις» καὶ «Ἀματροχιάς· τὰς χαράξεις τῶν τροχῶν καὶ ὁμοδρομίας» καὶ Σουῖδ. «Ἀματροχιά· ἡ ἁρματοτροχιά». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι καὶ ὁ Νίκανδρος εἶπεν ἐν τοῖς Θηριακοῖς στίχ. 263 «ἐν δ' ἀμάθοισιν ἡ καὶ ἁματροχιῇσι κατὰ στίβον ἐνδυκὲς αὖτις», εἰς ὃ φέρεται τὸ σχόλιον τόδε· «Ἀματροχιῇσιν· ἀντὶ τοῦ ἁρματροχιαῖς· λέγει γὰρ ταῖς χαράξεσι τοῦ τροχοῦ ταῖς γενομέναις εἰς τὴν γῆν». Ἀναγκαῖον ἔτι νομίζομεν νὰ δηλωθῇ ὅτι παρὰ τῷ Πολυδεύκει βιβλ. Ζ', 116 κατὰ μὲν τὴν Δινδορφίειον ἔκδοσιν ἀναγινώσκειται «τὰ δὲ ἔχνη τῶν τροχῶν, ἃ Ὀμηρος ἁρματοτροχίας εἶρηκε, Καλλίας ἐν Κύκλωψιν ἁμαξοτροχίας λέγει», κατὰ δὲ τὴν Βεκκήρειον «ἃ Ὀμηρος ἁματροχίας εἶρηκεν». Ὁ Μεινέκιος νομίζει (Ἀποσπ. Κωμ. Τόμ. Β', σελ. 738) ὅτι συνεχύθησαν ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκου τὰ τῆς Ὀμηρικῆς χρήσεως. Ἀλλ' ἴσως ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ ἁρματροχίας, ὡς κεῖται ἐν κώδιξι (Πρβ. Πολυδεύκ. Τόμ. Ε', σελ. 395 Δινδ.). Παρὰ Λουκιανῷ Δημοσθ. Ἐγκ. 23 ἔχουσι τάντίγραφον «ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἁρματοτροχίας» καὶ ἁρματροχίας καὶ μετ' ὀλίγον «τὰς ἁρματοτροχίας ἀλεείνων» καὶ ἁρματροχίας. Ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ἐγκριτέον τὴν γραφὴν ἁρματροχιάς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀναγνώστεον ἁματροχιάς (Ἴδε Κόβητον Var. Lect. σελ. 213). Τρεπτέον δ' ἴσως καὶ τὸ παρ' Αἰλιανῷ περὶ Ζῴ. Β', 37 ἁρματοτροχίαν εἰς τὸ ἁρματροχίαν. Ἐν τέλει παρρηροῦμεν ὅτι ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Καλλιμάχου (σελ. 153) ὁκνῶν νὰ πεισθῇ ὅτι ἐλάνθανε τὸν Καλλιμάχον ἡ διαφορὰ τῶν λέξεων ἁματροχιά καὶ ἁρματροχιά ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ἁματροχιά συνετέθη ἐξ ἀπηρχαιωμένου ὀνόματος ἄμα ἢ ἄμα ἰσοδυναμοῦντος τῷ ἄρμα. Τὴν γνώμην τοῦ Μεινέκιου ἀστειότατα διεχλεύασεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ (1861, σελ.

400). Ὁ Ὅθ. Σνειδῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων, (Τόμ. Β', σελ. 404) δοξάζει ὅτι δύναται οὐχὶ ἀτόπως ἡ ῥῆσις τοῦ Καλλιμάχου νὰ νοηθῇ ὡδὲ πωρ· «ἀλλὰ θεόντων (τῶν ἀρμάτων) ὡς ἀνέμων (ὁμοίως τοῖς ἀνέμοις, οὕτω ταχέως ὡς οἱ ἄνεμοι) οὐδεὶς εἶδεν ἐν τῷ δρόμῳ συγκρουμένους τοὺς τροχούς». Καὶ ἀπαλλάττει μὲν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη τὸν Κυρηναῖον ποιητὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου γενομένης μομφῆς, ἀλλὰ δυσπαράδεκτος φαίνεται. Οὐδ' αὖτως ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι, ὡς ὁ Νίκανδρος κακὴν χρῆσιν τοῦ ὀνόματος *ἀματροχία* ἐποιήσῃτο, οὕτω καὶ ὁ Καλλιμάχος, ὅστις ὑπῆρξε μὲν πολυμαθέστατος, περὶ πολλὰ δ' ὅμως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐσφάλη.

Τῆς δευτέρας ἐκφορᾶς ἔχομεν νὰ καταλέξωμεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καθόλου γλώσσης τὰ παρδείγματα τὰδε.

ἀγαλματοποιός. Πολυδεύκ. Α', 12 «τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγάλμασι χειροτέχνας οὐκ ἀγαλματοποιούς μόνον οὐδ' ἀγαλματουργοὺς ἀλλὰ καὶ θεοποιούς καὶ θεοπλάστας—ὥσπερ τὴν τέχνην ἀγαλματοποιίαν καὶ ἀγαλματοουργίαν καὶ ἀγαλματοποιικὴν καὶ θεοποιητικὴν καὶ ἀγαλματοουργικὴν». Περὶ τῶν εἰς ποιός καὶ εργός (*ουργός*) ὀνομάτων θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα ἄλλαχού. Ἐλέχθη δὲ καὶ ἀγαλματοφόρος, ὅθεν τὸ ἀγαλματοφορῶ καὶ ἀγαλματογλύφος.

αἵματολοιχός, αἵματοπότης, αἵματοσταγής, αἵματωπός, κτλ. Παρ' Αἰσχύλῳ Ἑπτ. 419 ἀπαντᾷ «*αἵματΗφόρους* μύρους». Πρβ. *αἷμΗπότης*. Ἐν ταῖς Χοηφόροις στίχ. 842 ὀρθῶς ἔγραψεν ὁ Στανλήϊος «γένειτ' ἂν *αἵματοσταγές* φόνω» ἀντὶ τοῦ *δαιματοσταγές* (δαιμματοσταγ' ἐς). Α=Δ καὶ Ι=ΕΙ

ἀρματοόκτυπος, ἀρματοπηγός, ἀρματήλατος, ἀρματηλάτης-ατῶ-ασία, κτλ. Πολυδεύκ. Ζ', 115 «Καὶ ἀρματοπηγός δὲ καθ' Ὅμηρον προσήκοι ἂν τεκτονικῇ καὶ ἀμαξοπηγός καὶ ἀρματοπηγεῖν εἴποις ἂν καὶ ἀμαξοπηγεῖν καὶ ἀρματοποιεῖν»

ἀρώματοπώλης, ἀρώματοφόρος. Φρόνιχ. Σοφιστ. Προπκρ. σελ. 24, 21 «*Ἀρώματοπῶλαι*: δόκιμον»

ἄσματοκάμπτης. Ἀριστοφ. Νεφ. 333. Πολυδεύκ. Δ', 64. Πρβ. καὶ ἄσματοποιός καὶ ἄσματολογῶ καὶ ἄσματογράφος.

γραμματοκύφων, γραμματοτρώξ, γραμματοδιδάσκαλος, ὅθεν *γραμματοδιδασκαλεῖον*, *γραμματοφόρος*, κτλ. Εὐστάθ. σελ. 1922, 8 «Εἰσι δὲ τοιαῦτα καθ' Ἡρωδιανὸν καὶ ἀπὸ τοῦ τρώγω, *γραμματοτρώξ*, *κυκμοτρώξ*. Ἡσύχ. «Διφθεράλοιφος (διφθεραλοιφός): γραμματοδιδάσκαλος παρὰ Κυπρίους» καὶ «Γραμματιστής: γραμματοδιδάσκαλος». Μετεβλήθη δ' ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου (Τόμ. Β', σελ. 24) καὶ τὸ «Γραμματεύς: ὁ ἀναγνώστης, *γράμματα* εἰδὼς *καλῶς*» εἰς τὸ *γραμμα-*

τοδιδάσκαλος. Τοῖς ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου μνημονευομένοις παρ-
δείγμασι τοῦ ὀνόματος γραμματοδιδάσκαλος προσθετέον τὰ κείμενα ἐν
ἐπιγραφῇ κατακεχωρισμένη ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀλληλογρα-
φίας 1880, σελ. 113 «*γραμματοδιδασκάλους τρεῖς, οἵτινες διδάξουσι*
τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους» καὶ σελ. 114 «*ἐὰν δὲ οἱ γραμματοδι-*
δάσκαλοι ἀντιλέγωσι». Ἐν τοῖς τοῦ Ἰωνος παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 604 α'
φέρεται «*πρὸς τόδε ἡμείφθη ὁ Ἐρετριεύς γραμματῶν ἐὼν διδάσκαλος*».
Πρβ. καὶ Γαλην. Τόμ. Ε', σελ. 315 κτλ. (Ἴδε καὶ Λοβέκκιον *Παρα-*
λειπομ. σελ. 374). Περὶ τοῦ τύπου *γραμματῆφόρος* ἴδε Λοβέκκιον *Φρν.*
σελ. 682.

διαδηματοφόρος. Πλούτ. Ἀντων. ΝΔ', 4 «*κρυψία διαδηματοφόρῳ*».

δερματοουργικός. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 280 γ' «*τὴν τῶν ὀλοσχίστων*
σκεπασμάτων θερχεῖαν δερματοουργικήν». Πρβ. καὶ *δερματοφαγῶ* καὶ
δερματοφόρος-ρῶ. Περ' Ἠσυχίῳ καὶ Φωτίῳ καὶ Σουῖδᾳ φέρεται «*Σκυτο-*
δέψης: δερματομυλάκτης».

δογματολογία, *δογματοποιῶ*, *δογματοποιία*. Παρὰ μεταγενεστέροις εὑ-
ρέθησαν καὶ τὰ τρία ταῦτα. Πρβ. καὶ Σὺλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Διττεμβ. 306,
1: *δογματογράφων*.

δραγματολόγος. Ἡσύχ. «*Δραγματολόγος: ὁ τὰ δρέγματα συνάγων*».
Ὁ Βάβριος ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ τύπου *δραγματῆφόρος* ΠΗ', 16 «*πᾶσι*
δραγματῆφοροις». Πρβ. *αἱματῆφόρος*.

δραματοποιός-οῖα-οῖω, *δραματοουργός-γία-γῶ-γῆμα*. Ἀριστοτ. Ποι-
ητ. Δ', 12 «*οὐ ψόγον ἀλλὰ τὸ γελοῖον δραματοποιήσας*».

ἐκπωματοποιός. Πολυδεύκ. Ζ', 190 «*Ἐκπωματοποιός δὲ δρᾶμα Ἀλί-*
ξιδος».

ἐπιγραμματοποιός, *ἐπιγραμματογράφος*. Ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλλη-
νισμῷ ἀπκντῶσιν ἀμφοτέρω ταῦτα.

ἐδεσματοθήκη. Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 300,12 «*Ἄπξ ἐνταῦθα ἡ κίστη*
λέγεται δὲ ἡ ἐδεσματοθήκη οὐκ ᾔποθεν τοῦ ἐγκεῖσθαί τι ἐν αὐτῇ». Πρβ.
Εὐστάθ. σελ. 1551,19 «*Κίστη δὲ περ' Ἀττικοῖς ἐδεσματοθήκη, ὡς ἐρ-*
μηνεύουσιν οἱ πελαιοί—Οὐκ ᾔποθεν δέ, ρασίν, ἐστὶ τοῦ ἐγκεῖσθαί τι ἐν
αὐτῇ, τουτέστιν ἔοικεν ἡ λέξις ἐτυμολογεῖσθαι παρὰ τὸ κεῖσθαι». Πρβ.
ἡδυσματοθήκη.

ἐπιθηματοურγία. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 280 δ'.

ἡδυσματοθήκη. Πολυδεύκ. Ι', 93 «*εἵποις δ' ἂν καὶ τὴν ἡδυσματοθή-*
κην κυμινόδοκον». Κακῶς ἄλλοτ' ἀνεγινώσκετο *ἐδεσματοθήκη*. Ἐπὶ
τοῦ Ἀρχεστράτου ἐλέχθη «*ὁψαρίων γλίσχρων ἡδυσματολήρων*» (περ'
Ἀθην. σελ. 311 γ').

θαυματοποιός, *θαυματοουργός*, κτλ. Ὁ Πλάτων ποιεῖται χρῆσιν οὐ μόνον
τοῦ *θαυματοποιός* καὶ *θαυματοποιία* καὶ *θαυματοποιικός* (θαυμάτο

ποιική, τὸ θαυματοποικόν) ἀλλὰ καὶ τοῦ θαυματουργία καὶ θαυματουργῶ (τὰ τεθαυματουργημένα)

θεματοποιῶ. Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 238,6 «Θεματοποιεῖται ὁ μέλλων δεύτερος»

θρηματοτροφῶ. Στράβ. σελ. 704. Διόδ. Σικελ. Β', νδ', 1.

κληματοσιδής. Γαλην. Τόμ. ΙΒ', σελ. 31.

κλιμάταρχος ἢ κλιματάρχης. Τοῦ Βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ ἴδιον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐξ οὗ παρήχθη καὶ ῥῆμα κλιματαρχῶ.

κρουματοποιός. Μάχων. παρ' Ἀθην. σελ. 337 γ'.

κτισματολάτρης, κτισματολατρῶ, κτισματολατρεία. Ἐν μόνῳ τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ ἀπαντῶσι ταῦτα.

κυματοαγής, κυματοαγή, κυματοπλήξ, κτλ. Πρβ. καὶ Κυματολήγη. Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐριπίδου ἐκ τοῦ Πολυίδου φέρεται «ὄρω γ' ἐπ' ἀκταῖς νομάδῃ κυματοφθόρον ἀλιζίετον». Ὁ Ῥουγκήνιος εἵκασε κυματοτότροφον, ὅπερ καὶ ὑπὸ τοῦ Βελκεναρίου ἐνεκρίθη (Διατριβ. σελ. 202), ὁ δὲ Νεζύκιος κυματοόσπορον (Τραγ. Ἀποσπ. σελ. 441).

μαθηματοπωλικός. Πλάτ. Σοφιστ. 224 β': τῆς μαθηματοπωλικῆς. σελ. 224 ε': μαθηματοπωλικὸν γένος.

μυματοπώλης. Γαλην. Τόμ. ΙΓ', σελ. 68.

νομισματοπώλης. Πολυδεύκ. Ζ', 170 «νομισματοπώλης καὶ νομισματοπωλικὴ κατὰ Πλάτωνα» καὶ Θ', 51 «Πλάτωνι μὲν γὰρ καὶ τέχνη τις ἔστι νομισματοπωλικὴ καὶ νομισματοπωλικὸν πρᾶγμα»

ὀμματιστερής. Πρβ. καὶ ὀμματοποιός, κτλ. Ὁ ποιητὴς Ἴων εἶπεν ἐν τῇ Ὀμφάλῃ «καὶ τὴν μέλαιναν στίμμιν ὀμματογράφον» (Ἴδε Πολυδεύκ. Ε', 101 καὶ Εὐστάθ. σελ. 1761, 34)

ὀροματοθέτης, ὀροματοουργός. Πρβ. καὶ ὀροματογράφος, ὀροματοθήρας, ὀροματολόγος, ὀροματομάχος, ὀροματοποιός, κτλ. Ἐσφαλμένη εἶνε ἡ ἐκφορὰ ὀρομαθέτης, περὶ ἧς ἐποιήσατο λόγον ὁ Λοβέκιος Φρυν. σελ. 668.

παματοφαγῶ. Τὸ παθητικὸν τοῦ ῥήματος τούτου «ἄτιμον εἶμεν καὶ χρέματα παματοφαγεῖσθαι» εὐρέθη ἐν Λοκρικῇ ἐπιγραφῇ ἐκδοθείσῃ ὑπὸ τ' ἄλλων καὶ ὑπὸ τοῦ Καυήρου Ἐκλ. Ἐπιγρ. Ἐ.λλην. σελ. 161-2 ἐκδ. β'. Ὁ πρῶτος τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐκδοὺς Οἰκονομίδης, ἀνὴρ τῶν μάλιστα πεπικιδευμένων, γράφει (Ἐποικ. Λοκρ. Γραμμ. σελ. 127) «Ἀλλὰ τοῦ παματοφαγεῖσθαι ἡ σύνθεσις ὡς ἐκ τοῦ πάματα καὶ τοῦ φαγεῖν ἔχει τι οὐ μόνον καινοφανές, ἀλλὰ καὶ παρὰδοξον, δὸς δὲ εἰπεῖν καὶ ἀδόκιμον». ἐκθήμενος δὲ τὸν λόγον ὅστις ἐκίνησεν αὐτὸν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπιφέρει «Ἐντεῦθεν ὑποπτεύομεν μὴ αὐθις ἐκ τῆς προφορᾶς τοῦ Ι' (πρβλ. Νεφρακτιῶν) πλκνηθῆις ὁ χαρᾶκτης καὶ εἰς ἐναντίον παρολισθῆσας ἀμάρτημα ἔγραψε παματοφαγεῖσθαι ἀντὶ παματοφαγεῖσθαι». Ποιεῖται δὲ

μετ' ὀλίγα ἐξηγήσιν τοῦ ῥήματος *παματοφυγῶμαι* ἐκδεχόμενος ἀντὶ τοῦ «ἀφαιροῦμαι τὰ ἐμὰ (ταῦτ' ὄντα τοῖς ἀπαγομένοις πάμασι) ἤτοι ἀφαιροῦμαι τὰ κτήματα». Πρὸς τὰ τοῦ Οἰκονομίδου ἀντέλεξε διὰ βραχέων ὁ Κούρτιος ἐκ τοῖς Μελετήμασι (Τόμ. Β', σελ. 449), θὰ ἐπεξέλθωμεν δ' αὐτὰ ἀκριβῶς ἡμεῖς ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ συνηγοροῦντες τῇ γραφῇ *παματοφαγεῖσται* ὡς ὕγιως ἐχούση.

πνευματουργός, πνευματολόγος. Λουκιαν. Κρονος. 13. Ἀθῆν. σελ. 648 α'.

πλάσματογράφος. Δοξοπατρ. Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 79, 1. Εὐστάθ. σελ. 61, 12. Πρβ. καὶ σελ. 751, 19 «τῇ μέντοι *πλάσματογραφουμένη* λάλῳ γυναικὶ προσφυῆς κτέ».

ποιηματογράφος. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ', σελ. 283, 16.

πνευματόρρους. Πλάτ. Κρατ. σελ. 410 β' «ὥσπερ ἂν εἴποι *πνευματόρρους*». Πρβ. καὶ *πνευματοποιοί, πνευματοεργός*, κτλ. Περὶ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΔ', σελ. 786 ἀπαντᾷ «οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν *πνευματόμφολοι*, οἱ δὲ ἐντερόμφολοι, οἱ δὲ ὑδρόμφολοι». Ἀλλ' ἐν Τόμ. ΙΘ', σελ. 445 κεῖται «*πνευμόμφολόν* ἐστὶ τὸ ἀνέυρυσμα τοῦ ὀμφαλοῦ», ὅπερ μετατυπωτέον ἴσως εἰς τὸ *πνευματόμφολον*.

πραγματοδότης. Ἀριστοφ. Ὀρν 1424. Πρβ. καὶ *πραγματοκοπῶ, πραγματολογῶ, πραγματομαθής*, κτλ. καὶ *πραγματεραστής*.

προβληματουργικός. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 280 δ' «τῆς *προβληματουργικῆς* τμημα οὗσαν δυνάμεως».

σηματοουργός. Αἰσχύλ. Ἐπτ. 491.

σηματοφορεῖον. Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 731, 14. Πολυδεύκ. Ι', 127 «Ἐν δὲ Ἀριστοφάνους Αἰολοσίκωνι καὶ *σηματοφορεῖον*». Πρβ. καὶ *σηματοδόκη-κίς* καὶ *σηματοθήκη*. Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ σελ. 354, 8 ἀναγινώσκεται «φέρουσαι χρυσίου λεκανίδας, *σμήγματα, φορεῖα*, κτένας κτέ.» ἀντὶ τοῦ *σημηματοφορεῖα*. Ὄνομα *σημηματοπώλης* εἶνε παρχτεθειμένον ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐκ γλωσσαρίου.

σπερματολόγος, σπερματοπώλης. Πρβ. καὶ *σπερματοδχος καὶ σπερματοφάγος* καὶ *σπερματοθήκη*. Τοῦ ὀνόματος *σπερματολόγος* ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Ἐπίχαρμος παρ' Ἀθην. σελ. 65 β' καὶ σελ. 398 β' «τέτραγίς τε *σπερματολόγοι* καὶ «τέτραγός τε *σπερματολόγους*». Συχνότερον δ' αὐτοῦ εἶνε τὸ *σπερμολόγος* (Ἰδε Βλαυδήσιον Ἀριστοφ. Ὀρν. σελ. 218).

στεμματοφόρος. Ἐν τῷ παρηκμακῷ ἐλληνισμῷ εὗρέθη τὸ ὄνομα τοῦτο, οὐ φέρεται καὶ τύπος *στεμματΗφόρος*. Ἐλέχθη δὲ καὶ *στεμματογύριον*.

στιγματοφόρος. Πολύκιν. Στρατ. Α', 24 «λαθὼν τοὺς ρύλακας ὁ *στιγματοφόρος*». Ἀλλὰ Λουκιαν. περὶ τῆς Συρ. Θεοῦ 59 «ἅπαντες Ἀσσύριοι *στιγματΗφορεύουσι*» (Ἰδε Λοβέκκιον Φρυν. σελ. 682).

στοματοουργός. Ἀριστοφ. Βατρ. 826. Πρβ. καὶ *στοματοδιαστολεύς*.

στρωματόδεσμον, στρωματοφύλαξ. Πολυδεύκ. Ζ', 79 «ἀ δὲ οἱ παλαιοὶ στρωματόδεσμα, ταῦθ' οἱ νεώτεροι στρωματεῖς ἔλεγον» (Πρβ. καὶ Γ', 137 καὶ 146). Φρύν. σελ. 401 «Στρωματεὺς: ἀδόκιμον *Στρωματόδεσμος* ἀρχαῖον καὶ δόκιμον. Λέγε οὖν καὶ ἀρσενικῶς καὶ οὐδετέρως». Θωμ. Μάγιστρ. σελ. 332,9 «Στρωματεὺς μὴ εἴπῃς ἐπὶ στρωμάτων, ἀλλὰ *στρωματόδεσμος* καὶ *στρωματόδεσμον* οὐδετέρως. Αἰσχίνης· ἄνθρωποι δύο στρωματόδεσμα φέροντες». Μοῦρ. σελ. 358 «*Στρωματόδεσμος* Ἀττικῶς, *στρωματεὺς* Ἑλληνικῶς». Ἀνταττικιστ. σελ. 113,26 «*Στρωματόδεσμον*: καὶ ἀρσενικῶς καὶ οὐδετέρως. Ἀμειψίας». Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 1390,57 «Οὐδέτερα δὲ τὸ νῶτον, τὸ ζυγόν, τὰ ἐπίδεσμα, τὸ *στρωματόδεσμον*, τὸ θύμον» (Ἴδε Λοβέκκιον Φρυν. σελ. 401). Κακῶς ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Φερεκράτους παρ' Εὐσταθ. σελ. 1369,44 εἶνε γεγραμμένον *στρωματοδέσμα* ἸΑ ἀντὶ τοῦ *στρωματόδεσμα* (Ἴδε Μεινέκιον Ἀποσπ. Κωμ. Τόμ. Β', σελ. 290. Πρβ. καὶ Βλαυδήσιον Ἀριστοφ. Ἀποσπ. σελ. 125 κέξ.). Ὅμοιον τῷ *στρωματόδεσμον* εἶνε τὸ *ζυγόδεσμον*. Πρβ. καὶ *καρπόδεσμον*. Λουκιαν. Λεξιφ. 10 «*καρπόδεσμα* αὐτῷ περιθείς». Εὐρέθη δὲ καὶ τὸ ἀρσενικὸν *ζυγόδεσμος* παρὰ τῷ Θεμιστίῳ σελ. 30 β'. Πρβ. *στηθόδεσμος*, *μαστούδεσμος*, *κεφαλόδεσμος*, *τιαρόδεσμος*, *ώρόδεσμος*, *σχηματόδεσμος*, *ἱμαντόδεσμος*, κτλ. Ἴδε Λοβέκκιον Παραλειπομ. σελ. 377.

συστρεμματάρχης. Ἀρριαν. Τακτ. ΙΔ', 6 «τέσσαρες δὲ *συστρεμματάρχαι*». Πρβ. Ἐπιγρ. Ἀττ. Γ', 1174,13: *συστρεμματαρχήσαντα* καὶ 1159,6: *συστρεμματαρχήσαντες*.

σχηματοποιῶ. Θεόφρ. Φυτ. Ἱστορ. Θ', δ', 10. Παρὰ Ξενοφῶντι περὶ Ἴππ. Γ', 5 κεῖται «ἅπερ αὐτὸς *σχηματοποιεῖται* ὅταν μάλιστα καλλωπίζηται». Πρβ. Πολυδεύκ. Δ', 95 καὶ ς', 29. Λέγεται καὶ *σχηματοποιῶ*· εἶτι δὲ *σχηματογραφῶ*, *σχηματοθήκη*, *σχηματόδεσμος*, κτλ.

σχισματοποιός. Ἐπιφάν. Τόμ. Γ', σελ. 571,15 καὶ Ἀθανάσ. Τόμ. Β', σελ. 109.

σωματοσιδής. Πλάτ. Φαίδ. σελ. 81 β' καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβ. καὶ *σωματοθήκη*, *σωματοποιῶ* (συσσωματοποιῶ), *σωματοτροφεῖον*, *σωματηγός*, *σωματέμπορος*, κτλ. Λέγεται δὲ καὶ *σωματοφύλαξ* (ἀρχισωματοφύλαξ), *σωματοφυλακῶ*, *σωματοφυλακία*, *σωματοφυλάκιον*. Πολυδεύκ. Β', 235 «σωμασκία, σισωμασκηκῶς, *σωματοφύλακες*, *σωματοειδής*». Ὁ Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΔ', σελ. 624 «ἄνθρωπὸν τινα *Χαριλαμποῦς* (γρ. *Χαριλάμπους*) τοῦ κοιτωνητοῦ (γρ. *κοιτωνίτου*) μὲν, ὡς ἅπαντες οἱ νῦν Ἕλληνες ὀνομάζουσι, *σωματοφύλακος* δέ, ὡς οἱ περιέργως ἀττικίζοντες». Παρ' οὐδενὶ τῶν δοκίμων εὐρέθη τὸ ὄνομα *σωματοφύλαξ*. Ἐλέγετο δ' ὁ κοιτωνίτης καὶ *κατευναστής* καὶ *κατακοιμιστής* (Ἴδε Κόβητον *Μνημοσ.* 1885, σελ. 13 καὶ Κοραῖν Ἐπικτ. *Διατρ.* σελ. 317). Ἐν τῷ Ἀγαμέμνονι τοῦ

τοῦ Αἰσχύλου στίχ. 948 κεῖται «πολλή γὰρ αἰδῶς *σωματοφθορεῖν* πόσιν φθείροντα πλοῦτον ἀργυρωνήτους θ' ὑφάς». Ὁ Σχύτζιος εἰκασε *θωματοφθορεῖν* (Πρβ. *οἰκοφθορεῖν*), ὅπερ καὶ ὁ Καρστὴν ἠξίωσεν ἀποδοχῆς (*Ἀγαμέμν.* σελ. 67 καὶ 233), ὁ δ' Αὐρᾶτος *στρωματοφθορεῖν*, ὅπερ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Πόρσωνος, ὁ δὲ Φράνζιος *εἰματοφθορεῖν*. Ὁ Ἑρμ. κινὸς ἀνέγνω (*Αἰσχύλ.* Τόμ. Β', σελ. 444) «πολλή γὰρ αἰδῶς *θωματοφθορεῖν* πόσιν *στελβοντα* πλοῦτον κτέ.». Ἐγράψε δὲ ποσίρ ἀντὶ τοῦ πόσιρ πρῶτος ὁ Σκαλιγῆρος.

ταγματάρχης καὶ *ταγματάρχος*. Τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ ἴδιον εἶνε τὸ ὄνομα τοῦτο, ἐξ παρήχθη τὸ *ταγματάρχῳ* καὶ τὸ *ταγματαρχία*. Πρβ. καὶ *συνταγματάρχης* - *χῳ-χία*.

τριμματολογῶ. Συλλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. Διττεμβ. σελ. 430, 163.

ὑποδηματοποιός, *ὑποδηματογράφος*. Οὐδέτερον τούτων εὑρέθη ἐν τῇ δοκίμῳ γλώσσῃ. Ὁ Πλάτων ἐν τῷ Γοργία σελ. 447 δ' εἶπεν «εἰ ἐτύγχανεν ὦν ὑποδημάτωκ δημιουργός».

ὑπομνηματογράφος. Ἑρμ. Τρισμέγ. παρὰ Στοβ. Ἑκλ. Α', 44 καὶ ἄλλοι. Πρβ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 987, 22 «*ὑπομνηματογραφῶν ὁ μῦθος*» καὶ Ἐπιστολογρ. Ἑρχ. σελ. 606 «οἶον *ὑπομνηματογραφούμεναι* τὴν ὑπερβολὴν τῆς πικρίας».

φλεγματοειδής. Ἱπποκρ. Τόμ. Β', σελ. 561 «τὰ ὑδρωποιεῖδᾶ καὶ φλεγματοειδέα». Συνήθως ὁ τύπος *φλεγματοῶδεα* ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις.

χρηματοδαίτης, *χρηματοποιός*. Αἰσχύλ. Ἑπτ. 729. Ἀριστοφ. Ἑκκλ. 442. Ξενοφ. Οἶκον. Κ', 15. Πρβ. Πολυδεύκ. Γ', 110 «εἰποῖς δ' ἂν πλουτηρὸν χρῆμα καὶ πλουτοποιὸν καὶ χρηματοποιόν». Ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐλήχθη Σοφιστ. σελ. 225 γ' «τοῦ μὲν ἐριστικοῦ τὸ μὲν *χρηματοφθορικόν*, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ὃν τυγχάνει». Πρβ. καὶ *χρηματοφύλαξ*, *χρηματοφυλάκιον*, κτλ.

χρωματογραφῶ, *χρωματοποιία*, *χρωματοουργῶ-ουργία*. Οὐδὲν τούτων εὑρέθη ἐν τῷ δοκίμῳ ἐλληνισμῷ.

χρωματόπλαστιος, *χρωματοφάγος*. Κωνστ. Μανασσ. 281 καὶ 6655. Πρβ. καὶ Ἡσύχ. «*Χωματεπάκτης*: τοῖς χώμασιν ἐπικείμενος».

ψηφισματοπώλης. Ἀριστοφ. Ὀρν. 1038. Πρβ. καὶ *ψηφισματογράφος*.

Ἐν τῇ Πελικτίνῃ Ἀνθολογίᾳ βιβλ. Θ', 642 ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα *βρωματομικαπύση*, ἐν δ' ἐπιγράμμῳ παρ' Ἀθην. σελ. 162 α' κεῖται τὸ *εἰματοανωπερίβαλλοι*. Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου εἶνε παρατεθειμένον ἐκ γλωσσαρίου τὸ ὄνομα *τραυματοποιός*, ὡς καὶ τὸ *σαγματοποιός* καὶ τὸ *αιτοπηματοποιός*. Περὶ τοῦ *σαγματογῆν* ἴδε Κ. Μυλλῆρον *Μικρ. Γεωγρ.* Τόμ. Α', σελ. 263. Σημειωτέον δ' ὅτι παρ' Ἡροδότῳ βιβλ. Δ', 74 πρὸς τῇ ὁρθῷ ἐχούσῃ γραφῇ *εἴματα* ποιεῖται φέρεται καὶ ἡ πλημμελὲς *εἰματοποιεῖται*.

Πᾶς τις, νομίζομεν, εὐκόλως ἐξ ὧν ἐγράψαμεν πείθεται ὅτι ψευδὲς εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος φιλολόγου ἐν τῇ περιβοήτῳ γενομένη γραμματικῇ διδασκόμενον «Τῶν εἰς-μα-ματος ἐν τῇ συνθέσει **συνήθως** γίνεται χρῆσις τῆς ὀνομαστικῆς κατ' ἀποβολὴν τοῦ α, οἷον: αἰμ-ο-στα-γῆς, σπερμ-ο-λόγος, στομ-αλγία, σωμ-ασκῆω, κτλ.».

Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἀκλίτου ὀνόματος *δέλτα* συνετέθη τὸ *δελτοειδής* καὶ ἐκ τοῦ *λάβδα* ἢ *λάμβδα* τὸ *λαβδοειδής* ἢ *λαμβδοειδής*. Ἡσυχ. «Καρχήσιον—ἐργαλεῖον τεκτονικὸν *δελτοειδές*». Ροῦφ. Ἐφῆς. σελ. 188,3 «*δελτοειδῶς* ἐπίκειται ταῖς σπάθαις τοῦ θώρακος». Πολυδεύκ. Β', 37 «στεφανίτιδάς τε καὶ *λαβδοειδεῖς* καὶ *λεπιδοειδεῖς*» καὶ Δ', 143 «*λαβδοειδές* τῷ σχήματι». Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 321 «ὀριζόμενος τῇ *λαμβδοειδεῖ* ῥαφῇ» καὶ Τόμ. Β', σελ. 709 «ὑπὸ τῇ *λαμβδοειδεῖ* ῥαφῇ» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 708 «τὴν *λαμβδοειδῇ* καλουμένην ῥαφήν» καὶ Τόμ. ΙΔ', σελ. 720 «*λαμβδοειδής* ἡ διὰ ἰνίου» καὶ Τόμ. ΙΗ', β', σελ. 957 «τὸ ἐπιχειμένον ὅστρον τῇ κεφαλῇ τοῦ λάρυγγος ἔνιοι *υἰοειδές*, ἔνιοι δὲ *λαμβδοειδές* ὀνομάζουσι» καὶ σελ. 958 καὶ σελ. 959 (Πρ6. καὶ Ροῦφ. Ἐφῆς. σελ. 186, 7 καὶ 10 καὶ Ὀρειβάς. Τόμ. Γ', σελ. 440,12). Εἶνε δὲ πλημμελῶς παρὰ τῷ Γαληνῷ γεγραμμένον *υἰοειδές*, ὡς καὶ ἐν σελ. 958 «οἱ ἀπὸ τοῦ *υἰοειδοῦς* ὅστου πεφυκότες». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν Τόμ. Γ', σελ. 592 «τῇ κάτω γένυϊ συνάπτεται τὸ *υἰοειδές*» καὶ ἐν Τόμ. ΙΔ', σελ. 721 «λέγεται *υἰοειδές* ὅστου». Γράφει δὲ καὶ ὁ Πολυδεύκης βιβλ. Β', 202 «κκλούμενον ὑπ' ἐνίων *υἰοειδές*, ὅτι προσέοικε τῷ τοῦ γράμματος σχήματι» καὶ Ροῦφος ὁ Ἐφέσιος σελ. 155,3 «οἱ μὲν *υἰοειδές* διὰ τὸ σχῆμα ὀνομάζουσιν, ὅτι ἔοικε τῷ Υ γράμματι» καὶ ὁ Ὀρειβάσιος Τόμ. Γ', σελ. 441, 11 «ἀντισπῶντες τό τε *υἰοειδές* ὅστου καὶ τὸν λάρυγγα» καὶ Θεόφιλος ὁ πρωτοσπαθάριος σελ. 123,8 «διώνυμον δὲ τοῦτο τὸ ὅστρον οὐ μόνον γὰρ *υἰοειδές* ὀνομάζεται ἀλλὰ καὶ *λαβδοειδές* διὰ τοῦτο, ὅτι τοῖς δυσὶ γράμμασιν ὅμοιον ὑπάρχει τῷ τε Υ καὶ τῷ Λ». Ὁμοίως τῷ *υἰοειδές* εἶνε ἐσχηματισμένον τὸ *πιοειδές*-*πιοειδής*. Ὀρειβάς. Τόμ. Δ', σελ. 345,2 «ἐπίπηγμά ἐστι *πιοειδές*» καὶ σελ. 352,1 «εἰς τὴν *πιοειδῆ*ν (γρ. *πιοειδῇ*) ἐκκοπήν». Ροῦφ. Ἐφῆς. σελ. 180, 9 «*πιοειδῶς* ἀγόμενον».

Ὡς δ' ἐλέχθη *δελτοειδής* καὶ *λαβδοειδής* ἢ *λαμβδοειδής*, οὕτω καὶ *γαμμοειδής*. Ὀρειβάς. Τόμ. Γ', σελ. 624, 6 «ἐχέτω δὲ καὶ *καμπήν* ὁ ἀήλσκος μὴ *γαμμοειδῇ*» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 386,1 «*ἐπικλινεῖα* κέχρηται *γαμμοειδεῖ*». Παῦλ. Αἰγίν. σελ. 198,46 «*γαμμοειδής* *καυτήρ*». Ἡρων Ἀλεξ. παρὰ Σνμηδῆρῳ Ἑκλ. Φυσ. σελ. 227,10 «ταῦτα δὲ ἔσται *γαμμοειδῆ*». Νικόμ. Γερρασην. Ἀριθμ. Α', ιθ', 11 «τῶν μὲν πρώτων στίχων ἀρχομένων ἀπὸ μονάδος ἐπὶ τε πλάτος καὶ ἐπὶ βάθος *γαμμοειδῶς* οἱ δὲ ὑ-

τεροι ἐφ' ἐκάτερα καὶ αὐτοὶ *γαμμοειδῶς* ἀπὸ τετράδος ἀρχόμενοι» (Πρβ. καὶ Ἰάμβλ. εἰς Νικομ. Ἀριθμ. σελ. 55. Ἴδε Σχαιφῆρον *Εὐρ. Μηδ. Πόρο*. σελ. 137). Ἀλλ' ἐν τοῖς Τακτικοῖς τοῦ Λέοντος 19,61 φέρεται «*γαμματοειδῶς κύκλῳ περιστρεφόμενων*». Πρβ. καὶ *γαμματίζω, γαμματίον, γαμματίσκο* (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 512 Παρ.)· ἐτι δὲ *μορογάμματος*.

Ἵπάρχει δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐπίθετον *σιγμοειδῆς* ἐκ τοῦ *σίγμα* συγκείμενον. Γαλην. Τόμ. Β', σελ. 602 «ἐκ χόνδρων συγκειμένην *σιγμοειδῶν* τὸ σχῆμα» καὶ σελ. 617 «τρεῖς ὑμέναις *σιγμοειδεῖς* τὸ σχῆμα» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 133 «τῆς ἀγκυροειδοῦς τε καὶ *σιγμοειδοῦς* ὀνομαζομένης». Κλεοφῆδ. σελ. 135 Βακ. «ὅταν ᾖ *σιγμοειδῆς* τῷ σχήματι». Ὁρειβάς. Τόμ. Δ', σελ. 358,5 «ἐκοίλανε *σιγμοειδῶς*». Φέρεται δ' ὁμως καὶ τύπος *σιγματοειδῆς* παρὰ τε τῷ Γαληνῷ καὶ παρ' ἄλλοις. Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 714 «*σιγματοειδῆς* οὖσα» καὶ σελ. 723 «εἰς τὴν *σιγματοειδῇ* τοῦ πῆχεως ἀναγλυφὴν». Ὀνήσανδρ. σελ. 81 Κορ. «ἐκ τοῦ *σιγματοειδοῦς* ἀπλούμενοι σχήματος». Ροῦφ. Ἐφέσ. σελ. 188,11 «ἡ μεσότης τῶν κλειδῶν *σιγματοειδῆς* τυγχάνουσα» (Πρβ. καὶ σελ. 192,10 καὶ σελ. 193,1). Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 297,20 «*σιγματοειδῆς* κεῖται τῇ θέᾳ». Εὐστάθ. σελ. 1304,19 «τὸ τῶν σταδίων *σιγματοειδές*». Ἰωάνν. Μαλ. σελ. 302,8 «τὸ ἐν αὐτῷ Νυμφαῖον τὸ *σιγματοειδές*». Παρ' Ἐρωτιανῷ σελ. 51,1 Κλ. ἐν ἐνὶ τῶν ἀντιγράφων κεῖται «*σιγμοειδῇ* ἐκκοπὴν» ἀντὶ τοῦ *σιγματοειδῆ*. Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουῖδα ἀναγινώσκεται «Ἐπηκυλημένα ξύλα: τὰ κεκαμμένα εἰς *θροειδῇ* σχήματα». Ὁ Βεκκῆρος εἵκασε *σιγμοειδῇ*. Σημειωτέον δ' ὅτι παρήχθη ἐκ τοῦ *σίγμα* καὶ ῥῆμα *σιγματίζομαι* ἀπαντῶν παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1389,16 «τὸ Ὀδυσσεύς ποτὶ μὲν διπλῶς *σιγματίζεται*, ποτὶ δὲ δι' ἐνὸς *σίγματος* εὐρίσκεται». Πρβ. καὶ σελ. 896,54 «τοιαύτη γὰρ ἡ *σιγματική* ἀπήχησις».

Ὁ τύπος *σιγμοειδῆς* ὁμοίως τῷ *δελτοειδῆς* καὶ *λαβδοειδῆς* ἢ *λαμβδοειδῆς* ἐσηματισμένος εἶνε πάντως τοῦ *σιγματοειδῆς* δοκιμώτερος· διότι ἡ λέξις συνετέθη ἐξ ὀνόματος ἀκλίτου αἰείποτε κατὰ τὴν δόκιμον χρῆσιν ὄντος. Ὡς ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τὸ *ἄλφα*, τοῦ *ἄλφα*, κτλ., τὸ *βῆτα*, τοῦ *βῆτα*, κτλ. τὸ *ἰῶτα*, τοῦ *ἰῶτα*, κτλ., οἷον «τὸ μὴ ἄκρατα κεῖσθαι τὰ *ἰῶτα*» (Εὐστάθ. σελ. 878,32), τὸ *κάππα*, τοῦ *κάππα*, κτλ., οἷον «*τρία κάππα* κάκιστα, *Καππαδοκία*, *Κρήτη*, *Κιλικία*», τὸ *λάβδα*, τοῦ *λάβδα*, κτλ., οἷον «ἐξεπλάγη γὰρ ἰδὼν στίλβοντα τὰ *λάβδα*» (Εὐπολ. παρὰ Φωτ. Λεξ. σελ. 200,8)· οὕτω καὶ τὸ *σίγμα*, τοῦ *σίγμα*, τῷ *σίγμα*, κτλ. Ἀπολλών. περὶ Συντάξ. σελ. 29,1 «μονόπτωτά ἐστι τὰ στοιχεῖα» καὶ σελ. 29,22 «ἐπεὶ ἄκλιτα τὰ στοιχεῖα». Βεκκ. Ἀν. σελ. 781,5 «Ἰστέον δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτά εἰσιν». Πρβ. καὶ Σουῖδ. «Ἄλφα: ὅτι τὰ ἄκλιτα, οἷον τὸ ἄλφα, χωρὶς ἄρθρου δίδωσιν

ὑπόνοιαν εὐθείας, εἰ δὲ σὺν ἄρθρῳ, πλαγίως πτώσεως». Φανερόν δ' ὑπάρχει ὅτι καὶ τὸ ὄνομα *δίγαμμα* ἐκ τοῦ *γάμμα* συγκείμενον ἄκλιτον εἶνε· ὅθεν σφάλλονται ὅσοι τῶν νέων Ἑλλήνων λέγουσι κατὰ τὴν γενικὴν *διγάμματος*. Ἀσώπιος *Συντ. Περ. Δευτ.* σελ. ιζ' «τῆς περὶ *διγάμματος* θεωρίας» καὶ σελ. ιη' καὶ σελ. ιθ' καὶ σελ. μα'. Οἰκονομίδης *Ἐποικ. Λοκρ. Γραμμ.* σελ. 85 «εἴτε ἐκ *διγάμματος* εἴτε καὶ ἄλλοθεν προελθόντος» καὶ σελ. 95 καὶ 99 καὶ 120. Χαρίεν εἶνε τὸ τοῦ Ἀσωπίου *Συντ. Περ. Πρώτ.* σελ. η' ἐκδ. ζ' «Εἰ συγχωρητὸν εἰπεῖν *διγάμματος* ὡς καὶ σίγματος, ἐξ οὗ ὁ σιγματισμός». Εὐρίσκειται μὲν ἡ γενικὴ *σίγματος* ἐν τῷ παρηκμακότη ἐλληνισμῷ, ἀλλ' οὔτε *γάμματος* δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν οὔτε *διγάμματος*. Οὐδεὶς δὲ θὰ τολμήσῃ ποτὲ νὰ κλίνη τὰ ὀνόματα *δέλτα* καὶ *θῆτα*, ὡς εἶνε παρὰδεδομένον ὅτι ἐποίησεν ὁ Δημόκριτος. Βεκκ. Ἄν. σελ. 781,23 «Παρὰ Δημοκρίτῳ δὲ κλίνονται» λέγεται γὰρ τὸ *δέλτατος* καὶ *θῆτατος*» (Πρβ. Κάρ. Σμιδίτιον *Beitr. zur Gesch. d. Gramm.* σελ. 79). Ὁ Πρισκιανὸς γράφει Τόμ. Β', σελ. 490,23 Ἐρτζ. «Litterarum vero nomina tam in A quam in quascumque alias litteras desinentia et apud nos et apud Graecos indeclinabilia sunt, ut ἄλφα βῆτα γάμμη. Non recte enim Donatus digammon posuit.» Περὶ τοῦ τύπου *δίγαμμοι* ἴδε Θησαυρ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 1409 Περ.

Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Δ', δ', 10 ἀναγινώσκειται κατὰ τάντίγραφον «ὀρῶντες τὰ *σίγματα* ἐπὶ τῶν ἀσπίδων». Ἀλλ' ἡ γνησία ἐκφορὰ εἶνε «τὰ *σίγμα* τὰ ἐπὶ τῶν ἀσπίδων», ὡς διδάσκει ὁ Ἑλλάδιος παρὰ Φωτ. Βιβλ. σελ. 532,5 «Ὅτι ὥσπερ τὰ νῦ φασὲν καὶ τὰ μὴ πληθυντικῶς ἐκφωνεῖν ἐθέλοντες τὰ στοιχεῖα, οὕτω καὶ τὰ σίγμα δεῖ λέγειν» καὶ γὰρ ἄκλιτα τῶν στοιχείων τὰ ὀνόματα. Διὸ καὶ τὸ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς εἰρημένον οὐχ ὕπ' ἐν τὰ *σίγματα* τῶν ἀσπίδων ἀναγνώστέον, ἀλλὰ δισυλλάβως μὲν τὰ *σίγμα* καὶ ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς τὰ τῶν ἀσπίδων κατὰ διάστασιν». Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ πρόθεσις ἐπὶ, ἣν ἀγνοεῖ ὁ Ἑλλάδιος, φέρεται ἐν ἄπασιν τοῖς κώδιξι. Διεφθαρμένη δ' ὑπὸ τῶν γραφέων εἶνε καὶ ἡ Δωρικὴ ῥῆσις, ἣν μνημονεύει ὁ Ξενοφῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς βιβλ. Δ', δ', 10 «ναὶ τῷ σιῷ, ὧ Ἀργεῖοι, ψευσεῖ ὑμὲ τὰ *σίγματα* ΤΑ ΤΑῦτα». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν τὰ *σίγμα* ταῦτα ἀποκατέστησεν ὁ Πόρρων ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Μηδείας (σελ. 58 Λιψ.). Πρβ. καὶ Εὐβουλ. Ἀποσπ. 27 Μειν. «τὰ *σίγμα* συλλέξαντες» (Ἴδε καὶ Κίττιον *Δαβησ. Συμμ. Κριτ.* σελ. 611).

Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ κωμικοῦ Πλάτωνος κεῖται ἐκ τῶν σιγμάτων *Εὐριπίδου*. Σχολ. Εὐριπ. Τόμ. Δ', σελ. 37,19 «Ἐσωσά σ' ὡς ἴσασιν: πλεονάζει ὁ στίχος τῷ Σ' ὅθεν καὶ Πλάτων ἐν ταῖς Ἑορταῖς φησιν ἴσασας ἐκ τῶν σιγμάτων Εὐριπίδου». Εὐστάθ. σελ. 813,44 «Αἴλιος δὲ Διονύσιος ἱστορεῖ τοὺς κωμικοὺς μάλιστα ἐκκλίνειν πᾶν τὸ ἔχον σιγμὸν καὶ ἐξήχῃσιν

καὶ ψόφον, ἃ τῇ τραγωδίᾳ μάλιστα ἂν ἀρμόττοι. Διὸ καὶ διασύροντες τοὺς τραγικούς ὡς μὴ τοιούτους προσπαρίζουσιν ἐν τῷ ἔσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν *σιγμάτων* Εὐριπίδου». Πρβ. καὶ σελ. 896,56 «Διὸ—καὶ ἡ κωμωδία μετὰ τὴν εὐρεσιν τῆς χρήσεως τοῦ Τ ἀντὶ τοῦ Σ ἐπισημαίνεται χαίρειν ὡς ἀπαλλαγεῖσα τῶν *σιγμάτων* Εὐριπίδου» καὶ σελ. 1379,57 «Ὅτι δὲ ὁ τοῦ σίγματος ἦχος καὶ ἄλλως λυπεῖν οἶδεν ἀκρόασιν διὰ τὸ συχνὸν τοῦ σιγμοῦ, ὅτε στοιβάζεται, ὡς ἐν τῷ ἔσωσά σ' ὡς ἴσασι καὶ ἐξῆς τῷ τοῦ Εὐριπίδου δηλοῖ καὶ ὁ πρὸς τινὰ ἐν διπλοκσιασμοῖς τοῦ Τ ἀττικίζοντα εἰπὼν ὡς εὐγέ σοι ὅτι ἀπήλλαξας ἡμᾶς τῶν *σιγμάτων* Εὐριπίδου». Ἀλλ', ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ παρετηρήθη, ἡ ὑγιὲς ἀνάγνωσις εἶνε ἐκ τῶν *σίγμα* τῶν Εὐριπίδου. Χοιροβοσκ. σελ. 369,2 «Ὅθεν τὸ γάμμα καὶ σίγμα, ὡς ἔχοντα πρὸ τοῦ Α τὸ Μ ἐκινδύνευσεν κλίνεσθαι, οἷον γάμμα γάμματος καὶ σίγμα σίγματος· καὶ οὕτω τινὲς περναγινώσκουσιν ἐν τῇ κωμωδίᾳ ἔσωσας ἐκ τῶν *σιγμάτων* Εὐριπίδου. Τὸ δὲ ἀληθέστερον κατὰ διάσταςιν ἀναγινώσκεται, οἷον ἔσωσας ἐκ τῶν *σίγμα* καὶ ἐπιφέρεται τῶν Εὐριπίδου, ἵνα εὐρεθῇ τὸ ἄρθρον ἐπιφερόμενον, λέγω δὴ τὸ τῶν· καὶ ταῦτα γὰρ ἄκλιτα ἔμειναν κατὰ συνεκδρομὴν τῶν ἐτέρων στοιχείων» (Πρβ. καὶ Σχαιφῆρον *Μελετ. Κριτ.* σελ. 96 καὶ Ἑλμσλῆιον *Μηδ.* σελ. 156). Τὴν ῥῆσιν τοῦ Πλάτωνος προηγέκατο ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τῶν ἀποσπασμάτων τῶν κωμικῶν (Τόμ. Β', σελ. 626) ὥδε :

εὐ γέ σοι γένοιθ', ἡμᾶς δτι
ἔσωσας ἐκ τῶν σίγμα τῶν Εὐριπίδου

Ἀλλ' ἐν τῇ μικρᾷ (σελ. 261) πεισθεὶς τῷ Κοβήτῳ (*Παρατ. Κριτ. εἰς Πλάτ. Κωμ.* σελ. 183) ἐξήλειψε τὴν ἀντωνυμίαν ἡμᾶς. Πρβ. καὶ Κόκκιον *Κωμ. Ἀποσπ.* Τόμ. Α', σελ. 608.

Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 203 β' ἀπαντᾷ «εἰπέ καὶ τὸν τοῦ *σίγμα* λόγον», φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Κρατύλῳ σελ. 402 ε' «ἀντὶ τοῦ *σίγμα* δύο λάβδαι τὸ πρῶτον ἐλέγετο» καὶ σελ. 427 α' «διὰ ταῦτα τὸ εἶναι καὶ τὸ ἴσθαι διὰ τοῦ ἰῶτα ἀπομιμεῖται, ὥσπερ γε διὰ τοῦ φῖ καὶ τοῦ ψῖ καὶ τοῦ *σίγμα* καὶ τοῦ ζῆτα κτέ.». Λέγει δὲ καὶ ὁ Αἰλιανὸς περὶ Ζώ. ΙΕ', 28 «διὰ τοῦ *σίγμα* μὴ λέγεσθαι» καὶ ὁ Ἀθήναιος σελ. 455 γ' «διὰ τὸ ἀδύνατον εἶναι ἀποσχίσθαι τοῦ *σίγμα*» καὶ ὁ Γαληνὸς Τόμ. ΙΔ', σελ. 722 καὶ 751 καὶ 788 «τῷ Ῥωμαϊκῷ *σίγμα*» καὶ Δίων ὁ Κόρσιος ΞΗ', κς', 4 «τῶν *σίγμα* εἰς τὸ ταῦ μεταπεσόντων» (Πρβ. καὶ Σχαιφῆρον *Γρηγ. Κορ.* σελ. 712).

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου εὐρίσκεται οὐ μόνον ἄκλιτον τὸ ὄνομα *σίγμα* κατὰ τὴν τῶν παλαιῶν συνήθειαν, οἷον σελ. 824,27 «διὰ δύο σίγμα προφέρουσιν» καὶ σελ. 1654,25 «φραζόντων ἐν

δυσὶ σίγμα» καὶ σελ. 1654,27 «διὰ δύο σίγμα», κτλ. ἀλλὰ καὶ κεκλιμένον, οἷον σελ. 905,7 «ἐν δυσὶ σίγμασιν» καὶ σελ. 1389,15 «δι' ἐνὸς σίγματος εὐρίσκεται». Πρβ. Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Β', σελ. 540,14 «ἐν τῷ τόπῳ τῷ καλουμένῳ Σίγματι» καὶ Κωνστ. Πορφυρογ. Τόμ. Α', σελ. 7,18 «ἐν δὲ τῷ Σίγματι ἐκδέχεται αὐτοὺς κτέ.» καὶ Γεώργ. Κωδιν. σελ. 126,6 «τὸν ἄγιον Στέφανον τὸν πλησίον τοῦ Σίγματος». Ἄλλ' ἐν τοῖς μετὰ Θεοφάνην ἀπαντᾷ πολλάκις ἡ γενικὴ τοῦ Σίγμα σελ. 141,11 καὶ 20 καὶ 22 καὶ σελ. 143,4 καὶ 10 καὶ 13. Πρβ. καὶ σελ. 140,10 «ἡ ἐξοδος εἰς τὸ κελούμενον οὕτω Σίγμα ἐξάγει, ἐκ τῆς πρὸς τὸ στοιχεῖον ὁμοιότητος τὴν ἐπωνυμίαν λαβόν» (Ἴδε καὶ Ῥεῖσκιον Κωνστ. Πορφυρογ. Τόμ. Β', σελ. 53). Παρ' Ἰωάννη Λυδῷ σελ. 10,17 διττὴ φέρεται γραφὴ, «εἰς τύπον τοῦ σίγμα στοιχεῖου» καὶ τοῦ σίγματος. Ὁ Σχαιφῆρος γράφει ἐν σημειώσει εἰς τὸ τοῦ Βαστίου Παλαιογραφικὸν Ὑπόμνημα (Γρηγ. Κορ. σελ. 712) «Tamen, ne quid dissimulem, Leo Imper. Tactic. col. 892, §. 184. Lam. dixit (βαρβαριστί, opinor), τοῦ σίγματος». Ἴδε καὶ Κάρ. Σμιδίτιον Beitr. zur Gesch. d. Gram. σελ. 78. Παρασημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἑλμσλήτος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Μηδείας (σελ. 156) ἀξιοῖ νὰ γράφηται προπερισπωμένως σίγμα. Πολλάκις δ' εὐρίσκεται οὕτω προσηνεγμένον τὸ ὄνομα, καθὰ παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κάρ. Σμιδίτιου ἐν τῷ ἀρτίως μνημονευθέντι βιβλίῳ (σελ. 58 κέξ.).

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται τὸ κείμενον ἐν τῷ περὶ Πνευμάτων Λεξικῷ σελ. 213 Βαλκ. «τὸ Α πρὸ τοῦ Ω μέγα φιλοῦται». Τὸ ὕγιως ἔχον εἶν τοῦ Ω μεγάλου καὶ κατὰ δοτικὴν τῷ Ω μεγάλῳ, ὡς παρ' Εὐσταθίῳ σελ. 1828,49 «ἐν τῷ Ο στοιχείῳ τῷ μικρῷ, ἐν δὲ τῷ Ω μεγάλῳ». Λέγεται δ' οὐ μόνον τοῦ Ω μεγάλου καὶ τοῦ Ο μικροῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ μεγάλου Ω καὶ τοῦ μικροῦ Ο. Εὐστάθ. σελ. 5 τέλ. «ἕως τοῦ μεγάλου Ω» καὶ σελ. 511,9 «τοιούτον δὲ ποιοῦσι καὶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ Ο» καὶ σελ. 729,37 «πλεονασμὸν ἔχουσι τοῦ μικροῦ Ο» καὶ σελ. 729, 41 «τοῦ μικροῦ Ο πεισόντος». Ἐν σελ. 51,37 φέρεται «οἱ γε παλαιοὶ καὶ τὸ Ω τὸ μέγα—ἐπέκτασιν εἶναί φασιν».

Ἀναγκαίως δ' ἔχει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἄκλιτα μὲν συνήθως ὑπὸ τῶν παλαιῶν γραμματικῶν κελοῦνται τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ γνώμη, καθ' ἣν ὀφείλουσι νὰ προσαγορεύωνται μορφόπρωτα. Χοιροβ. σελ. 370,23 «Ἰστέον δὲ ὅτι κακῶς εἶπεν ὁ τεχνικὸς τὰ ὀνόματα τῶν στοιχείων ἄκλιτα ὥφειλε γὰρ εἰπεῖν μᾶλλον ὅτι μονόπρωτά εἰσιν ἄλλο γὰρ ἐστὶν ἄκλιτον καὶ ἄλλο μονόπρωτον. Τὰ γὰρ μονόπρωτα θεωροῦνται καὶ ἐν τῇ γενικῇ καὶ ἐν τῇ δοτικῇ καὶ ἐν τῇ αἰτιατικῇ καὶ μετὰ διαφόρου ἄρθρου, οἷον οἱ πέντε, τῶν πέντε, τοῖς πέντε, τοὺς πέντε, τὰ δὲ ἄκλιτα ἐν τῇ εὐθείᾳ μόνη θεωροῦνται καὶ οὐδέποτε οὔτε ἐν τῇ γενικῇ οὔτε ἐν τῇ δοτικῇ οὔτε ἐν τῇ αἰτιατικῇ, οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ ὀφελος· τοῦτο γὰρ

ἐν τῇ εὐθείᾳ μόνῃ θεωρεῖται, ἐν δὲ τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ καὶ αἰτιατικῇ οὐδέποτε θεωρεῖται, καὶ ὡς ἐπὶ τοῦ δῶς, κτέ.». Πρβ. καὶ Βεκκὴρ. Ἀνέκδ. σελ. 861,13. Εὐρίσκεται δ' ὁμῶς καὶ ἡ αἰτιατικὴ *ὀφελος*. Ἐν τοῖς Ἐπιμερισμοῖς τοῦ Ψευδορωδιανοῦ σελ. 191 λέγεται «Σὺν ταύτοις καὶ τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ μονόκλιτα». Πρβ. καὶ Λοβέκκιον *Παραλειπομ.* σελ. 183, σημ. 32.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΝ Τῷ ΚΑΤΑ ΞΗΡΑΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ ΠΟΛΕΜῳ

Ἡ περὶ τοὺς κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἑλλειψίς ἐξωτερικοῦ κύρους καὶ ἐνότητος, εἶναι ὁ κύριος παράγων τῶν διαταγμῶν παρὰ τοῖς δημοσιολόγοις καὶ τῶν διαφωνιῶν παρὰ τοῖς λαοῖς, οἵτινες μὴ ὑπείκοντες εἰς κανόνας ἀνεγνωρισμένους καὶ ὠρισμένους ἐμπνέονται ἐνίοτε μᾶλλον ὑπὸ τῆς αὐθαιρεσίας καὶ τῆς πεποιθήσεως ἐπὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεις ἢ τῆς δικαιοσύνης. Καὶ νῦν μὲν καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων καθ' ἣν ἐκάστη πολιτεία ἐπιδιώκει τὸ αὐθύπαρκτον καὶ αὐτοτελές, ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ συνεννόησις πρὸς καταρτισμὸν διεθνοῦς νομοθεσίας· ἀλλ' ἐὰν ἡ στιγμή αὕτη δὲν ἐσήμανεν ἔτι, δὲν δυνάμεθα διὰ τοῦτο νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν αὐτῆν διεθνοῦς δικαίου, καθόσον οἱ νόμοι δὲν ἀποτελοῦσι τὴν μόνην τοῦ δικαίου πηγὴν. Εἰς οὐδὲν ἔθνος τὸ δίκαιον ἐνεφανίσθη ἐν κώδιξι, τὰ ἔθιμα προηγέθησαν τοῦ ἐγγράφου νόμου, ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ μορφήν καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐμφανίζεται. Καὶ τοιοῦτον ὁμῶς δὲν εἶναι ἄμορφος σωρός, ἀλλ' εἰς τὰ ὅμματα τοῦ ἐταστικοῦ παρατηρητοῦ ἀπεικονίζει τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πάντοτε βαίνουσαν ἐργασίαν κοινωνικῆς ἀναπτύξεως. Οὕτως οὐ μόνον ἔθιμά τινα πεπαλαιωμένα ἐγκατελείφθησαν, νώτερα δὲ στηριζόμενα ἐπὶ ὑψηλοτέρου αἰσθήματος δικαιοσύνης ἐγένοντο ἀποδεκτά, ἀλλὰ καὶ ἐνίοτε διὰ τῶν διεθνῶν συνόδων διετυπώθησαν ἀρχαὶ ὑπὸ τύπον ἀναλογοῦντα πῶς πρὸς τοὺς νόμους.

Πρὸ τῆς συγχρηστῆς παντὸς θετικοῦ νόμου ὑπάρχει ἐν αἰώνιον δίκαιοι, ὅπερ ἐξωτερικεύεται εὐθὺς ὡς ὁ ἄνθρωπος εὐρεθῇ μετ' ἄλλων ἐν συναφείᾳ, ἥτις ἄλλοις εἶναι ἀφρευκτος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν φύσει κοινωνικόν. Ἐκαστος

δίον νὰ σέβηται τὸ τοῦ ἐτέρου δίκαιον ἵνα καὶ οἱ ἄλλοι σέβωνται τὸ ἴδιον αὐτοῦ. Τὸ αἶσθημα τοῦτο παρρατηρεῖται καὶ παρὰ τοῖς ἐν τῇ ἐσχάτῃ κλίμακι τοῦ πολιτισμοῦ εὐρισκομένοις λαοῖς, οἵτινες ὅμως δέχονται αὐτὸ κατὰ τρόπον ἀτελῆ, διὸ εἰς μόνα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τὸ τοῦ δικαίου καὶ ἴσου αἶσθημα τελείως ἀναπτύσσεται. Οὕτω σχηματίζεται δυνάμει ἀναποδράστου ἀρχῆς ὁ κανὼν ὁ διέπων τὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν σχέσεις συνδεομένων διὰ τῶν ἀρρήκτων τῆς ἀνάγκης δεσμῶν.

Κυρίως εἰπεῖν τὸ διεθνὲς δίκαιον εἶναι ἔργον τῆς ἐπιστήμης, ἥτις πρώτη ἐξήγειρε τὸ αἶσθημα τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀνθρωπότητος, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου οἱ πολιτευταὶ σπουδαίως συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ. Καὶ ὅτε μὲν ἡ ἐπιστήμη ἡγεῖται καθόσον ἀναπτύσσει τὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἀρχάς, ὅτε δὲ ῥυμουλκεῖται παρὰ τῶν πολιτευτῶν, ὅταν οὗτοι, παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς κοινῆς γνώμης ἐφαρμόζουσιν ιδέας συμφώνους τῷ πνεύματι τῆς ἐποχῆς. Οὕτως ἀφθονωτέρα πηγὴ ἀφ' ἧς τὸ δίκαιον τοῦτο ἀντλεῖ εἶναι τὰ τῶν δημοσιολόγων ἔργα τῶν κεκτημένων ἀνεγνωρισμένην αὐθεντίαν, ὡς τὸ τοῦ Γροτίου *de mare libero* σύγγραμμα, ὅπερ εἶναι ὁ τίτλος ὁ χρησιμεύσας εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν θαλασσῶν καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων τὰ τοῦ Bluntschli, ἅτινα ὑψίστην ἐπιρροὴν ἤσκησαν καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Συνόδου τῶν Βρυξελλῶν· ἡ κυριωτέρα ὅμως ὕλη παρέχεται τῷ διεθνεί δικαίῳ διὰ τῶν συνθηκῶν δι' ὧν τὰ κράτη καθορίζουσιν τὰς ἑαυτῶν σχέσεις ἐντε πολέμῳ καὶ εἰρήνῃ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι διομολογηθεῖσα συνθήκη τὰς τῶν συναλλαγέντων ἐθνῶν σχέσεις ρυθμίζει μόνως, πλὴν πολλάκις περιλαμβάνονται ἐν αὐταῖς διατάξεις, αἵτινες ἰδιαιτάτα εἰσὶ νόμοι διατυπῶντες ἀρχάς ἀποτελούσας οὕτω σπουδαῖον προηγούμενον καὶ παράδειγμα εἰς τὰ λοιπὰ ἔθνη.

Σπουδαῖον προσέτι στοιχεῖον εἶναι οἱ νόμοι καὶ οἱ κανονισμοὶ τῶν διαφόρων ἐθνῶν ὡς καὶ αἱ ὁδηγαί πρὸς τοὺς στρατηλάτας καὶ ναυάρχους, καθόσον ναὶ μὲν ἡ ἐξουσία τῶν κρατῶν δὲν ἐκτείνεται πέραν τῶν ὁρίων αὐτῶν πλὴν ἡ ἠθικὴ ἐπιρροὴ αὐτῶν χωρεῖ ἔτι προσωτέρω, ἂν αἱ ιδέαι αὐτῶν συμβαδίζωσι τῷ πολιτισμῷ. Τοιαῦται εἰσὶν αἱ τοῦ 1863 πρὸς τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ στρατοῦς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὁδηγαί τοῦ κλεινοῦ Lieber, αἵτινες ὡς ἐκ τῶν ἐν αὐτοῖς γενικῶν κανόνων καὶ τῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς φιλανθρωπίας σπουδαῖον ἤσκησαν ἐπιρροὴν περὶ τὸν καθορισμὸν τῶν κανόνων ἐπὶ τοῦ τρόπου τοῦ πολεμεῖν.

Ἄλλ' ὅμως τῆς ἐλλείψεως διεθνῶν νόμων ἔτι ἐπαισθητοτέρα εἶναι ἡ τῶν διεθνῶν δικαστηρίων, διότι ὡς νῦν ἔχουσι τὰ πράγματα τίς θέλει ἐκπαρθῇ τὸ προσβληθὲν δίκαιον, τίς θέλει ἀπονεύει δικαιοσύνην; Καὶ ἐν τούτοις ὁμολογητέον ὅτι ἡ συνεννόησις περὶ συστάσεως διεθνῶν δικαστηρίων ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς ἐφαρμογῆς παρουσιάζει μυρίας δυσχερείας ὡς ἡ οὐτοπία διαρκοῦς εἰρήνης τοῦ ἀββᾶ Saint-Pierre καὶ τοῦ Ρουσσώ. Πλὴν

τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ἄπορον καθόσον ὡς κατὰ τὸν μεσαίωνα διὰ τὸ παραχῶδες τῶν καιρῶν καὶ τοῦ ὀλίγου πρὸς τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις σιβασμοῦ, οἱ πολῖται ἐλαχίστης ἔχαιρον προστασίας ἐν ταῖς διαφοραῖς αὐτῶν, ὁ δὲ συνήθης τρόπος τοῦ προστατεύειν τὰ ἑαυτῶν δικαιώματα ἦτο τὸ ὑπερασπίζεσθαι διὰ τῶν ιδίων δυνάμεων οὕτω καὶ τὰ ἔθνη, ἄτινα μόνα τότε νῦν ἔχον ἐγγυηταὶ παρίστανται τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐν τῇ ἐγωῖστικῇ αὐτῶν αὐτονομίᾳ διὰ τοῦ πολέμου τὰς διαφορὰς λύουσι. Χαρακτηριστικὴ ἐντούτοις εἶναι ἡ μέριμνα, καὶ ὅταν ἔτι ἡ βία κανονίζῃ τὰς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν διαφορὰς, ἵνα τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτῶν ἦ, ἔστω καὶ κατ' ἐπίφασιν, καθόσον πεποιθήσιν, ὅτι τὸ δίκαιον ἐλκύει πρὸς αὐτὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἐνῷ ἡ ἀδικία προκκαλεῖ τὴν ἀποδοκιμασίαν.

Ἐν πάσῃ ὁμως περιπτώσει ὑπάρχουσι ζητήματα δευτερεύοντα ἐπιλυόμενα νῦν τῇ μεσολαβήσει τῶν φίλων δυνάμεων. Τυχαῖα εἶναι ἡ εὐχὴ τῆς ἐν Παρίσις συνόδου ἐν ἔτει 1856· οὕτω διὰ διεθνῶν συνόδων ἐλύθησαν πολλαὶ διαφοραί, διὰ διαιτησίας δὲ ἐκανονίσθησαν ποικίλα ζητήματα, ὧν πολὺκροτον ὑπῆρξε τὸ τῆς Ἀλαβάρμας. Ἐὰν δὲ ἡ πρακτικὴ τῆς διαιτησίας ἐξακολουθήσῃ ἴσως ἀναγνωρισθῇ ἐπὶ τέλους ὅτι δυνατὴ ἐστὶν ἡ ἐπίλυσις περιπλοκωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων ζητημάτων καὶ μακρὰν τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δῆλον γίνεται ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον δὲν φέρει ἔτι χαρακτηριστικὰ τοσοῦτον ὠρισμένον ὡς οἱ λοιποὶ τοῦ δικαίου κλάδοι, πολλὰς δ' ἔχει ἔτι τὰς ἐλλείψεις, ἀλλ' ἡ γενησομένη σύγκρισις τῶν ἄλλοτε ἰσχυρασῶν ἀρχῶν πρὸς τὰς ἐπικρατούσας νῦν, θέλει πείσει περὶ τῶν γενομένων προόδων καὶ ἐκείνων ὥς τὸ μέλλον ἐπιφυλάσσει πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ φιλανθρωπικοῦ προορισμοῦ τοῦ δικαίου τούτου. Ἡ ζωὴ εἶναι αἰωνία πρόοδος.

Τὸ δικαίωμα ὅπερ ἔχει ὁ ἐμπόλεμος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ, αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ αἱ ἐπιθέσεις εἰς ἃς ἡ χρῆσις τῆς βίας ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ προστρέξῃ ἀπορρέουσιν ὡς εἶναι ἐπόμενον ἐκ τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει διὰ τοῦ πολέμου. Πλεῖστοι ἄλλοτε συγγραφεῖς, ἐν οἷς ὁ Grotius, ὁ Puffendorf καὶ ὁ Bynkershoek ἔθεντο τὴν ἀρχήν, ὅτι «τὰ πάντα εἰσὶ θεμιτὰ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ», ὁ δὲ Grotius ρητῶς λέγει : «Ὅταν τις κηρύσῃ τὸν πόλεμον εἰς λαόν, κηρύσσει αὐτὸν συγχρόνως εἰς πάντας τοὺς τὸ ἔθνος αὐτοῦ αποτελοῦντας. Ἐπομένως δυνάμεθα νὰ φονεύωμεν ἀποκτείνωμεν τοὺς ὑπηκόους τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἡμῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἐδάφους ἀδεσπότου καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης. .. Ἀπόδειξις ἄλλως τε, ὅτι ἡ ἀκολασία τοῦ πολέμου ἐκτείνεται μακρότατα εἶναι ὅτι τὸ διεθνὲς δίκαιον οὐδὲν ὡς προφυλάττει τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, οὓς δυνάμεθα νὰ φονεύωμεν ἀποκτείνωμεν». Ἰδοὺ ὁ παρὰ τῷ Grotius κανὼν, μόνον δ' ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ἠθικῆς ἀποδοκιμάζει τὰς βρβάρειας αὐτάς· ὁ μόνος φραγ-

μόν, ὃν τίθησιν εἶναι ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ φθεῖρειν τὰς γυναῖκας. Τέλος δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Vattel καὶ ὁ ἔτι μεταγενέστερος τούτου Heffter δέχονται κατ' ἀρχὴν ὅτι τὸ κυρίως τὸ δικαίωμα τοῦ πολεμεῖν εἶναι τὸ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, πειρῶνται δὲ μόνον νὰ περιορίσωσι τὸ δικαίωμα τοῦτο. Τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη οὐδόλως ἀναγνωρίζουσι σήμερον ταῖς στρατιωτικαῖς ἀρχαῖς, τὸ δικαίωμα τοῦ δικτιθέναι ἀυθαιρέτως τὰς τύχας τῶν φιλησύχων κατοίκων τῆς ἐχθρικῆς χώρας, καὶ ἂν ἄλλοτε ἐθεώρουν ἐκείνους μεθ' ὧν ἐπολέμουν ὡς ὄντα ἐστερημένα δικαιωμάτων, ὁ θρίαμβος τοῦ διεθνoῦς δικαίου ἐξεπολίτισε τοὺς νόμους τοῦ πολέμου, ἀνέτρεψε τὰ βάρβαρα ἔθιμα καὶ ἐπέβλεπε τὴν ἀναγνώρισιν τῶν συμφυῶν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει δικαιωμάτων.

Ἡ νῦν ισχύουσα ἀρχὴ ὅτι «ὁ πόλεμος λαμβάνει χώραν μεταξὺ τῶν κρατῶν καὶ οὐχὶ τῶν ἰδιωτῶν», διευτυπώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Portalis, ὅστις ἐλεγεν ἐν ἔτει 1800· «μεταξὺ δύο ἢ πλειόνων ἐμπολέμων ἐθνῶν, οἱ ἰδιῶται οἱ ἀποτελοῦντες τὰ ἔθνη ταῦτα δὲν εἶναι ἢ ἐκ συμπτώσεως μόνον ἐχθροί, δὲν εἶναι ἐχθροὺς ἀνθρωποι, οὐδὲ καὶ ὡς πολῖται, μόνον ὡς στρατιῶταί εἰσι τοιοῦτοι». Καὶ ἀληθῶς τὸ κράτος ὡς τοιοῦτον ἐπιχειρεῖ τὸν πόλεμον, οἱ ἰδιῶται ὡς ἀνθρωποι οὐδόλως μετέχουσιν ἐνεργῶς τοῦ ἀγῶνος, διότι οὗτοι πειρῶνται καὶ συνεστῶτος τοῦ πολέμου νὰ ἐξασκῶσι τὸ ἐπάγγελμα αὐτῶν ἵνα διαθρέψωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰς οἰκογενεῖς αὐτῶν· τί λοιπὸν διαπραττοῦσι τὸ ἐχθρικὸν διὰ νὰ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς ἐχθρικῶς; Τὸ κράτος καὶ ὁ πολίτης εἰσὶ δύο ὅλως διάφορα πρόσωπα. Τὸ κράτος ἔχει ἴδια δημόσια δίκαια, ὁ πολίτης δίκαια τοῦ προσώπου, τῆς οἰκογενείας, καὶ τῆς περιουσίας αὐτοῦ, ἐπομένως οἱ πολῖται οἱ μὴ μετέχοντες ἐνεργῶς τοῦ ἀγῶνος δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἐχθροί. Ἡ προστασία τῶν κατοίκων τῆς πολεμίας χώρας κατηγορηματικώτατα ἀναγνωρίζεται, ἐντελῶς δ' ἀποκηρύσσεται ἡ πάλαια θεωρίη. Εἰς ἀντάλλαγμα τούτων οἱ κῆρυκοι πανταχοῦ ἐνθα εἰσελεύει ὁ ἐχθρὸς ὁφείλουσιν αὐτῷ ὑπακοήν, διὸ εἴθισται οἱ ἡγούμενοι τῶν στρατευμάτων τοῦ ἐπιδρομέως διὰ προκηρύξεως πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς ἐχθρικῆς χώρας νὰ ἐπαγγέλλωνται ἀσφάλειαν καὶ πᾶσαν νὰ ἐγγυῶνται προστασίαν ἂν ἡσυχάζωσι καὶ ὑπακούωσιν, ἂν δὲ τούναντίον συλληφθῶσι στασιάζοντες ἢ ἔνοχοι περὶ βιάσεώς τινος τῶν ἐθίμων τοῦ πολέμου καθίστανται ἐκπτῶτοι τῶν προνομίων αὐτῶν. Ὑπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ἐνεπνεύσθη καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσίας ἐν ἔτει 1870, ἥτις λέγει: «Τὸν πόλεμον ἐπιχειρῶ κατὰ τῶν γάλλων στρατιωτῶν, οὐχὶ δὲ τῶν γάλλων πολιτῶν, ὅθεν οὐ πᾶν σομαι παρὲχων τοῖς τελευταίοις ἀσφάλειαν τῶν προσώπων καὶ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν, ἐφόσον δὲν στερήσωσιν ἑαυτοὺς διὰ πράξεων ἐχθρικῶν κατὰ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων τοῦ δικαίωματος τοῦ νὰ χορηγῶ αὐτοῖς τὴν ἐμὴν προστασίαν». Οὕτω δύνανται ὁ ἐπιδραμὼν ν' ἀπαιτήσῃ μὲν ὑπακοήν παρὰ τῶν πολιτῶν

τῆς χώρας, ἣν κατέλαβει, σκληρὸν ὅμως εἶναι νὰ ἐπιβάλλῃ ὑποχρεώσεις ἀντιβαίνουσας πρὸς τὴν ὀφειλομένην εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου κατ' οὐδένα λόγον ἐπιτρέπεται νὰ ἐξαναγκάσῃ αὐτοὺς νὰ στρατεύσῃσι κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος πρὸ τῆς ὀριστικῆς προσαρτήσεως τῆς χώρας, ἥς διατελοῦσιν ὑπήκοοι.

Παρὰ τὴν τάσιν, ἣν τὰ ἔθνη ἐπιδείκνυσιν περὶ τὸ ἐρμηνεύειν ἐπὶ τὸ φιλανθρωπότερον ὑπὲρ τῶν πολιτῶν τῶν ἐμπολέμων τοὺς ὅλους ἐν γένει κανόνας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὁμολογητέον ὅτι τὸ κράτος κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ χρήσασθαι τῷ ἀνταδικήματι πρὸς ἐξαναγκασμὸν ἐτέρου ἔθνους εἰς ἀναγνώρισιν τῆς παρ' αὐτοῦ διαπραχθείσης ἀδικίας καὶ ἱκανοποίησιν τοῦ προσβληθέντος κράτους. Ἐν τούτοις τὸ δικαίωμα τοῦ χρήσασθαι ἀνταδικήμασιν, ἅτινα εἰσὶ πολυειδῆ ἀναλόγως τῆς φύσεως τῆς διενέξεως, δὲν εἶναι ἀπόλυτον. Εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν ἐφρόνουν καὶ ἐκ τῶν μεταγενεστέρων δὲ δημοσιολόγων ὁ Martens ὁ Klüber καὶ ὁ Heffter, ὅτι ὅταν ὁ ἐχθρὸς δράττηται τῆς περιουσίας τῶν ὑπηκόων ἡμῶν, ἥτις κεῖται ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ, δικαιούμεθα νὰ κατὰσχῶμεν τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τὴν εἰς ὑπηκόους τῆς προσβαλούσης ἀνήκουσαν καὶ κειμένην ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου ἐδάφους, ὅταν φονεύῃ τοὺς αἰχμαλώτους ἡμῶν δικαιούμεθα νὰ φονεύωμεν τοὺς ἐκείνου. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη οὐδόλως ἐστὶ ζηλωτὴ, καθόσον ἐπειδὴ εἴθισται τὸ ἐπιγενόμενον κακὸν νὰ ἀποδιδῶται ἐντόκως, τὰ τοιαῦτα ἀνταδικήματα ἐπακολουθοῦσιν ὕψισται φρικαλεότητες, δι' ὧν ἐγείρονται ἀνυπέρβλητα προσκόμματα εἰς τὸν σκοπὸν τοῦ πολέμου ὅστις εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης, οὐχὶ δὲ ἡ ἐκδίκησις καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν παθῶν: συνεπῶς τὸ ἀνταδίκημα περιωρίσθη καὶ θεμιτὸν ἀνεγράφῃ ἐφόσον ἐνεργεῖται ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀδικουντος ἔθνους καὶ μόνον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν ὑπηκόων ἐὰν τὸ ἐχθρικὸν κράτος ἀδίκως κατέσχῃ τὰ ἀγαθὰ τῶν πολιτῶν τοῦ ἐτέρου, καίτοι καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτῇ περιπτώσει τὸ αἶσθημα τοῦ δικαίου καὶ ἴσου δεδικαιολογημένως προσβάλλεται διὰ τοῦ μέτρου αὐτοῦ. Ὅπως δὲ ἀνόσιον εἶναι τὸ ἀνδρολήψιον, διότι ὁ παρ' ἡμῖν καλῇ τῇ πίστει προσελθὼν ξένος ἄδικον εἶναι νὰ στερηθῇ τῆς προσωπικῆς αὐτοῦ ἐλευθερίας δι' ἀδίκημα παρὰ τὸν νόμον ἢ παρὰ τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ, ἐνῷ ποτὶς δὲν εἶναι συνένοχος τούτου.

Ὁ πολιτισμὸς ὅστις ἐν τῇ προοδευτικῇ αὐτοῦ πορείᾳ βαθμηδὸν ἐξημέρωσε τὰ ἦθη καὶ ἀπῆλλαξε τὴν ἀνθρωπότητα τοσοῦτων δεινῶν, ἐπέφερεν εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα καὶ ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ δικαιοῦματος τοῦ βομβολισμοῦ, περιορίσας ἔτι μᾶλλον τὸν κύκλον ἐν ᾧ ἐπιτρέπεται. Οὕτω τὸ βομβολεῖν θεωρεῖται ὡς ἔσχατόν τι μέσον δικαιολογούμενον μόνον ἐν ᾗ περιπτώσει ἀδύνατος ἄλλως παρίσταται ἢ κατὰληψις τῆς προσβληθείσης θέσεως, πώποτε ὅμως θεμιτὸς λογίζεται κατ' ἀνοχυρώτων πόλεων καὶ χωρίων ἅτινα οὐδεμία προασιπίζει στρατιωτικὴ δύναμις, καί-

τοι ὁμολογητίον ὅτι τὸ φιλόανθρωπον ἔθιμον πολλάκις διεκόπη ὑπὸ ἐναντίων παραδειγμάτων, ὡς τοῦ βομβολισμοῦ τῆς Κοπεγχάγης παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου, τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς Νικράγουας ὑπὸ πολεμικοῦ πλοίου τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν καὶ τοῦ Βαλπαράϊζου παρὰ τοῦ Ἰσπανικοῦ στόλου. Πρὸς τῷ ἀνωτέρῳ ὑπάρχει καὶ ἕτερον ἐπεικεῖς διέπον τὸν βομβολισμόν καθ' ὃ ὁ πολιορκητὴς ὀρεῖται νὰ ποιήσῃ γνωστὴν τὴν πρόθεσιν αὐτοῦ περὶ βομβολισμοῦ τῆς πόλεως ἵνα οἱ μὴ πολεμοῦντες καὶ ἰδίαι γυναῖκες καὶ οἱ παῖδες δυνηθῶσι ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἢ προνοήσωσι περὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας, πλὴν ἐν περιπτώσει ἀνάγκης αἰφνιδίως καταλήψεως τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ταχείαν ἐκπόρθησιν τῆς θέσεως, καθ' ἣν ἐπιτρέπεται ἡ μὴ ἀναγγελία τοῦ βομβολισμοῦ. Ἐνῶ δὲ καὶ κατὰ τοὺς παλαιότερους δημοσιολόγους τὸν Grotius, Martens καὶ Klüber θεώσεως τῆς πολιορκίας καὶ πρὸ τοῦ βομβολισμοῦ καλοῦνται οἱ πεπολιορκημένοι εἰς παράδοσιν ἐν ἔτει 1871 αἱ Γερμανικαὶ στρατιαὶ ἄνευ προαγγελίας καὶ ἄνευ ἀνάγκης αἰφνιδίως καταλήψεως ἐβομβοδόλησαν τοὺς Παρισίους μεθ' ὅλας τὰς διαμαρτυρήσεις τοῦ αὐτόσε διπλωματικοῦ σώματος, εἰς οὗ τὸν πρῦτανιν γράψαντα τῷ πρίγκηπι Βίσμαρκ ἵνα «Συμφώνως πρὸς τὰς ἀνεγνωρισμένας ἀρχὰς καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ διεθνοῦς δικαίου ληφθῶσι μέτρα τείνοντα εἰς τὸ νὰ θέσωσιν ἐν τόπῳ ἀσφαλεῖ τοὺς ἑαυτῶν συμπολίτας. «οὗτος ἀπήντησεν ὅτι »ἐπιφυλάττων εἰς τὰς κυβερνήσεις τῆς Υ. Ε. καὶ τῶν μετ' αὐτῆς Κ. Κ. συνυπογραψάντων τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ νὰ ἐμβαθύνωσι πλείονον εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ θεωρητικοῦ ζητήματος, περιορίζομαι διατείνόμενος, ὅτι ἡ προαγγελία βομβολισμοῦ οὐδόλως ἐπιβάλλεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου, οὐδ' ἀναγνωρίζεται ὡς ὑποχρεωτικὴ ὑπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἐθίμων.» Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα τοῦ πρώσου πρωθυπουργοῦ δικαιολογοῦσι τὴν κατ' αὐτοῦ ἐξενεχθεῖσαν μομφήν, καθόσον οὐδ' αὐτὸς κατηγορηματικῶς ἀρνεῖται τὴν τῆς προαγγελίας ὑποχρέωσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἐτέραν παραβίασιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου προέβησαν οἱ Γερμανοὶ μὴ φεισθέντες τῶν εὐχῶν οἴκων, οὐδ' αὐτῶν τῶν μουσείων ἢ ἐπιστημονικῶν καθιδρυμάτων κατὰ τε τὴν πολιορκίαν τοῦ Στρασβούργου καὶ τῶν Παρισίων, ἀλλὰ μεταβιβάσαντες πλεῖστα ἐξ αὐτῶν εἰς ἐρείπια. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὰ μέλη πάντα τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Γαλλίας συνελθόντα ὑπέγραψαν τὴν εὐγλωττον ἐκείνην διαμαρτύρησιν καὶ κατήγγειλαν τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν. «Εἰς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, εἰς τὴν δικαιοσύνην τῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν μελλουσῶν γενεῶν, ὡς κακούργημα πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν πολιτισμόν.» Καὶ ἡ παραβίασις αὕτη δυστυχῶς εἶναι ἐξ ἐκείνων, εἰς ἃς ὑπόκειται τὸ διεθνὲς δίκαιον μέχρις ὀριστικῆς καὶ πανδήμου ἐπικρατήσεως τῶν ἀρχῶν τῆς φιλάνθρωπίας.

Χαρακτὴρ ἰδιάζων εἰς τοὺς μεταξὺ πεπολιτισμένων λαῶν πολέμους εἶ-

ναι ἡ ἀπαγόρευσις τῆς διεδόσεως δηλητηρίων ἢ μολυσματικῶν νοσημάτων ἐν τῇ ἐχθρικῇ χώρᾳ ὡς καὶ τῆς χρήσεως ὀπλῶν ἰοβόλων ἢ προξενούντων ἀλγηδόνας περισσῶς ὀδυνηρὰς καὶ μάλιστα δυσιάτους πληγὰς ὡς καὶ ἡ διὰ δολοφονίας ἀντίρσεις τοῦ ἐχθροῦ, ἐφ' ὧν ὁ Γρότιος ταλαντευόμενος καὶ μᾶλλον ἐγκρίνων ταῦτα ἀποφθίνεται. Τῇ κοινῇ δὲ γνώμῃ βοηθουμένη καὶ ὑπὸ τῶν δημοσιολόγων ἀνῆκει καὶ ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1868 διακήρυξις τῆς Πετροπόλεως εἰς ἣν ἄπαντα τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη προσεχώρησαν καὶ δι' ἧς ἀπγορεύεται ἡ χρῆσις ἐκρηκτικῶν σφαιρῶν. Ἡ ἀληθῶς ὠραία διακήρυξις αὕτη εἶναι συντεταγμένη οὕτω: «Θεωροῦντες ὅτι αἱ πρόοδοι τοῦ πολιτισμοῦ δεόν νὰ ἔχωσιν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὅσον οἷόν τε μείωσιν τῶν τοῦ πολέμου δεινῶν, ὅτι ὁ μόνος νόμιμος σκοπὸς ὃν τὰ κράτη δεόν νὰ ἐπιδιώκωσι συνεστῶτος τοῦ πολέμου εἶναι ἡ ἐξασθένησις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ· ὅτι ἐπὶ τούτῳ ἀρκεῖ νὰ τεθῇ ἐκτὸς μάχης ὅσον οἷόν τε μεῖζον ἀριθμὸς ἀνδρῶν· ὅτι ὁ σκοπὸς θὰ ὑπερεπηδᾶτο διὰ τῆς χρήσεως ὀπλῶν, ἅτινα ἤθελον δεινώσει ἀνωφελῶς τὰς ἀλγηδόνας τῶν ἐκτὸς μάχης ἀνδρῶν ἢ καταστήσει τὸν θάνατον αὐτῶν ἀφευκτον· ὅτι ἡ χρῆσις τοιούτων ὀπλῶν ἀντίκειται κατὰ συνέπειαν πρὸς τοὺς τῆς φιλανθρωπίας νόμους. — Τὰ συμβαλλόμενα μέρη ὑπόσχονται ν' ἀπέχωσιν ἀμοιβαίως, ἐν περιπτώσει πολέμου πρὸς ἄλληλα, τῆς χρήσεως ὑπὸ τῶν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν στρατῶν αὐτῶν πικρὸς βλήματος βάρους κατωτέρου τῶν 400 γραμμαρίων ὁπερ ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἐκρηκτικὸν ἢ πεπληρωμένον ὕλῶν ἐκρηκτικῶν ἢ ἀναφλεκτικῶν.»

Ἐτέραν διάταξιν σχέσιν πως ἔχουσιν πρὸς τὴν διακήρυξιν τῆς Πετροπόλεως ἀπαντῶμεν παρὰ τῷ Bluntschli, τῷ Calvo καὶ ἄλλοις καθ' ἣν ἀπγορεύεται ἡ χρῆσις ἀλυσσιδέτων σφαιρῶν ἐν τοῖς κατὰ ξηρὰν πολέμοις καὶ σφαιρῶν πεπυρακτωμένων ἢ πισσωδῶν στεφάνων ἐν τοῖς κατὰ θάλασσαν, ἣν ὁμως οὐδόλως ἐννοοῦμεν, ἐν ἣ περιπτώσει σκοπῇ ν' ἀπαγορεύσῃ τὸν κατὰ πλήθη φόνον. Ἀπαγορεύομεν τὰς ἀλυσσιδέτους σφαίρας καὶ τὰς πεπυρακτωμένας, πλὴν μία μὲν ὑπόνομος δύναται νὰ ἀνατινάξῃ χιλιάδας ἀνδρῶν, μία δὲ τορπίλλη τὸ μεγαλύτερον πλοῖον· ἐκ τούτου καταφαίνεται τὸ ἄσκοπον τῆς διατάξεως ταύτης, ἐνώσφ δὲν λαμβάνεται γενικώτερόν τι μέτρον ἵνα μὴ ὁ ἄνθρωπος ὑποκρίνεται πρόσωπον ἀψύχου ὄντος.

Καθόσον ὁ πεπολιτισμένος κόσμος προσηλοῦτο τῇ ιδέᾳ ὅτι ὁ πόλεμος συνάπτεται μεταξὺ τῶν κρατῶν, οὐχὶ δὲ τῶν ἰδιωτῶν, κατὰ τοσοῦτον οὗτος κατέστη φιλικθυπότερος, ἐλαττωμένων τῶν φρικαλεότητων δι' ἀνακηρύξεως ἀρχῶν διεθνῶν συμφώνων πρὸς τὴν εὐλάβειαν τὴν ὀφειλόμενῃν εἰς τοὺς πολίτας τοῦ πολέμου. Εἰς τὰς ιδέας ταύτας καὶ τῇ πρωτοβουλίᾳ τῆς Ἑλβετίας ὀφείλεται ἡ τοῦ ἔτους 1864 σύμβασις τῆς Γενεύης,

περὶ βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν ἐν πολέμῳ τραυματιῶν, καθ' ἣν ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀρχὴ ὅτι δέον νὰ χορηγῶνται εἰς τοὺς τραυματίας τοῦ πολέμου αἱ αὐταὶ ἰατρικαὶ περιποιήσεις αἱ εἰς τοὺς ἰδίους ἑαυτοῦ. Τὴν σύμβασιν ταύτην βαθμηδὸν ἐδέχθησαν ἅπαντα τὰ Εὐρωπαϊκὰ κράτη, πλεῖσται δημοκραταὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ αὐτὴ ἡ Περσία, ἐνεκα δὲ παρατηρηθεῖσων ἐλλείψεων συνεπληρώθη αὕτη ἐν συνόδῳ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν συνελθόντων καὶ αὖθις ἐν Γενεύῃ τὸ 1868 καὶ ἐξετάθη καὶ εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν πολέμους. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐξουδετέρωσε τὰ τε φορητὰ νοσοκομεῖα καὶ τὰ μόνιμα καὶ τοὺς τὸ προσωπικὸν ἀποτελοῦντας καὶ ἐκῆρξε σεβαστοὺς καὶ ἐλευθέρους τοὺς κατοίκους τῆς χώρας τοὺς βοηθοῦντας τοὺς τραυματίας, ἀπήλλαξε μάλιστα τῆς κατασταθμείσεως στρατιωτῶν καὶ μέρους τῶν χρηματικῶν εἰσφορῶν τοὺς περιθάλποντας τραυματίας ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν οἰκίαις. Χάριν δὲ ἀσφαλεστέρας προστασίας τῶν νοσοκομείων καὶ τῶν φορητῶν τοιούτων ὥρισεν ὅτι ταῦτα, δέον νὰ φέρωσι λευκὴν σημαίαν μετ' ἐρυθροῦ σταυροῦ· παρόμοιον περιβραχιόνιον δέον νὰ φέρῃ τὸ ἐξουδετερωμένον προσωπικόν. Τέλος διέταξεν οἱ τραυματαῖς νὰ συλλέγωνται καὶ περιθάλπωνται ἄνευ διακρίσεως ἐθνικότητος, οἱ δὲ ἀποδεικνύμενοι μετὰ τὴν ἴασιν ἀνίκανοι πρὸς ὑπηρεσίαν νὰ πέμπωνται εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν. Μεθ' ὅλα δὲ τὰ λυπηρὰ ἐπεισόδια ἄτινα ἐπέφερον ὁ Γαλλογερμανικὸς καὶ ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, τὰς ἐλλείψεις ἃς παρουσιάζει καὶ τὰς ἀντιρρήσεις εἰς ἃς ὑπόκειται ἡ συνθήκη τῆς Γενεύης ὡς καὶ ἡ τῶν Βρυξελλῶν, εἶναι τὰ ἀγνότερα προϊόντα τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἡ ἱστορία καταδείκνυσιν τὰς ποικίλας μέχρι τοῦ νῦν διαφορὰς ὡς πρὸς τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι τοῖς αἰχμαλώτοις, καὶ τὴν μεγίστην ἐπιρροὴν ἣν ἥσκησεν ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ τῆς πρακτικῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Οἱ ἀρχαῖοι δημοσιολόγοι ἐδέχοντο ὅτι ὁ νικητὴς εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ φονεύειν τὸν ἡττηθέντα καὶ ἐκ τοῦ δῆθεν δικαιώματος τούτου παρῆγον τὸ τοῦ διατίθεσθαι ἀπολύτως τὸ ἄτομον, οὔτινος κατ' ἀνοχὴν δὲν ἀφῆρουν τὴν ζωὴν, ἐπὶ δὲ τῆς θεωρίας ταύτης ἐστήριζον τὴν μεταβολὴν τῆς προσωπικῆς καταστάσεως τῶν αἰχμαλώτων, τὴν καταβολὴν λύτρων πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῶν, ὁσάκις ἡ ἀτομικὴ ἐκδίκησις προλαμβάνουσα δὲν προέπειπεν αὐτοὺς εἰς τὰ τοῦ Πλούτωνος βασιλεία. Ἐνῶ δ' ὁ Grotius διδάσκει ὅτι οἱ Χριστιανοὶ συνήθως δὲν δουλοῦσι τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ Vattel δέχεται ὅτι εἰς τὰς περιστάσεις, εἰς ἃς ἐπιτρέπεται ἡ ἀναίρεσις, ἐπιτρέπεται καὶ ἡ δουλεία. Ὡς δὲ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τῶν αἰχμαλώτων, οὐδ' ὡς ἀνταδίκημα αὕτη ἐπιτρέπεται νῦν οὐδ' εἰς ἐτέραν περίπτωσιν, ἐνῶ καὶ τούτης ὑπῆρχον οἱ συνήγοροι ὡς ὁ Bynkershoek, ὁ δὲ Heffter ὡς ἀνάγκην πολέμου ἐπιτρέπει αὐτήν, καθόσον τὴν σήμερον ἰσχύει ἡ ἀρχὴ ὅτι οἱ αἰχμαλῶται εἰσὶ δημόσιοι ἐχθροὶ καὶ ἐπομένως ἀνήκουσιν οὐχὶ

τῷ αἰχμαλωτίσαντι αὐτούς, ἀλλὰ τῷ κράτει καθ' οὗ οὔτοι τὰ ὄπλα ἔφερον. Σκοπὸς τοῦ αἰχμαλωτίζειν εἶναι ἡ ἐξασθένεισις τοῦ ἐχθροῦ οὐχὶ δ' ἡ βλάβη τῶν ἀτόμων ἢ ἡ ἐκμετάλλευσις αὐτῶν. Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι οἱ αἰχμάλωτοι εἰσὶν ἐχθροὶ νόμιμοι καὶ ὅτι δέον νὰ φέρονται πρὸς αὐτοὺς φιλανθρωπῶς. Βεβαίως οἱ αἰχμάλωτοι, οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ συντηρηθῶσιν ἐξ ἰδίων ἢ περὶ ὧν δὲν προνοεῖ ἡ πολιτεία εἰς ἡν ἀνήκουσι, δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς ἔργα ἀνάλογα πρὸς τὴν θέσιν καὶ τὸν ἐαυτῶν βαθμόν, ἐν οὐδεμιᾷ ὅμως περιπτώσει δύνανται νὰ ἀνατεθῶσιν αὐτοῖς ὑπηρεσίαι σχέσιν ἔχουσαι πρὸς τὰ πολεμικὰ, οὕτως ὥστε νὰ παρβιάζηται ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένη ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις, ἐνῷ ἐξ ἐτέρου δύνανται συνωδὰ ταῖς κκνονιστικαῖς δικτάξεσιν, ἃς ὀρίζει ἡ στρατιωτικὴ ἀρχή, νὰ μετέχωσι τῶν ἐργασιῶν τῆς δημοσίου ἢ ἰδιωτικῆς βιομηχανίας. Ἡ δὲ ἀποστέρησις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τῶν αἰχμαλώτων ἐπιτρέπεται κατὰ τὰ νεώτερα νόμιμα μόνον μέχρι τῆς λήξεως τοῦ πολέμου, καὶ ἡ ἐλευθερία ἄλλως τε περιορίζεται καθόσον τὸ τοιούτου ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη τῆς προφυλάξεως κατὰ πάσης ἀποδράσεως. Ἐὰν δ' ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐπέλθῃ ἀνταλλαγὴ τῶν αἰχμαλώτων ἢ ἀφεθῶσιν ἐλεύθεροι ὑπισχνούμενοι ἐπὶ λόγῳ τιμῆς ὅτι δὲν θέλουσι μετᾶσχει τοῦ αἰχμαλωτίσαντος αὐτοὺς ἔθνους πολέμου, ὁ νικητὴς ὀφείλει νὰ μεριμνᾷ περὶ συντηρήσεως καὶ διατροφῆς αὐτῶν, ἀπαγορευομένης αὐτῷ τῆς κακῆς πρὸς αὐτοὺς συμπεριφορᾶς καὶ οἰασθήποτε προσβολῆς. Ταῦτα πόσον ἀπέχουσι τῶν ὡμοτήτων ἃς οἱ Ἀγγλοὶ διέπραττον περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος κατὰ τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ὁποίους εἰς σιδηρὰ δεσμὰ καθέτργον καὶ ἐκείνων τῶν Ρώσων ἐν ἔτει 1812 κατὰ τῶν Γάλλων, ἐξ ὧν πλείστους ὡς κακούργους εἰς Σιδηρίαν ἀπέστειλαν.

Ἡ δὲ συνθήεια τοῦ παραδίδειν τῷ πολεμῷ ὁμήρους πρὸς ἐξασφάλισιν ἐκτελέσεως πράξεως συμφωνηθείσης, ἐπὶ παραδείγματι πληρωμῆς ἀποζημιώσεως ἢ παραδόσεως φρουρίου, καὶ οἵτινες κατὰ τὸ ἀρχαιότερον δίκαιον καὶ τῆς ζωῆς αὐτῶν ἐστεροῦντο ἐπὶ τῇ μὴ ἐκτελέσει τῶν ὑποσχεθέντων, βαθμηδὸν ἐξέλιπε διὰ τὴν γενικὴν κατάκρισιν τὴν ἐπακολουθήσασαν τὰς ἀπανθρωπίας, ὧν οἱ ὁμηροὶ πολλὰκις ὑπῆρξαν τὰ θύματα, προτιμωτέρας τανῦν θεωρουμένης τῆς προσφυγῆς εἰς ὑλικά ἐνέχυρα. Δυστυχῶς κατὰ τὸν Γαλλογερμανικὸν πόλεμον τοῦ 1870 ἐπκνήγαγον μετ' ἄρκυς αὐστηρότητος οἱ Γερμανοὶ τὸ τῶν ὁμήρων ἔθιμον, ἐξαναγκάζοντες πολλὰκις τοὺς προύχοντας τῶν ὑπὸ κατοχὴν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν νὰ ἀνέρχωνται ἐπὶ τῆς ἀτμαμάξης καὶ νὰ συνοδεύωσιν αὐτοὺς εἰς τοὺς διαφόρους σταθμούς, διότι γάλλοι χωρικοὶ παρέβλαπτον τὰς σιδηροδρομικὰς γραμμάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς χρήσεως τῶν προύχόντων ὡς προφυλακτικῶν, οὕτως εἰπεῖν, ὀργάνων οὐ μόνον ἡ ἐλευθερία τῶν φιλησύχων πολιτῶν περιορίζεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν τίθεται ἐν κινδύνῳ ἄνευ ἰδίου αὐτῶν πταίσματος, δι-

καίως κατεκρίθη ἡ χρῆσις τοῦ μέτρου αὐτοῦ ὅπερ ἐθεωρεῖτο ἀποσκορακισθὲν τῶν πεπολιτισμένων πολιτειῶν.

Κατὰ τὸν Grotius «Οὐ μόνον οἱ λαβόντες τὰ ὅπλα διὰ λόγον δίκαιον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πολεμοῦντες κατὰ τοὺς συνήθεις τύπους ἀποκτῶσι τὴν κυριότητα πεντὸς ὅ,τι ἀφῆρεσαν ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, τοῦτο δὲ χωρὶς κανόνα οὐδὲ μέτρον». Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη βαθμηδὸν κατέστη πολλῇ ἡπιωτέρα, περιωρίσθη δὲ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς σχηματισθείσης τῆς πεποιθήσεως ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ πολέμου πάντοτε ἐπιτυγχάνεται καὶ χωρὶς ν' ἀποστερηθῶσιν οἱ ἰδιῶται τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο δέον ἡ περιουσία τοῦ πολέμου νὰ διακριθῇ εἰς κινήτην καὶ ἀκίνητον καὶ εἰς δημοσίαν καὶ ἰδιωτικήν. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν κινήτην δημοσίαν περιουσίαν τοῦ πολέμου καὶ συμφώνως τῇ διακηρύξει τῶν Βρυξελλῶν ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ δύναται νὰ καταλάβῃ ταύτην καθόσον χρησιμεύει εἰς τὰς τοῦ πολέμου ἐργασίας, ὡς εἶναι τὰ στρατιωτικὰ ταμεία, τὰ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια, αἰσιταποθῆναι, τὰ πρὸς μεταγωγὴν ἐπιτήδεια, ὡς πρὸς δὲ τὴν ἀκίνητον ὁ νικητὴς λαμβάνει ταύτην ὑπὸ εἶδος τι μεσεγγύης, καὶ καρποῦται μὲ τὰς ἐκ ταύτης προσόδους, δὲν ἀπαλλοτριᾷ δὲ αὐτὴν οὐδὲ καταστρέφει, ἐκτὸς ἐὰν αἱ στρατιωτικαὶ ἐργασίαι ἐπιβάλλωσι τοῦτο. Ἄλλ' οἱ εὐαγεῖς οἴκοι, τὰ σχολεῖα, τὰ μουσεῖα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια θεωροῦνται σεβαστοί, διὸ τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη στιγματίζουν τὴν παραβίαν τοῦ κανόνα ὡς βανδαλισμόν. Ὡς πρὸς δὲ τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν τοῦ πολέμου ὀφείλει ὁ νικητὴς νὰ σέβηται ταύτην, νὰ μὴ παραβλάπτῃ δ' αὐτὴν εἰμὴ μόνον ὅταν αἱ στρατιωτικαὶ ἐργασίαι ἀπαιτῶσι τοῦτο. Καθ' ὑπέρβασιν ὁμως τῆς ἄνω ἀρχῆς ὁ ἐχθρὸς δύναται νὰ καταλάβῃ, καὶ ὅταν ἔτι ἀνήκουσιν εἰς ἰδιωτικὰς ἐταιρίας ἢ ἰδιώτας, ἐπὶ ἀποζημιώσει τὰ πρὸς μεταγωγὴν ἐπιτήδεια ἀναγκαῖα δὲ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐργασίας, ὡς ἐπίσης δὲν ἀπαγορεύεται τῷ στρατιώτῃ νὰ ἰδιοποιηθῇ τὰ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης συλλεγέντα.

Ἡ δῆωσις ἦτο λίαν ἐν χρήσει μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος καὶ αἱ πόλεις μετὰ τὴν ἄλωσιν κατεστρέφοντο καὶ ἐλεηλατοῦντο. Ὁ Martens ἐν ἔτει 1785 ἔγραφον ὅτι εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις ἐπιτρέπεται τῷ πολέμῳ νὰ διατάξῃ τὴν δῆωσιν, ὁ δὲ Vattel, ὁ Klüber Hefter οὐδόλως κατακρίνουσι τὴν δῆωσιν ἥτις ἄλλως πρακτικῶς ἐπεκράτει ἐνῷ ἀκριβῶς ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔποψιν κρίνων τὴν δῆωσιν ὁ Μ. Ναπολέον ἔλεγεν ὅτι «Εὐτυχῶς ἡ πολιτικὴ συμφώνως μετὰ τῆς ἠθικῆς ἀποκρούει τὴν δῆωσιν. Οὐδὲν προσφορύτερον πρὸς ἀποσύνθεσιν καὶ παράλυσιν στρατοῦ οἰοῦδήποτε. Ὁ στρατιώτης δὲν ἔχει πλέον πειθαρχίαν ἁμαδύναται νὰ λαφυραγωγῇ». Ἐνῷ δὲ ὁ Halleck πρὸ εἰκοσαετίας ἔτι ἐπέμενε νὰ υποστηρίξῃ ὅτι ἡ δῆωσις εἶναι νόμιμος ὡς αἰς πόλιν τις παρεβίασε τὰ τοῦ πολέμου ἔθιμα ἢ ὅτε τὰ ἰσχυρὰ μέτρα εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς ἀνακάλυψιν τῶν ἐνόχων ἢ

γνώμη τοῦ Pinheiro Ferreira σφοδρῶς κατακρίνοντος ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν δῆωσιν ἐγενικεύθη ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε σήμερον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἠθικῶς ἐπιβληθεῖσα εἰς πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη. Οὕτω ἡ δῆωσις ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δικαιολογεῖται, διὸ δικαίως θεωρεῖται ὡς κακούργημα, ὅπερ καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον καὶ αὐτὴ ἡ πρακτικὴ καταδικάζει.

Ἡ θεωρία τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐν ξηρᾷ ιδιωτικῆς περιουσίας δὲν εἶναι ἀπόλυτος οὐδ' ἀνεπίδεκτος περιορισμῶν, καθόσον ὁ εἰσβάλων στρατὸς δικαιούται νὰ λαμβάνῃ τὰ πρὸς συντήρησιν ἐπιτήδεια ἀπὸ τῆς πολεμίας. Ἀρχαιότερον ἐξηναγκάζοντο οἱ χειρωθέντες νὰ τελέσωσιν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ νικητοῦ βαρυτάτους φόρους, ἔθιμον ὅπερ συγγραφεῖς τινες ὡς ὁ Vattel καὶ ὁ Klüber ἐδικαιολογοῦν διατεινόμενοι ὅτι αἱ χρηματικαὶ αὗται εἰσφοραὶ ἀποτελοῦσιν ἐξαγορὰν τοῦ δικαιώματος τῆς δηώσεως· ἐπειδὴ δ' ἡ δῆωσις οὐ μόνον δὲν θεωρεῖται πλέον ὡς δικαίωμα, ἀλλὰ καταδικάζεται καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς πρακτικῆς, οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος ἐξαγορᾶς τοῦ δῆθεν δικαιώματος αὐτοῦ. Οὕτως ὁσπμέραι τὸ ἔθιμον τῶν συμβουλῶν κατέπεσεν ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νῦν οἱ πλεῖστοι τῶν συγγραφέων φρονεῦσιν ὅτι καὶ ὅταν ὁ στρατὸς εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσφύγῃ εἰς τὰς ἀναγκαστικὰς συμβουλὰς ὅπως προμηθευθῇ τὰ ἐπιτήδεια, ὁ εἰσβάλων στρατὸς ὁ ἐπιβαλὼν τὰς συμβολὰς ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὸ ἀντίτιμον καὶ νὰ δίδῃ τὰς προσηκούσας ἀποδείξεις εἰς τοὺς κτήτορας τῶν πραγμάτων ἅτινα ἔλαβεν.

Ἄλλ' ἐὰν εἰς τοσοῦτους περιορισμοὺς ὑποβάλλωνται αἱ πράγμασι συμβολαί, κατὰ μείζονα λόγον ἀποδοκιμάζονται αἱ χρήμασι τοιαῦται, διότι οὕτω μειοῦται ἡ περιουσία τῶν ιδιωτῶν καθ' ὧν δὲν κηρύσσεται ὁ πόλεμος, ἄλλως τε ὡς ὁ ἐχθρὸς δὲν δικαιούται νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς κατοίκους εἰς πλήρωσιν τῶν κενῶν καὶ στελεχῶν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, οὕτω δὲν δύναται ν' ἀπαιτήσῃ νὰ τῷ χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ποσῶς δὲν ἐσεβάσθησαν οἱ Πρωσσοὶ κατὰ τε τὸν πόλεμον τοῦ 1866 καὶ τὸν τοῦ 1870 μεταβαλόντες αὐτὸν εἰς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν· τὴν παραβίασιν αὐτὴν τοῦ ἐθίμου ἀνομολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Bluntschli, καθόσον οὐ μόνον αἱ πράγμασι ἀπαιτηθεῖσαι κατὰ τοὺς ἄνω πολέμους συμβολαὶ ἦσαν ὑπερβολικαί, ἀλλὰ καὶ αἱ χρήμασιν ἐπιβληθεῖσαι ἦσαν μέγισται, ὥστε οἱ διάφοροι δῆμοι μόνον διὰ θανείων δυσβαστάκτων ἐπήρκουν εἰς ἀπότισιν αὐτῶν. Ὅπως δὲ ποτε ὅμως μεθ' ὅλα τὰ ἐναντία παραδείγματα, ὁμολογητέον ὅτι ὁ σεβασμὸς τῆς ιδιωτικῆς περιουσίας ἐν τοῖς κατὰ ξηρὰν πολέμοις ἀνεγράφη ὡς γενικὸς κανὼν, καὶ ὅτι ὑπὸ πᾶσαν ἐποψὴν ἐν πολλοῖς ἐβέλτιώθησαν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ἅπαντες ἐν γένει οἱ νόμοι οἱ τοὺς κατὰ ξηρὰν πολέμους διέποντες.

Ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη αὕτη ὁδὸς ἡ τὰ ἔθνη πρὸς ἀλληλα συνδέουσα

ἀνήκει τοῖς πᾶσιν, οὐδεὶς δὲ κέκτηται δικαίωμα τι ἐπ' αὐτῆς· καὶ ὁμως ὑπῆρξαν οἱ ἀμφισβητήσαντες τὴν ἀναμφισβήτητον ταύτην ἀλήθειαν. Οἱ Ἄγγλοι ἰδίως καὶ οἱ Ἰσπανοὶ ἐπανειλημένως ἠξίωσαν ὅτι ἡ κυριαρχία θαλασσῶν τινων, ἔστι δ' ὅτε καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ ἀνήκεν αὐτοῖς, εὐρέθησαν δὲ καὶ συγγραφεῖς ὑποστηρίζαντες τὴν παράλογον ἀξίωσιν. Γνωστὴ εἶναι ἡ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου αἰῶνος διαμάχη μεταξὺ τοῦ Grotius δημοσιεύσαντος τὸ *Mare liberum* πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ δικαιώματος τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ τοῦ θαλασσοπορεῖν εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας καὶ τοῦ Selden ὅστις ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ *Mare clausum* ὑπεστήριξε τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ καὶ Γουλιέλμος ὁ Γ'. κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ Γεώργιος ὁ Γ'. τῆς Ἀγγλίας εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος δι' ἱκανῶν παραδειγμάτων ἐφάνησαν ἐμμένοντες εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Selden. Καὶ νῦν μὲν περὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς θαλάσσης οὐδεμία ἀμφισβήτησις ὑπάρχει, ἀλλ' ἐνῶ ὡς γυνικὸς κανὼν ἐν τοῖς κατὰ ξηρὰν πολέμοις ἀναγράφεται ὁ σεβασμὸς τῆς περιουσίας, κατὰ θάλασσαν θεμιτὸν λογίζεται τὸ λαφυραγωγεῖν τὰς ἰδιωτικὰς τῶν πολέμιων κτήσεις. Πλὴν πρὸς τί ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς κατὰ ξηρὰν πρὸς τὴν κατὰ θάλασσαν ἰδιωτικὴν περιουσίαν; Ὁ Ortolan στηρίζει αὐτὴν ἐπὶ τῆς διαφοράς ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν στοιχείων τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὁ δὲ Brentano καὶ ὁ Sorel προσθέτουσιν ὅτι ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἄλλως θὰ ἐματαιοῦτο· οἱ τοιοῦτοι ὁμως ἰσχυρισμοὶ οὐδόλως εἰσὶ ζηλωτοί, ἢ δ' ἀνεπάρκεια τῶν νομίμων μέσων τοῦ πολεμεῖν, οὐδέποτε δικαιολογεῖ τὴν χρῆσιν ἐκνόμων μέσων, διὸ εὐτυχῶς πρὸ τριακονταετίας διὰ τῆς ἐν Παρίσις Συνόδου τοῦ 1856 ὑγιέστεραι ἀρχαὶ κατίσχυσαν ἐν τοῖς κατὰ θάλασσαν πολέμοις καὶ ἐτέθησαν τοιαῦται βάσεις, ὥστε ἐν βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω ἔτι ἀπαιτεῖται ἵνα καὶ ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἐξομοιωθῇ τῷ κατὰ ξηρὰν.

Πρὸ τῆς Συνόδου τοῦ 1856, ἥτις ἐξέγραψε τὴν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς ἢ μᾶλλον ὅτι τὰ ἰδιωτικὰ πλοῖα διώκονται ὑπὸ μόνον τῶν πολεμικῶν, ἡ κατὰ θάλασσαν λαφυραγωγία ἐνηργεῖτο διὰ τε τῶν ἐθνικῶν πλοίων τοῦ ἐμπολέμου καὶ δι' ἰδιωτικῶν λαμβανόντων τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν. Μάτην ἐν τῇ συνθήκῃ, ἣν διωμολογήσατο ὁ περικλεὲς Φραγκλῖνος μεταξὺ τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Πρωσίας ἐν ἔτει 1785 ἀνέγραψεν ὅτι ἀπαγορεύεται ἡ χορήγησις σύλης γραμμάτων ἐκραγέντος πολέμου μεταξὺ τῶν συνθηκολογησάντων μερῶν, καθόσον τὸ παράδειγμα τοῦτο δὲν εὔρε μιμητὰς. Μάτην ἐν ἔτει 1823 αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι ἐκοινοποίησαν εἰς τὰς μεγάλας εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις σχέδιον σκοποῦν νὰ καθιερώσῃ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς ἰδιωτικῆς περιουσίας, αἱ διαπραγματεύσεις αὗται εἰκτρῶς ἐναυάγησαν. Ἐν τούτοις καὶ μετὰ τὴν δις κήρυξιν τῆς ἐν Παρίσις Συνόδου, ἡ Ἰσπανία καὶ τὸ Μεξικὸν ἀπήντησαν ὅτι καίτοι ἀποδέχονται τὰς λοιπὰς ἀρχὰς

αἵτινες προύκηρύχθησαν, ἀποκρούουσι τὴν δηλοποίησιν καθὸ οὕσαν ἀδικαίρετον καὶ περιέχουσιν τὴν κατάργησιν τῆς καταδρομῆς, αἱ δὲ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι, ὡς πρῶται ἔδωκαν τὸ παράδειγμα τῆς ἐντελοῦς καταργήσεως τῆς καταδρομῆς, ἐπρότειναν ὡς ὅρον ἀποδοχῆς νὰ μὴ ληΐζεται ἡ ἰδιωτικὴ περιουσία τῶν πολεμίων καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν πλοίων· καὶ ἡ μὲν Γαλλία, ἡ Ἰταλία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ρωσσία ἐκηρύχθησαν πρόθυμοι εἰς ἀποδοχὴν τῆς προτάσεως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν πρὸς κατάργησιν τοῦ βαρβαρίου αὐτοῦ ἐθίμου, ἀλλ' ἡ Ἀγγλία δὲν συνήνεσε καὶ οὕτως αἱ Ἑνωμέναι Πολιτεῖαι δὲν προσεχώρησαν τῇ συνθήκῃ. Ὁπωσδήποτε ἡ πρόσδος κατίσχυσε καὶ δύναταί τις εἰπεῖν ὀριστικῶς, καίτοι πάντοτε ὑπολείπεται ἡ ὑπόθεσις πολέμου μεταξὺ τινος τῶν ὑπογραψασῶν τὴν δηλοποίησιν δυνάμεων καὶ τινος ἐκ τῶν μὴ προσχωρησασῶν.

Δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἐν σιγῇ ὅτι οἱ κίνδυνοι οὓς τὰ ἰδιωτικὰ πλοῖα διατρέχουσιν ἡλαττώθησαν ἔτι δι' ἐθίμου ὅπερ καθιέρωσεν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐν τῷ κατὰ τῆς Ρωσσίας πολέμῳ τὸ 1854, καθ' ὃν ὥρισαν ἐξ ἐβδομάδων προθεσμίας ἵνα, τὰ πλοῖα τοῦ πολέμου τὰ εὐρισκόμενα εἰς τοὺς λιμένας τοῦ κράτους καθ' οὗ ὁ πόλεμος ἐκηρύχθη, ἀποπλεύσωσι τῶν λιμένων ἐν οἷς εὐρίσκοντο καὶ ἐπιστρέψωσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν πατρίδι.

Δευτέρα ἀρχὴ τῆς Συνόδου τῶν Παρισίων εἶναι ὅτι «ἡ οὐδέτερα σημαία καλύπτει τὸ ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα, πλὴν τῶν λαθρεμπορίων τοῦ πολέμου». Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἡγνώνει ὅλως τὸ *Consolato del mare* καὶ οἱ σχεδὸν σύγχρονοι τοῦ Grotius συγγραφεῖς Azuni καὶ Lampredi. Κατὰ δὲ τὸν 16ον αἰῶνα ἴσχυεν ἡ ἀρχὴ «ἐχθρὸν κομίζον φορτίον τὸ πλοῖον καὶ μὴ ἐχθρὸν ληΐζεται», καὶ τὰ οὐδέτερα πλοῖα τὰ φέραντα ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα, ὡς καὶ τὸ ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα τὸ δι' οὐδετέρων πλοίων μεταφερόμενον ἐθεωροῦντο ληΐσιμα. Ἡ ἀρχὴ ὅτι δὲν ληΐζεται τὸ ἐπὶ οὐδετέρου πλοίου ἐχθρικὸν ἐμπόρευμα ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον τὸ 1650 ἐν τῇ συνθήκῃ μεταξὺ Ἰσπανίας καὶ Ὁλλανδίας, ἀνεγνωρίσθη δ' αὕτη γενικώτερον κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος τὸ 1780 ὡς ἐπρότεινεν ἡ Ρωσσία. Ἀλλ' ἐπὶ παραδείγματι τὸ μὲν 1785 ἀπαντᾷ συνθήκη μεταξὺ Πρωσσίας καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν καθιερωῦσα τὴν ἀνωτέρω ἀρχήν, τὸ δὲ 1794 συνθήκη μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἑνωμένων Πολιτειῶν ἀναγράφουσα τὰ ἐναντία. Κατὰ ταῦτα οὐδεμία ἀρχὴ εἶχε τύχει τῆς γενικῆς ἀναγνωρίσεως, διότι αἱ διεθνεῖς συνθήκαι διέφερον ἀλλήλων· μόνον δὲ κατὰ τὴν Σύνοδον τῶν Παρισίων καθιερώθη ὀριστικῶς ὁ δεύτερος οὗτος κανὼν «ἡ σημαία καλύπτει τὸ ἐμπόρευμα», ὅστις στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὅτι τὸ πλοῖον ἀποτελεῖ μέρος τοῦ οὐδετέρου ἐδάφους ὅπερ εἶναι ἀπρόσβλητον.

Ἡ Σύνοδος τῶν Παρισίων καθιέρωσε καὶ τὸν τρίτον αὐτὸν κανόνα «τὸ

οὐδέτερον ἐμπόρευμα πλὴν τῶν λαθρεμποριῶν τοῦ πολέμου, δὲν ληΐζεται ὑπὸ ἐχθρικήν σημαίαν». Δι' αὐτοῦ ἐτέθη τέρμα εἰς τὰς ἀντιλογίας, διότι κρᾶτη τινὰ ἐδέχοντο ὅτι τὸ οὐδέτερον ἐμπόρευμα ληΐζεται εὐρισκόμενον ἐπὶ πολεμίου πλοίου. Καὶ ἀληθῶς ἐνῶ τὸ *Consolato del mare* καὶ πλεῖσται συνθῆκαι τοῦ 13ου καὶ 15ου αἰῶνος ἀναγράφουσιν ὅτι ἡ τῶν οὐδετέρων περιουσία δὲν ληΐζεται, ὑποχρεοῦται δὲ μόνον ὁ οὐδέτερος νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν ληϊστῆρα τὸν ναῦλον, τὰ δὲ Ἀγγλικά, τὰ Ἰταλικά καὶ τὰ Ὀλλανδικὰ δικαστήρια ἐκηρύσσοντο κατὰ τοῦ ληϊσμοῦ, ἡ Γαλλικὴ διάταξις (*ordonnance*) τοῦ 1681 καὶ ὁ Ἰσπανικὸς κανονισμὸς (*reglement*) τοῦ 1779 καθιεροῦσιν αὐτόν, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου οἱ συγγραφεῖς διέσταντο τὰς γνώμας. Ἡ δηλοποίησις ἔθετο τέρμα καὶ εἰς τὴν διαφωνίαν αὐτήν καὶ οὕτως ἡ οὐδετέρω περιουσία, καθόσον δὲν περιέχει λαθρεμπορίον πολέμου, δὲν ληΐζεται, διότι εἶναι περιουσία οὐδετέρων, κατὰ τῶν ὁποίων δὲν κηρύσσεται ὁ πόλεμος· διὸ δύναται νὰ ὑπάρχῃ «φορτίον ἐλευθερον, ἐπὶ μὴ ἐλευθέρου πλοίου».

Τέλος ἡ Σύνοδος τῶν Παρισίων περιώρισε τὸ δικαίωμα τῶν ἀποκλεισμῶν, καθιερώσασα ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς εἶναι ὑποχρεωτικὸς καθόσον εἶναι πραγματικός, δηλαδή ὅταν ἡ ἐμπόλεμος δύναμις ἡ ἐπιβάλλουσα αὐτὸν διαθέτῃ ἐπαρκεῖς ναυτικὰς δυνάμεις ἵνα καθολοκληρίαν κωλύῃ τὴν τε εἴσοδον καὶ τὴν ἐξοδον τοῦ ἀποκεκλεισμένου μέρους. Ὁ περιορισμὸς οὗτος ἦτο τοσοῦτο μᾶλλον ἀναγκαῖος, καθόσον ἡ κατὰ θάλασσαν πρᾶξις ἐπειράθη κατὰ καιροὺς νὰ δώσῃ εἰς τὸ τοῦ ἀποκλεισμοῦ δικαίωμα ἔκτασιν ὅλως ἀπέχθουσιν εἰς τὸν φυσικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἀρκουμένη εἰς τὴν ἀπλὴν κήρυξιν πρὸς σύστασιν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὕτω καὶ μὴ ὑπαρχούσης τῆς πρὸς ἐπιβολὴν ναυτικῆς δυνάμεως οὗτος ἐθεωρεῖτο ὑφιστάμενος, εὐνόητον εἶναι ὅποιαι καταστροφαὶ ἐπῆρχοντο διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ὁλοκληρῶν χωρῶν. Οὕτως ἐν ἔτει 1652 ἡ Ὀλλανδία ἐκήρυσεν ἀποκλεισμένους οὐ μόνον ἅπαντας τοὺς λιμένας τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς κτήσεις αὐτῆς τὰς ἀπανταχοῦ τοῦ κόσμου κειμένας. Ὅτε δὲ τὸ 1775 ἐξεργράγη ἡ ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ Ἀγγλικῶν ἀποικιῶν, ἡ Ἀγγλία ἐκήρυσεν ἀποκλεισμὸν κατὰ τῆς ὁμοσπονδίας. Τὸ ἀξίωμα δ' αὐτό, ὅπερ μεγάλως ἐβλάπτε τοὺς οὐδετέρους, προὐκάλεσεν ἐν μέρει καὶ τὸ τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος σύστημα. Εἰκονικοὶ ἦσαν οἱ ἐπὶ Ναπολέοντος Ἀγγλογαλλικοὶ ἀποκλεισμοί, ὁ ψιλὸς δ' ἀποκλεισμὸς ὑπῆρξε καὶ τὸ κυριώτατον μέσον τοῦ Ἑπειρωτικοῦ συστήματος τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς πρὸς ἀντιδράσιν κατὰ τῆς ναυτικῆς βρετανικῆς ὑπεροχῆς. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ὑπερβολαὶ καὶ καταχρήσεις ἐπήνεγκον, καὶ δικαίως, τὴν κατάργησιν τῶν εἰκονικῶν ἀποκλεισμῶν, καθόσον δύο ἐμπόλεμοι οὐδὲν ὅλως δικαιουῖνται νὰ καταστρέψωσι τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον τοῦ ὅλου κόσμου, διὸ ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Μεξικοῦ, ὁ ἀτυχὴς Μαξιμιλιανός, ἐκήρυξεν ἐν ἔτει

της νὰ ἀποσύρῃ αὐτήν, καθόσον ἡ Γαλλία δὲν ἐπαύσε διώκουσα τὰ Γερμανικὴν σημαίαν φέροντα πλοῖα.

Ἀλλὰ καὶ ἕτεραι σπουδαῖαι ἐνέργειαι ἐγένοντο πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατὰ θάλασσαν ἰδιωτικῆς περιουσίας. Πολυάριθμοι συνέλευσις ἐμπόρων συνεληθούσα ἐν Βρέμῃ κατὰ τὸ 1859 διετύπωσεν ἀρχὰς σκοποῦσας τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ κατὰ θάλασσαν ἐμπορίου. Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα τὸ μὲν ἐν Ζυρίχῃ Ἰνστιτούτον τοῦ Διεθνοῦς δικαίου ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ 1877 ἀπεφάνητο ὅτι «Ἰδιωτικὴ περιουσία εἶτε οὐδετέρα εἶτε ἐχθρὰ μεταφερομένη ὑπὸ ἐχθρικὴν σημαίαν ἢ ὑπὸ σημαίαν οὐδετέραν εἶναι ἀπαρκαβίστος,» κατὰ δὲ τὸ 1882 τὸ Ἰνστιτούτον τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ αὖθις ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ Τουρίνου ἐψήφισε κανονισμόν τῶν θαλασσίων λειῶν ἐξασφαλίζοντα ἀποτελεσματικώτατα τὰ ναυτικὰ κράτη καὶ τὸ ἐμπόριον ἀπάντων τῶν ἐθνῶν. Ἄν δ' ἡ ἀρχὴ αὕτη δυσχερῶς ἔτι ἀναγνωρίζηται παρ' ὄλων, εἶναι ὁμως λίαν πιθανὸν μετὰ τὰ ἀνωτέρω ὅτι προσεχῶς θέλει γίνεαι ἀποδεκτὴ ἐν τῷ διεθνεί δικαίῳ, οὕτω δὲ ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος ἀφομοιωθήσεται τῷ κατὰ ξηρὰν καὶ ὁ νεώτερος πολιτισμὸς θέλει ἀριθμεῖ ἕνα ἔτι θρίαμβον ἐπὶ τῶν βαρβάρων ἰδεῶν τοῦ παρελθόντος.

Τὰ ζητήματα, ἅτινα ἐγείρει ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Ἑλληνικῶν παράλλων παρὰ τῶν στόλων τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τὸν Γαλλογερμανικὸν ἰδίως πόλεμον, εἰσὶ σπουδαιότατα, ἀπαραίτητον δ' εἶναι ὅπως ἐκ κοινῆς συμφωνίας τεθῇ τέρμα εἰς τὰς ἀθλιότητας αὐτὰς καὶ τὰ αἵσχη. Πολυάριθμα συνέδρια συνεζήτησαν ζητήματα ἡσσονος ἐνδιαφέροντος, ὁ καιρὸς ἐπείγει ἵνα ἐν εἰδικῷ συνεδρίῳ ἀνατεθῇ τοῖς ἀντιπροσώποις ἀπάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν ἡ εὐγενὴς αὕτη ἐπιχείρησις, ἡ δὲ κυβέρνησις ἐκείνη, ἥτις ἤθελεν ἀναλάβει τὴν πρωτοβουλίαν καὶ συνδέσει τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τοιαύτην μεταρρύθμισιν, θέλει ἀποκτήσει αἰωνίους μὲν τίτλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος, δόξαν δὲ διαρκεστέραν τῆς τῶν πεδίων τῶν μαχῶν.

Ἀρμάνδος Ποτιέν

ΡΩΣΙΚΑ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΝΤΗΝ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΜΕΘΕΡΜΗΝΕΥΟΜΕΝΑ

ὑπὸ Κ. Α. ΠΑΛΛΙΟΔΟΓΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ¹

τοῦ κόμητος Σ. Γ. Βοροντζὸς τῷ κόμητι Μπεζμπορότκο.

Ἑνετία, τῇ 20/31 Ἰανουαρίου 1784.

Ὁ Ψαρός² ἀναρρώσας ἐκ τῆς μακροχρονίου αὐτοῦ ἀσθενείας χθὲς ἀπῆλθεν εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐνταῦθα αὐτοῦ διαμονὴν ἐπισκεπτόμενος αὐτὸν σχεδὸν καθ' ἐκάστην, ἐξήγαγον τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶνε ἄνθρωπος ὅλως ἀφωσιωμένος τῇ Ῥωσίᾳ καὶ τῇ Αὐτοκρατείᾳ καὶ κατέχεται ὑπὸ αἰσθημάτων εὐγνωμοσύνης τοῖς εὐεργέταις αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑμᾶς ἰδίως συγκαταλέγει. Εἶνε δραστήριος καὶ ἱκανὸς νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν αὐτοκρατορίαν. Εἶδε τὴν πλήρη πίστιν, ἣς ἀπολαύει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως οἱ ἐνταῦθα οὕτω καὶ οἱ ἐκ τῶν νήσων ἀφικνούμενοι ἅπαντες θεωροῦσιν αὐτὸν μαντεῖον καὶ οὗτος μεταχειρίζεται αὐτοὺς κατὰ βούλησιν. Οὐδεμίαν πρέλιπε περίστασιν ὅπως ἐμφυσήσῃ αὐτοῖς τὴν πρὸς τὴν Ῥωσίαν ἀφοσίωσιν μεταχειριζόμενος πρὸς τοῦτο παντοῦς μίση, ἀποκαλύπτων αὐτοῖς τοὺς σκοπούς, οὓς ἔχει ἡ Αὐτοκρατεία ἰδρύσασθαι τὸ ἐλληνικὸν στρατιωτικὸν σῶμα,³ ἀνατρέφουσα τὸν

¹ Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολή, ἣν ἀρύομαι ἐκ τοῦ «Ῥωσικοῦ Ἀρχείου» 1879 ἀρ. 4, σελ. 85 εὐρίσκεται ἐν τῷ ἐν Μόσχᾳ Ἀρχειοφυλακείῳ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν. Ὁ Σ. Γ. Βοροντζὸς ὑπῆρξεν ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Βασιλεωςστῆς τῆς Ῥωσίας ἐν Ἑνετίᾳ, ὃ δὲ Α. Α. Μπεζμπορότκο ἰδιαιτέρος τῆς ἀνωτέρω Αὐτοκρατείας γραμματεὺς, κατόπιν δέ, ἐπὶ Παύλου, ἀρχικαγκελάριος.

² Ὁμογενὴς ἡμῶν ἐκ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως κατὰ τὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείαν πρὸς ἐξέγερσιν τῶν δυστήνων ἡμῶν ὁμογενῶν, οἰκτρῶς, ὡς γνωστόν, μεταγενεστέρως ἐγκαταλειφθέντων. Ὑπηρετήσας ἐν τῇ Ῥωσικῇ ὑπηρεσίᾳ καὶ πρὸ τῆς περιωνύμου ἀνωτέρω ἐκστρατείας, πρόξενος τῆς Ῥωσίας διατελέσας ἐν Μεδίτῃ, μετὰ ταῦτα δὲ προύδιβάσθη εἰς τὸν βαθμὸν στρατηγεῦ. Περὶ αὐτοῦ ἴδε προηγουμένους τόμους Παρνασσοῦ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς Πίναξι.

³ Ἴδε τὰ προηγούμενα παρ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα ἐν τῷ «Παρνασσῷ» ἔγγραφα.

βασιλόπαιδα Κωνσταντῖνον Παύλοβιτς καὶ αὐτὴν τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα προσέλασιν διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Κριμαίας ὡς μέσου πρὸς ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὲρ τῆς μελλούσης αὐτῆς εὐημερίας. Ἦμιν παρὼν ὅτε εἷς ἐξ αὐτῶν ἐτόλμησε νὰ ὀνειδίσῃ τὴν Ῥωσίαν ἐπὶ τῇ προσγενομένη δυστυχίᾳ τοῖς δυστήνοις Πελοποννησίοις,¹ οἵτινες τὰ πάνδεινα ἔπαθον καταστραφέντες ὁλοσχερῶς, οὗτος ἑξαλλος ἐκ τῆς ὀργῆς ἀπήντησεν: «Ἡ καταστροφὴ χιλιάδων τινῶν οὐδὲν σημαίνει· ἔστω ν' ἀπολεσθῇ καὶ τὸ ἡμῖν τῶν Ἑλλήνων, ἀρκεῖ οἱ λοιποὶ νὰ διδαχθῶσιν, ἀνδρειωθῶσι καὶ δοξασθῶσιν ἀποτινάσσοντες τὸν ὀθωμανικὸν ζυγόν. Πέτρος ὁ Μέγας ἐθυσίασεν ἑκατοστύς χιλιάδων Ῥώσων ἵνα ἀνυψώσῃ καὶ ἐκπολιτίσῃ τὴν πατρίαν αὐτοῦ χώραν. Μὴ ἐλπίζετε καὶ ὑμεῖς νὰ τύχητε ἀνεξαρτησίας ἄνευ θυσιῶν.» Ταῦτα κατέπεισαν τὸν ὀνειδίζοντα καὶ κατέδειξαν τὸν πρὸς τὴν Ῥωσίαν ζῆλον τοῦ Ψαροῦ. Πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος λαμβάνει εἰδήσεις, γινώσκει ἀπάσας τὰς χώρας αὐτῆς καὶ δύναται, φρονῶ, νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν μεγάλως, ἐὰν κεκτήμεθα σκοπούς τινας ἐν τῷ μέλλοντι. Κατὰ τὴν ἀναχώρησιν αὐτοῦ μοι εἶπεν ὅτι ἐὰν ἡ Αὐτοκρατορία μεταβῇ εἰς Χερσῶνα, ἐπεθύμει νὰ ζητήσῃτε ὑπὲρ αὐτοῦ ἄδειαν ἀπουσίας ὅπως μεταβῇ αὐτόσε. Κατὰ τὸ θέρος ἐκ Μελίτης δύναται ἐντὸς δύο ἐβδομάδων νὰ φθάσῃ εἰς Τεργέστην, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Χερσῶνα ὡς αὐτῶς ἐντὸς πέντε ἡμερῶν. Ἐχει δύο σχέδια, ἅτινα μοι ἀπεκάλυψε καὶ τὰ ὅποια ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκθέσῃ ὑμῖν. Εἰσὶν ἄξις τῆς ὑμετέρας προσοχῆς καὶ λίαν χρήσιμα. Ἡ ἐν τῇ παρούσῃ περιγραφῇ αὐτῶν δὲν εἶνε τόσον εὐκόλος ὥπως ἡ προφορικὴ αὐτῶν ἔκθεσις.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ²

τοῦ κόμητος Ν. Ι. Πάνιν τῷ κόμητι Α. Γ. Ὁρλώφ.

Πετεργόφ, τῇ 21 Ἰουλίου 1770.

Λαμβάνων τὴν τιμὴν νὰ ἐσωκλείσω ὥδε τὰ δύο συνημμένα πρὸς τὴν ὑμετέραν ἐκλαμπρότητα καὶ τῷ ναυάρχῳ Σπυρίδωφ ἑγγράφα διατάγματτα, δὲν ἡδυνάμην νὰ μὴ θίξω, φίλτατέ μοι κύριε, συνωδὰ τῷ εἰλικρινεῖ πρὸς

¹ Διὰ τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατείας.

² Ἀρύομαι ἐκ τοῦ «Ῥωσικοῦ Ἀρχείου» 1880 βιβλ. Γ', Σελ. 229. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιστολὴ εὐρίσκεται ἐν τῷ παρὰ τῇ κόμῃ Δούτζιν τῆς ἐπαρχίας Σμολένσκ πλουσίῳ ἀρχαιοφυλακείῳ τῆς κομήσεως Μαρίας Μεστέρκη, ἀπογόνου τοῦ κόμητος Πάνιν, ὅστις, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξεν ἐπὶ Αἰκατερίνης τῆς Β' ἀρχικαγκελάριος. Περὶ αὐτοῦ ἴδε εἰς τὰ πρόηκτα παρ' ἐμοῦ δημοσιευθέντα ἐν τοῖς προηγουμένοις τόμοις τοῦ «Παρνασσῶ» ἑγγράφα.

τὰ ὑμέτερα ἔργα πόθῳ καὶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ πρὸς ὑμᾶς συμπαιθεῖα, ζητήματά τινα, περὶ ὧν φρονῶ ὅτι καὶ ὁ ὑμέτερος περιληψόμενος ἀδελφὸς κόμης Γρηγόριος Γρηγορίεβιτς διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου ἔγραψεν ὑμῖν. Ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης θέλει γνωρίσει ἐξ ἐνὸς τῶν συνημμένων διατχυμάτων τὸν πόθον τῆς αὐτῆς αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος ὅπως ἐπιλαμβανόμενοι τῆς πρώτης εὐκαιρίας σχηματίσῃτε ἐκ τῶν ἐλληνικῶν ἐπαρχιῶν ὁμάδα τινὰ πληρεξουσίων, οἵτινες ὡς ἀντιπρόσωποι ἐν ταῖς διεθνήσιν ὑποθέσεσιν ἀποταθῶσι πρὸς ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ κράτη διὰ δημοσίας αἰτήσεως προσφυγίου, προστασίας καὶ ὑπερασπίσεως παρ' ἀπάσης τῆς χριστιανικῆς κοινωνίας, ὡς Χριστιανοὶ ἀποσκιρτήσαντες τῆς κυριαρχίας τῶν ἀπίστων.

Εἰμι βέβαιος ὅτι ἡ ὑμετέρα ἐκλαμπρότης θέλετε κατῖδει τὴν πολιτικὴν σπουδαιότητα καὶ τὸ ὠφέλιμον τοῦ διαβήματος τούτου. Τοιοῦτοτρόπως τὰ ἔργα τῆς ὑμετέρας Γαληνοτάτης Ἀνάσσης θέλουσι τύχει νέας ἀποδείξεως τῆς δικαιοσύνης, μετριότητος καὶ ἀφιλοκεδεῖας αὐτῆς· ἔκαστον δὲ χριστιανικὸν κράτος θέλει, οὕτως εἰπεῖν, ἀκουσίως παρκακινήθῃ ὑπὸ τοῦ πρὸς τὸν χριστιανισμὸν σεβασμοῦ, νὰ μὴ δειχθῇ ἀπέναντι τῶν λοιπῶν ὡς περιφρονῶν αὐτὸν ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ πολιτικὴ ἐκάστου ἐξ αὐτῶν ἤθελε ζητήσει νὰ παρκαλώσῃ ἐν κργῶς τὴν εἰς τὸ ζήτημα τῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ ἐξεγερθέντων Χριστιανῶν ἀνάμειξιν.

Ἐπειδὴ δὲ νὰ καταπίσῃ τις λαὸν εἶνε εὐκολώτερον διὰ παραδειγμάτων ἢ λόγων, κατ' ἐμὴν γνώμην ὡς τοιοῦτον ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης δύναται νὰ ὑποδείξῃ τοῖς ὑμέτεροις Ἑλλήσι τὴν ἐκ τοῦ τυραννικοῦ ζυγοῦ τοῦ Ἰσπανικοῦ οἴκου ἀποσκίρτησιν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ὀλλανδίας, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σύγχρονον τῶν ἀνωτέρω Πολιτειῶν πολίτευμα δύναται πληρέστατα νὰφομοιωθῇ τῇ συγχρόνῳ καταστάσει τῆς Ἑλλάδος. Αἱ ἐν λόγῳ πολιτεῖαι, ἀποσκιρτήσασαι τῆς Ἰσπανίας, ἐσχημάτισαν δημοκρατίαν ἐκ τῶν ἐπτά αὐτῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἐπαναστατήσασαι κατὰ τοῦ τυράννου ἔτυχον τῆς ἀνεξαρτησίας, παρ' ἀπασῶν τῶν Δυνάμεων ἀναγνωρισθείσης· ἐσχημάτισαν δὲ κυβέρνησιν ἐκλέξασαι ἐξ ἐκάστης ἐπαρχίας βουλευτήν.

Μεγάλως ποθῶ, ἐντιμότετε κύριε, ὅπως δυνηθῇτε ἰδίως νὰ εὔρητε μεταξὺ τῶν ἐγγυρίων κατοίκων εἰλικρινεῖς Ἑλλήνας καὶ κατόχους τῆς παιδείας καὶ τῆς αὐτῆς εὐθύτητος καὶ δραστηριότητος, ὥστε, τυχόντες τῆς πληρεξουσιότητος τῶν λοιπῶν, νὰ φανῶσιν ὑμῖν χρήσιμοι, ἄνευ τοῦ ὁποίου δυστυχῶς δύναται τις νὰ προῖδῃ σοβαρὰ ἐμπόδια.

Ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης, διὰ τοῦ σημερινοῦ ἐπίσης ταχυδρόμου ἀρκούντως καὶ ἄνευ τῆς ἐπιστολῆς μου θέλετε κατῖδει κατὰ πόσον ἀνησυχούμεν περὶ ὑμῶν, ἐστερημένοι εἰδήσεων ἀπ' εὐθείας, ἐνῶ αἱ πλαγίως ἀρικνούμεναι γέμουσιν ἐμπαιθῶν καὶ ἀπειθάνων γεγονότων, δι' ὃ δὲν ἐπιθυμῶ καὶ νὰ ἐνοχλήσω ὑμᾶς διὰ τῶν αὐτῶν μεμψιμοιριῶν, εὐελπιστῶν ὅτι ἐπὶ

πολὺ δὲν θέλετε στερῆσει ἡμᾶς τῶν τοιούτων. Ταῦτοχρόνως ἡ Ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης θέλετε μάθει περὶ τῆς σπουδαιοτάτης, πιθανὸν δὲ καὶ τελείας καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τοῦ συγχρόνου ἀγῶνος νίκης, ἣν κατήγαγεν ὁ κόμης Πέτρος Ἀλεξάνδροβιτς Ῥουμζάντζεβ¹. Τρέφω διακκῆ πόθον ὅπως τὸ γεγονὸς τοῦτο διὰ τῶν ὠφελίμων αὐτοῦ ἀποτελεσμάτων διαδοθῇ ὅσον τάχιον ἐν ταῖς ὑμετέραις χώραις πρὸς νέαν ἐνθάρρυνσιν καὶ ἀναζωπύρησιν τῆς ἀνδρείας τῶν ὑμετέρων Ἑλλήνων.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ²

*τοῦ ἐκ Ναζιν³ βοιβόδα Στεφάνου Χρουστίζωφ
πρὸς τὸν βασιλεῦ Ἀλέξιον Μιχαήλοβιτς.*

Τῷ βασιλεῖ Τσάρω καὶ μεγάλῳ δουκὶ Ἀλεξίῳ Μιχαήλοβιτς ἀπάσης Μεγάλης, Μικρᾶς καὶ Λευκῆς Ῥωσίας μονάρχῃ, ὁ δοῦλός σου Στένκας⁴ Χρουστίζωφ ὑποκλίνεται. Κατὰ τὸ ἐνεστὸς τὸ 181 ἔτος, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τοῦ μηνὸς 7θρίου ἀφικνοῦνται, βασιλεῦ, εἰς Ναζίν Ἑλλήνες ἐκ Κων/πόλεως καὶ ἐκ τῆς Τουρκικῆς καὶ Βλαχικῆς χώρας, κομισταὶ ἐμπορευμάτων, διαφόρου εἶδους ἄνθρωποι καὶ ἀπέρχονται εἰς τὰς πκνηγύρεις, τινὲς δέ, διατρίψαντες παρὰ τῇ στρατιᾷ τοῦ Σουλτάνου τῶν Ὀθωμανῶν Μεχμέτ παρὰ τῇ πόλει Κάμενετζ-Ποδόλσκ, καὶ ἐνδιατρίψαντες ἐν Ναζίν, ἐπανέρχονται εἰς τὰς ἰδίας αὐτῶν χώρας. Πολλοὶ δέ, βασιλεῦ, ἀφικνοῦνται ἐκ Μόσχας κομισταὶ τῶν διαβατηρίων ἐγγράφων σου, μέγα βασιλεῦ, καὶ ἐγὼ ὁ δοῦλός σου, ἄνευ τῆς διαταγῆς σοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως νὰ κατακρατῶ αὐτοὺς ἐνταῦθα ἀδυνατῶ· ὁ Σουλτάνος ἐν τούτοις τῆς Τουρκίας εὐρίσκεται οὐχὶ μακρὰν τῶν τῆς Μικρᾶς Ῥωσίας πόλεων σου, μέγα βασιλεῦ, καὶ πᾶσαι αἱ εἰδήσεις θέλουσι διαβιβάζεσθαι παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῷ Σουλτάνῳ τῆς Τουρκίας, αἱ ἀφορῶσαι τὰς τῆς Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Ῥωσίας πόλεις σοῦ τοῦ μεγάλου βασιλέως καὶ περὶ τούτων τί ὑποδείξεις, μέγα βασιλεῦ;

¹ Ἀρχιστράτηγος· ἐννοεῖ τὴν παρὰ τὸ Καραὺλ νίκην.

² Ἀρύομαι ἐκ τῆς Συλλογῆς «Γράμματα Ἱστορικά» ἐκδοθέντα παρὰ τῆς Ἀρχαιογραφικῆς Ἐπιτροπῆς κλπ. τόμ. ζ', σελ. 250 αὐξ. ἀρ. 63. Ἡ παροῦσα, φέρουσα χρονολογίαν 1672 7θρίου μηνός, εὐρίσκεται ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ τοῦ ἐν Μόσχῃ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν.

³ Ἡ ὑπὸ τῶν ὑμετέρων Νίζνα καλουμένη πόλις τῆς Μικρᾶς Ῥωσίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Τζερνίγοβ.

⁴ Ὑποκοριστικὸν τοῦ ὀνόματος Στέφανος, ῥωσιστὶ Στεπὰν.

ΕΓΓΡΑΦΟΝ¹

*περὶ προμηθείας ἐμπορευμάτων παρ' Ἑλλήνων ἐμπορίου
ἐπὶ τοῦ βασιλείως Θεοδώρου Ἀλεξίγεβιτζ.*

Κατὰ τὸ πρὸς τὸν 181 ἔτος Ἀπριλίου 8 ἡμέρᾳ κατὰ διαταγὴν τοῦ μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ μεγάλου βασιλείως καὶ μεγάλου δουκὸς Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτς ἀπάσης Μεγάλης, Μικρᾶς καὶ Λευκῆς Ῥωσίας αὐθέντου, ἡγοράσθησαν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἑξωτερικῶν διὰ τὴν βασιλικὴν αὐτοῦ Μεγαλειότητος ἀνωτέρας δαπάνης παρὰ τοῦ ἐκ Μακεδονίας Ἑλλήνου Περφολίου Ἰωάννου 22 πῆχεις διπλοῦφάντου ὀλοσηρικοῦ, 178 πῆχεις καὶ ἡμισυς ὀθωμανικοῦ μεταξίνου ὑφάσματος², 398 πῆχεις καὶ 7 βερσὸν λεπτῷ καὶ στενοῦ μεταξίνου ὑφάσματος, πρὸς 9 ρ. τὸν πῆχυν διὰ τὸ ὀλοσηρικόν, πρὸς 13 ἀλτίν³ καὶ 2 ντιένγι τὸν πῆχυν διὰ τὰ μεταξίνα ὑφάσματα καὶ πρὸς 6 ἀλτίν καὶ 2 ντιένγι τὸν πῆχυν διὰ τὸ λεπτόν μεταξινόν ὑφάσμα. Ἐπληρώθησαν δὲ τῷ Ἑλλήνι τούτῳ ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῆς Σιβηρίας δι' ἰκτίδων.

ΔΙΑΤΑΓΜΑ⁴

τῷ Στρατηγῷ κόμητι Ἀλεξίῳ Ὀρλώφ.

6 Μαΐου 1776.

Καθ' ἃπκν τὸ διάστημα τοῦ συγχρόνου ἡμῶν ἀγῶνος μετὰ τῆς Πύλης, αἱ ὑφ' ἡμῶν κατενεχθεῖσαι νῆκαι καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν παρὰχθεῖσαι ὠφέλειαι ὠφείλον φυσικῶς νὰ γεννήσωσι παρὰ τοῖς ἀντιπάλοις ἡμῶν διακαῇ πόθον πρὸς κατὰπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἀλλ' οἱ φθονοῦντες τὴν δόξαν τῆς Αὐτοκρατορίας ἡμῶν, κεκτημένοι μεγίστην ἐπὶ τῆς Πύλης ἐπιρροὴν ἔνεκα τῆς ἀμαθείας αὐτῆς, βρυκαλίζουσιν αὐτὴν διὰ τῆς ἐλπίδος ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπιμονὴ αὐτῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, θέλει πιθανοχράσει ἡμᾶς νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὰ ἡμέτερά συμφέροντα τῇ αὐτῶν μεσολαβήσει ἢ ὅτι διὰ τῶν ιδίων πάντων αὐτῶν ἐξοπλισμῶν θέλουσι σαλεύσει πάντα τὰ

¹ Ἀρύομαι ἐκ τῆς Συλλογῆς «Γράμματα Ἱστορικά» κλπ. Μόσχα 1819, τόμ. Ζ', σελ. 122, αὐξ. ἀριθ. 17. Φέρει χρονολογίαν 11 Μαΐου 1676.

² Ἐν Ῥωσίᾳ ἐλέγοντο τὰ ὀθωμανικὰ ταῦτα μετάξίνα χρωματισμένα ὑφάσματα κα μ κ ἢ κα μ τ ζ ᾱ, ἐξ ὧν κατεσκευάζοντο τὰ βασιλικά ἐνδύματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

³ Χρυσοῦν νόμισμα ἁξίας τριῶν γροσιῶν.

⁴ Ἐκ τοῦ «Ῥωσικοῦ Ἀρχείου» 1879 σελ. 146.

ἡμέτερα μέτρα. Ἐνεκα τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀλλεπαλλήλων εἰσηγήσεων ἐκ μέρους τῶν δυσμενῶς ἡμῖν διακειμένων Δυνάμεων, ὁ ἐχθρὸς ἐζήτησε νῦν ν' ἀνανεώσῃ τὰς συνθήκας τῆς εἰρήνης διὰ τῆς μεταξὺ τοῦ Μεγάλου βεζύρη καὶ τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἡμῶν ἀλληλογραφίας, δι' ὃ συνωδὰ τῇ σπουδαίᾳ καὶ κρίσιμῳ μεταξὺ πολέμου καὶ εἰρήνης περιστάσει, τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἀπαιτεῖ νὰ μὴ δεῖξωμεν οὐδόλως τῷ ἀντιπάλῳ μείωσιν τῆς ἐνόπλου ἡμῶν δυνάμεως. Ἡ κυρία ὑμῶν ἄρα φροντὶς ἔστω ἐν τῇ παρακωλύσει τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας τῶν ὑπηκόων τῆς Πύλης, ἐν τῷ εἰσπλῇ ἐχθρικῶν πλοίων καὶ ἐν τῇ καταδιώξει τῶν τοιούτων. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ μέσου τούτου θέλετε ἐμποδίσαι τὸν ἀντίπαλον νὰ φορολογῇ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, δικαίῳ τῷ λόγῳ ὀφείλομεν τῆς εἰρημίας φορολογίας νὰ ἐπιληφθῶμεν ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου στόλου.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Β'.

Η ΒΙΟΛΙΣΤΡΙΑ

(DIE GEIGERIN)

Ἄν καὶ δὲν ἔχω ρομαντικὰς κλίσεις, οὐδὲ ἐνθουσιῶ διὰ τοὺς καιροὺς τῶν ἱπποτῶν, ἢ διὰ τὰ λεγόμενα *παλιὰ ἐκεῖνα καὶ περασμένα ὥραια χρόνια*, ἄτινα, κατὰ τὴν ιδέαν μου οὐδέποτε ὑπῆρξαν, ἀρέσκομαι μολοντοῦτο εἰς τὸ παρελθόν· εἰς τὸ παρελθὸν ὅμως ἐκεῖνο, οὗτινος παρέκτασις εἶναι τὸ παρόν, εἰς τὸ παρελθόν, εἰς τὸ ὅποτον—ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος οὐδέποτε δύναται νὰ λησμονήσῃ τὰς ἐντυπώσεις τῆς νεότητός του—ἀκόμη ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ καρδίας ἀνήκω.

Οὕτω, πλανώμενος ἀνὰ τὸν λαμπρὸν δρόμον τῆς Βιέννης τὸν Ringstrasse καλούμενον, μάτην ἀναζητῶ τοὺς χάριν αὐτοῦ καταστραφέντας παλαιοὺς προμαχώνας, τὴν χαίνουσαν τάφρον καὶ τὰ πλήρη παιζόντων παιδίων πρηνῇ τῶν ὀχυρωμάτων, καὶ καταλαμβάνομαι ὑπὸ παρὰδόξου αἰσθήματος ἄλλους βλέπων καταδαφιζόμενον παλαιὸν κτίριον, ὃπερ εἰς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς πόλεως διετηρεῖτο ἔτι, ὡς ἀνάμνησις τῆς παιδικῆς ἢ νεανικῆς μου ἡλικίας. Διὰ τοῦτο ἐπισκέπτομαι τοὺς δημο-

σίους εκείνους κήπους, οἵτινες ἔνεκα τῶν νέων περιπάτων ἀπώλεσαν τοὺς ἐπισκέπτας των, συχναίζονται δὲ μόνον ὑπὸ παρηλίκων διδασκαλιστῶν, παισαιῶν γρῦφῶν καὶ παρομοίων σκαίων ὄντων, ἅτινα ἐν καιρῷ ἡμέρας προσπαθοῦσιν, ἐντὸς αὐτῶν διαιτῶμενα, νὰ κρύψωσιν ἀπὸ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου τὰς πεπλκλαιωμένας ἐνδυμασίας των. Ἐπίσης ἀναζητῶ μετ' ἐνδιαφέροντος ξενοδοχεῖα καὶ καφενεῖα, ἅτινα ἄλλοτε μὲν μεγάλην ἔχειον φήμην, τώρα δὲ παρηγκωνίσθησαν ὑπὸ πολυτελῶν νέων ἐστιατορίων, διατηρήσαντα μόνον περιωρισμένον ἀριθμὸν πιστῶν θαμῶνων. Ταῦτά φρονῶ προκειμένου καὶ περὶ τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἀναστροφῆς. Αἰσθάνομαι ἐκυτὸν ἐλκυόμενον πρὸς ἐκείνους, ὧν ἡ ζωὴ καὶ ἡ ἐνέργεια ἀνάγεται εἰς παρελθούσας ἡμέρας, δὲν δύνανται δὲ νὰ ἐξοικειωθῶσι πρὸς τὰ σημερινὰ ἔθιμα. Συνομιλῶ εὐχαρίστως μετὰ χειρωνακτῶν καὶ ἐμπόρων, οἵτινες ἔπесαν θύματα ἐν τῷ πρὸς τὴν γιγαντιαίῳις βήμασι προοδεύουσαν βιομηχανίαν ἀγῶνι μεθ' ὑπαλλήλων καὶ στρατιωτικῶν ταφέντων ὑπὸ τὰ ἐρείπια καταπεσόντων συστημάτων μετ' ἀριστοκρατικῶν ζώντων ἔτι, ἂν καὶ οἰκτρῶς, διὰ τῆς τελευταίας λάμψεως πάλαι ἐπισήμου ὀνόματος μετὰ προσώπων ἐν ἐνὶ λόγῳ, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν δύνامي ν' ἀρνηθῶ συμπάθειάν τινα. Καθὼ 'τι ὅλα ὅσα οὗτοι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσιν ἀναζῶντα ἢ μετὰ κόπου νὰ δικτηρήσωσι προσπαθοῦσιν, ὑπὴρζάν ποτε καὶ ἀπετέλουν τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς, ἀκριβῶς ὡς τόσα ἄλλα, ἅτινα καὶ σήμερον ὑπάρχουσιν, ἐνεργοῦσι καὶ στηρίζουσι. Μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων τούτων εὐρίσκει τις συχνὰ παράδοξα πνεύματα, ἀνησυχούς καὶ ἐνεργητικὰς ψυχὰς, αἵτινες ἐν ἡφαιστειῳδὲι ἐνεργεῖα διατελοῦσαι ἀναμένουσι τὴν κατάλληλον στιγμήν τῆς ἐκρήξεως. Ἐπιστήμονας, ἐρευνητάς, ἀνακαλυπτάς, φιλοσόφους καὶ τεχνίτας, ἀνθρώπους, οἵτινες ἡμῖσιν αἰῶναχρόγοντον τοῦ δέοντος γεννηθέντες, νῦν μόνον μειδίαμα οἴκτου δύνανται ν' ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν συγχρόνων των, τραγικοκομικὰς δηλαδὴ ἀντιθέσεις τῶν μεγάλων καὶ σπακίων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐν τῷ παρόντι δὲν εὐρίσκουσι τὴν ἀρμόζουσαν αὐτοῖς θέσιν καθόσον ἀνήκουσιν ἤδη εἰς τὸ μέλλον, χρησιμεύουσι δὲ μόνον ὡς πρόδρομοι ἐκείνων, οἵτινες θέλουσι διαδεχθῆ αὐτούς.

Τοιοῦτόν τινα, μὴ κατὰριθμούμενον πλέον μεταξὺ τῶν ζώντων, ἐγνώρισα πρὸ ἐτῶν ἐν τινὶ ξενοδοχείῳ τῆς παλαιᾶς πόλεως, ἀπὸ πολλοῦ κλείσαντι τὰς θύρας του. Ἦτο μεσήλιξ καὶ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, μᾶλλον πρὸς πολυσαρκίαν τείνων. Τὸ ὑψηλὸν καὶ εὐρὺ μέτωπόν του ἦτο ἡδὴ φαλακρὸν τριχῶν. Ἐκάθητο συνήθως πρὸ τραπέζης, ἐν τινὶ γωνίᾳ τῆς αἰθούσης, ἔτρωγε, λαμβάνων δ' ὁλῶς μηχανικῶς τὴν τυχοῦσαν ἐφημερίδα ἀνὰ χεῖρας ἠκολούθει διὰ τῶν βλεμμάτων τὸν καπνὸν τοῦ σιγάρου του, ἐνῶ οἱ φαιοὶ του ὀρθαλμοὶ ἀνέδιδον κάποτε παράδοξον λάμψιν, ἐπὶ δὲ τῶν λεπτοφυῶν του χειλῶν ἐπλανᾶτο καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου λησμονηθὲν μειδίαμα. Ἐβδομάδας ὅλας καὶ μῆνας ἐκαθήμεθα οὕτω πλη-

σίον ἀλλήλων οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λέξιν ἀνταλλάσσοντες καὶ ἀποδίδοντες μόνον κατὰ τὴν ἔλευσιν καὶ τὴν ἐκ τοῦ ξενοδοχείου ἀναχώρησιν τὸν εἰθισμένον τυπικὸν καὶ ψυχρὸν χαιρετισμόν. Ἡμέραν τινὰ ἤρχισαμεν συνομιλοῦντες, χωρὶς οὐδεὶς ποτε ἐξ ἡμῶν νὰ δυνηθῇ νὰ προσδιωρίσῃ τίς ἔδωκε πρὸς τοῦτο τὴν πρώτην ὥθησιν. Ἐκτοτε ἐγνωρίσθημεν, τυχέως δ' ἐφανερώθη, ὅτι δὲν μοι ἦτο πάντῃ ἀγνωστος. Κιτὰ τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ ἐκείνην ἐδημοσιεύθησαν εἰς μεγάλῳ σχημὸν ἐφημερίδα παρὰ τινος, ὑπὸ ψευδώνυμον κρυπτομένου, διάφορα ἄρθρα ἐκπλήξαντά με σφόδρα διὰ τὸ φιλοσοφικὸν βάθος τοῦ περιεχομένου των. Ὁριμον καὶ οὐχὶ κοινὸν πνεῦμα εἶχεν ἀναλάβει διὰ τῶν ἁρθρῶν ἐκείνων νὰ διαφωτίσῃ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα καὶ νὰ σκιαγραφήσῃ τὸ μέλλον διὰ τρόπου παραδόξου καὶ τόσῳ ἀντικειμένου πρὸς τὰς γενικὰς ιδέας καὶ συνήθεις δοξασίας, ὥστε οἱ πλείστοι τῶν ἀναγνωστῶν ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκπλαγῶσι καὶ ἀγανακτήσωσι διὰ ταῦτα. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐθαύμαζα, πῶς, ὄργανον, ἐξ ὑπηρετοῦν τὰ στιγματῖα συμφέροντα τῆς ἡμέρας, συγκατετέθη νὰ δεχθῇ τοιαῦτα ἄρθρα εἰς τὰς στήλας του Τῶνόντι ἡ ἐξκοιλούθησις τῶν ἁρθρῶν διακόπη αἰφνιδίως. Καὶ εἶχον γείνει μὲν προσπάθειαι ὅπως ταῦτα ποῦ καὶ ποῦ εἰς ἄλλας ἐφημερίδας ἐξακολουθήσωσιν, ἔπαυσαν ὁμως ἐντὸς ὀλίγου ἐντελῶς. Ἐμαθον, ὅτι οὗτος ἦτο ὁ συντάκτης τῶν ἁρθρῶν ἐκείνων, ἐπεκυρώθη δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἡ ιδέα μου, ὅτι αἱ ἐφημερίδες διεκοψαν τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν μὴ θέλουσαι ἐπὶ πλέον νὰ ἐκτίθωνται. «Ἄλλως τε εἶμαι ὑπερευχαριστημένος», προσέθηκεν, «ὅτι μὲ ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου νὰ γράφω. Θὰ συμφωνῇτε βεβαίως μετ' ἐμοῦ, ὅτι εἶναι μεγάλη τυραννία τὸ νὰ καταστρώνῃ τις καὶ ἐπὶ τοῦ χάρτου τὰς ιδέας του. Ἐκτὸς τούτου, διατὶ νὰ λέγῃ τις εἰς τὸν κόσμον τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἣν μόνον ἡ μεθεπομένη γενεὰ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ;» Ἐμαθον προσέτι, ὅτι ὁ σύντροφός μου εἶχε καθέξει πρὸ καιροῦ ὄχι ἀσήμαντον δημοσίαν θέσιν. Πρόσωπα ἰσχύοντα, λαβόντα γνώσιν τῆς πολυμαθείας καὶ ἱκανότητός του, προσεπάθησαν ἐν ὅλῃ τῇ ἐιλικρινείᾳ νὰ χρησιμοποιήσωσιν αὐτὸν κτὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων των. Πλὴν ἐντὸς ὀλίγου ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ παρὰδοξος αὕτη φύσις δὲν ἦτο πεπλασμένη ὅπως ὑποδουλώνηται, οἱ δὲ προϋστάμενοί του ἐχάρησαν πολὺ, ὅτι οὗτος, ἀφ' ἐαυτοῦ κατανοήσας τὴν θέσιν του, πρρητήθη. Εἰς τὸν μέγαλον κόσμον δὲν ἦτο ἐπίσης ἀγνωστος. Ἐσύγχαζεν εἰς τοὺς ὑψηλοτέρους καὶ μᾶλλον διακεκριμένους κύκλους. Οὗτοι περιποιούντο καὶ ἀνεζήτησαν ἐπὶ μακρὸν τὸν ἀγαπητὸν παράξενον, ἐπειτα δὲ οὐδὲ κἀν πρερτῆρησαν τὴν ἀπουσίαν του, καθόσον μετὰ τὸ τούτων καὶ ἐκείνου οὐδέποτε ὑπῆρξε δυνατόν ν' ἀναπτυχθῶσιν οὐδ' ἐσωτερικοὶ οὐδ' ἐξωτερικοὶ δεσμοί. Τότε ἀφιερώθη ὁλος εἰς ἐαυτὸν καὶ οὕτως ἀπέκτησεν ἐκεῖνο, ὅπερ ἀπὸ πολλοῦ ἐνθέρμως ἐπόθει : ἐλευθερίαν δηλαδὴ καὶ εὐκαιρίαν πρὸς ἡσύχους μελέ-

τας καὶ σκέψεις. Ταύτας ἠδύνατο λίαν εὐκόλως νὰ καλλιεργήσῃ, καθόσον μικρὸν εἰσόδημα τῷ ἐξησφάλιζε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐνεργείας του. Καὶ ἐξεπλήρου τὸν πόθον τοῦτον ἐξαιρέτως! ! Κατὰ τὸ φαινόμενον ἄεργος, ἡσυχολεῖτο ἀπὸ πρωῒας μέχρι βαθείας νυκτὸς μελετῶν τὰ γεγονότα καὶ σκεπτόμενος περὶ τῶν μελλόντων. Οὐδεὶς κλάδος τῆς ἐπιστήμης, τέχνης ἢ τοῦ δημοσίου βίου ἦτον αὐτῷ ξένος. Παντοῦ ἐζήτει καὶ εὕρισκεν ὕλην δι' ἔργον, οὔτινος, ὡς μοι εἶχεν ἐκμυστηρευθῇ, αἱ μὲν προκαταρκτικαὶ μελέται εἶχον συγκεντρώσει ἀπὸ ἐτῶν ὅλην του τὴν ἐνέργειαν, ἡ δ' ἐπιτέλεισις θὰ ἦτο τὸ κύριον μέλημα τοῦ ὑπολοίπου βίου του. Ἐσκόπει νὰ συγγράψῃ ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν. Ὅριώμενος ὑπὸ διαπύρου ἀγάπης πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πεπρoικισμένος δὲ καὶ διὰ βλέμματος εἰσδύοντος μέχρι τῶν ἀποκρυφωτέρων μυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ βαθυτέρου πυρῆνος πάσης ὑπάρξεως, οὐδὲν ἐμίσει τόσον ὅσον τὸ ψεῦδος, τὸ ἐπιπόλαιον καὶ τὸ ἡμιτελές. Ἐκφραζόμενος περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων, μετεχειρίζετο ἀκράτητον καὶ πικρὰν εἰλικρίνειαν, ἐκπλήττουσαν καὶ αὐτοὺς τοὺς συμμεριζομένους τὴν γνώμην, εἰλικρίνειαν, ἣν τότε μόνον ἠδύναντο τις ν' ἀνεχθῇ, ὅτε ἤκουε μεθ' ὁπόσου ἐνθουσιασμοῦ ὠμίλει περὶ παντὸς ἀληθῶς καλοῦ καὶ ὠραίου, καὶ ἐπέθετο, ὅτι οὗτος ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιφυλάξεως ὠμολόγει καὶ προσεπάθει νὰ δεσμεύῃ τὰ ἴδια ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀδυναμίας του. Ἦτο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἄκακος ὡς παιδίον καὶ ἱκανὸς μόνον κατ' ἰδίαν νὰ μισήσῃ ἢ νὰ καταδιώξῃ. Σπανίως ἠδύναντο τις νὰ εὕρῃ βαθυνούστερον κριτὴν καὶ ἡπιώτερον δικαστὴν τῆς ἀνθρωπίνης πλάνης.—Προφανέστατα κατεδεικνύετο ἡ ιδιότης του αὕτη, ὅτε ὠμίλει περὶ τοῦ ὠραίου φύλου. Οὐδέποτε ἐγνώρισεν ἄνθρωπον τόσῳ βαθέως κατανόησαντα τὴν γυναικίαν φύσιν! Ὅπως δ' ὁ φθάλμους του ἦτο εὐκίσθητος διὰ τὰ λεπτότερα θέλητρα καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς ὠραιότητος, οὕτω δὲν διέφευγον αὐτὸν καὶ αἱ μᾶλλον ἀπόκρυφοι ἰδιοτροπίαι τῆς ψυχῆς καὶ τῆς καρδίας. Ἄν δ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν καταφρονητικῶς ἐν γένει περὶ τῶν γυναικῶν ἐξεφράζετο, ἀμέσως προσεπάθει πᾶν ὅ,τι εὕρισκε παρὰ τῷ γυναικείῳ φύλῳ ψεκτὸν νὰ δικαιολογήσῃ διὰ τῆς θέσεως, εἰς ἣν τοῦτο ἔκτοτε παρὰ τῆς κοινωνίας ἐτάχθη. Ὅτε δὲ πάλιν ὠμίλει περὶ τῶν προτερημάτων καὶ ἀρετῶν τῶν, περὶ τῶν ιδιοτήτων καὶ τῆς ἱκανότητός των, ἐνόμιζε τις ὅτι ὅλαι αἱ γυναῖκες θὰ τὸν ἠγάπων. Τὸ περίεργον ἦτο, ὅτι, τοῦτο δέ, ἂν καὶ ὄχι εὐχαρίστως, ὠμολόγει ἀστεειευόμενος, οὐδέποτε ὑπ' οὐδεμιᾶς ἡγαπήθη, ἂν καὶ ἄλλοτε πολὺ μετὰ γυναικῶν ἀνεστράφη. «Διὰ νὰ τὰς γνωρίσῃ τις καλῶς», συνείθιζε νὰ λέγῃ, «δὲν πρέπει ν' ἀγαπηθῇ ὑπ' αὐτῶν, καθόσον τότε τείνει νὰ θεωρῇ τὴν εὐνοϊάν των ὥς τι εὐνόητον καὶ ἐπομένως νὰ μὴ ἐκτιμᾷ αὐτὴν ἀρκούντως. Πρέπει μᾶλλον νὰ ἔχῃ τις ὑποφέρει ἔνεκα αὐτῶν πικρῶς, ἐξ ἄλλου δὲ καὶ νὰ ἴδῃ ὁπόσον θησαυρὸν πίστεως

καὶ ἀγάπης πρὸς ἄλλους ἄνδρας, πολλάκις μάλιστα κατωτέρους ἡμῶν, αὐτοὶ δωροῦσιν, ἵν' ἀναγνωρίσωμεν ὅποῖον θεῖον δῶρον εἶναι τὸ νὰ κατέχη τις καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἀληθῶς τὴν καρδίαν γυναικός».

Μ' ὅλην τὴν ζωὴν καὶ εἰλικρινῇ ἀνταλλαγὴν τῶν ιδεῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων μας, δὲν κατώρθωσαν νὰ συνάψω μετὰ τοῦ *Βάλλεργ*—οὕτω θὰ ὀνομάζω τὸν παρὰδοξον αὐτὸν ἄνθρωπον—φιλίχην, ὑπὸ τὴν στενωπέραν σημασίαν τῆς λέξεως. Εἵχομεν ἀπολέσει ἤδη ἀμφοτέρω τὴν ἐλαστικότητά καὶ τὴν δύναμιν ἐκείνην τῆς νεότητος, ἣτις μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ καταστήσῃ δυνατοὺς, ἐφ' ὅρου ζωῆς, τοιούτους συνδέσμους. Ἡ συναστροφή μας λοιπὸν περιωρίζετο εἰς διαφερούσας συζητήσεις κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος καὶ εἰς συντόμους ἢ μικροτέρους ἐπισκέψεις, ἃς ἀντηλλάσσομεν. Ἐνίοτε ἐκάμνομεν μικρὰς ἐκδρομὰς, κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων τὸ πνεῦμά του ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς φύσεως ἀνεζωογονεῖτο, ἡ δὲ καρδία του ἠνοιγέτο. Τότε διεφαίνετο ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ μεγαλειότητι ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος χαρακτήρ!

Μίαν τῶν ἡμερῶν διηυθύνθημεν μετὰ τὸ γεῦμα πρὸς τὸ *Πράιτερ*. Ἦτο ὥραία καὶ θερμὴ Ὀκτωβριανὴ ἡμέρα. Εἰς τὴν ἀτελεύτητον κυρίαν δενδροστοιχίαν ἐκινεῖτο ἄπειρον πλῆθος λαοῦ. Αἱ λαμπραὶ τῆς δενδροστοιχίας καστάνεαι εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ χάνωσι τὰ φύλλα των. Ἐπὶ τινὰ καὶ ἄλλους περιεπαιχόμενον ἐν μέσῳ τοῦ πλῆθους θυμάζοντες τὰς ὥρας καὶ ὑπερηφάνους κυρίας, αἵτινες, εἴτε ἑφιπποὶ, εἴτε ἐφ' ἀμάξῃς, διέβαινον πρὸ ἡμῶν. Μετ' ὀλίγον ὅμως, στενοχωρηθέντες καὶ βρυθθέντες τὴν τύρβην ταύτην, διηυθύνθημεν διὰ μέσου τῶν λειμῶνων πρὸς τὰ μᾶλλον ἔρημα μέρη τοῦ λαμποῦ ἐκείνου ἄλσους. Εἶχον ἤδη τότε ἀρχίσει ν' ἀποκόπτωσιν ἐδῶ ἢ ἐκεῖ τινὰ τῶν ὥραιων ἐκείνων συμπλεγμάτων τῶν δένδρων, ἅτινα ὅχι τόσῳ εὐκόλως εὐρίσκει τις παρὰ τὰς μεγάλας πρωτευούσας καὶ εἶχον δώσει οὕτως ὥθησιν πρὸς τὴν καταστροφήν, ἣτις μετὰ ταῦτα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς παγκοσμίου ἐκθέσεως, τόσῳ μεγάλῃς διαστάσεως ἔλαβε! Πρὸ δύο κολοσσιαίων φηγῶν, αἵτινες μὲ τὰς φθινοπωρινῶς κεχρωματισμένους κορυφὰς των ἐκείντο ἐπὶ τῆς γῆς ἔστημεν.

«Κρῖμα τὰ ὥραϊα δένδρα!» εἶπον.

«Ἀληθινὴ ἀμαρτία», ἀπήντησε, «νὰ καταστρέψωσιν οὕτω ἀνθρώρην ἐν ζωῇ. Μοῦ φαίνεται ὥσάν νὰ ἔβλεπον ὅλην τὴν ὥραίαν αὐτὴν δενδροστοιχίαν ἐκλιποῦσαν καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος πρασίνου φύλλου ἐξαφανισθῆν, ἐπὶ τῆς μελαγχολικῆς δ' ἐκείνης ἐκτάσεως παρατεταγμένης ἀπεράντους σειρὰς νηφαλίων οἰκιῶν, παρὰ τὰς ὁποίας διέρχεται καπνίζον καὶ παταγωδῶς συρίζον τραῖνον σιδηροδρόμου! — Ἀλλὰ», προσέθηκε μετ' ὀλίγον, «τοῦτο καλῶς ἐξεταζόμενον εἶναι μόνον αἰσθηματικότης. Ὅλα ἐπιτελοῦνται κατὰ τὸν σκληρὸν καὶ σιδηροῦν νόμον τῆς ἀνάγκης. Τὸ Πράτερ θὰ διατηρηθῇ ἀκόμη ἐπὶ τόσον μόνον, ὅσον εἶναι χρήσιμον. Τόπος πρὸς

περίπατον θὰ ἐρεθῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ὁ δὲ λαὸς θὰ συνειθίσῃ καὶ αὐτὸς νὰ διασκεδάζῃ ἄλλοι, πίνων τὸν ζυθὸν του!»

Προεχωροῦμεν σιωπηλῶς. Περὶ ἡμᾶς ἐβασίλευεν ἄκρα σιγή, μόνον δ' οἱ πληροῦντες τὸ ἔδαφος θάμνοι συνεταράσσοντο ὑπὸ λεπτοῦ ψυχροῦ ἀνέμου. Τέλος εὐρέθημεν πρὸ ἐκτεταμένου τέλματος, ἐκ τῶν περικυκλούντων δὲ τὰς ὄχθας του καλὰ μων ταραχθέν ἐκ τοῦ κρότου τῶν βημάτων μας ὑδρόβιον πτηνὸν ἀπέπτη φεῦγον πρὸς τὸ σκότος. . . Ἐλάδομεν τὴν πρὸς τὰ ἴδια ἄγουσαν. Ὅτε ἐφθάσαμεν ἐπὶ τῆς Γεφύρας τοῦ Δουνάβεως, εἶδον προβάλλον ὑπὸ τὰς ἀψίδας μέλαν τι ἀντικείμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος τῶν ὑδάτων πρὸς τὰ πρόσω ὠθούμενον καὶ προσομοιάζον κατὰ τὸ φαινόμενον γυναικεῖα μορφή. Συγχρόνως, φαίνεται, εἶχον παρατηρήσει τοῦτο καὶ ἄλλοι, καθόσον πολλοὶ ἤρξαντο συρρέοντες πρὸς τὸ προπέτασμα τῆς γεφύρας. Ἠκούσθησαν ἀμέσως φωναὶ πρὸς ταχεῖαν σωτηρίαν παροτρύνουσai, ἀπὸ πλησίων δέ τινος σημείου τῆς ὄχθης ἐλύθη λέμβος, ἥς τὸ πλήρωμα διὰ μακρῶν κωπῶν καὶ ἀγκίστρων ἔσυρε τὴν πνιγεῖσαν πρὸς τὴν ὄχθην καὶ ἀπέθηκε παρὰ τὸ βῆθρον πολυφώτου φανοῦ ἀερίοφωτος. Πρὸς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον διηυθύνθη τότε τρέχον τὸ πλῆθος. Ἐγὼ καὶ ὁ συνοδός μου συμπαρεσύρθημεν πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μόλις ὅμως ὁ Βάλβεργ ἔρριψεν ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ προσώπου τῆς γυναικὸς καὶ καταπνίγων ἀκουσίως διαφυγοῦσαν αὐτῇ κραυγῇ, ἔδραξε βιαίως τὸν βραχίονά μου καὶ ἠθέλησε ν' ἀπομακρυνθῇ ἐκεῖθεν. Συνελθὼν ὅμως ἀμέσως, ἐπορεύθη πρὸς τὸν κατὰ τὸ παρεμπεσὸν τοῦτο διάστημα ἀφιχθέντα ἀστυνομικὸν κλητῆρα καὶ συνωμίλησε μετ' αὐτοῦ ἐπὶ μικρόν. Ἐν τοσούτῳ εἶχε ληφθῇ πρόνοια ὅπως μετακομισθῇ ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον νεκρὰ ἐκείνη γυνὴ εἰς τὸ πλησιέστερον σωστικὸν κατὰστημα. Ἠκολουθήσαμεν τὸ πλῆθος καὶ εἰσῆλθομεν παρὰ τῷ χειρουργῷ, ἐνῷ οἱ λοιποὶ διετάχθησαν ν' ἀπομακρυνθῶσι τοῦ καταστήματος. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ χειρουργὸς μετὰ τῶν βοηθῶν του εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον προσεπάθει ν' ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν ζωὴν τὴν δύστηνον γυναῖκα, ὁ Βάλβεργ ἀπηυδηκῶς ἐρρίφθη ἐπὶ προστυχόντος καθίσματος καὶ ἔγραψε λίξεις τινὰς ἐπὶ φύλλου χάρτου, ὅπερ ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ σημειωματαρίου του. Ὁ ἱατρός ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον καὶ ὑψῶν τοὺς ὤμους μᾶς ἀνεκοίνωσεν, ὅτι πᾶσαί του αἱ προσπάθειαι ἀπέβησαν μάταιαι, καθόσον ἡ γυνὴ εἶχεν ἤδη ἀποθάνει. Ὁ Βάλβεργ ἠγέρθη καὶ ἀκολουθούμενος παρ' ἐμοῦ, διηυθύνθη ἐτι ἄπαξ πρὸς τὸ πτώμα, ὅπερ ἀποτεθειμένον ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ δωματίῳ εὐρίσκομένου ἀνκκλίντρου, ἐφωτίζετο ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς κρεμαμένου λαμπτήρος. Ἦτο ὑψηλὴ καὶ λεπτοφυὴς μορφή, ὑπερβᾶσα μὲν τὴν πρῶτην νεότητά, ἀλλὰ καὶ νεκρὰ ἐτι διεχέετο ὑπὸ τῆς γλυκύτητος ἐκείνης, ἥτις οὐδέποτε γηράσκει. Τὰ ἔνεκα τοῦ διαδρόχου αὐτῶν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐπικεκολλημένα φορέματα ἐφαίνοντο ἀρκετὰ τετριμμένα καὶ αὐτὰ δὲ τὰ χειρόκτια καὶ τὰ ὑποδήματα εἰδείκνυν ἐν-

διάκριτον φθοράν. Ὁ ἰατρός εἶχε λύσει τὸν ὑπὸ τὴν σιαγὸνα τῆς νεκρᾶς διὰ ταινιῶν προσδεδεμένον πῖλον, οὕτω δ' ἀνελύθη ἡ ὑγρὰ καστανόχρους κόμη τις διασκορπισθεῖσα ἐπὶ τῶν ὤμων. Τὰ κυκνᾶ χεῖλη ἦσαν ἡνεωγμένα καὶ οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ διεκρίνοντο διὰ τῶν βλεφάρων ἀναλαβόντες ἤδη τὸ ὑελῶδες ἐκεῖνο τῶν ἀψύχων ὀφθαλμῶν. Ἡ θεά ἦτο ἀνυποφόρως σπαρακτική. «Ἡ ἀθλία!» εἶπεν ἡσύχως ὁ Βάλθεργ ἀποστρέφων τὸ πρόσωπόν του, «ὅποτον τέλος ἐπέπρωτο νὰ λάβῃ!» Μετὰ τοῦτο ἐνεχείρισεν εἰς τὸν κλητῆρα τὸ φύλλον χάρτου, ἐφ' οὗ εἶχε προηγουμένως γράψει, καὶ ἐξήλθομεν εἰς τὴν ὁδὸν σιωπηρῶς βαδίζοντες. Ὁ Βάλθεργ ἐφαίνετο διαλογιζόμενός τι. Τέλος νεύσας πρὸς διερχόμενον ἀμαξηλάτην μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸν συνοδεύσω. Ἡ ἄμαξα μᾶς ὠδήγησε πρὸς τι τῶν πλησιεστέρων καὶ πολυανθρωποτέρων προαστείων, σταματήσασα πρὸ λαμπροῦ καὶ μεγαλοπρεπῶς φωτιζομένου ἐμπορικοῦ καταστήματος. Εἰς τοῦτο εἰσῆλθεν ὁ Βέλθεργ, ἐπανελθὼν δὲ μετὰ παρέλευσιν ἀρκετῆς ὥρας καὶ ἀνακοινώσας εἰς τὸν ἀμαξηλάτην τὴν διεύθυνσιν τῆς κατοικίας του. «Ἐχουν ὅλα ἀκριβῶς ὡς ὑπέθετον», εἶπεν, ἐνῶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν ἄμαξαν, μᾶλλον καθ' ἐκυτὸν ἢ πρὸς ἐμέ ὁμιλῶν. Καθ' ὅλον τὸν δρόμον οὐδὲ λέξιν προέφερεν, ὅτε δὲ ἡ ἄμαξα ἔστη ὁ Βάλθεργ ἐκινήθη σπασμωδικῶς ὡς ἐκ κακοῦ ὀνείρου ἐξυπνήσας—«Ἐλθετε μαζύ μου», εἶπε, «δὲν θέλω νὰ ἦμαι μόνος». Εἰσῆλθομεν εἰς τὸ ἀπλοῦν του δωμάτιον. Ἦναι φῶς καὶ τὸν δι' οἶνοπνεύματος λύχον τῆς μηχανῆς τοῦ τείου, ἐξακολουθῶν δὲ νὰ σιωπᾷ μοῦ προσέφερε κιθῶτιον πλήρες σιγάρων. Μετὰ ταῦτα ἐκάθησεν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου. Ἐφαίνετο εἰς βαθεῖς συλλογισμοὺς παραδοθεὶς καὶ ὥσει προτιθέμενος νὰ διηγηθῇ τι. Ἐγὼ ἐσιώπων, μὴ θέλων δὲ νὰ τὸν προκαλέσω, ἔλαβον ἐν τῶν ἐπὶ τῆς τραπέζης κειμένων πολλῶν βιβλίων. Ἄκρα σιγῇ ἐπεκράτει ἐν τῷ δωματίῳ· μόνον τὸ ἐν τῇ μηχανῇ ὕδωρ ἤρξατο ἑλαφρῶς κοχλάζον. Τέλος στρεφόμενος πρὸς με ὁ Βάλθεργ: «Θὰ περιμένετε βεβαίως νὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τῆς δυστυχοῦς γυναικός, ἥτις σήμερον ἐζήτησε καὶ εὔρε τὸν θάνατον εἰς τὰ κύματα τοῦ Δουνάβεως;» Χωρὶς δὲ ν' ἀναμείνῃ ἀπάντησίν μου: «Εἶναι λυπηρὰ, ἴσως δὲ καὶ εἰδεχθῆς ἱστορία. Τοῦτο ἀπόκειται εἰς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἕκαστος θὰ τὴν κρίνῃ. Γνωρίζετε καλῶς πῶς ἐγὼ σκέπτομαι ἐν γένει ἀκριβῶς ὅπως καὶ ὑμεῖς, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνω, ὅτι μεθ' ὅλα ὅσα ἀμέσως θὰ σᾶς διηγηθῶ δὲν θὰ δυνηθῇτε ν' ἀρνηθῇτε εἰς τὸ δυστυχὲς ἐκεῖνο πλάσμα ἐγκάρδιον καὶ εἰλικρινὲς δάκρυ». Ταῦτα λέγων ἐπλήρωσε τείου τὰ κύπελλα, προσφέρον μοι δὲ φιλοφρόνως ἐπανεκάθησεν.

«Ἡξεύρετε», εἶπε, «πόσον μονοτόνως καὶ ἀποκεχωρισμένος τοῦ κόσμου ζῶ. Ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἠρνήθην τὴν χαρὰν καὶ τὰς διασκεδάσεις ἐκείνας,

αἵτινες εἰς ἄνδρας τῆς ἡλικίας μας καὶ φυσικαὶ καὶ προσμεμετρημένοι εἶνε. Λέγω ἀπὸ σκοποῦ ὅτι καὶ ἡγήθην, διότι ἐκ φύσεως εἶμαι ὑπὲρ αὐτῶν καὶ κλίνω πρὸς κατάρχησιν μᾶλλον ἢ πρὸς περιορισμόν. Ἡ πνευματικὴ ὁμως ἐνασχόλησις ὑπερτερεῖ τοσοῦτον ἐν ἐμοί, ὥστε ὅχι μόνον ἐθεώρησα τὴν κλίσιν μου ταύτην ὡς ἐνοχλητικὴν, ἀλλὰ καὶ ὥς τι ἐχθρικῶς πρὸς με διακείμενον καὶ κατατρέχον με, δι' ὃ καὶ προσεπάθησα διὰ παντὸς μέσου νὰ τὴν κατευάσω καὶ νὰ τὴν κατανικήσω. Ἐνεκὰ τούτου δύναμαι νὰ ὀνομάσω ἐμαυτὸν ἀληθῆ ἀσκητὴν καὶ πολὺ ἀληθέστερον ἐκείνων, οἵτινες ἐπιδεικνύουσιν εἰς τὸν κόσμον τὰ σύμβολα μόνον τῆς τοιαύτης ἀρνήσεως, ἀπὸ καιροῦ ὁμως εἰς καιρὸν τὸ δεσμευθὲν τοῦτο στοιχεῖον ἐκρήγνυται ἐν ἐμοί αἰφνιδίως καὶ μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἰσχύος, τότε δέ, ἐπειδὴ ἔχω ἄλλως τε καὶ κλίσιν πρὸς τὰς ἀντιθέσεις, ἀκρατήτως ὠθοῦμαι ἀπὸ τῆς ἡσύχου μοναξίας μου εἰς τὸν ἀνοικτὸν ῥοῦν, πολλάκις μάλιστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν βόρβορον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ὅπως ἐντὸς ὀλίγου ἀνκνήψω καὶ αἰσχυρόμενος καὶ οἰκτεῖρων αὐτὸς ἐαυτὸν ἀφιερῶ καὶ πάλιν εἰς τὸν καθαρὸν αἰθέρα τῶν μελετῶν μου. Τοῦτ' αὐτὸ μοι συνέβη ἄλλοτε κατὰ τὰς ἀπόκρεως. Εἶχον βαρυνθῆ συνάμα καὶ ὀργισθῆ λίαν, ἀναγινώσκων ἀνόητον σύγγραμμα μεγάλῃν τότε ἐντύπωσιν ποιῆσαν. Ἡ διάνοιά μου εἶχε χαλαρωθῆ, ἡσθάνομην δὲ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ συναναστραφῶ μετ' ἀνθρώπων οὐδὲν τὸ ὑψηλὸν νὰ κατανοήσωσι καὶ αἰσθανθῶσι δυναμένων, μετ' ἀνθρώπων, οἵτινες χωρὶς καὶ νὰ σκέπτονται, περιωρίζοντο εἰς τὰ τοῦ καθημερινοῦ βίου. . . . Τότε εἶχον ἤδη ἀρχίσει ν' ἀκμάζωσιν ἐν τῇ πόλει μας οἱ χοροὶ τῶν προσωπιδοφόρων, ἔχω δ' ἀκούσει πολλὰ διηγούμενα περὶ τῆς ἀκράτου εὐθυμίας, ἣτις κατ' αὐτοὺς ἐβασίλευεν. Ἰδίᾳ ἐφημίζοντο, ὡς ὑπερτεροῦντες πάντας, οἱ χοροὶ μεγάλου καταστήματος, ἐκτὸς τῆς πόλεως κειμένου. Ἐκεῖ ἤθελον νὰ ὑπάγω, ἤθελον ν' ἀναμιχθῶ μετὰ τοῦ διασκεδάζοντος πλήθους, ὅπως, ἂν κατάρθουν, διασκεδάσω καὶ ἐγώ. Νύκτα λοιπὸν τινα τοῦ Φεβρουαρίου ἐπορεύθην πρὸς τὰ ἐκεῖ. Μόλις ὁμως περιῆλθον δις ἢ τρίς τὰς πεφωτισμένας αἰθούσας, εἶδον τὰς ἐλπίδας μου ἐντελῶς διαφυσθείσας. Ἀδέσμευτον, ἀκράτητον χαρὰν περιέμενον, ἀντ' αὐτῆς δ' εὗρον ὀχληρὰν μονοτονίαν καὶ βχυνασότητα. Οὐδ' αὐτοὶ οἱ στρόβιλοι τοῦ Στράους ἐδύνκντο νὰ ζωηροποιήσωσι τοὺς χορευτάς, ὧν αἱ, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀδέξιοι καὶ χονδροειδεῖς κινήσεις οἶκτον μόνον καὶ γέλωτα ν' ἀποσπάσωσιν ἐδύναντο. Ἐντερομένη παντὸς θελγήτρου γύναια, πεπαλαιωμένα θεατρικὰ ἐνδύματα φέροντα, ἐβιάζον ἐαυτὰ μετὰ κόπου πρὸς ψυχρὰς ἀστείότητας, ἂν δέ που εὐγενέστερον ἦθος ἢ ἐπιμεμελημένος μεταμφιεσμός ἐν τῇ τύρβῃ ἐκείνῃ ἀνεφαίνοντο, ἀνῆκον εἰς γυναικας, αἵτινες, ὑπ' ἀνδρῶν συνοδευόμεναι, εἶχον ἔλθει μᾶλλον πρὸς θεὰν παρὰ διὰ νὰ συμμετάσχωσι τοῦ χοροῦ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπικράτει καὶ τρομερὸς καύσων, διηυθύνθην πρὸς τὰς παρακειμένας αἰθούσας,

αἵτινες ἐχρησίμευον τὸ μὲν ὡς ἐστιατόριον, τὸ δὲ ὡς πρόχειρα θέατρα διὰ μικρὰς δρχμκτικὰς παραστάσεις ἢ τοιούτου εἶδους διασκιδάσεις. Ἐν μιᾷ τούτων ἐπεδείκνυε τὴν τέχνην της πρὸ ὀλιγαρίθμου μὲν ἀλλὰ μὴ μετημριεσμένου καὶ μᾶλλον εὐγενοῦς κοινοῦ, τριάς κυριῶν. Ἐκάθησα παρὰ τράπεζαν πρὸ τοῦ χαμηλοῦ βάρθρου, διέταξα ἀναψυκτικόν τι ποτὸν καὶ ἀφιερώθην, χωρὶς νὰ προσέχω εἰς τοὺς ἐκπεμπομένους φθόγγους, εἰς διαφόρους διαλογισμούς. Ὁλίγον ὅμως κατ' ὀλίγον, καὶ ὅλως παρὰ τὴν θέλησίν μου, ἡσθάνθην ἐμαυτὸν δεσμευόμενον, καθ' ὅσον τὰ ἐκτελούμενα μουσικὰ τεμάχια ἦσαν εὐγενοῦς φύσεως, ἐξετελοῦντο δὲ μετὰ τοσαύτης ἐκφράσεως καὶ ἀκριθείας, ὥστε συχνὰ ἐξεδηλοῦτο ζωηρῶς ἡ γενικὴ ἐπιδοκιμασία. Καὶ αἱ ἐκτελοῦσαι δ' αὐτὰ ἦσαν ἄξιαι νὰ ἐλκύσωσι τὰ βλέμματα πάντων. Ἐφόρουν ὅλαι λευκὰ ἐνδύματα μὲ ζωστῆρας καὶ περιτραχήλια ἐκ μέλανος ταφρετᾶ ἢ ἐνδυμασίᾳ δ' αὕτη ἐν τῇ ἀπλότητί της, ἐξῆρεν εὐαρέστως τὰς νεαρὰς τῶν μορφᾶς. Ἄν καὶ δὲν ὡμοίαζον πρὸς ἀλλήλας, δὲν ἠδυνάτο τις ἢ νὰ παραδεχθῇ, ὅτι εἶχεν ἐνώπιόν του τρεῖς ἀδελφάς. Ἡ νεωτέρα, ἡ πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου καθημένη, ἦν ἔτι σχεδὸν παιδίον. Ἡ δύναμις ὅμως καὶ ἡ ἀσφάλεια, μεθ' ἧς, παρὰ τὴν σπεσμωδικὴν ἀνησυχίαν τοῦ ἀδυνάτου καὶ ἔτι ἀτελῶς ἀνεπτυγμένου σώματός της, ἐκυμβάλλει, τὸ προκλητικὸν ὕψος, δι' οὗ ἔστρεφε πρὸς τὸ κοινὸν τὸ διὰ ξανθῶν βοστρύχων στεφανούμενον μᾶλλον θελκτικὸν ἢ ὠραῖον πρόσωπόν της, ἔδιδεν αὐτῇ τὴν χαρακτῆρα προῶρου ὠριμότητος, ἣτις εἴλκυε συγχρόνως καὶ ἀπώθει. Ἡ μεσαία, ἡ τὴν βάρβιτον πλήττουσα, ἐφαίνετο ὅλως ἀντιθέτου χαρακτῆρος. Ἐν πλήρει ἀκμῇ τῆς νεότητος, μὲ ῥοδινὰς παρειάς, τὴν ὠραίαν μέλαιναν κόμην ἐλαφρῶς ὑπὲρ τὸ μέτωπον διηυθετημένην, ἐκάθητο ἀφελῶς, στρέφουσα πᾶσαν τὴν προσοχὴν αὐτῆς πρὸς τὸ δυσχερίστον ὄργανόν της. Λαμπρὸν τέλος τῶντιν θέαμα παρίστα ἡ μεγαλειτέρα τῶν ἀδελφῶν, ἣτις κρατοῦσα βιολίον ἴστατο ἐπὶ τοῦ βάρθρου πρὸ τῶν ἄλλων. Ἦτο περίπου εἰκοσιπενταέτις, ἐπὶ τοῦ προσώπου της δ' ἐπέπνεεν ἤδη τὸ μελαγχολικὸν ἐκεῖνο θέλγητρον τῆς παρακμῆς, ὅπερ καθιστᾷ μερικὰς γυναῖκας ἐλκυστικὰς. Ἐπακουμβῶσα τὴν λεπτορυᾶ παρειὰν ἐπὶ τοῦ βαθυχρόου βιολίου της, τὴν ἐλαφρῶς στίλβουσιν κόμην ἀτημελῶς βεδοστρυχισμένην καὶ παρακολουθοῦσα μὲ τὸ χάριεν σῶμα τὰς κινήσεις τοῦ πλήκτρου, ὡμοίαζε πρὸς μυθικόν τι ὄν. Δὲν μὲ διέφυγεν, ὅτι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐκφραστικῶν μερῶν, λεπτῶν εἴτε παθητικῶν, διηύθυνε τὰ κατὰ τι ἐσκιασμένα ὄμματά της πρὸς νεανίαν πλησίον μου καθήμενον, ὃν τινα προτοῦ εἶχον ἐντελῶς παρίδει. Οὗτος, λεπτοφυὴς καὶ ὑψηλός, ἐπιμελῶς ἀλλ' ἄνευ ἐπιτηδεύσεως ἐνδεδυμένος, ἐκάθητο ἀτημελῶς ἐπὶ τοῦ καθίσματός του καὶ ἐφαίνετο ὅλως παραβλέπων τὴν προτίμησιν τὴν παρὰ τῆς βιολιστρίας αὐτῷ παρεχομένην. Τὰ βλέμματά του ἐπλανῶντο μᾶλλον, ἐνῷ βραδείως ἔπινε ποτῆριον πούντς, ἐπὶ τοῦ κυμβαλίζοντος παιδίου, ὅπερ ἀπὸ κυρεῖ

εἰς καιρὸν τῷ προσεμειδίᾳ λάθρα. Τὸ πρόσωπόν του εἰδείκνυε θρασεῖαν ξενικὴν κατατομήν, τὸ δὲ ὑψηλὸν καὶ εὐθύ του μέτωπον ἐκοσμεῖτο διὰ βαθυχρόων τριχῶν ἐπιμήκης οὐλὴ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς, ἐκόσμει μᾶλλον ἢ παρεμόρφου αὐτόν. Ἡδυνάτο τις νὰ τὸν ὀνομάσῃ ὑπὸ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν ὥραϊον. Ἐπὶ τῶν χαρακτῆρων του δὲν ἐπεκράτει μὲν τὸ ἰδεῶδες, τὸ πᾶν ὁμῶς προέδιδε ζωὴν καὶ ἔκφρασιν, οἱ δὲ ἐλαφρῶς καστανοὶ ὀφθαλμοὶ του εἶχον ὑπερήφανόν τι ἄμα καὶ ἐλκυστικόν, ὡς οἱ τῆς ἐλάφου. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ βιολίστρια ἤρξατο ἐκτελοῦσα μόνη μουσικὸν τεμάχιον, συνοδευόμενον εἰς τινα μόνον μέρη παρὰ τοῦ κλειδοκυμβάλου. Ἐπαιζε δὲ μετὰ τοσαύτης γλυκύτητος καὶ λεπτότητος, μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ καὶ θέρμης, ὥστε ἄμα ἐτελείωσεν, ἠκούσθησαν ἀκράτητα καὶ παρατεταμένα χειροκροτήματα. Προσέκλινεν ἐλαφρῶς εὐχαριστοῦσα, ἐνῷ δ' οἱ μουσικοὶ φθόγγοι ἐφαίνοντο ἔτι ἐπενεργοῦντες ἐπ' αὐτῆς, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐσφηνοῦντο ἐπὶ τοῦ νεανίου, ὅστις, ὥσεί ἀπὸ βαθέος ὕπνου ἐξυπνήσας, δι' ἐλαφρᾶς κινήσεως τῆς κεφαλῆς ἐξεδήλωσε καὶ αὐτὸς τὴν ἐπιδοκιμασίαν του. Εἶχεν ἔλθει τότε, φαίνεται, ἡ ὥρα μακροτέρου τινὸς διαλείμματος, καθόσον αἱ κυρίαι κατέλιπον τὰς θέσεις των ἀποσυρθεῖσαι εἰς τὸ βάθος τοῦ βάθρου. Ὁ γείτων μου ἠγέρθη ἐπίσης καὶ διηυθύνθη μειδιδῶν πρὸς αὐτάς. Ἡ βιολίστρια ἔδραμε μετ' ἐκφραστικοῦ μειδιάματος πρὸς προϋπάντησίν του, οὗτος ὁμῶς οὐδαμῶς προσέζας, παραβλέπων δὲ μάλιστα αὐτήν, ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸ παιδίον, ὅπερ, κινοῦν τὴν κεφαλὴν πρὸς διευθέτησιν τῶν βοστρύχων του, ἐπῆδθησε κατευθυνόμενον πρὸς αὐτόν. Ἐβλέπον ὅλα ταῦτα καὶ ἡσθανόμην τὴν καρδίαν μου πιεζομένην ὑπὸ παρὰδόξου πόνου. Ἐχῶ τὸ δυσάρεστον προτέρημά, καὶ τοῦτο χωρὶς οὐδαμῶς νὰ τὸ θέλω, ἐξ ἀφανῶν σημείων, ἐξ ἐνὸς βλέμματος, μιᾶς λέξεως πολλάκις, ν' ἀνακαλύπτω σειρὰν ὅλην γεγονότων, ἅτινα ταξινομῶ κατὰ τὰς ἰδίας μου ιδέας. Οὕτως, ἐξ ὅσων εἶδον, ἐπίεσθην, ὅτι τὰ τέσσαρα ταῦτα πρόσωπα διέκειντο πρὸς ἄλληλα εἰς παρὰδόξους σχέσεις, σχέσεις, αἵτινες μοὶ ἀπῆρσκον. Ἐχασα πᾶσαν ὁρεξίν νὰ παρὰμείνω ἐπὶ πλέον καὶ ἀπεμκρύνθην κατ' ὃν καιρὸν ἡ τὴν βάρβιτον πλήττουσα ἐξέλεγε νωχελῶς τὰ διὰ τὸ ἐκτελεσθῆσόμενον τεμάχιον ἀναγκαιοῦντα μουσικὰ τετράδια. Ἐπορεύθην εἰς τὰ ἴδια, κατακλιθεὶς δὲ ἡδυνάτουν νὰ κοιμηθῶ. Τέλος κατελήφθην ὑπὸ τοῦ ὕπνου ὀνειρευόμενος διαρκῶς τὰς τρεῖς λευχείμονας μορφὰς καὶ τὸν τὴν οὐλὴν ἐπὶ τῆς παρειᾶς φέροντα νεανίαν. Τὰ ἐκ τῶν ἐντυπώσεων τούτων αἰσθήματα διήρκεσαν ἔτι τὰς μεθεπομένους ἡμέρας, ὅπως μετὰ ταῦτα . . . λησμονηθῇ τὸ πᾶν.

Εἶχεν ἔλθει τὸ ἔαρ. Ὡραίαν τινὰ τοῦ Ἀπριλίου πρωτῶν ἐπισκέφθην ἀπομειμακρυσμένον ἐργαστήριον φίλου ζωγράφου, παρ' ᾧ διέμεινα ὥρας τινάς. Μὴ θέλων νὰ ἐπιστρέψω πεζῇ εἰς τὴν πόλιν, ἐνεκα τοῦ μήκους τοῦ δρόμου, ἐπέβην λεωφορείου καὶ—εὐρέθην ἀπέναντι τῆς βιολιστρίδας. Τὴν

ἀνεγνώρισα πάραυτα, ἂν καὶ τὸ ὥς τῆς ἡμέρας καὶ τὸ διάφορον τῆς ἐνδυμασίας πολὺ συνετέλει πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ θελγήτρου τῆς πρώτης ἐκείνης νυκτός. Ἄν καὶ τὸ ἀναιμικὸν χρῶμα τοῦ προσώπου τῆς ὡς καὶ ἐλαφραί τινες ρυτίδες παρὰ τὸ ὥχρὸν στόμα προφανῶς διεκρίνοντο, μολαταῦτα ὅμως ἐφαίνετο πάντοτε ὠραία καὶ θελκτική. Τὸ ἐκ λεπτοῦ λευκοῦ ὑφάσματος ἑαρινὸν πιλίδιον, ὅπερ ἔφερε καὶ ὅπερ λευκόν, ὡς μόλις πισοῦσα χιών, οὐδόλως συνεφώνει πρὸς τὴν λοιπὴν, ἔτι χειμερινὴν ἐνδυμασίαν, τῇ ἥρμοζε θαυμασίως. Ἐκάθητο ἔχουσα τὰς λεπτὰς τῆς χεῖρας ἐσταυρωμένας ἐπὶ μικροῦ δέματος, ἀποτεθειμένου ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς. Κάποτε ἐφαίνετο ἀνησυχουῖσα, βλέπουσα δὲ συνεχῶς διὰ τῶν θυρίδων τοῦ λεωφορείου κατεδείκνυνεν ἀνυπομονησίαν ἐπὶ τῷ ἀτελευτήτῳ τοῦ δρόμου. Ὅτε τέλος ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πόλιν, διέταξε νὰ σταθῇ τὸ λεωφορεῖον καὶ ἐπήδησεν ἐξ αὐτοῦ. Ἐπραξα ἀσυνειδήτως τὸ αὐτό, δὲν ἐδυνήθην ὅμως καὶ νὰ τὴν ἀκολουθήσω, καθύσον ἔτρεχε τόσον, ὥστε, ἵνα μὴ ἐννοήσῃ τὴν πρόθεσίν μου, ἠναγκάσθην νὰ ἀρκεσθῶ εἰς τὸ νὰ τὴν παρακολουθήσω διὰ τῶν βλεμμάτων μόνον. Ἐκκμπτε νῦν πρὸς τὴν ὁδόν, ἐν ἣ εὐρίσκετο τὸ δημόσιον ἐνεχυροδανειστήριον. Ἐδιπλασίασα τότε τὰ βήματά μου, ἐδυνήθην δ' ἔτι νὰ τὴν ἴδω εἰσερχομένην εἰς τὸ κτίριον τοῦτο. Βαθὺς πόνος διέπέρασε τότε τὴν καρδίαν μου. Καὶ αὕτῃ λοιπὸν εἶχε νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς χυδαίας βιωτικὰς ἀνάγκας! Καὶ αὕτῃ, ἣν ἐθεώρουν ὡς ἐν τῇ τέχνῃ καὶ διὰ τῆς τέχνης μόνον ζῶσαν, εἶχε περιέλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐνεχυράσῃ, τίς οἶδεν, ὅποιον πολύτιμον ἐνθύμημα, ὅποιον ἀγαπητὸν καὶ προσφιλὲς κόσμημα, ἵνα μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης! Εἰς τοιούτους λυπηροὺς διαλογισμοὺς ἐμβαθύνων, ἐφθασα πρὸ τοῦ καταστήματος, ἐν ᾧ αὕτη, σπασμωδικῶς κρατοῦσα τὸ δέμα καὶ μετὰ τῶν σημείων βαθυτάτου ἀπειπισμοῦ ἐπὶ τῶν χαρακτήρων τῆς ἐνεφανίσθη πρὸ τῆς πύλης. Προφανῶς ἦλθεν ἀργὰ καὶ τῇ εἶπον νὰ ἐπανέλθῃ τὴν ἐπαύριον. Ἰστατο ἀκίνητος καὶ βλακωδῶς θεωροῦσα τὰς ἀπέναντι κειμένας οἰκίας. Πρὸ αὐτῆς διήρχοντο εὐχαριστημένοι καὶ εὐτυχεῖς διαβάται, μικρὸν δὲ κοράσιον προσέφερεν αὐτῇ πρὸς ἀγορὰν ἰα, καὶ ὅμως ἐκείνη οὐδὲν ἔβλεπεν, οὐδὲν ἤκουε! Τέλος ἀνεχώρησε καὶ περιεπλανᾶτο, ὡς μοὶ ἐφάνη, ἄνευ διακρίσεως ἢ ὠρισμένου σκοποῦ εἰς τὰς πλησίον ὁδοὺς. Μὴ δυνάμενος νὰ παρίσταμαι ἐπὶ πλέον μάρτυς τῆς λυπηρᾶς ταύτης καταστάσεως, ἐπλησίασα καὶ εὐγενῶς ἀφαιρέσας τὸν πῖλον: «Μὲ συγχωρεῖτε, Κυρία μου», εἶπον. Μὲ παρετήρησε διὰ βλέμματος οὐδὲν ἐμφαίνοντος καὶ ἐπιτάχυνε τὰ βήματά τῆς.

Συνεβάδισα. «Μὴ κοπιᾶζετε, Κύριέ μου», εἶπε τέλος, «δὲν ἐπιθυμῶ συνοδίαν... Σὰς παρακαλῶ πολὺ...»

»Μὴ μὲ ἐκλαμβάνετε ὡς φορτικὸν ἢ αὐθάδη», ἀπήντησα σταθερῶς, «ἔχω νὰ σὰς μεταδώσω σπουδαίαν εἴδησιν».

Ἐκινήθη τότε σπασμωδικῶς. «Σπουδαίαν εἴδησιν», ἐπανέλαβε μ' ἐκλεί-

πουςαν φωνήν, καὶ ἐστηρίχθη ἐπὶ τοῦ πλησίον τοίχου ὅπως μὴ καταπέση.

Ταραχθεὶς λίαν ἐπὶ τούτῳ σφόδρα, «Μὴ φοβεῖσθε», ἐξηκολούθησα, «πρόκειται περὶ εἰδήσεως εὐχαρίστου... λίαν εὐχάριστου».

Ἀνέπνευσεν.

«Ὅποια τις δύναται νὰ εἶνε αὕτη;» ἠρώτησε δυσπίστως.

«Ἀκολουθήσατέ με εἰς ἐκείνην τὴν δίοδον, ἐκεῖ δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν ἀνενόχλητοι».

Καίτοι διστάζουσα καὶ δυσπιστοῦσα, μὲ ἠκολούθησε.

«Κυρία μου», εἶπον, «εὐρίσκεσθε ταύτην τὴν στιγμὴν εἰς μεγίστην στενοχωρίαν».

«Πόθεν τὸ ἠξεύρετε; μὲ διέκοψεν ἐκπληκτος.

«Σὰς εἶδον πρὸ ὀλίγου πλὴν τοῦτο δὲν σημαίνει τίποτε, ἀρκεῖ ὅτι τὸ ἠξεύρω».

Ἐβλεπε πρὸς τὸ ἔδαφος. Λοιπὸν ἔστω, εἶναι ἀληθές», εἶπε, φέρουσα τὴν τρέμουσαν χεῖρα πρὸς τὸ μέτωπον. «Εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Πρέπει νὰ σώσω πρόσωπον προσφιλές καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον με. Ἀπὸ τῆς χθὲς προσπαθῶ παντὶ τρόπῳ νὰ συνάψω δάνειον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τέλος μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ ἱκεσίας... μετὰ πολλοὺς ἐξευτελισμούς, κατώρθωσα νὰ λάβω παρὰ παλαιᾶς φίλης τοὺς ἀδάμαντας τούτους ἐπὶ τῇ ἱερᾷ ὑποσχέσει, ὅτι θέλω τοὺς ἐνεχυριάσει μόνον εἰς τὸ δημόσιον κατάστημα, ἐπ' οὐδενὶ δὲ λόγῳ εἷς τι τῶν ἰδιωτικῶν ἐκείνων καταγωγίων, ἅτινα οὐδεμίαν ἀσφάλειαν παρέχουσι. Καὶ τώρα—»

«Ἠλθατε πολὺ ἀργά...»

«Μόλις ἤργητα πέντε λεπτά! Τὸ γρῦφεῖον θ' ἀνοίξῃ αὐριοι πάλιν... καὶ ἂν εἰς τὰς τρεῖς δὲν ἔχω εἰς χεῖρας τὰ χρήματ', ἐχάθη τὸ πᾶν».

«Ἡσυχάσατε. Ὅλα δύνανται νὰ διορθωθοῦν. Εἶμαι πρόθυμος νὰ σὰς δανείσω τὸ ποσὸν ἄνευ ἐνεχύρου.»

«ὦ Κυρίε μου», εἶπε καὶ προφανῇ πάλιν διεξάγουσα μεταξὺ χαρᾶς καὶ αἰδοῦς, ἐξηκολούθησε: «Πῶς δύναμαι... πῶς... μοῦ ἐπιτρέπεται... παρ' ὅλως ἀγνώστου...»

«Ἴδου τὸ ἐπισκεπτήριόν μου. Ἄλλως τε, ἂν σὰς ἤμαι ἄγνωστος..., Σεῖς δὲν εἰσθε καθόλου πρὸς ἐμέ. Σὰς ἤκουσα παίζουσιν» Ἐνῷ δ' ἐκείνη ἐρυθριῶσα ἐθεώρει τὸ ἐπισκεπτήριόν μου, ἐξηκολούθησα ἐπιμόνως: «Μὴ συλλογίζεσθε, ἀπὸ πάσης καρδίας σὰς προσφέρω... Περὶ τίνος σκοποῦ πρόκειται;»

«ὦ!» ἀνέκραξεν ἀπηλπισμένη, «εἶναι μέγα, πολὺ μέγα ποσόν».

Ἐταράχθην τῶντι ἅμα ἀκούσας αὐτό, ἐπειδὴ ὅμως τότε κατεῖχον τὸ ποσὸν τοῦτο, ἄφ' ἐτέρου δὲ καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ ὀπισθοχωρήσω, «Ἐννοεῖτε», εἶπον, «ὅτι δὲν φέρω ἐπάνω μου τόσῳ σημαντικὸν ποσόν. Περιμένειτέ με

καὶ ἐντὸς δέκα τὸ πολὺ λεπτῶν τῆς ὥρας θὰ ἐπανεέλθω πρὸ τῆς μητροπόλεως τοῦ ἁγίου Στεφάνου ὅπως σὰς ἐγχειρίσω τὸ ποθούμενον». Μετὰ ταχὺν χαιρετισμὸν ἔσπευσα εἰς τὴν οἰκίαν μου ὅπως λάβω τὰ χρήματα.

Ὅτε ἔφθασα εἰς τὸν προσδιορισθέντα τόπον, παρετήρησα αὐτὴν ἀνησύχως ἐκεῖ περιφερομένην. Θὰ εἶχε βεβαίως συλλάβει σπουδαίως ὑπονοίας περὶ τοῦ ἀληθοῦς τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑποσχέσεώς μου, καθόσον ἅμα ἰδοῦσά με ἀνεσκίρτησεν ἐκ χαρᾶς καὶ ὡς ἂν οὐδόλως περιέμενε τὴν ἐπάνοδόν μου. Ὡδήγησα αὐτὴν εἰς τὴν σκοτεινὴν καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἔρτημον μητρόπολιν καὶ ἐνεχείρισα αὐτῇ τὸ ζητηθὲν ποσόν. Ἐδίστασεν ἐπὶ στιγμὴν νὰ τὸ δεχθῇ. Ἀμέσως ὅμως μετὰ ταῦτα ἔθλιψε καὶ μὲ τὰς δύο χεῖράς της τὴν δεξιάν μου καί, «Κύριέ μου», εἶπε, «πῶς δύναμαι νὰ σὰς ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου! Δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε ὅποιαν ὑπηρεσίαν μοὶ παρέχετε. Ὅπωςδὴποτε δὲν εἶνε πρέπον νὰ περιμείνητε, ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀπόδοσιν τοῦ χρέους μου... Αὐριοῦν ἀμέσως θέλω ἐνεχυριάσει τὰ κοσμήματα».

«Εἶνε περιττόν», ἀπήντησα, «καθόσον πρὸ ὀλίγου μοὶ ὡμολογήσατε, ὅτι ἐλάβετε αὐτὰ μετὰ βαρὺν ἐξευτελισμόν. Πιθανὸν νὰ εὐρεθῆτε εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν ν' ἀναλάβετε ὑποχρεώσεις πρὸς τὸ πρόσωπον, ὅπερ σὰς ἐνεπιστεύθη τὰ κοσμήματα, μὴ συναδούσας πρὸς τὴν ἀξιοπρέπειάν σας. Ἐπιστρέψατε, πικρακαλῶ, αὐτὰ ἀμέσως. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρὸς ἐμέ ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων, αὕτη δὲν ἐπείγει διόλου. Θὰ ἦμαι λίαν εὐχαριστήμενος ἂν ἔνεκα τῆς συμπτώσεως ταύτης εὐτυχήσω νὰ σᾶς ἐπανίδω».

Διὰ τῶν τελευταίων μου τούτων λέξεων ἐφάνη προσβληθεῖσα, μετὰ πολλοῦ δὲ μόχθου προσεπάθησε νὰ καταστείλῃ ἀρνητικὴν κίνησιν. Μολοντοῦτο, ὡσεὶ ὑπὸ αἰφνιδίας ιδέας καταληφθεῖσα: «Βεβαίως», ἀπήντησε ταχέως. «Θὰ εὐχαριστηθῶ πολὺ γνωρίζουσα τὸν σωτῆρά μου ἐκ τοῦ πλησίον. Ἴδου ἡ διεύθυνσίς μου ὅπως μὲ ἀναζητήσητε. Ἄλλως τε προσεχέστατα θέλετε καὶ ἀκούσει περὶ ἐμοῦ». Ἐπειδὴ δ' ἐγὼ τὴν παρεκκίνησα νὰ σπεύσῃ ὅπως προφθάσῃ, ἔφυγεν ὡσεὶ πτηνόν. Τὴν ἡκολούθησα διὰ τῶν βλεμμάτων μου ἐπὶ τινὰ καιρόν, μετ' οὐ πολὺ δὲ τὴν ἔχασα ἀναμιχθεῖσαν μετὰ τοῦ κόσμου ἐν τῇ κεντρικῇ ἐκείνῃ θέσει.

Μετὰ ταῦτα παρατηρήσας τὴν δοθεῖσάν μοι διεύθυνσιν ἀνέγων «Λουδοβίκα Μάνσφελδ». Τοῦτο μὲ δυσηρέστησε λίαν, ἐνόμισα δ' ἐπὶ μικρὸν ὅτι εἶχον προσενεχθῇ ἀνοήτως καὶ βλακωδῶς. Εἶχον δώσει σχεδὸν πᾶν ὅτι τότε κατεῖχον, ἀφεθῆς οὕτω, διὰ τὰς προσεχεῖς τούλάχιστον ἐβδομάδας, εἰς τὴν διάκρισιν τῆς τύχης. Χάριν τίνος δ' ἐθυσίασα τὸ πᾶν; Χάριν γυναικός, μεθ' ἧς οὐδόλως συνεδεόμην, μάλιστα δὲ οὐδὲ δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν, καθόσον, ὡς μοὶ εἶχεν εἰπεῖ, ἤθελε νὰ σώσῃ διὰ τῶν χρημάτων μου ἄλλον. Ὁ ἄλλος δ' οὗτος ἦτο, χωρὶς ἀμφιβολίαν, ὁ νέος, ὃν τότε εἶχον ἰδεῖ καὶ ὃν βεβαίως ἠγάπα! Ἀλλὰ τί μ' ἐνδιέφερε τοῦτο; Δὲν ἦτο ὥραία

καὶ εὐγενὴς ἡ συναίσθησις ὅτι ἔτῳσα ἀπὸ τοῦ σκότους τοῦ ἀπειλισμοῦ πτωχὴν, τρέμουσαν ψυχὴν; Ἄλλως τε, εἶχον ἔτι ἀρκετὰ χρήματα . . . καὶ ἐπὶ τέλους ἐδυνάμην νὰ ἐργασθῶ.—Οὕτω κατενίκητα τὸν ἐγωϊσμόν μου μετ' ὀλίγον δ' εἶχον ἐντελῶς πεισθῇ, ὅτι ὀρθῶς ἔπραξα, ὅτι δὲν ὤφειλον νὰ ἐγείρω οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀπαίτησιν καὶ ὅτι καὶ αὕτῃ ἡ ἀπλῇ ἐπιθυμία τοῦ νὰ ἐπανίδω τὴν βιολίστριαν ἔπρεπε νὰ σβεσθῇ. Ἐπορεύθη τότε μὲ καθαράν καὶ πλήρη χαρὰς καρδίαν εἰς τὸ ἐστιατόριον. . .

Μετά τινα καιρὸν ἔλαβον διὰ τοῦ ταχυδρομείου ἐπιστολὴν γεγραμμένην διὰ καλλιγραφικῶν μὲν πλὴν κατὰ τι ἀτημελήτων χαρακτῆρων, οὕτω περίπου ἔχουσαν :

« Ἀξιότιμε Κύριε ! Ἄν αὖριον τὸ ἐσπέρας δὲν ἔχεις νὰ κάμειτε καλλιτέρον τι, χαρίσατέ μας τὴν εὐτυχίαν τῆς ἐπισκέψεώς σας. Θὰ ἦσθε ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Λουδοβίκα ». Ἀνέγνων ὁλως ἀδιαφόρως τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, οὐδὲ διανοήθη, ἔστω καὶ ἐπὶ στιγμὴν νὰ πραγματοποιήσω τὴν πρόσκλησιν. Τὴν ἐπομένην ὁμως ἡμέραν ἐσυλλογίσθη, ὅτι δὲν ἦτο πρέπον νὰ ἀρνηθῶ αὐτὴν ὀλοσχερῶς. Ἦτο καθήκον μου νὰ ζητήσω τούλάχιστον συγγνώμην διὰ συντόμου ἐπιστολῆς. Ἐκάθησα πρὸ τοῦ γραφείου μου, ἐνῷ δὲ διελογιζόμην τίνα πρόφασιν νὰ προβάλω, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς ἀγάπης, ἣν τρέφω πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀγάπης, ἥτις μοὶ καθιστᾷ δυσκολώτατον, προκειμένου ἔστω καὶ περὶ ὁλως ἀσημάντων πραγμάτων, νὰ ψευσθῶ, ἀπειράσισα νὰ ὑπάγω. Οὕτω τὸ ἐσπέρας διηυθύνθη πρὸς τὴν συνοικίαν, ὅπου κατῴκει ἡ βιολίστρια. Εἰς τὸ τρίτον πάτωμα πυκνῶς κατοικουμένης οἰκίας ἔκρουσα τὴν προσδιορισθεῖσάν μοι θύραν. Ἡ ὑπηρέτρια ἤνοιξε καὶ μὲ ὠδήγησεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς ὑποδοχῆς, ὅπου ἡ Λουδοβίκα μέλαν μετὰ ξωτὸν ἐνδυμα φοροῦσα, ἐν δὲ τῇ κόμῃ βυθυκόκκινον ἄνθος, μὲ ὑπεδέχθη μετ' ἀξιοπρεποῦς χάριτος, συστήσασά με ἀμέσως εἰς τὴν παρευρισκομένην συντροφίαν. Εἶδον τὰς δύο ἄλλας κυρίας καὶ τὴν πρώτην μου ιδέαν ἐπικυρουμένην, καθόσον αὕτη ἀμέσως εἶπεν : « Αἱ ἀδελφά μου Ἄννα καὶ Μιμή. » Ἐπειτα παρουσιάζουσά μοι νέον ἐμβριθοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ἐξωτερικοῦ, « Ὁ κύριος Βέρνερ, ἔμπορος ». Τέλος ἔρριψεν ἐπ' ἐκείρου, ὃν ἤμην βέβαιος, ὅτι θὰ συνήντων ἐκεῖ, ἐν βλέμμα καὶ προσέθηκε ἁπλως συνεσταλμένη : « Ὁ Κύριος Ἀλέξης ». Οὗτος ἠγέρθη κατὰ τὴν εἰσοδὸν μου, μετὰ τὴν σύστασιν δὲ τῆς Λουδοβίκας ἦλθε πρὸς ἐμὲ τείνων τὴν δεξιάν μετὰ θάρρους προδίδοντας ὁμως ὅπωςδῆποτε βαθμόν τινα στενοχωρίας καὶ μοὶ ὑπέδειξε θέσιν περ' αὐτῷ ἐπὶ τοῦ σοφᾶ. Καθεστῆς, περιέφερον τὰ βλέμματά μου τῇδε καὶ ἐκεῖσε ὡς πᾶς τις ἀκουσίως πράττει εἰς ξένον καὶ ἄγνωστον μέρος εὐρισκόμενος. Τὸ δωμάτιον ἦτο ἀρκετὰ φαλακρόν, ἡ δὲ διευθέτησίς του ὑπεδείκνυν ἀφροντισίαν. Παλαιὸν πλὴν καλῶς κατεσκευασμένον κλειδοκύμβαλον ἐπέσυρε κατὰ πρῶτον τὴν προσοχὴν μου. Ἐπὶ τούτου ἦσαν ἀποτεθειμέναι τὰ βιολίκα τῆς

Λουδοβίκας. Εἰς τοὺς τοίχους ἐκρέμαντο αἱ εἰκόνες τοῦ Βιτχόβεν, τοῦ Μόζαρτ καὶ τινῶν ἄλλων μελοποιῶν καὶ τεχνιτῶν. Εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον παρετῆρει τις ἀπεναντίας διὰ τῆς ἠνεωγμένης θύρας βασιλεύουσαν τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν. Ἐν τῷ μέσῳ ἴστατο μεγάλη τράπεζα, ἐφ' ἧς ἔκειντο ἀτελῆ ἔτι γυναικεῖα ἐνδύματα. Ἡ Μιμή, ἥτις ὡς παρετῆρησα, ἠκολούθει τὰ βλέμματά μου, ἀνέκραξε καγχάζουσα «Ὁ Κύριος καμαρώνει τὸ δωμάτιον τῆς Ἄννας. Εἶνε σωστὴν ῥαπτικὸν κατὰ-στημα».

Ἡ Ἄννα ἠρυθρίασεν.

«Ὅχι δά!» εἶπον ἐγώ, «εἶνε εὐχάριστος εἰκὼν οἰκιακῆς ἐπιμελείας».

«Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, ὅτι εἶνε ἐπιμελής», ἐξηκολούθησεν ἡ Μιμή, «εἶνε ἡ μαμά μας, φροντίζει τὸ νοικοκυρὶ καὶ μᾶς κάμνει τὰ φορέματα καὶ τὰ καπελῖνά μας...»

«Καὶ σεῖς οὐτε κἀν μοῦ τὸ γνωρίζετε», εἶπεν ἡ Ἄννα σοβαρῶς.

«Μὴ θυμώνεις δά!» εἶπεν ἡ μικρὰ ἀνασκιρτήσασα, καὶ τὴν ἀδελφὴν μᾶλλον ἐκ συνηθείας ἢ ἐγκαρδιότητος θωπεύουσα: «Εἶσαι σκληρὰ διότι μᾶς ἀφίνεις τόσον γλήγορα διὰ νὰ ὑπανδρευθῇς τὸν Κύριον Βέργερ». Ἡ Ἄννα καὶ ὁ νέος ἔμπορος ἠρυθρίασαν νῦν ἀπὸ κοινοῦ.

«Μὴ ἐντρέπεσθε! Νὰ ἔχετε τὴν εὐχὴν μου!» Εἶπεν ἡ Μιμή μετὰ κωμικοῦ πάθους ἐκτείνουσα συνάμα τὰς χεῖρας ὡς πρὸς εὐλογίαν· «ἀλλὰ συλλογίσθητε τὸ τί χάνομεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ μουσικὴ μας τριάς!»

«Εγὼ συλλογίζομαι τί κερδίζω», εἶπεν ὁ Βέργερ φέρων συγχρόνως τὴν κᾶπως μεγάλην χεῖρα τῆς μνηστῆς του τρυφερῶς ἐπὶ τῶν χειλέων του.

Ἡ συνομιλία ἔλαβε βαθμηδὸν γενικὸν χαρακτῆρα παρέχουσαν οὕτως εἰς τὸν Ἀλέξην εὐκαιρίαν ὅπως δειχθῇ, ὅτι ἦτο ἀνεπτυγμένος καὶ εὐφυὲς ἄνθρωπος. Ἄν καὶ μόλις τριακοντάετης, ἐφαίνετο πολὺ ταξειδεύσας καὶ ἀποκτήσας πολλὴν πεῖραν τοῦ κόσμου. Ὅπως ἡδύνατό τις νὰ μάθῃ ἐκ τῶν λεγομένων του, εἶχεν ἐπιδιοθῇ εἰς διάφορα ἐπαγγέλματα, τέλος δὲ καὶ εἰς τὴν τέχνην. Θὰ κατάρθου τις δ' ἐνεκα τούτου νὰ τὸν συναναστραφῇ λίαν εὐχάριστος, ἂν μὴ κυνικαί τινες ἐκφράσεις ἀπὸ καίρου εἰς καὶρὸν διαφεύγουσαι τῶν χειλέων του δὲν ἐδείκνυν, ἠθικὴν τινα ἀγριότητα τοῦ χαρακτῆρός του ἥτις παρὰ τὰ λοιπὰ λαμπρὰ αὐτοῦ προτερήματα διπλάσιως δυστηρέσται καὶ ἐλύπει. Ὁμιλήσαμεν καὶ περὶ μουσικῆς, ἐγὼ δ' ἐξέφρασα τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀκούσω ἐκτελούμενον μουσικόν τι τεμάχιον. «Εἶμαι προθυμοτάτη νὰ παίξω τι», εἶπεν ἡ Λουδοβίκα ἐγειρομένη καὶ πρὸς τὰ βιολία της κατευθυνομένη· «ἡ Μιμή θὰ μὲ συνοδεύσῃ.»

«Ἡ Λουδοβίκα δύναται νὰ παίξῃ ἀργότερα», εἶπεν ὁ Ἀλέξης· «τώρα νὰ μᾶς τραγωδήσῃ ἡ Μιμή ἐν τῶν θελκτικῶν της ἐκείνων ᾠσμάτων... Δὲν δύνασθε νὰ ἐννοήσητε, Κύριέ μου», ἐξηκολούθησεν ἀπευθυνόμενος πρὸς ἐμέ, «ὅποτον πνεῦμα ἐμφωλεύει εἰς τὴν μικρὰν ταύτην! Στιχουργεῖ καὶ

μελοποιεῖ εὐφρεστώτατος στροφάς—ὁμοίας ἐκείνων, ἃς μόνον ἐν Παρισίοις δύναται τις ν' ἀκούσῃ. Ἔλα, Μιμήκα, τραγουδήσέ μας κᾶτι», καὶ ἔλαβε καὶ τὰς δύο χεῖράς της.

Ἡ μικρὰ ἔρριψεν ἐταστικὸν βλέμμα πρὸς τὴν Λουδοβίκαν, ἣτις εἶχεν ὠχρίάται. Μολταῦτα θωπεύουσα τὴν παρειὰν τῆς ἀδελφῆς: «Ψάλε, ἀγγελάκι μου, θὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Ἀλέξην—καὶ βεβαίως καὶ τὸν κύριον Βάλδεργ».

Ἡ Μιμή ἐκάθησε πρὸ τοῦ κλειδοκυμβάλου, ὡς συνήθως, τοὺς βοστρύχους της ἀνακινουῖσα. Ἐλαφρῶς δὲ συνοδεύουσα ἤρξατο ψάλλουσα μετ' ἐλαστικῆς φωνῆς σειρὰν μικρῶν ᾠσμάτων, ἅτινα οὐδὲν μὲν τὸ διαφοροῦμενον ἢ κοινὸν περιεῖχον, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐν αὐτοῖς σαρκαστικῆς ἀστεϊότητος καὶ παρωδίας εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀνηλίκου ἐκείνου πλάσματος τόσῳ μεγαλειτέραν ἐντύπωσιν ἐνεποιοῦν, ὅσῳ ἐσυνωδεύοντο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ διὰ κινήσεων τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, αἵτινες πικροειδέως νὰ ἐξηγηθῶσιν ἠδύναντο. Ὁ Ἀλέξης ἦτο κατενθουσιασμένος. «Θεῖα! λαμπρά!» ἐφώνει ἀκκταπαύσπως «Τί λέγετε, Κύριέ μου; δὲν εἶχα δίκαιον;» Ὑπὸ τῆς ἐπιδοκιμασίας ταύτης παροτρυνθεῖσα ἡ μικρὰ ἐφέρετο ὥσεί ἐν κραιπάλῃ διατελοῦσα. Τέλος, διακόψασα τὸ ᾄσμα, ἤρξατο ἀνακρούουσα στρόβιλον τόσῳ μεθυστικόν, τόσῳ ἰσχυρὸν καὶ μετὰ τοσούτου πλούτου μουσικῶν τόνων, ὥστε ἐνόμιζε τις ὅτι ἤκουεν ὁλόκληρον ὀρχήστραν. Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἠσθάνθην εἰς τὰ μέλη μου ὄρεξιν πρὸς χορόν. Ὁ νέος ἔμπορος δὲν ἐδυνήθη νὰ κρατηθῇ, περιπτυχθεὶς δὲ τὴν μνηστὴν του ἤρξατο χορεύων. «Τί κρῖμα νὰ μὴ ἡμπορῇ τις νὰ παίζει καὶ νὰ χορεύῃ συγχρόνως», ἐφώνει ἡ Μιμή. «Τοῦτο εἶνε φυσικῶς ἀδύνατον» εἶπεν ὁ Ἀλέξης ἐγειρόμενος. «ἀλλά», προσέθηκεν ἐπιθέτων τὴν χεῖρά του κολακευτικῶς ἐπὶ τοῦ ὤμου τῆς Λουδοβίκας, ἡ ἀδελφὴ σου θὰ παίζει ἀντὶ σοῦ, καὶ ἐγὼ θὰ χορεύσω μαζὺ σου».

Ἡ Λουδοβίκα ἐκινήθη σπασμωδικῶς, διεδέχθη ὅμως σιωπῶσα τὴν Μιμήν. Ὁ στρόβιλος, ὃν ἔπαιξεν, ἦτο ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν προηγηθέντα παρχυτικὸς καὶ ἄχρους. «Ταχύτερον! ἰσχυρότερον!» ἀνέκραζεν ὁ Ἀλέξης, ὅστις μετὰ τῆς μικρᾶς διέσχιζε τὸ δωμάτιον ὡς μαινόμενος. Ἡ Λουδοβίκα συνέσφιγγε τὰ χεῖλη καὶ ἔπλησσε πάσῃ δυνάμει τὰ πλῆκτρα τοῦ κλειδοκυμβάλου. Αἰφνιδίως ὅμως ἔπαυσε, καί, φέρουσα τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ προσώπου, ἀνελύθη εἰς κοπετὸν καὶ δάκρυα. Ὁ Ἀλέξης ἔπληξε τὸ ἔδαφος διὰ τοῦ ποδὸς καὶ ἔρριψε βλέμμα ὀργίλον πρὸς αὐτήν. Ἡ μικρὰ συνωφρυώθη. Ἡ Ἄννα ἐξῆλθεν. Ἦτο δυσάρεστος καὶ λυπηρὰ σκηνή, μεγάλως δ' ἐπεθύμουν, ἂν τοῦτο ἦτο δυνατόν, νὰ λάβω σιωπηλῶς τὸν πῖλόν μου καὶ ν' ἀπομακρυνθῶ. Ἡ Λουδοβίκα ἐφάνη ἐννοήσασά με, καθόσον, ἐγερθεῖσα, μὲ ἐπλησίωσε λέγουσα: «Μὴ ταράσσεσθε, παρκακλῶ, δὲν εἶνε τίποτε, αἰφνιδία νευρικὴ ταραχή. Ὡς ἡξέυρετε, τὸ βιολίον προσ-

βάλλει πολύ τὰ νεῦρα. Ὑπόκειμαι ὡς ἐκ τούτου συχνὰ εἰς παρομοίους παροξυσμούς».

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο παρετέθη ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Ἀννης λιτὴ τράπεζα, εἰς ἣν παρεκαθήσαμεν ἄνευ ὀρέξεως καὶ εὐθυμίας. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσεπάθουν ὁ Ἀλέξης ἢ ὁ Βέργερ νὰ ἐπαναγάγῃ δι' ἀστειότητων τὴν γενικὴν εὐθυμίαν, αἱ ἀστειότητές των ὅμως οὐδεμίαν εὐρισκὺν ἤχῳ. Τέλος ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἀποχωρήσεως. Ἡ Λουδοβίκα ἤτο κατὰ ταύτην ἐπιφυλακτικὴ καὶ ἀφηρημένη, ὁ δὲ Ἀλέξης μεστὸς ἐγκαρδιότητος. «Χαίρω τὰ μάλιστα διὰ τὴν εὐτυχὴ σύμπτωσιν τῆς γνωριμίας μας», εἶπεν· «ἐλπίζω δέ», ἐξηκολούθησε ῥίπτων ταχὺ βλέμμα ἐπὶ τῆς Λουδοβίκας, «ὅτι θὰ σὰς βλέπω συχνὰ ἐδῶ». Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας φθάς, ἀνέπνευσα τέλος ἐλευθέρως ὑπὸ τὸν αἶθριον οὐρανὸν τοῦ ἔαρος. Εἶχον λάβει ἀπόφασιν οὐδέποτε πλέον νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ οἶκημα ἐκεῖνο.

Πλὴν ὁ ἄνθρωπος εἶνε παράδοξον ζῶον! Μετὰ πρέλειυσιν ἀρκετοῦ καιροῦ μοὶ ἐφάνη ἀπρεπές νὰ διακόψω ὀλοσχερῶς τὰς ἐπισκέψεις μου. Ἡ Λουδοβίκα θὰ ὑπέθετε βεβαίως ὅτι προσεβλήθην ἢ ὅτι δυσηρεστήθην πικρῶς ἔνεκα τῆς ἐπισυμβάσης σκηνῆς, ἥς κύριον πρόσωπον ἦν αὐτὴ ἡ ἰδίᾳ. Εἴτε ἡ ἰδέα αὕτη, εἴτε, ἂν θέλητε, καὶ ἐνδόμυχός τις ἐπιθυμία ὅπως τὴν ἐπανίδω, μὲ ὥθησε νὰ μεταβῶ πρῶτον τινὰ πρὸς ἐπίσκεψίν της. Τὴν εὐρον προτιθεμένην νὰ ἐξέλθῃ. — «Ἄ! Σιῖς, Κύριέ μου;» εἶπε ταραχθεῖσα καὶ ἐκπλαγεῖσα συγχρόνως. «Χαίρω ὅτι ἦλθετε, ἐσκόπευον νὰ δώσω εἰς τὸ ταχυδρομεῖον ἐπιστολὴν δι' ὑμᾶς. Κεθήσατε! Εὐρίσκομαι», προσέθηκεν, «εἰς τὴν εὐάρεστον θέσιν νὰ σὰς ἀποδώσω τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅπερ τόσῳ καλοκαθῶς μοὶ ἐδανείσατε. Ἰδού!» Καὶ ἀνοίγουσα συρτάριον, ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ τὰ ἤδη ἔτοιμα χαρτονομίσματα καὶ μοὶ ἐνεχείρισε ταῦτα. Ἐλαβον τὸ δέμα καὶ ἔθεσα αὐτὸ εἰς τὸ θυλάκιόν μου. «Μετρήσατέ τα, παρακαλῶ», εἶπεν.

«Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι εἶνε σωστά. Ἀλλά», προσέθηκα, ἐπειδὴ παρήρησα, ὅτι ἐκινεῖτο ἀνυπομόνως, «Σὰς ἐνοχλῶ, εἴσθε ἐτοίμη νὰ ἐξέλθῃτε» «Μάλιστα, σπουδαίᾳ ὑπόθεσις . . . πλὴν . . .» — «Παρακαλῶ», εἶπον καὶ ἠγέρθην.

«Λοιπὸν χαίρετε, καὶ πάλιν καὶ πάντοτε χιλίας εὐχαριστήσεις». Οὐδεμία λέξις, οὐδεμία πρόσκλησις ὅπως ἐπανέλθω! Ἡ καρδιά μου ἐπόνεσε, καθ' ὅσον μοῦ ἐφάνη, ὡς ἂν μὲ ἀπέπεμπεν ἤδη, ὅτε ἐξεπλήρωσε τὴν πρὸς ἐμὲ ὑποχρέωσίν της. Ἄμα ἔφθασα εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας, ἡσθάνθην παράδοξον αἰσθημα λύπης, νομίζω δὲ μάλιστα ὅτι καὶ οἱ ὀφθαλμοί μου εἶχον ὑγρυνθῇ.

Ἐσιώπα βυθισθεὶς εἰς χάος ἀναμνήσεων. Μετ' ὀλίγον δ' ἐπανάλαθεν: «Ἡ-
μισυ σχεδὸν ἔτος παρῆλθεν, ἐγὼ δ' εἶχον σχεδὸν λησμονήσει τὰ πάντα.
Ἐνίοτε μόνον ἐνεθυμούμην, ὡς ἐν ὀνείρῳ, τὴν εὐγενῆ μορφήν τῆς Βιολι-
στρίας ὅπως ἐντὸς ὀλίγου πάλιν τὴν λησμονήσω. Ἡμέραν τινά, λίαν πρωΐ,
ἐκρούσθη ὁ κώδων τῆς κατοικίας μου. Δὲν ἔχω ὑπηρέτην, καὶ ἐπομένως
ᾤφειλον ν' ἀνοίξω μόνος. Τὸ ἔπραξα. . . πρὸ ἐμοῦ δ' ἴστατο ἡ Λουδοβίκα.
Τοσοῦτον ἐξεπλάγην ἐπὶ τῇ θέᾳ της, ὥστε ἔχασα ὁλοτελῶς τὴν παρου-
σίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἐβλεπον ἐπὶ τινὰ λεπτὰ χωρὶς οὐδὲ λέξιν
νὰ τῇ ἀπευθύνω. Τέλος συνῆλθον, καὶ τότε ὠδήγησα αὐτὴν ἀμέσως εἰς
τὸ δωμάτιόν μου. Ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σοφᾶ, ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ὑμεῖς τώρα
κάθησθε.

«Συγχωρήσατε», εἶπε μετὰ τινὰ ἀγωνίαν, «διὰ τὴν ἐνόχλησιν. Μοῦ ἐ-
δείξατε ὅμως ἄπαξ τοσαύτην συμπάθειαν, ὥστε τολμῶ καὶ ἐκ δευτέρου
νὰ ζητήσω τὴν ὑποστήριξιν καὶ τὴν βοήθειάν σας».

«Εἶμαι ὁλος εἰς τὰς διαταγὰς σας», ἀπήντησα πλήρης ἀνυπομονησίας.

«Τώρα πρόκειται περὶ συνδρομῆς διαφόρου ὅπως φύσεως», εἶπε ταχέως,
«περὶ πράγματι, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρέμαται ὅλη ἡ εὐτυχία τῆς ζωῆς μου»

«Μὲ τρομάζετε . . .»

«Πρὶν ἢ σὰς ἐκθέσω τὴν παράκλησίν μου, εἶμαι ἠναγκασμένη ν' ἀνα-
δράμω εἰς τὸ παρελθόν. Σὰς παρκακλῶ νὰ μὲ ἀκροασθῇτε εὐμενῶς». Ἐ-
καθέσθην ἀπέναντι αὐτῆς. Ἀναπνεύσασα βαθέως, ἐξηκολούθησεν «Εἵμεθα
αἱ ὀρφαναὶ μουσικοδιδασκάλου, ὅστις ὅτε ἔζη ἀπῆλαυνεν ἰδιαιτέρας φήμης
καὶ συνήθριζε περὶ ἑαυτὸν μέγαν ἀριθμὸν μαθητῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς
μᾶλλον διακεκριμένους κοινωνικὰς τάξεις. Μεταξὺ τούτων συγκατελέ-
γετο καὶ τις ὀνόματι Ἀλέξης. Οὗτος κατεῖχε βιβλίαν καὶ εὐνηχον φωνήν,
ἐδιδάσκετο δὲ τὴν ὠδικὴν παρὰ τοῦ πατρὸς μου, χάριν διασκεδάσεως. Ἡ
οἰκογένειά του, ῥωσικῆς καταγωγῆς ἐγκαταλιποῦσα τὰς Ἡγεμονίας,
ἔνθα ἀπὸ πολλοῦ ἐν πλούτῳ καὶ τιμῇ ἔζη, μετέκρησεν ἐνταῦθα, ἀντιπροσ-
ωπεύουσα μέγαν ἐμπορικὸν οἶκον. Νέος ἔτι ὢν, ἀπεστάλη εἰς Παρισίους,
ὅπως ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν φιλικοῦ ἐμπορικοῦ οἴκου ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἐμπό-
ριον, μετ' οὐ πολὺ ὅμως ἀνεκλήθη, καθόσον ἐπέισθησαν ὅτι οὐδεμίαν εἶχε
κλίσιν πρὸς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον, εἶχε δ' ἀφιερωθῇ κυρίως εἰς τὰς διασκε-
δάσεις τῆς μεγάλης ἐκείνης πρωτευούσης. Οἱ συγγενεῖς του ἐφρόντιζον ὅ-
πως ἀποκαταστήσωσιν αὐτὸν ἄλλως, τότε δ' ἤλθε τὸ πρῶτον εἰς τὴν
οἰκίαν μας. Ἦμην τότε μόλις δεκαεξαέτις, ἡ ἀδελφὴ μου Ἄννα νεωτάτη,
ἡ δὲ Μιμὴ ὅλος παιδίον. Ἡ σπανία του ὠραιότητος, τὸ χαρίεν καὶ ὑπερή-
φανον τοῦ χαρκατῆρός του, τὸ πῦρ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν λόγων του,
δι' ὧν μετ' ὀλίγον μοι ἐξεμυστηρεῦθη τὸν δικαῶν ἔρωτά του, ἐδέσμευσαν
τὴν τότε παιδικὴν ἔτι καρδίαν μου ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου τῇ
ἀνῆκον ψυχῇ τε καὶ σώματι. Πολὺ ἀπέχουσα τοῦ νὰ διακρίνω τότε, ἔστω

καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, τὸ ὀλέθριον τοιαύτης σχέσεως, ἡδυνάμην νὰ παραδοθῶ τόσῳ εὐκολώτερον εἰς τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην μέθην, ὅσῳ ἡ μὲν μήτηρ μου εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀποθάνει, ὁ δὲ πατήρ μου, ὅστις ἦτο, ὡς τώρα ἐννοῶ, διὰ τοιαῦτα πράγματα τρομερὰ μύωψ, δὲν μὲ ἐβλεπε διόλου. Ἡμέραν τινὰ παρουσιάσθη ὁ Ἀλέξης ἐν λαμπρᾷ στολῇ καὶ μοὶ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ ἀπεφάσισαν ὅπως ἀφιερωθῇ εἰς τὸ στρατικὸν στάδιον. Ἐπιτυχὲν ἀμέσως θεσιν ἀξιωματικοῦ ἐν τῷ ἱππικῷ καὶ ὤφειλε νὰ μεταβῇ ἀμετακλήτως εἰς τὸ σύνταγμα του, ὅπερ διαμένει ἐν Οὐγγαρίᾳ. Αὐτὸς ἦτο ὁ πρῶτός μας χωρισμός. Ἐπειδὴ καθ' ἐκάστην ἀντηλλάσσομεν τὰς θερμότητας τῶν ἐπιστολῶν καὶ ὁ Ἀλέξης μου ἤρχετο πρὸς ἐπίσκεψίν μου συχνὰ καὶ πάντοτε, ὅτε ἦτο δυνατόν, δὲν ἡσθάνθη καθόλου τὴν ἀπουσίαν του, ἴσως δὲ μάλιστα αὕτη καὶ ἠϋξανε τὸ θέλημα τοῦ ἔρωτός μας. Καὶ τότε ἀκόμη, ὅτε αἱ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολαὶ του καὶ αἱ ἐπισκέψεις του αὐταί, ἤρχισαν νὰ γίνωνται βραχυτέραι καὶ σπανιώτεραι, δὲν ἐταράχθη παντάπασιν ἡ ἰσορροπία τῆς ζωῆς μου. Ἦμην βεβαία, ὅτι ἐξωτερικὰ μόνον αἷτια τὸν ἠνάγκαζον πρὸς τοῦτο, καὶ περιέμενον ἡσύχως τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐντάμωσίν μου. Τοῦτο καὶ συνέβη μετ' οὐ πολὺ. Ἦλθε πολιτικὰ ἐνδεδυμένος καὶ εἶπεν ὅτι ἐχόρτασε καὶ ἐβαρύνθη τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, καὶ ὅτι προτίθεται τώρα νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν τέχνην. Τὸ ἀληθὲς ὅμως ἦτο ὅτι ἕνεκα τῆς τάσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε πρὸς σπατάλην καὶ τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ εἶχον παρατηρήσει, ἂν καὶ δὲν ἐθεώρουν αὐτὴν διόλου ἐπιζήμιον, ἔκαμε μεγάλα χρέη, ἅτινα τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῇ. Δὲν τὸ εἶχον μάθει, πλὴν καὶ ἂν τὸ ἐμάνθανον, τοῦτο δὲν θὰ ἡλάττου τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην μου. Ἐξηκολούθησε τότε νὰ σπουδάζῃ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ πατρὸς μου, πρὸς ὃν ἐφέρετο ὡς πρὸς μέλλοντα πενθερόν, σκοπῶν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ μελόδραμα. Κατῶρθωσε ταχέως νὰ συμπεριληφθῇ εἰς θίασον μικροῦ τινος θεάτρου, μετὰ ταῦτα δὲ νὰ ψάλλῃ μετ' ἐπιτυχίας καὶ εἰς μεγαλύντερα θεάτρα, προσκληθεὶς μάλιστα καὶ εἰς Λονδῖνον πρὸς τοῦτο. Ἐν τῷ μεταξὺ μοὶ ὑπέδειξαν ὅτι ἔπρεπε νὰ πκύσω πᾶσαν μετὰ τοῦ Ἀλέξη σχέσιν. Μοὶ ἔλεγον, ὅτι ἦτο ἐλαφρὸς καὶ ἀσυνείδητος ἄνθρωπος, ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὴν οἰογένειάν του, ὅτι εἰς ἕκαστον τόπον, ὅπου μετέβαινε, συνῆπτε σχέσεις μετὰ γυναικῶν, καὶ ὅτι διῆγε ζωὴν, ἥτις θὰ εἶχε διὰ τὸ μέλλον του τὰ χειρίστα ἀποτελέσματα. Ἀνεγνώρισα ὑφ' ὅλας τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας κρυπτομένην αἰσχροὴν συκοφαντίαν καὶ ποταπὰ σχέδια ἀντιπάλων ὀρεγομένων τὴν χεῖρά μου, τοὺς ὁποίους ἀπέπεμψα μεθ' ἡσύχου ὑπερηφανείας. Ἦμην περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ μακρὰν διαμένοντος πεπεισμένη· ἂν δ' οὗτος ἐνίοτε χάριν ἀττειότητος εἰς τὰς ἐπιστολάς του ἐμνημόνευε τῶν ἐπιτυχιῶν του παρὰ τῷ ὠραίῳ φύλῳ, ἀφ' ἐτέρου ὅμως πάντοτε μοὶ ἐνέπνεε τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ μὲ καλέσῃ παρ' ἐαυτοῦ ἅμα ἐπιτυχῶν διαρκοῦς

ἀσφαλοῦς θέτεως. Ἡμέραν τινά, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺν καιρὸν οὐδὲν περὶ αὐτοῦ εἶχον μάθει, ἀφίκετο αἰφνιδίως! Ἄλλ' εἰς ὁποῖαν κατὰστασιν! Ἀσθενής, ἐλεεινός, καταβεβλημένος—ζῶσα εἰκὼν ἀνδρικῆς ἀθλιότητος. Εἶχε χάσει τὴν φωνὴν του, δανεισταὶ τὸν παρηκολούθουν, οἱ γονεῖς του εἶχον ἀποθάνει ἀφοῦ ἐθυσίασαν χάριν αὐτοῦ πᾶσαν τὴν περιουσίαν των, αὐτὸς δὲ δὲν εἶχε ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Τὸν ἡγάπων καὶ τὸν ἀγαπῶ τόσο», προσέθηκε μὲ τρέμουσαν φωνήν, «ὥστε οὐδεμίαν σημασίαν ἔδωκα εἰς ὅλα ταῦτα καὶ ἤμην εὐτυχεστάτῃ ἔχουσα αὐτὸν πλησίον μου. Ὁ πατήρ μου εἶχεν ἐν τοσοῦτῳ ἀποθάνει καὶ αὐτὸς ἐγκαταλιπὼν εἰς ἐκάστην ἐξ ἡμῶν μικρὰν κληρονομίαν. Ἄν καὶ αὕτη δὲν ἦτο σημαντικὴ, ἡ μερίς μου ὅμως ἤρκεσεν ὅπως τὸν ἀπκλάξῃ τῶν μᾶλλον κατεπειγουσῶν ἀναγκῶν. Ἐνφύκισε τότε κατοικίαν πλησίον μας, τὸν ἐνοσήλευσα, τὸν περιποιήθη, οὐδεμίαν δ' ἔδιδον προσοχὴν εἰς τὰ περὶ ἀποκαταστάσεως φανταστικά του σχέδια. Διὰ τῆς τέχνης μου, τὴν ὁποίαν ἤρχισα μετὰ τῶν ἀδελφῶν νὰ ἐξασκῶ δημοσίᾳ, εὗρον νέαν πηγὴν εἰσοδημάτων, οὕτω δ' ὅλα θὰ ἔβαινον κατ' εὐχὴν, ἂν μὴ μετὰ τὴν ἐντελῇ του ἀνάρρωσιν ἐκυριεύετο ἐκ νέου ὑπὸ τῆς ἀκατανικήτου ἐλαφρότητος καὶ τῆς παλαιᾶς πρὸς τὴν σπατάλην κλίσεώς του. Ἐκάμει καὶ πάλιν χρέη, ἅτινα μοὶ ἔκρυπτε μὲν κατ' ἀρχὰς ἐγὼ δὲ πάντοτε ἐξώφλουν, μέχρις οὗ δὲν μοὶ ἦτο πλέον δυνατόν, καὶ ἐκεῖνος ἐκινδύνευε νὰ κληθῇ πρὸ τοῦ δικαστηρίου... Κατὰ τὰς τρομερὰς ἐκείνας ἡμέρας Σεῖς, Κύριε, τὸν ἐσώσατε».

Ἐπῆλθε μικρὰ σιωπὴ Ταύτην διακόπτουσα ἐξηκολούθησεν ἡ Λουδοβίκα μετὰ συγκεκινημένης φωνῆς: «Καὶ πρότερον παρετήρησα... ἐνόμιζον τοῦλάχιστον ὅτι μετὰξὺ τοῦ Ἀλέξη καὶ τῆς μικρᾶς μου ἀδελφῆς ἤρξατο ἀναπτυσσομένη κλίσις τις. Δὲν ἤθελον ὅμως νὰ πεισθῶ περὶ τούτου. Ἐν τῇ μεγάλῃ μου μάλιστὰ βλακειᾷ καὶ ἐβοήθουν τὴν κλίσιν ταύτην κατὰ τοῦτο, ὅτι ἀπὸ σκοποῦ παρέβλεπον πολλὰ, ἵνα ἀποφύγω τὴν κατηγορίαν μωρᾶς ζηλείας. Δὲν θὰ ἔφθανον δὲ ἴσως ποτὲ τὰ πράγματα εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, εἰς ὃ εὐρίσκονται σήμερον, ἂν ἡ κατὰστασις τοῦ Ἀλέξη δὲν μετεβάλλετο, ὥσῃ διὰ μαγικῆς ῥάβδου. Ἐνεκα τῶν παλαιῶν του γνωριμιῶν ἤρξατο συναναστρεφόμενος μετὰ νέων εἰς ὑψηλὰς κοινωνικὰς τάξεις ἀνηκόντων, καὶ προσπαθούντων νὰ τὸν μεταχειρισθῶσιν ὡς μεσίτην πρὸς πορισμὸν μεγάλων χρηματικῶν ποσῶν. Οὗτος ἐν γνώσει τοῦ ἀξιοπιστοῦ ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ εὕρῃ τοκογλύφους προθύμους πρὸς τοιαύτας ἐπιχειρήσεις ἀποφερούσας αὐτοῖς καταπληκτικὸν κέρδος. Ἐπειδὴ δὲ μερικαὶ τῶν ὑποθέσεων τούτων εἶχον ἐπιτύχει λαμπρά, ὁ Ἀλέξης κατέστη ἀναπόφευκτος καὶ περιζήτητος σύμβουλος τῶν ἐπὶ τοῖς προλεχθεῖσιν ὅροις δανειζόντων καὶ δανειζομένων χρήματα. Τὸ δωμάτιόν του ἦτο διαρκῶς πλήρες ἐπισκεπτῶν, ἐρχομένων πρὸς ἀναζήτησίν του ἐντὸς μεγαλοπρεπῶν ὀχημάτων. Ἐκέρδιζεν ὑπερβαλλόντως με-

γάλα ποσά. Οὕτω θὰ εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει ἀρκετὰ καλὴν περιουσίαν, ἂν κατ'ὀρθοῦ νὰ παραιτηθῇ τῆς πρὸς τὴν σπατάλην κλίσεώς του. Ἀντὶ τοῦτου ἐνῳκίασεν ἀμέσως οἶκημα εἰς ἀριστοκρατικὴν ὁδόν, διότι τοῦτο, ὡς ἔλεγε, τῷ ἐπέβαλλον τὰ συμφέροντα τῆς ἐπιχειρήσεώς του. Πρὸς τοῦτοις μὲ παρημέλει προφανῶς, κρύφα περιποιούμενος τὴν Μιμήν, μετὰ τῆς ὁποίας καὶ κατώκουν, καθόσον ἡ ἄλλη ἀδελφὴ ὑπανδρεύθη εἰς τὸ ἀναμεταξὺ τοῦτο. Ἡμέραν τινὰ μοὶ εἶπεν Μιμή, ὅτι προτίθεται νὰ φύγῃ ἀφ'ἑνὸς με μόνην· ὁ Ἀλέξης, εἶπε, θὰ φροντίσῃ διὰ τὴν συντήρησίν της. Ταπεινωθεῖσα, παράφορος ὑπὸ λύπης καὶ ὀδύνης, ἔσπευσα πρὸς αὐτόν. Μὲ ὑπεδέχθη ψυχρῶς καὶ ἐν ὀλίγοις μοὶ ἐγνώρισεν, ὅτι δὲν μὲ ἀγαπᾷ, ὅτι ἀπὸ πολλοῦ δὲν δύναται πλέον νὰ μὲ ἀγαπήσῃ, καὶ ὅτι οὐδεὶς λόγος ἡδύνατο πλέον νὰ γείνη περὶ στενωτέρου τινὸς συνδέσμου μετὰ τῶν δύο μας. Δύναται νὰ εἶναι φίλος μου καὶ θέλει ἐξακολουθήσῃ πράττων ὅ,τι τοῦ ζητήσω. Ὅτε δ' ἐγὼ περίλυπος καὶ κλαίονσα ἐρρίφθην πρὸ τῶν ποδῶν του, περιεπτύχθη τὰ γόνατά του καὶ ἐξώρκισα αὐτὸν νὰ μοὶ χαρίσῃ ἐκ νέου τὴν καρδίαν του καὶ νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀτίμου καὶ τοκογλυφικῆς ἐπιχειρήσεως, ἣτις θὰ τὸν ὠδήγῃ ἀναμφιβόλως εἰς τὸ βάρκαρον. . . , μὲ ἀπώθησε βαναύσως ἀπ' αὐτοῦ καὶ ἠπέιλησεν ὅτι θὰ μὲ ἐκδιώξῃ!!» Λέγουσα ταῦτα, κατελήφθη ὑπὸ σπασμωδικῶν κλαυθμῶν καὶ ἔπεσεν ἄφωνος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου.

«Αὐτὰ ὅλα εἶνε πολὺ λυπηρά,» εἶπον μετὰ τι διάλειμμα· «πλὴν ἐγὼ τί δύναμαι . . . τί με ἐπιτρέπεται νὰ πράξω;»

«ὦ! τὸ πᾶν!» ἀπήντησεν ἀπομάσσουσα βιαίως τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ τὰς παρειάς της. «Τὸ πᾶν, ἀρκεῖ νὰ ἔχητε τὴν θέλησιν.» Ἐπειδὴ δὲ παρετήρησεν ὅτι δὲν ἔδιδον πίστιν εἰς τὰ λεγόμενά της, ἐξηκολούθησε μετὰ ζήσεως. «Πρέπει νὰ ἡξεύρετε, ὅτι μ' ὅλην τὴν κατὰ τὸ φαινόμενον σκληρότητά του εἶνε μαλακῆς φύσεως, φύσεως, ἣτις δύναται νὰ καθοδηγηθῇ. Παρ' ὅλην τὴν ἐλαφρότητα καὶ μεθ' ὅλας τὰς πλάνας του, βεβαιώθητε, ὅτι εἶνε ἱκανὸς νὰ αἰσθανθῇ ἀκόμη εὐγενῇ αἰσθήματα. Εἶμαι βεβαία, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἔφθκνεν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἂν δὲν ἐμεθύσκετο ἀπὸ τὴν τωρινὴν εὐτυχίαν του καί,» προσέθηκε σιγαλά, «ἂν δὲν παρεσύρετο διὰ τεχνασμάτων τῆς ἀδελφῆς μου. Ἄν εὐρεθῇ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον ὑπολήπτεται καὶ εἰς τὰ λεγόμενα τοῦ ὁποίου δίδει πίστιν, οὗτος δὲ καταδείξῃ αὐτῷ τὸ ἀναξιοπρεπὲς τῆς θέσεώς του, τὸ σκληρὸν τῆς διαγωγῆς του, δὲν ἀμφιβάλλω παντάπασιν, ὅτι τότε θέλει συνέλθει καὶ ὅτι θὰ τὸν ἐπανακτήσω».

«Νομίζετε; . . . Πλὴν καὶ οὕτως ἂν ἔχωσι τὰ πράγματα, πόθεν εἰκάζετε, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ὅστις ἡδύνατο νὰ ἐξασκῇ ἐπ' αὐτοῦ τοιαύτην ἐπιρροήν;»

Τὸ ἡξεύρω! Δὲν τὸν ἤκουσά ποτε νὰ ὁμιλῇ περὶ ἀνθρώπου μετὰ μεγα-

λειτέρου ένθουσιασμοῦ καὶ σεβασμοῦ... μετὰ θαυμασμοῦ δύναμαι νὰ εἶπω. Εἶχε διῖδει», ἐξηκολούθησεν ἐρυθριῶσα, «έν ὑμῖν ἀμέσως ιδιότητας, ἃς ἐγὼ τότε, ἐνεκα τῆς ψυχικῆς ταραχῆς, εἰς ἣν καὶ διηνεκῶς εὐρισκόμην... , δὲν ἡδυνήθην νὰ ἀνέυρω καὶ δεόντως νὰ ἐκτιμῇσω. Καὶ τώρα... εἶμαι ἡναγκασμένη νὰ σᾶς κάμω ἐξομολόγησιν, ἣτις μὲ καταισχύνει, τὴν ὁποίαν ὁμως δὲν δύναμαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ἀποσιωπήσω. Θὰ ἐνθυμῆσθε βεβαίως, ὅτι ὅτε ὑμεῖς ἐξεφράσατε, δὲν θέλω νὰ εἶπω τὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλ' ὅπωςδῆποτε τὴν εὐχὴν ὅπως μ' ἐπανάδητε, θὰ ἐνθυμῆσθε λέγω, ὅτι κᾶπως ἐταράχθην. Δὲν ἤθελον νὰ διεγείρω οὔτε ἐλπίδας, οὔτε πόθους, τοὺς ὁποίους δὲν ἡδυνάμην νὰ ἐκπληρώσω. Κατὰ τὴν αὐτὴν ὁμως στιγμὴν μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐξαναγκάσω τὸν Ἀλέξην νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἀξίαν μου, δι' ὑμῶν νὰ... τὸν κάμω, ἵνα ἐκφρασθῶ εἰλικρινῶς, νὰ ζηλοτυπήσῃ. Ὅτε ὁμως ἐνόησα, ὅτι διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ σχεδίου μου τούτου ἐπῆλθεν ἀκριβῶς τὸ ἀντίστροφον τοῦ ποθομένου, κατηράσθην κατὰ διάνοιαν τὴν ἰδέαν μου ταύτην καὶ ἤρχισα τρέφουσα μῖσος ἐναντίον ὑμῶν, μῖσος, ὅπερ τόσῳ μᾶλλον ηὔξανεν, ὅσῳ καταφανέστερον ἐξεδηλοῦτο ὁ πρὸς ὑμᾶς σεβασμὸς του». Ταῦτα εἰποῦσα ἔκλινε τὴν κεφαλὴν, διευθύνουσα δὲ τὰ βλέμματα πρὸς τὸ ἔδαφος ἐφαίνετο ὡσεὶ περιμένουσα τὴν ἀπὸ τοῦ στόματος δικαστοῦ ἀνάγνωσιν καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Ἐσιώπησα.

«Τώρα θὰ μὲ περιφρονήσητε βεβαίως», εἶπε μόλις ἀκουομένη.

«Ποσῶς», ἀπήντησα. «Τοῦναντίον, Σᾶς ἐκτιμῶ ὑπὲρ ποτε». Ὅ,τι δ' εἶχον εἰπεῖ δὲν ἦτο ἀπλῆ φράσις. Τότῳ σπανίως εὐρίσκει τις εἰς τὰς γυναικας ἐν γένει τὴν εἰλικρίνειαν, ὥστε βαθύτατα ἐξεπλάγην καὶ συνεκινήθην ἐπὶ τῇ ἀδόλῳ ταύτῃ ἐξομολογήσει, ἃν καὶ αὕτη οὐδόλως ἦτο εὐχάριστος δι' ἐμέ. «Ναί, Λουδοβίκ», ἐξηκολούθησα, «Σᾶς ἐκτιμῶ καὶ Σᾶς σέβομαι πολὺ. Καὶ διὰ νὰ Σᾶς ἀποδείξω δὲ τοῦτο, θὰ ὑπάγω εἰς τὸν Ἀλέξην.» Ἐκινήθη ὡσεὶ θέλουσα νὰ γονατίσῃ πρὸ ἐμοῦ. Ἠγέρθην. «Μὴ περιμένετε ὁμως πολλὰ! Ἐννοεῖτε, ὅτι οὐδ' εἰς ξένας ὑποθέσεις ν' ἀναμιχθῶ δύναμαι, οὔτε δ' ἀφ' ἐτέρου νὰ παίζω τὸ πρόσωπον μεσίτου τοῦ ἔρωτος. Μεθ' ὅλα ὁμως, ὅσα μοῦ ἐξεθέσατε, μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ χρησιμεύσω ἐν ὅλῃ τῇ σοβαρότητι ὡς σύμβουλος τοῦ Ἀλέξη καὶ νὰ τὸν καταστήσω προσεκτικόν. Τοῦτο δὲ θέλω πράξῃ μετὰ χαρᾶς».

«ὦ! τώρα εἶνε ὅλα πάλιν καλὰ!» ἀνέκραξε ζωηρῶς καὶ μόλις δυναμένη νὰ καταπνίξῃ τὴν χαρὰν της· «τώρα ἐσώθην! Ἐν ἐτι! Σᾶς εἶπον πρότερον ὅτι ὑπέκυψεν εἰς τὰ τεχνάσματα τῆς ἀδελφῆς μου. Ἄν ἤμην βεβαία ὅτι ἐκείνη τὸν ἀγαπᾷ, ὅτι τὸν ἀγαπᾷ πιστῶς, εἰλικρινῶς καὶ ἀληθῶς... ἴσως... ἀλλὰ μόνον ἴσως... θὰ διεννοούμεν νὰ ὑποχωρήσω. Καὶ ὁμως Σᾶς λέγω: δὲν τὸν ἀγαπᾷ!»

«Σᾶς πιστεύω», ἀπήντησα.

«Μοῦ εἶνε δύσκολον νὰ τὸ εἶπω . . . καὶ ὅμως πρέπει ! ἂν καὶ εἶνε τόνον νέα, εἶνε σκληροκάρδιος, ψεύστρια καὶ πκνοῦργος, τὸ μόνον δ', ὅπερ ἐπιθυμεῖ, εἶνε τὸ ν' ἀρέσκη, τὸ νὰ τὴν θαυμάζωσι. Θὰ τὸν καταστήσῃ δυστυχῇ καὶ θὰ τὸν ὠθήσῃ διὰ τῆς κινδυνώδους ὁδοῦ, ἣν τώρα βαδίζει, εἰς τὸ βάρathρον. . .»

«Εἶμαι πληρέστατα περὶ τούτου πεπεισμένος, πλὴν θὰ θελήσῃ ἄρᾳ γε νὰ πεισθῇ καὶ ἐκεῖνος ;»

«Ἐδοκίμασα, πλὴν τοῦτο τὸν ἠρέθισε τρομερά».

«Δὲν ἦτο φρόνιμον, δι' ὃ πρέπει ἐγὼ νὰ προσέξω πολὺ.»

«Ὁμιλήσατε, ἐνεργήσατε ὅπως Σᾶς φωτίσῃ ὁ Θεός. Εἶμαι πεπεισμένη, ὅτι θέλετε διευθύνει πάντῃ κατ' εὐχὴν. Καὶ παρκαλῶ πολὺ. . ., θὰ ὑπάγητε αὐρίον ἀμέσως πρὸς ἐντάμωσίν του ; Ἐνωρίς, ὅπως τὸν εὔρητε ἔτι κατ' οἶκον . . . καὶ θὰ μὲ εἰδοποιήσῃτε ἀμέσως» Ταῦτα εἰποῦσα ἠγέρθη.

«Θὰ τὸ κάμω, ἀλλ' ἄπαξ ἔτι Σᾶς λέγω, μὴ περιμένετε πολλὰ». Τὴν συνώδευσα ἐξερχομένην . . . Ὅτε ἔμεινα μόνος, ἐπῆλθεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ ἀντίδρασις. Ἐβλεπον ἑμαυτὸν ἀναμιχθέντα εἰς ὑπόθεσιν, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὁποίας δυνατόν αἱ ἐνέργειαί μου νὰ ἐξελασβάνοντο ὡς ὑποπτοι καὶ ἀμφίβολοι, εἰς ὑπόθεσιν τέλος, περὶ τούτου δὲ ἐπειθόμην ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἥτις οὐδέποτε ἠδύναντο νὰ τελειώσῃ καλῶς. Δεδόσθω, ὅτι αἱ πρῶται σχέσεις ἀποκαθίσταντο ἐπὶ πόσον θὰ ἠδύναντο αὐταὶ νὰ διατηρηθῶσιν ἀναλλοίωτοι μεταξὺ τοιούτων ἀνθρώπων ; . . . Ἐπειδὴ ὅμως εἶχον ὑποσχεθῇ τὴν συνδρομὴν μου εἰς τὴν πτωχὴν καὶ ἀπηλπισμένην ἐκείνην γυναικα, διηυθύνθη τὴν ἐπομένην πρωΐαν πρὸς τὸ οἶκημα τοῦ Ἀλέξη . . . Ὁδηγηθεὶς ὑπὸ ὑπηρετοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖόν του. Εὔρον αὐτὸν προγευματίζοντα καὶ καπνίζοντα μακρὰν καπνοσύριγγα. Ἐκπλαγεὶς ἀνεσκίρτησε, μὲ ὑπεδέχθη δὲ λίαν φιλοφρόνως. «Κύριέ μου,» εἶπε, «ποία περίστασις μοὶ παρέχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ Σᾶς ἶδω εἰς τὸν οἶκόν μου ; . . Ὡς βλέπετε προγευματίζω . . . ἔτι. Ἐπιθυμεῖτε καφεέν, τέτον, σοκολάταν. . .»

Ἐρνήθη ἐν εὐχαριστήσας.

«Τοῦλάχιστον ἐν σιγάρων» καὶ ἀνοίγων πολυτελέστατον σκύτινον κιβώτιον : «Προμήθεια ἐξ Ἀθάνης κατ' εὐθεΐαν», προσέθηκε μᾶλλον ἀρηρημένος ἢ ἐπαϊρόμενος.

Μὴ θέλων νὰ ἀρνηθῶ, ἔλαβον ἐν τῶν σπανίων ἐκείνων σιγάρων, ἐνῶ ὁ Ἀλέξης προθύμως μοὶ προσέφερε πῦρ.

Ἀφοῦ ἀμφότεροι ἐκαθέσθημεν, «Κύριέ μου,» ἤρχισα, «δὲν νομίζω ν' ἀπατώμαι παραδεχόμενος ὅτι ὅπωςδὴποτε μαντεύετε τὸν λόγον τῆς ἐπισκέψεώς μου.»

«Ναί, ἂν θέλητε νὰ μὲ ὀνομάσητε οὕτω, ἂν καὶ θὰ ἦτο ὀρθότερον ἂν

ελέγετε, ὅτι ἔρχομαι τῇ παρχκλήσει τῆς δεσποινίδος Λουδοβίκας Μάν-
σρελδ, ἥτις εἶνε λίαν δυστυχής.»

«Πταίει μόνη της!» ἀνεφώνησε· «τῇ ἐξέθηκα τὰ πάντα, τῇ προέτεινα
τὰ ὀρθότερα τῶν παρχμάτων. Πλὴν δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ τίποτε, δὲν θέ-
λει νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι τὰ αἰσθημάτα εἶνε παροδικὰ καὶ ὅτι νέαι ἐντυπώσεις
ἀπαιτοῦσι καὶ αὐταὶ τὰς θυσίας των. . . .»

«Κυρίε μου,» διέκοψα, «δὲν σκέπτεσθε καθόλου ὀρθῶς, ἀπαιτοῦντες παρ'
ἀγαπώσης γυναικὸς νὰ εὕρῃ ρυσικὸν καὶ εὐνόητον ἐκεῖνο, ὅπερ εἰς ὑμᾶς,
ἴσως δὲ καὶ εἰς ἐμέ, φαίνεται τοιοῦτο. Ἀπαιτοῦντες τοῦτο, ἀπαιτεῖτέ τι
ὑπεράνθρωπον. Βεβαιώθητε ὅτι ἡ Λουδοβίκα Σᾶς ἀγαπᾷ.»

«Ναί, μάλιστα,» εἶπεν ἀνυπομόνως, «μὲ ἀγαπᾷ, τὸ γνωρίζω . . . καὶ
ἐγὼ τὴν ἡγάπησα θερμῶς, πολὺ θερμῶς. ὦ! «ἐξηκολούθησεν ὡσεὶ ἀναπο-
λῶν τὸ παρελθόν, «δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε πόσον ὠραία, πόσον θελ-
κτικὴ ἦτο! Οἱ ὀφθαλμοὶ της, τὸ ἀνάστημά της, αἱ χεῖρές της καὶ οἱ πό-
δες . . . καὶ τώρᾳ ἀκόμη εἶνε ὠραία πρὸς δὲ καὶ καλὴ, λαμπρὰ φύσις. . .
Οὐδεμία τῶν ἀδελφῶν της δύναται, ἔστω καὶ κατ' ἐλάχιστον, νὰ παρα-
βληθῇ πρὸς αὐτήν. . . .»

«Λοιπὸν. . . .»

«Λοιπὸν . . . καὶ ὅμως δὲν τὴν ἀγαπῶ πλέον, δὲν δύναμαι πλέον νὰ τὴν
ἀγαπήσω! Εἶνε πάντοτε ἡ αὐτὴ! Πάντοτε ἡ αὐτὴ ἀφροσύνη, ἡ αὐτὴ
τρυφερότης, πάντοτε αἱ αὐταὶ περιπλοκαὶ ἐκφράσεις. Ἡ μονοτονία αὕτη
ἐπιδρᾷ ἐνοχλητικῶς. Ἰδέτε ἀπ' ἐτέρου τὴν ἀδελφὴν της Μιμήν. . . παρὰ-
ξινον, περιέργον πλάσμα, πλήρως ὅμως πνεύματος, πλήρως ζωῆς καὶ ἀστείό-
τητος . . . θελκτικὸν διαβολάκι.»

«Τὸν τελευταῖον τοῦτον χαρακτηρισμὸν ἐξελέξατε ἐξαισίως», ἀπήντησα
ἡσύχως . . . «Πλὴν νομίζετε ὅτι ὅλα ταῦτα Σᾶς δίδουσι τὸ δικαίωμα νὰ
ἐγκταλείψῃτε γυναῖκα, ἥτις Σᾶς ἀγαπᾷ πιστῶς καὶ εὐκρινῶς καὶ ἥτις
τὸ πᾶν ἐθυσίασε δι' ὑμᾶς;» Ἠγέρθη ὡσεὶ ὑπὸ ἐλατηρίου ἀνατιναχθεὶς :
«Ναί!» εἶπε διὰ τυχίων βημάτων τὸ δωμάτιον διασκελίζων, «ναί, μοῦ
ἐθυσίασε πολλὰ, τὸ πᾶν. Ἠξεύρω τί ἐννοεῖτε. Πλὴν δικτὶ τὸ ἐκαμει;! Δὲν
τὸ ἀπήτησα. Ἐπρεπε νὰ μὲ ἀφήσῃ νὰ παρχδοθῶ εἰς τὴν τύχην μου.
Ἐκτὸς τούτου . . . ἐτακτοποιήσα πᾶν ὅ,τι ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἡδύ-
νατο νὰ τὴν πιέζῃ ἢ νὰ τὴν ἀνησυχῇ. Τῇ ὑπεσχέθην ὅ,τι λαμπρότερον
ἡδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃ. Πλὴν ἀπέριψεν ὅλα, προτιμῶσα νὰ ζήσῃ δίδουσα
μαθήματα μουσικῆς. Ὅ,τι ἀπαιτεῖ εἶνε ἀγάπη καὶ πάλιν ἀγάπη . . . αὐ-
τὴν δὲν δύναμαι νὰ τῇ τὴν δώσω.

«Τότε εἴχετε τὸ καθῆκον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον, τρυφερῶς καὶ ἐπι-
φυλακτικῶς νὰ ἀνκοινώσητε εἰς τὴν Λουδοβίκαν τὴν κατὰστασίν Σας
καὶ τὰς ιδέας Σας, μετὰ τῶν ὁποίων βεβαίως δὲν θὰ ἐκηρύττετο ἀμέσως

σύμφωνος. Οὐδέποτε δ' ἔπρεπε ν' ἀπωθήσῃτε τὴν δυστυχῇ τόσῳ σκληρῶς καὶ νὰ τὴν ἀπειλήσῃτε διὰ τρόπου ἡκιστα εὐλαβοῦς.»

«Τὸ ἔπραξα διότι ἐξέλεξεν ἀπρεπῇ μέσα, ὅπως, ἐκβιάζουσά με, ἐπανακτῆσῃ τὴν ἀγάπην μου. Ἐξηυτέλισε τὴν ἀδελφὴν της ἐνώπιόν μου καὶ προσεπάθησε νὰ διεγείρῃ ἐν ἐμοὶ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ Μιμὴ δὲν μὲ ἀγαπᾷ».

«Καὶ ἂν εἶχε δίκαιον;» εἶπον σοβαρῶς;

Ἔμεινεν ἀκίνητος.

«Ὁμιλεῖτε ἐνδικφερόμενος διὰ τὴν Λουδοβίκαν», εἶπε.

«Κυρίέ μου», εἶπον ἐγειρόμενος καὶ πρὸς αὐτὸν διευθυνόμενος, «εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ διάβημά μου σᾶς δίδει καὶ πῶς τὸ δικαίωμα νὰ ἀμφιβάλλητε περὶ τῆς ἐντελοῦς εἰλικρινείας τῶν λεγομένων μου. Πλήν, ἂν ἡδύνασθε ν' ἀναγνώσῃτε ἐν τῇ ψυχῇ μου, ἡθέλετε πεισθῇ, ὅτι λίαν τιμίως ἐνεργῶ καὶ ὑπὲρ τῆς Λουδοβίκας καὶ ὑπὲρ ὑμῶν. Τὸ ἐπαναλαμβάνω: Ἡ Μαρία Μάνσφελδ δὲν σᾶς ἀγαπᾷ». Ἐπειδὴ δὲ μ' ἐθεώρει ἐκπεπληγμένος προσέθηκα ταχέως: «Ὅχι ὑμᾶς μόνον, ἀλλ' οὐδένα!» Ἡ Μιμὴ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἵτινες τότε μόνον ἀγαπῶσιν ὅταν δὲν εἶνε πλέον ἱκαναὶ νὰ διεγείρῳσιν, ἀγάπην». Διηυθύνθη βραδέως πρὸς τὸ κάθισμά του καὶ ἐκαθέσθη σιωπηλός, μὲ κεφαλὴν κεκλιμένην, ἐφαίνετο δ' ἐπαναλαμβάνων κατ' ἰδίαν τὰς παρ' ἐμοῦ ἐκστομισθείσας λέξεις. Θὰ εἶχε βεβαίως καὶ ἄλλοτε σκεφθῇ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, καθόσον ἐφαίνετο διεξάγων ἐν τῇ ψυχῇ του πάλιν.

«Δὲν ἤλθον ἐνταῦθα μὲ τὴν πρόθεσιν», ἐξηκολούθησα πλησιάζων αὐτόν, «ν' ἀναδαυλίσω σθεσθέντα αἰσθήματα. Τοῦτο οὐδεμία δύναμις εἶνε δυνατὸν νὰ κατορθώσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἄς ὁμιλήσωμεν τιμίως καὶ εἰλικρινῶς! Πρὸς τὴν Μιμὴν σᾶς ἐλκύει ἡ δύναμις τῶν νεαρῶν της θελγῆτρων. Εὐρίσκετε παρ' αὐτῇ χαρὰς καὶ ἀπολαύσεις, ἃς δὲν δύναται νὰ σᾶς παράσχῃ πλέον ἡ Λουδοβίκα. Πλήν συλλογίσθητε, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν ἀποτελεῖται οὐδὲ συνίσταται ἐξ ἀπολαύσεων, καὶ δὴ πρέπει νὰ συνειθίσωμεν νὰ ὑπομένωμεν καὶ στερήσεις καὶ νὰ θυσιάζωμεθα καὶ δι' ἑαυτοὺς καὶ δι' ἄλλους. Σκέφθητι, ὅτι ὑπάρχουσι καθήκοντα, ἅτινα, καθόσον δὲν ἀντιφάσκουσι πρὸς τὸ ἐγώ μας, πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι διὰ παντὸς τρόπου. Ἀναγνώρισατε, ὅτι τὸ παρελθὸν δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἀρνηθῶμεν, νὰ τὸ ἀπορρίψωμεν ὡς παλαιωθὲν φόρεμα. Ἐσκέφθητε δὲ τέλος τί ἡρνήθητε καὶ τί ἀπεκτῆσατε! Ἀφ' ἐνὸς γυναιῖκα γλυκεῖαν καὶ εὐγενῆ, πλήρη ἀφοσιώσεως καὶ πίστεως, εὐχαριστημένην τότε μόνον, ὅταν δύναται ν' ἀναπνέῃ τὸν αὐτὸν μὲ ὑμᾶς ἀέρα: ἀφ' ἑτέρου δὲ πλάσμα μᾶλλον ἀκανθῶδες ἢ ἐλκυστικόν, μεστὸν μὲν εὐθυμίας καὶ ἐλαστικότητος, ἀλλὰ καὶ παντελῶς στερούμενον καὶ ψυχῆς καὶ καρδίας, ὃν, ὅπερ ἐπλάσθη μόνον διὰ νὰ εἶνε παλλακὴ καὶ ὅπερ μὲ ψυχρὸν αἷμα θὰ σᾶς ἐγκαταλείψῃ ἀμέσως, ἅμα ἰδὼν, ὅτι δὲν εἴσθε εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιήσῃτε καὶ τὴν ἐλαχίστην τῶν

ιδιοτροπιῶν της. Ἐπὶ πόσον ὁμῶς καὶ μὲ ὁποῖας Οὐσίας θὰ σᾶς εἶνε τοῦτο δυνατὸν; Ἴσως δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ σᾶς καταστήσω προσεκτικὸν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεών σας, ἅς ἐπεικῶς δύνανταί τις νὰ ὀνομάσῃ *μόνον* ἀνκξιοπρεπεῖς. Οὐδέποτε ἀρ' ἐτέρου μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα ν' ἀναμειχθῶ εἰς τὰ τοῦ βίου σας, δίδων ὑμῖν συμβουλὰς, ἅς δὲν μὲ ἐζητήσατε. . . πλὴν εἰπέτε σεῖς αὐτός, πῶς θὰ τελειώσωσιν ὅλα αὐτά;»

Ἦτο ἄρῳνος· εἶχε καταισχυνηθῇ, ἀλλ' ἦτο συγκεκινημένος καὶ τεταραγμένος. «Ναί, εἶνε ἀληθές!» ἀνέκραξε σφίγγων τὴν χεῖρά μου. «Ἐχετε πλῆρες δίκαιον! Πλὴν τί πρέπει νὰ πράξω; Ὁ πνιγμένος ἀπὸ τὰ *μαλλιά* του *πλάνεται*. . . Ἡ ζωὴ μου ἔχει ἀρχίσει κακῶς. . .» — «Μὴ ἀπελπίζεσθε! Εἴσθε ἀκόμη νέος. Ἄνθρωπος, ὡς ὑμεῖς, μὲ προτερήματα καὶ ικανότητα, πρέπει νὰ πλάσῃ βέβαιον καὶ τίμιον μέλλον, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ θελήσῃ, ἀρκεῖ νὰ τὸ ἀποφασίσῃ! Τὴν καλλιτέραν πρὸς τοῦτο εὐκαιρίαν Σᾶς παρέχει ἡ μετὰ τῆς Λουδοβίκας ἔνωσις. Καὶ ἐκείνη δύναται νὰ κερδίξῃ τι. Θὰ βοηθήτε ὁ εἷς τὸν ἄλλον ἀμοιβαίως καὶ θὰ κατορθώσητε, ὑπερνικῶντες ὅλας τὰς τρικυμίας καὶ τοὺς σκοπέλους, ν' ἀποκτήσῃτε ἐν τῷ ἀπλῷ καὶ μετριόφρονι οἴκῳ Σας τὰ μεγάλτερα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου: Ἑσυχίαν καὶ εὐτυχίαν».

Ἐφαίνετο σκεπτόμενος. Συγκίνησις καὶ προσπάθεια πρὸς ἀπίφασιν διεκρίνοντο ζωγραφούμεναι ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ἐπειθόμην δὲ βχθμηδόν, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ του παρσκευάζετο σπουδαία μεταβολή.

«Καὶ τί θ' ἀπογείνη ἡ Μιμή;» μὲ ἠρώτησε σιγαλά.

«Ἐγκαταλείψατέ τὴν εἰς τὴν τύχην της! Θὰ εὕρῃ μόνη τὸν δρόμον, ὃν θ' ἀκολουθήσῃ».

Μόλις ἐπρόφερα τὰς λέξεις ταύτας, ἰσχυρὸς κωδωνισμὸς ἀνήγγειλεν ἐπισκέπτῃν, σχεδὸν δὲ συγχρόνως εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον ἡ Μιμή λαμπρῶς ἐνδεδυμένη, στίλβουσα ἐκ μετὰξης καὶ βελούδου καὶ φέρουσα κομψότατον περωτὸν πῖλον ἐπὶ τῆς ἐπιμελῶς βεβοστρυχισμένης κόμης. Ἔσθη ἄρῳνος ἐπὶ τῇ θέᾳ μου. Τὸ ἐξωτερικόν της εἶχεν ἀλλοιωθῇ ἐπικισθητῶς ἀπὸ τῆς τελευταίας φορᾶς, καθ' ἣν τὴν εἶχον ἰδεῖ. Εἶχεν ἀναπτυχθῇ πολὺ, τὰ δὲ χαρακτηριστικά της ἀπέκτησαν διακεκριμένον ὄφρος.

Ὁ Ἀλέξης ὥρμησε πρὸς δεξιῶσιν αὐτῆς, ἀμέσως δ' ἐνόησα ὅτι τὸ πᾶν ἐχάθη.

«Ὡς βλέπεις, ἀγγελοῦδι μου, ἔχω ἐπίσκεψιν. . . πῆγαίνε πρὸς καιρὸν εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον». Τὴν συνώδευσε, διέκρινε δ' ὅτι ἀντήλλαξαν χαμηλῇ τῇ φωνῇ λέξεις τινάς. Μετὰ τινε χρόνον ἐξῆλθε, «Συγχαρεῖτε», εἶπε μετὰ τινος στενοχωρίας, «ὅτι δὲν δύναμμι νὰ ἔχω ἐπὶ πλέον τὴν τιμὴν. . . σπουδαία ὑπόθεσις. . .» καθ' ὃν δὲ καιρὸν ἀνεζήτουν τὸν πῖλόν μου, ἐξηκολούθησεν·

«Ἔστε βέβαιοι, ὅτι εἴμιαι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσω τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς

πκρατηρήσεις Σας . . . και ὅτι ἀναγνωρίζω αὐτάς ἐν μέρει. Θὰ Σὰς ἤματι πᾶντοτε εὐγνώμων . . . Δὲν δύνῃμαι ὅμως εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ λάβω τόσῳ ταχέως τὴν ἀπόρρασίν μου. Ὅσον ἄρορξ εἰς τὴν Λουδοβίκαν, σὰς παρκαλῶ νὰ τῇ ἀνακοινώσητε, ὅτι καὶ πρότερον εἶχον σκερθῇ καὶ ζυγίσει τὰ πᾶντα, ὅτι κατανοῶ πόσον θὰ τὴν λυπήσῃ. . . δυστυχῶς ὅμως, πρὸς τὸ πικρὸν, δὲν δύνῃμαι οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον νὰ μεταβάλλω τὰς σχέσεις, εἰς τὰς ὑποίας εὐρισκόμεθα . . . Ἀπολύτως τίποτε!» προσέθηκε μὲ τὴν ἐπιμονὴν ἐκείνην, ἥτις ἰδιάζει εἰς ἀσθενεῖς μόνον φύσεις.

Τὸν ἐβλεπα σιωπῶν. «Θὰ τῇ τὸ ἀνακοινώσω», εἶπον, καὶ ἐφυγον τέλος.

Διηθούνην ἀμείων πρὸς τὴν Λουδοβίκαν, ἥτις, ἀφοῦ ἐχωρίσθη ἀπὸ τὰς ἀδελφάς της, εἶχεν ἐνοικιάσει ἀπέριττον δωμάτιον. Μὲ ὑπεδέχθη μετ' ἀπελπιστικῆς ἀνυπομονησίας, «Λοιπὸν, λοιπὸν;» ἠρώτα, ἐνῶ αἱ ὀρθαλμοί της ἐσπινθηροβόλουν.

«Ὅπως προέβλεπον οὕτω καὶ συνέβη.» Καὶ διηγήτην αὐτῇ τὰ διττρέξαντα.

Ἡ καρδίᾳ μου ἐσχιζέτο, ὅτε εἶδον αὐτὴν συγκρατοῦσαν καὶ αὐτὴν ἐπὶ τὴν ἀναπνοὴν ὅπως μὴ ταράξῃ τὴν διήγησίν μου, ἐνῶ ἀρ' ἐτέρου ἐκάστη μου λέξις ἐπιπτεν ἐπὶ τῆς ψυχῆς της ὡς ἀνχλελυμένος μόλυβδος. Μεστὴ λύπης καὶ ἀπογνώσεως προσεπάθει νὰ καταβάλλῃ τὴν ὀδύνην της. Συγκινήσεις, χαρὰ καὶ ἐλπίς ἐζωγραφίζοντο διαδοχικῶς ἐπὶ τοῦ προσώπου της . . . μέχρις οὗ τέλος, ὑπακούουσα εἰς τὴν γυναικείαν ἀδυναμίαν, ἀνελύθη εἰς ποταμούς δακρύων.

Καὶ ὅμως ὑπῆρχε μέσον, εἰ' οὗ ἡδύνατό τις νὰ σώσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς ἀπελπιστικῆς ταύτης θέσεως καὶ νὰ τῇ ἀποδώσῃ ὀλοσχερῶς τὴν ψυχικὴν της γαλήνην. Τοῦτο θὰ κατωρθοῦτο ἂν ἀπεκάλυπτε τις αὐτῇ ἐν εἰλικρινείᾳ τὴν κατάστασίν της, ἡδύνατο δὲ συγχρόνως καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν, ὅτι οὐδὲν πλέον εἶχε νὰ περιμένῃ, ἢ νὰ ἐλπίζῃ. Δυστυχῶς ὅμως ἤλπιζεν ἔτι. Καθόσον, ἀφοῦ ἐπὶ μακρὸν ἐσιώπησε, διατελοῦσα ὑπὸ τὴν πρώτην ἐντύπωσιν τῆς διηγήσεώς μου, προσεπάθη μετὰ ταῦτα, ἐνστίκτως, νὰ εὖρῃ ἄγκυραν σωτηρίας εἰς τὸ εὐχарιστότερον μέρος αὐτῆς. «Λοιπὸν ὠμίλει περὶ ἐμοῦ καλὰ καὶ μετ' ἀγάπης;» ἤρξατο ἡρέμα. «Παρατηρήσατε ὅτι συνεκινήθη, σὰς ἐφάνη ὡσεὶ θέλων ὡσεὶ προτιθέμενος . . .»

«Νὰ ριφθῇ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀδύσσου εἰς τὴν ἐτέραν!» δέικοψα· «μοὶ ἐράνη προτιθέμενος νὰ λάβῃ ἀπόφασιν, διὰ τὴν ὁποίαν θὰ μετενόει αὖριον ἢ μεθαύριον καὶ θὰ τὴν ἀπηρενῆτο. Δὲν εἶνε ἄνθρωπος, οὐτινος ἡ ἐνέργεια στηρίζεται ἐπὶ ἀρχῶν· περὶ τούτου ἐπείστην, ὅτε εἶδον πῶς ἐπενήργησεν ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐμφάνισις μόνῃ τῆς ἀδελφῆς σας. Εἰς μίαν λέξιν συνοψίζων τὰς ιδέας μου σὰς λέγω ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον δι' ὑμᾶς ὅτι δὲν σὰς ἀγαπᾷ!»

«ὦ! ὦ!« εἶπε κομπομένη καὶ ἐνώνουσα τὰς χεῖράς της· «Συνέλθετε, Λουδοβίκε», εἶπον, «ἀντικρύσατε τὰ συμβάντα μὲ θέλησιν ἰσχυρὰν καὶ

ἀπόρρασιν καὶ λησιμονήσατε ἄνθρωπον, ὅστις δὲν εἶνε ἄξιος ν' ἀγαπᾶται παρ' ὑμῶν».

«Οὐδέποτε! οὐδέποτε!» εἶπε ριπαζομένη ἔνθεν κάκειθεν ἐπὶ τοῦ σφῶ. «Δὲν δύνῃμαι, δὲν θέλω νὰ τὸν λησιμονήσω. Δὲν δύνῃμαι καὶ δὲν θέλω νὰ τὸν χάσω. Εἶνε τὸ πᾶν δι' ἐμέ!» «Τὸ πᾶν;! Δὲν ἔχετε μήπως ἐαυτήν, δὲν ἔχετε τὴν τέχνην σας;» «Μὴ μοῦ ὁμιλεῖτε περὶ τῆς τέχνης μου! Ἐκεῖ κεῖνται τὰ βιολία μου, ἀπὸ πολλοῦ ἐγκαταλειφθέντα καὶ ἤδη πλήρη κονιορτοῦ. Ἀπὸ πολλοῦ δὲν παίζω πλέον. Ἄλλοτε... ἄλλοτε δὲν ὑπῆρχε μεγαλειτέρα ἀπόλαυσις δι' ἐμέ ἢ τὸ νὰ μεταδίδω εἰς τὰς συναισθανομένης χορδὰς τὴν μυστικὴν ἀγάπην, τὴν εὐτυχὴ χαρὰν καὶ τοὺς γλυκεῖς πόνους τῆς καρδίας μου. Τώρα ὅμως τὰς μισῶ, σπανίως δὲ μόνον ἐπιθυμῶ νὰ τὰς πληξῶ... διὰ νὰ σπάσουν... νὰ σπάσουν ὡς ἡ καρδιά μου!»

«Μὴ ἀνοσιουργεῖτε!» εἶπον σοβαρῶς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ αὐστηρότητι. «Μὴ ἀποσκορακίζετε τὸ θεῖον δῶρον ἀγνωμόνως. Συλλογίσθητε ὅποσοι τῶν περὶ ἡμᾶς ἀνθρώπων στενάζουσιν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς πτωχείας, τῆς λύπης καὶ τοῦ ἀπελπισμοῦ, δὲν κατέχουσι δὲ τίποτε, δι' οὗ ὑποδοηθούμενοι, νὰ δυνηθῶσιν, ἀναρριχώμενοι, οὕτως εἰπεῖν, νὰ ἐπιτύχωσιν ἐλευθερωτέραν ἀτμοσφαῖραν. Σκέφθητε πόσαι δίκαιαι ἐλπίδες χάνονται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ λησιμονήσατε τὸ ἀπολεσθέν». — «Σεῖς εἶσθε ἀνὴρ!» ἀνέκραξε, «καὶ δὲν ἤξεύρετε τί εἶνε διὰ τὴν γυναικὰ ἡ ἀγάπη, ὁ ἔρως!»

«Τὸ ἤξεύρω! Ἡ ἀγάπη εἶνε ὁ προορισμὸς τῆς γυναικός. Αἱ ἀδιάκοποι ὅμως σκέψεις, ἡ ἐν γένει πρόοδος, οἱ μόχθοι διὰ τὸ κοινὸν καλόν, ἦσαν καὶ εἶνε ὁ προορισμὸς τοῦ ἀνδρός. Καὶ ὅμως, πόσον συχνὰ ἀνταμείβεται ὁ ἀνὴρ μὲ τὴν γενικὴν περιφρόνησιν, μὲ τὴν ἀχαριστίαν καὶ μὲ τὸν περὶ γελῶν, δι' ἐκεῖνα, ὑπὲρ ὧν ἐβυσσίασε τοὺς μόχθους, τὸν ἰδρωτὰ καὶ πλήρη καὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῆς ζωῆς του! Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν κόσμον τῆς ἀπάτης καὶ τῆς πλάνης, εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, εἰς ὃν οὐδὲν διαρκές καὶ μόνιμον ὑπάρχει, ἀπαιτεῖ ἡ γυνὴ μόνη νὰ διικτηρήσῃ διικρῇ καὶ ἀπρόσβλητον τὴν εὐτυχίαν τῆς;!

Ἐσιώπα. Ἐγὼ ἐξηκολούθησα. «Ἰδωμεν δὲ ἂν εἶνε ἡ κατάστασις σας καὶ τόσῳ τρομερᾷ. Δύνασθε νὰ εἴπητε: Ἐζήσα καὶ ἀπήλαυσα!... Ἐνῶ εἰς ἄλλας γυναικὰς οὐδέποτε ἐπετράπη ν' ἀνοίξωσι τὴν κάλυκα τῆς καρδίας των, ἀπ' ἐναντίας δ' ἠναγκάσθησαν μὲ δέσματα ἔτι αἰσθημάτων νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν τάφον!»

Ἐκλαίει πικρῶς. Ἠγέρθην τότε καὶ πλησιάζων αὐτήν, «Λουδοβίκα, ἐπιθυμῶ νὰ μὲ θεωρῇτε ὡς φίλον Σας»· ἐπειδὴ δ' ἐκείνη ταχέως ἀπωθοῦσά με προέβαλε τὰς χεῖρας, ἐξηκολούθησα. «Μὴ μὲ παρεξηγεῖτε! Δὲν εἶμαι ἐξ ἐκείνων, οὔτινες εἰς τοιαύτην στιγμὴν θὰ ἐτόλμων νὰ κάμουν ἐρωτικὰς ἐκμυστηρεύσεις... ἔτι ἄπαξ: Θεωρεῖτέ με ὡς φίλον Σας! Συνείθισα νὰ βεβιδῶ ἐπὶ ἀτραποῦ τῆς στερήσεως. Θέλω νὰ ἐπαγρυπνῶ ἐφ' ὑμῶν ὡς

μήτηρ ἐπὶ ἀσθενοῦς τέκνου της...μέχρις οὐ συνδιελλαγῇτε καὶ πάλιν μετὰ τὴν τύχην καὶ τὴν τέχνην καὶ ὁθάσῃτε εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην, ἀφ' ἧς θὰ στρέψῃτε γελῶσα τὸ βλέμμα Σας πρὸς τὸ παρελθὸν...ἴσως δὲ καὶ πρὸς πολὺ καλλίτερον μέλλον».

Ἐφαίνετο ἡσύχως σκεπτομένη. Αἰφνιδίως ὁμως γοερῶς κλαίουσα καὶ τὰς χεῖρας πρὸ τοῦ προσώπου φέρουσα. «Ὁχι! Ὁχι! δὲν δύναμαι νὰ τὸν σταρῇθῶ! Τὸ πρὸς τὴν Μιμὴν πάθος τοῦ δὲν θὰ διαρκέσῃ πολὺ, τότε δὲ πρέπει...εἶμαι βεβαία, ὅτι θὰ ἔλθῃ πρὸς ἐμέ. Θὰ ὑποφέρω τὰ πάντα μεθ' ὑπομονῆς. Ἄς με ὑβρίσῃ, ἄς με ἀπειλήσῃ, ἄς με ἀπωθήσῃ: Θὰ ἦμαι εὐτυχής, ἔστω καὶ ἂν ἤθελε με ἀπολακτίσει...δὲν δύναμαι νὰ ζήσω χωρὶς αὐτόν!»

Ἐπισθοχώρησα. Ἡ ἀγρία καὶ μανιώδης αὐτὴ ἔκρηξις, ἡ τυφλὴ αὐτὴ κλίσις, ἡ τόσον ἀλόγως ὑπεκφεύγουσα καὶ αὐτὴν τὴν λαμπροτέραν ἀκτῖνα τῆς ἀληθείας, μοῦ ἐπάγωσε τὴν καρδίαν. «Λοιπόν,» εἶπον τέλος, «γαίρετε! Ὁ Οὐρανὸς ἔστιν ὑμῖν βοηθός!»

Τί συνέβη μετὰ ταῦτα δύναμαι νὰ Σᾶς διηγηθῶ ταχέως καὶ δι' ὀλίγων. Τὰ ἔμαθον, ὅπως συνήθως πᾶς τις πολλὰ μανθάνει περὶ ἀνθρώπων, οὓς γνωρίζει. — Τοῦ Ἀλέξῃ καὶ λαμπραὶ ἐπιχειρήσεις δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ πολὺ. Μετὰ καιρὸν δὲν ἐπιστράφησαν διάφορα σημαντικὰ ποσά. Οἱ τοκογλύφοι κητέστησαν δύσπιστοι καὶ ἀπειλητικοί, ἐζήτουν δὲ μεγάλας ἀποζημιώσεις. Αἱ δοθεῖσαι νέαι προθεσμίαι δὲν ἐτηρήθησαν καὶ πάλιν. Ἐγένοντο καταγγελίαι. Οὕτω δὲ ὅλη ἡ ἐπιχείρησις, καθ' ἣν ἀνεκαλύφθησαν καὶ διάφοροι αἰσχραὶ καταχρήσεις, ἤρχισε νὰ κλονῇται σπουδαίως, καταρρεύσασα μετ' οὐ πολὺ ὀλοσχερῶς. Μόνη ἡ σύμπτωσις, ὅτι πρόσωπα ὑψηλῆς περιωπῆς εἶχον ἀναμιχθῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἔσωσε τὸν Ἀλέξην ἀπὸ δικαστικῆς καταδιώξεως. Οὗτος περιῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὸ ἔσχατον σημεῖον τῆς ἐλεινότητος. Ἐνεκα τῆς ταραχῆς καὶ τῶν συγκινήσεων τῶν κρίσιμων ἐκείνων ἡμερῶν — καθ' ὃ δικάστημα ἡ Μιμὴ ἀνεχώρησεν εἰς Παρίσιους μετὰ τινος ἀκολούθου τῆς γαλλικῆς πρεσβείας — ἡσθένησε βρῆως καὶ ἀπέθανεν... Ἡ Λουδοβίκα τὸν ἐνοσήμευσε καὶ τὸν περιεποιήθη εἰς τὸ πτωχικὸν της δωμάτιον, τὸν ἔθαψε δὲ πωλῆσασα πᾶν ὅ,τι κατεῖχεν.

Ἀπέθανεν εἰς τὰς χεῖράς της.

Ἐπεκράτησε δὲ πάλιν σιωπὴ εἰς τὸ δωμάτιον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ μόνον ἡκουε τις ἐνίοτε τὸν βαρὺν δοῦπον διερχομένης ἀμάξης.

«Ἡ ἱστορία δὲν ἐτελείωσεν ἀκόμη», εἶπεν «ὄχι! ὅτι ὁμως τῶρα ἀκολουθεῖ, εἶνε μόνον βραχὺ ἐπεισόδιον, ἡ μᾶλλον βδελυρὸν ἀντίτυπον τῶν

ὅσα ἡκούτατε. Θὰ ἦτο ἀκατανόητον ἂν δὲν ἦτο ἀκατανόητος καὶ ἡ φύσις αὐτῇ τῆς γυναικός. Ἐκ τῶν ἐπομένων θέλετε πεισθῇ, ὅτι ἡ τυφλὴ μοῖρα ὠδήγει τὴν Λουδοβίκαν σταθερῶς πρὸς τὸ βάραθρον.

«Τρία ἔτη εἶχον παρέλθει, δὲν εἶχον δ' ἐπαινίδει αὐτὴν. Ἡμέραν τινὰ τὴν ἀπῆντησα καθ' ὃδὸν στηριζομένην ἐπὶ τοῦ βραχίονος ἀνδρός. Ἔστημεν ἀμφοτέροι ἐνστίκτως. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν λέξεών τινων, δεικνύουσα τὸν συνοδεύοντα αὐτὴν εἶπεν· ὁ σύζυγός μου, *Barwros* * * *. Τὸ ὄνόμά του εἶνε περιττὸν νὰ Σὰς ἐπαναλάβω. Ἐνῶ δ' ἐκεῖνος ἔκλινε νωχελῶς τὴν κεφαλὴν τοῦ πρὸς χαιρετισμόν, ἔλαβον εὐκαιρίαν ὅπως τὸν παρατηρήσω. Ἦτο μεσηλιξ, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα καὶ εὐσαρκος. Τὸ πρόσωπόν του, ἐφ' οὗ ἐπεπόλκζεν ἔκφρασις ταπεινῶν ὁρμῶν, ἐφαίνετο, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ὠραῖον. Ἡ ἐνδυμασία του ἦτο μῆγμα ἐπιμελείας καὶ παραμελήσεως, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Λουδοβίκα προέδιδεν ἐπίσης ἀκαταστασίαν. Προσεποιήθη, ὅτι ἐβιαζόμην καὶ ἐτράφην εἰς φυγὴν.—Χαίρω πολὺ εὐτυχήσας νὰ γνωρίσω παλαιὸν φίλον τῆς συζύγου... εἶπεν ὁ Βαρῶνος μὲ διάλεκτον προδίδουσιν καταγωγὴν ἐκ τῆς κεντρῶας Γερμανίας... Ἐλπίζω, ὅτι θὰ μᾶς κάμνητε τὴν εὐχαρίστησιν... κατοικοῦμεν... — Τὰ περικιτέρω δὲν ἤκουσα. Μετὰ τινὰ βήματα ἐστράφη ὅπως παρατηρήσω ἐκ νέου τὸ ζεῦγος. Μὲ κατέλαβε περιέργον αἶσθημα ὅτε εἶδον τὴν γυναῖκα, τὴν ὁποίαν δὲν ἠγάπησα μὲν ποτε θὰ ἡδυνάμην ὅμως ν' ἀγαπήσω πολὺ, πάρα πολὺ, νὰ βαδίξῃ μετὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου.

«Μετὰ τινὰς ἐξδομάδος εἰσῆλθον ἐσπέρην τινὰ εἰς καφενεῖον ὅπως ἀναγνώσω ἐφημερίδας. Εὗρον δ' ἐκεῖ τὸν Βαρῶνον παρὰ τι παρὰθύρον καθήμενον. Βεβαίως δὲν μὲ ἀνεγνώρισε. Πρὸ αὐτοῦ ἔκειτο κενωθὲν ποτήριον κονιάκ. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παρετῆρει διὰ τῶν ὑελοπινάκων, φαινόμενος οὕτω ὅτι περιέμενέ τινα. Τέλος ἐφάνη πρὸ τοῦ παραθύρου ἡ σκιὰ γυναικείας μορφῆς. Ὁ Βαρῶνος ἠγέρθη, ῥίψας δὲ μικρὰ τινὰ νομίσματα ἐπὶ τοῦ δίσκου, ἐξῆλθε δρομαίως. Ἐνδόμυχος ὦθησις μὲ ἠνάγκασε νὰ τοὺς ἀκολουθήσω. Ἦδυνήθη δὲ νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ Λουδοβίκα — καθ' ὅτι ἐννοήσατε βεβαίως, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος γυνὴ ἦτο ἐκείνη — ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν κᾶτι, ὅπερ κατὰ τὸ φαινόμενον δὲν τὸν εὐχαρίστησεν. Ἐχειρονόμει ζωηρῶς, ἡ δὲ φωνὴ του ἡκούετο ἡχηρὰ καὶ ἀπειλητικῇ. Ἐπὶ τέλους... φαίνεται τὸν εἶχε κατανικήσει, καθ' ὅσον αὐτός τῇ προσέφερε τὸν βραχίονά του, μεθ' ὃ ἔκαμψαν εἰς πλάγιόν τινα δρόμον εἰσελθόντες, ὅπου δὲν ἡδυνήθη πλεον νὰ παρακολουθῇ αὐτούς.

Ἐκτοτε μόλις σήμερον εἶδον τὴν Λουδοβίκαν. Ἀμέσως ἐνόησα τί εἶχε συμβῇ, καθ' ὅσον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης εἶχον συλλάβει λίαν λυπηρὰς ὑπονοίας. Θέλων ὁμως καὶ νὰ πεισθῶ περὶ τῶν διατρεξάντων, μετέβην μεθ' ὑμῶν ἐφ' ἀμάξης εἰς τὸ κατάστημα τοῦ κυρίου Βέργερ, ὅστις ἐπεκύρωσε τὰ πάντα. Ἡ δυστυχὴς εἶχε γνωρίσει, Κύριος οἶδε πῶ, τὸν Βαρῶ-

νον, ὅστις διετρίβεν ἐν Βιέννῃ πρὸς διεξαγωγὴν δίκης ἀπορρώσεως κληρονομίαν, ἐζήτησε τὴν χεῖρα τῆς Λουδοβίκας — αὕτη συνήνεσεν, εἶμαι ὑπερβέβαιος, ὅχι ἐκ κλίσεως, ἀλλ' ὠθυμένη ὑπὸ τῆς ἀθλίης ἐκείνης ἐπιθυμίας, ἣν τέλος πᾶσα γυνὴ ἀποκτᾷ, τοῦ ν' ἀνήκῃ δηλαδὴ διαρκῶς εἰς ἕνα ἄνδρα. Ἐπὶ τινα χρόνον διετῆρει καὶ ἐκεῖνον καὶ ἐαυτὴν διὰ μαθημάτων μουσικῆς οὐδὲ καὶ φανταζομένη πλέον νὰ παίξῃ καὶ πάλιν δημοσίᾳ. Αἱ ἐλπίδες τῆς κληρονομίας ἀπεδείχθησαν ἐντὸς ὀλίγου ὅλως ἀβάσιμος, ὁ δὲ Βαρώνος, ὅστις εἶχε δύο μεγάλα χαρίσματα, τὸ τοῦ πότου καὶ τὸ τοῦ παιγνιδίου, ἐχρειάζετο χρήματα. Ἡ Λουδοβίκα ἔπρεπε νὰ πορισθῇ αὐτὰ διὰ δανείων, ἅτινα κατῴρθου νὰ εὕρῃ ἢ διὰ δώρων, ἅτινα ἐπετύγχανεν ἐπαιτούσα. Ὅτε δὲ τέλος δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ εὕρῃ τίποτε, ἤρχισε νὰ μεταχειρίζεται αὐτὴν βαναύσως... ἠθέλησε δὲ νὰ τὴν ἐξαναγκάσῃ, ὅπως πωλήσῃ τὰ τελευταῖα ὑπόλοιπα τῆς ὠραιότητός της... Τοῦτο δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνεχθῇ ἡ δυστυχής. Σήμερον πρὶν εἶχε πάλιν ἀποστείλει αὐτὴν πρὸς ἐξεύρεσιν χρηματικοῦ ποσοῦ... ὅλως ἀσημάντου ποσοῦ. Καὶ αὕτῃ ἡ ἀδελφὴ της καὶ ὁ γαμβρός της, οἵτινες μέχρι τοῦδε πάντοτε εἶχον βοηθήσει καὶ συνδράμει αὐτήν, ἡρνήθησαν τὴν φορὰν ταύτην νὰ τὸ πράξωσι. Δὲν ἐτόλμησε νὰ ἐπανεέλθῃ οἴκαδε, εἶχε δέ, φαίνεται, πλανηθῇ ἐπὶ πολὺ... τὰ λοιπὰ ἤξεύρετε... »

Ἐσιωπήσαμεν ἀμφοτέροι.

«Καὶ τώρα εἰπέτε μοι», ἐξηκολούθησε, «πῶς τὸ ἀγγελικὸν τοῦτο πλάσμα, τὸ κοσμούμενον ὑφ' ὅλων τῶν προτερημάτων ἐκείνων τοῦ φύλου του, ἅτινα ἄλλαι τόσῳ καλῶς νὰ χρησιμοποιήσωσι ἐννοοῦσι, πρεδίδῃ εἰς ἀναξίους τούτων, πῶς, ἀνατραπέντων τῶν ὄρων, προσεπάθει νὰ συντηρῇ ἐκείνους, οἵτινες εἶχον τὸ καθήκον νὰ ἐργάζωνται δι' αὐτήν, εἰπέτε μοι πῶς καὶ διατί εἰς τόσῳ νεαρὰν ἔτι ἡλικίαν τοιοῦτον ἄθλιον τέλος εὕρει; Διατί νὰ μὴ εἶνε τόσῳ φρόνιμος καὶ συνετὴ, ὅπως ἡ ἀδελφὴ της Ἄννα, ἥτις τώρα εἶνε εὐτυχὴς σύζυγος καὶ μήτηρ; Διατί δὲν ἦτο τόσῳ πανούργος καὶ κακὴ ὡς ἡ ἀδελφὴ της Μιμή, ἥτις περιτρέχουσα τὸν κόσμον ὡς ἀοιδός, περιστοιχεῖται ὑπὸ θαυμαστῶν καὶ ἀπολαμβάνει χρυσὸν καὶ ἀδάμαντας; Διατί; Τοῦτο εἶνε τὸ μέγα αἴνιγμα, ὅπερ οἱ φιλόσοφοί μας ἢ οἱ ἠθικολόγοί μας οὔτε ὅμως ἀφ' ἑτέρου οἱ ξύλινοι χαρρακτῆρες τῶν νέων μας δραματογράφων θὰ δυνηθῶσι ποτε νὰ λύσωσι... τὸ αἴνιγμα, ὅπερ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ φυσιολόγοι θὰ κατορθώσωσι ποτε νὰ λύσωσιν, ἔστω καὶ ἂν ἀνακαλύψωσιν ὅτι ἐκάστη ἰδέα, ἐκάστη λέξις, ἐκάστη πρᾶξις ἀπὸ τῆς ἀναλόγου ἰνὸς τοῦ ἐγκεφάλου, ἀπὸ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ νεύρου ἢ ἀπὸ τῆς μάλλον ἢ ἥττον ἀνεπτυγμένης ἐνεργείας προσδιορισμένου τινὸς ὀργάνου ἐξαρτᾶται. Ὅταν δὲ τέλος ἀνακαλυφθῶσιν ὅλα ταῦτα, τότε θὰ μάθωμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μῖγμα μυστηριωδῶς ἐνεργούντων ἀτόμων, ἅτινα ἐν τῷ ἀναπτύσσεσθαι προσδιορίζουσιν ἐκ τῶν προτέρων τὴν τύχην του, μεθ' ὅλα δὲ ταῦτα πιστεύω νὰ ἔχωμεν τότε κατανοήσει

καὶ πεισθῇ, ὅτι μὲ ὅλας τὰς ἀποκτήσεις καὶ τὰς προόδους τῆς τότε ἱποχῆς θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ μὴ εἴη τις! . . . »

Προφέρων τὰς λέξεις ταύτας εἶχεν ἐγεσθῇ καὶ μοὶ εἴπαινε τὴν χεῖρα πρὸς ἀποχαιρετισμόν. . . . Ἀνεχώρησεν. Ἡ πρωτεύουσα εἶω ἐποιμᾶτο νήδυμον. Οἱ ἡμίσεις φανοὶ τοῦ ἀεριόφωτος εἶχον ἤδη σβεσθῇ, σκοτειναὶ δὲ σκιαὶ περιεκάλυπτον τὰς οἰκίας. Ποὺ καὶ ποὺ μόνον ἀπὸ τινος πρᾶθῦρου διεχέετο ἐτι ἐλαφρὸν φῶς. Πόσαι καρδίαι δὲν ἐπαλλον κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην πλήρεις λύπης καὶ ἀπελπισμοῦ! Ὁπόση ἐλεινότης ἐκρύπτετο καὶ ἐλησμονεῖτο ἐπ' ὀλίγον, μόνον καὶ προσκαίρως ὑπὸ τὸν πέπλον τοῦ Μορφέως! Ἀνχλογιζόμενος ταῦτα ἐρρίγησεν! Ἡ ὅλη δυστυχία τοῦ κόσμου ἐφαίνετο ἀντιμετωπίζουσα με, ἐκινεῖτο θυελλωδῶς ὡς σκοτεινὴ θάλασσαν, ἐφ' ἧς ἐπέπλεε τὸ ὠχρὸν καὶ ὑπὸ ὕγρῶν πλοκάμων περιβαλλόμενον πρόσωπον τοῦ πτώματος τῆς Βιολιστρίας.

(*Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ*)

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἔργασίαι Συλλόγου.

Ὀκτώβριος 1885 — Μάιος 1886.

Κατὰ τὸ ἀπὸ Ὀκτωβρίου 1885 μέχρι Μαΐου 1886 διάστημα ὁ Σύλλογος συνεκρότησεν ὡς συνεδρία.

Ὑπεβλήθη ἡ ἔκθεσις τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου διὰ τοῦ εἰσηγηταῦ αὐτῆς κ. Κ. Φάραγγα. Ὁ Σύλλογος παριδέξατο τὴν πρότασιν ἵνα ἐκφράσῃ τὴν εὐχρέσκειαν αὐτοῦ πρὸς τὰ μέλη τῆς Ἐφορείας διὰ τὴν καλὴν ἐν πᾶσι κατὰ τὸ λήξαν ἔτος διοίκησιν.

Ὁ ἀποβιώσας Ι. Ἀλεξανδρόπουλος ἐγκατέλιπεν εἰς τὸν Σύλλογον ὁμολογον ἐκ δραχμῶν διακοσίων πεντήκοντα.

Ἀπεβίωσαν τὰ ἐπίτιμα μέλη **Χαράλαμπος Τυπάλδος Πρετεντέρης, Σταμάτιος Κρῖνος, Παναγιώτης Χαλκιόπουλος,** τὸ τακτικὸν **Γεώργιος Παράσχος** καὶ τὸ ἐκτακτον **Χαράλαμπος Σαρρῆς.**

Ἐφηφίσθησαν ἀντεπιστέλλοντα μέλη οἱ κκ. Θ. Σοφούλης ἐν Λαρίσσει, Ἰω. Φραγκιδῆς ἐν Σύρῳ, Αὐγουστος Ἠλίας καὶ Ἰ. Ζ. Μίρζας ἐν Ῥώμῃ, Ν. Μῆχος ἐν Φιλιππουπόλει, Ἰω. Βαπτιστῆς Καλκαβάλλας ἐν Νεαπόλει, ἐπίτιμον ἡ κυρία Σακφῶ Λεοντιάς ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τακτικὰ

ἐνεργὰ οἱ κκ. Μιχαήλ Στελλάκης, Ἰωάννης Λάππας, Μιλτιάδης Ῥαφαήλ καὶ Θεόδωρος Ι. Φέρμπος.

Ὁ Σύλλογος ἐψηφίσατο ἵνα ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὰς γενησομένας τελετὰς ἐν Μονάχῳ κατὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τῶν γενεθλίων τοῦ Βασιλέως Λουδοβίκου. Ὁμοίως ἐψηφίσατο ἵνα ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει συνέδριον τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου. Τῇ Ἐφορείᾳ ἀνετέθη ἡ ἐκλογή τῶν ἀντιπροσώπων.

Ὁ Σύλλογος φρονῶν ὅτι δεόν νὰ μὴ ὑστερήσῃ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, καθ' ἣν οἰκογένειαι στρατιωτῶν παθόντων ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀμύνη διατελοῦσιν ἐν ἐσχάτῃ πενίᾳ, ἐψηφίσατο ὅπως διοργανωθῇ φιλανθρωπικὴ ἐορτὴ ἀνάλογος πρὸς τὸν σκοπόν, αἱ ὠφέλειαι θέλουσι διατεθῇ πρὸς ἀρωγὴν τῶν οἰκογενειῶν τούτων. Ἐψηφίσατο δ' ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κκ. Τιμ. Ἡλιοπούλου, Γ. Δροσίνη καὶ Μιχ. Κατσίμπαλη, ὅπως μεριμνήσῃ περὶ τοῦ καταλλήλου ὀργανισμοῦ τῆς ἐορτῆς ταύτης.

Λήγοντος σὺν τῷ παρόντι τεύχει τοῦ Θ' ἔτους τοῦ περιοδικοῦ *Παρνασσού*, ὁ Σύλλογος μετὰ τὰς γνωστὰς δυσχερείας ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἑκδοσιν. Τοῦ λοιποῦ δὲ τὸ ἔτος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου θὰ λογίζεται σὺν τῷ ἔτει τοῦ Συλλόγου ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ λήγον τὸν Αὐγούστου. Ἐξελέχθη δὲ καὶ νέα ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Π. Ι. Φέρμπου, Δ. Κ. Κοκκίδου, Τιμ. Ἡλιοπούλου καὶ Εὐγ. Ζαλοκώστα, ἣτις θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως αὐτοῦ.

Γενομένων τῶν ἀρχαιρεσιῶν διὰ τὸ ἀπὸ προσεχοῦς Σεπτεμβρίου ἀρχόμενον ΚΒ' ἔτος τοῦ Συλλόγου ἐξελέχθησαν:

Ἐπίτιμος μὲν πρόεδρος ὁ κ. Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, τακτικὸς πρόεδρος ὁ κ. Σίμος Μπαλάνος, ἀντιπρόεδροι οἱ κκ. Ἴγν. Μουσχάκης καὶ Κ. Γ. Ξένος, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Μ. Π. Λάμπρος, εἰδικοὶ γραμματεῖς οἱ κκ. Μιχαήλ Σπηλιωτάκης καὶ Ἰω. Πολέμης, ταμίας ὁ κ. Ἀπόστολος Βαρζέλης, ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης ὁ κ. Σταμ. Βάλβης καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀναγνώστηριου ὁ κ. Κωνστ. Κουτσαλέξης.

Ἐξελέχθησαν ὁμοίως ἔφορος τῆς Σχολῆς τῶν Ἀπόρων Παίδων ὁ κ. Π. Ι. Φέρμπος, καὶ κοσμητόρες οἱ κκ. Γ. Δουρούτης, Σ. Κονοφάος, Θ. Μπαλτῆς, Ἰω. Μίνδλερ, Νικ. Μουσχάκης καὶ Σπυρ. Ἀντωνόπουλος.

Τέλος δὲ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς ἐξελέχθησαν οἱ κκ. Ἐμ. Δραγούμης, Κ. Βάμβας καὶ Ἰω. Λάππας.

Τὴν 24 Μαΐου ἐγένοντο αἱ ἐξετάσεις καὶ τὴν 4 Ἰουνίου ἡ διανομὴ τῶν βραβείων εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητὰς τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων, παρόντων τοῦ τε ὑπουργοῦ τῶν Ἑσωτερικῶν μετὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου, τοῦ Νομάρχου Ἀττικῆς, τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας καὶ τοῦ νομίμου ἀντιπροσώπου τοῦ δημάρχου. Ὁ ἔφορος τῆς Σχολῆς κ. Π. Ι. Φέρμπος ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν Σχολὴν, ὁ δὲ μουσικὸς θίασος

τῆς Σχολῆς ὑπὸ τὸν κ. Γ. Γαῖδεμβέργερ ἀνέκρουσε διάφορα ἄγρια. Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κκ. Ἀθ. Ζακυνθινοῦ ἀρχιμανδρίτου, Ἐμμανουὴλ Δραγοῦμη καὶ Ἰω. Τσέτση. Ἐκ τῶν εἰς τὴν Σχολὴν φοιτήσαντων παίδων προυνεμάσθησαν εἰς μὲν τὴν ἀνωτέραν τάξιν (γ') ἐννέα, ἐξετάσθησαν ἐπὶ καὶ ἐβραβεύθησαν οἱ ἐξῆς:

1) Δημ. Γεωργίου	ἐτῶν 17	κρικοπώλης	μὲ βαθμὸν ἄριστα
2) Στυλ. Κονταξάκης	» 14	ὑπηρέτης	» »
3) Δημ. Κολιοῦ	» 17	ὀψοκομιστής	» λίαν καλῶς
4) Γεώρ. Μυρογιαννάκης	» 15	ὑπηρέτης	» »
5) Θεόδ. Μαντζούρης	» 16	ἐφημεριδοπώλης	» καλῶς
- (ἀλλ' ἐκρίθη ἄξιος βραβεύσεως). Ἐπηνέθη δ' ὁ Γεώργιος Δίδες ἐτῶν 15 ὑπηρέτης ἐξ Αἰγίνης μὲ βαθμὸν καλῶς.

Εἰς τὴν Β' τάξιν προυνεμάσθησαν 19, ἐξετάσθησαν 16 καὶ ἐβραβεύθησαν 9 οἱ ἐξῆς:

1) Νικόλαος Σαρρῆς	ἐτῶν 16	ὑπηρέτης	μὲ βαθμὸν ἄριστα
2) Παναγιώτης Δίδες	» 15	»	» »
3) Ἰωάν. Ἀποστολόπουλος	» 12	»	» »
4) Ἰωάννης Λιγδάκης	» 14	»	» λίαν καλῶς
5) Ἰωάννης Λυρίτης	» 14	»	» »
6) Ἀναστάσιος Τουρλούκης	» 14	»	» »
7) Γεώργιος Μπαλτάς	» 18	ὀψοκομιστής	» »
8) Ἀναστάσιος Καραλῆς	» 19	ἐφημεριδοπώλης	» »
9) Βασίλειος Κωνολόπουλος	» 14	ὑπηρέτης	» »

Ἐπηνέθησαν δὲ οἱ ἐξῆς:

1) Παναγιώτης Καλαντζῆς	ἐτῶν 12	ὑπηρέτης	μὲ βαθμὸν καλῶς
2) Ἀντώνιος Γκούμας	» 10	ὀψοκομιστής	» »
3) Ἀντώνιος Γκιόνης	» 10	ὑπηρέτης	» »
4) Ἀγγέλος Παπαδόπουλος	» 16	ἐφημεριδοπώλης	» »

Εἰς τὸ β' τμήμα τῆς α' τάξεως προυνεμάσθησαν 22, ἐξετάσθησαν 20 καὶ ἐβραβεύθησαν 10 οἱ ἐξῆς:

1) Ἰωάννης Μοσχούτης	ἐτῶν 12	ὑπηρέτης	μὲ βαθμὸν ἄριστα
2) Δημήτριος Σαρρῆς	» 17	»	» »
3) Γεώργιος Βουκούδης	» 12	»	» »
4) Γεώργιος Κοντογούρης	» 14	»	» λίαν καλῶς
5) Νικόλαος Ποταμιανάκης	» 13	»	» »
6) Βαπτιστῆς Γεντίδης	» 15	ὀργανοποιός	» »
7) Κωνστ. Μπίρης	» 13	ὑποδηματοποιός	» »
8) Βασίλειος Λούζης	» 14	ὑπηρέτης	» »
9) Ἀναστάσιος Χρόνης	» 11	ὀψοκομιστής	» »
10) Παν. Καραγιαννόπουλος	» 14	ὑποδηματοκαθαριστής	» »

Προϋβιβάσθησαν δὲ οἱ ἐξῆς πέντε :

1) Θεόφιλ. Ἀμπκζόπουλος ἐτῶν 14	ὑπηρέτης	μὲ βαθμὸν καλῶς
2) Ἀγγ. Μπίρης	» 12	ὑποδηματοκαθαρισῆς » »
3) Νικόλ. Καραλῆς	» 13	ἐφημεριδοπώλης » »
4) Γεώργιος Πίτσας	» 12	κοσμηματογράφος » »
5) Κων. Κωνσταντόπουλος	» 15	ὑποδηματοκαθαρισῆς » »

Τοῦ α' τμήματος τῆς α' τάξεως οἱ μαθηταὶ δὲν ὑπεβλήθησαν εἰς ἐξετάσεις.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀρχαία φιλολογία. Μενάνδρου καὶ Φιλιστίωνος γινῶμαι 79.

Διόρθωσις χωρίου Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς σ. 400.

Διόρθωσις χωρίου Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς σ. 240.

Διόρθωσις χωρίου ἐν τῇ πραγματείᾳ περὶ τοῦ συμβολαίου τῆς ἀγορᾶς παρ' Ἀθηναίους σ. 400.

Κ. Σ. Κόντου *Ποικίλα Φιλολογικά*. § 11. Αἰμοσταγῆς, σπερμολόγος καὶ αἱματοσταγῆς, σπερματολόγος κτλ.

Μεσαιωνικὴ φιλολογία. Συνέχεια τῆς Θεοφάνους χρονογραφίας 78. Δύο σιγιλλιώδη γράμματα δύο ἐν Ἀνδρῶ μονῶν ὑπὸ Β. Α. Μυστακίδου σ. 292. Περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Θεοφάνους ὑπὸ Δεδῶρ 400.

Διόρθωσις χωρίου Ἑλλαννικοῦ τοῦ Μιτυληναίου 400.

Ἀνέκδοτον σιγίλλιον μονῆς Σικίνου ὑπὸ Β. Α. Μυστακίδου 401.

Ι. Τζέτζη ἡ ἐπινόησις τῆς παρασημαντικῆς τῶν κατὰ τὸν Μεσαιῶνα λειτουργικῶν καὶ ὕμνολογικῶν χειρογράφων τῶν ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν σ. 413.

Νεωτέρα φιλολογία. Σαΐξπηρ. Ἰούλιος Καῖσαρ, μετάφρασις Μιχ. Ν. Δαμιράλη 561.

Ἐπιστολαὶ Νεοφύτου Βάμβα 78.

Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Κοραῆ 157.

Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς κυρίας Ἰουλιέττης Λαμπέρ μετάφρασις Εὐφρασίᾳς Κετσία, Ἰόνιος Σχολὴ σ. 20. Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως σ. 96. Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως ἐν Ἑλλάδι σ. 198. Σχολὴ Ἀθηνῶν σ. 258. Ἡπειρωτικὴ σχολὴ σ. 524.

Κάμμο, τραγωδία εἰς πέντε πράξεις Δημητρίου Α. Κορομηλά 161.

Νεοελληνικά ἀνάλεκτα. Κρητικά Παραμύθια, α) τὸ λαφάκι β) τ' ἄθοπουτάκι γ) τὸ βασιλόπουλον σ. 233.

Θηραϊκά παραμύθια α) τὸ πάπλωμα τοῦ Δράκου β) ἡ καλὴ κόρη γ) ὁ πεντάκλημος δ) ἡ ἄσπρη σὰν τὸ χιόνι καὶ κόκκινη σὰν τὸ αἷμα 358· Δημοτικά ἄσματα. Βαυκαλήματα, Γαμήλια, Δίστιχα 374.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ

Αἱ περὶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν σπουδαὶ ὑπὸ Γ. Ν. Χατζιδάκη σ. 159.

Γλωσσικά ὑπὸ Σ. Κ. Παππαγεωργίου σ. 353.

Ἑτυμολογικά περὶ ὑποδημάτων 400.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Περίεργον μεσαιωνικὸν ἄγνωστον νόμισμα τῆς Χίου (μετὰ σχεδίου) ὑπὸ Π. Λάμπρου σ. 71.

Αἱ νομισματικαὶ συλλογαὶ Ἀθηνῶν σ. 73.

Πρακτικά Γερμανικῆς Σχολῆς 75.

Μολυβδίνη σφραγὶς Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου σ. 78.

Ὅρειχάλκινον ἀνάγλυφον Ἀθηνᾶς μετ' εἰκόνας ὑπὸ Μ. Π. Λάμπρου 155.

Περὶ τοῦ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας λίθου 400.

Αἱ ἐν Ἑλατείᾳ ἀνασκαφαὶ σ. 400.

Ἑρμηνεία τῆς ἐκ Γόρτυνος ἐπιγραφῆς 400.

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ

Περὶ Νικοπόλεως ὑπὸ Ν. Πετρῆ σ. 65.

Ἡ νῆσος Σίκινος ὑπὸ Β. Α. Μυστακίδου 401.

Περὶ τῶν κυριωδεστέρων ἐν Λευκάδι μονῶν. Μονὴ Ἀσωμάτων ὑπὸ Ν. Πετρῆ σ. 520.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ.

Περὶ τοῦ φροβελιανοῦ συστήματος ὑπὸ Αἰκατερίνης Λασκαρίδου σ. 51 113. 214. 301.

Α. Λασκαράτου χαρακτῆρες, α) ὁ Θεομπαίχτης, β) ὁ ἄγνωμος, γ) ὁ ἀντιρρητικός, δ) ὁ φιλάργυρος σ. 151.

Οἱ ὀρφανοδικασταὶ σ. 240.

Περὶ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς ὑπὸ Α. Παπαδιαμαντοπούλου σ. 241.

Ἡ γυνὴ ἐν τῷ δικαίῳ ὑπὸ Δ. Ἡλιοπούλου σ. 501.

Τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐν τῷ κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν πολέμῳ ὑπὸ Α. Ποττὲν σ. 676.

Στατιστικαὶ πληροφορίες τῶν παρ' ἡμῖν ἐργασιῶν τῶν δικαστηρίων σ. 240.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὑπόμνημα περὶ τῶν συμπλοκῶν Ἑλλήνων καὶ Χουρσίτ σ. 78.

Ἐκλογὴ μαξίμων ποντιφίκων σ. 78.

Αἱ περιπέτειαι τῆς ὑστεροφημίας ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου σ. 81.

Ἐγγραφα περὶ τῶν δυτικῶν κοινοτήτων καὶ ἐκκλησιῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους ὑπὸ Π. Γ. Ζερλέντη σ. 125.

Περὶ τῆς ἐν Λιθόρῳ Ἑλλ. Σχολῆς (1805—1837) ὑπὸ Π. Γ. Ζερλέντη.

Κρυπτογραφικὸν δίπλωμα τοῦ 1826.

Ῥωσικὰ περὶ Ἑλλάδος ἐγγραφα μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ὑπὸ Κ. Α. Παλασιολόγου σ. 693.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ἱστορία τῆς μαθηματικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ὑπὸ Ι. Ν. Χατζιδάκη σ. 7.

Λίθος ἐξαχθεὶς δι' ὑπογαστρικῆς τομῆς σ. 80.

Οἱ σεισμοὶ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν μελέτη ὑπὸ Ν. Χ. Ἀποστολίδου σελ. 228.

Μετεωρολογικὴ ἄποψις τοῦ 1884 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σ. 139.

Ὅλῖγα τινὰ περὶ ζωϊκῆς δαμαλίδος καὶ ἀσιατικῆς χολέρας ὑπὸ Βερν. Ὀρνσταϊν σ. 146.

Μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις σταθμοῦ Καλαμῶν σ. 240.

Σχηματισμὸς τῆς γῆς. Ἡλικία καὶ διάρκεια αὐτῆς. Ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν κόσμων, (ἀποσπάσματα ἐκ τῆς δημώδους ἀστρονομίας τοῦ Φλαμμπαριῶνος ὑπὸ Ι. Χ. Βλάσση) σ. 341.

Μετεωρολογικὴ ἄποψις τῶν Ἀθηνῶν τοῦ 1885 ὑπὸ Δ. Κ. Κοκκίδου σελ. 494.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Τὰ νεώτατα τῶν ἐπιστημῶν γραμμάτων καὶ καλῶν τεχνῶν σ. 398.554.

Ἡ βιολίστρια, διήγημα σ. 698.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἔργασίαι Συλλόγου σ. 76. 239. 398. 559.

Τμήματα Συλλόγου α') Νομικὸν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν σ. 77.240
β') Καλῶν Τεχνῶν 77.400. γ') Φυσιογνωστικὸν σ. 79.240 δ') Φιλολο-
γικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν σ. 78. 259. 400.

Σχολή Ἀπόρων Παιδῶν σ. 76. 399.

Καλλιτεχνικὴ Ἔκθεσις σ. 77.400.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΤΟΥ ΕΝΑΤΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ 1885.

Ν. Χ. Ἀποστολίδης, Σπ. Βάσης, Ι. Χ. Βλάχης, Μ. Ν. Δαμιράλης, Ε.
Ζαλοκώστας, Π. Γ. Ζερλέντης, Δ. Ἡλιόπουλος, Εὐφρασία Κετσία, Δ. Κ.
Κοκκίδης, Κ. Σ. Κόντος, Δ. Α. Κορομηλάς, Κ.Π. Λάμπρος, Μ. Π. Λάμ-
προς, Π. Λάμπρος, Α. Λασκαράτις, Αἰκ. Λασκαρίδου, Β. Α. Μυστακίδης,
Βερνάρδος Ὅρνσταϊν, Κ. Α. Παλαιολόγος, Α. Παπαδιαμαντόπουλος, Κ.
Παπαρρηγόπουλος, Σ. Κ. Παππαγεωργίου, Ν. Πετρῆς, Α. Ποττίν, Ι. Σα-
κελλίων, Ι. Τζέτζης, Γ. Μ. Χατζιδάκης, Ι. Ν. Χατζιδάκης.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Ἀρχαία φιλολογία. Διόρθωσις 8 στίχου Ἀντιγόνης Σοφοκλέους σ. 96. Διόρθωσις τῶν στίχων 1073—1074 τοῦ Αἰάντος σ. 420. Τὸ δνομα **ΓΕΡΟΝΙΩΝ** σ. 420.

Ἑρμηνεῖαι χωρίων Ἀριστοτέλους ὑπὸ Λουκᾶ Παπαϊωάννου καθηγητοῦ σ. 581

Κ. Ν. Κόντου *Ποικίλα Φιλολογικά*. § 6. Πρόκνη καὶ Φιλομήλα σ. 4· § 7. Σικινίτης Σικινήτης σ. 154 § 8. Εἰς χρηματίου λόγον, εἰς ἀργυρίου λόγον σ. 156. § 9. Ὑνόματα εἰς *Ισις* σ. 205 § 10. Πολλάκις ἐπ' ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ ὑποκειμένου τίθεται τὸ κατηγορούμενον, ἐπίθετον ὄν, κατ' οὐδέτερον γένος σ. 304, 373, 447.

Μεσαιωνικὴ φιλολογία. Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λεκαπηνοῦ ὑπὸ I Σακελλίου σ. 95.

Συμβόλιον μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς ἐν Δυρραχίῳ δυτικῆς μονῆς τοῦ ἀγ. Δομενίκου καὶ τοῦ Μαυστρομιχάλη Γσιγγάρη σ. 339.

Περὶ τῶν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις μουσικῶν σημείων 724.

Ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου 856.

Νεωτέρα φιλολογία. Ὁ Γκρτοῦφος τοῦ Μολιέρου, μελέτη ὑπὸ τοῦ ἠθοποιοῦ Κοκλέν σ. 452.

Ὅπως ἀγαπᾷ, κωμωδία εἰς πράξεις πέντε τοῦ Σαίξπηρ, ἐκ τῆς ἀγγλικῆς ὑπὸ Μ. Ν. Δαμιράλη σ. 489.

Ἔθιμα καὶ ἄσματα τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης σ. 681.

Μῦθοι τοῦ Φλωριανοῦ ἐξελληνισθέντες ὑπὸ Στ. Δ. Βάλλη. Ὁ κισσὸς καὶ ὁ θύμος. — Ἐχιδνα καὶ Βδέλλα. — Ζεὺς καὶ Μίνως σ. 687.

Ὁ Βασιλεὺς διασκευάζει, τραγωδία Βίκτωρος Οὐγκὼ εἰς πράξεις πέντε μεταφράσις Εὐγενίου Γ. Ζαλοκώστα σ. 741.

Δύο μικρὰ περὶ Σαπφούς ποιήματα τοῦ Λεοπάρδη καὶ τῆς Καρολίνας Κορονάδ σ. 834.

Νεοελληνικὴ φιλολογία. Ὁ Μάρτιος ὑπὸ Μιχαὴλ Αελέκου σ. 250.

Ἀνέκδοτος ὕμνος Ῥήγα τοῦ Φερραίου σ. 327.

Ἐγκύκλιος περὶ τραχωμάτων τοῦ πατριάρχου Νεοφύτου σ. 420.

Παγκόσμιος πανήγυρις συντεθεῖσα παρ' Ἐπιφανίου Δημητριάδου ἐκ νήσου Σκιάθου σ. 344, 697, 744.

Μακαρίου Ξυδία παραλλαγή ὕμνου τινὸς τοῦ Ῥήγα Φερραίου σ. 567.

Περὶ γλώσσης ὑπὸ Α. Λασκαράτου σ. 621.

Οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῆς κυρίας Ἰουλιέτης Λαμπέρ, μετάφρασις Εὐφρασίας Κετσέα σ. 653.

Νεοελληνικά Ἀνάλεκτα. Κρητικὰ παρκαμύθια. Ὁ θρίαμβος τοῦ ἔρωτος σ. 330. Ὁ ἥλιος σ. 712. Τὸ ῥόδον σ. 714.

Μοιρολόγια (Ξόδια) Θήρας σ. 410.

Δημῶδεις προλήψεις Κρήτης σ. 412.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Νομισματική. Ἀνέκδοτον ἀργυροῦν νόμισμα τῆς πόλεως Ἐπιδάφρου
ὑπὸ Α. Ν. Μελετοπούλου σ. 90.

Νομισμὰτα ῥωμαϊκὰ εὐρεθέντα ἐν Πάλῃ σ. 186.

Περὶ χαλκοῦ νομίσματος Λακεδαιμόνος σ. 420.

Περὶ τῶν μεταλλίων καὶ νομισμάτων τῆς Ἐπικνηίου πολιτείας τοῦ
κ. Π. Αἰμπρου σ. 420.

Διόρθωσις ἐσφαλμένων νομισματικῶν ἀποδόσεων ὑπὸ Μ. Π. Αἰμπρου,
σ. 720.

Περὶ τῶν νομισμάτων τῶν δυναστῶν τῆς Χίου καὶ Φωκαίας σ. 724.

Γλυπτική. Πειρῆκαὶ ἀρχαιοτάτες ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτση σ. 182.

Κεφαλὴ Ποσειδῶνος σ. 420.

Ἵδρις μετ' ἀναγλύφου παραστάσεως σ. 421.

Διάφορα ἀντικείμενα τέχνης. Ἀρχαῖα χειρουργικὰ ἐργαλεῖα σ. 96.

Ἀγαλμάτιον ἐξ ὀπτης γῆς σ. 340.

Χειρόμηλος ἐκ πώρου σ. 420.

Χαλκοῦν ἀνάγλυρον Ἀθηνᾶς ὑπομάχου σ. 856.

Ἐπιγραφική. Ἐπιτύμβιος λίθος Πειραιῶς ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτση σ. 182.

Σίφνου ἀρχαιοτάτες ὑπὸ Ι. Χ. Δραγάτση σ. 183.

Φοινικικὴ καὶ Ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ Πειραιῶς σ. 339.

Ἐπιγραφὴ Ὀργεῶνων σ. 340.

Ἀρχαῖκὴ ἐπιγραφὴ Πειραιῶς σ. 421.

Στηλιτευτικὴ ἐπιγραφὴ Πειραιῶς σ. 856.

Ἀρχιτεκτονική. Τὸ παρὰ τὸν ἅγιον Φίλιππον ἀρχαῖον ὑδραγωγεῖον
σ. 96.

Ἀρχαῖοι τάφοι ἐν Πάλῃ τῆς Κερκλληνίας ὑπὸ Η. Τσιτσέλη σ. 184.

Περὶ τοῦ ἐν Πειραιεὶ ἀρχαίου οἰκοδομήματος σ. 339.

Περὶ τοῦ ἐν Πειραιεὶ ἀρχαίου θεάτρου σ. 420.

Χριστιανικαὶ ἀρχαιοτάτες. Περὶ τῶν ἐν Ἠλείρῳ ἐνεπιγράφων μα-
στραπάδων σ. 191.

Βραχεῖα περιγραφὴ τῶν κυριωτέρων ἐν Λευκάδι μονῶν σ. 310.

Ἀρχαῖον χριστιανικὸν μνημεῖον Βενετίας ὑπὸ Ι. Βελούδου σ. 561.

Χριστιανικὴ ἐπιγραφὴ σ. 724.

Ἀρχαιολ. ἱδρύματα. Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία σ. 87.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΑ

Ἄν εὐγενὲς τὸ χαρτοπαικτεῖν ὑπὸ Ι. Ἰσιδωρίδου Σκυλίτση σ. 58.

Περὶ τῶν δρίων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ὑπὸ Α. Παπαδιαμαντοπού-
λου σ. 118.

Ἡ ἐλευθέρᾳ θέλῃσις ὑπὸ Ἰγν. Μοσχάκη σ. 193.

Ἀνάγνωσμα Α. Λασκαράτου σ. 220.

Πότε θά ἐκλίπῃ ἡ θανατικὴ πόινη ὑπὸ Α. Παπαδιαμαντοπούλου σ.
631.

Περὶ τοῦ φροβελιανοῦ συστήματος ὑπὸ Αἰκατερίνης Λασκαρίδου σ. 812.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Αί περί τῆς λύσεως τοῦ ἀικτολικοῦ ζητήματος ἱστορικαί προθεσμίαι ὑπὸ Κ. Παπαρρηγοπούλου σ. 7.

Ἡ ἐορτὴ τῆς τετρακοσιαετηρίδος τοῦ Λουθήρου ὑπὸ Α. Διομήδους Κυριακοῦ σ. 25.

Ἱστορικὰ ἐπανορθώματα α') Ἀλῆ Πασᾶς ὑπὸ Γ. Α. Κρέμου σ. 64, 139.

Ἡ Ἑλλάς πρὸ τοῦ 1821 ὑπὸ Δ. Βικέλα σ. 97.

Λιδόλιος ὁ Ξερολιθαδίτης σ. 191.

Ἡ ἐν Μαρθῶνι μάχη ὑπὸ Ι. Α. Τυπάλδου σ. 207, 253, 341.

Ἡμερολόγιον αὐτόγραφον Στεφάνου Πέτροβιτς Χμετιόβσκιν σ. 239.

Ἀντώνιος Ἰωάννου Κριεζῆς σ. 339.

Ῥωσικὰ περί Ἑλλάδος ἐγγραφα μεταφοικθέντα ἐκ τοῦ Ῥωτικοῦ ὑπὸ Κ. Α. Παλαιολόγου σ. 579.

Περὶ τοῦ γένους Μυχμουτ πατσᾶ τοῦ Μιχάλογλου ὑπὸ Ι. Σακελλίου σ. 719.

Συμπλῆρωτικὰ περί τοῦ βίου Μυχμουτ πατσᾶ τοῦ Μιχάλογλου ὑπὸ Γ. Πασπάτη σ. 850.

ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ

Ζωολογία καὶ ἀνθρωπολογία. Περὶ ῥαφῆς τῶν κρυνίων τοῦ ἀνθρώπου σ. 40.

Σκύλαρος (μυλκκόττακον) σ. 419.

Βοτανική. Περὶ βοτανικῆς ἐκδρομῆς ἐν Ἀττικῇ ὑπὸ Θ. Χέλδραϊχ σ. 180.

Περὶ τῆς ὠφελείας τῆς παραγομένης εἰς τὰ φυτὰ ἐκ τῶν ἐντομοφάγων πτηνῶν σ. 340.

Γεωλογία. Ὀρυκτολογία. Ἀποτελέσματα ἀναλύσεων ὑδάτων τοῦ λεκανοπεδίου Ἀττικῆς σ. 192.

Περίεργα ἀπολιθώματα Χίου σ. 192.

Περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σεισμοῦ τῆς Καζαμίτζολας σ. 418.

Ἀναλύσεις ὑδάτων δύο πηγῶν τῆς Ἰσχίας σ. 419.

Ὀρυκτὰ ζῶα ἐκ Πικερμίου σ. 855.

Φυσιολογία. Περὶ μετατοπίσεως τοῦ σπληνὸς σ. 192.

Περὶ ῥοῆς τοῦ γάλακτος σ. 340.

Περὶ τῶν μικροσκοπικῶν φαινομένων τῶν παρατηρουμένων κατὰ τὴν συστολὴν τῶν ῥαβδωτῶν μυῶν σ. 724.

Περὶ παρασκευῆς ζωϊκῆς δαμυλίδος σ. 854.

Μετεωρολογία. Περὶ τοῦ λυκόφωτος ὑπὸ Ι. Φ. Ἰουλίου Σμιθ σ. 8.

Περὶ μεγάλων καταπτώσεων χιόνος καὶ χαλάζης ἐν Ἑλλάδι σ. 84.

Μετεωρολογικὰ Πατρῶν ὑπὸ Ν. Κορίλλου σ. 95.

Μετεωρολογικὴ ἀποψὶς τοῦ 1885 σ. 96.

Περὶ πρωΐμου καὶ ὀψίμου καταπτώσεως χιόνος ἐν Ἀθήναις σ. 192.

Κλιματολογικοὶ σταθμοὶ σ. 340.

Ἀστρονομία καὶ μαθηματικά. Περὶ τοῦ κομήτου τοῦ Πῶνς ὑπὸ Ι. Φ. Ἰουλίου Σμιθ σ. 83.

Θεωρήματα Γεωμετρίας σ. 419.

Ἰωάννου Ν. Χατζιδάκη λόγος ἐναρκτήριος σ. 103.

Ἱστορικὴ. Περὶ ἐξυγιάνσεως τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Ε. Δραγοῦμη σ. 95.

Ἀνάγκη στεγανῶν βόθρων ὑπὸ Α. Χρηστομάνου σ. 174.

Ἑκθέσεις, ἐπιστημονικὰ ἱερύματα. Μετεωρολογικοὶ σταθμοὶ σ. 93, 95, 723, 855.

Ἑκθεσις φυτῶν καὶ ἀνθέων σ. 414.

Κρίσις τῶν Ἑλλανοδικῶν τῆς ἐκθέσεως τῶν ἀνθέων σ. 415.

Γμήμη φυσιογνωτικῶν Περνακτοῦ σ. 95, 190, 338, 418, 723.

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ἡ χήρη ὑπὸ Ὀκταβίου Φεγέ μετάρρασις Δ. Π. Α. σ. 76, 159, 216, 315, 3. 3. — Ἐπειροδίων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος τὸ μυριοστὸν ὑπὸ Ἰσιδωρίδου Σκυλίστη σ. 232 — Αἱ θειοκηρίδες, φαντασίαι σ. 571. — Ἡ εἰσβολή, διήγημα Ἀδόλφου Βελὸ σ. 668.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

Ἐργασίαι Συλλόγου σ. 92, 189, 336, 417, 721, 853.

Γμήμητα Συλλόγου α') Καλῶν τεχνῶν σ. 94, 190, 338, 419, 723, 854. β) Νομικὸν καὶ πολιτικὸν ἐπιστημῶν σ. 94, 190, 338, 419, 854. γ') Φυσιογνωστικὸν σ. 95, 190, 338, 418, 723, 854. δ') Φιλολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν σ. 95, 190, 339, 420, 855.

Μετεωρολογικοὶ σταθμοὶ σ. 93, 95, 723, 855.

Ἑκθεσις μνημείων ἱεροῦ ἀγῶνος σ. 91, 534.

Σχολὴ ἀπόρων παίδων σ. 189, 190, 337, 417, 721, 722.

Ἰαμειυτήριον σχολῆς Ἀθηνῶν σ. 190.

Δημοσιεύματα Συλλόγου σ. 190.

Μουσικὸς θίασος σχολῆς Ἀθηνῶν σ. 337, 722.

Ἑκθεσις φυτῶν καὶ ἀνθέων σ. 414, 415.

Λογοδοσίαι τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Τιμολ. Ἀργυροπούλου τῶν κατὰ τὸ εἶτος γενομένων σ. 725.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΤΟΥ ΟΓΔΟΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ 1854.

Ν. Χ. Ἀποστολίδης, Τιμ. Ἀργυρόπουλος, Στ. Δ. Βάλλης, Ἰ. Βελοῦδος (ἐν Βενετίᾳ), Δ. Βικέλας, Μ. Δαμιράλης, Α. Διομήδης Κυριακός, Ι. Χ. Δραγιάτης (ἐν Πειραιεῖ), Ε. Ζαλοκώττας, Εὐφρασίη Κετσέχ, Δ. Κ. Κοκκίδης, Κωνστ. Κόντος, Ν. Κορίλλος (ἐν Πάτραις), Γ. Κρέμος, Μ. Π. Λάμπρος, Δ. Π. Λάμπρος, Α. Λασκαράτος (ἐν Κεφαλληνίᾳ), Αἰκατερίνη Λασκαρίδου, Μ. Αελέκος, Α. Μελετόπουλος (ἐν Πειραιεῖ), Ἰγν. Μοσχάκης, Ἀ. Μωρχιδίδης, Παῦλος Σ. Οἰκονόμου, Κ. Α. Παλασιολόγος (ἐν Ὁδησσῷ), Σ. Κ. Παπαγεωργίου (ἐν Κερκύρᾳ), Α. Παπαδικαυαντόπουλος, Α. Παπαϊωάννου, Κ. Παπαρηγόπουλος, Ν. Πετρῆς (ἐν Λευκάδι), Ι. Κ. Σακελλίων, Ι. Φ. Ι. Σμῖθ, Ι. Ἰσιδ Σκυλίστης, Ι. Ἀ. Τυπάλδος, Ἡλ. Τσιτσέλης (ἐν Κεφαλληνίᾳ), Ι. Χαρζιδάκης, Θ. Χέλδραχ, Α. Χρηστομάνος.

Σελ. 307 στ' γ. 27 γράφει: ἀμαθέστατον — 309, 3: φαίνεται — 340, 19: τῶν 24 ἡχων — 315, 4: διασώζοντες . . . μνήμην — 7: λοιποὶ . . . Εὐαγγέλιον — 372, 13: ἀνεγίνωσκον — 46: diurnes — 373, 44: ἕτερος — 558, 25: νὰ μὴ θυμάζετε 613, 1 κάτωθεν: La caricature — 648, 7: ἀποτίνει — 652, 7: οὐχ ἤτερον — 685, 2 κατ.: βραχύν — 692, 14: πρίγκιπας — 696, 22: Ἐρεγιοβίνης — 723, 8: Ζέζος.

Αιτήσεις συνδρομῶν καὶ πληροφοριῶν ἀπευθύνονται πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτροπὴν (ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου ὁδὸς Νομισματοκοπείου ἀριθ. 4).

Ὁ Παρνασσὸς ἐκδίδεται τὸ τέλος ἐκάστου μηνός.

ΤΙΜΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ ΠΑΙΡΩΤΕΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Ἐν Ἑλλάδι δραχμαὶ νέαι 15

Ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ τράγκα χρυσῶ . . . 20

Ἐξω τῶν Ἀθηνῶν εἰς οὐδένα στέλλεται ὁ **Παρνασσὸς** ἐὰν μὴ προ-
ποσυχῇ ἢ συνδρομῇ.

Αἱ συνδρομαὶ τῶν ἐπαρχιῶν γίνονται δεκταὶ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια
τῆς Ἑθνικῆς καὶ Ἰονικῆς Τραπεζῆς. Τοῦ δ' ἐξωτερικοῦ εἰς τραπεζικὰ
γραμμάτια γαλλικά.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Λήγοντος σὺν τῷ παρόντι τεύχει τοῦ Θ' ἔτους τοῦ περιοδικοῦ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ, ὁ Σύλλογος μετὰ τὰς γνωστὰς δυσχερείας ἀπεφάσισε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐκδόσιν. Τοῦ λοιποῦ δὲ τὸ ἔτος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου θὰ λογίζεται σὺν τῷ ἔτει τοῦ Συλλόγου ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου καὶ λήγον τὸν Αὐγούστου. Ἐξελέχθη δὲ καὶ νέα ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν κκ. Π. Ι. Φέρμπου, Δ. Κ. Κοκκίδου, Τιμ. Ἡλιοπούλου καὶ Εὐγ. Ζαλοκώστα, ἥτις θὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἀναδιοργανώσεως αὐτοῦ.

Τὸ τυπογραφεῖον, ἐν ᾧ ἐκτυποῦται καὶ ὁ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, κείμενον ἐν τῇ ὁδῷ Ὑφθαλμικτροῦ, ἀριθ. 3, πλησίον τῆς οἰκίας τοῦ κ. Μακκᾶ, ἐπλουτίσθη ἐσχάτως δι' ὅλως καινοουργῶν στοιχείων παντὸς εἴδους καὶ ἀνταλαμβάνει οἷαν δὴποτε τυπογραφικὴν ἐργασίαν. Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Τυπογραφείου ὑπισχνεῖται τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνατεθεισομένων αὐτῇ ἔργων μετὰ πάσης ταχύτητος καὶ φιλοκαλίας καὶ εἰς τιμὰς μετριωτέρας τῶν λοιπῶν τοῦ εἴδους τούτου καταστημάτων.

1

1

